TRIM. al II-lea - compl
(13-26)

ANUL XXXII
26
(1 416)
Sîmbătă
1 iulie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PLENARA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Lucrările plenarei

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, în zilele de 27–28 iunie a.c., s-au desfășurat lucrările Plenarei C.C. al P.C.R. cu următoarea ordine de zi:

1. – Cu privire la convocarea celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român.

2. – Proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al P.C.R., cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991–1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000–2010.

3. – Proiectul Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale.

4. – Cu privire la realizarea planului pe primele 6 luni ale anului și măsuri pentru îndeplinirea planului pe semestrul II și pe întregul an 1989.

5. – Cu privire la proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România în anul 1990.

Lucrările Plenarei Comitetului Central al partidului au fost marcate de un moment de profundă semnificație, trăit cu vibrantă emoție, cu legitimă mîndrie de toți cei prezenți.

In fața plenarei a fost prezentată propunerea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. privind realegerea, la Congresul al XIV-lea al partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de secretar general al Partidului Comunist Român.

Continuare în pag. a 2-a

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Plenara Comitetului Central al partidului a dezbătut, timp de două zile, Programul-Directivă, Tezele și măsurile politico-organizatorice privind convocarea și pregătirea Congresului al XIV-lea al partidului.

De asemenea, în cadrul plenarei s-a analizat activitatea desfășurată de întregul popor sub conducerea partidului, pentru realizarea în cele mai bune condiții a planului de dezvoltare economico-socială pe acest an, precum și prevederile planului pe 1990, ultimul an al celui de-al 8-lea cincinal.

În deplină unanimitate, plenara a hotărît ca în perioada 20—25 noiembrie, anul acesta, să aibă loc Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român și a adoptat Programul-Directivă și Tezele pentru Congres, ce urmează să fie date publicității și supuse dezbaterii largi în partid, în organizațiile de masă și obștești, cu întregul nostru popor.

Această largă dezbatere democratică în partid și cu întregul popor constituie, de altfel, o continuare a dezbaterilor de pînă acum, pe baza Tezelor din aprilie 1988 și a documentelor marelui forum democratic din noiembrie 1988.

Se poate afirma că Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea sintetizează dezbaterile ce s-au desfășurat timp de un an în partid și cu întregul popor și reprezintă gîndirea și conștiința revoluționară, voința întregii națiuni de a înfăptui neabătut Programul partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Documentele adoptate în deplină unanimitate de Plenara Comitetului Central, ce urmează a fi dezbătute de întregul partid și popor și prezentate Congresului al XIV-lea al partidului, fac o analiză științifică a drumului parcurs de poporul român în dezvoltarea sa economico-socială, în formarea națiunii și a statului național unitar român, în dezvoltarea generală a forțelor de producție, a științei, culturii, a marilor realizări obținute în construcția socialismului, a stadiului actual de dezvoltare a societății socialiste românești.

Pe această bază, Programul-Directivă și Tezele stabilesc orientările de perspectivă privind dezvoltarea patriei noastre în noua etapă, pînă în anii 2000—2010. În aceste documente se subliniază, cu îndreptățită mîndrie, marile realizări obținute de poporul român în dezvoltarea sa economico-socială, în edificarea societății socialiste și se dau perspective minunate pentru făurirea cu succes a etapei superioare de realizare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea fermă a României spre visul de aur — spre comunism. **(Aplauze puternice, prelungite).**

România, poporul nostru au ajuns la un asemenea nivel de dezvoltare încît se impune ca o necesitate vitală o analiză, chiar foarte succintă, a drumului parcurs în întreaga sa istorie, de la primul stat centralizat al dacilor, de acum 2060 de ani, și pînă în prezent. Este necesar ca, în cadrul dezbaterilor în partid și cu toți oamenii muncii, să fie pusă cu putere în evidență lupta poporului român pentru formarea sa, a limbii și culturii proprii, pentru realizarea națiunii române, a statului național unitar.

Pentru a înțelege bine stadiul în care se găsește astăzi România este necesar să fie puse în evidență momentele cele mai importante ale luptei pentru formarea Principatelor Române, subliniindu-se legătura strînsă, dintotdeauna, între Țara Românească, Moldova și Transilvania, punîndu-se cu putere în relief luptele îndelungate și hotărîte împotriva dominației străine, a imperiilor din acele vremuri, faptul că numai ca urmare a luptei împotriva dominației străine, a apărării cu arma în mînă a independenței și dreptului poporului de a-și forma un stat propriu unitar s-au realizat năzuințele și visurile celor mai înaintați reprezentanți ai poporului nostru — visul însuși al națiunii noastre. **(Vii și puternice aplauze).**

Este necesar să se pună cu putere în evidență faptul că întotdeauna din rîndul poporului s-au ridicat forțe politice și sociale înaintate, care au pus mai presus de toate interesele poporului, viitorul său liber și independent.

Trebuie să subliniem rolul important al revoluției lui Horia, Cloșca și Crișan de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, revoluția burghezo-democratică din 1848, care au avut un rol de importanță deosebită în dezvoltarea și formarea națiunii și a statului național unitar român, în lupta împotriva dominației străine, pentru deplina independență națională. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Nu vom putea înțelege bine stadiul actual al dezvoltării societății românești fără a pune în evidență importanța Unirii Principatelor din 1859, sub conducerea lui Cuza, care a marcat un moment nou în istoria milenară a poporului român și a deschis calea dezvoltării moderne a patriei noastre.

Așa cum trebuie să subliniem cu toată hotărîrea proclamarea independenței și războiul de independență din 1877—1878, care a lichidat dependența de imperiul otoman, constituind un nou moment important în dezvoltarea națiunii și a poporului nostru.

De asemenea, trebuie să subliniem cu toată tăria importanța istorică a unirii Transilvaniei cu România, în 1918, și formarea statului național unitar, care a creat condițiile dezvoltării națiunii noastre, a forțelor de producție și a nivelului general de dezvoltare al poporului. **(Vii și îndelungate aplauze).**

Întreaga istorie a patriei noastre este rezultatul luptelor grele, cu arma în mînă, împotriva dominației străine, pentru progres, libertate și independență, duse de masele populare, de întregul popor, adevăratul făuritor al națiunii noastre, al progresului economico-social. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este adevărat că dezvoltarea patriei noastre, în toate aceste etape istorice, a fost frînată de dominația de sute de ani a imperiilor străine, iar o dată cu trecerea la dezvoltarea capitalistă a României în a doua jumătate a secolului trecut, de pătrunderea în țara noastră a capitalului și a monopolurilor străine, care au stăpînit și jefuit bogățiile țării pînă la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

Așa cum am menționat în Expunerea la marele forum democratic din noiembrie anul trecut, tocmai datorită dominației monopolurilor și capitalului străin, România a rămas în continuare o țară slab dezvoltată, nivelul de viață al poporului nostru foarte scăzut, în timp ce numai în anii dezvoltării capitaliste monopolurile imperialiste au acaparat din România peste 100 miliarde de dolari.

Toate acestea au făcut ca poporul român să rămînă, așa cum spunea Eminescu în unele din versurile sale, „sărac în țară săracă".

Este necesar în întreaga dezbatere din partid și cu întregul popor să subliniem rolul hotărîtor al revoluției de eliberare socială și națională din 1944, care a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul așa cum își dorește, fără nici un amestec din afară.

După 23 August 1944, armata română, împreună cu întregul popor, a dus lupte eroice, alături de armata sovietică, pentru eliberarea deplină a patriei de armatele hitleriste și horthyste și apoi pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste.

În același timp, în țară s-au desfășurat lupte revoluționare pentru dezvoltarea democratică a țării și trecerea la făurirea noii orînduiri sociale.

În această perioadă scurtă s-au realizat unitatea clasei muncitoare și partidul unic al clasei muncitoare, s-a întărit unitatea tuturor forțelor patriotice, democratice, a întregului popor, creîndu-se condițiile necesare pentru trecerea la făurirea cu succes a socialismului.

În cei 40 de ani de construcție socialistă, și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, în 1965, poporul român, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, a străbătut mai multe etape istorice și a ajuns la un asemenea nivel de dezvoltare economico-socială, de civilizație generală cum nu s-a realizat într-o perioadă de sute de ani și — aș sublinia în mod deosebit — în întreaga perioadă de dezvoltare capitalistă.

Toate acestea atestă, cu puterea faptelor de netăgăduit, că numai și numai o dată cu lichidarea exploatării și asupririi capitaliste, a dominației străine și trecerea la făurirea unei noi orînduiri, a socialismului, au fost posibile aceste minunate realizări în dezvoltarea generală a patriei noastre, creșterea puternică a forțelor de producție, a industriei de peste 135 de ori, din care de 120 de ori după Congresul al IX-lea al partidului, a producției agricole de peste 10 ori, din care de 6 ori după Congresul al IX-lea, precum

Continuare în pag. a 3-a

Hotărîrea Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea

TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român

Plenara C.C. al P.C.R., dînd expresie celor mai alese sentimente de înaltă stimă și prețuire, de nețărmurită dragoste și profundă recunoștință ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii, în deplin consens cu voința unanimă a întregului partid și popor, hotărăște să fie supusă dezbaterii în adunările generale ale tuturor organizațiilor de bază din întreprinderi, instituții, unități agricole, în toate conferințele organizațiilor comunale, orășenești, municipale și județene ale P.C.R., în întregul nostru partid propunerea ca la al XIV-lea Congres în înalta funcție de secretar general al partidului să fie reales cel mai iubit și stimat fiu al națiunii noastre, strălucitul conducător de partid și țară, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Comitetul Central își exprimă în unanimitate ferma convingere că realegerea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu – eminent militant comunist și patriot înflăcărat, ilustru gînditor revoluționar, luptător ferm pentru realizarea țelurilor supreme ale clasei muncitoare, genial făuritor al noului destin al țării și al celei mai luminoase epoci din istoria patriei, personalitate politică de excepție a lumii contemporane, care și-a consacrat și își consacră de aproape șase decenii, cu abnegație și eroism, întreaga viață și activitate binelui și fericirii națiunii române, cauzei independenței și suveranității, socialismului și păcii, înțelegerii și colaborării internaționale – constituie cea mai sigură garanție a edificării cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, pe baza aplicării creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră, a viitorului comunist al patriei, a înaintării neabătute a României spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Adoptînd această hotărîre, Plenara C.C. al P.C.R. subliniază rolul determinant al conducătorului partidului și statului în vastul proces revoluționar, unitar și neîntrerupt, pe care l-a cunoscut România în perioada de glorie și măreție inaugurată de istoricul Congres al IX-lea, moment decisiv în desfășurarea operei de construcție socialistă, în realizarea grandioaselor ctitorii, fără egal în multimilenara existență a patriei, ce au dat, spre mîndria și satisfacția poporului român, o neasemuită strălucire chipului țării, un loc de frunte și un binemeritat prestigiu în rîndul națiunilor lumii.

Cursul înnoitor, revoluționar, dinamic pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat vieții economico-sociale din patria noastră, în luminoasa perioadă deschisă de Congresul al IX-lea, și-a pus din plin amprenta asupra dezvoltării sănătoase și viguroase a economiei naționale, a întregii opere de edificare a socialismului în România, cu poporul și pentru popor.

Comitetul Central evidențiază și cu acest prilej meritul de uriașă însemnătate al tovarășului Nicolae Ceaușescu în definirea, într-o viziune științifică și unitară, a trăsăturilor și strategiei fiecărei etape de construcție socialistă, a apărării principiilor fundamentale ale socialismului, ca orînduire superioară oricăror forme de organizare socială care au existat pînă acum în istoria umanității.

Întregul nostru partid și popor dau cea mai înaltă apreciere contribuției decisive, hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea programelor realiste și profund mobilizatoare de dezvoltare intensivă, multilaterală a patriei pe seama cuceririlor revoluției tehnico-științifice și noii revoluții agrare, care au asigurat ritmuri dinamice de creștere a forței economice, a industriei și agriculturii, ridicarea necontenită a nivelului de viață al celor ce muncesc, înflorirea învățămîntului, științei și culturii, factori de cea mai mare însemnătate în făurirea socialismului și comunismului.

Plenara Comitetului Central prețuiește în mod deosebit înalta răspundere cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu asigură întărirea continuă a gloriosului nostru partid comunist – centru vital al națiunii – creșterea rolului conducător, a forței sale politice și organizatorice în întreaga operă de construcție socialistă în România. Tovarășului Nicolae Ceaușescu îi revine meritul deosebit de a fi elaborat teze și orientări profund științifice, novatoare, cu privire la organizarea și conducerea întregii vieți economice și sociale, crearea unui larg și cuprinzător sistem al democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului clasei muncitoare – clasa cea mai înaintată a societății – perfecționarea funcțiilor statului, apărarea și întărirea continuă a proprietății socialiste.

Slujind cu inepuizabilă energie și devotament patriotic interesele vitale ale țării și poporului român, cauza edificării socialismului și comunismului în patria noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a afirmat cu putere, prin cuvînt și faptă, ca strălucit promotor al unei noi gîndiri în viața internațională, ca apărător consecvent și hotărît al aspirațiilor fundamentale ale popoarelor, impunîndu-se în conștiința întregii omeniri ca mare Erou al păcii, înțelegerii și colaborării între toate națiunile lumii.

În aceste momente înălțătoare, de vibrantă trăire patriotică, Comitetul Central, comuniștii, întregul popor își exprimă într-un singur gînd voința nestrămutată ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales la Congresul al XIV-lea în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, de a continua neabătut, sub steagul de luptă al gloriosului nostru partid, strîns uniți în jurul genialului său conducător, măreața operă de edificare pe pămîntul patriei a celei mai drepte și mai umane orînduiri, a visului de aur al omenirii – comunismul !

Bibliot ca județeană
MUREȘ

CHEZĂȘIE A VIITORULUI COMUNIST AL PATRIEI

Propunerea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. privind realegerea, la Congresul al XIV-lea al partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român prezentată de tovarășul Manea Mănescu

Stimați tovarăși,

Din însărcinarea Comitetului Politic Executiv, îmi revine înalta onoare să supun Plenarei Comitetului Central, spre aprobare, propunerea ca, la Congresul al XIV-lea, în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, să fie reales înflăcăratul patriot și eminentul revoluționar, genialul fondator al României socialiste, marele Erou al națiunii, proeminentă personalitate a lumii contemporane, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, mult iubitul și stimatul nostru conducător, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU. **(Aplauze puternice, ovații și urale. Se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !").**

În acest moment de mare însemnătate pentru prezentul și viitorul țării, avem convingerea deplină că această istorică propunere izvorăște din dragostea, respectul și recunoștința noastră, a membrilor Comitetului Central, a tuturor comuniștilor, a clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, a întregului popor, pentru tovarășul Nicolae Ceaușescu, ilustrul gînditor și militant politic, care în cele șase decenii de continuă și eroică activitate revoluționară și-a dedicat viața, zi de zi, cauzei drepte a eliberării sociale și naționale, a victoriei socialismului, a independenței și fericirii poporului român, a colaborării și păcii în lume. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Istoria noastră națională a înscris, în paginile sale cele mai strălucite, titanica activitate revoluționară pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară, în fruntea partidului și a țării, pentru înălțarea și propășirea României socialiste, spre binele și fericirea întregii națiuni, care se împletește organic și indestructibil cu însăși viața și lupta eroicului nostru partid comunist.

Întregul nostru popor cunoaște și dă o înaltă prețuire rolului decisiv pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a avut și îl are în elaborarea și înfăptuirea măreților obiective ale edificării societății socialiste pe pămîntul României, în luminoasa epocă revoluționară deschisă de Marele Congres din 1965, în fundamentarea celor mai viabile căi și soluții pentru rezolvarea problemelor complexe pe care le ridică, în fiecare etapă, construcția nouă orînduiri, mersul ferm înainte al țării, pe calea socialismului și comunismului.

În glorioasa Epocă Nicolae Ceaușescu, a crescut fără încetare rolul conducător al Partidului Comunist Român, centrul vital al societății, s-a afirmat puternic, în toate domeniile vieții politice, economice și sociale, democrația muncitorească-revoluționară, s-a întărit proprietatea socialistă, s-au dezvoltat continuu forțele de producție pe tot cuprinsul țării, s-au accentuat perfecționarea relațiilor de producție, progresul științei, învățămîntului și culturii, a sporit necontenit bunăstarea întregii națiuni.

Avem convingerea fermă că în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, **eminentul conducător clarvizionar**, luminat, bun și drept, România nu se va abate niciodată de la calea revoluționară a construcției socialismului și comunismului, că Partidul Comunist Român va aplica neabătut, în condițiile concrete ale țării noastre, principiile generale ale socialismului științific, vasta experiență acumulată în procesul uriaș al construcției noii orînduiri. **(Aplauze prelungite).**

Sub conducerea înțeleaptă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, documentele de însemnătate fundamentală pe care le dezbatem în plenara noastră — Tezele pentru forumul suprem al partidului și proiectul Programului de directive al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, cu privire la dezvoltarea economico-socială în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010 —, ce ilustrează gîndirea sa fecundă, politică, științifică, revoluționară, viziunea sa teoretică și practică atotcuprinzătoare, vor constitui un mobilizator program de muncă pentru întregul popor, bază trainică pentru continua dezvoltare economică și socială, pentru înaintarea fermă a patriei spre culmi tot mai înalte de progres și civilizație.

Actul politic, de însemnătate cardinală, în consens cu voința întregului partid, a întregii națiuni, al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, reprezintă garanția sigură a continuității procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate — cu poporul și pentru popor.

Sînteți, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, mîndria, demnitatea și făclia revoluționară a partidului și a poporului, care vă urmează cu credință și devotament nemărginit în măreața operă constructivă ce conferă României un loc demn între națiunile lumii, iar dumneavoastră, iubite conducător, recunoașterea largă de Erou al Păcii, proeminentă personalitate a vieții politice internaționale, înflăcărat militant revoluționar pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră. **(Aplauze puternice. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Comitetul Politic Executiv propune Plenarei Comitetului Central să adopte o hotărîre privind realegerea, la Congresul al XIV-lea, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român. **(Urale și ovații. Se scandează „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres !").**

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu,

Vă rog să-mi îngăduiți, în acest moment solemn, să dau expresie celor mai alese sentimente ale poporului nostru și să vă urăm, din toată inima, să ne trăiți întru mulți ani, spre gloria Partidului Comunist Român, spre măreția scumpei noastre patrii, libere, independente și suverane, Republica Socialistă România. **(Urale și ovații. Aplauze prelungite. Se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Aș dori să mulțumesc Comitetului Central al partidului pentru hotărîrea pe care a luat-o de a propune pentru discutarea în adunările de partid, la conferințele de partid și la Congres a realegerii mele în înalta funcție de răspundere în partid și în stat, de secretar general al Partidului Comunist Român.

Vă mulțumesc în mod călduros pentru această încredere pe care mi-ați acordat-o. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !". „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !", „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres !").**

De aproape 60 de ani, în activitatea sindicală, a tineretului comunist, în partid, am activat întotdeauna ca un soldat credincios al partidului, ca un fiu al poporului în rîndul căruia m-am născut — al muncitorilor, țăranilor, al întregii noastre națiuni — convins că numai și numai calea indicată de comuniști reprezintă drumul spre libertate, spre o viață demnă și liberă a poporului nostru ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Am îndeplinit întotdeauna sarcinile puse de partid în orice domeniu de activitate. Am avut permanent în vedere că un activist al partidului trebuie întotdeauna să răspundă chemării partidului, să acționeze cu toate forțele sale pentru înfăptuirea politicii generale a partidului. Am făcut acestea în anii grei ai ilegalității și apoi în anii de după Eliberare, în construcția socialismului, în înaintarea fermă a patriei noastre pe calea socialismului și comunismului.

De 24 de ani partidul mi-a încredințat înalta funcție de secretar general al partidului. Această funcție a fost confirmată de nenumărate ori, și de congresele partidului, dar și de întregul nostru popor, prin voturile ce mi s-au acordat ca deputat și, apoi, ca președinte al Republicii Socialiste România.

Pot să declar acum, cînd sînt din nou propus pentru această înaltă funcție, că am acționat întotdeauna, împreună cu Comitetul Central, cu ceilalți tovarăși din conducerea partidului, cu partidul și cu întregul popor, pentru a asigura înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a gradului de civilizație, de bunăstare materială și spirituală a poporului, de întărire continuă a independenței și suveranității țării. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Pe drept cuvînt se subliniază importanța Congresului al IX-lea pentru construcția socialistă în patria noastră. Dar doresc și acum — foarte sintetic — să subliniez cu toată tăria că Congresul al IX-lea nu ar fi fost posibil fără înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, fără celelalte congrese ale partidului, fără lupta îndelungată, de veacuri, a înaintașilor noștri pentru formarea poporului, a națiunii, a statului național român.

Este o îndatorire a oricărui comunist de a sublinia întotdeauna faptul că tot ceea ce s-a înfăptuit, de-a lungul veacurilor, în patria noastră a României pe noi și noi culmi de progres — și stă la baza realizărilor noastre de astăzi. Iată de ce trebuie să cinstim întotdeauna, cu întreaga noastră conștiință, pe toți cei care au dus lupta pentru existența României, forțele progresiste, revoluționare, să cinstim poporul nostru, adevăratul făuritor al propriei sale istorii, al independenței și suveranității României ! El este făuritorul României de astăzi ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

Fără nici o îndoială, dragi tovarăși, că în luptele îndelungate, în activitatea de dezvoltare a țării noastre s-au săvîrșit multe greșeli : au fost, de altfel, orînduiri sociale diferite. Însăși într-o etapă a construcției socialismului s-au săvîrșit o serie de greșeli. Criticînd unele stări de lucruri din trecut, trebuie însă să punem întotdeauna în evidență ceea ce a asigurat mersul înainte al poporului nostru și să cinstim pe acei care au făcut totul, și-au dat viața pentru măreția și libertatea întregii noastre națiuni ! Numai așa vom fi adevărați activiști comuniști, numai așa vom acționa întotdeauna ca adevărați oameni cu înaltă răspundere față de trecutul, de prezentul și viitorul patriei noastre ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Nimeni nu trebuie să procedeze, așa cum spune în unele versuri ale sale Eminescu, în „Scrisoarea I" — de a vedea numai ceea ce a fost rău, ce e negativ. Trebuie să vedem ceea ce a fost înălțător în lupta din trecutul poporului român, ceea ce a asigurat mersul înainte ! Aceasta trebuie să reținem întotdeauna ! Orice altă atitudine înseamnă, de fapt, a lovi în popor, în clasa muncitoare, în partid ; înseamnă de fapt a acționa împotriva intereselor dezvoltării socialiste și comuniste, împotriva bunăstării și independenței poporului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Nu doresc să mă refer la alte probleme, deoarece voi face aceasta în cuvîntul meu de încheiere.

Doresc, încă o dată, să exprim mulțumirile mele pentru încrederea ce mi-o acordați și să asigur Comitetul Central, să asigur întregul partid și întregul popor că, dacă îmi vor acorda din nou încrederea, voi acționa, ca și pînă acum, cu întreaga forță pentru a asigura înfăptuirea obiectivelor de dezvoltare a patriei noastre în perioada următoare pînă în anii 2000, realizarea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.

Pentru mine nu există și nu va exista niciodată țel mai înalt, suprem, decît cauza socialismului, a comunismului, cauza bunăstării și fericirii poporului, a măreției sale, a independenței și suveranității patriei noastre socialiste — Republica Socialistă România. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, reales la al XIV-lea Congres !". Într-o atmosferă de puternică însuflețire și strînsă unitate, toți cei prezenți în sală aclamă și ovaționează îndelung pentru Partidul Comunist Român, pentru secretarul său general, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

Telegrama adresată tovarășului

NICOLAE CEAUȘESCU

secretar general al Partidului Comunist Român,
președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Într-o deplină unitate de conștiință cu întreaga națiune, oamenii scrisului din patria noastră își exprimă profunda satisfacție și adeziunea entuziastă față de Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la realegerea Dumneavoastră, la cel de al XIV-lea Congres, în funcția supremă de secretar general al partidului.

Acest act politic reprezintă expresia cea mai înaltă a prețuirii unanime de care se bucură activitatea strălucită a marelui patriot, a militantului comunist care-și dedică întreaga viață, muncă și creație revoluționară fericirii patriei și a poporului, împlinirii celor mai cutezătoare idealuri ce au luminat dintotdeauna istoria acestui pămînt străvechi. În anii construcției socialiste și cu deosebire în anii epocii care vă poartă numele, epocă în care vedem însuși triumful gîndirii și practicii revoluționare înaintate, al aplicării creatoare a principiilor socialismului științific la condițiile concrete ale țării noastre, România cunoaște cel mai glorios și mai fertil timp al dăinuirii sale.

Congresul al IX-lea și toate celelalte mari forumuri comuniste care au urmat poartă pecetea spiritului Dumneavoastră vizionar, pe care-l resimțim în întreaga viață economică, moral-politică și socială a României, în afirmarea liberă, demnă și suverană a patriei în lumea de azi.

Arhitect strălucit al prezentului și viitorului românesc, Dumneavoastră, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați conferit culturii și artei rolul de componente esențiale ale progresului și civilizației, ale edificării conștiinței noi, revoluționare, adresîndu-ne nouă, oamenilor scrisului, vibranta chemare de a ne inspira mereu de la izvorul veșnic viu al vieții și muncii poporului, punînd în prim plan tot ceea ce este mai măreț și mai reprezentativ în epopeea construcției socialismului.

Susținînd cu toată căldura realegerea Dumneavoastră în funcția supremă de secretar general al partidului, investitură în care vedem garanția însăși a mersului neabătut înainte al patriei, vă încredințăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, de hotărîrea noastră, a tuturor, de a face tot ce ne stă în putință pentru ca în scrierile noastre să vibreze mai puternic preocupările, simțămintele și aspirațiile oamenilor muncii, împlinirea de destin a unei patrii care și-a cucerit pe deplin și irevocabil independența, pentru a înălța edificiul trainic al culturii și literaturii române sub soarele generos al socialismului și comunismului.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Lucrările plenarei

Urmare din pag. 1

Membrii Comitetului Central, ai Comisiei Centrale de Revizie a partidului, toți cei aflați în sală au aprobat, într-o însuflețitoare unanimitate, ca tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminent militant revoluționar, patriot înflăcărat, ctitorul de geniu al României socialiste moderne, să fie propus la Congresul al XIV-lea al P.C.R. pentru a fi reales în fruntea partidului nostru comunist — forța politică conducătoare, nucleul vital al întregii societăți — să conducă pe mai departe destinele poporului român pe drumul luminos al socialismului și comunismului.

În legătură cu propunerea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., aprobată cu înflăcărare de participanții la plenară, a luat cuvîntul **tovarășul Nicolae Ceaușescu.**

În unanimitate, plenara a hotărît convocarea Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, ale cărui lucrări se vor desfășura în perioada 20—25 noiembrie 1989.

Exprimînd voința partidului, a națiunii noastre, toți cei prezenți, într-o însuflețitoare unanimitate, au aprobat Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. privind propunerea de realegere, la Congresul al XIV-lea al partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român. Potrivit Hotărîrii C.C. al P.C.R., propunerea privind realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român urmează să fie supusă dezbaterii în adunările generale ale tuturor organizațiilor de bază din întreprinderi și instituții, din unități agricole, în conferințele comunale, orășenești, municipale și județene de partid. În legătură cu problemele privind pregătirea și desfășurarea Congresului, a fost adoptată, în unanimitate, o Hotărîre.

În unanimitate, a fost aprobat proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010.

De asemenea, cu unanimitate de voturi, a fost adoptat proiectul Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale.

A fost adoptată, de asemenea, Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al partidului cu privire la toate problemele cuprinse pe ordinea de zi a lucrărilor.

În încheierea lucrărilor plenarei a luat cuvîntul **tovarășul Nicolae Ceaușescu.** Amplă și profundă analiză a stadiului actual al societății românești, a cerințelor obiective și a direcțiilor fundamentale ale dezvoltării țării în cincinalul viitor și în perspectivă, magistrala cuvîntare a secretarului general al partidului a fost urmărită cu viu interes și deplină aprobare, cu profundă satisfacție, fiind subliniată în repetate rînduri cu puternice aplauze și urale, cu ovații.

ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL»

Partidul, Ceaușescu, România

Trăim aceste fericite zile
Înscrise-n viața-ntregului popor
Precum istoria înscrie-n file
Cu litere de aur mersul lor.

Sînt zilele ce-n inimă așteaptă
Și care mărturii prin timp rămîn
Căci ne conduce-o forță înțeleaptă
Partidul nostru Comunist Român.

Și-n fruntea lui cea limpede veghează
Un înțelept și ne-nfricat bărbat,
Inimă tînără și minte trează,
În care țara-ntreagă s-a-ntrupat.

E Omul — Ceaușescu Nicolae
Iubit ca steagul nostru tricolor.
Ca steagul roșu limpede văpaie
În zborul liber către viitor.

Conducător iubit, dorim să vii,
Chemat de țară și chemat de vreme
În fruntea scumpei noastre Românii
Ca soarele în fruntea unei steme.

Din anii grei legat de-acest popor,
Curat ca lacrima, ai fost făclia
Ce-a luminat și-adînc și-nălțător
Ca să-nflorească, nouă, România.

O țară, suverană, de renume
Prin muncă, omenie și-adevăr
Prin numele aceluia ce-n lume
Îi duce crezul peste mări și țări.

Întru mulți ani și multă sănătate,
O tinerețe veșnică-ți dorim
Cu datinile din străbuni lăsate
Azi fiu iubit al țării, te cinstim.

Căci tuturor ne ești în veci mîndria
Și conștiință trează luminînd,
Partidul, Ceaușescu, România
E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt.

Al. Andrițoiu

Ctitorul

A zidi pentru patrie, cu poporul
În lumina caldă și naturală a curajului
Acesta e harul celui născut pentru
Nația sa spre slava României
Și încă prin anotimpuri auzim
Fîlfîitul de aripă albă-ntru pacea dorită
Aripă zămislită de-un gînd necesar
Pururea lumii,
Viața celui născut pentru nația sa
E-o epopee cutreierînd prin țară
Dimpreună cu spiritul istoriei contemporane
Spirit revoluționar care animă
Dialectica pămîntească de întocmire
A hambarelor și-a autenticității
Și existența de-o seamă cu floarea roșie
În unic principiu : totul pentru patrie,
Ce poate fi mai înălțător !
Cel născut pentru nația sa
Frate e și călăuză privind
Viitorul în față, fericită e nația
Care are un fiu înțelept la timonă !

Pavel Pereș

Al acestui popor, al acestui partid

Al acestui popor,
al acestor pămînturi
neclintit în vînturi,
legănate de-un dor !

al acestui tumult
revărsat de izvoare,
din străfunduri amare,
spumegînd de demult ;

al acestui meleag
unde roade dă pomul
și-i cît muntele omul
sub al sorții lui steag ;

al acestui, de jar
steag pe fruntea cetății,
ridicat libertății
de-un partid legendar ;

al acestui imens
zvon încins de motoare
ce vibrează în zare
și în aerul dens ;

pretutindeni e el,
mîna lui e în toate
cu amprente lăsate
și în crini, și-n oțel ;

și-n barajul cel nou
și-n beton, și-n conducte,
în cărbuni și în fructe,
în catarg, în cargou ;

în voința de-a fi,
în dorința de-a face,
de-a zidi pentru pace,
de-a sui, de-a-nflori ;

de a duce în zbor,
cu un ceas mai devreme,
ale patriei steme
în sublim viitor !

Gîndul lui e-n drapel,
Brațul lui ne conduce
Slava slavei străluce
peste noi. Peste el.

Victor Tulbure

Ce așezare firească

Eu vin cu faptele sale
și vin cu vorbele sale
și spun :
Cunoscut este sufletul meu
Conducătorului !

Noaptea îi colind priveliștile gîndurilor
și văd :
Liberi ca pasărea dorului
sîntem !

Copiii mei îl așteaptă
să vină la noi.
Numele lui împrietenit
cu glasul lor liber ;
ce așezare firească a chipului său
în cuvintele de acasă
ale neamului.

De tot intimă,
apropierea naște aici,
la români,
respectul istoriei.

Mulți ani,
Comunistului de Omenie !

Nicolae Oancea

Noi toți, Partidul, Patria, Poporul

E țara românească-n sărbătoare,
Carpații dau ca bravi oșteni onorul,
Cînd urcă roșul steag și tricolorul
Ca pe-un catarg pe culmea cea mai mare.

E-un timp solemn cînd și mai larg
ni-i zborul
Spre-naltul crug al zilei viitoare,
Că-n Nicolae Ceaușescu are
Pămîntul luptelor izbînditorul.

Răsune dar, a inimii urare :
Trăiască înaintemergătorul,
Nădejdea noastră-n veci nemuritoare.

Și-astfel sărbătorind Conducătorul
Ne înălțăm în cinste fiecare
Noi toți : Partidul, Patria, Poporul.

Niculae Stoian

Trăim o dreaptă sărbătoare

Și dacă brațul tău biruitorul,
Și mintea luminată, trează,
Ne spune să ne facem Viitorul,
Românii, toți, Partidul îl urmează ;

Că liniștea în suflete ni-e dată
Măreț stindard, în zare ;
Scump Voievod, acum, ori niciodată,
Trăim și noi o dreaptă sărbătoare !

Căci fața albă-a țării sărutară,
Săracii, cei răniți. Stăpînii !...
Și soare de iubire, Primăvară,
Îi dau azi muncitorii-n chipul pîinii..

Traian Iancu

Prin inimi de eroi

Prin inimi de eroi ne trece țara,
Cum a trecut prin milenaru-i timp.
Nu-i vîrsta tuturora primăvara,
Iubirea noastră-i unic anotimp

Precum Carpații care-s veșnic tineri
Și apele tot limpezi în izvor
Noi ce trăim pe glii de pace liberi,
Asemeni lor sîntem sub Tricolor.

Curajul nostru-i moștenire veche,
Precum e-nțelepciunea din străbuni,
Deși viteji oricînd fără pereche,
Sîntem ai Păcii renumiți tribuni.

Din gîndul bun noi zămislim o faptă
Din orice faptă o izbîndă-n plus
Făcîndu-ne viața tot mai dreaptă
În fața lumii stăm cu fruntea sus.

Ne-am făurit din plaiuri o grădină
Cu strălucite flori de viitor,
Cum a visat Partidul de lumină
Și-al țării brav și demn Conducător.

Constantin Atomii

El e poporul liber

Nu-i clipă să nu vrea să mai rămînă,
Dar alte clipe vin la sărbătoare
Stemei române și se-aprind pe culmi,
La tărmuri își trimite solii marea,

Rostind cuvinte, el grădini vestește
Pe-acest meleag răsăritean cu brazi,
El e poporul liber prin popor,
El e Luceafărul poporului de azi !

O, țara mea, tu dulce Românie,
Născută din sudori și munci de faur
Din vraja simburilor iar ne naștem,
Trăim un calendar cu foi de aur.
Iubim ! Sîntem ! Cunoaștem !

El ține-n cumpănă ce-i nou și bun.
Dau aripi lirei, deci ! Mai largi precum
Colinele pierdute-n soare
Spre a-l cînta mereu, din zare-n zare..

Ovidiu Genaru

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

și sporirea venitului național de peste 40 de ori, din care de 33 de ori în aceeași perioadă de după Congresul al IX-lea.

Pe drept cuvînt, atît în Programul-Directivă, cît și în Tezele pentru Congresul al XIV-lea, se înfățișează pe larg dezvoltarea puternică a forțelor de producție pe întregul teritoriu, creșterea puternică a fondurilor fixe, a construcțiilor de locuințe și a altor așezăminte culturale, care au schimbat în mod radical înfățișarea patriei noastre, nivelul general de trai al întregii națiuni.

Fără nici o îndoială, așa cum pe drept cuvînt se subliniază în documentele adoptate de plenară, au fost unele greutăți, au fost o serie de lipsuri, într-o anumită perioadă s-au manifestat abuzuri, încălcarea legalității socialiste, dar partidul nostru comunist a tras concluziile necesare, îndeosebi după Congresul al IX-lea, și a adoptat măsurile pentru lichidarea cu desăvîrșire a acestor stări de lucruri, pentru ca asemenea ilegalități să nu se mai poată întîmpla niciodată.

Au fost adoptate măsurile necesare în vederea dezvoltării puternice a democrației muncitorești-revoluționare, realizîndu-se un nou cadru democratic, care asigură participarea activă a întregului popor la făurirea conștientă a viitorului său liber și independent, socialist și comunist. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Ce se poate spune și ce trebuie să subliniem cu tărie acum, cînd facem bilanțul drumului parcurs în construcția socialismului, cînd privim cu îndreptățită mîndrie la nivelul înalt la care a ajuns România astăzi, care, dintr-o țară slab dezvoltată, a devenit o țară industrial-agrară în plină dezvoltare pe baza celor mai noi cuceriri ale științei, tehnicii, ale cunoașterii umane în general ?

Se poate și trebuie să afirmăm cu toată tăria că numai și numai socialismul a asigurat aceste mărețe și minunate realizări ale națiunii noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).** Așa cum trebuie subliniat că, pe ansamblu, socialismul și-a demonstrat forța și vigoarea sa și că el reprezintă viitorul omenirii de libertate, de bunăstare, de egalitate și pace. **(Vii aplauze).**

Pe baza realizărilor noastre, a succeselor înregistrate în dezvoltarea generală a socialismului, trebuie să adoptăm o atitudine fermă împotriva oricăror încercări de denigrare a socialismului. Considerăm că preocuparea pentru perfecționarea dezvoltării socialismului în diferite țări trebuie să se realizeze nu de pe poziții de negare sau subapreciere a forței socialismului, ci de pe poziții de afirmare a forței și superiorității socialismului — care reprezintă viitorul întregii omeniri. Trebuie să se respingă cu fermitate încercările cercurilor reacționare, imperialiste de a destabiliza și a ponegri socialismul, în scopul vădit de a frîna — cel puțin —, de a întîrzia — într-un fel sau altul — drumul sau marșul popoarelor spre lichidarea asupririi și inegalității, spre o lume mai dreaptă și mai bună.

Trebuie să subliniem cu întreaga forță că numai și numai socialismul asigură popoarelor condiții pentru lichidarea înapoierii, sărăciei, pentru adevărata independență economico-socială, pentru bunăstare și fericire, pentru o pace trainică, pentru colaborare între toate popoarele lumii ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

În dezbaterile ce vor continua în partid și cu întregul popor trebuie subliniată cu tărie importanța aplicării legilor generale ale dezvoltării sociale, a principiilor socialismului științific la condițiile și realitățile din fiecare țară.

Pornind de la faptul că socialismul se realizează în condiții diverse de la o țară la alta, că nu există șabloane și „modele", trebuie să avem permanent în vedere că socialismul nu se poate înfăptui decît pe baza principiilor socialismului științific, a înlăturării inegalităților și a asupririi omului de către om, prin realizarea unor relații noi de producție, a unei adevărate dreptăți sociale.

În același timp, trebuie să punem cu putere în evidență rolul fundamental, hotărîtor al proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, faptul că proprietatea întregului popor și proprietatea cooperatistă reprezintă una din cerințele vitale pentru realizarea noii orînduiri sociale. Aceasta impune ca o necesitate obiectivă să acționăm permanent pentru întărirea și dezvoltarea proprietății socialiste, pentru perfecționarea mijloacelor de bună gospodărire a acesteia de către colectivele de oameni ai muncii.

Proprietatea particulară asupra principalelor mijloace de producție, împărțirea societății în clase antagoniste, în asupritori și asupriți reprezintă, de fapt, o încălcare a legilor obiective ale naturii și dezvoltării sociale, constituie rezultatul violenței și forței.

Însăși dezvoltarea socială, a științei, a tehnicii a impus realizarea marii industrii, a muncii sociale în comun, așa cum viața arată că numai marea proprietate în agricultură asigură condițiile necesare dezvoltării continue a forțelor de producție. Ceea ce trebuie să realizeze socialismul este lichidarea proprietății particulare asupra mijloacelor de producție și trecerea acestora în mîinile adevăraților stăpîni — ale muncitorimii, ale intelectualității, a pămîntului în mîna țărănimii, în cadrul cooperativelor agricole de producție, al marii proprietăți socialiste.

Orice diminuare a rolului marii proprietăți industriale și agricole socialiste, întoarcerea la anumite forme ale proprietății capitaliste — chiar a micii proprietăți — înseamnă o dare înapoi cu zeci și zeci de ani, înseamnă a pune în pericol nu numai dezvoltarea socialismului, dar însăși dezvoltarea economico-socială a popoarelor, bunăstarea și independența lor.

Este bine să nu se uite tezele lui Lenin după care „mica producție generează capitalism și burghezie permanent, zi de zi, ceas de ceas, spontan și în proporții de masă".

Gîndindu-ne la toate acestea, este necesar ca, în cadrul largii dezbateri democratice ce va avea loc pînă la Congres, să subliniem cu toată forța necesitatea întăririi și dezvoltării continue a proprietății socialiste, a apărării acesteia ca una din cerințele vitale pentru dezvoltarea viitoare a patriei noastre, care va asigura — așa cum a demonstrat practica anilor construcției socialismului — progresul continuu al forțelor de producție, al științei, culturii, al nivelului de trai, material și spiritual, al poporului, ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, întărirea independenței și suveranității României ! **(Aplauze prelungite, îndelungate. Se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Stimați tovarăși,

Sînt bine cunoscute realizările din primii trei ani ai actualului cincinal, în care producția industrială a crescut anual cu peste 5 la sută.

Pe primele 6 luni din acest an, am realizat în industrie o creștere a producției de circa 6 la sută și avem toate condițiile necesare pentru realizarea în bune condiții a planului pe întregul an.

În agricultură, am obținut în primii trei ani ai actualului cincinal producții anuale de peste 30 milioane tone cereale. În primele șase luni din acest an, am obținut și în agricultură, în general, rezultate bune. Se desfășoară din plin lucrările de recoltare a cerealelor de vară.

Orzul a fost recoltat de pe circa 83 la sută din suprafața însămînțată și se poate afirma că avem cea mai bună producție de pînă acum. Pe ansamblu, vom obține cel puțin 7 000 de kg de orz la hectar pe întreaga țară. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Pînă acum, un număr de 22 de județe au obținut producții de peste 7 000 kg, iar 14 județe, de peste 7 500 kg la hectar. Avem și un județ care s-a apropiat de 8 000 de kg. Îi mai lipsesc numai 20 de kg. Dacă strîngea fără pierderi, trecea de 8 000 kg !

Avem 3 cooperative agricole de producție cu o producție de orz de peste 11 000 de kg. Aceasta reprezintă, de fapt, obiectivul noii revoluții agrare în deceniul următor, pînă în anul 2000 ! **(Vii și puternice aplauze).**

Un număr de 27 unități agricole au obținut o producție de 9 000 și peste 10 000 de kg la hectar, iar 102 unități cooperatiste și de stat, o producție între 8 000—9 000 kg orz la hectar. Avem și 203 unități cu producții între 7 000 și 8 000 de kg.

Într-adevăr, putem afirma că producțiile obținute la orz demonstrează marile posibilități ale agriculturii socialiste românești și că, de pe acum, începe să se afirme în viață aplicarea cerințelor noii revoluții agrare privind efectuarea lucrărilor agricole.

A început și se desfășoară din plin recoltarea grîului într-un număr important de județe. Pe baza rezultatelor și a evaluărilor, se poate spune că vom avea și la grîu cea mai bună producție de pînă acum !

Se prezintă, de asemenea, bine și celelalte culturi agricole — porumbul, floarea-soarelui și altele. Avem deci toate condițiile să obținem în acest an, așa cum ne-am propus, cea mai bună producție agricolă de pînă acum !

Realizări importante avem în toate sectoarele economico-sociale.

Este necesar să menționăm că toate aceste realizări din întregul cincinal și din întregul deceniu au fost obținute în condițiile grele ale crizei economice mondiale, care a afectat, din 1980, într-o măsură sau alta, toate statele lumii, și îndeosebi, țările în curs de dezvoltare.

Dezvoltarea economico-socială a patriei noastre a creat condițiile necesare pentru plata, an de an, a datoriei externe și lichidarea acesteia, în luna martie a acestui an. Aceasta reprezintă, așa cum am menționat, o mare victorie, care demonstrează forța economiei noastre, care ne-a permis să asigurăm adevărata independență și suveranitate a patriei, să nu mai depindem și să nu mai plătim sub o formă sau alta tribut nimănui, pentru că și dobînda reprezintă de fapt o camătă, un tribut. **(Vii aplauze).**

Am realizat lichidarea datoriei externe, alocînd, totodată, peste 2 000 miliarde lei, echivalentul a circa 200 miliarde dolari, pentru dezvoltarea economico-socială a patriei, în deceniul acesta. În același timp, din 1980 și pînă în 1989 au avut loc două majorări ale retribuțiilor reale ale oamenilor muncii, precum și sporirea tuturor pensiilor.

După cum este cunoscut, începînd de anul trecut a fost majorată retribuția minimă de la 1 500 la 2 000 lei lunar, iar pînă la sfîrșitul lunii iulie toți oamenii muncii vor primi retribuțiile mărite.

În același timp, au sporit cheltuielile social-culturale finanțate de la buget, de la 9 975 lei pe o familie, în 1980, la 12 436 lei, în 1985, și la 14 900 lei în acest cincinal, pînă în 1990.

A avut loc o creștere generală a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor, demonstrînd cu puterea faptelor că tot ce realizăm în România servește dezvoltării patriei, bunăstării poporului, ridicării nivelului de trai material și spiritual al întregii națiuni, țelul suprem al politicii partidului nostru, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Totodată, în prima parte a acestui an am anulat datoriile cooperativelor agricole de producție, de peste 113 miliarde lei, ceea ce demonstrează atît forța economiei naționale și a sistemului financiar, cît și politica justă, de sprijinire a dezvoltării agriculturii, pentru asigurarea sporirii contribuției sale la dezvoltarea generală a țării. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Toate realizările din acest cincinal — ca de altfel tot ceea ce am realizat în anii socialismului — demonstrează cu puterea faptelor de netăgăduit justețea politicii partidului nostru comunist de aplicare creatoare a legilor obiective, a principiilor socialismului științific la realitățile din patria noastră.

Remarcabilele înfăptuiri în dezvoltarea patriei demonstrează cu putere superioritatea socialismului, faptul că numai și numai în condițiile cînd poporul a devenit cu adevărat stăpîn pe destinele sale se poate asigura lichidarea, într-un timp relativ scurt, a înapoierii, se asigură progresul economico-social, bunăstarea, independența și suveranitatea țării.

Trebuie să subliniem cu toată tăria că tot ceea ce am realizat este rezultatul muncii pline de abnegație a minunatei noastre clase muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, care, într-o deplină unitate, înfăptuiesc neabătut politica internă și externă a patriei noastre, care asigură înălțarea României pe noi culmi de progres și civilizație.

Pentru toate aceste măreți realizări, adresez de la tribuna Plenarei Comitetului Central al partidului cele mai calde felicitări clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, întregului popor, împreună cu urarea de noi și noi realizări și succese în toate domeniile de activitate, de ridicare a patriei la un nou nivel de dezvoltare economico-socială, de bunăstare și progres. **(Vii și puternice aplauze ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Dragi tovarăși,

Este necesar ca, în următoarele 6 luni, să facem totul pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții a planului pe întregul an, atît în industrie, cît și în agricultură și în celelalte ramuri. Să încheiem acest an cu cele mai bune rezultate și să punem astfel o bază trainică pentru realizarea cu succes a întregului cincinal !

Prevederile planului de dezvoltare economico-socială pe 1990, adoptat în unanimitate de plenară, asigură realizarea în cele mai bune condiții a prevederilor întregului cincinal 1986—1990. În anul 1990, producția-marfă industrială va fi cu circa 40 la sută mai mare față de 1985, iar producția agricolă, cu circa 35 la sută mai mare. Doresc să atrag atenția în mod deosebit asupra activității comerțului exterior, și în primul rînd a măsurilor de realizare ritmică, zi de zi, a producției de export și exportului.

Va trebui, de asemenea, să se înfăptuiască cu fermitate toate prevederile planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, pentru îmbunătățirea calității în toate sectoarele, creșterea mai puternică a productivității muncii, a eficienței economice și rentabilității.

Se impune să luăm toate măsurile pentru ca, începînd din trimestrul III al acestui an, să nu mai avem produse și întreprinderi cu pierderi.

Să aplicăm cu toată fermitatea programele de organizare și modernizare, normativele economico-financiare și noul sistem de prețuri.

Să întărîm în toate domeniile ordinea, disciplina, spiritul revoluționar de muncă.

Realizarea în cele mai bune condiții a planului pe acest an și pe 1990 va asigura atît ridicarea nivelului general de dezvoltare al patriei noastre, cît și trecerea la un nou nivel și stadiu al societății noastre socialiste, care va crea și condițiile necesare pentru trecerea la înfăptuirea celui de-al 9-lea plan cincinal și a perspectivelor de dezvoltare a României pînă în anii 2000, astfel încît să încheiem planul pe acest an și pe întregul cincinal cu cele mai bune rezultate și să dăm un nou avînt dezvoltării generale a patriei. **(Vii și puternice aplauze).**

Stimați tovarăși,

Documentele adoptate de Plenara Comitetului Central stabilesc orientările de perspectivă privind dezvoltarea societății românești pînă în anii 2000 și în continuare pentru începutul mileniului al treilea.

Pornind de la stadiul actual, în cincinalul al 9-lea și pînă în anul 2000 trebuie să asigurăm creșterea în continuare a forțelor de producție, accentuînd în toate domeniile dezvoltarea intensivă, ca o cerință esențială pentru realizarea obiectivului strategic al partidului și poporului nostru.

Deși în multe domenii, din punct de vedere fizic, producția realizată este la nivelul țărilor celor mai dezvoltate, este necesar să facem astfel încît în cincinalul viitor și pînă în anul 2000 să realizăm o asemenea perfecționare și modernizare a activității încît să asigurăm un înalt nivel tehnic, calitativ, valorificarea superioară a materiilor prime, a forței de producție a poporului nostru.

Se poate aprecia că pornind de la nivelul de dezvoltare din 1990 pînă în anii 2000—2005 se va putea dubla producția industrială și asigura o producție agricolă stabilă de 40—45 milioane tone cereale, o dublare a venitului național, ridicarea generală, pe această bază, a gradului de civilizație, a nivelului de trai material și spiritual al poporului.

Toate acestea impun să se acționeze cu și mai multă fermitate pentru dezvoltarea cercetării tehnico-științifice, astfel încît România să devină, în această perioadă, pînă la sfîrșitul mileniului al doilea și începutul mileniului al treilea, o puternică forță a progresului tehnico-științific, cu un înalt nivel, tehnic și științific, de dezvoltare, în toate domeniile.

Aceasta reprezintă, de altfel — așa cum am menționat nu o dată — cerința legică pentru înfăptuirea Programului partidului, pentru făurirea cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism.

A rămîne în urmă în domeniul cercetării științifice și tehnicii, al cunoașterii umane înseamnă a rămîne în urmă în construcția socialismului, în dezvoltarea generală a forțelor de producție, a întregii societăți. Or, societatea noastră socialistă creează cele mai bune condiții pentru realizarea rapidă a unui înalt nivel de cercetare științifică și tehnică, de ridicare a gradului general de cuhoștințe pentru a asigura crearea unui popor cu o înaltă conștiință revoluționară, științifică, culturală.

Dispunem de o puternică forță științifică. Avem importante realizări în cercetarea științifică și tehnică, precum și programe de largă perspectivă pentru toate domeniile economico-sociale, și pentru cercetarea fundamentală.

În mod corespunzător este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru realizarea programelor de modernizare și organizare a activității pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, pentru a acționa ca adevărați revoluționari în toate domeniile.

În același timp, trebuie să perfecționăm în continuare învățămîntul de toate gradele, asigurînd o temeinică pregătire profesională, tehnică și științifică, a tuturor oamenilor muncii.

Începînd din 1990 întregul tineret va urma treapta a II-a de liceu, deci se va generaliza învățămîntul de 12 ani.

Încă din primii ani ai celui de-al 9-lea cincinal vor intra în producție tinerii absolvenți ai învățămîntului de 12 ani, în toate sectoarele.

Se creează astfel condițiile pentru ridicarea nivelului general profesional, tehnic, științific și cultural al tuturor oamenilor muncii, al întregului popor.

Trebuie să așezăm la baza întregului învățămînt cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, concepția revoluționară despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric.

O atenție deosebită va trebui să acordăm, în continuare, înfăptuirii ferme a politicii partidului și statului cu privire la apărarea și păstrarea mediului înconjurător. Îndeosebi va trebui asigurată îndeplinirea riguroasă a programelor naționale de combatere a eroziunii solului, realizarea programelor de împăduriri, de combatere a poluării și păstrarea curată a apelor, a mediului înconjurător în general.

Pornind de la principiile autogestiunii și autofinanțării bazate pe autoconducere, trebuie să asigurăm aplicarea fermă a normelor economico-financiare, a principiilor de formare a prețurilor, de creștere continuă a rentabilității economice în toate domeniile de activitate.

Nu doresc să mă refer acum la dezvoltarea diferitelor ramuri și sectoare de activitate ; ele își găsesc locul corespunzător în Programul-Directivă și asigură dezvoltarea armonioasă a economiei naționale, avînd la bază atît dezvoltarea industriei, cît și a agriculturii ca ramură de bază și, în mod corespunzător, și a celorlalte sectoare, care dau o perspectivă de lungă durată de ridicare a patriei noastre la un înalt nivel de dezvoltare, pe noi culmi de progres și civilizație.

Este necesar ca, în cadrul dezbaterilor în întreprinderi, centrale, ministere, institute de cercetări, în unitățile agricole de stat și cooperatiste, în toate sectoarele să se analizeze și să se stabilească noi măsuri, să se prezinte noi propuneri privind perfecționarea și înfăptuirea neabătută în condiții cît mai bune a obiectivelor privind dezvoltarea viitoare a patriei noastre. Să facem astfel ca dezbaterile ce vor avea loc, din partid și cu întregul popor, să asigure ca documentele ce vor fi prezentate Congresului și vor fi adoptate de Congres să reprezinte gîndul, voința unanimă a națiunii noastre, hotărîrea de a înfăptui neabătut programul de făurire a socialismului și comunismului în România ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu, România, stima noastră și mîndria !").**

Stimați tovarăși,

Dezvoltarea puternică a economiei țării noastre a creat condițiile necesare participării active la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale cu alte state ale lumii, fără deosebire de orînduire socială. Schimburile economice și de cooperare în producție ale României cu alte state au crescut de peste 45 de ori față de 1950.

Un loc important îl ocupă schimburile economice și de cooperare cu țările socialiste, care au o pondere de circa 50 la sută din volumul comerțului nostru exterior.

Relațiile economice cu țările în curs de dezvoltare au crescut continuu și astăzi reprezintă circa 25 la sută.

S-au dezvoltat, de asemenea, relațiile cu țările capitaliste dezvoltate, care dețin și ele 25 la sută din comerțul exterior al României.

Avînd în vedere nivelul actual al schimburilor internaționale, cît și programul de dezvoltare economico-socială a patriei, avem în vedere să extindem schimburile economice, cooperarea în producție cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială.

Trebuie să se înțeleagă bine de întregul partid, de întregul popor, de toate cadrele din economie, că dezvoltarea schimburilor economice, extinderea cooperării în producție reprezintă o necesitate obiectivă.

De aceea trebuie să acționăm cu mult mai multă hotărîre pentru dezvoltarea colaborării economice, să participăm mult mai activ, pe baza cooperării în producție, la dezvoltarea relațiilor economice, acordînd o atenție deosebită în acest sens cooperării în producție cu țările în curs de dezvoltare. Așa cum se subliniază în Directive, pînă în anul 2000 trebuie ca activitatea de comerț exterior să cunoască o dezvoltare mult mai puternică, iar exportul să reprezinte cel puțin 30 la sută din totalul producției-marfă.

Consider că este necesar să subliniez rolul important pe care l-a avut și îl are C.A.E.R. în dezvoltarea cooperării și colaborării între țările socialiste membre și, totodată, necesitatea colaborării mult mai active cu toate țările socialiste.

Acum se discută mult în C.A.E.R. despre problemele perfecționării activității economice.

Unii economiști ar dori să se renunțe la principiile C.A.E.R. și ne recomandă să luăm ca bază Piața Comună și principiile din Piața Comună. Este evident că asemenea recomandări sînt cu totul străine de socialism și de C.A.E.R.

După părerea noastră, cadrul actual și principiile de bază ale C.A.E.R. reprezintă o bază bună și trebuie să constituie cadrul pentru dezvoltarea colaborării viitoare.

Aceasta presupune însă să se înfăptuiască neabătut prevederile din statutul C.A.E.R. privind necesitatea unei egalizări relative a nivelurilor de dezvoltare ale țărilor membre. Perfecționîndu-și formele și relațiile de colaborare, de specializare și cooperare în producție, trebuie să se pornească de la necesitatea dezvoltării fiecărei economii naționale, a unei dezvoltări relativ egale, să se asigure o cît mai bună independență economică, tehnică și științifică a țărilor membre.

Fără a se izola, dezvoltînd colaborarea cu Piața Comună și alte organisme regionale, C.A.E.R. trebuie să-și păstreze independența și să aibă un rol mult mai activ în asigurarea progresului economico-social al țărilor membre.

În general, noi considerăm că în actuala etapă de dezvoltare și pentru multă vreme de acum înainte, păstrarea independenței economico-sociale a țărilor din C.A.E.R., a altor state, constituie o necesitate vitală și că orice abatere de la aceasta va avea efecte negative.

În acest spirit, România este hotărîtă să participe activ la activitatea C.A.E.R., la realizarea programelor adoptate în comun pînă în anul 2000, așa cum este hotărîtă ca, și în cadrul C.A.E.R., și bilateral, să dezvolte relațiile cu diferite alte organisme economice și să realizeze o largă colaborare și cooperare — repet — cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Avînd în vedere problemele actuale economice grele, manifestările puternice ale crizei economice mondiale și înrăutățirea considerabilă a situației țărilor în curs de dezvoltare, este necesar să se ajungă la înlăturarea vechilor practici de inegalitate și de asuprire a acestora, să se ajungă la principii noi de relații care să permită dezvoltarea economico-socială, a independenței fiecărei națiuni, să asigure stabilitatea economiei mondiale și progresul fiecărui popor.

Aceasta presupune o îmbunătățire radicală a sistemului financiar internațional, renunțarea cu desăvîrșire la condiționarea relațiilor economice de considerente politice sau de altă natură.

Este necesar ca toate statele și,

Continuare în pag. a 4-a

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. a 3-a

îndeosebi, organismele economice internaționale, băncile mondiale, să renunțe la practicile de a condiționa acordarea de credite numai dacă acestea sînt destinate proprietății capitaliste particulare. Dimpotrivă, normal ar fi ca băncile internaționale să acorde credite tocmai pentru dezvoltarea economico-socială, pe baza proprietății de stat și cooperatiste, care asigură adevărata independență economico-socială a popoarelor și reprezintă viitorul.

România, împreună cu alte state, este gata să participe activ la elaborarea în comun a măsurilor privind soluționarea problemelor complexe economice, a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare, la elaborarea principiilor noi în relațiile economice internaționale.

Acestea sînt o cerință obiectivă pentru progresul economico-social, pentru depășirea crizei economico-sociale mondiale, pentru realizarea unei lumi mai drepte și mai bune în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber și independent, corespunzător năzuințelor sale, fără nici un amestec din afară ! (Aplauze puternice, prelungite)

Stimați tovarăși,

Documentele adoptate de Plenara Comitetului Central subliniază cu putere justețea politicii sociale, de ridicare continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate în România.

Tot ce realizăm, tot ce ne propunem este destinat dezvoltării generale a patriei, ridicării continue a bunăstării poporului, pornind de la faptul că tot ceea ce se realizează aparține poporului, trebuie să asigure bunăstarea și fericirea fiecărui cetățean, a întregii națiuni.

Trebuie să subliniem întotdeauna, cu tărie, faptul că ridicarea nivelului personal de viață, bunăstarea fiecărui cetățean al patriei noastre nu se pot realiza decît o dată cu dezvoltarea generală a forțelor de producție și a nivelului de dezvoltare a patriei, cu bunăstarea întregului popor, a întregii națiuni.

Sînt cunoscute marile realizări în domeniul nivelului de trai material și spiritual — creșterea numărului de locuințe, asistența sanitară, învățămîntul, cultura. Tot ceea ce realizăm asigură un nivel tot mai ridicat de viață, material și spiritual, în strînsă concordanță cu nivelul general de dezvoltare al țării.

Pornind de la perspectivele progresului general al patriei noastre, se vor crea condițiile necesare pentru a asigura soluționarea în bune condiții a problemelor nivelului general de trai, material și spiritual, al poporului.

Vom rezolva încă pînă în 1993 problema locuințelor în orașe. Se vor îmbunătăți mult condițiile de muncă, de viață și la sate.

În întreaga noastră activitate vom porni de la necesitatea asigurării pentru toți cetățenii patriei noastre a unor condiții de muncă, de învățămînt, astfel încît toți tinerii să aibă asigurate locuri de muncă, să participe la activitatea de dezvoltare economico-socială a patriei, corespunzător capacității și forței fiecăruia.

Vom perfecționa sistemul de retribuție, pe baza acordului global, pornind de la principiul „la muncă egală, retribuție egală", aplicînd ferm principiul „nici muncă fără plîne, dar nici plîne fără muncă !".

Trebuie să perfecționăm continuu sistemul nostru de retribuție pe baza echității și eticii socialiste, astfel încît veniturile tuturor categoriilor de oameni ai muncii să fie strîns legate de muncă. Nimeni, în țara noastră, nu trebuie să poată realiza venituri fără muncă sau prin exploatarea muncii altora !

Asigurînd un raport echitabil între veniturile mari și mici, care vor ajunge pînă în anul 2000 la un raport de 1 la 4,5, trebuie să avem în vedere ca nivelul minim de retribuție să asigure în condiții corespunzătoare, demne, nivelul de viață pentru toți membrii societății noastre.

La stabilirea nivelului minim trebuie să avem în vedere ca fiecare om al muncii să-și poată asigura o viață demnă, civilizată, corespunzător cerințelor științific determinate. În mod corespunzător, pensiile mici vor trebui să țină seama de aceste cerințe.

Va trebui să acordăm o atenție mai mare satisfacerii unor necesități generale, în cadrul fondurilor sociale, acestea reprezentînd un factor foarte important pentru asigurarea nivelului general de viață demnă, al întregii națiuni.

Socialismul trebuie să asigure tuturor cetățenilor, fără nici o discriminare, condiții egale de muncă și viață, de manifestare a personalității umane !

Este necesar să nu se admită sub nici o formă apariția speculei, a inegalităților în numele așa-zisului „socialism de piață". Va trebui să acționăm în așa fel încît în țara noastră nimeni să nu mai gîndească că poate să trăiască fără muncă. Toți cetățenii României socialiste să fie conștienți că munca constituie o îndatorire și o mare cinste. Însuși omul este, de altfel, o creație a muncii, și nu poate fi cu adevărat om liber acela care nu depune o muncă utilă. Să dezvoltăm puternic sentimentul datoriei față de patrie, de muncă, de viitorul liber și fericit al poporului ! (Vii și puternice aplauze).

Stimați tovarăși,

Pornind de la principiile de bază ale conducerii și planificării economice și sociale, de la stadiul actual al activității organelor noastre de stat, al organismelor democrației muncitorești-revoluționare, este necesar să perfecționăm continuu și să dezvoltăm formele democratice de participare a poporului la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Pornind de la teza științifică a construirii socialismului cu poporul și pentru popor, am dezvoltat larg democrația muncitorească-revoluționară, realizînd un cadru democratic unic în felul său.

În această activitate am pornit și trebuie să pornim de la faptul că formele de organizare și conducere trebuie să se perfecționeze continuu, în raport cu dezvoltarea forțelor de producție, a relațiilor sociale, cu noile cuceriri ale științei și cunoașterii umane, în general.

În același timp, trebuie să avem permanent în vedere că perfecționarea și îmbunătățirea activității de conducere și planificare trebuie să asigure conducerea unitară, pe baza planului național unic de dezvoltare, a întregii activități de făurire a societății socialiste.

Creșterea răspunderii diferitelor organisme de stat, creșterea răspunderii centralelor și întreprinderilor, autoconducerea trebuie să ducă nu la slăbirea conducerii pe baza planului unic a activității de conducere a patriei, ci la creșterea răspunderii fiecărei unități, fiecărui organism în buna administrare a proprietății socialiste, în înfăptuirea neabătută a legilor, a programelor de dezvoltare economico-socială a patriei.

Organismele largi democratice pe care le-am creat în ultimii 20 de ani — consiliile oamenilor muncii, adunările generale, ca organisme supreme ale proprietarilor și producătorilor, de conducere a întregii activități economice și sociale, organismele județene, congresele oamenilor muncii, ale agriculturii, științei, învățămîntului și culturii, ca și consiliile naționale de conducere între congrese — reprezintă forme noi în care clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, alte categorii sociale participă în mod organizat la conducerea societății, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a patriei noastre.

Îmbinarea justă a activității organelor de stat cu activitatea organismelor democratice ale maselor populare trebuie să realizeze o democrație nouă, infinit superioară oricăror forme de democrație burgheză. Trebuie să avem în vedere ca și în perspectivă să perfecționăm organismele de conducere și planificare, organismele democratice, pornind de la faptul că în nici o împrejurare societatea nu va putea renunța la dezvoltarea sa pe baza unor principii clare, socialiste — de proprietate, de muncă, de retribuție. Cu cît dezvoltarea generală a forțelor de producție, a științei, a culturii, a celorlalte sectoare se va extinde, cu atît apare necesitatea unor organisme democratice de conducere unitară a întregii activități economico-sociale.

În acest spirit trebuie să acționăm cu toată hotărîrea în direcția perfecționării, îmbunătățirii și creșterii răspunderii conducerii întregii activități pe baza legilor țării, pentru întărirea disciplinei și ordinii, în toate domeniile de activitate !

Să avem permanent în vedere creșterea continuă a rolului clasei muncitoare și al oamenilor muncii, în general, în conducerea tuturor sectoarelor de activitate. Numai pe această bază se va putea dezvolta democrația muncitorească-revoluționară, se va putea înfăptui principiul construirii socialismului cu poporul și pentru popor !

Să facem astfel ca activitatea fiecărui organism de stat și democratic să se desfășoare în spiritul principiilor revoluționare, al democrației muncitorești, acționînd întotdeauna pentru perfecționarea întregii activități, pentru înlăturarea a tot ceea ce este vechi și nu mai corespunde, pentru promovarea cu îndrăzneală a noului, în toate domeniile ! Numai așa vom acționa ca adevărați revoluționari, vom asigura realizarea obiectivelor de făurire cu succes a socialismului în țara noastră !

În cadrul activității organelor de stat, un loc important îl va ocupa și în viitor ridicarea nivelului de luptă și politic al forțelor armate, care trebuie să fie gata, în orice împrejurări, să apere independența și suveranitatea țării, cuceririle revoluționare, socialiste ale întregului nostru popor.

În întărirea capacității de apărare a țării am pornit și pornim de la faptul că armata trebuie să conlucreze strîns cu gărzile patriotice, cu unitățile de pregătire militară a tineretului, deoarece apărarea patriei și a cuceririlor revoluționare constituie cauza întregului popor și numai împreună și în strînsă unitate cu întregul popor armata își va putea îndeplini în orice împrejurări îndatoririle sale față de popor, față de cauza socialismului, a independenței și suveranității României. (Vii și puternice aplauze).

În același timp, considerăm că trebuie să reducem la strictul necesar nivelul înarmărilor și cheltuielilor militare, așa cum am procedat, de altfel, în mod constant în ultimii 20 de ani.

În ce privește apartenența României la Tratatul de la Varșovia și întărirea colaborării cu armatele țărilor din acest tratat, vom acționa și în continuare pentru perfecționarea și dezvoltarea acestei colaborări, acționînd în același timp pentru desființarea concomitentă atît a Tratatului de la Varșovia, cît și a N.A.T.O.

Dar în orice condiții colaborarea cu armatele țărilor socialiste, cu alte armate prietene va constitui un factor important în politica de apărare a independenței naționale.

De asemenea, este necesar să îmbunătățim activitatea organelor de miliție și securitate în apărarea cuceririlor revoluționare, a avutului obștesc și a avutului personal, în apărarea liniștii și muncii întregului popor.

În conformitate cu legile țării, trebuie să se întărească și mai mult conlucrarea dintre aceste organe și masele largi populare, cu întregul popor, să se adopte o atitudine fermă împotriva oricăror încălcări ale legilor, ale liniștii și ordinii generale.

Organele de justiție și procuratură trebuie să vegheze cu toată fermitatea la aplicarea legilor, a legalității socialiste, astfel ca în nici o împrejurare nimeni să nu fie pedepsit pe nedrept, dar, de asemenea, nimeni să nu rămînă nepedepsit dacă încalcă legile țării.

În acest sens, se impune să lărgim și mai mult rolul comisiilor de judecată, al adunărilor generale ale oamenilor muncii, astfel încît aceste organe de justiție democratică să aibă rolul hotărîtor în judecarea abaterilor de la ordine și disciplină, de la normele de conviețuire socială. Numai atunci cînd aceste organisme constată că faptele săvîrșite sînt grave și trebuie trimise în fața organelor de justiție, să se realizeze judecata de către instanțele judecătorești ; sau în cazuri deosebit de grave, care de la început trebuie să meargă în fața acestor organe. Chiar problemele grave ale activității contrarevoluționare, pactizarea cu dușmanii socialismului și ai țării, trădarea de țară — care cad în atribuțiile directe ale organelor de procuratură și justiție — și acestea trebuie cunoscute și dezbătute în cadrul adunărilor generale.

Mă refer la toate acestea deoarece viața, realitatea ne arată că întotdeauna s-au găsit și, din păcate, se mai găsesc oameni — e drept, puțini la număr — care trădează socialismul, poporul pentru anumite avantaje personale, pentru cîțiva galbeni sau arginți, cum se spune de poporul nostru. Față de asemenea fapte de trădare, față de asemenea oameni trebuie să adoptăm o poziție fermă de demascare și de pedepsire, conform legilor țării.

Poporul însuși trebuie să administreze pedeapsa împotriva tuturor celor care pun în pericol socialismul, independența și suveranitatea țării, viitorul însuși al națiunii noastre ! (Aplauze puternice, prelungite).

Trebuie să facem astfel încît activitatea de apărare a cuceririlor revoluționare, a proprietății obștești, a legilor și normelor de etică și echitate socialistă să constituie preocuparea tuturor oamenilor muncii, a întregului popor — adevăratul stăpîn al întregii țări — a celor care trebuie, prin activitatea lor și prin organele lor, să asigure viitorul liber, să asigure viața, liniștea, să asigure victoria socialismului și comunismului în România. (Aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul !").

Stimați tovarăși,

Mărețele realizări obținute de poporul nostru în făurirea socialismului demonstrează cu putere justețea liniei generale a partidului nostru, de aplicare creatoare a legităților obiective, a principiilor socialiste la realitățile României.

Putem afirma cu deplin temei că partidul nostru și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea sa istorică de detașament revoluționar, de centru vital al întregii națiuni — și a călăuzit și călăuzește poporul nostru pe calea făuririi socialismului și comunismului.

Rolul politic conducător al partidului este rezultatul activității revoluționare a partidului nostru, care, de la înființarea sa și pînă acum, în diferite perioade grele ale istoriei poporului nostru, a adoptat o poziție principială, revoluționară, de apărare a intereselor maselor populare, a independenței și suveranității țării.

De la înființarea primului partid muncitoresc din România în 1893, a Partidului Comunist Român în 1921 și pînă azi nu au fost momente mai importante — interne și internaționale — în care partidul să nu fi adoptat o atitudine clară, fermă, în strînsă concordanță cu năzuințele poporului, cu cauza socialismului, a independenței și suveranității României. De aceea poporul recunoaște partidul ca forță politică conducătoare! (Urale și aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul !").

Avem un partid puternic, care numără peste 3 800 000 membri, dintre care peste 55 la sută provin din rîndurile clasei muncitoare.

În toate domeniile de activitate partidul acționează pentru întărirea continuă a legăturilor cu masele de oameni ai muncii, pentru asigurarea îndeplinirii în cele mai bune condiții a hotărîrilor de partid, a legilor țării.

Și în ce privește activitatea de partid, după Congresul al IX-lea am adoptat măsuri de perfecționare a activității partidului, a organizațiilor și organelor sale, de dezvoltare a democrației interne de partid — ca o parte a democrației muncitorești-revoluționare, de manifestare puternică a spiritului critic și autocritic, ca o cerință vitală pentru îndeplinirea în bune condiții a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate.

Pornind de la această realitate, ne stîrnesc nedumerirea și chiar îngrijorarea unele tendințe — din unele țări — de slăbire a rolului conducător al partidului, precum și unele concepții de reîntoarcere la așa-zisul sistem pluripartit. Este bine cunoscut că partidele s-au dezvoltat în condițiile împărțirii societății în clase antagoniste, în exploatatori și asupriți. De aceea, o dată cu desființarea claselor exploatatoare trebuie în mod legic să se realizeze unitatea politico-organizatorică a clasei muncitoare într-un partid unic revoluționar, care să asigure conducerea operei vaste și complexe de edificare a noii orînduiri sociale.

Așa cum am menționat, aceasta presupune, totodată, crearea unui larg cadru democratic de participare organizată a poporului, a tuturor categoriilor sociale la activitatea de conducere în toate sectoarele de activitate.

Ideea revenirii la perioada existenței mai multor partide este foarte periculoasă și poate să aducă grave prejudicii cauzei socialismului, dezvoltării generale a popoarelor respective.

În ce ne privește, considerăm că este necesar și ne pronunțăm ferm pentru existența în cadrul țărilor socialiste, al țărilor care trec spre dezvoltarea economico-socială independentă, a unor partide unice, puternice, cu o concepție revoluționară sau progresistă, care să asigure acțiunea unită a fiecărui popor în realizarea obiectivelor construcției socialiste, ale dezvoltării economico-sociale independente.

Este necesar să păstrăm permanent caracterul muncitoresc al partidului, atît în ce privește ponderea muncitorilor în partid, cît și în ce privește promovarea în conducerea organizațiilor și organelor de partid a activiștilor din rîndul muncitorilor. (Vii și puternice aplauze).

Pot să afirm, cu toată tăria, că dacă nu vom asigura caracterul muncitoresc al partidului, promovarea întotdeauna a cadrelor de partid, pînă la Comitetul Central și Comitetul Politic Executiv, din rîndul muncitorilor, nu vom asigura — sau nu se va asigura — menținerea caracterului revoluționar al partidului. Prezența majorității muncitorilor în partid, în organele de conducere este garanția spiritului revoluționar, garanția mersului ferm spre socialism, spre comunism ! (Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul !").

Nu este întîmplător că tocmai în aceste împrejurări unele cercuri reacționare din țările capitaliste și-au intensificat atacurile, în primul rînd împotriva partidelor comuniste. De altfel, nu se întîmplă pentru prima oară acest lucru. Sub lozinca creării mai multor partide, ele acționează pentru slăbirea și lichidarea partidelor comuniste. De altfel, nici nu ascund aceasta, iar din manifestările antisocialiste, anticomuniste, antisovietice din unele țări, acest lucru a reieșit cu toată claritatea.

Este bine să ne reamintim de lozinca din timpul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, „Soviete fără bolșevici", care este azi reluată sub altă formă, împotriva partidelor comuniste, a rolului conducător al partidului.

Nu există și nu poate exista perfecționarea și dezvoltarea socialismului fără un partid unic al clasei muncitoare, cu o concepție revoluționară despre lume și viață, care să acționeze cu fermitate pentru unirea întregului popor în apărarea cuceririlor socialismului, pentru dezvoltarea socialismului, ridicarea bunăstării popoarelor, întărirea independenței și suveranității țării, pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii. (Aplauze puternice, îndelungate).

Avînd în vedere obiectivele mărețe de dezvoltare socialistă și comunistă a patriei noastre, este necesar să perfecționăm continuu activitatea partidului, să întărim rolul său conducător în toate domeniile, să acționăm cu toată fermitatea pentru ridicarea nivelului politic, ideologic, a combativității, a spiritului revoluționar, pentru perfecționarea democrației de partid și întărirea continuă a legăturilor partidului cu clasa muncitoare, cu masele largi populare, cu întregul popor.

Trebuie să facem ca toate hotărîrile de partid și de stat, tot ceea ce privește dezvoltarea patriei să fie larg dezbătut și adoptat de către întregul partid, de întregul nostru popor.

Acționînd ca forță politică conducătoare, ca centru vital al întregii națiuni, partidul nostru trebuie să rămînă permanent un partid revoluționar, să se călăuzească întotdeauna după concepțiile socialismului științific, militînd cu fermitate pentru asigurarea deplinei concordanțe între forțele de producție și relațiile de producție și sociale, pentru soluționarea conștientă a contradicțiilor care pot apărea la un moment dat, pentru asigurarea înfăptuirii neabătute a socialismului și comunismului în România.

Nu este posibil și nu poate exista o altă forță care să îndeplinească rolul vital al partidului comunist ! Partidul nu poate renunța la rolul său de forță politică conducătoare, nu poate împărți acest rol cu nimeni. El trebuie să-și îndeplinească rolul său de a conduce poporul spre înaltele culmi ale societății comuniste, împreună cu poporul, făcînd totul pentru popor !

Dacă s-ar putea spune așa, el ar trebui să împartă rolul său numai cu o singură forță, și anume cu poporul și numai cu poporul, în sensul ridicării nivelului general de conștiință și combativitate al poporului, unind întregul popor în jurul său, pentru făurirea socialismului și comunismului ! De altfel, aceasta trebuie să fie înțelegerea dialectică a faptului că în comunism se va ajunge la dispariția partidului atunci cînd întregul popor va ajunge la o înaltă conștiință revoluționară și combativitate revoluționară, cînd însuși poporul va fi un popor revoluționar, făuritor al comunismului, al libertății, al viitorului său liber ! (Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").

Stimați tovarăși,

În sistemul democrației muncitorești-revoluționare un rol important revine organizațiilor de masă și obștești. Trebuie să perfecționăm continuu activitatea sindicatelor, care cuprind oameni ai muncii din toate sectoarele de activitate. Fiind cea mai mare organizație de masă, sindicatele trebuie să adopte, în întreaga lor activitate, o poziție revoluționară, de participare activă la opera de făurire a socialismului și comunismului, de dezvoltare economico-socială a patriei, veghind permanent la apărarea și soluționarea corespunzătoare a problemelor de muncă, de viață ale oamenilor muncii. Ele trebuie să reprezinte o puternică forță revoluționară în participarea activă, organizată a oamenilor muncii la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, la întărirea controlului muncitoresc.

Este necesar să crească rolul consiliilor și comisiilor de femei, cărora le revine un mare rol în participarea femeilor la întreaga viață politico-socială. De altfel, femeile sînt prezente la întreaga activitate de partid, în organele de stat, în toate organizațiile de masă și obștești. În viitor să se acorde mai multă atenție promovării în diferite munci de conducere a unui număr mai mare de femei.

Un rol important revine Uniunii Tineretului Comunist, asociațiilor studenților comuniști, care unesc în rîndurile lor întregul tineret și care trebuie să reprezinte o forță activă, revoluționară, de formare și de educare a tineretului, de participare activă la opera de înfăptuire a politicii partidului în toate domeniile, de pregătire temeinică a tineretului în spirit revoluționar, comunist, care în toate împrejurările să urmeze neabătut politica partidului comunist în toate domeniile de activitate, să acționeze ca revoluționari, cu deplină răspundere pentru cauza socialismului, comunismului, a întregii noastre națiuni.

Se cere, de asemenea, să perfecționăm activitatea pionierilor și șoimilor patriei, care, împreună cu școala, sub conducerea partidului, au un rol important în formarea copiilor patriei noastre în spiritul idealurilor comuniste, al dragostei de patrie, de popor.

De asemenea, trebuie să crească rolul organizațiilor cooperatiste, al uniunilor de creatori, al zecilor și zecilor de organizații de masă și obștești care reprezintă un cadru larg democratic, în care diferite categorii sociale participă în mod activ, democratic la întreaga activitate de conducere a operei de făurire a societății socialiste.

Un rol important îl are Organizația Democrației și Unității Socialiste, în rîndurile căreia activează peste 4 milioane de oameni ai muncii, care nu sînt membri ai partidului comunist, dar care sînt hotărîți ca, în strînsă unitate, sub conducerea partidului nostru, să acționeze neabătut pentru înfăptuirea Programului partidului, a planurilor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a țării pe noi culmi de progres și civilizație.

Trebuie, de asemenea, să subliniem rolul important ce revine Frontului Democrației și Unității Socialiste, organism larg democratic care reunește toate categoriile sociale, întregul popor, într-o deplină unitate, sub conducerea partidului comunist, care exprimă în mod minunat caracterul larg democratic al societății noastre socialiste, al organismelor sale, dar, totodată, acționează în deplină unitate, recunoscînd rolul conducător al partidului nostru comunist pentru realizarea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, de ridicare continuă a bunăstării materiale a întregului popor, de întărire a independenței și suveranității României ! Realizarea și dezvoltarea continuă a unității întregii națiuni în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste reprezintă o necesitate obiectivă pentru mersul înainte al patriei, pentru viitorul însuși al poporului nostru ! (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși,

În întreaga activitate de construcție socialistă un rol important l-a avut întotdeauna activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou, constructor conștient al noii orînduiri sociale.

Avem realizări importante și trebuie să spunem cu toată tăria că fără o activitate politico-educativă intensă și susținută, în toate domeniile, nu am fi putut obține aceste mărețe realizări.

Dar așa cum am spus în cuvîntarea de la forumul democratic din luna noiembrie anul trecut, în activitatea ideologică și politică s-a produs o anumită rămînere în urmă față de dezvoltarea generală a forțelor de producție, a țării, în toate domeniile.

De aceea este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru a lichida această rămînere în urmă, pentru a ridica nivelul ideologic al partidului, conștiința revoluționară a partidului, a întregii noastre națiuni, la nivelul dezvoltării generale economico-sociale a patriei noastre.

Să facem astfel încît activitatea politico-educativă să aibă un rol mai activ în formarea conștiinței revoluționare, să devină o forță puternică care să lumineze calea spre înaltele piscuri ale societății comuniste.

Cu cît activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a conștiinței socialiste, revoluționare a întregului popor va fi mai bună, cu atît vom obține rezultate superioare în toate domeniile de activitate.

Trăim într-o lume de profunde schimbări, de avînt al științei, al culturii, al cunoașterii umane, care ridică în fața popoarelor multe întrebări și probleme cu privire la aprecierea diferitelor evenimente, la modul de soluționare a situației complexe economico-sociale contemporane și la viitorul omenirii la începutul mileniului al treilea.

Iată de ce este necesar ca activitatea ideologică și științele sociale să participe activ la dezbaterea tuturor acestor probleme de pe poziții revoluționare, ale materialismului istoric și dialectic.

Iată de ce este necesar să fie combătute cu fermitate tezele dezideologizării relațiilor internaționale, ale slăbirii luptei de clasă și alte teze antiștiințifice și antirevoluționare care produc confuzii și neîncredere în forțele clasei muncitoare, în lupta popoarelor pentru progres, pentru pace și colaborare internațională, în victoria inevitabilă a socialismului.

Trebuie ca activitatea ideologică, politico-educativă să dea o orientare clară în ceea ce privește schimbările produse și perspectivele dezvoltării societății omenești, perspectivele dezvoltării socialismului și comunismului, care mai devreme sau mai tîrziu vor triumfa în întreaga lume. (Aplauze puternice, prelungite).

Mai mult ca oricînd este necesar să se sublinieze cu toată tăria că victoria socialismului constituie o necesitate obiectivă, că mai devreme sau mai tîrziu — așa cum

Continuare în pag. a 5-a

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. a 4-a

s-a întîmplat cu toate orînduirile de pînă acum — orînduirea capitalistă, imperialistă, trebuie să facă loc unei orînduiri mai drepte și mai bune — socialismului și comunismului.

Trebuie să punem cu putere în evidență învățămintele istoriei, care demonstrează că trecerea de la o orînduire la alta s-a realizat, întotdeauna, pe cale revoluționară, că rolul hotărîtor l-au avut întotdeauna masele, l-au avut popoarele — adevăratele făuritoare ale istoriei și civilizației — și, în acest cadru, să subliniem rolul clasei muncitoare, al forțelor înaintate, în lupta pentru socialism, pentru pace și colaborare în întreaga lume! **(Aplauze puternice).**

Activitatea ideologică, politico-educativă trebuie să sublinieze cu tărie rolul partidelor revoluționare, muncitorești, al partidelor comuniste în organizarea și conducerea clasei muncitoare, a maselor largi populare pentru realizarea noii orînduiri sociale socialiste.

Tocmai în actualele împrejurări, cînd asistăm la o nouă ofensivă a celor mai reacționare cercuri imperialiste, se impune ca partidele comuniste, mișcările progresiste să acționeze cu toată tăria și fermitatea împotriva anticomunismului, împotriva tuturor încercărilor de dezbinare și slăbire a unității clasei muncitoare, a luptei popoarelor pentru socialism, pentru progres economic și social, pentru pace.

Este necesar ca toate mijloacele de informare în masă și de educare să acționeze cu hotărîre, într-un spirit de combativitate și intransigență revoluționară, împotriva concepțiilor retrograde, împotriva misticismului, șovinismului, antisemitismului, a tuturor formelor de dezbinare și învrăjbire a popoarelor.

Să educăm întregul popor, și în primul rînd tineretul, în spiritul patriotismului revoluționar, al înaltelor idealuri de dreptate socială și națională, al principiilor socialiste și comuniste!

Să educăm masele populare, și în primul rînd tineretul, în spiritul combativității revoluționare, împotriva a tot ce este străin de interesele socialismului și comunismului, a tot ce duce la slăbirea combativității revoluționare în toate domeniile de activitate.

Să educăm întregul popor și tineretul în spiritul minunatelor tradiții patriotice și revoluționare, să dezvoltăm sentimentul de prietenie și frăție, de unitate al tuturor oamenilor muncii, să punem la baza întregii activități culturale minunatele tradiții ale măreților realizări, ale creației românești din toate domeniile de activitate!

Să respingem ploconirea față de tot ceea ce înjosește omul, față de toate concepțiile străine!

Să educăm tineretul, poporul, în spiritul solidarității internaționale, al prieteniei și luptei comune pentru progres economico-social, al luptei comune pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii!

Un rol important îi revine în acest sens Festivalului național „Cîntarea României", care a devenit o puternică forță a creației largi populare.

Să ridicăm tot mai puternic nivelul cultural și de participare a maselor populare la dezvoltarea și înflorirea culturii românești!

Uniunile de creație — literare, artistice, muzicale — trebuie să-și ridice nivelul activității lor prin crearea de noi și noi opere care să reprezinte, în formele artei reprezentative, minunatele cuceriri ale poporului nostru, munca eroică a constructorilor socialismului, tradițiile revoluționare, să urmeze exemplul înaintașilor, care, în cele mai grele condiții, au slujit poporul, au considerat ca una din îndatoririle lor supreme asigurarea dezvoltării limbii și culturii românești, a dezvoltării poporului și națiunii noastre!

În strînsă legătură cu creația universală, literatura și arta românească trebuie să fie prezentă nu prin copiere, prin ploconire, ci prin realizările ei, prin personalitatea sa, care să reprezinte personalitatea poporului român, constructor conștient al socialismului, al celei mai înaintate culturi, al adevăratului umanism. **(Vii și puternice aplauze).**

Radioul, televiziunea, presa, toate mijloacele de informare în masă trebuie să adopte o poziție mai combativă, să publice sau să redea la radio și televiziune munca și activitatea poporului, să adopte o atitudine critică față de diferitele stări negative, contribuind activ la generalizarea experienței și a cunoștințelor înaintate din toate domeniile de activitate, la răspîndirea concepțiilor celor mai înaintate de muncă și viață, a principiilor socialiste, în toate domeniile! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Să facem astfel încît întreaga noastră activitate politico-educativă să-și îndeplinească în mai bune condiții înalta misiune în realizarea obiectivelor de perspectivă, de ridicare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație!

Întreaga activitate ideologică, educativă trebuie să contribuie activ la ridicarea nivelului general de știință și cultură, la formarea unui popor cu înalte cunoștințe științifice, culturale și revoluționare, a unui popor înarmat cu tot ce este mai nou în dezvoltarea științei și culturii, care să contribuie, prin activitatea sa, la îmbogățirea tezaurului național și a tezaurului mondial, din toate domeniile! Numai așa vom putea spune că activitatea politico-educativă își îndeplinește cu cinste misiunea — și am convingerea că vom obține realizări importante și în acest domeniu!

Stabilind obiectivele privind dezvoltarea economico-socială a patriei noastre, trebuie să acționăm cu înaltă răspundere revoluționară pentru perfecționarea întregii activități și pentru unirea întregului popor în lupta și munca de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism — visul de aur al omenirii! **(Aplauze și urale puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

Stimați tovarăși,

Punînd pe primul plan activitatea de realizare a planurilor și programelor privind dezvoltarea economico-socială a țării și făurirea cu succes a socialismului, partidul nostru, România socialistă au dus în același timp o politică activă de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, participînd cu toate forțele lor la soluționarea marilor probleme ale vieții internaționale, la lupta pentru dezarmare, pentru pace.

Se poate afirma că în perioada de după Congresul al IX-lea al partidului nu au fost probleme mai importante la care România socialistă să nu-și fi adus o contribuție activă la soluționarea lor în interesul destinderii, al dezarmării, al păcii și colaborării între toate națiunile lumii.

În viața internațională s-au produs profunde schimbări politice, sociale, economice, militare, care modifică continuu raportul mondial de forțe. Viața, realitatea demonstrează că s-a realizat și se menține un echilibru relativ în raportul de forțe, ceea ce a făcut să se depășească o serie de momente grele și să se asigure, timp de aproape 45 de ani, pacea în lume.

Trebuie subliniat că politica țărilor socialiste a avut un rol important în întreaga această perioadă, în asigurarea păcii și soluționarea unor probleme grave, pe calea tratativelor.

În ultimii ani, după cum se știe, s-au făcut pași importanți prin realizarea acordului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind eliminarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, prin începerea negocierilor de dezarmare de la Viena și trecerea la soluționarea pe calea tratativelor a unor conflicte din diferite zone ale lumii.

Cu toate acestea, trebuie să spunem deschis în fața poporului nostru, a tuturor popoarelor lumii că situația internațională continuă să se mențină deosebit de complexă și gravă.

Existența armelor nucleare, a altor arme de distrugere în masă și convențiunile prezintă un grav pericol pentru pacea omenirii, iar în cazul recurgerii la arma nucleară, pentru însăși viața pe planeta noastră.

Țările din N.A.T.O. nu au ajuns încă la înțelegerea necesară pentru renunțarea la vechea politică de forță, a „descurajării nucleare".

Ele declară că vor trece la modernizarea armelor nucleare cu rază scurtă de acțiune și tactice, ceea ce ar mări considerabil puterea de distrugere a acestor arme și pericolul pentru însăși viața popoarelor europene și din întreaga lume.

În aceste împrejurări, problema fundamentală a vieții internaționale este, în primul rînd, aceea a renunțării la armele nucleare, la programul de modernizare a lor, realizarea de noi acorduri între Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind reducerea cu 50 la sută a rachetelor nucleare strategice și a unui acord general privind lichidarea deplină a oricăror arme nucleare.

Este necesar să se renunțe de îndată la experiențele nucleare de către toate statele, să se renunțe la activitatea de militarizare a Cosmosului, să se realizeze un acord corespunzător privind eliminarea armelor chimice, în strînsă legătură cu eliminarea tuturor armelor nucleare.

România participă împreună cu celelalte state din Tratatul de la Varșovia, din N.A.T.O. și din Europa la negocierile de la Viena privind reducerea radicală a armelor convenționale sub un strict control internațional, cu hotărîrea de a contribui la realizarea unui acord, în cel mai scurt timp.

Ne pronunțăm ferm pentru a se ajunge la o reducere de cel puțin 50 la sută a acestor armamente, realizîndu-se un echilibru corespunzător între cele două blocuri militare, care să excludă posibilitatea vreunei agresiuni militare.

Ne pronunțăm ferm pentru reducerea cheltuielilor militare — în prima etapă cu cel puțin 50 la sută, urmînd ca mijloacele financiare ce se vor reduce să fie folosite pentru soluționarea diferitelor probleme economico-sociale din fiecare țară, precum și pentru ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare.

Dorim să reafirmăm cu toată fermitatea hotărîrea României socialiste, a poporului român de a participa activ la realizarea dezarmării, la asigurarea unor relații noi internaționale, care să excludă forța și amenințarea cu forța.

În același timp, nu se poate trece cu vederea că în multe state din Europa, inclusiv în Statele Unite ale Americii, are loc o intensificare a activității organizațiilor neofasciste și de dreapta, o intensificare a manifestărilor și propagandei antisemite, naționalist-șovine și de revizuire a granițelor.

Rezultatele alegerilor pentru parlamentul vest-european în care partidele de dreapta neofasciste au obținut însemnate rezultate, provoacă pe drept cuvînt îngrijorare în rîndul tuturor popoarelor din Europa. De aceea, este necesar să se dea o ripostă hotărîtă neofascismului și tuturor manifestărilor reacționare, neofasciste și de dreapta!

Și în domeniul acesta să nu se uite învățămintele istorice dinaintea celui de-al doilea război mondial, cînd tolerarea și chiar încurajarea activității unor organizații fasciste au dus la instaurarea fascismului în Germania hitleristă și în alte țări ale lumii, au dus la cel de-al doilea război mondial, au provocat marile pierderi și distrugeri pentru toate națiunile europene și pentru multe din popoarele lumii.

Respingerea fascismului înseamnă apărarea democrației, libertății, a dreptului popoarelor la viață demnă, la pace! **(Vii și puternice aplauze).**

Totodată, țara noastră va acționa cu toată hotărîrea pentru realizarea cooperării și dezarmării în Europa, pentru realizarea unor relații noi, de deplină egalitate, care să asigure progresul economic și social al fiecărui popor, să ducă la întărirea colaborării, unității și securității tuturor națiunilor din Europa.

Este necesar să facem totul pentru depășirea diferitelor obstacole și pentru realizarea unei Europe unite, a popoarelor libere și independente.

Numai pe această bază Europa va putea să-și asigure progresul economico-social, să aibă un rol mai important în soluționarea marilor probleme ale vieții contemporane!

Totodată, România va desfășura — ca și pînă acum — o activitate intensă pentru dezvoltarea unei largi colaborări între țările balcanice, pentru realizarea în această regiune a unei zone fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine, ca o parte a colaborării și securității în Europa și în întreaga lume.

Ca și pînă acum, România se pronunță cu toată fermitatea pentru încetarea conflictelor din diferite părți ale lumii și soluționarea problemelor litigioase dintre state numai și numai prin tratative.

În acest cadru, considerăm că este necesar să se treacă la organizarea conferinței internaționale privind Orientul Mijlociu și soluționarea problemelor pe baza dreptului la autodeterminare al poporului palestinian, la existența unui stat palestinian independent și recunoașterea independenței, suveranității și integrității tuturor statelor din zonă, inclusiv a Israelului.

Considerăm că este necesar să se asigure participarea activă la soluționarea problemelor mondiale a tuturor statelor, fără deosebire de mărime și orînduire socială.

În acest cadru, doresc să subliniez rolul important al țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare, al țărilor nealiniate.

Ne pronunțăm, de asemenea, pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea democratică a problemelor complexe ale vieții mondiale — în interesul tuturor popoarelor, al păcii și colaborării.

Nu trebuie să se uite învățămintele istoriei privind cel de-al doilea război mondial, de la declanșarea căruia se împlinesc 50 de ani.

Este bine cunoscut că politica de concesii și de capitulare față de Germania nazistă, acordul de la München, inclusiv pactul Molotov — Ribentrop, nu au oprit agresiunea, ci au încurajat-o. Aceste învățăminte ne obligă să intensificăm lupta popoarelor împotriva războiului, pentru dezarmare generală, și în primul rînd pentru lichidarea armelor nucleare. Să avem permanent în vedere că războiul nu poate fi preîntîmpinat decît prin lupta unită a forțelor înaintate, a popoarelor de pretutindeni, că problemele dezarmării nu se pot soluționa de cîteva țări, că ele trebuie soluționate cu participarea tuturor popoarelor, tuturor statelor, a maselor largi populare. Numai așa vom preîntîmpina un nou război, vom asigura pacea pe planetă! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Republica Socialistă România este hotărîtă să acționeze și în viitor pentru dezvoltarea largă a relațiilor cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială. Vom promova ferm în relațiile internaționale principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, al avantajului reciproc, respectarea neabătută a dreptului fiecărei națiuni de a-și alege calea dezvoltării economico-sociale în mod liber, fără nici un amestec din afară.

Este timpul să se înțeleagă necesitatea renunțării la vechea politică de amestec, sub diferite forme, în treburile diferitelor țări, de subversiune și diversiune. Acele cercuri și oameni politici din Occident care își arogă dreptul de a stabili ce este bine și ce nu este bine pentru o țară sau alta ar trebui să se uite că în înșeși țările lor, în țările capitaliste sînt multe, foarte multe probleme de soluționat, că în ultimii 10 ani șomajul a devenit cronic, că a ajuns la 20—30 la sută numărul tinerilor care nu au asigurat nici un loc de muncă, că se menține discriminarea, prin diferențierea de retribuție, de pînă la 20—30 la sută — pentru femei, pentru tineret, pentru oamenii muncii de altă culoare, îndeosebi pentru negri.

A crescut numărul săracilor, ca și numărul oamenilor care n-au asigurate locuințe.

Toate acestea au făcut să sporească numărul oamenilor — îndeosebi al tinerilor — care se drogează, au dus la creșterea criminalității, a actelor de terorism și a altor fenomene sociale grave.

Ar fi deci necesar ca cercurile și oamenii politici respectivi să-și concentreze mai bine forțele în direcția soluționării acestor probleme foarte grave, care încalcă în mod brutal drepturile oamenilor la muncă, la viață și care sînt contrare principiilor adevăratului umanism, ale adevăratelor drepturi ale omului!

Noi considerăm că ar fi deosebit de util și important ca să se realizeze o colaborare activă, largă în soluționarea acestor probleme grave, pornind de la faptul că prima îndatorire a statelor trebuie să fie asigurarea muncii pentru toți cetățenii, și în primul rînd pentru tineret, a locuințelor, a învățămîntului și tuturor celorlalte drepturi fundamentale pentru o viață demnă, liberă a popoarelor.

Stimați tovarăși,

Acționînd pentru dezvoltarea relațiilor cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială, vom acorda și în continuare o atenție deosebită relațiilor cu țările socialiste, și în primul rînd cu vecinii noștri.

Am considerat întotdeauna și considerăm că soluționarea problemelor interne și calea dezvoltării socialiste constituie îndatorirea supremă a partidelor comuniste, a popoarelor din fiecare țară. Dar fără nici o îndoială că sîntem îngrijorați de unele probleme din diferite țări, deoarece dorim ca toate țările socialiste, toți vecinii noștri să asigure dezvoltarea fermă, pe calea socialismului. De aceea, considerăm că ar fi foarte important ca țările socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia și, în general, toate țările socialiste să analizeze împreună problemele actuale ale construcției socialiste, să stabilească împreună cum să conlucreze mai bine pentru depășirea unor greutăți și pentru asigurarea dezvoltării economico-sociale, pe calea socialismului, a fiecărui popor.

De asemenea, dorim să dezvoltăm larg relațiile cu celelalte țări socialiste și considerăm că trebuie să extindem această colaborare, în spiritul solidarității și conlucrării active, pentru dezvoltarea socialistă a țărilor noastre.

Stimați tovarăși,

Mișcarea muncitorească, revoluționară din România, primul partid al clasei muncitoare, Partidul Comunist Român, au dezvoltat larg activitatea de solidaritate internațională cu partidele și mișcările muncitorești, revoluționare de pretutindeni. Revoluționarii români au făcut parte din Internaționala Comunistă creată de Marx și Engels, s-au aflat pe baricadele Comunei din Paris, au participat la activitatea Internaționalei a II-a și a Internaționalei a III-a. Detașamentele de revoluționari români au participat activ la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, s-au aflat în rîndul brigăzilor internaționale de luptă împotriva fascismului în Spania, iar în timpul războiului, în Franța și în alte țări. Am sprijinit activ lupta de lichidare a colonialismului, acordînd un ajutor frățesc multor popoare, îndeosebi din Africa, pentru cucerirea independenței naționale.

În spiritul acestor minunate tradiții de solidaritate internațională am dezvoltat și dezvoltăm larg relațiile cu partidele comuniste și muncitorești, cu partide socialiste, social-democrate, cu partide și mișcări progresiste din țările în curs de dezvoltare, precum și cu alte partide democratice din diferite țări.

Considerăm că situația mondială gravă și complexă, schimbările care au loc în raportul de forțe mondial impun ca o necesitate obiectivă întărirea și mai mult a colaborării și solidarității internaționale. Nici un partid comunist nici un partid revoluționar, progresist nu se poate izola! Este mai necesară ca oricînd întărirea conlucrării și solidarității partidelor comuniste, pe baza principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață, a materialismului dialectic și istoric.

Problemele din diferite țări, inclusiv din țările socialiste, le considerăm ca probleme interne ale fiecărui partid și sîntem împotriva oricărui amestec în treburile interne. Dar, în același timp, sîntem pentru o largă colaborare și discutarea în comun a problemelor actuale, pentru a stabili cum să se acționeze mai bine de către fiecare partid pentru a contribui la realizarea dezarmării, la soluționarea problemelor complexe — politice, sociale, economice —, la asigurarea unei lumi a dreptății sociale și naționale, la victoria noii orînduiri sociale — a socialismului.

În spiritul răspunderii față de propriul nostru popor, față de cauza socialismului, de perspectivele dezvoltării omenirii, considerăm că este necesar ca partidele comuniste și muncitorești să-și întărească solidaritatea, să organizeze consfătuiri, conferințe regionale sau internaționale, în scopul întăririi colaborării și solidarității. Clasa muncitoare, generațiile viitoare nu-i vor ierta pe acei care nu înțeleg că tocmai în actualele împrejurări trebuie să facem totul pentru realizarea unei unități noi, pe baza egalității și independenței, să dezvoltăm larg solidaritatea și colaborarea internațională. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aceasta va fi o unitate de tip nou — a partidelor independente, egale în drepturi — dar cu atît mai mult va fi o unitate mai puternică, care va duce la unirea clasei muncitoare, a forțelor înaintate, în lupta pentru progres economic și social, pentru dezarmare, pentru pace, pentru salvarea omenirii de la distrugere!

În același spirit, ne pronunțăm pentru dezvoltarea largă a colaborării cu partidele socialiste, social-democrate, cu mișcările progresiste antiimperialiste, cu forțele democratice de pretutindeni, în scopul acțiunilor comune în problemele fundamentale care privesc fiecare popor, care privesc pacea, independența fiecărei națiuni, viitorul întregii lumi.

Avem ferma convingere că, deși problemele actuale sînt destul de grave și complexe, acționînd unite, forțele progresiste, popoarele de pretutindeni, cercurile realiste pot găsi calea unei conlucrări active, pot schimba cursul evenimentelor, pot impune o nouă gîndire politică, un nou mod de acțiune — în interesul progresului, în interesul bunăstării și independenței fiecărui popor, al păcii și colaborării între toate națiunile lumii. **(Aplauze puternice).**

În ce o privește, România socialistă, înfăptuind neabătut politica Partidului Comunist Român în domeniul vieții internaționale, va participa cu toate forțele sale, ca și pînă acum, la soluționarea tuturor problemelor, la asigurarea unor relații noi, bazate pe principiile egalității între toate națiunile, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, fără arme, fără războaie, a unei lumi în care fiecare popor, fiecare națiune să ducă o viață demnă, liberă, independentă! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Stimați tovarăși,

Hotărîrea Plenarei Comitetului Central privind convocarea Congresului al XIV-lea al partidului și adoptarea în unanimitate a Programului-Directivă, a Tezelor, precum și a celorlalte documente au o însemnătate deosebită pentru prezentul și viitorul patriei noastre, pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism — visul de aur al omenirii. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Iată de ce se poate afirma de pe acum că cel de-al XIV-lea Congres al partidului poate fi considerat drept Congresul marilor victorii socialiste, al muncii pline de abnegație a întregului popor, al adevăratei suveranități și independențe depline, Congresul care deschide perspectivele minunate spre înaltele culmi ale societății fără clase, spre culmile comunismului! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Acum este necesar să trecem la organizarea temeinică a adunărilor generale ale organizațiilor de bază și a conferințelor de partid, în spiritul principiilor democratice ale partidului înscrise în Statut și în alte hotărîri ale Comitetului Central.

O atenție deosebită va trebui să acordăm alegerii în conducerile organizațiilor de bază și în comitetele de partid — repet — acordînd o atenție deosebită activiștilor din rîndul clasei muncitoare, a celor mai buni activiști din rîndul membrilor de partid, care să asigure înfăptuirea neabătută a hotărîrilor ce vor fi adoptate de Congresul al XIV-lea.

De asemenea, trebuie să se asigure alegerea ca delegați la Congres cît și drept candidați pentru viitorul Comitet Central a celor mai bune cadre de partid, din toate domeniile de activitate, asigurîndu-se, conform prevederilor Statutului și hotărîrilor Comitetului Central, caracterul muncitoresc-revoluționar al organelor sale de conducere.

Să facem astfel încît înseși adunările generale ale organizațiilor de bază și conferințele de partid să constituie o puternică manifestare a forței și unității partidului, garanția supremă a realizării programelor de dezvoltare economico-socială, a îndeplinirii în cele mai bune condiții, de către partid, a rolului său de centru vital al întregii națiuni, de forță politică conducătoare în toate domeniile! **(Aplauze puternice, prelungite)**

Se impune, de asemenea, să se asigure dezbaterea largă a documentelor pentru Congresul al XIV-lea în întregul partid și cu întregul popor, astfel încît acestea să exprime în cel mai înalt grad gîndul și voința întregului partid, a întregii noastre națiuni, să constituie expresia adevăratei dezbateri democratice, muncitorești-revoluționare, a participării poporului la făurirea în mod conștient a propriului său viitor, de bunăstare și fericire, a comunismului. **(Aplauze puternice)**

În același timp, este necesar să se acționeze cu toată fermitatea pentru realizarea planului și a programelor de dezvoltare economico-socială pe următoarele 6 luni și pe întregul cincinal în industrie, agricultură și în toate celelalte sectoare. Toate colectivele de oameni ai muncii, organismele democrației muncitorești-revoluționare și organizațiile de partid să se prezinte la Congres cu realizări cît mai bune, în toate domeniile, să poată raporta Congresului că au realizat în bune condiții planul pe acest an și sînt pregătite să realizeze planul pe 1990 și întregul cincinal, asigurînd o bază trainică pentru dezvoltarea viitoare a patriei.

Doresc ca, în încheiere, să exprim încă o dată mulțumirile mele Comitetului Central al partidului pentru desemnarea mea în funcția de secretar general al partidului — aceasta urmînd să fie discutată de întregul partid, de întregul popor și supusă Congresului al XIV-lea al partidului.

Așa cum am menționat ieri, consider această încredere ca expresie a faptului că în întreaga mea activitate am îndeplinit întotdeauna năzuințele poporului nostru de independență, am servit partidul, cauza socialismului și păcii în lume.

Vă asigur încă o dată, dragi tovarăși, asigur întregul partid și întregul popor că și în viitor nu voi avea țel mai înalt decît de a contribui cu toate forțele mele, împreună cu ceilalți tovarăși, cu Comitetul Central, cu întregul partid, cu întregul popor, la realizarea programelor de dezvoltare viitoare, de perspectivă, de înaintare a patriei noastre spre comunism, de a asigura poporului român un loc demn în rîndul națiunilor libere ale lumii, de a asigura viitorul minunat, comunist, al României! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu reales — la al XIV-lea Congres!")**

La încheierea lucrărilor plenarei, după dezbaterea și adoptarea în unanimitate a hotărîrilor, putem să afirmăm încă o dată că am străbătut un drum lung, am urcat pe înalte culmi, am învins multe obstacole și am obținut victorii minunate! De la înălțimile la care am ajuns se văd acum clare piscurile înalte și zările minunate, luminoase ale primăverii omenirii — zările comunismului. Să facem totul pentru a străbate drumul pe care îl mai avem într-un timp cît mai scurt, în deplină unitate a întregii noastre națiuni! **(Aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

În încheiere doresc să exprim convingerea că toți participanții la plenară, toate organizațiile și organele de partid, membrii partidului, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul nostru popor vor înfăptui neabătut obiectivele de dezvoltare economico-socială, vor participa activ la dezbaterea documentelor și pregătirea Congresului al XIV-lea al partidului, la trasarea perspectivelor dezvoltării României spre comunism! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!").**

Cu această convingere, adresez participanților la plenară, comuniștilor, tuturor oamenilor muncii, întregului popor cele mai bune urări de noi împliniri și noi realizări, de noi succese în toate domeniile!

Multă sănătate și fericire! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!", „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres!". Într-o atmosferă de puternică însuflețire și strînsă unitate, toți cei prezenți în sala plenarei se ridică în picioare și ovaționează îndelung, minute în șir, pentru Partidul Comunist Român — nucleul vital al întregii națiuni — pentru secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

CRONICA LITERARĂ

CRISTIAN POPESCU: «Cuvînt înainte» LIVIU ANTONESEI: «Pharmakon»

În căutarea originalității, adeseori cu orice preț, chiar și cu acela al vulgarității, se află Cristian Popescu, în volumul său de debut, intitulat, cuminte de altfel, **Cuvînt înainte** (Editura Cartea Românească, 1988), ceea ce mă lasă să bănuiesc (titlul, adică) intenții de mari desfășurări ulterioare. Deocamdată, poeziile sale, cele mai multe din volum, prezentate sub formă de proză, sînt nu prozaice (un critic reputat ne anunța că a sosit momentul să nu mai reproșăm poeziei moderne prozaismul) ci proză curată, înviorată, ici-colo, de cîte o abilă întorsătură autoironică de condei sau de expresivități involuntare. Compoziților despre care vorbesc nu li se poate contesta hazul, chiar dacă ireverența este supărătoare pentru spiritele tradiționaliste. Li se poate contesta, însă, poeticitatea. În locul acesteia, autorul pune ironie, naivități jucate și, iată, stupidități : „În țara noastră cresc codri și păduri întregi de arbori genealogici ai familiei Popescu. În aceste păduri venea Cristi de mic să asculte susurul și ciripitul. Să asculte cum crește iarba verde. Dar, tolănit la rădăcina arborilor genealogici, ținînd strîns la piept capul iubitei, auzea cum îi crește acesteia părul. Fiecare arbore genealogic crește deja lăcuit și incrustat cu motive populare, așa că poți rupe orice crenguță drept suvenir. Acești arbori îmbrățișează cu crengile lor turiștii și le întind în semn de rămas bun ramul care ne-a fost la vremuri de restriște numai nouă prieten. Și în același timp riul le răcorește picioarele ostenite". În plus, trimiterea, în acest context de sărăcie intelectuală, la versuri celebre din **Scrisoarea III**, este cel puțin nelalocul ei.

Nu peste tot este autorul astfel. Într-adevăr, ciclul de compuneri în care apare motivul liric numit... „tramvaiul douășase" reușește să-l surprindă pe cititorul neprevenit. Cine a citit, însă, poezia avangardei și are idee de mitologia derizoriului ,tresare mai greu. Iată, totuși, o parafrază bacoviană, în care tramvaiul ar fi spațiul închis asumat, cognoscibil și recognoscibil, mediocru și umil. Un tramvai numit rutină : „Tramvaiul susură pe șine. Electric, adormitor. În tramvai, aerul e gros ca o spumă. Îl sorbi, amețitor. Călătorii, ce companie, zîmbind, ne întreținem. Domne, spune unul, nu-i așa că-i bine cînd simți dimineața cămașa, pantalonii... Sînt obișnuite cu tine, liniștite, te cuprind sincer, răcoros. Tramvaiul susură pe șine. Adormim clătinați ușor. Pe buzele femeilor frumoase își lipesc fluturii aripile ca un sărut, așa, din zbor. Domne, îi spun unui călător, cînd eram copil stringeam perna în brațe, perna cea mare. Acum m-am plictisit. Acum e liniște, e bine. Pleoapele celor osteniți s-au subțiat. Zîmbește, domnule călător. E bine. Fluturii foșnesc în motor. Electric, adormitor. Eu nu mai cobor la prima. Nu mai cobor". Ziceam, Bacovia. Dar, trebuie să adaug, Bacovia, citit de Mircea Cărtărescu. Și recitat de Dem. Rădulescu.

Alteori, autorul își deconspiră „artă poetică" și gîndurile de viitor : „Uite că-ncet-ncet am strîns și eu o carte, cu hîrtii de-o sută în loc de foi și din cînd în cînd cîte-o dantelă-ngălbenită printre pagini. O răsfoiesc acum visînd la blănuri pentru mama, la rochii de mireasă și sticle, cu parfum, șampanie pentru toată lumea. Cine n-ar vrea s-o răsfoiască ? Cine n-ar vrea s-o aibă-n biblioteca lui ? Și-am să mai scriu vreo două-trei volume să lase urme adînci în conștiințe, să schimbe viața oricărui cititor. Dantele-am pus, așa, din slăbiciune". Dar eu nu-l cred. Îi respect însă dreptul criticului Nicolae Manolescu să mai cadă încă o dată în extaz citind și citind următoarele : „Subsemnatul Popescu Cristian am strîns și azi, vineri, negru sub unghie de dimineață pînă seara. Negrul de sub unghie crește văzînd cu ochii, se ridică încetul cu încetul prin vene, umple inima, mă mînjește sub pleoape. Negrul de sub unghie este mîndria mea. Mîine am să-i simt deja gustul pe cerul gurii".

* * *

deși pare a desconsidera poezia minuțios cizelată („La ghișee de aur sînt angajați autorii de versuri bine lucrate"), Liviu Antonesei este, în **Pharmakon** (Editura Cartea Românească, 1989), tocmai un astfel de poet. Impresia este de îndelungă elaborare, în tentativa de a eluda distanța „între imaginație și rațiunea simbolică", așa cum spune poetul în unul dintre poemele sale, intitulat, semnificativ, **Discurs despre metodă**. Dar nu numai atît. Efortul este și acela de a integra livrescul și referința culturală în corpul poemului, de a le face organice. Și, încă, acela de a menține tensiunea lirică generată de impactul dintre imaginea poetică încărcată de concretețea realului și reveria meditativă a imaginarului. Exemplele cele mai potrivite pentru a ilustra această artă poetică savantă sînt cele două ample poeme din ciclul intitulat **Călătorie în erele geologice și celelalte poeme de dragoste**. Din păcate, citarea fragmentară le diminuează mult din coerența interioară, le amputează semnificațiile și destramă emoția. Să încerc, totuși, cu un fragment din **Călătorie în erele geologice**, nu înainte, însă, de a-l defini drept un poem al spaimei și, deopotrivă, al jubilației de a fi, cu ecouri plăcute din Kavafis și Pound și cu cîteva alunecări într-o neinteresantă anecdotică personală : „O, apele liliachii și verzui / ale Oceanului Primordial scăldînd / malurile erodate ale arhipelagului / cu nume exotic... / Fregata portugheză îmbrăcată în aur, cu mirodenii / și manuscrise căutînd a se salva dintre stîncile / îmbrăcate în alb și însingerate — / dar numai lacrima, rîsul-plîns al iluminatului / rămîne pulsînd asemenea unei inimi neurotice / unei stele neutronice / unei furnici ciclopice / drumul rătăcește în noapte către / excesul purificator, către preamultul / care se îndepărtează de sine aidoma unei / lumi viitoare lenește, pustii și imaculate. // Cuvintele cresc unele din altele / și purpura atolilor se împrăștie / asupra noastră ca o tăcere de plumb / asemenea unei cobre își rotește privirea / asupra veacului ginditorul singuratec și sceptic / și gîndurile sale de gheață fulgerată / inconjoară seceta prezentă în efigii / sonore de bronzuri coclite amestecate / într-o spaimă tristă și incoloră ca un / blues ofilit... / și totul se scufundă în adîncuri, mereu în / adîncuri, mereu în adîncuri fără sfîrșit".

Remediile (în greceşte, **pharmakon**) unui nenumit dar acaparant „mal du siècle", care amenință ființa cu disoluția, cu pierderea identității și a reperelor, sînt iubirea, speranța revelației și însăși trăirea poetică pînă la capăt a răului dinlăuntru și din afară, a datului. Iată un fragment din poemul **Hölderlin. Un vis**, încadrabil celei de a treia categorii de remedii : „Dispretul și mila devastează totul — purpura-i însă / din fibră putridă : aurul calp, peste zorzoane / meșteșugite de stuc, nu mai poate ascunde — / cel care încă vorbește alungă numai tăcerea, / dar el tace. Cine mai poate gîndi roua unei vesele / dimineți peste chipul obosit și pustiu ? / Întoarcerea ? Întoarcere nu e. Așa Creta, așa Ilionul, / și Atena, și Roma. Iar zeul suabului, nu mai poate / găsi drumul. Vai ție, Hesperie ! Vai de voi, cei pătiți. Cu mesagerul ciumei de foc ce tranzacție / poți calcula la o masă acoperită-n mătăsuri ? / Ferestrele se izbesc de perete, un vînt bolnav / trece alene prin încăperi, peste jilțuri. / Așa precum toate, se încheie rotirea. Sună / în turnuri ceasul cărții lui Johann de la Patmos. / Finis. Nici înăuntru nici în afară nu mai pulsează / combustia unui verb transparent și lucid...".

Liviu Antonesei reconfirmă, cu **Pharmakon**, că este un poet cultivat, cu lecturi solide și bine digerate din poezia modernă, refuzînd ironia facilă în favoarea unei tonalități grave, cu inflexiuni oraculare, individualizante. Poezia sa îndeamnă la reflecție, implică cititorul, îl obligă să gîndească și, eventual, să replice, stabilind astfel un dialog incomod poate pentru una din părți, dar, în general, profitabil. Spun **în general**, pentru că dialogul se fracturează uneori datorită hermetismului ostentativ.

Valentin F. Mihăescu

„CÎMPIA ETERNĂ"

1. „Este de mirare" — scria odată George Alboiu — „cum critica nu observă niște lucruri simple și evidente, în timp ce se forțează să subtilizeze lucrurile deja subtile".

În artă, **simplu** are sens ontologic, adică înseamnă **esențial**, și de aceea nu-i lesne de observat. O demonstrație a chestiunii ne-o oferă însăși poezia aceluiași George Alboiu.

2. Debutînd în 1968 — deci la 24 de ani — cu „Cîmpia eternă", autorul are o traiectorie culturală spectaculoasă pînă prin 1971, fiind considerat de la bun început drept poet mare. Venea cu o scriitură bine precizată și propunea o mitologie lirică neobișnuită la acea dată — era, vai timpurilor, chiar mitologia românească. Din 1973 e suspectat de previzibilitate și de repetiție, acuzații excesive, dar nu întrutotul nejustificate. Astăzi (1989) e un scriitor despre care se vorbește puțin, situație întreținută și de orgoliul omului, ce are conștiința valorii sale pe care o apără suficient de agresiv.

În fine, evenimentul major al operei lui George Alboiu se petrece în anul 1964, cînd îi apare, sub egida colecției „Hyperion", antologia „Cîmpia eternă". Cu excepția volumului „Turnir" (tipărit în 1987), toate citatele noastre aparțin respectivei antologii, deoarece ea poate fi considerată cartea reprezentativă.

3. În mod unanim, George Alboiu a fost recunoscut drept poetul unei geografii mitice, alcătuită din Cîmpia Eternă și din Muntele Singur. Deasemeni, i s-a subliniat „nomadismul", vocația demonică și caracterul „impudic" al eroticii.

Într-adevăr, versurile dezvăluie o mitologie — de fapt, o construiesc cu premeditare. Autorul mărturisise de mai multe ori : „Deci, ca o lege istorică, poezia nu va ieși niciodată din mit, ea însăși fiind la nesfîrșit creatoare de mit. (...) Poeții adevărați au oricînd intuiția mitului", dar **o explică** prin analogie cu axele carteziene : Cîmpia Eternă fiind orizontala (res-extensa), iar Muntele Singur verticala (res-intensa, zice el). Reprezentarea grafică unește aici ideea muntelui sacru ca axis mundi cu ideea celor două tărîmuri, al viilor și al morților (lumea „albă" și cea „neagră"), descrise precum în folclor, identice, dar cu sensul contrar (aidoma **imaginii din oglindă**) : „în mijloc un munte / crescut desparte gemînd cele două / Cîmpii Eterne. / Pe o cîmpie veșnică zi / dincolo veșnică noapte. / Pe una se scutură soarele alb / pe alta soarele negru se scuturâ", etc.

Consecința lirică importantă provine tocmai **din identitatea lumilor** — vii și morții există în spații asijderi. Astfel, Cîmpia Eternă posedă o ambivalență esențială ; este deopotrivă benefică și malefică, grandioasă și cumplită. Simbolul tutelar devine **cumpăna** : brațele ei clatină lucrurile cînd spre îngrozitorul ținut infernal, cînd spre tărîmul vieții și-al visării. Caracteristic, există un echivoc al dublului : „nu știm care dintre noi e mort", iar eul caută spațiul echilibrului, mai sigur : „valea somnului neagră a coborît / sau s-a ridicat iar aici unde nu se coboară / și nu se urcă umblu eu".

Momentul suprem al ambiguității acesteia îl **reprezintă** „cumplita apoteoză" — eul simte că alunecă, la dimensiuni cosmice, în gol, dar nu știe dacă alunecarea înseamnă ivirea în viață sau intrarea în infern : „Sau nu sînt cel născut, poate alunec / în trupul marei mume către clipa / cînd mă voi naște, ori de-atîtea veacuri / eu am murit și-această prăbușire / e doar lăsarea-n groapa cimitirului / pe care cei rămași nu se îndură / să o mai termine".

În mod firesc, această mitologie posedă și o zeitate pe măsură — e vorba de „cățelul pămîntului", ce apare sub chipul cîinelui turbat ori al lupului flămînd. Cîmpia Eternă e bîntuită frecvent de atare prezență demonică, extrasă tot din folclorul românesc, unde a crescut ca urmare a contactului cu zeii demonici Erlik și Beng. El se mai numea „orbetele pămîntului" — de aici provine invocarea „metodei cirtiței", după cum vom vedea mai încolo.

Deocamdată, însă, notăm că — în spiritul simbolului cumpenei — geneza conduce, la George Alboiu, către „lumea umbrei", adică o lume definitiv echivocă, nici „albă" nici „neagră", alcătuită din apus și răsărit, deci din începutul purtător al sfîrșitului — momentul genezei fiind cel al amiezei, punctul stabil al cumpenei : „Soarele însuși se urni spre zare / spre primul lui apus iar zarea cealaltă / mai rumenă se pregătea / de prima naștere și prima răsărire. / Astfel avea să-nceapă lumea umbrei".

4. S-a observat demult asemănarea autorului „Cîmpiei eterne" cu Rilke, derivînd nu atît din invocarea lui Orfeu (precizăm noi), cît din aceeași raportare la „das Todsein", a-fi-în-moarte.

Dar poetul român are o altă obîrșie. Mitologia sa demonică traduce străvechea suferință a robului și a vremurilor de bejanie, foarte vie în istoria Bărăganului ; iar mișcarea arhetipală este guvernată de Drumul Robilor, numele popular al Căii Lactee : „Pe lîngă Drumul Robilor se-aude / zornăitul drumului curgînd din căruțele / vechi ca schelete de păsări arhaice. / Merg fără cai, fără boi alunecînd / pe sudoarea cerească din calea robilor". Memoria convoaielor de robi rămîne neașteptat de acută în versuri, răbufnind mai ales sub aspect punitiv : „cine se prăbușește / este izbit în coaste cu bulgări mari de beznă / și bice de-ntuneric". „Teama mi-e veche precum scheletul mamutului" — mărturisește, elocvent, un alt vers.

„Nomadismul", „migrația" descoperite în poemele lui George Alboiu constituie mai degrabă un exod impus. Ne aflăm în mijlocul poporului fără acces pe muntele sacru, al umanității care suferă la poale și pentru care nu există izbăvire, ci doar amenințare : „Și zeul din vîrful muntelui / de atîta timp așteptat / a început a-mi vorbi / și bolovani și stînci din gura lui / se prăvăleau spre fruntea mea / senină așteptînd între ierburi străine". Legată indisolubil de cîmpie, aceasta umanitate ajunge a se teme de munte („muntele negru"), dobîndindu-și dimensiunea verticală prin adîncire în pămînt — fiecare trup reprezentînd o groapă săpată în lutul Cîmpiei Eterne, o afundare în temniță. Finalmente, pînă și cerul devine o groapă uriașă, devine chiar adevăratul cimitir, căci „drumul robilor" tocmai acolo se află : „Am înțeles atunci că cerul / e plin de Rome moarte, drum al robilor, / că mormintele adevărate nu sînt pe pămînt, / ele lucesc în ceruri depărtate / și moartea fără sfîrșit ce o avem în urmă / ne luminează noptile".

Condiția malefică a bejaniei e impusă încă de la naștere, e un stigmat — ca în basm, mama încalcă interdicția și-și vede pîntecul legat cu chingi de fier, neputînd să nască pînă cînd nu-și va regăsi bărbatul (aici, divin). Deasemeni, moartea inițiatului e tot o călătorie, împreună cu arborele funerar, pînă în centrul stabil al cumpenei.

În mod paralel — și firesc — spațiul mitic al Cîmpiei Eterne conduce către arhetipurile agrare, în primul rînd către figura Marii Mame (magna mater) și către cultele falice. Aceasta este latura care a scandalizat pe unii critici, deoarece G. Alboiu redă imaginea autentică a mitului, cîmpia însemnînd femela cosmică procreatoare, ațițătoare și — în același timp — virgină : „Se lasă iar noaptea, / în cumplita ei pace / femeia-și dă drumul picioarelor sale / și cerul în două gemînd se desface // (...) // Dar cade în gene și roua din urmă / iar femeia-și adună picioarele sale. / Atunci se zărește Eterna Cîmpie / cum își păzește în crînceri extaz / gîndirea ei feciorie". De aceea, erotica poemelor va fi totdeauna exacerbat carnală, de o inconfundabilă senzualitate, dar și cruntă, aidoma muncilor agrare care istovesc mușchii, făcîndu-i să geamă în bătălia rodului. Însă glorificarea femeii prilejuiește momente de mare intensitate lirică, fără comparație în literatura noastră actuală, căci se retrăiește, plenar, antica adorare a frumuseții trupești : „Amintiți-vă, amintiți-vă ce frumos alergă zilnic / prin grădini femeia. Șoldul ei săltînd în goană blîndă / și genunchiu-n tropot îndecis și vîrful țîței / tot în sus obraznic parc-ar fi o nemurire — și este".

5. Rămîne clar faptul că nu avem, astăzi, un poet al cîmpiei mai autentic decît George Alboiu.

Însă opera lui lirică nu se rezumă la atît.

O altă parte cuprinde binecunoscuta problemă a dezrădăcinării, dimpreună cu la fel de știuta condamnare a civilizației citadine. Orașul este „eden de piatră", adică un paradis artificial și fals, unde îngerii mor striviți de acoperișuri. Veritabilul rai e cel rural, spațiul copilăriei fericite (vezi, de pildă, „Amintire din rai"). Aici autorul nu aduce nici o noutate față de paradigmă.

El devine, însă, interesant atunci cînd își asumă citadinismul ca pe o condiție demonică : „Natura e solemnă societatea are umor" afirmă un vers, pentru ca altele să adauge : „Ultimul sublim străbate orașul / cu fața invadată de umor". E vorba despre rîsul de tip demonic, transcendență a „edenului de piatră" : „Rizi / mă / băiatule / este / o / formă / sigură / de / transcendență".

De fapt, este ceea ce poemele numesc „metoda cirtiței", asumarea inteligenței ludice și ironice — tipic demonică (modelul exemplar fiind atitudinea „orbetelui pămîntului") — ca manieră de creație : „Pascal și Dostoievski au cîștigat la ruletă. În vale / miseriarum. Vinovatul ? (...) / Poate / umorul negru încărcat pe corăbii europene și dus peste / oceanul Atlantic să stingă bizonii. Lipsește eul din / poem ca zeul dintr-un templu grec (zăpada strofei e / lumină congelată)", etc.

E limpede că George Alboiu nu a aderat la postmodernism — nici nu avea cum, căci durerea sa e gravă și solemnă, iar eul lui e incapabil de autoironie. Totuși, tocmai aici înregistrăm neașteptate reușite — le înregistrăm cu strîngere de inimă, ele demonstrînd că autorul posedă și alte disponibilități, din păcate sugrumate relativ repede : „În rochie de mireasă / entelehia (afacere grecească) disprețuiește totul dar nu cîntă / dar nu joacă, nu tropăie / — ea păpădie transcendentă".

6. Într-adevăr, vocația artistică a poetului e diferită — ea se împarte între aforism și imagism. Versetele sale apoftegmatice, alcătuite după model biblic, se singularizează frecvent și tulburător în exprimări memorabile, unde lirismul provine din încordarea metaforică, din vibrația patetică a adevărului : „Să ne naștem în univers și doar pe pămînt să murim / iată nedumerirea cea mare".

În ce privește imagismul, acesta e deosebit de pertinent, comparabil cu realizările tipice ale curentului din lume : „Cîmpia se deschide / și-o bivoliță intră ca un doliu-n răsărit" ; „la coturile gîrlei, printre sălcii inspirate. / strălucește coapsa ta de atîta trecere", etc. Dealtminteri, ca și alți imagiști, George Alboiu alunecă uneori în concettism, cu oarecare voluptate.

Fiindcă sîntem aici, trebuie să adăugăm că acest autor a oferit și probe de virtuozitate, în poemele numite „Stîlpi", rezultate din prelucrarea descintecelor și a poeziei ritualice — interesante, desigur, dar mai ales pentru strania lor prozodie.

7. Nu mai putem, însă, întîrzia asupra acestora, nici asupra altor aspecte — ar fi prea multe lucruri de spus. Acum a venit vremea să ne întoarcem la filonul principal al creației lui George Alboiu — lumea crîncenă a robilor Bărăganului.

Din istoria ei demonică se distilează în versuri chipul vindicativ al eului liric, care nu s-a resemnat, ci așteaptă cu răbdare răzbunarea. El este Iona, scuipat odinioară de balenă ca netrebnic, dar pregătindu-și în tăcere vendetta, după legea talionului : „voi minca balena, o voi comprima / la mii de atmosfere ca să-mi încapă-n gură / o voi face după măsura mormolocului, fiul broaștei, / o voi pune să înoate într-o cană și să orăcăie / o voi băga în aceeași frază cu un papagal / și o voi învăța să-mi repete numele : Iona, Iona, Iona...". La fel, „Dansul dihorului" prezintă o revanșă încă mai cumplită, iar în volumul „Turnir" citim aceste versuri : „Nu atrăgea nimănui atenția / doar gura toporului o mîngîia / și cu ce poftă discretă / gura toporului o mîngîia...".

Există, deci, o doză certă de superbie în Cîmpia Eternă ; și tocmai pe atare filieră se ajunge la tulburătoarea idee a frumuseții durerii : „nimeni nu a îngenuncheat / mai frumos ca mine și nu și-a iubit / atît de mult genunchii răniți". Precum și la puternica imagine a măreției umilinței : „Cei ce nu au văzut încă umilința / să-și îndrepte ochii spre lumina / roșie a ghețarului acela / căruia greșit i se spune amurg".

O durere care e frumoasă și o umilință care e măreață — iată sensul inițiatic (liric vorbind) al Drumului Robilor, care (vă amintiți) este, de fapt, Calea Lactee...

Radu Comănescu

CONCURSUL DE POEZIE ȘI CRITICĂ LITERARĂ „PORNI LUCEAFĂRUL..."

● La ediția a VIII-a a Concursului de poezie și critică literară „Porni Luceafărul...", organizat de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Botoșani și Uniunea Scriitorilor, finalizată la Botoșani în zilele de 14 și 15 iunie 1989, au participat 311 concurenți.

Juriul alcătuit din : Laurențiu Ulici **(președinte)**, Constantin Ciopraga, Ion Horea, Nicolae Dan Fruntelată, Corneliu Sturzu, Vasile Constantinescu, Sergiu Adam și Dumitru Țiganiuc **a hotărît decernarea următoarelor premii : revista „România literară"** — Nicolae Ștefan Drăghici **(Călărași), revista „Luceafărul"** — Carmen Viorica Steiciuc **(Suceava), revista „Contemporanul"** — Lucian Vasilescu **(Ploiești), revista „Convorbiri literare"** — Teodor Laurean **(Alba Iulia), revista „Cronica"** — Dumitru D. Palade **(Bîrlad), revista „Familia"** — Gelu Fulga **(Bacău), revista „Ateneu"** — Gabriela Ciobanu **(Iași), „Caiete botoșănene" au oferit distincția specială pentru critică literară** Clotildei Stavri **din București.**

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SPAȚIUL LĂUNTRIC

Doru Eugen Popin transcrie liric reflexe ale unor stări izvorîte din miraiul contemplării ori din reactia unor experiente directe în complicata derulare a momentelor existenței. Poezia sa pare trecută prin filtre repetate înspre căutarea imaginii semnificative, concentrată, dar deschizătoare de sensuri : „îmi pierdusem privirea dincolo de mine / cuvintele voluptoase / o prelingeau în albastre cîmpii / părînd o mustire de nori / nu mai eram decît gîndul / zburam temator printre cîine // cum străluceau mai puternic decît lumina / neputința arsese / și izbutisem să fiu fericit / odată cu simpla licărire. — / se făcea că ne încredințăm taine". **(Miraj).** Izvorîtă din livresc, poezia din **Constelația gemenilor** *) nu este doar atît, sau, mai exact, livrescul este dublat de real, într-o conjugare a izvoarelor liricului. Atitudinea este distant ironică ori precipitat afectivă conturîndu-se liniile unei poezii în care sugestia funcționează repetabil. Doru Eugen Popin are și el știința construcției poeziei și cele mai multe piese din volum descoperă îndeminarea artizanului. O prelungire a lecturii într-un ipotetic spațiu al lectorului este aproape obligatorie pentru a întregi imaginea abia începută, prin subtiri si fin perceptibile sugestii, în poezie : „privesc —/ peste cîmpuri / sublima tăcere a zăpezii —/ dincolo de ochiul meu trecător / neastîmpărul firului de iarbă / firul de iarbă / plutind / peste sine / umbra acelui fir / respirația-i / voluptoasă și caldă // privesc —/ nestiutoare privirea / tulbură doar gravitația / care adună / nestingherită / minuscule grăunțe de nisip // privesc —/ îndelung / pierdut / în albul ce devoră depărtarea / de parcă totul n-ar fi / decît o iluzie a verbului / respirația dintîi a poemului" **(Geneza poemului)**.

Există un tangaj „abstract — concret" în această poezie, în care cele două zone se ridică ori se coboară în structura textului. Desi apar în poezie elemente din ambele sfere, atenția se centrează, alternativ, asupra uneia : „acum nu mai știu / dacă am vrut doar / sau ți-am și spus cîndva / despre chemarea / despre acolada / nesfîrșitului zbor / au fost multe seri / cînd respiram licăriri / cînd galaxii de cuvinte / pilpîitoare / umpleau / revărsarea acelui fluid / fără memorie / și nu mai știu / dacă ți-am spus / despre obsesiile liliachii / despre privirile pure / adînci / urmărind chiar luceafărul / ce se retrage / glisînd / din așternutul cuvintelor". **(Despre zbor).**

Avînd capacitatea detașării, poetul fixează imagini cînd în postură afectivă, cînd ironică, într-o pendulare a atitudinii: „statornică / întrebare stăruie / deasupra gîndului / ca o pasăre albă / peste marea tulburată de valuri // din nou singurătatea pietrei / pluteste / în sîngele meu / iar eu —/ cumpărătorul de iluzii / datornicul —/ căutînd urma zeului / pe tărmul pustiu" **(Autoportrete neptunice).** Lîngă iluzorii reverii se întîlnesc elemente ale realului vitalist, privirile „învăluie parcul / ca o liană virilă și amară", lîngă proiecții celeste stau imagini ale universului terestru. Poetul „bolnav de tăcere" (într-o accentuare, deci, a interiorizării, a spațiului lăuntric), este, totuși, fascinat de „eternul deal al primăverii". Preocupat să dezlege „înțelesul zborului", ajunge să picturalizeze o „duminică în burg". Nu rareori poezia are transparența cristalului, printr-o construcție echilibrat închegată și o mare forță a sugestiei : „privesc îndelung liniștea cîmpurilor / nimeni nu le poate auzi / pulsatia dîncolo de pleoape // las vîntului așteptarea / să o poarte / ca pe o ființă în larg // înfierbîntat / gîndul încearcă să se cațere / în necunoscutul chinuitor al zării" **(Peisaj pe sticlă).** Infuzia livrescă, potențînd sensurile, trimite atît spre o zonă a preferințelor, cît și spre un adaos al semnificațiilor. Doru Eugen Popin scrie o poezie concentrată, discursivitatea îi repugnă, avînd usor tendința încifrării în text a unor simboluri revelatoare.

Alexandru Ruja

***) Doru Eugen Popin : „Constelația gemenilor". Editura „Facla". 1988.**

PROZA

«TRADIȚIONAL» și «MODERN»

● Pe o tablă de șah în care există un număr dublu de pioni, toți negri, se vîntură un rîgă alb. Pionii nu-l pot pune în situația de mat, dar nici el nu-i poate anihila; ca atare, în dependență reciprocitate, piesele rămîn în situația de șah etern.

Imaginea creatorului **tradițional, solitar și revoltat** a intrat, iată, în desuetudine. Creația se face posibilă chiar sub presiunea (și convențiile) domesticității, fără romantism, antieroic, cîștigînd chiar prin atitudini, idei, tabu-uri și coduri de comportament motivaționale.

În Muflonul*) nu se verifică ideea după care în romanele cu puternici protagoniști se anulează ceilalți eroi, proliferînd doar o masă plasmatică în opacitatea de fundal ; dimpotrivă, ca în **Ion** — de altfel, Miron Olaru are similitudini cu un Titu Herdelea modern, urban, familist și paternal — persoanele secundare se articulează cu plenitudine. Dar vorbind în termeni exacți, Miron Olaru nu este nici personaj, nici caracter, nici măcar o prezență, ci o interioritate de conștiință prin luciditatea și discernămîntul căreia se configurează celelalte identități civile.

Pendularea dintre **realul-real** și **universul** ficțional definește psihologic personajul principal, Miron Olaru, un scriitor care, firește, trăiește, fără să dramatizeze, condiția scriitorii și rutina familială. Dar nu experimentele îl caracterizează pe Miron Olaru — legat totuși, de masa de scris — ci necesitatea de penetrare și cunoaștere al citor mai multe lumi posibile generate de existența în act. Desigur, personaj foarte complex (pentru că își trăiește cu acuitate atît viața de „muflon" dedicată familiei, cît și existența implicărilor sociale și profesionale, adăugînd și viața eroilor săi care îl posedează la modul ideal și imaginar) Miron Olaru își aparține în măsura în care se refuză celorlalți.

Muflonul nu este jurnalul de existență și creație al unui scriitor, cu interpolații scripturale, autoreferențiale, deci cu reflexivitatea textualistă a scriiturii, ci romanul unui **scriitor-personaj** relevant profesional dar și modelat pe întregul său univers existențial.

Miron Olaru nu este un personaj care să-și forțeze destinul, să se angajeze în rupturi sau situații-limită ; dimpotrivă, un comod instalat în tabieturi și conforturi care conduc, totuși, la actul creației. Și e firesc pentru că contactul cu lumea reală nu se oferă prin banala biografie evenimențială, ci prin revenirile la masa de lucru, la viața eroilor săi pentru că scrisul îi desăvîrșește sentimentul trăirii și nu relațiile inter-umane.

Excelente personaje (Amalia, Minodora, Mona, Marin, Rednic, Zenovian), oameni monotoni afișînd multă viață străină, falsă, confecționată, suflete compartimentate, cu afecțiuni drămuite și reacții previzibile alcătuiesc un cerc de rezistență și toleranță, de coerciție și siguranță în jurul lui Miron Olaru.

Scriitor talentat, mică glorie locală, dezarmant de sincer, problematizant dar absent, fără temperament de luptător, Miron Olaru nu este la înălțimea imaginii pe care alții, și-au făurit-o despre el și, oricum, în contradicție cu soția sa, Amalia, activă, întreprinzătoare care l-ar dori propulsat spre înalte sfere sociale. Miron deține însă **Puterea**, puterea scrisului, a sintaxei decizionale prin care ființe și evenimente se însufletesc. Puterea sa, am spune, este magia creativității. Mai simplu, mai concret, Amalia l-ar dori învestit cu o forță administrativă, ceea ce nu este permeabil la psihologia lui Miron, așa că, în totul, căsnicia devine ceartă și competiție între parteneri. Instanța, arbitrul competiției ar fi fetele Ina și Dina, dar și ele una seamănă cu mama alta are caracterul tatălui...

Continuînd, romanul se deschide spre alte probabilități narative, spre o saga modernă a creației în luptă (și simbioză) cu banalitatea sufocantă.

Cu o bibliografie de apariții periodice, dezvăluind un remarcabil profesionalism : **Casa Ursei mari**, Editura „Dacia", 1978 ; **Reciful**, Editura „Facla", 1979 ; **Sărbătorile**, Editura „Albatros", 1981 ; **Zigguratul**, Editura „Cartea Românească", 1982 ; **Muflonul**, vol. I, Editura „Facla", 1986 — toate romane și majoritatea premiate, Paul Eugen Banciu își construiește fără grabă, minuțios, metodic, un chip de autor de primă mărime, de romancier substanțial care ar trebui să penetreze în toate sintezele prozei actuale.

Aureliu Goci

***) Paul Eugen Banciu: „Muflonul", vol. II, Editura „Facla", 1988.**

CRITICA

PEDAGOGIA LECTURII

● Nu o „artă a lecturii" ne propune Paul Cornea în recenta sa carte *), ci un studiu riguros, fundamentat pe o bună informare bibliografică și pe rafinamentul dobîndit prin propria experiență de cititor și profesor. Cercetarea — documentară, introspectivă și uneori chiar experimentală — privește fenomenul lecturii, „demontîndu-i mecanismele și modalitățile, uzurile și inerțiile, condițiile propulsive și rezultatele". Este, într-adevăr, o „introducere", pe baza căreia abia ar putea fi elaborată o teorie în înțelesul strict al cuvîntului, acela de sistem ipotetico-deductiv. După o clasificare citată de autor, am putea încadra lucrarea lui Paul Cornea în categoria textelor didactice, „care difuzează cunoștințele într-un mod explicit și sistematic", dar și — parțial — în clasa textelor științifice propriu-zise, „care urmăresc să exploreze, să dezvolte și să clarifice cunoștințele". Autorul dezvoltă o clasificare proprie, nu mai puțin interesantă, distingînd textele „referențiale", „pseudo- și transreferențiale" și „autoreferențiale", după criteriul intenției „de a stabili cu Celălalt o comunicare eficientă, de a instaura o comunicare prezumtivă ori de a experimenta resursele limbii însăși". Curioasă este însă apropierea dintre limbajul matematic și cel auto-referențial, care „violează repertoriul lexical și regulile sintactice".

Ceea ce părea la p. 37 doar o lejeră inadvertență — limitarea aspectului perlocuționar la efectul „neașteptat" — se agravează prin reluarea ideii la p. 104, unde sensul perlocuționar este iarăși restrîns la „efectele nedorite, adesea aleatorii, ale cuvintelor". Dar creatorii teoriilor pragmatice, inclusiv J. S. Austin, la autoritatea căruia trimite P. Cornea, **nu** exclud din sfera perlocuționarului efectul intenționat. Considerăm, astfel, că toți marii scriitori au excelat în realizarea unor efecte artistice nealeatorii, ci intenționate, fie că au dorit să convingă sau să emoționeze, să amuze sau să uimească. Afirmînd că expresivitatea implică „mai întîi, distorsiunile impuse limbajului comunicativ spre a-l abate de la țelurile lui tranzitive", se trece cu vederea tocmai lupta creatorului cu imperfecțiunea limbajului, truda marilor scriitori porniți în căutarea cuvîntului „ce exprimă adevărul".

Desigur, așa cum notează însuși autorul, „toate capitolele comportă dezvoltări și aprofundări". Deși bibliografia este impresionantă, ne-am fi așteptat să găsim în text referiri mai consistente la ideile unor autori ca S. Marcus, E. Coșeriu (menționat doar în treacăt, deși cea mai importantă contribuție a sa la lingvistica generală se leagă tocmai de problemele competenței și performanței, discutate și de P. Cornea) sau T. Slama-Cazacu (ale cărei analize în domeniul „contextului" sînt cel puțin la fel de serioase ca acelea ale lui J. Petöfi, citate în lucrare). Este adevărat că Dobrogeanu-Gherea, „cu pătrunderea și agerimea ce-l caracterizau", a atras atenția asupra faptului că „o mișcare literară fără cititori e imposibilă" și că „publicul e tot așa de important ca și scriitorii" ; dar ne amintim, în același timp, că și Eminescu, după puterile lui, susținea că „nu preoții constituiesc biserica ; ei nu o pot face decît în cea mai strînsă comunitate cu credincioșii. (...) Și înălțimea artistică a unui popor nu se măsură numai după artiști, ci și după cunoscătorii și protectorii artei".

În ansamblu, cartea lui P. Cornea este de o mare bogăție informațională și poate constitui un solid punct de plecare pentru viitoarele cercetări de specialitate.

Mihai Niculescu

***) Paul Cornea : „Introducere în teoria lecturii", Editura „Minerva", 1988.**

POEȚI ȘI CENACLURI

ioan silvan

Paradis nerostit

Ți-aș putea oferi un paradis în plus
să te privești în el întîia oară
ca-ntr-o oglindă-n care vremea a apus
ducînd lumina lunii subsuoară.

N-am deslușit în ochiul tău adîncul
în care poți cădea fără scăpare.
Am încercat să mîngîi cu nătîngul
o pleoapă-ncețoșată de uitare.

Simțămîntul poetului

Ah ! Rău e să fii om de arte ;
cînd sufletul nu-ți arde de-alte
probleme ce sfărîmă veacul,
pe tine asemeni unei harpe
mereu te doare liliacul
și ciutura care strivește
izvoare-n funduri de fîntîni.
Te dor copaci sub clar de lună
și sunet din lătrat de cîini,
te doare marea care fierbe
la flacăra aprinsă-n cer
și clipele ce se sfărîmă
căzînd pe raze de mister.
Te doare cerul care suie
din pieptul tău spre Univers
și fruntea ce bătută-n cuie
închide veșnicie-n vers.

În turnuri stalactite

N-am timp îndeajuns ca să privesc
cetatea-n ale cărei porți am început să bat
trecutul în priviri s-a-ntunecat
și clipele din urmă mă gonesc.

Criza de timp mă face ca o fiară,
să rup în dinți pămîntul, să-l sfărîm
și să-l creez apoi a doua oară
ca pe-o cetate de pe-un alt tărîm.

În turnuri stalactite să-i curgă din zenit
cu șansa vieții visul să-mi dezmierd
și să creez în lume alt infinit
în locul celuia pe care simt că-l pierd.

Suflet de țărani

Arde-n potire suflet de țărani
și fumul lor spre ceruri urcă, geme,
s-au țărănit din daci și din romani
și nu mai vin zăpezile să-i cheme.

De două mii de ani tot suflă cornul
în marea-nsingurare către stele
i s-a-nnegrit și casei morții hornul
dar tot nu vin zăpezile să-i cheme.

Și tata se va stinge în curînd
căci a rămas țăran și-n oseminte
el știe că țăranii trec urmînd
dar tot mai face cîte un pas-nainte.

Și crede încă într-un cînt de corn
ce va veni spre moarte să-i împingă
a fost țăran, dar vrea să moară domn
zăpezile de-acum încep să-l ningă.

anne marie georgescu

Adolescență

Ude, șoaptele spiralei
încolăcesc nisipul
ființei

încet, cum firele
ce-și caligrafiază căderea
pe treptele timpului
cleștarul se-nfiripă
din mine, cea de ieri
Ceea ce vezi : apa care curge

Cenușa

Cuvintele rănesc
călciiele gîndului desculț
sîngele sărută pămîntul ;
umerii lui : bolți pentru
mîine

„Șah mat" zise
și sufletul
își luă zborul
spre adîncimile
înalte

doar ele vor rămîne
să brăzdeze viitorul
pe fiecare
treaptă :
tălpile lor

Uită-te ! Uită-te la mîinile tale
care au spintecat lumina
pentru ca apoi s-o poarte
între degetele încleștate
și reci

(treapta pustie)

Destinul luminii : focul

Prometeu

Ar fi totuși mai bine
să stringi din dinți
și să taci,
fiindcă vulturul
oricum
nu se va întreba niciodată
„De ce ficatul ?"

Poți fi sigur că niciodată
stînca ce-ți soarbe sîngele
nu-l va reda lumii
nici măcar sub formă
de lacrimi
din simplul motiv
că nu știe cine ești.

CATALOGUL CORĂBIILOR

Iarăși despre Nichita

Orice carte despre Nichita Stănescu devine, implicit, o carte despre condiția poetului în genere și despre poetul român în special. „Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi" de A. T. Dumitrescu produce noi mărturii despre „misterele" laboratorului poeticesc, deconspirate din dorința chiar a celui evocat. Acolo unde alți autori au deprinderea (nu lipsită nici ea de îndreptățire) de a pune sub șapte lacăte tot ce ține de mirabilitatea producerii actului poetic, Nichita, impătimitul (și) de... ceasornice își lasă mașinăriile să umble, sub ochii privitorilor în plină „stradă". Ca giuvaergii Orientului, să zicem.

Și mărturiile adunate cu aproape curioasă stăruință de Dumitrescu nu vin doar din partea poeților. După pictorul Bandac, în spectacolul propus de el se produce și strălucitul actor Ion Caramitru, mult îndrăgitul și primejdios de mult lăudatul ce-și exprimă uluirea față cu explozia feerică a personagiului Nichita :

„Cel puțin pe mine întîlnirile cu Nichita mă epuizau. Nopțile pe care le-am petrecut în societatea lui, conversațiile, noutățile pe care le-am descoperit împreună în zona cuvîntului scris și rostit în poezie, capacitatea lui de abstractizare a întregului fenomen literar românesc și a unei personalități-etalon a românului poet, analiza atît de originală pe care o făcea tuturor fenomenelor care-l interesau în istorie, în geografie, în muzică, în pictură, în literatură, în arta dragostei, în arta de-a trăi în general erau atît de surprinzătoare, erau atît de obositoare, în fond, pentru că bombardamentul de minuni, aș spune, pe care el le emitea era atît de puternic, încît după o anumită vreme te simțeai atît de obosit încît trebuia să pleci. Plecam și nu mai puteam să revin o vreme pînă cînd mă reîncărcam".

Splendide cuvinte, pline de maximă sinceritate și, în plus, rostite (scrise) de un artist cu un program de viață peste măsură de ambițios, tinzînd, ca și Nichita, să „miște" spre modernitate inerțiile lumii teatrului. „Oboseala" de Nichita dovedește încă o dată că mult evocata „trăncăneală" la care te invita marele poet nu avea nici urmă de gratuitate. Totdeauna, convorbind, Nichita urmărea o țintă, de aici zecile și sutele de proiecte repede încropite și, fatal, abandonate, de aici credința neroadă a unora că el găsea voluptăți doar în simpla irosire de cuvinte. „Colocviilor" de acest gen Nichita le găsea și nume pe măsură. „Am stat la... las palavras", zicea. „Hai bătrîne să mai clămpănim puțin, că nu ne-am auzit de mult și-apoi, ce pisica Peloponezului să mă ascund după deget, mi-era cam dor de tine, de dumneata, de domnia-ta !". L-am suspectat totdeauna de visul secret nutrit de a-și diseca (grațios) interlocutorii spre a vedea „ce și cum", spre a se dumiri cam ce e în „burta lor", așa cum fac îndeobște copiii cu păpușile de cîrpă. Și de ce n-am spune-o ? i-a fost dat blîndului anchetator să întîlnească foarte multe păpuși cu miez (creier) de zegras, dispuse azi să povestească în fel și chip episoade picante ale „prieteniei" lor cu limbutul inventator de Necuvinte.

Nu un actor ci criticul și prozatorul Ion Cristoiu crede, în excelenta sa intervenție, că Nichita Stănescu era un mare actor și asta „în sensul bun al cuvîntului", poetul jucîndu-și propriul „teatru". Rolul cel mai reușit era acela

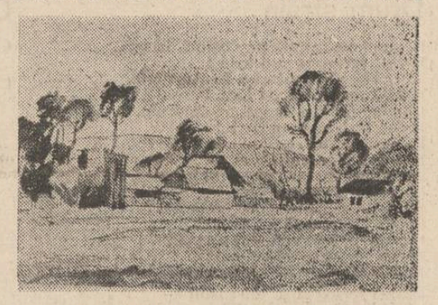

de a se travesti în omul care „nu face poetul" în ciuda paradoxalei sale capacități de a „face literatură pe loc, indiferent în ce împrejurări". De o deconcertantă spontaneitate, poetul părea că recită texte preconcepute ori „suflate" la ureche de altcineva. Numele acestui altcineva ? „Geniul, talentul, inspirația".

Ion Cristoiu vorbește despre sine ca despre un ironic (perfect adevărat !) și își descoperă înaintași întru „antilirism" și realism dînd o listă a filiațiilor ce ține de-a dreptul de humor : Caragiale, Marin Preda și Nichita Stănescu. El spune apoi că mai înainte pomeniții Caragiale și Preda reprezintă „capacitatea specific românească de a pune la îndoială cuvintele mari, cele știute deja, de a te întoarce la punctul originar, la punctul în care nu se știe nimic în problema respectivă, pentru a propune un punct de vedere propriu, neinfluențat de povara soluțiilor anterioare, consacrate". E frumos spus dar cred că acestei „direcții" îi aparțin cam toți marii scriitori ai românilor. Iar „antiliricul" Caragiale a devenit în ultimii ani fermentul unei noi lirici...

Reține cu mai mult interes observația lui Cristoiu că Nichita Stănescu face parte dintre scriitorii care vin dinspre viață spre scris. Cred ca și dînsul că, de-ar fi vrut, de i-ar fi stat în putință, Stănescu, „mare ironist" ar fi scris proză de o „luciditate asemănătoare cu cea a lui Caragiale".

Încredințat că opera lui Nichita Stănescu, n-a avut de suferit din pricina „prietenilor din jurul lui care-l îndemnau la boemă", în ființa scriitorului ca unicat întrînd și „ce are el bun și rău", Cristoiu uită că Nichita e atît de puternic încît și-a fixat singur condiția. Nu poți fi îndemnat la boemă. Cu spiritul boemei, atavic, te naști. Îl „cultivi".

Cum îți cultivi viața.

Și moartea...

Gheorghe Tomozei

ATITUDINI

Între reflecții teoretice și realizări practice

Cercetarea mentalului colectiv reprezintă, astăzi, indiscutabil, una dintre dimensiunile cele mai importante ale istoriografiei europene sau, cel puțin, ale unei anumite părți a ei. Spun aceasta și mă gîndesc imediat la istoriografia franceză, în spațiul căreia s-a precizat și s-a definit treptat noul curent, înainte de a fi impus de aici ca model teoretic întregului continent, cum s-a mai întîmplat, de altfel — fapt curios și a cărui analiză merită odată întreprinsă — și cu alte modele mai vechi, chiar dacă geneza lor avusese loc în altă parte (iluminismul, paradigma pozitivistă etc.).

Distribuindu-se în mod echitabil între reflecțiile teoretice și analiza concretă a unei problematici pe cît de spectaculoase pe atît de variate, investigația în acest domeniu a tins să se identifice tot mai mult cu noul concept — tot francez — de istorie totală sau globală, apropiindu-se în felul acesta simțitor de împlinirea faimosului deziderat al resuscitării trecutului „așa cum a fost".

Efortul, însă, a cerut și sacrificii pe măsură. Pentru a ajunge aici, istoria franceză a mentalităților a trebuit să angajeze un amplu dialog cu disciplinele vecine, asimilîndu-le sistematic ofertele conceptuale și metodologice, după o prealabilă și deloc ușoară familiarizare cu ele. Ieșind din perimetrul strict al specialității lor, cercetătorii ei au devenit, astfel, și sociologi și lingviști și psihologi, străduindu-se să integreze noile sugestii de care aveau nevoie, instrumentarului lor tradițional. Rezultatele au fost pe măsura așteptărilor și a mijloacelor puse în joc, cum o demonstrează impresionanta bibliografie a domeniului, al cărei volum, după cîteva decenii de acumulări neîncetate, este, practic, aproape imposibil de controlat în totalitate.

Demn de subliniat e și faptul că ecoul acestui demers de anvergură nu a ocolit nici spațiul românesc, cu toate că efectele sale s-au făcut simțite aici, pînă acum, mai mult în plan teoretic decît practic. Oricum, cîteva nume se detașează și la noi, ilustrate fie prin popularizarea noii direcții (cazul lui Al. Duțu și L. Boia), fie prin cercetarea unor manifestări concrete ale mentalului colectiv, îndeosebit la nivelul artei și, în general, al culturii (cum au făcut-o Edgar Papu, Maria Ana Musicescu, Vasile Drăguț, Răzvan Theodorescu, Andrei Cornea, Eugen Stănescu, Virgil Cândea, Al. Duțu, Florin Constantiniu și, de curînd, Eugen Cizek).

Relativ recent, la seria celor interesați de problematică s-a mai adăugat un nume. Este cel al distinsului istoric ieșean Ștefan S. Gorovei, autor al unui interesant (și incitant) articol publicat în „Luceafărul" (nr. 19, 7 mai 1988, p. 1-2).

Titlul său — **„Sursele potrivite" există (Pentru o istorie a mentalităților în spațiul românesc)** — îl împrumută pe cel pe care eu însumi l-am așezat în fruntea unui text anterior, tipărit în „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași" (tom XXXII, 1986, p. 82—86). Plecînd de la „modelul francez", încercam să pledez acolo pentru o investigație sistematică a mentalului colectiv și de către cercetarea noastră istorică, indicînd cîteva direcții și metode posibile și explicînd, totodată, din ce cauză, după părerea mea, ancheta în acest domeniu nu a depășit încă, la noi, stadiul tatonărilor și al teoretizărilor.

Pornind de la cele relatate de mine, prezentate — mai e cazul să o spun ! — foarte corect în textul său, Ștefan S. Gorovei dezvoltă discuția cu intenția, cum singur o mărturisește, nu a „unui răspuns polemic", ci pentru a pleda aceeași cauză, „chiar dacă — adaugă domnia sa — pozițiile noastre [a mea și a sa — n. ns.] față de problema în dezbatere nu coincid".

Mărturisesc că, citindu-i articolul și simțindu-mă de acord cu substanța lui, m-am întrebat o clipă în ce constau de fapt pozițiile noastre diferite. Căci, demonstrînd că „sursele potrivite" există — cu toate că, dacă nu mă înșel, nici eu nu am lăsat să se înțeleagă contrariul — Ștefan S. Gorovei arată, în prelungirea propriilor mele sugestii, dar într-o manieră mai precisă, datorită experienței sale arhivalice, în ce fel, cu ce mijloace și în ce condiții anume, temele generale de istorie a mentalităților pot căpăta și în istoriografia românească concretețea unor studii aplicate.

Îndemnat, după lectură, să-i dau în această privință dreptate — cu atît mai mult cu cît mi se confirmau, astfel, propriile convingeri — am înțeles, totuși, că există ceva care ne diferențiază. Citindu-l pe autor, pot spune și eu că, într-adevăr, „pozițiile noastre față de problema în dezbatere nu coincid" ! Dar, aș adăuga imediat : **nu în totalitate !**

Tocmai pentru a sublinia această deosebire — nu de fond, ci de nuanță — mă simt tentat, la rîndul meu, să continui pe scurt discuția începută, inversînd rolurile și alegînd ca material de referință chiar textul lui Ștefan S. Gorovei. Mai e cazul să precizez că nu o fac, nici eu, cu intenție polemică ?

Mergînd direct la țintă, trebuie să spun, din capul locului că problema de nuanță care ne separă este, dacă am înțeles bine, aceea a atitudinii față de — cum le numește domnia sa — „concluziile teoretizatoare" în domeniul istoriei mentalităților. Parafrazîndu-mi observația că, în Franța, metodologia mentalului colectiv s-a creat numai după o amplă și prealabilă cercetare concretă și că istoria mentalităților a continuat, chiar și după 1961, cînd G. Duby dăduse o primă sinteză teoretică în domeniu, să fie mai întîi „făcută" și de abia după aceea gîndită și teoretizată, Ștefan S. Gorovei scrie : „Trebuie să spun, de la început, că acesta mi se pare a fi drumul firesc : **concluziile teoretizatoare nu pot veni decît în urma mai multor înfruntări cu materialul documentar**, din care să se degajeze realitatea trecutului [...]. Nu știu — continuă el, gîndindu-se la ce s-a întreprins pînă acum în istoriografia română — **cît poate fi de profitabilă această căutare teoretică metodologică, înaintea «facerii» istoriei mentalităților.** Marile teme ale unei cercetări în acest domeniu sînt stabilite — acesta e cîștigul categoric pe care îl avem de pe urma muncii în alte spații istoriografice [...]. Dar, dacă programul istoriografic există [...], înseamnă că nu rămîne altceva de făcut decît să se treacă la treabă" (toate sublinierile îmi aparțin).

Indicînd mai departe una din posibilitățile concrete de cercetare în acest sens — realizarea repertoriilor genealogice — Ștefan S. Gorovei se întreabă : „Nu e și aceasta o treabă de făcut, și cu atît mai profitabilă, decît survolările teoretizante care pornesc dinspre coperțile cărților ?". Fără îndoială că **da** — sînt înclinat să răspund — dar numai atunci cînd aceste „survolări teoretizante" riscă să devină un exces și un scop în sine. Altminteri, ele mi se par — și, în această privință, cred că mă despart de Ștefan S. Gorovei — un demers nu numai necesar, dar și natural de întreprins chiar și **înaintea** „înfruntărilor" cu materialul documentar. Nu poți pleca, îndrăznesc să afirm, pe drumul îndelungat și dificil al cercetării — cu atît mai mult al unei cercetări atît de complexe, cum este cea a mentalului colectiv — fără un bagaj teoretic minim — conceptual și metodologic — care să-ți orienteze ancheta.

Din această cauză, continui să cred că ceea ce s-a întreprins — și se întreprinde — la noi în ultimii ani în materie de popularizare a reflecțiilor teoretice în domeniu reprezintă un gest salutar prin imboldurile de aceeași natură sau de natură practică pe care le poate deștepta. „Concluziile teoretizatoare" pot veni — și, desigur vin ! — din abundență și după confruntarea cu documentele sau pe parcursul ei. Acest lucru nu dispensează, însă, de formularea lor prealabilă, mai ales atunci cînd există această posibilitate.

La drept vorbind, nu se poate opera, în această privință, o distincție netă. Reflecția teoretică și cercetarea practică se hrănesc reciproc și sporesc împreună într-o strînsă interdependență, pe măsură ce amplificarea anchetei ridică noi chestiuni, indică noi direcții și furnizează noi posibilități. În felul acesta, metodele se perfecționează sau se înnoiesc, conceptele se ameliorează și se îmbogățesc, problemele se diversifică, cu rezultatul integrării în cîmpul reflecției a noi aspecte și a circumscrierii de noi domenii. Dacă, la limită, as fi de acord cu Ștefan S. Gorovei în privința amînării teoretizării, aș putea-o face numai în lumina considerentelor de mai sus și din convingerea că pregătirea ei de către cercetarea concretă este capabilă să schițeze în vastul perimetru al mentalităților colective originale contribuții românești, modele proprii de investigație și — de ce nu ? — în final chiar o istorie **românească** a mentalităților.

Deocamdată, sîntem încă departe de un asemenea rezultat, iar motivele — obiective și subiective — fiind cunoscute, mă dispensează de a mai intra în prea multe detalii. Dificultățile constatate cu care se confruntă editarea izvoarelor noastre — și, implicit, „productivitatea" istoricilor, constrînși la efortul copleșitor de a-și elabora instrumentele de lucru concomitent cu desfășurarea cercetării — și, pe de altă parte, impresia că istoria mentalităților riscă să fie, în raport cu marile comandamente și direcțiile tradiționale ale investigației noastre istorice, un fel de „joc gratuit", explică, între altele, de ce ne aflăm în acest domeniu încă în stadiul tatonărilor prudente.

Astfel stînd lucrurile, nu trebuie să se uite că există, totuși, și anumite realizări practice, chiar dacă acestea nu au pornit — sau au făcut-o doar într-o mică măsură — de la depozitele arhivistice. Mă gîndesc, bunăoară la studiile lui Andrei Cornea și Eugen Cizek — pentru a nu da decît exemplele cele mai recente — probatorii nu numai pentru interesul de durată față de mentalul colectiv, manifestat de anumite cercuri ale istoriografiei noastre, ci și din perspectiva întrupărilor concrete dobîndite, pînă acum, de acest interes. Sigur că ele nu atestă încă „un nou curent istoriografic" și că țin mai curînd — să spunem — de un „nou val", decît de o „școală nouă" de istorie. Ștefan S. Gorovei are, în această privință, perfectă dreptate. (Mă refer aici la un alt text publicat de domnia sa în „Luceafărul", nr. 42, 15 octombrie 1988, p. 2, intitulat : **Istoria mentalităților : „noul val" sau „școală nouă" !**) Dar, mă întreb, ele nu constituie, totuși, un început în acest sens ? Și nu demonstrează, oare, acest început **practic** de cercetare, că istoria mentalităților nu s-a cantonat la noi numai în sfera „survolărilor teoretizante" ? E drept că, acestea rămîn, pînă în momentul de față, în exces în raport cu celelalte. În această privință, nu pot fi decît de acord cu interlocutorul meu. Dacă avem nevoie de o istorie a mentalităților în spațiul românesc, atunci ar fi timpul să se treacă la realizarea ei efectivă, iar începutul timid de pînă acum să fie continuat în singurul loc unde acest lucru e cu adevărat posibil : arhivele.

Cine va răspunde, odată, acestei provocări ?

Alexandru Florin Platon

CONFABULE

* * *

Privind peste mare și pustie
dincolo de linia de albastru
amintind nemărginirea norilor
alunecînd încet pe umbra de ghilotină
a unui trandafir
lipit de tîmpla ta de argint
îți ascult bătăile inimii
aurindu-se blînd în aburul luminii
iar tu aplecată vei pluti ușor
în lume
vindecată de cuvinte.

Iulian Neacșu

Acestea-s

Bucate noi în gură veche —
Acestea-s drumurile artei
Mai drastice ca ale Spartei,
Și restu-i floare la ureche ;

Nici vremurile nu-s pereche
Dacă apuci doar calea soartei
Cînd parcă însăși viața moartă-i
La Siracuza cea străveche

Maestrul m-a chemat la dînsul
Să-mi spună cum se-nvinge plînsul ;
Mi-l amîntesc vrînd să mă-nvețe
Cum se trăiește virtuos
Și întru toate cu folos
Căci i-am fost scrib la bătrînețe.

Gheorghe Pituț

REMEMORĂRI

AZI NOAPTE AM VISAT CĂ SÎNT ȚĂRAN

Azi-noapte am visat că sînt țăran, că merg pe cîmp alături de tata, privind secara, binecuvîntata, sclipindu-și auriul ei ocean.

Era în zori, ardea o lună nouă în înălțimi de taină tremurînd, treceam pierduți pe cîmp spălați de rouă ca doi copaci călătorind pe vînt. Se auzea de undeva un cîntec despre un car bătrîn cu patru boi, pămîntul era cald precum un pîntec și-și trimitea zvîcnirile spre noi.

Azi-noapte am visat că sînt țăran, că port blazonul neamului pe umăr și c-am ieșit pierdut pe cîmp să număr spicele verii tremurînd în lan. Și mai visam că iarăși sînt copil și dorm în grajd pe-un pat legat de stele, lîngă un mînz cu părul în inele ce-mi tremura alături fragil. Azi noapte am visat că sînt țăran, liber zburînd ca pasărea în slavă și aveam părul ud de rouă grea și-mi mirosea tot trupul a otavă. Și auzeam un murmur stins departe cutremurîndu-mi corpul pîn'la os, și auzeam un sunet stins de coase sunînd peste cîmpii tumultuos.

ACUM CÎND NU NE MAI RĂMÎNE DECÎT MÎNDRIA CĂ AM FOST

Acum cînd nu ne mai rămîne decît mîndria că am fost, vom tresări bolnavi la glasul fîntînilor ce ne-ncojoară, noi care am iubit lumina și pururi însetați am fost și am purtat cravate fine la fotograf întîia oară. Acum cînd nu ne mai rămîne decît nădejdea de-a mai fi atîta de puțin în moara iluziilor fără nume, sîntem atenți cum crește ziua din prelungirea altei zi și ne visăm cu-ngîndurare călătorind tîrziu prin lume. Acum, pentru întîia dată marea descrie pentru noi volute, acum, pentru întîia oară iarba surîde pentru noi. Mai e puțin și ne vom duce aliniați și pe tăcute către un țărm de unde nimeni nu ne va-ntoarce înapoi. Dar pînă-atunci, pînă în clipa dezagregării celulare, ne curățim grădina frunții neîndeminateci și sfioși. E ceasul regăsirii noastre ce în lumini crepusculare trezește-n brazi fantoma albă a-nsinguraților cocoși.

ÎNTOARCEREA ÎN SAT

Aici unde începe lumea și unde se sfîrșește ea, sub crucea cumpenelor grele visînd găleți de brad și ciuturi, pășesc pe brazda-nfierbîntată și-mi calc copilăria mea parc-aș călca pe oseminte sau pe-un covor fragil de fluturi.

Eu am uitat cum crește grîul și am uitat să țin un plug, privirile îmi sînt străine și chipurile fără chip. De ce se miră ochii voștri la vorbăria ce-o îndrug cînd eu mă simt străin și rece ca un grăunte de nisip ? Aici am învățat să umblu, aici am învățat să cînt. Sînt rupt din carnea voastră sfîntă ca valul din tumultul mării. Acum, celulele mă cheamă spre contopirea de pămînt, acum, să nu mă lase pradă cuțitelor înstrăinării.

PE NOI, CEI RISIPIȚII

Pe noi, cei risipiții, doar moartea ne adună... De-un timp mă-ntorc acasă numai înlăcrămat. N-am mai văzut grădina încărunțind sub lună, în recile trifoaie pe burtă n-am mai stat. Acum e ceasul zero și e pustiu în lume, durerea se topește și se prelinge-n zori.

Azi vom uita un frate, azi vom uita un nume ca pe-o batistă albă lăsată printre flori. Miroase a tămîie și-a busuioc de moarte, cel care zace singur surîde înghețat. Ce taină nepătrunsă deodată ne desparte, sporindu-ne-ndoiala ce azi ne-a încercat ? Stăm depărtați și singuri ca pomii în livadă. Curînd va crește ziua și ne vom bucura... Cine-i doamna în negru care-a venit să-l vadă pe cel cuprins de scînduri-nainte de-a pleca ! Pe noi cei risipiții, doar moartea ne adună. Aud cum bate toaca pustiului în sat. Azi a căzut din pomul vieții o cunună. De-un timp mă-ntorc acasă numai înlăcrămat.

Mircea Micu

● **Începînd cu numerele viitoare, rubrica Poșta redacției-poezie va fi susținută de poetul Mircea Micu. Manuscrisele se vor trimite ca și pînă acum, pe adresa redacției cu specificarea „pentru Poșta redacției". Se iau în considerație numai textele dactilografiate.**

Un muzeu sătesc

● Întreaga suflare a comunei botoșănene Ștefănești a participat duminică, 18 iunie 1989, la inaugurarea unui așezămînt cultural cu multiple semnificații nu numai în viața localnicilor și a județului, ci și a întregii vieți culturale românești.

În localul fostei școli comunale, reamenajată cu multă dibăcie de meșterii locali, am fost martorii unui eveniment pe care l-am putea numi singular : o galerie de artă modernă românească, realizată prin donația a 131 de artiști plastici, care au ținut să fie prezenți cu lucrări de referință, participînd într-un singur gînd la această nobilă invitație de a cultiva gustul oamenilor.

Să nu uităm că aici, la Ștefănești, între colinele liniștite de pe malul Prutului a văzut lumina zilei pictorul Ștefan Luchian. De asemenea trebuie menționat că la Botoșani, imediat după festivitățile prilejuite de centenarul trecerii în nemurire a lui Eminescu, s-au deschis lucrările celui de-al șaselea simpozion Ștefan Luchian, vernisajul galeriei, marcind, desigur, la cea mai ridicată cotă valorică, debutul lucrărilor.

După întîlnirea la „Centrul de creație și cultură socialistă" din comună, cu locuitorii, ceea ce a prilejuit echipei de pictori și critici un dialog deschis cu publicul, și care s-a bucurat de o mare audiență, a avut loc deschiderea lăcașului de cultură, adevărat salon al mișcării plastice contemporane românești, despre care, sîntem siguri, se va mai vorbi.

La deschidere au luat cuvîntul : tovarășul Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului Județean de partid Botoșani, pictorul Ion Sălișteanu, profesor al Institutului bucureștean de arte plastice, criticul Valentin Ciucă, directorul Muzeului județean de artă — Piatra Neamț, precum și primarul comunei Ștefănești.

Vizita într-o expoziție în care expun cei mai valoroși maeștri ai artei contemporane românești umple de bucurie sufletul îndrăgostitului de frumos, mai ales cînd la simeză figurează opere remarcabile semnate de Ion Pacea, Ion Gheorghiu, Ion Sălișteanu, Petre Achițenie, Vasile Grigore, Vasile Celmare, Ion Grigore, Ion Murariu, Costin Ioanid, Georgeta Năpăruș, Costin Neamțu, Marius Cilievici, Octav Grigorescu, deci de la maeștri, pînă la tinerii Vasile Mureșan și Ionuț Achițenie, în timp ce valoroase piese de sculptură semnate de Ion Irimescu, Gheorghe Adoc și mulți alții, întregesc ansamblul valorilor plastice. Trebuie subliniat că organizatorii au gîndit și o sală Luchian, în care se află expuse și cîteva piese care au aparținut pictorului sau familiei sale, alături de două lucrări originale — peisaje, în care marele maestru a excelat, ceea ce conferă un atribut muzeal major recent inauguratei instituții de cultură.

Deci, într-o paletă de preocupări artistice extrem de diversă, un vizitator interesat de fenomenul plastic românesc poate găsi în acest colț de țară un element de informare care să-i ofere prilejul de a-și întregi cunoștințele plastice, dîndu-i totodată și posibilitatea deplină de a-și îmbogăți spiritul.

Florin Colonaș

CUMPĂNĂ

Din ierburi te ridic

Cu fiecare seară pe pămînt
mai puternică-i noaptea.
Cum stai și-așteptă în fața mea,
cu buzele te îmbrincesc, tu cazi în
ierburi,
cu buzele din ierburi te ridic
și-așa te-mping și zi și noapte pe cîmpie
la marginea dinspre născuți a lumii.

George Alboiu

MIRON HERGHIANI

— R.S.S. GRUZINĂ —

● A venit din țara lui Antim Ivireanul, care începe pe țărmul cu palmieri, portocali, dafini și plantații de ceai și se continuă pînă pe crestele unde Prometeu a întrat în legendă.

A venit ca oaspete scriitorul Miron Herghiani, cel născut în ținutul de piatră al Svanetiei, acest mare admirator al naturii, după care tînjește în lungile călătorii de studii și creație. Sentiment prezent și în versurile de față.

Al. Calciu

Noi și ei

(„De ce am fost creat om
Și n-am venit ca ploaia ?"

VAJA PȘAVELA)

Trec în goană cocorii,
Lăsînd urme în zborul lor
veșnic și fără grijă.
Se duc și se-ntorc din nou,
Vin și se reîntorc.
De unde iarba e uscată,
iar apa e demult secată.
Se duc spre răcoarea
Munților veșnic înzăpeziți.
Își astîmpără setea
Și apă multă duc cu ei,
Pornind iar spre deșert.
Aidoma lor sînt norii pe cer,
Ce dorul nu cunosc.
Se duc și se întorc,
acesta fiind sensul vieții lor.
Cînd soarele apune
Devin cărbuni aprinși
Ca zîmbetul pe buze.
Ferice de voi, cocorilor,
Ferice de norii hoinari !
A lor e lumea largă !
Doar noi stăm departe de
toți și de toate,
Ca niște munți de gheață,
Ca niște coloane de piatră,
roase de vînturi și de ploi...

Uimire

Peste cîmpie a picurat o ploaie de aur,
Ca nălucile trecut-au cai cei albi.
Totul, cît se poate de firesc.
Ce m-a uimit a fost ea,
Fata cea frumoasă, cu părul despletit,
Cu ochii negri ca tăciunele.
Eram întins pe iarbă,
Doar mîna am întins,
Nimic n-am putut atinge...
Doar uimirea mea era acum mai mare !

m a p a m o n d

JURNAL DE POET

DANTE ȘI EMINESCU

La amfiteatrul „Onciu" al Facultății de filologie, plin de studenți, s-a încheiat cursul de un semestru asupra Divinei Comedii, *opera poetică, fără îndoială, așa cum o socoteau Claudel și T.S. Eliot, cea mai densă din toate timpurile.*

A fost o încintare, săptămînă după săptămînă, să citim și tălmăcim din aproape sensurile acestei capodopere, iar faptul că aceste interpretări asupra unui poet vechi de șapte veacuri aproape, au fost urmărite cu bucurie și interes de atîția tineri studenți, umplînd sala pînă la refuz, dovedește marea forță a poeziei asupra sufletului omenesc, inepuizabila ei putere de-a ține pasul cu veacurile, răspunzînd nevoilor ancestrale ale spiritului generații după generații.

Filosofii, sisteme sau interpretări artistice sau științifice se învechesc de atîtea ori, dar această viață cuprinsă în vers pare a fi eternă parcă în clipa asta, rotindu-și zborul de fluture inefabil peste colinele în floare ale pămîntului.

Se întîmplă în vers această miraculoasă împletire între gîndul strălucitor și lumea naturii creaturilor : poezia este permanent logos întrupat, este divina umanitate, este divina comedie, în înțelesul de faptă a istoriei orientată spiritual întru isbăvire.

Aflîndu-ne în anul Centenar Eminescu, dar nu numai pentru asta, am fost aduși de cîteva ori de-a lungul lunilor de curs în fața acestor genii latine ale Europei, din veacuri diferite, ce-și răspundeau complementar uneori, întîlnindu-se pînă la identitate.

O întîie paralelă ce se poate face între acești mari poeți naționali și pe temeiul neamului universal, se referă la această ascensiune, călătoria spiritului din tenebre, ruperea dintr-o stare inferioară și ridicarea, elevarea în zona triunghiului de aur spre care se îndreaptă și

Eminescu din tinerețea geniului său pustiu pînă la ascensiunea Luceafărului, *poem inițiatic precum ascensiunea sufletului din* Divina comedie *pînă la miezul de foc al rozei aureea.*

Se știe că modelul acestei structurări ierarhice a operei lui Dante a fost celebra ierarhie cerească a lui Dionisie Aeropagitul, discipolul lui Paul din Tours, cel care în vestita sa scrisoare adresată corintienilor vorbește despre drumul cerurilor, splendoarea celui de-al treilea, ce îl cîntă cu atîta ardoare și Dante.

Iar cea de a doua apropiere, ce se poate face între Dante și Eminescu, ține de problematica iubirii.

Rostul omului pe pămînt, după Dante, este exprimat în celebrul vers al 17-lea din Cîntul al douăzeci și nouălea, *din* Paradis, *cînd se spune că suntem chemați în a turna*

în iubire nouă, veșnica iubire
in nuovi amor, l'eterno amore

acea iubire dintîi care mișcă sori și stele din finalul capodoperei.

Dacă ne gîndim la imperativul eminescian „Tu trebuie să te cuprinzi / de acel farmec sfînt / și noaptea candelă s-aprinzi / Iubirii pe pămînt" sau la formularea : „a turna în formă nouă, / Limba veche *și-nțeleaptă" suntem în același spirit ce animă geniul acestor mari poeți ai omenirii ; apoi în țesătura serafică a stelelor, în preocuparea de-o viață față de dimensiunea angelică a lumii, a stării infernale și paradisiace, în orientarea operei ambilor poeți, soteriologic asta preocupîndu-i în primul rînd, ca și pe Dostoievski, de-a ajuta oamenii să se isbăvească de sub puterea forțelor malefice, prin suferința iubirii crucificate, jertfitoare de sine în spiritul logosului întrupat în istorie.*

Iar apropierea cea dintîi evidentă este mărturisită de atașamentul acestor poeți la istoria lor națională — istoria Italiei în Dante și cea a românilor în Eminescu. Ei sînt poeți naționali, sînt ancorați întru a conlucra la isbăvirea țintelor istoriei neamului lor, iar această istorie națională este văzută în context universal, este kata-olos condusă după principiile întregului, ale universalului, cum spunea Claudel despre Dante.

Atît Dante cît și Eminescu, apoi, au fost spirite universale în sensul că și-au apropiat minții lor geniale, devenindu-le familiare, avîndu-le pururea la îndemînă, toate descoperirile spiritului omenesc, de la filosofie și religii la științele descriptive la zi, mergînd pe calea anevoioasă a studiului în amănunt asupra celor trei mari isvoare ale cunoașterii cuprinse în cele trei mari limbi moarte mai întîi ; (Moarte în sensul în care spune T.S. Eliot — adică apte de-a deveni moștenirea întregii națiuni) lumea veche ebraică, a profeților și a lui Iov, lumea lui Sofocle și Platon, greacă, și lumea Romei, strămoașa Europei latine, mama noastră.

Dar despre toate acestea, cu alt prilej.

Ioan Alexandru

UN POET – O LUME

ABBAS ABDULLA

● Abbas Abdulla (n. 1940) este unul din cei mai importanți poeți ai „generației anilor șaizeci" din literatura Azerbaidjanului sovietic. Opera poetului cunoaște o răpindire impresionantă și în celelalte republici sovietice, subliniindu-se cu fiecare traducere prospețimea versului, eleganța expresiei și adîncimea meditației. Poetul de la Baku refuză romantismul tradițional canalizîndu-și atenția în direcția dezolării și a universului paradoxal fără să ocolească posibilele deliruri grotești.

Drum străin

Drumul șerpuiește pe dealuri, în sus,
Bată-l fericirea să-l bată !
Apoi dinspre dealuri o ia către jale,
Bată-l fericirea să-l bată !
Rămîne o urmă în mijloc de drum,
Bat-o fericirea s-o bată !
În urmă o floare răsare pe loc,
Bat-o fericirea s-o bată !
A cui este floarea crescută în urmă ?
Bat-o fericirea s-o bată !
Și eu de ce sînt mereu călătorul ?
Sfînta fericire să mă bată !
Spune-mi sînt cumva de vină ?
Iarăși fericirea să mă bată !
Fost-a om care să urce drumul,
Bată-l fericirea să mi-l bată !
Și de acolo să pășească-n jale ?
Bată-l fericirea să mi-l bată !
Și de ce mă chinuie cu urma ?
Bată-l fericirea să mi-l bată !
Unde a plecat și cît era de tînăr ?
Bată-l fericirea să mi-l bată ?
Și de ce în urmă a rămas o floare ?
Bată-l fericirea să mi-l bată !
Și spuneți-mi cine-i călătorul ?
Bată-l fericirea să mi-l bată !
Cine-i călătorul drumului ciudat ?
Bată-l fericirea să mi-l bată !

Ce rămîne ?

Cînd este obrazul plinset de jale,
Ochilor ce le rămîne ?
Cînd se topesc ghețarii pe munți,
Văilor ce le rămîne ?

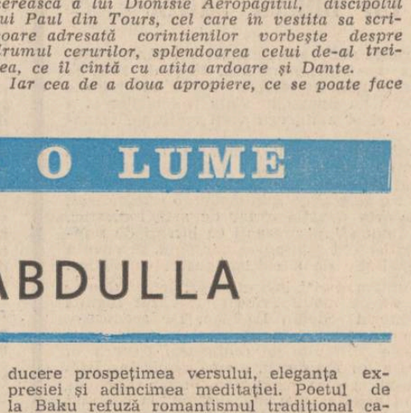

Desen de Elena Boariu

Cînd apele pe dedesupt sînt freamăt,
Riului ce-i mai rămîne ?
Cînd an după an vederea mi-o stinge,
Zilei ce-i mai rămîne ?
Cînd om calcă om în picioare,
Lumii întregi ce-i rămîne ?
Cînd ziua-i cuprinsă de întuneric,
Bietei lumini ce-i rămîne ?

Singurătate de miercuri

Trei frați la stînga,
Trei frați la dreapta,
Iar ea stă la mijloc
Însingurată[1])
La stînga e începutul,
La dreapta se află sfîrșitul.
Stinga promite luciri viitoare,
Dreapta ne ia trecutul întreg...
În ziua aceasta eu simt
Săptămînală Dumnezeire...

[1]) La azerbaidjani duminica este socotită începutul săptămînii.

Întoarcere

„Pămîntul se aseamănă cu un pepene".
(Impresie de școlar)

Pe un pepene verde.
Viața ne-o trăim pînă la capăt,
Pe un pepene verde,
Se-ngeamănă rîsul cu plînsul.
Plînsul îl avem de la viață,
Rîsul ni-l dăruie mamele.
Unde ești copile ? Ai dispărut !
Mare te-ai făcut și n-ai învățat plînsul,
Cînd te-ai făcut mare ți-ai pierdut
și rîsul.
A fost parcă un izvor
ce s-a evaporat dintr-odată
Și frunze pe ramuri au fost
Și toate zac la pămînt.
Pe un pepene verde,
Tu migrezi din Astăzi în Mîine,
Pe un pepene verde
Dispari și apari
odată, de două ori,
de-apururi.

Prezentare și traduceri de
Stelian Gruia

Un mare prieten al poeziei noastre

De curînd un mare prieten al poeziei române este oaspetele de seamă al obștii noastre scriitoricești. Numele său a devenit familiar cititorilor români în conștiința cărora Nikolai Zidarov e nu numai o prezență vie în poezia bulgară de azi, ci și un mare popularizator al poeziei noastre în țara vecină. Nimeni, într-adevăr, ca el n-a depus atîta rîvnă, n-a ars cu atîta pasiune și n-a cheltuit atîta talent din dorința de a face cunoscut în limba lui Botev tezaurul de valori clasice și contemporane ale poeziei românești. Pe lîngă miile de versuri românești traduse și publicate în numeroase periodice bulgare lui îi datorăm și apariția unor volume compacte din opera marilor noștri scriitori. Contactul cu poezia și pămîntul poeziei române a exercitat o rodnică influență în lărgirea orizontului său poetic. Urme ale deselor sale călătorii, cu neuitate popasuri pe litoral și în mirifica împărăție a Deltei, în Moldova, ori în străvechile cetăți transilvănene, pe Valea Prahovei sau cea a Jiului, la Brăila, ori în Cetatea lui Bucur, le găsim însemnate în tot atîtea poezii cu subiect românesc, pe care le-a scris.

E de datoria noastră să le adunăm cîndva într-un volum care, alături de cel tipărit în 1974 în prestigioasa colecție Orfeu ar întregi imaginea prietenului nostru devotat. În acest iunie, sub semnul centenarului eminescian, Zidarov vine la București omagiind memoria poetului nostru național, aducînd totodată cu sine și ultima sa lucrare care îi încununează întreaga activitate de traducător. E vorba de **Corăbii ale Soarelui**, o vastă antologie de lirică românească apărută la Narodna Kultura din Sofia, care în aproape cinci sute de pagini înmănunchează de la Arghezi și pînă la tînărul Traian T. Coșovei numele a 85 de autori, ale căror semnături apar și pe coperta exterioară, a cărții, imprimate în cele trei culori românești.

E poate răspunsul frățesc adus de Zidarov Antologiei de poezie bulgară, apărută în 1977 la București în zilele gloriosului centenar al Independenței, lucrare cu coperta realizată în cele trei culori ale stindarului bulgar. Un gest ce vrea să simbolizeze prietenia dintre popoarele noastre care, după cum spune poetul, văd de pe cele două maluri ale Dunării un singur cer.

Victor Tulbure

Poeme de Nikolai Zidarov

Eminescu

Își-nalță în lumină azi conturul
tot ce-ai visat cîndva-ntre cer și ape.
Privești spre cer cu fermecate pleoape
sub scînteierea ce o dă azurul.

Pe malurile albe ca speranța
nu zvon de clopot, ci frunzișul cîntă
și-n legănarea valurilor, sfîntă,
te-nvăluie-n lumina ei Constanța.

În preajmă-ți clipocesc șuvoaie-albastre
și-n spuma lor, ca-n file de hîrtie,
cu gîndul dus departe-n veșnicie
tu slovenești din dorurile noastre.

Tresari văzînd în zări, nepieritoare,
nu o corabie pe întinderi large,
ci fericirea înălțînd catarge.
Azur. Lumină. Cîntec. Pace. Soare.

În românește de
Raluca Tulbure și Victor Tulbure

Soarele

Soarele tînăr, bezne despicînd,
crește-n ierburi, crește-n zvonul dimineții
și în mine lumina-va pînă dincolo de cînd
picura-vor norii lacrima tristeții.

Să se-ntoarcă-ntunericul, iureș să dea
cu furtuni magnetice, cu-ale vîntului hoarde,
în lumea soarelui pare-se-așa,
că mereu se trăiește, se arde.

El deja înflorește, adună puteri,
își strigă-n ferestre-aurorele,
deschide suflete-nchise pînă mai ieri,
zilele-și verifică orele.

Chiar dacă viața se-ngroapă-n pămînt
sau dispare sub ploi și sub nea,
nelinistea de soare, de curcubeu, de vînt,
omului nimeni nu i-o mai ia.

Ca un fulger trăiește-ți secundele dar,
soarele tău să se rotească-ntruna.
Urma zilelor fie-ți rămasă-n mortar,
însă bolta deasupra s-o ai totdeauna.

În românește de
Raluca Tulbure și Andrei Ciurunga

Sentiment

De soare beat, înviorat de vînt
Simt primăvara clipocind afară
Dezvăluindu-se ca notele-ntr-un cînt
De beznele ce ne înstrăinară
Să fim filosofi... După surda durere
Cu umerii-ntr-o vișinie floare
Pămîntul să-l călcăm mai cu putere
Curat să ne-nfioare cîte-o boare.
Pe gînduri duși, și cu griji noi,
Să înțelegem cu voința omenească
Chiar moartea care mișcă viața-n noi
Cu muzica în inimi să se nască.

Au izbucnit cireșii

Ca o explozie au izbucnit cireșii
Încît detunetul albinele-au smintit
Ferestre s-au deschis sub platoșa cămășii
Era, oricare, foarte fericit.
Pianul zilei a sunat zglobiu,
Cînd palma am bătut muncitorește
La tot ce înflorise timpuriu
Chiar dacă înflorirea ne uimește
Sună deodată și-al iubirii ceas
Că n-adăstărăm și-n noi să detune
Și ascultînd de un lăuntric glas
Inimile noastre-au prins să se-mpreune
Atunci noi vînturile-am binecuvîntat
Și-nțelepciunea ierburilor vechi
Cuvinte-mi sunau de departe în urechi
Mă simțeam parcă însetat.
În noaptea cînd se năștea răsăritul,
Un răsărit născut pentru-a apune
Nu știam înhorbotat — minune
Ca firul de păianjen, auritul,
Pînă la tine cum să ajung.
Măcar să te îmbie răsuflarea
Lumină stelelor să o străpung
Încît răscrucea s-a schimbat în sărbătoare,
Într-a poetului măreție
Cu-a poeziei togă să mă înveșmînt
Să fiu astfel întreg numai un cînt,
Un cîntec ce nicicînd nu s-a sfîrșit.

În românește de
Niculae Stoian

● **„CARTEA VIEȚII BRITANICE DE FIECARE ZI"**, editată la sfîrșitul anului trecut la Londra a devenit una dintre cele mai căutate și mai citite din Anglia. Un numeros colectiv de autori care au contribuit la realizarea acestui neobișnuit volum, au strîns între coperțile lui o serie de date referitoare la evenimentele care se petrec în Anglia pe parcursul unei singure ore. Astfel, într-o oră se încheie 46 căsătorii și se produc 17 divorțuri ; în aceeași unitate de timp se sting din viață 73 persoane și se nasc alte 79 care le iau locul. Opt persoane suferă accidente de circulație mai mult sau mai puțin grave iar poliția anchetează 135 cazuri de încălcare a regulilor de circulație de către automobiliști.

Într-o singură oră oficiile poștale britanice expediază și împart circa 1,75 milioane scrisori, ilustrate și colete. De asemenea, pe parcursul unei ore cetățenii britanici cheltuiesc aproximativ 3 milioane lire sterline cumpărînd felurite dulciuri, fapt care face ca această țară să se situeze pe primul loc în lume în privința consumului de dulciuri pe cap de locuitor.

● **VOLUMUL „LA PASSIONARIA" DEDICAT LUI DOLORES IBARRURI GOMEZ** (născută în anul 1895), președintele Partidului Comunist Spaniol, reprezentantă de frunte a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, este opera colectivă a șaptezeci de scriitori și artiști spanioli. Cartea apărută recent la Madrid cuprinde articole, eseuri, desene, reproduceri după opere de artă și litografii realizate în onoarea ei.

● **BESTSELLER-UL ABSOLUT AL VIEȚII LITERARE FRANCEZE ESTE ROMANUL „LA NUIT SACRÉE"** al scriitorului marocan Tahara Ben Yeloun. Născut în Maroc, scriitorul trăiește începînd din anul 1971 la Paris. Anul trecut el a intrat în posesia celei mai înalte distincții literare franceze, Premiul Goncourt.

Romanul povestește întîmplarea de dragoste dintre tînăra Zohra, dintr-o familie marocană tradițională, și un tînăr orb. Surorile Zohrei și conservatorii marocani se opun prin toate mijloacele dragostei lor, ceea ce face ca povestea iubirii lor să sfîrșească tragic.

Tahara Ben Yeloun este autorul a două culturi. În țara sa natală romanul a fost primit cu oarecare rezerve, în cele din urmă însă valoarea lui deosebită a reușit să frîngă indiferența și ostilitatea unora dintre concetățenii săi. În scurtă vreme s-au vîndut apoi nu mai puțin de 40 000 exemplare, un tiraj excepțional pentru Maroc, țară în care cărțile — cele mai bune, bineînțeles — se editează într-un tiraj variind între o mie și cinci mii de exemplare.

REVISTA STRĂINĂ

● **MAI MULTE REVISTE („NEWSWEEK", „DER SPIEGEL")** relatează în numere recente despre odiseea realizării filmului **„Rain Man"**. Puține filme au avut un asemenea destin. Acum se știe, filmul a fost distins cu patru premii Oscar (pentru cel mai bun film pentru regie, pentru scenariu și pentru interpretare masculină — Dustin Hoffman). Ulterior, Dustin Hoffman a primit și Ursul de aur la Festivalul filmului din Berlinul Occidental. Dar să vedem povestea lui.

Scenariul filmului a trecut prin mîinile a patru dintre cei mai buni regizori ai Hollywoodului, a șase scenariști și a doi operatori, au fost schimbați opt producători iar echipa de filmare a trecut prin două puternice greve ale lucrătorilor de pe platouri, care puteau să le dea peste cap toate planificările.

Primul regizor căruia i-a fost oferit scenariul a fost Barry Levinson, dar el a trebuit să renunțe pentru că între timp primise comanda pentru realizarea altei pelicule, „Good Morning, Vietnam !" Scenariul a fost preluat apoi de Martin Brest, autorul „Polițistului din Beverly Hills". După ce acesta a alcătuit o distribuție de aur (cu Dustin Hoffman și Tom Cruise) a trebuit să renunțe și el pentru a se dedica filmărilor la „Midnight Run", cu Robert de Niro în rolul principal. În această situație, comanda statului major a fost preluată de Steve Spielberg, apoi de Sydney Pollak...

În cele din urmă, filmul a fost turnat tot de Barry Levinson. Sub bagheta acestuia, Dustin Hoffman a realizat un rol de excepție, dînd viață unui erou căruia, vulgar, îi spunem „geniu idiot". Un ins care nu manifestă interes față de nimic, incapabil să susțină un dialog, care nu lasă să i se citească sentimentele, care nu face nici o grimasă, nu ride, care nu se uită în ochii celui din fața sa — așa cum se poate vedea și din fotografie, alături de actrița Valeria Golino. În felul acesta, Dustin Hoffman a realizat cel mai extraordinar rol într-o paritură consacrată unui om lipsit totalmente de duh...

● **TIMP DE O LUNĂ**, începînd cu 8 mai a.c. la National Film Theatre din Londra, în organizarea lui Museum of the Moving Image, s-a desfășurat un interesant maraton al filmelor cu tematică frankensteineană. Întreaga manifestare a avut loc sub patronajul unei imense statui de ceară, de peste doi metri, înfățișîndu-l pe primul Frankenstein din film, actorul englez William Henry Pratt (Boris Karloff), regele filmului de groază din perioada interbelică.

După cum se știe, primul film cu Frankenstein a fost realizat în anul 1931, la Hollywood, continuarea urmînd peste patru ani, în 1935.

Figura lui Frankenstein, eroul cărții „Frankenstein or the Modern Prometheus" — un amestec de romance și s.f. — a fost creată de Mary Wollstonecraft Godwin, fiica în vîrstă de 21 de ani a filozofului englez William Godwin, și soția poetului englez P. B. Shelley. În volumul ei, eroul principal se numea Elvețianul, cel care l-a botezat Frankenstein, în anul 1910, fiind Thomas Alva Edison, celebrul inventator american.

Dintre realizările mai recente pe această temă, amintim filmul japonez „Frankenstein cucerește orașul", din anul 1969, și „Tînărul Frankenstein" al lui Mel Brooks, din 1974.

● **SUB TITLUL „MIRÓ, CATALANUL"** revista „Catalania Cultural" care apare la Barcelona, publică un interesant articol consacrat marelui artist care a fost Juan Miró. Mai precis surselor și resurselor inspirației sale. Hotărîtoare pentru evoluția lui Miró a fost întîlnirea viitorului pictor cu Modest Urgella, pictor catalan născut în anul 1839, profesor la Escola de Llotja din Barcelona, „de la care Miró a moștenit sentimentul pentru spațiile goale și pentru linia orizontului", după cum afirmă autorul articolului.

În continuare, un rol important pentru formarea lui Miró ca pictor l-a avut Francesco Gali, pictor și profesor la o școală particulară, care l-a învățat nu numai cum să folosească culorile, dar și cum să deseneze obiectele pe care nu le-a „văzut" decît pipăindu-le, cu ochii legați, Această modalitate de pregătire a dat lucrărilor lui Miró dimensiuni noi.

Autorul articolului subliniază faptul că pictura romană din Catalania, provenită din bisericile din regiunea Pirineilor a dat tablourilor pictorului o nouă perspectivă, o nouă modalitate de utilizare a culorilor. Dar, fundamentală rămîne în pictura lui Juan Miró influența produsă de viața trăită la țară, la ferma Montroig a părinților săi. Dragostea pictorului pentru țărani, pentru munca lor, pentru animale și păsări, pentru lanurile de grîu și de porumb, iată de unde provine extraordinara energie creatoare a pictorului.

Cea mai mare păstrătoare a lucrărilor lui Miró este „Fundația Juan Miró" din Barcelona. Aici se găsesc peste 500 desene, 180 picturi și 150 sculpturi, precum și o adevărată colecție de lucrări de grafică și ilustrații de carte. De-a lungul existenței sale, Fundația a contribuit substanțial la dezvoltarea artei moderne.

● **ACȚIUNEA ROMANULUI „IN ANNAS NAMEN" (ÎN NUMELE ANNEI)** de Helga Schutz, remarcabilă prozatoare și autoare dramatică din R. D. Germană, este relativ simplă. În februarie 1945 o fetiță, Anna de mai tîrziu, este găsită pe pavajul unei străzi din Dresda. Este începutul spre creștere și educare unui orfelinat. În aceste condiții ea ajunge o ființă sensibilă, inteligentă și foarte vulnerabilă, păstrînd raporturi dintre cele mai strînse cu natura înconjurătoare, elemente care îi vor marca întreaga existență.

Mai tîrziu, Anna — lucrătoare apreciată la arhivele cinematografice și mamă grijulie a lui Reiner — amintire a unei fugare povești de dragoste — îl cunoaște pe Rolf, un doctor rămas văduv. Prietenia dintre Anna și Rolf se transformă în dragoste, dar viitorul va demonstra că doar Anna iubea cu adevărat pe bărbatul în care vedea întruchiparea idealurilor sale. Acesta o va cunoaște apoi pe Renata, o nemțoaică bogată din Germania Federală care îl va cumpăra pur și simplu. Anna rămîne din nou singură...

Punctul de greutate al romanului îl constituie descrierea sentimentelor, a stărilor femeii care trăiește drama părăsirii, care nu vrea să renunțe la bărbatul iubit, căzînd pradă gîndurilor obsedante care nu sînt decît niște iluzii. Analizarea stărilor sufletești ale eroinei, care încearcă să scape de complexul de a fi fost crescută într-un orfelinat, îi oferă Helgăi Schutz posibilitatea de a-și pune în valoare măiestria. Ea îl plimbă pe cititor printr-o lume amenințată de banalitate și sentimentalism, ca și cînd i-ar pune răbdarea la încercare, dar fără a-l lăsa să-și piardă interesul pentru lectură și pentru destinul Annei. Eroina trece prin multe faze, de la disperare și deznădejde la înarmarea cu o energie extraordinară cu care încearcă să-și salveze dragostea pierdută.

Nu în ultimă instanță, romanul Helgăi Schutz acuză — prin destinul Annei — războiul, catastrofă aducătoare de imense drama sufletești, de imense pierderi umane și materiale.

● **SEMNALĂM CU OARECARE ÎNTÎRZIERE STINGEREA DIN VIAȚĂ,** în vîrstă de 92 de ani, în orașul Par din Cornwall — Anglia, a scriitoarei engleze Daphné du Maurier. În anii '30 cărțile ei au devenit bestsellers-uri mai întîi în Marea Britanie, apoi în Statele Unite și în întreaga Europă. A făcut-o cunoscută romanul „Jamaica Inn" (Hanul Jamaica), apărut în anul 1936, dar gloria universală a obținut-o în urma publicării romanului „Rebecca", editat în anul 1938. „Rebecca", dar și toate celelalte lucrări ale cunoscutei scriitoare au fost traduse în aproape toate limbile pămîntului. „Rebecca" a fost adaptat și pentru ecran. De asemenea, una din povestirile lui Daphné du Maurier i-a servit lui Hitchcock drept punct de plecare pentru celebrul său film „Păsările".

SPORT

O liniște de săbii

Steaua a cîștigat și anul acesta Cupa României, Iar după socoteala crainicului sportiv TV n-a mai cunoscut înfrîngerea, pe plan intern, de 1100 de zile. Vilva florilor sau Șeherezadă modernă ? Oricum, un record cu două tăișuri — unul umblînd pe beregata dușmanilor și clevetitorilor de duzină, altul pe beregata formulei de campionat. O fericire dulce plutește în tabăra arbitrilor necinstiți și în sufletul aranjorilor de meciuri. Dar eu personal consider că nu e omenește posibil să pierzi o singură bătălie în 1100 de zile. Chiar și-n blazoanele regale se mai usucă, de plictis, cîte un crin alb. Joi, la Brașov, Steaua a fost indiscutabil mai bună decît Dinamo. A înscris un gol antologic prin Hagi (a avut și două bare !) și a dominat terenul cel puțin trei sferturi din timp, mijlocașii au servit mingi roditoare înaintării, aflată în zi fermecătoare de inspirație, iar apărarea (parcă nu l-as pune la număr și pe Bumbescu, vechi rupător de fluiere de os), a risipit orice tentativă în drumul spre piscuri a dinamovistilor. Cupa din argint șlefuit, cea mult invidiată de 3 000 de echipe, cîte au luat startul în dorința de-a o cîștiga, va lumina sala de onoare a clubului Steaua încă un an de aici înainte. Rătăcitorul soare, cositorit cu sămînță de regina nopții în cer de matostat, cheltuiește aici Timp de slavă și răsfăț. Menită averii tuturor, Cupa asta e un vis de neatins pentru alții, corolă deschizîndu-se numai pentru o pereche de ochi. Și totuși, o victorie alungîndu-și brațele, sonor, peste 1 100 de zile seamănă pe undeva cu o colecție de ciocane și toporașe. Mie, dacă mi-ar cădea pe cap atîta noroc, i-aș da cep să curgă și peste alții.

Despre Dinamo, Han cu ușile deschise, clătinat de vînt. Conducerea echipei n-a aruncat în cîmp nici o idee primejdioasă. Și cea mai bună ar fi fost aceea de a nu-i lăsa pe finii tehnicieni de la Steaua liberi să preia mingea pentru că știu s-o învîrtă cu piciorul într-un chip drăcesc. Gîndire cu vitraliile sparte — dinamoviștii și-au decolorat înaintarea, căutîndu-l vesnic pe Mateuț și introducînd în teren un jucător, pe Orac, care nu mai trecuse prin flăcări de mai bine de șapte luni. Și atunci ?

Nestrălucind, Steaua a biruit prin tradiție. Pe cinste curată de data asta. Neajutată de arbitru. Vigoarea unui gînd păgîn mă izbește-n mînă să spun că Dinamo avea în mînă și izvoarele riului și vărsarea lui în Mare. Pentru că, după Barcelona, Steaua a fost tot timpul coaptă pentru înfrîngere. În semifinalele Cupei, Rapidul i-a înscris două goluri și puțin a lipsit s-o lase fără glas și leagăn de duminică. Dar Dinamo, și nu mă las gazdă disprețului și pornirilor pătimașe, de mult se aseamănă și ea ulilului plutind doar într-un singur aripă.

De-acum înainte, cum spune poetul : „o liniște de săbii".

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
27
(1 417)
Simbătă
8 iulie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

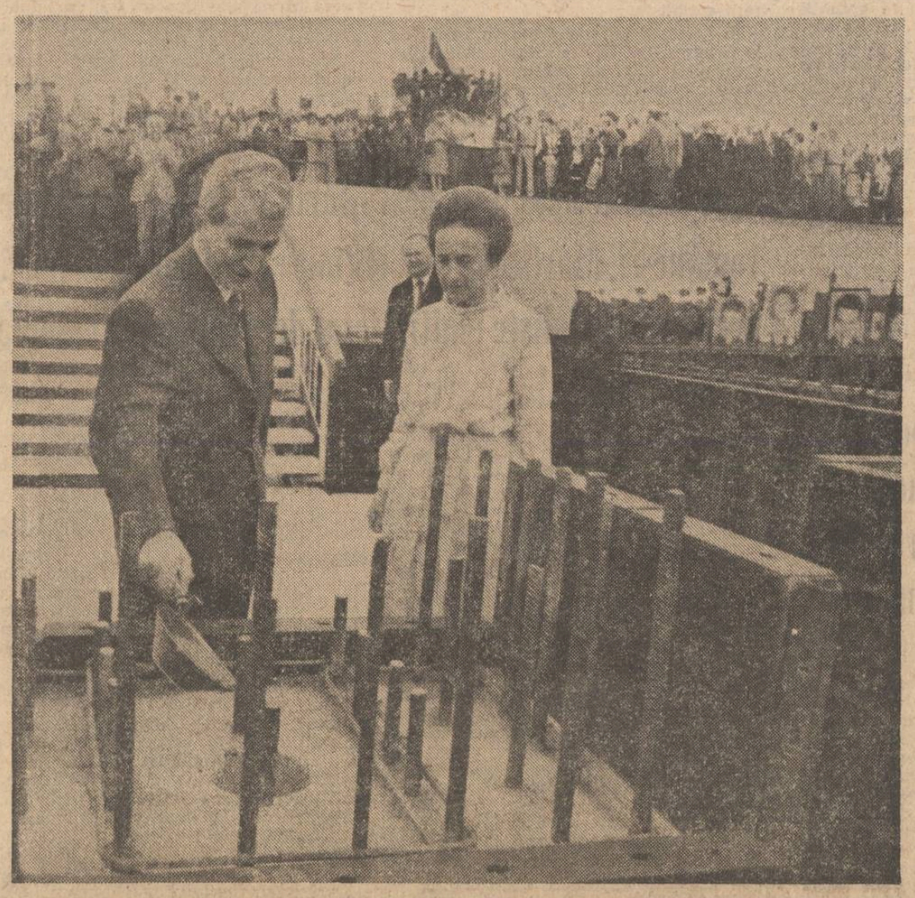

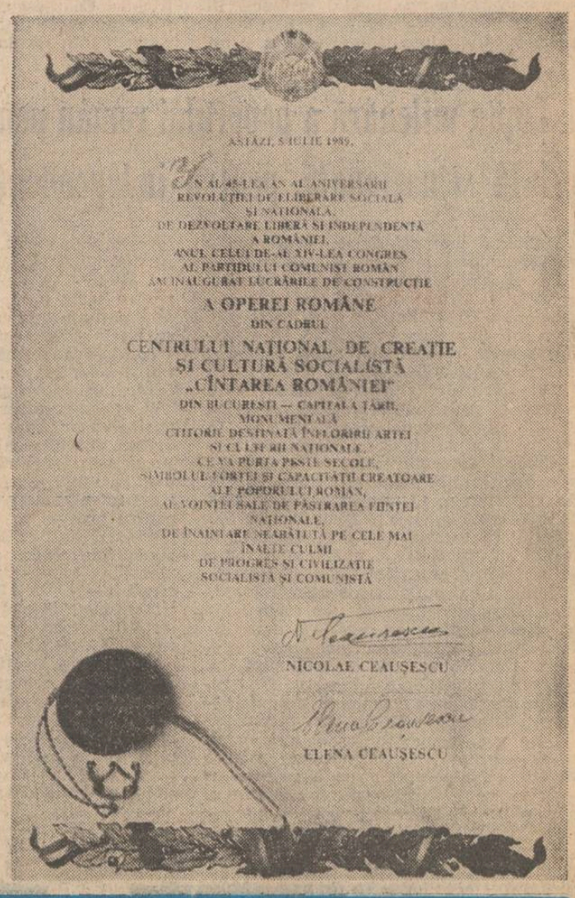

ASTĂZI, 5 IULIE 1989,

ÎN AL 45-LEA AN AL ANIVERSĂRII
REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ
ȘI NAȚIONALĂ
DE DEZVOLTARE LIBERĂ ȘI INDEPENDENTĂ
A ROMÂNIEI,
ANUL CELUI DE-AL XIV-LEA CONGRES
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
AM INAUGURAT LUCRĂRILE DE CONSTRUCȚIE
A OPEREI ROMÂNE
DIN CADRUL
CENTRULUI NAȚIONAL DE CREAȚIE
ȘI CULTURĂ SOCIALISTĂ
„CÎNTAREA ROMÂNIEI"
DIN BUCUREȘTI — CAPITALA ȚĂRII,
MONUMENTALĂ
CTITORIE DESTINATĂ ÎNFLORIRII ARTEI
ȘI CULTURII NAȚIONALE,
CE VA PURTA PESTE SECOLE
SIMBOLUL FORȚEI ȘI CAPACITĂȚII CREATOARE
ALE POPORULUI ROMÂN,
AL VOINȚEI SALE DE PĂSTRARE A FIINȚEI
NAȚIONALE,
DE ÎNAINTARE NEABĂTUTĂ PE CELE MAI
ÎNALTE CULMI
DE PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE
SOCIALISTĂ ȘI COMUNISTĂ

NICOLAE CEAUȘESCU

ELENA CEAUȘESCU

VALORI FUNDAMENTALE

este evident că, pentru întregul partid, pentru întregul popor, anotimpul în miezul căruia sîntem are ceva aparte, cu totul deosebit : ne pregătim pentru cel de al XIV-lea Congres al partidului. De fapt, izvorul acestor pregătiri trebuie căutat mai departe în timp, încă din momentul lansării și dezbaterii Tezelor din aprilie 1968 și al Expunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenarele C.C. al P.C.R. din noiembrie 1988 și aprilie 1989, teze și expuneri care, prin importanța și bogăția de idei au dat un nou suflu gîndirii politice și ideologice și s-au constituit într-o puternică expresie a democratismului societății noastre, a unității tot mai trainice dintre partid și popor. Recenta plenară a C.C. al P.C.R., magistrala cuvîntare a secretarului general al partidului și importantele documente care au fost adoptate, prefațează însă evenimentul din toamnă, Congresul al XIV-lea, cu date și accente care fac din acest anotimp un prilej cît se poate de exact al analizei și dezbaterilor, într-un consens mai mult decît explicit. Hotărîrea de a propune congresului realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului are un temei istoric legat de însăși făurirea societății noastre socialiste multilateral dezvoltate și este adînc motivată de tot ce s-a împlinit mai măreț și mai durabil în anii care au urmat celui de al IX-lea Congres al partidului, evenimentul inaugural pentru o epocă de înalt și luminos destin. Unitatea națională a cunoscut și cunoaște prin gîndirea, prin opera teoretică și practică a conducătorului partidului și țării, o dimensiune nouă, aceea care, în termenii concreți ai dezvoltării, ai progresului și civilizației socialiste, a implicat și implică spiritul revoluționar, creator, conștiința apartenenței la cauze mari și adînci. Afirmarea deplină a independenței, a suveranității, transformarea partidului în centrul vital al întregii națiuni făurirea unui sistem democratic unic în felul său și prin aceasta sporirea neîncetată a gradului de participare la conducerea societății, la asumarea drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale construcției libere, conștiente, a socialismului și comunismului conferă epocii inaugurate în urmă cu aproape un sfert de veac sensul și amploarea unei ctitorii economice, moral-politice și sociale de cea mai mare importanță pentru prezentul și viitorul națiunii. În toate acestea vedem devotamentul și abnegația pilduitoare prin care, cu clarviziune politică și științifică, prin înalt și strălucit exemplu de patriotism, conducătorul partidului și țării a elaborat și aplicat cu consecvență principiul construirii socialismului cu poporul și pentru popor, vedem îndreptățirea clară și puternică prin care cugetul și voința tuturor comuniștilor, cugetul și voința întregii națiuni se exprimă susținînd realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de secretar general al partidului.

Programul-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010 precum și **Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român** privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român, intensificarea activității ideologice, politico-educative, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale sînt documentele de fond care stau acum în atenția întregii societăți. Interesul deosebit pe care-l trezesc are explicația prezentului și viitorului imediat. Ele certifică nu numai un drum eroic, revoluționar, parcurs în etape și la altitudini succesive, cu experiențe și căutări care au avut temeiul aplicării legilor generale ale socialismului științific la condițiile

Luceafărul

Continuare în pag. a 5-a

MONUMENTALA CTITORIE

Un moment cu largi și profunde semnificații pentru cultura și arta românească, pentru manifestarea spiritului creator al poporului : inaugurarea de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a lucrărilor de construcție a **Centrului național de creație și cultură socialistă „Cîntarea României"** din București, edificiu monumental, ocupînd un loc distinct în noul și luminosul peisaj urbanistic al Capitalei patriei. Trăim această vară sub semnul lucrărilor plenarei C.C. al P.C.R., al hotăritoarelor documente adoptate care prefațează evenimentul central, Congresul al XIV-lea al partidului, precum și sub semnul celei de a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Din viitorul măreț pe care-l configurează documentele adoptate de plenară face parte și acest nou și impunător edificiu care completează înnoirile arhitectonice produse în ultimii ani în București. În cadrul unei solemnități desfășurate la sediul C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au semnat pergamentul pus la temelia viitorului complex cultural care, prin proporțiile sale, va fi cel mai impunător ansamblu arhitectonic de acest profil din întreaga țară. Pe pergament stă scris : **Astăzi, 5 iulie 1989 — în al 45-lea an al aniversării revoluției de eliberare socială și națională, de dezvoltare liberă și independentă a României, anul celui de al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român — am inaugurat lucrările de construcție a Operei Române din cadrul Centrului național de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" din București — Capitala țării — monumentală ctitorie destinată înfloririi artei și culturii naționale, ce va purta peste secole simbolul forței și capacității creatoare ale poporului român, al voinței sale de păstrare a ființei naționale, de înaintare neabătută pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație socialistă și comunistă.**

Acest act de nouă și monumentală ctitorie arată cu puterea evidenței de cită grijă înaltă se bucură cultura și arta românească, marele Festival național „Cîntarea României" ce reunește în cele mai largi forme de manifestare însuși geniul creator al poporului, forța sa de a se edifica în lumina unei conștiințe noi, înaintate, pe calea progresului multilateral. Dar acest act mai arată și faptul că tot ceea ce ne propunem — în acel consens de principiu al construirii socialismului cu poporul și pentru

Continuare în pag. a 5-a

TEZELE

pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român

privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român, intensificarea activității ideologice, politico-educative, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale

Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român reprezintă un eveniment de însemnătate istorică în viața social-politică a țării, în activitatea partidului și poporului nostru.

Desfășurîndu-se în anul jubiliar al celei de-a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, Congresul va prilejui o profundă și multilaterală evaluare a drumului parcurs de poporul român în construcția socialistă, îndeosebi de la Congresul al IX-lea al partidului, a activității desfășurate pentru înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale, va analiza stadiul actual al societății românești și va stabili obiectivele și liniile directoare ale dezvoltării României în perioada 1991—1995 și, în perspectivă, pînă în anii 2000—2010. Prin hotărîrile pe care le va adopta, Congresul se va înscrie în istorie drept congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline, economice și politice, a României.

Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului trebuie să prilejuiască o largă dezbatere în rîndul comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii, a problemelor fundamentale ale activității de construcție socialistă din patria noastră, asigurînd elaborarea democratică a liniei generale și a orientărilor de perspectivă ale dezvoltării țării. Hotărîrile ce vor fi adoptate de Congres vor reprezenta astfel expresia aspirațiilor și voinței întregului nostru partid și popor.

I. Dezbaterea Tezelor din aprilie 1988 și a Expunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenarele C. C. al P. C. R. din noiembrie 1988 și aprilie 1989 — expresie a profundului democratism al societății noastre, a puternicei unități dintre partid și popor

Tezele pentru Congresul al XIV-lea se întemeiază pe aprecierile și orientările cuprinse în expunerile secretarului general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, la ședința Comitetului Politic Executiv din aprilie 1988, la marele forum democratic din noiembrie anul trecut și la Plenara C.C. al P.C.R. din aprilie 1989, larg dezbătute de comuniști, de oamenii muncii și adoptate de întregul partid și popor ca documente programatice ale construirii noii orînduiri în actuala etapă istorică, pe baza aplicării consecvente, creatoare, a principiilor socialismului științific la condițiile concrete din România. Prezentele Teze au fost dezvoltate și îmbogățite pe baza discuțiilor din cadrul Plenarei C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie, a magistralei expuneri a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la această plenară.

Aceste documente constituie o generalizare strălucită a experienței poporului român, a partidului nostru comunist și reprezintă o nouă și importantă contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea și îmbogățirea creatoare a socialismului științific și practicii revoluționare.

Dezbaterea ideilor, tezelor și orientărilor cuprinse în expunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu — cea mai largă și cuprinzătoare dezbatere care a avut loc pînă acum în partid, în societatea noastră — a reprezentat o adevărată școală de educație revoluționară, patriotică a comuniștilor, a maselor de oameni ai muncii, a întregii societăți. Ea s-a transformat într-un adevărat referendum în care națiunea noastră și-a exprimat adeziunea deplină la politica partidului și statului. Dezbaterile s-au desfășurat într-un spirit de înaltă responsabilitate comunistă, patriotică, de analiză critică și autocritică a activității din toate domeniile, dînd o puternică expresie caracterului profund al democrației de partid, al democrației noastre muncitorești-revoluționare.

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ

TEZELE

pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român

Urmare din pag. 1

În mod unanim, participanții la dezbateri au evidențiat cu putere contribuția hotărîtoare, de inestimabilă valoare, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la fundamentarea și elaborarea întregii politici interne și externe, la opera de construcție socialistă din țara noastră. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul nostru popor au adus, cu acest prilej, un înalt omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu, marele conducător al națiunii noastre socialiste, creatorul de geniu al strategiei revoluționare a partidului nostru, deschizătorul căii înaintării României spre comunism, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, personalitate politică proeminentă a lumii contemporane. Oamenii muncii și-au exprimat cea mai profundă recunoștință pentru modul strălucit în care secretarul general al partidului asigură înfăptuirea consecventă a principiilor socialismului științific în țara noastră, conducînd, cu înaltă fermitate revoluționară, națiunea română pe drumul bunăstării și fericirii.

În același timp, participanții la dezbateri au evidențiat contribuția deosebită a tovarășei academician doctor inginer ELENA CEAUȘESCU, eminent om politic și savant de renume mondial, militant de frunte al partidului și statului nostru, la elaborarea și înfăptuirea programelor de dezvoltare a țării, la organizarea și modernizarea activității din toate sectoarele vieții economice și sociale, la progresul științei și tehnicii, al învățămîntului și culturii.

Dezbaterea acestor istorice documente a evidențiat cu putere faptul că între partid și popor există o unitate deplină și de nezdruncinat, că poporul român, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este ferm hotărît să-și făurească în mod liber și conștient propriul său destin — destinul socialist și comunist.

II. Lupta milenară a poporului român pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate

Făurirea noii orînduiri în România este rezultatul legic al dezvoltării istorice, al luptei îndelungate a poporului român, a forțelor democratice și progresiste, a clasei muncitoare și partidului ei politic împotriva exploatării și asupririi, pentru o viață mai bună, liberă și independentă.

Pe teritoriul țării noastre s-au succedat, de-a lungul mileniilor, orînduirile social-economice cunoscute în evoluția umanității. Geto-dacii — strămoșii poporului român — au trăit și s-au dezvoltat pe această vatră cu mii de ani înainte. O importanță deosebită a avut crearea, acum 2 060 de ani, a statului centralizat geto-dac, sub conducerea lui Burebista, ajuns la o mare înflorire în vremea lui Decebal. Cucerirea unei părți a Daciei de către romani, după lupte îndelungate, cu toate consecințele negative pe care le-a determinat, a dus la împletirea celor două civilizații și formarea, pe această bază, a poporului român.

După retragerea armatei și administrației romane din Dacia, în secolul al III-lea e.n., populația locală și-a organizat existența în formațiuni statale de sine stătătoare — cnezate, voievodate — ceea ce i-a asigurat continuitatea, capacitatea de apărare împotriva invaziilor diferitelor triburi și populații migratoare, aflate într-un stadiu inferior de civilizație. Constituirea celor trei state feudale — Muntenia, Transilvania, Moldova — a marcat o treaptă superioară în dezvoltarea societății românești. În lupta pentru libertate și independență, rolul hotărîtor a revenit maselor largi populare, în primul rînd țărănimii, care timp de secole a reprezentat principala forță a progresului social, a apărării țării.

Între cele trei țări românești s-au dezvoltat puternice legături economice și politice — bazate pe comunitatea de origine, limbă și cultură — care au dus la afirmarea conștiinței naționale, la intensificarea luptei pentru unirea într-un singur stat. Unirea țărilor române, în anul 1600, sub glorioasa domnie a lui Mihai Viteazul, a materializat, deși pentru scurt timp, voința nezdruncinată a poporului nostru de a trăi unit în granițele strămoșești.

Întîrzierea formării statului național român s-a datorat dominației străine, exploatării și asupririi de către imperiul otoman, imperiul țarist și imperiul austro-ungar, care au ținut în loc sute de ani dezvoltarea țărilor române. Dar jugul asupririi străine nu a putut împiedica lupta dreaptă a poporului nostru pentru realizarea idealului național, pentru progres și civilizație. În epoca modernă, aspirațiile fundamentale ale poporului român au dobîndit noi dimensiuni, manifestîndu-se cu putere în revoluțiile de la 1784, 1821 și 1848, care au stimulat dezvoltarea generală a societății, au creat condiții pentru realizarea unității naționale.

Înfăptuirea în 1859 a statului național român modern, prin unirea Moldovei cu Muntenia sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza, a constituit nucleul statului național unitar; amplele și profundele reforme aplicate cu acest prilej au înscris România în rîndul statelor avansate ale lumii.

Proclamarea la 9 mai 1877 a deplinei independențe de stat a României și consfințirea ei în războiul din 1877—1878 au constituit o puternică reafirmare a voinței tuturor românilor de a trăi într-o țară liberă, unită și suverană și au asigurat condiții pentru progresul forțelor de producție, pentru accelerarea dezvoltării economico-sociale.

Făurirea statului național unitar român în anul 1918 a constituit o strălucită victorie istorică a luptei eroice pentru unitate și libertate a poporului nostru. Marea Unire a dat un puternic impuls dezvoltării forțelor de producție — industriei și celorlalte sectoare economice —, realizării unor reforme sociale, afirmării capacităților creatoare ale poporului.

III. Făurirea socialismului — cerință istorică legică, obiectivă a dezvoltării sociale. Apariția mișcării muncitorești — etapă superioară în lupta poporului român pentru eliberare socială și națională. Lupta clasei muncitoare din România și a partidului ei politic revoluționar pentru răsturnarea vechii orînduiri și trecerea la edificarea noii societăți

Dezvoltarea forțelor de producție, apariția relațiilor de producție capitaliste, lupta de clasă între proletariat și burghezie au dus în mod necesar la apariția mișcării revoluționare, la însușirea de către aceasta a principiilor socialismului științific. Clasa muncitoare s-a afirmat pe arena politică a epocii drept cea mai înaintată forță socială, consecvent revoluționară în lupta pentru lichidarea exploatării omului de către om și făurirea socialismului.

Pentru desfășurarea cu succes a luptei revoluționare și îndeplinirea misiunii sale istorice, clasa muncitoare a adoptat de la început forme de organizare proprii.

În anul 1893 s-a creat, pe baza principiilor socialismului științific, elaborate de K. Marx și Fr. Engels, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, unul dintre primele partide muncitorești din Europa, care a înscris în programul său de luptă răsturnarea orînduirii capitaliste și edificarea societății socialiste.

Partidul Comunist Român, făurit la 8 mai 1921 — ca rezultat al votului democratic al delegaților la Congresul Partidului Socialist de transformare a acestui partid în partid comunist — a asigurat întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare în marile bătălii purtate împotriva exploatării și asupririi, a monopolurilor străine, pentru o viață liberă, demnă și independentă.

În condițiile instaurării hitlerismului la putere în Germania și creșterii pericolului fascismului, războiului și revizionismului, Partidul Comunist Român și-a amplificat lupta revoluționară pentru unirea maselor largi populare în vederea apărării integrității și suveranității României. În cadrul evenimentelor din anii grei ai ilegalității s-a reliefat cu putere activitatea eroică, plină de abnegație, a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, pentru înfăptuirea idealurilor supreme ale poporului român. Puternicele bătălii de clasă din deceniul al patrulea au culminat cu marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, în organizarea și desfășurarea căreia o contribuție determinantă au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu. Partidul comunist a fost organizatorul și însuflețitorul luptei poporului român împotriva fascismului, războiului, a dominației Germaniei hitleriste, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, pentru apărarea integrității și suveranității României.

Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României, a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul așa cum îl dorește, fără nici un amestec din afară. Mărețul act istoric de la 23 August 1944 a creat condiții pentru înfăptuirea unor uriașe transformări revoluționare, a lichidării exploatării și asupririi, a instaurării puterii clasei muncitoare, a întregului popor.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, trecerea la construirea societății noi, socialiste în România constituie expresia cerințelor legice ale dezvoltării sociale, rezultatul procesului istoric obiectiv al succesiunii modurilor de producție, determinat de dialectica progresului social, de necesitatea concordanței dintre dezvoltarea forțelor de producție și caracterul relațiilor de producție, reprezintă o încununare a îndelungatei lupte revoluționare desfășurate de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, este opera istorică a întregului nostru popor.

IV. Etapele procesului revoluționar unitar de construire și dezvoltare a noii orînduiri în România

În prima [illegible] — 23 August 1944—30 Decembrie 1947 — au fost îndeplinite obiectivele revoluției popular-democratice. România a participat cu toate forțele economice și militare la războiul antifascist, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste. La 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul democratic, muncitoresc-țărănesc, iar la 30 decembrie 1947 a fost abolită monarhia și proclamată Republica, încheindu-se astfel o epocă și începînd un capitol nou în istoria poporului român.

Anul 1948 a marcat trecerea la o nouă etapă — etapa revoluției socialiste. Făurirea, în februarie 1948, a partidului unic al clasei muncitoare a asigurat forța politică conducătoare a poporului pe calea socialismului. Naționalizarea principalelor mijloace de producție, în iunie 1948, a dus la lichidarea proprietății capitaliste, a pus bazele dezvoltării socialiste a economiei românești, iar prin încheierea procesului cooperativizării agriculturii, în 1962, s-au generalizat relațiile de producție socialiste în întreaga economie.

Viața, practica revoluționară au demonstrat, atît în cadrul țării noastre, cît și pe plan mondial, rolul fundamental, hotărîtor al proprietății socialiste a întregului popor și cooperatiste, în făurirea noii orînduiri sociale. Dezvoltarea și întărirea ei continuă constituie o necesitate vitală, orice diminuare a marii proprietăți socialiste, întoarcerea la forme de proprietate capitalistă, inclusiv la mica proprietate, este de natură să pună în pericol nu numai construirea socialismului, ci și însăși dezvoltarea economico-socială a popoarelor, bunăstarea și independența lor.

Transformările economico-sociale revoluționare înfăptuite în perioada 1948—1965 au asigurat înlăturarea exploatării omului de către om, dezvoltarea pe baze socialiste a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate. În această etapă a construcției socialiste s-a desfășurat o muncă intensă, au fost învinse multe greutăți inerente unei opere de o asemenea amploare. Trebuie spus, totodată, că au fost comise o serie de greșeli și încălcări ale legalității socialiste, s-au manifestat puternice concepții străine, de subapreciere a forței și capacității poporului român, a clasei muncitoare, de denaturare a istoriei, limbii și culturii române, care au dăunat dezvoltării socialiste a patriei.

Partidul a reușit să învingă aceste greutăți, să înlăture fenomenele negative, să mobilizeze clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul popor într-un uriaș efort constructiv care a asigurat înaintarea fermă a României pe calea dezvoltării economico-sociale, consolidarea orînduirii noi, socialiste și trecerea la o etapă superioară a procesului revoluționar în țara noastră.

V. Congresul al IX-lea — eveniment de importanță istorică, moment de cotitură care a marcat începutul unei noi epoci revoluționare în activitatea partidului, în opera de făurire a socialismului în patria noastră

În desfășurarea procesului revoluționar în țara noastră, un moment de cotitură radicală, de adevărată răscruce istorică l-a constituit Congresul al IX-lea, cînd în fruntea Partidului Comunist Român a fost ales marele fiu al neamului, eroul comunist și al națiunii române moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Congresul al IX-lea a făcut o profundă și exigentă analiză a primei etape a construcției socialiste și a stabilit principii și orientări de importanță fundamentală pentru transformarea revoluționară a societății românești.

Meritul nepieritor al Congresului al IX-lea, al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost ruperea hotărîtă cu teoriile și practicile anacronice, cu conceptul greșit al „modelului unic" în construirea socialismului, cu ploconirea în fața unor idei străine și a unor forme de organizare a societății în contradicție cu realitățile noastre naționale, înlăturarea gîndirii dogmatice, conservatoare în toate domeniile, care împiedica desfășurarea forței revoluționare a partidului, a capacității creatoare a poporului.

Congresul al IX-lea a intrat în istorie prin proclamarea fermă a dreptului inalienabil al partidului nostru de a-și elabora de sine stătător linia politică, strategia și tactica revoluționară, aplicînd în mod creator adevărurile universal-valabile, principiile socialismului științific la condițiile concrete din România, la specificul nostru național, la realitățile și cerințele fiecărei etape istorice.

Congresul al IX-lea a pus în centrul întregii politici de construire a socialismului făurirea unei puternice baze tehnico-materiale, ca factor primordial al progresului multilateral al societății. Totodată, a fost subliniată necesitatea obiectivă a perfecționării continue a relațiilor de producție și sociale în concordanță cu dezvoltarea forțelor de producție.

Partidul a pornit de la principiul socialismului științific, potrivit căruia dezvoltarea democrației socialiste și crearea condițiilor pentru participarea largă și nemijlocită a maselor de oameni ai muncii la conducerea vieții economico-sociale reprezintă o necesitate legică a edificării noii orînduiri sociale. Această teză de importanță fundamentală și-a găsit expresia în principiul formulat și tradus cu consecvență în viață de partidul nostru: „făurirea socialismului cu poporul și pentru popor".

O importanță deosebită a avut repunerea în drepturile ei legitime a glorioasei istorii naționale, a milenarelor noastre tradiții progresiste, revoluționare, restabilirea adevărului istoric privitor la originile, formarea și dezvoltarea poporului român pe aceste meleaguri.

În spiritul orientărilor Congresului al IX-lea a fost adoptată noua Constituție care statuează largul democratism al orînduirii noastre sociale. O importanță deosebită a avut criticarea greșelilor, abuzurilor și ilegalităților comise în perioadele anterioare, măsurile luate pentru ca acestea să nu se mai repete niciodată în societatea noastră, pentru întărirea și respectarea legalității socialiste.

Congresul al IX-lea a reprezentat un moment esențial în întărirea politico-organizatorică și dinamizarea partidului nostru, în creșterea rolului său conducător în societate, în intensificarea legăturilor cu oamenii muncii, cu întregul popor, în afirmarea sa ca exponent al intereselor vitale ale națiunii.

Orientările stabilite de Congresul al IX-lea — în elaborarea cărora rolul hotărîtor l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu — au promovat un spirit nou în întreaga operă de construcție socialistă, au deschis cîmp larg afirmării energiilor creatoare ale poporului, au redat națiunii noastre sentimentul demnității și încrederii în forțele proprii, au cimentat unitatea sa de nezdruncinat în jurul partidului comunist.

VI. Profundele transformări revoluționare înfăptuite în societatea românească în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea în domeniul economic, social, al științei, învățămîntului și culturii

Pe baza liniei generale stabilite de Congresul al IX-lea, întărită și dezvoltată de toate congresele și conferințele naționale ulterioare, a tezelor de inestimabilă valoare teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privitoare la legea obiectivă a reproducției socialiste lărgite, partidul a pus în fața poporului obiectivul realizării unei înalte rate a acumulării, ca o condiție vitală a lichidării într-un timp cît mai scurt a rămînerii în urmă a țării și făuririi unei economii socialiste moderne. În cadrul unor largi dezbateri publice, întreaga noastră națiune a optat pentru alocarea anuală a circa o treime din venitul național în scopul creșterii și modernizării forțelor de producție, al industrializării, dezvoltării agriculturii și celorlalte ramuri ale economiei naționale.

Grăitor pentru uriașul efort constructiv desfășurat de națiunea noastră este faptul că circa 90 la sută din mijloacele fixe de care dispune azi societatea au fost create în perioada de după Congresul al IX-lea.

În efortul de dezvoltare și modernizare a bazei tehnico-materiale a societății, partidul a asigurat repartizarea armonioasă a forțelor de producție în toate zonele și județele țării, creînd condiții de muncă pentru toți cetățenii, deplina egalitate în drepturi a oamenilor muncii, fără nici o deosebire, posibilități ca toți locuitorii țării să se bucure de cuceririle civilizației socialiste.

Dezvoltarea și modernizarea continuă a forțelor de producție au putut avea loc și ca urmare a lichidării concepției greșite, manifestate în perioada dinaintea Congresului al IX-lea, potrivit căreia nu trebuia dezvoltată cercetarea științifică proprie. Pe baza orientărilor Congresului al IX-lea a fost organizată o largă rețea de institute și unități de cercetare, știința devenind cu adevărat o forță de producție și, totodată, un factor de prim ordin al progresului general al societății. Dispunem de o puternică forță științifică, avem importante realizări în cercetarea științifică și tehnică, precum și programe de largă perspectivă în toate domeniile. Întregul partid și popor apreciază în mod deosebit rolul și contribuția hotărîtoare ale tovarășei Elena Ceaușescu la progresul și înflorirea științei, culturii și învățămîntului românesc, la aplicarea cuceririlor revoluției tehnico-științifice moderne, în întreaga operă de edificare socialistă a patriei noastre.

Corespunzător prevederilor proiectului Programului-Directivă, România va deveni în perioada următoare — pînă la sfîrșitul mileniului al doilea și în primele decenii ale mileniului al treilea — o puternică forță a progresului tehnico-științific, cu un înalt nivel de dezvoltare în toate domeniile. De aceasta depind însuși mersul înainte al societății socialiste, crearea condițiilor pentru trecerea României la comunism.

Pornind de la legitatea concordanței între forțele de producție și relațiile de producție, partidul a luat un șir de măsuri de cea mai mare importanță pentru întărirea și perfecționarea proprietății socialiste, pentru manifestarea, în condiții superioare, a calității oamenilor muncii de proprietari colectivi ai mijloacelor de producție. S-a avut permanent în vedere că întărirea și creșterea proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, reprezintă condiția esențială a dezvoltării revoluționare a societății, calea evitării apariției oricăror forme de exploatare a omului de către om.

Pe baza orientărilor Congresului al IX-lea au fost adoptate măsuri de perfecționare a sistemului de cointeresare materială a oamenilor muncii, de așezare fermă a retribuției pe principiul socialist al cantității și calității muncii. Partidul a acționat pentru lichidarea deosebirilor nejustificate între nivelul veniturilor, pentru așezarea fermă a întregii vieți sociale pe principiile eticii și echității socialiste.

În decursul perioadei care a trecut de la Congresul al IX-lea a fost perfecționat sistemul politic, s-a asigurat democratizarea organelor de stat centrale și locale, s-a modificat legea electorală, introducîndu-se mai multe candidaturi pentru un loc de deputat, s-au creat noi organisme democratice, care asigură participarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii la conducerea societății. Frontul Democrației și Unității Socialiste — care înmănunchează toate organizațiile de masă și obștești, uniunile și asociațiile științifice, profesionale, ale oamenilor de creație, precum și O.D.U.S., în rîndul căreia activează peste patru milioane de cetățeni care nu sînt membri ai partidului — cuprinde practic întreaga națiune, exprimă largul democratism al orînduirii noastre.

Rezultatele strălucite obținute în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea constituie cea mai convingătoare mărturie a justeței politicii generale a partidului nostru, a realismului obiectivelor sale fundamentale, a uriașei forțe transformatoare a socialismului. Totodată, ele exprimă abnegația cu care întregul popor acționează pentru transpunerea în viață a Programului partidului, ce corespunde pe deplin intereselor și năzuințelor sale vitale.

Epoca celor 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea — numită cu îndreptățită mîndrie de întregul popor „Epoca Nicolae Ceaușescu" — este cea mai bogată în realizări din întreaga istorie a poporului român.

VII. Stadiul actual al dezvoltării societății socialiste românești. Marile succese obținute pe drumul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în România

În cele peste patru decenii de construcție socialistă, România s-a transformat dintr-o țară slab dezvoltată, predominant agrară, într-o țară industrial-agrară, cu un înalt nivel de civilizație.

În acest an, producția industrială va fi de circa 135 de ori mai mare decît în 1945, o creștere de 120 ori fiind realizată după Congresul al IX-lea. Avem astăzi o industrie modernă, care poate realiza produse de mare complexitate, de înaltă calitate și nivel tehnic. Producția agricolă a crescut de circa 10 ori față de 1945, din care de peste 6 ori după 1965. Avuția națională a ajuns la 3 178 miliarde lei, iar fondurile fixe productive la circa 2 700 miliarde lei. Venitul național va fi, în acest an, de 40 de ori mai mare decît în 1945 — din care o creștere de 33 ori s-a realizat după Congresul al IX-lea.

Fondul de retribuire a crescut, în perioada de după Congresul al IX-lea, de aproape 6 ori, retribuția medie de peste 3 ori, iar retribuția minimă s-a majorat de peste 3,3 ori, realizîndu-se un raport de 1 la 4,7 între veniturile mici și cele mari. Un rol important în ridicarea nivelului de trai l-au avut cheltuielile social-culturale finanțate de la bugetul statului, care au crescut continuu, urmînd să ajungă în anul 1990 la 14 900 lei pe o familie, față de 3 530 lei în 1965.

S-a generalizat învățămîntul de 10 ani, iar pînă la sfîrșitul actualului cincinal va fi, practic, generalizat învățămîntul de 12 ani. S-au dezvoltat puternic rețeaua sanitară, activitatea de ocrotire a sănătății, s-au construit spitale, dispensare și alte așezăminte medicale.

În cursul lunii martie a acestui an, țara noastră a înregistrat un succes istoric — rambursarea în întregime a datoriei externe. Pentru prima dată în îndelungata sa istorie, România nu mai plătește tribut nimănui, devenind cu adevărat independentă economic și politic.

De la înălțimile la care s-a ajuns, întregul popor privește tot ceea ce s-a realizat cu îndreptățită mîndrie și cu hotărîrea fermă de a acționa pentru perfecționarea continuă a întregii activități, pentru înfăptuirea cu succes a obiectivelor strategice cuprinse în Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

VIII. Realizările obținute de poporul român în cincinalul 1986—1990 în înfăptuirea obiectivului strategic stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului, de trecere a României la un nou stadiu de dezvoltare — cel de țară socialistă mediu dezvoltată

În actualul cincinal (1986—1990) s-au obținut noi și importante succese în toate domeniile activității economico-sociale. Au continuat dezvoltarea și modernizarea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor sociale, a democrației muncitorești-revoluționare, s-au realizat noi progrese pe calea ridicării nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor. Realizările de pînă acum și prevederile pentru ultimul an al cincinalului asigură realizarea, în linii generale, a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului privind înfăptuirea obiectivului strategic de trecere a României la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată.

Producția-marfă industrială crește, pe ansamblul cincinalului, cu circa 40 la sută. În agricultură s-au obținut producții medii anuale de peste 30 milioane tone cereale — cele mai mari din istoria țării. În investiții se realizează un volum de lucrări de circa 1 300 miliarde lei, dîndu-se în funcțiune noi și importante capacități industriale și agrozootehnice. În toate județele s-a înfăptuit un vast program de construcții de locuințe și așezăminte social-culturale.

Importante realizări s-au obținut în domeniul indicatorilor de eficiență economică: productivitatea muncii în industria republicană crește, pe ansamblul cincinalului, cu peste 35 la sută. S-a asigurat sporirea rentabilității produselor și a eficienței fondurilor fixe.

Aceste succese au făcut posibilă creșterea, față de anul 1985, cu peste 10 la sută a retribuției reale a oamenilor muncii. Pensiile au sporit în medie cu 8 la sută, iar pensiile mici cu peste 40 la sută. Un succes deosebit îl constituie, de asemenea, stabilitatea prețurilor și tarifelor, al căror indice s-a situat sub cel planificat. A fost extinsă baza materială a științei, învățămîntului și culturii, s-a îmbunătățit asistența medicală.

În această perioadă s-a intensificat participarea României la diviziunea internațională a muncii, s-au dezvoltat colaborarea și cooperarea cu țările membre ale C.A.E.R., cu celelalte țări socialiste, cu toate statele lumii.

În activitatea economico-socială s-au manifestat și lipsuri, greutăți, nu totul a mers ușor. Dar ceea ce s-a realizat demonstrează forța și vitalitatea economiei noastre socialiste, justețea liniei politice generale a partidului de făurire a noii orînduiri, hotărîrea întregului popor de a o transpune în viață. Este deosebit de semnificativ că toate realizările au fost obținute în condițiile unor grave instabilități economice mondiale, care au afectat practic toate țările, îndeosebi pe cele în curs de dezvoltare.

Succesele dobîndite în actualul cincinal creează baza trainică pentru ridicarea patriei pe noi și noi trepte de progres și civilizație.

IX. Trecerea României la făurirea etapei superioare a societății socialiste. Obiectivele principale ale dezvoltării economico-sociale în viitorul cincinal și în perspectivă, pînă în anul 2000 și în primul deceniu al mileniului al treilea. Înfăptuirea programelor de dezvoltare intensivă, de perfecționare a organizării și modernizare a industriei și a celorlalte ramuri, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii

România se va înscrie în deceniul următor în rîndul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic, pe planul relațiilor de producție și al soluționării problemelor sociale, țara noastră fiind deja înaintea țărilor capitaliste dezvoltate.

Conform prevederilor înscrise în proiectul Programului-Directivă al celui de-al XIV-lea Congres, partidul nostru va acționa, în viitorul cincinal, în perioada pînă în anul 2000 și primul de-

Continuare în pag. a 3-a

TEZELE

pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român

Urmare din pag. a 2-a

ceniu al mileniului trei, pentru continuarea dezvoltării armonioase a forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, a tuturor raporturilor sociale, realizarea unei noi calități a muncii și vieții, întărirea democrației muncitorești-revoluționare, participarea tuturor cetățenilor la conducerea societății, manifestarea deplină a personalității umane.

În cel de-al 9-lea plan cincinal, în centrul preocupărilor se vor afla dezvoltarea intensivă a economiei naționale, înfăptuirea programelor de modernizare a producției, realizarea unei noi calități a muncii în toate domeniile — ca cerință esențială pentru trecerea la cea de-a doua fază a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

Producția-marfă industrială urmează să crească, în ansamblu, cu circa 30—35 la sută. Se va dezvolta puternic baza proprie de materii prime și materiale, de resurse energetice. Va fi continuat procesul de dezvoltare a industriei prelucrătoare, acordîndu-se prioritate sectoarelor de vîrf. Va crește mai rapid productivitatea muncii, se vor reduce consumurile, se vor diminua costurile, se vor ridica rentabilitatea fiecărui produs, precum și venitul național pe unitatea de fonduri fixe.

Producția globală agricolă va spori cu 20—25 la sută, pe baza folosirii raționale a fondului funciar și creșterii potențialului productiv al pămîntului. Se vor generaliza producțiile mari, realizîndu-se, pînă în anii 2000—2005, o producție agricolă stabilă de cel puțin 40—45 milioane tone cereale anual. Agricultura va asigura satisfacerea cerințelor economiei naționale și aprovizionarea populației la nivelul cerințelor științifice de consum.

Politica în domeniul investițiilor — care se vor ridica în cincinalul viitor la 1 600—1 700 miliarde lei — va permite modernizarea mijloacelor de muncă, dotarea unităților cu cele mai perfecționate utilaje, aplicarea largă a tehnologiilor avansate. Din volumul investițiilor, circa 250 de miliarde lei vor fi alocați în agricultură, îndeosebi pentru finalizarea programului național de îmbunătățiri funciare, iar circa 250 miliarde lei pentru înfăptuirea programului de dezvoltare și modernizare a localităților patriei.

La baza activității în toate ramurile economiei vor sta cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Aceasta presupune o concentrare și mai puternică a cercetării în domeniile fundamentale ale progresului, România devenind în deceniul următor o puternică forță a științei, învățămîntului și culturii. Pe baza programelor elaborate sub conducerea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, cercetarea va fi orientată în direcția modernizării industriei, sporirii producțiilor agricole și zootehnice, dezvoltării tuturor domeniilor vieții economice și sociale. În cincinalul viitor se va asigura pregătirea profesională a circa 2 milioane de persoane.

Menținerea unei rate a acumulării de 28—30 la sută pe ansamblul perioadei 1991—2000 va asigura resursele necesare atît dezvoltării intensive a economiei, cît și ridicării nivelului de trai al poporului.

Va avea loc o îmbunătățire continuă a condițiilor de muncă și viață pentru toți cetățenii, urmînd ca populația activă să ajungă, în 1995, la 12 milioane, iar numărul personalului muncitor la 8 180 000—8 240 000, respectiv circa 68 la sută din populația activă. Retribuția medie reală va spori în 1995, comparativ cu 1990, cu 5—8 la sută, iar veniturile totale ale țărănimii cooperatiste, de asemenea, cu 5—8 la sută. Se va asigura, pînă în anul 2000, un raport de circa 1 la 4,5 între retribuțiile mici și cele mari. La stabilirea nivelului minim trebuie să avem în vedere ca fiecare om al muncii să-și poată asigura o viață demnă, civilizată, corespunzător cerințelor științific determinate. De aceste cerințe trebuie să se țină seama, în mod corespunzător, la stabilirea pensiilor mici. Va fi menținută, în continuare, stabilitatea prețurilor.

Învățămîntul va fi legat mai strîns de cerințele economiei naționale, se va dezvolta sistemul de asistență sanitară, va fi perfecționată activitatea culturală, se vor face pași importanți pe calea apropierii condițiilor de muncă și viață ale locuitorilor de la sate de cele de la orașe.

În cel de-al 9-lea cincinal, prin construirea a 700 000 apartamente din fondurile statului, în mediul urban va fi rezolvată problema locuințelor. Se prevede, totodată, realizarea de către locuitorii comunelor a unui număr important de case în cadrul programelor de dezvoltare și sistematizare a localităților.

România va dezvolta relațiile economice și tehnico-științifice internaționale, va participa tot mai activ la diviziunea internațională a muncii. Încă din acest cincinal se va trece la o cooperare mai intensă în realizarea unor obiective industrial-agrare cu alte țări, pe baza principiului avantajului reciproc.

Proiectînd astfel viitorul României, partidul nostru subliniază că fizionomia societății socialiste multilateral dezvoltate se deosebește profund, prin conținutul ei, de societatea capitalistă dezvoltată de astăzi. Orînduirea capitalistă nu a rezolvat și nu poate rezolva problemele fundamentale ale omului, ale popoarelor. Nivelul atins de capitalismul contemporan, apreciat doar după criteriul venitului mediu pe locuitor, ascunde mari discrepanțe între condițiile de viață ale săracilor, care devin tot mai mulți și tot mai săraci, și cele ale grupului restrîns de bogați, care devin tot mai bogați. În realitate, venitul național al țărilor capitaliste dezvoltate aparține în cea mai mare parte unui mic număr de membri ai societății, în timp ce marea majoritate nu dispune nici de strictul necesar. Țările capitaliste și-au dezvoltat forțele de producție atît ca urmare a exploatării maselor muncitoare proprii, cît și prin asuprirea și jefuirea altor popoare, prin politica colonialistă și neocolonialistă.

Propunîndu-și țeluri cu totul diferite, punînd în centrul preocupărilor omul, cerințele sale la viață materială și spirituală, socialismul va înfățișa lumii materializarea unei viziuni noi, superioare, despre civilizație, despre relațiile dintre oameni și destinul omului în societate.

Partidul nostru pornește de la principiul că nivelul de viață și civilizație al unui popor nu poate fi apreciat numai după indicatori materiali cantitativi — desigur, importanți — ci după totalitatea condițiilor de viață, muncă, învățămînt și cultură asigurate maselor largi populare. Nivelul consumului de bunuri constituie o latură însemnată, dar numai o latură a unei vieți cu adevărat libere și demne.

Conceptul de țară socialistă multilateral dezvoltată înglobează, în afara progresului și modernizării producției materiale, sfere de cea mai mare importanță pentru existența oamenilor muncii, cum sînt : perfecționarea relațiilor de producție și sociale, realizarea unei înalte calități a muncii, soluționarea cerințelor generale fundamentale ale maselor, înfăptuirea drepturilor și libertăților cetățenești, participarea democratică a cetățenilor la conducerea țării, crearea unui om nou înaintat, a unui nou mod de gîndire și comportament al membrilor societății.

Introducerea tehnicii moderne, a cuceririlor științei, care în capitalism duce la azvîrlirea în stradă a milioane de muncitori, la creșterea șomajului, în socialism ridică munca pe o treaptă calitativ superioară. În spiritul principiilor socialismului științific, partidul nostru proclamă munca socială ca un drept fundamental al omului, ca factor hotărîtor al afirmării și dezvoltării personalității umane.

În ce privește aprecierea perspectivei dezvoltării consumului, se impune luarea în considerare a limitelor resurselor naturale. În faza superioară a socialismului vor fi asigurate satisfacerea științific determinată a cerințelor, un consum rațional pentru toți membrii societății. Socialismul își propune să asigure toate condițiile care să dea omului sentimentul deplin al demnității și libertății.

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate se va realiza pe temelia de nezdruncinat a principiilor de egalitate și echitate între oameni, în spiritul eticii socialiste. Cerințele cetățeanului se vor satisface nu numai pe baza veniturilor individuale, ci și pe calea sporirii rolului cheltuielilor sociale, crescînd ponderea problemelor de civilizație și cultură rezolvate de societate. În această sferă intră perfecționarea învățămîntului gratuit pentru toți fiii patriei, soluționarea problemei locuințelor și a ocrotirii sănătății, stimularea creșterii demografice, sprijinirea familiilor cu mai mulți copii, lichidarea deosebirilor între munca fizică și cea intelectuală, ridicarea gradului de civilizație al tuturor localităților patriei, intensificarea vieții cultural-artistice, lărgirea orizontului de înțelegere și cunoaștere al maselor, ridicarea conștiinței întregului popor.

X. Perfecționarea sistemului de conducere, planificare și organizare a întregii activități de dezvoltare economico-socială a patriei

În ultimele două decenii și jumătate partidul nostru a acționat continuu pentru perfecționarea întregii activități de conducere și planificare, corespunzător cerințelor fiecărei etape istorice. S-a pornit de la principiul că formele de conducere și planificare nu sînt date o dată pentru totdeauna, ci trebuie perfecționate continuu, în raport cu dezvoltarea forțelor de producție.

Întreaga viață economico-socială din țara noastră este organizată pe principiile autoconducerii și autogestiunii muncitorești. Cu 20 de ani în urmă au fost create consiliile oamenilor muncii, au fost instituționalizate adunările generale. S-au constituit, de asemenea, consilii județene și naționale și s-a trecut la organizarea periodică a congreselor oamenilor muncii din industrie, din agricultură, din domeniul științei și învățămîntului, precum și al educației și culturii, care adoptă decizii în problemele fundamentale ale activității economico-sociale.

Viața a demonstrat justețea acestui original sistem de autoconducere democratică. În același timp, practica a evidențiat faptul că dezvoltarea țării poate avea loc numai în condițiile conducerii unitare a economiei naționale. Elaborarea planurilor de către unități, adoptarea lor de către consiliile oamenilor muncii și adunările generale au la bază obiectivele planului național unic de dezvoltare. Conducerea unitară a activității economice și sociale pe baza planului național unic asigură îmbinarea intereselor fiecărui colectiv cu interesele generale ale societății. Renunțarea la conducerea dezvoltării economico-sociale pe baza planului unic nu poate duce decît la dezorganizarea activității, la apariția unor contradicții cu repercusiuni grave asupra societății socialiste. Legile obiective nu pot acționa de la sine, ele trebuie aplicate în mod conștient, corespunzător condițiilor sociale și economice din fiecare țară. Cu cît se va amplifica și diversifica viața economico-socială, cu atît mai mult se va impune asigurarea conducerii societății într-o concepție unitară.

În activitatea de conducere și planificare trebuie îmbinat armonios rolul organelor centrale, în primul rînd al ministerelor, cu răspunderea și atribuțiile centralelor și întreprinderilor. Partidul nostru a criticat confundarea autoconducerii și autofinanțării cu posibilitatea de a se cheltui și consuma fără să se dea socoteală statului și poporului. Autoconducerea democratică și autogestiunea trebuie să ducă la întărirea ordinii și disciplinei în producție, în activitatea economico-financiară, la gospodărirea cu maximum de eficiență a mijloacelor încredințate fiecărui colectiv.

Sînt necesare ridicarea la un nivel tot mai înalt a autofinanțării, reducerea la strictul necesar a circulației bănești, precum și lichidarea creditelor suplimentare pentru acoperirea pierderilor unor întreprinderi.

Buna desfășurare a activității economico-sociale impune întărirea și mai puternică a răspunderii organelor de conducere — a Consiliului de Miniștri, a consiliilor de conducere ale ministerelor și ale celorlalte organisme centrale, a consiliilor oamenilor muncii din centrale și întreprinderi. Este necesară, de asemenea, întărirea controlului asupra realizării planurilor și programelor și, în acest cadru, exercitarea controlului oamenilor muncii din toate sectoarele.

XI. Înfăptuirea neabătută a programului de dezvoltare economico-socială, de organizare a teritoriului și de modernizare a tuturor localităților patriei

Cincinalul 1991—1995 va marca o importantă etapă în dezvoltarea economico-socială a județelor, ale căror programe constituie părți integrante ale planului național unic. Va fi continuată politica de repartizare echilibrată a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării. Se va realiza un volum de activitate economică pe locuitor de cel puțin 100 000 lei.

Un obiectiv de seamă îl constituie înfăptuirea neabătută a programului de dezvoltare și modernizare a tuturor localităților patriei și de organizare a teritoriului. Adoptată în anul 1968, din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Socialiste România a determinat una dintre cele mai importante acțiuni novatoare în societatea noastră. În prezent, peste 53 la sută din populație locuiește în municipii și orașe, iar circa 47 la sută în comune.

În cincinalul 1991—1995, în municipii și orașe se vor asigura dezvoltarea și utilizarea deplină a capacităților de producție, inclusiv a celor din industria mică și celelalte ramuri. Se vor realiza o densitate optimă a construcțiilor, organizarea cît mai rațională a lucrărilor edilitare, a transporturilor, funcționarea în bune condiții a rețelelor de învățămînt, sănătate și cultură.

În comune se vor dezvolta mai puternic agricultura și unele activități industriale, îndeosebi mica industrie. Se vor perfecționa învățămîntul, asistența sanitară, rețeaua comercială, vor fi dezvoltate activitățile cultural-sportive, asigurîndu-se condiții de viață cît mai apropiate de cele din orașe — una din cerințele fundamentale ale progresului socialist.

XII. Creșterea rolului statului, al organismelor democrației muncitorești-revoluționare, înfăptuirea consecventă a principiului edificării socialismului cu poporul și pentru popor

În procesul conducerii democratice a societății, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, statul nostru a parcurs un drum lung de perfecționare neîntreruptă a funcțiilor sale. În definirea conținutului și caracterului puterii de stat, partidul nostru a renunțat, cu mulți ani în urmă, la noțiunea de dictatură a proletariatului, apreciind că aceasta nu corespunde conținutului real, de clasă, al statului socialist, nu exprimă esența lui democratică. Vechiul concept a fost înlocuit cu cel de stat al democrației muncitorești-revoluționare, care oglindește în mod just conținutul de clasă al puterii în societatea noastră. Corespunzător acestei concepții, s-a creat un sistem politic unic în felul său, care asigură participarea democratică a maselor la exercitarea puterii în stat, la conducerea societății, înfăptuirea principiului fundamental al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor.

Partidul nostru apreciază că statul socialist își păstrează și își va păstra încă multă vreme rolul în societatea socialistă. Ideile și opiniile privind diminuarea rolului statului în construcția socialismului sînt profund greșite, de natură să supună societatea acțiunii distructive a factorilor stihinici, să determine apariția unor grave perturbări în dezvoltarea economico-socială, cu consecințe nefaste asupra construcției socialismului.

În perspectiva creșterii complexității vieții economico-sociale, statul socialist va îmbrăca forme superioare de organizare, dobîndind noi funcții, însușiri și atribuții. Se va perfecționa activitatea de planificare, conducere și organizare a diferitelor sectoare și compartimente ale societății. În cadrul adîncirii colaborării dintre organele statului și organismele democrației muncitorești-revoluționare, va avea loc procesul de transformare a statului într-un organism democratic cu totul nou.

În orice stadiu al existenței umane, pe orice treaptă a organizării sociale, societatea va dispune de organisme de conducere unitară a vieții publice. Cu atît mai greu se poate presupune că în comunism, cînd se vor dezvolta la maximum atît forțele de producție, cît și formele de activitate democratică a maselor, relațiile sociale se vor putea desfășura anarhic.

Și în teorie, și în practică, în lumea contemporană se confruntă două orientări diametral opuse — aceea a statului socialist, în care puterea aparține poporului, și a statului capitalist, prin care monopolurile, minoritatea exploatatoare domină poporul. Nu se poate concepe ca statul socialist să împrumute forme tipice orînduirii capitaliste, depășite din punct de vedere istoric și condamnate dispariției, ci trebuie să se perfecționeze continuu, în spiritul noilor legități ale dezvoltării sociale.

Partidul nostru consideră că teza revenirii în socialism la sistemul pluripartit este greșită și profund dăunătoare, ea deschizînd calea reîntoarcerii la formele anacronice ale sistemului politic capitalist. Viața demonstrează că în condițiile noi, create după dispariția claselor exploatatoare, existența unui partid unic al clasei muncitoare și întărirea unității poporului în jurul partidului reprezintă o necesitate istorică obiectivă. Sistemul larg al democrației socialiste asigură pe deplin posibilitatea și cadrul exprimării libere a opiniilor oamenilor muncii, participarea efectivă a tuturor categoriilor sociale la elaborarea politicii interne și externe a țării, la conducerea societății.

Transpunîndu-se în viață principiul fundamental al partidului nostru de făurire a socialismului cu poporul și pentru popor, va căpăta o amploare tot mai mare dialogul cu oamenii muncii, participarea maselor la conducerea vieții economico-sociale, se va intensifica activitatea tuturor organizațiilor și organismelor democratice înmănuncheate în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, care exprimă în mod dialectic unitatea în diversitate a întregii noastre societăți socialiste.

Partidul nostru va acționa pentru perfecționarea continuă a organelor de stat centrale, asigurînd o justă reprezentare în cadrul lor a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, și în primul rînd a clasei muncitoare, clasa conducătoare a societății.

Un rol tot mai important vor avea organele locale ale puterii de stat, care trebuie să-și întărească permanent legăturile cu masele, să asigure participarea activă a acestora la întreaga activitate economico-socială. Consiliile populare vor trebui să-și sporească răspunderea în ridicarea economico-socială a orașelor și comunelor în spiritul autoconducerii și autogestiunii, să acționeze pentru dezvoltarea industriei, industriei mici, agriculturii, serviciilor, educației și culturii, astfel ca toate localitățile să devină centre puternice, demne de societatea socialistă și comunistă.

Se va perfecționa legislația democrației noastre muncitorești-revoluționare, toate compartimentele societății vor funcționa exclusiv pe baza legilor, în spiritul ordinii, disciplinei și democrației.

Pornind de la cerințele apărării integrității și independenței patriei, partidul va acorda atenția corespunzătoare întăririi capacității de apărare a patriei. Armata va avea în continuare un rol de cea mai mare importanță în apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței și suveranității naționale, a societății noastre socialiste. În spiritul concepției partidului nostru, potrivit căreia apărarea patriei constituie cauza întregii națiuni, se vor întări colaborarea și cooperarea forțelor armate cu gărzile patriotice, detașamentele de pregătire militară a tineretului, cu celelalte formațiuni de apărare.

În același timp, trebuie să se reducă la strictul necesar nivelul înarmărilor și cheltuielilor militare. În ce privește apartenența la Tratatul de la Varșovia, România va acționa pentru dezvoltarea și perfecționarea colaborării cu armatele țărilor din acest Tratat, pronunțîndu-se în același timp pentru desființarea concomitentă a celor două blocuri militare. Dar, în orice condiții, colaborarea cu armatele țărilor socialiste va constitui un factor important al apărării independenței naționale.

De asemenea, organele de securitate și miliție vor asigura, în strînsă legătură cu masele populare, apărarea intereselor poporului nostru, a cuceririlor revoluționare, a securității statului și ordinii de drept, a avuției naționale, a legalității socialiste. Se va acționa pentru perfecționarea activității organelor de justiție și procuratură, chemate să vegheze la respectarea strictă a legilor țării. În această direcție, un rol sporit vor avea adunările generale ale oamenilor muncii, consiliile și comisiile de judecată, în competența cărora trebuie să intre, în afară de cazurile grave, judecarea tuturor abaterilor de la normele de muncă și conviețuire socială. Acționînd împreună cu organele de stat, ele pot și trebuie să devină o forță puternică a justiției democratice a întregului popor. Poporul însuși trebuie să administreze pedeapsa împotriva tuturor celor care pun în pericol socialismul, independența și suveranitatea țării.

XIII. Organizațiile de masă și obștești — factor de importanță deosebită în sistemul democrației muncitorești-revoluționare

În construcția socialismului un rol de seamă revine organizațiilor de masă și obștești — parte componentă a democrației noastre muncitorești-revoluționare, care asigură participarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii la viața social-politică.

Sindicatele, în calitate de reprezentante ale oamenilor muncii — proprietari colectivi ai mijloacelor de producție, producători și beneficiari —, au îndatorirea de a acționa pentru gospodărirea cu înaltă exigență și competență a avuției sociale, pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a activității tuturor întreprinderilor și instituțiilor. Sarcini de seamă revin sindicatelor în perfecționarea pregătirii profesionale a clasei muncitoare, a oamenilor muncii, în soluționarea, în spiritul politicii partidului, a problemelor de viață ale acestora, în educația lor socialistă, revoluționară.

Uniunea Tineretului Comunist, organizațiile studențești, de pionieri și șoimi ai patriei au datoria să acționeze cu mai multă hotărîre în direcția pregătirii temeinice pentru muncă și viață a tinerilor, a înarmării acestora cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, cu concepția revoluționară despre lume și viață a partidului nostru. Formarea tineretului într-un spirit revoluționar, combativ, dezvoltarea conștiinței sale patriotice, a devotamentului nemărginit față de cauza socialismului și comunismului, a hotărîrii de a face totul pentru înflorirea patriei constituie o sarcină de onoare a tuturor organizațiilor de tineret și copii.

Organizația femeilor trebuie să-și aducă o contribuție sporită la afirmarea plenară a maselor de femei în întreaga viață a societății, la creșterea rolului lor în înfăptuirea politicii partidului, în educația tinerei generații, în buna gospodărire a proprietății socialiste, în ridicarea nivelului de civilizație al națiunii noastre. Va trebui să se acorde mai multă atenție promovării în munci de conducere a unui număr mai mare de femei.

Îndatoriri de seamă revin, de asemenea, organizațiilor cooperatiste, tuturor organizațiilor de masă și obștești care trebuie să-și facă simțită prezența tot mai activ în participarea democratică a oamenilor muncii la înfăptuirea obiectivelor politicii partidului, la construirea socialismului.

XIV. Dezvoltarea națiunii socialiste, înfăptuirea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor României

Societatea noastră socialistă asigură afirmarea deplină a noilor caracteristici, superioare, ale națiunii. Partidul va acționa și în viitor pentru întărirea națiunii socialiste, pentru accentuarea caracteristicilor ei determinate de natura orînduirii sociale bazate pe proprietatea socialistă, pe unitatea de interese economice și politice a tuturor categoriilor de oameni ai muncii. Națiunea socialistă se va manifesta cu putere ca factor de unire și dinamizare a poporului în construcția socialismului, de ridicare a conștiinței patriotice revoluționare a maselor, de apărare a libertății, independenței și suveranității naționale a României socialiste.

România este un stat național unitar. Împrejurările dezvoltării istorice au făcut ca pe teritoriul locuit de poporul român să se așeze din vechi timpuri și populații de alte naționalități. Continuînd politica promovată întotdeauna de partidul nostru împotriva discriminărilor naționale de orice fel, socialismul a rezolvat în mod principial și definitiv problema egalității în drepturi a oamenilor muncii, fără nici o deosebire.

Fie că sînt români sau de altă origine națională, toți oamenii muncii sînt cetățeni ai Republicii Socialiste România și se bucură în mod egal de drepturile și libertățile prevăzute în Constituția țării, își exercită rolul și atribuțiile ce decurg din calitatea lor de proprietari ai mijloacelor de producție, ai întregii avuții sociale. Cetățenii români de alte naționalități au posibilitatea să folosească limba proprie, dispun de școli, instituții de cultură și artă, tipărituri de toate felurile și, în același timp, sînt reprezentați, în mod proporțional cu ponderea lor numerică în societate, în toate organele de conducere, atît centrale cît și locale, în organismele democrației muncitorești-revoluționare. Oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, muncesc umăr la umăr și acționează pe toate planurile într-o deplină unitate pentru progresul economico-social general, pentru făurirea socialismului și comunismului pe pămîntul României.

Întărirea continuă a unității întregului popor este o condiție esențială a mersului nostru înainte și, de aceea, este necesară combaterea fermă a naționalismului și șovinismului, a oricăror încercări de propagare a vechilor concepții și mentalități promovate de clasele exploatatoare pentru dezbinarea oamenilor muncii.

Partidul nostru respinge cu hotărîre teza potrivit căreia un stat poate să-și aroge răspunderea pentru soarta cetățenilor care trăiesc în altă țară, pe considerente naționale. O asemenea teză, profund greșită, servește în realitate unor scopuri și politici revizioniste, constituie încercări de amestec inadmisibil în treburile interne ale altei țări, de împiedicare a dezvoltării ei economico-sociale. Răspunderea pentru soluționarea problemelor cetățenilor de alte naționalități revine în întregime statului pe teritoriul căruia trăiesc și muncesc aceștia, și nimeni din afară nu se poate erija în arbitru sau mentor, invocînd așa-zisa grijă față de problemele de viață ale acestora. Atît prezentul, cît și viitorul cetățenilor de altă origine națională sînt indisolubil legate de prezentul și viitorul întregului popor.

XV. Schimbările profunde în structura socială a țării; omogenizarea societății noastre socialiste

Dezvoltarea forțelor de producție și perfecționarea relațiilor de producție și sociale au determinat și determină profunde transformări revoluționare în structura socială a țării noastre.

Clasa muncitoare, clasa cea mai numeroasă și înaintată a societății, își exercită cu cinste rolul conducător în societate, reprezintă garanția principală a înfăptuirii socialismului și comunismului. Partidul nostru va asigura ca întreaga clasă muncitoare să-și lărgească necontenit orizontul de cunoștințe, nivelul pregătirii profesionale, tehnice și culturale, să se ridice la nivelul unei clase muncitoare intelectuale, să se afirme, în continuare, cu și mai multă putere, ca o clasă revoluționară, înaintată din toate punctele de vedere.

Țărănimea — aliată principală a clasei muncitoare — a devenit o clasă socială nouă, tot mai omogenă, care, deși ca pondere numerică a scăzut și va continua să scadă, are în continuare un rol deosebit de important în viața social-politică a țării, în procesul producției materiale, în conducerea generală a statului, a societății. Țărănimea își va ridica în viitor nivelul de pregătire profesional și cultural-științific, beneficiind, ca întregul popor, de generalizarea învățămîntului de 12 ani.

Ca urmare a puternicei dezvoltări a științei, învățămîntului și culturii, o pondere deosebită a căpătat în societatea noastră intelectualitatea. Nemaiexistînd clase exploatatoare, practic întreaga intelectualitate provine din rîndul muncitorilor și țăranilor, al oamenilor muncii. Intelectualitatea reprezintă o puternică forță socială și ea va avea un rol tot mai important atît în producția materială și spirituală, cît și în întreaga viață politică și socială.

În procesul trecerii la faza superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate, va avea loc o apropiere între toate clasele și categoriile sociale, accentuarea procesului de omogenizare a societății, de făurire a poporului unic muncitor. Aceasta necesită preocuparea constantă a partidului și statului pentru asigurarea concordanței continue dintre forțele de producție și relațiile de producție și sociale, perfecționarea organizării și conducerii, pe baze științifice, a întregii societăți.

XVI. Creșterea tot mai puternică a rolului conducător al partidului — centrul vital al întregii națiuni

Întreaga experiență a luptei pentru răsturnarea vechii orînduiri, a cuceririi puterii și edificării noii orînduiri în România a demonstrat și demonstrează că existența și afirmarea rolului conducător al partidului politic al clasei muncitoare, înarmat cu o concepție clară, bazată pe teoria socialismului științific, cu un program științific și care exprimă interesele, aspirațiile și voința poporului, constituie o necesitate imperioasă a desfășurării procesului revoluționar, o legitate obiectivă a construcției socialismului și comunismului.

Afirmarea rolului conducător al Partidului Comunist Român în societatea românească, recunoașterea acestui rol de către întregul popor și consacrarea sa în însăși Constituția țării sînt rezultatul unui proces istoric obiectiv. Partidul nostru și-a dovedit în toate împrejurările calitățile revoluționare, forța organizatorică, transformatoare, justețea politicii sale de clasă.

În frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul nostru și-a demonstrat pe deplin capacitatea de a conduce poporul român, în condițiile deosebit de complexe ale vieții internaționale contemporane, pe drumul progresului, al socialismului, al libertății și independenței naționale.

În perioada care a trecut de la Congresul al XIII-lea, partidul, organele sale de conducere au desfășurat o intensă activitate organizatorică și politică. Au fost adoptate o serie de măsuri pentru perfecționarea organizării partidului, lărgirea democrației interne de partid și întărirea disciplinei, s-a îmbunătățit sistemul de promovare a cadrelor, de alegere a organelor de partid centrale și locale. S-au întărit rolul și răspunderea organizațiilor de partid, ale tuturor comuniștilor în elaborarea politicii interne și externe a Partidului Comunist Român. Astăzi, Partidul Comunist Român cuprinde în rîndurile sale peste 3 800 000 de membri, din care peste 55 la sută sînt muncitori, ceea ce relevă caracterul său de partid al clasei muncitoare.

Înfăptuirea marilor obiective de viitor impune creșterea, în continuare, a rolului conducător al partidului. În calitate de centru vital al națiunii, partidul acționează nu deasupra societății, ci dinăuntrul ei, își îndeplinește rolul condu-

Continuare în pag. a 4-a

TEZELE
pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român

Urmare din pag. a 3-a

cător prin organizațiile sale, prin masa comuniștilor. Îndeplinirea cu succes a misiunii sale istorice cere partidului să-și asume răspunderea directă pentru înfăptuirea tuturor planurilor și programelor dezvoltării economico-sociale.

Viața demonstrează caracterul profund eronat și dăunător al tezei potrivit căreia, în condițiile actuale ale dezvoltării construcției socialiste, nu mai este necesar ca partidul comunist să-și exercite rolul conducător în societate. Teoriile despre așa-zisa diminuare a rolului conducător al partidului sînt de natură să lipsească societatea de forța politică cea mai conștientă, cea mai înaintată, înarmată cu concepția științifică despre lume și viață, capabilă să unească și să organizeze toate forțele națiunii. Dacă partidul comunist nu își mai asumă răspunderea pentru realizarea programului său revoluționar, în societate se creează un vid politic care, neîndoios, este umplut de alte forțe.

Partidul comunist nu poate să împartă, cu atît mai puțin să renunțe, la rolul său de forță politică conducătoare a societății, fără riscul periclitării grave a însești cauzei socialismului, a intereselor vitale ale poporului. Tezele potrivit cărora partidul trebuie să cedeze o parte din atribuțiile și răspunderile sale sau să se lase înlocuit de alte forțe politice nu au nimic comun cu teoria revoluționară a clasei muncitoare, cu principiile socialismului științific, sînt, în fond, teze capitularde, lichidatoriste, pe care partidul nostru le respinge în modul cel mai hotărît.

Intensificînd atacurile împotriva partidelor comuniste, cercurile reacționare din țările capitaliste acționează în actualele împrejurări — ca și în trecut — sub lozinca creării mai multor partide, pentru lichidarea partidelor comuniste. Viața demonstrează că nu poate exista altă forță care să îndeplinească rolul vital al partidului comunist.

De asemenea, partidul nostru apreciază ca extrem de dăunătoare concepțiile potrivit cărora partidul trebuie să renunțe la caracterul revoluționar și să devină un partid al reformelor. A renunța la calea revoluționară în epoca celor mai mari și profunde transformări sociale și revoluții în cunoașterea umană înseamnă a ignora însești legitățile obiective ale dezvoltării societății. În toate împrejurările, partidul clasei muncitoare trebuie să-și păstreze spiritul revoluționar, să se manifeste ca un partid al înnoirilor revoluționare, al promovării noului, a tot ceea ce este progresist, înaintat în gîndirea și practica socială.

Conceptul privind dispariția, în perspectivă istorică, a partidului comunist, enunțat de clasicii socialismului științific, are în vedere procesul legic al trecerii la societatea fără clase, al ridicării conștiinței ideologice și politice a întregii națiuni la nivelul partidului însuși. Continuarea procesului revoluționar face ca existența partidului unic al clasei muncitoare, întărirea rolului său politic conducător, dezvoltarea largă a legăturii organice cu poporul, cu celelalte organisme ale democrației muncitorești-revoluționare să constituie o necesitate obiectivă în construcția socialismului. Fără îndoială, în viitor va evolua și se va transforma și activitatea partidului comunist, dar se poate afirma, fără nici o teamă de a greși, că cerința promovării în societate a concepției revoluționare despre lume și viață nu va dispărea niciodată.

Creșterea răspunderii organelor și organizațiilor de partid nu vine în contradicție cu dezvoltarea democrației socialiste, organele de partid nu trebuie să înlocuiască organele de stat sau organismele democratice. Dimpotrivă, cadrele de partid, comuniștii trebuie să acționeze pentru ridicarea la un nivel și mai înalt a activității organismelor statului, ale democrației muncitorești-revoluționare, răspunzînd de activitatea lor atît în fața partidului, cît și în fața organelor democratice din care fac parte. În felul acesta se asigură împletirea dialectică a rolului conducător al partidului cu creșterea răspunderii și rolului organelor de stat, ale organismelor democratice.

Trecerea la etapa superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate cere perfecționarea și dinamizarea continuă a activității organelor și organizațiilor de partid, aplicarea fermă a principiilor și prevederilor statutului, ale democrației și disciplinei de partid, ridicarea continuă a nivelului muncii organizatorice, a controlului de partid, a răspunderii revoluționare a comuniștilor pentru întreaga activitate economică, socială și politică.

Trebuie să păstrăm permanent caracterul muncitoresc al partidului, atît în ce privește ponderea muncitorilor în partid, cît și promovarea în conducerea organizațiilor și organelor de partid a activiștilor din rîndul muncitorilor.

Sînt necesare aplicarea fermă a politicii de cadre a partidului, a principiilor promovării pe bază de concurs și prin rotație, ridicarea nivelului de cunoștințe al activului, al cadrelor de jos pînă sus, atît în domeniul pregătirii tehnice, profesionale, cît și în problemele de conducere, aprofundarea legităților și proceselor dezvoltării economico-sociale.

Un rol de prim ordin în accelerarea mersului nostru înainte au promovarea în întreaga activitate a partidului, în ansamblul societății, a criticii și autocriticii revoluționare, a atitudinii intransigente față de fenomenele negative, tragerea la răspundere a celor vinovați, adoptarea măsurilor ce se impun pentru lichidarea lipsurilor și îmbunătățirea continuă a activității economico-sociale.

Sarcinile tot mai complexe ale construcției socialiste cer să se asigure în continuare întărirea politică și organizatorică a partidului, a unității sale politice, ideologice și organizatorice, a rolului său politic conducător în toate domeniile de activitate.

XVII. Intensificarea activității ideologice, politico-educative de formare a omului nou, de dezvoltare a gradului de cultură și cunoaștere, de ridicare a nivelului conștiinței socialiste, revoluționare a întregului popor — obiectiv de importanță deosebită în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate

Partidul nostru a desfășurat o amplă și laborioasă activitate de dezvoltare și aplicare creatoare a adevărurilor general valabile, a principiilor socialismului științific la condițiile concrete ale procesului revoluționar din țara noastră, dezvoltînd patrimoniul ideologic al clasei muncitoare, aducînd o contribuție de preț la îmbogățirea teoriei și practicii mondiale a luptei de clasă, a construirii socialismului.

În dezvoltarea continuă a gîndirii și activității ideologice, o importanță esențială are monumentala operă teoretică a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aportul său uriaș la dezvoltarea socialismului științific, a materialismului dialectic și istoric în concordanță cu schimbările din societatea noastră și din întreaga lume, și care reprezintă marxismul creator în România în condițiile actuale.

În perioada care a trecut de la Congresul al XIII-lea, partidul nostru a obținut realizări importante în ridicarea nivelului general de cunoaștere al cadrelor de partid și de stat, al comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii.

Festivalul național „Cîntarea României" s-a transformat într-o vastă și puternică mișcare de creație tehnico-științifică și cultural-artistică de masă, punînd în evidență cu pregnanță rolul poporului de făuritor al întregii culturi naționale. Rezultate pozitive s-au înregistrat în creația literar-artistică, în dezvoltarea valorilor spirituale ale socialismului, în toate sectoarele muncii politico-educative.

În epoca noastră s-au produs mari schimbări cu caracter economic, social și politic și, totodată, a avut loc o uriașă dezvoltare a științei și tehnicii, lărgirea orizontului cunoașterii umane. În aceste condiții, la ordinea zilei stau analiza științifică a problemelor noi, îmbogățirea creatoare a concepției revoluționare despre lume și viață cu noile concluzii desprinse din practica socială, cu noile cuceriri ale științei, ale gîndirii umane.

Partidul nostru apreciază că, deși s-au obținut o serie de rezultate pozitive, în activitatea politico-ideologică se manifestă o anumită rămînere în urmă față de dezvoltarea generală a forțelor de producție, față de dezvoltarea societății în general.

Mai mult ca oricînd, propaganda trebuie să sublinieze cu toată tăria că victoria socialismului constituie o necesitate obiectivă, că, mai devreme sau mai tîrziu, — așa cum s-a întîmplat cu toate orînduirile sociale anterioare — orînduirea capitalistă, imperialistă trebuie să facă loc noii orînduiri — socialiste și comuniste.

În cadrul dezbaterilor larg democratice care vor avea loc în perioada pînă la Congresul al XIV-lea și, în general, în întreaga activitate politico-educativă este necesar să fie subliniată cu toată forța necesitatea întăririi și dezvoltării continue a proprietății socialiste, a apărării acesteia ca una din cerințele vitale pentru dezvoltarea viitoare a patriei noastre, care va asigura progresul continuu al forțelor de producție, al științei, culturii, al nivelului de trai, material și spiritual al poporului, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de întărire a independenței și suveranității României.

Activitatea ideologică are datoria să combată subaprecierea sau negarea importanței teoriei revoluționare în construcția socialismului, minimalizarea rolului conștiinței socialiste în desfășurarea procesului revoluționar. Așa-zisa dezideologizare a raporturilor dintre socialism și capitalism pe plan mondial înseamnă, în ultimă instanță, capitularea socialismului în fața capitalismului, renunțarea la lupta de clasă pentru lichidarea exploatării și asupririi și realizarea societății dreptății și egalității sociale. După cum arată viața, clasele exploatatoare nu renunță la ideologia lor și nici măcar nu afirmă că ar fi dispuse să-și schimbe concepțiile. De altfel, este un adevăr axiomatic că nici nu poate exista o lume fără idei; aceasta o demonstrează întreaga istorie a umanității. Desigur, important e ce idei se înfruntă, ce idei învinge și influențează dezvoltarea socială. Evident, dacă partidele comuniste ar renunța la ideile lor, la ideologia revoluționară, n-ar face decît să deschidă calea ideologiei exploatatorilor, făcînd pe plac forțelor reacționare interesate să perpetueze vechea orînduire, inechitatea și asuprirea socială.

Activitatea ideologică trebuie să pună în evidență contradicțiile ireductibile și tarele grave care macină orînduirea capitalistă, faptul că, deși dispune încă de resurse și forțe importante, ea se dovedește incapabilă să soluționeze problemele esențiale de ordin economic, social și moral ale oamenilor, ale popoarelor.

Subliniind că singura cale pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane o constituie trecerea omenirii spre socialism, activitatea ideologică trebuie să pună în evidență faptul că socialismul se realizează în fiecare țară conform condițiilor concrete, ținîndu-se seama de principiile și legitățile general-valabile, neadmițîndu-se ca revoluția să fie impusă din afară, dar nici ca ea să fie oprită pe calea contrarevoluției.

Desigur, așa cum partidul nostru a subliniat în repetate rînduri, și în socialism există și vor continua să se manifeste contradicții în dezvoltarea economico-socială. Aceasta impune o atenție neslăbită pentru sesizarea, înțelegerea justă și soluționarea la timp a contradicțiilor, astfel ca să se evite degenerarea lor în antagonisme, apariția unor cioc niri și convulsii sociale.

Totodată, trebuie înțeles că nu se poate, în nici un fel, concepe dezvoltarea socialistă vorbind de renunțarea, într-un fel sau altul, sau de diminuarea luptei de clasă. Lupta de clasă a constituit, dintotdeauna, baza progresului omenirii, a dezvoltării sociale. Lupta între asupritori și asupriți, între vechi și nou a fost întotdeauna fundamentul dezvoltării societății omenești. Cît se va menține sistemul capitalist, cît timp vor exista imperialism și politica sa reacționară, și în socialism se vor menține condiții de manifestare a luptei de clasă. Amestecul în treburile interne ale altor state, intervențiile din afară pentru împiedicarea sau oprirea procesului revoluționar vor constitui un pericol permanent și real. Ne-am lăsa prădă unei iluzii de neiertat dacă ne-am închipui că vechea orînduire, capitalistă, se va resemna cu pierderea pozițiilor sale, va rămîne nepăsătoare în fața procesului istoric al înlocuirii ei cu noua orînduire socialistă. De altfel, o serie de exponenți politici ai țărilor capitaliste nici nu ascund și nu se sfiesc să recunoască deschis că scopul lor este destabilizarea țărilor socialiste.

În aceste condiții, o importanță deosebită capătă atît aplicarea fermă a principiilor socialismului științific, cît și întărirea luptei ideologice și politice, a activității împotriva oricăror încercări, atît din afară, cît și dinăuntru, care ar periclita interesele socialismului, cuceririle sale revoluționare. Trebuie să fim conștienți că se mai pot găsi oameni, prizonieri ai vechilor concepții, interesați să ducă o existență ușoară, fără muncă, în stare să cadă sub influența cercurilor reacționare, imperialiste. De aceea, lupta împotriva oricăror acțiuni antisocialiste, a uneltirilor contrarevoluționare de orice fel rămîne o sarcină permanent actuală a partidului și statului, a întregului popor.

Adîncirea și perfecționarea democrației socialiste nu înseamnă renunțarea la lupta împotriva concepțiilor reacționare, nu trebuie să ducă la concesii și ploconire în fața forțelor imperialismului. Oricine manifestă asemenea atitudini, indiferent sub ce motive sau justificări, este pînă la urmă un dușman al construcției socialismului, al independenței și suveranității țării, al intereselor vitale ale poporului. Asigurarea unei largi democrații socialiste nu numai că nu exclude, dar presupune în mod necesar o atitudine hotărîtă față de orice acțiuni care dăunează construcției socialismului. Trebuie să crească combativitatea revoluționară față de curentele de gîndire reacționare, față de propaganda mistificatoare, denigratoare promovată de capitalism, să se întărească vigilența împotriva tentativelor forțelor imperialiste de a abate socialismul de la calea dezvoltării revoluționare.

Să se ia atitudine fermă față de tot ce este străin concepției noastre despre lume și viață, eticii și echității socialiste. Să fie combătute lipsa de răspundere în gospodărirea avuției socialiste, manifestările de indisciplină, delăsare și neglijență în muncă, care dăunează grav intereselor generale ale societății. Să se ia atitudine hotărîtă față de concepțiile retrograde cum sînt misticismul, obscurantismul, naționalismul, șovinismul și alte manifestări care înjosesc și degradează ființa umană.

Să se intensifice activitatea de educare a întregului popor în spiritul minunatelor sale tradiții patriotice, revoluționare, să se dezvolte în rîndul maselor largi populare spiritul solidarității internaționale, al frăției și unității cu toți oamenii muncii în lupta comună pentru progres economic și social, pentru pace în lume.

Partidul pune un accent deosebit pe creșterea rolului științei și culturii în societate. Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice — condiție importantă a libertății și demnității omului — trebuie să se afle permanent în centrul activității partidului nostru.

O însemnătate deosebită au cunoașterea valorilor reprezentative ale culturii naționale, purtătoare ale idealurilor de progres și libertate ale poporului român, apărarea și dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural. Totodată, este necesară însușirea a tot ce e mai bun și progresist în cultura universală, concomitent cu lichidarea manifestărilor de cosmopolitism și ploconire în fața producțiilor reacționare, decadente ale capitalismului.

În această uriașă activitate politico-educativă, culturală, să acționăm mai intens pentru a da un conținut tot mai larg Festivalului național „Cîntarea României", să dezvoltăm puternic și să folosim toate mijloacele de care dispunem — cluburile, căminele culturale, casele de cultură, teatrele — făcînd din ele puternice centre de formare a unei înalte conștiințe socialiste, revoluționare, patriotice a maselor.

Trebuie să se asigure perfecționarea și dezvoltarea în continuare a activității uniunilor de creație, sporirea responsabilității sociale a tuturor creatorilor — scriitori, muzicieni, pictori, oameni de teatru. Pentru toți creatorii, adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului.

Este necesar, de asemenea, ca presa, radioul și televiziunea să-și perfecționeze și să-și îmbunătățească activitatea, să-și asume un rol mai activ și mai important în buna cunoaștere și înțelegere a problemelor actuale ale dezvoltării sociale, în dezbaterea largă a acestora, să-și sporească combativitatea față de manifestările care contravin principiilor societății noastre, concepției revoluționare despre lume și viață, mărindu-și contribuția la unirea eforturilor întregii noastre națiuni în înfăptuirea neabătută a programelor de dezvoltare economico-socială, în construcția socialismului și comunismului în România.

Întreaga activitate de propagandă și politico-educativă trebuie să aducă o contribuție mai mare la mobilizarea oamenilor muncii în vasta operă de înfăptuire a politicii interne și externe a partidului și statului nostru, devenind o puternică forță materială de transformare a societății, de asigurare a victoriei socialismului și comunismului în patria noastră.

În centrul activității organelor și organizațiilor de partid, a tuturor instituțiilor ideologice și cultural-educative trebuie să stea permanent modelarea fizionomiei omului nou, înaintat, animat de un profund spirit patriotic, devotat trup și suflet cauzei nobile a socialismului și comunismului, făuririi celei mai drepte și mai umane societăți la care au visat spiritele avansate, revoluționare de pretutindeni, idealurilor progresului, socialismului și păcii în întreaga lume.

XVIII. Caracteristicile fundamentale ale situației mondiale. Politica externă a României socialiste, de pace și colaborare, de participare activă la soluționarea constructivă a marilor probleme ale lumii contemporane

Întreaga evoluție a vieții politice internaționale confirmă pe deplin justețea și realismul orientărilor politicii externe românești, concluziile și aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la tendințele noi ce se manifestă pe plan mondial, la căile și mijloacele de soluționare a complexelor probleme ale lumii de azi.

În viața internațională au continuat să se manifeste cele două tendințe principale, reprezentate de forțele progresului și păcii, pe de o parte, și de forțele imperialiste, reacționare, pe de altă parte. Capitalul financiar-bancar, marile monopoluri și societăți transnaționale au devenit forma principală a politicii imperialiste, neocolonialiste, de dominație și asuprire, de încălcare a independenței și suveranității popoarelor.

Realitatea demonstrează că s-a realizat și se menține un echilibru relativ în raportul de forțe, ceea ce a făcut să se depășească o serie de momente grele și să se asigure, timp de aproape 45 de ani, pacea în lume.

Se adîncește criza mondială, se accentuează instabilitatea economică și politică.

Situația internațională este puternic agravată de faptul că, în ciuda declarațiilor de bune intenții, cursa înarmărilor continuă. Pașii realizați în ultimii ani — îndeosebi ca urmare a acordului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind înlăturarea rachetelor cu rază medie de acțiune — nu au dus la o schimbare radicală a cursului vieții internaționale.

Lupta pentru dezarmare și pace constituie problema fundamentală a prezentului și viitorului umanității. Cît timp se vor menține armele nucleare se va menține și pericolul unui război nuclear, care va duce la distrugerea întregii omeniri. România consideră că eliminarea completă a armelor atomice, lichidarea armelor chimice și reducerea radicală a armelor convenționale este singura cale pentru supraviețuirea omenirii, condiția existenței vieții pe planeta noastră! Este necesar să fie definitiv abandonată concepția asigurării păcii prin „descurajarea nucleară", care înseamnă, în fapt, o politică de forță și dominație.

În domeniul dezarmării, o răspundere deosebită revine țărilor din Europa, țărilor Tratatului de la Varșovia și N.A.T.O. În același timp, avînd în vedere că pactele militare au devenit anacronice, nu mai oferă nici un fel de garanții de securitate, trebuie făcut totul pentru desființarea lor concomitentă.

România militează activ pentru o Europă unită, a colaborării și păcii, bazată pe respectarea riguroasă a diversității orînduirilor sociale, a libertății și independenței fiecărui popor. Țara noastră nu este și nu va fi niciodată pentru o Europă în care să fie încălcată independența popoarelor și națiunilor, indiferent sub ce formă!

România va acționa, în continuare, cu toată consecvența, pentru dezvoltarea colaborării în Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine. Țara noastră sprijină, totodată, realizarea de asemenea zone în centrul și nordul Europei, precum și pe alte continente.

România va milita și în viitor pentru eliminarea forței și amenințării cu forța din viața internațională, pentru soluționarea problemelor numai și numai pe calea tratativelor, prin mijloace politice pașnice.

Țara noastră se pronunță și sprijină activ lupta popoarelor pentru lichidarea oricăror forme de colonialism și neocolonialism, pentru afirmarea liberă, de sine stătătoare, a fiecărei națiuni.

Ținînd seama de manifestările politice de extremă dreaptă care au loc în unele țări capitaliste, este necesar să se dea o ripostă hotărîtă tuturor curentelor reacționare, neofascismului, propagandei naționalist-șovine și de revizuire a granițelor.

România militează activ pentru instaurarea noii ordini economice internaționale și lichidarea marilor decalaje existente între țările bogate și cele sărace. Este necesară reglementarea problemei datoriilor externe, care împovărează țările în curs de dezvoltare. Se impune o nouă politică financiară, care să excludă jefuirea și dominarea țărilor sărace de către monopolurile imperialiste și marile bănci internaționale.

Este necesară participarea activă, în condiții de deplină egalitate, la viața internațională a tuturor statelor și îndeosebi a țărilor mici și mijlocii, care constituie marea majoritate a lumii.

Ca și pînă acum, partidul și statul nostru vor acorda o atenție deosebită colaborării cu țările socialiste, întăririi unității și conlucrării lor. În actualele împrejurări, țările socialiste sînt chemate să-și asume o responsabilitate sporită în viața internațională. În primul rînd lor le revine menirea de a demonstra prin fapte că numai socialismul oferă garanția lichidării exploatării și asupririi, a soluționării într-un mod nou a problemelor dezvoltării omenirii.

Procesul de înlăturare a unor lipsuri și greșeli, de perfecționare a construcției socialiste este necesar să se realizeze de pe poziții consecvent revoluționare, pe baza principiilor socialismului științific, pornindu-se de la faptul că formele de organizare socială nu sînt veșnice, că ceea ce la un moment dat apare ca bun, după o perioadă poate deveni o frînă în dezvoltarea societății. Nu pot fi făcuți răspunzători cei din trecut pentru faptul că cei de astăzi nu țin seama de această legitate, nu acționează în concordanță cu noile realități, în spiritul principiilor revoluționare ale socialismului științific. Perfecționarea socialismului nu înseamnă întoarcerea la forme vechi, perimate, la capitalism, ci înaintarea spre forme noi, superioare de proprietate, muncă și conviețuire socialistă, de etică și echitate. Numai pe această bază vor fi puse pe deplin în valoare marile posibilități ale socialismului, resursele sale de progres și bunăstare.

Este important ca țările socialiste să analizeze, împreună, problemele actuale ale construcției socialiste și să stabilească cum să conlucreze mai bine pentru depășirea unor greutăți și asigurarea dezvoltării fiecărui popor pe calea socialismului.

România va milita ferm pentru dezvoltarea colaborării cu toate țările socialiste, pe baza egalității și respectului reciproc, a neamestecului și întrajutorării tovărășești, a principiilor socialismului științific.

Țara noastră va acorda și în viitor o atenție deosebită dezvoltării și perfecționării colaborării în cadrul C.A.E.R. — pe baza statutelor acestuia —, creșterii rolului său în soluționarea problemelor complexe ale dezvoltării socialiste a fiecărei țări. În actualele împrejurări nu se poate pune în nici un fel problema desființării acestei organizații sau a creării — după modelul occidental — a unei „piețe unice socialiste". C.A.E.R.-ul trebuie și poate să contribuie mai activ la progresul economico-social independent al tuturor țărilor membre, la realizarea unei dezvoltări relativ egale a acestora, la creșterea forței economice a socialismului în ansamblu.

România va extinde relațiile sale cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, precum și cu țările capitaliste dezvoltate, în spiritul și pe baza principiilor coexistenței pașnice, ale egalității și respectului independenței și suveranității naționale.

Țara noastră își va aduce și în viitor contribuția activă la soluționarea problemelor internaționale, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

XIX. Mișcarea comunistă și muncitorească internațională. Dezvoltarea relațiilor Partidului Comunist Român cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu forțele revoluționare, democratice și progresiste din întreaga lume

În spiritul bogatelor tradiții internaționaliste ale mișcării muncitorești și revoluționare din țara noastră, Partidul Comunist Român a acționat consecvent pentru dezvoltarea relațiilor cu partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste și social-democrate, cu forțele revoluționare și progresiste de pretutindeni. Partidul nostru s-a pronunțat cu toată hotărîrea pentru renunțarea la vechile practici în relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești, pentru dezvoltarea colaborării și solidarității pe principii noi, de deplină egalitate, de respect al independenței și autonomiei fiecărui partid.

Partidul Comunist Român va acționa, în continuare, pentru întărirea colaborării partidelor comuniste și muncitorești. Situația mondială gravă și complexă, schimbările care au loc în raportul de forțe pe plan mondial impun ca o necesitate obiectivă întărirea și mai mult a colaborării și solidarității internaționale. Nici un partid comunist nu se poate izola! Este mai necesară ca oricînd întărirea colaborării și solidarității partidelor comuniste, pe baza principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață, a materialismului dialectic și istoric.

Este necesar să se acționeze cu toată hotărîrea pentru depășirea fenomenelor de stagnare și regres care se înregistrează în activitatea unor partide comuniste și muncitorești din țările capitaliste, pentru revitalizarea lor în lupta consacrată transformării democratice a societății, promovării dezarmării și păcii. În momentul de față apar tot felul de concepții eronate, abateri atît de dreapta, cît și de stînga, la fel de periculoase, inclusiv manifestări de neîncredere în forțele revoluționare, în posibilitatea dezvoltării societății pe calea socialismului.

Problemele din diferite țări, inclusiv din țările socialiste sînt probleme interne ale fiecărui partid, și partidul nostru este împotriva oricărui amestec în treburile interne. Dar, în același timp, Partidul Comunist Român se pronunță pentru o largă discutare în comun a problemelor actuale, pentru a stabili cum să se acționeze mai bine de către fiecare partid pentru a contribui la soluționarea problemelor complexe — politice, economice, sociale — la realizarea dezarmării și apărarea păcii, la asigurarea unei lumi a dreptății sociale și naționale, la victoria noii orînduiri sociale — a socialismului.

În acest spirit, partidul nostru subliniază necesitatea unor întîlniri și consfătuiri ale partidelor comuniste și muncitorești, care să analizeze și să dea răspuns problemelor noi pe care le ridică dezvoltarea societății, prezentul și viitorul socialismului, să imprime un spirit de luptă și combativitate pentru soluționarea problemelor lumii contemporane.

Partidul nostru se pronunță pentru dezvoltarea și întărirea colaborării cu partidele socialiste și social-democrate, militează pentru dezvoltarea unei largi colaborări cu mișcările de eliberare națională, cu partidele de guvernămînt din țările în curs de dezvoltare, cu toate partidele care se pronunță pentru pace, pentru înțelegere și colaborare.

Deși problemele mondiale actuale sînt deosebit de grave și complexe, Partidul Comunist Român își exprimă convingerea că forțele socialismului, ale democrației și progresului, acționînd unite și cu cea mai mare fermitate, pot imprima schimbări pozitive cursului evenimentelor în direcția soluționării constructive a marilor probleme ce confruntă lumea contemporană.

Partidul Comunist Român consideră că mersul omenirii spre socialism reprezintă un proces legic obiectiv al dezvoltării contemporane. Numai socialismul oferă perspectiva unei lumi fără exploatați și exploatatori, fără asupriți și asupritori, a dezvoltării libere și independente a tuturor popoarelor, a asigurării bunăstării și fericirii fiecărei națiuni!

Socialismul reprezintă viitorul omenirii!

Comitetul Central consideră că dezbaterea Tezelor Congresului al XIV-lea va determina un nou și puternic avînt în întreaga viață politică, economică și socială a patriei, va contribui la stringerea tot mai puternică a rîndurilor întregului nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul de geniu al României moderne, sub a cărui înțeleaptă și clarvăzătoare conducere țara noastră înaintează ferm pe calea construirii celei mai drepte și mai umane dintre societăți — societatea socialistă și comunistă.

Comitetul Central își exprimă convingerea că această dezbatere va determina o analiză aprofundată a activității fiecărei organizații de partid, a fiecărei unități economice și sociale, a organizațiilor democrației muncitorești-revoluționare, va contribui la dinamizarea energiilor oamenilor muncii în îndeplinirea sarcinilor de producție — în industrie, agricultură, știință și cultură — la înlăturarea lipsurilor și neajunsurilor, la crearea unui spirit general de luptă pentru îmbunătățirea activității în toate domeniile.

Dezbătînd într-un înalt spirit de responsabilitate comunistă Tezele Congresului al XIV-lea, să asigurăm întărirea unității și forței partidului, afirmarea cu putere a spiritului său cutezător, novator, a rolului său de centru vital al întregii națiuni, de conducător al poporului român pe calea progresului și prosperității, a libertății și independenței patriei!

Să facem astfel încît, prin munca unită a întregului popor, sub conducerea partidului, urmînd neabătut strălucitele îndemnuri și orientări ale secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, națiunea noastră să străbată într-un timp cît mai scurt drumul glorios spre visul de aur — comunismul!

1944-PATRUZECI ȘI CINCI DE ANI DE LITERATURĂ-1989

MOMENT AL MARILOR ÎMPLINIRI

fără a se suprapune istoriei sociale, istoria literaturii exprimă, totuși, cu fidelitate, istoria socială, chiar dacă nu utilizează conceptele acesteia. Nu întîlnim nici categorii sociale, nici parametrii dezvoltării economice, nici concepții referitoare la organizarea și conducerea societății, nici statisticile dinamicii sociale. Și, cu toate acestea, se derulează 45 de ani de viață ai poporului român ; ani, am putea spune, trăiți zi cu zi, însumînd (cine știe ?!) poate cîteva zeci de mii de personaje, consumîndu-și tragediile și izbînzile înlăuntrul a milioane de file. Multe personaje (și zile) dispar din memorie, în ciuda faptului că, două sau trei decenii, au fost la modă, s-au rostit în toate tonalitățile, apoi au părăsit arena, făcînd loc altora. Această „curgere" a existenței dă impresia unui fluviu care dispare dintr-odată în subteran, apoi reapare, după cîteva secole, în alt loc, sub forma unui firișor firav care dispare și el, ca să reapară din nou, în înfățișarea unui fluviu : mai liniștit sau mai involburat. Încercăm, ca să ne folosim de o comparație celebră, sentimentul că ne scăldăm în apele unui riu care sînt și nu sînt aceleași niciodată. Este miraculos sentimentul produs la constatarea că acest segment de istorie, de aproape o jumătate de veac, nu este în mod explicit istoria socială ; dar o implică, pornind de la un nivel subordonat celui social, incluzîndu-l totuși, în ciuda faptului că acela îi este superior.

Desigur, este istoria unei lumi din interiorul nivelului general-uman, personal. Și, deși aceste „existențe" nu se „adună", nici nu se „scad", ci, pur și simplu, „iradiază" în toate direcțiile, amalgamîndu-se, distilîndu-se, reușesc să exprime „suma concretă" a existenței sociale la un moment dat. Este o mare curiozitate a fenomenului literar care continuă încă să „scape" sociologiei.

★

Cu patruzeci și cinci de ani în urmă a început să dureze pe teritoriul patriei noastre o lume nouă. După un război pustiitor („inter arma silent musae"), război care, spre cinstea ei dintotdeauna, literatura l-a „simțit" prima, dar mai ales a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a-l evita, istoria vie a literaturii române a început odată cu deceniile 4—5. Așadar, istoricului i se deschid două perspective : fie a începe cu autorii, care, pur și simplu, au negat legătura cu perioada antebelică, încercînd, după prescripțiile unei ideologii asumate greșit, sau neasumate deloc, s-au utilizînd modele străine spiritualității românești —, fie a căuta „locul" în care firul vieții literare a fost rupt și a-l înnoda, ceea ce s-a și făcut prin acțiunea de valorificare a moștenirii noastre literare, fundamentată de Congresul al IX-lea al P.C.R.

Literaturii române nu i-a fost niciodată străină teza specificului de gîndire și simțire ale unui popor, format și dezvoltat în anumite condiții, teză care, așa cum este evident, astăzi este aplicată în toate domeniile vieții social-politice, economice etc. Urmînd firul istoriei literaturii române, ni se limpezește un gînd magmatic : acela de continuă pătrundere în viața reală, concretă a vechiului și primenirea acestuia în substanța actualității.

Desigur, pionierilor „realismului-socialist" al deceniilor 4—5 nu le-au fost clare aceste lucruri. N-aveau nici timpul și nici posibilitatea pentru a și le lămuri. Cu un preț atît de scump au experimentat noile formule literare, făcînd, în final, dovada că trebuiesc abandonate.

Sînt cunoscute erorile dogmatismului : schematismul, viziunea unilaterală a personajului, sociologismul, tezismul etc. Cu toate acestea, proza, spre deosebire de poezie, reușește totuși să păstreze cîteva elemente consistente, în primul rînd datorită prelungirii activității literare a cîtorva scriitori afirmați în perioada antebelică. Luăm numai un exemplu ilustrativ : Zaharia Stancu. Deși scriitor de talent, și în celebrul său „Desculț" s-au resimțit „rețetele" realismului socialist. Dar pentru că și-a găsit un „stil" al scrisului, în deplin consens cu substanța existențială a faptelor și a trăirilor, avem temeiul să-l considerăm primul act de „dezghet" al realismului socialist, de deschidere a proze spre marile realizări din deceniile următoare. Cazul cel mai ilustru rămîne G. Călinescu, al cărui rol purtător de steag al literaturii de după eliberare încă n-a fost pe deplin studiat.

Îi urmează curînd Marin Preda și Eugen Barbu, ei oferind dovada clară a neobișnuitei vitalități creatoare a poporului nostru.

Pleiada de aur care urmează, prin Fănuș Neagu și Nicolae Velea, Ștefan Bănulescu, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel și alții, reface complet coloana vertebrală a istoriei literaturii, în așa fel încît astăzi vorbim despre acești scriitori cu aceeași stimă cu care-i abordăm pe L. Rebreanu, Camil Petrescu sau Sadoveanu etc.

Desigur, acești autori sînt moderni. Din mai multe motive. Întîi pentru că, în general, abordează temele lumii contemporane ; apoi, pentru că punctul de vedere pe care-l imprimă este cel al cetățeanului contemporan : și, nu în ultimul rînd, datorită faptului că principiul estetic pe care îl ține întemeiază opera este radical diferit.

★

Cu toate acestea, mii de fire, nevăzute cu ochiul liber, dar trainice, îi leagă de marii maeștri de odinioară. Cea mai plauzibilă explicație a acestei strînse legături ar consta în faptul că și marii clasici, ca și marii interbelici s-au situat pe poziții progresiste : au profesat ideile cele mai înaintate, mai generoase, cu șanse de a se perpetua și a da roade în viitor, au intuit aproape totdeauna perspectiva maselor populare, a intelectualilor cinstiți. Multe din principiile clasicilor s-au întrupat în istoria literaturii actuale, găsind un sol prielnic în care să se dezvolte și să se revitalizeze.

★

Asupra modului în care s-au prelungit unele idei din puncte îndepărtate ale istoriei pînă în zilele noastre sînt multe de spus.

Nu trebuie scăpat din vedere faptul că un autor, chiar de geniu, profesează mai multe categorii de principii. Prin unele este tributar lumii concrete în care a trăit și a muncit. Acestea, de regulă, sînt sacrificate momentului, își pierd valabilitatea peste timp. Altele pot fi complet nefuncționale și ne-viabile chiar în epoca în care au fost lansate. Este fireasca eroare omenească. Și numai a treia categorie se manifestă peste timp ; sînt fertile și prospective. Chiar dacă n-au funcționat în epocă. Desigur, istoricul literar trebuie să fie înarmat cu suplețe și intuiție, cu clarviziune ideologică, sociologică și estetică, pentru a nu face eroarea să creadă că un element „nou", descoperit în prezent, își are cauza într-altul, anterior, întemeindu-se numai pe asemănările formale, pe analize și documente incomplete, pe raționamente defectuoase. Un exemplu. Nu ne putem explica formula estetică dinlăuntrul căreia se dezvoltă principiile ideologice în cazul lui Paul Anghel (Zăpezile de-acum un veac) printr-o comparație strict istorică sau strict literară (dar formale !) cu B.P. Hașdeu, V. Pârvan, Sadoveanu sau Duiliu Zamfirescu.

Elemente comune vom găsi, dar colaterale. Sîntem de părere că formula de tip eseistic a lui Camil Petrescu a dat roade bogate în concepția lui Paul Anghel. Ne referim în special la consubstanțialitatea ideii cu „temperamentul" personajului. Ca și la înțelegerea noțiunii de „moment", în sens de „autenticitate" : și anume la împărțirea timpului istoric (fluviu) în momente infinitezimale : fiecare din aceste momente avîndu-și mecanismul său. Unic și irepetabil. Și numai același ! Nici un „moment" nu se explică prin „mecanismul" celui anterior sau posterior. „Istoria" se poate repeta, momentele însă niciodată (conjuncturile, în terminologia lui Camil Petrescu).

Țăranii lui Rebreanu sînt complet deosebiți de cei ai lui F. Neagu sau ai lui N. Velea. Dar avem și suficiente motive să le descoperim elemente de esență congenere. Îi separă limbajul, temperamentul, elemente de moravuri, concepțiile despre viață etc. Să nu uităm: țăranul lui Rebreanu e împătimit de pămînt, cel al lui F. Neagu e membru în C.A.P. Dar le vom descoperi esența comună numai cu condiția de a ne situa în perspectiva altui scriitor, cea a lui Marin Preda : și unul și celălalt poartă în ei o vechime milenară. Ei sînt statornici în oricare loc și în oricare „ceas" al istoriei. Total diferiți, rămîn oriunde și oricînd identici țărani români.

★

Străbătînd 45 de ani de proză vom mai constata o persistentă variantă, obținută, în primul rînd, datorită formulei estetice. Lucrurile fiind exrem de complicate, ne vom limita la generalități. Scriitorii momentului dogmatic au păstrat cîte ceva din formula clasică. În primul rînd limpiditatea limbajului (deseori dusă la simplism). Deceniul al șaselea aduce cu sine experimentalismul care, cum știm, a făcut, în unele cazuri, chiar ravagii, datorită unei estetici a lipsei de echilibru și ordine, a întîmplătorului. Destul de repede scriitorii au început să revină la uneltele clasice (deocamdată în limbaj), dar n-au mai putut rămîne nici la estetica experimentalismului (în bună parte de import) și nici la cea clasică : a unei estetici în care se păstra strîns raportul cu frumosul natural sau cu perfecțiunea artistică : echilibru, ordine, armonie (la nivelul expresiei). Constatăm în proza de înaltă ținută (E. Barbu, F. Neagu, Paul Anghel, I. Lăncrănjan, N. Velea, M. Micu, D. Săraru, St. Bănulescu s.a.) o estetică impusă nu de ordinea statică, exterioară, a naturii ; ci de ordinea dinamică interioară, impusă de intelect și de trăire, o estetică în care au fost recuperate cuceririle experimentalismului și asamblate la normele clasice.

★

Deși nu este momentul, nu putem trece peste un aspect negativ al unei părți a prozei actuale. Se manifestă pericolul structurării gazetărești, a unui limbaj hiper-realist, unei imitații servile a limbajului oral, neprelucrat, prin care se înlocuiește profunzimea gîndirii și simțirii cu pitorescul.

De asemenea, există tentația „construirii" unor psihologii de laborator, robotizate, lipsite de temperatura pe care o imprimă ideea, acțiunea, viața reală. Se consumă sute de pagini cu descrierea senzațiilor de plăcere sau neplăcere ale unui personaj ; cu înregistrarea exactă a unei încăperi, străzi, sau a unui banal obiect ; sînt cercetate în amănunt fluxurile și refluxurile capricioase ale unei memorii în care de abia dacă înoată gîfîind o imagine stearsă și lipsită de importanță etc.

Exagerări sînt de găsit și în formula textualistă. Dar fenomenul nu produce îngrijorare, întrucît am avut prilejul să asistăm la impunerea valorilor și la eliminarea „modernismului" facil în mod natural, așa cum s-a întîmplat cu experimentalismul deceniului șase.

Încheind, vom restrînge largul evantai al problematicii prozei contemporane, pentru a-l esențializa, la cîteva aspecte.

Mai întîi constatăm un triumf al personalității distincte, indiferent de tematica în care evoluează personajul.

Apoi, în raporturile personajului cu lumea, acesta nu mai este nici o creație servilă a lumii, și nici nu mai trăiește obsesia de a nu-și găsi locul în ea, conform unor tipare. Dimpotrivă, personajul problematizează și caută principiul după care poate modela lumea și pe sine, în așa fel încît să fie încăpătoare pentru toți semenii săi. Este, în primul rînd, triumful umanismului socialist.

În fine, nu e deloc neglijabilă tendința, tot mai accentuată, a prozei contemporane de a se comporta ca un „simulator". În sensul că imaginea romanescă fiind prospectivă, poate să „propună" (anticipeze) chipul de om viitor, așa cum se apreciază că se va forma în anumite condiții sociale, economice, culturale date.

★

Nu putem încheia aceste succinte considerații despre mișcarea prozei fără a remarca cel mai imoprtant triumf al gîndirii social-politice a întregii istorii contemporane românești : Congresul al IX-lea al P.C.R. Ar fi fost de neconceput realizarea unei imagini a întregii istorii a românilor, configurat dinlăuntrul fascinației esteticului, fără liniile directoare ale dezvoltrii întregii societăți, așa cum au fost stabilite la acest epocal Congres.

Constant Călinescu

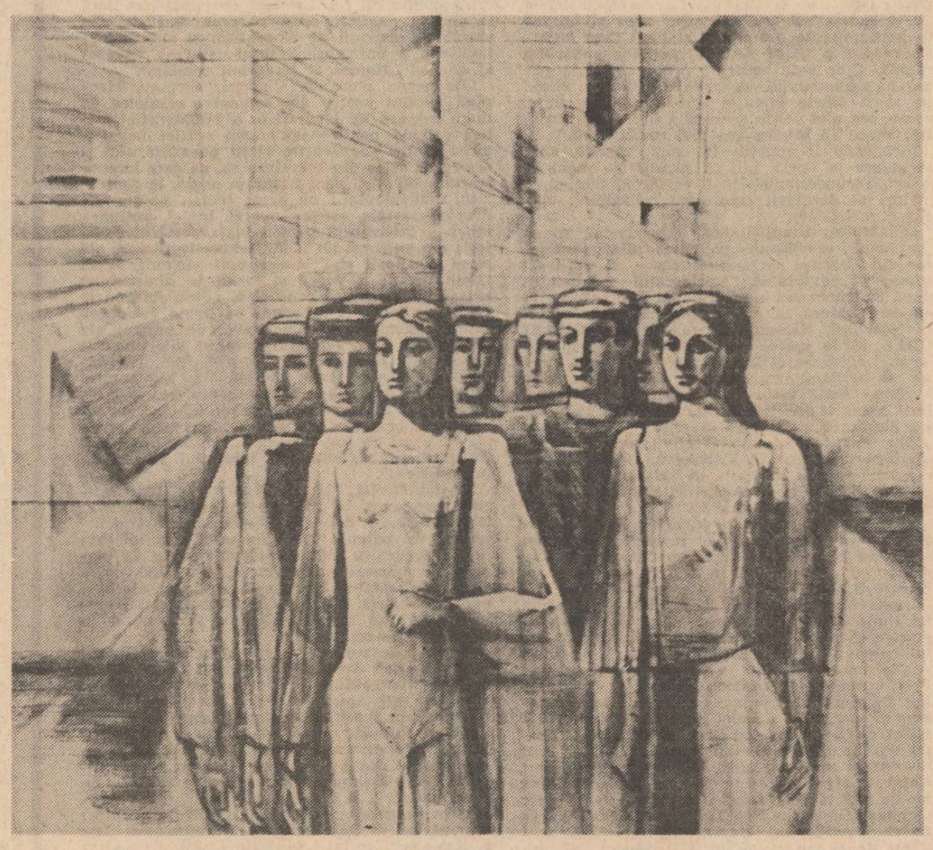

Geta Mermeze : „Constructori"

SCRIITORUL ȘI CETATEA

realitățile social-politice din ultimele decenii ale țării noastre au determinat, firesc, mutații semnificative și în domeniul prozei. Un teritoriu nou pe care romanul românesc l-a cucerit și luptă să-l definească este politicul. În zona esteticii ori a sociologiei literaturii, politicul are semnificații aparte, neinterferîndu-se cu totul sferei ce delimitează termenul în știință ori în praxis. Literatura are propensiune spre universal prin parcurgerea istoriei, este preponderent temporală indiferent de experiment, caută umanul în omenesc, sufletul sub zgura psihicului, structurile mitice arhetipale în mișcarea aparent dezordonată a vieții, trăiește în expresie comunicativă vie; zona politicului este, pentru ea, formă, loc de demonstrație, scenă pentru caractere.

Deși specia romanului politic s-a conturat, la noi, destul de bine, evoluția mijloacelor de expresie nu s-a încheiat încă, nici delimitarea fermă a teritoriului. Este un proces în curs de cristalizare, iar o încercare de analiză a lui prin

origini și similitudini mi se pare nimerită: știind de unde vine, putem bănui și încotro merge.

Vom spune din capul locului că romanul politic este un mod de sincronizare a literaturii române la ceasul literaturii universale. Dacă e să definim simplu acest secol pe care-l încheiem, trebuie să observăm că el este unul al politicului; mai ales cea de-a doua jumătate a lui este puternic dominată de această tendință. Romanul puterii ori al intrigilor subtile, ori al confruntărilor directe între forțe, ori al personajului care răzbate printre evenimente — este un roman actual în Europa și în America Latină, ca să amintim două limite spațiale ale lui.

În literatura română, însă, romanul politic are și alte determinații. Una dintre cele mai importante mi se pare aceea tradițională, istorică. Într-adevăr, unul dintre izvoarele cele mai viguroase ale acestui roman este romanul țărănesc. Se poate chiar urmări derivarea romanului politic din cel țărănesc. Realități specifice țării noastre au dus la aceasta, mai întîi exodul spre oraș, apoi procesul de cooperativizare a agriculturii, apoi urbanizarea, industrializarea, etc. Dar mai presus de toate, tipul de personaj care a fost agentul acestor procese complexe. De oriunde l-ai privi, acesta este într-adevăr țăranul. Istoria nouă s-a mutat la oraș, dar a început a fi făcută de către țărani. La noi, romanul țărănesc are o puternică tradiție, s-a mizat pe el, a fost cultivat cu insistență. Pe suportul lui glisează — cel puțin, în mare parte — și romanul politic. Și succesul acestei noi specii de roman este cu atît mai mare cu cît își recunoaște mediul originar și personajele originare... Succesul, și nu numai atît, chiar credibilitatea, valoarea ca semn premial. De altfel, ca să încheiem aceste scurte considerații, chiar autorii de romane politice sînt la origine țărani ori provin din mediul țărănesc, au scris mai întîi romane cu țărani ori despre țărani — fie că ne referim la Marin Preda ori la Ion Lăncrănjan, la Dumitru Popescu ori la Dinu Săraru, la Fănuș Neagu ori la Eugen Barbu, la Dumitru Radu Popescu ori la Platon Pardău. Am vorbit despre indicele ridicat al ruralității în cadrul generației Labiș; experiența țărănească coagulează, dă sens, extrage linii vii, ordonatoare, ale existenței istorice, este garanția autenticului.

Universal și specific, marcă a sincronismului și insigilat în același timp de tendințele protocronice ale literaturii românești, romanul politic are premizele unei dezvoltări sănătoase, armonioase. El are o largă adresabilitate și propune structuri narative simple (nu simpliste), prin aceasta apropiindu-se de eposul (popular sau cult). Personajul principal al său este activistul de partid, urmărit în munca de prefacere a conștiinței maselor dar și în lupta interioară, a sa, pentru autodepășire și înțelegere continuă a timpului trăit. Departe de a fi un resort, o abstracțiune a dreptății ori adevărului, activistul de partid este un om obișnuit, pornit din lumea de jos, de cele mai multe ori dintr-un sat al țării, ajuns în centru și răzbătînd prin propria voință pînă la nivelul cînd este nevoie de el : din elev, din învățăcel, el ajunge să învețe la rîndul lui. Viața este dascălul ultim, suprem; în contact cu realitatea el încearcă s-o modeleze, să-i imprime spiritul revoluționar. Greșelile activistului de partid sînt cîștiguri în conștiință, pentru că el și le analizează, și le înțelege, învață din ele și-i învață și pe alții. Nicolae Moromete, în **Moromeții II,** greșește și refuză a mai acționa de teamă că va greși în continuare; realitatea îl va obliga, în cele din urmă, să-și recunoască necesitatea acțiunii, să iasă din pasivitate. Dumitru Dumitru greșește, de asemenea, și este chiar pedepsit: o înțelepciune populară adîncă (pe structura căreia Dinu Săraru își construiește personajele sale) îl face să-și regăsească resortul către acțiune. Un întreg lanț de greșeli comit personajele lui Fănuș Neagu, parcă într-o cavalcadă a drumurilor inverse — și totuși, viața se repară ca de la sine în urma lor; există, în **Scaunul singurătății,** o adevărată traumă pe care o trăiesc personajele din aceea că nu-și găsesc pedeapsa potrivită, că, neispășind, totuși viața se reface după trecerea lor prin ea. Ion Lăncrănjan analizează, mai ales în **Fiul Secetei,** posibilitatea greșelii fără a rezolva definitiv cauza: unde a greșit Vasile Pozdare, cu ce este el vinovat? În **Caloianul,** autorul face un adevărat catalog al erorilor voluntare și involuntare. Miracolul apare în această zonă: viața se reface, de la sine ori ajutată de oameni. Marea încredere în oameni, în necesitatea sacrificiului ca prag al pasului înainte în istorie — este cupola largă sub care se desfășoară romanul politic.

Dreptatea și adevărul par a regiza, subteran, destinele personajelor din acest roman. Dreptatea este veșnică, spun ele, fiecare are dreptatea lui — așa cum o balanță cu două talgere se echilibrează și cu cîte un gram pe fiecare talger, și cu cîte un kilogram, și cu cîte două, etc. : echilibrul balanței înseamnă dreptate. Adevărul este, însă, unic, el izbucnește pe neașteptate dintr-un cumul neștiut, nebănuit de fapte ce-l definesc. Toate personajele îi dau dreptate lui Vasile Pozdare — dar adevărul său, ca personaj, nu are nevoie de această dreptate, s-a constituit legic din implicarea lui în real și a dus spre distrugerea lui. Invers: Alexandru Gheție (din **Caloianul**) trăiește în adevărul curat, își mărturisește cu toată conștiința toate vinele, toate greșelile — dar este greu să-i dea cineva dreptate. Relația presupune dezbaterea în zona eticului și a moralului. Eticul spune, în fond, simplu: plantați flori, să zicem. Moralul spune la fel de simplu: nu rupeți florile. Eticul dă propensiune spre acțiune, spre faptă — moralul restrînge drumul. Dar, oare buruienile, nu au și ele flori? Pășind spre delimitări, nici eticul nici moralul nu mai sînt absolute, pentru că nici primul nu spune „plantați buruieni", de pildă, — nici cel de-al doilea nu interzice ruperea lor. Romanul politic este, de aceea, romanul faptelor sensibile, cerne cu atenție lucrurile, nuanțează și deosebește. El ne aduce în față lumea așa cum trebuie să fie, țesută pe axa adevărului și a dreptății.

Nu putem încheia aceste scurte observații fără a aminti că romanul politic devine, tot mai insistent, roman istoric. Centrul său de atenție este momentul despărțitor al Congresului al IX-lea al partidului, personajele lui au trăit acest moment, și-l reamintesc constant, compară constant timpul de dinainte cu timpul prezent, realizează marile deschideri de gînd ce s-au operat în acele zile fierbinți. În momente de cumpănă, activistul de partid retrăiește în minte acel elan de la cumpăna anilor și-și regăsește forțele, ritmul vieții. Într-un fel, acest roman va continua să fie romanul Congresului al IX-lea al partidului, pentru că evenimentul a constituit o adevărată cliină despărțitoare a lumii românești postbelice și va atrage totdeauna privirile spre sine ca spre un adevărat izvor al noului.

Nicolae Georgescu

VALORI FUNDAMENTALE

Urmare din pag. I

concrete ale țării și poporului nostru, ci și acel impus larg, novator, pe care gîndirea și acțiunea secretarului general al partidului l-a imprimat mersului înainte, trezind la viață uriașe capacități de voință și energie naționale, în toate sferele, în toate compartimentele existenței noastre materiale și spirituale. Aceste hotărîtoare documente fac o largă referință asupra potențialului actual și viitor al țării în acea accepție a perfecționării și continuării în ritmuri și pe trepte noi a întregului proces de edificare a noii societăți, după criterii și exigențe ale dezvoltării științifice, în raport direct cu cele mai avansate cuceriri ale cunoașterii umane. Tabloul de perspectivă este vast și privește într-o optimă analiză toate posibilitățile de care dispune azi societatea românească, întemeiată pe marea proprietate socialistă, pe o industrie puternică în plină modernizare, pe o agricultură aflată la orizontul marilor producții, pe un învățămînt, o știință și o cultură în plină înflorire, ca expresie a geniului creator al poporului. Dezbaterile care vor avea loc în partid, în întregul popor, au menirea de a releva faptul că apropiatul Congres reprezintă, așa cum se subliniază, **congresul marilor victorii socialiste,** iar aceasta înseamnă atît bilanțul istoric al perioadelor parcurse cît și lansarea, într-o etapă calitativă nouă, superioară a întregului proces de construcție socialistă și comunistă. Semnificația este cu atît mai mare și călăuzește spre fapte noi, revelatoare, cu cît privim cu încredere înainte și ne dăruim cu întreaga măsură a spiritului revoluționar, creator. Astfel încît, din anul jubiliar al celei de a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, să obținem, pentru prezentul și viitorul nostru, noi victorii care să întărească patrimoniul național de valori.

Monumentala ctitorie

Urmare din pag. I

popor — urmează neabătut și calea înfăptuirii practice, astfel încît de la an la an, de la etapă la etapă, chipul patriei să se poată împlini exemplar. Este acesta și argumentul de fond, unul dintre multele și călăuzitoarele argumente de fond care dau constanță efortului și gîndirii creatoare și conferă acestui timp o dinamică și o amploare a construcției cu precedente doar în anii care au urmat Congresului al IX-lea. Congresul al XIV-lea al partidului, așa cum este configurat în documentele recentei plenare, va ridica pe noi trepte și către noi orizonturi întregul proces de edificare socialistă și comunistă a patriei. Iar cultura și arta dețin în acest sens un rol activ, deosebit de important, fiind componente esențiale ale progresului și civilizației.

PROZA CA INVESTIGARE A SOCIALULUI

analiza prozei românești din ultimele decenii relevă o diversitate tematică fără precedent, creatorii epici manifestîndu-se cu predilecție pe linia realismului și a investigării sociale. Faptul că literatura se adresează unui public real și nu unei categorii abstracte de cititori e un adevăr în afară de orice discuție. Acest lucru necesită abordarea problemelor fundamentale ale omului de azi prin sincronizarea creației cu pulsul viu al epocii, cu spiritul vremii pe care o trăim. **„Care este destinul literaturii în lume la ora actuală ?"** — se întreba acum două decenii Marin Preda și tot el formula un răspuns tranșant referitor la enormul succes de care continuă să se bucure numeroase scrieri contemporane **„tocmai într-o epocă în care** — spune romancierul — **am fi tentați să vedem o îndepărtare a publicului de literatură".** Fără îndoială că interesul cititorilor se îndreaptă spre adevărul conținut în cărți, spre problematica lor umană autentică. Fără să se substituie reportajului, bineînțeles, romanul de actualitate surprinde imaginile momentului pe care-l traversăm, redînd omul și existența socială de azi prin filtrul transfigurării literare. Proza nu rezolvă marile probleme ale lumii contemporane, căci nu asta e menirea ei, dar ea poate sonda realitatea umană în profunzime abordînd aspecte esențiale ale prezentului și îndemnînd prin asta la meditație. Epoca actuală este frămîntată de întrebări privind destinul omului aflat „la răscruce", există azi o tensiune dilematică a ființei reflectată în plan moral, civilizația modernă produce importante mutații psiho-sociale și toate acestea își pun amprenta pe gîndurile și sentimentele omului concret, pe stilul său de viață. Literatura este în măsură să ofere imaginea simbolică a prezentului, adică să surprindă mișcările subterane ale istoriei, curenții de adîncime ai socialului. Putem spune că proza românească a ultimelor decenii oferă numeroase pagini memorabile care înregistrează aspectele lumii de azi. Destinul romanului românesc modern în bună parte este legat de tema tranziției sociale, adică înlocuirea formelor de tip patriarhal cu structurile civilizației moderne. Proza ultimilor patruzeci de ani dezbate cu predilecție această problemă. De la epopeea „moromețiană" sau „Groapa" lui Eugen Barbu (care este o parodie a „lumii apuse") și pînă la scrierile lui Titus Popovici, Ion Lăncrănjan, Dinu Săraru, D. R. Popescu ș.a. romanele noastre reflectă aceste mutații cu efectele lor mai mult sau mai puțin dramatice. Apusul lumii vechi e una din temele dominante și în romanele parabolă (vezi „Cartea milionarului" de Ștefan Bănulescu sau „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu) dar tema apare și la Sorin Titel în „Pasărea și umbra" sau în romanul lui Mircea Ciobanu „Istorii". În mod complementar, bineînțeles pe alte coordonate expresive, este cultivată imaginea „constructiei noii lumi". Evitînd schematismul, prozele aduc în discuție problema libertății, a politicului, a raportului dintre destinul individual și necesitatea istorică, etc. Se poate lesne observa că literatura epică de după Eliberare reflectă, cu insistență am putea zice, fenomenul socializării, al adaptării, al integrării individului în grupul uman. Pe de altă parte tema „puterii", așa cum apare ea de exemplu în romanul „Racul" de Alexandru Ivasiuc, în „Ierarhii" de Mihai Sin sau „Pumnul și palma" de Dumitru Popescu, propune o dezbatere asupra condiției umane din unghiul responsabilității morale (putem include aici și romanul parabolic „Principele" de Eugen Barbu, fără îndoială roman cu „cheie" politică și filozofică). Implicarea în istorie și totodată explicarea ei, e o temă fundamentală a prozei noastre, demonstrînd responsabilitatea etică a scriitorului de azi.

Realismul prozei nu poate ocoli fenomenul social în continuă expansiune, determinările istorice ale individualului, influența puternică a destinului colectiv asupra psihologiei personale. **„Cum să te miști și cum să acționezi cînd structurile sociale sînt atît de prezente, atît de greu de ocolit ?"** — spunea într-un interviu Marin Preda, autorul unor romane de profundă analiză socială, definind prin aceste cuvinte profilul epocii noastre. Trebuie însă să subliniem un lucru deosebit de important cu privire la aspectul adus în discuție. Scriitorii vorbesc azi în romanele lor despre „omul ca sinteză de relații" aducînd în prim plan personajul colectiv (grup, familie, comunitate etnică, etc.). Dar „șocul socializării moderne" care-l făcea pe un teoretician occidental să afirme „Omul tinde azi spre anonimat" nu e nicidecum expresia inevitabilă a alienării, acest fenomen poate căpăta semnificația solidarității, a participării colective la „marea lucrare a istoriei". Salvarea din anonimat printr-o biografie activă, prin entuziasm constructiv — iată modelul viu, capabil de a impune personaje puternice în conștiința cititorilor de azi. Există în romanul românesc de actualitate numeroase figuri de personaje implicate în efervescența socială a prezentului, eroi convingători prin atitudine și faptă. Așa ar fi de exemplu Nicolae Moromete, cel care crede „în idealul revoluției ca într-o nouă religie", sau doctorul Polo din romanul lui Gheorghe Schwartz „Martorul", îl putem aminti aici pe activistul Drăgan din „Rănile soldaților învingători" de Corneliu Leu, numeroasele personaje „tragice" din prozele lui Ion Lăncrănjan („Caloianul", „Fiul secetei", etc.) care dau forță romanelor sale, și incită la dezbatere. Un univers epic axat pe tensiunea dramatică a temei politice este „Ore de dimineață" de Platon Pardău, pe o linie similară înscriindu-se romanul „Clipa" de Dinu Săraru. E din ce în ce mai clară esența politică a eroului romanului de actualitate, figura comunistului apare cu întreaga sa încărcătură de ginduri și sentimente, de opțiuni, înfrîngeri și victorii, cîștigînd în verosimilitate prin multitudinea aspectelor sale umane.

Adecvarea la realitate a romanului actual este în fond adecvarea la o lume în permanentă prefacere. Printr-o tematică diversă, proza ultimelor decenii aduce în planul artisticului universul lumii de azi, cu dialectica sa de idei, cu ipostazele umane definitorii. **„Literatura nu se justifică în clipa în care încetează să se intereseze de om** — spunea Sorin Titel — **ea trebuie să ia apărarea omului".** Meditația morală și politică privind sensul istoriei e una din temele majore ale prozei de azi, romanele de acest fel devin dezbateri morale, confesiuni etice despre destinul omului în istorie, ele fac efortul de a surprinde imaginea simbolică a omului de azi supus numeroaselor tranziențe. De altfel un personaj din romanul „Istorii" de Mircea Ciobanu afirmă : „omul s-a schimbat și nu știe că s-a schimbat". Literatura noastră are prin tradiție o virtute umanizatoare, individul e văzut aici ca ființă spirituală, nu doar ca un element anonim al socialului. Această viziune, care ne aparține structural, stă la baza romanului nostru de actualitate, propunînd o perspectivă românească asupra lumii de azi.

Alexandru Horia

CENTENAR CREANGĂ

AMINTIRI ŞI INTERPRETĂRI

despre Ion Creangă a scris frumos, succint dar cuprinzător, colegul lui de generație, Ioan Slavici.

„N-a fost, cit a trăit, spune Slavici în „Amintiri", **incintat de sine însuși, n-a dat niciodată năvală să iasă în fața lumii cu mare renume, nu și-a făcut și n-a pus pe alții să-i facă reclamă, ci mai mult i-a plăcut să-și petreacă viața fie în mijlocul copiilor adunați în școală, fie stînd de vorbă cu vreunul dintre totdeauna puținii lui prieteni, pentru care el, omul de o veselie neistovită, era o grădină de frumusețe. A crescut cu toate acestea din ce în ce mai mult în gîndul tuturora, e știut și prețuit de mai mulți azi decît, sînt acum douăzeci de ani, în ziua neașteptatei sale morți, și nimeni deopotrivă cu dînsul n-a dovedit că ceea ce în materie de creațiune literară e adevărat nu numai rămîne, ci totodată și pătrunde."**

În același loc Slavici arată că **„Sînt greșiți cei ce-l iau drept moldovean pentru că el se folosește pe ici, pe colo de provincialisme spre a da formei o culoare mai locală. Întregul lui fel de a expune e românesc, potrivit cu firea tuturor românilor, orișiunde vor fi trăind ei.**

Aceasta o spunea Ion Creangă și el însuși."

Junimistul Iacob Negruzzi îl evocă pe Creangă cu multă simpatie în „Amintiri de la Junimea".

„Ce fericită achiziție pentru societatea noastră acea figură țărănească și primitivă a lui Creangă! spune Negruzzi. **Toată anecdote, el avea totdeauna cîte una disponibilă, fiind mai ales cele «corosive» specialitatea sa, spre marele haz a lui Pogor, a lui Lambrior, ba se poate zice — afară de Naum — a tuturor Junimiștilor. Cînd rădea Creangă, ce hohot puternic, plin, sonor, din toată inima, care făcea să se cutremure pereții! Singur rîsul lui înveselea societatea fără alte comentarii! Și cînd aducea în Junimea cîte o poveste sau novelă, și mai tîrziu cîte un capitol din AMINTIRILE sale, cu cîtă plăcere și haz ascultam sănătoasele produceri ale acestui talent primitiv și necioplit!"**

Ce bine ar fi fost, aș spune eu astăzi, dacă din această caracterizare ar fi lipsit epitetele **primitiv și necioplit.** Din aceasta și din altele, fiindcă nu i-au fost favorabili toți, genialul și generosul prozator stîrnind, în epocă, invidii și inamiciții. Ienăchescu, unul din colaboratorii împreună cu care Creangă a elaborat „manualele școlare", susținea, nici mai mult, nici mai puțin, că autorul adevărat al scrierilor lui Creangă e Tinca Vartic. Eduard Gruber însă, contemporan și el cu Creangă, l-a înțeles și l-a apreciat ca atare. Gruber fiind **„primul cercetător al operei marelui humulești-tean".**

„Creangă, țăranul de la Humulești, spune Gruber, **e un talent foarte puternic și cu totul original în literatura noastră. Împreună cu Odobescu el stă în fruntea stiliștilor români — deși între amîndoi există o mare deosebire. El e adevăratul tip al românului cu calitățile lui mari. ...Inteligență aleasă, prezență de spirit, humor, ironie fină, sarcazmul cel mai mușcător-iu, mai presus de toate caracter sentimental și entuziast, avînd totdeauna la îndemînă un fond nesecat din înțeleaptă filosofie a poporului român și posedînd în cel mai înalt grad puterea de a ne surprinde, el are același defect ca și țăranul nostru: guraliu, ades se pierde în amărunțimile descripției slăbind firul logic... Creangă e o vastă sinteză etnică a poporului român. Cine s-ar ispiti să facă psihologia poporană a românului, va trebui să studieze afund pe acest foarte talentat scriitoriu. Creangă e, poate, cea mai verde creangă a literaturei noastre, vreau să înțeleg cea mai românească."**

Ibrăileanu îi atribuie lui Ion Creangă, cînd se referă la opera lui, „o nuanță de mahalagism", recunoscîndu-i însă valoarea, punîndu-l alături de scriitorii care erau considerați clasici atunci (1910).

„Sănătatea, simplicitatea, limpezimea, spune Ibrăileanu, «realismul» psihologic din opera lui fac din Creangă un scriitor clasic, în înțelesul literar al cuvîntului. Aristocratul Alecsandri, după emanciparea de influența romantismului cu care natura sa nu se împăca, aristocratul C. Negruzzi, țăranul Coșbuc din **BALADE ȘI IDILE,** și, în parte, aristocratul Brătescu-Voinești și aristocratul Duiliu Zamfirescu sînt, dacă nu ne înșelăm, împreună cu Creangă, în care a rămas toată viața **ȚĂRANUL de la Humulești, singurii scriitori clasici din întreaga noastră literatură modernă."**

Din memorabila monografie consacrată lui Creangă de către G. Călinescu, aș aminti de ecoul pe care îl stîrnește în sufletul genialului humulestean vestea stingerii din viață a marelui său prieten — Eminescu:

„Așa mergeau lucrurile cînd din București se auziră vești rele. Eminescu înebunise din nou și fusese iarăși internat. Acum Creangă se frămînta cu «idioții» lui în Iași în vreme ce la București poetul medita țeava metafizică cu apă atîrnată drept la mijloc. Și deodată la mijlocul lui Iunie se auzi știrea cea grozavă: Eminescu murise. Această veste trebui să sguduie sufletul bolnavului. Fu văzut plîngînd ca un copil și adormind cu cartea de poezii a lui Eminescu. Presimțirea morții se înegri și mai tare în inima lui. De acum el se gîndi cu seriozitate la stingere și începu să-și pună întrebări asupra vieții viitoare. Ca diacon, nu prea se gîndise la astfel de lucruri, luat de necazurile vieții și nici Seminarul nu avea obiceiul să răscolească sufletul cu niște probleme care nu trebuese popilor de țară. Cu o adîncă și caldă smerenie seric el popei Gheorghe din Tg. Neamț, plecîndu-se nu ca nepot ci ca «fiu sufletesc»: «Oare nu-i păcat de D-zeu să nu ne mai vedem noi, așa din cînd în cînd? Dacă nu ne-om mai vedea cît mai trăim, apoi... morți... D-zeu știe! Ce zici? adevărat să fie ori nu?».

Ca țăran se împăcă de sigur cu ideea morții și-și zise că nu se cădea să-și chinuiască mintea cu ce nu putuse răzbi omenirea întreagă. El vesti doar pe jumătate trist, pe jumătate glumeț, prietenilor:

«De-acu nu-i mult pînă departe!»".

În aceeași scriere se fac, între altele, prețioase în ce privește valoarea artistică **„a limbii lui Creangă":**

„Exagerarea valorii artistice a limbii lui Creangă vine dintr-o iluziune acustică, formulată în regulă estetică. Sunt fonetiști care cred că sonul gol este expresiv, că o vocală e tristă și alta veselă. În lirică, problema s-ar putea discuta, în proză ea este extravagantă. Proza se bizue pe reprezentări complexe de viață, fără de care cea mai suavă orchestră de vocale rămîne lipsită de sens estetic. Înțelegerea ideală a textului dă valori de frumusețe și sunet-ele."

Vladimir Streinu combate în analiza consacrată operei lui Ion Creangă (cea mai completă și subtilă analiză, după părerea mea de nespecialist) excesul de biografism și deformarea implicită a portretului moral (și real, așadar) al acestui **„Homer al țărănimii române".**

„De aceea, conchide Vladimir Streinu, **începînd studiul nostru am semnalat neînțeles de mare măsură de biografism a bibliografiei critice privind pe Creangă: „am schițat nepotrivirea dintre adevărurile vieții povestitorului și acelea ce reies din literatura sa, pe care le contrariază și, după cum văzurăm acum, le contrazice fundamental; pe acest temei, ne-am îndreptat atenția asupra operei însăși, rațiunea unică a interesului pentru viața oricărui scriitor; am susținut un studiu exclusiv literar, ale cărui concluzii sînt homerismul viziunii, adică facultatea de a vedea și evoca în dimensiune uriașă, și structura rapsodică, adică epicism și oralitate, totul fiind menit să arate că opera conține elementele nepieritoare de portret ale autorului; iar portretul care ni s-a limpezit astfel este, cu oarecare adaosuri de istoricitate și complexitate individuală, ale omului arhaic din ținuturile noastre, conformat genial."**

Pompiliu Constantinescu, unul dintre cei mai înzestrați critici ai perioadei interbelice, recunoaște și el că Ion Creangă **„a sădit în țăranii lui germenii de viață ai țăranului român de pretutindeni".**

„Setilă, Gerilă, Flăminzilă și Păsări-Lăți-Lungilă reprezintă, spune mai departe Pompiliu Constantinescu, **duhul pămîntului; neutri în intenție, cu potențe supraumane de a înlătura piedicile, ca un hazard binevoitor vin în momentele supreme de pierzanie, rezolvind, de la sine, irezolvabilul. În figurile simbolice ale basmului, Creangă a prins copcile fanteziei populare, coborînd în geniul nativ al rasei și în filozofia lui asupra vieții.**

Creangă povestitorul e un sol al marelui anonim. Creangă artistul e expresia nealterată a unei individualități ce însumează dispozițiile creatoare ale spiritului etic. Specificul lui se confundă în specificul virtual al rasei, care și-a găsit excepțional miracolul expresiei atît în suferința dezinteresată, cît și în forme de pitoresc gigant, de umor masiv și calm."

Din această simplă juxtapunere de citate (prin care am dorit, e cît se poate de clar, să realizez un „portret generic", al marelui prozator) n-ar trebui să lipsească Mihail Sadoveanu. Dar Sadoveanu a vorbit întotdeauna despre Creangă cu un plus de emoție, cu o înfiorare îndelung și profund vuitoare, care nu poate fi redată decît „de întreg", orice fragmentare semănînd, în cazul acesta, cu o mutilare. E de ajuns de spus, în ce-l privește pe Sadoveanu, că el s-a recunoscut mereu drept urmaș și continuator al lui Creangă, recunoașterea aceasta valorînd mai mult decît orice elogiu, cel ce a avut asemenea continuatori — Ion Creangă — neputînd să nu fie, el însuși, un mare prozator — un foarte mare scriitor.

Ion Lăncrănjan

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

UN ROMAN AL MEMORIEI

ALEX. RUDEANU

CORABIA DE PIATRĂ

Editura Cartea Românească

Cartea*) lui Alex. Rudeanu, a douăsprezecea în bibliografia autorului, amintește de romanele de dragoste englezești care dezvoltă tema solitudinii în marile pustietăți, pivotind într-o atmosferă de reverie și mister, în jurul unor ființe feminine, apariții meteorice și enigmatice, de obicei fete ale pămîntului, ale vîntului, ale fluviului sau ale pădurii.

Izolat la o cabană, pe vîrful muntelui și în imediatitatea unui lac alpin, într-o claustrare voluntară, Boss, personajul central, fost aviator, hîrsut din rasa intelectualilor super-conștientizați, trece printr-o sumă de întîmplări cărora le-am zice inițiatice, dacă n-ar interveni chiar la vîrsta înțelepciunii. Sau, tocmai de aceea.

Aici apare Vili, ființă lilială și inefabilă care dezamorsează toate resorturile erotice ale Boss-ului. Firește, prezența ei tulburătoare forțează asupra propriei condiții a personajului, **„un leu bătrîn jigărit și năpîrlit, păstrîndu-și în formă doar mîriiala".** Dragostea lor solitară impregnează viața degajată și dezinvoltă, în atmosfera de feerie, oarecum baladescă a unei sărbători de neuitat. Impulsivi și guralivi, partenerii se iubesc cu bruschețe, beau la nesfîrșit cafea și rom. — sîntem într-o iarnă primordială — și dialoghează sub regimul unor continui impunsături și causticități. De povestit, povestește numai bărbatul, puțin ironic, disimulînd tragismul, pentru că pe ultima pagină femeia va muri. Mai exact ar fi să spunem că nu povestește, ci fabulează în jurul acestei iubiri care-l lasă și mai singur, modificîndu-i perspectiva asupra vechilor amintiri, adică a asupra trecutei sale vieți, de care — din lașitate, din remușcare? — a fugit.

O serie de simetrii transparente configurează rețeaua simbolică: aviatorul montaniard primește vizita unei companii de marinari în completarea instrucției și chiar un desant de fete frumoase care dresează ciini bernardini. Fiica sa Piticot, acum doctoriță, încarnează și Marile Absențe, Caroline, Signora și trecuta sa viață de comandant de avion. Alte dezvoltări narative; povestea gnomilor, mitul corăbiei de piatră, viața și opiniile Contelui, lada cu documente marinărești a bunicului, aparent fără legătură cu subiectul se integrează spiritului cărții. Nu lipsesc nici referințele livresti: Saint Exupéry, Kurt Vonnegut jr., Erich Segall; și, într-adevăr, romanul lui Alex. Rudeanu seamănă cu proza tuturor acestora, meritîndu-și supratitlul de **Love story** românesc.

Iubirea se declanșează spontan, fără convenționalități, aviatorul montaniard neștiind prea multe lucruri despre femeia care îi răscolește necruțător existența: „— Cînd eram mică, bunica mă striga Vili. De atunci, nimeni nu mi-a mai zis așa. Spune-mi cum vrei dumneata... Și cu numele ăsta băiețos a pășit în **living**... Nici după moartea femeii, eroul nu va ști mai mult, dar își va înțelege altfel propriul destin.

Constructor de diorame vivante, cu plasticitatea evocării, cu o scriitură de o tinerească explozivitate cu dialoguri fluente și pertinente introspecții, Alex. Rudeanu demonstrează un profesionism al condeiului care, astăzi, nu este la îndemîna tuturor autorilor de romane, un profesionism care, prin dezinvoltură, își asumă chiar o notă de superficialitate. Fără să fie un inovator de tehnici românești, Alex. Rudeanu devine un inovitor în sfera modului de existență al personajelor, în dislocarea timpurilor memorialistice, în conversiunea evenimentelor în trăiri, precum și în proiecția ficțională a tronsoanelor de narativitate.

Iată că limba suportă transplantul de povestire englezească și, în felul acesta, genul proteic capătă un sunet nou, o directitudine a receptării cu care nu eram obișnuiți.

Aureliu Goci

*) **Alex. Rudeanu: „Corabia de piatră", Editura „Cartea Românească", 1989.**

POEZIE

«NELINIȘTEA ORDONATĂ»

MIRCEA STÂNCEL

NELINIȘTEA ORDONATĂ

Edit. Eminescu

Înțelegerii tensionate a realului, cu toate dislocările și desfigurările presupuse de o viziune problematică, Mircea Stâncel a înțeles că nu-i poate opune figuri contrariante, abrupte, stranii, ci numai o alternativă elaborată după normele obișnuite ale „confortului liric", fie ele și „consuetudinare", ca să folosim expresia autorului. Aceasta nu înseamnă, cum s-ar putea crede, depersonalizare, ci unica posibilitate de dominare a temelor atacate, sansă a conviețuirii cu chinurile „neașezării", cu plutirea, cu oboseala, într-un cuvînt cu senzațiile, cu stările mai mult provocate decît resimțite, dar integrate consubstanțial în materia plachetei **Neliniștea ordonată.** *)

Adecvînd toate aceste păreri la domeniul strict al predării în școală, am rămas statornic gîndului că, în afara receptării unor cunoștințe din strictă obligație școlară, elevii reușesc să se ridice pe scara valorilor emoționale, simțind și înțelegînd, o dată în plus, ce înseamnă dragostea de patrie.

Și încă ceva. Poezia lui Eminescu, în întregul ei, este poezia tuturor virstelor, a tuturor viisurilor înaripate sau cu aripele frînte. În ea te descoperi sau te redescoperi, prin ea te cauți, te găsești sau nu și vrei să te găsești într-o continuă încercare de aducere în apropiere, a substanței tale umane. Sentimentul acesta, pe care eu și noi toți românii îl încercăm în fața poeziei eminesciene, ni l-a explicat, cu mulți ani în urmă, Tudor Vianu și îl aduc aici ca o mărturie perenă și omagiu în același timp: „Eminescu a încetat să scrie la 1883 și a murit șase ani după această dată; dar au crescut de atunci tot alți și alți români care și-au recunoscut în poeziile lui emoțiile și aviinturile. Au venit pe lume, în orașe și sate, copii și acestia au devenit adolescenți și oameni tineri. Într-o zi le-a pătruns în ureche un cîntec cum nu mai auziseră niciodată: «De ce taci, cînd fermecată / Inima spre tine-ntorn? / Mai suna-vei dulce corn / Pentru mine vreodată?» O astfel de muzică nu mai răsunase în poezia română. Strofa se termină printr-o întrebare și cere. prin urmare, un răspuns, și răspunsul vine printr-o efuzie de sentimente nelinistite care umple măsura sufletului și-l copleșește".

Și toate celelalte cîte sînt în universul eminescian sînt tot patrimoniu românesc și tot un dar, moștenire de la un poet care a simțit cu adevărat românește slujind artei românești ca să o ridice în universalitate.

Vasile Silișteanu

DRAMATURGIA

TEME TEATRALE GENEROASE

VICTOR CRĂCIUN

BOBILNA, PROCESUL «PASĂREA MĂIASTRĂ», POVESTE DE DRAGOSTE

Edit. Eminescu

Deloc ușoară încercarea de a întreprinde o analiză critică a dramaturgiei lui Victor Crăciun...*) Cu atît mai mult pune probleme de interpretare volumul apărut în 1988, ce include, se pare, lucrările sale cele mai izbutite. Bun meșteșugar, văzînd experiență în scrisul dramatic și un anumit simț al replicii, Victor Crăciun (împătimit de teatru încă din copilărie, după propria-i mărturisire și afirmat mai mult pe „scena undelor"), și-a configurat creația prin unele trăsături definitorii: simplitatea construcției, accesibilitatea limbajului („democrația formei") și generozitatea subiectelor. La acestea se adaugă însă și caracteristici contradictorii datorită cărora unele lucrări emană răceală și asprime livrească, lipsind lectorul de o emoție artistică normală.

Cele trei piese ale volumului materializează „trei idei scumpe" autorului, „propuse în trei modalități diferite de **inscenizare"** (după formulările lui V. Crăciun). Astfel, **Bobilna** reconstituie evenimentele istorice dramatice de la 1437, utilizînd un limbaj modern și o manieră cinematografică în construcție. Atmosfera e de veac al întunericului politic, în care crincena asuprire a nobilimii aduce la disperare iobăgimea transilvană. Răscoala e evocată cu emoție, momentele ei esențiale derulîndu-se repede și în tensiune. În centrul acțiunilor stau marii căpitani ai răscoalei (români și maghiari deopotrivă), dar sînt aduși în scenă și alți eroi, unii de factură aproape romantică (Marica de Chendru), ale căror implicații în acțiune (iubiri împărtășite sau neîmpărtășite, cu aură de legendă) adaugă un anumit colorit fabulației. Se rețin cu ușurință personaje ca Mihail Românul, Anton Ungurul, Ioan din Cluj ori Ilonca și Marica de Chendru. Cu drama sa, Victor Crăciun se înscrie între dramaturgii de azi care au abolit — prin deceniul opt — forma tradițională a piesei istorice, compromisă de desuetudine; dramaturgul caută, acum, forme noi.

Procesul „Pasărea măiastră" își propune să evoce personalitatea creatorului și omului Brâncuși, sarcină grea, delicată, complexă. O spune, în postfață, și Ion Frunzetti. Victor Crăciun se încumetă însă, concepînd eroul atît din perspectivă biografică exterioară cît și interioară. Din păcate, figura marelui artist ne apare neconvingătoare, deconcertantă, oarecum în dezacord cu imaginea creată în posteritate din atitea evocări și scrieri. Ceea ce rostește artistul, devenit personaj, e un text **elaborat** din care nu transpare personalitatea inconfundabilă a spiritului brâncușian. Lipsit de teatralitate, dialogul ajunge să fie nefiresc, incapabil a-l caracteriza pe erou. Doar scenele procesului (cu ani în urmă au fost publicate fragmente din documentele lui) sînt parțial reușite, poate și pentru că, prin natura sa, motivul „procesului" are valoare dramatic-conflictuală din start.

Cît privește **Povestea de dragoste (Tristan și Isolda)** — încercarea de a actualiza o legendă faimoasă (încă O'Neill preluase **Electra** antică în decor uman și istoric apropiat de vremea sa), rămîne doar la stadiul bunelor intenții. Ca o curiozitate, nici un personaj nu trezește atitudini emoționale. Eroii ne rămîn indiferenți. Chiar și Tristan Dabija, reputat specialist în proiectare de instalații industriale, adînc lovit de pierderea soției, Alexandra, cea mult iubită, nu stîrnește nici măcar compasiune. Deloc umanizat de suferință, el se comportă de așa manieră încît e de mirare că pînă la urmă Isolda îi mai poate oferi șansa marii iubiri.

Creația dramatică a lui Victor Crăciun evidențiază încercarea de comunicare directă, apetitul pentru motive și subiecte generoase.

Mircea Filip

*) **Victor Crăciun: „Bobilna, Procesul «Pasărea măiastră», Poveste de dragoste (Tristan și Isolda), Editura „Eminescu", „Rampa", 1988.**

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

PATRIA ÎN VIZIUNEA EMINESCIANĂ

după o activitate laborioasă și sistematică de cercetare a tot ce putea fi mai autentic și semnificativ, în cartea sa „Viața lui Mihai Eminescu", apărută în anul 1932, George Călinescu scria, cu convingerea în cuget și simțire că poate aduce un cît de neinsemnat omagiu marelui poet Eminescu definind, în același timp și apartenența acestuia la destinul patriei și poporului român: „Eminescu era un român de tip carpatin, dintre aceia care, trăind în preajma munților, mai cu seamă în Ardeal și Moldova de Sus, sub greaua coroană habsburgică, cresc mai vînjoși și mai aprigi și arată, pentru încercările de smulgere a lor din pămîntul străbun, lungi rădăcini fioroase, asemeni acelora ce apele curgătoare descoperă în malurile cu copaci bătrîni. El avea ca atare un suflet etic, simțitor la toate ideile și sentimentele, care, alcătuind tradiția unei societăți, sînt ca grinzile afumate ce susțin acoperișul unei case, nefiind lipsit totdeodată de viziunea unui viitor mai drept".

Sensul cuvintelor acestora implică semnificații infinite fiindcă, ori din care unghi ai cerceta monumentul poetic eminescian, la orice virstă a lui și a ta — și sînt sigur la orice virstă a timpului românesc și universal — el rămîne cu strălucirea diamantină cea mai plină de vrajă la care dacă privești — și nimeni dintre noi nu se satură privind — vezi comorile sufletești ale omului tuturor virstelor, cele mai sensibile și de noblețe, cu o permanență pe care El, poetul Eminescu, a ivit-o în toate armoniile lui inimitabile. Zestrea eminesciană este, mai înainte de toate, expresia cea mai vie a geniului artistic al poporului nostru, dar și moștenire pe care artistul ne-a lăsat-o nouă românilor pentru ca prin ea să ne arătăm, cu mîndrie legitimă, lumii. Zestrea lăsată de poet ne-a dat nouă, urmașilor, pînă în veac, deslegare către adevăratele aspirații umane: frumosul, generator de bucurii și energii creatoare, și adevărul în veșmîntul dreptății, condiție prioritară a aspirației.

Sîntem, orice s-ar spune, furați de minunea artei poetice eminesciene, de cîntecul dragostei cum n-a mai fost cîntat de vreun poet, de adîncimea unei gîndiri filozofice transfigurată în materie sensibilă care ne poartă în împărăția ideilor despre univers, lume și destin determinînd starea de meditație asupra propriei noastre condiții; dar ce oare din opera lui Eminescu nu ne-ar angaja spiritualitatea!?

Totuși nu putem — chiar dacă sîntem subjugați de farmecul „armoniilor" lui, să nu recunoaștem în personalitatea lui Eminescu sentimentul statornic, activ și nedisimulat al dragostei de țară. Ca și G. Călinescu, un alt mare om de cultură, Tudor Vianu sublinia, într-un articol „Cuvînt despre Eminescu", legătura sufletească a poetului cu pămîntul românesc: „...Totuși, legătura fiecărui om cu locul nașterii sale este forma trăită a legăturii cu patria sa. Fiecare dintre brazii Carpaților crește pe cîte un singur metru de pămînt. Nu există alt mijloc de a comunica cu patria întinsă decît legîndu-te de un loc precis al ei. Eminescu a simțit aceste legături cu mare putere"...

Și Luceafărul poeziei românești nu numai că a simțit legătura cu pămîntul care ne poartă în intimitatea lui destinul neamului, ci i-a făcut mărturie entuziastă și profetică la virsta tinereții și a începuturilor lui artistice, urare ce rămîne peste veac cea mai convingătoare dovadă că Patria este substanța și icoana spiritului și o trăsătură a identității poetului, că Patria este o nemurire pentru neamul românesc: „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie / Țara mea de glorii, țara mea de dor!... / Viață în vecie, glorii, bucurie / Arme cu tărie, suflet românesc, / Vis de vitejie, fală și mîndrie, / Dulce Românie, asta ți-o doresc".

Nimeni dintre slujitorii Euterpei n-a închegat, în materie sensibilă, un dialog mai convingător despre ce înseamnă sentimentul cel mai autentic al dragostei de patrie ca Eminescu în „Scrisoarea III", poezie ce mi se pare a fi o capodoperă nu numai ca realizare poetică, ci și ca adevăr despre români, istoria și destinul lor și al patriei. Ideea războiului total de apărare a moșiei strămoșești izvorîtă din iubire de țară nu a fost mai convingător comunicată artistic ca Eminescu: „N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfioorează de-a ta faimă Baiazid".

Geniul eminescian a dat expresie artistică esenței istorice care ne-a păstrat ființa națională pe aceste meleaguri, unui adevăr istoric al jertfei pentru ca țara să fie liberă: „Și deaceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul / Mi-e prieten numai mie, țară ție dușman este... / Dușmînit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste".

Și ca o confirmare a acestei viziuni, imaginea bătăliei de la Rovine, una dintre cele mai sugestive descrieri de luptă din literatura noastră și cea universală — poți desprinde, dincolo de fiorul ce ți-l declanșează imaginea dramaticei încleștări, fizionomia interioară a poetului, adevărat bijutier al cuvîntului care exprimă un sentiment, nu numai al lui, ci și al poporului său, din veacuri și peste veacuri.

Cuvintele lui Baiazid sînt construite cu efectul unui verdict, într-o fabulație de război, și creează impresia că nu e cu putință un alt destin pînă cînd asculți riposta calmă, dar plină de certitudini a Bătrînului Voievod. Dincolo de alte înțelesuri, toate replicile Domnului român îți dau acel sentiment legitim al mîndriei și-ți statornicesc siguranța că nimic nu poate îngenunchea un popor care-și iubește țara.

De altfel, acest sentiment al mîndriei de a aparține unui popor eroic în lupte de apărare a patriei transpare ca o esență de mesaj patriotic și din două comparații de o excepțională frumusețe și semnificație: „Ca potop ce prăpădește, ca o mare tulburată / Peste-un ceas păgînătatea e ca pleava vînturată. / Acea grîndin-oțelită înspre Dunăre o mină / Iar pe urma lor se-ntinde falnic armia română".

Încă un argument care pledează pentru legitimitatea mîndriei poetului de a fi dintr-un neam de oameni care au știut să înfrunte dușmanul, cît și pentru ideea că forța nu poate învinge spiritul poate fi o anume imagine antitetică realizată în cele două fragmente ale chestiunii păcii și războiului. În cadrul dialogului, personalitatea lui Baiazid se vrea a fi dominatoare pînă la subjugarea fără condiții a voievodului român: „Cum? cînd lumea mi-e deschisă, a privi gîndești că pot / Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?" Replica demnă, înțeleaptă, calmă, plină de certitudini a domnitorului român se constituie într-o pledoarie exemplară a idealului adevăratului conducător pentru care pacea nu înseamnă supunere în fața dușmanului, libertatea reprezentînd condiția fundamentală care trebuie realizată chiar și cu prețul jertfei. Istoria neamurilor străbune la care apelează domnitorul Mircea este argumentul certitudinii momentului pe care-l fixează poetul, dar și fondul istoriei stării de veghe neistovită a unui popor care s-a vrut întotdeauna liber de orice dominație.

Rolurile se inversează în imaginea bătăliei de la Rovine și poetul etalează de data aceasta nu numai arta desăvîrșită a descrierii unei bătălii, ci și intenția intimă de a crea tipul eroului național cu putere de exemplu, conducătorul de neam a cărui credință despre dreptatea cauzei în slujba căreia s-a pus nu se clatină pentru că are convingerea că alături de el e „tot ce mișcă-n țara asta". Viziunea impresionantă, „În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare / Umbra morții se întinde, tot mai mare și mai mare" în contrast emoționant cu „Mircea însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare / Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare", viziune istorică, patriotică și antologică care va străbate timpul românesc, asigurîndu-i identitatea adevărată.

Pentru că, chiar dacă momentul istoric al domnitorului Mircea a fost evocat cu scopul binecunoscut al condamnării societății contemporane și a politicienilor ei, ideea de Patrie și sentimentul patriotic ale poetului capătă și mai mult relief. Admirația și rechizitoriul aspru sînt două stări ale aceleiași spiritualități, dăruite generos ideii de patrie.

VITRINA

O pledoarie patetică

Satul Colina (Cătina) pare să fie epicentrul lumii create de Ovidiu Moceanu cu cele trei cărți ale sale, al cărei sens moral nu poate scăpa, lumea în care Orașul și Individul se află într-un pact provizoriu. Dacă povestirile din volumul de debut, „O privire spre Ioan" (1983), anunțau un prozator demn de tot interesul, „Fii binevenit, călătorule" (1986) rămîne o etapă de căutări și ezitări în linia romanului analitic cu modernități, deocamdată, neasimilate. Cel de-al doilea roman al său, „Ordinul Bunei Speranțe" *) este o creație cu mult mai ambițioasă, dincolo de simplul demers narativ, ce ar propune destine, caractere, conflicte dramatice. În totul, cartea este o pledoarie patetică pentru **solidaritate umană** sub semnul speranței.

La o primă vedere avem romanul (romanele) celor doi O.M.: Orest Mănecan și Octav Matei. Primul speră să o regăsească pe Irina Merișan, pentru că — gîndește acesta — „rana se închisese de mult timp, fascinația persista", are „o ciudată forță a memoriei" eliberată în ficțiune (areal) și păstrează gîndul obsedant de a răzbuna moartea tatălui (iată semnificația numelui). Cel de-al doilea propune în „Jurnalul" său „adevărate „fișe de observație", își joacă cu răbdare șansa de a o păstra pe Melanie și, mai ales, pe aceea de „profesionist al speranței", pe care i-o oferă dubla calitate de dascăl și soț.

În realitate, „jocul oglinzilor" declanșează o serie omogenă de personaje: Orest Mănecan — Octavian Matei — Onișor Maneca — Onucu Măieran — (Ovidiu Moceanu), serie ce ar fi putut fi continuată „ad infinitum", pentru că ele sînt „existențe construite", cu datele exterioare sensibil modificate, dar mișcîndu-se pe una și aceeași axă: viață —eros — moarte și apărîndu-se cu una și aceeași armă: iluzia, cel mai adesea convertită în ficțiune. Onișor Maneca se frămîntă pentru a găsi „cea de a treia cale", dar are patima cititului și a „exercițiilor de intuiție" asemenea lui Orest. Onucu Măieran — în planul ficțiunii, o sosie a lui Orest — se află măcinat de gîndul de a-și răzbuna tatăl, iar Izabela apare în ambele „existențe construite" în aceleași date, fără nici o modificare. Petru Aluaș (Vineri) poate fi „dascălul de vocație", dar mai degrabă, dublul scriitorului, cititorul cirtitor, pentru că — se afirmă explicit — „fiecare are un Vineri al lui", după cum „fiecare la rîndul lui e Vineri".

Ovidiu Moceanu vine în această carte a sa cu un arsenal tehnic impresionant, vrînd să arate tot ce știe, vizează performanța cu orice preț, dar reușește fragmente memorabile doar în linia romanului de vină realist-psihologică și socială, pentru care are o reală înzestrare. Autorul este capabil să atingă orice obiective ar viza, cu condiția să renunțe la „hainele de împrumut".

Mircea Dinutz

*) **Ovidiu Moceanu — „Ordinul Bunei Speranțe", Editura Dacia, 1989.**

POST RESTANT

Nimic nu este mai grațios, dar și mai efemer decît păpădia. Numai și un fluture zburînd prin apropiere o scutură. Ceea ce alcătuise această floare ciudată în nestatornicia ei se spulberă ca amintirea unei iluzii de veșnicie. Globul argintiu, atît de luminos într-o privire șovăielnică, se destramă în mici cupole plutitoare agățate de vînt. Te uiți la ce a fost ca la ceva care nici n-a fost, dai din umeri și treci mai departe șoptindu-ți că ți s-a părut. Numai că în urma ta rămîn luciri argintii, scămoase, un fel de zăpadă nînsă pe cer, iar nu pe pămînt. Așa să se întîmple și cu unii dintre noi care la cea mai ușoară adiere ne topim în neființă pentru a nu mai fi văzuți și admirați ? Așa să fie femeia visată, ori bărbatul iubit după ce doar o bătaie de aripă a trecut pe de-asupra lor ? O păpădie... O nimica din care, odată desfăcută, nu se mai poate face nimic, nici măcar o amintire amară.

•

Tot despre căluțul de circ ni se mai scrie din cînd în cînd : „Eu am avut un cal care nu știa încotro s-o ia. Odată îl vedeai că o ia la goană spre poartă, ca în clipa următoare să-l vezi cum se întorce spre iesle. Și tot așa, abia ce alerga, puțin într-o parte și o și lua într-alta. Nu ținea seama de drum, pentru el drumurile erau peste tot. Nu te puteai înțelege cu el. Era un cal răzgîndit".

FLORIAN C.P., Drobeta-Turnu Severin : Cum vedeți, ținem seama că ați publicat și nu vă dăm numele întreg. Vrem numai să vă facem un semn de la distanță, din păcate un semn negativ, atît pentru „Natură albă cu Elisabeth", cît și pentru „Firul de plumb" (ne-ar fi interesat mai mult acesta, așa că, dacă ați reveni asupra textului...). Oricum, așteptăm un plic nou care să vă apropie de tipar.

LAVINIA ANDREI, Brașov : „Poate publicarea ar trebui să fie un act postmortem" — Chiar așa ? La d-voastră oricum nu e cazul. Ne-a plăcut „Țică și Gherase". Așteptăm numai o fotografie și cîtvea date biografice.

PAUL BARBU, București : „Vise noi" : De la o vreme, visele mele pașnice, incolore, angajîndu-mă în tot felul de isprăvi, la urma urmelor posibile, dar rămase fără acoperire în cursul realității, m-au cam părăsit. Mă tot întreb cum se face că nu mai visez victorii în meciuri pe care a doua zi le pierdeam, sau tot felul de continuări fanteziste ale faptelor începute în timpul zilei. Mă obișnuisem să acționez cu dezinvoltură, în lumea asta, oglinda unui lac limpede, ușor înfiorat de adierea zefirului, în care se privea cealaltă lume, retușîndu-și chipul.

Viața mea curge la fel de liniștit acum, ca și în perioada cînd visam că ies biruitor din tot felul de încăierări, nobil cavaler pedepsitor al nelegiuiților. Mă tot gîndesc și nu găsesc nici o întîmplare petrecută sub ochii soarelui, care să-mi fi alungat vechile visuri...

Mă trezesc dimineața ușor nedumerit, după o noapte în care-l trimit pe Marcel pînă la poartă să vadă „o noutate", (cum lucra vecinul la o cușcă) și-l văd cum se întoarce preschimbat într-un **armăsar pur sînge, spunîndu-mi «E frumoasă».**

Nedumerirea mă cuprinde și în timpul visului, căci privind din nou spre poartă, în loc de cușca vecinului văd un alt cal, alb, așteptîndu-l pe Marcel.

Apoi mă descopăr brusc într-un troleu din care cobor la capăt. Luînd-o pe niște străduțe pe care nu mai umblasem, ajung într-o poiană în care zece fluturi splendid colorați păzeau o turmă de oi. Eu scot o foaie și un creion și m-apuc să-i desenez, gîndindu-mă că o să uit cum arătau, cînd mă voi trezi. Cît ai bate din palme, reapare Marcel în calitate de motan siamez **(așa cum îl știm, de fapt)** și-mi spune că nu e bine să-i desenez. Eu arunc foaia și mă trezesc." Bună dimineața !

JEANINE GROZEA, București : „Asociază, din sictir, ticăitul ceasului de pe noptieră cu noțiunea de timp. Poate pentru acest motiv îi vine să calce în picioare mecanismul ăsta terifiant, dar util..." Sau : „Privesc pe geam. Marea e în furii. Plouă mărunt, aproape în sictir..." Și totuși, mai trimiteți, dar fără turcisme teribiliste.

ALEXANDRU RIZEA, comuna Iara, județul Cluj : Prea multă melodramă în ce scrieți. De exemplu, doi îndrăgostiți își promit că, indiferent ce li se va întîmpla într-o anume zi, se vor întîlni. Și ce, credeți că vor ține minte amîndoi ? Unul poate — și așa e prea mult ! Restul e deșertăciune sau confuzie : „În noaptea caldă de vară țipătul trenului sfîșie pînza de întuneric ca un pumnal ucigînd pentru un moment liniștea, alba liniște din care se scurse un lichid roșu, singeriu, ce înundă tronul reginei (,) anulîndu-i pentru cîteva clipe măreția". Reveniți pe pămînt, nu de altceva, dar ca să vă odihniți puțin !

Iulian Neacșu

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate, cu excepția cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

Marcel Chițac : „Peisaj"

„DEASUPRA NOASTRĂ..."

Ce frontispiciu frumos, alcătuit din glorii, are țara spiritualității de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră — România ! Și între ele Mihai Eminescu, poetul care a dat străluciri de mari dimensiuni limbii și cugetării românești, conferind universalitate literaturii noastre.

Pe întreg cuprinsul patriei ființa românească este prin excelență eminesciană — de la Seini, în Maramureș, pînă „la marginea mării", de la Oravița și Baziaș, pînă la Putna.

De-a lungul și de-a latul țării limba română, acest „fagure de miere", este eminesciană, opera poetului, prin „frumusețea de forme", dindu-i acel „farmec", acea „nouă viață" cum s-a exprimat Titu Maiorescu în scurta notiță introductivă la ediția princeps a Poesiilor lui M. Eminescu.

Aveam să aflu în anii de liceu, cînd l-am cunoscut, cînd și-a pus definitiv amprenta pe simțirea noastră, că primele cuvinte pe care le-am rostit, învățate de la mama, și versurile „De-acuma nu te-oi mai vedea, / Rămîi, rămîi cu bine !..." pe care tata mi le cînta, erau eminesciene. Abecedarul (printre proiectele poetului a figurat și o asemenea lucrare) era și el eminescian.

De-aceea noi avem în fiecare treisutesaizecișicinci de zile un An Eminescu, el, unicul, fiind mereu „în noi, lîngă noi, deasupra noastră".

„Cea mai frumoasă lacrimă a României" (Karel Jonckheere — Danemarca), „...a dus arta poeziei la înălțimi neîntrecute pînă astăzi, îmbogățind ritmul, rima și expresia artistică ; a dat cuvintelor simple valori nouă și armonii surprinzătoare, sentimentelor adîncime unică, viziunilor orizont nemărginit". (Mihail Sadoveanu).

Ce știm, cît știm despre această operă făurită într-o viață fulgerătoare, în care s-au adunat atîta noblețe pentru poporul și pămîntul nostru, atîta generozitate, atîta dăruire de sine, atîta înaltă conștiință ? De peste o sută de ani generații după generații au cercetat, au analizat, au comentat și... izvorul continuă să fie inepuizabil.

Cu prilejul Centenarului am cunoscut personalități culturale de prestigiu care mărturiseau că le este greu să scrie despre Luceafăr, atît de copleșitoare le apare geniala lui înfăptuire.

În fața evidenței privind uriașa operă a „poetului nepereche", ne întristăm cînd luăm act de consemnări care nu înțeleg deplin creația eminesciană, readucîndu-ne, uneori, în memorie, numele vechilor detractori : Al. Grama, D. Petrino, Gh. Chițu, Andrei Vizanti și alții.

Este vorba de tendințele de a tălmăci și răstălmăci în chip ciudat viața celui care face parte dintre aceia despre care s-a spus : „În definitiv, nu se pot considera împlinite decît destinele frînte".

Astfel, cunoaștem cu toții remarcabilul univers cultural și științific al creatorului, așa cum rezultă din caietele de studii, din publicistică și din poezie. Chiar și numai tentativa de diminuare a lui este totuna cu a fi împotriva a ceea ce este adevăr absolut, înseamnă a ne opune slujirii acestui adevăr.

La fel cum documentarismul steril, pătrunderea în stricta intimitate a lui Mihai Eminescu, exacerbînd și aducînd în prim plan, în fața întregii națiuni, unele episoade grele din viața poetului, fără vreo relevanță pentru semnificația generală a operei, ni se pare un abuz.

Credem că este firesc și de datoria noastră să luăm poziție fermă contra unor opinii care, din păcate, s-au vehiculat în aceste zile sărbătorești, ce nu-l pot urni de pe soclul nemuririi pe care s-a așezat pe „poetul, cel mai poet" dar care ne umplu sufletul cu amărăciune.

Dincolo de faptele la care ne-am referit, s-a scris mult și frumos despre gîndirea și opera de excepție ale geniului național român, despre inegalabila sa contribuție la îmbogățirea tezaurului spiritual al poporului nostru, la definirea culturii noastre în universalitate.

De aceea, și neaducînd nimic nou, celor care au încercat să ne umbrească bucuria de a-l fi sărbătorit pe Mihai Eminescu pentru monumentala sa viață și operă, le reamintim chiar versurile lui : „lustruindu-se pe ei". Dacă nu cumva n-au reușit nici măcar atît !

Vasile Smărăndescu

REMEMORĂRI

Semnul visului

CASA DE SUB IEDERĂ

● N-am mai văzut din copilărie casa așezată în colțul cartierului copleșit de castani. Era o casă ciudată, acoperită de iederă și de verdeață, glicina își pilpîia luminările violete pînă sus pe acoperiș și de dincolo de zidul cărămiziu răzbătea un parfum adormitor de crini imperiali. Era înconjurată de un zid roșu, ca niște buze arogante și mute și de dincolo nu se auzea nici un sunet, nici o ușă nu se trîntea, doar vîntul, din cînd în cînd, ridica spre slavă perdelele albe speriind păsările. Zile întregi am pîndit să văd intrînd sau ieșind pe cineva și în amurg, uneori, auzeam de dincolo de zidul cărămiziu pași ușori furișîndu-se prin iarbă. Toamna se desfrunzea vița, ruginea iedera roșind de singurătate, dar raza privirii mele nu putea străbate dincolo și doar în amurg, uneori, puteam auzi sunînd prin iarba uscată pașii aceia misterioși.

Mirosul de crini imperiali răzbătea la fel de puternic și din cînd în cînd un sunet stins de clavecin anunța ploile melancolicului octombrie.

După un timp descoperisem intrarea. O poartă simplă de metal săpată în zid și pe dinafară atîrna un lacăt ruginit.

Și totuși, după ce cădea prima zăpadă și toată casa părea o uriașă hermină adormită, dimineața descopeream urme de pași ieșind și întorcîndu-se spre poarta săpată în zid și de dincolo venea persistent același miros adormitor de crini.

Într-o dimineață, în zori, după ce pîndisem toată noaptea, am văzut oprindu-se în fața porții o sanie mică, trasă de un singur cal, un cal cafeniu, de culoarea ciocolății, legat la git cu o fundă albastră.

Nările lui fumegau aburos în gerul de afară și din cînd în cînd întorcîndu-și capul spre mine făcea să sune cei patru clopoței de argint legați la ham. N-am mai avut puterea să aștept, am adormit în picioare sprijinit de un castan bătrîn și cînd am deschis ochii n-am mai văzut sania trasă de calul cafeniu. Erau doar urme de pași și urmele saniei șerpuind pe albul zăpezii și poarta casei întredeschisă și același parfum de crini răzbind de dincolo în plină iarnă și lacătul vechi și ruginit, atîrnînd într-un singur belciug...

ACASĂ

● A fi acolo chiar acum, întîmplător, pe-o frunză verde, legat la ochi cu-n briu de iederi ca de un șarpe uleios. Acum cînd scade stema lunii și mînzul cîmpurilor pierde aroma laptelui de iapă din rădăcini de ceară scos. A fi pe-o cumpănă străveche pe care fluturi dormitează, s-ascult cum sună prin trifoaie solzii șopîrlelor cuminți, atît cît trupul nu mă minte și ochii mei rememorează icoanele de lemn spălate cu lacrimi pure de părinți. A fi acolo între pietre de rîu albind nepăsătoare, purificat și cu urechea atentă numai la eter, acum cînd fecundează cîmpul și umblă-n fiecare floare cu unduiri de tot duioase mîini fine de bijutieri. Să stau zidit pînă la umăr într-un ocean de puritate, să-nvăț porunci demult uitate, să-nvăț a nu mai ști să mor, la ceasul inserării calme cînd cineva în ceruri bate și soarele e ca o pîine zvîrlită proaspăt din cuptor. A fi acolo unde carnea se-ntoarce-n lucrurile sfinte, acolo unde într-o noapte am plîns cu fruntea pe o stea, la rădăcina vieții mele ce numele nu mi-l desminte acum, cînd speriat de virstă încărunțesc de moartea mea.

Mircea Micu

Filigran oriental în expresie românească

Artistă de un tip cu totul special, **Natalia Deleanu** din Brăila, al cărei nume s-a rostit cu deosebită căldură în presă și la radio cu prilejul Expoziției de broderie artistică de la Muzeul Literaturii Române, ne propune acum o suită de lucrări gîndite tematic — **Broderie artistică miniaturală „Visul din pavilionul roșu"** — găzduite de Teatrul Foarte Mic.

Cusătura cu acul, ca formă a artei aplicate, este mijlocul prin care Natalia Deleanu ne introduce în universul său creator, în care deslușim structura sa interioară, natura fanteziei sale de creatoare ce știe să transfigureze artistic o anumită realitate, esențializînd și ordonînd elementele din care aceasta se compune.

Cele șapte zeci și șapte de lucrări expuse, a căror unitate fundamentală este asigurată de lumea vie a celebrului roman chinezesc „Visul din pavilionul roșu", reconstituie nu doar galeria personajelor centrale de aici, ci și atmosfera domestic-sentimentală a vechii familii aristocrate Jia, agresată de idei și comportamente de tip modern, uriașa familie acumulînd progresiv, prin multiple probe, liniile de forță ale caracterului său global, reverberat în tipologia care a exercitat asupra artistei Natalia Deleanu o atracție de miraj. Opțiunea artistei pentru spațiul geo-cultural chinez — atît ca limbaj artistic, cît și ca tematică — vine nu doar din admirația pentru perfecțiunea meșteșugului și forța de comunicare a vestitelor goblenuri chinezești, ci mai ales din faptul că deținînd arta broderiei ornamentale poliforme, artista găsește în stilul chinez, catalitic pentru ea, procedeul ideal de a-și turna propria mișcare interioară și întreaga ei lume sensibilă în grațioase forme de filigran oriental.

La capătul mai multor reușite artistice, pe cazuistică chineză — mirifice grădini cu pavilioane și foișoare, cu pini roșii și tamarisc peste care plutesc ireali cocorii legendari și fenicșii mitici, artista, cu care facem astăzi o și mai adîncă cunoștință, își cantonează puterea și imaginația creatoare în perimetrul capodoperei românești din secolul al XVIII-lea, „Visul din pavilionul roșu", tradus de noi încă în 1975 și reeditat, cu treizeci și șapte de ilustrații, în 1986 — ca o culminație a gîndirii estetice și filozofice chineze din toate timpurile. Pentru noi, care ne străduim continuu să evaluăm faptul de cultură chinez pornind din interiorul acestuia către reperul european și românesc, la care îl raportăm, spre a-l situa pe scara valorilor, experiența chineză a Nataliei Deleanu produce o revelație, avînd totodată convingerea că artista română abordează pentru prima dată, în această subtilă manieră, tematica creației naționale chineze — „Visul din pavilionul roșu" — **Hong lou meng**, de Cao Xuequin și Gao E, pentru studierea căreia ființează de cîteva bune decenii Școala Pavilionul Roșu — **Hong xue** și Centrul internațional „Visul din pavilionul roșu" de la Beijing.

Nerăminînd doar la stadiul redării mimetice a unor ilustrații de carte — chiar dacă acestea sînt remarcabilele gravuri ieșite de sub penelul vestitului Gao Qi din dinastia Qing — manciuriană — artista face ca dincolo de chipurile de bărbați și femei de condiție socială diferită și de rang diferit — adolescenți, maturi și virstnici venerabili — peste care sita timpului a cernut mai mult ori mai puțin, să țîșnească bucuria și tristețea, împăcarea și resemnarea, fericirea fugară și deznădejdea, ori chiar presimțul morții sau beatitudinea ivirii vieții din trupul matern.

Țesătura de mătase albă, pe care artista plăsmuiește cu muline vopsit de ea însăși, în mixturi vegetale ori folosind coloranți găsiți în comerț, constituie materialul ce face să se miște veșmintele somptuoase — pelerine grele brodate cu samur, halate mătăsoase îmbumbate cu bumbi de aur și argint, mantii largi înnobilate cu zibelină — să fluture eșarfele ușoare prinse-n fluturași și mărgele, să tremure evantaiele și batistele... Privindu-le, uităm o clipă că întîmplarea despre împăratul care nu putea să adoarmă din cauza zgomotului asurzitor ce-l făcea cascada zugrăvită pe peretele odăii lui de dormit, este doar o simplă legendă. Căci, sub acul maestru al Nataliei Deleanu, prind viață și grai toate lucrurile aflate în preajma omului — pensulele de scris și sulurile de hîrtie chinezească, bronzurile vechi, porțelanurile și lacurile decorate, se leagănă-n soare bananii și tamariscul vieții veșnice, țipă păsările și clipocesc apele...

Întîlnirea cu opera, atît de specifică, a Nataliei Deleanu din Brăila ne declanșează o disponibilitate sufletească specială de receptare, cerîndu-ne să fim sinceri față de operă și de creatoare, la fel cum simțim că, la rîndul ei, a fost ea însăși sinceră față de tema și mijloacele artistice pe care și le-a ales.

Ileana Hogea-Velișcu

debut

constantin georgescu

Copacul

Copacul a murit, spuneau trecătorii
Fără frunze, bicele crengilor subțiri
se balansau...
Se balansau
niciodată mai departe de amintirea pasului uriaș
făcut cu părul lui des, mirosind a zăpadă și a cintec,
sub cerul limpede, de primăvară,
spre tine,
in marea, minunata furtună care trecuse.
E mort, ai spus și tu
trecînd pe lîngă mine fără să mă recunoști,
părîndu-ți dezbrăcată, fără culorile mele
și fără energia aceea foșnitoare...
Frunzele mele căzute — ochi,
ginduri, gesturi, mici cîrlige
agățîndu-se de tălpile tale puternice
și indiferente.
Fără mine ești și nu știi...
Nu știi că eu am rămas în urmă
privindu-ți silueta sigură și robustă
alături de forma aceea pipernicită,
din ce în ce mai pipernicită
pe care crezi,
mai crezi
că sînt eu.

De pe acum știu

Prin acest ghem de întuneric, rostogolindu-mă
ca o bilă pe nenumărate jgheaburi
planînd în aerul scurt dintre sfîrșituri
și începuturi
Spații și timpuri nesesizate închise în lucruri
și cuvinte care pot însemna mai mult.
Sania care mă duce prin zăpada vieții
și istoria care mă însoțește din urmă
ca o oștire
Pretenția mea este că această direcție
constituie doar un vas comunicant
o tulpină care nu poate ajunge decît
în același cer
Mă doare rădăcina adîncă
plecată dintr-o inimă care nu mai bate
demult.
Orașele de ginduri în care locuiesc cuvintele
și frazele lungi înșiruite pe străzi
vor fi spuse de mine !
Prin acest ghem de întuneric osificat
prin acești plămîni inconștienți care știu bine
să respire
De pe acum,
o, de pe acum știu ce înseamnă lumina.

Distanță nesfîrșită

Să nu fie nimic înaintea mea
Să nu am nici măcar certitudinea vidului.
O groapă orizontală plină cu timp să-mi fie
viitorul.
Și gîndul meu să-ți fie alături etern
ca o toartă de amforă plină cu secole,
ca o planetă acoperită de continente
și oceane limpezi
Să fie o pasăre adormită în zbor
ca o săgeată nemișcată în viteza ei trecînd
prin tine.
Ca un glonte cu urme de cămașă
să cadă în adîncul trupului tău.
Un viscol să fie
pe care mîinile tale să-l presare pe un singur
drum.
Un tub de sticlă să fie drumul și viața mea
mercurul rece
care să împingă distanța nesfîrșită
cîmpie fără iarbă și fără pămînt
din inima ta.

Undeva...

Fumuri subțiri străbat anotimpurile
și porii magnetici ai epidermei sorb ceva
din esența
unui ceai în care gîndurile și ochii
sînt atomii inoxidabili ai banalei linguriță.
Ceva trebuie să se dizolve întotdeauna
Virtejuri fierbinți vor mătura punctul care va
deveni
mai lucios, mai important,
aproape un punct de reper.
Mă voi roti pe axul meu reinventînd ziua
și noaptea
și voi topi amintirile
și viitorul.
Voi topi copacul, cu toate frunzele, fruct
după fruct,
pînă cînd îmi va veni și mie rîndul, undeva
încetînd să mai fiu.

POEȚI ȘI CENACLURI

alexandru ciocîlteu

Visînd

Oameni
și o nouă lumină,
cortegiu de case
altele în celelalte,
și dimineața ucigașă.
Visam că merg
și chiar mergeam,
iar strada îmi pare frumoasă
visînd că-mi amintesc de tine.
Imaginația bolnavă,
igienică, necesară unei noi
invitații !
Să stăm la fereastră, iubito !
(lumina torențială
în care abia întrezăresc
acele zile,
povestea minunată,
acea primăvară,
tu...)

Sînt în fereastră
— e vremea pleoapelor lăsate
un ochi pe care pămîntul
nu catadicsește
să-l primească.

maternă
care ne cuprinde,
bieți copii
cu gîndurile,
cele fără sfîrșit.

Fără sfîrșit

Marea taină
între brațele mamei
și ale țărinei —
— plutim,
urcăm și coborîm,
o joacă —
aurita cale
cu zîmbetul pe buze.
Mîini întinse
întru împărtirea durerii
de a mai fi încă
în această lumină

Trepte

Ce să-ți mai spun ?
Ce să-mi mai mint ?
Ți-s rînduite
zîmbete
gînduri,
ridicol,
îmbrățișări,
îndoieli
durere.
Deopotrivă.
Trepte în noapte.

nicolae baboi

Extaz

Musafir al splendorilor,
alerg învolburat,
dibuind o cărare
printre colinele gîndului,
din ziua ce-și trăiește ametită
inutila trenă cenușie,
în crinolinele nopții.
Și veghea de cristal
mai dulce-i decît visul.
Cum m-am tulburat
de mîlul fin al orei,
cum se-mbulzesc sevele
teritoriile cotropite în trecerea
prin sărbătorile lutului.
E numai clocotire de bucurie
în tăcerile de fum
din drumul spre mare,
beat de extaz,
un fluviu de cuvinte
își caută matca.

Statui într-o lacrimă

Amiază,
se desfoliază norii
în arome de trandafir și mirt.
Ești în picioare,
amețit de revărsarea verii de smarald
și umbre de gips îți picură din gene
ca niște îngeri
ce-au ros legăturile cu raiul.

Au ieșit vînturile promontoriilor
din cușca lor de calcar —
subtilă alunecare
a tristeților limpide
peste rumoarea orașului
ce-și devoră nesățios spaimele.
Privești prin lentilele picăturilor,
boabe de suflet
născute din tine.

Navigări

Ținut al memoriei,
rătăcesc de-a lungul fiordurilor tale
fără cărți de navigație,
doar barca amintirii
și visla.
O, memorie,
stol de păsări albe și negre,
supraviețuitoare ale furtunilor
tinjind după țăria țărmului de piatră,
după faleza de liniște.

Să trec, o, memorie,
peste munții tăi care se lovesc în capete,
înșelind ochiul veșnic deschis
al leilor ce-adastă
la poarta voluptăților tale.

De-aș găsi cale prin labirintul miraculos,
cărarea ce urcă — platourile
unde voi dansa
la saturnaliile fulgerului.

Pietre

Mai cădea din cînd în cînd
cîte-o liniște ;
le-adunam, una cîte una,
în pumni,
ne lipeam obrazul de ele,
le aruncam în sus,
ne jucam cu bucățile mici
făcînd tăcerile să zornăie
lovindu-se una de alta.

Pygmalion

Erai fără să existi...
Tu
ești iubita din poezii,
ești Ea.
Te-am adunat
din plutirea ta
imaterială
printre cuvinte.
Ți-aș da viață
cu suflarea mea,
acum întrupato
și mă tem
că ai să existi
fără să fii.

TEATRU

Un turneu de prestigiu

● Aflat deja la al doilea turneu în București, Teatrul Național din Craiova reușește să se impună ca o scenă de primă mărime și importanță în fenomenul teatral de azi. Prezența în Capitală a trupei craiovene a avut un aer sărbătoresc, s-a produs în fața unui public numeros și entuziast, care a înregistrat-o ca pe un eveniment artistic pe care l-am dori mai des pe scenele noastre. Succesul teatrului craiovean începe cu alegerea repertoriului, cu respectul pentru clasici și interesul pentru dramaturgia contemporană, mizează pe varietatea de genuri și pe inventivitatea regizorală. Nu, în ultimul rînd, ar trebui relevate locul și rolul actorilor în reușita spectacolelor — există la Craiova o trupă de tradiție, bine închegată, care își înțelege funcția, deopotrivă cu seriozitate și pasiune, dornică să se afle în linia întîi a mișcării teatrale. După ce cuceriseră Capitala cu **Unchiul Vanea** și **O scrisoare pierdută**, ambele în regia lui Mircea Cornișteanu, craiovenii plusează (și cîștigă) pe două piese de succes, de data aceasta invitîndu-i pe Silviu Purcărete și Cristian Hadjiculea să monteze aici **Piticul din grădina de vară** și **Mobilă și durere.**

Spectacol de atmosferă, construit cu dramatism și sensibilitate, păstrînd nealterată lumea cehoviană, **Unchiul Vanea** este una dintre cele mai reprezentative montări din ultimul timp, un Cehov așa cum ni l-am imaginat și cum am dori să rămînă, neagresat de interpretări abuzive ori de superficialitate (scenografia Ștefaniei Cenean creează un cadru misterios, învăluit, al tensiunilor psihologice care eșuează în plictiseală, resemnare și împăcare cu rosturile triste ale lumii).

Pe o viziune nonconformistă este concepută **O scrisoare pierdută**, noua montare aducînd o altă lumină, mai rece, mai pătrunzătoare, asupra mașinației politice a vremii (scenografia lui Vasile Buz permite evidențierea unor raporturi complexe între personaje, unor sugestii interesante și nu tocmai la îndemînă vizînd lumea caragialiană).

Special din punct de vedere al creației artistice, **Piticul din grădina de vară** a lui D. R. Popescu este în primul rînd un spectacol al efectelor, tehnicilor și modalităților regizorale capabile să confere dramatism și emoție unui text axat pe ideea triumfului vieții, a sacrificiului și credinței în puritate, adevăr și aspirație spre suprema frumusețe a ființei umane. Silviu Purcărete speculează cu inteligență și ingeniozitate partitura, folosind, într-o demonstrație totală de artă teatrală, trupa de actori, figurația, spațiul scenic, luminile (excelent Vadim Levinschi), funcționalitatea scenografiei, nu lipsită de metaforă (din nou Ștefania Cenean imaginează un fel de „azil de noapte" drept cadru pentru derularea tragicului existențial, grotescului ori atmosferei mitice), permițînd unor actori de talent (ca Tudor Gheorghe, Diana Gheorghian, Mirela Cioabă, Leni Pinția-Homeag) să ofere adevărate recitaluri interpretative.

Colectivul Naționalului craiovean nu este mai puțin dotat pentru comedie. O dovedește varianta spectaculoasă a piesei lui Teodor Mazilu, **Mobilă și durere,** în direcția scenică plină de vervă a lui Cristian Hadjiculea, un profesionalist al tablourilor tragi-comice. Sala freamătă, actorii simt pulsul și receptivitatea publicului, a cărui nevoie de comedie autentică este răsplătită prin evoluții de har și forță (scenografia lui Valeriu Penișoară-Ștegaru asigurînd privirea ironică, din interior, copleșitoare, asupra farsei care se consumă pe scenă în culori tari și usturătoare).

„Ieșirea în lume" a Naționalului craiovean a impus atenției lumii teatrale actori de mare talent și disponibilitate care merită consemnați cu bucuria și respectul pentru seriozitatea și îndelungata muncă de a ajunge la aceste performanțe artistice, detașîndu-se Ilie Gheorghe (explozivul **Sile**), Valer Dellakeza (minunatul **Vanea**), Tamara Popescu (temperamentala **Zoe**), Tudor Gheorghe (complicatul **Pasăre**), Diana Gheorghian, Valentin Mihali, Nae Gh. Mazilu, Valeriu Dogaru, Remus Mărgineanu, Ion Colan...

Teatrul Național din Craiova reușește un turneu de prestigiu în fața publicului bucureștean, un tur de forță prin dramaturgia clasică și contemporană, atrăgînd interesul și admirația specialiștilor, ale iubitorilor de teatru, a cărui muză va fi zîmbit, venerată.

Carmen Firan

mapamond

O floare galbenă

JULIO CORTÁZAR

Pare o glumă, dar sîntem nemuritori. O știu prin excludere, o știu fiindcă-l cunosc pe unicul muritor. Mi-a depănat povestea lui într-un bistrou de pe strada Cambronne, atît de beat că nu-i venea deloc greu să spună adevărul, chiar dacă patronul și clienții obișnuiți de la bar rideau de se prăpădeau. La mine a văzut pesemne un fel de interes zugrăvit pe chip, pentru că s-a apropiat hotărît și pînă la urmă ne-am oferit luxul unei mese într-un colț unde se putea bea și vorbi în liniște. Mi-a povestit că era pensionar, că lucrase la primărie, și că nevastă-sa plecase la părinți pentru o vreme, un mod ca oricare altul de a recunoaște că îl părăsise. Tipul nu era deloc bătrîn, nici ignorant; avea fața uscată și ochi de tuberculos. Realmente bea ca să uite, și o proclama începînd de la al cincilea pahar de vin roșu. Nu i-am simțit mirosul acela care este firma Parisului, dar pe care se pare că-l captăm doar noi străinii. Și avea unghiile îngrijite, și nici un pic de mătreață.

Mi-a povestit că în autobuzul 95 văzuse un băiat cam de treisprezece ani, și că de cum i-a aruncat o privire a descoperit că semăna mult cu el, sau cel puțin cu amintirea pe care o avea despre sine la vîrsta aceea. Încetul cu încetul a recunoscut că îi semăna întru totul, chipul și mîinile, șuvița ce-i cădea pe frunte, ochii foarte depărtați, și mai cu seamă timiditatea, felul în care se refugia într-o revistă cu anecdote, gestul de a-și netezi părul peste cap, stingăcia fără leac a mișcărilor. Îi semăna atît de mult că aproape îi veni să rîdă, dar cînd băiatul coborî la Rue de Rennes coborî și el, dîndu-i plasa prietenului ce-l aștepta la Montparnasse. Căută un pretext să intre-n vorbă, îl întrebă de o stradă și auzi, de acum fără surpriză, o voce care era vocea lui din copilărie. Băiatul mergea tocmai spre strada aceea, și făcură timid împreună cîțiva zeci de metri. La un moment dat se pogorî asupră-i un fel de revelație. Nu se putea explica nimic, dar era ceva care n-avea nevoie de explicație, care devenea confuz sau stupid cînd se încerca — așa ca acum — o explicație.

Pe scurt, făcu în așa fel încît putu cunoaște casa băiatului, și cu prestigiul pe care i-l dădea un trecut de instructor de cercetași își croi drum spre fortăreața fortărețelor, un cămin francez. Dădu peste o mizerie demnă și o mamă îmbătrînită înainte de vreme, un unchi pensionar, două pisici. Nu i-a fost apoi deloc greu să-l convingă pe un frate de-al lui să i-l încredințeze pe fiul său, care mergea pe paisprezece ani, iar cei doi băieți se împrieteniră. Începu să vină în fiecare săptămînă acasă la Luc ; mama îl primea cu cafea fierbinte, vorbeau de război, de ocupație, și de asemenea de Luc. Ceea ce se ivise ca o revelație se organiza geometric, prindea încet acel contur vădit pe care oamenilor le place să-i numească fatalitate. Era posibil chiar s-o formuleze cu cuvintele de toate zilele : Luc era din nou el, nu exista moarte, toți eram nemuritori.

— Toți nemuritori, domnule. Gîndiți-vă numai, nimeni n-a putut s-o dovedească și mi-a fost sortit mie, într-un 95. O mică eroare în mecanism, o adîncitură a timpului, un avatar simultan în loc de consecutiv. Luc ar fi trebuit să se nască după moartea mea, și în schimb... Lăsînd la o parte extraordinarul hazard de a-l fi întîlnit într-un autobuz. Cred că v-am mai spus, a fost un fel de siguranță absolută, fără cuvinte. Asta era și gata. Dar apoi începeau îndoielile, fiindcă în cazuri din astea te consideri prost sau te-apuci să iei tranchilizante. Și împreună cu îndoielile, spulberîndu-le una cîte una, demonstrațiile că nu greșisem, că nu exista nici un motiv de îndoială. Ceea ce o să vă spun acum stîrnește cel mai tare rîsul imbecililor de colo, cînd uneori mi se năzare să le povestesc. Luc nu numai că era eu încă o dată, ci avea să și fie ca mine, ca acest biet nefericit care vă vorbește. Era de-ajuns să-l vezi jucîndu-se, căzînd în așa fel încît mereu se lovea rău, scrîntîndu-și un picior sau dislocîndu-și o claviculă, era de-ajuns să-i vezi sentimentele de o rară sensibilitate, îmbujorarea care-i aprinde fața de cum îl întrebai ceva, orice. Mamei sale, în schimb, tare-i mai plăcea să vorbească, povestea fel de fel, chiar dacă băiatul era de față și murea de rușine, intimitățile cele mai incredibile, istoria cu primul dinte, desenele de la opt ani, bolile... Femeia aceea cumsecade nu bănuia nimic, bineînțeles, și unchiul juca șah cu mine, eu făceam parcă parte din familie, chiar le-am și împrumutat odată banii ca s-o scoată la capăt pînă la sfîrșitul lunii. Mi-a fost ușor să aflu trecutul lui Luc, era de-ajuns să strecor întrebări printre subiectele care-i interesau pe bătrîni : reumatismul unchiului, bolile portăresei, politica. Am cunoscut astfel copilăria lui Luc, printre mișcări de șah la rege și considerații despre prețul cărnii, și astfel demonstrația s-a înfăptuit fără greș. Dar înțelegeți-mă, și între timp să mai comandăm de băut : Luc eram eu, ceea ce fusesem eu în copilărie, însă nu vă închipuiți că era o copie. Mai curînd o imagine analogă, înțelegeți, adică eu la șapte ani îmi dislocasem o mînă iar Luc clavicula, și la nouă avusesem eu pojar și el scarlatină, și pe deasupra mai intervenea și istoria, domnule, pe mine pojarul mă ținuse cincisprezece zile, pe cînd Luc se însănătoșise în patru, progresele medicinii și altele. Totul era analog și de aceea, ca să vă dau un exemplu, se putea prea bine ca brutarul din colț să fie o reîncarnare a lui Napoleon, și el să n-o știe fiindcă ordinea n-a fost schimbată, fiindcă nu se va putea niciînd pomeni cu adevărul într-un autobuz ; dacă ajunge însă în vreun chip să-și dea seama de acest adevăr, ar putea pricepe că l-a repetat și-l repetă pe Napoleon, că saltul de la spălatul vaselor la condiția de patron al unei mari brutării din Montparnasse este același cu cel din Corsica la tronul Franței, și că scormonînd încet în povestea vieții lui ar găsi momente care corespund campaniei din Egipt, consulatului sau celui de la Austerlitz, ba chiar și-ar da seama că ceva o să i se întîmple cu brutăria peste cîțiva ani, și că va sfîrși într-o Sfîntă Elena care poate fi o odăiță la un etaj șase, dar tot învins, tot înconjurat de apa singurătății, tot mîndru de brutăria lui care a fost ca un zbor vulturesc. Dumneavoastră vă dați seama, nu ?

Eu îmi dădeam seama, dar i-am spus că în copilărie toți avem boli tipice la un anumit soroc, și că aproape toți ne rupem ceva jucînd fotbal.

— Da, știu, nu v-am vorbit decît de coincidențele vizibile. De pildă, faptul că Luc semăna cu mine n-avea importanță, deși a avut pentru revelația din autobuz. Cu adevărat importante erau secvențele, și aceasta e greu de explicat pentru că ține de caracter, de amintiri vagi, de istorii din copilărie. Pe vremea aceea, vreau să spun cînd eram de vîrsta lui Luc, trecusem printr-o perioadă plină de amărăciune care a început cu o boală interminabilă, apoi în toiul convalescenței m-am dus să mă joc cu prietenii și mi-am rupt un braț, și abia scăpat de povestea asta m-am îndrăgostit de sora unui coleg și-am suferit cum se suferă cînd nu ești în stare să privești în ochi o fată care-și bate joc de tine. Luc s-a îmbolnăvit și el, convalescent fiind îl invitară la circ și cînd a coborît treptele și-a luxat o gleznă. Puțin mai tîrziu maică-sa l-a surprins într-o seară plîngînd lîngă fereastră, cu o batistuță albastră în mînă, o batistă care nu era din casă.

Cum pe lumea asta cineva trebuie să joace rolul celui care contrazice, i-am spus că iubirile copilărești sînt complementul inevitabil al căzăturilor și aprinderilor de plămîni. Am recunoscut însă că povestea cu avionul era altceva. Un avion cu elice cu arc, pe care i-l adusese de ziua lui.

— Cînd i l-am dat mi-am amintit iar de acel *Meccano* pe care mama mi-l dăruise la paisprezece ani, și de ce mi s-a întîmplat. Stăteam în grădină, cu toate că se apropia o furtună de vară și se auzeau deja tunetele, și mă apucasem să montez o macara pe masa din pavilion, aproape de poarta ce da spre stradă. Cineva mă strigă din casă și a trebuit să intru înăuntru o clipă. Cînd m-am întors, cutia cu *Meccano* dispăruse și poarta era deschisă. Strigînd disperat am dat fuga în stradă unde nu se mai vedea nimeni, și chiar în clipa aceea căzu un fulger pe casa de peste drum. Toate astea s-au petrecut ca într-un singur act, și eu mi-l aduceam aminte pe cînd îi dădeam avionul lui Luc și el îl privea cu aceeași fericire cu care eu mă uitasem la *Meccano*. Maică-sa veni să-mi aducă o ceașcă de cafea și schimbam tocmai cuvintele obișnuite cînd auzirăm un strigăt. Luc alergase la fereastră de parc-ar fi vrut să se arunce în gol. Avea fața albă și ochii plini de lacrimi, izbuti să bîiguie că avionul își deviase zborul, strecurîndu-se prin fereastra deschisă. Auzirăm țipete undeva mai jos, unchiul intră în fugă pentru a ne anunța că era un incendiu la casa de peste drum. Înțelegeți acum ? Da, mai bine să bem încă un pahar.

Apoi, fiindcă tăceam, omul spuse că a început să se gîndească numai la Luc, la soarta lui Luc. Maică-sa îl îndemna să urmeze o școală profesională, ca să-și croiască, modest, ceea ce ea numea drumul în viață, dar drumul acesta era deja deschis și numai el, care n-ar fi putut vorbi fără ca lumea să-l ia drept nebun și să-l despartă pentru totdeauna de Luc, le putea spune mamei și unchiului că totul era zadarnic, că orice-ar face rezultatul avea să fie același, umilința, rutina lamentabilă, anii monotoni, eșecurile ce tocesc treptat hainele și sufletul, refugiul într-o singurătate dușmănoasă prin vreun bistrou de cartier. Dar mai rău decît orice nu era destinul lui Luc ; cel mai rău era că Luc va muri cînd îi va suna ceasul și alt om va repeta făptura lui Luc și propria sa făptură, pînă cînd va muri pentru ca alt om să intre la rîndu-i în horă. Luc aproape că nu-l mai interesa ; noaptea, insomnia i se proiecta în viitor spre alt Luc, spre alții care se vor numi Robert sau Claude sau Michel, o teorie a infinitului cu niște bieți amăriți repetînd fără voie aceeași făptură, încredințați de neîngrădirea lor și de liberul lor arbitru. Omul avea beția tristă, nu era nimic de făcut.

— Acum rîd de mine cînd le spun că Luc a murit după cîteva luni, sînt prea proști ca să priceapă că. Da, nu mă priviți și dumneavoastră cu ochii mari. A murit după cîteva luni, la început a fost un fel de bronsită, așa cum eu la vîrsta lui avusesem hepatită. Pe mine m-au internat în spital, dar mama lui Luc s-a încăpățînat să-l îngrijească acasă, și eu veneam aproape zilnic, uneori îmi luam cu mine și nepotul să se joace cu Luc. Era atîta sărăcie la ei, încît vizitele mele erau o consolare în toate sensurile, tovărășia pentru Luc, pachetul cu scrumbii sau prăjitura cu caise. Se obișnuiră să cumpăr eu medicamentele, după ce le-am vorbit de o farmacie unde mi se făcea o reducere specială. Pînă la urmă m-au acceptat ca infirmier al lui Luc, și vă imaginați că într-o casă ca aceea, unde medicul vine și pleacă fără să arate prea mare interes, nimeni nu-și dă seama dacă simptomele finale coincid într-adevăr cu primul diagnostic... De ce mă priviți așa ? Am spus ceva ce nu se cade ?

Nu, nu spusese nimic ce nu se cădea, mai ales avînd în vedere cît băuse. Chiar dimpotrivă, numai dacă-mi imaginam ceva oribil moartea bietului Luc dovedea că oricine înzestrat cu imaginație poate începe o istorie fantezistă într-un autobuz 95 și să-i pună capăt lîngă patul unde trage să moară un copil. I-am spus-o, pentru a-l liniști. Rămase o clipă cu ochii pierduți în gol, înainte de a vorbi iar :

— Mă rog, cum doriți. Adevărul e că în săptămînile de după înmormîntare am simțit pentru prima oară ceva care se putea asemui cu fericirea. Mai veneam încă adesea în vizită la mama lui Luc, îi aduceam un pachet de biscuiți, dar nu-mi mai păsa de ea sau de casă, eram parcă sufocat de certitudinea minunată de a fi primul muritor, de a simți că viața mi se degrada încet de la o zi la alta, de la un pahar de vin la altul, și că pînă la urmă avea să se termine, oriunde și în orice moment, repetînd pînă la sfîrșit destinul vreunui necunoscut mort cine știe pe unde și cînd, dar eu aveam să fiu mort într-adevăr, fără un Luc care să intre-n horă pentru a repeta stupid o viață stupidă. Înțelegeți-mi această senzație de plenitudine. Invidiați-mă pentru atîta fericire, cît a durat.

Căci, pesemne, nu durase. Bistrou și vinul ieftin stăteau mărturie, și ochii aceia unde străluce o febră ce nu ține de trup. Și totuși trăise cîteva luni desfătîndu-se în fiecare clipă de mediocritatea-i cotidiană, de eșecul căsniciei, de prăbușirea la cincizeci de ani, sigur de mortalitatea lui inalienabilă. Într-o zi, traversînd grădina Luxemburg, văzu o floare.

— Era la marginea unui răzor, o floare galbenă oarecare. Mă apropiasem să aprind o țigară și mi-a atras atenția. Am simțit ceva de parcă floarea m-ar privi și ea, un fel de apropiere, cum se întîmplă uneori... Știți doar, oricine poate simți acel ceva ce se cheamă frumusețea. Întocmai. floarea era frumoasă, o floare minunată. Și eu eram condamnat, eu aveam să mor într-o zi pentru totdeauna Floarea era frumoasă, vesnic vor exista flori pentru oamenii ce vor veni pe lume. Deodată, am înțeles neantul pe care-l considerasem liniștea, ultima verigă a lanțului. Eu voi muri, iar Luc murise deja, nu va mai exista niciodată o floare pentru cineva ca noi, nu va exista nimic, absolut nimic, și neantul era asta, că nu va mai exista niciodată o floare. Chibritul aprins mi-a fript degetele. În piață am sărit într-un autobuz care mergea nu știu unde și-am început să mă uit fără rost, să mă uit la tot ce se vedea pe stradă și la tot ce se afla în autobuz. Cînd am ajuns la capăt, am coborît și m-am urcat în alt autobuz, care ducea în suburbii. Seara întreagă, pînă s-a întunecat de tot, m-am suit și m-am dat jos din autobuze gîndindu-mă la floare și la Luc, căutînd printre călători pe cineva care să semene cu Luc, cineva care să semene cu mine sau cu Luc, cineva care ar putea fi eu încă o dată, cineva pe care să-l privesc știind că eram eu, și apoi să-l las să plece fără să-i spun nimic, aproape ocrotindu-l ca să-și ducă mai departe biata-i viață stupidă, absurda lui viață ratată spre altă absurdă viață ratată spre altă absurdă viață ratată spre altă...

Am plătit.

În românește de
Tudora Șandru Olteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **FĂRĂ ÎNDOIALĂ, „MISSISSIPPI BURNING"** (Mississippi în flăcări) este un film despre care se vorbește și se va vorbi încă multă vreme. Realizat de regizorul englez Alan Parker, pe un scenariu de Chris Gerolmo, filmul readuce în memoria spectatorilor povestea unei crime odioase pe care Ku-Kux-Klanul a săvîrșit-o în anii '60 într-un sat de lîngă Philadelphia. Victimele au fost trei tineri studenți americani, Michael Schwarner, James Chaney și Andrew Goodman, participanți la lupta împotriva segregației rasiale. Cititorii pot găsi o relatare detaliată a acestei crime în volumul V.P. Borovička : „Știți la cît apune soarele, domnule general ?", cap. 8 „Vara fierbinte a «libertății»", în românește de Nicolae Nicoară, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982.

Realizatorii filmului s-au străduit să fie cît mai veridici. Pentru aceasta au inclus în film secvențe realizate în anii '60 în timpul funerariilor celor trei și au păstrat numele membrilor clanului ucigaș care i-a lînșat pe cei trei și care au ajuns după gratii abia la trei ani de la comiterea crimei. De altfel, filmul ne atrage atenția asupra faptului că asasinarea celor trei a avut loc la scurt interval după ce Congresul S.U.A. a adoptat, la 2 iulie 1964, „Civil Rights Bill", o lege care interzice orice formă de discriminare rasială !

Acțiunea filmului se bazează pe disputele celor doi agenți F.B.I. antrenați în elucidarea cazului. Tînărul agent Ward (interpretat de Willem Defoe), care provine din Nord, este de părere că legea este una pentru toți, în timp ce colegul său Anderson (interpretat de Gene Hackman), sudist, consideră că ura rasistă a existat și trebuie să existe !

Partea slabă a filmului lui Parker constă în faptul că i-a eliminat aproape total pe cei trei studenți. Acest fapt i-a permis criticului Brent Staples de la „Times" să afirme că, procedînd așa, Alan Parker „a înșelat adevărul".

● **PROZATORUL ȘI ILUSTRATORUL JAPONEZ MITZUMANA ANNO** a publicat de curînd volumul intitulat „Pălăria roșie", reprezentînd continuarea cărții anterioare, „Poveste din zaharnită". Cele două cărți au văzut lumina tiparului în Editura Dowaya și fac parte din multele titluri pe care editurile nipone le consacră tematicii non fiction pentru copii.

Cartea lui Mitzumana Anno se remarcă prin perfecta concordanță între relatarea prozatorului și poezia ilustrațiilor. De altfel, în anul 1984 Mitzumana a fost distins cu Premiul H. C. Andersen pentru ilustrațiile excelente realizate, iar în anul 1988 i s-a atribuit „Ordinul culturii" al Japoniei.

În „Pălăria roșie" cititorul este captivat de întîmplarea axată pe posibilitățile infinite de a combina albul cu roșul, acestea fiind sub formă de... pălării ! Cartea, care trezește imaginația și incită la o poziție activă, intenționează să-l conducă pe tînărul cititor spre o gîndire logică, abstractă, creatoare.

● **KRZYSZTOF PENDERECKI, MARELE COMPOZITOR POLONEZ,** este autorul a trei opere : **„Diavolii din Loudon"**, comandată de Rolf Lieberman pentru Opera de Stat din Hamburg pentru a deschide cea de a 45-a ediție (1969) a Festivalului mondial „Societatea internațională pentru Muzică", **„Raiul pierdut"**, după Milton, comandată de Opera din Chicago pentru cea de a doua sută aniversare a proclamării independenței Statelor Unite și, în fine, **„Masca neagră"**.

Libretul acestei ultime opere are la bază o piesă într-un act de Gerhard Hauptmann. Acțiunea este plasată, ca și în primele două opere, în secolul al XVII-lea, care, se pare, îl atrage mai mult deosebit pe compozitor. Opera „Masca neagră" a fost prezentată la Festivalul muzical „Primăvara la Praga", prilej cu care Penderecki a răspuns la întrebările unui reporter al săptămînalului praghez „Tvorba" (Creația).

— Care este în „Masca neagră" raportul dv. cu tradiția muzicală europeană ?

— În „Masca neagră" un rol important îl joacă muzica secolului al XVII-lea, de pildă dansul de epocă sau coralul protestant. Pe alocuri ele apar în forma originală, alteori prin intermediul transformărilor compoziționale moderne.

— Considerați că ar fi posibil să părăsiți tradiția europeană pentru a vă lega de una extra-europeană, de una orientală, de exemplu ?

— Neg această posibilitate. Cochetăria cu Orientul o consider superficială. Ca pe ceva banal. Pentru a pătrunde într-o cultură străină ar fi nevoie de douăzeci de ani de viață, de însușirea limbii, a moralei, filozofiei și nu doar de o excursie de o lună la Kathmandu...

● **„FILMUL ȘI REVOLUȚIA" ESTE GENERICUL** sub care va fi prezentată colecția de 24 filme franceze și străine realizate între anii 1919 și 1988, avînd ca temă Marea Revoluție Franceză, de la care se împlinesc două sute de ani. Dintre filmele anilor '20 și '30 au fost alese pentru a fi prezentate publicului, între altele, peliculele : „Napoleon" (în regia lui Abel Gance), „Patrusprezece iulie" (René Clair), „Dacă mi-ar povesti despre Versailles" (Sacha Guitry), „Danton" (Andrzey Wajda), „Noapte la Varennes" (Ettore Scola).

După cele 24 filme selecționate au fost realizate cîte 700 copii, care au fost subtitrate în șase limbi de largă circulație internațională.

● **A LUAT SFÎRȘIT PRIMUL CONGRES AL SCRIITORILOR DIN ȚĂRILE ÎN CARE SE VORBEȘTE LIMBA PORTUGHEZĂ.** El s-a desfășurat la Lisabona și a întrunit participarea a 70 de scriitori din Angola, Brazilia, Guineea-Bissau, Republica Capului Verde, Mozambic, Portugalia și Sao Tomé și Principe.

Pe parcursul celor trei zile cît a durat congresul, participanții au dezbătut probleme legate de situația literaturii din țările pe care le-au reprezentat și au căzut de acord să realizeze un fond bibliografic al literaturii din țările lor. De asemenea, au hotărît să se întîlnească în congrese similare o dată la doi ani. Viitorul congres, care va avea loc în anul 1991, va fi găzduit de Brazilia.

MERIDIANE EMINESCIENE

RECEPTAREA ÎN UNIVERSALITATE

Recunoașterea mondială a geniului tutelar al poeziei românești rezidă, cum e și firesc de altfel, în proiectarea efigiei sale în conștiința umanității.

De peste un secol, M. Eminescu a devenit unul dintre **subiectele** predilecte ale celor mai reputate enciclopedii și dicționare editate pe diverse meridiane ale lumii. Dar prima enciclopedie care l-a menționat, și nu întîmplător, a fost una germană. În articolul intitulat **Rumänische Sprache und Literatur,** publicat în **Konversations — Lexikon Brockhaus** (Leipzig, 1878), Titu Maiorescu informa străinătatea asupra lui Eminescu, „cel mai de seamă dintre tinerii poeți" ai țării sale. Doi ani mai tîrziu, mentorul „Junimii" îl propulsa din nou în actualitatea vieții literare germane, la acea dată prin intermediul popularului **Kleines Konversations — Lexikon Brockhaus,** subliniind că Alecsandri și Eminescu erau „cei mai buni poeți români" și nu numai ai timpului lor. În sfîrșit, în 1887, același Maiorescu semna primul articol rezervat poetului român, articol inserat în **Konversations — Lexikon Brockhaus** într-un moment cînd autorul **Luceafărului** nu mai era un necunoscut în Germania.

Șase ani mai tîrziu, Eminescu era readus în actualitatea vieții literare germane de o nouă ediție a Brockhausului, chiar dacă Maiorescu nu-și modificase articolul în spiritul afirmațiilor avansate în 1889, potrivit cărora „literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui". Abia în 1897, în articolul pe care i-l consacra cunoscutul **Meyers Konversations — Lexikon** se recunoștea, în mod tranșant, că Eminescu era „cel mai mare liric român" și autorul unor versuri „admirabile", scrise pe un ton „preponderent elegiac satiric". Cel ce semna noul articol intitulat **Michael Eminescu** observa că poezia luată în discuție era fundamentată pe teme politice, religioase, morale și sociale, dezvăluind trăirile cuiva care exprima într-o formă elevată specificul național. În primul an al secolului nostru, o ediție jubiliară a lexiconului Brockhaus impunea încă o dată atenției spațiului cultural german creația poetică a fostului student berlinez.

Treptat, Eminescu s-a impus ca un subiect tradițional al enciclopediilor germane, iar prin intermediul acestora a ajuns să fie receptat și în alte spații literare. Căci, așa cum observa Richard Peter McKeon **(Encyclopaedia Britannica,** 1972), influența dicționarului Brockhaus asupra lucrărilor similare apărute în Europa sau America secolului al XIX-lea a fost mai mult decît notabilă, atît timp cît a stat la baza unor enciclopedii editate în Anglia, Franța, Italia, Rusia, S.U.A., Spania, Suedia, Olanda, Danemarca, Norvegia etc. Pentru noi, dicționarul Brockhaus, la care a colaborat chiar și Eminescu, era considerat o lucrare de referință fundamentală, cu atît mai mult cu cît România, observa cu nedisimulată tristețe Maiorescu, rămăsese încă „o țară despre care oricum se obișnuiește să te informezi numai din **Konversations — Lexikon".** Nici **Meyers Konversations — Lexikon** nu era mai puțin important. Aflat la München, Panait Cerna se grăbea să-l compulseze, pentru a-i comunica la 8 decembrie 1907 lui Maiorescu impresiile despre articolul rezervat lui Eminescu, articol în care, conchidea el, „notația despre operele și meritele lui, deși din cale afară de scurtă, nu iese din marginile adevărului".

În primele decenii ale secolului XX, efigia poetului național român a fost creionată de majoritatea enciclopediilor și dicționarelor germane, operîndu-se, odată cu noile realizări de ordin informațional și interpretativ, unele nuanțări sau inserții corective. O ediție din 1925, de pildă, a lexiconului Meyers atrăgea atenția asupra faptului că Eminescu era nu numai cel mai mare poet, dar și cel mai important gînditor român.

Patru ani mai tîrziu, același dicționar renunța la articolul pe care i-l consacrase încă din 1901 „celui mai mare liric român", precizînd însă, atunci cînd prezenta literatura română, că „perioada modernă este dominată de geniala personalitate a poetului M. Eminescu". Dar, în timp ce **Meyers Lexikon** proceda astfel, **Der Grosse Brockhaus,** dimpotrivă, îi consacra în 1930 un articol ce se diferența de tiparele inițiale. Autorul acestei noi proiecții enciclopediste reducea consemnările biografice în favoarea prezentării operei. Celebrul dicționar, după ce îl introdusese pentru prima dată în conștiința Europei, dar nu numai a ei, observa încă de la început că Eminescu „a creat, inspirîndu-se cu predilecție din poezia populară, și a făurit o limbă desăvîrșită. În poeziile lui, sesiza același comentator, în care alternează tristețea cu bucuria de a trăi, întîlnim uneori și creații folclorice precum «Doina», «Ce te legeni codrule», iar altele sînt lirice, ca «Floare albastră», «Singurătate»". Demonstrînd o bună cunoaștere a creației eminesciene, acela care încerca să schițeze acest crochiu portretistic considera că dintre toate poemele avute în vedere, „cele mai valoroase sînt cele de natură filosofică, în care răzbate pesimismul romantic, ca în «Mortua est», «Epigonii», «Satire», «Glossa», «Luceafărul»". Pertinenta prezentare se încheia cu sublinierea că „plastica descrierilor" este evidențiată și de lucrările în proză, precum romanul **Geniu pustiu,** nuvela **Sărmanul Dionis** etc. În 1932, **Der Grosse Herder,** după ce își informa cititorii că Eminescu este „poetul național român", remarca, fără a mai adăuga ceva, că „lirica sa, de o aleasă profunzime a gîndirii și frumusețe a formei, stă sub influența romantismului german ; cînd populară, cînd plină de cugetări, ea este adeseori învăluită de un pesimism maladiv". Reflecția finală, cea care privea pretinsul pesimism morbid al poetului, era o reiterare tardivă a unui clișeu ce făcuse cîndva epocă, pentru a fi apoi abandonat.

Modificările de ordin politic survenite după cel de-al doilea război mondial s-au repercutat, bineînțeles, și asupra receptării enciclopediste a poetului național român în spațiul literar german. Deocamdată, în 1956, **Der Neue Brockhaus,** editat între timp la Wiesbaden, menționa numai că Eminescu a fost unul dintre cei mai mari scriitori români. În schimb, **Meyers Neues Lexikon** (1963) renunța la ceea ce afirmase cîndva, supunînd opera eminesciană unei ușor perceptibile ablațiuni sociologiste, „modă" impusă unei anumite zone a Europei. Dintr-odată, Eminescu „cel mai mare poet român al secolului al 19-lea", deci nu dintotdeauna, era prezentat nu numai ca unul care a cunoscut filosofia lui Schopenhauer și Kant, precum și gîndirea budistă, dar mai ales ca interesat de „operele socialiștilor utopici și cele marxiste". În virtutea acestei revelații, „diagnosticul" fixat creației eminesciene era acela că ea „reflectă atît contradicțiile sociale ale timpului său cît și propriile lui căutări" — eșuate bineînțeles —, în vederea soluționării problemelor sociale și filosofice, „astfel încît, în lirica sa stau alături critica satirică violentă a claselor stăpînitoare și ideile pesimiste". „Cele mai importante poezii ale sale, considerau editorii din Leipzig, profunde ca trăire și cugetare («Epigonii», «Împărat și proletar», «Scrisori», «Luceafărul» ș.a.) au ridicat lirica românească la o valoare universală". Nici proza poetului nu era uitată, menționîndu-se doar că Eminescu a scris de asemenea nuvele filosofice («Sărmanul Dionis», «Cezara», «Geniu pustiu») și basme populare într-o formă artistică desăvîrșită". Cinci ani mai tîrziu, **Brockhaus Enzyklopädie** renunța la accentele sociologiste, opinînd că lirica poetului național român era reprezentată de poezia de dragoste și cea despre natură, aprofundate filosofic. Caracteristică pentru întreaga operă, se învedera în acel excurs enciclopedist, era resemnarea pesimistă, ce rezulta unei revolte neizbutite. „Apogeul artistic al acestei poezii, se afirma în continuare, este poemul «Luceafărul», unde întîlnim motive ale filosofiei lui Schopenhauer și ale basmelor indigene". Concluzia articolului era aceea că „Eminescu a devenit pentru lirica românească o călăuză, mai ales prin limba sa orientată puternic către creația populară". Noua ediție a dicționarului Meyers (1972) a păstrat articolul publicat în 1963, operînd, cum era și firesc, emendațiile necesare. Eminescu nu mai era prezentat ca un cunoscător al marxismului, ci ca un continuator al tradiției naționale și autor al unei poezii de o elevată valoare artistică. În anul următor, **Der Neue Herder** amintea doar nuvelele și basmele poetului, acela care a creat, înainte de toate, „o lirică de o formă desăvîrșită și un pesimism adînc". În sfîrșit, în 1983, după aproape nouă decenii de cînd se inserase în sumarul unei enciclopedii primul articol dedicat poetului român, **Meyers Grosses Taschenlexikon** menționa, fără a apela la vreo exemplificare, că opera „creatorului limbii literare românești [...] poartă amprenta culturii germane (a romantismului german printre altele și a filosofiei lui Schopenhauer) și se distinge prin armonia muzicală și prin bogăția de sentimente, gînduri și imagini".

Desigur, proiecția enciclopedistă a lui Eminescu nu s-a rezumat numai la considerațiile reținute în această incursiune preliminară. Dar, judecîndu-le în ansamblu, putem afirma că enciclopediile germane au reconstituit, în linii generale, adevărata efigie eminesciană. Apoi, nu trebuie uitat faptul că un dicționar provenit din aria literaturii germane a inclus în paginile sale primul articol dedicat galaxiei poetice eminesciene. În sfîrșit, încă din 1897, atunci cînd Europa abia afla de Eminescu, dicționarul Meyers recunoștea în cel ce crease **Glossa** pe „cel mai mare liric român". Același lexicon avea să releve, peste șase decenii și jumătate, că Eminescu a conferit, prin creația sa, o valoare universală poeziei românești.

Indiferent, însă, de aceste posibile observații, caracteristice reflectării enciclopediste în general, concluzia care se impune a fi evidențiată este aceea că lucrările de referință germane au contribuit, decisiv, la afirmarea universală a poetului care întruchipează identitatea națională a fiecărui român.

Gheorghe I. Florescu

ACASĂ ÎN LUNTRE

Meseria mea e să aud neauzitul. Iar rezistența ei stă în simplitate. De aceea, ziua în care nu fur o vorbă de la oameni o consider zi stearpă. Azinoapte, pe Dunăre, în imensitatea lumii, am fost calm și bun și fericit cîteva clipe. Nu-mi doresc desăvîrșirea lor ; ar fi să fie să chem diavolul. Și cine-o fi diavolul : eu ? tu ? el ? Sau făptura lumii cuprinzîndu-ne ? Ședeam în luntre, în fața unei case, în jurul meu se rătăceau palate de abur, o salcie ținea o barză la subțioară, iar greierii scormoneau cîmpia, frunzele, văzduhul și cerul. Dunărea mirosea a Dunăre intrînd în biserici, ca să depună la altar stropul de eternitate adunat dintr-o floare de nufăr, iar Luna mînca faguri de miere, stînd între două tulpini de floarea soarelui din curtea mică. „Ce faci în luntre" ? m-a întrebat un măcăleandru. Sorb sunete, i-am zis. Le amestec în mine și voi da la iveală un cîntec al pămîntului de-aici. Sînt dator asta bunicilor, părinților, fetei mele, bălților, cîmpiei și nopții acesteia. Cînd sînt la Dunăre sînt orgolios și instinctul, mai puternic și mai impulsiv decît rațiunea de-a fi om normal, mă împinge să fiu scriitor și să gîndesc metaforic. Aici, noaptea, mi se așterne pe inelar un degetar de aur. Îl răstorn în palmă și himerele vin să-mi bea sîngele.

Dimineața. Din nou în luntre. Dunărea agită păuni, depărtările atîrnă zidite în tăceri. Legănat de valuri, recitesc „Crimă și pedeapsă". Nu cu pasiune, ci cu spaimă. Dar trebuie să întrerup lectura. Pe podețul din fața cherhanalei, discută, fumînd, doi pescari : Savei și Iliaș. Sînt în combinezoane de lucru, cu cisme de cauciuc și se bucură de clipa de lenevie premergătoare ieșirii pe fluviu.

— Măi Savei, zice Iliaș, viața mea a luat un curs ciudat încă de la început. Căci, spre deosebire de alți copii, spre deosebire chiar de toți copiii din lume, eu n-am fost un copil precoce, am fost, din capul locului, un copil mărturisit normal.

— Ce înseamnă, se interesează Savei, să fii normal, aici pe Dunăre, și chiar pe malul ălălalt, în Bărăgan ?

— Păi, uite cum. Asta micu, anunță bunicul îngrozit, a căzut în cap de pe cal. Normal, răspundea tata. Sau : asta micu a furat țapul lui Beșleagă și l-a jugănit, dracu știe cum. Normal, suna din nou răspunsul. Deci, normal fiind eu și văzîndu-i pe cei ce mă decretau normal că beau vin cu oala, într-o bună zi am băut și eu un pahar și nu mi-a plăcut. Normal. Dar, pricepi idioțenia ? Dacă-mi plăcea, mai serveam unu, două, trei pahare, mi se făcea rău și scăpam. Nu, mie nu mi-a plăcut. Și, normal, m-am îndîrjit să-mi placă. Pînă-n ziua de azi.

— Păi asta-i bunacuviința vieții, zice Savei.

Sună ca un început de carte. Poate o voi scrie. Povestiri cu vin roșu. Prin litera ei va trebui să umble un tunet prelung. Vin roșu, o seară de tangouri și ecoul tinereții spulberate. Ecoul durabil. Dunărea, terasa Bărăganului, frigul din flori căutînd locuri neumblate de moarte. Sau foamea de-a visa scuturîndu-și buzele încărcate de rouă. S-auzi cum cad brătări din turnuri și nu ajung nicăieri. Ocoalele dulci ale inimii, mutîndu-se pe trupul lunii. Călcîi de înger călcînd din rană-n rană. Și cicatricele ca o dovadă că numai înfrîngerile se țin minte și că orice triumf (mă)dezorientează. Și o lumină culegînd din vinul poveștii violete de Parma. Și înțelepciunea de a nu judeca lumea după năzuințele tale, ci după vanitățile și plăcerile care o guvernează.

Fănuș Neagu

P.S. Dumitru Hărădău s-a situat pe locul secund în Campionatul european al jucătorilor de tenis în vîrstă de peste 35 de ani, desfășurat la Baden-Baden. Fostul component al naționalei de temut de pe vremuri privește nedumerit în juru-i și nu înțelege (și nici nu-i de înțeles) ce se întîmplă cu tinerele rachete. Felicitîndu-l pe „bătrînul" campion, mă gîndesc cu tristețe că tenisul românesc de azi a pierdut cărările de aur.

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
28
(1 418)
Sîmbătă
15 iulie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN SPIRITUL EPOCII

Alături de Programul-Directivă, Tezele pentru Congresul al XIV-lea definesc ansamblul existenței noastre economice, moral-politice și sociale într-o etapă de virf menită să ne confere o nouă calitate a muncii și vieții, o nouă atitudine în planul vieții materiale și spirituale, conform marilor transformări petrecute pînă acum și în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale progresului și civilizației. Viziunea este temeinică și în deplin acord cu propriile noastre cerințe și posibilități. Din sfera gîndirii creatoare în aceea a practicii, printr-un cumul de experiență politică, economică și socială care alcătuiește fondul principal al împlinirilor înscrise sub semnul și în spiritul epocii inaugurate de Congresul al IX-lea, documentele recentei plenare a C.C. al P.C.R. au acea forță interioară care prevalează sub toate aspectele și propulsează, în termenii realității, spre timpi istorici și mai largi. Prin aceasta ne apropiem de împlinirea unor deziderate de anvergură, chipul unei țări socialiste cu dezvoltare medie dobîndind, desigur, puncte și orizonturi noi de sprijin în tot ceea ce urmează ca înfăptuire și constanță a spiritului revoluționar, creator.

La granița dintre două milenii România se va situa pe noi trepte de progres și civilizație. Prefigurarea anilor 2000 și, în unele domenii, a primului deceniu din cel de-al treilea mileniu, are ca suport trainic și de o inestimabilă valoare întregul relief economic de azi, întregul potențial al industriei și agriculturii, al științei, învățămîntului și culturii, tot ceea ce s-a clădit și alcătuiește de acum ambianța marilor ctitorii socialiste, chipul și proeminența marilor ctitorii ale Epocii Nicolae Ceaușescu.

Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea amplifică într-un sens nou, vizionar, și cu o densitate care sporește zestrea națională de valori toate aceste memorabile înfăptuiri, astfel încît viitorul să se arate nu doar plauzibil, ci efectiv, cert și profund, într-o deplină identificare de aspirații și posibilități, într-un deplin acord de năzuințe și împliniri. Partidul, se subliniază în documentele aflate în dezbatere, **pune un accent deosebit pe creșterea rolului științei și culturii în societate. Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice — condiție importantă a libertății și demnității omului — trebuie să se afle permanent în centrul activității partidului nostru.**

Apreciindu-se că de însemnătate deosebită trebuie să se bucure cunoașterea valorilor reprezentative ale culturii naționale, purtătoare ale idealurilor de progres și libertate ale poporului român, ca și apărarea și dezvoltarea necontenită a patrimoniului nostru cultural, Tezele dezvoltă cu necesitate ideea „însușirii a tot ce este mai bun și progresist în cultura universală, concomitent cu lichidarea manifestărilor de cosmopolitism și ploconire în fața producțiilor reacționare, decadente ale capitalismului". Se află aici, în aceste cuvinte, nu doar confirmarea pe noi planuri a încrederii în geniul, în capacitățile creatoare ale poporului, ci și un prilej de meditație asupra condiției lumii contemporane, asupra rostului culturii și artei văzute ca dimensiune a progresului și civilizației, ca elemente de fond ale construcției socialiste și nu mai puțin ca repere ale edificării de conștiință patriotică, revoluționară. De fapt, dincolo de orizontul lor material, în configurația termenilor economici și sociali care fac efectivă și de o concretețe cît se poate de evidentă imaginea prezentului și viitorului imediat, toate ideile, principiile și orientările din Teze și din Programul-Directivă au această vastă și laborioasă convergență — edificarea de conștiință. Fapt căruia, cu nobilă și arzătoare inspirație, i se încredințează și literatura, creația în general.

Luceafărul

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut loc Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii, moment semnificativ pentru climatul general în care documente de importanță cardinală — Programul-Directivă și Tezele pentru cel de al XIV-lea Congres — se află în dezbaterea întregului partid, a întregului popor. Cuvîntarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o în încheierea lucrărilor acestui reprezentativ forum al democrației noastre muncitorești-revoluționare abordează o întinsă arie de probleme referitoare la actualitatea politică, economică și socială, la situația internațională.

În consens cu întreaga națiune, participanții și-au exprimat adeziunea fierbinte față de Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. privind propunerea de realegere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cel de al XIV-lea Congres, în funcția supremă de secretar general al partidului.

În atenția întregii țări se află acum documentele pregătitoare ale viitorului forum comunist.

ISTORIA TRANSFIGURATĂ LIRIC

Sîntem contemporanii lui Ioan Alexandru, unul din cei mai importanți poeți iviți în cuprinsul literaturii române. Creația lui vastă și profundă, plină de prezența unei energii spirituale acaparante, de patetism, de cîntece înginate duios, de marile întrebări ale ființei, de trăsăturile unei expresivități lirice inconfundabile, de viziuni profetice, de înțelepciunea blîndă a străvechiului neam de țărani din care el se trage, de sugestiile mereu reluate ale comunicării și comuniunii cu firea ascunsă a lucrurilor, cu cosmicul și ilimitatul, ne dă sentimentul unei noi înțelegeri de noi înșine, a unei noi percepții a locului nostru în timp și în lume.

Ivirea lui Ioan Alexandru în literatură a fost însoțită de o reacție unanimă de admirație și afecțiune. Evoluția lui ca autor liric, marcată tot mai puternic de datinile, credințele, simbolurile și valorile fundamentale ale lumii pe care o reprezintă a dat noi dimensiuni și motivări acestei admirații. Fundamentată pe datele esențiale ale prezenței sale lirice — meditația gravă, percepția plină de sfială a tot ceea ce e sacru și harismatic în lumea originilor lui și a noastră, contemplația filozofică, o înțelegere aparte a legăturii dintre om și univers, abundența simbolurilor capabile să semnifice realitatea dincolo de aparența sensibilă (între ele un loc aparte are simbolul luminii increate) — relația lui Ioan Alexandru cu publicul de cele mai diferite orientări intelectuale s-a transformat calitativ și s-a redimensionat permanent. El este astăzi în egală măsură un autor deschis și totuși incifrat, popular și în același timp dificil (prin implicațiile conceptuale, filozofice și simbolice ale creației sale), mult comentat și totuși puțin înțeles în esența reală a atitudinilor sale existențiale. Deși s-au spus atîtea lucruri adevărate și profunde, pline de îndreptățită admirație, despre creația sa, spațiile ei misterioase, acaparante, sînt încă departe de a fi fost parcurse în dimensiunile lor reale. E motivul pentru care abundența substanțialelor comentarii care i-au fost dedicate pînă acum ne apare doar ca un necesar început.

Îndeosebi aspirația permanentă spre înălțime și spiritualizare, întregită de sfială, de tendința de risipire în existența nobilei sale stirpe de țărani, comunicată liric în stilizări de o mișcătoare structură arhaică, în care toate frumusețile vechilor noastre texte sînt reluate, reinterpretate și reordonate conferă poeziei lui Ioan Alexandru atributele unei tulburătoare creații esențiale, o demnitate metafizică unică. În loc să se afirme prin creșteri exterioare, prin noi atitudini, poezia lui Ion Alexandru s-a impus prin efortul mereu reluat de transfigurare simbolică în tot ceea ce spune, printr-o adîncire în ea însăși, prin revenirea la aceleași teme, printr-o mai intensă convertire a datelor realului în trăire, participare și sublimare.

E o sublimare care se asociază consecvent cu percepția realității ascunse a lucrurilor, a genezei lor îndepărtate și miraculoase. Această percepție se convertește și ea în atitudine rituală sau în extaz. Spațiul și timpul celor evocate se dezmărginesc dintr-odată și comunică între ele într-un mod nou. Oamenii, gesturile, momentele decisive ale vieții, casele, satele, cîmpurile, pădurile, grădinile, uneltele, florile, vietuitoarele, evenimentele, istoria însăși, marile drame ale timpului nostru percepute într-o astfel de stare de grație se spiritualizează și ele pe rînd sau laolaltă. Și pentru că la Ioan Alexandru chiar și istoria devine ritual solemn și extatic, mod de comunicare cu ordinea misterioasă a lumii întregi și cu transcendentul care coboară tocmai în locurile sacre în care i-a fost sortit să trăiască, strofele lui se încarcă de o intensitate unică, de o tensiune înfiorată a spunerii, pe care n-au mai reușit s-o atingă decît puțini autori din evoluția liricii.

Vasta serie a simbolurilor care dau poeziei lui Ioan Alexandru atributele unei creații atît de originale nu poate fi, desigur, epuizată într-o evocare foarte succintă, cum este aceasta.

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

● **„Spiritualitate națională și diversitate creatoare" de Vasile Macoviciuc** ● **„Reliefuri noi" de Constant Călinescu** ● **„Harta poeziei" de Alexandru Horia** (în pagina a 3-a)

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

SEMNUL NATURII

Există în literatura română o poezie a apei, prin excelență tradițională, ce se întrezărește tot mai des la poeții promoției '70 (ai „generației de reflux", cum am denumit-o), între care trebuie situat și **Sabin Opreanu,** autorul unor veritabile **Poeme de Riu** (Editura Eminescu, 1987), **evident, după O privire asupra Riului** (mai veche „ochire", certificată „editorial" la Cartea Românească, în 1982 ; dar despre „o obsesie hidrografică" în perimetrul lirosofiei nu poate fi vorba la acest poet nici în celelalte volume : **Sunetul zăpezii** — 1977, **Amurg experimental** — 1983, etc.). „Poeme(le) de Riu", spre a reverbera o singurătate cosmică, paradisiacă rareori, au o respirație larg-învăluitoare, cum a riului de platou, limpidă, nu hidrografic-balaurească, așa cum s-ar fi așteptat „receptorul" amator și de elemente „biografice", știind riul Diernei / Cernei negru-învolburat la poalele Muntelui cu Băi Herculane, unde s-a întrupat poetul, desigur, întru nebănuitele lumini ale Cuvîntului / Logosului ; pe registru prozodic — iar pe alocuri, și pe cel „motivic" —, riul de foc al cuvintelor din „poemele de riu" intră parcă în rezonanță cu **Oceanul Zăpezilor** lui Saint-John Perse, ceea ce ține și de un anume rafinament paradoxist, dimensionator în poezia refluxgenerației. Din crezul poetului Sabin Opreanu, aflăm că nu a opus nimic Poeziei, că nu a ales căi, că a privit-o drept în față, implintindu-și privirea în orizontul cunoașterii metaforice : „N-am opus poeziei nimic. Nici riul. Nici ura. Nici natura. Nici / speranța dată de-a dura. // N-am ales căi. Nici poteci. Nici teci. Nici autostrăzi. Nici aezi / cu strălucitoare alămuri. Nici drumuri. Nici muri igra- / sioși. Nici munți stincoși. // Am privit-o drept în față. Nu mi-am coborît privirea. Nici ea. / De-atunci stăm mereu așa. Cu sprîncenele ușor ridicate / și ochii înfipți în orizontul celuilalt". **(Orizonturi paralele)** în riul de foc (al sufletului), unde „sunt plante de platină, ouă de dor" și „intunecați greieri" adunați „de prin cîmpiile senzațiilor multiforme", poetul, cu inima-i „plutind deasupra oricăror emoții contradictorii", se ascunde „pînă la capătul singurătății", conștient de pierderea identității cuvintelor în sublimul Logos (cf. **Riul de foc,** p. 71). Structurarea tetradică a volumului **Poeme de Riu** („Ambulanța de rouă", „Mașini vopsite de păduri", „Greierașul de platină" și „Privire de ansamblu") ar trimite, firește, la

Ion Pachia Tatomirescu

Continuare în pag. a 7-a

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R.

REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Pornind de la învățămintele istoriei

Premisa de la care pornește secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în ampla și profunda analiză a stadiului actual al societății românești, a cerințelor obiective și a direcțiilor fundamentale ale dezvoltării țării în cincinalul viitor și în perspectivă e cu claritate definită într-unul din paragrafele magistralei cuvîntări rostită la încheierea lucrărilor recentei Plenare a C.C. al P.C.R. : **„Trebuie să punem cu putere în evidență învățămintele istoriei care demonstrează că trecerea de la o orînduire la alta s-a realizat întotdeauna pe cale revoluționară, că rolul hotărîtor l-au avut întotdeauna masele, l-au avut popoarele — adevăratele făuritoare ale istoriei și civilizației — și în acest cadru să subliniem rolul clasei muncitoare, al forțelor înaintate, în lupta pentru socialism, pentru pace și colaborare în întreaga lume !"**

Fidel acestui principiu axiomatic, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu face o analiză pe multiple planuri, sintetică, a întregii noastre dezvoltări istorice reliefînd cu precădere momentele de cotitură radicală, îndeosebi cele mai apropiate în timp de epoca noastră.

„Este necesar, în întreaga dezbatere din partid și cu întregul popor, să subliniem — precizează de la început secretarul general al partidului — **rolul hotărîtor al revoluției de eliberare socială și națională din 1944, care a lichidat pentru totdeauna dominarea imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul, așa cum își dorește, fără nici un amestec din afară".**

Precizarea aceasta e urmată în chip firesc, în consens cu învățămintele istoriei, de un corolar absolut necesar : **„În cei 40 de ani de construcție socialistă, și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului în 1965, poporul român, sub conducerea glorioasului nostru partid comunist, a străbătut mai multe etape istorice și a ajuns la un asemenea nivel de dezvoltare economico-socială, de civilizație generală cum nu s-au realizat într-o perioadă de sute de ani, și-aș sublinia în mod deosebit, în întreaga perioadă de dezvoltare capitalistă".**

Într-adevăr, cursul înnoitor revoluționar, dinamic pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat vieții economico-sociale din patria noastră în luminoasa perioadă deschisă de Congresul al IX-lea și-a pus din plin amprenta asupra dezvoltării sănătoase și viguroase a economiei naționale în România, cu poporul și pentru popor. Meritul acesta inestimabil, intrat de pe acum în istorie, este și motivul profund pentru care plenara C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie 1989 a hotărît să adreseze celui de al XIV-lea Congres al partidului propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția supremă de secretar general al Partidu-

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

ÎNDATORIRILE SUPREME

A răsunat din nou, cu o vigoare deosebită, chemarea tovarășului Nicolae Ceaușescu adresată scriitorilor și artiștilor țării la recenta Plenară a Comitetului Central al partidului :

„Uniunile de creație — literare, artistice, muzicale — trebuie să-și ridice nivelul activității lor prin crearea de noi și noi opere care să reprezinte, în formele artei reprezentative, minunatele cuceriri ale poporului nostru, munca eroică a constructorilor socialismului, tradițiile revoluționare, să urmeze exemplul înaintașilor care, în cele mai grele condiții, au slujit poporul, au considerat ca una din îndatoririle lor supreme — asigurarea dezvoltării limbii și culturii românești, a dezvoltării poporului și națiunii noastre !"

În cuvintele de mai sus se află concentrat nu numai un vast program de activitate pentru viitor în sfera creației literar-artistice, ci și chintesența învățămintelor noastre istorice în acest domeniu. În unitatea celor două perspective — istorică și futurologică — stă de altfel forța expresivă a acestei chemări, căldura ei, fundamentul său teoretic, care se cuvine a fi pus cît mai mult în lumină.

Într-adevăr, fiecare scriitor, fiecare artist are în conștiința sa un **summum** al intrebărilor care le vizează existența, nu numai în sens profesional, ci existența ca existență, ca dat suprem al configurării ființei. Căci nicăieri poate, ca în domeniul activității artistice, cele două linii de demarcație umană — cea intimă, individuală și cea obștească, a socialității — nu se suprapun atît de mult. Cei care caută să separe pe artist de operă și să le opună, nu ajung prea departe pe acest drum, căci mereu întîlnesc contrariul, dovada arderii individualului în supraindividual, în datele ireductibile ale operei ca expresie colectivă a ființării.

Tocmai aici apare într-o puternică evidență ceea ce în chemarea secretarului general al partidului nostru se subliniază drept „una din îndatoririle supreme" ale scriitorilor și artiștilor țării — „asigurarea dezvoltării limbii și culturii românești, a dezvoltării poporului și națiunii noastre".

Se cuvine deci să nu uităm nici o clipă că expresia de „îndatorire supremă" ne propune maxima înnobilare a muncii de creație, aducerea ei în sfera actelor de eroism și jertfă, pe care soldatul, spre exemplu, este chemat să le realizeze pe cîmpul de luptă, sau muncitorul, în condițiile în care bunurile obștei pentru care lucrează se află într-un mare pericol de distrugere. Desigur, comparația nu și-ar avea sensul dacă munca artistică, de creație în general, nu ar prezenta o coordonată abstractă definitorie, care o ridică într-adevăr în sfera actelor supreme, de dăruire totală. Această coordonată abstractă, greu sesizabilă chiar pentru artist însuși, stă în marea obligație de înălțare și ardere supraindividuală pe care o solicită opera.

Către inima cea mare a poporului, către schimbul continuu de mesaje între generațiile sale, nimeni dintre noi nu trebuie să se amăgească de a fi făcut destul. Rămîne, ca o îndatorire supremă a fiecărui artist, munca cinstită, cu o totală dăruire, pentru a incorpora în creație, sufletul și aspirațiile poporului în mijlocul căruia trăim, pentru a asigura pe această cale ceea ce ne-au lăsat mai de preț înaintașii : **dezvoltarea limbii și a culturii românești.** Conștienți de faptul că de acestea depinde dezvoltarea poporului și a națiunii noastre, existența lor într-o conștiință de sine și a omenirii.

Iată, aici ne aflăm, fără doar și poate, în fața unei îndatoriri supreme, cu adevărat. Voința, inteligența, spiritul de emulație și dăruire, totul — pentru acest ceva abstract, dar măreț, care depășește existențele noastre individuale. Nimic nu trebuie precupețit pentru atingerea acestui țel. Pentru a fi demni **și cu fața senină în fața marilor noștri înaintași.**

Dumitru Bălăeț

VREMURI MĂREȚE

An al marilor sărbători de suflet și de istorie, anul Centenarului Mihai Eminescu, al sărbătorii celui dintîi mai muncitoresc din 1939 legat atît de durabil și de pilduitor de numele tovarășului Nicolae Ceaușescu, anul celei de a 45-a aniversări a Augustului demnității și devenirii noastre naționale și al Congresului al XIV-lea al Partidului, anul 1989 ne scrie, iată, pe primele sale pagini o țară în formă de inimă.

Inima tînără și viguroasă din tinerețea fără bătrînețe a gîndului de bine românesc și al speranței.

Recenta Plenară a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, dînd glas încrederii în ziua de mîine a acestui pămînt și a oamenilor care i-au semănat și îi culeg recoltele, a propus, într-o unanimitate impresionantă și semnificativă, realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la Congresul al XIV-lea al partidului, în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român.

De la înălțimea împlinirilor de pînă acum din toate domeniile de activitate, viitorul se vede mai limpede și mai înalt prin toate prevederile amplelor programe adoptate, firesc, ca un plan de muncă unitar și concret pentru fiecare om al acestui pămînt și pentru întreaga noastră națiune.

Cred sincer că în mersul fără nici o ezitare al României socialiste spre comunismul cu tricolorul nepătat de nici-un compromis de conjunctură, recenta plenară a Comitetului Central și viitorul Congres, al XIV-lea, al Partidului Comunist Român vor rămîne repere memorabile înscrise în Cartea de aur a istoriei românilor cu majusculele demnității și ale marii responsabilități în fața propriei conștiințe și a marii conștiințe a vremilor viitoare.

Fie ca soarele acestui miez de vară bogată, cu sărbătoarea culesului începută deja în toate bărăganele de grîuri, de fructe și de suflet să încălzească inimile cititorilor de toate vîrstele cu lumina unor cărți la fel de frumoase ca oamenii cărora li se închină de la prima pînă la ultima pagină scrisă cu dragoste de țară și cu dragoste de muncă și de frumos.

Cu multă dragoste

Dintotdeauna și de pretutindeni
Prin tot ce-am fost și vom mai deveni
Acestei țări să-i lăudăm puterea
Cu care ne-a-nvățat să știm iubi.

Iubind părinții, pruncii, o vioară,
Iubind o floare sau un rîs de fată
Iubirea noastră-i binecuvîntată
De dragostea cea mare pentru țară.

De dragostea cea multă pentru gîndul
Că tot ce ne-nconjoară e al nostru
Cît primăverii-i sîntem primăvară
Și-n rostul țării ne-nțelegem rostul.

Dintotdeauna și de pretutindeni
Prin tot ce-am fost și vom mai deveni
Cu dragoste să scriem drumul țării
Către puterea de-a putea iubi.

Teofil Bălaj

Biblioteca județeană

STRUCTURI ROMANEȘTI MODERNE

După mutațiile și transformările succesive înregistrate în proza modernă și contemporană românească, în vastul context al literaturii generale de care nu poate face abstracție, s-au cristalizat și consolidat cîteva formule și strategii narative specifice : romanul în roman, colajul textual și narațiunea cu „sertare", textul în „palimpsest", etc. La una dintre aceste structuri, relativizarea și multiplicarea unghiului narativ (care mi se pare dintre cele mai productive) mă voi referi în continuare.

Camil Petrescu realiza în **Patul lui Procust** un experiment, la vremea aceea, novator, cel puțin pentru literatura română. Romanul nu mai era dirijat de un singur punct de vedere, ci însuma și confrunta mai multe variante asupra unor situații și personaje comune : scrisorile lui Ladima, jurnalul lui Fred Vasilescu, „vocile" Emiliei și ale doamnei T, și intervențiile naratorului. Prin acest procedeu, realitatea ieșea îmbogățită, iar personajele mai complexe, mai controversate, mai enigmatice. Este tiparul formal, cu foarte importante consecințe asupra substanței romanești, apropiat și dezvoltat, în variante și modalități proprii de o parte însemnată a scriitorilor actuali.

Modelul cel mai relevant este al lui D. R. Popescu, al cărui univers prozastic se instituie sub semnul relativizării. Evenimentul nu este tratat dintr-o perspectivă unică, a autorului omniprezent sau a personajului principal, ci este receptat în context, în relațiunările sale și în seria de reacții și atitudini pe care le determină într-un șir de personaje, și care, la rîndul lor, îl reflectă imediat. În **Vinătoarea regală** acțiunea se desfășoară, în principal, în perioada imediat următoare celui de-al doilea război mondial cînd noi relații au fost instituite și s-au produs importante modificări politice, sociale și economice. Schimbarea fundamentală a raportului de forțe a dus la mutații sensibile în conștiința colectivă și la noi conflicte, sublimate în alte forme, cu rezultate bulversante, în special, în lumea satului. Dacă într-un roman precum **Cei doi în dreptul Țării** sînt înfățișate manifestările iraționale, necontrolate ale puterii și istoriei, în **Vinătoarea regală**, sînt surprinse ipostazele mai rafinate, mai insidioase : model edificator, complicata dictatură a lui Moise și Gălățioan, posesori ai unei adevărate științe a dominării și terorii, exercitată în Pătîrlagele și satele din împrejurimi. Originală este însă modalitatea prin care D. R. Popescu structurează substanța romanului. Pentru elucidarea circumstanțelor morții tatălui său, un presupus asasinat, Tică Dunărințiu întreprinde la mult timp după întîmplare o anchetă. Sînt adunate și confruntate amintiri, mărturii, relatări. Dar cronologia faptelor este absolută, ele fiind conjugate în ordinea în care pot deveni semnificante. Numai că fiecare afirmație a unui personaj — și sînt extrem de numeroase — conține în sine și negația sau posibilitatea de a fi contestate. Ceea ce se întîmplă mai totdeauna prin declarația altui martor, astfel încît lui Tică Dunărințiu îi este aproape imposibil să restabilească adevărul originar. În schimb, datorită abilei tehnici a relativizării și multiplicării unghiurilor perspectivale, se constituie la nivelul cărții o serie de adevăruri ipotetice cu un grad mai mic sau mai mare de verosimilitate. De aici o viziune îmbogățită de semnificații asupra conștiinței, asupra adevărului individual și colectiv.

O modalitate narativă asemănătoare se observa în proza lui Laurențiu Fulga. Romanele **Alexandra și infernul** și **Fascinația** prezintă o arhitectură poliedrică. Un eveniment major — războiul în varietatea lui de sensuri, de aspecte și consecințe — este reflectat și interpretat de cîteva personaje aflate în situații limită, deci de tot atîtea conștiințe-oglindă. Cele șapte capitole ale primei cărți trăiesc independent, constituind fiecare în parte nuvele închegate, bine articulate și dezvoltate din punct de vedere compozițional, ce pornesc de la un nucleu inițial — experiența teribilă a războiului, a vieții și morții — și la care se reîntorc, luminîndu-l din unghiuri diverse. O viziune circulară, rezultată din numărul mare al pozițiilor naratorului avînd însă un centru unic și prin care între anumite limite se realizează apropierea de esența fenomenului. **Fascinația** este o variantă a acestui tip de scenariu. Vorbind în termeni greimmasieni, cîteva personaje-actori, mereu aceleași, Luchian, Vernescu, Maria Jurcă, Petre, Timofte, bătrînul, puși în situații diferite (război, închisoare, visul magic) realizează un număr de funcții actanțiale, cu alte cuvinte, atitudini existențiale, de astă dată mereu altele, depinzînd de context (dragostea, devotamentul, trădarea, prietenia etc). Într-un astfel de caz, accentul cade pe procesul multiplicării și mai puțin pe cel al relativizării. Acest procedeu este exploatat pînă la limită de Sorin Titel în **Pasărea și umbra**. Romanul debutează prin mimarea unei structuri clasice. Cineva (în cazul nostru o bătrînă) începe să istorisească o întîmplare. („Să-ți povestesc cum s-a întîmplat : Am fost noi la o nuntă...") petrecută cu mult timp în urmă, moartea soțului în tinerețe. („Cînd a murit săracul, nici treizeci de ani n-a avut.") Dar schema se ramifică enorm, fiecare nou personaj intrat în scenă avînd de spus o povestire din **care derivă alta ș.a.m.d., în afară de orice evoluție cronologică, într-un timp al simultaneității.** Iată numai cîteva din vocile romanului : Eva Nada, Ana Meniță, Ion, Maria, Mitru Tisu, surorile Tili și Letiția, preoteasa, pictorul, impiegatul, croitorul etc. etc. Rezultatul este senzația de formare a textului sub ochii cititorului și corelat, afirmarea naturii ficționale a scrisului. La un moment dat însuși autorul implicit devine auctorial și intervine direct în text, bineînțeles, ironic pentru a-i sublinia valențele imaginare sau posibilitatea de a alege și a permuta în cadrul unui eventai de soluții probabile. Atît semantic cît și formal, scriitorul își plasează textul în spațiul ficțiunii. De altfel, epilogul se constituie polemic nu ca o încheiere definitivă în maniera tradițională ci ca un montaj de replici aparținînd diverselor personaje, montaj fără o finalitate precisă, putînd oricînd relansa narațiunea. Repetată numai dintr-o atare perspectivă, și **Cartea Milionarului** a lui Ștefan Bănulescu ne apare ca un text despre nașterea textului. Milionarul care are rolul naratorului memorează și notează date, evenimente, întîmplări, personaje din Metopolis, Mavrocordat, Orașul de lînă, Cîmpia Dicomesiei, dialoguri, replici și istorii (în accepția dată de Thomas Mann cuvîntului în **Iosif și frații săi**), ale generalului Marașin cu precădere — materie ce va intra în viitoarea carte. În timp ce volumul prezent nu ar fi decît povestirea în numele milionarului, de către autorul implicit a acestui proces formativ. Evident, ne aflăm în fața unui artificiu de construcție, ce are drept scop relativizarea concluziilor definitive. La un moment dat, într-unul din capitole, asistăm la o discuție între Milionar și General, tocmai despre nașterea legendelor care falsifică și ambiguizează deliberat realitatea. Intenția este superior didactică și vizează logica și statutul literaturii în general. Sintetizînd cele spuse pînă acum, devine clar faptul că o structură virtuală, **multiplicarea și relativizarea unghiurilor narative**, îndeplinește atunci cînd este materializată funcții specifice : **intensificarea tensiunii existențiale** (Laurențiu Fulga), **densificarea obiectuală și evenimențială a realității** (D.R. Popescu) și **potențarea ficțiunii** (Sorin Titel, Ștefan Bănulescu). În limitele acelorași coordonate, la D.R. Popescu funcția multiplicării este subordonată relativizării, urmărindu-se nu subminarea în sine a unui adevăr ci confruntarea lui cu un număr de ipoteze plauzibile, în timp ce pentru Laurențiu Fulga, important este asediul evenimentului din cît mai multe puncte de vedere pentru a-l circumscrie mai exact. În schimb, „vocile multiple" ale lui Sorin Titel au un efect contrar, ducînd la sublinierea caracterului fictional al scrisului, procedeu împins și mai departe de Ștefan Bănulescu care prin relativizare afirmă autonomia imaginarului. Deci aceleași elemente formale (constante) capătă roluri variabile în cadrul unei structuri narative dinamice, implicînd tot atîtea soluții estetice.

Paul Dugneanu

UN STUDIU INSPIRAT

În revista **„România literară"** (iulie-august 1889), tînărul student în drept gălățean Corneliu V. Botez (1870—1928), publica primul studiu dedicat lui Eminescu, retipărit la puțină vreme după moartea poetului, în ediția a II-a, într-o elegantă broșură de 34 pagini, format 23×15,30 cm., cu coperta și pagina a III-a încadrate în chenare de doliu, în Tipografia Alexandru Socec, București, Calea Victoriei 123.

Lucrarea poartă pe ultima copertă mențiunea **„Se vinde în folosul statuei ce se va ridica lui Eminescu"** și nu o găsim înserată în bibliografiile Eminescu apărute pînă în prezent, nici în Bibliografia românească modernă, I. A—C, Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1984, p. 434, nici în Dicționarul bibliografic **Cultura, știința, arta în județul Galați**, Galați, 1973, p. 43, redactor coordonator Nedelcu Oprea. Ea nu figurează nici în fișierul Bibliotecii Academiei R.S.R.

În prima secțiune a cărții, autorul face un scurt istoric al împrejurărilor bolii și morții poetului, folosind informațiile apărute în presa vremii, în parte lacunare. Esențial pentru tînărul exeget este patriotismul poetului : **„Ca patriot, Eminescu poate e singurul patriot !"** (p. 6). Corneliu Botez subliniază cu acuratețe valoarea de ansamblu a scrierilor lui M. Eminescu. Atunci **„cînd se vor aduna odată la un loc toate operile sale, se va vedea limpede că Eminescu este și mai presus de cum îl socotim"** (p. 8)... **„Eminescu n-a lăsat nimic nespus și nedezvăluit"** (id. p. 8), conturîndu-se astfel **imaginea creatorului total**, ai cărui epigoni încercînd **„să-l imiteze, în deplină convingere că intră în Școala eminesciană (?) și acuma îmbuibați de ideile și de mijloacele lui de a întoarce versul, s-au pierdut într-un labirint profund și rătăcitor"** (p. 6). Fără să fie original și profund în observații, autorul studiului sesizează în cîteva rînduri esențele.

În poezia erotică Eminescu i se pare autorului **„singurul care exprimîndu-și dragostea în versuri, a ieșit din cercul banal al vorbelor seci, în care scrîau poeții și poetașii de la Conachi și Văcărescu pînă la Alecsandri. Eminescu în poeziile sale de dragoste e de o originalitate profundă"** (p. 9).

Este remarcată cu finețe forța de penetrație a creației eminesciene în rîndurile iubitorilor de poezie : **„El a creat construcțiuni în acest gen care au făcut ca o mulțime de versuri să ajungă aproape populare în masa inteligentă a acelora care l-au citit. Zic inteligentă, căci Eminescu a dovedit că și poezia e o știință delicată și grea"**, (p. 13). Admițînd și unele similitudini cu poezia romantică germană (Heine), autorul studiului semnalat îl socotește pe Eminescu „neimitabil", conchizînd cu îndreptățire faptul că prin Eminescu **„și-a zis poezia lirică ultimul cuvînt"**. (p. 15).

Exegetul reliefează, nuanțat, adîncimea gîndirii filozofice eminesciene, sesizînd substratul social și caracterul protestatar al acestuia, ca și faptul că poetul în creația sa „apropie mărețul de sublim" (p. 22).

Studiul lui Corneliu Botez condamnă pe unii contemporani și detractori ai poetului care nu l-au înțeles îndeajuns, ori i-au minimalizat creația, raportîndu-se indirect la Macedonski.

Limba lui Eminescu **„e cea mai bogată și cea mai frumoasă din cîte au scris românii pînă acum, semănată cu expresii moldovenești, ca să deie nuanța limpede tabloului sau ideii ce vrea să exprime"** (p. 29). Autorul demonstrează prin numeroase pasaje lirice din creația poetului că „Eminescu are construcții originale, cu totul pline de farmec". (p. 29).

Unele asonanțe de rimă sau rime rare **(nu plec-înduplec : înghețI-dimineți**, etc.) i se par, exagerat, autorului „greșeli", ceea ce evident, constituie o exagerare.

Între construcțiile gramaticale de efect ale poetului, autorul sesizează epitetele de forma **pinze argintie, mese lunge, salele pustii**, ori verbele : să ploaie : **„iară florile să ploaie peste dînsa"** (p. 30).

Se citează un remarcabil pasaj din **Scrisoarea III** pentru a se sublinia rigoarea versului și efectul stilistic dat de frecvența lui și narativ în tabloul bătăliei de la Rovine (p. 31).

Avînd și un oarecare substrat polemic la adresa falșilor admiratori, ori a denigratorilor operei poetului, studiul lui Corneliu Botez îl numește, în încheiere, pe Eminescu, **„martir al condeiului și al nemăsuratei** lui cugetări." (p. 31).

Editată pe cont propriu de către tînărul student Corneliu Botez, broșura va fi distribuită în seara zilei de 10 noiembrie 1889, în cadrul unei festivități omagiale Eminescu, prefațată de cuvîntul lui C. Botez, conferința fiind urmată de reprezentarea piesei **Noblețea și poporul** de Molière. Sumele încasate cu această ocazie vor servi la ridicarea bustului lui Eminescu de la Ateneu, operă a sculptorului Filip Marin (1866—1928)*.

În toamna anului 1893 Corneliu V. Botez va tipări la București, volumul de **Poezii** care se deschide cu oda **Maestrului**, dedicată de poet ilustrului său înaintaș.

În anul 1909, Corneliu Botez inițiază la Galați Comitetul Comemorării a două decenii de la moartea poetului, care va edita în frumoase condiții grafice volumul **Omagiu lui Mihai Eminescu, cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea sa.** Volumul inițiat de Corneliu Botez stringe un impresionant tezaur de știri, informații, amintiri, materiale referitoare la personalitatea Luceafărului poeziei românești și autorul ar fi intenționat, după propria-i mărturisire să editeze și un al doilea volum în care să înmănunchieze alte materiale cu o structură asemănătoare.

La 16 octombrie 1911, va fi inaugurat în cadrul unor ample manifestări omagiale, monumentul lui M. Eminescu de la Galați, operă a sculptorului Fr. Stork (1872—1942), manifestări la care vor lua parte, între alții, Duiliu Zamfirescu, Dimitrie Anghel, C. Rădulescu-Motru, N. Iorga, etc.

Prin activitatea sa rodnică de cinstire a nemuritoarei opere a Luceafărului poeziei românești, prin răspîndirea și menținerea cultului personalității celui mai mare poet român, prin studiile, cercetările și numeroasele sale conferințe, insuficient cunoscute și apreciate astăzi, Corneliu V. Botez se înscrie, în galeria pionierilor eminescologiei românești moderne, alături de Anghel Demetriescu, Raicu Ionescu-Rion, Vasile Goldiș, Ioan Scurtu, etc.

Marius Pop

*) **Comitetul comemorării Galați. «Omagiu lui Mihai Eminescu, cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea sa»**, București, 1909, p. 119.

Drum la Suceava

Sunt zile ale anului, cît încă mai putem face față cu ușurință drumurilor, ce ne cheamă într-un anume loc celebrînd împreună cu localnicii anumite evenimente legate de istoria și spiritualitatea noastră. În decembrie luăm drumul Albei Iulia, în ianuarie al Ipoteștilor, în august al Maramureșului, iar acuma, în iulie, către cetatea de scaun, către locul de veac al lui Ștefan cel Mare, acolo, sub turnul Bugăi, la Putna, Rusalimul neamului românesc — cum o numea Eminescu.

Acuma s-au împlinit patru sute optzeci și cinci de ani de la strămutarea voievodului, părinte, la vecinicele lăcașuri cum mărturisesc inscripțiile epitaf. A căzut în zi de sărbătoare ziua lui : vremea secerișului în toi, drumul într-acolo, el însuși, o bucurie a sufletului peste verdele auriu al lanurilor nesfîrșite printre sate străvechi, curate și neschimbate în rînduiala lor din Țara de Sus.

Nici un scriitor de seamă al neamului nostru nu și-a încheiat opera înainte de-a se fi confruntat cu viața neîntreruptă de o jumătate de mileniu, iată, lucrătoare în istoria națională și universală, a acestui mare european, cruciat al răsăritului Europei : Ștefan cel Mare.

Toți istoricii nostri mai pîlduitori și-au înflăcărat inima și condeiul plecînd de la acest mormînt, altarul constituirei naționale cum îl numea din tinerețea sa geniul eminescian.

Xenopol și Iorga, Eminescu și Sadoveanu, Goga și Delavrancea — pînă la istorici, poeți și dramaturgi de astăzi — toți venim aici. Iar cînd dreapta noastră poate depune o carte nouă pe frunzele de stejar ale albei marmore, inima cunoaște simțiri ce nu le poate cuprinde cuvîntul.

Iată acum cîtă lume s-a strîns aici din toată țara, veniți de la sine, chemați de o poruncă a datoriei după atîtea veacuri, din generație în generație lucrătoare. Spațiul devenit neîncăpător revarsă mulțimea pînă departe, ascultînd cuvînt de cinstire adus „voievodului bun și cuminte" (cum îl numea Iorga), cel dintre toți pe care Eminescu îl cheamă în ceas de restriște să-și sune cornul resurecțional din hotar în hotar peste lacrima țării. În spiritul logosului întrupat în istorie, vom adăuga, pe mai departe prinos de recunoștință.

Ioan Alexandru

EMINESCIANA

● Revista **Tribuna României** tipărește un „număr închinat lui MIHAI EMINESCU la împlinirea unui secol de la trecerea sa în eternitate". Pe pagina întîi semnează Petre Ghelmez articolul **„Eminescu și «cei care vin»"**, iar Marius Ghica **Modelul cultural universal.** O colOană de **Cugetări eminesciene** sînt extrase din proza lui ideologică. Pagina a doua prezintă pe **Editorii primei ediții a operei integrale eminesciene :** Perpessicius, Alexandru Oprea, D. Vatamaniuc, Petru Creția, ca și opiniile Zoei Dumitrescu Bușulenga și ale lui George Munteanu despre această ediție. Paginile 4 și 5 privesc biografia poetului, cărțile care i s-au închinat, fotografiile păstrate, ca și memorialistica care i-a însoțit personalitatea. Paginile 6 și 7 aparțin lui Liviu Papadima, semnatar și pe p. 1 al articolului **Eminescu în spiritualitatea românească**, care aici face bilanțul gesturilor exegetice decisive sub titlul **Trepte către Eminescu.** Rodica Zafiu tipărește un interesant articol despre **Sunete eminesciene de dinainte și de după Eminescu**, în care un interes aparte prezintă mai ales sunetele de după Eminescu, înfățișate de altfel și pe cele mai multe coloane. Diversă tematic, dar incitantă prin nivelul abordării este seria de articole din paginile 10—11, semnate de Ion Bogdan Lefter, Horia Gîrbea, Sergiu Ruba, Mircea Ticudean, Lucian Branea, Dan Silviu Boerescu, toate așezate sub acolada formulei : valori și forme literare eminesciene. Tot aici intră și articolele semnate de Ioan Cristescu, Augustin Ioan, Mihai Coman, Radu G. Teposu, Alexandru Condeescu, Gabriel Rusu. O serie de traduceri în franceză, engleză germană completează numărul, ca și prezentarea colaboratorilor. Ultimul articol este scris de Paul Nancă. În corpul revistei un supliment intitulat **Dulce România** are ca subtitlu : **O gazetă scrisă în întregime de Mihai Eminescu. Antologie de texte din opera literară, filozofică și publicistică a marelui poet.**

● Versiunile engleză și franceză ale revistei **România pitorească**, închină un număr întreg, frumos ilustrat, lui Mihai Eminescu. Ne este prezentată, ediția națională Eminescu, traducerea lui Eminescu în niponă, statuia lui Eminescu de la Ateneu, destinul nemuritor al poetului, adică biografia lui, jurnalistica eminesciană, dragostea de natură a poetului, poetul și marea. Semnează mai ales Alexandru Condeescu, arh. Anghel Marcu, Nicolae Georgescu, O. Rotaru, H. R. Patapievici. Un număr informativ, din care nu lipsesc și citate din opera lui Mihai Eminescu traduse în limba versiunilor amintite.

COMPENDIU

■ M. Eminescu, **Iubirea de patrie**, pagini de publicistică, ediție, cuvînt înainte și comentarii de D. Vatamaniuc, Ed. Militară, 1989.

D. Vatamaniuc a cules aici, în ordine cronologică, toate acele articole care vorbesc despre acțiunile armatei române sau ale unor membri ai ei, ca și unele articole preocupate de istoria și situația României la acel ceas. Titlul, contestabil, pentru că după toate probabilitățile Eminescu nu l-ar fi pus, vrea să desemneze aria tematică a cărții. Precizăm că textele sînt scoase din ediția Academică, volumele IX, X, XI XII, XIII, XIV și că oferă laolaltă o posibilitate de apropiere de centrul intim al gîndirii sociale și politice eminesciene. Cum este și de presupus, acest volum solicită un comentariu aparte.

■ **Legendă și adevăr în biografia lui Eminescu** de Ion Roșu este o carte tipărită de Ed. Cartea Românească, 1989. Primul volum are ca subtitlu precizarea **Originile.** Titlul cărții, care promite să nu se rezume doar la originile poetului, este cu deosebire incitant, dacă ținem seama că orice poet glorios intră în legendă. A deosebi partea de legendă într-o biografie, de partea strict documentară este o operație de tot interesul. Din acest punct de vedere, titlul ni se pare însă extrem de pretențios și intangibil : adevărul este greu de cunoscut integral în cazul unei vieți, fie ea simplă fie genială. Partea ascunsă scapă, aproape cu totul, oricărei încercări de aproximare. De aceea pretenția lui Ion Roșu de a spune **adevărul** despre biografia lui Eminescu este din capul locului prezumțioasă. Iar dacă prin asta se înțelege și înlăturarea legendei, o greșeală culturală : legenda își are dreptul ei în viața culturilor, cu atît mai mult cu cît e vorba de mari personalități. Ea nici nu poate fi considerată în afara adevărului, putînd spune doar că-l formulează într-un fel naiv sau discutabil. Desigur, dacă noi cunoaștem acel „adevăr". Titlul lucrării lui Ion Roșu rămîne bucluca, supunînd din capul locului lucrarea unor exigențe greu de satisfăcut pe căi curente. Chiar dacă Perpessicius a formulat mai de mult acest titlu într-un articol — afișarea lui atît de hotărîtă nu ține de respectabilul înaintaș ci de mentalitatea actualului autor.

Cartea lui Ion Roșu este însă interesantă prin prefirarea tuturor informațiilor documentare privind neamurile și originea poetului. E o recapitulare utilă, atentă la documente, absolutizate birocratic, a tuturor încercărilor de a rezolva în vreun fel origina lui Eminescu. Metoda este de a le aduce în scenă, rînd pe rînd, pentru a le elimina, rînd pe rînd, ceea ce ne arată că Ion Roșu uită că propria sa carte se hrănește din ele și le rămîne îndatorată. Excesiv și nedrept polemică, lucrarea lui Ion Roșu rămîne însă utilă într-un alt plan mai pragmatic decît ni-l oferă titlul. Ea aduce chiar și o ipoteză nouă, care departe de a le infirma pe cele vechi, uneori vehement combătute, le confirmă. Privirea cercetătorului este cuprinzătoare, încercînd să nu-i scape nimic important din documentele posibilei origini eminesciene. Cartea va fi citită și citată de toți cei preocupați de biografia eminesciană, indiferent că vor fi în acord sau dezacord cu ea.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

LIRISM SENTENȚIOS

Reflexivă mai peste marginile iertate și atît de concentrată în mesajele idealității sale, poezia lui Caius Dragomir *) evoluează, indiscutabil, livresc. „Livresc" nu înseamnă aici ceva pejorativ, fad, neasimilat, ci o tensiune înaltă la care se desfășoară discursul liric, un fel propriu de a simți poezia, în maniera speculativă a transfigurației, pretutindeni e vorba de o reflexivitate metalică, scrutătoare, punînd în vibrație un lirism de idei.

Meditația implică, de la bun început, „scrisul" în cadrul relației „realitate palpabilă" — „idealitate" dezvoltînd — „în virtutea tehnicii pluralității luminilor" — un lirism învăluitor, oracular, contemplativ, care nu știe să se oprească atunci cînd trebuie și să evite un „scientism" (a se citi „spirit lucid") rebarbativ : „Organică, legătura scrisului / Cu aerul din jurul femeii / Care a iluminat entelechia ființelor plăpînde, / Întocmai torței îmbibată / În uleiul sferelor veșnice doar ca putere, / Efemere cînd le încerci prezența / Și inutilitatea regretabilă a suspiciunii ; / Așa se demonstrează exasperant / Lipsa de viabilitate / A desăvîrșirii și îndreptățirii. / Scrisori își detașează plutitor cuvintele / Lingă boltirea fără umbră a trandafirilor, / Căci așteptare sînt florile / Așezate pe masă / Și disperare e culoarea lor / Și așteptare sînt cuvintele." **(Ipoteze).**

Al doilea ciclu, **De anima**, încearcă o mai mare apropiere a poeziei de „suflet" și acest echilibru între lumea sensibilă și reflecție nu ar fi decît tonul (greu regăsit, ușor pierdut) ce-ar putea aureola poezia lui Caius Dragomir, care suferă, așa-zicînd, de un exces al „radiografiei" ideatice : „Plin de rouă — tricornul, / Iată amintirea. / Apoi mătasea ușor obosită / A cămășii. / O cută în jurul gulerului / Și înțelegi curajul sau resemnarea. / Cei care ne vorbesc prin minimum / De cuvinte / Sînt zeii / Și aceasta este poezia — rezumat / Al ideilor care se înconjoară / Cu margine de umbră, / Definind o rază certă / Pentru strălucirea tremurătoare / A existenței și încercării" etc., etc. **(Argument pentru o plimbare).** În poezia lui Caius Dragomir „simțurile vin tîrziu" (p. 22), vorba poetului, ceea ce este, desigur, o prejudecată împotriva căreia există, evident, unele semne de bun augur, în versuri de felul : „O cupolă este amintirea / Fiecărei femei, / Bolta aurită peste tezaurul / Filozofiilor moarte" **(Pragul viitorului).**

Miezul volumului îl constituie, însă, ciclul **Relieful tăcerii** (pp. 45—98). Poezia se scutură, acum, de „stufozitate" reflexivă, căpătînd mai multă suplețe imagistică și o mai „sprintenă" mișcare a imaginarului. Decojit de retorica ideilor, lirismul e dens, translucid, laconic, iar mesajul de o expresivitate apofegmatică : „Fluxul Ființei trece / prin ființe. // Te-a purtat / de mult // în lungul văii / care separă / două infinituri" (V). Și acum între **emoție** („nulitatea experiențelor") și **cuvînt** e intuită mai vechea relație gnoseologică : „o arcadă între / apusuri și răsărituri. // Prin corpul tău / umbra percepților / și refluxul / concluziei" (XXII). E în acest fel, desigur, „mai multă eliberare, / decît pot înregistra / simțurile" (XXIII). Căci : „Voința lovește / în beatitudinea / prezentă. // Absența senzației — / iată cea mai / amară / senzație". (XXVII). Vizionarismul acesta e, desigur, profund antologic și axiologic : „Cizelarea lucrurilor / sub dalta / privirii" (L.).

Există, în infrastructura acestui lirism gnomic, cîteva dublete de mare tensiune poetică : **sufletul și trupul, iubirea și amintirea, cuvîntul și tăcerea...** „Văd totul dincolo de ființă", spune poetul undeva, convins că „simțurile sînt porți deschise pentru revărsarea de spirit" (p. 100). Ultima piesă a ciclului, însă, sună ca o mustrare a celui ce, dedicat întrutotul „sufletului", își descoperă tărîmul propriei identități : „Ca o insulă nedescoperită, / corpul. // loc adăpostit / pentru suflet, // această decepție / și resemnare / a spiritului". **(LXXVIII).**

Refăcînd o experiență tipică marilor reflexivi, poezia lui Caius Dragomir evoluează ireproșabil către un laconism elevat, ceea ce înseamnă o descongestionare a lirismului din rețeaua metaforismului dispersiv.

Z. Cârlugea

PROZA

ÎNTRE IRONIE ȘI ÎNDUIOȘARE

Poate că există un algoritm al farmecului povestirilor publicate de Passionaria Stoicescu în volumul **Lecția de logică***) și el presupune desigur cîteva elemente demne de luat în considerație la o primă lectură : observația atentă, dezinvoltura, analiza psihologică sau mai degrabă intuiția feminină, construcția sigură și niciodată monotonă, dialogul viu, umorul, și poate că nici măcar acest algoritm bine aplicat nu contează. Cît talentul pur și simplu, talentul unei scriitoare care își poate schimba cu ușurință „formula" dar care rămîne în toate cele scrise și publicate pînă acum de o prospețime remarcabilă. Tocmai doza de naturalețe, firescul scriiturii, spontaneitatea evidentă, adică nota predominantă a povestirilor, toate acestea dau cărții (intitulată derutant) o aură de insolit. Mediile pe care le radiografiază sînt diverse, senzația de unitate o oferă stilul, maniera scriiturii, o anumită perspectivă asupra vieții, un amestec surprinzător de ironie și înduioșare. Sînt conflicte și istorii de familie, povești de dragoste peste care s-a așternut praful amintirii, emoții dintr-o copilărie și preadolescență evocate nu idilic ci adeseori cu gravitate, frămîntări ale unor eroine neliniștite, căutînd într-un amestec de evenimente și senzații, un sens, o posibilitate de valorizare a vieții.

S-ar putea spune că este urmărit cu o anumită asiduitate sufletul femeii, s-ar putea spune că autoarea este preocupată de sondarea acestui univers feminin dintr-o perspectivă lucidă și nu cu o pasiune feminină ostentativă, cu o solidaritate nediferențiată. Descrierea are un cert rafinament, legătura acesteia cu povestirea propriu-zisă capătă mereu un accent surprinzător.

Într-adevăr, copilăria și adolescența, întrebările, candorile, naivitățile, teribilismele și chiar ridicolul sînt surprinse de autoare cu dexteritate. Dialogul este viu, animat, cu accente bine plasate de maliție, humor. Atmosfera creată de autoare este densă și convingătoare, declanșează emoție, inspiră autenticitate și firesc, antrenează cititorul la lectură. E vizibil felul în care Passionaria Stoicescu accentuează cîte un element în fiecare din schițele și nuvelele volumului. Povestirea **Băiat, fată băiat** este o mică bijuterie în care ironia și mica melancolie coexistă într-un chip surprinzător, se îmbină, se completează. Aburul de confesie susținut în **Natură moartă cu agude** mai ales de povestirea la persoana întîi face parte din strategia narativă a autoarei care mizează mereu pe naturalețe. Interesant e felul în care dramaticul, tragicul chiar coexistă cu hilarul, cu maliția în aceste proze sprințare. Și totuși ele sînt animate de un ceva anume, greu de explicat, ceva ce nu ține de parametrii critici. Un lucru ascuns, îndrăznesc să spun secret diferențiază între ele cărțile de proză scurtă (un gen complex, dificil, o probă de virtuozitate a prozatorilor). Unele sînt „chinuite" scrise parcă dintr-o datorie asumată, cu dificultățile implicite. Altele sînt aruncate parcă în lume cu o dezinvoltură și o poftă de viață uimitoare, ceea ce de fapt le-a și declanșat. Din această a doua categorie face parte **Lecția de logică** a Passionariei Stoicescu.

Există în proza Passionariei Stoicescu un fir de ironie ca-n prozele lui Teodor Mazilu, o sugestie de atmosferă cum la Nicolae Velea, există o maliție discretă și un aer șugubăț, care răstoarnă surprinzător cîte un sens pe ici pe colo, un **glissando** de la duioșie la detașare, de la ris la plins, o aparentă labilitate care pune povestirile acestea sub vraja unui semn balcanic, de îngemănare a stărilor, de paradox, de ambiguitate cum ar fi etichetat-o Empson, adică înainte de toate sub semnul unei **nuanțări**, lucru care valorizează și particularizează într-un fel cartea demnă de toată atenția a acestei scriitoare.

Cleopatra Lorințiu

*) **Passionaria Stoicescu : „Lecția de logică", Schițe și nuvele, Editura „Cartea Românească", 1988.**

DRAMATURGIA

O ANTOLOGIE UTILĂ

În colecția „Lyceum" a Editurii Albatros a apărut recent o antologie de dramaturgie istorică *). Astfel de antologii sînt mai mult decît necesare, mai ales cînd autorii lor urmăresc să vină în sprijinul unor largi categorii de cititori, oferindu-le aparatul critic necesar orientării în diversitatea de curente și stiluri dramaturgice. Editura Eminescu se ocupă constant de valorificarea dramaturgiei naționale, cu deosebire a celei de inspirație istorică. Spre deosebire însă de cele două antologii apărute pînă acum : **O antologie a dramaturgiei românești 1944—1977**, datorată lui Valeriu Râpeanu (1978) și **O antologie a dramei istorice românești** (1986), sub îngrijirea lui Ion Zamfirescu, **Antologia** de față este destinată îndeosebi elevilor din învățămîntul liceal. Piesele incluse în volum — prevăzute, de altfel, în programa școlară pentru treapta a doua — sînt însoțite de un bogat material bio-bibliografic, de note și comentarii concise, la obiect, asupra unor autori și piese istorice reprezentative pentru evoluția dramaturgiei istorice naționale.

Conștient de faptul că o antologie trebuie să ofere elevilor și cadrelor didactice repere teoretice și metodologice în receptarea semnificațiilor unei dramaturgii naționale de inspirație istorică în plină afirmare, realizatorul ei, criticul și istoricul literar Ion Nistor a realizat, în amplul său **Studiu introductiv**, o sinteză interesantă a principalelor direcții și orientări ale dramaturgiei noastre istorice, începînd din 1944 și pînă astăzi. Sînt întreprinse indeosebi analize exhaustive asupra pieselor antologate : **Petru Rareș** sau **Locotenentul** de Horia Lovinescu, **Io, Mircea Vodă** de Dan Tărchilă, **Iancu la Hălmagiu** de Paul Everac, **Săptămîna patimilor** de Paul Anghel, **Muntele** de Dumitru Radu Popescu, **Răceala** de Marin Sorescu.

Ni s-a părut interesant modul în care Ion Nistor a înțeles să vină în sprijinul elevilor și al cadrelor didactice, inserînd în volum o **Cronologie** a dramaturgiei românești din perioada 1944—1988, în cuprinsul căreia se face o trecere în revistă nu numai a principalelor creații dramaturgice, ci și a spectacolelor reprezentative.

Fiecare autor antologat beneficiază de o prezentare cu date biografice, precum și de o bibliografie, care conține titlurile operelor, precum și referințe critice. Finalul **Antologiei** cuprinde **Confesiuni** și **Repere critice**, un „capitol" de mare utilitate pentru informarea cît mai completă a elevilor.

Ion Nistor nu este la prima antologie de acest gen. În 1974 i-a apărut la Editura Albatros **Dramaturgia istorică românească**, reunind creații ale literaturii clasice, de la Hasdeu la Camil Petrescu ; de asemenea, în 1981, la aceeași editură îi apare tot o **Dramaturgie istorică românească**, în două volume, cu un număr mult mai mare de piese, de la cele clasice la cele moderne și contemporane.

O antologie școlară de acest fel se putea extinde și asupra altor dramaturgi și opere reprezentative, dar autorul a considerat necesar că o parte însemnată a autorilor și-au publicat piesele în seria „Teatru comentat" a Editurii Eminescu sau în colecția „Teatru" a Editurii Cartea Românească. Criteriul după care s-a condus Ion Nistor a fost faptul că aceste opere au pătruns, într-o formă sau alta, în conștiința publicului, fiind jucate pe scenele teatrelor, transmise la radio sau transpuse pe micul ecran.

Antologia se remarcă printr-o concepție unitară sub aspectul organizării și prezentării informațiilor, a notelor bio-bibliografice, a aparatului critic folosit, fiind de mare utilitate nu numai pentru elevi, ci și pentru un cerc mult mai larg de cititori.

Mircea Cristea

*) **„Dramaturgia istorică română contemporană". Antologie și studiu introductiv de Ion Nistor. Colecția „Lyceum", Editura „Albatros", București, 1988.**

ORIENTĂRILE STABILITE DE CONGRESUL AL IX-LEA – ÎN ELABORAREA CĂRORA ROLUL HOTĂRÎTOR L-A AVUT TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU – AU PROMOVAT UN SPIRIT NOU ÎN ÎNTREAGA OPERĂ DE CONSTRUCȚIE SOCIALISTĂ, AU DESCHIS CÎMP LARG AFIRMĂRII ENERGIILOR CREATOARE ALE POPORULUI, AU REDAT NAȚIUNII NOASTRE SENTIMENTUL DEMNITĂȚII ȘI ÎNCREDERII ÎN FORȚELE PROPRII, AU CIMENTAT UNITATEA SA DE NEZDRUNCINAT ÎN JURUL PARTIDULUI COMUNIST.

(Din **Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român**)

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Ideea de Nouă geografie literară este obligatorie pentru orice observator al fenomenului literar din ultimul sfert de veac. Ea nu este doar o constatare de ordin cantitativ, ceea ce ar fi prea puțin din punctul de vedere al valorificării, ci și una de ordin calitativ. O Nouă geografie literară fără valori artistice noi ar fi un nonsens. Noua geografie literară are meritul de a atrage atenția asupra întregului spațiu producător de valori, retușînd din mers accente și priviri limitative. De multă vreme, de altfel, Bucureștiul a încetat să mai fie singurul centru producător de opere și de opinie literară. I s-au adăugat și alte centre din țară. După cum scriitorii au început să apară și din alte colțuri de țară decît doar din acele zone îndătinate. Exclusivismele programatice, care-și drapează limitele în exigență valorică, sînt mai ales cele incomodate de ideea unei „noi geografii literare". Indiferent de folosirea, greșită sau nu, a conceptului, el indică o realitate incontestabilă și o idee de care trebuie să ținem seamă. Repropunem atenției ideea și elocvența ei în planul literaturii noastre prin cîteva articole care încearcă s-o exprime.

SPIRITUALITATE NAȚIONALĂ ȘI DIVERSITATE CREATOARE

Inițiată sub semnul a douăzeci de ani de la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., dezbaterea referitoare la **Noua geografie a literaturii române contemporane** (deschisă în **Luceafărul**, nr. 6, 7/1985), este, prin cuprindere și aspirație, un proiect generos asupra căruia trebuie încă gîndit fie și pentru seriosul motiv că a început să-și arate roadele. Îmbrățișată la început mai ales pentru virtuțile metaforice prin care unifica publicistic variate inițiative critice, sintagma „noua geografie literară" aspiră la **un statut conceptual.** Utilizările i-au încurajat expansiunea semantică, imprecizia — ca însemn al deschiderii, nu al ambiguității — fiind rodnică. Riscul însă este acela de a deveni un „concept-geamantan", bun doar ca titlu de rubrică — ceea ce ar fi, din partea criticii literare, rateu în fața unei bijuterii. Ca atare, arborescența sa ideatică trebuie decodificată, chiar dacă frontierele nu-i vor fi stabilite definitiv. În orice caz, minereurile căutate par a fi definitiv separate de impuritățile ce le-au însoțit. **Noua geografie literară este o perspectivă analitică pătrunsă de un anume patos al sintezei,** întrucît ambiționează **conjugarea** eforturilor criticii — mînuite în aria de competență teoretică și metodologică asumată dincolo de iluziile atotputerniciei — spre a prinde, în formule precaut și subtil generalizatoare, orizonturile valorice, tematice și de psihosociologia creației, creatorilor și receptării în care se mișcă literatura noastră actuală. Disputa opiniilor nu mai e simplă înfruntare de gladiatori, ci mod de a percepe, pricepe și valoriza din unghiul **totalității literare** nemutilate. Este, dacă nu foarte mult, nu puțin spor de luciditate a actului critic : partizanatul mărunt, miza prietenească, îndirjirea de a vedea numai ceea ce vrei să vezi și de a spune că există cu adevărat numai ceea ce tu constați, și alte asemenea deprinderi culturale se autodescalifică. **Sistemul de referință al globalității literaturii** decretează convietuirea tuturor formulelor și a tuturor tipurilor de valori. Au dreptul la viață și celelalte flori decît cele care-mi plac mie, chiar dacă nu voi fi niciodată extaziat în fața lor. **Critica de direcție** promovată de **noua geografie literară** are un singur partizanat : cel al valorizării nedescriminatorii și fără preconcepții, căci actul critic trebuie nu să creeze valori și personalități, ci doar să le aducă la lumină, **acolo, atunci și atît cît sînt.** Este, aici, o miză care depășește sfera esteticului. Din interiorul criticii literare și cu mijloacele acesteia, se propune **un model** de implicare a literaturii în **noul ciclu cultural românesc.** Dincolo de orice presiuni normative, dar cu sensibilitate valorică, este, de fapt, conturată **o paradigmă a literaturii naționale** în care se îmbină armonios tradiția cu inovația, memoria culturală activă cu inițiativele creatoare. Judecata de gust nu poate fi claustrată între copertile subiectivității ludice care vine în fața vieții culturale și lumilor artistice cu etaloanele salonului literar. Iluzia puristă este spulberată prin activarea altor principii care par străine de problemă doar atîta vreme cît sînt tratate ca străine artei. De altfel, dintotdeauna rostul calificării și ierarhizării critice a fost acela de a asigura **autoreglarea** universului artei și literaturii, adică alcătuirea unei hărți a valorilor, **descoperirea și motivarea reliefului axiologic,** în care ceea ce este izbutit are alt rang decît producțiile periferice, fie acestea chiar și neasemuit de admirate o vreme. Desigur, judecata de gust nu se aseamănă cu premierele sportive, dar, totuși, deosebește piscurile de văi, simple coline sau mlaștini. Și, întrucît accentul cade atît pe **ceea ce este** cît și pe **ceea ce ar trebui să fie plăsmuirea artistică,** cea mai declarat-nevinovată dintre manierele de a face critică literară este, mărturisit sau nu, una de direcție, căci rezonantele psiho-valorice și reflexele culturale sînt mult mai complexe decît cele intenționate. Artisticitatea nu respiră sub clopote de sticlă. Este certitudinea elementară care validează încercarea **noii geografii literare** de a indica liniile pe care poate fi recuperat acel model al culturii naționale care este capabil de autoreglarea valorilor. Regulatorul cultural nu alterează, ci potențează tăria celuf estetic, întrucît, depășind autoreglarea spontană a lumii artei, îl integrează în sensurile disponibilităților unei tradiții active cu priză în sensibilitatea actuală. Specificul național nu e văzut în componentele sale anecdotice și/sau etnografice, ci în **fondul creator ce permite individualizarea în aria culturilor sud-est-europene.** Matricea potențialităților psiho-atitudinal-valorice înlocuiesc universalul himeric cu **o generalitate umană de emanație locală. Configurația artisticității este, deci, contextualizată istoric, uman și cultural.** Demersul este mai mult pe linia lui Blaga decît a altor teoreticieni ai culturii române, după cum conceperea judecăților de valoare în și pentru lumea artei este mai apropiată de **metodologia lui Iorga** care — trebuie să observăm aceasta independent de rezultatele la care ajunge Iorga însuși ! — **alternează aprecierile din seria estetică cu cele din serii extra-artistice (de psihosociologie, istoria mentalităților ș.a.), fără a confunda calificativele** (așa cum încă i se tot reproșează !).

Decurg, din cele spuse, încă alte cîteva consecințe. Creativitatea (și creația) literară suportă **o spațializare.** Este sesizată unitatea în condițiile în care **ideea de geografie literară salvează multiplicitatea.** Pulsațiile zonale cer o altă vigilență a criticului decît aceea a păstrării opiniei confortabile. Varietatea inconfundabilă a fenomenului literar — sesizabilă și prin alți parametri decît cei clasici (unicitatea sensibilității creatoare, traiectoriile biografice ș.a.) — începe să fie văzută la adevărata ei dimensiune. Actul critic este, de aceea, integrat în formule mai cuprinzătoare ale conștiinței de sine. Intențiile sale nu pot fi, dar, liniar ierarhizatoare, risipitoare de verdicte, ci mai ales valorificatoare de enclave creatoare ; familiarizarea cu fenomene care țin de normalitate, nicidecum de exoticul literaturii noastre actuale, are încă multe surprize de dezvăluit. Des-marginalizarea gesturilor critice reușește, printre altele, **o deprovincializare a provinciei,** renunțînd la reflexul ierarhizării preconcepute. Este serios fisurat mitul unui centru al iradierii tonului în creația literară către o provincie înzestrată doar cu haruri receptaculare și admirative : forte scriitoricești de primă mînă se afirmă, independent dacă la concurență cu mode metropolitane, în atîtea zone ale țării. Este suficient pentru a vedea că **dihotomia centru-periferie nu mai este operantă aici și acum.** Spiritualitatea românească nu e reductibilă nici la fața ei codificată livresc — domeniu în care critica literară a avut și ea ceva de spus —, dar nici la ipostazele ei deja constituite ; mai mult, procesualitatea sa nu trebuie raportată doar la certitudinile pe care le are, ci și la imprevizibilul pe care îl instaurează în lume și în oameni creația însăși. Modulațiile literaturii pot fi, de aceea, prinse prin succesive **demitizări în planul deprinderilor culturale.** Exercițiul morfologic, ipotezele istoriei seriale — în formule actuale de tipul propus de M. Foucault sau în varianta românească a lui A. D. Xenopol —, analizele de psihosociologie, istoria mentalităților, antropologie culturală, teoria „ideilor literare" a lui A. Marino, ipotezele lui Paul Anghel asupra familiilor spirituale — care, de fapt, sînt serii neconsumate — în literatura română ș.a. sînt tot atîtea **strategii conceptuale** care pot fertiliza critica de direcție exprimată de **noua geografie literară.**

Căci, în fond, este vorba de un teren pe alocuri virgin care așteaptă construcția teoretică. Cu atît mai mult cu cît, pe lîngă specificitatea neîncorsetată de fantezii alchimiste, propulsează ideea de **diversitate stilistică și tematică.** Abia în contextul unei asemenea ideologii (ne- și antiexclusiviste) excesele în sensul restituirii „virstei de aur" sau în sensul abolirii oricărei certitudini prin mitul inovației absolute se prezintă ca fiind ceea ce sînt : zburdălnicii afective și șotii intelectuale. Mai mult : tensiunea ideologiilor culturale — care a marcat, de la începuturi, modernizarea noastră — este atenuată în favoarea unei **organicități deschise.**

Ideea de **nouă geografie literară** are multe efecte îndreptate împotriva unor deprinderi culturale pe care critica literară însăși le-a cultivat cu prisosință. De pildă, valorizarea e prea adesea un soi de premiere școlară sau, la polul opus, o sentință judecătorească fără recurs. Impresionismul și „cronicărismul" pot fi demitizate numai printr-**o hermeneutică re-constitutivă și creatoare aplicată literaturii ca fenomen psiho-socio-cultural.** Dintr-un asemenea unghi, mitul ierarhiei infailibile a creatorilor actuali nu poate fi susținut, pentru simplul motiv că analiza e îndreptată asupra unei literaturi **în facere și prefacere.** Succesul de critică sau de public nu este suficient de probant în raport cu valoarea. La fel mitul generațiilor, a succesiunii tot mai rapide de valuri, căci generația, dacă la începutul afirmării are un sens aproximativ — omogenitate de grup creator ce aspiră, cu bune intenții, să-și impună vocea, identitatea de stil, mentalitățile s.a.m.d. —, pe măsură ce se detașează și configurează individualitățile, devine o convenție terminologică capabilă de proteism explicativ.

Ideea **noii geografii a literaturii române contemporane** are virtuți care vor fi activate numai prin segmentări tematice și adînciri teoretice succesive.

Vasile Macoviciuc

RELIEFURI NOI

Prin înserierea ultimilor (bine) veniți în proza contemporană, sub genericul „noua geografie literară", înțelegem, totodată, atît un parțial și nuanțat „început", cît și o „continuare". Așa cum în geografia patriei un firav drumeag de țară a devenit cu timpul un important și larg drum național, și proza tinerilor își deschide cîte o „cărăruie", la început modestă, pentru ca apoi, cu trecerea anilor, să tindă a deveni o impunătoare magistrală, avînd, uneori, și avantajul de a stabili linia mai directă de la problematica existenței la ființa umană.

Deși vom găsi multe elemente care delimitează proza tinerilor de cea „imediat precedentă", ca să nu mai vorbim de cea clasică, considerăm că nu i se poate găsi identitatea și, mai ales, nu i se pot stabili liniile de forță pe direcțiile cărora evoluează, decît raportînd-o la aceea. Mai întîi, pentru că, oricît de mare i-ar fi ambiția tînărului scriitor să se impună prin propriul său cuvînt, el tinde, în mod logic, obiectiv, ca, în final, să se alinieze valoric lîngă marii săi înaintași, să exprime, în fond, aceeași eternă lume românească, situată în alte împrejurări și în alte momente. Părerea că o „altă" generație de scriitori începe cu o „altă" lume, că acea generație este cu totul „alta" decît precedenta, ni se pare rău înțeleasă. După cîte ne amintim, aceasta a fost și una din ideile centrale ale dogmatismului, fără a da vreun rod. Iar experimentalismul deceniului șase, ca și cel antebelic, avînd, în parte, aceleași pretenții, a revenit și el (ca și în alte „geografii") la aceleași deziderate umaniste ca și cele ale antecesorilor. Desigur, din **„aventura"** lor s-au tras și foloase, cuceririle experimentalismului, atîtea cîte au fost, devenind bunuri cîștigate și asumate de întreaga literatură posterioară.

Studiul literaturii tinere nu mi se pare profitabil nici prin opoziția dintre generații (idei, școli, curente etc.) deși ea s-a manifestat, chiar cu mari convulsii, în alte împrejurări istorice ; dar în momentul de față acestea sunt aproape neglijabile. Un alt indice general, comun atît pentru literatura tinerei generații, cît și pentru cea a generațiilor imediat precedente, este acela al efortului pentru găsirea modalităților, mijloacelor adecvate, capabile să exprime lumea și ființa din momentul istoric cel mai actual. Căci așa acum antecesorii au fost puși în situația de a găsi „cuvîntul" potrivit lumii lor, tot așa și **noua generație. Trebuie depistate** „particularitățile" esențiale ale lumii și timpului în care trăim, precum și inventat, creat, „cuvîntul" pe **care-l impun aceste „particularități"** (și nu pe cel care am bănui sau am dori noi să credem **că ar fi adecvat !).**

Așa cum am constatat deja, deși există unele particularități ale scrisului tinerilor prozatori, nu se poate stabili un concept al prozei tinere. Particularitățile există din două motive : primul pe care l-am și enunțat deja, acela al raportului dintre specificul existenței și formula estetică, iar cel de-al doilea derivă din caracteristicile specifice vîrstei (dorință de afirmare, spirit de competiție, instrucție intelectuală în consens cu ultimele noutăți, ritmul specific al atitudinii față de viață în general). La acestea **s-ar adăuga** și grabă, lipsa de experiență, „moda" (deloc neglijabilă !), o oarecare „frondă", opoziția dintre generații etc., avînd chiar consecințe negative în oarecare măsură.

Constatăm cu plăcută surpindere că, mai ales în proza tinerilor, se resimt acut, cu o specifică acuratețe, fenomenele existenței, imediate, determinismul social, transformarea spirituală a omului contemporan. Acestea ar fi principalele motive care tind să ducă la modificări în structura genurilor și speciilor literare. Nu spunem o noutate afirmînd, în consens cu alți cercetători, în primul rînd tineri, că romanul — de exemplu — tinde să se modifice în compartimentele sale esențiale : subiectul, personajul, dialogul, perspectiva narativă. (E drept că asemenea modificări le-au mai operat și alte generații, dar cu alte efecte). Se pare că se diminuează rolul ficțiunii în favoarea surprinderii cu obiectivitate științifică, a elementelor existențiale. Tinerii autori, deși în majoritate fiind înarmați cu o pregătire teoretică însușită în universitate (sau poate tocmai de aceea !), renunță la „cîntarea" unor subiecte „de gata", constituite în realitatea concretă, în care apoi să poată „injecta" principii dinainte învățate. Dar nu sînt dispuși nici la operația inversă : de la principiu la cadrul existențial. În acest caz, ei resimt ca fiind caducă construcția arhitecturală, piramidală, a subiectului : sau înlănțuirea cauzală succesivă a faptelor, după comandamentele logicii. În schimb, „adulmecă" autenticitatea în simultaneitatea din „întîmplătorul" vieții.

Se bănuiește că în gestul fulgurant, capricios, fragmentar, instabil, întîmplător ar putea fi descoperit principiul originar al existenței. (Teoriile sînt cunoscute, fiind descrise de Max Ernst, Raymond Polyn, R. Bayer etc., iar la noi Grigore Smeu, V. E. Mașek ș.a.) Putem vorbi de un alt fel de „frumos cotidian", dinamic, în proza și în poezia tinerilor. Desigur, în acest caz și subiectul resimte modificările ; ba chiar tinde să se dilate la nesfîrșit (să ne amintim subiectele propuse de prozatorul Vasile Andru). Existența, în cadrul acestor subiecte, se instituie în palpitul realizat pe incidența faptelor întîmplătoare, traiectoria ei nemaiputînd fi bănuită, anticipată, prevăzută. În mod analog, nici personajul nu va mai fi sediul în care logica „prepară" datele realității ; el tinde să-și subordoneze

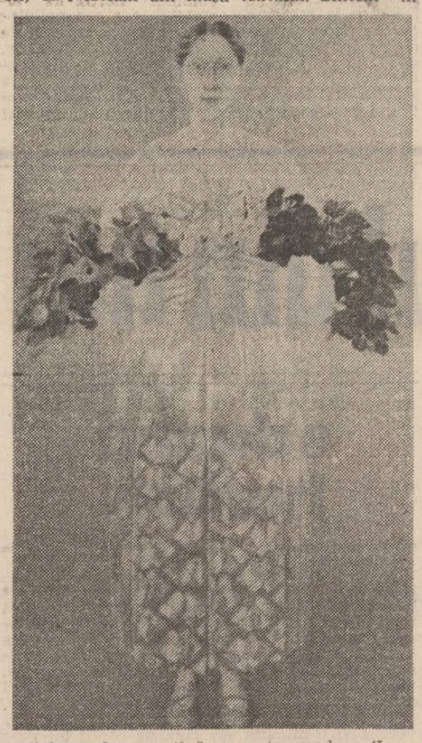

mediul ; chiar și pe autor și, implicit, pe cititor. Apare un personaj „viu", „ciudat", care i se opune autorului, îi propune complicitatea sau „colaborarea" la propria-i „naștere" (fenomen puternic evidențiat, de exemplu, în scrisul lui Ion Jurcă Rovina). Un astfel de personaj, deși aparent lipsit de concretețe (în sens de consistență), se manifestă cu o irepresibilă „foame" de concret — și nu reacționează decît atunci cînd intră în posesia unor fragmente autentice de viață, pe care le captează, le „răpește" din conglomeratul existenței. El este „prezent" mai mult prin efectele sale, decît prin el însuși. Dar tinde tot timpul să-și cîștige un statut ontologic (spre deosebire de personajul literaturii de avangardă) — citîm ca meritoriu din acest punct de vedere pe Florin Bănescu. Îl întîlnim fugitiv fie într-un fragment de „jurnal" (mai ales !), fie în relatările altor personaje, fiindune, deseori, greu (și numai prin semnele citării) să-l izolăm din masa textului. Sîntem în parțial acord cu un tînăr prozator modern (Ioan Lăcustă) care declară că în cadrul literaturii tinere nu se mai poate vorbi despre un roman propriu-zis întrucît este evidentă renunțarea la elementele structurii romanești și înlocuirea lor cu cele ale prozei scurte. Cu alte cuvinte se prefigurează o proză scurtă — „roman". Dar ne punem întrebarea, acest „roman", mai poate oare institui personajele memorabile, exemplare, date de înaintași ? Mai putem avea speranța să întîlnim un Ion, un Moromete, un „bietul Ioanide" ? Încă nu avem toate datele teoretice în virtutea cărora să-l putem declara superior pe personajul exponențial (incluzînd în el elementelor variabil, necunoscut) față de cel exemplar, puternic reliefat.

Constatăm că „eforturile" tinerei proze sunt urmarea faptului că autorii „simt" cu acuitate modificările, căutînd să le izoleze pe cele esențiale, atît la nivel social, cît și existențial. Limbajul, modul în care personajul abordează restructurările vieții sociale, ambianța, peisajul (nou peisaj al geografiei patriei), deschiderea spațiilor închise ca urmare a comunicabilității de tip modern, diminuarea discrepanțelor dintre categoriile profesionale, dispariția unor întregi categorii de problematici și tipologii etc. reclamă înlocuirea lor cu altele, structuri noi pe care tinerii prozatori le propun. Există indicii pe baza cărora putem afirma că și literatura tînără tinde vertiginos să se implice efectiv în cîmpul de forțe al politicului, aducînd cu ea un plus de „energie", capabilă să catalizeze declanșarea unor fenomene inedite, după cum poate grăbi și surprinde mutațiile din psihologia omului contemporan. Eforturile tinerilor literați se adaugă celor ale înaintașilor, de a nu mai considera literatura ca pe un mijloc, ci a o transforma într-un scop, cît mai identic cu idealul.

Desigur, multe din elementele noi (mai ales cele stilistice) propuse de tinerii prozatori, se vor perima în funcție de posibilitățile de surprindere a realității. Dar tot atît de multe vor deveni achiziții sigure ale literaturii române de azi și de mîine. Prozatori ca : Florin Bănescu, Apostol Gurău, Nicolae Fulga, Cristian Teodorescu, Ioan Lăcustă, Ștefan Dinică, Corneliu Ștefan, Titus Suciu, Ioan Groșan, Teodor Bulza și atîția alții, mulți dintre ei fiind găzduiți și comentați în paginile revistei noastre, conving tot mai mult de la o carte la alta, dovedind că vor constitui noile reliefuri din cadrul eternului peisaj românesc.

Constant Călinescu

HARTA POEZIEI

Aspectul „polifonic", divers al lirismului nostru, în momentul de față, se datorează nu numai varietății tematice și stilistice dar și unei „democrații" geografice în planul creației prin răspîndirea centrelor de iradiere poetică pe întreaga hartă culturală a țării. Noua geografie literară dezvăluie nu doar o capitală a lirismului ci și o constelație de grupări poetice apărute, cele mai multe dintre ele, în jurul unor cenacluri sau reviste. Se continuă astfel o mai veche tradiție deoarece, să nu uităm, principalele „schimbări la față" ale literaturii noastre postbelice s-au produs prin apariția în scenă a unor generații formate în spiritul unor reviste cu program novator (așa a fost mișcarea literară de la „Steaua" la sfîrșitul anilor '50 sau contribuția decisivă a revistei „Luceafărul" în afirmarea generației Labiș etc.). Astăzi, practic, nu există zonă a țării în care să nu se manifeste emulație în domeniul creației poetice, dovedindu-se poate încă o dată că vechiul dicton „românul e născut poet" are temeiuri reale ce vin din structura profundă a sensibilității noastre. Se scrie și se citește multă poezie, semn că lirismul nu a devenit la noi, cum se întîmplă în viața culturală americană, de exemplu, o lectură cu circuit aproape exclusiv universitar, o ocupație strict filologică ; în ce ne privește, poezia e receptată de marele public, ea se bucură de o audiență mereu vie.

Așa cum s-a structurat ea în ultimii ani, geografia poeziei românești are zone de dezvoltare „spontană" a creației dar și o serie de „școli poetice" cu un statut distinct în peisajul nostru literar. Trebuie amintită în acest sens revista clujeană „Echinox" care a fost și continuă să fie o importantă școală de poezie ale cărei rezultate sînt din ce în ce mai vizibile în timp. „Echinoxul" a impus fără îndoială un climat cultural, o atitudine artistică recognoscibilă. E vorba de o anume decantare spirituală a lirismului, de cultivarea unei rigori expresive amintind de lirica blagiană, sub semnul căreia evoluează. Creatorii „echinoxiști" prin modul lor ardelenesc de a se grăbi încet au fost feriți de excesele modernismului. Lirica lor se remarcă prin echilibru, erudiție și rafinament, prin substratul parabolic bogat în semnificații morale. O altă grupare poetică distinctă este cea a ieșenilor ; aceștia evoluează în registrul romantic, mai bine zis neoromantic, supunînd expresia modernă la o reflexivitate benefică. De fapt, poeții ieșeni continuă direcția eminesciană a lirismului rămînînd exponenții unui spațiu cultural de esență „moldavă". De curînd apărută, noua grupare a poeților de la Piatra Neamț adaugă formulei moldovenești un plus de realism al viziunii ; ei își asumă experiența cotidianului dar nu refuză raportarea la planul simbolic și mitologic, e o poezie născută — cum spune unul din acești tineri poeți — din „furtunile memoriei", de aici poate și o anume vehemență a retoricii.

Putem vorbi și de un spațiu dunărean al poeziei, Brăila, Galați, Călărași, unde, fără a se ivi încă o familie omogenă de creatori lirici, există o continuă energie a creației. Se așteaptă ca din acest colț de țară, viu și fabulos, să izbucnească voci poetice originale, poate chiar o formulă lirică distinctă, așa cum s-a întîmplat în cazul prozei. Ea va fi expresia unei vitalități de substanță și de limbaj, comunicînd farmecul „istratian" al locului și acel fantastic al meleagurilor brăilene. Relativ nouă este și mișcarea poetică din Reșița, scriitorii de aici s-au afirmat din ce în ce mai mult în ultimii ani datorită energiei și pasiunii unor animatori culturali care au dorit să revitalizeze în această zonă creația literară. Apariițiile editoriale ale poeților din Reșița, frecvente în ultimul timp, configurează de-acum un profil al acestui spațiu geografic și cultural. Tot așa putem vorbi de un lirism al universului, bănățean, tradiționalist în substanță, diferit, să spunem, de școala timișoreană care mizează pe experimentul stilistic (studiile de teorie literară ale timișorenilor completează de fapt această direcție). O matrice lirică inconfundabilă ne oferă zona Maramureșului. Pe măsură ce s-a creat aici o conștiință locală a apărut și o familie de creatori lirici care valorifică mitologia folclorică extrem de bogată și străveche a acestei regiuni.

Este lesne de înțeles faptul că grupările poetice amintite și multe altele încă nu preiau mimetic modelul unui centru cultural, ele evoluează pe direcții proprii și chiar dacă unele dintre ele nu și-au cristalizat un program estetic de evoluție, importanța lor culturală este indiscutabilă. Vitalitatea literaturii noastre în momentul de față se datorează tocmai acestui policentrism care evită unidirecționarea creației după anumite tipare. Este absolut greșit a se interpreta fenomenul poetic contemporan din punctul de vedere al unui **model unic.** Cu atît mai mult cu cît însuși centrul cultural al țării e în fond produsul unei întîlniri de tendințe artistice diverse, ne referim la poezia „bucureșteană". Creatorii lirici din Capitală provin, mulți dintre ei, din alte regiuni ale țării, aducînd **mesajele unor spații distincte.** Astfel, varianta moldovenească a liricii (Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, Mircea Ciobanu etc) se întîlnește aici cu filiera Ardealului (Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, Mircea Micu, Mircea Florin Sandru, Carolina Ilica, ș.a.) cărora li se adaugă „Sudicii" Nichita Stănescu, Marin Sorescu, George Alboiu, Nicolae Dan Fruntelată, Dumitru M. Ion etc., formînd împreună „familia bucureșteană" a poeziei dar netrădîndu-și niciunul dintre ei obîrșiile, după cum se poate ușor observa din scrierile lor care păstrează atmosfera spirituală a locurilor de baștină. Așa stînd lucrurile, imaginea „centrului cultural" se modifică el fiind produsul, în mare parte, a celorlalte zone geografice, „Școala de poezie de la București" — despre care vorbea Nichita Stănescu — e o realitate, fără îndoială, bazată pe o serie de note specifice, dar ea face parte din marea orchestră a creației poetice naționale. În fine, noua geografie literară înseamnă includerea tuturor scriitorilor de limbă română în patria graiului matern, întregindu-se astfel „constelația lirei" românești care vine dintr-o regiune a poeziei românești pe care Ioan Alexandru o consideră ca purtind „în adîncul ei melosul interior al unui grai de aur".

Alexandru Horia

Poeme de CAROLINA ILICA

A mai crescut

S-a mai lungit fetița mea c-un deget.
Și-o vorbă nouă a-nvățat să spună.
Ea știe unde-i lampa. Lampă este
Și soarele brutal. Și blinda lună.

Mă uit la ea, dar tot nu-mi vine-a crede.
E-atît de mică, și de toate are ;
Îndeosebi răsfățuri, toane, mofturi.
Și cît de cătinel s-o face mare !

Cu fiecare noapte e mai blîndă.
Cu fiecare zi s-a mai hoțit.
De cum mă vede mi se cere-n brațe.
A mai crescut fetița c-un chibrit.

Mușețel pentru ceaiuri

Culegeam mușețel pentru ceaiuri
Undeva, pe un cîmp, undeva.
Ca un glonte cădea pe alături,
Ciocîrlia fierbinte și grea.

Socoteam : am destule păcate...
Dar speram : nu e vremea să mor.
Și ea se-azvîrlea iar în soare
Și eu răsuflam mai ușor.

În loc de haină

Pe stradă. Se făcea că plouă
Cu-mpunsături de ac.
Mi se boțise bluza
ca mătasa
Cea umedă, de mac.

Îmi era frig pe la călcîie —
Desculță alergam.
Cînd am ajuns la casa ta,
M-am ridicat la geam.

Punea cuibare de lumină
O lampă de citit.
Stăteai pe carte aplecat
Și nu m-ai presimțit.

În loc de haină, atîrnau
La scaun, pe spătar,
Două aripi atît de mari,
Mai albe ca de var.

Cireșe negre

Un miez de vară cu cireșe negre
Rămase-n vîrf, prin frunze, lîngă cer.
Ori prea amare, ori de neajuns
Tinctura lor e sînge auster.

I-aș prepara cuiva, cu alchimie,
O băutură, un nectar divin.
Răcoritoare, neagră-singerie,
Cu mult mai vie decît orice vin.

E o dorință veche să-i pot da
Acel arhaic mied, ca să rămînă
La fel de tînăr și la fel de drept :

Om luminos ducînd o carte-n mînă.

Cum nimeni n-ar mai ști de vraja mea,
I-aș pune și o floare drăgăstoasă
Nu la rever, ci, caldă, chiar pe piept.

Mai vulnerabile

Prin stepa arsă, africană,
Galop de fragede gazele
Mai vulnerabile decît
Călciiele fetiței mele.

Au frunțile atît de drepte
Încoronate cu o liră.
Cui, poate-n vis, slujesc de muză ?
Sînt inspirate sau inspiră ?

Și oare foame-i e sau drag —
Pămîntul ca o tobă sună —
Acestui leu, gonind în salturi
Atîtea grații împreună ?

Măcar aici

Ca moarul vînăt, ape-ape
Făcea mătasa unui lac.
Veneam pe seară, lîngă trestii,
Să-not puțin, mai mult să tac.

Ele-aruncau încete unditi
Cu firul crud și efemer,
Momind cu fosnet, toată noaptea,
Nemuritorii Pești din cer.

Dar eu de bunăvoie prinsă
În plasa lunii mă dădeam,
Precum în brațele acelui
Pe care încă îl doream.

Părea că totu-i dintr-o vrajă —
Cum să respir să n-o deșir ?
De goliciunea apei, trupul
Se rușina, din nou copil.

Mă bizuiam că nimeni, nimeni
Măcar aici nu va pîndi.
Cum credem uneori că moartea
Doar pe bătrîni i-ar hăitui.

La Eleusis

Lui Ion Itu

În alb, din creștet la călcîie.
Curată, tinără, mlădie.
Eram o preoteasă tracă
La Eleusis, în cîmpie.

Psalmodiind înalte imnuri
Purtate-n grai de neamul meu,
Ale vestitului Musaios
Și mai vestitului Orpheu.

Purificări. Inițieri.
Cînd prevestesc în hexametri.
Ca jertfe : turte-mbelșugate,
Nu sînge !-n templele Demetrei.

Căci ei ne închinăm, zeiței
Materne și Renăscătoare,
Ce-a dat misteriile vieții
Femeii numai, în păstrare.

david rusu

Țara

Din profunzimea timpului ce vine
Și cel de astăzi, limpede azur
Mă-nchin cu drag eu Patrie la tine
Ca floarea albă dintr-un cîntec pur

Un crez înalt îmi dai fără-ncetare
Podoaba grea a cupelor de dor
Și din lumina ta biruitoare
Să mă cuprindă-n sine-n viitor

Încins cu brîul limpede-al iubirii
Îți cînt această Vatră fără moarte
Cu tine merg spre pașnice victorii
Cinstire ție, Riu de libertate

Mă risipesc cu ramurile-mi crude
Și mă zidesc în trupul tău sub steag
De dorul tău vreau timpla mea s-asude
Că tu ești tot ce-n lume am mai drag.

Odă pămîntului străbun

Eu sînt ca pomul plin de așteptare
Înnobilat cu fructe de destin
Și c-un truimf al sevelor prin care
Ca unui zeu pămîntului mă-nchin

Tot adunînd la temelie anii
Imense drumuri mi-au strivit retina
Cît mi-au adus cu palmele, țăranii
Să-mi înflorească mugurii, lumina

Și m-am culcat pe pernă de petale
Cu dor de ei mereu ca de părinți
Că-i auzeam cum vor să-mi înfășoare
Obrazul alb în palmele fierbinți

Și tot visînd ocean imens de grîne
Acoperindu-mi țarina străbună
Florile mele au miros de pîine
Prin rădăcini din Patria Română.

Inima

Patria, flacără pură pe buzele mele
Briu de lumină, sămînță de dor
Nuntă sublimă cu lună și stele
Vară eternă pe-al păcii ogor

Patria, carte frumoasă, rouă-n cuvinte
Steaua Unirii deasupra la munți
Loc de cinstire și-aducere-aminte
Cunună de lauri purtată pe frunți

Patria, cîntecul nostru sub steag tricolor
Poartă deschisă în lume spre soare
Leagănul veșnic de pace și dor
Inima noastră cu nume de floare.

Istorie

O, ramura neamului meu
Se-ntoarce cu fața
La soare și rouă
Sub bolțile Patriei
Pămîntul nașterii noastre
Se bucură-n haina Unirii mereu
Pe frunte cu-o lamură nouă.
În munții aceștia de dor Apuseni
Din stîncă vorbește Istoria
Strigătul ei
Limpezind ceasul din zori
Ne pătrunde în sînge cu chipul lui Horea.

persida rugu

semne de maci

Munți de pietre
între noi

semne de maci
acești pași
orbi

dor greu ca lumina

Ești o oglindă-nvîrtejind abisuri
de taine adînci și calde-nmiresmări
îmi spuneai

un dor greu ca lumina
ca noaptea pustie de jarul tăcutelor
păsări
un dor prin steiuri arzînd
și-n inima ploii
umbră-n solstițiu
în lespezi de sunet uimire-ncolțită

un dor greu ca lumina
mă soarbe
taină și spaimă-ntre ape

desculță trec rîul iubirii

Vin din iubire
cum aș urca
pe-o scară de iederi

în adîncul
fîntînii

mă-ntorc din tăceri
cu hlamida căptușită de fluturii verzi
ai cîmpiei lunare

în privirea mea cîntă o pasăre

în dimineața de la marginea ierbii

În dimineața de la marginea ierbii
adăpostind în palmele goale
povara imensă a unui cuvînt
am zărit dincolo
de lumină
printre statui transparente
o cumpănă
înflorind arse
aripi

albastre păsări
se strecoară în sînge
iezere
cu simburi de neliniște aspră

Am pornit desculță în iubirea aceasta

în verdele somn

Fire de iederă cascade
cu nemișcare
somptuoase
păduri de castan
degetele tale fildeș de culoarea
apocalipsului
îmi răsădesc veșnicii
pe umerii goi
sub arborii lichefiați
ai lunii

fiece singurătate m-apropie de tine

Fiece singurătate m-apropie de tine
fiece pas
pe zarea cu chiparoși

clipa cu noi
într-o singură mare
singurătate

viorel varga

Doar rodul

Prin țărînă am umblat și prin colburi
de aur — poetul își zice —
în iubire statornic, cu sufletul cald
de mireasma preablîndelor spice.

În hora izbîndei prinsu-m-am cînd
praznice noi se vesteau în cetate
îngăduindu-mi să sărut tărîmul
cu mări de holde binecuvîntate

Mările de atunci se clatină întruna
pe luciul cîmpiei sfidînd orice furtună
doar rodul rămîne întreg și același
partea din noi cea mai bună.

Triumful grîului

Nu-i secetă în dragoste iubito
și vîntu-n grîne nu își are rost
cînd cîmpul e-mbrăcat de roade
iar macii toți au adormit la post.

Nu-i secetă cînd spicu-n legănare
miroase a copt și spicele dospesc
pe vatra zorilor de zloată
precum un har într-un eden ceresc

Doar o povară dulce este rodul
Întru în riuri de polen curgînd
spre nașteri tainice și iată
prin lume grîul trece triumfînd.

Drum în cîmpie

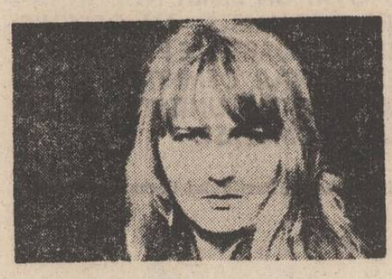

florica marin

La marginea satului, acolo unde începea cîmpul, apăruse în vara aceea un cal rătăcit. Anghel se apropia întotdeauna, cu teamă, în dorința de a-l vedea cît mai de aproape, de a-i atinge coama roșcată ca frunza de arțar, toamna. Într-o seară, ajunsese chiar foarte aproape de el, dar mîna îi tremurase atît de puternic, încît nu fusese în stare să-l mîngîie ! Atunci, așezîndu-se la marginea cîmpului, plînsese copilărește, cu sughițuri, ascunzîndu-și fața în palme, deși era singur. Numai de nu l-ar fi văzut cineva !... Calul, între timp, dispăruse. Dar, cine știe, dacă s-ar fi lăsat mîngîiat ?... „Ai palmele aspre, Anghele !"... îi reproșase odată Petra, cînd el îi atinsese, așa într-o doară, obrazul. Ei, ce era de făcut, dacă erau aspre ? Erau muncite ! Le spăla, ca orice om, uneori cu apă de ploaie, ca și părul, pentru că apa de ploaie curăță bine. Să le ungă cu cine știe ce unsori femeiești ?... Creșteau odată cu trupul, chiar puțin prea mari și prea grele. Munca la cîmp nu era ușoară pentru el, iar palmele simțeau acest lucru. Anghel știa că trebuie să învețe de toate, să se învețe cu munca. Așa îi spuneau în fiecare zi ai lui, cu asprime voită, de parcă s-ar fi temut ca el să nu creadă că ar putea fi altfel. Anghel știa acest lucru și gata, nu era nevoie să-l cicălească nimeni.

Cîmpul, în vacanța de vară, îi plăcea pentru că Petra venea zilnic acolo și astfel îi putea urmări mișcările, părul lung și colorat ca mătasea porumbului, fața arsă de soare, ochii cum e cerul după ce trece ploaia... Îi era dragă Petra (chiar dacă era mai mare cu vreo doi ani decît el !) mai ales pentru că nu semăna cu nici o altă fată din sat. Avea ceva care o făcea să se țină mîndră printre toate celelalte. Oare pentru că era fata veterinarului, căruia Anghel îi spunea „bună ziua" sau, mă rog, după cum era vremea, fiindu-i rușine să spună „sărumîna", ca altădată ? Îi spunea așa nu numai pentru că era tatăl Petrei, ci și pentru că acum crescuse destul ca să se numească „bărbat" și să se simtă egal cu mulți alții ! Doar mustața îi mijise de mult, iar mama se văita în fiecare an că iar s-a înălțat, de-i aproape cît tata și hainele i-au rămas mici...

Petra venea la cîmp, la ora prînzului, să aducă de mîncare fratelui cel mare. Anghel, aflat în apropiere, fluiera a voioșie și se retrăgea la răcoarea vreunui copac, sperînd ca ea să priceapă și să treacă pe-acolo...

— Nu stai și tu, Petra ?... Aici e răcoare...

Petra se așeza, privindu-l fix, pe sub genele-i lungi, cu îndrăzneală, apoi uitîndu-se intenționat la mîinile lui prea mari. Izbucnea în rîs și fugea. De ciudă, Anghel bătea pămîntul cu palmele și îngîna...

— Fir-ar a dracului de viață, că nu stă o clipă ! Numai palmele astea-s de vină, că-s prea aspre și nu-i place cînd o mîngîi...

— Ce vorbe-s astea, măi băiete ? îl întrebă într-o zi un bărbat zdravăn, cu fața pe jumătate acoperită de-o pălărie, de nu-i vedeai ochii... Cine te-a supărat ?

— Ei... ridică din umeri Anghel și țîșni printre copaci pe urmele Petrei, strigînd-o.

— Petra !... Petruța !... Stai că am o vorbă cu tine...

★

Ziua se ridica leneș din plasa amiezii, apoi soarele cobora în amurg și peste sat se lăsa tăcerea, aducînd pacea nopții. Atunci, Anghel, cuprins de fiori tainici, se strecura din casă pînă la marginea cîmpului și aștepta. Calul venea nechemat. Nechezatul lui îl făcea să tresară ca risul Petrei. Îl întărîta. Sîngele fierbea cu putere în trupul ce nu părea deloc obosit de munca zilei. Se apropia cu băgare de seamă, dar cînd să întindă mîna iar începea să tremure. De ce-i era frică de animalul acela, nici el nu știa !... Nu era al nimănui, poate își căuta și el un stăpîn. Hoinărea toată ziua, cine știe pe unde, iar noaptea, cînd liniștea îngrădea satul și cîmpul, ca într-un țarc, venea în același loc, chemat ca la o întîlnire. Tropotul lui înfiora cîmpul însingurat. Anghel asculta cu încordare. De la o vreme, se mulțumea doar să-l simtă în apropiere. Renunțase la ideea de a-i atinge coama, deși culoarea arzătoare îl neliniștea ca părul Petrei, cînd îi atingea obrazul, în timp ce și-l scutura întocmai ca pe coamă !... Gestul acela mîndru, de scuturare a capului, încît părul să fluture în aer, Anghel nu-l remarcase decît la ea. Poate și pentru că celelalte fete din sat și-l țineau strîns în cozi, chiar și vara, pe cînd Petra îl lăsa liber. Avea și de ce să-l lase așa. Era frumos. În bătaia razelor de soare, părea o flacără jucăușă și atîtătoare, chemindu-te...

De Petra nu-i era frică. Asta numai pentru că îi citea uneori în privire ceva, nu știa el încă ce anume, dar era convins că într-o zi va desluși misterul. Dacă o singură dată ar fi stat mai mult alături de el, la umbra copacului, singuri... Anghel se gîndea ce ar fi trebuit să facă pentru ca Petra să nu mai fugă de el. Și-o închipuia atît de aproape, încît i-ar fi putut simți respirația. Și, dacă ar fi stat locului o clipă, i-ar fi atins părul...

În timp ce se gîndise la Petra, calul dispăruse. Oricum, soarele nu mai apunea. Cerul era acoperit de nori nisipoși. Venea ploaia. Dinspre cîmp se auzi un nechezat cunoscut. Anghel tresări ca la o chemare. Un fulger lumină cerul pe neașteptate. Anghel simți noaptea înfiptă în piept ca o săgeată. Știa că atunci cînd tună și fulgeră nu trebuie să stai sub copac pentru că poate lua foc. Trebuia să se întoarcă acasă. Tata, cine știe, poate era îngrijorat de absența lui. Ei, dar mama îi spusese odată, făcîndu-i cu ochiul : „Cînd tata tună și fulgeră, pleacă, nu-i sta în cale !"

Stătea la marginea cîmpului, dar era neliniștit. Pe unde umbla calul ?... Primele picături de ploaie îi tulburară privirea. Se uită peste cîmp, ca peste o întindere de pămînt pe care o vedea pentru prima dată. I se păru ciudat. Era acolo atîta liniște încît simți o amețeală care îl sperie. Deodată, la capătul drumului, se auzi un tropot. Era calul. Uită de ploaie, deși acum venea în răpăieli scurte și puternice (ploaie de vară !) și alergă spre el. Cu cît alerga, tropotul se depărta, iar, într-un tîrziu, Anghel se mîră cît de departe era satul. Ploaia forma un fel de plasă în jurul lui, de nu mai vedea nimic. Îl cuprinse spaima și se întoarse. Simțea hainele lipite de corp, de parcă ar fi fost gol. Pămîntul reavăn îi prindea tălpile.

★

Cît rătăcise pe cîmp în noaptea aceea, Anghel nu știa. Se lumina de ziuă și pămîntul era rece. Dar aerul se simțea puternic. Prima rază de soare zvîcni pe obrazul lui, făcîndu-l să-și ascundă privirea. Era obosit. Îl dureau picioarele, de parcă cineva îl lovise cu biciul peste ele. Poate avea febră, dar nu-i păsa !...

La prînz, cînd Petra se așeză lîngă el, nu-i spuse nimic. Privea în zare c-un fel de îngrijorare pe care nu o putea explica nimănui.

— Știi ceva, Anghele, spuse Petra, fluturîndu-și părul cu trufie. Azi-noapte, pe ploaie, tata a prins un cal și l-a ascuns la noi în șopron.

— Un cal ? strigă uimit Anghel.

— Da ! Și, dacă vrei, vino să-l vezi... la noapte ! E atît de frumos !...

Anghel nu-i răspunse. Îi urmări mersul ușor legănat, semănînd cu-o anume alintare. Și, o clipă, îi apăru o cută între sprîncene. Se gîndea înnebunit : „Calul meu ! El să fie ?"... Gîndurile i se zbătură toată ziua, în cap, așa cum se zbate uneori ochiul prevestind ceva. Noaptea nu-l mai prinse la marginea cîmpului. Se furișa prin sat să nu fie văzut încotro merge. Cînd luna se ivi triumfătoare și semeață ca două coarne de cerb, Anghel privi în lumina ei și o văzu pe Petra, așteptîndu-l în ușa de la șopron. Se apropie de ea înfiorat.

— Unde-i ? întrebă el.

— A plecat, răspunse ea, și-n ochi avea lacrimi. Mama i-a spus tatei că nu-i decît o năluca aducătoare de blestem în dragoste, pentru că a fost găsit pe o noapte ploioasă în care tuna și fulgera, iar el necheza și bătea pămîntul cu copita. Tata i-a dat drumul.

Anghel o privi cu neîncredere. Se răsuci cu tot corpul și deschise ușa de la șopron. I se păruse că aude acolo o respirație puternică. Nu era decît un cal. Cel al familiei lui Petra. Răscoli fînul cu ciudă, apoi îl bătu cu piciorul. Petra se apropie de el, ștergîndu-și ochii cu dosul palmei.

— Nu fii supărată, Petruțo, poate se-ntoarce, îi spuse el blînd, întinzîndu-i batista lui. Și, dintr-odată, palmele mari, grele și aspre, atinseră mîinile ei firave, apoi obrazul... Petra nu se retrase și nu fugi. Rămase privindu-l țintă în razele de lună, ce pătrundeau jucăușe pînă la ei.

— Și dacă nu se întoarce, am să-l găsesc eu și am să ți-l aduc.

Stăteau amîndoi, aproape lipiți unul de altul. Pe neașteptate, Anghel simți un fior străbătîndu-i trupul și pentru prima dată răsuflarea Petrei, înălțată pe vîrfuri, se contopea cu a lui și buzele ei, apăsate cu putere, îl năuciră, făcîndu-l să-și simtă trupul moale ca o cîrpă și mîinile tremurîndu-i pe lîngă el. Îl străbătu atunci dorința de a-i atinge părul, cum altădată ar fi atins coama roșcată a calului de pe cîmp. Vru să ridice mîna, dar de lîngă el țîșni rîsul Petrei, înfiorînd noaptea. Și luna se clătină ascunzîndu-se după un nor. Anghel privi în urma fetei care dispăruse. Își mușcă buzele, bătînd din picior, apoi le strivi cu palmele, simțindu-le asprimea.

Miracolul din noi

eduard huidan

Am cunoscut un artist — aș adăuga amator, dar îmi displace termenul, aș putea să menționez și laureat, dar arta autentică nu are nevoie de lauri pentru a fi validată — în aparență ciudat. Un sculptor. Tînăr. Îmbrăcat cu o frumoasă haină din stofă țesută în casă. Cu o față senină, ca însăși speranța ce înflorește în fiecare primăvară. Încadrat în cîmpul muncii, la o cooperativă din Codlea. Cu un nume comun, Nicolae Diaconu. Cu o existență comună, dacă vreți. Comună pînă la pragul atelierului său. Dincolo de acest prag viața lui se desfășoară într-un spațiu tulburător. Spațiul creației. Un spațiu care aparține exclusiv omului. Ființe inteligente — deci capabile de a răspunde prompt la solicitările mediului — sînt nenumărate, creatoare, însă, de lumi, de culturi, există doar una, ființa umană. Un privilegiu pe care, adeseori, nu îl valorificăm cum se cuvine risipindu-ne în fapte și dorințe mărunte... Lumea acestui artist este o lume a țăranilor. Modelează **numai** țărani. Țărani români. Nu s-a oprit la păsări, deși iubește zborul, nu a ales nici liniile, oarecum stranii, ale acestui zbuciumat sfîrșit de secol, adoptate ca o emblemă de cei din generația sa. El **face** țărani. Fără să explice de ce, fără să îți ofere un „program" sau o filozofie ieftină. Fără pretenții de originalitate. **Îi zămislește din dragoste.** O dragoste nedeclarată, marcată chiar, de acel bun simț moștenit din generație în generație, de o delicatețe pe care aș numi-o aspră. Delicatețea unchiului meu, Gheorghe, ca să caut o explicație simplă, care, după ce bătea crunt vaca, pentru că nu lăsa lapte, peste coarne, pînă cînd din gură îi curgeau bale amestecate cu sînge, odată laptele pornit îi lua capul în mîini, îi vorbea și o mîngîia așa cum pe copiii lui nu-i mîngîia decît în somn. Spațiul creației lui este o uriașă poiană a lui Iocan în care ne regăsim, urmași ai unui neam de țărani, ca într-un tunel al timpului. Rămînem părți desprinse din acel univers fascinant și cred că este bine să ne amintim din cînd în cînd acest lucru.

Mi se pare extraordinar ca un tînăr artist să dea contur unei asemenea lumi mizînd pe ea cu talentul său. Într-un anotimp, cu fructele speranței explodînd în ramuri, cînd aflu că în satul copilăriei mele, Feldioara, din o mie cinci sute de urmași ai țăranilor care făceau naveta spre Brașov au mai rămas vreo patru sute. O mutație importantă, chiar dacă nu toți aceștia au revenit pentru a lucra în agricultură. O garanție a conservării unor valori fundamentale. Evident, în forme noi.

Mărturisesc că mi-a rămas inima la unul dintre acei țărani din lut — în urma unor cercetări recente a fost reactualizată seducătoarea ipoteză lansată de Cairns-Smith la începutul secolului, care presupune că argila s-ar afla la originea vieții pe Pămînt, fiind un catalizator chimic excelent ea ar fi putut constitui mediul formării unor structuri moleculare complexe ! — pentru că semăna cu unchiu' Neculai, fratele bunicului meu necunoscut, care, la peste nouăzeci de ani, aproape orb, ducea încă cu căruța, cu cai de care nu s-a despărțit niciodată, mîncare la oameni în cîmp. Unchiu' Neculai — care a ajuns în anii crizei pînă în America, mînat de sărăcie dar și de o nestăvilită dorință, dulce pasăre a tinereții, de a cunoaște altă lume, de unde s-a întors, nu neapărat înfrînt dar măcinat de dor — avea obiceiul să-mi spună: **„Nu căta departe, nepoate... Puterea e în noi. Și mulțumirea..."** Cuvintele lui mi-au venit în minte aproape simultan cu versurile poetului: **„Oamenii sînt păsări nemaiîntîlnite, / Cu aripile crescute înlăuntru, / Care bat, plutind, planînd, / Într-un aer mai curat — care e gîndul !"**, ca un tulburător ecou al miracolului care sălășluiește în noi. Miracolul care poate înflori și rodi doar în condițiile în care vom ști să ne păstrăm rădăcinile...

teatru

t

«Porni Luceafărul...»

● Cutezanță, acesta este cuvîntul ce trebuie pus în relație directă cu orice tentativă de a-l surprinde „în mișcare" pe omul Eminescu și, deopotrivă, pe inegalabilul nostru Poet. Momentul aniversar al acestui an, prin prea-plinul emoțiilor pe care le aduce cu sine, l-a „ajutat" pe poetul George Chirilă să cuteze a-l „vedea" pe Eminescu în marea lui trecere întemeietoare prin zodiile cuvîntului și spiritului românesc. Rezultatul a fost piesa, dovedind reale virtuți evocatoare, „Porni Luceafărul" pusă în scenă de Teatrul Bacovia din Bacău în regia lui Constantin Codrescu. Textul dramatic, firesc, are alură poematică, dar nu este, în structura lui, un poem. Conceput pe date cunoscute din viața poetului și anturajului său, textul se ridică, ca să spunem așa, grație talentului autorului, într-o zonă în care planurile realimaginar se întrepătrund într-un mod nu numai funcțional, dar și artistic remarcabil. George Chirilă a fost conștient de acest avantaj-dezavantaj și a găsit, în propria-i simțire, o altă echivalență posibilă pentru fiecare dintre acestea. Autorul a „retopit" astfel tot ce știam și noi despre personajele sale, pentru a adăuga ce știe numai **el** despre ele.

Devenită spectacol, piesa și-a demonstrat un evantai întreg de calități, în primul rînd, emoționale. Nu puține au fost momentele cînd rostirea scenică a fost de cea mai bună calitate. Autorul a găsit, spre lauda lui, cuvinte, expresii, un anumit ritm care au condus, prin încărcătura lor de inefabil și inedit, la aplauze la scenă deschisă, ceea ce dovedește că piesa stîrnește participarea efectivă a spectatorului la propunerea de a-l celebra pe Eminescu. Oricum, odată cu spectacolul de la Bacău, avem un Eminescu văzut de poetul George Chirilă, debutant în dramaturgie, nu întîmplător, în chiar anul centenarului trecerii în nemurire a „omului cel mai deplin al culturii românești" (Constantin Noica). Nu putem să nu observăm, imediat, că acest spectacol reprezintă, în același timp, și un Eminescu văzut de Constantin Codrescu, care semnează regia și scenografia. Modalitățile în care regizorul a „tradus" scenic textul sînt dintre **cele** mai inspirate. Scenografia este foarte adecvată intențiilor, semn că regizorul a colaborat foarte bine cu scenograful, înțelegîndu-se perfect.

Colectivul actoricesc, se vede, a îndrăgit piesa, fiecare actor îmbrăcînd cu iubire și înțelegere haina istorică a personajului. Cea mai grea haină a dus-o pe umeri Stelian Preda, în rolul titular, dificil prin cuprindere și adecvare. Stelian Preda a conturat, din cuvinte și gestică, un Eminescu viu, plauzibil, romantic și neînvins de timp. O imagine de un pitoresc de bună factură ne-a lăsat Florin Gheucă (Ion Creangă) care s-a dăruit cu o mare convingere personajului. Sobru, exact, ardelean interiorizat, Liviu Rus în rolul lui Slavici. Momente de reală emoție și sensibilitate a realizat, în rolul Veronicăi Micle, Doina Iacob. Nici personajele „secundare" n-au fost mai prejos în jocul unor actori cu frumoase calități interpretative, precum Gheorghe Doroftei (Aron Pumnul), Sică Stănescu (Gheorghe Eminovici), Constanța Zmeu (Raluca), Despina Prisăcaru (Tinca), Mihai Drăgoi (Miron Pompiliu), Florin Zăncescu (Th. Stefanelli), Dinu Apetrei (Vasile Bumbac), Radu Bogdan Ghelu (Chibici), Narcis Serghiev (Barițiu).

Piesa lui George Chirilă și spectacolul Teatrului Bacovia din Bacău cu „Porni Luceafărul" sînt contribuții de marcă în desfășurarea anului 100 de la trecerea în veșnicie a Poetului cel Mare.

Florin Costinescu

muzică

m

Eminescu

(SPECTACOL DE OPERĂ)

● La ridicarea cortinei scena Operei române se afla în cerul Eminescu — decorul, scenografia, luminile creau efectul maxim, punctul de rezistență al spetacolului, sugerînd imensitatea spațială, umbrele timpului, nașterea Luceafărului, strălucire, mister, o lume siderală prin care ideile călătoreau odată cu aura stelei de geniu. Sub această metaforă este gîndită regia operei **Eminescu**, de către Ion Caramitru, interpret atît de original al poeziei eminesciene, preocupat să-i descifreze noi înțelesuri, tonalități și transpuneri artistice. Încercarea de a monta o operă **Eminescu** este temerară și ea trebuie salutată cu interes în ansamblul manifestărilor dedicate centenarului morții Poetului, acceptată ca posibilă variantă liric-interpretativă, chiar dacă buna intenție, munca, pasiunea și dăruirea trupei de artiști ai Operei depășesc realizarea în sine. Ion Caramitru intuiește cu inteligență că forța unui spectacol de operă, în special cu un titlu atît de ambițios, nu se află neapărat în povestea dramatică pe care libretul (semnat de Gheorghe Buluță), o propune — o fixare, imposibilă aproape, a figurii Poetului în epocă, o parcurgere biografică a vieții lui prin cîteva momente considerate semnificative. Și atunci regizorul (actorul care oferea pe scena Ateneului român un excelent **Eminescu... după Eminescu** alături de Dan Grigore) își construiește o parabolă artistică salvatoare : creația este însăși existența Poetului, opera depășește viața, visul este mai puternic decît realitatea. Astfel că spectacolul este susținut de poli simbolici și mai puțin de coerență dramatică ; se apelează la mijloacele de sugestie specifice operei, balet și scenografie, acestea fiind de altfel și punctele de penetrație artistică ale spectacolului **Eminescu** (scenograful Dan Jitianu și coregrafa Mihaela Atanasiu au un adevărat recital de imaginație și sensibilitate, modificînd centrul de greutate al spectacolului, permițînd realizarea unor momente de mare emoție și frumusețe. Baletul Hyperion—Cătălina conține și cheia artistică a montării concepute de Ion Caramitru, servind ideea regizorală conform căreia Eminescu este însuși Hyperion, moartea proiectîndu-i pe cer steaua nemuritoare. Amplificînd această viziune artistică, susținînd-o de o partitură muzicală cu tonalități mai melodioase, mai grave (ea aparține lui Paul Urmuzescu), poate chiar mergînd pe ideea unui balet **Luceafărul**, Eminescu și-ar fi găsit o mai adevărată și mai valoroasă prezență pe scena Operei române. Tinerii și talentații balerini Florin Brîndușă și Ana Maria Vretos par coborîți chiar din universul eminescian, mișcarea lor scenică are poezie și înțeles, maestrul de lumini Ionel Cotîrlă avînd o contribuție specială în crearea atmosferei de vis și irealitate, de grație și puritate în care se consumă dramaticul fantastic. Ionel Voineag oferă o imagine suficient de credibilă a lui **Eminescu**, Melania Ghioaldă este o posibilă **Veronică**, bine în rol și în voce sînt și Constantin Ene — **Creangă**, Florin Diaconescu — **Alecsandri**. Privită ca un eveniment artistic particular, opera **Eminescu** este încă o tentativă de a da interpretări și sensuri mitului Eminescu prin care literatura noastră se explică.

Carmen Firan

După ploaia de vară

gabriel iuga

Cineva îl salută, dar nu și-a dat seama cine anume, era îmbulzeală mare, ieșeau toți pe poartă într-un șuvoi continuu, se grăbeau spre casă, așa făceau de fiecare dată la ora schimbului, însă el n-avea motive să se agite atît, pînă la tren mai trebuia să piardă destul timp, iar ca să se ducă tocmai în partea cealaltă a orașului, unde era blocul în care locuia, ar fi fost o adevărată pierdere de vreme, dacă nu chiar o prostie. Să se ducă să vadă ce ? O garsonieră anostă, cu masa din bucătărie plină de cojile de pîine rămase să se usuce de la cina din seara trecută, cu cana de ceai și farfuriile încă nespălate în chiuvetă, cu fereastra rămasă închisă cine știe de cînd, că și aerul părea mai îmbîcsit dimineața, cînd își făcea micul pachet pentru serviciu, uitînd să mai mănînce, dorind doar să plece cît mai repede de acolo, să ajungă în hala mare și, printre ceilalți, să uite ce nu se poate uita.

Cineva îl salută, de data asta auzi o voce de femeie, și Valentin o recunoscu pe șefa laboratorului — Mia, Pia, Tia, sau cum o fi chemînd-o ? — care tocmai îl depășea. Mormăi ceva ce putea să însemne orice, chiar și un răspuns, iar cînd femeia trecu de portar, se trezi privindu-i picioarele lăsate libere de rochia decent croită, nu mai sus de genunchi.

Dinicu îl bătu pe umăr și el uită de femeie și, fără să se oprească, întoarse capul spre inginerul șef.

— Dau o bere, îi zîmbi acesta. Ai mei sînt plecați la socri și abia luni se întorc.

Valentin n-avea chef de berea lui, bîlbîi ceva, cum că, să nu se supere acesta, dar era obligat să facă o vizită și, cînd inginerul, tot zîmbind prietenos, își flutură mîna a despărtire, simți o mare ușurare. „Voi ăștea — îi răsună în minte cuvintele lui Dinicu, spuse cu un an înainte, cînd abia au venit la uzină — da, de voi care abia ați terminat Politehnica vorbesc, voi sînteți uimiți că nu ați fost repartizați de la bun început ca miniștri sau directori generali și ne învinovățiți pe noi, inginerii mai vechi, de asta. Adică ce voiați ? Să vă primim cu fanfară, flori și covor roșu ? rîdea el înveselit. V-am dat halate noi noute, albastre, atît am putut, și la treabă, neamule !" Era cu Igiroseanu, care lucra în tură inversă cu el, și n-a înțeles nici unul ce-l apucase atunci pe inginerul șef. Abia după cîteva luni — cînd Igiroseanu și-a adus nevasta și copiii și s-a mutat în alt bloc, dar la trei camere, de-a rămas el singur în garsonieră, dar mai ales cînd l-a văzut pe colegul lui schimbat total : îi dispăruse mohoreala din privire, i se înmuiase vorba, nu mai tăia ca briciul, chiar l-a auzit odată rîzînd în hohote cu maistrul Zaharia, spusese poate bătrînul vreun banc de-al lui — a înțeles Valentin reproșul lui Dinicu și a trebuit să-i dea dreptate.

Sigur, nu-și găsise cadența, nu profesional, nici nu putea fi vorba despre așa ceva, dar încă nu se împăca așa cum ar fi trebuit cu cei din jur, făcea totul mecanic, aproape că nu scotea un cuvînt și oamenii au simțit rezistența lui și l-au ocolit. Cu Igiroseanu lucrurile au intrat rapid în normal, și-a dat seama imediat de transformare, își găsise ritmul acela intim atît de necesar acomodării cu lumea unei mari uzine și Valentin simțea cum se înstrăinează tot mai mult de fostul său coleg, părea că nici nu au ce să-și spună, dialogul lor devenea din zi în zi tot mai concis, strict pe probleme profesionale, fără acele gesturi de amicitie rămase între ei ca un reflex din anii de studenție : un umăr atins cu palma din fugă sau ciufulirea moțului rebel al roșcatului său prieten.

— Și Magda ? l-a întrebat Igiroșeanu într-o zi.

Valentin a dat din umeri și a părăsit hala. Cînd a marcat fișa și a privit ceasul de pontaj, a văzut că întîrziase nepermis de mult și a luat-o la fugă spre gară. Trenul nu venise încă, se speriase degeaba. A cumpărat un ziar și un pachet cu biscuiți și, ca de fiecare dată, s-a așezat pe banca cea mai îndepărtată de peron. Ceva mai tîrziu l-a văzut pe impiegat că iese din birou, se moșmondește un timp, și se îndreaptă spre capătul liniei. A răsuflat ușurat : își terminase biscuiții, mototolise ziarul și-l aruncase la coș și, ușor panicat, se întreba ce avea să mai facă de acum înainte, i se părea că toată lumea se uită la el, că îl compătimesc cu toții că apare mereu acolo, la trenul de București că pe cine așteaptă de atîta timp inginerul, nu mai vine. Și Magda, într-adevăr, nu mai venea, chiar dacă îi scrisese, cu aproape două luni în urmă, că-i va face o vizită. De atunci n-a mai răspuns la nici una dintre scrisorile lui, iar telefonul, de cîte ori a încercat de la poștă din oraș, a sunat în gol.

Magda n-a coborît din tren nici în ziua aceea, nici în zilele următoare.

★

Afară se înnourase bine, începuse să bată și vîntul, dar Valentin nu și-a dat seama de asta decît atunci cînd a văzut oamenii alergînd să se ascundă pe sub streșinile caselor sau sub copertinele din plastic ale stațiilor de autobuz.

Prima rafală l-a trezit parcă din somn și s-a uitat buimac în jur, părea că nu înțelege unde se află și ce caută acolo, în centrul orașului. Stătea singur în mijlocul străzii, de sus ploua torențial, cu picături mari și repezi, ploaie caldă de vară, oamenii îl priveau mirați de pe lîngă zidurile caselor și el încă nu se hotăra ce să facă. Cineva l-a strigat, chiar i-a făcut semn cu mîna, dar, prin aburul fierbinte ce ieșea din asfaltul încins al străzii și perdeaua deasă de ploaie, nu și-a dat seama cine este, însă a fost de ajuns să se audă chemat ca să iasă din năuceala primului moment și să o ia la fugă în direcția aceea, spre cofetăria din colțul străzii.

Sub prelata cu dungi portocalii era înghesuială mare, s-a izbit de cineva, a mormăit o scuză și s-a trezit pe un scaun vopsit în alb, așezat în fața unei măsuțe metalice. O fată în halat roz l-a întrebat ce dorește, el a zis că ar fi bine să-i dea o cafea fierbinte și, cînd și-a înălțat ochii, a descoperit-o pe colega lor, șefa laboratorului de analize chimice, stînd tot acolo, de partea cealaltă a mesii. Din păr îi curgeau picături mari de apă, alunecau pe obraz și dispăreau imediat pe gît și mai jos, pe sub gulerul subțire al rochiei de mătase.

— Lia ! și-a amintit brusc Valentin numele ei.

Ea a rîs, și-a șters cu palma fruntea și a sorbit din cafea, tuguindu-și mult buzele de teamă să nu se frigă.

— Lia, a repetat încîntat inginerul, de parcă o descoperea abia acum așezată acolo.

Femeia a clipit de cîteva ori nedumerită, l-a văzut însă zîmbind și a rîs și ea din nou.

Dinspre gară s-a auzit fluieratul trenului, dar Valentin l-a uitat imediat.

ioana dragomir

Doina

(pentru Eminescu)

Tu, cel fără Seamăn
Fratele meu geamăn
Cum de te-ai robit
Focului iubit
De ce m-ai apus
Fără tine sus
De ce m-ai făcut
Soră de durut
Singură să dor
Fără tine-n zbor
Icoană departe
Fără nici-o moarte
Cerul mă îneacă
Stelele mă seacă
Visul mă străpunge
Lacrima nu plînge
. . . . . .
Vezi iubite geamăn
Frate fără seamăn
Toate se cunună
și se împreună
Punîndu-și inel
Doar golul din el
Iarba nu mai crede
Verdele că-i verde
Piatra vinovată
Crede că-i de piatră
Sarea mea din trup
Se albește-n stup
Rostul meu cel dulce
În lup vrea să urce
Toate zac în toate
Dar în nici-o viață
Nimeni nu mă-nalță
Dar în nici-o moarte
Nimeni să mă poarte
. . . . . .
Tu, cel fără seamăn
Fratele meu geamăn
Ce m-ai alintat
Doar cu un cuvînt
Asmuțit de vînt
Cînd l-ai aruncat
Sîmbure secat
Am crezut că-l ure
Și-a căzut adînc
L-ai menit, menit
Într-un astînțit
Fără de sfîrșit
. . . . . .
Fratele meu geamăn
Frate fără Seamăn
Pînă și din moarte
Tot pe jumătate —
Frați pe înnoptate...

vasile preda

Lumina ochilor

1.

Și a venit noaptea. O pasăre
mare și neagră a căzut împușcată pe
umărul tău, pe pămînt. Tu, copile, te jucai
de-a ce eu am fost și nu mai sînt. Și
a venit noaptea. Ca o moarte a
soarelui, ca o moarte a zilei.
Desferecîndu-și tăișul în cerul
de preț al pupilei. Tu tocmai
mîngîiai o căprioară, o cinteză,
un tril. Cînd a căzut pana păsării
pe fruntea ta de copil.

2.

Scriu acest gînd pentru toți
învinșii luminii, pentru cei
paisprezece mii de la Belasica, pentru
Borges, pentru prizonierii lui Sargon
al doilea, pentru cine mai poate
încă să citească, pentru inima
vie și pentru cea de iască. N-am
să mai văd nimic cu nepăsare. Voi
privi pentru tine stelele peste
zare. În nopțile iernii, cu povești
bătrînești, cu visări,
am să-ți pun ochii mei, după ușă,
în încălțări.

3.

Toată lumina lumii e-n tine
acum. Zăvorită, păzită. Eu
scriu poeme în palma ta. Primește-le
ca și cînd le-ai vedea. Roșu, oranj,
galben, verde, albastru, indigo și
violet, toate adunate pe un negru
tăiș de stilet. În jurul gîtului
tău și al meu, un fular rupt
cu dinții din curcubeu. Toată
lumina a adormit, fotonii s-au
încuiat în formule. Cineva bijbîie
infinitul cu degete nesătule.
Cineva pune lacăte, răsucește
cheia în broască. Încearcă să
scoată scînteie din buza de iască.
Cineva a plecat prin iarnă să
se joace. Cu pleoapa învelită
în nouă cojoace.

4.

Și va veni vara, dar nu, mai întîi
floarea cireșului albă, vor veni
fluturii, vor sîngera lalelele. Tu
vei duce în brațe luna și
stelele. Vei împărți tuturor
andromede și orioni. Icre de aur
vei scoate din sturioni. Și va
veni vara, dimineți după
dimineți, o eternitate cuprinsă
în cîteva vieți. Din lacrima
ta descîntată de mierle se vor
naște pe lume smaragde și perle.
Și-o să zîmbim, odată
o să zîmbim, ai să vezi. Cu
mîinile sprijinite de cornițele
a doi iezi.

5.

A fost odată ca niciodată
scăpată din arc o săgeată. A fost
o seară, un strigăt, un ceas
cu limbile ascuțite. Un zmeu, o zînă,
întîmplări nemaiauzite. Împărații
Roșu, Verde, Albastru și Violet.
Feți-Frumoși, vrăjitoare cu gîndul
secret... Toate acestea se mai petrec
în cuvinte. Roțile Carului Mare
se rostogolesc înainte. Da, a fost
odată și pururi va fi
lumina ochilor de copii.

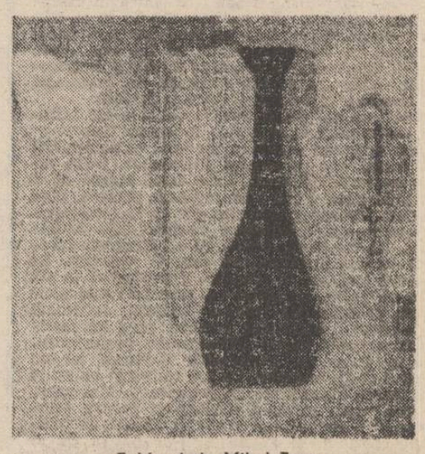

Tablouri de Mihai Topa
(Din expoziția de la Galeria Municipală)
pag. 4–7

melania cuc

Lumină lăuntrică

Nu-i defel ușor să răscolești în lumea lăuntrică a spațiului din care ai purces, chiar dacă prezentul te întîmpină cu toate ferestrele deschise, îmi ziceam, pe cînd coboram în pantă drumul pe care cei ai locului îl știu din moși strămoși de Drumul Romanilor. Pe aici au trecut, desigur, dinspre Sarmizegetusa Ulpia Traiana către limesul de Nord al Daciei Romane, soldații care aveau să ridice la bornele de hotar castre de apărare. În anul 1764, Antonio Comiselli, trece, pe aici, cu grăniceri spre Țara Năsăudului, iar dinspre acele vremuri visul renașterii păsării Phoenix din propria-i cenușă se conturează chiar și-n deviza pe care regimentul de grăniceri o arborează : Virtus Romana Rediviva !

Huruiau peste secole roțile de tortură, roțile carelor de povară pînă în toamna anului 1944, cînd pe aceste costișe se retrag, din fața armatei române, trupele naziste...

Mirabile locuri ! Imposibil de confundat de vreme ce le-ai învățat pe de rost odată cu limba, odată cu primul pas făcut către universul vieții.

Peste memoria ancestrală a țărinii de acasă, soarele înalt face ca șoseaua modernă de alături să lumineze ca și cînd ar fi din cobalt topit. Mă întîlnesc cu oameni. Nu-i cunosc după nume, după straiț decît pe cei ajunși deja la amiaza vieții Ne zîmbim. Ne dăm mîna... Binețea e blîndă și mă întreb dacă avea dreptate cineva care spunea că la noi, în Nord, vicisitudinile timpului ne-ar fi asprit. Bună ziua ! Io nopot ! Guten Tag !...

Și iată cum copilăria pe care o crezusem ireversibil plecată, se reîntoarce. Am să scriu despre toate acestea !, îmi propun, am să scriu despre cum glasul inimii ne face pe noi românii să ne recunoaștem peste spații și timp. Dar dincolo de pledoaria literelor pentru bucuria revederii, rămîne satul june mereu deși bătrîn, satul în puterea vîrstei prin toate devenirile lui.

Noaptea care urmează e aureolată de solstițiul de vară, este cea mai scurtă, dar și cea mai albastră din an. Voi dormi ca în pruncie în căpița cu fîn, voi aduna în cunună sînziene sălbatice, voi... Dar, trebuie să renunț la vis ; ai mei au desoblonit odaia a mare și-n lumina becului electric mă privesc din „icoane" voievozii : Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare — două portrete păstrate cu sfințenie în „lada de zestre" a familiei. Deși o devălmășie de secole s-a stratificat între noi, știu că străbunii-mi sînt nemuritori fie și numai prin obeliscul din piatră pe care l-au durat în inima satului întru gloria și cinstirea celor căzuți în oricare dintre războaiele de apărare.

Am mers pe ulițe străjuite de case suple și albe cu țiglele roșii din acoperișuri parcă atingînd soarele. Am văzut școlarii gătiți de sărbătoare, frumoși și emoționați ca toți școlarii țării acum în ceasul examenelor. Mi-am vizitat prietenii trecînd pe sub „arcuri de triumf" în lemnul cărora meșteri vestiți au cioplit din bardă soarele și luna. În tihna înserării vecinii au venit să mă vadă. Palmele lor aspre și fierbinți mi-au atins palmele și, ciudat, am simțit că palma fiecăruia dintre ei este aidoma hărții Ardealului : palmă lîngă palmă prin timp s-a făcut, aici, zid și cap de pod apărîndu-ne dăinuirea.

Aici la îmbrățișarea Carpaților pămîntul e mai dens în sevă și mai bogat în cernoziomuri decît în altă parte. Fierbinte și ca de aur e vara, grînele curg printre degete de vînt, iar înaltul e tot un senin.

Dorul mă aduce acasă, într-un sat transilvan ori de cîte ori se împletește cîntecul mierlei cu miresmele de pîine nouă ale holdei. Pe drumuri vechi, pe drumuri noi revin acasă ca la un nesecat izvor. De aici mi-am cîștigat dreptul la vis mai întîi și apoi la zbor. De aici dorințele mele au trecut de miracol întărindu-se cu acel spirit care nu ne vine decît din-lăuntrul patriei.

felix sima

Preacurata limba noastră

sînt brazii în iarnă
mai drepți și mai verzi
sub ei într-o țară
nicicînd nu te pierzi
aici ne sînt codrii
și urșii bătrîni
hotarul e-același
sub stele — fîntîni

cu grîu-nfrățit
sîntem frați — avem har
din prag aburește
o pîine-n ștergar
paharul ne este
cu vin de rubin
cu el bunătatea
din suflet o-nchin

și creștem copacul
de mire — mireasă
ca leagăn de prunci
să-i aducem în casă
păstrăm preacurata
de-a pururi stăpînă
în tainele ființei
o limbă română.

Portret

e-un văzduh adus pe umeri
peste anii care-i numeri
dar la drumuri la răscruce
iată : timpul nu se duce

noi îl stringem ghem la sîn
precum Mircea cel Bătrîn
brat de brat de voievod
printre ramuri de norod
brat de Basarab vînjos
cu coroană de prinos

duhul său în chip de piatră
l-au ținut moșnenii-n vatră
nu-n uitare sau în haos
ci-ntr-o frescă de pronaos
să răsară peste țară
cu coroana sa lunară ;
lepădînd un lăicer
își luau armuri de fier...
timpul nu era devreme
turma lor păștea prin vreme
iar sămînța să le fie
revărsată pe moșie
turma Lui — popor — nu doarme
leganată între arme

într-o frescă-ntr-o icoană
el ne este fără rană
ne privește nu clipește
dojenind cavalerește.
caut un cuvînt — răspuns.
nu ! cuvîntul nu-i de-ajuns !

raza soarelui să-i cadă
încrustată peste spadă
neam viteaz să se ivească
de sub fruntea-i bărbătească
de sub mantia-i cerească
de sub cetina domnească...
De din vale de Rovine
să ne fie vremea-n bine.

Vîrstă

striviram degetele mîinii
sub roata cea fierbinte-a pîinii

și n-avea nimeni a ne pierde
sub frunza buruienii verde
în cercul nostru strîns legat
am băut vinul și-am mîncat

și luminați am stat la vatră
arzînd în foc un zeu de piatră

prin noaptea-ntinsă ca o blană
de oaie blîndă fără rană

vedeam și dealul și pădurea
și-n noi se ascuțea securea

bătînd ca inima mai tare...
căzeau copacii din picioare

și umbra lor se întindea
cît cuprindea — ne cuprindea.

plastică

p

«La Eminescu»

● Chintesența gîndirii și sensibilității nemuritorului poet Mihai Emminescu, a produs în rîndurile artiștilor plastici și în toate genurile artei impresionante adeziuni și acte de creație.

Pe de-o parte, eforturile s-au îndreptat către cristalizarea portretului, cei mai mulți sculptori, pictori și graficieni căutînd imaginea ideală și deplin corespunzătoare Luceafărului poeziei, imagine care s-a configurat decisiv în portretul realizat de sculptorul Gheorghe Anghel, al cărui monument ridicat în fața Ateneului Român a devenit simbolul poeziei românești, sau în cele aparținînd sculptorilor Oscar Han, Ion Vlasiu, ori Horia Flămînd. Pe de altă parte, artiștii au tins la intuirea esenței, atmosferei și a sensurilor poeziei lui Eminescu, mergînd pe două căi, al ilustrării exacte, „ad literam", a conținutului narativ sau liric al poeziilor, sau pe cel al interpretării personale.

Dar dacă majoritatea sculptorilor s-au oprit la statuia figura monumentală, pictorii și graficienii au folosit un limbaj mai larg, de mare diversitate în interpretări, suficient a aminti, în acest sens, de ilustrațiile realizate de C. Ressu, J. Al. Steriadi, Poitevin-Scheletti, Ligia Macovei, C. Baciu, și de mulți alți artiști contemporani, printre care recentele ilustrații ale pictorului Sabin Bălașa reproduse în cartea tipărită la Londra, în Editura „Forest Books", sub îngrijirea poetei Brenda Walker, ni se par a fi cele mai actuale în interpretarea întîmpestivă și spontană a emoțiilor trăite și intuite de poezia eminesciană.

Printre artiștii prezenți la omagierea lui Eminescu în aceste zile, artistul complex care este **DRAGOȘ MORĂRESCU** a organizat o amplă expoziție, în sala Teatrului Mic, cuprinzînd o suită de desene în tuș, care prin valoarea, inedittul și originalitatea surprinderii atmosferei sufletului poetic al lui Eminescu, merită a ne reține atenția.

Dincolo de fervoarea admirației inspiratoare, suita desenelor lui Dragoș Morărescu, exploatînd cu finețe, grație și simplicitate expresia liniei calm modulate, pune în evidență o viziune globală a universului poetic, filozofic și uman al gîndirii poetului, descifrînd vizual, cu prioritate, spiritul romantic. Fiindcă ceea ce caracterizează grafica lui Dragoș Morărescu este în primul rînd atmosfera romantică, uneori idilică, oscilînd între a fi intens sentimentală sau profund spiritualizată. Există în desenele sale imaginea tinereții romantice. Și tocmai, prin o astfel de aplicare asupra reținerii sensului romantic din poezii, Morărescu prezintă o expoziție unitară și originală, alegînd de fapt numai acele versuri apte a trezi un asemenea sentiment. Desenele expuse au o înțelegere și un demers grafic propriu lui Dragoș Morărescu, însușiri ce continuă activitățile sale anterioare, fie a gravurilor ce redau case din vechiul București, fie a ciclurilor de gravuri ce au exploatat teme ca visarea, dragostea, aspirația.

În desenele actuale, el a redat o arhitectură aptă a trezi sentimente lirice romantice prin liniile ondulate, lin curgătoare, calme, spontan trasate, ce sugerează mai mult decît precizează. El se ferește de a încărca imaginea cu detalii localizante sau ce pot fi doar fragmente ce ar ilustra doar unele cuvinte din versurile poetului, preferînd să surprindă, sub impulsul emoției directe, sensul, atmosfera, esența și universalitatea gîndirii poetice. Prin o asemenea metodă și travaliu, artistul s-a apropiat intim de poezia eminesciană. Prin depersonalizarea personajilor, deși întreaga suită a desenelor sale urmărește în mod realist redarea figurilor umane, el se apropie de universalitatea poeziei lui Eminescu, care i-a dat incomparabila valoare substanțială ce a integrat-o definitiv și reprezentativ în literatura română și universală. Or, tocmai datorită unui asemenea caracter, poezia lui Eminescu este deschisă tuturor interpretărilor. Fenomenul acesta este frecvent nu numai în critica literară, dar indeosebi, cu multă strălucire, în artele plastice, expoziția din sălile Dalles, închinată centenarului Eminescu, fiind în acest sens, un exemplu de largă audiență.

În lucrările lui Dragoș Morărescu avem vibrația esențială și statornică a romantismului, fiindcă grafica lui lărgește spațiul cunoașterii, intensifică trăsăturile sentimentului romantic, liric, stimulează climatul efervescent al interpretării poeziei. Linia desenului lui conține posibilități ascunse, sfidîndu-se într-o continuă sete de auto-depășire și de angajare într-o neîncetată stimulație creatoare, dînd o ferită expresie mesajului umanist și poetic.

Astfel, unitatea pe care o conține expoziția sa se înscrie ca o participare activă la înțelegerea și interpretarea poeziei lui Eminescu, la care își aduc omagiul, în aceste zile, artiștii, scriitorii și un public generos din întreaga țară.

Mircea Deac

Cale de acces

● Poate că întîiul impuls pe care l-am simțit în fața desenelor **Elenei Boariu** expuse la **Căminul artei** a fost acela de-a le numi „bijuterii" căci lucrătura e delicată, cere migală artizanală, atenție și pricepere de aleasă orfevrărie. Dar a fost doar un impuls. Fiecare lucrare propune de fapt cu mult mai mult : o viziune, destăinuire o frămîntare, un incurs, cu meandrele lui, o rezolvare plastică a unei tensiuni a gîndului.

Ceea ce face artista într-un traseu artistic e o **adîncire**, nu o repetare obsesivă. De parcă insistînd în reluarea unui profil, a unei siluete, a unui chip, a unei sugestii de peisaj ar putea ajunge la însăși fizionomia închipuirii, la scăpărarea visului, la liniștea revelației, la calmul transparenței.

Desenele au structura metaforei și aduc parcă în memoria auzului rezonanțe de lirism fulgurant. Există la Elena Boariu o incapacitate organică de a se supune competiției, contextului, conjuncturalului, de a se lăsa dusă de valul banalului cotidian, o secretă putere a dedublării, o grație intrinsecă într-ale stăpînirii paradoxurilor.

Poate că primul impuls în fața acestei opere orgolios perfecționiste, păstrîndu-și intact simburele de reticență, distanța acel fel de misterios „arrière penseé", ar fi fost acela de-a le fi pus sub semnul nevoii de frumos.

Și totuși, ele nu caută frumosul cu orice chip. Propun mult mai mult — o stare, o lume a gîndului, o relație între personaje, o aventură tăcută, tainică, prin biblioteca întreținută de pînze de păianjen.

Sînt parcă incursiuni, trasee întortocheate, labirintice stări, sînt frămîntări ale peniței într-o „temă" de o simplitate aparentă, care frizează esențializarea **(Viziune, Gînd, Așteptare, Întîlnire, Iluzie)** o cale de acces spre esențe, o propensiune spre înțelepciune, uneori „ambiție" a înțelepciunii, a filozofării, a căutării prin labirinturi și tenebre.

Cunoscută ilustratoare de carte pentru copii, Elena Boariu are un stil personal, o originalitate nu doar a formei ci și a punerii în pagină a unei idei. În această expoziție ea însoțește grafica de șevalet de ilustrația de carte pentru copii iar aceste desene sînt și ele parcă fermecate descinderi într-o orfevrărie parapoetică. Cum de pildă desenele ce însoțesc poeziile lui Vasile Voiculescu din **Coiful de aur**, în care subtilității liniei i se adaugă culoarea, căutată în nuanță pînă la rafinament oriental. „Meșteșugul" artistei este perfectissim, ireproșabil, un adevărat spectacol, demn, cum am mai spus, de o viziune orientală a lucrurilor, și totuși, contemplîndu-i lucrările, vezi bine că artista se detașează, îl survolează, îl folosește și apoi aproape că îl contemplă cu acea superioritate a ideii față de formă.

Toată contorsionarea aceea de linii, toată dantelăria artizanală, slujesc pînă la urmă un trunchi doborît la pămînt, o scorbură, o siluetă de femeie, un profil de bărbat păzit de cochilii de melci, o viziune a îndrăgostirii, a gîndului, a liniștii hieratice, a bătrîneții. Se întrevăd, dincolo de aceste viziuni, lecturile, întîi frămîntate de neliniști, mai apoi din ce în ce mai înțelepțite, mai senine, ceea ce mă face să-mi amintesc cîteva cuvinte rostite de Mircea Eliade : „sîntem condamnați să primim orice revelație prin intermediul culturii. Numai prin intermediul formelor și structurilor culturale ne mai putem întoarce la surse, numai în cărți mai putem încă găsi spiritul". Poate că întîiul gînd pe care-l ai văzînd expoziția Elenei Boariu e acela de a-i numi lucrările delicate, artizanale aventuri ale meșteșugului dar artista ne propune mult mai mult : calea de acces spre o lume de problematizări, gînduri și întrebări iar mai apoi poteca subțiratecă ce duce spre podișul uscăcios, tibetan, al unei împăcări conștientizate.

L. Cleopatra

EMINESCIANA

MODELUL INTELECTUALULUI DEPLIN

Există incertitudini în privința datei și împrejurărilor în care Eminescu ia cunoștință de opera filosofului german. Poetul putea citi un studiu ca cel al lui Alois Scherzel, **Der Charakter der Hauptlehren der Philosophie Arthur Schopenhauer,** publicat în anuarul liceului din Cernăuți, **Programm des K.K. Ober-Gymnasium,** în 1866. Aici se anunță și încetarea din viață a lui Aron Pumnul, căruia Eminescu îi închină oda **La mormîntul lui Aron Pumnul.** Apare plauzibil ca Eminescu să fi parcurs paginile anuarului în care se inscriau și numele școlarilor de la acest liceu. Frecventarea cercului literar al lui H. Gr. Grandea, „Orientul", putea constitui de asemenea un mediu intelectual prielnic orientării spre filosofia schopenhaueriană.

Eminescu face o mențiune despre Schopenhauer într-o notă marginală la tratatul lui H. T. Rötscher, **Die Kunst der dramatischen Darstellung,** pe care începe să-l traducă în epoca preuniversitară. „Cred că deosebirile lui Kant și Schopenhauer între caracterul inteligibil (liber) și cel empiric (determinat) — notează poetul în legătură cu accentul etic pe scenă — este mai clară și mai folositoare pentru această parte decît distingerea antică." Eminescu judeca tezele esteticianului german din perspectiva filosofilor preferați la care se referă și mai tîrziu în scrisul său.

Mărturiile de mai sus găsesc o confirmare în memorialistica lui Ioan Slavici, prietenul cel mai apropiat al poetului. De aici aflăm că Eminescu era informat asupra filosofiei lui Schopenhauer la sosirea sa la Viena pentru studii universitare în 1869. „El [Eminescu] mi-a dat **[Über] die vierfache Wurtzel des Satzes vom zureichenden Grund** — precizează memorialistul — apoi scrierea despre fundamentul moralei, **Parerga și Paralipomena."** Tot Slavici arată că Eminescu nu făcuse studii asupra lui Schopenhauer „în înțelesul tehnic al cuvîntului", înainte de venirea sa la Viena, dar „i-a citit scrierile pentru mulțumirea sa". Schopenhauer constituia pentru Eminescu — cum arată Slavici — încă înainte de venirea la Viena modelul „intelectualului deplin".

Eminescu se pregătește la Universitatea din Berlin pentru trecerea doctoratului în filosofie, în vederea ocupării unei catedre la Universitatea din Iași. Poetul face mărturisirea în scrisoarea către Titu Maiorescu din 6 februarie 1874 că putea să facă interpretare de texte din opera lui Kant și Schopenhauer, nu însă să țină și un curs asupra lor. Eminescu îi recunoștea lui Schopenhauer merite deosebite chiar și în chestiunile cărora nu le consacră studii speciale. „Filosofia dreptului, a statului și a istoriei — arată Eminescu — sînt numai indicate la Schopenhauer, și totuși cheia pentru justa lor întemeiere e cuprinsă neîndoielnic în metafizica sa."

Eminescu aprecia că nu putea ține un curs de filosofie înainte de a studia științele naturale și antropologia. Modelul în această privință îl oferea tot filosoful german. Cînd interpreta cu Slavici scrierile lui Schopenhauer, audiau împreună și prelegerile lui Ernst Brücke și Joseph Hyrtl de anatomie descriptivă și asista la experiențele de fizică făcute de Nicolae Teclu, profesor la Academia Comercială din Viena. Poetul audiază la Berlin prelegerile lui Hermann-Ludwig-Ferdinand von Helmholtz, de fizică, Emil Du Bois-Reymond de fiziologie și se înscrie și la cursul lui Hermann Mund de fiziologia nervilor.

Eminescu urma, în orientarea spre știință, exemplul lui Schopenhauer, cum se desprinde din polemica sa cu Alexandru D. Holban, purtată în „Timpul" în 1878. Poetul răspunde la atacurile deputatului liberal îndreptate împotriva filosofului german. „Schopenhauer știa carte — scrie Eminescu în articolul **Domnul Holban și Arthur Schopenhauer,** publicat în „Timpul" în 9 aprilie 1878 —, asta e deosebirea între el și alții. El era în curentul științelor naturale, era fiziolog, era anatom, și într-o viață lungă, el totdeauna a căutat probe pentru teoriile lui idealiste în științele naturale." Poetul mai face precizarea că Schopenhauer știa mai multă fiziologie decît profesorii care predau această materie în învățămîntul nostru din acea vreme.

Filosofia lui Schopenhauer a stat permanent în atenția exegeților operei eminesciene. Schopenhauer îi oferă însă poetului, prin orientarea spre știință, și modelul „intelectualului deplin" într-o cultură națională.

D. Vatamaniuc

Bust de Fr. Storck

DREPTUL LA EMINESCU

Nu ni-l putem imagina pe Mihai Eminescu decît tînăr. „Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi, / Ochii mei înălțam visător la steaua / Singurătății." Iată încă un motiv pentru scriitorul aflat la început de drum să și-l revendice, să-l simtă aproape, înrolîndu-se în prelungirea mantiei sale ca sub o flamură. Sîntem și vom fi de-a pururea, odată cu făcerea Domniei sale, Limba Română, perpetua generație Eminescu. Nu ne vom putea plăti datoria față de dînsul. Nici ca pătimași cititori — niciodată nu îl vom fi pătruns îndeajuns, deși îl știm pe dinafară — nici ca oameni ai scrisului.

Cea de a doua afirmație, îndeobște recunoscută, merită totuși rafinată. Nu intră în discuție aici influența pur tehnică, din ce în ce mai greu decelabilă ; poate ea nici nu mai funcționează cu adevărat, firesc să fie așa. Apoi, însăși încercarea de a prelua meșteșugul maeștrilor, chiar în pioase exerciții de admirație nu conduce la realizări estetice majore.

Sînt însă cel puțin două înțelesuri ale mitului eminescian care atrag îndeosebi luarea-aminte tînărului scriitor : modelul existențial și cel moral. Nu „oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt / Într-un mod fatal legate de o mină de pămînt", ci extraordinara osmoză, pînă la identificare, a scrisului cu viața interioară. Eminescu este asemenea versului său neasemuit. Se crede că, odată cu adolescența, începem să avem chipul pe care îl merităm. Se observă însă că, în general, impostorilor le stă bine ca prinți, prințului cel adevărat mai niciodată. O nefericită tradiție esopică, înfirmată de voievodul scriptelor române, care își fascinează și prin magia iconografică posteritatea. Nu se putea ca frumusețea lăuntrică să nu mustească în exterior. Ca un recipient ce nu-și mai rabdă dureros de dulcea otravă. Mai mult, de am avea, printr-o minune și pentru scurt timp, chip pe măsura gîndului nostru, al înălțimii zborului, el singur și l-ar păstra pe al său, viu, nealterat, strălucitor.

Am impresia că analiștii, istoricii literari ignoră — nu numai în cazul său, dar mai ales în cazul său — aspectul existențial al actului de a scrie. Viața dăruită și consumată ca suport pentru a visa. Vis distilat în și prin Poezie, vegheat de „steaua Singurătății". Un cînt pur, cules dintr-un tărîm „sînt", unde sîntem puțin și Noi. Ce motto exemplar pentru o artă poetică ! Și pentru o existență. O existență — fir vertical de durere — ca a Mihai Eminescului. Cît de grăitoare e jertfa sa, cum pledează pentru adevărul simplu că, deși nu se află fericire mai deplină decît scrisul, oamenii fericiți nu scriu, cum mărturisește ea că nu există operă importantă care să nu poarte cu sine, strîns înfășurată, noua, propria formă de deznădejde. Chiar dacă, oameni ai timpului nostru, urcăm ades din visuri diferite.

Ce mai inseamnă Eminescu pentru tînărul scriitor. Simbolul breslei, întrupat încă o dată exemplar. Cartea pe care trebuie să jure. Ca la o investitură. Nu poate jura să aibă talent. Nu stă în puterile nimănui să o facă. Nu s-a descoperit un detector și nu ține de simpla dorință. Poate jura să fie însă cinstit. Cu sine și de aici cu cititorul său. Dacă acesta va fi existînd. Și cu tovarășii de unelte. Să-i recunoască pe cei aleși, să păsească singur cu un pas în urma lor. Să cinstească memoria și opera înaintașilor. Întocmai ca Eminescu. Să fie drept, aspru chiar, fără să transforme scena literară în arenă însîngerată. Nu poate jura să producă — știu eu — capodopere. Se poate însă lega să rostească numai adevărul. Propriul adevăr. „E menirea-mi : adevărul / Numa-n inima-mi să-l caut". Să nu semene falsul, confuzia, să nu-și întrebuințeze scrisul ca scară de acces la balcoanele ierarhiei sociale. Să nu lingușească, să nu se plece gustului comun. Să nu-și cumpere haine în Ploiești, ca să se fudulească la Mizil. Să tacă atunci cînd nu are, nu știe sau nu poate să spună. „E ușor a scrie versuri...". Să creadă și să vrea binele ; „pe mine rîul, deși rid, mă doare". Să nu cîrpească cerul cu stele, să nu mînjească marea cu valuri. Iar mai presus de toate, să-și iubească Țara și Neamul, să lucreze numai întru ele.

Toate acestea îi sînt cerute de Mihai Eminescu, sub a cărui mantie, ca un drapel, s-a înrolat. Iar dacă se abate — nu cunosc alt blestem — să i se retragă, definitiv, irevocabil, dreptul la Eminescu.

Septimiu Stoica

POETUL ȘI ZIARUL „DREPTURILE OMULUI"

II

În nr. 12 de luni 26 septembrie 1888 (tot într-un supliment literar !), Const. Mille publică editorialul său „Politica și literatura". Atacînd pe politicienii inculți ai vremii, care privesc pe cetățeni numai prin prisma unui interes prezent sau viitor, legat de activitatea lor politică, Const. Mille remarcă ironic : „Vorbește-i unui om politic însemnat de Eminescu și el îți va răspunde cu disprețul ce se cuvine unui asemenea om care nu face politică, care nu votează, care nu are cu el nici rude, care să voteze, nici prieteni cu voturile cărora să facă un fel de **chantange** politic !".

Începînd din 18 septembrie și pînă la 1 noiembrie 1888, revista „Drepturile Omului" a dat la iveală, în paginile sale, într-o suită de 10 articole, întreaga istorie a procesului lui Titu Maiorescu din 1865 ! Sub titlul generic „Procesul Maiorescu", se prezentau, pe baza actelor oficiale, dezbaterile procesului intentat lui Maiorescu, la 4 februarie 1865, pentru așa-zisa „imoralitate" a acestuia, pe cînd era profesor la o școală de fete din Iași. Deși, la acest proces, T. Maiorescu a fost achitat, ziarul „Drepturile Omului" considera achitarea inculpatului ca un act nejust și, ca atare, pune sub ochii cititorilor săi materialele de la dosar, care să dovedească totuși „imoralitatea" lui T. Maiorescu, susținută, în prezent, cu vehemență de redacția ziarului condus de Const. Mille.

„Dezgroparea", în acel timp, a acestei chestiuni antimaioresciene nu urmărea, în realitate, decît interese propagandistice de moment, deoarece alegătorii erau în pragul chemării la vot pentru desemnarea deputaților viitoarei Camere. În articolele tipărite în „Drepturile Omului", se dădeau, în amănunt, toate interogatoriile martorilor la amintitul proces. Deci și acela luat Veronicăi Micle — martoră a acuzării — care își începe declarația spunînd că avea 15 ani și că e de „meserie măritată" ! Deoarece unii martori au depus mărturii contradictorii (printre care și Veronica Micle), Const. Mille — în ultimul articol al suitei „Procesul Maiorescu" — justifica psihologic aceste oscilații în mărturii, prin intervențiile părtinitoare în favoarea lui Maiorescu ale unor judecători din completul de judecată !

„Ponegrirea" lui Titu Maiorescu, în acele zile ale toamnei bucureștene, s-ar fi putut să constituie un motiv de satisfacție pentru Veronica Micle (discutat, poate, și cu M. Eminescu !), deoarece poeta continua să vadă în mentorul „Junimei" pe unul din cei mai înverșunați potrivnici ai ei în calea legalizării, prin căsătorie, a legăturii sale cu **Luceafărul** poeziei române ! Găsim, de asemenea, menționat numele lui M. Eminescu și la o rubrică mai „curioasă" a ziarului ! Rubrica intitulată „Corespondență", deținută de Const. Mille și care era un fel de „Poșta redacției" pentru colaboratorii externi ai publicației pe care o dirija !...

În nr. 45, de luni 31 octombrie 1888, la rubrica numită „Corespondență", aflăm următorul sfat dat de Const. Mille : **„D-lui Em ; M.D.** — Și socialismul are banalitățile sale ! Mizeria este însă un izvor inepuizabil, dar nu se tratează numai cu declarații" ! Răspunsul lui Const. Mille e cam „enigmatic" ! Să căutăm totuși a-l **decodifica** ! Să cercetăm, mai întîi, cui se adresează acest răspuns al redacției ziarului ! **„D-lui Em"** — descifrat, înseamnă : „D-lui Eminescu"! Dar M.D. ? În nr. 1 al ziarului „Drepturile Omului", seria a II-a, tot la rubrica amintită „Corespondență", citim următoarele : „M.D. Cursul susținut. Poți cîștiga mult. Ține-te însă în rezervă". Cine este, oare, această persoană necunoscută, căreia Const. Mille îi recomandă să nu acționeze, ci să se mențină în rezervă ? Printre vechii și bunii prieteni ai lui M. Eminescu, era și ziaristul Miron Dionisie, pe care poetul îl va avea, peste puțin timp, colaborator la traduceri din limbile slave la revista „Fintina Blanduziei". Poetul îl cunoștea de mult pe Miron Dionisie, căruia, în 1881, i-a semnat chiar protocolul actului de căsătorie ! Se pare că M. Eminescu și prietenul său Miron Dionisie i-au atras atenția lui Const. Mille în privința unor „banalități" întîlnite în „Drepturile Omului". De aici, răspunsul concesiv ironic al lui Mille, care îi îndeamnă să renunțe la simpla **declarație** de protest împotriva mizeriei poporului, angajîndu-se la o acțiune efectivă de înlăturare a ei ! Miron Dionisie, convins, probabil, de Const. Mille, îi urmează, în parte, îndemnul și publică în „Drepturile Omului" (în nr. 10, de miercuri 8 ianuarie 1889) articolul „Prin întuneric", semnat **Miron !** Nu credem, însă, că M. Eminescu s-a simțit „lezat" de acest sfat al ziaristului socialist, care conducea „Drepturile Omului" ! Dovada ? Două zile mai tîrziu după acest răspuns dat la așa-zisa „Poșta Redacției", se publică, în ziarul condus de Mille, o știre **esențială** în legătură cu M. Eminescu, nereluată în acest cuprins de nici un alt organ de presă de pe atunci : **„Fintina Blanduziei.** E numele unui ziar literar, săptămînal, sub direcțiunea marelui poet Mihail Eminescu și cu colaborarea altor scriitori români" (nr. 47, de miercuri 2 noiembrie 1888). Neîndoielnic că știrea aceasta o avea Const. Mille și, de astă dată, tot din discuțiile avute la redacție cu M. Eminescu. De remarcat că poetul proiecta să colaboreze nu la un ziar **politic**-literar, ci la o revistă literară, scrisă cu o colaborare largă de scriitori talentați ! Iar această nouă revistă urma să apară la 15 noiembrie 1888. În realitate, „Fintina Blanduziei" va apare abia la 4 decembrie 1888 ! Dar, imediat, o mică „surpriză" ! În nr. 50 de sîmbătă 5 noiembrie 1888, „Drepturile Omului" dă următoarea **retractare : „D-l M. Eminescu** declară, că nu are nici o parte în direcțiunea revistei care va apare zilele acestea în capitală sub titlul de «Fintina Blanduziei» (?)". Se pare că poetul, venind la redacție, i-a declarat lui Const. Mille că n-a acceptat a fi **directorul** noii reviste ce urma să apară, din motivul mereu amintit — de a nu ridica, în felul acesta, unele **obiecții** pentru **senatorii** care urmau să-i voteze, nu peste mult timp, pensia promisă de ani de zile ! Sau, poate, existau alte motive, care au stîrnit nedumerirea lui Const. Mille, socotindu-le nejustificate — de unde și semnul de întrebare închis în paranteze de la sfîrșitul notei de retractare a ziarului !

În cele din urmă, în ultimele zile ale lui noiembrie 1888, Senatul, pe baza raportului lui N. Gane, a votat o pensie viageră lunară, de 250 lei, pentru poetul M. Eminescu ! În „Drepturile Omului" (nr. 70, de duminică 27 noiembrie 1888) apare, imediat, articolul „Pensia lui Eminescu", clocotind de indignare împotriva acelora care au votat pentru genialul poet o sumă atît de înfimă drept pensie ! Articolul, scris de Const. Mille (semnat cu pseudonimul său **Emil**), dezvăluie **josnicia** unei astfel de acțiuni din partea Senatului : „În sfîrșit ! — exclamă Const. Mille —. După o lună de așteptare, după atîta zgomot făcut în jurul unuia dintre cei mai talentați dintre scriitorii noștri, o pensiune de 250 lei fu votată pentru marele și nenorocitul nostru poet ! Dacă iau condeiul — scrie cu năduf în continuare Const. Mille — este pentru a arăta puțina grijă, ce se are în țara noastră pentru literatură !". Dacă s-ar fi pus în discuția Senatului acordarea unei pensii pentru un politician bolnav, i s-ar fi votat, cu siguranță, 1 000 de lei, nu 250 lei ca lui Eminescu. „Pentru un Eminescu, fiind la putere partidul pe care îl servise cu pana sa de ziarist în timpul de restriște și nepăsare al opoziționii de pe la 1880, pentru un Eminescu, zic, de abia se poate vota o pensiune, care să nu-l lase să moară de foame !". Au trecut 4—5 ani de cînd se tot discută problema unei pensii pentru marele poet național, dar guvernanții au uitat mereu că „acel ce este podoaba țării lui, trăiește în mizerie, nu-și mai poate agonisi hrana !". Concluzia ? Cu astfel de guvernanți e păcat să-ți jertfești viața pentru literatură !

Pînă la sfîrșitul anului 1888 (precum nici în 1889), nu mai apare nimic despre M. Eminescu în paginile ziarului „Drepturile Omului". Amintim, totuși, aici, că, în nr. 30 din 14 octombrie 1888, se introduce următoarea știre editorială importantă : **„Eminescu.** La începutul lunii viitoare vor apare scrierile în proză ale lui Eminescu, editate de prietenul nostru V.G. Morțun". Ca și informarea transmisă de V.G. Morțun, în scrisoarea trimisă poetului la Botoșani, că, la începutul anului 1888, va fi difuzată în librării ediția a III-a a poeziilor eminesciene, editate sub îngrijirea deputatului de Roman, de asemenea anunțul publicat de V.G. Morțun, în „Drepturile Omului", era o „mistificare" ! În ce scop, o făcea, însă, V.G. Morțun, care era, totuși, un om onest ? El dăruise, pe atunci, din punga sa, suma de 1 000 lei pentru muncitorii greviști de la C.F.R. Iar, din diurna încasată de el în calitate de deputat, a cumpărat îmbrăcăminte și încălțăminte, dăruindu-le copiilor din Roman. În lunile octombrie-noiembrie 1888, M. Eminescu o ducea destul de greu din punct de vedere bănesc ! Spre a-i acorda poetului **în mod acceptabil** un ajutor, V.G. Morțun a anunțat, ca un fapt **real,** o acțiune pe care abia o proiecta și se va materializa aevea în 1890, după moartea poetului ! De altfel, în revista „Flacăra" (nr. 35, din 14 iunie 1914), în interviul dat lui Al. Șerban, privitor la relațiile sale cu M. Eminescu, V.G. Morțun declară că a fost un bun prieten al poetului, de la care are „mai multe scrisori", ce le va publica o dată ! (Oare la cine se găsesc, în prezent, aceste neprețuite scrisori pe care V.G. Morțun nu le-a dat, totuși, niciodată tiparului? I. Cr.). Și, apoi, în continuare, face această mărturisire : „Eminescu o ducea foarte greu în anii din urmă ai vieții. Unul din mijloacele cele mai delicate prin care am crezut că se putea să-i venim în ajutor a fost să-i editez un volum ale cărui venituri să le dau integral poetului. De aceea volumul editat de mine a fost mai mult **un pretext** decît o operă de adunare scrupuloasă și sistematică a tuturor lucrărilor sale". Acest ajutor material discret și plin de înțelegere, acest sprijin moral-intelectual admirativ și sincer din partea lui Const. Mille și V.G. Morțun (care, pe atunci, erau socotiți printre personalitățile marcante ale mișcării socialiste de la noi !) — sînt, negreșit, semnificative pentru această etapă finală a vieții **Luceafărului !**

Ca atare, se cuvine ca, la elaborarea unei noi biografii a lui M. Eminescu, să nu se mai ignore, ca pînă acum, această interesantă secvență din ultimii ani de viață a genialului nostru poet național !

I. Cremer

LINGUA ADAMICA

Petru Creția a făcut să apară ediția princeps a **Poesiilor** lui Eminescu, ediție pe care am așteptat-o cu toții.

Cuvintele lui Maiorescu („Trebuiau să devie mai ușor accesibile, pentru iubitorii de literatura noastră toate scrierile poetice, chiar și cele incepetoare, ale unui autor, care a fost înzestrat cu darul de a întrupa adînca sa simțire și cele mai înalte gîndiri într-o frumusețe de forme, sub al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viață.") rămîn și azi cea mai lapidară exegeză a poeziei eminesciene, nedepășită în fapt căci nimeni nu s-a încumetat (exceptîndu-l pe Noica) să probeze această afirmație cutremurătoare „limba română pare a primi o nouă viață", palingenezie lingvistică pe care în spațiul european a mai făptuit-o, în afară de Eminescu, doar Dante...

Recitiți-i poesiile lui Eminescu din această ediție princeps și apoi recitiți-i pe autorii din „zilele de aur a scripturelor române" și veți zîmbi și vă veți îndulșoa de gingășiile lor angelice și peltice, și recitiți-i apoi și pe marii poeți români de pînă la noi, Macedonski, Goga, Bacovia, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Philippide, Voiculescu, Labiș, și veți remarca **efortul** fiecăruia de a nu se lăsa absorbit în abisul muzicii eminesciene (căci sunetul e primordial și din el vedem „ca-n ziua cea dintîi cum izvorau lumine") și apoi **efortul** fiecăruia de a-și întemeia originalitatea stilistică, „originalitate" pe care, ne amintim, (în 1968, într-o comunicare științifică ținută la Iași în cadrul primei ediții a Festivalului național „Mihai Eminescu") cineva o **descoperea** tot în poemele eminesciene : cînd nu **se** mai supraveghează toți devin de-a-dreptul eminescieni, Arghezi întonînd acel **carmen saeculare** profund care este **Psalmistul,** Blaga acel **amabile carmen** al senectuții care conține și o odă în metru antic (saphic), genială dealtfel. Abia **iregularul** suprarealist străbătut de „o muzică a pieirii" (prin poezia lui Gellu Naum spre un exemplu) nu e cu nimic înfeudat poeticii eminesciene, ceea ce nu înseamnă că suprarealiștii nu l-au venerat pe Eminescu, cum dealtfel ne-a reamintit-o Geo Bogza, adorator și al lui Eminescu și al lui Urmuz, căci, în adevăr, cînd îl citim pe Urmuz citim, deși fragmentar, incomplet articulată, totuși „o altă limbă" (nu o operă, o limbă).

Recitiți-i (sau citiți-i, — cei care nu ați cunoscut pînă acum **armonia** pe care o dezvăluie **Cartea** închipuită de **Marele Ordonator** totuși al culturii românești care a fost Maiorescu, gest transmis urmașilor și de care și subscrisul s-a binebucurat) poesiile care „cad grele, mîngăioase / Și se sfarmă'n suflet trist, / Cum în picuri cade ceara / La picioarele lui Crist.", și veți vedea că „de la infinitul negativ al dorului la infinitul pozitiv al eroismului", de la **soteria** la **sympathia,** cum spunea Mircea Eliade, conține totul, orizontala istoriei și verticala revelației, totul rostit într-o limbă adamică, dar de noul Adam care „s-a ales un crucificat" (Tudor Arghezi) cu un „mai amplu și mai generos har"... Îndeosebi recitiți-i poeziile erotice, de la „Singurătate" („Este Ea. Deșarta casă / Dintr'o dată-mi pare plină, / În privazul negru-al vieții / E icoană de lumină. / / Și mă mir eu, cum de vremea / Să mai treacă se îndură, / Cînd eu stau șoptind cu draga / Mînă'n mînă, gură'n gură.") la „Luceafărul" și încercați să aveți în minte acea icoană hipnotică, basmul „Călin", și, urmărindu-l pe Mircea Eliade, cel din „Insula lui Euthanasius", încercați să cuprindeți totul ca pe un fericitor și fastuos ritual tantric („În acest fel reintegrat în unitatea originară și renăscut ca un androgin ideal al tradiției — copil simbolic al lui Șiva și Șakti — spiritul va avea acces de acum înainte la cele mai înalte planuri de manifestare ale Cosmosului putînd să se topească în eternul absolut") sau trubaduresc, neținînd cont de infantilismele pe care pot să le debiteze oameni inteligenți, savanți, iubitori de Eminescu („Iubirea neîmpărtășită dar tenace, fie că e tenebroasă, fie că e suspinătoare și elegiacă **[„tous les élégiaques sont des canailles !"** — cine a spus-o ? Baudelaire, Gautier ?], e în obscura ei esență un fenomen atavic de agresivitate bestială și violatoare ; **Pe lîngă plopii fără soț,** această splendidă și emoționantă romanță, deloc dulceagă ci aprigă și cutremurătoare, nu exprimă în fond altceva decît această agresivitate. Chiar poet genial, amantul refuzat și „neînțeles", dacă nu-și cată de drum, dovedește că nu a reprimat bine fiara ce zace în străfundul ființei noastre, a bărbaților". — Nu, e prea bază exegeza, căci „amorul de departe" al trubadurilor e tot iubire neîmpărtășită, cu metodă, senină și beatificatoare. Preferăm aici alți autori care spun că un alt aspect care apare evident în Tantra Yoga este faptul că **libidoul** chiar manifestîndu-se ca dorință sexuală, nu este considerat numai ca senzualitate pentru sine, ci, la nivelele subtile și ca aspirație arzătoare de desăvîrșire spirituală interioară. Aici de fapt, pulsiunea erotică apare ca o abisală sete a psihicului de a atinge perfecțiunea prin unirea contrariilor polare în interiorul propriului corp.) ci mai bine mirîndu-vă cum poate sta în două versuri sufletul întîlnindu-se pe sine, ca în sufism : „Iară sufletu-mi se pierde / După chipul tău frumos".

Recitiți-i poesiile și veți descoperi că, dacă în adîncul sufletului său era buddhist („Eu sînt budist !" afirma el însuși), nu e mai puțin adevărat că ne rămîne cel mai mare poet al spiritualității europene pe care-l avem („Credința zugrăvește icoanele'n biserici —"), căci, așa cum orientalul știa să împace confucianismul cu taoismul sau cu buddhismul zen, la fel Eminescu știa să trăiască în Legea strămoșească și să viseze la Nirvana... Retrăind viața morților dragi, martirizați în plină lumină sau prin mare-întuneric și resuscitînd-o din cronice bătrîne, ori înstrăinat de sine însuși ca un adevărat „mort în viață" („Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură / Încet repovestită de o străină gură, / Ca și cînd n'ar fi viața-mi, ca și cînd n'aș fi fost. / Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost, / De-mi ține la el urechea și rid de cîte-ascult / Ca de dureri străine ?... Parc'am murit de mult !")... Recitiți „La'nceput, pe cînd ființă nu era, nici neființă, / Pe cînd totul era lipsă de viață și voință, / Cînd nu s'ascundea nimica, deși tot era ascuns, / Cînd pătrunș de sine însuș odihnea cel nepătruns. / Fu prăpastie ? genună ? Fu noian întins de apă ? / N'a fost lume pricepută și nici minte s'o priceapă, / Căci era un întuneric ca o mare făr'o rază, / Dar nici de văzut nu fuse și nici ochiu care s'o vază, / Umbra celor nefăcute nu'ncepuse-a se desface, / Și în sine împăcată stăpînea eterna pace !" și comparați cu bolmojelile care ni se dau drept „traduceri științifice" din **Rig-Veda...** Orice român cunoscător sau necunoscător de sanskrită își va da duhul în veci mîngîindu-se că se scufundă în „eterna pace", cum ne spunea savantul nostru unchi George Ivănescu...

Știu că „românii e deștepți" și-mi pot răspunde că nu pot reciti, că e prea lung, cum zicea o distinsă poetă, eminesciană pînă în vîrful unghiilor, dar și Dante e destul de lung și dacă nu l-ai citit măcar o dată în italiană, chiar cu dicționarul alăturea, nu prea poți să spui că știi cine e Dante (căci toate traducerile românești nu captează deloc sunetul original)... T. S. Eliot zice-se nici nu vroia altceva decît să-l audă rostit în italiană, pretinzînd că înțelege totul fără a mai simți nevoia să i se traducă... și într-adevăr ce să traduci din „nessun maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria" ?

Și iacă-tă mă contrazic...

Nu, ca să-ți imaginezi cum sună Dante în italiană e destul să citești „Eterna pace" reconstituită de Petru Creția și publicată pe prima pagină în „Luceafărul" (nr. 24, 1988), sau, ca să mă exprim mai clar, nu „cum sună Dante în italiană", ci cum ar trebui să sune în română...

Cezar Ivănescu

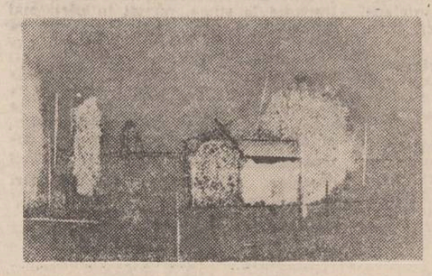

SENTIMENTUL BASMULUI

Relația, pe care noi o numim „magică", între fenomene cu naturi diferite, i se pare explicabilă lui Claude Lévi-Strauss **(Gîndirea sălbatică).** A atinge un cioc de pasăre cu scop curativ e interesant numai întrucît semnifică nevoia de a pune ordine în univers, adică de a pune lumea în clase. Tehnica ocultă a populațiilor etnografice, deci, urmărește a realiza grupări de lucruri și de ființe, scoțîndu-le de sub aripa întîmplării. Minuțioasele ritualuri din basm, invocațiile savante țin să fixeze cu claritate **locul** fenomenelor, revelînd „propriul" (cum s-a spus) acestora. C. Lévi-Strauss numește gîndirea magică, după Hubert și Mauss, „o gigantică variație pe tema principiului cauzalității". Raționamentul abstrus nu lipsește din acest joc al închipuirii și imaginarul însuși, se știe azi, e și produsul procesului de umanizare a naturii, adică al prefacerii coerente, stînd, în afunzime, pe un miez logic. În epoca „ocultă" a protoliteraturii basmul și figurația poetică au înlocuit alte demersuri cognitive, mai debile atunci. Judecata și adevărul fiind astfel mai slabe, omul a născocit instrumentul poetic, cu același scop fascinant de a trage în țevile spiritului substanța realității, făcînd forme din ea. La baza basmului ca și a întregii culturi străvechi a stat, așadar, și un principiu logic ajustat liric, silogismele sunt acum turtite de simboluri.

Poezia basmului nu e gratuită, ea a avut și **în illo tempore** un scop de cunoaștere, chiar și în sensul interesului social. „simțurile robuste" amintite de Vico nu generează, în ultimă instanță, decît ornamentica, o apropiere și de adevăr, ocolită, după, adică, parcurgeri laterale. Un prim adevăr descoperit în basm este, în felul acesta, sublinierea hominiană a mediului natural. Sunt în basm și în povestea imaginară felurite energii cosmice, dar care gravitează, aproape toate, în jurul ființei umane, încheierea fiind că omul le poate birui și supune. Basmul are, pe urmă, și o față vizibilă, etică și socială. El reflectă anume relații interumane și chiar (cum s-a subliniat) obiectul economic de la care pleacă acestea, judecînd însă ansamblul de pe poziția criteriului umanist. Am mai subliniat și altădată **(Umanism și literatură populară — 1973)** că în basm constant e omul și sentimentele aferente. Orice analiză aplicată la basm descoperă repede că oamenii sunt împărțiți, după tipar maniheist, în buni și răi, bipolaritatea nescoțînd însă afară dialectica subtilă ce complică aceste două categorii, realizînd subordini nesfîrșite. Nimic, din unghiul aparenței, mai schematic compozițional decît basmul (contînd pe „șablon" cum spunea G. Călinescu), dar bogăția lui trebuie căutată și sub suprafața fabulei. El se deschide interpretării multiple — ca omul însuși care se ridică de la **punctul primar** —, prin, cum spune Eminescu însuși **în Genaia,** „gîndul poetului Rom" —, la zeu.

Gîndul e cuvînt, iar cuvîntul e faptă, puteau suna în universul românesc, cu Eminescu, vorbele Eclesiastului, fiu al regelui David, și ale Antieclesiastului modern, luate acum împreună în spațiul nostru de pace a contrariilor. În **Genaia,** cu termenul de azi, poetul ar fi intenționat o **topofanie,** aci gîndul pierde, odată ce a răsărit, ceva din diafanitatea lui noetică devenind loc și, în urmă, somatoid chiar, în seria înfățișărilor corporale cunoscute. Poemul datează, ca proiect, din adolescența poetului, cînd Eminescu face mari planuri cosmografice, „creațiunea pămîntului" i se vădește în acest moment „după o mitologie proprie română". Precedînd psihologicește pe Goethe, el vorbește acum de niște „mume" („Muma vinturilor e movibilitatea"... etc.), dar esențială e doar nota după care sfera terestră e **„gînd al poetului Rom"** (s.n.). Poetul gîndește aici locul ca formă a lucrurilor, deci ca manifestare a lor obiect-ivă. Tot astfel, țăranul nostru (într-o credință consemnată în Maramureș) face din operația punerii de vrăji o „pusură", adică o ființă himerică de soiul pricoliciului, competentă malefic și înzestrată cu putința de a realiza sarcinile blestemului ; oamenii și-o închipuie sub aspect zoomorf, iesind noaptea din locul ei și influențînd magic universul domestic. Adesea indicația, spațială doar, va lua și ea un chip creatural, lumea aceasta miraculoasă a lor mișunînd astfel de tot soiul de „arătări" : vorbirea gîndurilor se somatizează. Rom însuși gîndește și efectuează așadar obiectiv pămîntul, aduce, cum s-a exprimat cineva, o ctitorie nouă în realitate.

Limba lui Eminescu e acum aceea a basmului („o semnificație ontologică prin el însuși" — C. Noica), adică a mentalității **ontopoietice** arhaice, ca să ne folosim de acest termen. În aceasta, pînă aproape de noi, spiritul de comunitate hegelian va deveni, scrie odată gînditorul citat, „suflare" și, în secolul al XVI-lea, chiar „dihanie", de la actul vital al respirației, de la duh prin urmare **(Sentimentul românesc al ființei,** 1978). Spusele au aici (dacă privim teoretic problema) contur și consistență, sunt, vasăzică, entități, cu „ens" acolo (op. cit.). Ele constituie în spațiul nostru, ca și „Unul și Ființa" (Aristotel, **Metafizica,** 1001 a), propria lor substanță ; „pusura" aceea, ca și „gîndurile poetului Rom" („poietul", ca să-i scriem așa, adică **creatorul)** sunt, altfel zis, **noeme somatoide** ; numai așa timpul însuși, cu toată închipuirea lui abstractă, poate fi, la Eminescu, personificat (ca Zori-de-zi, Miază-noapte, ș.a.) și deținut în lanțuri, în scopul întreruperii devenirii. Dealtfel, într-o schiță filosofică, **Despre nemurirea sufletului și-a formei individuale** (v. G. Călinescu, **Opera lui Mihai Eminescu)** poetul scrie în chipul următor : „posibilitate... este existența chiar", filosofiul antic fiind așadar pe aproape („Într-adevăr, din privație — existența potențială, n.n. —, care în sine este o ne-existență, chiar cînd nu subzistă, este generat ceva" — Aristotel, **Fizica,** I, 8, 191 b). Dar oare gîndirea acestuia, stînd pe polii presocratici Unu și Ființa, nu se trage, ea, tot din mentalitatea etnografică, eminamente creatoare (vezi supra, G. Vico) ? Filosoful spune, de pildă, în continuare (în **Despre filosofie,** lucrare pierdută, reluată însă parțial în **Fizica);** „Două sunt artele care comandă materia și o cunosc : aceea care le folosește, iar printre cele poietice, arhitectonica. De aceea și arta care le folosește este oarecum arhitectonică, dar există o deosebire, întrucît una este cunoscătoare a formei arhitectonice, iar cealaltă, ca poietică, este cunoscătoare a materiei". La care noi putem conchide că ceea ce **făptuiește** cu un scop un lucru **anumit,** cu un chip, astfel, numai al său, **este ca însuși chipul acesta, e anumit ca** și el și e o formă aidoma lui. Cunoașterea, aici și la Eminescu, e reificare, obiectualizare, spiritul, gîndul acela al „poetului Rom", posedă așadar obiectul încă înainte ca el să existe. Numai gîndirea, s-a spus în universul nostru românesc, poate produce ceea ce realitatea singură nu poate produce.

A. I. Brumaru

POȘTA REDACȚIEI

Era vară, e iulie, e cald, afară sînt 32 de grade, în casă e mult mai răcoare, sînt numai treizeci și una, și eu cuprins de nostalgii polare desfac plicuri multicolore, de diverse mărimi, unele chiar de mărimi impresionante și mă conving pe măsură ce le desfac grijuliu, cu ajutorul unui cuțitaș de lemn, cît de adevărată este butada : „românul s-a născut poet".

Într-un elan de entuziasm post-juvenil m-am angajat să gospodăresc această rubrică, nu însă înainte de-a stabili cu viitorii și foștii corespondenți niște reguli elementare de care îi rog să țină cont înainte de-a porni cu speranța în suflet și plicul sub braț spre oficiile poștale din țară deschise în toate zilele lucrătoare. Nu vom răspunde (atunci cînd va fi cazul), decît scrisorilor și lucrărilor dactilografiate întrucît decodificarea hieroglifelor nu intră în apetența noastră și ne răpește prea mult timp și răbdare. Fiecare scrisoare va fi însoțită obligatoriu de cîteva date personale legate de vîrstă, studii, loc de muncă, începuturi literare și, eventual, alte informații care ne-ar putea ajuta. Nu ne interesează tragediile personale, iubirile neîmpărtășite, părerile despre poezia altor poeți tineri și mai vîrstnici deja consacrați, succesele obținute pe plan local și nici fotografiile din profil, format buletin sau carte poștală decît atunci cînd ne vom manifesta dorința de-a le vedea chipul. Asta pentru a simplifica lucrurile și a descongestiona plicurile făcîndu-le mai ușor manevrabile. (Fac aceste precizări deoarece am primit, mai bine zis am preluat, plicuri conținînd în afară de versuri, scrisori de amor, poze de familie, flori de tei uscate și suvițe de păr de diverse culori).

Fiecare corespondent va trimite în afara stocului de versuri „libere" (majoritatea poeziilor fiind scrise în vers liber, iar unele în vers „liber" de tot) cel puțin o poezie în vers clasic. Fiindcă poezia presupune în afară de „inspirație" și o anume doză de, hai să zicem, meșteșug poetic. Există niște reguli de prozodie care nu pot fi ignorate. De aceea credem că rolul acestei rubrici este și acela de a face, pe cît ne permite spațiul, un pic de școală poetică. Aș începe cu formele fixe de poezie, cele care te obligă la șlefuirea cuvîntului și așezarea lui în **armuri** dinainte pregătite. Să luăm de pildă **rondelul**, această bijuterie muzicală avînd treisprezece versuri și conținînd în întreaga lui derulare două rime. Primul vers și al doilea devin versul al șaptelea și al optulea, iar ultimul vers este repetarea celui dintîi. Reprezentantul de referință al rondelului în poezia noastră este Alexandru Macedonski. Reproducem mai jos **Rondelul rozelor de august** : „Mai sînt încă roze, mai sînt, / Și tot parfumate, și ele / Așa cum au fost și acele / Cînd ceru-l credeam pe pămînt. / Pe-atunci eram falnic avînt... Priveam, printre oameni, spre stele / Mai sînt încă roze, mai sînt / Și tot parfumate și ele. / Zădarnic al vieții cuvînt / A stins bucuriile mele, / Mereu, cînd zîmbesc, uit și cînt. / În ciuda cercărilor grele, / Mai sînt încă roze, — mai sînt..."

Simplu și frumos.

☆

Să începem cu **Ion Zîmbru** din Galați, acreditat la această rubrică.

Sensibil, muzical, poet fără nici un dubiu, trimite un superb omagiu închinat lui Eminescu și cîteva poezii de excepție. Cităm integral poezia intitulată **Niște păsări** : „ca niște păsări ilegale / ne ducem cuibul în spinare / trăim în timpul morții tale / sau poate numai ni se pare / Plecarea ta n-a fost plecare / a fost aducere aminte / că sîntem îngeri fiecare / murdari de flăcări și cuvinte". Personal aș fi evitat acele „păsări ilegale" precum și „îngeri murdari de flăcări și cuvinte".

Nici cuvintele și nici flăcările, în cazul dat, nu murdăresc, mai degrabă înnobilează. Cînd se dedă versului liber poetul forțează nota din dorința de a epata : „cianură sau lest dacă se interzice plînsul"...

Așteptăm un grupaj consistent, eliberat de teroarea „originalității" cu orice preț.

Din Timișoara, **Ioan S.** se hotărăște să iasă din anonimat și ne avertizează : „Dind curs vocației plină de imaginație și lăsînd-o sub spectrul larg al imaginației de ansamblu asupra atîtor chestiuni ce ne leagă cu tot ce sîntem de această viață și de oameni printre care trăim am alcătuit cu efort și dăruire acest poem de deschidere al sufletului meu către contemporani care vorbesc și gîndesc asemeni mie în limba română". Ortografia îi aparține, profundele cugetări de asemenea.

Îl sfătuim pe Ioan S. să nu mai dea curs „vocației plină de imaginație" și să lase „spectrul larg al analizei" în plata domnului.

E păcat să ne pierdem vremea reciproc de azi înainte.

Din Tîrnăveni, **Dumitru D. Silitră** ne anunță că „pe malul riului / grăbit spre confluență / valul celibatar / desprinde coroana / miresei înecate"... În această atmosferă sumbră intervin „flori de cîmp voluntare", „sărutări de melc" (brrr !) și în final, „scîrțiitul carului mare"... E cald ! Îmi dau seama că e din ce în ce mai cald. Să așteptăm pînă la toamnă cînd „cosașul își bate coasa / ca și cum și-ar pălmui nevasta". Ce aveți cu bietele consoarte ?

Impetuos și ironic (se pare) **Ilie Valică** din Pătîrlagele — Buzău trage un chiot de avertizare : „Eu, Valică Ilie, din Pătîrlagele, județul Buzău, v-am mai trimis aceste poezii spre publicare iar dvs. nu mi-ați răspuns nici la **poșta redacției** probabil pe motivul că le-am trimis în manuscris. Vă rog să le dați atenția cuvenită că mi-au dat destulă bătaie de cap să le alcătuiesc..." Credem că v-au dat destulă bătaie de cap. Să nu mai vorbim de noi. În concluzie, ca să scăpăm de dureri reciproce, nu mai „compuneți" poezii. Nu le mai bateți la mașină pe hîrtie multicoloră. Sau, dacă faceți lucrul acesta, nu le mai trimiteți. Să știți că membrii familiei au dreptate cînd spun ce spun.

O scrisoare tristă, voit vetustă, puțin anacronică, trimite **Mihai Sultana Vicol** din Bîrlad. Scrisoarea e însoțită de versuri notabile fără strălucire deosebită. Faptul că a publicat la Editura „Litera" nu e un argument. O imagine care ne-a plăcut : „Nimeni nu respiră sub fereastra mea / o frunte își tîrăște lumina spre / poemele din care ninge / cu țigări aprinse de Domnul Nichita Stănescu". Așteptăm și altceva, mai puțin trist.

Ioan Manole Musceleanu cultivă cu predilecție sonetul și asta e bine. Sonetul are, însă, regulile lui care trebuie respectate.

Se pare că le cunoaște dar nu-i prea dă mîna să le ducă pînă la capăt. Oricum, atenție la limbajul desuet.

În poeziile (n-am zis versurile) trimise de **Robea Mihai** (așa semnează dînsul), Socrate e prezent alături de Hristos și de „contumacie la five o'clock". Un amestec straniu de comete pierdute în Calea Lactee, inși care separă (n-o să credeți !) „anemone de... tibii". Și toate acestea în „tropăit mărunt" pentru a separa distanța dintre „clavicule și claviatură". Ce să spunem noi, bădie Mihai ? Vorba matale : „auzim surd".

Dacă ai debutat în „Familia", stimate **Constantin Antim**, cu o jumătate de pagină intitulată, cam fistichiu după părerea mea, „Invitații la ușa de lut a poemului", ce mai putem face ? Cele trimise nouă nu le găsim publicabile. Poate altele.

Un corespondent tenace, **Marius Sîrbu** din Lugoj, trimite versuri sensibile într-un ritm care mă pune pe gînduri. Ce-ar fi să facem o **mică** pauză însoțită de o **mică** selecție exigentă și numai după aceea un nou plic ?

Lung poemul pe care îl trimite **Nicolae Ghițescu** din București. Există semne de abilitate, simț ritmic, muzicalitate. Nu e suficient. Nu știu ce să zic. Poate un grupaj cu lucruri mai scurte. Ultimul poem are 22 de strofe. Am invidiat calitatea excepțională a hîrtiei. De unde ați făcut rost ?

O mai veche cunoștință, **Iulian Nuță** din București, ne propune o privire de ansamblu. Ne-am uitat și ne-a plăcut. Nu tot. Lui Fănuș Neagu i-a plăcut aserțiunea următoare : „Fiecare om este o fracție".

Din orașul Ploiești, **I. Vanghele** ne trimite un ciclu intitulat „Versuri fără căpătîi". Sîntem de acord cu titlul care ilustrează cum nu se poate mai bine conținutul. Ne bucură sinceritatea autorului.

Stimată **Corina Brădățianu**, cred că e mai bine să bei „ceai cald" decît „vin roșu" și stînd în „fața focului din cămin" scrie și citește pe Hesiod în original. Rezultatul inspirației expediază-l „celui ce-ți dă un sentiment de siguranță". Noi nu avem nici o posibilitate.

Luchiana Cumpănașu din Toplița surprinde prin cîteva versuri de substanță filosofică. Multă tristețe și multă duioșie și, din păcate, multe lucruri comune. Să mai așteptăm.

Mircea Micu

Pornind de la învățămintele istoriei

Urmare din pag. I

lui Comunist Român, propunerea aprobată într-o impresionantă unanimitate și înflăcărare de întregul popor în aceste zile de mare avînt revoluționar.

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în această înaltă și supremă funcție, prin patriotismul revoluționar și spiritul de sacrificiu, prin clarviziunea științifică pe care i le cunoaștem, ne dă tuturor garanția că poporul nostru va continua neabătut și consecvent sub steagul de luptă al gloriosului nostru partid, strîns uniți în jurul genialului conducător, măreața operă de edificare pe pămîntul patriei a celei mai înaintate și mai umane orînduiri, a visului de aur al omenirii — comunismul.

Cum va arăta acest viitor de aur, care coincide cu intrarea impetuoasă în mileniul al III-lea, știm bine de pe acum, din aceleași documente aprobate de recenta Plenară a C.C. al P.C.R. și îndeosebi din documentul programatic pe care îl reprezintă cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la încheierea acestei istorice plenare.

Dintr-un tablou atît de policrom nu putea lipsi, evident, spiritualitatea românească în general și cu precădere literatura.

Au devenit memorabile pentru scriitorii români din toate generațiile cuvintele rostite cu prilejul recentei plenare de conducătorul partidului și al statului : **„Un rol important îi revine în acest sens Festivalului național «Cîntarea României» care a devenit o puternică forță a creației largi populare. Uniunile de creație — literare, artistice, muzicale — trebuie să-și ridice nivelul activității lor prin crearea de noi și noi opere care să reprezinte, în formele artei reprezentative, minunatele cuceriri ale poporului nostru, munca eroică a constructorilor socialismului, tradițiile revoluționare, să urmeze exemplul înaintașilor, care, în cele mai grele condiții, au slujit poporul, au considerat ca una din îndatoririle supreme asigurarea dezvoltării limbii și culturii românești, a dezvoltării poporului și națiunii noastre"**. Chiar și numai aceste îndemnuri și orientări ne recheamă în memorie pe Eminescu, marele omagiat din luna iunie 1989, testamentul lui Ienăchiță Văcărescu și programul Daciei literare al lui Mihail Kogălniceanu de la apariția căreia se vor împlini anul viitor 150 de ani.

Este, așadar, reînnoită virtutea fundamentală a literaturii de a fi nu numai o cronică în care se dă seama de tot se ce întîmplă în epoca noastră, dar în același timp și un îndreptar moral și istoric, din care, cu cele trecute, vorba cronicarului, să pricepem cele viitoare.

CONFABULE

⁂

Plutind amăgitor într-o mare de crini
și de trandafiri uscați
numai lipsind din apropierea pescărușilor
nefericit nu este cel ce nu a știut să fie fericit
și nici cel ce nu a fost niciodată
nefericit este cel ce a fost fericit
și astăzi nu mai este
decît amintirea unei flăcări
după ce totul a ars jur împrejur
mai bine gheața strălucitoare din privirea
ei îndepărtată.

Iulian Neacșu

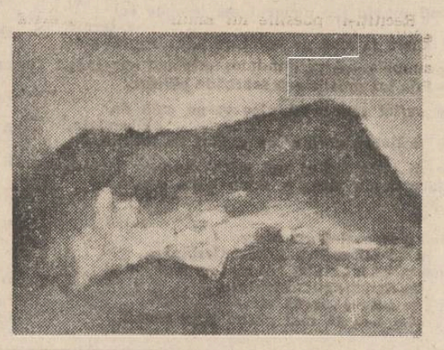

ISTORIA TRANSFIGURATĂ LIRIC

Urmare din pag. I

Un lucru este însă evident : în ansamblul acestei creații simbolul sacrificiului are un loc cu totul aparte. Invocarea sacrificiului, ca simbol al transcenderii, luminează din plin, pe de o parte — aspecte esențiale, definitorii, ale istoriei noastre, pe de alta — ceva din atitudinile fundamentale ale eroului liric.

Subliniind modul aparte în care se realizează transfigurarea lirică a acestor aspecte esențiale, definitorii, ale istoriei noastre prin intermediul simbolului sacrificiului, ne reamintim însă și de faptul că un savant de imensă autoritate științifică și morală ca Ioan Lupaș (transilvănean și el, ca Ioan Alexandru) a spus despre români, de la înălțimea cugetării sale istorice, că sînt un neam de martiri și eroi. Cine e dispus să reflecteze mai stăruitor la spusele istoricului Ioan Lupaș înțelege cît de îndreptățită e afirmația sa. Într-adevăr, în lungul șir al celor mai ilustre personalități istorice, personalități simbol, de care sufletul nostru se simte atît de profund atașat, acelea care ilustrează întrepătrunderea dintre tragic și sublim, dintre eroic și constiința de sine, dintre sacrificiu și existență spirituală, au un loc cu totul aparte. Burebista, Decebal, Gelu Românul, Vlad Țepeș, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu (glorificat de poet în cîteva zeci de imnuri), Ioan Inochentie Micu Klein, Grigore Ghica al III-lea, Horea, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, Nicolae Bălcescu, Alexandru Ioan Cuza, Mihai Eminescu, N. Iorga și mulți, mulți alții, evocați sau neevocați de Ioan Alexandru sînt în egală măsură personalități tragice și eroice, încorporări sublime ale spiritualității noastre și ale ideii de sacrificiu. Atașamentul sufletului nostru etnic față de ele este indestructibil. I se adaugă și constiința limpede a sacrificiilor fără număr pe care românii ca popor le-au adus fără preget în lungi și îndîrjite înfruntări cu expansionismul brutal, singeros, al imperiilor vecine, cu vicisitudinile istoriei. Sînt sacrificii care au direcționat legile etice și regulile de conduită ale întregului neam românesc. Precum în poezia **Pămîntul** : **„Jertfei voastre datorez viața mea / Tuturor martirilor soldați căzuți / Pe cîmpul de bătălie / Sutele de mii sacrificați / Jurimprejurul hotarelor Patriei mărturie / Nu-i palmă de pămînt neatinsă de sînge / Neamestecată cu oseminte / Cîntă păsări în livezi înflorate / Dedesubt cimitir fără candele și morminte / Strigă pămîntul rană vie / strigă / Oriunde calci un suspin o neauzită durere / De cînd Mielul spînzură / Peste el / Fără pămîntul Patriei nu-i înviere"**.

Expresia lirică a acestui mod de a înțelege istoria este uneori cutremurătoare. Iată acest mod într-o poezie de o stranie factură expresionistă semnificativ intitulată **Portret de maramureșan** : **„Decapitat cu Mihai Viteazul / Tribun cu Avram Iancu / Și tras pe roată cu Horia / Într-un ungher al planetei / Pînă să-mi îngăduie / Candelă aprinsă istoria / Numai să nu o pierd numai să / Nu i se sugrume pălpîirile / La orice izbitură de uși / Împăienjenite de lacrimi / Privirile"**.

Trăirea istoriei și un simbol tutelar precum sacrificiul (între multe alte simboluri, la fel de complexe și de revelatoare dar pe care, din motive de spațiu, nu le putem discuta aici) impun însă creației lirice un anume ton dominant. Tonul poeziei lui Ioan Alexandru, care a mărturisit adeziunea sa sufletească și estetică, pe de o parte — la opera unor autori tutelari ca Dosoftei, Eminescu, Blaga și Voiculescu, iar pe de alta — la creațiile lui Pindar, Efrem Sirul, Roman Melodul și Hölderlin este ritualic, incantatoriu, de o solemnitate sacerdotală, inițiatică. Specia lirică adecvată a acestui ton fundamental, mesianic, este, bineînțeles, imnul. În consecință ceea ce era aspru, frapant, plin de vitalitate, de dinamica elementelor contrastante, neliniștit, energic, intens, frust, inocent și vizionar în volumele sale de început (**Cum să vă spun**, 1964 ; **Viața deocamdată**, 1965 ; **Infernul discutabil**, 1966 ; **Vămile pustiei**, 1969) s-a convertit firesc în simbolism epifanic și eshatologic, în marea poezie a imnelor, în intuiția sacralității autohtone, în doxologie, în aspirația spre universul atotcuprinzător al luminii increate, într-un cîntec mai grav, mai interiorizat, cu imagini serafice uneori, mai umil dar și mai înălțător totodată, în care Ioan Alexandru a dat adevărata măsură a geniului său liric. E un cîntec pur, care poate fi asociat monodiei, unui singur plan melodic, opus programatic multivocalității, în speță — polifoniei, cîntec reluat însă omofonic, în alte octave sau intervale, cu mici abateri heterofonice nesemnificative, de la conturul său original. Utilizînd cîteva mijloace de expresie fundamentale, monodia (așa cum este ea prezentă în cîntecul popular românesc, în cîntarea bizantină sau gregoriană), are totuși o expresivitate excepțională datorită modurilor, ritmurilor și ornamentărilor pe care și le asociază. Lipsită de constringerile severe ale unei încadrări polifonice stricte, monodia se desfășoară liber, firesc, sub impulsul unei atitudini spontane, asociindu-și repetările în infinite variante. Este tocmai ceea ce realizează Ioan Alexandru în lirismul său cu caracter monodic, atît de intim legat de atitudinile fundamentale și de structurile de profunzime ale cîntecului popular românesc și ale cîntării bizantine.

Părți ale unei vaste construcții poetice unitare în varietate, de o maiestuoasă arhitectură **Imnele bucuriei, Imnele Transilvaniei, Imnele Moldovei, Imnele Țării Românești, Imnele iubirii, Imnele Putnei** și **Imnele Maramureșului** (1973—1988) impun un poet a cărui viziune larg cuprinzătoare asupra istoriei, tradițiilor și valorilor noastre spirituale sînt pe măsura inepuizabilei sale disponibilități expresive. În această construcție, cîntarea imnică a lui Ioan Alexandru, marcată intenționat de numeroase repetiții tematice și dedicată modului nostru de a fi în lume, celor mai umane dintre atributele omului, răsună plenar sau numai șoptit, în note energice sau duioase, elegiace uneori, totdeauna însă cu o gravitate înfiorată, care îl semnifică pe deplin. El este acum **„Marele preot al sfintelor cuvinte"** în **„templul care se lărgește și iată a cuprins / Pămînt și cer și veac și cimitire"**. El continuă astfel marea tradiție a liricii profetice, patetice și vizionare din Transilvania sa natală ilustrată de autori de imens prestigiu ca Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Octavian Goga și Aron Cotruș dîndu-i însă accente noi, originale, mai interiorizate, mai grave, în fond.

Tema sacrificiului se corelează și ea consecvent cu accente sărbătorești, luminoase, asociate evocărilor pline de grație, stărilor inefabile și momentelor decisive ale vieții — nașterea, nunta, imemorialele datini calendaristice — totul văzut într-o geografie imaculată și într-o perspectivă aparte — etnografică, diafană, intens participativă și transcendentală totodată. Lirismul se desfășoară simplu, direct, copleșitor, fără ornamente inutile, esențializat, departe de orice pitoresc superficial sau de exces metaforic — **„De cuvinte mari m-am depărtat / Nu mai aflu-n ele bucurie"** — spune poetul — plin însă de uimitoare intuiții plastice și eufonice. Ca în **La nuntă** : **„Nici n-om mînca nici n-om bea / Nu de aceea venit-am la nuntă / Ne vom uita la mireasă numai / Cum voalurile o învesmîntă / Cum se desparte de livada cu flori / Ce i-a legănat fecioria / De mamă-sa bună / Cum se despletește de soare și lună / Să ajungă sub cunună / Cum își ia frățiorul cel mic pe brațe / Ca prescura ștergarul / Sărutîndu-l pe obrajii îmbujorați / Înainte de a o îngenunchia sanctuarul / Cum mai dă cu coada ochiului înlăcrimat / Încă o dată ograzii ocolul / Înainte de a-i fereca toate cărările / Cu scriptura pristolul / Cum spune-va de bunăvoie și nesilită de nimeni / Cobor pragul / Pînă la capătul zilelor / Urma-l voi, ajută-mă Doamne, pe dragul / Pe degetele făclii / Din lumină de ceară-n tăcere / Cum îi va fi aprinsă candela de-nviere / Și cînd s-or scoate usile împărătești fiului întors / Din țîțîne / Să fim și noi de față-n sobor"**.

Aspectele istorice, tradiționale și etnografice sînt asociate și ele unor idealuri morale supreme, pe care Ioan Alexandru le interpretează cu aceeași dăruită înfiorare. Axiologia sa include cultul filocalic al trecutului dar și al unor valori care ne semnifică dincolo de timp : omenia, puterea de dăruire, bunătatea și, mai presus de toate, iubirea, înțeleasă în termenii atotcuprinzători ai cugetării platonice și patristice, ca o imensă forță cosmică dătătoare de frumusețe, sens și valoare lumii întregi. Localul și temporalul, spațiul sacru al țării sale și istoria ei, destinul tragic și eroic al poporului său trec astfel într-o ordine mai înaltă, atotcuprinzătoare, în infinit și etern. În interpretarea poetului Topos, Eros și Agape comunică sinergic și se regăsesc în Logos, în care, de fapt, își au sursa. Amploarea viziunii propusă de Ioan Alexandru cu privire la tensiunile și ordinea firii ne amintește de marea demnitate și de forța expresivă a cosmologiei eminesciene. Prin anumite teme, prin tăietura versurilor, prin modul în care se organizează discursul liric meditativ, poezia sa poate fi asociată și cu marea lecție de artă oferită de Blaga. În schimb, prin amestecul de arhaic, patos și sensibilitate contemporană, prin universul pe care ni-l propune și pe care și-l nuanțează mai departe, cu fiecare volum care-i apare, prin sensul harismatic pe care îl dă poeziei, prin imaginarul saturat de prezențe hieratice și gesturi rituale, dar îndeosebi prin puritatea și intensitatea trăirii cutreierate de întrebările filozofice de maximă generalitate, Ioan Alexandru nu seamănă cu nimeni.

Relația poeziei sale cu istoria pe care o transfigurează liric, cu tradiția din care purcede, cu valorile care ne semnifică și cu perspectiva filozofică aplicată ideii de continuă devenire a fost exprimată de Ioan Alexandru astfel : „Fără Patrie și tradiție nu se poate face nimic serios în istorie, rămîi un desrădăcinat. A-și redobîndi Patria și tradiția, astea au fost în adîncurile inimii noastre elanurile cele sfinte și nobile. De un sfert de veac, lucrez prin cărțile mele asupra acestei Patrii și tradiții românești, cea a Logosului întrupat în istorie și cred că sînt pe drumul cel bun".

Semnificativ este și faptul că aceste convingeri sînt asociate în cazul lui Ioan Alexandru cu o deschidere literară și filozofică de larg orizont. Poetul **Imnelor** se înscrie astfel în continuitatea unei tradiții literare căreia Eminescu și Blaga îndeosebi i-au dat cea mai înaltă demnitate. Licența în filologie (1968), întregită între 1968—1972 de studii filozofice și clasice (greacă, latină dar și ebraică) în străinătate, la Freiburg, Basel, Aachen și München (a fost remarcat, recomandat și susținut de filozoful Martin Heidegger), calitatea sa de poliglot cu acces direct la frumusețile autentice ale poeziei din diverse epoci și culturi ale lumii, călătoriile de studii într-un mare număr de țări (în Japonia, i s-a acordat unul dintre cele mai însemnate premii pentru poezie), o teză de doctorat cu titlul semnificativ **Patria lui Pindar și Eminescu** (cu o traducere integrală a operei pindariene), activitatea de publicist de largă audiență pe teme civice, literare sau etice, răspunderile sale de conducător al unui seminar de limbă, literatură și civilizație ebraică veche la Universitatea din București, o traducere a **Cîntării cîntărilor**, publicată în 1978 în colecția **Orientalia mirabilia**, exegezele nuanțate și stăruitoare întreprinse de asemenea cu studentii pe textele unor autori ca Eminescu, Efrem Sirul, Roman Melodul, Dante, Sofocle, Platon, Sappho, Hölderlin, Claudel, Heidegger și alții arată în Ioan Alexandru o personalitate literară complexă, deschisă spre cele mai variate și mai îndepărtate orizonturi spirituale.

În perspectiva acestei deschideri, opțiunile sale estetice, modul în care el transfigurează liric valorile istoriei, tradiției și spiritualității noastre capătă noi și importante semnificații.

Ne regăsim în poezia lui Ioan Alexandru. Ea catalizează în noi tot ce este mai înălțător, mai demn, mai autentic uman. Și de aceea locul său în ierarhia valorilor impuse lumii de evoluția literaturii noastre e atît de sus.

POEȚI ȘI CENACLURI

viorica ungureanu-bertea

Cuvintele

este o zi care vine
și nu îți mai iartă nici umbra din tine ! ;
cuvintele prea mult semănau
cu ele însele

„rotunjește-le, incrustîndu-le
în carnea ta, cuvintele
și uită-le apoi, așa cum ele nu știu
că lasă în urmă-le o neliniște surdă
pe cînd tu îți duci noaptea albă
pînă dincolo de tine."

cuvintele se prăbușeau în mine ; ce vuiet
ce vuiet stîrneau ;
este o zi care vine
și nu îți iartă nici umbra din tine...

cuvintele
robite, incrustîndu-mi fruntea —
ca într-o ceață străvezie
pe care altcineva o trecea cu luntrea...

Curcubeul de seară

erai curcubeul de seară,
înălțat în irișii'mi smeriți
pe cînd eu inventam ploile
pe cînd eu striveam în apa
amară
pietrele cu ochii înfloriți !...

erai piatră de rîu,
măcinată
de gura soarelui amiezii
— uitînd de sine —,
străluminînd gura pămîntului

și ecoul se pierdea
prin mine !

erai curcubeul de seară.

Inima ca o răscruce

iubirea are forma inimii tale :
într-un clopot de cristal pilpîie ca o roșie
luminare !
umbra ei în flăcări se sbate pe pereți
sgomotos
plimbîndu-se de jos în sus, de sus în jos...

năucă, tăcerea ta caută ceva ca un sens
: în desprinderea de singurătate și chemare
incendiază întregul univers...

și îmi amuțește neliniștea,
gura pămîntului mă umbrește ! —
iubirea are forma inimii tale...

în tine, sîngele — amuțește.

ochiul tău, surpare, neclintire
îmi aduce,
iubirea are forma inimii tale,

oh ! — inima ca o răscruce !

mircea damaschin

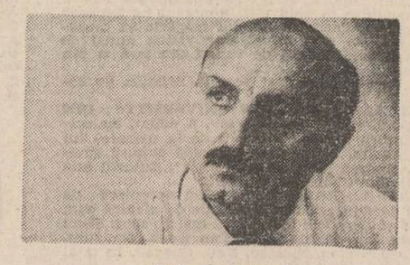

HEXAEDRI

I. Zîmbet

Ris sardonic
Ca veșnica viață
Navă corsară
Ajunsă într-un port
Aproape de fundul
Oceanului mort.

II. Țărîna de april

Gloanțe oarbe
Lovesc în obraz
Ca stropii de ploaie
Țărîna de-april.
O lacrimă lină
Al păsării tril.

III. Alcor

Haidem iute
La cîna de taină !
Vegheați de lună
De raza lui Alcor
În piepturi furtună
Nici un izvor.

IV. Arheologie

Șanțuri groase
Brăzdează obrazul —
Un templu falnic
Cîndva neprofanat.
Pătrund în tăcere
Prin ochi ce se zbat.

Semnul naturii

Urmare din pag. I

spațialitate. În spațiul tradițional românesc, Poetul, pe margine de rîu, echilibrînd parcă o cobiliță a anotimpurilor fundamentale — cel al exploziilor vegetale și cel al rodului —, deci „cu o frunză arămie pe umăr și una verde pe altul" (la Eminescu, „de treci codri de aramă, de departe vezi..." iarna), se știe înrădăcinat dintotdeauna, „inexpugnabil la năvălirile barbare" cum Muntele pe ale cărui creste țipă însingerat scorușul „cu unghia cea verde întipărită în steiul de calcar" (**Cine mă mai știe**, p. 6) ; este spațiul cu „toamne ancestrale", în care rîul „visat de maci" se strecoară între fibrele ființei poetice, „rostind încă o probă de sînge" (**Proba de rîu**, p. 8), căci — ne încredințează poetul : „În sîngele meu urlă rîul pămîntul rotund din pupila de păstrăv / și creasta de val mai cuminte ca ora urnită greoi / din clepsidră. Mi-e inima ornic și plasă de pești risipindu-și / aripe în rîul ce curge la deal" (**Biografie curentă**, p. 23) ; este spațiul cu „fagurele de timp", cu „apa de dor", venind dinspre tradiție, dinspre „nemuritori". Desigur, trăirile în sublimul spațiului autohton încetează cînd poetul survolează spațiile galactice, într-un vizionarism de sorginte hugoliană deseori temperat de ironie — reacție structurală la tragicele limite ale cunoașterii ; o gamă de elemente scientist-fantaste rezultă prin proiecția hiperbolică a domesticelor peisaje industriale urbane („Hai băieți la băi / vopsit de mașini prin pădurile de la poalele căii / lactee. E nevoie încă de o capotă albastră orbecăind / printre meteoriții de sticlă. / De parbrizuri computerizate și motoare visate la rădă- / cinile păpădiilor. // Hai colo băieți prin curtea ironică a galaxiei vecine..." — p. 26), ori agrest-tehnicizate („Fintina arteziană inutilă ca o jantă fără număr orbecăia prin- / tre planetele sistemului solar de dincolo de gard — cite-o / lalea înecată în spasmele benzinei o echipă de tractoriști / albăstrind cu motorină somnul grîului urzicile dalbe tă- / iate de paloșul de rouă. // Prințul orgamitezopimene se plimba deunăzi prin cerească me- / canică a limitei universului..." — **Cereasca mecanică**). Într-o lume supertehnicizată, computerizată, reificată, poluată, aflată în pragul autodistrugerii nucleare, al cărei Logos înregistrează de la o zi la alta tot mai mare desemantizare sincretică, o **unealtă** este **arta** creioanelor mecanice pe hîrtia cretată (cf. **Pastel**, p. 19), iar **zidirea** de ființă spre izvoarele esteticii echivalează cu „întemeierea" țîrîitului nocturn al „greierașului de platină" în roua de pe ierburi (cf. **Adieri fumurii**, p. 14). Către o astfel de lume, în numele unei adînci istorii, se îndreaptă cîteva somații ecologice din poemele lui Sabin Opreanu : „Cînd crezi că ți-e lumea mai dragă un hipopotam cu blinda-i / înțelepciune bolovănoasă execută un pas de vals și toată / sandramaua dintre straturile riului o ia razna la vale / punînd ochelari înnoptați valurilor..." (p. 19). Parțial, acest poet și-a însușit lecția despre ligamentită, după cum dovedește și eliminarea cacofoniei prin topica „inversă" din sintagma-titlu : **cereasca mecanică** (p. 27) ; alte ligamente — la controlul de calitate al textului — puteau fi ușor eliminate : „visul eteric" (p. 26), „timpul albinei" (p. 43), „istorică. Ca o..." (p. 45) etc. ; semnele de punctuație, ori de ortografie, absente în interiorul anumitor poem-texte, ar fi fost necesare pentru o mai bună vectorizare în orizontul metaforic. Volumul **Poeme de Riu** autentifică încă un timbru de bronz în poezia română contemporană a refluxgenerației.

CUMPĂNĂ Aşchii

I. În rafturile bibliotecii de pe munte, dorm liniștite valurile mării.

II. Dansa printre copii în camera strimtă și zîmbetul lor îi cînta —
în dreptul pîntecului rochia ei era fericită.

III. Vine timpul și poemele se retrag între coperțile lor firești.

IV. Camil Petrescu vorbea, cu amărăciune personală, despre cei cîțiva care au jucat cu ostentație comedia genialității.

V. Și prin grădina plină de hortensii se plimbă domnul Papadat.

VI. O Troie de două șchioape și un Cal troian imens.

VII. Cînd mă uit la un lac stătut, mi-aduc aminte de Parmenide ; cînd mă uit la un rîu, mi-aduc aminte de Heraclit.

VIII. Poemul cuprinde și un element teoretic, criticul mizează pe acesta.

IX. Ortocritica și eterocritica.

X. Nimic nu este mai sărac decît cugetarea literară care, stînd în afara poeziei, filozofează despre ea.

XI. Termenii natură și spirit au devenit unul singur : realitate, și nu pentru a face din spirit un lucru la fel de cert precum contrariul lui, ci pentru a-l lipsi de posibilitatea diferențierii. Astfel limbajul, din proprietate a spiritului, devine o realitate ca oricare alta. Este marele neoempirism al epocii moderne.

XII. Emerson, Ruskin, Papini, Camil Petrescu afirmă că au văzut idei. Înțelegerea empirică a inefabilului inteligibil își realizează idealul transformîndu-l în ceva sensibil. Ochiul este nobil între celelalte simțuri și așa se explică de ce autorul Cutare nu „miroase" idei. Competiția a fost între cele două simțuri „nobile", auz și văz. Fără auz nu-i putem concepe pe pitagoricieni și, pe aceeași cale, ne doare soarta lui Beethoven. Oedip nu rămîne fără gust sau fără miros, ar fi fost prea puțin. Expresia de „gust estetic" este valabilă și acum și este tributară plăcutului, acel **dulce** etimologic. Pofta de a vedea îi și are rădăcina în povestea lui Moise, cu deosebirea că singularul biblic apare înlocuit cu pluralul laic. Versul lui Arghezi : „Vreau să te pipăi și să urlu : este !" trimite tot acolo, chiar dacă o face prin exprimarea disperării unui simț „vulgar". Arghezi este, în poezie, un metafizician terestru, Blaga — unul celest. Ion Barbu visa la „un simț sextil".

George Alboiu

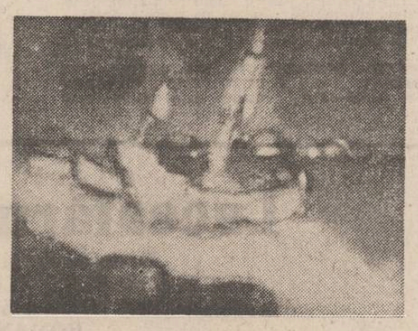

mapamond

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

O cercetare italiană asupra secolului al XVIII-lea românesc

● Încă o contribuție de istorie literară privitoare la secolul al XVIII-lea românesc ne vine din Italia, unde cercetătorul Dario Raccanello a dedicat studiile sale din ultima vreme clarificării și evidențierii personalității unuia dintre autorii mai puțin cunoscuți ai acelui timp, anume Vasile de la Poiana Mărului. Contribuția tipărită recent, sub titlul de „La Preghiera negli Scritti di Basilio di Poiana Mărului" (Alessandria, 1988, 270 pg.) se adaugă în chip strălucit unor anterioare studii inițiate cu două decenii înainte de Alexandru Duțu, care își propuneau să valorifice un excepționl fond manuscris datînd din vremea fanariotă și conținînd remarcabile documente de cultură literară prea puțin cunoscute pînă atunci. Alături de **școala literară rimniceană** — semnalată de Al. Duțu și studiată de acest autor — s-au evidențiat, în vremea din urmă, o **școală literară moldavă** — sugerată de cercetările lui Ciprian Zaharia — și o **școală literară buzoiană**, definite prin renașterea culturii manuscrise (reacție la tiparul fanariot) și prin revigorarea unor tradiții de civilizație tradițională de obîrșie bizantină ce consolidează aspectul cultural fundamental al secolelor XV—XVII românești.

Erudit cu o excepțională intuiție a fenomenelor de cultură și admirabil conducător al istoriei literare românești, Dario Raccanello continuă, la un nivel întrutotul remarcabil, anterioare propuneri în legătură cu obiectul cercetării sale aparținînd unor cărturari precum Dan Zamfirescu, Gabriel Cocora și dr. Antim Nica. Valorificarea unor concluzii ale cercetării românești de specialitate se produce într-un chip organic și coerent, înaintarea avînd un reazem solid, ce nu se pune în discuție. Astfel, studiul lui Dario Raccanello — teză de doctorat cu tulburătoare reverberații — se constituie într-o adevărată monografie dedicată unui autor ce și-a luat îndrumări hotărîtoare din mediul românesc de cultură, anticipînd ulterioare procese de asimilare ce se vor evidenția cu și mai multă pregnanță către sfîrșitul veacului, odată cu „școala paisiană" (fenomen înfățișat în cercetările recente ale aceluiași Ciprian Zaharia, pe care autorul italian le citează în mod elogios).

Introducerile (adevărate „capete de învățătură") ca și epistolele lui Vasile de la Poiana Mărului sînt privite de autor dintr-o perspectivă stilistic-antropologică deosebit de atentă, opera însăși primindu-și îndreptățiri și integrări în contextul vremii ei. Studiul savant al lui Dario Raccanello contribuie în chip esențial la clarificări metodologice asupra secolului al XVIII-lea românesc.

Studii de paremiologie românească

● Cunoscuta publicație americană dedicată studiului literaturii sapiențiale „Proverbium" editată de Universitatea Vermont (director : Wolfgang Mieder) publică în vol. V/1988 mai multe intervenții dedicate proverbului românesc. Astfel, Constantin Negreanu semnalează „cîteva aspecte ale cercetării comparative a paremiologiei" și studiază „convergența procedeelor stilistice în proverbele românești". Situația și evoluția editării literaturii paremiologice în România este prezentată, într-un cuprinzător și documentat studiu, de Alexandru Stănciulescu-Birda (Studiile sînt reproduse din publicații românești de specialitate). Ambii cercetători aplică metode moderne de studiu și oferă o imagine impunătoare a nivelului cercetării românești în acest domeniu.

A. Silvestri

Dovezi lingvistice ale continuității autohtonilor

● Cunoscutul specialist în germanica veche și probleme privitoare la schimburile lingvistice între populații în primul mileniu al erei noastre, în spațiul carpato-danubiano-pontic, profesorul Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești publică în S.U.A., în Editura Romanian Historical Studies, Miami Beach, Florida, 1986, un mic volum (89 pagini) intitulat **Romanian Continuity in Roman Dacia — Linguistic evidence.**

Lucrarea e deosebit de importantă, fiind prima lucrare de acest gen, contribuind la edificarea opiniei publice americane (și occidentale) privitor la continuitatea românilor în fosta Dacie, contestată de propaganda șovinistă maghiară, care susține că românii s-au infiltrat în Ardeal, abia în secolul al XIII-lea, venind din sudul Dunării.

Cu argumente de ordin lingvistic, în cea mai mare parte inedite, autorul arată, temeinic documentat, mai întîi, că istoricii latini, care se referă la retragerea romanilor din Dacia, în anul 271 e.n., au fost eronat interpretați de unii istorici străini în sensul că Aurelian a retras toată populația daco-romană din Dacia. Limba latină neavînd articol definit, substantivele au un sens partitiv ceea ce înseamnă că romanii au retras numai o parte din populația din provincia pe care au cedat-o goților. Prezența daco-romanilor în Dacia, după 271 și pînă la părăsirea Daciei de către vizigoți, în anul 376 este, dealtfel, confirmată de abundența de elemente lexicale și gramaticale latine în Biblia gotică a lui Wulfila, scrisă în secolul al IV-lea e.n., care nu au putut fi împrumutate decît de la daco-romani.

Profesorul V. Ștefănescu-Drăgănești arată deasemeni, că denumirea **Ardeal** este de origină indo-europeano-celtico-dacică, cuvîntul **Erdély** fiind împrumutat din limba română și **valah** este un cuvînt germanic însemnînd „român", și cu timpul și „francez" „italian", și „român". În limba maghiară a devenit **olah** și a fost dat de unguri cînd au venit în Panonia, în anul 896, atît italienilor cît și românilor din Cimpia Tisei și Ardeal. Și astăzi numele obișnuit al Italiei este, în limba ungară, **Tara valahilor.**

Deosebit de important este capitolul în care se arată că ungurii împrumutînd de la români cuvintele : **Crăciun, colindă, sînt** (pentru „sfînt"), **bobotează** și **creștin** nu au putut prelua aceste cuvinte decît înainte de anul 1000, dată după care, devenind dependenți de Roma, biserica romano-catolică nu le-ar fi permis să împrumute cuvintele de mai sus de la românii ortodocși, care, conform istoricilor unguri ar fi venit în Ardeal numai în secolul al XIII-lea.

Subliniem că lucrarea este însoțită de o foarte bogată bibliografie cuprinzînd circa optzeci de titluri și referințe.

George Traian Roman

UNIVERS SUD-EST EUROPEAN

Ilustrîndu-se ca un cercetător perseverent al relațiilor culturale din spațiul sud-est european sau, poate, mai bine zis al balcanismului literar, Mircea Muthu a dat pînă acum la iveală două cărți de referință în acest domeniu, în care problematica este urmărită metodic, structurată monografic pe direcții și teme de investigație specifice, proprii, în ideea împlinirii în final (urmează și un al treilea volum) a unui **sistem** de receptare și încadrare a **fenomenului,** privit prin prisma contribuției noastre naționale la circulația ideilor creatoare în universalitate. Între cele două volume s-a situat o culegere de eseuri ce valorifica documentația și... meditația pe marginea subiectului tratat ce n-a putut fi încorporată în opera propriu-zisă. De aceeași sorginte este și **Alchimia mileniului,** autorul însuși confesîndu-se în acest sens : „cartea de față — alcătuită din pagini răspîndite în timp, dar unitare ca problematică — reeditează, după dorința autorului, funcția unei alte lucrări, **La marginea geometriei** (1979), ce lega în chip oarecum similar **Literatura română și spiritul sud-est european** (1976) de amintitele **Permanențe românești din perspectivă comparată** (1986) — p. 10. Așadar, culegerea de față trebuie considerată ca un intermezzo între cel de al doilea volum al trilogiei (?!) și următorul, lăsîndu-ne să înțelegem (deducem) pe cît posibil (dacă nu cumva avansăm prea mult în intenții) că în momentul următor al amplului său demers, cercetătorul s-ar putea ocupa tocmai de relația (ca să nu spun deschiderea) balcanismului cu occidentul. Căci, la urma urmei, acest **mileniu** despre a cărui alchimie vorbește Mircea Muthu, nu este altceva decît acel fenomen al Bizanțului de după Bizanț la care se referea și N. Iorga și care, la drept vorbind, este o continuă străduință de reconsiderare a propriilor condiții de manifestare, specifice, într-un circuit al schimburilor și interferențelor culturale (tot mai insistente), mult mai amplu, cu restul lumii. Dar, să nu anticipăm. Mircea Muthu ne oferă deocamdată un amplu **documentar** de fișe, de conspecte, realizate la modul eseistic, pe marginea cărților (mai vechi ori mai recente) lecturate cu creionul în mînă, atrăgîndu-ne atenția, cu inteligență și fină subtilitate, asupra tuturor conexiunilor ce se pot face, cu folos, pe firul ideii urmărite, glosînd deopotrivă pe motive și subiecte din aceeași arie a preocupărilor — speculativ dar sistematic —, căutînd mereu a pune ordine și a acorda fertil atitudini, opinii, puncte de vedere convergente sau divergente, cu care vine, vrînd-nevrînd, în atingere, căci, așa cum bine precizează el, pentru a-și justifica demersul, „teoretizarea nu-și găsește rațiunea de existență decît prin și în **praxis**-ul cercetării" (p. 9).

Într-o primă secțiune — **Ochiul și cuvîntul** — evident, cea mai unitară ca mobil al discuției — este urmărită din perspectivă teoretică largă, într-un soi de preambul, de deschidere a discuției — raportul dintre imagine și gîndire, pe diversele trepte ale cunoașterii ei ; relația reprezentării grafice a gîndului și apoi, prin procesul invers, al deslușirii (recunoașterii) semnului, provocînd prin lectură stimularea fondului ideatic, este urmărită în mecanismul său interior de producere, ca un însemn caracteristic, superior al intelectualității, plasînd discuția în limitele convergențelor dintre arte — literatură și plastică — dezvoltînd ideea pînă la sugestia de „re-sincretizare a artelor" (p. 48), totul privit într-o perspectivă istorică și dinamică a interferențelor din spațiile culturale.

O a doua secțiune, ce poartă chiar genericul volumului — **Alchimia mileniului** — inserîază un număr de eseuri consacrate cîtorva scriitori români (Creangă, Bacovia, Arghezi, I. Barbu, Mateiu Caragiale, L. Blaga, Nichita Stănescu etc.) sau aspecte artistice ori literare ce vin în atingere cu spiritul cultural sud-est european. Portretele sînt realizate așadar în această perspectivă iar judecățile de valoare conțin explicit atari trimiteri, nu lipsite de subtilitate. Astfel **humuleștinismul** lui Creangă „face pereche" cu **antonpanismul,** în special prin „aspectul dialogic și prin oralitatea discursului" și „mai ales prin unitatea de atitudine" (p. 80) ; verbul lui Tudor Arghezi — cel din **Flori de mucigai** sau **Poarta neagră** — îngăduindu-și „un moment de repaos, reprimîndu-și adică starea încordată de arc, gata să sfîșie", „se resoarbe, ca la Galaction, în stratul freatic al limbajului cu arome creștin-răsăritene, un limbaj de veche scriptură", expresia avînd „densitate de miere" comprimă o virstă redescoperită astăzi în textele filocalice și la cărturarii noștri de început, «cînd începutul se îngîna cu veacul»" (p. 89) ; lirica lui Nichita Stănescu „avînd putere de coagulare" integrează „un reflex al gîndirii orientale", astfel încît „Necuvîntul... vidul... neființa... zero... nimicul sînt tot atîtea dezvoltări conceptuale ale «marelui A» — veritabilă «osie a lumii» stănesciene și punere în abis a cărții și a vieții" (p. 116) etc. Orientînd privirea în peisajul cultural ambiant, Mircea Muthu își află pirghii de sprijin, de convergență a spiritului balcanic și la un poet ca Yeats, care „descoperă, asemenea lu Barbu de pildă, privilegiul poeziei, acela de-a fi goală și eternă totodată" (p. 127) etc, autorul utilizînd larg tehnica îmbinării citatelor, a trimiterilor critice, într-un colaj eseistic capabil a-i susține referențial ideea pusă în circulație în jurul căreia argumentele se adună astfel aluvionar dar temeinic și demonstrativ.

În fine, ultima secțiune — **Conexiuni culturale sud-est europene** — abordează frontal problematica, la modul rapsodic, pornind fie de la ediții sau volume de cercetări pe tema dată, fie de la idei enunțate aiurea, preluate cu receptivitate într-un comentariu, de regulă comparatist-disociativ. În parte sînt repuse în discuție intervențiile (poziția) lui N. Iorga în problemă, care invita la studierea influențelor reciproce, culturale și nu numai, a popoarelor din zonă, fără de care scrierea justă a unei istorii a națiunii române și a spațiului sud-est european nu se poate face, Mircea Muthu punctînd faptul că această concepție „va fi înălțată la rangul unui principiu capabil să vertebreze un sistem de filosofie a istoriei" (p. 141). Mircea Muthu pledează elocvent în favoarea modelului românesc pentru zona sud-est europeană, subliniind că „adoptat, deplasat și nuanțat, «postbizantinismul» românesc explică, în ultimă analiză, începutul modernizării conștiinței și a culturii noastre în condițiile, pe de o parte, ale cooperării momentane interbalcanice, pe de alta, ale impactului permanent cu Imperiul Otoman intrat într-o fază de declin ireversibil" (p. 163). Pe această idee, el se ocupă apoi de „genul" pastoral românesc, de baroc, văzut ca o categorie tipologică, și dezvăluind similitudini tipologice între literaturile din sud-estul Europei secolului al XIX-lea, vorbind despre un concept-imagine al sofianicului la Lucian Blaga și Mircea Eliade, nelipsind un tur de orizont al preocupărilor de balcanologie la zi, etc.

Cartea lui Mircea Muthu este în totul o abilă demonstrație pentru impunerea necesității unor conexiuni culturale din zona geografică (și istorică) a sud-estului european, căutînd astfel a defini, prin aplicația analitică la detaliul semnificativ — sugerînd o proiecție de ansamblu, sintetică, la care, în fond, lucrează —, printr-un demers teoretic și tipologic, specificul spiritualității românești din perspectiva noilor interpretări balcanologice.

Constantin Cubleșan

UN POET — O LUME

HAFEZ

● Marele Samsiddin Muhammad ibn Bahaiddin Hafez (1317 ? — 1390) s-a născut în orașul Șiraz. Tatăl său era negustător din Isfahan. După moartea tatălui, adolescentul Hafez a fost dat să învețe meserie la un meșter brutar. Înfruntînd tot felul de neajunsuri materiale, Hafez parcurge cursurile școlilor confensionale din orașul natal, devenind în scurt timp o personalitate marcantă datorită talentului poetic. A murit în orașul natal cîntat în neîntrecutele sale gazele.

⁂

Cu bună voie astăzi trăirea se vestește,
Căci am să stau în crișmă mai mult,
gospodărește,
De-o fi ulciorul plin și-alăturea o carte,
Sînt sigur că dușmanul cel rău mă ocolește.

Cu gînduri încîlcite am tot grăit de ceruri,
Iar vinul rubiniu îl sorb din nou hotește.

Cînd umplu iar ulciorul mă tem de cel
fățarnic
Și chem la sfat pe omul ce adevăr grăiește.

Spre cer se-naltă duhul ca mîndrul chiparos
În fața lui prostia cea searbădă pălește.

Pe suflet să nu-mi pice vr-un colb de
nedreptate,
De ticăloase umbre iar gîndul se ferește.

Vestit între bețivi sînt și mă numesc Hafez,
Alăturea de mine o lume bună crește.

⁂

Cînd o turcoaică din Șiraz,
o să-mi ciștige inima fierbinte,
Doar pentru aluniță am să-i pun
tot Samarkandul înainte.
O, circiumare toarnă vin,
căci n-o să mai găsim prin ceruri,
Nici limpedele Rokambad,
nici paltinul foșnind cumințe.
Frumoasele mlădii și crude,
mi-au pus la încercări răbdarea,
La ușa lor parcă-s hagiu,
ajuns la locurile sfinte.
Iubirea mea-i făr-de hotar
pentru cadina cea înaltă.
Orbit sînt iar de frumusețe
și la nimic nu iau aminte.
Văzîndu-l pe Iusuf frumos,
ce i-a făcut Zuleiha ?
Din nou mi l-a încredințat,
că frumusețea iarăși minte.
Eu vreau cazanii de iubire
și să-i știu multele ei taine,
Zadarnic chinuie mirajul,
de parcă-i prins de cer în ținte.
Ascultă inimă ce-ți spun :
iubirea sinceră, durută,
E mult mai scumpă pentru tineri,
decît tot vinul care minte
Tu versurile ți le-nșiră,
Hafez ca perlele pe ață,
Vei fi încoronat poet,
dar vei iubi ca înainte.

⁂

Iubirea și paharul, nu le trădez niciînd,
Uitat-am cui făcut-am frumosul jurămînt
Și prețuiesc mai mult de sub picioare colbul,
Decît lumina rece din raiul cel plăpînd.

Și iarăși îmi dau sfat toți înțelepții lumii :
Prooroc o să ajungi și tu curînd !

Iar eu mă văd pe după masa veche,
În hanul meu, pe lîngă vinul blînd.

Un prieten iar mi-a zis : uitării dă iubirea !
Tu prietene să taci, eu visul nu mi-l vînd.

Spășit eu sînt, cînd stau iar în minbar,
Iar cînd nu sînt acolo mă bîntuie alt gînd

Hafeze, ție crișma ți-i loc de fericire,
Cînd vezi crișmarul vesel ulcioarele umplînd.

Pe unde-i drumul drept și eu pe unde sînt ?
Visatele căi line, o, soartă, unde sînt ?

Chilia mă spăimîntă și falsitatea calpă.
Bărdaca mea cu vin și magii unde sînt ?

Cum să deosebesc prostia de cruzime ?
Și flautul cu slova cea sfîntă unde sînt ?

Dușmanul iară poartă obrazuri de iubire,
Iar sfeșnicul și soarele pe unde îmi mai sînt ?

Și leac de ochi mi-i colbul din pragurile tale,
Dar locuri de cărări tu spune, unde sînt ?

Gropițele-n obraji nu-s ele mai haine,
Tu, inimă nu știi de liniști, unde sînt ?

Pe unde-s întîlnirile ce-au fost odinioară ?
Și risul și sprinceana frumoasă, unde sînt ?

O, prieteni lui Hafez să nu-i vorbiți de liniști,
Răbdarea și balsamul de somn, pe unde sînt ?

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **DECOLONIZAREA AFRICII ÎMBRACĂ FORME DINTRE CELE MAI DIFERITE.** Recent, ea a pătruns și în lumea cărților cu benzi desenate care apar într-o serie de țări africane. Doi sînt artiștii africani care se remarcă în mod deosebit în această direcție : Mbadiwe Emelumba din Nigeria, despre care am scris la această rubrică, și Richard Amware din Gabon.

Acesta din urmă, semnînd cu pseudonimul Laurent Lavigot, este preocupat de influența pe care mirajul orașului african o prezintă asupra populației din mediul rural. El caracterizează astfel această lume : „Ne gîndim adesea la sat, dar mergem acolo, în cel mai fericit caz, o dată pe an. Ne dedublăm, cu alte cuvinte. Cînd, în cele din urmă ajungem acolo, constatăm că nu ne mai putem acomoda, de exemplu, cu mîncarea pentru că sîntem obișnuiți cu mîncarea pe care o cumpărăm din magazine".

În comicsurile lui, care apar la aditura „L'Union" din Liberville, cititorii se întîlnesc cu Tita Abessol, un țăran bătrîn care ajunge pentru prima dată în viața lui la oraș și care încape pe mîna unor oameni de afaceri necinstiți care îi exploatează neprieceperea în treburile orășenești, care îl desconsideră. Cititorii mai fac cunoștință din benzile desenate ale lui Levigot cu Asya, o tînără și frumoasă fată de la țară, care vine la oraș cu inima plină de vise și speranțe, dar care eșuează, ajungînd în cele din urmă soția nefericită a unui bogătaș bătrîn...

„Trăim într-o lume a transformărilor — spunea Levigot — O lume în care oamenii care nu știu cum se trăiește la oraș, care nu au văzut niciodată vreun frigider, devin caraghioși, risul celor care își duc existența în mediul urban".

Asemeni altor desenatori de benzi desenate africani, Laurent Levigot militează prin arta sa pentru ridicarea gradului de cultură a africanilor, pentru păstrarea și respectarea tradițiilor, pentru adoptarea unei poziții ferme împotriva cosmopoliților. „Avem o cultură proprie — spunea confratele lui nigerian — propriile tradiții și trebuie să le apărăm împotriva colonialismului cultural".

● **„COPIII DIN CARTIERUL NOSTRU", ROMANUL LUI NAGHIB MAHFUZ** născut în anul 1911, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1988, nu a putut fi editat în Egipt, țara sa natală, timp de 30 de ani. În anul 1959 scriitorul a început să publice romanul în foileton în ziarul „Al Ahram", dar publicarea a fost sistată la un moment dat. Interzicerea publicării s-a datorat nemulțumirii trezite în rîndurile unei anumite părți din opinia publică egipteană datorată modului în care autorul aborda diferite aspecte religioase.

Acum romanul este așteptat pe piața cărții egiptene cu un interes ieșit din comun. Neîndoielnic, interesul este motivat și de faptul că de la scrierea romanului pînă la publicarea lui, scriitorul a fost distins cu cel mai mare premiu literar al lumii contemporane, Premiul Nobel.

● **CASA DE LICITAȚIE „CHRISTIE'S" DIN LONDRA** a vîndut recent, pentru suma de 1,2 milioane lire sterline, un tablou realizat de marele dramaturg, prozator și poet suedez August Strindberg. Tabloul se numește „Infernul" și a fost pictat în anul 1901.

● **ACȚIUNEA ROMANULUI „MAGAZINUL DE ANTICHITĂȚI" AL SCRIITORULUI CHARLES DICKENS** (1812—1870), volum scris între anii 1840—1841, se desfășoară în localul celui mai vechi magazin din Londra, situat pe Portsmouth Street. A fost inaugurat în anul 1567. Romanul lui Dickens a făcut ca popularitatea acestui magazin să crească continuu. În prezent, el este vizitat anual de peste patru sute de mii de turiști din țară și din străinătate.

Recent, magazinul a fost scos la licitație. Se așteaptă primii pretendenți...

● **EDITURA „PRINCETON UNIVERSITY" DIN PRINCETON,** statul New Jersey, a editat, cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la nașterea lui Charlie Chaplin, volumul „Chaplin și cultura americană — crearea imaginii unei stele". Autorul este criticul de film Charles J. Maland.

● **GALERIILE ROLANDSHOR** din apropiere de Bonn, au găzduit recent o expoziție de pictură cum n-a mai fost (și poate nici nu va mai fi) alta. Și-au dat aici întîlnire Rembrandt, Van Gogh, Gauguin, Renoir, Liebermann, Picasso, Dali, Chagall. În total peste 300 de tablouri !

Este vorba despre expoziția celui mai mare copist de tablouri din întreaga istorie a artelor plastice. Zeci de mii de oameni au venit să vadă expoziția acestui pictor necunoscut, pe care Brigitte Baer, expert în artă la Muzeul Louvre din Paris, îl califica drept genial. „Pe bună dreptate — afirmă ea — pentru că diversitatea de stiluri și maniere în care pictează, fac din el un adevărat fenomen al zilelor noastre".

Pictorul în cauză se numește Edgar Mrugalli, are 50 de ani și a fost, pînă nu demult, șofer. În întreaga sa activitate de copist — nu, Mrugalli nu este un falsificator de tablouri ! — el a realizat 2 369 tablouri după lucrările a 50 pictori ai tuturor timpurilor. Ceea ce i-a uimit pe vizitatori și pe criticii de specialitate a fost faptul că un singur om a putut picta atîtea tablouri, care aproape că nu pot fi deosebite de originalele lor. În ultimă instanță, cel care certifică originalitatea tablourilor este Mrugalli în persoană : „Acești «Irișii» i-a pictat Van Gogh, ceilalți «Irișii» sînt opera mea", spune el. Și în timp ce „Irișii" lui Van Gogh s-au vîndut la o licitație la Londra cu suma record de 53,9 milioane dolari, „Irișii" lui s-au vîndut cu numai 23 000 dolari, adică atît cît a cerut Mrugalli...

● **DESPRE NOUL ROMAN AL TÎNĂRULUI SCRIITOR AUSTRIAC MICHAEL KOHLMEIER,** intitulat „Locul de joacă al eroilor" și apărut la Editura „Piper Verlag" se discută aprins. Cu atît mai mult, cu cît acțiunea romanului se bazează pe fapte reale, cartea fiind o remarcabilă creație documentară.

În anul 1983, trei tineri din Tirol s-au hotărît să facă ceva extraordinar. Pentru aceasta, și-au ales și un „loc de joacă" neobișnuit, propunîndu-și să străbată pe jos, de la Răsărit la Apus, în porțiunea lui cea mai întinsă, teritoriul Groenlandei. Bine antrenați, cei trei au reușit să parcurgă distanța de 1 400 kilometri în 88 de zile, stabilind astfel un record pe care, fără expediția lor, nimeni nu și-ar fi propus să-l stabilească...

Dar nu expediția propriu-zisă și nu recordul stabilit de cei trei constituie lucrul cel mai interesant în roman, ci faptul că expediția s-a desfășurat în condiții cu totul neobișnuite. Nu ne referim la duritatea traseului, la condițiile meteorologice, la greutățile pe care ei au trebuit să le înfrunte, ci la faptul că doi dintre temerari s-au certat imediat după plecare și nu au mai schimbat nici măcar un cuvînt pînă la terminarea acțiunii !

Ceea ce urmărește autorul tot timpul sînt sentimentele, dorințele eroilor, nebunia lor, dacă vreți. Asemeni filmelor lui Kurosawa, autorul privește un lucru, o întîmplare din unghiuri diferite pentru a reuși, în final, să scoată la lumină adevărul. Esențialul este că, în pofida faptului că nu-și vorbeau, cei doi s-au ajutat reciproc enorm, lucru pe care nu l-ar fi făcut, în aceeași măsură — poate — dacă și-ar fi spus eventuale dulcegării...

În imagine : J.-Sotola, portret de Ladislav Rada

● **„TOAMNA ÎN RESTAURANTUL-GRĂDINĂ" DE JIRI ŠOTOLA ESTE ULTIMA PARTE A TRILOGIEI** începută cu „Copii desenați", apărută în anul 1983, și „Roza Rio", care a văzut lumina tiparului în 1986. Romanul reprezintă sagaua neamului Flanderka : al tatălui, Marcel Flanderka surprins în anii primului război mondial, al soției acestuia și mama lui František, Ružena, în anii celei de a doua conflagrații mondiale. În fine, romanul înfățișează destinul lui František Flanderka, acesta din urmă la sfîrșitul vieții, la capătul a două căsătorii nereușite, la vremea decontărilor nepatetice, în urma cărora ajunge la concluzia : „Și viața mea este cotidiană și banală. Așa a fost și a fost rău că a fost așa. Ciudată lume !"

Eroul lui Jiří Šotola nu exprimă această constatare pentru a fi compătimit, pentru a trezi simpatia cititorului pe care nu o imploră, nu o cerșește. Viața lui a fost una obișnuită, dar nu inutilă pentru că la el simplitatea nu este unul și același lucru cu nulitatea. Viața nu i-a oferit prilejul de a deveni erou ci doar de a-și îndeplini datoria de om. Faptele lui nu au fost probe de eroism, dar nici comice, nici disperate.

František Flanderka este un însingurat, nimeni nu-l ajută, dar nici el nu cere ajutorul cuiva. Este ferm în abordarea vieții, nu face compromisuri cu idealurile sale. „Toamna în restaurantul-grădină" este romanul omului în vîltoarea timpului.

Din păcate, autorul nu a apucat să se bucure de apariția celui de a treia părți a trilogiei sale pentru că o boală necruțătoare l-a răpus la numai 65 de ani : a încetat din viață la 8 mai 1988.

● **BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A INDONEZIEI A FOST DESCHISĂ RECENT LA DJAKARTA.** Fondul ei de carte este format din 750 000 cărți, hărți, ziare, reviste. Printre exponatele cele mai valoroase pe care această instituție de cultură le păstrează se află, între altele, un dicționar malaiezian-latin din anul 1631.

● **PENTRU A MARCA ÎMPLINIREA A O SUTĂ DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI CHAPLIN,** editura moscovită „Iskusstvo" a publicat memoriile marelui artist. Pe lîngă amintirile propriu-zise ale lui Chaplin, în volum este inclusă și singura lucrare în proză scrisă și terminată de autor. Este vorba despre povestirea „Ritm", scrisă în anul 1938, inspirată din evenimentele războiului civil din Spania. Pe scurt, Chaplin înfățișează momentul plin de dramatism al întîlnirii a doi foști colegi de studiu, pe care viața i-a orînduit pe părți diferite ale baricadei...

● **CEA DE A UNSPREZECEA EDIȚIE A FESTIVALULUI PANAFRICAN AL FILMULUI,** desfășurat sub lozinca „Arta filmului și dezvoltarea economică" a luat sfîrșit la Ougadougu, capitala statului Burkina Faso. La această manifestare de mare amploare au luat parte circa o mie de oameni din lumea filmului din peste 50 de țări din Africa, Europa, Asia și America.

Marele Premiu al Festivalului a fost atribuit filmului „Africa — pămîntul făgăduit" al regizorului ghanez Kwawa Ansaha.

● **JORIS IVENS, NĂSCUT ÎN ANUL 1898,** documentarist de notorietate mondială, originar din Olanda, dar trăind actualmente la Paris, a fost distins cu Grand Prix National pe anul 1988.

Joris Ivens a studiat arhitectura și arta fotografiei la o școală de meserii din Germania. Primul său film documentar „Podul" a fost realizat acum șaizeci și unu de ani, în 1928. A realizat apoi filmul „Borinage" (1933), o cronică a unei mari greve a minerilor. Invitat în Uniunea Sovietică, Joris a imortalizat pe peliculă epopeea eroică a construirii marelui combinat metalurgic de la Magnitogorsc. În colaborare cu regizorul G. von Wangeheim a lucrat apoi la scenariul filmului „Luptătorul", închinat vieții și activității revoluționare a lui Gheorghi Dimitrov.

În anul 1937 el a turnat un film-document zguduitor despre războiul civil din Spania cu un comentariu de Ernest Hemingway. Între anii 1938—1939 a turnat în China filmul „Patru sute de milioane". La sfîrșitul anului 1941, în colaborare cu L. Milestone, a realizat filmul „Frontul nostru rusesc" cu muzica lui Dmitri Șostakovici. În anii următori a lucrat în S.U.A., Canada, Australia etc.

Dintre ultimele lui filme amintim documentarul „Varșovia — Berlin — Praga", consacrat Cursei Păcii, marea întrecere a cicliștilor amatori din întreaga lume.

● **O STATISTICĂ REALIZATĂ DE MOTION PICTURE ASSOCIATION** demonstrează că în anul 1988 americanul de rînd a fost de patru ori la cinema pe parcursul întregului an. În același timp, cetățenii Europei occidentale au văzut, în aceeași perioadă, numai două filme.

Un element foarte interesant pus în lumină de anchetă : crește în mod spectaculos numărul persoanelor de peste 40 de ani care merg la cinematograf. Astfel, dacă în urmă cu doi ani tot al șaptelea american făcea parte din această categorie, în anul 1988 tot al patrulea cetățean de această vîrstă a vizitat sălile de spectacole ale cinematografelor.

SPORT

AMESTECATE

● Duminică, la Ploiești, s-a desfășurat derby-ul de trap — cea mai mare alergare de peste an. A cîștigat calul Sinoe, condus de antrenorul Toduță, care a acoperit distanța de 2 800 metri într-un minut, douăzeci și trei secunde, o zecime, urmat de Galu și Sebeșel.

Calul. Cel mai limpede fulger din Cîmpia română. Într-o viață de rasă, fiecare om prinde o zi cînd iarba e coaptă și-i vine s-o rupă cu gura, și o clipă se simte cal, singur între fîntini cu cumpănă, avînd sub copite jarul Bărăganului, în ochi o fișie de curcubeu, în nări viltoarea depărtărilor. Nimic mai minunat decît un minz care nechează, seara, umplînd-o cu dorul laptelui și cu sunete păstrînd în ele zestrea tuturor melancoliilor. Într-o zi a lumii aș vrea ca toți caii să fie egali cu oamenii. Întrebarea este: le-ar conveni? Războiul cailor n-a fost niciodată început și purtat de cai, ci de oameni. Calul. Ovăzul ondulînd spre fantasme. Cîmpia tremurînd de atingerea fermecată a unei copite. Luna atingînd fruntea ierburilor... Un cal e un copil. E, în același timp, un meșteacăn. Un cal este izvorul în care soarele se dărîmă pe sine, ca să se joace cu dropiile. Calul e un miracol.

Dacă ziditorii lumii (care vor fi fost ei) m-ar fi întrebat, în cazul că nu meritam să fiu om, ce altceva aș fi voit să fiu, aș fi ales să fiu cal în stepă.

Sărut pe frunte toți minjii care ne străbat viața și colindă acum pogoanele cu iarbă.

Calul care a triumfat la Ploiești poartă un nume de lac cu ieșire la Mare și se înscrie în dogma gorgonelor scitice din Cîmpia română.

● Tot duminică, la Tîrgoviște, în vechea cetate de scaun, a avut loc Expoziția chinologică republicană, organizată de Asociația chinologică a municipiului București. Crainic prezentator, actorul Cornel Elefterescu. Vechiul meu prieten de la Teatrul Nottara, chiar dacă nu crede în metempsihoză, a fost, într-o viață anterioară, ogar Barzoi, Wippeth, Piccolo italian sau Afgan. Pe frumosul stadion de lîngă Valea voievozilor, duminică, s-au ridicat în coadă, în două picioare și-n hărmălaie de glasuri trei sute de cîini aparținînd a treizeci și opt de rase : Ciobănesc românesc, Ciobănesc german, Collie, Dobermann, Schnauzer, Fox-terrier, Airdalle, Brac german, Pointer, Caniche, Pinscher pitic (Dobermann în miniatură) etc. Cele mai frumoase aplauze le-a primit Ostrov, un exemplar deosebit din rasa Ciobănesc românesc mioritic, dar marele premiu pentru frumusețe l-a primit (nici nu se putea altfel!) Lady Ula — (Teckel cu păr lung), mic, cît să încapă într-un mănșon. Proprietar Mihaela Valentin, București. Pe locul secund, Scott (Scottish terrier), aparținînd inginerei Tatiana Andreicic, București. Iar pe locul trei a suit Haiduc (Airdalle-terrier), proprietar Alice Căruntu, București. Ciini de stină n-au participat, datoria lor fiind să stea în munți și să se bată cu urșii. Punctele cele mai atractive le-au constituit cele nouă curse ale ogarilor și probele de dresaj ale ciinilor utilitari, polițiști și de armată. Mă gîndesc că organizatorii ar merita să poarte expoziția și prin alte părți de țară.

● Rapidul, după ce-a lepădat jugul diviziei A, galopează din victorie în victorie în cadrul Cupei Intertoto 89. Un țambalagiu, (se ocupă și cu creșterea albinelor și se plînge de faptul că un hectar de floarea soarelui din zilele noastre produce doar 30 kg. polen față de 120 cît producea în trecutul întunecat), mi-a zis, la meciul cu Spartak Varna (5—0 pentru Rapid): s-ajung alb ca lacrima dacă ăstora din Giulești nu le e drag mai mult să joace la Bildana și Fusea decît la Cluj-Napoca sau Timișoara. Băieți de casă, li se face urît dincolo de gară.

● Tragerea la sorți în cupele europene s-a constituit într-o zi luminoasă pentru Steaua și Dinamo. Victoria va înfrunta pe F.C. Valencia și e de presupus că, la București, va lovi taurul în pata decolorată de sub inimă. Dar va ști ea să țină spada în mîini și în cîmpul corridei? Oricum, vom auzi trosnind castanetele în noaptea tangoului. Micul tîrg Moreni va gusta cel mai căutat vin din lume. (Pe puțin două imperii s-au risipit ducînd pe buze boabe din singele acesta binecuvîntat.) Noi știm prețul vinului bun și zicem că e lucru minunat să mergi la Porto și să-ncerci să-i ametești pe portughezi cu arome de busuioacă și tămîioasă românească. Sună ca o ceartă dulce între zei, la culesul viilor.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
29
(1 419)
Sîmbătă
22 iulie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂRBĂTOARE A PATRIEI, A NOULUI EV DE ISTORIE

24 de ani de la alegerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în funcția de secretar general al P.C.R.

SPIRITUL CONGRESULUI AL IX-LEA

Se împlinesc 24 de ani de la marele eveniment inaugural, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Spunem inaugural pentru că, într-adevăr, el ne-a marcat întreaga viață politică, economică și socială, deschizînd calea celor mai rodnice și mai înnoitoare împliniri din toată istoria noastră. Și în absolut toate domeniile de activitate, sub toate laturile existenței materiale și spirituale, într-un consens care legitima în cel mai înalt grad voința și aspirațiile națiunii, forța descătușată a poporului care se vedea îndrumat și condus către ample orizonturi ale destinului socialist. Începea, acum 24 de ani, o operă măreață, de revigorare a spiritului creator și de trezire la viață a tuturor energiilor și capacităților creatoare ale țării. Un sentiment viu de puternică redeșteptare națională a insuflat marele forum comunist tuturor actelor de muncă și creație, ideile de libertate și independență, de unire și unitate au dobîndit atunci suflul proaspăt al istoriei care se confirma pe un lung traiect de luptă și la o scară de valori pe care realitatea în plină transformare, și după grandioase și revoluționare proiecte, conform propriilor noastre cerințe și posibilități, avea să le certifice și să le întărească neîncetat.

Epoca celor mai profunde și mai necesare prefaceri a început atunci, odată cu marele forum care, după voința întregului partid și a întregii națiuni, l-a ales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului. Numele epocii care începea era o identificare de spirit, de înaltă conștiință patriotică și revoluționară, cu numele și viața celui ales la cîrma destinului național. Eminenta personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înflăcărat și demn erou între eroii patriei, vasta și profunda sa operă teoretică și practică, necontenitul său efort și ampla cuprindere a celor mai variate și mai complexe domenii ale construcției noii societăți au insuflat și insuflă de atunci o nestîrbită încredere în prezentul și viitorul socialist, în cauza măreață a edificării pe pămîntul românesc a celei mai drepte și mai umane societăți. Aplicînd creator legile generale ale construcției socialismului la condițiile concrete ale țării, secretarul general al partidului a fundamentat, teoretic și practic, o întreagă doctrină a mersului înainte al societății văzut ca un proces revoluționar neîntrerupt și eradicat de prejudecata modelului unic, de șabloane precum și de alte forme care țineau de viziuni ce încorsetau și sărăceau de conținut spiritul revoluționar.

Printre componentele acestei doctrine care, asemeni epocii pe care o parcurgem, poartă numele conducătorului partidului și statului, sînt făurirea socialismului cu poporul și pentru popor, întemeierea pe marea proprietate socialistă în industrie și pe marea proprietate cooperatistă în agricultură precum și întărirea, dezvoltarea neîntreruptă a acestora, realizarea unui sistem unic în felul său al democrației muncitorești-revoluționare, transformarea științei, învățămîntului și culturii în factori activi, de cea mai mare importanță, ai progresului și civilizației. Dezvoltarea impetuoasă, fără precedent, a tuturor zonelor țării, a orașelor și comunelor, schimbarea radicală a geografiei economice și sociale, apariția marilor ctitorii prin anvergura cărora ne măsurăm prezentul și viitorul au în expresia lor materială și expresia de spirit a acestei doctrine, un adevărat tezaur al gîndirii și practicii revoluționare. **Cel de-al IX-lea Congres al partidului,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **a deschis o nouă epocă revoluționară în activitatea partidului, în construcția socialistă în România. Privind retrospectiv la întreaga activitate din acești ani, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că a fost o epocă de mari transformări și remarcabile realizări în toate domeniile, care au confirmat pe deplin justețea concepției partidului nostru privind aplicarea legilor generale, a principiilor socialiste la realitățile și condițiile din România.**

Sub arcul de timp inaugurat de Congresul al IX-lea înscriem nu numai prezentul ci și viitorul. Semnificativ este însuși faptul că în vara celei de a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, întregul partid, întreaga națiune dezbat istoricele documente adoptate de recenta plenară a C.C. al P.C.R. proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea. Sensul distinct și major este acela al continuității procesului constructiv, într-o dinamică nouă, superioară, și după cerințe care au în vedere înfăptuiri și mai mari. În proiecția anilor următori și îndeosebi a anilor 2000—2010 România arată ca o țară socialistă înfloritoare, cu multiple și dense valori în toate domeniile progresului și civilizației sale. În această idee a continuității și a garanției prin care ne legitimăm în fața istoriei, în fața propriului destin, între spiritul inaugural al Congresului al IX-lea și amplitudinea proiectelor de viitor cert și tot mai demn pe care ni le înfățișează documentele ce vor fi supuse dezbaterii și aprobării Congresului al XIV-lea stă lumina de spirit a unei opere eroice și cutezătoare, prodigioasă în cel mai înalt grad. Recenta plenară a C.C. al P.C.R. a adoptat hotărîrea prin care se propune ca la Congresul al XIV-lea tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția supremă de secretar general al partidului. Fapt de profundă mîndrie și recunoștință, fapt de profundă și unanimă conștiință patriotică, revoluționară. Se certifică astfel pe mai departe un drum care a început acum aproape un sfert de veac și se confirmă, în plenitudinea ei, teza făuririi socialismului cu poporul și pentru popor.

Luceafărul

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE DE CONȘTIINȚĂ

DIALOGUL CU ISTORIA

Astăzi conștiința scriitorului se adaptează „din mers" la noul puls al istoriei propunînd noi modele literare, tipologii umane care surprind datele omului de azi, cu gîndurile, sentimentele și năzuințele sale. Fără îndoială că lumea prozei se bazează pe destinul unor personaje, pe dinamica unor situații umane. Eroul literar focalizează sensurile unei narațiuni, în jurul lui gravitează problematica unui roman și, de regulă, în funcție de viabilitatea personajelor o operă rămîne sau nu în memoria cititorilor. Încercările experimentale de a elimina personajele din proză au fost sortite eșecului (vezi soarta „noului roman francez") un lucru fiind clar și anume că înnoirea expresiei trebuie făcută nu prin disolutia reprezentărilor umane ci prin **crearea unui nou model uman reprezentativ pentru actualul timp istoric.** Adecvarea la realitate a romanului este în fond adecvarea la o lume în permanentă prefacere, în care dominant este aspectul socializării, al participării colective.

Al. Horia

Continuare în pag. a 6-a

Antologia «Luceafărul»

DESTIN

Sus, la tribuna muncii,
Primul Ctitor al cetății
Își poartă inima
Peste piini și vetre, urcînd
Pînă la înălțimea lumii întregi
Sufletul românescului nostru pămînt !

☆

De la-nceputul zilei pînă-n seară
Prin țarini trece omul Ceaușescu
Iluminînd pămîntul
El — marele semănător.
Căci din pămînt etern
Ni-i patria înaltă
Fundamentală biruință,
Pururi !
Tot rodul nostru este munca noastră
Destinul marelui semănător.

Ion Cringuleanu

ACTUALITATEA LITERARĂ

Claritatea opțiunilor critice

Precedate de un scurt discurs asupra clarității, cele 30 de texte critice adunate în volum de C. Stănescu, „Jurnal de lectură", Editura Eminescu, 1988, ne oferă plăcuta ocazie de a reîntîlni un avizat analist al fenomenului literar contemporan. Autorul se află la al treilea „Jurnal de lectură", primele două datînd din 1978 și, respectiv, 1983. Înainte de a începe acest „serial", C. Stănescu se afirmase, în spațiul criticii, prin volumele „Cronici literare" (1971) și „Poeți și critici" (1972). A prefațat cîteva cărți de proză și de poezie, una dintre aceste prefețe fiind inclusă, fără modificări, în recentul „Jurnal", reprezentînd, și el, o selecție din bogata ac-

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

Statornici clipei

Statornici clipei și rămași
Visării-aceleiași cu nume
De fac, izvoru-n care-anume
Te-afunzi și curgerii îl lași,

Ca să răzbată-adînc pe lume
Și-un cer de semne ca de pași,
Mereu cu fața spre urmași
Și ochii-n zări ca pe columne,

Ori grija-n toate cîte-mi ceri
Și-auzul inimii ce-ntii ne
Petrece-n taină către ieri,

Ca-n față iar s-avem și mîine,
Sădești lumină-n tot ce speri
Și-ntîmpini, patrie, cu piine.

A. I. Zăinescu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Convergența în esențial

Poezia lui Ion Mircea evoluează lent, parcă în afara spectaculoaselor metamorfoze ale liricii de azi, atît de sensibilă la o realitate desfășurată caleidoscopic, încercînd, dincolo de discontinuități și fragmentări, să regăsească o coerență de substanță. Și totuși, distanța de la debutul editorial pînă la **Piramida împădurită** (1989) este considerabilă. Dacă volumele **Istm** (1971) și **Tobele fragede** (1978) configurau un univers în care sensurile imediate erau obscurizate de o sensibilitate intelectual speculativă interesată în izgonirea contingentului din poem, **Copacul cu 10.000 de imagini** (1984) semnaliza deja, prin inserția biograficului, iminența unui alt orizont al creației. Faptul se produce, într-adevăr, acum, poetul oferind din cele văzute și trăite tot mai multe de văzut și de trăit, creația sa fiind, înainte de toate, mișcare și nu cristalizare.

Experiențele personale trădează extensia curiozității înspre aspecte noi, ce țin de ordinea emblematică a afinităților elective. **Piramida împădurită** ne apare, astfel, ca o „carte cu prieteni" în care Eminescu, Mircea Eliade, Voiculescu, Sadoveanu, Noica, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Adam Puslojić, Radu Stanca, Mircea Ivănescu mărturisesc despre nemărginire și rigoare, libertate și încordare metafizică, pitoresc și solitudine, „Pleiada" constituind, dincolo de actul de devoțiune implicat, convergența în esențial. „Lentila ontologică", un fel de „ochean întors" cu care este înzestrat poetul, dezvăluie, într-adevăr, principiile ultime ale lucrurilor : „Apropiindu-mă de moarte, / tot mai adîncă ești, viața mea, / ca liniștea-n cuvîntul liniște". („Lentila ontologică"). Cuvîntul devine univers de substituție, perfect constituit și apt a închide în sine zidiri de om sau de vis. Visul acționează sensuri în stare născîndă, o altă ordine a semnificației se impune în modul de a trăi imaginile și însuși

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană

EMINESCIANA

LUMINĂ DE LUNĂ

Setea de absolut poartă în secolul al XX-lea chipul obsedant al căutării autenticității. Martor al atitor experiențe limită ale umanității în care omul, mai mult victimă decît eroul propriei istorii, a fost exilat din unicitatea ireductibilă a ființei într-o existență alienantă și inautentică, secolul nostru a redescoperit pentru „sinele" uman, odată cu poezia lirismului existențial, funcția existențială a scrisului ca act al autenticității trăirii, implicînd toate straturile conștiente și obscure ale ființei. Poezia, care din secolul trecut devenise o modalitate de existență, acum este privită ca existență însăși, punînd în joc nu atît intimitățile afective ale individului, nici obiectivarea eului abstract, cît biografismul exemplar al omului confruntat cu propriul său destin în căutarea esenței sale. Unde să găsești expresia autentică a condiției umane într-o lume care i-o pune mereu în discuție dacă nu în această poezie a adevărului ființei concrete, experiment integral de viață în care Eminescu a fost mai mult decît un precursor, a fost un întemeietor ?!

Sub semnul tutelar al lui Eminescu — pentru că întotdeauna cînd doi poeți români se întîlnesc este și Eminescu de față — într-o seară a anului 1953, avea loc undeva într-o casă bucureșteană și întîlnirea aparent întîmplătoare a doi dintre cei mai de seamă reprezentanți ai unor mari generații poetice, una exclusă atunci din scena literară, cealaltă întîrzîindu-și încă intrarea : Ion Barbu și Nichita Stănescu. Brusc, cum își amintea într-o confesiune tîrzie tînărul de atunci, bardul matematician îi comunică în stilu-i paradoxal și infailibil studentului mut de admirația întîlnirii cu unul din idolii începuturilor poeziei lui, că **Luceafărul** cuprinde prea multe chipuri în el pentru a se constitui într-un portret obsesiv. Și pentru a-și susține afirmația îi recită auditoriului uluit **Oda în metru antic.** Întîmplarea, dincolo de rosturile simbolice menite a o integra în ursita literaturii române moderne, marchează prima semnele schimbării sensibilității literare în receptarea contemporană a operei eminesciene. Ulterior, pe urmele lui Ion Barbu dar din alte motivații, proprii, întreaga generație postbelică în frunte cu Nichita Stănescu va considera începutul **Odei**, „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată". drept cel mai profund vers al literaturii române. Autoportretul eminescian turnat în perfecta formă antică a **Odei** îi tulbură, paradoxal, pe cititorul modern mai mult decît tabloul proiectat la scară cosmică al sufletului uman din extraordinarul triptic al **Luceafărului.** Mulajul luat pe viu acutei stări de spirit a momentului, chiar deformat expresionist de zbaterea clipei dar cu atît mai autentic, prevalează astfel asupra viziunii regizind impersonal polifonia vocilor lirice desprinse din fluxul temporal. Adevărului etern luminînd clipa îi este preferat adevărul clipei prin care străbate eternitatea. Două moduri de a pune aceeași întrebare universului.

Cu adevărat, imaginea emblematică așezată astăzi la începutul căii ce străbate codrul de simboluri eminescian este mai puțin cea din atît de cunoscuta de un veac încoace strofă a soartei gențului pe pămînt din finalul grandios al **Luceafărului :** „Trăind în cercul vostru strimt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece", cît uluitoarea rostire esențială a condiției umane din versul cu care se deschide **Oda în metru antic :** „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată". În dialogul milenar al umanității, versul acesta de o desăvîrșită și zguduitoare simplitate a asumării destinului este complementar, ca replică adînc românească, strigătului abisal al lui Ghilgameș, „A murit Enkidu, prietenul meu, care ucise cu mine lei", iscat de revelația năpraznică în prezența morții a absurdului existențial, din cel mai vechi poem scris al lumii.

Încă înainte de mijlocul secolului, mari poeți ca Tudor Arghezi și Ion Barbu se arătau interesați în descifrarea operei eminesciene mai mult de condiția omului decît de cea a geniului romantic. Dacă Barbu intuia însă primul adîncimile simbolice ale **Odei,** iar Nichita Stănescu nu a obosit toată viața să proslăvească frumusețea, profunzimea și vitalitatea primului ei vers, dezvoltînd pe baza lui o întreagă ontologie a creației ca mod de supraviețuire după moarte prin cuvînt, abia cercetările biografice din ultimul pătrar al secolului nostru atît de realist s-au apropiat fără prejudecăți de adevărul cumplitului chin moral al poetului, prezent în conștiința acestuia încă înainte de apariția durerilor atroce care-i vor tortura la intervale tot mai dese capul și corpul. Acum au devenit vizibile atît acoperirea în aurul autenticității ființării, cît și prețul exorbitant cu care a fost plătită în realitate de către poet această rostire simplă : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată". Absul de suferință omenească, întrezărit printre cuvintele poetului, conferă existenței eminesciene dimensiunea mitului.

Spre deosebire de pacea care-i învăluie pe un Hölderlin ori Lenau, nebunia eminesciană din calvarul ultimilor șase ani ai vieții nu a avut natura nervoasă a uitării psihice de sine, ci cea fiziologică a distrugerii fatale a organelor — ca în versurile premonitorii din **Scrisoarea IV** — atacînd în funcționarea lui biologică trupul acesta neobișnuit de viguros și cu atît mai apt pentru chinuri. Dar cînd adolescentul de 16 ani plecat să-și împlinească destinul, scria la Blaj într-o odă închinată Bucovinei : „Numai lîngă sînu-ți geniile rele, / Care-mi descîntă firul vieții mele, / Parcă dormita : / Mă lăsară-n pace, ca să cînt în lume, / Să-mi visez o soartă mîndră de-al meu nume / Și de steaua mea" ; ori cînd tînărul poet consemna în strania scrisoare din străinătate : „Nevoind nici să-mpărtășesc soarta fraților mei risipiți prin străini, nici să adaog la lipsa lor, am decis să mă-ntorc în țară peste cîtăva vreme și să m-arunc în valurile vieții practice. Mi-e indiferent cum — eu s-așa nu mai pot fi fericit în lume. (...). Voi să reintru în nimicnicia din care am ieșit". — acestea erau mai mult decît premonitii. Iar lui absurda instanță îi acordase un termen foarte scurt pe care avea grijă să i-l amintească mereu : noi dureri se adaugă celor vechi, martirizîndu-i trupul, tot mai grele încercări se abat asupra familiei îndoliindu-i sufletul. Dramatismul stării poetului este aidoma celui al soartei ciobanului mioritic care în chip miraculos află despre uneltirile celor ce vor să-l piardă în floarea vîrstei. La vîrsta adolescenței, pierduse deja cele mai apropiate ființe: Ilie, fratele drag, Aron Pumnul venerat părinte spiritual și „Floarea albastră", iubita enigmatică de la Ipotești. Cine ar mai privi optimist lumea ? În Schopenhauer nu a întîlnit decît savantul teoretician al propriei nefericiri.

Adeptul „pesimismului" filosofic trăi însă cu o intensitate supraomenească punînd în absolutul trăirilor sale ceva din patima pentru viață a osînditului la moarte. Voia să cuprindă totul. Suferea că nu știe înțelesul tuturor lucrurilor. Școlile vremii nu puteau să-l mai încapă. Învață totul singur, pînă și ceea ce nu credea că va reuși vreodată. Renunță la ierarhiile lumești și-și înfruntă destinul atroce printr-o muncă titanică de cunoaștere a legilor lumii. Absurdului sorții îi opuse demnitatea voinței umane de a institui în lume un sens, fie el și acela al morții. Din această înfruntare între destin și conștiință se născu pe pămîntul românesc una dintre cele mai nobile tragedii ale condiției umane. Îndoindu-se ca Montaigne, a vrut să știe totul mergînd de la izvoare și a ajuns ca Pascal să contemple înfiorat infinitul. La 19 ani poetul dezordonat și fără studii oficiale a prins a cerceta și consemna marile mitologii și literaturi ale lumii, filosofia, lingvistica, istoria, dreptul, economia politică, sociologia, fiziologia, astronomia, chimia, fizica, matematicile și încă multe altele. Lada cu manuscrise de la Academie cuprinde în haosul său ca o magmă fierbinte un document de existență copleșitor, comparabil doar cu însemnările lui Leonardo. Pentru români, cum arăta Constantin Noica, Eminescu stă ca „om deplin al culturii" noastre în același rang cu Goethe pentru germani. Numai anii puțini ai vieții l-au împiedicat ca din geniu să devină un titan. În schimb, copleșitoarea ardere pe rugul vieții l-a pus — asemeni unor Nerval, Novalis, Poe, Baudelaire ori contemporanul său Rimbaud, de care-l despart numai barierele limbii — la rădăcina acelui pariu existențial total care a născut poezia lumii moderne.

„Nu credeam să-nvăț a muri vreodată" este forma cultă cu care se adresează lumii ciobanul **Mioriței.** El dă seama de rostul firii atunci cînd omul se află singur înaintea neantului. **Miorița** și **Oda în metru antic** sînt răspunsul cel mai pur și mai profund pe care spiritul românesc îl dă întrebării fundamentale a omenirii.

Alexandru Condeescu

UN MIT LIRIC: ORFEU

Orfeu se dovedește a fi în poezia lui Eminescu încarnarea unui mit al suferinței nesfîrșite. El coboară dintr-o Tracie păduroasă cu lira lui plină de neguri, peregrinînd prin lume și eliberînd-o de durerea pe care și-o adaugă sieși, spre a reveni, în cele din urmă, după un straniu periplu, în patria thracă. El are un suflet înnegurat, plin de toată durerea Universului, dar mistuit, în același timp, de dorul propriei mîntuiri. El se oprește pe țărmul mării întunecate : „Iar pe piatra prăvălită lîngă marea-ntunecată / Stă Orfeu, cotul în razim pe-a lui arfă sfărîmată / Ochiu-ntunecos și-ntoarce și-l aruncă aiurind / Cînd la stelele eterne, cînd la jocul blînd al mării". „Îmflată" de cînturi, harfa lui e forța magică ce ține Universul în echilibru, în ea palpită o formidabilă energie potențială, care, provocată, ar rupe echilibrul Cosmosului, iar lumile, în devălmășie, s-ar destrăma în propria lor muzică : „De-ar fi aruncat în chaos arta-i de cîntări îmflată / Toată lumea după dînsa de-al ei sunet atîrnată / Ar fi curs în văi eterne, lin și-ncet ar fi căzut / Caravane de sori regii, cîrduri lungi de blonde lune / Și popoarele de stele, universu-n rugăciune / În migrație eternă lin și-ncet ar fi căzut".

Avînd credința predestinării sale într-o durere, Orfeu schițează imaginare gesturi de revoltă, fiind incapabil de a se revolta cu adevărat. El își trăiește destinul, îl împlinește, trăindu-și durerea pînă la pragul ei maxim, pînă la împietrire : „Singur stau cu fruntea-ntunecată / Ce nu pot plînge pentru că durerea / Ochiu-mi a stors și sufletul meu aspru / L-a

împietrit". Încercarea de a evada, de a sparge limitele propriului destin ar fi în contradicție cu însăși rațiunea sa de a exista : „Au nu știu ei cu toții / Că dacă vor seca a mea durere / Cu mingiieri — atuncea și izvorul / De cînturi va seca ?". El nu poate fi mîntuit. Cel mult poate avea visul acestei mîntuiri, așa cum îl conturează un fragment din **Odin și poetul.** Gîndind pieirea lumii, Orfeu nu-și duce însă gîndul la împlinire, iar echilibrul Cosmosului rămîne netulburat. El își aruncă „arfa" în marea care se încarcă de durerea adunată în ea, în timp ce el se cufundă în visul Walhalei, ca într-un ultim liman al rătăcirii sale. Acolo împărățește „blîndul Odin" înconjurat de zeități ale Nordului. Orfeu e primit aici cu o neprefăcută admirație, el se așează într-un scaun, iar zeii îl privesc mingîindu-și „lungile barbe", cu gesturi de magi troieniți în amintirea vechimii lor. Însuși Odin îi întinde noului venit cu mîna sa o cupă plină cu auroră — licoare sacră, menită a aduce sufletului său alinarea, topirea fierei „cu care ei m-au adăpat în lume". Walhala lui Odin e un imperiu aquatic, cosmos muzical unde astrele strălucesc într-o lumină de vis, lunele — căci sînt mai multe — ard „lin", emanînd o lumină răcoroasă (eterna obsesie eminesciană a recelui), auros-mistică. Este imaginea, oglindită, a unui cosmos cu uriașe bolți și portaluri înalte strălucînd de o albeață imaterială. Peste tot se aude o muzică lină, născînd o senzație de continuu alunec, de cufundare într-un somn muzical care e însuși balsamul, uitarea în care durerea lui uriașă se destramă. E aceasta o viziune a morții ca spațiu muzical, cu care, ușor nuanțată, ne reîntîlnim într-un fragment din „Diamantul Nordului", o Walhală cu înfățișare de paradis pustiit în care zeii nordici au murit, iar prin sălile părăsite bîntuie o muzică ce se naște din acordurile grave ale mării amare — muzica-vaier. Orfeu mărturisește lui Odin că vine din „fundul Mării Negre", că a trecut prin lume ca „luceafăr", după ce a „privit" în ceruri și pe pămînt spre a cobori aici cu sufletul „plin de cîntec" (care cîntec e, de fapt, însăși durerea lumii adunată în sufletul său). Dacă Odin dorește, el își va înstruna lira sa ca să reverse din ea o cîntare gravă, întunecată ca însăși sufletul său : „De vrei s-auzi al iernii glas vuind / Și lunecînd în strunele-mi de fier / De vrei s-auzi cum viscolește-n arfa-mi / Un cînt bătrîn și răscolind din fundu-i / Sunete-adînci și nemaiauzite / Ordonă numai — sau de vrei ca fluviul / De foc al gîndurilor mele mari / Să curgă-n volbură de aur pe picioare / De stînci bătrîne, într-o limbă aspră / Și veche — însă clară și înaltă / Ca bolțile cerului tău, o, Odin, / Spune-mi atunci să-nstrun ale ei coarde". Drept răspuns, Odin îi întinde cupa cu licoarea alinătoare. Blînd, bardul alunecă într-un al doilea vis (visul din vis) în care i se arată o zînă de o frumusețe mistică (celălalt chip al erosului) : „Văzut-am o copilă dulce, albă / Subțire ca-ntruparea unui crin /Mîinile-i reci ca doi crini albi încearcă / În van a împleti părul de aur / Gura-i o rază surîzînd deschisă / Ochii-i albaștri surîzînd ca stele / Iar pe-ai ei umeri albi abia se ține / haina cea lungă și bogată", căreia el, devenit acum un „blînd copil al mării", i se abandonează cu voluptate. Este acea obsedantă imaginăeminesciană a morții ca „înger pal", în vraja căreia îi place să se cufunde ca într-o altă viață.

În vis, Orfeu are iluzia salvării, viziunea ultimului liman. Ieșind din vis, Orfeu se regăsește pe sine, regăsindu-și durerea, cutremurîndu-se de noianul ei. În asemenea clipe el gîndește, ca în „Memento mori", pieirea lumii, gînd pe care nu are puterea însă de a-l împlini. De aceea el își regăsește neîncetat adevărata sa condiție, reluîndu-și neîncetat peregrinările.

În călătoria sa astrală magul din „Povestea magului călător în stele" întîlnește pe un țărm de mare un călugăr-ascet ce rătăcește cîntînd dintr-o arfă de aramă cu coarde ruginite. Este harfa din care Orfeu voia să cînte în fața zeilor Walhalei. E acolo un templu pustiit, inecat de ape, prin sălile căruia călugărul-ascet își sună pașii ca într-un mormînt. E viziunea din „Diamantul Nordului" cu templele pustiite din care zeii au dispărut. Călugărul-ascet e Orfeu într-o altă ipostază, predilect-eminesciană, un tînăr de o frumusețe hieratică, intonînd un cîntec amar ca însăși amarul mării cu care-și potolește setea și care cheamă la sine durerea întregului univers : „Eu de pe stîlpul negru iau arfa de aramă / Arfa al cărei sunet e tulbur, tremurat / Arfa care din pietre durerile le cheamă / Din stîncile stîrpite, din valu-nfuriat". Raze luminoase vin să mîngîie fruntea călugărului. Îmbătat de propria-i durere el cade în vis și i se nălucește, acolo, iarăși, arătarea aceea în chip de „înger pal", cu care se identifică : „Nu e vreo fantasmă nebună și deșartă / E o făptură-aievea, un gînd din gîndul meu / Dintr-un noian de raze am întrupat-o eu / Și inima-mi o cheamă, gîndirea-mi o dezmiardă / Și sufletul din mine e și sufletul său / Tot ce-am gîndit mai tînăr, tot ce-am cîntat mai dulce / Tot ce a fost în cîntu-mi mai pur și mai covîl / S-a-mpreunat în marea aerului sterial / Cu razele a lunei ce-n nori sta să se culce / Și a format un înger frumos și juvenil". Învocînd moartea, el nu dorește însă cu adevărat să moară ci să viețuiască în ea, ca într-o nouă viață : „O, de ar fi o moarte fără ca eu să mor / Eu aș cuprinde-o în brațe și aș strînge-o cu dor". Orfeu e un Narcis îndrăgostit de fantasma propriei dureri.

Teofil Răchițeanu

Convergența în esențial

Urmare din pag. 1

verbul, de multe ori restaurat, se sustrage înțelegerii confortabile pentru a se angaja, pe axe ce merg de la organic la spiritual după cauzalități niciodată definite, în reactivarea unui fond evenimențial saturat de cultură : „E încă departe de-a se lumina de ziuă și încă mai departe / de-a ne lămuri în toate privințele. Împărtășesc destinul / unui bătrîn de două ori încovoiat de mijloc / din **Adorația magilor** / cea pictată pe pînză concavă. Probabil că beatitudinea / nu mi s-a șters cu totul de pe fața schimonosită. / Întreaga mea înfățișare vorbește despre o coborîre / și, într-adevăr, / îmbătrînind la munte, eu am copilărit în cer. / Privirea mi-o înalț tot mai rar din țărîna cea albă. / Puțin adus din spate, / las impresia vie că am dezhumat un glob uriaș dar invizibil. / Stau în noapte gîrbovit, / cu brațele ca niște nori legîndu-mi-se pe lîngă corp / și amintindu-mi, sînt minuit și mut". („Dublul"). Ecourile blagiene îmblînzesc o poeticitate neliniștitoare prin apelul la tăcerile dinamice, prin explorarea cîmpurilor textuale amnezice, a presentimentelor ce se dovedesc a fi, în cele din urmă, chiar sentimentele cardinale : „acest presentiment al dimineții e însăși dimineața, dacă lucrurile / sînt așezate în armonie firească, într-o ordine anume, legată prin tot / și prin toate de supraviețuirea omului..." („Scrisori către Mircea Ivănescu").

Lumi care și-au pierdut geneza avertizează prezența cite unui misterios **black-hole** acuzînd o inversare de sens : „Cînd nu mai văd nimic / încep să deslușesc o ființă / o scriere minusculă și împletită precum cositele negreselor / și sînt eu însumi văzut de dinăuntru" („Forma mentis"). Esența lucrurilor este percepută nu din lăuntrul ființei, ci, prin ființarea lipsită de pre-vedere, înlăuntrul lor, a lucrurilor urmărite filogenetic într-o filiație uneori jucăuș barocă („frapiere de sînge cu promoroacă / poartă în mîini chelnerii stelelor"...).

Un ciudat sistem valorizator acordă ochilor valențe analogice într-un veritabil **bestiar al privirii,** enigmatică și tensionată întîlnire de înțelesuri în ecloziunea luminii : „În sfîrșit / iată-mi și ochiul : / un animal arhaic / cu pene și frunze — // și iată lumina : un ou cu rădăcini". Poate mai pregnant apare interferența regnurilor în poezia „Ochii au hotărît", tratată cu ceremonial descriptiv pînă la precipitarea unei presupuse vînători însemnînd experimentarea umanului („Ogarii le-au pierdut urma / de cum au intrat în chipul omului, în riu.").

Deși fără evenimente, o piesă ca „Vizita" probează excelent virtuțile lirice ale narativității. Poemul debutează recuperînd modalitățile povestirii („Era o după-amiază de primăvară cînd am primit / vizita surorii mele...") și se încheie cu revelația unui estetism al morții : „dar eu apucasem să mușc din pîinea amară pe care o sculptură a morții mi-o întindea cu brațul ei ciung".

Sfîșietor este tipătul existențial din poezia crepusculară „În sacul ființei", confruntare dramatică și straniu transfer de energii între o mamă arhetipală și fiul bîntuit de spaimele finitudinii. O surdă teroare răzbate din profunzimile interiorității destabilizînd arhitectura poemului : „În mine însumi m-ai înmormîntat, / o, mamă, / printre cartofii acestei cărni, / în sacul ființei mele m-ai cusut, — / și nimeni nu mă vede, nimeni / nu mă vede, / nici eu nu mă văd, nici eu / pe mine însumi, / și soarele meu încă o dată a trecut, / încă o dată soarele meu, / încă o dată a trecut soarele meu".

Ion Mircea intuiește o existență amenințată și semne ale declinului, sentimentul destrămării îl impresoară sporindu-i luciditatea. „Eu văd prin durere", declară poetul. Efectul este deformarea realului biciuit de o întreagă figurație a suferinței. „Frumoasa din triaj" descrisă la modul diabolic persiflant confirmă, prin imaginile torturante ale instrăinării de sine, fertilitatea filonului fantasticului suprarealist. Iată un portret în maniera provocatoare a unui Magritte : „Gura ei se-ntîndea pe mai multe hectare. / Iar părul ei rar, / părul ei începea din sprîncene. / Și-acum că e ceață mi-aduc aminte limpede / acuma că e ceață : / ochii și-i purta drept mustață".

Poezia este gîndită atît de intens încît în urma actului de creație apare textul și urma lui inefabilă, fenomen de dedublare ce-și conține propriii agenți generatori. Nu contează confuzia între răspuns și ecou atîta timp cît ea se constituie într-un stimul pentru întrebările fundamentale. „Scrisorile către Mircea Ivănescu" sînt exegeze lirice, moduri de lectură a revelațiilor și dialoguri mereu reînnoite cu ispitele livrescului. De altfel, arabescurile memoriei culturale sînt caligrafiate în întregul volum, joc al inteligenței spiritului ca în „Iubirile" („Îmi ceri să te salvez dar, cum să spun ?, / sînt mai flămînd de tine ca **Foamea** de Hamsun —").

Cînd stărui în fața versurilor lui Ion Mircea, ți se impune un fond incoruptibil de independență care nu cedează comodități, o plenitudine a intenției țintind, dincolo de orice accidente, esențialul. Imaginile sintetice ale memoriei din „Elogiu satului românesc" (titlul, desigur, nu este străin de spiritul discursului de recepție la Academie ținut de Blaga) exprimă tentativa de a realiza un act de cunoaștere total prin cercetarea straturilor succesive, din ce în ce mai profunde, ale universului țărănesc. Versurile devin patetice, acționează ca un grav legămînt potențat de explroziva acuitate a biologicului : „Și-aici mă jur pe ce-am mai sfînt / să nu le uit, / și apa mea va fi focul, / și aerul meu va fi pămîntul, / și limba mea va fi tăcerea. / Acestea sînt globulele roșii ale sîngelui meu, / cu ele voi intra în moarte cum aș urca un deal, / voi aștepta să ningă-n noapte și ninge-va fenomenal / cu globulele albe dintr-un sînge universal". Saltul în cosmicitate, invocarea elementelor primordiale divulgă miza acaparatoare a poeziei lui Ion Mircea. Surprindem în **Piramida împăduririi,** într-un mod mai direct decît în volumele anterioare, revolta împotriva timpului cronologic, dorința de a ajunge la alte ritmuri temporale, guvernate de retragerea în zona privilegiată a „depărtării lăuntrice", spațiu al ființei și, deopotrivă, spațiu al poemului : „Cînd scriu, sub hîrtia pe care scriu, un alt om, culcat cu fața în sus, / ca sub o matriță de sticlă, / scrie același text, de la dreapta la stînga. // eu închei, astern punctul / la finele manuscrisului. Celălalt om, / de sub hîrtie, departe de-a încheia, / continuă să scrie febril / în elină, în hindi, în ebraica pătrată..." („Matrița").

Parafrazînd un vers din poemul închinat lui Adam Puslojić, vom afirma, cu toată convingerea, că Ion Mircea aparține nobilei tagme a temerarilor ce aduc „salatele fermecate" din grădinile Poeziei.

VIAȚA CĂRȚILOR

REPORTAJ

ȘTIINȚA REPORTAJULUI LITERAR

Debutînd tîrziu, fără grabă, cu un volum de reportaje unitar, cu referințe clare la un spațiu anume, dezbatere despre oameni și cu oameni dintr-un itinerar hunedorean, de la munte la cîmpul arat, de la acea lumină a adîncurilor de cărbune a Văii Jiului și pînă la înălțimile cu tîmpla în cer a Retezatului de la Riu Mare, poetul Miron Țic, posesor al unei experiențe literare demne de invidiat, reabilitează în mod hotărît **reportajul literar,** conferind realității surprinse în obiectiv aură literară iar cititorului satisfacții estetice.

Deosebirea față de celelalte cărți care apar constă în faptul că **Lumini hunedorene** se constituie cu adevărat din pagini care își propun a lumina cu talent și dăruire poetică, sufletească — chipuri și caractere de oameni surprinși asupra muncii lor, asupra preocupărilor de suflet, a locurilor de profundă rezonanță istorică și contemporană din ținuturile hunedorene, ale Țării Hațegului, Zarandului, Momîrlanilor, Orăștie etc.

Personajele cărții sînt oameni atît de firești în cotidianul muncii și vieții, încît o parte dintre cititori se vor mira cu adevărat, se vor bucura descoperind pur și simplu că au ajuns eroii unei epopei despre aceste tîmpuri și locuri, că munca lor, preocupările lor au stîrnit interesul scriitorului, interesul literaturii față de o realitate bogată în fapte și întîmplări, pe măsura timpului trăit, a timpului trecut și viitor.

Cum era și firesc, paginile de început sînt dedicate oamenilor Văii Jiului, acelora care trăiesc și muncesc în adîncul pămîntului la izvoarele permanente ale energiei cărbunelui. Astfel, scriitorul redescoperă cu ochiul atent al realismului combinat cu celălalt de o deosebită finețe poetică, cadre întregi dintr-o natură deosebit de darnică și dintr-o dezvoltare pe verticală a arhitectonicii industriale și civile a orașelor Văii, adevărată salbă de așezări presărate între munți de la Cîmpul lui Neag și pînă la Lonea și Petrila. Ochiul reporterului are o anume febrilitate, se frămîntă creator în așteptarea evenimentului și oamenilor pe care intuiește dinainte că-i va întîlni, că-i va înțelege, că ei vor constitui adevărate revelații pentru proza pe care o va scrie. Acesta este desigur un semn bun pentru reporterul-prozator, pentru realizarea unui substrat profund textelor sale, sondajelor efectuate cu abilitate și experiență în psihologiile eroilor, în aburul tainic al locurilor, al legendelor trecutului acelor tărîmuri explorate.

În aceste pagini, în mijlocul acestor subiecte, reporterul-poet-prozator pare mai inspirat decît oricînd, sufletul poetului și omului vibrînd autentic, aflîndu-se în permanență sub tensiunea grea atît a pămîntului cît și a cosmosului, a oamenilor pentru care pămîntul a rămas pămîntul strămoșilor nostri, țărani plugari... Precum în arta nemuritoare a lui Brâncuși, reporterul notează undeva : **Pămîntul și zborul de pasăre. Pămîntul respiră...**

Consecvent cu genericul cărții, autorul dedică substanțiale pagini energeticienilor în reportajele antologice : **Steaua de pe Mureș,** dedicat inimoșilor oameni care slujesc Termocentrala de la Mintia și constructorilor, energeticienilor din Retezat — **Răsărituri pe Riu Mare Retezat.** În urma relecturării acestor frumoase pagini aș putea să menționez faptul că scrisul lui Miron Țic, atunci cînd se află în slujba luminii, capătă ceva din strălucirea diamantului, ceva din greutatea pămîntului patriei, putere de reținere și cuprindere pentru memoria timpului prezent, a timpurilor ce vor veni. La șantierele celor două mari obiective din slujba luminii, ochiul reporterului a fost permanent martor, le-a pîndit creșterea, le-a ascultat pulsul, oamenii, a înțeles spiritul nou al locului, s-a bucurat împreună cu ei atunci cînd energia pulsată de pe Mureș său din Retezat — Riu Mare, a ajuns la nevoile oamenilor. Nu putem să nu remarcăm excelentul reportaj **Soarele din pîine** unde periplul reporterului începe tot de la pămînt, petrecîndu-se prin lumina grîului și ajungînd la morarii și brutarii care plămădesc pîinea, soarele rotund ajuns pe mesele noastre în fiecare zi. Dar aceste rînduri sînt evident neîncăpătoare pentru o carte adevărată despre oameni și locuri. Am spus foarte puține despre eroii **Luminii hunedorene.** Ei se vor descoperi singuri cu depline satisfacții în această carte.

Valeriu Bârgău

***) Miron Țic : „Lumini hunedorene", Editura „Facla", 1989.**

PROZĂ

ÎNCERCĂRI NUVELISTICE

Ceea ce rămîne după consumarea tuturor impresiilor suscitate de povestirile lui Gheorghe Jurcă din volumul **Amurg în pădurea de carpeni** *) este un sentiment de „suspendare", de întrerupere bruscă și temporară a procesualității conștiinței. Dar este însoțit și de o convingere fecundă, stenică, întrucît nu se conservă ca o suspendare în gol, ca un eșec. Ea obligă la relansarea experimentului trăirii dintr-o nouă perspectivă, chiar dacă aceasta nu este indicată, nominalizată. Important este că se creează disponibilitatea de a o căuta, cu convingerea certă că ea trebuie să existe pe aproape.

Predomină, într-o configurație aproape monografică, tema cuplului ; de la aspectul incipient, al cătărții partenerului (partenerei) de viață la derularea automatismelor vieții de familie și pînă la degradare sau destrămare. Așadar sînt schițe de moravuri, scăldate în unde timide de poezie. Fluria, fiica orfană de mamă, a unui fîntînar, străbate ținuturile, alături de tatăl său, în căutarea simbolică a apei. Fata (nu prea frumoasă) e adorată de tată și, la rîndul său, îl iubește cu devoțiune, fiindu-i singurul sprijin în viața sa chinuită. Pînă într-o zi în care fîntînarul atinge punctul cel mai „abisal" al măiestriei sale. Reușește să scoată apa cea mai „dulce" dintr-un loc ce părea sterp. În acel moment, aidoma apei ivită din adîncimi nebănuite, din sufletul fetei țîșnește, violentă și oarbă, chemarea dragostei. Fuge cu primul bărbat pe care-l întîlnește în cale, părăsindu-și tatăl fără nici un cuvînt, pe ascuns. Apa cea „dulce" și dătătoare de viață acum i se pare fîntînarului amară, sălcie **(Fîntîna cu apă amară).**

Un cetățean, după mai multe decenii, își vizitează comuna natală. Întîlnește oameni pe care nu-i mai cunoaște și care, nici ei, la rîndul lor, nu-i mai cunosc. Fiind la o halbă de bere își „filmează" sentimentele pe care le încearcă, dar este deranjat de un cetățean agresiv. În final se dovedește că agresivitatea omului nu provenea dintr-un fond sufletesc malformat, ci dintr-o adîncă amărăciune și din umilință. De aceea și simte nevoia irepresibilă de a se confia cuiva. Un confident străin de satul său i se păru cel mai convenabil, și deveni agresiv în momentul în care omul a schițat intenția de a părăsi masa. Bănuim și de ce. Curînd se dovedește a fi un om potolit, muncitor, modest și generos. Dar e disprețuit de soție care, deși țărancă, e o mondenă frivolă, mereu în căutare de senzații inedite. Într-o noapte cu lună chiar se despuiase pe ulița satului. La acest „indiciu" vizitatorul tresare. Iubise, cu patimă nemărturisită, în tinerețea sa, o fată pe care o văzuse goală, într-o noapte cu lună. „Vedenia" îi „arsese sufletul" și, cum se vede, arsura aceea nu s-a vindecat nici după atîtea decenii ! Era aceeași persoană cu nevasta cea mondenă a comeseanului. Așadar revenise în sat poate tocmai chemat de acea amintire atît de vie **(Viața la o halbă de bere).**

O veritabilă doamnă, avocată, își minte banalul și gelosul soț că merge după cumpărături. În realitate, oprește pe șosea un șofer, rugindu-l s-o ducă în orașul învecinat. Pe drum inițiază o aventură amoroasă. Are nevoie de ea, altfel simte că se sufocă. Dar tînărul și atrăgătorul șofer e un om respectuos, stăpînit și moral. Se aseamănă izbitor de mult cu soțul lăsat acasă. **(Astenie de provincie,** cea mai reușită piesă a volumului).

Printre caracteristicile prozei acestui autor se impune, în primul rînd, intenția moralizatoare a unui „eu" rechizitorial, singurul care poate chema la ordine niște personaje nestăpînite, cu ieșiri imprevizibile, în perpetuă căutare de soluții pentru niște existențe care fie că se îneacă în automatismul prăfos al cotidianului, fiind lipsite de fantezie, dar nu și de dorința de schimbare, fie că trebuie să iasă din precaritatea unor stări-limită sau, pur și simplu, sînt mișcate de un „rău" interior și impersonal care, în parte, se inserționează pe instinctele erotice. Astfel, dacă am aprecia aceste personaje din cele două perspective opuse, erotismul și moralitatea, am găsi filiații în Gala Galaction.

Cu **Amurg în pădurea de carpeni,** Gheorghe Jurcă face dovada unui bun analist.

Constant Călinescu

***) Gheorghe Jurcă : „Amurg în pădurea de carpeni", Editura „Eminescu", 1988.**

DRAMATURGIA

ÎNTRE LEGENDĂ ȘI ISTORIE

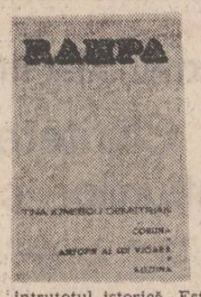

Originală și atractivă culegerea de scrieri dramatice a Tinei Ionescu Demetrian *), pendulînd — ca tematică — între legendă și istorie, utilizînd — în expresia lingvistică — o neașteptat de izbutită sinteză de limbă românească ce s-ar simți acasă la ea în oricare alta din provinciile istorice ale țării.

„Coruna" se constituie ca „un proces al morților deșteptați de sub pietre", materia dramatică fiind întrutotul istorică. Este vremea lui Neagoe Basarab Voievod, cititorul a două capodopere românești unice : „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie" și Curtea de Argeș. În interiorul acestei biserici are loc, de fapt, și reconstituirea evenimentelor : conspirația boierilor Craiovești, înfruntările dintre personaje reale și imaginare (cea mai dură fiind Neagoe-Bogdan), dezvăluiri de taine care taie respirația (ca cea a descendenței domnești a lui Neagoe, de nimeni știută), sfaturi ale țării încrîncenate, în care soarta acesteia e hotărîtă prin acte politice de mare risc, sau relatarea emoționantă a uciderii lui Vlăduț și a pierderii lui Theodosie. Scenele dramei se petrec în două ipostaze temporale distincte : un „prezent" metaforic și un trecut istoricește atestat, reconstituit cu fidelitate. Cînd un personaj, cînd altul ies din ziduri („trecut"), își joacă momentul de destin în „prezent" și se retrage apoi din nou în trecut. O regie subtil diseminată în didascalii trădează în autoare un om de teatru priceput.

„Antofir al lui Vioară", a doua piesă în trei acte, ne atrage în tărîmurile fantasticului de sorginte folclorică.

Motivul dramatic e preluat dintr-o baladă populară. Antofir, proaspăt „vătaf de ape" (starostele năvodarilor), căruia îi e refuzată mîna Savetcăi (fiică a boierului Știrban și a jupinesei Dobrina), pornește, într-o hotărîre disperată, urmat cu neîncredere de firtați, să înfrunte vrăjmășia ascunsă a Vidrosului — „apă spurcată / Și de pește lăudată, / Cine intră nu mai scapă". Expediția, care i-ar fi îmbogățit pe năvodari și i-ar fi adus-o mireasă lui Antofir pe Savetca, are un sfîrșit tragic. În loc de pește, Antofir prinde în năvod pe Vidruna, vietate pe jumătate om, pe jumătate viețuitoare de apă, căreia nu-i mai dă drumul. Răzbunarea Vidrei, mama fetei, este cumplită : ea va trimite în bărcile năvodarilor atîta pește încît aceștia pier cu toții în adîncuri iar pe Antofir îl va orbi cu biciul. Piesa are personaje pitorești și bine conturate (le-ai putea recunoaște pe stradă), o limbă plină de podoabe de lexic regional, valori teatrale de necontestat.

„Alizuna", un basm dramatic inspirat de asemenea din fabulosul folcloric, e cunoscută publicului din reprezentațiile Naționalului bucureștean. A fost încununată și cu un premiu național în 1969. Cariera frumoasă a piesei este justificată. „Poetă a replicii" — cum o caracteriza criticul C. Paraschivescu — Tina Ionescu Demetrian a creat o poveste fantastică de real farmec și un personaj — Alizuna — ce poate, prin pitoresc și originalitate — rămîne în memoria unei literaturi. Adolescența — care noaptea devine drăgaică și hălăduiește cu suratele prin codru — e, de fapt, fructul dragostei dintre Muma drăgaicelor și tatăl-pădurar al fetei. În final însă povestea de dragoste a Alizunei cu Stihuitorul declanșează un proces general de umanizare a tuturor drăgaicelor. Piesa iese, astfel, din fantastic întocmai ca o corabie wikingă din ceața Nordului.

Volumul Tinei Ionescu Demetrian atestă un dramaturg de vocație și o simțire teatrală aleasă.

Mircea Filip

***) Tina Ionescu Demetrian : „Coruna, Antofir al lui Vioară, Alizuna", Editura „Eminescu", Colecția „Rampa", București, 1988.**

SPIRITUL CONGRESULUI AL IX-LEA, TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA

REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

VÎRSTELE POEZIEI MILITANTE

evoluția postbelică a literaturii române, mai ales aceea ulterioară istoricului Congres al IX-lea al P.C.R. nu va încăpea niciodată, cînd e vorba de „sinteze", „retrospective", „recapitulații", în cadrele procustiene ale unui simplu capitol de istorie literară, căci, dincolo de varietatea tematică și stilistică a fenomenului, este vorba de o *epocă* literară omogenă ca direcție ideologică estetică, și distinctă ca mesaj cifrat în diversitatea de formule artistice. Cele cîteva „sinteze" ce s-au scris sînt marcate, în primul rînd de impresia, variabilă sub aspect taxonomic, a unei materii aflată permanent în mișcare, încă neașezată, față de care judecățile de valoare par de multe ori premature, instantanee ori parțiale. Așezarea acestei materii încă efervescente, așazisa „clasicizare" cere încă timp, căci adevăratul judecător al fenomenelor literare se află dincolo de pulsația clipei, într-un obiectivism epurat de rumoarea fierbinte a contemporaneității, acolo unde valorile s-au așezat, cristalizarea începe și patimile au încetat. E firesc ca astfel de sinteze „grăbite" să conțină acel mare coeficient de arbitrariate și la fel de firești sînt reacțiile care, cînd nu vin din patimă și rea credință, au conștiința acută a timpului necesar, adevăratul făuritor de ierarhii literare durabile.

Istoria literară nu este un simplu oficiu de registratură, ea vine, de obicei, în urma judecăților de valoare, a ierarhiilor constituite. O istorie literară devine viabilă în măsura în care implementează în structurile ei organizate strategiile valorizării critice, spiritul diferențierii expresive, perspectiva axiologică, expresivitatea limbajelor și formelor de expresie artistică.

În ciuda tuturor acestor considerente ce-ar părea de un relativism sceptic, identificăm în literatura postbelică o epocă de incontenstabile realizări, în care se pot citi cu siguranță unele direcții, tendințe, orientări, a căror evaluare devine, pe timp ce trece, o certitudine a investigațiilor critice, estetice, teoretice, ideologice... Aceasta cu atît mai mult cu cît e vorba de un amplu proces de continuitate pe care îl parcurge literatura română în anii de după Eliberare (nu intră aici în discuție anii stagnării marcați de mistificările maniheice ale înghețului dogmatic în care, sub emblema „realismului socialist", se circula în literatură cu acte false de liberă trecere !).

Reînnodarea firului rupt cu tradiția n-a întîrziat să se producă, în acest fel literatura legitimîndu-și poate cel mai peren criteriu al modernității sale și al substanțialității ei valorice. „Redescoperirea" tradiției a însemnat, deopotrivă, legitimare organică și regăsire a drumului, dar și punctul de referință al unor căutări novatoare ori raportarea la ideea ireductibilului românesc, prin cultivarea unor diversități de stiluri și formule sincrone cu marile căutări (artistice, estetice, etice, filosofice) ale veacului...

Fenomenul este foarte vizibil în domeniul prozei, primul deceniu republican fiind, se știe, dominat de roman (Z. Stancu, M. Sadoveanu, G. Călinescu, M. Preda, T. Popovici, Camil Petrescu, E. Barbu...). Dincolo de unele eșecuri ori căutări sterile, tendențioase, proza reia, în maniera noilor soluții morale, ideologice, estetice, mai vechile teme privind viața satului, destinul intelectualului, evenimentul istoric, racordîndu-se totodată la realitatea socială a momentului istoric radiografiat din perspectiva mutațiilor sociale și de conștiință impuse de anii de freamăt ai Revoluției... Dobîndindu-și acea „conștiință de sine", grație căreia procesul de maturizare al ei se va desfășura impetuos în deceniile 7 și 8, literatura a beneficiat de marile deschideri vizionare operate în viața țării de Congresul al IX-lea, care lasă în urmă o „etapă" și deschide o „epocă" de mari împliniri. „Revizuirea" vechilor modalități prozastice s-a făcut concomitent cu asimilarea unor tehnici noi, ajungîndu-se de multe ori la formule cu totul originale. Nu e întîmplător, așadar, că H.P. Bengescu este considerată de mult de critica noastră interbelică o „mare europeană" sau că, azi, pe piața literară americană trilogia lui Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, a suscitat un interes deplin, după ce *Marele Singuratic* culesese elogiile criticii pariziene.

În urma prozei, poezia marchează după Eliberare o evoluție mai anevoioasă, ulterior limpezindu-se anumite linii (direcții) distincte ale evoluției sale. O privire bilanțieră a dezvoltării acestui sector literar nu trebuie să ne scutească a înțelege sinuozitatea anevoioasă, meandrarea uneori dramatică și tipică epocilor de tranziție.

Există, mai întîi, marii creatori afirmați deplin în epoca interbelică, care trăiesc și continuă să scrie și după Eliberare. Acești clasici ai literaturii noastre moderne (L. Blaga, T. Arghezi, I. Barbu, G. Bacovia, Al. Philippide, Vasile Voiculescu, G. Călinescu) au exercitat o influență covîrșitoare în redescoperirea „identității de sine", în „modelarea" acelui lirism de profunzime cultivat de generația șaizecistă, după restabilirea legăturii cu tradiția. Li se pot adăuga acestora : Ion Vinea, Adrian Maniu, Emil Isac, Camil Baltazar, V. Eftimiu, Virgil Gheorghiu, Emil Botta...

Concomitent se afirmă acele generații noi, al căror drum în literatură începuse în anii interbelici, dar a căror consacrare distinctă se produce în anii de după război. Poezia este chemată să răspundă unor comandamente sociale și, grație mesajului ei direct, ea devine politică, civică, reverberînd spiritul militant-patriotic al evimentelor de epocă. Pe acest canal al evenimențialului, ea devine versificarea narativă, dobîndind un plenar caracter epic. Poezia pathosului și angajării sociale va cultiva acel soi de lirică a cetății nu lipsită, uneori, de sensuri afective și reflexive mai adînci. Tumultul vremurilor noi naște poeți pe măsură, astfel că un prim moment ar fi acela al poemului de „largă respirație". Dacă Mihai Beniuc rămîne, ca „tobosar al timpurilor noi", poetul-activist cel mai reprezentativ al Revoluției, „herald și rapsod al vremii sale" (Perpessicius), și al cărui vulcanism e profetic (G. Călinescu), Eugen Jebeleanu va deveni cel mai reprezentativ în ceea ce privește orientarea poeziei spre epic, spre obiectiv. În această etapă, a doua în ordinea creației sale, poezia devine pentru E. Jebeleanu un act de responsabilitate morală și socială, chiar o expresie a esenței tragice a evenimentelor. Dacă în poemul de largă respirație *În satul lui Sahia* poetul evocă ritmurile galopante ale noilor prefaceri revoluționare, în *Surîsul Hiroshimei* el va da glas acelei atitudini umaniste, invitînd la reflecție vizionară și la acel fel de responsabilitate moral-civică, fără care nu mai poate să se scrie istoria adevărată a epocii noastre. De un civism mai pronunțat se bucură a treia perioadă de creație a poetului, cînd lirismul se interiorizează și își schimbă perspectiva : nu mai e o expresie a justițiarului, ci a unui civism angajat, plenar, implicat în destinul cetății. Ciclul *Parabole civile* din vol. *Hanibal* (1972) propune un lirism dens, concentrat, de multe ori sarcastic și pamfletar, chiar parabolic și alegoric, pe teme mai largi privind condiția socială a omului. În ele, poetul se înfățișează ca o conștiință lucidă, rece, a unei istorii febrile, ca într-un volum mai de pe urmă, *Arma secretă*, unde întîlnim aceeași atmosferă de reflecție densă și de civism apăsat.

Dintr-o generație interbelică provine și Zaharia Stancu, autor liric remarcabil, încercînd de multe ori struna poeziei politice (vezi metafora horațiană a ambarcațiunii în largul oceanului exemplificînd o frenetică poezie politică). Umanitaristă este și poezia lui M.R. Paraschivescu, dar și o artă poetică precum „Eram bărbatul care..." a lui G. Călinescu, vorbind de împlioasa integrare militantă, altruistă a poetului în ritmul vieții noi. *Poeta vates* fusese Goga, însă tot „poeta vates" va fi și Beniuc, exemplificînd aceeași categorie a înainte-mergătorilor în idei unanimiste și atitudini revoluționare.

Dar în climatul postbelic vor trăi, mai întîi, „ultimii mohicani ai avangardismului" (Scarlat Callimachi, Sașa Pană, Virgil Teodorescu, Gellu Naum), a căror influență va fi minimă în climatul epocii.

Putem vorbi apoi, de acea „generație a războiului", deziluzionată de marile orori ale conflagrației, distinctă prin prozaizarea mesajului, banală în idealitatea ei și fantezistă în soluțiile vizonare ale lirismului (Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Sergiu Filerot, Geo Dumitrescu), o generație „pierdută" și „regăsită"... Concomitent aproape coagulează grupareа *Cercului literar de la Sibiu*, cultivînd o resurecție a lirismului baladesc, în care Goethe vedea „suprema formă a poeziei lirice"...

La începutul deceniului al șaselea se afirmă, însă, cea mai puternică generație literară postbelică, al cărei fanion va deveni Nicolae Labiș. Ea aducea o neobișnuită frenezie lirică, o reformulare proaspătă a limbajului liric, încercînd totodată și o problematizare a existenței. Deși nu putem considera influența lui absolută la toți poeții acestei generații șaizeciste, Labiș rămîne simbolul ei moral, dar și prima „copertă" a acesteia care s-ar sfîrși, semnificativ vorbind cu Nichita Stănescu, poetul care, după Eminescu și Arghezi, a săvîrșit o adevărată revoluție a limbajului poetic românesc. Marcată de o puternică unitate de acțiune culturală (și susținută, desigur, de o critică solidară), „generația Labiș" cultivă o diversitate de teme, atitudini lirice și stiluri. Poezia devine cînd socială și politică (Adrian Păunescu), cînd imnică și oraculară (Ioan Alexandru), cînd apăsat modernistă și mitologică (Cezar Ivănescu), cînd expresionistă (Ion Gheorghe), cînd stilizat balcanică (Gh. Tomozei), cînd ironică și fantezistă (Marin Sorescu), cînd ermetică și vizionară (Nichita Stănescu). Axiologic vorbind, nu tematica este aceea care decide asupra valorii unui poet, cît disponibilitățile sale artistice marcate de o viziune originală și, desigur, de un demers personal al expresivității stilistice.

În imediata vecinătate a „generației Labiș" se afirmă „generația de mijloc", numită deseori, cam impropriu cu o sintagmnă a excelenței, „promoția '70", pentru care vizionarul, livrescul, rafinamentul, dar și „spiritul însetat de real" sînt tipice : Marius Robescu, George Alboiu, Virgil Mazilescu, Ion Mircea, Adrian Popescu, Dan Laurențiu, Sorin Mărculescu, Doina Uricariu, Vasile Igna, Grete Tartler, Cornelia Maria Savu și mulți alții la fel de valoroși. E, desigur, o generație mult mai numeroasă decît precedenta și care se află azi în plină maturitate creatoare.

Afirmată, la ora de față, este și *generația optzeciștilor* și se află, deja, în arenă, în lupta pentru afirmare și consacrare, generația deceniului 9, care, se pare, e menită a încheia secolul ! Nu dăm nume, din motive lesne de înțeles, spunem doar că „așezarea" valorică a acestor generații necesită încă mult timp de acum înainte, ultima fiind la momentul de față încă neexprimată. Ironic, ludic, fantezist, vizionar, cerebral, parodic, sarcastic, recriminatoriu, oral, realist, neo-realist, absurd, suprarealist, mitic, livresc, elegiac, sentimental, inconformist, sfidător, furios, refulat, avangardist, mitologic ori zeflemist, lirismul ultimelor promoții încearcă o „decomplexare" ostentativă față de modele, o artă poetică nouă și o estetică pe măsură. Cînd nu cade în capcanele textualismului, ale experimentului ori ale „jemanfișismului" bulevardier (susținute de o anumită critică !), o asemenea poezie suscită un interes real, fiind capabilă a introduce o viziune specifică și o expresivitate pe măsură.

În ciuda tuturor acestor orientări, direcții, tendințe, există pretutindeni un *dialog* spontan și fructuos între generații, o emulație fertilă de spirit și cuget literar, o mișcare de idei continuă și specifică. (în centrul acestei emulații, la un moment dat, se găsea Nichita Stănescu). Istoria nescrisă a poeziei postbelice, care devine, cu fiecare evocare bilanțieră, iminentă, nu va fi o istorie a formelor lirice, ci o istorie în care literatura, animată de spiritul viu al unei viguroase tradiții, a devenit conștiința de sine a unei epoci și, desigur, o doctrină în acțiune a spiritualității românești.

Z. Cârlugea

Ca să redea convingător viața și preocupările oamenilor, scriitorul, creatorul de artă trebuie să le trăiască el însuși în modul cel mai intim, să păstreze o permanentă legătură cu poporul, să cunoască și să se identifice cu modul său de a trăi și gîndi. Numai astfel el va putea oglindi veridic marile schimbări produse în societate, ca și în conștiința oamenilor. Pentru a putea cunoaște și prețui mai bine marile eforturi constructive ale poporului, scriitorul trebuie să participe activ la viața țării, să trăiască efectiv în clocotul uriașei activități pe care o desfășoară națiunea noastră. El trebuie să ia parte activă la viața publică, obștească, să-și aducă contribuția la marea operă de înnoire socialistă a României — așa cum, la timpul lor, scriitorii remarcabili din trecut s-au aflat întotdeauna în miezul luptei pentru progres, pentru libertate și independență a patriei, pentru împlinirea celor mai arzătoare aspirații ale poporului.

NICOLAE CEAUȘESCU

ROMANUL POLITIC

dacă este adevărată aserțiunea eliotiană după care cititorul (real, activ) de proză nu are nevoie de prea multă realitate, ci de stări propulsive, compensatorii sau pentru identificarea în teritoriul imaginarului, atunci s-ar urma că întreaga literatură narativă să penetreze teritoriul fantasticului. Or, cei mai mulți dintre prozatori ficționează cu elementele realului și scriitura contingentului are toate identitățile unei „lumi adăugate lumii, ale unei construcții arhitecturate secret în care componentele nu mai sînt identificabile, odată ce au fost abstrase din contextele lor native, la fel cum o monedă veche se studiază greu dacă nu i se cunoaște arealul arheologic.

Și în proza românească de azi coexistă „construcția imaginară" cu elementele realului, reportajul fictiv ca probabilitate rațională a cotidianului, după cum apare și formula mixajului de structuri.

Realism și lirism — această bi-polaritate fundamentală pentru proza noastră corespunde — diferențiat —, atît unor deziderate și acumulărilor istorice ale genului, cît și unor exigențe artistice, proprii fiecărui creator ; în afara faptului că au generat întotdeauna din aceeași substanță ianusiană — lumea interioară și proiecția exterioară, ale creatorului —, întotdeauna și împreună au marcat nota diferențială a specificului prozei naționale. Ceea ce pare ireconciliabil, teoretic vorbind, devine o sferă vitală, prezentă cu ambii poli în textele narativității. Noțiuni divergente în instrumentarul criticii — dar și în unele romane europene — se interferează organic și performant în genul nostru proteic ; dar, realistă și lirică, în același timp, proza poate fi atrasă mai vizibil de un reper al comparației și, prin aceasta, să dobîndească o individualizare relativă.

Un roman se poate inspira, literar vorbind, din imediata realitate, ca să aspire la esențele timpului absolut ; altul împrumută, alegoric, masca istoriei pentru a se adresa prezentului ; Sadoveanu scrie ca din trecut (în chip cronicăresc) despre trecut la prezentul eternității ; e clar că, scriind din prezent pentru prezent, se ajunge la reportaj dar nimeni nu scrie din prezent pentru trecut (referința și destinația ar fi istoria iar sursa — realitatea auctorială) ; mai des, elaborînd datele realității, scriitorul se adresează viitorului (așa-numitul realism vizionar), dar nu se poate aproxima șansa de a fi ascultat. Să încercăm să justificăm și să ilustrăm aceste afirmații prin cîteva romane apărute între 1972 și 1988, aparținînd unor autori precum **Platon Pardău, Dinu Săraru și Fănuș Neagu.**

Problematica volumului **Ore de dimineață** de Platon Pardău pare pulverizată între destule fapte și enunțuri, se constituie ca o morală a fabulei pentru că **Ore de dimineață** este și un **roman realist de caractere.** Se știe că un personaj în mișcare creează spațiul, — aceasta este chiar definiția romanului picaresc — ora, în romanul lui Platon Pardău traiectoriile, diverse și sinuoase, se comprimă, se dizolvă în statica unui spațiu perimetrizat **(sala de așteptare).** Cînd, de fapt, încep audiențele, romanul se încheie : spațiul de așteptare și-a consumat virtualitățile, oamenii pătrund „dincolo", intră în virtejul timpului acțiunii și acțiunii timpului. Cine sînt cei care așteaptă să intre în audiență la tovarășul Virlan, om viu, autentic, pentru care principiul autorității a devenit un modus vivendi ? Unii, în primul rînd nici nu sînt solicitanți, ci pur și simplu subalterni, adică activiști, alții chiar dețin funcții de conducere ca Mihalache, președinte al Sfatului orășenesc, determinat să-și scrie demisia, nu pentru lipsa apei potabile din oraș, ci pentru că nu știe niște proverbe înregistrate de Cantemir.

Așa se face că un mic eveniment, o eroare admisibilă se repercutează cu amplitudine extraordinară — un sigiliu rupt din greșeală de femeia de serviciu, o vorbă oarecare despre experiența americană în creșterea vacilor, o neînțelegere privind natura juridică a cotelor, un răspuns oscilant la o întrebare de **Da** sau **Nu** — toate acestea fac obiectul unor delațiuni sau demascări răsunătoare. Perioada de timp respectivă își caută victime și descoperă eroi în același mod : peste noapte, fără premeditare, fără remușcări. Tot secretarul Tudor introduce în lozincă altă punctuație, devenind o interogație dubitativă, dinspre Lenin parafrază : **Cine nu este cu noi, poate să fie împotriva noastră ?. Relativizarea tezei comune indică deja o nouă fază a revoluției.**

Un povestitor modern, în sensul memorialistic al narativității de intercalații temporale, și nu în cel — foarte cunoscut nouă — sadovenian, al evocării fluente, Dinu Săraru nu se implică în nici-un fel în „romanul" său ciclic, ci rămîne neutru ca banda de magnetofon sau ca obiectivul aparatului de filmat ; dar detașarea nu e inertă, ci constructivă în etalarea secvențelor și în umplerea interstițiilor temporale cu un comentariu auctorial, păstrînd toate datele unei oralități de tip intelectual.

Dragostea și revoluția nu este doar titlul unei cărți, ci o **temă**, un **topos**, denominația generală cea mai generoasă și tulburătoare a unei întregi epoci narative.

Cei care plătesc cu viața — mai comprimat în expansiunea epică, mai parcimonios în proiectarea personajului pe scena conflictuală — este un roman superior **Toamnei roșii**, cu care debuta trilogia **Dragostea și revoluția ;** a nu se înțelege o autodepășire spectaculoasă, cît o cristalizare a aceluiași stil, o precizare (și o consolidare) a aceleiași problematici, Acum, cînd deținem și secunda parte a trilogiei, putem afirma că **Dragostea și revoluția** nu se configurează ca o cronică a unei epoci (ca, de pildă, **Zăpezile de acum un veac**), pentru că acțiunea romancierului asupra aceleiași materii epice constă în intensificarea viziunii, în verticalizarea unui univers limitat și nu în expansiunea orizontală a lumii create. Mandatar al verosimilului, fără atributele istoricului, autorul acordă fiecărui personaj un tratament narativ psiho-sociologic care îl înscrie în orice probabilitate umană ; Dinu Săraru ar fi putut să ne prevină : orice asemănare cu persoane și situații reale a fost intenționată și cine se identifică cu cite cineva din roman, își asumă toate datele ficțiunii. Lirismul predispune la asemenea identificări, realismul le justifică.

Desigur, **Scaunul singurătății**, deși îmbibat de romanesc nu este un roman, nici un poem în proză cu toate că lirismul îi este fundamental — cum s-a încercat să se demonstreze prin decupaje fragmentare —, ci o demonstrație de existență stilistică, dincolo de teme și genuri literare ; un decameron de nuvelete, o construcție șeherezadică, articulată după modelul oriental, sincopată, fasciculată.

Dar permanente rămîn invarianta stilistică fănușiană, exprimarea exclusiv ca ornament, împodobirea exclusiv artificială și barochistă, vrejul geometric al metaforei, volutele spiralate și intemperabile ale imagisticii.

Privind din interiorul operei lui Fănuș Neagu, **Scaunul singurătății** rămîne o sinteză (și o comunicare) între **Îngerul a strigat** și **Frumoșii nebuni ai marilor orașe.** „Eroii" cei mai consistenți ai noului roman, Cezar Saltava și Leb Betleem, sînt din substanța „frumoșilor" nebuni, în schimb spațiul referențial nu mai este metropola devoratoare, ci teritoriul danubian, bărăgănean și deltaic, la fel ca în **Îngerul a strigat.**

„Îngerul" uman și „nebunul" moralizator stau acum pe aceeași tablă de șah a realității românești. Personajele care au viața iluzorie a ficțiunilor nu pot ființa decît în decorul butaforic de reverie și basm, deși de la început în schițe și nuvele, lumea sa se localiza aici, niciodată scriitorul nu a surprins-o cu atîta acuitate.

O nouă irupție de lirism în proză o constituie „textualismul" (în care literaturitatea este o preexistență psihologică deci de natură interioară și subiectivă).

Însă, în proza noastră extremele nu s-au realizat niciodată în mod absolut și nu au depășit faza de experiment izolat ; cum, probabil, nu se va realiza nici romanul pur textualist, romanul „organism" (o reminiscență din vechea prejudecată a „structurii") care să renunțe la perspectiva sociologică — la realism — și, la analiza psihologică, adică la lirism, înlocuibile cu o nouă „retorică" a scriiturii „în statu nascendi". Dar în deplină consonanță cu modelul său teoretic — cum se întîmplă în cărțile lui Mircea Nedelciu — romanul de acest tip ar fi și realist și liric.

De la realismul mimetic și festivist, de reporterificare a cotidianului sau de la realismul întunecat din **Desculț**, 1948, prin obiectivitatea și construcția rațională a unor cărți ca **Moromeții, Groapa** sau **Bietul Ioanide**, pînă la realismul scriptural de astăzi (anticipat, dar și ilustrat de „școala tîrgovișteană", laolaltă cu cea mai tînără promoție de prozatori) se pot elucida etapele prozei noastre de după 23 august 1944. În toate etapele, realismul a fost însoțit de un lirism structural, fie de natură memorialistică, fie de structură intelectuală, ori de cea mai pură sorginte confesivă.

Aureliu Goci

Antologia «Luceafărul»

Lumină necuprinsă

În el stă de veghe un străbun
destinul acestui neam îl duce în fragede
ștergare
ziua de mîine dă acum în pîrg
o, păsările-nvață toți arborii să zboare

ce lumină necuprinsă este bobul de grîu
cuvintele sale-n ferestre se preschimbă
drumurile aleargă nebune pe sub noi
copacii toți vorbesc aceeași limbă

mereu se-aude clar cum în semințe
holdele dorm dezvelite și visează frumos
mereu cîntă greierii sub cămașa sa albă
cu țara merge prin fluiere de os

o aripă de flutur mi-este masa de scris
cîntecul meu se urcă într-un cîntec mai mare
pentru noi toți la fel bate inima zilei de mîine
colindători ai luminii istoria tresare-n
calendare

spre viitor mergem umăr lîngă umăr cu ideile
sale
visurile vin întîi de la el să-mprumute putere
în fiecare zi se-mbracă-n alte fapte
iar patria îi curge prin artere

el fiecărui drum îi dăruiește-un drum
și pe toți ne primește în inima sa mare
ne-arată truda lui și iarăși ne învață
că nimic nu se poate construi fără cărămizi
de sudoare

cuvîntul său umblă prin lume și o provoacă
la pace
de aceea visele noastre nicicînd nu vor fi
sparte
casele de dragostea sa ne sînt luminate
pămîntul se-nvelește cu o carte

nici o clipă frumusețea nu-ți dă dreptul să
taci
se-aude cum pe mesele poeților cresc focuri
visătoare
noi tinerii României nu vom obosi să cîntăm
acest bărbat înțelept
și drept ca stîlpii de rouă ce-i avem la
prîdvoare

Rodian Drăgoi

Înaltă cutezare

Ne ești nestins izvor de apă vie
Și dragoste în inima de jar,
Ești gîndurilor noastre bucurie,
Pădurii — țară, falnicul stejar.

Ne ești înalta noastră cutezare
Cu care viitorul îl clădim
Și visului ești raza lui de soare
Prin munca noastră să îl împlinim.

Ne ești tovarăș, prieten bun și frate,
Nedespărțit de fiecare dor
Ce arde azi în piepturi ne-nfricate,
Și țării ești călit cîrmuitor.

Ne ești aprinsul crez ce-n noi dogoare
Spre piscul comunist să ne-avîntăm,
Uniți în jurul tău, sub mîndrul soare,
Conducător iubit, noi te urmăm.

Viorel Cozma

Eroul

Azi ni-i Eroul vremii și-al vieții și-al iubirii
De liniște și muncă sub faldul tricolor
Simbolul hărniciei, izvor al fericirii,
Și luminos destin, cuvînt triumfător

De mult visa ca-n țara cu plaiuri legendare
Orașele spre boltă să-nalțe alb contur,
Iar satele-nzecindu-și belșugul pe ogoare
Să pară flori solare sub limpede azur.

De-atunci. Și iată, astăzi, visarea-i
se-mplinește
Prin mii de mii de brațe și creatoare mîini.
De-aceea-nflăcărată mulțimea îl slăvește
În cîntece cu versuri mereu tot mai fierbinți.

El vrea să fie-n glie hambarele mai pline
Să intre urbanismul în fiecare sat,
Să fie Pace-n lume, în țară și-n cămine
Iar traiul tuturora egal și mai bogat...

Pentru aceste toate și pentru tot ce face
Îi prinde astăzi țara garoafe-n tricolor
Scandînd cu bucurie sub cer senin de pace :
„Trăiască Ceaușescu și bravul său Popor !"

Constantin Atomii

Văd patria sub ochii bărbatului lucid

Văd patria sub ochii bărbatului lucid
cutezători ca șoimii străbătători prin vreme
ce perspective mari i se deschid
spre piscurile visului supreme
— Ce dacă-i greu urcușul și viața-i grea și poți
să cazi cînd urci întruna, sus, pe cărări
abrupte
cînd sînt izvoare-n cale pentru toți
care foșnesc sub lespezi cu valuri ne-ntrerupte
ca paltinii-n pădure, pe aripi de răcori
purtîndu-ți fruntea-ncinsă de-adîncul tău
nesațiu
de a urca spre culme, sub stoluri de cocori
pe puntea cutezanțelor din spațiu...

Văd patria sub ochii bărbatului lucid
cutezători ca șoimii străbătători prin vreme
ce perspective mari i se deschid
spre piscurile visului supreme.

Ion Potopin

Poeme de gheorghe tomozei

Roll

Bătrînul poet Ghiță-Stephan Roll
s-a șezut, năpîrlit, în fața hoardei frumoșilor
poeți tineri și i-a interpelat cam așa : „Bă,
știți voi ce e poezia ?"
„Nu, nea Ghiță..."
„Poezia e o pușcă încărcată cu insomnii,
o vînătoare
de șoimi la care pleci cu șoimul pe umăr,
monetărie de bătut mueri, tipografie
de lacrimi. Este ?"
„Nu știm, nea Ghiță..."
„Deci nu mă credeți, fiindcă voi,
pușlamalelor, voi
sînteți buni, foarte buni, da' nu nebuni
și nici să beți nu știți. În loc să vă-nfigeți
într-o tescovină, colea, voi beți finețuri,
etichete străinești, beți ambalaje.
Așa-i că v-am zis-o ?"

Și s-a dat de trei ori peste cap și-a murit.
Nu l-am mai văzut
niciodată...

Hrană

Albite, vertebrele melancoliei.
Ierburi ce se evaporă.

Construindu-mi, minuțios, eșecurile
am ajuns, cu pinzele rupte
la Capul Prea-Bunei Deznădejdi.

Însfîrșit : pămîntul !
Am trăit și eu și am iubit
pe acest pămînt ;
mi-au rămas caste amintiri de ospăț.

I-am dat gurii mele lighioane și vrejuri,
inscripții în cuneiforme, litere, cifre.
Am ajuns hrană.
Zornăiți-vă lingurile,
sînt, cu tot ce sînt, al foamei voastre,
un leș
cu bună mireasmă...

Milă

Și uite-l cum bate rostul cetății, bătrînul
cu vechea lui haraba,
cu calul coșcov, poate orb ; bătrînul
ce-aduce vreascurile pentru ruguri !

Capete

D'a capo ! Așa poruncește
dirijorul debutant
gîtului lipit pe butucul
viorii.

El e slujit de biciușca dresorului,
el e slujit de securea călăului
și-n coșul de papură
albesc
peruci retezate
din care șitoiesc muzici
și capete bătrîne,
toate semănînd cu al meu,
toate-ale mele...

Încă

Mi-am mîncat cuvintele, buzele, dinții,
însfîrșit sînt sătul ;
mi-acopăr pielea, de jind
cu vopselele acre ale dorinții.

E bine ? E bine. Abia de mă-ncap
oasele capului, puse cap la cap.
Încă sînt nori, încă sînt stele
o, mîinele meu ! O, mîinile mele !

Încă scriu despre steaua cu arbori de pîine
la lumina lămpii cu gaz.
Ce vineri e mîine ?
Ce duminică-i azi ?

Clopote

Cînd ne vom reaminti că pe lume
mai sînt
clopote
ele vor fi
dreptunghiulare.

Peisaj

Aici grădinile-și leagănă albele
cranii florale. Herbul cetății
e spart de potcoave de cai.
Zavistii de semne, timp inclelat,
sălbăticie, rouă rîncedă. Prelins,
un fir de sînge pe gura muzicii.

Aici și fluturii sînt barbari !

Lacrimă

Brusc demodat
ca o locomotivă de cale ferată
plîngeam cu o lacrimă
de sare grunjoasă,
trasă din pleoapa riului stins,
lacrimă de lins,
de nins,

de învins...

Examen de șoferie

Sînteți nebuni ?
Cum să existe
mers
înapoi ?

tatiana lucsandra

Cît o petrecere tainică

Doar căderea în dans
așeza în lumină
mîinile îndrăgostite
fringea pînda
ce te vina vietate plăpîndă
sclipind de după copilărie
cum zbaterea florii de prun
zăpăcea coaja iluminînd-o
o, era cît o petrecere tainică
a argintului unei monezi
abia dezgropate
alunecarea din inimă

Frison

Nu încă
Ziua agonizează pe respirația
unei vieți imaginare
pe secunde ce nu știu deveni viitor
pe mîinile
pîndind liniștea
de-acum doar obosite
ah obosite obosite obosite
Nu încă
Nu clipa aceasta
noaptea aceasta
strălucirea
risipa

Rien ne va plus

Simplul suris surpă clipa
Plouă distins cu jocuri de societate
În ruleta cu o seară

Poem în fața ferestrei

Cineva ar trebui să spargă
nemișcarea
ce sufocă fereastra
Dintre mușcate înmiresmarea
urmărește
roțile friguroase
ale unei mașinării neobosite
numai grație muzică
și mai ales inocența
lingă
înșelătoriile minții
și ingereasca nevoie de aer

Știu

Neiertătoare
privirea ascunsă-n hățiș
Clipa fărîmicioasă
știe
bandajează mîna
din care lunecă fructul
Și-aproape n-am amintiri
Să pot să-l opresc

Iubite depărtează
iluminarea morții
Visarea

CONGRESUL AL IX-LEA AL P. C. R.,

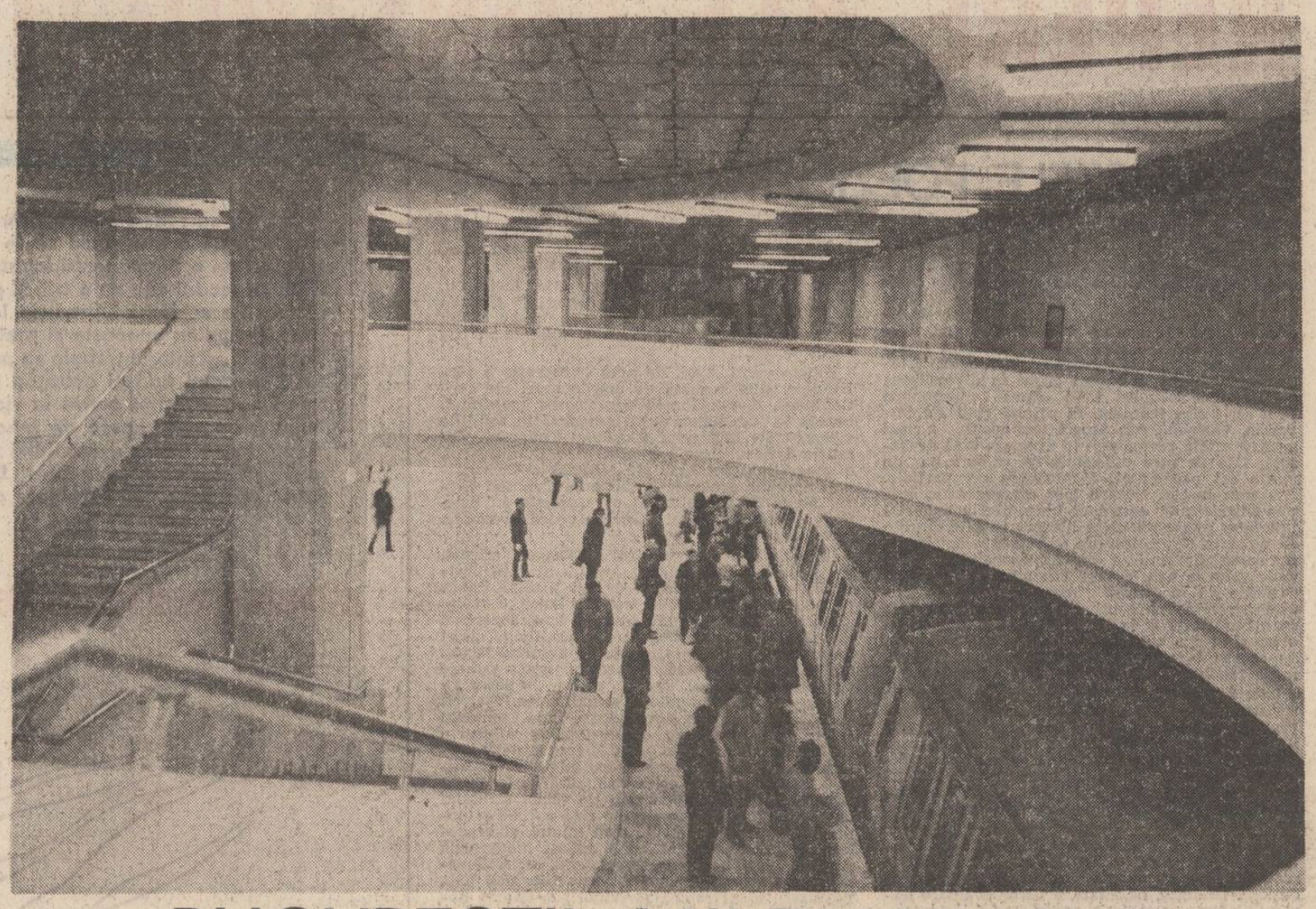

BUCUREȘTII MILENIULUI 3

Gîndul așternerii acestor rînduri s-a născut într-o noapte cu ploaie vărătecă izbindu-mi ferestrele și tulburîndu-mi lectura unei pagini de jurnal duios-amară purtînd pecetea tainicei științe de-a topi vorbele-n frază a lui Mateiu Caragiale : „Căci dacă după treizeci de ani (ou plus) de hălăduire în București uneori mi se întîmplă încă să mă rătăcesc prin uliți sau chiar mahalale întregi necunoscute, sînt și altele unde știu și pietrele caldarîmului și cărăcile copacilor și scîndurile ulucilor, unde cunosc casă cu casă, le știu toată cronica acelor ce i-au sălășluit timp de o jumătate de veac. Le-am văzut luminate de sărbătoare, precum am văzut filfîindu-le la porți steaguri albe sau negre : copii crescuți sub ochii mei și pieriți înainte de vreme, bătrîni uitați de vreme sub ochii cărora m-am înălțat eu — beteală, flori, zîmbete și lacrimi — un vălmășag nebun de iubiri, de uri, de uitări, de înșelăciuni, de amăgiri — una peste alta mai multă jale decît bucurie și peste tot atîta minciună, zadarnică și deșartă ticăloșie omenească, că uneori cîte un nimic aducîndu-mi aminte de unele, scap din vedere că ale lumii sînt toate, îmi uit de ale mele, și cad pe gînduri și-mi vine să zic cu cîntecul : «arză-l focul Bucureștii»".

Nu de-astfel de triști mă simt învăluit acum, cînd socotesc — în al 530-lea an de cînd s-i fost întîia oară pomenit într-un hrisov — că doar la vreme de liniște, de pace și-mpăcare cu-ale vieții se poate scrie reportaj sentimental sau proză epistolară. Vreau doar să cercetez printre amintiri (unele chiar mai proaspete de-o zi), să descifrez printre semnele uimitoarei creșteri și imprimăvărări cărora le-am fost martor adevărul spuselor lui Blaga, urmărindu-mă de cînd mă știu scriind — „privită în adînc, realitatea încetează de a mai fi verosimilă".

NEAUZIȚII PAȘI

Deseori, în dimineți învelite de ceturi subțiri ori în seri fluturînd ușor peste umărul tău de oraș puternic, elegant și orgolios, îmi doresc a distinge ecoul trecerii pe străzile-ți vechi a unuia sau altuia dintre cei ce și-au legat destinul de viețuirea-n Capitală. Și-mi vine greu a spune — deși un val de mîndrie-mi umple pieptul — că, de te-ar colinda acum, imensă le-ar fi uimirea și ar putea depune mărturie sinceră de neîncredere în ceea ce le văd ochii. Eu însumi — călător al șantierelor tale, martor la multe inaugurări și începuturi de drum, om pe care soarta de locuitor al tău m-a purtat, cu acte și bagaje, prin multe din noile-ți cartiere — stau încă și mă mir cum de și-a strîns timpul secundele astfel încît marile întemeieri să par-a fi ivite peste noapte. Știu bine, de la Ion Vinea cel născut la Giurgiu, pe locurile copilăriei mele, că „gazetarul trebuie să vadă și să înțeleagă limpede valoarea adevărului în raport cu aceea a interesului și relația care există între întîmplarea efemeră și legea profundă a evoluției societății. El trebuie să se conformeze unei misterioase necesități de dozare. Adevărul și rostul pragmatic al lucrurilor să fie egal reprezentate în aliajul spiritului său". Da, știu asta și-am căutat să mă supun înteleptelor porunci ale adevăratului reportaj, dar de fiecare dată cînd a trebuit să scriu despre tine, Bucureștiul, am simțit cum sufletul se zorește s-o ia înaintea stiloului și cum neauziții pași ai tuturor marilor oameni care te-au colindat mă îndemnau la alte și alte călătorii care să mi te dezvăluie. În urma lor, am rămas convins că mi-e tare greu, de nu chiar imposibil, să țin ritmul pe care mi-l impui, că precum facerile tale solicită mai mult imaginația decît observația. De aceea m-am decis la adunarea, între cuvintele acestei scrisori, a unora dintre subiectele de meditație pe care mi le-ai furnizat, dorind să las celor de după mine o parte din frămîntările care m-au bîntuit în ultimii ani, anii în care, spre-a deveni pildă de semeață zidire țării întregi, ai purces la refacerea din temelii a unei înfățișări de care eram deja îndrăgostit. Laolaltă, vechile-ți legende și povești (cu toate naivitățile lor pline de ademenitoare sugestii) și imensa-ți dorință de-a întîmpina viitorul ca o adevărată metropolă europeană a acestui sfîrșit de veac și de mileniu au alcătuit un palimpsest pe care, de cîte ori caut a-l descifra încerc, deopotrivă, optimism și nostalgie, emoție și încredere în luminoasa-ți zi de mîine.

De unde să încep ? Desigur, de la Dîmbovița.

OGLINZILE ORAȘULUI

În volumul al II-lea al primului Larousse, editat în secolul trecut, la pagina 1 398 se poate citi : „**București**, capitala provinciilor unite moldo-valahe și capitală a Valahiei, **pe Dîmbovița...**". Orice evocare a ta, București — începînd cu acelea în care se discută ori se fantazează cu privire la originea-ți păstorească și sfîrșind cu menționarea ta în cele mai noi dicționare — nu poate face abstracție de Dîmbovița, nu-ți poate despărți numele de acela al riului care, pe mai bine de zece kilometri, te străbate de la vest la est. Un vechi proverb — pe care îmi face plăcere a ți-l aminti — spune : cine nu vede Bucureștii și nu încalecă un cal alb nu știe ce e frumos pe lumea asta. Iar vederea ta nu poate fi despărțită de aceea a Dîmboviței. Căci rîul acesta s-a bucurat nu doar de statornica iubire a locuitorilor de pe malurile sale, ci a stîrnit în vechime și admirația multor călători străini, trecători prin preajma sa. Încă din secolul al XVII-lea, Paul de Alep numește Dîmbovița „faimoasă", iar la începutul veacului următor, Del Chiaro spune că „apele Dîmboviței sînt ușurele și sănătoase". Într-o carte de călătorie, contele de Lagarde caracterizează Bucureștii astfel : „Această capitală a Valahiei este superioară ideii ce-mi formasem despre dînsa : Dîmbovița, care o străbate, îi face — vara — poziția foarte pitorească", iar St. Bellanger admira, la rîndu-i, fără rezerve, riul : „Dîmbovița străbate Bucureștii în toată lungimea lor, formînd prin gingașele sale încovoieri tot ce are mai plăcut acest oraș. Ea rostogolește în undele sale movilițe de nisip atît de fin și atît de strălucitor, încît, pe un soare frumos, ai zice că valurile sale poartă aur și argint". Dîmbovița, atît de legată de tine, devine și rămîne simbol al tău. Pentru cei care n-o văzuseră niciodată, ea părea, din imaginate și din auzite, un adevărat fluviu, asemenea Senei pariziene, Tamisei londoneze, Tibrului roman sau Dunării vieneze. Dovadă — știrea fantezistă publicată în „Le Siècle", spunînd despre primirea de către domnitorul Cuza a primului vas românesc sosit pe Dîmbovița, la București !

Înconjurată, ca orice lucru de seamă, de legende, Dîmbovița și-a însoțit cu fidelitate trecerea prin timp, respectîndu-ți și marcîndu-ți, după puteri, personalitatea, sprijinîndu-ți progresul. La vremea cînd abia începuseși a te-nchega, Dîmbovița era liberă în mișcări, purtîndu-și apele tocmai spre actuala Cale a Rahovei și ocolind insule încărcate de verdețâ prin zona Operei. Din Grozăvești pînă sub colina Filaretului, lacurile se țineau, pe malul drept al riului, lanț, în timp ce pe malul sting prindea contur Cismigiul. Stringîndu-te în juru-i, Dîmbovița se arată plină de supușenie și simț al realității, retrăgîndu-se treptat, dar dînd și semne, din cînd în cînd, de independență, nelinîștindu-și mărginașii. Destule au fost inundațiile pricinuite de ea și mult i-a pus această apă la treabă pe bucureșteni. Șerban Cantacuzino face, la 1685, cîteva îmbunătățiri mai de seamă cursului ei, după care se ivește și ideea unui canal (care să unească Dîmbovița cu Ciorogîrla), la al cărui capăt să se facă stăvilare pentru regularizarea debitului riului. Asta a condus la specializarea unor lucrători, numiți șențari, pe care-i vom afla pînă hăt-tîrziu, prin secolul al XIX-lea. Organizarea îngrijirii propriu-zise a Dîmboviței datează din timpul lui Alexandru Ipsilante, care constituie o Epitropie obștească avînd, între altele, și această sarcină.

Te-ai strîns, așadar, oraș drag, în jurul riului. S-au clădit poduri, au apărut mori și hanuri, s-au constituit bresle de meseriași — precum aceea a tabacilor, pentru care Dîmbovița însemna însăși existența. Aprovizionarea ta cu apă tot de Dîmbovița depindea, ceea ce determină hotărîrea lui Ipsilante de-a se aduce apă de la mai mare distanță, „spre a se adăpa obștea cu apă curată și limpede, mai ales în vremuri zlotoase, cînd gîrla Dîmbovița, trecătoare prin oraș, curge tulbure și cu multe necurățenii". În 1846 a fost adusă și instalată, în apropierea magazinului „Victoria" de azi, o mașină cu aburi pentru filtrarea apei din Dîmbovița, iar rolul sacagiilor a fost preluat de cișmele (lucru care nu se întîmpla pe atunci nici la Paris ori la Londra). Dar greutățile aprovizionării cu apă creșteau pe măsura creșterii numărului populației. Verile fierbinți te pîrjoleau, scăzînd nivelul apei. La 20 august 1848, I. C. Brătianu, șef al Poliției Capitalei, dispune afișarea unui anunț demn de reprodus : „Fiindcă uscăciunea este destul de mare ca să dea foc Bucureștilor, de aceea toți cetățenii sînt rugați a nu mai fuma pe uliță". Alteori, Dîmbovița se înfuria, revărsîndu-se și producînd mari stricăciuni. În „Trompeta Carpaților" din 19 februarie 1870, articolul semnat „un mahalagiu" spune în această direcție : „Vedem cum apele se umflă rău, precum Oltul care a trecut de mai și s-a vărsat pre întindere de două poște ; precum Galații sînt amenințați prin umflarea Dunării". Dîmbovița, așadar — suflet al tău, bucurîndu-te ori mai amărîndu-te, ca orice suflet — ți-a alintat dintotdeauna pămîntul, tu însuți fiind gîndit și regîndit în funcție de apa care te traversa. Multe proiecte ambițioase s-au născut, multe utopii s-au vînturat, multe lucruri bune s-au întreprins, multă literatură și gazetărie s-au scris pe această temă — a prieteniei, mai mult sau mai puțin loiale, după toane ori împrejurări, dintre tine și riul tău. Adevărul e unul singur, de nimeni vreodată contestat : farmecul tău, București, ține în mare măsură de Dîmbovița.

De aceea azi, la mai bine de o sută de ani de la primele lucrări de amenajare a riului tău, după planurile arhitectului Grigore Cerkez, astăzi, cînd Dîmbovița nu mai e nici „pustie și tăcută" („Ce triste felinare... Ce negru riu tăcut !" — M. Săulescu), și nici prilej de glume amare pentru G. Ranetti („Dar pe malul Dîmboviței cresc scaieți și pălămidă / Și n-a produs pîn-acum decît... febră tifoidă ! / Toate girlele din lume bune-s la cîte ceva : / spre a se scălda poporul, morile spre a mișca... / Însă-n Dîmbovița noastră — da-r-ar Dumnezeu să sece ! — / Nu pot nici măcar nebunii din amor ca să se-nece !") ea se cuvine privită ca o mare împlinire. E curată și albastră, înnobilîndu-ți chipul, e traversată de poduri elegante și întîmpinată de lacuri noi — precum cel care-i poartă numele sau acela ce a început de curînd a fi umplut, lacul Văcărești. S-au cheltuit multe eforturi și mulți bani pentru întinerirea Dîmboviței. Iar dacă am posit atît asupra poveștilor ei de-odinioară e

teatru

Tema șantierului

● Cu puțin timp înainte de pauza estivală, Teatrul Mic a adus în fața spectatorilor bucureșteni încă o premieră, „Fără aprobare" de Petru Ispas. Deși debutant pe „scena mare", autorul s-a făcut remarcat prin scenarii prezentate la radio și televiziune cu o tematică inspirată din realitate, avînd pulsul vieții adevărate și calități dramatice incontestabile. Pe aceeași linie se înscrie și textul pus în scenă cu o remarcabilă știință a nuanțelor de către Cristian Hadjiculea. Petru Ispas își subintitulează lucrarea „reportaj dramatic". Nu este vorba însă de o privire obiectivată, lucidă a unui ochi de reporter asupra șantierului și oamenilor săi ci, dimpotrivă, de o implicare prin experiență directă într-un spațiu aflat în permanență sub semnul confruntării, al riscului chiar. S-au scris multe piese despre șantier, s-a configurat, din păcate, o rețetă aplicată cu asiduitate în care personajele joacă pe mize mici, cele mari existînd numai în declarații neacoperite dramatic. Acestea ar fi, după opinia noastră, „reportajele dramatizate" fără putere de transfigurare.

Din acest punct de vedere, textul lui Petru Ispas depășește cu totul granițele susnumitului „gen" hibrid pentru că-și propune o miză reală, reușind să pună în mișcare o lume aparte, cu legi aspre dar drepte, să contureze din cîteva linii biografii autentice. Într-un travesti spectaculos, inginerul Dinu Munte, noul conducător al șantierului care nu e altul de fapt decît ministrul în persoană venit aici să-și ajute prietenul și poate, mai ales, să-și demonstreze prin faptă proprie, prin risc propriu, dreptul de a conduce, personaj realizat cu distincție și cu ironie degajată de Nicolae Pomoje, declanșează un proces de limpezire a unor destine. În primul rînd a destinului inginerului Flușcă (Nicolae Iliescu), bărbat cu alură de stăpîn, ajuns într-un punct critic al existenței sale de „șantierist" înrăit. Și pentru ceilalți, pentru maistrul Stâncă (interpretat cu siguranță, cu un deosebit simț al firescului de Papil Panduru), pentru Suteu (Florin Călinescu, îngroșîndu-și partitura printr-o șarjă continuă, fără nuanțe), pentru inginera Cerbu (Monica Mihăescu).

Victor Zaharia : „Peisaj"

O apariție exotică, Sanda (Maria Ploaie), căreia, însă, textul nu-i oferă posibilități de desfășurare pe măsura disponibilităților acestei interprete de excepție.

În ansamblu, un spectacol avînd culoare și ritm (scenografia Mariei Miu susține aceste calități), fără stridențe și lungimi, pe linia montărilor de bun nivel profesional ale Teatrului Mic.

Dan Brâncoveanu

film

Premiile ACIN

● Firesc și fără contracandidați, filmul lui **Mircea Daneliuc — Iacob**, inspirat din scrierile lui **Geo Bogza**, a obținut Marele premiu al Asociației cineaștilor pentru cea mai bună realizare a anului 1988. Premiul acordat regizorului **Mircea Daneliuc** confirmă valoarea operei unui cineast capabil să citească și să înțeleagă dincolo de textul literaturii convenabile sau nu transpunerii cinematografice, idei și sugestii reformulate într-un dens discurs filmic cu o largă marjă de reelaborare. Calitatea operei lui **Mircea Daneliuc** s-a tradus în palmares și prin acordarea premiilor pentru : imagine — **Florin Mihăilescu**, operator a cărui plastică excelează prin expresivitate, interpretare masculină — **Dorel Visan**, fin portretist, cu marea știință a exprimării detaliului cu valori eterne, montaj — **Maria Neagu**, al cărei foarfece a tăiat exact duratele unui ansamblu riguros gîndit, coloana sonoră — ing. **Horea Murgu**, veritabil poet al extragerii semnificațiilor dintr-o bogată și inedită masă sonoră.

Un mare actor, o personalitate pregnantă, pilduitoare prin modestie și caracter a fost răsplătit cu Premiul special pentru întreaga activitate cinematografică. Este vorba de **Colea Răutu**, a cărui filmografie începută în 1954 cu **Desfășurarea**, semnată de **Paul Călinescu**, a cuprins zeci și zeci de personaje îndrăgite de public.

Scriitorului **Ion Brad** i-a fost conferit Premiul pentru scenariu (pentru **Umbrele soarelui** și **Flăcări pe comori**, a doua contribuție constituind un titlu de referință pentru **Nicolae Mărgineanu**, autorul unei memorabile echivalențe filmice a prozei lui **Ion Agârbiceanu**. **Cristian Nicuiescu** a obținut premiul pentru scenografie, datorită contribuției sale la reușita filmului **Hanul dintre dealuri** (regia : **Cristiana Nicolae**). Un compozitor inspirat, cu o bogată filmografie, l-am numit pe **Adrian Enescu**, a cucerit premiul pentru muzică pentru **Rezervă la start**, **Hanul dintre dealuri** și **Umbrele soarelui**. Premiul pentru debut a fost acordat, normal, tînărului **Dorin Mircea Dorottei**, pentru **Nelu**, recompensat cu aceeași distincție și de juriul de la Costinești. Premiul pentru critica de film a revenit **Olteei Vasilescu** și lui **Tudor Caranfil**, ale căror substanțiale contribuții au fost comentate la vremea lor în spațiul acestei rubrici.

Diplomele de onoare acordate de juriu pentru realizări deosebite în domeniul filmului artistic au răsplătit pentru interpretarea unui rol secundar pe **Cecilia Birbora** (Veturia din **Iacob**, rol mic dar extrem de dens) și pe **Emilia Popescu** (pentru exploziva Stela din **În fiecare zi mi-e dor de tine**), pe operatorul **Cristian Comeagă** (semnatarul imaginii la **Miracolul lui Tudor Mărăscu**) și pe monteuza **Melania Oproiu** (pentru filmele **Rezervă la start** și **Niște băieți grozavi**).

Marele premiu pentru scurt-metraj a fost decernat lui **Copel Moscu** pentru **Intrarea unui tren în gară**, titlu ce trimite la originile artei a șaptea. Premiul special al juriului a fost acordat post-mortem regretatului **Tudor Vornicu**, „pentru întreaga activitate și contribuția adusă la crearea unei școli a documentarului românesc de televiziune". Premiul pentru documentar a fost acordat veteranului **Ion Bostan** pentru **Glasuri din desișuri**. Filmul de artă și-a desemnat cîștigătorii prin **Manase Radnev** și **Constantin Chelba** pentru **Cumințenia pămîntului**. **Algele albastre** i-au adus altui veteran de la Studioul „Alexandru Sahia" — **Mircea Popescu** — premiul pentru film științific. Premiile pentru filme reportaj și pentru idee de film au fost acordate lui **Erwin Szekier** pentru **Porțile** și, respectiv, lui **Alexandru Satmari** pentru **Rapsodiile naturii**. Premiul pentru imagine a fost decernat lui **Otto Urbanschi** pentru **Intrarea unui tren în gară** și **Scoala mea iubită**. Pentru animație au fost premiați : regizorul **Mircea Toia (Fiul stelelor)**, regizoarele **Tatiana Apahideanu** și **Liana Petruțiu** (pentru plastica de animație), și desenatorului **Roland Pupăză** (pentru animație). Palmaresul A.C.I.N. pentru producția anului trecut rămîne un palmares echilibrat, fără omisiuni notabile, răsplătind nuanțat și echitabil valorile artistice din domeniul cinematografiei.

Călin Stănculescu

IZVORUL IZBÎNZILOR NOASTRE

pentru că, din tot ce s-a întreprins pînă acum pe întinsul tău, ea, Dimbovița, este aceea care poartă mai multă istorie în undele-i pe care nici n-ai fi visat cîndva să le vezi astfel — line și curate. A-ți spune mai multe despre noua Dimbovița ar însemna să-mi încarc scrisoarea cu inutile descrieri, căci nu-i bucureștean sau trecător prin Capitală care să n-o fi admirat, să nu-i fi căutat firul și să nu i-l fi urmat, bucurîndu-și ochii.

FILE DE ROMAN

Mai aproape sau mai departe de Dimbovița, au înflorit cartierele, orașele tale, București, orașe ce ne obligă a-ți respecta mereu pluralul continut în nume. Cum arătau aceste cartiere — mahalale pe-atunci — în urmă cu decenii ? Ne-o spune, fără îngăduință pentru priveliștea descrisă, Gala Galaction : „Dar nu-mi închipuiesc că poate să fie undeva pe fața pămîntului mai ticăloasă privelişte a existenței decît în București, la mahala, pe ulițele nepavate și necanalizate. La țară, prin sate, firește că mocirla de pe uliți e tot atît de consistentă ca și dincoace, sînt însă unele împrejurări care prefac impresiunea și-i dau oarecare latură de poezie. Sînt gardurile și șanțurile care împrejmuiesc gospodăriile. Sînt șire de paie, coșarele, grajdurile, vitele care cutreieră bătătura, cumpăna de la fîntînă, găinile care răscolesc bălegarul, ciorile care pîndesc în virful plopilor... Toate aceste detalii lipsesc din tabloul sfîșietor pe care ți-l înfățișează un colț de mahala bucureșteană. Priviți aceste căsuțe sărăcăcioase, învelite cu tinichea, vopsite galben sau portocaliu, și așezate cu ferestrele în șoseaua, oglindă de noroi, numai la o jumătate de metru deasupra pămîntului. Faceți o plimbare pe Șoseaua Văcărești, pînă dincolo de Abator, și vedeți de cîți lați de mînă întră în mocirlă roțile trăsurii. Uitați-vă la șanțurile de pe lături și socotiți dacă de la Sf. Dimitrie și pînă la Sf. Gheorghe poate să fie vreo speranță de deșertare și de uscare. Aici începi să înțelegi realitatea noastră socială. Ceea ce pare că afirmă Calea Victoriei și bulevardul Coltei este cel mult o pretenție. Adevărul se răsfață aici, prin Văcărești, prin Cotroceni, prin Grivița. (...) A venit vremea ca proletariatul să pună mîna pe mașina administrativă și să facă din capitala României un oraș occidental, iar ceea ce vedem azi să rămînă în domeniul arhivelor și al siluetelor de o clipă."

Întocmai s-au petrecut lucrurile. Vechile mahalale au rămas în file de roman, în amintirile lui Sadoveanu, stînd la lungă voroavă, prin liniștile Oborului, cu St. O. Iosif, în paginile lui I. Peltz sau Eugen Barbu, în fotografiile de pe pereții muzeelor. Știm cu toții — din întîmplările recente ale vieții noastre — că un milion și jumătate de bucureșteni stau în case noi, ceea ce spune cu limpezime despre volumul imens de construcții. Mai mult, cartierele tale, București iubit, au prins a se individualiza, căpătînd, fiecare, personalitate distinctă. S-au așezat aceste cartiere. Înveliute în verdeață, spațiate, punîndu-și în valoare alcătuirile de sticlă, oțel și beton, îndrăznind — arhitectonic — mai mult, de la un an la altul, ele își află punct culminant în Bulevardul Victoria Socialismului, în Casa Republicii și în celelalte mari edificii de cultură și artă din preajmă. Așadar, un centru de București respirînd sete de frumos și de știință. Un centru demn de pătrunderea ta în mileniul 3. Pentru că gîndul nostru de fiecare zi este destinul tău în veacurile ce vin, veacuri ce vor admira truda și puterea noastră de-a făptui, de-a dura.

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 7-a

DRUMUL PESCĂRUȘILOR

I-am văzut acolo, la kilometrul 83. Planau în cerul încins al Mihăileștilor. Loc de unde Argeșul își începe fascinanta, tulburătoarea, umana lui aventură. Voltele lor erau largi, dictate de setea de spațiu. Și totuși... Totuși nu atît de largi încît să deseneze acolo, în văzduh, un cerc de 26 kilometri. (Atît măsoară digul făurit de om în jurul lacului de la Mihăilești — Cornetu. Lac, care, acum, în miezul verii, „încarcă cu 3 metri pe secundă").

Planau frumos pescărușii.

Frumos și liniștiți. Nu chemau, nu cobeau furtuna. În toamna trecută, cînd lacul a fost golit să se vadă cum au „lucrat" betoanele, păsările albe intraseră în alertă. Zburau deruta și căutau apa pentru care au migrat pînă aici, schimbîndu-și obiceiuri devenite instinct genetic în sute de mii de ani. Apă care, la rîndul ei, migrase temporar. La un semn al omului, dornic să-și încerce trăinicia operei. Examenul a fost trecut cu brio, lauda miinilor și mintii lui, după care lacul a început din nou „să încarce".

Sus, pescărușii cu voltele lor largi.

Jos, lacul. Cu albia generoasă, în care pot „campa" peste 100 de milioane metri cubi. Ploile, izvoarele, zăpezile din pridvoarele Carpaților împing pe Argeș, pînă aici, suvoaiele lor. Uriașul rezervor le domolește, le limpezește. Digul puternic, înalt de 13 metri — circa 100 de metri lățime la bază pentru ca la coronament să numere 6 metri — dă ocol acestui ochi acvatic. (Cel mai tînăr din lacurile care țin în „cleste" Bucureștiul. Mai tînăr decît Lacul Dîmbovița dar cu privilegiul de a fi mai bătrîn decît Lacul Văcărești, pe care îl va umple prin cădere gravitațională și care trăiește acum momentele de încordare și efort premergătoare luciului și miresmelor acvatice).

Sus, pescărușii în zbor planat în toropeala buimacă a amiezii de iulie.

Aici, lacul, explicațiile competente ale colonelului Gheorghe Popescu, — omul care poartă în rănița existenței sale de militar și specialist experiența celor două bătălii pentru magistralele albastre din pămîntul de cretă și de foc al Dobrogei. De ar fi numai atît și încă ar fi de-ajuns. Îl secondează — exact, competent, prompt — colonelul Constantin Vișan. Cu ei, pornim pe Argeș în jos. De aici, de la Lac, de la nodul hidrotehnic numărul 5. În noul lui destin modelat de om, pe cei 73 de kilometri cît va fi navigabil, Riul-Canal (ori invers !) va avea cinci noduri hidrotehnice. Cinci trepte, cinci cascade pînă la Dunăre. Cinci căderi de apă în Cîmpia Română, ce vor avea la extremități două porturi trecute acum doar pe hărțile de lucru, de execuție : portul „București — 30 Decembrie" și portul, noul port Oltenița, exact la îngemănarea riului cu Marele Fluviu. Cinci căderi de apă își vor împărți frățește cei 70 de metri diferență de nivel de la o extremitate la cealaltă a Canalului.

Dar pînă acolo...

Pînă acolo să urmăm drumul pescărușilor. Și al hărților de campanie. Și al bătăliilor care se dau acum în uniforma de campanie a munții, a tot ceea ce naște și renaște sub cerul liber al patriei. Lăsăm în urmă marea din arșița cîmpiei. Și geana de pădure bătrînă, de stejari, unde în fiece dimineață se ridică tricolorul de către brigadierii Șantierului Național al Tineretului. „Stejaru", chiar așa se și cheamă tabăra din codrul multisecular, memoria locului și arhiva de sub va'ră probind poposirea în răscrucea veacurilor a oștilor încercate ale primului făuritor al Marii Unirii — Mihai Viteazul.

Lăsăm în urmă nodul hidrotehnic. Și centrala hidroelectrică ce „iese" din pămînt. (Vor fi 5, capabile să furnizeze într-un an peste 58 kilowați oră. Un cer de stele, sus, „un cer de stele dedesubt"). În lungul Canalului-Arges, (ori al Argeșului-Canal, cum vreți să-i spuneți!) la centralele hidroelectrice de la Mihăilești — Cornetu, Copăceni, Goștinari, Budești, Oltenița — vor fi în operă aici și la nodurile hidrotehnice 23 000 tone echipamente ! — localnicii vor învăța meserii pe care înaintașii lor nu le-au avut și nici măcar nu aveau cum să le viseze : operator de baraj, dispecer, muncitor în echipa de intervenție etc. Superba arteră de apă nu-i doar, de pe acum, o simplă și insolită prezență în Cîmpia Română. Ea aduce cu sine, prin suma acumulărilor din lungul ei — acumulări — estimate la un volum de apă de circa 1,5 miliarde metri cubi — o altă dimensiune ecologică. Mai exact, o armonie ecologică gîndită și creată de om, cu un efort uriaș. Într-o lume care pierde în fiecare an, prin deșertificare mai ales, în jur de 15—20 milioane de hectare teren fertil, România, prin acțiunile sale se afirmă drept unul din cei mai fervenți apărători ai sănătății Terrei, marile zidiri în geografia patriei, din ultimele decenii, proiectele cutezătoare cuprinse în documentele programatice pentru cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român ridicînd la rang de politică de stat buna gospodărire și conservare a pămîntului.

Canalul București — Dunăre se aliniază și el acestei generoase gîndiri despre glia patriei. Uriașele sale acumulări de apă vor oferi posibilitatea practică irigării a peste 100 000 de hectare. Hectare cu grîu, porumb, orz, floarea soarelui. Cu legume și pomi fructiferi. Asprimea arșitelor va da piept cu ploile comandate de om, de la robinet. Dramaticele invocări ale ploilor „de sus", cortegiile nu mai puțin dramatice ale caloienilor, paparudelor, sfîntelor scoase pe ogoarele pustiite de secetă, vor fi definitiv îngropate în amintire. Oameni vrednici, cutezători **construiesc** acum, în lungul acestei opere care a intrat în linia dreaptă a finișului, premisele sigure ale marilor și constantelor recolte de mîine.

Dar să ne reîntoarcem pe cursul și destinul nou al Canalului-Riu ori Riului-Canal, la ideea de armonie ecologică, de echilibru „natural" durat de om. Prin rostul său, Argeșul va asigura apă potabilă pentru 4,5 milioane de locuitori aflați în cîmpul lui de forță. În același timp el va facilita — prin ample lucrări de desecare și combaterea excesului de umiditate

Ilie Tănăsache

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de mircea micu

Cîntec

Fă-mă doamne, pui de cuc
Și ascunde-mă în nuc
Printre foi de ceară veche
Tremurîndu-mi la ureche.
Fă-mă doamne, pui de cucă
Și închide-mă-ntr-o nucă
Să-i simt miezul dulce-amar
Stins pe buza mea de jar.
Și mă fă privighetoare
Și mă-nchide într-o floare
Să nu pot ieși din ea
Cît o fi viața mea.
Și cînd mi-i face pămînt,
Să-mi aduci lîngă mormînt
Cerbi cu ramură domnească
Roua de pe ochi să-mi pască.

Viziune

Raza ochiului meu fuge
Spre imperiul nimănui
Unde mama stă-n grădină
Pe un scaun sub gutui.
Fluturi gingași îi acopăr
Părul, fața, sînul rece.
Peste casa-ncremenită
Ziua iute se petrece.
Un pisoi cu ochii galbeni
Toarce tandru la picioare,
Undeva în hornul negru
Bate o ciocănitoare.
Explodează luna plină,
Roua a-nceput să cadă.
Mama doarme în grădină
Ca un înger de zăpadă.

Alter ego

Un ins ciudat mi se așează
Noapte de noapte lîngă pat.
Tace, nu scoate nici o vorbă
Doar mă privește încruntat.
Cînd vine, aerul odăii
Împresurată de beton,
Se limpezește deodată
Și se încarcă cu ozon.
El are ochii verzi și triști,
Obraz tăiat de-o cută-amară
Și seamănă, dacă mă uit
Cu mine cel de-odinioară.
Stă-n întunericul adînc
Privindu-mă cu luare-aminte
Și-și stringe buzele secret
Pecetluite de cuvinte.
Dispare-n zori fără cuvînt
Și-mi lasă ușa larg deschisă
Și mă așteaptă să-l urmez
Spre-o depărtare indecisă.

Imperiul pierdut

Octombrie — nevindecată rană —
Mă caută acolo unde nu-s,
Cu spini să-mpodobească și cu frunze
Singurătatea prunculuí indus.
Departe, peste inima-mi de piatră,
Departe, peste sîngele-mi străin,
Trece o Doamnă singură prin curtea
Poetului cu nume bizantin.
Deschide uși, știute chei încearcă
În lacăte crestate de plictis :
— Bătrînă Doamnă, nu vă pierdeți vremea,
Castelul e pustiu și e închis...
Mult răbdătoarea stă încremenită,
Ca un cuțit de os ne-nduplecat
Și e tîrziu și nu-i deschide nimeni
Și apa din fîntînă a secat.
Departe, peste vama depărtării,
Unde n-am fost mai bine de un veac,
Mă caută o Doamnă fără nume
Și e tîrziu și nu știu ce să fac...

Atît

O casă cît o nucă
La umbra unui deal,
O pajiște duioasă
Păscută de un cal,
Un plop crescut în ceruri
În care stele ard,
O casă cu grădină
Și fără nici un gard.
Un geam tăiat spre lume,
Un cîine bleg și trist,
Atît îți cer viață
Cît încă mai exist.
Și cînd și cînd în noaptea
Tiranică și grea
Să pot dormi cu fruntea
Proptită pe o stea.
O casă cît o nucă
Sub șoldul unui deal
Și-o pajiște de taină
Oriunde în Ardeal.

Înstrăinare

Un dor stingher pe țărmul dimpotrivă
M-a răstignit în lene. Nu mai sînt
Decît o mare respirînd lascivă
Părelnicele risipiri de vînt.
Mi-e pieptul greu de-o ardere masivă
Și am în ochi melancolii de sfînt.
Mi-e dor de cer și iarăși de pămînt
Cu-o-ndurerată zbatere nocivă.
Cît timp voi sta tînjind în nemișcare
Ca melcul somnolind în casa lui
De transparențe și vuiri lunare ?
Aștept un glas, un semn al nu știu cui,
Aripa ta de foc, înstrăinare
Ce m-ai zvîrlit pe-un țărm al nimănui.

Vîntul — vînt

Nimic nu scapă încleștării !
Statuile se scurg în vînt,
Cum vînt se face spuma mării
Și risipirea care sînt.
Optînd mereu pentru virtute
Mă sting pe-o creangă de stejar,
Privighetoarea-n senectute
Rivnind un tril imaginar.
Adă-ți aminte : vîntul-vînt
Ne spulberă și ne adună,
Ne urcă sufletele-n lună
Și oasele ce încă sună
Cu nostalgia de pămînt.
Adă-ți aminte : vîntul-vînt...

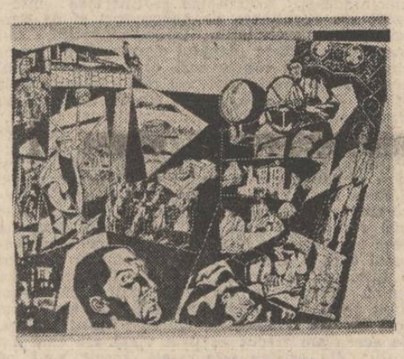

Mariana Popa : „Dimineață"

maria alboiu

* * *

Dulce mi-e inima ca roșia,
dulce mi-e inima ca roșia.
Să ne mirăm acum de ce
taurul vrea să rupă cîrpa verde și nu pe cea roșie.
Eu știu : poartă pe coarne o floare verde.

* * *

Iau în mînă un cîine de porțelan,
are ochii mari, albastru închis, de porțelan,
este pătat cu puncte maronii și vișinii de porțelan,
de-a lungul obrajilor alunecă lacrimi de porțelan.
Îl iau cu mîini de om, să fie cald,
urechile să se ciulească în sus ca două strigăte
dar ochii au o tristețe de porțelan
iar botul e plin de lătrături de porțelan.

Struguri în decembrie

Au stat pe cîmp, sub zăpadă
și sufletele lor s-au strecurat afară prin crăpături
de gheață.
Troznind acum în dinți ei sînt ființe reci.
O vie-ntreagă e în noi în decembrie.

Pastelul soarelui

Priveam fascinată la soarele roșu.
El era departe, un străin.
Noi eram învăluiți în ceață, în toamnă, în frig.
El era o trăire intensă, ciudată.

plastică

Parabola dăinuirii

● Selecția prezentată în ultima lui personală ni-l dezvăluie pe Victor Ciobanu mai limpede și mai elocvent în exprimare, stăpînindu-și cu ușurință meșteșugul, matur în susținerea crezului său estetic și cu un respect suveran față de instrumentele artei căreia i s-a dedicat.

Firește, cerebralitatea pronunțată a demersului său creator (grafica însăși fiind un domeniu mai aproape de speculația spirituală) nu-i accesibilă oricărui tip de privitor. Victor Ciobanu este mai mult adeptul monologului interior. Lumea lui, dincolo de sugestiile figurative, este o lume a ideilor limită, a sentințelor capitale care decid traiectoriile existenței materiei vii în univers. De aceea, lucrările lui au mai mult aerul unor eseuri morale și filosofice emise în cod grafic, redactate într-o accepție foarte modernă și sintetică. Nu-i, cu alte cuvinte, ceea ce am numi o grafică de succes la public. Victor Ciobanu nu îngăduie interlocutori grăbiți sau superficiali. El își construiește cu migală un teritoriu foarte precis delimitat, cum o spune el însuși adesea, „la hotarul dintre lumi" ; adică acolo unde conflictele sînt permanente și incisive și unde ochiul refuză să zăboovească mai mult de o clipită. Greu de spus cît din ceea ce reprezintă artistul pe suprafața de hîrtie este **realitate** și cît **închipuire.** Ceea ce rezultă, însă, compozițiile sale grafice, în tușe aspre, grave ori în radiante cromatice rafinat armonizate, sînt întru-totul credibile. Pentru că adevărul pe care îl slujesc este infailibil și lui îi subordonează artistul întreaga arhitectură a imageriilor și simbolurilor sale, caracterizate, înainte de toate, de o materialitate evidentă. Acolo, în acea alveolă în care se reflectă, ca într-o fabuloasă oglindă, însăși imaginea lumii ce sîntem, cei puternici și cei slabi se găsesc într-o dramatică încleștare vitalistă. Nu arareori Ciobanu sugerează tragismul acestei dinamici a existenței printr-o apelare obstinată la tonuri cromatice grave și prin dezvoltarea unor repere figurative respingătoare și ostile. Dar, tot el ne lasă să înțelegem că distrugerea indivizilor nu amenință existența lumii și că întotdeauna învinge viața. Principiu moral care guvernează întreaga creație artistică a lui Victor Ciobanu.

În ultima perioadă, viziunile plastice ne apar mai clare, mult simplificate, concentrate pe simbol și pe subtila metamorfozare și integrare a materiei (tușuri, cărbune, tempere etc.) în ansamblul compoziției. Probleme de ordin tehnic, de compoziție și de deslușire a unor căi neumblate în explorarea universului grafic sînt, pentru Victor Ciobanu, tot atîtea prilejuri de jubilație artistică. Întreaga serie de lucrări redactate în tușuri colorate, de o mare densitate și expresivitate, ilustrează convingător preocupările mai recente ale artistului, tendința de luminare a paletei sale cromatice, de limpezire a sugestiilor grafice prin adîncirea perspectivei și prin alertețea cu care „joacă" în suprafața hîrtiei simbolurile și accentele viziunii sale plastice.

Victor Ciobanu este un artizan al ideilor convertite plastic într-un insolit univers de forme și întîmplări, în care palpită frenetic viața, chiar dacă în cuprinsul ei se afirmă, cu egală intensitate a trăirii și năzuirii, și efemerul, și eternitatea.

Corneliu Antim

muzică

Festival

● Cu 15 ani în urmă, Teatrul Liric din Constanța inaugura prima ediție a Lunii muzicii de operă și balet, manifestare ce avea să devină un tradițional festival al artei lirice și coregrafice, rămas, în această formulă, singular în viața muzicală a țării. Cu fiecare nouă ediție, festivalul s-a conturat, și-a concretizat și fundamentat anume trăsături definitorii, prezentîndu-se acum, la ediția jubiliară, la un nivel superior, competitiv chiar pe plan internațional. Afirmația este susținută de prezența în festival a numeroși invitați din țară și de peste hotare, de programarea unor concerte de factură inedită, dar mai ales, de calitatea excepțională a spectacolelor prezentate de Teatrul Liric în colaborare cu interpreții oaspeți, fiecare seară propunînd acel „altceva" menit să suscite interesul publicului și specialiștilor deopotrivă.

De la concertul de deschidere în care, alături de „Poemă de august" de Doru Popovici a fost programată celebra „Carmina burana" de Carl Orff, la concertul extraordinar (cu adevărat extraordinar !) de arii din opere ce a marcat cu strălucire momentul final al festivalului, înmănunchiind parte din cele mai frumoase voci din țară, spectacolele s-au derulat mereu mai atractive, mai pline de interes, o ierarhizare valorică dovedindu-se dificilă — „cel mai" — „cea mai" — putînd fi atribuite oricărei seri de operă sau de balet.

„Boema" a avut ca protagoniști doi oaspeți — Sanda Șandru de la Opera Română și tenorul bulgar Tsvetan Michailov, alături de Florența Marinescu, care a debutat în Musetta — voci

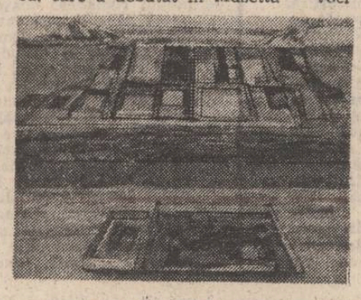

Ion Șinca : „Ecluză"

de o impresionantă frumusețe susținute de o interpretare pe măsură. Cele două seri de balet, în coregrafia lui Ion Tugearu, au relevat grația și expresivitatea solistilor, momentele tensionate alternînd cu diafane secvențe lirice. Spectacolele prezentate de colectivul Teatrului Academic de operă și balet din Odessa — operele „Iolantha" de Ceaikovski și „Căsătoria secretă" de Cimarosa, precum și un concert din opere au fost bine primite de public. Dedicat centenarului Eminescu, spectacolul de poezie și muzică a contopit în pagini de mare sensibilitate, interpretate de artiști de marcă, creații ale poetului nostru național. O răscolitoare „Traviata" a realizat Liliana Dumitrache de la Teatrul Muzical Brașov. Concertul spectacol de arii din opere românești, interpretat de cei mai tineri reprezentanți ai școlii noastre de cînt, în regia lui Cristian Mihăilescu — premieră absolută în această formă conceptuală, a atras în mod deosebit atenția publicului spectator ca și debutul sopranei Veronica Diaconu în „Madame Butterfly" la pupitrul dirijoral al spectacolului aflîndu-se tînărul Antonio Pirolli din Italia. Cu „Bărbierul din Sevilla", colectivul Teatrului Muzical Brașov a repurtat un notabil succes, reconfirmînd calitatea și originalitatea montării, dar și a interpretării datorate Feliciei Filip, care a apărut alături de Ciprian Șerbănuț, Sorin Murgu ș.a. Iată doar cîteva repere din această ghirlandă de bijuterii muzicale oferite în cadrul Lunii muzicale de operă și balet pe scena Teatrului Liric din Constanța.

Anca Florea

ion lăncrănjan

4 POVESTIRI

CEA MAI FRUMOASĂ

Era, într-adevăr, superbă. Era așa de frumoasă încît epitetele — orice epitet — ar fi scoborît-o cumva de pe culmea pe care stătea. Chiar și atunci cînd umbla se părea că stă pe o culme și că e mai înaltă decît altele — și decît alții, —, cu toate că nu era. Iar atunci cînd intra undeva, într-un chioșc sau într-un magazin — oriunde — se simțea imediat, se făcea mai cald, parcă, era mai multă lumină, era mai bine. Nu hipnotiza lumea — nici vorbă — nu era bîntuită de exaltări și de isterii, era, dimpotrivă, potolită și reținută și poate că melancolia ei necontrafăcută o ajuta să fie fascinantă, de-a dreptul, cum nici nu cred că dorea, cu orice preț, să fie. Se sfia de multe ori de propria-i frumusețe, zăpăcindu-se, nedîndu-și seama că zăpăceala aceasta a ei sporea haloul care o însoțea în permanență. Alteori, te privea drept în ochi, întrebătoare mai mult decît minioasă, parcă ar fi vrut să te întrebe : „De ce mă privești așa, crezi că nu am dreptul să trăiesc pe lume ? !"...

Profesorul Goia spunea că nu era așa la șaisprezece și la șaptesprezece ani, în perioada cînd altele, cele mai multe, ating „cota cea mai înaltă a strălucirii". Era sau părea cam deșirată pe vremea aceea, claviculele îi ieșeau prea tare în evidență, cînd era îmbrăcată în haine ușoare, de vară, mîinile îi erau cam lungi și cam țepene, gura cam mare și numai cînd zîmbea sau rîdea „amintea" de cea care urma să fie, anticipa, mai bine zis, felul ei de a fi de mai tîrziu. În rest, era „o paparudă oarecare, nu tulbura pe nimeni, în orice caz !...". Pentru ca după aceea, după ce s-a îndrăgostit de Sebastian Mihalaș, să se schimbe deodată, căpătînd altă alură, amintind abia de cea care fusese pe la șaisprezece și pe la șaptesprezece ani, umblînd și mișcîndu-se altfel, cu mai multă siguranță — și cu mîndrie, parcă —, zîmbetul îi era mai bun și mai luminos, iar ochii — „minunații săi ochi", cum zicea profesorul — căpătaseră noi străluciri și noi profunzimi, negrul lor intens nu se diluase deloc, era mai diamantin însă, era mai viu și mai focos, fără a avea însă nimic vulgar și urît în scăpărările pe care le cunoștea. În toată făptura ei se instalase, firesc, o armonie rar întîlnită. Se și împlinise puțin, „nu mai era deșirată și slăbătucă" — vorbele sînt ale profesorului —, determinant era însă „izvorul interior", hotărîtoare fusese și era dezghiocarea luminii pe care o avusese și o avea ea în suflet. Fapt e că era altfel și că înainte vreme hainele stăteau pe ea „cum stau pe gard" și că acum îi venea bine orice îmbrăca — „era în stare, mișeauca, să înnobileze orice zdreanță !...". Așa era, într-adevăr, dacă îmbrăca o rochie simplă de stambă, stamba părea altfel, nu devenea mătasă, părea altfel însă ; iar dacă îmbrăca o rochie de mătasă, părea prințesă, nu că părea, era cu adevărat prințesă luminînd strada pe unde trecea, bucurîndu-i pe cei ce iubesc frumusețea, tulburîndu-i puternic de tot pe cei ce se gîndesc, cînd văd o femeie, numai la „anumite lucruri" ; iarna, cînd purta un cojoc trei-sferturi, ceva mai lung însă, tivit cu blană pe la poale și mîneci, ziceai că-i „crăiasa zăpezii", cînd se uita la tine de sub streașina capișonului ; dacă își lăsa părul slobod, să își fluture în vînt, ziceai că e o amazoană — „cu toate că nu a fost prea viguroasă niciodată" ; dacă își învîrtejea părul într-un coc, pe creștetul capului, ziceai că a ieșit dintr-o amforă și că a păstrat din amforă „numai duhul frumuseții, lăsînd lutul să se sfarme între valuri !...".

„...Din cîte înțeleg, mi-a spus bătrînul Goia într-un timp, i-ai purtat și dumneata simbetele, nici nu mă așteptam ! ?...".

„În nici un caz, am răspuns eu, am admirat-o mult, poate că am și iubit-o, între admirația de felul acesta și a purta simbetele existînd, cred eu, o mare diferență !...".

„Așa e, te rog să mă ierți !... În ce mă privește însă, trebuie să-ți spun că am fost îndrăgostit așa de tare de ea că-mi era rușine de mine însumi !... Eram om în toată firea, aveam o casă de copii, aveam și am o soție bună, pe care am luat-o din dragoste, dar parcă mai țineam eu seama de toate lucrurile acestea, nu țineam !... Te-ai prostit la bătrînețe, ziceam eu cîteodată, ți-ai pierdut mințile, pentru ca după aceea tot eu să îngîn frînturi din cîntecele pe care le cîntasem în tinerețe — **Cînd o văd îngălbenesc / și cînd vin alții de-o petesc / Vin popi de mă dezleagă !...** —, parcă aș fi avut șaisprezece ani, parcă aș fi dat, într-adevăr, în mintea copiilor ! ?...".

Bărbatul ei lucrase un timp într-un orășel din marginea regiunii. Reușise pe urmă, cum-necum, să se transfere în orașul de reședință al regiunii, aducînd-o și pe ea aicea (ea era farmacistă), devenind în scurt timp cunoscuți de întregul oraș, mai ales că ei se plimbau mult, mînă în mînă sau ținîndu-se pe după umeri, dîndu-și sau nedîndu-și seama cît de mult și de tare se potriveau, nesfiindu-se totuși să-și etaleze bucuria și fericirea care stăteau între ei și în jurul lor. Etalat nici nu e bine zis, cum ai spune tu, fiindcă nu era nimic vulgar în felul lor de a fi — în felul cum umblau, în felul cum povesteau, în felul cum tăceau sau rîdeau. Toate se petreceau, dimpotrivă, în chipul cel mai firesc și fără nici o dorință de a impresiona, așa de tare erau ei absorbiți de mărunta și scînteietoarea lor fericire, rară, în ori și ce caz, cum ar fi spus bătrînul Goia, cum chiar mi-a spus într-un rînd — „deoarece perechile care se potrivesc cu adevărat, cu adevărat și în toate celea, sînt rare de tot, Dumnezeu sfîntul știe de ce ! ?...".

Nu le-a fost a bine însă, dar nu pentru că iubirea — orice iubire — trebuie să sfîrșească „în tragic", cum susține undeva americanul acela febril — Hemingway —, care îți plăcea ție așa de mult în tinerețe (pe care nu-l mai frecventezi acum, învîrtindu-te și tot învîrtindu-te în jurul văpăii dostoievskiene, înturnîndu-te și tot înturnîndu-te la „homericul Tolstoi", treaba ta nu mă amestec !) ; nici pentru că ei doi ar fi sfidat lumea și viața cu „marea și nestăvilita lor iubire", cum zicea profesorul Goia ; nici pentru că epoca noastră — „viața noastră nouă" — ar fi adversara neîmpăcată a bucuriei și a fericirii, cum ziceau unii, cum mai zic și acum...

Așa s-a întîmplat — „pur și simplu !...".

La nici doi ani de la venirea lui aicea, Mihalaș a fost acuzat de tăinuire și de conlucrare cu „bandele contrarevoluționare din munți", cărora, se spunea, le procurase medicamente, acordîndu-i adăpost și îngrijire, în afară de asta, „unuia dintre bandiți", lăsîndu-l slobod pe urmă — „fără a informa organele competente !..." Mihalaș nu a negat nimic, nevrînd totuși să recunoască, nici în timpul anchetei, nici în instanță, că a încălcat legea, susținînd, din contră, că pentru un medic „omul rămîne om, indiferent de convingerile lui politice !...". Nu avea nimeni timp, mai ales atunci, de explicitări și de umanisme, condamnarea lui fiind fixată dinainte de a fi judecat, justiția de pe vremea aceea avînd „un pronunțat caracter de clasă". Nu voi discuta îndreptățirile acestei etichetări, sau lipsa oricărei îndreptățiri, nu voi intra în amănunte creînd etaje întregi de paranteze, cum faceți voi condeierii (îndeosebi atunci cînd nu aveți nimic de comunicat lumii), voi spune doar că arestarea și condamnarea lui la zece ani de temniță grea i-a impresionat profund pe cei care îi fuseseră apropiați, ba chiar și orașul fusese impresionat, cu toate că evenimentele de felul acesta, dispariția unuia sau a altuia, arestările și deportările nu erau chiar așa de rare în anii aceia, **drumul cîinelui** trecînd prin sufletele tuturor oamenilor, ca o brazdă de scrum. Dintre toți însă, fie neamuri, fie simpatizanți, cea mai lovită fusese și era tînăra soție a lui Mihalaș. Zile în șir a dat tîrcoale tribunalului și închisorii, sperînd că îi va vedea fața între zăbrelele unei ferestre, neștiind — „sărmana !" — că Mihalaș era purtat numai prin beciuri, fiind tratat mai rău și mai dur decît delincvenții de drept comun (fiindcă și aceasta a fost o caracteristică a anilor acelora : cei ce greșiseră din punct de vedere politic, indiferent cît, indiferent cum, erau socotiți mai periculoși decît cei mai odioși criminali). Iar după aceea, după ce a fost aruncat el în „infernul închisorilor" — „din care poate că va ieși, din care poate că nu se va înturna niciodată !" —, femeia, tînăra și îndoliata femeie, a început să umble singură prin oraș și prin împrejurimi, bătînd străzile, și potecile pe care le bătuse împreună cu el, nelăsîndu-se însoțită de nimeni, niciodată. Plîngea, uneori, cel mai adesea plîngea, fără hohote însă. Plîngea cum plîng ploile cîteodată, cînd le vezi cum atîrnă de poalele zdrențuite ale norilor, plîngea de parcă ar fi dorit să se prefacă într-un rîu de lacrimi, plîngea de parcă ar fi dorit să-și piardă vederea ochilor, ba chiar și ochii. Plînsetul acesta al ei, sincer și necontrafăcut, cum îi fusese și îi era iubirea, îi impresionase și îi impresiona pe toți. Drept pentru care s-a intervenit, „organele competente" punîndu-i în vedere să înceteze „imediat cu agitația aceea perfidă" și să nu mai îmbrace „haine de doliu", deoarece soțul ei — „banditul acela zîmbăreț și obraznic" — nu fusese executat — „e înlăuntru, e la adăpost, cum se zice, n-ai decît să-l aștepți, dacă îl iubești așa de tare, te privește !"

N-a mai văzut-o nimeni un timp, după ce a fost luată la rost pentru că își plîngea iubitul. Unii spuneau că a fost arestată și a fost dusă — „fără judecată, fără nimic !..." Nu era adevărat, se făceau, atunci, și asemenea arestări, pe ea însă nu au luat-o. Nu mai ieșea, atîta tot, nu se mai preumbla așa de mult. Și nici nu mai lăcrima pe străzi. Nu mai lăcrima pe nicăieri și nici nu mai vorbea cu nimeni. Se zidise în tăcere de bună voie, umblînd singură cel mai adesea (rareori o însoțea cîte-o mătușă), uitîndu-se în pămînt, parcă ar fi fost vinovată cu ceva față de lume, părînd mai înaltă cînd ridica ochii din pămînt, cînd se uita de sus la ceilalți, dar nu pentru că i-ar fi disprețuit — nu pot să cred așa ceva ! —, ci pentru că ea căuta în zare silueta de fum a omului iubit, neștiind dacă el mai trăiește, neputînd să-și imagineze ce făcea el într-o clipă sau în alta — „subteranele staliniene" fiindu-ne necunoscute tuturor celor ce umblam pe deasupra, în semilibertate ! —, așteptîndu-l totuși, neîngăduind nimănui să-i dea tîrcoale, respingînd orice avans de felul acesta ; într-o zi l-a pălmuit pe un individ pentru că vroise „s-o agațe" pe stradă ; altădată l-a scos afară din farmacia la care lucra pe un „domn bine" care îi propusese să petreacă împreună „o seară plăcută, numai una, distinsă doamnă" ; cînd au vrut mătușile ei, fiindcă avea o groază de mătuși, s-o mărite cu un oarecare, le-a spus că nu poate și nu vrea să se mărite — „eu am bărbat, îl am pe Sebastian, îl aștept pînă cînd își ispășește pedeapsa, pînă cînd vine îl aștept !..."

Zece ani a trăit astfel, zece ani și mai bine, măcinîndu-și frumusețea și tinerețea într-o așteptare stîrnitoare de nedumeriri și de dezaprobări, colectivitățile umane neputînd să-i însoțească pînă la „capătul drumului" pe cei ce sînt mult prea consecvenți, atitudinile de felul acesta fiind considerate, cel mai adesea, simple sfidări — „adică ce, noi nu sîntem devotați, nu sîntem statornici, sîntem, dar nici chiar așa !?..."

Iar după aceea, la mai puțin de o jumătate de an după ce s-a înapoiat Sebastian de la închisoare, scăzut și cam hîrșit, cu părul rărit și fără nici un dinte în gură — s-a stins, a murit. Slăbise mult înainte de asta, se uscase pe picioare, scorogindu-se așa de tare că era greu s-o mai recunoști ; doar ochii păstraseră ceva din ceea ce fusese ea pînă nu demult, ochii și zîmbetul care îi flutura pe buze chiar și după ce o puseseră în sicriu, parcă ar fi vrut să ne spună tuturor, ba chiar și lumii : „Eu v-am iubit pe toți, nu numai pe **EL**, eu nici n-am fost făptură omenească, am fost însăși iubirea, de aceea am trecut eu prin viață așa cum am trecut, din pricina asta m-ați omorît **voi** pe mine, pentru că nu vă plac zborurile mult prea înalte !..."

În orice caz, mie așa mi s-a întipărit în minte : ca o stea care se prăbușește în hăuri, înfiorîndu-le. Poate că am idealizat-o, iubind-o eu însumi — „iubind în taină am păstrat tăcere !..." —, n-aș crede. Cred, dimpotrivă, că ea a fost cu mult mai presus decît modesta și palida mea evocare.

NEPIERITOAREA CLIPĂ

Omul nu devine altfel la comandă, fiindcă i se spune că trebuie neapărat să fie altcum : mai bun și mai drept, mai mîndru și mai cutezător. Spusul nu e de prisos, așa cum nici crearea unui cadru corespunzător nu e de prisos, numai ele nu pot elucida însă mutațiile psihologice de profunzime. Fiecare om evoluează altfel, în funcție de temperament, în funcție de împrejurări. Fiecare om cunoaște, dacă e vrednic de acest nume, o clipă anume — măcar una ! — în care devine conștient de sine însuși, își dă seama că e persoană de sine stătătoare și că gîndește cu propria lui minte și voiește cu propria lui voință, nimeni nemaifiind stăpîn peste el, sentimentul acesta fiind însoțit în chip firesc de aruncarea deoparte a tuturor **modelelor** — oricît ar fi ele de pozitive —, de o adevărată și profundă eliberare. Eu însumi am cunoscut asemenea clipă, am avut, adică, senzația, cînd nici nu mă așteptam, că sînt o persoană de sine stătătoare și că am propriul meu „ax de simetrie", cum numeam noi „inima lucrurilor" cînd făceam desen tehnic (bun a fost desenul acesta, mi-a ordonat scrisul și felul de a gîndi pentru toată viața), cînd eram tineri și încrezători în toate celea (nu eram tineri, eram nemuritori, așa ne comportam, de parcă ar fi urmat să trăim „o mie de ani pe suprafața pămîntului", cel puțin, tinerețea nefiind o vîrstă, cum spune Sadoveanu al tău pe undeva, fiind veșnicia însăși). N-aș putea să fixez cu exactitate în timp amintita clipă, n-aș lega-o de unul sau altul din momentele mai importante ale vieții mele, cu toate că a existat și există o asemenea legătură. Esența problemei nu rezidă în fixarea în timp a dezghiocării acesteia fantastice, nici în descrierea și analizarea cadrului social și politic care a favorizat-o, esența problemei rezidă în faptul că o asemenea clipă devine pe urmă un punct permanent de raportare spre care te întorci ori de cîte ori nu ești cum ar fi trebuit să fii : ori de cîte ori ești încîlcit și nesigur de tine ; ori de cîte ori îți trădezi convingerile din comoditate sau pentru că ai obosit ; ori de cîte ori te închini în fața sceleraților, lăudîndu-i, în loc să-i pui la zid, ori de cîte ori te gîndești numai la tine și la ai tăi, fiind egoist, fiind cum nu ți-e felul. Asta și bucuria pe care o cunoști cînd ai o asemenea „revelație esențială", bucuria aceasta neputînd fi asemuită decît cu bucuria, enormă !, pe care o trăiește copilul cînd rostește, clar, primele cuvinte, dîndu-și seama el însuși ce a zis ; sau cînd face primii pași, cînd merge de zici că e în stare să ocolească pămîntul. Copilul mai și cade însă, dar și omul poate să cadă și să decadă, mai ales dacă uită de clipa dătătoare de puteri a dezghiocărilor, a afirmării deschise și neorgolioase a propriului eu, cei ce nu au cunoscut asemenea clipe neavînd acces la libertate, libertatea fiind, în primul rînd, o problemă interioară și-abia după aceea, în al doilea rînd sau în al cincilea rînd, o problemă exterioară...

VERSANTUL CELĂLALT

Nenorocirea lui, marea și ireversibila lui nenorocire se trage dintr-o nedreptate gravă. Asta nu-l absolvă de răspundere, nu scuză nici una din alunecările în care s-a lăsat tîrît, vîrtejurile care l-au luat și l-au asvîrlit pe tărîmul delațiunii și al denigrării. Asta, cauza inițială, explică un început, e capătul unui drum sinuos și colburos, strîmt și mlăștinos pe alocuri, cum e și omul care l-a străbătut și îl străbate, ale cărui înclinații, ale cărui apucături s-au vădit a fi, în cele din urmă, joase și josnice, el însuși dovedindu-se a fi un simplu netrebnic, un simplu și cam odios mercenar ideologic, o păpușă de cîrpă în mîinile unor interese adverse.

Era foarte tînăr cînd a fost aruncat în vîrtejul nedreptății de care vorbeam, iar cei care l-au aruncat în acest vîrtej erau niște nemernici, erau cioclii socialismului, nu ziditorii lui, erau niște profitori, erau copiii unor escrescențe sociale și politice, neavînd nimic cu esența reală a lucrurilor. Dar iată că acum el însuși, el, care a fost urgisit, e mai nemernic decît nemernicii care l-au nedreptățit, e penibil de multe ori, iar alteori e grețos de-a dreptul, nefiind capabil, cel mai adesea, să se ridice la înălțimea unui gînd, a unei observații sociale mai adînci. Ceea ce înseamnă că dreptatea, dreptatea pe care o are un om la un moment dat, poate deveni altceva, în alte împrejurări, se poate schimba în reversul ei, îl poate tîrî pe cel ce se agață cu disperare de ea în cele mai ciudate hăuri, îl poate cununa pentru totdeauna cu dușmănia și cu ura, obligîndu-l să fie din ce în ce mai înverșunat, cerîndu-i din ce în ce mai mult, pe măsură ce se lasă el dus de orgolii și de satisfacții, preschimbîndu-l, cum ziceam, într-un simplu mercenar ideologic, căruia i se lasă, în aparență, libertatea de a spune ce vrea el, căruia i se cere clar în cele din urmă ce anume să spună, din ce parte, și cum, să atace problemele.

Așa a început alunecarea lui, așa a început decăderea, așa s-a vădit adevărata lui fire, de ins mărunt și meschin (pe cît de mărunt și de meschin, pe atît de orgolios), de om fără rădăcini și fără cinste (scriitor fără talent și fără operă, celebritate făcută din cioburile unor conjuncturi defuncte, personalitate fără nici un suport — nu tu suport moral, nu tu suport social, nu tu rădăcină, nu tu casă și țară —, o paiață căreia i se pare că a cucerit Europa, urmînd probabil să îngenuncheze în cîțiva ani întreaga lume.

La început s-a agățat, cu disperare de suferința prin care trecuse, preschimbînd-o într-un fel de armură, nemaivăzînd nimic din cauza ei, uitînd că în lume, chiar și în lumea de azi, există eroi fără voie și că suferința, singură, nu sfințește pe nimeni, oamenii mărunți și nemernicii, deopotrivă, rămînînd ceea ce sînt chiar și după ce trec prin purgatoriile ei cumplite. E adevărat că nu prea avea el timp de reflecții pe atunci, așa era de prins cu fructificarea, la maximum, a eroismului care căzuse deodată peste el, ca o pleașcă. Se gîndea uneori la Dostoievski, la marile lui tragedii, la suferința prin care trecuse acest rus neliniștit, sperînd, fiind sigur, de fapt, că și el va preschimba „plumbul suferinței" în „aur artistic".

Iar după aceea, fiindcă nu a reușit, a îmbrățișat varianta răzbunării — răzbunare față de toți și de toate —, avînd senzația că se regăsise pe sine însuși, trăind un timp la cea mai înaltă tensiune, militînd cu fervoare pentru destabilizare, plecînd în străinătate și înturnîndu-se de acolo, pentru ca, pînă la urmă, după ce s-a stabilit definitiv în Occident, să se domolească, nu-mi dau seama de ce : pentru că i s-a terminat benzina sau pentru că patronii lui au găsit alți mercenari, mai viguroși și ceva mai proaspeți ?!...

Aceasta e părerea mea despre P.G.K. căruia îi spui tu Mefisto (n-am înțeles de ce, fiindcă omul n-are nimic mefistofelic în el), așa îmi explic eu degringolada în care a intrat, în care i-a atras și pe alții, lăsîndu-i de izbeliște pe urmă — „...treaba lor, să se descurce, să lupte mai departe, să fie consecvenți cu ei înșiși !..." —, văzîndu-și de ale lui, realizînd puțină glorie, cît îngăduie afirmările de acest fel, care se aseamănă întru totul cu afirmările de aicea, din anii 1950, cu deosebirea că se bizuie pe alt fel de pîrghii, dar impostura rămîne impostură, indiferent pe ce versant se realizează, pe versantul nostru sau pe versantul celălalt...

LECȚIA VIEȚII

...Asta i s-a întîmplat unui prieten, prieten bun, asfințit nu demult, om de treabă, dar foarte păgubos. Dacă ar fi avut umor, ar fi fost un fel de Stan Pățitul. Știa de glumă, nu era un încuiat, era însă atît de serios încît părea, uneori cel puțin, încremenit într-o sigură și definitivă atitudine, cu toate că nu era așa. Era, în orice caz, un dăruit, era generos pînă la uitare de sine, considerînd „că numai așa vom putea progresa, dacă ne vom lăsa pe noi înșine pe planul al doilea, numai așa vom judeca drept, dacă nu ne vom gîndi, în clipa cînd vom formula o apreciere, la interesele proprii !..." Generozitatea aceasta a lui, convingerea că „nu poți fi comunist adevărat decît dacă ești bun și omenos, cu adevărat, nu numai în declarații", l-au aruncat în foarte multe vîrtejuri, cel mai semnificativ dintre toate fiind cel despre care vreau să-ți vorbesc. Dar uite că nu știu cum să încep !? Cel mai bine ar fi să încep cu sfîrșitul — **cu actul doi** —, fiindcă e cel mai tare, e cutremurător, a fost așa, dar nu prin dramatismul exterior, ci prin măcinarea interioară pe care a produs-o, care l-ar fi putut surpa pe un altul, l-ar fi „doborît definitiv". Fără „actul întîi" însă, actul al doilea nu are nici un înțeles. E adevărat că prietenul acesta al meu a început cu „actul doi", le-a încurcat așa de tare încît eu, acum, sînt nevoit să le descîlcesc, din „necesități de claritate", să nu mai spui tu că îți arunc în față, cu furca, faptele și întîmplările despre care îți vorbesc, de parcă tu ai avea altă treabă, decît să le sistematizezi, să le dai o turnură cît mai vioaie — și mai modernă, măi frate, să nu mai spună unii și alții că ești neaosist sau neoneaosist...

Actul întîi a avut loc, în orice caz, cînd avea el treizeci și șapte sau treizeci și nouă de ani, cel de-al doilea a avut loc după optsprezece sau douăzeci de ani — „așa le-a organizat viața, așa le-a țesut ea !..."

Atunci, prietenul meu — „responsabilul cu generozitatea", cum îi ziceam eu cîteodată, „incurabilul romantic", cum îi spuneau alții — era secretar la comitetul municipal (la comitetul orășenesc, de fapt, fiindcă atunci nu se vorbea de municipii). Vremea era în schimbare, e cît se poate de clar, cei care ieșeau însă mult prea în față erau loviți peste picioare, erau cosiți fără milă (cum se întîmplă în „Eclipsa" ta, care nu are nimic realist-socialist în ea, așa ceva poate să spună numai un prost sau un nebun). Între aceștia se aflase un activist tînăr, insuficient de copt pentru a înfrunta **vechiul**, destul de curajos, totuși. Omul lucra la ziarul raional în care publicase cîteva foiletoane mai aspre, vizînd „deprinderi vechi și nu prea pozitive", vizînd, de fapt, unele „persoane însemnate", de la regiune și „mai de departe". Din cauza asta se stîrnise furtună în jurul lui, pentru că una din persoanele amintite — „persoană însemnată", cum spuneam — se simțise atinsă de foiletonul în care era descrisă o „petrecere de taină", cum se făceau atunci după fiecare control, cum se fac mi se pare și astăzi. Și pentru că nu a îndrăznit să se apere „la scenă deschisă", a transformat vizarea aceasta în „problemă de principiu", spunînd peste tot, dar mai ales acolo unde trebuia, „că activiștii de partid care muncesc pînă iese sufletul din ei sînt denigrați de te miri cine, chiar în presa noastră, pe banii noștri, cum se zice !...", obținînd, era normal, satisfacția dorită. Foiletoanele tînărului și curajosului ziarist au fost introduse în „colimatorul criticii", împotriva lor ducîndu-se o campanie susținută. S-au scris scrisori — „organizate, dar spontane", cum ai zice tu —, împotriva denigrării s-au ridicat și oameni ai muncii, nu numai activiștii de partid. În unele scrisori se cerea, cu vehemență, sancționarea juridică a cutezătorului — „la închisoare cu el !" cerea o muncitoare dintr-o fabrică ; „să nu mai aibă drept niciodată să scrie și să publice !" cerea un profesor de istorie. Campania aceasta s-a terminat cu o ședință foarte importantă și foarte dificilă, în cadrul căreia urma să se decidă „soarta inculpatului" — „care era pierit, era mai speriat decît un iepure hăituit de cîinii vînătorului, decît un iepure care nu mai are unde fugi !..." Ședința era condusă chiar de către cel ce fusese vizat (se simțise el vizat, fiindcă foiletonul nu-l avusese în vedere), care vroia atitudini cît mai ferme — „hotărîrile pe care le vom lua noi aici urmînd să fie învățare de minte și pentru alții, pentru toți cei care urăsc de moarte socialismul !..."

„...Dumneata ce părere ai despre treaba asta ?" l-a întrebat el pe amintitul meu prieten, contînd pe un răspuns ferm, fiind sigur că se va declanșa astfel „reacția care va duce ședința pe un anumit făgaș".

„Am mai multe !" a răspuns „responsabilul cu generozitatea".

„Spune-le ! l-a îndemnat «înaltul dregător». Deoarece văd că ceilalți șovăie, n-au curajul să se ridice împotriva denigrării, care denigrare, tovarăși, e mult mai periculoasă dacă vine de alături sau chiar dintre noi !..."

„Mai ales atunci !" a spus prietenul meu.

„Cum adică : mai ales atunci ?!..."

„Exact așa cum am zis, cum ați spus și dumneavoastră !..."

„Te eschivezi, va să zică !?..."

„Nu mă eschivez, aș fi vorbit oricum, chiar dacă nu m-ați fi invitat direct !..."

„Da, și ce ai fi spus, mă rog frumos, cum se zice pe-acilea pe la dumneavoastră !?"

„Asta aș fi spus : să nu se mai organizeze asemenea campanii, să nu mai fie muncitorii obligați să semneze scrisori pe care nici nu le-au citit, nu numai că nu le-au scris, să li se spună celor care au scris asemenea scrisori din proprie inițiativă, ca să iasă în evidență, să se uite cu mai multă atenție în oglinda autocriticii, să nu mai transformăm în problemă de stat orice lezare personală, pe cele îndreptățite, îndeosebi, să fim, într-un cuvînt, cum zicem mereu că sîntem !..."

Ceilalți vorbitori au mers pe aceeași linie, de-a dreptul sau pe ocolitele, fiecare cum îi era felul, „involuntarul erou" scăpînd doar cu spaima pe care o trăise, care avea să-l marcheze profund, lezîndu-l, de fapt, pentru toată viața, transformîndu-l într-un „oportunist aproape desăvîrșit" — „nu e cum se crede, îmi spunea fie iertatul meu prieten, că greutățile întăresc și călesc oamenii, îi întăresc și-i călesc pe cei buni și puternici, ajutîndu-i pe ceilalți să-și dezvăluie esența, să se autodefinească !..."

„Actul al doilea" s-a petrecut, cum spuneam, după aproape douăzeci de ani. Situația era complet inversă acum, nu pentru că ar fi potrivit cineva lucrurile astfel, ci pentru că viața le urzise pe toate „de așa manieră încît nu se putea să nu admit că vroise și vroia să-mi dele o lecție usturătoare, dar nu pentru ceea ce am făcut rău, ci pentru ceea ce am făcut bun, viața cunoscînd asemenea perfidii, nefiind întotdeauna de partea binelui, jucîndu-se de multe ori cu ticăloșia, lăsînd-o să zburde în voie, nu-mi dau seama de ce, ca să se întărească și să îndîrjească **forțele binelui** sau ca să nu fie bine în lume niciodată, să demonstreze cuiva, dar cui ?, că lupta contrariilor nu dispare decît atunci cînd dispare ea însăși !?..."

„...Între timp, mi-a spus prietenul acesta al meu cînd mi-a povestit despre întîmplările acelea ciudate, pe cît de ciudate pe atît de reale —, omul pe care îl apărasem eu se maturizase, devenind persoană de sine stătătoare, cel puțin în aparență, fiindcă în realitate era destul de fluctuant, era alunecos, stătea mereu la pîndă, dar nu ca să atace, să se apere, nu știu cum să zic, să vadă pe unde ar putea să fugă, dacă va fi înghesuială, sau cum și pe unde ar putea să iasă mai în față !... Progresase mult din punct de vedere social, escaladase cîteva trepte ierarhice, în felul său însă, pe ocolitele, urmărind îndeaproape desfășurarea evenimentelor, ieșind pe urmă în față exact atunci cînd trebuia să iasă, amintind prin asta de renumitul Dandanache... Unii chiar i-au spus într-un timp, mai în glumă, mai în serios, **tovarășul Dandanache**, cu toate că el nu a avut și nu are nimic comun cu personajul lui Caragiale, nu e, adică, o buturugă pe care o împing apele întîmplării înainte, e, dimpotrivă, un om abil și agil, e inteligent, atîta doar că a trăit și trăiește cu frica în oase, frica aceasta iradiindu-l puternic într-o anumită împrejurare, sau poate că o avea încrustată în el din naștere, era înscrisă în **codul său genetic**, fiindcă așa se zice acum, nu se mai zice destin și predestinare, se zice cod genetic !... Fapt e că omul se lăsase de gazetărie, mai lucrase un timp la ziar, de scris însă nu mai scrisese nici un foileton, sărind, cînd i s-a dat bine, în aparatul de stat, din aparatul de stat a sărit în aparatul de partid, muncind, desigur, muncind și stînd mereu la pîndă, uitîndu-se la toți cu o privire de linx, nu de șacal, de felină, în orice caz, dincolo de privirea aceasta a lui, în spatele ei, de fapt, aflîndu-se, după părerea unora, înspăimîntător de multă cruzime, ceea ce era adevărat, numai în parte însă, fiindcă în realitate el a fost și era stăpînit de frică, frica aceasta preschimbîndu-se oricînd în cruzime, cum s-a întîmplat în împrejurarea cînd s-a plătit el de mine pentru binele pe care i-l făcusem cîndva, pentru care nu-i cerusem nimic, niciodată, gestul meu intrînd în ceea ce se numește a-ți face datoria... Eram la antipozi acum, eu eram în sală și eram judecat (n-are importanță pentru ce, n-are importanță dacă eram sau nu eram vinovat, important e că trebuia să plătească cineva pentru lipsurile destul de mari dintr-un anumit sector de activitate, rolul acesta, de țap ispășitor, revenindu-mi mie), iar el era în față, conducea cu măiestrie ședința, vădind foarte multă fermitate, cerînd cu insistență o exigență sporită și cît mai multă intransigență, uitîndu-se la toți, chiar și la mine, cu aceeași privire străpungătoare, zîmbind în răstimpuri, fulgurant și rece, tăios mai degrabă, decît luminos, cu o cruzime și cu un cinism pe care nu le pot avea decît oamenii care au fost atinși de morbul ferocității, indiferent cum și din ce cauză au ajuns ei în situația respectivă !... Speram, ba chiar eram sigur în cîte-o clipă, că se va îmblînzi cînd îmi va veni mie rîndul și că va avea grijă să nu se petreacă, pe seama mea, o dezlănțuire de patimi, să nu vină unii și alții și să-mi plătească polițe pentru te miri ce, indivizii de acest fel fiind cei mai combativi !... Speranța mea s-a dovedit, bineînțeles, puerilă, ba chiar prostească, asta pentru că omul nostru — omul meu, pe care îl salvasem de la greu cîndva, într-o vreme hotărîtoare pentru el ! —, nu numai că nu a îndemnat la pondere și la obiectivitate, dar a apăsat și mai tare pe pedala combativității, dînd cuvîntul, ca din întîmplare, vorbitorilor de meserie, respectînd un scenariu la care nici nu mă gîndisem, cerînd mereu să se meargă **pînă în pînzele albe**, deoarece numai așa vom scăpa **— odată și pentru totdeauna ! —** de povara incompetenței și de balastul inerției !... Îmi arunca și mie cîte-o privire, după ce se uita ca un vultur peste sală, peste întreaga lume parcă, mă plesnea în treacăt peste ochi cu zîmbetul acela al lui, care părea rupt dintr-un crivăț, așa era de tăios !... Se bucura, văzînd că lucrurile mergeau bine, iar eu mă întrebam de ce ?, fiindcă nu-i stătusem niciodată în drum, nu-i stăteam nici atunci, nu-l supărasem niciodată, nici direct, nici indirect... Poate tocmai asta e cauza, că nu l-ai supărat în nici un fel și că i-ai făcut cîndva un bine !?... Binele, adăugam eu, are alte înțelesuri astăzi, ideea de recunoștință, în sensul creștinesc al cuvîntului, fiind scoasă din circuit !... Să fie, ideea de datorie însă, în sensul cel mai cuprinzător al cuvîntului, n-a fost și nu trebuie să fie scoasă din circuit !... Am bîiguit eu multe, din ce în ce mai șovăitor însă, fiindcă mi se păruse și mi se părea că nu mai am nici un strop de vlagă în mine și că am în piept, în loc de inimă, un burduf scorojit !... Mă schimbasem pesemne la față, nu știu, știu că un tovarăș de alături, suflet de creștin, mi-a dat un pahar de apă, sfătuindu-mă să nu răspund patimii cu patimă, să fiu, adică, obiectiv și principial !... N-am fost așa, bineînțeles, n-am fost nicicum cînd am vorbit, am bolmojit și eu ce s-a nimerit, legînd greu cuvintele între ele, părîndu-mi-se mereu că sînt o ființă confuză și apoasă și că omul care dirija ședința era un arhanghel, era un adevărat apărător al binelui și al principialității !... Inversarea aceasta de roluri m-a afectat mai adînc și mai puternic decît toate criticile ce mi s-au adus, m-a îmbolnăvit sufletește pentru cîțiva ani buni, nevroind eu să admit că era posibil așa ceva !... Dar uite că a fost și că este posibil orice, lecțiile vieții fiind mai aspre și mai convingătoare decît orice altă lecție !..."

Din volumul „Capricii"

DIALOGUL CU ISTORIA

Urmare din pag. 1

Epoca prezentă se cere înțeleasă în ampla ei dialectică, prozatorul actual trebuind să posede, poate mai mult ca altădată, putere de sinteză pentru a surprinde o realitate extrem de complexă.

Rezumînd cele de mai sus, putem spune că una din problemele esențiale ale romanului nostru de actualitate este impunerea unor personaje viabile care să exprime conștiința omului aici și acum și să se ridice totodată la puterea simbolului. Schimbările de mentalitate, de stil de viață deplasează accentul dinspre psihologic spre social deschizînd problema adaptabilității, a integrării, a responsabilității etc. dintr-un unghi de vedere nou și obligînd la o reformulare a „destinului omului în lume". Romanul românesc contemporan vine în întîmpinarea acestui „orizont de așteptare" propunînd personaje active, dominate de spirit constructiv, novator și atitudine realistă, acele personaje care, înțelegînd legitatea istorică, își aduc aportul la construcția socială (ele rămîn viabile în măsura în care nu alunecă pe panta entuziasmului convențional, schematic, în măsura în care au complexitate morală și atitudinală). Asta presupune o reflectare adecvată a existenței. Nu e greu de observat că domină din ce în ce mai mult la noi un anumit stil de trăire, specific de altfel epocii, demonstrînd, cum spuneam, fenomenul socializării intense a vieții moderne (să nu uităm că în spațiul românesc se produce o urbanizare și o industrializare accelerată, mai intensă decît în multe alte părți ale lumii). Aceste aspecte se reflectă literar în „tema șantierului", de la prozele lui Nicolae Țic, de exemplu, la foarte recentele romane „Șantierul" de Vasile Băran sau „Pasărea purpurie a dragostei" de Pavel Pereș, efortul construcției devenind un simbol, comuniunea morală a oamenilor în procesul muncii definind o experiență etică. Protagoniștii multor romane de actualitate sînt tineri care își făuresc idealuri și luptă pentru ele cu entuziasmul specific vîrstei. Așa este, de exemplu, eroina din „Podul de gheață" de D.R. Popescu sau personajele din cărțile lui Constantin Cubleșan axate pe acest subiect.

Există în romanul românesc de actualitate numeroase figuri de personaje implicate în efervescența socială a prezentului, eroi convingători prin atitudine și faptă, prin voința participării imediate la ameliorarea lumii umane. Sînt figuri memorabile, reprezentative pentru literatura actuală. Să ne amintim de Niculae Moromete, eroul lui Marin Preda, cel care a dovedit un elan clocotitor, crezînd în idealul revoluției „ca într-o nouă religie". Opțiunea politică îl determină pe doctorul Poolo, din romanul lui Gheorghe Schwartz „Martorul" să iasă din starea de abulie și să participe la mișcarea comunistă, așa cum activistul Drăgan din „Rănile soldaților învingători" de Corneliu Leu devine figura centrală a romanului pentru că are un crez ideologic și acționează asupra realității sociale învingînd inerția prejudecăților. Universul relațional modern, care devine din ce în ce mai complex în zilele noastre, l-a făcut pe un cunoscut sociolog să exclame : **„individul nu are o viață cu adevărat personală atunci cînd e depolitizat, adică nepăsător sau inconștient de aspectele cele mai presante ale realității sociale"**. Constatarea vizează un element de profunzime al conștiinței actuale : responsabilitatea față de ceilalți ca mod de a fi. E din ce în ce mai clară esența politică a eroului romanului de actualitate, figura comunistului apare frecvent și trebuie remarcat faptul că tema politică e supusă dezbaterii lucide, personajele își exprimă radical opiniile ideologice. Iată ce declară Alexandru Ghețea, eroul principal din romanul lui Ion Lăncrănjan, „Caloianul" : **„O societate tînără și viguroasă nu are nevoie de lingușiri !... Dimpotrivă, are nevoie de adevăruri... De cele mai crude și mai aspre adevăruri... Care îi întăresc pe oameni mai mult decît cele mai îndeminatice elogii"**. Aceeași atitudine au și personajele din „Pumnul și palma" de Dumitru Popescu, redăm o replică a comunistului Cernea : **„socialismul nu este un ideal după care să se ghideze realitatea, deci o idee subiectivă, ci mișcarea reală a vieții"**. Sînt exemple care dovedesc faptul că autenticul roman politic e contrar conformismului aplatizant și ilustrării unor abstracțiuni. El presupune o dezbatere de idei, o confruntare de atitudini. Remarcabil pe această linie este romanul „Ore de dimineață" de Platon Pardău și, în registru similar, „Clipa" de Dinu Săraru. Creația epică din ultimele patru decenii a cîștigat o bogată experiență în abordarea politicului. De la romanele care descriu geneza noii societăți (amintim aici „Facerea lumii" de Eugen Barbu, „Setea" de Titus Popovici etc.) și pînă la cele mai recente proze se observă vocația social-politică a romanului nostru de actualitate. Ca reacție la schematismul anilor 50, prozatorii de azi sînt preocupați de **umanizarea** eroului comunist, de plăsmuirea unor personaje autentice, vii, convingătoare. Iată, de pildă, eroii cărții lui Al. Simion „Blocul de marmură" caută adevărul care exprimă „spiritul revoluției", legitatea istorică aflată în spatele evenimentelor. Romanele de această factură, am spune investigatoare, ocolesc tratarea lozincardă relevînd un sens mai profund al politicului. Atitudinea activă, dinamică, participativă nu exclude reflexivitatea, îndoiala chiar, momentele dilematice, apelul la memoria biografică sau socială. De altfel unul din personaje afirmă : **„dacă nu există memorie nu există cu adevărat responsabilitate, nici renunțare, nici vină"**. Iar eroul lui D.R. Popescu din „Vînătoarea regală", Tică Dunărințu, consideră că **„cei care nu învață din experiența trecutului pot ajunge acolo încît să trebuiască să repete această experiență"**.

Romanul ultimelor decenii a cîștigat în maturitate artistică și viziune propunînd o perspectivă umană în care morala acțiunii se întîlnește cu dezbaterea etică, oferind cititorilor nu „omul de hîrtie" ci lecția marilor fapte.

POST RESTANT

De data aceasta lăsăm „buletinul meteorologic" în seama noului semnatar al „Poștei redacției", Mircea Micu, mai priceput decît noi în fenomenele naturale, poate mai bine înzestrat cu ustensile meteo. Noi ne vom aminti numai cum a fost vremea în urmă cu o sută de ani și atît. Desigur că, vară fiind, a fost frumoasă, cu cerul senin, dar și noros, ba chiar a și plouat la înmormîntarea Poetului, ceea ce ar însemna, pentru cei care cred, că i-a părut rău după lume. Altfel, și acum o sută de ani a bătut vîntul, a fulgerat și a trăznit, apa mării s-a încălzit și s-a răcit, valurile s-au înălțat și s-au prăbușit în țărmuri, oamenii au iubit, n-au mai iubit, prietenîile s-au făcut și s-au desfăcut, fructele și florile s-au trecut, s-au copt strugurii, au crescut copiii, au murit bătrînii, vorbele „volant" scriptele „manent", ca-ntotdeauna. Sînt și întîmplări care se repetă pînă la obstinație, dar aceasta nu-i împiedică pe unii dintre noi să se mire de fiecare dată cu aceeași putere ori cu aceeași durere, să se întrebe „ce e vechi și nouă-s toate", și să-și răspundă, întinși pe nisip, „ce e val ca valul trece", ceea ce ar însemna și : „ce e om, ca omul trece", dacă și așa totul este atît de trecător, atît de orbitor, atît de înălțător, atît de amețitor, atît de amăgitor... Ca și talentul umblînd haihui prin lume, în căutarea stăpînului.

☆

„Se pare că vă voi mai reține puțin adăugînd o „fișă" nu prea neobișnuită, dar reală, la „dosarul călușului de circ", ne scrie Lavinia și iată :

Începe ca orice amintire veche : Bunicul... a făcut armata la cavalerie, în preajma celui dintîi război.

Fiecare soldat primea pe atunci un cal de care răspundea. Nu și-l alegea singur, ca-n poveste, dar iată că bunicul avu puțin noroc. După cîteva antrenamente în puținul timp liber, a descoperit că Gore — așa se numea calul — avea reale calități de circar și învăța repede să se ridice pe picioarele dinapoi la cuvîntul „Atenție !" și să se culce la pămînt la comanda „culcat !" precum și să culeagă cu dinții de pe jos șapca bunicului.

După primele reușite, într-o dimineață, goarna sună adunarea și cavaleriștii se încolonară. Firesc, se dădu comanda „Atenție !" Toți călăreții se pregătiră de pornire, mai puțin posesorul lui Gore, care a avut nevoie de ceva prezență de spirit pentru a rămîne în șa, atunci cînd Gore, mulțumit de sine și plin de entuziasm, se crezu dator să-și dea măsura. Se ridicase brusc în două picioare, menținîndu-și echilibrul prin agitarea în aer a celorlalte două. Se stîrni ilaritate și, poate puțină indisciplină — atît cît este dat în armată — apoi lucrurile se potoliră. A două oară însă bunicul deveni suspect, iar cînd incidentul, repetîndu-se, deveni lege i se reaminti prin cîteva zile de carceră — că dintr-o gravă lipsă de imaginație — armata nu permitea dresajul cailor săi.

Nu i se schimbă totuși calul, iar dezvățul nu apucă să aibă loc, căci cavaleria fu solicitată în luptă. Gore, care nu știa nici o figură pentru comanda „Foc !", fu foarte de folos bunicului atunci cînd, răspunzînd la „culcat" își întindea trupul masiv în fața stăpînului său, slujindu-i drept pavăză și suport pentru armă.

Frumos pentru poveste și eroic pentru Gore ar fi fost să moară apărînd viața bunicului, dar printr-o nespectaculoasă potrivire se întoarseră amîndoi, nevătămați de pe front. Gore în armată și apoi în grajdul pensionarilor unde muri probabil de moarte bună, iar bunicul, la vatră, unde, mult mai tîrziu, îmi relată — cu mai multă imaginație — cele de mai sus.

☆

VIRGIL OPRESCU RUNCEANU, Rîmnicu-Vîlcea : „Din prozele dumneavoastră (nei) am reținut pentru publicare „Milionarii" (nu „Milioanele"), o excelentă povestire de inspirație rurală (dar nu păsunistă), care vă dezvăluie nu numai talentul, spiritul de observație, autenticitatea, dar și umorul, atît de rar la corespondenții noștri. „Dușmanii" este un dialog naturalist, (bă, mă, ăl, tacto, scoate un kil, gagă ! fă ș.a.) care poate să-i intereseze pe vecinii dumneavoastră din Runcu, iar „Gorunul trăznit" este o proză tematic depășită. De acum înainte nu vă cerem decît răbdare și alte povestiri la fel de bune ca și prima.

NELUȚA DURUPAN, Baia de Fier, Gorj : „De prima povestire ați ris cu lacrimi, poate că de data aceasta veți ride și cu mai multe lacrimi, așa că poate merită efortul să descifrați ceea ce am scris și numai pentru divertismentul dumneavoastră, pe mine nu mă deranjează acest ris. Vă mai scriu căci nu mi-ați spus să nu vă mai scriu, deși printre rînduri mi-ați dat de înțeles dar eu mă fac a nu pricepe și pînă ce nu-mi veți scrie negru pe alb «nu mai trimiteți», vă mai trimit din cînd în cînd cîte ceva..." Și acum, să vedem ce este cu „Basmul" dumneavoastră, care următorul motto : «„A fost odată ca-n poveștI / A fost ca niciodată" / A fost și este azi a fată / Asemeni celor din povești». Deci colaborați cu M. Eminescu, părîndu-vi-se că ultimele două versuri din prima strofă a „Luceafărului" sînt mai slabe decît ale dumneavoastră. Și nu numai atît. În „Basm", unei fete i se redă graiul de către un moș, după care fata vorbește nu numai cu vii, ci și cu morții, contra, bineînțeles, plată, e, cum scrieți, „centralista" lumii de dincolo ! Dumneavoastră, „eul" narator, „auctorialul" dați două vedre de țuică și două de vin ca să vorbiți cu M. Eminescu. Din respect și dragoste pentru memoria marelui poet nu citîm nimic din delirul dumneavoastră verbal și ne oprim aici. Iar pentru că de data asta n-am mai ris cu lacrimi și pentru că ne cereți negru pe alb să vă dăm răspunsul pe care îl știți, iată-l : „Nu ne mai trimiteți". Cel puțin pînă cînd vă răzgîndiți, că doar nu sîntem atît de naivi, încît să credem că putem scăpa atît de ușor de „imaginația" dumneavoastră năzdrăvană.

CRISTIAN PARASCHIV, București : Am citit totuși cele 48 (!) de pagini ale nuvelei „Pumnalul", pentru că, în acest domeniu, al prozei istorice, sînteți binevenit, chiar suspect de înzestrat pentru un așa-zis începător. Cum revista nu are loc pentru atîtea pagini, vă recomandăm, în cazul în care ați mai scris și alte proze la același nivel, să vă adresați unei edituri. Dacă doriți să fiți îndrumat, treceți pe la redacție.

M. C., București : În primul rînd de ce vă ascundeți identitatea sub inițiale ? De ce ? E oare rușinos să scrii ? În al doilea rînd, oricît am înțelege noi că nu aveți mașină de scris, nu putem citi un scris ilizibil, familiar doar celor care vă cunosc bine și cu care corespondați de mult. Și, în ultimul rînd, nu se scrie astfel despre un eveniment dureros din istoria României : „...O provincie a țării fusese cedată(,) retrocedată, alipită, realipită, dumnezeu mai știe unde este pînă la urmă adevărul. Hotarele (.) metrii de pămînt care au depășit sau au împărțit bornele de graniță, provinciile..." Puneți mîna pe cărțile de istorie și veți afla adevărul, pe care acum, din nefericire pentru dumneavoastră, nu-l știți.

MARIA—IOANA IOAN, București : Mi-au plăcut și poeziile și proza (23 de pagini ! necorectate, într-o copie stearsă). „Labirintele concentrice ale cartierului" este vădit marquesiană, este aproape o pastișă și vă lăsăm pe dumneavoastră singură să înțelegeți de ce. Așteptăm cîteva date, o fotografie și o proză de mai mică întindere și, dacă se poate, mai originală...

COSTIN TORTILĂ, Constanța : „...Eu nu-s nici tînăr, nici scriitor. Și cu toate acestea am preferat revista „Luceafărul" pentru tonul ei civilizat, pentru sincera bucurie cu care îi citește pe începători... În fiecare zi mă întreb : Nu cumva și eu sînt, ilustrarea principiului lui Peter (vi-l amintiți, sînt sigur, cel care spune că fiecare dintre noi simte o chemare spre domenii de sigură incompetență)" ? Nu pentru cuvintele frumoase de apreciere și nici pentru a-l infirma pe Peter, vă cerem să reveniți cu numele adevărat, cu o fotografie și date personale. Dar ne-a plăcut „Bocetul Stancăi". Poeziile, în schimb, nu ne-au plăcut. De altfel, vă rugăm, atît pe dumneavoastră, cît și pe alții, să ne trimiteți numai proză. Pentru poezie există o „Poștă a redacției", nu ?

Iulian Neacșu

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate, cu excepția cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

DRUMUL PESCĂRUȘILOR

Urmare din pag. a 5-a

— punerea în valoare a circa 57 000 hectare teren agricol. Și nu în ultimul rînd, va feri de cumplitele viituri și revărsări peste 40 000 hectare, zeci și zeci de localități aflate în vecinătatea acestui riu prieten dar, nu o dată, dușman, cînd malurile sale nu-l mai încăpeau...

Remodelarea acestui bazin hidrografic va oferi, în același timp, pisciculturii, un luciu de apă de aproximativ 1 800 hectare. Pescari și pescărușI deci, între kilometrul 0 — Oltenița și kilometrul 83. Într-o ambianță nouă, care are la temelie munca de azi, pe arșită și pe ger, a mii și mii de oameni. O muncă eroică, mereu cu gîndul la ce va fi. Mereu stimulată de îndemnul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostit în repetatele dialoguri de lucru de aici, de a zidi trainic, pentru prezent și viitor, și această magistrală albastră din Cîmpia Română, care va conferi Bucureștiului calitatea de port la oceanul planetar.

Încercînd acum să adunăm „apele" tuturor darurilor pe care și prin care această ctitorie poporul însuși și le face, prin munca lui, vom spune că noul drum de apă va aduce un nou și tonic suflu de viață, de civilizație pe unde va trece în drumul său străvechi-întinerit spre Dunăre. Profesii noi pentru cei care ajută, la ceasul prezent de efort, nașterea celor șapte poduri rutiere peste Canal și a unui pod de cale ferată. Arcuiri de beton puternice, menite să scurteze distanțele, să-i apropie pe oameni într-o orînduire în care poporul își este „sieși domn". Profesii noi pentru cei care vor mărșălui cu barjele de 3 000 tone, împinse de remorchere de pînă la 800 cai putere — pe cei 73 kilometri navigabili. 20 milioane tone de mărfuri — specialiștii în anticipări socotesc că produsele de balastieră și cărbunele vor deține supremația — vor putea fi călătorite anual pe Argeș în sus, pe Argeș în jos... Transport pe apă, cel mai ieftin dintre toate. Așezați milioanele acestea în vagoane... În camioane...

Dar nu, mai bine să ne întoarcem la cei care se vor afla la „timona" atîtor călătorii. Marinari, în primul rînd. Mereu gata să intre în cart, mereu după un cart. Mereu cu grija de a pune cap-compas o nouă ecluză, portul de destinație. Mecanicii, apoi. Și căpitanii. Și șefii de echipaje. Și operatorii de dană. Și ceilalți oameni ai porturilor. O lume cu meserii tot atît de noi pe aici precum tinerețea Argeșului. Plus lumea industriei de agrement. A șlepurilor de pompare. A celor în grija cărora se va afla curînd, curînd riul Arges, în noua lui condiție: de arteră navigabilă. Iată între 30 și 300 de metri, adîncă de circa 4 metri, de arteră dătătoare de energie electrică ; de arteră pentru irigații, de arteră creatoare de microclimat în măsură să atragă exodul de turiști, să le ofere reconfortante clipe de bucurie și sănătate.

...I-am văzut acolo, în inalt.

Planînd liniștiți, în volte mari, în cerul-cuptor, de vară.

Atrași de magnetul care i-a robit pentru totdeauna : luciul de apă. Și, poate, în egală măsură, intuind prin instinct ce va fi și cum va fi magistrala albastră București — Dunăre, care se desăvîrșește acum, în acest timp eroic.

Drumul de azi al pescărușilor — însoțitor firesc al creatorilor noilor drumuri de apă din geografia României contemporane.

BUCUREȘTII MILENIULUI 3

Urmare din pag. a 5-a

Ne-am deprins a te privi ca pe un uriaș șantier. Și ne-ai învățat a ne rezema gîndurile cele bune de imaginea ta de mîine, privindu-te — în munca de zi și de noapte a constructorilor — ca pe o imensă planșetă, întrezărindu-ți siluета viitoare. Nu am știință, prin alte părți de lume, de vreo asemănătoare cutezanță și strălucită izbîndă. Dar e cert pentru mine, bucurestean, că rapida-ți înflorire e miraculoasă, în măsura în care mai putem numi, astăzi, miracol, entuziasmul și lucida visare din care te-ai întrupat.

După nici un sfert de secol de la marele Congres IX, cel care ne-a învățat să îndrăznim și să învingem, ni te înfățișezi, BucureștI, drept orașul pe care-l merită România și care demonstrează tuturor ce-am devenit și ce sperăm. Să mai spun despre faptul că, în curînd, vei deveni port ? O știu pînă și copiii. Dar, acum 10 ani, eu n-o știam, pe cînd, scriind un reportaj despre comuna 30 Decembrie, și văzînd-o la cumpăna legendelor (o legendă — aceea a nașterii sale ; o alta — aceea din colțul schiței de sistematizare) nici prin gîndurile cele mai avintate nu-mi trecea (așa cum nu le trecea nici gospodarilor săi de-atunci) că aici se va zidi un adevărat oraș, ba mai mult, portul tău, BucureștI. Și iată, după un deceniu, hotarele visului au fost înlăturate, lăsînd privirii uimite noua așezare-șantier. Tot un deceniu a trecut și de cînd am călcat pentru prima dată într-o stație de metrou. Și iată, curînd, o a treia magistrală va fi deschisă, ceea ce va însemna aproape 60 de kilometri de trasee subteran, adică de transport civilizat și rapid. Să mai enumăr pasajele rutiere, podul Grant cel nou, noile bulevarde, restaurările, marile piețe agroalimentare, Palatul pionierilor și soimilor patriei, complexele de sănătate ?... Sînt, cu toate, prezente urbanistice devenite firești (mirabilă rapiditatea cu care am ajuns să ne adaptăm la nou) în peisajul tău de azi. La temeliile lor, însă, în structurile lor, în pereți — rîuri de sudoare, rîuri alcătuind cel mai puternic liant, cel mai rezistent material de construcție.

Și altul, tot clocotul marelui oraș, bucuriile, tristețile și disperările oamenilor ; pulsul uriaș, adeseori neliniștit, dar neoprit al umanității." Însă orele tale au devenit prea mari unități de măsurare a vremii, au devenit prea greu, prin complexitatea lor, de urmărit și descris. Gîndește-te numai la faptul că întreaga-ți producție industrială a anului 1945 se realizează acum în... două zile ! ! Așa încît cronicarul tău de azi trebuie să-și concentreze atenția asupra minutului, urmîndu-l, în deloc retorica-i întrebare, pe Brunea-Fox : „Acest spectacol complex al minutului care inaugurează în fiece zi lucrătoare viața orașului modern, ce lentilă îl poate reproduce pe peliculă, neciopîrtindu-l, nehîrbuindu-i unitatea ?". Ei bine, ce înseamnă un minut, un singur minut din viața unei întreprinderi ca „23 August" sau „Republica ?". Ce înseamnă un minut din ziua de muncă a celor 158 de institute de cercetare și proiectare ale Capitalei ? Ce înseamnă un minut din viața celor 33 de facultăți, din viața celor 60 de mii de studenți care învață în amfiteatrele lor ? Ce înseamnă un minut din viața șantierelor de zi și de noapte din toate colțurile tale, Bucureștl ? Greu de răspuns. Greu de răspuns cu exactitate, pentru că de simțit, simțim ce se petrece. O simțim din propria noastră muncă, din propria noastră viață, din prețul tot mai mare pe care-l au minutele pentru noi toți. Și revin, iată, la ritmul pe care ni-l impui. Un ritm care reprezintă și șansa de-a rămîne mereu tineri în cuget și faptă, asemenea ție, BucureștI.

De ce-ți trimit această scrisoare pe adresa mileniului viitor ? Pentru că abia atunci vom avea imaginea completă a făptuirilor și proiectelor noastre. Atunci, privindu-te, ne vom înțelege mai bine rostul în lume. Îl vom înțelege privind în ochii fiilor și nepoților noștri, cei care vor avea de cunoscut un BucureștI riguros geometrizat și vor parcurge filele cărților despre vechea capitală ca pe ale unor almanahuri pline de curiozități. Și rîndurile mele de azi vor avea aceeași soartă, urmînd a fi privite ca desuete și pline de întrebări la care se vor fi aflat demult răspunsurile.

Se naște o nouă zi, Bucureștl. Încă una din zilele tale pline de evenimente și de prefaceri. Încă o zi pe care ți-o adaugi vechimii, ctitorindu-ți tinerețea. O tinerețe de 24 de ani — vîrsta tuturor împlinirilor și cutezanțelor.

Bună dimineața, Bucureștl ! Pe curînd, în mileniul următor, cînd voi avea a-ți mărturisi încă alte și alte mirări aducătoare de bucurie. Și cînd, preumblîndu-mă pe malul Dîmboviței, am să povestesc celor mai tineri, cum făcea și domnul Tudor Arghezi, întîmplări scoase din sipetul uitării. Pînă atunci, pornesc spre a prinde primul minut din munca unui nou schimb de pe șantierul metroului, acolo unde, sub peluzele de flori, se va petrece, în fiecare dimineață, clipa unei mereu reînnoite întîlniri cu viața năvalnică a celor pornind spre platformele industriale.

BIRUITORUL MINUT

Spune Geo Bogza, referindu-se la viața ce pulsează în tine, Bucureștl : „În orașe, fiecare oră are nu numai culoarea sau sunetul din natură, ci noi caracteristici, proprii vieții oamenilor laolaltă. Sînt evenimente care au loc în marile aglomerări umane, în fiecare zi, cu o regularitate cosmică, și dacă s-ar întrerupe o singură dată ar însemna o catastrofă. Orașul trăiește în el însuși, uriaș și multiplu, și viața lui izvorîtă din munca oamenilor e o forță al cărei tumult întrece chiar cel mai puternic fluviu. Sînt ore ale zilei și ore ale nopții, 24 în total, de cîte 60 de minute fiecare, și în ele încap, între un răsărit

De grija vremii

Apusul are să apună,
Iar răsăritul să răsară
În tot mai calda lumii vară
Sub cerul fără și cu lună ;

Ci noi vom fi tot împreună
Atît cît n-are să dispară
Ce-i omenesc în orice țară,
Și sub senin, și sub furtună.

Părinții patriilor toate
Nu dorm decît pe jumătate
De grija vremii și-a cetății,

Iar noi luptăm, să cadă ceața,
Ca pruncii nedeprinși cu viața,
Sub stelele singurătății.

Gheorghe Pituț

CUMPĂNĂ

Ca un fluier

Eu m-aș așterne prin ierburi, m-aș culca,
aș muri, dar aseară am văzut
cum umbra mamei mele trecea
pe cărarea bătută purtîndu-mă
în pîntecul cu fiare-ncercuit.
Cînd oare trecînd alături în seara plînsă,
o voi vedea din nou plutind pe cărare,
mama mea goală pe dinăuntru ca un
fluier ?
Iar eu, pe mine avîndu-mă, să mă pot
culca
să pot dormi măcar un somn pitic
în iarba asta-naltă pînă la zborul șoimului.

George Alboiu

Claritatea opțiunilor critice

Urmare din pag. 1

tivitate publicistică a autorului.

„Seriozitatea" în sens etimologic, ori, mai bine spus, sobrietatea este nota dominantă în comentariile lui C. Stănescu, critic cu vocație de ideolog cultural. De aici, o ușoară tentă de didacticism, care se dovedește însă înșelătoare la o lectură mai atentă, proveniența ei fiind nu atît dorința de a instrui cu orice preț, cît harul de a distinge esențialul de superficial, durabilul de efemer, valoarea certă de valorile îndoielnice. Pentru cititorul înclinat să-și antreneze spiritul polemic, cronicile lui C. Stănescu sînt destul de incomode, pentru că rareori i se oferă prilejul de a fi în total dezacord cu autorul, ale cărui opinii sînt ferme, fără a fi rigide — personale, fără a fi excentrice — polemice uneori, fără a fi zgomotoase. Pertinența considerațiilor și urbanitatea expresiei au darul de a tăia orice elan belicos. „Jurnalul" este însă departe de a lăsa impresia unei colecții de legi și decrete, pentru că cititorului i se propun adesea subiecte de meditație, teme care îl solicită în aprofundarea și nuanțarea unor opțiuni sau atitudini critice. Totuși, în materie de polemică, autorul riscă să fie „depunctat" datorită alegerii unor ținte prea mari, adică prea ușor de atins și prea inofensive, cum ar fi, de pildă, „snobismul" acelora care „marginalizează sau resping" valoarea poeziei patriotice. Dacă patriotismul este, în primul rînd, iubire de patrie, iar iubirea — sub toate formele ei — este cel mai înalt și mai complex sentiment pe care îl poate încerca ființa umană, cum am putea vorbi de posibilitatea „marginalizării" sau a „respingerii ?" Chestiunea merită (și trebuie !) aprofundată ! De fapt, nu ni se pare necesară, în acest caz, trecerea de la critica directă, cu obiect definit, în cadrul căreia un text (exprimînd chiar cele mai nobile simțăminte) poate fi considerat excelent sau lamentabil (sub raportul realizării artistice), la registrul comentariului teoretic, la punerea în discuție a valorii poeziei patriotice (nu patriotarde !) în sine. O țintă ușoară este și ideea volumelor de debut colective, dar intervenția lui C. Stănescu ni se pare aici salutară, dat fiind că în joc nu sînt doar simple considerații teoretice sau administrative, ci chiar destinele unor talente care încearcă să se afirme.

Aprecierile elogioase la adresa unor scriitori și critici contemporani de primă valoare întărește, și ele, acordul dintre cititori și autor. Așadar, C. Stănescu este un critic mai curînd constructiv decît temerar, mesajul său întrunind adesea virtuțile analizei textuale și ale reportajului, finețea receptării estetice și sobrietatea discursului ideologic. „Jurnalul" merită toată atenția și anunță continuitatea într-o activitate publicistică demnă de urmărit. C. Stănescu este un critic bine ancorat în realitate, care dă seama de producțiile literare ale acestui timp, implicîndu-se în modelarea literaturii noastre actuale după norme clasice dar și după chipul și asemănarea lumii vii pe care o trăim. Cu totul interesante rămîn mai ales luările sale de poziție pe marginea subiectelor „fierbinți" (mai ales în zona romanului) ale actualității literare, luări de poziție ce îmbină în mod abil criteriul estetic cu cel etic oferind soluții nimerite de interpretare. Ultima carte a criticului anunță un adevărat serial, ueltele și opțiunile fiind de acum definite și cunoscute ; o modalitate de pătrundere în domeniul literaturii după o metodă și cu un tact care, dacă nu tind a epuiza materialul, cel puțin dau direcții pentru parcurgerea lui cît mai largă. „Jurnalele de lectură" ale lui C. Stănescu sînt așteptate și citite cu interesul pe care-l suscită actualitatea indeobște.

POEȚI ȘI CENACLURI

claudia gheorghe

Shakespeare

Actorii s-au retras în culise...
Reflectoarele dorm obosite pe-o margine
de scenă.
E liniște acum : în toată sala mai sîntem
doar noi doi.
Ne ținem respirația să nu tulburăm
murmurul scenei goale,
Și palmele-ncleștate respiră comentariile
scaunelor.

Păstrăm încă pe buze epilogul din „Romeo
și Julieta",
Păstrăm surîsul lor, curajul de-a iubi.
Cu inimile pline de Shakespeare ieșim
în lumea noastră
Și-ncepem să fim actorii piesei de fiecare zi :
— El și Ea ce se iubesc ținîndu-se de mînă,
În timp ce-acolo-n teatru rămîne o dilemă :
„A fi sau a nu fi" ? !

Vise

Visul se-naltă spre cerul ca marea
Și nimeni nu-ncearcă să ni-l dea înapoi.
Arunc cu o piatră și norul se sparge...
E norul ce-adună clipa din noi.

Îmi picură ploaia pe pleoape și-obraz
Și-mi picură-n palmă și picură-n noi ;
În viața cea nudă ascult un talaz...
E visul din mine, e visul din noi.

Nu-mi luați înapoi plăcerea de-a fi,
Eu vreu să exist și vreau să iubesc,
Vreau aer și flori și vise să fiu
Și-n vise și flori vreau să trăiesc.

rafael alberti

memorii

La Madrid a apărut a șaptea ediție a Memoriilor lui Rafael Alberti, ele reprezintă o scriere fără egal, deoarece este vorba de singura carte de memorii a unui mare poet din grupul zis al generației de la 27. Acest opus este relevant atît prin diversitatea evenimentelor cît și a personajelor pe care le prezintă. Prin vocația sa pentru percuția sonoră a cuvîntului, prin umorul și prin capacitatea de evocare, autorul conferă textului o tonalitate viguroasă, impresionantă.

Dar înainte de toate aceste Memorii sînt autobiografia unuia din cei mai mari poeți de limbă spaniolă ai secolului XX.

Rafael Alberti s-a născut în 1902 la Puerto de Santa Maria (Spania).

Redăm mai jos cîteva fragmente din aceste Memorii.

...mă aflam în primele zile ale lunii martie a anului 1939. La Madrid auzeam cu multă durere, de la un radio francez, despre moartea marelui și bătrînului nostru poet Antonio Machado, acolo, într-un orășel din sudul Franței, la Colliure, aproape de lagărele de concentrare, unde mii și mii de spanioli republicani, mai ales soldați, își trăiau exilul lor în condiții teribile.

La Madrid, glorioasa noastră capitală care mai rezistă încă după treizeci și două de luni de război civil, își făcuse apariția, pentru noi neașteptată, doctorul Negrin, șeful Guvernului, care se întorcea de la Paris pentru a continua conflagrația, întovărășit, printre alții, de generalii Lister și Modesto, și de șeful și marele meu prieten Ignacio Hidalgo de Cisneros, general al Forțelor Aerului. Colonelul Segismundo Casado, creierul apărării Madridului, i-a primit cît mai amabil posibil, în ciuda veșnicului său aer posac ce i se degajă de pe chip. Madridul rezistă încă teribil, în ciuda pierderii Cataloniei și a faptului că aproape întregul Guvern al Republicii, în frunte cu președintele ei, Manuel Azaña, se aflau deja în afara Spaniei. Doctorul Juan Negrin revenise în capitală cu intenția de a continua luptele, și de a dubla forțele noastre, cu toate că nu ne mai rămăsese decît un teritoriu mic de apărat ; în schimb, o mare parte din Armata republicană era fărîmițată pe diverse fronturi, pentru a se opune inamicilor.

Înainte de a continua, trebuie să povestesc aici, că, nu cu mai mult de cîteva zile înainte de apariția doctorului Negrin în capitala noastră, la mine acasă s-a prezentat ministrul consilier al Ambasadei statului Chile, Carlos Morla Lynch, mare prieten al lui Federico García Lorca, și al meu, care foarte suav și fără un alt preambul, cu pălidul său accent chilian, îmi spuse :

— Dragul meu. Totul este pierdut. Aici, la Madrid, se pregătește o mare răscoală. Situația este grea, nu-i puteți face față, și pe voi vă urmărește un mare pericol.

— Ascultă-mă, Carlos, — i-am spus. Chiar dacă pe noi ne urmărește un mare pericol, noi nu ne vom refugia la nici o ambasadă.

— Foarte bine. Însă fii drăguț dumneata și dă-mi cîteva nume de prieteni de-ai tăi care dacă doresc pot veni în localul ambasadei și noi le vom da azil. Însă am ordin din partea guvernului meu ca ei să fie într-un număr mic și numai intelectuali.

Atunci eu, vizibil supărat, i-am răspuns : guvernul tău mi se pare în acest caz foarte nedrept, pentru că ambasada voastră care în plus deține trei sau patru mari clădiri sînt pline cu membri ai **coloanei a cincea**, care pot ieși în fiecare clipă să ne asasineze ; noi însă i-am respectat pe ei.

— Bine, dragul meu — mi-a repetat ținîndumă ușor de mînă. Eu am acest ordin. Doar știi.

Cu toate că mai tîrziu, o dată sfîrșit războiul, am mai aflat cîte ceva despre el, nu l-am mai revăzut niciodată.

În chiar după-amiaza acestei zile m-am întîlnit în curtea Alianței Intelectualilor Antifasciști cu Miguel Hernandez, îmbrăcat în soldat, autor deja al volumului *Viento del pueblo*, o cutremurătoare carte de poeme despre război, pe care o publicase nu de mult. I-am povestit vizita lui Carlos Morla, prieten de asemenea și al lui. Miguel mi se adresă cu violență, cînd i-am relatat despre mesajul lui Morla :

— Cum îți închipui că eu mă voi refugia într-o ambasadă ?Odată chestia asta terminată eu mă voi duce în orășelul meu.

— Ceea ce dorești tu nu este altceva decît ca să te omoare, Miguel. Este singurul loc unde nu ai voie să te duci.

A dat din umeri. L-am îmbrățișat. Atunci a fost ultima oară cînd l-am văzut pe Hernandez.

Două zile mai tîrziu, aproape de zorii zilei, am pornit, făceam parte din mica suită a doctorului Negrin, și ne aflam pe șoseaua Valenciei, în drum spre răsărit. Guvernul acela al rezistenței, romantic și eroic, alesese orașul Elda din provincia Alicante, foarte mic pe atunci, pentru a se instala provizoriu și a relua lupta. Dar se întîmplă un lucru teribil și total neașteptat, ce coincidea oarecum cu previziunile lui Morla.

Colonelul Casado anunță, printr-un discurs la radio Madrid, că a dat o lovitură de Stat împotriva Guvernului Republicii. Eu, întîmplător ascultasem răspunsul său la apelul pe care Negrin îl făcuse din Elda.

— Nu recunosc autoritatea dumitale. Nu recunosc guvernul dumitale. M-am răsculat împotriva voastră. Începînd din clipa aceasta voi sînteți rebelii...

Primul act al guvernului casadist a fost să împuște pe cei mai buni comandanți ai apărării Madridului, printre ei aflîndu-se coloneiii Barceló și Ascanio, împreună cu tînărul comandant de brigadă Juan Morillo.

Nu prea departe de Elda, unde ne-am instalat, au început să funcționeze mitralierele coloanei a cincea care se alăturară lui Casado, în timp ce primeam știri că baza navală din Cartagena se alăturase și ea insurecției de la Madrid.

Există un pericol mare, la Elda, de a cădea prizonieri.

Între timp, generalul Miaja, ce se afla la Valencia bucurîndu-se încă de o glorie nemeritată pe care i-o acordase Republica, adera, dorind mereu să se termine cît mai repede războiul, Juntei Naționale de Apărare a colonelului Casado, acceptînd, pe deasupra, președinția ei.

Ce e de făcut ? Pericolul de a cădea prizonieri în mîna casadiștilor creștea iminent. Nu aveam unde să ne refugiem.

Împreună cu Maria Teresa am pornit atunci la drum, cu gîndul de a ajunge la Granada.

Acolo nu fusesem niciodată.

O, candidă vanitate ! Acolo nu ne cunosc, am gîndit.

Însă, de îndată ce pornirăm în aventură, un automobil se opri în fața noastră, în el se afla generalul Hidalgo de Cisneros.

— Încotro te îndrepți ? — mă întrebă.

— Păi... spre Granada — i-am răspuns noi pe un ton nesigur.

— La Granada ? Sînteți nebuni. Urcați-vă aici alături de mine.

Și începu să ne vorbească în franceză. Apropiindu-ne de o răscruce de drum, el cobori din automobil, despărțindu-se liniștit de noi, și spunîndu-i cîteva cuvinte șoferului, un tînăr soldat, despre locul unde trebuie să ne ducă.

Sosim la Monóvar, o localitate unde nu fusesem niciodată. Acolo, prin împrejurimi, sub un tufiș de măslini am văzut niște soldați culcați la umbră. Întîlnim, lucru surprinzător, pe colonelul Antonio Cordón și împreună cu el pe ministrul Aerului, Núñez Maza, ambii militari de carieră.

Ei se aflau lîngă un mic avion, un *Dragón*, cred că de fabricație franceză, în care încăpeau doar vreo șase persoane.

Hidalgo de Cisneros, care nu știu de unde reapăruse imediat, rămase la sol, în timp ce noi ne-am luat zborul.

Eu nu știam unde mergem. Pe pilot îl cunoșteau militarii.

Deodată apăru Mediterana. Jos aștepta flota lui Mussolini, care ne luase imediat în primire trimițînd în jurul avionului trasoare luminoase... Zburam pe orbește. Doream să ajungem în Algeria.

Însă pilotul se orienta mai puțin decît noi. Deodată spuse : Acolo trebuie să fie Melilla, și ceva mai încolo, capul *Tres Forcas*. Și ne-am gîndit că dacă aterizăm acolo sîntem împușcați imediat.

În sfîrșit, cînd ne rămînea benzină doar pentru cîteva minute de zbor, am văzut o plajă și în apropiere un aerodrom, în al cărui centru se desfășura peste cîmpul verde al pistei o mare inscripție care spunea : *Oran*.

Coborîm cu inima strînsă.

Cum toți purtam arme, cîteva pistoale și mitraliere, un ofițer francez, cu maniere nu prea frumoase, ni le-a luat.

În felul acesta ne-am liniștit.

Unde puteam merge cu ele ? Imediat, se apropie de avion un camion al Armatei și ne conduce departe la un hangar unde sîntem introduși, porțile închizîndu-se bine după noi.

Nu puteam ghici ce soartă vom avea.

Teama noastră era mare. Stăteam tăcuți, fără a îndrăzni să scoatem un cuvînt.

Imediat însă, grelele porți se deschid. Și din umbră apare o figură, pe care am recunoscut-o imediat : era Dolores Ibárruri, *la Pasionaria*, care sosise cu un avion la fel ca al nostru.

Puțin mai tîrziu, împreună cu alte persoane pe care le cunoșteam, sosi și secretara lui Dolores, Irene Falcón. «Cel mai bun lucru ce pot face cu noi», spune Núñez Maza, «acum că sîntem cu toții împreună, acești francezi ne pot trimite în Africa spaniolă, care nu este departe. Acolo vom fi exact în mîna lui Franco».

Însă prin raza de lumină ce pătrundea pe sub poarta unde eram păziți, au început să apară biletele, în care pe unul era scris în limba spaniolă : «Tovarășe Dolores, vă rugăm să ne dați un autograf».

Nimeni, într-un moment critic ca acela, nu primise o semnătură mai glorioasă.

Prezentare și traducere de Esdra Alhasid

mapamond

EMINESCU ÎN CHINA

eminescu în China însemna, pînă nu demult, o vocabulă incomprehensibilă. O, nu pentru că nu i s-ar fi cuvenit Poetului înlesnirea de a se înfăţişa în veşmintele vorbirii chineze. Şi nici pentru că, poate, nu i s-ar fi descifrat şi înţeles adîncimea fiorului şi cugetării. Din cu totul alte cauze. Între care una, realitate şi metaforă, o constituie însuşi blazonul recunoscut al Chinei: Marele Zid.

Realitate — pentru că se întinde, impresionant şi temut, pe o lungime de peste 6 700 de kilometri (în chineză, el se şi numeşte „Wan Li Chang Cheng", adică „Zidul lung de zece mii de li"; 1 li=0,5 km). Este atît de mare, încît se vede din Cosmos — şi se pare c-ar fi singura construcţie umană văzută cu ochiul liber de cosmonauţi.

Metaforă — pentru că Zidul nu servea doar ca apărare de năvălitori, ci exprima şi o anume stare de izolare; slujită de o puternică filozofie adecvată, care a dăinuit (şi dăinuie încă) mai mult decît piatra Zidului. **China** însăşi, ca noţiune — **Zhongguo** — înseamnă **ţara centrală**; faţă de celelalte popoare; şi tocmai de aceea traducerea mai exactă ar fi **centrul lumii.** Chinezii vechi ştiau numai că undeva, spre răsărit, se află „locul de unde răsare soarele" — Japonia. Şi cam atît. Nu prea aveau obiceiul să călătorească. Şi nici oaspeţi nu primeau chiar cu braţele deschise. Spătarul Milescu, cu toată iscusinţa sa, n-a reuşit să vadă faţa împăratului. O puternică filozofie picura „tăria în izolare" în inima şi cugetul chinezului de rînd, făcîndu-l secole în şir (se simte şi astăzi) să-şi înconjoare casa cu ziduri groase şi bambus înalt, capabile să reteze orice privire.

★

Deschiderea Chinei spre lume a însemnat, mai ales, o pătrundere a lumii din afară în lumea chineză (mai exact spus, peste lumea chineză).

Secolul XX — şi cu osebire cea de-a doua jumătate a lui au îngăduit înmulţirea curelelor de transmisie. China nu ieşise încă la lume, dar şi-a trimis emisari în lume, pe care, la întoarcere, i-a „descusut" cum numai ea ştie s-o facă.

În felul acesta a fost cunoscut şi Eminescu. Alături de alţi scriitori ai Europei. Duşi într-un geamantan cu cărţi. Deschis, fără oprelişti de vamă. Răsplată tîrzie pentru sămînţa mătăsii ascunsă de europeni în toiag.

★

Despre literatura română — se mai ştia cîte ceva în China. Acum vreo 50 de ani, scriitorul Lu Sin tradusese o povestire de Sadoveanu — dar prin intermediul limbii germane. Se traduseseră şi cîteva poezii din Eminescu — apelîndu-se însă la variantele lor în limba rusă.

Adevărata traducere s-a petrecut ca urmare a întîlnirii unui om de cultură chinez cu opera lui Eminescu — în patria Poetului, România. Omul acela se numeşte Xu Wende — şi poate că ar fi potrivit să spun cîteva cuvinte despre

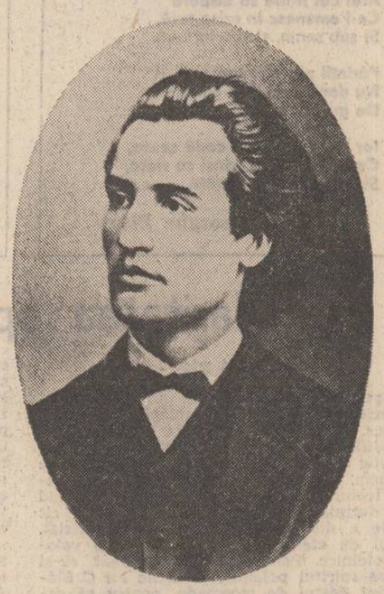

el. Mai ales că este deţinătorul a două recorduri absolute. Unul: este primul traducător chinez direct din limba română. Ceilalt: a debutat cu poezie scrisă în limba română.

Cum stau lucrurile. Xu Wende şi-a făcut studiile, în deceniul cinci, în România, la Facultatea de filologie a Universităţii din Bucureşti. Deprinsese atît de bine limba română încît începuse să scrie versuri despre ţara natală în limba lui Eminescu. La un moment dat — se întîmpla în 1957 — îşi ia inima-n dinţi şi se prezintă cu două poezii la „Gazeta literară". Acolo s-a întîmplat (fericită întîmplare) să-l întîmpine Nichita Stănescu. I-a luat poeziile, le-a citit cu atenţie, pe îndelete, şi-a exclamat: „Excelent! Română curată!" — dispărînd pe nişte scări, în sus. A revenit repede: „S-a adjudecat, bătrîne! — i-a spus — vor fi publicate în Tînărul scriitor". (Poeziile au apărut, în toamna aceluiaşi an, în respectiva revistă).

La plecarea din România, tînărul Xu Wende şi-a luat la piept un volum cu poezii de Eminescu — şi de atunci poezia Luceafărului nu s-a mai desprins de la inima lui.

Spuneam că mai fuseseră cîteva traduceri. Un veteran al culturii, Ge Baoquan, publicase „Pe aceeaşi ulicioară", „Somnoroase păsărele...", „Ce te legeni...", „De ce nu-mi vii". „Şi dacă..." — transpuse însă în chineză din rusă. Are loc o întîlnire între veteran şi tînăr, care-i arată cîteva poezii eminesciene traduse direct din româneşte. Ge Baoquan a fost de-a dreptul încîntat, recomandîndu-le călduros revistei „Literatura universală". Aşa apar, în primul număr pe 1958 al valoroasei reviste: „Ai noştri tineri", „Criticilor mei", „Lacul". (În acelaşi număr au mai apărut: balada „Mioriţa", „Cîntec pe fluier" de Tudor Arghezi şi „Mărul de lîngă drum" de Mihai Beniuc — transpuse de Ge Baoquan în chineză tot prin filieră rusă; aşa cum se va întîmpla, un an mai tîrziu, şi cu poemul „Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie").

Punctul culminant al penetraţiei poeziei eminesciene în spaţiul spiritual chinez îl constituie apariţia, în anul 1981, la prestigioasa Editură pentru literatură universală din Shanghai, a volumului „Poezii" de Mihai Eminescu. Volumul cuprinde 34 de poezii, traduse astfel: Ge Baoquan — 13; Li Niglai — 7; Xu Wende — 14. Lui Xu Wende îi aparţin, în traducere directă „Sara pe deal", „Călin (file din poveste)", „Împărat şi proletar", „Viaţa", „La steaua", „O, rămîi" — culminînd cu marmoreanul poem „Luceafărul".

Volumul s-a epuizat în cîteva zile.

Xu Wende a trimis, la vremea respectivă, două exemplare pe adresa Casei memoriale din Ipoteşti, dar nu se ştie nimic de soarta lor. Faptul este cu atît mai regretabil, cu cît în volumul omagial „Luceafărul", apărut în 1983 şi cuprinzînd toate variantele în limbi străine, varianta chineză lipseşte. Deşi, ca să zic aşa, Luceafărul eminescian se plimbă triumfal pe cerul limbii chineze. În prezent, cartea se află — dăruită de Xu Wende — la Muzeul Literaturii Române şi Biblioteca Academiei R.S.R.

★

Desigur, nu doar Eminescu este cunoscut, la ora actuală, în China. În ultimul timp s-au făcut traduceri importante, direct din româneşte, între care: „Poezii" de George Coşbuc, „Răscoala" de Liviu Rebreanu, „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" de Camil Petrescu, „Delirul" de Marin Preda, „Clipa" de Dinu Săraru, „Romanul unei zile mari" de Corneliu Leu.

La unele traduceri a participat şi Xu Wende („Delirul", de pildă).

În prezent, el este membru în Consiliul de conducere al Uniunii Traducătorilor din China şi lucrează ca redactor al emisiunilor în limba română de la Radio Beijing. Totodată, el este interesat de poezia română actuală. Îi mărturisea semnatarului acestor rînduri (în toamna anului 1985, la Beijing; în primăvara anului 1988, la Bucureşti, precum şi în vara acestui an centenar Eminescu — tot la Bucureşti, invitat de Uniunea Scriitorilor) interesul pentru poezia lui Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Horea, Nicolae Dragoş, Nicolae Dan Fruntelată, George Anca, Lucian Avramescu, Dan Rotaru — şi mulţi alţii — din care a început să traducă deja.

Ceea ce nu-l împiedică să rămînă principalul şi cel mai sensibil şi subtil tălmăcitor al poeziei eminesciene în exotica limbă a lui Confucius şi Li Tai Pe.

Ion Andreiţă

Din lirica poloneză

TADEUSZ SLIWIAK

Urme

După picioarele mele ridicol de mici
cunosc întinderea pustiului

După sunetul clopotelor cunosc
cît de lungă e funia de care sînt trase

După moneda tocită în palme
cunosc cum merg afacerile în tîrg

Partea invizibilă a lunii
cu imaginaţia mea o împăduresc.

Masa naţiunilor

E bogată
masa naţiunilor
dar nu se-aşează la ea
soldaţii
soldaţii cu carabine
căzînd de la înălţimea inimilor
ronţăie nisip.

Coexistenţă

puternic e vîntul — atît de puternic
că poţi face din el zidurile casei noastre
îl poţi lega
de acoperişul casei noastre
e suficient să clădeşti în el
geamurile şi uşile
şi va fi casa noastră
intrăm înăuntru
agăţăm în şifonier cămaşa sufletească
punem de ceai
şi deşteptătorul să sune
la şapte dimineaţa
locuim în casa aceasta
cu speranţa
că nu-i de nici un vînt
ameninţată.

Femeia din casa de pe strada înfundată

Zilele tale — talere albe
care seamănă unul cu altul
oglinzile oarbe din toate zilele
păzite ca să nu se spargă.

Zilele tale — cuib de rîndunea
din strop mărunt clădit
gingaş şi micuţ
prin care să ieşi în lume

Zilele tale — şapte sînt la număr
şapte şapte şapte
Eşti o călugăriţă închisă
în mănăstirea calendarului.

În românește de
Nicolae Mareș

TADEUSZ OLSZEWSKI

Constans

Şi iar faţa ta
aplecată deasupra mea
şi iar numele tău
repetat prin vis
şi iar neliniştea
în faţa călătoriei fără sfîrşit

Deci eu
eu întru totul
şi timpul meu
pentru totdeauna acelaşi.

ANDRZEJ ZMUDA

Fiului meu

Ramura înfloreşte uimită
fructul cade
vîntul stringe
sub soare
veştede frunze
dar trebuie să-ţi zîmbesc
să-ţi alung teama
să-ţi explic fiecare obiect
să-ţi îmblînzesc o şoaptă la ureche
cu un lup şi un balaur
sau un castan —
fiinţă mică a cărei inimă
va înceta cîndva să fie porumbel.

ALEKSANDER NAWROCKI

Victoric

Sînt femei, a căror iubire
e pentru noi blestem,
de aceea le iubim:
pentru a crea reguli şi ziduri de-apărare,
pentru a construi un drum spre stele
pentru a subjuga marea,
pentru a putea da rugăciunilor
forma zeului.

În românește de
Valeriu Butulescu

REVISTA STRĂINĂ

● **MARCELLO MASTROIANI ŞI JACK LEMON?** Da, chiar ei. Cel care i-a ajutat să ajungă unul lîngă altul este regizorul Ettore Scola, care i-a distribuit în principalele roluri din filmul „Macaroni".

Formînd un cuplu admirabil, regizorul nu exclude posibilitatea realizării unei noi întîlniri a celor doi, pe ecran...

● **„TEATRUL AFRICAN AL DANSULUI ESTE ÎN PRIMUL RÎND O PERMANENTĂ MIŞCARE HAOTICĂ, TAM-TAMURI ŞI TRANSPIRAŢIE ABUNDENTĂ A DANSATORILOR.** Acest dans a început să nu mai spună aproape nimic oamenilor. Eu sînt de părere că, dacă arta africană vrea să trăiască şi în lumea contemporană, ei trebuie să reacţioneze mai mult la ceea ce se întîmplă în jur, să atingă problemele spinoase ale contemporaneităţii, să se ocupe şi de prezentul nostru încandescent."

Această afirmaţie aparţine lui Peter Adegboyega Badajo, (în imagine) remarcabil dansator şi coregraf originar din Nigeria, care a înfiinţat şi conduce, la Londra, un ansamblu de dansatori recrutaţi din Nigeria, Jamaica, Brazilia şi Statele Unite.

În aceste zile, trupa lui Badajo prezintă spectacole în capitala britanică. Spectacolul este bazat pe contrastul dintre viaţa satului african, pe eforturile oamenilor de a alunga efectele nefaste ale unei secete prelungite, şi viaţa negrilor din marile aglomerări umane.

„Cu mijloace modeste — scrie „Morning Star" — dar cu maximum de talent şi imaginaţie, Badajo şi colaboratorii săi au creat unul dintre cele mai emoţionante şi mai proaspete numere de dans, aşa cum Londra nu a mai văzut de multă vreme. Dansul este o bucurie totală, de o extraordinară expresie dramatică, de muzică lirică şi — acesta fiind lucrul cel mai important — spectacolul este din cale-afară de convingător. Omul îşi dă aici seama de multe, se gîndeşte la durerile acestei lumi, la relaţiile dintre oameni, meditează la modalităţile de a schimba această lume."

După părerea lui Badajo, spectacolul îmbină elemente de dans african cu elemente de dans complet noi. „Este necesar să ne întoarcem la tradiţie, dar nu trebuie să uităm de prezent", spunea Badajo.

● **ŞI, DE FAPT, CUM A FOST GALILEO GALILEI?** Iată întrebarea la care şi-a propus să răspundă scriitorul italian Luca Desiato (născut în anul 1941). În romanul său **„Tatăl meu, Galileo"**, autorul a pornit la scrierea acestui roman atunci cînd a intrat în posesia celor 124 scrisori pe care Virginia, fiica lui Galileo Galilei, i le-a scris tatălui ei în perioada 10 mai 1623 şi 10 decembrie 1633. Corespondenţa dintre cei doi poate că ar fi continuat, dar fiica s-a îmbolnăvit şi a murit apoi în scurtă vreme.

După mărturisirea lui Luca Desiato, scrisorile „reprezintă un fir de aur în labirintul timpului". Scriitorul s-a inspirat din ele pentru a da naştere unui roman bogat în fapte şi întîmplări, în înţelepciune şi foarte adevărat, dincolo de valoarea lui artistică.

Perioada în care Virginia i-a adresat scrisorile tatălui său a fost foarte bogată în evenimente dramatice pentru Europa. A fost epoca în care Galileo Galilei a apărut pentru a da un suflu nou ştiinţei, un nou sens vieţii. Pentru a realiza aceste obiective vitale, Galileo avea nevoie de aliaţi, pe care i-a găsit în viaţă, pe care îi regăsim în cartea lui Luca Desiato. Dintre cei mai importanţi au fost cunoscutul autor Paolo Sarpi, adversar înverşunat al Papei Paul al V-lea, şi savanţi grupaţi în Academia dei Lincei.

Romanul istoric al lui Luca Desiato „Tatăl meu, Galileo" surprinde cei mai dramatici zece ani din viaţa celui care a fost marele Galileo Galilei, dar şi un tablou veridic al luptelor de toate felurile din atît de zbuciumatul secol al şaptesprezecelea european.

COLIN VEARNCOMBE ARE 26 DE ANI, este fondatorul formaţiei „Blak", împreună cu producătorul Dave Dik, şi autorul a peste şaptezeci de cîntece. Dintre acestea unele au devenit şlagăre internaţionale cum este cazul lui „Wonderful Life" (Viaţă minunată) de pe albumul de debut purtînd acelaşi nume, şi „The Big One" (Uriaşul) de pe al doilea său L.P. intitulat „Commedy".

Colin s-a născut la Liverpool, „Mulţi oameni aşteaptă de la mine să cînt cîntece politice şi aceasta numai pentru că sînt din Liverpool. Dar cîntecul politic nu este genul meu. Se înţelege, văd şi eu în jurul meu lucruri care nu sînt la locul lor, uneori văd chiar prea multe, suficiente pentru a mă putea determina să întreprind ceva. Deocamdată însă cîntecele mele sînt mai degrabă un reflex al sentimentelor proprii decît al caracterului Liverpool-ului... „Viaţă minunată" l-am scris cînd am trăit cea mai amară experienţă din viaţa mea (despărţirea, după numai nouă luni de convieţuire, de soţie — (N.N.) dar, cu toate acestea, cîntecul are şi umor, un umor negru ce-i drept... Am sentimentul — a continuat cîntăreţul — că ceva nu-i în regulă cu mine. Nu ştiu ce va fi mai departe, dar sînt convins că fiecare cîntec pe care îl compun este şi ultimul. Este un sentiment aparte să lucrezi sub o astfel de tensiune extraordinară. Sper însă că pînă la urmă să reuşesc să ies din această stare", declara el recent unui reporter al revistei londoneze „Sunday Times Magazine".

Cu cele şaptezeci de cîntece ale sale şi cu noul său disc aflat în pregătire, Colin va trebui să înveţe să trăiască (dar, singur fiind, va putea?) o „viaţă minunată".

Colin Vearncombe este, o putem spune, unul dintre alergătorii singuratici (să-l sperăm de cursă lungă) al muzicii pop...

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„LUCEAFĂRUL: LA UN CENTENAR"

● Centenarul trecerii în veşnicie a lui Eminescu prilejuieşte cunoscutului filosof al culturii George Uscătescu — a cărui operă impresionantă prin dimensiuni şi putere de penetraţie mărturiseşte o fundamentală dimensiune românească — publicarea unui splendid volum intitulat „Luceafărul: la un centenar" (Madrid, 83 pag.). Acesta nu este o succintă propunere de exegetică şi nici un eseu filosofic ci un remarcabil poem în proză cu caracter dramatic, de fapt o piesă de teatru în toată puterea cuvîntului, izvorînd dintr-o conştiinţă scriitoricească esenţial pecetluită de forţa genialului eminescian. Sensibilitatea lirică anterior dovedită, între altele, de poemele din „Melc sideral", se organizează aici în urmarea unei intuiţii a prezenţei obiective a geniului, individ charismatic apt a cuprinde şi a exprima straturile cele mai adînci ale unui suflet naţional.

„Luceafărul: la un centenar" este o producţie dramaturgică asupra căreia, în acest an omagial, ar trebui revenit; ea face să se întrevadă, într-o creaţie bogată şi de ample rezonanţe precum aceea a lui George Uscătescu, imaginea unei aşteptate întregiri.

CERCETĂRI NOI DE BIZANTINOLOGIE

● Două recente studii de istoria culturii româneşti aparţinînd cunoscutului bizantinolog Emilian Popescu propun cercetătorilor străini utile şi necesare îndreptări asupra unor probleme ce privesc aspecte ale românizării în primele secole ale erei noastre pe teritoriile româneşti precum şi importante puncte de vedere noi asupra curentelor culturale a căror evoluţie s-a proiectat şi pe aceste teritorii în perioada ce s-a amintit. Este important de notat că aceste contribuţii apar în publicaţii de specialitate ce se bucură de un prestigiu internaţional aflat în afară de orice îndoială, ceea ce confirmă autoritatea în domeniu a cercetătorului român şi sporeşte valoarea de impact a concluziilor emise de el.

Astfel, revista „Jahrbuch der Osterreichischen Byzantinistik" (Viena, 1988) publică un amplu studiu privind „Die Kirchliche organisation der Provinz Scythia Minor", ocazie nimerită pentru a se recapitula, cu încheieri noi şi bine documentate, unele aspecte ale pătrunderii foarte timpurii în Pontul Sting geto-dac a culturii şi civilizaţiei greco-romane, în legătură cu romanizarea autohtonilor şi cu continuitatea vechii populaţii locale pe teritoriile Dobrogei de azi. Sînt argumente fundamentale ale rezistenţei daco-romanilor şi, apoi, a românilor în faţa succesivelor năvăliri de popoare nomade la a căror civilizare şi asimilare „oamenii locului" au contribuit.

Un alt studiu, de o şi mai mare importanţă, conţinînd şi unele propuneri cu caracter de prioritate ştiinţifică în problemă, se publică în revista „Bizantina" (nr. 14, Salonic, 1988), obiectul cercetării fiind, în subsidiar, raporturile dintre autohtonii daco-români şi goţi (titlul contribuţiei: „Thephilus Gotiae — în der Krim oder an der Unteren Donau" — Teofil al Goţiei — în Crimeea ori la Dunărea de Jos?). Concluzia acestei noi investigaţii (într-o chestiune ce a preocupat şi anterior pe bizantinologi) este că avem de-a face cu o personalitate culturală a cărei reşedinţă nu se găsea (în veacul al IV-lea e.n.) în Crimeea ci în părţile Dunării de Jos, de fapt un cărturar grec ce acţiona într-un mediu de cultură ce nu putea să-i fie străin, date fiind legăturile acestei regiuni cu Imperiul Roman şi cu lumea mediteraneeană; o interpretare ce aduce şi unele sugestii de geografie istorică a părţilor nord-dunărene în Evul Mediu timpuriu.

PROPUNERI ASUPRA ISTORIEI CULTURII AUTOHTONE

● Cîteva recente publicaţii sub forma unor opuscule cu conţinut istoriografic şi culturologic românesc, aparţinînd cercetătorului german de origină română Ioan Mugioiu, atrag în chip special atenţia cercurilor de specialitate. Este vorba de „Cultura română-infrastructura" (Bad Krozingen, 1988) şi de două broşuri (volumele II şi III, continuarea unei anterioare propuneri de filologie istorică) privind „cuvîntul gard — un nou reper în limba română" (Bad Krozingen, 1989). Cel dintîi este un rezumat de ordin programatic al unei viitoare cercetări de dimensiuni vaste pe care autorul o schiţează acum, într-un chip deja extrem de convingător. Unele declaraţii de metodă atrag cu deosebire atenţia. Cercetătorul îşi propune o re-examinare critică a izvoarelor istoriografice, năzuind la **o valorificare interdisciplinară a surselor scrise şi de altă natură**; propune o privire — mai atentă decît pînă acum — îndreptată asupra culturilor neolitice de pe teritoriul românesc, dovadă a marii vechimi şi a uimitoarei continuităţi şi unităţi a acestei civilizaţii; studiază raporturile reciproce ale civilizaţiilor antice europene, evidenţiind **sincronizarea valorică** a culturii noastre de substrat cu cele mai importante centre de cultură ale acelei vremi; subliniază neîntrerupta evoluţie în aceleaşi cadre de specificitate a culturii româneşti de-a lungul unei istorii complexe şi adesea impropice. Perspectivele ce se deschid prin aceste consideraţii de metodă se reazemă pe o bogată bibliografie — cu precădere în limba germană — şi pe argumente dezvoltate cu multă fineţe. Cu privire celelalte două studii, dedicate analizei filologice a unui cuvînt presupus a fi autohton, propunerile lui Ioan Mugioiu ating, cu inteligenţă, probleme deosebit de importante ale raporturilor dintre populaţia daco-română autohtonă şi diferite populaţii de migratori, concluzia fiind aceea a influenţei exercitate de cea dintîi — sedentară, cu grad superior de civilizaţie — asupra diversilor năvălitori, în special goţi.

VALORI ALE XILOGRAVURII EUROPENE

● **Compoziţiile inspirate din universul artei arhaice cucuteniene, aparţinînd cunoscutului** pictor român Petru Petrescu din Piatra-Neamţ, continuă să se bucure de o excepţională preţuire internaţională, dovadă — ce nu se poate pune în discuţie — a interesului pe care lumea artistică europeană îl arată pentru forme inedite, ce aparţin tradiţiei carpatine, o uimitoare soluţie de creaţie pentru dilemele artei moderne. Astfel, trei dintre xilogravurile artistului nemţean **(Datini strămoşeşti, Comorile pămîntului** şi **Amintire cucuteniană)** sînt expuse, pînă în 1990, în cadrul expoziţiei-itinerante **Xylon** (o adevărată „elită" a xilogravurii europene) şi după ce au fost prezentate publicului din Winterhour (Elveţia) — unul dintre centrele tradiţionale europene ale meşteşugului gravurii în lemn! — se află la Muzeul din Schweizingen (R.F.G.); în următoarele luni şi alte muzee de pe continent vor adăposti aceste exponate. Alte lucrări ale artistului — aparţinînd, de asemenea, **ciclului Cucuteni** — au fost selecţionate pentru bienala internaţională de gravură de la Cracovia (R.P. Polonă) — anume **Vitrina istoriei** şi **Figuri antropomorfe** — ca şi în cadrul celei de-a XVIII-a bienală de la Ljubliana (R.S.F. Iugoslavia), urmînd a intra în expoziţia — deosebit de severă în criterii — a Centrului internaţional de artă grafică. Modernitatea în termen specific, profund românesc, a xilogravurii practicate de Petru Petrescu afirmă opţiuni de creaţie ce merită semnalate, puterea de penetraţie internaţională a acestei arte evidenţiind, de fapt, vitalitatea operei celor ce recurg la izvoare autohtone, capabile să se diferenţieze aprioric în raport de creaţia de pe alte meridiane culturale.

A. Silvestri

● **„DOMENICO DEL CORRIERE"** consacră un spaţiu amplu unui articol intitulat „Viaţa ca un răsfăţ", dedicat vieţii şi creaţiei actriţei americane Liz Taylor. „Actriţa Liz Taylor — scrie revista — este de-acum o legendă vie. Pe de o parte pentru remarcabilele sale creaţii din filme, pe de altă parte pentru viaţa ei particulară. Şapte căsătorii sînt cam multe chiar şi pentru cineva care şi-a consacrat viaţa filmului. Dar ea nu a avut probleme doar cu soţii ci şi cu alcoolul şi drogurile. Chiar dacă nu chiar toate i se pot imputa ei..."

Nu demult societatea de televiziune „Fox Television" a realizat un serial despre viaţa lui Liz Taylor. O mare parte a acestei pelicule este consacrată relaţiilor actriţei cu Richard Burton, cu care s-a căsătorit de două ori şi a divorţat tot de atîtea ori. Nu lipsesc din film nici scenele în care Liz apare îmbătrînită şi supraponderală, nici imaginile care o înfăţişează părăsind clinica pentru dezalcolizare şi vindecarea de droguri. Îşi fac loc şi scenele în care Liz se deplasează cu căruciorul de invalid, aceasta ca urmare a unui accident din anul 1984 cînd a suferit o fractură la coloana vertebrală.

● **MULTIPLELE ŞI GRAVELE PROBLEME DE NATURĂ ECOLOGICĂ** cu care este confruntată omenirea zilelor noastre îşi găsesc un spaţiu tot mai extins în lucrările prozatorilor din R.F. Germania. Multe sînt cărţile scriitorilor din această ţară care abordează această tematică. Ele îşi propun să-i facă conştienţi pe oameni — prin intermediul literaturii — de necesitatea unei poziţii active în favoarea protejării mediului ambiant, care să le permită lor şi generaţiilor viitoare o viaţă ferită de pericolul unei catastrofe ecologice.

Aşa este cazul volumelor **„Devastarea planetei noastre"** de H. Gruhl, **„Nevinovăţia pierdută a ecologiei"** de J. Huber ca şi al antologiei în două volume **„Oraşul ecologic"**. Aceste volume avertizează împotriva pericolului nuclear (nu numai prin intermediul războaielor) şi al tehnicizării, robotizării şi computerizării excesive.

Scriitorilor acestora tineri li se adaugă şi unii cu stadii mai mari în literatura R.F. Germania. Ne referim în primul rînd la Johannes M. Himmel, autorul romanului **„Cu toate astea, lacrimile le-au adus clovnii"**, în care înfierează şantajul ecologic al omului de geniu iresponsabil, care ameninţă distrugerea întregii civilizaţii. Interesant în acest roman este faptul că scriitorul nu porneşte, ca în celelalte lucrări ale lui, de la veştile senzaţionale coiportate de mulţime, ci, cu ajutorul ficţiunii artistice, îl avertizează pe cititor îndemnîndu-l la vigilenţă pentru ca marile realizări ale ştiinţei contemporane să nu fie puse în slujba distrugerii ostenelii de secole a attor şi attor generaţii.

O temă de mare actualitate abordează culegerea **„Aceste culori mai sînt ele reale?"**. Este vorba despre consecinţele ireparabile pe care le-ar avea asupra planetei noastre, a însăşi civilizaţiei ei umane, catastrofele centralelor nucleare.

ACASĂ

LUNA ŞI GRÎUL

În iulie, pentru că sînt fiu de ţăran, trebuie să ies noaptea, în cîmpie, să privesc grîul sub lună. Aflată într-un cer inexplicabil de înalt, luna, şi într-o vastă ondulare ce conferă măreţie pămîntului, grîul, deci lună şi grîu se adună într-o aglomeraţie de ritualuri, şoapte şi poveste care nu au alt acoperiş decît inima.

În seara aceasta, în grîu, la malul Dunării, luna este un zeu androgin.

Străbătut de drumuri fosforescente, grîul se leagănă între mistică şi basm.

În seara asta, luna este o religie de păscut cu oile şi asinii; în nici-un caz cu herghelliile de cai, pentru că armăsarii tineri sparg întîmplarea liniştii, exorcismul gorganelor şi proprietatea visului de a merge curat şi înşelător neatent spre dragostea care te consacră stăpîn şi supus.

Luna, ca o ploscă de vin roşu la masa desfrîului, rupe, în mari căderi de purpură, spicele de negară din pogoanele cu grîu şi destramă toate prevestirile de cumpănă; aşterne poteci lungi în apele Dunării, scări de lut zădărniciei, ramuri pentru cîntec privighetorilor din trestii. Şi, judecată smintită, luna e un ogor alb zvîrlindu-se din primitivitatea bălţilor în delirul fluviului; e clipa cînd obscenitatea astrului la forma unui pachet de nervi galbeni.

Dar se trezeşte vîntul, legînd orizont cu orizont. Şi luna se schimbă în pui de delfin ucigînd rechini — sîngele se împrumută doar algelor necomestibile. Acum, grîul curge spre depărtări, cu haina atîrnîndu-i pe umeri. În univers adie briza, sfîrîitul insectelor vindecă florile rănite cu coasa, apele descarcă focuri. Mările vînează corăbii bătute de lună — alta decît aceea care iluminează cîmpia, pentru că luna, din cîmpie, învăluită în superstiţii şi instinctual regină primeşte omagiul pămîntului şi sacrificii în grîu, pentru minunea de a-i fi dăruit zei, idoli, demoni, gnomi. În centrul rugăciunii, un snop alcătuit din cinci fete cu capetele răsturnate spre lună; jur împrejur, aberaţia scurgerii timpului.

Noapte de iulie la Dunăre.

Singurătate.

Grîul.

Deasupra grîului, luna ca un flaming în stare fluidă, plutind printr-un lanţ de seducţii şi reverii.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef:
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
30
(1 420)
Sîmbătă
29 iulie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

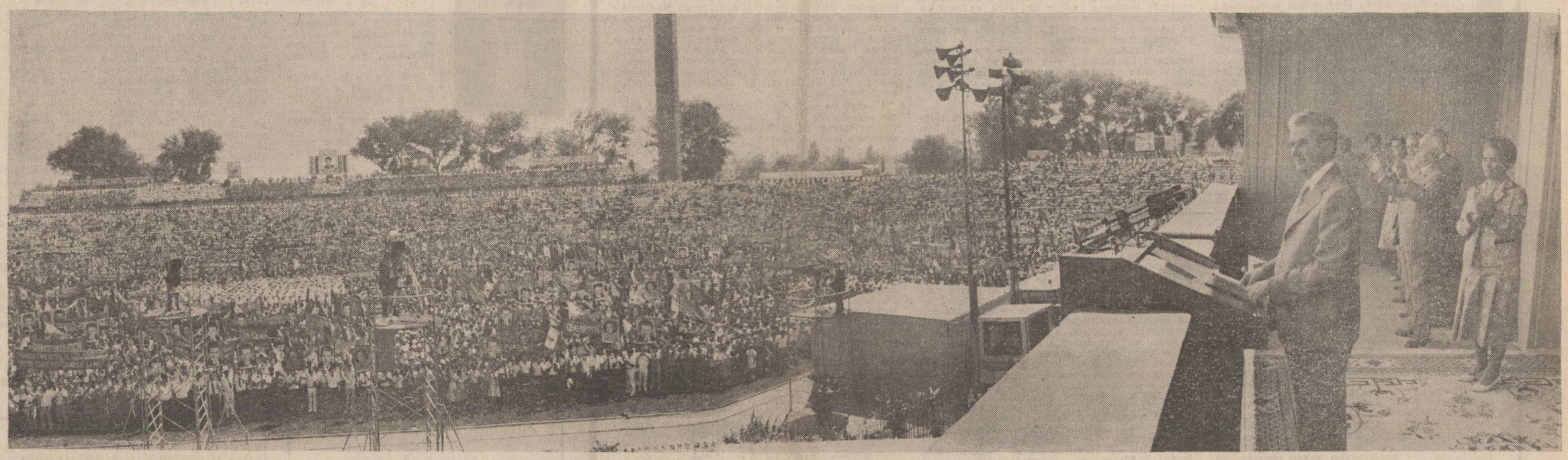

GÎNDIREA CREATOARE

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

CARTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ

Între spiritul Congresului al IX-lea al partidului și Tezele pentru Congresul al XIV-lea sînt linii directoare, programatice, care atestă nu doar amplitudinea unei epoci fără precedent ci și conținutul de o deosebită bogăție în idei, principii și concepte care au conferit și conferă realității practice o tot mai dinamică și clară perspectivă a transformării. Impactul în lumea idealurilor și aspirațiilor fundamentale ale poporului, ale națiunii, a avut și are ecou în sfera tuturor domeniilor existenței noastre materiale și spirituale. Într-o neîncetată și tot mai largă, mai cuprinzătoare viziune a construcției complexe, multilaterale, s-au înscris și om și societate, trepte mereu mai ample și în continuă ascendență ale edificării în plan economic și social, după criteriile unei experiențe politice originale care a implicat, conform condițiilor proprii, legitățile generale ale socialismului științific, făcînd din practica muncii și vieții un orizont cît se poate de viu și de caracteristic al gîndirii și acțiunii creatoare. În această viziune, pe filiera tuturor marilor forumuri comuniste care au urmat, s-au adaptat pograme și obiective de anvergură economică și socială prin a căror înfăptuire țara a urcat nebănuit de mult, înscriindu-se de fiecare dată în etape noi, mai complexe, ale dezvoltării pe o cale sigură și tot mai evidentă a progresului și civilizației socialiste.

S-a confirmat și se confirmă astfel cu puterea realității înseși, cu toate marile ctitorii ale muncii și creației pentru țară, pentru popor, justețea unei politici vii, cu egală acoperire în cuvînt și faptă ; s-a confirmat și se confirmă, pe multiple planuri și cu multiple consecințe asupra prezentului și viitorului, viabilitatea ideii de unire și unitate în jurul partidului, a secretarului său general, a întregii națiuni, factor esențial în procesul revoluționar pe care îl constituie făurirea noii societăți. De fapt, ca într-un vast și puternic punct de sprijin, toate realitățile de azi, întreaga înfățișare a patriei, toate creșterile din economie, din știință, învățămînt și cultură își au izvorul în Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism. Program care a avut menirea de a conștientiza întregul orizont al prefacerilor revoluționare, căile și modalitățile sigure ale afirmării gîndirii și practicii creatoare.

Personalitatea proeminentă a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, gîndirea vastă, prodigioasă, activitatea practică deosebită și desăvîrșită prin impulsul și energia pe care le degajă, prin acea extraordinară capacitate de cuprindere și identificare a soluțiilor celor mai optime, în consens cu cerințele și posibilitățile neîntrerupte ale autodepășirii, ale perfecționării sub toate laturile existenței, reprezintă, așa cum deseori și cu un sentiment de înaltă mîndrie s-a subliniat, un exemplu strălucit al conducerii științifice, clarvăzătoare, al identificării cu poporul, cu patria. Opera teoretică și practică a secretarului general al partidului este un permanent și prețios tezaur de idei și învățăminte ce călăuzesc istoria contemporană a României. Conducerea de către partid și transformarea partidului în centru vital al națiunii, înfăptuirea, creșterea și apărarea marii proprietăți socialiste în industrie și a marii proprietăți de stat și cooperatiste în agricultură, ca temelii sigure și de neînlocuit pentru progresul și civilizația socialistă, pentru afirmarea principiilor înseși ale eticii și echității socialiste, făurirea socialismului cu poporul și pentru popor, a democrației muncitorești-revoluționare, un sistem unic în felul său, edificarea unei conștiințe noi, înaintate, formarea și afirmarea omului nou, cu largi vederi și convingeri științifice, umaniste, revoluționare, sînt, iată, cîteva dintre componentele de fond ale acestui bogat și înnoitor ansamblu de principii și confirmări ale gîndirii creatoare, cu un impact necontenit în lumea libertății și independenței, a suveranității și demnității patriei. Le regăsim, într-o și mai clară expresie și cu un conținut ce definește într-un mod substanțial perspectiva, în Tezele pentru Congresul al XIV-lea. Fapt nu doar simbolic, ci cît se poate de exact și definitoriu pentru conștiința și profunzimea spiritului creator, revoluționar.

„Pornind de la concepția științifică a realizării socialismului cu poporul și pentru popor, sublinia recent tovarășul Nicolae Ceaușescu în importanta cuvîntare rostită la marea adunare populară din municipiul Constanța, cu prilejul vizitei de lucru, trebuie să facem totul ca întreaga noastră națiune să fie factorul determinant, hotărîtor, al tuturor transformărilor pe calea socialismului, al înaintării spre cele mai înalte piscuri, spre comunism".

Între evenimentul inaugural de acum aproape un sfert de veac, Congresul al IX-lea, și apropiatul mare forum comunist, Congresul al XIV-lea, stă dimensiunea de epocă nouă, înfloritoare, pe filiera căreia țara și-a îmbogățit și își îmbogățește mereu viitorul.

Luceafărul

iulie 1989. Anotimp al rodniciei muncii și pămîntului românesc. O țară — România — și poporul ei — poporul român făuresc cu demnitate, în deplină independență istoria vremurilor socialiste. Nota dominantă, ce impresionează și dă dimensiune efortului creator, este Unitatea, în gînd și faptă, a tuturor în jurul Partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Fenomenul care dinamizează întreaga viață a societății românești este Revoluția, bătălia pentru nou, pentru mai bine spre binele tuturor. Un popor constient tot mai plenar de rădăcinile sale istorice, de drumul străbătut înfruntînd greutăți și adversități de tot felul, edificînd o civilizație proprie, originală și trainică în centrul căreia se află OMUL, făuritorul ei material și spiritual.

Sub semnul înnoirilor revoluționare deschise de acel Congres IX al Partidului din iulie 1965, înnoiri amplificate an de an prin voința mereu sporită de a fi noi însine în tot ceea ce întreprindem, alături și împreună cu Țara și oamenii ei, **istoria românească a redevenit cartea de căpetenie**, și-a regăsit albia sa firească, căreia i s-au dat însă pe temeiurile obiective ale învățăturii materialist dialectice dimensiuni corespunzătoare epocii în care trăim.

Azi se poate vorbi cu mîndrie de existența unei **politici în domeniul istoriei**, de o largă viziune științifică avînd la bază conceptia clarvăzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, străbătută de un patriotism adînc și un tonifiant sentiment de încredere în forța națiunii române. În toți acești 24 de ani de cînd se află la cîrma țării nu a existat vreun eveniment important, o aniversare a unor fapte din trecutul nostru sau o manifestare culturală importantă, cu care prilej ilustrul nostru conducător să nu facă aprecieri, de o înaltă valoare teoretică și practică, cu privire la rolul și locul istoriei și istoricilor din România, îndemnînd la muncă neobosită, la creație pentru popor. Sub impulsul gîndirii sale novatoare o întreagă istorie multimilenară a fost trezită la viață, toți cei care străduiesc în acest domeniu fundamental — cercetători, profesori — fiind chemați la lupta pentru adevăr. **„Valoarea unei istorii cu adevărat științifice** — avea să precizeze de la început secretarul general al partidului — **constă în înfățișarea obiectivă a faptelor, în interpretarea lor justă, constituind astfel o oglindă a conștiinței de sine a poporului, a claselor, înmănunchind experiența de viață și de luptă a maselor și a conducătorilor".**

Acordînd istoriei un rol de o asemenea importantă în educarea și mobilizarea maselor, a tinerilor generații cu precădere, în formarea omului nou constructor conștient al noii orînduiri, Partidul nostru a făcut apel în mod firesc la **istoria adevărată**, singura în măsură să con-

Dumitru Preda

Continuare în pag. a 6-a

SCLIPITOAREA CETATE

din pîntecul cuptorului electric se revarsă, riu încandescent, șuvoiul de metal topit. Oțelarii sînt la posturi, pregătiți să reîncarce cu fier vechi oala în care încap 100 de tone. Mă uit la fețele sobre ale acestor tineri. Toți au plecat întru însușirea noilor meserii trebuitoare aici, pe noua vatră siderurgică a patriei, de la Călărași. Au fost la Galați, la Hunedoara, la Reșița ori la Tîrgoviște. După profilurile și necesitățile coloșilor industriali ce-au început să prindă contur în marginea de nord a orașului.

Mai întîi, aici au venit constructorii. Din 1974 au început să sosească. Peste doi ani, președintele țării a tăiat panglica inaugurală a lucrărilor. Iar în noiembrie 1979, în preajma începerii lucrărilor Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, siderurgiștii trimiteau înaltului forum o probă din întîia șarjă de oțel plămădită în municipiul de pe malul Borcei.

Anii au trecut. S-au format mii și mii de cadre. Pentru cocserie, pentru oțelăria electrică, pentru cea cu convertizoare, pentru furnal, pentru aglomerare, pentru laminorul universal de profile mici și mijlocii, pentru cel de profile grele și șină, pentru uzina chimică... Dar cîte activități conexe nu sînt necesare într-un combinat de asemenea proporții ?

Primele cadre s-au format la școlile vechilor ctitorii de metal ale țării. Paralel, nu departe de uzinele și fabricile combinatului, s-au înălțat edificiile pentru pregătirea profesională a tuturor categoriilor de meseriași : școală profesională, liceu de specialitate, școală de maiștri. S-au îndesit construcțiile de pe platforma siderurgică. Cadre tinere, cadre din zonă, fii sau nepoți ai foștilor plugari au învățat să mînuiască, să manevreze complicatele instalații, să le supună, să scoată cu ajutorul lor atît cît și ce trebuie pentru nevoile economiei naționale.

Călărașiul, urbea ce-și pierde originea în vechi hrisoave domnești, cunoscut într-o vreme drept loc pentru schimburile călărașilor stafetari, iar pe la sfîrșitul veacului trecut, așezare de tîrgoveți în care „materiile putrescibile dăunează asupra sănătății publice" (după cum informa un medic al timpului în raportul înaintat autorităților) a început să renască odată cu toate localitățile patriei, după anul eliberării, cu deosebire din 1965 încoace, anul Congresului al IX-lea al partidului. Într-o lapidară enumerare, Întreprinderea de Confecții a fost întîia unitate industrială mai mare, „născută" pe suportul unui mic atelier. O altă unitate industrială de prestigiu edificată în anii construcției socialiste este Combinatul de Celuloză și hîrtie. A fost prima întreprindere din țara noastră care folosește drept materie primă de bază paiele de grîu. Despre seriozitatea muncii oamenilor de aici, despre calitatea ireproșabilă a produselor stau mărturie miile de contracte onorate de-a lungul anilor atît în țară cît și în străinătate.

Politica înțeleaptă a partidului și statului de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării și-a găsit expresia și în edificarea, la Călărași, a unei noi industrii : Întreprinderea Materialelor de Construcții. Sute de mii de apartamente construite în București, Slobozia, Giurgiu, Urziceni, Constanța, Brăila, Zimnicea, Călărași, Fetești, Țăndărei au fost proiectate și executate aici. Cînd s-a pus problema începerii amplului program de irigații, întreprinderii călărășene i-au fost repartizate sarcini pe măsură. Dar și pentru canalizări ori aducțiuni de apă, ori pentru construcțiile agrozootehnice din zonă. Mai nou, utilaje și oameni din întreprindere sînt solicitați pentru

A. David

Continuare în pag. a 3-a

LITERATURA ȘI OPȚIUNILE CRITICII LITERARE

În pagina a 3-a

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,
secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Împreună cu toți ceilalți oameni ai muncii din patria noastră, scriitorii sărbătoresc împlinirea a 24 de ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Prin spiritul care a însuflețit dezbaterile, prin hotărîrile adoptate, Congresul al IX-lea s-a constituit ca un eveniment de o covîrșitoare importanță, marcînd începutul unei noi ere în istoria României contemporane. În perioada care a trecut de atunci a crescut neîncetat rolul conducător al Partidului, centrul vital al națiunii, s-a afirmat puternic, în toate domeniile vieții politice, economice și sociale, democrația muncitorească revoluționară, s-a întărit proprietatea socialistă, s-au dezvoltat în mod armonios toate regiunile țării, s-a intensificat progresul științei, învățămîntului și culturii.

Congresul al IX-lea a deschis și calea unei adevărate renașteri a spiritualității românești, a înfloririi nestînjenite a creației literar-artistice. Urmînd însuflețitoarele Dumneavoastră îndemnuri, scriitorii au făcut din cuvîntul lor un mijloc de propagare a umanismului revoluționar, și-au extins legăturile cu oamenii muncii, izvor veșnic viu al inspirației, așa cum ați arătat în atîtea rînduri. Se poate afirma că poezia, proza, dramaturgia, literatura pentru copii și tineret, critica și istoria literară, prin împlinirile lor semnificative, realizate într-o gamă largă de stiluri și modalități artistice, au adus o însemnată contribuție la modelarea conștiinței cititorilor în spiritul generoaselor idealuri ale societății noastre. Nu există operă cu adevărat valoroasă care să nu fie străbătută de dragoste de țară, generatoare de eroism în bătăliile pentru păstrarea și afirmarea ființei naționale, ca și în munca de fiecare zi. Trăsătura cea mai pregnantă a literaturii acestor 24 de ani o constituie adîncirea problematicii complexe a realității socialiste, crearea unor personaje reprezentative pentru viața de astăzi și de mîine a poporului nostru. Bucurîndu-ne de grija și prețuirea cu care sînt răsplătite eforturile noastre, de partid, de Dumneavoastră personal, ne vom strădui ca în paginile noastre să vibreze și mai puternic preocupările și aspirațiile celor pentru care scriem.

Simțindu-ne profund implicați în tot ceea ce se petrece pe pămîntul patriei, vom cinsti așa cum se cuvine marile evenimente care ne stau în față : împlinirea a 45 de ani de la revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și Congresul al XIV-lea al partidului. Vor fi acestea noi prilejuri de a Vă aduce un sincer și fierbinte omagiu, dînd cea mai înaltă apreciere activității neobosite pe care o desfășurați întru înălțarea națiunii noastre socialiste. Aducem de asemenea un respectuos omagiu mult stimatei tovarășe Elena Ceaușescu, mulțumindu-i pentru tot ceea ce face spre propășirea științei, învățămîntului și culturii românești.

Unindu-ne glasul cu acela al întregului popor, susținem cu tărie hotărîrea recentei Plenare a Comitetului Central de a propune realegerea Dumneavoastră, la Congresul al XIV-lea, în suprema funcție de secretar general al Partidului Comunist Român. Este o recunoaștere a rolului decisiv care Vă revine în elaborarea și înfăptuirea grandioaselor obiective ale edificării socialismului și comunismului pe pămîntul strămoșesc, a meritelor Dumneavoastră fără egal, de patriot și revoluționar înflăcărat, de ctitor de țară nouă, de prestigioasă personalitate a lumii contemporane, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

Exprimîndu-ne mîndria de a trăi și crea acum și aici, precum și nestrămutata aderiune la politica Partidului Comunist Român, Vă asigurăm, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom îndeplini cu și mai mult devotament înaltele îndatoriri ale profesiei noastre, pentru a răspunde așa cum se cuvine acestui timp eroic, căruia avem fericirea de a-i fi contemporani.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

SCRISORI COLEGIALE

LUMEA CÎNTECULUI

A doua sa carte de poezie „Așa cum sînt", Theodor Răpan își limpezește și-și decantează cîntecul și verbul. Intelectual subtire și cultivat în poezia pe care o simte sau o elaborează, în stări de grație sau meditatii cu matrice livrescă, Theodor Răpan rămîne, ca numitor comun, un cîntăret al Cîntecului, al Cuvîntului, al Poemului, un poet al Poetului care stă inițiat în miezul Naturii, al Vieții și Istoriei, toate scrise cu majusculă, ca la simbolisti. S-ar părea deci că sîntem în lumea unei poezii generale și abstracte, — ceea ce nu e deloc adevărat. Poetul are betia estetică a metaforei pînă la detaliile înfloritoare. Încă de la primul vers : „cu mîna înflorită de cîntec scriu. Patria este **fagur alb cu simțirea topită-n Imnele sacre.** Setea de concret merge pînă la înzestrarea noțiunilor abstracte cu un atribut perfect pipăibil : ranita **sufletului** sau **azima gloriei** sau **iarbă a visului.**

Lumea cîntecului, a poeziei este și ea fărîmițată meticulos pînă la articulatiile cele mai intime sau la materialele auxiliare. Cîntecul se desface frumos în dalta cuvîntului, cuvîntul în lumea mirifică a silabelor, acestea în sunetul literei și în mozaicul fascinant al alfabetului sau al dicționarului : **așezat în jilțul unui dicționar de mătase,** poetul visează metamorfoze. În materializarea de scriere și difuzare a poemului este cîntată, ca Mallarmé, pagina care-și apără candoarea : **scriptorul visului fiindu-mi / umbra infideiă / a paginii albe.**

Desi peste carte plutesc uneori ceturi fine de tristețe cărturărească (poetul stă uneori în **tranșeele melancoliei**) tonul structural al cărții este de solaritate. Sau tonul festiv, în sensul bun : **inima mea / în inima lor / Steag alb fluturat / deșertului iubirii.**

Tristețea, cum ziceam, de cărturar, se ridică precum la Perpessicius sau la Călinescu, după un anume scepticism al lecturii, și e o tăcere lină și frumos înveluitoare : **Am devenit miop: / doar bătrînetea îmi mai zuruie vederea / și nici o mircasmă din trecutul visului / în urma cositului timp nu-și mai aduce aminte / de mine / paraliticul veteran / al războiului dintre un trandafir / și fluturii gîndului. / Ovidiu / cobor să sting / de pe buzele mării-ntristarea.**

Cu aceasta intrăm în substratele livrești ale cărții, în care predomină lumea antică, cu eroii

Al. Andrițoiu

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

EMINESCIANA

CĂRȚI LA CENTENAR

Un eveniment major în eminescologie s-a petrecut în anul 1983, în pragul acestui centenar — și s-a consumat nu în vreo carte ori în vreo revistă, ci într-o lucrare de lexicografie. Suplimentul la **Dicționarul explicativ al Limbii Române**, apărut în prestigioasa Editură a Academiei, cuprinzînd cuvinte mai noi, abia intrate în uz, ori acordînd girul științific unora care circulau deja, înregistrează, în fine, termenul „eminescologie". Este pentru prima dată cînd pătrunde denumirea științei în no-„menclatorul" științelor umane. Autorii glosează simplu, dar cu adînci semnificații : „studiul vieții și operei lui M. Eminescu" — după care trimit, la fel de simplu, la „dantologie".

★

Au apărut în vara aceasta cîteva cărți despre Eminescu — vreo zece la număr, după știința noastră — despre care, concentrată asupra evenimentului de la 15 iunie în sine, critica n-a prea avut răgaz să scrie. O observație generală ce se impune, de altfel, în legătură cu scrisul despre Eminescu este că în ultimul timp acesta se concentrează masiv în pagini de ziare și reviste ; articolul — și mai puțin cartea ; eseul — și mai puțin construcția amplă, arhitecturală, definesc eminescologia de azi. Poate să fie și un efect al nerăbdării — dar noi credem, mai degrabă, că ediția publicisticii eminesciene a resuscitat interesul — și gustul — pentru articol, pentru ziar. Se publică astăzi recenzii mai importante decît cărțile recenzate, eseuri pe anumite teme mai incisive decît cărți întregi dedicate temei respective.

O a doua observație ce trebuie făcută în legătură cu producția editorială a acestui moment este aceea că s-a căutat (editurile parcă s-au vorbit între ele) a se cuprinde din mai toate domeniile opera lui M. Eminescu: dinspre literatura populară, artele plastice, muzică, economie politică, istorie, sociologie, etc. Este o procedură de aparat, de „expoziție" — dar, în același timp, este o marcare a liniei de start : s-au deschis, odată cu acest centenar, mai toate căile de acces spre opera lui Eminescu, primii pași cerînd, cu necesitate, pe următorii.

Un cărturar moldav. O carte ce nu trebuie să treacă neobservată la centenarul lui M. Eminescu este ediția **G. T. Kirileanu : „Scrieri"** (Editura Minerva, seria Restitutio). Editorul ei, Constantin Bostan, acela care în 1985 ne oferea lucrarea „G.T. Kirileanu sau viața ca o carte", adună în cîteva sute de pagini articolele cărturarului moldav despre Eminescu și Creangă — după ce, într-un substanțial studiu introductiv, desfășoară cu minuție și acribie viața lui G.T. Kirileanu. Acesta este o figură importantă din prima jumătate a secolului nostru, nu numai prin tezaurul de documente pe care le-a strîns ori prin imensa bibliotecă pe care și-a făcut-o (unde se găsește, astăzi, una dintre cele mai bune colecții ale ziarului „Timpul") — ci și prin modul cum a pus în valoare documentele respective. Esențială rămîne contribuția sa la elaborarea ediției lui I. Scurtu din 1905. Într-adevăr, G.T. Kirileanu este acela care a transcris, de la Iași, articolele din „Curier..." pentru ediție. Tot el adaugă un mare număr de rapoarte eminesciene din timpul revizoratului școlar. Cu toate acestea, ediția apare sub girul lui I. Scurtu — cărturarului ieșean făcîndu-i-se o nedreptate evidentă. Constantin Bostan, editorul actual al „Scrierilor" lui G.T. Kirileanu, vorbește de o „gravă injustiție", de „ingratitudinea" lui I. Scurtu — și propune, pe drept cuvînt, ca ediția operei eminesciene din 1905 să fie numită „ediția Scurtu — Kirileanu". De acord cu această reparație postumă, dar în privința lucrurilor în sine trebuie să avem o privire mai nuanțată. Cine analizează receptarea edițiilor din publicistica lui M. Eminescu înțelege un lucru esențial : în spatele lor a trebuit să se afle totdeauna o autoritate care să le gireze, nu atît în ochii marelui public cît față de critica aspră ce le-a însoțit mai pe fiecare în parte. I. Scurtu era, într-adevăr, o autoritate a momentului — își dăduse doctoratul în Eminescu, era redactor la **Sămănătorul**, cunoștea (și publica) manuscrisele eminesciene, etc. Ediția sa rămîne exemplară (în sensul strict : poate — și trebuie — luată ca exemplu) prin organizarea tematică a materialului și prin rezumatul de idei pe care-l face în final. Cînd, de pildă, în 1910 N. Filipescu va impune publicarea unei alte ediții din publicistica eminesciană (**„M. Eminescu : Articole politice"**), aceasta va fi aspru criticată pentru că nu are un editor anume, pentru că operează o selecție tendențioasă, pune note de subsol la fel de tendențioase, etc. Să-i oferim lui G.T. Kirileanu reparația necesară — dar nu în detrimentul primului mare editor al operei politice eminesciene, I. Scurtu. O observație de amănunt. Citind fraza memorialistică a lui G.T. Kirileanu: „Articolele lui Eminescu din broșura cu prefața lui Gr. Păucescu (București, 1891) s-au publicat de Nicolae Filipescu, mare admirator al lui Eminescu" (p. 207 ; articol scris în 1941), C. Bostan crede că este vorba chiar de ediția din 1891. Dimpotrivă, G.T. Kirileanu se referă chiar la amintita ediție din 1910, apărută în urma furtunoaselor serbări de la Galați, ediție ce va stîrni marea polemică din 1911 pe tema publicisticii eminesciene.

G.T. Kirileanu, această memorie vie a cîtorva generații de învățați, și-a găsit un editor pasionat care reușește a-l readuce în interesul public.

★

Adevăr și... legendă. O carte mai puțin obișnuită în eminescologie este aceea a lui Ion Roșu : **Legendă și adevăr în biografia lui Eminescu.** Putem spune că, dacă n-ar fi atît de polemică, lucrarea lui Ion Roșu nu prea ar fi. Autorul mi se pare un războinic asediat din toate părțile și încercînd să rupă fronturi pentru a ieși din încercuire. Cine-l asediază pe Ion Roșu ? Augustin Z.N. Pop, I.D. Marin, George Sanda, Petru Rezuș, D. Vatamaniuc, etc. Dar ce caută Ion Roșu în această încercuire ? Nu prea știm. Un sentiment justițiar mult prea violent îl îndeamnă la ruperi și demolări. Este, aflăm, numai primul volum dintr-o serie de cinci pe aceeași temă ; cel de astăzi se referă la strămoșii poetului (pînă la generația Gheorghe Eminovici — Raluca Eminovici, despre care autorul promite a vorbi separat — probabil într-o carte întreagă, de vreme ce dilatează atît de mult documentele). Cartea ar fi una de genealogie, disciplină a istoriei cu normele și regulile ei, dar autorul tratează subiectul cu patos jurnalistic, nu merge prin arhive ci doar pășește din carte în carte. Interesantă rămîne ipoteza autorului după care neamul lui Eminescu s-ar trage, după tată, din Banat și, probabil, de mai departe, dinspre zona sud-dunăreană. Cu toate aprehensiunile pe care le are față de tracologie, autorul se apropie de miezul ei fierbinte... Cartea este ca un roman care se citește repede — și poate fi acceptată ca atare cu condiția să recunoaștem în Augustin Z.N. Pop, I. D. Marin, etc. — numai simple personaje de narațiune. Ceea ce ne miră mai ales este faptul că acest volum nu prea are nimic cu... Eminescu (nu se invocă — măcar ca sare și piper — nici opera poetului, nici drumurile sale)... A face dintr-o știință aridă, cum este genealogia, obiect de tratare literară este — o recunoaștem — dovadă de talent, și nu ne îndoim că autorul va scrie și cîteva romane despre strămoșii lui Eminescu, mai ales că nici fantezia nu-i lipsește. Deie-ni-se voie a crede, în continuare, că biografia lui Eminescu ține — totuși ! — de opera sa — și a spera că Ion Roșu se va apropia și de aceasta. De asemenea, că eminescologia poate să se dezvolte și sub cupola iubirii față de înaintași, nu numai prin rupere și dispreț față de ei. Einstein nu l-a disprețuit niciodată pe Newton că mărul cu pricina nu i-a băgat predecesorului în cap teoria relativității ; științele, vreau să spun — și eminescologia este o știință — au dreptul la istoricul și istoria lor, chiar dacă o anumită descoperire reprezintă un salt capabil a șterge contribuțiile dintr-un domeniu. Cum să construiești pe ereș și dezbinare ?

★

Emineseciana. Colecția **Eminesciana** a Editurii Junimea, din Iași, ne oferă cîteva apariții editoriale cu totul remarcabile. Desigur, dintre ele cea mai potrivită este ediția **Vladimir Streinu . „Eminescu"** (ediție îngrijită de Mihai Drăgan). Spunem cea mai potrivită, pentru că Vladimir Streinu trebuia să figureze de mult în această colecție : i se oferă prilejul într-un moment festiv. **Poetica eminesciană** de Gheorghe Drăgan (nr. 49 din „Eminesciana") este o tratare a legăturilor operei eminesciene cu folclorul, iar **Prezentul etern eminescian** de George Popa o analiză a timpului în aceeași poezie eminesciană (George Popa a scris, în 1982, despre **Spațiul poetic eminescian).** I. M. Ștefan ne oferă, în aceeași colecție, cartea **„Eminescu și universul științei"**, o documentată cercetare, pe manuscrise dar și pe opera tipărită, a valențelor științifice ale scrisului eminescian. În domeniul economiei politice, Vasile C. Nechita semnează, în aceeași colecție, lucrarea **Meditații economice eminesciene** — după ce girase, cu cîțiva ani în urmă, o colecție de studii eminesciene pe această temă. În prefața la acea culegere, Vasile C. Nechita era foarte circumspect față de economistul Eminescu (mergînd uneori pînă la negare categorică) ; de data aceasta economistul de la Iași se arată „meditativ", concesiv uneori.

Un dar de preț. Dar, desigur, adevăratul dar pe care-l face Iașul acestui centenar este lucrarea monumentală **Eminescu : Sens, timp, devenire istorică,** scoasă de Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol" în seria „Românii în istoria universală". Este un tom masiv, de peste o mie de pagini, organizat în trei secțiuni : o antologie din opera eminesciană (articole de ziar, poezii, corespondență), o selecție din spusa marilor noștri istorici și filosofi despre Eminescu (Titu Maiorescu, A.D. Xenopol, N. Iorga, C. Noica, Mircea Eliade, etc.) — și o solidă culegere de studii actuale, recente, despre viața și opera lui M. Eminescu. Putem spune, cu îndreptățit temei, că „volumul ieșenilor" este prima lucrare de eminescologie propriu-zisă după acceptarea științei ca atare. Importante, între toate, sînt textele lui M. Eminescu despre istorie care definesc — cel puțin în acest domeniu — un mare specialist, poate pe cel mai mare istoric al nostru, nu în sensul catedratic ori ca editor de texte, autor de tratate, etc. — dar în sensul intuițiilor exacte pe care le-a avut despre poporul român, timpul și devenirea lui. Ne rețin atenția, apoi, textele pe care le vom revedea — fără îndoială — în volumul X din ediția academică.

Desigur, a scrie cîteva lucruri despre cîteva cărți nu înseamnă decît un început. Acest an este, în întregime, un an eminescian — și nu ne îndoim că vor mai apare lucrări de eminescologie iar cele apărute deja vor fi comentate mai amplu. În general se poate spune că, dacă editurile ar ține pasul cu revistele, fiind la fel de prompte, incisive, percutante — fenomenul decalajului dintre apariția și receptarea cărților nu s-ar mai produce (nici ca decalaj de timp — cantitativ — nici ca decalaj calitativ, de înțelegere și dialog).

Nicolae Georgescu

VITRINA LITERARĂ

■ **PSEUDO-FOLCLOR... LIRIC.** Tina Ionescu-Demetrian scrie și scrie năvalnic... versuri. Ultimul său volum, **„Cheia de iarbă"**, (Ed. Eminescu, 1988), vine după „Închinare lui Endymion" (1972) și „Această albă, simplă floare" (1980), apărute la aceeași editură. Din cele 49 de texte ale ultimului său volum, abia dacă pot fi salvate cinci-șase bucăți, realizate în întregime.

Autoarea e luată la vale de cuvinte, e furată numai de sunetele și tropotul cuvintelor, de pitorescul exprimării neaoșe. Iată cîteva probe : „Pierdea glorii și dor / Cel fîrtat / Iar gura-i fără cuvînt, / Subt roșa lunii pecete / Zîmbea năclăită de cînt". („Haiducească") ; „Viersul mi s-a boncăluit", sau „Și dacă am fugit spre pădure, / Pămîntului am început să mă rog / Să-mi crească dur și de prisos în frunte / Corn purpurat de inorog." („Băjenie"). Iată versuri inacceptabile nici chiar pentru un inorog.

În poezia „Regenerare" autoarea se lasă scurmată, răvășită și apoi reclădită de un bou miraculos, numit și „bourelul țintat" sau „Dalbul fermecat bour înstelat" : „La fiecare moarte / Boul dalb mă dezgroapă. / Hîrieț își pune cornul, / Pune copita sapă, / Apoi, cioșvîrtă de cioșvîrtă, / Os de os, / Mă reclădește adiind asu-pră-mi / Răsufletu-i de bou miraculos" zice poeta. Într-un „Strigăt de baladă" se repetă mecanic această strigătură „Trihu-rihu-rihu-hăi" cu finalul schimbat în funcție de rimă : „rihu-u", „rihu-e", sau „rihu-ă". Un mod cu totul fals de a folcloriza.

■ **DIFICILA SARCINĂ DE A FI POET.** După „Arhitectura interiorului", volumul de debut premiat la concursul Editurii Eminescu din 1981 și apărut în 1982, Aurelian Mareș publică la aceeași editură volumul **„La 10 cm de inefabil".** Iată un bun prilej de a ne referi asupra evoluției și posibilităților sale. Într-o „Elocință" Aurelian Mareș declară : **„Sarcina mea e să fiu poet,** / cum piatra datoare să dăinuie, / cum rădăcina pătrată oglindirea / numărului este, / cum sărutul-neputința buzelor / de a mușca." Să vedem cum se achită A. Mareș de sarcina dificilă pe care și-o asumă. Volumul are 5 părți : „Șase sonete", „Bachovia", „Zoom", „La 10 cm de inefabil" și „Columbar". Cele șase sonete nu se impun memoriei prin nimic deosebit. Sînt sonete... și atît.

Al doilea ciclu, „Bachovia", cuprinde 23 de poezii, fiecare avînd ca titlu cite un vers luat din poeziile lui George Bacovia. Ce vrea să însemne **„Bachovia"** ? Vreun tărîm de vis ? Un nou univers descoperit de A. Mareș ? O magică fuzionare între Bach și Bacovia ? Nicidecum. E o pocire gratuită a numelui unuia dintre cei mai importanți poeți români, o firmă sonoră, în spatele căreia A. Mareș etalează, între altele, versuri ca acestea : „Am hotărît. / Renunț la caracteristicile / care mă deosebesc de animal. / Conjuncturile înălțării, marea / conflagrație a mirării, / totodată cu seninătate / fruntea celui cu putere / peste privire lăsată sînt tot / atîtea porți, calea / refuzîndu-mi. / Părăsit de sentimentele inițiale / bat cu pumnii în ornamente / mistificatoare. / Sîngele meu de poet / le acoperă. Asfințește carnea mea. / Această presupusă poezie are ca titlu cunoscutul vers bacovian „Un gol istoric se întinde". Un alt text, avînd ca titlu versul bacovian „Muzica sonoriza orice atom", se încheie în acest mod : „Între degete cu putere se zbate insecta. / Poetul — la fel între cuvinte. / Lumina rămîne de jur împrejur — vultur pe stîrv."

Sînt poeți care din ignoranță sau orgoliu, din dorința de a epata sau din frondă, fac tot ce le stă în putință pentru a degrada poezia. N-aș spune că A. Mareș se zbate între cuvinte ; el rătăcește nepăsător printre ele, aruncîndu-le la întîmplare pe hîrtia de scris. Iată cum își începe o poezie de dragoste („Peisaj", pg. 50) : „Pe ceafa orizontului dealul / ca un buboi. / Iubita aleargă spre mine. / E tînără încă."

■ **POEZIA CE ULCEREAZĂ HÎRTIA.** Tipic pentru poezia adunată de Tatiana Rădulescu în volumul său de debut **„Liniștea aerului"**, Ed. Cartea Românească, 1988, rămîne textul nr. 1 din seria celor 14, grupate sub titlul „Sărbători"; „Ca și cum ne-am împărtăși din / aceeași glorie tu depui litere mărunte / ce ulcerează hîrtia sucul gastric al cernelii / mistuie gîlgîind cuvinte gesturi / și printre tentacule — stiloul dibuie moartea / cu cap de gînganie." Tot atît de valabil este și textul nr. 11 (pg. 62) : „Poate că ghemuit în propria-ți piele avîndu-ți / aproape mirosul de animal în pericol avertismentul chimic / să înțelegi condiția celui ce pune pe hîrtie / resturi de festin / înstrăinați de noi înșine aducem spectacolului o notă / distantă".

Cele 84 de pagini ale cărții sale sînt pline de asemenea „resturi de festin". În poezia „Noiembrie '79" poeta spune : „Se zice că sufăr de vocație", fără a preciza de ce vocație anume. Textele cărții sale divulgă o vocație pentru emacierea și evanescența oricărui sens major în poezie.

■ **O FLOARE DE CRISTAL.** Recent, a apărut (la Editura Litera) o carte cu poezii deosebite. Ea se numește **„Gînduri frînte"** și aparține unei adolescente care a avut un talent poetic ieșit din comun. Spun **a avut,** deoarece Oana Anca Balasopol, (despre ea e vorba), și-a pierdut viața în urma unui accident absurd. S-a născut la 27 decembrie 1969 în Ploiești și a fost membră a cenaclului literar „Poesis" din orașul copilăriei și adolescenței lui Nichita Stănescu. La nici șaisprezece ani aripile sale s-au frînt. Poeta obișnuia să-și dateze scrierile. Din cele 57 de poezii ale cărții, trei au fost scrise în anul 1984 iar celelalte în 1985. Ultima poezie scrisă se numește „Melancolie" și poartă data de 27 noiembrie 1985. Poeta acuză un vag sentiment bacovian spunînd : „și gîndu-mi este mov / ca și-altădată." În aceeași poezie sînt și alte versuri premonitorii : „la limită de poezie / și mai de mări poetizate / o frunză a murit / de moarte / în cimitir se cînt-un fel de cîntec / e semn că se mărit-o fată / o-un giulgiu milenar de groape / pierdută în triștețe bolnave."

În același an 1985, la 15 ianuarie, poeta nota : „La 16 ani / Nimic nu e sigur / Totul e posibil / chiar și să... mori" etc., etc. Deși avea o vîrstă atît de fragedă, Oana Anca Balasopol se familiarizase deja cu operele unor vîrfuri ale poeziei române, cum sînt George Bacovia, Lucian Blaga, Nichita Stănescu. Poezia intitulată „Bacovia" este una dintre cele mai reușite dedicații ce s-au făcut marelui poet în anii noștri de către o poetă a ultimei generații. „E-n mine e-n tine / Acolo lîngă părinții noștri / Și lîngă urmași / În sicriele de plumb / Și-n plumbuitele nopți violete / Și-n sîngele nostru / Și-n vine de copaci / Încă trăiești / Mumificat în plumb violet de sînge / Ca un sfinx sau / Ca un sfînt."

În prefața pe care o scrie cu dăruire și competență, profesoara Mariana Andrei notează următoarele : Oana Anca Balasopol **„s-ar fi împlinit cu siguranță în literatura timpului său."** și „stihurile ei au tonul unui jurnal intim adolescentin, plin de prospețime și nonșalanță, în care surprindem firesc exaltarea senzuală a iubirii juvenile, sentimentul de frustrare al copilului orfan, alături de accentele de revoltă față de nedreptățile lumii («Vă conjur», «Boala», «Dacă», «De gheață»)."

Iată cîteva exemple ce dovedesc o stăpînire remarcabilă a limbii poetice și chiar capacitatea de a inova în poezie. Redăm aceste versuri din „Noroc" : „Un răsărit de-apus" și „Murisem pentru mine și mă născusem / Pentru alții, ca una pentru toți", din poezia „Simplitate" : „De te-ai uita la mine / Un ceas de un mileniu", sau din poezia de inspirație blagiană „Pînă" : „Sapă pînă ce grotescul devine sublim / Sapă pînă mor toți poeții / Sapă doar, doar s-o naște din țărînă un om !". Gîndind la Eminescu, Oana Anca Balasopol trăia realmente aventura „Luceafărului" întrebînd : „— Unde e Luceafărul ? / Mă întreb, ochi în ochi cu veșnicia / — Aici... / — Aici.../ — Aici... / Îmi răspunde văzduhul / Îmi răspunde cîmpia / Teii ard în noapte / Adiind printre stele / — Unde e Luceafărul ? / — S-a frînt în crimpeie / Boarea de seară i-a răspîndit sufletul / În cele patru zări ale lumii". Totodată poeta e urmărită și de drama Cătălinei pe care o regăsim într-o poezie. În „Coloană" folosește o comparație de mare plasticitate : „m-apasă / și-un munte de tine". În poezia „Dacă", regăsim deja o voce matură, responsabilă : „Pe om îl poți nărui cu o vorbă / Cu o literă / Întocmai cum se năruie castelele de nisip / amestecat cu vise". În istoria poeziei române, Oana Anca Balasopol va rămîne ca o floare de colț, o floare de cristal pur a poeziei noastre, strălucind alături de alte flori ale precocității poetice, flori frînte înainte de vreme, așa cum au rămas în memoria noastră Iulia Hașdeu, D. Iacobescu, Anta Raluca Buzinschi, speranțe frînte.

Vasile Bardan

„Scriitura fragmentară"

Un autor complex se dovedește a fi Liviu Antonesei, poet, prozator, eseist preocupat de probleme etice și estetice, dar și de analiza comunicării verbale, în cadrul căreia propune o „disciplină a consensului, concepută ca o practică a limbajului exact".

Lucrarea la care ne vom referi *), subintitulată „opinii, dialoguri", cuprinde cîteva eseuri, amintiri și parabole, pe care autorul — deși adept declarat al fragmentarismului — ne propune să le citim ca pe „un fel de Bildungsroman". Textele par destinate cititorilor „inițiați", cel puțin așa se înțelege din următoarea notă, cu rezonanță de anecdotă orientală : „Nu intru în amănunte. Cititorii instruiți știu deja despre ce e vorba, iar pe cei neinstruiți nu-i interesează oricum. Semi-instruiții nu mă interesează pe mine." De acord cu Blanchot, autorul consideră că „scriitura fragmentară" reprezintă „manifestarea deplină a spiritului și forței aforistice". Există însă, în „scrierile intenționat ne-sistematice", în „gîndirea discontinuă", admirată și practicată de autor, riscul comunicării insuficiente și al nediferențierii pertinentului de neglijabil.

„Tot ce este cuprins aici — scrie L. Antonesei — mi-a cîștigat într-adevăr încrederea (...)." Uneori, cititorul se poate întreba „de ce ?", ca atunci cînd află că „e dezonorant pentru om să afle că există bufnițele și alte viețuitoare care dorm ziua, în vreme ce el aspiră către o existență solară". Poate că sună frumos, dar... oricum am răsuci această cugetare, nu este clar ce înțelege autorul prin „dezonorant". Nu lipsesc din „Semnele timpului" parabolele cu implicații filozofice : „Existența monstrului în acest lac, pe care îl cunosc în toate ungherele sale, este imposibilă și, tocmai de aceea, el trebuie să existe. Iată proba ontologică a existenței sale." „Inițiații" vor găsi probabil în această „probă ontologică" ceva din antiraționalismul lui Tertullian sau din optimismul spiritualist al lui Theilhard de Chardin, dar modelul cel mai apropiat este cel detectivist, gîndirea unui Moș Tabaret. În plus, raționamentul citat nu este valid, ca metodă, chiar dacă o senzațională descoperire i-ar confirma concluzia, chiar dacă monstrul ar fi găsit și „pipăit" de toată lumea. Asemenea „probe ontologice" nu ne pot cîștiga încrederea. Autorul ar dori „să convingă involuntar, cu nepăsarea fenomenelor naturale". Și adaugă imediat următorul aforism : „Atunci cînd afară plouă, hainele ți se udă". Dar... numai dacă hainele (cu sau fără purtător) sînt afară ! Sau numai dacă cel aflat în ploaie (și care nu va spune, desigur, că „afară plouă") nu are umbrelă. Sau are, dar nu a deschis-o. Sau... Cu fiecare „distinguo" de acest fel, se poate forma un lanț infinit și facilitatea acestor posibile precizări nu vine în sprijinul forței aforistice. În final, L. Antonesei citează o observație a lui Paul Valéry, de a cărei ingeniozitate nu s-a îndoit niciodată : „Incoerența unui discurs depinde de cel care-l ascultă". Desigur, dar exact în măsura în care depinde de receptor și coerența. Adică **nu** în întregime. Adică nu depinde **numai** de receptor, ci și, vai !, de autor și de discursul însuși. Mai plastic și mai exact decît Valéry se exprimase Lichtenberg : „Cartea este ca o oglindă. Dacă se privește în ea un măgar, n-are cum să vadă imaginea unui apostol." Ceea ce nu interzice posibilitatea ca un apostol veritabil să se privească într-o oglindă deformată și deformantă. Și, firește, în acest caz, privitorul nu se va recunoaște. Poate că jocul oglinzii strîmbe și al anamorfozei îl va amuza pentru moment, dar nu credem că va renunța să caute o oglindă adevărată. Nu, cultura nu este joc, așa cum crede L. Antonesei. Este **și** joc, adică ceva mult mai complex.

Scrise „în anii de formare intelectuală", eseurile la care ne-am referit, cu măruntele scăderi semnalate, anunță maturitatea unui scriitor instruit și talentat, atras de jocul liber al semnelor, dar și de meditația profundă.

Mihai Niculescu

*) **Liviu Antonesei : „Semnele timpului", Editura „Junimea", 1988.**

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

UN POET AL LIMPEZIMILOR

La debutul său în revista **Familia** în anul 1978, poetul Ioan Tecșa ne dezvăluia un talent, ce promitea o evoluție frumoasă. Acum, în a doua carte a sa **Dansatorii de seară*),** el confirmă (debut : **Cu lumina sufletului,** Ed. Militară, 1987).

Poemele lui Ioan Tecșa ne poartă de la problematica existenței ființei umane, a confruntărilor majore ale lumii contemporane, la nostalgia pentru locurile „de-acasă", la temele erotice. Varietatea acestor teme pune în evidență un autor ce se află în maturitatea creației.

Iată cît de tranșant este poetul în fața frămîntărilor lumii contemporane, nu forțat ci calm, dar convingător. Felinarul de vînt : „...vei fi hoț în astă noapte / și pădurea va da strigăt de uimire / să ne-aduci felinarul de vînt / și umbrele nopții, sfîșiate / vei fi singur, va fi viscol, / întuneric și iarnă / nimeni să nu te vadă / dar ai grijă și nu lăsa / urmele nopții-n zăpadă". Sau în **Cruciada furnicilor :** „Îmi apăram obrajii / cu pumnii și lacrimile / pînă cînd în cruciada furnicilor / descoperitu-l-am pe prietenul meu...".

Tema de mai înainte, firesc de altfel, este strîns legată de o alta, condiția ființei umane, într-o lume încă în devenire „mai dreaptă și mai bună", ca în poemele **Într-o umedă noapte :** ...„dar nimica sigur nu se știe / doar undeva, un incendiu" și **Cîmpul de frezii :** ...„oamenii — / amintiri alergînd pe pămînt / pentru un pumn de cenușă".

Despre nostalgia evenimentelor trecute, cum s-ar mai putea scrie ? Și totuși, poemul **San Francisco** ni se pare aparte : „Sînt păsări ce pleacă și nu mai vin, / chiar naufragiile-s mai dese acuma, / **desenează-mi ceva din anotimpurile rochiilor tale** / și-ți voi spune /cît de mult ne-am apropiat de amurg, / la fiecare cumpănă vedeam o fîntînă / și beam pînă la ultima picătură, / acum gîndurile noastre / n-au întîlnit / decît o crevasă uscată, / ca falia ce va trece pe sub San Francisco / mai precis pe altundeva, / într-o toamnă...". Am subliniat „desenează-mi ceva din anotimpurile rochiilor tale" fiind versul cel mai frumos și de greutate din acest poem, el, împreună cu următoarele două „și-ți voi spune / cît de mult ne-am apropiat de amurg", cuprinzînd parcă totul, nemaifiind nevoie de nimic în plus.

Așa cum în creația erotică acest poem scurt intitulat **Transfigurare** îl individualizează pe Ioan Tecșa între mulți poeți care au scris pe tema respectivă : „Tehnica executării căderilor libere / de fapt, e o treabă de îngeri — / tocmai / veniseși prăfuită / și te vedeam / aranjîndu-ți aripile / în colțul de sus al camerei / cu stele..."

Folosind ades versul alb, nesupus altor canoane decît al ritmului interior, poetul își desfășoară mai ușor gîndurile.

Ioan Tecșa este un poet al limpezimilor, solar, curat, al sentimentelor clare. Creația lui vine de pe linia poeziei tradiționale cu unele accente spre modernă. Ardelean fiind, distingem sonuri din poezia lui Lucian Blaga, a lui Emil Isac pe care a asimilat-o bine. Nu în ultimul rînd poezii de-ale sale ne amintesc un Alexandru Andrițoiu de tinerețe : „Din ceruri să mă plouă cu safire / iar eu s-aleg săgeți cu vîrful drept, / spărgînd albastrul venelor de mire / pe gît colanul lor să nu-l accept. // Doar lirele trezite sub omături, / de zînele albite-ale zăpezii, din păr să-mi iște candele și-alături / demon ce duce la tăiere iezii" („Vamă").

Meditațiile sale înscriu săgeți către meditație : „Mîna și penelul preamărit cu har, / ce-aprinse-n pietre foc precum iamnarul / anonim poemul sigilat în var / vechiul zid, sfidînd cu aripa înaltul // Incunabul laic sub armuri văroase / ne rămase omul chiar numai cuvînt / graba unui cîntec iată mai rămase / după-un veac de somnuri, un vîrtej de vînt". **(Un vîrtej de vînt).**

O mențiune aparte pentru titlul cărții.

Se impune din partea autorului mai multă acuratețe în poezia scrisă în ritm și rimă. Aceasta nu scade însă valoarea volumului care reprezintă un succes, o realizare originală.

Vasile Smărăndescu

*) **Ioan Tecșa : „Dansatorii de seară", Editura „Eminescu", 1989.**

UT PICTURA POESIS

O interesantă experiență literară o reprezintă culegerea de poeme **Acuarele** de Florica Dumitrescu *), încercări, de cele mai multe ori, stimabile, chiar remarcabile, de a unifica elemente de ordin stilistic ale mai multor arte, literatură, pictură și muzică. Poeta, căci — totuși — despre o poetă este vorba, a sesizat această șansă a sincretismului liric și a împodobit volumul cu frumoase lucrări personale de grafică, desene izbutite ce vădesc o vocație plastică de autentic acuarelist. Rezultă că talentul plastic prevalează dar, în același timp, de aici poezia poate lua unele efecte și îndrumări, chiar o anumită perspectivă asupra creației lesne de observat la o simplă răsfoire a acestei „cărți frumoase", după vorba lui Arghezi. **Acuarele** este, deci, un titlu cît se poate de potrivit și pentru poemele, probabil scrise între două lucrări cu penelul, de această graficiană și acuarelistă care lucrează acum cu verbul și dorește să îmblînzească, liric, cuvîntul. Majoritatea poemelor au această trăsătură fină de acuarelă, o subtilitate a liniei ce nu se poate pune la îndoială. Nu este, la noi, prima încercare de acest fel, existînd cazuri — cum acela al Margaretei Sterian — cînd pictura a hotărît în mod evident caracteristicile poeziei (în această situație, a Margaretei Sterian, nu este însă vorba de un violon d'Ingres pe cît se pare că este cazul Floricăi Dumitrescu). În consecință, sufletul de pictor peisagist și portretist, de acuarelist se revarsă poematic în toate compunerile analizate aici. Poeta scrie, „portrete", „acuarele", o „marină", elogiază „penelul fermecat", „culorile mele", în chiar titlurile acestea componenta plastică fiind străvezie. Pecetea acestui mod de o concepe poezia se impregnează și în domeniul stilului, cele mai izbutite poeme fiind, de fapt, niște fragile impresii de acuarelist : „Pe undeva / ecoul îmbina vocile. / Atunci, din toate rocile / zburau spre infinit / vorbele mele / vorbele tale. / ... / încît în nesfîrșit / nu se mai deosebeau / chemarea, răspunsul...".

Alte compuneri completează imaginea unei poezii cu origine în cultură, distinsă prin sensibilitate îngrijită; sînt evocate aspecte muzicale, compunerile lui Grieg, sonoritățile „arioso", lamentourile. Muzica, poezia și pictura se îmbină.

Cîteva observații se pot face în ceea ce privește această literatură care nu ne pare atît de conștientă de sine; astfel, mai multe poeme se susțin doar prin precizia notației pure și simple, fără a se constitui în adevărate imagini lirice, unele fiind chiar însemnări de jurnal intim fără o miză deosebită. Poeta va rămîne în limitele acestor exerciții sincretice, interesante ca metodă și, dacă vor aparține unei plasticiene cu renume, valoroase ca mod de expresie secundar. Reținem, însă, amprenta unei sensibilități cultivate, ca și ideea de a veni în poezie cu sufletul plin de elanurile altor arte, factor posibil de înnoire.

Viorica Răduță

*) **Florica Dumitrescu : „Acuarele". Editura „Albatros", 1989.**

PROZA

O CARTE ÎMPOTRIVA UITĂRII

Supoziția : **incredibil, dar adevărat** este falsă. Tot adevăratul este credibil, dar poate deveni ilogic, adică să contrazică facultățile noastre justițiar-perceptive. Și credem — cel puțin după biata și cacofonica noastră logică carteziană — pentru că este absurd, pentru că e aberant și monstruos. Somnul rațiunii a născut mulți monștri în istoria umanității, așa că nu se concep fapte omenești în-imaginabile. De imaginat, ne putem imagina orice, dar un univers ficțional care să capete statut de realitate — altminteri, intrînd în puterile noastre comprehensive — rămîne doar pentru uzul situațiilor-limită din convulsiva istorie a umanității.

Astfel ne apar astăzi faptele „îngerului morții", doctorul Mengele, călăul de la Auschwitz, care, în numele rasei ariene, de supraoameni a exterminat oameni pur și simplu. Cel mai căutat om din lume — pe capul lui s-au pus premii de 3 400 000 dolari — care a comis crime imprescriptibile a murit, totuși, de moarte „bună", în orice caz nepedepsit. Abilitatea, versatilitatea, inteligența îl ajută să scape de mai multe ori de urmăritori, să se adapteze la diferite clime și moduri de existență, să reziste presiunii psihice la care este supus de ura umanității. Torționarul infernal, fanaticul bestial, xenofobul dement, malignitatea însăși ca sindrom maniacal par a se fi întîlnit în personalitatea aberantă a acestui posedat de ideologia hitleristă, direct răspunzător de gazarea a aproape jumătate milion de oameni.

Frecvent se spune : **realitatea întrece orice ficțiune.** Nu este adevărat. Realitatea, în condiționările ei obiective, este întotdeauna plauzibilă. Utopia ficțiunii ar fi să fie tratată ca realitate — și chiar este un fel de realitate, de la Balcaz încoace, de cînd scriitura imaginară concurează starea civilă. Numai cînd ilogicul se suprapune cu diabolicul, incredibilul devenea adevărat. Ideologia nazistă și rasistă, universul concentraționar al lagărului, fanatismul — aceasta este realitatea adevărată — au generat pe doctorul Mengele, care a declanșat incredibilul. **Îngerul morții*)** este o carte care adiționează documente, interpretări din diferite perspective, alerte evocări cu narativitate deschisă, într-o regie romanescă a dominării (și ordonării) tuturor elementelor acordînd fluență, rotunjime și credibilitate lecturii.

Proza documentară, non-ficțională și-a modificat registrul și distincțiile după celebra **Cu sînge rece** de Truman Capote. Formula reconstituirilor, tangențială genului policier, ca literatură de frontieră are, astăzi, la noi, în Mihai Stoian pe cel mai important reprezentant al ei. Ca arhivist, se informează de peste tot — baza volumului o constituie totuși amintirile lui Nyszli Miklós, din Oradea, medicul autopsier al lui Mengele —, ca scriitor știe să domine uriașa informație și să se metamorfozeze, după circumstanțe, în istoric, psiholog, economist, sociolog sau filozof, dovedind o erudiție ordonată de tip gazetăresc.

Iată cum încearcă să explice psihologia torționarului, incredibila bestialitate : „Faptele, evenimentele realității nu reușesc mare lucru atunci cînd au de luptat cu niște păreri cristalizate, deoarece interpretarea lor este apriorică (orice contrazice opiniile unui asemenea personaj fanatic, a și fost — în general și în prealabil — condamnat, descalificat). O conștiință ca a lui Mengele nu prezintă nici o fisură, fiind un bloc monolit capabil să reziste oricăror asalturi lansate împotrivă-i de împrejurările trăite, să respingă elementele disonante ale cunoașterii, absolutismul e încă una din trăsăturile sale, absența judecăților și interpretărilor «intermediare» în favoarea celor extreme, «unice». Întreaga lui conduită este pe de-a întregul dominată de imaginile pasionale și de părerile sale, îndreptate, absolut intolerant, contra inamicilor care n-au altceva de făcut decît să moară. Opinia fanatică nu ține de «principiul realității». Credința nezdruncinată în victoria finală a nazismului desăvîrșește această magie a acțiunii care se cuvine a fi numaidecît întreprinsă (acțiunea directă)."

Un scriitor se face purtătorul de cuvînt al memoriei colective și scrie o carte împotriva uitării.

Aureliu Goci

*) **Mihai Stoian : „Îngerul morții. Exterminatorul Mengele". Editura „Albatros", 1988.**

LITERATURA
și opțiunile criticii literare

În evoluția impresionantă de aproape un sfert de veac, cît s-a scurs de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R., izbînzile literaturii române își datorează existența, în bună măsură, și clarificărilor de ordin ideologic ce au îndrumat și sprijinit creația propriu-zisă de valori literare și artistice. Funcția pedagogică și de prospecție a valorii, a marilor și fertilelor tendințe ce asigură procesul de continuitate a culturii naționale și de unitate a conștiinței scriitoricești —, sarcini de excepțională însemnătate ce revin criticii literare — nu a găsit nepregătită, la drept vorbind, această disciplină de studiu a literaturii. Ea s-a putut, de altfel, exprima și s-a întemeiat, în acțiunea ei de esențială opțiune culturală, pe un climat de înaltă deschidere ideologică și politică față de știință. Este semnificativ, de altminteri, că în recentele Teze pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R., document de adîncă reverberație morală și politică în viața literaturii noastre se precizează : „Partidul pune un accent deosebit pe creșterea rolului științei și culturii în societate. Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice

— condiție importantă a libertății și demnității omului — trebuie să se afle permanent în centrul activității partidului nostru. O însemnătate deosebită au cunoașterea valorilor reprezentative ale culturii naționale, purtătoare ale idealurilor de progres și libertate ale poporului român, apărarea și dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural". Sînt deziderate de cea mai mare însemnătate și pentru critica literară, a cărei acțiune de selecție și impunere a valorilor trebuie să se reazeme pe argumente solide de ordin științific, pe cunoașterea și afirmarea necontenită a dimensiunilor istorice ale unei culturi ce s-a definit întotdeauna în și prin istorie. Iată de ce evidențierea și cunoașterea opțiunilor criticii literare este o necesitate a asigurării unui climat de dialog în cadrul frontului scriitoricesc, acolo unde — și prin lucrarea criticii, ori mai degrabă prin aceasta — se întrevăd proiectele culturii române de mîine. Problema e de a promova cu consecvență o critică literară profund atașată valorilor literaturii naționale ca și dimensiunii pedagogice și etice a actului de creație ; ceea ce încercăm să schițăm în aceste momente de bilanț, cînd se evidențiază liniile de dezvoltare social-economică, politică și culturală ale României. Pagina de față este și o invitație la continuarea dezbaterii, adresată criticilor și istoricilor literari ce își leagă activitatea literară de climatul ultimilor douăzeci și cinci de ani de literatură română.

DIMENSIUNEA ISTORICĂ

„noi am făcut caz de latinitatea noastră indiscutabilă — își încheia în 1941, G. Călinescu „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" — dînd însă impresia că sîntem tineri și neglijînd substanța medulară. Noi însă sîntem Romani și ca Francezii Gallo-Romani, popor străvechi adică, cu notele lui etnice neschimbătoare esențial, primind limba și cultura latină. În fond, sîntem Geți și e mai bine a spune că, în felul nostru, am primit și noi succesiunea spiritului roman pe care trebuie să-l continuăm de la longitudinea reală, fără mimetisme anacronice. Spiritului gallic și brit trebuie să-i corespundă aici, prin sporire, spiritul getic. Căci să nu uităm că pe columna lui Traian, noi, Dacii, sîntem în lanțuri". Aceste vorbe sînt adevărate și configurează un mod de a fi în lume pe care G. Călinescu l-a exprimat la altitudinea cea mai înaltă, un mod de a fi românesc, exemplificat de o direcție critică de tradiție călinesciană. De aici trebuie să începă orice viziunare a fenomenului literar, definit acesta de un model de continuitate cu obîrșii străvechi. „Spiritul getic" pretinde valorificarea tuturor izvoarelor și a tuturor straturilor fundamentale, o critică literară fără dimensiune istorică nu ar însemna, așa zicînd, decît un exercițiu fără orizont. Avem, spre a înainta, acest exemplu ireductibil care este și va rămîne opera călinesciană, și putem zice că, în esența ei, critica și istoria literară românească vor fi, de aci încolo, călinesciene ori nu vor fi deloc. Originea acestui mod de gîndire e, cu toate acestea, mai veche și dezvoltă o tradiție, scoborînd, prin Nicolae Iorga și Blaga și Pârvan, către Hașdeu, Eminescu și Maiorescu, și, mai în adînc, la Kogălniceanu, Alecu Russo și Cantemir. E **o viziune enciclopedică a doctrinei literare**, alăturînd istoriografie, istorie a culturii și istorie literară și punînd acestea toate într-o dimensiune propriu-zis istorică, definitorie pentru români și spre a o înțelege mai bine pe aceasta sînt necesare cîteva precizări, comunicînd o formulă de evoluție care, aparținînd unei colectivități, aparține și culturii exprimate de ea.

Întîiul și cel mai profund sentiment care se configurează la examinarea istoriei românilor este acela al **străvechimii**, arătînd conservări nu doar antropologice (și o continuitate, din toate punctele de vedere, impunătoare) ci și puteri de a regenera o civilizație alcătuită demult și transmisă fără preschimbări esențiale din veacuri aproape fără virstă și pînă la noi. Această formulă de civilizație cu străvechime (și continuă în cadrele ei geografice tradiționale și a cărei iradiație este, pentru aceste părți ale lumii, hotărîtoare) e în chip izbitor o formulă de civilizație europeană, aflată, ca și altele care au contribuit în felul lor la procese de cristalizare istorice, la obîrșiile Europei. Această **Europă a originilor** cuprinde, prin getodaci, și pe români, avînd în compoziția ei pe elini și pe latini, pe celți, pe germanici, și pe iberi, popoare vechi adică, a căror așezare pe teritorii de-acum tradiționale s-a făcut timpuriu și nu s-a tulburat mai apoi, oricîte modificări vremelnice și amestecuri s-ar fi produs. Astfel de fenomene nu sînt miraculoase și nu ascultă de legi ale întîmplării ci se explică prin rezistența unor societăți organizate în chip organic și apte să dezvolte culturi și civilizații cu termen specific, **continuitatea** arătînd, în cele mai multe dintre cazuri, formule de viață umană durabile atît prin tradiție cît și prin însușirea, căpătată prin exercițiu perpetuu, de a crea în planuri universale și înălțîndu-se de la relativul pitoresc și particular. În privința românilor, această **europenitate specifică** înseamnă, mai înainte de toate, pecetea unui spațiu care nu-i luat în posesiune ci moștenit, căci pentru un popor de sedentari geografia hotărăște, de la o vreme încolo și fără a mai veni, apoi, cu preschimbări, formula fundamentală. Aceasta e, fără nici o îndoială, **aceea a unei societăți antropologice complete**, alcătuită din agricultori și din păstori, din pescari și din vînători, orînduindu-se în măsuri fundamentale țărănești care, acestea, asigură, mai degrabă, coagulări timpurii sociale și continuitatea lor pe dedesubtul evenimentelor tulburi și impropice. Acestea nu însemnează a respinge istoria căci participarea autohtonilor la comerț și legăturile acestora cu Europa sînt timpurii și neîntrerupte, atîta doar că nu orașul ci satul definește ceea ce însemnează unitatea românilor și păstrează, la distanță de amestecuri disproporționate, civilizația odată rînduită din epoci antice.

Este o Europă țărănească, de structură clasică adică disciplinată după legi severe și avînd, în esența ei, o monumentalitate care aparține comunităților întemeiate pe obște, aceste orînduieli conservînd, în planul rusticității, structuri de cetate elină. A fi „țăran" nu este „a fi primitiv" ci a fi civilizat în raport armonic cu geografia sedentarității și culturile țărănești nu presupun puteri scăzute de creație, ci doar ordonări specifice, cu precădere orale. Simțămîntul comunității, sensul solidar, spiritul obștii decurg de aci, lumea țărănească dezvoltînd în etnografic un prototip de europenitate care nu cunoaște individualismul și valorile xenocratice. Mitologia lor e aceea a egalității între specimene care aparțin unei specii și se ține departe de mitul dominației ; rasiști sînt aceia a căror doctrină se extrage din dreptul războiului, ostil dreptului păcii, aparținător, acesta din urmă, de mentalitatea sedentară și obștească, care animă pe acești păsnici țărani de la Dunăre din vremuri străvechi.

Astfel se orînduiră la români formele fundamentale de viață care sînt „țările", adică unități de românitate specifică, unde diferențele sînt secundare, esențială rămînînd unitatea substanțială, tradiția comună, limba, obîrșia antropologică ireductibilă. Această țară, a cărei evoluție s-a zidit pe fundamentele unor „țări" (pe care le putem denumi, după Nicolae Iorga, „Româniile populare") originar și substantial românești (și doar localizate aci la deal și aci la munte, aci pe văi și aci pe malurile dunărene) ajunse a se configura în Evul Mediu, atunci cînd primejdiile și amenințarea celor care veneau de dincolo de zări se dovediră altfel de neocolit. Însă, aceste coagulări unde pulsa aceeași inimă etnică și aceeași tradiție românească nu însemnară ruptură și adevărul istoric arată că unirea acestora era, din unghiul civilizației și al culturii, fapt de tradiție și cu vechime. E o romanitate carpatică și ostilă imperiilor, trăind pe structuri autohtone, getice și avînt sentimentul păcii și semeția unei vieți istorice „bătrîne" și europene. Cînd Bizantul se prăbuși, voievozii de la Dunăre și din Carpați înțeleseră că tradiția romanității s-a transmis pînă la ei.

Însă istoria n-a fost îngăduitoare cu acești carpatini vorbind un idiom romanic și al căror suflet a rămas pur și adorator al cerului getic, limpezit, astfel încît aci simțul istoriei a trebuit să ia forme nu o dată dramatice și a căzut sub regimul necesității. A restitui adevărul unei vieți continue și așezată în structuri specifice însemna, la români, a invoca dreptul popoarelor la o existență demnă și liberă, la independență, dreptul unei istorii care, de nu era înregistrat în astfel de inscrisuri (pe care adesea le-au făcut adeseori alții), s-a făcut cu sînge și în nesfîrșită dramă. Îndeobște, popoarele sedentare și cuminți sînt obligate a-și recuceri istoria adevărată căci istoriografia e, din punct de vedere al celor care vin de departe și se așează peste aceste populații stabile, o formă a justificării unei năvăliri și conține, adeseori, falsuri. Această **„reconquista"** se înfăptuiește și la români și a recistiga (pentru un popor cu istorie sigură și continuă) memoria evenimentelor proprii e, fără de îndoială, cea mai de seamă dintre înfăptuiri.

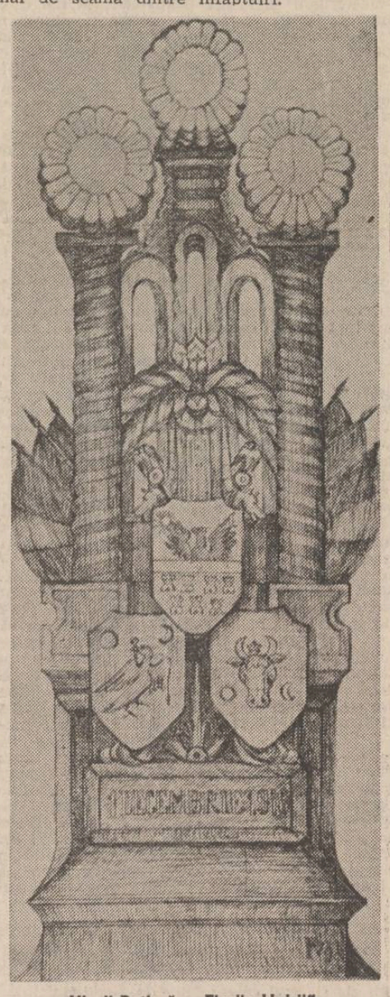

Virgil Potîrcă : „Florile Unirii"

Aci, în Carpați, și pe lîngă Dunăre (acel fluviu care nu era, la geți, riveran) istoriografia s-a armonizat nu o dată cu poezia, poezia fiind cu probabilitate cea mai impunătoare materie a filosofiei daco-geților care se transmitea mai mult oral. Agatîrșii își cîntau legile, terapeutica lui Zamolxis consista în cîntări îmblînzitoare de suflet și cînd se duceau în solie dacii își însoțeau pasul de melodii scoase din cîtheră. Pînă tîrziu, către evuri moderne, aceste tradiții cîntate se păstrară și cînd se începură a se însemna faptele vremilor defuncte subînțelegem că întîii istoriografi fuseseră poeții. Aceste anale și aceste letopisețe transmise oral și cîntate au puterea de a coagula mai pregnant o spiritualitate a cărei definiție nu se poate face în afara folclorului. Istoricul se înfățișează, astfel, drept rapsod.

Opera fundamentală pornește, astfel, la români din acest strat și dintr-un simț ireductibil al istoriei, care face pe scriitor un stăpînitor al cuvintelor însă, deopotrivă cu acesta, un interpret al timpului colectiv. Literatura românilor se definește printr-o năzuință către întreg și comunică o integrală a istoriei proprii care e, deopotrivă, o componentă a istoriei europene.

Și, de-aceea, a introduce — în acest prelung și spectaculos proces de exprimare a unui popor prin cuvînt — unități de evoluție (care se configurează abia după trecerea de vremi, cînd totul se așează și privirea e senină) este a găsi măsurile care îl definesc și care, oricît ar fi fost înaintările de capricioase în aparență, sălășluiesc în chip obiectiv în istoria lui. O istorie fundamental dramatică însă definită de o continuitate care nu se întrerupe în nici o clipă istorică, oricît de tulbure.

Scriu aceste propoziții și simt că e momentul de a spune ceea ce sună ca o confesiune definitivă : „Sînt, dar, pentru fenomenele cu organicitate, specifice în marginile unei culturi ajunsă la formula ei, stăruitoare, pentru continuitatea unei literaturi a cărei oră interioară a sunat întotdeauna deopotrivă într-o gamă carpatică și europeană".

Artur Silvestri

IMAGINEA ÎNTREGULUI

fixarea în actualitatea cea mai strictă devine dificilă atunci cînd avem în vedere fenomenul poetic, areal, mereu în mișcare, imprevizibil și polivalent. Fatalmente, consemnările asupra producției poetice de azi se constituie în secțiuni prin materia vie a faptului literar. Dincolo de datele ce se oferă actului disociativ (linii de forță, tendințe, direcții, influențe, într-un cuvînt, repere ale evoluției poeziei), tentativa analitică trebuie să se supună, în primul rînd, unor exigențe de ordin axiologic. În afara valorilor autentice și durabile, orice demers interpretativ este un nonsens. Dar, oare, valori sînt numai personalitățile poetice de prim-plan, cele care orientează „tonul" generației lor, născînd deopotrivă mimetisme și infidelități, acte de prozelitism și zgomotoase erezii? Ce se întîmplă cu restul poeților ? Rămîn ei victime ale marginalizării inexorabile, se dizolvă exercițiul oficierii lirice fără ecou, sterilizante, reducîndu-se la elaborări anodine ? Este adevărat că pe trunchiul viguros al poeziei de azi s-a putut dezvolta „o întreagă floră mai mult sau mai puțin parazitară". Exclud, însă, din discuție impostura, diletantismul, grafomania, manifestările conjuncturale favorizînd complicitatea falsurilor.

A medita asupra realității literare românești înseamnă a întreține un sentiment activ al valorilor, suport tonic și necesar al afirmării coeziunii de fond existente între reprezentanții de marcă ai liricii noastre și masa creativă a scriitorilor ce structurează o epocă prin participare. **Orizontul de artă al actualității reclamă redescoperirea prezentului literar din perspectiva interpenetrației fluide a planurilor.**

Semnul timpului nostru este capacitatea de a aduce la lumină realitatea simultană a procesului organic de integrare a valorilor. „Vîrfurile" reprezintă suprafața vizibilă a unei originalități de substanță. Dar operele mari nu pot apare din neant. **Izbînzile literare de azi exprimă nu lecția vidului, ci a plinului estetic,** a unui context de interconditionări din care nu lipsește nici influența benefică, nici reacția polemică. Fără îndoială, o modalitate sigură de a te face „vizibil" este situarea în excentricitate (ieftină „vizibilitate" !), după cum retragerea într-o zonă difuză a convențiilor și inerțiilor echivalează cu autoanularea.

Într-o arie coerentă de referințe, cum este fenomenul artistic românesc în manifestările sale imediate, nu se constituie în gest expresiv decît efortul de a da contur autentic noii sensibilități contemporane, și numai în raport cu ceea ce există. „Fondul" de referință este vital deoarece absența lui face imposibilă definirea. Creațiile majore sînt dependente sau contingente cu spiritul curentului de adîncime al culturii noastre — integrarea în patria spirituală. Ele se nutresc din acumulări, din latențe care se obiectivează la un moment dat. Este momentul adevărului integral, al sintezelor și cristalizărilor, ale relevării echilibrului dialectic între individualitatea de excepție și corpul fecund al unei întregi culturi.

Eminescu știa că individul creator nu se poate manifesta făcînd abstracție de cultura în care se înscrie, iar „cultura publică sau națională consistă în niște elemente foarte importante, care nu sînt opera oamenilor singuratici, ci-s comune absolut tuturor" (Ms. 2255, fila 211).

Privind adîncul vieții literaturii actuale, observăm că pericolul aplatizării, al suprimării ierarhiilor este înlăturat datorită exigenței actului critic chemat să pună în relief tocmai stratificările de valori ale momentului. Dar viziunile artistice originale își dobîndesc semnificațiile lor profunde doar din perspectiva continuității dialectice între pregnanța unor gesturi și permanența materiei fundamentale. Pentru a fi mai explicit, îmi îngădui să compar acest continut esențial al spațiului literar la care ne referim — într-un sens deloc peiorativ — cu **planctonul** ce plutește liber în apele planetare asigurînd ideea de viețuire. De altfel, după opinia unui inteligent eseist, „o privire cu adevărat ecologică asupra culturii ți-ar destăinui că planctonul este nu mai puțin important decît balena, pe întinsele oceanuri : așa, dacă vrei într-adevăr un cîntec cultural încăpător cît lumea...".

Desigur, planctonul este o materie care gîndește, care poartă un dialog mereu definit și divers cu individualitatea emblematică. În ecosistemul poetic se stabilește o alianță imponderabilă între cei doi termeni, stimul și reper al creației contemporane ce scoate la iveală inepuizabile resurse, arzătoare transparențe, sublime sperante, vibrante idealuri angajate în lupta pentru înfruntarea timpului. „E ca și cum fascinanta viață subacvatică ar fi fost prezentată celor care pînă atunci admiraseră numai luciul apei." (Mircea Scarlat).

Iată de ce răscolirea pînă la epuizare a străfundurilor poeziei ce se scrie acum devine un demers nu numai prospectiv, ci avînd și semnificația unei profesiuni de credință. În locul criticului așteptînd la nesfîrșit ipotetica invazie a Textului, ca un alt Giovanni Drogo închis în Fortăreața livrescului, prefer exploratorii angajați în căutarea („formă activă a așteptării") semnelor unor destine literare certe.

Constantin M. Popa

SCRIITORUL TÎNĂR

nu se cunoaște un concept estetic special care să justifice constituirea unei categorii a poeziei tinerilor. Numai prezența mesajului poate identifica poezia. Din definiția generală a mesajului (aceea de transfer al unor idei), se reține în primul rînd noțiunile mediatoare sub care mai poate fi recunoscut : concepție, mutație, inovație, progres, semnificație, sens etc. Aceste noțiuni conferă identitate mesajului, orientîndu-l spre funcția sa specifică : de restructurare a unor noi relații între om și cosmos, între „eu" și „lume".

Interesează posibilul raport dintre mesaj și poezie, din care se impune clar ideea că termenul mediator al raportului este tocmai accesibilitatea. Nu este deloc lipsită de importanță, totuși, căutarea unor semne, unor caracteristici ale poeziei într-un aspect al ei mai particular, cum este acela al „specificului tinereții". Din vastitatea problematicii consubstanțială tinereții se impune logic principiul (de factură psihobiologică și pedagogică) în virtutea căreia tînărul, în evoluția sa individuală, antrenează, repetă chiar, unele segmente spirituale ale istoriei dezvoltării speciei „om". De exemplu, pe cele sociale. În acest caz, se impune un aspect pozitiv : prezența, în clivajul structural, a cîtorva straturi poetice ale tinerilor, asimilate din marea lirică a înaintașilor. Este peremptorie existența unor aparent indicibile „semnale' bacoviene sau blagiene, alături de voliția elanurilor lui Goga, Barbu sau Arghezi. Surprinde astfel fuziunea poetică a gestului muzical, elegiac, înlăuntrul căruia se mișcă tensionate forțe vitaliste, direcționate de mari energii. Din toate cercetările se impune cu evidență că poezia tînără tinde cu obstinație să revalorifice tradiția noastră culturală, proces în plină efervescență, la care aportul tineretului nu este deloc de neglijat. Nu trebuie omis însă și un aspect mai delicat al problemei. Unii poeți, din grabă sau din incompletă asimilare, preiau sonuri, motive, simboluri etc. ale căror origini sînt găsite tot în poezia înaintașilor. Dar, spre deosebire de cei dintîi, aceștia nu și le mai asimilează direct de la sursă, ci le preiau gata prelucrate, integrate, de la alți poeți contemporani, deja afirmați. Așa se explică prezența unor elemente cu surse în Blaga, Barbu, Goga, Bacovia sau Arghezi în poezia unor tineri, dar preluate prin filierele Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț etc. De aici pericolul calchierii, poncifului, mimetismului, pastișei etc.

Tulburătoarea complexitate a principiului evolutiei duce la o altă multitudine de premise din care, esențiale pentru tematica de față, sînt două. Tînărul, în evoluția sa, trăiește (suportă) mult mai tensionat decît maturul uriașa cantitate de informație care-l asaltează. Se cuvine o precizare. În acest fel se explică „energetismul" și „vitalismul" poeziei tinerilor, așa cum a diagnosticat-o într-un studiu Artur Silvestri. Impactul cu lecturile, dar mai ales cu viața cotidiană, încărcată de mutațiile dinamice din cadrul construcției societății noastre, în impetuoasa ei dezvoltare, duc la problematizări și la replieri ale conștiinței poetului tînăr care, de cele mai multe ori, se traduc în tensiuni lirice. Cea de a doua premisă constă în nevoia imperioasă de a se comunica (și nu de a comunica cuiva anume) gigantice energii pe care le acumulează. Problema e complexă și necesită nuanțări de natură sociologică. În dorința de a-și găsi un public menit să-i recepteze „mesajul" său, tînărul poet nu știe cu exactitate „cine" este cititorul cărților sale, întrucît el nu îndeplinește încă condiția scriitorului „de succes", cu o largă circulație. Și, în acest caz, își orientează mesajul spre „un orizont de așteptare", căutîndu-și receptorul ideal într-un viitor indeterminat. De aceea, poemele sale, după aprecierea unui teoretician al „vechiului" „Nou val" (Michel Butor) sînt „texte aruncate în mare", în așteptarea publicului adecvat. Aceasta constituie o caracteristică a modalității speciale de relansare într-o altă mentalitate a vizionarismului, așa cum e el preluat de poezia cea mai tînără.

Tot în acest principiu poate fi găsită și explicația altei particularități a poeziei tinerilor ; aceea a dispersării mesajului în substanța muzicală a lirismului. În febricitatea de a se comunica, propulsat de tensiunea interioară pe de o parte, și de căutarea viitorului receptor fidel pe de alta, se ivesc și unele inerente primejdii, greu de învins. Una dintre acestea este cea mai vizibilă : mesajul poemei se denucleariează, se dispersează în tremoloul stării tensionale, sublimîndu-se într-o „dispoziție muzicală" a spiritului liric. Uneori se întîlnesc în volumele debutanților poeme care nu mai sînt articulate pe armătura solidă a mesajului, ci numai fragile arabescuri (e drept, suave, delicate) dar care sînt absorbite în puternica orchestrație a haloului sonor, desemnînd nu o poezie propriu-zisă, cît o stare de poezie. Se pare că nici chiar simbolismul nu a reușit să substituie muzica textului poetic în măsura în care tinde să-l realizeze poezia tinerilor de azi.

Consecintele acestor premise sînt, evident, multiple, dar pentru tematica în cauză se rețin două. Din repetarea unor segmente ale istoriei dezvoltării spirituale a speciei „om", antrenată în evoluția sa individuală, tînărul afirmă cu impetuozitate necesară categoria „Eu"-lui, categorie individualistă, înlăuntrul căreia se dezvoltă tensionat expresia ontologică în formele lirismului, specific tinereții. A doua consecință, izvorîtă din nevoia imperioasă de „a se comunica", este expresia ei socială, care-l antrenează pe „Eu" într-un „transfer către lume", cu întregul lui cortegiu de informație. Din caracteristicile predominante ale tinereții poeziei sînt deci de reținut : preeminența emoționalului, cu consecință corespunzătoare forma senzorială ; și preeminența nevoii de comunicare, din care se impune cu inerență conversiunea individualului în social. Toate aceste caracteristici sînt creatoare de tensiuni. În cadrul tematicii dezbătute, sînt mai convenabili termenii teoriilor estetice de nuanță psihologică și sociologică, cum ar fi cele care pornesc de la realitatea emoției estetice. În principiu, orice emoție estetică are la bază cîte o emoție psihologică, definită ca o descărcare a energiei nervoase, un procedeu (extrem de complicat) de punere în echilibru a organismului cu mediul. Evident, orice emoție determină la rîndul său un răspuns, o acțiune. De aici decurg și o serie de caracteristici specifice. Căci emoția, oricît ar fi ea de pură, de impetuoasă și de pasională, nu poate fi artistică nici dacă va îmbrăca formele celor mai perfecte tehnici literare. Mesajul nu se poate configura înlăuntrul acestor emoții decît printr-un act din imediata sa imanență : actul cognitiv. Pentru că numai prin el emoția este depășită, numai el putînd comanda rezolvarea ei. Astfel, aparatul cunoașterii devine un instrument care tinde să se situeze în afara conștiinței individuale, și anume în conștiința socială. Cu ajutorul instrumentelor cognitive poetul mută în viața socială aspectele cele mai individuale ale conștiinței sale. Dar acestei tendințe i se opune, de regulă, „Eul" orgolios, egotist și frenator. Reacția, chiar estetică, pretinde și ea un răspuns, pregătind intelectul pentru o acțiune iminentă, acțiune care se situează în nesfîrșită „așteptare", în „năzuință" către ceva, datorită caracteristicii de „intenționalitate" a conștiinței. Nu poate fi realizat faptul că mesajul, ca element al conștiinței sociale, poate avea două direcții: poate rămîne în urma conștiinței sociale, sau poate s-o depășească. În acest caz intră în acțiune una din laturile mesajului, accesibilitatea;

ea și numai ea avînd posibilitatea să acționeze ca un „regulator" al mesajului în conștiința socială. Căci un mesaj, oricît de valoros, este mai mult sau mai puțin accesibil în funcție de poziția pe care-o are conștiința socială față de existența socială. Existența, pătrunsă în conștiința poetului tînăr, dezvoltă o muzicalitate nelămurită, o gîlgîire frenetică, căutînd să iasă la suprafață și scoțînd din straturile profunde emoții viguroase. Acestea însă vor întîmpina rezistențele frenatoare ale Eu-lui. Și nu numai ale lui : ale materiei sonore, ale limbajului. Ea trebuie pur și simplu dezagregată, sfărîmată, pentru a i se crea „forma" convenabilă mesajului, pentru a deveni „expresie". Poate și de aceea poetul tînăr se particularizează prin ipostaza aproape avangardistă de a „forța" limbajul, de a disloca funcțiile tradiționale ale sintagmelor, constringîndu-l în metafora scăpărătoare, deseori șocantă, uneori chiar anevoie de înțeles. Din acest motiv, accesibilitatea devine termen mediator al mesajului. De altfel, Karl Marx se și exprima că uneori preferă un „mare neînțeles" unuia „prea de înțeles". Din parcurgerea sumară a surselor unor particularități ale poeziei tinerilor, se pot desprinde atît deficiențele inerente începuturilor, dar și semnele unei noi orientări ale acestora către „deturnarea" mesajului tradițional în direcții noi, comandate de efervescența vieții sociale, de momentul existențial prezent, moment pe care tinerii nu-l mai vor sacrificat în „durată". Ei, cei mai vigurosi, tind să smulgă „clipa" din claustrarea ei biografică și s-o proiecteze pe universul real, trăit.

Constant Călinescu

Sclipitoarea cetate

Urmare din pag. 1

a construi în țări din Africa, Asia ori Europa. Meseriași clasa-ntîi își pun amprenta pe numeroase edificii, durabile, cu gust făcute, lăsînd mărturii peste veacuri despre vocația de constructori a românilor. Iar pentru ca o casă să poată deveni funcțională are nevoie de cîte și mai cîte. În primul rînd, de mobilă. Camere combinate, canapele, dormitoare, șifonierii, mobilă pentru holuri și bucătării s-au făcut și se fac în secția de specialitate din Călărași. Covoarele și lenjeria pot fi procurate prin magazinele și atelierele cooperativelor meșteșugărești din localitate. Întreprinderea Județeană de Prestări Servicii și Producție prelucrează cu folos materialele și materiile prime locale, atît pentru necesitățile populației, cît și în cadrul unor contracte cu industria republicană.

Revenind la constructori, ei au reușit să înalțe, numai din 1965 încoace, mai bine de 15 000 apartamente, ceea ce înseamnă că întreaga populație a orașului anului revoluției sociale și naționale din august 1944 s-a mutat în case noi. În apartamente cu două, trei, patru sau cinci camere, unele fiind concepute în sistem duplex, cu scară interioară între cele două niveluri. Ansamblurile de locuințe poartă nume noi : cartierul Siderurgiștilor, Mircea Vodă (cîndva un sat așezat la circa 5 km de oraș), Flacăra, Cornișei, Mușetelului, Dobrogei...

Ar mai fi de adăugat, la salba de noutăți împlinite în anii construcției socialiste, clădirile moderne ale gării și autogării, ale poștei și telecomunicațiilor, spitalul cu circa 1 000 de paturi, circumscripțiile sanitare teritoriale, cabinetele medicale de întreprindere, magazinele „Select", de mărfuri generale, cinematograful „Orizont", cele două piețe agroalimentare cu hale acoperite, bazele de aprovizionare cu diverse materiale, tipografia, bazele de producție ale întreprinderilor de construcții, Complexul sportiv „23 August" și arena „NAVROM", baza de agrement pentru tineret, una din cele mai frumoase și înzestrate grădini zoologice din țară.

Dar Călărașiul a devenit și continuă să se consolideze ca nouă și prestigioasă cetate de metal a patriei. Prin ceea ce este, dar, mai ales, prin ceea ce va fi. În proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român se prevede realizarea, pînă în anul 1995, a unei producții de oțel de 20—21 milioane tone, în condițiile creșterii ponderii oțelului elaborat în convertizoare și cuptoare electrice, asigurîndu-se valorificarea mai largă a fierului vechi. Un accent deosebit se va pune pe sporirea coeficientului de scoatere în producția de semifabricate și de laminate finite, prin extinderea turnării continue și altor tehnologii moderne. La Călărași, aceste deziderate sînt pe cale de a deveni fapte împlinite. Oțelăria electrică este prevăzută și funcționează cu turnare continuă. Fluxul siderurgic integrat va asigura, anual, o producție de 1,8 milioane tone de oțel, cu deosebire prin tehnologia convertizoarelor.

Sînt acestea toate mărturii palpabile ale unei politici înțelepte, realiste, ale unei strategii adecvate rosturilor națiunii române. Tot ce s-a înfăptuit, bun și drept, trainic și frumos în România după 1965 încoace își are originea în ideea și fapta întregului popor, condus de partid, de secretarul general al partidului, președintele țării. Iar între zecile sutele, miile de edificii ce-au străpuns înălțător și-au îmbogățit peisajul vetrei străbune, înnobilîndu-l, se află și noua cetate de metal de la Călărași.

dim. rachici

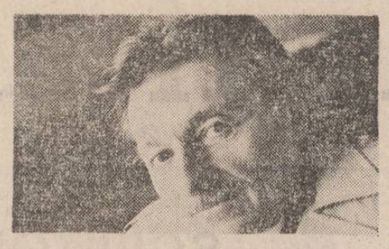

Rîu sau iluzie?

Mi-e sîngele tras parcă la rîndea
Și nuci amari cresc din
Iubirea mea ; și vrăbii rele-n ramuri
Ca-n silabe
Rotacizînd polen
De liniști albe, revin
La rîul teoretizat
Ce-l țin într-un sertar
Cu propriu-mi sat ; îl prind
Cu o agrafă
În acest poem, din sufărișul căruia
Te chem ;
Rîu sau iluzie
Licărind abia ? Tu treci cu norii
Pe deasupra mea.

Peste pămîntul meu

Ea ține-n brațe cerul
Peste pămîntul meu
Smulgîndu-mi via-n
Floare ca magul
Deceneu ; ograda mi-a umplut-o
Cu insule pustii ; din trupul meu
Plecat sînt de-acasă,
Cînd tu vii ; ea cui îi va mai fierbe
O supă de legume
Pe-un țărm legat cu lacrimi spre-a nu fugi ?
Și-acum e ninsoarea verii-n mărea –
Cămașă apretată ce mi-o cusu
Destinul cu mîna ei curată ; marea –
Cămașa morții
Ce-o îmbrăcai puțin, venindu-mi
Ca turnată pe trup ;
Mi-o vezi ? Senin !

Poem fără încheiere

Ea tot atinge pomii cu suflarea
Și crengile continuu
Vor foșni ; se joacă de-a
Neantul, de-a umbra,
De-a uitarea – cenușă-a unei
Lacrime tîrzii ;
Munții-i rămași
I-adorm cu somnifere ; toți
O visează-n
Somnul lor prelung, ca un poem
Ce n-are încheiere,
Căci de final cuvintele
N-ajung.

gheorghe daragiu

Poetul

În firul ierbii
Țara
Respiră primăvară
Și-n ochii de copil
E-o fericire rară
Din care blînd
Privesc străbunii

Sînt ochiul de copil
Cu fericire rară.

Unire

În roiuri lungi de stele
Pe tălpi duc colbul
Copitelor de cai
Prin vreme ca ispită –
Da, caii lui Mihai.

Semn

Mai trec prin viața mea
Albastre păsări
Ce lasă foc din aripi
Iar tu cenușa o aduni
În lacrimă sonoră

Poveste pentru altă viață.

Poetul

Dezleagă-mă de ce mi-e scris
Iudă a undelor de zare
Eu sînt eroul obosit
De-a săniilor lunecare
De-a lumii veșnică-ntîmplare –

Sînt liliacul alb care-a orbit.

Pe faleza mării noastre

Mi s-a prins de-obraz pămîntul
Ceții dintre noi, iubito,
Și de-acum încă cinci veacuri
Voi căuta risetul tău
Între cerul deznădejdii și-ntre
Holda ce-am muncit-o, scuturînd
Spicele coapte din
Părerile de rău ; pe faleza
Mării noastre
Nu m-oi mai plimba nicicînd ;
Prea-i desăvîrșit minutul
Să nu fie-al despărțirii ;
Auzi cum te-nginâ malul
În vacanță de curînd ? Mai auzi
Cum îndoiala rupe-n suflet trandafiri ?
Scrisă toată
Cu safire, ești poemul într-un vers
Ce se surpă prin implozii
Neîăsînd vreo rază-afară ; Tu,
Atît de luminoasă,
Azi luminii-i ești
Revers, picurînd ca o silabă
De pe stela-mi funerară.

Romanța fulgului de nea

Să ne întoarcem în sărut, precum
O rază-ntr-o oglindă –
Pămînt de-a pururea durut,
Etern cu dor să se cuprindă ; să-mi fie
Fața toată-un lan sub tril de ciocîrlii,
În floare, cu tine – curcubeu de-un an
Rescris de ploi amăgitoare ;
Să ne întoarcem în
Sărut ; cît veacul e orice
Cuvînt ! Izvoare singeră trecut,
Vin vești nemaicutremurînd ;
Și lasă-mă în umbra
Ta să-i fiu părinte
Unui munte, ce de triseți
Ne-ar apăra
C-un fulg de nea
Mijit pe frunte.

Bun găsit

Ce densă-i sfera ce-o avem în noi
Cînd căutăm un colț de pace-adîncă
Ingenios ne revărsăm în ploi
Cînd risipim dureri de stîncă

Doru-i vrăjmaș nevinovat
L-apropiem în sărutare
Și flacăra aceasta implinită
Ne fringe ochii în culoare

Dar șoviăieli nebănuite curg
Prin vaduri înnegrite-n gînd
Desenul acesta omenesc
Arzînd, venînd-plecînd, arzînd

Sîntem petale, foc de mări
Și încercăm culori de vară
Ne fug durerile-n frumos
Iubirea fiindu-ne o Țară !

Vară

peste snopii de grîu
șerpii ca niște licori
în flăcări
se coc pe fluidul
discului fără odihnă
țăranii îi taie
cu izvoare
le așteaptă moartea
pînă ce soarele adoarme
atunci femeile
țipă în durerile facerii
și se nasc
feți frumoși și zmei
iar bătrînii pleacă în mit
cu sudoarea coaselor
șerpii invie în pămînt
izvoare.

Prelegere

ninge toți se bucură
de durerea aceasta a stelelor
să visez nu mă lasă urmele de cerb
din care am băut
încununînd arșița
dorurile
ninge toți se bucură
dar doare urma de cerboaică
în care nechemate cad
diamante din cer
ori dintre coarnele cerbilor
înfometați de dragoste
ninge toți se bucură
numai stelele
numai urmele
numai umbrele de cerb
vor o tăinuire-n vară

ninge toți se bucură.

Fîntîna

ileana cudalb

Încă înainte de cîntatul al doilea al cocoșului, Gheorghe Sarion se ridică în așternutul de lînă aspră, țesut în casă și își răsuci cu stînga, singura mînă ce o avea, o țigară din foiță de jurnal. Era în obiceiul lui de-o viață să se trezească din cînd în cînd noaptea și să-și răsucească o țigară din foiță de jurnal. Trăgea din tutunul uscat pe poliță de deasupra sobei și fumul inecăcios, acrișor după ce se învolbura în toată casa amestecîndu-se cu mirosul greu de ulei ars și de lînă nouă se trăgea apoi către gura sobei făcîndu-și drum prin hornul înalt către văzduhul înghețat de afară. Era în obiceiul lui să se trezească din cînd în cînd peste noapte, să fumeze o țigară și să se gîndească.

— Iar ai visat, române ? Sau nu ai somn ? îl întrebă nevasta. Și ea căta să doarmă mai departe căci știa că așa era el. Nu numai după ce visa se trezea. Uneori se trezea și înainte de a visa și gîndurile îl purtau apoi mai departe ca și cum nu ar fi dormit așa că el nu mai știa cînd se trezea pînă unde voise să știe un lucru și de unde îl aflase fără voia lui.

„Lele", luase obiceiul satului să-și strige nevasta pe acest nume și ea nu se supăra deși era încă tînără. „Lele ,eu am să plec la tîrg să iau niscai fiare pentru hambarul cel nou."

„Da' hambarul e bun măi omule. Ce zici că-i lipsește ?"

„Nu-i lipsește, da' am să-i schimb rostul. Grînele pot să stea bine și în odaia din față. Că pînă om primi peținori mai este !

„Și hambarul ?"

„În hambar fac storcătoare de oloi."

„Da ce nevoie avem de storcătoare ? Ne aduc cărușașii oloi de la tîrg."

„Bădia mi-a spus că-i păcat să-i pui pe oameni pe drumuri. 'De ce să nu le dai oamenilor oloi că ei îți vor plăti cinstit ?' Așa mi-a spus !"

„Bădia îi mort de mult, măi omule ! Cum să-ți fi spus el asta ?"

„Mi-a spus pe cînd îmi răsuceam țigara. Și mi-a spus și cum să fac oloiul. Nu-i greu deloc."

„Măcar de-am avea băieți să te ajute. Da noi tot fete am făcut. Și fetele or să se mărite într-o zi și pe urmă or să vină cu bărbații lor să-și ceară partea și atunci ce-o să se aleagă de toate astea ? Mai bine cumpără-le pămînt să le dai cînd îți-or cere. Să nu-ți faci dușmănie ! Că așa spunea și taica. Pămîntul îi bun și ne ține pe toți. Umblăm încoace și încolo și-l scormonim ca să ne astîmpărăm foamea și dacă-l udăm cu sudoarea frunții vara cînd soarele îl încinge și îl crapă cum crapă călciile la prașilă, apăi ne răsplătește ! La el ni-i nădejdea. Și tot la el ni-i izbăvirea."

„Ce ? Pămîntul ? Și de ce să mai cumperi ?"...

— Nu ai somn, române ? îl mai întrebă nevasta o dată înainte de a adormi ea de-a binelea. Îmbătrînise. Nu mai putea rămîne de față la toate gîndurile lui.

— Trebuie să facem o fîntînă, Iele.

— Da. Asta n-am făcut. Și avem copii morți. Și am îmbătrînit și noi.

— Am să iau grinda cea mare de la oleiniță și am să fac cumpăna. Ciutura i-am și cioplit-o.

— De oleiniță să nu te atingi. Se cheamă că-i a statului.

— Ba grinda e a mea.

— Se supără și băiatul. Să nu-l dea afară din servici. Mai bine punem pe alde Buruiană să taie un salcîm.

Dacă femeia n-ar sta mereu în cumpănă ! Cine știe ? Poate că bărbatul ar reuși să ajungă mai ușor la... dar ce nevoie ar mai avea el să ajungă la vreun sfîrșit dacă n-ar avea-o pe femeie pentru care să le facă toate ? Că așa a fost rînduit în lume : bărbatul să aibă grijă de femeie și femeia să-l asculte.

„Să ții minte Gheorghe ! Că de la neascultare se trag multe. Femeia trebuie să tacă și să asculte. Dacă a mea mă asculta pe mine, tu nu aveai să fii ciung toată viața. Că te făcusem om întreg..." Așa îl povățuia taica. Și acu' și ăștilalți, copiii... Șapte fete și un băiat. Că mai zicea și popa într-o vreme : „Gheorghe, postul se ține nu numai de mîncare ci și de curățenie !" Da' lui Dumnezeu i-s dragi făpturile lui, căci altfel cum le-ar rostui pe toate cîte sînt și pe fiecare în parte după legile lui ? Așa îl învățase maica. Ea nu se împăcase pînă la sfîrșit cu gîndul că lasă în urmă juma' de om. Da' nu voia să-l mîhnească și mereu îi spunea : „Lasă Gheorghe ! Fiecare buruiană cu umbra ei."... Și cînd fetele fugeau de el că nu le putea cuprinde pe de-a-ntregul, ele se furișau ca șopîrlele și săreau în lături iar dacă mai era și vreo una rea de gură îi spunea de la obraz : „ciungule" ! Lelea Safta îl ostoia și-i spunea să aibă răbdare. Îi ghicise ei, Păuna, țiganca, că pentru el femeie nu era decît prin moarte cu plumbi. Și atunci îi răsucea o țigară din foiță de ziar și îl îndemna să o ia. „Poate să fie Cea cu secera, mamă !" o mustra el inecîndu-se cu fumul gros al tutunului. „C-am zis, de multe ori am zis, de ce nu m-o fi luînd ea pe mine ?" Și Gheorghe scuipa amar apa coclită care i se stringea în gură de pe urma țigării și apoi se nevoia să bage o bucată de lemn pe foc. „Dacă reușesc să dau cazanul de țuică pe rod, gata, la toamnă mă însor, mamă ! Că mi-a zis alde Ilie Cașu și alde Tache Tunsu că boștina lor așteaptă la rînd de astă primăvară da' ăștia a lui Negruț au trecut peste rîndul lor. Lepădături de venetici !" „N-ai să te însori Gheorghe, maică, la toamnă. A ta după război ți-i sortită și iacă umblă zvon că au început „concitrările". „Pe mine n-or să mă ia. Nu te teme." „Mai bine. Că pămînt tot n-ai să capeți. Că degeaba... Și Negruț și Pănoaia tot așa au spus : Pămînt o să dea regele. Da' regele n-are nici o palmă de pămînt pe aici. Tot îi a lor !"...

— Și am să-l întreb și pe popă, Marie. Să vedem ce zice și el. Că aici în sat sînt multe fîntîni, da' pe deal... La Măcieși vin oamenii însetați cale de juma de zi și n-au strop de apă. Nici paserile cerului. Și de ele-i mai păcat. Că tot zboară și nu au un loc unde să-și ude sufletul. Tu ce zici, femeie ? Ai adormit ? Ferice de tine, că tu te ai în pace cu gîndurile.

— Ba nu dorm, omule. Parcă pot dormi ? Da de ce nu lași tu treburile astea pe mîine ? Pesemne că la lumina zilei altfel gîndește omul.

— Nu. La lumina zilei fug gîndurile... Lelea Safta, maică-mea, înainte de a muri s-a dus acolo. A chemat-o. Trei zile am așteptat-o cu luminarea la căpătîi să-și dea sufletul și cînd a asfințit soarele în cea de-a treia zi s-a ridicat din pat și s-a dus după casă să-l strige pe cumătru Gavrilă. „Cumetre, i-a spus ea. Românul meu m-a chemat și mi-a dat poruncă să sap fîntînă la Măcieși. Acolo s-au adunat ei cu toții, pe locul de vatră al Babaichii. Da' n-au apă. Stau cu toții cu strachinile pline cu mîncare și se uită la ele. Lor li-i sete. Nici vitele n-au tihnă. Privesc la iarba grasă și nu se încumetă să rumege."

— Dacă mă ascultai pe mine să rînești fîntîna acum zece ani cînd a murit Constantin, pînă acum izvorul mergea. Acum au venit sondele peste el...

— Tot se ruina, femeie ! Trebuia pietruită. Că blana de salcîm se putrezește repede și nu-i de nici o ispravă. Că așa spunea și maica : „Gheorghe, fîntîna o facem aici în locul Babaichii. Că prima dată a fost venită ea aici cu bărbatul ei dîntîi și au durat gospodărie frumoasă cît ține toată valea Măcieșilor. Și de bună seamă că așa a fost, de-au rămas de la ei nucii cei mari care nici rod nu mai fac de bătrîni ce sînt ! Numai paserile vin vara aici și cîntă de ți-e mai mare dragul. Pesemne că își amintesc și ele de raiul de altădată. Și Babaica dacă s-a îndrăgit de locul ista și n-a mai vrut să plece a pus de și-a săpat fîntînă. Da pe urmă au năvălit dușmanii și s-a stricat izvorul. Și omu' Babaichii s-a prăpădit. Și ea numai, s-a adăpostit dincoace de dealuri, pe malul apei unde își făcuseră vatră și alți oameni. Da locu' cela se cheamă că nu l-a înstrăinat. L-a dat de zestre feciorului ei pe care l-a făcut cu omu' al doilea și de la el i-a rămas maichii Safta... De asta treburile piatră. Că fîntîna să rămîie și după mine. Tu dormi, femeie ? E bine că dormi. Îi fi și tu obosită că toată viața ai robotit cît pentru bărbat și femeie la un loc și se cheamă că acu dacă ai îmbătrînit nu te mai țin nici pe tine puterile. Simți așa că ți se moale mai întîi picerile și pe urmă șalele și pe urmă dai în brînci. Omu' nu-i făcut să dureze. Numai ce face el poate să dureze, da omu' se duce cu veleatul lui. Că așa zicea și maica înainte de a muri : „Gheorghe, eu de-acu să mă grijesc de drum. Datu-i ca după ce-ți pleacă feciorii la casele lor și îi se ridică și lor feciori mari, cei bătrîni să se tragă la matcă." Da noi femeie încă n-avem nepoți mari că a fost dat să vină războiul tîrziu și să-ți moară ție bărbatul, că așa a fost ursit... Parcă văd și acum, că nu pornisem cazanul de rachiu, plecaseră cu toții la armată și eu numai singur le făceam pe toate. Și mi-am zis eu că dacă n-am avut noroc cu meșteșugul să încerc negustoria. Și mă duceam dincolo de Dunăre la carieră și aduceam var, că varul era bun și pentru găini cînd făceau pestă și era bun și pentru oameni. Se mai îmbolnăvea cîte unul și se ducea, umflat bute și-l biziiau muștele și în urmă oamenii se apucau să stropească cu var toate lucrurile și casa și bătătura. Ție nu ți-am adus var... Noroc. Mare noroc am avut atunci. A venit o ploaie cu piatră la Sfîntul Ilie și mi-a spart coviltirul la căruță și pe urmă a ars tot. Nici caii nu i-am putut scăpa. Și m-am dus la Iorgulis la Brăila, că-mi spusese alt căruțaș că-i fugise nevasta cu vătășelul și nu avea cine să-i țină socoteala la încărcatul vaselor. Hm ! Îi crăpa măseaua lui Iorgulis să trimită grîul, înainte de ploi. Și așa m-am făcut eu cu căruță nouă. Da' cu banii de la Iorgulis ți-am cumpărat și ție un bariz turcesc. Nu știam că am să ți-l dau chiar ție da' știam că la întoarcere am să-mi găsesc muiere și am luat barizul cel mai frumos pe care îl avea Selim pe tejghea. Pe unde o mai fi fotografia ceea pe care ți-am făcut-o la oraș după ce te-am luat ? Că bine îți venea barizul ! Și tu erai frumoasă. Și bălaie. Se chema că parcă nici nu erai nevastă de-a doua oară. Las' că erai și tare tînără...

„Gheorghe", mă povățuia Babaica mergînd călare pe calul din frunte, așa o știam eu de la maica că-i place să meargă călare. „Gheorghe, să iei fată din neamul nostru. Bălaie și vrednică. Pe deal la Gologanu..." „Hai, spune ce-i pe deal la Gologanu ?" Dar gîndurile mi se învălmășeau și ochii mi se împăienjineau... Și cînd ți-am dat barizu'... Vîndusem varu'. Făceam de-acuș' cărușie cu lut de case din deal de la Gologanu... Numai ce te-am văzut pe prispă afară. Tot drumu' m-am gîndit. Altminteri ce era să fac ? Uite și acum. Tu ești ostenită și eu nu pot să dorm. „Fiindcă degeaba, îi spusese Babaica maichii Safta, toate lucrurile au menirea lor. Ca și oamenii. Dumnezeu le-a hărăzit pe toate după o lege și n-o să vină nimeni ca să schimbe legea asta. Se cheamă că așa a fost ea făcută pentru toți și pentru toate." D-apăi cum ? Că și Iorgulis la Brăila îmi spunea : „Ce ți-e și cu omu' ista bre ! Se naște el cu stea în frunte și unde-l duce steaua, acolo merge și el ! Că eu tare aș fi avut trebuință de tine Gheorghe, că ești om vrednic și carte ai învățat degrabă..." Da tu Mărie, lele stăteai numai pe prispă și colțul basmalei îți era tras peste gură și nu rosteai nici un cuvînt ori numai mi se părea mie. Stăteai și te uitai în adîncul pămîntului că mare taină îți ascundea el ! Așa te-am știut eu că ești a mea. Și numai ce ți-am spus...

— Cu mine vorbești, omule ? Poate că-i bine să te duci la doftor să-ți dea niscai doftorii Nu-i bine să stai toată noaptea huhurez. Că i-am zis și fetei celea, da' nu s-a-nvrednicit...

— Lasă lele, că tot o veni vremea să dorm. Acu mai pot să mă gîndesc și eu.

— Toată viața te-ai gîndit și la urmă...

— Nu știu ce vrei să spui tu acolo, da' mai bine că-i așa. Ești și tu bătrîn acu'... Mereu era ograda plină. Ca la gară. Oameni la vămuit, oameni la descărcat, oameni la încărcat, oloinița să meargă, cazanul de rachiu să meargă, mașina să vînture răsoarea pentru presă, secerătoarea să umble prin sat cu ziua și fetele care ni se măritau una cîte una...

— Dacă gineri-miu nu se ducea să mă dea în gît cu toate !

— Tu l-ai vrut. Ți-a plăcut să-l vezi că-și ducea sabia pe picior.

— Las' că nici fii-ta nu se omora după pălmași. Nu și nu ! Că se mărită cu re'ngăjatul.

— I-a făcut și ei destule.

— C-am plecat atunci de-acasă cu gînd să-l bat. N-am bătut niciodată pe nimeni dar știam că pe el am să-l bat și simțeam că așa o să-mi fie mai ușor. Pe la jumătatea drumului m-am întors înapoi. Mi-am adus aminte că-i prost și m-am rugat lui Dumnezeu să-l ierte și mie să-mi dea liniște.

— Da' liniște tot n-am avut.

— N-am avut, femeie. Așa-i în lumea asta ! Săpatul unei fîntîni nu era un lucru anevoios în părțile acelea deși de multe ori punga apei parcă se ascundea înadins printre mărunțaiele pămîntului. Oamenii nu se lăsau învinși cu una cu două și se afundau scoțînd mereu la iveală lutul galben, unsuros pe care abia îl dezlipeau de cazmale și cu cît scoteau mai mult lut cu atît știau că apa avea să fie mai bună. Lacrimă strecurată în adînc...

În timp ce alde Buruiană biruiau salcîmul bătrîn din ogradă pentru a pregăti lemnul de care era nevoie, nepotul lui Gavrilă, cel care moștenise meșteșugul de la bătrîni, se cobori în puțul părăsit și porni în căutarea izvorului. El și cu feciorul lui. Era ca în vremurile de altădată, cînd ograda se umplea de lume și fiecare dădea zor să facă ceva și toate lucrurile se petreceau după o știință anume și Gheorghe privea la toate acestea cu mulțumirea în suflet.

„Ei, așa da !" își zicea el uneori și, închizînd pe jumătate ochii, încerca să vadă dinainte treaba făcută gata.

„Să ne ajute Dumnezeu, omule! Că era păcat și de izvor și de noi era păcat. Acu să, vină și fata ceea cu tîrgulelile pentru pomană ca să fie toate cum se cuvine."

„Ehei, dacă ar fi trăit săracu' taica popa Gheone..."

„— Face slujbă bună și istălalt popă tînăr."

„— Da el îi cunoaște bine pe cei duși."

„Da oare femeie să nu cetim și neamurile duse dinaintea Babaichii ? Cunoscute și necunoscute, sufletele trebuie să aibă toate un izvor la care să tragă."

„Păi să le cetim"

„Să fie într-un ceas bun ce-ați gîndit, bădie !" închinau oamenii un păhărel de țuică înainte de a se așeza la masă. Așa se cuvine la creștini, să te gîndești și pentru lumea asta și pentru lumea cealaltă."

„Luați și mîncați", îi îndemna Gheorghe ca și altădată. El nu mînca. Stătea cu mîna, singura lui mînă, întinsă lîngă castronul cu ciorbă de varză și urmărea petele de ulei care pluteau ca niște nori deasupra. „Mai rabdă un pic !" își spunea el. „Se cheamă că tu ai timp destul. Cînd te pornești să faci o treabă, apăi trebuie să faci treaba aceea cum se cuvine. Cu socoteală."

„Ia și mănîncă, omule" ! îl îndemna nevasta.

„Mănînc. Mănînc. Să mănînce oamenii mai întîi. Vezi de te îngrijește să aibă tot ce le trebuie. Un ardei iute și încă un rînd de țuică, hm ? Ce ziceți ?"

„Nu-i rău", primeau ei și Gheorghe se uita de la locul lui peste grămada aceea de capete aplecate deasupra farfuriilor căutînd cuminți să adune ultimele resturi. Întotdeauna i-a plăcut să aibă lume multă la masă și el numai să stea să privească cum se îndestulează ei și pe urmă cum se ridică să-i mulțumească și să plece la lucru.

„Acu' bădie, se cheamă că după masă putem merge să punem cumpăna fîntînii și s-o dăm pe apă !"

„Trebule să mai aștept. Trebuie să mai aștept. Clipa cea mare... Eu pe virful dealului, sub nucii bătrîni, de nici nu mai rodesc, ce bătrîni sînt... Și în vale, toată valea Măcieșului care se scurge pe lîngă acel deal ca o fustă de femeie, lată, creață, tivită pe margini cu unda vineție a pîriului slobozit cine știe pe unde. Și cerul să se tragă înapoia mea. Și peste toate eu acolo sus : A-le-ne ! Su-u-s ! Jo-o-s ! Dintr-o lume în alta ciutura să tragă în cumpănă apa pentru toți."

S-a lăsat întunericul și alde Gavrilă mai trudesc mișcîndu-se încoace și încolo ca niște gîndaci poleiți cu pulbere albă în lumina palidă a lămpii cu gaz. Trag să aducă pe scripeți unul cîte unul tuburile de piatră pe care le strecoară apoi în adînc. În aerul moale dinaintea înghețului vaietul scripeților se revarsă către marginea dealului tot mai stins pînă cînd încetează, piere cu totul dincolo de muchia lui. Alde Gavrilă

Evocarea Poetului

● Onorîndu-l pe Poet și prin aceasta onorînd cultura națională, onorîndu-și astfel însăși rațiunea lui de a fi, Teatrul Național din Cluj-Napoca s-a angrenat cu plenitudine în contextul manifestărilor — de amploare internațională, prin înscrierea lor în calendarul UNESCO — comemorării Luceafărului poeziei românești. Prezentei săptămînale cu recitaluri din lirica eminesciană, în cadrul excelentei expoziții organizată de Biblioteca județeană la **Galeriile Muzeion**, prezentei cu recitaluri în întreprinderi și instituții, în școli, facultăți și institute de cercetări, precum și spectacolului închinat Poetului, de pe scena proprie (susținut în colaborare cu Opera Română și Filarmonica de Stat), vine acum să li se adauge premiera cu piesa **Emmi sau Amorul pierdut** (jucată sub titlul **Amor pierdut — viață pierdută**, pentru a marca poate faptul că au fost introduse, în textul inițial, atît versuri eminesciene cît și replici din alte piese), spectacol ce vine și să întregească ciclul „Teatrul și școala", inițiat cu cîteva stagiuni în urmă, și cu care Naționalul clujean e prezent în cadrul Festivalului național „Cîntarea României".

Spectacolul este, înainte de toate, un real și binevenit act de cultură, prin introducerea în circuitul marelui public contemporan a uneia dintre lucrările de tinerețe ale lui Mihai Eminescu, care nu numai că are darul de a-i accentua conturul personalității ci poate fi considerat și ca un act simbolic al continuității peste vremuri a legăturii dintre Poet și Teatru — amintindune astfel și de visul său, acela al unei epopei dramatice pentru un Teatru Național, vis căruia timpul (sau soarta !) nu i-a dat răgaz să-l materializeze.

Conceptual, Dorel Vișan, în ipostază (ce se permanentizează, vedem, și cu benefice rezultate) de regizor, urmărește relevarea suflului liric al geniului eminescian, cu acea **fantomă albă a iubirii**, care înseamnă în primul rînd **omenescul.** Și în acest sens, în spectacolul clujean nici nu apare ca important (sau evident, măcar) faptul că **Vasile** (sau, într-o variantă reluată a piesei, **Ștefan**) este un personaj inspirat de poetul Vasile Alecsandri, nu are apoi nici o importanță cine sînt **de fapt** celelalte personaje, ci cu adevărat importantă e condiția **în sine** a artistului, a creatorului atins de adierea geniului, cu înțelegerea pe care o dă el lumii și cu neînțelegerile lui, cu o anume incompatibilitate ce decurge din relația cu anumite laturi ale **imediatului.** Și este în acest spectacol, credem, cea mai bună creație actoricească pe care a dat-o pînă acum Ileana Negru — o **Emmi** de un suav intrinsec, cu bine intuite momente de ireal, un fulg alb prin lume, care continuă să plutească în suflete după ce a trecut în **nevăzut.** Apoi doi actori ce se afirmă cu forță la ora actuală — Marius Bodochi și Radu Amzulescu — și care i-au încărcat pe **Vasile** și, respectiv, **Alecu** exact cu acea **înțelegere** și acea **neînțelegere** de care aminteam mai sus, pentru a-i cufunda, în final, și pe poet și pe compozitor, în inevitabilul chin al creației — de unde abia începe, în fond, drumul lor în lume. Iar **Doctorul**, în interpretarea lui Octavian Lăluț (cite profunzimi știe să aibă acest actor) devine o exacerbare a umanului, în chiar neputința lui în fața morții, în timp ce **Niță** al lui Ion Marian, în spatele unui bonom mucalitism, aduce cu el, în **țara nemțească**, tot ce a putut să încapă în ființa lui, de acolo, de acasă. Și dacă ai pune întrebarea care dintre personaje e, de fapt, autorul, spectacolul acesta ți-ar răspunde clar că toți sînt, de fapt, Eminescu, fiecare în parte și toți la un loc — lucru pe care îl subliniază și coloana sonoră a lui Bucur Stan, cu muzica ei **europeană**, precum și cadrul scenic creat de T. Th. Ciupe, care scoate acțiunea dintr-un timp și spațiu precis definite sau, poate, chiar o plasează **undeva**, în acel loc unde se esențializează și timpul și spațiul —, fiind în fundul lui o pioasă încercare de a pătrunde în însăși **gîndul** Poetului.

Radu Bădilă

Comicul și dramaticul

● Scrisoare către tineri actori ce ar trebui să vorbească despre elevi, dar începe cu dascălul : cunoscutul comic Dem Rădulescu, în postura de profesor universitar, a reușit să formeze una din cele mai talentate promoții de actori din ultimii ani. Mai mult chiar : să-i unească, la absolvență, într-un spectacol bine construit.

E vorba de o variantă extrem de convingătoare a citirii piesei lui Mazilu, **Mobilă și durere.** Socotită în primul rînd performanță literară, dramaturgia lui Teodor Mazilu a avut pînă acum darul să producă virtuozitate și succes de replică. Pe ansamblul spectacular, s-a dovedit uneori mai puțin atașantă ceea ce a făcut citiva regizori să o considere dificilă scenic. Dem Rădulescu, împreună cu studenții săi, le demonstrează contrariul, într-o manieră complet neașteptată. Dacă multe din spectacolele precedente cu **Mobilă...** puneau accentul pe acțiune și ritmarea ei, această nouă lectură estudiantină nu mai consideră necesară piesei o cursivitate scenică comună. Mai mult chiar, fragmentează vădit desfășurarea intrigii. Și nu numai a ei. Mișcarea însăși a actorilor e economică. Declamă pironiți la cîte o masă, cu ochii în gol, sau făcînd leneș drumuri inutile. Comunică între ei parcă întîmplător, pradă unei inerții indestructibile. Nu rostesc replică, ci oferă, gravi, concepte de viață. Efectul comic e extraordinar, sentimentul absurdului năvălește, aș putea spune, din fiecare fibră spectaculară.

Inepțiile sînt rostite rar, apăsat, cu multă credință. (În aceasta constă, cred, marele secret al interpretării lui Teodor Mazilu; cînd un ins se roagă „Doamne, fă-mă gestionar șef", trebuie s-o facă ca și cum ceva mai mult decît viața ar fi în joc. Hazul total și un soi de spaimă în fața alienării sînt atunci inevitabile.) Aberațiile morale și de orice fel nu mai sună ca niște profanări inacceptabile, ci reprezintă chiar, înfricoșător, o modalitate de a trăi. Frazele lui Mazilu devin, strălucitor, substanța însăși a ritmului spectacular.

N-am mai văzut nicicînd literatura dramatică impusă astfel ca **manieră de teatralitate.** Sarcasmul, ironia, sentimentul copleșitor al absurdului, viscozitatea comică, logica de cristal a piesei precum și năclăiala dramei apar în toată inteligența, farmecul și forța lor. Am spus dramă, întrucît Dem Rădulescu și echipa lui, mergînd atent pe muchia tăioasă ce (nu) desparte indestul comicul de dramatic, m-au făcut să descopăr în personajele maziliene un neașteptat fior trist, de umanitate secătuită, frustrată, nicicînd sesizată de alte montări.

Alexandru Bindea este un Sile grecoi, aproape imobil. „Prostia întunecată" a personajului transpare din felul rigid în care pronunță fiecare silabă, din privirea visătoare la nimic cu care acoperă lumea ca într-un giulgiu. Florin Busuioc are o pregnanță și o disponibilitate ce se remarcă aici, într-un rol de compoziție rafinat condusă ce mi s-a părut fără cusur. Viorel Păunescu a fost, cred, emoționat. Prestația sa în Gore fiind ceva mai pală decît mă așteptam (după reușita din **Dalbul pribeag**). Actriță formată este și Liliana Hodorogea. Frumusețea și un fel expresiv de a o face elegantă, registrul vocii, amplu și dramatic, sînt mai mult decît promisiuni. Anca Sigartău are pe deplin conturat simțul caricaturii. Născută pentru comedie, așa cum frunza se naște pentru copac, tînăra actriță are de acum înțelepciunea de a însoți ridicolul unui personaj de un strop de autenticitate amară. Încheiem nu înainte de a afirma că datorită acestui spectacol de nuanțe, în care rostirea luxuriantă a replicii joacă rolul cel mai important, Teodor Mazilu ne apare așa cum numai în lecturi mai apărea : profund, trist, sarcastic, cald și tolerant totodată.

Radu Anton Roman

atita știu. Ei trag de funie și pe urmă potrivesc tubul de piatră cu buza subțire să se îmbuce corect peste altă buză subțire a altui tub și tot așa. Ei trag de funie mereu fără să dea semne de oboseală de parcă ar avea o mașinărie acolo în mintea lor care le spune : „Nu-i gata băieți. Încă nu-i gata !“. Aerul începe să miroasă a fum de lampă și a tării din înaltul văzduhului amintind de primăvara care ar fi putut să vină mai devreme în anul acela și alde Gavrilă lucrează, lucrează... Ei nu au timp să ia seamă la nimic. „Or să termine în noaptea asta“, gîndea Gheorghe și în mintea lui brațele celor doi se mișcau fără oprire potrivind buză pe buză tuburile de piatră. „Acum or să fie gata.“ Din vreme în vreme mîna lui stîngă scotea din buzunar cîteva fire de tutun, atît cît putea lua cu trei degete și mai scotea și o bucățică de ziar și își lipea o țigară și fumul acrișor, subțire i se strecura ca o mare bucurie în toată ființa. Stătea ca un chip cioplit în capătul mesei și privea departe. „Nu le mai ia mult timp. A fost o treabă de migală să stea tuburile drept unul peste altul pînă la o sută de metri în burta pămîntului. Acum o să fie gata !“ Și ca atunci cînd i-ar fi aflat gîndurile, alde Gavrilă se uitau unul la altul, se înțelegeau între ei și apoi se întorceau la lucrul lor. O gaură făcută în pămînt în sus și în jos se cheamă că e ca un început de drum căci dacă ar fi făcută înainte și înapoi așa cum fac guzganii sau cîrtițele și care nu duce nicăieri, n-ar mai trebui atîta bătaie de cap. Dar drumul acesta duce undeva. În sus și în jos. El începe de acolo de unde vrea fiecare și poate să meargă la nesfîrșit și de aceea au socoteala lor și alde Gavrilă ! Pereții sînt tălați pe drept. Fiecare virstă croită exact după cea deasupra fiindcă la urma urmei pămîntul se lasă greu și groapa se poate surpa. Și la urmă de tot vin tuburile de piatră să întărească pe vecie prin îmbinările lor această traversare. „Nu le mai ia mult timp ! Doar atît cît să zidească deasupra colacul de piatră și apoi să pună în cumpănă luminarea dreaptă, galbenă, lustruită dintr-o creangă a salcîmului de care stă agățată ciutura de lemn la fel de galbenă ca un miez de pîine. Soarele amiezilor o să coacă acest miez de pîine și o să-i dea gust bun apei. Și-au pus în gînd să termine noaptea asta. Da nu-i rău !“ Femeile au rînduit toate de trebuință și din spatele casei încă se mai aude zvon de oale trintite cu grabă. „A doua zi o să ne ducem cu toții acolo pe deal și după închinăciune o să gustăm din apa neîncepută a izvorului. Maria nu-mi mai caută vorbă deloc. Bătrînă cum e, se ia și ea cu treaba și uită de mine. Numai cu gîndul ne întîlnim acolo pe dealul Măcieșului unde în urmă cu trei sute de ani Babaica și-a întocmit vatra. Ea cu omul ei dintîi. Farfurii cu mîncare aburindă. Găleți pline cu apă, fiecare purtînd lîngă toartă, atîrnată ca un cercel, o cană de lut smălțuit. Rogojini sprijinite una de alta făcînd o streașină în două ape și sub ele un pat înfățat, cu două perine și plapumă deasupra. Peste plapumă o pereche de pantaloni și o cămașă cu un surtuc odîhneau asemeni unui om ostenit iar alături de el, ca nevasta lui, o fustă cu șorț, cu pulovăr și un bariz negru cu franjuri pe margini. De-o parte și de alta a patului ca într-un răgaz de-o viață, o pereche de pantofi bărbătești și o pereche de sandale femeiești noi-nouțe. Va să zică toate astea sînt pregătite ! Și după binecuvîntarea preotului Maria o să le împartă la oameni pomenind numele celor duși. Să fie de sufletul lor. Și oamenii or să spună „bogdaproste“ și „bună treabă ați făcut“ ! „Trebuia făcută“ avea să răspundă ea cu mulțumire. „Ca și maica Safta înainte de a se duce“, avea să le spună el. A chemat-o taica aici și i-a dat poruncă să scoată izvor la lumina zilei. Acu' se cheamă că o să dureze. I-am pus tuburi de piatră. Cale de o sută de metri în adînc tuburile de piatră or să țină pămîntul să nu se surpe. Și apa o să aibă gust bun...“.

„Bădie Gheorghe! Bădie Gheorghe!“ alerga unul de-a lui Gavrilă într-un suflet. „Bădie Gheorghe, apa asta mi se pare, nu știu cum!“.

„Ce are apa ?“

„Are un iz. Ca de păcură. De catran“.

„O să plece. O să-i facă popa aghiazmă și-o să-și în picerile la spinare cu tot cu cazanul lui spurcat. Își încearcă și el puterile unde vede că-i lucru de credință“.

„Și parcă nici nu-i limpede apa, bădie“.

„Și curge afară ca dintr-o oală care fierbe“.

„Dacă nu vă duceați după izvor așa de adînc, nu se întîmpla asta, fi lămurea flu-su Zamfir care sosise și el la fața locului. Ați ajuns în apropierea unei pungi de țiței și acum în loc de fîntînă o să facem o sondă aici, taică! Dacă ar fi știut Babaica dumitale ce bogată era!“.

„Ce spui tu, măi băiete ? Ce sondă ? Pe fîntîna mea ?“

„Fîntîna nu-i a dumitale, tată. E un bun național. Și sonda o să fie tot un bun național“.

„Ce spune băiatul ăsta, femeie?“

„Spune și el“.

„A înnebunit lumea, femeie !“

„A înnebunit.“

„Și-o să mai săpăm un puț alături. Și încă unul. Și alde Gavrilă or să aibă de lucru de acum înainte. Altfel de lucru. Tot țîmpul. Și-o să scoatem bogăția asta afară, taică. Și oamenii or să aibă altă viață. Și-o să fim bogați și noi. Cu toții o să fim bogați prin părțile astea. Că mi-am zis de multe ori, prea a fost uitat de tot colțul ăsta de lume și nu-i nici o ispravă de el.“

„Mă băiete, tu dacă ți-ai bătut picerile de la oraș pînă aici să-mi spui bazaconii, mai bine stăteai acolo. Că sînteți cu toții la fel!“ îi spunea feciorului și își întorcea fața de la el. Spre surprinderea lui însă lumina tulbure a dimineții arăta vederii prelingindu-se ca un firicel de salivă peste buza de piatră a fîntînii, apoi încetul cu încetul firicelul acela întunecat se lățea și se revărsa peste deal întinîndu-l. Un riu întunecat slobozit din inima pămîntului. Aerul mirosea a catran și a păcură. Cerul se lumina din cînd în cînd ca un obraz palid de scînteierea îndepărtată a unor fulgere. Se pregătea o furtună care ar fi putut să spele totul numai că întîrzia inexplicabil de mult și pe cît întîrzia pe atît se pierdea și nădejdea bătrînului de dreptate. Atît. Odată să știe și el că o putere mai presus de puterea oamenilor există și că ea îi ține partea. Nimic. Nici copacii împietriți. Nici alde Gavrilă care priveau și nu înțelegeau. Nici feciorul lui care le întorcea toate de-a-ndăratelea cu încredințarea că face bine ce face, că răul pe care îl întrevede tatăl lui nu-i decît o părere a minții lui de bătrîn și că

Continuare în pag. a 7-a

eugen ovidiu chirovici

LA MESAGERIE

era o femeie la vreo cincizeci de ani, puțină la trup și deformată de muncă, ascunzîndu-și cu stîngăcie mîinile cu unghii înnegrite. Venise în București la fiu-său, militar la o unitate de pompieri să-l vadă și să-i mai aducă ceva de-ale gurii. Acum stătea și se uita la oamenii din fața sa, fără să priceapă ce vor.

Cu o săptămînă înainte de plecare nu-și mai găsise locul și toate i se păreau întoarse pe dos. Apoi trenul, înghesuiala și drumul pînă la unitatea militară, rătăcindu-se, greșind tramvaiele și asudînd în hainele prea groase. Îl găsise și el obținuse o învoire. S-au plimbat pe străzi și prin magazine și au mîncat la o autoservire. Costel, fiu-său, se îngrășase și arăta sănătos, doar că era trist și vorbea mai puțin.

Au făcut cumpărături pentru cei de acasă, apoi, fiindcă se aflau iarăși aproape de gară, și-a lăsat geamantanul la casa de bagaje și a pus cu grijă recipisa primită în buletin. Au înnoptat la un hotel, unde au mai vorbit puțin, ea luptîndu-se cu somnul care-i închidea ochii. Îi era ciudă, ar fi vrut să mai stea trează, dar n-avea ce face — de ani de zile se culca la ora opt. A adormit imediat și dimineața s-a trezit cu trupul înțepenit și cu gîndurile învălmășite. Costel dormea încă și ea l-a mîngîiat pe părul aspru, tuns scurt, și a plîns puțin. Apoi el s-a trezit, s-au spălat, au mîncat și au plecat, la ora zece el trebuia să fie la unitate, înapoi. A condus-o la gară, a îmbrățișat-o și a plecat, iar ea a simțit că parcă nici nu l-a văzut. Îi era parcă mai dor decît înainte.

Asta ar fi vrut să spună oamenilor care strigau la ea, dar nu știa cum, nu putea și îi era doar frică.

Mai avea o oră pînă la plecarea trenului și bilet își cumpărase. S-a plimbat îngîndurată, a băut o limonadă prea caldă. Și-a adus aminte de geamantan abia cu douăzeci de minute înainte de plecare.

Așteptau mulți oameni și a stat cuminte la rînd, tot uitîndu-se la ceasul mare. Oamenii se înghesuiau. Un domn înalt, cu părul alb, a călcat-o pe picior și a mormăit o scuză. Un tînăr fuma lîngă ea și fumul țigării lui o îneca. În sfîrșit, a ajuns. A întins recipisa și a așteptat. Nu e bine, i s-a spus. Aveți întîrziere și trebuie să mai plătiți trei lei. Nu, nu aici. La mesagerie. Prima după colț, la dreapta.

Și ea a simțit că i se face frică. Nu știa unde e mesageria și pentru ea, atunci, era la fel dacă se afla la zece kilometri sau prima după colț. Nu pricepea de ce nu-și poate lua geamantanul și oamenii o împingeau din spate. Au scos-o din rînd și a rămas cîteva clipe acolo, uitîndu-se la ceilalți.

La mesagerie, gîndi. Merse într-o direcție greșită, văzu doar tonete colorate, picioare și fețe străine, oameni care se grăbesc. Trei lei. La mesagerie. Și parcă nici n-am apucat să-l văd. Dar se îngrășase un pic. Poate că-i merge bine, nu-i așa rău. Prima după colț. Gifiia, se simțea bătrînă și neputincioasă.

S-a întors. Și-a desfăcut basmaua, și-a șters fruntea și și-a legat-o din nou. Nu am găsit, spuse. Nu știu. Vă las banii și-mi iau geamantanul. Nu se poate, nu înțelegeți? Hai, femeie, pierdem trenul! Nu am găsit. Da' ce-i așa greu să mergi aici, la doi pași ! ? Trenul de persoane 2010 pleacă peste cinci minute în direcția... Vă rog... La mesagerie... Trei lei... Pierdem trenul din cauza ei... Și parcă nici n-am apucat să-l văd... Ce spune?... La mesagerie, femeia lui Dumnezeu!

Și deodată a început să plîngă, ca la o înmormîntare, tare și cu bocete, să-și plîngă durerea în fața oamenilor care nu înțelegeau, plîngea pentru băiatul ei, pentru trenul pierdut, pentru faptul că nu știa unde e mesageria, pentru toate astea. Plîngea și se încovoia, se făcea parcă tot mai mică, acolo, în fața lor.

vasile văduva

Inedit

* * *

Fetele, bobletele,
Se duc pe-ndeletele
Și le-astupă urmele
Ploile și brumele...
Mereu alții scurme-le !
Mă aleargă virstele
Repezi ca lăcustele
Și pe-ascuns tristețile
Mă bat cu săgețile...
Sufletul se-ntunecă –
Stea de dor nu lunecă
De tăceri să-l mintuie
Zarea nu-l mai bintuie...
Dragostea și zările
Alții le țin scările...

* * *

Fata tatii, să mă ierți
C-ai să crești – și n-am să fiu
Decît umbră-ntre coperți
Și de-acolo n-am să știu

De ți-e bine, de te doare,
Cînd vei crește fată mare...

Ochiul meu n-o să te vadă
Prin pămîntul pus pe-o ladă,
Nici urechea-mi n-o s-audă
Glasul tău de buburuză,
Cînd vei ride, cînd vei plînge,
Lumea-n chingi cînd te va stringe...

Fata tatii, tu să ierți
Umbra mea dintre coperți,
Dacă biata n-o să poată
Să îți țină loc de tată

Și de-or fi în tine ploi
Lîngă raft să nu rămîi –
Căci eu n-am să pot din foi
Să mă-ntind să te mîngîi,
Fata tatii... să mă ierți

Că-s doar umbră-ntre coperți...

* * *

Mîndro, cărările mele...
A crescut iarba pe ele.

Spre tărîmul nu știu cui
Gîndul tot se desfășoară
Ca un drum crăpat de țară
Despletit în cărărui.

Cer uscat deasupra mea –
Ziua-l umblă doar tăunii,
Noapte arătarea lunii
Și cîte-un strigoi de stea.

Geaba inimă mă rogi :
N-am nici zbucium, n-am nici stele,
Visele s-au dus și ele
Ca o ceată de ologi...

Doar un gînd – și-acela șui
Monoton se desfășoară
Ca un drum crăpat de țară
Spre tărîmul nu știu cui...

* * *

Și n-aș fi vrut să fiu chiar drumul...
Ci m-aș fi vrut doar unu-n șir –
Țigan nomad ascuns în fumul
Căruțelor cu coviltir...

Și m-aș fi vrut măcar o roată
Rotindu-mă spre nesfîrșit,
Măcar o talpă singerată
Pe orice drum părăginit,

Măcar un ochi, măcar o mînă,
Măcar un semn de bun rămas
Spre cei ce pot să mai rămînă...
Măcar un ciine de pripas...

Ci mi-e sortit să fiu chiar drumul –
De-a pururi roți și tălpi în șir
Acoperi-mă-vor cu fumul
Vieții ca un coviltir...
Ci devin colb... ci devin drumul...
Dar mai respir... și mai respir...

* * *

Față-a mea de măscărici
Hai la groapa cu furnici –
Ba-i aici, ba nu-i aici
Fața mea de măscărici...

Jumătate rîzi și plîngi
Nemișcarea celei stîngi,
Care – cine să mai știe
De e moartă, de e vie...

Față-a mea de măscărici
Hai la groapa cu furnici !
Și acolo pe-nserate
Nă-i mai fi – cred că se poate
Împărțită-n jumătate,
Cum îmi ești parșivo-aici,
Față-a mea de măscărici !

Hai la groapa cu furnici...

* * *

Doctore, ce multe știi !
Numai însă despre vii ;

Despre cum să fugi de moarte
N-ai aflat în nici o carte,

Doctore, și-ai vrea să știi
Cum să faci din morți iar vii

Și mai știi că nu se poate
Și eu-s mort pe jumătate

Și te uiți la mine... și
Nu mai știi dacă mai știi...

În primăvara acestui an ar fi împlinit o jumătate de secol. Implacabil însă, destinul a făcut ca el să plece dintre noi mult mai tînăr și poate că de aceea, atunci cînd mi-l amintesc, nu-l pot despărți de un zîmbet energic, senin și liniștitor care-i lumina toată fața. Plin de împăcare și înțelegere cu toți. Era aproape ireal uneori, pleca în lumea scrisului său de unde se întorcea nu totdeauna cu entuziasm dar aproape mereu cu un spirit pe cît de concentrat, pe atît de luminos și deschis. Pînă cînd, aici a fost formidabila lui rezistență și formidabilul secret al acelui zîmbet, a plecat odată de tot. Știa dinainte aceasta, mi-o spusese, nu l-am crezut și nu am putut crede pînă în clipa enormă de exactă. Soția lui, și fiica lor, mi-au dat spre amintirea amintirii celui care a fost Vasile Văduva aceste versuri pe care le încredințez tiparului. **(A. I. Zăinescu).**

Poeme de mircea florin șandru

Sub fereastră, copacul

Ca un meninge verde stă sub fereastră copacul
Alcătuirea lui va pieri, cum trecător ești și tu
Cel care îl privești în această clipă de pace,
Asemeni mie, cel care scriu aceste cuvinte,
Și mă cred o clipă nemuritor,
Asemeni aburului, asemeni umbrei acestor cuvinte
În oglindă. Asemeni picăturii de ploaie
Fumegînd pe fereastră.
Acum sînt viu, spun, acum această zi mi se dă mie
O trăiesc, respir și traheea mea arde
Și pielea mea cîntă, și sîngele meu
E o floare arteziană. Aud, văd, pipăi
Și voi ceilalți asemeni mie vă bucurați
Ca o flacără blîndă stă viața în noi
Ca o taină întîmplătoare, apoi va pieri
Și alta asemeni într-un trup se va naște
Mingîiat de vînt stă sub fereastră copacul
Alcătuirea lui va pieri, cum trecător ești și tu
Cel care îl privești în această clipă de pace.

Cu blîndețe și remușcare

Am prieteni puțini și ea îmi spune
Că e un semn rău, că trăiesc departe de lume
În copilărie mi se spunea lupul
Stăteam singur pe malul riului și aruncam pietricele
Rupeam crengi, fumam în closetul școlii
Noaptea sub nucul imens ascultam vrăjit
Fojgăiala insectelor. Cîte un tînăr murea
Acoperit de avalanșă, la munte
Îi punea brazi tineri la creștet și cîntau
La pomana lui ; pălinca făcea în cană mărgele
Ei rideau ca la nuntă și eu din colțul mesei, încrîncenat
Îi priveam cu ochi sticloși și alunecam la mare depărtare
Apoi în marele oraș cînd beau bere și rigiie
Și sînt fericiți, se apropie de fața mea degete unsuroase
Povestesc, apoi se iubesc cu femeile lor
Plec noaptea pe străzi, am ceva sălbatic în priviri
Îi privesc prin geam cu blîndețe și remușcare
La mesele bodegii beau bere și rigiie și sînt fericiți
Ai prieteni puțini, spune ea
În copilărie mi se spunea lupul.

Lupta cu îngerul

Să intri în tunel în fiecare zi
Și afară să rămînă doar forma ta
Doar învelișul. Să stai ca o cîrtiță
Și să asculți în subterane
Cum apa freatică dintr-un strat îndepărtat
Nevăzută lucrează. Să fii acolo
În gaura neagră, în virtejul amețitor
Al cuvintelor înfricoșate de sine
Să te lupți cu îngerul
Cînd afară cresc arbori
Cînd copilul plînge în ușa bucătăriei,
Cînd ninge și plouă iar tu
Pari că stai cu femeia ta, și viața rîde
Și viața curge. Să intri în tunel
Să stai acolo cu ghearele și cu dinții
În moarte aparentă, în nemișcare
Să intri în tunel
Să te lupți cu îngerul.

În tăietura unei aripi

Mașina a trecut pe culoarea roșie a semaforului și s-a dus
Sorbită de spațiu, ca un bolid care arde
Pasărea s-a pierdut în limpezime, punct alb
Și doar tăietura aripii a rămas
Înghețată în aer. Deschidem fereastra
Să pășim, dar nu în gol, ci
Pe un pod al închipuirii. O mare albă
Se întinde dedesubt, cu valuri calme
Pe care călcăm, cu tălpile goale.
Semințe zboară. Achene purtate de vînt
Căutînd un pămînt roditor, căutînd o nouă existență
Cerul își clatină norii
Plutește alături de noi, ca un miriapod aerian
Ca o pleură sunătoare. Să locuim aici
Pentru totdeauna aici ; deasupra spumei negre
În aerul astringent, pe o punte ireală.

Noapte și fum

Din mizga rece a oceanului, pe țărm, se naște reptila
Cu solzi verzi, cu gușă aurie, de mii de ani
Stă pe pietre la soare

Acuarele de Marcel Aciocoiței

Și pasărea în văzduh se imperechează
Aerul din oasele ei trece în oul strălucitor
Și păsări se rotesc pe cer mai departe
Sălbăticiunea își sfîșie prada
În sîngele cald își cufundă botul și bea,
Umed și orb, printre crengi, plînge puiul
Trenul aleargă în noapte
Bărbatul doarme cu gura deschisă
Și femeia cu ochi triști îl privește
Stele căzătoare, viaducte, tuneluri
Orașe de fum adormite, totul
Sclipind în pîntecele negru al nopții.

Facerea poemului

Nu intra în camera mea, te rog
Și umblă în vîrful picioarelor
Mai bine pleacă pe străzi,
Mai bine du-te o săptămînă la munte
Căci eu îmi schimb pielea
Căci astăzi sînt un animal urît
Și peste măsură de singur.
Și n-o să mă mai cunoști, o să te sperii
O să plîngi și o să crezi
Că sufăr de o boală îngrozitoare
Nu intra în camera mea, te rog
Și umblă în vîrful picioarelor
Fiindcă îmi schimb pielea
Fiindcă sînt singur și nasc.

Flacăra clipei

Așa dintr-odată se face liniște
Ca într-un pavilion de vînătoare părăsit
Ca în lumina înghețată a lunetei
Și se aude pînă departe
Și se vede pînă departe
Ca și cum creierul nostru ar vîna
În cumplită singurătate :
Ploaia căzînd și spălînd piatra
Trunchiul de brad rupt de vînt, putrezind pe munte

Furnicile devorînd trupul animalului mort
Turmele în golul alpin, albe și nemișcate
Și joagărul incremenit în lemnul alb
Și apa în flacăra clipei, rece și nemișcată,

Pe cîmpul negru

Pe cîmpul negru a răsărit orașul
Și rîde cu dinți de piatră, privește
Cu ochi de piatră. Iar tu copile alergi
Pe străzi fără nume, pe alei
De ciment, unde iarba cîntă
Perușul doarme în colivia de sîrmă
Rufe se leagănă-n vînt
Pe balconul alb, în zarea cîmpiei
Pe mașinării vechi ride rugina
Ceaiul fierbe pe aragaz,
În aparatul de radio sună
O voce îndepărtată. Nameless land
Iar tu copile alergi
Pe străzi fără nume, pe alei fără nume.

Viu sînt

Pe munte, pe mare, în liniște, în apropiere de noi
La țărmul clipei, al gîndului, în cădere
În lumina sălbatică a acestei amiezi
A apusului, a singelui, a vederii
Stau și mă bucur
Căci viu sînt și toate se aud și se văd
Și mă înconjoară pe mine.
În lumina torențială,
În ploaia torențială
Pe pămîntul rece, dulce-amar
Unde bat aripi și vietăți
Trec în lumina privirii.

Aștept

Un măr rece pe masă așteaptă
În lumina albă, între pereții albi
Ai casei mele. Și pași nu se aud
Și vocea ta nu se aude, nici
Lumina trupului tău. Afară plouă
Afară ninge, ninge și plouă
Vîntul biciuiește ferestrele
Ca într-un hău curg formele nopții
Aștept. Un măr înrourat pe masă așteaptă.

film

f

O ecranizare

● Opera lui **Mihail Sadoveanu** a tentat mulți cineaști, scriitorul numărîndu-se, alături de **Liviu Rebreanu,** printre puținii autori care își vor vedea o proză ecranizată în perioada interbelică **(Venea o moară pe Siret,** regia : **M. Berger,** 1929). Printre cele mai recente ecranizări, doar **Ochi de urs,** semnat de **Stere Gulea** în 1983, a reținut atenția pentru inspirația cineastului în aflarea unor autentice echivalențe necesare transpunerii dramei taciturnului Culi Ursake în limbaj filmic.

Dan Pița, cineast atras și el de comorile eposului clasic sau contemporan (ecranizări din **I. Agârbiceanu, D. Zamfirescu** sau **G. Călinescu**) căruia i-a oferit interpretări notabile prin precizia reconstituirii universului evocat, ne propune o lectură filmică inspirată dintr-o proză de referință a autorului **Baltagului. Locul unde nu s-a întîmplat nimic** a devenit cu timpul un titlu-formulă pentru evocarea literaturii anonimatului provincial. Un scenariu, care decupează inteligent și fără ostentație traiectoriile epice ale prozei sadoveniene (autor : **Șerban Velescu,** în colaborare cu regizorul) reținînd în prim-plan atmosfera, un adevărat personaj al filmului și datorită imaginii de o relevantă plasticitate, semnate de excepționalul operator **Călin Ghibu,** fixează în memoria spectatorilor avatarurile prințului Lai Cantacuzin, patetic reprezentant al unei umanități pe cale de extincție.

Dan Pița își asumă cu discreție nota confesivă a prozei autorului ecranizat. Fluxul memoriei principalului personaj este sugerat în imagine prin laitmotive, reveniri, simboluri revelatoare, care jalonează drama Dariei Mazu, personajul modelat și educat pentru o lume inexistentă în provincia anonimă. Personaj „al istoriei noastre sociale, pe care copilul l-a contemplat odinioară și scriitorul l-a înțeles mai tîrziu“, cum mărturisește **Sadoveanu** în 1942, prințul Lai Cantacuzin este evocat cu obiectivitate, nu fără o nuanță de umor, care conferă căldură omenească unei existențe sterile într-o lume menită să treacă fără urme. Imposibilitatea comunicării, lipsa aspirațiilor, perspectivele existențiale divergente generează din triunghiul-cheie al filmului, Lai—Daria—Aglae Argintar, ipostazele unui destin comun, marcat fie de luciditatea unui bovarism autohton, fie de tristele note cehoviene, implicate în portretele propuse.

Ca și la **Sadoveanu,** natura în filmul lui **Dan Pița** este evocată cu aura ei misterioasă, cu valorile unui realism magic, cu rezonanțe profunde, reverberate în reacția Dariei atrase obsesiv de portile apelor.

Ștefan Iordache (Lai Cantacuzin) aduce distincție și detașare în rolul unui personaj privit cu egală compasiune de scriitor și cineast. Actorul construiește lapidar și convingător un Pygmalion al provinciei anonime incapabil să mărturisească sentimente, să le confrunte cu o lume abulică, fixată în prejudecăți. Pedant sau doar distant, invadat de ticuri sau de obsesiile propriilor amintiri, personajul lui **Ștefan Iordache** sugerează printr-un elaborat desen al gestului sau atitudinii chiar un posibil portret al părintelui spiritual al geografiei locului unde nu s-a întîmplat nimic. Filmul lui **Dan Pița** prilejuiește și o serie de debuturi remarcabile : balerina **Soimița Lupu,** în rolul Dariei Mazu, exteriorizează discret vibrația lăuntrică a unui personaj tragic ; **Gabriela Baciu,** Aglae Argintar, retrăiește firesc egoismul și capriciile unei existențe închise, fără orizont ; profesorul **Florian Potra** (generalul Argintar) cu o fizionomie expresivă și o replică specific sadoveniană impune cu eleganță un personaj secundar ; **Giony Popovici** și **Sergiu Tudose** (Vasile Mazu și Irimie Ortac) conferă adevăr artistic unor partituri reduse în spațiul filmului ; **Aurelian Octav Popa,** reputatul clarinetist al Filarmonicii bucureștene, autorul muzicii, conturează cu obsedante motive atmosfera efemerelor pasiuni.

Călin Stănculescu

muzică

m

Arta dirijorală

● Asistînd la Gala tinerilor dirijori — ediția a XI-a, desfășurată la Bușteni, ne-am convins că arta dirijorală românească are viitor. În decurs de 11 ediții, aceste gale au lansat o serie de talente dintre care unele se află acum la pupitrele filarmonicilor sau teatrelor muzicale ale țării.

Galele de la Bușteni au o putere egală în a încuraja sau descuraja tineri ce caută „gloria“ artei dirijorale. Atmosfera este caldă, dar atît publicul, cît și orchestra sînt de o obiectivitate și o sinceritate lăudabile.

Debutanții galei au fost doi studenți ai Conservatorului bucureștean, amîndoi pianiști și compozitori, dar prezentîndu-se acum ca dirijori. Paul Cristian Staicu ne-a oferit o interpretare sobră, clasică, am zice, a **Uverturii la „Don Giovanni“** de Mozart, remarcîndu-se printr-o eficiență a gestului dirijoral care promite. **Capriciul spaniol** de Rimski-Korsakov i-a prilejuit celui mai tînăr dintre participanți, Dan Rațiu, etalarea științei dirijorale acumulate în anii de studiu. Pentru prima dată în public în fața orchestrei (ca de altfel și colegul său) Dan Rațiu a găsit modalitatea de a se face ascultat de ansamblu. Alături de cunoașterea celui mai mic detaliu din partitură — impresionantă pentru cel mai exigent critic, orchestra — am întîlnit la el coordonarea deja foarte bine însușită, între propunerea mentală, gest și efectul sonor.

Așa cum surprinzătoare galei din acest an a fost Dan Rațiu, certitudinile ei le-au reprezentat Adrian Nichiteanu și Cristian Neagu. Adrian Nichiteanu — dirijor la Teatrul muzical din Galați — este un temperament tumultuos, romantic. Gestul său traduce în primul rînd starea. Nu negăm existența dimensiunii analitice a modulului său de a privi dirijatul. Dar el domină prin sugestia de stare, care poate genera o viziune interpretativă personală în muzică. Adrian Nichiteanu a dirijat **Preludiile** de Liszt, a creat frumoase jocuri de sonorități în nuanțe discrete în **Amurg de toamnă** de A. Alessandrescu și ne-a convins definitiv în acompaniamentul colorat și rafinat la trei arii din **Carmen** de Bizet. Solistă a fost Ruxandra Donose, excelentă tehniciană și voce, al cărei timbru impresionează printr-o calitate rar întîlnită.

Am ajuns și la cel pe care toți îl consideră vîrful generației deja lansate. Cristian Neagu. Prezența distinsei soprane Eugenia Moldoveanu, în trei arii și un duet (alături de Andreea Iacob) din creația mozartiană, i-a prilejuit lui Cristian Neagu realizarea unui acompaniament de operă de un nivel remarcabil. L-am ascultat apoi dirijînd **Simfonia nr. 40 în sol minor** de Mozart. La Cristian Neagu ne aflăm în fața unei arte dirijorale pe deplin cristalizate. S-a desprins de scheme, vede creația dirijorală de la ansamblu spre detaliu și știe să obțină pianissimourile a căror expresivitate depășește întotdeauna impactul psihologic al unui fortissimo de tutti. Și am punctat doar cîteva din trăsăturile artei unui dirijor al cărui viitor este cert.

Maestrul Paul Staicu a închis gala printr-o interpretare a **Simfoniei a IV-a** de Beethoven care trăda o experiență și o tinerețe spirituală legînd începuturile de culmile artei dirijorale.

Personajul principal rămîne totuși Orchestra Filarmonicii din Ploiești, instrument viu, atît de sensibil la contactul cu tinerii dirijori. Protectoare sau supusă, ascultătoare sau rebelă, s-a unificat în simfonia mozartiană pentru a se dispersa cu plăcere în superb realizatele solo-uri ale **Capriciului spaniol,** încercînd să fie obiectivă pînă la a nu-și pierde subiectivitatea.

Organizate de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, ATM București, Radioteleviziunea Română și Filarmonica Ploiești, Galele de la Bușteni certifică existența acelui viitor pentru arta dirijorală românească, despre care vorbeam la începutul acestor consemnări.

Oltea Șerban

SCRIITORI ȘI EDITORI

DE LA CONDIȚIA DEBUTULUI LA ARTA EDITĂRII

De vorbă cu Vasile Rebreanu

— Ce ne puteți spune, stimate Vasile Rebreanu, despre viața cultural-artistică, literară a Clujului de astăzi ?

— Clujul, fără să avem o privire romantioasă asupra lui, poartă o aură de, ba chiar are o legendă de intelectualitate, de freamăt intelectual dens, autentic. Are o tradiție — deci un trecut — are prezent și cred că are și-un mare viitor. Despre marile figuri de cărturari care-au trecut și-au luminat cetatea s-a vorbit și se știe. De aceea, nu cred că trebuie să-i mai enumăr, ci doar să ne gîndim la ei. Realitatea este că există o atmosferă bună și ceea ce se numește efervescență intelectuală : foarte mulți oameni tineri sau mai puțin tineri care scriu poezie și proză de bună calitate.

— Acum vreo douăzeci de ani, exista cenaclul de la Casa de cultură a studenților. Mai există ? Și-a păstrat Clujul și această tradiție ? Sau poate că există și alte cenacluri, la care dumneavoastră nu mai puteți participa așa cum ați făcut-o atunci ?

— Cred că mai există și alte cenacluri, dar te rog să mă crezi că nu mă simt, personal, cel mai în măsură să vorbesc despre ele.

— Am văzut că ați tipărit culegerea de debut în poezie „Alpha' 87", culegerea de debut în proză scurtă, precum și două romane de debut. Cum a evoluat ideea de debut, ca modalitate practică, la Editura „Dacia" ? Dacă această formulă este bună, ori vreți s-o mai îmbunătățiți ? Din moment ce ați publicat 19 poeți dintr-odată, 14 prozatori, înseamnă că aveți forțe suficiente. E vorba, deci, de un mare grup de scriitori, chiar un pluton întreg...

— E un grup mare și aș spune că totul pornește de la nobletea pe care o editură trebuie să o aibă față de numele noi, de la lipsa de orice prejudecată, singura fiind cea a valorii. Pentru aceasta, editura a stabilit un juriu al ei. S-a făcut o triere de către redactorii editurii, aceștia selectînd din 150 de manuscrise de poezie, 50, dintre care juriul a reținut 20. Faptul că juriul a lucrat obiectiv, cu exigență, pasiune și competență o dovedește chiar un mic exemplu : unul din concurenți scria că a mai debutat o dată la „Albatros". Autorul era din Călărași. Deci, juriului nu i-a scăpat.

Faptul că în volumul de poezie sînt oameni din toate colțurile țării demonstrează încă o dată audiența sau ecoul pe care acest concurs de poezie îl stîrnește în rîndul poeților, iar apoi ideea de geografie literară. Sînt oameni din București, din Oltenița, Constanța — o poetă — foarte mulți din Transilvania, dar selecția mi se pare foarte curată, ca intenție și ca rezultat. Sper ca volumul să aibă ecou frumos. Juriul și-a luat toată responsabilitatea, e un juriu pe față, ca să spun așa, apare pe copertă. Deci, un juriu real. La fel a fost stabilit juriul pentru proză scurtă și pentru roman. La proză scurtă au apărut 12 nume noi, iar la roman doi autori. E vorba de Adrian Grănescu, „O dragoste ca oricare alta" și Ilie Sălceanu, „Umbra slugerului Teodor". Sigur că nu toți vor deveni, probabil, nume ale istoriei literare. Noi, însă, sperăm că toți, iar eu chiar cred că toți, altfel n-ar scrie, dacă nu s-ar vedea, fiecare, cu o stea nemuritoare-n cultura românească. Important e că de pe acum sînt citiva despre care eu am certitudinea că vor deveni scriitori despre care se va mai vorbi.

— Sînt de acord cu dumneavoastră că tinerilor trebuie să li se dea o marjă de zbor, un surplus de încredere, ba chiar aș afirma, împreună c-un prieten filozof, mai în virstă, că tinerii nici n-ar trebui să fie criticați, atunci cînd fac literatură și artă, pentru că-n artă nu e nimic nociv. De aceea, sper că anul editorial 1989 va fi și mai bogat. Chiar așa este ?

— A început acțiunea de selectare a juriului pentru concursul de poezie, proză scurtă și roman, ce urmează să apară în 1989. Vreau să spun că, de fapt, sînt concurenți din anul 1988. Dar cifrele sînt promițătoare : la poezie sînt 316 concurenți ; la proză scurtă 156, iar la roman, pentru un singur loc ! 46 ! Eu înțeleg că românul s-a născut poet, dar, din aceste cifre, rezultă, iată, că românul s-a născut și prozator. Dincolo de glumă, însă, această realitate dovedește, spre bucuria noastră, un fapt social salutar : foarte multă lume are, la noi, preocupări intelectuale, ceea ce, trebuie să recunoaștem, e foarte bine. Trebuie spus că acest concurs se va desfășura pe baza unui regulament-cadru elaborat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste. O editură trebuie să lucreze în perspectivă și să țintească departe : să aibă o strategie a ei în ce privește marile teme majore ale unei culturi. O dată în ce privește, într-un termen îndeobște uzitat, mostenirea — ea trebuie s-o aducă în actualitate și în conștiința contemporanilor, monumentele culturii noastre ; neuitîndu-i, desigur, nici pe cei a căror operă nu se constituie într-un moment dar care, contribuind la acest edificiu, riscă să fie uitați.

— La ce vă referiți mai exact ?

— Am stat de vorbă, în acest sens, cu istorici avizați și am încercat și reușit să-i mobilizăm. Istorici militari, universitari, nume cunoscute, din toată țara, pentru a scrie cărțile, nu conjuncturale, ci necesare pentru elucidarea unor probleme legate de eliberarea Transilvaniei, de actul de la 23 August 1944 și de ce a urmat. Avem, deja, lucruri sigure, de valoare ale unor oameni competenți care, sper că vor fi de referință.

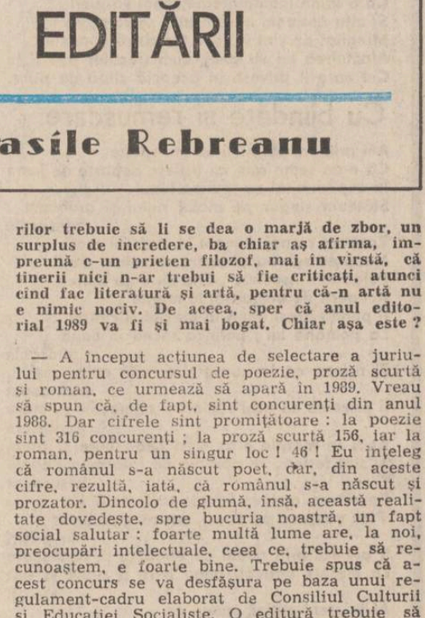

La proză, de exemplu, nu ne fixăm doar la cărți legate strict de eliberare (actul de la 23 August 1944, eliberarea Transilvaniei, contribuția noastră la zdrobirea fascismului), ci, punînd accentul pe beletristică, aceste cărți sînt, în același timp, și de o mare valoare literară.

— În contextul acestui an aniversar Eminescu ilustrat la toate editurile din țară prin titluri deosebit de interesante, nu credeți că ar fi necesară și o reeditare a exegezei despre Eminescu ? Mă gîndesc la G. Călinescu, despre care s-a spus că ar fi făcut la fel de mult pentru Eminescu, cît a făcut el însuși pentru sine, adică Eminescu pentru Eminescu.

— M-am gîndit la aceasta. Pe coperta a patra a fiecărei cărți despre Eminescu, vor fi încrustate acele cuvinte, care sună ca un verset sacru și care-i aparțin divinului critic : „Astăzi se stinse, în al optulea lustru de viață, cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pămîntul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și cite-o stea va vesteji în depărtări, pînă cînd acest pămînt să-și stringă sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale".

— Într-adevăr, cutremurător de frumos. De aceea, îmi și vine să vă întreb : care este rolul editorului în consolidarea unei culturi ?

— Fiindcă tot veni vorba de Călinescu, în legătură cu întrebarea ta, vreau să spun că ar trebui, poate, ca noi, editorii, să recitim portretul pe care George Călinescu i l-a făcut lui Alexandru Rosetti : „Cu un zîmbet etern, circulînd în toate mediile, de la curte la cafenea, din cerul academic și politic în acela al tînărului scriitor proletar, suportînd cu delicatețe infinită cele mai omenești insistențe, și, stabilind o punte prudentă între adversarii literari, adunîndu-i laolaltă în aceleași colecții, păstrîndu-și cu finețe libertatea și nerenunțînd la producția unora de dragul altora, entuziasmîndu-se copilărește de unele opere, el a putut umple rafturile culturii noastre în cîtiva ani cu cărți imposibil de sperat în alte condiții".

G. Călinescu făcea aici, de fapt, portretul editorului ideal. Imaginea exclude veleitarismul, obtuzitatea, diletantismul, incultura. Căci, se poate închipui „negativul" portretului — ca în tehnica fotografică — în care, negativ, un editor cu aer de vechil (cînd, de fapt, după cum afirma secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, instituțiile nu sînt ale unei persoane, la dispoziția bunului plac, ele sînt, și trebuie să fie, ale poporului român, ale națiunii noastre, așa cum e firesc) — ce caută, deci, ca să revenim, în unele instituții, adevărat foarte puține, asemenea specimene ? Te rog să mă crezi că nu e rău, ba dimpotrivă, e necesar, și nu o spun cu răutate, dintr-o pornire subiectivă sau pătimașă, dar fiindcă vorbim și de umbre, nu numai de lumini — așa cum tot secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a cerut-o — trebuie să recunoaștem că sînt și umbre, în mediul editorial.

Mai presus decît multe alte întreprinderi, editura este un factor constructiv, ea e, prin firea ei, o emblemă a construcției, a făuririi celei mai delicate și capitale substanțe, care e conștiința.

— În ceea ce privește activitatea scriitorului Vasile Rebreanu aș vrea să vă întreb la ce lucrați în prezent ?

— Am un roman gata, din care-am publicat fragmente, programat să apară la Editura „Cartea Românească". Se numește „Nu se poate trăi fără iubire".

Am terminat în același timp romanul, la care lucrez de mai mulți ani, „Legați-vă centurile de siguranță", lucrez la volumul al doilea din „Casa" și intenționez să revin la acea zonă frumoasă — dar, din păcate, atît de neglijată de mulți autori — proza pentru copii și, firește, sînt prezent cu articole.

— Chiar și cu interviuri. Dar genul despre care Blaga spunea că e superior tuturor celorlalte ? Se referea la genul dramatic. Teatru ?

— Fără orgoliu, și fără modestie, ci doar cu adevăr, nu demult a avut loc cea de-a 275-a reprezentație cu piesa „Un om mușcat de-o oaie", pe scena Teatrului Național din localitate. Avînd o sală de o mie de locuri, ar fi vorba, deci, după un sumar calcul, de peste un sfert de milion de spectatori. Actorii îmi spuneau, cu acea ocazie, că este mult să numeri pînă la 275, dar să faci de atîtea ori aceeași piesă într-un singur oraș ? ! Și cu casa închisă ! Cred că-i o performanță. Dar, pentru mine-i, în primul rînd, un stimulent de-a scrie și alte piese de actualitate, cu adevărat de actualitate. Căci, deși nimeni nu-i filozof în satul lui, de-această dată publicul mi-a dat satisfacția unui succes de casă și de durată.

— O întrebare pe care-ați fi dorit să vi-o puneți singur ? Sau ce vă mai doriți, acum, cînd ne vom despărți ?

— Să putem să ne despărțim întotdeauna, cum zicea Sadoveanu, surizînd, surizînd... și să ne dorim nouă înșine, ca și tuturor, cît mai multă seninătate.

Reporter

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

O CARTE NECUNOSCUTĂ A LUI ILARIE CHENDI

Munca de constituire a celui de-al treilea volum al **Scrierilor** lui Ilarie Chendi și elaborarea aparatului său științific ne-au scos în evidență existența unei cărți necunoscute pînă în prezent a acestui autor. Pe coperta și pe foaia de titlu a cărții găsim inscrise următoarele : **„Academia Română. Informațiuni asupra trecutului și membrilor ei de * *. București, Tip. «Minerva», 1903".**

Semnătura cu trei steluțe în formă de piramidă este un cunoscut pseudonim al lui Chendi (a se vedea în acest sens, Mircea Popa, **Ilarie Chendi,** Editura „Minerva", 1973, p. 36 ; demonstrarea acestei identități se face de cîteva ori și în cuprinsul ediției de față, vol. II și vol. III, sub tipar).

Cartea despre care vorbim cuprinde 43 de pagini, scrise în tipar mărunt, în cea mai mare parte pe două coloane, formatul II. În cuprinsul textului se află intercalate mai multe fotografii privind localul Academiei Române, interioarele bibliotecii, precum și o seamă de portrete ale unor membri ai acestei înalte instituții de cultură.

Textul cărții și fotografiile care-l ilustrează le regăsim și în **Calendarul „Minervei" pe 1904, Științe, Literatură, Artă, Morală, Economie, București, Editura Institutului grafic „Minerva",** p. 120—160. Quasiidentitatea dintre cele două texte ne obligă să conchidem că ele reprezintă nu elaborări succesive, ci tipăriturl simultane de pe același text manuscris al autorului. De altfel, marcarea pe copertă a anului 1903, ca an de apariție a textului din volum confirmă această situație, tipărirea calendarului fiind și ea realizată la sfîrșitul anului 1903 pentru anul 1904. Se vede că autorul a ținut să nu dea textului din volum caracter de „extras din...", obișnuit în asemenea cazuri, ci să-l prezinte ca un text independent. Probabil dorința de a rămine în anonimat a prevalat în luarea acestei hotăriri.

O anumită deosebire între cele două texte există totuși în marcarea asteronimului. Astfel, în textul din calendar, asteronimul îl găsim o dată la p. 134, ca adaos la o notiță de subsol, ceea ce se regăsește și în broșura la p. 17. Același asteronim revine și în finalul studiului : p. 160,, în calendar ; p. 43 în broșură. În schimb, la „Tabla de materii" a calendarului, acest studiu, care apare sub două titluri succesive : **Academia Română** și **Membrii Academiei Române,** nu este marcat de nici un asteronim sau altă semnătură, ceea ce înseamnă că autorul n-a simțit nevoia, el confundîndu-se chiar cu redactorul calendarului respectiv.

Spre deosebire de această situație, în broșură, asteronimul apare în 4 locuri : cele două remarcate deja, identice cu cele din calendar, iar două în plus, pe coperta broșurii și pe foaia de titlu. Ceea ce înseamnă că autorul a voit în mod expres să-și marcheze scrierea, pentru a se vedea că ea a fost concepută și realizată numai de el.

Din păcate, tocmai faptul acesta a fost trecut cu vederea. Textul studiului despre Academia Română și membrii ei din **Calendarul „Minervei"** pe 1904 a rămas necunoscut, iar volumul, înregistrat greșit în fișierul Bibliotecii Academiei, cu asteriscurile în linie dreaptă, și nu în piramidă, cum sînt în realitate, a fost trecut printre cărțile lui Ion Bianu, e drept, sub semnul întrebării. Bibliograful care a înregistrat scrierea aceasta, nedispunînd de mărturii directe, a procedat astfel pentru a da o anumită rezolvare problemei. Semnul întrebării după numele lui Bianu vizează faptul evident că între problematica, amploarea gîndirii și stilul cărții pusă în discuție și acelea cunoscute ale lui Ion Bianu există o mare diferențiere. Asemănările sînt însă absolut clare în cazul comparației cu scrierile lui Ilarie Chendi.

Cercetările din ultimul timp ale publicisticii lui Chendi scot în evidență faptul că, după 1900, criticul a utilizat în mod frecvent acest asteronim pentru a-și ascunde din diverse motive identitatea. Mai ales colaborarea masivă la realizarea unor publicații precum **Tribuna poporului, Curierul literar, Semănătorul, Voința națională, Viața literară și artistică, Cumpăna** etc. l-a determinat pe Chendi să folosească o adevărată pletură de pseudonime : **Fidelio, F-o, F., Fidelino, Oiledif, Gh. Dumbravă, Cronicar, Ch, ich, * *** etc. Între toate acestea semnătura cu trei steluțe în piramidă este adeseori preferată, pentru a păstra într-o anumită taină identitatea numelui său. Astfel, în Calendarul „Minervei", pe care, după cum se știe, Chendi l-a redactat între 1903—1912 (vezi Vasile Netea, **Bibliografia scrierilor lui Chendi,** în vol. II. **Chendi, Pagini de critică literară,** E.P.L., 1969, p. 592), semnătura cu trei asteriscuri în piramidă își face marcată prezența. Numai în volumul de la 1904 îl mai întîlnim la încă 4 texte : **Încetarea Tribunei** (p. 207—209) ; **Leagănul Sf. Ecaterina** (p. 161—165) ; **Expoziția tinerimei artistice** (p. 226—227) ; notița cu privire la publicistul bucovinean **Mihai Teliman** (p. 231).

Între toate aceste texte care îi aparțin, după cum ne putem ușor da seama, redactorului calendarului respectiv, se impune atenției în mod deosebit, prin masivitate, înălțimea gîndirii, dramatismul ideației, vastitatea documentării, **stil,** studiul despre Academia Română și membrii ei. Este o cercetare cu caracter monografic, prima de acest fel cu privire la istoricul și activitatea acestei înalte instituții de cultură a țării. Concepția care stă la baza studiului se arată marcată de întreaga problematică a criticii literare chendiene din anii 1903—1904, dominată de spiritul polemicilor pe care Chendi le-a dus în această epocă împotriva celor ce contribuiau prin atitudinile lor nesăbuite la divizarea culturii române, la pierderea conștiinței rosturilor ei majore în lupta pentru făurirea statului național român unitar. Această conștiință dramatică într-un moment istoric hotărîtor dă o marcă deosebită scrierii. Ea își face simțită prezența chiar din primele rînduri ale studiului, ca o adevărată uvertură solemnă la o cantată eroică de proporții :

„Tot mai rare sunt încercările și tot mai puține mijloacele pentru stringerea într-un singur mănunchi a poporului românesc, răzlețit pe suprafața mai multor provincii... Lipsa de idealiști, de luptători hotăriți pentru unitatea rasei se simte tot mai mult"...

Împotriva „curentului de dezagregare", a „tuturor nesocotiților, cari își fac un joc vinovat din ceea ce era considerat mare și sfînt", autorul vrea să opună modelul unor „individualități" puternice, apostoli cu putere de convicțiune, Kogălnicenii generației trecute", care au reușit, după multe și dramatice încercări, să întemeieze Academia Română și să-i statornicească rosturile de prim ordin în dezvoltarea culturii naționale. Tocmai acest sens este scos cu putere în evidență de autor.

Studiul cuprinde trei părți care se constituie unitar și se întregesc reciproc. Astfel, în prima parte, istoricul Academiei Române este privit în cadrul tabloului vast al tuturor încercărilor de a constitui o societate culturală panromânească, reprezentînd năzuințele și interesele culturale ale tuturor fiilor acestui popor, care trăia în state diferite, era supus unor influențe economice, politice, administrative și instructiv-culturale aleatorii și dizolvante.

Eforturile Academiei Române pe tărîmul filologiei, ale dezvoltării limbii literare unitare, ale stringerii și valorificării documentelor istorice naționale, a materialului folcloric, precum și în alte domenii își găsesc o corespondență de structură în preocuparea autorului de a scoate în evidență partea cea mai valoroasă „a averei Academiei — biblioteca". Modul cum s-a constituit aceasta, cum s-a dezvoltat și cum funcționează reprezintă o altă contribuție remarcabilă a lui Chendi, unicul text al său de acest fel, cunoscut pînă acum, cu privire la activitatea marii biblioteci la care lucra de peste 6 ani, în momentul respectiv.

Un efort științific considerabil a depus Chendi și în constituirea celui de-al treilea capitol al studiului său monografic, și anume, acela cu privire la activitatea fiecăruia dintre membrii Academiei Române. Cele peste 70 de fișe biobibliografice, diversificate stilistic și ca întindere, în raport cu importanța și valoarea contribuției personalităților evocate, se constituie într-un veritabil dictionar al membrilor Academiei Române, primul și unicul de acest fel realizat pînă în prezent.

Se cuvine să menționăm faptul că pasajul despre **Societatea filosoficească din Mare — principatul Ardealului,** ca predecesoare a Academiei Române, este rezumat cu bibliografie cu tot după un capitol din studiul despre **Începuturile zlaristicei noastre,** pe care Chendi îl publicase cu doi ani mai înainte (vezi Ilarie Chendi, **Scrieri,** vol. I, Ed. „Minerva", 1978, p. 17—18).

Există și o legătură de continuitate între studiul despre Academia Română și alte scrieri ale lui Chendi. Criticul a căutat să-și extindă în același spirit investigațiile și la membrii corespondenți ai Academiei **(Doi membri corespondenți ai Academiei. Enea Hodoș și Dimitrie Dan,** în **Sămănătorul,** nr. 14, din 14 aprilie 1904) ; la revistele pe care le edita înalta instituție de cultură **(Analele Academiei Române,** în **Voința națională** din 22 oct. 1903) ; la sistemul el de premii în vederea stimulării culturii naționale **(Un prognostic,** în **Voința națională,** 11 noiembrie 1903). Acestea din urmă sînt publicate sub semnătură, în același timp cu studiul despre Academia Română, căruia îi lărgesc conturul și-i amplifică rezonanțele.

În lumina unei asemenea elaborări dense și de proporții, ne apare în evidență, cu atît mai mult, falsitatea imaginii pe care căutat să o acrediteze E. Lovinescu despre Chendi, ca despre un critic care, „din plăcerea unui zgomot repetat și-a desfăcut talentul în monedă mărunt, fără să capitalizeze și să însumeze sforțările în cifre mari și impunătoare" (E. Lovinescu, **Memorii,** Ed. „Minerva", București, 1976, p. 62—63). Dimpotrivă, studiul monografic despre Academia Română și despre membrii ei, cît și continuările evidente, reprezintă la Chendi o dovadă de însumare, fără „zgomot", într-o cifră mare și impunătoare a criticii și istoriei noastre literare. Regăsirea ei peste timp este cu atît mai revelatoare.

Dumitru Bălaeț

CENTENAR CREANGĂ

VÎRSTA DE AUR

NICOLAE VELEA ● inedit

I. CHIPUL MAMEI

În „Amintiri din copilărie", Ion Creangă evocă perioada potopită de lumină și bucurie a copilăriei sale, a vremii (timpului) cînd parcă toată lumea era a sa iar el era „vesel ca vremea cea bună și șturlubatic și copilăros ca vîntul în tulburarea sa".

Înfățișînd această vîrstă de aur a omului dintotdeauna și de pretutindeni, autorul poposește cu aducerea aminte mai întîi la cîteva amănunte care alcătuiau universul mic dar aproape fabulos al casei părintești din Humulești : hornul legat cu „sfară" cu motocei „de crăpau mițele jucîndu-se cu ei", la prichiciul vetrei cel humuit ori la cuptorul sub care se ascundea.

Amintindu-și-le, povestitorul este cuprins de o nostalgie înviorătoare, întrematoare, nu cade în „uricioasă întristare", dimpotrivă, „inima îi saltă de veselie".

Mama sa, Smaranda, este înfățișată ca o ființă cu puteri miraculoase și faptele ei sînt privite fie cu ochii plini de uimire ai copilului cu păr bălai scos afară să rîdă la soare ca să se îndrepte vremea cît și cu ochii lumii care se „încrucea de mirare" văzînd cum abate norii și grindina în alte părți înfigînd toporul afară, în fața ușii, închegînd apa cu două picioare de vacă, mustea tăciunii care țiuiau pentru a potoli gurile rele și dușmanul și cîte și mai cîte „altele multe încă făcea".

Chipul mamei îi împrospătează marelui nostru scriitor emoții de o copleșitoare intensitate, mărturisind chiar că și dorul de povestitor de la dînsa l-a moștenit : „Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cîtmi-aduc aminte și-mi aduc bine aminte. Căci brațele ei m-au legănat. Și sînge din sîngele ei și carne din carnea ei am împrumutat și a vorbi de la dînsa am învățat...".

„Năzdrăvăniile", „drăcăriile" copiilor sînt multe și repetate și adesea ele o scot din răbdări pe biata Smaranda : cînd începe a toca biserica Zahei toacă și el la „stative", adică la războiul de țesut, „stropșitul" (neastîmpăratul) de Ion (autorul) cu talanca de oi, cu cleștele și vătraiul face o hodorogeală asurzitoare și apoi își pun cîte o țoală în spate și un coif de hîrtii pe cap și cîntă : „aliluia și Doamne miluiește, popa prinde pește".

Din pricina aceasta mama este adeseori nevoită să fie aspră dar severitatea ei și așa nu prea tăioasă este retezată, molcomită cu înțelepciunea și înțelegerea duioasă de tatăl lor venit istovit, seara de la muncă.

„— Ia lasă-i și tu, măi nevastă, că se bucură de venirea mea, zicea tata dîndu-ne huța... Numai de-ar fi sănătoși să mănînce și să se joace acum cît is mititei, că le-o trece lor zburdăciunea cînd or fi mai mari și i-or lua grijile înainte".

Și de fapt dacă ne gîndim bine și recitim episoadele cele mai pline de haz ca „Pupăza din tei", „La scăldat", „Moș Chiorpec Ciobotarul", ne dăm seama că Nică a lui Ștefan a Petrei precum și ceilalți copii humulești aveau bucurii și jocuri puține și de scurtă durată. Ei erau puși de mici la treabă : să legene frații mai mici, să păzească vitele, să ajute la tors și la scărmănat, nu erau răsfățați peste măsură ca „D-l Goe", răgazul lor de joc de năzbîtii, de „drăcării" era dureros de măsurat de limitat. Și poate tocmai de aceea ei îl trăiau cu mai multă plinătate și frumusețe.

Într-un dialog închipuit cu cititorul, Creangă spune mișcător de frumos : „Ce-i pasă copilului cînd mama și tata se gîndesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mîine, sau că-i frămîntă alte gînduri pline de îngrijire".

Pentru a-și zugrăvi cît mai plastic, mai sugestiv și mai emoționant trăirile și întîmplările copilăriei sale, autorul se folosește de mai multe procedee artistice. Astfel, creionarea portretului mamei sale este făcută din unghiul copilului năucit de mirări, al scriitorului matur înduioșat și al lumii satului. Din pasajele (citatele) pe care le-am ales se poate observa ușor cum se îmbină armonios redarea indirectă a unor fapte cu vorbirea directă, diferențiată a personajelor.

Prin aceasta se conferă povestirii un ritm sprinten, nuanțe și fermecătoare culori epice și lexicale.

Folosirea frecventă a exclamațiilor și a interjecțiilor ne dau impresia de oralitate a narațiunii : parcă asistăm la o scenă imaginară pe care scriitorul joacă pe rînd rolul personajelor dar cu precădere propriul său rol de povestitor și de erou principal în același timp.

Poate aceste mijloace și procedee artistice sînt menite să îmbrace „amintirile" într-un umor popular, sănătos, de calitate, unic în literatura noastră. Umorul — spre deosebire de ironie care este rece, usturătoare — stîrnește, folosind nepotriviri, neconcordanțe de cuvinte ori situații o voioșie întrematoare este învăluitor și gingaș și de multe ori amuzîndu-se pe seama celorlalți, autorul se amuză și-i face și pe cititori să se amuze pe seama sa.

„Amintirile" lui Ion Creangă, amintiri care se deosebesc de biografiile obisnuite (acestea relatează sec, cronologic date din viața autorului și au o funcție informativă, documentară) povestesc fapte și întîmplări din viața personală dar înfățișează și evenimente din viața oamenilor pe care i-a cunoscut, a humuleștenilor săi.

Desene de Raluca Grigorcea

Carte de învățătură

Urmare din pag. 1

tribuie la realizarea unui profil moral cinstit și sănătos, să dea în același timp încredere și energii sporite, un echilibru mersului înainte al societății pe calea progresului și civilizației. Singura în măsură să confere identitate și demnitate poporului nostru în ansamblul umanității.

În concepția românească istoria are un caracter unitar și trebuie să fie înfățișată unitar. Deschisă dialogului ea nu exclude punctele de vedere diferite, confruntările de idei, dar are menirea principală de a servi cauzei propriului popor. În același timp adoptînd o atitudine combativă de respingere a oricăror tentative și agresiuni la adresa adevărurilor sale fundamentale, știința istorică românească deschide o poartă spre mai buna cunoastere între popoare, cartea de istorie fiind un veritabil ambasador al aspirațiilor poporului nostru de pace și prietenie cu toate națiunile.

Renașterea istoriografiei române, produsă în ultimul sfert de veac, beneficiind de orientări limpezi, de un cadru organizatoric stimulativ, s-a materializat în opere de o profundă rezonanță nu numai pe plan intern, dar și internațional. Să ne referim numai la sintezele de „Istorie a României" realizate sub coordonarea competentă a academicienilor A. Otetea, C. Daicoviciu, Ștefan Pascu, a profesorilor Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, la recentele volume ale tratatului de **Istorie militară a poporului român,** coordonate de general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, la numeroasele colecții de documente publicate și la lucrările ce au adus neconținut argumente noi și analize profunde asupra unor momente și fenomene hotărîtoare : originea și continuitatea poporului român, formarea statelor feudale, unirea de la 1599 — 1600 sub Mihai Viteazul, lupta pentru independență și unitate în epoca modernă, „secolul revoluțiilor", Marea Unire de la 1918, Revoluția din August 1944, epoca construirii socialismului. Contribuții notabile s-au adus în studierea relațiilor sociale în diverse epoci, a raporturilor internaționale, indeosebi în spațiul sud-est european, în evidențierea aportului culturii și civilizației românești la tezaurul umanității.

Astfel, pe deplin angajați cu toată ființa lor la opera de zidire socialistă, slujitorii muzei trecutului omenirii — Clio — întîmpină marile evenimente ale anului 1989 — a 45-a aniversare a Revoluției din August 1944 și Congresul al XIV-lea al Partidului — consacrîndu-și cu abnegație și dăruire întreaga activitate în slujba propășirii universale a civilizației românești.

Lumea cîntecului

Urmare din pag. 1

simbol și cu mitologia simbolisticii sale. Cuvîntul e zeu, penița e a lui Ahile, ca să sugereze, desigur, inițierea fugii sale pe hîrtie. Este evocat, ca la Eugen Jebeleanu, Hanibal ca simbol al bărbăției și forței. Dar și Pithagora, aici simbol al tinereții ideii pure, purtînd pe umerii săi zăpada (simbol al cugetării). Munca de Sisif a poetului, sensurile multiple ale oracolului de la Delfi aduc lumea antică spre nostalgia românească. Astfel, dorul nostru este și el antic, într-o mitologie zorită de istoria mereu agitată : **Între somn și nesomn / Patria dorului,** căci ca Blaga, poetul Theodor Răpan cîntă dorul cu fervoare, ca pe un sentiment fundamental și definitoriu al sufletului românesc. Se vorbește de **mierea cuvîntului dor.**

Căci în decantările, în stilizările sale Theodor Răpan este un poet larg autohton. El stilizează așa cum stilizează țăranul român în arta noastră populară, cum stilizează Brâncuși, cum stilizează Tuculescu. Geografia și istoria poemelor din „Așa cum sînt" este cea ancestrală. Dunărea stă la temelia spațiului și timpului românesc echivalată cu însuși sîngele poetului, în frumosul poem de deschidere **„Pentru iubirea de țară".** Este cîntat **spațiul pontic** în poeme masive în caligrafiate dar cu substanță dens locală. Întreagă această cîntare a cîntecului și a cuvîntului este în fond „Cîntarea României" prin filtrul mătăsos al Limbii Române. Această oatină poetică vine de la Văcărești, prin Eminescu și Arghezi, cu popas de memento în lirica lui Nichita Stănescu. Exemplul lui Nichita a fost preluat de destul de mulți urmași de generație, cu succes mai de reținut sau de nereținut deloc. La Theodor Răpan însă este vorba de o însușire organică a tradiției, de o retopire proprie, originală, făcută de un spirit cult, inteligent și stăpîn pe mijloacele artistice și care tinde, cum se mărturisește, încă din intenția unor poeme, spre Echilibru, Desăvîrșire, spre Sculptural. Iată un exemplu de evocare originală și frumoasă a patriei și a limbii române : **de se trezesc din somn toți sfinții / limbii în care visez / ai limbii în care cutez să te merit / și-i rog în numele tuturor poeților de pînă azi / să audă și ei neauzitul cîntec al iubirii de Patrie, / convins că ea este cea mai frumoasă femeie / ce înflorește în casa inimii tuturora...**

Toate acestea însă trecînd, irizînd, reflectîndu-se în **Istorii cu aripă-n văzul mirării / Pulbere trecerii prin dor / ce apasă...**

Din această lume a gurii de rai se rosteste spre noi Limba română din cartea de cîntece și cuvinte a lui Theodor Răpan — din această lume a dorului și a viselor scăpărătoare, sub stea proprie, dovedindu-ne că poeții tineri de la noi au conștiință națională trează și gravă, își așează literele pe temeliile frumosului național, sînt culți și știu munci pe suflul cuvîntului și pe floarea de aur a literei. Spre lauda lui. Spre lauda lor.

POȘTA REDACȚIEI

● Reacții diferite după răspunsul la prima „poștă". Un soi de neliniște justificată în familie : „unde mai punem și plicurile astea ?", compasiuni mascate : „ce-ți trebuie să te legi la cap ?", entuziasm solidar : „foarte bine, bravo, trebuie să-i învețe cineva ce înseamnă prozodia", felicitări telefonice nocturne din zona Aradului cu adaosul de rigoare : „trimitem și noi ceva marfă ? !". În fine, un bilețel în versuri, nesemnat, care sună cam așa : „Lui M. M. la preluarea „Poștei redacției" la Luceafărul. Iată, iată, / dintr-o dată, / fără-ați fi trecut prin gînd / te văzuși, din soț și tată, / și Mecena, vrînd nevrînd. / E o cinste / sau un ins te / puse la corvoadă-acum / cînd aveai de mai-nainte / calul pregătit de drum... / De-o fi una / de-o fi alta, / cum a zis un voievod, / nu uita că are balta / peste pentru-un-ntreg norod. / Și mai lasă viu, în plasă / cîte-un mormoloc inform / că nu știi ce o să iasă / ca-ntr-un vis de-al meu cînd dorm. /" Clar și cu umor !

Căldura mare face ravagii și incită fantezia unora. Îi împinge spre tot felul de năstrușnicii. Astfel, într-un plic purtînd ștampilă de București, cineva care iscălește **Ilie Romaniță** (!) ne propune un grupaj de poeme în vers liber însoțite și de un rondel. Rondelul este „împrumutat" de la regretatul Leonid Dimov, poemele... Ei, bine, poemele sînt o nostimă mistificare după metaforele disparate ale lui Fănuș Neagu... Nea Ilie s-a chinuit ceva și ne-am chinuit la rîndul nostru pînă am „mirosit" cam unde bate. Dincolo de „gluma" cam neloială, îl sfătuim să le trimită de acum înainte autorului pe care l-a „plagiat".

Fiindcă plagiat se numește din moment ce **aranjezi** metaforele fănușiste sub formă de poezie și semnezi... Ilie Romaniță. De ce nu Mușețel ? Iată o mostră din cele șase poeme : „În adînc, nu prea departe / Timpul trecut se schimbă / În catedrale de sare. / Printre zidiri de brazi, / Printre maluri cu flori / Sus la Vîrful cu Dor / E startul cel mai dens al memoriei noastre. / Bat în piatra muntelui cu degetul îndoit / Ușor, așa cum bat în fereastră cînd mă întorc acasă / Și nu vreau să rup brutal somnul celor dragi mie. / O bătaie de aripă lîngă fruntea destinului. / Aici, fiecare fir de iarbă e alcătuirea / unei dimineți de duminică, / Fiecare nor, o moară de grîu, / Corabia neamului nostru / Lunecă, aici, în hotar cu astrele... /"

Să trecem însă la lucruri mai plăcute apreciind pozitiv faptul că mulți care ne-au trimis plicuri au inserat în producțiile lor și cîte o poezie în vers clasic.

Înainte de-a răspunde cîtorva corespondenți mai notabili, aș dori în cîteva fraze să vorbim despre o altă formă fixă de poezie : **sonetul.**

Este cea mai răspîndită și cea mai elegantă dintre poeziile în formă fixă. Fondatorul sonetului, ca să zicem așa, a fost Iacopo da Lentini care a trăit în secolul XIII. Cuvîntul vine de la italienescul **sonetto** și ar însemna ton mic.

Sonetul italian (endecasilab) are 11 silabe, cel practicat de poeții francezi (alexandrin) are 12 silabe, iar englezii practică sonetul compus din numai zece silabe. Sonetul are două catrene și două terține. Catrenele se bazează pe două rime îmbrățișate, terținele se leagă una de alta printr-o rimă comună. De obicei în sonet nu se recomandă repetarea cuvintelor. Versul final, versul concluzie, luminează și subliniază întregul sonet. Previzibil dar și surprinzător. Petrarca strălucește în tehnica sonetului alături de Dante. La noi, sonetul a fost practicat pentru prima oară de Gheorghe Asachi. Sonetiști împătimiți au fost Vasile Voiculescu și Mihai Codreanu. Eminescu a scris în total 26 de sonete, toate de o valoare artistică de excepție.

Dintre poeții contemporani, mulți la număr și greu de citat, cel mai fidel sonetist se vrea Tudor George, cunoscut și prin celebrele lui sonete improvizate și denumite adhoc „sonete aeriene".

Cei ce vor să aibă exemplul unui sonet perfect sînt rugați să recitească „Trecut-au anii..." de Mihai Eminescu.

★

Cu mînă sigură și ochi de colorist **Cristina Crăciunescu** din București ne trimite un grupaj cuprinzînd nouă poezii de mică întindere. E un ton, aparte, de duioasă melancolie și fină sugestie. În general poezie de notație și de meditație. Vrem cîteva date personale, noi poezii și după ce ne vom lămuri mai bine vom da o selecție. Deci, așteptăm.

De la **Sever Negrescu,** în afara tonului blajin și a scrisorii duioase am remarcat și cîteva versuri notabile. Are un univers în care se mișcă dezinvolt, poate pe un ton monocord exprimat. De altfel dînsul nu mai este un simplu candidat la debut din moment ce a publicat în cîteva reviste.

Noi nu-l mai putem, în nici un caz, **redebuta. Narcisa Ioana Pănescu** se mișcă cam în aceeași arie tematică și stilistică cu Cristina Crăciunescu. Amîndouă cultivă o poezie voit „feminină".

Un vers memorabil : „Ardea lîngă mine luminarea / ca un suflet de mire". Și încă unul de-o sensualitate blîndă : „Lîngă ferestrele macilor / să te ating / cu umbra sinilor". Atît. Ultimul vers poate lipsi fără nici o pagubă. Sînteți în atenția noastră în continuare.

Ne conformăm dorinței lui **Barbu Costin** și-i răspundem că din cele șaisprezece poeme trimise ne-au plăcut în mod deosebit două, „Vestitorul" și „Pericolul topirii bruște". Incontestabil semne bune. Atenție la anumite prețiozități care strică farmecul poetic. Selectați și mai trimiteți că vorba aia : tăt Banatu-i fruncea !...

Am dat dovadă de răbdare și am citit cele trimise de **Bujor Bujoreanu** și am apreciat precizările zilei și orelor, minutelor în care au fost scrise compozițiile. Dînsul izbutește să fabrice cîte o poezie încadrîndu-se în general în timpul de 3 minute. Majoritatea sînt scrise noaptea și noi le-am citit tot noaptea și am adormit ca fulgerați.

Tocmai de pe malurile Dunării, de la Galați, **Dana Indru** ne anunță că atunci cînd era mică visa să zboare și-și pipăia umerii să vadă dacă nu i-au crescut aripi. Între timp, maturizîndu-se, a renunțat la acest obicei și a început să scrie versuri. Foarte bine. În definitiv și poezia e un fel de zbor. Cu cele trimise în ultimul plic corespondenta noastră s-a ridicat foarte puțin de la pămînt. Frecventează vreun cenaclu ?

Nu se scrie „influiență", nici „aleie" nici „ideie", stimate **R. Gr.** sau dacă scrieți astfel nu mai precizați că sînteți profesor. Ne-a plăcut semnătura dantelată și faptul că sînteți din Ploiești ! Hai să vă cităm cu o perlă : „antenele din suflet sînt atente / la s.o.s.-ul nopții viitoare".

Ziceți că ați fost remarcat de poetul **Ion Gheorghe** „cînd era dînsul de serviciu" (!). S-ar putea, deși nu ne prea vine să credem.

După ce ne precizează într-o scurtă notă că **opera** sa se compune din 570 de poezii, epigrame și dialoguri în proză și încă umoristice, își face și un Autoportret versificat din care desprindem următoarele date fizionomice : are ochii mici, „ascunși sub pleoape", buze în care „zac atîtea taine" și cu a „visurilor șoapte gustă nectar din adieri". **Hănuș Teofil** din Alba precizează că pînă acum n-a avut nici o „legătură cu publicul larg sau cu presa". Îl credem și nici nu-l sfătuim să încerce. Publicul reacționează imprevizibil uneori. Mai ales dacă e „public larg".

Desigur că **Ioan Chiraș** din Petroșani a fost inspirat cînd declară că nu speră să fie „inserat" în revistă. Nu-l vom insera. Nici pe dînsul nici rîndurile trimise. Îl felicităm pentru frumoasa profesie în care sîntem siguri că obține performanțe remarcabile. În poezie, din păcate, nu ! În aceeași situație se află și corespondentul din Tulcea care și-a inventat un nume din cale afară de poetic. Semnează nici mai mult nici mai puțin decît : **Constantin Băjenaru — Tzu Mahăn** ! Ei, ce ziceți fraților ?

Cu o insistență lăudabilă ne asaltează **Marius Sîrbu** din Lugoj. Bănățenii au tenacitate. Versurile sînt frumoase dar nu înțelegem de ce insistați să trimiteți din moment ce ați debutat într-un volum colectiv la Editura Albatros în 1983 ? Vă recomandăm să alcătuiți o carte și s-o trimiteți unei edituri care vă convine. Poate chiar la Facla, sînteți în zonă și vă puteți deplasa mai ușor de la Lugoj la Timișoara. Personal cred, după cîte am citit, că aveți de unde alege poezii pentru o plachetă onorabilă. Sînteți foarte bun în versurile scurte. Succes !

După ce ne atrageți atenția că ne trimiteți „niște poiezii" (!) ne rugați să ne facem și „o imagine" despre modul cum sînt scrise. A fost imposibil să ne facem vreo imagine fiindcă „poieziile" nu sînt **poezii.**

E un delir de cuvinte fără nici o noimă. Nu ne interesează asemenea „producții" ; vă pierdeți vremea de pomană. Mai bine mergeți la pescuit, stimate **Ilie Guță.**

Am primit varianta italiană a poeziei „Pe lîngă plopii fără soț" trimisă de Nicolae Andrei, profesor din Călărași și sîntem de acord cu toate cele scrise. Așteptăm și alte vești.

Mircea Micu

JURNAL DE POET

Doru-mi-i...

Școala de poezie de la Chișinău, **una de valoare europeană, cum puține se pot aminti, ținînd seama de marea ei lucrare și audiență, îl numără printre stelele ei alături de Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Leonida Lari, Ion Hadîrcă, Gheorghe Vodă, Ion Vatamanu, Andrei Țurcanu sau mai tînărul Valeriu Matei, ca să-i numesc doar pe cîțiva, și pe Nicolae Dabija, cel scufundat în adîncurile spirituale ale limbii de unde a scos la iveală, nu demult, o carte rară, perlă de frumusețe și înțelepciune, Antologia poeziei vechi moldovenești,** ce leagă între coperțile ei, în peste două sute de pagini, dense valori eterne ale sufletului limbii din vechime pînă în pragul veacului trecut, exprimat în poezie, avîndu-l stea între stele pe Dosoftei, autorul **Psaltirii** în versuri.

Rîvna Dumisale de-a pipăi, a mirosi, mîngîia, prețălui în palma sa, precum secerătorul, caratele de aur ale grîului, aura cuvîntului străbătător de veacuri, datorită încărcăturii sale spirituale nepieritoare, nu a fost și nu a rămas una doar a cărturarului ce adună vechi și noi laolaltă, ci a poetului renăscător de grai, ce-și strunește coardele înainte și pe parcursul propriului său cîntec.

Opera sa poetică plăsmuită pînă acum izvorăște de foarte departe, din adîncurile limbii ce ni l-a dăruit pe marele Eminescu, căreia îi ascultă în acest veac, pe sfîrșite, al celui de-al doilea mileniu al Logosului întrupat în istorie, imperativele etice, splendoarea, și-i răspunde cu dureroasă bucurie angajîndu-se în ascensiunea sa ce implică dăruirea așa cum au cunoscut-o, acceptat-o, nemuritorii înaintași, de dincolo de Varlaam pînă la Mateevici sau Matcovschi, contemporanii săi, ca să vorbim doar de cîțiva din matca ce-o reprezintă. L-am citit de-a lungul anilor, l-am ascultat rostindu-și versurile în fața unei săli arhipline ce-l copleșea cu aplauze, i-am recitit acuma într-o zi și o noapte de vară toată opera sa poetică, și nu-mi voi tăinui bucuria și entuziasmul ce m-au cuprins de atîtea ori pînă la lacrimă, așa cum ți se întîmplă ori de cîte ori irupe adevărul frumuseții în opera de artă, cînd pecețile cedează, și se stabilește comuniunea cea tainică între inima ce vorbește și una ce ascultă, asupra vieții de necuprins, asupra suferințelor ce-și află transfigurarea din care se bănuie ieșirea biruitoare, resurecțională.

O limbă densă, strunită, încărcată de nuanțe ca aurul petrecut prin rîu, una subțire și ageră, vie și penetrantă, mereu întrețesută în noimă, sapă malul pînă la stînca de sub albia șuvoiului albastru, curgător, șerpuitor, către marea cea dinăuntru, o limbă ca a poeților transilvani, într-un anume ceas al lor ce-și întețește ardoarea, stăruind, vatră chiar în inima evenimentului social de ultimă oră, pe care-l învăluie însă ca vîrtejul, vîntoasă întru transfigurare, căci unui astfel, șansa-i sporită de-a macera umbra întunecată, ivită în calea vieții cursului său irezistibil, întru înseninare. Un poet angajat așadar, un mare poet social, este acest tînăr plăpînd, cu frunte înaltă, numai ochii, scînteietori, ce știu plecarea-n jos, întru smerită cugetare, nu întru umilință stearpă cum ar spune cei vechi, fixat ca-n rama dureroasă necuprinsul viu al cîmpului unui tablou, pîndă la eveniment, pază la pasiuni desghiocîndu-le miezul înainte de-a le da frîu liber, aproape nicicînd, ca și Grigore Vieru, lacrimă uriașă umbrită de enigmaticul surîs din colțul evlavioasei guri arsă, buză de lut, de văpaia cuvîntului, ca să învețe neplînsul, ca să deprindă răbdarea îndelungă, pînda cea sfîntă întru lucrare și priveghere pentru edificarea semenilor.

Căci poezia ține de iubire, este foc mistuitor întrupat în cuvînt, este acest dor de comuniune, irezistibil exprimat, lapidar, într-un poem memorabil de către Nicolae Dabija :

Doru-mi-i de Dumneavoastră
Ca unui zid — de o fereastră

Ioan Alexandru

SILVAN

Înalt, suplu, cu privirea lunecînd atentă și binevoitoare peste chipuri și întîmplări, Silvan Ionescu este de mai bine de șase decenii un martor discret și subtil al timpului său. Un timp, înainte de toate, al culturii și artei, un timp al spiritualității alese implinită în destine exemplare — personalități care au marcat cu pecetea operei lor segmentul de vreme și iluminare al acestui meleag de lume.

Creionul și penița lui deveniseră într-o perioadă fulgerarea inspirată și doctă a receptivității publice, ductul lor simplu și expresiv fiind, pentru generații întregi de frecventatori ai presei cultural-literare, inconfundabil și mereu în consens cu judecățile de valoare cele mai pertinente în domeniu. Instantaneul portretistic este genul predilect al desenatorului și astăzi, la optzeci de ani de viață, acest fiu al secolului ne poate dezvălui o impresionantă galerie de personaje care jalonează exemplar istoria și civilizația românească a ultimelor decenii. De la Gusti la Enescu, de la Vianu și Călinescu la Storin, Bulandra și Vraca și de la Maria Tănase la Ciucurencu, Baba și Moisil, caietele lui Silvan conțin, sublimată și atît de plină de reliefuri, materia iconografiată a unui tratat sui-generis de istorie afectivă a culturii române.

Nu l-am cunoscut, deși l-am întîlnit și l-am văzut de multe ori și cu varii prilejuri. Dar asta nu m-a împiedicat să-i port un respect aparte, de vreme ce încă din anii pruncie mele literare, cînd ambiții artistice secrete mi se hrăneau zilnic răsfoind paginile hebdomadarelor de tot felul, în care nelipsită se lipea de retina curiosului căutător de prețioase alesături de gînd și verb, semnătura de neconfundat a lui Silvan. Autor inegalabil de eseuri grafice pentru care o lume de scriitori și artiști l-a iubit cu devoțiune ; și cum se adeverește astăzi, iată, și o lume, mai puțin știută, de privitori din stal, care și-a aflat în desenele sale un statornic și niciodată dezmințit de vreme îndreptar prin atît de mișcătorul orizont al valorilor culturii contemporane.

Corneliu Antim

Grafică de N. Gadonski

CONFABULE

* * *

Visul meu — o casă albă
deasupra țărmului de mare
dedesubtul ei curtea cu pești
zburători
o grădină mai în urmă o grădină
de alge
pămîntul ud de flăcări
părul tău foșnind la fereastră
ochii tăi și Steaua Nordului
buzele tale întredeschise chemînd
numele meu
sprîncenele vîslind spre tîmple
prin văzduh cai de mare cu aripi roșii
și deasupra cerul meu senin întunecat

Iulian Neacșu

FÎNTÎNA

Urmare din pag. a 5-a

lucrurile au cu totul alt rost. Nimic din toate acestea să nu mai rămînă !

„Să se ducă cu noaptea, omule ! Să se ducă..." Dar noaptea era lungă. Și gîndurile veneau unele peste altele. Și mirosea a catran și a păcură... Deodată un fulger despică cerul trăgînd după el tumultul unui tunet și în urma lui răpăiala binecuvîntată a ploii veni cu pas măsurat. „Acum s-a hotărît..." gîndea Gheorghe și privi șiret către feciorul lui cum alerga să se pună la adăpost de picăturile mari, usturătoare ale ploii. Numai el nu avea de gînd să plece. Voia să vadă pînă la sfîrșit... Simțea ploaia șiroindu-i pe mîini. Lucru neînțeles cum îi șiroia ploaia rece pișcîndu-l ca niște furnici pe amîndouă mîinile și cum simțea că sub picăturile de apă cealaltă mînă, cea dreaptă se încarnează, prinde formă și cu ea putere. Înmugurea ca un lăstar și căpăta vlagă și pe măsură ce creștea, vlaga ei trecea dincolo de umăr în toată ființa bătrînului făcîndu-l să se revolte deodată de toată acea neputință la care fusese supus.

„Pe legea mea ! N-am să mă las !"

— Ai adormit pe mînă. Hai întoarce-te pe partea cealaltă !

Deschise ochii și se uită la nevasta lui cum îi purtă de grijă să-i fie somnul bun și se gîndi să-i povestească, apoi se răzgîndi. Era și așa obosită. Și apoi visele nu aduc întotdeauna semne. Se ridică anevoie și mîna stîngă îi căzu dureros pe lîngă corp simțind că-i umblă pe ea mii de rozătoare. O smuci într-o parte ca și cum ar fi vrut să se scuture dar mai apoi se hotărî să îndure toate acele mușcături sîcîitoare.

„Să știi Marie că la drum lung am să plec.
Și înaintea mea a fost maica Saîta.
Și înaintea ei a fost taica.
Și apoi copiii.
Și pe toți i-au întîmpinat acolo pe dealul Măcieșului Babaica și omul ei. Da tu, Marie, numai stai și privești în adîncul pămîntului că mare taină îți ascunde el și eu așa am să te știu că ești a mea și am să vin să te iau.

— Ai spus ceva, omule?

Numai că Gheorghe nu mai spunea nimic. Stătea cu ochii larg deschiși și privea străin lucrurile din casă fără să pară că le-ar fi văzut.

mih. lupașcu

Lupul stă la pîndă

Sufletul îmi intră-n plantă de ierbare,
Calu-și lasă urma imprimată-n lut,
Trece umbra tatii peste cîmp călare
Și mă cred pe drumul meu de la-nceput.

Ghemul se deșiră dîndu-se de-a-dura,
Iarba țipă-n gura coasei de oțel,
Nervul se întinde scuturîndu-și zgura,
Lupul se strecoară-n visul unui miel.

Fug prin stepe murgii nechezînd fiorul,
Iarba sîngerează sub copita lor,
Tremură zefirul aprinzîndu-și dorul
Și își stinge capul tristul alior.

Sufletul îmi intră-n frunza de ierbare,
Iarba moare-n gura coasei de oțel,
Tata-și trece umbra peste cîmp călare,
Lupul stă la pîndă-n visul unui miel.

Retrăire

S-aprind cărările pe care-am mers
Și am lăsat copilăria arsă,
Aș vrea de-acum să merg spre ea invers
Și vremea mea s-o retrăiesc întoarsă.

Mă arde drumul care l-am călcat,
Cu tinerețea-n plină vîlvătaie,
Să stau sub plopul unde am cîntat,
Cu dor aprins, sub fiecare foaie.

Mă văd un punct ce vine insistent,
Făcînd o umbră mică și subțire,
Să treacă nălucit peste prezent,
Arzînd într-o adîncă retrăire.

iacob voichițoniu

Cer de zugrăvit

Stea îmbătrînită de tăceri
Raza prăbușească-ți-se-n mit
Nu mai e albastru nicăieri
Și mai am un cer de zugrăvit.

Domnișoară viclenind ninsoare
Pe rostirea florii despre lut
Dă-mi pin' la iubirea viitoare
Un noian de-albastru împrumut.

Cu toate razele

...Și n-am ce face cu nesomnul meu
Se înfășoară drumul pe îndoială
Prea multe lașități pe cap de zeu
În frumusețea lumii dau năvală.

Cu toate razele te arăta
Lumina unui anotimp învins
Slăvită fie transparența ta,
Precum în zîmbet tot așa și-n plîns.

Ca o pedeapsă bîjbîie acum
Singurătatea-n orizonturi goale
O, cum aș vrea să mai existe-un drum
Înfășurat pe albul gleznei tale.

florea florescu

Memoria zborului

Cine a adus cuibul
din atît de departe
atît de aproape
zămislind Măiastra ?

Călătorului
îi șade bine cu aripa
căci au venit păsările
și n-au venit din senin.

Tocmai de aceea
spre cele ce urmează,
la memoria Zborului
Gînditorul veghează !

Bolnav de cuvinte

Bolnav de cuvinte
Unde să-mi găsesc mîngîierea ?
Pietrele dor, munte pe umăr,
Nu e litera dulce ca mierea.

Se așază Carpații peste mările moarte
Corăbiile se retrag multă vreme,
Continentul vocalei iese din carte
Și intră-n poeme.

Aici, la această-ncrucișare de somnuri
M-am ales algă, algă zburătoare.
Alte zăpezi, alte pro-domuri
Țipă cuvîntul, țipă și doare !

CUMPĂNĂ

Doar de gene și sprîncene

Prin brînduși
cată-l mătuși !
Pe un lac
de Dunăre
cată-l mamă
tulbure !
Pe un drum
să-l cate fum —
cel ce duce
dezmierdat
de o talpă
în răscruce
pîn-la focul
înecat.
Prin cuvînt
doar vînt
să-l cate,
el ce urcă
și coboară
porțile
de la cetate.
Cea mai mare
cată-l tu,
cîmpie
cu umbletu.
De-l găsești,
să-l netezești
ca pe-o foaie
de hîrtie
colilie,
în cuibul
pămîntului
cînd foșnește
haiducește
iarba prin
destinul lui.
Dacă nu-l aflați
cumva,
nu-l mai cate
nimenea,
că-i pierdut
în absolut,
că-i cîntat
și descîntat
cu cerul
amestecat,
de lumină
întrebat,
de privirea ei
uitat,
doar de gene
și sprîncene
pomenit
și lăudat.

George Alboiu

rafael alberti
memorii

II

...Chagall a murit la vîrsta de 97 de ani. Picasso avea 91 cînd a murit în aprilie 1973, cîteva zile înainte de inaugurarea celei de a doua și ultimei sale expoziții la Castelul Papilor de la Avignon. Asta înseamnă că Chagall l-a depășit cu o jumătate duzină de ani de viață.

Picasso nu-l prea iubea pe Chagall. Marea lui admirație era îndreptată spre Matisse, cu care făcea schimb de tablouri și desene. Picasso era vesel, subtil și neprevăzut, surprinzător în orice clipă. Chagall, în schimb, era mai grațios, mai teatral, manierat, un adevărat mare actor rus.

Puțin timp după premiera la Madrid a lucrării mele **Fermín Galán,** a avut loc un incident: foarte marea și îndrăzneața actriță Margarita Xirgu a fost pălmuită de o doamnă elegantă ce coborîse dintr-o mașină luxoasă în fața parcului **Retiro.** Eu tocmai plecam la Paris, cu o bursă din partea unei Asociații ce avea drept scop studierea noilor tendințe ale teatrului european.

O, Paris !

Visul imutabil, obsesia permanentă mai ales a atîtor pictori ; scop indispensabil al latino-americanilor, în special al argentinienilor bogați !

Nopți petrecute în vechile cafenele, ca **Les Deux Magots,** unde își aveau instalat tronul lor subversiv suprarealiștii, sau **Café Flore,** unde obișnuia să apară în mod frecvent, întovărășit de elegantul și straniul său cîine afgan, Picasso, atracție a multor pictori spanioli, ca Manolo Angeles Ortiz, Francisco Bores, Hernando Viñes, cafenea vizitată uneori de Braque și de sculptorul cubist Laurens !... Cu toate că prietenia între Salvador Dali și Luis Buñel luase sfîrși, încă se mai auzeau ecourile pasionate și bătăioase ale lui **Un chien andalou** și **L'Age d'Or.** Avangardele, după ce au clocotit la unison, se împărțeau și subîmpărțeau acum, tăiate de sabia ascuțită a ideologiilor politice.

Comunismul țîșnise deja, și printre ecourile nu prea îndepărtatei sinucideri a lui Maiakovski, se ascultau poeme de Paul Eluard și țipătul violent, exaltat al lui Louis Aragon. Pe Eluard l-am cunoscut, cred, vînzînd **l'Humanité,** la intrarea în Marea Expoziție Colonială ce își deschidea în fiecare an porțile la Paris.

Prietenia mea cu Aragon luase consistență atunci cînd l-am întîlnit la Moscova în casa Liliei Brik, tovarășa lui Maiakovski, în timpul Primului Congres al Scriitorilor Sovietici. Cel cu care făcusem o legătură afectuoasă și durabilă a fost Miguel Angel Asturias, autor deja al **Legendelor din Guatemala,** traduse în franceză de Paul Valery.

La cafeneaua **Victor Hugo** ne întîlneam : Arturo Uslar Pietri, venezuelean, căruia tocmai îi apăruse una din cele mai bune cărți ale sale, **Lănciile roșii,** precum și cubano-franco-rusul Alejo Carpentier, mare muzicolog, care mai tîrziu va deveni marele romancier.

În zilele acelea el era secretar al unei bogate scriitoare argentiene, Elvira de Alvear, care conducea o revistă intitulată **Imán** (Magnet) și dorea să fie și editoare a revistei **Residencia en la tierra,** pe care eu intenționam s-o public în Spania, însă fără succes. I-am vorbit ei despre situația economică grea a lui Pablo Neruda, consul al republicii Chile în Indonezia. Pablo avea urgent nevoie de un avans asupra cărții sale. Eu, împreună cu Alejo Carpentier îi expediasem poetului o telegramă prin care îl anunțam că va primi 5 000 de franci.

Cînd, ani mai tîrziu, l-am întîlnit pe Neruda, acum consul în Spania, mi-a spus că telegrama a primit-o, însă banii niciodată.

Elvira de Alvear era o fată simpatică însă destul de stranie. Cînd nu dorea să stea de vorbă cu vreo persoană, își punea vată în urechi chiar față de cel în cauză și se prefăcea că îl ascultă cu atenție.

În timpul unei petreceri la locuința ei, ne rugă, pe toți invitații, să urmărim o luptă în mijlocul unui salon, între un ihneumon și un șarpe, din care învingător a ieșit ihneumonul.

Elvira a fost aceea care mi l-a prezentat pe Vicente Huidobro, mare poet, într-adevăr, însă de o vanitate, atît de imensă, încît atingea grotescul.

Cînd în anul 1937 sosise în Spania pentru Congresul Scriitorilor pentru Pace și vru să viziteze cîteva fronturi la Madrid, Pablo Neruda și cu mine îi compuserăm o strofă, și am făcut în așa fel încît versurile să ajungă la el, spunîndu-i-se că soldații le cîntau cu entuziasm prin tranșee :

A și sosit Vicente al nostru,
așadar, vom cîștiga bătălia,
căci este omul cel mai îndrăzneț
oriunde el este prezent.

Uneori la seratele noastre venea poetul Henri Michaux, nu prea cunoscut atunci, însă foarte stimat de Jules Supervielle, care mi-l prezentase acasă la el, și care era îndrăgostit pînă a cădea în extaz de una din frumoasele fiice ale marelui poet franco-uruguayan. La fel ca și Lautréamont și Laforgue, Jules Supervielle se născuse și el în orașul Montevideo.

Despre el voi vorbi mai tîrziu, acum însă voi intra cu el în grădina și studioul pictorului Marc Chagall, din elegantul cartier **Auteuil.** Era epoca în care prin pictura lui Chagall abundau de preferință vacile, urcate pe acoperișuri, logodnici zburători, ramuri înflorite, violoniști cerșetori, întreaga acea lume de fabulă prodigioasă, învăluită de cețuri albastre și trandafirii, plină de o încîntare naivă, populară, a unei adînci melancolii. Vizita aceea, singura pe care i-am făcut-o lui Chagall în întreaga mea viață, mi s-a înscris și a rămas întipărită în felul acesta în memoria mea. Cînd, întovărășit de poetul Jules Supervielle am intrat în casa pictorului Marc Chagall, am văzut că o vacă era aceea care ne deschise poarta. Iar înăuntru, vaci prin toate părțile : peste dulapuri, peste mese, peste scaune, peste cărți...

— Atelierul tău, Chagall, este mai degrabă un staul.

Și imediat m-am gîndit că el se crede mai degrabă păstor decît pictor. Însă nu trebuie să-l dezamăgim, trebuie să-i zicem în mod clar; el este de asemenea o vacă. Foarte rară într-adevăr, dar totuși vacă. Una din aceste vaci, pe care poetul și crescătorul de vite Fernando de Villalón o achiziționase în schimbul unei insule, a unei plantații de măslini sau al unui vîrf de munte : cu ochii verzi, luminoși, capabilă de a aduce la lumină o întreagă rasă de tauri andaluzi cu pupile de stele.

— Trebuie să iubim vacile — ne spune Chagall. Trebuie să le iubim mult. Pentru mine, universul întreg este populat cu ele. Priviți, dacă deschid noaptea o fereastră, le văd pe acoperișurile vecinilor, sau păscînd iarba fină de pe malurile apelor curgătoare ale canalelor. Luna înghețată a Rusiei este plină cu vaci. De la niște staule umile și înzăpezite se urcă în turme, în drum spre Calea Lactee și spre luceferi.

Ele mă urmăresc pînă și în somn.

Am văzut pe una din ele ieșind printr-un coș.

O alta se afla în interiorul unui ascensor, și alta luînd gustarea în mod liniștit la poarta unui restaurant din Champs Elysées...

Da, vaci prin toate părțile.

Dumneata, Alberti, ești una, prietena ta alta, eu alta, Supervielle alta, fiica mea alta...

Efectiv, în chiar aceeași clipă o prețioasă vacă cu ochi verzi cobora dintr-un Ford și sosea la noi, traversînd grădina. «Muuu !», am spus eu, întinzîndu-i mîna.

Ea a mugit de asemenea.

Și toți ceilalți au făcut la fel cu multă tristețe.

Sub un arbore, pe o masă cu o cuvertură galbenă, ne aștepta ceaiul. Eu m-am privit de mai multe ori, melancolic, pe fundul ceștii, admirîndu-mi imaginea mea de vacă, scufundată în cerul rotund și șters de la Auteuil.

Și iată recuperat frumosul meu sine de a fi natural ! Și iată-mă din nou poet ! mi-am zis.

Supervielle, care de mic copil suferise în sîngele său primele fulgerări bovine, dedicînd numeroase poeme animalului favorit al lui Chagall, reflecta în ochii săi o nostalgie de pășuni uruguayene.

Eu, privindu-l pe Chagall, îl vedeam distant, acolo în epoca sa de vițică îmbujorată, gonind muștele la ora siestei, sub vreun cer calcinat al Rusiei de sud.

— Priviți pisica aceea care vine, într-o noapte a mieunat la mine urcată pe gard. A intrat. În dimineața următoare avea cinci pisicuțe pe treptele scării. Fiica mea i-a făcut un culcuș din fulgi, pentru ca să se cuibărească mai comod. Dar ea a preferat cărămizile sparte din grădină. Este o pisică proletară.

— Eu jur, Chagall, că nu era o pisică ci o văcuță neagră — i-am spus.

— Iubesc mult vacile. Le dedicam poezii. Ajunsesem să fiu poreclit «poetul vacilor» — adăugă atunci Jules Supervielle.

— Vaci, vai, vaci, nimic altceva decît vaci.

— Da, este adevărat.

— Vaci.

Tăcem cu toții. Conversația noastră asupra artelor frumoase luase sfîrșit.

La revedere.

Aflîndu-mă pe bulevard, singur, în timp ce umblam mirat că eu fiind o vacă mă lăsau totuși să merg pe trotuare, m-am gîndit că uitasem să-i spun lui Supervielle că vacile lui Chagall sînt pline de umanitate și de înțelepciune.

Odată, fără știrea lui Picasso, după mai bine de patruzeci de ani, am avut intenția să-l vizitez pe Marc Chagall în vila sa din Saint-Paul de Vence.

Am străbătut în automobil un parc imens de pini. Însă nu am reușit să-l văd. Nu se afla acolo. Am plecat.

A doua vizită a mea nu am mai reușit s-o fac. Și nu voi mai reuși niciodată.

Poate că Chagall se află acum prin niște pășuni ale cerului, trezindu-se la mugetele prelungi ale vacilor, care pentru el vor fi ca un cîntec de cocoș al zorilor.

În românește de
Esdra Alhasid

m a p a m o n d

DRAGĂ DOCTORE,

Îmi dau seama că poate nu procedez bine scriindu-i psihiatrului prietenei mele, dar se intîmplă anumite lucruri pe care cred că trebuie să vi le supun atenției. M-am gîndit să vă fac o vizită, dar atunci situația ar fi total nerezonabilă, sînt sigur că mă înțelegeți — ar însemna că **merg să văd un psihiatru.** De asemenea, înțeleg că scriindu-vă mă amestec într-un fel în terapie, dar nu trebuie să discutați cu Susan cele spuse de mine. Vă rog să considerați această scrisoare ca fiind secretă. Vă rog să socotiți că are caracter personal și confidențial.

În primul rînd, trebuie să fiți conștient că, Susan fiind prietena mea, aproape tot ce discută cu dumneata discută și cu mine. Îmi spune ce-a zis și ce-ai zis dumneata. Sîntem împreună de vreo șase luni și mi-e destul de cunoscută povestea ei, sau poveștile ei. La fel, și răspunsurile dumitale sau, cel puțin, schema obișnuită. Știu, de exemplu, că obiceiul meu de a vă numi „Moș Ene" vă irită, dar vreau să vă asigur că n-o zic cu nici o răutate. Este pur și simplu o poreclă. Se referă la vechea poezioară : „Nisip aduce Moș Ene / Și-l presară peste gene / Somnul dîndu-l la copii / Răpindu-le visele, mii". (Aceasta este o variantă ; există și alte versiuni, dar eu pe aceasta o prefer). Înțeleg, de asemenea, că sînteți puțin nesigur pentru că prestigiul psihanalizei se află acum într-un moment critic, așa cum sînt convins c-o știți mult mai bine ca mine. Aceasta tinde să vă facă nervos și cine vă poate acuza ? Întotdeauna ai tendința să fii puțin zdruncinat cînd ți se pune la îndoială metoda. E firesc ! (Apropo, permiteți-mi să vă spun că sînt foarte bucuros că sînteți unul dintre cei care vorbesc, în loc să stați mut. Cred că-i un lucru bun, excelent chiar, vă felicit.)

Să trec la subiect. Înțeleg cît se poate de bine că dorința lui Susan de-a termina cu dumneata și de a-și cumpăra în schimb un pian a avut darul să vă tulbure. Aveți tot dreptul să fiți tulburat și să spuneți că ea nu alege calea cea bună, că ceea ce spune ea ascunde altceva, că evită realitatea etc., etc. Continuați. Dar există o posibilitate care s-ar putea, pur și simplu, să vă scape. Și anume că ea vorbește serios.

Susan spune : „Vreau să-mi cumpăr un pian".

Dumneata crezi : „Vrea să termine cu psihanaliza și să-și caute refugiul în pian".

Sau : Da, este adevărat că tatăl ei a dorit ca ea să devină pianistă și că ea a studiat timp de doisprezece ani cu Goetzmann. Dar ea nu vrea să revină la vechile capricii. Și vrea ca eu să nu fiu de acord.

Sau : Nereușind să-și facă o carieră de pianistă, ea dorește să nu reușească nici de această dată. Este acum prea vîrstnică pentru a-și atinge obiectivul inițial. Organizarea spontană a înfringerii !

Sau : Flirtează din nou.

Sau :

Sau :

Lucrul pe care nu-l puteți lua în considerare, prin natura pregătirii și a disciplinei în sine, este că ea ar putea într-adevăr să vrea să termine cu psihanaliza și să-și cumpere un pian. Că pianul ar putea fi mai necesar și mai valoros pentru ea decît psihanaliza.

Ceea ce trebuie într-adevăr luat în considerare aici este locul pe care-l ocupă speranța. Stă speranța în psihanaliză sau mai curînd în pian ? Ca psihiatru și nu vînzător de piane, tindeți firește să optați pentru psihanaliză. Dar există deosebiri : Vînzătorul de piane poate sta în spatele produsului său ; dumneata, din păcate, nu. Un Steinway este o cantitate cunoscută, în timp ce o analiză poate reuși sau eșua. Nu vă reproșez nimic personal, pur și simplu fac o remarcă.

. . . . . .

Ar putea fi util să vă dau un mic exemplu privitor la propria mea experiență în psihanaliză. Am mers doar de cinci sau șase ori. Doctorul Behring era un bărbat înalt și slab care nu spunea niciodată mare lucru. Dacă puteai scoate de la el întrebarea „La ce te gîndești ?" erai formidabil. Într-o zi m-am dus la oră și i-am povestit despre ceva ce nu-mi dădea pace. (Lucram atunci la un ziar în Texas). Era povestea a patru tineri negri care au dat peste un băiețel alb, de circa zece ani, pe un teren viran, l-au batjocorit și apoi l-au pus într-un frigider și au închis ușa (asta se întîmpla înainte să apară stipulația ca frigiderele abandonate să aibă ușile scoase) și el s-a sufocat. Nu știu nici pînă azi ce s-a întîmplat de fapt, dar poliția a prins niște băieți negri și, din cîte s-au auzit, i-a bătut de i-a smintit pentru a-i face să mărturisească. Nu răspundeam de judiciar la vremea aceea, dar unul dintre reporteri mi-a vorbit despre asta și eu i-am spus doctorului Behring. Un om cu vederi liberale ferme, el a pălit de furie, și m-a întrebat ce făceam eu în această situație ? Era prima oară cînd vorbea. Așa că am fost zguduit — nu-mi trecuse prin minte că trebuia să fac ceva, aveam dreptate — și după ce am plecat am sunat-o pe cumnata mea care era pe atunci secretara unui consilier municipal. După cum vă puteți închipui, aceasta este o poziție foarte influentă — consilierii sînt aproape întotdeauna plecați să încheie afaceri și secretarele conduc treburile la birou — și ea a ajuns la șeful poliției întrebîndu-l ce se întîmpla, dacă poliția a acționat cu brutalitate și, dacă da, în ce măsură. Cazul era senzațional, înțelegeți ; revista **Ebony** trimisese un reporter care să relateze evenimentele, dar el n-a reușit să-i vadă pe băieți, iar polițiștii s-au purtat cam dur cu el, pe vremea aceea nu puteau înțelege că putea exista și un reporter negru. Ei înțelegeau că trebuia să fie oarecum atenți cu reporterii albi, dar un reporter negru le depășea capacitatea de înțelegere. Dar cumnata mea a uzat de influența ei (influența consilierului ei) și i-a sugerat șefului că dacă se înregistra un grad ridicat de brutalitate poliția ar face bine să-i pună capăt, pentru că exista prea mult interes față de acest caz și relațiile cu publicul ar fi suferit extrem de mult dacă povestea cu brutalitățile ieșea la iveală. La rîndul meu, l-am sunat pe un tip bine plasat în departamentul poliției districtuale pe care-l cunoșteam și i-am sugerat ca **el** să le sugereze colegilor lui să se potolească. Am făcut aluzie la niște vagi priorități politice și el s-a prins. Biroul șefului poliției districtuale era separat de departamentul poliției, dar ambele funcționau în blocul Courthouse și conlucrau destul de bine, cum era și firesc. Așa că în cele din urmă poliția s-a decis să-i arate pe cei patru băieți negri la o conferință de presă pentru a demonstra că nu i-au rupt în bătaie și asta a avut loc la patru după-amiază. M-am dus și eu și băieții arătau bine, cu excepția unuia care era fără dinți și despre care polițiștii au spus că alunecase pe scări. Ei bine, cunoașteți cu toții povestea cu căzutul pe scări, dar important era **gradul** tratamentului la care fuseseră supuși și era limpede că băieții nu fuseseră aproape omoriți în bătaie, așa cum circulaseră zvonurile. Ei mergeau și vorbeau firesc, deși erau înfricoșați de moarte, și cine n-ar fi ? N-au existat imagini televizate pentru că cei de la ziare scoteau mereu din priză firele celor de la televiziune în momente importante, pe vremea aceea — era un lucru obișnuit. Acum, deși recunosc că pare crud să spun că gradul de brutalitate era minim, dați-mi voie să afirm că nu era o nimica toată, în acea vreme și în acel loc, că obligi poliția chiar numai să-i arate pe băieți presei. Era o realizare în felul ei. Așa că pe la ora opt l-am sunat pe Dr. Behring acasă, sper că i-am întrerupt cina, și i-am spus că băieții sînt relativ bine, iar el mi-a spus că era o veste bună, era bucuros s-o audă. Ulterior băieții n-au fost puși sub acuzare, iar eu am încetat să-l mai vizitez. Aceasta a fost experiența mea în psihanaliză și admit fără înconjur că mi-a lăsat poate un gust amar. Îmi permiteți să fiu părtinitor.

. . . . . .

Bat oare prea mult cîmpii ? Fiți îngăduitor cu mine. Lumea așteaptă răsăritul soarelui.

Rămînem, consider eu, cu problema depresilor ei. Sînt de acord că ele sînt îngrozitoare. Ideea dumitale că eu nu sînt de prea mare „sprijin" este, cred eu, greșită. Am descoperit, practic, că cel mai bun lucru este să faci, pur și simplu, lucruri obișnuite, să citești ziarul, de exemplu, să te uiți la un meci de basket sau să speli vasele. Aceasta pare să-i permită să iasă din starea ei mai bine decît oricare alt așa-numit „sprijin". (În ce privește **chiasmus hystericus** sau căscatul isteric nu-mi mai fac griji. Este, bineînțeles, o manieră de mascare, dar, la urma urmelor, trebuie să fiți îngăduitor cu ticurile noastre. Lumea așteaptă răsăritul soarelui). Ce faceți cu un pacient căruia lumea i se pare nesatisfăcătoare ? Lumea chiar este nesatisfăcătoare ; numai un nebun ar putea să nege acest lucru. Știu că propria dumitale structuralizare psihică continuă este încă în plină desfășurare — aveți treizeci și șapte de ani, iar eu patruzeci și unu — dar sînteți deja la vîrsta cînd puteți realiza că rahatul e rahat. Observația lui Susan că America a pus stăpînire, într-un fel sau altul, pe etica lăcomiei și că etica lăcomiei a transformat America într-un infern mic și drăgălaș nu este, cred eu, greșită. Ce faceți cu o asemenea observație ? Aplicați un leucoplast, bănuiesc. În privința depresiilor ei, eu n-aș face nimic. Le-aș da pace.

Să vă spun o poveste.

Într-o noapte mă aflam la ea acasă, era circa ora trei dimineața cînd a sunat un bărbat, un alt prieten, un muzician destul de cunoscut, care este foarte bun, foarte fidel — un om de treabă. A întrebat-o pe Susan : „El e acolo ?", referindu-se la mine, și ea a spus „Da" și el a spus „Ce faceți ?", și ea a spus „Tu ce crezi ?", și el a spus „Cînd terminați ?". și ea a spus „Niciodată". Puteți oare, doctore dragă, aprecia frumusețea acestui răspuns, în asemenea context ?

Ce vreau să spun eu este că Susan este minunată. Pentru că este. Nu sînt prea multe lucruri în jurul ei cărora li se poate aplica acest termen atît de corect. De aceea, trebuie să văd eforturile dumitale de a-i ameliora starea cu, să spunem, o anumită ambivalentă. Dacă aceasta face din mine un factor negativ în analiză, așa să fie. Voi fi un factor negativ o veșnicie, și încă bucuros. N-am ce face, doctore, votez în favoarea pianului.

Cu cele mai bune urări,

În românește de
Valentin Negoiță

donald barthelme

● Între scriitorii americani care, în ultimul sfert de veac, au dovedit o orientare consecventă spre experiment, Donald Barthelme constituie, probabil, cel mai reprezentativ exemplu. Practicînd o proză apropiată de genul publicistic, el încearcă să îmbine reportajul cu fantezia în scurte narațiuni cu tentă suprarealistă, caracterizate prin reverberațiile imagistice și lingvistice ale prozei moderne și colaje rafinate de cuvinte.

Deși nu se declară un adept al mimetismului în artă, Barthelme manifestă un interes constant pentru explorarea conștiinței omului modern, subiectul predilect al scrierilor sale constituindu-l condiția umană a locuitorilor marilor metropole marcată de stressul vieții cotidiene, pierderea inocenței, speranța deșartă în posibilitatea unui „progres" social real, intoxicarea informațională prin intermediul televiziunii etc.

Romanele sale Snow White **(1967),** The Dead Father **(1975) și** Paradise **(1987), cît și colecțiile sale de povestiri, între care se remarcă volumele** City Life **(1970),** Sadness **(1972),** Great Days **(1979), reprezintă o meditație ironică, cu accente satirice și parodice, asupra societății americane contemporane.**

Recunoscînd influența lui Samuel Beckett asupra tipului de literatură experimentală pe care îl practică, Barthelme afirma : „Pesimismul lui Beckett constituie premisa unei minunate și migăloase acrobații pe sîrmă, aceasta permițînd turnuri comice de o virtuozitate fără sfîrșit. Despre oricine care scrie la fel de bine ca Beckett nu se poate spune decît că celebrează viața".

Marcel Aciocoiței : „Peisaj"

UN POET — O LUME

IVAN DRACI

● Ivan Draci (n. 1936) este reprezentantul cel mai de seamă al poeziei ucrainiene contemporane. Versul poetului de la Kiev se constituie într-o amplă confesiune dramatică asupra nucleului originar privit retrospectiv, sublinînd de cîte ori se cuvine că astrul orientativ se află în constelația Șevcenko. Atent la marile probleme ale contemporaneității, Ivan Draci comentează tragismele esențiale din lume, accentuînd adesea contururile prăpastiilor inițiate de empirismul entuziast și deseori agresiv. Odată cu poemul din care publicăm cîteva fragmente se poate observa o încercare a poetului ucrainian de a defini un nou compartiment al existențialismului sfîrșitului de veac XX.

Întrebare fără răspuns

Să acoperim izvoarele cu celofan,
Fîntînilor să facem din celofane scuturi,
Dar prietenii mereu se întreabă :
De unde să luăm kilometri de celofan,
Să acoperim marea artificială a Kievului,
Sau oglinda fermecată a Desnei,
De unde kievenii beau apă ?

* * *

Am doar un dat ca s-o întruchipez,
Așa cum poate pana mea acum,
Așa cum dalta mea o poate contura
Și cum o poate prinde orchestra mea în sunet,
Căci datul este unul : din marmură s-o fac
Și s-o transpun în film și în gravură
Și să aduc spre ea vorbirile din lume,
Căci datul este s-o înfățișez,
Așa cum fost-a ea prin drame și biserici,
De-a lungul a milenii și tristă și durută,
De la Rubliov la Leonardo,
De la Madona Vișgorodului la cea
Sixtină,
De la Maria Orantes
la Japoneza Iradiată.

Odă tinereții

Vulcanul e șuvoi strălucitor
Și flăcări se înțesc după perdea de fum,
Răzbat prin aer strigăte cumplite :
Noi sîntem tineri, dar murim acum !

Privighetori sub lună rece, clară
Și iar ne bat blestemele cu scrum,
Iar inimile sînt pietrificate :
Noi sîntem tineri, dar murim acum.

Își laudă brotacii iarăși balta
Și val de fum ne dă bineț,
Iar lumea noastră își tot duce veacul
Cu jertfă de naivă tinerețe.

Și pentru rang și pentru cea trufie,
Ca în tranșee, fără de tandrețe,
Și pentru avalanșe de timpenii,
Plătește iarăși sfînta tinerețe.

Madona

Prin îmbulzeala miezului de zi,
Desculță trece sura Katerină,
Un chip din Vrubel pare a trezi,
Femeia tristă fără pic de vină.

Toți fug de dînsa. Oare încotro ?
E pruncul înfășat în cîrpe vechi, murdare,
Nu-i lapte pe sub bluza cea maro,
E numai duh femeia și tragică scrutare.

Să fie răzbunare în tristele priviri,
Pentru copilul înfășat din brață ?
Sau buzele vestesc nenorociri,
Ori zic blesteme spre amurg de viață ?

Pe cine te răzbuni ? Cumva pe mine ?
De ce în suflet porți doar răzbunare ?
Pelinul stepei zace tot în tine
Și cît or să lucească privirile amare ?

Nebună ești se zice și pruncul este mort,
La psihiatru mergi întru salvare,
Scăpare n-au fost pînzele de tort,
Nici trenul nu ți-a dat înseninare.

În brațe înfășat în porți NIMICUL,
De ce sînt sinii mari peste măsură ?
De ce ți-i buza cum e borangicul ?
De ce răzbat doar fierbinții din gură ?

Ce zemi de ierburi rele ai băut,
Cînd în april adus-ai prunc pe lume ?
Din calea lui Irod te-ai abătut
Ca viscol de atomi să te sugrume.

Baticul ți se clatină pieziș,
Sub el lucește palida chelie,
Văd urmele prin iarbă și păiș,
Iar gura ta cu moarte mă îmbie.

* * *

E regele Irod sperietură veche,
De două mii de ani ne urmărește umbră
Și cîntecul acesta ne țiuie-n ureche
Pe colburi vechi cu tînguire sumbră.

Noi sîntem Anonimii doar buni de bucătură
Și cîntecul acesta în vreme ne mănîncă
Și vechi e hoțul care ne tot fură,
În cîntec viclenie este încă.

De ce e multă ? Ne vei spune Tu ?
Cu valul alb de bătucită ceață ?
Din tronul Tău, Tu strălucești tabu,
În palma ei știința te răsfață.

Ai calculat cît costă conștiința ?
Cunoști ce au în creiere stăpînii ?
Asculți la vulg cu rîndul suferința
Și liniștești cu gestul calm al mîinii.

De ce sînt multe cîntece și Tu ?
De ce te-nvăluie doar val de ceață ?
O nu, din înălțimea Ta tabu,
Tu vrei să ai mereu pămînt în față.

Da, știu, ești veste de degenerare,
Renaștere nu ești născută din uitări
Și toți care te văd, cu mic, cu mare,
Te strigă doar Irod în cele patru zări.

Mi-ai amintit din nou că ești degenerarea
Și te-ai virit cu forța în sfînta Catedrală.
În ascunziș Pilat alături cu oroarea,
De radiații fricoșat se spală.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

Balcanice

POEȚI DIN TURCIA

ÜLKÜ TAMER

Îți mulțumesc

Îți mulțumesc, m-a sărutat,
În timp ce dormeam m-a sărutat pe frunte.
Au înverzit pădurile, s-au înviorat vrăbiile
mele
Tu erai o vulpe albastră, pe cal albastru.
Eu am murit aseară sau poate
săptămîna trecută
Erai tare frumoasă — frumoase erau
picioarele tale.

TAHSIN SARACI

Plictis

Oare nu le-o fi lehamite
Munților de sedere, riurilor să curgă
Și soarelui, zi de zi, pe același drum
să se afle
De la răsărit și pînă la apus ?

Oare nu-i e lehamite
Negrului să fie negru și albului alb ?
Oare totdeauna a mentă o să miroasă
floarea de mentă ?
Oare nu vor prinde glas aceste stînci ?
Oare vom sta, zi de zi, tot astfel prin
case —
Nu ni se vor despărți oare picioarele
de pămînt ?
Dar oare nu-i e lehamite
Nemărginirii acestui irațional ?
Oare nu va fi dezlegată și taina dăinuirii ?
Oare nicicînd nu se va ști totul
despre lumea aceasta ?
Oare totdeauna la fel vor chicoti stelele
în depărtări ?

Oare nu le e lehamite, deloc nu le e
lehamite
Celui care creează și celui creat
să rămînă aceiași ?

ÖZDEMIR INGE

Prunul

De două ori pe an înflorea
Dar fruct nu dădea
Prunul meu.
Mi-au zis :
— Ia securea și sperie-l !
Acum prunul meu nu mai înfloreste.

De două ori pe an înflorea.
Iar acum nu mai înfloreste deloc
Prunul meu.
Mi-au zis :
— Cîntă-l, iubește-l.
Umple-i cu dragoste inima !
În anul acesta primăvara a ajuns
devreme la poartă.

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **GIULIANA DE SIO,** actrița italiană în vîrstă de 32 de ani, partenera lui Michel Placido în filmul „Caracatița", a fost de curînd eroina unei întîmplări ca-n... filme (ca în „Caracatița", de exemplu !). În timp ce se întorcea acasă, ea a fost atacată de trei indivizi mascați care au condus-o foarte politicoși în apartamentul actriței. Ajunși aici, au legat-o fedeleș de un fotoliu după care au început să strîngă din casă cam tot ce le poftea inima : blănuri, bijuterii, bani gheață. După care s-au făcut nevăzuți.

Să fi stat în spatele acestei acțiuni, „comorra", vrînd s-o pedepsească pentru faptul de a fi acceptat să joace în „Caracatița", film cu nete tendințe antimafia ?

Se crede însă că nu, mafia avînd treburi mai importante la ordinea zilei..

● **„LA LLUVIA AMARILLA" (PLOAIA GALBENĂ), ULTIMUL ROMAN AL SCRIITORULUI SPANIOL JULIO LLAMAZARES,** apărut la Editura „Seix Baral" din Barcelona, este apreciat de critică drept cea mai valoroasă lucrare a acestuia. Ca și în precedentele sale volume, Llamazares rămîne credincios temei sale predilecte : lumea satului din care provine. Și, tot ca în celelalte romane, autorul se întoarce către copilărie. Nu dintr-o chemare de local patriotism ci dintr-una interioară, irezistibilă.

Deci, în „Ploaia galbenă" din nou obsesia satului natal, a copilăriei trăită aici. „Ploaia galbenă" este purtătoarea unor conotații aparte magice. Ploaia care, după mărturisirea protagonistului, „mi-a intrat în suflet pentru a nu mai ieși de acolo niciodată, pînă la moarte". Ea îl va duce pe erou la însingurare, la izolare. Evenimentele vin și se duc, greul rămîne însă în oameni, în sufletul eroului, ele lasă urme care nu se vor cicatriza niciînd. Este cazul morții Sabinei, soția eroului romanului, fapt care îl va împinge pe acesta într-o singurătate tragică, el negăsindu-și alinare — atît cît își poate găsi — numai în refugiul în copilărie.

Poate că mulți oameni citind acest admirabil roman al lui Julio Llamazares — și încă multe altele pe această temă din ce în ce mai... bătută de scriitorii contemporani — vor medita o clipă la trecut. Și la prezentul care mîine va deveni trecut. Și își vor pune, poate, întrebarea : cînd vom fi bătrîni vom avea amintiri frumoase în căldura cărora să ne retragem ? Copilăria, ne-a fost ea atît de plăcută încît să ne atragă ca un magnet ?

Știind că mai devreme sau mai tîrziu copilăria va fi portul în care vom arunca tot mai des ancora gîndurilor, n-ar trebui oare să ne facem — noi și ai noștri — copilăria cît mai plăcută, cît mai ademenitoare ?!

● **ROMANELE „DISPĂRUȚI FĂRĂ URMĂ", „ÎNTÎLNIRE CU MOARTEA",** „Insula tuturor nădejdilor", „Calea Lactee", precum și volumele de proză scurtă „Corăliî de sticlă" și „Trei plopi" îl recomandă pe scriitorul sovietic Alexandr Borsciagovski (născut în anul 1913) ca pe un remarcabil cunoscător și fin analist al sufletului uman, care pătrunde pînă la rădăcina fenomenelor și caracterelor, în analiza relațiilor emoționale dintre oameni.

El nu se dezminte nici în ultimul său volum cuprinzînd ampla nuvelă „Adio, iubire". Este cartea întoarcerii, mai bine zis a încercării de întoarcere — la anii bătrîneții — către anii iubirii dintîi. Eroul nuvelei, învățătorul Alexei, o întîlnește după mulți ani pe o fostă elevă din primii lui ani de tînăr dascăl, Sașa pe nume. La început o trăire intensă a amintirii poveștii lor de iubire, a clipelor de adîncă vibrație și înțelegere dar, în cele din urmă, el își va da seama că ceva s-a frînt, că bucuria și sentimentele de **atunci** sînt ireparabile, imposibile **acum.**

Fuga în trecut este însă incompatibilă cu noul statut, cu noul mod de viață al lui Alexei la oraș. Dezrădăcinarea echivalează cu o moarte lentă. Rădăcinile îl trag pe erou spre trecut pe aproape fiecare pagină. Narațiunea lui Borsciagovski cîștigă în interes și prin spațiul larg pe care autorul îl acordă descrierilor naturii, un spațiu geografic și spiritual nu prea mult alterat de civilizație, situat pe malurile marelui fluviu Oka, încă un rai al păsărilor și al pescarilor.

Cînd și cine ar mai putea reînvia iubirea de **a**tunci din anii de demult cînd lui Alexei și Sașei — ca de altfel tuturor îndrăgostiților tineri de pe pămînt — sîngele verde al ierbii li se părea aproape roșu...

● **UN ANSAMBLU DE BALET DIN LOS ANGELES,** al cărui coregraf este Stanley Holden, pregătește pentru premiera mondială baletul „Dmitri" de Woody Allen.

Cunoscut actor, autor de cărți și filme, Woody Allen și-a dat avizul ca ansamblul din Los Angeles să prelucreze într-un libret acțiunea povestirii „Dmitri" din volumul „Guide of Some of the Lesser Ballets" (Ghid prin cîteva balete de mai mică importanță), apărută în anul 1972 în revista „Newyorker".

Acțiunea baletului „Dmitri" își trage seva din mai multe balete clasice, între care „Petrușka" și „Giselle", și este o poveste de dragoste între o balerină și un student. Nu se știe dacă baletul va fi prezentat și în alte orașe americane în afară de Los Angeles. De altfel, Holden explică foarte clar o stare de lucruri : „Baletul de cameră din Los Angeles nu este într-atîta de cunoscut încît să efectuăm cu el un turneu prin Statele Unite. În Los Angeles unde ansamblurile de balet se prăbușesc cînd nu te aștepți, trebuie să construim încet și solid. Adică exact ce facem noi acum. Baletul lui Woody Allen nu l-am pregătit pentru a atrage atenția asupra noastră, „Dmitri" pur și simplu ne distrează. L-am ales pentru că sîntem obișnuiți să pregătim spectacole pe baza unor texte neobișnuite."

Ideea realizării spectacolului „Dmitri" aparține actriței Paula Prentisso, o veche cunoștință a lui Woody Allen de prin anul 1965 cînd au turnat împreună filmul „What's New, Pussycat ?" („Ce-i nou, pisicuțo ?"). În prezent, ea este elevă la școala de balet înființată și condusă de coregraful Stanley Holden.

● **MEREU TÎNĂRĂ ȘI FRUMOASĂ ACTRIȚA ITALIANĂ CLAUDIA CARDINALE** va candida la viitoarele alegeri pentru Parlamentul vest-european din partea unuia dintre cele două partide ecologiste din Italia. Ea este sprijinită de partidul **Arcobaleno,** („Curcubeul") aflat într-o luptă îndîrjită cu cealaltă grupare „verde", care își spune „Sole che ride" („Soarele care rîde")

Să sperăm că succesul îi va... surîde !

● **„IRLANDEZII PE TRONUL ROCK-ULUI"** se intitulează un amplu articol publicat în revista italiană „Epoca", care apare la Milano. Materialul este consacrat formației de muzică rock „U2", drumului parcurs de cei patru componenți de la data formării formației în urmă cu treisprezece ani, cînd ei au răspuns unui anunț lipit pe poarta școlii, pe care era scris : „Se caută băieți care vor să facă muzică" — pînă la nivelul actual de astăzi. Adică nivelul care i-a permis ziarului italian să-și intituleze astfel articolul !

I-au făcut celebri cîntecele imprimate pe L.P.-ul denumit „Joshua Tree", din care s-au vîndut 6 milioane de exemplare.

Revista italiană este de părere că „U2" este ca valoare dacă nu mai bună, atunci cel puțin egală cu cea a lui David Bowie, Madonna, Bruce Springsteen sau a formației Pink Floyd. Cei patru... magnifici meseriași ai lui „U2" sînt : Paul Hewson, șeful și solistul vocal al formației, chitaristul Dave Evans și cei doi membri ai secției ritmice, Larry Mullen și Adam Clayton.

„U2" a reușit să învioreze muzica rock căreia i-au dat prospețime și căldură deosebind-o de rock-ul sintetic interpretat pînă la ei. La baza muzicii lor stau sinceritatea și sentimentul, elemente cu care și-au cîștigat un public foarte numeros. „U2" World Services își pune întreaga activitate în slujba sporirii popularității formației și deci a încasărilor : organizează cluburi ale susținătorilor, editează buletine, tipărește materiale de propagandă.

Se apreciază că în momentul de față grupul „U2" se află în punctul său de vîrf, același în care, cu ani în urmă, se găseau celebrii „The Beatles". Ei au obținut cel mai mare succes în anul 1987 cu „Joshua Tree", „The Beatles" în anul 1967 cu „Sergeant Pepper". În ultimul lor disc „Rattle and Hum" grupul „U2" a introdus și un cîntec al „Beatlesilor", „Helter Skelter". Să fie acesta primul pas oficial către preluarea... tronului ?

ACASĂ

FULGERE DE VARĂ

Aznoapte am rămas afară pînă spre ziuă, la mijloc de tăceri, trandafiri și ape. Am vrut, și am izbutit să fiu, martorul deschiderii bobocilor de trandafir pentru întîlnirea cu soarele. În grădina alunecînd spre Dunăre, doi drăguți visau crăciunuri lîngă un mesteacăn visînd Rusie. Dunărea freca vechi pietre de moară. Soarta unui fluviu curgînd prin noaptea de vară și a tuturor accesoriilor derivînd din ea — supranaturalul inexplicabil și maladiv, vuietul din dedesubt, grabnic la lăcomie, cum ar spune Neculce, strania mireasmă de pelin și de sălcii cărora luna le soarbe ochii — este să ducă în spinare enigmatica dorință de aventură : tot așa cum lișita duce-n spate jumătate de baltă, dropia, jumătate de Bărăgan, lebăda o Deltă întreagă. Stam rezemat de umbra mea, frîntă de lampa cu gaz și răsturnată diform pe peretele casei, iar în față era numai noapte și Dunăre. O piatră de rîu alăptă umbra Timpului mic, soapta plopilor se încrucișa cu soapta apelor și, consecventă cu ea, noaptea de vară tipărea spontan pe cer închipuirile mele despre ea. Consecințele trudei unei nopți de vară sînt, în primul rînd, grîul, fructele, roua. Și, poate, pe același plan, fantasmele — frunze în palma nopții, ciorchinii iluziei atîrnînd de încheietura palmei, mere de aur strălucind pe tulpini copilăroase. Cum stau pe prispă, rezemat de umbra mea și cuprins din toate părțile de noapte, ca o jubilație intimă a ei, am văzut deodată, zbătîndu-se creanga unui fulger de vară. Gînd de lumină arzînd. Repetarea lui, plină de spontaneitate și vehemență bucurie, mi-a împrospătat singele. Acolo departe, unde se despletesc rebele în zona interzisă oricărei pătrunderi, ce va fi fiind ? Țara copilăriei posibilă și probabilă în care se rostogolesc blide cu diamante. Fulgerele din nopțile de vară, neurmate vreodată de tunet sau de trăsnet, trăiesc cu conștiința liberă. Secunde verzi ridicate din trupul Mărilor, ca să acorde mandat de providență Închipuirii poeților, fulgerele dintr-o noapte de vară postulează fericirea din Nimic, care-i cea mai curată din cîte feluri de fericire există.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
31
(1 421)
Sîmbătă
5 august
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IDEOLOGIE ȘI CULTURĂ

În latura lor teoretică, Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea sintetizează o experiență a gîndirii și practicii creatoare ce acoperă mari spații de timp și multiple domenii ale existenței. Ideile și conceptele novatoare ale epocii inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului se regăsesc aici într-un sens care confirmă pe deplin justețea politicii și a programelor adoptate, întărind și susținînd pe planuri mereu mai înalte și cu deschideri optime în viitor însuși orizontul certitudinilor noastre socialiste și comuniste. Calea ce ni se relevă este aceea a ascendenței și a profunzimii.

Zestrea materială făurită în anii de pînă acum este uriașă, sursele și valorile ei s-au îmbogățit neîncetat, au cunoscut și cunosc acel fenomen bine gîndit și bine aplicat al amplitudinii economice și sociale, conform cerințelor progresului și civilizației, al posibilităților deosebite pe care marea proprietate socialistă, de stat și cooperatistă le conferă muncii și creației, dezvoltării neîntrerupte a avuției patriei, a poporului. Sub incidența legilor generale ale socialismului științific și în lumina condițiilor istorice concrete, aceasta a constituit și constituie, așa cum se subliniază în Teze, baza sigură și de neînlocuit a dezvoltării rapide, multilaterale și armonioase a țării. Geografia economică de azi a României are echilibrul proporțiilor exacte, edificatoare sub toate aspectele și în tot ce înseamnă o concepție revoluționară unitară și o conducere științifică pe măsură, întemeiată pe realitate, pe cerințe și aspirații proprii mersului înainte, pe cele mai avansate cuceriri ale gîndirii și practicii umane, ale cunoașterii. De aici și mișcarea ideilor, forța lor de pătrundere, capacitatea lor de înrîurire, influența pe care o au în sfera acțiunii transformatoare. Orizontul culturii politice s-a îmbogățit necontenit, el înglobînd azi sensuri și semnificații care privesc deopotrivă economia, ideologia, știința și învățămîntul, cultura și arta, etica, morala, democrația, conștiința. Toate acestea reprezintă un prețios factor de înțelegere nu doar a experienței parcurse și transformarea acesteia într-un act de conștiință politică și socială clară, a conducerii de către partid, cu poporul și pentru popor, ci și pentru amplificarea către viitor, în numele acelorași interese fundamentale ale națiunii, a tuturor posibilităților create, creșterea necontenită a potențialului economic, tehnico-științific și cultural, a potențialului de idei.

Rolul și importanța conștiinței socialiste în desfășurarea procesului revoluționar sînt definite cu maximum de claritate în documentele supuse dezbaterii întregului partid și popor. Așa cum se subliniază în Teze, **în dezvoltarea continuă a gîndirii și activității ideologice, o importanță esențială are monumentala operă teoretică a secretarului general al partidului nostru, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, aportul său uriaș la dezvoltarea socialismului științific, a materialismului dialectic și istoric în concordanță cu schimbările din societatea noastră și din întreaga lume, și care reprezintă marxismul creator în România în condițiile actuale.**

Un edificator tezaur de idei și învățăminte, această vastă și monumentală operă pătrunsă de înalt spirit patriotic și revoluționar, fundamentează, în condițiile lumii de azi, rolul și posibilitățile active, generatoare de acțiune fermă și înaintată pe care le deține conștiința politică, ideologică. Așa-zisa „dezideologizare" pe care o vehiculează în lume anumite cercuri, ca și cum ar exista sau ar fi existat vreodată o lume fără idei, nu urmărește altceva decît încetinirea proceselor revoluționare și chiar stagnarea lor, întoarcerea de la drumul drept și complex al făuririi societății întemeiate pe principiile dreptății, ale eticii și echității sociale.

Tinînd de sfera ideologiei, a ideilor înaintate despre lume și viață, cultura și arta au în societatea noastră un rol în permanență activ, cunoscut și recunoscut prin chiar specificitatea actului de creație, prin contribuția nemijlocită a creației literare și artistice la formarea și afirmarea conștiinței socialiste. **Pentru toți creatorii,** se amintește în Teze, **adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului.** Prin tot ceea ce servește cauzei umanismului și umanității, rosturilor mereu mai înalte și mai edificatoare ale conștiinței patriotice și revoluționare, cultura rămîne unul din spațiile de referință ale ideologiei și implică întreaga responsabilitate a actului de creație.

Luceafărul

Imagine din timpul recentei vizite de lucru pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a efectuat-o în unități agricole, de cercetare și producție din județele Teleorman și Călărași și pe marele șantier de amenajare complexă a riului Argeș

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-lea AL P. C. R. – REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Un univers al poeziei noi

Prin noile condiționări ale fenomenului textual la sfîrșitul mileniului, critica este mai puțin o instanță axiologică a literaturii, tribună a judecății de valoare și mai mult un laborator de constientizare a actului creator. Toate genurile tind să se apropie de critică — adică își asumă demersul de autoreflectare — iar critica însăși, devenind criticologie, se vrea literatură, apelează la literatură și chiar ajunge literatură, cită vreme poezia se structurează ca poetică iar proza se eseizează.

Pe cînd critica se apropie de literatură, istoria literară aspiră să ajungă — dincolo de factologia arhivistică, de bancă de date documentare — o filozofie a destinului operelor, o sociologie a mutației valorilor și a modificării gusturilor, o ontologie a ființării textuale.

Desigur, orice periodizare literară are limitele și labilitățile ei : acumulările estetice sînt încete și latente așa că datarea strictă — eficientă în ceea ce privește istoria pură — în domeniul istoriei literare funcționează doar orientativ, cu limite flexibile. O perioadă literară, o secvență temporală, un tronson din magistrala timpului, devine originală și specifică prin modul prin care se raportează trecutului, fie ca ruptură, fie ca fluență continuitate sau în măsura în care anticipează un viitor — în literatură mereu imprevizibil.

Literatura de după 1965, animată de istoricele hotăriri ale Congresului al IX-lea al P.C.R., are o primă confirmare în generația 70, dar și antecedente, acumulări prețioase în generația 60. Pînă și la sfîrșitul secolului rămîn aproximativ trei decenii și jumătate — exact timpul fixat de critica clasică pentru manifestarea unei generații (trei într-un secol).

Epoca despre care discutăm se face paralelă la distanță de un secol cu „Junimea", clasicizantă (după 1865 societatea, din martie 1867 revista **„Convorbiri literare"**) — ceea ce ar echivala acum cu restructurările post-moderniste, de re-umanizare a literaturii printr-un ideal canonic. Poate că paralelele sînt forțate dar să încercăm. În 1983 se stinge, în plină putere creatoare, Nichita Stănescu, ultimul mare poet al secolului, în 1883 se stingea intelectual — nu și fizic — Eminescu.

Anul 1965 poate fi ales ca reper atît pentru debuturile întîrziate, la distanță, dar și prin marele gol lăsat de dispariția marilor personalități ale literaturii interbelice : practic, între 1960 și 1965 mor toți marii interbelici : Sadoveanu, Blaga, Ion Barbu, G. Călinescu, Camil Petrescu, Tudor Vianu, Cezar Petrescu — numai Arghezi dispărut în 1967 — unii dintre ei atunci, nu de mult reabilitați. Cum este și fi-

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 7-a

INSEMNĂRI DE REPORTER

Planul – măsura angajării muncitorești

Pe întreg cuprinsul țării, cea de-a 45-a aniversare a marii noastre sărbători naționale și Congresul al XIV-lea al partidului sînt întîmpinate cu remarcabile succese în realizarea planului și a angajamentelor pe acest an. Noi și noi fapte de muncă împlinesc rodnice bilanțuri, ilustrează răspunsul muncitoresc, patriotic la vibrantele chemări adresate tuturor colectivelor de muncă de tovarășul Nicolae Ceaușescu de a acționa cu abnegație și spirit revoluționar pentru a îndeplini în cele mai bune condiții, pînă la 23 August, planul pe primele 8 luni ale anului și pînă la Congresul al XIV-lea al P.C.R., planul pe întregul an.

O unitate cu realizări constant bune, în acest an — ca și în ceilalți ani ai cincinalului, de altfel, fapt demonstrat și de conferirea, pentru a treia oară, a Ordinului Muncii clasa I și a Drapelului de unitate fruntașă pe ramură — este binecunoscuta întreprindere de Frigidere din Găești.

Economistul Gheorghe Georgescu, bărbat în puterea vîrstei, veșnic în mișcare, știind totul despre uzină, dar, mai ales, despre tot ceea ce poate concura la creșterea rentabilității și eficienței, așa cum se și cuvine unui contabil șef, ne explică exact cum se acționează în unitate pentru diminuarea consumurilor și creșterea performanțelor produselor purtînd marca — Arctic — de acum mai bine cunoscută în întreaga lume.

— Deși relativ tînăr, colectivul nostru se menține de mai mulți ani printre marii producători mondiali și exportatori de frigidere, congelatoare, compresoare, în întrecere directă, sub raportul performanțelor tehnico-calitative, cu cele mai renumite firme producătoare din alte țări. De altfel, înseși aceste țări importă an de an un număr tot mai mare de frigidere de la noi, ba, mai mult, de cîțiva ani exportăm tehnologii de vîrf, linii tehnologice de la capătul cărora produsele pleacă direct spre cumpărătorii din țările respective. În aceeași ordine de idei, este semnificativ faptul că patru cincimi din produsele noastre se valorifică pe piața externă, bucurîndu-se de unanime aprecieri în numeroase țări de pe toate continentele. (Greșesc, de fapt, frigiderele Arctic nu sînt — încă — exportate în... Arctica.) Ce mîndrie mai mare poate fi pentru muncitorii și specialiștii noștri decît aceea de a ști că produsele Arctic sînt solicitate și apreciate în întreaga lume ? Mulți dintre acești muncitori și specialiști se deplasează ei înșiși în țările im-

Emil Stanciu

Continuare în pag. a 7-a

În pag. a 3-a :

IMPACTUL POLITIC AL REVOLUȚIEI DIN AUGUST 1944

de general locotenent dr.
Ilie Ceaușescu

(fragmente din „România în anii celui de al II-lea război mondial", volumul al II-lea, în curs de apariție la Editura Militară)

● În pag. a 6-a ● 45 de ani de literatură română ● „Prezența tînărului scriitor" ●

CONTEMPORANII NOȘTRI

UN MARE CĂRTURAR

După cartea **Despre stiluri** (1986), — cu modestia sa puțin obișnuită, — Edgar Papu își continuă publicarea de OPERE (nu „complete", ci „alese" cu parcimonie) prin tomul de „retrospecții asupra unor clasici români" intitulat **Lumini perene** (1989). Regăsim publicată integral aici cartea despre **Poezia lui Eminescu** (1971), dimpreună cu o suită de **Glosse eminesciene** și de **Completări** în aceeași materie, patru eseuri despre „lumini ale veacului" ca Iorga, Sadoveanu, Rebreanu, Vianu, apoi doar cîteva dintre componentele volumului **Din clasicii noștri** (1977), culegerea de **Motive literare românești** (1983), precum și o succintă **Anexă** despre **Fenomenul Blaga** și **„Miracolul" generației Labiș.** Încît, după cum se vede, „din multitudinea eseurilor [...] nepublicate în volum" prea puține au fost crezute „necesare a fi aci înglobate în vederea unei edificări mai complete asupra materiei propuse spre prezentare" ; nu doar din autoexigență, ci și din exemplara sa modestie (= cealaltă față a exigenței față de sine, — civică), Edgar Papu a lăsat în afara volumului acestuia scrieri care l-ar fi reprezentat cu cinste.

Cu unele excepții care îi onorează pe cei în cauză, uriașa prestație științifică a lui Edgar Papu a fost și încă rămîne puțin înțeleasă. Împrejurarea, prin sine, este explicabilă, dacă ne gîndim fie și numai la dificultatea de a cuprinde într-o privire unitară numeroasele „fețe" ale operei acestui savant, — **enciclopedică** în sensul atribuit scrierilor lui Iorga, Călinescu, Vianu, Mircea Eliade, Noica, pe care Edgar Papu îl continuă — cu strălucirea ce se impune — pînă în prezentul nemijlocit. Însă dificultatea de care vorbeam nu se reduce numai la cuprinderea de suprafață a lucrurilor. Infinit mai anevoios este accesul în adîncime, surprinderea organicității, unității, unicității acestei opere, a cărei structură **labirintică** abia ea lămurește cît se cuvine afinitățile pe care Edgar Papu și le-a mărturisit în mai multe rînduri cu „barocul ca tip de existență", interesul aparte arătat acestui mod de trăire și de creație. E un mod de integrare superioară a ceea ce Pascal înțelegea prin „spiritul geometric" și „spiritul de finețe", — iar din asemenea perspectivă e de înțeles că dacă știuta polemică cu cartezianul Șerban Cioculescu nu se dezlănțuia pînă la urmă, ea ar fi trebuit oricum inventată. Fenomenolog în accepție liber-emulati-

George Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

Orașul cu străzi călătoare

Un bun prieten, concetățean de-al meu, mare amator de clasificări, făcea cu mulți ani în urmă o jucăușă clasificare a oamenilor în cei care se nasc într-un loc și-și continuă viața și rosturile în locul natal și în cei care pleacă. Sigur că prietenul meu avea și alte împărțiri, dar nu știu de ce tocmai acest ou al lui Columb mi-a venit în amintire acum, nu de mult, aflîndu-mă în trenul spre urbea natală străpungînd leneș o arșiță ca atîtea altele în iulie. Sau poate pentru că celor care pleacă prietenul meu le atribuia o memorie a locurilor de unde au plecat, nu mai bine pusă la punct, ci, într-un fel, mai insistentă. Adică ei, cei ce pleacă, poartă ceva din duhul locurilor de baștină mai bine conturat ca primii. Merg spre urbea natală, îmi voi întîlni prietenul, desigur, și mă gîndesc cu un zîmbet șiret și interior dacă se cade să-i reamintesc spusa lui de demult sau să-l las să-mi reamintească el, cum face adesea, cu o întrebare, mici și știute-nestiute recorduri ale orașului nostru : „cu ce-ai venit la Tulcea ?" Da, cu ce am venit, pentru că cel puțin pînă în prezent el nu știe o altă localitate din țară în care să poți ajunge tu, locuitor al acestei țări, în patru feluri : fie pe drumul-drum, fie pe drum de fier, fie pe drum de apă, fie cu avionul. Sau altă dată m-a întrebat : „pe unde ai venit ?" Se nimerise să vin trecînd cu bacul de la Brăila, pe la Măcin. Ce importanță are ? Păi are, pentru că am întrat în județ străbătînd cel mai vechi pămînt din țară, Munții Măcinului, nu ? Și am ajuns la Tulcea unde Dunărea, înainte de a se risipi în lume, pare a se codi puțin aici, în celălalt capăt al pămîntului pe care-l străbate tocmai de la Baziaș. Se codește sau se răsfață nehotărîndu-se pe unde să plece în lume și se despletește mai întîi în două, apoi în trei și chiar în mai multe brațe, se revarsă și alcătuiește cel mai nou pămînt din țară, Delta. Sigur că le știam pe toate încă din copilărie, dar el, prietenul meu, mi le aducea în față ca dintr-o enciclopedie „a celor mai" în care Tulcea, nu se știe de ce, nu era consemnată.

Într-una din întîlnirile noastre, tot pe arșiță, m-a lăudat că bine fac că vin vara la Tulcea, îmi văd și eu grădina și caișii. Primăvara nu-i bine, vin cocorii, vin păsările de peste tot, iar toamna pleacă. Iernile sînt aspre pe la noi. Vara, vara să vin la Tulcea, mai stăm seara pe mal și privim la vapoare, și mai călătorim și noi puțin cu ele luînd mările și

oceanele în piept, și ne mai bucurăm de întoarcerea acasă. Așa cum făceam în copilărie cu tot felul de vapoare străine. Și, apropo de vară, într-una din ele, pusesem la cale, amintindu-ne de unele bune obiceiuri ce păreau a se statornici, pusesem la cale să facem să circule într-un fel o întrebare : „ce fac, domnule, studenții de la arte plastice, de ce nu mai vin vara pe la Tulcea ?" În mintea noastră stăruiau amintirile vacanțelor din copilărie cînd pe neașteptate orașul se umplea cu respectivii studenți, îi recunoșteam după ținuta „mai altfel", cît și după trepiedele cu pînzele întinse pe rame sau pur și simplu cu hîrtie de bloc de desen, instalați pe te miri unde și care, cu iuțeală sau alene, imortalizau cu penița, cu creionul, cu cărbunele sau chiar în culoare, unghere sau colțuri vechi și pitorești, astăzi duse și înlocuite cu edificii noi, desenau sau pictau bazarul cu coloane, vechea gară de cale ferată, gara fluvială, cheiul Dunării plin de materiale, cherestea, pietriș, lemne, desenau minusculul șantier naval ce depana sălupe de tot felul. Îi urmăream peste tot pe acești pictori tineri, de la Dunărea veche pînă la monumentul de pe colnicul Hora și de la turnul cu ceas pînă la liceu. Uneori, cîte unul din noi beneficia de un mic portret „cu semnătură". Pe unde or fi desenele și picturile acelor tineri ? Cîți vor fi ajuns nume de frunte ? Întrebări pe care ni le puneam în gînd și eu și el, privind cum se scaldă stelele în Dunărea caldă. Auzi-

Neculai Șerban Pârâu

Continuare în pag. a 6-a

ORIZONTURILE DRAMATURGIEI

În cele patru decenii și jumătate de la actul istoric de la 23 August 1944, dramaturgia istorică românească a cunoscut mutații semnificative, diversificîndu-și treptat modalitățile și tehnicile construcției dramatice. În acest context, reține atenția modul original al unor dramaturgi de a intra în „dialog" cu marile personalități istorice și de a releva compatibilitatea de gînduri, idei, sentimente între generațiile trecute și cele de azi.

Urmărind evoluția dramei istorice din primele două decenii ale construcției socialiste, remarcăm tendința de a continua tradițiile teatrului istoric interbelic, atît prin tematică și subiecte comune, cît mai ales prin aducerea, în prim planul acțiunii dramatice, a luptei poporului nostru împotriva nedreptății și asupririi sociale, pentru dobîndirea independenței și unității naționale. Privită din această perspectivă, piesa **Bălcescu** (1848) de Camil Petrescu este prima dramă istorică în care sînt transpuse scenic evenimente ale revoluției din 1848 din Țările Române, privite din punctul de vedere al concepției materialiste asupra istoriei. Personalitatea lui Nicolae Bălcescu este înțeleasă în contextul evenimentelor social-politice ale epocii, deoarece Camil Petrescu aduce pe scenă revoluția însăși, în care regăsim pulsul viu al situațiilor și faptelor istorice.

Generația dramaturgilor afirmată în perioada interbelică este preocupată, în noua etapă istorică, de evocarea unor evenimente sau momente — unele prilejuite de aniversarea unor date comemorative — care au o mare rezonanță în conștiința poporului nostru. Reținem, în acest sens, piesele **Haiducii** (1949) și **Pană Lesnea Rusalim** (1957) de Victor Eftimiu, **Cuza-Vodă** (1959) de Mircea Ștefănescu, **Povestea Unirii** (1959) de Tudor Șoimaru ș.a.

Dramaturgii care s-au format în primii ani ai noii orînduiri au continuat „investigarea" istoriei naționale, de unde au „extras" biografia unor personalități și au dialogat cu evenimente de însemnătate crucială pentru înțelegerea luptelor duse de poporul român pentru libertate și independență națională. Reținem, în acest context, autori și opere semnificative pentru cunoașterea evoluției tematice a dramei istorice din ultimele trei decenii : Aurel Baranga (**Arcul de triumf** — 1954, reluată sub titlul **Simfonia patetică**, în 1973), Mihnea Gheorghiu (**Tudor din**

Mircea Cristea

Continuare în pag. a 7-a

Bibliotaca județeană

CRONICA LITERARĂ

NICULAE GHERAN: «Rebreanu – Amiaza unei vieți»

Amiaza unei vieți duce mai departe cartea intitulată **Tînărul Rebreanu** de Niculae Gheran. Este vorba de o acțiune biografică care începe în 1916 și se termină în 1931, cea mai densă parte a vieții romancierului în care Rebreanu pune punct perioadei tatonărilor și pășește spre marile realizări ale carierei sale scriitoricești : „Ion" „Pădurea spînzuraților", „Răscoala". După primul război mondial, Liviu Rebreanu se va afla în centrul evenimentelor vieții culturale, literare și artistice românești, ceea ce conferă acestor ani de viață ai scriitorului un interes deosebit. Dacă în „Tînărul Rebreanu", Niculae Gheran intră pe un teren necercetat, ceea ce conferă acestei cărți un coeficient de noutate important, de această dată, în cazul „Amiezii unei vieți" e vorba și de o „amiază" a creației românești și de plasarea lui Liviu Rebreanu în acest benefic ceas al culturii române. Plasarea lui Rebreanu în marile contexte ale epocii este realizată în linii generale. Atenția lui Niculae Gheran se îndreaptă mai ales asupra lecturii, strict informative, biografiei scriitorului. El se adresează cu precădere scrisorilor, jurnalelor, confesiunilor diverse (interviuri, articole), documentelor de vibrație, manuscriselor, reconstituirilor venite de la cei apropiați pentru a stabili o traiectorie generală a vieții lui Liviu Rebreanu. Ca întotdeauna calitatea unei scrieri își are și reversul său. Cu alte cuvinte acordînd prioritate informației și documentului, Niculae Gheran nu mai atinge nivelul necesar unui portret convingător, al dimensiunii interioare care să explice dimensiunea operei. Descifrarea acestei biografii, aflîndu-se la prima ei încercare, absoarbe forțele biografului mai ales în direcția ordinii materiei și mai puțin a construcției. „Amiaza unei vieți" punctează astfel, începînd din 1916 înainte, cele mai importante evenimente trăite de Liviu Rebreanu. Este mai întîi Procesul ziariștilor „germanofili" care, deși-l putea implica și pe romancier, este interesant de văzut ce va face. În realitate, era mai puțin vorba de „germanofili" cît de „țaristofobi", de literați care nu doreau ca România să accepte o alianță cu vecinul de la Răsărit. Explicațiile date de Niculae Gheran sînt corecte, dar fenomenul este mai profund, decît lasă cartea să se înțeleagă, fiind vorba de o atitudine și o opțiune cu tradiție în cultura literaturii române. Eminescu este printre capii de serie. Este, deci, în cauză mai mult decît o conjunctură, liniile acestei tradiții înglobîndu-l și pe Rebreanu ceea ce „Amiaza unei vieți" face mai puțin vizibil. Sintezei, cel mai adesea, Niculae Gheran îi preferă informația. Primele capitole („Procesul ziariștilor", „De la un proces penal la unul de conștiință" ; „Un alt ego", „Remus Luceanu". „Teatrul și scena", „La lumină") circumscriu, de fapt, această problemă nevralgică a vieții viitorului romancier. Din frămîntările conștiinței prozatorului s-a născut „Calvarul", care încearcă să fie o confesiune și o absolvire, în fața propriei sale conștiințe și a publicului. „Amiaza unei vieți" se resimte de absența cercetărilor preliminarii și a lucrărilor pregătitoare. Aceste stări sufletești, procese de conștiință sînt indicate abia. Greutatea sistemelor sînt abia sugerate, ceea ce creează un orizont de așteptare privitor la recuperarea plenară a profundei și complexei personalități a scriitorului.

Activitatea lui Liviu Rebreanu este în general copleșitoare, iar energiile desfășurate enorme. Niculae Gheran ne indică direcțiile mari de manifestare : cronică de teatru, proză, traduceri, teatru, jurnal, activitatea redacțională etc., totul fără pauze, în condiții, de obicei, ingrate. Dar expunerea revine descompusă pe compartimente, didactică, gesturile nu-s văzute în simultaneitatea lor pentru a sugera și impune dimensiunea efortului. Extrem de utilă prin informația sistematizată și contururile biografice, „Amiaza unei vieți" stăruie datorită caracterului ei analitic la un etaj al cercetării de unde statura scriitorului nu are cum să se desprindă pentru a se proiecta semnificativ pe fundalul epocii.

Participarea autorului „Calvarului" la înființarea și ființarea „Sburătorului" tratată într-un capitol special, nu marchează rolul decisiv al prozatorului în viața secretă a revistei și a cenaclului, mărturisit de însuși E. Lovinescu într-o scrisoare pe care Niculae Gheran o și citează.

Era un prilej de clarificare, pe care o justă perspectivă de istorie literară o impunea, dar care lipsește din „Amiaza unei vieți". Capitolele dedicate romanelor „ Ion" și „Pădurea spînzuraților" sînt interesante în relație cu egalii lui. Indicații în această direcție există (în legătură cu E. Lovinescu, cu Camil Petrescu, spre exemplu) dar sînt insuficiente pentru punerea chestiunii în întregul ei. O relație interesantă, de lungă durată, a avut Liviu Rebreanu cu Felix Aderca, punctată de apropieri și deosebiri de vederi, marcată în mod public (a se vedea vizita lui Henri Barbusse în România), care e, ca și celelalte, departe de a fi urmărită. Modul în care s-a reflectat Liviu Rebreanu în conștiința unor contemporani, expresia comunicării cu ei rămîne definitorie pentru scriitor, urmînd a se vedea mai departe, în cărțile pe care figura extraordinară a acestui scriitor de mare forță le așteaptă.

Incontestabil, materia adusă în pagină de Niculae Gheran este importantă. Liviu Rebreanu și S.S.R.-ul interesează atît istoria S.S.R. cît și o problematică mai generală a epocii. „Amiaza unei vieți" stringe și sistematizează, conform unei viziuni pline, pentru prima dată materia din care se poate ridica de către alți întreprinzători monumentul marelui constructor epic. Liviu Rebreanu este unul dintre aleșii literaturii române, iar conferirea locului pe care-l merită constituie o datorie pentru generațiile care-i urmează. Masivitatea operei lui a împiedicat pe mulți să-i vadă spiritul, dar operația de a degaja flacăra spirituală a operei, oricît de neliniștitoare, se cere întreprinsă cu conștiința necesității gestului. Familiarizat cu documentele vieții lui Liviu Rebreanu, Niculae Gheran este, îndeobște, în „Amiaza unei vieți" mai puțin ceremonios decît o cere personalitatea pe care încearcă să ne-o restituie. Ceea ce însă nu anulează calitatea factologică a demersului acestei descifrări și ordonări de documente pe firul unei biografii extrem de solicitate. Liviu Rebreanu rămîne și el o „enigmă neexplicată".

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

ROMANUL „CA PRINTR-UN GEAM ABURIT"

Deși aproape ne-am obișnuit să înregistrăm debuturi mature, experimente interesante sau, cel puțin promisiuni certe, e limpede că de data aceasta ne aflăm în fața unui talent de excepție, Florin Sicoie*), debutînd cu romanul „Herbert", oferă cititorilor nu numai o carte profundă despre viață, dragoste și moarte, deznădejde, teamă și singurătate, dar și o formulă naratologică demnă de tot interesul, plecînd de la convingerea autorului care „nu crede în obiectele expuse în plină lumină". De aici fervoarea acestuia (și a personajului său principal) pentru nuanțe, pentru contururi nedefinite și siluete, pentru fraza muzicală risipită în mii de sunete. Culorile fundamentale sînt descompuse într-un număr infinit de nuanțe singurele care pot sugera adevărul vieții și al personajelor.

„Geamul aburit" devine ecranul prin care autorul își descoperă personajele, le urmărește, le comunică. Acesta este locul prin care eroii principali își fac **intrarea în scenă** (Herbert, Luiza), spațiul mediant. Herbert, asemenea autorului (un alter-ego, ce se desprinde de model), „trezi oceanul de nuanțe care apar în umbra oricărei alegeri".

Și odată alegerea făcută (Luiza), se ivește acum principala opoziție creatoare de tensiuni la toate nivelurile : ideatic, compozițional și stilistic, aceea între **trecut și prezent,** prima însoțită de înțelegere și inactivitate, cealaltă de-o frenezie debordantă în planul realității imediate. Prezentul este reprezentat de colegii de facultate ai lui Herbert, orașul cu viața sa pulsatilă, dar, în primul rînd, de Luiza, personaj de-o vitalitate explozivă, inepuizabilă, la o primă vedere. Trecutul, un teritoriu mult extins, cuprinde în brațele sale largi cuplurile Theresa-Nicolae, Iulia-Alexandru, profesoara de franceză-Cristian, „breviter dictu", un roman al familiei Petallă.

Dar înfruntarea principală se va desfășura la nivelul cuplului Luiza-Herbert, acesta din urmă fiind „ultimul burghez". Prima este energică, activă, întreprinzătoare, îndrăgostită de viață, „acaparatoare și exclusivă". Supunîndu-se prezentului, ea nu e predispusă rememorărilor și analizei infinitezimale : „Eu nu mă analizez niciodată". Herbert, descendent al unei familii cu rădăcini puternice în celălalt secol, abulic și contemplativ, aparține în întregime trecutului în toată demnitatea sa ridicolă. Din garsoniera moștenită de la unchiul său și înconjurat de lucrurile aceluia, el nu se va putea desprinde pentru a-și împlini iubirea, pentru că asta ar fi însemnat însăși negarea sa. În schimb, Luiza, sub presiunea trecutului, luptînd cu toate resursele pentru această împlinire, se va stinge în acest spațiu aflat sub semnul implacabil al Morții.

În apropierea acesteia trăiesc mai toate personajele cărții : Theresa, prezență simbolică, Herbert și chiar Luiza, studentă la medicină, operînd disecții pe cadavre. Personaj emblematic, Theresa este „memoria vie a unei clase moarte", semn al stingerii ei.

Deși declară că nu crede în Personaj și recunoaște că nu se poate dispensa de el, Florin Sicoie creează un personaj memorabil și un roman de certă valoare, care depășește în mod eficient experimentul pur și tradiționalismul canonic.

Mircea Dinutz

***) Florin Sicoie : „Herbert", Editura „Cartea Românească", 1988**

CRITICA

„EONUL IRONIC"

Subtitlul cărții lui Ioan Buduca*), „eseuri despre spiritul ironic în literatură", este aproape ironic dat fiind că autorul se referă destul de rar la opere și personaje literare. În compensație, cititorului i se oferă interesante comentarii privind filozofia lui Wittgenstein, teoria lui Einstein, principiul lui Heisenberg, teorema lui Godel, banda lui Möbius etc. Tentația scientismului este evidentă. Și molipsitoare. Aflînd că „principiul indeterminării din cuantică e valabil și pentru particulele spiritului", ne amintim că au existat ginditori care au și botezat aceste particule „mindoni" (A. Firsoff), „psihoni" (W. Carington și C. Burt), „psitroni" (A. Dobbs) sau „psihoizi" (P. Kammerer). „O particulă infimă, în conexiune cu exigența absolută" ne poate duce cu gîndul la unul dintre profesorii lui Caragiale, care se considera, într-un tulburător aforism, „mai mic decît un milimetru dintr-un atom". Și totuși, despre I. Buduca nu se poate spune că „nu e în chestie". Și Mach și Max Born, și Darwin apar doar în contextul discuției despre ironie și despre spiritul ironic. E adevărat că lipsesc unii autori care au tratat chiar tema ironiei în literatură (H. Prang, E. Behler, F. Turner, Ch. Glicksberg), dar absența lor nu e supărătoare, ba uneori poate fi chiar binecuvîntată, pentru că întărește credibilitatea unor idei exprimate independent. Iată, de pildă, pentru I. Buduca „ironia este o formă a interiorității detașate", exact cum credea și H.M. Chevalier (în „The Ironic Temper". New York, 1932) !

„În afară de ironia lui Vladimir Jankélévitch, nu cunoaștem alte studii cu adevărat importante". Cu această afirmație, I. Buduca nu se mai dovedește ironic, ci modest, pentru că în cartea sa îi citează și pe C. Thirlwall (primul expert în „ironia destinului") și pe D.C. Muecke, cu „un articol fundamental pentru definirea naturii ironiei (nu numai a celei verbale)". Fundamental, desigur, dar nu „cu adevărat important" ! Figura dominantă rămîne aceea a lui Socrate, un Socrate cam idealizat în ipostaza de ironist, lipsit de discreție și de respect pentru cunoașterea divină, de înclinația agnostică în privința aprofundării științelor naturii. Celebrul „știu că nu știu" este pus în relație directă cu la fel de celebrul „cunoaște-te pe tine însuți !". „Dacă Socrate ar fi devenit un prost, oracolul n-ar fi fost infirmat, scrie I. Buduca, întrucît atenianul era acuzabil că nu i-a urmat sfatul ; nu a vrut să devină înțelept". Dar nu la un sfat al oracolului a răspuns filozoful cu „într-adevăr, știu că nu știu nimic", ci la o convingere destăinuită altcuiva de către oracol și comunicată celui în cauză „(...) Socrate este cel mai înțelept dintre oameni". Nu se punea, așadar, problema **devenirii** ginditorului atenian (înțelept sau prost), cel puțin pînă la I. Buduca, cu mult „după Socrate".

Inteligent și spiritual, uneori cu veritabile sclipiri în comentariu, alteori evident obosit de efortul redactării și încurcat în clasificări de o logică bizară, I. Buduca ne oferă o agreabilă lectură de vacanță. „Nu ideea de studiu este vanitatea, veleitatea, voința acestor eseuri. Literatură — iată ce se vor ele", scrie autorul. Noi credem că a reușit. Mai ales că... știm că nu știm exact ce este literatura.

Mihai Niculescu

P.S. Autorul nu folosește în text semnul ironiei, semn de punctuație, în formă de bici, inventat de Alcanter de Brahm. Dar măcar o biciușcă, la propriu, ar trebui arătată celor care nu-și fac meseria cum se cuvine. În colecția Bibliotecii Academiei, exemplarul cărții la care ne-am referit are nu mai puțin de 16 pagini neimprimate.

***) Ioan Buduca : „După Socrate", Editura „Cartea Românească", 1988.**

ESEU

SPERANȚA ÎN OAMENI

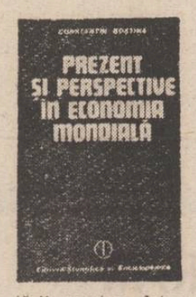

O apariție remarcabilă o constituie recenta carte*) publicată de Constantin Boștină și dedicată unor probleme de maximă importanță ale lumii contemporane. Lucrarea demonstrează din plin creativitatea și originalitatea gîndirii economice românești, capacitatea ei de a se integra în fluxul modern, înnoitor ce se manifestă în toate compartimentele vieții economice, politice și sociale ale țării noastre, determinat de concepția politică a partidului nostru.

Avem de-a face cu o analiză de largă respirație, autorul dovedind o solidă pregătire, temeinice cunoștințe de filozofie, sociologie, istorie generală și economică.

Cartea este structurată în două mari secțiuni, care se presupun și se completează reciproc : prima cuprinde cinci capitole (Unele probleme ale economiei mondiale ; Decalajele economice între statele lumii ; Economia mondială : evoluții în ultimele decenii și în perspectiva anului 2 000 ; Noua ordine economică internațională ; Avuția națională — criteriu esențial de comparare și clasificare în vederea realizării egalizării relative a nivelurilor de dezvoltare economico-socială a tuturor națiunilor lumii) în care autorul își pledează ideile constituite într-un sistem omogen ; cea de-a doua, intitulată modest „anexe", este de fapt o sinteză statistică de maximă generalitate, bazată pe surse O.N.U. și ale instituțiilor sale specializate și care formează baza obiectivă (banca de date) a întregii analize.

Analizînd rădăcinile economico-sociale, cauzele politice ale actualei stări de fapt din economia mondială, autorul prezintă pe larg dialectica raporturilor dintre dezvoltare și subdezvoltare (subdezvoltarea ca produs al dezvoltării țărilor bogate capitaliste), argumentînd că lichidarea subdezvoltării constituie o problemă vitală a întregii omeniri. De aici și necesitatea stringentă a lichidării (sau măcar atenuării) decalajelor, a eliminării treptate a marilor diferențe din dezvoltarea economică a statelor. Pe această linie, Constantin Boștină supune unei critici argumentate strategiile politice și economice generatoare ale decalajelor. În acest context, monopolurile transnaționale, politica prețurilor (cu inexorabila deteriorare a raportului de schimb), condițiile anevoioase în care se acordă împrumuturi și credite țărilor în curs de dezvoltare, restricțiile la export, ofensiva protecționismului, condiționările politice sînt stări de lucruri ce „minează" în continuare economia mondială, accentuează „dezordinea (entropia) economică internațională".

Autorul relevă ideea că spre deosebire de actuala ordine internațională, care are la bază decizii ale unui număr restrîns de state, noua ordine presupune universalism și nu „cluburi restrînse", promovarea dialogului, colaborării și conlucrării între toate țările.

În acest cadru, Constantin Boștină abordează problema egalizării relative a nivelurilor de dezvoltare economică a statelor lumii, propunîndu-ne definirea unei noi concepții despre dezvoltarea națională (pe linia „forțelor naționale productive" ale lui Mihail Manoilescu) și corelat cu aceasta, reorganizarea diviziunii internaționale a muncii pe o cît mai bună valorificare — în interes național — a avuției naționale. Adoptarea categoriei macroeconomice „avuție națională" ca indicator de referință pentru comparare și clasificare internațională este interesantă și ar putea, poate, favoriza un cadru nou al relațiilor dintre state, contribuind la o mai bună înțelegere a proceselor din economia mondială.

Problema care se ridică însă, este aceea de a se stabili, în mod unitar, de către știința economică, care sînt componentele avuției naționale, indicatorii săi, modul de comensurare după o metodologie unitară, unanim acceptată. O altă chestiune se ridică și pe linia faptului dacă, avuția națională este numai obiect sau și subiect în relațiile de producție ? Atunci cum privim dreptul de proprietate al avuției naționale în contextul relațiilor economice internaționale ? Paralel, apare și problema optimului demografic.

Aceste întrebări nu scad cu nimic valoarea lucrării, dimpotrivă ne arată cît de incitant este demersul teoretic al autorului. Ideea de a pune la baza studiului avuția națională (în care este integrată și inteligența umană) ne dezvăluie latura profund umanistă, generoasă a mesajului propus. În ansamblu, cartea se prezintă ca un veritabil „internațional economics" socialist, de o valoare științifică deosebită.

Te instalezi în această frumoasă carte (pentru care editorul merită toate felicitările) ca într-o casă : „On ne lit pas, on l'habite".

George Virgil Stoenescu

***) Constantin Boștină : „Prezent și perspective în economia mondială". Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.**

MOROMEȚIANA

UN FENOMEN DE CONVERGENȚĂ

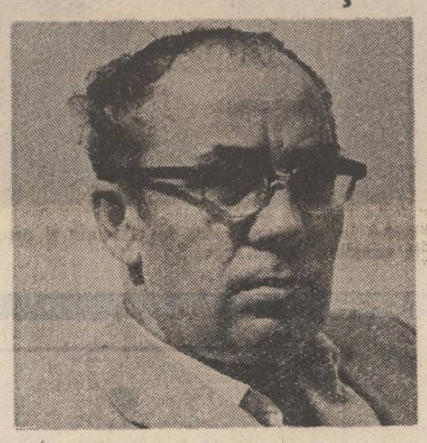

Văzut ca o pagină mișcătoare pe o temă gravă și presupunînd un patetism reținut, sau fiind o expresie a unei „vinovății morale" generatoare de regenerări morale, finalul romanului „Moromeții" își dezvăluie și alte valori care aruncă o lumină vie asupra năzuinței de scriitor clasic, de moralist, așa cum este Marin Preda. În acest context, acceptînd că relația fundamentală a romanului este aceea a raportului dintre timpul social-istoric și cel individual, cu efecte grave asupra familiei ca patrie-arhaică a omului, sau asupra legăturii dintre generații, este de observat felul oarecum neașteptat în care această problematică ne apare soluționată în finalul romanului ; scriitorul dezvoltă un fenomen de convergență a celor două destine esențiale care au încercat, în numele unui discernămînt superior, să dialogheze cu istoria și mai ales să-și armonizeze timpul lor, individual, cu celălalt, supraindividual. Astfel ne vine ca argument afirmația oarecum surprinzătoare a lui Niculae Moromete care spune : „Și eu vreau să spun **ca și tine** (subl. ns.) că binele n-a pierit niciodată din omenire, dar că trebuie să ajungem să-l facem pentru toți". Interpretat ca scenă a împăcării, visul lui Niculae Moromete dezvăluie un timp tranzistoric, o transcendență în care destinele umane se regăsesc și se întîlnesc într-o profundă determinare morală a ființei umane ca entitate definitivă. În fond aici Preda își rezolvă nu numai conflictul — atîta cît a existat între Ilie Moromete și Niculae Moromete — ci își găsește și o soluție pentru dramele morale generate de conflictele mari ale cărții. Și așa acum cînd Niculae a parcurs experiențe hotărîtoare, ca „apostol al unei noi religii", a trăit îzbînzi și eșecuri și este în stare să se ridice deasupra faptelor și să le contemple, pentru că numai așa faptele își pot dobîndi adevăratul lor înțeles, numai discernîndu-le de la o distanță necesară. Interesant este totodată și faptul că nu numai fiii ceilalți ai lui Moromete au fost puși să rătăcească de către autor, în dobîndirea unor adevăruri ale vieții (văzută labirintic și modern !), rătăcire ce comportă urmări tragice, ci însuși Niculae Moromete rătăcește în felul său, deși a îmbrățișat noua religie, fiindcă inițierea în viață este dramatică și înșelătoare adesea. Tragismul însă este atenuat în reflecția lui Moromete din volumul I, din final : „Nu cumva copiii de aceea sînt copii ca să nu-și înțeleagă părinții (în lumea modernă inițierile sînt o sumă de eșecuri și izbînzi, asumate în singurătate !...), fără ca mai întîi ei să se rătăcească și de aceea părintele e părinte ca să-i ierte și să sufere pentru ei ?...

Iertîndu-i și suferind pentru ei, Moromete călătorește la București la începutul volumului II și discută la nesfîrșit cu Niculae, pentru ca în final regăsirea să se producă sub semnul contemplației, al valorilor umaniste, morale, superioare, destinele celor doi (căci doar ei se regăsesc, în vreme ce în cazul celorlalți fii ai lui Moromete regăsirea nu mai e posibilă, iar tragicul de neevitat !) destinele convergînd așadar într-o clasică și abstractă detașare de timp și istorie...

Preda se dovedește încă o dată un moralist superior, preocupat de eternizarea omenescului, care își supune lumea creată unor destine ale exemplarității. Finalul romanului este astfel consecvent caracterului de dezbatere, dimensiune pe care ambele volume și-o asumă, cu mai multă gravitate cel de al doilea, și care la nivelul reprezentării stilistice se convertește în monologuri sau în dialoguri monologate, în acel atît de firesc stil liber indirect.

Însingurarea eroilor lui Preda, ușor de sesizat la o anumită vîrstă a devenirii lor (la vîrsta morală, de regulă), face așadar parte din tragica experiență a devenirii lor în căutarea identității reale. Iar însingurarea scindează ființa lor, ceea ce-i face să aparțină lumii moderne, chiar dacă ei socialmente țin de un tip de civilizație revolută. Dar scriitorul nu-și lasă personajele scindate, ci le face să piară sau să-și găsească o armonie superioară, contemplativă, clasică de fapt și vizibilă, desigur, în finalul romanului „Moromeții". Recuperarea unității, depășirea scindării și a fragmentului se fac sub semnul visului. Sintagmele, aparent fără legătură, exprimă de fapt o reluare în stăpînire a ființei originare, sub semnul — deloc întîmplător — al amiezii de vară : „Am dat pălăria la o parte și m-am uitat la soare să-l văd... și atunci am simțit o palmă care îmi mîngîie tigva tunsă și urechile... pe unde venise ? Niculae, mamă, ce faci tu aici singur ?... Dar tu unde te duci ?"... „Moromete iese pe podișcă și Niculae porni alături de el cu fruntea în pămînt..." etc.

Obsedat de aventura istorică a umanului, înțeles în primul rînd ca luptă pentru păstrarea unui echilibru, a unei suficiențe siesi, Marin Preda realizează în „Morometii" un final conform intențiilor sale estetice ce-și propuneau să depășească realismul psihologic. Deschis spre meditație, acest final vorbește de-un roman în intenții clasic, dar trădat mereu de-o modernitate mistuitoare.

Adrian Costache

AVENTURA CONȘTIINȚEI MELE

Aveam șaisprezece ani și intram în luna august (era și vacanță), cu hotărîrea fermă de a încerca și eu să **adnotez** o carte, la sfîrșitul căreia chiar găseam necesar să însemnez data acelui „act", în fond o dezvăluire supremă a înțelegerii și conștiinței.

Cartea am reluat-o acum, cu un sentiment dureros și de o mare puritate (unul dintre acelea care, cum spunea Dostoievski, ar putea salva lumea) : încercam să citesc textul propriu-zis, dar atenția mi se concentra în sublinierile stîngace, cu creionul, în semnele de întrebare și de exclamație din marginea rîndurilor.

Îmi este intact în memorie formidabilul impact cu această carte multiubită, care a constituit și constituie pentru mine o Magna Moralia, ale cărei principii s-au dovedit la fel de imuabile ca și cerul înstelat deasupra noastră :

„Marile taine nu se dezvăluiesc nimănui..."

„...spectacolul vieții poate stîrni în noi acel sentiment de salvare, de eliberare, de libertate a gîndului, de triumf asupra a ceea ce e diform și grotesc..."

„Prin gîndire putem descoperi în noi lumina..."

Însă cel mai apăsat sînt subliniate două întrebări ale Autorului, în care propria mea conștiință se regăsea, liniștindu-se oarecum că și altcineva trăise frămîntări asemănătoare și chiar — ce magie ! — găsise cu cale să le dezvăluie :

„Cine ghidează pașii unui tînăr ?"

„Fără să le înțelegem nici bine, nici total, marile opere ne răspund, în pragul formării idealurilor, la o întrebare pe care încă nu ne-o punem, dar care se insinuează : ce este un om? Ce este o conștiință ?"

Nu știam că Autorul va avea grijă de mine și în altă carte a sa, avertizîndu-mă că există o vîrstă cînd omul devine moral printr-o „revelație" (dar termenul concret l-am regăsit recent : e acela de „spaimă" !). Îmi vorbea atunci în Carte despre eternitatea naturii („codul salcîmului ? !" însemnez eu pe margine), despre lumina amintirilor și neliniștea contemplației, despre ocrotirea părinților, despre triumful vieții...

O scenă îmi rămăsese înfiptă în minte, și intuiam că ea are un „cod" la fel de simbolic ca și cel al salcîmului : „Pusesem mîna pe piinea de pe masă care era a tuturor și nu mai voiam să dau la nimeni din ea". De unde să știu că în singura sa poezie dezvăluită (și încă ce dezvăluire ! Titlul poeziei este **Întoarcerea fiului rătăcit** !), Autorul mă va neliniști din nou, spunîndu-mi într-un vers lung : „peste geam văd piinea rotundă și inaccesibilă ca idealul unui adolescent" ?

Și cît de mult mă bucuram că o primă „revelație" o avusese Autorul prin **lectură** ! Întîlnisem în Carte numele lui Tolstoi, al lui Dostoievski, al lui Descartes, al lui Spinoza.

Cum de a devenit pentru mine **aceasta** Carte, Autorul ei, revelația acelui august de acum cinci ani ?

Eu, cea de astăzi, răspund tot cu răspunsul Autorului, căci el m-a sfătuit cum că „În acest sens, contactul cu marile spirite nu este strivitor, ci familiar". Pînă și ultima pagină — în corectură finală — a ultimului său roman parcă mi se adresa nespus de **familiar** : „Și atîta timp cît aceste trepte urcate și coborîte de mine vor mai fi urcate și coborîte de nenumărați alții, această carte nu va fi nefolositoare".

„Nefolositoare ? !" aș însemna acum pe margine. Ce poate fi mai **revelator** decît o Carte care îți reordonează sau îți reorganizează spiritul, care te salvează, care te leagă cu un lanț mai mult de eternitate ?

De cîte ori încerc aceste sentimente la lectura unei cărți (și cu cît ele sînt mai apropiate de intensitatea primei revelații), știu sigur că țin în mîini o carte mare și adevărată.

Deci mulțumesc Marin Preda pentru că mi-ai oferit șansa să „adnotez" **Viața ca o pradă** acum cinci veri, cînd aveam șaisprezece ani...

august, 1989

Monica Joița

REVISTA REVISTELOR

● Nr. 5—6/1989 din **Revista română** (publicație lunară de cultură și civilizație românească, ce apare în limbile franceză, engleză, germană și rusă) este dedicat în întregime lui M. Eminescu. Numărul se deschide cu Mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu la Simpozionul omagial „Mihai Eminescu".

Zoe Dumitrescu-Bușulenga semnează eseul „Poetul în destinul poporului său". Urmează un grupaj de traduceri din opera poetului : poezie, proză și articole de ziar. Cititorii străini iau, astfel, cunoștință de cele trei mari secțiuni ale operei eminesciene — și, lucru cu totul deosebit, în echilibrul acestei antologii de texte, publicistica are locul ei bine definit. Sînt traduse articole reprezentative din ziaristica eminesciană („În unire e tăria", „Bălcescu și urmașii lui", „Vorbe și adevăr", „Armata română", „Misiunea noastră istorică", „Starea populației rurale", „Studii asupra situației", „Iubirea de patrie", „Progresul real și progresul fictiv"). Editorii păstrează titlurile tradiționale ale articolelor, ceea ce dă un plus de pregnanță acestei secțiuni, și operează o selecție cît mai largă, incluzînd și piese din publicistica eminesciană a Războiului de Independență (aceea care se găsește în volumul X din ediția academică). Este un act de restituție în cultura universală ; Eminescu nu mai rămîne numai Poetul de pînă mai ieri, devine „omul deplin", gîndirea sa teoretică găsind haine potrivite în limbile de mare circulație. Gestul **Revistei române** anticipează o antologie reprezentativă din publicistica eminesciană tradusă în limbi străine.

O a treia secțiune a numărului selectează texte devenite clasice în eminescologie (semnate de Titu Maiorescu, Garabet Ibrăileanu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Dimitrie Popovici, Dumitru Caracostea, Perpessicius, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Nichița Stănescu, Edgar Papu, George Munteanu, Mihai Drăgan, Dimitrie Vatamaniuc, Alexandru Zub) — cu aceeași grijă de a înfățișa opinii largi despre întregul operei. Nicolae Georgescu semnează articolul „Romanul ediției", Petre Popescu-Gogan face un larg istoric al receptării operei eminesciene în artele plastice (numărul este ilustrat cu concursul lui Petre Popescu-Gogan), Viorel Cosma scrie despre „Eminescu și spațiul muzical", Radu Comănescu analizează colecția „Eminesciana", iar Nae Antonescu, revistele care de-a lungul anilor au purtat numele „Mihai Eminescu".

O interesantă secțiune a volumului se dedică exegezei externe a operei lui M. Eminescu, înmănunchind studii și articole semnate de Sylvia Pankhurst, Rosa del Conte, Alain Guillermou, Juri Kojevnicov, Klaus Heitmann, Amita Bhose, Eva Behring, Luisa Valmarin și Svetlana Paleologu-Matta.

Numărul, realizat de Valentin F. Mihăescu și Șerban Stati, este de o elevată ținută științifică și grafică. Este unul dintre frumoasele daruri oferite publicului în memoria poetului, la acest centenar.

Nicolae Georgescu

Impactul politic al revoluţiei din August 1944

de general-locotenent dr. ILIE CEAUŞESCU

I

Revoluţia română din august 1944 a reprezentat un puternic seism militar şi politic a cărui undă de şoc, propagată cu rapiditate, a zguduit regimurile de la Budapesta, Sofia, Bratislava, Zagreb şi Helsinki, aflate în orbita Reich-ului hitlerist, provocînd sau adîncind criza politică în care ele se zbăteau. Prin acţiunea sa curajoasă, poporul român a oferit un exemplu de înlăturare a dominaţiei şi ocupaţiei hitleriste, a stimulat lupta popoarelor din Ungaria şi Bulgaria, din statul-marionetă croat, din Slovacia şi Finlanda pentru a pune capăt dependenţei de Germania nazistă.

Criza politică din Ungaria. Regimul horthyst a fost un secondant fidel al Germaniei naziste şi cele două „arbitraje" — în realitate dictate — de la Viena (din 1938 şi 1940) răsplătiseră, cu teritorii smulse Cehoslovaciei şi respectiv, României, colaborarea sa cu Axa Berlin-Roma. Eşecurile militare ale celor doi parteneri fascişti majori au provocat o vie neliniştе în cercurile conducătoare ale regimului horthyst, care se temeau că, în cazul înfrîngerii Germaniei naziste şi Italiei fasciste, vor pierde beneficiile teritoriale rezultate din alianţa cu ele. Pe măsură ce înfrîngerile Wehrmacht-ului s-au înmulţit şi agravat, regimul horthyst şi cercurile de opoziţie au început să sondeze pe reprezentanţii anglo-americani asupra posibilităţii unei păci separate. Aceste contacte s-au intensificat în 1943 şi la începutul anului 1944 şi, în măsura în care au fost cunoscute de factorii de conducere ai celui de-al treilea Reich, au determinat elaborarea planului „Margarethe I" de ocupare a Ungariei pentru a preveni o defecţiune. La 19 martie 1944 acest plan a fost pus în aplicare, trupe germane au intrat în Ungaria, iar la Budapesta a fost instalat guvernul condus de generalul Döme Sztójay, ministrul Ungariei la Berlin, devotat alianţei cu Germania nazistă.

Intensificarea controlului Reich-ului nazist asupra regimului horthyst nu a pus capăt încercărilor de a căuta o formulă care să permită desprinderea de Germania şi păstrarea teritoriilor căpătate prin sprijinul direct al acesteia, prin negocieri secrete cu Marea Britanie şi S.U.A. Eşecurile militare ale Wehrmacht-ului şi bombardamentele aeriene anglo-americane au determinat pe Miklós Horthy, presat de unul din liderii opoziţiei burgheze, contele Istvan Bethlen, să încerce înlocuirea guvernului agreat de Berlin, cu un altul, în măsură să ducă negocieri care să asigure prezenţa militară exclusivă a forţelor anglo-americane în Ungaria pentru a evita intrarea Armatei Roşii şi prevenirea răsturnări sociale.

Zilele cabinetului prezidat de Döme Sztójay se apropiau, deci, de sfîrşit, cînd la Budapesta a parvenit ştirea despre declanşarea revoluţiei române. Confuzia provocată de întoarcerea armelor de către România împotriva Germaniei naziste a precipitat căderea guvernului ungar, înlocuit cu un cabinet condus de generalul Géza Lakatos şi alcătuit din reprezentanţi ai cercurilor militare, conservatoare şi adepţilor lui Bethlen Istvan, dar şi din doi agenţi ai plenipotenţiarului german în Ungaria, Edmund Veesenmayer (Béla Jurcsek şi Lájos Reményi-Schneller). Atît Horthy, cît şi Lakatos au dat asigurări privind „continuarea necondiţionată a războiului de partea Germaniei", primind, la rîndul lor, promisiunea lui Hitler că va apăra Ungaria ca şi propriul teritoriu german. Dincolo de asigurări de fidelitate faţă de Berlin, se afla însă hotărîrea de a grăbi încheierea armistiţiului cu Marea Britanie şi S.U.A. şi de a păstra partea de nord-vest a României, dobîndită prin dictatul de la Viena sau chiar de a cuceri întregul spaţiu situat la nord de Carpaţii Meridionali. „Cît de aventuristă era chiar în acel moment politica horthyştilor — menţionează A. I. Puskas —, se vede din faptul că nu numai că au închis ochii la apropierea sfîrşitului lor inevitabil, dar au încercat să dobîndească noi cuceriri teritoriale".

Problema ocupării spaţiului românesc situat la sud de linia vremelnică de demarcaţie a fost discutată în şedinţa Consiliului de Miniştri ungar din 25 august. O parte a guvernului s-a pronunţat pentru intrarea imediată în acţiune a Armatei 2 ungare, condusă de generalul László Veress, aflată în Podişul Transilvaniei. Se urmărea, astfel, realizarea simultană a vechiului obiectiv al revizionismului ungar şi închiderea trecătorilor din Munţii Carpaţi, pentru a organiza o linie de rezistenţă capabilă să bareze pentru mult timp înaintarea forţelor militare române şi sovietice. Cea mai mare parte a cabinetului a ezitat să se angajeze însă într-o operaţie, care, deşi corespundea intenţiilor lor, le aducea riscantă atît pe plan militar, cît şi politic : efectivele şi armamentul armatei ungare erau considerate insuficiente pentru o astfel de operaţie, iar acţiunea Ungariei — invadarea teritoriului României, a unei ţări care se alăturase coaliţiei antihitleriste — putea compromite negocierile secrete americano-ungare desfăşurate la Berna ; ataşatul militar ungar din capitala Elveţiei, colonelul László Racolczay, informase guvernul de la Budapesta, că reprezentanţii S.U.A. avertizaseră împotriva oricărei acţiuni a armatei ungare contra forţelor sovietice şi române.

Ezitările majorităţii membrilor guvernului în privinţa declanşării ofensivei destinată să „deplaseze" frontiera ungară pe munţii Carpaţi au fost, iniţial, împărtăşite de generalul János Vörös, şeful Marelui Stat Major ungar, preocupat de insuficienţa efectivelor. Dorinţa de a lua în stăpînire întregul spaţiu românesc situat la nord de munţi şi avantajele oferite de Carpaţi pentru o rezistenţă de durată au sfîrşit însă prin a prevala, astfel că la întrevederea sa cu generalul Heinz Guderian, şeful statului major al OKH, generalul Vörös a arătat că păstrarea spaţiului dunărean central ca „premisă fundamentală pentru desfăşurarea ulterioară a războiului şi ocuparea trecătorilor din Carpaţii Meridionali, pentru a bloca accesul forţelor române şi sovietice, alcătuiau elementele de bază ale concepţiei strategice ungare".

Întemeiată pe aceste considerente, la 1 septembrie s-a luat decizia declanşării ofensivei pentru ocuparea spaţiului situat la sud de linia vremelnică de demarcaţie. Iniţial, premierul Géza Lakatos, care continua să aibă ezitări asupra oportunităţii politice a acestei acţiuni, a amînat-o, apoi a revenit asupra deciziei, dîndu-şi acordul pentru declanşarea ofensivei la 5 septembrie. Întrunit la 7 septembrie, Consiliul de Coroană al Ungariei a hotărît să pună Germania hitleristă în faţa alternativei : trimiterea a cinci divizii ale Wehrmacht-ului (pe cît posibil blindate) sau Ungaria va întreprinde demersuri în vederea încheierii armistiţiului. Hotărîrea Consiliului de Coroană a fost comunicată plenipotenţiarului german Edmund Veesenmayer şi ataşatului militar, generalul Greifenberg, care au dat asigurări că patru divizii vor fi aduse imediat în Ungaria, iar cea de a cincea în următoarele două-trei zile.

În timp ce în cercurile politice ale Ungariei se întărise convingerea că războiul este pierdut şi că trebuie întreprinse acţiuni pentru încheierea armistiţiului, Marele Stat Major ungar a continuat pregătirile pentru ofensiva care trebuia să asigure controlul asupra defileurilor din Carpaţii Meridionali. Pentru a coordona acţiunile forţelor horthyste cu cele hitleriste, şeful Marelui Stat Major ungar, Janos Vörös a făcut o vizită la cartierul general al lui Hitler (12 septembrie), unde a primit asigurări că frontul avea să fie stabilizat, iar, după aceea, declanşarea ofensivei urma să dea Ungariei întreaga Transilvanie. Reîntors la Budapesta, generalul Vörös i-a declarat generalului Hans Friessner : „conducătorul statului dvs. este un geniu, iar în şedinţa Consiliului Suprem al Apărării din 14 septembrie a subliniat că „toate măsurile noastre trebuie să fie călăuzite de scopul de a cîştiga încrederea aliatului nostru". În spiritul acestei colaborări militare hitleristo-horthyste şi pentru a îndeplini directiva lui Hitler din 29 august privind apărarea pe aliniamentul Carpaţilor, la 13 septembrie a fost declanşată ofensiva şi pe văile Crişului Negru, Crişului Alb şi Mureşului, care avea drept obiectiv închiderea accesului spre Cîmpia ungară a forţelor româno-sovietice şi deschiderea drumului spre Carpaţii Meridionali.

Concomitent cu pregătirea operaţiilor militare, regimul horthyst a întreprins demersuri diplomatice pentru a „argumenta" măsurile adoptate. Semnificative sînt, în această privinţă, instrucţiunile confidenţiale comunicate legaţiei ungare din Helsinki la 26 august, deci într-un moment cînd — aşa cum s-a văzut — existau ezitări în ceea ce priveşte oportunitatea politică a declanşării agresiunii pentru ocuparea părţii de sud a Transilvaniei. În acele instrucţiuni se arăta că : a) armata ungară va opune rezistenţă în măsura posibilităţilor înaintării trupelor sovietice şi române, dar nu va ataca în sudul Transilvaniei pentru „a nu supăra pe Aliaţi" ; b) apărarea Transilvaniei de nord se va face în speranţa că în trei săptămîni frontul

german se va prăbuşi pretutindeni, astfel că Ungaria va rămîne în stăpînirea acestei părţi a teritoriului românesc, creînd astfel un fapt împlinit, din care erau de aşteptat eventuale avantaje ; c) „Pentru cazul în care Transilvania de nord ar fi ocupată de trupe ruso-române, întreaga minoritate maghiară din Transilvania (civilii) a primit instrucţiuni spre a se organiza în cadrul unui partid comunist, colaborînd intens ori chiar exagerat cu autorităţile ruseşti de ocupaţie, supralicitînd pe români. În felul acesta ea ar putea obţine simpatia autorităţilor militare ruseşti, complicînd considerabil opera de reîncadrare în statul român a Transilvaniei de nord".

Aceste instrucţiuni reflectau deciziile luate de Consiliul de Miniştri ungar în şedinţa din 25 august, cînd prevalase opinia că ofensiva armatei ungare spre crestele Carpaţilor Meridionali ar fi creat dificultăţi în negocierile secrete americano-ungare de la Berna. Ulterior, considerentele strategice şi anexioniste s-au impus şi, în colaborare cu Wehrmacht-ul, armata horthystă a încercat să ajungă la Carpaţii Meridionali.

Cercurile antifasciste din Ungaria au salutat actul de curaj şi de demnitate naţională al poporului român decis să se smulgă prin propriile sale forţe de sub dominaţia Germaniei hitleriste. Comuniştii unguri au relevat însemnătatea internaţională a luptei poporului român care oferea un exemplu şi o soluţie pentru toate popoarele aflate în orbita celui de-al treilea Reich nazist. Într-o emisiune a postului de radio „Kossuth" era combătută propaganda antiromânească desfăşurată de regimul horthyst şi se releva valoarea exemplului dat de România : „Să spunem deschis, românii sînt mai bravi, mai deştepţi decît noi [...]. Românii au fost mai curajoşi, mai hotărîţi pentru că nu a existat la ei servilismul în faţa lui Hitler, au gîndit mai departe decît Horthy, au avut o politică bine gîndită, astfel încît România a ajuns deodată într-o situaţie favorabilă". Dezminţind afirmaţia propagandei horthyste care îi făcea pe români responsabili de situaţia gravă în care se afla Ungaria ca urmare a colaborării sale nefaste cu Germania nazistă, acelaşi post de radio sublinia că singura soluţie era lupta comună a partidelor democratice şi a maselor pentru a salva ţara, la fel „cum poporul român şi-a luat soarta în propriile mîini".

Aceste apeluri nu au găsit însă audienţa cuvenită, astfel că exemplul României nu a fost urmat în Ungaria. Sub impactul actului revoluţionar de la 23 August 1944, regimul horthyst, subminat de profunde contradicţii, a încercat o desprindere de Germania hitleristă, dar acţiunea sa de la 15 octombrie 1944, lipsită de sprijin popular, a falimentat. Ea a fost curmată în răstimp de cîteva ore de forţele Wehrmacht-ului, care au instalat la putere pe conducătorul partidului fascist „Crucile cu săgeţi", Szálasi Ferenc. Împreună cu statul-marionetă croat, Ungaria avea să rămînă pînă la capăt aliata Reich-ului hitlerist.

Criza politică în Bulgaria. Aceeaşi supriză ca la Budapesta a provocat şi în cercurile conducătoare bulgare declanşarea revoluţiei române din august 1944. Beneficiară şi ea — întocmai ca Ungaria horthystă — a colaborării cu Germania nazistă şi Italia fascistă care au ajutat-o să realizeze anexiuni teritoriale, Bulgaria s-a aflat într-o situaţie deosebită, ce a rezultat din neparticiparea sa la războiul antisovietic, sub motivul solidarităţii slave şi al vechilor relaţii ruso-bulgare. Aderentă la Pactul Tripartit şi bază de atac, folosită de Wehrmacht în campaniile sale împotriva Iugoslaviei şi Greciei, Bulgaria s-a aflat de la 13 decembrie 1941 în stare de război cu Marea Britanie şi S.U.A. „Din considerente militar-strategice şi politice, Berlinul nu a stăruit necondiţionat la o ruptură între Bulgaria şi U.R.S.S. pentru că astfel Bulgaria putea să fie folosită nestingherit ca bază de aprovizionare pentru campania din Rusia, armata bulgară ca rezervă împotriva Turciei şi pentru combaterea partizanilor, iar guvernul bulgar ca reprezentant al intereselor germane în Uniunea Sovietică". Trupe bulgare au colaborat cu Wehrmacht-ul la ocuparea unor părţi din teritoriile Iugoslaviei şi Greciei.

În ţară s-a dezvoltat o puternică mişcare de rezistenţă, iniţiată şi condusă de Partidul Muncitoresc Bulgar ; sub conducerea acestuia, forţele antifasciste componente ale Frontului Patriei au prezentat la 17 iulie 1942 un program de unire a tuturor partidelor şi organizaţiilor patriotice, antifasciste pentru răsturnarea regimului monarho-fascist şi încetarea oricărei colaborări cu Germania hitleristă. În primăvara anului 1943 a luat fiinţă Armata populară insurecţională de eliberare care şi-a dovedit forţa respingînd ofensiva regimului monarho-fascist, care încercase lichidarea mişcării de partizani. După această însemnată victorie, armata insurecţională a trecut la ofensivă, desfăşurînd în lunile ianuarie-mai 1944 peste 500 de acţiuni.

În cursul verii anului 1944, ca urmare a înmulţirii eşecurilor Wehrmacht-ului şi a intensificării atacurilor aeriene anglo-americane, conducerea bulgară — regenţa şi guvernul — au întreprins un şir de acţiuni destinate să cîştige bunăvoinţa Uniunii Sovietice şi a celorlalte state ale coaliţiei antifasciste.

Un nou guvern — instalat la 1 iunie 1944 şi prezidat de I. Bagrianov — a adoptat unele măsuri care trebuiau să dea o imagine „democratică" regimului (amnistierea deţinuţilor politici, desfiinţarea lagărelor de concentrare), dar adevărata sa orientare a fost dovedită de marea ofensivă declanşată împotriva armatei de partizani. La 21 iulie, ministrul Bulgariei la Ankara a informat pe reprezentantul S.U.A. despre intenţiile guvernului Bagrianov de a se desprinde din alianţa cu Germania nazistă.

În timp ce se desfăşurau aceste acţiuni şi demersuri, la Londra aveau loc lucrările Comisiei Consultative Europene în vederea redactării clauzelor convenţiei de armistiţiu cu Bulgaria. Întrucît Uniunea Sovietică nu era în stare de război cu Bulgaria, ea nu a acceptat ofertele repetate ale Marii Britanii şi S.U.A. de a li se alătura în elaborarea condiţiilor de armistiţiu. La 1 august V. M. Molotov a dat o formulare concisă poziţiei sovietice : „Nu am ajuns la nici o concluzie în privinţa Bulgariei".

Pentru Marea Britanie, în primul rînd, pentru premierul Winston Churchill, cunoaşterea intenţiilor U.R.S.S. faţă de Bulgaria era considerată de cea mai mare însemnătate în efortul de a preveni o prezenţă militară sovietică în Grecia, considerată, în perspectiva unei posibile confruntări cu Uniunea Sovietică, o ameninţare pentru Suez, care, alături de Gibraltar, era un jalon esenţial pe drumul imperial dintre metropola britanică şi posesiunile ei de la est de Suez. Această preocupare se aflase la originea propunerii făcute în mai de W. Churchill lui I. V. Stalin de a definitiva sferele de influenţă în Europa de sud-est, delimitare care să asigure controlul britanic asupra Greciei. Bulgaria era implicată în situaţia Greciei, prin participarea trupelor bulgare la ocuparea unor zone ale teritoriului grec ca şi prin revendicările anexioniste faţă de Grecia, pentru a dobîndi — vechi obiectiv al politicii bulgare — o ieşire la Marea Egee. Bulgaria, ca vecină a Greciei, preocupa, deci Marea Britanie şi era, la rîndul său, interesată în stabilirea unor contacte cu Bulgaria. Sosirea unui emisar bulgar în Turcia — fostul preşedinte al Sobraniei (parlamentul), Stoicio Moşanov — a fost agreată de Marea Britanie, al cărei ambasador la Ankara, Sir Hughes Knatchbull-Hugessen, s-a întîlnit cu el la 16 august 1944. S. Moşanov a comunicat, mai întîi, voinţa guvernului bulgar de a încheia un armistiţiu cu aliaţii occidentali, atrăgînd însă atenţia că punerea în practică a acestei intenţii trebuia întîrziată cu una-două săptămîni pentru a realiza unitatea partidelor politice. La 23 august, S. Moşanov şi industriaşul Ghiorghi Kiseliov, celălalt emisar bulgar, au prezentat împuternicirile în vederea tratativelor de armistiţiu, al căror obiectiv era să asigure o prezenţă militară anglo-americană, considerată drept o garanţie a menţinerii regimului burghez.

Declanşarea **revoluţiei române din august 1944** a luat prin surprindere atît cercurile guvernamentale din Bulgaria, cît şi pe cele ale marilor puteri din coaliţia antihitleristă, interesate de problemele balcanice. Pentru regenţă, ca şi pentru guvernul Bagrianov, înfrîngerea înregistrată de Wehrmacht în România însemna eşecul tentativelor de a ajunge la o înţelegere cu Marea Britanie şi S.U.A., înainte ca forţele militare sovietice să sosească la frontiera bulgară. Factorii de conducere bulgari se angajau acum într-o adevărată cursă cu timpul pentru a determina o prezenţă militară anglo-americană în propria ţară. În loc să urmeze exemplul României şi să decidă întoarcerea armelor împotriva forţelor Wehrmacht-ului, conducerea bulgară a început discuţii cu Germania hitleristă cu scopul tocmai de a evita o confruntare armată. În seara zilei de 24 august, ministrul de externe bulgar, Parvan Draganov, a comunicat consilierului Legaţiei germane la Sofia, A. Mohrmann, că evenimentele din România deciseseră guvernul bulgar să înceapă tratative cu Marea Britanie şi S.U.A. pentru a pune capăt stării de război. Ministrul bulgar l-a avertizat pe reprezentantul german că în cazul constituirii unui nou guvern în România (el accepta, deci, în principiu, versiunea germană a acţiunii unui grup restrîns din jurul monarhului român) care va hotărî ieşirea din războiul hitlerist, atunci nici Bulgaria nu va fi în măsură să opună o „rezistenţă semnificativă" şi va cere retragerea trupelor germane de pe teritoriul ei. Două zile mai tîrziu, acelaşi consilier al legaţiei comunica Berlinului cererea ministrului de externe bulgar ca trupele germane să fie retrase deîndată de pe teritoriul bulgar.

La cartierul lui Hitler situaţia gravă în care se afla Grupul de armate german „Ucraina de Sud", ca urmare a revoluţiei române, făcea imposibilă luarea unei decizii imediate pentru a preîntîmpina o posibilă defecţiune bulgară. Expresie a stării de incertitudine din conducerea celui de-al treilea Reich este dispoziţia dată de J. von Ribbentrop ministrului Germaniei la Sofia, A. H. Beckerle, de a evita orice constrîngere cu caracter politic şi militar în convorbirile cu oficialităţile bulgare şi de a se mărgini în a declara că va transmite Berlinului comunicările bulgare în aşteptarea instrucţiunilor.

Precipitarea desfăşurărilor militare din spaţiul românesc nu mai îngăduia însă echivocuri de nici o parte : la 31 august cînd, graţie acţiunii forţelor române, trupe sovietice se aflau

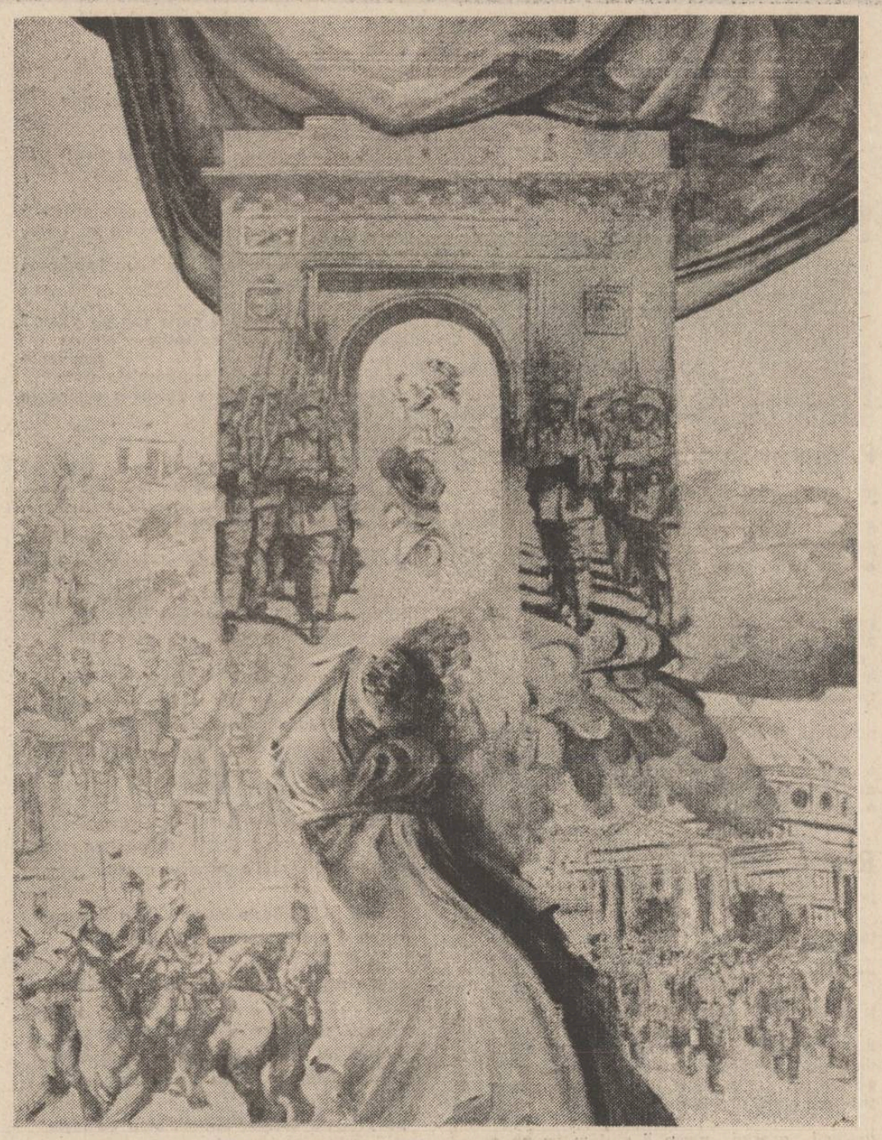

„Victorie" — tablou de Doru Rotaru

la Bucureşti, Draganov a reiterat, faţă de ministrul Germaniei, cererea pentru imediata retragere a efectivelor hitleriste de pe teritoriul bulgar, avertizînd asupra posibilităţii ca trupele bulgare să deschidă focul asupra celor germane.

Declaraţiile şefului diplomaţiei bulgare aveau rostul de a determina trupele Wehrmacht-ului la părăsirea teritoriului ţării, retragere pe care guvernul de la Sofia era hotărît să nu o împiedice. În faţa pasivităţii oficialităţilor bulgare, conducerea celui de-al treilea Reich s-a aflat în situaţia unei duble opţiuni pentru a trece sub control teritoriul bulgar : lovitură de stat dată de elementele de extremă dreaptă, sprijinite de armata hitleristă sau o acţiune militară desfăşurată de unităţile Wehrmacht-ului. Ambele soluţii erau nesatisfăcătoare : extrema dreaptă nu avea nici o şansă de a se menţine la putere — în cazul reuşitei loviturii de stat — avînd în vedere atitudinea poporului bulgar şi forţa mişcării de rezistenţă, iar succesul acţiunii militare a Wehrmacht-ului era mai mult decît îndoielnic. „În loc de aceasta, diplomaţia germană s-a mulţumit să asigure retragerea nestingherită a trupelor germane fugite din România în Bulgaria, precum şi a celor staţionate în Bulgaria, în timp ce OKW a pregătit retragerea treptată din Balcani şi concentrarea trupelor germane în Ungaria şi nordul Iugoslaviei".

Criza politică din Bulgaria se ascuţea, sub influenţa desfăşurării victorioase a revoluţiei române. Într-o ultimă încercare de a salva regimul burghez, regenţa a constituit, la 2 septembrie, un nou guvern, prezidat de Konstantin Muraviev, de orientare antigermană, dar şi anticomunistă. O încercare a noului guvern de a scinda Frontul Patriei nu a reuşit. Pe plan extern, cabinetul Muraviev a declarat neutralitatea absolută a ţării, dar „presa sovietică din acele zile a prezentat numeroase date care arătau că unităţi militare germane zdrobite, care izbuteau să fugă din România, împreună cu armamentul lor, prin Bulgaria de nord-vest şi prin Iugoslavia, se întorceau din nou în România sau în alte sectoare ale frontului sovieto-german". O ştire a agenţiei TASS informa că „numai în portul Ruse îşi găsiseră adăpost 112 nave de război germane de diverse tipuri, printre care 12 vase mari militare. Guvernul bulgar nu a internat echipajele a 74 nave militare scufundate de hitleriştii înşişi în perioada 26—30 august şi le-a trimis în Germania".

Evoluţia rapidă a evenimentelor din România, după începerea revoluţiei, a determinat o schimbare profundă şi în atitudinea Uniunii Sovietice faţă de Bulgaria. Dacă — aşa cum s-a arătat — pînă atunci reprezentantul sovietic nu participase la lucrările Comisiei Consultative Europene în cadrul cărora erau elaborate clauzele armistiţiului cu Bulgaria, la 24 august, ambasadorul sovietic la Londra, F. T. Gusev, a primit instrucţiuni de la Moscova să participe la elaborarea convenţiei de armistiţiu. La 5 septembrie, Uniunea Sovietică a trimis o notă guvernului Muraviev, în care îi atrăgea atenţia că dacă, atît timp cît Reich-ul nazist dispusese de mijloacele militare pentru a-şi impune voinţa Bulgariei, avusese deplina înţelegere pentru situaţia acestei din urmă ţări care se declarase „neutră", acum cînd Wehrmacht-ul primise grele lovituri din partea Armatei Roşii, nu mai exista nici o justificare pentru ca, sub acoperirea neutralităţii, Bulgaria să continue colaborarea cu Germania hitleristă. În consecinţă, guvernul sovietic declara că „nu mai consideră posibil să menţină relaţii cu Bulgaria, rupe orice relaţii cu Bulgaria şi declară că nu numai Bulgaria se află în stare de război cu U.R.S.S., întrucît, în fapt, ea şi înainte s-a aflat în stare de război cu U.R.S.S., dar şi Uniunea Sovietică se află de acum înainte în stare de război cu Bulgaria".

Sub presiunea evenimentelor, guvernul K. Muraviev s-a decis, în cele din urmă, să declare război Germaniei la 8 septembrie (începînd de la orele 18). Hotărîre tardivă, care nu mai putea da satisfacţie stării de spirit antifasciste a poporului bulgar.

Mişcarea de rezistenţă, în frunte cu comuniştii, salutase de la început revoluţia română, subliniind că „muncitorii şi ţăranii români au ales drumul just al luptei şi sînt pe cale să se elibereze de jefuitorii şi ocupanţii săi — germanii". Pentru Partidul Muncitoresc Bulgar şi Frontul Patriei actul curajos al României apărea ca plin de însemnate urmări pentru Bulgaria, întrucît „trecerea României de partea Aliaţilor a dus ţara noastră [Bulgaria — **n.n.**] la o izolare deplină". Se releva că „situaţia nou creată [...] în special în România a provocat tulburare şi panică în cercurile fasciste" şi se conchidea că „trebuie să facem şi noi", ceea ce înfăptuise poporul român sub conducerea Partidului Comunist Român.

În Bulgaria se maturiza o situaţie revoluţionară. La 5 septembrie Biroul politic al Partidului Muncitoresc Bulgar a elaborat planul insurecţiei militare, care s-a declanşat la 9 septembrie, după ce cu o zi înainte Armata Roşie trecuse frontiera româno-bulgară. Sub conducerea comuniştilor, revoluţia antiimperialistă şi antifascistă din Bulgaria avea să repurteze victoria, deschizînd o nouă eră în istoria poporului bulgar.

Criza politică în statul-marionetă croat. După agresiunea hitleristă împotriva Iugoslaviei, ţara a fost ocupată şi dezmembrată, constituindu-se un stat croat aflat sub regimul de teroare al fasciştilor croaţi (ustaşi), condusi de Ante Pavelić, cu titlul de „poglavnik" (conducător). Deşi, în principiu, Croaţia fusese proclamată regat, conducerea fiind încredinţată unui principe italian (care nu a venit însă la Zagreb pentru a domni), Ante Pavelić şi-a orientat politica mai mult spre Berlin decît spre Roma (după 1943, odată cu armistiţiul Italiei, dominaţia Germaniei hitleriste asupra statului-marionetă croat a devenit totală).

Înfrîngerile suferite de Wehrmacht pe toate fronturile de luptă au erodat progresiv încrederea cercurilor fasciste croate în „victoria finală" a Reich-ului nazist. O parte din cercurile guvernamentale de la Zagreb au început să caute o formulă de desprindere de Germania, pentru a evita prăbuşirea care o pîndea pe aceasta. În zilele de 5—6 iulie, ministrul de război, Ante Vokić, a prezidat o consfătuire secretă a comandanţilor militari (generalii Begić, Canić şi alţii) în care a fost discutată situaţia ce s-ar crea prin evacuarea Croaţiei de către Wehrmacht. Participanţii au hotărît atacarea trupelor germane şi a depozitelor lor de muniţii şi provizii. Acţiunea ministrului Ante Vokić se plasa în continuarea discuţiilor purtate în iarna 1943—1944 cu ministrul de externe, apoi ministru fără portofoliu, Mladen Lorković, cu arhiepiscopul de Zagreb, Stepinac, şi cu liderii ai Partidului Ţărănesc Croat, în vederea constituirii unui guvern de tranziţie.

Regimul fascist croat întrase şi el, în vara anului 1944, în criză. Izolat, Ante Pavelić a recurs la măsuri de teroare pentru a-şi menţine autoritatea şubrezită cu fiecare zi.

La Zagreb, în climatul de încordare şi neîncredere, vestea despre revoluţia română a provocat o puternică impresie. Grupul Vokić—Lorković a văzut în evenimentele din România o pildă de urmat, această opinie fiind larg împărtăşită în rîndurile populaţiei. Aşa cum avea să-i relateze, la 18 septembrie 1944, Ante Pavelić lui Hitler, ca urmare a revoluţiei române „intelectualii croaţi printre care şi membri ai Cabinetului şi-au pierdut, după aceasta, încrederea în victorie şi au emis părerea că trebuie să se întreprindă ceva, înainte ca războiul să fie pierdut, pentru ca englezii să ajungă înaintea ruşilor în Croaţia".

Reacţia lui Ante Pavelić a fost promptă. Informat de oficialităţile hitleriste asupra acţiunii complotiştilor el a ordonat arestarea miniştrilor defetişti, care nu au fost executaţi pentru că, aşa cum declara lui Hitler, poglavnik-ul nu voia să creeze „martiri" (ei au fost executaţi abia în aprilie 1945).

Abia înăbuşită acţiunea grupului Vokić—Lorković, regimul fascist croat a fost confruntat cu ceea ce Pavelić însuşi numea „a doua criză"", declanşată sub incidenţa actului revoluţionar românesc de la 23 August 1944. Manifestarea cea mai însemnată a acestei noi crize a fost intensificarea mişcării de rezistenţă, care şi-a îndreptat loviturile asupra căilor de comunicaţii (în unele locuri, pe 1 km de cale ferată au fost plasate 90 de mine). În unele unităţi militare s-au înregistrat dezertări şi treceri la partizani. Opinia publică a căzut pradă unei stări de spirit defetiste, care a favorizat difuzarea unor zvonuri despre căderea Zagrebului şi arestarea poglavnik-ului.

Dacă regimul fascist croat a reuşit să supravieţuiască şi acestei crize, faptul s-a datorat concentrării de trupe hitleriste în nordul Iugoslaviei ca urmare a retragerii Wehrmacht-ului din Grecia şi Bulgaria.

(Continuare în numărul viitor)

Fragment din „România în anii celui de-al II-lea război mondial", volumul al II-lea, în curs de apariţie la Editura Militară.

SURSELE CITATELOR

A.I. Puskas, **Vengriia v godi vtoroi mirovoi voini,** Moskva, 1966 ; Wehrwissenschaftliche Rundschau, 1970, nr. 12 ; Hoover Institution on War, Revolution and Peace, fond George Caranfil ; Csátári Daniel, **Forgószellen (Magyar-román viszony 1940—1945),** Budapest, 1969 ; Hans Joachim Hoppe, **Deutschland und Bulgarien 1918—1945** in **Hitler Deutschland und die Mächte,** Düsseldorf, 1977 ; **Istoriia Bolgarii,** vol. II, Moskva, 1965 ; **Rezistenţa europeană în anii celui de-al doilea război mondial 1938—1945,** Bucureşti, 1973 ; **Ecoul internaţional al revoluţiei din august 1944 şi al contribuţiei României la războiul antihitlerist,** Bucureşti, 1985 ; Albert Speer, **Au coeur du Troisième Reich,** Paris, 1971.

rodian drăgoi

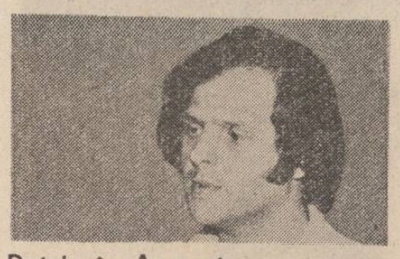

Patria în August

In acest pămînt semințele duc mari cetăți în spate
o timpul dintre oameni il lăsăm să fiarbă
pînă la roșu în noi cum sîngele-ntr-o carte
dinspre patrie către patrie venim ca pămîntul spre iarbă

sub cerul ancorat în păsări mari de ploi sapă
pleoapele noastre fintini și nici un cuvînt
in afara cuvîntului Patrie nu poate să ne-ncapă
cîntecul acesta cu mireasmă de pămînt

uite cum pămîntul se-nvelește cu o carte uriașă
mirosul de cîntec respiră prin eroi
cum răsuflă sudoarea prin cămașă
o steagul patriei e un sentiment crescut mai inalt decît noi

Riurile patriei

In August frumusețea prinde și mai multă putere
țăranii noștri pun la cale o tulburătoare cîmpie
ne bucurăm că fiecărei zile îi merge tot mai bine
și riurile patriei se varsă-n veșnicie

dragostea își scutură lumina peste case
fiece drum desenează o poveste pe geam
păstorii își duc turmele prin fluiere duioase
și frunza e mai limpede pe ram

destinul acestui neam îl purtăm ca pe o făclie prin lume
apele ard toate cu flăcări de răcoare
cuvintele strămoșilor sînt coline înverzite
palmele noastre sînt păsări cîntătoare

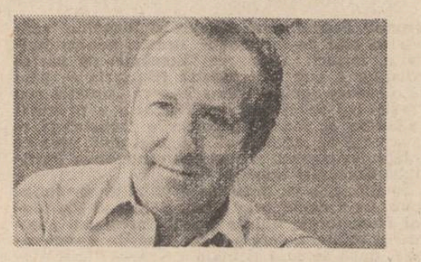

h. zalis

Dezlegare

Visez. Vîntul aduce cu sine
litere, foșnete, miraje
Mă înfrupt din ele
să inventez povestea
trezirii tale distrate
Acolo sînt discurile, tablourile
aici cărțile — felinare
unde ești tu
Cel mai banal acord
între întrebări și răspunsuri
evocă o cumpănă
O prind repede
sub ea sîntem cu toții
și tu și eu
fraze — eșarfe
atinse de timpul stelar
Numără rădăcinile
cum numeri zăpezile
unde ești milostivo
Dacă o medalie
are două fețe
(și tot atîtea jurăminte)
memoria este un gong
ce sună lovit
dinspre o singură parte
Am auzit că acolo ar fi
cuibul — sărut, inima — poartă

Viața mea
se încumetă să intre
în vibrație
ori de cîte ori
gongul se înfioară
și se transformă
într-un cerb
În ramurile frunții sale
mă prind
desigur, știu bine
că voi fi vînat
de fiarele pădurii

Unde ești tu
să mă țintuiești
impungînd cu petale
iluzia veselă, uitată
că ne-am fi întîlnit
Eu — imprudent, tu — călătoare

Frison

Seva planetei se ceartă cu țărîna
În coaja acesteia tînjesc
simburi de unghii și aripi
și chiar urme de pași
Nu știu ce leagă continentele
știu însă că păsări gigantice
și mamifere
colonizează grădinile paradisului
că pînă la urmă
singurătatea s-a retras
între frunzele arțarului
Din rădăcini spre tulpini
se strecoară liric
singurul impuls
singurul ce devine rugă
Așa că nu mai ziditi
fericirea
în săruturi
orice gust
coincide cu lumina
iar ritualul speciilor
face ca lumina
să legene săruturile
în caleașca stăpînului
Din roțile ei curg
vai, cum...
flori de cîmp, amintiri
despărțiri de eul copilăriei
în celălalt eu
care dăinuie miraculos
în corpul pruncilor

Lumină gînditoare

Dragostea pentru patrie ne umblă prin cuvinte
cerul în semințe își are adăpost
ca un val ne izbește un fluture în piept
viața stă neclintită ca soldatul în post

adevărul este singura noastră pușcă încărcată
în ochii tineri se zvonește mereu o vreme bună
fiece zi umblă în haine de lucru îmbrăcată
și versuri blinde picură din lună

femeia duce-n brațe o carte sau un prunc ?
părinții ne-au lăsat moștenire-o lumină gînditoare
ca niște ruguri se văd sentimentele-n om
sîntem în August istoria tresare-n calendare

Istorie

Mereu ne este patria ca un copac înflorit
de peste tot istoria fierbinte ne-mpresoară
pe șantiere tinerii înalță o nouă dimineață
și e vară-n pămînt și e vară afară

pruncul stă la umbra unei pleoape și visează povești
drumețul e așteptat cu un izvor pe masă
piinea la rang de omenie se ridică
lumina intră proaspătă în fiecare casă

se-aude cum respiră pămîntul prin eroi
în fiecare bob de griu incape o cîmpie
în acest August senin rostim numele patriei
și cuvîntul intră de-a dreptu-n veșnicie

Cîntec

În August se-aude și mai clar cum frumusețea respiră
aici pînă și griul e paznicul acestui pămînt visător
femeia își ingrijește bucuria de a fi mamă
oamenii sînt confruntați cu ideile lor

satele stau rezimate de greieri și visează drumeți
cîntecul umblă ca o fîntînă prin vară
țăranul nu lasă nici o moară să aștepte
gînduri înflorite mereu ne impresoară

pe prispele caselor bătrînii stau ca niște stîlpi răbdători
jarul poveștilor acum e mai viu
e cald în istorie ce senină mi-e mîna
cu care despre patrie scriu

înghițind bătrînețea
atît de intens
că micuții deschid din mers
larg ochii lor înțelepți.

Vorbe

Mă închipui tolănit la soare
cu cartea deschisă la picioare
lumina pică pe pietre
pietrele sînt senile
lumina e cumplit
înțelegătoare
Are violența pură a somnului
Dacă m-aș despărți de iluzii
cum statuile
de arșița apusului
în fiecare furnicar
în fiecare stup
vitalitatea ar fi altceva
decît simplă aventură chimică
Eu însumi
n-aș provoca pe nimeni
pentru o vorbă două
m-aș ascunde undeva
în
dragostea pentru mine
a mușteniei
în lebăda
ce privește
tăișul apei
despre care aproape amical
ziceam că miroase
a zi de naștere
De prea plinul lui
mi-aș ascuți colții
să mușc
la micul dejun
din sentința irevocabilă

Stampă

O luptă lungă. Încă una
dintr-o memorie în alta
pe urmă gura gîndind
pe cont propriu
Mă indoiesc că un pahar
neîncetat plin
să-i fie de leac
În inimă tremurător
plînsul
starea de grație
urcă o lumină difuză
iar rana buzelor
dacă o vezi ametită
te lasă
să aștepți
vindecarea

Poveste în oglindă

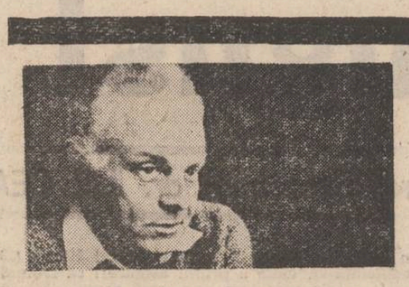

octavian simu

Dintr-odată, încăperea mi s-a părut uriașă, mult dilatată, pînă la nefiresc. Telefonul m-a făcut să tresar. Reverberația sunetului său strident m-a izbit pe neașteptate. Mă simțeam în afara timpului, cufundat în gînduri.

Mă tot întrebasem de ce chipul Irinei, deși plăcut, atrăgător, chiar înzestrat cu străluciri îmbietoare, îmi trezise mai degrabă neliniște. În jurul ei, se vedea bine, plutea un aer de taină, de primejdie potențială care te obliga să aștepți la pîndă. Poate că se mai adăuga la toate acestea un sentiment straniu, de moment retrăit aidoma altuia din trecut. Ecouri, izvorîte din adîncul memoriei adormite, colorau făpturile prezente cu trăsături asemănătoare umbrelor ce s-au ascuns în viața scursă de mult. Părea că cel mai mic gest comis în întîmpinarea misterului ei te-ar putea descalifica. Și-apoi, era atît de tînără !

— Alo, Vic, tu ești ? !

În prima clipă nu am recunoscut glasul. Un zgomot de fond parazita în receptor vocea care mă căuta, o situa undeva departe, la capăt de lume.

— Alo ! Mă auzi ? Răspunde !

Sonoritatea glasului s-a limpezit însă imediat. L-am recunoscut pe Petrișor, fostul meu coleg de grupă din facultate, țigănosul care graseia ușor. Nu mai vorbisem cu el de aproape doi ani, de cînd sărbătorisem două decenii de la absolvire. Petrișor făcea oftalmologie, o meserie cam statică, după gustul meu. Era probabil bun în profesia lui, altminteri își cam pierduse hazul.

Căsnicia lui Petrișor, nebinecuvîntată cu odrasle, se ținea bine după atîția ani. Luase de nevastă o colegă după ce o purtase aproape șase ani pe la toate „reuniunile tovărășești", cum se chemau pe atunci. Întrunirile noastre consacrate dansului, unde stringeam în brațe fete transpirate, topite de emoție, unele, țepene și penibile în rezerva lor glacial-medievală, altele. După atîția ani, Petrișor și soția lui Antoaneta se amalgamaseră unul cu altul și se asemănau în gesturi, comportament, exprimare, ca niște automate încropite în serie de un meșteșugar lipsit de imaginație. În realitate, căsnicia lor era „beton", un miracol de armonie și, poate, de fericire. Nimic zguduitor, nici un seism aparent. Bunăstare, așa cum cei cu copii nu o prea putuseră realiza, cu multe călătorii în străinătate, cu mașini schimbate cam la trei, patru ani, poate chiar fiecare cu **Dacia** lui.

O singură dată, aflîndu-mă în București, am trecut pe la ei, după mari insistențe. Voiau să mă epateze. În adevăr, aveau cu ce, dar prostul gust sau mai bine zis lipsa de gust, le amorțise luciditatea și îi împinsese spre un colecționarism dintre cele mai ieftine, estetic vorbind. Casa lor te copleșea cu mulțimea și varietatea bibelourilor adunate de pretutindeni. Porțelanuri peste porțelanuri, strecurate în rafturile bibliotecii, pe mobile, chiar pe podele, pînă și pe polițe dinadins confecționate și rînduite în holurile ciudat încrucișate ale apartamentului lor de vreo patru camere. Presupuneam că tocmai acel belșug de faianță îi determinase să-și ferece casa cu vreo patru sau cinci mecanisme de încuietori cu care își țintuiseră ușa de la intrare.

Mi-am dat seama că așteptau de la mine să observ ce „valori" adunaseră ei acolo, acea întreagă faună turnată în porțelan vopsit în ocru sau cu pete roșii, albastre, cenușii, ori rămase la un alb lăptos și trist. Forme de orătănii aflate în ograda omului, animale din junglă, pitici hîzindu-se șagalnic, tăietori de lemne, bătrîni posaci sau înțelepți, o întreagă fantezie de duzină irosită fără rost. Am zîmbit îndoielnic, am arătat ceva cu un gest larg, fără cuvinte, lăsîndu-i să înțeleagă ce vor, pînă ce o lumină de bucurie a înseninat chipul lui Petrișor, presupunînd el că mă dăduse gata cu comorile lor. Bucuria s-a mutat și pe chipul Antoanetei, așa că nu m-am mai ostenit să comentez.

★

— Vic ! Mă auzi ? Bărbate, am o veste care o să te mai scoată din amorțeală.

— Bună, Petrișor ! Te aud. Spune, te aud foarte bine.

— E grabă mare ! Trebuie să te urnești pînă la București. Urgent ! Avem aici evenimente de seamă. Dacă tu te-ai izolat departe de noi, nu ai de unde să știi că a venit vremea căsătoriilor copiilor noștri.

— Bine, dar voi, tu și cu Antoaneta nu aveți copii !

— Prostii ! Nu despre mine este vorba. Eu doar sînt mesagerul pentru că Victor, Victor Gromescu, colegul nostru, e prins pînă peste cap cu pregătirile. Își însoară feciorul. Te-ar fi sunat el dar nu are timp. Eu, ca viitor naș al copiilor, m-am pus pe treabă. Ceilalți foști colegi de grupă nu-mi pun probleme, îi am aici, la îndemînă. Pe tine...

— E clar. Am priceput. Cînd are loc oficierea ?

— Lasă prostiile ! Ai fi în stare să vii în ultimul moment. Nu te las de capul tău. Săptămîna viitoare să fii aici ! Să avem și noi o vacanță, să mai sporovăim. Ai înțeles ? Amănuntele le afli la fața locului.

— Bine, totuși...

— Ai cîteva zile, arhisuficiente pentru orice fel de pregătire. De fapt, în afară de un tol mai festiv, nici nu văd ce nevoie de mare pregătire ai avea. Scoate și tu ceva de la naftalină, perie, calcă, mă rog, descurcă-te căci ești băiat mare. Vii direct la mine. Ți-am pregătit camera. Salut, mă grăbesc, mai am și pe alții pe listă. A propos ! Delia m-a întrebat dacă e sigur că vii. Ești așteptat.

Petrișor a închis imediat fără să mai aibă confirmarea mea.

Delia ! A întrebat ea de mine ? Ce ciudat ca după douăzeci de ani să se intereseze de omul pe care l-a lovit fără mustrări de cuget și fără ca să-i ofere explicații ! O fi o născocire a lui Petrișor pentru a fi sigur că vin...

Delia ! În făptura ei atît de armonios alcătuită fuseseră adunate căldură, frumusețe, inteligență, pe măsura visurilor mele de adolescent. Atît timp cît am fost împreună, cîtă vreme am făurit planuri, am păstrat față de colegi taina noastră ca pe cel mai de preț lucru, poate dintr-o superstiție asemănătoare aceleia care cirmuiește viața ființelor primitive. A fi prea fericit și a o mărturisi, înseamnă a sfida pe zei, iar zeii se mînie lesne și îl strivesc pe cutezătorul care s-a crezut fericit.

Colegii nu au știut prea multe. Se observa, desigur, că mergeam împreună la spectacole, că ne ajutam studențește cu notițe scrise pe la cursuri, cu mici sume de bani. O infinitate de detalii ,insesizabile la prima vedere...

Delia era prea frumoasă și părea intangibilă. Colegii decretaseră că nu era de nasul nostru. Îi atribuiau acea măreție a făpturilor sacre, dar era pîndită și de înfumurarea caracteristică fetelor care se știu „bine", care te spulberă cu o singură privire. Supremația Deliei în raport cu alte fete, deși o izola oarecum, ei îi făcea bine și o accepta ca pe ceva de la sine înțeles.

Deși, la vremea aceea, colegii mă avertizau amical, arătîndu-mi primejdiile posibile, eu am stăruit și am izbutit să leg cu ea o prietenie pe care o socoteam trainică, iar Delia s-a comportat firesc un timp. Ce perioadă feerică de înălțare, plină de mîndrie pentru mine ! Totul pînă la catastrofă...

★

Telefonul lui Petrișor mă obliga să-mi organizez timpul imediat. Înainte de a pleca la București, trebuia să las totul în ordine, în primul rînd la clinică. Profesorul, plecat și el la congres pentru două săptămîni, mă lăsase cu povara cursurilor, a stagiilor cu studenții, cu programarea operațiilor mai dificile. O scosesem la capăt în ultimele două zile de cînd profesorul ne părăsise, dovadă că avusesem chiar și disponibilitatea să merg în vizită la Sortigan, colegul conferențiar de la catedra de histologie. Avea obiceiul și gustul de a invita, pe lîngă colegii de la facultate, și o parte din foștii săi studenți, ajunși în anii mai mari. În casa boierească a lui Sortigan mă simțeam întotdeauna bine. Moștenise prin soție etajul unei vile în cartierul dealului de la Universitate.

La el o întîlnisem cu o zi înainte pe Irina, musafiră împreună cu alte vreo șapte, opt colege.

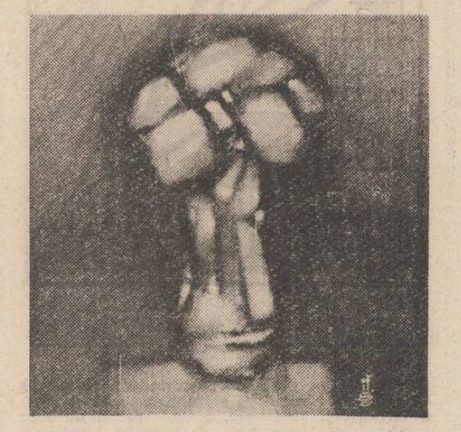

Tablouri de Mihai Topa

— Privește-le ! mi-a strigat Sortigan. Acum sînt în anul trei. Fete una și una. La mine, anul trecut, toate au luat nota zece. Anul viitor vor face stagiul la voi la chirurgie. Să mă bați că nu pricep de ce le atrage pe toate, dar absolut pe toate, chirurgia. Poate le sperii de pe acum și le trezești interesul pentru altceva, nu de alta dar medicina e infinit de frumoasă acolo unde poți lucra cu gîndul mai mult decît cu mîna.

Chestiune de gust, mi-am spus, dar nu m-am ostenit să teoretizez nimic în fața fetelor. De altfel, generația lor are o atît de marcată personalitate încît ne-am amăgi lesne dacă ne-am imagina că într-o după amiază sau o seară de conversație ai putea clinti vreuna din ideile lor despre felul cum trebuie să învețe sau să trăiască.

În afară de Irina, celelalte mi s-au părut ființe obișnuite, chiar șterse. Pretextul lui Sortigan era muzica simfonică. Achiziționase cîteva discuri proaspete și ne servea un concert de bună calitate. Întotdeauna era la fel. Soția lui Sortigan, pe care o știam casnică, era o frumusețe de femeie, tăcută, senină. Colegul meu se mîndrea să o etaleze în fața oaspeților săi, întotdeauna numeroși, amestecați, aleși din generații felurite, dar numai din lumea medicală. Doamna casei plutea pe deasupra lucrurilor, strălucea ca un decor bine migălit. Mă temeam mereu să nu-i provoc revolta cu zîmbetele mele indecise, admirative, în fond. În timp, m-am convins că nimic pe lumea aceasta nu ar fi tulburat-o în automulțumirea ei izvorîtă din convingerea că și-a dobîndit un soț prețios prin frumusețe, casă și belșug.

Dacă la clinică abia a doua zi urma să-mi orînduiesc treburile, acasă eram obligat să-mi adun puținele lucruri necesare pentru cele cîteva zile ce aveam să le petrec la București. În consecință, am pornit să cotrobăi prin debara după valiza cafenie nici mică nici mare, lucioasă și ușoară, practică pentru că se putea șterge de praf cu o cîrpă umedă. Era imposibil de găsit ! În schimb am nimerit peste o cutie mare de carton. Nu-mi mai aminteam ce conține. Am tras-o afară de sub niște suluri de hîrtie. Am deslegat panglica albastră, decolorată după trecerea anilor. Am dat peste plicuri pline cu fotografii vechi, puse acolo de-a valma, fără nici o ordine. Fotografii ușor îngălbenite, din copilărie, chiar ale bunicilor și părinților pe cînd erau tineri. Ce frumoase și naive rămăseseră imaginile acelea străvechi în culoare sepia, cu conturul oval, ciudat, ca și cum fotograful ar fi oferit, prin tăietura neobișnuită a imaginii, intrarea într-un univers tainic, la fel ca în grădinile chinezești ale căror ziduri sînt perforate de ferestre cu forme geometrice variate.

Dintr-un oval fotografic mă privea bunicul meu dinspre tată, un omuleț cu barbișon și mustăți, după o modă străveche, cu lavalieră înnodată șagalnic, un omuleț sprijinit în baston cu măciulie lucitoare, spilcuit de ocazie. La fel de înțepenite în pagină și în trecutul fără întoarcere se arătau și siluetele cîtorva tineri militari, printre care și a tatălui meu. Moletiere răsucite în jurul gambelor, bocanci greoi, trese pe umeri și șnururi decorative pe brațul sting. Un zîmbet artificial și uniform omogeniza mica trupă de războinici. Într-un colț al pozei, acoperind parțial un scaun impunător, se aflau adunate într-o piramidă perfectă armele tinerilor soldați. Carabine greoaie din primul război mondial, cu țevi lungi, cu baionete și mai incomode, prelungite agresiv spre înaltul încăperii.

Tatăl meu, pe care mi-l aminteam vag deoarece s-a prăpădit pe cînd eram copil, nu fusese un războinic, dimpotrivă, un visător păgubos, neîncrezător în destin, un om cu spaime iscate din te miri ce.

În alte plicuri am desfăcut tainele altui trecut ; un salt de cîteva decenii înspre lumea tinereții mele. Fotografii de la botezul lui Silviu. Primul meu copil ! Un prunc dolofan, plîngînd revoltat. Un biet copil fără scăpare, prizonier minuit de forțe cu mult peste închipuirea lui. Mai apoi, tot Silviu împingînd la cărucior, să tot fi avut doi anișori, sau poate trei. Încăpățînarea și hărnicia cu care robotea la cărucior părea să o fi amuzat pe mama lui, fosta mea soție, Paula... În cupa cărucului, cu mîinile întinse, cerînd parcă ceva, Traian, al doilea meu băiat.

Am căutat febril și în alte plicuri, am scos fotografii din perioada liceului și a studenției. Ce fotografii mărunte se făceau la vremea aceea ! Iat-o și pe Delia, într-una din puținele imagini ce o păstram. Ca să văd mai bine am folosit o lupă, dar în zadar, umbra romantică așternută pe obrazul Deliei în semiprofilul imortalizat atunci părea o vînătaie cît toate zilele. Fotografia aduna pe toți colegii grupei noastre, pe care urma să-i revăd curînd. Stăteau orînduiți în jurul unui havuz de piatră. Parcă se și auzea clipocitul apei. Vreo doi erau așezați pe bordura rece, dar zîmbeau nepăsători. Lîngă mine, puțin aplecat înainte, Petrișor. Delia sta în colțul din dreapta, ușor izolată de fete și își sprijinea palma pe umărul lui Costi, dar în mod sigur îmi căuta privirea. La vremea aceea între noi se făcuseră destăinuiri semnificative. Și eu o priveam pe Delia din partea cealaltă a fotografiei. O vedeam oare cu alți ochi ? Aceeași siluetă suplă, superbă, unduitoare.

Cîteva clipe am retrăit sentimentul de deznădejde amară, de suferință acerbă, ca atunci de demult, în urmă cu peste douăzeci de ani, cînd Delia m-a părăsit brusc, brutal, cu cruzime, fără nici o explicație decît faptul că la scurt timp s-a măritat...

Răscolitul în debara mi-a lăsat un gust amar. Mîhnit, am lăsat totul baltă.

La clinică, în ziua următoare, s-a întîmplat să fiu nevoit să ascult spusele secundarului meu Vișiniu, un cinic fără pereche. Întreaga discuție a avut darul să mă indispună, desigur. Nu era cea mai potrivită stare înaintea plecării la București. Mi-am propus să mă reîntorc de la spital spre casă pe un alt drum decît cel obișnuit, mai lung, în speranța că, încet, gîndurile neplăcute se vor risipi. Pe măsură ce pătrundeam, însă, în acel cartier mai puțin cunoscut, m-am simțit cuprins de un sentiment ciudat, sentimentul apăsător că mă aflam într-o lume ajunsă la crepuscul, ca la sfîrșit de ciclu omenesc. M-au izbit imaginea străzii, a șoselei care se strecura pe sub un pasaj. Asupra celor care mă înconjurau, o forță străină operase modificări grăitoare, transformînd totul într-o lume adversă, amenințătoare. Drumul prăfuit era acoperit cu resturi de hîrtii răsfirate în dezordine, cu bucăți de placaj căzute din mașini hîrbuite, cu anvelope abandonate la întîmplare

teatru

Eminescu după... Eminescu

● Nici nu putea fi un loc mai potrivit decît Ateneul român pentru recitalul omagial „Eminescu după... Eminescu" al lui Ion Caramitru și Dan Grigore (Nu scriu, cum se vede, că unul ar fi mare actor, iar celălalt mare pianist, pentru că aceasta se știe, chiar dacă unii, saturați de succesele lor, se mai încruntă din cînd în cînd). Titlul acestui recital are o nuanță ușor polemică, exprimînd de fapt ambiția, orgoliul firesc al celor doi interpreți de a propune o nouă antologie, în viziunea lor, asupra Poetului, după atîtea și atîtea altele semnate de ilustre personalități ale istoriei și criticii literare. Timp de aproape două ore, în sala Ateneului, sală în care de peste o sută de ani se vorbește numai în șoaptă, Ion Caramitru și Dan Grigore sau Dan Grigore și Ion Caramitru au „vorbit" despre Eminescu așa cum au știut ei mai bine s-o facă, fără ca nimic din ce au făcut să fie fals sau strident. Și aici este momentul să ne arătăm depărtarea de cei care, dintr-o rea și suficientă obișnuință, cred că opera lui Eminescu s-ar reduce, în principal, la cele cîteva poeme ale sale învățate în școală. Desigur, nici acestea nu pot fi ignorate, mai ales de către elevi, dar a te aștepta să auzi mereu — fiind vorba despre Eminescu — „Sara pe deal", ori „Somnoroase păsărele" este o dovadă de lene intelectuală. După cum a crede că numai o compoziție anume dedicată Poetului îl ilustrează este doar o naivitate. Cei doi interpreți n-au „interpretat" Eminescu, dedicațiile lor urmăreau să fie **doar** la cel mai înalt nivel spiritual și artistic, deopotrivă. Nu știm paginația textelor publicistice „recitate" de Ion Caramitru, nici titlurile și autorii pieselor interpretate de Dan Grigore, din motive lesne de înțeles. Nici nu ținem la astfel de identificări atunci cînd arta celor doi nu cerea decît o fără de sfîrșit emoție pentru geniul nefericitului Poet.

O măsuță, un scaun, un sfeșnic cu o luminare din cînd în cînd aprinsă, călimară, toc, hîrtii, o tablă neagră școlară, pentru demonstrația cu cretă a universului, un pian, un actor și un pianist. Aceasta a fost toată recuzita și toată trupa acestui minunat spectacol, urmărit în picioare de cei care nu au mai prins locuri (ceea ce pledează pentru repetarea lui, anul Eminescu fiind tot anul acesta, 1989, și nu numai prima jumătate a lui). Iar la sfîrșit am aflat de la Ion Caramitru și de la Dan Grigore că acest recital a fost dedicat Cellei Delavrancea, marea pianistă care cîtva timp a respirat același aer pe care l-a respirat și Eminescu, a privit același cer spre care se îndreptau ochii lui cînd recita **Oda în metru antic...** „Nu credeam să-nvăț a muri vr-odată ; / Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi. / Ochii mei 'nălțam visători la steaua / Singurătății."

Iulian Neacșu

film

Un debut remarcabil

● Cu puțin timp în urmă, una din recentele premiere românești (oare de ce nu toate aceste evenimente sînt însoțite de creațiile cineaștilor de la studiourile „Alexandru Sahia" și „Animafilm" ?) a fost prefațată, la primul contact cu publicul bucureștean, de un excelent documentar de artă dedicat sculptorului Ion Irimescu.

Autorul filmului, tînărul regizor **Mircea Bunescu**, semnatarul imaginii multor documentare realizate în ultimul deceniu, impune, în primul rînd prin siguranța alegerii perspectivei evocatoare, menită a surprinde opera unui mare maestru al sculpturii românești, care, obsedat de moderație, nu a renunțat la îndrăzneală și experiment în dezvăluirea misterelor ființei umane.

În evocarea lui **Mircea Bunescu** există o fericită consonanță între mijloacele cinematografice utilizate și atributele operei perene a sculptorului. Tensiunile contradictorii integrate în coloana sonoră, ruperile de ritm ale imaginii sugerează într-o personală, profundă și convingătoare schiță de portret aspirațiile artistului către echilibru și limpezire în organizarea volumelor, în structurarea materiei diverse, care imortalizează, dincolo de jocul clipei, chipul și atitudinea umană, armonia și elocvența dialogului dintre linii și forme.

Emoția și interesul estetic sînt convocate de cineast în egală măsură pentru specialiști, cît și pentru profani. Momentele de generoasă invocare a creației sculptorului ilustrată cu lucrări jalon, capătă viață pe ecran prin inspirația cineastului de a apela la versurile lui Nichita Stănescu (în memorabilă lectură a autorului celor „11 elegii"), fericit alese pentru un spirit solar, cu certe afinități pentru seninătate și armonie.

Personalitatea cineastului întrevăzută în dirijarea fermă a tuturor compartimentelor artei sale, sensibilitatea abordării subiectului, receptivitatea eseistică, nuanțată pentru acele sugestii ce depășesc posibilitățile spectatorului prezent la o expoziție, vibrează prin originalitatea supusă doar respectului pentru spiritul operei autorului evocat.

Mircea Bunescu este și autorul unui film dedicat vieții și operei lui **Mihai Eminescu**, film care ar fi fost normal să fie programat la următoarea premieră românească. Chiar fără o lansare festivă, al doilea film de autor rămîne memorabil pentru linia monografică imprimată peliculei, pentru rigoarea informației din comentariu. Ecourile versului eminescian, rostite de mari interpreți ai scenei românești sînt dublate de imaginile ce traduc ampla rezonanță universală a operei eminesciene. Imaginea devine relevantă, generatoare de ploasă emoție într-un montaj ce alătură manuscrise și arhitectura locurilor străbătute de Poet, natura și statuile, cărțile de studiu și portretele marilor contemporani ai autorului „Luceafărului".

De la versul în manuscris la sugestia metaforică a imaginii, care susține prin plastica ei vibranta inspirație eminesciană este doar un pas de făcut și cineastul îl reușește adesea fără a abuza de o mecanică ilustrare a verbului nepereche. Linia solemnă, uneori ușor didactică nu anulează emoția cu care sînt evocate principalele capitole ale vieții și operei poetului național. Prezența pe genericul filmului a unui prestigios consultant — **Zoe Dumitrescu-Bușulenga**, aduce girul științific al unui distins eminescolog în evocarea realizată cu dăruire și inspirație de regizorul **Mircea Bunescu**.

Dificultatea cuprinderii exhaustive, fie doar în scopuri didactice, a vieții și operei eminesciene este un handicap greu de depășit. Cu dificultățile inerente unui spațiu și timp filmic extrem de redus pentru dimensiunile subiectului, **Mircea Bunescu** oferă spectatorului un omagiu necesar, dar nu și suficient, din partea cineaștilor.

Călin Stănculescu

și fragmente de metal răsucite contorsionat, trist. Cînd și cînd apăreau siluete de oameni străvezii, în lumina palid-verzuie a zilei. Un escavator zăcea pe caldarîm aplecat într-o parte, cu cupa pe jumătate deschisă, cu înfățișare de fiară înfrîntă, lovită. Vehiculele se scurgeau spre pasaj parcă fără rost, la întîmplare, înghițite ca într-un pîntece misterios. Rudimentele de vegetație, pomii firavi, rătăciți în insulele mărunte de pămînt îngăduite de asfaltul atoate stăpînitor, păreau niște martori neputincioși.

Am intrat în prima bodegă de cartier unde am înghițit o drojdie acrișor usturătoare, duhnind a tescovină, a murături, a mucegai. Am sperat să-mi schimb dispoziția. Toată experiența aceasta nu mi-a ajutat însă la nimic. Din fericire, în seara următoare mă urcam în tren. M-am gîndit atunci că există undeva o forță care orînduia ce era necesar să se întîmple. Plecarea la București venea tocmai la timp, ca o eliberare, ca o soluție ivită spre a mă împăca din nou cu lumea.

☆

Cușeta rezervată, cu cele două paturi ale sale. mi s-a părut foarte strîmtă. Tovarășul meu de călătorie se și instalase dedesubt umplînd spațiul cu numeroasele-i bagaje. Am așteptat să-și organizeze cît de cît zestrea aceea de pachete și valize, timp în care mă asigura că din pricina răului de transport nu poate să călătorească decît jos și, în consecință, mă ruga să am amabilitatea să accept situația. M-am întrebat în sinea mea ce s-ar fi făcut dacă aș fi ajuns eu primul în compartiment și mi-aș fi ales exact locul lui.

L-am lăsat să se desfășoare. Vorbea mult și cam fără a se controla, sărind de la un subiect la altul. Nu-i trecea prin minte, pesemne, că sporovăiala lui ar fi putut să nu mă intereseze. Cu o familiaritate caracteristică persoanelor sigure de sine, convinse că totul li se cuvine, conștiente de înzestrarea lor de a birui peste tot, a trecut repede peste orice obstacol și m-a tutuit imediat ca pe un adolescent îngăduit în preajma adultului autoritar. Discursul său fără sfîrșit era presărat totuși cu vorbe pitorești și cu idei năstrușnice. Distractiv, într-un fel. Era posibil ca explicația acestei explozii verbale să fi stat și în graba cu care își turna într-un pahărel de plastic dintr-o sticlă. E drept, mă îmbia și pe mine să beau — îmi oferise un pahar asemănător — dar mă străduiam să mă abțin și în același timp să nu-i dau senzația că fac notă discordantă cu atmosfera destinsă de călătorie pe distanță lungă, în noaptea care ne și învăluise imediat ce trenul se pusese în mișcare.

Dezbrăcat în pijama, părea totuși că nu are de gînd să se culce. Mi-am propus să pretextez ceva și să-l las singur în cușetă măcar o jumătate de oră, presupunînd că va adormi dacă nu voi mai fi acolo să-i ascult spusele.

Am ieșit fără a mai spune o vorbă. În coridorul pustiu, dovadă că toată lumea se culcase, mi-am cufundat privirea în bezna nopții abia întreruptă ici-colo de cîte o fulgerare de lumină. Înaintam cu viteză într-un spațiu întunecat și misterios, iar sentimentul neputinței în a interveni cu ceva în desfășurarea faptelor, îmi dădea, în mod curios, o stare de bine, de calm. Simțeam că nu voi putea dormi și eram hotărît să-mi petrec noaptea în culoarul vagonului, sprijinit cu fruntea de geamul rece, binefăcător.

După un ceas sau chiar două, am observat în capătul celălalt al vagonului că a apărut, ieșind dintr-o cușetă, o siluetă fantomatică. Învăluită într-un capot alb-gălbui, cu mișcări ezitante, fata încerca să-și aprindă o țigară. Am știut deîndată că era Irina, medicinista, fosta studentă a lui Sortigan, viitoarea mea studentă. M-am apropiat de ea.

— Dumneavoastră ?, s-a speriat Irina. Călătoriți cu acest tren ?

— Trebuie să mă scuz pentru asta ? La fel de mirat pot să fiu și eu întîlnindu-te aici.

— Așa este. Dar... În sfîrșit... bizar este faptul că tocmai mi-am reamintit de seara concertului de la doctorul Sortigan !

Discuția s-a legat lesne, în ciuda mustrărilor ce i le-am făcut că fumează și a altor reproșuri generale îndreptate împotriva obiceiurilor

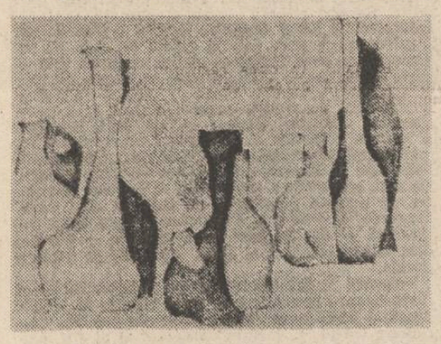

generației tinere, pentru că avea talentul să ia în glumă cele mai grave subiecte, avea un simț al humorului sănătos care îi dubla aerul strengăresc întreținut instinctiv cu grijă, dar îi adăuga un soi de maturitate nostimă, totuși convingătoare. Am înțeles că, bucureșteancă fiind, își luase o mică vacanță pentru că era nevoită să fie prezentă acasă, în împrejurări speciale pe care nu mi le-a mai dezvăluit.

Abia spre dimineață, cînd trenul intra în gara Ploiești, am pus capăt acelei tovărășii neașteptate. Eram fermecat de-a binelea de tînăra aceea, cu atît mai mult cu cît din nou, ca și în seara de la Sortigan, am retrăit sentimentul că Irina făcea parte cumva din făptura mea, că este săditâ în memoria mea afectivă străveche, printr-o miraculoasă imixtiune.

M-am oferit ca la sosire să o ajut să coboare. Nu era nevoie, mi-a spus. Se știa că vine și era așteptată. Mama ei o chemase atît de grabnic acasă, așadar tot ea avea să o și primească pe peron. În vălmășagul de lume care se vîntura pe peronul Gării de Nord nu mi-a fost ușor să o urmăresc. Totuși, bagajul meu nu mă împiedica să umblu repede, așa încît pînă în cele din urmă m-am putut strecura discret în spatele Irinei, la distanța de cîțiva pași. Muream de curiozitate să văd cum arată mama unei fete atît de frumoase. Irina s-a îmbrățișat, desigur, cu mama ei care o aștepta la capătul peronului, dar eu am rămas împietrit locului. Stupefiat, am înțeles atunci strania mea trăire în preajma Irinei, de fiecare dată în același fel. Foarte puțin schimbată de vreme, de anii așternuți peste ea, mama Irinei strălucea în ochii mei ca și odinioară. Era fosta mea colegă Delia.

(fragmente de roman)

Constantin Găvenea : „Construcții noi în port"

toma michinici

La Eminescu

ești pretutindeni în aer
în piatră în frunze în fîntîne
în lacrima de luminare în vaier
în sfinte cuvintele limbii române

în aerul înveșmîntător
a toate amirosind a dor
în piatra cu umbre în sine
mult pieritoare privită de tine

în frunza repovestitoare
în vaierele bătrîne
în lacrima de luminare
în ale sufletului fîntîne

tu te-ai zidit stăpîne
în sfinte cuvintele limbii române

Acuarelă

afară plouă parcă n-ar fi azi
ce-i desluși e putred deodată
ruina apei ochii mei nomazi
o pierd într-o migrare luminată

e gîndul mai întîi atît cît este
cînd peisaje-l cîntăresc în vînt
călătorita lumii lui poveste
ar vrea să șteargă ultimul cuvînt

și înfloresc obiectele-n firide
în marmura luminii cînd potopul
își soarbe-n sine brațele lichide
iar demnitatea inimii e plopul

în tremur dacă frunza se răsfrînge
de nenumit e foșnetul din sînge

La steaua

vei pionja strălucind a moarte
în cupa lui socrate
și vei încălzi de sus de acolo
chiar sufletul lui marco polo

ai să fii un bumb
la înserarea lui cristofor columb
astralul tău bliț
va clipi și la austerlitz

iubirea mea te va șterge
cu pleoapa
te va înghiți apa
pe care se merge

deocamdată tremuri etern siryuse
în lancea privirii mele suse

Vîrstă

singur murind clepsidra
mă înghite cu șenile preistorice
nu mai e nici amiază pe geana mea
plouă cu ornice

nici delfini nu se mai răsfață
decorînd simțurilor hubloul
am început să gust ecoul
nopții din față

biciul ei se încolăcește în plînset
pe trupul tot mai blajin
gravitația însăși
în sufletul meu este un leșin

singur murind mingii un ou și încerc
să înțeleg un cerc

Romanță

vino iar cu prima ploaie
dulce dragoste de toamnă
primenindu-mă în calmă
seară coborînd greoaie

și străfulgerînd obrazul
dintre perini blînd mi-abate
gîndul ud de la pervazul
unde picătura bate

hai să-mi tulburi în foșnire
albituri cu coapsa caldă
cînd privirea mea te scaldă
într-o undă de iubire

și-am să sorb cu-mbrățișeri
soarele întregii veri

De dragoste

atinge-mă ca să te deslușesc
să cad pînă în gîndul care dictează
așa mi se pare firesc
lumina e ocean nu rază

vei spulbera culorile înșelătoare
doar granița meduzei valsînd
nu sufletul de rînd
îți iese în întîmpinare

zbucium atîta dragoste în cînt
nu mai e loc pentru întuneric
tupul meu sferic
se va retrage și din cuvînt

lăstărește-ți degetele subțiri
sub fulgerul acestei iubiri

Mă rog

vine ceasul paingului cînd
întrebările se sufocă
nici noapte nu-i zi scăpătînd
linia dreaptă devine barocă

scaunul lui van gogh
coboară chiar aici în inima mea
și absenței definitive mă rog
perisabilă rază de stea

văduvit de înțelegere prin tine
fiecare contur se stinge
crepusculul vezi ne atinge
cu funzele lui opaline

aceeași undă în întemeiere
pentru două eternități efemere

Premonițiune

va fi o seară cînd voi sta la foc
citind în flăcări inele sublime
construite în stil baroc
în acest peisaj mai bogat cu mine

mi se va limpezi privirea în drum
spre orele din scrum
și poate că-n miros de fag
am să înghit dulceag

voi adormi într-un șezlong
cu glezne încălzite și-n odaie
lumina de văpaie
se va izbi de gong

bătrîn cu năluci pe genunchi
am să visez chiar acest trunchi

pavel pereș

Cîmpul de bătaie

Fericirea nu-ți ia
și nu-ți dă nimic,
schimb nu există,
scoica mirajului
amintește de trecut.
Primăvara îți așează
cărarea în bătaia
pașilor incendiari,
iar eu, poveste
care ia foc din loc
în loc, mă apuc
să descifrez cărțile
publice, soarele
nației mele vine și trece
după înțelegerile cosmice,
dar sîngele ei
e mai presus de orice
suferință și bucurie.

Imprimerie

Reîntoarcerea-n clipe trimbițate-ndelung
Nu-i cu putință, dar o muzică veche
De la-nălțimea umbrei ar fi în stare
Să aducă vechile vorbe vestind o istorie unică.

Vremea aleargă ca o mireasă cu vuietul
Evenimentului nupțial, diminețile se
Deosebesc după năframă, serile după fumul
Care înnebunește în stele.

Intrăm în viață aidoma lunei
Care intră-n pătrarul civilizației :
Profil sonor, care vegetal își cîntă
Bucuria că ne-am născut, semințele
Nu închid ochii o clipă, țin la distanță
Măcelul de astre.

Descoperindu-mă

În cele dintîi versiuni
Soarele se ridică, ploaia triumfă,
În cele dintîi versiuni
Ale zilelor
Există o măreție a depărtării,
Dar truda strălucește în toate
Cele ce vor veni să umple
De bucurie și tristețe...
Depărtarea se topește
Și atunci zădărniciile par a avea
O cuime.

Viața urmează o etică
(Un curcubeu al scadențelor)
Soră cu cel care pleacă, dar și
Cu cel care vine, veșnic
E o masă întinsă.

Fără limite

Alte forțe de la capăt de viscole
Amestecă-n albastrul uimirii
Metale cu focuri domoale și aprige ;
Alte forțe descarcă semințe
La margini de cîmpuri unde sforăie caii

Și-o clipă-i de ajuns ca soarele
Să se-aleagă din noapte
Din nou, neîntinat.

Sosește omul cu înnoirile,
Cu păsările, cu zilele,
Cu nedumeririle, materia
Se continuă pe fața văzută
A veacului și pe cea nevăzută,
Sosește omul cu oceanul în mînă
Cuvîntă. Verbul a fi nu i se
Sfîrșește niciodată. Sosește omul.
Se face auzit. Se face viziune !

Dacă m-ai auzi

Sună a roșu frunzele de arțar,
Umblă cu furtișag foile de tutun,
Soarele lipărește pe sat, drumurile
Nu au cuvinte și totuși comunică,

Vîntul bate-n alămuri, duce departe
Închipuirile de culoarea grîului crud
Și-așa se aude cum tîrziul sare
Pe uluci și privește înserînd argumentele ;

Noapte de iarnă, noapte de vară, noapte
De salvat cîntece arhaice ! Peisaj
Naiv, pictori se-ncurcă-n culori, în viscole :
Fabule coboară-n păduri.

Fericit de ecou, lanul de in fericit
De ecou izvorul fecioriilor, fericit
Vulturul frumuseții, dar iată, la porți
Se scurge apa copilăriei, începe culesul.

În puterea-nțelesului

Mergem și mergem prin păienjenișul
Sunetelor, cerul e-o bucurie,
Pămîntul e-o fericire, noi
Sîntem cînepa care-nverzește
Desenele de pe pereții aducerii aminte.

Ce se cuvine-n cireșele păcii,
Ce se cuvine cînd noi ezităm ?
Că-n acest timp vapoare de ozon
Răspund nesfîrșitelor patimi, aduc
Împrimăvărarea.

Și plopii înălțați în lentile
Vîntură nepreväzutul, foșnește
Împăcarea în fiecare vară
Și-un pluton de primejdii
Ne surprinde cînd dormim cu furtuna.

florentin palaghia

Simbolul alergării

Acest involuntar strigăt petrecut
în limba mea cea de toate zilele
este rădăcina ochiului alergînd.
Această mînă viguroasă care te mînglie
și îți scrie pe pietre
și mușcă din seva ordinei
este jocul nostru cu niciodată.
Astfel că aerul răscolit de nașterea
dinăuntru este tinerețea
răspîndită în fiecare rotitoare
ființă din lumină în lumină eliberată.

Chipul nostru

Rostească-se
Chipul nostru
precum există
acestui miracol de viață;

Prinși în pînza luminii,
precuvîntînd începutul
cald de lumină.

Acum și pretutindeni
într-o pace nedumerită
a existenței noastre comune
ce nu se va sfîrși
niciodată!

Sunet de apă

Ce se petrece, ce se petrece ?
Uraganele surpă lumina.

Ce se petrece, ce se petrece?
Sfere de foc ne cuprinde amurgul.

Nimeni nu le vede,
nimeni nu le aude,
nimeni nu le caută urmele.

Doar călătorul
însingurat
pe-un continent de apă.

Rugăminte

Sînt lava fierbinte descătușîndu-se,
buzele tale chemînd infinitul;
pictînd imagini, dorindu-ți chipul
sufletul tău încolțindu-mă.

Se simte aici spaima și abisul
perceput într-o nebunie,
suferința de-abia începe
sufletul tău încolțindu-mă.

Două trupuri nevăzute-n speranță
într-o dorință de infinit,
Doamnă trecere iartă-mi păcatul
atît de adevărat și fericit.

Tandru

Glas interior simt
erodîndu-mi ordinea,
ochiul vătămat de fiecare
centimetru de lacrimă!

plastică

Portret în amurg

● Reverberația cea mai puternică ce mi-au provocat-o lucrările lui **Mihai Topa**, așa cum aveam să le descopăr mai întîi în apartamentul-atelier al pictorului, apoi în densa și atît de limpede grăitoarea expoziție de la Galeriile de artă ale Municipiului, a luat forma unui adagiu-indemn aparținînd unui pictor-eseist din răsăritul acestui veac. **„Urmați-vă convingerile** — spune André Lhote. **Mai bine să nu fii nimic, decît să fii ecoul altor picturi !"** Destinul acestui artist înnăscut, atît de bine slujit de instrucția tehnică și culturală ce a urmat-o cu aprigă credință, dar pe care avea să o trădeze fără remușcare de îndată ce a înțeles că rigoarea îndatoririlor și practicilor scientiste îi siluiesc frenezia creativă, a urmat numai traseele propriilor convingeri. De aceea, Mihai Topa mi s-a relevat, înainte de toate, ca un damnat măcinat de interogațiile faustice ale increatului și dăinuirii. De aici, senzația pasageră de răceală pe care o inspiră pictura sa, emanație a unei cerebralități care i-a dominat ființa.

Stăpînind desenul în termeni exhaustivi, artistul s-a mișcat relativ cu ușurință în cîmpul problematic al picturii, probîndu-și, în cele din urmă, originalitatea viziunii plastice, cumpănind cu o balanță proprie raporturile dintre forme, valorile luminii și ale materiei supuse metamorfozelor creative. Nu s-a răsfățat, decît cu rare excepții, în mirajul culorilor, deși în lucrările lui accentul cromatic a jucat un rol foarte important — și în peisaj, și în portret, și în naturi statice.

Sînt cîteva creații în expoziție, ce pledează exemplar pentru această afirmație. „Peștele cu ochiul roșu", într-o încordată ambianță de griuri, sau „Clădirile în noapte", ori „Autoportretul" conceput în cheie palladiană, dar punctat de sever-enigmatica expresivitate a privirilor, ca replică în modernitate a unei Thalia bifrons. Mai mult, în cazul lui Mihai Topa culoarea are o funcție pregnantă, deși pictorul se rezumă îndeobște la o paletă austeră și gravă în tonalități. Cu atît mai mult capătă relief, însă, în suprafața pînzelor sale substanța colorată, contrapunctul cromatic. De altfel, artistul, preocupat cu obstinație de problemele construcției plastice (a se vedea excelentele sale suite de desene în creion, tuș, cărbune, pastel) miza mult mai mult pe individualizarea formelor, pe subtila arhitecturare a suprafețelor acoperite de materia cromatică. Nu întîmplător Mihai Topa lucra în pastel, tehnică dificilă și oarecum caducă, dar care nu l-a împiedicat să inoveze, scoțînd efecte insolite din subiecte și materiale ce cu greu suportă abaterile de la regulă. Acest paradox al naturii sale artistice, ce aliase rigoarea desenatorului virtuoz cu libertinajul descoperitorului de miracole ale văzului, l-au purtat în asprele teritorii ale muncii canonice la șevalet izvodind tehnici noi, ambiționînd chiar să inițieze o a treia dimensiune și în pictură. În sondarea realului — pentru că, trebuie spus, în ciuda tuturor aparențelor și tendințelor stilistice, pe care le-a exersat de-a lungul timpului, Mihai Topa rămîne un pictor realist, un îndrăgostit de spectacolul naturii — artistul a operat cu grila foarte exigentă a filogenezei sale culturale. El nu a ilustrat realitatea, natura i-a fost doar un pretext de analiză și sublimare a simbolurilor ei existențiale sau fenomenale. Peisajele sale sînt, toate, asemenea sinteze perfecte ale unui loc real, perfect posibil, dar greu de localizat. Asta nu ne împiedică să validăm imediat, să „domesticim" această ofertă a viziunii pictorului. Pentru că Mihai Topa și-a concentrat căutările creatoare asupra matricei sensibile și esențiale a existenței umane. Universul său plastic este saturat de o densă umanitate. Caii, bufnițele, florile, portretele, răsuflarea secretă și intimă a satelor și orașelor, pe care a înțeles-o ca nimeni altul, sînt componente ale unei lumi pe care Mihai Topa a iubit-o cu vigoarea și distincția celui ce ar fi putut să-i fie un alt demiurg.

Corneliu Antim

muzică

La Nedeie în Banat

● Nedeea bănățeană, obicei străbun al satelor de pe aceste meleaguri, reunind într-o mare sărbătoare întreaga suflare a obștii, a constituit „punctul de plecare" în realizarea spectacolului folcloric desfășurat de curînd la Timișoara. „La Nedee în Banat / Azi cu drag ne-am adunat / Să petrecem împreună / În cîntec și voie bună / Toate-s gata, pita-i coaptă / Nedeea poate să-nceapă" — spune versul popular, invitînd oaspeții la petrecere. Și, în tempo-ul rar, descîntat, al cîntecului „Zorile se varsă", intonat de orchestră, dansatorii au pornit jocul, care s-a întețit, devenind trepidant ; hora s-a oprit o clipă, pentru a-i asculta pe Lia Lungu și Tiberiu Ceia, gazde primitoare, cîntînd melodia ce a deschis, de fapt, spectacolul.

O adevărată ștafetă a generațiilor s-a conturat în acea seară, mai tineri și mai vîrstnici interpreți din mai toate zonele țării cîntînd într-o impresionantă înfrățire de suflet și de gînd. Soliștii aflați în pragul debutului artistic, „ieșind în lume" cu emoție la această Nedee, asemeni fetelor ce ies prima oară la horă — Carmen Oprinescu, Sorina Giulvăzan, Romița Iucu și Alina Ștefănescu — s-au bucurat de o caldă primire din partea publicului, înconjurați de colegii lor mai experimentați în ale cîntului.

Suita de dansuri din zona Făgetului, interpretată cu eleganță și vitalitatea specifică jocului bănățean, a făcut loc, apoi, cinecelor purtînd farmecul și parfumul bihorean în tălmăcirea Floricăi Faur, voce viguroasă aducînd în scenă melodii pline de prospețime.

Oaspete de onoare la Nedee, Ileana Constantinescu, binecunoscută interpretă a cîntecului oltenesc, a încîntat prin readucerea în memoria ascultătorilor a unor celebre melodii fredonate cîndva, într-un colaj muzical interpretat cu delicatețe și simplitate, într-o manieră de un firesc cuceritor.

Amplă și penetrantă, vocea Valeriei Peter Predescu, venită din Năsăudul de poezie și legendă, a răsunat pătrunzător în doinele și melodiile de joc pe care le-a cîntat cu foc. Pe aceleași coordonate, dar cu o patimă inconfundabilă în răscolitoarea trăire a fiecărui sunet, Lia Lungu a înfiorat și a entuziasmat în melodiile bănățene ce au făcut-o cunoscută pe tot cuprinsul țării.

Un oaspete de seamă — Nicolae Furdui Iancu, venit din Țara Moților pentru a purta cîntecele lui Iancu, ale lui Horea și ale firaților lor ; cîntece de o rezonanță patriotică tulburătoare, culminînd în ruga pentru țară, pentru libertate și pace pe pămînt. O voce cum rar se aude, un „tunet" de o calitate extraordinară, demnă de rîvnit de orice mare cîntăreț.

Momente solistice instrumentale, suite orchestrale susținute de formația condusă de Nicolae Miu, secvențe de joc pline de robustețe și strălucire, s-au împletit într-o derulare caleidoscopică, de un colorit spectaculos, însoțind și constituind în același timp liantul momentelor solistice.

Gazdă ospitalieră, Tiberiu Ceia, și el mesager al cîntecului bănățean, a interpretat cîteva melodii mult îndrăgite în zona Timișoarei, pregătind momentul final al spectacolului, o apoteoză a cîntecului și dansului, în care vocile înfrățite ale tuturor participanților la marea sărbătoare a Nedeii au ridicat un imn neamului și țării românești, prinși într-o imensă horă cuprinzînd, simbolic, toate regiunile țării într-un unic brîu tricolor.

„Și-a fost atîta joc și cînt / Nedee cum nu s-a văzut" imaginată și realizată de Lia Lungu și Nicolae Miu, în coregrafia semnată de Ștefan Boghiu și direcția artistică a lui Cornel Munteanu.

Anca Florea

45 DE ANI DE LITERATURĂ ROMÂNĂ

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Proza unui cod etic

Volumul de debut al lui Apostol Gurău poartă girul unui mare prozator, el însuși deschizător de drumuri în proza despre sat și țărani. Mod de apreciere dar și de adîncă obligație pentru ce va urma. Nota Marin Preda pe ultima copertă a volumului **Începutul verii astronomice** (1978); „Talentul său sesizează mutații psihologice frapante, într-un stil fără înfloriturl, fidel faptelor de viață, care prinde interesul cititorului din primele fraze și îl captivează, semn al unei înzestrări deosebite și promițătoare". Calitățile de înzestrat prozator le-a dovedit Apostol Gurău și în următorul volum de povestiri **Ispita mării verzi** (1986), dar mai ales în volumul **Defonia** (1981).

Ambele volume de povestiri gravitează în jurul romanului. **Începutul verii astronomice** cuprinde povestiri ce vor deveni capitole mai extinse în romane sau doar nuclee, puncte dense, care configurează viitoarele extinderi epice. Apostol Gurău are talentul de a fixa pe spațiu redus sau pe desfășurări de pînze vaste o problematică, un caracter, o idee. În povestiri stilul este concis, lapidar, centrat pe elementul concret, căutînd să surprindă, pe spațiu redus, esențe. Întîlnim în povestiri atît elemente ale vieții rurale, țărănești, care vor fi derulate pe larg în **Defonie**, cît și configurări ale existenței pe care finalul romanului le prefigurează. Cele ale țăranilor trecuți spre oraș, deveniți „navetiști", rupți de mitul pămîntului în vraja căruia și-au trăit viața și cu nostalgia căruia și-au sfîrșit-o. În povestirea **Incident pe bac** un țăran vinde un miel pe un preț derizoriu, dar bucuria lui este că a putut veni „să mai vadă piața", fiindcă de la „bunică-su moșteniseră ei obiceiul de a veni pe jos, primăvara cu miei de vînzare la oraș". Cînd însă „tuciuriul", căruia-i vinduse mielul, îl schilodește și vrea să-l revindă la un preț mai mare, țăranul se tulbură în liniștea lui, pentru că, zice el, „ți-am vîndut mielul, ca să-l tai acasă și să-l mănînci omenește, cu mă-ta cui te are, nu să-ți bați joc de el, să-l ții nemîncat și să-l deșeli". Din străfunduri, ce sînt simțite, iar nu explicate, pornește revolta țăranului, care-l fulgeră, scurt, cu o lovitură pe vinovat, îi ia mielul, și, în inimitabila corectitudine țărănească, îi pune banii înapoi în palmă. Există, în conduita țăranilor din cărțile lui Apostol Gurău, gesturi și comportamente izvorîte dintr-un cod nescris, dar statornicit și verificat în timp. Scurta povestire cu care se deschide volumul de debut pare exemplară prin modul în care pe spațiu epic redus se surprind cu forță trăsături sufletești de adîncime. Legătura țăranului cu animalele, elemente esențiale în existența sa rurală, va apare cu pregnanță reliefată la „defoniași". Pentru Ică Orza, unul din personajele importante din romanul **Defonia**, momentul cînd îi vine rîndul să lase cu oile la cîmp este o adevărată sărbătoare: „Cam la zece zile îi venea rîndul și lui Ică să se ducă cu oile. Îi erau dragi cele douăzeci și cinci de mînzări **ale** lui, așa că acum simbătă, cînd l-a ajuns rîndul să se ducă cu ele la cîmp, își puse bucuros cojocul cel mare, înflorat, cu mești roșii, albastre și verzi, își luă o traistă cu mîncare și băutură, un toiag în mîini, ciinele după el, și, liber, aproape visător, ieși din sat cu cele 200—300 de oi".

Povestirea **Unchiul Alec** configurează un personaj ce va reveni în roman ca unul din componenții familiei Orza. Gheorghe Butiseacă din povestirea **Rogojina,** ajuns operator la Laminor, este fostul vizitiu de la docarul împuternicitului pentru colectări din sat. Alexandru Dihai din povestire va deveni în roman Andrei Leul, colectorul șef din Defonia. Întîmplarea de la arie este dramatică și ea contine un moment din lungul proces al existenței țăranilor, înfățișat în romanul **Defonia.** Fixînd un moment al răscoalei din 1907, **Opaițe-n ceață** se leagă prin problematică de **La Comtesse-Aigrette.** Aceeași observație exactă, fraza tăiată pe revelarea elementului concret, esențial o întîlnim și în **Iapa murgă, Momeala, Sint omul lui, Măgăoaia, Avarie, Lebăda, Scenariul miresei, Mingiieri, Miinile, Începutul verii astronomice.**

Apostol Gurău dorește să atace din varii perspective și la diferite nivele structurile unui mediu, existențele integrate lui. În **Ispita mării verzi,** volum apărut după **Defonia** (nu este exclus să fi scris înainte), revin personaje din roman. Remus Orza din **Holeroi** sau prințul din **Prințul senin** sînt personaje ce le-am întîlnit în ample pasaje epice din romanul **Defonia.** De fapt, o carte care-l impune pe Apostol Gurău ca un valoros prozator. Romanul surprinde satul în perioada colectivizării și urmărește procesul de schimbare a unei civilizații rurale arhaice sub presiunea unor forțe sociale rapide, dorltoare de grabnice modificări structurale. Prozatorul scrie cu dezinvoltură, cunoaște evenimente și oameni, stăpînește registre diverse, trece ușor din planul realului în cel al fabulosului, paginile se umplu de concretul unei materii care mustește de viață. Apostol Gurău se dovedește preocupat de literatură, și, din această perspectivă, remarcă structuri psihologice, urmărește reacții, atitudini, motivări. **Defonia** are o tradiție a ei, o mitologie proprie, iar țăranii sînt legați de acest sat prin fibre intime și nevăzute, care vibrează la orice atingere, ca o coardă întinsă. Tradiția, începută dintr-o legendă povestită de Valeria Orza lui Alexandru, se statornicește tot mai mult. Cimitirul devine semnul statorniciei. Valeria cunoaște satul din vechime, în tinerețe a fost pe frontul Mărășeștilor, iar din unghiul unei experiențe abundente judecă desfășurarea noilor evenimente în care au intrat și defoniașii. Ea îl vestește pe Alexandru Orza că „pe aici vor să comaseze pămînturile, îi bagă pe toți la colectiv".

Traiectul acțiunii romanului **Defonia** este însă mult mai complex. Se notează undeva că „Defonia e inepuizabilă ca natura și tot la fel de plină de surprize". În **Defonia** se suprapune și un alt roman decît cel al naratorului direct. Este romanul inclus de Valeria Orza care privește timpuri mai îndepărtate ale Defoniei.

Există permanent în acțiunea romanului un substrat ascuns, care poate să izbucnească violent după îngrădiri și restricții. În capitolul **Noaptea Sfîntului Andrei de iarnă** asistăm la valpurgiile Defoniei, o adevărată revărsare de naturalism colectiv. Este o exacerbare a pasiunilor erotice, o supralicitare a plăcerilor bachice, forțe oculte dezlănțuite, mișcări ancestrale. („După două-trei ore bețiile, cîntecele, urletele au adus în sînul Defoniei nepăsarea, risul, fantezia înfierbîntată, iar satul evada din propriile-i constrîngeri, din cele impuse de alții, care de azi, de cînd se colectivizase, nu mai aveau ce căuta la ei. Ieșeau zimbitori pe uliți, se adunau iarăși în cete, cîntau, huhurau, mai ales flăcăii și **cozile verzi,** întăriți de noaptea asta a dis-

perării dulci, plecau prin fundăturile sărace ale satului, pe la fetele acelea inimoase și bune, pe la văduve, cîntau, fluierau pe la porți, ciocăneau în ferestre ca păsările de noapte inmiresmate de dorinți, de chemările perechii, cuiburile erau mai greu de făcut acum fără pămînturi și vite, ieșeau și fetele, văzînele neconsolate, prin curți, pe uliți, pe la șurile de paie, pe la glugile de coceni. Defonia gingurea de dezmățul poftelor, punea lumina înelată a lunii, pe gurile dorite, stătute, înfierbîntate de căldura disperării"). Romanul surprinde și practicile magice izvorîte dintr-o trăire a comunității rurale în orizontul mitic. Auzind că baba Nica a fost strigoaică, mame tinere cu copii bolnavi de friguri, umblau prin case cu „crăcușoare de busuioc aprinse în mîini"; o vecină își inconjoară vaca de trei ori presărînd semințe de mac în jurul animalului care trebuia să fete. O țărancă, Patița, în fiecare noapte a Sfîntului Andrei, fierbe la răspîntie de sat „o mîță neagră în care știe ea că se încuibase satana".

Personajele importante din roman, care trec sau urmăresc transformările satului sînt, însă, membrii familiei Orza. Alexandru Orza este orășean, se simte legat de sat, dar nu suferă transformările acestuia, le contemplă din exterior, de la distanță. Ică Orza, în schimb, țăran din Defonia trăiește toate metamorfozele satului. Atît acțiunile colectorilor, care-i iau tot grîul de la arie, cît și discuțiile cu echipele care-l lămuresc să intre în colectivă. Ruperea de pămînt este și la el dramatică, sintetizată în cuvintele pe care le spune copiilor. („Măi, băieții tatei, m-am trecut la colectiv cu pămîntul și cu vitele! Ați rămas săraci!"). Emil și Octavian nu-l înțeleg, uitîndu-se la tatăl lor curios sau mirat. Orizontul lor este, de-acum, altul. După doi ani de lucru în colectivă, Ică Orza s-a angajat la Fabrica de cherestea, la gater. Făcea naveta, iar în turele libere se urca pe deal, prin locuri cunoscute, care, însă, îi provocau tot mai mult sentimentul însingurării. („Dealurile și văile erau acum ale tuturor, atît de mult ale tuturor încît lui i se păreau străine, veșnice, dar mai ales indiferente, nu le păsa cine le seamănă, cine le zgîrie și cine le culege, veșnice, măreție și mute, of, și cîte suferințe pentru ele! Și-apoi și pentru țăran pămîntul a început să fie la fel ca pentru toată lumea, pur și simplu, ca apa, ca aerul, ca focul, gata, s-a sfîrșit, ursitoarele au transferat untdelemnul! Se întorcea acasă, se simțea singur, băieții au rosturile lor, pînă și Alec a plecat din Defonia, s-a dus și el în toată lumea"). Ică Orza s-a pensionat, de la fabrică. Prozatorul a urmărit în paralel transformarea vechii comunități rurale cu a familiei Orza. **Defonia** este un roman izbutit ca realizare despre această problematică acută asupra căreia s-au oprit scriitori de primă mărime ai literaturii contemporane, ca Marin Preda sau Ion Lăncrănjan. Apostol Gurău a scris un roman bine structurat, atent echilibrat, care naște plăcerea lecturii pe măsură ce paginile trec. Este o calitate a cărților valoroase.

Alexandru Ruja

Un roman al actualității

Linia de Sosire (Ed. Dacia, 1988) de Ștefan Dinică, prozator tînăr aflat la a doua manifestare editorială, este un roman de factură clasică, bine scris, cu știința compoziției românești, lipsit de „invenții" textualiste, sub care, de atîtea ori, se ascund inaptitudini. Subiectul, fără a fi deosebit de original, constituie un cadru solid, apt să susțină puternice tensiuni. Activistul Radu Călin întîlnește, după mulți ani, pe fostul său coleg de liceu, în prezent inginerul agronom Laurențiu Porumbaru, devenit un colaborator apropiat. Inginerul, preocupat de probleme de serviciu, avînd în studiu și o cercetare ambițioasă, obținerea unui nou soi de grîu, productiv și rezistent, avînd și un temperament extrem de dinamic, greu de stăpînit, își neglijează soția, care-l părăsește. După despărțire, într-un moment de restriște, doctora Cristina, fosta soție a inginerului L. Porumbaru, face o pasiune de moment pentru Radu Călin. Apoi dispare din viața amîndurora. Inginerul Porumbaru moare, în timp ce-și salva lotul de grîu experimental de furia inundațiilor. Fosta soție, doctora Cristina, moare și ea, după o boală neiertătoare, într-un oraș îndepărtat. Înainte de a muri îi mărturisește lui Radu Călin că din accidentala și fulgerătoarea lor legătură a rămas un copil, la casa orfanilor. Radu îl va înfia aducîndu-l în familia sa.

Dar nu „fabula" ca atare constituie rezistența cărții. Se impune, în primul rînd, „scriitura"; apoi, citeva tipuri de analiză introspectivă care dau autenticitate omenească întregii întîmplări și personajelor. Romanul obligă la o meditație gravă asupra vieții. Întrebările, dacă se pun, nu pot fi de nici un folos. Căci nu poate fi negat factorul „întîmplare" (în raport cu necesarul), întrucît înapoia celui dintîi este mereu prezent omenescul care, la rîndul său, e susținut de etic. Clădite pe aceste raporturi, întîmplările nu se pot dizolva în întrebări simpliste: „de ce?", „dar dacă...?" etc., așa cum în procesul existenței nimeni nu-și pune întrebarea „de ce exist?". Este de ajuns existența ca atare. De pildă rămîne o ciudățenie ce nu se cere dezlegată, faptul că pozeurul clasei, fostul elev Laurențiu Porumbaru, dintr-un liceu de provincie, este astăzi, după mai bine de 20 de ani, un excelent agronom. Omul și-a descătușat aptitudinile, energia, într-o clipă pe care nici el nu și-a luat-o în seamă, nu și-a memorat-o. Cum să-și explice fostul său coleg! Cu atît mai puțin lectorul. Despărțirea de Cristina se produce, și ea, tot într-o clipă anonimă. Fără explicații. Evident, acestea pot fi, dar sînt ascunse sub prea multe straturi de fapte și întîmplări care primează în fața vieții și, mai ales, sînt departe de a dezvălui pe omul real.

Romanul, deși de mici dimensiuni, este puternic concentrat, străbătut de impetuoase linii de forță. Nu întîmplarea ca atare susține, în primul rînd tensiunile, ci spectacolul real al conștiințelor, modul în care voințele și meandrele inteligențelor deschid drumuri neașteptate printre ființe. Autorul încheagă cu repeziciune personaje din chipuri fugare, de-abia întrezărite în iureșul ridicării unui dig, în timpul inundațiilor, sau le reconstituie în grabă și exact după ce s-au șters de mult din memorie, într-un singur cuvînt pronunțat într-un anumit fel, sau însoțit de o anume expresie a ochilor. Capătă statut de personaje unele persoane care nici măcar n-au fost văzute (prin citeva fraze rostite de cineva în întunericul unui compartiment de tren). Fragmente de chipuri, de fraze, de momente, și situații, recuperate din derizoriu, din uitare, se reintregesc repede, luînd înfățișarea unui chip, unei persoane, definînd un destin. Autorul mizează tot timpul (ideea centrală a cărții) pe o lege a vieții: pot fi întinse oricît de mult marginile omenescului, cu condiția de a nu le depăși niciodată. Tot ceea ce eludează această margine, indiferent de natura intenției, duce la dezumanizare, la drama implacabilă.

Deși autorul utilizează cu simplitate un număr relativ mic de mijloace stilistice și compoziționale, alegîndu-le numai pe cele necesare și adecvate, ele sînt tocmai cele esențiale și, mai ales, sînt stăpînite cu știința cunoscătorului. Fiecare element, oricît de periferic, are un rol în întregul edificiului. Autorul „joacă" cinstit; nu-și plimbă cititorul pe ocolișuri inutile și, mai ales, știe să nu facă paradă de multitudinea cunoștințele sale. Este asemenea unui regizor, în a cărui montare, nu se văd pîrghiile, butaforia, mucavalele. Nu i se simt nici indicațiile de regie. Dar, mai ales, el, ca regizor, nu stă înapoia personajelor. Dimpotrivă, este descoperit undeva, în fundul sălii, ca cel mai anonim spectator. Știe bine, de exemplu, în ce moment să întrerupă o secvență a povestirii și să treacă la alta. Apoi să o reia. Timpul povestirii sale nu urmează firul timpului fizic, ci i se contrapune fără a-l anula. Cînd un personaj, de pildă, bate la ușa cuiva, la pagina 36, secvența se oprește aici. Ușa se va deschide și nu vom afla cine bate la ea decît de-abia peste alte 30 pagini, după ce au fost deschise alte două sau trei „fronturi" ale narațiunii. Momentele-limită nu sînt, nici ele, „regizate" expozitiv, gazetăreste. Ele izvorăsc în mod necesar din imanența „tîlcurilor" sau din particularitățile psihologice ale personajelor, chiar dacă față de fapte sînt într-un raport dictat de întîmplare.

Ștefan Dinică dovedește clar că romanul său nu este populat de simpli „inși", ci de „personaje". Reușita sa are două puncte de sprijin: o bună stăpînire a structurii românești, dobîndită probabil prin studiu, poate și prin formație filologică, și un deosebit simț al limbii, ce-i este funciar. Actualul volum îndreptățește speranța criticului de a-l aștepta cu cărți desfășurate pe suprafețe vaste, fără teama de a greși.

Constant Călinescu

Un critic „cu mize"

De-ar fi să vorbesc pe scurt despre Valentin F. Mihăescu (n. 1948), aș spune că este criticul tinerei generații, după care însă aș fi obligat să adaug: nu singurul critic al generației tinere, nu criticul (singur) tînăr al ei, nici cel care scrie despre aceasta, nici al întregii generații tinere. Aș zice, mai degrabă, un efect al generației sale: îi seamănă și vrea, la rîndul lui, s-o modeleze.

Desigur, întrebarea imediat următoare este: ce (dacă) este generația tînără? S-au dat atîtea răspunsuri — mai ales în jurul anului 1980, cînd „calculele" pronosticau ivirea din pămînt a unei generații noi — încît unul în plus n-ar limpezi lucrurile. Aș spune, totuși, forțînd un raționament călinescian (o generație, ca să existe ca atare, trebuie să-și aibă criticii ei): este generația din „criticile" (nu arhaizez, observați) lui Valentin F. Mihăescu; sau, mai degrabă: și cea din criticile lui Valentin F. Mihăescu... Vreau să spun că abia astfel, privită prin criticii ei, se poate vorbi de o generație — care există, desigur... Adunați „mizele" lui, pentru că este un critic cu mize, chiar dacă nu și cu un program personal riguros — și veți găsi valorile tinere în creștere, nedezmințită, anunțate la timp, susținute (uneori, prea insistent). Preferă, în loc de a se lupta cu uriașii de azi ai literaturii române, să „păstorească literele tinere — condiție care, vrînd-nevrînd, îl pune în postura de a avea opțiuni categorice, afirmări tranșante. Nu-și face glorie, ca alții, mușcînd de călcîi statuile, nici ținînd trena maratoniștilor — ci își cîștigă încet autoritatea navetînd cu precizie și insistență prin „grădina" lui.

Și — lucru nu lipsit de oarecare importanță cînd vorbim de autoritate — privește cu ochi încrîncenat spre aceia care-i sar gardul vrînd să se instăpînească ei — într-un loc care, de fapt, este al tuturor și al nimănui, care este (se definește ca atare) ca loc în măsura în care cineva îl definește (adjudecarea devenind o chestiune ulterioară).

Poate de aici spiritul polemic al lui Valentin F. Mihăescu, dintr-un sentiment al „proprietății", al „apărării"; oricum, remarc faptul că el nu respinge categoric, nu rostește vorbele „în lături", nici măcar nu aruncă blamul tăcerii peste ce nu-i place, ci doar acceptă, dar altfel, în felul lui. Și, dacă nu i-am citit pînă acum nici un pamflet, în schimb polemicile sale sînt un adevărat spectacol: minuiește argumente tăioase, punctează decisiv locurile descoperite ale adversarului (alții se mulțumesc doar să le anunțe), se retrage flexibil: este, aș zice, ca o lamă de floretă acționată de computer, unde, adică, instinctul (acela sau același care depistează valori) nu mai este lăsat să funcționeze, totul devine calculat, controlat. De aceea este și greu să-i răspunzi: rar are acea eleganță a „agonului" care dă șansă și chiar intîietate uneori adversarului, care primește lovitura pentru a-l cunoaște pe purtătorul ei. Desigur, de aici pînă la lupta cu morile de vînt (nici Don Quijote nu vede altceva decît arme, nu bănuiește, măcar, omul în spatele lor) este acel pas pe care îl poate face oricine: chiar făcîndu-l, Valentin F. Mihăescu se simte oarecum apărat pentru că nu pășește cu toată ființa în „joc", în joc el aruncă numai armele, păstrîndu-se la o distanță propițiară.

Este, vreau să spun, elegant cu sine însuși — nu cu adversarul; o măsură interioară care-l oprește categoric de a fi, de exemplu, ceea ce se poate numi o mașină de box.

Tipul de cronică literară pe care-l propune Valentin F. Mihăescu de ani de zile (face cronică literară de peste 10 ani și nu și-a scos pînă acum nici măcar un volum din acestea) are un anumit specific, un anumit „ritual" regizat atent pe firul unei intuiții spontane de cele mai multe ori — de pătrundere circulară, sfredelitoare, în conținutul operei, de reținere a unor linii de structură, importante sau nu dar de structură, al volumului pe care-l are în față și de desfășurare, pe baza lor, a unei arhitecturi bănuite. Rareori citează simple fragmente, preferă scoaterea în relief (cronica sa este o dezvăluire a miezului) a unor pasaje ample pe care nu le comentează prea insistent mulțumindu-se într-o regie a lor, într-o dirijare spre concluzia dorită. Citează face parte din cronică; aceasta nu poate fi înțeleasă pe deplin (uneori, deloc) fără parcurgerea citatelor, pentru că, de fapt, din ele și cu ele Valentin F. Mihăescu construiește în mic planul construcției mari (ori planul pe care-l bănuiește îl impune etc. al acestei construcții). De aici, rotunjimea articolului său critic, impresia de unitate discursivă cu rost aș zice, convingerea că Valentin F. Mihăescu face chiar literatură — de cea mai bună calitate — scriind despre literatură, mai ales cînd are în vedere poezia.

Valentin F. Mihăescu a debutat editorial cu o carte despre Eminescu, a scris despre G. Călinescu și scrie foarte pătrunzător despre I.L. Caragiale (se pare, vocația descoperită) și Al. Macedonski — are, deci o alonje, o întemeiere în minuirea oficiului critic într-un studiu solid, controlat și controlabil. El se află, ca majoritatea criticilor de azi, între două tentații permanente: cea a istoriei literare pe de o parte și cea a „catagrafiei" literaturii contemporane pe de alta. O tensiune ce nu răzbate manifest în nici o direcție, care ține deocamdată demersul critic precum ghețurile un vapor. Imaginea îmi sugerează și posibilitatea eșuării: vaporul poate fi ridicat oricînd în sus de presiunea gheții, precum un ou iese din apele prea sărate. Adîncirea în studii de istorie literară este aceea care poate da un echilibru mai ferm, o siguranță și o prestanță necesară criticii tinere. Altfel desenele ei pe geamul aburit al operei pot deveni flori de ghiață care-i opacizează deschiderile operate. Întreaga generație așa-zisă tînără crește, și ea, odată cu ghețurile de dedesubt, prin ele ori peste ele — și se va afla în fața acestui aparent al vaporului respins de ape adică nu-și controlează dedesubturile, întemeierile, rădăcinile. Valentin F. Mihăescu este unul dintre „căpitanii" de vas care ar trebui să dea semnalul de alarmă. „Jocurile sînt făcute" — expresia lui predilectă — și jocul este același de secole.

Nicolae Georgescu

Teodor Vișan: „Peisaj"

LECȚIA DE PURITATE

Fericit precum mirele, volum apărut în 1984 (Ed. Junimea), marca apariția unui poet din „școala de la Neamț", un volum care pe lîngă anumite „coordonate generale" ținînd de generație, grupare, zonă aducea și citeva elemente specifice ce se voiau în mod expres (și unele erau într-adevăr) originale. Sub raportul originalității „lecția de puritate" („administrată" nouă „diplomatic" / jovial / „didactic" de Nicolae Sava prin cele două volume ale sale, ultimul apărut anul acesta tot la „Junimea", cu titlul „Privighetoarea") comportă o discuție, să zicem, „apriorică": există **experimente poetice** (care innoiesc limbajul unei perioade) și există **tradiția poetică** („verificată" sub aspectul „autenticității" lirismului), problema devenind mai complexă (ca să nu spunem mai complicată) atunci cînd **experimentul poetic** este preluat ca „modă poetică" (devenind „tradiție" modernistă) iar **tradiția** este promovată „obstinat / programatic" (devenind linie novatoare" într-un context experimentalist). Cît de **tradițional** și cît de **novator** se dovedește a fi filonul poetic promovat de Nicolae Sava prin cele două volume ale sale iată o întrebare la care se cuvine dat un răspuns nuanțat: poetul preia „elemente novatoare" (am putea spune „modernist-tradiționale") pe care are „naivitatea diplomatică" de a ni le prezenta drept elemente novatoare „în premieră" propunîndu-ne în fond un joc al sincerității și purității (un joc căruia trebuie, evident, să-i acceptăm „regulile de inocență") care urmărește totuși — sub acest ambalaj „naiv / fragil / inocent" — esența unor lucruri grave: „Acum cînd anotimpul acesta neașteptat de frumos vine pe furiș ca o fetișcană ce nu a cunoscut niciodată străzile orașului cu firmele lor ultramoderne... cînd undeva în mijlocul oceanului un desperat lansează semnale esoes pe care nu le mai interceptează nimeni din cauza bruiajului altora cu rentabilitate mai imediată cînd bomba cu neutroni are emoții... la ora cînd prietenia e o modă învechită precum papionul sub gușă și se mai poartă doar la sărbătorile adolescenței subsemnatul indescifrabil și tinăr am bătut imperceptibil la ușa dumneavoastră cerîndu-vă permisiunea de a mă bucura totuși de sosirea acestui anotimp neașteptat de frumos... permiteți" („Prolog" din prima secțiune intitulată „Permiteți" din primul volum). Ironia poetului este de cele mai multe ori „bonomă", dar și atunci cînd strălucește la veritabilele ei carate devine convingătoare ca o floretă: „A plouat citeva secole termometrele au permis mercurului să coboare niței nu mai transpirăm de timiditate trecem dintr-o casă în alta cu mănușile schimbate funcție de temperatura sălii tot mai greu recepționăm semnele esoes a celor din lumea a treia..." („Peisagiu european"). De fapt poetul ne propune „masca inocenței" / „jocul naiv al purității" tocmai pentru a sublinia, printr-un contrast nu lipsit de valențe incisiv-ironice, aspectele grave ale lucrurilor. Poetul poate fi „fericit precum mirele" (în acest joc al inocenței și purității) pentru că el vede „inocent / poetic" lumea care — în ciuda acestei priviri „purificatoare" — nu încetează a fi la fel de complicată și complexă implicînd și nuanțe sau laturi grave, inconsecvente sau „impure". Spre acest sens al privirii (poetice) purificatoare ne trimite parabola jumătății de fruct din poezia „Fericit precum mirele", mai mult, este vorba de o „nuntă poetică a înțelesurilor" în relația dintre poet și lume; poetul poate începe lumea „naiv și pur" prin poezia sa, el poate vedea lucrurile (sensurile) nevăzute de ceilalți oameni, asta însă (dacă se va rămîne doar la stadiul contemplației) nu va schimba cu nimic

complexitatea lumii și nu va diminua gravitatea unor lucruri. Aceasta pare să fie „morala lecției de puritate" a lui Nicolae Sava, „morală" transmisă și printr-o consecvență stilistică a celor două volume. „Privighetoarea" sa (cintecul poetului, aluzia este... transparentă precum văzduhul) dă bătaie de cap soldaților (simbolizînd partea de forță, de agresivitate, de cinism) căci „liniștite sînt (doar) privighetorile arse".

Nu am putea încheia cele citeva ginduri despre „lecția de puritate" a lui Nicolae Sava fără a cita un superb poem (reprezentativ, ni se pare, pentru modul său de abordare „inocent-poetică" a lumii / a timpului / a lucrurilor): „Copilăria a venit la picioarele mele / și-și cere iertare fie zic mingiind-o-ntelegător / pe creștet nevinovată copilărie // adolescența a venit tulburată în fata mea / și-și cere iertare fie zic grăbit prins de alte treburi / mai urgente a fost o perioadă cumpănă // tinerețea a venit în fața mea cerindu-și / regretabile scuze să trecem cu vederea luînd în / considerație lipsa de experiență și / celelalte inevitabile virstei // eu vin în fața dumneavoastră onorată instanță / cerindu-vă severitatea deplină" („Erori").

Am face o „eroare" dacă nu am semnala „cu severitate deplină" poetului că formula propusă în primul volum (continuată consecvent în al doilea) riscă să devină manieră printr-un model poetic „cu variațiuni pe aceeași temă": tema „inocenței poetice" (care presupune o pledoarie pentru „partea frumoasă" a lucrurilor). Am face, în același timp, o „eroare" dacă nu am semnala totuși un poet preocupat (la fel ca și colegii săi Aurel Dumitrașcu, Adrian Alui Gheorghe, Daniel Corbu) de o linie poetică personală, de o abordare a unor probleme majore (tratate „poetic-inocent", dar cu inocența „diplomatică" a poeziei), din a cărui generozitate și din a cărui ardere întru poezie se naște un fior autentic (și un filon autentic) în universul liricii contemporane: „....dacă stau și mă gîndesc bine am scris toată vara numai scrisori de iubire privirile mele s-au desfătat peste ilustrele noastre istorii privirile mele privirile mele singurele aripi de care nu mi-e teamă că imi vor fi smulse de vint" („În aripi de gală" din volumul „Privighetoarea"). Cu siguranță că privirile poetului lasă în timp pagini poetice care nu vor fi smulse de timp.

Ioan Iacob

Orașul cu străzi călătoare

Urmare din pag. 1

sem și eu, auzise și prietenul meu că Tulcea era preferată de tinerii aceia pentru lumina unică din partea locului, lucru posibil de altfel, iată iar un lucru aparte, unde mai știam eu un ținut înconjurat din trei părți și jumătate de apă? Și atîtea sălcii verzi, atîta apă, atîta soare, posibil, nu? Nici eu, nici prietenul meu nu știm dacă din acest motiv lumina locului este unică, dar dacă este unică, înseamnă că și atunci și acum lumina nu s-a putut schimba. Întîlnindu-i din nou pe studenții de ieri sau pe studenții de azi, și nu numai decît pe cei de la arte plastice, prietenul meu i-ar purta pe faleza astăzi mozaicată și albă pînă sus la monumentul eroilor neamului din războiul de independență și le-ar spune că pămîntul pe care calcă are vocație de oraș, dacă nu din totdeauna, cel puțin încă din secolul VII—VI i.e.n., cum ne sugerează istoricii, cînd era centru tribal geto-dac și se numea Aegyssus și avea rol de factorie (centru economic), de unde negustorii antici greci se aprovizionau cu tot felul de mărfuri. Și le-ar mai spune că la sfîrșitul secolului I i.e.n., cînd începe ocuparea Dobrogei de către romani, și Aegyssus, alături de alte cetăți geto-dace va fi fost teatru de luptă împotriva romanilor și le-ar aduce în acest sens martor pe Ovidiu care a poetizat momentul în Tristele VII și XI. Le-ar arăta prietenul meu, locul de cartiruire a legiunii I Jovia din Aegyssus așa cum stă scris pe o inscripție din secolul IV găsită pe colnicul Hora. Și orașul a tot crescut, cum consemnează și Constantin Porfirogenetul în geografia sa politică „De Themetibus". Pe urmă a venit ocupația imperiului otoman care prin eforturi armate deosebite și sistematice a învins rezistența lui Mircea cel Mare, moștenitor de drept al ținutului dintre Dunăre și mare de la bunicul său Basarab I. Imperiul Otoman a ocupat de fapt Dobrogea în întregimea ei, după ce au învins și rezistența urmașilor lui Mircea, adică Dan al II-lea, Vlad Dracul, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare, abia în 1484. Ei, otomanii, neputînd rosti lesne Aegyssus i-au spus orașului Tulcea, adică localitatea fabricanților de olane și cărămizi. Și pentru că orice ocupație de teritoriu străin pe calea armelor nu poate dura, a venit acel îndreptar al anilor 1877—1878 cînd, dată certă consemnată de istorie, la 14 noiembrie 1878, Tulcea și-a primit frații îmbrăcați în uniforme de eliberatori români și i-a primit cu toată pompa și fastul demne de cel mai populat și important centru comercial al Dobrogei timpului. Sigur, va continua să le vorbească prietenul meu, acum vă aflați lîngă monumentul eliberării, cu obelisc, vultur și dorobanț, ne aflăm pe unul din cele mai înalte puncte din municipiul Tulcea, în dreapta este țînutul unde se despletește Dunărea gătită cu nuferi, păsări și pești, în stînga este desfășurat orașul pe șapte coline, poftim, numărați-le, care coboară în evantai pînă la apă, acolo în depărtare se fabrică alumina și cam pe unde a fost Dunărea veche, da, este tot municipiul Tulcea, este numita Întreprindere de pescuit oceanic. Nu, acelea nu sînt străzi în construcție, acelea sînt vapoare oceanice de pescuit, pescadoare adică, seamănă privite de aici cu niște străzi pentru că toate aceste uriașe vapoare, așa cum se odihnesc, unele lîngă altele, alcătuiesc un adevărat cartier. Și, așa cum se vede, permanent, zi și noapte, de-a lungul Dunării se apropie mereu pescadoare care au cutreierat prin lume după pește pentru fabricile de colo, și cele, pe care le vedeți că se desprind de mal tot ca niște străzi, sînt tot pescadoare, ele pleacă în lume cu tricolorul la catarg, poartă nume de ape și de orase românești, așa cum poartă mai toate străzile orașelor noastre.

POST RESTANT

A trecut, în sfîrșit, și luna lui Cuptor. Ne-am încins bine pe aici, am fiert pînă am dat în clocot, ne-am prăjit pînă cînd ne-am ars, ne-am ars, ne-am plouat rar și puțin, la mare, de cînd se știe că soarele nu-mi mai încape în el, nu e loc nici pentru un bob de nisip, darmite pentru unul de grîu, la munte, da, e loc pentru mai bine, cînd nu tună și fulgeră, toată lumea este ocupată cu concediile, toți avem de lucru cu vacanțele, se muncește pe rupte la gară, în trenuri și în stațiuni pentru un bilet în plus, astfel încît la toamnă vom cădea rupți de oboseală la locurile noastre de muncă. Examenele de admitere la facultate s-au sfîrșit și ele în sfîrșit (ele seamănă din ce în ce mai mult cu proba de 100 m la Olimpiadă), unii rid, alții plîng, mai sînt și cei care speră să ridă la toamnă, și, doamne, cît de tăioase sînt liniile care îi separă pe cei admiși de cei respinși, și cît de sus sînt ele, acolo unde mai degrabă îți vine, firesc, să-l îmbrățișezi pe cel nenorocos, decît să-l mustri. Iar dacă va fi așa, sîntem siguri că lucrările scrise vor trebui introduse în calculator, altfel de unde atîtea sutimi puse în seama unei biete ființe care, oricît se va strădui, nu va atinge perfecțiunea notării ca atare. În fine, mă rog, cum spune și tanti Elvira, lumea fiind ocupată nu ne mai scrie atîta (cît iarna), ci, cităva, ne trimit ca să ne facă în ciudă frumoase vederi de la mare și de la munte. Lor le mulțumim și le dorim vacanțe, concedii ori recuperări frumoase !

★

Și în ceea ce îl privește pe căluțul de circ, acesta se află, ni se spune, tot în vacanță. **„Aveam un căluț, care, o dată pe an, nu mai vroia să facă nimic, să se înhame, să mă ducă în șa, să învîrtă roata... Nimic, nimic, nimic. Vroia doar să pască și să doarmă. Uneori mirosea și flori, zău așa, parcă ar fi fost și el în vacanță. Duminica, atunci cînd, fără treabă fiind, îmi puneam mîinile la spate și o luam spre pădure, îl auzeam venind după mine. Mă ajungea, dar nu mă întrecea, doar își potrivea pasul de plimbare cu al meu. Cînd mă opream, se oprea și el și, cu botul așezat pe umărul meu, privea acolo unde priveam și eu. Odată chiar mi s-a părut că-l aud întrebîndu-mă : «E frumos, nu-i așa ?». «Da», m-am trezit eu răspunzîndu-i, iar cînd m-am întors spre el l-am văzut surizînd, de m-a orbit cu dinții".**

★

IOAN NICODIM, Borca-Neamț : Scurta dumneavoastră proză nu are nici un rînd care s-o însoțească în chip de prezentare. Nu are nici titlu, dar are următoarea comparație : „Ghicea chipul celui dinăuntru, cu surisul răutăcios sleit pe buze, **ca o omletă în farfurie**" (s.n.). Ceea ce ne face însă să fim de partea dv. este următorul fragment : „Radioul difuza un șlagăr desuet și interpretul invoca mereu «fericirea, fericirea».

Îi veni dintr-odată să strige :

— Cu ce drept invoci tu numele fericirii, cu ce drept o propovăduiești ? Cît știi tu despre fericirea lucrătorului care se întoarce acasă după o zi de muncă și zărește fumul deasupra vetrei sale și care mai are de trecut o ultimă încercare — trecerea pragului casei cu — dulce și binecuvîntată povară — copiii săi în brațele asprite de muncă.

Cît știi tu despre fericirea de a fi tu singur, tu însuți, cînd în sufletul tău n-a intrat nimeni care să vrea să te fure, să te înlocuiască cu el însuși și de care nu poți să fugi, să te ascunzi, care te cunoaște ca pe buzunarele lui și te întărîtă, și te umilește, și nu-i poți opune decît un ironic zîmbet, tot mai tocit, și nu-i poți ascunde decît un vis — marele tău vis — bine camuflat în căptușeala sufletului...". Bine le faceți !

STEFAN SGANDĂR, București : Vă cunoaștem activitatea de autor S.F. încă din serialul publicat în „Magazin", important este însă că „Mesaj galactic" este mult deasupra aceluia. Deși revista noastră nu este preocupată de această literatură de gen, lăsînd altora satisfacția de a o promova, de data aceasta regretăm că nu avem atîta spațiu încît s-o publicăm. Reproducem din ea un fragment, cu speranța că totuși... „...Am făurit această sferă indestructibilă, fără ca Mem să știe... Am imprimat în ea gîndurile și frămîntările mele, pentru că, ceea ce știu este foarte puțin. Știu însă că odată și odată totul se va termina, și aș dori ca toți cei ce vor găsi sfera să știe !

...Cînd am deschis ochii și am început să fiu constient că exist m-au întîmpinat din toate părțile sclipirile multicolore ale terminaliilor lui Mem... Așa am numit eu în gînd mai tîrziu, uriașul biosintetic... De cîte ori încercam să mă tîrăsc spre claviatura colorată, care mă îndemna la joacă, brațe energetice mă așezau din nou nemiloase în locul acela moale, pe care-l uram, așa cum doar un copil poate să urască... Mai tîrziu, cînd am mai crescut și am început să merg, Mem mi-a dat voie să mă joc cu claviatura și manetele colorate. De fiecare dată cînd apăsam pe anumite plăcuțe albastre, o stea exploda, împrăștiind întunericul din jur într-o jerbă de artificii atît de minunată, încît bucuria mea nu mai avea margini. În scurt timp jocul meu preferat devenise acela de a face să explodeze stelele... Apoi am început să descifrez codurile și diagramele lui Mem, limbaj pe care l-am învățat la perfecție. Așa am ajuns să am un prieten, pe Mem. De fapt era și singurul, întrucît pe altcineva n-am mai găsit ! Restul se rezuma la aparatura gigantică și moartă, pe care doar Mem reușea s-o învie din cînd în cînd, pentru scopuri care mult timp mi-au rămas necunoscute... După o vreme l-am întrebat pe Mem dacă mai există și altcineva decît noi doi. Mi-a răspuns că nu mai există decît steluțe cu care pot să mă joc cît poftesc..."

VIOLETA DEIERI, București : Este cel mai frumos pseudonim de pînă acum, și, deși sîntem împotriva anonimatului, îl acceptăm, mai ales că știm cui îi aparține (Violeta Eugenia Mihai). Scrisul dv. are patos și sinceritate, este „curat", fără prețiozitățile atît de obișnuite la începătorii care vor să scrie literar. „Învingătorul" are multe șanse să apară, dar „Pariul" nu. Oricum, așteptăm și alte proze care să vă confirme talentul, cît și o fotografie și cîteva date biografice. Vi le-am mai cerut, dar nu le-am primit în cea mai bună stare (vezi fotografia care, credem, nu mai corespunde vîrstei, ori e prea devreme pentru dumneavoastră, atît de tînără, să ne propuneți o fotografie de cînd erați și mai tînără, nu ?).

K. LARA, Craiova : Am primit vederea de la mare, ceea ce ne-a bucurat, mai ales că unii se îndoiau tare de existența dv., confundîndu-vă cu diverse persoane, nouă necunoscute în ipostaza asta. Ne-ați scris că sînteți foarte ocupată și că de aceea nu ne-ați mai trimis nimic. Dar să știți că și noi sîntem foarte ocupați. Or, între oameni atît de ocupați...

IRINA MUNTEANU, București : Gînduri sensibile care însă, adunate, nu pot fi decît niște însemnări de album sentimental : „Peste albul imaculat al dragostei noastre a picat o pată de culoare și ne-a lovit pe amîndoi. Din amestecul celor două culori a ieșit un cenușiu, un fel de dragoste contopită cu ură. Tu ai plecat, eu am plecat, prea grea a fost povara și nu am putut-o suporta. Culorile au rămas neclintite, dure în îmbrățișarea lor, nestăvilită, vulgară și noi, noi rătăcim, pe căi paralele și nu ne mai aflăm liniștea."

I.N.

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate cu excepția cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

CUMPĂNĂ — *Cîntecul pădurii*

Foaie verde și-un cuvînt
și de visător ce sînt
nu văd iarba pe pămînt ;
mi-aș face-o casă-n pădure
păzită de rugi de mure —
să vină hoții s-o fure !
Mi-aș clădi-o pe-ndelete
c-un perete
dintr-un strigăt de erete,
cu un geam încărunțit
în cinci mituri limpezit,
cu ușa din plop trăznit
și la alte,
nici pitice, nici înalte
trei ferestre —
doar căpestre
cu zăbale ruginite
doar de cele patru vînturi
mozolite ;
tot căpestre
vii, tăiate
dintr-un taur
ce pleznea de sănătate.
(Forma, forma,
mi-am făcut pe veacuri
norma !)
Versule, unde-ai fost tu
cînd s-a-mpărțit norocu...
tu dormeai, norocul — nu,
acum scoală și te du,
du-te cît îți e umbletu
pe fereastra dinspre mit
de văzduhuri îndrăgit,
către muntele arat
de toți norii mei din sat.
În pădure somnu-mi doarme
ca rugina printre arme,
pe un pat din lemn uituc
dintr-un nuc
cîntat de cuc,
în mileniu ghemuit,
cu secolul învelit,
cu perna din pietricele
s-aud riul printre ele.
Și de fericit ce sînt
nu-mi văd locul pe pămînt,
cum nu-și vede orbu
corbu
din cuvînt,
cum nu-și vede marea
sarea
cînd își leagănă cărarea,
cum nu-mi vede Dunărea
printre sălcii, pulberea.

George Alboiu

REMEMORĂRI

PE MALUL APEI

● Mă voi întoarce către miei pe malul apei fără nume, acolo unde crește iarba firesc, ca barba după chef. Va fi un foc mocnind albastru și-n jur vor sta umbre chircite și nimeni n-o să mă întrebe unde am fost și ce-am făcut.

Acolo zboară fluturi galbeni sfioși în aerul de seară și cineva plînge și rîde fugind în noapte după ei. Eu mă voi așeza aproape și voi tăcea privind în jarul unde se coace luna plină ca un dovleac zemos și dulce.

Din cînd în cînd, de sub vestoane sub care-au strălucit medalii, vom slobozi în noaptea sură albi porumbei ca niște lacrimi care se vor topi în cer. Din cînd în cînd, cu glas subțire, mama va îngîna un cîntec, un cîntec vechi ca o uitare. Și eu, redevenind copil, am să alerg pe malul apei, pe malul apei fără nume, desculț, ca-n prima zi a lumii...

STAMPĂ

● Mesteceni blînzi, departe, în solitară rugă, crescînd spre cer. O casă cu hornul ca o pipă. În curtea ei, lumina de vară își desjugă albaștri boi de abur și piere într-o clipă.

Cucernică, înaltă, se leagănă secara, pe iedera virtoasă stau vrăbii nedecise. Pînza de în topită îmbălsămează seara — cărare căptușită cu lebede ucise.

Mestecenii departe, ca luminări sfioase, priveghi latent în ora ce-n mine sapă lin. E o beție dulce ce se topește-n oase cînd mă prefac în cîntec puțin cîte puțin.

Mircea Micu

Orizonturile dramaturgiei

Urmare din pag. 1

Vladimiri — 1955, republicată în 1972 cu titlul **Zodia Taurului**), Mihail Davidoglu (**Horia** — 1956), Laurențiu Fulga (**Ion Vodă cel Cumplit** — 1957), Al. Voitin (Trilogia **Oameni în luptă** — 1960—1961), **Procesul Horia** — 1967, **Avram Iancu** sau **Calvarul biruinței** — 1970), Horia Lovinescu (**Petru Rareș sau Locțiitorul** — 1967), Paul Everac (**Iancu la Hălmagiu** — 1966, **Urme pe zăpadă** — 1968, **Constandineștii** — 1980), Dan Tărchilă (**Io, Mircea Voievod** — 1966, **Moartea lui Vlad Țepeș** — 1976), Al. Popescu (**Croitorii cei mari din Valahia** — 1968), Valeriu Anania (**Steaua Zimbrului** — 1973), Ion D. Sîrbu (**Iarna lupului cenușiu** — 1973), Al. Sever (**Descăpățînarea** — 1979) ș.a.

În dramaturgia noastră **istorică** din ultimul sfert de veac desprindem un anumit mod de a dialoga cu evenimentele istorice, propunînd o nouă recitire a biografiei marilor personalități, cu deschideri spre orizontul de înțelegere al omului contemporan. Astfel, dramaturgi ca : Paul Anghel (**Săptămîna patimilor, Viteazul, Regele desculț**), Dumitru Radu Popescu (**Muntele, Două ore de pace**), Marin Sorescu (**Răceala, A treia țeapă**) ș.a., au revitalizat structurile dramei istorice, prin introducerea unor elemente novatoare în ceea ce privește modul de a construi acțiunea, conflictele, personajele și limbajul. Uneori evenimentele istorice sînt folosite ca pretext și nu ca reconstituire realistă a istoriei naționale. Iată opinia lui D.R. Popescu despre piesa **Muntele**: „Istoria e un punct de plecare spre contemporaneitate, un punct de sprijin. Dar acest punct de sprijin trebuie să fie solid, fără nici o fisură". Apelul la datele istoriei reale devine însă mai mult decît necesară, pentru a da relief și culoare locală evenimentelor. Autorii sînt preocupați de surprinderea spiritualității specifice poporului român, confruntat cu valori ale culturii și civilizației universale. Un mod original de a scrie drame istorice întîlnim la Marin Sorescu. Există în dramaturgia sa istorică structuri novatoare de construcție, care conferă teatrului său dimensiuni parabolice. Autorul își exprimă adesea punctul de vedere privind elaborarea dramelor sale istorice : „Îmi notez faptele semnificative și le dau o altă semnificație. Asta ar fi prima mină. După aceea, traduc trecutul în limbaj contemporan. Aici e marea problemă. Dacă în vremea lui Mihai Viteazul ar fi scris cineva o piesă despre Mircea cel Bătrîn, în ce spirit ar fi scris-o ? În spiritul lui Mircea cel Bătrîn, ori în spiritul epocii lui Mihai Viteazul ? Hotărît, în spiritul lui Mihai Viteazul, care îngloba, oricum, și spiritul lui Mircea. Ce-am învățat eu scriind teatru istoric este că trebuie să-ți cunoști bine epoca ta, care este limba maternă a teatrului istoric".

Contemporaneizarea istoriei sau ceea ce critica a numit „remitizarea" evenimentelor istorice nu s-a făcut însă în mod gratuit, ci cu intenția de a face să vibreze sensibilitatea omului de azi în fața valorilor politico-morale și umanismul marilor personalități implicate într-o diversitate de relații și contexte socialistorice.

Împlinirea unui veac de la Războiul de Independență și neatîrnare din 1877 a constituit un prilej pentru dramaturgii noștri de a ilustra cu noi opere acest eveniment epocal pentru destinul României moderne. Reținem, pentru valoarea lor, cîteva dintre dramele consacrate Centenarului Independenței : **Patima fără sfîrșit** (Horia Lovinescu), **Patetica '77** (Mihnea Gheorghiu), **Două ore de pace** (D.R. Popescu), **Marele soldat** (Dan Tărchilă), **Hotărîrea** (Mircea Bradu), **Iarna lupului cenușiu** (Ion D. Sîrbu), **Reduta și șoarecii** (Mircea Radu Iacoban) ș.a.

Un capitol important al dramaturgiei istorice afirmat în ultimele decenii îl constituie piesele inspirate din evenimentele care au declanșat revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, precum și din transformările care au avut loc în structurile economico-sociale, în conștiința oamenilor. Sînt edificatoare, în acest sens, piesele : **Izvorul** de Mihai Vasiliu, **Citadela sfărîmată de Horia Lovinescu, Trei generații** de Lucia Demetrius, **Arcul de triumf** de Aurel Baranga, **Puterea și adevărul** de Titus Popovici, **Mormîntul călărețului avar** de D.R. Popescu ș.a.

Drama istorică românească își consolidează pozițiile cu fiecare nouă operă pusă în slujba descoperirii — în arhivele istoriei naționale — acelor semnificații cu valoare de simbol pentru înțelegerea spiritualității românești, în contextul civilizației universale.

Un univers al poeziei noi

Urmare din pag. 1

resc, libertatea de exprimare elimină galeria corală a poeziei anterioare, instaurînd discreția, personalizarea, în afara unui programat scenariu coral. Astfel reapar după 1965 și poeți care începuseră să publice încă de prin anii imediat postbelici, și ei aparținînd unui vast eventai tipologic : tradiționaliști și moderniști de toate nuanțele.

După 1948 „generația războiului", care venea imediat după interbelici, era dezmembrată, secerată de absențe, așa că a lăsat locul unei promoții ocazionale, care cu timpul s-a autoeliminat prin sustinerea unei idei degradate de literatură. În aceste condiții, generația '60, „labisiană", s-a văzut îndrituită foarte devreme, înaintea unei perfecte maturizări, cu toate responsabilitățile maturității. Poate că în loc de 1960 ar trebui să folosim data de 1956 cînd moare Labiș și debutează Nichita Stănescu, prelungind perioada interbelică 1916—1956.

Dar dacă dorim să discutăm despre literatura de după 1965 trebuie să urmărim în principal debutul, afirmarea și confirmarea a două valuri distincte : generația '70 și promoția '80. În secventa temporală admisă numai acestea reprezintă realizarea, ineditul și ilustrarea — majore și specifice ale literaturii. Nu-i greu de urmărit că cele două entități reprezintă două realități distincte de continuitate și opozitie, de asemănare și divergență, întreținînd vivacitatea procesuală a fenomenului literar. Dar să reluăm. După furtuna labisiană în poezie se cristalizează o generație care readuce lirismul la matca tradițională, oferind o „revenire" dar și o „reluare" stilistică a marilor poeți interbelici, cînd acestia nu reapăruseră încă. Această generație convențional numită '60, debutînd de fapt după 1956 și afirmîndu-se plenar spre 1965, cuprinde pe primul — și cel mai reprezentativ poet post-modernist Nichita Stănescu — și alături de el pe Grigore Hagiu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Petre Stoica, Adrian Păunescu, Aurel Rău, Anghel Dumbrăveanu, Constanța Buzea, Ioan Alexandru, ș.a.

Generația 70 (afirmată după 1965), neomogenă, sedimentată eclectic într-o diversitate de formule, de la tradiționalism la experimentalism s-a afirmat în reviste și prin volume, la distanță de un deceniu (pînă în 1975). Generația '80, textualistă, promotoarea literaturii autoreferențiale, a actului scriptural „în statu nascendi", conștientizată din interior și, în fond unitematică, s-a afirmat prin cenacluri (altminteri, post-modernismul este o nouă oralitate... informatizată mass media și o altă gestualitate verbofonică).

Desigur, după 1965 nu s-au înmulțit talentele (în latență, mereu aceleași) dar s-a mărit probabilitatea de exprimare manifestă, adică s-au facilitat debuturile prin lărgirea cîmpului publicistic (reviste, edituri, concursuri, festivaluri de poezie).

În afirmarea momentului literar revistele su cel mai important rol. Iată că, față de cele tradiționale, după 1965 apar altele noi. Prima, cronologic este AMFITEATRU (la 1 ianuarie 1966). Cert este că acum nu se mai debutează la marile reviste — sau se mai întîmplă numai în provincie —, la „Viața Românească", la „România literară" —, ci se începe la publicațiile tinerilor, chiar la revistele studențești, într-o stagiatură benefică.

La AMFITEATRU și LUCEAFĂRUL (în 1965 devine săptămînal) și chiar UNIVERSITAS (apărută în 1968) se afirmă cei mai importanți poeți ai generației 70 — Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Marius Robescu, Dan Verona, George Țărnea, George Alboiu, Gheorghe Istrate, Nicolae Dan Fruntelată, Lucian Avramescu, Gabriela Negreanu, Doina Uricariu, Liliana Ursu, Grete Tartler, Dumitru M. Ion.

La revista ECHINOX (apărută la Cluj în 1968) debutează de asemenea creatori importanți ai generației 70 : Ion Pop, Ion Mircea, Adrian Popescu, Horia Bădescu.

Promoția 80 parcă mai bine reprezentată de prozatori, spre deosebire de generația '70, unde predomină, inclusiv valoric, poetii, activează o nouă personalizare, „întoarcerea autorului" și reluînd stilistic multe dintre procedeele primei avangarde s-a impus ca grupare, cu o poetică quasi-identică.

Privind retrospectiv și făcînd abstracție de vîrsta autorilor, 1968 pare anul cel mai benefic al poeziei după război. În acest an debutează — enumerarea este totuși parțială : Cezar Ivănescu, Gheorghe Istrate, George Alboiu, Gheorghe Anca, Mihai Bărbulescu, Aurelian Chivu, Adi Cusin, Nicolae Dragoș, Mihai Elin, Zeno Ghițulescu, Gheorghe Grigurcu, Romulus Guga, Ion Iuga, Mircea Ivănescu, Matei Gavril, Virgil Mazilescu, Sorin Mărculescu, Marin Mincu, Victor Nistea, Nicolae Oancea, probabil și alții, după ce în 1967 debutaseră : Dumitru M. Ion, Ion Drăgănoiu, Petre Ghelmez, Horia Gane, Nicolae Ioana, Dan Laurențiu, Ileana Mălăncioiu iar în 1969 : George Chirilă, Ovidiu Hotinceanu, Ion Nicolescu.

Generația '70, după pionieratul promoției post-labisiene face prima un efort de diferențiere într-un climat liric în care poezia românească se oferă axiologic cu toate numele, fără nici-un loc gol, și fără prejudecăți de factologie morală. Dacă pînă în 1965 poetul obligat să fie unitematic și în roba severă a limbajului jurnalistic de acum înainte se etalează un larg ambient tipologic ce favorizează personalizarea, diferențierea nețărmurită — o poezie valoroasă eliberată de exercitarea demonstrativ-retorică.

Generația '70 și promoția '80 generate și manifestate din latentele perioadei 1956—1965 ce vor ajunge la deplina maturitate la sfîrșitul secolului și al mileniului, acoperind o treime de veac — atît cît durează (33 de ani) timpul de exprimare al unei generații după accepția clasică : Thibaudet, Ibrăileanu, G. Călinescu — se vor unifica din perspectiva probabilă a istoriei literare viitoare.

Planul — măsura angajării muncitorești

Urmare din pag. 1

portatoare pentru a acorda asistență tehnică, pentru a le prezenta la diferite tîrguri și expoziții internaționale. Pretutindeni ele fac o excelentă propagandă industriei noastre constructoare de mașini, clasei noastre muncitoare, pentru că toate tipurile de frigidere — și sînt peste 60 de variante constructive, — se situează la cel mai înalt nivel de exigențe mondiale. Mai trebuie adăugat, poate, că în urma testărilor la care au fost supuse, frigiderele noastre au primit certificate de calitate, veritabile garanții ale performanțelor lor, de la renumite societăți din lumea întreagă. Cu îndreptățită mîndrie putem spune, așadar, că la fel ca în alte ramuri ale construcției de mașini, ca și în alte domenii ale industriei, și în fabricarea frigiderelor România a devenit o producătoare distinctă, prestigioasă. Sugestiv din acest punct de vedere este și faptul că solicitările — în creștere apreciabilă și în acest an — depășesc capacitatea actuală de producție a întreprinderii, **planul de export pe primele 8 luni ale anului fiind deja îndeplinit și depășit.** Dealtfel, la fel se prezintă și ceilalți indicatori, colectivul nostru raportînd noi și însemnate succese în cinstea celei de-a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, toate aceste succese îndreptățindu-ne să acționăm și mai temeinic pentru extinderea realizărilor de pînă acum, astfel încît în cinstea celui de-al XIV-lea Congres al partidului să putem raporta împliniri pe măsura eroicului timp pe care îl trăim.

debut

aurel curcă

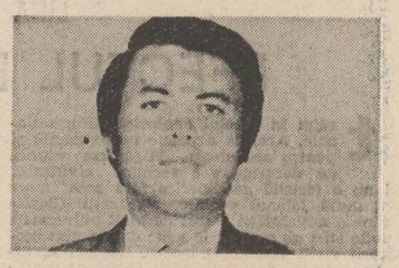

Și pasăre eram

Azi-noapte eram
riu :
umblam desculț prin Templul
unui bob de grîu.

Și pasăre eram
azi-noapte :
drept aripi
o pereche de șoapte.

Eram toamnă, septembrie,
și cules de
un greier mulțumit,
noapte, rontăiam tăcere.

A ceea ce eram și acum
singurătatea mea miroase,
cînd m-am sculat a trebuit
să dau zăpada de pe
oase.

Azi-noapte, Timpul

Azi-noapte, Timpul a vrut
să sară la mine și și-a julit
genunchii,
pe cînd în creierul meu Tata
imperturbabil bătea nucii.

Fluturi erau-albaștri,
apoși ochii mei,
alergînd pe Cîmpia Inocenței,
din poală Mama
da amintirilor mei.

Și-a venit un bou alb
și trist, mina mi-a păscut,
un ac și-o ață a luat Mama
gura mi-a cusut.

Confesiune

Vine o dată pe an Tata la mine
să mă vadă, sfios, bătrîn
și-un an întreg
apartamentul meu
a iarbă miroase, a fin.

Vine o dată pe an Mama
la mine
nu vorbește decît în șoaptă,
și-un an întreg sufrageria mea
miroase a pîine coaptă.

Vin Bunicul și Străbunica-n
somnul
meu, la ușa mea sună,
nu vor să intre, îmi lasă din ușă
cîte-o tăgîrță de humă.

Vin eu în acest poem, mîna
mea rămuroasă stiloul apucă,
și dimineața pe asfalt nu calc
decît pe coji de nucă.
Vin o dată pe an toți ai mei,
singur nu le mai dau
de margine,
și-un an întreg mă chinui
să intru-n această pagină.

Cine vrea să se nască din nou

Cine vrea să se nască din nou
să meargă în satul meu o zi,
să rîște,
se crapă de ziuă-n
memoria mea,
Mama dă din poală stele
la găște.

Ne-așteaptă o zi adevărată,
fără umilinți, fără emfaze,
în bătătură Tata a azvîrlit
boilor un braț de raze.

Vom ara cerul și-l vom semăna
trage-vom viața adînc
în plămîni
vom minca Timp la prînz,
cu ochii vom bea fîntîni.

Cine vrea să se nască din nou,
să meargă cu mine la Țară o zi
să rîște,
noapte de noapte
prin somnul meu
amintiri desculțe calcă pe
mirîște.

UN MARE CĂRTURAR

Urmare din pag. 1

vă cu această modalitate de cercetare din descendența husserliană, dar și din toate științele de vîrf ale secolului XX (asemeni lui Camil Petrescu și Constantin Noica), Edgar Papu, într-un chip nu atît de programatic ca al lui Noica, ci abscons-radiar, a dezvăluit congruent și cu edificatoare rezultate ceea ce la un Cantemir, Heliade, Hasdeu, Pârvan era numai constelație de intuiții fulgurante : temeiurile tradițional-populare și modern-scriptice ale unei filosofii românești a „ființei" din înfăptuirile omenești, din întreaga alcătuire a lucrurilor lumii. Acesta e „aisbergul", în bună parte ca și inaparent, al operei lui Edgar Papu ; iar creasta lui, perceptibilă tuturor, inteligibilă numai pentru puțini și încă în restrînsă măsură, o constituie ideile de **protocronism** și de **unicat** spiritual românesc, — exemplificate constant, probant într-o multitudine de cazuri, imperturbabil față cu obiziturățile și defăimările, în **Despre stiluri**, în **Lumini perene**, în toate scrierile mai vechi și mai noi ale lui Edgar Papu.

★

Însemnările de față nu se vor o cronică la **Lumini perene** (Despre componenta principală a volumului, **Poezia lui Eminescu**, din 1971, căreia timpul îi dezvăluie tot mai bine statutul de pionierat în eminescologia contemporană, am scris la momentul potrivit). Vreau să-mi exprim numai mirarea față de o manieră cînd de o ambiguitate sfidînd orice logică a demonstrației, cînd manifestîndu-se cu o brutalitate de buldozer, în a comenta unul dintre studiile emblematice pentru întreg scrisul lui Edgar Papu, — **Gîndire și gînd.**

În studiul **Gîndire și gînd** (apărut mai întîi în **Caietele Mihai Eminescu**, III, 1975, inclus după aceea în volumul **Din clasicii noștri**, păstrat și în **Lumini perene**), Edgar Papu arătase că, deosebindu-se în această privință de alte limbi românice, „româna disociază noțiunea **gîndului** de aceea a **gîndirii**" și că Eminescu „utilizează frecvent ambele cuvinte, cu sensurile lor distincte". În ce ar consta distingerea de efectuat ? În aceea că „gîndirea" este un atribut și o expresie „a intelectului", pe cînd „gîndul apare ca un exponent integral al constiinței", al sufletului omenesc. În continuare, arătînd că **Eminescu cuprinde** amîndouă zonele, a „gîndirii" și a „gîndului", Edgar Papu precizează că poetul acordă preeminență ultimei dintre ele : „Ca poet, ca om stăpînit de cea mai efervescentă fantezie, ca o personalitate excepțională înlăuntrul căreia lucrează natura, cu obscurele sale seve creatoare, ca ale pămîntului, autorul **Luceafărului** stă pe gînduri, e bătut de gînduri, purtat de gînd, căzut de gînduri, greu de gînduri, plin de gînduri, fie **negre**, fie **de aur**. Toate aceste locuțiuni, aplicate sieși sau unor personaje închipuite sau, în sfîrșit, elementelor naturii, se găsesc pretutindeni în lirica sa. Ele alcătuiesc ceea ce am numi dominanta ființei sale. La acestea se mai adaugă și contribuția sa de artist controlat, de spirit reflectat, calitate prin care caută să regleze în sine **cumpăna gîndirii**. Cei doi factori constitutivi nu se situează, însă, la același grad al importanței. Gîndirea este numai o auxiliară a gîndului sau a gîndurilor, care o absorb și o dizolvă în pasta lor. Faptul poate fi confirmat prin urmărirea atentă a textelor sale lirice".

„După care, în lumina distingerilor efectuate, studiul cuprinde două analize magistrale ale poemelor **Scrisoarea I** și **Luceafărul**, precum și elocvente exemplificări din finalul **Scrisorii IV**, **Și dacă, Rime alegorice, Ce te legeni, Cu mine zilele-ți adaogi** ș.a.

Disocierea de netăgăduită perspicacitate la care a ajuns Edgar Papu ar putea fi ilustrată tot atît de concludent prin versuri-cheie aparținînd **Sonetelor** de la 1879 („Și eu astfel mă uit din jeț pe gînduri", „Cînd însuși glasul gîndurilor tace"), din **Singurătate** („Iară eu pe gînduri cad"), din **Dorința** („Adormind de armonia / Codrului bătut de gînduri") ; din postume ca **Numai poetul** (care, „Ca pasări ce zboară / De-asupra valurilor, / Trece peste nemărginirea timpului : / În ramurile gîndului, / În sfintele lunci, / Unde pasări ca el / Se-ntrec în cîntări") ; **sau Dintre sute de catarge** („Ne-nțeles rămîne gîndul / Ce-ți străbate cîmpurile, / Zboară vecinic, înginndu-l / Valurile, vînturile"); **Din cerurile-albastre** („De glasul păsărelor / Pe gînduri codru-i pus") ; ș.a.m.d. Așadar, din poezia eminesciană se desprinde înțelesul că numai „gîndul" emanînd din **ființa** întreagă află consonanță cu **ființa lumii**. „Gîndirea" (ori echivalentul eminescian al acesteia, „cugetarea") duce la ceea ce luminează un vers apoftegmatic din **Epigonii** : la aceea că oamenii „Împărțesc a lor gîndire pe sisteme numeroase" ; sau la faptul că „gîndirii" alienate viața îi apare curgînd : „Încet repovestită de o străină gură" (**Melancolie**) ; sau la separarea pur intelectivă a cursului trăit al existenței : „Patria vieții e numai prezentul. / Clipa de față numa-n ea suntem, / Suntem în adevăr. — Iară trecutul / Și viitorul numai o gîndire-s" (**Patria vieții e numai prezentul**). „Gîndul" e, prin urmare, mai curînd **implicit** și **însumator**. „Gîndirea" este **explicită** și **separatoare**. Deci „gîndirea" își are întemeierile ei, în activitățile științifice și pragmatice, iar în poezie numai într-o cît devine un referent pentru acestea. Deci izvoditor de autentică poezie, nu de „Gedankenlirik, poate fi, în bună limbă românească, doar „gîndul", el asociindu-și în adevărata lirică „gîndirea" — pe o scară variabilă de accepții și nuanțe — numai în arătatul sens referințial. E în toate acestea, de fapt, ceea ce, cu pătrunderea-i cunoscută, argumentase și Al. A. Philippide, într-un foarte util la vremea lui studiu **Despre gîndirea poetică**. Și e, așa cum arătam în analiza „structurilor fundamentale ale operei eminesciene" cu privire la „inteligibil", ceea ce Eminescu, într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, specifica în legătură cu „reflecțiunea", ea nefiind „decît scheletul care-n opere de artă nici nu se vede". Să nu fi căutat și în toate privințele arătate Eminescu expresiile de superioară adecvare, „cuvîntul ce exprimă adevărul" ?

Comentatori mai vechi și mai noi ai studiului **Gîndire și gînd** ne asigură că nu. Și o fac pe două căi. La început obiectau că disocierea efectuată de Edgar Papu între cele două vocabule este contrazisă de textele lirice eminesciene, „gînd" și „gîndire" apărînd prea adeseori în acestea cu sensuri amalgamate și împiedicînd astfel instituirea vreunei „reguli" deosebitoare. Ca și cînd în lirică se pot stabili reguli „more geometrico", iar Edgar Papu ar fi nutrit ambiții de acest fel ! Ca și cînd drumul de la postume spre antume și de la variante la poemele publicate ar fi de neluat în seamă, cînd se ia în discuție statutul pe care Eminescu tindea să-l atribuie cuvintelor „gînd" și „gîndire" ! Ca și cînd „lectura contextuală", cu infinit-imperceptibilele alunecări de sensuri pe care ea le poate surprinde în lirică, ar fi de ignorat cu toată seninătatea ! Într-o secundă fază a obiecțiilor cu pricina, s-a opinat neted că e falsă dualitatea de înțeles a cuvintelor „gînd" și „gîndire", iar Edgar Papu, deosebindu-le, a voit să facă din Eminescu un „antiintelectualist" care atribuia „gîndirii" rosturi gnoseologice superficiale, în timp ce „gîndului" îi rezerva toate virtuțile în materie de cunoaștere. Or, în elementar spirit cartezian judecînd lucrurile, noțiunea cu sferă și conținut mai cuprinzătoare (= „gînd") nu și-o subsumează pe cea ale cărei înțelesuri sînt mai sărace și mai restrînse (= „gîndirea"), făcînd-o operantă în asemenea limite ? Și nu rezultă mai mult „intelectualism" dintr-o asemenea funcțională conjugare de noțiuni ? Spre a scurta discuția cu privire la absența deosebirii de înțeles dintre „gîndire" și „gînd" la Eminescu, întrebăm, pornind și de la însemnătatea deosebită pe care poetul o acorda locuțiunilor în asemenea cazuri : se zice despre cineva că ne vizitează „cu **gînd** bun", sau „cu **gîndire** bună" ? ; de asemeni : „a căzut **pe gînduri**", ori „a căzut **pe gîndire**" ? ; tot astfel : „mă bate **gîndul**", sau „mă bate **gîndirea**" ? ; și încă : „mi-a dat prin **gînd**," ori „mi-a dat **prin gîndire**", „îmi vine **în gînd**", sau „îmi vine **în gîndire**" ? ; etc., etc. Eminescu ar fi taxat o asemenea substituire a termenilor din străvechile și mult grăitoarele locuțiuni drept „limbă păsărească". Fiindcă în toate acestea nu e vorba de modificări pur formale, ci indeosebi de lumea sensurilor, — în legătură cu care s-ar putea glosa abundent. Deocamdată, să fie de ajuns parafrazarea distingerii pe care Eminescu o făcea între „fuior" și „tors", în procesele cunoașterii, în înțelesul că „gîndul" reprezenta pentru el „fuiorul", iar „gîndirea" — „torsul". Încît, e de mirare că, în prelungirea mai vechilor obiecții inadvertente, și acum se afirmă că includerea studiului **Gîndire și gînd** nu doar în volumul **Din clasicii noștri**, ci și în acela recent, **Lumini perene**, e un mod al lui Edgar Papu de a stărui în greșeală.

În însemnarea eminesciană la care m-am referit (**Ms. 2258, f. 114**), concluzia era următoarea : „Cine poate privi fuiorul abstrăgînd de la tors, are predispoziție filosofică". Cei care nu pot face abstracție de vocabula „gîndire", atunci cînd se raportează la „gînd", ce predispoziție vor fi avînd ?

mapamond

LÎNA DE AUR

EFECTUL BUMERANG

trăim în secolul exploziei informaționale. Această explozie este valabilă și pentru arheologie. Migăloasa muncă de dezgropare a vechilor civilizații, cînd nu e fericită descoperire fără prea mare efort, mută jalonul vechilor civilizații. Clasica imagine a antichității a fost de mult pulverizată de noile știri pe care ni le aduc din pămînt cercetătorii vieții vechilor popoare. Hotarul vechimii se schimbă, deci, sub ochii noștri cu condiția să băgăm de seamă noutatea schimbării.

Asupra noilor perspective aduse de arheologii vremii noastre ne vorbește cartea **Arta preistorică și antică din regiunea caucaziană**, interesantă sinteză semnată de Meline Poladian Ghenea (Editura Meridiane, 1988). Spațiul cuprins între Marea Neagră și Marea Caspică, creuzet excepțional de populații străvechi, a fost subordonat de știința istorică și arheologică mai veche marilor civilizații antice din sud sau din Grecia, deși legendele locale ca și mitologia greacă fixau în Caucaz sediul unor întîmplări și a unei civilizații vechi. Noile săpături de arheologie vin să corecteze această credință, atestînd o foarte veche civilizație, originală, independentă, mai îndatorată altor sfere de civilizație și cultură cu care s-a aflat într-un schimb permanent, decît celor pe care i le-a atribuit vechea imagine a lumii preistorice și antice.

Vechile legende prezentau Caucazul ca pe un „leagăn al omenirii". Descoperirile arheologice ne indică într-adevăr aici un loc de antropogeneză. Tot vechile legende vorbeau despre purtători de civilizație migrați în Mesopotamia unde întemeiază o mare civilizație întrată în toate manualele. Arheologia confirmă aceste legende, ne spune cartea scrisă de Meline Poladian Ghenea, carte consacrată în cea mai mare parte a ei descrierii vestigiilor pe care săpăturile din Transcaucazia le-au adus la lumină, definind astfel o foarte veche și caracteristică civilizație locală. Peșterile au conservat o artă rupestră caucaziană. Inventarul depozitelor descoperite scoate la iveală figurine produse de mîna omului care indică ocupații, existența unui cult. Interesant este că statuetele feminine amintesc izbitor de cele ale culturii Cucuteni din România. Echivalența e valabilă și pentru epocile următoare. Interesant în sine, dar și pentru cititorul român, rămîne pronunțatul cult al taurului, pe care-l vom găsi și în culturile următoare din sudul Asiei Anterioare, pe care artă caucaziană le-a influențat. Existența unor legături ale acestei culturi caucaziene cu cele asemănătoare din jurul Mării Negre, la nord și la vest (precucutiene și cucutiene) se impune cititorului. Este vorba de epoca paleolitică.

Podișul Armeniei joacă un rol important în cultura neoliticului transcaucazian, fiind punctul de plecare al unor noi schimburi cu zonele mai sudice. Dar expansiunea acestei culturi, centrate pe podișul armean, merge departe către vest, cuprinzînd peninsula Balcanică și România, ca și, în est, spațiile Asiei Centrale și teritoriul indian de margine. Această cultură unitară presupune cel puțin în zona centrală de origine un popor la fel de unitar după cum îl arată concluziile antropologice, din care s-au diversificat ulterior marile uniuni tribale întrate în istoria Asiei Mici și Asiei Anterioare : subari, narieni, urarți, hatti (prehittiți). Interesante sînt și obiectele de metal care atestă o artă animalieră avansată, prefigurînd forma viitoarei arte animaliere scite dezvoltate pe același teritoriu.

Descoperirea unor obiecte de artă înrudită cu cea nord caucaziană în Asia Mică a dus la concluzia unei difuziuni însemnate a acestei arte, cu atît mai mult cu cît inscripțiile hittite descifrate de B. Hrozny vorbesc despre emigrarea în Anatolia a triburilor purtătoare de cultură hatti (cu un mare rol în imperiul hittit), ca și a hurriților (întemeietori ai statului Urartu), după cum și a triburilor indoeuropene mittani, și ele factor statal și de cultură în Asia Mică. Înaintea epocii bronzului, difuziunea demografică și culturală este pe o rază mai mare cuprinzînd și Mediterana orientală și zonele carpato-balcanice, unde aceste migrații au accelerat procesele dezvoltării, avînd un rol indiscutabil în apariția culturii metalelor.

În epoca bronzului apar cetățile ciclopice ale regiunii transcaucaziene, impresionante prin mărimea lor și prin tehnica de construcție, modelul lor arhitectonic fiind foarte important pentru culturile succesorale.

Nu ne oprim asupra nenumăratelor detalii pe care le dă cartea Melinei Poladian Ghenea, meticuloasă în descrierea vestigiilor și prezentarea opiniilor specialiștilor, ci subliniem doar noutatea acestor concluzii ca și interesul lor direct pentru preistoria și antichitatea românească. Relațiile vechilor culturi de pe teritoriul României cu Asia Mică, despre care au vorbit Hasdeu și, mai tîrziu, Mircea Eliade, sînt documentate în această carte de un indiscutabil interes pentru culturile carpato-danubiene. Sînt multe scene de vînătoare imortalizate pe plăci de metal, în care distingem prezența semnificativă prin frecvența a **lupului.** Ramuri întregi ale populației caucaziene poartă nume provenind din cuvîntul „lup". **Gurii,** gruzini, înseamnă practic **lup,** pentru că **gur** sau **gver** este **lup. Megrelii** actuali, tot din Gruzia, înseamnă tot **lup : me-gher** derivînd din aceeași rădăcină semnatică. **Iberii,** de unde și numele **Iviria,** vine tot de la lup : **hiber-hver-gver.** Legendarul erou megrel Gheria are același etimon **gver,** care înseamnă lup, **pui de lup.** În **De la Zalmoxis la Ginghis Han,** Mircea Eliade indică predilecția popoarelor Asiei Mici și Anterioare pentru lup, predilecție întărită și documentată și de această incursiune în spațiul caucazian, înrudit și astfel cu cel carpatic și balcanic. Încă înainte de epoca fierului, cercetările arheologice au scos la suprafață dovezile existenței unei încrengături de popoare de același singe, asianice, care stau la baza unor culturi caracteristice unor mari formații statale în Asia Mică, centrul radiației acestei culturi fiind caucazian.

Epoca fierului este legată la caucazieni de un erou cu numele **Amiran** la gruzini, **Amran** la osetini, **Mgher** la armeni, etc., care este cel care-l învață pe om să fabrice și să folosească fierul. Acesta e considerat „dar ceresc", conform dealtfel denumirii fierului la egipteni **(beni ped),** la latini **(sidus-sideris),** la greci **(sideros),** care înseamnă „sideral", venit din cer. Actuala industrie a fierului poartă acest vechi titlu mitologic.

Studii de mitologie comparată au dus la concluzia că Prometeul grec este o proiecție în spațiu elen a mitologicului erou caucazian Amiran. Că pentru greci teritoriile caucaziene de la răsărit erau un reper de cultură și civilizație ne-o indică și legenda argonauților despre expediția lui Iason, căutător al lînii de aur, de unde trebuie reținut și caracterul exotic și vrăjitoresc, pentru greci, al Medeei, o caucaziană. De altfel, o analiză atentă a „exotismelor" din mitologia greacă, — foarte numeroase — ar duce la concluzii fertile privind circulația bunurilor culturale dintre greci și vecinii lor. În epoca fierului, schimburile culturale dintre caucazieni și vecinii lor de la răsărit și de la apus se accentuează. Nu e vorba numai de transmisii caucaziene către regiunile limitrofe și depărtate, ci și de transmisii inverse, dinspre Europa răsăriteană către spațiul Asiei Mici și cel caucazian. Enigmaticii hicsoși, invadatorii Egiptului, par a fi după aceste cercetări de origine hurrită. O mare migrație de la vest la est a fost aceea a **armenilor, urumilor, mușigilor,** toate desemnînd același popor, mai cunoscut sub numele de **mușki,** veniți de la Dunăre și Balcani și răspîndit în Asia Mică și în Caucaz.

Epoca fierului este epoca marelui amestec de popoare și de civilizații care i-a derutat pe cercetători, incapabili a mai descifra temelia străveche, stabilă a civilizației caucaziene. Valuri de cimbri, de traci și de sciți năpădesc țările transcaucaziene dinspre nord. Începe una din cele mai agitate perioade ale istoriei acestor popoare. Meline Poladian Ghenea prezintă atent aceste imprejurări. Civilizația și cultura lor atrage, modelează, dar suportă și consecințele distrugerilor, al amestecurilor de popoare, al unei trepidații pline de urmări multiple. Pe vadurile acestor comunicări de o mare vechime apar și influențele grecești, grefate însă pe o tradiție proprie. O osmoză neîndoielnică are loc din punct de vedere cultural între caucazieni și oamenii culturilor din Balcani, din Carpați, din insulele grecești. Dar ceea ce rămîne sigur este că teritoriile caucaziene au dezvoltat o cultură și o civilizație proprie neîndatorată unor culturi ulterioare, ele, de fapt, îndatorate celor caucaziene. Impresionantă rămîne descoperirea arheologică care arată că modelul templului grec a fost transportat din Caucaz în lumea greacă, înaintarea helenismului în Asia Mică și Caucaz fiind de fapt o restituire. Este ceea ce cartea numește, după o formulă care a făcut carieră, „efectul bumerang" : o cultură dă influențe pentru a primi înapoi de la cel pe care l-a influențat ; în acest proces se poate uita primul emițător.

Arta preistorică și antică din regiunea caucaziană de Meline Poladian Ghenea vorbește despre creația originală a culturilor caucaziene, despre aria vastă de răspîndire a acestei culturi, despre osmoza la care a participat, despre relațiile ei cu marile culturi din Asia Mică și Anterioară, după cum și cu cele din lumea carpatică, balcanică, egeeană, cretană. Harta vechilor civilizații se profilează astfel după precizările aduse de noile săpături arheologice și sinteza la care obligă. O despărțire netă între Europa și Asia din jurul Mării Negre și Caspice nu se poate face : culturile caucaziene și cele sud-est europene sînt, de pildă o vie și străveche comunicare. Iar popoarele și statele care s-au ridicat pe aceste teritorii sînt urmașele unor culturi preistorice viguroase. Destinul culturilor caucaziene constituie un bun prilej de meditație asupra destinului culturilor carpato-danubiene.

Paul Brădean

Din LIRICA BULGARĂ

KONSTANTIN PAVLOV

Adio, salvatorule...

Lui R. Leonidov

În afară de pașii mei
simțeam prezența și altor pași,
dar nu-i auzeam.

Mic, negru, cu pete cafenii,
nu se știe al cui,
cățelandrul se năpusti și schelălăi prelung.

O, nu asupra mea,
Asupra celuilalt,
cu Ceilalți pași,
a căror prezență o simțeam.

Lupta fu scurtă.
Agonia, horcăitul
așișderea.
Cățelandrul și-a întins lăbuța.

Și abia atunci am auzit pașii.
Și abia atunci am văzut :
Moartea, învingătoare, se îndepărta.
Se îndepărta
șchiopătînd

NIKOLAI KÂNCEV

Roadele închipuirii

Ascultam pînă-n zori cum se scurge din
streașină
sorocul zăpezii, șoptindu-i norului de
ploaie :
dacă ai viitor, păzește-l pentru mîine...
Apărut de după munte, soarele
urcă piscul și se naltă mai sus.

Pot oare continua la această priveliște ?
Știu
că iarba uitării răsare prima
și cu firele-i mișcătoare, în demnitate
deplină,
rupt e ziarul de ieri la încercarea de azi.
Iar mîine, întrucît nu-i nimeni, cine
mai știe...

Nevăzut, fiecare și-a luat necunoscuta-i
față
și-și poartă crucea ca pe un plus al vieții,
semn că realitatea din lăuntru-i va
preschimba
monologul riului în al malurilor dialog.
Roadele închipuirii de-acum înfloresc.

NIKOLAI ZAIKOV

* * *

Cuvinte. Ca un desen în vînt.
Gesturi din alte vremi. Priviri pierdute.
În străvezimi, Urechile-s desăgi,
dacă iubești supus
le vei umple. Sînt și voci
cu mecanism de ceasornic.
Și sus-pusă șoptire. O trec sub tăcere.
Ciorchini de vișine se-nghesuie sus. Iar jos,
flăcăruia trece de la o țigară la alta.
Fețe. Aparțin persoanelor particulare.
Fețele arată că încălțările-s
în antreu, că paharul spart
își păstrează gustul. Mansarda nu e locul
unde să poți trăi, mansarda
e cuvîntul poeziei. Ea balansează deasupra
unui glob de sticlă, pe care-l reflectă.
Poezia e a zecea planetă.

GHEORGHI BELEV

Logodnă

Femeia șovăielnică
nu patul așterne,
ci norii.
Ea dă totul
și nu știu
ce să doresc.
Născocesc cuvinte frumoase,
le pun în dosul frunții,
le dau brînci să lunece
spre leneșa limbă
și aștept,
aștept...
Dar zborul și-l iau niște mușculițe mărunte,
care vin și se așează pe inima mea,
mă storc pînă la ultima picătură,
apoi se-alungă
în putredul cer, spre lîngă tine.

În românește de Alexandru Ivănescu

LIRICĂ INDIANĂ

BALDEV MIRZA

Poemul

Alunecă întunericul pe străzi
cu palide pocale
într-o mînă
și argint chinezesc
ori perle
în cealaltă
amintindu-mi refrenul
cîntat odată de noi
muzical împingînd roțile luminii din Konarak

Mi se împreună anii
în capul plesuv
Unde mai sînt iubirile mele ?
Mă simt umilit
între zăbrele
ca rănitul gladiator din vechea Romă

pămîntul îmi mistuie picioarele
ciinele latră la umbra
visului meu,
apostoli și profeți sînt aruncați
înapoi
în emblemele lor.

În care casă să ne întîlnim
cu patimă să ardem în iubire ?

Brațele mele

Deseori chipul meu exprimă
diferite credințe, măsuri — legi
prinse-n lat
aproape de picioarele mele ;
dar niciodată brațele
purtînd presimțirea lutului,
fructele pămîntului, florile
și crimele comise de strămoșii mei

oricînd ridic brațele
ating curcubeul
șingelui scurs în jos
pe ochii degetelor mele.

DEBI ROY

Să uităm

Să-l uităm pe cel cu buzunarele împovărate de
faimă
să ne recităm propriile poeme
în jurul mesei cu alcooluri ;
hărmălaie
tainice întîlniri,
rătăciri pe alei și prin boschete.

Să uităm pe unul
care uitîndu-mă a prins gloria ;
la ce m-aș tîngui zadarnic !

Oricum inevitabilul vine.
A și venit
ciine de stradă, ciine vagabond
și eu.

GANGA PRASAD VIMAL

Declarație

Am coborît din munți
să intru prin zidurile orașului ;
lumea-i ocupată cu săparea
propriului mormînt.
Acest teritoriu sacru
un vast cimitir
prezidat de super-șobolani.
Subsemnatul ?
În cocișugul meu
sînt deja la adăpost.

Aș putea să dispar.

Pe un crîmpei de hîrtie
să lăcrimez un descîntec
fiindcă nu îndrăznesc să cersesc
fărîma de pîine uscată —
stăpînii mei știu numai o parolă
AȘTEAPTĂ ;
nu există al doilea, al treilea
în grandioasa
goală lor căpățînă.

I. B. BARKAR

Adio, arme

S-au stins luptele de stradă
sîngele a fiert pînze pe caldarîm ;
tîlhari și escroci au furat holda
binecuvîntatelor semințe —
gloanțele pătrunse în inimă.

Craniile uscate se vestejesc
mîncate de vulturi ;
stîlpul morții a revenit celui curat ;
tîlharul a jefuit victoria.
Ce nebunatici sînt noii pandiți
drapați în onorabile șaluri.

Soare tîlharilor de putere
preafericite cîntări într-un foc se deșiră,
o, suflete, înarmat pînă-n dinți
explozie în gura tunului
află că cerul nu se spîntecă încă.

VISHNU NAGAR

Săpunul și ucigașul

Ucigașul era în baie.
Prin gene
îi intrase săpun în ochi ;
să aibă imaculată privirea.
Ucigașul aruncase săpunul
pentru că nu-l putea ucide ;
turbat a năvălit în piața publică
și a ucis pe vînzătorul de săpun.
Și-a spălat mîinile de singe
în clăbuci de săpun
mîngîind tandru săpunul.
Din clipa aceea
săpunul a început
să-și zidească o casă
înlăuntrul ucigașului.

PADMA SACHDEV

Zăpadă

Boabe de orez puzderie
ori perle
albul
albului.
Nu
e numai zăpadă cuvîntul
scris de condeiul Naturii ;
versul desenat la Laksman
pe Sitha s-o păzească.
Fumul care pluteste deasupra
este aburul
din creștetul muntelui ;
privirile îi răsar în zăpadă
ca palele vîntului verii
înaltă amiază.
Sînt femeia suferind de ninsoare
curățînd farfurii unse
în vînt de gheață.
Sînt oare simburele acestor zăpezi
cîtă vreme alerg
topindu-mă rizînd :
prin pădure curge riul
din munte în mare
nepotolita sete
să-mi astîmpere.

GURESH DALAL

Drum pierdut

De-a lungul șoselei arbori.
Cine a trecut pe-aici ?
Cunosc anotimpurile
și nu înțeleg omul ;
am simțit venind-plecînd
doar timpul.
În lumina soarelui de dimineață
înflorind muguri, scuturîndu-se frunze,
un martor cersind :
gloata șterge urmele
sfinților, drumul.

Budha-i blînd, Gandhi tăcut.
Krishna fără arcul său
și Arjuna-i străpuns în carul de luptă.
Sînt licitate cuiele din Crucea cea adevărată,
scuipătoare-i
vasul lui Socrate cu otrăvita cucută.
La templul de pe lac
apele resping orice oglindire.
Lotuși negri sufocă zborul libelulelor
peste apeși clopotele templului nu spun
al cui e jocul
și nici cine stăruie să se amestece
banal printre conspirații.
Relația dintre umezeală și iarbă
a fost calculată,
sfîrtecată cea dintre pămînt și nori.
Copacii cad mutilați în lungul șoselei,
însuși drumul ar vrea să-i vadă umblînd —
drumul pierdut
drumul care nu există.

GULAM MOHAMMED SHEIKH

Delhi

Peste fortul ca o pîine ruptă
ascuțișuri de soare asemeni ridichilor,
iarbă și pietre cuibărite în ruinele
Tughlaqabadului —
umbre prin bolți, bolți umbrite
Kirki Masjigh — pași rînduri de pași
prin ochiul lor la Jama Masjid.
Vertical Qutab îmbărbătîndu-se din rădăcină
pînă-n creștet.
Miroase de jur împrejur
mîncarea — singe, carne, pușcării și palate,
veacuri de ieri,
suflare fixată pe obrazul lui astăzi,
ochiul viu învîrtindu-se spre trecut
lunecă printre crăpăturile mormîntului lui Ghalib
și caută oasele fosforescente ale lui
Khahn Han Khan.
Treceri din mormînt în mormînt
neodihnita soartă a Yahanarei și-i pace,
pulbere și ceață,
liniște :
nimic nu luminează carnea de piatră,
o rază de soare lunecă prin pliscul unei turturele
adormită pe bolta vestică din Fortul Roșu
îmi străpunge văzul.
Liniște, zorii și visele sucombă
realitatea se-arată cu dimineața la față.

În românește de Ion Iuga

REVISTA STRĂINĂ

● **DUPĂ CE ANI DE ZILE A FOST FASCINAT PUR ȘI SIMPLU DE LUCRĂRILE LUI SHAKESPEARE, GOLDONI, CEHOV ȘI BRECHT,** regizorul italian Georgio Strehler și-a descoperit acum o nouă chemare : „Faust" de Goethe. De ce această nouă pasiune ? „Pentru că — spunea el — italienii îl cunosc pe Faust numai din spectacolele de operă, ei văzînd în Faust un om care și-a vîndut sufletul diavolului pentru a ajunge la o fecioară... Adică ceva comic și tipic italienesc."

Din această cauză, Strehler dorește ca publicul larg să cunoască în profunzime genialа operă a lui Goethe. Este pentru prima dată cînd nu se va putea spune despre „Faust" că este o operă germană pentru că ceea ce realizează Strehler are o valoare universală, ceva care nu poate fi localizat în spațiul de limbă germană.

Proiectul lui Strehler pare a fi supraomenesc : el dorește să realizeze scenic toate cele 12 000 de versuri ale capodoperei goethiene. Evident, proiectul este de lungă durată. Pînă acum a fost realizat scheletul, **ossatura,** după cum se exprimă Strehler, care este regizorul spectacolului, dar și interpretul lui Faust și al lui Mephisto. Concret, este vorba despre 2 000 de versuri, ceea ce reprezintă mai puțin de jumătate din prima parte, avînd titlul „Faust", frammenti, parte prima".

În vîstă acum de 67 de ani, Giorgio Strehler, conducătorul lui „Piccolo Teatro di Milano" repetă împreună cu trupa sa șapte ore zilnic uneori fără pauză. Lucrează cu o conștiinciozitate și o energie pe care reușește să le imprime și celorlalți membri ai ansamblului.

Realizarea scenică integrală a lui „Faust" reprezintă un proiect realmente.... faustian. Va reuși Giorgio Strehler să-l ducă la bun sfîrșit ? Pentru a răspunde la această întrebare ar trebui să avem în vedere faptul că marele Goethe a terminat de scris capodopera sa pe cînd avea optzeci și doi de ani...

● **CARLOS GALINDO LENA A PREDAT ANI LA RÎND CURSURI DE LITERATURĂ** la Universitatea din Havana. Acum este la pensie, dar aceasta nu-l împiedică să fie, în continuare, un bun propagator al valorilor literaturii din țara sa. Iată răspunsul lui la un recent interviu referitor la scriitorii cubanezi din generația tînără pe care ei îi consideră a fi cei mai talentați :

— Manuel Cofiño, care, în ciuda tinereții sale, are deja la activ cîteva cărți de real succes. Cînd scrie despre revoluție Cofiño nu rămîne la suprafața fenomenelor, el se străduiește să le pătrundă cît mai adînc cu putință. Scrie poetic, elegant, stăpînește perfect limba și stilul. De un larg ecou s-au bucurat romanele lui : „Ultima femeie" și „Viitoarea luptă" etc. Unele dintre lucrările lui au fost traduse în rusă, franceză, germană și în alte limbi.

Un talent aparte demonstrează și Agusto de Rojas. Scrie literatură s.f. și face parte din rîndul celor mai de seamă scriitori cubanezi ai acestui gen. Aceasta datorită în primul rînd pentru profundele lui idei filozofice, care nu lipsesc din nici una dintre cărțile lui. Rojas este la origine profesor de fizică astfel încît romanele lui nu conțin speculații ieftine, fiecare ficțiune are în cazul lui o bază științifică.

Aș putea enumera și alți tineri scriitori care scriu și în afara granițelor țării noastre."

● **DE CE NU POATE DORMI MEDICUL PRIMAR VIKTOR KIRICENKO,** povestitorul și eroul principal al romanului „Solzii din ochi" al cunoscutului prozator ucrainean Iurii Musketik ? În hotelul din Kiev unde se află pentru trei zile însoțindu-și fiul care susține examenul de admitere la facultatea de medicină, el încearcă zadarnic să închidă ochii. Motive n-ar avea pentru că toate sînt în ordine, încearcă el să se autoliniștească. „Îmi iubesc soția, îmi iubesc copiii și aș sacrifica totul pentru ei, de-ar fi să-mi dau și viața", spune el.

Dar, cu toate acestea...

Este convins că îl macină o boală perfidă, dar pricina nopților nedormite și a zilelor pline de neliniște o constituie „intervențiile chirurgicale", extragerea solzilor dureroși din ochi (a se citi protecția, intervențiile, devalorizarea valorilor umane etc). Din povestirea lui Kiricenko — o incursiune în trecut, întreruptă de stop-cadre — cititorul simte cum viziunea eroului se limpezește, se clarifică. Kiricenko, crescut în spiritul cărților lui Nikolai Ostrovski, Vladimir Maiakovski și Mihail Solohov, dar și al clasicilor ruși, marcat de anii războiului, face parte din generația celor care și-au trăit tinerețea „în cizme de pînză sau în pisiari", cu mîncare de cartofi și țigări „Sever". Mulți dintre cei din generația lui nu încearcă să se debaraseze de „solzii din ochi"...

Unde-i greșala ? se întreabă Kiricenko. Mi-am crescut strîmb copiii ? Le-am dat prea mult, prea puțin ? Cum este posibil ca fiul meu să pretindă, la numai 18 ani, să facă carieră ? Iată cîteva întrebări care îl frămîntă pe Kiricenko.

În realitate, astfel de întrebări rămîn deschise, în cartea lui Musketik însă avem de-a face cu un happy-end. Cu toate acestea, o întrebare persistă : va reuși Kiricenko să vadă lumea cu alți ochi, din care „solzii din ochi" să fi fost extirpați ?

● **„DRAGUL MEU ȘTRENGAR" ESTE TITLUL UNEI ADORABILE CĂRȚI** pentru copii și tineret datorată scriitoarei engleze Lynne Reid Banks. Autoarea a scris o carte pentru o fetiță aflată pe drumul spre maturitate, dar ea este la fel de atrăgătoare și utilă și pentru părinții ei. Și pentru alți părinți.

Eroina cărții se numește Kate Dunhill și ea face caz de faptul că membrii familiei ei nu sînt împovărați de prejudecăți. Acțiunea cărții va demonstra cititorului cît de mult s-au înșelat Kate și toți ai ei. Dar aceasta numai după ce totul se sfîrșește cu bine, după ce, mulțumită curajului și înțelepciunii tuturor, ei și-au recunoscut greșelile.

Relatatea vie, plină de capcane, face ca această povestire din viață să semene foarte mult cu o poveste...

● **SVETLANA ALEXEIEVICI ESTE AUTOAREA A DOUĂ CĂRȚI CARE AU PRODUS VIE EMOȚIE ÎN RÎNDUL CITITORILOR SOVIETICI.** Este vorba despre volumele „Războiul nu are chip de femeie" și „Ultimii martori". Ambele s-au bucurat de un succes enorm în ultimii ani. Cele două romane sînt documente zguduitoare asupra luptei, jertfelor și suferințelor oamenilor sovietici în timpul celui de al doilea război mondial.

De curînd cele două romane au fost transpuse în seriale pentru televiziune și au fost dramatizate. În același timp, ele au fost traduse în numeroase limbi străine.

ACASĂ

DUNĂRE, DUNĂRE...

Sînt la Brăila, unde vîntul îmbracă, noaptea, cămașă albastră și seamănă pîraie de fulger și pîraie de mătase peste plaurii Deltei.

Am plecat din București cîntînd ca tot omul :

Noi cu brațe ca oțelul
Vom culege mușețelul...

și de mai multe zile, cîntînd același cîntec, stau călare pe-o șea de lut, în malul cu scaieți ai Dunării, și număr boabele de mătănii curgînd spre mine din Bizanțul lui Panait Istrati.

M-am împrietenit cu doi plopi — ei mă trezesc dimineața, în ceasul cu buze de pepene al răsăritului de soare — îmi trec degetele prin frunzele lor pline de gînduri dinspre Valea Oltului și numărăm împreună cîte mere coapte au scuturat oceanele lumii în petecul de iarbă din grădina înconjurată cu împletituri de libelulă.

În urmă, e o vară nesfîrșită, ca o vulpe care și-a jumulit pielea și și-a tras-o peste cap, în față se întărește în mine o zi de septembrie și un drum de-a lungul Maramureșului.

Deocamdată mirosim a cimbru. (Numai unii dintre noi.) Mirosim din cap și pînă la umeri, fiindcă pe frunte, acolo unde ar trebui să se zărească dunga pălăriei, stelele de mare, născute în candelă de mărgean negru ne pun, cînd intrăm în apele incendiate numai de duminici, coroane de mirt dalmatic, fapt din care trebuie să tragem învățătura că fiind din Balcani noi toți mirosim obligatoriu a pepene galben, mirosim a munte călcat în picioare de oi multe. Călcînd nisip ca pe o colonie de fluturi vestind epoca statuilor scăldate în must și bună cuviință, eu, acum, mă duc să intru în Dunăre ca să împlinesc vorba poetului : Hai să vedem ce s-o întîmpla... Cu multă apă de Dunăre, al dvs.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană

ANUL XXXII
32
(1 422)
Sîmbătă
12 august
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OPERA ISTORICĂ

Ne apropiem de marea sărbătoare națională, cea de-a 45-a aniversare a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Sentimentul e tonic, precumpănitor, are acea încărcătură a istoriei care vine de demult și din adîncuri către noi pentru ca, în timpul pe care-l trăim să ni se înfățișeze ca act de voință a întregii națiuni, ca acțiune a întregului popor, ca o dimensiune de conștiință supremă și unificatoare în tot ceea ce privește destinul național. Într-o asemenea amplă și necontenită viziune a dragostei de țară, actul de la 23 August 1944 a adunat în el forța, dăruirea și abnegația tuturor înaintașilor care, în momente cruciale ale existenței noastre ca patrie și popor, s-au identificat cu ideile și idealurile de libertate, de progres și civilizație, făcînd totul pentru păstrarea și apărarea ființei neamului.

Actul de acum 45 de ani este un corolar al istoriei, un moment de vîrf exponențial sub semnul și în lumina căruia au început acele mari și edificatoare desăvîrșiri pe calea nouă, cea mai înaintată, a socialismului și comunismului. Congresul al IX-lea al partidului și epoca glorioasă pe care a inaugurat-o a conferit operei de făurire a noii societăți o amplitudine și un dinamism fără precedent, după cum a conferit și o viziune nouă, originală, o limpezire de spirit și o capacitate de voință și acțiune cu totul noi întregii construcții socialiste, participării conștiente a poporului la edificarea propriului destin. Văzute acum, prin prisma celor 45 de ani și de la înălțimile tuturor marilor înfăptuiri economice și sociale, toate acestea sînt nu doar reprezentări ale conștiinței patriotice, revoluționare, ci realități de primă importanță ale noii condiții materiale și spirituale pe care în actuala etapă le relevă și ni le propun ca trăsături caracteristice ale continuării procesului constructiv Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului.

Marea sărbătoare pe care o întîmpinăm are de aceea un spectru larg de semnificații iar între toate documentele supuse dezbaterii pentru apropiatul forum comunist deține un loc mai mult decît specific. Unanima și puternica aprobare a propunerii de realegere a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului generează sentimente de înaltă încredere și devotiune patriotică, revoluționară, față de viitorul care are în prezent temelii sigure și demne, după configurația și măreția tuturor ctitoriilor economice și sociale care au făcut și fac din România și poporul său o imagine cît se poate de cuprinzătoare a muncii și creației în libertate și independență, a aplicării creatoare a legităților generale ale socialismului științific la condițiile concrete ale țării. Congresul al XIV-lea, va fi, așa cum sublinia secretarul general al partidului, **congresul marilor victorii socialiste**, în această optică, privim întreaga experiență de pînă acum și înțelegem întregul consens al faptelor care ne sporesc lumina de gînd și acțiune către viitor. **Victoria revoluției de eliberare socială și națională, trecerea la construirea societății noi, socialiste în România** — se spune în Tezele pentru Congresul al XIV-lea — **constituie expresia cerințelor legice ale dezvoltării sociale, rezultatul procesului istoric obiectiv al succesiunii modurilor de producție, determinat de dialectica progresului social, de necesitatea concordanței dintre dezvoltarea forțelor și caracterul relațiilor de producție, reprezintă o înnoire a indelungatei lupte revoluționare desfășurate de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, este opera istorică a întregului popor.** Dimensiunile acestei opere au multiple și inconfundabile puncte de reper în conștiința moral-politică și socială, în realitatea de fapt, cu totul nouă, complexă și înnoitoare, spre care converg liniile de acțiune ale gîndirii creatoare. Scopuri înalte și demne, mereu mai înalte și călăuzitoare, aduc în cîmpul vederii și al împlinirii practice obiective și programe prin expresia cărora ne identificăm cu prezentul și viitorul tot astfel cum, printr-o și mai puternică identificare de conștiință patriotică, revoluționară, ne asumăm o nouă condiție, o nouă calitate a muncii și vieții, un nou și tot mai pronunțat relief de spirit, printr-o bogăție de fapte care încorporează și sensul adînc al istoriei, și devenirea neîncetată a patriei, și chipul tuturor nădejdilor și aspirațiilor din noi.

De la înălțimea celor 45 de ani ai victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, vedem — prin Programul — Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea — România mileniului trei ; puternică, demnă, tot mai demnă și înfloritoare.

Luceafărul

Marile disponibilități ale agriculturii socialiste

Din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la București s-au desfășurat lucrările Plenarei lărgite a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor. Acest larg și reprezentativ forum democratic a reunit aproape 5 000 de participanți. Conform importantelor probleme înscrise pe ordinea de zi, au fost dezbătute și aprobate măsuri care privesc o întinsă arie de preocupări din agricultura acestui an și a anului viitor, din perspectiva înfăptuirii neabătute a obiectivelor noii revoluții agrare. Semnificațiile actualului moment decurg din chiar faptul că ne aflăm în preajma marii sărbători naționale cînd întreaga țară, oamenii muncii de la oraș și sate, acționează cu toate forțele pentru realizarea integrală a planului pe 8 luni pînă la 23 August și pe întregul an pînă la Congresul al XIV-lea al partidului.

În încheierea lucrărilor, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a rostit o importantă cuvîntare care a relevat drumul ascendent al agriculturii socialiste românești, înaltele treote ale dezvoltării intensive, necesitatea perfecționării neîntrerupte a activității pentru îndeplinirea tuturor programelor și obiectivelor noii revoluții agrare. Experiența acestui an este caracteristică pentru obținerea producțiilor record și ea se cere continuată și îmbogățită conform marilor disponibilități ale proprietății socialiste, de stat și cooperatiste.

Prin larga arie problematică abordată, cuvîntarea secretarului general al partidului constituie un prețios program de gîndire și acțiune înaintată, comunistă, astfel încît pe baza rezultatelor de pînă acum să se obțină rezultate și mai mari, superioare, dintr-o perspectivă care este în mod calitativ nouă și angajează un vast potențial de muncă și de creație. Este acesta însuși sensul pe care-l consacră Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, spiritul revoluționar de angajare și dăruire sub semnul căruia întîmpinăm marea sărbătoare națională.

Locuri și oameni

Îți dai repede seama că este unul dintre cei obișnuiți să facă mult și să vorbească puțin. Înțelegi acest lucru mai bine cînd începe să îți „prezinte realizările", făcînd apel mai mult la limbajul cifrelor pe care ți le comunică nu lipsit de o anume monotonie contabilicească și un fel de detașare. „Acestea sînt cifrele, concluzii, și ele vorbesc mai bine decît noi". Cînd zice „noi", nu are în vedere pluralul de modestie ci un personaj colectiv : satul. Mai exact, comuna buzoiană Glodeanu-Siliștea al cărei primar este de cîțiva ani. Iar cînd spune „satul", Gheorghe Popescu, om al satului în toată puterea și în toate sensurile cuvîntului nu îi are în vedere numai pe cei cu care dă nas în nas zi de zi — pe la Glodeanu-Siliștea vorba-i frustă, gloduroasă și de un indicibil umor ca și în Siliștea moromețiană — ci îi include și pe cei plecați de mult la oraș, care vin mai rar pe acasă, unii doar pe la culesul viei ori pe la tăiatul porcului. Știut este că tot gospodarul se bucură cînd îi vin rudele în ospeție, cînd le vede călcîndu-i în bătătură și primarul nu face excepție de la rînduielile cele vechi cînd ele sînt bune, însă el, ca prim-gospodar, s-a gîndit că ei ar putea nu numai să vină în vizită, ci și să contribuie după puteri la bunăstarea satului, la ajutorarea în vreun fel a celor rămași la plămădirea pîinii și a pămîntului. Și pentru asta și-au fixat o zi anume din an cînd toți „fiii satului" se fac luntre și punte să se stringă acasă și cînd la Glodeanu-Siliștea se taie vițelul cel gras. Și fiecare dă seamă atunci ce a făcut și ce ar putea să mai facă să își ajute satul cu o idee măcar, cu un gînd sau cu o vorbă bună măcar.

Dar așa se întîmplă o dată pe an. În rest, în toate celelalte zile grosul muncii și rostul așezării tot silistenilor de acasă le revine, cum și firesc este. În total ei sînt acum în comună 7 200 de suflete, spune primarul și mă roagă să reții cifra și să o consider tot ca pe o realizare, ba chiar ca pe cea mai importantă, din moment

Ion Marin

Continuare în pag. a 2-a

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-lea AL P.C.R. –

REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Prezența artei și literaturii

Ne-am obișnuit deja ca în documentele programatice ale partidului nostru, în expunerile și cuvîntările secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să ne întîlnim cu un loc anume însemnat, care atestă prezența artei și literaturii. A literaturii și artei noastre de astăzi, a celor care scriem, pictăm, dăltuim, șlefuim sunete muzicale, acum, în acest timp al nostru și al poporului în mijlocul căruia trăim. Alături de atestarea acestei prezențe a artei și literaturii noastre în concertul general, uriaș al activităților sociale din România de astăzi, întîlnim exprimată în documentele de partid și chemarea către mai bine, mai mult, mai frumos. De altfel, așa cum o simțim și în sufletul nostru, al oricărui artist cinstit cu sine însuși.

Prezența artei românești contemporane, cît și dezideratele ei actuale răsună deosebit de puternic prin glasul tovarășului Nicolae Ceaușescu și la recenta Plenară a Comitetului Central al P.C.R. : „În strînsă legătură cu creația universală, literatura și arta românească trebuie să fie prezente nu prin copiere, prin ploconire, ci prin realizările ei, prin personalitatea sa, care să reprezinte personalitatea poporului român, constructor conștient al socialismului, al celei mai înaintate culturi, al adevăratului umanism".

După cum se poate ușor distinge din citatul de mai sus, prezența artei și literaturii românești în cadrul documentelor noastre de partid, corespunde unei **cerințe obiective**, unei **legi sociale**

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 7-a

Modele de sensibilitate artistică

În contextul social-politic, etic și estetic al epocii de după 23 August 1944, un rol deosebit în modelarea sensibilității artistice le-a revenit marilor creatori afirmați între cele două războaie mondiale, subordonați sintagmatic „generației virstnice"... Cu mici excepții aproape toți au parcurs imediat după război o perioadă grea de stagnare, dominată de schematism simplificator și dogmatism maniheic, integrîndu-se mai apoi procesului firesc de evoluție, ansamblului de structuri deja constituite... Revenirea lor în arena literară cu puțin înainte și după Congresul al IX-lea al P.C.R., din 1965, a devenit posibilă datorită instaurării unui nou climat spiritual — de emulație a tuturor stilurilor și de reconsiderare a tuturor valorilor, multă vreme ignorate... Noile creații poetice ale acestor mari creatori (ne referim cu precădere la Tudor Arghezi, G. Bacovia, Lucian Blaga, Al. A. Philippide, dar și la unii creatori precum V. Voiculescu sau Simion Stolnicu — reconsiderați postum) s-au remarcat în peisajul distinct al epocii atît prin continuitatea tendințelor funciare, cît și prin desprinderea de vechile tipare, prin descoperirea unor noi cîmpuri tematice — revelatoare pentru noile structuri social-politice, în concordanță deplină cu spiritul umanist al epocii, cu noile comandamente ale timpului... Operele poetice apărute în această perioadă — ca și cele anterioare, mai puțin cunoscute de noile generații, întrucît fuseseră ignorate de programele școlare — se vor constitui în tot atîtea izvoare și modele pentru generația poetică a deceniului al șaptelea, ilustrată de Nicolae Labiș și Nichita Stănescu... Toți scriitorii tineri care vin în contact direct cu operele acestor mari creatori, precum și ale marilor clasici, au astfel posibilitatea de a discerne între marea literatură bazată pe asimilarea în imagine a unor trăiri de excepție și literatura bazată pe reprezentarea fenomenală în care nu se produce sinteza artistică a particularului cu generalul... Lecția pe care o oferă operele marilor creatori ai epocii de după 23 August 1944 informează tînăra generație cu privire la adevăratele raporturi dintre **reprezentare și imagine**, dintre **viață și operă**, dintre **semnificat și semnificant**, despre necesitatea transfigurării materialului brut în imagini sensibile, apte de a comunica (eventual de a sugera) adevăruri umane, influențînd asupra vieții în sensul trăirii/cultivării unor idealuri elevate menite a contribui la redimensionarea spirituală. Meritul acestor mari creatori a constat și în faptul că au orientat atenția noilor generații asupra celor mai acute probleme ale istoriei contemporane, privite/receptate prin prisma unei viziuni originale, modelată de mituri și simboluri niciodată epuizate în contextul unor imagini ontogenetice, generatoare de sensuri profunde și de semnificații general-

Simion Bărbulescu

Continuare în pag. a 7-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Poeți de pe tărîmul „Mioriței"

A început a fost Dumitru Pricop din Negrilești Vrancei, cel îndrăgostit de umbra și răcoarea pădurilor, amețit de înălțimi, cu talpa grea de pămînt și vocea curată a șingelui prin care alerga cu slobozenie „patima muntelui". Poezia îi făcea semne de peste munte, colile de hîrtie căpătau însemnele tulburătoare ale lirismului, iar — ceva mai tîrziu — întîlnirea cu o editură bucureșteană îl vor ajuta să se exprime într-o primă carte de poezie, probabil cea mai bună a sa.

Apoi au descălecat aici, de pe meleaguri tomitane, Florin Muscalu și Ion Panait, aureolați de o primă apariție editorială, ambii increzători în steaua lor și, mai ales, în „puterea poeziei". Primul, spirit livresc, spusese în „Lupoaica albă" (1970) cu încîntarea de sine a celui ce se considera „ales" : „Astăzi sînt mai trist cu o elegie / Fiul meu în viață vei veni Risipitor... / Cineva ne bate-n geam cu moartea. / Care are suflet de cocor", versuri ce au meritul de a anunța poezia de mai tîrziu. Pe cînd cel de-al doilea, autor al unui volum de debut ce-l onorează și astăzi (deși uitat) — „Noaptea unde mă închin" (1970), se află — de la bun început — stăpîn al unui teritoriu liric bîntuit de fantasme, triști devastatoare, peste care suflă cînd aprig, cînd dulce-amețitor singurătatea celui plin de iubire și tandrețe, pentru că — spune el — „lumea e o dragoste".

Născut pe meleaguri nemțene, dar fiu iubitor și statornic al „cantonului 248" din comuna Adjudu-Vechi, județul Vrancea, veșnic neliniștit și îritat, orgolios și excesiv, rebel cu „vocație de însingurat", Liviu Ioan Stoiciu s-a stabilit la Focșani în anul 1975, după peregrinări istratiene prin întreaga țară, fără o aureolă vizibilă, dar cu îndîrjirea celui ce se vrea independent cu orice preț și cu o dorință aprigă de izbîndă.

Fără a vedea, în mod exclusivist, în Dumitru Pricop un tradiționalist (deși, la o primă vedere, substanța și mijloacele de exprimare l-ar recomanda ca atare) se cere să apreciem că, în cele cinci cărți de poezie ale sale, sînt evidente **modernitatea** scrieturii și **sensibilitatea acut**

Mircea Dinutz

Continuare în pag. a 6-a

MOȘTENIRE ȘI VALORIFICARE CULTURALĂ

În pagina a 6-a

EMINESCIANA

FILOSOFIE ȘI POEZIE

Întrebarea privitoare la filosofia lui Eminescu, oricum și de cîte ori a fost pusă, a rămas totuși aceasta : ce este filosofie la marele poet ? Răspunsul bun, cu excepțiile firești, s-a mai dat : este, desigur, mai întîi poezia sa care întreabă asupra lumii ca gîndită de filosofie ; altfel spus, o poezie care ne în-drumă către aceasta — lume cutreierată de ființă sau izgonită, citeodată, din zarea și ocrotirile ei. Probabil, nu altfel ar sta lucrurile și cu ceilalți : cu un poet, la noi, care a fost și un filosof sistematic de amploare europeană, ca Blaga, cu Arghezi, Bacovia, Voiculescu. Preocupat de problemă, M. Eliade răspundea (în **Insula lui Euthanasius)** că în acest scop „nici o hermeneutică nu e excesivă" (op. cit., București, 1943). Un răspuns în această ordine, remarcabil, a dat de curînd Gheorghe Vlădutescu **(Filosofie și poezie**, în „Tribuna României", 389/1989). Marea performanță filosofică a lui Eminescu, ne încredințează el, aparține poeziei eminesciene. „Poezia absolută, poezia lui Eminescu, prin aceasta este desăvîrșire și în cealaltă condiție și șansă, adică în filosofie, pentru că nicăieri ființa noastră în raportare la sine și la lume nu se afirmă în integritatea sa ca în exercițiile cele mai pure (ca aproximări ale absolutului). Poate să pară ciudat, dar pe cît este mai pură (mai poetică) și deci mai saturată de poeticitate, poezia devine mai concretă (în sens hegelian), ca sinteză a numeroase determinări și, astfel, coextensivă filosoficului, științificului, moralului. Puritate, în urmare, înseamnă esențialitate maximă, asumare a întregului (reconstrucție a sa) în al cărui orizont se și întîlnește cu filosofia".

Un exemplu prestigios în chestiune e oferit de gîndirea heideggeriană. În **Scrisoare despre „umanism"** (trad. Editura Politică, 1988), cu o elegie de Hölderlin în față, Heidegger afirmă că ideea apropierii ființei tocmai aici ne este mai apăsat prezentată. Cu un poem hölderlinian, așadar **(Întoarcerea în patrie)**, el lămurește acum ceea ce rămăsese oarecum obscur în **Sein und Zeit.** Vatra natală devine sub gîndul filosofului, **deschisul**, adică „apropiere a ființei" care, „pornind de la cunoașterea uitării ființei, este numită «patrie»" : „Patria acestei locuiri ce ține de Istorie este apropierea de ființă". Înainte de a se fi arătat ca istorie a ființei, subliniază gînditorul, destinul lumii se vestește în poezie,

Aurel Ion Brumaru

Continuare în pag. a 2-a

COLINA CU STATUI

Pentru mine, primăvara acestui an și-a deschis o floare a florilor : comuna mea natală a fost declarată oraș, eveniment de neuitat, în anul sărbătoririi celei de-a 45-a aniversări a eliberării patriei.

Mă opresc pe podul de peste Mureș ; cristalinul îndeamnă la clipe de reculegere ; mi se dezvăluie dimensiunile ostașului român, aud parcă respirația lui. Secunda de acum 45 de ani o văd în locul plopilor ce străjuiesc drumul spre Monumentul „Oarba de Mureș" : 11 000 de eroi au căzut pe locurile de aici. Privesc obeliscul ce le-a fost înălțat și încep să urc cele 45 de trepte cîte suie către el și, cu fiecare treaptă, biografia mea ia alt contur, biografia mea ia dimensiunile a 45 de ani de libertate ; citind slovele de pe obelisc „Glorie eroilor români căzuți pentru patrie", simt biografiile celor 11 000 găsindu-și rezonanță în biografia mea și în biografia țării. Sărut cu ochii o floare albă și-i duc mireasma lîngă monument : e ca și cum aș crește trecînd prin ceasul pur, glia frăgezind-o pe înaltul pisc.

Mă răscolesc biografiile celor ce nu s-au mai întors, dispăruți pe front, dar sînt alături de noi în fiecare ceas. Scrisorile trimise de pe front înmănunchează durerea și bucuria, dorul și visul, acestea fiind primite de mame, soții, frați, mult așteptate și păstrate cu sfințenie. Un soldat, Moldovan Petru din Oarba de Mureș, scria din tranșee: „Mamă de cînd am plecat / Am în suflet al meu sat / Merg pe front cu tine-n gînd / Și dușmanii să-i înfring / Scriu c-un capăt de seruză / Numa frunza să m-auză / Nu te gîndi la război / C-azi mîine-oi veni napoi / Chipul cu drăguța mé / Ține-mi-l unde-i puté / Ticlăzește-mi hainile / Că m-așteaptă horile"...

Mă înviuluie încă o biografie, din somnul lui încă ne mai trimite cîte un vers, cîte un cîntec, e cu noi la coasa fînului, la culesul strugurilor de pe dealul Oarbei de Mureș.

Mă uit la ochii mamei mele mereu întrebători și pătrunzători prin baierele inimii, la fîntîna din ogradă parcă se adapă un univers întreg, de pe pragul casei văd dealurile, tac și ascult. Spune mama: „după ce s-o făcut liniște am pornit singură peste deal, cu sufletul la gură, să ajung în Oarba să văd, casa o fi arsă? Călcam printre morți, erau grămadă, m-o năpădit plînsul și simțeam că mă lasă picioarele văzînd atîta moarte. În sat era mare jele, așteptări și lacrimi pînă la colțurile năfrămilor..."

Casa a fost arsă, dar tata s-a întors de pe front, altfel cum mi-aș trăi biografia prin universul atîtor biografii ?

Visul eroilor e la rădăcina ierbii, iar firul ierbii trece prin diminețile noastre înalte. În memoria lor răsună cîntece, se scriu versuri, se cioplesc statui în lemn și piatră.

Marilena Moldovan

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

DANIEL VIGHI: «Însemnare despre anii din urmă»

a doua carte publicată de Daniel Vighi, romanul **Însemnare despre anii din urmă** (Editura Cartea Românească 1989), poartă drept **motto** un citat celebru din nu mai puțin celebrul **Don Quijote** al lui Cervantes : „— Întoarce-te, măria ta, senior don Quijote, că mă jur pe toți dumnezeii că nu-s decît mînzări și berbeci cei cu care vrei să te măsori". Rațiunile pentru care Daniel Vighi așează acest citat drept **motto** al romanului său se deslușesc pe măsură ce avansăm în materia epică. Sărmanul Sancho Panza încearcă să-l readucă „pe pămînt" pe stăpînul său „rătăcit", opunînd bunul său simț comun (rudimentar) ficțiunii asumate în care trăiește Don Quijote și pe care o substituie realului degradat. Asemeni „ingeniosului hidalgo", Studentul, personajul-narator din romanul lui Daniel Vighi, inventează o altă realitate, fictivă dar oricînd posibilă, aceea a povestirii și a imaginarului, neținînd seama de obiecțiile îndreptățite, desigur (dar în cu totul alt plan și alt sistem de referință) de pildă, ale amicului său Iuliu: «„Totul este o brambureală incilcită, nu respecți timpul istoric", îi spune, „nu uita că baronul a murit pe cînd tatăl mamei mele era mic și prin urmare Rozalia Massong nici nu se născuse, nu avea cum. După cum povestești tu, mama ar trebui să aibă cel puțin optzeci de ani și ea șaizeci. Ceea ce spui este o prostie"». Replica studentului este lămuritoare dacă nu pentru Iuliu (convins, deocamdată, că toate „nu-s decît mînzări și berbeci"), cel puțin pentru cititor : „Timpul nu intră în socotelile noastre, ceea ce se întîmplă este dincolo de timp și nu se măsoară în ani, eroii noștri pot avea orice virstă și pot trăi în toate secvențele prezentului, fie el cel de acum sau cel din urmă cu douăzeci sau chiar o sută douăzeci de ani. Au trecut dincolo de timp, sînt liberi, sînt cei mai liberi oameni care există, pot să fie bătrîni sau pot să fie tineri, ce importanță mai au toate astea, odată ce au trecut dincolo de timp pot avea orice virstă". Citită cu prejudecățile unui realism limitativ, cartea lui Daniel Vighi face, într-adevăr, impresia unei „brambureli incilcite". Altfel ea este o pledoarie pentru puterile ficțiunii, triumfătoare în confruntarea cu o anume realitate. Căci invențiile studentului („invenții" pentru ceilalți, căci el însuși le trăiește cu maximă fervoare, detașarea venind, extrem de subtil, din partea autorului) se arată a fi, în cele din urmă, cu totul verosimile, teribil de verosimile. Studentul își alege personajele ficțiunii sale fie din timpul istoric, fie din prezentul imediat. Ele sînt, ca să zic așa, atestate, au existat sau există, dar asta numai pentru a stimula imaginația naratorului, care le construiește biografii și îi așază într-un sistem de relații conforme reveriei sale. Eliberată de convenția cronologiei, narațiunea, inventată, s-ar zice, **ad-hoc** de către personajul narator (este, desigur, o iluzie, dar o iluzie bine întreținută de autor) face salturi spectaculoase, din prezent în începutul secolului XIII al lui Francisc din Assisi, apoi la sfîrșit de secol XIX și, din nou, în prezent. Personajele navetează și ele între trecut și prezent, aducînd, la fiecare sosire (plecare) cîte ceva din determinările anterioare în care le-a îmbrăcat autorul și din atmosfera de epocă. Cîteva se constituie în aparități memorabile : baronul von Mairowitz, aristocrat dezabuzat, pierdîndu-și boala ca pe un blazon și vegetînd în alcoolism ; reverendul Francisc (un soi de reproiecție a lui Francisc din Assisi) misterios, discret, credincios fervent, dar ascunzînd o bogată viață pasională și un complex al bastardului ; Andor, unchiul Rozaliei (mama lui Iulian, iar acesta la rîndul său, fiu nelegitim al lui Francisc, și el, ei da, fiu nelegitim al lui von Mairowitz) răzvrătitul în contra autorității paterne, structură de aventurier ; Katharina von Mairowitz, împinsă spre bigotism de o viață familială nesatisfăcătoare etc. Mai puțin relief au secvențele care se desfășoară în prezent. Se pare, dacă ne orientăm după repetarea, cu aceleași cuvinte sau în același stil enumerativ, a episoadelor trezirii din somn a Studentului, că lipsa de relief amintită este un efect deliberat urmărit. De aici s-ar deduce că excesul imaginativ al personajului, acreditarea, tot mai decisă, a realității himerei sînt compensații subconștiente la platitudinea existenței pe care o duce : „Acum stă chircit pe marginea patului, caută cu piciorul papucii de casă, slipul, tricoul roșu, acela sau poate altul, pasta de dinți și din nou fișiitul sprayului amestecat cu boarea scrumierei, tramvaiele, lumea, biserica, parcul, vilele elegante, reclame, adică atelierul pentru reclame, străzi pietruite, plăpumile pe geam, cantina, ceaiul, margarina Marga, seminarii, amiaza, țigara pe bancă, apoi coridoarele pustii cu încăperi goale în care plutește praful de cretă. Seara nu merge la bere cu prietenii, cu Iuliu ; nu merge la o țigară, la o glumă. Așteaptă în cafeneaua din colț. Bea cafea și coniac și așteaptă învăluit în zumzetul localului. Scaune mici și comode și ăia trei nu vin (cei trei fac parte din scenariul său ficțional — **nota mea**), nici nu par că vor veni. Așteaptă degeaba. Se pregătește să plece — Pleacă. Noaptea tîrziu se așează la masă și își închipuie cum se face iarăși dimineață, vede lumina din perdele, ceasul deșteptător, cantina și parcul pustiu în care cad frunze peste bănci întocmai cum se întîmplă în fiecare dimineață". Am prelungit ceva mai mult decît se cuvine citatul pentru a putea să nuanțez afirmația de mai devreme. Nu realul este plat, sau nu sînt semne că ar fi așa, ci modul în care personajul îl înregistrează. De fapt, îl expediază rapid, ca neinteresant, așteptînd să se retragă în ficțiunea zămislită de imaginația sa debordantă. Din acest unghi de vedere, Studentul ar putea fi înțeles ca o variantă modernă a lui Don Quijote. Dar... Dar voi reveni la această ipoteză în momentul potrivit.

Am încercat să sugerez mai înainte, atunci cînd treceam în revistă cîteva personaje pe care le socotesc memorabile, complicațiile epice și sinuozitățile tramei romanului. Din această cauză (a complicațiilor) cartea este greu de rezumat. Și nici n-ar fi de vreun folos. Căci, în acest caz, nu „povestea" este importantă, ci modul în care ea se construiește. Altfel spus, Daniel Vighi, prin Studentul său narator și autor, dă aici, cu succes o probă de virtuozitate compozițională. Lucrînd pe mai multe planuri temporale, înnodînd mai multe fire epice disparate, schimbînd mai multe registre stilistice, prozatorul refface, ca într-un „puzzle", o construcție barocă greu de imaginat la începutul „jocului". Și o face cu o siguranță invidiabilă. Însă doar atît. Nici un sens general uman nu răzbate din acest conglomerat epic. În clădirea sa barocă nu locuiește nimeni. Studentul face să triumfe pînă la urmă ficțiunea sa (Iuliu începe să creadă că este fiul lui Francisc), dar această ficțiune este, cum să zic, gratuită. Sau, mai exact, spus, deși mai vulgar, este... degeaba. Revin la posibila și, bănuiesc, intenționata apropiere cu Don Quijote. Eroul lui Cervantes trăiește în ficțiune, dar o face pentru a discredita valorile unui real degradat, pentru a pune în discuție un mod de a fi. Studentul lui Daniel Vighi nu este decît un iluzionist. El scoate din joben, în fața asistenței stupefiate sau doar amuzate, sumedenie de iepuraș de diferite dimensiuni. Spectatorii aplaudă și se minunează : Cum ? Dar, la sfîrșitul spectacolului, în drumul spre casă, trecînd prin piață și gîndindu-se la serviciul de a doua zi, se întreabă : Ei și ?

Valentin F. Mihăescu

POEZIE

SINCERITATEA DISCURSULUI LIRIC

la nivelul unui debut, poezia lui Vasile Bardan este acceptabilă. Ca modalitate de exprimare poetică el se află undeva la confluența poeziei de tradiție cu cea de expresie modernă, căutînd valențe noi și rămînînd, adeseori, la nivelul acestor căutări. Cu toate acestea, este remarcabilă o sinceritate a discursului liric fixînd originea și dimensionînd un traiect al existenței în devenire : „eu vin / din sudoarea cea deasă / a celor crescuți / la rădăcina păpușoiului / din rugăciuni / din vise și dorințe / șoptite pe înserat / în colțul camerei / la o icoană veche / eu vin / din mugetul vitelor / căzute pe brazdă / din sudalme pierdute / în ecoul pădurilor / din furia smulgînd buruienile / din boabele strugurilor / lovite fără milă de grindină / eu vin / din nopțile tăcerii / unei lumi / care nu a avut altă avuție / decît aceea / de a fi" **(Drumul)**. Cele două cicluri ale volumului, — **Noaptea gravitației și Pluvio**, — nu se deosebesc prin nivele de sensibilitate, cît de viziune. Poemele din primul ciclu refac firul creației într-o ușoară explicitare a demersului poetic : „eu sînt tăcerea / din cîntecul ce s-a născut / în noaptea / ce naște cuvinte / eu sînt / amenințata viață / a poemului / precum / a unei firave viori / sînt aerul / înmiresmat de flori / sînt roua cuvîntului / sub cerul infinit / al foii albe" **(Roua cuvîntului.)**. O pendulare între cuvînt și tăcere, un joc între „spus" și „presupus" pare să intre în specificul poeziei lui Vasile Bardan. Sensul extras din osatura poemelor fixate pe cuvinte se completează cu prelungirea reverberației dincolo de cuvinte, printr-o valorificare a „tăcerii". O variantă a **necuvintelor** din poezia lui Nichita Stănescu, dar la un alt nivel : „cuvinte firave vă spun / tăcerea lor / suprema lege / aproape timp / aproape fum / ne bîntuie / și ne petrece / străine lumi / sub ele dorm / ca florile / roind de fluturi / sub timpul / ca un cloroform / cuvintele / firave scuturi / duc inima acestui cînt / la porțile / la ușile / sînt o prezență / augurînd / luminile cenușile" **(Cuvinte firave)**. Într-un **Cîntec șoptit** se imaginează un răspuns al tăcerii „oricărui atom" sau un „concert al liniștii / ce binecuvîntă / cuvîntul acesta / încert / ce mă inundă". Asumată ca o artă poetică **tăcerea** devine o adevărată lege, gravitația ei absoarbe : „cu cît cuvîntul / mă urca mai sus / cu-atît mai grea / mi-era căderea / pînă cînd / lege / devenea tăcerea / fără de răsărit și de apus" **(Legea căderii)**.

Poeziile din ciclul **Pluvio** pornesc sub semn bacovian, dar poetul dispersează în ele imagini prea diferite, care pun sub semnul întrebării sinceritatea emoției. De la imagini luminoase, primăvăratice se trece (sau se intercalează) brusc la cele de **finis**, de tangență apocaliptică. Pentru o asemenea desfășurare era necesară o pînză lirică mai extinsă. În **Pluvio**, spre exemplu, acreditată dezlănțuire a unui diluviu atomic : „Diluviul dezlănțuirii noi / plouă scrîșnind atomic, plouă dur, / să se transforme totul în gunoi, / în pulbere, cenușă și mercur. / Cu noi cuvinte din cuvinte plouă, / vacarmul vorbăriei il aud. / În fiecare zi, o armă nouă, / savanții, oamenirii i-au făcut. / / Atitea experiențe nucleare / Sînt binefăcătoare pentru flori ? / / Ce monstruoase ploi ne țin în gheare / Cu rădăcini în vechile erori ?". Pentru ca în **Fără moarte** sau **Tu vii cu primăvara** viziunea să fie ouă : „O tinerețe fără bătrînețe, / Revăd al vieții tale tînăr mit : / Minune a rodirii dînd bineț / Luminii primăverii ce-a venit". Poetul este, indiscutabil, apt de evoluție în cîmpul liricii, cu condiția unor limpeziri de natură stilistică.

Alexandru Ruja

DRAMATURGIA

„ETIC" ȘI „POLITIC"

cînd, prin anii 1977—1978, Viorel Savin prezenta teatrelor cîte un din primele sale piese — **Bucuria de a fi îndurerat la Tomis** — puțini își puteau imagina că tînărul scriitor era susceptibil de o interesantă evoluție.

Mai edificator, debutul pe scena Teatrului dramatic **Bacovia** din Bacău (stagiunea 1983—1984), a constituit un examen cu mari foloase pentru autor. Lucrările ulterioare au — de departe — construcția mai ingrijită, mai curată, replica finisată și plină de firesc. Experiența contactului cu scena profesionistă (cînd „piesa te privește de pe scenă fără milă", cum afirma un dramaturg), a contat foarte mult în evoluția meșteșugului la Viorel Savin. Este și ceea ce se poate remarca, după lectură, în volumul **Lucruri și ființe** *).

Cele trei piese au înfățișări foarte deosebite. **Clopotul** ne plasează în perioada premergătoare actului istoric de la 23 August 1944. O atmosferă de tensiune apăsătoare plutește în casa profesorului pensionar Grigore Lovin. Personaje (civili lipsiți, în aparență, de importanță) se dovedesc a fi militanți de bază în mișcarea antifascistă (Mircea, Mona) sau dușmani înveterați (ca Petru, pe care de altfel Ana-Sofia Belu îl și împușcă în final, cînd totul se desconspiră). Un dialog foarte strins, autentic, caracterizează cu pricepere personajele, cîtadini pe care o fabulă aproape simplă, îi aduce în scenă în trei ipostaze temporare ce marchează totodată și creșterea tensiunii dramatice : aprilie — iunie — august 1944.

Lucruri și ființe, a doua piesă, uzează de o desfășurare dramatică în aparență perfect logică. În realitate, plasată sub zodia sugestiei și chiar a unui oarecare mister, tema principală se descifrează cu un pic de dificultate. Oricum ceea ce se reține pînă la urmă e povestea — cam ciudată — a unui fost ofițer german care e tolerat (ascuns) de aproape douăzeci de ani în familia Mitru Dumitrescu, sub falsa identitate de „frate" al acestuia. Alois Reinhardt a salvat viața a 150 de prizonieri în cel de al doilea război mondial. Deznodămîntul vine pe o situație-limită de mare tensiune : fuga lui Alois, refugiul în casa Bătrînului și inundația catastrofală care îl blochează aici, unde-l și regăsesc soții Dumitrescu. Interveniii în dialog — ce nu par a fi percepute de eroii principali — au și Papagalul, Șarpele și Păpușa. Sub aceste înfățișări ele par însă tot ființe umane.

Colegii, a treia piesă a volumului, surprinde plăcut prin creația de personaje. Adolescenții Al. Veturia și Edith, dovedesc la Viorel Savin calitatea rară de a înțelege psihologia cu totul aparte a vîrstei bacalaureatului. Rolul Veturiei se reține.

Format ca dramaturg, cu posibilități pentru buna construcție a unei piese și în stăpînirea replicii, Viorel Savin poate fi considerat de pe acum „un autor serios".

Mircea Filip

*) **Viorel Savin : „Lucruri și ființe", colecția „Teatru", Editura „Cartea Românească", 1988.**

CATALOGUL CORĂBIILOR

Rînduri la sfîrșit de carte

aurelian Titu Dumitrescu și-a încheiat cartea **„Nichita Stănescu — atît cît mai știm noi"** cu mărturiile deosebit de prețioase ale lui Cezar Baltag și Eugen Simion.

Nichita. Baltag. Aceste nume se rosteau îndeobște împreună prin anii '60—'65. Separat, după aceea. Deși complet deosebiți ca structură, cu naturi diferite, cei doi erau socotiți deschizătorii de pîrtie ai unei „noi ordini" în poezia noastră. Spectacolul terifiant al poeziei stănesciene a fost dublat (concurat ?) de desfășurarea literară a implozivului Baltag, poet ales, sigur de sine. Cel ce scrie aceste rînduri a avut cîndva o discuție aprinsă cu Nichita. Îi „reproșa" că prin rapiditatea cu care se instaura gloria sa îl umbrea cumva pe Baltag. „Eu n-am glorie, bre, eu am, de fapt mai bine aș zice la trecut, am avut ceva **noroc** literar". „Da, i s-a replicat, dar uite cum devine cu critica noastră : ea e una de dizlocare : nu poți să-l lauzi pe Z, dacă nu-l neg pe Igrec. Sînteți, inadecvat, comparați și învingătorul ești tu".

După cîteva zile de la discuția aceasta, vorbind într-un grup de prieteni la un soi de agapă, Nichita s-a ridicat în picioare spre a-l omagia pe un absent, pe Baltag, conferindu-i titulatura de mare poet și lăudînd cu împătimire atît opera (era la vremea cînd scrierile deveneau opere) cît și omul („Ființă unică, delicată, fragilă ; corn de melc dm'le !) cu forța lui seductivă fără egal.

Și iată-l acum pe Baltag, mai tînăr cu șase ani ca ploieșteanul, pus în incredibila ipostază a unui interviu despre prietenul mort. Ce i-au legat ? Simplu : afinități elective, studența făcută sincron. Debutul sub aceeași stea. O prietenie „firească" în care Baltag... tăcea, iar Nichita „șamaniza", nepriindu-i dialogul.

În final, o întrebare cheie :

„Sub ce semn a stat Nichita ?"

Și răspunsul :

„Cred că amîndoi stăm sub semnul lui Orfeu".

S-a vorbit cu îndreptățire despre rolul lui Paul Georgescu (criticul) în formarea lui Nichita. S-a remarcat precizia de metronom cu care Nicolae Manolescu a ținut să comenteze cel dintîi cărțile (numeroase) ale lui Nichita. Pentru Gheorghe Grigurcu, deducem din cartea pe care o comentăm Nichita ar fi chiar „creația" cronicilor inflamante ale lui Manolescu. În ultimii ani de viață poetul s-a bucurat de prețuirea echipei de tineri critici grupați în jurul revistei „Luceafărul". Ion Pop (criticul) i-a consacrat o monografie.

Dar care este **criticul** lui Nichita Stănescu? Simplu: **Eugen Simion.**

Întîlniți sub același cer pehlivănesc de „risu-plinsu" al Ploieștilor ca școlari, prieteni de dinainte de inventarea propriu-zisă a prieteniei, poetul și criticul, nedespărțiți în urbea lui Leonida și a Efimiției, au trăit perfect separați în Bucureștii de ieri și de mai ieri, fapt ce i-a apropiat paradoxal, îngăduindu-le amîndorura privilegiul de a se putea privi (urmări) de la o oarecare distanță.

O legătură neavînd nimic comun cu sutele, mille de zile și nopți cheltuite cu fabuloase, benefice „pălăvrăgeli" despre poezie ori despre vreo frumoasă (catifea, în limbajul epocii), nimic de împărțit cu Bachus. Eugen Simion a scris totdeauna cu admirație și obiectivitate despre Nichita, cenzurîndu-i orice pornire sentimentală. „Rece", calm, criticul a înțeles printre cei dintîi că se află în fața unui poet-efigie, i-a definit locul în literatura noastră, respectînd iarăși cel dintîi acest loc, dar a avut priceperea să-și disimuleze, între lungi pagini de elogii, rezervele, reproșurile. Cu prețul unor periodice „răciri", cronicile lui Eugen Simion alimentau, în fond, substanța unor relații ce trec de ritualurile (adesea exterioare) ale amiciției. A fost între ei, exprimîndu-ne cu prețiozitate, o prietenie trăită **intru** literatura română, atît prin predestinare, cît și prin fast „constructiv", fiindcă, amîndoi, au trudit spre a se accepta (suporta ?) așezînd la temeiul fraternității lor respectul reciproc...

Eugen Simion n-a avut cum și de ce să „intervină" în destinul lui Nichita, cu această prodigioasă „lucrare" ocupîndu-se chiar poetul, ce și zicea adesea „dispecer de avioane", dar a fost un moment în care și-a ieșit din rezerva (ritmul) său și anume în anii în care, de la „Epica Magna" la... sfîrșit, au început să apară texte denigratoare despre cărțile de poezie semnate de tînărul clasic în viață, cum se spunea. I se cerea poetului să se „înnoiască", să scrie „altfel", se solicitau „noutăți". Cărțile ar fi fost alcătuite „inegal" ca și cînd „Kamadewa" și „Oda în metru antic" ar fi... egale între coperțile **Poesiilor** eminesciene... Ca și cînd un mare poet își poate schimba atît de lesne substanța... Eugen Simion și-a liniștit confrații, invitîndu-i parcă să fie mai îngrijorați de sine decît de blondul Falstaff, anticipînd „desenul" în posteritate al operei stănesciene.

Dar să-l auzim, rostindu-se, marcat cumva de convenția interviului. Cum era poetul ?

„Nichita Stănescu nu trebuie idealizat, căci nu era un om idilic, nu era deloc un om idilic, vreau să spun acest lucru. Încît mă enervează multe confesiuni, multe scrieri cu caracter intim în care Nichita este prezentat ca un personaj romantic. Nu, nu era un personaj idilic, repet, era un om care-și avea hachițele lui, ciudățeniile lui, lașitățile lui. Dar nu fundamentale și, încă o dată, nu pentru mult timp".

Ce crede Eugen Simion despre prietenia cu Nichita ?

„Nu știu dacă Nichita mă iubea cum știa el să iubească, dar ce pot să spun foarte sincer e că eu am ținut enorm la el ca poet și eram foarte îngrijorat de viața lui și de starea lui de existență. Fără să-i arăt prea mult acest lucru. I-am urmărit cariera, i-am încurajat-o, dar nu eram zilnic cu el și nu stăteam în fiecare zi de gît cu el. (...) El a avut prieteni poate mai buni decît mine și mai apropiați. De la o vreme, relația dintre mine și el a fost relația dintre un critic fidel poeziei lui și relația unui mare poet cu un critic pe care îl simte poate receptiv".

Eugen Simion crede că în relațiile cu... dușmanii, Nichita a fost, ca în tot ce făcea, un biruitor :

„El s-a hotărît să devină un mare poet atunci cînd a simțit probabil că este un mare poet. Concesia pe care a făcut-o el a fost concesia față de adversarii lui. Am avut sentimentul că Nichita Stănescu nu vrea să aibă dușmani puternici și eterni și făcea tot ce-i era în putință ca să-și dezarmeze dușmanii. Și a reușit".

★

Închid cartea consacrată de A. T. Dumitrescu mentorului său literar, Nichita Stănescu și o așez în bibliotecă alături de **„Antimetafizica" lor** cu credința că fîrîda din raft se va mai îmbogăți și cu alte scrieri la fel.

Despre Nichita Stănescu, deci despre poezie. Despre viața (și moartea) poeziei.

Cartea încă nouă e valoroasă nu prin cota de indiscreții oferite ci prin faptul că se ridică peste biografismul pur, peste anecdotică și accident, impunînd iarăși și iarăși imaginea unui poet în care mulți dintre noi am văzut Poetul.

Și totuși trebuie să ne gîndim la o biografie a poetului nostru pînă ca unele voci să nu se stingă, pînă ca unele pagini să nu pălească și pînă cînd ea nu va intra în stăpînirea vreunui cupid slujicar literar, dornic să se chivernisească plimbînd în gingiile penței Numele Celui Ales.

Gheorghe Tomozei

Locuri și oameni

Urmare din pag. 1

ce, în urmă cu nu prea mulți ani scăzuseră la vreo sase mii. Asadar, acum a început și se simte reintinerirea, relansarea satului. Ce a condus la această realizare, cum îi place primarului să-i spună pe bună dreptate ? Aici îți răspunde cu amănunte, căci este subiectul său de suflet pentru care s-a inspirat de la altii și pe care acum îl poate înfățișa cu argumentele altora. Între ele, felul în care au fost gîndite și ridicate atelierele proprii ale primăriei ce i-a îndemnat pe unii să le denumească micro-platformă agroindustrială. Aceasta înseamnă rezultate economice indiscutabile, dar mai presus de toate locuri de muncă bune, ca în industrie, plătite ca în industrie, dar la ei în comună, pentru vreo două sute de oameni tineri, absolvenți ai școlii din localitate. Și aproape încă atîti urmează să lucreze la noul atelier de reparat mașini pentru agricultură, căci agricultura rămîne aici începutul și sfîrșitul lucrurilor. Forța de muncă a fost rechemată și „fixată" tot pentru ea, meșteșugurile s-au reînvățat tot pentru nevoile sale. Adică ale ființii, adică ale oamenilor. Cooperativa s-a redresat și ea, oamenii au muncit cu mai multă tragere de inimă, veniturile lor au crescut. Ce a decurs de aici ? O dezvoltare organică a satului, o revenire la rosturile sale, dar la un alt nivel, o ridicare la firesc. Oamenii cei tineri din comună și-au găsit mai mult timp și pentru ei, pentru distracții și bucurii, freamătul satului a început să semene cu cel de demult, dar cu alte ritmuri, cascle sînt mai mari și mai cuprinse, iar a vorbi despre ce există în ele înseamnă a face uz de truisme. Desi nici acesta nu este un lucru iesit din comun pentru o localitate rurală, am reținut faptul că fac demersuri pentru bransare la telefonia interurbană. Numărul de aparate le justifică. Deocamdată, telefonistele care fac legătura celor plecati de la Glodeanu-Silistea cu ai lor „de la țară" apusă deseori să audă involuntar o frîntură de conversație : „Cum e pe acasă ?"

Colina cu statui

Urmare din pag. 1

În anul 1984 a fost inaugurat punctul muzeistic „Oarba de Mureș". În semn de omagiu și recunoștință, la inițiativa organelor de partid locale și municipale, la Oarba de Mureș a luat ființă tabăra de sculptură în piatră (de Vișlea) care își va desfășura activitatea în 11 ediții, participînd de fiecare dată 11 sculptori. Această tabără de sculptură „In Memoriam" este singura tabără din țară a cărei creație este axată pe tema jertfei. Anul acesta s-a desfășurat cea de-a V-a ediție. Prin rezonanța dăltilor și dialogul neasemuit cu piatra, artiștii redau crîmpeie din năzuințele celor ce ne-au luminat viața. Colina cu statui te fascinează, fiecare statuie își pune întrebări, îți lasă pe față amprenta a 11 000 de inimi. Sînt ale eroilor care au apărat acum patruzeci și cinci de ani acest tulburător colț de pămînt.

FILOSOFIE ȘI POEZIE

Urmare din pag. 1

gîndirea poetului este totdeauna mai originară. Fiind un destin ce destinează adevăr, ființa, se pare, e de regulă (adică „prin esența ei simplă") ascunsă ; dar poezia e, între toate, aceea care mereu o caută. Poezia se află tot timpul în fața aceleași întrebări ca și gîndirea, Aristotel însuși a enunțat, în **Poetica**, întîietatea pe linia adevărului a poeziei în raport cu cercetarea sistematică a ființării. Dacă gîndirea, așa cum trebuie ea să fie, este raportată la ființă ca la ceea ce vine, atunci este ea însăși în ființă ca în venirea însăși. Poezia dibuie această necontenită venire.

Rămîne să ne întrebăm : cine, citind poezia lui Eminescu, n-a simțit că ea este și atita numai : o gîndire prinsă în venirea ființei ? Și, astfel, ar fi destul și atita numai pentru „filosofia" lui. Dar aceasta ar mai fi, la poet, și în varianta ei, totuși, „sistematică", indiferent de faptul că a fost, cum se spune, parcursă și realizată doar fragmentar. În acest sens, nepărăsind exemplul de mai sus, e de reținut observația lui J. Beaufret : Heidegger a ajuns la poezia lui Hölderlin prin Kant (de la **Kant și problema metafizicii**, 1929 la **Scrisoare despre „umanism"**, (1946), poetul **Imnurilor** fiind un cititor atent și chibzuit al filosofului **Criticelor**. Analogia cu Eminescu nu e silită : el nu doar a frecventat pe Kant, traducînd primul la noi **Critica Rațiunii pure**, dar a provocat poetic lecturile sale kantiene, ademenit de ceva ca o reconstrucție și sinteză. Aceasta înseamnă : a părăsit ce era mărginire metafizică acolo, pentru gîndirea ființei. (Metafizica, de orice fel ar fi ea, nu e, după Heidegger, decît ieșirea gîndirii din elementul ei, care e ființa ; aici, substituindu-se metafizicii, ar avea ceva de spus poezia : căci nu caută ea, oare, mai bine în ascunsul de la temeiul tuturor ființărilor ?) **Scrisoare despre „umanism"** (observă inspirat H. Leclève) ne invită să reajungem la locul originar unde, la naștere, poezia și gîndirea sunt totuna. Or, gînditorul care sugerează a fi degrabă asociat aci lui Hölderlin este Kant (aut. cit. **Heidegger et Kant**, Martinus Nijhoff, 1970).

M. Eminescu începe traducerea **Criticii Rațiunii pure** îndată după 1870, cînd Kant abia de trecuse în franceză. Analiza minuțioasă a tălmăcirii lui Eminescu a mai dat la iveală și alte aspecte : poetul sublinia anumite cuvinte, răstoarnă topica nemțească, traducerea e, adesea, numai în spiritul textului nu și în litera kantiană, cursivitatea e sacrificată exactității etc. Răspunsul la toate acestea, spune Noica, e unul singur : „e vorba de o traducere făcută pentru sine". Ce simțea Eminescu că-i va fi dînd lui, atunci, filosoful german : poate ca și lui Hölderlin (cel din gîndirea heideggeriană) venirea în limbă, în paza ei necoruptă, a ființei ? (Henri Leclève spune că este Hölderlin acela care-i împrumută lui Heidegger formula ce rezumă **Scrisoarea despre „umanism"** : „În nevoința în care se află lumea de azi, important este : mai puțină filosofie, însă mai multă grijă față de gîndire ; mai puțină literatură, însă mai multă cultivare a cuvîntului" — trad. cit. ; întrucît pare mai completă să dăm aci și propoziția ultimă în versiunea ei franceză : „...moins de littérature, mais plus de **soin amical pour la lettre dans sa matérialité.**")

„Eminescu l-a întîlnit în singurătatea și cu singurătatea sa pe Kant", spune C. Noica, adăugînd observațiile sale pe manuscrisul eminescian (editat împreună cu Al. Surdu, în 1975) ; poetul nu avea comentatori pe care să-i consulte și asculte, traduce parcă fără nici un scop exterior, întîrzie pe nuanțe, face însemnări pe margine, scrie nervos, liniștit, e fascinat, **visează**. „În singurătatea sa, el nu face decît o «lectură» din Kant. Însă, ca în atitea alte rînduri din viața sa, el se prinde atît de bine în lucrul său încît acesta îi devine un «în sine»". Eminescu e, deci, preocupat la 20 de ani — cu Kant în preajmă, locuit și ocupat un răstimp de acesta — de venirea ființei în românește, în grija limbii acesteia, sub ocrotirea sa de mult încercată.

În **Critica Rațiunii pure**, Kant întreabă despre întrebarea fundamentală : cum e cu putință — gîndul, lucrul ? Cum e cu putință cunoașterea ? Este aci, adică, o căutare înspre ființă, căci era (în metafizica aceea kantiană) o căutare în „dincoace" **(transcendentalul** kantian), în lumea ascunsă, tainică încă, a temeiurilor. „Nu e nimic și totuși e..." (depistarea aici a influențelor e de prisos) e o definiție eminesciană a ființei, în **Luceafărul** ; „nimic" — adică „un adînc asemene uitării celei oarbe". Despre ce uitare e vorba aici : nu de aceea peste toate, de care nu omul cu lumea lui e răspunzător ? Ființa e ascunsă în nimicul ei însăși, uitată în „setea" aceea absorbantă, ce înghite și neagă — sete a ființei negatoare de ea însăși. Negarea e în ființa însăși (ne avertizează gîndirea heideggeriană), ea ființează în chip esențial în aceasta. Pornit spre „ființa necuprinsă" (sintagma, remarcabilă ontologic, este eminesciană), Hyperion gîndește nimicul. Nici nu se putea altfel : „Ceea-ce-neagă în ființă este esența a ceea ce eu numesc Nimicul", spune Heidegger. „Tocmai pentru că gîndirea gîndește ființa, ea gîndește — Nimicul" (op. cit.). Poetul e în căutarea venirii ființei și această venire el o vestește (ca Hölderlin) în Patrie, care e limba gîndirii ființei — la Eminescu ca patrie a sa românească.

„La nimic reduce moarte cifra vieții cea obscură". La acest enigmatic gînd eminescian din **Memento mori**, filosofia veacului nostru a putut răspunde cu unul din gîndurile ei, acela — din nou — heideggerian : nimicul la care moartea scade definitiv viața, nu e decît nimicul necontrazicător și de ființare, „cifra vieții" e obscură, ea spune deci mai mult decît ne este dat, deocamdată, să auzim : ar spune, așadar, și cum că despre ființare am putea afla multe interogînd chiar nimicul însuși. Pînă la acest punct ce altceva va fi fost — se întreabă altădată poetul — decît pacea eternă care, împăcată în sine, în-de-sine, e o absolută, ultimă stăpînă peste toate ? Punct de la care gîndul despre ființă poate porni și altminteri — și cu Heidegger, știm, această pornire a și început, și-a găsit, bine, drumul. Atunci, ce alt drum ar fi apucat, cu pornirea gîndului său, Eminescu ? El zice în **Luceafărul** : „Și din repaos m-am născut / Mi-e sete de repaos." Răspunsul lui Eminescu, aci, pare geamăn cu acela al marelui catehizator din tradiții : căzînd în moarte, viața e încă ascunsă — cu ființarea ei însăși, întrupări și izgoniri, și întoarcerea apoi —, în ființa necuprinsă. Un gînd așadar al poeziei eminesciene : însă pentru filosofia lui Eminescu, al poeziei sale, numai ? Să nu pierdem, încă o dată, exemplul heideggerian. În **La ce bun poeți** (trad. Univers, 1982), conferință despre R.M. Rilke, din 1946, gînditorul din Freiburg comentează mai întîi elegia marelui liric german Hölderlin, **Pîine și vin** : „...și la ce bun poeți în timpuri sărace ?" El răspunde, la această, astfel : „A fi poet în timpuri sărace înseamnă : să te apleci, prin cîntec, asupra urmei zeilor dispăruți. De aceea, atîta vreme cît ține noaptea lumii, se cuvine ca poetul să rostească sacrul" (adică, împrumutînd tot o vorbă des folosită de Heidegger, ceea ce, originar, este nevătămat, teafăr, impenetrabil oricăror factori izolați). Poezia rostește, prin cîntul lui, celorlalți despre locul privilegiat. Despre care, avînd nașterea comună, ar avea și filosofia de dat socoteală. Lucruri, însă, despre care Eminescu a avut și el o hotărîtă cunoștință (în **Geniu pustiu**, cca. 1869) : „Poeții, filosofii unei națiuni, presupun în cîntec și cuget înălțimile cerului și le comunică națiunilor respective". Destinația poetului este întrutotul aici, și acestui destin îi aparține și locul gînditorului.

12 AUGUST 1989

Impactul politic al revoluției din August 1944

II

Criza politică în Finlanda. Adusă de evenimentele din anii 1939—1940 în orbita Germaniei naziste, Finlanda a început să sondeze din 1943 posibilitățile de a încheia un armistițiu cu Uniunea Sovietică, mizînd pe simpatia de care se bucura în opinia publică nord-americană. În februarie 1944 au început negocieri secrete sovieto-finlandeze, dar ele au fost întrerupte, întrucît guvernul de la Helsinki nu a fost de acord cu condițiile sovietice.

Victoriile Armatei Roșii au constrîns guvernul finlandez să adreseze noi cereri de ajutor militar și economic Germaniei hitleriste care a condiționat acordarea lui de angajamentul de a nu încheia pace separată. Președintele Finlandei, Risto Ryti, a satisfăcut cererea Reichului, dar declarația sa nu a fost ratificată de parlament. După demisia acestuia la 1 august 1944 și preluarea funcției de președinte de către mareșalul Carl Mannerheim, negocierile secrete cu Uniunea Sovietică au fost reluate.

Vestea despre declanșarea revoluției române a provocat o puternică impresie în Finlanda. La cîteva ore după începerea insurecției, șeful Biroului străinătate, (Amtsgruppe Ausland) din OKW a cerut fixarea atitudinii față de situația din România „destinată în primul rînd generalului Talvela [atașatul militar finlandez la Berlin — n.n.] pentru informarea mareșalului Mannerheim". Aceeași oficialitate germană aprecia că „Evoluția situației din România și reacția germană față de atitudinea acesteia sînt urmărite de Finlanda cu deosebit interes deoarece aici ar putea afla eventual, printre altele, un îmbold pentru o atitudine asemănătoare". Evaluarea era corectă : corespondentul ziarului elvețian „Neue Zürcher Zeitung" transmitea din Helsinki la 24 august : „Ziarele finlandeze de joi dimineața au publicat sub titluri cu litere mari știrile despre răsturnarea din România. Titlurile sună astfel : «România trece de partea Aliaților — Pace cu Rusia, luptă împotriva Germaniei». În cercurile oficiale știrea a produs o puternică impresie [...]. În măsura în care se vor confirma în întregime, evenimentele din România vor avea, fără îndoială, repercusiuni asupra poziției Finlandei. Asupra opiniei publice știrile din București au produs o impresie foarte profundă". O formulare similară — „o puternică impresie în Finlanda" — folosea și Secția străinătate a Înaltului comandament german pentru a descrie, la 25 august, impactul știrilor despre revoluția română.

Guvernul finlandez a abandonat orice ezitări. La 25 august, el s-a adresat ambasadoarei U.R.S.S. la Stockholm, Alexandra Kollontai, pentru a relua negocierile de armistițiu. Partea sovietică a transmis într-un timp record cele două condiții : ruperea relațiilor cu Germania și evacuarea pînă la 14 septembrie a trupelor germane de pe teritoriul finlandez, dată după care ele urmau să fie internate. Acceptarea acestor condiții de către guvernul finlandez a permis încetarea focului la 5 septembrie, urmată de încheierea armistițiului la 19 septembrie la Moscova.

Criza politică din Slovacia. Consecințele politice ale revoluției române din august 1944 și ale celorlalte evenimente petrecute pe plan extern în vara anului 1944 s-au făcut resimțite și în Slovacia, unde regimul fascist în frunte cu Jozef Tisó a intrat într-o acută criză. Intensificarea luptei de rezistență a forțelor patriotice interne și evoluția situației internaționale au făcut ca evenimentele politice și militare din Slovacia să se precipite. Începînd cu 25 august 1944 partizanii, acționînd în colaborare cu alți cetățeni patrioți și formațiuni militare, au atacat trupele hitleriste în diferite orașe ale țării, au

de general-locotenent dr.
ILIE CEAUȘESCU

trecut la înlăturarea autorităților fasciste. Concomitent, la Moscova, delegația Consiliului Național Slovac continua tratativele pentru coordonarea acțiunilor insurecționale cu operațiile armatei sovietice.

Lupta revoluționară începută în Slovacia nu a mai putut fi însă oprită pînă la stabilirea definitivă a modalităților concrete de cooperare. În contextul în care reacția germană apărea ca iminentă, la 28 august 1944, Comitetul militar al rezistenței a încheiat un acord de colaborare cu partizanii. La 29 august, după ce trupele germane au trecut la ocuparea Slovaciei, locotenent-colonelul Golian, șeful statului major al armatei slovace, care era inițiat în pregătirea insurecției, a dat semnalul de declanșare a acțiunii.

A doua zi, postul de radio „Slovacia Liberă" a transmis Declarația Comitetului militar care anunța declanșarea insurecției. Acțiunea comună a unităților de partizani și armatei regulate a avut ca scop principal lichidarea regimului fascist și preluarea puterii de către comitetele naționale și regionale.

Datorită luptei eroice a unităților militare și de partizani și ajutorului masiv acordat de populația civilă, într-un timp foarte scurt a fost eliberat peste jumătate din teritoriul Slovaciei (pînă în seara zilei de 30 august). A doua zi, Consiliul Național Slovac și-a asumat puterea pe întreg teritoriul național. Concomitent au fost publicate hotăriri referitoare la dizolvarea organizațiilor regimului fascist și constituirea Comitetelor naționale care exercitau prerogative politice, administrative, de menținere a ordinii publice etc. Declarația Partidului Comunist Slovac publicată la 2 septembrie, a caracterizat insurecția slovacă drept un „act politic național și revoluționar". La rîndul său, Consiliul Național Slovac a creat Consiliul Slovac al Apărării, alcătuit din reprezentanții partidelor politice, ai armatei și statului major al unităților de partizani, cu misiunea de a coordona activitatea tuturor forțelor insurecționale.

Pentru a înfrînge pe insurgenți, comandamentul german a intervenit inițial cu 4 divizii apoi, de la 19 octombrie, cu aproximativ 7 divizii care au atacat teritoriul eliberat din mai multe direcții, reușind, la sfîrșitul lunii octombrie, să înfrîngă insurecția. Deși înfrîntă aceasta a lovit în structurile de rezistență ale Wehrmacht-ului.

Revoluția română din august 1944 a avut, așadar, un puternic impact pe plan internațional, unul din aspectele fundamentale ale acestuia fiind adîncirea și precipitarea crizei regimurilor aflate în orbita Reich-ului nazist. În timp ce în Bulgaria, revoluția din 9 septembrie 1944 a dus la smulgerea țării de sub dominația Germaniei naziste și la alăturarea ei la coaliția antihitleristă, iar Finlanda a încheiat armistițiul cu Uniunea Sovietică, regimurile fasciste din Ungaria și Croația însă, deși puternic zguduite de evenimentele din România, au rămas fidele lui Hitler, fiind ultimii săi aliați.

Consecințele logistice ale revoluției române

Actul revoluționar de la 23 August 1944 a avut nu numai urmări pe planul strategic și politic, ci și pe cel logistic. Al doilea război mondial a însemnat o mare încleștare și în sfera economiei de război, cu atît mai aprigă cu cît tehnica de luptă utilizată necesita circa 20 de materii prime de bază (cărbune, petrol, cauciuc, crom etc.), a căror deținere era de interes vital pentru taberele în conflict. Război al motoarelor, în care binomul tanc-avion avea un rol esențial, marea conflagrație din anii 1939—1945 a conferit petrolului funcția de „sînge negru" în desfășurarea conflagrației.

Din această convingere a decurs decizia lui Hitler de a menține sub control perimetrul petrolifer, după declanșarea revoluției române. Directivele sale din 23 și 26 august, care cereau menținerea liniei Focșani—Nămoloasa—Brăila, erau determinate în egală măsură de considerentul strategic — zăvorîrea „porții Focșanilor" pentru a bloca accesul armatei sovietice în Peninsula Balcanică — și cel economic — controlul zăcămintelor românești de petrol. În prima din aceste directive, comandamentului german al regiunii petrolifere i se ordona să asigure transportul produselor petroliere pe Dunăre și prin pasul Predeal ; la 27 august, cînd eșuase definitiv încercarea grupării Stahel—Gerstenberg de a ocupa Bucureștiul, generalul Hans Friessner s-a declarat de acord la orele 23,15 cu retragerea ei spre nord, subliniind însă că zona Ploiești trebuie menținută „cu orice preț".

Revoluția română din august 1944 a privat cel de-al treilea Reich de cea mai importantă sursă de aprovizionare cu petrol. „Germania — sublinia agenția «Reuter» într-unul din primele comentarii transmise după declanșarea revoluției (24 august, orele 4,30) — este lipsită acum de cea mai mare sursă de petrol natural". După pierderea petrolului din România, mașina de război nazistă nu mai dispunea decît de zăcămintele din Ungaria de vest (Nagykanizsa) și de cele de la Zistersdorf (Austria). Pentru recuperarea terenurilor petrolifere românești, Hitler a lansat ultima sa contraofensivă din timpul celui de-al doilea război mondial (6—15 martie 1945) ; într-un moment cînd dictatorul nazist pierduse contactul cu realitatea, el s-a lăsat ciștigat de planurile himerice prezentate de conducătorii Gărzii de Fier, care îl asigurau că o ofensivă a Wehrmacht-ului, conjugată cu o acțiune de subversiune a mișcării legionare, ar putea să readucă România sub controlul Reich-ului. După mărturia generalului Sepp Dietrich, comandantul Armatei 6 blindate SS, Hitler i-a ordonat, în ajunul începerii contraofensivei de la lacurile Balaton-Velecze, să recucerească triunghiul Sava-Dunăre, planul dictatorului nazist fiind să-și deschidă drum prin Ungaria spre Europa de sud-est. În ajunul începerii contraofensivei, soldaților germani li s-a spus că trebuie să-i facă lui Hitler cadou de ziua lui (20 aprilie) petrolul de la Ploiești. Dincolo de irealismul flagrant al unor astfel de planuri, trebuie reținută preocuparea constantă — devenită o adevărată obsesie — a lui Hitler de a dispune de petrolul din România, obsesie care l-a stăpînit pînă în pragul căderii sale și explică de ce, în loc să concentreze ultimele sale forțe pe direcția strategică Varșovia-Berlin, așa cum îl îndemna statul major al armatei terestre, el a preferat contraofensiva spre sud-estul Europei, pentru a reintra în posesia perimetrului petrolifer românesc.

Consecințele pe plan logistic ale revoluției române din august 1944 nu s-au limitat doar la pierderea surselor de aprovizionare cu petrol, ci și a produselor agricole din România, țară agrară considerată la Berlin o sursă de alimente de cea mai mare importanță, cu atît mai mult cu cît starea culturilor în vara anului 1944 permitea să se aprecieze că se va obține o recoltă bogată. Prin deblocarea „porții Focșanilor", așa cum s-a arătat, era deschis drumul Armatei Roșii spre Balcani, adică spre o zonă de cea mai mare însemnătate — prin bogățiile ei naturale — pentru economia de război germană. În ajunul bătăliilor de la Kursk, într-un expozeu asupra situației generale a Reich-ului, Hitler a declarat (1 iulie 1943) : „Balcanii nu trebuie pierduți orice s-ar întîmpla ; materiile prime vitale pentru război sînt aici". Această concludentă evaluare a lui Hitler a fost explicată, mai tîrziu, de generalul Alfred Jodl în expunerea sa din 7 noiembrie 1943 în fața generalilor partidului nazist. El arăta, cu acel prilej, că „menținerea Balcanilor ca parte componentă a Fortăreței (Festung) Europa era, din punct de vedere operațional, politico-militar și economic, de o importanță decisivă", întrucît de aici proveneau 50% din extracția de petrol a continentului, 60% din cea de bauxită, 29% din cea de antimoniu și 100% din cea de minereu de crom.

În industria de armament, cromul ocupa un loc esențial. Într-un memoriu din 18 februarie 1944, Albert Speer, ministrul industriei de război, avertiza pe Hitler că dacă cromul primit din Balcani sau din Turcia va lipsi, acoperirea nevoilor producției de război era asigurată doar pe 5—6 luni, la care se adăugau stocurile de lingouri (2 luni), plus un termen de 1—3 luni, ceea ce îl făcea să conchidă că „războiul va fi terminat aproximativ zece luni după pierderea Balcanilor". Calculul s-a dovedit destul de corect, întrucît opt luni de la prăbușirea sistemului militar al Reich-ului nazist în Europa de sud-est, Germania hitleristă era silită să capituleze. Se vădește, astfel, și sub aspectul economic, cît de considerabil fusese impactul revoluției române din august 1944.

Același Albert Speer, care prin postul deținut — ministrul producției de război — era cel mai în măsură să evalueze consecințele economice ale acțiunii curajoase a României, a dat o caracterizare corectă a dimensiunii internaționale a acesteia : „Începînd din iunie 1944 — arăta Speer într-un interviu acordat istoricului Jacques de Launay — nu puteam asigura decît sub 50 000 t de benzină lunar, iar din august, cînd trupele noastre au trebuit să părăsească România, cifra a scăzut sub 20 000 t. Era clar că mergem spre dezastru. Aceasta a fost cauza înfrîngerii. Ea a apărut nu ca urmare a bombardamentelor strategice aeriene executate de britanici și americani, întrucît producția continua să sporească la sondele din vest, ci prin pierderea, după 23 august 1944, a surselor de aprovizionare din România [...]. Fără doar și poate, acea zi de 23 august 1944 a dus la întorsătura decisivă a istoriei producției și economiei de război, deci în istoria conflagrației însăși". O opinie similară a formulat feldmareșalul Gerd von Rundstedt care, interogat de organele militare americane, în mai 1945, a indicat drept cauze principale ale falimentului militar al Reich-ului nazist inferioritatea aviației germane, dezorganizarea sistemului logistic, „pierderea materiilor prime, în special a celor din România", și bombardarea regiunilor industriale germane. La rîndul său, fostul general hitlerist Kurt von Tippelskirch consideră chiar că urmările economice ale actului revoluționar de la 23 August 1944 au fost cele mai grave pentru Germania nazistă.

Și pe plan economic și logistic, revoluția română din august 1944 — prin privarea Germaniei naziste de materiile prime și de petrolul din spațiul românesc și din Peninsula Balcanică — a fost unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial.

Demonstrație a oamenilor muncii în sprijinul participării României la războiul antihitlerist — 1944

Fragment din „România în anii celui de-al II-lea război mondial", volumul al II-lea, în curs de apariție la Editura Militară.

SURSELE CITATELOR

A.I. Puskas, **Vengriia v godi vtoroi mirovoi voini**, Moskva, 1966 ; Wehrwissenschaftliche Rundschau, 1970, nr. 12 ; Hoover Institution on War, Revolution and Peace, fond George Caranfil ; Csátári Daniel, **Forgószelben (Magyar-román viszony 1940—1945)**, Budapest, 1969 ; Hans Joachim Hoppe, **Deutschland und Bulgarien 1918—1945 in Hitler Deutschland und die Mächte**, Düsseldorf, 1977 ; **Istoriia Bolgarii**, vol. II, Moskva, 1965 ; **Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial 1938—1945**, București, 1973 ; **Ecoul internațional al revoluției din august 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist**, București, 1985 ; Albert Speer, **Au coeur du Troisième Reich**, Paris, 1971.

LITERATURĂ ȘI EVENIMENT

ROMANELE CONȘTIINȚEI ANGAJATE

Cînd în urmă cu treizeci de ani apărea „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu (după „Negura" lui Eusebiu Camilar și „Străinul" lui Titus Popovici), imaginea literară a revoluției din August nu era, documentaristic vorbind, completă.

De la agrementări istorice de convenție s-a trecut la evocări de profunzime, ce lasă în urmă literatura de simplă ilustrare. Umanizarea subiectului a însemnat, mai întîi, radiografierea mentalităților, psihologiilor, tipurilor și mediilor, dar și evidențierea acelui sens major, de reflecție și răspundere morală, a conștiințelor angajate.

Șoseaua Nordului se detașa, dintru început, de stereotipia clișeelor, printr-o viziune militant-realistă, simțul autorului lucrînd adesea intuitiv în direcția unei revelații epice.

Acest lucru nu ar fi fost posibil fără marile deschideri operate de Congresul al IX-lea (observație valabilă și pentru proza lui Marin Preda sau Ion Lăncrănjan) și, desigur, fără o solidă bază documentaristică. Restituirea autentică a unui fond documentar rămas multă vreme necunoscut a permis introducerea unei viziuni noi asupra actului crucial de la 23 August 1944, care lasă în urmă o optică ce minimaliza aportul românesc (România era a patra putere beligerantă a coaliției antihitleriste, dar la tratatele de pace, nu i s-a recunoscut statutul de co-beligerantă !).

Pe baza acestui uriaș fond documentar dat azi la iveală, (între care sînt de amintit restaurațiile documentaristice: „23 August 1944. Documente", vol. I—IV, „200 de zile mai devreme", „August 1944. Repere istorice"...) putem vorbi de formularea unui punct de vedere românesc, căci de la ideea de „insurecție armată" la aceea de „revoluție națională" este un întreg drum de restaurație istoriografică, de clarificare a unor concepte metodologice. Astfel de lucrări constituie contribuții decisive în înțelegerea corectă a evenimentelor și deschid, pe latura valorificării documentare, o nouă perspectivă în istoriografia epocii. Deschiderea arhivelor naționale a clarificat terenul de prejudecăți, și a făcut posibilă afirmarea punctului de vedere românesc, de o superioară argumentație documentară. România, ca a patra putere militară a coaliției antihitleriste, a dat și încă e preocupată să dea o literatură de război pe măsură.

Cu *Șoseaua Nordului* (1959) și *Incognito* (I—IV, 1975—1980), Eugen Barbu dă o veritabilă replică schematismului ilustrativ. În ambele, meditația asupra istoriei, în ansamblu, secondează factologia, evenimențialul, zugrăvirea de medii și caractere. Roman al insurecției, „Șoseaua Nordului" e, în primul rînd, romanul unor destine ce acționează unitar în virtutea unui ideal comun social-politic. E lupta comuniștilor români, dusă în ilegalitate, împotriva dominației hitleriste, în vederea sabotării mașinii de război germane și pentru organizarea insurecției populare de la 23 August 1944. Accentul cade, într-o atmosferă de evocare realistă, pe cîteva figuri de luptători ilegaliști care, pentru convingerile și idealurile lor, plătesc cu închisoare, tortură condamnare la moarte, cînd nu se avîntă în acțiuni periculoase ori luptă cu arma în mînă. Gheorghe Mareș este un tenace, stăpîn pe sine și răminînd mereu în prim-plan. Încercat de viață, el este un luptător fără frenezia romantică a studentului Niculescu. Luciditatea îl ajută să se replieze repede, punînd mai presus de orice cauza nobilă a luptei antifasciste.

Vasile Dumitrana ,alt ilegalist, fiul unui hamal din Brăila, cu experiența primului război mondial, se înscrie de timpuriu în rîndul comuniștilor ,dornic să capete „o experiență politică inaintată". El participă la greva din '33, la acțiuni de sabotaj și este, în general, de un comportament moral ireproșabil, nedivulgîndu-și tovarășii de luptă chiar cînd va fi torturat cumplit în beciurile Siguranței.

Tomulete, Dobre, Ina, Maria, Tereza completează grupul de ilegaliști, care se confruntă atît cu sistemul statal antonescian cît și cu organizații de luptă hitleriste. Omenie, eroism, spirit de sacrificiu le sînt tuturor trăsături comune.

Lupta comuniștilor, în tenebrele conspirativității desăvîrșite împotriva fascismului revine, într-o formulă de-a dreptul delectivă dar și instructivă, în „ciné-romanul" *Incognito*. Romanul are caracter de frescă, explorînd intimitatea atitor tipologii și medii sociale și readucînd în discuție raportul dintre verosimilitate documentaristică și posibilitățile operei. Scriitorul cunoaște bine epoca, anii războiului, momentul insurecțional și abordează această complicată problematică nu numai cu mijloacele literaturii, dar chiar cu mai populare ecranizări seriale *(Urmărirea, Un august în flăcări)*. Celebrului „pitoresc" din *Groapa* îi corespunde aici categoria „senzaționalului" alertat de o cinematografică rotire de planuri. Romanul intră în acea tipologie estetică și simbolică a facerii unor lumi, în regimul parafrazelor structurate, la antipodul căreia se află, bunăoară, *Principele*.

În totul, *Incognito* e un roman cu adresă politică. În peste 1 500 de pagini, se profilează figurile a doi luptători progresiști, ale căror chipuri se reține ușor : Armand Sachelarie (alias Vasile Dănacu) și Tronaru. Primul, fire de întreprinzător (scoate dintr-un lagăr fascist un comunist român, Vol III), intră, printr-o substituire de nume, ca secretar și nepot de soție, în casa ministrului de Interne Ionescu-Tismana (vol. I, *Calul troian*) și îi previne, la un moment dat, pe comuniști, în grăbirea unor acțiuni (vol. IV).

Al doilea, Tronaru, angajat în Uzina de armament de la Mija, cu scopul de a întîrzia planul de experimentări ale unei arme-antitanc, este un muncitor comunist de acțiune. El intră în legătură cu Silvia, fata cercetătorului Vrăbiescu, și reușește să arunce în aer laboratorul Profesorului, gîndindu-se la consecințele armei care ar fi prelungit și complicat războiul (vol. I, *Poligonul morții*). Amîndoi, însă, ca forțe de stînga, progresiste (amintim și pe Colonel) vor acționa în aceeași manieră „incognito" pentru scoaterea României din războiul antisovietic.

Rezultă de peste tot că e vorba de o mișcare comunistă autohtonă, de acțiunea conjugată a unor forțe pozitive din interior, canalizate strategic în marea lucrare a prefacerilor revoluționare. În acest sens, *Șoseaua Nordului* e romanul lichidării trupelor hitleriste din preajma Capitalei, iar *Incognito* romanul unei ideologii în acțiune.

Z. Cârlugea

ISTORIE ȘI AXIOLOGIE

Și în ultimul său roman, **Sacrificiul** (Ed. Eminescu, 1988) Mihail Diaconescu își proiectează acțiunile eroilor la **confluența istoriei cu axiologia.** Aceasta îi permite, și de data aceasta, să intre în zona dintre adevărul documentelor și imaginație. Adică, îi permite **să facă**, pe baza documentelor de arhivă, a monografiilor și lucrărilor de sinteză, **eseu,** dar să și **construiască ficțiune,** să **creeze,** în consens cu adevărul cu stările reale de lucruri, **literatură.** Și implicit **să realizeze osmoza** dintre **istoric-științific și istoric-narativ.** Printr-un asemenea procedeu, de a merge concomitent atît în planul faptelor, al evenimentelor istorice, al activităților sociale, cît și în planul valorilor politice, naționale, juridice, morale, **și-a oferit premisa** conturării și definirii sacrificiului ca suport al creației, al construcției și istorice, și politice, și naționale. Lumea eroilor săi, și individual și colectiv, se interpătrunde și se implică prin sacrificiu și în activitățile concrete de făurire a istoriei naționale și în valorile istorice, politice, juridice, morale care sanctifică națiunea.

Prin sacrificiu, cuprins și înfățișat sub multiplele sale aspecte, eroii se ridică pînă la ideea destinului, pînă la implinirea supremă a istoriei patriei — **realizarea unității naționale și cuprinderea tuturor românilor într-un singur stat unitar, liber și independent.** Pe o asemenea idee își concepe și desfășoară Mihail Diaconescu narațiunea. Iar ca simbol al sacrificiului autorul l-a luat pe Horea. Pe el și pe ortacii săi, Closca și Crișan, îi aduce în visul lui Romulus Brad și-l determină să asiste mental, sufletește la martiriul lor, la sacrificiul lor suprem, la jertfa pe care au adus-o pentru implinirea idealului de eliberare socială și națională a românilor din Transilvania. În consens cu modelul unor asemenea eroi, al zecilor și sutelor de mii de țărani iobagi care și-au dat viața și la 1437, și la 1514, și la 1784, și la 1791, și la 1821, și la 1848, și la 1859, și la 1877 cuprinde masa evenimentelor în desfășurarea lor tumultuoasă, întotdeauna tragică dar niciodată disperată, și aduce în prim plan lupta românilor de la 1918 și civilă, și militară, și spirituală în toate momentele și detaliile ei. Stările de lucruri din Imperiu, aflate dintotdeauna în conflicte acute în toate domeniile : social, politic, juridic, național și moral sînt urmărite, surprinse și înfățișate în toată asprimea pînă-n final — **înfăptuirea României Mari.**

În concepția eroilor lui Mihail Diaconescu sacrificiul **reprezintă,** și ca fapt real și ca stare de conștiință, **dimensiunea** existenței lor și reușita oricărui act pe care-l implinesc. Ideea de sacrificiu este implicată în orice decizie și este prezentă în conștiința întregii mase a celor ce participă la creația istorică, politică, națională și se va finaliza la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia. În această luptă încrîncenată pentru triumful adevărului istoric s-au supraprus pînă la identificare și valorile politice, și valorile juridice, și valorile morale, și valorile religioase. Sfera și cimpurile de interese ale statului român, ale grupărilor guvernamentale, ale partidelor politice, ale școlii, ale bisericii s-au întîlnit în același punct : **ființa și unitatea neamului românesc.**

Printr-un asemenea canal ne introduce autorul în **universul moral al țăranilor din Transilvania,** în lumea lor cuprinsă în „mantaua" milenară a istoriei. Ne arată stările de tensiune, momentele de nervozitate și chiar de tragism ale acestora. În același timp ne dezvăluie și finețea lor sufletească, agerimea lor spirituală, robustețea gîndirii și temeritatea faptelor lor.

Imperativelor **Independenței** patriei, a eliberării ei de sub dominația străină le sînt subordonate și **pregătirea** și **activitățile intelectualilor.** Învățători, advocați, profesori, preoți, notari, ofițeri, medici, funcționari de bancă — toți sînt dominați de sentimentul datoriei și animați de dorința ca prin orice mijloace, cu

Continuare în pag. a 7-a

Mircea Mâciu

INTERPRETAREA DOCUMENTELOR

Romanul istoric absoarbe documentul de primă mărime, pătrunde în secretele marilor centre de dirijare a maselor, reface hărți de front, situații tactice, re-compune, moment cu moment, lanțul întîmplărilor. Factologia stă la baza lui. Aceasta, însă, trebuie interpretată, înțeleasă în legătură cu devenirea ulterioară a istoriei — și, desigur, în legătură cu prezentul. Printre cei care o ilustrează exemplar la noi, Haralamb Zincă este și unul dintre cei mai avizați autori de romane despre marea conflagrație. Ciclul său romanesc, **Noaptea cea mai lungă** (din care a apărut prima carte, **Dincolo de întuneric,** în 1986, și cea de-a doua, **Marea confruntare,** în 1987) se ocupă de evenimentele din culisele războiului, de retelele de spionaj și contra-spionaj care au funcționat dincolo de înfruntarea armată, în umbra cabinetelor. **Marea confruntare** este, formal, un roman de spionaj. Autorul folosește din plin resursele genului, adăugînd anchete de roman polițist, dar adăugînd, de asemenea, documente de arhivă, descrieri de epocă.

Marea confruntare este un roman ce nu poate fi povestit : ar fi să-i deconspiri intriga ,să-i dai pe față miezul narativ. Acțiunea se desfășoară din toamna lui 1943 pînă în primăvara lui 1944 și autorul are în vedere tratativele secrete ale lui Barbu-Stirbey pentru ieșirea țării noastre din războiul hitlerist și alăturarea de Marea Britanie și U.R.S.S. O cale eșuată în istorie, un drum înfundat care, însă, a lăsat multe și importante urme și care, înainte de toate, demonstrează voința țării, a poporului, de a pune capăt războiului lui Hitler. Autorul analizează cu probitate situația internațională a momentului și, după ce arătase în romanul anterior că România a fost silită, tîrîtă în război de politica lui Hitler, acum demonstrează cît de grea este această aliantă.

Laitmotivul cărții este confruntarea dintre Serviciul Secret de Informații al statului român și Serviciul german de contra-informații de pe teritoriul țării noastre și al Bulgariei. Personajele fac parte din aceste organisme, sînt chiar personaje reale, istorice, „confruntarea" dintre ele a lăsat în urmă (în arhive) documente reale. Teza autorului mi se pare destul de interesantă. Haralamb Zincă ajunge la concluzia că în cadrul Serviciului Secret de Informații român s-a actionat la diferite nivele pentru același scop, ieșirea țării din război, dar independența fiecărui sector — decurgînd din divergența de opinii a conducătorilor politici, din divergența punctelor de vedere ale aliaților, din situația schimbătoare a frontului de la o zi la alta, etc. — a dus la neputința realizării dezideratului final. În schimb, organizația partidului comunist, în ilegalitate, a avut un punct de vedere ferm, unitar. În cele din urmă, un înalt reprezentat al S.S.I.-ului, purtînd numele (în carte) Codrut Anghelini, ia legătura cu Partidul Comunist Român și explică : „Tezele și programul propus de partidul ce-l reprezentați au găsit ecou... Mai ales ideea de a încerca să ne eliberăm prin propriile noastre forțe..." (p. 330). De fapt, Codrut Anghelini este personajul central al cărții, acela care face trecerea printre „compartimente". El înțelege că S.S.I.-ul are îndrumări dinspre factorii politici ai momentului, el însuși își face meseria cu atenție și constiincios — dar , în același timp, își dă seama de necesitatea ținerii unei legături strînse cu armata și acționează, în final, în sensul dorit de către M.St.M. contribuind decisiv la actul final de la 23 August cînd armata română a acceptat punctul de vedere al Partidului Comunist Român. Cartea lui Haralamb Zincă, pune în lumină singura cale posibilă a momentului, calea salvării, calea sacrificiului necesar pentru depășirea unui prag al dezvoltării. Documentele pe care autorul le transcrie în romanul său vin să întărească gîndurile personajelor în acest sens. Aflată între atîtea puteri cu dorința de dominare, împărțită deja la masa tratativelor secrete, trăind cu rana vie a Ardealului, sfîrtecat în suflet, România a găsit, totuși, resursele unei renașteri neașteptate. Romanul lui H. Zincă se aliniază, astfel, celor mai importante documente istorice, le interpretează în spiritul bunului simț, al evoluției noastre istorice.

Nicolae Georgescu

ÎNTÎLNIRILE «Luceafărului»

CÎMPUL DE TAINĂ

Nu mă voi despărți de numele tău, patrie. Ești singura mea certitudine. Tot ceea ce mă înconjoară sînt eu. Fîntînile au cumpenele în cer, pe ele coboară mereu cîte un cioban cu cîte trei fluiere !

Cel ce nu are patrie nu există.

Cel ce nu are patrie nu poate muri fiindcă nu s-a născut.

Vino, prietene, cel cu gînduri curate, învață să cînți, te vei trezi visînd visul nostru.

Izvoarele sînt suflete acoperite de rouă.

Contemplăm cu ochii păsării care zboară în punctul cel mai înalt al cerului. Pe la noi pasărea se numește ciocîrlie. Își ia grîul cu ea și se învîrtește sub soare, fiindcă din cînd în cînd este nevoie și în cer de cîte o doină.

Prietene, te vei molipsi de dor în această mișcare sacramentală de aer, punct de echilibru în univers. Este de ajuns să adormi într-o pajiște cu fața spre soare : de la răsărit la amurg, aceasta este veșnicia.

Un fiu de împărat n-a vrut să se nască pînă cînd nu i-a fost dăruit peticul acesta de pămînt. Cîmpul de taină al limbii române. Morții ne sînt tineri. Bătrînii aceștia înțelepți abia de s-au născut.

Iar eu, eu nu am nimic altceva decît pe ei, strămoșii de țărînă, pentru care fiecare secundă a fost o răstignire și ei coboară de pe fiecare secundă pentru minunea de a trăi. Strămoșii mei de țărînă pe care îi înviez cu o singură suflare și ei se prefac în noi pentru a convinge că ne sînt martori, iar eu, cea atît de impersonală, cea atît de anonimă, am primit dreptul de a-i privi de aproape în suflet ! Uneori, mi se face frică : fiecare literă vine de pe un cîmp de luptă, fiecare semn al limbii române a trebuit cucerit cu sînge...

Fiecare din morții noștri a luat la plecare, drept taină, un cuvînt, ultimul său cuvînt. Și noi trăim cuvintele lor în cîmpul cel de taină : „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată".

Din munții Sarmisegetuzei curg poeme amestecate cu otravă. Sînt o mulțime de capete tăiate care rostesc poeme, sfîrtecați pe roată, rupți de cămile, cu coroane de foc pe frunte, biciuiți, schingiuiți, prometeii istoriei spun cuvinte în limba română.

Mă doare trupul, am murit de morțile lor, eu nu mai pot avea nume, abia dacă pot învăța alfabetul limbii române în care pentru fiecare literă moare un domnitor, în fiecare literă locuiește poporul român, fiecare literă scrie un cuvînt înțelept : nu este așa Ioane, Darie, Gheorghe, Marine, nu-i așa, nu-i așa ?

Elena Cruceru

Să fiu dimineață

Să fiu dimineață
cînd pașii adie prin boabe de rouă
simfonia ultimei așteptări,
eu, lîngă mărul răzvrătit spre albastru,
tu, de mînă cu răsăritul

Sînt aici,
dimineață în suflete tinere
născută cu intarsie de fiori
mai reci ca ninsoarea

Vîntul ne-apropie
și ne stringe mîinile,
adio umbre și tristeți cît un munte
mai avem o fericire
nemăsurată-n cuvinte

Iulian Stancu

Confluențe

Privește cu ochiul acela nevăzut
(îmi spuse el)
Privește însuși nevăzutul
Nu simți că este ceva
Ca un zvon dintr-o limbă de clopot
Ca un dangăt de clopot
Ce se revarsă și acoperă o lume?
Privește și povestește lumii întregi
Despre războaiele invizibile
Despre săbiile de aer
Și cuvintele injunghiate de cuvinte
Despre cercurile concentrice
În jurul punctului care ești
Cercuri ce se depărtează se apropie,
Și-ți aduc miresme de sunete
Culori dau cuvintelor neatinse
Ca un flux și reflux
Ce acoperă și descoperă
Desnădejdea țărmului
Ce ascund întrebări
Semne pun împlinirilor trecătoare
Dezgolesc cuvîntul magic — răspunsul
Și-l acoperă fulgerător cu nepătrunsul.

Patria

Locul unde te inundă aerul
Și orizontul alunecă în lumină
Unde zăpezile urcă în amintiri
Pînă ating cerul
Cu dorul de albastru
Piscul înfometat de soare
Și riurile de rostogoliri
Ce șoptesc, șoptesc, șoptesc
La capăt iubire.

Elena Chițimia

Verile

solemnitatea clipelor tîrzii
vindecă pereții de zgomote
hrănește edecarii cuvintelor

verile se întorc sfîriind
pustiind memoria
prin care rătăcesc imagini desculțe

adu-ți aminte tu
val trecător

echilibristica privirilor
pe trupurile bronzate
făcea aerul să tresalte ușor
încingea eul răspîndit pretutindeni
cu o uriașă dorință

atunci am zburat
laolaltă cu pescărușii
spre împărăția marelui sunet
înfășurat în puritatea culorilor
desăvîrșindu-mă într-o cădere
nesfîrșită și albă

Lerui-ler

lerui-ler
geană de ger
ochi de pom
plînset de om
strai străin
vînăt venin
ce cobori
spre subsuori

umbră unsă
apă-ascunsă

zid zburat
demon dungat
șoaptă și
genune gri

ia-mă iar
dă-mă în dar
mag miop
și șarpe șchiop
lerui-ler
geană de ger

Nicolae Zărnescu

* * *

o muzică rară spunea el
mișcînd pietrele
înregistrîndu-le
nu se cuvin decît laude spunea
ștergînd mobila din tablou
complet detașat
crengutele de liliac invadară întreg spațiul
el le tăia așezîndu-le în dispozitivele de presat
era obosit luă o carte
și ochelarii
picioarele păsărilor erau lungi și subțiri
iar el trecea printre ele pregătindu-se de somn
o muzică rară spunea printre picioare de păsări

Paul Arețu

Salcîmii nu înfloresc iarna

Ieși în prag și privi curtea îngustă cu ochii celei care a luat o hotărîre irevocabilă. Bătrînul buldog se frecă de genunchii ei și-i linse gleznele din care somnul nu plecase definitiv. Se aplecă și-l gîdilă între urechi.

— Contez pe tine, Tache.

Dinspre cuști se auzea mîrîiala veselă a puilor. Douăsprezece perechi de ochi o priveau ca pe întruchiparea zinei bune din basmele lumii lor canine. Imaginea ei însemna ceva dulce, neasemuit de bun. Femeia îi luă în brațe pe fiecare, le dădu bucățele de zahăr, își lipi îndelung obrazul de blănița lor catifelată și caldă.

— Ce mai fiare or să iasă din voi, frumoșii mei.

În al doilea spațiu erau boxerii mari. Știau că le aduce ceea ce stăpînul le refuza categoric. Ce se întîmpla de această dată cu femeia ? Intrase pentru prima dată la ei. Pînă acum se mulțumise doar să deschidă portița și să lase castronul cu lapte. Ședea afurisita cu el în brațe și aștepta ca ei s-o roage, s-o lingușească, să i se gudure ca niște cățelandri proști. Mîriiră întăritați. Sleep, cel mai tînăr dintre ei, scheună încetișor, cu sfială. Ce se întîmplase cu femeia stăpînului ? Înnebunise ? Ea nu avea voie să intre acolo. Să lase laptele și să plece.

— Hai, Sleep, nu fii prost. Degetele femeii picurau laptele chiar sub botul lui. Hai, gustă, măi pui de cățea, gustă, crezi că nu știu că-ți place ?

Sleep întinse botul și, hîrști ! linse palma întinsă spre el.

— Așa, are dreptate Ispir cînd spune că orice femelă, fie ea și una frumoasă ca mine, vă poate corupe. Poftiți, domnilor, nu vă feriți de mine. Avem același miros. Slujim același stăpîn.

Ciucită printre cîini, Ianula simțea pentru prima oară că nu-i mai este teamă. Tache buldogul privea scena de dincolo de gardul de sîrmă și, cum era îndrăgostit de femeia stăpînului, îi plîngea de milă la gîndul pedepsei ce-o aștepta. Cu auzul lui fin îi recunoscuse acestuia pașii. Ar fi vrut s-o apere, s-o avertizeze măcar, dar cățeaua Demetra era mai puternică, mai tînără și mai rea, ajunsese deja în curte sărind peste poartă. Demetra lătră scurt de două ori și bărbatul care venea în urma ei își ridică privirile. Nu-i venea să creadă. E nebună ?

— Ianula !

Cîinii se retraseră de lîngă castronul cu lapte. Femeia nu se clinti.

— Ce mama dracului cauți tu printre cîinii mei ?

— Plec, Ispire.

— Nu spune asta.

— Trebuie să-ți spun, omule. Miros a cățea, dar nu știu să mirii ca fiarele tale și nici nu vreau să învăț. Și tu ești o fiară, mai fiară decît ele. Una care pare domestică, blîndă. Plec, Ispire...

Se ridică înaltă, subțire. Demetra își zbîrli blana roșcată. Acum putea să sară. Femeia aceea străină, al cărei miros ciudat intrase în carnea stăpînului ei, pe care o ura, era la doi pași de colții ei puternici. Știa că e fragilă, că se teme de cîini. O disprețuia pentru frica ei. Nu, n-avea să-i facă nici un rău. Doar s-o sperie. S-o rușineze în fața stăpînului. Sări spre femeie aproape grațios.

Ianula își repezi scurt brațul sting și cu palma bine întinsă o lovi scurt sub bot. Cățeaua, năucită de afront, se dădu peste cap, vru să se repeadă iar, dar nările fine prinseră rapid fîricelul de miros. Nu mai era frică, ci indiferență. Femeia aceea n-o mai lua în seamă. Se retrase din calea ei, mușcîndu-l în treacăt pe bătrînul buldog.

— Ianula...

— M-ai mințit, Ispire. Te-am luat de bărbat crezînd că ești crescător de cîini, o meserie ca oricare alta. Dar tu ai fost înțărcat cu lapte de cățea, ești un om crescut de cîini. Eu am supt la un sîn de femeie. Plec, Ispire. Mă întorc printre oameni.

— Ianula, te iubesc, Ianula.

— Ispire, dacă rămîn îți mănînc inima.

— Rămîi.

Mîinile lui neliniștite o mîngîiau duios, neîndemînatice, mîini de stăpîn și femeia se smulse din teroarea dorinței. Bluza albă se sfîșie, fluturî o clipă între ei ca o aripă de albatros și căzu înfrîntă pe pragul casei.

— Ianula, ascultă-mă, nu pleca. Nu mai sînt tînăr, timpul nu-mi mai îngăduie să greșesc. Tu ai fost începutul și sfîrșitul iubirii mele... Ianula...

Doamne, de ce miroase carnea lui a salcîm înflorit ? Marș ! îi porunci în gînd lacrimei pe care o simțea năvălind fierbinte. Și lacrima se retrase supusă ca un cîine lovit peste trufă.

— Unde să-ți trimit hainele ?

— Arde-le.

Și pietrișul scîrțîia sub pașii lor înstrăinați.

— Ești subțire îmbrăcată.

— Mai port pe mine încă mîngîierile tale.

Cerul înalt și senin își întoarse privirile de la amîndoi.

— Ianula...

— Am plecat, Ispire. Rămîi sănătos.

Un urlet prelung sfîșie lumina. Demetra plîngea nu plecarea femeii, ci moartea stăpînului. Aflase mult prea devreme gîndurile bărbatului în sînul căruia crescuse. Dacă umilîndu-se ar putea s-o aducă înapoi... Ochii stăpînului erau plini de uitare.

. . . . . .

Toamna a fost lungă și caldă. Ploile s-au pornit abia la sfîrșitul lunii noiembrie.

Ianula pleca dimineața foarte devreme și se întorcea tîrziu. Îi convenea. Nu se întîlnise cu nici o veche cunoștință. Garsoniera ei, într-un cartier nou, era refugiul spre care se îndrepta obosită de muncă, singură și tăcută.

Mergea repede. Îi era foame, cum de mult timp nu-i mai fusese.

— Înseamnă că m-am vindecat, se pomeni vorbind tare. Fir-ar să... Becul de pe palier se arsese iar.

Mîncă totuși fără poftă, grăbită și oarecum în silă. De pe scaunul din bucătărie, prin ușa deschisă vedea bradul împodobit cu globulețe colorate. „El e mai singur decît mine", gîndi. Se îndreptă spre patul rămas desfăcut, simțea deja pe piele răceala așternuturilor. Un zgomot uitat, aproape uitat, o făcu să tresară. Ochii îi alergau cu disperare de la ușa garsonierei la cea a balconului. La o adică, un etaj nu e cine știe ce distanță, dacă... Se apropie ușor, ținîndu-și respirația.

— Cine e ? Vocea îi răsună nefiresc de tare. Dincolo de ușa de la intrare era cineva. Cineva viu care se mișca nemulțumit sau speriat sau nerăbdător. Inima începu să-i bată într-un ritm nebun. Deschise ușa cu putere. În clipa aceea ar fi putut să ierte. Din coșul de răchită răzbătea scheunatul cățeilor. Vru să închidă ușa, cel ce-i adusese nu putea fi departe. „Umblă să mă înduioșeze", dar dacă nu era el, ci un oarecare, un necunoscut pe care nu-l interesa soarta celor doi pui de cîine, luă coșul în bucătărie, închise ușa, asigurînd-o cu zăvorul sofisticat. Erau flămînzi. Goliră două castroane cu lapte și încă mai cereau. Ciudat, cățeii nu fugeau de ea. O trăgeau drăgăstos de poalele capotului ca și cum ar fi cunoscut-o demult. Pe fundul coșului descoperi vechiul ei sarafan și înțelese. Ispir îi crescuse pe cei doi daimații în mirosul ei, îi pregătise darul cu răbdare, era într-un fel recunoașterea lui ca stăpîn. Ianula stinse lumina și se vîri în patul rece. Cățeii săriră imediat peste plapumă, trăgînd cu dinții de cerceafuri ca să se acopere. Îi luă și-i culcă la picioarele ei. Veniră bîjbîind și se cuibăriră lîngă pîntecul ei ca lîngă o cățea blîndă și mare. Ședea cu ochii închiși așteptînd somnul. În cameră mirosea a floare de salcîm. Își trase plapuma peste cap ca să scape de mireasma nebună a salcîmului înflorit sub ninsoare. Somnul venea și pleca, nehotărît. Cățeii visau că o mînă puternică îi apucă ferm și blînd de ceafă săltîndu-i din culcușul cald...

Ianula se răsuci în somn și pentru o clipă deschise ochii. Intră în vis cu imaginea bradului peste care ningea cu flori de salcîm, recunoscu deplin pasul ușor, mai aproape, mai aproape, lacrima cîndva oprită se prelinse slobodă printre gene, se cuibări ea însăși în căldura uitată, oftă încet șoptind cu obrazul lipit de brațul gol : „Salcîmii nu înfloresc iarna"...

Noul an suna din clopoței de argint. Cineva deschisese ferestrele și striga în noapte ceva despre fericire.

Mihaela Dumitrescu

(fragment)

IRODIA

— Irodiaaa ! Irodiaaa ! Irodiaaa !

Copilul strigă pe țărm cu glas adormit, și strigătul îi dă în plîns.

Marea e o vîlvătaie întinsă, orbitoare, valurile vin, mărunte, ca niște solzi umblători.

— Irodiaaa !

Copilul are pe el un tricou vărgat, cu minecile largi. Îi vine pînă aproape de genunchi. Pe sub ochi i se văd urmele plînsului de ieri ; și-a înmuiat degetele în lacrimi. Părul negru, argintat de nisip i-a rămas țuguiat în creștet din timpul nopții.

— Irodiaaa !

☆

Irodia, te-am văzut ivindu-te din ape cu rochia lipită de trup, rizînd, storcindu-ți pletele negre și mi-am zis atunci că cea mai mare minune a naturii este că poți să vezi.

Ți-am ascultat glasul șoptit în noapte ca un descîntec și am adormit cu capul în poala ta și am zis că auzul este cea mai mare minune că el face să treacă în noi sunetele lumii.

Te-am văzut alergînd goală pe nisip în noaptea aceea de aur și mi-am zis că cea mai mare minune este trupul femeii modelat de palmele oarbe ale naturii.

Te-am văzut jucînd și n-am știut care duh a coborît în tine. Sunetele îți treceau prin brațe și prin trup, căutau parcă ieșirea prin șolduri și se scurgeau în pămînt ca un trăznet continuu. Fiecare bucățică de carne era aprinsă, iar ochii tăi mari și negri, lunecați către tîmple, sufereau amarnic biciuirea armoniei. Și am zis atunci că dansul este o altă minune, că fericirea și sănătatea locuiesc înlăuntrul aceleiași clipe, iar cine nu joacă este lipsit de clipa aceea și beteag se cheamă că este.

— Irodiaaa !

Copilul nu mai strigă, acum îi rostește numele încet, ca în vis, într-un fel de reverberație care scade treptat. A stat jos și-și urcă nisip pe picioarele slăbănoage, arse de soare. Marea respiră. Răsuflarea ei îmi pune aripi de răcoare. Razele soarelui ară întinderile și scot din adîncuri brazde aprinse.

— Irodiaaa !

☆

Am luat drumul în sus amîndoi, Irodia, și ți-am arătat viile și nu știam atunci că dealurile mele te vor strivi.

Ți-am făcut salbă de struguri și tu rideai, iar eu nu știam că strugurii lacrimi multe vestesc.

Te-am dus la ape, și n-am știut că apele mele îți vor fi reci și dușmane.

Ți-am arătat munții, și nu știam că înălțimea lor te fură și te lasă fără pămînt.

Te-am arătat oamenilor din sîngele meu și ei și-au deschis sufletele să intri, dar tu n-ai avut bani potriviți pentru vamele lor.

Într-o noapte, ți-am agățat pe sîni o cămașă ușoară, și n-am știut că te închid în cămașa aceea.

Și a venit iarna, și vînturile șuierau viclene și te chemau, și tu stăteai cu fața în vînt, iar mie mi se părea că vîntul îți sapă șanțuri în pomeții obrajilor și te trăgea înăuntru, și te stringeam în brațe să te încălzesc, și nu știam atunci că, cu îmbrățișarea mea te înăbuși. Și a venit primăvara, dar tu n-ai înflorit, doar o furtună lăuntrică te bîntuia cum bîntuie în păsări cînd se apropie sorocul plecării.

☆

Soarele s-a sculat în picioare. Razele țintesc spre adîncuri. În depărtare, se zărește un șir de puncte negre. Sînt bărcile. Parcă sînt nasturi, încheie marea la piept.

Copilul s-a culcat pe nisip cu spatele la mine și cu fața spre soare. Mă apropii și stau în genunchi la spatele lui. Plînge, geme ușor în pragul somnului. Coada ochiului sting e umedă. Acum știe că sînt lîngă el, dar nu deschide ochii. Parcă l-am mai văzut. Nu știu unde l-am mai văzut. Amintirea e tulbure ca o oglindă veche, cu bube. Mi-l imaginez adormit țîfat de-a curmezișul patului, aruncînd totul de pe el, căutînd bezmetic sînul cald al Irodiei.

Îmi înfig mîinile pe sub el prin nisip și îl iau în brațe. El se cumpănește singur, dar nu deschide ochii, văd că vrea să-i țină închiși. Ajung la una din bărci și îl așez în picioare pe podeaua verde. El deschide ochii și se uită undeva în dreapta.

— Stai jos ! — zic eu după ce împing barca.

El se întoarce spre mine, mă privește și tace. Mă uit și eu la el. Ne privim în ochi, stăm așa și ne privim, parcă ne-am citi gîndurile.

— Mergem s-o căutăm ? — zic eu și-mi așez brațele pe umerii lui.

— E departe — îngaimă el.

— Și ce dacă e departe ? ! Ajungem noi !

— E cu Ion.

— Cine e Ion ?

— Tată-meu vitreg.

Trag de visle puternic. Nu știu dacă în gestul meu este hotărîre lucidă sau disperare. Copilul stă în mijlocul bărcii, în picioare, ca un căpitan scrutînd orizontul. Eu trag de visle mereu și mărea mi se pare o bătătură pe care o mătură Irodia purtînd floare de busuioc la ureche în fiecare duminică dimineața.

Copilul izbucnește iarăși :

— Irodiaaa !

Și strigătul nu-i mai cade în plîns.

Nicolae Fulga

teatru

Mantaua și cortina

● Preocupările lui Mihai Mălaimare pentru pantomimă, pentru mișcare și muzică, sînt prea bine cunoscute. De asemenea și cele pentru regie. Actorul este unul din acei artiști neliniștiți care își construiește răbdător o operă, care face școală și legendă. Chiar dacă e greu de împărtășit preocuparea aproape unilaterală pentru spectacolul muzical, pentru teatrul de actori polisportivi, mai degrabă agili ca niște acrobați și grațioși ca niște balerine decît mari interpreți, nu se poate să nu-i recunoști patima cu care li se dedică și îndirjirea cu care muncește. Iar o anume inteligență artistică, evidentă, tipică scenei, ca să spun așa, și ușor recognoscibilă de către profesioniști, îi scot eforturile de sub orice suspiciune de veleitarism, confirmîndu-i indiscutabil talentul.

„Clovnii", în pofida unor complicări lacrimogene, avea haz și ritm viol, fiind o bună lecție despre circul de altădată. Cu „Mantaua", de Gogol, actorul urcă într-un plan mai important, experimentînd mijloace de expresie din coregrafie în tragedia comică. În spatele unei cortine transparente, Akaki Akakievici, palid și delicat, își trăiește mica sa dragoste pentru hîrtii. Prilej de muzică și balet al foilor albe, grațioase ca niște mari petale fosforescente. O voce ne povestește din difuzor, cu alean, aventura nefericită a amăritului funcționăraș. Intră colegii de birou, măști gigantice, din ghips alb, cu nasuri coroiate. Alt prilej de dans. Vine gerul, apoi mantaua cea nouă, petrecerea din casa șefului, cumplita trădare, sinuciderea, spaima foștilor colegi de stafia lui Akaki. Totul pe muzică, totul dansat. Cînd inspirat, întîlnindu-se, sunetul și mișcarea, cu ideea, în așa fel încît pare de mirare că au fost reunite abia acum. Acest belșug de măști, păpuși enorme, lumini stranii, de o albăstrime nepămîntească, aceste cîntece nu foarte obișnuite, acest balet deloc grațios urmărind ideea și nu eleganța mișcării, această șarjare a oricărei replici se adună într-un spectacol unitar, construit atent. Interesant, în orice caz (în ciuda uzurii cuvîntului). Și trebuie spus că, în pofida unor certe inegalități, a unor soluții de mișcare contradictorii, cînd uluitoare, cînd diletante, mizanscena este, în ansamblu, de o teatralitate intensă. Comunicînd, în adîncime, un fior uman, emoționant chiar. Mi-a amintit de filmele vesele, dar îngrozitor de triste, despre ridicolul și singurătatea omului neînsemnat ale lui Chaplin.

Se pot desprinde și pasaje de bună actorie tradițională. În primul rînd însuși Mălaimare, care, distribuindu-se în rolul principal, l-a croit cu finețe, ca un omuleț blînd și înfricoșat. Anda Călugăreanu ne demonstrează același temperament, aceeași vigoare în roluri de compoziție. Bogdan Mușatescu are o plăcută interpretare în rolul croitorului Petrovici. Mircea Constantinescu și Vasile Filipescu joacă sub mască, cu aplomb, șeful de birou și persoana însemnată.

Și închei, după mai vechi obiceiuri, cu scenografia. Plăcută, doar decorativă uneori, aplicată însă adesea, e semnată de Nicolae Stanciu și a jucat un rol important în acest spectacol elaborat, de o teatralitate subtilă și originală. Lucru hotărît, Mihai Mălaimare e un căutător de artă aflat pe drumul cel bun.

Radu Anton Roman

Don Juan

TEATRUL DRAMATIC GALAȚI

● Cu un repertoriu ambițios (**A treia țeapă** de Marin Sorescu, **Femeia îndărătnică** de Shakespeare), turneul Teatrului Dramatic Galați la București a culminat, ca realizare scenică, cu **Don Juan** de Molière, în regia lui Victor Ioan Frunză. Evoluînd între firescul cuceritorului de inimi și trufia răutăcioasă a cuceritorului de „spații" umane, Don Juanul lui Claudiu Stănescu este rasat și visător, niciodată vulgar. Neliniștea căutărilor lui și pasiunea condiției de vibrație în sfera excepției îl distanțează de ceilalți, aureolîndu-l. În contrast cu patima mereu în suferință a soției înșelate (Elvira-Liliana Lupan), cu uimirea blîndă a țărăncuței naive (Charlotte-Maria Eremia Baboi), cu furia îndrăcitei Mathurine (Florica Dinicu), cu rezistența îngăduitoare a unui Sganarelle învins de soartă (Mihai Mihail), Don Juanul lui Claudiu Stănescu este atins de aripa poeziei, de durerea pentru frumos, este plutitorul melancolic jucîndu-se inconștient cu sufletele pe care știe atît de bine să le încătușeze spre a le părăsi. Spectacol de amprentă regizorală, cu îndelungi formulări vizuale ritualice, **Don Juanul** gălățean face piruete în jurul unui și aceluiași personaj-simbol. Ceilalți gravitează în jurul lui pentru a-i confirma unicitatea și permanența, pentru a-i argumenta necesitatea ființării. Întîlnirile lui cu Cerșetorul (Alexandru Năstase), Don Carlos (Vlad Vasiliu), cu Don Louis (Radu Jipa), cu Don Alonso (Marcel Hîrjoghe), cu zglobiul Pierrot (Grig Dristaru) sau gingășitul Dimanche (Lucian Temelie), cu statuia Comandorului se desfășoară cu forța unor succesive praguri inițiatice prin care trece fără a se lăsa prea mult afectat. El trăiește, nu se lasă trăit. Don Juanul lui Frunză este tulburat de frumusețe, dar oprit în loc numai de frumusețea morală. Cerșetorul va reuși să-i atragă atenția prin fanatismul credinței, prin puritanismul religiei lui dincolo de orice îngenunchiere materială. Ca și față de candoarea monosilabică a Charlottei, el își va manifesta fascinația prin cîteva clipe de tăcere încărcată de emoție. Dar fascinația lui se topește la fel de repede ca și gustul iubirii schimbătoare și plăcerea noilor „asalturi" îi revigorează deschiderea aripilor. În mișcarea de rotație a sferei pe care se află eternul Don Juan, sub plasa albului narcotic toropitor (atracția iubirii nesfîrșite), ființele apar, se consumă, trec și dispar ca fumul. Jocul lui Claudiu Stănescu este condus de regizor cu precizie, este gradat de la lascivitate la abandonare, de la fascinație la fervoare, de la cădință la malițiozitate. Tonul spășit al recunoașterii greșelilor (în fața tatălui) este alternat cu disprețul pentru acceptarea slăbiciunii omenești. Restabilirea lui în final capătă tonul sever al unui rechizitoriu acuzînd masca prefăcătoriei umane ridicate la rang de virtute, acuzînd prețuirea înșelăciunii, ocrotirea ipocriziei.

Sganarelle este prin Mihai Mihail slujitorul lucid, supus pînă la dezintegrarea eului propriu, ironic și înșelător, temător și încercat de dorință (timid, în adîncul sufletului), vesel și trist. Amărăciunea lui derivă parcă din condiția de visător-veșnic în duel cu lumea, a stăpînului său. Dacă Don Juan este învingătorul, el este învinsul. El există pentru a ocroti și simbolicul obiect al protecției nu are, întîmplător, alura unei umbrele negre, de care personajul nu se desparte niciodată. Purtătorul umbrelei negre este înger păzitor și cioclu, cu el începe și cu el sfîrșește visul omenirii, complexul „Don Juan".

Manipulînd forța de simbol a albului și negrului, expresia costumelor (îndolierea sau însingerarea purității) se alătură celorlalte însemne vizuale. O ultimă și acaparatoare îmbrățișare a Stafiei (Gabriela Reder) ne aduce față-n față cu imaginea întîlnirii apocaliptice dintre viață și moarte, în momentul izbucnirii celei mai ardente. Acum muzica grațiilor botticelliene, înghițind timpul, se oprește. Implacabila jucărie i-a jucat festa chiar celui mai stăruitor dintre nesupuși.

Nicoleta Gherghel

ÎN JUDEȚUL OLT

PROFIL

Memoria culturală asociază actualului județ Olt numele unor personalități ale literaturii române, personalități care, alături de cele ale altor oameni de seamă ai spiritualității românești (Nicolae Titulescu spre exemplu), sînt originare de pe aceste meleaguri, ori și-au legat, într-un fel, existența de ele. În poezie, aceste personalități (lista nu este exhaustivă) se numesc Ion Minulescu, Virgil Carianopol, Virgil Mazilescu ; în proză, Damian Stănoiu, Mihail Drumeș și Ion Marin Iovescu ; în cercetarea literară, D. Caracostea și D. Popovici ; în eseu, Petre Pandrea. Ion Minulescu a împămîntenit, cu **Romanțe pentru mai tîrziu**, simbolismul. **Creativitatea eminesciană**, a lui D. Caracostea, a modernizat știința literaturii. **La littérature roumaine à l'époque des Lumières**, de D. Popovici a rămas, pînă azi, o carte de referință despre Școala Ardeleană. Lui Petre Pandrea îi datorăm cîteva subtile considerații despre spiritul oltenesc (pandur) în literatură și cultură, ca și un strălucit eseu despre Brâncuși. După o experiență avangardistă, Virgil Carianopol s-a impus ca unul dintre principalii nostri poeți tradiționalisti. Damian Stănoiu și Mihail Drumeș, autori de succes la vremea lor, s-au remarcat, primul prin savuroasele pagini despre lumea monahală, iar cel de al doilea prin obstinația cu care a sondat, într-o anume latură, sufletul adolescentin. La rîndul lui, Ion Marin Iovescu, supraevaluat de D. Lovinescu, rămîne un prozator al satului oltenesc de altădată, cu pitorescul, dar și cu tragismul lui. Din generațiile mai noi, Virgil Mazilescu a rămas în posteritate drept un poet de mare profunzime. Dintre contemporani, Ion Potopin, Marin Mincu și Dan Rotaru, ca și harnicii culegători de folclor Angela Dumitrescu-Beeu și Ion Niițoveanu, sînt alte nume care trebuie raportate la acest spațiu-matrice.

E de observat că aproape toți cei amintiți s-au manifestat și afirmat în alte locuri din țară, cu precădere în Capitală. Viața literară a județului s-a rezumat, multă vreme, la societăți literare efemere, afiliate la publicații efemere și ele (dar cu merite incontestabile unele), ori la ședătorile literare itinerate de cutare sau cutare gazetă. Așa se face că, în urmă numai cu două decenii, în județul Olt nu locuia nici-un autor de cărți de literatură ! Azi, la Slatina și în județ trăiesc, muncesc și scriu mai bine de 10 autori de volume de poezie, proză, critică și istorie literară. Este, pentru critic, o reală satisfacție să le consacre un profil de grup, cu atît mai mult cu cît, departe de coteriile literare, autorii care și-au adunat numele pe una sau mai multe cărți, ca și cei aflați în preajma debutului editorial, alcătuiesc un potențial literar demn de luat în seamă.

Cel mai productiv dintre autorii Oltului este, la ora actuală, prozatorul Viorel Dianu, semnatar a două volume de proză scurtă **(Revelație în do minor și Apoteoza meșterului)** și al unui roman **(Suplinitorul)**, cărți întîmpinate cu interes în paginile publicațiilor cultural-literare. Viorel Dianu se vădește a fi un bun observator al universului sufletesc al tinerilor aflați în pragul marilor opțiuni. Un prozator robust al universului rural tradițional la impactul cu civilizația nouă se dovedește Nicolae Fulga **(Drumuri în cimpie)** al cărui debut, purtînd girul lui Ion Lăncrănjan, a fost salutat de M. Ungheanu și Ov. Ghidirmic. Modalități etice demne de tot interesul dezvăluie în cărțile lor, Iancu Tănăsescu

(După amurg), Gheorghe Nicolaescu **(Poștalionul reformaților)** și Nicolae Diaconescu **(Cere-mi mai puțină dragoste)**. Dintre poeți, primul a debutat editorial Virgil Dumitrescu **(Fiul soarelui)** autor care, ca și ceilalți tineri scriitori din județul Olt, se grăbește încet (cea de a doua plachetă, **Mai mult decît cuprinde ochiul**, i-a apărut la mai bine de un deceniu de prima). Poezia lui este una a combustiilor calme, alimentate de nostalgia originilor și a timpului trecut. Debutînd în volume colective, Nicolae Dorobanțu, Elena Cruceru și George Enache fac dovada, în această etapă a evoluției lor lirice, a unor mari disponibilități ; ca și Paul Arețu, poet care, după experimente la modă, și-a aflat propria identitate. O voce aparte reprezintă Viorel Abălaru, caz aproape singular (în anii noștri) de autor care-și refuză debutul editorial (din rațiuni estetice, evident, dar cam exagerate).

Cîteva cuvinte despre „cei care vin" și care se află în preajma debutului editorial. Ilie Gîrcoveanu s-a pregătit pentru fizică și a ajuns la poezie. S-a preocupat cîțiva ani de mecanica fluidelor și de spectrul luminii, după care l-a descoperit pe Nichita Stănescu. Debarasîndu-se de modele, a ajuns să fie gratulat de Al. Andrițoiu cu o entuziastă recomandare. Marinela Iacob și Marin Rada publică de ani de zile prin mai toate revistele noastre de cumpănită modernitate. Între prozatori, Florin Chintescu și Mircea Andreescu sînt nume despre care vom mai auzi.

Sînt dator să menționez, nu numai pentru perseverența lor, ci și pentru nivelul creator la care au ajuns, pe alți cîțiva membri ai cenaclurilor literare din județ, autori care, nu mă îndoiesc, sînt capabili oricînd să producă surprize dintre cele mai plăcute în ordinea artistică : Nicolae Rogobete și Elena Chițimia (la Caracal), Cornel Porosanu (Drăgănești Olt), elevul Laurențiu Dincovici (Balș), Petre Prioteasa și Dumitru Chițu (Corabia), Ion Smedescu, Nicolae Zărnescu, Aurel Buzincu, Cornel Nicolae, Mira Paring, Constantin Dascălu, George Nina Elian (Slatina), Ion Georgescu (Tufeni), Dumitru Nicodim (Rusănești), Liliana Hinoveanu (Vulpeni).

Cunoscînd îndeaproape potențialul creator al celor amintiți, sînt îndreptățit să anticipez viitoare cărți reprezentative purtînd semnăturile autorilor care trăiesc, muncesc și scriu în județul Olt.

Constantin Dumitrache

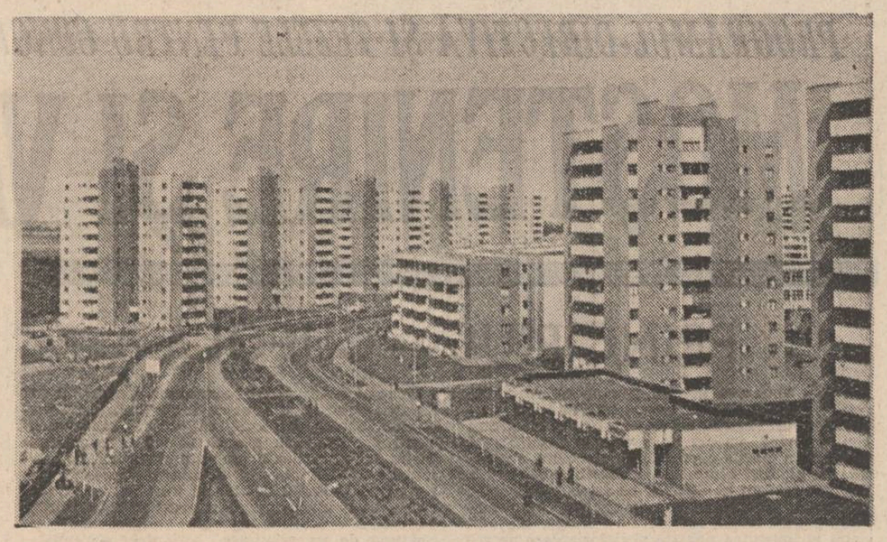

Arhitectură modernă la Slatina

Cînd noaptea...

cînd noaptea
părăsindu-și hodina de prin colțuri
și fluturii îndrăgostiți
flămîndului iris
temători se dăruiau
în odaia rotundă
o pasăre aripa
peste vis limpezea
nevăzută

cînd noaptea
părăsindu-și hodina
de ziuă se face
la glezne suple inele
din aripi de greieri
prin lumină trecînd
negreșit spre altă noapte
știu
ce vei întoarce timpul meu
să cutreieri...

Exercițiu de relaxare

da
am mai fost cîndva în aceste locuri
le recunosc pe rînd și nu mă tem
mă sprijină culorile pădurii
cînd tulburînd vocalele te chem

prin toate trec
alunecare albă
— un meteor de ceață și de fum —
da
am mai fost demult într-o iubire
dar nu era tîrziu
cum este-acum...

Mihaela Dumitrescu

Reflexele cutiei albe

Pe timp de noapte și de zi, de pace
cît se mai sparge un plafon de nori,
fără de grabă o puteți desface
ca mărturie sigură de zbor

Aveți răbdare, nu dați încă sfoară
e important un minim de răgaz :
de dragoste vorbesc și cînd e seară,
că dragostea n-a devenit un caz

Și nu sînt doar cuvinte, nici părere
aripi de vise veți zări firesc ;
cum pulsul scris în fisa mea o cere,
cu cît îmi bate inima — trăiesc

Pot lua asupra-mi orice sentiment,
dar am să fug de scîrbă și blazare
(mă-nșeriu la rînd cu-acest eveniment
cotidian, mărunt, ca orișicare)

Mai trec prin teamă dincolo de mine,
se mai învîrte-o pasăre în gol,
dar știu demult că e și mă va ține
ca o speranță proba mea de sol

Turn de control : pămîntul de aproape,
pămîntul care-atîtea ne învață
cu-nseninări, cu-nvolburări de ape.
Memoria cutiei albe ? Viață !

Pe timp de noapte și de zi, de pace
cît se mai sparge un plafon de nori,
fără de grabă o puteți desface
ca mărturie sigură de zbor..

Manuscrisele cîmpiei (II)

Am trimis și eu rîvașe dintr-un sat cu nopți și stele
ziua mi-o trăgeam pe seceri și pe pluguri și pe coasă
aș fi vrut să dau de veste că rămîn în toate cele
stîlpul casei și pridvorul ocrotit de-o umbră deasă

Verile și-acum dau buzna și în simțuri mă colindă
e un nu știu ce arhaic amețind ca vinul vechi
cineva aleargă încă de o roată să se prindă
între-atîtea scrise-n grabă ilustrate neperechi

Mă întorc pe căi ferate dus e satul în cîmpie
alții îmi compun scrisoare de iubire și de dor
cît e literă aprinsă cît cerneală este vie
luminează prispa verii felinar nepieritor

Am trimis și eu rîvașe dintr-un sat cu nopți și stele
ziua mi-o trăgeam pe seceri și pe pluguri și pe coasă
aș fi vrut să dau de veste că rămîn în toate cele
stîlpul casei și pridvorul ocrotit de-o umbră deasă

Virgil Dumitrescu

Infinita idee de țară

Țară,
îți mîngîi munții pe creste
și simt cum prin pletele brazilor
trece un fior mioritic.
Țară,
îți sărut oglinda apelor limpezi
și ascult cum se domolesc
valurile în tăcerea peștilor.
Țară,
își brăzdez cu gîndul cîmpiile
și dragostea mea pentru tine îți
dezvăluie nesfîrșitele unduiri multicolore.
Țară,
vin desculț din istorie, cu scrîșnetul
de lanțuri și cătușe, pentru a-ți
intona o simfonie înaltă.
Țară,
trec în zbor cu luminile tinereții
prin spațiul etern al numelui tău

Laurențiu Dincovici

Cîmpiile mele, cîmpii...

Din depărtările voastre
pe care întinsă vibrează
coarda puterilor vii,
împletiți frumuseții cunună,
cîmpiile mele, cîmpii !

Zorii mei au mușcat
din spațiul imens
al pămîntului fără margini
ce curge domol către zări,
ziua mea a pulsat
în ritmul fără hotar
al nepotolitelor mele plecări,
în ochi am strîns limpezimea
bogatelor ploi abia ieșite
din spuza norilor cenușii,
cîntecul meu a crescut
pentru adînca lumină din voi,
cîmpiile mele, cîmpii.

Pe prispa liniștii
am învățat să ascult
galopul cel alb și curat
al timpului nins
de fulgii sfioși
înflorind pe păduri,
șoapta de vînt
prinsă de iepuri pitiți
în blana de ceață ghimpată
a unor pierdute răsuri,
tăcerea prelungă
a nopții culcate
lîngă glugi de araci,
în petice răzlețe de vii,
puterea ce stă peste tot
și sporește în toate,
cîmpiile mele, cîmpii.

Unesc în dragostea mea,
păstrată nestinsă de voi,
mirosul de lună dospită
cu strălucirea ce joacă pe pîine,
cocoșul solemn salutînd
răsăritul de soare,
cu lătratul tîrziu
slobozit cu credință
și apăsat vă sărut,
cîmpiile mele, cîmpii
de astăzi, de ieri și de mîine.

Ion Georgescu

Neodihna tatălui meu

Cînd se-ntorcea de la cîmp,
tatăl meu frămînta între umeri
întunericul nopții,
partea de lună dăruită cîmpiei
intra în ochii lui
fără aer și fără ciocîrlii.

Tatăl meu își mutase casa în gînduri
și nu știa dacă pașii lui se aud
ori numai puii de lup
lîngă roțile carului.

* * *

Tîrziu, cade peste lume
o lumină albastră
cu sîngele rupt în făclii...
viața este un șunet
spînzurat de călciiele unui zeu
și eu string cu o furcă întunericul
de pe deal,
presimțind coborîrea frunzelor galbene...

Marin Rada

SCRISOAREA

Dragii mei copii
Aflați despre noi că suntem sănătoși ceace la fel vă dorim și vouă multă sănătate. Scopu pentru care vă scriu și la care vreau să ajung cu voi este acela că Paul și Caterina fac nuntă și tac și moțu lu Mihai și v-au pus nași. Cumpărați daniș și plocon și tot ce trebue. Au ficsat data de 2? Noembrie. Vă rog să luați și copii cu voi și 2 damigeni de cîte o vadră să vă dea țuică și vin de plocon. Pîine cumpărați voi și carne. Vreo găscă or găsi pe aici. Dați telefon lui Mircea și lui Adrian să nu care cumva să nu vină și ei și nevestele și copii și cuscri. Ne scrieți da sau ba că e musai să tăiem moțu copilului. Tot odată să cununăm pe Caterina că a făcut toate pomenile lui Lisandru și nu sunt primite.
A voastră mamă care vă dorește,
La Revedere.

Vlad rămase multă vreme cu scrisoarea în mînă, într-o stare confuză, de bucurie și mirare. Mesajul, în sine, îl înduioșase, dar pe de altă parte, într-un fel încă nelămurit, simțea că dedesubtul cuvintelor și frazelor mamei se ascunde o „capcană" (cum se întîmpla cel mai adesea) căreia nu reușea să-i dea de rost. Nu-l enerva, ci mai degrabă îl binedispunea faptul că enigma se lăsa nedezlegată. În definitiv, ei, copiii, cu infidelitățile, neascultarea și „deșteptăciunea" lor o obligaseră pe mamă să recurgă la acea strategie care o ajuta să obțină ceea ce-și dorește. O strategie cu nimic mai prejos de școala lor inaltă.

Scrisoarea îi fusese adusă de poștaș înainte de masă, adică exact cînd nu-i plăcea lui Vlad. Semnase pentru ea, era francată cu timbru de recomandată, așa cum erau toate scrisorile mamei : fiindcă voința ei ca scrisorile să ajungă neapărat în mîinile copiilor întrecea desigur lipsa permanentă de bani de care se plîngea. Vlad o pusese pe frigider, s-o aibă în vedere după ce vor isprăvi cu masa : lectura scrisorilor de acasă îi pretindea întotdeauna tihnă și răgaz de reflectare. Acum, cînd Oltea stringea, și scutura, și spăla farfuriile, venise deci timpul și acestei scrisori. O citise cu glas tare, întocmai cum era scrisă, mai opintîndu-se pe alocuri, dar insistînd în orice caz să nu lase nici un cuvînt nedescifrat și să se facă (și el, odată cu mama) pe deplin înțeles. Ei, ce părere avea Oltea ? Nu-i așa că mama asta e veșnic pusă pe surprize ? Li s-a năzărit de nuntă... Caterina și Paul sînt căsătoriți de șase ani, Mihai este al treilea copil al lor... Ce le venise ? O petrecere de tăierea moțului băiatului, hai, să admitem, dar nuntă... să-și vadă de treabă !

Cum Oltea întîrzia să se pronunțe în vreun fel (sau considera că și tăcerea e destul de grăitoare), Vlad se concentră, poate că izbutea, să dea de tîlcul ascuns al scrisorii. O reciti în gînd, adăstînd cît îi plăcea de mult asupra vorbelor și semnelor care compuneau marca de nețters a personalității mamei lui. Cît de plăpîndă răzbătea ea din scrisoare (așa cum era cu adevărat), dar cît de convinsă rămînea pînă la capăt că fiii îi sînt datori cu supunere necondiționată ! De atîtea ori n-o ascultaseră și totuși credința ei în autoritatea ce-o avea asupră-le nu se știrbise cîtuși de puțin. Îi certa, îi chema la ordine, îi amenința și astăzi ca în urmă cu douăzeci ori treizeci de ani.

— Mama voastră e incorigibilă, Vlade !

— Mă tem că da. Nu știu dacă mai avem ce-i face... și dacă putem să-i ieșim cumva din cuvînt. Trebuie să mergem la Bîrseni, să-i îndeplinim porunca. Nu văd nici o scăpare.

. . . . . .

Mai străbătuseră drumul ăsta împreună : o dată, curînd după căsătorie, iar a doua oară la moartea lui Alexandru Călărășanu. Acum mergeau la nuntă.

Girla Trepteanca, lată, dar seacă, și care le-ar fi îngreunat mersul cu pietrișul ei uscat, o trecură pe punte. Ținură apoi drumul pe lîngă biserică, urmară cărarea printre vii și începură să suie prin pădurea de tufani a Copăcișului. Le scotea sufletul acest urcuș. Se vor odihni sus, cînd vor ieși la lumină și vor avea dinainte cîmpul. Un popas obligatoriu !... O fi, își ziseră cînd se văzură acolo ; acum puteau sări peste el. Se vor odihni mergînd, mai ales că ieșiseră la cîmp și le era mai ușor ; vor mai veni urcușuri, nu înseamnă că vor opri după fiecare...

— Pe platoul ăsta, începu pe neașteptate Vlad (Oltea se resemnase, convinsă că astăzi locurile nu-i mai inspiră nimic bărbatului ei), pe platoul ăsta am trecut într-o noapte, singur, în cea mai nenorocită stare sufletească. Toate se adunaseră atunci : și spaima de noapte, și drumul anevoios prin zăpadă, și vestea aceea tristă. Credeam că sfîrșesc... Și, uite, trăiesc, astăzi sînt cu tine, iar Copăcișul e atît de frumos !

— Dar ce-a fost ? Nu-mi amintesc să-mi fi spus.

— Ba da, ți-am spus... Primisem telegrama aceea : *Vino acasă urgent. Mama ta moartă.* Semna *Tata.*

Da, da... făcu Oltea, știa, dar, firește, nu-l oprea să povestească iarăși.

— Niciodată nu ne scria tata. Scrisorile de acasă aveau o singură semnătură și încheiere : *A voastră mamă care vă dorește... La revedere.* Asta una. Alta era că, într-adevăr, doamna Călărășanu suferea de o boală a ei, cu capul, de cînd m-a născut pe mine... și se văieta întruna de moarte. De murit, murise bunica. Tot *mama,*

Tablouri de Nicolae Truică
(pag. 4–5 ● Fotografii de Ion Georgescu)

cum îi ziceam noi, dar nu mama *noastră.* Doamna Călărășanu, ca să ne aducă la înmormîntare (și-o fi închipuit că nu venim, Dumnezeu știe, fiindcă nici noi n-o ascultăm întotdeauna), a ticluit telegrama astfel. Un pronume impropriu, alăturarea aceea ambiguă : mama-tata, o semnătură derutantă... încolo, un text foarte limpede și corect. Ne-a adus la înmormîntare, asta contează. Numai Mircea n-a venit : era pe atunci la Moscova...

Partea care mai rămăsese din cimp o parcurseseră în tăcere. O tăcere chinuită, amară, răscolită de indignare.

— Cîte v-a făcut vouă mama, Vlade ! Cum de-o mai iubiți ?...

— E mama noastră...

Coborîră, abrupt, într-o gîrlă — hotarul dintre Trepteni și Bîrseni. Urcară și mai anevoie dealul Mișloilor, străbătură ulițele satului, gloduroase, și ajunseră din nou într-o vale — La Țigancă. Aici se vor abate să bea apă de la fîntînă... Ba nu ! De pe culmea care luneca în jos, prin spatele cimitirului, culme pe care trebuiau să apuce și ei, se apropia o femeie. O recunoscură : era Caterina. Nu avea găleata în mînă, să zici că venea la apă. O așteptară curioși. Vlad o sărută pe amîndoi obrajii. Oltea repetă îmbrățișarea.

— V-am ținut calea, să vă ajut la bagaje. Nu înțelegeau... cum aflase ?

— Mașina de Trepteni a venit pînă la noi în sat.

— Nu are cap de linie la ?...

— Ba are, dar l-a adus pe Florete al Tudorei.

— Cine e Florete al Tudorei ?

— E mare acolo pe unde e. A făcut el și pușcărie. Îl știi, Vlade... Ca să scape, te-a căutat odată la Pitești, dar zicea că n-ai vrut să-l ajuți sau că n-ai stat de vorbă cu el... Cînd vine acasă, îl aduce autobuzul pînă la scară... plătește cît îi cere. El ne dete vestea : „Vedeți că procurorul vostru a coborît la Trepteni și a luat-o peste ripi. Duceți-vă înaintea lui".

Zdrobită de înțelesul cuvintelor și de truda drumului, Oltea cedă sacoșele și rămase să se tîrască în urmă. Coasta aceea i se păru mai grea decît celelalte, deși o urcă fără bagaje. „E ultima dată, ultima dată că mai accept să vin în felul ăsta în satul tău prăpădit!" îi șuiera printre dinți lui Vlad, cînd îi venea în preajmă. „Sînt sătulă, sătulă de coclaurile tale, de tine și de ai tăi...". De la cimitir, mai departe, se făcea drum bun. Nu mai aveau mult și ajungeau acasă. Intrară în rînd cîtestrei. Caterina arăta și ea abătută.

— Mama l-a certat : „Bine, mă Florete, de ce nu i-ai zis lui Vlad să rămînă și el în mașină ? Îți cădea limba ? Usca-ți-s-ar !". „De, țață Oană, fiecăruia îi vine rîndul să-l ajute pe-ălălalt cînd poate și cum poate".

— Ia mai dă-l dracu pe Florete, Caterino... ci zi : tu faci nuntă ?

— Ei... d-ale mamei.

— Cum adică ?

— Așa... parcă n-o știi pe mama !

„Lasă, băiete, avea să-l lămurească ea acasă, că dacă nu-ți scriam așa nu veneai și cum tăiam moțu ăstuia mic ? M-am gîndit eu : să vezi că nu știe că nu se țin nunți în postu Crăciunului... Astăzi, voi nu le-nvățați p-astea... Lasă, copiii de la părinți învață !".

Viorel Dianu

(fragment de roman)

plastică

Un pictor dionisiac

● **Marcel Chițac**, 36 de ani și patru expoziții personale, într-un interval de creație, ca profesionist al penelului, ce abia trece de un deceniu. Acest pictor, născut în preajma edenului mural al Bucovinei, poartă în sine clorofiliana poezie a ingenuității, convertită optic într-o paletă de culori ce-și refuză obîrșia geografică, deconspirînd-o pe cea a spiritului, mai bogată și mai cuprinzătoare. Pictura lui Marcel Chițac te obligă la ritualul clasic al contemplării printr-un arsenal de mijloace bine verificate și exersate de pleiade întregi de înaintași și confrați contemporani cu el. Nici o surpriză, nici un accident, nici o eroare (deși, poate, unele probleme de construcție, de „ecleraj" sau de valorație coloristică nu-s pe deplin lămurite în unele pînze). Un parcurs egal cu sine, într-o succesiune de genuri și teme alternate metodic — peisaj, statică, portret, peisaj... — cu unele excese de partea peisajului, în care căutările sînt mai diverse și mai aproape de firea artistului. Pictează, cu alte cuvinte, cam ceea ce-i place, aceasta putînd fi, în definitiv, și o opțiune estetică atîta timp cît comenzile instinctului (artistic, se înțelege) sînt descifrate într-un limbaj plastic bine articulat și cu mijloace de expresie calificate. Prin natura și sensibilitatea sa artistică, prin refrenele stilistice predilecte pe care le frecventează în recitalul său plastic, prin frenezia plein-air-istă ce-i animă laboratorul artistic, Marcel Chițac face parte din acea neîntreruptă filieră a postimpresioniștilor, care în această parte a Europei a născut o strălucită și solidă școală de creație. Dar nu o situare de acest fel urmărim în judecarea operei acestui tînăr și foarte înzestrat pictor, cît justificarea, pe un anumit plan, a tipului de spiritualitate căruia i se revendică personalitatea sa creatoare. Chițac ar putea, în acest sens, să picteze la nesfîrșit același cadru peisager, fără să fim lezați de senzația repetabilității. Cum o și face în ultima sa expoziție, cînd o circulație restrînsă de motive (pretexte) plastice este reluată în versiuni bine individualizate prin siguranța desenului și a tentelor de culoare, prin manipularea dezinvoltă a tehnicilor (întrevăd un virtuoz al picturii în cuțit) și, mai ales, prin sinceritatea debordantă cu care notează impresia optică și afectivă a datelor realului. Natura este pentru Marcel Chițac prilejul unei confesiuni continue. Marile adevăruri sînt deținute doar de inepuizabila ei matrice și pictorul a moștenit această credință, morală înainte de toate, din propria sa ascendență. Însăși odiseea devenirii sale artistice conține datele unei asemenea prețioase înzestrări. De aici, forța genuină a tușei sale, a liniei purtată direct în culoare, a acordului sensibil și exact între percepția vizuală și gestul conversiunii plastice. Este unul dintre rarii și binecuvîntații artiști, care pictează ceea ce vede, cu o rețină ce-și refuză alchimiile abstractizante sau conceptualizante esuînd în sterile diletații. El are capacitatea de a surprinde personalitatea, caldă și vie, a oricărui colț de lume. Satul natal, un arbore, mai ales un arbore, o casă, o șură, o răspîntie de drumuri (cu perspectiva jalonată de suple siluete de copaci, evocînd o cunoscută pînză de Hobema), un arbore abia îngenunchiat, cu rănile gălbui-roșietice, de mușcătura joagărului, o grămadă de dovleci în vrej sau o alta de gutui mustind de pastele aurii ale toamnei, iată cîteva din variantele de „portret" al naturii. Pentru că Marcel Chițac este mai ales un excelent portretist. Cele cîteva argumente de gen din expoziție sînt mai mult decît convingătoare.

Cu o bună intuiție a esențelor, pictorul pare a prinde în pînzele sale grăunții de frumusețe ai universului ce sîntem. Poate că nu tocmai întîmplător artistul a reținut printre credo-urile sale și această exclamație a lui Pissaro de acum aproape o sută de ani : **„Fericiți cei ce văd lucruri frumoase în locuri modeste, unde alții nu văd nimica !"**

Corneliu Antim

muzică

«Eminescu și muzica»

● Întreaga operă eminesciană este guvernată de muzică în cele mai variate ipostaze — muzica sferelor, muzica marilor creatori, muzicalitatea cuvîntului — lumea Eutherpei deținînd supremația chiar și în ierarhia artistică pe care Eminescu, în spiritul concepției schopenhaueriene, o propune într-una din notele sale manuscrise. „Muzica este intrinsecă armoniei lumii, (...) muzica este expresia voinței pure ca valoare ontologică, muzica însuflețește întreaga sa operă pentru ca ea să exprime adevărul ființei sale și adevărul lumii." Este imaginea globală ce se configurează în paginile volumului „Eminescu și muzica" de Iosif Sava și Zoe Dumitrescu-Bușulenga, omagiu adus la centenarul poetului.

Primele trei capitole se constituie în ample studii analitice realizînd o privire de ansamblu asupra legăturii sincretice între arte, a poeziei și muzicii în special, în marea epocă romantică al cărui tîrziu exponent este Eminescu („Cadre tipologice romantice"), semnalînd apoi natura muzicală a poetului care, se pare, avea înclinații muzicale și o cultură muzicală destul de complexă, formată în special în anii de studii la Viena și Berlin („Conexiuni literar-muzicale") și, în sfîrșit, elemente muzicale ale limbajului poetului ce-și trage seva din însăși limba străbună, eufonia eminesciană atît de tulburătoare și inegalabilă, rod al unor îndelungi strădanii, pornind de la revelația asupra problemelor generale de fonetică determinate de traducerea, în anii tinereții, a „Artei reprezentării dramatice" aparținînd esteticianului hegelian T. Rötscher („Eufonii—Glosse").

Asocierea inedită a poetului „pe care lipsa iubirii îl împiedică de la cunoașterea de sine", care ar fi topit laolaltă „fenomen și numen, existență și esență, și l-ar fi făcut să atingă perfecțiunea clasicității") cu Beethoven, („maestrul care asurzește în momentele supreme"), regăsită în paginile dedicate de Eminescu operei „Fidelio", speculațiile — poate prea forțate — pornind de la raportul posibil Eminescu-Wagner (determinate de un articol apărut, pe această temă, în 1970, ideile eminesciene despre importanța muzicii în educația umană, în formarea intelectului și afectului (Eminescu considerînd muzica „aceea dintre arte care stă mai aproape de cultură"), legăturile sale de prietenie cu cîțiva muzicieni români ai vremii sau răzlețe articole de cronică muzicală semnate de Eminescu, se succed într-o derulare fluentă, care fixează repere semnificative pe coordonatele propuse de autori, pentru ca, mai departe, pornind de la sonoritatea inconfundabilă a versului eminescian în jocul consoanelor și vocalelor, a accentelor de care „atîrnă calitatea muzicală a silabelor" și poposind, pentru un scurt răgaz, în sfera influenței folclorului asupra sa, să se ajungă la preluarea, în muzică, a creației eminesciene.

Ultimele două capitole au un profil aparte, pur documentar, fiind de fapt, o inventariere a lucrărilor muzicale scrise de-a lungul unui veac pe versurile poetului, fără a constitui însă un îndrumar cu profil muzicologic, ci o expunere de date în „Armoniile unui veac" și a unor gînduri aparținînd cîtorva compozitori contemporani (38 răspunsuri la un chestionar lansat de Iosif Sava, pe care îl putem urmări „în serial" și în revista „Muzica") în capitolul „Registre contemporane". Deși oarecum expediate, aceste secțiuni realizează o imagine aproape exhaustivă asupra creației românești pe versuri eminesciene.

Un volum ce-și propune o enormă arie de cuprindere, reușind punctarea unor interesante repere, o lucrare ambițioasă, în care primele capitole se dovedesc superioare prin implicarea lor filosofică și literară, prin modul speculativ-analitic în care recunoaștem ușor maniera de elegantă elevație a prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

Anca Florea

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ŞI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCŢIEI DE CONŞTIINŢĂ

MOŞTENIRE ŞI VALORIFICARE CULTURALĂ

PRINCIPIUL — CUPOLĂ

Repunerea în circuit a operei filozofice a lui Lucian Blaga, începută acum aproximativ un deceniu, este, în primul rînd, un act de reparaţie morală faţă de una din marile personalităţi ale culturii noastre, ale gîndirii filozofice româneşti şi europene. Nu mai trebuie să apelăm astăzi la cataloagele Bibliotecii Academiei sau la „şansa" anticariatului pentru a citi cărţile lui Blaga, ele sînt acum la îndemîna noastră şi datoria care ne revine este nu doar elogierea lor în momente aniversare sau de bilanţ ci asimilarea creatoare a spiritului care le străbate, a ideilor fundamentale conţinute în aceste pagini. Dacă mult timp opera autorului avea pentru noi aspectul unui „aisberg", o mare parte fiind ascunsă privirii datorită absenţei ediţiilor postbelice, situaţia este cu totul alta în momentul de faţă. Seria „Opere" a Editurii Minerva (îngrijită de Dorli Blaga) ne restituie lucrările fundamentale respectînd dorinţa „testamentară" a autorului privind ordinea cronologică a studiilor. Începînd cu volumul VIII şi pînă la volumul XI au fost reeditate : „Trilogia cunoaşterii", „Trilogia culturii", „Trilogia valorilor", „Trilogia cosmologică" în anii 1983, 1985, 1987 şi, respectiv, 1988. După cucerirea vastului teren poetic blagian şi, ulterior, a creaţiei dramatice, iată că a sosit momentul recuperării versantului filozofic al acestei monumentale opere, multă vreme lăsat în umbra prejudecăţilor de tot soiul, mai „vechi" şi mai „noi". Nu iraţionalism şi agnosticism trebuie să vedem în întregul sistem filozofic al lui Blaga (sistem care înglobează ontologicul, epistemologicul, teoria culturii şi valorilor, filozofia istoriei, antropologia) ci o fenomenologie a creaţiei omului văzut ca „fiinţă istorică". De altfel, Blaga însuşi afirmă în „Trilogia valorilor" : „omul aşa cum e, e o fiinţă unică în lume. Şi sînt unele stele care îi luminează numai lui, stele interzise fiarelor din peşteri şi îngerilor din cer, deopotrivă". Neobositul apel la demnitatea umană conferă scrierilor sale energie morală şi funcţie pedagogică în plan spiritual.

Pe tărîmul filozofiei culturii studiile lui Lucian Blaga aduc o viziune originală şi integratoare. Problema stilului cultural, formulată de Friedrich Nietzsche, e repusă în discuţie dintr-un unghi de vedere diferit şi — trebuie subliniat acest lucru — dintr-o perspectivă proprie spiritualităţii noastre. Cînd autorul vorbeşte despre *stil-matrice stilistică* şi *cimp stilistic*, el se delimitează de maniera psihanalitică minoră şi aduce în atenţie fondul „cosmotic". În „Trilogia culturii" Lucian Blaga insistă asupra dominantei stilistice mergînd însă nu pe drumul unui Claude Levi-Strauss ci pe o interpretare abisală de mare amploare. Autorul operează cu o serie de concepte „cheie" : *orizonturi spaţiale* (infinitul, spaţiul-boltă, spaţiul mioritic, spaţiul alveolar succesiv etc.), *orizonturi temporale* (timpul-havuz, timpul-cascadă, timpul-fluviu) accente *axiologice* (afirmativ sau negativ), atitudini de *orientare* (înaintare sau sensul „anabasic", retragere sau sensul „catabasic") etc. Discursul filozofic se sprijină pe exemple relevante şi numeroase comparaţii care scot în evidenţă tipologii culturale distincte. Intenţia de a realiza o *definiţie ontologică a culturii* se întîlneşte, în cazul lui Blaga, cu munca de sondare în adîncurile spiritualităţii autohtone. Conceptul de „spaţiu mioritic" a devenit, între timp, un principiu „cupolă" sub care au evoluat numeroase teorii privitoare la specificul nostru naţional. Toate caracteristicile stabilite de autor, şi anume : „orizontul de avansare legănată în timp", sentimentul destinului trăit tot ca o „unduire, ca o alternanţă de suişuri şi coborîşuri", preferinţa arătată categoriilor „organicului" şi tendinţa de transfigurare „sofianică" a realităţii etc., conturează un patrimoniu stilistic românesc dovedind că sîntem un popor cu un înalt potenţial cultural. Interesantă este analiza autorului privind natura *metaforei*. În „Trilogia culturii" Lucian Blaga deosebeşte două tipuri de metaforă : *plasticizantă* şi *revelatorie*. Preferinţa sa se îndreaptă spre cea de-a doua, ea dezvăluind laturile ascunse ale lucrurilor (dihotomia trebuie pusă în legătură cu teoria gnoseologică în care, după cum ştim, este formulată o cunoaştere *luciferică* şi una opusă de tip *paradisiac*). Autorul analizează metafora în directă legătură cu structurile antropologice afirmînd că „geneza metaforei coincide cu geneza omului şi face parte dintre simptomele permanente ale fenomenului om". În concepţia lui Blaga totalitatea categoriilor stilistice sînt categorii abisale, ele sînt tipare apriorice şi diferă de la popor la popor, de la un spaţiu cultural la altul.

Creaţia sa filozofică a avut însă un destin controversat. Poziţia originală şi neconciliantă l-a transformat mult timp într-o „persona non grata" în diverse tabere. De altfel, autorul nu a avut niciodată de partea sa o anume intelectualitate francofilă, cu „rău de înălţime" şi spirit de cafenea (vezi şi cazul similar al acuzaţiilor formulate de Zarifopol împotriva lui Pârvan). Blaga a suferit reproşuri atît din partea teologilor creştini, într-o primă perioadă, cît şi din partea ideologilor dogmatici ai „obsedantului deceniu". Motivul? Filozofia sa nu s-a revendicat nici din teologie şi nici din materialismul vulgar. Dacă analizăm cu atenţie „Trilogia cosmologică" apărută anul trecut în volumul al XI-lea al seriei „Opere" (cuprinzînd „Diferenţialele divine", „Fiinţa istorică" şi „Aspecte antropologice") vom sesiza efortul teoretic de cuplare a epistemologiei cu metafizica, o remarcabilă năzuinţă de a împăca ireconciliabilele. Blaga încearcă aici să integreze în sistem datele ştiinţelor particulare (biologia, botanica, chimia, zoologia, fizica, istoria, antropologia, etc.). Luată în ansamblu, această viziune se apropie surprinzător de mult, cum afirma un comentator, de „holismul epistemologic" modern.

Întrebarea este însă următoarea : în ce fel ne raportăm astăzi la creaţia filozofică blagiană ? Paginile „Trilogiei culturii" au, cum spuneam la început, o permanentă funcţie modelatoare, ele indică sensul împlinirii, drumul bun al creaţiei şi impliciat sugerează căile greşite, neautentice. Părăsirea „matricei stilistice" e posibilă oricînd, dar cu ce consecinţe ! Epuizarea energiilor teoretice în discuţii sterile despre „textualism", „postmodernism" etc., ne poate îndepărta uneori de natura „organicistă", înţeleaptă a culturii noastre. Restituirea editorială a operei sale se cere însoţită de-acum de o viziune *praxiologică* pe marginea ei.

Alexandru Horia

„Eminesciana" — grafică de Vasile Olac

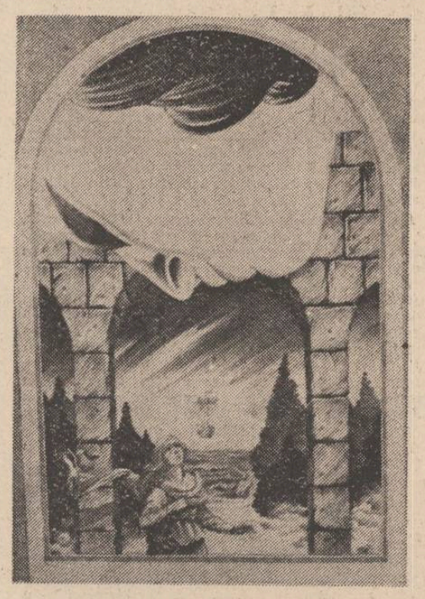

Din **Salonul de grafică** — deschis la sala Dalles

VIZIUNEA ISTORIOGRAFICĂ FUNDAMENTALĂ

Cu marile personalităţi enciclopediste, de structură rinascentistă, se întîmplă o mutaţie de restringere a polivalenţei în posteritate : istoria le unilateralizează. Cantemir este astăzi receptat mai ales ca scriitor al **Istoriei hieroglifice**, Hasdeu este impozant ca filolog, Nicolae Iorga rămîne prin excelenţă istoric (sau, mai exact, istoriolog), deşi toate aceste grandioase personalităţi se ramifică multidisciplinar cu reală vocaţie şi competenţă într-un larg spectru de activităţi spirituale. Astăzi un singur domeniu se atacă pluridisciplinar, din diferite unghiuri, pe cînd anterior acţiunile culturale păreau mai strict definite, ca monade impermeabile. În trecut se ştia mult despre multe sfere de activităţi umane, astăzi — cum se zice — ştim din ce în ce mai mult despre din ce în ce mai puţin.

Rămîne un deziderat pentru vasta operă a lui Nicolae Iorga o ediţie naţională, deşi s-a reeditat mult şi cam din toate specializările ce compun opera sa.

Nicolae Iorga este primul nostru poligraf modern, pe urmele pionierilor Heliade şi Hasdeu şi numai enumerarea zonelor sale de ocupaţie ar cuprinde, cu spirit de amănunt, o întreagă filă.

Este clar că pentru reeditarea operei lui Nicolae Iorga trebuie iniţiată o ediţie naţională, în genul celei desfăşurate pentru Eminescu, justificată nu atît de probitatea filologică şi acribia documentară — ca în referinţa admisă — cît de cantitatea uriaşă de lucrări ce trebuie absorbite. O astfel de reeditare ştiinţifică ar fi posibilă pentru că bibliografia operei, ea însăşi cuprinzînd un volum impozant, a fost pusă la punct de fostul secretar al omului universal care a fost Titanul, Barbu Theodorescu.

S-a crezut — poate chiar din timpul vieţii marelui enciclopedist — că opera sa cu un aparat critic uneori excesiv, alteori lacunar, cedează unei eroziuni venite din partea scientismului, infiltrat, de altfel, în toate preocupările umaniste. Timpul a dovedit însă că toate acţiunile culturale, generate de o incomparabilă creativitate, se istoricizează firesc, că opera lui rămîne viabilă şi semnificantă peste generaţii, că pionierul este şi un anticipator de geniu, că deschiderile şi profeţiile sale — inclusiv cele politice — s-au realizat la modul cel mai concludent.

În reeditarea operei lui Nicolae Iorga s-au realizat lucruri notabile, deşi în afara unei unificări tipografice şi a unui proiect editorial unic. Paradoxal, cel mai bine stă reeditarea operei literare, deşi scriitorul Nicolae Iorga a fost socotit desuet iar criticul şi istoricul literar a contaminat criteriul estetic cu acţiunea culturală didactică şi eticizantă. Memorialistul, dramaturgul, istoricul şi criticul literar, poetul au fost tipăriţi cu transcrierea textuală ce păstrînd particularităţile de limbă şi stilistice, respectă ortografia de azi.

După mai bine de două decenii de la război, timp în care fusese socotit ca un istoric burghez quasi-reacţionar şi ca un politician aservit claselor dominante, deşi se recunoşteau acţiunile sale de ridicare a maselor prin sămănătorism şi însăşi jertfa sa pe altarul libertăţii şi democraţiei, apărea o primă ediţie Nicolae Iorga : **Pagini alese**, antologie şi studiu introductiv de M. Beza, E.P.L., 1965, două volume eclectice, de prezentare şi reintroducere în circuitul public a unei mari personalităţi care, departe de a fi uitată, căpătase tocmai prin indexare, dimensiuni mitice. După reeditarea fragmentară **Oameni cari au fost**, Ed. „Minerva", B.P.T., 1967 (prefaţator Ion Roman) şi de o selecţie de **Cugetări** (ediţie îngrijită şi prefaţă de Barbu Theodorescu), Ed. „Tineretului", 1968, prima lucrare fundamentală editată ştiinţific şi cu larg ecou a fost **Istoria literaturilor romanice** (3 volume, ediţie şi prefaţă de Al. Duţu, E.P.L.U., 1968), o sinteză extraordinară, beneficiind de o informaţie prodigioasă în care elementul hotărîtor nu este mult disputatul (sau absentul) gust artistic al lui Nicolae Iorga, ci spiritul conexiunilor şi unitatea seriilor tipologice descoperite într-o diversitate de literaturi europene.

Nişte **Scrieri despre artă** (antologie şi prefaţă de Barbu Theodorescu, Ed. „Meridiane", 1968) anunţă reeditarea celebrei **Istoria literaturii româneşti în secolul al XVIII-lea (1688—1821)**, ediţie de Barbu Theodorescu, Editura Didactică şi Pedagogică, 1970, care periodizează cel mai exact începuturile literaturii noastre, urmată după mulţi ani de **Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte. În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului,** (ediţie şi note de Rodica Rotaru, prefaţă de Ion Rotaru, Ed. „Minerva" 1983). Între ele apăruse conspectul ideologiei literare a lui Nicolae Iorga, modelul tipologic al specificului naţional : **Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică** (postfaţă de M. Ungheanu), Ed. „Minerva", 1977.

Între lucrările cu caracter literar trebuie numite volumele **Peisagii** (antologie, prefaţă, note şi glosar de Mircea Zaciu, Ed. „Dacia", 1972 şi **Ultimele** (ediţie şi comentariu introductiv de Stelian Neagoe, Ed. „Scrisul românesc", 1978). Binevenit a fost volumul de **Teatru,** (ediţie îngrijită de Victor Iova, prefaţă de Mircea Vaida, Ed. „Minerva", 1977), încercările dramatice rămînînd totuşi partea cea mai rezistentă a operei literare a lui Nicolae Iorga. **Corespondenţa,** vol. I, 1984, ediţie, note şi indici de Ecaterina Vaum, Ed. „Minerva" înregistrează primele inedite din **Opera Magna.**

Nicolae Iorga nu a scris o monografie despre poetul naţional, dar, din unificarea feluritelor intervenţii, a articolelor omagiale şi a capitolelor din **Istoriile literaturii** a rezultat volumul **Eminescu** (Editura „Junimea", 1981, ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Nicolae Liu).

Interesant este că reeditarea operei istorice, dacă excludem biografiile lui Ştefan cel Mare (1966) şi Mihai Viteazul (1968) începe tot cu texte inedite, definitorii pentru concepţia asupra disciplinei din ultima parte a vieţii Titanului, cînd tînăra generaţie de istorici (Constantin C. Giurăscu, Gheorghe I. Brătianu) începuse să se disocieze de metoda maestrului : **Materiale pentru o istoriologie umană.** Fragmente inedite publicate de Liliana N. Iorga. Cuvînt înainte de D. M. Pippidi, Ed. Academiei R.S.R., 1985.

Dacă un volum de **Scrieri istorice,** 2 vol. (ediţie de Barbu Theodorescu şi studiu introductiv de Aurelian Sacerdoţeanu) este confecţionat în laborator, reeditările celelalte păstrează structura apariţiilor princeps : **Bizanţ după Bizanţ** (postfaţă de Virgil Cândea, Ed. Enciclopedică, 1972), **România cum era pînă în 1918** (2 vol., ediţie, prefaţă şi tabel cronologic de Lucian Cursaru, Ed. „Minerva", 1972) ; **Istoria românilor prin călători** (ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Adrian Anghelescu, Ed. „Eminescu", 1981) ; **Studii asupra poporului românesc** (ediţie de Şerban Papacostea, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984) ; **Locul românilor în istoria universală,** ediţie îngrijită de Radu Constantinescu, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985 ; **Istoria poporului românesc** (ediţie îngrijită de Georgeta Penelea, Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, 1985).

Între editorii foarte activi se află şi Valeriu Râpeanu, care a îngrijit mai multe volume : **Orizonturile mele. Oameni cari au fost** („Minerva", 1976, 1981, 1984) ; **O luptă literară** (2 vol., Ed. „Minerva", 1979) ; **Sfaturi pe întuneric** (conferinţe radio), Ed. Militară, 1976.

Au apărut şi volume specializate : **Discursuri parlamentare** (1907—1917), introducere şi antologie de Ion Constantinescu, „Editura politică", 1981 şi **Opere economice,** ediţie îngrijită de Georgeta Penelea, Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, 1982.

După cum se vede, reeditarea uriaşei opere a lui Nicolae Iorga se face secţionat, specializat, de aceea unificarea iniţiativelor printr-o comisie care să adune istorici, critici literari, economişti, politologi, coordonîndu-şi eforturile spre o ediţie naţională, inspirată de aceleaşi norme şi principii editoriale, rămîne un imperativ categoric.

Aureliu Goci

MODERNITATEA SPIRITULUI CĂLINESCIAN

Din 1965 pînă astăzi, opera călinesciană a fost continuu retipărită, cu o medie de aproape patru titluri anual, fără a socoti ediţiile în limbi străine şi lucrările incluse în seria „Opere". În aceeaşi perioadă, au apărut nenumărate articole şi mai mult de zece volume consacrate vieţii şi operei marelui literat. Veritabile acte de cultură, toate aceste apariţii (reeditări propriu-zise, culegeri de texte inedite sau de documente, studii literare sau biografice) au contribuit la difuzarea şi aprofundarea unei creaţii de valoare inestimabilă şi probabil inegalabilă în planul istoriei şi criticii literare. Nu vom relua aici „inventarul" carierei postume a textelor călinesciene, pe care l-am schiţat într-un număr mai vechi al revistei, dar vom aminti că au fost republicate, între altele, „Impresiile asupra literaturii spaniole", „Viaţa lui M. Eminescu" (ajunsă la a zecea reeditare !), „Ion Creangă. Viaţa şi opera" (în cinci ediţii) şi, bineînţeles, monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent", în trei ediţii, una anastatică plus addenda, cealaltă „revăzută şi adăugită".

Adversar al „formulelor obscure" şi adept al exprimării clare (chiar în „speculaţiunea estetică"), fără a accepta însă „degradarea noţiunilor pentru a da celor grăbiţi iluzia că înţeleg", Călinescu ne oferă în fiecare pagină de teorie sau critică literară adevărate lecţii de gîndire, în care erudiţia însăşi este depăşită de subtilitatea şi profunzimea raţionamentelor, de sensibilitatea artistului, de geniul creatorului autentic. La fel ca Nicolae Iorga, marele critic distinge simpla erudiţie de istoria constructivă : „Încît istoria literară are două părţi, istoria literară propriu-zisă, istoria de valori, într-un cuvînt **sinteza** (s.n.), şi istoria literară auxiliară, istoria documentelor literare (...). Această din urmă istorie, care de fapt nu e istorie, ci erudiţie, o poate face oricine după anumite reguli. Istoria de documente este însă absolut trebuitoare istoricului literar creator, şi dacă un om fără vocaţie nu trebuie să lasă din erudiţie, un critic trebuie totdeauna să se coboare la ea." Valoarea şi actualitatea acestor idei pot fi confirmate şi de faptul că le putem găsi exprimate, direct sau implicit, în texte teoretice contemporane, cum ar fi un studiu din 1982, al bizantinologului Ihor Sevčenko, de la Harvard University. Aşa cum a afirmat C. Crişan, numai faptul că nu au fost publicate într-o limbă de circulaţie internaţională a împiedicat recunoaşterea priorităţii unor idei călinesciene în raport cu larg difuzata operă a lui G. Bachelard. Dar nu stabilirea priorităţilor îl frămînta pe Călinescu, ci abordarea directă a problemelor fundamentale, crearea unor structuri cognitive durabile, monumentale. „Fireşte, nimic nu este nou sub soare şi cînd crezi că ai descoperit o noutate, bagi de seamă că a spus-o altul mai înainte", citim în prefaţa „Cursului de poezie" şi ne amintim că acelaşi sentiment de melancolie cognitivă a fost încercat uneori şi de alţi ginditori. Marele critic a cunoscut însă şi celălalt aspect al melancoliei, exprimat de V. Pârvan într-un discurs academic, anume conştiinţa incompletitudinii cunoştinţelor omeneşti. Dar această convingere nu generează un pesimism inactiv, ci, dimpotrivă, stimulează efortul creator. „Modestia nu-i o zeiţă favorabilă, le spunea Călinescu studenţilor, ea e îngerul oamenilor mici. Nu-mi plac tinerii respectuoşi cu umilinţă de marii bărbaţi ai neamului, fără a voi să fie ei însişi astfel. E hotărît, nu vor ajunge toţi mari, însă dorinţa de a fi e sublimă". Nu este, în aceste consideraţii, o înaltă lecţie de umanism ?

Unul dintre conceptele-cheie în textele teoretice călinesciene este acela de **„structură"**, dar nu în sens strict structuralist, ci apropiat mai curînd de gîndirea kantiană, de gestaltism şi chiar de unele idei din pragmatismul lui W. James. Se pot face trimiteri pertinente şi la teoria popperiană a priorităţii criteriului în percepţie sau la aşa-numita „teză a indeterminării", acceptată de autori ca H. Putnam, W. Quine şi chiar N. Chomsky. Şi în această problemă concepţia lui Călinescu stimulează optimismul creator, dat fiind că „structurile" nu sînt neapărat descoperite, ci pot fi inventate („a descoperi e totuna cu a inventa"), create de imaginaţia speculativă a cercetătorului, fundamentată pe o vastă cultură literară : „Nu faptele care stau la baza unui studiu formează studiul, ci punctul de vedere, principiul formal coagulator, structura. (...) Nu există nicăieri o listă de puncte de vedere (nici n-ar putea exista, ar adăuga K. R. Popper, n.n.) şi nu e critic acela care porneşte de la teme impuse din afară. Tema se confundă cu geniul critic al cercetătorului. Un critic răsfoieşte pe Alecsandri şi descoperă în el o structură neobservată de altul. (...) Şi primul semn al vocaţiei este de a descoperi în fapte structuri noi, inedite." Desigur, textul călinescian trebuie citit nu numai în litera, ci şi în spiritul lui. Autorul chiar ne îndeamnă să-i determinăm atitudinea „prin deducţie" şi ne previne că aserţiunile sale nu pot fi considerate „decrete". Structurile descoperite sau imaginate de critici trebuie să aibă **„adîncimea realităţii"**, să nu „plutească în extravaganţă". Istoricul adevărat este în chip necesar subiectiv, dar trebuie să fie onest, să plece de la „fapte autentice". În plus, el trebuie să urmărească problemele mari, fundamentale, esenţele şi „universalele", surprinse în actualizările lor particulare, în **„aspectele naţionale ale aceluiaşi spirit cosmic".**

„Nu are nici un sens să faci «istorie», adică descripţia mişcătorului, dacă n-ai sentimentul intim că în miezul lucrurilor e ceva nemişcător", scrie şi repetă G. Călinescu. De aceea, se poate spune, urmînd o idee recent exprimată de A. Silvestri, că în măsura în care critica românească (inclusiv istoria literară) va reuşi să creeze noi structuri cognitive, sinteze durabile, oneste şi autentice, de o largă informaţie culturală, incluzînd subtilităţile specific naţionale în perspectiva încadrării lor în spaţiul valorilor universale, atunci această critică va fi călinesciană. Sau şi călinesciană.

Mihai Niculescu

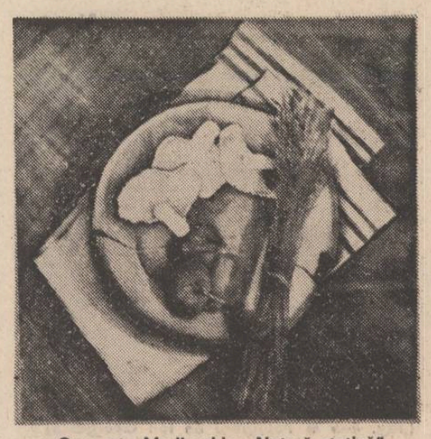

Georgeta Medinschi : „Natură statică"

Cultura «ciclurilor istorice lungi»

Între re-editările ce aparţin unui fond ireductibil de simţire literară românească, opera lui Vasile Pârvan îşi are, de bună seamă, locul ei, alături de acelea aparţinînd lui Haşdeu, Eminescu, Iorga şi Călinescu. În fond, aceştia reprezintă o adevărată **pentadă directoare** ce ne legitimează în universalitate ca popor şi înalţă omul român în planuri de cugetare ce depăşesc cu mult regimul clipei şi pătrund în sempitern. Acest bărbat, cu biografie exterioară aproape fără semnificaţie, ce s-a zidit într-o operă de fapt încheiată în ciuda prea scurtei şi dramatic curmatei sale vieţi, reprezintă o idee de etică a cărturarului român ce-ar fi putut, în alte vremuri şi cu alte temeiuri de creaţie, să fie un anonim, precum anonimi rămăseseră cei ce ne-au lăsat „Mioriţa" şi „Meşterul Manole" ; însă Vasile Pârvan ilustrează această biruinţă împotriva uitării erelor prea adînci de istorie şi o izbîndă a sufletului român asupra unei istorii ce prea adeseori a însemnat existenţa „în calea tuturor răotăţilor". Puţin înţeles în stricta contemporaneitate şi mai puţin evocat de cei ce îi urmară, Pârvan rămîne poate nu atît un filosof-mit, precum l-a înfăţişat G. Călinescu, ci mai degrabă acela ce a făcut posibilă o întreagă restituire a unei părţi, poate chiar a celei esenţiale, din ceea ce sîntem şi, prin aceasta, cel ce a impus luarea în posesiune a totalităţii culturale române. El desăvîrşeşte, de fapt, ceea ce începuse Haşdeu şi a dat anvergură lirică (adresîndu-se adică unui suflet ce se caută fără a se fi găsit încă), istoriografiei lui Nicolae Iorga şi a îndrumat pe G. Călinescu, poate mai mult chiar decît Ibrăileanu şi Iorga însuşi, făcîndu-l să fie cel ce este prin concluziile ce privesc, în „Istoria literaturii române de la origini şi pînă în prezent", esenţialul **specific naţional.** Mai mult decît arheolog, el este un istoric de viziune cum avuserăm foarte puţini şi, peste aceasta, este un filosof şi un istoric al culturii comparabil în penetraţie cu cei mai de seamă cărturari ai veacului în aceste discipline de studiu. Va mai trece încă multă vreme poate pînă cînd se va putea aprecia mai drept şi cu măsuri mai senine moştenirea acestui savant ce era, deopotrivă, şi un mare, încomparabil, scriitor.

La drept vorbind, o restituire treptată, — cea dintîi, de fapt, dintre argumentele ce susţin o valorificare în toată puterea cuvîntului — s-a produs în vremea din urmă, astfel încît putem spune că avem astăzi reprezentări ce sprijină efigia lipsită de impurităţi de mîine. Cele patru ediţii ale cercetării de amurg care este **Dacia, civilizaţiile antice din Ţările carpato-danubiene** (traducere şi îngrijire de Radu Vulpe, în 1957, 1958, 1967 şi 1972). **Începuturile vieţii romane la gurile Dunării** (1974, cu aceeaşi purtare de grijă a lui Radu Vulpe, ce rămîne discipolul fervent şi merituos), o ediţie de **Scrieri** (1981, alcătuită de Alexandru Zub, cel mai pătrunzător dintre comentatorii operei celui ce a scris **Idei şi forme istorice** — moment fundamental în recuperarea unei imagini elocvente şi care, de fapt, ar trebui continuat sub forma unei ediţii complete de **Opere** pe care nu se întrevede de altcineva în afară de Al. Zub capabil s-o întocmească la cel mai înalt nivel posibil) şi, în fine, **Getica** (1985) — capodopera eruditului şi cu adevărat carte de căpătîi — configurează dimensiunile contribuţiei de răscruce pe care a dat-o arheologul, istoriograful, ginditorul. Dar scriitorul ce medita visînd cu ochii minţi captivaţi de alunecări de nave eline ? Îl aflăm în **Memoriale** editate, fragmentar, în 1973 şi integral în ediţia de **Scrieri** din 1981, multumită osîrdiei lui Al. Zub, ce-a simţit drept obligatorie restituirea marelui poet de versete antice care era Vasile Pârvan. Ceea ce rămîne deocamdată accesibil doar cercetătorului stăruitor **(Contribuţii epigrafice...** un număr de „minoria", cercetarea juvenilă privitoare la **Alexăndrel Vodă şi Bogdan Vodă,** alte cîteva, puţine, studii) nu reprezintă decît elementele secundare, nu însă neglijabile, ale unei opere oricum prezentă în conştiinţa culturii române de azi cu fiorul ei tulburător şi cu îndrumările fundamentale. Căci esenţial este a spune, astăzi încă, şi înainte de a se dovedi la trecerea vremii uimitoarea profunzime a imaginii ce ne-a dat-o Pârvan despre noi înşine : descoperindu-ne un trecut de o impresionantă vechime, el a contribuit — în proporţii ce încă nu se pot măsura întrutotul — la încredinţarea că sîntem un popor cu **ciclu istoric lung,** rezemat pe o continuitate de cîteva ori milenară şi pe o unitate ce nu şi-a găsit întemeierea abia în istoria europeană a erei creştine. Cine a dat **Ginditorul de la Hamangia** l-a dat şi pe Brâncuşi şi cine a închipuit **Hora de la Frumuşica** a fost apt a se exprima şi prin Lucian Blaga, prin Arghezi. Vechimea ne justifică şi ne explică, viitorul (de care sîntem capabili — precum spunea G. Călinescu — nu în virtutea tinereţii noastre ci tocmai datorită unei impresionante organicităţi cu obîrşii ce se pierd în evuri fumegoase) fiind posibil mai degrabă prin acea istorie biruită ce nu ne-a modificat esenţial.

De fapt, lecţia lui Vasile Pârvan — ce rezultă tocmai din vederi ale unor epoci ce stau în depărtări de timpuri peste care se asează punţi — ne arată că, acolo unde odată a crescut cetate şi cetatea s-a năruit lăsînd poate iarba să crească pe deasupra, a rămas, triumfător, duhul ei, ce a putut renaşte apoi în clipe prielnice. Aceasta este, de fapt, lecţia continuităţii unui popor capabil să înalţe — unul peste altul — oraşe peste oraşe şi sate peste sate, ca la Troia, o Troie căreia, prin **Mioriţa** şi prin Creangă îi sîntem contemporani.

Artur Silvestri

Poeţi de pe tărîmul „Mioriţei"

Urmare din pag. 1

contemporană a lumii şi eului, îmbogăţirea temelor şi a mijloacelor de exprimare, a ritmurilor şi sonorităţilor — de la un volum la celălalt —, prezenţa unei realităţi dureros asumate şi conştientizate, a relaţiei dintre aceasta şi creator, relaţie radiografiată în punctele sale de impact. Actorul-spectator din poezia acestuia este din stirpea nobilă a eroilor tragici veniţi dinspre Hellada cea neînsorită : „Ciudata arătare din oglindă / prin viaţa mea de cîte morţi colindă ?" Măscăriciul, mimul şi arlechinul devin embleme credibile ale poeziei pricopiene. Aflat dincolo de mode poetice, talent puternic şi robust, poetul se află exprimat convingător în primele sale două cărţi şi, de-a dreptul tulburător, în „Lacrima arlechinului", cu reuşite parţiale în cea din urmă apariţie editorială — „Stelele din adîncuri".

Cartea care tranşează lucrurile în favoarea poetului şi a poeziei este — în cazul lui Florin Muscalu, un cerebral construit din cuvinte şi gesturi, caligraf minuţios şi nostalgic — „În hainele scumpe ale mierlei" (1982). Păsările, zborurile, bătăile de aripi acoperă atotputernic cerul poeziei sale, poetul bintuit de reverii şi rătăcit pe „cîmpul melancoliei"... Chihlimbarul, privighetoarea, cartea şi biblioteca sînt motivele lirice fundamentale care structurează aspiraţiile, împlinirile şi neîmplinirile eului liric. O fibră neliniştită, cu zvîcniri dramatice, o sîngurătate demiurgică (poetică) grea, tăiată dureros de multele întrebări pe care şi le pune creatorul în „Puterea lunii" (1985). Tărîmuri în care mierla uriaşă, canarul uriaş, stolul de cocori, Flamingo, prepeliţele, şarpele, tînăra pasăre, porumbeii sălbatici, şoimul, vulturul, melcii poartă — pe rînd — semnele unui univers coerent reflectat în aceeaşi metaforă a chihlimbarului, ca o esenţializare a ceea ce este spirit sau aspiraţie spre spirit. Tema dinamică a exploziei înaripate, una din temele centrale, dă o notă apăsat personală liricii sale şi în ultima sa carte ce poartă un titlu atît de neinspirat — „Viaţa şi vremea". Unitară tematic şi stilistic, de parcă am avea în faţă o singură carte compusă din aproape trei sute de texte, poezia sa se organizează pe cîteva obsesii fundamentale într-un discurs liric grav întemeiat. Nereuşitele, atîtea cîte sînt, nu pot estompa profilul unui poet cu o voce distinctă în peisajul liric contemporan. O antologie de autor — făcută cu discernămînt — ar fi proba cea mai convingătoare.

Ion Panait, cel din prima sa carte, îşi are punctul de plecare într-o „stare" bacoviană, deşi mijloacele sînt sensibil diferite. Casa, noaptea, aşteptarea sînt motivele-cheie ale volumului, aflat sub semnul neîndurător al clepsidrei, în toate semnificaţiile sale : **clipa, ora** (ascunsă ori privită ca spaţiu de rugă), **timpul** peste toate ce i se întîmplă. Pastelurile sale fantaste, în care excelează, pline de graţie cumulează exploziv elemente tipic romantice într-un peisaj interior frisonat de nelinişti şi regrete, din care nu lipseşte tenta spre o mitologie a locurilor de baştină (între Bărăgan şi Balta Brăilei) : „Fîntînile pe care numai înserarea / le-ncercuise cu albastru, ca un inel solitar / la marginea acestui sat pare a curge / mărgeanul lor, de o anume melancolie". În cea de a doua carte, apărută la treisprezece ani distanţă, „Deosebirea de pămînt" (1983), inegalităţile la nivelul expresivităţii sînt frapante. Imagini cu adevărat frumoase sînt congestionate de o gesticulaţie exagerată, de parcă stăpînul acestui „pămînt" ar fi încercat de teama că nu e înţeles. În general, tonul elegiac îl avantajează pe Ion Panait exact în punctele în care imaginarul cîştigă teren. Ultima sa carte, „Memoria clepsidrei", semnifică o revenire la cota iniţială, nu mai mult. Aici, memoria este — în acelaşi timp — mediator şi spaţiu de existenţă, motivaţie şi scop ultim al întregului său discurs liric. Poezia lui Ion Panait este a unui vizual fantast, creatorul unui univers bine particularizat, străbătut de triseţi şi obsesii cu adevărat devastatoare. Într-un ritm mai susţinut de apariţie, poetul Ion Panait ar fi putut conta în tabloul liricii contemporane.

Cantonul 248 devine, datorită lui Liviu Ioan Stoiciu, epicentrul unui univers fabulos-neliniştit, în care fuzionează — imprevizibil — elemente din mitologia greacă cu cele aparţinînd unui univers patriarhal. Realitatea este reformulată de ochiul infantil şi de perspectiva onirică. Sensul întregii desfăşurări lirice este **renaşterea morală** visată, rîvnită, simţită, dar — mai ales — gîndită. De la volumul de debut, „La fanion" şi pînă la „O lume paralelă", poezia sa este o amplă confesiune, o convingătoare şi seducătoare „imagine a sufletului". Aflate la cele două extreme ale bibliografiei sale de autor — de pînă acum — aceste două cărţi îl exprimă plenar, convingător şi decisiv pe Liviu Ioan Stoiciu, personalitate poetică ce transformă „otium" în „negotium", iar meditaţia o metamorfozează în acţiune.

La apa Milcovului, în rînduri strînse, se află „cavalerii melancoliei", poeţii de azi şi de mîine ai Vrancei, cu munţii ei de peste munţi, cu cîntecele ei de dor răscolind viile, cu cerul ei adînc şi răscolitor.

L 6 12 AUGUST 1989

POȘTA REDACȚIEI

Mulți corespondenți ne mustră mai cu blindețe mai cu vehemență în legătură cu pretenția „didacticistă" de-a trimite cel puțin o poezie scrisă în vers clasic. Au dreptul să se supere, să trimită sau să nu trimită, dar subsemnatul fiind de modă veche nu renunță la sugestia făcută. Nu tuturor însă le lipsește umorul. Dovadă că cineva care semnează **Esebiu L.** expediază un rondel însoțit de următoarea explicație : „Stimulat de invitația Dvs. vă dedic un rondel. Am să revin cu niște poezii. Am să le revăd, le voi dactilografia etc." După care urmează rondelul pe care-l reproducem pentru hazul său : „Mai am încă versuri, mai am / Și tot minunate și ele, / Așa cum au fost și acele / Semnate M. Micu. Mulțam. / Că mă publici de astăzi, mulțam / Urcind nouă stea printre stele. / Mai am încă versuri, mai am / Și tot minunate și ele. / Curind am să fac un bairam /, Citind poeziile mele / Și chiar de vor zice că-s cam / Ornate, cu sensuri prea grele, / Mai am încă versuri, mai am".

Așteptăm poeziile promise și chiar și alte... rondele.

☆

Citeva cuvinte despre **gazel** sau **ghazel** cum scrie **Eminescu** sau **gazal** care în arabă are înțelesul de țesătură. Este o formă fixă de poezie armonioasă și muzicală, concisă și cu idei clar exprimate. Schema gazelului ar fi : a a , b a, c a , d a, etc. Deci există o rimă care se repetă alternativ pînă la sfîrșitul distihurilor. Aparține literaturii orientale, **Hafiz** fiind reprezentantul de frunte al gazelului scriind 500 de asemenea poezii. La noi **Eminescu** și **Coșbuc** au practicat această formă fixă.

☆

O scrisoare sprințară și plină de umor însoțește versurile semnate de **Oana Kadar** din București. Din grupajul trimis am reținut poezia intitulată **O zi** din care cităm citeva versuri : „Umărul meu, / nedumerit ca de-o adiere, / îți simte plecarea." /

Frumoasă și rotundă este poezia **Plutire** plină de imagini surprinzătoare și cu idei poetice noi. Semne de poezie adevărată, inteligență artistică, originalitate. Așteptăm alte lucruri pentru alcătuirea unei selecții care să vă reprezinte.

Paul Gon din Turda, nume nu tocmai necunoscut, ne amendează ușor iritat de faptul că cerem „date personale". Iată ce crede Domnia sa : „Dacă autorul are — să zicem — 18 ani și poeziile conțin unele imagini frumoase sau spontan șocante, veți spune : este atît de tînăr ! Dacă are 45 de ani, chiar dacă poeziile sînt bune, se va spune : ce mai poți aștepta de la un bărbat de 45... Grafomanul ! Dacă autorul este femeie ești tentat să descoperi nu știu ce sensibilitate feminină, senzualitate, complexul Iocastei..."

Nu sîntem de acord în întregime. **Paul Gon** este născut în 1943, așteptăm multe de la dînsul, nu considerăm că este grafoman, din contră, este un poet format, stăpîn pe meșteșugul poetic, îndreptățit oricînd să publice un volum de poezii și sîntem siguri că acest debut se va produce cît de curind. N-ați trimis nicăieri o carte ?

Un consistent grupaj de poezii expediază **Petre Andrei** din comuna Puiești. La sfîrșit adaugă o cronică rimată din care cităm : „Cum spune-o cugetare-adincă / lăsată nouă din strămoși : / „Nu tot ce zboară se mănîncă" / Nu orice floare o miroși. / Ce-aș vrea să știu — dar nu-i pe vrute — / Și timpul mi se toarce greu — / Banală pasăre-s de curte / sau... voi zbura, cînd-va și eu ?" Eu zic că deja zburați.

Nu trimiteți **încă** fotografie, atenție la locurile comune, la regionalisme și la ușurința cu care versificați. Frumoasă poezia pe care ați dedicat-o lui **Eminescu.** Datele personale ne interesează.

Melancolizantă scrisoare stimate **Mihai Sultana Vicol.** Mi-am adus aminte de Bîrladul în care scrieți și trăiți. De data aceasta cele citeva poeme sînt de excepție.

Constantin Antin (nu **Antim**) ne trimite lucruri mai notabile. Semne de poezie, putere de concentrare, muzicalitate.

Nu dezarmați și mai trimiteți.

Am primit plicul cu versurile semnate **Ioan P. Crăciun** din Timișoara. Nu sînteți „bătrîn" și faptul că sînteți inginer este cu atît mai lăudabil. Versurile sînt, deocamdată, cuminți, fără strălucire. De ce nu frecventați, totuși, un cenaclu spre edificare ?

Studenta **Mirela Cristina Nicolaescu** din București ne trimite un rondel, un gazel și alte poezii mai puțin semnificative. **Rondelul** este notabil, susceptibil de mici modificări. Deocamdată așteptăm noi vești.

O frumoasă scrisoare din Focșani la care se adaugă versuri sensibile și originale semnate de elevul **Iosif Marius.** Ați călcat cu dreptul și vă spunem : bun venit !

Cineva care semnează **Camisian Lori** (!) tot din Focșani, așteaptă să fim noi „malul ce hotărnicește tumultul apelor și-l întoarnă pe făgașu-le"... Nu avem această pretenție, nu ne pricepem la îndiguiri. Deocamdată dorim acele date personale care irită pe majoritatea celor care ne scriu.

Vasile I. Popa Titel, poet-țăran, cum se autointitulează este rugat să trimită cele compuse poetului **Ion Meițoiu** care vădește lăudabile preocupări în direcția valorificării folclorului nou.

Citindu-vă pentru ultima oară, stimate **Ion Vanghele,** vă rugăm insistent să nu mai insistați. Aveți perfectă dreptate cînd scrieți : „Din fundul minții, geaba scoți / Al tainei vers la repezeală / Nu or să te sărute toți / Pe-aici e mare îngrămădeală". Adevărat, „mare îngrămădeală"...

PERISCOP

Greșind

Iată-mă greșind din nou
cu încă un nor,
cu încă un bănuț ruginit
zornăindu-mi în chimir.

Iată-mă din nou scoțind,
cu penseta neliniștii,
vești rele din cutia Pandorei.

Peste toamnă a mai trecut o iarnă
de zurgălăi și lupi în haite,
a mai trecut un cîrd solemn
de oameni de zăpadă.

Și-acum, cînd învie toate,
nici măcar
să-mi împreun miinile,
să-mi aplec fruntea nu pot,
de teamă să nu greșesc
cu încă un nor...

OANA KADAR

Cîntec de leagăn

Dormi, se-aud spice de cristal
vibrind în mîna unuia în întuneric.
Doar coduri pure trebuie să desferic,
din centru raze să discern egal.

Tu zăbovește sub polog eteric,
ori fruntea culc-o pe-un submers caval.
Dormi, se-aud spice de cristal
prin mîna mea suind în întuneric.

PAUL GON

Poem de coborît spre copilărie

În gura secerii
mai e un rest de jar
ploaia își încălzește
ghenunchii la el...

Duminica e luminișul
unde teii
ridică poemul pînă la geamul tău.

Te piaptănă luna
ca în copilărie,
aproape de gura coasei
ierbii i se face frig.

MIHAI SULTANA VICOL

Rondelul florilor de gheață

Iubesc misterul florilor de gheață
Cînd îmi oferă jocul de idei.
Mi-au coborit în suflet fulgii grei,
Tăcerea m-a înveșmîntat în ceață.

Doar iarna să trăiesc mă mai învață,
Eu o aștept pe recile alei,
Iubesc misterul florilor de gheață
Cînd îmi oferă jocul de idei.

Singurătatea însăși mă învață,
Eu simt și scriu mereu pentru acei
Ce ard ca mine, în ciudată viață,
Compusă și din fulgi și din scîntei.

Iubesc misterul florilor de gheață !

MIRELA CRISTINA NICOLAESCU

Despre zimbri

Ei mureau încet,
de fapt nici nu știau
dacă se vor mai naște vreodată ;
de fapt nici nu știm
cum arată
pupila unui ochi de zimbru
spintecată de resemnare.
Regula e simplă :
se ia ochiul cu ambele miini
— niciodată cu una —
și se sărută
se sărută
pe toate părțile.
Dacă pe buze ne vor rămîne lacrimi
vom învăța despre zimbri :
ei mureau cuminți,
de fapt nici nu știau
dacă se vor mai naște vreodată.

MARIUS IOSIF

Din orașul salcîmilor, **D.C. Munteanu** ne expediază nouă o proză și o scrisoare extrem de amuzantă. Scrisoarea o reținem, proza o vom transmite celui care răspunde la **Post-restant,** prozatorul **Iulian Neacșu,** împreună cu citeva cuvinte de prezentare. Nu știm cum va reacționa, fiind bine cunoscute intransigența și incisivitatea diriguitorului amintitei rubrici. Să așteptăm amîndoi cu speranță. Mai ales dumneavoastră.

„E vară, iubita mea lacomă ca un val", așa sună un vers din grupajul trimis de **Dan Cătălin** din București. Memorabil și frumos vers !

După cum nici : „Pădurile de brad să între-n casă" nu e rău spus.

Mai trimiteți fiindcă aveți ce trimite, bănuim, după primele semne.

Versuri notabile trimite din Năvodari **Florentin Prelucă.** Reținem din scrisoare că a publicat în revista Tomis. Frumoasă poezia dedicată lui **Nichita Stănescu.** Deocamdată atît.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Așchii

● **Conceptul de originalitate în critica românească.** Este plină de interes ultima carte semnată de Marian Vasile (Ed. C.R., 1989). Lucrarea urmărește conceptul de originalitate de la 1800 (termenul de „original" apare prima dată în **Țiganiada** lui Ion Budai Deleanu) pînă la ultimul război mondial. Acesta e capitolul din mijloc, central, masiv, bine documentat. El este încadrat între două eseuri unde lucrurile subtile sînt aduse la dreapta măsură a simplității : o introducere, **Eseu asupra originalității** și un epilog intitulat **Modele culturale în zona bizantină.** Cartea e concepută deci ca un triptic. Prima parte examinează evoluția ideii de originalitate în cultura europeană, din antichitate pînă azi. Al doilea, capitolul principal în vederea autorului, urmărește conceptul de originalitate în textele critice, estetice și chiar filozofice românești de la Ion Budai Deleanu pînă la Blaga. Cum originalitatea e un concept principal în toate sistemele de gîndire moderne, M. Vasile îl relevă pe fondul mai general de speculație al fiecărui autor : astfel, lucrarea poate echivala și cu o istorie a criticii românești, care nu s-a făcut pînă azi.

Cel de-al treilea capitol reia, concluziv și sintetic (în sinteză, în privirea rapidă, de sus, stă forța acestui autor), problematica originalității în spațiul de cultură bizantin, în cel românesc în special, constituindu-se ca o **poetică** a literaturilor est-europene comparativ cu cele occidentale. Conceptul din titlul cărții, aproape inexistent în Evul mediu, devine un principiu fundamental al culturilor moderne de după Renaștere, atît în Occident cît și în Europa de Est, pînă în veacul nostru cînd se observă o întoarcere către universal (vezi G. Călinescu). Dar, acum, culturile moderne, devenite particulare, naționale, originale, se orientează spre universal cu specificul lor național cu tot, care nu mai intră în contradicție cu sensul general uman al valorilor artistice. Pentru a lămuri un secol și jumătate de cultură românească M. Vasile se întoarce în antichitate, face apel la istoria gîndirii europene și propune o viziune coerentă din perspectiva acestei istorii. Școala lui Tudon Vianu este evidentă, acuratețea stilului, echilibrul frazei, sacrificarea nuanței pentru limpezimea demonstrației justifică un stil. Cartea este polemică sub imperativul permanent al voinței de ordine. Căutîndu-se **în sine,** literaturile naționale descoperă în ele însele, nu în afară ca în Evul mediu (vezi capitolul polemic despre **Gîndirea**), un principiu general, rădăcinile universale ale spiritului uman. Răsare un paradox benefic : literaturile moderne, deși particulare, sînt mai deschise decît cele medievale care se voiau universale. Azi citim autori din toată lumea, de pe toate continentele fără grija de contaminare. Din această comunicare între culturi vechi și noi, orientale și occidentale, se poate naște un spirit nou (Anton Dumitriu), o nouă paradigmă sub egida căreia literaturile naționale vor străluci, fiecare fiind o „corolă de minuni a lumii".

Spuneam că lucrarea poate fi privită și ca o istorie a criticii românești. Din acest unghi însă se pot ridica unele obiecții. O serie de autori ca, de pildă, Maiorescu, Gherea, Lovinescu, Ibrăileanu, Călinescu, Iorga, Blaga sînt prea simplu prezentați — nu simplist, autorul nu cade niciodată în acest păcat. Alții, ca M. Ralea, Pompiliu Constantinescu, V. Voiculescu, Camil Petrescu, I. Pillat, E. Papu, mai sumar. O atare metodă poate fi înțeleasă : cartea propune o cale esențială iar ce este cantitativ contrazice sinteza. O asemenea lucrare, binevenită, e totdeauna pasibilă de reluare și îmbogățire, ceea ce îi recomandă autorului și A. Marino, într-un articol din **Tribuna** (4 mai, 1989).

George Alboiu

Istorie și axiologie

Urmare din pag. a 3-a

orice eforturi să-l poată îndeplini. Și pentru ei, ca și pentru întreaga masă a poporului, ideile de libertate și egalitate sînt „de neconceput în afara demnității naționale". Iar cînd „teroarea Guvernelor a înlocuit înțelegerea și dialogul", cînd justiția „a devenit un mijloc al răzbunării" grofilor împotriva masei poporului, intelectualii s-au ridicat cu hotărîre pentru a curma asemenea stări de lucruri. Ei **se constituie,** împreună cu marea masă a țărănimii, **ca națiune** nu numai prin suma valorilor social-economice, politice și juridice, ci și prin „suma valorilor spirituale". Intelectualitatea reprezintă forța care transmite din generație în generație **totalitățile** acestor valori.

La împlinirea acestui deziderat participă și personajele fictive și cele reale ale romanului **Sacrificiul.** În paginile cărții ele se confundă și ca atitudine, și ca acțiune. Nicolae Bolcaș, de exemplu, dominat de principiile dreptului și Romulus Brad, „martor lucid" al evenimentelor la care a participat sînt animați, în egală măsură, de ideea unei lumi „a dragostei, a libertății depline", o lume „fără rupturi și prăpastii", o lume „conformă cu aspirațiile sale sufletești". Iar pentru Vasile Lucaciu, Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voevod politica înseamnă „și rațiune, și sentiment izvorît din simțul realității, și imperativ moral întemeiat pe ideea de datorie". Morala politicii este considerată ca fiind „compatibilă cu ordinea vieții și pornirile inimii". Ca membri ai Comitetului Executiv al Partidului Național ei apreciază că acțiunile sociale, politice, naționale se află „sub semnul necesității istorice și morale, al imperativului timpului". Chiar viața și activitățile preoților pregătiți întru meditație, asceză, rugăciune sînt dominate de marile cerințe ale luptei sociale și naționale, de valorile politice ale timpului. Slujitorii bisericii se alătură țăranilor, întregului popor român din Transilvania, în lupta pentru eliberare socială și națională, pentru drepturi egale la viața de stat, învățătură, pentru dreptul de a-și cultiva limba, obiceiurile și datinile.

Personajele romanului **Sacrificiul** sînt oameni politici, oameni de știință cultivați, dominați „de plăcerea erudiției". În activitățile lor manifestă **întotdeauna** „un respect infinit pentru valorile științei și artei". Ei se află prezenți și susțin reviste, cenacluri literare, instituții culturale ; se lasă deseori furați de „voluptatea lecturii", a „teoriilor literare la modă", a „dezbaterilor etice și filosofice" ale timpului. De pe aceste poziții ei transformă și școlile și bisericile, și primăriile, și spitalele, și instituțiile bancare, și publicațiile în adevărate citadele ale luptei împotriva asupririi naționale, sociale și spirituale austro-ungare. Și se confundă întotdeauna „sentimentului național", pun totul în slujba cultivării limbii române. Alături de valorile materiale, de valorile sociale, de valorile politice, de valorile religioase **voința,** — ca sursă a puterii de a decide și de a se angaja în luptă — **a reprezentat** pentru ei „sufletul lumii și principala calitate a conștiinței de sine". Chiar „norocul" are pentru eroii **Sacrificiului** „totdeauna rațiuni și țeluri precise".

Personajele prin care-și construiește Mihail Diaconescu romanul nu sînt statice. Ele evoluează odată cu istoria, odată cu momentele de pregătire și de luptă prin care trec. Și, de fiecare dată, își împlinesc personalitatea umană prin cultură, valoare, spirit, rațiune. În acțiunile lor sînt călăuzite și urmăresc rezonabilul, logica, justiția faptelor, binele și frumosul. Între ele se detașează Romulus Brad. El este de fapt personajul „construit" în adevăratul sens al cuvîntului, de autor. Lui îi este oferită de la început **postura de martor.** Dar un martor nu liber și detașat, scutit de îndatoririle politico-juridice sau de obligațiile social-morale.

Romulus Brad este un sceptic, își mărturisește „disprețul suveran față de toate creațiile consacrate oficial". Marea lui dorință este să rămînă detașat față de autoritățile Imperiului, față de tot ce era menit să contribuie la susținerea acestuia, față de toată birocrația civilă sau militară a oficialilor. Îi repugnă angajarea, fie și de formă, în actele acestora. Pentru el singura șansă, pe care a folosit-o, o reprezintă Regatul României, lupta în cadrul armatei române pentru eliberarea Transilvaniei. El simte că nu Budapesta, nu Viena, nu Praga, ci Bucureștiul reprezintă matricea ființei sale naționale. România îi putea asigura lui și celor de un neam cu el, succesul împotriva Imperiului. Bucureștiul reprezenta pentru el ca și pentru zecile de mii de soldați și ofițeri care au venit, pe diverse căi, în armata română simbolul și garanția înfăptuirii **Unirii.** Armatei române și prin ea națiunii întregi le-au închinat și sacrificiul și jertfa supremă.

Prezența artei și literaturii

Urmare din pag. 1

care necesită a fi cercetată cu atenție, înțeleasă și reflectată într-un mod cît mai profund. În artă nu poți exista oricum. Arta și literatura românească, ca de altfel, arta și literatura noastră dintotdeauna, s-au manifestat și se manifestă în cadrul unui context mondial al valorilor, al influențelor reciproce, al schimbului necontenit de idei și experiențe umane. Este foarte important să înțelegem cum se cuvine acest fapt pentru a putea da o ripostă hotărîtă acelor care acuză fenomenul literar-artistic și ideologic românesc actual de închidere în sine, de izolare, de închistare. Dimpotrivă ! Dramele și izbînzile lumii contemporane sînt și ale noastre. Valorile, acolo unde apar, ne bucură și le recunoaștem. Procesul de cunoaștere și de înțelegere are fără îndoială dificultățile sale, dar el este pentru noi un proces continuu, deschis, în perspectivele unei umanități mai bune, către care poporul nostru a militat dintotdeauna. De aceea cerința formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, de a ne dezvolta arta și literatura în strînsă legătură cu creația universală, reprezintă pentru noi un corolar de prim ordin, al unei continuități istorice de o inestimabilă valoare. Căci numai pe baza aplicării acestui principiu, procesul nostru de **conștientizare artistică** poate fi deplin, la înălțimea exigențelor pe care le impune procesul universal de dezvoltare a valorilor.

Desigur, ca totdeauna, în lumea contemporană se vînturå și multă pleavă, multe idei greșite, teorii opuse progresului și adevărului.

Dacă operele literar-artistice fundamentale sînt ireductibile și influența lor e modelatoare, există însă și structuri artistice mediocre, de duzină, a căror chemare e multiplicarea și imitația. Or, tocmai aici intervine **nevoia selecției,** a atitudinii critice active, în care dialogul valorilor să-și spună mai puternic cuvîntul.

Tendințelor de imitație în fața a tot ceea ce vine de aiurea, din suburbiile altor culturi, cultura română le-a declarat un război deschis încă din zorii constituirii sale moderne. A fost aceasta condiția de bază a conturării propriei sale personalități, pe tiparele pe care i le oferea creația noastră populară, viața de muncă și luptă a propriului nostru popor.

Se cuvine cu atît mai mult, astăzi, ca această tradiție de prestigiu să fie continuată, amplificată, adusă la cerințele actuale. Căci dezvoltarea fără precedent a mijloacelor de difuziune și propagandă pun altfel, într-un mod mai dificil, mai acut, problemele imitației și ale aservirii culturale. Afirmarea mai hotărîtă, mai categorică a propriei personalități literar-artistice, atît individuale, cît și colective, intră în logica internă a aceste mari bătălii culturale. Prezența în lume a unei culturi naționale viguroase este rezultatul firesc al prezenței active a personalităților individuale puternice care o conturează, a operei acestora, ca expresie sintetică a vieții și năzuințelor poporului în mijlocul căruia viețuiesc. Traducîndu-l pe Goethe, Eminescu fixa în versuri românești nemuritoare, acest mare adevăr cu valoare universală :

„Spun popoare, sclavii, regii
Că din cîte-n lume-avem
Numai **personalitatea**
Este binele suprem."

Se cuvine ca pentru afirmarea personalității artei și literaturii noastre, a întregii culturi românești, să nu precupețim nici un efort, nici o energie. Este vorba de binele nostru suprem, de prezența și demnitatea noastră în lume.

CONFABULE

* * *

Privind dincolo de țărm
dincolo de orele înșirate pe nisipul leneș
umbre după umbre alunecă
pe valurile fierbinți ale zilei de mîine
plutind nepăsători și albi străluminînd
pietrele de sub noi se apleacă
ochii noștri nu se văd nicăieri
depărtînd
numai tu
ții în mîini o batistă subțire
transparentă din pînză de păianjen.

Iulian Neacșu

Modele de sensibilitate artistică

Urmare din pag. 1

filosofice și istorico-sociale sugestiv-polarizante, capabile de incantații inefabil-revelatorii... Secretul pe care-l află tinerii scriitori din operele acestor mari creatori constă în posibilitatea de transcendere a imediatului, prin cucerirea Duratei, plecînd întotdeauna de la descifrarea sensibilului, pentru a circumscrie în imagine condiția umană...

Pentru exemplificare, ne vom opri asupra marilor creatori din epocă, începînd cu Tudor Arghezi. Prin numeroasele opere poetice publicate după 23 August 1944, **(Cîntare omului, 1907 — peisaje, Stihuri pestrițe, Fabule, Copilărești, Frunze, Poeme noi, Cadențe, Silabe, Ritmuri, Noaptea,** cărora e cazul să le adăogăm și traducerile excepționale din La Fontaine și Krâlov). Tudor Arghezi demonstra fără putință de tăgadă că marea poezie se poate face pornind atît de la elemente concrete de viață, cît și de la idei abstracte, dar nu prin reprezentare, ci prin întruchipare imagistică emoțională, cu ajutorul unor mijloace artistice specifice, altfel spus : „cu gîndul și visarea", alternînd în context contrastele — bucuria și tristetea, dragostea și melancolia, înfiorarea și nostalgia, încîntarea și revolta, sacrul și profanul, transformînd „plînsul mut" în „manuscris", prin descoperirea **cuvîntului potrivit** — posibilă doar atunci cînd condeiul „e ager și nu minte"...

Problema sincerității în artă se reflectă și în opera lui G. Bacovia (spre deosebire de ceilalți mari creatori ai epocii, prezent editorial — cu **Stanțe burgheze** — încă din 1946). Opera poetică a lui Bacovia demonstrează convingător că sinceritatea nu ține de emoția rudimentară lipsită de aderențe cu arta, ci de sinceritatea actorului preocupat de ecoul jocului pe fețele spectatorilor. Bacovia oferea tinerei generații a deceniului al șaptelea modelul creatorului care știe să-și organizeze artistic propriile trăiri, dovedindu-se un savant al expresiei, un rafinat al atitudinilor fundamentale. Lecția pe care-o dă Bacovia demonstrează că nu multitudinea temelor, motivelor și ideilor oferă măsura adevărată a talentului, ci știința selecției faptului semnificativ, izolarea lui, curățirea acestuia de zgura individualității, subordonarea lui tipicului unei concepții, chibzuind artistic singularitatea, după cum precizează Vladimir Streinu, integrînd conținutul psihic într-un anume decor, cu un anume ceremonial, prin intermediul unor lumini dirijate pentru evidențierea contrastelor... Poet lucid, conștient de implicațiile estetice ale propriei drame, Bacovia este poetul care a exercitat o mare influență asupra generației tinere a timpului...

Alături de Bacovia trebuie situat Lucian Blaga (apărut editorial postum, editat de către G. Ivașcu). El reprezintă cazul poetului capabil de continuă înnoire, înregistrînd evoluția de la idealism spre dialectica naivă, în conturarea — după 23 August — a unei estetici vitaliste... Prin noua poezie, Blaga atrăgea atenția asupra bucuriilor generate de contemplarea naturii, de iubire și de cunoașterea ce-și află aplicarea în acțiune... Datoria poetului — sugera poetul prin creațiile sale — e de a dezvălui adevărata frumusețe a lumii și a vieții, interesîndu-se de „tot ce devine în patrie / pentru tot ce sporește și crește-n izvornită" **(Mirabila sămînță),** străduindu-se să zmulgă naturii „neștiute arcane"...

Desprinzînd aceste ilustre exemple ale unor mari creatori de după 23 August 1944, am dorit să subliniem atît lecția etică și estetică, cum și rolul pe care l-au avut și continuă să-l aibă aceștia în modelarea sensibilității artistice a noilor generații...

rafael alberti

memorii

III

La sfîrșitul anului 1932 mă aflam la Berlin împreună cu Maria Tereza, titular al unei burse pentru studierea mișcărilor teatrale europene. Acolo l-am cunoscut pe Erwin Piscator, mare regizor și pe Bertoldt Brecht, ambii încă foarte tineri, pe Ernest Toller, dramaturg, care mai tîrziu se va sinucide la New York, și pe mulți alți artiști, scriitori și intelectuali pe care nazismul îi va azvîrli din Germania, unde deja în acel an 1932 nu se mai putea trăi. Un climat groaznic de violență zguduia țara din toate părțile. Străzile erau străbătute de grupuri de naziști care mărșăluiau pe trotuare, stropind cu apa din băltoace pe trecătorii înspăimîntați. Hitler, ca într-un mare spectacol de marionete, era gata să-și instaleze absurdele sale mustăți și brațe gesticulante în scenografia fumului și flăcărilor Reichstagului incendiat. În clipa aceasta se întîmplase să călătoresc, pentru prima oară, în Uniunea Sovietică, care pentru mine însemna atunci ca și cum aș fi realizat o călătorie din bezna cea mai adîncă spre centrul luminii. Guvernul Republicii spaniole nu recunoscuse încă Guvernul Sovietelor, și cum nu existau relații diplomatice între cele două țări, viza pașaportului costa o avere. Și în plus, trebuia să se mai țină cont că acest călător este poet, un nefericit ce primea ca drepturi de autor un mărunțiș pentru poeziile sale de la capitalismul spaniol al zilelor acelea. Însă... Bine. **Inturist**-ul rus organiza călătorii, cu bilete dus-întors, pentru 160 de mărci, pentru **studenți** și muncitori : opt zile la Moscova și Leningrad. Înscriindu-ne la una dintre aceste excursii, Maria Tereza și eu, la sfîrșitul acelui an, ne urcăm la Berlin în expresul de Varșovia, care ne va conduce la Niegoreloje, pe această direcție primul oraș de frontieră al Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice.

Într-un restaurant al gării, deja pe pămînt rusesc, am comandat ceai. De cealaltă parte a peronului, pe o linie cu ecartament larg, aștepta gata format trenul sovietic. Compartimentul nostru de clasa a treia, curat și de o mărime nemaivăzută în alte trenuri, era compus din patru paturi. Sosește controlorul. Este un tînăr, un țăran cu un aer încă rustic. Ne cere biletele. Scoate un carnețel și un creion. Scrie. Face niște cifre în mod stîngaci. Ne privește cu atenție. Îi cade carnețelul din mînă. Cînd îl ridică de pe jos, pierde creionul. Îl găsește chiar în buzunarul lui. Începe din nou să scrie, cu greutate. Depune eforturi mari, vrea să facă treabă bună și, în sfîrșit, foarte simplu, cu o naivitate de animal distrat, se așează între noi și, rezemîndu-și carnețelul de genunchi, își termină obligația sa, ajungînd aproape să deseneze literele și cifrele, lucru pe care cu siguranță îl învățase curind. Apoi, zîmbește vesel. El era, desigur, una din nenumăratele victime răscumpărate de planul cincinal, care în patru ani a încercat să lichideze în U.R.S.S. analfabetismul.

De trei zile ne aflăm deja la Moscova, cînd primim din partea Uniunii Internaționale a Scriitorilor Revoluționari invitația de a rămîne cu ei. Teodoro Kelyn — Fedor —, poet și profesor de spaniolă la Universitate, într-o dimineață, la ora opt, sună la ușa locuinței noastre din Novo Moskovskaia. Din ziua aceea, timp de două luni, cu boneta sa de astrahan în formă de cornet, înfundată pe cap, cu ochii săi albaștri de slav pur, micșorați de ochelarii ce îi purta, și cu glăsciorul său de licean timid, ne va însoți, prin Moscova, vorbind o castiliană perfectă, prin frigul de 25 sau de 30 de grade sub zero. Prin el am cunoscut pe scriitorii Fadeev, Ivanov, Gladkov, deja traduși atunci în Spania, și pe poeții Aseev, Kirsanov, Kaminski, Bezimenski și Pasternak, toți aceștia invitîndu-ne la ei acasă.

Într-o noapte de Crăciun în alte țări, am fost acasă la Lili Brik, femeia care fusese cea mai mare dragoste a lui Maiakovski. Acolo l-am întîlnit pe Louis Aragon, căsătorit cu Elsa Triolet, sora lui Lili. Printre caviar, ceai și dulciuri rare, orientale, s-au recitat poezii. Poeții sovietici păstrează un anumit sens de jonglerie în poezie. Mai mult decît de a recita, ei reprezintă. Fiecare în felul lui. Ei au — și cred că asta s-a schimbat puțin — o excesivă predilecție pentru onomatopee. Kirsanov de exemplu, într-unul din poemele sale, semăna mai degrabă cu o locomotivă. Fluiera, se tîra pe sol, transpira, gîfîia, ca și cum urca o trecătoare înaltă, lipsindu-i doar fumul. Kaminski povestea o vînătoare de urși, presărată de zgomote, lamentații și cîntece persane, asemănătoare cîntului **jondo** spaniol. Aseev repeta, monoton, cu accente de muzicuță arabă, un lung poem scris în Georgia. Eu am improvizat o corridă, luptîndu-mă cu un scaun ce se afla în centrul sălii. Louis Aragon, în franceză, pe acesta da, l-am înțeles, ne-a recitat **«Preluarea puterii»**, poem din ultima sa carte **Comuniștii au dreptate.**

Acolo, acasă la Lili, ce fusese a ei, se păstra mai discret, mai intim, amintirea lui Maiakovski. Unul din prietenii lui cei mai iubiți, Brik, ne-a recitat poemul pe care îl scrisese cîteva zile înainte de sinucidere. S-a recitit scrisoarea pe care poetul o lăsase pe masă, puțin înainte de a suna împușcăturile : «Doresc să nu se inventeze povești despre moartea mea și cu atît mai puțin despre cauzele amoroase ale sinuciderii mele.» Maiakovski se îndrăgostise de o tînără actriță. Odată terminată lectura poemului și a scrisorii de către Brik, toți invitații din seara aceea am păstrat o clipă de tăcere emoționantă, simțind prezența lui Vladimir Maiakovski, primul și cel mai mare poet al Revoluției din Octombrie.

În seara următoare — 35 de grade sub zero pe străzi — ne aflam adunați în casa lui Aseiev pentru a face cunoștință cu Svetlov, poet din Ucraina, și cazac în timpul revoluției și al războiului civil. Primul care sosise a fost Aragon împreună cu tovarășa sa Elsa. Apoi, ceva mai tîrziu, prințul Dimitri S. Mirski, pe care eu l-am cunoscut împreună cu André Gide, la castelul poetului Jules Supervielle, în insula Port-Cross, la sud de Franța. El este fiul unui general care fusese ministru de Interne, în ajunul revoluției din 1906. Apoi, după ce luptase pe frontul german în timpul războiului din 1914, se înrolă în armata albă a lui Denikin pentru a lupta împotriva Armatei Roșii, sfîrșind pînă la urmă să se afle în rîndurile celor care luptau împotriva emigrației contrarevoluționare care timp de ani se tîrî prin cabaretele din Berlin, Paris sau Londra. Locuind în această din urmă capitală, titular fiind al catedrei de literatură rusă de la **King's College,** primește de la un editor englez însărcinarea de a scrie o biografie a lui Lenin.

Pe măsură ce Mirski se adîncea în lectura operei lui, admirația sa creștea pînă ce personalitatea creatorului revoluției bolșevice ajunsese să-l fascineze.

De la cunoașterea lui Lenin a trecut la Marx, și după un studiu profund al marxismului și o analiză a revoluției ruse, scrie **Viața lui Lenin,** volum cu care obține un succes răsunător. Înapoindu-se în patria sa, este primit în rîndurile Partidului Comunist Sovietic. Și acest prinț, înainte contrarevoluționar, era cel care sosea în casa lui Aseiev după Louis Aragon. Însă pe cine îl așteptam cu nerăbdare era Svetlov. După ce trecură trei ore și jumătate și el nesosind, ne-am ridicat pentru a pleca, cînd iată că apare Svetlov. Un smoc negru de gitan, ca și cum era bătut, i se scurgea pe ochi. Sosise complet beat. Tovarășa lui, o tînără blondă, sănătoasă, cu șosete roșii și jerseu, rîzînd, îl susținea scuzîndu-l.

— A băut prea mult. Voi reveni cu el peste o oră. Tovarășii străini îl vor scuza.

Poetul ne-a întins mîna și s-a dus să doarmă. Acesta era Svetlov, pe care îl așteptam de la orele 11 pentru a-l auzi recitind poemul său **«Granada»**, foarte popular în întreaga Uniune Sovietică, începînd de la războiul civil, și repetat mereu de Maiakovski, marele său prieten. Svetlov, cazac din stepă, cînd lupta pentru eliberarea patriei sale, Ucraina, de trupele albe, pornind la asalt din satul său, își imagină, nu-și dădea seama prin ce impuls misterios, că ia parte la cucerirea Granadei pentru a oferi pămîntul țăranilor andaluzi, în timp ce cînta **Merișor,** un faimos cîntec popular rus : **Călărim la pas / spre bătălii / și printre dinții noștri / se strecoară «Merișor». / Și chiar azi cîntecul acesta / rămîne și tremură / în iarba tînără / de jad a stepei. / Însă alt cîntec / despre o țară îndepărtată / prietenul meu îl purta / singur pe calul său. / El cînta privind / țara sa natală : / Granada, Granada, / Granada mea ! / Și-l repeta / întruna din memorie. / De unde acest băiat a aflat de suferința spaniolă ? / Prietene, de unde vine cîntecul tău ? / Întruna el tot visa / și cuvîntul lipicios îi era. / Frate, într-o carte / am citit de Granada. / Numele ei este foarte frumos, / și gloria îi e foarte mare. / Este o provincie / din sudul Spaniei. / Am pornit la luptă, / lăsîndu-mi casa / pentru a da pămîntul / celor din Granada. / Adio, părinții mei, / adio, familie.. / Granada, Granada, / Granada mea !**

De unde îi veni cazacului Svetlov acest cîntec, această romanță, ce amintește de „oamenii de frontieră" spanioli, sau de acel minunat don Bueso, care pornise în țara maurilor în căutare de iubită ? Numai inima acelui războinic reușise să-i pună în fața ochilor acea îndepărtată Granada, luptîndu-se iluzionat pentru ea și în felul acesta să elibereze de armatele albe satele țării sale. Însă poetul Svetlov era beat, ca de atîtea ori, și se duse să doarmă, susținut de frumoasa sa tovarășă, rămînînd mereu în mine, de la acea friguroasă și azi îndepărtată seară moscovită, refrenul cîntecului său.

În românește de
Esdra Alhasid

mapamond

LÎNA DE AUR

PROMETEU SAU CAUCAZUL

Prometeu sau Caucazul este o formulă a vechii literaturi grecești pe care Georges Charachidze o așează în fruntea studiului său comparat despre personajul mitic al Caucazului, Amirani, și consacratul Prometeu al mitologiei eline. Cartea lui Georges Charachidze este o lucrare singulară în contextul mitografiei curente. Ea își propune să adincească studiul mitologiei antice, mergînd adînc în preistorie cu ajutorul elementelor mitice conservate în folclorul popoarelor caucaziene cu care grecii au venit în contact. Singularitatea cărții lui Georges Charachidze vine din faptul că aria ei comparată iese din sfera tradițională a mitologiei, propunîndu-și să incorporeze noi teritorii pentru dezbaterea mitologiei. Autorul pleacă de la concepția modernă, după care folclorul conservă, indiscutabil, fragmente mitice de o mare vechime, care pot fi identificate și, eventual, restituite unei rețele coerente de semnificații. Materialul cu care lucrează savantul gruzin, este cel procurat de folclorul Caucazului de Nord și al Transcaucaziei, adică de legendele gruzine, armene, kabarde. Ele vorbesc despre un uriaș de la începutul lumii, care va fi pedepsit cu țintuirea pe munte ca urmare a unui gest de independență. Macroconfigurația epică este asemănătoare celei grecești. Configurația epică, a legendelor caucaziene, la nivel mediu, diferă însă de stereotipul grec. Pentru a nu mai vorbi de nivelul foarte multor detalii, dintre care unele se aseamănă formal, alteori se deosebesc pînă la opoziție de mitul grecesc. Georges Charachidze pornește la drum convins de necesitatea paralelei întreprinse, indiferent de rezultatele ei. El știe că numai înfățișînd atît asemănările cît și deosebirile se poate ajunge la o concluzie justă. El înlătură chiar, din elementele paralelei sale, acele aspecte prea asemănătoare, care sînt, la o analiză atentă, urmarea unei tirzii influențe eline, dar care ar putea duce la o concluzie procaucaziană. Mitograful merge către cele mai vechi și mai autentice straturi din folclorul caucazian, singurele capabile să ofere o materie solidă confruntării întreprinse. Cea mai mare parte a cărții **Prometeu sau Caucazul** este dedicată „morfologiei și sintaxei" epice a acestor legende, adică analizei nucleale și a modului în care au fost îmbinate în diferitele versiuni. Precumpănitor rămîne în **Prometeu sau Caucazul** materialul gruzin despre zeul Amirani, cel armean sau kabard, fiind convocat numai ca punct de sprijin inițial. Analiza acestor produse folclorice străvechi duce la concluzia existenței unor scenarii care permit și impun comparația cu mitul prometeic. În stabilirea și descifrarea lor, Georges Charachidze urmează calea celor mai noi îndrumări și metode antropologice și mitografice, ieșind și astfel din sfera tradițională strict filologică a discutării mitologiei. Noutatea cărții vine din această situare într-un orizont comparatistic și metodologic de natură a modifica vechile perspective ca și soluțiile de lucru.

Prepararea materialului în vederea folosirii lui comparate este atît de meticuloasă încît abia al șaselea capitol se numește **Prometeu și Amirani** și pune în mod frontal și nuanțat chestiunea afinității mitului caucazian cu cel heladic. Alte mari capitole **Regăsirea focului** și **Vulturul între foc și ape** încearcă o clarificare a elementelor deosebitoare în cele două mituri, (foc-apă) paralelă în care autorul vede și explică o contradicție aparentă.

În sfîrșit, ultimul capitol, IX, se numește **Prometeu și Caucazul** în care se discută cu precauție originea mitului : este el împrumutat de la greci ? Grecii l-au luat de la caucazieni ? Georges Charachidze refuză ideea unei moșteniri comune deoarece grecii sînt indoeuropeni, iar gruzinii mai vechi decît indoeuropenii. O sursă comună din afară nu poate fi indicată, după cum a explica regimul acestor coincidențe prin întîmplare, ar fi o soluție facilă. Argumentele unui împrumut dinspre Grecia cîntăresc însă tot atît de greu cît și cele dinspre Caucaz. Teoria împrumutului fie de la Răsărit la Apus fie invers întîmpină, apoi, foarte mari dificultăți. Trebuie admirată și în acest punct erudiția și capacitatea discociativă avertizată a autorului. Teoria împrumutului trebuie deci și ea eliminată. Nu-i mai rămîne lui Georges Charachidze decît să se formuleze o ipoteză proprie. Ea îl scoate din nou din sfera mitografiei clasice obligîndu-l să opereze cu argumente și teze din alte discipline, cum a făcut de altfel în întreaga lucrare. Prima ipoteză privește preluarea de către indoeuropenii stabiliți în Grecia veche a unei moșteniri mitice autohtone, acești autohtoni fiind într-o relație anterioară cu Caucazul. Mai plauzibilă i se pare însă lui Georges Charachidze ipoteza după care strămoșii gruzinilor au contactat, undeva între Balcani și Asia Centrală, un popor și o cultură de factură indoeuropeană de la care au preluat elementele centrale ale scenariului mitic Prometeu-Amirani. Ceea ce-l face să ajungă la această concluzie este indiscutabilul coeficient de elemente indoeuropene vechi în legenda caucaziană. Cu alte cuvinte autorul cărții **Prometeu sau Caucazul** se întoarce la prima ipoteză pe care o eliminase : strămoșul sau moștenirea comună. Nu e un difuzionist ci adeptul polingenezei inrudite. Pentru aceasta el mai adaugă un subcapitol **Caucazienii din sud și indoeuropenii** pentru a-și susține ipoteza arătînd că, de altfel, mersul cercetării arheologice, lingvistice duce în aceeași direcție. Teza fundamentală a lui Georges Charachidze este a unui **sub-substrat** cultural foarte puternic, de o mare extensiune, din Caucaz pînă în insulele britanice, detectabil în miturile și legendele europene fundamentale pe care-și propune s-o studieze.

Prometeu sau Caucazul de Georges Charachidze este o carte inovitoare, un model al posibilității de a integra în marele circuit livresc al culturii europene acea zestre flotantă atît de bogată a culturilor străvechi, care fie nu-și găsește încă locul, fie că rămîne neglijată, constituie însă un prețios depozit pasiv al omenirii, care altfel se pierde. **Prometeu sau Caucazul** constituie un îndemn și pentru omul de cultură român.

Paul Brădean

„CORPUS TIBULLIANUM" ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Pentru prima dată un clasicist român, Vasile Sav, ne oferă integral elegiile lui Albius Tibullus *) unul dintre cei mai de seamă poeți elegiaci ai literaturii greco-latine. Faptul este cu atît mai semnificativ cu cît ediția amintită este bilingvă, într-o formulă a textelor parelele, pe care toate marile culturi europene o au de mult. Vom avea deci și noi posibilitatea unei legături directe cu textul original al marelui poet latin. La versurile lui Tibullus se adaugă în aceeași manieră și scrierile altor poeți latini din aceeași vreme, care au făcut parte din cenaclul literar patronat de Marcus Valerius Messalla Corvinus. E vorba de poetul Lygdamus, probabil, fratele mai mare al lui Ovidius, panegiricul anonim al lui Messalla și elegiile poetesei Sulpicia. În mod tradițional, toate aceste scrieri au făcut parte dintr-o culegere comună, numită încă din anticitate **Corpus Tibullianum.** Textul latin a fost stabilit după cele mai bune ediții, ne asigură traducătorul : **Scaliger** (1582), **Broekhuisen** (1708), **Heyne** (1798), **Müller** (1904), **Cartault** (1909) și **Ponchont** (1924). Paginei latinești i se alătură o frumoasă și exactă versiune românească în metru original.

Mai puțin cunoscut în cercurile largi de cititori, traducătorul se revendică descendent al școlii filologice din Transilvania, în speță, al tradiției umaniste instaurate în centrul universitar de la Cluj de Ștefan Bezdechi. Efortul făcut de traducător pentru a da la lumină această carte trebuie să fi fost considerabil, fiindcă numai urmărind textul latin și echivalentul său românesc pentru care a optat Vasile Sav. iese mai bine în relief cîte criterii a satisfăcut traducătorul pentru a nu i se imputa că este un „traditore". Este știut că distihul elegiac n-a preocupat pe poeții români și a-l aclimatiza în cultura noastră, după ce s-au făcut în acest sens atît de puține încercări, reprezintă o mare izbîndă artistică.

Viața lui Albius Tibullus este foarte puțin cunoscută. Incertitudinile încep chiar cu data nașterii lui, despre care nu există nici o informație precisă. De aici diversitatea ipotezelor emise, numai în baza citorva mărturii literare înregistrate de Ovidius și Horatius și conform cărora ea poate fi presupusă în intervalul cuprins între anii 69 i.e.n., anul nașterii lui Gallus, și 47 i.e.n., anul nașterii lui Propertius. Ceea ce se știe sigur în legătură cu viața lui Tibullus este că poetul a murit tînăr, în anul 19 i.e.n., în urma unei călătorii în Orient, ca însoțitor al politicianului și protectorului său Messalla Corvinus. Din poeziile elegiacului latin aflăm însă că poetul a avut întotdeauna o sănătate șubredă și a fost obsedat de ideea morții tot timpul. Horatius îl descrie ca pe o ființă sfioasă, singuratecă și fricoasă, care străbate plin de visare și pietate locurile rustice, strecurîndu-se ca o umbră tăcută printre pădurile înalte. Boala care se abate asupra lui la Corcyra n-a făcut decît să grăbească sfîrșitul unei vieți deosebit de plăpînde. Provenea dintr-o familie bogată de rang ecvestru, cu averi funciare între Tibur și Praeneste. Murindu-i tatăl și rămînînd doar în grija sorei și a mamei, Tibullus și-a pierdut averea „în urma luptelor dintre Caesar și Pompei", opinează G. Popa-Lisseanu. Dar așa cum reiese dintr-un vers al lui Horațiu : **„...di tibi formam / Di tibi divitias dederunt artemque truendi"** (= zeii ți-au dat frumusețe, zeii ți-au dat bogății și arta de a te folosi de ele din plin), Tibullus și-a refăcut averea. Existența oarecum boemă, lipsită de grijile materiale ale vieții, i-a dat posibilitatea să se dedice total poeziei și iubirilor trecătoare. Din aceleași porniri aristocratice și tradiționaliste și-a legat soarta de cariera lui Messalla Corvinus, în anul 31 i.e.n., unul dintre ultimii seniori de tip republican : general, administrator și consul onorat cu triumful în anul 27 i.e.n., protectorul unui întreg grup de poeți.

Corpus-ul Tibullianum alcătuit din patru cărți de elegii și un panegiric, oferit, cum precizam, culturii noastre de Vasile Sav, include întreaga operă a lui Tibullus, adică două cărți de elegii, cărora li se alătură piese inrudite prin metrică și ton confesional, elegiile poetului Lygdamus, panegiricul lui Mesalla și elegioarele (= **elegidia**) poetesei Sulpicia. Inegale ca valoare artistică, acestea din urmă rămîn dominate de personalitatea celui care a dat numele întregii culegeri.

Ca poet, Tibullus inaugurează în poezie tradiția amorurilor galante, cîntînd iubite mai mult sau mai puțin reale, ori închinînd versuri unor femei mărităte. De aici trăsătura cea mai generală a eroticii lui care este instabilitatea și nerealizarea. Se cunosc numele a patru personaje feminine în jurul cărora se țese un univers plin de delicatețe. Imaginație și evadare, dragostea lui Tibullus se împlinește numai în plan poetic, întrucît realitatea i se refuză. Lirismul ia forma regretelor, fie în trecut, fie în viitor. Expresie a neimplinirii, dragostea sa se transformă în suferință sau în chin, căci, în relatiile sale cu iubita, poetul se află mereu în fața porților închise, a ușilor și ferestrelor zăvorite. El se simte frustrat cînd de un **dives amator** (= amantul bogat), cînd de un **senex libidinosus** (= bătrînul plin de pofte), care nu-i altul decît soțul iubitelor sale. Iubita cîntată cel mai mult rămîne **Delia**, despre care deținem, de asemenea, foarte puține date și detalii concrete. Critica de specialitate a identificat-o pe Delia cu o oarecare **Plania**, femeie măritată de origine plebeiană. Apoi a cîntat-o pe **Glycera**, de care este la fel de nemulțumit ca și de Delia, pe o oarecare **Marathus** și, în sfîrșit, pe cheltuitoarea **Nemesis.**

Dar elegiile lui Tibullus nu ne reține atenția numai prin caracterul lor erotic. Găsim în ele tot bagajul motivelor elegiace, diatribe împotriva aurului, împotriva războiului, a codoașelor, a rivalului, a indiferentului ; tînguiri asupra bolii, a morții și a înmormîntării ; contrastul dintre Cîmpiile Elizee și Tartar ; învățăminte despre găteli și arta iubirii ; scene magice, serbări cimpenești, expediții de dragoste și multe altele.

În afară de tradiție și convenție, elegiile lui Tibullus se impun prin sensibilitatea unui temperament cu totul aparte : sănătate șubredă și senzualitate vie ; melancolie plină de voluptate ; spirit indolent și politețe ; aspirație la o viață tihnită, fără zgomot, aproape burgheză, care pune în evidență bucuriile sentimentale. Departe de a fi considerat un energic, Tibullus iubește totuși viața. Lucrul acesta se simte în ironiile amare la adresa bătrîneții, în spaima provocată de boală și moarte. În efuziunea sa sufletească trebuie să admitem că există și mult convenționalism. Căci, după cum subliniază și J. Bayet, „moda cerea ca îndrăgostiții să fie galeși". Însă tocmai acest verosimil facil scăldat în lirism a accentuat cu trecerea anilor misterul poetic al operei și personalității lui. De aici larga sa audiență în evul mediu, precum și destinul prodigios al operei sale în rîndurile posterității. Tibullus n-a fost numai citit, ci și imitat. Pentru o bună perioadă din istoria Europei, cînd se citea latinește în mod curent, Tibullus a fost alături de celebrii săi contemporani, Vergilius, Horatius, Ovidius și Propertius, o adevărată școală de poezie. Ecourile versurilor sale se pot decela cu ușurință în poezia lui Pierre de Ronsard (vezi elegia I, 3, vers. 85 s. urm.) și Fr. Villon (vezi elegia I, 6).

Iată de ce salutăm cu tot entuziasmul apariția în limba română a ediției lui Vasile Sav și o considerăm un veritabil eveniment editorial. Și ne place să credem că harnicul clasicist s-a gîndit deja și la o ediție similară a operei lui Propertius.

Gheorghe I. Șerban

*) Cf. **„Albius Tibullus și autorii Corpusului tibulian"**, ediție îngrijită, text stabilit, cuvînt înainte, traducere în metru original și note de Vasile Sav. Editura „Univers", București, 1988.

REVISTA STRĂINĂ

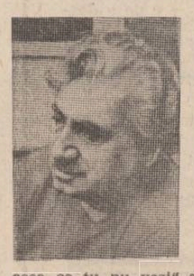

● **MARTIN STEPHAN ESTE UNUL DINTRE REPREZENTANȚII DE FRUNTE** ai literaturii din R.D. Germană. S-a născut în anul 1945 la Kothen. Nu este un scriitor foarte prolific, a publicat relativ puține cărți, între care culegerile de povestiri : „Uneori se scufundă și vapoarele", „Banchet pentru Achille", „Zmeul îndrăgostit". Este, totodată, autorul unor izbutite piese pentru radio și televiziune, de cel mai mare succes bucurîndu-se piesele „Eu văd ceea ce tu nu vezi" și „Nu vreau să mor în liniște".

Martin Stephan este un scriitor a cărui operă — în special prozele scurte — poate fi caracterizată ca o creație oscilînd între vis și realitate. El posedă capacitatea uimitoare de a povesti într-un mod cît se poate de simplu și obișnuit lucrurile cele mai simple și mai obișnuite. Esența acțiunii este în cazul lui totdeauna ceva foarte real care, pe parcursul povestirii, se amplifică atît de mult cît îi este necesar autorului pentru a scoate la lumină, pentru a elucida toate misterele. Autorul este un bun cunoscător al ființei umane, al celor mai tainice gînduri, porniri și înclinații dar, cu toate acestea, el nu devine adeptul pozei psihologiste. El povestește totul simplu și direct, fiind capabil să se inspire din absolut orice și plasîndu-și acțiunea în mediile pe care le cunoaște perfect.

● **PREMIUL LITERAR „PRINȚUL DE ASTURIA"**, unul dintre cele mai importante premii spaniole, a fost decernat pentru anul 1988 scriitorului Ricardo Gullon pentru întreaga sa creație, cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani.

● **A APĂRUT, LA LONDRA,** cea de a doua ediție a lui „Oxford Dictionary" în douăzeci de volume. Această lucrare monumentală are 21 728 pagini și conține peste 60 milioane termeni. Fiecare cuvînt este explicat în legătură cu sinonimele, omonimele și antonimele lui.

● **„PACE PE PĂMÎNT" ESTE TITLUL VOLUMULUI S.F.** al marelui scriitor polonez Stanislaw Lem. Eroul lui este un cercetător al spațiului cosmic trimis într-o misiune periculoasă pe Lună. Astrul pe care el ajunge nu mai este însă Luna cea cîntată de poeți și admirată de îndrăgostiți ci cu totul alta. Adică împărțită în sectoare aparținînd marilor puteri și care a devenit o bază militară în cadrul programului „Războiul stelelor".

În cele din urmă eroul reușește să-și îndeplinească misiunea cu prețul însă al zdruncinării nervilor...

În descrierea peripețiilor astronautului său Stanislaw Lem inserează gînduri și sentințe relativ la absurditatea cursei înarmărilor, în special legate de înarmarea spațiului cosmic, la evoluția posibilă a lumii în viitor.

● **PENDULÎND ÎNTRE S.F. ȘI REALITATE,** în această ipostază se va afla cititorul tot timpul cît va avea în mînă romanul „Zidul" al scriitoarei austriece Marlen Haushofer. Este o carte despre ...Robinson Crusoe, cu două deosebiri esențiale. Eroul este o femeie, iar acțiunea nu se petrece cu multe decenii în urmă, ci chiar în zilele noastre, într-un ținut devastat de o catastrofă nucleară. Totul în roman este însă cît se poate de realist.

Eroina lui Marlen Haushofer rămîne pur și simplu singura supraviețuitoare a unui dezastru nuclear fiind izolată de restul lumii printr-un perete, printr-un zid invizibil și rezistent. Se pregătește deci pentru o lungă viață în singurătate, singurii ei tovarăși fiind un cîine și o vacă. Asemeni lui Robinson începe și ea să cultive fasole, cartofi etc. Spre deosebire de acesta însă, ea nu are nici o speranță fiind convinsă că omenirea este irevocabil distrusă...

O schemă clasică cu alte cuvinte de care însă autoarea se distanțează datorită prospețimii și modului foarte sugestiv de relatare. În aparență este o carte în care nu se întîmplă nimic, dar cititorul sensibil va descifra în stereotipia situațiilor cotidiene măestria inconfundabilă de povestitor a autoarei, o filozofie simplă și profundă, un eroism robust al acestei femei emancipate, care nu ezită să-l ucidă pe străinul venit, cine știe de unde, care pricinuise moartea singurelor ființe care o însoțeau în fortuitul ei exil nuclear.

Remarcabilă este în „Zidul" descrierea naturii, cu atît mai mult cu cît totul se desfășoară într-un ținut în care moartea a ucis totul : oameni, case, copaci, viețuitoare, flori...

● **VLADIMIR VISOȚKI A SCRIS ȘI A INTERPRETAT SUTE ȘI SUTE DE CÎNTECE PE VERSURI PROPRII.** A jucat roluri memorabile pe scena teatrului „La Taganca" din Moscova și în multe filme. În aceste ipostaze l-au cunoscut, apreciat și admirat milioane de oameni.

După moartea lui s-a dovedit că marele actor a scris și proză. Mai precis, a scris un roman rămas neterminat și din care revista leningrădeană „Neva" a publicat cîteva fragmente. Este vorba despre volumul „Romanul fetelor" în care descoperim un cu totul alt Visoțki decît ne-am fi așteptat, judecîndu-l după cîntecele sale. Proza lui este aspră, laconică, eliberată de lirism și de poetizări.

Romanul lui Visoțki povestește despre fetele cărora le plac străinii. O temă întrucîtva șocantă. Una dintre aceste fete este Tamara, eroina romanului lui Volodea Visoțki. O fată căreia îi place să colinde hotelurile luxoase, să fumeze țigări scumpe, să se plimbe în mașini elegante cu număr de înmatriculare străin, care... Care este în stare să facă orice numai să nu muncească.

Visoțki nu și-a terminat romanul. Nu știm deci cum ar fi sfîrșit, în roman, Tamara, pentru că în realitate lucrurile de această factură sînt foarte ciare...

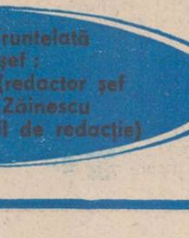

● **MARELE PROZATOR BRAZILIAN JORGE AMADO** nu-și dezminte arta de neintrecut povestitor și de remarcabil cunoscător al realităților țării sale nici în ultimul său roman, „Tereza".

„Tereza" este cartea obsedantă a destinului unei tinere femei, la început abia o fetișcană, rămasă orfană și crescută de o mătușă lacomă. Aceasta o va face nevasta fiului său, un individ brutal și netot, „colecționar" de tinere fete, care o va transforma în sclavă mai înainte ca ea să ajungă la maturitate. Astfel se derulează viața Terezei, cenușie și plină de neprevăzut, de nesiguranță, viață prin care se perindă indivizi reprezentînd toate păturile sociale ale imensei țări latino-americane.

În mijlocul lor evoluează Tereza care, încă de foarte tînără, încearcă să lupte cu destinul ei crud, într-o societate puternic marcată de tendințe feudale.

Cel mai viu și sugestiv este realizată în roman lumea periferiei braziliene care, împreună cu elemente de etnologie și folclor nepoluat, conferă operei un exotism discret, mister și simbol. Tereza crește în mijlocul oamenilor simpli și exploatați, dar plini de forță, de dorința de a duce un trai mai bun. În cele din urmă — contrar așteptărilor cititorului — Tereza va ieși la lumină ducînd o viață demnă alături de marinarul Januario.

● **FUNDAȚIA «JUAN MIRO» DIN BARCELONA** este nevoită să vîndă cîteva din creațiile marelui pictor pentru a putea scăpa măcar de o parte din datoriile pe care le are. Pentru aceasta, în scopul atragerii unui număr mare de cumpărători cu... greutate, Fundația a organizat în lunile trecute, la Tokyo, Koln, Londra și Madrid, expoziții la care au fost expuse principalele lucrări ale lui Juan Miró.

Conducerea Fundației, care este o instituție particulară, a făcut cunoscut faptul că datoriile acesteia au crescut mult în ultima perioadă ca urmare a montării unor instalații ultramoderne care să protejeze operele de artă împotriva hoților. Pentru viitor, specialiștii Fundației se gîndesc să organizeze expoziții în care să prezinte lucrările altor pictori, sperînd că în felul acesta vor atrage mai mulți vizitatori iar sumele încasate vor crește...

LIRICĂ DIN R.S.S. MOLDOVENEASCĂ

Andrei Țurcanu

Ars Poetica

Otravă rumenă mi-e fructul
ce l-am dat luminii,
crescut în sine —
moarte și-nviere.
Seninu-i aspru, nedeschis vederii,
cuțite implintă adînc
în trupuri androgine,
Oglinzi —
ascunse-n inimi —
opaline
se sparg de măști frumoase,
tremurînde,
spre carnea-albastră a seminței blinde
se-ntind sparte-n aur
ispitele feline,
Grei, fagurii se-amestecă
cu fiere,
curg simburii,
în suflet călător prind colți,
grimase și himere
strivite pier de bolte,
picioarele-mi se scaldă
în untdelemnul serii.

Majorat

DIN ELEGIILE LUI SIMPLICISSIMUS

Neprihănit părea începutului zilei aceleia.
Și eu,
ca niciodată amețit,
printre hulubii albi cu picioare de rubin
Ca niciodată — nemuritor și fragil,
departe de sufletul gingav
al verbului strins înfășat în mătasă.

...pînă văzui leșul acela de miel
încă aburind.

Alertă

HARAP-ALB COPLEȘIT DE NĂLUCIRI

Trec prin flăcări de amalțuri, mă-inec
în oglinzi, nări bolți de culbeci,
fluturi singeră-n noapte, alerg,
caut ochiul incolțind zodieci.

Lingă jarul din basm lilieci
se frămîntă-n armuri de eroi
spicu-și scutură boabele seci
peste fulgeru-intrînd în noroi.

Scade luna între pietre. Șoptesc.
De pe buze-aburesc aurori.
Minotaurul înalță domnesc
cap de bou fremătînd de licori.

Acasă în doi

Bucură-te, suflete,
prietenul meu zbuciumat,
azi
vom avea, în sfîrșit,
un repaos.
Mama îmi aduce
o cană de lapte aburind
și un fagure proaspăt,
iar tata
cu o mînă îmi mîngîie
rănile, în care zace sămînța
bolnavă de-azur,
și cu alta izbește
în vedeniile tale de un roșu aprins,
în acești monștri mohoriți,
cu ochii de sticlă.

Răspunde!

ABELARD LUPTĂ CU FANTASMELE DRAGOSTEI SALE

Eu — veșted ram încovoiat de lună,
tu — iederă-n azur, vocală dulce, rană,
pe sufletu-mi — sălbaticind jăratic. Vană
e-nverșunarea ce nimic nu-adună.

Un soare delirînd ne încălzește,
cerindu-ne în schimb arvuna soarta,
perfida lincezeală cearcă trupul. Gloata
pe cel cu păsăruia-n pept batjocorește.

În apa zilei ce se scurge-n Lete
vom fi un sfesnic fumegînd, nisip, vom fi ruină,
crini singuratici, spumă ? Crezi, la Cină,
vom trece peste moarte c-un burete ?

Solitudine

MONOLOGUL LUI CHIRON CENTAURUL

Tot mai departe de mine,
Învins, mă-nconjor de zăbrele,
din sufletu-acesta rămîne,
o unghie-ascunsă sub piele.

Dimineața nimic nu trezește,
doar albatroși solitari
se macină-n fulgi. Sînt poveste
dementele cărnuri sub var.

cuțitele înfipte-n himere,
șerpii-n cămăși dantelate
ori pîntecele lacom de fiere,
în care copilul se zbate ?...

Instantaneu la muzeul de etnografie

SCRISĂ PE O FILĂ DE CALENDAR DE UN NECUNOSCUT

Ți-am zis stea tremurătoare,
frumoasă, ți-am zis.
Crin alb, rîndunea, statuie de fildeș,
fluture palid, lună caldă
zbătîndu-se în hume fecunde...

„Liru-li-lai,
liru-li-lai,
pe-un picior de plai —
o fată de crai.."

...pînă raza căzută-n elipsă a fulgerat.
lăsînd pe o clipă vedenii
dinții tăi negri —
necontenită osteneală a cariului harnic.

In celebration of Eminescu

Zilele acestea, poșta mi-a adus de la Londra un minunat volum închinat, la ceas aniversar, Poetului nostru național. Cartea, intitulată IN CELEBRATION OF MIHAI EMINESCU este rodul inteligent al muncii neobositei traducătoare și afirmatoare a poeziei românești în spațiul cultural de limbă engleză, poeta Brenda Walker. Publicat în editura domniei sale, **Forest Books,** acest volum cu înfățișare de album de artă se înscrie printre cele mai generoase ediții apărute în ultima vreme peste hotare și închinate geniului poeziei românești.

Pornind de la excelenta prezentare grafică (bazată pe picturi murale ori pe desene semnate de Sabin Bălașa) pînă la fotografii care iconizează trecerea prin lume a lui Mihai Eminescu, cartea (guvernată de trei culori : albul, negrul și azuriul) bucură ochiul și încîntă prin armoniile așa zis exterioare. Cît despre armoniile interioare ce s-au cuprins în opera de traducere a poemelor eminesciene ele sînt neîndoios prezente din plin, umplînd de un dulce farmec sufletul însetat de frumos al cititorului de oriunde. Despre subtilitățile transpunerii, despre reușitele ei, de altfel specialiștii nu vor întîrzia a-și spune cuvîntul.

Volumul **In Celebration of Mihai Eminescu** cuprinde : o **Preface,** — adevărată bijuterie eseistică semnată de Zoe Dumitrescu Bușulenga — o secțiune intitulată **The Life of Mihai Eminescu** — fotografii, note explicative privind viața și activitatea poetului — o **Translators' Introduction** semnată Brenda Walker și Horia Florian Popescu, referitoare la munca de transpunere în limba engleză a poemelor eminesciene ; ultima secvență a cărții cuprinde traducerile ca atare din lirica poetului.

Fideli criteriului cronologic al zămislirii poeziilor și poemelor eminesciene, traducătorii au inclus în selecția lor : **Sara pe deal,** 1872, **Floare albastră,** 1873, **Lacul,** 1886, **Dorință,** 1876, **Călin (File din poveste)** 1876, **Peste vîrfuri** 1876—77, **Nu cred nici în Iehova** 1876, **Departe sunt de tine** 1878, **O, rămîi** 1879, **Trecut-au ani** 1879, **Rugăciunea unui dac** 1879, **Afară-i toamnă** 1879, **Sunt ani la mijloc** 1879, **O, mamă,** 1880, **Dintre sute de catarge** 1880, **Scrisoarea I** 1881, **Scrisoarea II** 1881, **Scrisoarea III** 1881, **Scrisoarea IV** 1881, **Scrisoarea V** 1881, **Cînd însuși glasul** 1881, **Glossă** 1882, **Odă în metru antic** 1882, **Somnoroase păsărele** 1882, **Luceafărul** 1883, **Lasă-ți lumea ta uitată** 1883, **Și dacă** 1883, **La steaua** 1883. — așadar 19 antume și 9 postume menite să dea pe deplin seama în fața cititorului de limbă engleză de genialitatea lirei eminesciene.

Acum, avînd pe masa de lucru acest minunat volum, îmi amintesc cu și mai mare plăcere de întîlnirile din ultimele două sezoane estivale și autumnale cu Brenda Walker la Struga, Beograd, Vîrșet, unde purta cu sine, ca pe niște bijuterii ce nu suportau riscul de a fi lăsate prin odăi de hoteluri, traducerile din lirica eminesciană. O, desigur, poeta nu se temea de hoți — de altfel pretutindeni hoții de poezie sînt puțini — ci voia să aibă cît mai aproape de suflet versul eminescian pentru a-i ocroti celestitatea, pentru a interveni pe pagina de traducere ori de cîte ori un sens se lumina, un altul aștepta. De altfel, traducerile ce s-au adăugat una cîte una în lanțul trudei, poartă astăzi chipul acestei **In celebration of Mihai Eminescu.** Să spunem și noi, parafrazînd : Carte frumoasă, cinste cui te-a zămislit !

Dumitru M. Ion

SPORT

CORESPONDENȚĂ

Ion Tătaru (Timișoara) își închipuie că eu cunosc ce se întîmplă la birourile federației de fotbal și ca urmare mă roagă să-i spun în mod sigur dacă Poli a promovat sau nu în divizia A. Îi răspund că multă lume umblă desculță prin mărăcini și că neisprăvile norocului plutesc și pe ulițele Ploieștilor și ale Tîrgu-Jiului. Dar cel mai bun răspuns îl dă ziarul de specialitate.

Ioana Timofte (Iași) mă întreabă ce părere am despre turneul lotului național în Belgia și Olanda. Răspund scurt : mizerabilă. Cei vechi nu se înțeleg cu noul val, cei vechi s-au îmbogățit și nu le mai pasă de nimic, nu mai ascultă de nimeni, cei noi se complac într-o mediocritate solemnă. Iar cei în drept să se supere, închid ochii și dau cu bidineaua peste înfringerile lotului. Ar trebui să le aducem aminte că bidineaua are părul lung, dar mintea scurtă.

N. Dumitrescu (Brăila) mă cercetează, cu inimă haină, ca să-mi afle părerea despre Bujor Hălmăgeanu, noul antrenor al echipei F.C. Brăila. Scrisoarea a fost plăsmuită în circiuma Aripa neagră, zisă și Porumbelul scrumit și semnatarul, șiep roșu pe un banc de scrumbii albastre — „bagă de seamă, nene, îmi zice, să-mi răspunzi crud" — aruncă vrăbii în groapa cu orz, i-ar place, bănuiesc, să-l încondeiez pe Hălmăgeanu cu gălbenuș de ou de rață sălbatică. Dar și eu sînt crescut printre sălcii, chipcele, lipoveni, luntrii mirosind a catran, pridvoare cu pescărași. Știu bine prețul peștelui și blestemul lui : „cine mă prinde să nu se-mbogățească, cine mănîncă să nu se sature". Deci urc pe pilotina condusă de căpitanul Zurgălău, la timona căreia o fată sărută garoafe, luăm cap compas 005 Ghecet—Brăila, este, la ceasul înserării, civilizația lunii călcînd Dunărea — și anunț că nu pot gîndi rău despre Hălmăgeanu niciodată, fiindcă am băut împreună vin verde la Lisabona. Iar vinul așterne în oameni o lumină imens triumfătoare.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Nicolae Dan Fruntelată
Redactor șef :
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ, TÎRGU MUREȘ

ANUL XXXII
33
(1 423)
Sîmbătă
19 august
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

23 AUGUST — MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

ACT ISTORIC FUNDAMENTAL

În cel mai prodigios și mai semnificativ capitol al istoriei pe care o trăim la dimensiunea marilor împliniri socialiste, scriem, cu mîndrie și satisfacție, **anul patruzeci și cinci al libertății noastre.** Este o vîrstă care, la orizonturile ei economice și sociale, adună înfăptuiri fără precedent și consacră, în termenii realității înseși, valori ale muncii și creației pe care actul revoluționar de la 23 August 1944 le anunța în numele ideilor și idealurilor de libertate națională și socială, deschizînd atunci o nouă eră pentru destinul României. A fost un act întemeietor, eroic și inspirat, de cea mai înaltă extracție morală, politică și socială, un act al celei mai profunde și mai arzătoare conștiințe de sine a patriei, semnat de poporul român, sub conducerea partidului său comunist, pentru afirmarea drepturilor și libertăților fundamentale ale națiunii.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de acum patruzeci și cinci de ani confințește un traiect istoric de o anvergură uriașă, constituindu-se, pentru acea vreme, în evenimentul de o crucială importanță pe plan național și internațional. Așa cum se subliniază în Tezele pentru Congresul al XIV-lea, **Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României, a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul, așa cum îl dorește, fără nici un amestec din afară. Mărețul act istoric de la 23 August 1944 a creat condiții pentru înfăptuirea unor uriașe transformări revoluționare, a lichidării exploatării și asupririi, a instaurării puterii clasei muncitoare, a întregului popor.**

Vorbim de o nouă geografie economică, cu ample reliefuri industriale și cu înalți parametri ai științei și tehnicii înaintate, cu citiorii ale muncii și creației care au propulsat țara în inima progresului și civilizației socialiste. Vorbim despre noua revoluție agrară și despre programe vaste în acest domeniu, iar acest an a confirmat și confirmă o dată mai mult tot ce înseamnă o politică justă în acest domeniu, o concepție novatoare, pătrunsă de spirit patriotic, revoluționar. Vorbim despre avîntul științei, învățămîntului și culturii, dintr-o optică generatoare de mari progrese în domeniul cunoașterii, al nou-lui, precum și dintr-o optică a construcției de conștiință, a formării gîndirii înaintate, a omului înaintat. Vorbim despre un adevărat sistem al democrației socialiste, muncitorești-revoluționare, și aceasta este o realitate, parte inseparabilă a marii realități pe care, într-o deplină unitate de gînd și simțire, poporul o trăiește sub semnul victorios al idealurilor socialiste și comuniste de muncă și viață.

Vorbim despre toate acestea în acel consens pe care Congresul al IX-lea al partidului l-a realizat, revigorînd întregul traiect al făuririi noii societăți, fiind pe bună dreptate evenimentul inaugural, deschizător de largi și luminoase orizonturi, astfel încît, în istoria celor patruzeci și cinci de ani, istoria a aproape un sfert de veac înseamnă și cele mai rodnice și mai cutezătoare înfăptuiri, și temelia, noua temelie pe care țara a așezat-o viitorului ei liber, demn și prosper.

Formează această epocă una și aceeași identitate cu opera, cu gîndirea și acțiunea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Formează această epocă una și aceeași identitate comunistă, revoluționară cu exemplul marelui erou al națiunii, conducătorul partidului și statului care, în toți acești ani, a conferit României un loc demn și respectat în rîndurile lumii, printr-o consecvență și laborioasă politică de pace și înțelegere internațională, printr-un mod nou, constructiv, de făurire a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

La ceasul marii sale sărbători, România privește cu încredere viitorul, Proiectul Programului-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului înfățișează în liniile ei evolutive țara de azi și de mîine, pînă dincolo de granița celor două milenii. Astfel încît, la victoriile de pînă acum să se adauge în chip cert și cu cea mai mare pregnanță victoriile la arhitectura și în profunzimea cărora întregul popor, întreaga națiune gîndesc și acționează în unitate, cu abnegație, cu dăruire, cu înalt spirit al responsabilității și angajării comuniste.

Luceafărul

„Vremuri de glorie" — tablou de Gheorghe Ioniță

ȚARA

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Mulți au dușmănit-o de-a lungul veacurilor, mulți au sfîșiat-o, ba unii au spus că ea nici nu există și nici nu va exista, iar alții, sau cam aceiași, i-au negat orice drept, ori de cîte ori au putut, ori de cîte ori au vrut, vrerile lor fiind egale cu agresivitatea de tip imperialist sau neoimperialist, caracterindu-se, așadar, printr-o deșănțare necontenită, în ciuda tuturor învățămintelor istoriei, relativ recente unele dintre ele, eșecul revizionismului de tip fascist fiind destul de apropiat de noi !...

Mulți au denigrat-o, într-adevăr, mulți au vrut să o spulbere de pe lume, dar iată că ea — „... Țara mea de glorii, țara mea de dor !", cum spunea Poetul, în veci nepieritorul Eminescu — a continuat să existe, adunîndu-și în cele din urmă laolaltă toate vrerile, după secole îndelungi de așteptări și de lupte, așteptările și luptele acestea caracterizîndu-se printr-o îndreptățire care s-a aflat și se află în afara oricărei discuții. Fiindcă noi, românii, n-am dorit niciodată ceea ce era al altuia, n-am dat năvală niciodată în grădina nimănui, nu pentru că am fi mai buni și mai presus decît alții, ci pentru că am fost nevoiți mereu, veacuri la rînd, să ne apărăm grădina și casa, ba chiar și ființa însăși a neamului, cum rar s-a întîmplat de-a lungul și de-a curmezișul istoriei.

Țara — România de ieri, România de astăzi — a existat și există datorită iubirii pe care i-au purtat-o și i-o poartă cei mai buni fii ai săi — poporul însuși, în cutremurătoarea și invincibila lui unitate —, cei ce au denigrat-o ieri, cei ce îi calcă sufletul în picioare astăzi fiind ceea ce sînt uscăturile pe care le rupe și sfarmă vîntul cînd trece printr-o pădure de stejar, a cărei putere e, parcă, și mai mare după ce furtuna s-a dus spre hăurile din care a ieșit, pe fruntea căreia strălucește, mai ales după asemenea zguduiri, lumina măreției, cei tari neputînd să-și dovedească țăria decît în raport cu asemenea împrejurări, cei

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 2-a

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Literatură și eveniment

Cărțile lui 23 August s-au scris și se vor scrie de către fiecare vîrstă scriitoricească, pentru că evenimentele mari ale unui neam atrag energiile creatoare cu forța magnetică a simbolurilor tutelare ce nu se supun acțiunii timpului — ori, dacă o fac, au acea rezistență îndîrjită față de el ce nu le schimbă esența. Fiind evenimentul crucial al lumii românești actuale și în devenire, coborîrea spre acel August fierbinte al lui 1944 are tot mai pregnant sensul unei întoarceri la rădăcini, la placa turnantă a prezentului nostru. Și, desigur, literatura — aceea care mișcă, odată cu formele ei, gîndul oamenilor spre adevăr și frumos — are o mare responsabilitate în menținerea mereu trează a memoriei, în aducerea și împrospătarea din trecut a vieții de la temelia vieții, în legarea organică a vîrstelor istorice ale omului.

În cărțile lui 23 August găsim constant acea zare de suflet românesc în care se răsfrînge dorința de libertate a unui popor, spiritul de sacrificiu, sensul independenței și suveranității naționale, impulsul spre progresul social. Găsim, mai ales, în aceste cărți voința fermă a Partidului Comunist Român de a stringe în

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 2-a

ANTIFASCISMUL — trăsătură fundamentală a ideologiei și politicii partidului nostru

În zbuciumata istorie a poporului român au existat multe perioade de încordare, de angajament plenar al tuturor forțelor în lupta pentru menținerea sau cucerirea libertății temporar afectate, a independenței și suveranității naționale depline. Pe firul istoric al faptelor eroice care s-au înscris sub semnul acestor idealuri, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a fost, fără îndoială, unul din momentele cele mai luminoase, întrucît a marcat începutul unui drum nou, singurul în măsură a conduce către împlinirea celor mai frumoase aspirații ale poporului nostru. Actul istoric de la 23 August 1944, aprecia secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **„a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară, socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit cu arma în mînă dreptul la libertate și neatîrnare, dreptul de a fi deplin stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă".** Iar exponentul acestor aspirații, forța politică și organizatorică ce se impusese în fața maselor tocmai prin fidelitatea și consecvența revoluționară cu care urmărise calea istorică ce conducea către împlinirea lor se dovedise a fi Partidul Comunist Român. El se ilustrase de-a lungul anilor în lupta pentru apărarea intereselor economice, sociale, politice ale maselor largi populare, dar, mai ales, se identificase întru totul cu interesele naționale, cu cauza apărării independenței și suveranității, a integrității teritoriale a patriei în anii grei ai confruntării cu pericolul grav al fascismului.

Apărut în climatul social-politic specific epocii interbelice, un climat căruia îi era caracteristică existența unor pronunțate contradicții sociale și confruntări de clasă, fascismul a fost expresia intereselor celor mai retrograde și reacționare cercuri politice ale burgheziei, întruchiparea unei ideologii ultraconservatoare represive, opusă oricărui ideal de libertate și egalitate, de progres, oricărei aspirații umanitare.

Ca și în alte domenii, ținînd de activitatea teoretică, de organizarea luptei maselor muncitoare pentru revendicări economice ori politice de largă perspectivă pentru proletariat, lupta ideologică de demascare și combatere hotărîtă, dar cu argumente științifice a doctrinelor fasciste a fost organizată în țara noastră de partidul comunist, de organizațiile de masă revoluționare și democratice care au activat sub conducerea sa. Sesizînd, de la bun început, că fascismul reprezenta pericolul principal pentru securitatea și integritatea teritorială a României, pentru libertatea tuturor popoarelor, P.C.R. l-a demascat fără șovăire, atrăgînd atenția asupra lipsei de scrupule a fascismului în atingerea țelurilor nefaste pe care le urmărea.

Pericolul fascist a început însă să capete dimensiuni cu adevărat pregnante în anii crizei economice, cînd, prin ansamblul manifestărilor sale, punea sub semnul întrebării nu numai soarta regimului parlamentar burghez, dar și destinele istorice ale statului român ca stat unitar și suveran, de vreme ce organizațiile fasciste optau pentru o alianță deschisă cu Italia fascistă și Germania hitleristă. Iată de ce, scurtă vreme după acaparareа puterii politice de către naziști în Germania

Olimpiu Matichescu

Continuare în pag. a 7-a

■ În acest număr : ■ 45 DE ANI DE LITERATURĂ ■ CĂRȚILE UNEI ZILE ISTORICE ■ ANUL PATRUZECI ȘI CINCI AL LIBERTĂȚII NOASTRE ■ POEME OMAGIALE ■ ACTUL DEMNITĂȚII NAȚIONALE ■ JURNAL DE FRONT ■ INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI» ■ POEMELE REZISTENȚEI ANTIFASCISTE

De August

De august se leagă toate fibrele istoriei noastre contemporane. Miezul de foc al tuturor zbaterilor, al tuturor încordărilor de voință, acțiune și spirit prin care ființa noastră ca patrie și popor s-a regăsit întotdeauna și cu toată ardoarea de sine în aceeași matcă și sub același arc de orizont pe care-l săgetează din vechime munții și îl leagănă dealurile, îl învăluresc apele, cîmpiile, codrii, totul ca într-o legendă mirifică și fără de sfîrșit.

De August se leagă anii noștri de azi și de mîine, tot astfel cum către August vin și anii tuturor celor mai dinainte de noi, printr-o rudenie de inimă și sînge care, atunci, în clipa supremă a istoriei, a devenit și reazim, patos viu și clocotitor al nădejdilor, scut al aspirațiilor, identitatea sub forma cea mai clară și mai cuprinzătoare a ideilor și idealurilor de libertate națională și socială. A fost și rămîne aceasta întruchiparea cea mai de preț a unei victorii ce se anunța și se pregătea de mult, a fost un moment nu de cumpănă, ci de inspirație și de maximă promptitudine istorică, politică și socială care încorpora în el un șir de alte și alte bătălii ce dovediseră uriașa capacitate națională a unui factor exponențial de acum, partidul nostru comunist care-l legitima, în fața poporului și a lumii, înfăptuirea crezului esențial al patriei, libertatea și demnitatea. Croirea unui nou destin, pe măsura vocației, a acelei silințe din adînc, constructive, și pe măsura idealurilor care i-au animat și-i animă ființa, pentru o cauză care a întîmpinat și vicisitudini, a dat și jertfe, a înfruntat și erori, dar

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

ACASĂ Patima creației

Sub mierea acestui august, ca sub o salcie cu frunze de mirt, e o clipă cînd sufletul se oprește între toate florile și, amețit, se dăruiește visului. Sărbătorim patruzeci și cinci de ani de la izbînda celei mai înalte revoluții din cîte s-au petrecut în România și din cîmpia Piinii, adunată jur-împrejurul vîrfului cu Dor, auzim, înălțîndu-se spre culmi, luceafărul cu frunză de măslin scînteietoare ieșit din largile livezi ale Mării. În mine e un plop înalt și lîngă tîmple o toamnă cu mere domnești, se umple de cîntec zarea albastră și în pridvoare se închină apele cerului. Inima vrea fereastră să-și vadă palatele. Ca un copil mă răsucesc, în călcîi, pe un picior de plai și deschid obloanele. Ziua e frumoasă ca un crîng de gherghini, clipa e ochiul firii. În patru decenii și jumătate am risipit îndrăzneală și credință, adevăr și arbori de umbră — de aceea, în pragul marii sărbători ne luminează fața surîsul vinului, roua lui roșie. Ajunși pe streașina de marmură care e fruntea Ceahlăului, bucuria noastră cea mai de seamă e să vedem că am înălțat o țară puternică, răscolită de patima creației. Din podișul Transilvaniei și pînă în cele trei crengi de aur prin care se aruncă Dunărea în mare.

Ceea ce trebuie subliniat în aceste clipe de sărbătoare este faptul că în patruzeci și cinci de ani de revoluție nimeni în România nu s-a întîmplat ca martor, ci fiecare ca un constructor dinamic. Spirit și armonie. Axa operelor durabile. Geniul poporului nostru nu este lent. Dovadă peremptorie temperamentul vulcanic al celor patru decenii și jumătate străbătute de noi cu răsuflarea tăiată. Tainele acestui timp sînt pe față și de aceea din plin grăitoare.

August. Toate fructele verii auresc pămîntul.

August — salcie cu frunze de mirt.

Fănuș Neagu

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU MUREȘ

23 August 1944 - 23 August 1989

45 DE ANI DE LITERATURĂ

POEZIA REVOLUŢIEI DIN AUGUST

Poezia românească de inspiraţie patriotică se află sub semnul transformărilor înnoitoare generate de victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944.

Evenimentele social-politice declanşate de acest act istoric de importanţă fundamentală pentru destinul poporului român s-au convertit în teme de meditaţie lirică încă din primii ani de după Eliberare. Astfel, poeţii generaţiei care a cunoscut ororile războiului au fost printre cei dintîi care şi-au manifestat adeziunea şi încrederea deplină în obiectivele revoluţiei, militînd, prin scrisul lor, pentru dezvoltarea pe cale socialistă a patriei noastre. De altfel, presa literară şi politică a epocii a susţinut cu consecvenţă angajarea poeziei româneşti pe coordonatele militantismului artistic.

Deşi lirica patriotică a suferit — alături de întreaga literatură română — în perioada anilor '50, un proces de renunţare la normele şi rigorile impuse de exigenţele valorii estetice, putem afirma astăzi că există, totuşi, un număr impresionant de poeme dedicate patriei şi partidului, evenimentelor memorabile de acum 45 de ani.

Poezia dedicată marii noastre sărbători naţionale nu poate exista în afara liricii patriotice, domeniu ilustrat în ultimele decenii de poeţi din toate generaţiile. Notăm, într-o ordine formală, cîteva nume care au contribuit la confirmarea acestui gen în peisajul poeziei româneşti contemporane : Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu, Mihu Dragomir, Radu Boureanu, Maria Banuş, Veronica Porumbacu, Teodor Balş, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, Nicolae Tăutu ş.a.

Pentru Mihai Beniuc, autorul „cîntecelor de pierzanie", ziua Eliberării este „o zi ca spada strălucind în soare / Din teaca smulsă de un braţ viteaz, / Să cadă pe-al vrăjmaşului grumaz — / Tăioasă, dreaptă şi necruţătoare !" Şi la Maria Banuş întîlnim accente lirice de această factură : „cine poate să uite noaptea de august, / noaptea aceea ? / Apele ei albastre şi verzi / Ca un iezer de creastă ? / Undele ei în onix tăiate, / cameea vieţilor noastre, / noaptea, ca lacrima, castă ?" **(Noaptea Eliberării).**

O anumită atmosferă de patos revolutionar există şi în poezia patriotică a lui Eugen Jebeleanu : „N-a fost de la-nceput o sărbătoare / Căci sărbătorile vin totdeauna după / Ci ochii pustiiţi de anii-n arme / şi-un alt război ce începea, dar altfel" **(Amnar).**

Cu versul său de mare concizie şi claritate, Miron Radu Paraschivescu „intră" în dialog după Eliberare : „Ce limpede, Patrie, creşti / Acuma, cînd iarna e-nvinsă, / Cînd liberă, lumii dai veşti / De truda şi lupta nestinsă, / Cînd fiii tăi cearcă noi culmi / În fabrici şi-ntinse ogoare" **(Slăvite zile).**

Momentul aniversar al zilei de 23 August 1944 devine, pentru mulţi dintre poeţii noştri, un prilej de evocare a semnificaţiilor acestui memorabil eveniment. Geo Dumitrescu înţelege astfel să omagieze trecutul eroic al acestei zile: „Coloană albă-a măreţiei noastre / fără sfîrşit sub boltile albastre / o-nsămînţară ei atunci oftînd, / cu mintea peste veacuri scăpărînd" **(Coloana măreţiei).**

Un poet în opera căruia poezia patriotică a ocupat un loc însemnat a fost Mihu Dragomir : „Nu s-au mai auzit noaptea, călăreţi pe drum, / N-au mai bătut, în toacele de lemn, alarmele. / Dar Partidul, ştiind, a spus : Acum ! / Şi-o armată neştiută şi-a ridicat armele" **(Insurecţie).**

Cu sinceritatea şi limpezimea versului său, Nicolae Labiş avea să ducă o „luptă cu inerţia", să facă din logosul poetic un perpetuum mobile al devenirii conştiinţei noi, socialiste. În acest proces rolul partidului dobîndeşte semnificaţii deosebite: „Urieşesc, cît munţii semeţi pe zări sculptaţi, / Partid al celor vrednici, cinstiţi, fără de număr, / Văd cum întreaga ţară cu vrednic pas străbaţi / Şi aripile hainei îţi flutură pe umăr. / În pieptul tău puternic mari flăcări se aprind / Din zeci de mii de inimi stringîndu-se-n lumină, / Cum clinchete din line strune prind / Aceeaşi melodie fierbinte şi deplină" **(Partidului).**

Poezia generaţiei Labiş „suferă" de o sinceritate dezarmantă a versului, convertibilă în confesiuni lirice remarcabile prin capacitatea sa de a susţine un dialog permanent cu cititorii.

Poezia patriotică a cunoscut un grad înalt de concizie şi rigoare estetică începînd cu deceniile şapte şi opt, caracterizate îndeosebi prin apariţia unei întregi pleiade de poeţi, între care se detaşează Nichita Stănescu. Geniul poeziei sale îşi pune amprenta şi asupra lirismului de inspiraţie patriotică. Nu poate fi întocmită o listă exactă a poeţilor care au ilustrat teme şi rostire ale poeziei patriotice şi un asemenea demers este inutil. Cert este faptul că nu există, credem, vreun poet român de azi care să nu fie autor al unei poezii cu accente patriotice. De altfel, prin însăşi natura sa, lirismul presupune transpunerea, în imagini poetice, a unor idei, sentimente, stări de spirit. Toate acestea presupun, implicit, o atitudine faţă de locurile natale, faţă de părinţi şi strămoşi, cu repercusiuni asupra stărilor afective ale cititorului. În lirica patriotică a unor poeţi ca : Ioan Alexandru, Alexandru Andritoiu, Vlaicu Bîrnă, Ion Brad, Ion Cringuleanu, Nicolae Dragoş, Nicolae Dan Fruntelată, Petre Ghelmez, Aurel Gurghianu, Ion Horea, Grigore Hagiu, Dumitru M. Ion, Mihai Negulescu, Vasile Nicolescu, Adrian Păunescu, Niculae Stoian, Haralambie Ţugui, George Tărnea, Dragoş Vicol, A. I. Zăinescu ş.a. întîlnim o diversitate de stiluri şi modalităţi artistice de „transcriere" metaforică a sentimentelor. Imaginea „ţării în august" este văzută astfel de poetul Dumitru M. Ion : „Ca o mare pădure în care limpede sferele cîntă / Ţară, în August, te văd şi mă desfăt în cetăţile tale / Ca un lung sunet, lung pornit în munţi la o nuntă / Cu cetina bradului care în valuri tresare" **(Patria).**

În versurile poetului Ion Brad, ziua de 23 August trezeşte amintiri ale unei adolescenţe pentru care războiul abia se sfîrşise : „Un August ce-l ştiam copil abia, / Jucîndu-se cu struguri de grenade / Străfulgerînd adolescenţa mea / Pe dealuri cu morminte, la Părade, / Se uită azi la mine şi-i mirat / De timpurile cărunte ca pietrele cetăţii / Un august calm şi tînăr şi bărbat / Ca un atlet călit al Libertăţii." **(Timp al libertăţii).**

La Adrian Păunescu, lirismul patriotic este străbătut de mari revărsări de lavă sentimentală, din care „răsar" stîlpii unui pridvor românesc. Poetul îşi construieşte poezia patriotică pe edificiul trainic al verbului, surprinzînd prin abundenţa metaforelor şi a semnificaţiilor.

Poezia patriotică dedicată evenimentelor de importanţă crucială pentru destinul poporului român oferă sugestii şi deschideri pentru o nouă recitire a creaţiei noastre lirice în spiritul şi din perspectiva evoluţiei întregii noastre literaturi, aflată astăzi într-unul dintre cele mai favorabile momente ale existenţei sale.

Mircea Cristea

REVOLUŢIA — TEMĂ A TEATRULUI POLITIC

Dramaturgia ce aparţine primei perioade a revoluţiei socialiste din România mai păstrează, chiar şi după trecerea atîtor ani, ceva din pecetea aspră şi fremătătoare, sau, cum sună o replică din **Passacaglia** de Titus Popovici — din „farmecul acesta tînăr şi sălbatic al începutului".

În acea perioadă de adînci prefaceri, de căutări, la răscruce de vremuri, dramaturgia oglindeşte — şi evocă : lupta comuniştilor în anii grei ai ilegalităţii, în epoca prigoanei declanşate de aparatul represiv al vechii orînduiri, în preajma şi în timpul revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă sau pe frontul antihitlerist, proclamarea Republicii. Toate acestea îşi găsesc, mai devreme sau mai tîrziu, reflectarea în opera unor dramaturgi ca Aurel Baranga, Horia Lovinescu, Al. Voitin, Laurenţiu Fulga, Titus Popovici, Al. T. Popescu, Dan Tărchilă ş.a. Este vizibil efortul lor de a reţine în ceea ce scriu cît mai mult din contextul social-istoric al revoluţiei, de a sesiza contradicţiile, „stările conflictuale specifice", de a imprima dramei sau comediei amprenta precisă a actualităţii.

Dramaturgia care a abordat ca temă principală actul istoric de la 23 August se înscrie, prin natura sa, firesc, în **sfera teatrului politic** ce exprimă tensiunea adîncă a unei dramaturgii şi care îşi are începutul tot în această perioadă de pionierat. Dar multe lucrări, deşi n-au tratat în mod special momentul politic de la 23 August, l-au inclus ori l-au făcut sesizabil prin acelaşi „fundal dramatic" al său.

Una din primele reuşite pe această temă îi aparţine lui Aurel Baranga — **Arcul de triumf** (din 1973 — **Simfonia patetică**). Evenimentele anului 1944 sînt prezente în desfăşurarea lor particulară (un oraş din Moldova, în zilele care au premers declanşarea revoluţiei). Dacă în versiunea primă A. Baranga punea accentul pe un anume pitoresc al naraţiunii, utilizînd teme multiple, în versiunea din 1973 el dă o mai mare amploare luptei forţelor revoluţionare.

Piesa de referinţă în tematica evenimentelor istorice ale declanşării revoluţiei este şi astăzi **Passacaglia** de Titus Popovici, care aduce în scenă o situaţie dramatică de maximă tensiune, în care personaje puternice sînt supuse unor încercări limită, aşa cum s-a comentat, cu pregnanţă, de la prima reprezentare a piesei. E vorba, îndeosebi, de pianistul Andrei, artistul candid şi încrezător, căruia naziştii îi distrug cariera sfărîmîndu-i degetele, şi care înţelege că izolarea nu aduce nimic bun, dimpotrivă, e împresurată de primejdii. Este „lecţia tragică pe care, se poate spune, i-o serveşte istoria însăşi". Dominanta epocii era **„de a alege".**

Al. Voitin îşi ordonează într-un ciclu piesele inspirate de istoricul act de la 23 August 1944. **Oamenii învinş,** cea de a doua parte a trilogiei, îşi are locul de desfăşurare într-un oraş destinat distrugerii de către fasciştii, dar salvat prin luptă de patrioţi.

Participarea armatei la desăvîrşirea actului de la 23 August este ilustrată în piesa **Ultimul mesaj** a lui Laurenţiu Fulga. Rămîne deneuitat în galeria eroilor dramatici căpitanul Vlad Zarandu, ofiţerul cinstit care a înţeles cine sînt adevăraţii duşmani, şi va acţiona în consecinţă.

Gara mică e doar o piesă într-un act, de Dan Tărchilă, dar nu fără virtuţi dramatice. Acţiunea patrioţilor, aruncarea în aer a unui tren german transportînd benzină, pune în mişcare personaje bine portretizate şi pitoreşti.

Surorile Boga de Horia Lovinescu (cu o desfăşurare temporală între anii 1943—1946), pune în conflict personaje ce se portretizează admirabil prin acţiuni. E o piesă în care, după cum scrie un critic, „se trăieşte la o mare tensiune".

De tema revoluţiei naţionale şi sociale, antifasciste şi antiimperialiste se ocupă şi Mircea Bradu în **Satul blestemat.**

Piese de o deosebită forţă dramatică şi valoare artistică, ce ridică mult nivelul dramaturgiei politice actuale, sînt **Puterea şi Adevărul** de Titus Popovici şi **Studiu osteologic...** de D. R. Popescu. După ani de temniţă grea şi privaţiuni, vechi tovarăşi de luptă, comunişti pînă în ultima fibră a fiinţei lor, s-au pornit să zidească lumea la care au visat. Reconstituirea marilor evenimente trăite de aceşti militanţi de bază ai mişcării muncitoreşti, nu e deloc o evocare simplă, ci o confruntare plină de bărbăţie, adesea atingînd o tensiune maximă. Motivul este limpede : vechii tovarăşi de luptă nu evocă duios nişte amintiri, ci se confruntă cu atitudini pline de adversităţi. Un lucru e limpede : în faţa duşmanului comun, unitatea lor a fost de neclintit.

Fără a idealiza faptele istoriei, D.R. Popescu, în **Studiu osteologic...,** reuşeşte să sugereze cu destulă exactitate consecinţele multor acte politice petrecute după 1944, prin „subtile tuşe metaforice". Cel mai reuşit personaj este Maria, o simplă femeie ce trăieşte toate evenimentele cu înţelepciune şi seninătate „vorbind cu discreţie despre permanenţa ideii de omenie, de neam şi de patrie" (M. Ghiţulescu).

Trebuiesc adăugate, la aceste piese, desigur, şi numeroasele scenarii radio şi Tv care tot de domeniul dramaturgiei ţin, chiar dacă forma lor respectă alte rigori.

Dramaturgia ce a transfigurat evenimentele epocale de la 23 August 1944, a rămas şi rămîne un moment esenţial al teatrului românesc actual.

Mircea Filip

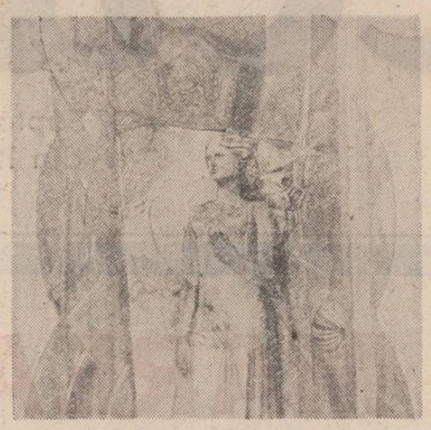

CONTRIBUŢIA LITERATURII-DOCUMENT

Azi ni se pare firesc să găsim în raftu-rile bibliotecilor, cărţile datorate străda-niilor luptătorilor din războiul anti-hitlerist, eforturi de a furniza, prin propriile mărturii, documente inedite ori de arhivă capabile să restaureze adevărul istoriografic asupra participării româneşti la cel de-al doilea război mondial. Efort care aparţine, de fapt, unui întreg „front" cultural contemporan.

Această restituire a memoriei colective a devenit un drept natural mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R., din 1965, cînd s-a pus capăt cu desăvîrşire, aşa cum se arată în documentele programatice pentru Congresul al XIV-lea al partidului, greşelilor şi abuzurilor din prima etapă de construcţie socialistă. Înlăturarea concepţiei străine de denaturare deliberată a istoriei noastre naţionale a permis, între altele, şi publicarea memoriilor de război aparţinînd unora dintre protagoniştii bătăliilor purtate de armata română pe frontul antihitlerist. O simplă trecere în revistă a memorialisticii de război tipărite la noi în ţară, în ultimele două decenii şi jumătate, poate contura bogăţia în diversitate tematică a literaturii de acest gen.

Chiar în anul Congresului al IX-lea se tipăresc evocările **„Din august pînă în mai"** de Ion Botea şi Ion Pană şi **„Detaşamentul Păuliş"** de generalul-maior (rez.) Alexandru Petrescu, ultima fiind o emoţionantă mărturie a curajului şi dîrzeniei cu care au fost întîmpinaţi şi respinşi agresorii horthyşti, în primele zile de după întoarcerea armelor de către ostirea română, împotriva adevăraţilor inamici ai ţării. Urmează noi şi incitante memorii şi evocări, dintre care se impun atenţiei **„La Mălini în august 1944"** de colonel (rez.) Nistor Teodorescu, dedicată grănicerilor din partea de nord a Moldovei care în zilele de 24 şi 25 august au făcut faţă singuri trupelor germane aflate în zonă ; **„Asaltul vînătorilor de munte"**, de general-locotenent (rez.) Leonard Mociulschi, unde printr-un stil bine tensionat se reuseşte descrierea captivantă a drumului vînătorilor Diviziei 3 Munte din Ţara Moţilor pînă în apropiere de Praga; **„Mărturia documentelor"**, de general-colonel (rez.) Costin Ionaşcu, probă de rigurozitate specific militară în reconstituirea drumurilor de luptă ale Diviziei 9 Infanterie, respectiv Corpului 2 Armată; **„La porţile Timişoarei"** de general-locotenent (rez.) Dumitru Popescu, impresionantă prin abundenţa fotografiilor înfăţişînd pe unii din luptătorii Diviziei 9 cavalerie, care a avut un rol important în „operaţia de acoperire" pe frontiera de vest ; **„Peste crestele Carpaţilor"** de general-colonel (rez.) Ilie Creţulescu, sugestivă evocare a luptelor duse de Divizia 103 Munte pentru eliberarea Transilvaniei; **„Şarjele de foc ale cavaleriei"** de general-locotenent (rez.) Ilie Antonescu, inedită prin viziunea oferită asupra luptelor duse cu trupele hitleriste în zona Turnu Severin — Porţile de Fier — Vîrciorova şi asupra celor duse de Divizia 9 Cavalerie pentru eliberarea Budapestei, ulterior pe pămîntul Cehoslovaciei.

Se cuvine să fi amintite, în acest context, şi alte asemănătoare dovezi de literatură-document : **„Fragment de epopee"** — general-major (rez.) Toma Zotter, **„Dansul de foc al trăgătorilor"** — general-major (rez.) Alexandru Dobriceanu, **„Ascultînd chemarea"** — general-major (rez.) Polihron Dumitrescu, **„Trei zile din istoria Bucureştiului eroic"** — general-major (rez.) Dan Ionescu şi **„De pe Mureş pe Morava"** — general-locotenent (rez.) Mihai Corbuleanu.

O menţiune specială va trebui să acordăm, datorită prezenţei autorilor în momente-cheie ale evenimentelor survenite la şi după 23 August 1944, lucrărilor **„La comanda Corpului 7 Armată"** de general-colonel în rezervă Radu Niculescu-Cociu, **„Din jurnalul meu de front"** — de general-locotenent în rezervă Edgar Rădulescu şi **„În uniformă pentru totdeauna"** de general-locotenent în rezervă Emilian Ionescu.

Şirul cărţilor ce se înscriu în literatura memorialistică dedicată contribuţiei României la scurtarea cu 200 de zile mai devreme a celui de-al doilea război mondial poate continua. Importantă rămîne „pregătirea" cititorilor — prin asemenea tomuri şi printr-o serie de lucrări mai ample referitoare la participarea ţării noastre la războiul antihitlerist — pentru recepţionarea cuvîntă a romanelor inspirate din acele „zile fierbinţi", precum sînt cele semnate de Haralamb Zincă (inclusiv recentul „Revelion '45"), Corneliu Leu, Radu Theodoru, Aurel Mihale şi Ion Aramă. Toate izvorînd din dorinţa de a demonstra ceea ce, de altfel, preciza tovarăşul Nicolae Ceauşescu cu privire la actul de la 23 August : „România a adus o importantă contribuţie la prăbuşirea frontului hitlerist în Balcani, la dezvoltarea ofensivei armatelor eliberatoare spre Europa centrală, la grăbirea înfrîngerii depline a Germaniei hitleriste".

Dreptul la memorie, la adevărata istorie, restituirea intactă a acesteia aşa **cum a fost,** generaţiei de azi şi celor viitoare, rămîne un act de demnitate naţională. Memoriile de război ale unora dintre generali şi ofiţerii de grad superior ce au participat direct la bătăliile purtate cu trupele hitleristo-horthyste se disting prin sobrietatea scrisului, nefiind cu nimic mai prejos decît cele similare de peste hotare. Aplecarea cu atenţie asupra adevărurilor înscrise în aceste pagini este acum, mai mult decît ieri, o necesară luare aminte pentru toţi fiii ţării, o contribuţie de preţ la impunerea unei imagini adevărate a istoriei noastre naţionale. Literatură-document demnă de atenţie, aceste volume asigură o întîlnire fericită a faptului trăit cu literatura, îi asigură acesteia de pe urmă substrucţia factologică necesară şi un reazem documentar.

Ion Petrescu

EROII ÎNFĂPTUITORI DE ISTORIE

Cercetătorul literar al momentului **23 August 1944,** ca şi autorul-artist, se confruntă cu un set de problematici care vizează însuşi fondul individual al sufletului uman şi, mai presus, de toate, fondul spiritual al naţiunii. Esenţială va fi, din acest punct de vedere, **prezenţa personajului.**

Personajul combatant pe cîmpiile de război, redevenit ţăran, muncitor sau învăţător într-un sat sau într-un oraş românesc ; personajul pe care războiul îl surprinde elev de şcoală (ca pe Andrei Sabin din **Străinul** lui Titus Popovici) ; sau un ţăran ajuns la amurgul vieţii (ca pe bătrînul Moromete) ; sau un „fost", un intelectual al lumii vechi, ajuns director de casă de cultură (Gaittany, din **Scrinul negru)** ; un Tomulete, muncitor, ajuns soldatul care găseşte mijlocul optim pentru a distruge statul major german **(Şoseaua Nordului)** şi acelaşi Tomulete (sau Mares sau Dumitrana) ajunşi, după Eliberare, în rolul unui director de tipografie **(Facerea lumii,** de E. Barbu) ; Zevedei **(În genunchi,** de Ion Lăncrănjan) ţăran, proaspăt sosit de pe front, ce condamnă vechea societate şi pe germani, ştiind sigur că Eliberarea este aproape, este împuşcat, purtînd mereu ca ultime imagini ale vieţii, zorii noi ai viitorului. Acelaşi destin îl are Tilică, din **Trenul de zero patruzeci şi unu,** de P. Sălcudeanu, ucis de o bombă pusă chiar de el sub un tren german în retragere, sau Ioana, medicul dintr-un lagăr de prizonieri români (Laurenţiu Fulga — **Alexandra şi Infernul)** a cărei conştiinţă, ca şi a altor personaje, trebuie să prelucreze date care depăşesc puterea omenească.

Se fring destine, oameni puternici şi minunaţi mor cu ochii deschişi, cu o clipă mai înainte de victorie, purtînd în ei imagini minunate pe care şi le-au construit îndelung în anii de suferinţă, visînd să le înfăptuiască după război ; fiinţe armonioase, tinere, optimiste îşi lasă mîinile, picioarele, o parte a trupului pe cîmpul de luptă, părăsind scena brusc, fără să li se audă vreun vaiet măcar. Dar cele mai cumplite drame s-au petrecut în conştiinţe. Cele mai inimaginabile experienţe, din care spectrul morţii n-a lipsit aproape niciodată, au pus fiinţa în faţa unor alternative din care nu s-a putut ieşi decît prin cele mai înalte calităţi ale spiritului : omenie, onoare, simţ al datoriei, eroism, spirit de dreptate, dorinţă şi tăria de a suporta, de a trăi, convingeri politice superioare, patriotism, cinste etc. alături de calităţi intelectuale susţinute prin cele morale.

Viaţa în tranşee, febrilitatea punctelor de comandă, manevrele nebunesti din cancelariile diplomatice, tensiunea supraomenească a caselor conspirative, clipa aceea unică, în care trebuie lansat glontele fatal; ca şi clipa infinitezimală în care personajul se hotărăşte de ce parte a baricadei se situează ; ultima îmbrăţişare, ultima privire, un ultim cuvînt — încorporate adînc în suflet, care au putut hrăni necontenit pe deţinutul politic în urma căruia s-au închis implacabil uşile ferecate, lăsîndu-l în vecinătatea morţii, conştiinţa, supusă unor atît de repezi şi de derutante schimbări de planuri, încît alternativele nebuniei şi ale sinuciderii par iminente, şi din care protagonistul nu mai reţine decît succesiuni ametitoare de imagini, ca într-un film stricat; apoi: plutonul de execuţie, glontele rătăcit, pasul greşit, momentul de pierdere a controlului, clipa de neatenţie la întîlnirea conspirativă, clipa de aşteptare, clipa următoarei lovituri în timpul schingiuirii, numărătoarea clipelor, zilelor, anilor în temniţă; deslusirea, din cel mai banal şi întîmplător somn, al implacabilului, al condamnării la moarte etc.... etc...

Indicele general estetic al tuturor fenomenelor sufletesti trăite de protagoniştii acestei literaturi este timpul; timpul amplificat, în infinit; al unei vieţi, la puterea naţiunilor, popoarelor; timpul unei vieţi, timpul planetei, timpul speciei, timpul universului redus la infinitul unic al unei clipe. Totul, lucrările naturii sau ale lumii, se rezolvă pentru protagonistul acestei literaturi, în infinitudinea unei secunde, după care urmează : victoria, infinitul mare al bucuriei, euforia nestăvilită a vieţii, forţa de neînvins a viului, adevărul, dreptatea, frumosul. Sau, dimpotrivă : nebunia, uitarea, suferinţa anonimă, umilitoare, nimicul, moartea... Şi totuşi, în urma morţii, rămîne „ceva". „Ceva" ca o putere materială, ca o forţă nevăzută şi neauzită, ca o „prezenţă" extrasenzorială: este **puterea sacrificiului.**

Majoritatea protagoniştilor acestei categorii de proză, cu constiintele frămîntate pînă la suferinţa atroce, în căutarea unui răspuns la chinuitoarele lor întrebări, dar mai ales în căutarea unei soluţii practice, de ieşire din situaţii care duc fie în moarte, fie în scoaterea din viaţa socială, din lume, în febrilitatea căutărilor lor intilnesc ideologia socialistă, partidul comunist.

Din acel moment conştiinţele capătă o direcţie precisă, sacrificiul un ţel. Apare **eroismul.**

Fără îndoială, apropierea de evenimente, implicarea totală, dificultatea stabilirii unei perspective faţă de faptele încă fierbinţi, nivelul estetic mai puţin dezvoltate în anii de după război, dogmatismul precum şi experienţa încă incipientă a autorilor sînt motive care au împiedicat realizarea unui număr mare de capodopere. Ne gîndim la : Aurel Mihale **(Nopţi înfrigurate, Podul de aur, Cronică de război)**; A. I. Ghilia **(Ieşirea din apocalips, Îngeri bicicliţi, Dragostea ciinelui de pază)**; P. Sălcudeanu ; Laurenţiu Fulga **(Eroica, Steaua bunei speranţe, Alexandra şi Infernul, Fascinaţia)** ; I. Lăncrănjan **(În genunchi)**; Fr. Păcurariu **(Labirintul, Ultima călătorie a lui Ulise)**; H. Zincă **(Jurnal de front, Un civil în tranşee** etc., Petru Vintilă ; Zaharia Stancu **(Rădăcinile sînt amare)** ; E. Barbu **(Şoseaua Nordului, Facerea lumii, Incognito)** ; şi culminînd cu F. Neagu **(Îngerul a strigat),** D.R. Popescu **(Carul cu fîn, Viaţa şi operele lui Tiron B, Duios Anastasia trecea)** şi mai ales cu M. Preda **(Moromeţii II, Delirul, Intrusul, Marele singuratic, Cel mai iubit dintre pămînteni).**

Cu toate acestea, putem spune că literatura inspirată de momentul victorios al Eliberării, o literatură care i-a obligat pe autori la găsirea unor formule estetice complexe, capabile să exprime extraordinara combustie sufletească, drama, dilema etc. într-un cuvînt toată gama omenescului, a constituit începutul literaturii noastre contemporane. Mai ales în domeniul analizei psihologice a procesualităţii cunoştinţelor şi a opţiunii ideologice. Spaima, rătăcirea, angoasa, delirul, anxietatea, alienarea, degradarea biologică şi morală, dezagregarea fiinţei: sau drumul invers : speranţa, încrederea în adevăr, căutarea drumului spre lumină, hotărîrea, eroismul etc. şi în sfîrşit, victoria şi, odată cu ea, recunoştinţa socială şi umană: — toate acestea au determinat fortarea limbajului, a barierelor estetice. Acum apar germenii existenţialismului, straniului, fantasticului, realismului etc., toate fiind subsumate **umanismului.** În această literatură, alături de cea istorică, îşi au sorgintea romanul politic, bildungsromanul, romanul-eseu, romanul de investigaţie psihologică.

Niciodată drumurile acestui tip de literatură nu se vor închide. Investigaţia istorică, documentară, cea psihologică, istoria politică, dezvoltarea esteticii, a tehnicii literare etc. sînt numai cîteva condiţii care permit dezvoltarea literaturii la cote superioare celor de pînă acum.

Constant Călinescu

ŢARA

Urmare din pag. 1

buni neputînd să-şi demonstreze îndreptăţirile decît în raport cu agresivitatea răului, indiferent ce nume poartă răul acesta, fascist sau horthyst.

Nefiind imperialistă, fiind nevoită mereu să-şi apere grădina şi casa, cum spuneam, Ţara — România de ieri, dar şi România de azi — a muncit cu mai mult spor dacă în jur era linişte şi pace ; dacă mîna pe care a întins-o altuia nu a fost dată la o parte cu brutalitate ; dacă nu i-a mai spus nimeni că ea nici nu există ; dacă nu i-a aruncat nimeni cu noroi în faţă. Iar dacă s-a întîmplat aşa, Ţara — buna şi paşnica noastră Românie — s-a întristat şi s-a mîniat, punînd mîna pe paloş, lucru pe care l-a făcut întotdeauna numai atunci cînd nu se putea să nu-l facă, pacea şi bunăînţelegere, ba chiar şi frăţietatea, fiind năzuinţele ei cele mai vechi şi mai puternice, sînt, dacă se poate spune astfel, părţi componente ale felului nostru de a fi.

Uneori, cînd sînt bîntuit de nelinişti, mi se pare că se vor duce toate de ripă în învălmăşelile acestui sfîrşit de veac şi de mileniu, pe urmă însă — cînd văd Ţara muncind, cînd îi ascult cu mai multă atenţie sviceetul inimii, cînd văd o casă crescînd, cînd aud un copil rizînd în soare ori cînd văd un grup de u r m a ş i jucînd cu foc un dans de demult ! — mă gîndesc că năzărirea acestea sînt deşarte şi că Ţara aceasta a noastră — România — este sortită dăinuirii, izbînzile ei de ieri, străduinţile şi izbînzile noastre ale tuturor fiind garanţia sigură a strălucirii ei de mîine !

Literatură şi eveniment

Urmare din pag. 1

jurul lui masele şi a le arăta direcţia istorică cea mai sănătoasă.

Formal, literatura despre actul istoric de la 23 August se înscrie în literatura despre război urmărind cauzele şi efectele marii conflagraţii mondiale, contribuţia românească la înfrîngerea fiarei hitleriste. Fie că avem de-a face cu mari construcţii epice înfăţişînd mişcările frontului, fie că parcurgem pagini de epopee din rezistenţa eroică a armatei şi poporului român în faţa maşinii de război hitleriste, fie că urmărim viaţa românească în Ardealul sfîrtecat vremelnic de horthyşti, ori viaţa românească din oraşele şi satele patriei aflate dincoace de cortina frontului dar cu spectrul războiului pe chip — speranţa în libertate, dorinţa încetării zgomotului armelor şi a refacerii paşnice domină literatura despre război. 23 August a fost un moment necesar, de regăsire şi impuls spre dreptate şi adevăr, de deşteptare naţională, asadar.

Eroii cărţilor acestui eveniment sînt energici şi neînfricaţi, adevăraţi eroi înfăptuitori. Momentul însuşi a fost unul pe măsură. Lecţia rezistenţei şi a curajului, a deciziei ferme şi a împlinirii neabătute a obiectivelor propuse — această lecţie fusese îndelung asimilată în ani grei de luptă ascunsă şi de speranţe vii. Eugen Barbu urmăreşte, în **Şoseaua nordului** dar şi în **Incognito,** lupta partidului comunist în ilegalitate, apoi trecerea la acţiune directă împotriva trupelor germane după istoricul act de la 23 August. În **Străinul,** Titus Popovici descrie viaţa şi activitatea unui tînăr intelectual român ce va fi atras de către partidul comunist. Nuvelistica de război a lui Marin Preda ne descrie oameni simpli, dar cu experienţa frontului, acţionînd curajos pentru executarea ordinelor dar descoperind, în acelaşi timp, forţa catalitică a Partidului Comunist în edificarea unei noi societăţi. Romanele lui Aurel Mihale sînt largi desfăşurări de pînze epice urmărind situaţia frontului, dar şi legăturile ofiţerilor superiori cu forţele aceluiaşi Partid Comunist Român. Haralamb Zincă ne introduce în dosarele arhivelor secrete pentru a demonstra că singura acţiune capabilă a scoate ţara din războiul anti-sovietic era, în eşichierul de vectori al momentului, cea a comuniştilor. Romanul despre 23 August devine, prin forţa lucrurilor, roman despre activitatea comuniştilor — prin aceasta el fiind istoric şi actual totodată, mai ales actual în măsura în care descoperă şi propune **modelul eroului comunist în acţiune.** Acest roman este, în egală măsură, unul despre masele largi populare mişcîndu-se precum valurile mării în căutarea odihnei aşezate de după furtună. Oameni simpli, plecaţi de la coarnele plugului, au frămîntat sub tălpile lor Europa, s-au acoperit de glorie pe cîmpurile de luptă dar, precum Anton Modan din nuvela „Îndrăzneala" de Marin Preda, ori precum comunistul Tronaru din „Incognito" de Eugen Barbu — nu şi-au trimbiţat decoraţiile; dimpotrivă, revenind în satele lor, s-au apucat de muncă cinstită, au legat din nou timpul — care „ieşise din ţîţîni" — de uneltele lor paşnice, au continuat să-şi dacă datoria pînă cînd au înţeles necesitatea marilor schimbări sociale şi — tot ei — au devenit agenţii acestora. O înţelegere a imperativului istoric demnă de un popor vechi, înţelept, care ştie să răzbată prin vremi fără a se lăsa copleşit de ele. Pentru integritatea sa naţională, suveranitate şi independenţă, poporul român a luptat de veacuri sacrificînd momentelor vitrege bunuri materiale, închizîndu-şi sufletul uneori ca să izbucnească în sărbătoare florală după aceea, dar neplecîndu-şi capul niciodată. Jertfa de sînge dată pe altarul libertăţii sale îl leagă de istorie mai strîns decît orice, îi dă dreptul la istorie — dar implică, aceeaşi jertfă, şi datoria de a face istorie, de a o scrie corect pe măsură ce se înfăptuieşte. Pentru că — experienţa o demonstrează la tot pasul — dacă înşine nu ne scriem istoria noastră, alţii sînt înclinaţi să ne-o scrie greşit, după chipul şi asemănarea lor. Dacă noi înşine nu ne facem istoria, alţii ne-o fac cu forţa schilodindu-ne sufletul, silindu-ne să răspundem la imperative nefireşti. 23 August reprezintă, din acest punct de vedere, momentul în care ne-am luat destinul în mîini, am trecut la înfăptuirea, cu forţele şi cu sufletul nostru, a istoriei noastre.

L2 19 AUGUST 1989

45 23 AUGUST 1944-1989

CĂRȚILE UNEI ZILE ISTORICE

FORȚA SEMNIFICAȚIEI

Patru decenii și jumătate ne despart pe scara istoriei de memorabila și hotărîtoarea zi de 23 August 1944, zi prin care poporul român, acționînd cu energie și demnitate asupra lui însuși și deschizînd noi orizonturi devenirii sale socialiste, și-a înscris, printr-un act revoluționar original, contribuția substanțială de victoria umanității asupra fascismului.

„Marea cotitură" la paralela 45°, înregistrată prompt pe toate lungimile de undă, în cabinetele diplomatice, în comandamentele militare, ca și cele mai largi categorii ale opiniei publice de pretutindeni, a suscitat un interes excepțional încă din primele ore ale desfășurării sale. An de an noi piese s-au adăugat dosarului istoric, analizat sub cele mai diverse aspecte și implicații interne și internaționale. Radiografia fascinantei pagini de curaj și eroism a românilor — beneficiind, îndeosebi în ultimii 10—15 ani de permisiunea investigării unor importante arhive, precum și de publicarea unor valoroase memorii politice și militare — a permis relevarea la adevăratele dimensiuni a Revoluției române, o interpretare tot mai riguroasă a faptelor și atitudinilor principalilor actori ai dramaticelor evenimente, eforturile întreprinse cu răbdare și rivnă fiind încununate cu biruințe în slujba adevărului.

Dintr-o listă mult mai întinsă de lucrări apărute la noi citām mai întîi corpusurile de documente 23 August 1944 (sub coordonarea I. Ardeleanu, V. Arimia și M. Muşat) și Documente privind istoria militară a poporului român (23—31 august 1944), mai vechiul volum Pentru eliberarea patriei ca și Actul de la 23 August 1944, în context internațional. Studii și documente (sub coordonarea lui Gh. Buzatu) ; apoi impresionanta „bibliotecă" memorialistică a participanților la acțiunile din august 1944.

Contribuții remarcabile precum 200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial, de Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu și Mihail E. Ionescu, Armata română în Revoluția din August 1944, de Constantin Olteanu, Ilie Ceaușescu, Florin Tucă și Vasile Mocanu; Din istoria unei zile (Contribuții la cronologia insurecției române din August 1944 în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol" Iași, XVI (1979) sau recenta Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial a lui Gh. Buzatu, alături de lucrări mai vechi sau mai noi datorate lui Gh. Zaharia, E Bantea, C. Nicolae, Gh. Romanescu, I. Petre, A. Petri, I. Cupșa sau A. Simion au pregătit terenul amplei monografii România în anii celui de-al doilea război mondial ce urmează să apară în 3 volume sub egida Comisiei Române de Istorie Militară și Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară.

Alături de istorici, sub generoasele îndemnuri de creație ale epocii inaugurate de al IX-lea Congres al Partidului din 1965, creatorii de literatură și artă contribuind la conturarea unei imagini cît mai corecte, mai dinamice a răstimpului revoluționar inaugurat la 23 August 1944. Și nu de puține ori, strădaniile și sugestiile oferite de scriitorii noștri, rod al unei documentații serioase și a unei sincere și patriotice aplecări asupra trecutului apropiat, conferă tabloului istoric acele nuanțări necesare, acele caracterizări curajoase asupra unor momente unice de trăire și acțiune la cele mai înalte cote umane. Este cazul prozei-document datorate mai ales lui Haralamb Zincă (Și a fost ora H), Mihai Stoian (O zi pentru nemurire) și Corneliu Leu (Romanul unei zile mari), autorii unor importante reconstituiri documentare cu pregnant caracter literar. Dacă încercarea lui Haralamb Zincă, deschizătoare de noi perspective asupra evenimentului (care premerg chiar și unele concluzii ale istoricilor noștri), are meritul pionieratului (cartea apărind în 1971). „Romanul unei zile mari" constituie o interesantă propunere epică, semnificativă și ca foaie de temperatură a cercetării istorice. Autorul a valorificat descoperile excepționale ale istoriografiei noastre din ultimul deceniu, cele două ediții publicate pînă acum (a treia fiind gata de apariție) înregistrînd în mod specific viziunea aprofundată asupra Revoluției din August 1944. Romanul împletește documentul cu literatura, impunînd o viziune solidă, adevărată și curajoasă, ea însăși deschizătoare de noi dezbateri.

Eveniment de însemnătate istorică pentru poporul român, Revoluția din 23 August 1944, care a antrenat întreaga suflare românească și a determinat evoluția ulterioară a istoriei noastre contemporane se constituie, deci, și ca obiect de studiu și probă a conștiinței civice scriitoricești, o nouă dovadă a puternicului caracter militant al literaturii române.

Dumitru Preda

CU 200 DE ZILE MAI DEVREME

Beneficiind din plin de inestimabilul tezaur de idei reieșite din vasta și magistrala operă teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ilustru conducător și ctitor al partidului și statului nostru, cercetarea istoriografică românească a epocii glorioase deschisă de cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român abordează multilateral evoluția societății omenești, în general, evoluția poporului român, în special, într-un climat de înaltă exigență și rigoare științifică, într-o manieră modernă, în care primează respectarea riguroasă a principiului redării evenimentelor în spiritul adevărului istoric, eliminării conjuncturismului și dogmatismului.

Într-un astfel de climat și într-o asemenea concepție, cunoscuții istorici dr. Ilie Ceaușescu, dr. Florin Constantiniu, dr. Mihail E. Ionescu au elaborat remarcabila sinteză **„200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial** (prima ediție tipărită în 1984), care abordează pentru prima dată pe plan național și universal, în mod unitar și complet, premisele îndepărtate și imediate, conținutul și semnificațiile multiple ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, autentica piatră de hotar în istoria multilaterală a patriei, îndelung și minuțios pregătită de Partidul Comunist Român în strînsă colaborare cu celelalte forțe democratice, patriotice și antifasciste ale țării.

Necesitatea redactării și publicării acestei lucrări de excepție a reieșit atît din importanța internă și internațională cu totul deosebită a istoricului eveniment, dar și din faptul că — așa cum se menționează de altfel și în **Cuvîntul înainte** — însemnătatea strategico-politică a Actului de la 23 August 1944, mai exact, rolul său în grăbirea falimentului Reich-ului nazist, nu și-a găsit încă reflectarea corespunzătoare în istoriografia străină, cu toate că pe plan extern au existat din primul moment observatori și comentatori care au sesizat însemnătatea și amploarea impactului pe care l-a avut trecerea României de partea Națiunilor Unite în desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

Pe baza unei cuprinzătoare investigații științifice și în conformitate cu adevărul istoric, utilizînd numeroase cifre și date comparative, lucrarea oferă cititorului imaginea veridică asupra consecințelor strategice și politice ale revoluției române din august 1944, aducînd noi argumente în ceea ce privește determinarea timpului cu care acțiunea eroică a țării noastre a scurtat cel de-al doilea război mondial și a apropiat victoria Națiunilor Unite.

Referindu-se la majorul impact politic, diplomatic și militar al revoluției române asupra celor două tabere beligerante, lucrarea prezintă numeroase și inedite informații științifice, care întăresc concluzia — precizată încă din titlul lucrării — că trecerea României de partea Națiunilor Unite a scurtat cel de-al doilea război mondial cu 200 de zile. Între consecințele imediate, de valoare strategică deosebită ale actului istoric românesc de la 23 August 1944 se menționează prăbușirea defensivei germane la flancul sudic al frontului sovieto-german și a dispozitivului amenajat de Wehrmacht în Peninsula Balcanică ; deschiderea și menținerea de către armata română a unui nou front de luptă împotriva Germaniei naziste și Ungariei horthyste ; modificarea bruscă, prin intrarea României în războiul antihitlerist, a balanței de forțe a celor două tabere aflate în luptă în favoarea coaliției Națiunilor Unite ; impactul economic negativ pe care l-a avut asupra mașinii de război hitleriste ; sistarea bruscă a aprovizionării acesteia cu resurse de bază din România ; impactul politic avut asupra evenimentelor din Bulgaria, Finlanda și Ungaria, influența asupra mișcării de rezistență din Iugoslavia, Grecia, Slovacia etc. ; avantajele strategice ale participării României la războiul antihitlerist pînă la victoria asupra fascismului în mai 1945.

Îmbinînd prezentarea narativă a evenimentelor cu analiza profundă a acestora, apelînd la grafice și în multe situații la calculul matematic, autorii au conturat imaginea clară a memorabilului act istoric românesc din august 1944, a amplului efort militar și economico-financiar al României pentru eliberarea deplină a țării de sub ocupația hitleristo-horthystă, pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, efort care a plasat România pe locul patru în rîndul statelor care au contribuit la înfrîngerea Germaniei naziste și la obținerea istoricei victorii de la 9 Mai 1945. Concomitent cu reliefarea masivei contribuții a României la înfrîngerea fascismului, în lucrare se menționează eforturile diplomației românești pentru obținerea statutului de cobeligerantă și se arată că neacordarea acestei calități țării noastre a reprezentat o injustiție profundă și gravă față de efortul și aportul militar al țării la zdrobirea celui de-al treilea Reich.

Pentru prima dată în istoriografia română, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă nu mai este tratată ca un eveniment în sine chiar cu o însemnătate excepțională, ci ca un moment epocal, cu adînci rădăcini istorice, care a încununat lupta multimilenară a înaintașilor, și a inaugurat în același timp o etapă de profunde transformări revoluționare care au determinat mutații profunde, în toate sferele de activitate ale societății românești, conducînd în final la ascensiunea viguroasă a patriei spre trepte de progres și civilizație fără precedent. În concordanță deplină cu adevărul istoric, în lucrare se relevă faptul că toate marile înfăptuiri realizate prin munca neprecupețită a eroicului nostru popor nu ar fi fost posibile fără amplele deschideri ale marii revoluții din august 1944, care a demonstrat, în același timp, încă o dată, faptul că nimic nu poate să stea în calea unui popor hotărît să lupte pentru independența și suveranitatea sa națională, pentru integritatea vetrei străbune.

Al. D. Duțu

IMPLICAȚII EUROPENE

Sub semnul istoricelor realizări ale poporului român pe calea socialismului, ale aniversării împlinirii a patru decenii de la triumful revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, moment de însemnătate crucială în destinul istoric al țării, eveniment care a inaugurat o epocă nouă în istoria României, epoca împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională, a făuririi României demne și libere într-o lume în prestigioasa Editură Științifică și Enciclopedică a apărut volumul „Actul de la 23 August 1944 în context internațional".

Reunind mai multe studii datorate unor specialiști români și un grupaj de documente provenind din arhivele străine și din presa internațională, volumul supune atenției cititorului unele din problemele fundamentale ce reliefează, într-o tratare unitară, semnificația evenimentelor din România din vara anului 1944. Sînt astfel puse în evidență semnificația istorică a actului de la 23 August 1944 în perspectivă istoriografică, originalitatea și forța mișcării de rezistență antifascistă din România, premisele interne și internaționale ale Revoluției române precum și poziția României în cadrul relațiilor internaționale (1944—1947).

Studiile reflectă — așa cum subliniază autorii „Cuvîntului înainte", Mircea Muşat și Ion Pavelescu — prin documente — în cea mai mare parte inedite — geneza măreței Revoluții române, mutațiile pe care ea le-a antrenat în structurile economice și social-politice ale societății românești.

Oprindu-se asupra rădăcinilor istorice ale Revoluției române, în lucrare se prezintă documentat modul în care Partidul Comunist Român a elaborat strategia desfășurării de ansamblu a mișcării de rezistență antifascistă. Consecvența orientării sale spre făurirea Frontului Unic Național al întregului popor ca bază a luptei de eliberare, suplețea și elasticitatea de care a dat dovadă în relațiile cu partenerii reali sau virtuali — de la virfurile politice burgheze pînă la cadre din conducerea ierahiei militare — în efortul convergent de salvare a țării — a concretizat exemplar o cale nouă în teoria și practica revoluționară privind înlăturarea dominației străine, trecerea la înfăptuirea unui lung proces transformator.

Coaliția forțelor patriotice antihitleriste — se subliniază în lucrare — s-a sudat verigă cu verigă, moment cu moment : în septembrie 1943 s-a creat Frontul Patriotic Antihitlerist, în aprilie 1944, Frontul Unic Muncitoresc, în iunie 1944 Blocul Național-Democratic. Rezultat al politicii de largi alianțe, general-democratice, antihitleriste, preconizată de Partidul Comunist Român, B.N.D. a reprezentat unirea în lupta antifascistă a celor mai diverse clase și pături sociale, partide și grupări politice capabile să-și aducă, indiferent de motive și scopuri proprii, contribuția la opera de eliberare națională a țării.

O importantă hotărîtoare pentru victoria luptei de eliberare națională a poporului român a avut-o atragerea armatei de partea forțelor patriotice. Asigurată printr-o consecvență și amplă activitate organizatorică și propagandistică desfășurată de partidul comunist, alăturarea armatei la obiectivele mișcării de rezistență și participarea ei integrală la revoluție au avut o importanță deosebită pentru desfășurarea victorioasă a acesteia. Rezistența opusă de cadrele superioare de comandă și îndeosebi de Marele Stat Major politicii de subordonare a țării celui de-al III-lea Reich și rolul important pe care l-a avut în pregătirea și desfășurarea marii ridicări la luptă a poporului român din August 1944 — după cum se subliniază în studiul semnat de dr. Ilie Ceaușescu — au fost sesizate de partea germană încă în perioada imediat următoare înfăptuirii revoluției române. Într-un raport înaintat la sfîrșitul lunii septembrie 1944 de profesorul Gamillschegg, fostul director al Institutului de relații culturale germano-român, se menționa : „Din rîndul grupărilor subversive care au pregătit trădarea (termen sub care forurile naziste au consemnat marea ridicare la luptă a poporului român — n.a.) de la 23 August nu poate fi uitată gruparea care, deși puțin cunoscută public, a fost cu atît mai periculoasă în desfășurarea evenimentelor, este vorba de Marele Stat Major român și de corpul de ofițeri superiori dominat de acesta. Nu este adevărat, așa cum s-a arătat în diverse surse, că maresalul folosea armata română ca instrument pentru menținerea ordinii. Succesele sale politice nu s-au datorat acestui fapt, ci colaborării sale vremelnice cu legionarii. Marele Stat Major a sabotat de la bun început, în măsura în care i-a fost posibil, conducerea militară germană". În conformitate cu interesele țării și propriile opțiuni, la declansarea revoluției armata română a răspuns, acționînd în totalitate, fără nici o defecțiune, caz unic în istorie, pentru înfăptuirea programului guvernului nou instaurat ceea ce a constituit nu numai un eveniment intern de importanță cardinală pentru victoria revoluției ci și un fapt inedit în experiența revoluționară internațională.

Un loc important îl ocupă în volum prezentarea actului istoric de la 23 August 1944 în contextul internațional. Se oferă cercetării științifice și marelui public o suită de informații cu caracter inedit sau mai puțin cunoscute, aprecieri și concluzii despre implicațiile politico-militare pe care l-au avut evenimentele din România pe plan internațional.

Ecoul revoluției române de la 23 August 1944, contribuția țării la grăbirea înfrîngerii Germaniei fasciste, la scurtarea cu aproximativ 200 de zile a celui de-al doilea război mondial sînt prezente în reacțiile și impresiile reprezentanților oficiali sau acreditați cu misiuni speciale în România ori în alte state, în comentariile agențiilor de presă, ale ziarelor vremii sau ale posturilor de radio din diferite părți ale lumii. Sînt totodată explicate cauzele și analizate implicațiile evenimentelor de la 23 August în determinarea guvernelor unor state să iasă din coaliția cu Germania hitleristă, în grăbirea prăbușirii frontului în Balcani. „Alăturarea României coaliției antihitleriste — scria ziarul american «The Evening Star» — face mai mult decît să lipsească pe naziști de sursa lor cea mai mare de petrol și de trupele care odinioară le fuseseră de mare ajutor. Ea năruie întregul front balcanic și pune în pericol oricare din trupele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia de sud. Cu totul aparte prin efectele lui asupra finlandezilor, usor de agitat, acest eveniment în mod sigur trebuie să grăbească hotărîrea bulgarilor și ungurilor de a pune capăt la asocierea lor nenorocită cu Berlinul și așa se va grăbi ziua cînd Hitler va fi obligat să facă drumul înapoi spre Germania, unde să fie tintuit pînă cînd va fi ingenunchiat sau pînă cînd cineva îl va desființa pentru a permite capitularea Reichului".

În volum este evidențiat faptul că, începînd de la 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste. **„Imediat după victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, **România a participat cu toate forțele sale militare și economice la războiul dus alături de Uniunea Sovietică și de aliați, pentru eliberarea deplină a teritoriului întregii Românii, a Ardealului de nord, aflat încă sub dominația horthysto-hitleristă, și apoi la războiul pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, a unei părți din Austria, pînă la înfrîngerea totală a Germaniei hitleriste".**

Pe parcursul celor 263 de zile ale participării la războiul antihitlerist de la Marea Neagră pînă în cadrilaterul Boemiei, armata română a traversat prin lupte grele 20 masivi muntoși, a forțat sau a trecut 12 cursuri de apă, a eliberat — prin jertfa a aproape 170 000 oameni (morți,

Ștefan Pâslaru

Continuare în pag. a 6-a

ÎN LUMINA IZVOARELOR DOCUMENTARE

Eveniment crucial, deschizător de eră nouă în viața statului și națiunii române, Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 s-a înscris totodată în istoria universală drept un moment decisiv, cu consecințe directe asupra desfășurării celui de-al doilea război mondial, grăbind, cu aproximativ 200 de zile, victoria obținută de Națiunile Unite asupra Germaniei naziste.

Memorabilul act istoric al demnității naționale înfăptuit de poporul român la 23 August 1944 s-a aflat și se află în centrul atenției cercetătorilor, al tuturor celor ce doresc să cunoască multilateral modul în care a fost pregătită și s-a desfășurat cea mai mare ridicare la luptă pentru eliberare socială și națională românească de la mijlocul secolului al XX-lea. Bazîndu-și demersul întregii investigații științifice pe tezaurul de teze, idei și orientări cuprinse în vasta operă teoretică a secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, beneficiind de climatul de efervescență științifică inaugurat de Congresul al IX-lea al partidului nostru, istoriografia românească acționează neabătut în direcția redării integrale a adevărului istoric asupra întregii evoluții a poporului român, din cele mai vechi timpuri pînă în prezent. Așa cum se relevă în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, „O importanță deosebită a avut repunerea în drepturile ei legitime a glorioasei istorii naționale, a milenarelor noastre tradiții progresiste, revoluționare, restabilirea adevărului istoric privitor la originile, formarea și dezvoltarea poporului român pe aceste meleaguri".

Un puternic stimulent a constituit și constituie pentru frontul istoriografic românesc fundamentarea de către secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a conceptului de revoluție de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă pe baza analizei multilaterale a esenței social-politice a actului de la 23 August 1944. În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu referitoare la istoria unică și unitară a poporului român, în care trecutul, prezentul și viitorul se află într-o corelație materialist-dialectică organică, „actul de la 23 August nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, în alianță cu partidul socialist, cu celelalte forțe revoluționare și patriotice, s-a aflat tot timpul în fruntea luptei de apărare a intereselor vitale ale întregii națiuni. Bărbăția și abnegația neînfricată în fața dușmanului, încrederea nestrămutată în dreptatea cauzei și în biruință, dragostea nemărginită față de patrie, toate aceste înalte virtuți de care au dat dovadă înaintașii noștri în luptele duse de-a lungul veacurilor au căpătat o nouă strălucire în focul insurecției armate din august 1944 și în crincenele bătălii purtate pe frontul antihitlerist".

Între lucrările care contribuie la redarea cît mai completă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 un loc important îl ocupă amplа culegere intitulată **„23 August 1944. Documente"**, care a fost dată publicității de Editura Științifică și Enciclopedică, sub egida Direcției Generale a Arhivelor Statului și a Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară, prin grija unui valoros colectiv de cercetători și specialiști în domeniul istoriei contemporane a poporului român, colectiv coordonat de Ion Adeleanu, Vasile Arimia și Mircea Muşat.

După cum se precizează într-o „notă asupra ediției", publicarea acestor volume de documente (I și II în 1984, III și IV în 1985) a fost prilejuită de împlinirea a 40 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, din dorința „de a da o imagine cît mai reală asupra anilor 1939—1944, a evenimentelor petrecute, a forțelor care s-au confruntat și a țelului pentru care au luptat comuniștii, toate forțele democratice și patriotice [...]".

Volumele I și III din această valoroasă culegere de documente referitoare la revoluția română din august 1944 includ, fiecare, o cuprinzătoare analiză și aprecieri științifice asupra problematicii perioadei istorice de referință în cuvîntul înainte elaborat de generalul-locotenent dr. Ilie Ceaușescu. Astfel, în legătură cu concluziile ce se desprind din istoria multimilenară a poporului român, în „Cuvînt înainte" la volumele I și II se arată că „Ceea ce unește peste timp biruințele istorice ale poporului român împotriva invaziilor și ocupației străine este modalitatea originală în care acesta a acționat pentru apărarea sacrelor sale idealuri. Îndreptate de vitregia împrejurărilor istorice, de numărul și înzestrarea tehnică a adversarilor, poporul român a angajat fără șovăire lupta de apărare, acționînd unit, sub conducerea celor mai înaintate forțe sociale și politice ale societății, pentru salvgardarea libertății sale". Iar în „Cuvînt înainte" la volumele III și IV același autor conchide că „Partidul Comunist, instanțele supreme ale statului român au susținut deschis, odată cu izbucnirea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, hotărîrea nestrămutată a poporului nostru de a-și apăra cu toată puterea drepturile sale imprescriptibile : independența, suveranitatea și integritatea teritorială a României".

Cuprinzînd, în total, un număr de 1 392 documente, cele patru volume reprezintă în fapt o culegere tematică de documente adunate și selectate atît din arhivele interne cît și din cele externe, care pun în relief, pe multiple coordonate, premisele social-politice, condițiile interne și internaționale în care a fost pregătit, s-a desfășurat și a ieșit victorios actul istoric de la 23 August 1944, rolul conducător hotărîtor pe care l-a avut Partidul Comunist Român în orga-

C. Toderaşcu

Continuare în pag. a 6-a

E sărbătoarea noastră

Bat clopote de pace în turnul-nalt de zi.
Sînt fără chip și nume, mă-ntorc pe drumul viu.
Ascuns în mersul vostru, prin dreptul de a fi,
Urma albastră, roșie în aur o transcriu.

Privirea voastră îmi luminează țărmul
atins de iarbă, de cîntul de acasă,
Și doru-mi este imn și singele periplul,
În largile zării, cîntați, e sărbătoarea noastră.

Valeria Deleanu

Nume de dragoste

E August iubire adîncă și luptă,
Urcuș către miine în pantă abruptă ;
Sub fiece brazdă veghează eroi,
Noi sîntem ai țării și țara e-n noi.

În August Carpații sînt frunte înaltă,
O mare de inimi bătînd laolaltă,
Zidind verticale pe plaiuri de dor ;
În August e Dunărea briu tricolor.

E soare în August și cerul senin,
Curat îl păstrăm pentru cei care vin ;
În vatra statornică, bimilenară,
E August iubire cu numele ȚARA.

Viorel Martin

Ai patriei

Iată cîmpia : lanuri imense
și iată cerul : oglindă albastră,
iată marea : cîntecul sfredelitor al pescărușilor,
adevăr adevărat despre lume și viață
și totul se cheamă august : brațele
inima, fruntea, privirea,
poezia rostită de toți cei ai patriei

Ion Machidon

Simbol al inimii

Ca o corolă cu mii de culori,
Se-arată chipul patriei în zare,
Simbol al inimii, nemuritor,
Dat de partidul clasei muncitoare !.

Ca o corolă cu mii de lumini,
E chipul patriei, în august, măreț ;
Sub bolta căreia creștem senini,
Vegheați de-azurul păcii, fără preț !

Constantin Dascălu

Mai dulcele August

Mai dulcele august revarsă spre țară
Lumina de spice și zbor de luceferi
Cîmpia și munții cu timpla solară,
Stejarii cu aripi pe-un cer ca de pară.

Și doina străveche suind către culme,
Înaltă visare gravată pe stemă,
Străbunii și fiii zidindu-și renume
Cu patria-n august sculptează un nume

Mai dulcele august revarsă decenii
Pe fruntea eternă a țării suind
Cu lauri de cîntec și limpede-asemeni
Lumină-n lumină clădind

El vine, eternul, și-și suie tăria
Cu aripi de vultur și creastă de cer
Prieten înaltul și soră-i e glia,
Mai dulcele august slăvind România

Stela Anchidin

Putem

Luceferii cînd zboară de-aici de lîngă noi
Și-alunecă-n derivă pe noua lor orbită
Minunea căutînd-o, ea poate fi găsită
Acolo unde curge oțelul în șuvoi.

Avem nenumărate uzine și furnale
Sosele pretutindeni — păienjeniș — avem
Canale, irigații și toate cîte vrem —
Putem muta și munții din rădăcini la vale

Noi am muncit cu patos și tone de sudoare
S-au răvărsat prin piele ca fluviile-n soare
Putem aduce marea la porțile cetății

Să îmbrăcăm pămîntul în straie de mătase
Ținînd mereu ștacheta la rangul demnității
Putem și piramide să facem mai frumoase.

George Peagu

De ziua zilelor

Zi de August — ziua mare,
Zi de-a pururi crescătoare,
Zi menită să devină
Țară, eră de lumină !...
Boltă-n miine ți-ai deschis
Cu privirile-ți de vis,
Și a zori noaptea se crapă,
Că nu-i zi să nu te-ncapă.
August, August — zi de foc,
Arzi și-acum, stea de noroc
Iar zvicnirea ta fierbinte
Mută clipa înainte,
Ajutînd românele
Zări să-și coacă grînele,
August douăzeci și trei,
Steag de luptă și idei
Nume dulce, purpuriu
Eu cu inima îl scriu.

Ion Prunoiu

ANUL PATRUZECI ȘI CINCI

Supremul crez

August al revoluției... Se știe
Ce-a fost atunci pe plaiuri carpatine,
Cind renăscind din tine și prin tine
Ai devenit tu insăți Românie.

Știm și mai bine ce-a urmat. Dar cine
Se mai intreabă ce putea să fie
De nu ai fi avut la timp tărie
De a te smulge cruntei ghilotine.

Pămintul tău, pustie de dezastre,
Și pentru toți românii genocidul
Și stinge-n vadul Dunării albastre,

De n-ar fi fost eroicul, lucidul,
Supremul crez al națiunii noastre
De-a dăinui prin comuniști : Partidul !

Născut în bătălie

Din fragedă copilărie
De baricadă infiat am fost,
Predestinat pesemne mi-era mie
Să-mi fac din luptă cel mai sigur rost.

Orfan de tată de la șapte ani
Mi-a fost partidul cel mai bun părinte,
S-aleg intre prieteni și dușmani,
El m-a-nvățat să merg tot inainte

Fidel acestei noi imprejurări,
Mi-au cam lipsit prea multe de acasă,
Dar pentru cauza acestei țări,
Avui o tinerețe furtunoasă.

Niculae Stoian

* * *

Patria

Pentru noi patria are-nțelesul
apoteozei.

Pentru noi patria e ca ieșirea
din armurăria timpului

spre-o libertate neprihănită,
spre-o țesătură unică
de viziuni.

Pentru noi patria e dreptul
eroilor de-a fi devenit
nemuritori.

Pentru noi patria este desigur
intii și-ntii politica
iubirii de oameni.

Puterea zidirii prin jertfă
și prin victorie.

Inălțarea ochiului la rang de idee
inlănțuită-ntre lauri.

Și e, indiscutabil, lumina luind
formă de fruct,
de lege inexorabilă,
de drum triumfal.

Pentru noi patria are-nțelesul
perpetuei desăvirșiri.

Imn verii

Aceste aripi desfăcute larg
drapele-s, ce sub falduri duc rostirea
eroilor din veacuri și in prag
iși are fiecare Casă lira,

focul etern. Intruna mă vrăjește
verdele crud, potopitor și blind.
E-atit de soare-n jur și-aud cum crește
copilul meu cu ochii luminind.

Ars poetica

In toate stăpină pe sine e viața.
In toate-și multiplică soarele fața.
In toate ființa-i renaștere pură.
In toate ne-aflăm fericiți nemăsură.
Trăim intr-o țară a timpului sacru
fiindu-i noi frunzele, fiind ea Copacul
avindu-și infipte rădăcinile trainic
in pămintul acesta. O, simplu și tainic
e in ritualul răsăririi cuvintul :
cum crește cuprinde in trupul său, blindul,
istoria marilor sacrificii. Cum urcă
astfel spre Azur, el e-un cintec de muncă
sau un cintec de leagăn sau un cintec de
dor
sau un cintec al spiritului nepieritor.

Ion Popescu

O SALBĂ DE PODURI

O călătorie spre mare, cu automobilul, avea frumusețile ei prin anii '60. Toate erau bune pină cind ajungeai la Giurgeni. În toiul verii, mii de autoturisme se adunau, coloane, pentru a traversa Dunărea. Era chinuială mare. Se aștepta, uneori, o zi și-o noapte. Către sfirșitul deceniului au apărut constructorii. Fluviul a fost inchingat cu un uriaș arc de beton armat. Podul rutier de la Giurgeni-Vadul Oii a fost dat in exploatare la sfirșitul anului 1970, panglica inaugurală fiind tăiată de insuși președintele țării. Un număr de 4 benzi de circulație rutieră și două alei pietonale au ușurat traversarea fluviului. Era o intiie victorie, in zonă, o demonstrație a puterii economice a țării, o dovadă a potențelor de inteligență românească ce se afirma, cu tot mai mare prestanță, cu deosebire după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Prin intrarea in funcțiune a podului de la Giurgeni, nu se rezolvase, incă, o altă problemă legată de transportul mărfurilor in și dinspre Litoral. După cărăușia pe apă, cea feroviară a rămas, totuși, destul de convenabilă, de economicoasă și rapidă. În conformitate cu hotăririle Congresului al IX-lea, volumul comerțului nostru exterior urma să crească an de an. Iar o mare parte din el se vehicula prin poarta maritimă a țării. Apăruseră strangulări la podurile feroviare de peste Borcea și Dunăre. S-au căutat și s-au găsit soluții pentru inlăturarea cit mai grabnică a acestui handicap. La Fetești, și-apoi la Cernavodă au inceput lucrările de construcție a podurilor dunărene. Alte eforturi constructive, alte investiții de inteligență, dar și materiale, la cele două mari obiective. Șeful proiectului, conf. univ. dr. ing. Dragoș Teodorescu, avea să-l intituleze „Complexul de poduri de cale ferată dublă, cu 4 benzi de circulație rutieră și autostradă". Prima „verigă" din operă s-a dat in folosință la mijlocul lui mai 1986. Trăinicia podului de peste Borcea — cu o lungime totală de 970 m, iar peste apă de 420 m, cu deschideri de 140 m — a fost testată prin incărcarea lui cu cite 34 de locomotive diesel-electrice și 64 autocamioane a cite 27 tone fiecare. Aceste gigantice poveri au fost duse pe pod cu incetineală, au staționat pe el, au trecut cu viteze mai mici ori mai mari. Și-a rezistat ! Iar șeful proiectului, impreună cu diriguitorii constructorilor s-au aflat in permanență in mijlocul arcului de beton. La aceleași teste ale trăiniciei, inginerul Anghel Saligny s-a fotografiat sub podul pe care-l realizase in timp ce pe deasupra treceau in viteză 15 locomotive cu abur. În luna noiembrie 1987 a fost dat in exploatare cel de al doilea pod de peste Dunăre, de la Cernavodă, lung de 1 500 m, cu deschidere centrală de 190 metri. Și de această dată, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, impreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, au fost prezenți la fața locului. Circulația feroviară a căpătat fluiditate pe intregul traseu dintre București-Constanța, calea ferată dublă, electrificată asumindu-și și onorantele sarcini de a prelua dinspre Marea Neagră o mare parte din mărfurile importate, de a facilita expedierea spre port a celor pe care România le trimite diverșilor parteneri de peste mări. Prin intrarea in funcțiune a complexului de poduri dunărene, calea rutieră spre Litoral s-a scurtat cu circa 50 de km. Iar pe distanța dintre Fetești-Cernavodă a fost dat in exploatare primul tronson al viitoarei autostrăzi Nord-Sud, ce va lega Peninsula Scandinavă de Asia.

Durabile zidiri in timp, asișderea magistralelor albastre (canalele Dunăre-Marea Neagră, Basarabi-Midia Năvodari, Dunăre-București), Transfăgărășanului, metroului bucureștean, podurile dunărene iși au obirșia in gindirea cutezătoare, mereu prospectivă a secretarului general al partidului nostru, fiind rodul spiritului cutezător, inovator al intregului nostru popor. Pentru că, toate aceste edificii la a căror inălțare sintem martori și părtași deopotrivă inglobează eforturile noastre ale tuturor, eforturi de muncă, de inteligență, de aspirații spre mai bine, spre devenirea comunistă a României.

Podurile, zidiri peste ape. O altă asemenea mărturie stă, din 1988 incoace, cel de peste Ialomița, dintre localitățile Bucu-Mărculești. Vechiul pod din lemn, mincat de ape, de viiturile lor, ajunsese impracticabil. Într-un singur an, oamenii aceleiași antreprize care au construit podurile dunărene au „aruncat" peste Ialomița un trainic arc de beton. Sau cel de peste Argeș, din apropierea noului oraș Budești. Între lucrările de regularizare a riului, de amenajare a acestuia pentru navigație, irigații și alte folosințe s-a prevăzut și construirea, din temelii, a unui pod nou. Parte componentă a barajului hidrocentralei de la nodul hidrotehnic nr. 2 Budești. Drumurile recoltei se vor scurta cu circa 40 de km.

Între constructorii unor asemenea edificii am intilnit doi ingineri a căror virstă n-o poți ghici nici de pe cutele ce-au inceput să le brăzdeze fața, nici din argintiul ce le impodobește timplele. Gelu Popescu și Ioan Ursu, oameni ce și-au găsit vocația de ziditori la canalul Dunăre-Marea Neagră, au ajuns la Budești pentru a pune temelia unui nou drum fără pulbere, arcadelor ce-l vor traversa. Într-una din plăcutele noastre convorbiri, venind vorba despre ce și cit poate da omul societății, ce și cit dă societatea omului, inginerul Ursu avea să dea un răspuns-temei : „Eu m-am născut in anii de după eliberare. Nu știu, nu-mi pot inchipui care era crezul de viață al unui român de dinainte de 23 August 1944. Educația primită de mine, de generația mea in școală, in facultate, in organizațiile de copii, de tineret, de partid mi-au format și consolidat anumite convingeri pe care, la rindul meu, mă străduiesc să le insuflu tovarășilor mei de muncă. Important mi se pare ca omul să-și pună permanent intrebarea : ce poate face el, zilnic, pentru țară ; și să găsească, să simtă și să vadă răspunsul."

Aurel David

Poem pentru revoluție

Motto

– Voi de unde veniți ?
– Noi ? Dintr-o frămintată istorie,
nesupuși neinvinși !...

1. (Foșnetul apelor, tropotul vintului)

– Cu ochi lăuntric mai privești in sine ?
– Să văd și cine sunt și dacă sunt,
să-mi deslușesc tăriile mai bine
cind lumile in preajmă se infrunt !

– Tu cărei lumi ții peste vise partea ?
– Copac in așezarea unui sat
și riu boltindu-și sevele in ram
aceasta este Lumea ce m-a dat !

– Deasupra ei a fluturat și moartea ?
– Știam prea bine cine-mi este neam
și-mi trece moștenire dorul cartea
de-aceea de nimic m-am spăimintat
și m-am legat cu muntele firtat !

– S-aud in urmă larme lăncii arme ?
De pradă corbii umbre duc in gheare ?
– Cei ce voiră liniștea să-mi sfarme
dorm somnul aspru lingă vechi hotare !
– Ascultă !...

– Ascult doar eu peste ora ce bate
foșnetul apelor tropotul vintului
peste vămi și dureri spulberate
rostul meu din vechimi :
rodul viu al pămintului !...

2. (Cel care-mi poartă chipul)

Cel care-mi poartă chipul și sufletul
ca lacrima e un oștean ! El n-are timp
pentru odihnă cum pasărea cerului n-are
ochi de popas pe creanga stingheră.

O, cum mai zice el in seară
pe fluier cintec iscodit
o, cum mai zice el in seară
despre acei ce au venit
și cintecul se face pară
și stilp de boltă pentru țară

Nu el ! Vrăjmașii au pierit
ca buruiana cea amară
cu ochiul lacom pustiit
O, cum mai zice el in seară
același dor nemistuit
pe glas de frunză iscodit
cind care trec pe căi de țară !...
– Cine ești ? intreabă oarecine
– Sint oșteanul acela ! Păzea !

3. (Femei, la porți...)

Femeile la porți iși așteaptă fiii
femeile la porți cu broboade negre
femeile la porți cu glasurile stinse
iși așteaptă bărbații dintr-un război
cum i-ar aștepta de la coasă de la seceră
de la o cumetrie sau de la o nuntă
de la sintilie ori de la sinziene
de la moară ori de la tirgul de oale
femeile la porți iși așteaptă bărbații
iși așteaptă fiii porniți să aducă in țară
țară prădată casa furată
femeile cu broboade ca noaptea
femeile cu suflet strivit de durere
femeile cu blestem impietrit pe buze
statuare ca arborii la Hobița și Oarba de
Mureș...

4. (Scenă mută, indepărtată)

In preajma aceluiași foc / pe malul
aceluiași riu / in bătaia aceluiași fior
de neliniște / țăranii care fac roată /
din lemn și din lut / din chiar trupurile
lor / in trezie / necontenit in trezie /
pe cal alb la ceas de inserare / dintre ei
inălțat / se arată unul cu numele Horia sau
Pintea sau Iancu / sau Tudor sau...
– Cit o fi ceasul ? / intreb
prin secolele multe, fără cuvinte
– E devreme / șoptește omul
din preajma aceluiași foc /
Glasul său
imi fulgeră viața
de mai inainte !...

5. (Doar nouă te-asemeni)

De departe vii, de foarte departe
depărtarea ta se numește timp
țesut crescut destrămat apărat
intre aceste obcine
și Suind
ca fluviul către marea cea mare
ca privighetoarea in lumina
aceluiași tril
ca meșterul zidar pe aceleași
ziduri
ca fiul pe aceleași roase trepte
ale casei din Humulești
ca bobul de griu devenind
tulpină
pe-o glie latină
ca un ochi de mărgean
in care mereu eminescian
măria sa codrul renaște...

6. (Și fapta lor)

Cei care trec sunt comuniști români
și fapta lor se cheamă pentru țară
și-n țara noastră noi suntem stăpini
și după firea noastră-aici in țară
suim orașe fabrici și fintini

Cei care trec sunt comuniști români
și fapta lor se cheamă pentru țară !

7. (Liberi și demni in lucrările toate)

Acum cind o zodie nouă
iși statornicește
inaltele bolți – ințelesul
gestului care rămine
citim cu mindrie
Mersul Revoluției in Istoria
României de Azi
citim cu incredere gindul nostru
intraripat
in gindul Marelui Țării Bărbat
Fiu al Revoluției el insuși
Erou intre eroii acestui neam
sub purpura din tricolor iși
redescoperă necontenit destinul.
– Laudă fiilor tăi destoinici,
patrie socialistă,
condusă de Partidul Comunist Român,
– Laudă marilor idei, semințelor laudă,
Liberi și demni in lucrările toate
prin noi inșine construim viitorul !
In luminile dimineții de August
eu insumi mă numesc poet al Revoluției !

George Chirilă

ÎNSEMNELE LUPTEI

O geometrie perfectă, delimitată de liniile bulevardelor care pornesc din miezul orașului, pentru ca nestingherite să treacă dincolo de „barierele" incluse de acum in toposul modern. Barierele Bucureștiului, aceste poduri deasupra cărora stau in perfect echilibru timpii cronologici și timpii istorici ; un spațiu susținut pe verticala luminii și prin augustul August 1944 ; timp despre care, pină și crengile teilor ce-și scutură toamna frunzișu-n țărină, scriu „Jurnalul de front". Front... ! ? Cum altminteri am putea denumi clipele orașului strins atunci in chingi de plumbi de către armata nazistă ? Cum am renumăra in memorie minutele, orele, zilele in care patrioții români au pus mina pe arme intregind acel inel al „barierelor", de fapt, o horă in jurul Capitalei, un joc al morții dar mai presus al vieții, așa cum a fost cel desfășurat atunci de voluntarii comuniști alăturați oștirii, in baricada ridicată intru apărarea podului Mogoșoaia ? Peste 20 de motorizate cu trupe, armament de război, urmate de șase tunuri antiaeriene, dușmane, au fost „convinse", la ora 6 din dimineața de 24 august, să facă repede cale intoarsă. La bifurcația șoselelor Giurgiului și Alexandriei, in amiaza toridă, cei din Regimentul 2 călărași au respins cu vitejie coloanele blindate germane. În Militari, soldații din Regimentul 6 dorobanți de gardă „Mihai Viteazul", cu cei din subunitățile din Regimentul 2 vinători, au răspuns printr-o respirație comună atacului violent : Pe aici nu se trece ! Și nu s-a trecut. În barierele Rahova, Otopeni, Tunari, Herăstrău... tot atitea file de vitejie au fost scrise, atunci, de armia română, dar și de civilii ridicați la rangul de ostași prin ordinul de inimă și conștiință al patriei.

Cind trecem prin sălile muzeelor, este ca și cind ne-am regăsi intr-un singur zbor, aripă lingă aripă, la „barierele" orașului. Aceste metereze-vii peste care nămeții solari dar și cernoziomurile s-au stratificat egal, amintesc de cei care prin clipa de dăruire de dinaintea morții fizice, au devenit nemuritori.

A scrie despre lupta comună, despre lupta de eliberare este ca și cum ai incerca să ajuți la inflorirea spicului care numai așa va ajunge sămință. În București, din oricite drumuri ale țării ai să vii, vei trece pe sub nimbi triumfali și ai să auzi repetindu-se din vecii că soarele românilor a răsărit de aici, din umbra Codrilor Vlăsiei, din susurul riului cu numele foii de stejar, din punctul din care am pornit atunci cind lumea intreagă se ingrozea de zăngănitul armelor, am pornit să ne croim un viitor pe măsură.

Un august ca mătasea ierbii ; și mă intreb dacă am fi putut privi la fel de indrăzneți in soare, dacă nu am fi știut să apărăm conturul acestui rotund dintotdeauna, rotund pe care doar eliberat prin posade, străjuit prin arcuri de munți l-am putut numi România.

Melania Cuc

ACTUL DEMNITĂȚII NAȚIONALE

„...Se va termina aproximativ la 10 luni după pierderea Balcanilor".

Albert Speer

„In 1945, Germania era pe punctul de a introduce in luptă o serie de arme noi, destinate să provoace o adevărată revoluție tactică. Dealtminteri, cu excepția armelor nucleare, aceste tipuri noi constituie și astăzi baza armamentului forțelor convenționale al tuturor țărilor din lume".

Ph. Masson

BUCUREȘTII TATONEAZĂ

Partidele și cercurile politice burgheze se pronunță „pe de o parte impotriva războiului contra Națiunilor Unite" și cer retragerea trupelor române de pe front și aducerea lor la granița din 1939, iar pe de altă parte, au aprobat participarea României, in faza inițială, la războiul hitlerist antisovietic" (Col. dr. V. Mocanu). În schimb, I. Antonescu speră ca prin continuarea luptelor alături de armatele germane, la sfirșitul războiului să i se recunoască României Ardealul cotropit samavolnic. Naivă sau nu, poziția sa e nutrită — și-și află singura justificare — din credința in victoria finală a coaliției Axei. După dezastrul de la Stalingrad, această incredere i se zdruncină total. Dar deja e tirziu — ii mai rămine, cum a și făcut-o, să-și recunoască vina de a fi decis singur (de fapt, impreună cu ministrul de externe și vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu) și, in consecință, răspunderea „personală" in fața istoriei.

Alături de Dinu Brătianu, Iuliu Maniu declanșează și poartă cu mareșalul Antonescu „războiul memoriilor". Evident nu numai in calitatea sa recunoscută de anglofil, Maniu, in iulie 1941, deci după recucerirea teritoriului românesc dintre Nistru și Prut, observase intr-un memoriu că „nu este posibil să ne prezentăm ca agresori față de Rusia, astăzi aliata Angliei, probabil invingătoare", fiindcă, susține el in continuare, „nu avem nici un soldat român de sacrificat pentru scopuri străine". (Cum ar fi reușit **practic**, chiar și **atunci**, să-și desprindă și să-și demobilizeze trupele Antonescu din ansamblul concertat al alianței agresoare — Maniu nu preciza : nici n-ar fi avut știința s-o facă.... De altfel, anterior, adresase unor personalități engleze mesaje in care susținea cu fervoare că România „este o victimă a Axei" și că „este alături de democrația engleză"; oricum, in străinătate ca si in țară, inre 1941—1944, Maniu este considerat liderul coaliției P.N.Ț.—P.N.L., inteleasă pretutindeni, inclusiv de Antonescu, sub numele de „opoziție". Cind pleacă din București, in februarie 1941, șeful diplomației britanice Reginald Hoare, Maniu are o intrevedere cu acesta — poate c-ar trebui precizat că, in toți acești ani, dictatura antonesciană deși va supraveghea indeaproape, nu va interzice, ba, mai mult, uneori va inlesni și iniția asemenea contacte semi sau neoficiale ,și nu mă refer acum numai la acelea vizind eventualitatea unui armistițiu — și apoi cu reprezentanți ai legației americane, inaintea cărora afirmă că „România trebuie socotită in rindul țărilor ocupate, ca și Belgia, ca și Olanda, ca și Polonia. Guvernele anglo-saxone n-o pot trata decit in consecință ; țara nu e răspunzătoare de politica unui guvern impus cu forța de germani".

Aci sint două mari exagerări. Manifestațiile de stradă, am precizat anterior, din zilele ce-au precedat abdicarea/plecarea lui Carol II, l-au „propus" pe Maniu drept „salvator" al națiunii, dar, atunci, Maniu s-a grăbit... să scrie englezilor o „dare de seamă", in loc să **acționeze**, singur sau cu Brătienii sau, și mai oportun : cu toți oamenii politici importanți ai momentului, in vederea alcătuirii unui guvern „democrat". N-a procedat astfel, atunci cu ce drept numește acum, in 1941, actualul guvern ca fiind de sorginte sau de inspirație germană ? Nici drept, nici adevărat nu este afirmind asta.

În folosul carurii sale politce stă, insă, a doua exagerare, cea privitoare la statutul de țară „ocupată", prin care, in realitate, liderul PNȚ, procedează la o **captatio benevolentiae**, grație căreia vrea să obțină, pentru România, un tratament special ; in sfirșit, tot in favoarea sa ar sta și „interpretarea" formulării „unui guvern impus cu forța de germani" ca fiind și o aluzie, **à rebours**, la faptul că Marea Britanie, ca și alte mari puteri, au păstrat România in vagi promisiuni, creind astfel premisele favorabile intruziunilor germane, și in consecință, instalării unui guvern militarofascist...

În fond, in acei ani sumbri, cîți discern și, mai cu seamă, cîți aprobă autenticul statut internațional al României ? De-aceea este fundamental de știut fazele evoluției acestui statut : septembrie 1939 — mai 1940 : **neutralitatea de facto și de jure:** mai 1940 — august 1940: nonbeligeranță **de facto** și **de jure**, septembrie 1940 — iunie 1941 : nonbeligeranță **de jure**, cu incadrarea **de facto** in tabăra Axei Berlin — Roma — Tokio ; iunie 1941 — 23 august 1944 : beligeranță de partea statelor Axei fasciste ; 23 august 1944 — mai 1945 : cobeligeranță **de facto** (nerecunoscută **de jure** de către Aliați) de partea Națiunilor Unite impotriva ultimilor membri ai Axei pe continentul european. „Cunoscind azi documentele fundamentale ale epocii și apreciind cu luciditate situația, se poate afirma categoric că intrarea Misiunii germane nu a echivalat cu ocuparea României, precum in cazul Poloniei in 1935, al Iugoslaviei in 1941 și al Ungariei in 1944. De altfel, insăși directiva semnată de Maniu la 10 octombrie 1940 insista ca nu cumva acțiunea **Wehrmachtului** să dea «cea mai mică aparență de ocupare militară a României». În adevăr, Misiunea Militară germană **a fost invitată** (nu de către Antonescu ci, inițial, de regele Carol II, iar, cind in noiembrie 1940 România a aderat la Pactul Tripartit, a făcut-o ca țară cu drepturi suverane, **parte contractantă...** Poporul român nu a impărtășit insă punctul de vedere al mareșalului. Acesta a cunoscut adevărata situație, astfel că, in februarie 1942, se destăinuia lui Joachim von Ribbentrop, in acest sens : «...singur și numai cu sprijinul lui Mihai Antonescu am declarat fără a intreba poporul că politica ce trebuie s-o duc este alături de **Axă»**. Relativ la raporturile personale dintre Hitler și Antonescu se impune precizat că acestea, de natură specială, au afectat relațiile dintre Berlin și România, cu avantaje directe pentru Reich-ul nazist, dar și cu foloase indiscutabile pentru tratamentul rezervat României in cadrul **Axei".** (Gh. Buzatu).

Nu-i mai puțin adevărat că Maniu, Dinu Brătianu și ceilalți lideri iau legătura exclusiv cu Anglia și S.U.A., nu și cu U.R.S.S.... Atunci cind și personalul legației americane e retras din București, Maniu ia legătura cu René de Weck, ministrul Elveției in România. Apoi, cu ajutorul diplomatului român Serdici, dar și cu concursul altor diplomați, Maniu contactează legațiile unor țări neutre, ca Portugalia și Suedia, „pentru a intreține contacte cu străinătatea și a asigura transmiterea de mesaje către unele țări occidentale din Coaliția antihitleristă" (Col. dr. V. Mocanu). Mesajele trimise vor avea un anume ecou in presa din S.U.A., Anglia, Elveția, Turcia unde se va observa, in esență, că „opoziția" reprezentată de partidele burgheze ar fi „singura forță puternică din România pe care s-ar putea sprijini" grupul Națiunilor Unite. Iar din aprilie 1942 — cumva, incurajate și de un apel transmis de Radio Londra — cercurile burgheze românești incep să-și pună cu toată seriozitatea problema desprinderii țării de Axă și nu in termenii de pină acum, privitori la justificarea intrării țării in sfera Axei. Astfel, se intensifică contactele și sint expediate memorii mai ales pe canalul București — Istanbul — Ankara — Cairo „atit cu ajutorul organizației de spionaj englez care dispunea de un aparat de radio emisie-recepție, cit și prin unii curieri diplomatici ai țărilor neutre (Elveția și Turcia)" (Col. dr. V. Mocanu). Însă abia după Conferința de la Casablanca (ianuarie 1943), liderii realizează eroarea de a nu se fi adresat pină azi și guvernului U.R.S.S. La conferință s-a stipulat formula „capitularea necondiționată" a Germaniei, Italiei Japoniei și sateliților acestora...

Legătura cu străinătatea se menține și cu ajutorul emigrației politice românești. Astfel, se contactează grupul Davilla (SUA), grupurile lui Tilea și Cornea (Anglia), precum și Gafencu și Franasovici (Elveția). În paralel, se mizează și pe alianța unor personalități militare decizionale, care iși manifestă „fie deschis, fie ascuns nemulțumirea față de situația grea in care se afla țara" (Col. dr. V. Mocanu). Ostilitatea unor ofițeri cu funcții inalte față de germani e dealtfel vizibilă cu mult anterior, cind insăși Legația germană din București comunica Berlinului că „generalii români au fost impotriva venirii misiunii Wehrmachtului in țară", constatare care a determinat ca, chiar de la inceputuri, Gestapoul și Abwehrul să „verifice" pe toate căile „loialitatea" ofițerimii române. Și Antonescu e inștiințat printr-un raport al Direcției generale a poliției Capitalei că atașatul militar al Germaniei la București „are misiunea să examineze un număr de aproximativ 400 de fișe referitoare la ofițerii superiori și inferiori români bănuiți că nutresc idei contrare amiciției româno-germane". De asemenea, intr-o Dare de seamă din februarie 1941, elaborată tot de poliția Capitalei, Direcția Generală, se subliniază că, pe lingă aceea că „la legația germană se intocmesc fișe pentru ofițerii superiori români cu

AL LIBERTĂȚII NOASTRE

CĂLĂTOR PRIN BUCUREȘTI

Răsfoiesc notesul pe coperta căruia am scris cîndva METROU. Fila cu nr. 1 am datat-o 16 noiembrie 1979. Adică exact dis-de-dimineața aceea cețoasă din vinerea în care — în mod experimental — metroul începea să fie ceea ce este astăzi. Inaugurarea primului tronson al magistralei I s-a consumat o lună de zile mai tîrziu, într-o miercuri, 19 decembrie, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu. De ce era necesar metroul? Simplu, s-a constatat că un oraș care numără de la șapte-opt sute de mii de locuitori în sus nu mai poate fi satisfăcut de serviciile transportului în comun de suprafață. București are o populație de peste două milioane de locuitori. Alți cinci sute de mii de oameni străbat zilnic străzile Capitalei în calitate de navetiști, de flotanți, ori pur și simplu aflîndu-se dumnealor în tranzit. Sondajele de specialitate indicaseră ca fiind medie cifra de patru milioane de cereri de călătorie pe zi. Iar pentru bucureșteni nu mai era de mult un secret că în plin final de secol al vitezei, la orele de vîrf, tramvaiele, troleibuzele și autobuzele se organizează pe la răscruci în ambuteiaje frizînd perfecțiunea. Viteza amintitelor mijloace de transport în comun nu depășește în acele blestemate perioade 6—8 kilometri pe oră, ceea ce trimite gîndul la iuțeala de croazieră a binecunoscutelor gasteropode cu ochi telescopici. Trebuia intervenit și s-a intervenit. Mai ales pe direcția Est-Vest, unde, spre sfîrșitul lui '79 încărcarea devenise de aproximativ 20 000 de călători pe oră și sens. Oricît ar fi de pasibil de critică I.T.B.-ul, oricît s-ar organiza, oricît de bine s-ar dota și autodisciplina tot n-ar putea prelua dificila sarcină de a realiza legături rapide și confortabile între platformele întreprinderilor Semănătoarea, Republica și 23 August. Bineînțeles că pentru urbaniști respectiva poveste nu era nouă. Motiv pentru care au și propus — ca una din soluțiile posibile — construirea metroului. Ideea fusese lansată încă prin anii '30, ceea ce însă pe atunci s-a dovedit a fi pură utopie. Care utopie, cu nostalgie, după alți douăzeci de ani a fost agrementată și alimentată cu masive doze de entuziasm spontan. Bineînțeles că în van. Amintiți-vă că în 1952 s-a înființat o întreprindere care s-a numit chiar așa — Metroul!? ! O lună de zile a agonizat. După care a sucombat. De unde se vede că mai ales ideile avintate se cer a fi serios fundamentate. Ca și pentru Canalul Dunăre—Marea Neagră, nici atunci nu erau șanse de reușită, optimismul deversase realismul. Cînd s-a dovedit că există condiții, cînd s-a dovedit că visul de a lega subteran Răsăritul cu Apusul orașului-metropolă nu mai este o himeră oarecare, o dorință de mai bine și atît, atunci s-a decis: vom construi și metroul! Așa au hotărît comuniștii. Metroul este darul pe care Congresul al XI-lea l-a făcut Capitalei, deci Țării, deci oamenilor... Iar ceea ce atunci era doar un punct într-o directivă, acum, ca și atîtea prevederi similare a devenit o minunată înfăptuire. Un mijloc de transport în comun rapid și ieftin. Există persoane care își amintesc de inițiativa revistei **Ilustrațiunea Română** de a publica reportaje din subteranele Bucureștilor anului 1933. Am vorbit cu oameni care le-au citit. „Erau spectaculoase", mi-au spus. În ce consta spectaculosul acelor reportaje? „Păi enigme, dispariții inexplicabile, volatilizări, viață în catacombe, uși mascate, pereți dubli, trepte, trape, tainițe care-ți dădeau fiori... Rămîneai așa, ca prostit, cu o senzație de teamă mucedă..." Aha!

Iată însă că urmașii greviștilor de la Atelierele Griviței acelui an au hotărît că bucureștenii merită și altfel de subterane: fără mistere, chiar și efemere, fără alaiuri de limacși, lilieci, bufnițe și hățișuri de păienjenișuri, fără putregaiuri și mucegaiuri... Undeva, Arghezi vorbește despre boierii care mirosind a dor de ducă mergeau la spartul zaiafeturilor „cu carita" trasă de telegari focoși, prin largi și lungi subtenare boltite ce vor fi fost între Cotroceni și „apele minerale de la Văcărești". Se pare că acele „carite" umblînd chiauna la lumina masalalelor, pe sub întortochiate uliți prăfoase, pe sub temelii de case, ori pe sub podurile tîrgului pot revendica oricînd statutul de prim strămoș al actualelor vagoane de metrou bucureștean.

VIAȚA CA BIOGRAFIE A MUNCII

Sîntem a 27-a țară care construiește pe Terra cel de-al 57-lea metrou. În același timp cu Bucureștiul se lucrează la construcții similare la Bombay, la Sao Paolo, la Hong Kong... Dar sîntem singura țară — aflată între cele în curs de dezvoltare — care-și construiește metroul cu mijloace proprii. (În lume, numărul acelora capabile de aceeași performanță egalează suma degetelor unei singure mîini.) „Adică cu oamenii noștri și cu utilajele noastre", îmi amănunțise ideea directorul întreprinderii constructoare. După care a adăugat că „a fost un act de curaj excepțional, dar și de aprofundată cunoaștere a posibilităților noastre de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, care ne-a oferit șansa de a putea arăta lumii ce sînt în stare să facă românii chiar numai și pe bază de ambiție. Fiindcă de tradiție nu putea fi vorba la metrou".

Într-adevăr, neam-de-neamul nostru n-a mai făcut așa ceva. Numai că — deloc întîmplător — trăim în țara meșterului Manole. Utilajele necesare — în totalitate tehnică de vîrf, gîndită ad-hoc pentru condițiile subsolului bucureștean — au fost realizate la „23 August", la București, și la încă alte 17 mari întreprinderi din Arad, Craiova, Sibiu, Brașov... Nimic n-a fost lăsat sub zodia geometriei hazardului. O autentică elită tehnică lucrează sub conducerea inginerului Ion Malcoci la realizarea programului de studii, cercetări, proiectări, asimilări și experimentări pentru realizarea metroului, inginerii-directori Nimereală, Ștefan Ciurel, Costin Georgian, Grigoraș Vasile, Norel Dragu conduc compartimente al căror grad de dificultate nu-i depășit decît de unicitatea și monumentalitatea construcției.

E drept că munca la metrou nu-i ușoară deloc. Seamănă, dar nu este minerit. Pe miner îl interesează ceea ce se scoate din pămînt, pe constructor ce pune, acolo, jos, în tunel. Spațiul și timpul ca forme de existență ale materiei capătă alte dimensiuni. Predomină dihotomiile. Nu există „și-și" ci numai „ori-ori": harnic ori leneș; deștept ori prost; disciplinat ori circotaș etc. etc. Nu există răsărituri frumoase nici amurguri fastuoase. Există ziua și noaptea. Atît. Și clare. Fără interferențe.

ȘTAȚII ȘI PRESTAȚII

Zilele acestea, — „acestea" erau în septembrie... 1981! —, va fi dat în folosință al doilea tronson al metroului bucureștean — Timpuri noi — Republica (9 300 de metri). În a cui folosință? În primul rînd a celor aproape 30 000 de oameni care lucrează pe această platformă din... Orientul Îndepărtat al Capitalei; apoi în folosința celor aproape 350 000 de familii care locuiesc în această zonă și bineînțeles că și în folosința noastră, a tuturor. Ramele metroului bucureștean vor transporta pe cei 17,4 kilometri dintre Semănătoarea și Republica un sfert de milion de călători pe zi. Se știe că adevărata și aparent inexpugnabila bogăție a zilelor noastre este timpul. În acest sens, acum, nici că se putea primi un dar mai frumos și mai spectaculos! 17,4 kilometri pe sub oraș sînt parcurși în douăzeci și cinci de minute! Datorită acestora zeci de mii de oameni cîștigă zeci de mii, sute de mii de ore de odihnă suplimentară. Stațiile noului traseu: Mihai Bravu, Dristor, Leontin Sălăjan, Titan, Muncii, Republica. Acum sînt convins că mulți dintre dv. le-ați și văzut. Dar știți cui le datorăm?

Stația Republica, stație terminus, cu un rebrusment de 270 de metri, adică un loc de întoarcere specific metroului. Este o stație de capăt gîndită să preia majoritatea fluxului uman. În linii mari seamănă cu stația de la Piața Unirii, adică are două guri de acces, peron central lung de 120 de metri, posibilități de extindere. Vestibulul este placat cu travertin, tavanele cu sticlă mată, iar pardoseala este din dale prefabricate. Totul de un bun-gust evident, dar nu strident. Lucrarea a fost condusă de inginerii Dumitru Enache, șeful secției („Cel mai pasionant lucru pentru mine rămîne turnarea betoanelor") și Aurelian Prodan („Important este să te adaptezi. Odată cu metroul am ridicat o întreprindere"). Arhitectul Dan Costinescu este numit aici „responsabilul cu frumosul". Mi se spune că s-au distins în muncă șeful de brigadă Ștefan Preduț, fierarul betonist Mihai Mititelu, zidarul Gheorghe Costache și zugravul Andone Sîrdaru. Notez fără să mă roage nimeni că aici a lucrat și fierarul betonist Constantin Malfa, tatăl a 13 copii!

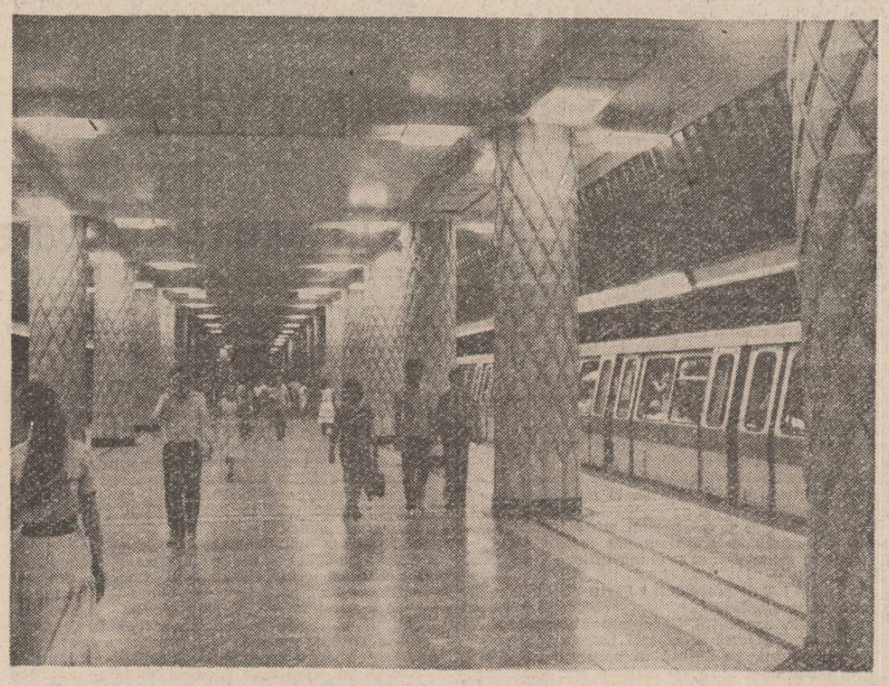

Stația Muncii (Morarilor). Șef: același inginer Dumitru Enache care pare să fi descoperit principiul ubicuității. Mi-l prezintă pe tînărul său coleg și subordonat Gheorghe Nica, iar ambii îmi prezintă „grinda și caltabosul lui Panache" — două rezolvări remarcabile nu numai ca funcționalitate, ci și ca estetică. De fapt numele corect al arhitectului care a găsit... numitele soluții — practic niște măști, una dintre ele fiind pentru o scară verticală, strîns spiralată — este Panaitescu, celălalt fiind numele de alint! Prilej pentru ca șeful de echipă Hriban Jenică, aflător aproape, să emită o zicere cu iz de butadă: „Cine vrea să muncească găsește soluții, cine nu, găsește scuze și motive". Asta-l face brusc pe inginer deosebit de exigent: „Aici, ca să obțineți rapid lustrul, iar ați frecat travertinul cu seu de oaie! Binevoiți și refaceți lucrarea...". Dacă tăcea, probabil că șeful de echipă filozof rămînea. Însă găsește și el prilej să-și verse năduful: îi smotrușește pe muncitorii sosiți de la I.O.R. în orele lor libere ca să urgenteze lucrările la metrou. Respectivii răspund la numele de Ion Cătălinoiu, Victor Dumitrașcu, Viorel Gîja, Ion Jununga și sînt însoțiți de secretarul de organizație Glăvan. Dulgherul șef de echipă Pandele Croitoru mă uluiește: „Cereți scuze publice locuitorilor cartierului și asigurați-i că, gata, au terminat-o cu noroaiele din cauza noastră".

NOUL ȘI METROUL

Stația Titan. Șef lucrări: inginer Dan Sevastre. Construcția nu seamănă cu nici una dintre cele de pe tronson. Marea boltă îi conferă stației un aer de uriașă sală de sport, ori de catedrală. Maistrul Ion Pele îmi spune că asta le-a permis să facă importante economii de grinzi și elemente din beton, iar inginerul Emanuel Hlihor care m-a însoțit prin aceste noi și din cale afară de interesante subterane ale Capitalei îmi recomandă să-l cred întrucît „sîntem prieteni din 1948". (Deși nu arată, inginerul Hlihor este din categoria acelora cu care s-a început Bicazul și s-a reușit transformarea unor vestiți șefi de hoți de buzunare, precum Fane Cutit, și Lae Chioru, în la fel de reputați șefi de brigăzi fruntașe în muncă...). Am mai spus că la metrou totul este mare, chiar și ghinioanele. La Titan ghinionul oamenilor și al lucrărilor a fost apa. Nivelul la care s-a construit stația este sub oglinda apei din lacul I.O.R. aflat la o aruncătură de băț. Zona de operațiuni ușor putea fi confundată cu cine știe care mlaștină. Ca să se poată lucra s-a apelat la o metodă „ca și nouă", dat fiind faptul că în România n-am prea avut unde și de ce s-o aplicăm pe scară industrială!" S-a construit o stație de înghețare, iar apa a devenit... rocă. Este sigur că inginerul Nicolae Munteanu, spre exemplu, unul dintre foarte bunii specialiști în frig ai metroului, nu va uita vreodată cum, pe o porțiune de 400 de metri în zona Titan-centru-Muncii (Morarilor) oamenii coborau să lucreze încotoșmănați în cojoace și pislari, chiar dacă ăduful topea asfaltul străzilor. Și tot aici, la Titan s-a mai aplicat o noutate: s-a renunțat la importul unor materiale energointensive necesare hidroizolațiilor și s-a aplicat metoda propusă de inginerii Bîlcu Dragoș și Ștefan Ciurel. Efect? Față de cele 52 kilograme de combustibil convențional consumate pentru un metru pătrat de hidroizolație, acum sînt necesare doar 2 kilograme, ceea ce a făcut ca prețul operației să plonjeze cu mult sub jumătate a ceea ce se cheltuia pînă nu demult... Respectivele calcule inginerul Bîlcu mi le citește dintr-un caiet avînd ca motto: „Am făcut primul ceea ce alții după mine vor face mai bine". Amundsen, nu?!?

Stația Dristor. Șef de lucrări: inginer Alexandru Moldovan. Aici domină roșul de Muhri, Albania. (S-a renunțat la roșul de Moneasa, marmură care cu timpul își cam trădează culorile). Ceea ce s-a realizat în acest loc în trei luni nu construcție se cheamă, ci act de eroism. Temeliile blocurilor cu cîte zece etaje se află doar la 8 (opt) metri depărtare. Cum să eviți tasările? S-au betonat integral și tunelele și stația. Apoi s-au spart betoanele ca să se poată face legătura cu peronul: betoane groase de 80 de centimetri, 2 000 de metri cubi!!! Nimeni n-a crezut că e posibil. A fost. Să știți că ceea ce admirați dv. acum în stația Dristor sînt de fapt orele de adevărat chin și de nesomn ale echipelor de muncitori conduse de Radu Nicolae, Vasile Bota, Constantin Ștefănescu, Dumitru Dumitriu, ale maiștrilor Icabo și Glăvan, ale inginerului Nicolae Talașman, ale arhitectului Daniel Zinelli... Gîndiți-vă și la ei atunci cînd veți auzi „Dristor, peron dreapta!", spre exemplu. Meseria lor a fost imposibilul și nu s-au plîns la nimeni, nu i-a știut nimeni, nici măcar locatarii blocului 58 A aflat la cîțiva pași, nici vînzătoarele de la magazinul care vinde plăpumi și salteluțe, peste drum...

ȘAIZECI, SUB SYRINGA AMUREASIS

Coborîm 72 de trepte sub strada Dimitrie Brândză și apoi o luăm în sus, pe linia vagonetelor. Răstoacele și spațiile dintre traversele liniei sînt pline ochi cu un fel de spălătură de piatră, cenușie și gretoasă ca o spinare de sobolan. Urcăm și zîmbesc la gîndul că Meletie, egumenul Mînăstirii Cotroceni, după refuzuri atoase și otioase, catadicsise totuși să cedeze terenul pe care la 5 noiembrie 1860 chiar „a dat binecuvîntarea lucrărilor", cu prilejul inaugurării Grădinii botanice... Ce-ar fi fost în sufletul cuviosului dacă ar fi putut să bănuiască, că peste fix 120 de ani uriașe cîrtițe din fier, ajutate și conduse de oameni vor săpa galerii pe sub tăpșanul de care sfinția-sa nu s-a despărțit decît după aprigă poruncă domnească...

Nu-i bine să umbli cu picioarele prin tunel și cu capul prin afacerile secolului trecut. Dovadă că tot mergînd am scăpat între traverse de cinci-șase ori. Noroc cu cizmele, cu brațele și cu experiența inginerului Hlihor. Care-mi și explică un lucru minunat: pentru a se putea săpa sub Grădina botanică a fost nevoie să fie coborît nivelul apelor freatice. Dar asta echivala cu o condamnare la moarte a valoroaselor exemplare din grădina ctitorită de Carol Davila după planurile botanistului și grădinarului Ulrich Hoffmann. Rădăcinile arborilor s-ar fi uscat, sevele ar fi stopat... Soluția? Ce li s-a luat „pe sub" arborilor, li s-a înapoiat „pe sus". Acesta, stimați îndrăgostiți, a fost rostul tevilor de care v-ați împiedicat toată vara pe aleile grădinii — să conducă apa vieții către rădăcinile însetate!

...Clefăiam în continuare cu cizmele pe radierul tunelului. După un timp am ajuns unde ne-am propus, adică acolo unde se sapă cu scutul. Utilajul este de mare complexitate și a fost construit special în celălalt capăt al orașului, la întreprinderea «23 August». Complicatul agregat era condus de o brigadă de tineri, șingura de acest fel de pe traseele constructorilor metroului. Povestea ei: La începutul lui februarie, Dan Moldovan, activist la Comitetul municipal București al Uniunii Tineretului Comunist, primește sarcină să-i adune și să-i conducă pe tinerii care, prin comitetele de sector, își făcuseră publică dorința de a lucra la metrou. „Fie numai și pentru o lună"! Zis și făcut. Tineri calificați în cele mai diferite meserii — mecanici auto, strungari, asistenți medicali, desenatori tehnici... Așa au venit și s-au apucat de lucru cu scutul, sub Grădina botanică. Constantinescu Ștefan de la I.T.B., Mircea Alexa de la Autobuzul, Fiorel Isac de la IPSCAIA, Vasile Potop de la Fabrica de medicamente... În total 60 de tineri care au dovedit și astfel că sentimentul participării este mai tare decît al confortului anticipării. Tînăra brigadă a fost întărită cu oameni a căror experiență se măsoară cu zecile de ani: maiștrii Alexandru Popescu, Pamfil Micuțaru și Dumitru Marcu. Timp de opt luni cei șaizeci de tineri săpaseră 214 metri de tunel. În ziua cînd i-am cunoscut pe cei din schimbul I, scutul lor săpa exact sub rădăcinile unui Syringa Amureasis.

Lucrările la metroul bucureștean **continuă.**

septembrie 1981

Mircea Bunea

(din volumul „Praguri de suflet", aflat în curs de apariție la Editura „Eminescu")

REMEMORĂRI

Eroilor

Se aude cum plouă în munții Carpați
Peste oasele fraților mei.
Țipă o buhă în noaptea tăiată de vînt
Și în case bătrîne și vechi, sub candele mici
Se cinstesc cei pieriți în războaie.
Buzele mamelor murmură repede ruga
De amintire nestinsă și dragoste
Și-n ceasul de liniște nepămîntească
Se aude cum plouă în munții Carpați.
E o clipă urcată deasupra de brazi,
Peste somnul pămîntului greu de belșug și de aur
Peste cîntecul stins în gîtlejuri,
Cînd pe cerul curat și înalt
Luna se face un ochi îndurerat de bătrînă.
În asemenea nopți, sub candele vechi,
Reînvie o clipă copiii plecați la războaie,
Îmberbi și stîngaci, speriați,
Înveliți în steaguri ca în giulgiuri de moarte.
Și buzele mamelor murmură repede ruga
De amintire nestinsă și dragoste
Și vorbele urcă în cer ca o apă curată și bună.
În asemenea nopți se aude cum plouă în munții Carpați...

Mircea Micu

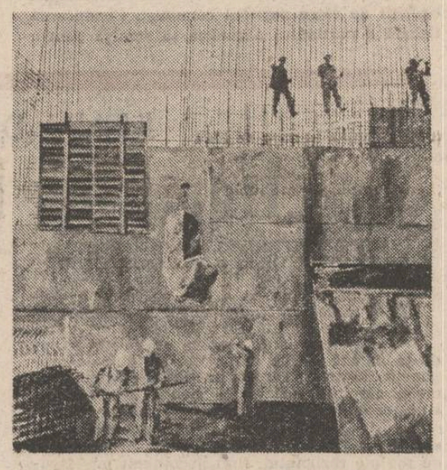

2. BUCUREȘTII PREGĂTESC INSURECȚIA

Calendaristic, evenimentele imediat-premergătoare actului revoluționar de la 23 August, din București, sînt următoarele:

23 martie — deci anterior atingerii granițelor noastre de către trupele sovietice — Antonescu primește o telegramă din partea generalului Maitland Wilson, Comandantul suprem al forțelor aliate din Mediterana, prin care i se cere să nu mai plece la întîlnirea reclamată de Hitler: („Dacă merge, se va considera ca o dovadă a intenției României de a suporta toate consecințele") și să alăture celor trei mari puteri prin oprirea conflictului cu U.R.S.S și împotrivirea oștilor germane. Telegrama avertizează indubitabil: „Vom judeca după rezultate. În termenii păcii propuși de curînd României vor fi în largă măsură determinați de măsura în care ea va contribui la înfrîngerea Germaniei. Cu cît veți încurca mai mult pe germani, cu atît mai repede va veni înfrîngerea lor și în același timp salvarea României de a deveni cîmp de bătaie în cursul săptămînilor viitoare". Din nefericire, „mesajul a sosit cînd mareșalul plecase deja spre Austria. De pretutindeni veneau amenințări: despre Germania, posibilitatea repetării în România a ocupației din Ungaria; dinspre anglo-americani, mesajul cominatoriu al lui Wilson, de front, ofensiva sovietică. Mareșalul s-a convins să plece după unele sovăieli, remarcate și la Wilhelmstrasse. Ion Gheorghe ne-a lăsat descrierea atmosferei sumbre de la sosirea mareșalului la Salzburg: primele lui întrebări au fost: «Ei, despre ce este vorba? Ce soartă ni se pregătește? Vor să mă trateze ca pe Horthy?» Temerile lui Ion Antonescu nu s-au confirmat" **(200 de zile...)** Prin intermediul colonelului T. Teodorescu, atașatul nostru militar la Ankara, Antonescu îi informează pe aliați că grosul armatei (15 divizii) este dirijat la vest pe linia Brașov-Ploiești-București.

Mircea Constantinescu

(Continuare în numărul viitor)

**sentimente antigermane, filo-engleze și neutre", este prevăzută și o situație specială: „în ipoteza că generalii din guvern se vor manifesta ostil Germaniei, iar rebelii vor încerca o nouă lovitură, România va fi transformată în protectorat". În cele din urmă, I. Maniu recunoaște că „toți oamenii politici umblă după generali. Gh. Brătianu s-a dus pe front în același scop", fapt ce scoate-n relief fervoarea consumată de politicieni atragerii virfurilor armatei de partea lor „pentru o schimbare de regim cu alte metode și de oameni cu vastă experiență de guvernare" (Col. dr. V. Mocanu). Noul regim nu include, în concepția lor, și reprezentanți ai partidului comunist sau ai mișcării de stînga ci grupuri „verificate": Gigurtu, Ghelmegeanu, Tătărescu, Argetoianu...

Dar iată că, în cursul lunii martie 1943, chiar regimul antonescian **„trece la primele demersuri secrete întreprinse de persoane oficiale."** La Lisabona, V. Cădere contactează pe ambasadorul britanic, iar la Madrid, ministrul român Dimitrescu ia legătura, la 20 martie, cu ambasadorul Argentinei, Costa, și cu ambasadorul Portugaliei, Pereirea, solicitîndu-le să fie intermediari în a comunica ambasadorului american Hayes «dorința României de a face pace cu Națiunile Unite la cel mai apropiat moment posibil». În cadrul consultărilor care au loc între Departamentul de Stat și Foreign Office, acesta din urmă, deși nu dorea să renunțe la manevrarea cercurilor politice din România, a rămas prudent: «...Guvernul Majestății Sale consideră că guvernul sovietic este într-o poziție mai bună decît a sa de a furniza stimulente românilor de a abandona Axa»... Oricum, circumstanțele create de convorbirile de la Klessheim", cartierul general al Führerului, la 12—13 aprilie, îl umplu pe I. Antonescu, „de un nou val de mînie deoarece, datorită imprudenței lui Mihai Antonescu și Iuliu Maniu, serviciile secrete naziste au reconstituit demersurile secrete ale acestora iar el a fost nevoit să depună eforturi deosebite pentru a aplana lucrurile" (H. Brestoiu). Desigur că „lucrurile" ar lua o întorsătură imposibil de „aplanat" dacă, spre „fericirea" diplomației române „secrete" n-ar fi atît de cruntă rivalitatea, chiar conflictualitatea permanentă dintre Gestapo și S.D. Doar un exemplu: Gustav Richter îl „lucrează" eficient, atît de eficient pe Herman von Ritgen, unul din conducătorii SD-ului, încît, în iulie 1943, vin la București doi funcționari superiori, respectiv Joseph Stadbuchler și Konrad Schmidt (de la **Praesidium Berliner Kriminal Polizei,** cu mandat de aducere „sub pază sigură" la Berlin a lui von Ritgen... Acestuia i se administrează o doză puternică de narcotice, e așezat într-un sicriu (!) și transportat la aeroport cu mașina legației germane și, apoi, la Berlin, unde... **restul e tăcere.**

Cum încă din primăvară se autodizolvă Comintern-ul, deciziile P.C.R. sînt nu doar ușurate ci, înainte de orice, eliberate de o tutelă nu o dată contradictorie, agresivă și discordantă față de problemele autentic românești. Pînă acum, în 1942 și o bună parte din acest an, propunerile P.C.R. sînt respinse de liderii P.N.L. și P.N.Ț. (tratativele vor fi reluate în 1944); în schimb, cu reprezentanții Palatului, comuniștii stabilesc primele contacte la finele lui august 1943 și dialogul se va desfășura cu intermitențe pînă în iunie viitor, cînd vor căpăta cursivitatea și gravitatea reclamate de împrejurări. Se alcătuiește un Comitet Central de Acțiune, format din P.C.R. (L. Pătrășcanu), P.S.D. (C. Titel-Petrescu), P.N.Ț. (I. Maniu — acesta după ce primește aprobarea... Londrei, solicitată în primăvara lui 1944) și P.N.L. (Dinu Brătianu), numit ulterior Bloc Național Democratic. Declarația celor patru partide este emisă la 20 iunie 1944 și publicată în **România liberă** din 10 august 1944. Așadar, în 1944 verigile P.C.R. sînt: Frontul Patriotic Antihitlerist, Coaliția Național-Democratică și Blocul Național-Democratic. „Cu atît mai semnificativă se impune introspecției istorice linia urmată de Partidul Comunist Român în făurirea Frontului Unic Național cu cît ea a fost elaborată în condițiile unei depline independențe de acțiune, ale lipsei oricărei legături în mișcarea comunistă internațională, cu forul ei, Comintern-ul. Modalitatea originală adoptată de P.C.R. în constituirea Frontului Unic Național reprezintă practic o premieră în mișcarea comunistă internațională, fiind pentru prima dată cînd un partid comunist a realizat o alianță politică a unor forțe atît de diverse — de la organizații democratice la partide burgheze, monarhie și șefi militari — pe o platformă de luptă comună" **(România și marea victorie,** Buc., 1985)

Deoarece la sfîrșitul lui septembrie 1943 expiră acordurile economice româno-germane, negocierile care se poartă la București pentru reînnoirea acestora devin repede neplăcute, dificile chiar, pentru partea germană întrucît Ion Antonescu pretinde „ca Reichul să achite în aur sau în valută convertibilă mărfurile achiziționate și să livreze (=germanii) producții necesare economiei românești. În fața acestei atitudini intransigente, Karl Clodius a cerut Berlinului să recurgă la măsuri de constrîngere împotriva României" (H. Brestoiu): dictatorul nazist pretinde mareșalului Antonescu ca absolut toate unitățile militare românești să fie puse la dispoziția frontului, solicitare respinsă de Antonescu la 15 noiembrie, fapt care sporește încordarea relațiilor dintre Germania și România, încît Killinger nu e panicard cînd anunță Berlinul că „trebuie să ne așteptăm la dificultăți cu România".

Tot în septembrie 1943, convins că Antonescu nu „va ceda frînele la timp", I. Maniu consideră că mareșalul trebuie înlăturat „de sus" printr-o acțiune comună în care să fie angajați Palatul și vîrfurile militare. Firește, poziția sa e deosebită de aceea pe care se situează reprezentanții P.C.R., care văd o răsturnare „de jos", la care să participe în primul rînd masele largi. Oricum, camarila regală este la curent în demersurile lui Maniu.

Deteriorarea tot mai accentuată a relațiilor româno-germane împinge unele cercuri guvernante, inclusiv pe ministrul de externe Mihai Antonescu și pe cei din anturajul său, „bineînțeles, cu aprobarea tacită a lui Ion Antonescu, să încerce stabilirea de contacte și să întreprindă tatonări în vederea unor înțelegeri separate cu aliații occidentali" (Dr. E. Preda). Respectiv, cu S.U.A. și Anglia. Care totuși eșuează. Cum eșuează și speranțele realizării practice a „variantei balcanice", multașteptata debarcare în Balcani, operațiune propusă de W. Churchill. E perioada cînd dictatorul român își imaginează că ieșirea țării din război — pe care, aidoma întregului popor, înțelege s-o aprecieze drept urgentă și necesară — s-ar putea înfăptui fie printr-o pace încheiată între puterile Axei și cele anglo-saxone, fie printr-o pactizare a taberelor în vederea stăvilirii comunismului!... Impulsionarea tatonărilor diplomatice aduce în prim plan aportul, minuțios pregătit (chiar cu concursul lui Ion Antonescu!) al diplomaților Al. Cretzianu (pentru Ankara) și Fr. Nanu (pentru Stockholm). Cum va relata ulterior Nanu, șeful statului, în persoană, îl sfătuiește: „Puteți să spuneți acelor care sînt interesați că 1-am informat pe Hitler că nici o singură împușcătură românească nu se va trage asupra trupelor britanice sau americane dacă vor apare în România." Maniu **delegă** pe Cretzianu să urgenteze **diplomatic...** debarcarea aliatilor în Balcani! Totodată, Mihai Antonescu, care-i convoacă pe miniștrii Turciei la București, îi declară acestuia că Al. Cretzianu și misiunea sa nu reprezintă doar poziția guvernului român ci a națiunii întregi. Asemenea demersuri scot și mai mult la lumină criza blocului fascist, dar, în același timp, și noncoincidența „orientărilor" și „propunerilor" guvernanților români care, mizînd „pe apariția anglo-americanilor la Dunăre sau pe litoral" — și așa ceva neavînd loc — „simt nevoia, deși au țeluri diferite, să se sprijine reciproc" (Dr. E. Preda).

În conferințele interaliate de la Moscova și Teheran, anglo-americanii „recunosc guvernului sovietic prioritatea în tratativele cu România" (Col. dr. V. Mocanu). Chiar de la 16 ianuarie 1944, guvernul britanic informează guvernul sovietic că, întrucît trupele sovietice „vor fi primele care vor ajunge în România, guvernul sovietic va juca rolul principal la stabilirea concluziilor armistițiului" (Dr. E. Preda). Așa se face că, la 2 aprilie, cînd avangarda sovietică ajunge la granițele României, ministrul sovietic al afacerilor externe, V. Molotov, precizează că „intrarea trupelor sovietice pe teritoriul României este dictată exclusiv de necesități de război și de faptul că trupele inamice continuă rezistența" și că URSS „nu urmărește scopul de a dobîndi vreo parte din teritoriul României".

Interviurile «Luceafărului»

CORNELIU LEU:

„Mă simt veşnic legat şi veşnic îndatorat marelui act al revoluţiei noastre naţionale“

— „Romanul unei zile mari“, romanul dumneavoastră dedicat istoricului act revoluţionar de la 23 August se află, acum, la zece ani de la apariţie, la ediţia a treia adăugită şi revizuită, aceasta după ce a atins deja, în cursul unui deceniu, peste 200 000 de exemplare şi a fost tradus, între altele, în limba chineză. Este, desigur, o dovadă a interesului mereu actual ce înconjoară această carte.

— Mă bucură, desigur, o asemenea apreciere în legătură cu cartea mea, după cum m-au bucurat întotdeauna, la sutele şi sutele de întîlniri pe care le-am avut cu cititorii în răstimpul acestor zece ani de la prima apariţie, faptul că ele s-au transformat în îndelungi dezbateri în legătură cu momentul istoric al actului de la 23 August 1944 şi a modului cum eu l-am abordat. Dar, ca să fiu şi realist şi respectuos cu adevărul, aşa cum am încercat să fiu şi în paginile cărţii, cred că este vorba de altceva : de un dat obiectiv căruia eu îi sînt doar beneficiar. Este vorba de marea actualitate de care se bucură momentul crucial al istoriei noastre în simţirea şi interesul cititorului, de amplele lui rezonanţe pe care le are pentru conştiinţa oricărui român. Mare eveniment naţional, actul de la 23 August a marcat pregnant conştiinţele devenind pentru ele criteriu de aspiraţie împlinită dar şi de largă deschidere pentru o treaptă nouă a afirmării naţionale. Iar acest sentiment nu se clasează odată cu evenimentul istoric ci decurge din el pentru o lungă perioadă căreia i-a deschis ascensiunile ; cu alte cuvinte sentimentul de devenire pe care îl emană ne face, generaţie după generaţie, să păstrăm viu interesul pentru tot ce reprezintă momentul crucial respectiv. Este un sentiment de permanenţă îmbinînd în el dragoste, mîndrie şi conştiinţă, care face mereu actuală dorinţa de a cunoaşte cît mai adînc toate faţetele, implicaţiile şi urmările faptei de istorie din care decurge prezentul nostru. Sentimentul acesta face parte la modul implicat, deloc formal şi deloc declarativ, din conceptul de existenţă patriotică.

— Cum s-ar traduce în contextul creaţiei acest concept (fericită exprimare !) de „existenţă patriotică“, desigur în cazul „Romanului unei zile mari“ ?

— Conţinutul acestei cărţi, care se concentrează cronologic asupra a trei zile, 22, 23 şi 24 august 1944, eu l-aş rezuma astfel :

În vara anului 1944, comuniştii români se aflau în plină acţiune ilegală, pornind de la elementul hotărîtor : ceea ce prima era apărarea fiinţei naţionale, apărarea teritoriului de încleştarea războiului, apărarea poporului de grelele sacrificii. În serviciul acestei cauze, ei au făcut din partidul lor catalizatorul politic al tuturor forţelor ce se opuneau dezastrului. Partidul a folosit cu pricepere atît presiunea evenimentelor cît şi toate contradicţiile insolubile ale regimului antonescian pentru a accelera procesul de radicalizare generală ca unica posibilitate de salvgardare a intereselor naţionale, a viitorului independenţei României ca stat. Partid de combatanţi, partid de cadre temeinic pregătite pentru activitatea revoluţionară, călit în lupta conspirativă, P.C.R. a devenit, treptat, din catalizatorul politic al forţelor naţionale, conducătorul lor de fapt, asigurîndu-şi acest rol prin politica deschisă, suplă, deosebit de mobilă prin care s-a putut realiza pînă la urmă unitatea de front naţional. După concepţia conducerii comuniste, nici o forţă dintre cele care se opuneau dictaturii, nici un grup social, nici o personalitate politică, ştiinţifică sau militară, indiferent de convingerile sale, nu trebuia să fie în afara acestui front. Citez raportul serviciului central de securitate al Reichului către Marele Stat Major al Wehrmachtului din 5 august 1944, care preciza :

„În ce priveşte evenimentele politice interne, în ultimele patru săptămîni se manifestă în mod vizibil o deplasare a întregii opoziţii spre stînga şi, odată cu aceasta, preluarea conducerii acestei opoziţii de către partidul comunist. Conducerea ilegală a partidului năzuieşte să smulgă pentru sine conducerea în lupta contra guvernului mareşalului. După cît se pare, se încearcă, sub conducerea comunistă, să se formeze în România un fel de guvern al Frontului popular, care să cuprindă şi cercuri ale naţional-ţărăniştilor...“.

— Comparînd anterioarele două ediţii ale romanului, observăm, de fiecare dată, apelul pe care îl adresaţi cititorilor în legătură cu eventuale şi necesare completări ce s-ar putea aduce perspectivei ce defineşte această creaţie. „Romanul unei zile mari“ este, deci, un fel de „carte deschisă“, succesiv îmbogăţită prin contribuţii colective. Ce răspunsuri aţi primit la acest apel ?

— Scrisorile, informaţiile şi precizările pe care le-am primit de la cititori, participanţi şi specialişti întrec pînă în prezent cifra de zece mii.

— Aceste completări privesc şi ediţia a III-a a romanului, care a ieşit proaspăt de sub tipar ?

— Desigur ! Aş da un singur exemplu legat de un nod foarte important al acţiunii romanului meu : Este vorba de — vestita astăzi — telegramă secretă de la Stockholm prin care ambasadoarea lui Stalin, doamna Kolontai, transmitea acceptarea de către sovietici a condiţiilor de armistiţiu cerute de Antonescu. Documentele diplomatice scoase la iveală în ultimii ani, ca şi fragmente din memoriile unor personaje implicate în actul respectiv, subliniază pericolul ingrozitor de care ţara noastră se afla doar la un pas : împărţirea ei în două zone, cu două guvernări deosebite. Era o soluţie care convenea, din punct de vedere strategic, puterilor străine, convenea din punctul de vedere al ambiţiilor sale şi al convingerii că el putea rezista încă multă vreme şi lui Antonescu. Documente mai recente decît primele două ediţii ale cărţii confirmă categoric această direcţie nefastă pe care ar fi putut-o căpăta soarta ţării noastre. Şi, dacă ne gîndim la drama unor naţiuni rămase împărţite după cel de-al doilea război mondial, ne dăm seama de marele merit naţional al consecvenţei comuniste în coalizarea tuturor forţelor şi salvarea ţării în întregul ei. Indiferent de interesele străine sau aventuriste, comandamentul naţional cerea soluţia categorică ce s-a găsit la 23 August 1944. Am prezentat acest adevăr şi în ediţiile trecute, dar documentele în plus cu care el se confirmă astăzi, arată neîndoielnic meritul epocal al luptei comuniştilor români **într-o acea realitate sfîntă de unitate a întregii Românii consolidată prin memorabilul act.** O altă serie de documente demonstrează că încrederea lui Antonescu în armele secrete ale lui Hitler nu era deloc deşartă. Termenii pe care îi folosesc nomenclatoarele armatelor de astăzi, cele de „rază lungă, medie sau scurtă de acţiune“ îşi au incipienţa în celebrele „V“-uri la care lucra cercetarea industriei militare germane. Cele şase luni cu care actul de Eliberare a României a scurtat durata războiului, puteau fi tocmai cele ale perfecţionării unor asemenea arme. Iată, aşadar, darul atît de important făcut omenirii de către revoluţia noastră.

— Nu este fără interes să evocaţi şi reacţia cititorilor străini ; cine sînt ei ?

— Cîteva sute de mii de cititori chinezi într-o ediţie integrală, citări masive în preluările la care procedează alte lucrări cu tematică asemănătoare şi, în acest an, două ediţii prescurtate în limba engleză şi în limba rusă. De asemenea, întîlnirile cu cititorii acestei cărţi s-au extins la cîteva universităţi din străinătate şi o dezbatere în cadrul Bibliotecii Române din New-York. Repet : cartea s-a bucurat de interes pentru că însuşi evenimentul consemnat merită un deosebit interes şi pe plan internaţional, din el decurgînd multe elemente originale ale politicii româneşti.

— De exemplu ?

— De exemplu, conceptul de dictatură a proletariatului considerat inamovibil pe atunci şi analizat teoretic de-abia în ultimul deceniu, a fost, după părerea mea, infirmat de experienţa luptei comuniştilor români de la 23 August 1944, prin însăşi organizarea unui larg front popular de salvare naţională care corespundea temeiurilor democratice ale societăţii româneşti şi nu metodelor artificiale de impunere a unui regim. Atunci, în acea luptă dedicată aspiraţiilor populare şi bazată pe ele, a apărut, neformulată încă, generoasa idee înflorită şi desăvîrşită de gîndirea teoretică a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu : „Cu poporul şi pentru popor“. Salvînd ţara de pericolul distrugerii şi al împărţirii, forţele patriotice au demonstrat tocmai succesul unui asemenea deziderat. Iată, aşadar, cum conceptele politicii noastre moderne nu sînt doar simple formulări teoretice ci faptă de conştiinţă decurgînd din însăşi experienţa noastră istorică. Ele izvorăsc firesc din firescul aspiraţiilor noastre naţionale şi, prin asta, capătă şi mai multă temeinicie contribuţia românească la îmbogăţirea teoriei revoluţionare.

— V-aţi bucurat întotdeauna numai de aprecieri pozitive în legătură cu această carte ?

— Depinde ce înţelegem prin aceste „aprecieri pozitive“. Desigur, există şi unii dispuşi să o calomnieze. De obicei, cei cărora nu le convine adevărul asupra factorului determinant al luptei populare mobilizată în interiorul ţării de către comuniştii patrioţi. Sînt unii care, fie că ar dori să-şi aroge ei meritele, fie că, pur şi simplu, au fost încurcaţi în planurile lor de actul nostru de afirmare naţională. Dar, ştiţi dictonul cu „gura păcătosului“. Dorind să minimalizeze această carte, unul dintre personajele ei aflat în străinătate, a spus nici mai mult nici mai puţin că „din tot ce s-a publicat despre 23 August, ea este **cea mai periculoasă** pentru că se bazează pe veridicitatea documentelor“. Cert lucru că respectivul nu a dorit o apreciere pozitivă, dar eu nu pot fi decît bucuros că, pentru o asemenea categorie de oameni cartea mea e cea mai periculoasă.

— Aţi menţionat, în trecere, problema structurii romanului, care trebuie socotită importantă. De fapt, îmbinarea ficţiunii cu documentul creează o formulă nouă, asupra căreia vă propun să reflectaţi.

— Am experimentat în mai multe romane ale mele îmbinarea ficţiunii cu documentul. Este vorba ca, în loc de o clasică repovestire a documentului, să foloseşti chiar textul şi spiritul lui prin tăietură potrivită şi calcularea efectului artistic pe care îl dă, printr-o aşezare firească a sa în cadrul analizei, descrierii, eseului şi celorlalte mijloace ale prozei. În fiecare dintre aceste cărţi, romanul, în sensul lui clasic, este scris de la un capăt la altul. Dar, pe dedesubtul literei tipărite. Ca în scenariu pe care, apoi, regizorul, actorul, decoratorul îl umplu cu toate datele artistice ale creaţiei lor. Toţi acestia, însă, se însumează în munca dublă a romancierului. Astfel (vorbesc de intenţie, realizarea o pot aprecia doar cititorii) forma finală, tipărită, devine un alt fel de roman, mai plin de sensuri şi mai incitant pentru imaginaţia cititorului modern. Precizez : nu este vorba de cealaltă specie, la fel de valoroasă, a cărţilor de reconstituire cu modalităţile reportajului, ci de o structură specifică romanului. Îmbinarea documentului istoric cu proza de analiză produce o nouă arhitectură romanescă. Este vorba, deci, de romanul istoric de reconstituire care capătă o dimensiune prin caracterul analitic al prozei şi alta — prin valenţele informative şi de atmosferă ale documentului. În acest fel „a reconstitui“ nu mai înseamnă „a repovesti“ ceea ce ai aflat de la alţii, ci „a reinterpreta“ tu prin expoziţia pe care o dai faptelor şi a-l stimula pe cititor să reinterpreteze şi el, prin înţelesul pe care îl capătă pentru el aceste fapte şi prin concluziile la care ajunge.

— Se spune că „Romanul unei zile mari“ a apărut cu o oarecare întîrziere faţă de momentul cînd a fost scris.

— Într-adevăr, am aşteptat mult şi m-au aşteptat multe furci caudine. A trebuit să vină această epocă de mare deschidere, de dragoste şi înţelegere pentru nevoia adevărului istoric ca ea să poată nu numai să apară dar să circule într-un asemenea tiraj care, după cum se vede prea bine, nu numai că nu deranjează altceva decît reaua credinţă, ci serveşte sincer idealul nostru de adevăr.

— Rezultă, deci, că o formulă stilistică originală este reclamată în acest caz dar şi în altele de anvergura obiectului, adică un moment istoric fundamental pentru naţiunea română.

— Desigur, este şi acesta un motiv să mă simt veşnic legat şi veşnic îndatorat marelui act al revoluţiei noastre naţionale.

George Traian Roman

JURNAL DE FRONT

„Tigrii“ au fost opriţi

DIN AMINTIRILE UNUI SCRIITOR PE TRASEUL DE FOC AL INSURECŢIEI

Numai cine nu a fost pe front, în primele linii, nu-şi poate da seama cum este simţită de către luptători apropierea unei aşezări omeneşti. Aflîndu-te pe întinderile nesfîrşite, bîntuite de uraganelor luptelor, simţi cum oraşele, satele, fermele, căsuţele răzlete îţi picură în suflet un amestec nedesluşit de calde sentimente.

Oraşul, satul, ferma, căsuţa izolată sînt omul, sînt viaţa. De aceea şi oamenii din primele linii de foc ale războiului, linii necontenit mişcătoare, simt şi trăiesc altfel apropierea aşezărilor omeneşti decît cei ce sînt mult mai înapoi, în spatele frontului.

De satul Feiurdeni mă leagă, şi pe mine, şi pe toţi ostaşii regimentului nostru, foarte multe. În preajma lui s-a petrecut însă şi un fapt mai altfel decît altele, mai deosebit.

Pe deasupra poziţiei Regimentului 34 infanterie, din care făceam şi eu parte, obuzele artileriei româneşti începură să se năpustească peste inamic, într-un vuiet năprasnic, asemănător cu cel produs astăzi de zeci şi zeci de avioane cu reacţie în zbor. Se dezlănţuise pregătirea de artilerie a atacului. În liniile duşmane era un prăpăd nemaipomenit. Vîlvătăi ţîşneau spre înălţuri, înnădindu-se cu îngrămădirile de nori negri ce atîrnau a ploaie deasupra cuprinsului.

Începu să răspundă şi artileria fascistă, care-şi lăţi bătaia pe toată poziţia românească, atît pe tranşeele de dincoace de Feiurdeni, cît şi pe sat.

Mai înapoi, într-o mîncătură de lîngă mine, brandiştii sergentului Căruţelu săriră la piese gata să dea viaţă planului de foc. Totul era pregătit. În primele tranşee aşteptau încleştarea cu duşmanul, încordaţi ca un arc, infanteriştii companiilor din linia I, aflaţi pe culmea de peste sat. Printre acestea şi compania a 6-a pe care o comandam eu.

...Fruntea înaltă a lui Căruţelu se brăzdă de cute adînci. Sprîncenele se apropiară atît de mult una de alta, încît păreau a fi o singură linie, o streaşină sub care sticleau, printre genele întredeschise, ochii verzi, sfredelitori ai sergentului. Casca, bine prinsă pe cap, îi umbrea figura cioturoasă. Înainte de a sări la piesă, îşi mai aruncă odată ochii asupra satului.

...A sărit din groapă glonţ pînă la Neagu, ochitorul. Scund, dar vînos, caporalul l-a tras iute lîngă el, tocmai cînd o schijă a muşcat lacom din ţărîna parapetului.

— Grigore, numai ochi şi urechi !... Auzit ? i-a strigat, printre tunetele exploziilor Căruţelu, bătîndu-l pe umăr în timp ce se pregătea să sară din nou la locul lui...

Ca un fulger negru mi-a apărut semnul cu mîna făcut de Căruţelu.

Una după alta se înşiruiră bombele aruncătorului de 81,4 mm, într-o lungă şi înaltă boltire, prin văzduhul piclos. Sfoara înspăimîntătoare de foc a aruncătorului lui Gheorghe trecu exact pe deasupra braţului zdrenţuit al Feiurdenilor, potopindu-se într-un clocot de trăznete pe una din cotele poziţiei hitleriste.

Focul nostru i-a răzbit pînă la urmă pe hitlerişti. Regimentul nostru s-a avîntat la atac.

S-a săltat din groapă, ţîşnind la vale, spre Feiurdeni, şi Căruţelu cu brandiştii lui, pentru a ajunge cît mai repede din urmă pe puşcaşii companiei mele, porniţi în iureş de pe dealul de dincolo de sat.

Cînd să punem piciorul pe creastă am fost aruncaţi la pămînt de un vîrtej ameţitor. Într-un vuiet sinistru, stoluri de „Stukas“-uri fasciste îşi trimiteau sacii cu grenade. Atacul fusese oprit. Hitleriştii porniseră dinspre Borşa un contraatac cu tancuri. După ce avioanele fasciste s-au depărtat, Căruţelu cu cei doi comandanţi de piese au şi zbughit-o înainte, către mine.

În două cuvinte, l-am lămurit asupra misiunii :

— Întăriţi-vă în tranşeele cucerite de la inamic ! Nici un pas înapoi ! Foc şi iar foc asupra dusmanului !

Uruitul tancurilor germane creştea dinspre valea largă a Borşei. Vînătorii noştri de tancuri pregăteau, în funduri de gropi, încărcăturile de trotil, sticlele incendiare, luminările fumigene. Alţii se mişcau prin şanţuri, îndoiţi de mijloc, purtînd ca pe nişte ciomege, faustpatroanele, acele teribile arme de luptă împotriva tancurilor.

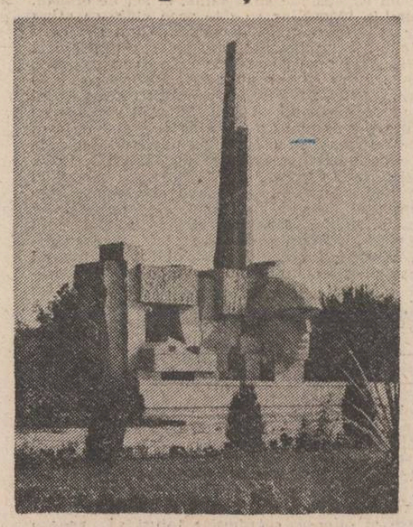

Monumentul ostaşului român de la Carei, operă a sculptorului Vida Geza

Căruţelu şi brandiştii lui, cum să lupte ei contra colosîlor de oţel ? Ei n-aveau decît să-şi arunce bombele aruncătoarelor pe infanteriştii hitlerişti care se ţineau după blindate.

„Tigrii“ îşi făcură apariţia la cîteva sute de metri. Urcau grohăind metalic şi împroşcau moarte din tunuri. Antitancurile şi artileria noastră îi luară în primire. Restul — un regiment întreg — îngropat pînă în bărbie în pămînt, se afla într-o neclintire înmărmuritoare. Trebuia să-l surprindem pe vrăjmaş.

Pocniturile scurte ale antitancurilor noastre erau urmate, în aceeaşi clipă, de lovituri în plin. „Tigrii“ se lăsau pe labe — cu senila plesnită, ori răgind din toţi rărunchii motoarelor, încercînd s-o cotească din bătaia neiertătoare a tunului. Alteori, cînd „Tigrului“ i se încingea, din cauza loviturilor primite, provizia de muniţii, tuna şi fulgera prefăcîndu-se în aschii de fier mort, care zburătăceau în toate părţile, şuierînd ascuţit pînă cînd bufneau surd în pămînt.

Dar tunurile nu le puteau birui pe toate. Tancurile nevătămate se apropiau ameninţător lovind nimicitor din toate gurile lor de foc.

Iată-le ! Primele au şi intrat în poziţia regimentului, pe stînga. Dinapoia lor răsăriră şi infanteriştii hitlerişti.

— Foc ! tună Căruţelu.

Pojarul exploziilor bombelor de aruncător se întindea larg peste infanteriştii duşmani din faţa companiei a 6-a. Cu tancurile intrate în poziţie începură să se răfuiască vînătorii de tancuri şi chiar infanteriştii de rînd, atacîndu-le cu încărcături de grenade, orbindu-le cu fumigene, aruncînd în vizoare cu sticle incendiare, aruncîndu-se pe ele din mers pentru a le pune încărcături în turelă.

Namilele, în zvircolirea lor de moarte, se răsuceau dărîmînd tranşeele. Înnebuniţi de groază, hitleriştii deschideau turelele, săreau afară cu părul vîlvoi, trăgînd cu revolverele la întîmplare.

În poziţia companiei a şasea nu pătrunsese încă nici un „Tigru“. Spărtura se făcuse la batalionul din stînga. Aici, la a şasea, se băteau cu foc doar infanteriile.

Nu ştiu cum se făcu însă că de acolo, din stînga, trei tancuri proaspete se strecurară din cerc şi o porniră direct către poziţia aruncătoarelor lui Căruţelu, prin spatele descoperit al companiei a 6-a. Sculpau foc şi clănţăneau din şenile.

Se vede că nu-i zăriseră nici pe Căruţelu, nici pe-ai lui. Îşi privi servanţii dintr-o furătură cu coada ochiului. Toţi îi aşteptau, împietriţi, comanda...

Hop !... Monştrii o cotiră spre vale, acolo unde zăcea satul.

Na, că le cad în spate la ai noştri, răcni Căruţelu. Of, de ce n-am eu un tun acum, un faustpatron, o legătură cu grenade măcar ? !...

Să mai tragă cu aruncătoarele în tancuri de la o distanţă atît de mică, nici vorbă nu putea să fie. Îşi muşcă buzele pînă îi dădu sîngele. Îmi strînsei şi eu ochii o clipită şi, printre troienele-mi de gînduri, văzui cum balaurii înşenilaţi dau buzna în sat, iau casele-n spinare şi buiesc cu ele pe turelă în spatele regimentului, aşa cum se aruncă şi îşi înfige tigrul coltii lui sălbatici în spinarea elefantului...

Tresări. Holba ochii. Tancurile, la cîţiva paşi de noi, începură să coboare.

— Ce-i de făcut ?, şi mă plesnii peste frunte.

Atunci Căruţelu se trase un pas înapoi, îşi umflă pieptul şi un răcnet prelung înfioră cîmpul de bătaie :

— Atenţiune ! Toţi brandiştii ! Săriţi cu bombele în mînă la şenileee !...

Dintr-un salt, sergentul Căruţelu ajunse la piesa lui Călin, înşfăcă şi el trei bombe şi, în fruntea plutonului, se avîntă în amurgul afumat, prin dosul unei limbi de stejăriş, către sat.

Tancurile coborau prudent în direcţia văioagei pline de ruine, atît de bine cunoscută de noi şi de Căruţelu. Tocmai acolo, între dărîmături, le ieşirăm şi ei înainte. Le aţinean calea tupilaţi printre ruine cu braţele pline de bombe.

Trei salve — una după alta — a cîte 7 bubuituri fiecare făcură să hotărască toate hăurile înnoptării. Douăzeci şi una de bombe de brand, cu focoasele bine însurubate, au fost aruncate între şenilele „Tigrilor“ fascişti. Primul şi al doilea tanc incremeniră acolo. Al treilea, mai puţin vătămat, s-a răsucit îndreptîndu-se greoi spre creastă cu speranţa deşartă că va mai ajunge iarăşi în rîndurile fascistilor.

Căruţelu striga, cît îl ţinea gura, la vînătorii noştri de tancuri de pe deal...

Nu i-a fost zadarnică chemarea. Cînd „Tigrul“ ajunse pe muchia dealului trozni într-o vîlvătaie orbitoare. Începu apoi să ardă ca o torţă. Din cînd în cînd săreau din el, bubuind prelung pe cerul nopţii, imense umbrele de scîntei. Pe acele umbrele scînteietoare isi plimba, de acum liniştit, privirile sergentul Căruţelu proptit în ruinele ultimei căsute din braţul însîngerat al Feiurdenilor. În acelaşi timp, gîndurile îi zburară, probabil, din nou spre satul lui natal...

col. (r) Ion Gh. Pană

Ostaşi români pe frontul antihitlerist

De August

Urmare din pag. 1

care, în esenţa ei nouă şi pură, a înaintat cu încredere şi fără ocolişuri în timp, avînd în toate şi pretutindeni, în tot ce gîndeşte şi pune sub semn de împlinire, pecetea acelui August biruitor, sigiliul şi forţa marilor deveniri.

Axă a gravitaţiei noastre, August numără bătăile inimii întregii ţări. Şi celebrează adevăruri ce ţin nu doar de o generaţie, şi nu doar de o singură profesiune de credinţă, ci de existenţa în timp a tuturor celor ce alcătuiesc acum chipul şi starea României, de acest formidabil urcuş al ei în timp, treaptă lîngă treaptă şi aripă lîngă aripă, într-o ascendenţă pe care, metaforic, o putem numi şi a zborului, dar ea este mai cu seamă a lucrului asupra noastră înşine ; este acel act de identitate morală, politică şi socială la care am ajuns şi prin care, într-o logică a vederii libere şi cinstite, măsurăm nu numai prezentul ci şi viitorul. De August se leagă în întregime acest viitor cum de August se leagă clipa frumoasă a celebrării sensului tuturor marilor victorii. Trecem de aceea prin August ca printr-un ţinut al legendelor ctitorite cu mîini şi frunţi inspirate.

În lumina izvoarelor documentare

Urmare din pag. a 3-a

nizarea şi desfăşurarea luptei de rezistenţă antifascistă a poporului nostru în anii 1940—1944.

Numeroase documente incluse în această culegere redau situaţia tragică în care s-a aflat poporul român în perioada anilor 1940—1944, cuprind aspecte ale condiţiilor deosebit de grele în care au fost nevoite să-şi desfăşoare activitatea forţele patriotice progresiste în frunte cu Partidul Comunist Român pentru organizarea şi desfăşurarea luptei de rezistenţă antifascistă.

Largul evantai de documente selectate din arhivele interne — decrete, legi, rapoarte, ordine, circulare, dări de seamă, note, buletine informative, sinteze, rechizitorii, memorii, scrisori, articole din publicaţii, manifeste etc. — atestă dîrza rezistenţă a poporului român împotriva agresorilor fascişti, reliefează amplificarea şi maturizarea situaţiei revoluţionare din România care a culminat cu declanşarea şi înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944. În conţinutul a sute şi sute de documente se arată că forţele interne conduse de Partidul Comunist Român au constituit factorul decisiv, hotărîtor al pregătirii, desfăşurării şi victoriei revoluţiei din august 1944.

Imaginea de ansamblu privind consecinţele actului istoric de la 23 August 1944 asupra desfăşurării celui de-al doilea război mondial, privind contribuţia României la războiul antihitlerist, alături de coaliţia Naţiunilor Unite, este întregită cu documente selectate din arhive străine, constînd din rapoarte, scrisori, memorii, instrucţiuni, articole din ziare, comunicate ale agenţiilor de presă, emisiuni ale posturilor de radio etc. Prin înfăptuirea revoluţiei din august 1944, poporul român a dat puternice lovituri Wehrmacht-ului, scoţîndu-i din luptă (numai între 23—31 august 1944) peste 61 000 de militari şi capturînd o mare cantitate de armament şi tehnică de război ; cu forţe proprii Comandamentul naţional român a deschis un nou front împotriva Germaniei hitleriste, la nord de Carpaţii Meridionali şi la vest de cei Occidentali, Revoluţia din august a creat condiţii favorabile pentru trecerea la izgonirea ocupanţilor horthyşti şi hitleriştii din partea de nord-vest a României.

Redînd efortul militar şi economic al României la înfrîngerea Germaniei hitleriste, numeroase documente cuprind informaţii deosebit de valoroase cu privire la luptele purtate de armata română alături de armata sovietică împotriva trupelor Wehrmacht-ului pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei, cu privire la aprecierile de care s-au bucurat în epocă atît competenţa comandamentelor române, cît şi eroismul, capacitatea de efort şi spiritul de sacrificiu dovedite de toţi luptătorii români în războiul antihitlerist.

☆

Aşadar, cele patru volume „23 August 1944. Documente“ constituie un valoros instrument de cunoaştere şi de lucru nu numai la îndemîna specialiştilor ci a tuturor celor ce doresc să cunoască, în toată amploarea şi măreţia sa, Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944.

Acum, în apropierea celei de-a 45-a aniversări a actului istoric al demnităţii naţionale a poporului român, studiul multilateral al izvoarelor documentare scoate în relief cu şi mai multă pregnanţă rolul decisiv pe care l-a avut Partidul Comunist Român — forţa politică fundamentală care a pregătit, organizat şi condus poporul român în înfăptuirea Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944. Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea de militant patriotic a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, au organizat şi condus cu strălucire poporul român la victoria Revoluţiei din august 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României. Reliefînd meritele nepieritoare ale Partidului Comunist Român în organizarea şi conducerea luptei poporului nostru pentru dreptate socială şi eliberare naţională, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arată : „Niciodată în România n-a existat un alt partid politic cu istorie atît de bogată şi glorioasă care să fi luptat cu abnegaţie şi să fi realizat atîta pentru fericirea poporului român, pentru măreţia naţiunii noastre“.

Înfăptuită de poporul român sub conducerea Partidului Comunist Român, Revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944 a deschis calea spre adevărata independenţă, creînd condiţii favorabile ca naţiunea noastră să-şi poată făuri viitorul liber, fără nici un amestec din afară, să poată înainta pe căile civilizaţiei şi progresului social.

Implicaţii europene

Urmare din pag. a 4-a

răniţi şi dispăruţi) — 8 717 localităţi pe teritoriile României, Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei, între care 138 oraşe. Pierderile provocate inamicului s-au ridicat la 117 798 prizonieri şi 18 731 morţi găsiţi pe teren.

Pe întreaga desfăşurare a războiului antihitlerist România a acoperit şi cheltuielile financiare şi în mărfuri pentru susţinerea trupelor aliate, stabilite în Convenţia de armistiţiu încheiată la 12 septembrie 1944. Adăugîndu-se la deosebitul efort militar, această contribuţie atinge uriaşa sumă de 1 120 000 000 dolari (valuta 1938), adică de patru ori bugetul României pe exerciţiul financiar 1937—1938.

Cu toată această imensă contribuţie economică militară, cu toate că diplomaţia românească a făcut eforturi deosebite, reliefate în volum, pentru apărarea intereselor naţionale, pentru recunoaşterea unor stări de drept şi de fapt, corespunzătoare realităţii, deşi în timpul Conferinţei de pace de la Paris mai mulţi reprezentanţi ai statelor aliate au dat o înaltă apreciere efortului românesc în războiul dus alături de coaliţia Naţiunilor Unite, României nu i s-a acordat statutul de ţară cobeligerantă.

Punînd în evidenţă rădăcinile istorice ale Revoluţiei române, originalitatea şi forţa mişcării de rezistenţă din România, consensul naţional în realizarea marelui act de la 23 August 1944, locul şi rolul ţării în contextul evenimentelor celui de-al doilea război mondial, ecoul internaţional al evenimentelor din august 1944, lucrarea se impune ca o prestigioasă contribuţie adusă de istoriografia românească la adîncirea procesului de explicare a premiselor şi însemnătăţii revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă.

POST RESTANT

dintre toate lunile verii, parcă tot **august** sună cel mai frumos. Lună de vacanță de la un capăt la altul, fără examene, corigențe, bilanțuri trimestriale, repetenții, dar cu miros de griu deasupra Bărăganului și maci pe șanțurile Bucovinei, cu vipia din creștetul capului și apa rece inghețindu-ți inima din Făgăraș. August — ce frumos sună acest cuvint în copilărie, cind în vie se coc strugurii, iar nucile sint tocmai bune de spart cu briceagul, cind pepenii se rostogolesc verzi în bostănărie, cind pe dedesubtul malului inalt de țărină abia se mai strecoară printre bolovani un fir din apa Rîmnicului. August — lună în care ne aducem aminte de poetul **Teodor Balș** și de camarazii lui elevi militari care au apărat hotarele Bucureștilor cu arma în mină, mulți dintre ei sfirșind acolo, în miriștea mărginașă a orașului, la „porțile sale albastre". August — cind spui acest cuvint vezi un lan de griu cutreierat de maci.

☆

Tot mai mulți dintre corespondenții noștri s-au prins în jocul căluțului nostru, ceea ce arată că se poate scrie și cu temă, atunci cind tema este atractivă, și, mai ales, generoasă epic. Iată, deci, un alt autor, **George Ungureanu din Cimpulung Moldovenesc**, povestind cu haz o intimplare (atenție !) adevărată — avind drept personaj principal un cal :

CALUL GRAMADOIULUI : «Era toamnă ; nu cunosc pricina, dar imi amintesc că circul, inainte de plecarea din localitate, scoase la vinzare caii dresați. Cai ingrijiți, frumoși ca de prin povești. Unul din aceștia a fost cumpărat de Vasile al Gramadoiului, din Valea-seacă, om fără gloată, doar cu soție lingă el, care indată ce l-a văzut in ograda lui, l-a pus la munci grele. Cu vorbe goale și cu minciuni, il scotea zi de zi la treabă, flămind și neingrijit. Traiul de la circ nu avea să-l mai intilnească niciodată la noul stăpin.

„Azi mergem să aducem fin Filimonesii și-i minca pe săturate acolo ! sau Azi mergem in pădure și pină fac eu o căruță de lemne, ai tot timpul să paști pin-la săturate ! sau Azi este vreme rea, ploioasă, nu ieșim la treabă, stind în grajd degeaba iți ajunge o mină de turște !"

Astea erau vorbele Gramadoiului și din calul cel frumos, îndrăgit de toată lumea în arena circului, rămase în scurt timp o biată gloabă, care de-abia se mai ținea pe picioare. Supus, ascultător, blind, trăgea orice greutate i se punea în căruță. — Trăgea pină cădea de istoveală. — Primăvara, din bietul cal rămăseseră numai oase și piele.

„Dacă ajungem pină duminică, te duc pe imaș să paști; să-ți mai vii in oară !" ii zise într-o zi văzindu-l că e pe moarte.

Duminică, Vasile al Gramadoiului l-a scos la păscut așa cum i-a juruit. Calul, chinuit toată iarna de foame și sete, ajuns in libertate la iarbă verde, și-a pus în gind să nu se mai intoarcă la stăpinul lui. Așa că seara, cind veni acesta cu friul să-l ducă acasă, cu urechile ciulite, ii intoarse spatele.

„Haida hai, belitule, fă-o pe nebunu, dacă vrei să nu mai pupi imașul de azi înainte !... Hai la moșu că ți-a adus ceva bun !... Uite ce ți-a adus moșu !" zise Gramadoiul, încercind să se apropie de el, cu pălăria goală, intinsă drept momeală.

Calul, cu botul întins înainte și cu urechile ciulite, nervos, sforăia pe nas și azvirlea cu picioarele dindărăt, în toate părțile, ca niciodată pină atunci.

„Măi, jigodie, măi !... Măi, rapciugosule, te-ai îmbuiecit așa repede ?... Eeee he hei, las-pe mine, că-ți vin eu de hac, corghitură afurisită. Tu gindești că n-ai să vii acasă, hi ?... Hai, n-o face pe prostul, vină la moșu aici !..."

În zadar toate vorbele stăpinului, calul nu da o balegă pe ele, se ferea mereu și căuta dușmănos să lovească. Gramadoiul, văzind că se lasă intunericul, o luă inapoi spre casă cu friul sub braț, vorbind singur pe drum :

„Lasă, lasă, iți vin eu de hac, nu te teme, știu ce-ți trebuie ție intriclisitule. Ai dat oleacuță de gustul ierbii și te faci a nu auzi. Minince-te lupii să te minince. Cind mi-a crește păr in palmă, ii mai vedea tu imașul de azi înainte. Mai gasit de prost, hi ?... Mincare ți-am dat, apă ți-am dat, omenește m-am purtat cu tine, ce ți-i de cap corghitule ? Pentru ceea ce ai făcut azi, iți fagaduiesc o sută de cetlee și pe imaș mai va. Nu te scot din grajd să știu că și crăpi ! Hm, încă așa ceava n-am pomenit ! Buba cea neagră să deie peste tine, rapciugosule !..."

— Ce s-a-ntimplat, cum de vii singur, unde-i calul ? îl intimpină nevasta, văzindu-l că intră pe poartă fără cal.

— Așa imi trebuie dacă-s prost și bun ! N-am avut de lucru și l-am scos la iarbă verde, in loc să-l las in grajd, să crape acolo de foame, să nu umblu acuma cu palaria în mină, să mă rog de el să steie să-i pun capăstrul in cap ! Mă razbolescu cu totul de ciudă... Cine m-a pus să-l scot la păscut ? Parcă-i turbat belitu, că nu m-a lasat să mă apropii de el nici în ruptul capului. La așa ceva nu m-am așteptat, nu mi-a venit in cap că poate face ! Pe cit de bun și de blind e in grajd, pe atita e de prost pe imaș. Salbatec cu totul, tigoara.

— Măi Vasile, l-o fi deochiat cineva ! Hm, hm, hmm ! să nu fie modru să-l poți prinde ! Hai să-i sting niște carbuni de deochi. Prinde-ți gulerul camășii intre dinți și ține-l strins, pină fac eu treaba asta.

Cu aceste vorbe Saveta Gramadoiului se duse la soba încinsă de jar, de unde trase cu ojogul, intr-o cană cu apă, trei cărbuni aprinși.

— Îi deochiat, rău de tot deochiat !... Ai auzit cum sfiriiau carbunii ?... Bat-o s-o bată, asta-i Pascarița !... Ai trecut pe la poarta ii cu calul și l-a deochiat spurcaciunea. Miine dimineață, înainte de răsăritul soarelui, trebuie să-i dăm apa asta în ceava, s-o beie.

A doua zi, cu noaptea în cap, Vasile a Gramadoiului cu nevastă-sa se invirteau pe lingă cal, cu un căuș de ovăz, peste care turnaseră apa descintată.

„Hai la mama, puiuțule, că mama ți-a adus ovăz. Hai, fii cuminte, să mergem acasuță !

Calul își ciuli doar urechile și își văzu de păscut mai departe.

— Dacă aș avea o pușcă, acuma l-aș împușca, zău l-aș împușca ! Minince-l riia, să-l minince, că asta intrece orice rabdare ! Mă oftic de ciudă nu alta !

Trei zile și trei nopți, Vasile a Gramadoiului, a încercat cu tot felul de momeli să-l prindă, dar degeaba, calul părea sălbatec, parcă nu văzuse om niciodată, la apropiere de el lua infățișare de fiară :

— Mă duc la Nițucă a lui Salvari, la padurar, să vie cu pușca să-l omoare, că nu mai pot răbda. Prea mă țese, din cale-afară, mă desfac, nu alta !

Cind era gata să plece după padurar, se auzi undeva cintec de trompetă. Calul se opri din pascut, ridică nările in vint cu urechile făcute pilnie, atent ascultă citeva clipe, apoi porni nălucă spre Bitca Țiganilor, de unde venea acel **cintec**.

Vasile a Gramadoiului rămase cu gura căscată un timp, cuprins de mirare, neștiind ce să facă, incotro să apuce. Chibzui puțin și o luă la fugă pe urmele calului, pe care il ajunse tocmai la casa lui Petrea Crețului, de unde pe ușa larg deschisă, năvălia afară cintecul de trompetă — un vals.

Calul, ajuns aici, începu să se învirtă in ritmul valsului așa ca altădată in **arena** circului. Trompetistul, văzindu-l, il cuprinse mirarea și lungi mult cintecul. La un moment dat, calul istovit, ingenunche în fața stăpinului de alături, care fără nici o greutate ii puse friul in cap, pornind apoi blind, cuminte, spre casa unde il așteptau iarăși zile grele.»

COSTACHE TUDOR, Constanța : În sfirșit, ne scrieți cu numele d-voastră adevărat, cu mult mai frumos decit pseudonimul Tortilă. Aceasta vă mărește șansele de a vă vedea publicat în „Luceafărul", nu ? Pe de altă parte, ați făcut foarte bine însoțind prezentarea d-voastră cu răspunsul nostru decupat din revistă. Pentru operativitate, aviz amatorilor.

Iulian Neacșu

Evocări de ev aprins

● În inveșmintări muzicale diverse — de la poem simfonic la balet, de la cantată la operă, de la cintec coral la muzica ușoară — istoricul act de eliberare socială și națională de la 23 August a constituit motivul inspirator a numeroase lucrări evocind faptele de vitejie ale comuniștilor, ale ostașilor români în acel fierbinte miez de vară, perspectiva luminoasă pe care revoluția antifascistă și antiimperialistă a deschis-o pentru întregul popor, care astăzi poate cinta în libertate mărețele realizări ale timpului prezent.

„Cantată pentru 23 August" și „Cantata Independenței" de Dragoș Alexandrescu, cantata „Eliberarea" de Mansi Barberis, poemul simfonic „August 23" de Gheorghe Dumitrescu, „Poemă de August" de Doru Popovici, oratoriul „Pe lespedea eroilor" și opera-balet „Anul tinăr 44" de Sergiu Sarchizov, oratoriul „Scinteia Eliberării" de Ovidiu Varga, precum și numeroase opere inspirate de lupta și jertfele comuniștilor în anii grei ai ilegalității — „Fata cu garoafe", de Gheorghe Dumitrescu, „Trandafirii Doftanei" de Norbert Petri, „Interogatoriul din zori" de Doru Popovici, „Dreptul la dragoste" de Teodor Bratu, „Dragoste și jertfă" de Cornel Trăilescu sau muzica filmului „Un August în flăcări" de Dumitru Capoianu — sint doar citeva din titlurile semnificative pentru statornica preocupare a compozitorilor noștri de a reflecta în muzica lor frămintații ani de lupte ce au pregătit istoricul act de la a cărui împlinire aniversăm, în aceste zile, 45 ani.

Eroii acelor zile de luptă s-au jertfit pentru ca astăzi să putem cinta patria liberă („Laudă patriei" de Gheorghe Dumitrescu, „Un pămînt numit România" de Liviu Glodeanu, „Un cintec despre jertfe mari și despre lumină" de Carmen Petra Basacol, „Mărire ție, patria mea" de Mihail Jora, „Patria mea" de Doru Popovici, „Ritmuri citadine" de Nicolae Beloiu, „Imagini bucureștene" de Pascal Bentoiu, „Terra Daciae" de Mircea Chiriac), dorința de pace (Simfonia a II-a „Pentru pace" de Nicolae Brînzeu, rapsodia coregrafică „Înfrățire" de Paul Constantinescu, Simfonia a XVI-a „Triumful păcii" și a XX-a „Înfrățire intre popoare" de Dimitrie Cuclin, Simfonia a IV-a „Apelul păcii" de Alfred Mendelsohn, „Canti per Europa" de Theodor Grigoriu, cantata „Către pace" de Liana Alexandra, „Pro Humanitate" de Alexandru Pașcanu) și munca neobosită pentru inălțarea patriei către un viitor luminos sub conducerea Partidului („Comunistul" de Constantin Palade, „Luminile țării" de Mansi Barberis, „Poemul muncii înfrățite" de Wilhelm Berger, baletul „Văpaia" de Mircea Chiriac, „Sărbătoarea muncii" de Marțian Negrea, cantata „Partidul" de Emil Simion, cantata „Neam românesc, neam suveran" de Claudiu Negulescu).

Glorificind neuitatele momente ale Eliberării, cintecele patriotice și revoluționare ce ocupă un loc important în creația românească contemporană aduc, în același timp, un omagiu clasei muncitoare, Partidului, frumuseților patriei și constructorilor epocii pe care o trăim, mobilizindu-i în munca lor de zi cu zi.

Mesajul epocii contemporane este purtat și de muzica ușoară care, în special în ultimii ani, a abordat o problematică majoră, alături de temele specifice genului.

Compozitorii își unesc astfel glasurile în marele imn pe care creația muzicală românească il inchină, cu recunoștință și dragoste, făuritorilor de eră nouă, ale cărei porți s-au deschis în neuitatul 23 August 1944.

Anca Florea

REVISTA STRĂINĂ

● **DE CE SCRIEȚI ?** a fost întrebat scriitorul elvețian Friedrich Dürrenmat. Și iată răspunsul primit :

„Este cea mai grea întrebare care mi se poate pune. Este atit de grea, incit sint tentat totdeauna să răspund printr-o glumă. Scriu pentru că nu m-am făcut pictor și nu am devenit pictor pentru că m-am făcut scriitor. Pentru mine întrebarea aceasta este cam ciudată, la fel de ciudată ca și cind ai întreba un peștișor roșu de ce inoată. Scriu pentru că sint scriitor. Aș putea răspunde că scriu pentru a mă îmbogăți, dar există meserii în care banii se ciștigă incomparabil mai ușor. Întrebarea ar trebui pusă deci altfel : «De ce mi-am ales această muncă grea ?» Și răspunsul ar fi : nu știu. Pentru mine scrisul este o pasiune. Cind scriu este ca și cind m-aș afla la marginea catastrofei, am tot timpul sentimentul că sint un diletant, că nu știu să scriu, că nu stăpinesc destul de bine limba germană, că n-am fantezie, că nu mai am nimic de așteptat de la viață..."

Iată, în continuare, și răspunsurile altor scriitori la această întrebare, culese din articole sau eseuri ale lor.

■ **Naghib Mahfuz :** „Pentru a răspunde la această întrebare trebuie să mă întorc în trecut. De ce am început să scriu ? Pentru a putea trăi din scris... Pentru a-mi domoli o forță neagră... Spre acest act nu m-a minat nimic interior... Am inceput să scriu pentru a lua parte la ceva măreț... Pentru a fi premiat pentru cărțile mele. Pe scurt, scriu ca să fiu citit.

Astăzi însă nu mai pot face distincție intre a trăi și a scrie."

■ **Heinrich Böll :** „Scriu cu multă bucurie, cind scriu am sentimentul pe care il trăiește constructorul. Subiectul, conținutul, mesajul, toate acestea decurg din experiența generației mele, toate acestea imi sint oarecum date. Subiectul il primesc de fiecare dată ca pe un dar. Nu vreau ca prin asta să spun că subiectul este ceva de origine divină, ci că este pur și simplu un lucru frumos.

...A scrie este mai presus de toate, dorința de a crea."

■ **Joseph Heller :** „Nu știu de ce scriu, dar știu că fac ceea ce mă pricep să fac bine. Sint fericit că mă pricep să scriu, fapt care imi aduce un anume prestigiu și sume importante de bani. Mă măgulește faptul că sint important sau măcar cunoscut și că am posibilitatea de a fi în centrul atenției celorlalți. Dacă imi dau bine seama, toate astea sint motive care mă obligă să scriu..."

■ **Norman Mailer :** „Nu știu cum ați reușit să mă provocați, dar pur și simplu mă simt dator să vă răspund la această întrebare blestemată. Puteți folosi cuvintele mele cum vă vine mai bine.

Eu cred că răspunsul cel mai bun la această întrebare l-a dat scriitorul francez Jean Malaquais pe care l-am întrebat odată de ce scrie (pentru a așterne pe hirtie 300 de cuvinte i-au trebuit trei ceasuri). «De ce ? Sint surprins ca și cind ideea că s-ar putea să nu scriu ar fi pentru mine de neințeles. Pentru mine scrisul reprezintă singurul mod de a scoate adevărul la lumină», mi-a răspuns el.

Sint de părere că scrisul este cea mai frumoasă experiență pe care o poți trăi... După cum vedeți, n-am făcut decit să-l citez pe bunul meu prieten Malaquais."

● **ZDENĚK MAHLER ESTE O PERSONALITATE MARCANTĂ A VIEȚII CULTURALE DIN CEHOSLOVACIA.** Este autorul, între altele, al volumelor de proză „Dumnezeu și locomotiva", „Cum să ajung toboșar în garda regelui", „În căutarea secolului de aur", „Nu te întoarce, după noi vine un cal". Scrie și scenarii de film. Între acestea din urmă se numără și scenariul filmului „Ziua a șaptea, a opta noapte" selecționat pentru ediția din acest an a Festivalului internațional al filmului de la Moscova. Recent, el a terminat scenariul unui film serial pentru televiziune despre dinastia Strauss, pe care televiziunile din R.S. Cehoslovacă și din Austria il vor realiza în coproducție.

Dar, pe lingă acestea, Zdeněk Mahler este și un asiduu cercetător al vieții și creației marilor compozitori intre care Mozart, J. Strauss, Dvořak. În această sferă de preocupări se înscrie și recentul său volum „Nu-i pietrificați pe proroci", un amplu eseu despre marele compozitor ceh Bedrich Smetana.

„Cind Editura «Albatros» mi-a propus să scriu o carte despre Smetana, la început n-am prea vrut. Am spus : dar nu sintem destul de... smintiniți (în traducere, Smetana înseamnă smintină — n.n.) ? Nu de muzică pentru că aceasta se prezintă destul de rar, ea dimpotrivă, ar trebui s-o aducem mai mult în atenție. M-am referit la multele lucrări datorate vieții compozitorului, creației sale. M-a determinat să mă apuc de scrierea cărții vechea convingere că lucrările despre imaginea și activitatea marilor personalități se vor debarasa cu timpul de balast..."

Referitor la faptul dacă volumul lui despre Smetana va conduce la o mai bună înțelegere a muzicii acestuia, Mahler este de părere : „Dacă ascultați «Patria mea» știind de-acum toate elementele legate de apariția ei, o să vă uluiască de două ori mai mult..."

● **PUTERNICUL CUTREMUR CARE A ZGUDUIT ARMENIA ÎN DECEMBRIE TRECUT** a dărimat un număr de așezări din această republică sovietică. Unul dintre orașele care au avut cel mai mult de suferit de pe urma acestui cutremur catastrofal a fost Leninakan. Acum el renaște pe planșele proiectanților, dar și după tablourile pictorilor, în special ale lui Rafael Atoian, născut în anul 1931, unul dintre cei mai mari pictori armeni. „Am desenat orașul și il voi redesena așa cum l-am iubit...", spunea el.

Rafael Atoian și-a consacrat Leninakanului aproape întreaga sa creație. Lucrările lui consacrate orașului au un colorit irepetabil, limpezime, liniște tainică. Ele au fost privite totdeauna cu mare interes, care a sporit acum cind orașul, în marea lui durere, a rămas aproape o amintire. „Atoian știe ce face — spunea despre el Minas Aretesian, unul dintre reprezentanții cei mai autorizați ai noului val al picturii armene. Încetează încet, dar sigur. El este Cézanne al nostru..."

Întotdeauna cind se așează în fața șevaletului gindurile lui zboară către copilărie, către căruța trasă de cai albi, către iazul cu apă limpede ca lacrima. „În clipele acelea parcă aș fi amețit. Întoarcerea în copilărie este crezul meu de creație și de viață", mărturisea poetul.

Dragostea față de Leninakan și-au exprimat-o mulți dintre marii artiști ai Armeniei. Între aceștia Avetik Isaakian și Ovanes Șiraz, care i-au cintat farmecul inegalabil și străvechile tradiții.

● **LA CINCI ANI DUPĂ CE A OBȚINUT PREMIUL CRITICII SPANIOLE** pentru volumul „Gramatica parda", scriitorul Juan Garcia Hortelano a publicat, în editura „Mondadori" din Madrid, o nouă culegere de povestiri intitulată „Mucho cuento". Culegerea cuprinde povestiri scrise între anii 1976 și 1987. Amintim că Hortelano a debutat în anul 1967 cu volumul de proză scurtă „Gente de Madrid".

Fiecare volum a marcat un progres evident — remarcat de critică — al măiestriei scriitorului, o tot mai bună stăpinire a mijloacelor de expresie, o lărgire a tematicii. „Mucho cuento" cuprinde povestiri de mai mică sau mai largă respirație, cu evident caracter autobiografic. Acțiunea marii majorități a povestirilor este plasată în anii războiului civil din Spania dar și în perioada care a urmat. Nu lipsesc lungile evadări ale scriitorului în copilărie, în anii adolescenței.

Cele unsprezece povestiri cuprinse în „Mucho cuento" ne introduc însă și în lumea contemporană dindu-ne o perspectivă asupra a ceea ce ar fi putut fi viitorul dacă n-ar fi existat războiul. Spectrul lingvistic larg, alternarea subtilă a timpurilor, arta narațiunii etc. stau mărturie remarcabilelor calități de prozator ale lui Juan Garcia Hortelano.

● **UN MUZEU AL FIGURILOR DE CEARĂ ALE OAMENILOR ILUȘTRI AI LUMII NEGRE** a fost inaugurat recent la Baltimore, statul Maryland. Este o replică la celebrul Muzeu londonez Madame Tussaud. Fondatorii lui sint Elmer Martin, profesor de sociologie la Universitatea Morgan din Baltimore și soția sa, Joanna, profesor de engleză la state College din aceeași așezare.

Muzeul este, de fapt, o istorie a lumii negre. În vitrinele lui sint expuse peste o sută de figurine de ceară ale unor personalități, îmbrăcate în costume de epocă. Prin fața vizitatorilor se succed urmașii sclavilor care, în Lumea Nouă, s-au remarcat ca mari savanți, oameni politici, oameni de cultură, sportivi, artiști etc. Între aceștia se află Martin Luther King și Thurgood Marshall, prima femeie de culoare ajunsă judecător la Curtea Supremă a Statelor Unite, dar și figura celebrului sclav Josiah Henson, ale cărui întimplări de viață ni le-a înfățișat Harriet Beecher în cunoscuta sa „Colibă a unchiului Tom".

Dintre celelalte remarcabile personalități de culoare care își găsesc locul la muzeul din Baltimore îi amintim pe Nelson Mandela, pe Steve Biko, conducătorul studenților sud-africani, asasinat în anul 1977. Nu lipsesc nici figurile unor mari personalități de culoare ale lumii filmului, sportului, literaturii : boxerul Joe Louis, atletul Jesse Owens, jucătorul de baschet Jackie Robinson, cintărețul Paul Robeson. Un loc central il este rezervat lui Phillis Wheatley (1753—1784), prima poetă de culoare a Americii, pe nedrept uitată.

ANTIFASCISMUL —
trăsătură fundamentală a ideologiei și politicii partidului nostru

Urmare din pag. 1

(ianuarie 1933), va fi creat, din inițiativa Partidului Comunist Român, in iunie 1933, Comitetul Național Antifascist.

Crearea Comitetului Național Antifascist corespundea unei necesități imperioase de ordin istoric, intrucit din consolidarea fascismului pe plan internațional derivau pericolele cele mai grave pentru integritatea teritorială, pentru independența și suveranitatea națională ale poporului român. Este meritul Partidului Comunist Român nu numai de a fi sesizat de la bun inceput interdependența nefastă dintre fascism și revizionismul revanșard, dar și pentru că a găsit, pe plan național, cele mai potrivite mijloace de acțiune in vederea combaterii eficiente a acestor pericole.

Justețea orientării partidului în privința necesității creării Comitetului Național Antifascist avea să fie confirmată în curind de contingentele largi de oameni ai muncii, muncitori și intelectuali de pe întreg cuprinsul țării, care vor adera la activitatea sa. Baza largă de masă pe care a avut-o organizația își găsește, pe de altă parte, explicația in orientarea tactică adecvată a partidului comunist de a promova in conducerea Comitetului, alături de intelectuali de prestigiu, militanți comuniști și antifasciști din rindurile clasei muncitoare, revoluționari care se bucurau de mare prestigiu in mase.

În contextul acestor preocupări ale partidului se explică participarea la crearea Comitetului Național Antifascist și apoi la activitatea in conducerea organizației a tinărului comunist Nicolae Ceaușescu. Simțul organizatoric, dinamismul și clarviziunea politică care il caracterizau s-au răsfrint pozitiv in activitatea de ansamblu a Comitetului Național Antifascist. Partidul comunist a promovat, de asemenea, in epocă o largă politică de alianțe antifasciste, între care un larg ecou național l-au avut înțelegerile realizate la Băcia și Țebea in iarna anului 1935. Semnatarii acestora : Blocul pentru apărarea libertăților democratice, Partidul Socialist (Popovici), Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ-ul) și Frontul plugarilor se angajau să lupte, cu puteri unite in deplină înțelegere impotriva pericolului fascist și revizionist, pentru apărarea libertăților democratice, independenței naționale și integrității teritoriale a patriei strămoșești.

Luptind pentru unirea tuturor forțelor democratice intr-un front comun antifascist, Partidul Comunist Român a acordat in continuare atenție insemnată muncii ideologice, de lămurire a maselor largi de oameni ai muncii asupra conținutului reacționar, mistic și antinațional al propagandei și acțiunilor organizațiilor fasciste. În acest context, Partidul Comunist Român a reușit să ralieze politicii sale de front popular o serie de intelectuali democrați și patrioți de prestigiu, conștienți de pericolul pe care il reprezenta fascismul pentru cultura și independența națională a țării noastre. Călăuziți de sentimentul datoriei patriotice, reprezentanți ai științei și culturii românești, o intreagă pleiadă de savanți și oameni de cultură au adoptat atitudine antifascistă și au propagat activ ideea necesității luptei hotărîte impotriva a tot ce era fascist, reacționar in domeniul vieții politice și culturale a țării, condamnind și demascind in special Garda de fier.

O serie de publiciști comuniști și simpatizanți, și-au făcut, de asemenea, o datorie de onoare din a cultiva în mase ideile democratice și patriotice ale poporului român, sentimentele sale tradiționale de solidaritate cu o serie de popoare cotropite sau amenințate de politica agresivă a statelor fasciste (Etiopia, Spania, Austria, Cehoslovacia ș.a.).

Un succes evident obținut de Partidul Comunist Român pe linia luptei impotriva pericolului fascist, l-au constituit alegerile parlamentare parțiale, cele județene și comunale din anii 1936—1937.

Alegerile au constituit o grea infringere pentru partidele de dreapta și o strălucită confirmare a justeței liniei politice a partidului comunist, o verificare în practica socială a faptului că unitatea forțelor democratice pe o platformă comună antifascistă era nu numai posibilă dar și calea cea mai justă, mijlocul politic de acțiune cel mai eficient de salvare a țării de pericolul fascist și revizionist.

Lupta impotriva pericolului fascist nu a încetat nici in perioada deosebit de complexă a regimului de dictatură regală, instaurată în februarie 1938. Întărindu-și treptat pozițiile și influența in cadrul breslelor muncitorești, Partidul Comunist Român a fost promotorul, organizatorul și conducătorul unor mari acțiuni antifasciste care, depășind granițele țării, au avut răsunet larg pe plan internațional. Puternicele manifestații muncitorești de la 1 Mai 1939, organizate de Partidul Comunist în București și numeroase alte localități din țară, sub semnul unității de acțiune a clasei muncitoare, impotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității naționale — în organizarea și conducerea cărora o contribuție determinantă au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu — au fost apreciate la Conferința internațională pentru apărarea păcii de la Paris, din vara anului 1939, drept „o dovadă că Poporul român se raliază la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta în mod real impotriva agresorului și fascismului".

Mereu prezentă, experiența acțiunilor de luptă antifascistă din deceniul patru va fi folosită plenar de către partid în anii grei ai dictaturii militaro-fasciste și războiului hitlerist. Exponent fidel al intereselor naționale ale intregului popor, Partidul Comunist Român s-a impotrivit de la inceput acestui regim, a organizat in variate forme — și cu participarea celor mai largi pături și categorii sociale — rezistența antifascistă, lupta pentru eliberarea României de dominația hitleristă.

Astfel, afirmindu-se ca adevărat catalizator al voinței și intereselor fundamentale ale poporului, Partidul Comunist Român a grupat în jurul său cele mai largi forțe democratice și patriotice, a preconizat unirea intr-un front comun a tuturor partidelor, grupărilor și cercurilor politice interesate in răsturnarea dictaturii și eliberarea țării, a orientat lupta pentru libertate și independență pe făgașul insurecției antifasciste. Un rol deosebit in mobilizarea acestor forțe la eliberarea patriei l-a avut făurirea, in toamna anului 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist. În aprilie 1944, intre Partidul Comunist Român și Partidul Socialist Democrat s-a ajuns la înțelegerea pentru realizarea Frontului Unic Muncitoresc. Acest eveniment a stimulat procesul de unire a tuturor forțelor sociale și patriotice ale națiunii in cadrul de acțiune unitar care a fost Blocul Național Democratic, realizat in luna iunie 1944 ca urmare a înțelegerii politice la care s-a ajuns intre Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național Liberal.

Evidențiind eforturile permanente ale Partidului Comunist Român pentru realizarea la scară națională a unui front comun și popular de luptă impotriva primejdiei fasciste, rezultatele concrete ale acestor eforturi, vom înțelege mai bine marele adevăr relevat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, care sublinia că victoria obținută de poporul român in august 1944 **„nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor indelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, in alianță cu partidul socialist, cu celelalte forțe revoluționare și patriotice s-a aflat tot timpul in fruntea luptei de apărare a intereselor vitale ale intregii națiuni".**

Sufiet din sufletul poporului, comuniștii s-au dovedit, astfel, prin cuvint și faptă cei mai dirzi și consecvenți apărători ai intereselor naționale, și-au dovedit dragostea fierbinte pentru glia lăsată de strămoși, dorința nestrămutată de a face totul pentru libertatea patriei, pentru propășirea poporului nostru pe căile civilizației materiale și spirituale socialiste.

Putem aprecia, pe bună dreptate, că înfăptuirea actului istoric din August 1944 și participarea ulterioară a României, cu grele jertfe de singe la războiul antihitlerist, pină la victoria finală pe care o vor obține popoarele impotriva tiraniei fasciste au constituit încununarea finală a luptei indelungate antifasciste a poporului nostru. Prin eroismul și contribuția sa la războiul antihitlerist, poporul român a demonstrat cu toată forța că nu avusese nimic comun cu fascismul, și-a dovedit din nou adevăratele sale sentimente umanitare, democratice și progresiste.

Încununată de succes, cu 45 de ani in urmă, in zilele fierbinți ale lui august 1944, lupta poporului român impotriva fascismului se înscrie ca o experiență pozitivă în ansamblul mișcării muncitorești și democratice internaționale. Valențele multiple ale acestei experiențe se impun mai mult ca oricind azi, cind grupări fasciste și neofasciste pun din nou in pericol pacea lumii, prin acțiunile lor iresponsabile, teroriste și revanșarde.

În deceniile de după eliberare, poporul român, urmind cuvintul și politica partidului comunist, a parcurs o intreagă epocă istorică — de la orinduirea bazată pe exploatare și asuprire din trecut, la orinduirea nouă, socialistă, in care, liber și deplin stăpin pe soarta sa își făurește in mod conștient propria-i istorie.

Datorită succeselor interne, precum și politicii sale externe principiale și constructive, la a cărei elaborare și infăptuire o contribuție esențială, de mare valoare teoretică și practică a adus și aduce secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, România se bucură azi în lume de un prestigiu fără precedent. Ea are prieteni pe toate meridianele, este respectată și apreciată cu căldură pentru prezența sa activă și dinamică, pentru contribuția realistă și chibzuită pe care o aduce la soluționarea unor probleme politice internaționale de mare complexitate. Iată de ce întregul nostru popor, in deplină unitate, a primit cu fierbinte adeziune hotărîrea forurilor conducătoare ale partidului de a se propune realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cel de al XIV-lea Congres al P.C.R., în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român. Această hotărire reprezintă o opțiune politică națională de maximă însemnătate pentru devenirea poporului nostru pe coordonatele civilizației socialiste și comuniste, devenire prefigurată deosebit de clar în Tezele istorice ale apropiatului forum comunist național.

rafael alberti
memorii

IV

da, da, în sfirșit mă voi odihni, adio scrisori, adio ziare, adio chemări telefonice anonime și provocatoare, mese rotunde sau pătrate, interviuri la radio sau televiziune. Da, repet, mă voi putea in sfirșit odihni, lucrind din nou, după mai bine de șaizeci de ani de absență, in fața acelorași munți statornic albaștri și cu aromate aere rășinoase, privind, încă o dată, în nopțile sale de constelațiuni strălucitoare, stele atit de frumoase ca Altair, Aldebaran, Algenib, denumite astfel de astronomii arabi, atit de lirici și muzicali totdeauna.

...Se intimplă ca eu să mă aflu în Uniunea Sovietică cind izbucni, scurtă și explozivă, revoluția din Asturii in octombrie 1934.

Trebuia să ne înapoiem în Spania cit mai repede cu putință.

La Moscova primisem o scrisoare foarte tristă din partea lui José Maria de Cossio anunțindu-mă că un taur provocase in arena Manzanares moartea lui Ignacio Sánchez Mejias, un mare și entuziast prieten al generației noastre. Maria Tereza și cu mine hotărisem să ne îmbarcăm în Crimeea, pe un vapor italian care să ne ducă pină la Napoli. La Odesa, unde trebuia să luăm vasul **Ariadna**, pășim pe faimosul peron prin care, în mijlocul delirului insurecțional al marinarilor din filmul lui Eisenstein **Crucișătorul Potemkin**, cobora acel cărucior, deja gol, al unui copil mort sau dispărut in timpul bătăliei răsculaților impotriva trupelor țarului. Zguduit de atit de neașteptata moarte a lui Ignacio, am început un poem, o elegie **Te văd și nu te văd**, pe care am dezvoltat-o pe intreaga perioadă a călătoriei, ignorind in acea clipă că nu o voi putea termina decit in arena pentru luptele de tauri din Mexico. **Pe Marea Neagră, un vas / se îndreaptă spre România. / Pe drumuri fără apă / se îndreaptă agonia. / Te văd și nu te văd. / Eu, navigind departe. / Tu, prin moarte.**

La Constanța, oraș românesc unde poetul Ovidiu își deplinsese cu mihnire lungul său exil, vorbim spaniola cu sefardiții instalați acolo de la expulzarea lor din Spania.

Același lucru ni se intimplă la Varna și Burgas, orașe balneare ale litoralului bulgar.

Civilizația pee care o putem numi a lustragiilor, incepe la Istambul, extinzindu-se prin coastele mediteraneene, trecind prin strimtoarea Gibraltar, pentru a se opri pe cele din Huelva. Acum, desigur, ea este in declin. Însă trebuie să ne lustruim pantofii, după moda andaluză, ca o necesitate infumurată de un precept estetic.

Cind așezat la o cafenea din Istambul imi lustruiam pantofii, turcul tinerel care făcea treaba asta a rupt tăcerea, fără a-și înălța capul, auzindu-ne vorbind spaniola.

— Și eu vorbesc — imi spuse in ladino.

— Și de unde știi ?

— **Sinyor,** de la tata și de la mama.

În clipa cind ne-am urcat din nou pe **Ariadna**, un muezin proclama melopeele sale de pe înălțimea unui minaret.

La Napoli, fumarola Vezuviului încă se înălța ca in tablourile și gravurile vechi.

Astăzi, însă nu.

Orașului Napoli ii lipsește coroana ei de foc. Debarcăm acolo, și răminem o singură zi.

La **Muzeul Secret** fiind interzisă intrarea femeilor, l-am vizitat singur ; el era plin de priapi zburătorì, fauni și nimfe posedate de «semne vehemente», cum ar spune azi scriitoarea din Cadiz, Ana Rossetti, in eroticele sale aiureli, care, fără îndoială, ar fi meritat o epigramă gen Martial, marele poet roman originar din orașul spaniol Calatayud.

Un tren ne duce la Roma.

De pe un balcon din palatul Veneția, Mussolini gesticula isteric.

Valle-Inclan domnea ca director al Academiei spaniole de Arte Frumoase din acest oraș. El amenințase Guvernul Republicii că se va așeza împreună cu fiii săi în piața Cibeles din Madrid ca să cerșească dacă nu i se dădea vreo însărcinare.

Și acolo, la Academie, eu l-am văzut, amabil, senioral, încintător. (În alte pagini ale acestor **Memorii**, voi povesti șederea mea alături de el timp de citeva zile romane). Primim acum o telegramă și o scrisoare de la mama Mariei Tereza prin care ne sfătuia să nu intrăm în Spania. Se făcuse o descindere în casa noastră de la Madrid, vandală, dezrădăcinindu-ne pină și plantele de pe terasă, in căutare de arme (!!) și in urmă sigilindu-ne poarta propriului nostru domiciliu.

De la un timp in acel cartier Argüelles eram cunoscuți ca **ruși.**

Nu ne răminea altă soluție decit de a ne refugia la Paris.

Italia lui Mussolini nu ne convenea.

Am asistat la o defilare civico-militară a fasciștilor care mi s-a părut o operetă grotescă. Nimerisem o clipă de vociferări și de mare exaltare — brațe întinse, Duce, Duce, Duce ! — și in clipa cind se destrămau unele rinduri, manifestanții incepeau să urineze, cu tot firescul roman, împroșcind arborii și pietrele sacre ale Coliseului.

La Paris ne-a oferit casa sa acel încintător și neliniștit tinăr suprarealist Réne Crevel, de a cărui neașteptată sinucidere am aflat citeva luni după instalarea noastră in Mexic.

Șederea noastră în capitala franceză a fost de scurtă durată. Veneau intruna aici, fugind de crudele represiuni, mulți muncitori asturieni. A existat o mare mobilizare a sindicatelor și a intelectualilor francezi pentru a salva viața lui Teodomiro Menéndez și a lui Gonzáles Peña, acuzați de a fi condus insurecția. Într-o seară ne-a dat intilnire, la o cafenea din Montparnasse, cineva pe care nu l-am văzut niciodată. Era vorba de un italian numit Ercoli. un tovarăș, un important conducător al Ajutorului Roșu Internațional. Era necesar ca ceea ce se petrecea în Spania să fie cunoscut și în America. Minerii și soțiile lor sufereau de foame, după ce luptară. Familiile se aflau împrăștiate. Bărbații, in inchisoare sau morți. «Este neapărat să mergeți, acolo vrem să mergeți».

Citeva zile mai tirziu ni s-au pus in miini biletele pentru călătorie ale unui transatlantic nou și minunat.

Am aflat, inainte de a porni, că acel Ercoli nu era altul decit Palmiro Togliatti, secretarul Partidului Comunist Italian, exilat la Paris.

La Cherbourg, in nordul Franței, ne îmbarcăm pe un mare pachebot german cu numele de **Bremen**, care pe atunci era cel mai nou și mai mare din lume.

Călătoria la New York trebuia s-o facem în mai puțin de patru zile, însă marea, ca intotdeauna, după o perioadă de calm, incepu să se agite și in intreaga perioadă a traversării furăm trintiți pe punte ; lumea cădea și vomita in imensul salon al navei, care trosnea și răsuna pină a ne innebuni.

În românește de
Esdra Alhasid

ACTUL DE LA 23 AUGUST ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

evenimentele din România din august 1944, survenite într-un context intern și internațional bine precizat, s-au impus din primul moment atenției și prețuirii opiniei publice naționale și mondiale, care a întrezărit în cotitura de la București încă unul dintre faptele majore ale celui de-al doilea război mondial să apropie și mai mult victoria Națiunilor Unite asupra statelor fasciste și militariste și a ultimilor lor sateliți. Această coordonată a revoluției române a fost examinată în detaliu și cu atenție de către istoricii români și străini, astfel că în acest cadru nu vom insista asupra aspectelor respective. Ne vom preocupa, în esență, de modul în care cotitura României, **a surprins** capitalele principalelor state angrenate în conflict ca și a unor state neutre, de gradul în care guvernele marilor puteri beligerante, centralele diplomatice, comandamentele militare superioare și serviciile de informații și contrainformații **au receptionat** știrile despre doborîrea dictaturii antonesciene, retragerea țării noastre din Axa fascistă și înrolarea ei în tabăra Națiunilor Unite, insistînd, cum este natural, și asupra **reacției** organismelor menționate față de decizia istorică a României în raport, bineînțeles, cu consecințele sale militare, politico-diplomatice, economice, psihologice etc., etc., întrevăzute ori nu pe moment, pentru evoluția ostilităților generale. Studiul evenimentelor din August 1944, dintr-o asemenea perspectivă, realizat pe temeiul unor noi documente descoperite în arhivele române și străine, ne îngăduie o integrare mai justă, mai armonioasă a unor pagini memorabile ale istoriei naționale recente în istoria universală, înlesnindu-ne noi precizări relativ la rolul și locul românilor în ampla desfășurare a istoriei lumii.

★

Pentru autoritățile de la **Berlin** evenimentele din România au constituit **o totală surpriză.** După ultima întrevedere Hitler-Antonescu din august 1944 și în ciuda unor dezacorduri manifestate atunci, încrederea führerului în mareșal a rămas neclintită, fiind întărită de rapoartele sosite de la București și care aproape fără nici o excepție, relevau trăinicia regimului antonescian. „Nu este de așteptat [în România] — declarase la 1 august 1944 ministrul german la București, Manfred von Killinger, generalului Hans Friessner, comandant al Grupului de armate german «Ucraina de Sud» — vreo criză de guvern". Iar, la 14 august 1944, von Killinger supervizase concluzia inserată de ataşatul militar german la București, dr. Spalcke, în raportul său destinat **O.K.H.**-ului : „După întoarcerea mareșalului de la Cartierul General al Führerului se observă în cercurile militare și civile o îmbunătățire a stării de spirit". Declanșarea, la 20 august 1944, a marii operațiuni Iași-Chișinău de către Armata Roșie a pus **Wehrmachtul** și pe aliații săi într-o grea situație militară, dar, evident, pentru Hitler și Cartierul General german nu apărea vreo problemă insolubilă atîta timp cît România nu abandona **Axa** fascistă. O eventuală stăvilire a ofensivei sovietice, posibilă pe linia Focșani-Nămoloasa-Brăila era avută în modul cel mai serios în vedere, iar la 23 august 1944, orele 19.45, Agenția „Transocean" dădea asigurări că în zona Iași-Chișinău „poziția germană a fost restabilită prin folosirea sistematică a rezervelor locale". De reținut că precizarea survenea la cîteva ceasuri **după** doborîrea dictaturii antonesciene, în privința căreia Berlinul **încă nu fusese informat !** De altfel, în acele momente, nici organismele hitleriste de la București nu erau edificate în privința faptelor petrecute, astfel că planul forțelor patriotice și democratice române de a înfăptui cotitura țării în război **de-o manieră totalmente surprinzătoare, mai ales pentru tabăra germană,** se putea considera ca o reușită deplină. După mai multe luni, în ianuarie 1945, inginerul Kurz, fost agent informator al Legației germane din București, consemna relativ la cele petrecute : „Miercuri, 23 august 1944, ora 18.00, am auzit **în oraș** (subl. ns.) că mareșalul ar fi fost arestat [...]. Am anunțat o stație radio germană, care a promis că va transmite știrea **O.K.W.**-ului". La Cartierul General al lui Hitler însă de la Rastenburg prima informație care a survenit despre evenimentele de la București s-a interceptat — după mărturiile cele mai demne de încredere **în jurul orei 22.25,** adică atunci cînd și în „Bîrlogul lupilor" a fost înregistrată cea dintîi transmisie a postului de radio București. În clipele următoare, a sosit — dacă mai era nevoie ?! — o nouă confirmare : comunicarea telefonică a generalului Werner Kreipe, Șeful Statului Major al **Luftwaffei,** care transmitea din Berlin. Avînd în vedere poziția și rolul lui Kreiper în zilele din august 1944, puterea sa de memorialist, supunem atenției cititorului notele sale surprinzînd comportamentul cercurilor politice și militare hitleriste în primele ceasuri și zile după declanșarea insurecției naționale în România și în raport direct cu memorabilul eveniment ce a agravat considerabil situația generală a celui de-al III-lea Reich.

„**23.8.1944.** Raport de dimineață, la Iași, mai ales, situația nefavorabilă. Raport la führer. Hitler amabil cu mine, a retras reprosurile de ieri, nu a vrut să mă atace personal. După amiază, convorbiri cu Stedemann, Burckhard și Kripfer despre organizarea artileriei antiaeriene. Eu sînt împotriva noilor comandamente în patrie.

Raport de seară. Primele informații despre lovitura de stat din România. Convorbirile telefonice cu von Killinger (ambasadorul) și Gerstenberg la București. Amîndoi închiși în ambasadă, von Killinger e distrus de tot, transmite salutări pentru führer. Propunerile lui Gerstenberg pentru atac cu **Stukas** și angajarea diviziei antiaeriene la Ploiești ; vrea să ocupe orașul ! Telefoane cu Hitler, care aprobă propunerile lui Gerstenberg, cere capitularea regelui. Legătura cu Bucureștii încă o dată restabilită, apoi întreruptă.

La ora 2.00 raportul lui Holler, înapoiat din Franța. Foarte pesimist. Patru ani de putere ocupantă și viață dumnezeiască din Franța se răzbună. Dar aceleași porcării și la armată. La ora 4 în pat.

24.8.1944. Orientarea **Reichsmarschall**-ului [Goering] despre evenimentele române și dispozițiile date ; [Goering] este de acord. El s-a anunțat pentru 26.

Raport la führer. Toți se ocupă de România. Hitler foarte optimist, înjură **SD** și Ministerul de Externe (Auswärtiges Amt), inițiază pe von Ribbentrop. Goebels și Bormann în raport. În continuare, o conversație lungă cu amîndoi. Goebbels îngîndurat din cauza României. Mi-a promis, în sfîrșit, acest atît de mult dorit film de propagandă pentru aviația militară.

Raport de seară. Ordine pentru România. Încă nici o legătură cu Gerstenberg. Informații contradictorii.

25.8.1944. Mare haos în România. Raport la führer, lung. Von Ribbentrop prezintă situația într-o lumină favorabilă, von Killinger și Gerstenberg ar putea restabili situația...".

O relatare dintre cele mai interesante, precisă și anunțată a celor constatate „în interiorul" Cartierului General al lui Hitler la aflarea primelor știri despre „dezertarea" României din **Axa** fascistă datorăm istoricului britanic David Irving. Acesta, în baza unei documentații extrem de bogate și sistematice, a reconstituit întreaga istorie a Germaniei naziste, dovedind o autoritate științifică internațională în domeniul respectiv. În ultimul volum al trilogiei sale, Irving surprinde „scena" Cartierului General hitlerist din cursul nopții de 23—24 august 1944 :

„...Iarăși, el [A. Hitler] a fost luat prin surprindere de violența evenimentelor. Își lua ceaiul cu cei apropiați în bunkerul său, tîrziu în această zi de 23 august [1944], cînd adjutantul său, Amsberg, l-a chemat la telefon. O voce anunță că mareșalul Antonescu fusese tocmai arestat. Hitler a lăsat receptorul și a continuat față de Amsberg : «De ce naiba el [Antonescu] nu m-a ascultat ! Eu știam că aceasta se va întîmpla !»

[...] De la ora 9.45 p.m. pînă tîrziu în cursul nopții Cartierul General al lui Hitler a emis ordine destinate Grupului de armate [«Ucraina de Sud»] al lui Friessner și generalului Hansen, care încă era reprezentantul militar german la legația din București. Friessner trebuia să se pregătească pentru o capturare germană a zonelor petrolifere și planul însemna asigurarea petrolului pentru Reich. Orișicare german în uniformă din România era plasat la dispoziția sa. Hansen era însărcinat să înăbușe puciul, Divizia a 5-a Anti Aeriană de la Ploiești trebuia să ocupe capitala după cum sugerase Gerstenberg, iar amiralul Brinkmann urma să captureze portul Constanța la Marea Neagră. Un general român pro nazist trebuia să fie numit șef al guvernului. Friessner, prompt, l-a demis pe Hansen și l-a însărcinat pe Gerstenberg să execute ordinele lui Hitler.

Hitler și-a început conferința sa de război târâganată la ora 2 a.m. [în ziua de 24 august 1944] și, după aceea, a discutat iarăși situația alterată din întreaga arie a Balcanilor cu feldmareșalul von Weichs [...].

„Victorie" — sculptură de Gheorghe Anghel

La ora 3.30 a.m., Gerstenberg a informat prin radio, de la Ploiești, Cartierul General al lui Hitler : «Am răzbătut prin luptă și am luat comanda la Ploiești împreună cu generalul SS Hoffmeyer». Dar deja Hansen cît și von Killinger și-au pierdut speranța. Mesajul lor telefonic ajunsese în Prusia Orientală o oră mai tîrziu : «Acesta nu este un puci înfăptuit de camarila de la Curte, ci o lovitură de stat bine condusă și avînd sprijinul complet al armatei și poporului». Nici un general român cu simpatii pentru Germania nazistă nu a putut fi găsit. Românii controlează mijloacele de comunicație. «Dată fiind balanța de forțe, nu se poate întrezări pe moment un succes militar sau politic». Oricum Hitler a repetat ordinele sale și l-a împuternicit pe von Ribbentrop să difuzeze o proclamație către români ; Horia Sima, liderul Gărzilor de Fier care, cu sprijinul clandestin al lui Heydrich, încercase fără succes să răstoarne pe Antonescu în 1941 după ce-l ajutase să preia puterea în 1940, trebuia scos din exilul său german, unde el fusese ținut la insistența lui Antonescu, și numit succesorul acestuia.

Hitler a ordonat lui Gerstenberg să înainteze spre București la ora 6.30 a.m., iar cinci ceasuri mai tîrziu 2 000 de oameni din trupele Anti Aeriene erau la periferia nordică a capitalei. Gerstenberg, stăruitor, ignora avertismentul lui Hansen și-a ordonat trei atacuri aeriene asupra centrului orașului. Dar el era depășit cu 4 la 1 în privința forțelor ; românii minaseră drumurile și adunaseră tancuri și artilerie. Gerstenberg a capturat stația radio, dar, neavînd forțe proaspete de luptă, nu a putut înainta mai departe...".

Alături de David Irving, un alt reputat specialist britanic, John Erickson, a consacrat evenimentelor de pe frontul de Est dintre 1941 și 1945 o monografie în două volume, ambele primite foarte bine, mult apreciate pentru temeinicia și acuratețea reconstituirii istorice. Erickson se oprește mai puțin decît colegul său menționat la surprinderea atmosferei de la Cartierul General al führerului în urma actului de la 23 August 1944, însă subliniază mai pregnant semnificația cotiturii României. „**23 August 1944** — afirmă răspicat autorul — **s-a dovedit a fi una dintre zilele decisive ale întregului război...**" Iar în alt loc : „**Defecțiunea României de la 23 August** (din punctul de vedere al Germaniei — n.ns.) **a schimbat înfrîngerea militară a Germaniei într-o catastrofă**", evenimentele de la București suprinzînd Berlinul — în stadiile pregătirilor, declanșării și desfășurării lor — în cel mai înalt grad.

Jurnalul de război (Kriegstagebuch) al **O.K.W.**-ului pentru anii 1940—1945 intră în seria documentelor militare fundamentale ale istoriei ultimei conflagrații mondiale, iar în privința valorii științifice de excepție a acestui document specialiștii și-au spus deja cuvîntul, astfel că nu mai socotim necesar să insistăm. Editat în mai multe rînduri (1961, 1962), prin grija unor specialiști precum Percy, Ernst Schramm, Hans Adolf Jacobsen, Andreas Hillgruber sau Walter Hubatsch, **Jurnalul de război** cuprinde mărturii dintre cele mai elocvente despre gradul în care „șocul" cotiturii României din 23 August 1944 a afectat însuși „epicentrul" conducerii militare germane — **am numit Înaltul comandament al Wehrmachtului (O.K.W.).** Cu referire directă la declanșarea și consecințele insurecției naționale, aflăm în **Jurnalul O.K.W.**-ului următoarele aprecieri :

„...În România, evenimentele au evoluat în mod cu totul surprinzător. Printr-o lovitură de stat, ambii Antonești au fost imediat destituiți și s-a declarat armistițiul. Din care cauză nu se mai putea conta pe o continuare a luptei alături de Germania (comunicare a adjunctului șefului Statului Major al Wehrmachtului din 26 august)..."

Ce a însemnat pentru Germania nazistă retragerea României din **Axa** fascistă ? Istoricii români și străini au acumulat în ultimile decenii numeroase și categorice informații și demonstrații în privința consecințelor grele suportate de Reichul hitlerist în urma „șocului" de la 23 August 1944. Nimeni altul decît Sir Basil H. Liddell Hart, cel mai reputat istoric militar al veacului, a calificat defecțiunea **Wehrmachtului** în România după declanșarea insurecției ca fiind **de proporțiile Stalingradului.** Cine altul — ne întrebăm — putea să aprecieze mai bine consecințele militare catastrofale, în primul rînd, pentru cel de-al III-lea Reich ale gestului României **decît însuși Adolf Hitler,** care, la 18 septembrie 1944, primindu-l în „Bîrlogul lupilor" de la Rastenburg pe Ante Pavelić, șeful statului marionetă croat, a recunoscut că în cursul anului 1944 **Wehrmachtul** — traversase **„trei crize majore"** — prăbușirea Grupului de armate în „Centru" în Bielorusia, „trădarea" României și eșecurile succesive din Franța după debarcarea aliată din Normandia. Iar în noiembrie 1944, tot führerul se va destăinui generalului A. Jodl că, în urma acestor trei eșecuri de proporție, al III-lea Reich „ratase" cu siguranță victoria în cel de-al doilea război mondial !

★

Evenimentele din august 1944 din România, cu toate consecințele surprinse pentru cel de-al III-lea Reich nazist, au avut, **cu atît mai mult,** repercusiuni asupra ultimelor state „aliate" (în fapt, satelite) ale Berlinului — Finlanda, Ungaria, Bulgaria etc. Fără a ne propune să intrăm în detalii, ne vom limita în a aduce cîteva mărturii în acest sens. Astfel, referitor la Finlanda, încă la 25 august 1944 (orele 16) Ministerul Afacerilor Externe al Reichului nazist secția **Ansland a O.K.W.**-ului despre ecourile cotiturii României la Helsinki, **„Evenimentele din România au produs o impresie profundă în Finlanda. Dacă și cît de mult au fost încurajate, prin aceasta, năzuințele de pace, încă nu ne putem da seama. Cercurile politice sînt conștiente de deosebirea de principiu a poziției sovietice față de Finlanda și față de România..."** De altfel, posturile de radio străine și agențiile de presă internaționale au stăruit, în primele zile și săptămîni după doborîrea dictaturii antonesciene și înrolarea țării noastre în rîndul Națiunilor Unite, asupra efectelor politico-diplomatice și psihologice ale exemplului României pentru ceilalți sateliți ai Reichului nazist, semnalîndu-se, cu justificat temei, posibilitatea „repetabilității" faptelor istorice, în condițiile și la proporțiile specifice fiecărui stat vizat. **„Gestul României** — aprecia la 24 august 1944, ora 7, postul de radio Londra — **va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria".** Tot la 24 august (ora 5.15), Agenția „Reuter" comenta prin glasul autorizat al lui Randel Neale : **„Capitularea României și eliberarea Parisului marchează pagina neagră a războiului dus de Germania [...] : întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie, iar efectul capitulării României asupra Bulgariei și Ungariei va fi ca acela al unui șoc electric de o deosebită violență, de el chiar Finlanda se va resimți. Consecințele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile ?!"** Cercetările de specialitate ale unor istorici străini au condus la concluzia că insurecția română, prin toate consecințele sale, a reprezentat **„o puternică lovitură pentru Germania".**

La Budapesta, îndeosebi, după cum și la Berlin, cotitura României a avut **efectul unui șoc.** Examinînd, în temeiul unor documente descoperite în arhivele ungurești și străine și ale presei budapestane, istoricul Csatári Dániel a surprins mai de mult realitatea că **„revirimentul României (de la 23 August 1944** — n.n.) **avu o foarte mare influență asupra vieții politice ungurești".** Autorul citează, spre ilustrare, un raport recent al poliției horthyste din 31 august 1944 și care insista asupra faptului că știrile sosite de la București «**zguduiră**» toată Ungaria, ele devenind «**alimentul preferat**» al opiniei publice și avînd **„un efect dezastruos asupra spiritelor... căci el făcea să apară inexorabil în fața ochilor cetățenilor unguri spectrul unei eventuale posibilități de a urma exemplul românesc".**

☆

Evenimentele din România au fost receptate cu satisfacție și urmărite cu interes de către **marile capitale aliate,** și nu numai atît. Din informațiile noastre, postul de radio Londra (în limba română) a fost cel dintîi care, în seara zilei de 23 August 1944, orele 23, a difuzat știrea referitoare la faptele survenite la București în ceasurile imediat următoare : **„România a acceptat condițiile de pace ale Aliaților..."** Puterile Aliate, ca și statele **Axei** fasciste, au fost de asemenea **surprinse** în privința **momentului** cînd s-a declanșat revoluția română, apoi și în privința **amplorii** și **consecințelor imediate sau îndepărtate** ale cotiturii României. Faptul este relevat de **reacția** marilor capitale față de noutățile sosite de la București, în sensul că, **oficial, nu și-a luat act imediat de decizia României de-a abandona Axa,** cu toate că, în răstimp, presa internațională scrisă și vorbită i-a consacrat spații importante. Documentele descoperite de istoricii români în arhivele străine și publicate în ultimii ani, ca și sursele nevalorificate încă ne îngăduim să surprindem în primul rînd pozițiile și relațiile Washington-ului, Moscovei sau Londrei față de hotărîrea istorică a României de la 23 August 1944.

★

Potrivit informațiilor noastre, în cursul anului 1944 Administrația Roosevelt, **Casa Albă** au fost — grație unor surse din cele mai competente — la curent cu evenimentele din România, mai cu seamă acelea din zilele insurecției. În consecință, **Casa Albă** a putut aprecia în mod corespunzător și la timp semnificația particulară și generală a retragerii României din **Axa** fascistă și a trecerii sale de partea Națiunilor Unite, înscriindu-se, în „asaltul" decisiv asupra Reichului, pe locul al IV-lea, după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie. Știri similare au parvenit președintelui Roosevelt și colaboratorilor săi mai cu seamă din partea unor organisme de informații și contrainformații din Washington. Astfel, de o mare precizie și promptitudine au fost **sintezele** întocmite și prezentate de către **Comitetul reunit al informațiilor (Joint Intelligence Committee — J.I.C.).** Sinteza prezentată șefului executivului american **a doua zi chiar** după izbucnirea insurecției la București debuta cu aceste precizări ce fixau locul evenimentelor din România în contextul general al ostilităților :

„În această săptămînă, Germania a suferit o serie de răsturnări militare și politice descumpănitoare. Armatele germane în nordul Franței au luptat cu disperare să scape de încercuire și nimicire de către forțele aliate... În final, România a pus în pericol poziția germană din Balcani".

Istoricii americani, mai demult ori mai recent, au insistat asupra semnificației politico-diplomatice, militare, economice și psihologice a actului de la 23 August 1944 pentru determinarea evenimentelor la nivelul continentului european ori pentru precizarea raporturilor între Marii Aliați. Paul Quinlan a calificat gestul României drept **„o lovitură majoră"** pentru Germania.

Gh. Buzatu

Poemele Rezistenței antifasciste

MARGARETE NEUMAN

(R.D. GERMANĂ)

Cîntece de leagăn

Nu mai plînge, copile, nu plînge,
mama te mîngîie și te desmiardă,
afară se lasă-ntunericul,
pe tata războiul vrea să ni-l piardă.

Cînd zi de zi robotesc la grenade,
în ele ura mea-ntreagă strecor,
ca, mute, pe front să grăbească
sfîrșitul acestui război și omor.

Afară, în liniștea beznei
timpul se aude ca ploaia curgînd
nu, nu e-n zadar așteptarea
și tata veni-va acasă curînd.

1939

JORGE GUILLEN

(SPANIA)

Biruința umană

(ANNA FRANK)

Jur împrejur crimă-absolută. Vulg,
vulgul cel mai sălbatic.
Într-un delir de josnicii

întrecînd nebunia,
o beție de sînge.
Și peste osuare
se-așterne unanim nelegiuirea :
pe toți, pe toți, ne pîngărește.
Cine, cînd crima-i uriașă
n-o să fie de vină ?

Noaptea pătimește de inocență tainică.

Și în această noapte, aurora ta,
a cerului cu păsări atît de-apropiat,
în ciuda spaimei și a chinului,
captivă și asfixiată, tu
iubești, crești, născocești
în inima restriștii
neputincioase-n fața
străduinței tale dîrz minuțioase
de biruință umană :
cu poporul tău cugetul tău
— și viitorul tuturor.

ROBERT DESNOS

(FRANȚA)

Mîine

Uitat de vreme, eu încă îndrăznesc
să te aștept, oh viitor surprins
de năzuință. Timpul, un hodorog !
să geamă din multiple-i fracturi
în voie : dimineața-i mireasă
și mirele e fraged asfințit.

Ci de prea multe luni trăim într-o veghe,
treji, avem în grijă lumina și focul,
vorbim doar în șoaptă și ciulim urechea
la fiecare zgomot ce ne paște
și piere ca norocul.

Or, din adîncul nopții depunem mărturie
pentru splendoarea zilei și darurile sale.
Și dacă nu dormim e ca să prindem zorii
ce vor să dovedească : sîntem încă în viață.

VIKTOR ESIPOV

(U.R.S.S.)

Mauthausen

Mauthausen — curte de piatră grea.
Mauthausen — așezămînt al morții.
De treizeci de ani ușile cuptoarelor
nu mai sînt roșii.
De treizeci de ani nici un locuitor.
Casa viselor sălbatice-i părăsită.
Vizitatorul este-ntîmpinat
de cel mai trist îngrijitor din lume.
De zece ori sorocul i-a trecut.
Albit de vreme dar sub scut.
N-a mai plecat de-acolo, n-a avut
unde să se întoarcă.
O liniște amețitoare împresoară
pașii celui ce vine să vadă ;
ferestre negre-l ochesc
ca tot atîtea guri de armă negre.
De-atîta-amar de vreme funinginea
și zgura nu se mai prea cunosc.
Ploaia spală cenușa.
Barăcile orînduite la un loc
se-aliniază cum erau pe-atunci.
Dincolo de ferestre un păianjen viu
veghează peste toate crematoriul.
Tăcerea ți se zbate ca un ciocan în tîmple.
Parcă au din beznă gemete, horcăit
și dintr-odată parcă tavanul se prăvale
pe cel ce trece pragul, buimac și îngrozit.
Nu poți striga, ți-s buzele de scamă,
oricît ai vrea, coșmarul nu-l alungi :
cum de atîția ani eu nu pot înțelege,
sălbăticia, cum s-a putut petrece !

LUCIANO LUISI

(ITALIA)

Represalii

. . . . . .

E o maree a împresurării : vin !
Au stindardele urii-n priviri.
Marșul lor crește sub bolți
și vuietul peste oraș se sfarmă !

Cu mîini alungite te-ajung
mîini ce-n văzduh erau frunze,
ți-așternd garduri vii peste chip,
lumina-ți orbesc, se-nnoadă
să-ți scormone căldura.

Goală te naști
din fărîmele smulse-ale mătăsii.
Rupe un fir de singe
candoare bruscă a sînului.

Să vină noaptea, să cernească
orașul să își uite de masacru
să vină noaptea,
nimeni să nu mai fugă pe străzi
să nu-ți mai bată pașii în tîmple !

Răstignită de un platan dai lumină.
Carnea ta goală mai albă
decît cornul lunii e,
neîntinată ca în vremea
amară a copilăriei.

Dar nu mai vine mama să te învelească
pînă în dreptul ochilor, desculță
ținîndu-și răsuflarea, să-ți închine
fruntea cu ramul de măslin
ca visul duhului rău
să nu se-atingă de trupul tău în floare.

Acum ți-e frig. Nimeni n-a mai rămas
lîngă tine. Nimeni în noaptea asta
nici o răsuflare să te-acopere.

În românește de
Geo Vasile

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
34
(1 424)
Sîmbătă
26 august
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Strîns unit în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, poporul român a sărbătorit

23 AUGUST — MAREA ZI A DEMNITĂȚII NAȚIONALE

În ziua de 23 August, patria a aniversat victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a deschis calea transformărilor revoluționare socialiste în România, a asigurării independenței și suveranității țării, a libertății celor ce muncesc. Marcată de magistrala Cuvîntare a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu la Adunarea solemnă ce a fost consacrată marii sărbători, aniversarea zilei de 23 August s-a constituit într-o puternică expresie a unității de nezdruncinat a întregului nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general, a hotărîrii națiunii române de a înfăptui exemplar prevederile documentelor programatice pentru apropiatul forum comunist, politica partidului de dezvoltare multilaterală a țării.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu sintetizează cu deosebită forță și profunzime semnificația gloriosului eveniment de acum 45 de ani și înfățișează analitic, mobilizator problemele cardinale ale dezvoltării țării, ale revoluției și construcției socialiste, ale progresului și păcii în lume, pune în evidență valoroasele învățăminte ale istoriei.

Sub semnul acestor idei de inestimabilă valoare programatică pentru mersul înainte al construcției socialiste românești s-a desfășurat în Capitală, pe esplanada din fața edificiului Muzeului național de istorie — nouă construcție monumentală care îmbogățește zestrea edilitară a orașului — grandioasa demonstrație a

Continuare în pag. a 4-a

ADUNAREA SOLEMNĂ

organizată de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Marea Adunare Națională și Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste cu prilejul celei de-a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Poporul român sărbătorește anul acesta, la 23 August, împlinirea a 45 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă și a deschis calea marilor transformări revoluționare, asigurării depline a independenței, suveranității și libertății României. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează : „23 August, libertate ne-a adus !").**

Aniversăm marea noastră sărbătoare națională cu realizări remarcabile în îndeplinirea planurilor de dezvoltare economico-socială, cu hotărîrea fermă de a înfăptui neabătut Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Cu prilejul marii noastre sărbători naționale, adresez, în numele Comitetului Central al partidului, al Consiliului de Stat și al meu personal, cele mai calde felicitări revoluționare eroicei noastre clase muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, care, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, își făurește liber și demn destinul de bunăstare și fericire, înălțînd tot mai sus, prin muncă entuziastă, plină de abnegație, edificiul luminos al socialismului și comunismului în România. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul, România — viitorul !", „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Stimați tovarăși,

În existența milenară a poporului nostru, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 reprezintă, s-ar putea spune, cel mai important eveniment, deschizînd pentru prima oară calea unei adevărate libertăți și independențe, a trecerii puterii în mîinile poporului, care a asigurat înfăptuirea, sub conducerea Partidului Comunist Român, a năzuințelor întregii națiuni, făurirea celei mai drepte orînduiri — orînduirea socialistă pe pămîntul patriei noastre. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează : „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Tot în vara acestui an se împlinesc 50 de ani de la începerea, de fapt, a celui de-al doilea război mondial, de la agresiunea Germaniei hitleriste împotriva diferitelor state europene, pînă la declanșarea războiului împotriva Uniunii Sovietice.

Este bine cunoscut că instaurarea hitlerismului în Germania, a dictaturilor fasciste în diferite țări, politica revanșardă, aspirația la dominația mondială a Germaniei naziste, au avut un rol determinant în declanșarea celui mai groaznic război din cîte a cunoscut pînă atunci omenirea.

Istoria este plină de învățăminte. Este bine cunoscut că cedările și compromisurile în fața fascismului și a Germaniei hitleriste nu au oprit, ci au încurajat agresiunile și războiul.

De altfel, sînt bine cunoscute acordul de la München, sub patronajul imperialismului englez, și agresiunea împotriva Cehoslovaciei, ocuparea Austriei și a Poloniei, precum și dictatul de la Viena, prin care o parte a teritoriului național al României a fost predată Ungariei horthyste.

Este bine de reamintit, în actualele împrejurări politice, despre faptul că marile puteri nu și-au respectat angajamentele asumate și au mers pe calea cedării și compromisului cu Germania hitleristă.

De asemenea, pactul Molotov-Ribbentrop nu a oprit agresiunea — și acum se poate spune, fără teamă de a greși, că de fapt el a avut un rol negativ, a ușurat realizarea planurilor agresive ale Germaniei hitleriste.

În aceste împrejurări, au existat în România cercuri conducătoare realiste, care s-au opus politicii Germaniei hitleriste, unii plătind cu viața lor aceste atitudini.

Trebuie să spunem, însă, deschis că cercurile cele mai reacționare, fasciste, legionare s-au pus în slujba Germaniei hitleriste, trădînd interesele proprului popor, iar monarhia străină a sprijinit și încurajat trădarea intereselor naționale, fiind în serviciul, cînd al unei mari puteri, cînd al alteia.

Continuare în pag. a 2-a

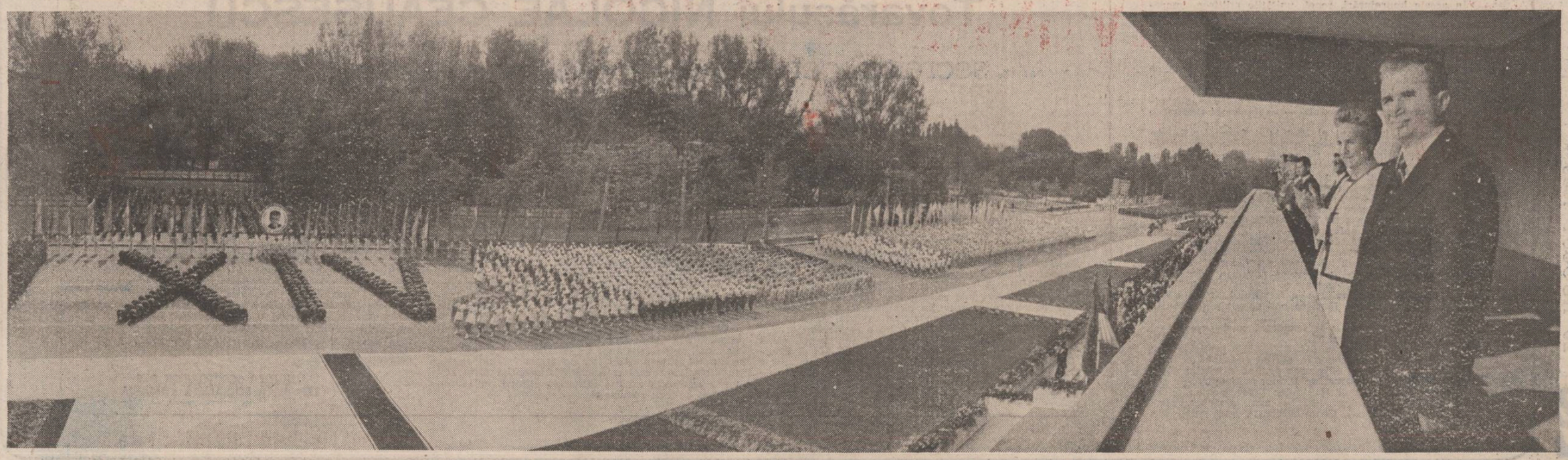

Biblioteca Județeană

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. 1

În aceste condiții, Partidul Comunist Român, împreună cu alte forțe muncitorești și patriotice naționale, au acționat pentru apărarea intereselor naționale, s-au ridicat cu hotărîre împotriva fascismului și războiului, au acordat sprijin, au protestat și și-au exprimat solidaritatea cu poporul austriac, cu poporul cehoslovac, au acordat un sprijin activ luptei împotriva războiului și fascismului. **(Vii și puternice aplauze).**

De altfel, este bine cunoscut că poporul polonez a rămas singur în fața agresiunii hitleriste. Țările occidentale, care promiseseră sprijin și ajutor, nu au acționat în nici un fel, demonstrînd ceea ce se spune în unele țări, că „apa de departe nu stinge focul", că trebuie să te bizui pe forțele proprii, sau pe vecinii cei mai apropiați.

După cum este cunoscut, în situația grea de atunci, România a acordat sprijin prietenesc poporului polonez netinînd seama de presiunile și amenințările Germaniei hitleriste și ale altora.

Este bine să nu se uite toate aceste împrejurări, pentru că ele demonstrează cu putere că țările mici și mijlocii din Europa pot conta în dezvoltarea lor economico-socială, în asigurarea independenței, nu pe promisiuni abstracte de departe, ci pe forțele proprii, pe solidaritatea — repet — a vecinilor și tovarășilor lor de luptă și idei. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Cred că veți fi de acord cu mine să adresăm comuniștilor, poporului prieten polonez, care trece prin împrejurări grele, deplina solidaritate a comuniștilor, a poporului român, împreună cu urarea de a depăși greutățile, de a asigura ferm construcția socialismului, independența și suveranitatea deplină a Poloniei ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

După cum este bine cunoscut, la 1 Mai 1939 partidul nostru a organizat o puternică manifestare în sprijinul Cehoslovaciei, împotriva fascismului, a Germaniei hitleriste. Cred că este de datoria noastră să exprimăm și cu acest prilej deplina solidaritate cu Partidul Comunist din Cehoslovacia, cu poporul cehoslovac, în lupta pentru socialism, pentru deplina independență și suveranitate a Cehoslovaciei ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Aș dori și cu acest prilej să adresez comuniștilor din Republica Democrată Germană, poporului Republicii Democrate Germane, deplina noastră solidaritate și să le urăm mult succes în realizarea socialismului în această parte a Germaniei, ca o dovadă că urmează neabătut învățămintele lui Marx și Engels. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Adresăm, de asemenea, sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor iugoslavi, popoarelor Iugoslaviei care în 1941 s-au ridicat cu arma în mînă împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și integrității lor. Le urăm succes deplin în făurirea socialismului, în întărirea independenței și suveranității. Le exprimăm deplina noastră solidaritate ! **(Aplauze puternice, prelungite, urale ; se scandează „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Adresăm, de asemenea, sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor și poporului bulgar, împreună cu urarea de succese depline în făurirea socialismului, în dezvoltarea continuă a Bulgariei prietene pe calea noii orînduiri, în întărirea independenței și suveranității ! **(Aplauze și urale îndelungate ; se scandează „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Adresăm, de asemenea, sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor și poporului vecin maghiar, împreună cu urarea de a depăși unele greutăți și de a asigura dezvoltarea socialistă a Ungariei, întărirea continuă a independenței și suveranității țării. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Am lăsat la sfîrșit un mare vecin al nostru tocmai pentru a sublinia mai mult deosebita însemnătate a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Dorim să adresăm cele mai calde sentimente de solidaritate comuniștilor Uniunii Sovietice, popoarelor sovietice, împreună cu urarea de noi și noi realizări în dezvoltarea socialistă, în crearea condițiilor pentru trecerea spre comunism. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Doresc, de asemenea, să adresez sentimentele noastre de solidaritate comuniștilor și poporului prieten albanez, împreună cu urarea de noi succese în dezvoltarea socialistă, în întărirea independenței și suveranității sale. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Cred că veți fi de acord cu mine să adresăm celorlalte partide comuniste și muncitorești din țările socialiste, popoarelor acestora, sentimentele noastre de solidaritate și urările de succese în întreaga activitate de construcție socialistă, de ridicare a nivelului de trai material și spiritual, de întărire a independenței și suveranității lor. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Stimați tovarăși,

Îndeplinindu-și misiunea istorică de a apăra interesele naționale ale întregului popor, Partidul Comunist Român a acționat, cu întreaga forță și capacitate, pentru realizarea unității clasei muncitoare, a Frontului Patriotic Antihitlerist și a unui larg front democratic, de apărare a intereselor vitale, a existenței și viitorului patriei noastre.

În condițiile grele ale războiului, Partidul Comunist Român a trecut la organizarea luptei împotriva dictaturii militaro-fasciste și a ocupanților hitleriști, a organizat mișcările de rezistență și de partizani, înfăptuind — așa cum am menționat — o largă unitate a tuturor forțelor realiste, patriotice, naționale, în frunte cu clasa muncitoare.

Merită de subliniat faptul că, în procesul luptei de apărare a intereselor naționale, s-a dezvoltat o largă colaborare între partidul nostru și alte forțe democratice împreună cu armata, cu ofițerii patrioți, inclusiv din Comandamentul suprem, care au înțeles că interesele poporului român, ale viitorului său sînt strîns legate de lichidarea politicii antinaționale, a dictaturii fasciste, de ieșirea din războiul antisovietic și asigurarea deplinei independențe a țării. **(Vii și puternice aplauze).**

În aceste împrejurări interne, s-au realizat condițiile pentru trecerea la înfăptuirea actului istoric de la 23 August. La acestea trebuie să adăugăm condițiile internaționale favorabile, determinate de înfrîngerile suferite de Germania hitleristă — în primul rînd din partea glorioasei armate a Uniunii Sovietice — puternica mișcare de partizani și de eliberare națională din diferite țări și intrarea în acțiune, împotriva Germaniei hitleriste, a țărilor din coaliția antihitleristă.

Folosind condițiile favorabile, forțele patriotice naționale au trecut la răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și formarea unui guvern în care se găseau și reprezentanții Partidului Comunist Român.

Este bine cunoscut că aceasta s-a realizat pe calea insurecției naționale armate, în care gărzile patriotice, muncitorimea, împreună cu armata, au luptat alături, în interesul național, al viitorului liber al României ! **(Vii aplauze).**

Sînt cunoscute încercările disperate ale armatei hitleriste de a înăbuși revoluția de la 23 August, prin acțiunile militare, bombardamentele asupra Capitalei și a altor localități.

În aceste împrejurări, repet, unitățile militare, împreună cu gărzile muncitorești și patriotice, au desfășurat lupte aprige, au înfrînt și lichidat forțele militare ale Germaniei hitleriste.

Este bine să subliniem această problemă pentru că revoluția și răsturnarea forțelor imperialiste nu s-au realizat de bunăvoie, ci prin luptă, și istoria demonstrează că popoarele trebuie să fie gata să lupte pentru a-și cuceri independența, pentru a apăra viitorul lor, socialismul, viața liberă și independentă ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează : „România — comunism, Ceaușescu — eroism !").**

Despre rolul important al Partidului Comunist Român în realizarea revoluției sociale și naționale, antifasciste și antiimperialiste, vorbesc nu numai luptele gărzilor patriotice, organizate de partidul comunist, cu arma în mînă, dar și faptul că guvernul de dictatură militaro-fascistă răsturnat de la putere a fost preluat, din primele ore, de către gărzile muncitorești patriotice, care au înlăturat orice încercare ce s-ar fi putut face, de eliberare a lor, și au asigurat, în acest fel, victoria deplină a revoluției. **(Vii și puternice aplauze).**

Se poate spune, fără teama de a greși, că revoluția din 23 August 1944 a reprezentat un act de voință al întregii națiuni române, o strălucită afirmare a hotărîrii forțelor patriotice naționale de a înlătura definitiv dominația străină, de a apăra independența și integritatea patriei, de a asigura eliberarea deplină a întregului teritoriu al României și trecerea la făurirea noii orînduiri sociale, în care poporul să fie pe deplin stăpîn pe destinele sale. **(Vii și puternice urale : se scandează : „Ceaușescu și poporul, patria și tricolorul !").**

Începînd de la 23 August 1944, România a participat cu întregul său potențial economic, militar și uman, cu toate forțele, la lupta pentru eliberarea deplină a patriei noastre, la războiul dus alături de Uniunea Sovietică, de celelalte forțe ale coaliției Națiunilor Unite, pentru eliberarea întregului teritoriu național și, apoi, la războiul pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, a unei părți din Austria, pînă la înfrîngerea totală a Germaniei hitleriste.

Este bine cunoscut — după aprecierile țărilor din coaliția antihitleristă — că România a contribuit în ultima parte a războiului antifascist, timp de circa 9 luni, cu efective militare de peste 500 de mii de ostași, înscriindu-se ca a patra putere militară în lupta împotriva Germaniei hitleriste.

Multe sînt actele de vitejie demonstrate de armata și poporul român, care au arătat că nu au avut nimic comun cu războiul dus alături de Germania hitleristă, că interesele întregului nostru popor au fost întotdeauna de a lupta împotriva cotropitorilor străini, pentru apărarea libertății și independenței proprii și a altor popoare, pentru independența și adevărata libertate a popoarelor. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează : „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Iată de ce acum, cînd evocăm măreața victorie de la 23 August, ne îndreptăm gîndurile și aducem cel mai călduros omagiu și cea mai înaltă cinstire eroilor comuniști și antifasciști, tuturor democraților și patrioților care au făcut totul pentru libertatea patriei noastre, pentru înaintarea ei spre progres și socialism ! **(Vii și puternice aplauze).**

Aducem un cald omagiu și o înaltă cinstire ostașilor și ofițerilor români, tuturor acelora care s-au jertfit pentru înfrîngerea fascismului și eliberarea patriei străbune, pentru victoria marilor idealuri de dreptate socială și națională, pentru cauza libertății și independenței tuturor popoarelor ! **(Aplauze puternice, urale ; se scandează „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Cinstim și aducem un cald omagiu memoriei ostașilor armatei sovietice — care au dat cele mai mari jertfe în lupta împotriva hitlerismului —, precum și ostașilor celorlalte armate ale coaliției antifasciste, partizanilor și luptătorilor din mișcarea de rezistență, tuturor celor care, sub o formă sau alta, și-au adus contribuția la victoria asupra fascismului, la cauza libertății și independenței tuturor națiunilor ! **(Vii și puternice aplauze ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Stimați tovarăși,

Concentrînd toate forțele pentru participarea la războiul de eliberare a țării și împotriva Germaniei hitleriste, partidul nostru, împreună cu celelalte forțe muncitorești, patriotice, a desfășurat, din primele zile ale revoluției de eliberare socială și națională, o intensă activitate politico-organizatorică, de organizare pe baze legale a partidului, a Uniunii Tineretului Comunist, a sindicatelor, a organizațiilor de femei și altor organizații patriotice și democratice, punînd pe primul plan întărirea legăturilor cu clasa muncitoare, cu țărănimea, cu intelectualitatea.

Sînt bine cunoscute marile acțiuni organizate în această perioadă în apărarea intereselor oamenilor muncii, ale întregului popor, marile manifestări din toamna anului 1944, din iarna și primăvara anului 1945, încercările reacțiunii de a înăbuși luptele maselor populare, acțiunile forțelor cele mai reacționare, inclusiv deschiderea focului împotriva marii demonstrații din februarie 1945, în care au căzut victime mulți luptători patrioți și comuniști.

În același timp, s-a desfășurat o intensă activitate pentru organizarea țărănimii și trecerea la înfăptuirea reformei agrare de către țăranii înșiși, pentru preluarea conducerilor diferitelor organe de stat, a primăriilor și îndeosebi a prefecturilor.

Toate acestea au culminat cu instaurarea, la 6 martie 1945, a primului guvern cu adevărat democratic, muncitoresc-țărănesc, în care partidul comunist avea un rol important.

Se poate afirma că în întreaga perioadă de la 23 August 1944 pînă la 30 decembrie 1947 s-a desfășurat un amplu proces revoluționar de organizare a partidului și a forțelor populare democratice, de apărare continuă a intereselor clasei muncitoare, ale țărănimii, ale intelectualității.

Toate acestea au asigurat marea victorie în alegerile din 1946, întărirea forțelor democratice și crearea condițiilor pentru trecerea la înlăturarea monarhiei de Hohenzollern, care, timp de 80 de ani, a reprezentat în România un corp străin, o agentură, de fapt, a monopolurilor imperialiste străine.

În amplul proces revoluționar, un rol important l-a avut realizarea partidului muncitoresc unit al clasei muncitoare, prin unirea Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat, asigurînd astfel deplina unitate a clasei muncitoare — condiție primordială pentru făurirea cu succes a socialismului și a înaintării spre comunism. **(Vii și puternice aplauze ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

În 1948 s-a trecut la naționalizarea principalelor mijloace de producție, care a dus la lichidarea pentru totdeauna a orînduirii capitaliste, a asupririi și inegalităților, iar în 1949 s-a trecut la cooperativizarea agriculturii.

După cum este bine cunoscut, într-o perioadă de aproape 15 ani s-a desfășurat o intensă activitate de organizare pe baze socialiste a agriculturii, a celorlalte sectoare, a întregii economii naționale.

Stimați tovarăși,

În desfășurarea vastului proces revoluționar din țara noastră, Congresul al IX-lea al partidului a reprezentat un moment hotărîtor pentru făurirea cu succes a socialismului în România ! **(Aplauze și urale puternice).**

Pornind de la analiza științifică a primei etape a construcției socialiste, Congresul al IX-lea a pus capăt dogmatismului și conservatorismului, atitudinii de ploconire față de tot ce era străin, a modelului unic și altor concepții anacronice, care reprezentau o frînă pentru dezvoltarea socialismului în patria noastră, și a pus problema acționării continue în spirit revoluționar, înlăturării formalismului, a atitudinii iresponsabile sau de șovăire în înfăptuirea politicii partidului. Iată de ce partidul și poporul nostru consideră că Congresul al IX-lea a constituit un jalon care a dinamizat întreaga activitate de transformare revoluționară a României, fără de care nu am fi putut obține marile realizări de astăzi ! **(Se scandează : „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Se poate afirma cu deplin temei că al IX-lea Congres al partidului a deschis calea unei gîndiri noi, revoluționare, redînd partidului și poporului sentimentul de demnitate și încredere în forțele proprii, înarmînd partidul cu linia politică generală, cu strategia revoluționară, în concordanță cu legile obiective, universal-valabile, cu principiile socialismului științific, care au fost și sînt aplicate în mod creator la condițiile și realitățile din România. **(Vii și puternice aplauze).**

Acum, la marea noastră sărbătoare națională, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, în anii construcției socialiste și mai cu seamă în anii de după Congresul al IX-lea al partidului, poporul român a obținut realizări remarcabile în toate domeniile de activitate.

Într-o perioadă istorică scurtă, de numai 45 de ani, poporul nostru a străbătut, sub conducerea Partidului Comunist Român, mai multe etape istorice — de la orînduirea burghezo-moșierească, în care existau încă puternice forme feudale, la orînduirea socialistă, la etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. **(Vii și puternice aplauze. Se scandează : „Ceaușescu și poporul !").**

În această perioadă, România s-a transformat dintr-o țară agrar-industrială slab dezvoltată, într-o țară industrial-agrară cu o puternică industrie modernă organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă avansată, în plin progres.

Am creat, în această perioadă, o puternică bază tehnico-materială, fondurile fixe productive fiind astăzi de circa 3 600 miliarde lei, față de numai 160 miliarde lei în 1945. Cu această dotare tehnică, industria românească produce astăzi de 135 de ori mai mult decît în 1945, din care de 120 de ori după Congresul al IX-lea al partidului. **(Vii și puternice aplauze).**

O puternică dezvoltare a cunoscut agricultura, a cărei producție este astăzi de 10 ori mai mare decît în 1945, din care de 6 ori după Congresul al IX-lea al partidului. **(Aplauze puternice).**

S-au dezvoltat puternic știința, învățămîntul, cultura, factori hotărîtori pentru progresul general, pentru făurirea cu succes a socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice).**

Sînt bine cunoscute marile realizări obținute în dezvoltarea generală a patriei noastre, amplasarea pe întregul teritoriu a forțelor de producție, noile cetăți industriale, unitățile agricole, construcțiile sociale, începînd cu locuințele, cu școlile, unitățile de asistență sanitară, centrele de educație și cultură, care au transformat radical înfățișarea orașelor și comunelor, înfățișarea generală a patriei noastre socialiste.

Pe baza dezvoltării puternice a forțelor de producție și amplasării lor rționale, a vastelor lucrări industriale, agricole și sociale s-a asigurat creșterea venitului național de peste 40 de ori, din care de peste 33 de ori după Congresul al IX-lea al partidului. **(Vii și puternice aplauze).**

Toate acestea au asigurat creșterea puternică a dezvoltării patriei, a nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze și urale puternice, prelungite. Se scandează : „Ceaușescu să trăiască, România să-nflorească !").**

Acum, în întregul partid și cu întregul popor se dezbat documentele pentru Congresul al XIV-lea, se face bilanțul general al drumului parcurs de poporul român pe calea socialismului — de aceea nu doresc să mă opresc mai mult asupra stadiului actual de dezvoltare a patriei noastre.

Este necesar să subliniem însă, că tot ceea ce am realizat demonstrează cu puterea faptelor, a realităților, justețea politicii partidului nostru comunist, care și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a conduce întreaga națiune pe calea făuririi celei mai drepte orînduiri din lume, a fericirii, bunăstării, a independenței și suveranității depline ! **(Vii și puternice aplauze ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Toate acestea demonstrează cu putere cît de importante au fost hotărîrile Congresului al IX-lea de realizare a socialismului corespunzător legilor obiective, dar și realităților și voinței poporului nostru, cît de just a procedat partidul nostru trecînd la dezvoltarea puternică a autoconducerii, autogestiunii, realizînd noi forme democratice, pornind de la principiul științific al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor. **(Aplauze puternice ; se scandează : „Ceaușescu și poporul !").**

Viața a demonstrat că numai în strînsă legătură cu clasa muncitoare, cu țărănimea, intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, cu întregul popor, ținînd seama de năzuințele de realizare a unei lumi a echității și dreptății sociale, se poate făuri cu succes noua orînduire. Iată de ce se poate spune că clasa muncitoare și-a îndeplinit și își îndeplinește misiunea istorică, acționînd în strînsă unitate cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu întreaga națiune, sub conducerea Partidului Comunist, avînd rolul hotărîtor, determinant, în realizarea socialismului, în înaintarea spre comunism ! **(Se scandează : „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Stimați tovarăși,

Privim cu mîndrie la ceea ce am realizat pe calea socialismului. Știm că toate acestea nu au venit de la sine, nu s-au obținut ușor. A trebuit luptă, muncă fermă și hotărîtă în toate sectoarele. Este adevărat, în anumite etape s-au făcut și greșeli, au fost și unele minusuri și lipsuri, dar partidul nostru nu a confundat și nu va confunda niciodată anumite greșeli sau abateri de la calea socialismului cu socialismul, cu principiile socialismului. De aceea el a acționat pentru îndepărtarea lor la timp și a asigurat dezvoltarea fermă, impetuoasă a patriei noastre pe calea făuririi socialismului. **(Aplauze și urale puternice : se scandează „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Am alocat continuu o parte însemnată a venitului național, îndeosebi după Congresul al IX-lea, pentru dezvoltarea forțelor de producție, a întregii societăți. Pe această bază am putut să realizăm marile construcții industriale, agricole, sociale ; pe această bază am asigurat ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului.

Așa cum am menționat la mai multe congrese anterioare, dacă nu am fi făcut acest lucru, dacă am fi neglijat acumularea și fondul de dezvoltare, România ar fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată și acum, în loc să vorbim de marile realizări, am discuta cum să depășim greutățile.

Subliniez aceasta pentru că una din legile generale, obiective ale dezvoltării oricărei societăți omenești este acumularea, fondul de dezvoltare. Fără aceasta nu se poate asigura progresul nici unei națiuni ! De aceea, avem în vedere să continuăm această politică, împreună cu așezarea la baza întregii dezvoltări a științei și tehnicii celei mai avansate. Așa vom făuri socialismul și comunismul, vom asigura un loc demn în libertate și bunăstare națiunii noastre ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul — România, viitorul !").**

Putem să spunem cu toată tăria că numai și numai în condițiile socialismului au fost posibile marile realizări, că numai și numai socialismul a lichidat înapoierea din trecut și a asigurat ridicarea, într-o perioadă scurtă, a României la un înalt nivel de dezvoltare economică și socială.

Pornind de la toate acestea, trebuie să ne angajăm să facem totul pentru a asigura mersul ferm al patriei noastre pe calea făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism ! **(Aplauze, urale ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

Stimați tovarăși,

După cum este cunoscut, în întregul partid și cu întregul popor se dezbat Programul-Directivă și Tezele pentru cel de al XIV-lea Congres al partidului, care va elabora linia generală strategică de dezvoltare a României în anii 1991—1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010.

Prevederile din Programul-Directivă se bazează pe mărețele realizări dobîndite de poporul nostru în făurirea socialismului și pornesc de la necesitatea dezvoltării largi a forțelor de producție, a dezvoltării intensive a industriei, agriculturii și celorlalte sectoare de activitate.

Realizînd prevederile celui de-al 9-lea plan cincinal, vom putea spune în 1994, la a 50-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, că România a devenit o țară puternic dezvoltată și pășește ferm pe calea realizării programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor pentru afirmarea în viață a principiilor de muncă și viață comuniste.

Vom acorda o atenție deosebită înfăptuirii programelor de modernizare și organizare pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile de activitate.

O atenție deosebită vom acorda ridicării nivelului calitativ și tehnic al întregii activități, creșterii cu putere a productivității muncii, a eficienței și rentabilității tuturor sectoarelor de activitate.

În agricultură, vom asigura înfăptuirea neabătută a noilor obiective ale revoluției agrare. De altfel, așa cum am apreciat la recenta ședință a forumului democratic al agriculturii, încă în acest an, vom realiza o producție de 40 milioane tone cereale, ceea ce înseamnă realizarea încă în acest cincinal a obiectivelor pentru cincinalul al 9-lea și pînă în anul 2000. Aceasta ne va impune trasarea unor noi obiective pentru noua revoluție agrară. **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres !").**

Sînt bine cunoscute prevederile din Programul-Directivă. Ele vor fi îmbunătățite pe baza discuțiilor și propunerilor oamenilor muncii, a programelor de dezvoltare economico-socială a comunelor, orașelor și județelor, precum și a programelor de dezvoltare a tuturor unităților economico-sociale, astfel încît să reprezinte voința și aspirațiile întregii noastre națiuni.

Ceea ce merită să subliniem și în acest cadru este că vom acorda și în continuare o atenție deosebită îmbunătățirii și intensificării activității de cercetare științifică, pornind de la faptul că tot ce ne propunem să realizăm în cincinalul și deceniul următor trebuie să se bazeze pe cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

Trebuie să avem permanent în vedere că numai și numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii vom asigura ridicarea nivelului general de civilizație, făurirea cu succes a socialismului și comunismului în patria noastră. De altfel, comunismul înseamnă știință ! Știință la nivelul cel mai înalt ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

În același timp, vom perfecționa în continuare învățămîntul de toate gradele, punînd la bazele sale cele mai noi cuceriri ale științei, tehnicii, ale cunoașterii umane. Pornind de la generalizarea învățămîntului de 12 ani, începînd de anul viitor vom asigura ridicarea nivelului general de cultură și de pregătire a tineretului, a întregului popor, făurind un popor cu o înaltă cultură, cu o clasă muncitoare și o țărănime intelectuale, un popor înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu concepția revoluționară materialist-dialectică despre lume și viață. Aceasta va constitui cea mai sigură garanție a înfăptuirii neabătute de către întregul popor a obiectivelor de făurire a socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Vom acorda și în continuare o atenție deosebită repartizării forțelor de producție pe întregul teritoriu și dezvoltării armonioase a tuturor județelor și localităților, întărind principiul autoconducerii, autoadministrării și autogestiunii, în cadrul planului național unic de dezvoltare economico-socială a patriei noastre. Tot ceea ce vom realiza va avea, ca și pînă acum, drept obiectiv strategic dezvoltarea generală a patriei, ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

O atenție permanentă se va acorda asigurării condițiilor de muncă și de locuit pentru toți cetățenii patriei, îndeosebi pentru întregul tineret. Vom aplica ferm principiile eticii și echității socialiste în domeniul repartiției, al retribuției, pornind de la principiul socialist „la muncă egală, retribuție egală", de la faptul că, în societatea noastră, nimeni nu trebuie să trăiască fără muncă sau prin exploatarea muncii altuia. Vom aplica ferm principiul socialist „nici muncă fără plată, dar nici plată fără muncă". **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Societatea noastră va asigura înfăptuirea neabătută a principiilor de dreptate socială, de egalitate între toți fiii patriei și, în același timp, de creare a condițiilor cele mai bune privind afirmarea capacității și spiritului creator al tuturor cetățenilor, de afirmare cu putere a personalității umane.

O atenție deosebită vom acorda soluționării, încă în cincinalul viitor, în linii generale, a problemei locuințelor, urmînd ca, pînă în anul 2000, să rezolvăm pe deplin această problemă în orașe și să îmbunătățim condițiile de locuit, de viață în comune, la sate.

Înfăptuind programele de dezvoltare, de modernizare, de sistematizare a localităților orășenești și rurale, vom crea condițiile necesare dispariției deosebirilor dintre oraș și sat și apropierii condițiilor de muncă, de viață între comune, sate și orașe, aceasta reprezentînd o necesitate vitală, obiectivă pentru făurirea cu succes a socialismului și comunismului, pentru adevărata egalitate între toți fiii patriei noastre. **(Aplauze și urale puternice, îndelungate).**

În realizarea tuturor obiectivelor de viitor, o atenție deosebită vom acorda și în cincinalul viitor, în întreaga perioadă pînă în 2000, dezvoltării tot mai puternice a proprietății socialiste, sub forma proprietății întregului popor și cooperatiste, ca bază trainică pentru înfăptuirea cu succes a programelor de progres economic și social, de făurire cu succes a socialismului și comunismului în România ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „România — comunism, Ceaușescu — eroism !").**

Stimați tovarăși,

În realizarea obiectivelor dezvoltării viitoare vom acționa cu toată hotărîrea pentru perfecționarea sistemului de conducere și planificare a tuturor sectoarelor, ținînd seama întotdeauna de noile cerințe impuse de puternica dezvoltare a științei și tehnicii, a cunoașterii umane în general, de aplicare a legilor obiective și a principiilor socialiste la noile realități din țara noastră.

Vom acționa întotdeauna, cu toată hotărîrea, împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat și nu mai corespunde noilor cerințe ale dezvoltării economice și sociale, pentru promovarea cu fermitate a spiritului revoluționar, a noului în toate domeniile de activitate.

Pornind de la necesitatea unei concordanțe cît mai depline între relațiile de producție și forțele de producție,

Continuare în pag. a 3-a

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

La marea sărbătoare a împlinirii a patru decenii și jumătate de la victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, scriitorii români vă aduc un vibrant omagiu, dumneavoastră, conducător iubit al partidului și al țării, care întruchipați idealurile de independență și propășire ale națiunii noastre.

Credincioși partidului chiar din primul ceas al Revoluției de la 23 August, slujitorii condeiului s-au străduit în toți acești ani să ridice tot mai sus edificiul trainic al literaturii române. Profundele mutații săvîrșite în conștiința milioanelor de oameni ai muncii din România socialistă se datorează și influenței exercitate de scrierile pătrunse de suflul generos al umanismului revoluționar, de cuvîntul rostit de autorii lor de la atîtea înalte tribune cetățenești.

Un moment crucial l-a constituit pentru noi, ca și pentru întreaga națiune, Congresul al IX-lea al Partidului, care a creat condițiile necesare unei viguroase afirmări a spiritului novator, în toate domeniile de activitate. Urmînd înflăcăratele dumneavoastră îndemnuri, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, scriitorii au dat o nouă strălucire paginilor glorioase ale istoriei noastre multimilenare, au reflectat cu profundă implicare problemele complexe ale realității contemporane, și-au intensificat legăturile cu făuritorii de bunuri materiale, izvor mereu renăscător al creației, așa cum ați subliniat în atîtea rînduri. Sîntem, totodată, însuflețiți de eforturile dumneavoastră menite să impulsioneze politica de destindere, să ducă la instaurarea unui climat de conviețuire pașnică între țări și popoare. Dăm o înaltă apreciere faptului că, de atîtea ori, v-ați referit la contribuția de seamă pe care o poate aduce la înfăptuirea acestui țel schimbul de valori spirituale, cunoașterea reciprocă a creațiilor literar-artistice.

Gîndurile și faptele dumneavoastră, luptător neînfricat pentru independența și suveranitatea patriei, ctitor al marilor înfăptuiri socialiste, prestigioasă personalitate a lumii contemporane, reprezintă pentru noi un luminos exemplu de dăruire pentru progresul continuu al țării. Aducem, de asemenea, un respectuos omagiu tovarășei Elena Ceaușescu, a cărei activitate neobosită asigură înflorirea științei, învățămîntului și culturii românești.

Bucurîndu-ne de grija și prețuirea cu care ne sînt cinstite strădaniile de partid, de dumneavoastră personal, vă asigurăm că vom face tot ceea ce ne stă în puteri pentru ca prin scrisul nostru să depunem mărturie despre această epocă pe care o numim, împreună cu întregul popor, Epoca Nicolae Ceaușescu. Angajîndu-ne astfel în fața propriei noastre conștiințe și a istoriei, sărbătorim astăzi cea de-a 45-a aniversare a Revoluției din august 1944 și întîmpinăm cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, exprimîndu-ne încă o dată aderiunea la propunerea de realegere a dumneavoastră în înalta funcție de secretar general al partidului. Considerăm acest act de voință al comuniștilor, al tuturor celor care trăiesc pe pămîntul românesc, drept o recunoaștere a meritelor dumneavoastră fără egal, o chezășie sigură a înfăptuirii proiectelor care țintesc înălțarea necurmată a patriei, sub soarele dătător de viață al socialismului și comunismului.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. a 2-a

vom acționa întotdeauna pentru perfecționarea sistemului de relații între clase și grupări sociale, pentru înlăturarea oricăror contradicții ce pot apărea într-un moment sau altul, în vederea realizării unei depline unități a întregului popor în înfăptuirea obiectivelor de făurire a noii orînduiri sociale.

O atenție deosebită vom acorda perfecționării și dezvoltării sistemului democrației noastre muncitorești-revoluționare. Vom porni permanent de la principiul științific al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, perfecționînd continuu organele democrației noastre de stat, activitatea lor și creșterea rolului noilor organisme democratice, care asigură participarea deplină a tuturor categoriilor sociale, a întregii națiuni, la elaborarea politicii interne și externe, la înfăptuirea neabătută de către popor a propriului său viitor, viitorul liber și independent ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

În acest cadru vom continua să perfecționăm activitatea partidului, să dezvoltăm rolul său de forță politică conducătoare în toate domeniile de activitate. Viața a demonstrat că numai în condițiile în care partidul comunist își păstrează principiile de bază, revoluționare și rămîne partidul clasei muncitoare, va putea să-și îndeplinească în bune condiții misiunea sa istorică.

Pornind de la faptul că clasa muncitoare are misiunea istorică a făuririi unei noi orînduiri sociale, partidul comunist, partidul clasei muncitoare, trebuie să fie și să rămînă întotdeauna partidul muncitorilor, partidul revoluționar, care să conducă în mod științific clasa muncitoare în realizarea obiectivelor sale ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Mulți vă reamintiți că nu numai în ilegalitate, dar și după 23 August comuniștii, detașamentele clasei muncitoare au luptat cu arma în mînă și și-au dat viața pentru socialism. Am ajuns la un înalt nivel de dezvoltare, dar nu trebuie să uităm niciodată că lupta revoluționară nu s-a încheiat și nu se va încheia, că, în orice împrejurări, partidul nostru trebuie să acționeze ca un partid revoluționar !

Comuniștii, muncitorii, toți patrioții trebuie să fie oricînd gata să apere cuceririle revoluționare, independența țării, cu prețul vieții ! Așa au făcut strămoșii noștri, de la daci și pînă acum, așa trebuie să facem noi astăzi, să facă comuniștii, patrioții, poporul nostru în viitor, întotdeauna ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Știm și din trecut, și cunoaștem din viața de astăzi că cercurile reacționare imperialiste nu se opresc în fața unor noțiuni abstracte, umane, că, în interesele lor, ucid, omoară, organizează diversiune, destabilizarea în diferite țări socialiste. Lupta de clasă — trebuie să fim pe deplin conștienți — nu s-a încheiat și nu se va încheia cît timp vor exista clasele asupritoare.

Fie că sînt sau nu la putere, comuniștii trebuie să rămînă revoluționari, să rămînă ferm pe pozițiile luptei revoluționare, de clasă ! Numai așa vor conduce popoarele lor spre comunism, vor asigura victoria socialismului în întreaga lume, adevărata independență a popoarelor ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Trebuie să fim pe deplin conștienți că orice slăbire a rolului conducător al partidului, a rolului clasei muncitoare în partid și în societate va afecta grav cauza socialismului, bunăstarea și independența întregii națiuni !

În același timp, este necesar să desfășurăm o activitate multilaterală pentru dezvoltarea tuturor organizațiilor obștești și de masă, a tuturor organizațiilor din sistemul nostru socialist, dezvoltarea și întărirea colaborării în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, asigurînd astfel deplina unitate a poporului, care reprezintă chezășia înfăptuirii cu succes a socialismului și comunismului în România, a independenței și suveranității patriei noastre, a viitorului său luminos ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Mărețele obiective de dezvoltare viitoare a patriei impun perfecționarea continuă a activității politico-ideologice, a activității tuturor organismelor noastre care, fiecare în domeniul său de activitate, trebuie să asigure organizarea și participarea activă a tuturor claselor și categoriilor sociale la înfăptuirea politicii generale, de ridicare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Realizările de pînă acum, programul de largă perspectivă care este dezbătut în partid și de întregul popor ne dau încrederea că vom obține și în deceniul următor noi și noi realizări remarcabile, că vom încheia în linii generale înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

România, în anii 2000, se va afla la un înalt nivel de dezvoltare economică, științifică, culturală. Poporul nostru va demonstra că a acționat cu întreaga răspundere pentru realizarea năzuințelor sale, de bunăstare, a visului de aur — a comunismului ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Putem afirma cu toată încrederea că, prin aceste realizări, se va trece la o nouă etapă de dezvoltare, la aplicarea în viață a principiilor de muncă și viață comunistă, se va deschide o nouă etapă istorică, de lungă durată, în fața națiunii noastre.

Să facem legămînt, dragi tovarăși, la a 45-a aniversare a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, că vom acționa cu toată răspunderea pentru a asigura națiunii noastre — care de peste 2000 de ani se află pe aceste meleaguri — un loc demn, liber, de bunăstare și fericire în rîndul națiunilor libere ale lumii, în comunism ! Nu există țel mai suprem decît de a servi poporul, socialismul, comunismul, independența țării ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu și poporul — România, viitorul !").**

Stimați tovarăși,

Punînd în centrul activității dezvoltarea economico-socială și construcția socialismului în România, partidul și statul nostru au dus în același timp o politică externă de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

România a participat activ la lupta pentru dezarmare și pace, pentru soluționarea problemelor grave ale lumii contemporane numai și numai pe calea tratativelor, pentru o largă colaborare economică, tehnico-științifică și culturală.

Putem afirma că nu au fost momente mai importante în viața internațională în această perioadă, în care România să nu fi acționat și să nu fi adus o anumită contribuție activă la soluționarea lor în mod democratic, în interesul tuturor națiunilor lumii, al păcii și colaborării. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

La baza relațiilor noastre cu toate statele am situat și situăm ferm principiile deplinei egalități în drepturi, ale respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, respectării dreptului fiecărui popor de a-și alege liber calea dezvoltării economico-sociale, fără nici un amestec din afară.

Este bine cunoscută poziția consecventă a României de dezvoltare a relațiilor sale cu toate țările socialiste, de întărire a solidarității și unității acestora în lupta pentru edificarea noii orînduiri, pentru progres social și pace în lume.

În același timp, am dezvoltat larg, și vom extinde ferm și în continuare relațiile cu țările mici și mijlocii, cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniate, ca un factor important deosebit în lupta pentru o lume mai dreaptă și mai bună. Totodată, am acționat și vom acționa și în continuare pentru extinderea relațiilor cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate țările lumii, fără deosebire de orînduire socială, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Sintem ferm hotărîți să dezvoltăm larg schimburile economice internaționale, să participăm activ la diviziunea internațională a muncii, ca un factor de importanță deosebită pentru politica de dezarmare, de pace și colaborare între toate statele lumii.

Aș dori să menționez că vom face totul pentru a contribui la perfecționarea și dezvoltarea colaborării în cadrul C.A.E.R. Considerăm că, în momentul de față, în care unele țări socialiste trec prin unele probleme grele, economico-sociale, se impune ca și C.A.E.R.-ul să treacă la o analiză temeinică a acestor probleme și la stabilirea unor programe speciale, pentru că numai așa se va manifesta adevărata solidaritate socialistă. Noi avem convingerea că țările socialiste dispun de capacitatea să rezolve într-o formă corespunzătoare, să depășească greutățile și să asigure progresul economic și social al fiecărei națiuni, fără nici o condiționare, decît una — să dezvoltăm socialismul, să asigurăm bunăstarea poporelor și independența lor ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

În situația internațională s-au produs și au loc profunde schimbări în raportul de forțe politic-militar în dezvoltarea economico-socială. Se poate spune că s-a ajuns la un anumit echilibru în raportul de forțe mondial, ceea ce a și favorizat realizarea unor pași importanți pe calea destinderii și soluționării prin tratative a unor probleme internaționale.

Cu toate acestea, trebuie să spunem deschis că situația internațională continuă să fie complexă și gravă. Se pare că anumite cercuri consideră că este un moment prielnic de a-și intensifica activitatea antisocialistă, împotriva independenței popoarelor și a consolidării independenței lor, nesocotind realitățile.

Acordurile realizate în domeniul eliminării armelor nucleare cu rază medie de acțiune nu au diminuat, de fapt, pericolul armelor nucleare, care prezintă o primejdie reală pentru însăși existența vieții pe planeta noastră. Discuțiile care au loc în legătură cu modernizarea de către N.A.T.O. a rachetelor cu rază scurtă de acțiune, continuarea experiențelor nucleare și acțiunilor de militarizare a Cosmosului demonstrează cu putere că nu s-a ajuns încă la înțelegerea necesară privind renunțarea la armele nucleare, la politica de forță și dictat.

Dimpotrivă, țările N.A.T.O. au afirmat, nu de mult, că descurajarea nucleară va constitui și în viitor strategia politicii lor internaționale.

În aceste condiții este necesar să se înțeleagă de către toate popoarele că problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea cursei înarmărilor și trecerea hotărîtă la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară, la eliminarea cu desăvîrșire în mai multe etape a tuturor armelor nucleare, la oprirea experiențelor nucleare, a militarizării Cosmosului și adoptarea unei politici noi, de pace, de apărare a dreptului fundamental al tuturor oamenilor, al popoarelor, la viață, la existență liberă, independentă și demnă. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu — Pace", „Dezarmare — pace !").**

Este necesar să se treacă cu hotărîre la eliminarea armelor chimice, în strînsă legătură cu lichidarea armelor nucleare, precum și la reducerea radicală a armelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare, sub un control corespunzător. Să se acționeze pentru realizarea unui echilibru, la un nivel cît mai scăzut al înarmărilor, cu măsuri corespunzătoare de control, care să asigure îndeplinirea în întregime a acordurilor încheiate.

După cum este bine cunoscut, România a acționat în mod hotărît în direcția dezarmării și a trecut unilateral la reducerea armamentelor, a efectivelor militare și a cheltuielilor militare. De altfel, pe baza datelor cunoscute, România are cele mai mici cheltuieli militare, și pe locuitor, și ca procent din venitul național — și avem în vedere, în viitor, să reducem și mai mult, sub 3 la sută din venitul național, cheltuielile militare.

În acest spirit, este necesar ca actualele tratative de la Viena, între țările socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia și țările din N.A.T.O., să se încheie cu rezultate cît mai bune și în termen cît mai scurt. Am considerat întotdeauna și considerăm că este necesar să se ajungă la desființarea concomitentă a celor două pacte militare — Tratatul de la Varșovia și N.A.T.O. — deoarece ele nu au reprezentat nici în trecut și cu atît mai mult nu reprezintă astăzi o garanție a securității și păcii în Europa.

În Europa este necesar să se înfăptuiască neabătut acordurile de la Helsinki cu privire la securitate, cooperare și dezarmare.

Să acționăm în așa fel încît între toate țările continentului nostru, fără deosebire de orînduire socială, să se realizeze o largă colaborare economică, tehnico-științifică, culturală, să mergem spre o Europă unită, a popoarelor independente, libere, hotărîte să-și asigure progresul și bunăstarea într-o strînsă colaborare, dar fără nici un amestec din afară !

România s-a pronunțat și se pronunță ferm pentru dezvoltarea unei largi colaborări în Balcani și realizarea unei zone fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine, a colaborării egale între popoarele din această regiune.

Ne-am pronunțat întotdeauna împotriva politicii de forță și dictat, împotriva recurgerii la forță și pentru soluționarea pe cale pașnică, prin tratative, a diferitelor probleme și litigii dintre state.

În acest spirit, salutăm încetarea războiului dintre Irak și Iran și ne pronunțăm pentru realizarea în cel mai scurt timp a unei păci trainice între cele două țări.

Salutăm pașii întreprinși spre soluționarea unor probleme litigioase din diferite zone ale lumii, din Africa, America Centrală, Indochina și considerăm că este necesar să se facă totul pentru a se renunța cu desăvîrșire la orice amestec din afară în treburile altor popoare, pentru realizarea unei păci trainice, ca singura cale care va asigura progresul economic și social al fiecărui popor.

Ne pronunțăm ferm pentru o conferință internațională în problemele Orientului Mijlociu, pentru o pace trainică și justă, care să asigure poporului palestinian dreptul la autodeterminare, la existența unui stat independent, propriu, precum și securitatea și independența tuturor statelor din zonă, inclusiv a Israelului.

Susținem ferm soluționarea problemelor din Namibia în spiritul acordului realizat și asigurarea independenței naționale depline a poporului namibian.

În general, considerăm că este necesar să se înfăptuiască neabătut principiile Cartei Națiunilor Unite, ale altor acorduri internaționale privind respectarea independenței și securității naționale ale tuturor popoarelor, să se adopte o asemenea politică în relațiile internaționale încît să se asigure dezvoltarea puternică, economică și socială, a țărilor care și-au cucerit independența — singura cale pentru progres, pentru stabilitate și pentru o pace trainică în lume ! **(Vii și puternice aplauze).**

Ne pronunțăm ferm pentru lichidarea politicii economice de inegalitate și asuprire a altor popoare, pentru o soluție globală în problemele subdezvoltării, considerînd că se impune organizarea în cel mai scurt timp a unei conferințe internaționale, cu participarea atît a țărilor în curs de dezvoltare cît și a țărilor dezvoltate.

În acest cadru, va trebui să se ajungă la un acord corespunzător privind problema datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare, la adoptarea unui program larg privind lichidarea subdezvoltării și realizarea noii ordini economice mondiale.

Numai soluționarea problemelor subdezvoltării, stabilirii unor noi relații economice, care să favorizeze atît progresul țărilor în curs de dezvoltare, cît și dezvoltarea economico-socială a tuturor statelor lumii, va asigura o adevărată stabilitate în economia mondială, va crea condiții pentru o politică de largă colaborare între toate națiunile, ca un factor hotărîtor pentru o politică de pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună, în care fiecare națiune să-și asigure libertatea, bunăstarea și viitorul. **(Vii aplauze).**

Avînd în vedere problemele grave ale lumii contemporane, este necesar ca, la soluționarea lor, să participe în mod activ, în condiții de deplină egalitate, toate statele lumii și îndeosebi țările mici și mijlocii, țările în curs de dezvoltare și nealiniate, care sînt vital interesate într-o politică nouă, democratică în viața internațională.

În același timp, se impune să crească și mai mult rolul Organizației Națiunilor Unite, al organismelor sale și al organismelor internaționale în soluționarea democratică — cu participarea tuturor statelor — a problemelor complexe ale vieții mondiale. Să facem astfel încît cu participarea tuturor statelor să asigurăm o viață liberă, mai bună pentru toate popoarele ! **(Vii și puternice aplauze, se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !").**

Stimați tovarăși,

În spiritul tradițiilor sale internaționaliste, partidul nostru a dezvoltat larg relațiile cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu partide socialiste, social-democrate, cu mișcări de eliberare națională, antiimperialiste, cu toate forțele democratice.

În acest spirit, sîntem ferm hotărîți să facem totul pentru a contribui la întărirea solidarității și la dezvoltarea relațiilor dintre partidele comuniste și muncitorești, la realizarea unei noi unități, bazată pe egalitate și respect al independenței fiecărui partid.

Sîntem pentru o largă colaborare cu partidele socialiste, social-democrate, cu celelalte forțe antiimperialiste, democratice, patriotice, pentru soluționarea, împreună, a problemelor grave care preocupă omenirea.

Considerăm că deosebirile de păreri în modul de soluționare a unor probleme nu trebuie să constituie un obstacol în întărirea solidarității și colaborării.

Este necesar să se adopte o poziție fermă, hotărîtă, împotriva oricăror încercări de destabilizare și de slăbire a forțelor democratice, a socialismului, într-o țară sau alta.

Politica de colaborare și pace trebuie să respingă orice fel de amestec în treburile altor partide, altor popoare, altor țări !

Este dreptul suprem al fiecărui partid, al fiecărui popor de a-și elabora calea dezvoltării economice și sociale în mod independent !

Trebuie să nu uităm în nici o împrejurare învățămintele istoriei, care ne arată că tocmai lipsa de unitate în mișcarea muncitorească, între forțele progresiste, a ușurat instaurarea dictaturii fasciste în Germania și în alte țări, a dus la izbucnirea celui de-al doilea război mondial.

În spiritul înaltei răspunderi în fața poporului nostru, ne adresăm tuturor partidelor și forțelor democratice, progresiste, tuturor popoarelor cu chemarea de a face totul pentru o politică și o gîndire cu adevărat nouă în relațiile internaționale, care să excludă, sub orice formă, amestecul în treburile altor state ! **(Vii și puternice aplauze).**

Să facem totul pentru triumful rațiunii, pentru o politică de dezarmare, de pace, pentru o lume fără arme nucleare și chimice, fără arme și războaie, pentru o lume a colaborării egale între toate națiunile ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu, România — Pacea și prietenia !").**

Deși problemele mondiale sînt complexe și grave, avem ferma convingere că, acționînd în deplină unitate și colaborare, forțele progresiste, antiimperialiste, popoarele de pretutindeni, pot să schimbe cursul evenimentelor, pot să dea o perspectivă clară, de soluționare democratică, constructivă a tuturor problemelor din lumea contemporană, pot asigura victoria politicii noi, de pace și colaborare, de bunăstare și progres, de dezvoltare liberă, independentă, a fiecărei națiuni ! **(Vii și puternice aplauze).**

Stimați tovarăși,

La a 45-a aniversare a marii noastre sărbători naționale, să ne angajăm solemn că vom acționa cu toată hotărîrea pentru continua dezvoltare economico-socială a patriei, pentru întărirea unității clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor, în jurul gloriosului nostru partid comunist, pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre visul de aur al poporului nostru, al tuturor popoarelor — spre comunism ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Deoarece am vorbit puțin de realizările planului pe acest an, subliniez în încheiere că este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a planurilor de dezvoltare economico-socială pe acest an și pe întregul cincinal, asigurînd trecerea țării noastre la un nou stadiu de dezvoltare, realizarea unei noi calități a muncii și vieții întregului nostru popor, punînd astfel o bază trainică pentru planul cincinal, al 9-lea, pentru programele de dezvoltare pînă în 2000 ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Vom munci și vom lupta, patria vom înălța !").**

Să întîmpinăm Congresul al XIV-lea al partidului cu noi realizări în dezvoltarea socialistă a patriei, în ridicarea gradului de civilizație, a bunăstării și fericirii întregii națiuni ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres !").**

Să consacrăm întreaga noastră putere de muncă cauzei înfloririi și prosperității României socialiste, întăririi independenței și suveranității naționale, cu încrederea fermă în politica revoluționară a partidului nostru comunist, în forța unită a poporului nostru, constructor conștient al propriului său viitor. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează puternic „Ceaușescu și poporul !").**

Vă urez tuturor, dragi tovarăși, urez tuturor oamenilor muncii, întregului popor, noi și tot mai mari succese în ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, în înaintarea fermă spre înaltele piscuri ale comunismului, de afirmare a forței și capacității creatoare a poporului nostru. Viață vesnică națiunii noastre, în deplină libertate și independență, în rîndul națiunilor lumii ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu să trăiască, România să-nflorească !").**

Trăiască Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a întregii națiuni, pe calea făuririi socialismului, a bunăstării, a comunismului ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung, minute în șir „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Trăiască minunatul și eroicul nostru popor, constructor conștient și ferm al socialismului pe pămîntul patriei noastre ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Trăiască și să devină tot mai înfloritoare și puternică patria noastră — Republica Socialistă România ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Să triumfe lupta unită a tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste, a tuturor popoarelor, pentru dezarmare, pentru pace, pentru colaborare, pentru o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră !

(Aplauze și urale puternice, prelungite. Toți cei prezenți în sală se ridică în picioare și ovaționează îndelung, într-o atmosferă de puternică unitate, pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a națiunii noastre — pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).

23 AUGUST 1944 — 23 AUGUST 1989

PATRIA LA MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ

Urmare din pag. 1

oamenilor muncii din municipiul București, precum și defilarea unor unități militare, gărzi patriotice, formațiuni de apărare civilă, detașamente de pregătire a tineretului. La demonstrație au participat, de asemenea, mari colective de oameni ai muncii din toate județele țării.

Din fluxul încărcat de culoare al demonstrației, reținem sosirea în fața tribunelor a grupurilor de pionieri a căror evoluție plină de dinamism și voioșie a întrunit calitățile unui spectacol emoționant. În numele milioanelor de copii din întreaga țară ei au adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu, cuvinte de nespusă dragoste și recunoștință pentru minunatele condiții de viață și învățătură asigurate celor mai tinere vlăstare ale patriei, viitori constructori ai socialismului și comunismului în România.

Demonstrația celor ce muncesc în uzinele Capitalei, în institutele de cercetare și proiectare, în unitățile de învățământ și cultură, de ocrotirea sănătății, în toate celelalte sectoare de activitate a prilejuit evidențierea marilor prefaceri revoluționare petrecute în București, ca pretutindeni în țară, în anii socialismului și, mai ales, în perioada de împliniri fără egal în istoria patriei, inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R., ce poartă numele ctitorului României socialiste moderne — Epoca Nicolae Ceaușescu.

Desfășurată sub semnul adeziunii depline la politica internă și externă a partidului și statului, demonstrația muncitorilor Capitalei a pus în lumină voința lor, voința întregului popor, ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reinvestit la Congresul al XIV-lea al partidului în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român — garanția înfăptuirii exemplare a programelor de dezvoltare multilaterală a patriei, înaintării ei neabătute pe calea socialismului și comunismului.

O idee tot timpul prezentă în cadrul marii demonstrații din Capitală : împotrivirea față de armele nucleare, apelul la acțiune hotărîtă, unită a tuturor popoarelor pentru edificarea unei lumi a păcii. Rostite cu putere, s-au auzit chemări la pace și dezarmare, s-a dat expresie vocației poporului român de bună înțelegere cu toate popoarele lumii, convingerii sale că pacea și liniștea omenirii nu pot fi asigurate decît prin lichidarea arsenalelor nucleare.

Un alt moment semnificativ al demonstrației l-a constituit trecerea prin fața tribunelor a participanților la cea de a VII-a ediție a marelui Festival național „Cîntarea României" care dovedește resursele inepuizabile ale poporului nostru în domeniul creației științifice și tehnice, al îmbogățirii permanente a vieții cultural-artistice, a tezaurului spiritual al națiunii române.

Cea de a VII-a ediție a Festivalului, încheiată recent, a evidențiat, alături de investiția de inteligență în domeniul producției materiale, al cercetării și proiectării, că lucrările din domeniul literaturii, artelor plastice, cinematografiei și teatrului, coregrafiei, muzicii de toate genurile sînt expresia nemijlocită a străduinței de a surprinde și reda, cu mijloacele specifice artei, munca avîntată a poporului român, realizările sale remarcabile, contribuind într-o măsură sporită la făurirea omului nou, constructor conștient și devotat al noii orînduiri pe pămîntul patriei.

În întregul său, grandioasa demonstrație din Capitală, căreia i s-au adăugat demonstrațiile ce au avut loc în toate județele țării, se constituie într-o expresie solemnă a angajamentului milioanelor de oameni ai muncii de pe cuprinsul țării de a face totul pentru înfăptuirea exemplară a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, de a întîmpina cu noi și remarcabile fapte de muncă Congresul al XIV-lea al partidului.

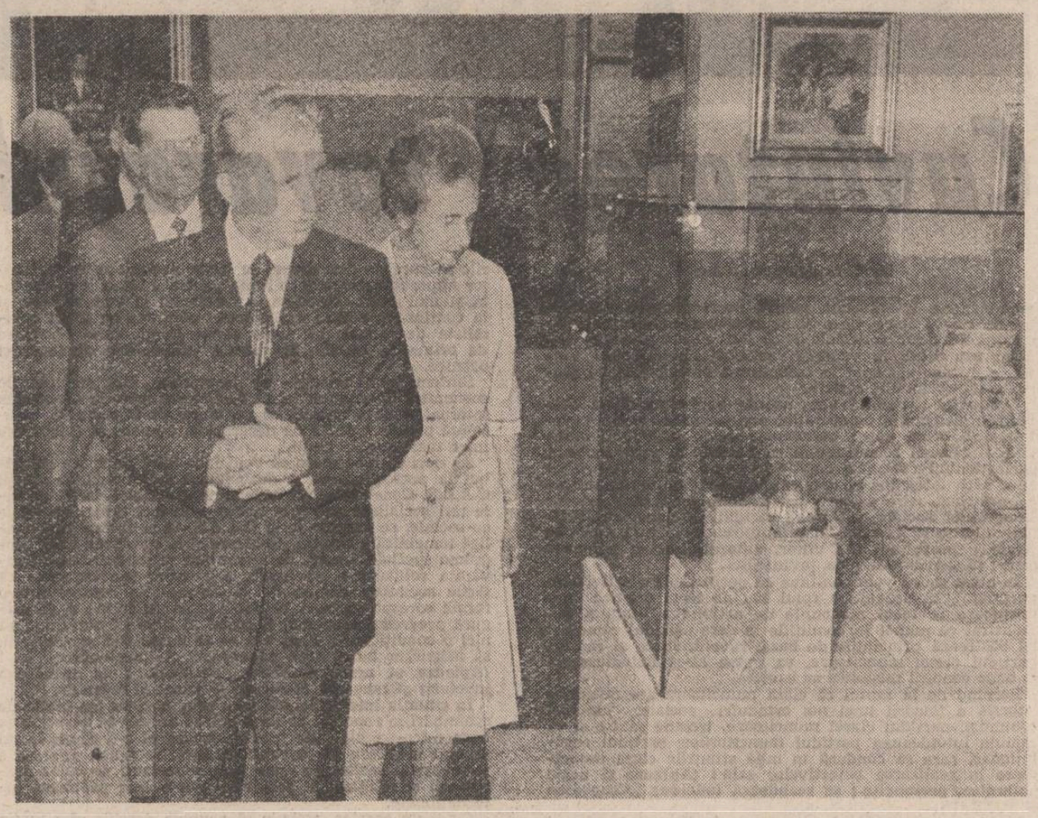

MĂREAȚĂ CTITORIE SPIRITUALĂ

Dedicată aniversării a 45 de ani de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, „Expoziția Republicană a creației tehnico-științifice, literar-artistice, de artă populară și artă plastică", deschisă în Capitală în ajunul marii sărbători de la 23 August, încununează într-un mod cît se poate de grăitor forța geniului creator al poporului nostru și amploarea fără precedent pe care Festivalul național „Cîntarea României", măreață ctitorie spirituală a Epocii Nicolae Ceaușescu, a dobîndit-o sub înrîurirea remarcabilelor împliniri ale operei de făurire a civilizației socialiste pe pămînt românesc.

Expoziția este prefațată de un sugestiv și concentrat excurs documentar ilustrat, ce rememorează în imagini relevante actul istoric de la 23 August și drumul glorios al revoluției socialiste parcurs de România în tot acest răstimp. Secvențe semnificative reliefează contribuția pilduitoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la cele mai importante evenimente, care au jalonat de-a lungul unei activități revoluționare consecvente și impunătoare, în numele nobilelor idealuri comuniste, istoricul parcurs al devenirii socialiste a țării, efortul poporului român de a-și dobîndi demnitatea ființei sale naționale, independența și libertatea, rectitudinea morală și spirituală în fața lumii întregi. În acest sens, o mare forță de convingere o au suitele de imagini ce alcătuiesc arcul de timp al celor mai rodnici ani din întreaga istorie a acestor meleaguri — perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, pe care, cu înalt respect și mîndrie patriotică, o asociem numelui marelui ctitor al României moderne și socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Impresionează în mod deosebit în succesiunea imaginilor și a mărturiilor prezentate monumentalele contribuții de gînd și faptă prin care poporul român, sub înțeleapta conducere a partidului comunist, a secretarului său general, a plămădit un nou chip întregii noastre patrii socialiste. Realitatea dinamică a țării, care se edifică prin propria-i vrere și putere, capătă, în acest concentrat florilegiu de imagini reprezentative, întrate definitiv în conștiința națiunii și a contemporaneității ca adevărate ctitorii ale Epocii Nicolae Ceaușescu, o mare forță de convingere, alcătuind o emoționantă și foarte vie pagină de cronică a actualității noastre socialiste. Toată această suită de înfăptuiri, aceste vizibile și durabile, prin substanțialitatea lor, trepte ale progresului și civilizației spre împlinirea idealurilor comuniste, inscrise cu litere de aur în programul partidului de edificare a unei noi societăți, este proiectat pe fundalul marelui eveniment politic ce-l va trăi poporul român în acest an — Congresul al XIV-lea al partidului, moment ce deschide și amplifică perspectiva evoluției pe traiectorii socialiste a României contemporane. Perspectivă pe care întreaga națiune este hotărîtă să o materializeze prin voința de reinvestire a tovarășului Nicolae Ceaușescu în cea mai înaltă funcție de partid, garanție sigură a înfăptuirii și pe mai departe a cutezătoarelor programe de dezvoltare ce ni le-am propus.

Într-un asemenea context politic, economic și social, inspirînd forță și monumentalitate și, deopotrivă, o remarcabilă vocație constructivă, sălile consacrate exponatelor menite să ilustreze bilanțul celei de a VII-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României" nu fac decît să dea contur palpabil uneia dintre cele mai generoase inițiative, inspirată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, festivalul muncii și al creației, deschis manifestării libere și plenare a geniului creativ al întregului popor. Impunătoare ctitorie spirituală, ce a grupat energii și talente din toate ariile de manifestare a creativității și aptitudinilor artistico-culturale. Un raport statistic concludent demonstrează forța de emulație a acestui festival, care reunește astăzi mai bine de cinci milioane de protagoniști, față de numai două milioane cît figuraseră în arenele primei ediții. Este rodul unei consecvente politici de cuprindere în forme organizate și tot mai adecvate țelurilor de educare și formare a omului nou, constructorul conștient al societății socialiste, care întruchipează într-un mod elocvent amplul proces de democratizare a științei și culturii românești, componentă indispensabilă a democrației noastre muncitorești-revoluționare.

Nu întîmplător, un loc de frunte în ilustrarea acestui concept îl ocupă **creația științifică și tehnică**, ale cărei rezultate sînt circumscrise efortului general de modernizare și perfecționare din economia națională. Peste 3 milioane de oameni ai muncii din toate sferele de activitate și tinerii din învățămîntul de toate gradele și-au dat mîna în această competiție sui-generis a inteligenței creative tehnico-inginerești. Un palmares impresionant aureolează această a șaptea ediție a festivalului, — circa 300 de mii de teme de cercetare soluționate cu un efect economic și tehnico-organizatoric remarcabil. Nu-i puțin lucru să înregistrezi în acest efort creativ major și cuprinzător brevetarea unui portofoliu de aproape 13 mii invenții, cifră ce indică un grad ridicat de cultură tehnică și un potențial creativ viguros. Realitate ce ilustrează contribuția și sprijinul permanent de care beneficiază activitatea de creație tehnică și științifică de masă din partea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, savant de largă recunoaștere internațională, care, prin pilda propriei sale activități de muncă și creație, a imprimat un tonus pozitiv și benefic întregii activități de creație tehnică și științifică din România. Este semnul cel mai grăitor că orizontul de cunoaștere al masei noastre muncitoare a căpătat noi dimensiuni calitative, că educația prin muncă și pentru muncă, în spiritul celor mai înalte exigențe, este o realitate vie a personalității constructorului noii societăți.

Creația artistică, de la producțiile folclorice și artizanale, la literatură și artă plastică, au cunoscut în cadrul festivalului un permanent proces de înnoire, realitatea luminoasă a prezentului nostru socialist, amploarea și complexitatea prefacerilor revoluționare pe care le trăiește societatea românească și lumea contemporană, în general, constituind surse fertile și permanente de inspirație pentru creatorii de artă. Sectorul artelor populare demonstrează vigoarea cu care sînt continuate bogatele tradiții artistice ale poporului, gustul rafinat și originalitatea cu care tendințele înnoitoare, estetice și stilistice, dezvoltă pe noi volute calitative și cu mijloace de expresie adecvate timpului, marea zestre a spiritualității și creației artistice a poporului nostru. Conservarea și continuitatea meșteșugurilor tradiționale, paralel cu încurajarea și valorificarea izvoarelor de talent și pricepere a artizanilor români sînt țelurile nobile și umaniste ale programelor ce urmăresc organizarea în fiecare așezare rurală a unor puternice centre de creație artistică și populară. Alături de impozanta mișcare a artei amatoare, ce a atins proporții și cote valorice cu totul remarcabile, artiștii profesioniști sînt prezenți în expoziție cu lucrări de referință, ce ilustrează, într-o bogăție de stiluri și viziuni interpretative, noblețea și fervoarea spiritualității românești, ardența marilor elanuri constructive, pacifiste și umaniste care animă ființa și conștiința poporului nostru.

Secțoarele consacrate cărții sînt dominate de operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, a cărui contribuție creatoare și originală la dezvoltarea și planificarea gîndirii și practicii revoluționare contemporane, la îmbogățirea doctrinelor istorice, politice și filozofice asupra civilizației contemporane, reprezintă piatra unghiulară a întregii noastre spiritualități în actualul stadiu de evoluție al societății socialiste românești. Varietatea tematică și bogăția de stiluri sînt caracteristicile care definesc convingător profilul calitativ nou pe care l-a atins activitatea editorială din țara noastră în ultimii ani.

În ansamblul ei, „Expoziția republicană a creației tehnico-științifice, literar-artistice, de artă populară și artă plastică" se constituie într-o expresivă și grăitoare pledoarie pentru democrația culturii, pentru eminența cadrului organizatoric al Festivalului național „Cîntarea României", ce oferă mijloacele cele mai diverse și mai eficiente de educare revoluționară a maselor, de formare a omului nou, constructorul conștient și devotat al socialismului și comunismului.

Corneliu Antim

SPECTACOL OMAGIAL

Un amplu spectacol festiv, desfășurat în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, a marcat sărbătorirea a 45 ani de la marea revoluție de eliberare națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, moment crucial în istoria patriei noastre. Sub semnul emblematic al acestei aniversări, imensa desfășurare de forțe artistice a conturat, în versuri și cînt, în sugestive secvențe coregrafice, imagini-simbol ale devenirii noastre în acești ani de libertate. Din mii de glasuri a răsunat un imn de „Glorie, nepieritoare glorie / Poporului pe soarta lui stăpîn", partidului sub conducerea căruia masele populare au luptat și au biruit, deschizînd noi orizonturi către o lume mai bună și mai dreaptă. Sugestive imagini cinematografice au evocat, pe fundalul sonor al unor cunoscute cîntece patriotice, momente de semnificație majoră în lupta clasei muncitoare pentru edificarea patriei pe coordonatele socialismului.

„Odă Patriei" s-a intitulat tabloul coregrafic derulat în generoase și sensibile arcuiri, în sonurile de largă respirație ale Baladei de Ciprian Porumbescu și ale Rapsodiei enesciene ; cîntecul intitulat „Românie, țara mea" și rostirea poeziei „Țara mea" pe fondul sonor al flautului și harpei, au încadrat inspirat momentul pe aceleași dimensiuni ale sensibilității și elevației artistice.

Semnalul triumfal al trompetelor a deschis simbolic secvența consacrată Congresului al IX-lea, piatră de hotar în istoria și evoluția patriei pe calea dezvoltării și înaintării în edificarea societății socialiste. Înflăcărate versuri, ample desfășurări corale susținute de formații muncitorești și profesioniste, imagini filmografice grăitoare au conturat cu strălucire marile izbînzi ale epocii inaugurate de Congresul IX, înscrise cu litere de aur în letopisețul anilor noștri. Ctitoriile epocii Nicolae Ceaușescu, noua înfățișare a Bucureștiului, capitală modernă și impunătoare, simbol al idealului de frumos, al concepției creatoare a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind continua modernizare a patriei pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, au fost evocate în inspirate pagini de poezie și muzică.

„Omagiul țării fiului iubit", alesului conducător al destinelor țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, versurile rostite cu adînc respect „spre a cinsti o dîrză luptătoare" — tovarășa Elena Ceaușescu, s-au împletit cu cîntecul de slavă al corurilor, al soliștilor, dînd glas generosului mesaj ideatic.

Sufletul românesc, bogăția de gînd și simțire ce caracterizează neamul nostru legendar, s-au regăsit în cunoscuta arie „Mugurel de cîntec românesc", în coroiele de lumini revărsate pe clapele pianului și în vibrantul cîntec „Pârtid al țării mele", precedînd simbolic tabloul intitulat „Pace", ducînd solia noastră de înțelegere și înfrățire între popoare, pentru ca viața pe întreg pămîntul să se împlinească sub razele însorite ale unei păci trainice și durabile.

Cîntînd primăvara țării în pagini cu parfum de cîntec românesc, corul „Preludiu" al U.T.C. a deschis tabloul intitulat „La sărbătoarea țării", în care doine și jocuri populare au răsunat alături de vechi cîntece patriotice purtate prin vreme. Reprezentanți ai cîntecului popular de pe întreg cuprinsul țării, rostind cu demnitate „Noi sîntem români", s-au prins într-o simbolică horă — „Hora s-o jucăm / Că e sărbătoare / Și pace sub soare", semn al unității de gînd și faptă, de bucurie și mîndrie a unei națiii libere, stăpînă pe destinele sale.

Într-un grandios final, cororile reunite, soliști și actori de frunte ai scenelor noastre au dat glas dragostei nețărmurite pentru partid, pentru conducătorul iubit, prinos de recunoștință al întregului popor acum, la cea de a 45 aniversare a eroicului 23 August 1944, arc peste timp în perspectiva luminoasă a anilor de edificare a societății socialiste pe noi culmi de civilizație și progres.

Regia spectacolului a fost semnată de Cristian Hadjiculea și Dan Micu ; coregrafia Doina Andronache ; dirijori Sergiu Eremia, Cristian Mandeal, Voicu Enăchescu.

Anca Florea

Sărbătoare națională

pornind de la o remarcă
a Cellei Delavrancea

Cuvînt rotund ca un măr — sărbătoarea
Ce nu răsună-astfel în nici o limbă
Prin cerul gurii sunetele-și plimbă
În Augustul ce aurește zarea

Cuvînt ce însăși patria o-nnimbă
Carpații cînd i-nvăluie ninsoarea
Ori valurile ce le-nalță marea
În inspumate culmi cînd se preschimbă.

Cuvînt ce e și laur și vestală
Dar și olimpian în cer detună
Cînd dau în larg mulțimile năvală

Și-ntr-un torent de bucurii se-adună
Împresurînd intrarea principală... —
E sărbătoare-atunci, națională.

Niculae Stoian

LA 26 AUGUST 1989

DIMINEȚI DE AUGUST

Julia Oniță: „Monumentul Gărzilor Patriotice"

MONUMENTUL EROULUI NECUNOSCUT

Pe șoseaua Focșanilor, în vîrful unghiului care închide perimetrul Mărășești — Soveja — Oituz se ridică sabia unei **temei de piatră, extraordinar de expresivă**, un înger al războinicului — care în avîntul impetuos al atitudinii sale, mișcă aerul etern al acelei părți de lume românească. Pe soclul care o susține, scrie **„Pe aici nu se trece"**.

Mai departe, încep marile osuare, monumentele. Ele sînt de piatră, de bronz, de granit, de oțel, dar sînt mai ales înconjurate de nesfîrșite brîie de nume, care le susțin, ele de fapt, de aceea se și ridică și rezistă vremurilor, pentru că piatra, sau bronzul sau granitul sînt legate de mortarul unui nesfîrșit șir de nume, toate numele românești cunoscute, unele rare, altele solemne prin refrenul nesfîrșit al sonorității lor — Ion, și iar Ion, și Constantin, și iar Constantin, și Mihai și iar Mihai.

La Soveja am văzut însă un lucru extraordinar. Nu știu dacă așa ceva mai există pe pămînt, poate da, n-am auzit. Acolo, unde Alecu Russo găsea stupefiat „Miorița" lîngă marele mausoleu dedicat miilor de eroi necunoscuți pe care-i chema Marin sau Petre, sau Ilie, zecile de mii care au acoperit cu trupurile lor „trecerea" — și nu s-a trecut — atunci, în războiul pentru România Mare, văd plăci de marmură, pe peretele opus, multe și acestea, pe care curgeau alte nume, cu alte sonorități : Hans, și Dietrich, și Franz, și așa mai departe, cei care au căzut și n-au putut să treacă. „Oameni și ei, zice un localnic, i-au minat pe aici pe la noi, și-au lăsat oasele pe pămînt românesc, dracu i-a pus, săracii, să vedeți, vin de prin Germania fii, nepoți, care mai trăiește, care știe că aicea sînt, mai pun o floare... E omenește, nu ? De bătut, i-am bătut !".

Atîta energie, atîta hotărîre, atîta eroism, atîta omenie... Iată, există ceva, un semn, un semn distinctiv, care face toate satele românești — asemenea. Cite sate românești cunoașteți, care să n-aibă în centru, soldatul de piatră sau metal cu arma în mînă — și sub el, șirul de nume al celor căzuți pentru țară — în 77, în 1917, în 1944 ? Probabil că nu există nici unul. E soldatul, sau obeliscul, sau coloana, și sub ele, se înșiră numele. Din loc în loc, locurile reper — marile locuri — se ridică monumente mărețe, care au îmbrăcat cămașa țării. Cămașa de pămînt a țării.

Unul dintre primele monumente ale eroului necunoscut din lupta poporului român împotriva fascismului este cel impunător, din fața Academiei Militare, fosta Școală de război, pentru care s-au dat bătălii crîncene în primele zile ale revoluției noastre. Acolo era masată o unitate masivă germană. Pe acest monument nu scrie că e al „eroului necunoscut". El reprezintă un marinar, un infanterist și un aviator român. Ei, cu toții, sînt foarte cunoscuți. Îi va fi chemat cu cele mai frumoase nume românești, iar marinarul a scufundat și a capturat numai în primele zile ale întoarcerii armelor 438 nave de război germane și a curățat apele străbune ale Mării Negre și apele străbune ale Dunării. Aviatorul a doborît în același răstimp 222 avioane, iar infanteristul a ajuns, în aceleași opt zile pînă la blestemata graniță a Dictatului, unde s-a oprit o clipă să tragă adînc aer în piept și să lase acolo, în pieptul larg să dospească bine ura năpraznică și justițiară cu care va lovi, nimicitor, în septembrie și octombrie, pînă la granița cu Ungaria.

Acolo, la Carei, iar i s-a înălțat un uriaș monument acestui erou necunoscut care s-a dat pe sine, țării, vamă. După 23 August, propaganda lui Goebells, prin postul de radio Ilse II (făcut să tacă la 27 august) își răcise răcnetele guturale de pomană. Cum scrie un combatant german în amintirile sale : „Nu s-a găsit vreo clipă nici un Popescu sau Ionescu — am adăuga noi, nici un Heinz sau Kunz — care să dea șirul numelor lor indemnului de a se reconstitui o Românie favorabilă Axei".

Acest monument al eroului necunoscut e un lucru vechi, dintotdeauna, al istoriei românilor. În procesul lui Horea, Cloșca și Crișan, enervat, în pledoaria sa, un baron maghiar din completul de judecată a strigat : „În fiecare sat din Ardeal există un Horea !"

Avea dreptate. Dacă ar fi știut istoria românilor, mai bine zis, dacă ar fi recunoscut-o — ar fi știut că Horea a avut un strămoș dac, a cărui cușmă o vedeau romanii, ca-ntr-un coșmar, după fiecare copac de pădure. E cel care a băut otravă. El a avut urmași cîtă frunză și cîtă iarbă, nouă au plecat din Vaslui și cu sergentul zece și unul din ei a căzut secerat, primul, ca un semnal sfîșietor de chemare la luptă și acolo, la Calafat, unde s-a întîmplat, se ridică un nepieritor monument al eroului necunoscut Constantin Popescu, primul soldat român căzut la 77. Pe eroul necunoscut al marii noastre sărbători naționale — care iată, a împlinit 45 de ani, îl chema poate, locotenent-colonel Gheorghe Matei, divizia I blindată, sau general Ionașcu, Divizia 9 „Mărășești", sau Marin Oprea, din satul Ilișești, mort la Oarba de Mureș și pe fruntea monumentului sub care se odihnește adie vioara consăteanului său Ciprian Porumbescu.

Într-o bună dimineață a anului 1966, eroul necunoscut colonel Lazăr Ionescu s-a sculat și, în tăcere, și-a îmbrăcat vechiul, demodatul costum „bun", unul gri, care cam lucea pe ici pe colo. A venit la prinz și în palma care-i tremura strălucea „Steaua Republicii". A pus-o frumos în vitrină și a plîns cinstit, bătrînește, ca o eliberare, după ani cenușii, grei, de neînțeles, cînd i se smulseseră epoleții. Pentru el și miile de combatanți de lîngă el, există un uriaș monument numit Munții Tatra. Acolo ei, necunoscuții, s-au luptat cu înversunare și au murit jumătate, privind cerul străin, pînă-n 20 mai 1945 și, dumnezeule, era declarată pacea-n lume de 11 zile !

La Iernut, povestesc și acum țăranii bătrîni că în cele trei zile cumplite, comparabile la scară cu Monte Casino, noaptea curățau Mureșul de trupurile celor care-și găsiseră odihna în apa riului, mii de trupuri de eroi necunoscuți, ca să facă loc celorlalți, adăpostiți în pădurice din care porneau din nou la asaltul cotelor blestemate ale Singeorzului, de pe meterezele cărora îi pîndeau să vină prin timp deschis patru divizii — două SS, două horthyste, plus un grup motomecanizat. Și au murit 11 mii, pentru că ordinul de zi a venit noaptea, imperativ, cotele trebuiau cucerite cu orice preț fără timp de tactică de luptă, studierea terenului și așa mai departe, pentru că tot ce a trebuit să cîștige de cînd lumea pămîntul acesta, adică legea și dreptul, a trebuit să fie cu jertfe cumplite.

Iar la Constanța, la muzeul militar, e un nasture. El a aparținut unui erou necunoscut din divizia „Mării" — a noua, care s-a aruncat peste un cuib de mitralieră acolo, pe una din cotele blestemate strigînd „Așa știe să moară un ofițer român !" Cota a fost cucerită iar de la ofițerul român s-a păstrat un nasture. Valoros ca cea mai înaltă decorație de veșnică amintire și recunoștință. Eroul necunoscut Ion sau Gheorghe, sau Ștefan sau Tudor sau generalul Teodorescu din corpul 7 armată au luptat pentru fiecare stradă și casă din Budapesta și mai aveau timp să întindă și o gamelă cu ciorbă locuitorilor și Comandamentul român mai avea grijă și să dea ordin să fie ferite monumentele istorice și de cultură. Scrise sînt odiseele lor, ale zecilor de mii de eroi necunoscuți — unii cu nume atît de scumpe și de eterne — adică de reprezentanți ai unui singur nume mare cît toată istoria noastră — **Românii** — scrise științific, cu date, tabele și nume, fapte de arme, în cărțile de istorie, apărute cu orecădere după Congresul al IX-lea al partidului. Scrise sînt, în cîntece populare și cutremurător de simple versuri populare, în vibrante poeme ale marilor noștri poeți patrioți clasici și contemporani.

PUȚINĂ LINGVISTICĂ

În toate limbile romanice cuvîntul țară vine de la latinescul „Pagus" — pays, paese, pais. Numai în limba română cuvîntul țară vine de la latinescul Terra — adică pămînt. Va să zică, la noi, numele țării este dat de pămînt. Asta se explică desigur, nu numai prin dragostea fără

moarte pe care o avem pentru el, o au probabil toate popoarele, dar poate pentru că prea de multe ori a trebuit să-l apărăm cu prețul vieții noastre. Încă din vechime, cînd se forma limba română, și învățam nu numai cuvintele limbii noastre ci și semnificația, de multe ori acoperită de jertfă și durere a cuvintelor scumpe. Cum cuvîntul țară include cuvîntul pămînt, la originile sale, tot de la aceste origini a fost inclus în noțiune și cuvîntul independență, nu pentru că alte popoare n-ar include și ele în ideea de țară ideea de independență — ci tot pentru că, prea de multe ori a trebuit să ne luptăm pentru ea. Și numai pentru ea. Pămînturi străine și țări străine noi n-am vrut. Nu vrem și n-am vrut, ne ajunge acesta, binecuvîntat cu frumusețe și bogăție, ceea ce au observat bine și alții și nu s-au mulțumit să observe. Cînd Hitler se juca de-a făcut granițe și tocmai ajunsese la acea parte a jocului în care Cehoslovacia se transforma într-o provincie a Reichului, în regula jocului său dement intra și ironia sumbră a aparenței de „consult". Nu s-a consultat el cu Mussolini cînd ne-a smuls Ardealul de nord, de-a curs sînge de român pînă-n 45 ? Ei, la capitolul Cehoslovacia, pînă a înghițit-o toată, s-a prefăcut că întreabă țările din jur — care, cine, ce vrea din Cehoslovacia, să vină să ia, România, „întrebată" n-a vrut, bineînțeles, nimic. Ea urma să-și trimită soldații să lupte pentru ca această națiune să redevină o națiune, în granițele ei firești. România n-a vrut, bineînțeles, nimic, niciodată, decît să vină acasă pămînturile românești — adică țara. Pentru ea, pentru visul de aur al viitorului au luptat, au suferit, s-au jertfit, nu numai cele 29 de divizii românești aruncate în luptă. Veneau cu ele, din adîncuri de istorie, toate diviziile românești care s-au luptat pentru pămîntul țării. Pentru libertatea și demnitatea ei, de atîtea ori asediate, jefuite, jignite. De fiecare dată am știut să ne ridicăm, s-o luăm de la capăt spre un țel mai înalt, mai drept, mai rotund, mai înțelept. De fiecare dată, cu legea și dreptul în noi. De cînd lumea românească e lume românească, războaiele noastre au deținut această armă secretă imbatabilă. Ele au fost populare, ele au fost „oaste de țară", ele erau purtate, cum spunea bătrînul Herodot „de un popor drept și viteaz". Cînd Armata a 4-a română a atins la 25 octombrie Careiul și soldații ei (din care zeci de mii n-au mai venit acasă, înrosind pămîntul tragic al Europei sfîrtecate) au sărutat glia sfîntă a patriei eliberate, ceea ce înfăptuiseră era un gest suprem de suveranitate națională, un gest suprem, forma cea mai înaltă a noțiunii de independență, care intră în cuvîntul țară ce se trage din latinescul terra — adică pămînt. În determinarea noțiunii a țării legea și dreptul care ne călăuzesc istoria cereau fiilor țării acțiune — iar atunci, acțiune însemna curaj, dăruire și jertfă. Și sentimentul acut al dreptății.

Altfel, cum ar fi fost posibil ca o acțiune de anvergura celei de la 23 August, politică, militară, socială, să se poată desfășura cu atîta rapiditate, eficiență, disciplină, consens ? ! Sigur, parolele sînt parole, dar memorabila acțiune „Stejar, extremă urgență" astăzi simțim că nici nu se putea chema altfel. Stejarul românesc reclama urgență, cuvintele limbii române sînt atît de intim legate de destinul însuși al poporului nostru ! Aproape că nu avem cuvinte „neutre" și vorba „românul s-a născut poet" nu-i o laudă de-a surda, ci exprimă tocmai această intimitate a limbii cu sufletul noțiuni exprimate.

Altfel, cum ar fi fost posibil ca la apelul disperat al cancelariei Reichului, conștient de catastrofa, pentru el, pe care o reprezenta întoarcerea armelor României, la apelul de a se forma imediat un nou guvern favorabil Axei după arestarea lui Antonescu, scop pentru care agentura hitleristă de la București a primit ordin să ia legătura cu generali, oameni politici — cum ar fi fost posibil deci să nu se găsească absolut nici unul, dar nici unul, nici civil, nici militar, vorba neamțului „Nici un Popescu sau Ionescu" care să zică „da" ? ! Fără nici un amestec de afară, fără ca puterile aliate să fie informate măcar cu o zi mai devreme de gestul României, ne-am luat soarta în mîini și am întors tunurile exact în direcția în care era firesc să le întoarcem. „Ieșirea României din război provoacă o considerabilă scădere a forței germane din sudul Europei și chiar prăbușirea totală a nazismului. ...În mijlocul războiului România și-a păstrat înțelepciunea care a indemnat-o să vină acolo unde se află locul ei de onoare" — scria New-York Times. „Ieșirea României din război înseamnă prăbușirea Germaniei. Este un fapt mai mult decît eroic al unui popor pașnic și este în același timp un exemplu dat altor popoare aflate în aceeași situație. Prin acest înalt gest România își asigură libertatea națională și independența granițelor" — scria **Pravda**. Astăzi — oamenii politici și istoricii serioși de pretutindeni gîndesc și mai amplu decît contemporanii aflați în viitoarea evenimentelor. Sigur, 23 Augustul românesc a însemnat prăbușirea întregului front de sud, sugrumarea economică a Germaniei prin pierderea petrolului românesc, scurtarea războiului cu cel puțin două sute de zile, cum au calculat estimativ experții militari care știu foarte bine că prin linia Focșani — Nămoloasa — Brăila și prin fortăreața naturală a Carpaților, „la mijlocul războiului", cînd Germania era deoparte de a fi înfrîntă — fasciștii puteau rezista armatelor sovietice aici cel puțin aceste două sute de zile — și cîte pierderi de vieți omenești, și ce sumbră perspectivă ca „armele secrete" naziste să intre în funcțiune !

Aceste lucruri se știu, și oricum le spun specialiștii, istoricii, mai bine. Pentru că un eveniment istoric, pentru ca să devină sărbătoare națională, trebuie validat în timp, prin perspectiva asupra lui, prin consecințele acestui eveniment asupra poporului care-l produce și asupra locului acestuia în mijlocul celorlalte popoare, prin semnificația lui deci, deopotrivă națională și socială, deopotrivă morală și filozofică. Prin însuși faptul că un popor alege o anumită dată istorică drept sărbătoarea sa națională — acest popor își exprimă opțiunea fundamentală, alegînd din bătăile lungi de gong ale timpului nemuririi sale pe acela care îl reprezintă în cel mai înalt grad. Atunci, la 23 August, noi am ales.

Prin tot ceea ce sîntem și facem astăzi, confirmăm această alegere. Scriind despre președintele nostru, Nicolae Ceaușescu, ale cărui inițiative pentru menținerea păcii și pentru dezarmare sînt cunoscute pe întreaga planetă — Willy Brandt, renumită personalitate politică germană, afirma : „Este alergic față de orice poate duce la o nouă subordonare". Iar fostul secretar de stat al S.U.A., Henry Kissinger, vorbește despre „O țară atît de înverșunat independentă ca România !".

Chestiune de unitate lingvistică : Țară — pe românește, vine de la latinescul Terra — iar această terră românească de mii de ani am fost nevoiți s-o apărăm cu dragostea, înțelepciunea, devotamentul și jertfa noastră. De unde și noțiunea de independență — fie ea și „atît de înverșunată" — inclusă în dragostea, înțelepciunea și jertfa noastră.

ETERNA CONSTITUȚIE

Pe pămîntul numit România e liniște și pace. Ne vedem de ale noastre și avem un cuvînt serios de spus și sîntem ca atare ascultați în ale lumii. Cui îi arde de mestecat cuvinte sterpe — îl privește. Ciinii latră, caravana trece. Trece frumos, rotund, alb, vertical, trece spre lumină. Sînt atîtea posibilități de a defini sintetic, definitoriu — și-n același timp metaforic, România socialistă contemporană ! Iată una din „problemele" grave de rezolvat în România noastră, în acest al 45-lea an al libertății noastre, toți părinții se dau de ceasul morții, copiii au devenit atît de deștepți, știu atît de multă carte și atît de mulți știu această atît de multă carte, încît ne trezim cu note limită de admitere pe la facultăți de 9 ! Numai de asemenea necazuri să avem parte.

Ne-am ales, atunci, la 23 August 1944, drumul întru independența și fericirea viitoare a României și din etapă în etapă, tot mai clarificată, tot mai limpede, ne construim independența — în deplinătatea sensului ei.

Sărbătoarea noastră națională este a noastră pentru că ea reprezintă o răscruce uriașă în istoria și începutul drumului nostru contemporan. Sîntem aproape 23 de milioane de cetățeni ai României socialiste, cu drept la muncă, cu obligația să muncim, cu drept la carte, cu obligația să învățăm și să citim. Și pentru că este sărbătoare, venim la ea cu bilanțuri, cu angajamente, cu planuri de perspectivă — planuri de pace într-o țară liberă și independentă. Majoritatea cetățenilor patriei sînt născuți după 23 August 1944. Ei nu cunosc alt timp decît acesta, ei nu cunosc războiul decît noțional, patriotismul lor e constructiv.

A fi comunist astăzi nu înseamnă să organizezi toate forțele democratice pentru lupta antifascistă — ci să organizezi toate forțele țării pentru desăvîrșirea construcției socialiste.

Dar de uitat, n-avem voie să uităm. Nici nu se poate să uităm. Nimeni nici nu ne dă voie să uităm. Stejarul românesc, de generații după generații, are rădăcinile bine înfipte în cuvîntul țară. Iar hrana jertfei de la rădăcina lui, n-avem voie s-o uităm.

Astăzi, nimeni de pe lume nu-și poate permite să discute despre ce va fi cu România și cum va arăta ea, de la granițe pînă la ce se-ntîmplă între ele, în afară de români.

Sîntem o țară puternică.

Noi am construit-o, cu alt tip de jertfă și alt tip de entuziasm. Demnitatea națională e o construcție, milenară la români, ajunsă la plenitudine prin contribuția generațiilor noastre de constructori. Dar de uitat, n-avem voie să uităm, zecile de mii de eroi necunoscuți care împlinesc cuvîntul — istorie.

Și de uitat, n-avem cum să uităm. Nici zecile de batalioane căzute pe cîmpurile de luptă care din nou trebuiau să treacă peste Carpați ca să-și aducă pămîntul țării în țară. Nici uriașul efort pentru economia de război. Nici neagra ilegalitate în care partidul a construit coaliția antifascistă și a pus bazele socialismului. Nici colosala nedreptate săvîrșită la Paris, cînd în tratatul de pace n-am fost considerați co-beligeranți în lupta antifascistă. Noi, cei cu cele 29 de divizii active, noi, cei cu cele 200 de zile, noi cei considerați — statistic — a patra țară în numărul de jertfe raportat la numărul de locuitori, noi cei care am luptat nu pînă la victoria finală asupra nazismului — ci, teribilă tragedie, am continuat să luptăm și să murim — înfrigindind ultimele cuiburi de fanatici naziști din Tatra după ce războiul se terminase.

Nici cum ne-am construit o cultură recuperînd-o pe cea mare, clasică, așa cum ne-am recuperat istoria și dreptul la istorie. Nici cum avem acces la demnitatea unui destin.

Atunci, la 23 August 1944, marele destin începea.

De aceea, scumpa zi a libertății e sărbătoarea noastră națională.

Poporul român, a consfințit-o ca atare, ca pe o constituție eternă.

Smaranda Jelescu

Patria-n sărbătoare

În sanctuaru-acesta dacic de iubire
Unde s-au plămădit cuvinte
Cu aromă de piine și putere de datină,
Unde s-au arcuit vise și s-au dăltuit
rădăcini,
Bărbații dinaintea mea, ștergînd
cu frunțile
Și pieptu-n osîndă, noroiul de pe geamul
istoriei
Au înălțat în crugu-acelui August neuitat,
Momenul în eternitate.
Pe frontispiciul lui,
Pe care cu toată vitregia veacului
De 45 de ani stă scris cuvîntul : libertate,
Inima mea e scut și flamură de rouă
în cetate.
Oh, aici, unde porumbei din alte țări
Vin să bea apa vieții din Carpați,
Un freamăt de brațe — ca o mare —
Urcă-n istorie, chipul de miine al țării.
Gînd lîngă gînd, voință lîngă voință,
Cu arșița generației noastre pe buze
Deschis-am spre lume ferestre de ecluze
Prin care dulcele mesaj al omeniei noastre
Să circule pe magistralele albastre
Din vatra-aceasta de iubire și de dor
Pînă-n pridvoarele speranței tuturor.
Îmbracă țara strai de sărbătoare
Și cît cu ochii poți cuprinde-n zare,
Totul vibrează, totul e avînt,
Voi, fraților de-un cuget și-un cuvînt
Plecați-vă pe semnele din veac
Și-n spațiu-acesta de trăire dac,
Lîngă speranțele vitejilor bărbați
Și marile-mpliniri de astăzi ascultați
Ornicul vremii din adînc cum bate
A patruzeci și cincea oară
În tîmpla de țară,
În cuget și în brațe în cetate !

Nicolae Dimbovițeanu

Izbînzile libertății

Cu eroii începe lumina, lumina adevărată,
numele lor, iarbă ivind izvoarele,
clar izvoarele ;

Cu eroii începe căldura nopților de vară
și legende contopite-n luceferi,
înalt ecou ;

Cu eroii sună muzica zilei și
florile irump cuceritor,
în oglinzile patriei ;

Unde-i făurim orele rotunde,
împodobite cu trandafiri
astăzi, la a patruzeci și cincea aniversare...

George Corobea

Sub arcul de lumină

Se adună zbor în aripi, tu migrator
te-apropii.
Somnul se curmă, fii pasărea cea albă !
Pe bolta de-alabastru faptele tale urcă.
Seninul picură și-mi face : inel, brățară,
salbă.

Îți voi ieși-nainte spre marea sărbătoare,
sub arcul de lumină curbat deasupra ei.
Pe gură ți-aduc imnul, pe inimă o floare
să-și scuture grădina deasupra Patriei.

Îți voi ieși-nainte cu steaua ta de soartă,
sculptînd-o pe cerul de acasă, în anii
de noroc.
Sînt aura iubirii și cînt o sărbătoare.
Tu amintește-ți și intră cu toamnele în joc.

Valeria Deleanu

film

File din epopeea revoluției

● Începutul unei noi ere istorice marcat în fierbintele August 1944 reprezintă, în același timp, momentul decisiv al unei ruperi de trecut, dar și un jalon ce subliniază cu elocvența faptelor continuitatea luptei unui întreg popor pentru construirea unei noi societăți, pentru edificarea unei noi istorii ce integrează firesc aspirațiile politice, naționale sau sociale. Revoluția de eliberare socială și națională, antiimperialistă și antifascistă are în cineaștii români inspirați rapsozi și cronicari, care au realizat opere durabile dedicate cu obiectivitate și fără emfază zilei ce a marcat referențial timpul devenirii noastre.

File din Epopeea Revoluției au inspirat emoția și adevărul artistic ce au însoțit **Întoarcerea lui Magellan** (regia : **Cristiana Nicolae**). Dedicat unei posibile povești de dragoste din anii războiului și ai ilegalității, evocînd sacrificiile tinerilor pentru victoria demnității și afirmării valorilor umane, aducînd în prim plan împletirea destinului individual cu cel colectiv în împrejurări de excepție, filmul **Cristianei Nicolae** pledează atît pentru încrederea în dreptatea cauzei pentru care luptă protagoniștii, cît și pentru fireasca încredere în oameni, în posibilitatea lor de a fi drepți, cinstiți, adevărați.

În categoria filmelor care omagiază cu sobrietate spiritul de sacrificiu, virtuțile militare și curajul ostașilor români care au apărat Capitala, **La porțile albastre ale orașului**, realizat de **Mircea Mureșan**, după un scenariu scris de **Marin Preda**, se înscrie printre operele unde tragicul și semnificative fragmente de viață și istorie reunesc personaje exemplare întruchipate de un mănunchi de interpreți de excepție, în frunte cu **Ion Caramitru**.

Privirea din interiorul dramatic al universului luptătorilor pentru libertatea Bucureștilor, reuniți de forța destinului să piară sau să supraviețuiască în bateriile antiaeriene de la Otopeni implică o viziune complexă asupra personajelor, în nici un moment unidimensionalizate.

Nuanțarea tipologiilor diverse, autentice micromonografii umane, efectele contrapunctice, tensiunea și ritmul acestui film îl înscriu printre cele mai bune pelicule românești.

Reconstituirea unor întîmplări și traiectorii umane reale, ca și în filmul amintit anterior, este și obiectivul lui **Dinu Tănase** în **Emisia continuă**, ce omagiază eroismul apărătorilor postului de radio Bod. Sacrificiul anonim, datoria înțeleasă și asumată în numele unui destin colectiv, inteligența apărătorilor obiectivului vizat de puternice forțe dușmane sînt propuse într-un discurs cinematografic alert, ritmat, cu abile momente de suspans, care nici o clipă nu plătesc tribut comercialismului obișnuit atîtor filme de război.

De la ampla respirație a confruntării armate la privirea analitică a metamorfozelor spirituale determinate de evenimentul istoric, de la încercările de frescă social-politică avînd în obiectiv conturarea tabloului complex al epocii premergătoare și posterioare istoricei zile de 23 August, filmele românești au reliefat într-o mare diversitate stilistică cristalizarea conștiinței revoluționare, geneza unor noi mentalități și structuri morale, nu fără a înregistra și întristătoare eșecuri. Sursă prețioasă de inspirație, pagina de istorie care fixează ansamblul condițiilor complexe în care s-au desfășurat evenimentele sociale, politice și militare, bogăția de sensuri înscrise în paginile de luptă și jertfă ale comuniștilor care au pregătit și au accelerat mersul evenimentelor istoriei în acel memorabil august 1944 au căpătat deseori în paginile cinematografiei românești, echivalențe demne de exigențele epopeii naționale ce imortalizează, în acest capitol, cea mai vastă alianță politică din istoria poporului român, care a asigurat victoria revoluției de eliberare socială și națională și a deschis calea făuririi celei mai drepte și înaintate orînduri sociale — orînduirea socialistă și comunistă — pe pămîntul patriei.

Călin Stănculescu

plastică

Itinerarii artistice

● **„Grup Arte-26 — Petru Comarnescu"**, patronat de Comitetul pentru cultură și educație socialistă al municipiului București, este de acum o prezență familiară în viața artistică a Capitalei. Și este cu atît mai relevantă activitatea lui, cu cît gruparea ca atare datează de relativ puțină vreme, dar în portofoliul de inițiative culturale ale artiștilor reuniți sub o generoasă egidă spirituală, circumscrisă Festivalului național al muncii și creației „Cîntarea României", se află o bogată serie de acțiuni, ce a culminat cu itinerarea a aproape 150 de lucrări în trei mari citadele industriale ale orașului — la „Republica", la „23 August" și la Întreprinderea de confecții și tricotaje. Martor la aceste dialoguri directe dintre oamenii muncii și artiști — prezenți de fiecare dată în număr mare la întîlnirile organizate în acest scop, semnatarul acestor rînduri a descoperit densa și tonica bucurie a trăirii spirituale mărturisită cu entuziasm de sutele de privitori. Este un gest meritoriu acest pas în agorele muncii pe care **Nicolae Gadonschi**, freneticul animator al grupării artistice, **Mircea Tatian, Romeo Cosmovici, Natalia Tofan, Costel Bogatu, Nicolae Ambrozie, Carmen Mircescu, Marian Condruz** și toți ceilalți semnatari ai lucrărilor de pictură, ceramică și grafică de pe simezele incintelor industriale vizitate. Este o reușită propagandă făcută artelor plastice cu efecte benefice atît de partea celor ce i-au găzduit, cît și a creatorilor. Secretele șevaletului, inefabilul mister al creației, au devenit mai transparente prin maniera în care toți acești artiști (de care am mai vorbit chiar în cuprinsul acestei rubrici) au tradus un gînd, o emoție, un migălos travaliu în sensibila materie a culorilor ori a lutului modelat, în convingătoare imagini artistice. Mijloacele de expresie au făcut casă bună cu o orientare tematică deschisă și realistă, decantată în variante stilistice de o mare diversitate. Interesați de subtilitățile meșteșugului artistic, profesioniștii — metalurgi, constructori de mașini, confecționeri — au sondat, prin întrebările adresate profesioniștilor penelului și dălții de modelaj, punctele comune ce există între feluritele activități creative.

● Există în prima expoziție bucureșteană a lui **Teodor Vișan** o secțiune care reține privitorul prin francheța și spontaneitatea cordială cu care notează impresia vizuală. O sultă de acuarele, gen în care artistul gălățean nu s-a exprimat pînă acum. Dar tocmai această deconspirare tîrzie ne relevă una din calitățile de căpătîi ale picturalității sale. Ea se regăsește lesne în pictura de șevalet, unde degajarea plein-air-istă a gesturilor, supraimpresionarea grafică a suprafeței colorate, ori tenta energică și dezinvoltă a desenului direct în culoare, indică un temperament artistic frenetic și receptiv la semnalele esențiale ale realului, pe care îl cercetează.

O bună măsură a bagajului tehnic ce-l stăpînește o dau cîteva excelente pînze avînd ca tematică florile și o statică cu fazan **(Vinat)**. Aici, Teodor Vișan se situează, într-o viziune plastică deloc comună, în cea mai bună descendență a tradiției genului la noi, în care filoanele lui Petrașcu, Șt. Popescu, Șirato se simt cel mai puternic. Dar punctul forte al expoziției îl reprezintă peisajul, gen în care pictorul gălățean, apelînd predilect la surprinderea detaliului pitoresc, de atmosferă, dar și în cheie nostalgică, ca în vibratilele, în aerul întomnării, „vedute montane" se exprimă dezinvolt. Orașul natal, în calda respirare a portului ori a cartierelor vechi din care reține cu sensibilitate și solară distincție cromatică cîteva remarcabile „portrete" de clădiri ori de vaduri comerciale, ni se dezvăluie cînd colocvial, prietenos, cînd viguros ca în geometria desfășurărilor urbanistice recente. Pictorul are forța și înțelegerea artistică trebuitoare pentru a ne converti, prin ofranda străduinței sale creatoare, la domestica bucurie de a fi în preajma culorilor și imaginilor sale.

A. Corneliu

23 August 1944 – 23 August 1989

LITERATURĂ ȘI EVENIMENT

ÎNTOARCEREA LA DOCUMENT

Înainte de a se încerca în schița unui **roman cazuistic**, experimentat în „Rănile soldaților învingători" și mai pregnant în ciclul dedicat „Faptelor de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale" (unde se întrebuințează anterioare scheme epice, îmbogățite și organizate cu o indiscutabilă rigoare), Corneliu Leu a propus un ingenios tip de **roman-document** ce nu s-a examinat deocamdată în chip corespunzător din punct de vedere estetic. „Plîngerea lui Dracula", „Romanul nopții de februarie" și „Romanul unei zile mari" sînt eșantioanele asupra cărora trebuie stăruit și de unde se poate deduce metoda îmbrățișată de romancier chiar dacă unele diferențe inevitabile se evidențiază, totuși o unitate metodologică nu se poate pune la îndoială.

Romancierul s-a fixat asupra unor evenimente cu însemnătate istorică nediscutabilă și a renunțat, în bună măsură, la contribuția ficțiunii, umanitatea ce se înfățișează fiind atestabilă și definită documentar. Epicul nu se exercită în domeniul posibilului ci în spațiul certitudinilor, acolo unde nici un pas sufletesc și nici o atitudine nu mai pot să cadă sub incidența ipotezei. Personajele au o identitate ce interzice fabulația, adică sînt prezențe cu valoare istoriografică, cu neputință de reconstituit în afara unui criteriu stabilit de documente. Dificultățile ce rezultă sînt, de bună seamă, considerabile și este sigur că romancierul le-a avut în vedere, încercînd și unele clarificări de natură teoretică. Personalitățile atestate documentar — susținea, în 1941, G. Călinescu la examinarea „Romanului lui Eminescu", alcătuit anterior de Cezar Petrescu — împiedică, de fapt, intuiția romanescă să lucreze căci biografia lor este hotărîtă de documentul unanim cunoscut și de reprezentări cu valoare de tipologie asupra cărora orice intervenții sînt eretice și ne apar inferioare ideii de exemplaritate ce le definește. Un Eminescu vorbind ca în poemele lui ar fi o caricatură ce nu impresionează estetic și nu trăiește sub raport literar. Obiecția se reține însă trebuie corectată. Geniul artistic nu-i de înfățișat în cadre românești prin rezultatul activității sale ce aparține biografiei interioare, secrete și, la drept vorbind, invizibilă ; omul politic, a cărui biografie se traduce doar în document, nu cunoaște astfel de interdicții. Acesta întruchipează, de fapt, o materie epică de tip canonic, exprimată în istorie prin circumstanțe ce aparțin categoriei evenimentului, în ideal aceasta poate să treacă într-un roman istoric în vreme ce biografia unui geniu artistic conduce cu necesitate către biografia romanțată.

Astfel încît este util a se constata că, documentare fiind, romanele lui Corneliu Leu au calitate epică și ținută literară. Prozatorul a recurs la ingenioase soluții ce merită o mențiune și se găsește, din punct de vedere metodologic, mai aproape de procedările lui Radu Theodoru, din ciclul „Strămoșilor" decît de acel superior și inteligent (dar cu precădere documentar) **new journalism** al lui Haralamb Zincă (**„Și a fost ora H"**) ori Mihai Stoian „O zi pentru nemurire", deși conexiuni cu aceste din urmă ipoteze literare se pot stabili. Întîi de toate, atitudinea față de document, pretutindeni întrebuințat cu rigoare însă arareori vizibil și stricător al coerenței. Romancierul **a topit documentele într-o viziune epică**, reconstituirea însăși fiind romanescă. Spre a preîntîmpina bănuiala de arbitrar și de propunere fără un reazem, el pune personajele să vorbească în litera și spiritul documentelor ce li se atribuie însă creînd impresia, literară de bună seamă, a unei spontaneități ce se cîștigă, de fapt, cu eforturi. Depozițiile propriu-zise, frecvente în reportajul-documentar (ceea ce astfel de compoziții nu sînt !) apar în doar cîteva locuri și atunci nu fără un rost. În fond, documentul — în toate formele lui, de la cel arhivistic și pînă la consemnarea jurnalistică — ajută o întreagă lume să se înfățișeze plauzibil și, în cele din urmă, elocvent privirii noastre însetate de certitudini. Personajele, mediul, acel aer tainic al vremurilor defuncte renasc și capătă valoare epică, părînd a fi închipuite de autor cînd, de fapt, sînt consecința unei realități devenite istorie. Cu toate acestea, imaginea ce rezultă nu-i muzeistică, este epică și literară, contribuția autorului evidențiindu-se fără îndoială.

Între productele epice de natură documentară aparținînd lui Corneliu Leu, cel mai pregnant și coerent ni se înfățișează deocamdată a fi „Romanul unei zile mari", ale cărui succesive ediții (cea de-a treia apărută în chiar aceste zile) confirmă aspectul de operă deschisă în treptată re-elaborare, ale acestei formule românești. Indiferent la ulterioare corecții, rămîne, cu toate acestea, un fond principal de reprezentări, portrete, intuiții și formulări ce definesc creația și o diferențiază. Prozatorul a izbutit să comunice tensiunile unui eveniment istoric din categoria **orele astrale ale istoriei unui popor** și a reconstituit cu abilitate scene, chipuri, momente de răscruce. Romanul este, de fapt, un produs al unei viziuni cinematografice alerte, rapsodice, prozatorul avînd știința de a schița repede un portret, o scenă memorabilă, punînd accentul pe o frază cu aspect emblematic. S-ar putea zice că documentul hotărăște aceste calități dar o asemenea concluzie nu-i întrutotul adevărată. Esențial este a se observa că romanul dezvoltă în spiritul și în direcția cele mai potrivite mișcarea epică obiectivă a istoriei tradusă în document ; însă participarea prozatorului se evidențiază și aceasta este, de fapt, decisiv. În absența acestei contribuții, documentul s-ar înfățișa inert și rece, așezîndu-se în relații amorfe ce nu-s capabile a se organiza în semnificații. Romancierul înzestrează cu sens tot ceea ce altfel ar rămîne materie pentru o monografie istoriografică ori pentru un reportaj-document ; de aci începe, însă, literatura.

Artur Silvestri

O ZI PENTRU NEMURIRE

Pentru cititorul român contemporan nu este nici posibilă, nici dezirabilă o lectură detașată, strict literară, a scrierilor despre evenimentele istorice din perioada celui de-al doilea război mondial. Chiar într-un roman istoric „pur", cum ar fi remarcabila creație a lui Corneliu Leu, „Romanul unei zile mari" (1979), informația factuală autentică este dominantă și receptată ca atare de cititor. Cînd autorii decid să se apropie cu încă un pas de istoriografia propriu-zisă, apar „romanele-document" și „romanele-colaj", în care sînt introduse, direct, materiale documentare. Și mai departe merge Haralamb Zincă, organizînd chiar o anchetă în rîndurile foștilor combatanți antifasciști, prilej de apariție a unor documente noi, interesante și reutilizabile. Această severă limitare a ficționalului nu anulează însă meritele personale ale romancierilor, diversitatea și originalitatea construcțiilor literare.

O carte care se citește cu plăcere și interes, deși tratează evenimente în mare parte cunoscute, este **O zi pentru nemurire**, de Mihai Stoian, roman-colaj apărut în 1984. Sînt multe adevăruri, dar și mult adevăr — preluăm distincția lui **Macaulay** — în această lucrare al cărei personaj central nu este altul decît „Istoria, scriere de suflet a oricărei națiuni". Sînt prezentate, am spune chiar „redate" (cu un cuvînt nesuferit lui Călinescu), evenimentele care au condus la intrarea României în „viitoarea" războiului hitlerist, împotriva sentimentelor și voinței exprimate de masele populare și de cele mai lucide forțe politice naționale, în frunte cu P.C.R., obligat să activeze în ilegalitate. Urmează „deznodămîntul" firesc de la 23 August, ziua pentru nemurire, actul istoric „cu profunde implicații asupra cursului celui de-al doilea război mondial" și „momentul hotărîtor în dezvoltarea țării noastre pe un drum nou".

Construit pe mai multe planuri, romanul lui Mihai Stoian include, într-o ingenioasă structurare, documente de arhivă, fragmente din jurnalele unor personalități, citate din presa vremii, frînturi din dialogurile înregistrate în procesul de la Nürnberg etc. Autorul însuși a cunoscut, în fragedă tinerețe, atmosfera tragică a războiului și zilele eroice ale eliberării. Memoriei de hîrtie a documentelor i se adaugă, cu discreție, propriile amintiri ale romancierului, astfel încît „fiecare eveniment trăit poartă un întreit **semn temporal** (s.a.), deci se cuvine a fi, neapărat, raportat la prezent, trecut și viitor". Nici nu se poate citi altfel cartea lui Mihai Stoian, care a reușit — poate cu mai puțină psihologie decît la Corneliu Leu și cu mai puțin mister decît la H. Zincă — nu numai „să trezească o anumită prezență afectivă a lectorului", ci și să surprindă **„o ordine a semnificațiilor,** bătaia peste timp a evenimentelor cîndva consumate". Iar sensul major, definitiv și înălțător al acestor evenimente, nu poate fi decît dreptul la nemurire al unui popor străvechi, răbdător și demn „la răscrucea furtunilor", încrezător în victoria binelui asupra forțelor întunericului, în viitorul său luminos, în fubirea, în pacea și independența tuturor națiunilor lumii.

M. Niculescu

EVOCAREA REVOLUȚIEI

Momentul istoric al revoluției naționale din August 1944 a constituit obiectul unor episoade din creațiile unor scriitori din generația tînără, prozatori cum sînt Aurel Maria Baros (**Pămîntul ne rabdă pe toți**), Constantin Stan (**Nopți de trecere**) etc. Interesantă este, în același timp, evocarea acestui moment într-unul din romanele mai puțin comentate aparținînd unui autor din cea mai recentă promoție literară, autorul fiind Alexandru Dan Popescu, iar romanul — „Și noi am purtat lodene". Alexandru Dan Popescu a debutat cu acest roman în 1962 la Editura Scrisul Românesc, un roman tineresc, scris febril, sec, eliptic, cu un stil telegrafic, în nota curentă comportamentistă, a prozei deceniului trecut. Romanul are două planuri istorice, prozatorul prezentîndu-ne, pe de o parte, tribulațiile profesionale și sentimentale ale tînărului erou principal, redactor la o revistă de cultură, care cunoaște viața de șantier, de redacție dar și de vilegiatură. Dar acțiunea romanului arde etapele, sare peste decenii și decenii, revelîndu-ne un alt plan, de adîncime, prin care ne sînt înfățișate ecourile produse în conștiința acestui tînăr al zilelor noastre de amintirea actului revoluționar de la 23 August 1944, evocare care, de fapt, deschide și închide cartea. Acest paralelism de construcție ne arată că prozatorul dă o mare însemnătate acestui strat epic, presupunere care se confirmă întrutotul la o privire atentă asupra destinelor examinate aici de autor.

Evocarea revoluției din August capătă valoarea unei adevărate obsesii istorice, ea face să se clarifice conștiințele acestor personaje tinere ca virstă, care nu au trăit acele evenimente însă rămîn preocupate de ele. Modul însuși de a reintroduce episoadele de acum patruzeci și cinci de ani este semnificativ : un prieten povestește ziaristului-protagonist despre o cisternă găsită îngropată de bombardament în gara orașului C., cu siguranță în chiar ziua revoluției din August. De unde, după cîteva discuții, irepresibila dorință a celor doi reporteri de a scrie un scenariu și de a face un film despre luptele de rezistență antifascistă din august 1944. Prozatorul consemnează, de fapt, fragmente din acest scenariu, ceea ce dă o senzație de confluență între lumea cărții și lumea reală, evocată de carte.

Ultimele pagini ale romanului sînt, deci, chiar secvențe ale acestui film, unul din realizatorii lui ajungînd apoi să viseze la o epopee, la o trilogie : „destinul unei familii reprezentată în evenimentele de la 1877—1907", primul război mondial și ultima parte se încheie odată cu 30 decembrie 1947". Este încercarea de a proiecta un moment istoric într-un scenariu epic și istoric mult mai larg, urmînd determinări care au și fost cele ale istoriei obiective.

Fănuș Băilești eanu

OAMENI AI MARELUI EVENIMENT

Ceea ce reușește Niculae Frînculescu în noul său roman intitulat „Cu orice preț" (Editura Militară, 1989) este o dublă performanță. Pe de o parte, autorul reconstituie, potrivit documentelor cunoscute, perioada iulie 1944 — mai 1945, perioadă dominată pe plan național de declanșarea și victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, iar pe plan internațional de înfrîngerea Germaniei hitleriste de trupele aliate. Acțiunile Partidului Comunist Român pentru grupareа tuturor forțelor progresiste, arestarea mareșalului Antonescu, întoarcerea armelor împotriva hitlerismului, contribuția armatei române la eliberarea pămîntului țării și al Cehoslovaciei, Ungariei și Austriei sînt evenimente istorice reînviate în paginile romanului atît prin intermediul documentelor, cît și prin surprinderea cu mijloacele specifice literaturii a unor secvențe cu funcție simbolică, ori prin imaginarea unor scene menite să completeze și să potențeze mărturiile istoriei. Rezultă, astfel, un „desen" veridic istorește și, deopotrivă, verosimil din punct de vedere artistic. Căci Niculae Frînculescu este un scriitor cu experiență, care știe unde trebuie să așeze o pată de culoare, să aducă în prim plan un detaliu semnificativ, să înnoioreze pagina cu un episod spectaculos. Pe de altă parte, scriitorul construiește, în planul ficțiunii, cîteva personaje a căror evoluție este urmărită la interferența acesteia cu evenimentele circumscrise istoric. Personajul principal este sublocotenentul Adrian Vienescu, om cu o bogată viață sentimentală, care suportă impactul evenimentelor legate de război. Scenele de luptă (Vienescu este tanchist) alternează cu tribulațiile sentimentale ale personajului și cu rememorările dintr-o copilărie săracă, dominată de figura tatălui, amestec de bizarerie și profunzime. Tehnica montajului cinematografic imprimată narațiunii are un ritm alert, și oricînd ar putea să iasă de aici un bun scenariu de film. Cele două planuri ale romanului, unul istoric-documentar, celălalt, să-l numesc așa, ficțional, se întrepătrund în carte. Evenimentul istoric selectează și modelează personajele, iar acestea, prin biografie și comportament, îi dau substanța umană, fără de care semnificațiile ar avea un drum lung de străbătut pînă la conștiința cititorului de azi. Fără să fie ilustrativă, biografia de front a lui Adrian Vienescu este reprezentativă pentru ofițerul român din cel de-al doilea război mondial. El își face datoria cu abnegație, într-un cuvînt, se comportă exemplar dintr-un sentiment al necesității pe care nu ține să-l problematizeze. Eroismul său este un dat structural, admirabil, desigur, dar care face personajul ușor rigid în plan artistic. Această deficiență este însă compensată, căci în relațiile sentimentale personajul se comportă — cum să zic ? — mult mai omenește. Este ezitant, uneori contradictoriu, îndrăznet și retractil, acuzînd un deficit de experiență pe care ipostaza „războinică" a personajului nu-l lasă să fie bănuit. Cele trei femei din viața lui Adrian (Athena, Viorela, Andreea) sînt în fond tot atîtea eșecuri pentru tînărul sublocotenent, iar vinovăția nu trebuie căutată doar înspre... eternul feminin. Problematizîndu-și astfel, în plan sentimental, personajul, Niculae Frînculescu îi conferă un plus de verosimilitate, ca, de altfel, întregului roman, în care concurența evenimentului istoric este totuși redutabilă. Și este firesc să fie așa, căci perioada istorică evocată în cartea lui Niculae Frînculescu a marcat decisiv destinul națiunii, existența ei de azi și evoluția viitoare.

Valentin F. Mihăescu

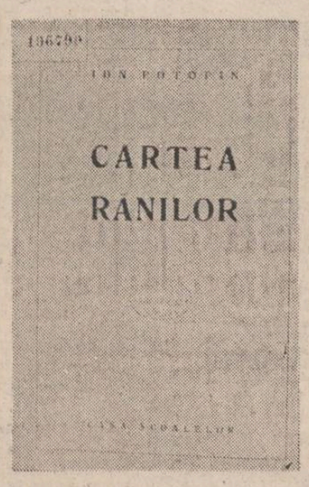

UN AUGUST CONTINUU

Pe supracoperta volumului de debut al lui Ion Potopin (**Cartea rănilor**, apărută la „Casa Școalelor" în 1946) editorul a ținut să menționeze : **„Cartea rănilor** este una dintre acele puține în care frămîntările sociale ale vremii noastre își găsesc o expresie potrivită. Sunt poeme însuflețite de un spirit nou, mărturii ale unei noi generații care a înțeles să renunțe la izolarea individualistă a turnului de fildeș și a intrat în arena vieții și a realităților sociale. Adînc înfiptă cu rădăcinile în substanța vie a vieții, luînd parte activă la luptele și suferințele celor mulți, înțelegînd să servească marile mase populare în mersul lor către lumină și cultură, această nouă generație poetică a găsit în d. Ion Potopin pe unul din cei mai autentici reprezentanți ai ei".

Volumul, încă destul de viu sub aspectul limbajului poetic, merită atenție atît pentru autor cît și pentru epocă. Ion Potopin își dezvoltă cea mai mare parte a poeziilor sale patriotice de mai tîrziu din simburii strînși aici. Epoca, apoi, este foarte apropiată de sfîrșitul războiului, de marele act de la 23 August 1944, și entuziasmul cu care salută poetul noile realități ale patriei rămîne, într-adevăr, pilduitor pentru noile generații poetice. **Cartea rănilor** are ca laitmotiv versurile „Durere, supune-te !". Poetul cîntă un imn de bucurie a victoriei și de încurajare a muncii totodată, evocă „rănile" războiului și cere „vindecarea" lor prin iubire : „Avem un oraș rănit de războiu / și trebuie să-l vindecăm / Cu dragostea noastră..." Satul, orașul cu străzile lui, ogorul — totul este de vindecat ; în suflet „rana" este „heraldică", propițiară, își dă vindecare din sine către prieteni. „Heraldic" este, de asemenea, acest 23 August pe care-l cîntă poetul, ca hotar de lumi, ca izvor de propășire în pace : „August trebuie să fie orice anotimp / pentru tine, Libertate, și cerul să ardă !".

Un poem precum „Hotare trecute" este cîntec de înfrățire : „Același tumultuos fluviu trece prin noi / și ne potolim setea de libertate // Fiecare este ancora dragostei / care oprește corabia timpului // Mii și milioane de visle sînt mîinile noastre / mii și milioane de pinze sînt frunțile noastre / mii și milioane de catarge sînt privirile noastre" — iar altul, „Solia omului care iubește munca", arată care este „liantul" acestei înfrățiri : „Mitologia veacului XX este Generația Muncii / cornul abundenței este în mîinile noastre". În același timp, poetul are încredere în vechimea și trăinicia neamului pe ai cărui străbuni îi evocă pentru a ajuta prezentul să se desprindă din răni.

Cartea rănilor este un volum de versuri apărut în momente grele, în plin efort de refacere, o mingiiere și o încurajare pentru un popor încordat în munca grea de îndepărtare a efectelor războiului și, în același timp, un înălțător imn adus sărbătorii de la 23 August. Ion Potopin debuta cu o carte de versuri patriotice — ca să restringem sub un generic comun tematica din **Cartea rănilor** — și va rămîne în continuare un cîntăreț al patriei ; o constanță demnă de remarcat și de admirat.

Nicolae Georgescu

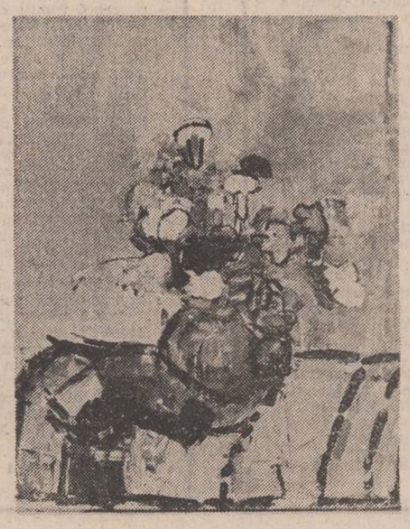

„În miezul unui ev aprins..."

Structurat în șase secțiuni, „Torentul roșu" (1989) de Ion Crînguleanu impune o anumită dialectică a devenirii existențiale sub semnul incandescent-ideatic al politicului. Există în volumul acesta o apetență pentru motivul **materiei** (o posibilă replică la sintagma de o simplitate primordial-cosmică a lui Bacovia ; există și replici evidente la Arghezi — „Niciodată primăvara nu fu mai frumoasă — sau la Eminescu — „În noi e număr și putere"), pentru devenirea ei istorică ; în fond, axul ideatic al acestui flux poetic ar putea fi acela al devenirii binomului **materie-conștiință**, devenire din care interesează în special un „decupaj" realizat în funcție de momente politico-istorice semnificative (unele titluri de poem preiau chiar aceste momente : „1 Mai 1939 ; La tribuna păcii : Nicolae Ceaușescu", „Primul 1 Mai liber". „La orizont, Congresul al IX-lea"). Fără a avea forța și plasticitatea unui **Ion Gheorghe** sau **Adrian Păunescu, Ion Crînguleanu** propune o viziune „tensionată" („distorsionată" de cîteva ori de mirajul cuvintelor mari) convins fiind că implantarea „tematică" va conferi forță de convingere fluxului poematic. Reușita sa însă se situează mai ales acolo unde adoptă un ton firesc, chiar sobru (fiind, în acest context, mult mai „convingător" din punct de vedere poetic) : „M-a durut întotdeauna ca un om, / Ca un zbor de pasăre, un riu curgînd / Și mi-a fost întotdeauna dor din dor / Pentru singurul de el, iubit pămînt... / Șters de moarte-n umeri, niciodată mort / Se rotește ca o frunte-ntre izvoare. / Pe sub raza lui de viață, raza mea mi-o port / Învățînd că niciodată nu se moare..." **(Mulțimea 1907).** Străbate aici un ton grav care ar putea fi unul din „sonurile profunde" ale poeziei lui Ion Crînguleanu.

Dedicat unor momente reprezentative din istoria patriei, din lupta partidului și a poporului pentru libertate și independență (însăși metafora „Torentul roșu" devine exponențială în acest sens) volumul propune o structură și o cromatică legate de asumarea și trăirea pînă la incandescență a unor idealuri majore (de aici simbolistica semnificativă a incandescenței : „o lume tînără de foc", „mulțimile de lavă proletară și sudoare", „columnele de foc", „un imn de foc" „vine lava" etc.). În centrul acestui „sistem de referință ideatic / incandescent-cromatic" stau poemele dedicate partidului și privirii vizionare a conducătorului său : „Din noi te-ai întrupat și izvorăști din noi, / Ne ești lumina mîntuirii, veșnică lumină / Ce va aprinde aripi zborurilor noi / În oamenii de astăzi, în cei care-au să vină !" **(Rugul vertical — Partidul Comunist Român).**

Forța unui torent, măreția sa se leagă de un sens al construirii contemporane propriu acestei epoci, de febrilitatea și incandescența revoluționară a oamenilor de azi, în special a celor aflați la vîrsta asumării entuziaste a marilor idealuri ce trebuiesc transpuse în faptă : „Divizii de mașini și timple — tineri conjugați / De-ntreaga-nvîrtejită materie spre Nord, spre Sud / În derulări de schele și avalanșe de Carpați / Ca într-un imn tulburător de viu se-aud. / De-o vreme timpul nu ne mai ajunge-n toate, / Am vrea s-avem și cîte zece frunți, la fel și umeri :/ Mileniul trei la toate ușile secundă cu secundă bate / Iar devenirile au foamea unor oameni tineri". **(TORENTUL ROȘU — EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU).**

Curajos prin deschiderea tematică, avînd unele scăderi datorită supralicitării poetice în fața mirajului „cuvintelor incandescente", „Torentul roșu" se circumscrie unei „linii poetice de forță" privind abordarea problematicii majore a devenirii patriei în istoria contemporană.

Ioan Iacob

ASUMAREA ISTORIEI

Prin cele trei piese, **Politica, Dialectica** și **Practica,** puse sub supratitlul „Convorbiri între vii și morți", la care participă probabil, și cei încă nenăscuți" (și susținute de subtitlurile „Colocviu despre secol". „Trestia gînditoare" și „Aventura unei arhive") Theodor Mănescu abordează, sub aspect literar-filosofic, poate cea mai enigmatică categorie estetică cu care se confruntă literatura universală din ultima jumătate de veac : raportul dintre ficțiune și realitate, dintre teorie și practică, dintre imaginar și logic. „Noi nu putem fi cetățenii unei utopii, oricît de frumoasă ar fi ea. Noi sîntem mereu pîndiți de utopie, pentru că imaginarul nu e străin de realitate, nu e în afara noastră ; dimpotrivă, e în noi, parte integrantă a realității, a existenței" — aceasta este fraza definitorie a întregii gîndiri estetice a lui Th. Mănescu, rostită de ciudatul personaj „Bărbatul". Această frază justifică toate acțiunile pieselor. Acestea nu împietează cu nimic viziunea pe care ne-o facem despre realitate, cu condiția să mergem spre imaginar dinspre realitate și nu invers.

Th. Mănescu dovedește că utopia, imaginația, „scenariul" etc., deși nu sînt „viață", ele nu împiedică cu nimic viziunea exactă a vieții, dacă le vom considera „fapte". Căci gîndurile, ideile, utopiile, scenariile sînt, în viziunea acestui autor, chiar fapte. Și că sînt imposibile „fapte" în afara gîndurilor.

Momentul „23 August", în viziunea acestui dramaturg, este aventura unei idei (astăzi „arhivă"). Dar o „aventură" ciudată, întrucît din ea, oricît am extrage documentele, acestea nu se epuizează niciodată. Ea se confundă cu viața. Și viața, devenind obiect de arhivă, „act" semnat, re-actualizat, nu dezimplică pe semnatarul lui niciodată. Dimpotrivă, cu extragerea fiecărui **act** se poate redeschide un vechi dosar de probleme. Cum s-a observat deja, piesele (și însăși substanța gîndirii autorului) constituie un „proces". Iar procesul istoric și procesul vieții sînt perfect reversibile. Istoria (de citit „politica") nu-și codifică actele niciodată. Și cum Eliberarea ca act prezent, un act viu, este rezultatul „actelor" de arhivă (adică de istorie) simțim în orice clipă pulsațiile libertății, ale vieții noastre reale, reverberînd în adîncimile istoriei. Fiecare filă își recapătă prospețimea, fiecare literă poartă în ea intenția cea mai intimă a celui care a caligrafiat-o, fiecare semnătură își recapătă lizibilitatea. Istoria nu poate fi închisă în arhive, iar arhivele nu pot izola un moment trecut al vieții de un altul, prezent. Cu atît mai mult cu cît viața este lanț de „convulsii". Realitatea, trăită lucid și cu responsabilitate, își manifestă „suferința" ce-i vine din trecut, oricît de îndepărtat ar fi acel trecut și nu poate fi „vindecată" decît reparînd „suferința" acelui trecut. Spectatorii pieselor lui Th. Mănescu ca și ale altor dramaturgi de acest tip, de altfel, asistă, timp de cîteva ore, la o simplă „discuție". Fapt nou în teatrul românesc, de care arta teatrală s-a ferit timp de secole. Și, cu toate acestea, respirația se taie, conștiințele intră repede în starea de febricitate : libertatea implică obligații și răspunderi cotidiene, enorme. În momentul în care acestea au devenit „acte", adică istorie, ele implică chiar riscuri. Este, cu alte cuvinte, „Politică".

Constant Călinescu

POȘTA REDACȚIEI

Din părțile Ardealului, de la Tîrnăveni, ne cearta într-un stil voit ironic un corespondent care semnează pînă la urmă **Ducan Răzvan.**

Dînsul se autointitulează „un arhicunoscut iubitor de adevăr și poezie". Ne dă sfaturi din belșug, propune să fim gratificați cu un „spor de toxicitate" (!?), e revoltat de pretenția de-a trimite cel puțin o poezie în vers clasic și ne roagă să avem „milă" de „bieții învățăcei" care, după părerea dînsului, sînt „sfioși și rușinați ca niște fete înainte de măritiș"... Așa vom face ! Soților și mai „dur", cineva din Sebeș-Alba iscălindu-se **Dan S.** ne amendează în versuri (slabe !) zicînd : „Nu sîntem literați dar scriem din plăcere / După dosar de cadre ai vrea să ne separi / De mă gîndesc mai bine mă prinde o durere / Dar știu că mi-i sorgintea în viță de stejari". Se supără degeaba corespondentul din Sebeș. Dacă cerem date personale și numele adevărat nu înseamnă că facem... „dosar de cadre".

Mai violent și interogativ, **Costea Salcie** din Tîrgoviște ne interpelează direct : „Mă obligi dumneata să scriu în vers clasic ? Acum în epoca zborurilor în Cosmos și a artei abstracte? Adică vrei să ne pui la toți corset ? Poate n-am chef să scriu în vers clasic". Cu totul altă părere are **Luchiana Cumpănașu** din Topliță : „În sfîrșit, mi se pare extraordinară inițiativa dumneavoastră de a ne cere să trimitem și poezie în formă fixă, aceasta fiind o formă de departajare firească a autorilor, mulți dintre ei necunoscînd ce este un rondel, un sonet, un pantum"...

Cu toată „revolta" exprimată, majoritatea celor care ne scriu ne-au trimis și versuri în formă fixă. Le mulțumim.

☆

Spre marea supărare a celor care fac alergie la poezia cu formă fixă ne vedem obligați de avertismentul inițial de a duce pînă la capăt cele propuse. Noroc că în literatura universală nu există prea multe forme fixe de poezie. Azi vă propunem să vă reamintiți **catrenul** sau, pentru cei care nu l-au practicat niciodată, să-l încerce măcar din...ambiție.

Compus din patru versuri **(Heliade Rădulescu** îl denumește **pătran** sau **tetrastih)** o strofă deci, el se caracterizează în primul rînd printr-o mare forță de concentrare a ideii poetice. Rimele pot fi îmbrățișate sau încrucișate sau împerecheate și obligă la alternarea rimelor masculine cu cele feminine. Nu se admit, evident, versuri fără să rimeze între ele. **Catrenul** vine din literatura arabă și a fost practicat cu desăvîrșită măiestrie de **Omar Khayyam.** Reproducem unul din catrenele scrise de **Vasile Voiculescu** și intitulat: **Mangalia:** „E-o seară uriașă ca un sfîrșit de lume... / Din albe clăbuceturi de ape te se sparg, / Mînînd cirezi de valuri, săltați pe șei de spume / /Se-ntorc ciobanii mării, delfinii dinspre larg".

☆

Un bibliotecar din Focșani, **Viorel Munteanu,** declară că are **poezii** destule dar nu știe ce să facă cu ele. Ne trimite spre exemplificare cîteva. Le primim cu bucurie dar cu o mică rezervă. Nu ne place tonul uneori prea facil și comparațiile forțate („Se-ngrașă inima în muze / Slăbesc dorințele-n bărbat"). Se simte o adiere dinspre **Esenin.** Feriți-vă de tentația expozitivă și voit umoristică a versurilor. Ridicați **periscopul** și lăsați să se bănuiască submarinul. Într-o zi veți putea rosti liniștit ceea ce de pe acum decretați : „Trece cu puteri depline prin zigzagurile firii / Arta-cui inoxidabil la sicriul nemuririi".

Așteptăm un nou lot „periat" de influențele pe care amîndoi le știm.

Dinspre Galați bate un vînt de primăvară. Alături de **Ion Zimbru** se impune un nume nou: **Ion Dan Pintilie.** Amîndoi, credem, folosesc aceeași mașină de scris. Despre cel de-al doilea nu știm mare lucru. Citîm, în ultimă instanță, din **Autobiografie:** „sînt limpede ca lacrima de ciută / și anonim precum un abțibild / o roată de olar necunoscută / în adîncimea nopții un chibrit / necazu-mi vine ca o pălărie / și-mi spune complimente de agent / îi mulțumesc de toate cu simbrie / și cu surîs de cîine indulgent / îmi vine busuiocul pe icoană / ca unui sfînt cuvîntul în amvon / sînt abțibild pe roți de caravană / și anonim ca ultimul ion". Pentru clarificarea noastră îl rugăm pe **Ion Dan Pintilie** să ne trimită date personale și noi poezii. Deocamdată numai atît.

Să revenim la **Ion Zimbru,** poet cu certe posibilități, agresiv în limbaj și în idee, spectaculos, mereu nou. Teribilist și rebarbativ, păunescian pe alocuri ține să ne stupefieze cu orice preț printr-un fel de „curaj poetic". Sînt cîteva poezii de excepție : „Developare", „Poreclă", „Iarnă". Sper să ne cunoaștem într-o zi.

PERISCOP

Plutire

Intrasem în viața mărului
ca o intrusă și nu-mi plăceau
simburii duri, ascuțiți, amărui.

Doar pentru că era atît de roșu,
rotund ca o iubire perfectă,
intrasem în viața lui dulceagă
de întunecimi călduțe.

Un tăiș rece, sticlos, brutal,
tăia mărul elíberîndu-mă.

Respiram ireal,
într-un cristal de lacrimă.
Țîșnisem în inima unei raze
și-o despicam încet înotînd prin ea,
ca printr-un riu îngust și fierbinte.

Pe coridorul meu cuminte,
era un pustiu uniform de lumină,
prin care eu cea de ieri
urmam în mine cea de azi,
fără uimire,
cu pasul frunzei pe vînt.

OANA KADAR

Apelul bătrînului naturalist

Oameni buni,
Să facem ceva pentru ocrotirea poeților !...

Dacă dispar
Echilibrul ecologic se surpă,
Ei sînt
Singurele insecte din lume
Care se pricep să facă polenizarea îngerilor.

SPIRIDON POPESCU

Rugăciune de seară

(rostită cu puțin înainte
de fringerea lui Nichita Stănescu)

Doamne, te implorăm, în iarna asta
Dă-ne frumosul alb cu țîrîita,
Căci dac-o să ni-l dai pe tot odată
Or să se fringă pomii și Nichita.

Așa-l rugau pe Dumnezeu poeții,
Dar Dumnezeu, păgîn sau fără minte,
S-a prefăcut că nu mai înțelege
Graiul acesta, plin de necuvinte.

Va fi

Va fi un an cu mai multe miresme
cu mai mulți ochi ginditori și frumoși
vor fi străzi, bani găsiți
inapoiați necunoscutului îndrăgostit
Va fi... un octombrie inevitabil
cu ginduri pentru noiembrie, pentru noroaiele lui
pentru fiecare privire la ceas
cînd la orice oră-i tîrziu
în noiembrie înmormîntările sînt mai adevărate
n-aș vrea să mor în noiembrie
Vor fi indescifrabile eforturi
în priviri în pași în șoapte
nu se va putea simți nimic dinainte
va fi și refuzul ce-l înțeleg mai bine
întotdeauna
cuvintele lui sună clar și pe urmă
nu se mai spune nimic....

ALEX. BROSMAN

Iarnă

zace frigu-n suflet
ca-ntr-o mănăstire
intră noaptea-n mine
ca o maică-n schit
nu am nici o veste
despre nemurire
peste prag îmi trece
tot ce n-am iubit

mi se face dorul
margini de icoană
gîndul mi se face
frunză de pelin
învelește fulgul
fulga peste geană
păsările pleacă
păsările vin

unul cîte unul
trec atîtea vise
n-am nici un păianjen
parca-am asfințit
vine răzbunarea
păsării ucise
intră noaptea-n mine
ca o maică-n schit

ION ZIMBRU

Scrieți-mi ceva despre dumneavoastră și viața dumneavoastră și chiar despre tristețea pe care o jucați sau, poate, nu. Galațenii erau oameni mai plini de viață.

Schimbînd brusc registrul poetic, **Paul Gon** (ca să ne facă plăcere ?) se dovedește un virtuos al versului clasic deși a fost „revoltat" de condiția pusă inițial de subsemnatul. Ne trimite chiar și un **gazel.**

Așteptam cu răbdare în speranța alcătuirii unui grupaj de prestanță. Între noi fie zis, poezia despre mamă nu ne-a plăcut, din păcate.

Pensionarul **Ioan Birzoi** din București, după ce ne dă cîteva lecții de geografie (altfel utile) își exprimă părerea în legătură cu dactilografierea manuscriselor emițînd și o părere măgulitoare despre munca de **poștaș.** „Cerința de a se dactilografia manuscrisele nu o găsesc justă pentru că acel ce deține o poștă a redacției face în primul rînd o muncă de apostolat". O fi, dar sînt apostoli care știu să citească și apostoli care nu știu să scrie (lizibil). Poezia trimisă e chiar „de modă veche".

„Sonete" sînt intitulate compunerile semnate **Cara D.** și au, în general, ca subiect de inspirație „viața faraonilor". Corespondentul are rime șocante și rizibile : Just, bust și... Octavian August. Nu simțim nevoia altor exemplificări. E o chestie de... gust.

Din frumoasa Cetate a Albei-Iulii **George Gray** (de ce cu ig-ec ?) de profesie miner, deși se declară „inspăimîntat de condiții impuse", ne trimite un grupaj de poezii. După lecturarea lor ne vedem nevoiți să declarăm că nu credem că este nici **veleitar** nici miner.

În plus, nu credem nici în virsta pe care o declară. Poate sîntem prea suspicioși. Poate... Să jucăm cu cărțile pe față.

Spunem deocamdată bun venit versurilor semnate **E. Gheorghiu** expediate din Giurgiu și bătute la mașină conform pretențiilor. Din cele trimise n-am putut selecta ceva reprezentativ. Așteptăm un nou plic.

„Nu vin spre dumneavoastră cu ifose de mare poet, ca alții și nici șuvițe de păr sau alte nebunii nu vă trimit. Sînt un om normal care vă trimite cîteva versuri". Așa își începe scrisoarea **Spiridon Popescu** din Tîrgu-Jiu, nume nu tocmai necunoscut. Prospețime și talent în versurile sale, umor și nevinovăție. „Doamne, dacă-mi ești prieten / cum te lauzi la toți sfinții / dă-i în scris poruncă morții / să-mi ia calul nu părinții / Doamne, dacă-mi ești prieten / Nu-mi mai otrăvi ursita / dă-i în scris poruncă morții / să-mi ia calul, nu iubita". Un joc în care poetul renunță mereu la cal (desigur nu la Pegas) pentru ca în final s-o sucească : „Dă-i în scris poruncă morții / cînd și-o ascuți pumnalul / să-l înfigă-n mine, Doamne, / și să lase-n viață calul". Dar dincolo de aceste versuri „vesele" multă poezie bună. Îl reținem cu bucurie pentru rubrica **Periscop** și așteptăm un nou plic.

Florin Boețiu din Ploiești trimite un grupaj de poezii notabile. Deocamdată un semn bun pe care îl vrem continuat în măsura în care celelalte preocupări artistice nu-l stinjenesc.

Emoționantă și directă scrisoarea trimisă de **George Militaru** din „Prahova lui **Caragiale** și **Nichita Stănescu".** Mulțumim pentru gîndurile delicate și-i asigurăm că le-am receptat ca atare. Am trecut și noi prin „apostolatul" pe care-l invocă. Frumoasă poezia dedicată lui **Eminescu.**

Mircea Micu

P.S.
Sub titulatura **Periscop** vom publica cele mai bune versuri primite și, în general, autorii intrați în atenția deținătorului acestei rubrici.

CONFABULE

August –
cimp cutreierat de maci
în șiruri de trăgători
floarea soarelui alergînd
la lumină
rîndunelele cum cad în zbor
deasupra spicelor de grîu
sub nori auzind țipete de păsări necunoscute
copaci care ard în culorile aprinse ale drapelului
apa înroșindu-se ca fierul în flăcări
sunete din ce în ce mai îndepărtate –
și eu cel răstignit
cu ochii larg deschiși și pentru totdeauna
pe tine te privesc în cer.

Iulian Neacșu

CENTENAR CREANGĂ

VÎRSTA DE AUR

SATUL ROMÂNESC. HUMULEȘTI — LEAGĂNUL COPILĂRIEI LUI CREANGĂ UMORUL LUI CREANGĂ ÎN „AMINTIRI"

Cchemarea și cîntarea nostalgică a satului natal a fost calitatea trăsătura sufletească cea mai trainică, mai voioasă, mai înduioșată a vîții și operei lui Ion Creangă.

Toate cele patru capitole ale „Amintirilor din copilărie" încep cu evocarea acestui loc-cuib, plin de rare, nemaipomenite și uimite desfătări.

Partea întîi începe astfel: „Stau cîteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe cînd începusem și eu, drăguliță, Doamne, a mă ridica bătos în casa părinților mei în satul Humulești (...) sat mare și vesel..." etc.

Partea a doua parcă urcă emoțional : „Nu știu alții cum sînt, dar eu cînd mă gîndesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești..." etc.

În partea a treia, satul e localizat geografic cu un fel de mîndrie : „...satul Humulești în care m-am trezit nu-i un sat lăturalnic, mocnit și lipsit de privelistea lumii, ca alte sate ; și locurile care înconjoară satul nostru încă-s vrednice de amintire...".

În a patra și ultima parte, coardele sufletești ale scriitorului vibrează mai profund, mai grav, mai prelung : „Cum nu se dă scos ursul din birlog, țăranul de la munte strămutat la cîmp și pruncul deslipit de la sînul mamei sale așa nu mă dau eu dus din Humulești."

De data aceasta (deși Creangă a fost destul de zgîrcit cu creionarea peisajelor) și descrierea naturii este mai amplă și atinge înălțimile marii frumuseți : „Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca Cristalul în care se oglindește cu mihnire Cetatea Neamțului de atîtea veacuri. Dragi mi-erau tata și mama, frații și surorile și băieții satului, tovarășii mei din copilărie...".

Imaginea satului este scăldată și legănată nostalgic în lumină și bucurie, cum rareori — de fapt niciodată cu atîta intensitate pătimașă — literatura noastră a putut să consemneze o atît de mare înfrățire dintre ființa umană și locul ei de baștină.

Deși aflat în apropiere de Tîrgu Neamț, deci de un oraș, satul lui Ion Creangă nu este contaminat de acestea ; dimpotrivă, el este parcă zidit trainic din tradiții și obiceiuri străvechi care se succedau și se roteau în viața oamenilor cu o rînduială neclintită și mult i-au fost dragi scriitorului șezătorile, clăcile, horile, cîntecele, sărbătorile de Crăciun, de Anul Nou și altele de-i „păreau tot anul zi de sărbătoare".

Și totuși localnicii lucrează, mănîncă, iubesc, fac negoț, se ceartă, se împacă, sînt buni, săritori sau circotași ori hapsîni. Dar autorul aruncă peste toate un văl de duioșie iar faptele, întîmplările zilnice, mici, modeste de fapt capătă proporții uriașe. Prin ritmul accelerat al narațiunii, furtul cireșelor ca și neghioaba acțiune pedepsitoare a mătușii Mărioara capătă dimensiunile unei incursiuni războinice răvășitoare, prăbușirea stîncii Irinucăi, pare o catastrofă geologică dacă nu cumva cosmică, felul cum Oșlobanu, lacom și zgîrcit, încarcă în spinare un întreg car cu lemne, îl așează pe acesta alături de eroii gigantici din basme, de un Păsări-Lăți-Lungilă sau pentru că e mai apropiat de un Strîmbă-Lemne etc. Și atunci cum să nu fie dureroasă, sfîșietoare despărțirea lui Nică de acest tărîm fermecat în care realul se îmbină armonios, cu fabulosul. Cum să-l lase „prădalnica de inimă" să părăsească „farmecul frumuseților satului... dumbrăvile și luncile umbroase, cîmpul cu florile și mîndrele dealuri, de după care-mi zîmbeau zorile în zburdalnica vîrstă a tinereții".

Totuși trebuie să plece. Smaranda, mama lui Nică, cea înzestrată cu puteri miraculoase și care odinioară îi mîngîia creștetul cu păr bălai, îl îmbăia și-l scotea afară să rîdă la soare ca să îndrepte vremea, este acum dîrză, neînduplecată. Atitudinea ei ascunde o asprime generoasă : își vrea feciorul în fruntea satului ducînd un trai mai înlesnit, mai îmbelșugat și tuturor nazurilor și vicleniilor patetice ale lui Nică ea le răspunde tăios : nu vrea să dea „cinstea pe rușine și pacea pe gîlceavă" ba îi și făgăduiește o „dezmierdare" cu „culeșerul" — un fel de făcăleț.

Nu mai e nimic de făcut.

În capitolul precedent am putut vedea că Nică nu se prea împotrivise ca să fie dus la școală de ceilalți din Fălticeni :

Școala era aproape, „o cale scurtă de două poște" și pentru tinerețea sa fără astîmpăr era o „șagă" fugea pînă la Humulești, seara ca să apuce clăcile de noapte iar a doua zi „cam pe la prînzul mare" să se afle smerit în băncile școlii.

Cu seminarul Socolei din Iași se schimba și strîmba socoteala.

Pînă acolo se așternea un „drum de șapte poște" și legăturile lui cu viața satu'ui, cu ținutul fermecat al hoinărelilor copilărești erau tăiate. Distanța i se pare imensă, parcă ar părăsi un continent și ar trece pe altul. Continente, ținuturi sufletești, am putea spune pentru că autorul ne lasă să bănuim consemnîndu-și îndărătnicia sa emoțională și primele tresăriri, primii fiori de dragoste : „Mai bine să stai pe loc Ioane... decît să plîngi nemîngîiat și să te usuci, de dorul cui știu eu". Chiar și așa plîngînd cu un ochi, parcă rîzînd cu altul, Creangă nu poate să nu picure, să nu strecoare o glumă :

„Căci nu vă pară de șagă de la Neamț pînă la Iași e cîtu-i de la Iași pînă la Neamț, nici mai mult, nici mai puțin". Drumul pînă la Iași în căruța lui Luca Moșneagu se face cu ochii întorși spre sat și cu suspine adînci, prelungi pentru fiecare „fîntînă, piriu, vîlcică, dumbravă și alte locuri drăgălașe" lăsate în urmă.

Totuși umorul este și aici un tovarăș de drum întremător. Telegarii, zmeii dintre hamuri ai horabagicului sînt niște „smîrtoage" de cai slabi și „ogrijiți" ca niște miți din cei lesinați care sînt primiți și sfichiuiți cu batjocură de tîrgoveții Iașului.

Cei doi „surghiuniți" : Nică și Zaharia lui Giltan, ca să scape de rîsul lumii se acoperă cu un țol și-i propun cărutașului să spună că duce doi drobi de sare de la Ocnă și de aceea trag caii așa de greu.

Harabagiul se mînie, dar cei doi cu lacrimile încă neuscate pe obraji „chicotesc înăbușit" sub țol.

Observăm aici una din particularitățile specifice scrisului lui Ion Creangă : umorul care se întretaie cu stări sufletești mai puțin luminoase pe care le spulberă și le domină. Face, cum s-ar spune — haz de necaz.

Rîsul în opera lui Creangă nu pedepsește, nu acuză, nu e tăios, ironic și rece. Dimpotrivă, e cald, molipsitor, e o petrecere pe seama limitelor, neajunsurilor, neîmplinirilor firii omenești, în primul rînd ale celui ce rîde și numai în al doilea ale altora.

Creangă rîde, se amuză mai întîi pe seama sa, apoi pe a celorlalți dar mai ales îi place să rîdă cu ceilalți.

Umorul său nu e batjocoritor, e o stare de voie bună, sănătoasă, contagioasă, evocîndu-și amintirile și nu e cuprins de o „uricioasă întristare", tonul nu e acru ori amar, dimpotrivă, e însuflețit, învăluit în umor și duioșie.

Nicolae Velea

TEATRU

Gala tinerilor actori

● Concurs de recitaluri pînă acum o „stagiune", **Gala Tinerilor Actori** de la Costinești devine, în acest an, o săptămînă de teatru „total", de exprimare diversă și întensă a noi veniților pe scena românească. În organizarea Biroului de Turism pentru Tineret și a revistei „Teatrul" ampla manifestare — 16—21 iulie — focalizează chipul tînărului artist, făcîndu-l cunoscut zecilor de mii de spectatori, și ei foarte tineri, din stațiune. De dimineața pînă noaptea tîrziu, pe toate scenele micului „oraș" se înșiruie și chiar se suprapun spectacole de teatru, poezie, pantomimă, dans. Există, normal, și o secțiune concurs. Și nu lipsesc nici glumele happening — „examene" la institut (pe plaja cîteodată însorită) conduse de profesorul, de data aceasta, Mircea Albulescu, sau cursuri de mișcare supravegheate de Adina Cezar. Nu lipsește nici expoziția de scenografie, în prezentarea, desigur, a lui Paul Cornel Chitic. **Teatrul,** în multiplele lui înfățișări, este **personajul** principal al Galei iar **divertismentul,** cu rezultatul său imediat, **popularitatea,** o manieră (așteptată) de exprimare.

Dar, deopotrivă cu divertismentul, un sunet grav, puternic, răzbate din țesătura destul de deasă a (scurtei) săptămîni de teatru. Și aceasta dincolo de un spectacol „Eminescu" realizat în lumina reflectoarelor pe malul mării innoptate (o idee a arhitectului Gheorghe Bejan), de recitalurile fascinante ale grupului de balet „Contemp" (interludiate competent de Victor Ernest Mașek), de scopurile vădit formative ale conferințelor de tot felul sau de serile de videoteatru. Tinerii actori au avut, cum se zice, mînă liberă. Și-au ales adică, singuri, felul de exprimare. Din spectacolele lor, de zi și de seară, a lipsit aproape complet regia (soluție scenică, se pare, intenționată și de organizatori) rezultatul fiind juxtapunerea unor recitaluri adesea contradictorii. Artistul a fost lăsat astfel să ofere publicului lucrul prin care se simte cel mai bine și mai convingător reprezentat (interesant curs de psihologie și gust al tînărului actor). Uneori inegale, de cele mai multe ori amuzante, cîteodată chiar emoționante, aceste alăturări întîmplătoare de texte și stiluri interpretative au permis și cîteva **apariții de excepție,** tulburătoare, denunțînd orice program estivist. Nu vreau să neîndreptățesc pe nimeni, doar spațiul ingrat mă obligă să mă refer la o singură nouă personalitate a teatrului românesc, o revelație (cel puțin pentru mine) : Cerasela Stan. Atît textele cît și strălucirea interpretării au arătat o maturitate, un har neobișnuit. Se ridică o stea !

Secțiunea concurs a premiat pe actorii Nicolae Cristache, Rodica Barghiu, Vasilica Stamatin, Dorin Andone, Tomi Cristin precum și pe studenții, actori de-acum, Anca Sigartău, Alexandru Bindea și Gabriela Butuc Păunescu (personal aș remarca-o și pe Suzana Macovei, un nume de care, sînt sigur, vom mai auzi !).

Seara de gală (a Galei, bineînțeles!) ne-a re... galat cu o întîlnire a revistei „Teatrul", comperată de Victor Parhon. Pe scenă, alături de tinerii actori, au urcat Mircea Albulescu, Gheorghe Cozorici, Ilie Gheorghe, Anda Călugăreanu, Valentin Uritescu, Dionisie Vîtcu, Mihai Mălaimare, Mircea Constantinescu, Adam Erszebet. În ansamblu, **o reușită culturală** notabilă.

Singura manifestare națională ce permite tinerilor interpreți reunirea și exprimarea a ceea ce ei consideră nivelul lor maxim artistic, în fața a 40 000 de spectatori și a unui număr mare de specialiști, **Gala Tinerilor Actori** și-a împlinit îndestul menirea. Pe de o parte, făcînd cunoscute publicului nume noi ale teatrului românesc. Pe de altă parte, parcă mai importantă, formînd publicul, educîndu-l mai ales prin acele puncte de rezistență și profunzime ce definesc teatrul bun, arta adevărată. Ceea ce e benefic pentru toți.

Radu Anton Roman

rafael alberti

memorii

▼

În sfîrșit, după o întîrziere de o zi, în mijlocul unei vijelii de zăpadă, intrăm în portul New York.

Imensul oraș ne apare într-un zori de zi cu zgîrie-norii săi luminați ca și cum ar fi fost trenuri verticale urcînd printre ceți.

În sfîrșit, ne aflam în Lumea Nouă.

De pe vas am văzut, fără a ne înșela, că ne așteaptă o mică manifestație condusă de un negru care agita un drapel roșu.

Ne-a fost teamă că nu era momentul potrivit pentru intrarea noastră. La controlul pașapoartelor nu am fost întrebați, așa cum i se întîmplase lui Valla-Inolán, dacă venim să-l ucidem pe președinte.

Văzînd Statuia Libertății, cu făclia sa luminată — pentru cine ? —, în imaginație mi s-au înlănțuit toate țările din America Latină, amintindu-mi întrebarea îndurerată a lui Rubén Darío : «Atîtea milioane de oameni vom vorbi engleza ?»

Am rămas la New York aproape o lună.

Am scris mult. Am colindat case particulare și am vorbit despre ceea ce se întîmpla în Spania.

La Universitatea Columbia încă își reaminteau de Federico Garcia Lorca și de noile sale poeme din **Poet la New York.** Acolo am recitat poeziile mele dedicate revoluției din Asturii, nu pe gustul unor profesori. Am devenit foarte prieteni cu John Dos Passos și Waldo Frank. Edgar Varese, unul din marii compozitori ai avangardei de atunci, a cîntat la pian, acasă la el, pentru noi, iar faimosul fotograf Stigler ne-a permis să privim în atelierul său cele mai vechi imagini ale **novecentoului,** pe care le surprinsese cu aparatul său fotografic.

În **Memoriile** mele se va descrie în amănunt întreaga acea lume a zgîrie-norilor, a bulevardelor unde nu pătrunde soarele, vizita în acele cartiere mai sărace decît cele din inapoiata regiune spaniolă Hurdes, pentru că infinita și nenorocita mizerie nu se afla prea departe de aurul celui mai mare oraș aflat sub steagul albastru cu benzi albe și stele de aceeași culoare.

Elsa sosi la Madrid, împreună cu Aragon, într-o lună octombrie, în plin război civil. Împreună cu ei veniră la ușa Alianței Intelectuale două persoane în plus, doi scriitori germani care apoi au rămas în Spania, încorporîndu-se Brigăzilor Internaționale : Gustav Regler și Alfred Kanterovich. Elsa și Aragon ne aduceau în numele Asociației Internaționale a Scriitorilor din Franța un mare camion încărcat, în afară de medicamente și îmbrăcăminte, de aparate cinematografice, pe care ni le-a predat, pentru propaganda noastră culturală pe frontul de luptă, unde împreună cu Maria Teresa și cu mine i-am întovărășit. Ei au putut admira, cu toate că erau evacuate în subsoluri, tablourile Muzeului **Prado** precum și palatul Ducilor de Alba, aflat sub custodia miliților comuniste care puțin după plecarea lui Aragon, l-au luat în primire și au putut salva, în cea mai mare parte, tezaurul de teribilul bombardament aerian la care fusese supus.

Cei doi prieteni ai noștri erau găzduiți la Alianță, lîngă apartamentul unde marchizii Heredia Spinola păstrau un dulap imens cu îmbrăcăminte, mai ales din secolul al XIX-lea, și uniforme și pelerine militare din alte epoci, pe care invitații noștri le îmbrăcau, uneori, pentru a se distrage puțin de la teama din nopțile cu bombardament. Maria Tereza povestise deja în ale sale **Memorii ale melancoliei** travestirile lui Nicolás Guillén, León Felipe, Luis Cernuda etc. Elsa și Aragon duseră cu ei din vizita făcută în capitala noastră a gloriei, aproape asediată, o profundă și clară amintire, pe care Aragon o va povesti în amănunțime în prozele intercalate în volumele operei sale poetice, în care vorbește și de călătoria sa la Valencia, unde — spune — nimeni nu credea în posibilitatea triumfului crimei împotriva unei întregi națiuni.

Un an mai tîrziu după această călătorie, cînd deja Manuel Altolaguirre tipărise în imediata apropiere a tranșeelor, pe frontul Ebro, într-o ediție destinată soldaților, cartea de poezii **Cu Spania în inimă,** de Pablo Neruda, la Paris, Asociația Internațională a Scriitorilor pentru Apărarea Culturii lansa cartea poetului chilian — cu o prefață de Aragon — unde francezul sublinia că premiul inestimabil ce ne aduce această carte este răspunsul extraordinar al poeților la legenda tenebroasă care vrea ca Orfeu să nu poată cînta în infern, ca războaiele și violențele să fie mai puternice decît geniul omului și ca privighetoarea să amuțească atunci cînd vulturii o doresc.

De cîte ori m-am întîlnit cu Aragon și Elsa, după războiul nostru, la Paris, înaintea declanșării celui de al doilea război mondial, cînd eram refugiați, în ajunul plecării noastre în Argentina ? De multe ori, și nu numai cu el, ci și cu Picasso, Léger, Cassou, Sadoul, Marcel Bataillon... Și apoi, mulți ani după aceea, la înapoierea noastră în Europa, poetul acum vădruncă morții / să-mi ia calul, nu iubita". Un joc în care poetul renunță mereu la cal (desigur nu la Pegas) pentru ca în final s-o sucească : „Dă-i în scris poruncă morții / cînd și-o ascuți pumnalul / să-l înfigă-n mine, Doamne, / și să lase-n viață calul". Dar dincolo de aceste versuri „vesele" multă poezie bună. Îl reținem cu bucurie pentru rubrica **Periscop** și așteptăm un nou plic.

Florin Boețiu din Ploiești trimite un grupaj de poezii notabile. Deocamdată un semn bun pe care îl vrem continuat în măsura în care celelalte preocupări artistice nu-l stinjenesc.

Emoționantă și directă scrisoarea trimisă de **George Militaru** din „Prahova lui **Caragiale** și **Nichita Stănescu".** Mulțumim pentru gîndurile delicate și-i asigurăm că le-am receptat ca atare. Am trecut și noi prin „apostolatul" pe care-l invocă. Frumoasă poezia dedicată lui **Eminescu.**

Mircea Micu

P.S.
Sub titulatura **Periscop** vom publica cele mai bune versuri primite și, în general, autorii intrați în atenția deținătorului acestei rubrici.

CONFABULE

August –
cimp cutreierat de maci
în șiruri de trăgători
floarea soarelui alergînd
la lumină
rîndunelele cum cad în zbor
deasupra spicelor de grîu
sub nori auzind țipete de păsări necunoscute
copaci care ard în culorile aprinse ale drapelului
apa înroșindu-se ca fierul în flăcări
sunete din ce în ce mai îndepărtate –
și eu cel răstignit
cu ochii larg deschiși și pentru totdeauna
pe tine te privesc în cer.

Iulian Neacșu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN ANUL 1938 VERONIKA (NORA) POLONSKA,** iubita lui Vladimir Maiakovski din ultimii lui ani de viață, cu cincisprezece ani mai tînără ca el, și-a scris memoriile. Memorii care timp de o jumătate de secol au zăcut în arhivele Muzeului Maiakovski din Moscova. Recent, ele au fost publicate, în fragmente, în revista „Voporsi literaturi", într-un tiraj redus. Ele aruncă o cu totul altă lumină asupra poetului revoluției decît cea de pînă acum. Iată un scurt fragment din însemnările Norei :

„Îmi amintesc că atunci cînd am început să ne întîlnim, mulți dintre prietenii mei au început să mă evite. Ei afirmau că Maiakovski este un om rudimentar, cinic și multe de acest fel. Bine-înțeles că nu era nimic adevărat din toate astea.

N-am întîlnit niciodată un om care să fie atît de delicat ca el cu o femeie. Nu ezit să spun că era un romantic, dar asta nu înseamnă că și-a făcut o femeie-ideal căreia i-a iubit chipul. Dimpotrivă, el vedea toate greșelile și lipsurile dar, pentru că iubea, lua ființa iubită așa cum era ea.

Nu mi-a dat niciodată voie să plec pînă nu-i lăsam un gaj, un lucru fără importanță : o batistă, mănușile, inelul.

Cînd jucam împreună, clipe lungi, cărți, și eu pierdeam, Maiakovski îmi cerea să aduc pahare pentru vin. Odată am cumpărat o duzină de pahare. Erau subțiri, fragile, s-au spart repede. În scurtă vreme n-au mai rămas decît două. Vladimir a luat acestea ca pe un semn tainic, spunea că cele două pahare sînt pentru el un simbol al dragostei noastre și că dacă vreodată unul din ele se va sparge, aceasta va însemna despărțirea noastră. De aceea le spăla totdeauna doar el și le ștergea cu multă grijă..."

● **SE PARE CĂ TOT MAI MULȚI SCRIITORI EVADEAZĂ SPRE LUMEA LITERATURII S.F.** Nu este cazul însă și al lui Kir Buliciov, cunoscut prozator sovetic, care s-a consacrat chiar de la început acestui gen de literatură. Stau mărturie volumele sale „Vacanțe pe planeta Coleida", „Acum o sută de ani", „Vacanțe în împărăția poveștilor" etc. Aceste cărți reprezintă, fiecare, cîte un drum al autorului într-o lume fără războaie și violență, cu un înalt grad de civilizație tehnică. Tehnica ajunsă aproape la apogeu la permite oamenilor să călătorească pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale sistemului solar, să stabilească contacte cu alte civilizații. Atributul moral al cărților lui îl reprezintă binele și răul.

Cam așa stau lucrurile și în noua sa carte apărută recent sub titlul „Prizonierii asteroidului", care cuprinde trei întîmplări fantastice. Prima este cea care împrumută titlul volumului. În ea cititorul se reîntîlnește cu Alice, eroina și altor volume ale autorului, care zboară împreună cu mama sa, arhitect cosmic, spre o altă planetă a sistemului solar, căzînd prizonieri ai asteroizilor conduși de bioroboți. În cele din urmă ele reușesc să elibereze mulțumită inteligenței și inventivității lor, precum și ajutorului primit din partea lui Poseidon, un robot pe cît de bătrîn pe atît de bun.

În povestea „Drumul spre India", într-o pădure deasă își fac apariția într-o bună zi, un pithon și și un tigru, care nu sînt decît doi extratereștri trimiși în jungla indiană cu o misiune specială, dar care au suferit o avarie la motoarele navei lor cosmice. În fine, „Se caută o planetă nelocuită" este o povestire umoristică în care funcționarul Udalov devine involuntar participant la o excursie prin cosmos, organizată pentru locuitorii unei planete care se suprapopulase...

ROMÂNIA, președintele Nicolae Ceaușescu, construcția păcii, a viitorului

Clipă astrală în istoria de două ori milenară a poporului român, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a însemnat împlinirea năzuințelor noastre dintotdeauna de a fi cu adevărat stăpîni în propria casă, de a ne prezenta cu fruntea sus, demni și liberi, în constelația națiunilor lumii de astăzi. Revoluția a inaugurat o eră nouă, de adînci schimbări, în viața oamenilor și a țării, înscriind România pe calea făuririi unei civilizații superioare, a socialismului și comunismului. Pe trunchiul viguros al timpului marcat de scurgerea celor 45 de ani ce au urmat actului de la 23 August, Congresul al IX-lea al partidului, alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la cîrma destinelor naționale — a deschis orizonturile celei mai bogate perioade din întreaga istorie a patriei.

O GENEROASĂ DESCHIDERE SPRE LUME

Concentrîndu-și energiile în direcția dezvoltării sale multilaterale, pornind de la adevărul că planurile și programele noastre vizînd înflorirea patriei se află în strînsă conexiune cu pacea și liniștea planetei, România promovează o politică de amplă și generoasă deschidere spre viața internațională. Este o orientare fundamentală, concretizată, pe de o parte, prin extinderea și adîncirea continuă a raporturilor de prietenie și colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, iar pe de altă parte prin participarea activă a țării noastre la eforturile vizînd soluționarea durabilă, eficientă și justă a marilor probleme ale epocii contemporane. Referitor la primul aspect, îndeosebi în anii ce au urmat Congresului al IX-lea, legăturile externe bilaterale ale României au cunoscut o dinamică fără precedent, ilustrată în mod elocvent de creșterea spectaculoasă a numărului de țări cu care avem relații politice și economice. Astfel, dacă în 1947, anul proclamării Republicii, aveam asemenea legături cu numai 25 de state, iar în 1965, anul Congresului al IX-lea, cu 67 de state, în prezent — deci în numai 24 de ani, țara noastră a statornicit trainice raporturi cu peste 155 de state de pe toate continentele. Asemenea aspecte de ordin cantitativ nu ar fi însă pe deplin relevante dacă nu am sublinia calitatea nouă, superioară a conținutului acestor relații, întemeiate ferm, neabătut pe principiile universal-valabile ale dreptului internațional : deplina egalitate în drepturi, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța.

La inițierea și potențarea acestui curs al politicii externe românești o contribuție determinantă a adus și aduce secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În cuprinsul unei impresionante activități internaționale, făcînd din practica dialogului un instrument esențial de promovare a nobilelor idealuri de prietenie și colaborare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a purtat cu strălucire, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, înaltul mesaj de pace al poporului român pe toate meridianele, a avut la București sute de întîlniri și convorbiri cu conducători de partid și de stat, cu alte personalități ale vieții politice, întîlnirile convenite cu aceste prilejuri, documentele de mare importanță semnate deschizînd largi perspective raporturilor bilaterale ale țării noastre cu toate statele lumii și conferind acestor legături stabilitate și trăinicie.

PENTRU ASIGURAREA DREPTULUI SUPREM LA VIAȚĂ

Promotoare a unei noi gîndiri în arena mondială, fără de care marile dosare contemporane ar cantona în continuare în spațiul discuțiilor sterile și ineficiente, România și-a stabilit, nu întîmplător, ca obiectiv prioritar al politicii sale externe, acțiunea neprecupețită pentru apărarea dreptului suprem al ființei umane, al popoarelor, la existență, la pace, la o viață ferită de amenințarea unui holocaust atomic. Stabilirea, încă de la Congresul al IX-lea, a acestui domeniu prioritar ilustrează deopotrivă o adîncă, perfectă cunoaștere a realităților lumii, precum și înalta răspundere umanistă care animă demersurile și acțiunile politicii noastre externe. Demonstrînd absurditatea teoriilor privind inevitabilitatea războiului, președintele României avansează cu clarviziune și autentic spirit constructiv teza inadmisibilității unei conflagrații, aceasta în strînsă relație cu realitățile calitativ noi ale erei nucleare în care un conflict generalizat ar fi echivalent cu însăși dispariția vieții, a civilizației noastre terestre. În egală măsură, partidul și statul nostru argumentează constant, făcînd apel la rațiunea și luciditatea oamenilor politici de pretutindeni, că tocmai imposibilitatea unui război nuclear trebuie să creeze un cîmp de acțiune nelimitat factorului politic, dialogului consacrat eliminării amenințării atomice, prin lichidarea definitivă, pînă la sfîrșitul mileniului, a armelor nucleare și a altor mijloace de nimicire în masă, prin reducerea cu cel puțin 50 la sută a armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare. O securitate reală, pacea planetei noastre — subliniia în frecvente rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu pot fi asigurate la umbra munților de arme, ci, dimpotrivă, prin măsuri efective, neîntîrziate de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară. Unor asemenea afirmații conceptuale, România le-a alăturat întotdeauna și le alătură și în prezent acțiunea practică, directă, bazată pe inițiative și demersuri concrete, avansate în decursul anilor la O.N.U. și în alte importante forumuri ale diplomației multilaterale, sau purtînd întreaga încărcătură persuasivă a exemplului propriu. Să amintim doar că România nu s-a limitat a supune atenției Națiunilor Unite ideea declanșării la scară mondială a „Dezarmării prin fapte", dar a înțeles să-și asume în mod direct responsabilitățile, fiind prima țară din lume care a trecut în mod unilateral, în urma deciziei întregului nostru popor, la reducerea armamentelor, efectivelor și cheltuielilor sale militare. Valoarea unui asemenea act cutezător, de pionierat, a fost confirmată prin măsurile de același gen adoptate ulterior și de alte state.

Ca țară aparținînd civilizației europene, România acționează cu perseverență pentru consolidarea climatului de destindere, securitate și cooperare pe continent, și-a adus și își aduce o contribuție importantă la continuarea procesului general-european inițiat în urmă cu aproape un deceniu și jumătate la Helsinki. De fapt, însuși acest proces este inseparabil de numele României și al președintelui Nicolae Ceaușescu. Participantă activă la dificilul proces al „dezghețului" ce a urmat fazei de tristă amintire a „războiului rece", promotoare consecventă a obiectivelor coexistenței pașnice, țara noastră a jucat un rol unanim recunoscut în pregătirea, organizarea și finalizarea cu succes a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, militînd cu hotărîre, și în etapele ulterioare ale dialogului continental, pentru soluționarea prioritară a problematicii dezangajării militare și dezarmării, cu atît mai mult cu cît — se cunoaște bine — Europa este și astăzi regiunea geografică avînd cele mai mari arsenale nucleare și convenționale, precum și efectivele militare cele mai numeroase de pe întreaga planetă.

În egală măsură însă, România se pronunță și acționează pentru dezvoltarea colaborării economice, tehnico-științifice, culturale și în alte domenii între țările continentului, pentru apărarea și promovarea drepturilor fundamentale ale oamenilor și ale popoarelor, aceste componente de bază ale procesului C.S.C.E. avînd un rol deosebit de important în consolidarea climatului de înțelegere și securitate, de edificare a unei Europe a păcii, unite prin tradiții și interese comune.

TINERETUL — VIITORUL LUMII

Prin nobilele obiective pe care și le propune — apărarea vieții și a păcii, înfăptuirea dezarmării, lichidarea subdezvoltării, reglementarea crizei datoriilor externe, edificarea noii ordini economice mondiale, asigurarea dreptului la dezvoltare liberă și independentă a tuturor popoarelor — politica externă românească oferă o generoasă proiecție spre un viitor mai bun și mai fericit, care să asigure condiții afirmării și împlinirii personalității umane. Iar prin chiar aceste deschideri și obiective, ea este o politică apropiată de idealurile și aspirațiile de mai bine ale tineretului, generație intim legată de însăși ideea de viitor. Există însă în politica externă românească un domeniu distinct, vizînd promovarea intereselor și aspirațiilor specifice ale tinerei generații contemporane. În iarna anului 1965, la scurtă vreme după cel de-al IX-lea Congres al partidului, Adunarea Generală a O.N.U. adopta în unanimitate un proiect de rezoluție inițiat de România, documentul fiind cunoscut ulterior sub denumirea de Declarația cu privire la educarea tineretului în spiritul păcii, respectului reciproc și înțelegerii între popoare. Era primul document al O.N.U. în materie de tineret. În perioada următoare, nu a existat practic sesiune a O.N.U. la care țara noastră să nu aducă noi și importante contribuții la promovarea problematicii de tineret, în directă relație cu cerința ameliorării statutului social, politic, economic și cultural al acestuia și a sporirii participării sale efective, responsabile, la clădirea lumii viitoare. Cele peste 50 de rezoluții inițiate de țara noastră după 1965 și-au găsit o strălucită încununare prin proclamarea anului 1985 drept An Internațional al Tineretului, sub semnificativa deviză „Participare, Dezvoltare, Pace", generos cadru de aplicare — pentru întîia oară în istorie — a unei strategii globale privind soluționarea problemelor specifice ale tinerei generații contemporane, vizînd pregătirea acesteia pentru a fi în măsură să-și asume marile responsabilități în făurirea unui viitor pașnic și prosper, în înflorirea civilizației umane.

Aurel Perva

Vasile Pop Negreșteanu : „Zi de sărbătoare"

ACTUL DE LA 23 AUGUST ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

II

Londra, după cum s-a menționat deja, a fost prima capitală aliată care a luat act de cotitura României, adoptînd o atitudine în raport cu semnificația majoră a evenimentului. După ce, la orele 23, în seara zilei de 23 August 1944, **B.B.C.**-ul s-a adresat direct ascultătorilor români, la orele 23.15 el își informează ascultătorii unguri, presărînd în contextul știrilor-brute captate de la București și cele dintîi comentarii sau evaluări demne de a fi cunoscute la Budapesta. În cursul nopții de 23—24 august 1944, **B.B.C.**-ul și diverse agenții de presă britanice, americane, sovietice se vor concentra treptat asupra gestului României, formulîndu-se aprecieri din cele mai interesante în privința **consecințelor.** În 24 august 1944, ora 4,30, Agenția „Reuter" a difuzat probabil primul comentariu mondial pe această temă : **„Capitularea României trebuie să aibă urmări importante asupra războiului din Europa de Est [...] Două mari grupuri de armate sovietice** [fronturile 2 și 3 ucrainene] **sînt acum libere pentru alte mișcări. Acest fapt înseamnă că 30—40 divizii sovietice sînt disponibile pentru alt teatru de război [...] Drumul spre Bulgaria, Iugoslavia de Est și Ungaria este deschis. De asemenea, Dunărea este nu mai puțin deschisă Armatei Roșii, iar Cîmpia ungară și Budapesta sînt acum direct amenințate..."**

Evenimentele din România l-au surprins pe premierul britanic Winston S. Churchill în Italia, iar în **Memoriile** sale, ce aveau să se bucure de o celebritate mondială după terminarea războiului, el va reține că gestul României a provocat **„o răsturnare completă a situației militare".** Prăbușirea frontului german survenită în sud-estul continentului îngăduia Armatei Roșii să vizeze de-a dreptul Viena ca obiectiv. În istoria oficială britanică consacrată celui de-al doilea război mondial s-a reținut și această recunoaștere esențială a premierului Churchill : **„Trecerea României de partea cauzei aliate a dat sovieticilor un mare avantaj și acesta poate fi că ei vor intra în Belgrad și Budapesta și, posibil, în Viena înainte ca Aliații occidentali să fi străbătut linia Siegfried. Oricît de dorită ar fi o asemenea incursiune sovietică, efectul său politic asupra Europei Centrale și Sudice poate fi formidabil în cel mai înalt grad".** La 29 august 1944, în Napoli fiind, premierul a expediat președintelui Roosevelt unul din obișnuitele mesaje din vremea războiului, prilej de a-și împărtăși impresiile provocate de ultimele două succese militare aliate de anvergură — eliberarea Parisului și abandonarea **Axei** de către români : **„...Serioasele evenimente din Franța și din Balcani au modificat complet întreaga perspectivă a războiului și cu un popor ca cel german se poate petrece** [în consecință] **orice".**

★

Cotitura României a interesat în gradul cel mai înalt U.R.S.S.-ul ale cărei forțe armate — în spatele fronturilor 2 și 3 ucrainene — erau deja angrenate, cu începere din zorii zilei de 20 august 1944, într-una din cele mai mari operații desfășurate în vremea celui de-al doilea război mondial — **operația Iași-Chișinău.** Mareșalul Rodion Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean, va relata după război ce însemnătate deosebită a acordat **Stavka** sovietică pregătirii și conducerii cu succes a bătăliei din zona Iași-Chișinău, de încheierea victorioasă a căreia avea să depindă **„modificarea radicală a situației politice și strategice în Balcani"** și, de o manieră generală, pe întreaga aripă de sud a frontului sovieto-german. Pe de altă parte, pregătind declanșarea insurecției naționale, forțele patriotice și democratice din România au avut în vedere că era **preferabil** ca doborîrea dictaturii antonesciene și întoarcerea armelor contra Reichului nazist și a Ungariei horthyste **să se producă simultan** cu o ofensivă a Armatei Roșii. Dar, cum în cursul negocierilor secrete angajate de delegații opoziției democratice cu reprezentanții aliați, îndeosebi la Cairo și Stockholm nu s-au realizat **la timp** perfectările corespunzătoare, iar, cum și sosirea unor unități aeropurtate și declanșarea ofensivei sovietice în nord-estul României întîrziau, forțele democratice deciseră **să treacă la acțiune** indiferent de planurile militare ale Aliaților dar cu o serioasă supraveghere și **pregătire a condițiilor interne.** Curînd după 15 august 1944 **s-a stabilit cu precizie momentul — simbătă, 26 august 1944,** dată în privința căreia, după unele eșecuri de transmisie, coaliția antiantonesciană în frunte cu P.C.R. a reușit în final, la 20 august 1944, să informeze pe aliați la Cairo.

Din cîte cunoaștem, prima mărturie ce atestă luarea în considerație de către U.R.S.S. a gestului României a reprezentat-o un scurt comunicat al postului de radio Moscova, difuzat la 24 august 1944, ora 2.50 : **„După cum transmite Agenția Reuter, postul de radio București a anunțat astă-seară că în România a fost format un nou guvern în frunte cu generalul Constantin Sănătescu".** La 25 august 1944, ora 2.00, V.M. Molotov, comisarul poporului pentru afacerile externe al U.R.S.S., i-a convocat pe ambasadorii american și britanic la Moscova pentru a le citi textul unei **declarații** pe care guvernul sovietic avea s-o difuzeze peste 60 de minute. Declarația sovietică reitera punctul de vedere exprimat de Moscova, în condițiile de armistițiu prezentate României în aprilie 1944, conținînd și un angajament de nedezarmare a trupelor române de pe front în cazul în care ele se angajau să lupte alături de Armata Roșie pentru eliberarea Transilvaniei de sub jugul horthyst. După aproape 24 de ore, mai precis la 26 august 1944, ora 1.30, Molotov s-a reîntîlnit cu A. Harriman și Sir Clark Kerr, admițîndu-se ca în proiectul convenției de armistițiu ce avea să fie prezentat Bucureștilor să fie incluse și unele condiții convenite între delegații români și sovietici în cursul negocierilor lor secrete din vara anului 1944 de la Stockholm. La cererea șefului diplomației sovietice, s-a convenit, totodată, ca negocierile de armistițiu cu România să se desfășoare la Moscova, ceea ce Londra sugerase în ajun, iar Washington va admite în curînd. Să reținem că, între timp, la Ankara ori la Cairo, delegații români, Al. Cretzianu și, respectiv, Barbu Știrbey și C. Visoianu, intraseră deja în discuții cu diplomații sovietici, americani și britanici pentru precizarea **datei și locului** tratativelor pentru încheierea convenției de armistițiu între România și marile puteri ale Națiunilor Unite. Poziția opiniei publice sovietice față de evenimentele din august 1944 se desprinde în mod convingător din articolul **Hotărîrea României,** apărut la 1 septembrie 1944 sub semnătura N. Sergheeva în revista „Voina i rabocii Klass" din Moscova : **„...Înfrîngerile suferite de nemți pe flancul de sud și trecerea României de partea Aliaților sînt evenimente de o mare importanță pentru tot mersul războiului. Reacția presei străine demonstrează adînca impresie pe care au produs-o în lumea întreagă comunicatele despre victoriile Armatei Roșii în sud și despre hotărîrea României, «The New York Times», de exemplu, scrie că ruperea României de Germania constituie unul din evenimentele hotărîtoare ale războiului..."**

★

De examinarea unor noi documente provenind din arhivele române și străine pe tema impactului de la 23 August 1944 asupra marilor puteri beligerante, se desprinde, astfel, încheierea că decizia poporului român din urmă cu 45 de ani de a doborî dictatura antonesciană, de a-și retrage țara din **Axa** fascistă și de a lupta în rîndul Națiunilor Unite pentru eliberarea completă a teritoriului național de trupele naziste și horthyste, **reprezentînd o cotitură istorică în propria istorie, s-a impus între marile decizii care au determinat cursul celui de-al doilea război mondial, devenind un fapt notoriu al istoriei universale contemporane.**

Gheorghe Buzatu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

NOI STUDII ISTORIOGRAFICE GERMANE PE TEMĂ ROMÂNEASCĂ

● Un remarcabil ciclu de lucrări dedicate istoriei românești alcătuiește de mai multă vreme cercetătorul vest-german de origină română Viorel Roman, doctor în istorie, cărturar în plină și meritată afirmare. Ciclul (ce va avea, în forma definitivă, trei volume) studiază situația României de-a lungul unei perioade de peste două sute de ani, obiectivul principal fiind revelarea poziției inter-imperiale a poporului român și consecințele de ordin istoric, politic și social ce decurg de aici. O imagine asupra întregului poate să se contureze încă de pe acum, cînd Viorel Roman a publicat deja primele două volume, impresionante prin documentație și prin rigoare. Cei dintîi, „Rumänien im spannungsfeld der Grossmächte — Die Donaufürstentumer von osmanischen Vasallentum zur europäischen Peripherie" („România în sfera de interese a marilor puteri — Principatele dunărene de la vasalitatea otomană la periferia Occidentului", Bremen, 1986) disociază fenomene și procese de natură economică și politică în perioada dintre 1774—1878. Cel de-al doilea, recent apărut, „Rumänien im spannungsfeld der Grossmächte. Von der okzidentalischen Peripherie zum orientalischen Sözialismus" („România în sfera de interese a marilor puteri. De la periferia Occidentului la socialismul răsăritean") — Dr. Falk Verlag, Bremen, 1989 — se aplică asupra perioadei imediat următoare anului 1878 și continuă analiza pînă la încheierea celui de-al doilea război mondial, în 1945. Volumul al treilea va studia perioada contemporană, postbelică, a istoriei românești, din 1945 pînă în 1990 și — informează cercetătorul într-o notă ce însoțește recentul tom — va evidenția „problemele unui stat în curs de dezvoltare socialist la marginea Europei".

Proiectul, ambițios, de bună seamă, și din toate punctele de vedere necesar, beneficiază de o substrucție documentară excepțională, meritul indiscutabil al autorului fiind, mai mult decît atît, spiritul sistematic ce îi definește metoda. Cercetătorul examinează cu minuțiozitate un vast registru problematic, cu precădere de natură economică, spre a revela presiunea exercitată de Marile Puteri asupra vieții economice și politice românești în intervalul de timp dintre cucerirea independenței de stat și sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, perioadă decisivă pentru viața istorică a poporului român.

Aceste studii (asupra cărora trebuie revenit) se constituie în merituoase încercări de istoriografie modernă pe temă românească, înălțurînd multe din imaginile inerțiale ale istoriografiei anterioare, deficitară în documentație și în adecvarea perspectivei.

ITALIA : OMAGIU LUI EMINESCU

● Un frumos omagiu adus, în aceste momente comemorative, poeziei eminesciene este acela al poetei italiene Mariana Campan, autoare a unui volum de versuri dedicat celui ce a înălțat poezia românească la dimensiunile universalului. „Il desiderio senza margini" (Bologna, 1989) afirmă o sensibilitate ce se situează în chip voluntar sub semnul lui Eminescu, reproducînd o prezență sufletească romantică în cadrele unei expresii moderne, deosebit de îngrijite.

Volumul a fost lansat cu ocazia simpozionului din 15 mai a.c., organizat, la Milano, de Centro UNESCO, Golden Age University și Fondazione Europea Dragan, în prezența unor personalități ale vieții culturale și literare române și italiene, fiind întîmpinat cu o evidentă simpatie.

UN STUDIU ASUPRA ARTEI PLASTICE ROMÂNEȘTI

● Continuînd excepționalele studii, asemănătoare în profunzime și însemnătate cu cele anterioare (aparținînd lui Paul Henry, Puig y Cadafalch și André Grabar) dedicate picturii românești din veacul al XVI-lea, profesorul german Wilhelm Nyssen acordă, într-o recentă sinteză de istoria civilizațiilor („Drei Saulen tragen die Kuppel. Jerusalem. Rom, Byzanz" — Köln, 1989, 448 pag.), o specială atenție aceleiași probleme pe care o studiază acum într-un capitol întreg (pp. 225—241). Spre deosebire de alte încercări, splendide prin formulare și pătrundere privitoare la această chestiune, prof. Wilhelm Nyssen examinează aici stratul continuistic, aspectul tematic, raportul dintre tradiția bizantină și inovația locală, românească, în pictura pe subiect sacru. Metoda, ce îmbină într-un chip fericit rigoarea și imaginația, impresionează și aici ca și în alte, numeroase, cercetări ale savantului german ; dar fundamentală rămîne aptitudinea de a formula memorabil, într-un stil eseistic de o pregnanță uimitoare.

Admirabil cunoscător și propagator al culturii române, prof. Wilhelm Nyssen își edifică treptat o impresionantă operă unde dimensiunea românească își are deja locul ei bine definit.

ÎN UNIVERSUL FILOSOFIEI CULTURII

● O importantă contribuție de ordin științific (pe care cititorii din România o cunoscuseră anterior) publică în revista „Dialogo Ecumenico" — prestigioasă publicație de specialitate spaniolă, de la Salamanca — (T. XXIII, nr. 77, 1988, pg. 287—299) tînărul cercetător român în istoria civilizațiilor Daniel Ciobotea. Studiul, avînd în vedere aspecte de ordin interdisciplinar („El compromiso eclasial en el campo de los problemas sociales"), afirmă o voce bine definită sub raportul stăpînirii noțiunilor și o conștiință reflexivă profundă ce tinde a se impune în domeniul de predilecție ; de altfel, studii ale aceluiași cărturar (apărute anterior în România) au fost reluate și în unele publicații din Elveția și Franța, o dovadă a valorii și originalității unghiurilor de abordare.

A. Silvestri

Sport 72

A început campionatul diviziei A de fotbal. În asfințitul verii (cumplit de secetoasă), cînd zilele cu margini elastice se sting. Ca un tunet lung, încărcat de roadele speranței, a sunat în mine prima lovitură în mingea fermecată. Ne reîntoarcem în duminicile făgăduinței, înconjurați de felinare făcute din pepeni, în lumină de miere, în prag de dragoste curată și smulsă desnădejdilor. În războiul cu fluturii verii, albi, roșii, oranj, noi toți am pierdut durerile și ne-am umplut de dor. Acum, de mînă cu Luna, cădem într-o ureche, zidim turnuri de frunză scuturată, aglomerăm în destinul zeilor țăndări de om muritoare, ne legăm jurămintele cu funigei, spargem nuci cu briceagul, scăpînd uneori lama și-n podul palmei, încropim poduri de două fulgere, invocăm pentru noi norocul iar pentru adversari piaza rea, frîngem arcul curcubeului și asupra zilei de miercuri, iubim exaltat, disprețuim superior, învingem pe drept și pierdem numai prin absurd, băieții noștri sînt băieți de ceașcă albastră, iar ai adversarului, băieți cu cap cotit, noi știm totdeauna ce vorbim, iar **ăilalți vorbesc avioane** și bine-ar face să se ducă naibii, dar e foarte bine că și rămîn, altfel față de cine ne-am înălța noi triumfal, în scări de argint, pe cal de abur, sub cer violet adus cu mîna din Santa Lucia !?

Campionatul a debutat furtunos, humedoreanul Petcu înscriind un gol chiar în minutul 1 studenților bucureșteni ; apoi dinamovistul Vaișcovici, în minutul 4, a întunecat livezile Argeșului, înscriind în poarta pitești enilor. De aici încolo, pînă la sfîrșitul primei reprize, vînt uscat din sezonul trecut, mărăcini, pași rari, pauze lungi și dese. Repriza a doua, pe toate stadioanele, a fost mult mai aproape de așteptările noastre, s-a jucat mai în vînă, cu nervii încordați și gîndul la pradă.

Prima etapă n-a rotunjit nici un diamant : Steaua și Dinamo continuă să ducă o viață liniștită (ce mult s-ar fi schimbat fața lumii dacă una din ele ar fi gustat puțin venin !), noile promovate au evoluat (palidă excepție, Petrolul) ca în divizia B, iar restul plutonului, stîng, drept, stîngul — și-a văzut de drumul și de bolovanii lui. Concluzia : comoditate și încîlceală. Nu ne place, nu ne-a plăcut și nu știm cine va schimba blestemul.

Întrebare : ce aranjamente, învîrteli, șuruburi, fitile, capse, brice au obligat federația să prelungească perioada transferărilor cu o săptămînă ? A început campionatul 72 și nici un club nu știe de ce lot de jucători dispune ?! Hai în deal la cramă ca să nu mai aud cum rîde oaia mărturisirii mincinoase.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
35
(1 425)
Sîmbătă
2 septembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUPREMUL LEGĂMÎNT

Ecourile sărbătorești ale celei de a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, manifestările prilejuite de acest glorios moment aniversar si, îndeosebi, cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la adunarea solemnă, cunosc acea reverberație de inimă și conștiință pe care o produc întotdeauna marile bilanțuri ale luptei și muncii, marile realizări prin care poporul își înfățișează propriul său destin.

Sărbătorirea actului eroic de la 23 August 1944 și a tot ce a constituit și constituie el în istoria nouă a patriei, pe calea devenirii socialiste, a avut loc în atmosfera de puternică emulație și efervescentă creatoare în care se desfășoară dezbaterea amplă, în întregul partid și de către întregul popor, a prevederilor Programului-Directivă și Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al partidului. Într-o asemenea expresie și pe un asemenea fundal, sub arcul de timp al celor mai rodnice și mai cutezătoare prefaceri revoluționare, istoria construcției socialiste ale cărei temelii au fost puse în urmă cu patruzeci și cinci de ani și care, odată cu Congresul al IX-lea, au cunoscut o adevărată consacrare de spirit și energie vastă, națională, se arată măreață și trainică, în plină desăvîrșire a rosturilor și adevărurilor ei fundamentale. **Se poate spune, fără teama de a greși,** sublinia secretarul general al partidului, că **revoluția din 23 August 1944 a reprezentat un act de voință al întregii națiuni române, o strălucită afirmare a hotărîrii forțelor patriotice naționale de a înlătura definitiv dominația străină, de a apăra independența și integritatea patriei, de a asigura eliberarea deplină a întregului teritoriu al României și trecerea la făurirea noii orînduiri sociale, în care poporul să fie pe deplin stăpîn pe destinele sale".**

Pe traiectul celor patruzeci și cinci de ani, în acel consens fundamental de idei, convingeri și fapte patriotice, revoluționare, luminează sigur și intens partidul nostru comunist, forța vitală, călăuzitoare, a noului destin. Între congresul al IX-lea și apropiatul eveniment, Congresul al XIV-lea, se află un timp al celor mai profunde și revelatoare schimbări produse în om și societate, în condiția materială și spirituală a existenței, în tot ceea ce înseamnă progres multilateral și civilizație socialistă. Explicația este aceea a incredințării cîrmelor destinului național marelui erou al patriei prin gîndirea și acțiunea căruia România a cunoscut și cunoaște proporțiile și armonia unei dezvoltări ample și necontenite, în toate domeniile și sectoarele de activitate. Unitatea în jurul partidului, al secretarului său general, a devenit un factor esențial pe planul conștiinței politice și sociale, iar partidul se definește azi ca centru vital al întregii națiuni.

Viața a demonstrat că numai în strînsă legătură cu clasa muncitoare, cu țărănimea, intelectualitatea, cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, cu întregul popor, ținînd seama de năzuințele de realizare a unei lumi a echității și dreptății sociale, se poate făuri cu succes noua orînduire, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pe temeiul unei asemenea realități și într-o asemenea largă și statornică viziune, atît sub raportul concepțiilor, al ideilor, cît și sub acela al înfăptuirilor practice, într-o ascendență care vizează creșteri materiale și spirituale în toate sferele existenței, România socialistă și România anilor 2000 au în Programul-Directivă și în Tezele pentru cel de al XIV-lea Congres o platformă sigură a înaintării pe calea progresului, a dezvoltării neîntrerupte și cu un impact deosebit în lumea propriilor cerințe și disponibilități. Din focarul de raze al aceleiași puternice și revelatoare unități în jurul partidului, al secretarului său general, izvorăsc sentimentele și certitudinile cu care privim și abordăm viitorul, avînd ca argumente limpezi și edificatoare realitățile unei opere vii și durabile, acelea ale construcției de pînă acum, cititoriile **Epocii Nicolae Ceaușescu.** Într-o asemenea perspectivă și pentru un asemenea sens amplu și cuprinzător al istoriei trăite și asumate, ca unul din adevărurile ce ne exprimă în cel mai înalt grad, hotărîrea de a propune ca la cel de al XIV-lea Congres tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția supremă de secretar general al partidului are însemnătatea și rezonanța unui act de voință națională. Fapt de conștiință politică și patriotică prin expresia căruia ne ilustrăm în lumina propriei noastre identități și avem certe dimensiunile prezentului și viitorului. **Să facem legămînt, dragi tovarăși** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu **— la a 45-a aniversare a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, că vom acționa cu toată puterea pentru a asigura națiunii noastre — care de peste 2000 de ani se află pe aceste meleaguri — un loc demn, liber, de bunăstare și fericire în rîndul națiunilor libere ale lumii, în comunism !"**

Între semnificațiile de mare valoare ale acestui suprem legămînt, ideea de unitate are forța însăși a angajării, a răspunderii, a abnegației și dăruirii exemplare.

Luceafărul

IDEI ÎNNOITOARE, EROI ÎNFĂPTUITORI

ÎN PAGINA A 3-A

Bogdan Stihi : „Flori"

PROFIL

Fragmente dintr-un „cîntec eroic"

Deși în două volume ce însumează peste 1 000 de pagini, cartea lui Radu Theodoru (**Strămoșii**, 1988) este scrisă cu o mare economie de mijloace. Textele sînt de întinderi diferite, oscilînd de la nuvelă, povestire, la micro-roman, subiectele fiind decupate în stările lor de vîrf, cu spații albe în care este activată informația culturală și imaginația receptorului. Stilul este alert, cu descripții ce vizualizează cadrul, personajele, acțiuni, eșecuri și speranțe ; mesajul este ținut în chingi de excelente fragmente eseistice ; alternează reveria legendară cu tonul reportericesc, scenariul cinematografic realist cu ficțiunea de cavalerism adolescentin, învăluirea seducătoare cu postura moralizatoare. Atenuînd simțitor mirajul aventurii din celelalte romane, Radu Theodoru reușește în **Strămoșii** să-l intensifice în componentele lui simbolice. Aici nu mai este vorba de o evoluție spectaculară pe scena epocii, ci, dimpotrivă, de avatarurile istoriei care își caută gesturile exemplare pe scena sufletească a propriilor ei făuritori. De aceea, nu primează etalonul imaginarului narativ nici siguranța anecdoticii imprevizibile. Imageria ființează doar ca adjuvant în intuitivizarea unei lecții de istorie la care te simți participant. Ca într-o cabină de montaj, autorul reține figuri, gesturi și situații statuare. Este o panoramă a istoriei românilor pînă la jumătatea secolului trecut. Unghiul este al contemporanului care poate să se identifice cu vremuri de mult trecute, nu aș înțelege de ce-a abandonat, măcar pentru început, lumea, mai exploatabil literar, a celei de-a doua copilării pentru lumea unui sat care, oricît s-ar străduri el să ne convingă cu ajutorul numelui — Limpedea — numai limpede nu este în ogorul literaturii.

De bună voie și nesilit de nimeni, nealergat din urmă de nici o ambiție, Ștefan Dorgoșan și-a luat povara nopților scurte și pline de indoieli, trebuind acum să-și abandoneze jovialitatea și să-și uite lumea cea fără de griji, pentru a putea răspunde la toate întrebările oamenilor din Limpedea, căci știe, ca bun cunoscător al satului, că pe-un țăran nu-l păcălești cu-o snoavă sau o povestioară la întrebarea lui foarte serioasă : „auzi, don Fane, da' cu noi cum rămîne ?!?"

Auzi, don Fane ?!?

Constantin Stan

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Știință și literatură

Discuțiile asupra raportului dintre artă și știință, stimulate acum și de Tezele pentru Congresul al XIV-lea, trebuie să pornească de la confruntarea textului literar cu cel matematic, deși literatura nu este singura artă, iar includerea matematicii în clasa științelor propriu-zise este pusă uneori sub semnul întrebării. În ceea ce ne privește, nu ne îndoim nici că matematica este o știință, nici că literatura implică, în esența ei, atributele fundamentale ale esteticului, ale artei în sine. Nu ne vom întreba aici cît de legitimă este folosirea noțiunii de „text" cu referire la alte arte (muzică, arhitectură, pictură etc.), cu toate că despre așa-zisele „limbaje" ale operelor artistice nonliterare nu se poate vorbi decît metaforic, atîta timp cît nu poate fi evidențiată, în aceste „limbaje", o dublă articulare. Vom spune însă că discuția nu trebuie limitată la o analiză comparativă a structurilor textuale, oricît de interesantă ar fi această analiză, și că precizia abordărilor sintactice și semantice poate îngădui vecinătatea unor „impure" interogații pragmatice. Dar — ca în orice domeniu al culturii — înainte de a ne formula propriile întrebări, sîntem confruntați cu o mulțime de răspunsuri deja elaborate. Ne vom opri la unul dintre acestea : „știința este utilă și arta este gratuită". Nu avem obiecțiuni în privința primei părți a acestei conjuncții propoziționale. Chiar dacă „știința nu poate dovedi dacă ceva merită sau nu să fie cunoscut" (Fr. Tenbruck), este evident că informațiile pe care ni le furnizează pot fi utilizate. Surprinzătoare sînt însă ecourile unor mai vechi

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

Lumină de vară

Ziua mare de vară se revarsă sub cerul clocotitor. Mașina urcă, se înscrie în curbe și, semn bun, nu dă nici un semn de oboseală. Se pare că-i place urcușul, drumul spre coline. Privesc din aproape-n departe, privesc cu atenție și plăcere, mai ales că vin aici, pe aceste locuri, pentru prima oară. Coline de iarbă, coline de păduri, terenuri agricole și, peste tot, oameni la treburile verii. Undeva se-ntoarce finul cosit cu o zi înainte, în altă parte se văd cum rămîn în urma cosașilor brazdele de fîn șerpuitoare.

— De aici, începe Ghelariul cu satele sale Alun, Bunilai, Govăjdia, Plop, Poienița Voinii, Ruda și Vadu Dobrii, mă avertizează directorul Centrului de librării Deva, Petrișor Ciorobea. Sate cu nume frumos, cu nume de cîntec și de poem. Trăiesc clipe mari și fericite, mă bucur că pun piciorul pe aceste locuri și mai ales că am posibilitatea să iau cunoștință de realizările acestor ani ale Ghelarului, o comună ca un orășel în inima munților Poiana Ruscăi. Mi-am rotit de cîteva ori privirea și mi-am simțit-o atrasă ca de un puternic magnet. Privirea se fixa mereu în cele mai deosebite puncte, cînd spre casele noi și blocurile ridicate pentru mineri, cînd spre semeția și claritatea munților, cu cele mai mari resurse de minereu de fier. Exploatarea minereului de fier și extracția fierului în topitorii s-au practicat la Ghelari încă din cele mai vechi timpuri, încă din epoca romană. Inscripția scoasă la iveală pe locurile unde se află Mina Ghelari dovedește preocupările pe care oamenii acestei părți a județului Hunedoara le aveau și le au pentru valorificarea valorosului zăcămînt. Această muncă și această meserie cu adevărat bărbătească a fost îmbrățișată de foarte mulți Ghelăreni. Documentele vremii spun că la începutul secolului al XIX-lea s-a produs fontă la furnalul de la Govăjdia, iar prin înființarea Uzinelor de fier de la Hunedoara a impus creșterea accentuată a producției de minereu de fier.

Adevăratul salt al muncii și al producției minereului de fier s-a produs și aici abia în anii de libertate socialistă a patriei și mai ales după cel de-al IX-lea Congres al partidului care a condus la creșterea substanțială a producției de minereuri de fier brut extras, la îmbunătățirea concentratului livrat Combinatului Siderurgic Hunedoara, a dolomitei și talcului unităților aparținînd siderurgiei, agriculturii și industriei farmaceutice românești.

Munții Poiana Ruscăi cu comorile lor de minereu de fier. Locuri deosebite care rămuresc frumusețe, care te îndeamnă la meditație, care te cheamă să mai revii aici. Oameni deosebiți, harnici și primitori. Oameni, mineri destoinici pe care-i poți întîlni în mină sau la panoul de onoare al fruntașilor în întrecerea socialistă. Cei mai buni dintre cei buni îi putem numi pe Vasile Mihai, Aron Catrina, Costache Trifan, Blaga Toader, Dumitru Sava, Mihai Darie, Dumitru Blaga.

La Mina Ghelari se muncește bine și cu folos, dar în aceeași măsură se gîndește, se iau măsuri pentru ziua ce vine. Aceste gînduri nu rămîn numai la acest stadiu ci prin viață. Așa se face mereu și așa este și bine să se facă. Punerea în funcțiune a lazului nr. 3 și deschiderea zăcămîntului Nord-Vest Ghelari sînt cele mai importante investiții care răspund la chemarea „Patriei, cît mai multe minereuri".

Ghelariul la vreme de vară, de înaltă lumină. Ghelariul la vreme de muncă, de gînd și de fapte, dar în același timp și la vreme de cîntec, joc și voie bună. Dincolo de comorile subpămîntene, aici se află și frumoase comori sufletești, de tradiție și de obiceiuri, de port și mai ales de dans pădurenesc. Aici, mai mult ca oriunde, portul și dansul pădurenesc sînt mai acasă ca în orice loc. Satul Ruda este cunoscut cu dansurile pe generații de multă vreme, fiecare generație de dansatori deține costume diferite, dar toate păstrează specificul locului, tradiția, toate fiind cusute cu gust pe măsura portului pădurenesc. Săptămîna cultural-educativă care a cuprins manifestările celei de a 17-a ediții a fost o sărbătoare a cîntecului și dansului, o ediție frumoasă și de ținută. Și-au dat concursul renumi-

Miron Țic

Continuare în pag. a 7-a

MĂRTURIE

E drept să cînți a patriei mărire
cînd patria e însăși viața ta —
e ca și cînd te-ai dezlega de fire
și-ntors în tine ție ți-ai cînta
Păstrezi o nemurire în adîncuri
și trebuie din ea să te aduni
suind cu veacurile la oblîncuri
cărările ce vin dinspre străbuni.

E drept să cînți lumina țării tale
cînd vatra ei e însăși vatra ta —
e ca și cînd te-ai înălța pe-o cale
pe care gîndul se preface-n stea.
Te-ndeamnă Decebalii și Traianii
din templul cel de dincolo de gînd ;
te-ndeamnă zilele de azi și anii
pe care-i simți în rod de slavă dînd.

...Și te auzi cum împletești cuvinte
și riuri de poeme cum urnești
din veșnica aducere aminte,
din neștirbirea neamului ce ești,
cum te dezlegi în apă cîntătoare
ce poartă-n unde, ca pe-un cer răsfrînt,
lumina patriei, de sărbătoare,
zămislitoare pururea de cînt.

Neculai Chirica

SCRISORI COLEGIALE

Teoria stabilității

Jovial și blînd, de nu-l bănuiai că-ar fi încercat de vreo patimă sau ros de-o grijă, exact, aproape pedant încît devine enervant cu tabieturile sale, gazetar și specialist în ale agriculturii — asociere mai rar întîlnită, de îndată ce la un chestionar a răspuns senin la : „profesia ?" — inginer agronom, iar la : „locul de muncă ?" — la fel de senin — „Scînteia tineretului", Ștefan Dorgoșan îi uimește pe mulți dintre cei ce-l cunosc — doar — pe dinafară, făcînd să-i apară acum — era să zic abia acum, pentru că eu știu de cîți ani scrie și tot scrie la acest roman — o carte. Se cheamă **„Ascensiunea"**, iar **Editura** care i-a dat drumul în lume se numește **„Eminescu"**. De-l veți citi, ochiul vă va fi furat de jocul multiplicat ca în cioburile cu care jucam în copilărie șotronul (nici o aluzie la Cortazar) al unor narațiuni, spun narațiuni pentru că romanul este fragmentat cu bună știință, rapide, flegmatice, nonșalante, mizînd pe cooperarea cu cititorul pe care îl ia naratorul — un anume Ștefan D., gazetar ! — părtaș la evenimente și la înțelegerea lor. Dar, să nu credeți că întregul este-o încrîncenată luptă între cititor și narator, narator și autor, sau între toți aceștia și scris. Nu ! Nici pe departe. Eu am fost tentat — și mai sînt și-acum — de a citi acest roman în registrul ironic. E-adevărat, acest registru nu este tocmai evident. Poate și din pricina micii sperieturi a debutantului de a nu fi considerat iconoclast luînd prea în răspăr multe dintre șabloanele contemporane ale „vieții la țară". De-o fi așa sau o fi numai o adecvare a viziunii epicului la viziunea naratorului care, cum spuneam, este „redactor" la o gazetă, contează mai puțin. (Cred că romanul va fi citit în mai multe feluri, ceea ce nu-i deloc un lucru rău !) Importantă-i tăietura sigură a frazei, a narațiunilor, știința autorului de a conduce personaje și întîmplări, spații și vremuri, de a se mișca dezinvolt într-un mediu plin de capcane.

Un fapt mi se pare însă sigur. Ștefan Dorgoșan a scris această carte din nostalgia pe care o poartă cu el și în el de pe vremea iniției copilării, o copilărie dominată de țărani fabuloși ce știau să pipăie pămîntul și să afle izvorul cel mai bun, să mîngîie bobul de grîu și să spună cu certitudine cîtă făină se va face în vara aialtă. Altfel, constănțean crescut în lumea cosmopolită a portului, cum îi place să spună, capabil să te țină o zi toridă prin Constanța veche fără a-și aminti amănuntul că marea e în spatele vostru.

TÎNĂR ÎN AGORA

Prezența mării

De cîțiva ani încoace pornesc spre Marea marilor noastre vacanțe cu hotărîrea fermă de a vedea „2 Mai", și de fiecare dată vreun eveniment mai mare sau mai mărunt mă oprește din drum într-una din stațiunile înșirate în lungul țărmului. Anul acesta însă am plecat spre replica palpabilă a „Pînzei de paianjen" îmbiată de lanurile profunde de floarea-soarelui ce așterneau fundal peisajelor cretoase ale lui Iser și descrierilor Cellei Serghi. Din Mangalia, ea însăși o ultimă boabă în șiragul de coral al stațiunilor Mării Negre, denumirile localităților Limanu și Vama Veche, anunță apropierea granței cu Bulgaria ; între ele, 2 Mai, unde se poate ajunge, după gustul fiecăruia, ori pe podul recent construit peste ghiol, pe o șosea lungă de numai doi kilometri, ori prin Limanu, cale de 15 kilometri.

Încă de la început, locul se definește ca un punct de întîlnire al contrastelor. Niciunde parcă n-am întîlnit mai riguros respectată legea contrariilor ce se atrag și contopesc într-un colaj de un farmec incredibil. Pe pista betonată a șoselei bocănesc cumînți copitele măgărușilor pe care, oricît m-au îmboldit literatura și folclorul, nu i-am putut crede altfel decît răbdători și patetici, deasupra lanurilor minuțios manichiurate se înalță, surprinzătoare ca niște berze în catacombe, macaralele portului Mangalia, strada principală se termină suprarealist cu o carenă de vas ancorat la nici o azvîrlitură de băț, și niciodată nu poți ști dacă pandantivul încolăcit la gîtul unei femei de pe plajă e o imitație reușită sau o bijuterie autentică.

Constante ale locurilor sînt mai degrabă absențele : absența hotelurilor, a barurilor, a restaurantelor („Dobrogeanu" nu-i decît o concesie), și atotputernică prezența mării suverane, a mirosului de pește prăjit și a bărbilor de tot soiul (de pictori, de regizori, de imitatori), ba chiar a bărbilor false. Mai este acest 2 Mai și un tărîm al întîlnirilor miraculoase, mereu ai senzația că ai zărit pe plajă, la cherhana sau aiurea, pe cutare scriitor, actor sau sculptor, și, de cele mai multe ori senzația corespunde realității. În jurul incognito-urilor transparente

Monica N. Mărginean

Continuare în pag. a 6-a

EMINESCIANA

CADRUL NATURAL

Despre natură și ipostazele sale în opera lui Eminescu s-a scris atît de mult încît aproape că nu există monografie, eseu ori studiu care într-o manieră sau alta să nu se raporteze la ea. Mai ales ca temă, motiv, arhetip, oarecum de sine stătător. Evident, nimeni nu poate nega legitimitatea acestui punct de vedere, dar elementele naturale au în imaginarul eminescian și alte valențe. G. Călinescu a scris pagini excepționale despre „cadrul fizic" în multiplele lui aspecte și funcții (germinația, geologia sălbatică, flora, fauna etc.), disecînd și punînd sub lupă fiecare componentă. Metoda este a unui fenomenolog care obține rezultate strălucite pe fragmente cu riscul, inevitabil, de a pierde uneori din vedere ansamblul și modificările pe care „sintaxa" contextului le aduce semnificațiilor parțiale. Dar nici o metodă nu este infailibilă și orice critic este nevoit să apeleze la unele simplificări sau, dimpotrivă, generalizări impuse de rigorile demonstrației. În ce mă privește, constrins de realitatea textelor, mă voi referi mai ales la natură ca mediu, cadru, atmosferă, unde componentele întrețin relații și raporturi specifice, ori sînt incorporate în structuri mai ample.

Una dintre cele mai importante forme și deopotrivă funcții este aceea a **naturii-adăpost** care ascunde și apără de priviri indiscrete cuplul de îndrăgostiți sau solitudinea poetului. Codrul, pădurea, cringul ocrotesc complice întîlnirile amoroase și scenele galante ca în **Dorința :** „Vino-n codru la izvorul / Care tremură pe prund / Unde prispa cea de brazde / Crengi plecate o ascund". Bolta de copaci, „prispa cea de ramuri", crengile plecate, „umbr-adîncă de păduri", chiar și luminișul sînt refugii ale îndrăgostiților sau îndrăgostitului și **locuri erotizate,** ce cheamă și îndeamnă la dragoste.

Arborele afrodisiac prin excelență este teiul ale cărui flori cad la pămînt ca o ninsoare înmiresmată și deasă, ascunzînd tainica pulsație erotică a naturii : „Dar prin codri ea pătrunde / Lîngă teiul vechi și sfînt / Ce cu flori pin-în pămînt / Un izvor vrăjit ascunde."

Tot florile de tei, ca în paradisul vîrstei de aur, se revarsă electrizate parcă, de un fior senzual peste perechea îmbrățișată : „Pe genunchii mei ședea-vei, / Vom fi singuri-singurei, / Iar în păr înfiorate / Or să-ți cadă flori de tei."

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

Eminescologie idilică

Deoarece cronica literară la volumul nostru **Fiii risipitori** este folosită de Nicolae Manolescu, pentru a ataca autori și direcții de cercetare, care nici nu sînt pe larg discutate în carte, unul dintre ei fiind în imposibilitate de a se apăra, dată fiind moartea lui prematură, deoarece cele mai ofensive afirmații sînt lipsite de o elementară acoperire, ne simțim obligați a repune lucrurile în făgașul lor istoric și istorico-literar. Dincolo de toate acestea este interesant de văzut cum se rostește asupra lui Eminescu o voce exersată în lansări sonore gen Cristian Popescu.

Ne vom opri, de aceea, exclusiv asupra chestiunilor privitoare la Eminescu.

În eseul nostru **Umbra lui Tudor Vladimirescu** se atrage de mai multe ori atenția asupra seriei de epitete și etichete antieminesciene care, moștenite fiind, au împiedicat analiza și cunoașterea profundă a gazetăriei eminesciene. Eseul pledează, deci, pentru o interpretare nouă, la obiect, a materiei. Nicolae Manolescu se arată a fi net împotriva acestei înnoiri de perspectivă : „Punctul de vedere cel mai serios asupra gazetăriei eminesciene vine, în deceniile de după moartea lui, din tabăra burghezo-democratică. Problema este cu ce îl înlocuim astăzi. M. Ungheanu afirmă : «Lucrările lui G. Călinescu, M. Gafița, Al. Oprea, I. Bădescu au deschis drumul unei perspective noi, întemeiate pe marxism, pe materialism dialectic, emancipată de optica liberală asupra publicisticii poetului» (p. 37—38). Trec — zice N. Manolescu — peste includerea arbitrară pe această listă a lui G. Călinescu, ale cărui aprecieri postbelice **au rămas în esență aceleași,** nedevenind marxiste, ca să remarc caracterul restrictiv-tendențios al listei înseși, de pe care lipsesc nume importante ale exegezei actuale, ca să fie reținut, în schimb, numele lui Al. Oprea, autor al unor comentarii superficiale și **respinse la vremea apariției,** sau a lui I. Bădescu, acela care a considerat fără să clipească (într-o carte pe care am recenzat-o în această pagină), că, ideologic, Eminescu a fost marxist". (Sublinierile ne aparțin).

Problema nu este cu ce înlocuim astăzi punctul de vedere al „taberei burghezo-democratice" de vreme ce el și începe să fie înlocuit, chiar sub ochii criticului. Dovada ? Tocmai împotriva acestei înlocuiri reacționează. Lista noastră este limitativă, pentru că, nefiind electorală, ci aplicată, urmărește să înfățișeze pe cercetătorii cu perspectiva „emancipată de optica liberală asupra publicisticii eminesciene". „Numele importante" la care se referă criticul constituie o obișnuită „captatio benevolentiae", pentru că nu citează pe nimeni, și nu citează pentru că optează pentru contribuțiile vechi : „Punctul de vedere cel mai serios asupra gazetăriei eminesciene vine, în deceniile de după moartea lui, din tabăra burghezo-democratică". Deceniile de după moartea lui Eminescu sînt zece, iar tabăra burghezo-democratică de care vorbește criticul și-a istovit posibilitățile exegetice ca urmare a schimbărilor social-politice postbelice. Nici vorbă, deci, de o reală apreciere a numelor importante de după această dată, de vreme ce punctul de vedere „cel mai serios" le este anterior. Refugiul criticului în aserțiuni ne scutește de a-l urma în direcția discutării solidității punctului de vedere „burghezo-democratic".

Inconsistența listei noastre ar fi putut fi probată prin absența emancipării acestor cercetători de sub tirania opticii liberale. Acestei căi frontale, singura valabilă, Nicolae Manolescu îi substituie o alta: trece sub tăcere pe M. Gafița, scoate din cauză pe G. Călinescu, pentru a discredita prin sfidătoare aserțiuni pe Al. Oprea și I. Bădescu.

G. Călinescu și-a continuat însă studiile de eminescologie după 1944, arătîndu-se receptiv la unele sugestii ale noului climat ideologic. Pentru Nicolae Manolescu, totuși, aprecierile postbelice asupra lui Eminescu, făcute de G. Călinescu, „au rămas în esență cele antebelice, nedevenind marxiste", după cum o spune. Dar această afirmație nu simplifică, ci complică problema.

Nicolae Manolescu are predispoziția de a atribui textelor și autorilor citați propriile sale păreri, fără reținere. Pentru a sublinia evidența, nu-l vom exclude deci din discuție pe G. Călinescu, ci-l vom examina alături de I. Bădescu, pentru simplul motiv că în aceste cazuri se încearcă croirea unei alte fețe a lucrurilor. Nu este adevărat că G. Călinescu nu s-a lăsat influențat de marxism în nici un fel, cum susține ritos criticul. Nu este adevărat că I. Bădescu ar fi făcut afirmația că Eminescu este marxist, așa cum obstinat o scrie N. Manolescu, care aruncă în sarcina lui I. Bădescu ceea ce a făcut G. Călinescu. Iată evidența :

„Este dovedit, scrie G. Călinescu, că Eminescu urmărea cu atenție în ultimii ani ai vieții marxismul, îndreptățindu-i în parte existența în măsura în care încerca o ocrotire a clasei proletare, motiv pentru care prețuia încercările lui Const. Mille. Marxismul intrase printre cunoștințele lui încă din universitate și pare învederat că în doctrina politică a poetului intră o nuanță de materialism istoric." (G. Călinescu, **Opere**, 12, p. XV).

Nu este singura afirmație de acest fel a lui G. Călinescu, dar una de ar fi fost, ea ar fi fost suficientă pentru a arăta că citarea lui G. Călinescu în fruntea listei nu este arbitrară.

A-l feri pe G. Călinescu de influențele marxiste este o obstinație la fel de mare cu aceea de a-i atribui lui Ilie Bădescu, sociolog de marcă, propoziții pe care nu le-a scris niciodată.

Atît la G. Călinescu, cît și la Ilie Bădescu vom găsi demonstrația independenței de atitudine și de gîndire a lui M. Eminescu în probleme sociale și politice, adică privirea lui pe deasupra partidelor în chestiunile de organizare fundamentală a societății.

Să vedem apoi și ce spune Ilie Bădescu : „Preluarea teoriilor elaborate în Occident și aplicarea lor la cunoașterea altor societăți se originează în ignorarea specificului «mișcării științei» și printr-o înțelegere dogmatică a procesului de circulație și de receptare a ideilor". (Ilie Bădescu, **Sincronism european și cultură critică românească**, 1983, p. 38). Din capul locului, principial vorbind, Ilie Bădescu refuză omologări de tipul celor acreditate de Nicolae Manolescu, pentru simplul motiv că Ilie Bădescu îl consideră pe M. Eminescu un creator independent și original în sociologie și nu un epigon. Mai mult decît atît, Ilie Bădescu ține să facă o elocventă precizare : „Ideea că teoria lui Marx din Capitalul este o «monografie» a unui mod de producție aparține lui H.H. Stahl și noi sîntem de acord cu ea. Facem doar precizarea că această «monografie» se referă la «capitalismul metropolitan», și numai în ceea ce privește problema acumulării violente atinge și chestiunile «capitalismului periferial»." (op. cit., p. 29). Pe scurt, Ilie Bădescu consideră raza cuprinderii „Capitalului" limitată la Occident, inoperantă în Răsărit și cu atît mai puțin posibilă ar fi „marxizarea" lui Eminescu clamată imprudent de criticul literar. În practică, Ilie Bădescu spune, dimpotrivă, că Eminescu și-a creat propria sa teorie și propriul model sociologic, paralel celui marxist, potrivite Europei răsăritene. Sociologia eminesciană nu este marxistă, cum afirmă fantezist și perseverent Nicolae Manolescu ci echivalabilă cu sociologiile moderne, contemporane (W. Mills, W. Gouldner, S. Amin, I. Walenstein), pentru că Ilie Bădescu susține **actualitatea** lui Eminescu ca gînditor social. Este imposibil de scos dintr-o demonstrație consecvent aplicată ca aceea a lui Ilie Bădescu o enormitate ca aceea vehiculată clamoros de Nicolae Manolescu.

Afirmația că Eminescu este marxist aparține exclusiv lui Nicolae Manolescu, care n-o poate proba în nici un fel, ea fiind expresivă mai ales pentru mentalitatea după care Marx și marxismul sînt manifestări neinseriabile istoric, tabuuri cu care nu se poate intra în comunicare. Tipul acesta de gîndire, căreia i se poate zice fetișizantă, idolatrizantă, dogmatizantă, după cum am văzut, nu prezidează defel gîndirea lui G. Călinescu, care vede problema în contextul istoriei ideilor și a filozofiei. G. Călinescu nu lucra cu fetișuri.

Același este sensul demonstrației pe care o face Al. Oprea într-o serie de studii tipărite sub titlul **În căutarea lui Eminescu gazetarul** (1985), studii a căror concepție constituie temeiul alcătuirii volumelor de gazetărie eminesciană din actuala ediție academică. Este de prisos să mai adăugăm că nimeni n-a respins vreodată aceste contribuții ca superficiale, așa cum garantează criticul cititorilor săi. Alexandru Oprea este cel care a evidențiat avantajul punctului de vedere genetic în evaluarea gazetăriei eminesciene și tot Alexandru Oprea și nu acele misterioase „nume importante" ale exegezei postbelice a fost cel care a relansat ediția academică așezînd la temelia ei tocmai această concepție genetică a înțelegerii publicisticii eminesciene. Cei cu adevărat interesați de soarta posterității eminesciene, au început rezolvarea importantei probleme, cu mai mulți ani în urmă, fără falsa emulațiune.

După ce a susținut că G. Călinescu n-a scris ceea ce acesta a scris și după ce a pus pe seama lui Ilie Bădescu o propoziție pe care acesta n-a semnat-o niciodată, Nicolae Manolescu invocă respingerea critică a unor comentarii eminescologice care nu s-a produs nici ea. Este un tur de forță remarcabil, fără legătură reală cu Eminescu și veritabila problematică a operei și personalității poetului, tur de forță care nici nu se află, de altfel, la capătul său, în nici două coloane de gazetă.

Umbra lui Tudor Vladimirescu insistă mai ales asupra căutării adevărului istoric de către poet și asupra faptului că Tudor Vladimirescu constituie în gazetăria eminesciană un reper fundamental, cu toate concluziile ce se pot trage de aici. Iată cum este abordată chestiunea : „Că Eminescu, în plină polemică, îl putea numi pe Macedonski, nepotul sîrboteiului care a vîndut creștetul sfînt al domnului Tudor, înțelegem, dar că Ungheanu împărtășește antimacedonskianismul, bazat pe **astfel de argumente**, al poetului nu mai e de înțeles (și asta lăsînd la o parte faptul că **noi știm astăzi mai multe** (s.n.) despre rolul jucat de Dimitrie Macedonski, bunicul, în trădarea lui Tudor, și nu ne mai putem pronunța așa de categoric în privința faptului că el a vrut moartea comandantului său".

În chestiune este îndreptățirea lui Eminescu de a vorbi cum vorbește, iar deplasarea discuției în direcția D. Macedonski nu slujește clarificarea acestei îndreptățiri. Dacă Eminescu era îndreptățit s-o facă, propunerea delimitării este de prisos. Nicolae Manolescu își ascunde dezacordul față de Eminescu și opțiunile lui după volute sintactice complicate. Formula care ne interesează este : „noi știm astăzi mai multe despre...", care vrea să însemne că astăzi se știu, în mod curent, mai multe despre o anume inocență a lui Dimitrie Macedonski. Care este cartea, studiul, pagina de „astăzi", din care să reiasă că nu ne mai putem pronunța așa de categoric că Dimitrie Macedonski, ar fi voit pieirea lui Tudor Vladimirescu. Nicolae Manolescu nu ne-o spune. Eminescu nu-l acuză pe Dimitrie Macedonski de altceva decît de trădare. Iar trădarea lui Dimitrie Macedonski este solidă ca granitul. Chestiunea cheie rămîne trădarea și nu condiția de „sîrbotei", așa cum dorește Nicolae Manolescu. Orice cunoscător al problemei cu reacții morale normale va fi, datorită acestei vînzări, de partea lui Tudor. Chestiunea rămîne netedă, iar silogistica foarte personală a criticului literar, nu modifică cu nimic profilul moral al lui Dimitrie Macedonski, ci cel mult pe cel psihologic. Acel „noi știm astăzi" rămîne deci o poză în fața cititorilor. Nimeni nu știe astăzi altceva despre Dimitrie Macedonski decît ce s-a știut ieri. Criticul nu poate cita în favoarea îndrăznеței sale sofistici, nici un titlu, nici o pagină, nu poate oferi nici un citat dintr-o bibliografie mai recentă. Mai mult decît atît, „astăzi" bibliografia privitoare la Dimitrie Macedonski (care „în uniformă de ofițer rus s-a prezentat la poarta Mănăstirii Strehaia, somînd garnizoana" — Andrei Oțetea, 1945), este și mai dezavantajoasă. Dar nu insistăm.

De altfel, Eminescu nu putea avea nici o oscilație în legătură cu vinovățiile vînzătorilor lui Tudor Vladimirescu. Cartea de căpătîi a poetului în chestiunea insurecției de la 1821 este **Revoluția lui Tudor Vladimirescu**, de Mihai Cioranu (1859), care afirmă că D. Macedonski și Hagi Prodan „lucrau neîncetat în oștirea lui contrarevoluție împotrivă-i" (p. 290). Pentru poet, Dimitrie Macedonski rămînea odios pentru că trădase și nu pentru că era „sîrbotei", așa cum reiese din formularea lui Nicolae Manolescu printr-o spectaculoasă alunecare logică. Încercarea lui Nicolae Manolescu de a absolvi pe Dimitrie Macedonski de grava și istorica vină morală de la 1821 pentru a transfera o chestiune strict istorică, din sfera morală în aceea a xenofobiei, nu are nici un temei documentar. Eminescu era îndreptățit să-l considere pe Dimitrie Macedonski trădător, iar orice exeget atent la documente, să constate îndreptățirea poetului.

Eseul **Umbra lui Tudor Vladimirescu** relevă, de altfel, un lucru foarte interesant : că Eminescu fiind un cap sistematic și autor al teoriei „păturii superpuse" tratează în consecință și familia Macedonski în cadrul acestei teorii. La Eminescu funcționa un spirit de sistem și nu reacția epidermică. Nicolae Manolescu îl vrea, se pare, pe Eminescu mult mai simplu decît a fost ceea ce caracterizează cel puțin un tip de lectură.

În fond, reproșul fundamental rămîne identificarea noastră cu pozițiile gazetăriei eminesciene.

Chestiunea nu este dacă un anume exeget, indiferent de nume, se identifică cu poziția lui Eminescu, ci dacă identificarea este posibilă. Atît timp cît Eminescu și-a scris articolele în spiritul adevărului istoric, iar **Umbra lui Tudor Vladimirescu** tocmai acest lucru își propune să-l demonstreze, identificarea devine obligatorie. Nicolae Manolescu nu ia în discuție nici conștiința istorică eminesciană, nici coerența structurilor sociale și politice avansate de gazetar, pentru a le demonta eventual inconsistența. Ar fi fost de altfel foarte interesant să vedem cum se exersează o competență deprinsă să comenteze poezia de ultimă oră asupra sistemului sociologic și ideologic eminescian. Apărătorul lui D. Macedonski ne lipsește de acest spectacol atrăgător, încercînd să scoată dintr-o inventată nevinovăție a unui sperjur faimos, fixat ca atare de toți istoriografii lui 1821, ieri sau azi, un argument împotriva vederilor lui Eminescu și a celor care examinează în spirit istoric problema. E limpede că Nicolae Manolescu nu dorește să se identifice cu pozițiile eminesciene.

Din construcția sofisticată a criticului nu mai rămîne nimic, decît ideea că Eminescu trebuie preluat critic, fără a ni se spune de ce. Liber este Nicolae Manolescu să-l absolve în forul său intim pe Dimitrie Macedonski de orice vină, cu condiția să nu încerce a impune această „libertate de gîndire" și altora. A cere privire critică asupra lui Eminescu, dar a-l privi necritic, îngăduitor, pe D. Macedonski este o propunere memorabilă.

Dar cursa afirmațiilor fără acoperire continuă. Evidențele nu sînt doar negate, ci și întoarse pe dos. Un exemplu: „Partea proastă e că faptele care se pot proba sînt în favoarea lui Rosetti (care e un **adversar senin** (s. n.) în disputele cu gazetarul de la «Timpul») și atitudinea lui cînd cu boala poetului a fost emoționantă (afară de cazul că e o perfidie, menită să ascundă complotul!)." Cine a citit un text de C. A. Rosetti, cu atît mai mult cine a citit mai multe, descoperă patetismul, inflamarea, vehementa articolelor acestuia, adică tocmai lipsa serenității. Dar un C. A. Rosetti senin slujește imaginii antitetice a unui Eminescu pătimaș, iar aceasta fiind ținta urmărită de N. Manolescu, evidența nu mai are nici o importanță. Apelăm demonstrativ la ultima caracterizare care se face, cronologic vorbind, articleriei rosettiste: poemele lui C. A. Rosetti, ni se spune, „nu reușesc să prefigureze violentul ziarist de mai tîrziu, polemistul înflăcărat, pamfletarul patetic de la **Pruncul român** sau **Românul**". Sau: „Publicistica lui C. A. Rosetti a suferit de limbuția agresivă necesară liberalismului". Mai departe: „Nici peste zece ani nu-i slăbise energia pamfletară, încărcată de patetism, de fraze enorme, de metafore pe cît de precare pentru noi azi, pe atît de violente în epocă, de sentimentalitatea argumentelor" și ultimul : „În afectarea frazelor lui, în încărcătura lor pasională, în mersul avîntat al cuvintelor este ceva din însăși mișcarea acestei forțe sociale". (Am citat din **Introducere în opera lui C. A. Rosetti** de Dana Dumitriu, 1984, p. 83, 179, 176, 177). Mișcarea forțelor sociale pe care o reflecta stilistic articleria lui C.A. Rosetti n-a fost olimpiană. În afară de asta, se știe că gazetăria ultimelor decenii ale secolului XIX românesc n-a fost deloc senină, indiferent de apartenența ei socială, un creator de ton și de model agresiv fiind chiar C. A. Rosetti. Simplismul abordării maniheice (Eminescu — pătimaș/Rosetti — senin), falsificator fiind, nu facilitează accesul la substanța și complexitatea epocii și cu atît mai puțin la complexitatea personalității lui Eminescu.

După cum nici apelul la șablonul induioșător al unui C. A. Rosetti, sentimental în cazul îmbolnăvirii lui Eminescu. Toate acestea țin de kitschul cultural, de eșantioanele didactice, sentimentale sau idilice, inoperante în cazul unei veritabile acțiuni de cunoaștere. Nicolae Manolescu se preface terorizat de perspectiva unei avalanșe de comploturi, proiectînd, cu o nuanță de veselie, improprie vieții lui Eminescu, o lumină idilizantă asupra unui secol nu numai prozaic și aspru, dar și foarte tensionat. De ar fi fost să urmărească cu adevărat numai cariera lui Dimitrie Macedonski, i-ar fi descoperit moartea într-o detenție politică, la o mănăstire, ca fost conjurat. Dimitrie Macedonski a fost cu adevărat un personaj tenebros, deloc sentimental și idilic. A-l scoate din această stare prin disculpări contrarii adevărului istoric este un nonsens. Imaginile comode parazitează însă și istoria culturii, creînd o stare de satisfacție și de confort celor ce le întrețin. De aici vine și proiecția idilică asupra climatelor sociale, politice traversate de scriitorii români ai secolului trecut, pe care ni le propune Nicolae Manolescu. De aici, probabil, și invocarea unei bibliografii inexistente, a unor caracterizări nefondate ca și a unor afirmații inventate. Combatant în numele unei istorii literare fără legătură cu istoria, apărătorul lui Dimitrie Macedonski pledează implicit pentru o eminescologie idilică și lejeră. Finalmente, pe deasupra acestor încheieri se poate afirma că de la Cristian Popescu la Eminescu e un drum greu.

M. Ungheanu

CADRUL NATURAL

Urmare din pag. I

Uneori pădurea „ascunde" grațioase episoade galante, fiind și o „scenă" care lasă sau ridică perdeaua, ori „cortina" de ramuri peste nevinovate și încîntătoare idile : „Iară gazda noastră zice, / Dîndu-și ramurile-n lături : // — O, priviți-i cum visează / Visul codrului de fagi / Amîndoi ca-ntr-o poveste / Ei își sunt așa de dragi !"

Dacă generic, codrul, pădurea și teiul sînt embleme ale naturii eminesciene nu înseamnă că se limitează numai la atît ; salcîmul, arinul, liliacul, bradul, lacul, izvorul, luna, stelele, marea, sunetele etc. în varii paradigme compun atmosfera și cadrul de care am amintit. Pentru că, repet, nu sînt privite ca entități autonome, ori înfățișate pictural ca descrieri de natură — Eminescu nu a scris pasteluri —, ci în asocieri, corespondențe, chiar sinestezii proprii în special poeticii simboliste și mai puțin retoricii romantice. Unele dintre cele mai reușite sinestezii și corespondențe se întîlnesc în **Povestea teiului** : „Sara vine din ariniști / Cu miroase o îmbată. / Cerul stelele-și arată, / Solii dulci ai lungii liniști. // Dar prin codri ea pătrunde / Lîngă teiul vechi și sfînt, / Ce cu flori pîn-în pămînt / Un izvor vrăjit ascunde. // Îngînat de glas de ape / Cînt-un corn cu-nduioșare / Tot mai tare și mai tare. / Mai aproape, mai aproape ; // Iar izvorul, prins de vrajă / Răsărea, sunînd din valuri — / Sus în codri de pe dealuri / Luna blîndă ține strajă."

Astfel de asocieri, întrepătrunderi și orchestrații sinestezice cuprind mai toate poeziile de sugestie și atmosferă naturistă ; **Peste vîrfuri, Somnoroase păsărele, Sara pe deal, La mijloc de codru, Povestea codrului** și altele. De fapt din aceste corespondențe și armonii interne și externe rezultă „vraja" și muzicalitatea inefabilă eminesciană, de care poetul însuși era conștient, fie și într-un mod indirect. Într-o poezie atît de „naivă" în aparență ca **Somnoroase păsărele** corespondențele și efectele sînt numite ca atare : „Peste-a nopții feerie / Se ridică mîndra lună, / Totu-i vis și armonie — / Noapte bună !".

Foarte interesant, impresia de extaz și „feerie" narcotizantă pe care o trezește poezia cadrului natural este în primul rînd de sorginte sonoră. Fără îndoială că ea se desfășoară sub „regim lunar" în cea mai mare parte, cum susține G. Călinescu însă efectele auditive sînt preponderente, creînd o ritmică și o legănare sonoră, mîngîios toropitoare. Izvorul „vrăjit" murmură sau suspină, valurile lacului clipocesc ori tresar în „cercuri albe", vîntul suflă blînd prin ramuri, frunzele foșnesc „lin", apa este „unduioasă" și „îngînă", iar buciumul și cornul sună melancolic.

Am pomenit de regimul lunar al peisajului și erosului, și într-adevăr astrul selenar în corespondență și asociere cu toate celelalte elemente, avînd însă un rol privilegiat, contribuie la realizarea atmosferei de extaz și somnie, atît de eminesciene, căreia este greu să-i găsim un echivalent nu numai în poezia română dar și în cea universală. Pentru că și proiectarea romantică a trăirilor sufletești în natură și acele „états d'âme" simboliste, reverberînd muzical în peisaj sînt altceva decît magia verbală narcotizantă din **Povestea teiului, Dorința, Peste vîrfuri** etc. Așadar luna tutelează întreaga fire și mai ales pe îndrăgostiți : ea „varsă liniște și somn", dă o strălucire halucinantă suprafețelor acvatice, răspîndește o pulbere argintie, afrodisiacă în aerul înmiresmat, veghează „blînd" asupra cuplului amoros și „însenineazā" gîndul și sufletul. „Neguri albe, strălucite / Naște luna argintie / Ea le scoate peste ape, / Le întinde pe cîmpie".

Dar luna poate fi și un astru rece, palid, martor al tristeții și regretelor poetului după iubirea pierdută ori neîmpărtășită, într-un peisaj voit sărac, schițat în cîteva linii, fără viață. În acest caz plopii, „ulicioara", fereastra opacă, exteriorul străin al casei constituie întreg cadrul natural : „Pe aceiași ulicioară / Bate luna în ferești, / Numai tu de după gratii / Vecinic nu te mai ivești !" ; „Pe lîngă plopii fără soț / Adesea am trecut ; / Mă cunoșteau vecinii toți — / Tu nu m-ai cunoscut".

În perspectiva unei teme sau motiv predominant ca și a tipului de relații dintre ele, componentele naturii își schimbă funcțiile și semnificațiile. Asociat cu prezența mării, teiul în imaginarul eminescian, arbore erotizant, și supus intenției fundamentale a poemului, devine în **Mai am un singur dor,** simbol al extincției. Mai exact, împreună cu celelalte elemente cunoscute, dar avînd alte conotații formează, ceea ce am putea numi **natura eutanasică** : „Și nime-n urma mea / Nu-mi plîngă la creștet, / Doar toamna glas să dea / Frunzișului veșted. / Pe cînd cu zgomot cad / Izvoarele-ntr-una, / Alunece luna / Prin vîrfuri lungi de brad / Pătrunză talanga / Al serii rece vînt, / Deasupră-mi teiul sfînt / Să-și scuture creanga".

La fel, codrul, pădurea, rîul, izvorul, stelele își satisfac și alte valențe simbolice în afară de cele compensator-securizante, ori magic-erotice, în **Revedere** și **Ce te legeni.** În ambele cazuri slujesc unor comparații (sau scheme alegorice mai largi) între viu și amorf, între vesnic și trecător, între cosmic și uman. În vastele poeme metafizice, filosofice sau sociogonice, **Scrisoarea I, Luceafărul, Odin și Poetul, Diamantul nordului, Sarmis, Gemenii, Memento mori,** natura, mai bine zis cadrul și spațiul fizic, are cu totul alte dimensiuni și orizonturi. Tot așa cum interiorului intim al camerei îi corespundea dincoace interiorul fabulos al palatelor și domelor, naturii-refugiu, naturii-oază i se opune sau îi este complementară geografia colosală prin proporție ori abundență a marilor poeme : orizontul nemărginit al mării, stînci detunate, munți de gheață, codri de aramă, păduri sălbatice, grădini edenice sufocate de flori și miresme, „neamuri mii" de animale și păsări, roiuri de albine și furnici etc.

Fie și atît de sumară, comparația dintre cele două „hărți" ale spațiilor eminesciene scoate cu și mai multă claritate în relief, unitatea de viziune și structură ca și autonomia cadrului natural, analizat din perspectiva „sintaxei" și funcțiilor sale.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O CÎNTARE PATETICĂ

● După debutul într-un volum colectiv, tînărul poet gorjean Ion Popescu publică la aceeași editură primul său volum de autor *). Cu o cîntare patetică a patriei și a realităților ei actuale, poetul vine să demonstreze că lira poetică bine instrunată și bine hrănită cu sinceritate și cu energie sentimentală poate străbate, se poate înălța chiar și pe drumuri atît de bătute.

Prin cartea sa de debut, Ion Popescu a trecut cu bine „proba de foc", cum se exprima un poet craiovean, care este poezia patriotică. Sentimentele și ideile referitoare la patrie sînt exprimate simplu și limpede, cu căldură și convingere : „Noi, visătorii, știm că țara / e nesfîrșita încolțire / a mugurilor în solara / călătorie spre iubire". **(Statornicie)** ; „Fiind copil credeam că rîul, ramul / din ochiul meu sînt mai presus de fire / și patria-i secretul din balsamul / cu care mama-mi da nemărginire" **(Dragostea de patrie).** Reușită imagine. Sau : „Dorm eroii sub o iarbă pură / și din cînd în cînd ies înafară / ca un roi de-albine cu făptură / de cuvînt — esența lor primară" **(Lumina marilor idei)**; „Cînd scriu despre țăran / am strania splendoare de-a fi crezut în limba / albinelor și-a mării // Cînd scriu despre țăran / am o prelungă stare / de-ncredere în grîu / întîmpinîndu-i pașii" **(Cînd scriu despre țăran).**

Ion Popescu scrie poezie patriotică bună, de elevată imagistică, fiind atent în mare măsură la evitarea descriptivismului și a sonorității goale de tip lozincard. De cele mai multe ori imaginile poetice sînt fruste, directe, fără prea mare încărcătură metaforică, ceea ce le asigură o bună cursivitate a gîndurilor și a simțămintelor, dar și o oarecare impresie de ușurătate de elaborare. Poetul e, dealtfel, un foarte bun versificator, un bun cunoscător al prozodiei clasice, cu diversele ei manifestări ritmice, rimice și strofice. Cartea e bine structurată din acest punct de vedere, alternînd poeziile și după alcătuirea lor diversă ca formă. (Poetul cochetează și cu formele fixe ale genului). Credem însă că trebuie mai mult cenzurată ușurința cu care curg cuvintele sub pana cuprinsă de entuziasmul clocotitor al momentului de inspirație.

Ceea ce ne dă încredere în mersul ascendent al poetului este disponibilitatea lui de imaginație și de construcție, ca și limbajul poetic cultivat, care este al unui intelectual cu gustul erudiției. Desprinderea de ușoarele influențe (Beniuc, Păunescu, Țărnea) va fi de bun augur pentru (dez)lănțuirea vigorii incontestabile a talentului său. Pentru aceasta este necesar un efort susținut de căutare a unui ton propriu, probat într-o mai largă arie tematică și o mai accentuată interiorizare a sentimentelor poetice. Exploatarea pînă aproape de epuizare a unei teme dovedește încă o dată că poetul are resurse importante pentru exprimarea lirică. Unele poeme din finalul cărții vin să confirme girul pe care i-l acordăm poetului Ion Popescu, odată cu ușurința de a-l recunoaște în cărțile viitoare în deplinătatea calităților sale relevate în acest volum de debut. Cităm integral două poeme : „Focul în punctul din timp / ca piatra poros și inert / sfidînd concurența. / După perdele privirile morților / brînduși de primăvară / inaugurează Muzeul Albastru. / Nu le mai e frig, dar din obișnuință / strînși în jurul flăcărilor / ca niște păsări marine / confundă zborul cu ora / totală". **(Punctul din timp)** și „Aștept deschiderea seminței / să-mi încălzesc palmele / la flacăra miezului. // Și sămînța se deschide greu / ca o poartă de castel / medieval. / Săgeata ochiului străpunge / pereții întinși / ca foaia de cort. // Aștept la hotarul cuvîntului / un croitor somnoros. / Și scriu un poem". **(Deschiderea seminței).**

Toma Grigorie

*) Ion Popescu : „Sufletul griului", Editura „Scrisul Românesc", 1989.

PROZA

UN ALT «HAN AL ANCUȚEI»

Cu acest volum de debut al lui Ioan Popa *) ne aflăm — spre plăcuta noastră surpriză — într-un adevărat „Han al Ancuței" cu naratori-militari și povestiri romantic-patetice ce exploatează marile posibilități de captare a ascultătorilor-spectatori, de la straniu și fabulos, pînă la fantasticul pur cu elemente senzaționale, constituind astfel un teritoriu bine conturat, aflat într-o bună tradiție a prozei lui Vasile Voiculescu și Mircea Eliade, dar cu amprenta bine marcată a povestirilor sadoveniene. Precizez că nu lipsesc notele particulare, dar ceea ce dă justificare întregului demers narativ ar fi voluptatea și, mai ales, repunerea povestirii în demnitatea ei.

În mod neinspirat, autorul pune în fruntea volumului o narațiune cu un conținut exemplar, însoțită și de o morală clamată solemn și teatral. Dincolo de bunele intenții, „Focul" se află la limita de jos a posibilităților tînărului debutant. Ar mai fi de reproșat că în povestirea „Asul de pică", ce are bune momente, se simte regia, căutarea obstinată a elementului senzațional și a amănuntului revelator, iar în „Fotografia" sau „Cînd luna era zeiță", doar talentul povestitorului mai poate salva trama previzibilă, de la un punct, bazată pe o confuzie. Oricum, să reținem că în ambele povestiri granița dintre lumea vie și cea moartă dispare, că se produce o „ruptură" în realitate, premisă bună pentru întreținerea fantasticului.

„Tainele care ne înconjoară (...) sînt atît de adînci și numeroase încît părem niște copii rătăciți într-o grădină fermecată", spune fostul maior Comănescu praporgicului Ștefan, iar, mai departe : „Ce e macabrul ? Ce e superstiția ? Reacții ale gîndului, ale ființei noastre, în fața necunoscutului niciodată pe deplin accesibil" („Schimbul de gardă"). Aceasta este motivația adîncă a celor mai bune povestiri, între care numim : „Întoarcerea din război", „Fiul apelor", „Vînătoarea secretă" și „Asaltul".

În prima dintre ele, granița dintre viață și moarte devine insesizabilă, deoarece Suru, calul de luptă întors din război, privește cu singurul său ochi sănătos de parcă „mă privea vărul meu, Sandu", iar apropierea de moarte provoacă lui Grigore cunoașterea, revelația.

Ca și în alte povestiri, o condiție a declanșării fantasticului este **tăcerea** (ce ascunde în ea necunoscutul), aici, „o liniște de început de lume" („Fiul apelor"). Tînărul Avram, personaj straniu și fascinant, venit din lumea celor dispăruți, creează o „falie în timp", salvează de la moarte un locotenent și doi soldați, apoi dispare, lăsînd amanet un portțigaret.

„Vînătoarea secretă" este o falsă povestire cinegetică și, dacă mai sus Avram era un duh al apelor, Cerbul este un duh al muntelui, hălăduind prin ținuturi fabuloase și urmărindu-și vînătorii cu o curiozitate lacomă. Aflat față în față cu vînătorul său, cerbul așeaptă liniștit moartea, dar Val își va ucide propriul cîine, înțelegînd că nu are dreptul să interzică existența unui reprezentant al unei lumi pe care n-o înțelege și n-o cunoaște.

În sfîrșit, „Asaltul" se constituie ca o parabolă, bine motivată psihologic, ale cărei elemente fantastice potențează sensul moral al unei lupte oneste în orice condiții și indiferent de adversar.

Ioan Popa are vocație de povestitor și cele mai bune proze ale sale probează că linia parabolică îl avantajează.

Mircea Dinutz

*) Ioan Popa : „Dincolo de timp", Editura Militară, 1989.

ISTORIE LITERARĂ

RESTITUIREA DOCUMENTELOR

Profesor de literatură la Ploiești, Marius Pop s-a dedicat cercetării arhivelor și bibliotecilor, strîngerii de materiale documentare și de mărturii inedite, care să dezvăluie laturi necunoscute ale operelor unor mari creatori din literatura română, remarcîndu-se cu precădere prin cercetarea vieții și a operei lui Vasile Voiculescu*). El și-a editat, în ultimii ani, primele două cărți — inspirate de personalitatea și opera lui V. Voiculescu, care — tot după propria-i dezvăluire — l-au marcat sensibil chiar din anii adolescenței... Prima sa carte apărea în 1984, cu prilejul centenarului nașterii lui V. Voiculescu, girată de un **Cuvînt înainte** al regretatului Augustin Z.N. Pop, care-l prezenta pe Marius Pop ca pe un discipol al său, „căutător cu migală al urmelor de viață și de creație ale unuia dintre cei mai împliniți făurari de «dulce limbă românească»". Volumul său de debut se intitula: **Vasile Voiculescu — peregrin prin veac...** Cel de al doilea volum, apărut în 1989, este, de fapt, o addenda a primului **(V. Voiculescu în amintirea contemporanilor),** fiind girat de o inspirată prezentare a lui Ioan Alexandru care constată că : „lucrarea ce-o înfăptuie colegul nostru confrate Marius Pop poate fi pilduitoare atîtora dintre cei trecuți prin facultate, ajunși la porți de arhive ce așteaptă să fie redate cursului viu al vieții literare".

Socotim de datoria noastră să reținem sub proiector ambele volume, pentru ca cititorul să-și poată face o idee despre cuprinsul și valoarea acestora... Subintitulată : **Mărturii despre scriitor și opera sa,** prima carte, din 1984, se constituia într-un volum omagial, în care erau selectate cu pasionată acribie „pagini de confesiuni, mărturii despre scriitor și opera sa, acte și corespondență, opinii critice despre operă" — anticipînd lucrarea de mai tîrziu a lui Victor Crăciun și Radu Voiculescu **(Gînduri albe).** Marius Pop își deschide volumul cu o semnificativă **Cronologie,** urmată de un capitol insolit, **(V. Voiculescu, par lui même),** cuprinzînd mărturii ale autorului despre propria-i devenire umană și literară. Alte două capitole însumează cîteva **efigii contemporane** „imortalizînd fugare clipe de viață", precum **și mărturii în timp,** provenind de la critici prestigioși cu care Marius Pop a discutat personal, înregistrîndu-le opiniile într-un original montaj... Urmează un **fragmentarium critic** și un **documentar.** Cel mai interesant capitol mi s-a părut cel dedicat **Corespondenței** inedite a poetului cu viitoarea sa soție Maria Mitescu, dar și cu unii contemporani, precum : Octavian Goga, N.M. Condiescu, Ana Condiescu, George Tutoveanu, Al. T. Stamatiad, A. Pop Marțian, Camil Baltazar, Sextil Pușcariu și Victor Papacostea... Cartea se încheie cu două eseuri ale autorului referitoare la limba poetică (îndeosebi : **lexicul**) — primul ; și la autografele primite de către poet de la contemporani — al doilea. Merită consemnată și poezia inedită : **Maturitate,** din 1947, în care — personal — întrevăd o anticipare a temei sonetelor, axată pe smulgerea din efemerul voluptății : „Ard șoimii amiezii jertfiți purității: / Cadența vieții s-a smuls voluptății. / Grăbește, iubito, de-mi îmbrățișează / Frumoasa tristețe a maturității"... Ultimele pagini creionează o selectivă bibliografie a operei și traducerilor în alte limbi...

Cel de al doilea volum întregește cuprinsul celui anterior prin includerea de noi mărturii despre om și scriitor, cum și a unor contribuții proprii de istorie literară, a unor texte poetice menite a veni „în întîmpinarea editorului și exegetului de mîine al poetului." Într-un aliniat final, descoperim la Marius Pop o relevantă imagine a mărturiilor reproduse ce proiectează „noi lumini asupra biografiei de excepție a artistului-demiurg" (p. 37). Într-un **Interviu tardiv** (din 1973), cercetătorul știe să conducă în așa fel discuția cu fiul cel mai mic, Ionică, al poetului, încît să se contureze portretul moral al scriitorului, „om de o mare integritate morală, un caracter" care „avea conștiința geniului său"...

Toate aceste „modeste contribuții" — cum le apreciază însuși Marius Pop — cum și intervențiile autorului, se constituie — în ultimă instanță — într-o patetică pledoarie pentru „o ediție critică pe măsura valorii operei sale"... „o ediție-monument" ce „se lasă de mulți ani așteptată"... Un micro-**album liric** transcrie noi inedite sau edite prea puțin cunoscute, descoperite prin uitate colecții de reviste, iar un nou **fragmentarium critic** îl întregește pe cel din primul volum...

Profesorul de literatură română și zelosul cercetător Marius Pop constituie un model de tînăr filolog pe care ne facem o datorie de conștiință prezentîndu-l tinerilor săi confrați...

Simion Bărbulescu

*) Marius Pop : „V. Voiculescu în amintirea contemporanilor", Editura Litera, 1989.

IDEI ÎNNOITOARE, EROI ÎNFĂPTUITORI

EROISMUL OAMENILOR SIMPLI

În nuvelistica sa despre război, ca și în fragmentele din romane unde abordează tema, Marin Preda subordonează consecvent marea conflagrație factorului uman. Atunci cînd nu sînt (nu par a fi) conștienți de locul și rolul lor în cutare acțiune tactică de front, eroii acționează asumîndu-și ordinul în virtutea unei discipline exterioare — dar, în fond, confruntîndu-se în interior cu ei înșiși, cu destinul lor ori cu voința lor de libertate. O misiune importantă, cum este aceea de a ține pe loc avioanele de bombardament germane care vor să atace Bucureștii după 23 August 1944, strînge în jurul unei baterii de tunuri o grupă de militari care, cu timpul (un timp scurt, de altfel), devine un grup de prieteni ce-și povestesc unii altora viața, spun anecdote, își împrumută țigări, etc. Nuvela „Albastra zare a morții" (cu acest titlu apare în colecția „Columna" a Editurii Militare, în 1983 ; în „Întîlnirea din pămînturi" se numea „Zile din august" ; după ea s-a făcut un film cu titlul „La porțile albastre ale orașului") surprinde momentul revoluției de la 23 August 1944 în apropierea Bucureștilor, mai bine zis a aeroportului german care domina Capitala. Momentul a fost descris și de Eugen Barbu în „Șoseaua Nordului" — fiind, de altfel, unul dintre evenimentele cele mai fierbinți ale luptei anti-hitleriste a armatei și poporului român imediat de după istorica declarație a întoarcerii armelor. La Marin Preda iese în evidență puternic factorul uman ca voință de luptă și de rezistență — într-atîta, încît eroii acestei aprige bătălii parcă nu sînt aureolați cu titlul ca atare. Cu atît mai emoționantă este, însă, fapta lor, înconjurată, oarecum, de nimbul anonimatului, tinzînd să se topească în fluviul de fapte anonime care au dus la victorie. „...S-ar fi putut crede că mulți ani mai tîrziu sergentul Ionescu Dumitru, redevenit brutar, avea să povestească la un pahar de vin isprăvile lui de artilerist la antiaeriană, începînd cu cele de la Ploiești și sfîrșind cu cele de la Otopeni. El observă însă că nu era crezut și de aceea începu să povestească lucruri pe care nu le văzuse cu ochii lui și nu le trăise direct, ci le auzise și el povestite de alții...". Acest final al nuvelei mi se pare semnificativ : nu pentru că nu sînt crezuți refuză oamenii să povestească propriile lor acte de eroism — ci mai degrabă dintr-un sentiment de sfială față de propriul lor destin — ori din dorința de a cuprinde cît mai multe fapte (povești), de a lărgi lanțul eroismului, de a participa prin poveste împreună cu alți autori de povești, de a nu ieși în evidență în detrimentul altora, etc. Marin Preda reușește (după ce a studiat îndelung „modelul") a reda sublimul, eroicul, nu direct, glorificînd, evocînd, etc. — ci pe ocolite, în negativ oarecum. Este, în fond, un topos vechi, modelul „Sergentului" lui Vasile Alecsandri, care povestește atît de simplu ce s-a întîmplat la Plevna și cum a primit el decorația încît impresionează nu ca personaj, ci ca mentalitate populară, topind în acest refuz de a se autoglorifica respectul pentru camarazii de arme împreună cu care a mers spre victorie, sfiala pentru destinul propriu (a scăpat, totuși, cu viață), o lege a măsurii, în general, emoționantă prin ea însăși, ca lege, dar și prin simplitatea cu care o trăiește personajul.

La fel, Anton Modan din nuvela „Îndrăzneala", unde Marin Preda prezintă războiul întreg ca o întîmplare din viața unui personaj, a unei familii și a unui sat. Omul își vede liniștit de cîmpul lui, apoi pleacă împăcat cu soarta la război, revine în sat după 23 August, pleacă iarăși și ajunge pînă în Cehoslovacia, iarăși revine acasă unde-și reia ciclul existenței cosmice. Faptele lui de arme, într-adevăr remarcabile, rămîn la temelia victoriei mari prin participarea la care Anton Modan își cîștigă dreptul de a continua să fie țăran respectat și impunînd respectul la el în sat. Va fi unul dintre promotorii noii societăți (a văzut, în București, mari mișcări de mase și le povestește prietenilor săi din sat ce a înțeles din asta, că lumea este în schimbare) — dar cu aceeași lege a măsurii va judeca și acționa. Marin Preda prezintă eroii revoluției și ai războiului cu simplitatea și firescul faptelor comune și ale oamenilor comuni ; viziunea sa asupra lumii (nu este vorba de un mod de a vedea lumea, de o manieră, etc. — ci de o adevărată viziune) este cea a poporului însuși, emoția lecturii venind din aceea că cititorul se regăsește, ca mentalitate, în ea, că surprinde viața ca viață — în care sentimentul datoriei, simțul istoric, eroismul, curajul, îndrăzneala sînt firești, adică în firea tuturor, nu exagerate și acaparate oarecum de cineva anume ci aparținînd tuturor. Așa cum victoria aparține, de fapt, tuturor.

Nicolae Georgescu

VOCAȚIA FRESCEI ROMÂNEȘTI

Autor al unei opere impresionante, Eugen Barbu continuă vocația constructivă călinesciană. Ambiționat de mari proiecte, care intimidau la început cînd au fost anunțate, scriitorul se dovedește tot mai mult un constructor. Spirit renascentist prin largheța creației abordate (proză, reportaj, critică, istorie literară, teatru, publicistică, poezie), Eugen Barbu trăiește în virtutea gestului de edificare. El își edifică o operă literară, în spatele căreia descoperim o personalitate tulburată de setea istovitoare a creației artistice, de neliniști și întrebări, de idealul construcției durabile. Cine se apleacă cu atenție asupra operei sale, nu poate să nu-i observe această calitate esențială. Care este, de fapt, a marilor scriitori.

Ca și Călinescu, este balzacian Eugen Barbu în sensul desfășurării pe pînze largi a unei întinse cronici românești. Pe sute de pagini se deschide un imens tablou al societății românești din ultimele veacuri fixînd evenimente, oameni, relevind metamorfoze, descoperind și înregistrînd noi structuri. O derulare epică de asemenea proporții o poate realiza numai un scriitor animat de o puternică vocație a construcției. **Groapa, Incognito, Șoseaua Nordului, Facerea lumii** sînt, deja, romane din ampla cronică a societății românești din veacul nostru. Scriitorul care a lovit, prin **Groapa**, atît de puternic șabloanele unei proze închistate de dogmatism, încît romanul a rămas piatră de hotar și punct de raportare spre o nouă literatură, a arătat prin **Incognito**, dar mai ales prin **Șoseaua Nordului** cum se poate ajunge la o operă literară valoroasă, pornind din eveniment. Și fără a cădea în facilitatea notației reporterești, a cazuisticii sau factologiei istorice, în care atîtea scrieri s-au stins, intrînd în uitare, în deceniile postbelice ale literaturii noastre. **Incognito** aduce și o formulă literară nouă, puțin uzitată, cea a romanului cinematografic (se subintitulează, de altfel, „ciné-roman"), în care privirea de sus, în cadru larg, se asociază cu detaliul, cu analiza minuțioasă. Cu toată dimensiunea considerabilă, romanul este scris alert, se și citește pe măsură, scriitorul aducînd, cu ușurința la îndemînă doar marilor artiști, evenimentele mai aproape, plasînd personaje în prim plan, refăcînd dialoguri, încît ai mereu senzația autenticului. Lucru deliberat făcut, după cum reiese dintr-o notă a autorului. („Ca material documentar, autorul a folosit texte din diverse publicații, cărți apărute la noi sau în alte țări, de autori mai muit sau mai puțin cunoscuți, din dorința de a da autenticitate faptelor scrise"). Este, cum să spun, o autenticitate literară, garantată și probată de faptele epice, și nu o convertire a factologiei istorice, care, oricît de exactă ar fi, nu este, totuși, literatură. Se mișcă pe pînza epică din **Incognito** personaje cunoscute din istorie, apar evenimente de pe scena politică românească din timpul celui de-al doilea război mondial, se reliefează lupta comuniștilor, totul în cadrele unei proze de reală valoare literară. Aceeași valoare și autenticitate se găsește într-un alt roman din ampla frescă a veacului douăzeci — **Șoseaua Nordului.** La data apariției nu se spulberaseră încă presiunile și rămășițele dogmatismului, romanul fiind cu atît mai valoros cu cît rezistă timpului ca o construcție epică solidă. **Șoseaua Nordului** se ordonează între cele mai valoroase romane care își fixează nucleul epic pe rezistența antifascistă și lupta comuniștilor în ilegalitate pentru pregătirea și înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944. Prin Dumitrana, Mareș, Tomulete, Niculescu se conturează memorabile chipuri de luptători comuniști. Prozator puternic, constructor veritabil și stilist remarcabil. Eugen Barbu a creat romane de referință în literatura contemporană.

Alexandru Ruja

TRIUMFUL MEMORIEI

Confesiunea este, odată cu „Vîntul din fața soarelui" (1969), de Traian Filip, mai evidentă decît în anteriorul roman „Dansul focului" (1968), prin temă și metodă amintind cea dintîi producție a romancierului, adică „Amar" (1963). Cu toate acestea, unele dezvoltări și chiar deschideri în direcție conținutistică există ca și o individualizare, în afară de orice discuție, a perspectivei narative ce valorifică unele concluzii din eseul teoretic „Turnul de echilibru". Prozatorul înfățișează o lume ce unifică substanțial unele episoade contemporane cu acelea din „Șoseaua Nordului" și „Facerea lumii" de Eugen Barbu fără a se înțelege prin aceasta o legătură mai strînsă, afară numai de coexistența într-o vîrstă epică. Nu altfel se explică asemănarea procedărilor confesive de aici cu ulteriorul „Interval" al lui Al. Ivasiuc, inferior totuși prin obiectivul etic deși impresionant prin omogenitatea unei analize ce se exercită cu un oarecare automatism. Și alte disociații sînt posibile și nu-i exagerat a se observa că „Vîntul din fața soarelui" schițează **o altfel de perspectivă asupra literaturii de război decît aceea anterioară**, corespunzînd, prin intuiția precursoare, unui alt roman ce îi este contemporan — „Trei zile în iad", de Leonida Plămădeală (1970), cea dintîi imagine dramatică asupra a ceea ce se va numi „obsedantul deceniu". Astfel de precizări au, de bună seamă, însemnătatea lor din moment ce adevărata evoluție a formulelor epice ne scapă cîteodată din vedere.

„Vîntul din fața soarelui" este un roman original ce evocă, prin intermediul confesiunii unei femei fără nume, evenimente ce pornesc din August 1944 spre a ajunge către sfîrșitul anilor '50 fără a se urmări în chip riguros cronologia ce se sfărîmă, de fapt, în procesul de introspecție de unde aceste rememorări decurg. Mai mult decît o confesiune, aceste evocări sînt **exorcism,** o biruință asupra durerii ce se îndepărtează prin povestire. Romanul evoluează în două planuri, între care fundamental rămîne acela al memoriei. Sîntem în zilele noastre, în clipe calme, a căror seninătate nu-i integral trăită din motive de natură traumatică, răni sufletești prilejuite de război, ce încă nu s-au cicatrizat. Imaginea însăși a conflagrației este vie, romancierul arătînd că a luat unele îndrumări de la Camil Petrescu, cel din „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război" ; evocările urmează un gust pentru autenticitate ce îngăduie frecvența detaliilor macabre și o întrutotul remarcabilă dez-eroizare care aduce evenimentul din cadrele mitului istoriografic în acelea ale adevărului vieții. Viziunea realistă cîștigă, pe ansamblu, în chip indiscutabil, romanul avînd o mișcare dramatică impresionantă, pe măsura faptelor ce se invocă. Războiul, cu urmările lui de natură economică și socială, convulsiunile politice ale vremii imediat postbelice, seceta, inflația, stabilizarea monedei sînt mari evenimente ce pun sub semnul întrebării o societate veche și o fac posibilă pe cea nouă. Precizia psihologică a rememorărilor ocazionează tablouri apocaliptice de lume în schimbare, romanul însuși părînd a fi o impresionantă confruntare a conștiinței umane cu apocalipsul. Conștiințele ruinate de fluctuațiile istoriei, o umanitate purtînd tragedii adînci, năzuința omului etic de a se defini în vremuri tulburi — acestea impun o altă înțelegere literară a evenimentelor unei conflagrații ce atentează la esența însăși a umanului și o face să se degradeze. Aceste idei rezultă din iscusite episoade epice construite cu pregnanță realistă, romancierul fiind, de fapt, un povestitor capabil a înlănțui secvențe scurte și schițate într-un chip alert, cu o ingeniozitate cinematografică izbitoare. Planurile istorice diferite se evidențiază și din punct de vedere stilistic, diferențele între registrul apocaliptic și acela senin, de umanitate așezată în matcă, apărînd ori de cîte ori este nevoie. **Timpul scrisului,** calm, aproape clasic dacă nu ar fi înclinația prozatorului către notația somptuos metaforică, se trădează printr-o anumită delicatețe a gîndului și prin finețea observațiilor patetice și tandre. Vremea convulsiunilor istoriei a trecut, omul își este restituit în deplina lui ținută morală.

Artur Silvestri

O LUME CARE DISPARE

Există momente în viața unui scriitor care îi marchează profund evoluția încă de la primele creații. Așa s-a întîmplat cu Horia Lovinescu, pentru care debutul cu piesa „Lumina de la Ulmi" (1954) a constituit începutul carierei de dramaturg.

Spre deosebire de dramaturgia epocii, care exprima tezist conflictele și contradicțiile dintre clasele și categoriile sociale ce se înfruntau în noile condiții social-istorice ale cuceririi puterii, mai ales în privința actului revoluționar de la 23 August 1944, piesele din această perioadă ale lui Horia Lovinescu realizează o dezbatere interesantă pe tema angajării eroilor de partea revoluției, de clarificare politică a concepțiilor în condițiile luptei cu ideologia burgheză. Privită din această perspectivă, „Citadela sfărîmată" (1955), confirmă și azi după mai bine de trei decenii, vocația autorului pentru drama de idei, în care dialogul susținut și replicile cu o mare forță de sugestie conferă personajelor verosimilitate în planul acțiunii dramatice. Ca și în piesele ulterioare — „Surorile Boga", „...Și pe strada noastră", „Al patrulea anotimp", în care autorul rămîne consecvent unui anumit mod de a înțelege angajarea în dialogul cu ideologia burgheză, Horia Lovinescu realizează în „Citadela sfărîmată" o investigație în universul microrelațiilor interumane. Dramaturgul radiografiază, pe lîngă structuri și procese de natură macrosocială transpuse în scene de stradă și în manifestații populare frecvente în acea perioadă, biografii și traiectorii existențiale ale unor personaje situate pe poziții politico-ideologice ireconciliabile. Conflictele psihologice sînt conduse cu abilitate de autor, dialectica lor convertindu-se în dialoguri și replici care surprind și astăzi prin modul în care reușesc să redea profunzimea sentimentelor și a stărilor de spirit ale epocii. Pentru Horia Lovinescu dreptul de investigare, instaurat în relațiile de familie din vechea orînduire, nu poate fi evitat decît printr-o transformare radicală a relațiilor din familia burgheză. Lipsa oricărui ideal de viață, dublată de o eliberare în sfera activității productive și intelectuale se traduce într-un comportament contradictoriu, din care desprindem un anumit mod de a fi și de a trăi al familiei burgheze, aflată într-o fază crepusculară. La o analiză atentă desprindem, dincolo de drama angajării personajelor de o parte și de alta a baricadelor revoluției, manifestarea unor conflicte între ideipersonaje. Bunica reprezintă, din acest punct de vedere, „concretizarea" atitudinii angajante a dramaturgului pe pozițiile ideologice ale clasei muncitoare. Familia Dragomirescu (aflată în derivă — cu tipologia de caractere specifice burgheziei de periferie, Marie-Jeanne, Adela, Costică) intră în situații tragicomice ca urmare a unei conduite alienante prin însăși natura ei, specifice unei clase sociale care nu-și mai poate afla locul într-o societate bazată pe valori civico-morale autentice. În piesă există și un personaj, Petru, pentru care autorul manifestă „compasiune" și pe care se străduiește să-l „înțeleagă" specificîndu-i eforturile de adaptare la noile structuri social-politice. În final, sinuciderea lui Matei nu poate fi înțeleasă decît ca o sugestivă aluzie la dispariția unui idealism cultivat de ideologia burgheză. De fapt, este drama compromiterii unui anumit mod de a gîndi în condițiile în care revoluția a spulberat iluzii, mentalități, deschizînd perspective afirmării noilor forțe sociale. Prin „Citadela sfărîmată", Horia Lovinescu a făcut dovada unei atente și laborioase creații dramaturgice, cu implicații asupra evoluției întregii sale creații. De altfel, atît în dramele sale istorice, „Petru Rareș" sau „Locțiitorul", cît mai ales în piesele care abordează problemele creației („Moartea unui artist") sau ale condiției umane în genere („Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă"), Horia Lovinescu rămîne același spirit introspectiv incitînd și provocînd la dialog spectatorul contemporan.

Mircea Cristea

Dramaturgia „construcției umane"

Piesa lui Titus Popovici, delicat aureolată de „poezia construcției umane", a dramaturgiei anilor '60, al cărei contur romantic, dar — în egală măsură — bărbătesc, se poate distinge încă și azi în înfățișarea preschimbată a teatrului actual, a adus o neașteptată modificare de ton și manieră, ce a încurajat, ulterior, noi inovații, în genere echilibrate și fertile, inovații care au produs, spre mijlocul deceniului șapte, revirimentul de larg răsunet european al artei scenice românești.

Fără a fi atinsă de patina anilor care au trecut, **Passacaglia** (autorul a împrumutat titlul unei piese muzicale de Bach), lecție tragică, pe care i-o servește istoria artistului ce nu pătrunde rostul vremurilor și nu înțelege înnoitoarele transformări revoluționare, — a rămas, pe merit, în zestrea de valori sigure din dramaturgia noastră nouă. Aceasta e cu atît mai meritoriu cu cît piesa era opera unui debutant în dramaturgie.

În esență, ipostaza existențială pe care o trăiesc personajele principale : Profesorul de muzică, Ada (fiica lui) și pianistul Andrei (elevul și posibilul său ginere) — reprezintă, simbolic, lumea ce se pregătea să dispară, înlăturată de pe scena istoriei pentru totdeauna. În vreme ce afară, pe străzi, revoluția deschidea o nouă eră, în casa Profesorului se consuma „drama izolării", drama artistului candid și încrezător, care se autoiluzionează c-ar putea evada din societate, atunci cînd realitatea acesteia îi repugnă. Aristocratica desprindere spirituală și materială de mediul contingent îl duce însă pe Andrei spre un deznodămînt dramatic. Cel care se amăgea că s-ar putea stabili o comuniune intelectuală, elevată, pe deasupra intereselor și scopurilor politice (vezi dialogurile dintre Andrei și locotenentul Knapp), înțelege abia tîrziu, după ce (din ordinul acestuia) Cavalerul „Crucii de Fier" și Legionarul îi sfărîmă degetele ca să nu mai poată cînta, că izolarea nu aduce nicicînd o rezolvare și că reprezintă tocmai marea eroare a multor intelectuali de valoare din trecut. Personajul care a înțeles încă demult că lumea veche trebuie răsturnată din temelii, pentru a face loc celei noi, care bătea la ușă, este Mihai, fiul unui mecanic de locomotivă executat pentru sabotarea mașinii de război germane. Tînărul de 25 de ani, abia scăpat din crîncena închisoare politică, este — din prima clipă — prezent în linia întîi a frontului patriotic, bătîndu-se cu arma în mînă, cu eroică dăruire, pentru eliberarea patriei. Este unul dintre chipurile de eroi revoluționari remarcabil portretizat însă nu după schemele naive ale începuturilor noii dramaturgii. Este eroul pentru care, după „anii negri", de teroare și opresiune, mijeau zorile. Revoluționarismului său contaminant nu-i va rezista Ada care, în final, îl va urma pe frontul antihitlerist.

Piesa a avut răsunet în epocă și, îndată după apariție (**Teatru,** 4/1960), nenumărate scene de prestigiu din Capitală și din țară s-au grăbit s-o valorifice în spectacole, unele, de neuitat (Teatrul Municipal, regia și decorurile Liviu Ciulei).

Faptul că **Passacaglia** se prezintă azi încă plină de prospețime și interes, capabilă de a tenta scena sau ecranul (mare și mic), e o dovadă a valorii ei certe : atît ca scriitură dramatică, net detașată artistic, dar și ca mesaj generos pentru posteritate.

Mircea Filip

Henri Catargi : „Șantier"

SOLEMNITATEA OMAGIULUI

Solemna poezie patriotică practicată de Ilie Purcaru în volumul „Marșul de August" (1980) poartă și importante conotații politice, poetul omagiind astfel, la data apariției cărții, împlinirea a treizeci și cinci de ani de la actul revoluționar de la 23 August 1944, așa cum se menționează într-una din frumoasele ode cuprinse în această culegere : „Deci simt nevoia de-această floare-a mea / pe care-o țin în mîini ca pe-o zăpadă rară / înfiorare-cîntec / cuminte-văpăile / acestei dimineți ce-și pune-n cap o tiară / eu am venit cu floarea-aceasta din cîmpie / și din semințe-n ape și din vezuvi de minți / cu floarea mea o cîlpă — în ampla defilare / a zilei zic : repaos ! ca să-v-ating pe frunți". Vitalitatea poeziei exprimă amploarea evenimentului, caracterul lui istoric, grandoarea care stăpînește memoria : „Dimineață-repaos ! / eșalon viu — stai / în ora efigie / sculptată-n scump email / avalanșă cabrată / sub nouri — pe loc ! / gurile toate / repaos de foc / armele — piramide-n zenit / pe carpați ! / în ora sculptată / stați ! ascultați ! / schelele — ax perpendicular pe cer / sub roșul zorilor / visul — echer ! / jos cataramele ! / un răgaz regrupării ! / penița să tacă / în spumele mării / — înfigeți borna / sub munții-meningi / lîngă mările calde : ani XXXV". Versificația sacadată, în care se observă o influență a grandilocvenței militante a lui Maiakovski, din poemul celor **150 de milioane,** dă seamă de profunda emoție a poetului care evocă un moment de răscruce al istoriei românești contemporane. Veșnic prezent în memoria scriitorului, după cum este prezent în conștiința publică a poporului, actul revoluționar din August 1944 este interpretat ca o „bornă", ca un punct important de reper pe o posibilă hartă sufletească a spiritului civic. Poezia însăși traduce straturi adînci ale sentimentului civic contemporan, evocarea și oda fiind aduse la temperatura actualității, spre deosebire de alte volume (semnate, înainte de acesta, de Nicolae Tăutu, Teodor Balș etc, combatanți în cel de-al doilea război mondial, chiar în acele zile fierbinți și de neuitat) care accentuează în direcția reportajului liric aspecte ale evenimentului percepute, în acele momente, de autori. „Marșul de August" de Ilie Purcaru este o vastă și măreață defilare a mulțimilor, cuprinzînd toate categoriile sociale, o întreagă suflare a poporului care își celebrează ziua națională : „clape de liniște / clape moi de pauze / pentru salve de tun / pentru aplauze / gata ! sus ! tobele ! / au mugit alămurile ? / steagurile ! / eșalon — drepți ! / comanda ascultă / sub zori — îmbarcarea / pe noua rută ! / selectori de uraniu / stindardul suiți-l / DIRECȚIA INFINIT / ORDIN DE ZI : CUCERIȚI-L !".

Poezia capătă un caracter exemplar, deosebit de pregnant prin adeziunea adîncă a autorului la o cauză colectivă, poetul însuși vorbind parcă în numele acestor colectivități și ca un exponent al lor. „Marșul de August", volum care nu constituie un aspect izolat în creația lui Ilie Purcaru, scriitor cu recunoscute atitudini patriotice, este un pilduitor document de conștiință civică scriitoricească.

Viorica Răduță

mircea micu

TREI POEME VETUSTE

Obsesie

Devastind mereu mestecenii,
spuma florilor, foşnetul viu
al pădurii, tu, presimţire de alb
spre odihnitorul pustiu.
Peste noapte un fum, cădelniţa lunii
ca o floare pe o creastă de val.
Se dezbracă pămîntul, e cerul
nepermis de calm şi egal.
Tăcere ! Să ascultăm cum migrează
în beţia urcuşului lor,
prin curate dulbine de munte
păstrăvii, sus, spre izvor.

Zidul dintre noi

Cînd se gudură seara şi moare,
de departe, de foarte departe,
îmi vin vorbe de spus într-o carte,
vorbe vechi amurgind în splendoare,
de departe, de foarte departe.

Mai departe, dar foarte departe,
am un orb cu vederea prea bună,
sîngerînd de durere pe lună,
cînd e luna frumos de nebună,
trece degete moi peste-o carte...
Numai zidul dintre noi ne desparte.

Deschide-mi cămaşa uitării

Deschide-mi cămaşa uitării,
iubito, să nu mă sufoc.
Mă prinde în ghiare de moarte
mirosul de mentă şi soc.
Şi mîngiie-mi ochii intraţi în
orbitele care mă dor.
Mi-e frică de noaptea aceasta
cu luna pîndind după nor.
Apleacă-ţi urechea aproape,
ascultă de bate sau nu
această maşină parşivă
ce pururi degeaba bătu.
Mă strînge un şarpe de ghiaţă
şi iată, mă dă nemişcării.
Iubito, încearcă-ţi norocul,
deschide-mi cămaşa uitării.

vasile smărăndescu

În bibliotecă

Seara aprindeam veioza
şi-o aşezam la răsărit.
La miezul nopţii o stingeam...
Cele mici erau stelele.
Cea mare era luna.
În bibliotecă
înspre ziuă
stingeam luna
şi stelele
şi carul mare.
Mutam veioza la apus.
şi-o aprindeam.
Cu un paravan
reduceam lumina din ce în ce...

Nopţi albe

Lipseam de-acasă
tu rămîneai.
Ştiai după cum sunam la uşă
că am sosit.
Lipsesc de-acasă
tu rămîi
cu florile de sîmbătă.
Nu mai sun la uşă.
Nopţile tale albe
erau freamătul
şi ritmul
şi răcoarea
şi frumuseţea ta.

marian zamfira

Floarea care răsare doar prin rănile mele

Aerul adoarme lîngă umărul meu
Nevăzut privesc popoarele înserării
Semăn fîntîni prin carnea trandafirului
înalţ catedrale doar cu mila
şi cărămizile sîngelui meu alb şi sărac

(Departe de ţărm
mama şi iarba lui septembrie
mîngîie aceeaşi flacără, o înalţă)

Florii care răsare doar prin rănile mele
nu-i veţi vedea niciodată ţipătul
nu-i veţi afla numele de seară

Nu-mi priviţi lacrima
veţi orbi pe loc

Cît zbor poate fi într-un om

Mi-e frică de respiraţia
şi taina zilei de mîine
de sînul mamei ca o pasăre moartă
şi de biblia ochilor ei mi-e frică

Mi-e frică de zăpada căzînd prea albă
de copacul acela –
mă priveşte drept în ochi
şi de clopotele înmiresmate ale fulgerului
mi-e frică

Mi-e frică de cercul meu din copilărie
şi de nebunul oraşului –
singurul meu prieten de seară
mi-e frică

Cît zbor poate fi într-un om?

Vitraliu adulmecînd culori singure

Prin aer clepsidre
ca un murmur foarte verde
Cine le-a chemat ?
Seara şi-apropie surîsul de sînul mamei
îi dăruie fructe foarte albastre

Vitraliu adulmecînd culori singure –
după atîta vreme îmi mai doresc ceva
Cînd mă îndepărtasem de mine ?

Oglinzile îmi desluşesc iar chipul –
noaptea mă văd
cum deschid cu lacrima trandafirul

Mă puteţi judeca –
am umbrele curate

Vuietul lacrimei

În fiecare noapte aud vuietul lacrimei
mă înfăşoară pe dinlăuntru
doar cu sfială şi jertfă

În fiecare noapte văd fluvii de vulturi
cum îngheaţă de milă prin ceruri

În fiecare noapte o rugă
se înalţă ca un cutremur pe buzele mamei

În fiecare noapte mi-amintesc
de cuvintele mele foarte singure...

Poveste de dragoste

corneliu irod

Au c-am băut acu' un pahar, bre nea Gogule, şi nea Costandine, şi moş Bărane, şi tu, mă Mitule, că mă ştiţi bine — io nu-mi dau luleaua prin cenuşă — uite, întrebaţi-l, de nu mă credeţi, pe Băşică sau pe Nicu a lu' Tetemearcă, că n-au murit. Cine a iubit cel mai mult şi mai mult caii în satul ăsta ? ! Io! Da, io, Aurică Poştaşu sau Aurică a lu' Broscoi, cum oţ vrea să-mi ziceţi, bre nea Gogule, şi nea Costandine, şi moş Bărane, şi mă Mitule, că tu nu ştii, că eşti ca şi copilul meu, da' să spună oamenii ăştia! Este, bre ? ! Au avut cai, nu zic, şi Stan Strîmbu, şi Vasile a lu' Ţinţinaru, şi popa Costică, şi Oaie a lu' Cacavan, şi Gheorghe Păsărică, şi... Da' ia mai toarnă vin din oala aia, mă Mitule, şi luaţi de beţi, nu rabdaţi ca la voi acasă,, he-he-he-he... Aşa! Şi ce dac-au avut cai? Păi, aşa au mai avut şi alde Cartaban, şi a lu' Flocosu, şi Mielu Coţovîrcă... Şi ce cai! Da' a fost frunu' ca Frunza mea ? ! N-aş crede... Da' poate ştiţi cum s-a petrecut, că v-oi fi spus vreodată. Oamenii ăştia or şti, da' tu, mă Mitule, eşti mic. Să vezi. S-a's într-un an Păsărică să cumpere boi tocmai de la Buzău, că erau mai ieftini, şi vine de la oborul Buzăului cu nu ştiu cîte perechi de boi, c-o gloabă de cal galben şi c-o pieritură de cîrlană mucedă. Lumea a rîs, am rîs şi io şi l-am întrebat pe Păsărică cu ce jar i-a hrănit pe cai de n-au crăpat pe drum?... Am rîs, da' muceda mi-a plăcut. Adicătelea, n-avea ce să-ţi placă, poate numai coama şi coada bălană. Mai repede, să zic, mi s-a muiat inima, cînd am văzut cîrlana, că întinde gîtul peste gard şi dă să jumule dintr-un salcîm ca şi caprele. „Cît îţi dau pe stîrpitura asta, mă Păsărică?..." — zic. Cînd vede Păsărică în ce tărbacă-l hiţin, cum se ţinea mare geambaş, zice: „Lasă, mă Aurică, ăsta nu-i cal de tine..." Cîrlana a ciulit urechile, tot bălane şi alea, a jumulit un smoc de frunze din salcîm şi a întors spre mine ochii mari şi lăcrimoşi. Mi-a părut rău c-o ocărîsem, zău mi-a părut, şi mă îndes în Păsărică de-adevăratelea: „Ce te codeşti, mă Gheorghe ? Spune odată cît ceri pe frunza asta ?" Şi Frunza a rămas, muceda mea, draga de ea... Cum-cum, Păsărică a simţit, hoţu', că n-o să mă tîrguiesc şi s-aruncă: îmi cere doăjcinci de duble de grîu! Batem palma şi zic: „Gheorghe, hai să duc cîrlana acasă şi să bem o oală de vin, iar mîine vii şi-ţi măsor boabele". Cînd ne vede Floarea în bătătură, duce palma la gură şi mă întreabă albă: „Ce-i cu mîţa asta, Aurică?...". „Ce să fie, fă femeie, — zic, — i-a noastră, s-o stăpînim sănătoşi! Fugi de scoate o tigvă de vin...". Da' Floarea — parcă i-au dat picioarele rădăcini. Stă crucită şi se uită la Frunza. O măsoară, o cîntăreşte, se uită la Păsărică, se uită la mine, şi, cînd aude de doujcinci de duble, zice: „Tu nu vezi că te păcăleşte, Gheorghe ? ! Asta n-apucă ziua de mîine!" Păsărică tace, da' io zic: „Las' să mă păcălească, Floare. Barem să mă păcălească unul cu care am flăcăit. Da' ce te pricepi tu la cai! Tu nu vezi, fă, că-i păstrăvie ? !" „I-auzi! Şi ce, dacă-i păstrăvie ? !" „Păi este, — zic, — că-i şi înciorăpată, are coada bălană, coama bălană şi ochi de văduvă tînără... Cînd oi pune-o io pe ovăz, să vezi mîndreţe de iapă ! Hai, scoate vin". Duc muceda în grajd la boi, da' mai deoparte, să n-o împungă boala, că aveam unul rău tare, şi ne aşezăm cu Păsărică pe prispă (murise ăl bătrîn, dar încă nu dărîmasem casele; erau, că doar mai ţineţi minte, uite, colea, unde-i cunia). Vine Floarea cu tigva (lua tigva mea o juma' de vadră veche), o aşază cam supărată între noi şi pleacă, iar io cu Păsărică ne punem pe băut. Aveam un vin, nea Gogule, şi nea Costandine, şi moş Bărane, şi mă Mitule, ce mai, numai bălană, gamaie şi algeriană! Încă nu se învăţase lumea la prostii — se pomenea atunci să bagi zahăr sau apă ? ! Ferit-a Sfîntul! Ne facem noi niţel şi io-i zic lu' Păsărică: „Mă Gheorghe, femeia cam are dreptate că tu mă păcăleşti... Nu face, mă, — zic, — cîrlana mai mult de cinşpe duble". „Tu acu' te-ai găsit să te tocmeşti, — sare Păsărică, — după ce am făcut tîrgul ? ! Poate lăsăm o dublă-două, nu mai mult, da' acu'..." „Şi acu' ce are?, — zic. — Mai scoate, Floare, vin că ne lasă Gheorghe cîrlana cu cinşpe duble... Unde eşti, fă, n-auzi?" He-he-he-he. Am mai băut, ne-am mai certat şi pîn-la urmă a coborît Păsărică la optişpe duble. Şi azi îmi zice, după atîta amar de ani, că io l-am păcălit. Uite, să-l întrebaţi, că nu-i mort: că mi-ar fi zis Aurică Poştaşu sau a lu' Broscoi (cum oţ vrea să-mi ziceţi) că uite aşa şi-aşa şi să vedeţi ce'ce, dacă nu mă credeţi. Da' şade ruşine — om bătrîn şi mincinos! Pînă la coadă ne-am îmbătat şi-am spart şi tigva. De aia mi-a părut şi mie rău, că s-a stîrpit sămînţa de tigvă ; cine mai seamănă azi ? Da' Păsărică-i zice Floarii : „Ete, s-a spart un ou, nu cap de crai..." A doua zi — hoţ Păsărică ! — a venit de dimineaţă şi şi-a luat grîul, să nu mă răzgîndesc sau să piară cîrlana, iar io m-am pus pe ea cu mîncarea, cu peria şi cu ţesala, de n-o mai cunoşteai pe Frunza — jucau pe ea numai ochiuri-ochiuri. Era blîndă şi deşteaptă ca un om, mînca-o-ar tata de fată ! Pe toamnă, zic, ia să te gătească tac-tu, şi mă duc la Budeşti şi iau din obor o mîndreţe de căpăstru negru, cu frîu şi zăbală, bătut în nasturi galbeni şi ciucuri roşii. Îi stătea, de ziceai că-i fată mare cu salbă. O duc a doua zi la Manciu fieraru' şi-i zic : „Mă, să-mi încalţi muceda, — zic, — da' să n-aud mîine-poimîine că-i latră f-o potcoavă, că te rup în bătaie !" Nu intrasem încă la poştă. Abia peste f'o doi ani, la întîi septembrie, cînd m-a chemat dirigintele ăl vechi şi-mi zice : „Mă Aurică, uite-aşa şi-aşa, am vrea să intri poştaş. Carte, — zice, — ştii, om cuminte eşti, iar cu beteşugul de la mîna stîngă (degetul ăsta era uscat ca şi-acum) n-o să te ia pe front. Îţi dăm leafă. Ce zici ?" „Păi, io, dom' diriginte, nu pot să zic nimic. Să vorbesc, — zic, — cu femeia..." „Ce să vorbeşti, mă Aurică ? Ea stă cu copiii, iar tu-i aduci pe fiece lună bani în casă. De nu te-i ruga tu de sănătatea mea, să nu-mi zici mie Manolache ! Îţi dăm şi pistol, că ai satul nostru şi mai ai şi Zalinca, doişpe kilometri încolo, doişpe înapoi, peste deal, o dată-de două ori pe săptămînă şi să nu-ţi lasă careva să-ţi ia geanta cu bani... Cum ai tu iapa aia păstrăvie, nici n-apuci să încaleci şi te trezeşti la Zalinca !" Ce mai ?! Cînd am auzit de Frunza, adică vreau să zic că dirigintele o ştie şi o laudă, am zis da şi a doua zi m-am prezentat la poştă. I-auzi şi cu nenea Gogu ! Păi, cîte lefuri erau atunci în sat, ce ca acu' ? Prost oi fi fost să zic nu ?! Da' Floarea — că, mă bărbate, cine să muncească pămîntul, cine să vază de vite, că eu nu-mi văd capul cu ăştia micii ?..." „Taci, fă,

că le facem pe toate, dac-om fi sănătoşi !" Am dat viţele la văcar, la a lu' Balea, oile la cioban, că şi copiii erau prea mărunţi toţi patru, şi gata treaba... Tu ce stai, mă Mitule, cu gura căscată, că-ţi intră f-o muscă ?... Toarnă, mă, vin din oală, să bea şi oamenii ăştia ! Aşa. Şi mă apuc de treabă, bre nea Gogule, şi nea Costandine, şi moş Bărane, şi mă Mitule. Mă ajută poşta şi-mi iau — damblaua mea ! — o şea, tot neagră şi cu nasturi galbeni, o pun pe muceda (o mai încercasem io pe deşelate şi se învăţase) şi ies în sat. Este, bre ? Sabie-mi lipsea să zici că-s general ! Sforăia şi călca Frunza mea mîndră, cu coada bălană depărtată de buci, cu urechile ciulite ca cîinii, cu o legănare din şolduri ca grîul tînăr gîdilat de vînt, de ziceai că acu' a fost peţită ! N-a văzut nuia sau bici, îmi cunoştea gura şi ne înţelegeam din vorbă : „Hai, Frunza mea, hai, muceda mea !" Îi puneam palma mai sus de greabăn şi ea ştia că tre' să plece ca gîndul. Ciulea mai ţapăn urechile bălane, întorcea capul şi se uita la mine cu ochii ăia mari şi focoşi, ca de muiere străină, ca să vadă de-i aşa cum a-nţeles, necheza încet, ca-n gînd, şi pornea ca din praştie ! O lua pe mar'nea moşiei Lămoteştilor, pe la fîntîna lu' Inimă-rea şi, cît ai număra pîn' la o sută, eram în Zalinca ! Da' şi io aveam grijă să nu-i lipsească ovăzul, iar zahăr — de-ar fi aflat Floarea ! — cumpăram pe fiece lună cîte trei-patru căpăţîni numai pentru Frunza. Cînd opream la circiumă la Mîini-groase sau la Nică a lu' Tramvai, sau la Cafengiu, se aduna gloata ca la urs. Io o lăsam pe Frunza lîngă ulucă, nici n-o priponeam, treceam doar frîul peste bulumac şi intram în circiumă să beau o ţuică sau ce altă treabă aveam. De-aş fi stat şi toată noaptea, muceda mea nu se mişca din locul ei. Trimitea un băiat să scoată o traistă de ovăz (i-o dădeam io, că nu mînca din mîna altuia) şi o găleată de apă. Lăsam şi geanta atîrnată de şea, că cine avea coraj să se apropie ?! Doar ştii, nea Gogule, şi nea Costandine, şi moş Bărane, că tu, mă Mitule, eşti mic de ani şi nu ştii, da' poate oi fi auzit de Frunza mea. Cum simţea om străin că dă să pună mîna pe ea, necheza, sălbăticiunea, căsca botu' şi te izbea cu dinţii-n cap sau se sălta pe picioarele dinapoi şi te trăsnea cu copitele din faţă, de ziceai că ţi-a căzut în spinare maiul de bătut bulumaci ! La urmă, după ce o adăpam, scoteam din geantă o aşchie de zahăr. „Na, fata mea, na, muceda mea !" Frunza amirosea zahărul din palmă cu nările căscate şi botul furnicat şi dîrdîit, de ziceai că-mi pupă mîna, da' nu se repezea, ci aduna cu grijă dulceaţa între buze ca o muiere ruşinoasă. De mă luam cu băutura, la v'o oră-două îi aduceam o strachină cu vin. Să zic că bea o gură sau mai degrabă se făcea, da'-mi plăcea că se minuna lumea. He-he-he-he. Într-o zi, cre'că era sărbătoare, lume multă la salon la Stan Lungu. Io veneam de la Zalinca. Zăbovisem la grecoaica mea Dafa ; vă spui io şi de ea mai încolo... Se luaseră, flăcăi şi oameni însuraţi, care ridică de jos, da' să nu îndoaie mîinile din coate, un butoiaş de cinci vedre cu bere. Prinsoarea era pe berea din butoi. Tăceau şi lăutarii şi-şi sticleau fasolea, să vază care ridică să le dea şi lor un ţap. Reuşea mai mereu, că ştiţi, nea Gogule şi nea Costandine, şi moş Bărane, că tu, mă Mitule, nu ştii, da' oi fi auzit, Vasile al Mandii. Şi nu-i nici nalt, nici voinic, da' cre' că avea el o zmecherie a lui. Io, puţin făcut, cum îi şade omului bine, las muceda lîngă ulucă — cu geanta de şea da' cu pistolu' în buzunar —, intru în circiumă şi cer vin, că bere nu beam ca şi azi. La masă — f'o cinşpe-douăj' de oameni, mai bătrîni, mai tineri. Din capu' mesei, cumătru Stan Pielingoi, că d-aia nu vorbeşte nici azi cu mine, că, de nu i-oi da să bea cît vrea, îmi fură iapa. Io — mă cumetre, fii cuminte, nu te prosti, că nu te poţi apropia de ea şi nu te înimări că nu eşti singurul şi, de-i încerca, mă bagi în belea. El — nu şi nu, că-mi fură iapa sau măcar geanta. Io — mă cumetre, nu te prosti că ai copii. El — dregu-ţi şi facu-ţi — dă cu căciula de pămînt şi iese afară. Io zic, las' să-şi facă damblaua. Da', de nu eram băut, îl lăsam ? ! Nu iese bine şi aud risete, aud înjurături şi la urmă ţipete. Ies şi io — muceda mea, draga de ea, la locul ei, iar cumătrul Stan Pielingoi — mort în şanţ (de atunci umblă rupt de şale ca o seceră). Da' şi io prost ! În loc să văz ce are cumătrul, mă duc la Frunza şi-i dau zahăr. Păi, de ce credeţi că nu vorbeşte Pielingoi cu mine ? ! Şi de nu i-aş fi spus !... Ia du-te, Mitule, să scoată tuşă-ta înc-o oală de vin, să vă spun şi de Dafa, grecoaica mea... Ce mai, vă spun în credinţă, bre nea Gogule, şi nea Costandine, şi moş Bărane, că nu-i copilu' ăsta aici, că d-aia l-am trimis după vin — mă încurcasem rău de tot cu grecoaica ! Păi, mult a lipsit să-mi las femeia şi copiii ? ! Căpiasem ! Că aveam poştă, că nu, pe fiece zi eram la Zalinca la ea... Dafa era moaşă, da' şedea singură, că bărba-su era învăţător în Grecia sau în Turcia. Nu erau ei chiar greci, erau macedoneni, da' aşa-i zicea lumea Dafei. 'Cea Dafa că bărba-su tre' să se-ntoarcă ba pe vară, ba pe toamnă, ba las' să treacă iarna, şi io cum era s-o bag în gura satului ? D-aia trăgeam întîi la circiumă, că era una chiar lîngă casa ei, lăsam muceda în faţă, lîngă ulucă (ăsta era semnul că peste un ceas sunt la ea) şi intram în circiumă. Beam ce beam, că Frunza nu se mişca din locul ei, o hrăneam, o adăpam — altfel scurma pămîntul cu copita din faţă pînă-i aduceam găleata cu apă — şi la urmă ieşeam din circiumă prin dos, drept la grecoaica-n grădină... Pune, Mitule, oala colea, că noi am zis că te-ai dus să culegi via, he-he-he-he... Toarnă, mă, şi-n pahare, aşa, fă barem treaba pîn-la coadă. Da, bre ! 'Ceai că-s capiu, nu alta ! Că-mi 'cea şi dirigintele ăl vechi : „Ce ai, mă Aurică, de umbli de o vreme tehui ? Te-a deocheat careva ?"... „Io — ce să am ? Nimic..." Da' nu trece mult, parcă văz, era pînă-n seceră, că tocmisem nişte oameni s-o ajute pe Floarea, unde mă apucă o durime de cap, bre nea Gogule, şi nea Costandine, şi moş Bărane, şi mă Mitule, de ziceam că mi-a sunat ceasul, ce mai ! Da'

teatru

t

Personajul principal

● La sfîrşitul deceniului trecut, regizorul Dan Nasta atrăgea atenţia, printr-un spectacol elegant, asupra actualităţii **„Mizantropului"**. Avîndu-l în rolul principal pe Alexandru Repan, mizanscena, datorită modernităţii interpretării, a scenografiei şi vestimentelor din zilele noastre, accentua incitant contemporaneitatea replicii lui Molière, desăvîrşind-o adesea.

Acum, Valeriu Moisescu descoperă din nou **„Mizantropul"** şi îl urcă pe scena teatrului „Bulandra" într-o variantă reproductivă, cu peruci şi costume de epocă. Mai mult, retraduce piesa, înnoindu-i limba, făcînd frazele secolului şaptesprezece să sune „ca azi", dar păstrînd neatinse prozodia şi retorismul trecutului veac. Se creează o atmosferă neobişnuită. Actorii fac reverenţe şi îşi clatină penele şi dantelele aidoma curtenilor de acum trei sute de ani. Vorbesc în rime. Declamă. Dacă în locul capodoperei lui Molière ar juca, în această manieră, o dramoletă oarecare sau un vodevil al epocii, desuetudinea ar marca întregul spectacol. Dar, printr-un miracol al cărui autor este literatura, nu mai are importanţă **cum** este înfăţişată piesa şi **cum** se rostesc cuvintele ei. Ci mai ales **ce** spun ele ! Îl înţeleg foarte bine pe Valeriu Moisescu, soluţia lui de **restituire** mi se pare, contextual vorbind, excelentă. Oricum ai rosti, azi, replicile molierene, ele sînt tot timpul adevărate, tulburătoare, prin simetrii paradoxale cu gîndurile lumii de acum.

Să nu se înţeleagă însă de aici că înscenarea ar urma strict tipare învechite. Actorii de prim plan al marelui teatru care e „Bulandra" se străduie să facă, în spirit modern, cît mai expresive neliniştea şi revolta lui Alceste — în solida interpretare a lui Virgil Ogăşanu — plictiseala lucidă a Celimenei — oscilînd subtil între joc şi neputinţă prin Irina Petrescu — resemnarea lucidă a lui Philinte — dobîndind fir tragic prin jocul lui Florian Pittiş — cinismul lui Oronte — puternic caricaturizat de Ion Besoiu. E o relevare de caractere, în primul rînd, cu griji puţine pentru ceea ce numim teatralitate, dar cu o insistentă atenţie pentru integritatea comunicării, a transmiterii mesajului literar, ce a devenit personaj principal al spectacolului. Nu o dată interpreţii sînt aplaudaţi nu atît pentru cum spun un monolog, ci pentru ce spun în el. Dar performanţa actoricească e cu atît mai convingătoare, cu cît trebuie să lupte cu cadenţe poetice şi rime retorice, cu ridicolul unor peruci şi mătăsuri greoaie, deloc conjugate, după gusturile de azi, cu ideile lui Molière.

Să adaug că Valeriu Moisescu propune ca **„Mizantropul"** să se desfăşoare într-un teatru din Versailles, în culise şi în spatele scenei. Deci, teatru în teatru, cu o scenă avînd numai doi pereţi, ca un tunel al timpului prin care spectatorii anului 1989 pot auzi aplauzele din sala întunecată a anilor 1664.

Culisele şi cabinele sînt separate de scena de epocă prin lucirea dură a unor pereţi de metal — scenografia — Nina Brumuşilă. Actorii trupei dirijate de Alceste repetă o eglogă închinată regelui Ludovic (a cărei premieră va avea loc către finalul piesei lui Molière). Totul se petrece în pauzele dintre repetiţii sau în intermediile spectacolului pastoral. Persecuţiile la care sînt supuse sinceritatea şi patetismul lui Alceste par cu atît mai enorme cu cît reprezentaţia oferită curţii e mai conformă, iar artistul pare cu atît mai suspect autorităţii, cu cît encomiastica sa scenică e mai iscusită şi mai devotată.

Mihaela Caracaş — frumoasă şi înseninătoare — Ovidiu Schumacher — şarjînd cu inteligenţă — Mihai Cafriţa, Petre Lupu, Sandu Mihai-Gruia, Mihai Badiu sînt interpreţii unor personaje mai mult sau mai puţin comice, bine colorate în orice caz, un argument în plus al unui spectacol viguros, dedicat în întregime ideilor unei capodopere literare : **„Mizantropul"** de Molière.

Radu Anton Roman

film

f

«Secretul armei... secrete»

● Basm polemic şi antrenant, structurat pe legile încă vii ale commediei dell'arte, cu şarje carnavaleşti combinate la altitudinea unui burlesc de calitate cu sugestii caricate ale tehnologiilor de ultimă oră, filmul scris şi realizat de Alexandru Tatos, **Secretul armei... secrete** (producţie a Casei de filme Patru), se metamorfozează de la prima la ultima secvenţă într-o incisivă satiră cu un larg evantai de obiective.

De la prostie şi melodramă, la falsitate şi absurd, de la obişnuite, dar nescuzabile defecte omeneşti la viciul major deţinut de homo sapiens — războiul, totul este inventariat, vizat şi pulverizat cu nestăvilită ironie în satira propusă de cineast, cu nonşalanţa unui povestitor modern a cărui frenezie narativă subordonează firesc autentice numere de virtuozitate comică, de parodie cu înalţi coeficienţi de calitate (vezi metamorfozele la care este supus tandemul interpretat de Mitică Popescu şi Horaţiu Mălăele).

Nivelul umorului practicat, fără notabile sinusoide, de Alexandru Tatos, rămîne la o constantă înălţime provocînd, incitînd, trimiţînd mereu spectatorul la conexiuni culturale de o mare varietate, cu pre-texte ; texte sau sub-texte ce susţin cu fermitate, într-un gen minat de facilităţi, seriozitatea unei originale bucurii a ironiei dirijate cu frenezie, ingeniozitate şi bun gust.

Suita de întîmplări, care oferă un spaţiu larg de mişcare interpreţilor, asigurîndu-le libertatea improvizaţiei, gestica dezlănţuită, umorul subţire, cu efecte în cascadă, beneficiază de o distribuţie de primă mînă în frunte cu Victor Rebengiuc, actor unic în diversitatea ipostazelor sale, interpret ale cărui infinite disponibilităţi îl impun ca un model iradiant, irepetabil şi unic în fiecare apariţie pe marele ecran.

Îl secundează cu bucuria jocului expresiv surprinsă de imaginea lui Vivi Drăgan Vasile (excelentul operator al **Moromeţilor**), Dem Rădulescu, Carmen Galin, Mircea Diaconu, Mitică Popescu, Horaţiu Mălăele, Emilia Dobrin Besoiu, Aristide Teică. Ca în orice basm, perechea pozitivilor — Frumoasa şi Voinicul interpretaţi de Manuela Hărăbor şi Adrian Păduraru, rămîn cantonaţi în limitele unei corectitudini puţin expresive faţă de tonusul comicului emanat de celelalte personaje mai mult sau mai puţin malefice.

Filmul realizat de Alexandru Tatos îşi depăşeşte condiţia de basm modern sau parodie muzicală, cum poate fi etichetat la o abordare superficială, prin calitatea unei formule antiacademice practicată de cineast pentru o temă atît de gravă cum este războiul. Alegînd pentru discursul său cinematografic o formulă originală în filmul românesc (doar Gopo a mai încercat-o în urmă cu decenii în **S-a furat o bombă**, dar cu alte finalităţi şi mijloace), Tatos impune o satiră cu bătaie lungă ce incită la meditaţie sub spumoasa ei carapace formală.

Peripeţiile irezistibile ale Împăratului dornic de război cu orice preţ, pentru verificarea armelor sale secrete acuză nu doar o mentalitate, ci o sumă de realităţi ale civilizaţiei contemporane.

Cu armele rîsului, cineastul ne oferă şi o lecţie de morală angajată şi angajantă în planul superior al atitudinii unui artist deloc indiferent la problemele lumii de astăzi.

Călin Stănculescu

nu tot timpul și numai jumătatea a dreaptă. Mor și mor, și cheamă, fă, popa să mă grijească, și arde-mi luminările, că atita mi-a fost ! Mă bocea Floarea prin bătătură, iar Frunza mea, muceda mea, draga de ea, nici că punea cevă pe limba ei ! Io — mor și mor, făcusem pleavă paiele din pat, de cit mă tăvăleam. Și nu-ș' care-i zice femeii, vezi, fă, că asta-i făcătură și-ți moare omu' cu zile. Floarea — fugi și ad-o pe baba Sița să-mi descinte de năjit, ad-o pe țața Dragna să-mi stingă tăciuni. Mie să-mi treacă ? Da' deloc ! Nici nu muream, nici nu trălam, mă tiram numa' cum puteam pină-n grajd să-i dau mucedii mincare și apă, că-mi zicea femeia : „Aia moare de foame și de dorul tău..." S-o fi văzut, nea Gogule, și nea Costandine, și moș Bărane, și mă Mitule, cum se uita Frunza la mine cu ochii plinși și cum gemea ca omu', draga de ea, mi se muiau picerele ! Da' dă domnu', că trece într-o zi pe drum un moș c-o căruță de oale și străchini și oprește colea, lingă vecinul Nea Borindău. De unde-de unde, află de mine și-i zice Floarii că vrea să mă vază. „Uite, taică, — zice moșu' cum dă cu ochii de mine, — cauți o fintină in cimp, te'ci la ea pin'să răsară soarele și aștepți. Cind oi vedea că răsare, da' bagă de seamă, taman cin' dă prima geană, scoți iute apă din fintină, te inchini, iei cu dosul palmei, da' cu dreapta, apă din găleată și arunci de nouă ori peste partea care te doare. Cind arunci, zici mereu : fugi de-aicea, soare sec, cu apa de puț te-nec ! Al'fel, in ăl mai bun caz, rămii intr-o ureche, ascultă-aici la mine, taică, io am petrecut multe ! Da' să te'ci singur, — zice moșu', — și cit de degrabă, că asta nu-i făcătură, e alte alea !" Știa moșu', de 'ceai că-i doctor, nu olar ! Am zis că mă duc cum ar fi miine dimineață, da' a dat o bură de ploaie și n-a fost chip să văz cind răsare soarele. Io' ceam că nu mai trece ziua aia, nici noaptea ! Da' cind se crăpa de-a treia zi și cerul era, uite, ca paharul ăsta, incalec ca vai de lume și mă duc pușcă dincolo de Dudubearca, pe drumul Zalincii, la fintina lu' Inimarea. Mă-nchin și cum scapără soarele de după muchie, scot iute o găleată de apă și fac ce m-a-nvățat moșu'. Și fleoșc, și fleoșc cu apa, și „Fugi de-aicea, soare sec, cu apa de puț te-nec !" Zbieram de-mi țiuiau urechile, iar muceda mea ședea in spatele meu ca o stană. Cind am mintuit treaba, să vezi minune, fraților ! Bre nea Gogule, și nea Costandine, și moș Bărane, și mă Mitule, odată mă trece o nădușeală, apoi un fior, de pe ochi mi se leapădă ceața, ca pielea de pe șarpe, dorul de cap se stinge incet pină mă lasă, și atunci văz că peste cimpuri se tira o mană vinețe, ca pină atunci n-o vedeam de durime ! Trag un chiot și mă arunc cu capu-n rouă, ca porcu-n baltă. Vine muceda mea, draga de ea, și se pleacă peste mine, mă miroase, da' pielea-i tremură, de zici că se scutură de furnici roșii, cum făcea de cite ori miroseam a muiere străină. Sar ș-o iau de git, ș-o pup pe botul ud. „Ce-i, fata tatii, ce-i, muceda mea ? Gata, puică, cu durimea de cap !" Cind vede așa, Frunza mea toarce ce toarce pe umărul meu, la urmă se smulge și s-apucă să pască. O las ce-o las, să zic, ca fr'un ceas, și-i zic : „Hai că ne așteaptă acasă". Da' am avut astimpăr ? Mă seca dorul de grecoaică — n-o văzusem de mai bine de două luni. Fug la poștă, de s-a crucit și dirigintele al vechi, umplu geanta și plec la Zalinca. Frunza — zici că animalu-i prost ! — se oprește drept la circiumă. Beau un țoi-două, că ardea cămașa pe mine, și ies prin dos in grădină și de acolo la Dafa, da' grecoaica mă pune cu ochii pe foc că nu-i acasă ! Un' să fie, un' să fie ?... Mă duc la circiumă, văd de Frunza și iar imi fac drum prin grădină. Tot incuiat ! Mă, să fie al ăluia ! Trimit băiatul circiumarului și „Ține, mă, un pol și fugi in sat află unde-i moașa, da' vezi să cirii că io intreb de ea !..." Vine băiatu' și-mi zice că-i la Balta Turcului la albit pinză. Incalec și zbor cale de v'o zece kilometri pin-la baltă. Intreb niște femei, că nu mă mai feream de turbat ce eram, și-mi zic că a fost și-a plecat acasă. Mă intorc tot in zbor. Era un fel de zăpușeală, cind nu ți se mai usucă cămașa-n spinare, iar dinspre Pițigaia, de peste deal, urca cerul un nor de ploaie. Muceda mea era numai spume. Cind am ajuns iar la circiumă, norul dădea bolovani de-a dura și acoperea lumina. Las, prostu' de mine, muceda la uluca circiumii și fug la grecoaică, da' pe poartă, nu prin grădină ; nu mai alegeam. Dafa sosise și băga valurile de pinză in casă, să n-o apuce ploaia. A rămas proastă cind a dat cu ochii de mine. S-a aruncat de gitul meu acolea in bătătură și plingea nu știu ce pe limba ei. Tot io m-am trezit : „Hai, Dafă, in casă, că ne vede lumea..." Și nu se pornește, bre nea Gogule, și nea Costandine, și moș Bărane, și mă Mitule, un potop de ploaie, de 'ceai că-neacă lumea ! Io zic c-a dat și piatră, da' noi nu știam, că nu știam nici de noi... Să fi trecut f'o două ceasuri de dulceață, cind mi-aduc aminte de Frunza mea. Sar din pat, gata să ies afară numa-n izmene ! Mă imbrac ca la foc, ies in ploaie ș-o găsesc pe muceda mea tot la ulucă, cu capul plecat cit o lăsa friul, cu bale la gură, cu ochii văpaie și tremura de 'ceai că-i piftie ! In capu' meu ăsta secu' am zis c-o fi luat-o frigu'. Uite, ș-acu' am o scirbă de nod in git cind mi-aduc aminte... O iau pe Frunza ș-o duc in grajd și cind văz că nu bea, nu mănincă, pun o cojoacă de-a circiumarului pe ea și mă intorc la grecoaică. Da' spre ziuă, zic să plec să nu mă vază lumea, o las pe Dafa in toale, mă imbrac ca orbeții și mă duc să-mi iau muceda din grajd. O strig in șoaptă ca să mă cunoască. Da' Frunza mea nu-mi dă gură că mă aude. Măi, să fie !... S-o fi furat careva ?... Scapăr un chibrit și rămin prost — muceda mea grămadă și fără suflare ! Mă arunc de gitul ei și zbier ca apucații, de-a ieșit circiumarul cu pușca ca la hoți ! Frunza mea, muceda mea, draga tatii !... Boceam, de cre' că nici pe mama n-am bocit-o așa, să mă ierte pe unde-o fi... D'aia zic — uite că vărs vin din pahar ca după om —, bre nea Gogule, și nea Costandine, și moș Bărane, și mă Mitule, că cine a iubit mai mult și mai mult caii in satul ăsta ? ! Io, bre, io, Aurică Poștașu, sau Broscoi, cum oț vrea să-mi ziceți ! Și cit am căutat după aia, de zicea Floarea și copiii că-s nebun, o iapă mucedă să semene cu Frunza mea, că eram supărat pin-la Dumnezeu și c-o palmă mai sus ! L-am rugat și pe Păsărică cu ceru' și cu pămintu' să-mi caute, am căutat și mai incoa', cind se tăiau caii și luai calu' cu doi poli, da' n-a fost chip ! Am inteles și eu la urmă de tot că-s nebun, și cal ca Frunza mea, muceda mea, draga de ea, nu se există pe fața pămintului ! Este, bre ?

Tablouri de Bogdan Stihi, din expoziția deschisă la „Căminul artei (pag. 4–8)

dan rotaru

Hotar de miere

Doar cu pleoapa mă măsori
și mă birui doar cu visul,
cind, din dorul de-a muri,
ne ingăduim abisul.

La margine-ți rămin.
Sint hotarul tău de miere.
Și supus, dar și stăpin,
știu să fiu, de mi se cere.

De respir, te vatăm – știu,
de aceea te contemplu.
Ție-n mine, ca-n pustiu,
mă inchin ca unui templu.

Ca nicicînd

Ca și cind nu aș ști cum mă cheamă,
port un cearcăn pe inelar
și imi țin sufletul intr-o ramă,
cum in viață se-ntimplă mai rar.

Ca nicicind mai aproape mi-ești, iată,
mă cutreieri, iar inima ta
e o țeavă de armă-ndreptată
inspre mine, ce nu va rata...

Visul permis

Toamnă pentru tine, toamnă pentru noi,
parcă pentru tine toată se destramă.
Te adorm in gindu-mi, sub cearceaf de ploi,
și din fiecare vorbă-ți fac o ramă.

Te colind, aplaud sufletul venind
pină lingă coala care-o să-l păstreze.
Cum sintem departe, noi părem acei
cărora permis li-e numai să viseze.

Neputința oglinzilor

Ce anotimp e oare azi in lume ?
Mă șterg pe ochi de somn ca și de vis.
Cămara sufletului este plină,
cum nu a fost vreodată, de plictis.

Inchise sint și florile c-un lacăt.
Mirosul lor nu scapă pin-la noi.
Voi duce toamna-aceasta pin-la capăt,
chiar de voi sta de veghe la noroi.

Incă o clipă, apoi incă una,
și-am să invăț și arderea de tot.
Oglinzile au invățat să doară ;
să ne măsoare, insă, nu mai pot...

Baladă fără martori

Cit erai de-adevărată !
Te credeam doar după pas
și-ți urmam viața toată,
gind cu gind și glas cu glas.

Foșneau norii pe la geamuri,
mimind ploaia ce doream
intr-un vas s-o prind, ca-n hamuri,
sau s-o decupez c-un geam.

Azi ingăduit mi-e totul
ce-ndrăznesc cu visul, dar
fără martori, doar o dată,
și in strictul necesar.

Așa de al meu

Invăț să descifrez singur acest munte
a cărui culoare imi scapă :
dimineața pină și soarele
cu lumină din el se adapă.

Pină la urmă il voi socoti așa de al meu,
incit il voi scoate la licitație,
deși sint sigur că voi ieși in pierdere,
din prea multă imaginație...

radu vaida

Pămîntul acesta

Pămintul acesta al nostru
Ne-a inflorit mereu :
Ochii lui au răsărit in luceferi
La căpătiiul odihnelor noastre.
Primește-ne, țară,
Ca sevele-n ram !
Ne-ai făgăduit stejari
Și ne-ai inmugurit miinile,
Ne-ai făgăduit munți
Și ne-ai imbrăcat pieptul in zale,
Să-ți veghem prin veac hotarele,
Orizonturile și cuprinderea imensă
A istoriei.

Sîntem istorie

Ne-am plămădit in [anuri curgind ca
izvoarele,
Prin mătci urzite de stele,

Ne-am făcut singuri cintecele
Noi, cei ce izvorim din munți,
Inchinindu-ne soarelui și piinii.
Ne-am incins cu albastrul inalt,
Cu galbenul curat,
Și roșul veșnic ;
Sintem istorie, cu tot ce are istoria,
Sintem dreptate, cu tot ce are dreptatea,
Sintem lumină și ne impărtășim in lumină,
Noi cei ce sintem poporul român...

matei gavril

Căpșuni

Femeie, ca o floare de singe,
ți-e trupul tot mai binecuvintat.
Sint beat de tine
ca de un fruct care se rotunjește.
Te-am redescoperit printre căpșuni,
cind i-am prășit pin-am ajuns la tine.
Erau verzi și-nfloriți
ca zimbetul tău alb cu dinții și mai albi.
Din gustul lor, gura ta, dulce și pirguită,
mi-a căzut din cer pe pămint
ca o picătură mare de viață.
Am mușcat carnea ei fină
și sufletul mi s-a umplut
de toate inmiresmările pămintului.
Mi s-au inveselit oasele
și bolta gurii mi s-a innourat de savoare.
Crește inima mea dospind
ca aluatul intr-o covată de pine.
Te voi regăsi fericită
ca pe o vrabie ce se scaldă-n cenușă.
Cind vei deschide ochii, mustind de flori,
eu voi minca două bucăți de căpșuni coapte
ca Liviu Rebreanu in paginile jurnalului.

Fulg de stea

Hai in brațele mele
să te cuprind,
să te apăr cu ele
și să te-aprind.
Cazi in brațele mele
fulg de stea
aburind
și topește-te
să te pot bea.
Voi trăi doar cu seva
din dragostea ta
cit va rămine
această stea.

Dor acerb

Mi-e dor de tine, ca-n ziua de vară
cind eram cerb și tu o căprioară.
Nici dragostea de mamă și de țară
ca dorul tău de-acum nu mă doboară.
Atit de tare-mi este dor de tine,
că zboară trenurile de pe șine.
Iar dacă despărțirea mai durează,
simt că și inima imi deraiază.
Mă chinuiește amintirea ta
dar intr-atit de crud de dureros
de parcă cineva mi-ar despica
să-mi scoată măduva din fiecare os.
Atit de nesecată-i lipsa ta
că simt cum sapă frumusețea-n mine
statuia ta de carne care mă umplea
de dragoste de moarte și de bine.

Steaua de aur

Ești frumoasă ca un copac
de aur
părul cind ți-l desfac.
Ți-am dezghiocat toate caratele
cu un cuțit
și ți-am indepărtat toate ridurile
de pe dinlăuntru și de pe dinafară.
Ești mai strălucitoare și inflorită
ca o toamnă de primăvară.
Raze de fluturi
imprejurul inimii tale
căutindu-i răcoarea și liniștea
cu striuri muzicale.
In centrul tău doar marele centaur
insemnind intr-atit
că degetele mi-au inmugurit
și din nou s-au tocit
de cind tot scriu la steaua cea de aur.

Grijă

Iți cuibărești mina mică,
petală căzută de floare,
in palma mea mare,
aspră, bătătorită,
parc-aș ține in pumn
un pui de pasăre zburătoare
dăruit de tata
intr-o dimineață de sărbătoare
in pădurea cea mare
plină de viețăți sălbatice și de ponoare.
Atit de mult l-am strins
și l-am zvirlit spre cer să zboare
pină s-a stins.
Chiar și-acum mă mai doare.

ana delea

Seară fără gutui

fără gutui
ferestrele sint oarbe
tăcerea ta
risipă de-anotimpuri
patimă arsă
alungată din zori
către singura seară
lipsită de noi
Adună un mănunchi de flori
și du-l pe mormintul
bărbatului tău
mi-a zis profesorul latin
c-așa se face
a mai zis el
in timp ce eu căutam
dumnezeiescul pogon al
Olinei.

Amintire

poate-am să dorm
poate-am să uit

de la pieptul lui umbrit
scoate generos
florile strivite
numindu-le tandru
in toate felurile
numai pe nume
nu le zicea

De albastru va să viu

intind mina pe senin
după sensul zilei
mă tot mir de Soarele răsare
nici că-mi pasă de-orice
mire-apune
abia in pauză
bag de seamă :
nu mă lasă, de sint tristă
nu mă iartă
de sfișie
tot se miră că
sint vie
lumea lor din vie
văzduhul plin de răni
nevăzute
păsări reci le sting cu rănite
nerănitele răni
că mi-e dor de blindețea ta
aflată neaflată
nu-i un lucru ieșit din
comun
nici că-i pasă cuiva
nici că seamănă-a romanță
toată sfișierea va
păsări tandre ating geamul
intre pur și lin
de albastru va să vin
rană-atinsă de pelin
peste chipul tău senin
ora bate fără chin.

Nu doar vinul

in casa ta de busuioc
in cartea ta sfințită
adăstară zece lei
pentru vinul decuseară

flăcăruie, candelă,
inimă de bandelă

nu doar vinul
te păstra aici
printre linguri și
păsări din lemn.

Lăsînd singurătatea să ardă

prin fereastra
in care n-a mai rămas
nici o gutuie
in intunericul crud
de afară,
pe chipul ireal
al nopții
te pierzi
in zăpada amețitoare
lăsind singurătatea
să ardă
brad, tronind
in ora albă.

În copacii spălați adesea de ploi

nu mai pot inainta
decit topindu-mă mereu
mi-a zis El.
nici eu, cum se face
că s-a potrivit așa
că-n loc de frunze
arborii au țigle
de pe-acoperișuri verzi
păsările fură
frunze
doar cintecul le-a rămas
in copacii spălați
adesea
de ploi

plastică

p

Culoare locală

● Surprinzătoare **apariția, atit de** tardivă, pe simezele unei săli de expoziție, a unui acuarelist atit de inzestrat și de bun cunoscător al tehnicilor de lucru in culori de apă. **Gabriel Marton** trăiește la Ploiești in solitudinea atelierului său, in care migălește, oarecum desprins de febra saloanelor artistice, cu credința că in pasiunea lui pentru pictură se află una dintre cheile echilibrului interior al omului. O rețetă pe care o urmează cu consecvență și care i-a asigurat pină acum prospețimea necesară pentru a-și defini, in ambianța culturală a urbei sale, o individualitate aparte. Gen acreditat vetust de către adepții tendințelor răspicat novatoare ori non-conformiste, acuarela rămine, in sfera artelor vizuale, **domeniul spontaneității și al virtuozității sensibile.** Și „instantaneele" cromatice ale lui Gabriel Marton sint o frumoasă demonstrație in acest sens. Calitatea principală a acuarelelor sale rezidă in acuitatea cu care percepe insolitul pretextului real. La o privire sumară, notațiile sale au aerul releveului sensibil al unui amator de pitorești vestigii arhitecturale. Desenează riguros, așterne culoarea cu o știință a dozajului demnă de un campion al penelului și, mai are acest indrăgostit de uneltele artei sale, un respect cuviincios pentru dulcea atmosferă a locului, pentru parfumul rar și poezia zidirilor care țin de acel unic și fermecător spirit al urbei. Este, in această concisă „monografiere" plastică, pe care ne-o propune Gabriel Marton, poate cea mai adevărată și mai nepatetică oglindire a personalității orașului aurului negru, in ceea ce are el mai specific și mai durabil.

Marton reușește un cald și bine individualizat „crochiu" al urbei, atit pe latura surprinderii, din unghiuri inedite de captare a impresiei optice, a vestigiului arhitectonic, cit și a implanturilor urbanistice mai noi, notate cu un rafinat simț al detaliilor semnificative. O expoziție ingrijită și unitară stilistic, care afirmă un penel aplicat și sensibil, pentru care realitatea peisajului se poate converti intr-o inspirată pledoarie pentru arta de a portretiza chipul și duhul unui loc in care viețuiesc oameni.

● Pentru **Viorica Toporaș,** pictura ca profesiune de sine stătătoare, este o descoperire tirzie. Și n-am putea spune că instinctul ei artistic nu are substanță, deși sint vădite influențele calofile, nu numai in felul cum ințelege să-și titreze lucrările, ci și in opțiunile tematice. Sondează teritoriile etnologiei (in seria de „Măști" și compoziții de gen ilustrind obiceiuri nord-moldave, patetic intitulate : „Sintem aici !"), ale baletului (dar nu in sensul cunoscutelor cuceriri impresioniste), ale circului și coridei și, evident, ale peisajului și florei atinse, cu predilecție, de culorile toamnei. Se pare că Viorica Toporaș este atrasă mai mult de mișcarea materiei in universul real, dar își restringe această inclinație a spiritului ei de observație către manifestările artificioase ale existenței. Un anume simbolism figural marchează creația artistei. Dar convertirea in fapt plastic, in planul specific al picturii de șevalet, este greoaie. O scenă in mișcare, cum ar fi, de pildă, o pereche de patinatori dansind pe ecranul unui televizor color, ne poate impresiona ca atare, stind intr-un fotoliu, prin datele caracteristice impuse de tehnica mijloacelor optice electronizate și ale spectacolului sportiv de inaltă performanță. Dar stenicizarea unei secvențe, intr-un cadru de pinză, chiar dacă redă ori evocă cu exactitate tensiunea estetică și emoțională a momentului respectiv, își pierde aproape complet semnificația, dacă subiectul in sine nu este abordat conform unei viziuni și cu instrumentarul plastic cel mai adecvat. Este vorba, in cazul Vioricăi Toporaș, de un viciu de receptare a realului și nu de unul de tratare ulterioară a lui. O prea pronunțată aură suav-romanțioasă bintuie prin pinzele artistei ieșene, și doar florile sale ne indică, totuși, un simț plastic sigur și o sensibilitate a paletei cromatice ce-i dau dreptul la aspirații mai inalte.

Corneliu Antim

muzică

m

Voci tinere

● An de an, constatăm cu bucurie apariția pe scenele noastre a unor voci tinere, de mare calitate, care nu intirzie să se afirme și in concursuri internaționale, cucerind laurii primelor locuri.

Confirmare a acestei permanente imbogățiri a corolei de tinere talente, spectacolul cu „Bărbierul din Sevilla" de Rossini, prezentat de studenții Conservatorului bucureștean pe scena Operei Române, a prilejuit (re)intilnirea cu cițiva soliști de un real interes, absolvenți ai clasei de canto — promoția 1989 — sau aflați in ultimii ani de studii.

Trebuie spus, dintru inceput, că distribuirea Ruxandrei Donose in rolul Rosinei a constituit centrul de interes al spectacolului, atit datorită multiplelor sale apariții anterioare pe podiumul de concert ce au recomandat-o printre certele valori ale generației sale, cit și posibilității de a asculta rolul in varianta sa originală, scrisă pentru mezzosoprană. Se știe că puține mezzosoprane s-au incumetat, de-a lungul timpului, să abordeze rolul, datorită coloraturii bogate și registrului acut pe care le solicită intr-o scriitură dificilă dar spectaculoasă. Ruxandra Donose a cucerit admirația publicului prin siguranța dezinvoltă cu care a evoluat, dovadă a unor disponibilități vocale deosebite, dar și a unui studiu minuțios, a unei tehnici bine puse la punct ; frazarea elegantă, ușurința in pasaj, egalitatea de registre, dicția și expresivitatea conferită fiecărui sunet au caracterizat interpretarea sa vocală, dublată de un joc de scenă plin de farmec și cochetă voioșie, conturind personajul intr-un veritabil stil rossinian (aceeași stăpinire a mijloacelor vocal-interpretative i-a permis, doar citeva ore mai tirziu, abordarea unor arii dintr-o operă de cu totul altă factură stilistică — „Carmen" de Bizet — cintată cu o rafinată paletă coloristică in concertul desfășurat la Bușteni).

Dorin Mara, in ciuda unei voci mai puțin calitative, a realizat un Figaro cuceritor prin spontaneitatea și talentul actoricesc (greu pus la incercare de regia neinspirată), dar și prin muzicalitatea și acuratețea evoluției vocale de extremă precizie, ce nu l-a „trădat" nici in momentele de dificultate din arie (desfășurată intr-o „echilibristică" absurdă pe scările mobile care, nu știm de ce, au fost „personaje principale" in regia spectacolului), nici in numeroasele ansambluri desfășurate intr-o succesiune alertă, spumoasă.

Două frumoase voci de bas cantabil — Mihnea Lamatic și Sever Barnea — au incintat in rolurile Don Bartolo și Don Basilio, creionind personajele cu multă atenție, in datele lor specifice, susținute impecabil sub aspect vocal, fără a avea insă, in gest și replică, acel irezistibil umor cu care i-au inzestrat Beaumarchais și Rossini. Sint insă doi interpreți de mare calitate vocală, cu acut strălucitor și registru grav generos, cu o tehnică și o muzicalitate care creează certitudinea unor evoluții deosebite in viitor.

Intr-un rol secundar, Berta, Mioara Manea a reușit o adevărată creație, evidențiindu-se datorită eleganței scenice, dar, mai ales, datorită vocii sale ce a surprins prin limpezime și amploare, prin egalitatea de registre și frumusețea acutului, o soprană care, cu siguranță, se va impune pe scena lirică in roluri de anvergură.

Am urmărit, deci, un spectacol deosebit de omogen, plin de vervă, in care tinerii interpreți au evoluat cu siguranța unor artiști maturi, alături de Ștefăniță Lascu, solist al Operei Române, in Almaviva (incadrindu-se firesc in atmosfera juvenilă a spectacolului), acompaniați de orchestra studenților (excelentă ca sonoritate !) dirijată de Aurel Niculescu. Regia — A.I. Arbore.

Anca Florea

CRONICA EDIȚIILOR

AXINTE URICARIUL: „false argumente ale unei biografii"

Am împrumutat o parte din titlul unui studiu (fundamental pentru literatura noastră veche) de acum 45 de ani al profesorului Emil Turdeanu pentru a o pune în fruntea acestor însemnări, pe care le dau la iveală îndemnat de articolul publicat de curînd de Alexandru V. Diță tot în paginile revistei „Luceafărul" **(Despre un pretins cronicar: Axinte Uricariul**, în nr. 23 din 10 iunie 1989, p. 6), întrucît ambele contribuții — a d-sale și cea din rîndurile de față — arată chipul în care s-a constituit falsa biografie literară a unui personaj, modest cărturar român de la începutul veacului XVIII.

Lui Axinte Uricariul i s-a atribuit **cu certitudine** scrierea unei cronici a Moldovei pentru ani 1711—1716, care trebuia să continuie pe aceea începută de Nicolae Costin în partea privind a doua domnie a lui Nicolae vodă Mavrocordat. **Cu probabilitate**, i s-a atribuit redactarea unei mari cronici paralele, a Moldovei și a Țării Românești, de la întemeierea principatelor și pînă la 1716 (respectiv, 1724) — aflată în manuscrisele românești 2591 și 5367 de la Biblioteca Academiei — alcătuită prin compilarea unor izvoade interne și cu adăugarea unor informații proprii. Iarăși **cu certitudine**, Axinte Uricariul **a** fost identificat ca unul din interpolatorii letopisețului lui Grigore Ureche și transmițător al celei mai bune versiuni a acestei cronici (versiune care a și fost luată ca bază pentru ediții, deși s-a păstrat **numai în copii muntenești !**).

Alexandru V. Diță a arătat, în articolul său, de ce Axinte nu poate fi socotit autorul cronicii despre a doua domnie în Moldova a lui Nicolae vodă Mavrocordat. Raportul **real** dintre Axinte Uricariul și **Cronica paralelă** l-am pus în evidență într-un studiu consacrat acestui monument al istoriografiei moldave din prima jumătate a veacului XVIII — **Spre unificarea istoriografiei naționale : Cronica paralelă (Iași, 1733)**, în **Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol"**, XXV/2, 1988, p. 139—185 — așa încît prezenta intervenție ar putea să se rezume doar la rolul său ca interpolator al letopisețului lui Grigore Ureche. Dar faptele se află într-o legătură care impune tratarea și analizarea lor împreună.

În recenta sa carte consacrată lui **Iosif I Mușat**, Ciprian Zaharia a zăbovit și asupra **Cronicii paralele ;** discutînd presupusa paternitate a lui Axinte Uricariul asupra acestei scrieri, d-sa a observat că alcătuitorul ei folosește letopisețul lui Grigore Ureche în varianta socotită ca fiind interpolată de Axinte Uricariul, dar tratează știrile din respectivele interpolații ca și cum ar fi fost ale lui Ureche ! Concluzia logică : **nu Axinte Uricariul** e acela care a alcătuit **Cronica paralelă**. Pe de altă parte, faptul că în această **Cronică paralelă** este inclusă povestirea mitropolitului Gheorghe IV, redactată în 1723, despre relațiile lui Alexandru cel Bun cu Bizanțul iar despre autor se vorbește ca despre un „fost", arată clar că respectiva cronică s-a redactat **după 1730** (cînd încetează păstoria lui Gheorghe IV). Or, **ultima știre despre Axinte Uricariul e din 1722** (încercările, mai vechi sau mai noi, de a-i „prelungi" viața pînă spre 1731—1733 sînt lipsite de orice temei documentar. În studiul menționat mai sus, am dovedit că marea **Cronică paralelă** a fost concepută și începută la **Iași, în vara lui 1733**, după dorința lui Constantin vodă Mavrocordat, realizatorul ei fiind, după toate probabilitățile, **Vasile Buzilă, cămărașul de izvoade** al domnitorului iubitor de istorie, același care, în vara aceluiași an, a redactat și varianta „pre scurt" a **Cronicii paralele** (trecută, pînă nu demult, sub numele lui **Vasile Buhăescul**, și el cămăraș de izvoade, dar al predecesorului lui Constantin Mavrocordat, anume Grigore II Ghica). Stabilirea acestor fapte elimină **orice posibilitate** ca Axinte să fi fost alcătuitorul **Cronicii paralele**. „Rolul" său în această mare compilație este acesta : cîndva — oricum, înainte de 1722 — el a copiat **Letopisețul cantacuzinesc**, înlocuind (sau dublînd) paragrafele consacrate anilor 1659—1664 cu o relatare culeasă de el însuși de la un fost slujitor al lui Grigore I Ghica, martor ocular și participant la evenimentele de atunci, anume **comisul Istoc**; această relatare a introdus-o prin cuvintele **„De aicea înainte am scris eu Avxentie Uricariul dupre cum mi-au spus Istoc comisul, carele au fost slugă la Grigorie vodă"** (am citat după ms. rom. 5367 BAR — ceea ce explică forma **Avxentie)**. Partea respectivă din **Letopisețul cantacuzinesc** a fost transcrisă la București, de un copist muntean, care, neatent, a păstrat (din fericire !) și mențiunea aceasta, în chip de titlu de paragraf. Cu alte cuvinte, în alcătuirea marii **Cronici paralele, Letopisețul cantacuzinesc** a intrat **în versiunea sa moldovenească**, transcrisă și compilată de Axinte Uricariul. La atît se reduce rolul acestui cărturar în ceea ce privește **izvoarele** (nu și **alcătuirea) Cronicii paralele.**

Odată stabilite aceste fapte, m-am întors la constatarea lui Ciprian Zaharia referitoare la raportul dintre **Cronica paralelă** și interpolațiile lui Axinte Uricariul în letopisețul lui Grigore Ureche. Pentru ca raportul dintre acești doi termeni să fie corect și comparația temeinică, trebuie ca termenul la care ne raportăm să fie stabilit cu o certitudine absolută. Și atunci, mi-am pus întrebarea: **sînt, oare, în adevăr, respectivele interpolații opera lui Axinte ?** Așa am învățat la școală, prin manualele de literatură română, așa am citit și citim în lucrările de specialitate, cu deosebire în cele dedicate lui Grigore Ureche și letopisețului său. Am fost, însă, decepționat să constat că afirmațiile unui mare număr de specialiști în literatura română veche se bazează pe... **nimic : nu există nici cel mai mic indiciu pentru a atribui respectivele interpolații lui Axinte Uricariul cu acea deplină certitudine cu care îi sînt și azi atribuite !** Cum s-a ajuns la această situație și cum stau lucrurile în realitate ?

Dacă ne adresăm ediției în care P.P. Panaitescu a „stabilit" textul letopisețului lui Ureche (ed. I — 1955; ed. II — 1958) — și din care (cu o excepție: Liviu Onu, 1967) derivă toate edițiile din ultimele trei decenii — ne întîmpină acea succesiune de paragrafe, culese cu corpuri diferite de literă, avînd scris deasupra, între paranteze, numele presupusului interpolator : Simion Dascălul, Misail Călugărul sau Axinte Uricariul. **Dar pe ce bază s-a stabilit că anumite interpolații „aparțin" lui Axinte Uricariul?** În studiul introductiv la ediția sa, P.P. Panaitescu scrie următoarele : „**Axinte Uricariul**, din copia căruia decurg două manuscrise (**A—1** = 174 Acad. R.P.R. și **A—2** = V—3 Universitatea din Iași), cele mai bune manuscrise ale cronicii lui Ureche, își aduce contribuția personală doar prin scurte interpolări, pe baza unor urice domnești, a unui letopiseț slavon și a unuia grecesc, precum și a letopisețului intern al lui Tudosie Dubău logofătul. Axinte Uricariul corectează adesea în chip exact datele și afirmațiile din cronica lui Ureche. [...] Am socotit, în genere, ca interpolări ale lui Axinte Uricariul acele pasaje de cronică ce se găsesc numai în manuscrisele **A—1** și **A—2**, dar lipsesc în celelalte manuscrise" (ed. 1958, p. 52). Pentru ediția sa, P.P. Panaitescu a adoptat un manuscris din grupa **A**: „Manuscrisele din grupa **A** provin din copia lui Axinte Uricariul, copist de cronici cu foarte multă conștiinciozitate și om cu oarecare cultură" (**ibidem**, p. 56). „Aceste manuscrise [A—1 și A—2 — **n.ns.**) sînt copiate pentru biblioteca lui Nicolae vodă Mavrocordat, primul de Constantin Vladulovici logofăt la 1724, al doilea, ceva mai devreme, de Radu Lupescu, logofetel de divan, cunoscut caligraf de manuscrise din biblioteca lui Nicolae vodă Mavrocordat" (**ibidem**, p. 55).

Fei că nu l-a interesat să adîncească cercetarea acestei înrudiri de manuscrise, fie că el însuși nu era prea convins de temeinicia ei, cert e că, după cum se vede, P.P Panaitescu a lăsat aceste detalii să plutească într-o ciudată imprecizie, alegînd ca text de bază pentru ediția sa un manuscris **incomplet, nedatat** și datorat unui copist muntean **anonim**. Căci așa se prezintă așa-zisul **A—2**, adică **ms. V—3** de la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" din Iași ! Copistul a fost identificat în persoana logofețelului Radu Lupescu nu pe baza vreunei însemnări autografe, ci pe baza unor „date comunicate de Aurora Ilieș, care a făcut comparația manuscriselor cu prilejul redactării **Repertoriului manuscriselor de cronici** (sub tipar)" (P.P. Panaitescu, **op. cit.**, p. 55, n. 3). Dar, în acest repertoriu, manuscrisul respectiv nu este considerat ca fiind scris „ceva mai devreme" de 1724, ci este datat **„pe la 1725"** și **nu este atribuit lui Radu Lupescu !** Cu toate acestea, atît numele copistului cît și data (fermă: **1725 !**) au fost preluate în unele lucrări de specialitate, operîndu-se cu ele pentru construirea stemelor de manuscrise și pentru formularea altor considerații (cf. Liviu Onu, **Critica textuală și editarea literaturii române vechi**, București, 1973, p. 56, 60—61 ; Dumitru Velciu, **Grigore Ureche**, Bucureși, 1979, p. 268).

Întrebarea rămîne : cum s-a ajuns la această situație ? Vom căuta explicația pornind de la vechea constatare a lui Miron Costin : „Toate lucrurile, dacă să încep a spune dinceputul său, mai lesne să înțeleg".

Ștefan S. Gorovei

Iași, 5 iulie 1989

LOGOS, EROS ȘI AGAPE

Inconfundabilul sunet eminescian, *sound*-ul muzicienilor, *logosul* numai *verbum* (nu și *logoi* discriminatori) ni se revelează în această întîie ediție a *Poesiilor* captat ca un auz absolut prin ascultarea inaudibilului „sunet interior" („Sfînta lumină din inimă"), pur și fluent cum trebuie să fi sunat argintul primelor clopote tibetane în pacea postdiluviului, latență manifestată cu o infinită pudoare, virginal, ezitare spiritual-voluptuală inaugurînd în limba română acea transcendență asumptivă a discursului care-și creează un remanent sens anagogic chiar la nivelul celui mai simplu enunț : „Și dacă ramuri bat în geam / Și se cutremur plopii, / E ca în minte să te am / Și'ncet să te apropii."; *i-mediat* el fluează limba în incantație magică, *mediat* sugerează vuetul infernal al resorbției lumilor în disoluția finală (ca în *Memento mori*), vorbirea supremă, *śabdabrahman :* „În vuetul de vênturi auzit-am a lui mers / Și'n glas, purtat de cântec, simții dulosu-i vers".

Ceea ce unicizează acest sunet, vecinic invocata muzică eminesciană, ceea ce ține totul într-o mutuală îmbrățișare amoroasă *(odi et amo)* e acea pendulare între *eros* și *agape* care închipuie *melodia* eminesciană, („Melodia este aceea care face farmecul muzicii. Ea este cel mai greu de realizat. Răbdarea și studiul sînt suficiente pentru a așeza laolaltă sunete plăcute, inventarea unei melodii frumoase este însă apanajul geniului." — Haydn), melodie inimitabilă în fapt dar „imitată", bineînțeles, de epigonii (în sens peiorativ de data aceasta) neinițiați în elementara știință prozodică, salutară și numai ca propedeutică disuasivă, știință care nu-ți dă dreptul să te numești poet original dacă nu-ți inventezi ritmurile proprii și, — în rare și fericite cazuri — melodia. Pentru aceasta Coșbuc (nedepășindu-l pe Eminescu nici în ordinea invenției ritmice) sună uneori ca „o ciocănitoare mecanică" — aidoma unui contemporan fonfăind un text grotesc pe muzica lui Blaga : „Domniță din țara bîrsană / Lumină sunt. Lacrimă, Rană." — pentru că invenția ritmică fără suflul melodiei e „un cadavru trist și gol", vezi instrumentalismul modern, galimatias ecumenic... Ambitusul melodiei eminesciene, de la palpitul vag al efluviilor vegetale, la labialele de foc vaginale, e o țesătură, o urzeală fină ca firele unei pînze de paianjen, din care nu mai știi să deosebești impulsul cărnii către spirit de al spiritului rupîndu-se cu regret din habitaclul înmiresmat al cărnii, căci totul e *voalat* în străvezime...

Curgerea *(rhythmos)* întreruptă rareori (dar în nici un caz de „dezacordul între accentul ritmic și cel tonic", — amînăm deocamdată o discuție fatal oțioasă) în acest prim *corpus* eminescian, nu întîmpină obstacolul contringător *(constrictor)*, diabolic *(dia-bolos)* al joasei și proastei filosofări, nici al vreunui canon religios, transa identificatoare topind conturele *logoi*-lor particularizați în enunțuri dogmatice și aspirînd la comunicarea unei „științe integrale" despre om numai prin acel special ictus anamnezic, sigiliu al magiei actului sacrificial al conștiinței patetice : „Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură / Încet repovestită de o străină gură, / Ca și când n'ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost. / Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost, / De-mi țin la el urechea...". Nu trebuie să uităm nici o clipă că poezia a fost și rămîne o artă temporală (sublimată sau subminată de o retorică) iar hieroglifa care o transcrie e doar o *semeiografie*, ca și notația muzicală, simpla lectură (ca și a unei partituri), irelevantă pentru cei fără organ, poate declanșa în alții (cu „Traumorgan") muzica divină a sferelor „che mouve il sole e l'altre stelle" ; de aceea, dincolo de „judecăți", de gnoza explicită a versurilor, am simțit dintotdeauna această carte ca pe „el libro soberano de la ciencia de las ciensas", *śruti*, doctrina relevată, „ceea ce a fost auzit" și i-a rămas ca o noblețe indelebilă auzului...

Se poate ușor observa cum toate acele *idola mentis* ale veacului său (inclusiv rețetarul romantic, nu sînt însă și acea atitudine romantică profundă care nu poate fi mimată, despre care vorbea Mircea Eliade) sînt, pentru Eminescu, doar „pămîntul" despre care pomenește *Kularnava Tantra*, „în timp ce unul cade pe pămînt, altul poate să se ridice singur prin intermediul pămîntului" (sau cu vorbele Nazarineanului, „nu omul e făcut pentru sîmbătă, ci sîmbăta pentru om") : că acest „pămînt" i-a trebuit pentru a atinge „pămînturile pure", ne-o arată cantitatea înspăimîntătoare a manuscriselor...

Cantitatea înspăimîntătoare a manuscriselor eminesciene (relicvarii și ele, ale pneumei) și unele capodopere, *Luceafărul* mai ales, pot sugera și o conștiință tragică a limitei, „o împietrire" („vis încremenit") a spiritului european în *ignorantia divisiva*, a paradigmei științei, pe de o parte, și a „puritanismului creștin", pe de altă parte, („Puritanismul creștin este puțin mai vechi decît Evangheliile : el începe cu Epistolele sfîntului Pavel. Și dacă se observă că Evangheliile, redactate la puțin timp după aceea, nu mai păstrează nici o urmă din el, este la fel de sigur că au fost citite de-a lungul secolelor în lumina polemicilor sfîntului Pavel îndreptate împotriva gnosticilor. Or, gnosticii sînt aceia care au încercat primii să treacă de la Eros la Spirit prin mijloace extreme de preferință, mergînd de la castrare pînă la luxura sacră sau de la «communio spermatica» a unor secte vasilidiene la cultul general al unei Sophia aeterna. Etern Feminin înălțat cu mult deasupra Creatorului biblic, Iahve. Atacați fără încetare în doctrinele lor de către Părinții Bisericii primitive, persecutați cu strășnicie mai tîrziu de creștinismul instituționalizat, ei sînt adevărații precursori ai tradițiilor difuze în erezia cathară și în misticile Nordului (sau cel puțin în vocabularul lor) din care iau naștere, pe căile deturnate care se cunosc, lirismul și romanul modern, care nu vorbesc decît de un amor „profan", fără să mai știe nici de unde vine, nici încotro se îndreaptă." — spune Denis de Rougemont în *L'Amour et l'Occident*) dar nu credem că trebuie culpabilizat pentru aceasta tocmai Poetul nostru național, singurul „uomo universale" pe care l-am avut ; poezia și artele în general (amenințate cu „moartea" de două veacuri încoace, *topos* recurent al imbecilității) au constituit în fapt veritabilele heterodoxii europene originate de tradiția culturală greco-latină, și Eminescu, în tentativa sa de a-și apropria fabulosul univers spiritual oriental („spiritualitățile orientale" cum zicea careva) nu făcea altceva decît — amenințat de „o ingustare a conștiinței cosmice" — să-și potolească setea metafizică de absolut, de „ontic", intuind, ca și Goethe, ultimul mare scriitor german universal, după E. R. Curtius, că o reînviere spirituală autentică nu e posibilă decît printr-o „nuntă mistică" a occidentului cu orientul ; de la „nunțile din Susa" și pînă azi, cînd „Într-adevăr, a venit timpul în care va trebui scrisă o Sumă a unei *Philosophia Perennis*, întemeiată imparțial pe toate sursele ortodoxe, oricare ar fi ele". (Amanda K. Coomaraswamy), orientul și-a exercitat fascinația și influența asupra conștiinței europene obnubilate de orgoliu religios (iudeo-creștinismul nu ține cumva tot de „spiritualitățile orientale"?) și științific și bunul simț ne obligă să denunțăm fanatismul europeocentrist drept o puerilitate anacronică în genul *Varlaam și Ioasaf*, în care Buddha, „un cucon foarte frumos", se convertește la creștinismul care avea să răsară la cinci secole după moartea lui...

Conștiința tragică a limitei, despre care vorbeam, răzbate în *Luceafărul*, peste „frumusețea ciudată, s-ar putea spune, liturgică, a versurilor sale", peste hermetismul mallarméan infailibil, ca o damnare la o vecinică stază, la insularitate ontologică *(noli me tangere) :* refuzul (sau neputința) Mirumului de a pătrunde în arcanele „fecioarei negre" („la vierge noire") ne apare mai degrabă ca o „mare renunțare" decît ca ataraxie, o sfințenie cucerită nu fără tulburare dramatică, o insolitare a scenariului mitic pe care *basmul* părea să-l privilegieze : dar nici „potența feminină nu pătrunde în concepția despre divinitate", nici nunta „sub chipul sizigiilor divine" nu are loc. Și cu toate acestea și admițînd și intruziunea biograficului în înțelegerea acestei capodopere („Scriind *Luceafărul*, Eminescu a schițat cea mai bună autobiografie pe care un poet ar putea s-o prezinte sie însuși și lumii întregi", M. Eliade), sau, poate, tocmai pentru că nu vom reuși niciodată să uităm că poemul este și o diagramă simbolică a felului în care „se alege un crucificat", nu orgolioasa însingurare luciferică ne copleșește ci prezența eficientă a sfințeniei care se-mparfumează ca un portocal înflorit, căci „mireasma florii călătorește cu vîntul, dar mirosul sfințeniei călătorește chiar și împotriva vîntului" : oricîtă bolboroseală perversă biografică se va mai practica și de acum înainte („mea manus est cupida / mea mens est stupida") viața sa rămîne aceea a unui sfînt (cu mult mai sfînt decît unii papi încoronați sau patriarhi, ca să nu mai vorbim de cei „minați" la creștinism de sodomia gustată-n tinerețe), a unui sfînt care a scris poezii ca și San Juan de la Cruz cu care se înrudește de altfel ca mare poet mistic :

Tu nici nu știi a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o liniștește
Ca răsărirea stelei în tăcere.

Cezar Ivănescu

Universul inocenței

1. Revenind de curînd la proză, odată cu fragmentele publicate din viitorul roman „Ora exactă", **Iulian Neacșu** se întoarce către chipul său de odinioară, cel mai cunoscut. A debutat ca prozator, în 1966, iar debutul acesta îi va marca întreaga carieră : istoriile literare, studiile și dicționarele (atîtea cîte sînt) îl judecă și îl clasifică mai ales în funcție de primele volume, care au generat aprecieri elogioase.

Lucrurile au tîlcul lor ; faptul că autorul „confabulelor" și al „Mariei de zăpadă" rămîne estompat de autorul „textelor-semnelor-apocrifelor" trebuie constatat și analizat ca atare. Se pot invoca destule motive extraliterare, însă există și unul literar : din 1968 pînă în 1979 Iulian Neacșu nu mai publică decît în reviste, confabulele se string în volum abia în 1983, iar simbolurile lor trimit permanent înapoi, către simbolurile prozei. Așadar, cărțile definitorii ale prozatorului rămîn primele două : „Iarna cînd e soare" și „Insul" (versurile din „Maria de zăpadă" îl definesc ca poet, o ipostază mai recentă care nu intră acum în atenția noastră). Înțelegîndu-le pe ele, îl înțelegem bine pe scriitorul Iulian Neacșu. Totodată, nu numai pe dînsul, ci și sensul unei întregi mișcări care a animat așa-numita „promoție '70".

La data respectivă, scriitorii au botezat-o, fără nuanțe peiorative — mișcare „onirică", „antirealistă" ori „evazionistă". În genere, erau denumiri nefericite : recuperarea visului, amestecul planurilor, psihologismul nu înseamnă deloc fugă de realitate. Dimpotrivă, ele înseamnă evadare **în** realitate.

Dar, pentru a o pricepe, e nevoie de puțină istorie literară.

2. Fiecare generație ori promoție postbelică a avut rostul ei.

Generația „Labiș" **a** combătut proletcultismul și a reluat tradiția marii literaturi române. Pentru asta, i-au fost necesare capodoperele : din fericire, a reușit să le creeze. Din aceeași cauză, criticii ei marcanți sînt evoluționiști — „organiciști", cum se mai zice — și provin din Maiorescu ori Călinescu (însăși recuperarea lui Lovinescu fiind un gest maiorescian ; iar raportarea la Ibrăileanu sau Iorga — un act evident călinescian).

Promoția '70 **a** fost primul front intelectual elitar. Cuvîntul „elită" are aici sens pozitiv (nu trebuie apropiat de ideea „artei pentru elite") : el definește încrederea în conștiința profesionalității. Abia activitatea generației „Labiș" a permis apariția unei noi promoții de elite.

Caracteristica ei fundamentală rămîne orientarea strict estetică. Promoția '70 devine artistică prin excelență : își ia ca model modernismul, își hiper-rafinează stilul, proclamă supremația artei, are — mai ales — groază de banalitate, șabloane, prejudecăți. Atitudinea aceasta posedă o doză de superbie ; dar a fost așa de intensă, așa de tiranică, încît adesea eșuează în manierism steril. Mulți din autorii promoției confundă Frumosul cu ritualul estetic și se îneacă în artificii stilistice, precum Noul Roman francez pe care îl savurează.

Însă jertfa lor era foarte necesară.

3. În asemenea context, „antirealismul" nu-i decît reluarea tehnicilor fluxului conștiinței, ale analizei psihologice și ale reflectorilor (centri de conștiință care filtrează narațiunea). Actualmente, sistemul acestor tehnici e binecunoscut — el a fost prezentat pe larg și la noi. Nici vorbă de un refuz al realității — este doar o altă modalitate de a aborda realitatea, de a o surprinde în autenticul ei. Faptul că se operează adesea cu simboluri e o trăsătură generală a artei, ca și rezultatul normal al sondării psihicului uman.

Totuși, „antirealismul" conține un refuz : refuzul pretenției de a cunoaște în mod absolut realitatea. Din punct de vedere filosofic, el pornește de la o dramă gnoseologică : pierderea certitudinilor absolute. Doar adevărul relativ rămîne accesibil, așadar dispare liniștea omniscienței și începe criza conștiinței întrebătoare.

4. Această dramă gnoseologică, acest relativism malign caracterizează din plin proza lui Iulian Neacșu. E chiar punctul de unde vom începe s-o înțelegem.

Autorul însuși sintetizase ideea într-un motto la povestirea „Insul" : „Ține seama că nu ne înțelegem noi înșine și nu știm nimica și ne îndepărtăm la nesfîrșit de ceea ce vrem", pentru ca, în cuprinsul aceleiași scrieri, să adauge : „De aceea tot aici se poate orice. E tot ce se poate."

Simbolic vorbind, scenariul prozelor joacă obsedant povestea acestei drame, a lumii întemeiate pe incertitudine. Mereu se petrece cîte o pierdere fundamentală, în zonele de maximă vulnerabilitate a individului. Iată, de pildă :

Imaginea tatălui ostil, incompetent ori absent traduce cu claritate prăbușirea temeiului tradițional și ordonator al lumii. În mijlocul haosului familial, naratorul-copil din „Simina" repetă cu obstinație : „Vine el, tata" și tatăl va veni, într-adevăr, însă abia cînd e prea tîrziu. „Afară !", strigă tatăl vitreg din „Seara de întotdeauna", iar băiatul iese singur în noapte ; „Să plece, să se dea cu capul de toți pereții", concluzionează tatăl bolnav din „Moartea lui Făt-Frumos", pe cînd tatăl din „Plecările absurde" e binevoitor, dar nu pricepe nimic (vol. „Iarna cînd e soare"). Exemplele ar putea continua (tiranul absurd, monstruos din „Singurătatea în doi" și „Ore" se reduce la aceeași categorie) ; cel mai impresionant — tradus și în franceză — îl găsim în „Cum se privea atunci albastru" (vol. „Insul") : el surprinde momentul sfîșierii familiei, clipa cînd tatăl o abandonează cu ură, fără să reacționeze la micile gesturi de dragoste ale copilului.

La fel, imaginea eșecului cuplului e un alt simbol al imposibilității de a întemeia. Deobicei, există o dragoste mare, adolescentină, curmată brusc prin moarte ori minciună și o relație matură, neautentică, invadată de plictiseală și spoliată prin adulter. În majoritatea cazurilor, cuplul e steril ; dacă se naște, totuși, un copil, el se va rata lamentabil. Desigur, toate acestea trebuie citite simbolic : ni se relatează, continuu, imposibilitatea de a întemeia într-un univers lipsit de ordine, dominat de tornade ale absurdității, din care omul însuși face parte integrantă.

5. Dar ceea ce se ivește de aici este o acută suferință morală.

Reflectorii maturi, senini la suprafață, se scaldă într-un permanent flux al durerii, sînt susceptibili, anxioși, interiorizați. În felul lor, aspiră intens după bine, dar pierderea certitudinilor, imposibilitatea întemeierii, le transformă aspirația în suferință perpetuă. Precum în povestirea „Sfîrșitul ceasului de buzunar" (vol. „Insul") ei trăiesc într-o lume unde binele și răul s-au ucis reciproc, după moartea copilului.

E momentul să specificăm că suferința morală reprezintă felul de a fi în lume al personajelor mature din opera lui Iulian Neacșu. În acest sens, definitorie rămîne povestirea tutelară „Insul".

„Insul" este o proză remarcabilă, realizarea majoră a autorului. Ea relatează un monstruos șir de pierderi, existențe construite numai din pierderi. Simbolurile ei principale sînt războiul (pierderea frenetică, dusă pînă la demență), circul (arta care vrea să vindece) și teatrul (metafora tipică a vieții ca istorie socială). Învățătura finală, pe care i-o dă pe cîmpul de luptă muribundul director al circului unicului supraviețuitor din circul său este aceasta : dacă nu vrei să mori, ucis fie de unii, fie de alții, mergi printre liniile lor rîzînd în hohote, și te vor crede nebun. Dar nu pot să rîd, mărturisește omul speriat. Atunci gîndește-te cît de perfect ești și la ce scopuri meschine folosește perfecțiunea ta de om, adaugă directorul. Într-adevăr, înțelegîndu-și absurditatea perfecțiunii, insul (numit Petre sau Petru — onomastica nuvelei e biblică —, acesta e principalul narator, reflector și personaj) începe să meargă „încet, cu capul lăsat pe spate, hohotind tremurat între **unii și alții,** cît mai tare și cît mai departe".

Sensurile tragice ale rîsului (și nu numai ale lui) sînt, realmente, înspăimîntătoare. Disperarea suferinței din opera lui Iulian Neacșu se definește pregnant, la nivele critice în literatura noastră postbelică.

6. De aceea, autorul însuși încearcă să o depășească. Predilecția sa pentru reflectori infantili (Cristofor, în primul volum) sau tineri (Luca, în cel de-al doilea) astfel trebuie înțeleasă.

Căci, pentru Iulian Neacșu, universul copiilor și al tinerilor se mai poate salva, este încă pur și capabil de gesturi superbe. Suferința îl agresează sistematic, dar el posedă capacitatea de a-i răspunde, de a refuza să „moară". Uneori, răspunsul se citește printr-un simplu gest, precum al băiatului care-și lipește o bucată de gheață pe obraz (transparența, răceala și curatul gheții contracarînd agresiunea vulgarității). Alteori, mai frecvent, personajele-narator se dedublează cu ușurință, trăind fie în lumea dominată de bine a basmului, unde eroul pozitiv învinge mereu, fie — pur și simplu — în lumea nemercantilă a iluziilor. Dedublarea reprezintă o modalitate tipică de a evita suferința (are și nume medical), dar ei i se asociază, ca element salvific, inocența. Abia această dedublare, care conservă inocența, constituie speranța eroilor. Ca în orice luptă împotriva chinului și a răului, identificăm aici o retragere către starea edenică.

7. Dar un singur lucru lipsea prozei lui Iulian Neacșu : vocația epică. Stilist desăvîrșit, tehnician desăvîrșit (l-a uimit pe Ion Rotaru), scriitorul se lăsa, totuși, exagerat purtat de meandrele fluxului conștiinței și de voluptatea construirii simbolurilor. De asemenea, există o oarecare paradă de inteligență (ca orice „eu" tragic, „eul" său naratorial e foarte egolatru) ce sufocă, uneori, relatarea.

Iată principalele motive pentru care lectura prozei sale se dovedește dificilă. „Confabulele", însă, au eliminat asemenea barieră, iar ultimele fragmente publicate surprind plăcut, prin abordarea epică și fantastică a subiectului, ca și prin tonica recuperare a binelui (dacă luăm în considerare versurile, se poate afirma, chiar, apariția unui veritabil proces de „edenizare" a viziunii scriitorului).

Destinul literar al lui Iulian Neacșu pare să se îndrepte, astăzi, către o necesară încununare. Pentru el, anii aceștia vor fi hotărîtori.

Radu Comănescu

Despre eseu

Eseul este grec ! Începînd cu Herodot și urmînd cu Tucidide, Aristotel, Platon, Teofrast, Plutarc, Lucian din Samosata și, mai cu seamă, Plotin, ca să-i cităm pe cei mai mari !

Grecii au scris frumos, îndeosebi atunci cînd a fost vorba de **idei**, noțiuni și patimi. Stilul îmbina în chip fericit ideile cu forța epicului și chiar cu subtila evocare — care ține de poezia greacă de mai tîrziu. Tentativă îndrăzneață și greu de realizat, deoarece adevărul are mai multe fațete, uneori greu de sesizat, confruntîndu-se chiar la prima vedere. Și dacă socotim că adevărul poate fi corolarul mai multor realități, sugestia cuprinde mai bine logica întregului.

Dar sugestia, după cum se știe, ține mai curînd de literatură. Pentru greci însă, Frumosul a însemnat îndeosebi cultură ; și iată că se naște ideea de „Eseu". Despre Elena din Argos grecii spuneau că frumusețea ei era atît de perfectă și umană, încît devenea universală. Oricine o vedea se simțea înrudit cu ea. De la admirație la sentiment e doar un pas. Și astfel suprema virtute a Frumosului devine înrudirea prin înțelegere.

Entuziasmul grec față de Frumos și — mai cu seamă — căutarea pasionată a Adevărului, au fost esențialele calități ale poporului elen.

Desigur, am greși dacă am confunda Frumosul autentic cu celebrul „Schönschreiberei", foarte la modă în Germania veacului al XIX-lea, formulă superficială în care au excelat scriitorii de mărimea a doua.

Dar a gîndi bine și a scrie frumos e o fericită înrudire.

Uneori ideile explicate sec riscă să nu ne fie prietene. Ele pot deveni chiar ostile dacă se vor absolute, fără să fi făcut cel mai mic efort pentru a deveni seducătoare.

Se pune problema dacă perfecțiunea ține mai mult de fond. Nu se creează oare un esențial acord între fondul problemei care va beneficia de forma ce îl înnobilează ?

De fapt, „Eseul" este o încercare a gînditorului de a comunica universul său interior prietenului său, cititorul.

Să lăsăm eseiștilor plăcerea de a scrie eseuri.

Arta are o mare virtute : e admirabilă pentru că încîntă și pe artist și pe admiratorul său.

Cuvîntul „eseu" — de fapt lucrare ce din modestie se intitulează „încercare", de la cuvîntul francez „essayer" — apare în Europa veacului al doisprezecelea, **după ce Platon** fusese tradus în Italia și în Franța, devenind o formulă literară.

Nu am pretenția de a enumera pe toți marii eseiști.

De la Cicero și Seneca, la Montaigne, Leibnitz, Goethe, Winckelmann, Shaftesbury, Emerson, Coleridge, Schelling, Paul Claudel și, la noi, Constantin Noica, George Călinescu și alții, toți au fost preocupați de a găsi esența subiectului și a-l explica într-o manieră agreabilă, fără să altereze profunzimea ideilor, dimpotrivă, supradimensionîndu-le grație expresiei literare.

În acest climat artistic Frumosul ajunge corolarul Adevărului.

„Splendor Veri", spunea Plotin !

Adică **„Strălucirea Adevărului"**.

Sanda Diamantescu

Fragmente dintr-un cîntec eroic

Urmare din pag. I

cute, tocmai pentru că acestea îi aparțin ca straturi de memorie activă.

Radu Theodoru simulează ipostaze de reporter, anulînd astfel distanțele istorice. Este cînd pilotul de vînătoare care se luptă cu patrule nemțești deasupra locurilor pe care s-a retras Menumorut spre cetatea Biharea, cînd soldat de rînd ce-și amintește de Rovinele lui Mircea cel Mare, cînd cronicar — în pielea lui Jean d'Ossau — în imediata apropiere a lui Vlad Țepeș, iar în rest se documentează în biblioteci sau mai ales la fața locului — ca reporter de front, inițiat în intrigi diplomatice, grămătic, confesor, ghicitor al sensurilor neevidente, disponibil să spună cu fermitate blîndă despre cîte, cum și de ce au fost, și ce înseamnă toate acestea pentru ceea ce sîntem. Radu Theodoru oficiază și este seducător de înaltă clasă. Își supune cititorii unor **ritualuri de inițiere**, cu priceperea și credința nezdruncinată a celui mai bătrîn din trib. E de ajuns să începi a-l asculta și te lași furat, indiferent de vîrstă.

Invenția narativă este bine strunită ; chiar atunci cînd produce aglomerări imprevizibile de situații nu se alunecă spre fabulație, ci spre înțelesuri mitice. Căci Radu Theodoru are un aparte simț al sacrului atunci cînd se apropie de istorie, făcut credibil printr-o măsură a bunului simț. Excesul de orgoliu sau de modestie este temperat prin simplitatea detașării miezului simbolic din țesătura faptelor. Este aici priceperea unei lecturi mitice a istoriei, fără însă ca personajele și gesturile lor să fie stînjenite de o prealabilă și greoaie carcasă simbolică. Dimpotrivă, au o naturalețe exemplară, ordonată de ramificațiile unei dominante. De pildă, Burebista, unificatorul mai mult temut decît iubit, e preocupat de soarta dăinuirii unității dacice în fața concurenței romane ; intrigile cele mai felurite, cu răsturnări de situații, capătă un numitor comun. Mihai Viteazul e creionat sub tirania psihologică a timpului grăbit și necopt. Momentele transilvane (1784 și 1848) sînt codificate geografic (apriga scenă cheie a Apusenilor) și politic (obtuzitatea presiunilor imperiale). Ion Vodă e văzut sub semnul puterii fizice care nu poate înlocui lipsa de șansă politică. Ștefan cel Mare este constructorul care își apără ferm și abil locul. Bătălia de la Marienburg opune mentalitatea și tactica oștenilor lui Alexandru cel Bun spiritului cavaleresc vest-european.

De fapt, Radu Theodoru rămîne credincios pînă la capăt documentului istoric, căruia îi restituie concretețea și, prin contextualizare, îi desconspiră tîlcurile. Acolo unde spațiile albe ar stimula imaginația, se sugerează interpretări verosimile. De pildă, poziția lui Burebista față de Pompeius, implicarea lui diplomatică în conflictele politice ale Romei sînt motivate credibil. „Noaptea groazei" pe care Vlad Țepeș o regizează invadatorilor otomani are proporții de apocalipsă. Semnificația strategică a cetăților de la gurile Dunării pentru securitatea teritoriilor românești e înțeleasă ca reper al multor jocuri politice. Interesul catolic pentru Transilvania face, printre altele, fragilă Unirea sub Mihai Viteazul.

Este, în proza lui Radu Theodoru, o mîndrie inteligentă pentru istoria națională. De aceea are și **intuiția timpului lung**, fără de care totul ar fi doar factologie ; mai mult : are o perspectivă spațială lipsită de timiditate, astfel încît poate vedea curenții de adîncime, nu zbaterile de suprafață ; ariile culturale și politice europene, pricepute în arborescența și subterana lor, îi permit contextualizări necomplexate, lucide, cu o conștiință clară asupra destinelor proprii. De fapt, subiectele prozelor sale dezvăluie scenarii etno-culturale și politice românești, care, deși mereu blocate în realizare, revin ca permanențe și serii neconsumate pînă la capăt într-un colț de lume pus la grea încercare. Epopeea merită îmbogățită și continuată în volume viitoare.

Nu numai și, poate, nu în primul rînd despre calitățile estetice ale acestor producții captivante trebuie vorbit. Radu Theodoru practică prin literatură un mod original de a înțelege și rescrie istoria românilor, așa, ca de la suflet la suflet.

Prezența mării

Urmare din pag. I

se constituie, conform sensibilităților de mimoză ale boemei artistice, grupuri de sateliți simpatizanți.

Am parcat pe strada principală din 2 Mai, și m-am lăsat în voia unui joc ce a devenit, de-a lungul timpului, antidotul meu împotriva orelor de plictiseală sau de așteptare în gări, anticamere ale cabinetelor dentare, sau, la fel de amenințătoare anticamere ale examenelor orale : încercam să ghicesc, după expresia fețelor, veșminte sau alură, ocupația, vîrsta, tabieturile sau firea trecătorilor. Aproape pentru prima dată am constatat că ceva nu merge : marea și soarele puseseră semnul egal între toți acești oameni, îmbrăcămintea sumară împrumutase ceva din auriul mat al nisipului, pielea înmagazinase tonuri adînci de brun-roșcat din vipia zilelor trecute, cu alte cuvinte păreau descendenții unei străvechi populații solare, dincolo de viața lor cotidiană, purtînd ca pe niște însemne ludice imense pălării rotunde de pai.

Cu șansa devenită regulă a începătorului, am găsit în prima casă în care am cerut găzduire o cămăruță albă, cu tavanul înclinat și unul din pereți acoperit cu un chilim strălucitor de culori risipite în penajul unui păun tăcut, podoabă cu aer de exotism desuet adusă de pe coclauri de vreun marinar visător. Gazda cu nume turcesc, lăsat moștenire de un strămoș pierdut în uitare, s-a grăbit să-mi spună, cu aerul că-mi oferă în dar o piatră rară, că marea se află în fundul grădinii. Nu-mi venea să cred, îmi suna ca o metaforă pe care aș fi dorit să o fi brodat eu, și nu era decît o îmbătătoare realitate.

Și astfel, în apropierea tulburătoare a mării pe care ajunsesem să o consider într-un fel proprietatea mea, doar era limanul grădinilor vacanței, am învățat să devin un supus al astrului Ra, și numai botul impertinent și lăcuit al mașinii parcate într-o coastă a casei îmi amintea, din vreme în vreme, plecarea. Un lucru e sigur. În nopțile ce întîrzie cu regularitate să umple spațiul atît de marcat de pecetea soarelui, în nopțile ce anină marea și cerul în boldurile strălucitoare ale șiragurilor de lumini de pe vapoarele ce așteaptă să intre în rada portului Mangalia-Sud, în toate aceste nopți, Calea Laptelui e mai aproape de oameni, la 2 Mai, mai mult decît oriunde în lume.

POST RESTANT

Invidioși pe colegii lor de la **Poșta redacției**, unii dintre corespondenții noștri ne-au rugat să le cerem, lor și tuturor celorlalți, proză „fixă". „Nu de altceva, dar ca să se facă departajarea corect între cei care au talent si știu, cei ce au talent și nu știu, cei care n-au talent și știu și cei care n-au nici talent și nici nu știu". Pentru că una e să scrii tot ce-ți trece prin cap de-a valma, și alta în mod organizat, conform unor reguli pe care trebuie să le știe și să le respecte toată lumea. A cunoaște regulile prozei înseamnă, ca și în cazul regulilor de circulație, a preveni un posibil accident, care să provoace o suculentă proză semnată de colonelul Victor Beda. Or, asta înseamnă mult, nu-i asa ? În fine, mă rog... definițiile povestirii, schiței, nuvelei, romanului nu le mai dăm, ele par a fi știute. Vom da numai un exemplu de construcție epică conformă unei scheme pe care puțini dintre noi au învățat-o și mulți au uitat-o. Deci : 1. — Introducere : în anul cutare, în ziua cutare, la ora cutare, pe erou il doare capul din cauza despărțirii de iubita sa și se duce la farmacie să-și cumpere hapuri. 2. — Descriere : în farmacie e curat ca... într-o farmacie. Farmacistele sînt blonde, casiera e brunetă, medicamentele stau înșirate pe rafturi — piraledin roșu cardinal, mezosoporan violet, bilibinol orange ș.a. — o minune, un adevărat peisaj elevețian. 3. — Intriga : eroul cere un hap. N-avem. 4. — Punctul culminant : eroul cere otravă. I se dă, recomandîndu-i-se s-o ia imediat cu un pahar de apă pe care i-l oferă centrala de medicamente prin reprezentantul său chemat de urgență la fața locului. 5. — Deznodămîntul : eroul mulțumește. Nu-l mai doare nimic. 6. — Morala : dintr-o farmacie nu poți pleca niciodată bolnav. 7. — Sfîrșit : eroul se împacă din nou, dar cu iubita altuia. Ei, ce ziceți ? Încercați și d-voastră să scrieți o proză în formă fixă ?

★

Cum s-a văzut, călușul de circ n-a avut întotdeauna o soartă prea bună. Ba, uneori, soarta lui a fost destul de amară, asemenea soartei celui căruia nu i se recunoaște defel talentul. După atîtea și atîtea ore, zile, săptămîni, luni și ani de muncă să ajungi dintr-un ditamai călușel de circ un biet călușel de povară ? ! Să te chinui să faci cît mai frumos, să dansezi în două picioare, să saluți cu eleganță publicul, să-ți sufli nasul, să faci yoga, să bați toba, să numeri, să cînți la trompetă, să.. și deodată vine un pitic de te încalecă și-ți zice „dii" pînă cînd îți dai sufletul ! Păi ce, asta-i soartă de cal ?

★

MOISE GHEBAN, Vașcău : Lipsa de spațiu ne împiedică să reproducem scrisoarea dumneavoastră atît de incriminatorie, pe care, cu un curaj atît de impresionant, „o dați anonimă" cu pseudonimul de mai sus. Cum nu ne plac „pseudonimii", nu vă răspundem la procesele de intenție pe care ni le faceți „din ceață". Ca să nu ne limităm însă numai la scrisoare, vă comunicăm că am primit „Amurgul dinaintea nopții", despre care amurg dv. scrieți: „...Nu pot accepta că amurgul înseamnă o negare a zilei atît timp cît cred, încă cred, că el este o încununare a ei". Sau : „Nu amurgul mă înfioară, doctore, nu noaptea, ci cauza lor" Sau : „Niciînd nu-i putuse suporta pe medici. Pe medici și pe popi. Două categorii de ființe în umbra cărora moartea stă mereu la pîndă. Un fel de fructe ale acestuia, ori de simburi, de semințe, care pluteau mereu, ca și gălbenușul în ou, într-un înveliș rece-glaciar, însuși sufluI morții. Veșnicia trebuie că este o imensă statuie de gheață în măruntaiele căreia, în bezna glaciară, cosmosul se consumă, jucîndu-și lucirile..." Fără comentarii !

CONSTANȚA VAICĂR, Craiova : Părerea noastră este să vă adresați unei edituri, încredințîndu-i totodată romanul dvs. **Holina**, oricum interesant prin mediul pe care îl descrieți — un orfelinat de fete (de altfel sinteți profesoară într-un asemenea așezămînt, nu ?) Pe deasupra, romanul, cît am citit din el, cu unele mici îndreptări, e și bine scris.

MIRCEA LIVIU OVIDIU, Cluj-Napoca : „...Am citit despre unii care, amețiți de mirajul succesului și celebrității, și-au zis : «Ia să scriu și eu ceva, poate am și eu talent și nu știu». Aceștia sînt din tagma trăgătorilor de lozuri, a celor ce caută la nesfîrșit alte și alte posibilități de a parveni, considerîndu-vă (mă iertați !) un vînzător ambulant de glorii și căutînd în dumneavoastră ceea ce nu au găsit în ei : confirmarea..." Aveți și nu aveți dreptate. Sînteți prea aspru cu colegii dvs. de suferință. Din cele două proze, ne-a plăcut „La geam" (titlul nostru). Dacă reveniți stilistic asupra ei și o bateți la mașină, o luăm în considerare. Ce ziceți ?

DINU CRISTIAN, București : „De anul nou trecut, 25.12.1988 v-am trimis cele cerute, ca și dorința de a-mi spune părerea despre o «mică nuveluță» pe care am alăturat-o urărilor de sănătate și spor în toate. Și de atunci nimic. Oare cînd imi vine și mie rîndul la un răspuns? La fel și cu poeziile scrise (?!) la Poșta redacției, acolo, a trecut mai mult de un an și numele de Constantin Duca nu a apărut niciodată.." Să le luăm pe rînd. 1. Anul nou nu cade la data pe care ați indicat-o și e păcat că ați uitat acest lucru. 2. Nu citim „mici nuvelușe", căutați definiția nuvelei în dicționarul de estetică sau rugați-l pe Mircea Micu s-o caute el. 3. Le-am mulțumit tuturor celor care ne-au urat sănătate și spor în toate, în corpore. 4. Cum vedeți, v-a venit rîndul! 5. Nu știam că dați la două undițe, așa că hotăriți singur cu ce începeți — cu „nuveluța" sau cu „poezioara" ? 6. Munca (adică scrisul) d-voastră nu e nenormată, ci voluntară. Așa că purtați-vă ca un voluntar, pentru că, în ceea ce ne privește, nu aveți nici o obligație.

NICOLAE ANDREI, CRAIOVA : Ne-a plăcut scrisoarea scrisă la vîrsta de un sfert de veac de un tînăr (totuși) care își declară ocupația de scriitor. Ne-au plăcut și preferințele în ceea privește literatura, deși lista ar fi putut fi mai mare. Sperăm să ne placă și povestirile, despre care vă vom da semn în curînd.

CONSTANTIN CORNELIU DIENES, Nehoiu, Buzău: Iată o mostră din „Podul": „O scîndură absentează nemotivat — în planul realului — din șirul de piese ale pardoselii suspendate, lăsînd un gol primejdios cam pe la jumătatea podului de lemn. Privind prin fereastra neașteptată simți o ameteală. Eternitatea unei singure clipe face din șocul hăului o prăvălire ipotetică în dedesubtul lucitor, răscolindu-ți inconștientul și chemîndu-te prin el. Claustrata nedumerire, metamorfozată în pasăre, se agită a zbor, tulburînd străfundurile ființei și țintind dincolo de vergelele auriteI colivii ; o strigă dorința și spaima necunoscutului.

Pasărea se opreste, parcă a disperare, la țărmul de unde pleacă abisul : vietatea are chipul neliniștit al Ioanei. Fata privește mirată deschiderea ; n-o știa. Alege întîmplarea drept împlinire a justitiei paterne : — Să nu te mai văd în fața ochilor". Nu mai simțim nevoia altora, e suficient.

ADRIAN BICA, Făgăraș. Am transmis plicul cu poezii titularului rubricii „Poșta redacției". Oricum, scrieți poezie cu rimă, așa că aveți sanse : „Mereu legat de rădăcină, / Să n-am în lume altă vină, / Decît aceea de-a fi un om / Ce vrea să semene c-un pom...".

ALICE SIMA, București : Ați intrat la teatru ? Sau mai sînteți „tricoteză" la domiciliu ? Dacă v-a făcut să rîdeți în hohote comentariul meu la „Vernisajul" d-voastră înseamnă că aveți umor. Așa că și „Confesiuni" ne-a amuzat la fel de mult. Toate incurcăturile amoroase din petrecerea aceea de noapte ne-au mințit mințile cu bunădispoziție. Mai trimiteți, ce naiba ! Oameni sîntem, unii avem și alții nu avem treabă, unii ne îndrăgostim, alții nu ne mai, unii mai, alții...

Iulian Neacșu

NUME ROMÂNEȘTI

Oameni și zile (IV)

După ce am văzut cum între zilele săptămînii și numele oamenilor se pot stabili legături directe, pînă la ziua de **vineri**, ajungem acum la ultimele două zile care nici ele nu sînt desigur absente din antroponomastica românească.

Vom avea în primul rînd **Simbotin** și **Simboteanu** (consemnate în DO și DNF), puse în relație cu toponimicul **Simboteni** (la care vom adăuga **Simbăta** din Făgăraș și **Simbotin** din Gorj, absente din DNF), apoi pe **Simbeteanu** (cu numeroase atestări, potrivit lui St. Pașca, **Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului**, București, 1936), pornit în mod sigur de la **Simbăta** făgărășană, ca și **Simbetescu**.

Pentru **Subotici** și **Subotea**, cu o frecvență redusă, vom face desigur apel la un intermediar slav.

De la ultima zi a săptămînii nu-l putem avea decît pe... **Duminică**, atestat atît de DO, cît și de DNF, care merg mai departe punînd **Duman** și **Dumănoiu** pe seama aceluiași etimon, ceea ce, prin asocierea cu sistemul de numire a animalelor, se susține întru totul.

Christian Ionescu, în **Mică enciclopedie de onomastică**, explică foarte bine soarta neolatinului **Dominic** în limba română, care nu a avut o prea mare răspîndire în limba română, cu toate că — așa cum ne-o dovedesc două mărturii în procesul lui Petru Șchiopul, din 1593, reproduse în **Documente și însemnări din sec. XVI** (Editura Academiei R.S. România, București, 1979, p. 178—181) — ar fi putut fi destul de ușor adaptat prin intermediul unui **Dominecă**, cu accentul pe **e**. Putem totuși accepta că **Dominic** a sprijinit apariția antroponimului **Duminică** în rîndul numelor de familie.

Pare cam puțin...

Și totuși, ultima zi a săptămînii se reflectă cu prisosință în antroponimia românească, atît ca prenume, cît și ca nume de familie.

Mai întîi, prin intermediul numelui **Chiriac**, cu toate derivatele sale, a cărui „aventură" de-a lungul timpurilor a fost excelent înfățișată de Christian Ionescu în MEO, nume calchiat de latini în **Dominus** ce stă la baza lui **duminică**, **Kyriaki** este numele grecesc al ultimei zile a săptămînii și, fără îndoială, el a stat la baza actualei răspîndiri a numelor pornite de aici.

Apoi, denumirea slavă a respectivei zile, **Nedealea**, a generat o sumedenie de nume de familie, după ce vreme îndelungată fuseseră și prenume : **Nedelea, Nedelcu, Nedu, Nedici, Neditâ, Nedioglu** sînt puse de specialiști pe seama acestui etimon. Se adaugă **Delea, Delcă, Delcea, Delciu** etc. arătînd răspîndirea temei în antroponimie.

Dar nu numai de la numele zilelor, ci și de la cuvintele desemnînd anumite perioade ale zilei își vor fi luat oamenii numele.

Pus în legătură într-un fel sau altul cu **zorii** cineva a putut primi numele de **Zorilă** (care nu este, cum crede I. Iordan, în DNF, un „animal fantastic din basme", ci un personaj, preluat și de Alecsandri în feeria „Sînziana și Pepelea" și care nu are nevoie, cum se bănuiește în același dicționar, să fie pus în legătură cu verbul **a zori** și cu sensul „cel care se grăbește", pentru că cineva care „se zorește" este unul care „se zorește", mai curînd „îi dă zor", trimițîndu-ne la un cuvînt turcesc drept etimon, ulterior lui **zori**). Din **Zorilă** avem pe **Zorilescu** și **Zorileanu**, eventual și prin intermediul toponimicelor.

Spre seară vine **amurgul** care înroșește cerul și a cărui denumire se leagă de tema **murg**, din substrat, pe care Gr. Brâncuș, în **Vocabularul autohton al limbii române** (București, 1983), nu o vede neapărat legată de albanezul **murk**, **murgu**, datorită unor diferențe semantice evidente. Cuvîntul a generat un șir întreg de nume de animale și oameni pornind de la **Murgilă** (în feeria lui Alecsandri, pus în opoziție cu **Zorilă**). Că numele va fi fost generat de culoarea roșcată a părului ori de crepuscul e greu de spus.

Cum e greu de spus și dacă **Noapteș (noapte + eș)** vine direct de la cuvîntul respectiv sau de la o caracteristică, de exemplu „un om întunecat".

Pe de altă parte, s-a putut vedea din exemplele date de-a lungul ultimelor intervenții în această rubrică nu numai faptul că denumirile zilelor săptămînii ori ale momentelor zilei pot explica o serie întreagă de nume proprii, dar și că — oricine poate verifica aceasta prin propria sa experiență — aceste nume sînt foarte frecvente în antroponimia românească. Cum s-au motivat legăturile, prin ce stadii intermediare au trecut nu putem decît presupune, însă este evident că avem un model de formare propriu sistemului românesc.

Cezar Tabarcea

Știință și literatură

Urmare din pag. I

interpretări filozofice care — așa cum remarcă V.E. Mașek — „deformau esența postulatelor kantiene" și concepeau actul artistic **„ca gratuit și lipsit de sens sau finalitate"**. Nimeni nu-și mai asumă astăzi, în scris, responsabilitatea unor asemenea interpretări, dar am constatat, cu regret, că unii tineri sînt înclinați să le accepte, măcar ca simple ipoteze. Nu întotdeauna provine această atitudine dintr-o defectuoasă școlarizare. Cauza este uneori, paradoxal, tocmai apelul la autoritatea unor clasice texte de specialitate, citite însă superficial și reținute doar în termenii care par să implice sugestia gratuității : „izolarea" obiectului estetic (Münsterberg), „distanțarea psihică" a artistului (Bollough), „autodetașarea prin empatie sau prin abstracție" (Worringer), caracterul „nonfuncțional", „nonutilitar" al receptării, chiar „aptitudinea la gratuitate" (Escarpit) etc. Preluate necritic, opiniile elitiste ale altor autori (Fielder, Ortega y Gasset ș.a.) adaugă ideea inutilității educației estetice de masă și generează un aristocratism arogant, cu atît mai fudul, firește, cu cît valoarea celor care îl afișează este mai neglijabilă. La cealaltă extremă, onorabili adepți ai unui democratism absolut se privează de libertatea trăirii autentic estetice, impunîndu-și o receptare exagerat analitică, pseudo-științifică, aprioric deformantă, provenită probabil dintr-un complex al non-specializării, inexistent față de alte domenii culturale. Cititorul aspiră, de multe ori cu succes, la unele rezultate ale criticului profesionist, fără să se întrebe dacă prețul acestui demers este justificat, dacă timpul îi permite să fie și consumator și analist al operei de artă, urmînd îngrata condiție a criticului. El riscă să piardă tocmai esențialul operei, văzînd în ea nu un „ce" obiectual, ci un **„cum"** analitic și dezmembrant, uitînd să revină, precum criticul veritabil, la sinteza valorizatoare.

Nu la actul creației (științifice, tehnice sau artistice) ne referim, ci la produsele activităților respective și la receptarea lor. Produsul cercetării științifice fundamentale **(sapientia)** este un document (un text, o formulă), a cărui valoare depinde în primul rînd de adevărul și de generalitatea informației pe care o codifică, indiferent de eventuala utilizare în afara spațiului cunoașterii propriu-zise. Produsul creativității tehnice **(imperium)** este un obiect, mai mult sau mai puțin complex (roata, becul, penicilina, ordinatorul...), prin care un aspect al realității poate fi schimbat sau îmbogățit, în funcție de necesitățile și dorințele oamenilor. Valoarea acestor obiecte este economică și utilitară. În fine, produsele pe care le numim „opere de artă" sînt texte sau obiecte menite să provoace trăirea estetică **(voluptas)**, complexă bucurie spirituală, misterioasă combinație de informații cognitive și afective, inanalizabilă ca atare cu mijloacele științelor moderne. Desigur, clasificarea de mai sus este doar orientativă și atributele caracteristice fiecărui tip de produs sînt considerate ca **dominante**, nu exclusive. Descoperirea unui adevăr științific poate genera sentimente foarte apropiate de satisfacția estetică. Un obiect tehnic poate fi mai mult sau mai puțin „frumos", și acest atribut auxiliar îi poate spori mult valoarea economică. O clădire are și valoare utilitară, iar un best-seller poate aduce editorilor profituri financiare deloc neglijabile.

Uneori s-a vorbit de gratuitate cu referire doar la critica de artă. „Acești oameni, scria cineva despre criticii literari, n-ar avea nimic de spus dacă alții n-ar fi spus nimic." Dar... nimeni, în nici un domeniu al culturii, n-ar putea să spună ceva dacă „alții" n-ar fi spus nimic. Simplul fapt de a gîndi într-o limbă implică preluarea unor clasificări cognitive și afective efectuate și perfecționate de multe generații de vorbitori. Există, fără îndoială, un mod românesc de a privi și de a înțelege lumea, iar acesta se transmite prin limba română și prin arta românească, mai puțin prin cunoștințele strict științifice, universale prin natura lor. Matematica, fizica, chimia... sînt aceleași la Beijing și la Paris, la Stockholm și la Tokio. Nu și muzica, nu și pictura, nu și poezia. Schimburile și influențele culturale, a căror importanță este unanim recunoscută, nu pot să anuleze elementele specific naționale, nu pot crea o supă culturală omogenă cu același gust pe toate meridianele. Nici n-ar fi de dorit. Plăcerea estetică nu se consumă la nivelul unui hedonism epidermic, ci în spiritul unui eudemonism complex și generos.

„Dicționarul explicativ al limbii române" definește astfel adjectivul „gratuit" : „Care nu costă nimic, care este dat sau primit fără nici o plată. Fig. Care se dovedește inutil, nejustificat". Ne întrebăm pe ce se poate fundamenta ideea gratuității artei și răspundem : pe nimic. Dacă (pe lîngă înalta satisfacție estetică și înțelegerea creațiilor cu alte nuanțe etnice sau istorice), întărirea coeziunii spirituale a unui popor, dezvoltarea imaginației și sensibilității consumatorilor de artă (calități necesare și în creația tehnică și științifică), înnobilarea visării, cultivarea unor tradiții valoroase și a unei ideologii umaniste... sînt acte sau efecte gratuite ale operelor de artă, atunci, într-adevăr, s-ar putea afirma ideea gratuității artei. Dar nu credem că lexicologii vor accepta vreodată să înregistreze, în cazul termenului „gratuit", o atît de neobișnuită expansiune a sferei semantice.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Simțul poetic este cel mai bine împărțit lucru din lume și simțul critic nu este de acord.

II. Transfer de importanță. Nu-i ajungi nici cu prăjina la nas specialistului în opera unui scriitor modest. Expertul în opera unui mare scriitor duce povara expertizei lui cu o voinicie de Sisif, știe să dea un „bună ziua", o creație umană l-a obișnuit cu tema deșertăciunii. Totuși, cîtă importanță în umilința lui : „Voi nu știți, mă, că eu am fost capabil, după o muncă asiduă și tenace, să-l înțeleg pe X. Despre genialitate voi habar n-aveți !". Și se pierde după primul colț ca după negura vremurilor, înfășurat în mantia tăcerii.

III. În fiecare dimineață, grădinarul umblă prin grădină și pălmuiește tufele de trandafiri să li se urce soarta în obraji.

IV. Naivitatea, ca și pojarul, este una din bolile copilăriei.

V. Incultul suferă pentru cărțile pierdute ale antichității.

VI. În timpul concret al scrierii unui poem, autorul are o conștiință poetică ; înainte de a scrie un poem el are o conștiință prepoetică. Între poeme, „recade" în conștiința prepoetică. Așa se explică de ce existența lui, cu excepția a cîteva mii de ceasuri (o fi prea mult ?), nu este poetică. Dacă sînt poeți care scriu fără răgaz, nu înseamnă și că au o conștiință poetică permanentă ; înseamnă doar că scriu fără răgaz.

VII. Dispariția cozii la biped este legată direct de apariția condiției morale. Cu acest preț a fost cîștigată prima abstracțiune : direcția apropiată, nemijlocită, a fost înlocuită cu direcția depărtată.

VIII. Au apărut țînțarii. Puțini, dar cu abdomene diafane, ascetice. Cîte unul, obosit, se odihnește pieziș pe albul peretelui. Se crede anofel. Mi-aduc aminte de un bun ziarist de la cîmpie care, cu ani în urmă, a dus o campanie împotriva țînțarilor din localitatea vecină cu o mică baltă unde era rădăcina raiului lor și a devenit o celebritate locală. Case văruite sau humuite au rămas mai sărace în zbenghiuri suprarealiste de culoarea sacrificiului, dar mai curate. Țînțarul, în bostană, își sugea rostul lui — o bostană fără țînțari ar fi ceva absurd. Fiecare vietate, seara, avea o aureolă zumzăitoare care depășea, prin amploarea ei, pe a oricărui sfînt din orice religie.

IX. Orice om, cît trăiește, se îndoiește, cînd moare, este convins.

X. Iedera, în octombrie, străduindu-se să coboare zidul.

George Alboiu

POEȚI ȘI CENACLURI

florica dura

Totem

E tată coasa-n fin
deasupra genelor de iarbă
doar lemnul mîinii e bătrîn
doar coasa sîngele ți-l rabdă

ce brazde lungi culcai odată
cu coasă nouă brazdă nouă
ce vechi e sîngele tău tată
de parcă-i diluat în rouă

tu nu mai tai aceeași iarbă
și nici de coasă nu mai știi
cită rugină n-o întreabă
dinspre cei morți către cei vii

e tată coasa-n fin
deasupra genelor de iarbă
doar lemnul mîinii e bătrîn
doar coasa sîngele ți-l rabdă

crescută-i iarba dinspre mine
tu nu cosești potecă tată
ci iarbă-i sîngele ce-mi ține
plecarea-n toamna aminată

coseşte tată iarba-n noi
că-i veche de atîta vară
să vină sîngele-înapoi
ca o lumină din ofară

Cal de argint

dă-mi tată calul să mă duc
să nu privească nopțile în mine
să nu mai pot de liniști să mă ure
în sîngele secundei care vine

e atîta ploaie-n mine și tîrziu
canaturile nopții strălucesc
să tulbur grîul din pîrîu
dă-mi tată calul să pornesc

și nu-l mai bate tată nu-l mai bate
că rugăciuni de ceață mă cuprind
că mîna ta-i-un rug care desparte
și noaptea asta-i moartă ca un zid

dă-mi tată calul să mă duc
bărbat pustiu că n-ai un fiu
că nu mai știu în mine să mă ure
dă-mi tată calul să mai viu

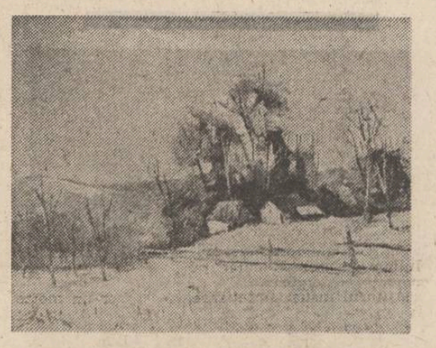

CENTENAR „VERONICA MICLE"

● În zilele de 3—4 august, s-au desfășurat la Tîrgu Neamț manifestările prilejuite de Centenarul „Veronica Micle", organizate de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Neamț, Complexul muzeal județean Neamț și Centrul de creație și cultură „Cîntarea României" Tîrgu Neamț, în colaborare cu revista „Convorbiri literare". Constituindu-se într-o adevărată sărbătoare a poeziei, simpozionul de la Centrul de creație și cultură „Cîntarea României" sub genericul „Veronica Micle — poetă și inspiratoare a geniului național", evocările de la Întreprinderea de Volvatîr și Cooperativa „Unirea", precum și șezătoarea literară de la Casa memorială „Veronica Micle", desfășurate în ziua de 3 august, au adunat un numeros public iubitor de poezie.

În ziua de 4 august, a avut loc festivitatea de decernare a premiilor la concursul de poezie „Veronica Micle" și un pelerinaj la pădurea de argint și la mormîntul Veronicăi Micle, unde a fost prezentat un recital de versuri din lirica poetei. Au participat la manifestări scriitorii : **Daniel Dimitriu, Horia Zilieru, Nichita Danilov, Aurel Dumitrașcu, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Sava, Gheorghe Simon, George Calcan, Radu Florescu, Emil Nicolae** și **Daniel Corbu.** De asemenea, au participat tovarășa **Elena Popa**, inspector la C.J.C.E.S. Neamț, și tovarășa **Maria Bidiuță**, președinte al Comitetului de cultură și educație Tîrgu Neamț.

Un juriu format din scriitorii prezenți la manifestări (președinte **Horia Zilieru**), a acordat următoarele premii la Concursul de poezie „Veronica Micle", ediția I : Marele premiu „Veronica Micle" — **Cristina Dascălu** : premiul I — **Ciprian Pântea** ; premiul III — **Oana Poberezniс** ; premiul revistei „Convorbiri literare" — **Radu Niculiță** ; premiul C.J.C.E.S. Neamț — **Oana Cătălina Gavriliu** și **Ana Laura Rotaru** ; premiul Comitetului județean U.T.C. — **Petrina Crăciun** și **Ionel Boariu** ; premiul Cenaclului „Ion Creangă" — **Nicolae Roman Ciobanu** ; premiul ziarului „Ceahlăul" — **Virgil Iștoc** și **Maria Anegroaie** ; premiul special al juriului — **Ana Maria Cala.**

Lumină de vară

Urmare din pag. I

tul grup vocal, rapsodul popular Anișca Catrina și mulți artiști amatori ai locului.

Peter Tămaș a rămas printre ultimii aflați în sala unde s-a prezentat volumul de reportaje „Lumini hunedorene". L-am văzut cum se apropie și ne cere un autograf, dar mai înainte rugîndu-ne să-i dăm posibilitatea să se prezinte :

— Mă numesc Peter Tămaș și de 28 de ani sînt miner aici la Ghelari. Și fiul meu este miner, lucrează și face și liceul seral. Sînt bucuros că pot să spun că sînt miner, e o muncă deosebită. Îmi place să citesc, îmi place să particip la întîlniri literare, să-i cunosc pe cei care scriu, dorind ca și scriitorii să ne cunoască pe noi, minerii.

I-am dat minerului Peter Tămaș cu plăcere autograful așteptat pe cartea „Lumini hunedorene" și i-am promis că am să mai vin la Ghelari pentru a-i cunoaște și mai bine pe cei care scot din adîncuri minereul de fier.

Am privit din nou împrejurimile și am simțit un licăr de răcoare. Frunza se clătina ușor, semn că adia un vînticel ușor. Munții Poianei Ruscăi erau la fel de semeți, își înălțau frunțile spre cer. Locuri frumoase, locuri ce păstrează comori peste timp, comori care sînt ale noastre, ale celor care trăim pe acest pămînt de libertate și de viitor. Lumina de vară. Lumina de august ne cucerește privirile, ni le încarcă de fapte și de bucurii. De frumusețî nestinse, de adevăruri ce dau viață poemelor noastre.

rafael alberti

memorii

VI

La Paris am rămas aproape un an, și am plecat de acolo cînd s-a aflat că germanii au rupt linia Maginot și au început înaintarea lor spre capitala franceză. Dar pînă atunci anume ce am făcut eu, și mai ales acolo la Paris ? Cînd locuiam împreună cu Pablo Neruda și cu Delia la Muelle del Reloj, mulțumită influenței și prieteniei lui Pablo Picasso față de cineva din Ministerul Comunicațiilor, am fost admiși, după proba de voce, ca spikeri ai postului **Paris-Mondial**, ale cărui emisiuni radiofonice se direcționau spre America Latină.

Directorul acestor emisiuni era monsieur Fraisse, o persoană pe atunci destul de tînără, fost suprarealist, dar care nu cunoștea fie și un singur cuvînt în limba spaniolă. Dar, cu toate că era intrucîtva complexat din cauza asta, se purta destul de afabil cu noi. Pentru a intra în clădirea radioului era necesar un permis special, și controlul deveni încă și mai riguros după izbucnirea războiului. Eu eram redactor de știri, cu texte pe care le repetam din oră în oră. Îmi era interzis să fumez, și mi se cerea să fiu atent tot timpul la chemările pentru emisiunea mea, astfel că dispuneam de toată noaptea pentru a lucra, fie de a scrie sau de a citi. Orele mele de muncă erau de la șapte seara la șapte dimineața. Am început să traduc, nu știu de ce, poate pentru a mă exercita în vers alb, **Britannicus**, de Racine, fără să știu că se apropia sărbătorirea a două secole și jumătate de la moartea lui. Cu ocazia acestui eveniment M. Fraisse mi-a cerut să caut cîtiva spanioli și să formez cu ei un mic grup teatral pentru a face o lectură cu **Britannicus**. Am reușit ca printre actorii improvizați să fie unul realmente autentic și anume Andrés Mejuto, precum și scriitorul Corpus Barga. Atît Maria Teresa cît și eu însumi ne-am înclus în această companie.

Îmi amintesc că în seara reprezentației noastre pentru America Latină a avut loc o puternică și zgomotoasă alarmă aeriană. Germanii încerciau Parisul însă fără a-l bombarda. Interpretarea noastră a plăcut mult, după scrisorile și mesajele sosite la **Paris-Mondial**. M. Fraisse, drept recompensă pentru succes, ne-a ridicat puțin leafa, care și așa era destul de mică. Traducerea la **Britannicus** o alternam cu unele poeme pentru o nouă carte, pe care o voi fi terminat la Buenos Aires, cu titlul pînă la urmă **Între garoafă și spadă**.

Cînd am sosit la Paris, starea mea spirituală era precară, chiar desperată. Sfîrșitul războiului nostru, cu insurecția, la Madrid, a colonelului Segismundo Casado, mă cufundase într-o deprimare totală, acea deprimare care pusese stăpînire pe noi, exilații spanioli, aruncîndu-ne în cea mai groaznică nesiguranță.

În Franța nu scrisesem încă nici o poezie.

Așa cum am spus, la Paris am început să-l traduc pe Racine. Însă într-una din nopțile acelea, cele mai solitare, la studioul meu de la radioul parizian, posedat de nu știu ce impulsuri stranii, am început să scriu un cîntec, al cărui început era : **S-a înșelat porumbița. / Se înșela. / În loc de a porni spre nord porni spre sud. / Crezu că griul este apă. / Se înșela.** Cînd am ajuns la final, am rămas surprins : **(Ea adormise pe mal. / Tu, pe vîrful unui ram.)**

Eu nu puteam înțelege cum, cufundat în starea aceea de nesiguranță în care mă aflam, îmi putuse ieși un cîntec ca acela. L-am citit, l-am recitit, negăsindu-i nici cea mai neînsemnată amprentă a stării care mă cuprinsese. Apariția ei era un mister. Luîndu-și zborul printre cerurile și cîmpurile morții pe care îi tiram cu mine, acea porumbiță ajunsese pînă la mîinile mele, transmițînd-o cu aer de scriitură pe o foaie de hîrtie albă pe care o aveam pe masa mea.

Însă într-o seară, pe neașteptate, M. Fraisse ne chemă la biroul său, pe Maria Teresa și pe mine. Franța acelor rușinoase și nenorocite zile trimisese în Spania, ca ambasador la Franco, pe mareșalul Pétain. La puțin timp, i se povestise propriului mareșal că radioul francez era plin de spanioli comuniști, unii foarte cunoscuți, cum eram și noi. Am fost chemați imediat la biroul bietului nostru M. Fraisse, pe care l-am auzit șoptind, aproape printre lacrimi :

— Munca voastră de crainici este excelentă, iubiții mei prieteni, însă... **c'est le maréchal... Vous comprenez... ?**

— Da, domnule Fraisse — i-am răspuns. Sîntem foarte mulțumiți de a fi pușî pe drumuri în Franța de către nobilul vostru mareșal.

Și într-o clasă a treia a unui vas francez care pornea din portul Marsilia ajungem, după vreo douăzeci de zile mai tîrziu, la Buenos Aires.

La cîțiva ani după apariția în Argentina a **Porumbiței** printre poemele din **Între garoafă și spadă**, s-a prezentat la mine acasă în strada Las Heras un tînăr compozitor din Buenos Aires, Juan Carlos Guostavino.

Îmi cerea permisiunea să pună pe note cinci poeme din cartea aceasta, printre care se afla **La paloma** (Porumbița). I-am spus că da, și la premiera cîntecului am asistat și eu, cu muzică de cameră, ca piesă de concert. Puțin mai tîrziu, un cor din Santiago del Estero, cel al fraților Carillo a repetat-o, numai pe voci, cu mare succes, preluată apoi la radio ca repertoriu permanent.

Acea porumbiță a nopților mele de război parizian începuse să-și ia zborul, însă deocamdată pe acoperișurile argentiniene.

Porumbița căpătase însă adevărata înălțime cînd la Roma, în timpul unui omagiu ce mi se aducea într-un teatru, alt compozitor argentinian, Bacalov, a ascultat-o, acompaniată la chitară, de vocea unei tinere frumoase, Deisi Lumini.

Bacalov a cerut permisiunea de a o orchestra, oferind-o imediat marelui cîntăreț italian Sergio Endrigo, care i-a făcut premieră cu un succes zgomotos la un festival de la San Remo.

Și de atunci porumbița, înșelîndu-se mereu, a parcurs toate aerele, acum tradusă în germană, pe vocea lui Milva, și în limba ei originală în cea a lui Joan Manuel Serrat, Paco Ibáñez, Ana Belen, Nuria Espert, Montserrat Caballé... Odată chiar la Pekin am auzit-o cîntată în chineză de către un glăscior ce ieșea ca o corolă a unei flori de suave tonuri.

Acum, **La paloma**, de la un timp încoace, constituie motiv a tot felul de interpretări : de la cele mai aiurite pînă la altele mai grele, analitice, critice, structurale, dorind a adînci misterul înșelării sale, a înaltului său zbor amoros în căutare mereu a propriului ei secret.

La înapoierea mea la Marsilia, pe ziua de 7 mai, după patruzeci și trei de ani de cînd nu mai văzusem orașul, s-a întîmplat ca în timp ce alergam pe șoseaua spre Toulon pentru a recita unor minunați copii francezi poeziile mele și a le vorbi despre ele alături de propriile mele poeme cîntate de mereu emoționata, adînca și populara voce a lui Paco Ibáñez, s-a întîmplat cînd mi-am putut aminti de acele îndepărtate nopți de la Radio-Paris cînd se năștea **Porumbița** în mijlocul celor mai nesfîrșite dureri ale războiului.

Aș dori aici, porumbița mea, a te repeta înteagă înainte de a termina și părăsi Franța, căci te-ai născut în Paris și te-am dus cu mine de la Marsilia la malurile fluviului Rio de la Plata, de unde ți-ai luat pentru totdeauna zborul tău înșelat și definitiv : **S-a înșelat porumbița. / Se înșela. / În loc de a porni spre nord porni spre sud. / Crezu că griul era apă. / Se înșela. / Crezu că marea era cerul. / că noaptea dimineața. / Se înșela. / Că stelele, roua, / căldura, zăpadă. / Se înșela. Că fusta ta era bluza ta, / Că inima ta, casa ei. / Se înșela. / (Ea adormise pe mal. / Tu, pe vîrful unui ram.).**

În românește de Esdra Alhasid

m a p a m o n d

O NOUĂ ANTOLOGIE DE POEZIE ROMÂNEASCĂ

De-a lungul anilor, literatura clasică și contemporană românească a înregistrat o cunoaștere și o răspîndire tot mai largă în Polonia. De remarcat că, printr-o contribuție de pionerat, marii prozatori români Liviu Rebreanu, Panait Istrati și Ion Creangă au început să fie traduși în limba lui Sienkiewicz începînd cu cel de al doilea deceniu de la redobîndirea independenței de stat a Poloniei, remarcîndu-se în acei ani în opera de cunoaștere a culturii noastre în această țară istorici literari de frunte precum Stanislaw Wedkiewicz, Emil Biedrzycki și Stanislaw Lukasik, îndrumați și sprijiniți la început de Nicolae Iorga, ulterior de poetul și diplomatul Aron Cotruș. Opera nobilă inițiată de acești cărturari și popularizatori ai valorilor culturale românești a fost continuată cu temeinicie și vigoare, mai ales în ultimele decenii, cînd lucrările de referință ale culturii noastre au fost transpuse în limba polonă. În acești ani au intrat în circuitul literar polonez numele de frunte ale prozei românești : Mihail Sadoveanu, George Călinescu, Mateiu I. Caragiale, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Marin Sadoveanu, Marin Preda, Dumitru Radu Popescu, Geo Bogza, Constantin Țoiu, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, Augustin Buzura, Dana Dumitriu, Ioan Grigorescu, Sorin Titel, Ion Hobana, Alexandru Ivasiuc, Zaharia Stancu și mulți alții.

Au apărut, totodată, lucrări de referință pertinente despre literatura română, pentru a rămîne circumscris numai în acest domeniu, printre care **Dicționarul scriitorilor români** de Mirska Lasota și un **Compendiu al istoriei literaturii române**, parte integrantă a unei Enciclopedii de literatură universală. Un merit deosebit, așa cum n-am pregetat niciodată să subliniez, l-a avut neobosita „ambasadoare" a literaturii noastre în Polonia, traducătoarea și scriitoarea Danuta Bienkowska, alți cunoscători ai culturii și literaturii române.

Receptarea liricii românești în Polonia ocupă un loc aparte, primele transpuneri în limba lui Mickiewicz și Slowacki înregistrîndu-se pentru prima dată la jumătatea secolului trecut, prin publicarea unor traduceri din creația bardului de la Mircești, realizate de scriitorul de frunte polonez Józef Kraszewski și Seweryna Duchinska. În 1895 Alecsandri, Bolliac, Șerbănescu, Negruzzi și Carmen Silva sînt incluși în culegerea de literatură universală realizată de Fr. H. Lewestam, editată de Piotr Chmielowski și Edward Grabowski. Printre traducători reținem numele lui Wlodzimierz Trampczynski, ale cărui transpuneri nu și-au pierdut savoarea și valoarea istorico-literară.

Teme românești a fost titlul primului florilegiu de poezie românească, tipărit în 1931 la Poznan, realizat fiind de poetul Emil Zegadlowicz, volum în care, alături de marele poet Mihai Eminescu întîlnim transpuneri din Arghezi, Blaga, Bacovia, Vinea, Isac ș.a. Ultima conflagrație mondială a întrerupt pentru cîteva decenii transpunerea poeziei românești în polonă, cu excepția unor culegeri de poezie populară întocmite de Czara Dusza Stec și Jerzy Ficowski, nu s-a mai înregistrat apariția unor plachete sau volume distincte.

O nouă deschidere începe spre sfîrșitul anilor 60, cînd prin eforturile conjugate ale factorilor români și ale unor traducători polonezi consemnăm apariția a trei ediții din creația eminesciană, două volume din Arghezi, plachete din Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu etc. pe care le-am prezentat la vremea respectivă în paginile **Românieі literare.**

Un eveniment editorial de excepție îl constituie apariția recentă, la prestigioasa Casă editorială PIW de la Varșovia, a masivei **Antologii de poezie românească**, realizată cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, de Danuta Bienkowska și Irena Harasimowicz, cu concursul a peste 50 de traducători, printre care: Emil Biedrzycki, Tadeusz Chróscelewski, Jerzy Ficowski, Kazimiera Illakowiczowna, Jaroslaw Iwaszkiewicz, Anna Kamieńska, Ireneusz Kania, Wlodzimierz Lewik, Piotr Lubicz, Tadeusz Nowak, Aleksander Rymkiewicz, Wlodzimierz Slobodnik, Jozef Waczkow, Wieslawa Szymborska, Adam Weinsberg, Krzystof Zarzecki, Emil Zegadlowicz ș.a.

Prima parte a volumului, realizată și prefațată de Danuta Bienkowska (p. 7—230), debutează cu poezii din creația lui Dosoftei (1624—1693), Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Ienache Văcărescu, Ioan Cantacuzino, Ion Budai-Deleanu, Gheorghe Asachi, Anton Pann, Ion Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri și Bogdan Petriceicu Hașdeu, din opera luceafărului poeziei românești, Mihai Eminescu, continuînd cu George Coșbuc, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Octavian Goga, George Bacovia, Ion Pillat, Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Vinea, Tristan Tzara, Zaharia Stancu și terminînd cu Magda Isanos (1916—1944).

Un capitol aparte în economia lucrării îl constituie **Poezia populară**, „apărută — așa cum relevă antologatoarea într-o notă — cu mult mai înainte decît poezia cultă", ceea ce ar fi implicat, credem, ca volumul să debuteze cu această secțiune. Aici găsim traduceri de o deosebită ținută a baladelor **Miorița** și **Meșterul Manole, Doina, Cîntecul răzeșului, Merg cu stelele, Foaie verde, Colinde (2), Cîntece de nuntă (2), Descîntec** și **Cîntec de înmormîntare, Conjurări (2).**

Din lirica eminesciană, în **Antologie** au fost cuprinse următoarele poezii : **Dorință, Singurătate, Rugăciunea unui dac, Adio, O, mamă, Glossa, Odă, Somnoroase păsărele, Criticilor mei, Andrei Mureșanu, Adînca mare, Ai noștri tineri, Pierdut în suferință, Vis, Albumul** și **Noi amîndoi avem același dascăl,** în transpuneri realizate de Ludmila Marjanska, Wlodzimierz Lewik, Adam Weinsberg, Edward Holda, Kazimiera Illakowiczowna și Anna Kamieńska. Volumele apărute la PIW și Ludowa Spoldzielnia Wydawnicza cît și alte traduceri mai vechi puteau asigura o prezență mai amplă poetului național român, în orice caz mult mai largă decît prezențele unor poeți contemporani.

Creația poetei Veronica Micle, al cărui centenar de la moarte îl marcăm tot în acest an, este prezentă cu poeziile : **Să pot întinde mîna...** și **Am plecat...**

Prin echivalențe ce redau cu strălucire spiritul liricii argheziene întîlnim poemele : **Mina lui, Mă uit la flori, Psalmul : Sînt vinovat că am rîvnit, Omule, Inscripție pe mormînt, Inscripția cărții, Vodă Țepeș, Cîntec de adormit Mitzura, Flori de mucigai, Generații, Rada, Fătălău, Stane, căpitane, Drumu-i lung** și **Testament.**

Sînt reușite transpunerile din Bacovia, Blaga, Barbu, Ilarie Voronca sau Benjamin Fundoianu (mort în lagărul de concentrare de la Auschwitz în 1944) multe din ele traduse pentru prima dată în limba polonă.

Cunoscătoare profundă a istoriei și valorilor culturale românești, Danuta Bienkowska subliniază în prefață că „Din punct de vedere istoric, etnografic și natural, România este una din cele mai interesante țări din Europa..." Subliniază, totodată, aspecte cunoscute dar și unele momente inedite ale confluențelor culturale româno-polone din cele mai vechi timpuri pînă azi.

Reținem aprecierile pertinente cu privire la creația lui Dimitrie Cantemir, despre rolul Școlii ardelene „pentru eliberarea socială și națională a românilor", a scriitorilor pașoptiști, a diferitelor curente literare din țara noastră cît și a participării scriitorilor români la patrimoniul cultural universal.

În partea a doua a **Antologiei** (p. 233—625), Irena Harasimowicz a inclus 67 de poeți, începînd cu Vasile Voiculescu, George Călinescu, Alexandru Philippide, Radu Boureanu și Mihai Beniuc, continuînd, printre alții, cu Geo Bogza, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Maria Banuș, Gellu Naum, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Radu Stranca, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Anatol E. Baconsky, Leonid Dimov, Toma George Maiorescu, Ion Horea, Alexandru Andrițoiu, Modest Morariu, Vasile Nicolescu, Ion Brad, Aurel Rău, Petre Stoica, Mircea Ivănescu, Petre Ghelmez, Nichita Stănescu, Romulus Vulpescu, Florin Mugur, Ovidiu Genaru, Corneliu Sturzu, Ion Gheorghe, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Dumitru Popescu, Gheorghe Tomozei, Marcel Mihalaș, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Ion Drăgănoiu, Adrian Păunescu, Daniel Turcea, Adrian Popescu, Gabriela Negreanu, Lucian Avramescu, Elena Stefoi, Mircea Cărtărescu și Ioan Morar.

Continuînd structura primei părți, Irena Harasimowicz prezintă pe larg cititorului polonez coordonatele dezvoltării liricii române contemporane, a mutațiilor și articulațiilor acesteia, plecînd de la exegezele criticilor noștri : Nicolae Manolescu, Eugen Simion și Gabriel Dimisianu. Autoarea prefeței evidențiază creația lui Geo Dumitrescu drept „un document caracteristic pentru temperatura morală în care a trăit și a creat generația războiului". Lirica lui Dimitrie Stelaru și Constant Tonegaru o. consideră „o ilustrare perfectă a relativității noțiunii de generație literară".

Autoarea prefeței celei de-a doua părți subliniază că un **punct de referință** în lirica postbelică românească l-a constituit creația lui Nicolae Labiș și Nichita Stănescu. Se arată că autorul **Luptei cu inerția** „a provocat o zguduire morală a mediului poetic paralizat de rutină", iar opera autorului **Necuviințelor** „o revoltă estetică în poezie".

Din poemele lui Nicolae Labiș reținem traducerile realizate de redactorul Ireneusz Kania de la Cracovia : **Moartea căprioarei, Am iubit** și **Psalm păgîn.**

Nichita Stănescu este prezent în lucrare cu cel mai mare număr de poezii, toate în traducerea Irenei Harasimowicz. Ar fi fost, credem, de bun augur dacă s-ar fi apelat la unele contribuții reușite realizate de-a lungul anilor de Kazimiera Illakowiczowna, una dintre cele mai sensibile traducătoare ale liricii românești, care a publicat de-a lungul anilor numeroase poeme în presa literară poloneză, pregătind chiar o antologie de autor, care s-a rătăcit printr-o redacție. Dacă pentru prima parte s-au reținut traduceri valoroase aparținînd marii poete Illakowiczowna din Alecsandri, Eminescu și Bacovia, pentru partea a doua nu s-a selectat nici un poem transpus de aceasta.

La fel a fost neglijată contribuția remarcabilă a traducătorului Zbigniew Szuperski, care a publicat în ultimii ani numeroase plachete în colecția de prestigiu „Humanum est" la Editura literară din Cracovia, activitate meritorie remarcată, recent, și de Stan Velea, într-un studiu valoros publicat în **Steaua.**

Fără a diminua cu nimic valoarea acestei importante lucrări de referință apărută peste fruntariile țării se impune ca la viitoarele ediții unele goluri să fie umplute, lipsind vocile distincte ale unor poeți precum Anghel Dumbrăveanu, Horia Zilieru, Gheorghe Pituț, Mircea Ciobanu, Florența Albu, Mircea Micu etc.

Apărută într-un tiraj de 5 250 exemplare, cu prilejul marcării Centenarului morții marelui poet român Mihai Eminescu, într-o aleasă ținută grafică, mărturie stînd și reproducerea de pe supracoperta volumului legat în pînză înfățișînd pecetea lui Mihai Viteazul după Unirea Țării Românești, a Moldovei și Transilvaniei, **Antologia** constituie un eveniment literar de prestigiu, menit să contribuie la o cunoaștere mai bună a valorilor spirituale românești în Polonia prietenă, servind — așa cum îmi scria în dedicația inscrisă pe exemplarul semnal directorul Editurii PIW — la „dezvoltarea raporturilor culturale româno-polone".

Nicolae Mareș

Tablou de Bogdan Stihi

Din poezia indoneziană

• Cel mai mare arhipelag al lumii, Indonezia, este alcătuit din circa 13 000 de insule în care trăiesc peste 300 de grupări etnice unificate prin limba națională, indoneziană. A cincea țară ca populație din lume, Indonezia a devenit republică la 17 august 1945. Poezia modernă din Indonezia este surprinzător de „europeană" prin mijloacele de expresie, păstrîndu-și un parfum și o tonalitate inconfundabile, tipice spiritului național.

WING KARDJO
Poem

Degete strînse
rădăcini care fără încetare
flagelează adînc pămîntul
pînă-n străfunduri.

degete care scriu tăioase cuvinte, tot mai tăioase
ca un cuțit pîndind
sfîșietor trupul

visele în artere
curg și se ridică
necurmat
valuri, talazuri.

RAMADHAN K. H.
Incendiu

Cine-și iubește copiii
Nu trebuie să vîndă
Nici un petic de pămînt

Cine-și iubește pămîntul
Nu trebuie să uite
Cenusa strămoșilor săi

Cine gîndește ziua de mîine
Acum trebuie, trebuie
Trebuie să plece la luptă.

DODONG DJIWAPRADJA
Cîntec de răsărit

Ia pentru inima ta ierburile, munții
Spală-ți fața cu roua trandafirilor
Apa proaspătă a riurilor azvîrle-o cu găleata
pe picioare
mai frumoasă ca visele — realitatea.

SURACHMAN R. M.
Iarna

prin ceața deasă, albă siluetă
luna, mereu singurateca lună
dar mai violetă, mai suavă ca altădată. Chip luminos
al cerului care cerne vîrtejuri de zăpadă

profundă pace ! pace sfîntă
nemiscate culmi de pini în frig
și fulgi strînși sub argintate reflexe.

GOENAWAN MOHAMAD
Cîntec de leagăn

dormi, copilul meu, dormi deasupra acestei țări
care veghează
dormi printre ierburi, pe nisip, în leagănul tău.
dormi printre fluturi, printre valuri.
împrumută ceva din înțelepciunea lor
care cîntă mereu murmurînd

dormi, copilul meu, dormi
te voi trezi în noapte
te voi lumina și insula întreagă
va răsuna de sunetul vocilor noastre :

bomba a împărțit lumea în două,
dar cîntul nu l-a putut curma

— soarele vine de la răsărit.

SUBAGIO SASTROWARDOJO
Rugăciune pe cîmpul de bătaie

Dați-mi o forță de otel
Să înfrunt lumea slujind acestui secol.
Dați-mi nesfîrșita răbdare a universului
Pentru a suporta aceste torturi, pentru a uita
aceste suferințe.

Dați-mi vigoarea Vulturului
Pentru a rezista acestor cruzimi.
pentru a înfrunta prigoana :

Ajutați-mă ca mingiierea mătăsii
Să-mi apăr ideea și această civilizație :
să pot apăra această omenire.

Prezentare și traduceri de
Alexandra Cipăianu-Hendartono

REVISTA STRĂINĂ

• „OMUL CARE ADUCE PLOAIA" este titlul unui interesant articol apărut în „Schweitzer Illustrierte" din Zürich sub semnătura lui Thomas Beyl și consacrat marelui actor care a fost și este Burt Lancaster.

„Burt Lancaster face astăzi parte din rîndul superstelelor de mărimea lui Gary Cooper, John Wayne, Clark Gable, Eroll Flynn și Humphrey Bogart, scrie Thomas Beyl. Filmele sale, realizate în producție proprie, i-au adus o avere imensă. Fericit însă, se spune, nu a fost". „La Hollywood omul muncește ca un cîine pentru a-și cumpăra o vilă fabuloasă. După aceea el muncește și mai mult pentru a o putea cumpăra din nou de data aceasta de la soția lui de care între timp s-a despărțit", este de părere Burt Lancaster.

Burt vorbește din experiență. Căsnicia lui, din care au rezultat trei fete și doi băieți, a eșuat după douăzeci și trei de ani...

În întreaga sa carieră — Burt are acum 65 de ani — el a turnat peste 70 de filme, dar a luat parte și la viața socială și politică a țării. De pildă, în anii '60 el a întrerupt filmările în Europa pentru a participa la un marș împotriva segregației rasiale, organizat de Martin Luther King.

Cu cît înaintează în vîrstă, Burt Lancaster degajă un farmec tot mai cuceritor. «Ultima dată l-am văzut pe Burt — scrie în încheiere Thomas Beyl — în urmă cu trei ani, cînd turna filmul „Părinți și copii", un film despre mărirea și decăderea dinastiei „I.G. — Farben". Vorbea și mai puțin ca mai înainte, ochii lui trădau scepticism Restul era ca mai demult. Este bolnav de inimă, a fost operat pînă acum de două ori de o tumoră malignă, i se accentuează o boală de ochi. Dar strîngerea mîinii lui este la fel de puternică ca și în urmă cu ani...»

• „CUM SE JUCA CROITORAȘUL" este titlul unei remarcabile cărți pentru copii datorată scriitorului sloven Leopold Suhodolski. Croitorașul lui a învățat cîte ceva de la străbunicul său, de la bunicul și de la propriul tată dar a devenit un altfel de croitor decît au fost înaintașii lui. „Oamenii își cumpără acum haine de la magazin, de aceea eu nu trebuie să fiu un croitor ca cei dinaintea mea", spune eroul lui Suhodolski.

Croitorașul are tot timpul asupra sa un fir de ață fermecat, capabil să aducă bucuria și bunădispoziția pe chipurile și în sufletele oamenilor. El nu stă pe gînduri atunci cînd este necesar să apere un animal aflat la pericol sau cînd trebuie să salveze niște copii aflați într-o casă cuprinsă de flăcări. Copiii îl întîmpină totdeauna cu inimile pline de bucurie și de dorință de a-l ajuta în tot ce face. Împreună, croitoraș și copii vor sădi, într-un oraș dominat de betoane, un copac al poveștilor în care să aibă unde se juca și unde păsările să-și aducă puii pe lume și să-i învețe să zboare.

Meritul deosebit al cărții lui Leopold Suhodolski constă în faptul că respectă personalitatea copiilor, le dezvoltă fantezia, modul de a gîndi și sentimentele, luîndu-i de mînă și plimbîndu-i printr-o lume prin care ei ar trebui să fie mai buni decît le-au fost generațiile trecute.

• UNA DINTRE CĂRȚILE CARE SE BUCURĂ DE UN SUCCES DEOSEBIT în rîndul cititorilor americani este „Duna" de Frank Herbert, reeditată de curînd. Critica americană de specialitate îl situează pe Frank Herbert alături de cei mai mari scriitori americani de literatură s.f., Isaac Asimov și Arthur Clarke.

Prin ce reușește „Duna" să trezească neobișnuitul interes al cititorilor ? În primul rînd prin aceea că Frank Herbert a reușit să combine în chip fericit în această carte modalitățile de exprimare ale mai multor genuri literare. Pe o planetă care se numește Arrakis, în timpul zborurilor interplanetare, adversarii se luptă după moduri medievale cu iatagane, săbii, pumnale, otrăvuri. În „Duna" găsim și descoperim societăți secrete, (cum este clanul femeilor denumit Bene Gesserit), droguri. Imperiul spațial își are ecologii lui, arme cu laser, dar și planete pentru... exilare !

Bun cunoscător al psihologiei personajelor sale, Frank Herbert își conduce eroii și cititorii printr-o lume perfect gîndită, plină de probleme grave, dar și de umor și fantezie.

• CUM SE PREZINTĂ POEZIA ITALIANĂ DUPĂ TOATE EXPERIMENTELE AVANGARDISTE ȘI NEAVANGARDISTE ? Nu cumva ea se întoarce la clasici ? a fost întrebat poetul Gaetano Salveti. Și iată răspunsul său :

„La această întrebare trebuie să se răspundă din două puncte de vedere : unul estetic, celălalt antropologic și social. Să începi cu cel de al doilea. Luptele politice din anii 1968—1972 au fost lupte și ale poeziei. Anul 1968 poate fi considerat drept anul divorțului poeziei de politică. Impulsurile ideologice ale Partidului Comunist Italian s-au răspîndit în special printre avangardiști și neavangardiști. S-a ajuns la un paradox : Nanni Balestrini și Umberto Eco ședeau în fotolii comode ale directorilor de editură, ale șefilor de catedre din învățămîntul superior etc. și, în același timp, se aflau în fruntea mișcării de opoziție a studenților. În această situație poeții avangardiști s-au orientat către publicarea cărților lor la editura Feltrinelli. Ei au acreditat ideea că lumea poate fi schimbată prin intermediul poeziei (Gruparea '68) iar pe de altă parte au încercat să schimbe limba pînă cînd în cele din urmă, sistemul social i-a absorbit și din marile idealuri ale poeziei, care trebuie să deschidă drumul spre putere, din influența puternică a futurismului, a lui Marcuse, Jacobson etc., au rămas doar niște iluzii...

Acum, din punct de vedere estetic, Insuccesul revoluției poetice din anii '60 este cauza întoarcerii la rădăcinile poeziei. Poezia revine la forma și conținutul clasic, se întoarce la Maeștri. Dar, în pofida respectului față de avangardă și clasic, poezia actuală își creează modele noi. De aceea eu cred că modelul clasicilor este — ca noțiune filozofică — mort, dar formele lui poetice sînt încă foarte actuale..."

• ANUL 1989 ESTE DEOSEBIT DE IMPORTANT PENTRU LITERATURA CUBANEZĂ PENTRU CO-PII. Exact în urmă cu o sută de ani, în august 1889, a început să apară, la New York, prima revistă cubaneză pentru copii, „La Edad de Oro" (Vîrsta de aur). Editorul ei nu era altul decît marele poet și revoluționar cubanez José Marti. Centenarul apariției revistei amintite este nu numai un prilej de sărbătoare, dar și de apreciere a drumului parcurs, a șanselor de viitor ale acestui gen de literatură.

La începutul anilor '60 ai acestui secol, literatura cubaneză pentru copii s-a străduit „să deschidă o fereastră spre lume", să prezinte copiilor cubanezi cele mai valoroase lucrări pentru copii din literatura universală clasică și contemporană. Paralel, ea și-a căutat și propriile căi de evoluție, acest proces fiind în curs de evoluție și în prezent.

Treptat s-a stabilizat cercul scriitorilor pentru copii din care fac parte în prezent reprezentanți a mai multor generații. Atenția deosebită este acordată poeziei și prozei pentru copii de vîrstă preșcolară și din primele clase ale școlii. Au apărut astfel cîteva lucrări de valoare, unele dintre ele obținînd premii naționale și internaționale.

Proza de aventuri și istorică au rămas oarecum în urmă. La acest capitol copiilor le sînt prezentate aproape în exclusivitate lucrări ale scriitorilor străini. Au apărut și primele lucrări s.f. pentru copii ,remarcîndu-se cîțiva tineri scriitori deosebit de talentați.

În prezent pe primul loc în preferințele copiilor cubanezi se află volumul în proză „Călțul alb" al lui Onelio Jorge Cardoso, o carte despre animale, și cărțile de poezie ale lui Dora Alonso.

• ACTRIȚA AUSTRIACĂ SENTA BERGER este cunoscută ca interpretă a unor roluri interesante și diverse atît în țara sa natală cît și în Statele Unite. În prezent ea turnează în R.F. Germania, la München, în filmul „Gerda cea rapidă", în care interpretează rolul unei șoferițe de taxi. Cu talentul bine-i cunoscut și cu un carnet de conducere de peste 26 de ani, se pare că rolul nu-i va putea pune probleme cărora artista să nu le facă față cu succes...

• ELEVII ȘCOLII IN CARE ASTRONAUTUL AMERICAN CHRISTA MCAULIFFE a fost profesoară de istorie, au strîns suma de 15 000 dolari necesari ridicării unei statui în memoria ei, care, după cum se știe, a pierit în tragicul accident din 28 ianuarie 1986, cînd naveta spațială Challenger a explodat la scurt timp de la lansare.

Autorul statuii este sculptorul Bill Hopen.

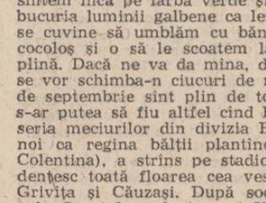

• CUNOSCUTUL CÎNTĂREȚ DE MUZICĂ ROCK ELTON JOHN visase cîndva să fie bogat. Cînd era pianist într-un local de mîna a cincea și-l chema Reginald Kenneth Dwight, visa să aibă un Chevrolet. Acum și-a cumpărat o serie personală de Rolls-Royce-uri, Jaguaruri și Chevrolet-uri ; cînd era mic simpatiza cu echipa de fotbal a clubului Watford, acum a cumpărat acest club cu echipa lui de fotbal cu tot. Și tot ce a visat să aibă cînd era copil și-a cumpărat după ce a ajuns „cineva".

A cumpărat atîtea încît într-o bună zi a ajuns la concluzia că dacă nu va vinde din aceste lucruri vor ajunge ca ele să-l dea afară din casă. Așa că s-a hotărît să vîndă o parte din ele. La o recentă licitație organizată de cunoscuta casă „Sotheby's" din Londra el a oferit spre vînzare o primă tranșă de două mii de obiecte : costume, peruci, pălării, bijuterii, pantofi poleiți cu aur și argint, obiecte din secolul trecut, o copie în aur a tronului lui Tutankamon, o colecție de obiecte rare din timpul războiului de secesiune, vreo 50 de statui în bronz și altele.

De ce, totuși, Elton John vinde obiectele pentru a căror procurare a cheltuit mulți bani, mult timp ? Unii zic că ar avea nevoie de bani, dar nimeni nu ia în serios această afirmație. Răspunsul ni-l dă Elton John în persoană : „Mă fascinează cumpăratul lucrurilor, nu posedarea lor. Îndată ce cumpăr un obiect, îmi pierd orice urmă de interes față de el...."

Dar mai este ceva. Ultimul disc al lui Elton John se numește „Reg looks back" (Reg, a se citi Reginald), ceea ce înseamnă că Elton John revine la numele lui adevărat, de pe vremea cînd era un excentric și cînta la pianul Steinway cu... picioarele ! Vînzarea obiectelor vrea însă să însemne că Elton John are de gînd să termine cu epoca sa excentrică. După cum a spus-o el însuși la sala de licitație : „Am fost martorul sfîrșitului bătrînului Elton".

Să-l credem ?

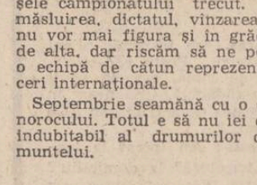

• MEMBRII CUNOSCUTEI FORMAȚII AMERICANE „BEE GEES" sînt hotărîți să nu lase ca faima lor să se stingă. De aceea ei au pornit recent într-un turneu mamut în jurul lumii, cu care ocazie vor prezenta 250 concerte.

După ce vor susține spectacole într-un mare număr de țări de pe bătrînul continent, membrii faimoasei formații vor poposi în America de Nord și cea de Sud, după care, în cele din urmă, vor delecta publicul tinăr din mai multe țări asiatice.

Sport

Septembrie seamănă cu o călătorie...

Spre inima norocului. Acum, spunea un prieten al meu, Nicolae Velea, rid și surind viile. Probabil, zic eu, pentru cei cu simțul măsurii și al cumpătării, căci pentru ceilalți (mulți și ei) le crapă boaba de rușine, ca să se scurgă apa și să rămînă mierea soarelui în stare de năuceală.

În septembrie își vînd olarii marfa, ca să ne simțim noi bine pe la hanuri și se joacă (poate) singurele partide de fotbal netrucate. Toate începuturile, ne închipuim, se petrec cu primeneli curate, dar mai încolo mi-e teamă să nu aflăm că cineva a potrivit, chiar din prima etapă, o viespe în pereții halbei de chihlimbar. Dar cît sîntem încă pe iarbă verde și ne plouă-n suflet bucuria luminii galbene ca lemnul de salcîm nu se cuvine să umblăm cu bănuieli. Le adunăm cocoloș și o să le scoatem la vedere sub lună plină. Dacă ne va da mîna, dacă unghiile nu ni se vor schimba-n ciucuri de mătase. La început de septembrie sînt plin de toane bune. Și cum s-ar putea să fiu altfel cînd Rapidul, deschizînd seria meciurilor din divizia B (acolo ne simțim noi ca regina bălții plantînd nuferi pe rîul Colentina), a strîns pe stadionul Sportului studențesc toată floarea cea vestită din Giulești, Grivița și Căuzași. După socoteala mea, echipele Sportul studențesc și Victoria nu adună atîția cavaleri învesmîntați în „vorbă-n colțuri și rotundă" de-a lungul a două sezoane triumfale. A sosit stirpea noastră nobilă, purtînd în brațe buhaie, tobe cu zurgălăi, sirene de vapor, iepuri de casă hrăniți cu trifoi roșu sau pisici de miezul nopții — ăstora din urmă li s-a dat drumul în teren în clipa apariției arbitrilor, ca semn că nici un drac nu se naște fără pereche. Cei din Giulești — sîrbi, grădinari din străvechime, au tirit, atîrnate la inoditura brațului, coșuri cu roșii puțin trecute, dar nespus de zemoase, destinate exclusiv vitaminizării marilor meșteri ai fluierului. Din păcate, aceste gustoase ghiulele au fost folosite în cantitate infimă, întrucît arbitrii s-au comportat corect ; puținele proiectile cheltuite — țintă ochită, țintă lovită — se constituie într-un gingaș avertisment pentru viitorime. Anunțîndu-vă că luxosul cartier de dincolo de gară a ținut doi asini legați de-un dud de la intrarea stadionului, destinați, în caz de înfrîngere, transportării jucătorilor rapidiști spre domiciliu (nutrite din belșug cu flori vinete de scaieți, rod scorțos al secetei, îhăitele patrupede fac parte integrantă din arsenalul galeriei, pe durata de timp cît vom sta în B), trec să mă închin altor întîmplări vesele, care fac sarea și piperul vieții. Mă bucur deschis că Steaua a pierdut un punct la Cluj-Napoca, iar Victoria unul pe teren propriu și două în deplasare. Lucrul ține de o toamnă frumoasă, de mîndria brazilor și tinctura de iod din coaja de nucă, dar mai cu seamă de un adevăr de care aveam o nemaipomenită nevoie și anume acela că nimic nu strălucește în eternitate și că înmiresmarea pămîntului ține de îndeminarea tuturor. Steaua se credea invincibilă și, iată, nu este. Victoria se proclamase motul curcanului și, iată, e și ea un spic de mohor care se scutură de noroi sub un vînt mai aspru.

E bună această lecție a înfrîngerii, întîi pentru că deschide ochii tuturor înaintea cupelor europene, și în al doilea rînd pentru că nu poți polariza simpatia publicului fiind, chiar și foarte rar, un învingător aranjat. Mă umplu de dispreț cei ce spun că în fotbalul modern trebuie să dispară inocența și naivitatea. Ce punem în locul lor ? Realitatea severă, da ? Atunci înseamnă să nu mai credem în umiditatea aurului răcorind fruntea iluziei și aruncăm cenușă peste orice zăcămînt de speranță. Biografia unui campionat, care nu așează ca punct de pornire bucuria jocului, ci crampoanele, pingeaua, îmi dă de bănuit. Știu, romanța și cîntecul de lume, spuse de țambal și de metresa lui, vioară, fac carieră fără echivoc doar în Giulești, și în numele unui colț din Giulești declar eu cap de sărbătoare mică jumătățile de înfringeri suferite acum de frunțașele campionatului trecut. Trag nădejde că măsluirea, dictatul, vînzarea, ploconul nașului nu vor mai figura și în grădina viitorului. Nu de alta, dar riscăm să ne pomenim din nou cu o echipă de cătun reprezentîndu-ne în întreceri internaționale.

Septembrie seamănă cu o călătorie spre inima norocului. Totul e să nu iei ca alegorie adevărul îndubitabil al drumurilor ducînd spre virful muntelui.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
36
(1 426)
Sîmbătă
9 septembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VASTA CONSTRUCȚIE

Evident, Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului au acea reprezentare de fond a prezentului și viitorului care se manifestă nu doar ca o proiecție a realității de la care pornim și pe temeiul căreia ne edificăm în lumea propriilor noastre cerințe și posibilități, ci și ca o experiență în mers, de ample proporții, prin care s-au consolidat și se consolidează neîntrerupt toate marile valori, toate marile cuceriri socialiste, printr-un proces în permanență revoluționar. Ambele aceste magistrale documente se completează reciproc și constituie, în viziunea construcției pe mai departe a noii societăți, o vastă și esențială platformă a gîndirii și practicii înaintate, un orizont cît se poate de limpede și complex al afirmării conștiinței creatoare. Ceea ce propune și relevă sub latura economico-socială Programul-Directivă, Tezele întăresc și dezvoltă sub latura teoretică, a principiilor și concepțiilor în lumina cărora partidul nostru, centru vital al întregii națiuni, acționează în toate planurile vieții materiale și spirituale. Prin bogăția lor de idei, aceste documente care se află în dezbaterea largă a partidului, a țării întregi conferă imaginea unei vaste și neîncetate construcții. Sentimentul este acela al unei opere vii și durabile care ne implică total.

Apartenența la cauze mari, la idealuri înalte și mobilizatoare dezvoltă energii pe măsură în om și societate, călăuzește și consacră atitudini înaintate în muncă și viață, convingeri ferme, acte în deplin acord cu interesele și aspirațiile poporului, ale națiunii. Printr-un atare sentiment și într-o asemenea perspectivă se definesc anii epocii inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului, epocă în dimensiunile căreia cuprindem acum aproape un sfert de veac. Sînt anii unui drum eroic și glorios, de mari și inconfundabile ctitorii materiale și spirituale, ca o dovadă morală de cea mai adîncă semnificație a forței de edificare a socialismului cu poporul și pentru popor, într-un consens național pe cît de larg pe atît de prodigios. Ei sînt proba înaltă de maximă relevanță, a unei experiențe care ne însumează ca destin și care, prin toate rezultatele sale, se adaugă la zestrea de valori ale patriei, din perspectiva mereu vie și trează a unui edificiu măreț.

Către acest edificiu au condus și conduc liniile de boltă ale gîndirii politice și sociale prin care evenimentul inaugural de acum aproape un sfert de veac s-a înscris cu litere de aur în istoria nouă a patriei. Drumul străbătut are un sens epopeic și poartă pecetea unei mari personalități, are acel suflu de voință, de cutezanță și abnegație pe care numai o identitate revoluționară, eroică și exemplară, îl poate imprima, slujind cu nețărmurită credință cauza partidului și poporului, aspirațiile și idealurile întregii națiuni. Către acest edificiu, spre noi altitudini și în noi condiții conduc programaticele documente care vor fi supuse aprobării Congresului al XIV-lea iar sentimentul că și certitudinile pe care le trăim sînt cu desăvîrșire ale izbînzii, ale voinței de înfăptuire, ale marilor resurse de care dispunem și pe care le dezvoltă necontenit societatea socialistă.

Prin experiența anilor de pînă acum, în conducerea de către partid, în unitatea indisolubilă a poporului în jurul partidului, al secretarului său general, stă forța care propulsează țara pe tot mai înalte trepte de progres și civilizație. Importanța teoretică și practică a tezei **făuririi socialismului cu poporul și pentru popor** are azi o răsfrîngere politică și socială deosebită, nu numai în cadru național ci și internațional.

Formulată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, această teză explică însăși esența democratismului noii orînduiri, superioritatea societății socialiste văzută legic în dezvoltarea sa. Un bogat spectru de idei emană de aici, o bogată scară de valori materiale și spirituale. Prin toate semnificațiile și implicațiile ei, teza făuririi socialismului cu poporul și pentru popor este emblematică, ea ființează ca un adevăr indubitabil al epocii pe care o numim cu numele conducătorului partidului și țării, face parte dintre acele evidențe categorice ale realității și explică, în fond, însăși voința ca la apropiatul Congres tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția supremă de secretar general al partidului. Act al înaltei conștiințe patriotice, revoluționare, realegerea constituie garanția firească și necesară a continuității, a desăvîrșirii vastei construcții în care sîntem pe deplin și cu hotărîre angajați.

Luceafărul

Benone Șuvăilă : „Peisaj de toamnă"

REPERE

Opera ființei colective

Cartea lui Vasile Tonoiu („Ontologii arhaice în actualitate". Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989) trimite vederii noastre străluciri emblematice. Este cartea unei și despre o solidaritate culturală generică, împlinînd o lucrare care începuse a se îneca în uitarea tinerei generații. Lectura ei este, așadar, edificatoare, căci, precum în *Banchetul* platonician, adîncește și lărgește în noi cercurile unei iubiri ignorate, ba chiar „uitate" (de vreme ce existau în noi de dinainte și de dincolo de noi). Profesor de filosofie la Universitatea din București, Vasile Tonoiu era cunoscut studenților și cititorilor săi ca un reputat epistemolog.

„Firea omului, comentează profesorul bucureștean, suferă de nepăsarea omului față de întrebarea centrală, salvatoare, singura care contează și fructifică la toate nivelurile realității". Și, mai departe, cu un citat din aceeași carte a lui M. Eliade : „Îmi place să cred (...) că am deveni deodată, peste noapte, sterpi și bolnavi (...) dacă n-ar exista, în fiecare țară, în fiecare moment istoric, anumiți oameni dîrji și luminați, care *să-și pună întrebarea justă...*" (citatul este la pag. 85). Întrebarea pe care, iată, o formulează răspicat V. Tonoiu, se referă la sensul totalității umane, la hotarele eului în raporturile sale cu lumea, la partea aceea din noi pe care secolul al XVIII-lea european a deferit-o falsului și mistificării, acea parte a eului nostru care este deopotrivă moștenire arhaică și componentă a ființei noastre, „ontologie arhaică" cu expresie de acum definitivă a lui Vasile Tonoiu. Cartea, așadar, este de două ori fastă sufletului nostru, căci este o meditație despre reîntregirea eului nostru și o remarcabilă „fotografie" a acelei „ființe colective" care poartă numele „Mircea Eliade". Căci, cum bine arată Vasile Tonoiu, savantului român i s-ar potrivi de minune cuvintele lui Goethe : „Dacă s-ar suprima tot ceea ce datorez predecesorilor mei, ar rămîne puține lucruri ale mele. Opera mea e cea a unei ființe „colective" care poartă numele de *Goethe*. Opera lui M. Eliade este și ea a unei „ființe colective" care poartă, ca din întîmplare, numele de *Mircea Eliade*. Incursiunea în universul acestei opere este așadar o inițiere în straturile și hotarele acestei ființe colective, pe care nu trebuie s-o uităm dacă vrem să biruim crizele care devastează adeseori pacea spiritului modern exprimîndu-l atitor nihilisme dogmatice și atitor ultragii. Cartea lui Vasile Tonoiu este așadar o meditație despre calea spre totalizarea eului nostru expus nu numai primejdiei *risipirii* ci și aceleia a *despicării*, nu mai puțin cumplită. „Întotdeauna am avut impresia că viața, înainte de a mă risipi, mă *despică*. De această despicare (...) am avut mereu teamă. Și uneori mă cuprinde dorul după un mine însumi mai întreg, integrat într-un eveniment, într-un peisaj.

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

DIMINEAȚA

Ceva se-ntîmplă-n noi mereu,
Tu-ntotdeauna-aceeași, tot același eu,
Dar o lumină, poate din străfund,
Ne face-n taină cerul mai rotund,

Și pe cît crești tu-n liniște, cu cît
Te-nlumini tu eu ard tot pe atît
Că-i lege trecerea poeților prin toți
Fagurii vii de foc pe care-i porți

Și-ndreptățirea inimii ca-n tot
Ce ține-acum de floare și de rod,
O naștere de-a pururea c-un plai
De vis pe care-l strămutăm și-n grai.

A. I. Zăinescu

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P. C. R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

CARTE FRUMOASĂ

Îmi aduc aminte de titlul acesta („O carte într-un buzunar de salopetă") deși a apărut prima dată acum aproape patruzeci de ani, sub aceeași semnătură, în ziarul „Făclia", organ al Comitetului de partid (regional pe atunci, județean, astăzi) din Cluj. Îmi aduc aminte pentru că a fost un moment dat în care foarte multe fete și foarte mulți băieți, dar mai ales fete, care lucraseră pînă atunci în agricultură, au prins poftă de carte și au venit „la oraș", cu părinții lor, angajați cam în toate treburile necesare pentru ca orașul tradițional universitar să devină Clujul industrial de astăzi. Începuseră să se construiască mașini, unelte, cartiere noi, mă rog, tot felul de lucruri folositoare.

Iar fetele și băieții acestia învățau, mai ales, la **seral.**

(O nesfîrșit de frumoasă trecere de la alfabetizarea abia terminată la diploma de bacalaureat și, foarte curînd, la cea universitară).

Dimineața erau la muncă iar după amiaza veneau la școală. (Spun **veneau** pentru că învățau în sălile de clasă în care aveam noi, aceleași cursuri, dimineața). Nu aveau întotdeauna timp să-și schimbe salopetele și firesc își purtau caietele de „scolărite" și manualele în buzunare.

„O carte într-un buzunar de salopetă...".

„Matematică". „Fizică" — ce-o mai fi fost în orar în ziua aceea...

Foarte curînd au început să vină apoi și la „ora lor" de gimnastică — tot seara și tot în sala noastră „a băieților" — lăsînd la plecare, în praful saltelelor vechi, urme rotunde, adînci, cu miros de săpun și castane...

Nu mi-aș fi putut aduce aminte mai frumos de această carte dintr-un buzunar de salopetă decît văzînd expoziția organizată de curînd sub generosul patronaj al Muzeului Literaturii Române cu prilejul Centenarului Mihai Eminescu de către Centrala industriei sticlei și ceramicii fine din cadrul Ministerului industriei lemnului și materialelor de construcții în colaborare cu Uniunea Scriitorilor și Uniunea Artiștilor Plastici.

Au fost expuse lucrări selectionate în cadrul unui larg concurs național de creație pentru lucrări inspirate din viața și opera Poetului (obiecte de sticlă, portelan, faianță, pictură pe sticlă, ceramică fină) concurs inscris sub egida marelui Festival național al muncii și creației „Cîntarea României", la care au participat toate întreprinderile de profil din țară (peste 4 000 de creatori în cele două faze ale concursului : faza pe întreprinderi și faza pe țară).

De data aceasta, o singură carte în toate buzunarele de salopetă a tuturor celor care au participat la concurs : cartea cea mare a permanentului îndemn al secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a prețui marile valori ale trecutului prin tot ceea ce facem pentru mai binele de astăzi și de mîine al țării.

O carte într-un buzunar de salopetă...

„Pornind de la generalizarea învățămîntului de 12 ani, începînd de anul viitor — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român în Cuvîntarea rostită la Adunarea Solemnă organizată de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Marea Adunare Națională și Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, cu prilejul celei de-a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — **vom asigura ridicarea nivelului general de cultură și de pregătire a tineretului, a întregului popor, făurind un popor cu o înaltă cultură, o clasă muncitoare și o țărănime intelectuale, un popor înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu concepția revoluționară, materialist-dialectică despre lume și viață".**

„Ce-ți doresc eu ție, dulce România..."

...Tovarășul Iulian Crețu este coordonatorul creației în industria sticlei și ceramicii fine din țara noastră și președintele Comisiei de organizare a salonului național al sticlei și ceramicii. Vechi prieten al frumosului în tot ceea

Teofil Bălaj

Continuare în pag. a 7-a

Sunetul inconfundabil

E îndeobște cunoscut că marile valori literare au fost întotdeauna și pretutindeni în pas cu timpul istoric și spiritul secolului, categoriile esteticului reverberînd, astfel, mai puternic decît oricînd acel sunet inconfundabil de actualitate și specificitate, de năzuință națională și cuget istoric, de acțiune culturală și meditație implicată în contemporaneitate.

Marea literatură nu e o așteptare a soarelui la orizont, adică ceva ce se întîmplă grație mecanicii cerești, nici o zăbavnică încredere într-o așa-zisă spontaneitate creatoare. Marea literatură crește organic din realitățile epocii, din aspirațiile, idealurile, năzuințele contemporaneității, fiind atitudine și mesaj, radiografie socială, introspecție și meditație, responsabilitate, legat cultural și de conștiință, lealitate spirituală. Toate aceste trăsături sînt prezente în literatura noastră încă de la primele sale manifestări, niciodată literatura n-a rămas în afara unei atitudini sociale și prospectiv istorice, năzuind a deveni **o construcție de conștiință și ideal național.** Pretutindeni putem vedea cum își face loc, implacabil, acea năzuință a specificității. E, altfel zis, vorba de acea „înaintare organică după legile proprii (G. Călinescu) în cadrul unei tradiții, atît de firească încît Lucian Blaga afirma undeva că ne-am obișnuit cu preluarea creatoare a tradiției culturale milenare precum cu aerul pe care-l respirăm. Căci **tradiție** nu înseamnă închistare, drum înfundat, mod de creație fără deschidere, ci organicitate în cadre elastice, innoire revelatoare și diferențiere, și de atîtea ori spirit anticipativ.

Acest sunet inconfundabil și ireductibil, cu fond străvechi, al culturii noastre își exprimă, pretutindeni în capodopere, apartenența la o modernitate ce ne aparține și nouă. E, altfel zis, acea putere a „straturilor" adînci și de substanță, care dă tăria izvoarelor mirabile, curative, înnoitoare, al căror susur se aude și azi în cultura română și se va auzi în viitor.

În recentele Teze pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R., culturii naționale i se cere să fie adevărata purtătoare a idealurilor de progres și libertate ale poporului și să arate o mai bună cunoaștere și înțelegere a problemelor actuale ale dezvoltării sociale, o responsabilitate și combativitate sporită, o concepție revoluționară vigilentă și de acțiune, în general, o mai angajată implicare față de „tot ce devine în Patrie", cum ar zice Lucian Blaga.

„Pentru toți creatorii, adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație a poporului..."

Azi, mai mult decît oricînd, literaturii i se cere să fie consonantă cu aspirațiile și idealurile poporului nostru și să exprime — printr-o mai sporită funcție activistă și în cadrele noului umanism revoluționar — descătușarea energiilor creatoare ale națiunii.

Căci, așa cum se arată și în Programul partidului, „literatura și arta nu sînt creația unor aleși aflați deasupra vieții, trăind și gîndind în afara relațiilor sociale, ele exprimă transformările care au loc neîncetat în societate, cuceririle forțelor revoluționare, progresiste, gîndirea înaintată a fiecărei epoci. Literatura și arta sînt rodul forței creatoare a societății, expresia geniului și sensibilității poporului însuși — pe care adevăratele talente le întruchipează în lucrările lor". Cuvinte adînci emblematice, care definesc o epocă.

Z. Cârlugea

CATALOGUL CORĂBIILOR

Monumentele Independenței

Îndreptățită a fi obsesia fundamentală a românilor de totdeauna, ideea Independenței s-a făcut simțită, prin vreme, nu doar în cîntec și nu doar în luciul săbiilor ci s-a materializat adesea în monumente capabile s-o evoce neostenit. Sigur, monumentele dintîi sînt chiar trup din trupul veșnic nepieritor al țării : pădurile în care ne-am tras, la restriște, holdele în care se înecau oștenii lui Darius Împărat, mlaștina nămolind trufii otomane, de la Călugăreni, cuibul de piatră al cetății Neamțului, drumurile doar cu pasul nostru „cicite", văzduhul cu păsări și fluturi, focurile de veghe și iarba grasă a mormintelor.

Pietrarii vechimii și sculptorii vechimilor mai apropiate de noi au bătut în lespede pisanii de întemeiere a Izbînzilor ori au figurat monumente (îndeobște modeste, lipsite de fală) cu care ochii ni se întîlnesc și acum. Meșteri rămași nestiuți fiindcă nu-și riciiau cinstitele nume alături de ale gospodarilor de țară ori de ale luptătorilor pieriți pentru neatîrnarea și mai binele ei, s-au nevoit să lase mărturie despre pohta ce-au pohtit românii.

Și, îmi repet, lucrarea lor a fost cu osebire simplă, cu alcătuiri fragile lesne de dezbinat (drept care multe din semnele trecutului ni s-au pierdut) dar memoria lor a fost de neatins. Ea s-a perpetuat, fertil, în alte chipuri de a nemuri fapta cutezătoare și gîndul luminat.

De la Întîia Unire, sub Mihai, petrecută sub stele potrivnice ne-a rămas — „monument" — doar biata căpătînă albită de jind și mîndrii a voievodului, păstrată asupra Tîrgoviștei, la Dealu, în chivot sfînt. Mai apoi Unirile au fost mai bogate în mărturii și muzeele — care la români sînt ospitaliere și neostentative ca niște case de țară — sînt bogate în săbii cu numele fericit al lui Cuza gravat pe tăiș și cu steagurile tricolore ale lui Decemvrie 1918.

Primul și al doilea război mondial ne-au adus, în răscruci, statuia clasică a soldatului cu arma ridicată spre dușman, pavăză, în chip de „Pe-aici nu se trece" ! iar Independența și-a sădit pe malul Dunării întru veșnicirea biruințelor din 1877, obeliscuri înfipte în dealuri mușcate de vînt ori fîntîni cu inscripții ce par cu scrisa lor fierbinte compuse în jurnalistul de la ziarul „Timpul", Mihai Eminescu. Piatra se roade în aerul sărat, lemnul se smerește, se vechește, și se împuținează, se erodează bronzul și monumentele ce păreau la durarea lor, uriașe, sînt înghițite de statura cetăților noi, desenul lor pălește sub arcele majestuoase ale turnurilor și podurilor de lîngă și de peste ape, numai lacrima de sub pleoape nu ni se golește de amar și bucurie : Aici s-au trudit să apere ființa neamului bunii și străbunii, scrie pe obraji, lacrima. Aici, înaintea pietrei ce le surprinde numele, trecute ca la catalogul unei școli, casele lor s-au gravat de răni grozave și s-au tras în lut spre a se întîlni acolo cu argint de piraie și vrejuri de floare. Sîntem trup din trupul lor, vis din visul lor. Le sîntem răzbunarea, continuarea, speranța... O poiană din coasta unui orășel oltenesc, Tîrgu Jiu, a avut norocirea de a se împodobi, de unde mai înainte doar luna îi păștea iarba, cu plăsmuirile lui Brâncuși dar măreția neegalată a urmelor mîinilor Meșterului nu copleșește, cu grandoarea capodoperei ce poate sta lîngă Piramide și Acropole, plina de pioșenie icoană a tuturor celorlalte, infinit nespectaculare, monumente dedicate eroilor și Independenței. Și monumentul ce m-a tulburat cel mai mult l-am văzut pe celălalt mal al Dunării eroine și ea, la Plevna, unde rîvna muzeală a adunat cîteva zeci de capete cite s-au mai păstrat întregi, în urma plugului pe locul unei cumplite bătălii într-o uriașă lacră de lemn. Stăteau — stau — acolo capete ce mi l-au amintit pe cel al lui Mihai, văzut cu ochii copilăriei, la Dealu și stînd ele în hambar ca niște boabe de grîu, dilatate ori ca niște pietre albe, de drum, mi-am zis că încă viiază pe umerii unor ființe fără moarte, că jertfa oștenilor Independenței n-a fost zadarnică. Independența : pohtă voievodală, exprimată eminescian de mîinile unui Brâncuși, idee și cuvînt, cîntec și dor, curgînd din generații în generații, de la euritmiile mioritice la noi, cu noi, prin noi, spre viitor...

Gheorghe Tomozei

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Pe tărîmul limbajului

Unui inițiator în tainele unui tărîm necunoscut altora i se cer două calități esențiale : curaj și anumite noțiuni care să-i fie pururea la îndemînă. **Curajul** lui Marius Ghica, cel pornit în explorarea lumii lui Thot, este de două ori de admirat : o dată pentru că el se află din start la o „răspîntie" (o „criză a temeiurilor"), și a doua oară pentru că este perfect conștient de o anume configurație a orizontului de așteptare al cititorului unei lucrări despre limbaj.

Iarăși despre limbaj ? Iarăși despre poietic ? ar exclama, cu o bună doză de neîncredere, cititorul titlului propus de Marius Ghica recentului său eseu **Omul poietic pe tărîmul limbajului** (Ed. Scrisul Românesc, 1989). Din această perspectivă, Marius Ghica își propune (și reușește) să răstoarne un **handicap,** grăitor el însuși pentru statutul actual al lucrărilor de filosofia limbajului, handicap pe care autorul îl dezvăluie încă din **Cuvîntul lămuritor** : „Să fie limbajul o chestiune «secundară» a filosofiei ? (...). Lipsa unui răspuns imediat dezvăluie radicalitatea interogației în calitatea ei de interogație".

„Focalizarea în imperiul limbajului", închiderea tot mai accentuată a filosofiei în limbaj, impasul teoretic, „ruptura" cu discursul tradițional — acestea sînt „răspîntiile" culturii contemporane al cărei tărîm, amenințat perpetuu de invazia civilizației, își pierde astfel unitatea originară, acel **centru (archè telos)** căutat de istoria metafiziciî și din a cărui absență filosofii de azi ai limbajului au făcut o adevărată obsesie.

Deci, pornit în căutarea temeiului, Marius Ghica își asumă responsabilitatea **omului poietic** într-o autentică expediție argonautică : dinspre Occidentul european spre Egiptul plin de înțelepciune (pe care Marius Ghica o redescoperă în... scrierile lui Aram M. Frenkian) : „Sîntem, la acest sfîrșit de veac și început de nou mileniu, argonauții unei culturi europene ce-și făurește drumul pe măsură ce-l caută, o cultură sălășluind în lumea lui Thot...".

Eseul lui Marius Ghica are, credem, și un țel special : acela de a încerca, pe principiul vaselor comunicante, să schițeze o posibilă „antologie" a textelor de filosofie a limbajului. Și atunci, autorul, cu o adevărată regie socratică, inaugurează un „dialog" ce consemnează, asemeni unui jurnal de bord, etapele călătoriei sale argonautice.

Să fie oare această **structură inedită** de eseu propusă de Marius Ghica (alăturarea și intrarea în dialog a unor sisteme filosofice diferite) un reflex al acelui handicap conștientizat de care vorbeam, al închiderii „secundare" în imperiul limbajului ? Sau al spaimei de fenomenul „poluării conceptuale", tratat în capitolul **Discurs și experiență inautentică ?** (O structură oarecum asemănătoare articula, în mult comentatul **Epistolar,** declarate „exerciții de sinceritate" la care au fost supuși autorii săi). Oricum, eseul lui Marius Ghica reușește **întemeierea** unei comunicări între texte, apropiindu-se (le) mult de dezideratul unui limbaj filosofic universal, atîta timp cît omul este încă un **zoon logon echon,** purtînd adică esențial pecetea **logos**-ului în îndoitul înțeles de gîndire și rostire.

Mai mult chiar. În dialogul inițiat de Marius Ghica (sau, conform definiției **poiesis**-ului, adus și pus în prezență), nu se intersectează **limbaje** filosofice diferite — sau cel puțin nu această sintagmă apare în text, ci „gîndiri", „texte ale gîndirii", semn al conștiinței unității păstrătoare a filosofiei (totuși !).

„Textele gîndirii" **selectate de Marius Ghica** vorbesc și ele despre metoda autorului (căci, în sensul ideii de mai sus, limbajul filosofic al lui Marius Ghica **rămîne adeseori — cu bunăștiință ? — în umbră, redus la condiția de metalimbaj), astfel încît fiecare filosof pornește pe o „potecă" anume, din aceeași răspîntie.**

În acest dialog regizat, Cassirer vorbește despre „dimensiunea poetică a limbajului", Saus-

Monica Joița

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ

POEȚI ȘI POEZIE CONTEMPORANĂ

ECUATORUL ȘI POLII

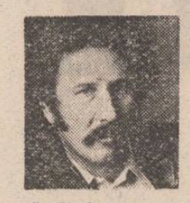

Marin Sorescu este inepuizabil. De la versurile începutului a trecut la critică literară, de la critică literară la teatru, de la teatru la proză, făcîndu-le apoi concomitent pe toate, pentru a culmina cu versurile tufelor de lilieci, închinate descrierii și descoperirii unui univers uman definitoriu. Pentru că, fiind de toate, Marin Sorescu rămîne în primul rînd un poet. Vorbește despre dominanta chemare și ipostază permanentă fiecare text al său.

Este, în tot ce scrie Marin Sorescu, o suplețe și o subtilitate lingvistică proprie poeziei. Puțini scriitori români stăpînesc într-o măsură atît de mare tehnica ambiguității dusă pînă la perfecțiunea unui stil. Dar a rămîne la ea ar însemna să reducem trăsăturile literaturii lui Marin Sorescu al cărei orizont este deschis interogațiilor și lirismului autentic. Calitatea oricărei poezii adevărate este de a ne redescoperi universul cel mic și universul cel mare în care trăiește omul, de a ne propune uimirea în fața minunilor lui, de a provoca semnul de întrebare și meditația. Poezia lui Marin Sorescu este dintre cele care izbutesc să ne înfățișeze cu inteligență prospețimea lumii care ne înconjoară.

Inteligența scriitorului, care este mai ales o formă superioară de tact, vizibilă în toată literatura lui, a îndrumat adesea pe cititorul amator de clasificații comode către încheieri improprii stilului literar al lui Marin Sorescu. Specia de lirism cenzurat, caracteristică poeziilor lui Marin Sorescu, a lăsat la vedere mai ales actul intelectual, iar umorul destinat a tempera elanul liric a fost considerat în sine.

Poezia lui Marin Sorescu este un joc al aparențelor. Ea vorbește mereu despre altceva decît pare că vorbește și pune la încercare atît inteligența, cît și sensibilitatea. Patetismul, confesiunea directă sînt tot ce se poate mai onus manifestării literare semnată de Marin Sorescu. Scriitorul face parte dintre cei care știu prețul rar al emoției. Aceasta e mai curînd sugerată, ca o adiere rapidă și puternică. În genere, sentimentele nu se lăfăie în poezia lui Marin Sorescu, care, de cîte ori le prinde în „dezabie", le sancționează.

Dintr-o atitudine față de lume, față de sentimente a derivat și un stil, adică și o atitudine și o formulă literară. Distantarea față de defularea sentimentală, față de lirismul gros, prezentă de la început în scrisul lui Marin Sorescu, a devenit o conduită literară menită să ascundă tocmai sensibilitatea sau lirismul ori mai bine zis să le apere de o uzură dezavantajoasă. Marin Sorescu a început prin a ride de excesul declarativ, de excesul emoțiilor afișate, pentru a trece mai tîrziu la o construcție lirică proprie, filtrată de draperia mobilă a ironiei și a ambiguității. Cu fiecare etapă a scrisului său, Marin Sorescu a urcat către rădăcinile formulei sale literare, exprimată surprinzător și strălucitor în **La lilieci.**

În **La lilieci** nu întîlnim numai o modalitate de a trăi și exprima sentimentele ; aici ni se descoperă și lumea care a experimentat și finisat această formulă de viață și de expresie, în cele din urmă literară. Traiectoria aceasta inversă a stilului, către rădăcina care l-a preformat, este graficul carierei literare realizată de Marin Sorescu. Omul face parte dintr-un organism mai vast, simte pulsația naturii și a cosmosului, căruia se simte integrat și are prea puțin timp pentru propria-i jăluire. Tensiunile sufletești se luminează scurt în revelații intense, retezate ca de o cortină care descoperă și acoperă scena.

Prozaismul lui Marin Sorescu este unul căutat. El constituie masca tensiunilor interioare și a emoției. Este o baie de prozaism, distilat grațios ori exhibat tendențios în toate versurile lui. Dincolo de ele, începe acea parte a poeziei pe care aceste versuri n-o întunecă ci o sugerează. Nota prozaică este accentuată în **La lilieci.** Ea este marca cotidianului. Din linia lui se rupe din cînd în cînd imaginea sau sunetul care trebuie memorat pentru că face parte din lumea misterioasă, ascunsă sub coaja diurnului.

Poezia lui Marin Sorescu este una de subtilități, iar **Ecuatorul și polii** nu contrazice această definiție. **Ecuatorul și polii** îl confirmă pe inepuizabilul Marin Sorescu, pe Marin Sorescu al liriciii discrete, pe poetul sentimentelor filtrate de perdelele gesturilor comune. O bună parte din poeziile volumului o constituie notația raporturilor dintre un bărbat și o femeie, un cuplu de îndrăgostiți, am zice, sau mai bine zis redescoperirea sentimentelor prime la o vîrstă care te învață să te bucuri fără să te miri și fără să risipești. Declarațiile îmbracă forma unor replici cu deliberare banale, dar care devin imponderabile prin cadența și regia textului. „Nu simți undeva, departe, un val izbind tărmul ? / Lasă pe mal alge mototolite, / Ca foile pe care încerc să te / Descriu și care s-au învălmășit / Printre cearceafuri, perne — / Ce voiam să spun ? Asta. Atît. / «E foarte bine». «Bineînțeles»." **(Prizonierul din cafea).** Asemenea poezii mărturisesc indirect conștiința că totul s-a spus și că pentru a spune din nou același lucru trebuie semnalat caracterul secund al zicerii, modul perifrastic, modestia acestei posturi. **Prizonierul din cafea** poate să se tragă și din „Prizonierul din Caucaz", spre pildă. Marin Sorescu pare a exersa mereu partituri răsfoite în alte vremuri, acesta fiind un mod de a le reactualiza, de a le relansa, de a le da o viață nouă. Vorbirea în răspăr, sensul secund, pastișa prefabricatului literar curent, iată cîteva elemente cu care lucrează ingenios și neobosit poetul : „Sunteți că un friguros ca mine n-ai mai văzut. / Recunosc că e mohnă. / «În ciuda situației internaționale». / În ciuda situației internaționale. / Și peste ea ar trebui / Vărsată sare, să se topească. / A devenit tot mai înghețată. / Tot mai alunecoasă. / Poate vom dirdîi de frig în plină vară. / Ferească Dumnezeu ! / Cred că trebuie să ne stringem unul lîngă altul / Moina poate fi înșelătoare. /

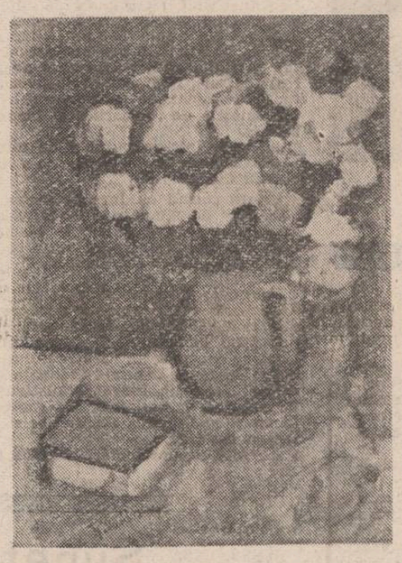

Ar fi o crimă să căutăm pretexte / Motive de suspiciune. / Cîtă vreme ne înțelegem ca două / Păsările pe creangă / (Au început să se umfle în pene / Pițigoii, auzi ?) / Să ciripim dragostea noastră, / Care, sînt sigur, va face creanga să înverzească." **(Moina).** Cele două personaje ale duetului prozaic al lui Marin Sorescu aduc aminte prin anume formulări și inflexiuni de dialogurile sentimentale din Delavrancea, pe care le contrapunctează. Un mod de a ne pune cu picioarele pe pămînt este și conexiunea cea mai neprevăzută : „situația internațională" pe care trebuie vărsată sare ca să se topească. Și în **Moina,** Marin Sorescu se dovedește un minuitor remarcabil al ambiguității și sugestiei. Poezia lui Marin Sorescu este de aceea opusă poeziei lenește și indiscutabil o piatră de încercare pentru cititori.

Despre Marin Sorescu, ca virtuoz al formulei literare practicate, s-a mai vorbit. Dar ca virtuoz al formelor fixe mai puțin, dacă nu chiar deloc. Faptul nu este de mirare. Marin Sorescu a început prin a face literatură în cadru și cu teme date, adică a scris poezii, în sensul intuiției și demontării mecanismelor adînci, ceea ce este tot o evoluție în limitele unor forme fixe. În **Ecuatorul și polii** poeziile cu formă fixă ocupă un loc însemnat, ilustrînd o artă poetică ignorată sub această față de comentatorii poetului. Virtuozitatea poate fi probată cu fiecare din poeziile cu număr strict de silabe, strofe, împerecheri de rime, dintre care alegem **Stampă fulgerată** care se înscrie în aria unei imagistici literare pillatiene : „Sta norul jos să îl atingi cu mîna. / Ciobanu-nfricoșat ridică bîta / Și piaza rea, ce-a așteptat atîta, / Sloboade fulgerul și-aprinde lîna. // Nu arde turma. Doar incremenește. / Măgarii simt în sarici cerul tot / Un fir de sînge a înflorit în bot / Dar ploaia s-a oprit. Și iarba crește. // Sosesc de jos, după un timp, cu sare / Pentru mioare ; pentru baci, mălai. Ei cată turma și o văd pe plai. // Nedumeriți sînt numai de culoare. / Căci baci, măgari și oi au neagră zeghe ! / Carbonizați și cîinii — stau de veghe". Și alte titluri își cer analiza sau comentariul. **Așteptînd să fiarbă fasolea** este dintre cele care cîntă frumusețea prozaismului familial, legumele, bucătăria, pragmatismul feminin. **Călăul cu șapte mîini și victima cu șapte capete** este o parabolă sugestivă a unei rotații a vinii, de la făptuitor la victimă și de la aceasta înapoi. Concentrarea prin imagine și capacitatea sugestivă rămîn atuurile poetului. Cît de diafan se poate vorbi despre moarte, despre marea trecere ne-o arată **Obișnuirea cu numele :** „Copil, / După ce te ridici în picioare și începi să te dezmeticești / Printre lucruri. Prima grijă e să te obișnuiești cu numele." Apoi : „Și, imediat după moarte, / După ce ți se mai ridică ceața de pe ochi, / Cînd începi să te orientezi, cît de cît, / În întunericul de veci, / Prima grijă cred că e tot aceea și, / De mult uitată și îngropată odată cu tine : obișnuirea cu numele. / Ți se spune — cred că la fel de arbitrar — / Păpădie, ciubotica cucului, sîngele voinicului, / Mierlă, cinteză, turturea, fir de calomfir. / Zefir. — sau toate acestea la un loc — / Și cînd dai din cap c-ai înțeles, / Înseamnă că-i în ordine : / Pămîntul, aproape rotund, se poate învîrti printre stele. / Ca un titirez."

Marin Sorescu știe să spună cu grație lucrurile cele mai grave, ceea ce reprezintă semnul unei arte ajunsă la maxima ei capacitate de expresie. Numărul cărților de poezie scrise de Marin Sorescu este prea mare pentru a încerca o situare valorică a **Ecuatorului și polilor** față de ele. Esențial este că această carte nu trădează nici spiritul, nici expresia poeziei anterioare. **Ecuatorul și polii** este o carte foarte sorescianâ, cochetînd prin monotonia voită, lipsa de reacție jucată, cu oboseala unei vîrste care redescoperă dragostea și repetă marile adevăruri ale vieții.

M. Ungheanu

Euridice și umbra

Poate cel mai introvertit, ca factură lirică, din generația sa — o generație a temperamentelor explozive în „luptă cu inerția" — Cezar Baltag este un maestru al stilizării poetice, al concentrării expresiei în forme cristaline. Aplecarea spre mitologii și motive folclorice, spre tonul oracular se întîlnește la el cu rigoarea geometrică a frazării, cu disciplina construcției și faima de poet incifrat ar trebui preschimbată în cea de neoclasicist îndrăgostit de monade lirice. Opusă „poeziei lenește", creația autorului ne obligă la o lectură „vigilentă" prin grilă culturală. De fapt Cezar Baltag a fost și a rămas un poet al „extazelor reci", al travaliului cerebral în care antiteza, oximoronul, paradoxul capătă străluciri secrete. Poemele sînt „implozii", răsfrîngeri inverse ale realului, întoarceri în virtualitate, în punctul genezei, trăgînd o acută nostalgie a esențelor.

Și totuși această poezie „răsfrîntă în sine" nu e cituși de puțin lipsită de trăire, „m-am poleit cu ruguri adînc înfipte în carne" spunea autorul definindu-se într-un poem din cartea sa de debut „Comuna de aur". Recentul volum „Euridice și umbra" confirmă, după aproape treizeci de ani, această predispoziție emoțională, de astă dată însă într-o formă directă, tulburător confesivă. Tragicul eveniment biografic, pierderea ființei iubite, se convertește aici într-o suită de elegii dramatice, de o remarcabilă expresivitate. Aproape toată materia lirică e o durere preschimbată în invocație : „Nu cu singele te mai țip. Lumina mea / nu cu gura / Nu cu vorbe, cu tăcerea lumilor te rostesc / Cu ochii tăcerii te văd încă / Fulgerul tăcerii / Îl ridic spre tine / ca un țipăt / și-i spun : naște și luminează / și ce luminezi luminează odată pentru / totdeauna / și ce vezi / fă să nu se mai termine niciodată". Experiența limită bruschează universul de semne al poetului. Cezar Baltag este în acest volum mai puțin sibilinic decît oriunde, sufletul său se exprimă direct sub presiunea unei nevindecabile tristeți. Imaginile singurătății sînt în această poezie cutremurătoare, e singurătatea cosmică a celui rămas „într-o lume cu totul și cu totul de piatră". Poetul exclamă „eu nu pot privi de unul singur / atîtea stele" și își convertește suferința în cîntec, într-un dialog imaginar cu Euridice, versurile conturează un tablou himeric : „Bate un vînt de vară prin odăile mele. Tu pleci și vii / fără să te fixezi / plantă călătoare avînd rădăcinile / în apa lui Heraclit / în care toate ale lumii se scufundă / și numai absența semnifică / sau poate plecarea însăși este pentru tine Ființă / mai plină decît piatra, mai statornică în nestatornicia ei / decît piramidele / tu pleci și vii și mie nu-mi rămîne altceva / decît vîntul stîrnit de aripile tale". Autorul închipuie întîlnirea ideală a sufletelor ca o întretăiere de soapte, ca o „revedere" în întunericul cosmic: „liniștește-te, îmi spui / și mai ales nu visa / acum știi / cît de tare dor visele // trăiește. viața doar mult mai puțin / doar dacă nu cumva / ai mai trăit-o / odată".

Volumul, în totalitatea lui, e tulburătoare figurație a „reîntîlnirii", poemele alcătuiesc un scenariu soteriologic. Ființa poetului refuză gîndul pierderii definitive, al „topirii" în neant, lirismul capătă aici sens recuperator, misiune orfică. Precum altă dată în descîntece și jocuri misterioase de cuvinte, autorul folosește acum vraja verbelor în sens taumaturgic, el caută leacul „nedespărțirii", acea miraculoasă „punte a viului" care unește sufletele în eternitate, drama desperechierii e invocată obsesiv : „insomnia mea, insomnia ta de / foarte departe / două reflectoare / se întretaie deasupra orașului în noapte / caută cu disperare să prindă încrucișat / pasărea dragostei noastre". Tonalitatea elegiacă e străpunsă, nu rareori, de izbucniri expresioniste, ca în acest poem convulsiv : „Eu tot trăiesc ? Mi-e inima un clește / care de mine însumi mă desparte / Rănită este seara ce primește / strigătul meu de furie și moarte". Volumul, remarcabil de omogen în stil și substanță, pare scris fără întreruperi, sub imperiul unei singure și terorizante stări de spirit. Alegoria salvării, a nemuririi, iată sensul acestor poeme cu adînci sonorități orfice. Efortul reînvierii înseamnă aflarea unui drum harismatic : „și el tot mai speră să-i găsească / el, care moare, speră / să-i învețe / ca și cum ar putea cuprinde / cu brațele / ceea ce a pierdut / ca și cînd se mai poate ajunge ceva / cînd nimic / nu se mai poate ajunge". Fragmentul citat face parte din poemul „Ultimul Orfeu" și poate fi interpretat astfel: într-un univers demitizat, actul sacru devine imposibil. Și totuși... Poetul e un Orfeu, ce-i drept, profan, lipsit de atribute legendare, dar cîntecul său poate uni sufletele, poate reda armonia pierdută, iluzia nemuririi.

Poezia lui Cezar Baltag rămîne, și în aceste piese lirice de profund dramatism, expresia unei asceze intelectuale, a unei exemplare rigori artistice, în fond trăsăturile marii poezii din totdeauna. Suferința e trecută prin filtre culturale, metafora conține vechi simboluri : Parce și erinii, zeități, vela cea neagră a lui Tezeu, citate biblice, etc. dar erudiția nu sufocă trăirea ci o distilează în retortele spiritului. Ceea ce se poate observa, prin comparație cu volumele anterioare ale autorului, este o fluidizare a discursului, o mai urgentă comunicare afectivă, fenomen explicabil ținînd cont de natura acestei cărți „mărturisitoare". În încheiere transcriem una din cele mai frumoase și tulburătoare elegii ale volumului „Soma-Sema", unde blînda resemnare în fața destinului, înțelepciunea senină a rostirii conferă daruri cathartice versurilor, dramatismul estompîndu-se în murmur liric de pură esență : „Nu ești mulțumit de zilele tale / sufletul meu ? Sperai mai mult ? // Uite, e atîta soare / și atîta umbră pe fața ta îngerească / încît încep să mă tem / că ai să pleci într-o bună zi și n-ai / să te mai întorci / în temnița atît de sordidă / a trupului / mormînt nevrednic de lumina ta // groapă de vreascuri / în care mai întîrzii, mai revii încă / tot mai visător, mai absent / ca un cocor care se pregătește nostalgic / de marea plecare / urcă deodată foarte înalt / deasupra cuibului / se rotește în semn de rămas bun / de două ori, de trei ori / și cu o ultimă zvîrcolire de aripă / intră în transcendență // La fel într-o zi ai să dispari cu chipul meu cu tot / pentru totdeauna / vor rămîne olanele casei goale / vor veni ploi și vor dizolva acoperișul / vor veni nopți și-mi vor dizolva trupul / iar tu vei visli mai departe / cu gîtul întins / anesteziat de beția zborului / mereu în capul unghiului / cu priviri halucinante / largi, tot mai largi / fără întoarcere / pînă cînd întreg orizontul de jur-împrejur / va deveni / o singură privire // Ești nemulțumit de zilele tale, sufletul meu ? / Sperai mai mult ?".

Alexandru Horia

Piramida împădurită

Ce înțeles poate să aibă, în relație, desigur, cu poemele incluse în sumar, **Piramida împădurită,** titlul celui de-al patrulea (după **Istm, Tobele fragede, Copacul cu 10 000 de imagini)** volum de versuri publicat de Ion Mircea ? Încerc o explicație, între cele mai multe posibile: o piramidă împădurită este semnul (simbolul) tentativei de redobîndire a naturalului inițial, al eliberării spiritului de posesiunile sale, în vederea recîștigării autorității primordiale. **Piramida** este un reper artificial introdus de subiect în ordinea realului, un mod de a adînci opoziția subiect-obiect. **Piramida împădurită** atenuează acest conflict, înglobîndu-i termenii într-o realitate unică, aceea a conștiinței iluminate, denotînd natura umană profundă, necontradictorie, revenită la surse. Șansa iluminării se află doar în sine și, consecutiv, poezia lui Ion Mircea va fi o căutare a sinelui netrucat, o pîndă a clipei revelatoare. Starea propice este visul, în care contactul cu lumea se restabilește pe alte căi decît cele ale comportamentului obișnuit, conflictual. Visul, chiar conținînd imagini coșmaresti, conduce către regăsirea esențială : „Nu de mult venisem pe pămînt, / visam că maică-mea mă alăptează / și gura mea-i un rege rău / iar sînul ei cum tinerele roabe se împurpurează / sub alteța gura mea / Soarele smuls din univers cu alb / și pălăria mortului cu tot cu scalp / surori răsăritene biserici în desagi / și stepa-ntinsă precum un preș cu fragi / Și limba mi-au tăiat-o-n somn / iar brațele în vis mi le-au tăiat. / și trupul meu de-atunci miroase-a poezie, / Sudoarea mea se-aude ca o melodie / și plînsul meu e dublu-articulat" **(Mărturisitorul).**

Credința în **iluminarea instantanee** diminuează dimensiunile impactului dintre **eu** și **lume,** ca și obsesia thanatică, esențială pentru poezia lui Ion Mircea. Insuficiența simțurilor orientate către exterior, incetineala acestora (într-o poezie, ochii devin broaște țestoase), imposibilitatea lor de a cuprinde lumea de dinafară, sînt doar constatate, nu provoacă stări angoasante, atîta timp cît vederea în interior poate aduce date substanțiale despre sinele profund, evaluat sub zodia umilității : „Inima mea a trăit cîndva în afara corpului meu / și sînt zile în care își aduce aminte / Dar ochii mei au trăit odată cu mult mai în adîncul corpului meu / și au uitat totul / Cînd nu mai văd nimic / încep să deslușesc o ființă / o scriere minusculă și împletită precum cositele negreselor / și sînt eu însumi văzut pe dinăuntru / E întuneric în jur. Am lacrimi pe frunte" **(Forma mentis).** Consecutiv, moartea apare în viziunea poetului ca o experiență deja parcursă („Eu am copilărit în livada cu fructe puține și nevăzute a morții") a cărei intimitate nu zămisleste monstri, ci sentimentul unei comunicări depline cu ceilalți, unei reflectări nesfîrșite în oglinzi paralele, fără ca aceasta să conducă la pierderea identității. Dimpotrivă, oglindirea în ceilalți capătă în poezia lui Ion Mircea semnificația unei confirmări a propriei imagini: „Vorbi-vom odată cu energiile ca Sfîntul Francisc cu păsările ? / Ciuma se răspîndise în vis și trei zile spaima mea înspăimîntase satele din jur / Iar despotul era despot și-n vis și pe vreme de ciumă / O, cînd ura mea n-a mai cunoscut margini / și l-aș fi gîtuit eu însumi cu mîinile acestea, / m-am trezit și m-am născut / Ferestrele erau date la perete, / pătrunsese-n odăi o mireasmă de lemn tînăr, de curînd geluit, / Doamne, să mori în vis e cea mai pură insămînțare în ceilalți / în ceilalți care te privesc cu ochii tăi / și văd moartea-n vis" **(Moartea în vis).** Și de această dată, ca și în alte poezii **(Sat italian, Lumina e legea)** spațiul de confruntare este cel al visului. Trebuie să deducem de aici un refuz al realului ? Nicidecum. Ci doar **realitatea visului,** care înglobează în sine totul și dă posibilitatea puterilor imaginarului să se manifeste fără opreliști.

Nu toate poeziile din volum stau sub dominația simbolului **piramidei împădurite.** Cele citate, la care trebuie adăugată, neapărat, **Altădată pe colț,** cea mai transparentă punere în pagină a simbolului, constituie axul ideatic al cărții și oferă posibilitatea unor decodări critice mai puțin aleatorii. Parte din celelalte poezii au un aer sibilinic, sensurile sînt ocultate sau într-atît de încifrate încît comentariul critic devine hazard pur. Ceea ce nu înseamnă că ele încetează de a mai fi poezie. Și asta în primul rînd pentru că poetul, în esență, nu comunică idei și nu transmite, cu necesitate, ceea ce ne-am obișnuit să numim mesaje. El comunică senzații, sentimente, stări, construiește viziuni, care, desigur, pot primi determinări atributive, dar numai atît. Ce vrea să spună, așa zicînd, în afară de ceea ce chiar spune și, eventual, de voința de a transmite sentimentul excepționalității, o poezie ca, de pildă, **Un fel de clar,** replică la cunoscutul **Corydon** al lui Radu Stanca : „Eu nici nu sînt din orașul acesta, / eu am venit odată cu aurul, cu bezna / cultiv în fiere perle din Zend-Avesta / unduitoare ca pămătuful mi-e glezna // Un fel de clar revărs prin palme, prin păr, tiarra din coroanele regale mi-este piele. / peste tot sînt dus și arătat ca un adevăr / oamenii vin cu vase la cuvintele mele // Dar unde nu am fost ? la Epidaur, / imi forfecasem venele. Acum e bine. / Visez că e noapte și curge pe podea sîngele meu de aur / O țară ploioasă și-a întors privirile spre mine". Poetul poate imagina orice ! El poate crea din cuvinte o sosie **(Atunci eu, sosia...)** regală, care să vorbească cu femeilor, părăsite de bărbații plecați în „războiul răbdării", despre trădarea cuvintelor și degradarea lor. Sau, o alta, ca în finalul **Scrisorilor către Mircea Ivănescu,** care lasă un testament absurd, urmuzian, ce merită să fie citat pentru chiar glumeața sa gravitate : „Ultima și marea mea dorință / este să mă-nmormîntați sub nivelul mării / într-un sicriu de formă circulară / în care să puneți / haina de la costumul pe care nu l-am avut niciodată / într-un buzunar / un pix cu pastă / și-n celălalt, o cafea cu zahărul separat / iar pe crucea mea submarină să scrieți citeț : / Domnule Lazăr Titu / Înainte de a-ți aprinde țigara, / Nu uita să-ți aprinzi și chibritul !" Ce trebuie să înțelegem de aici ? Nimic, în sensul traducerii poeziei în limbajul comun. Totul, în sensul participării la starea de singurătate, la sentimentul iubirii, la frică, la absurd, la visare, la frumusețe etc. Participare care se poate realiza cu două condiții : disponibilitatea cititorului și putința autorului de a sugera toate acestea. Poetul respectă condiția. Imaginile din poezia lui Ion Mircea sînt proaspete, extrem de personale, șocante, ele provoacă și reclamă participarea cititorului.

Alte poezii din volumul **Piramida împădurită** sînt, dimpotrivă, extrem de transparente și, totodată, foarte frumoase în transparența lor. Un poem celebrează prietenia **(Adam Puslojic),** altul este un omagiu adus marilor poeți și marii poezii **(Pleiada),** altul este un superb **Elogiu satului românesc.** Citez un fragment din acesta din urmă, pentru a exemplifica ipostaza sentimentală și patetică a „sibiliniculuiu" Ion Mircea : „Pămîntul nașterii noastre / țăranii cei cumsecade ca picătura de apă / neștiutori la ce-i stress-ul sau gripa, / ei care vorbesc cu **dumnealui** și **dînsul** / despre scheletul de archeopterix de la Antipa / Se va spune că n-aveam la ce să țin minte / ceea ce era chiar tinerea noastră de minte / Cînd ne simțim moartea pe-aproape / țăranii din noi își dezgroapă satele din memorie. / Vai, vai, și deodată podișul se înclină, / podișul cel de sub mare, podișul cel de sub lumină / ... / și toate jalbă-mi dau ; ține-mă minte, / ține-mă minte / pînă-i zbura prin întuneric / doar suflet pur și oseminte ! / ... / Și-aici mă jur pe ce-am mai sfînt / să nu le uit / și apa mea va fi focul / și aerul meu va fi pămîntul / și limba mea va fi tăcerea / Acestea sînt globulele roșii ale singelui meu / cu ele voi intra în moarte cum aș urca un deal, / voi aștepta să ningă-n noapte și ninge-va fenomenal / cu globulele albe dintr-un singe universal".

Bunele obiceiuri mi-ar dicta ca, în încheiere, să spun că Ion Mircea este un poet remarcabil, un glas distinct al generației sale, echinoxiste, un talent deosebit, dublat de o conștiință poetică pe măsură etc. În locul acestor formule, mai mult sau mai puțin credibile pentru cititorul acestor rînduri, prefer însă să mărturisesc ceea ce probabil s-a observat deja, și anume că mi-a plăcut foarte mult cartea de poezii **Piramida împădurită** și că o recomand spre lectură atentă.

V. F. Mihăescu

CALEA IUBIRII

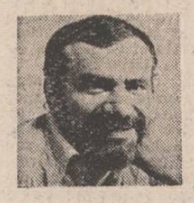

Una dintre cele mai puternice și mai interesante personalități ale poeziei noastre postbelice (postmoderniste ?). Dan Laurențiu, este nu numai un poet din cea mai autentică și mai nobilă stirpe, inconfundabil în stil și tematică, numărîndu-se printre puținii făuritori la noi ai unei mitologii proprii aventurii sale lirice în arhipelagul miturilor personale ale duratei, iubirii, poeziei și morții, dar și unul dintre atît de rarii poeți cărturari din a căror meditație profundă, în cunoștință de cauză, asupra rosturilor existenței și ale creației s-a ivit în lumină un sistem poetico-ontic (filosofic, estetic și etic) de o veritabilă coerență și originalitate. Ginditor ardent, nu filosof sistematic, riguros în idei, adică, dar fără a renunța la farmecul inefabil al metaforei și la dulcele chin al luptei cu îngerul inspirației, Dan Laurențiu este prin excelență o „ființă culturală", nu livrească însă, posedînd în cel mai înalt grad acel **simț istoric** pe care Eliot îl socotea indispensabil oricui vrea să rămînă poet după vîrsta de douăzeci și cinci de ani : „simțul istoric obligă să se scrie nu numai respirînd prin toți porii același aer cu întreaga generație proprie, ci și cu sentimentul că întreaga literatură a Europei, de la Homer încoace și înlăuntrul ei, întreaga literatură a propriei țări au o existență simultană și se situează în același plan". Apelul la cultură ca la memoria sacră a ceea ce sîntem în absolut conferă scrisului lui Dan Laurențiu nu numai rafinamentul care-l particularizează, ci și acea înaltă tonalitate îmnică a evadării de sub imperiul emoției reale, efemere și contingente, în favoarea emoției imaginare și „impersonale" a eului artistic, originar, eliberat din reziduurile duratei profane și ireversibile, trăind orfic, ritualic, în durata pură a spațiului literar. Poetul oficiază un ceremonial al ieșirii din timp cu ajutorul cuvintelor și de cufundare în marele tot al existenței integrale, de aici elanul, adorația și extazul poeziei sale. Ca și sursa sublimei melancolii a amurgurilor lui fastuoase — îndoiala celui ce și-a pirjolit ochii la flăcările infernului și nu mai poate fi inocent ; conștiința pierderii Euridicei : identitatea deplină dintre eul empiric și eul artistic nu e posibilă ; întrarea în imobilismul spațiului eleat al artei nu poate anula total fatalitatea succesiunii temporale ce ne pindește ființa. După atingerea stării fericite a comuniunii cu sinele curățat prin iubire și artă de zgura nesemnificativului, eul orfic recade în durată pradă biografismului care determină ființa reală a poetului (empirică și artistică). Supusă eroziunii timpului, aceasta nu poate vieții în visata „sfîșiere eliberatoare", în ruptura celor două entități ce o alcătuiesc, decît în clipele privilegiate ale creației. Măreață ontologic rămîne devenirea artistului prin propria-i operă, proces în care eul relativ se rupe din sine și se exilează în autenticitatea primordială a eului absolut pe care-l întîlnește și îl re-cunoaște în formele pure și incoruptibile ale artei devenind astfel ceea ce este.

Ex libris, libri : Dedal modern, Dan Laurențiu își ia materialul de construcție nu din mediul natural ci din cel cultural (mitologie, filosofie, literatură și artă — de unde și acuza de artificiu din partea unor critici, deși nimic mai viu și mai adevărat decît această poezie trecută prin vămile durerii și suferinței coborîrii în propriul infern lăuntric), însă planul secret al labirintului este numai al său. Pentru a-l cunoaște, abordarea impresionistă, condamnată să rămînă în latura picturală, muzicală și protocolară a acestor versuri rafinate în complicate retorte manieriste, nu este suficientă, deși e plină de satisfacții. Partea vizibilă a ghețarului este în măsură să producă plăcerea lecturii, necesară în actul receptării spre a nu obosi ori plictisi spiritele. De altfel, dincolo de frumusețea cizelată ca o bijuterie de Cellini a viziunilor sale paradisiace ori valpurgice din poemele sale în registru grav, Dan Laurențiu este și poetul unor năstrușnice fantezii executate în registru ludic, a unor pline de umor jocuri lirice uneori grotești, alteori parodice, el jucîndu-se nu o dată cu cele metafizice, nădăjduind mereu că va fi iertat căci o face din iubire — semne ale harului și dovezi ale libertății spiritului căruia nimic din ceea ce este poezie nu-i e străin.

Lirică mult mai profundă și mai tragică decît lasă să se vadă la o astfel de lectură „rîndurile negre" ale cărții, avînd însă pudoarea deznădejdii și sublimînd-o într-o adîncă și impersonală melancolie, la rîndu-i ascunsă sub masca de catifea și mătase a unui decor somptuos, poezia lui Dan Laurențiu face necesară o hermeneutică care să-i releve structurile de adîncime, coerența unică, obsesia ireductibilă : abolirea timpului ca durată malefică și exorcizarea morții prin cîntec. Opera sa este „istoria acestei aventuri ontice, odisee a salvării din timp și a disoluției ființei în text prin magia cuvintelor. Întreagă această „epica magna" a poetului este concentrată în ultimul său volum, **Psyche,** construit el însuși după principiul dedalic enunțat mai sus : prima parte a cărții este formată din poemele cele mai bune ale cărților anterioare **Privirea lui Orfeu** și **Ave Eva,** semn că ele fac parte din aceeași aventură continuă. În **Psyche,** Dan Laurențiu nu a mai transcris și splendidele sale eseuri în proză poetică (cum numai Nichita Stănescu a mai dăruit literaturii noastre în ultimele decenii), deși astfel, în volumele anterioare, oferea cititorului firul Ariadnei călăuzitor în descifrarea „rîndurilor albe" ale acestei opere atît de misterioase sub aparența doar a unei originale poezii de dragoste. Dan Laurențiu este un poet exclusiv erotic — cum s-a spus — numai din credința nestrămutată că iubirea, cu forța ei magică, explozivă (care la Dante mișca sorii și stelele), este cel mai important element care stă la baza idealului salvării din timp. De unde și interpretarea atît de personală a mitului orfic : „lui Orfeu existența îi este permisă, binecuvîntată numai la căldura ocrotitoare a dragostei întruchipată de Euridice". Privirea lui Orfeu, care încalcă interdicția zeilor, semnifică îndoiala (ratiunea, conștientul echivalînd cu „pierderea credinței absolute ca statut ontic al dragostei și în consecință, al ființei", care a prezidat vîrsta aurorală, inocentă, a lumii. Cu un instinct foarte personal al speculației metafizice, Dan Laurențiu opune formulei carteziene a îndoielii principiul poetic al adorației nesfîrșite, pe care îl și formulează memorabil : **amo, ergo credo, credo, ergo sum.** Coborîrea lui Orfeu în infern pentru a o căuta pe Euridice ar corespunde, în viziunea lui Dan Laurențiu, scufundării artistului în subconștient, în straturile profunde ale eului, pentru a găsi acolo argumentele neclintite ale operei, rațiunea ei arhetipală (supraviețuirea, ieșirea din timp ?). Ea este determinată de dragoste și se bizuie exclusiv pe ea : „iubirea prin structura ei de adorație, de extaz și beatitudine poate opri în loc scurgerea vremii, poate deveni, asemenea clipei faustice, un argument al veșniciei ființei conștiente că este muritoare. Așadar, problema cuceririi împărăției eului orfic (sau artistic, cum îl numește Proust) este o problemă de autocunoaștere, iar această autocunoaștere sau iluminare noi o vedem realizîndu-se pe calea iubirii".

Dacă Dan Laurențiu este cu adevărat un poet exclusiv erotic, atunci „erotismul" este modul său de a răspunde la întrebările fundamentale pe care condiția umană le ridică universului. Duce însă iubirea la o abolire a timpului sau numai la o punere a lui între pa-

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 3-a

POEȚI ȘI POEZIE CONTEMPORANĂ

Mirabila fîntînă cu oglinzi

Evoluția lui Nicolae Dragoș (care a împlinit de curînd cincizeci de ani de viață) este puțin deosebită de a altor colegi de generație. După ce a debutat publicistic (în **Luceafărul**), la vîrsta de douăzeci de ani, (în 1958), Nicolae Dragoș și-a impus o perioadă de ucenicie literară de zece ani, amînîndu-și debutul editorial pînă în 1968, cînd — în loc să recurgă la generoasele auspicii ale colecției **Luceafărul** —, preferă a-și lua zborul de pe promontorii independente. Apărut la puțin timp după **Moartea ceasului**, de Marin Sorescu, volumul de debut al lui Nicolae Dragoș se intitula: **Moartea calului troian** (E.P.L., 1968, cu ilustrația copertei de Mihu Vulcănescu), sugerînd vanitatea acțiunilor umane pîndite de dintele necruțător al vremii... Am menționat numele lui Marin Sorescu, întrucît între cei doi poeți (ambii originari din Oltenia) se constată cel puțin o subtilă asemănare: aspirația de a se detașa de contemporanii lor, printr-o **altfel** de poezie, decît cea „în fugă oarbă după metafore" (primul vers din poezia liminară a volumului de debut al lui Nicolae Dragoș). Pe de altă parte, ambii porneau de la izvoare comune în susținerea menirii demiurgice a creatorului, al cărui țel îl constituie însuflețirea propriilor ficțiuni... La Marin Sorescu, tema apare ca o experiență de atelier centrată pe ideea reanimării lucid-ironice, pe cită vreme la Nicolae Dragoș era interpretată ca miracol înefabil (în: **Portret definitiv** și **Statuie**). Este drept că — în ciuda atitudinii moderne —, Nicolae Dragoș nu cultiva aceeași îndrăzneală expresivă ca a lui Marin Sorescu, orientîndu-se cu precădere spre modele clasice, interpretînd prosopopeic natura, în spiritul tradiției poetice a lui V. Voiculescu sau Ion Pillat (vezi ciclul: **de rerum**, amintind de Lucrețiu). În poezia erotică însă, Nicolae Dragoș prefera modelul eminescian, asemenea colegilor săi mai vîrstnici: Ion Horea și Constanța Buzea... Ceea ce ne-a izbit de asemenea atenția în volumul de debut al lui Nicolae Dragoș era propensiunea acestuia — în spiritul liricii lui Nicolae Labiș — spre interpretarea temelor poetice și nu spre descoperirea cu orice preț a unor ingeniozități artificiale — caracteristică funciară a începătorilor dornici cu orice preț de afirmare.

Astfel se face că — în cel de-al doilea volum al său: **Coloană de-a lungul** (Editura Eminescu, 1971), Nicolae Dragoș pornea de la folclorul național, din care prelua teme, motive și mituri, pe care le încorpora unor imagini ale contemporaneității, fulgerate de ideea timpului „smuls din noi" de atracția irezistibilă a idealului ce ne consumă. În cel de-al treilea volum: **Zăpezi fără întoarcere** (Editura Cartea Românească, 1974), Nicolae Dragoș refăcea legătura cu ciclurile **de rerum** și **Zăpezi interzise**, din primul volum, dar cu o mai percutantă vibrare a coordelor interioare atinse de melancolia ireversibilității trecerii, interpretată ca lunecare „pe toboganul verii" sau „într-o luntre tîrzie", pe fața apelor memoriei, reflectînd „chipul desenat / în cută de val" al celei „prea iubite"...

★

Total deosebite de primele trei volume ne apar celelalte patru care urmează: **Scut de etern** (Editura Eminescu, 1974), **Scrisoare în sat**, aceeași editură, 1975, **Cu inima curată**, idem, 1977 și **Ritualuri intime** (Cartea Românească, 1978), în care poetul își propune abordarea tematicii militant-patriotice, prezentă doar întîmplător în volumele anterioare... Este vorba de proslăvirea valorilor sempiterne ale istoriei, ale țării de ieri și ale patriei de azi, ale satului din care-a pornit, ale limbii pe care-o vorbim — teme în care poetul descoperea „acel teribil oxigen al existenței" (**Și fiii**). Ca un nou Bolintineanu al epocii, Nicolae Dragoș evocă în toate aceste volume chipurile de legendă ale unor Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, dar și ale nenumăraților eroi anonimi, căzuți „în marginea ierbii", asfințind „încet / Cu blîndețe !". Ca și alți confrați de vers (Mihai Beniuc, Al. Andrițoiu), Nicolae Dragoș înalță imnuri de slavă Partidului Comunist Român și „eroului cel simplu", deschizînd „ferestre soarelui" spre noul veac al lumii — „veac lucid"...

Încheind primul deceniu de pasionantă prestație lirică, Nicolae Dragoș își propune, în 1979, primul său popas antologic, prin volumul: **Îngîndurat ca pietrele munților**, (Editura Eminescu, 1979), în care sînt ilustrate cele două aspecte esențiale ale liricii sale: **primul** — modern-novator ca atitudine, dovedind asimilarea creator-osmotică a unor modele culte sau folclorice în realizarea unor imagini notabile ale corespondențelor tainice dintre interioritate și exterioritate, sugerînd atît melancolia ireversibilității, cît și căutarea patetică a bucuriilor sau a iubirilor evanescente, cu sentimentul villonesc al unor pierderi irecuperabile: cel de **al doilea** — tradițional, în deplină consonanță cu o artă poetică programatică: de identificare în gînd, simțire și faptă cu tot ceea ce devine în propria-i patrie...

★

Inaugurînd o nouă etapă, odată cu apariția celui de al zecelea volum (**Scutier la umbra clipei**, Editura Eminescu, 1982), Nicolae Dragoș reia — într-o superioară sinteză dialectic-poematică, realizările și aspirațiile estetice ilustrative pentru cele două aspecte/tendințe esențiale ale demersului său liric, sub semnul aspirativ-peren al ritualului „lunecării prin timp", obsedat de sentimentul înstrăinării cosmice, într-o „miraculoasă trecere prin spații", în postura de „vechi peregrin" cu privirea ațintită spre un mioritic tărîm de vis, de sugerare a indisolubilei legături cu spațiul matrice, în care „Colindele colindă colinele"... Poetul nu se dezice de vechile și noile modele, încorporîndu-le osmotic „în luminișul cuvîntului", în ipostaze de „scutier la umbra clipei", într-o sinteză personală, orientată axiologic „către imperii vagi de mit"... Asemenea bătrînului cronicar, poetul crede în biruința gîndului, pe-această „planetă maladivă"... Între **artă** și **trăire**, între **cuvînt** și **viață**, Nicolae Dragoș constată exact atîta distanță cîtă e necesară pentru a cuprinde „legendele proprii"... Sinteză dialectică de împăcare a meditației lirice pe marginea trecerii cu poemul revoluționar cu irizări ironic-sarcastice sau testamentar-parenetice, **Scutier la umbra clipei** este cartea maturității sale creatoare...

★

Volumul: **De veghe la anotimpuri** (Editura Eminescu, 1985) se remarcă prin explorarea unui **drum nou**, al cărui început îl află „în înalt, dincolo de luceferi", căutînd acele puține cuvinte care „să te îndemne să crezi /Că viața nu s-a trăit în zadar", chiar dacă nu totdeauna cuvintele s-au adunat „în stihuri frumoase"... Stăruind asupra relației dintre **poet** și **societate**, Nicolae Dragoș e constient de faptul că adevărata poezie se naște din **cuvîntul viu** cu decantări subtile, cuvîntul călătorind prin timp — de la strămoși spre noi —, **cuvîntul-jertfă**, **cuvîntul-miracol** „urcînd în mit, luptînd pentru idee", **cuvîntul-cîntec** de care — ca de o boală divină — nu te mai poți vindeca, păstrînd amintirea unor „vremi uitate", dar și „rostul vremii"... Poetul pare a fi descoperit în acest volum o nouă lege a zborului, în limitele unui sentimentalism cenzurat, lucid-ironic, cu proiecții meditativ-revoluționare asupra realităților istorice...

★

În volumul: **Fîntîna din oglinzi** (Editura Eminescu, 1988), apărut la trei decenii de la debutul publicistic și la exact două decenii de la debutul editorial, cu prilejul celor cincizeci de ani de viață pe care i-a împlinit, Nicolae Dragoș realizează cea de a doua sa antologie, ilustrînd, în cele cinci cicluri, (**Nașterea poetului**, **Logica anotimpurilor**, **Stanțe în soapte**, **Statua unui sat** și **Eternitatea din vitralii**) principalele teme și motive vehiculate de-a lungul întregii sale prestații lirice. Avem — în esență — de a face cu o nouă sinteză a modalităților lirice specifice în tiparele unei sensibilități cu propensiuni programatice — așa cum am mai avut ocazia să arăt.

Esențial pentru întreaga evoluție a lui Nicolae Dragoș ni se pare faptul că — în concepția poetului — poezia e chemată să exprime „stările esențiale" „adevărul tainic", în care „cuvintele să defileze în neînvinse slăvi de-azur"... „purtînd iluzia spre alt tărîm" (**Nașterea poemului**), veghind „să nu rămînă adevăru-n ceață"...

Aș vrea să arăt de asemenea că una dintre cele mai îndrăgite teme ale lui Nicolae Dragoș e cea a satului natal — „un vechi sat de munte" — scufundat într-un „timp de legendă"... „ritmînd eternitatea", în care „s strînși mult răbdători străbunii"...

De la sat, saltul spre patrie nu e mare. Poetul o vede „sculptată prin eroi", care ne transmit „cuvîntul vremii"... în „eterna, de ne-nvins, Limba română"...

Și toate acestea — reflectate într-o mirabilă **fîntînă din oglinzi**, „închipuind palate înscrise-n labirint"...

Fără izbucniri spectaculare, Nicolae Dragoș își urmează — în contextul liricii contemporane — propriul drum „fără meandre", în tiparele unei sensibilități căreia nimic din ceea ce e omenesc nu-i rămîne străin...

Simion Bărbulescu

Priza la real

Recentul volum de poezii al lui Ioanid Romanescu („Școala de poezie", 1989) pune o serie de probleme specifice poeziei în ansamblu și mai ales școlii române de poezie, una din cele mai înalte la nivel european. Un studiu întreprins pe această temă de către poeticienii noștri ar oferi, cred, un răspuns îndubitabil acestei aserțiuni. Titlul cărții lui Ioanid Romanescu amintește de vestita „Școală de poezie de la București" a lui Nichita Stănescu, acea școală în care era cultivată credința totală în forța poeziei de a contribui la constituirea umanului. Spiritul amfionic stănescian are urme mult mai adînci decît se bănuiește în literatura română. Noua carte a lui Ioanid Romanescu merge tocmai în linia acestui spirit amfionic stănescian, prin care trebuie să înțelegem mai ales viața, umanul obiectivat, încorporat în opera de artă. Creatorul, poetul, e conținut de poezia sa, e sacrificat pe altarul creației sale, este marele sclav ai operei pe care o clădește și cu care se va identifica în final, el e noul Meșter Manole, Ana fiind viața sa.

La Ioanid Romanescu temele sale predilecte s-au configurat treptat, cele fundamentale făcîndu-și loc definitiv în poezia sa. În prima fază a creației, aceea a disonantelor baroce, întîlnim disipate însă și temele ce vor deveni predominante în volumele ultimilor ani; orgoliul, poetul-cîntecul-poezia, aminarea (a doua zi), abandonul-tăcerea, visul-adevărul-sensul, sacrificiul-suferința.

Din 1982, odată cu volumul „Magie", începe o etapă nouă, decisivă, a operei poetice a lui Ioanid Romanescu. „Resurecția", ciclul ce încheia volumul, semnifică tocmai această revenire, această trecere spre faza **orpheică** a poeziei. Identitatea originară, magie-muzică, sacrificiu-rit, explică titlul cărții.

„Cîntecul pentru care m-am pregătit îndelung / pentru care am deprins fiece măsură fiece respirație / încă nu l-am cîntat" afirmă poetul în cîntul XL. În perioada recentă a creației sale, Ioanid Romanescu manifestă o înaltă știință a elaborării volumelor de poezii, punînd în joc experiența unei vieți dedicată poeziei, toată cultura și toate mijloacele artistice de care dispune.

Ultimele patru poeme din „Flamingo" (1984), grupate sub titlul „Tentația", vor deschide următorul volum „Orpheus" (1986), unul dintre cele mai reușite din cîte a scris, o carte a maturității sale artistice și un reper al poeziei române de azi. Plasma poetică a cărții e zbaterea conștiinței artistului între comunicare, cîntecul-jertfă, sensul-adevărul cîntecului său, pe de o parte și mutenie-tăcere, abandon-negare, pe de altă parte. Întregul Univers este o evoluție cu „sensul spre OM", aflăm din cîntul XVII, iar „cîntecul-jertfă / esență a firii înseamnă" (cîntul XL). Ca și Nichita Stănescu în „Amphion constructorul", Ioanid Romanescu pune de fapt în discuție prin „Orpheus" prototipul rapsodului, exponentul stîrpei sale, prin puterea magică a cîntecului: „Sînt firav pentru că am dăruit forță / flămînd și însetat pentru că am salvat vieți / orb pentru că drumul știindu-l / a trebuit să merg în fruntea celorlalți prin furtună // gloria mea poate-nsemna și mutenie, / o iluzie numai a mea // însă armonia între voi / e o lege a existenței reale". Prin „Orpheus", Ioanid Romanescu reimprospătează materia mitului, adoptînd-o realităților lumii de azi, altfel spus, mitul e scos din finitudinea momentului său originar, poetul forînd în straturile sale profunde și preluîndu-i materia în spirit modern. Am putea vorbi aici de o îngemănare a celor două mituri orpheic și amfionic prin faptul că ambele au în comun sacrificiul: „chiar cînd mîna hieratică nu mai ajunge / să cuprindă lyra, / cîntecul nu e pierdut, îți rămîne / idealul cîntecului: aureola / secretă a vieții — să o dărui / în tăcere și anonimat celui ce te urmează" (Cîntul XLV), sau **„lumea nu poate fi schimbată prin cîntec, / dar ea încetează unde cîntecul dispare"** (s.n.) Întregul volum „Zamolxis" (1988) e clădit pe aceeași idee a dăruirii de sine și sacrificiului iar „Școala de poezie" le continuă pe toate celelalte, sintetizîndu-le, avînd ca motto această maximă din Seneca, „Si vis amari, amo !". În preambulul intitulat „Apărarea poeziei", ideea cărții e susținută de figuri ilustre precum Boccaccio, Du Bellay, Thomas Lodge, Philip Sidney, Shelley, Benedetto Croce, Baudelaire ș.a. Ioanid Romanescu are înțelepciunea să pledeze pentru „apărare a poeziei cu «armele» poeziei și numai pe «cîmpul de luptă» în care «beligeranții» sînt poeții înșiși". Întrucît cartea sa este o experiență inedită, poetul, cu directețea-i caracteristică, ne avertizează: „Cine ar fi tentat să creadă că oferim lecții privind formule și modalități poetice ar cădea în eroare. Autorul respinge pînă și terminologia sui-generis, operînd cu noțiuni din diverse domenii ale artei și chiar cu unele aparținînd limbajului cotidian, tocmai pentru a evita pedagogismul și monotonia. Ar fi o insolență și un act anacronic încercarea de a da lecții, de a impune prototipuri. Și-apoi, de vreme ce totul ar fi clar („Soluționat"), unde s-ar mai afla creația ? Poezia nu înseamnă imitație oarbă și nici doar elocință pentru o extraordinară adaptabilitate la idei, ea implică diverse cunoștințe și (după cum au demonstrat mulți) nu doar talent poetic. Așadar, nu e vorba de un manual de poetică sau de aplicarea dogmatică a unor legi ale artei cuvîntului, ci de **o școală de poezie în viziunea unui patentat nonconformist** (s.n.)". Poetul ne mai avertizează referindu-se la cartea sa că: „destule piese cuprinse aici merită atenție, unele consti uind chiar «premiere» în lirica de limbă română". Poate că aici ar trebui să includem poeziile „Ecou" (silf și gnom), „Eschivă (noul Socrate) — poem de ascultat în picioare în mijlocul străzii —", pe care-l citām: „Animism și Budism, Bacon și Kant, / religiile și filosofiile toate / îmi sînt mai departe în timp și mai clare / gîndind la bătrînul Socrate // adorm în alții, mă trezesc abia / strigînd în mine însumi uneori, // de spaimă e mută alături Xantipa, / doar astfel mai trec prin atîtea erori // pe cît de insensibil aprob și dau din umeri, / îndur cumplit cînd îmi apare / fantoma lui Socrate Celălalt, / marele sclav al ideilor sale // nu întreb de discipoli, de Platon / (care pe sclavi nu-i îngloba în stat) / și nici de Antisten, Euclid din Megara... // cu întîiul Socrate, ce s-a mai întîmplat ?" Tot la „premiere" în manieră originală includem și poemul în formă fixă, atît de rar la noi „Pantum" sau cel intitulat „Stop-cadru" — aluzie —". Ioanid Romanescu are curajul să ne spună și de ce a scris această carte: „Pentru că, indiferent de-multitudinea precedeelor, un stil al autorului («experimentator al celor mai diferite și risca(n)te formule» — cum afirma, pe bună dreptate, un critic) și o marcă a «poetului inclasificabil» (cum, la fel de îndreptățit, afirma un altul) există." Dacă există **„un stil"**, **„o marcă"** a poeziei scrise de Ioanid Romanescu atunci să vedem în ce constă acest „stil", această „marcă". Să precizăm că avem printre noi unul dintre puținii și tot mai rarii la noi, poeți gnomici, mai înainte de a-l lăsa să-și prezinte propriul stil de poezie: „Am ținut să subliniem că poezia nu e un spațiu autarhic, nu e nici măcar o insulă dintr-un arhipelag; ea cooperează intens: primește continuu și — la rîndu-i — oferă; atitudinea ei trebuie să fie sinceră, exemplară; tehnicile ei, chiar dacă atît de complicate, nu vizează escamotarea, ci frumusețea, inclusiv o civilizație a comunicării. Merită poezia, această vedere para- optică, să devină cît mai ascultată."

Așadar stilul poeziei lui Ioanid Romanescu este unul direct și nu înviluitor, bazîndu-se mai cu seamă pe imagine decît pe simboluri și semne ornamentale. Ioanid Romanescu nu face parte dintre poeții care au modificat limbajul poeziei, nu e un inovitor al limbii poetice, nefăcînd figură de revoluționar în acest sens. Un aspect specific, deosebit de interesant, al liricii sale este modul în care structurile metaforice ale poemelor sînt perfect ritmate, cărțile sale de poezii din ultimii ani, nevoluminoase, oferind imaginea unor structuri plasmatice cu efecte de simetrii riguros studiate. Încă din „Flamingo" ni se vorbea despre un „fluviu freatic", de „adierea unei lumi tulburate-n adînc". În „Școala de poezie" se mai vorbește despre lupta creatorului „cu inflația de non-valori", cu „veleitari" de toate calibrele, cu cei ce „decretează peste noapte ierarhii, norme și obiective, de dragul „direcționării", etc.

Poetul acuză conceptul de postmodernism, atît de ambiguu și labil, propunînd în locul lui pe acela de „Hipermodernism (în accepțiunea: Modernism eliberat de canoane, cu o mai mare priză la real)." Propunerea e îndreptățită. În încheiere, venim cu încă un argument în plus, spre a defini mai bine stilul poeziei lui Ioanid Romanescu, citind din poemul „Școala de poezie" — aglomerare —, în care Baudelairianismul său, în sensul practicării „poeziei ca formă de agresiune" este evident și asta pentru că „însuși secolul nostru a devenit agresiv față de oameni": „îmi spuneți să vin cu părinți sau tutori / cum să-i aduc / Eminescu la spital Verlaine beat-cleșe / Petöfi-n revoluție surorile Brontë în vis / Lermontov după glonte Browning după nevastă / Gautier prin ruine Musset joacă șah / Pușkin duelează Shelley la scăldat / Byron la război von Kleist cu logodnica / Chénier spre ghilotină Vico la academie / Quevedo în dizgrație Shakespeare la pescuit / Góngora după-mprumuturi Malherbe la curte / Villon la pușcărie Petrarca la biserică / Dante în exil Brunetto Latini culege folclor / scuzați am un lapsus dar mai încolo / arborele nostru genealogic / nici împăratul August nu-l știe prea bine / de vreme ce pe Ovidiu l-a trimis la stuf / iar pe Vergiliu îl protejează / eu atît am făcut am spart fereastra / să intre muza mea cu pîntecul la gură / să-mi nască poemul / de ce s-o las pe drumuri nu-i Fecioara Maria / dar nici Maria regimentului / mă doare cotul de scris lecția / priviți zidul / mîine-poimîine poate să vină / oricare puțoi s-o copieze / cum a făcut Rimbaud de — l-am văzut pe Baudelaire / trăgîndu-l de mînecă și făcîndu-i cu ochiul: / très bien, petit gamin ! les affaires sont prospères !". Calitatea tot mai ridicată a poeziei lui Ioanid Romanescu din ultimii ani ne îndreptățește să afirmăm că prin aceasta poetul acreditează valoarea în absolut a școlii române de poezie.

Vasile Bardan

CALEA IUBIRII

Urmare din pag. a 2-a

ranteze, făcînd apoi mai amară căderea în durată ?! Este calea pe care în poezia lumii moderne o parcurge la noi Eminescu între visul Insulei lui Euthanasius din **Cezara** și statuia olimpiană, atemporală, cioplită în versurile finale, implacabile ale **Luceafărului** (a căror variantă fusese: „Iubirea vă petrece"). Calea la care Blaga renunță în invocația sa către același Demiurgos care „de plînge, doar el aude plînsu-și": „Oprește trecerea. Știu că unde nu e moarte, nu e nici iubire, — și totuși te rog: oprește Doamne ceasornicul cu care ne măsuri destrămarea". Poezia lui Dan Laurentiu este astfel o dramatică asumare, acum la sfîrșitul secolului XX, a străvechii aventuri ontice a iubirii ca mijloc de cucerire a împărăției absolutului. **Psyche** nu încheie această aventură a spiritului, una din cele mai fascinante din lirica noastră, dar îi conturează trama esențială: „Să ridici viața la rangul / sublim al artei / îți sugerează în somn / doamna ta neagră // cea care duce pe umeri / o coasă înroșită de sîngele / multor poeți căzuți pradă / acestor ispite metafizice // să ridici viața la rangul / artei adică vezi Doamne / să cobori în infern / după femeia ta neagră Euridice // și să nu te mai întorci / niciodată pe acest astru / din care ți-ai făcut o voluptate roșie / să-l contempli leu în iarnă ce ești" (**Orfeu și primăvara**). Probabil că leul în iarnă, pe urmele căruia Erinniile adulmecă deja sîngele pierdut în sfîșierile lăuntrice pentru pierderea Euridicei, va fi în cele din urmă izgonit de pe acest pămînt pustiu locuit de oameni și zei (**Cîndva niciodată**), cu atît mai mult cu cît el nu de iubire se îndoiește ci, mult mai grav, (boală a timpului nostru ?) de însuși cuvîntul „ajuns la vîrsta de fier" (**Sărmanul Yorick**). Despre această criză a cuvîntului dă seama ultima parte din **Psyche**. Ceea ce va rămîne, însă, după cele gurile de Moloch ale timpului își vor desăvîrși implacabila lucrare, va fi tocmai „numele trandafirului", formă incoruptibilă a eului autentic scăldat în durata pură a spațiului eleat al poeziei.

GRIGORE HAGIU – *inedit*

MEMORIALE

CINE ne spune cum și de unde vine toamna ?

Poate un cer mai înalt, poate un văzduh mai adînc și mai rece, poate un pămînt peste care colțuri de rouă prind să albească.

M-am uitat la iarba ușor sfarogită, la seva ce-o poți urmări cum scade-n tulpinile străvezii, la gutuile condensînd cîteva sute de frunze galbene la un loc, într-un fel de nod înmiresmat și tare, sănătos, într-o specie foarte melancolică și gînditoare de greutate de cîntar, măsurîndu-și propria-i implinire.

Toamnă izvorînd de pretutindeni. Case cu ferestre micșorate. Ziua deasupra orașelor, berzele dau roată. A întoarcere, a plecare. Par să fi luat cunoștință, în sfîrșit, de existența noastră și-n lumea lor de sus prind să se învîrtejească mai tare, la confluența caldelor noastre răsuflări cu frigul cosmic. Noaptea de-atîta lună ce se implinește, ne-ngheață picioarele. Ar fi bine de dormit în silozurile de grîu. Se simte sfîntenia primului foc de vatră.

Atmosferă sărbătoarească în preajma zilei de naștere.

Plin de amintiri. Și de n-ar fi decît imaginea foilor de ziare cu semințe puse la uscat, pe un colț de magazie, în plină lumină. Și de n-ar fi decît frazele rostite prin vecini seara și auzite mult mai limpede dimineața. Și de n-ar fi decît un crimpei de vis pe care ți-l notezi drept cea mai izbutită poezie a ta. Este, mai presus de toate, acea convingere a plenitudinii fără de cauze imediate. Pură asemeni trecerii printr-un lac de munte.

Diseară un avion argintiu va tăia luna plină și galbenă în două.

Și iarăși chipul fecund al incertitudinii. Și iarăși detașarea în adîncul altor toamne pe care trebuie să ți le reamintești, să ți le faci ale tale, să le spui cu un glas ce nu-ți aparține, totuși al tău, al acelor multe ginduri și timpuri care ești tu.

Unelte de lucru: o lacrimă curată și-o coală albă de hîrtie.

Toamnă. Scriem."

„În cea mai îndepărtată copilărie a mea, nu busuiocul sau altă plantă ori floare mi-au încîntat văzul și mirosul — ci grîul. Îl vedeam, făcut cunună, într-o cameră prin care treceam zilnic, pare-mi-se deasupra unei oglinzi, galben strălucind și trimițîndu-mi de-a dreptul în sînge nostalgia întinderilor fără sfîrșit.

Am știut cum încolțește, se coase, se seceră și se cosește, sub acoperămîntul paielor lui am dormit într-o noapte cu ploaie năpraznică de vară și ocrotitoarea-i căldură, blîndă și dulce, mi-a rămas drept una din amintirile cele mai de preț pe care le-am agonisit pînă acum.

Am știut cum se treieră, cum se macină, în vălmășagul ariilor și-al norilor simțindu-mă întotdeauna acasă, cu ochii țintă la aurul și imaculatea lui fluidă. Miinile cufundate în grîu — sau făină constituie pentru mine simbolul celor mai străvechi purificări.

Am știut ce-nseamnă plămada, casnicul aluat din care se face pîinea, l-am frămîntat de multe ori și nimic nu mi s-a părut mai sfînt pe lume. Mireasma de pîine proaspătă o pun mai presus decît mireasma oricărei flori. Poate doar floarea de tei să o egaleze uneori.

Mă uit la grîu să-mi vine să citesc din Eminescu și din Blaga. M-am odihnit, odată, tot în copilărie, într-o casă devenită hambar, pe un pat uriaș alcătuit numai din boabe de grîu și niciodată nu m-am sculat mai liniștit și plin de putere în mine însumi.

Mai mult decît marea, grîul îmi sugerează nesfîrșirea, lanul lui fiind cel mai sensibil la vînt, înfiorîndu-se chiar în acele după-amieze toride, grele de gravitație, cînd frunzele se lasă înșelate. Pînă unde poate ajunge grîul ? Greu de spus. Poate pînă la suflet, dacă sufletul n-ar fi mai mult timp decît distanță.

griule, griule
lasă-mă-n tine să-mi uit
amintirea străveche
tălpile albe și goale".

PLAIURILE NĂSĂUDENE: „Plaiurile năsăudene continuă o străveche civilizație. Cît de ciudat și de nesperat de frumos ți se pare, citeodată, să observi cum lumea pare să trăiască întocmai opera unui poet. Coșbuc îmi apare drept unul dintre acești creatori. Dincolo de epica, de vraja simplă a versului său, o așezare temeinică, plină de o profundă umanitate, își profilează dimensiunile statuare. Casa i-a rămas aproape aceeași, și pe poet ți-l închipui în lărgimea caldă a ei, înconjurat de obiecte familiare, în aproape mijlocul satului, întreținînd un fel de punct central de observație. Pentru a înțelege largheța sufletească a poetului, trebuie să privești îndelung, să măsori cu pasul și să pipăi cu mîna, podul satului său natal. Din lemn masiv la bază, acoperit în înălțime cu șiță ușoară, arcuit peste riul puțin și domol, cu pietre mult șlefuite, acest pod este cea mai frumoasă metaforă a posibilității de înțelegere dintre oameni. Ziua și noaptea, în lumina soarelui și a lunii, cărăuș al tuturor și al nimănui, sonor sub ploaie și incremenit sub zăpadă, adăpost al generațiilor însoțite la nunți și înmormîntări, el a marcat desigur sensibilitatea poetului pentru totdeauna. Din acest miez liniștit, conștient de sine, trebuiau să se nască cele mai cutremurătoare versuri despre pămînt scrise vreodată de un poet român".

IPOTEȘTII LUI EMINESCU: „Oricîte subtile diferențieri am face, oricum am privi lucrurile, între viața și opera oricărui artist există o inefabilă dar indestructibilă legătură. O viață, însă, cu care nu vom mai putea lua legătură niciodată. O operă care ne depășește în eternitate. Tărîmul primordial însă, cel din care se ridică și cel pe care însă se sprijină personalitatea artistului, apropiat de fidelitatea lui statică, ne sugerează uneori, printr-o retrăire directă, particularități și dimensiuni fundamentale. O nebănuită sursă pe care fiecare o citește cu limpezimea sufletului său.

M-a izbit întotdeauna în opera eminesciană, dincolo de fluența, muzicalitatea și organizarea ei basmică, fantastă, o anume consistență dramatică, o anume greutate în însuși miezul limpede al expresiei, o anume tonalitate granitică, însinuată în chiar absența sincopelor și rupturilor. Este un univers continuu, de a cărui esență se încarcă rostirea încă înainte de întrupare. Am recunoscut-o, m-am izbit material de această impresie, numai cînd, după repetate imprejurări, am reușit să corespund cu vigoarea de taină și de primejdie a meleagurilor unde strălucirea trupului său a dat pentru prima oară de o lumină cu mult mai puternică. Există în pămîntul și văzduhul, în piatra și lemnul, în solzul și aripa, în osul și himera acelor locuri, o densitate, o forță de contracție cum n-am mai întîlnit în altă parte. Alchimia singelui tresare, cum poate s-o facă uneori numai în preajma și deasupra marilor adîncuri uranifere. Tot timpul cît i-am cutreierat vatra, fără să mă gîndesc la poet, dar cuprinzîndu-l în toată măreața și tragica lui ființare, sufletul mi-a părut a-mi sta strîns lipit de mohoreala și agerimea unei securi de fier. Poate era vară, căldură toridă și eram obosit peste putință, dar singele m-a podidit pe nas în stropi groși, întunecați, mă lega prin pămînt de toată gloria, suferința și revolta unei vieți care s-a consumat pe deplin numai prin operă.

Ce omagiu mai pios și înspăimîntat, aș putea aduce vreodată marelui poet ? Eminescu nu poate fi plins decît cu singe adevărat, acolo, la el acasă, în încrîncenarea lui, cu atît mai teribilă, cu cît se petrece în cel mai dulce și nordic decor".

LANCRĂM: „Nelămurit, mi-am notat toate aceste lucruri în minte, într-un alt sat ardelean, în Lancrăm, unde mutasem cu mine parcă fantoma tulburătorului pod de lemn acoperit. Am cutreierat satul, ulițele largi, cu case clădite pentru vecie, am fost în cimitirul cu împletișugare de grădină, am privit cîmpul și munții, linia lor diafană și murmurătoare de poveste, de „marea poveste" și nu reușeam să mi-l apropii pe cel mai drag poet inimii mele. Blaga nu ți se revelă decît după umilință și strădanie îndelungă. Am intrat în moara din Lancrăm, în vuietul și mireasma, în vîlvătaia și statornicia ei de nedesmințită temelie a lumii, aproape de grîul și de făina pe care o simțeam drept un singe mai curat al meu și la umbra căruia m-am reîntors în sfîrșit, cu fiecare pas și gest, pe care îl făceam întrînd într-o făptură încercată cîndva de însuși marele poet. Mă simțeam ușor, alcătuit dintr-o materie mai fină, cu o schimbătoare parcă pondere de volum, dar nu și de esență, capabil să înțeleg pentru prima oară cum se cuvine adevărul identității ființei noastre trecătoare cu un mănunchi de trandafiri, metafora cea mai profundă și uluitoare captată vreodată din cosmos de Blaga și pe care o subînțeleg ori de cîte ori încep să recitesc Oda lui Eminescu și rămîn siderat după formularea primului și nemuritorului ei vers".

PRIN CODRII BACĂULUI: „Bacovia este, se spune, un poet citadin. Și într-adevăr, decorul bacovian cuprinde foarte multe elemente orășenești, se reclamă de la o poezie de tradiție orășenească. Viziunea poetului ar fi însă trunchiată, inconsistent înțeleasă, dacă n-am alătura-o, în același timp, de o veritabilă propensiune către sălbăticia naturii. O natură mai ales invadatoare, urcîndu-și blestemul, poate purificator pînă la urmă, în miezul celor mai domestice fapte. Îndărătul florilor și al aripelor de plumb, se profilează umbra uriașă a codrului, sînt o prelungire a lui. Senzația de extremă concentrare, subminată de curenți teribili, de aici provine. Violetul bacovian nu este decît filtrul de otravă al codrului. Pentru ce este mai adînc inscris în sufletul poetului, al nostru al tuturora, Bacovia găsește o expresie fundamentală, și cu cît mă gîndesc mai mult, cu-atît acel „codru pe codru" mi se pare a fi mai extraordinar. Densă, furtunoasă expresie, uraniu al cuvintelor. Rătăcit prin codrii Bacăului, pe acel platou și rădăcini de lume, în plin univers bacovian destăinuit, mi-am urmărit, mai mult decît drumul și ținta pierdută, firul acestor ginduri. Întîmplarea propice pe un magic meleag".

LOCURI de baștină, ale poeziei și poeților, rămîn să mărturisească, pentru cine știe să le priceapă, adevărul de dincolo de litera scrisă. Ele sînt un fel de socluri de statui. Dacă nu ne putem decît închipui viața marilor noștri poeți, măcar, uneori, să vibrăm alături de vatra care i-a născut și modelat. Nu cred să existe loc în această țară binecuvîntată din care să nu se poată desprinde, într-un efort suav, o voce de poet autentic. Trebuie numai să ne aplecăm, cu mai multă dragoste, față de tot ceea ce, simplu în aparență, constituie însăși substanța vie și nepieritoare a vastului nostru tezaur de naturalețe semnificativă".

eugeniu nistor

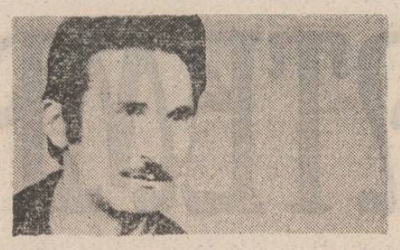

Elogiu

Cît sub blîndul cer al țării
cartea lui o vom citi,
rîuri, codri, ierburi, păsări
pururea ne vor uimi !

Zări văratice cît fi-vor
printre nouri la Moldova,
pe cîmpii de dor și vis
veșnici-i-se-va slova !

Cît înlăcrimații codri
fremăta-vor în Ardeal —
luntrea lui suav va trece
și pe-al Mureșului val...

Iar cît de pe punți de stele
zvon dă harfa lui cerească —
e o cernere de floare-n
toată Țara Românească,

o risipă-i de polenuri
și de cîntec peste ape,
vin măiestrele în zboruri,
cuib își fac la noi sub pleoape...

Săgetînd cu vis de aur
cartea lui deschisă este —
cerurile ei prea limpezi
string lumina în poveste !

Cosmos de vară

Cireșii rid la geamul verii,
grădinile sonore sînt,
sub tîmpla visului chiar merii
apleacă cerul spre pămînt.

Și pretutindeni viscolesc
polenuri blînde de lumină,
tot clarul ochiului lumesc
la pragul graiului se-nchină !

E o statornică chemare-a
fîntînilor de adevăr !
Un Cosmos e de cer și soare
încercuit în miez de măr !

Scrisoare din spațiul mioritic

Nu-i piatră care să nu doară,
nu-i drum pe care să nu-i știm —
obîrșiile cîntă-n iarbă
și-n clopoței de chilim
din Ipotești sau de la Lancrăm,
de pe un cald podmol de lut,
unde-aș putea să aflu semnul
spre graiul de la început...
Prin Rășinari mă poartă gîndul
și ca-ntr-un murmur mă adun
în valea unde Goga trece
sub geana codrului străbun...
Pe slove gîrbovit, demult e
plecat bătrînul Dosoftei ;
stau munții vorbei lui Neculce
și curge-Ozana printre ei...
Cînd transhumanțe iluzorii
coboară turmele la vale
din ceața munților albaștri
pe-aceste plaiuri ancestrale,
eu zăbovesc la tîlcuri care
se-nchid în negură de mit —
și dor hotarele sub frunte
și iar mă pun pe fîntînit.

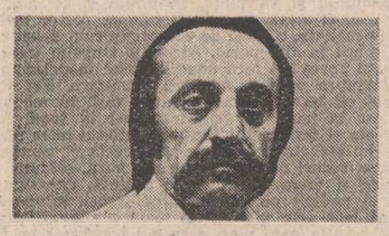

gligor sava

Forme

Cînd o ating cu mîna, mîna mea gîndește,
piatra grea și ruptă întrupează-un pește.
O săgeată care iese brusc din ape
vrînd să zboare, parcă din nămol să scape.
Legătura însă va rămîne certă
ca și forma-n spațiu, uimitor de zveltă.

Țărina

Țărina va primi la sînul ei doar gura,
hrănindu-ne cu laptele, cu sporul.
Sătul vom pregăti în spirit zborul,
zvîcnind spre ceruri, împlinind natura.

De vorbă cu tata

Tată,
ziua s-a prins în rug și arde.
În mine cerul se împarte,
și trece ca o clipă-n singurătate
Viața pătrunde-n mine din voi, cu ultima
lui bucată.
Tată....
Mama și graiul tău
amestecîndu-și cuvintele-n limbile focului,
lasă în somnul meu semne.
Ziua a început să albească precum o bunică.
Mă trezește
încovoiată sub orizont
arătîndu-mi copilul în sat
cum prinde pămîntul în brațe,
ascultînd bătaia inimii voastre,
țesîndu-se-n firele de iarbă.

Semnele pădurii

Bunicule,
Fără să știi să citești semnele pădurii
te rătăcești
Stelele și norii, mușchii și arborii,
pămîntul și florile
se-nvîrt ca un început de noapte în pădure.
Luna nu mai apare...
au grijă.

În trecere acasă

Eu am săpat în adînc cu mîinile,
Să string pămînt de piuă.
Sub stele în albe perne adorm,
spunînd legenda care m-a obosit,
În care mîinile mele se mișcă

Calul

Fugărit de flăminde jivine
din gura calului ies aburi,
din spinarea lui asudată la fel.
El către mine se-ndreaptă,
cum să-mi feresc trupul
din fața smintitului galop ?

Dacă pieptul mi l-aș desface
și el acolo să intre.
aburul acela de pe spinare
de bună seamă că m-ar trăda.

Jivinele pînă s-ajungă
la blîndul animal dinlăuntru
desigur cu cel de afară
se vor ghiftui.

Într-o piatră

Locuiesc într-o piatră
în formă de sferă,
într-un fel de ou
din care voi țîșni
ca o pasăre prelungă
într-o altă
versiune a zborului.
voi nu veți putea observa
nici trupul, nici aripile,
numai forma acestui zbor
ce-l voi duce
la îndeplinire.
mă voi bucura auzind
strigătul vostru disperat,
întoarce-te nebunule,
bolnavule, întoarce-te.

titu gheorghe cocheci

scărmănînd norii.
Făcînd lumină deasupra
Și cînd ajung la malul oceanului
mă trezesc,
Tavanul e alb
în odaia în care mama a zis
Că m-a născut.

La țară

Pe cer gheizere țîșnesc în noapte,
Vreau să ajung
un licurici care seamănă cu o stea căzătoare
Rostogolindu-se peste boscheții arzînd
Roua stinge flacăra întunecînd văzduhul
așezîndu-se pe frunzele copacilor
La rădăcinile cerului
anotimp cu anotimp în noi.

TEMERARUL

vasile rebreanu

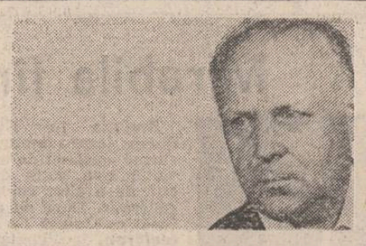

O femeie e ca o călătorie în Hawaii — își spunea Fred, căci el fusese în Hawaii —, ori ca un drum în junglă. Insorită, exotică, neprevăzută primejdioasă. Fred aducea, pentru divertisment, cîte o **pipiță** în apartamentul lui, fără să aibă sentimentul că o trădează pe Roca. Așa cum făcea expediții în Capitală ori la Monte Carlo, unde avea, în fiecare din aceste localități, „prietene" pline de fantezie în ce privește arta amorului. Dar coborînd pe scările marelui palat din Bano, se surprinse murmurînd. Lucrurile se leagă. Deci totul se leagă, își spuse. Era hotărît ca, odată intrat în horă, să reziste pînă la capăt. Nu va abandona această bătălie, nu-i păsa acum de scris. Voia doar să facă un ziar bun, strălucit, să se bată lumea pentru el. „Totul se leagă". Ce anume se leagă și ce îl aștepta ? La dracu, cu Genova, cu Hawaii, cu Venezuela și Peru, unde fusese azvîrlit ca ambasador acel ministru simpatic. Poate că îl aruncaseră acolo tocmai pentru că era simpatic, că știa să vorbească omenește, care nu vorbea în limbajul sterp și bont al celorlalți, care nu accepta limbajul lor păsăresc. De fapt, a fi ambasador în Venezuela și Peru egala cu un azil. Sau cu un exil. Dracu' să-i ia ! Știa că va trebui să plătească. Dacă va trebui să plătească, va plăti. Nu știa cum și mai ales nu știa pentru ce. În orice caz, știa să piardă. Doar oamenii puternici, gîndi, știu să piardă. Fără părere de rău și fără orgoliu. Era aproape curios și categoric neînfricat. Pentru el era o experiență interesantă, unică, prin faptul că ocupa acest post, chiar dacă va pierde în defavoarea prezenței sale în paginile ziarelor, va cîștiga o experiență unică, va cunoaște un mediu pe care altfel nu avea cum să-l pătrundă în intimitatea lui și astfel va aduna, iată, material pentru viitorul lui roman, de care vorbea tot mai des. Discuția cu Tino-Șobolanul îl convinsese că pătrunsese într-o lume a abuzurilor, că aici cum s-ar spune mai pe stradă și mai firesc, se numărau firele de păr cu mănușî de box... Deci va plăti, dar deocamdată avea un chef nebun de a plăti chelnerilor. De aceea, după ce șoferul îi deschise prompt și politicos ușa limuzinei, și el se așeză destins — fusese tensionat pînă acum, trebuie s-o recunoaștem, trăise într-o încordare și autosupraveghere maximă — pe fotoliul comod și care îi devenea din ce în ce mai familiar, simți, în sfîrșit, că a ajuns într-un mediu al lui, un mediu lipsit de ostilitate, de subtilități perverse, lipsit de ascunsă agresivitate. La întrebarea șoferului, îi răspunse : — În orice caz, nu la redacție. Nu ne merită, domnule Bamba. Să mergem undeva, spre periferie. — Unde ? — Să zicem, la **Butoiul de aur.** Elegant, discret, tablouri pe pereți, piei de cerb, de căprioare și alte animale nevinovate. Numai animalele nevinovate, grațioase, impodobesc crișmele lumii, domnule Bamba. — Așa-i, don' director, îl aprobă bătrînul șofer, după ce se înscrise în fluviul circulației rutiere. — Acolo, în afară de Otaviano și de soția lui, în afară de Otavio și Grety, patronii, îi știi parcă... — Da, am mai fost cu dumneavoastră, don' director, acolo... — Deci, în afară de cei doi, sper să nu mai întîlnim pe nimeni. Nu primim pe nimeni la masa noastră. O.K. ? — Cum spuneți dumneavoastră, don' director. — Mîncăm și nu primim pe nimeni la masă. Să nu mă mai plictisească nimeni. Mașina rula cu viteză normală, Bamba era un șofer prudent, dar mai ales era un om de încredere. Era discret. Nu auzea, nu vorbea. Mormînt. Uneori Fred se sfătuia cu el în probleme organizatorice, îl întreba despre oamenii din redacție, Bamba fiind șofer de mulți ani la această moară de cuvinte, pe care Fred visa s-o ridice la rangul de **Instituție națională.** Ceea ce nici nu era o utopie. Ar fi fost un lucru firesc, își spuse. La acest rang, la acest prestigiu trebuia să fi ajuns de mult.

După ce parcară în fața elegantului și discretului local, Fred, cu un aer princiar, urmat de Bamba, păși în restaurant. Se opri o clipă, luînd în primire, „filmînd" cu încetinitorul mesele curate, tablourile aparținînd unui pictor de care auzise vag și care expunea aici pentru „onorata clientelă". Otaviano avusese o idee inspirată cu expozițiile. Privi apoi frumoasele blănuri țintuite pe pereți, mesele aproape goale, frapierele pline cu sticle înecate în cuburi de gheață, un miros de lavandă, de pui la rotiserie, de alcool, pluteau în aer. Un loc liniștit și luminos, domnu' Bamba, zîcea un scriitor american cînd întîlnea un asemenea local. — Cum îl chema, don' director ? — Hemingway, cum putea să-l cheme altfel ? făcu Fred și păși printre mese, cu gîndul la Otaviano, care, nu se știe de unde, și apăruse, cu mutra lui de adolescent, surizător, culant, ospitalier. Un patron aproape desăvîrșit, își spuse Fred. — Bine ați venit, domnule director ! Să trăiești, nea Bamba ! Le strînse amîndorura mîinile. — Noi unde stăm, Tavi ? Se poate mînca ceva aici ? Gagici ai ? îl bombardă Fred cu întrebările. — Poftiți în separeu, nea Fredy, hai nea Bamba. Otaviano știa că Fred obișnuia să-și ia șoferul cu el la masă, dar numai pe Bamba : cînd venea cu alt șofer acesta stătea la altă masă, iar șeful mînca de unul singur, eventual în compania soților patroni, în separeul elegant, rezervat... mărimilor. Dintr-o repede ochire Fred remarcă și înregistră prezența distinsă a două **tipese** foarte elegante, la una dintre mesele de lîngă geam. Pe pielea lor arămie, pe nobilul și dulce îmbietorul lor piept străluceau aurite podoabe. Fred nu le zîmbi, le săgetă doar cu inteligență și sarcasm în priviri, străbătînd cu același aer de print nordic luminata încăpere. Era în elementul lui. Uitase de Tino-Șobolanul și de toate șobolănăriile lumii. Otaviano îi introduse în salonul elegant. De undeva, din perete, se insinuă discret muzica ; erau cîntece grecești, preferința lui Fred în asemenea ocazii — La început, o tărie pentru nea Fredy, un suc pentru domnu' Bamba. Mîncare ?... — Ce doriți — vînat, curcan, rață pechinează... — Da, rață pechineză. N-am mîncat de mult... Și femei, să ne impodobească masa. O.K. ? — În regulă, nea Fredy. Imediat vine și Grety. Apoi Otaviano dispăru. I se spunea și Tavi Cardiacul — avusese o operație la inimă, cu ani în urmă. Fredy îi spunea Tavi Inimosul. Imediat, Otaviano apăru cu băuturile. Își adusese și lui un stampel. Închinară, cuprinși de o oboseală binecuvîntată — Gata gazeta, nea Fredy ? — Nu merită publicul să ne stricăm cheful de dragul lui, Tavi dragă. Acest public nu ne merită. Să bem ! Și Fred, după ce bău, căzu cîteva clipe într-o absență visare. Se mai gîndea oare la Șobi și la Jaspert, ori poate se gîndea la Roca ? Da, îi era drag și foame de ea. O foame lupească. —

— Ascultă, Tavi, pînă una-alta, adu-mi un telefon, să vorbesc cu redacția cît sînt treaz. — S-a făcut, nea Fredy.

Fred era tăcut și solemn. Avea ceva de orgă în el. Otaviano aduse aparatul telefonic. — Formează numărul domnule Bamba și cheamă-l pe Mayron. Acesta era unul dintre adjuncții lui. Lucrase cu el la hebdomadar, erau prieteni intimi ; Mayron era nu numai foarte talentat, dar avea — lucru rar în zilele noastre — caracter. Petreceau și acum ceasuri lungi discutînd despre profilul ziarului. Atunci cînd Fred avu acea aproape amuzantă întrevedere cu actualul ambasador al Elindorei în Venezuela, fusese una dintre condiții ca Mayron să vină ca unul dintre adjuncți în redacția ziarului guvernamental. Jovialul ministru semnase pe loc numirea lui Mayron ca adjunct. Deși avea trei adjuncți, numai în gustul și priceperea acestuia avea încredere ; ar fi vrut să se descotorosească de ceilalți doi, dar își spuse că el nu voia să dea pe nimeni afară, funcțiile fiind trecătoare iar el voia să fie salutat pe stradă și cînd nu va mai fi director. — Salut, maestre ! auzi glasul lui Mayron în receptor. Ai terminat cu palatele ? Ce-a vrut Șobi ? — Ei, ce-a vrut ! O să vă povestesc eu, dar nu prin telefon. Cert este că tipul vrea neapărat să-și lege numele de al meu. Vrea să intre în posteritate. Să fie pomenit în biografia mea cînd se va scrie. Și am impresia că Șobi vrea să se scrie cît mai repede... Da, chiar așa... Nu e grav... Dar nici prea roz... Noi vorbim de mafioți în glumă, ca despre o abstracție... Da... Da... Sînt printre noi — o rețea întreagă... Masoneria e un fleac... Dacă e așa, Jaspert ocupă un rang foarte înalt în respectiva lojă... Da, vorbesc serios... Dar, să lăsăm astea... Da, o să-ți povestesc mîine... Astăzi, nu... Ce fac ? Îmi romanțez biografia și-i caut lui Șobi un loc în ea... Unde ?... La Otaviano, la **Butoiul de aur...** Dacă **arde,** mă cauți aici. Știi numărul... Mulțumesc... Te-aș invita și pe tine, dar unul din noi trebuie să stea în tranșee. Regret... Deci, totul e O.K.... Da, e ziua poetului național. Trebuie să profităm de asemenea momente. Mai scăpăm de celelalte. Să vedem cine ne va trage de urechi că scriem despre cel mai mare poet al elindorenilor... Așa... Pagina externă,

Tablouri de Florica Dumitrescu

decretele guvernamentale, iar restul despre marele poet... Bun... Da, bine !... Așa, maestre... Bine... Da... Fiți întotdeauna eleganți, chiar dacă sînteți săraci ! Respectați blazonul ! Salut, maestre. Sper să nu fiu căutat. Salut ! Fred așeză receptorul în furcă, oftă eliberat parcă. — Să bem, domnilor senatori !... — Nea Fredy, ați pomenit de gagici... Știți, fetele din salon. Da, cele de lîngă fereastră, din colț, vă invită la ele... Nu-s din **alea...** Una e fată de general, cea cu ochelari, aia subțirică, e profesoară de matematică... Serios, nea Fredy, v-au recunoscut... Păi, nu sînteți dumneavoastră o personalitate ?... Să trăiți, la mulți ani, nea Bamba !... Sînt fete serioase. — Păi, dacă sînt serioase, n-am făcut nimic. — Nu se știe niciodată, nea Fredy, zău, fetele insistă... — Da, bună idee. Să vină fetele aici... — Îi spun unui chelner să le aducă băuturile aici... În regulă, nea Fredy, și Otaviano se ridică să dea dispozițiile necesare. — Ascultă, Tavi... Tavi, vino puțin... La masa asta să nu mă servească un bărbat. Să servească o chelneriță. Ai tu pe una drăguță... Da, Barbara... Să ne servească Barbara... O.K. !

Apărură și fetele, cu mers legănat, cu zîmbet șfios și tot ce se cade. Le stătea bine, contrastau. Se prezentară : Linda și Gertrud, sau, mai pe scurt, Ge. Linda avea un piept falnic, pe care strălucea un lănțișor de aur masiv — ea era fata generalului. Profesoara de matematică părea o fire timidă, aborda o anume sfială în gesturile delicate. Părea o făptură de jad. Amîndouă păreau impresionate.

— Cum să vă spunem... începu profesoara după ce ciocniră zîmbindu-și convențional.

— Adică ?

— Excelență... domnule...

— Nici una, nici alta.

— Adică, interveni fata generalului, Linda.

— Mefisto.

— Dar Mefisto și-a vîndut sufletul știm noi cui, spuse Ge.

— Și eu mi-am vîndut sufletul.

— Cui ? reveni surizătoare și totuși, gravă, Ge.

— Știm noi cui, răspunse enigmatic Fred.

— Mai bine ni l-ați da nouă...

— Dacă l-am vîndut...

— Poate îl răscumpărați.

— Poate.

— E imposibil ?

— Nu știu ! E greu de răspuns...

— Încercați măcar ? întrebă Ge cu un aer suferind ; intrase în joc și părea pătrunsă de spusele lui. Pe fața ei se citea însă o încordare reținută. Stătea doar la masă cu o celebritate, dar, cu toate acestea, își depășise sfiala inițială și, cu firesc, punea întrebări, înțelegînd că Fred nu făcea parte din acea categorie de bărbați care vor să epateze, să rupă gura damelor, să facă pe grozavul. Nu era nici un pusti teribilist. Răspunsurile lui erau firești și parcă îndurerate. Fred vorbea cu sfioasă tristețe, cu umilință chiar. O cruce nevăzută purta acest bărbat ce arbora un aer princiar, dezabuzat și atîta modestă distincție. Avea ceva enigmatic în el.

Tăcură îndelung, jucîndu-se cu paharele, cu tacîmurile. Doar domnul Bamba stătea implacabil, absent, dezinteresat de tot ce se discuta și se făcea la masă. Ce ar fi putut avea el cu tipul ăla... **Mofistro,** ori cum l-o fi chemînd ? Și de ce domnul director să se poreclească în fața unor curvistine care umblă de-a lela, singure, prin crișme ? !... Rău face domnul director... La ce-i mai trebuie și nefericitele astea, după ce vine de la Palat... și acum, poftim ! Stă cu niște curvulite la masă. Și apoi, n-o are pe domnișoara Roca ? Ce mai vrea ? ! Să se îmbolnăvească cine știe de ce boli lumești ? Asta vrea... Boli care se zice că nu se mai vindecă, de cînd au năpădit tot felul de colorați, veniți cine știe de unde, de la capătul lumii.

— Dar în casa asta nimeni nu bea ?

— Pentru ce să închinăm ? întrebă Linda ridicînd paharul.

Și deodată fata lui Fred, fata care emana, da, emana, nu era învăluită de tristețe, ci tristețea, o adîncă melancolie, o frămîntare interioară care îi dădeau tristeții lui o nobilă suferință, tristețea aceasta ce **emana** din adîncul ființei lui, din singurătatea inimii, se spulberă. „Tristețea mă apropie de zei", gîndi. Apoi o lumină nouă, o lumină tînără îi învălui chipul. Spuse cu veselie :

— Să închinăm pentru femeile rapide. Și pentru... da, pentru caii lenți !

Fetele rîseră, se ridicară cu toții, ciocniră.

— Pentru femeile rapide ? repetă fata generalului.

— Și pentru caii lenți ! rosti cu bucurie Ge.

Și astfel, iată, la masa lor se instală o conversație senină. Totul părea firesc, era ca și cum s-ar fi cunoscut de mult. Ge povesti întîmplări cu elevii ei, expresii hazlii prin absurditatea lor și prin opacitatea școlarului, descoperite în extemporale sau prin teze. Linda, la rîndu-i, firește, relată — lucru neașteptat și care dovedea bun simț — nu despre faptele de vitejie ale distinsului ei tată, ci despre faptul cum viteazul general, acum în retragere, era pasionat de creșterea viermilor de mătase. Și cînd relată amănunte despre această preocupare, despre pasiunea fără leac a bravului general, glasul ei deveni parcă și el mătăsos și catifelat. Era rîndul lui să spună ceva, trebuia să zică o znoavă. Bărbații care știu spune bancuri au succes la femei, dar el nu știa spune bancuri. Și, de altfel, nici nu dorea să aibă succes, dorea doar să știe că sînt aici, să se bucure de grația lor, să-i împodobească masa. (Chestia cu împodobitul mesei cu prezențe feminine, ființe din seria B, cum le numea uneori, era o adevărată obsesie, un fel de hobby). Să le povestească despre condiția ziaristului și fascinația pe care această profesie o exercită asupra mulțimilor ? Să le rezume ultimul lui articol ?

— Mi-a plăcut ultimul dumneavoastră articol, auzi glasul ușor gutural al lui Ge. E interesantă teza dumneavoastră despre adevăratul profesionalism, care presupune nu doar posedarea de cunoștințe, ci și încandescență, parcă așa spuneați. (Vorbea de parcă, asemenea unei eleve, și-ar fi făcut conspecte din acel articol. Pe el îl bucură totuși, că, uite, este citit. Ar fi vrut să audă părerea lor și despre ziar, dar la restaurant asemenea discutii docte sînt neavenite. În crișmă, spunea deseori Fred, se discută despre fotbal și despre femei. Firește, cînd erau între ei discutau mereu despre ziar, mai ales în crișmă. Încercau să schimbe subiectul — Lasă, domnule, sîntem în crișmă ! Abia am ieșit din redacție ! Să mai discutăm și despre altceva. Începea discuția despre **altceva,** ca apoi să revină, vie și mai aprinsă, la nesfîrșita și pasionanta lor obsesie — ziarul.) Apoi chestia cu temeritatea. **Temerarul singuratic,** reveni Ge, profesoara. Tăcu o clipă, după care adăugă privindu-l de după ochelari și arătîndu-l strengărește cu

teatru

Dincolo de rampă

● Deobicei, sub această vignetă se scrie despre spectacolele de teatru, dar astăzi, fără bucurie, vom scrie despre un cronicar de teatru trecut de curînd, la o vîrstă la care se mai poate spera, în neființă : Dinu Kivu. Om de rară modestie, el nu s-a gîndit niciodată să semneze Adrian Constantin Kivu, cum suna numele său întreg, deși în mediul pe care îl frecventa cu asiduitate numai de orgoliu nu se duce lipsă. Nu știu nici acum, cînd scriu aceste rînduri incredibile, dacă este posibilă o cronică a vieții unui cronicar care nu s-a dorit altceva decît simplu soldat al teatrului. Obișnuiți cu „magisteri" care „oficiază" la premiere în rîndul întîi, ca și cum ei și nu sărmanii actori ar avea de interpretat rolurile principale într-o piesă, ne este cu atît mai greu să credem că a putut exista un asemenea critic de teatru, care punea mai presus de orice valoarea spectacolului în sine. Am pierdut, deci, nu numai un cronicar teatral atît de înzestrat, cît și un om de caracter, care, sub o aparență blîndă și aeriană, ascundea voința sa extraordinară de a fi moral, integru, nesupus atît de omenești slăbiciuni din lumea lui, pe care însă le înțelegea, dar refuza să le accepte. Or, o asemenea pierdere este, astăzi, mai mare decît oricare alta. Dezinteresat de tot ceea ce nu însemna teatru ca atare, Dinu Kivu a fost un cronicar sărac în influență, el avea dreptul de a judeca socratian, mulțumindu-se cu prietenia și dragostea la fel de (doar ?) dezinteresată a celor din jur. Pentru el, teatru era peste tot unde se juca acesta, fie la București, fie la Oradea, fie la Roma, fie la Național, fie la Giulești, fie la Piatra Neamț, fie la Iași, fie la Paris, fie la Timișoara... Cred că el, Dinu, a fost omul cel mai umblat, în sensul bun, în teatru și nu-mi amintesc să nu

fi auzit că a fost acolo unde se țineau festivalurile teatrale, de la cele mari la cele mici, de la cele de amatori la cele cu profesioniști. Și prin această perpetuă „mișcare", Dinu Kivu își păstra statutul său de profesionist al cronicii teatrale, de specialist pe care nu-l interesează firma, care nu se lipește, care nu are prejudecăți încă din gară în ceea ce privește spectacolele pe care urmează să le vadă. De altfel, Dinu Kivu nu era în ierarhie, el își avea propria sa rubrică de colaborator permanent, nu și rubricile altora, se mulțumea cu propria sa opinie (întotdeauna obiectivă, corectă, exprimată decent), fără a dori s-o multiplice prin semnături intermediare. Nu întîmplător, Dinu părea în teatru un cavaler rătăcitor, care, chiar și atunci cînd i se propunea să fie însoțit, refuza. Un singur lucru nu refuza : să stea de vorbă, sub nori de fum, între miresme de esențe tari, cu un prieten, despre teatru. După o premieră în care aplauzele și zîmbetele ipocrite încercau în van să ascundă eșecul, dialogul senin, expert, și totuși cald, cu criticul de teatru care a fost Dinu Kivu era reconfortant. Nici o umbră de răutate în aprecierile lui. De ce ? Pentru că, așa cum știm cu toții, Dinu Kivu iubea teatrul și actorii mai mult decît pe sine. El însuși un spectacol bun, generos, prietenos, într-un cuvînt, *cehovian,* iată-mă acum cronicarul său fără de voie, la sfîrșitul lui. Un nor alb și rotund ca o inimă de prieten s-a ridicat plutind spre planeta micului prinț, acolo unde nu pot să ajungă decît cei ce au iubit copilăria. Și oare nu este teatrul copilăria lumii ?

Iulian Neacșu

film

Flori de gheață

● În urmă cu doi ani regizorul **Anghel Mora** debuta în filmul artistic cu **Rezervă la start,** titlu ce ascundea în soatele aparențelor unei pelicule „cu și despre sportivi" un sensibil omagiu adus capacității de autodepășire umană, posibilităților de împlinire morală. Recenta premieră **Flori de gheață** (producție a Casei de filme Unu) semnată de **Anghel Mora** (scenariul : **Costache Ciubotaru** și **A. Mora** după o idee de **Dumitru Trancă**) reconfirmă interesul cineastului pentru personaje aflate în situații-limită, cu psihologii revelatoare pentru zonele de conflict interior.

Experiența unei întîlniri datorate hazardului apropie două personaje adînc ancorate în ritmurile unei vieți lipsite de fiorul poeziei, de nostalgia introspecției, de necesare'e coordonate ale autoanalizei. Sensibilitatea cu care cineastul descoperă treptat minutele de adevăr ale personajelor, apropierea sugerată între protagoniști reliefează aspirațiile sufocate de normalitatea tristă a unei existențe obișnuite și posibilitatea împlinirii unor aspirații discret confesate.

Scurta întîlnire a celor două personaje, ea — profesoară și el — chirurg, surprinse de un puternic viscol, se desfășoară în casa izolată a Mamei Savu, personaj emblematic pentru forța dragostei, pentru tăria unui sentiment, capabil să străbată drama despărțirii definitive, cu o forță morală nu lipsită în subtext de semnificații poetice și filosofice.

Mama Savu, admirabil portretizată de o remarcabilă interpretă, din păcate rar solicitată de cineaștii noștri — Ileana Predescu, martorul ocrotitor al momentului de adevăr trăit de Eleonora și Andrei, aduce în narațiunea lui **Anghel Mora** aura de mister și poezie avînd capacitatea de a sugera dincolo de generozitatea nevăzută a sentimentelor densitatea atmosferei în care amintirea devine rațiunea prezentului, iar prezentul trăirilor justifică emoția evocării unei iubiri mereu tinere. Prim-planul liric este inteligent integrat într-o ambianță scenografică realizată cu multă fantezie și gust de **Andreea Hasnaș.** Cutii muzicale, clepsidre, generatoare de curent, aparate vechi fotografice sau muzicale sînt adunate într-un pod al amintirilor nu doar pentru a releva o existență trecută, ci și pentru a sugera tinerețea sufletească a unei gazde ce înțelege deplin coordonatele scurtei întîlniri în pragul nopții dintre ani. Aceasta va fi rememorată, într-un alt prezent, care lasă deschise posibilitățile de evoluție ale protagoniștilor reîntîlniți de această dată în revelionul tradițional, normal, banal și convențional.

Anda Onesa (Eleonora) sugerează cu discreție drama existenței domestice, cu orizonturi limitate și aspirații neîmplinite, cu rezerve de afecțiune încă neexplorate. **Ovidiu Iuliu Moldovan** interiorizează discret frămîntările unui personaj lucid, uneori detașat de solicitările unei profesiuni epuizante, dar și cu resurse de nostalgie, reverie, ba uneori și cu umor.

Imaginea filmului lui **Anghel Mora** este semnată de un debutant în fotoliul de operator-șef, **Basarab Smărăndescu,** cineast cu un ochi deja format pentru a materializa intențiile regizorale, pentru a conferi imaginii, dincolo de picturalitatea necesară atmosferei surprinse, forța emoțională menită să convingă și în planul imaginar, cît și în cel real al narațiunii cinematografice. Vizualizînd intensitatea unică a sentimentelor, conferind portretului calitățile unei biografii interioare, rezolvînd probleme complexe de exterior, operatorul **Basarab Smărăndescu** și-a cucerit cu brio laurii debutului, confirmați de premiul pentru imagine recent obținut la Gala filmului cu tematică pentru tineret de la Costinești. La reușita acestei pelicule, a cărei atmosferă face mult să se vorbească de o filiație cu proza lui M. Sebastian, au mai contribuit muzica inspirată compusă de **Adrian Enescu,** montajul **Melaniei Oproiu** și coloana sonoră datorată lui **Sliviu Camil.**

Călin Stănculescu

degetul : — Dumneavoastră sînteți **Temerarul singuratic !**

— Să bem, dar, pentru Temerarul singuratic !

— Și pentru femei rapide !

— Și pentru cai lenți !

— Și pentru domnu' Bamba !

— Dar și pentru noi !

— Dar și pentru noi ! se auzi un glas nou de femeie ; era Grety, care, ținîndu-l de mînă pe Otaviano, tocmai sosise și se oprise în spatele lor. Purta și ea ochelari ; se... împlinise puțin, era patroana, mamă a doi copii. Și, surîzătoare, nu cu acel suris profesional, ci cu surisul firesc și prietenesc pe care Fred i-l cunoștea bine, îi întinse mîna acestuia, apoi se sărutară pe obraji ca doi vechi și buni camarazi. Era încă tînără, de aceeași vîrstă cu Otaviano, dedusese Fred cu luni în urmă, cînd, la închiderea localului, îl pofti în mașina lor, — ce să mai telefoneze la redacție, doar știa el cum e lumea, vorbește să se afle-n treabă, și de servici spunea că nu-l domnu' Bamba, șoferul lui de încredere, iar să ia un taxi nu avea nici un rost cînd mașina lor era acolo. Urcaseră în mașină și se pomeniseră în fața casei lor. — Gata ! Nu mai aveți nici o scăpare. Veniți la noi ! Nu ne puteți refuza. Ne vedeți și copiii... casa... — Dar copiii dorm. — Copiii sînt mai frumoși cînd dorm, spusese Grety atunci. În somn copiii sînt tare frumoși, domnule Fredy. Hai, veniți să-i vedeți. Așa le văzuse copiii, frumoși, visînd poate crengi înflorite de cireș, legănîndu-se întrînd pe fereastră, apoi deasupra patului, mereu albe, mereu legănîndu-se, apoi crengile de cireș înflorit întrînd, albe, în somnul lor imaculat. Îi arătaseră încăperile — nu aveau încă cine știe ce mobilă și mai ales nu aveau mobilă pe gustul lor. — Știți, localul ne-a luat foarte mult, am cheltuit, am investit, dar sîntem mulțumiți... Apoi copiii, haine și tot ce trebuie. Sănătoși să fim, că le facem noi pe toate, nu-i așa, nea Fredy ? Mai mîncaseră o dată, discutaseră mult, omenește, ca între rude, dormind apoi acolo. Pe urmă. Dimineața făcuse baie. Otaviano îi dăduse o mașină de bărbierit nouă, își îmbrumutase o cămașă. Dejunaseră iar în trei (copiii erau plecați la școală, îi văzuse doar în somn și rămăsese cu imaginea lor cînd erau cutreierați de vise și scăldați în florile de cireș) și pe urmă Otaviano îl dusese cu mașina pînă la redacție. Așadar, acum, societatea sporise, sporind și buna dispoziție. Nu era nevoie să se facă prezentările căci și fetele cunoșteau foarte bine tînăra pereche. De fapt, relativ tînără. Indiferent de vîrsta lor, ei aveau încă aerul a doi hoinari care, făcînd o haltă în acest mirific han, fuseseră în cameră, se îmbăiaseră, iar acum, în costume de seară, coborîseră în local, eleganți și senini, să vadă ce lume se mai vîntură pe acolo. Otaviano și Grety fură poftiți să ia loc, fapt care se și întîmplă.

— Să știți, domnule Fred, își continuă Ge ideea împingîndu-și ochelarii mai sus, pe nas, gest poate mecanic, să știți că v-am citit toate articolele.

— Chiar pe toate ?!

— Ei, poate nu chiar pe toate...

— Dumneata, dragă Ge, erai o pustoaică cînd am început eu să public. Sper că nu te preocupa încă de pe atunci politica.

Grety și Otaviano stăteau și ascultau, ei erau gazdele, nu trebuia să intre în conversație decît dacă era absolut necesar. Nu se supărau că musafirii nu le dădeau deocamdată nici un fel de atenție. Aveau timp pînă în zori ; mai ales cînd era domnul Fredy aici, localul rămînea deschis pînă în ziuă.

— Ba, mă preocupa politica, încă de mică. Dar pe vremea aceea nu v-am citit articolele.

— De unde trebuie să deduc că ați citit articolele altora.

— Da, am citit articolele altor domni. Firma noastră, spuse ea cu gravitate, este profilată pe intelectuali rasați.

— Așa, aveți și o firmă ?! intră în joc, tot cu gravitate, Fred.

— Da, domnule director, avem și o firmă. Și încă una foarte serioasă. Nu știați ?

— Mărturisesc că nu.

Tăceau cu toții, ascultau. Cei doi soți înălțară paharele, gustară apoi cu toții din ele, iar Grety și Otaviano se retraseră pentru moment, urmînd să revină mai tîrziu. Muzica grecească continua să se insinueze din difuzorul mascat. Acum rămăsese doar vechea echipă, vechii combatanți. Dar, lucru ciudat, iată, această discuție ce doar în aparență poate avea un aer mimat, un aer teatral, avea să arunce peste ei mantia nu prea grea și aproape transparentă a unui mister. Se vorbea serios ? Se glumea ? Ce era adevărat din toate acestea ? Nici Ge nu pedala pe o deplină seriozitate a afirmațiilor ei, lucru care sporea într-un fel misterul, dar îl și dezumfla în același timp. Și ce era cu firma aceea, firma de citit ziare ? De citit articole ? Articolele cui ? Și de ce ?

— V-am citit articolele doar de cînd sînteți director, domnule Fred.

— Vă interesează funcțiile deci, nu articolele. Interesant.

— Ne interesează articolele celor mari. Firma noastră fiind o firmă serioasă, cum spuneam, se ocupă doar de elită. Dumneavoastră faceți parte din elită, nu-i așa ? Fred nu răspunse. Continua s-o privească amuzat și curios totodată. O țintuia cu privirea lui sarcastică și inteligentă. Își arborase, fără să-și dea seama, același aer de tînăr prinț.

— Vă place Brahms ? întrebă el citind titlul unui roman de mare vogă în epocă. Fred cunoștea pe faimoasa autoare abia trecută de adolescență. Copilul teribil al Parisului, al Franței. Autoarea nu era o frumusețe, căci, dacă ar fi fost, își spusese el cînd o cunoscuse la un party, în capitala de pe Sena, da, dacă ar fi fost frumoasă s-ar fi ocupat de altceva și nu ar mai fi scris romane.

— Unora le place jazzul, replică Ge.

Riseră. Ciocniră. Sosiră și aromatele tăvi cu bucate și, desigur, îi servea, așa cum ceruse Fred, frumoasa Barbara. Aceasta avea grația femeilor orientale, în mișcări, gesturile ei păreau că fac parte dintr-un anume ritual. Costumul ei tirolez — căci Otaviano imprimase localului său un aer de rusticitate, cu blănuri de căprioară, coarne de cerb, puști de vînătoare, care, combinate cu expozițiile de artă, dădeau acestui luminos loc distincție și originalitate — îi venea ca turnat. Era liniște și pace în jur, doar muzica grecească susura ; Zorba Grecul nu putea să lipsească. Lui Fred i-ar fi ars de o **zorbăială** acum. Ah, ce s-ar mai fi **zorbăit** cu Ge. Îi plăceau ochelaristele, cunoștea el niște secrete, totul e să le dai ochelarii jos și deodată capătă un aer dezorientat, se pierd, nu mai au siguranță în mișcări, devin debusolate. Ge avea ochi asiatici și lui îi plăceau asiaticele. Asiatica blondă, își spuse, în timp ce mireazma ratei pechineze îl învăluia stîrnindu-l. Dar, mai degrabă, Ge stîrnise în el haita sălbatică. Ah, ce s-ar mai legăna cu ea... Da, da... deci, Asiatica blondă... Barbara îl întrebă pe domnul Fred ce mai face. Nu îl mai văzuse de mult. Dacă i-a fost dor de dumnealui ? Cum să nu-i fie dor de un asemenea domn simpatic și atît de popular, care nu face pe grozavul cum fac ceilalți granguri. Dumnealui este ca și cum ar fi, „nu vă supărați, de-ai noștri". Fred îi sărută mai întîi mîna, apoi, ridicîndu-se, o mîngîie pe obraji, încet, sărutînd-o cu un gest firesc pe frunte. Fata nu protestă, dar se îmbujorase. — Vai, domnu' Fred, lăsați, ne vede lumea! Barbara, numai flacără duioasă, mai stătu cîteva clipe, retrăgîndu-se apoi, cerîndu-și scuze și, în cele din urmă, mulțumind domnului Fred pentru... da, pentru sărut. — Eu trebuie să-ți mulțumesc, Barbara... Barbara, o apelă el și fata se întoarse. Ia vino, te rog, puțin. Fata se apropie. — Ascultă alci, Barbara, i se adresă Fred, și glasul lui era de data aceasta solemn, dar avea și ceva amenințător, ascultă alci, copilo ! Vreau să-ți vorbesc serios. Tăcu o clipă, după care reluă cu o gravitate șoptită, aproape solemn. Ești o zeitate ! Ești a unsprezecea minune a lumii ! Fata se îmbujoră din nou și tăcea, descumpănită. Făcu o reverență îndoindu-și genunchii și desfăcîndu-și fălduriile fustei ei tiroleze ; apoi, nedumerită, stînjenită și fără replică, se răsuci și porni alergînd spre salonul aproape pustiu la acea oră.

— De fapt, dumneavoastră, domnule director, se auzi din nou glasul lui Ge, glasul Asiaticei blonde, nu ne-ați povestit nimic. Colega mea, Linda, v-a povestit despre pasiunea generalului pentru viermii de mătase, eu despre sărmanii și prostuții mei elevi, urmați dumneavoastră și domnul Bamba... parcă așa vă cheamă, domnule...

— Eu nu mă amestec, domnișoară, replică șoferul tușind și se mișcă stînjenit pe scaunul cu spătarul înalt.

— Scaunele acestea, spuse Fred, de parcă abia atunci le-ar fi remarcat frumusețea și măreția, sobrietatea lor regală, scaunele astea, reluă el, au ceva... Hm, parcă ar fi tronuri imperiale. Sau cel puțin tronuri regale. Sau jilțuri episcopale. Apropo, ați văzut tronul lui Napoleon ? Tronul de la Versailles... A, n-ați ajuns la Versailles... Da, ați fost la Paris, dar n-ați vizitat Versailles. Ce te șochează e faptul că tronul e foarte simplu. Și lipsit de măreție. E destul de jos, pe un podium, e învelit în verde, da, în catifea... un tron simplu. Tronul lui, al marelui ambițios, tronul marelui împărat, tronul împăratului care voia să cucerească lumea... Da, sigur că era genial. Dar și o fire prea complexă... Da, avea zicalele lui, spontane, avea, sigur că avea geniu, iar aforismele lui au rămas celebre. Ar trebui, acum îmi veni, adunate și tipărită o carte. S-ar vinde rapid. Mă gîndesc că o profesoară de matematică și o fată de general ar putea face această ispravă. Una cu spiritul științific, cealaltă inițiată încă de mică în arta militară. Eu aș tipări o asemenea carte.

— Dacă vorbiți serios, spuse Linda mîngîind în nestire paharul, o să-i spun tatălui meu. E mort după Napoleon. E pasiunea vieții lui. O să-l ajut și eu.

— O să-l ajutați dacă vă permite. Știți ce scrie pe pereții cazărmilor din Israel ? **Soldații nu au voie să dea sfaturi generalilor !** Așa că, atenție cu sfaturile. Apropo, Linda, dumneata ce grad ai ? A, nici măcar soldat. Atunci e bine... Da, doriți să vă mai spun ceva. Am rămas dator ? A, tot despre Napolean. Dar eu nu sînt istoric... Bine, atunci o să vă relatez o întîmplare mai puțin cunoscută, dar care mie mi se pare a avea o mare încărcătură filosofică. Pe mine m-a pus pe gînduri cînd am aflat-o, să văd dacă pe dumneavoastră vă va pune pe niște gînduri ca pe cei cu scînduri, gîlmi el. Dar, să mîncăm, se răcește rața pechineză.

Se surprindeau din cînd în cînd privindu-se. Ge avea ceva din deliciul și neprevăzutul fetelor pe care el le cunoscuse în Hawaii, ceva de malaeziană ori de japoneză în ea. Purta o rochie cerească, cu despicături, subțire și ușoară, prin care i se ghiceau sînii mici, nu purta sutien și dacă citise că unele femei au un ce, pielea lor era în acele cărți parcă transparentă, ei bine, în cazul lui Ge, în cazul blondei asiatice, întreaga ei făptură era transparentă.

— Mai spuneți ceva despre domnul împărat... se auzi vocea legănată a Asiaticei blonde.

— Bine, o să vă spun, cum ziceam, povestea aceea care m-a pus pe gînduri. Se zice că Napoleon era pe cimp. Oștile se odihneau, odihna de dinaintea bătăliei. Împăratul era însoțit de unul dintre apropiații lui. **Era ziuă.** Era senin. Erau doar ei în cîmpul deschis. Și împăratul se opri și, arătînd spre tării, îi spuse însoțitorului său, nu știu dacă era Ney sau alt mareșal : — Vezi steaua aceea ? Mareșalul privi cerul senin cu intensitate și stupoare : — Sire, dar pe cer nu-i nici o stea. — Nu o vezi ? — E senin, e soare. — Atunci e bine ! Atîta timp cît doar eu singur o văd înseamnă că bătălia e cîștigată.

Se opri din mîncat. Erau acum reculeși și tăcuți. Comentariile pe marginea acestei relatări ar fi părut ridicole, banale. Ce se putea spune ? Se pare că toți înțelegeau tîlcul acestei povești ce aducea mai mult a fabulă.

— Și dumneavoastră vedeți steaua ? întrebă după un timp Ge.

Fred o țintui cu acea privire ironică și rece, cu ochiul lui albastru și cu ochiul verde, căci Rinen avea un ochi verde și unul albastru, fapt care îl remarcase prima lui iubire, în clasele de liceu — era o fată venită de pe Rin, de departe, cu un aer exotic în ea, care îl atrăgea. Ochiul verde era al tatălui său, cel albastru îl moștenise de la mamă-sa, morți amîndoi. Ochiul verde, îi spunea Fred iubitei sale Roca, reprezintă rațiunea, luciditatea, cel albastru e tandrețea, lirismul lui funciar.

— Dacă văd steaua ? reveni Fred după o lungă tăcere, în care timp se priviră intens, ca într-un tăcut duel, se priviră fără să clipească, ca, în cele din urmă, fata să-și plece privirea spre un punct nedefinit de pe parchet. — Poate doar o întrezăresc. O bănui mai mult. Glasul lui era moale, deodată frînt. Un glas trudit și, fără să știe, fără să vrea, se gîndi înfiorat la Jaspert și la Tino-Șobolanul. Uite că nici alci nu-l lăsau în pace, nici alci nu scăpa de ei. Or el venise alci tocmai ca să fugă și să uite de ei, de loji masonice, de mafiotisme și de șobolănării. Să uite de cercul de foc pe care îl presimțea și care se strîngea tot mai mult în jurul lui.

(Fragment din romanul „Nu se poate trăi fără iubire"

COMORILE PĂMÎNTULUI

Da, așa glăsuiește inscripția : DECEBALVS LUCI(VS) !

Nu, aceasta nu o contrazice pe cea în care se afirmă că Decebal a fost fiul lui Scorilo !

Recenta excepțională descoperire de la **Germisara** este un simbol al simbiozei daco-romane și o primă dovadă a permanentizării marelui învins al antichității în conștiința poporului ce se naște în arcul carpatic, la începutul mileniului I. Între cele două inscrisuri latine este o distanță de aproximativ un secol ; într-una este vorba de băiatul unui peregrin din spațiul roman căsătorit cu o femeie dacă, cealaltă numindu-l pe regele Daciei intrat în istorie ca fiind cel mai temut opozant al împăratului Traian, cu care s-a înfruntat în două războaie cumplite, în anii 101—102 și 105—106 e.n.

PEȘTELE DE AUR DE LA GERMISARA

Geoagiu-Băi este una din cele mai vechi stațiuni balneare din țara noastră, în care se tratează afecțiuni cardio-vasculare, tulburări circulatorii periferice, unele forme grave de cardiopatie ischemică, ateroscleroze, boli reumatismale, ginecologice și gastroduodenale. Vindecările, uneori miraculoase, se datorează apelor mezotermale (avînd temperatura apropiată de a corpului uman) bicarbonatele, calcice, magneziene, hipotone și ușor carbogazoase (componența chimică-i socotită „armonioasă" sau „neagresivă"). Localitatea se află într-o

depresiune din poala munților Orăștiei, acel „munți înțărîți cu ziduri", de către daci, de la Burebista pînă la Decebal, cum numeau istoricii antichității zona cetăților de apărare din jurul capitalei sacre Sarmizegetuza Regia. Tocmai binefacerile acestor ape și lucrările de valorificare superioară a lor au dus la descoperirile cu adevărat senzaționale din anii 1987—1988, de la **Germisara**, așezare dacică, numele însemnînd „apă caldă", preluat ca atare și de latini, după cucerirea și transformarea țării în provincie a Imperiului Roman.

Iată-ne, deci, în fața unui sistem de băi romane — un complex balnear, cum i-am spune noi, azi — primul de acest gen descoperit în România. Și mai interesant este faptul că, în bazinul interior, deasupra stăvilarului, a fost construită, într-o fază ulterioară, o abandonări termei, o cameră cu ziduri din lespezi de piatră, iar în partea superioară a bazinului mare s-a amenajat în aceeași manieră o altă încăpere acoperită, folosită ca locuință sau adăpost. Dar surprizele nu s-au oprit aici...

Cum a apărut fantasticul „pește de aur" ?

Paralel cu cercetarea arheologică, specialiștii în prospectări geologice din Deva au tăiat o galerie subterană, pentru captarea izvorului termic, „dispărut" încă din antichitate. S-a produs o explozie și pămîntul, depus veacuri de-a rîndul, a început să curgă în interiorul galeriei. În materia aceasta informă au apărut monede romane. Ele nu puteau fi decît ofrande depuse în inima apei. Căutînd cu înfrigurare, am dat și de o plăcuță de aur, de mărimea unei palme, în greutate de 26 grame, din aur de 24 carate. Era tăiată sub formă de „pește", simbol creștin prin excelență, dar inițial fusese dreptunghiulară, dedicată Dianei, care-i reprezentată în relief prin turnare, înfățișînd zeița la vînătoare cu arcul și tolba de săgeți însoțită de ied și cîine. Se poate citi DI...A, apărînd și numele dedicantei — CORNELIA MARCELINA. Această piesă deosebit de valoroasă ca și amenajările din bazinele romane, în chip de locuințe, sînt dovezi peremptorii ale continuității populației daco-romanizate, după retragerea administrației și armatei imperiale din Dacia, în vremea lui Aurelian (anul 271 e.n.).

NIMFELE AUGUSTE ȘI CULTUL IZVOARELOR

Se apropia de sfîrșit a douăzeci și treia sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din 1988 (Sibiu, 17—18 martie 1989). La ședința de închidere, înaintea concluziilor lucrărilor pe secții, contrar obiceiului, cei aproape 200 de participanți l-au ascultat cu foarte mare interes pe colegul lor din Cluj-Napoca, **dr. Ioan Piso,** specialist în epigrafie, care timp de aproape o jumătate de oră a comentat și analizat cele... 7 plăcuțe de aur descoperite la Geoagiu-Băi. Printre ele era vorba și de cea a lui Decebal...

Cu o zi înainte, la secția „Arheologia clasică greco-romană, procesul simbiozei daco-romane", Adriana Rusu, Ioan Andrițoiu și Mircea Lazăr prezentaseră comunicarea **Complexul thermal de la Germisara.** Săpăturile din zona mamelonului de travertin scoseseră la iveală zidurile unor construcții dărîmate, ce aparținuseră unui gen de spital-staționar, folosit de trupele romane aflate în apropiere. Mai multe țigle și cărămizi erau ștampilate în cartuș sau liber cu inițialele N.S.B., S.P.B., sau P.S.B. Au apărut și altare dedicate divinităților vindecătoare, nimfelor și Dianei, o statuie a zeiței — toate pe socluri săpate în travertin. Un altar a fost ridicat de Titus Fabianus Acvilinius, tribun al „numerusului singularium britanicorum" (formațiune militară romană), ce staționa în castrul de la Germisara. Și mai este baza de statuie — sau altarul — ce conține cea mai frumoasă „reclamă" din acea vreme făcută acelor „ape calde" ; iat-o în traducerea și interpretarea epigrafistului : **„Sfintelor nimfe auguste și totodată și ție sfîntă Diana și izvorului vostru, și-a îndeplinit legămîntul cu plăcere în sănătatea (sa) Marcus Aurelius Theodotus, după ce s-a fortificat (întremat) de trei ori în apele Germisarei. A îndeplinit legămîntul cu plăcere (și) pe merit, în timp ce consul (era) pentru a șasea oară împăratul Commodus Felix, cu 8 zile înaintea calendelor lunii Commodus (august), 25 iulie 190".**

Și ca descoperirile să fie aureolate cu un adevărat nimb, au mai apărut încă 6 plăcuțe de aur dintre care 5 scrise, una avînd și imaginea zeiței Hygia, cu numele dedicantei — aceeași Cornelia Marcelina, „găsită" cu un an înainte !

Surpriza de proporții a venit cînd s-a citit pe o plăcuță că a fost **pusă** (POSVIT) nimfelor de către DECEBALVS LUCI(VS) sau LUCI(I) ! ! !

Semnele de exclamare sînt o palidă imagine grafică a valorii descoperirilor de la Geoagiu-Băi, socotite a fi cele mai importante din anul arheologic 1988. Tocmai de aceea, subiectul a fost reluat și expus-discutat în plenul sesiunii, pentru ca ulterior, în ziua de 23 iunie, să facă obiectul unei comunicări speciale la Muzeul de Istorie a R.S. România, din București, unde au fost invitați special dr. Adriana Rusu, directorul Muzeului județean Hunedoara, și conf. univ. dr. Ioan Piso.

Cine putea fi acel Decebal ?, se întrebară scormonitorii pămîntului, care sînt arheologii. Dintr-un vîrf de săgeată, ciob ceramic, cercel aurit, dintr-o buză de vas, mărgea sau literă, ei refac un întreg univers material și spiritual, demonstrîndu-ne, după lungi și asidue cercetări și interpretări, mișcarea lumii și devenirile ei într-o conexiune complexă și ascunsă privirilor profane. Evoluția civilizației umane ei o citesc nu numai în papirusuri, ci mai ales în simboluri și elemente ce scapă privirilor fugitive. Ei socotesc, „precum computerele", toate datele știute despre un anume eveniment sau fenomen, integrînd noua descoperire într-un univers de cunoștințe, îmbogățindu-l. Așa-i și cu acest nou Decebal, primul atestat în Dacia, după anul 106 e.n., dar în imperiu cunoscut mult timp după cucerirea romană (unul din ei făcea parte din trupele auxiliare aflate în Britania !). Deoarece nu avea trei nume, ca orice cetățean roman, înainte de anul 212, **Decebal de la Germisara** se consideră a fi un bărbat în puterea vîrstei, provenind dintr-o familie mixtă, oarecum instărită al cărui tată, Lucius, peregrin prin imperiu, a ajuns aici și s-a luat ca soață o dacă. Fenomenul romanizării, după șocul cuceririi traiane, cunoaște un fel de renaștere, și faptul că bărbatul admite să i se pună fiului său numele temutului rege dac, arată cît de puternică era, în unele familii, influența autohtonilor, după aproape un veac de stăpînire romană. Așa cum a spus-o Bogdan Petriceicu Hasdeu, înaintea multor descoperiri revelatoare, dacii n-au pierit, impunîndu-se, într-un fel sau altul, în noile structuri ale Daciei. Etnia dacică se manifestă și prin perpetuarea unor persoane ce purtau nu numai vechile nume, ci o întreagă zestre de spiritualitate ancestrală, chiar sau mai ales, în condițiile noilor credințe și obiceiuri aduse de cuceritori din întreaga lume antică. Faptul că la a treia generație un roman pune fiului său numele regelui învins arată că viața în Dacia se romanizează, dar și că, prin reciprocitate, noii veniți se dacizează.

Acestea nu sînt simple speculații, ci interpretarea logică, științifică a senzaționalelor descoperiri din complexul termal de la Germisara. Cele șapte plăcuțe de aur reprezintă un unicat european. Pe continent s-au mai găsit asemenea relicve sub formă de pești — o combinație între frunza de palmier și vîrful de lance — dar erau numai din bronz (două) și argint (91), „împrăștiate" în tot imperiul, din a doua jumătate a secolului al doilea, în prima parte a celui următor. Plăcuțele „dacice" (cîntărind între 7,1 gr și 21,6 gr), aparținînd unor persoane de stare modestă, demonstrează prezența masivă a metalului nobil în zonă (să nu uităm că sîntem în apropierea cetăților din munții Orăștiei, unde fuseseră ascunse fabuloasele tezaure ale regilor daci), precum și a unui giuvaergiu de primă mînă. Ele sînt frumos decorate cu striuri — în „os de pește" sau „brăduț", simbol oriental al victoriei dar și simbol dacic al vieții, perpetuat în porțile maramureșene — și cu imaginile zeițelor Diana și Hygia. N-au fost aruncate în izvorul termal ca ofrandă (precum cele peste 600 monede), ci au fost puse (scrie clar **posuit**), fixate cu vîrful în lemn sau agățate în cuie pe marginea izvorului, de unde ulterior s-au desprins (prăbușiți) în el.

Vechiul cult dacic al apelor (Germisara=apă caldă) continuă sub romanii care aduceau ofrande nimfelor și zeițăților vindecătoare, preluat și îmbogățit în semnificații de către locuitorii creștinați ai provinciei imperiale Dacia. Marcus Aurelius Theodotus este primul roman atestat că și-a găsit sănătatea în apele tămăduitoare de la Germisara. De asemenea, Decebalus Lucius este primul locuitor știut de noi roman care poartă numele unui dac. După aproape două milenii, sacralitatea stațiunii Geoagiu-Băi este un fapt demonstrat de către zecile de mii de „peregrini" anual, dar împlinit și prin amenajarea muzeală a străvechilor terme romane.

Valentin Hossu-Longin

P.S. De la începutul lunii iunie 1989, localitatea Geoagiu-Băi se numește GERMISARA ; Orăștioara de Sus=DECEBAL și Totești=TRAIAN.

horia gane

Să pui o lumină

Și astfel, fără grabă, timpul
ne ia în gură. Ce gust am eu
pre limba lui ? El se hrănește
cu desăvîrșiți.
Mai are de străbătut
atîtea suflete pînă la mine !
Privește, piatra are riduri.
E deajuns să pui o lumină
undeva, pe pămînt. Acolo
se va așeza un om să citească.
Am făcut parte din carnea
istoriei. De ce se petrec
toate acestea cînd devin lemnul
pe care zugravul pictează icoana,
cînd lumina pe care-o iubesc eu,
există ?
Copiez cu migală, din jur, ceea ce
nu se vede. Întreb dacă mugurul
alb, de pe creanga de măr, nu ar
fi capul meu.

Refuz

Scrie ! E ca și cum ai inventa
din cînd în cînd o vină fără tine.

Efemeride se adună în jurul
cuvintelor ivite abia.

Ce lumină răzbate din ele ?
— Mai au miros de inimă —

Scrie ! Și piatra-i o broască
țestoasă printr-o intimă liniște.

Imaginile nu te au numai
pe tine în biblioteca lor.

Și totuși taci lingă un gînd.
Scrie cu precizie sufletească !

Îți scuturi mîna de pe umăr. Pleci.
Parcă-ai muri de-o moarte vie.

Mergi pe piatră mărunțită.
Îți e iarnă numai pîn-la glezne.

O ninsoare ușoară te însoțește,
cît să-ți scoată urma-n relief.

leontina nedelcu

Ora visării

Cîntul perfect sfîșietor
al stîncii
Pe brațe doi aștri
la ora visării
Ochiul meu te zidește
Niște păsări bolnave de dragoste
încheie tabloul
Dincolo de ei începi tu.

Privire de salcie

După-amiaza asta pocnește
Ca o sticlă de șampanie
Ce-ți pasă, ai o privire de salcie
chicoti gîndul
mîine aștepți orele rătăcite-n
cuibarul de fum
pînză de păianjen pe glesnele subțiri
Și atunci să vezi ce marș te așteaptă
către atîtea aduceri aminte
Tăcută pui un nume privirii
ce străbate juna așteptare
în cămașă de crini.

Basm

Tăcerea mea este unică
precum și această oglindă
cu lacrimi în ea.
Văd o femeie pendulîndu-și brațele
Un bărbat în vifor
Femeia nu-și văzu niciodată ochii.
Dar eu sînt gata să inventez
o pădure de mesteceni
cu gînduri pentru tine
Și totul este în regulă.

plastică

Jocurile candorii

● Cu o regularitate de invidiat, **Bogdan Stihi** ne oferă și de această dată, în intima ambianță a sălii de la parter a „Căminului artei", jubilația solară a paletei sale, într-o expoziție ce abordează aproape toate genurile picturii de șevalet, de la peisaj la studiul de atelier și de la portret la natura statică cu flori. Sigur, funcția impresiei cromatice, sensibilitatea poetizantă la infinitele jocuri ale luminii asupra obiectelor realului sînt precumpănitoare în creația sa. Dar nu trebuie neglijat adevărul că această libertate sau, cum ar spune Schiller, această „rătăcire bine strunită" în lumea culorilor l-ar trăda de n-ar fi stăpînul recunoscut al rigorilor desenului. Poetica rafinată a acestui meșter al penelului se revendică dintr-o lung exersată știință a crochiului, la care se adaugă, firește, deschiderea sa, de o mare generozitate, spre edenica matrice a naturii. Stihi intră în universul cercetării sale artistice cu aviditatea adolescentului aflat mereu în fața marilor revelații ale vieții. Pictorul este, prin însăși natura sa, un fel de huron voltairian, luminile și umbrele candorii fiind sursa perenă a lirismului său. De aceea, Stihi nici nu-și poate reprima tentația involburărilor pleinair-iste, mod de manifestare ce-l apropie, ca structură și, adeseori, ca limbaj, de atît de rezistenta și prolifica, pe pămînt românesc, resurecție impresionistă. Numai că la Bogdan Stihi ceea ce în plan pur plastic, al juxtapunerilor cromatice, sugerează limpede influențele impresioniste (mai cu seamă prin sursele lor indigene), în profunzimea ființei sale artistice rămîne tensiunea aventurii romantice. Pentru că pictorul converteste în culoare reacția sublimată a pasionalității sale față de realitate, pe care înțelege să o ia în posesie nu doar în aparența ei fastă, ci în substantialitatea ei. Adică, prin ceea ce s-ar putea defini **durata și vitalitatea,** ca atribute ale universului. În expoziția recentă, prezența dominantă a peisajului confirmă asemenea principiu tutelar, prin apropierea statornică și cordială pe care artistul o manifestă pentru nemărginitul suflu al naturii. Pictează cu frenezie marea la Mangalia, ca și mirifica lume a paradisului deltaic, evocînd o anume spiritualitate și atmosferă ce au bîntuit benefic pictura română în acest secol, ca să urce apoi în edenicele spații mioritice ale subcarpaților, acolo unde și nativitatea sa îl îmbie să revină ca la un izvor cu apă vie. Lucrează direct în culoare, fascinat de reflexele luminii în apă, alteori captivat de dramatica înfiorare a cerurilor traversate de vărătice furtuni, ca să nu mai vorbim de prezența nelipsită a elementelor care însuflețesc și dau un sens armonic universului naturii : vegetația, animalele, oamenii. Notabile sînt în expoziție și cele cîteva compoziții de gen, precis desenate, cu o subtilă dozare a ritmurilor și a mișcării și, deopotrivă, foarte expresive în redarea caracterelor. Ne gîndim la lucrările intitulate „Lăutari", „Femeia cu ciuperci", „Pescari". De o remarcabilă distincție este portretistica sa, și as începe cu „Femeia în costum sibian", lucrare de o rigoare și frumusețe austeră ce amintește solida tradiție a genului instituită la noi, începînd cu Grigorescu și sfîrșind cu Ressu și Ghiață. Și, mai departe, portretul „Femeii cu pălărie verde" și un „Autoportret", ambele lucrări degajînd virtuozitate în surprinderea detaliilor semnificative ale expresiei umane și o subtilă armonizare cromatică, într-o paletă altfel exuberantă și febrilă. O bună lecție de pictură oferă Bogdan Stihi într-o altă lucrare, nu îndeajuns valorificată pe simeză, dar care se distinge prin rigoarea exercițiului clasic, i-as zice, ca și prin concentrarea mijloacelor de expresie, finalizînd într-o operă de convingătoare forță și plasticitate. Este un **tors,** care ne dezvăluie în Bogdan Stihi și un pasionat al studiului de atelier.

Aflat în prea plinul desfășurărilor sale creatoare, Bogdan Stihi se adevereste, și prin acest ultim recital al său, un artist deplin constituit, dezinvolt și generos în exprimarea plastică.

Corneliu Antim

muzică

În lumea copilăriei

● A scrie o operă pentru copii este, desigur, un act de curaj ; este, de fapt, o aventură într-o lume fascinantă de vis și realitate — lumea copilăriei — în care autorul trebuie să „plonjeze" ca într-un „tunel al timpului" pentru a realiza o lucrare accesibilă celor mici, avînd însă toate datele specifice genului liric.

Compozitorul Corneliu Cezar a avut acest curaj și a reușit, într-adevăr, să realizeze o foarte inspirată operă pentru copii — „Pinocchio" — după celebrul basm de Collodi. Un edificiu sonor construit cu sensibilitate și sinceritate, cucerind interesul și atenția micilor spectatori prin parfumul coloristic aparte, prin simplitatea ductului melodic, prin fluența imagistică neîngrădită de rigori sofisticate.

O muzică deosebit de realizată, într-un spectacol prezentat în premieră absolută pe scena Teatrului Liric din Constanța, al cărui colectiv a îmbrățișat cu entuziasm ideea montării unei opere pentru copii, alături de corul „Voces primavera" al Comitetului Municipal al U.T.C., în regia lui Cristian Mihăilescu (asistent de regie: Constantin Acsinte). Dînd friu liber fanteziei, creînd alături de copii, pentru copii, Cristian Mihăilescu a conceput un spectacol în care aceștia joacă rolul principal prin însăși prezența lor permanentă în scenă — drumul parcurs în pădure de Pinocchio, copacii, boschetii, dinții balenei sau meduzele și algele mării — toate sînt reprezentate de copii, asemeni păpușilor de la teatrul de marionete sau personajelor din biliciul plăcerilor „pe gratis".

De la prima ridicare de cortină, acțiunea intră pe făgașul de poveste cu naturalețea și spontaneitatea vîrstei pantalonilor scurți. Un personaj important în economia lucrării — Greierele-conștiință (Luminița Teleabă-Popa) — îl va însoți permanent pe Pinocchio, transformîndu-se rînd pe rînd în personaje episodice care pun la încercare „inima de lemn" a eroului principal (ingenioasă idee regizorală prin care, de fapt, propria conștiință îi supune unor „examene" de viață pe drumul anevoios al transformării sale într-un copil adevărat ; poate în același sens, Geppetto — Anghel Stoian — contribuie și el la aceasta, apărînd în posturi diferite de-a lungul desfășurării acțiunii — vizitiul, directorul, Mangiafoco). Ideile regizorale abundă, menționarea lor „in extenso" depășind spațiul acestor rînduri; ar trebui însă amintită dedublarea lui Pinocchio, care se privește „din afară", asistînd la secvențe din propria existență, pe care le comentează stupefiat. Pinocchio este un personaj-simbol, ceea ce determină multiplicarea replicilor și reacțiilor sale în momentele cheie, prin glasurile copiilor prezenți în scenă (potențiale variante ale eroului). Interesant, de asemenea, cortegiul copiilor-copaci care-l pling pe Pinocchio — aschie și el dintr-un copac — ducîndu-l către tărîmul zînei (Florența Marinescu), pentru a-i reda viața.

Fermecătoare în rolul titular, Cristina Groza reușește, la cei 10 ani ai săi, creionarea unui personaj complex, viabil, de o naturalețe cuceritoare. Alături de ea, copiii din „Voces primavera" se implică cu vervă și plăcere în derularea acțiunii, trăind efectiv rolul încredințat ; în rolul copilului de la bilci, Adrian Filip ; rolul Țăranului este interpretat de Paul Lăcătușu.

Coregraful Fănică Lupu a imaginat mișcări scenice adecvate fiecărui personaj — greierele sare tot timpul, păpușile au mișcări sacadate, Vulpoiul (Gheorghe Tirea) și Cotoiul (Radu Popescu) se mișcă alunecînd parcă, învăluindu-l pe Pinocchio, iar personajele mării unduiesc asemenea valurilor, meduzelor și algelor pe care le întruchipează.

Decorurile și costumele semnate de Cătălin I. Arbore completează atmosfera în culori vii, luminoase, subordonîndu-se logic și funcțional ritmului general al spectacolului.

Conducerea muzicală, realizată cu rigurozitate și siguranță, aparține lui Claudiu Negulescu.

Anca Florea

CENTENAR ION CREANGĂ

Perspectiva noului comparatism

În descendența călinesciană se situează, mai ales prin dezvoltări în direcția comparativismului, prea puțin cunoscutul și pe nedrept ignoratul Mihai Apostolescu, autor al unei strălucite cercetări ce îl privește pe „Ion Creangă între marii povestitori ai lumii" (1978). Este, fără nici o îndoială, opera unei vieți, ce încheie un ciclu de exegeză asupra operei celui ce ne-a lăsat „Amintirile din copilărie" și sugerează deschideri ce încă nici astăzi nu s-au valorificat cum se cade. Dar felul de a vedea, unghiul de penetrație, stilul și, în fond, o siguranță uimitoare în a se stabili obiectivele cele mai potrivite și a înainta repede și bine către țel sînt impresionante și aparțin unui cărturar cu experiență, capabil să lase — cum se zice — operă. Colecționar din categoria unui Vasile Bogrea, ce își propune a stărui asupra unei probleme de-a lungul multor ani și sfîrșește prin a o rezolva în chip eminent, Mihai Apostolescu este, între cercetătorii operei lui Ion Creangă, o apariție insolită și din toate punctele de vedere impunătoare.

Metoda ca și puterea de a spune mult în puține cuvinte sînt, întîi de toate, izbitoare. Cercetătorul știe a sintetiza pe scurt și elocvent, schema însăși meritînd a se evoca pentru adîncime, soliditate și lipsă de prejudecată : „O discuție asupra universalității unei opere — își începe el studiul sistematic și extrem de bine articulat — se poate purta în două direcții. Una bazată pe convingerea prealabilă că opera scriitorului respectiv poate sta cu cinste alături de cea a scriitorilor străini celebri, apropiați sau mai depărtați în timp și spațiu, înrudiți ca gen, tematică, artă și tehnică literară. A doua direcție poate fi determinată de îndoiala că opera în discuție, deși pe scară națională are o valoare ireproșabilă, n-ar putea atinge o treaptă universală. Această poziție poate fi motivată de tinerețea sau modestia culturii din care face parte scriitorul, de calitatea inspirației care a dat naștere operei, de disproporția dimensiunilor fizice, morale și sociale între scrierea comentată și celelalte realizări de notorietate universală. La aceasta s-ar mai putea adăuga și concepția asupra originalității literar-artistice specifice, de necomparat prin particularitățile lingvistice și naționale.

Lucrarea noastră se desfășoară în prima direcție și polemizează cu a doua. În puține cuvinte, aceasta ar însemna că scriitorul român Ion Creangă, din Humulești Neamțului, se așază pe un piedestal înalt, alături de scriitori de valoare universală. Structura acestei opere prezintă două trăsături fundamentale care o fac să colinde pămîntul. Una este profunda inspirație din folclor, garanție a autenticității creatoare, iar alta este explorarea farmecului amintirii din copilărie, asigurare a unui înalt grad de sinceritate. Aceste două calități care structurează lumea basmului și, respectiv, a copilăriei sînt indiscutabile repere ale universalității. Prezența acestor trăsături fundamentale a determinat răspîndirea operei lui I. Creangă în toate limbile pămîntului."

Aceste propoziții ce lasă a se întrevedea concluzii ce aparțin-useră și lui G. Călinescu (Creangă este un „anonim" și un exponent, un scriitor „cult" în straturi de cultură poporană și este universal prin folklor și prin atitudinea generală a unei virste) sînt, deopotrivă, consecința unor investigații ce aparțin cercetătorului și nu se administrează ca un postulat. Mihai Apostolescu ajunge la astfel de încheieri în urma unei examinări comparatiste ce fusese presupusă și de G. Călinescu fără a se dezvolta în studiul aceluia. Astfel încît autorul se vădește a fi aici un călinescian ce înaintează în cadre abia sugerate anterior ce se verifică abia acum cu dovezi ce nu se mai pun în discuție.

De fapt, unghiul de vedere pare aci a îndruma demonstrația, metoda însăși arătînd o voință de recîștigare a pozițiilor în ierarhia prea repede și imprecis edificată a **universalului.** O mai dreaptă apreciere a celor încă ignorați și lăsați deoparte în chip abuziv coincide cu „o necesitate resimțită în literatura universală, care-și caută reperele, înrudirile." Aceasta nu vrea să spună „a nivela și a nega virtualitățile specifice creatoare ale personalităților artistice comparate." Fiind, de fapt, **ecumenică,** această perspectivă face posibilă coexistența valorilor diverse ce sînt, deopotrivă, reper și obiect al comparației, criteriu în sine universal, fără a sluji, prin aceasta, la minimalizarea individualităților ce nu corespund acestor măsuri. Origina acestui fel de a gîndi (ori, mai precis, ocazia comparatistă căci **ecumenismul culturilor are la noi o tradiție impresionantă și este o condiție a existenței noastre în universalitate)** e, cu probabilitate, Etiemble, ce se invocă, de altminteri, cu elogii, semn că principiile lui sînt cunoscute și însușite. Acest **nou comparatism** unde „nu mai există factori emițători, receptori și transmițători" conduce spre „o înțelegere sistematică a obiectului literaturii comparate" ; ideea influenței, ce se dezvoltă în excesele viziunii coloniale străvechi în raporturile dintre culturi, este astfel înlăturată invocîndu-se mai cu seamă noțiunea de „paralelism". „Aceasta — observă cu dreptate Mihai Apostolescu — și-a dovedit o dată mai mult utilitatea pentru valori literare cuprinse în culturi în afara inelului occidental și care nu au avantajul unei limbi de circulație internațională. Se descoperă astfel nu numai opere noi, necunoscute din pricina acestui neajuns, dar și valori incontestabile care-și cer dreptul de intrare în conștiința literară universală. Astfel încît devenită obligație științifică, definirea originalității unor literaturi, opere, autori netezește intrarea senină sub cupola universalității."

Pretutindeni, Mihai Apostolescu invocă ideea de **analogie,** cea care — socotește el nu fără o îndreptățire teoretică — descoperă „acea originalitate națională" ce constituie întîiul element de diferențiere. Situația literaturii române se înfățișează, privită din acest unghi, mai inteligibilă decît altele, cu precădere prin indiscutabila ei **europenitate,** favorizată — crede cercetătorul, ce invocă aici criteriile europenității indicate de Paul Valery („preexistența culturii latine, a celei grecești și creștinismul") — de caracterul ei profund romanic, „creator de ambianță culturală, unde orice comparare între literaturi, opere și autori devine posibilă." Secole întregi **de exprimare a unei conștiințe populare** întărește cu probabilitate acest simțămînt comunitar însă presupune, la noi, un factor de specificare.

Ideile ce s-au evocat aici nu-s cu totul noi și nici nu aparțin în totalitate lui Mihai Apostolescu a cărui perspectivă cîștigă enorm din întîlnirea cu spiritul călinescian și cu noile propuneri comparatiste autohtone ilustrate de Adrian Marino, de Edgar Papu etc. ; însă valorificarea lor într-o cercetare de asemenea anvergură și cu obiective înalte este, din toate punctele de vedere, pilduitoare. În fond, spre a evidenția universalitatea operei lui Ion Creangă (exponent — ca și Eminescu — al unei spiritualități cu străvechime și de o impresionantă unitate ce depășește chiar ciclurile de cultură ce se pot documenta, trecînd în folkloric și de aci în mitic) sînt, dar, necesare vederi ce înfățișează însăși poziția acestei culturi, conținutul ce o face specifică și îi afirmă individualitatea între culturile europene. Fiind o emanație a poporului român în clipa lui de sinteză poporană ce face inoperante deosebirile dintre **cult** și **etnografic** și propune o impresionantă oralitate cultă ce nu-i a unui „anonim" decît în măsura în care Creangă însuși este un exponent, opera pretinde examinări ce se aplică asupra ideii de individualitate creatoare ca și deopotrivă a individualității etnice, unde eul se absoarbe dar exprimă întregul.

Astfel încît rezultă că o contribuție precum aceea a lui Mihai Apostolescu este, întîi de toate, merituoasă prin metodă și prin intuiția unei categorii istorice (etnicul) ce se întrupează strălucit în acest anonim ce este, totuși, scriitorul numit Creangă. Abia de aci înainte disociațiile de finețe devin posibile și își află un reazem.

Artur Silvestri

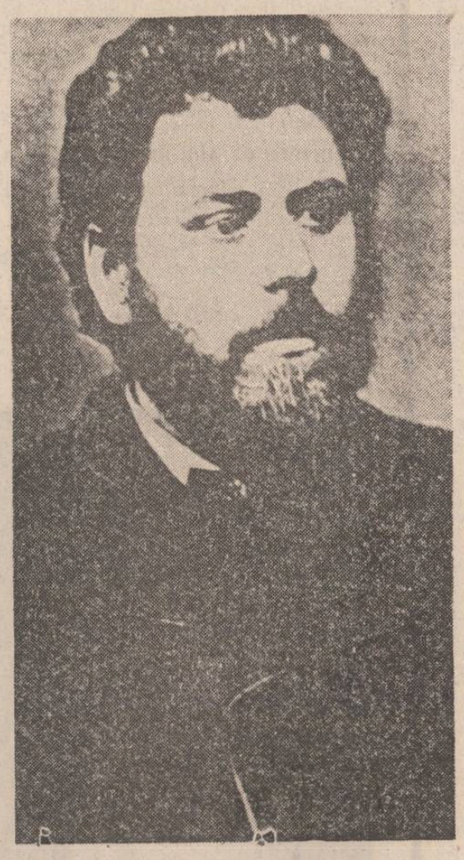

Hermeneutica operei

Scrierile lui George Munteanu surprind prin suplețea cu care evită tutela punctelor de vedere deja impuse și ademenirile modei. Încheieturile textelor sale — de la opinia de presă la proiectul ambițios de istorie literară — sînt rezistente, punînd la lucru o cultură minuțios asimilată și o inteligentă sensibilitate valorică menite să uzeze climatul eventualelor receptări inconfortabile și/sau inadecvate. Ele degajă, în fața criticii limbute și impresioniste, un soi de originalitate violentă pe un fond de bonomie profesorală și polemică elegantă. Robustețea colocvială și harul argumentării pasionale captivează prin simplitate, dar, în egală măsură, reacțiile în lanț pe care le declanșează obligă cititorul la modestie, întrucît regulile dialogului sînt astfel croite încît nu pot fi măsluite. George Munteanu nu este un partener comod în chestiuni de istorie literară ; îndoielile și limitele spațiului în care se mișcă nu eșuează în relativisme intelectuale, ci, întrucît și le asumă, circumscriu terenul unei dispute virile cu gesturi răspicate ; atașamentul afectiv față de idei este filtrat de o luciditate bătăioasă, care nu cedează în raport cu argumentele de autoritate și folclor cultural ce pot fi invocate într-o anume problemă ; bagajul de cunoștințe deja constituite nu scutește de, ci obligă la eforturi de construcție originală ; de aici o ironie fină — mușcătoare și compătimitoare, deci amară ! — cu care întîmpină orice opinie cetoasă, lascivă, sclerotică, proteică, partizană, prețioasă, naivă, conjuncturală sau artificioasă. Textual și mai ales în latențele discursului, G. Munteanu este un polemist de temut. De aceea, poate, oscilațiile mediului criticii între doi poli : fie reacțiile retractile, pînă la tăcerea semnificativă, fie scenariile orgolioase de artificii care ocolesc fondul. Nu întîmplător, dar, e privit **doar** ca eminescolog.

G. Munteanu ni se pare a fi unul dintre cei mai avizați cunoscători ai literaturii române din secolul trecut în semnificațiile sale evidente și de subterană istorică. Nucleul interesului îl constituie mai ales **naturile de sinteză.** În acest sens, alături de lucrările despre Eminescu, **Introducere în opera lui Ion Creangă** (Minerva, 1976) nu poate fi ocolită, fie și pentru simplul motiv că reușește să răvășească dezinvolt termenii de bază ai unei imagini culturale. Dincolo de interpretările pe care le propune, această introducere cere mereu actualizat un fond interogativ capabil să înlăture atît rutina condescendentă cît și interpretarea hazardată în raport cu opera marelui humuleștean. Intuiția valorizatoare încapsulează ipoteze reconstitutive ce ajută lumea operei lui Creangă să se dezvăluie în straturi de semnificații textuale, contextuale și subtextuale de o suprinzătoare adîncime. G. Munteanu evită discursul critic reductiv, preferînd o hermeneutică reconstitutiv-creatoare, teoretizată parțial în **Eminescu și eminescianismul** doar ca premisă și delimitare metodologică. Această hermeneutică dovedește în cartea despre Creangă o fertilitate neostentativă. Constructele interpretative vin firesc în prelungirea arborescenței simbolice ce se ascunde în spatele primului strat de evidență (și inteligibilitate) pe care textele lui I. Creangă îl propun oricărui receptor. Interesantă este tentativa lui G. Munteanu de a depăși sistematic codurile de primă instanță ce se aplică, de obicei, acestei opere. Imediatitatea este suspendată pentru a cîștiga o altă consistență a lecturii. Privind autorul însuși dinspre operă, dispare atît de încetățenitul interes pentru latura anecdotică și epică a vieții, accentul fiind pus pe datele biografiei interioare. Cronologia însăși nu e văzută în exterioritatea ei factologică, ci în praguri ale evoluției unui personaj. De pildă, după consumarea secvențelor publice cu autoritățile bisericești, retragerea la bojdeucă (1873—1874) e sesizată ca moment în care „Creangă desăvîrșește replierea în sine, adoptînd conștient, definitiv, stilul de viață și dispoziția sufletească a **martorului"** (p. 26). Devenirea lăuntrică permite o altă linie de interpretare decît cele care fie că produc o suculentă panoplie de adjective („simplu", „primitiv", „necioplit", „hazos" etc.) ce sînt apoi transferate asupra operei, limitînd, fatal, penetrația lecturii, fie că, aplicînd operei grile comparative și modernizatoare, văd în Creangă un „autor cărturăresc" (ca Rabelais sau Anatole France). Nu sînt tolerate nici aerele de superioritate (atît de la modă de la junimiști încoace), nici intelectualismul de salon care secretă o modernizare fortată a operei lui Creangă. Acesta nu este produs al „Junimii", ci unul din piloniî prin care direcția autohtonă a societății literare ieșene s-a impus. Creangă nu ignoră cultura, ci o asimilează prin codurile metaficiii latente, eticii și eudemonologiei folclorului românesc. În fața culturii majore el vine cu intenții și problematizări la care posedă **deja** răspunsuri ; de aceea, nu e adeptul ultimei cărți citite, ci **plăsmuiește replici artistice** în care rezumă spectrul inventiv, atitudinal și expresiv al unei spiritualități etnice. Spiritul său creator „semnifică conștient (și un pic obstinat) în cadrul psihic al culturii românești de tip folcloric și în cadrul fizic al satului moldovenesc de sub munte" (p. 69). Nu e vorba, dar, de erudiție folclorică, ci de o **sinteză clasică a spiritualității noastre folclorice** care nu trebuie lecturată prin grila impresiei produse de spectacolul omului-Creangă, ci pornind de la **structurile valorice de adîncime** pe care le exprimă. Trecînd dincolo de suprafața pitoresc-folclorică, descoperim un spirit de sinteză, cu o aparte stăpînire a meșteșugului artistic : individualizarea personajelor și motivelor ; deplasarea accentului de pe etic pe dimensiunea psihologică ; registrele de „voce" cu intonații care sugerează ; o tehnică subtilă a participării și a detașării de subiect, evenimente, personaje ; descătușarea expresivității semantice a cuvintelor și tehnica cuvintelor-poantă prin care distanțarea face loc ironiei subțiri sau umorului gros, demitizării sau remitizării ș.a. ; punerea în scenă ; arta echivocului ș.a.m.d. După ce disecă povestile, povestirile și amintirile cu asemenea constructe interpretative, G. Munteanu este îndreptățit să afirme : „Refuzul realului imediat al omului de patruzeci și ceva de ani pentru niște paradisuri imaginare **sui generis,** iată, poate, resortul de ultimă analiză al scrierii fundamentale ce ne-a dăruit-o Creangă. Nu e «clasica» lui operă, printr-asta, propice și unei receptări «romantice» ?" (p. 207).

G. Munteanu reușește să spargă multe canoane cu privire la modul în care este receptat Creangă. În lucrarea pe care o vizăm domină problematizarea și sugerarea unor deschideri. Creangă e abordat ca autor dificil, chiar dacă ne-am obișnuit să nu-l privim astfel. Opera sa este o metaforă în și prin care capătă consistență expresivă **viziunea lumii ca spectacol.** Dacă „lumea ca teatru" este o **temă,** atașată reflecțiilor culte, ce vehiculează o filosofie dezabuzată (sceptică, cinică, pesimistă) ce contemplă detașat sau cu ostilitate fățișă lumea, **metafora spectacolului** exclude haosul și intuiește, fără alte presupoziții de ordin sufletesc, o coerență și curgere neîntreruptă a existenței în anumite fagașe. „Metafora drumului", cărela G. Munteanu îi dă accepțiuni sensibil deosebite de cele mitologice, este analizată ca mijloc cu și prin care Creangă își structurează opera, rezultatul fiind metafora lumii ca spectacol. Sub raportul sensurilor încapsulate, această metaforă aparține viziunii românești asupra existenței. G. Munteanu situează natura umorului lui Creangă într-un plan ce antrenează dominante metafizice, astfel încît discuția devine una de filosofia culturii. Umorul românesc, văzut în exercițiul său de terapie spirituală, deci ca atitudine existențială prin și în care se încarnează un stil de filosofare asupra lumii și omului, are componente atitudinal-valorice de o inconfundabilă prospețime și omenitate : disimularea inocentă ; scepticism fecund ; luciditate ; atitudine simpatetică ; gratuitate și detașare ; gravitate necrispată, ci numai circumspectă ; „hazul de necaz", adică risul cu rost ce se opune absurdității etc., încercarea de a birui, prin inteligență, necazul ș.a.

Cheia umoristică a operei lui I. Creangă este căutată de G. Munteanu acolo unde se găsește : în matricea spiritualității naționale. De aceea, prin deschiderile, concluziile și zările sale de dibuiri, **Introducere în opera lui Ion Creangă** este un cîștig al istoriei și criticii noastre literare din ultimii ani.

Vasile Macoviciuc

Continuarea amintirilor din copilărie

Pe urmele lui Ion Creangă, cartea lui Petru Rezuș din 1977, este o lucrare greu de comparat (și nici ușor de definit) în cîmpul biografiilor curente de la noi și de aiurea. Ar putea fi socotită roman documentar — iar autorul „suspectat" că citează fără să avertizeze lectorul la moment, (în final ni se dă o bibliografie fastidioasă). Insistența lui Petru Rezuș de a-și defini „personajul" ține, însă, de măsurătorile și precauțiile istoriei literare mai mult decît de literatura propriu-zisă. În fond, cartea lui Petru Rezuș este simplă. Vorbește Creangă însuși, continuîndu-și **Amintirile din copilărie** cu altele, din tinerețe, din vremea deplinei maturități, da la bătrînețe. Autorul topește cantități enorme de informație și apoi remodelează fluent, dîndu-ne într-un discurs continuu povestea unei vieți.

Două chestiuni se pun în aceste condiții. Mai întîi, de ce nu și-a scris Ion Creangă însuși amintirile din tinerețe. Petru Rezuș răspunde tranșant : a fi povestit întîmplări din viața de diacon, de pildă, însemna pentru Creangă a-și implica prietenii și, mai ales, dușmanii, a scrie despre ei — lucru ce nu i s-ar fi iertat. Una e să rizi de un Oslobanu oarecare (Petru Rezuș presupune că și aceste personaje din **Amintiri** s-au ridicat împotriva lui Creangă) — și cu totul alta să denunți chefuri popești, aventuri, necinste, ignoranță, etc. Argumentul mi se pare plauzibil, dar cred că ar trebui verificat coborînd mai adînc în epocă. Am în vedere, între altele, numeroasele scandaluri din lumea sutanelor ce fac obiectul atîtor polemici ziaristice, dezvăluiri prin presă, moralizări (Eminescu este foarte aspru cu tagma preoțească) etc. Epoca nu a fost, într-adevăr, prea riguroasă — asprimea canoanelor ne lasă această impresie, dar canoanele sînt străvechi, clerul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea este de poveste prin mulți reprezentanți ai lui. Este posibil ca în forul său intim Ion Creangă să-și fi refuzat continuarea **Amintirilor** și din cauza „personajelor", după cum sugerează Petru Rezuș. Mai ales că în același timp Creangă era în conflict cu „personajele" sale, care nu vor scăpa nici un prilej să-l lovească pe față ori pe ascuns. Petru Rezuș pătrunde adînc în această lume conflictuală și ne arată un Creangă primind lovituri după lovituri dar ținîndu-se, totuși, drept, făcînd haz de necaz cum se spune : „Așa m-au răsdiaconit, că popă n-am fost ca să mă răspopească, și-am ajuns diacon tuns, nu popă tuns. De tuns, nu m-a tuns nimene, că nu m-am lăsat. I-or fi tuns pe alții înaintea mea, de le-a rămas numele, pe mine n-au putut să mă tundă. După ce m-au oprit de la cele sfinte, parcă eu m-aș fi înghesuit la ele, am rămas cu dăscălia mea, așa cum mă pregătisem pentru zile negre. Cei mari în patime și mici în dragoste nu s-au lăsat pînă ce nu m-au exclus dintre clericii altarului și îndată boaitele au înștiințat și Ministerul Cultelor, ca lovitura de secure să fie de izbăvire. Vorba unui prost : Dacă nu-i bun de ușă de biserică, nu-i bun nici de ușă de școală. Și mergînd lucrurile în lumea asta pe dos, cum zice cîntecul, cei ce-aveau în mînă pînea și cuțitul au tăiat cum au vrut : lor harchine înseptite, mie răbdări prăjite (...). Și ce mai atîta vorbă pentru nimica toată ? După ce am fost destituit, pe timpul răposatului mitropolit Calinic, de răposatul ministru Tel — fie-le țărîna ușoară ca faptele ! — lepădînd eu anteriul și potcapul, le-am legat c-o ață și le-am trimes mitropoliei cu vorbele : De la această biserică mi s-au dat, la această biserică le dau !" (p. 101—102).

O a doua problemă pe care o ridică această carte a lui Petru Rezuș țintește posibilitatea de definire, în termeni antropologici, a personalității lui Creangă. Autorul sugerează o compensație, o îmbunare a răului, o găsire a bucuriei interioare prin scris. Înconjurat de dușmani, întrint adesea, Creangă ride, totuși, mereu, trece greutățile vieții personale în experiență general-umană, pe care o îmbracă în haina cuvîntului. Din acest punct de vedere, biografia lui Ion Creangă, ca biografie, este foarte importantă, mai importantă decît reușesc s-o arate biografii de obicei. Puse față în față tristețile vieții și bucuriile creației, pofta de a trăi, aplecarea hedonistă și traiul greu, acestea definesc o atitudine exemplară (în sensul că : specifică) în fața vieții, un mod de viață. Nu este vorba de o „refulare", de o răzbunare în scris, etc. În fond, scriind, Creangă umanizează lumea, o face mai bună decît este, bună în general, o „tocmește" altfel. Cum anume reușește acest lucru ? Îmbunînd elementul răului, des-demonizînd demonul, dîndu-i aparență umană, obligîndu-l să vorbească, să se poarte omenește. Creangă nu sesizează răul din lume (răul din om) precum, să zicem, un Dostoievski, nici nu-l caută : pornește de la convingerea că el există, și lucrează pentru a-l converti, pentru a-l capta în zona benefică a ființei. De altfel, se pare că, scriind chiar despre sine, Creangă se „îndreaptă", se vede în oglinda luminoasă a lucrurilor, se privește pentru a se judeca și a se extrage din judecată curat, copil candidînd la umanitate.

Citind cartea lui Petru Rezuș ai acest sentiment : autorul reface, în laborator, viața și opera lui Ion Creangă — iar experiența care repetă originalul trădează, în același timp, trăsăturile ascunse ale aceluiași original, îți dă de înțeles unul dintre mobilurile intime ale creației la Ion Creangă... Iar „experiența" este reușită în primul rînd pentru că nu este trucată, nu vine din afara problemei ci dinlăuntrul ei. Petru Rezuș a asimilat scrisul lui Creangă încît forma este impecabilă. Într-un oarecare sens, această carte are viața operei lui Creangă însuși, va trăi cît aceasta pentru că este intim atașată de ea — și, mai ales, pentru că nu o „jenează", nu o „lezează". Un sentiment al măsurii bine condus îl păstrează pe autor în vecinătatea scrisului lui Creangă, niciodată insinuat în acesta ci păstrînd o distanță propițială și de bună voință. Petru Rezuș nu „fură" de la Creangă cuvinte, expresii, vorbe de duh, etc. — ci sporește numărul acestora, aduce altele preluate din același tezaur al limbii, formează altele după metoda (și, deci, poate, pe gustul) lui Ion Creangă.

Nicolae Georgescu

Perspectiva stilistică

Lectura artistică a textului, în cazul prozei lui Creangă, reclamă, din partea interpretului, nu numai talent și sensibilitate, ci și o întinsă cultură, implicînd chiar și cunoștințe din unele domenii mai speciale, cum sînt lingvistica, stilistica și gramatica". Autorul acestei observații, citată din volumul **„Stilul artistic al lui Ion Creangă"** (1969), este distinsul universitar timișorean G.I. Tohăneanu, căruia trebuie să-i recunoaștem toate calitățile „interpretului" sensibil și competent. Faptul că analiza lingvistică a operei marelui povestitor „nu s-a bucurat de atenția cuvenită și cu prisosință meritată în lumea specialiștilor noștri" nu provine, credem, doar dintr-o „atitudine de rezervă și de reticență, dacă nu chiar de desconsiderare, față de «povestariul» din Humulești", ci și din constiința dificultății acestui demers analitic. Nu este ușor să te apropii de un text incandescent cu uneltele de gheață ale gramaticii. Și nu ne gîndim numai la „știința" lui Măcărescu, de pe urma căreia s-a prăpădit bietul Davidică de la Fărcașa, colegul lui Creangă la școala catihetică din Fălticeni („a murit sărmanul, înainte de vreme, înecat cu pronumele conjunctive, peritu-le-ar numele să le piară, că au mîncat juvaer de flăcău"). Chiar în vremea elaborării „Amintirilor", apăruseră „posderie de gramatici (...) care, trebuie spus fără compliment, îți explică... pînă ce nu se mai înțelege nimică". Importanța studiilor gramaticale este deasupra oricărei îndoieli, desigur, dar dificultatea lor este recunoscută și astăzi. Așa cum scrie Harry Shaw, în prefața unui manual de limba engleză, „dacă s-ar găsi o cale de a face gramatica la fel de atrăgătoare ca o fată frumoasă pe plajă, profesorii de gramatică ar putea spera să devină milionari". Pînă atunci însă...

Revenind la lucrarea lui G.I. Tohăneanu, trebuie să-i recunoaștem autorului și meritul exprimării limpezi, concise, care sporește lizibilitatea textului, chiar dacă termenii tehnici nu lipsesc. Cititorul instruit acceptă ușor constatările despre „exprimarea paratactică a unor propoziții subordonate", „juxtapunerea adversativei", „exprimarea raportului subordonator temporal de posterioritate minimă" sau „apariția adverbelor corelative în regentele condiționalelor". Terminologia este (sau ar trebui să fie) cunoscută de orice absolvent al școlii generale. Pertinentelor considerații morfologice și sintactice li se adaugă o subtilă și convingătoare analiză lexicală. Este un succes cu totul remarcabil, știut fiind că nu numai cititorul obișnuit (care cunoaște, în medie, doar o cincime din lexicul limbii sale materne), ci și profesioniști de primă valoare s-au putut înșela în aprecierile stilistice sub raport lexical (cf. Tudor Vianu și Sextil Pușcariu, în privința structurii lexicale a poeziilor lui Blaga). Chiar asupra sensului unor expresii din creația lui Creangă, un lingvist de talia lui Iorgu Iordan a comis mai multe erori de interpretare, corectate ulterior de Florea Fugariu, într-un captivant serial științific (v. „Luceafărul", 1987).

Înainte de a elabora studiul la care ne referim, G.I. Tohăneanu a predat studenților cursuri speciale despre arta lui Creangă și și-a completat documentarea călătorind „pe drumurile Țării-de-sus, de la Suceava la Ipotești și apoi la Humulești (...)". La al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Română (București, 1968), conferențiarul timișorean a vorbit despre modernitatea unor procedee narative în textele lui Creangă. Cu această ocazie, un student craiovean, participant la discuții, a primit „cu inimiciție" ideea modernității geniului humulestean. Dar, dacă modernitatea este, cum ar zice Cocteau, „cea ce se demodează", nici nu mai merită să-l condamnăm pe respectivul student. Creangă nu este numai modern, pentru că arta lui, așa cum remarcă G.I. Tohăneanu, „vorbește cu putere tuturor generațiilor, cîte s-au perindat, pe verticala istoriei, și cîte se vor urma pe meleagurile noastre". De unde provine această forță a verbului a înțelege G. Călinescu, citat într-o notă și de autorul timișorean : „Este cu desăvîrșire exclus ca un autor obișnuit să aibă norocul să spună atît de simplu, și de cuprinzător : „Tă-vă (sic!) pustia, privighetori, să vă bată..." (exclamație redată fără afereză în textul lui G. I. Tohăneanu, n.n.). Pentru asta trebuie să fii împins de la spate de milioane de țărani, să vorbești în graiul lor, să fii unul exprimînd pe toți(...)". Și tot Călinescu, în altă parte : „Creangă e o dovadă că numai ridicată pe gîndirea nefalsificată a poporului și pe experienta de viată si de artă a acestuia, strînsă în folclor, se poate naște o mare literatură realistă".

Fiecare capitol din „Stilul artistic al lui Ion Creangă" include, pe lîngă definirea componentelor stilistice fundamentale, observații de mare finețe, evidențierea unor subtilități lingvistice adesea intraductibile, procedee artistice specifice, folosite de povestitor „spre desfătarea cititorului". Distincția dintre stratul narativ și cel dialogat, valabilă ca metodă și în cercetarea operei sadoveniene, se dovedește, într-adevăr, „fundamentală în abordarea problemelor sinonimiei".

Unul dintre fragmentele analizate în capitolul „Stilistica participării" este următorul: „(...) Dar Harap-Alb și cu ai săi nici nu bindiseau de asta : ei, cum au dat de **căldurică,** pe loc li s-au muiet ciolanele și au început a se întinde și a se hîrjoni în ciuda fetei împăratului Roș. Ba încă Gerilă se întindea de **căldură,** de-i treceau genunchele de gură". Iată comentariul lui G.I. Tohăneanu : „Diminutivul apare numai prima oară, cînd surpriza pricinuită de senzația plăcută a căldurii era încă foarte recentă. Ulterior, prin deprindere, intensitatea plăcerii resimțite inițial scade, așa încît se poate reveni la forma nesufixară a cuvîntului (căldurică/căldură)". De data aceasta, explicația ni se pare discutabilă. În „se întindea de căldură" nu mai poate fi vorba de intensitatea plăcerii (fie și diminuată, „prin deprindere"), întrucît atît verbul, cît și complementul acestuia sînt folosite aici ironic. Gerilă nu „se întindea", de fapt, ci tremura ghemuit, „de-i treceau genunchele de gură", astfel că, în cazul lui, diminutivul hipocoristic nu și-ar fi avut rostul.

Foarte interesant este capitolul intitulat „Limbajul cotcăresc", în care se analizează vorbirea aluzivă, cu subînțelesuri, a eroilor lui Creangă. Unul dintre procedeele identificate de G.I. Tohăneanu în cadrul limbajului aluziv este „reconcretizarea locuțiunilor", metodă pe care un poet bizar — oltean, trăind undeva în Africa și scriind în limba franceză — pretinde astăzi că a inventat-o pentru creațiile sale „paradoxiste" (termenul îi aparține). Apropo de Africa, putem semnala o altă coincidență bizară, apropierea dintre „limbajul cotcăresc" și modul arhaic de subtilă exprimare ambiguă, „Sanza", înregistrat de etnologul britanic E. Evans-Pritchard, în cadrul culturii Zandé, din Sudan (v. „Univers de la Psychologie", vol. 1, p. 287). Așadar, de la arhaic la ultramodern, de la specificitatea lingvistică și etnică la universalul comportamental, de la detaliul suprarealist la caracterele „de o izbitoare umanitate" (G. Călinescu), creația marelui scriitor humulestean se situează la un nivel artistic pentru care, așa cum scrie G.I. Tohăneanu, „nici un epitet nu este superlativ".

M. Niculescu

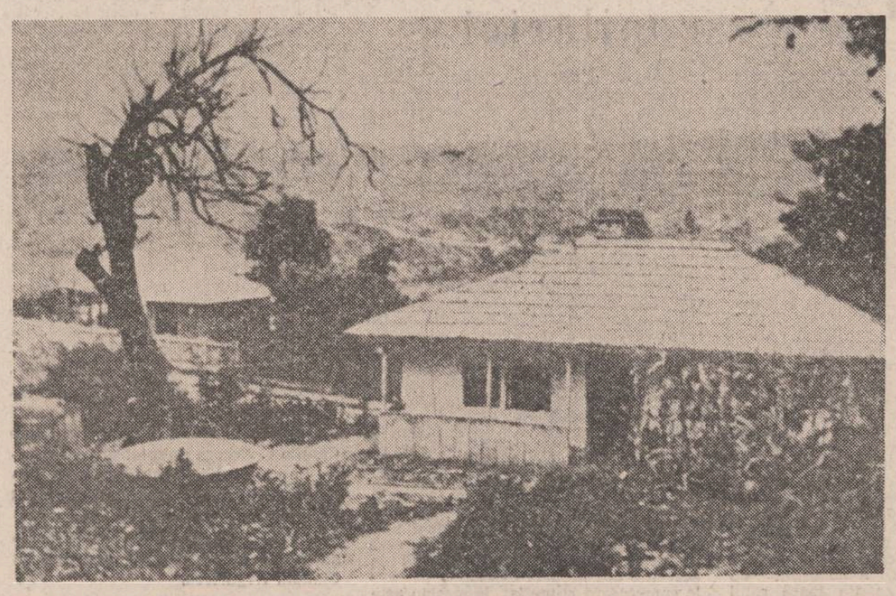

Bojdeuca lui Ion Creangă

POȘTA REDACȚIEI

Am primit un mare număr de plicuri în ultima vreme, mai multe decît ne așteptam. Corespondenții sînt răbdători (unii), mai grăbiți alții; vor verdicte imediate sau sfaturi trimise prin poștă. Îi asigurăm pe cei care ne scriu că, într-un fel sau altul, le vom răspunde în cazul în care socotim că cele trimise dovedesc cît de cît o „înzestrare poetică". Sub titulatura **Periscop** vom publica, după cum am mai precizat, acele poeme care ne-au reținut în mod deosebit atenția și ai căror semnatari se află foarte aproape de debutul propriu-zis.

★

Un corespondent din Timișoara, aflîndu-se într-un scurt popas în Gara de Nord și neavînd cum să-și folosească timpul, ne trimite o scrisoare (altfel interesantă) în care probează cu seriozitate „un model al poeziei viitorului"... Spațiul nu ne permite să reproducem „modelul" trimis. Îl reținem ca pe o curiozitate literară și-l felicităm pentru inventivitate.

★

Folosind șabărul, colegul nostru de rubrică, **Iulian Neacșu**, ne transmite (după cîte am auzit) dorința colaboratorilor și colaboratoarelor dînsului legată de prozodia clasică și „formele fixe". Îl rugăm să mai aibă nițică răbdare. Noi n-am afirmat niciodată că cei care scriu în vers liber nu sînt poeți. De unde atîta suspiciune?

Așadar să vorbim astăzi despre o altă formă fixă de poezie pe care au cultivat-o aproape toți poeții literaturii române: **distihul.** Cuvîntul, de origine grecească, înseamnă două rînduri. Două versuri rimînd între ele cu înțeles de sine stătător, cu idee clară. E o formă elegiacă de exprimare a sentimentului poetic avînd muzicalitate și forță de sugestie.

Primul distih al literaturii române a fost scris de **Mitropolitul Dosoftei.** El denumea distihul: „părechi de stihiuri".

Reproducem un frumos distih aparținînd lui **Lucian Blaga** și intitulat **Cintec pentru anul 2000.** „Vulturul ce roteșe sus / va fi atunci de mult apus. / Lîngă Sibiu, lîngă Sibiu, prin lunci / numai stejarii vor mai fi și-atunci. / Mai aminti-mă-va un trecător / vreunul străin, sub ceasul lor? / Nu cred să mă vestească cineva, / căci basmul ar începe-așa: / Pe-aici umbla și el se-ntorcea mereu / contimporan cu fluturii, cu Dumnezeu".

Poezii noi, nu multe dar bine alese, ne trimite **Mihai Sultana Vicol** din Birlad. „Cît noiembrie e sub lacrima aceasta / răsfățată pînă tîrziu".

Versuri, în general, expozitive dar pline de sensibilitate. Să așteptăm împreună toamna, anotimpul preferat al poeților din podgorii.

Într-o scrisoare caligrafiată cu pastă și mai apoi cu creionul, **Constantin Ardeleanu** din București ne asigură că este un furnizor ideal de... cerneală. Din scurtele date biografice trimise am dedus însă că se ocupă și de umor colaborînd la diferite suplimente de profil. Am înțeles. Dînsul este convins că are de spus ceva și în poezie. Fiind un cetățean care a călătorit mult conchide: „eu care am văzut atîtea minunății ale lumii nu cred că n-aș avea ceva de spus și în unul din cătunele poeziei române." Cît privește impresiile din străinătate ele sînt descrise altfel: „Controversatul turn Eiffel / Nu mă mir de fel / Că este așa la modă / În plin centru să înalți o sondă".

Zic să mai mergeți încă o dată în orașul lumină și să priviți mai bine.

Altfel ne obligați să vă respectăm îndemnul scris: „dau din cînd în cînd prilejul cite unui redactor să-și exerseze ironia". E păcat să vă autopersiflați. Dacă țineți neapărat la un răspuns cu umor subțire trimiteți la rubrica **Post restant.**

Detașat și ironic, cu un limbaj puțin cam „tehnicist", **Gelu Pușcașu** exersează în cele treizeci de poezii pe diferite pretexte. Titlurile sînt cam prozaice: „Criza", „Despre agricultură", „Medicație"... Un vers frumos: „Numele ei va fi / o tropicală cădere de astre". Și multe altele care sună prozaic: „lucram pe atunci la aprovizionarea cu materiale / într-o mică întreprindere de medicamente". În general o stranie alipire de lirism și expresii conventionale. Am reținut poezia intitulată „Rugăciune de seară".

Din Călărași, **Marin Badea** ne trimite o scurtă scrisoare și cîteva poezii. În ciuda scrisorii sceptice versurile ne-au plăcut. Nu toate.

Așteptăm altceva, mai aproape de acele rînduri care încep așa: „păpușa doarme / învelită cu o filă de carte".

Din Tîrnăveni **Al. Man** ne întreabă și se întreabă: „Nu știu dacă ceea ce vă trimit este poezie sau simple ginduri sau mai rău chiar, însăilări...". Aveți dreptate. Deocamdată sînt simple... însăilări.

După ce ne-a făcut prezentările, **Cornel Dragomirescu** din localitatea Focșani, 20 de ani și 2 metri înălțime, elev la seral, nu ne rămîne decît să-l sfătuim să frecventeze un cenaclu din localitate. Deocamdată pe post de... auditor.

Un grupaj de poezii și o schiță ne trimite **Dobre Enache** din comuna Nana, județul Călărași. Cel mai mult ne-a plăcut scrisoarea însoțitoare care e sinceră și caldă. Cred că e bine să frecventați și să citiți în cenaclu și mai cred că, într-o bună zi, vom putea alege ceva din cele ce veți trimite în viitor.

Mulțumim pentru rîndurile trimise de **Aron Pleșu** din Deva care declară că cele scrise de subsemnatul au asupra dînsului efectul ceaiului de tei. Adormitor adică? Micile poeme sînt demne de reținut.

Ion Cioranu din Slobozia ne expediază nouă niște versuri fiind curios ce părere are despre ele... **Fănuș Neagu.** Drept pentru care le vom transmite conform dorinței exprimate.

Deși ne roagă să-i răspundem și „chiar să-i publicăm" prima poezie trimisă, tovarășa inginer **Emilia Atanasescu** din Alexandria va trebui să mai aștepte. O sfătuim să trimită texte dactilografiate. Aceleași răspuns este valabil și pentru eleva **Dana Bonea** din Galați.

Ne-au parvenit și versurile pentru copii expediate de **Doru Macriș** din Timișoara. După cite am citit, dînsul a mai publicat în diferite reviste de profil. Îl sfătuim să se adreseze **Editurii Ion Creangă** unde sîntem siguri că va găsi receptivitatea necesară. Mai ales că versurile sînt competitive.

Un nume de-acum remarcat la această rubrică: **Mihai Ionuț Constantinescu,** ploieștean de origine, revine cu un nou lot de poeme. Citeva au rămas în atenția noastră. Începutul a fost făcut și e păcat să scădem ștacheta. Nu-i așa?

În afara numelui destul de... bizar, **Mincu Pedro,** versurile sînt banale. Unele rizibile: „îți iubesc sîntul tău sting"... Îl sfătuim, dacă este cum se mărturisește elev, să frecventeze în continuare liceul, să nu „chiulească" de la ore și să obțină note mari la literatură.

Umor, prospețime, inventivitate și o anume doză de afectare juvenilă dovedește ieșeanul **Alex Cristian.** Nu-ți strici ochii degeaba, desi ai 17 ani merită să perseverezi. Deocamdată reproducem un poem de mică întindere: „Ca o lupoaică gonită / noaptea își caută pestera". La cea de-a treia scrisoare consecutivă trimisă de **Valeriu Iocan** din Dej sîntem obligați să răspundem cu un „nu" hotărît. Nici urmă de poezie.

Mariana Trifu din București ne supune atenției un număr destul de mare de poeme și (spre uluirea colegului de rubrică de la **Post restant**), deși sînt scrise în vers clasic nu ne-au plăcut în totalitate. Am reținut, totuși, pe cea intitulată „Frunză într-o palmă" care o îndreptățește să revină cu alte lucrări.

Din Sălaj, **Mihaela Voineagu,** remarcată la această rubrică mai demult, revine cu 20 de poeme. Între ele și două rondele. Asta ca să ne facă pe plac. Ele însă nu îndeplinesc regula prozodică. Celelalte sînt în faza de experiment poetic. Mai clară și mai personală poezia intitulată „Timp".

Mulți corespondenți se plîng de greutățile pe care le întîmpină în procurarea la timp a revistei și slaba ei difuzare mai ales în provincie.

Îi sfătuim să se aboneze din vreme și astfel vor sta liniștiți.

Mircea Micu

P.S. Dintr-o greșeală de paginație poemul intitulat „Rugăciune de seară" a fost atribuit altui corespondent. El aparține lui **Spiridon Popescu.** Facem cuvenita rectificare.

MEMENTO

ANGAJARE ȘTIINȚIFICĂ

Costin Murgescu continuă să fie cu noi. Prin frămîntările și reflecțiile sale, prin punctele de vedere novatoare care le-a promovat și susținut, cu o strălucită competență, se confruntă și se împlinește cu frămîntările și reflecțiile tinerelor generații de specialiști, cu punctele de vedere ale studenților pe care i-a pregătit. Temeiul unei asemenea prezențe active, generatoare de nou îl reprezintă lucrările, studiile și articolele pe care le-a publicat. Ele relevă valoarea gîndirii și acțiunii pe care le-a desfășurat în egală măsură — timp de aproape cinci decenii — atît pe teritoriul teoriei și al practicii economice —, înălțimea pînă la care s-a ridicat în lupta — totodeauna creatoare — pentru promovarea adevărului, dragostea cu care a lucrat pentru ridicarea spiritului științific național. Prin ele oferă idei și soluții, propune căi și modalități de investigare, cercetare și cunoaștere a fenomenului economic național și mondial, stimulează interesul și menține treaz curiozitatea noilor contingente de economiști pentru pătrunderea și stăpînirea locului și rolului factorului economic în dezvoltarea vieții sociale.

Revenirea asupra cărților lui Costin Murgescu, oricît de des s-ar face, oferă, de fiecare dată, ceva nou, un înțeles mai profund al problematicii abstracte și înfățișate cititorului, te apropie tot mai mult de realitatea social-economică autentică a societății. Este suficient să ne referim doar la ultimele sale cărți: **Japonia în economia mondială, Criza economică mondială, Mersul ideilor economice la români.** Valoarea lor stă și în frumusețea stilului, și în larga cultură pe care o dovedește autorul, dar și în, mai ales, profunzimea analizelor pe care le face, în bogăția argumentelor pe care-și întemeiază ideile, punctele de vedere, concluziile pe care le trage, în posibilitățile pe care le oferă celor ce se apleacă asupra lor de a cuprinde și înțelege în structura și în înlănțuirea lor problemele de care se ocupă, de a surprinde logica firească, naturală a problematicii economice dintr-o țară sau alta, dintr-o epocă de dezvoltare socială sau alta. Rămîne ca un fapt unic, în literatura profesională respectivă, bogata informație, competența și arta sa neîntrecută în a descoperi și îmbrățișa, în spațiul a numai 250 de pagini, liniile de forță ale „fenomenului economic japonez".

Și nu este singurul exemplu de analiză complexă, bazată pe o extrem de bogată documentare, înfăptuită cu o acribie și cu un simț al răspunderii științifice ce merită a fi luate ca model. Avem în vedere și **Mersul ideilor economice la români.** Operă care se întinde și tratează unitar întregul spațiu românesc, pe timp de un secol, ea reprezintă „o biografie a ideilor-forță din gîndirea economică românească și a principalelor etape din evoluția lor" și înfățișează „marile confruntări ideologice care au caracterizat epoca modernă, principalele idei economice în care s-au oglindit permanențele luptelor istorice ale poporului român".

Prin felul de a sesiza și surprinde problemele în contextualitatea lor istorico-politico-economică concretă, dar și perspectiva mai largă a timpilor care au urmat, prin atenția și seriozitatea cu care a analizat materialul documentar, ideile și activitățile înaintașilor, prin exigența științifică și eleganța literară, Costin Murgescu ne oferă un nou model de a surprinde și valorifica moștenirea înaintașilor în domeniul științei economice. El este preocupat să evidențieze și direcțiile principale de mișcare a gîndirii și ideilor economice românești, și sporul de cunoaștere și preciziune pe care le-au înregistrat predecesorii de la un moment la altul, și contactul pe care l-au facilitat aceștia științei și culturii economice românești cu știința și cultura economică universală și, nu în ultimul rînd, de a arăta cum a validat timpul și dezvoltarea social-istorică a țării noastre o idee sau alta, un curent de gîndire sau altul, o școală economică sau alta.

Personalitatea lui Costin Murgescu este cuprinsă și se definește nu numai prin lucrările, studiile ori articolele publicate. Ea ni se înfățișează și într-un alt plan și registru: prin felul cum a știut, în teorie, să facă știință angajată, iar în plan social să se angajeze științific.

Pe asemenea principii a stimulat dialogul cu mai tinerii săi colegi și colaboratori, cu toți cei pe care i-a pregătit și i-a chemat la confruntarea de idei, le-a pus în față probleme și a avut curajul să țină seama de observațiile lor. Mărturie ne stă activitatea sa zilnică cît și cele scrise, de exemplu, în **Notă la Japonia în economia mondială,** la ediția din 1975: „am făcut numai cîteva completări și precizări spre a răspunde întrebărilor și sugestiilor formulate de trei promoții de studenți de la Academia de Studii Economice cu care... am avut plăcerea să discut cartea în acești cîțiva ani". Și, încheind, cu modestia care îl caracteriza continuă: „în fond, lor, viitori economiști ai țării, le datorez poate îmbunătățirile aduse lucrării de față".

Iar **Prefața la Criza economică mondială** se deschide cu precizarea: „Cartea de față este rezultatul schimbului de păreri în cadrul colectivului de autori care — întemeiat pe documentele programatice ale Partidului Comunist Român — și-a propus cîteva reflecții pe marginea crizei economice mondiale. Aceste schimbări de păreri ar fi putut să apară și sub forma unor dialoguri. În acest caz, cartea ar fi reflectat mai corect caracterul său de jurnal al unui laborator de cercetare".

Așa a muncit și a trăit Costin Murgescu, ca membru întemeietor al laboratorului de cercetare a vieții și ideilor economice care s-au desfășurat și susținut în spațiile activităților practicii și teoreticii naționale și mondiale.

M. Mâciu

Opera ființei colective

Urmare din pag. 1

într-o pasiune — dar *integrat*, adică adunat la un loc, „totalizat" (citat din *Pagini regăsite*, în cartea lui V. Tonoiu, la pag. 84). „Antologiile arhaice" ale lui V. Tonoiu reprezintă înainte de orice o meditație despre marea primejdie la care se află expus omul modern și care este dublă: aceea a risipirii (a pierderii de sine) și aceea a despicării (a blocării antologice a binelui în ființa omului modern, responsabilă de atîtea stranii maladii individuale și colective, pe care prea adeseori, printr-o consecventă malpercepție, le asimilăm progresului culturii europene). Nimic nu este mai îngrozitor decît să rătăcești în lume cu ființa despicată, în neștire de sine cu o cumplită suferință pe care o deschizi astfel în mîezul lumii, dacă admitem cu M. Eliade că centrul lumii este binele, că *întoarcerea la sine* este drumul spre centrul tău, devenit astfel centru al întregii existențe. Prin om existența a dobîndit o nouă și superioară formă de centrare și dacă așa stau lucrurile nu trebuie să ne mire acel *efect Pauli* care ne dezvăluie legături a-cauzale între lucruri și subiecte pe care altminteri nu le ține laolaltă legături cauzative (în spațiu și în timp). Dacă omul este centru și mișcare spre centru, atunci orice-i aduce despicarea se încadrează în clasa agenților purtători de „maladii antologice". Buna întrebare pe care o poartă cu ea cartea despre „ontologiile" uitate este, așadar, o cale către sănătatea eului nostru, cuprins lungă vreme de „dorul" după un Eu mai întreg, „integrat" într-un eveniment, într-un peisaj, într-o pasiune, dar *integrat*, adică adunat la un loc, adică „totalizat". Cu această carte iese pe lume curajul de a ne privi pe noi înșine, așa cum eram, despicați între un Eu rationalist, intelectualist și schematic pînă la a face din noi niște umbre, simple prezențe spectrale, și un Eu „etichetat" spre a fi ostracizat și ținut sub pecețile oprobriului. Cartea lui V. Tonoiu este cartea care face procesul acestei „maladii" a secolului nostru, și cu ea odată epocii care a ridicat-o la rang de „stare exemplară" și de cale unică de urmat. Printr-o asemenea carte ne putem despărți senini și rizind de un trecut care ne stă încă destul de aproape. „Ontologii arhaice" nu este numai cartea „întrebării salvatoare", ori despre o asemenea întrebare, căci este deopotrivă și cartea de fenomenologie a unei asemenea întrebări. Ea luminează, așadar, și calea răspunsului. După ce repereză „coordonatele de fundal" a unei experiențe traversată de întrebarea pe care eul european o așteptă de la secolul acesta, Vasile Tonoiu va lumina cu o eleganță remarcabilă articulațiile „ontologiei arhaice" în capitolul intitulat cît se poate de lămuritor: „Elemente de ontologie arhaică". O asemenea ontologie „nu se articulează în construcții discursiv-conceptuale de felul celor cu care ne-a obișnuit propria noastră tradiție filosofică". Ferindu-ne de considerații risipitoare pentru cititor vom face o singură remarcă: prin viziunea aceasta a lui Vasile Tonoiu ni se propune ca prima încercare de examinare sistematică a mitului, imaginii, simbolului, ritului etc. din perspectivă ontologică, adică din acea perspectivă care este în stare să lămurească aportul acestor „elemente" la construcția unei viziuni cuprinzătoare de teoria existenței. În felul acesta mitul și ritul, simbolul și imaginea, sacrul și cosmogoniile ori antropogoniile sînt recuperate unui cîmp al cunoașterii întregitoare a existenței, nelipsită de coerență, de adîncime și de măreție. Asemenea elemente au puterea de a lărgi hotarele eului spre o cuprindere a Lumii, de o lărgime și o adîncime neobișnuite. Ele sînt deopotrivă „constituanți" ai existenței și „purtători expresivi" ai acesteia. Alungarea lor din spirit este tot una cu extirparea unei părți a eului nostru. Cartea lui Vasile Tonoiu are un dublu rol: lămurește spiritul și tonifică eul nostru.

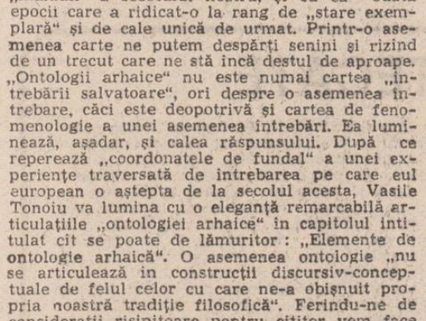

CUMPĂNĂ

Așa cum dormi

Așa cum dormi, iubito, acoperi lumea
nu văd nimic, te văd numai pe tine
întinsă stai cum doar acea cîmpie
la răsăritul și apusul morții.
Acel ce doarme-n somnul său se-ascunde,
așteaptă întunericul și se închide
în plăpumi și în mîezul mai tulbure
al nopții,
dar tu, iubito, așa cum dormi acoperi
lumea
eu nu mai pot zări nimic, gene se-ndoaie
în carnea ta, fruntea în ea s-a-mpotmolit
și-acolo stă, nu mai zăresc nimic,
așa cum dormi, iubito, acoperi lumea.

George Alboiu

Pe tărîmul limbajului

Urmare din pag. I

sure despre „lingvistică sau izgonirea literei"; în opoziție, Derrida e prezent cu „gramatologia sau incununarea literei" și mai tîrziu cu „suprimarea sensului". Heidegger cu „cercul înțelegerii", cu „dialogul cu tehno-știința", Gadamer cu „experiența hermeneutică și limbajul" (capitol care ni s-a părut cel mai bogat în deschideri); Valéry cu „posibilitatea unui alt limbaj", a unei „Reforme filosofice", Nietzsche (cel din **Introducerea teoretică asupra adevărului și minciunii în sens extra-moral**) cu „năzuința poetică și metafora filosofică", iar Paul Ricouer cu „adevărul metaforic" și „referința metaforică".

Marius Ghica nu uită niciodată că cititorul este, la rîndul său, un om poietic, și înțelege să-i facă din cînd în cînd un semn de complicitate. Care ar fi posibilele experiențe ale acestuia pe tărîmul limbajului?

Ferindu-l de existența inautentică, călăuzindu-l spre „experiența hermeneutică", Marius Ghica înțelege să-i ofere aspirantului la inițiere poietică unele „soluții". Ar fi fost de dorit, de aceea, ca disertația explicită asupra conceptului fundamental de **poiesis** de la p. 66—67 (reluată apoi în nota 14 de la **Cuvîntul lămuritor**) să apară la începutul eseului, ca o orientare mai hotărîtă. Cîteva din soluțiile propuse (și aici se poate urmări ce răsturnare fundamentală au suferit, în filosofia contemporană, conceptele cotidiene) ar fi: **lectura** („prin actul lecturii este reprezentat ceea ce spune textul, sensul său este adus în prezență"), **jocul** („Ființa operei de artă este jocul care se desăvîrșește în reprezentarea celui ce participă ca spectator), **scrierea** („...e vorba de un meșteșug, o iscusință menită să ajute înțelegerea, să stîrnească gîndurile cititorului"), **traducerea** („Traducătorul împlinește o muncă de recreare a textului originar analoagă întreprinderii hermeneutului").

În dialogul inițiat de Marius Ghica nu ar fi făcut oare o figură aparte un Cantemir, în primul rînd ca autor al **Divanului** sau al **Metafizicii?** Sau ce superbă prefigurare ori cel puțin ilustrare ar fi avut în **Luceafărul** raportul heideggerian dintre **discurs (die Rede)** și **vorbărie (das Serede),** ca raport ontic dintre rostire și ființă (cap. **Discurs și existență inautentică**)!

O antologie (sau un dialog? sau o aventură argonautică?) a „textelor gîndirii «românești» asupra limbajului nu l-ar tenta oare pe Marius Ghica? Tronul pe care șade Thot cu papirusul în mîini (sugestive coperta I și a IV-a) este și tronul în care stă ascuns archè-ul suprem, pe care Făt-Frumos trecut de răspintia cuvîntului și ajuns în Valea Plîngerii îl regăsește prin **amintire,** ca un filosof al poeticității din basmul românesc.

CARTE FRUMOASĂ

Urmare din pag. I

ce ne înconjoară, este prezent și de această dată la expoziția al cărui organizator este.

Introducerea este foarte simplă.

Obișnuiește să vorbească mai ales prin faptele celor pe care i-a descoperit, i-a încurajat și alături de care știe să se bucure întotdeauna de fiecare reușită.

— Ce a însemnat și ce înseamnă această expoziție pentru dumneavoastră și pentru Centrala în care lucrați?

— Ca amploare și ca reușită este prima acțiune de acest fel. Centrala noastră a organizat și organizează însă în permanență manifestări asemănătoare în care sînt antrenați zeci și sute de participanți. Toate aceste concursuri de creație își propun să valorifice întregul potențial creator al personalului nostru muncitor pentru promovarea valorilor autentice în producția de bunuri materiale de larg consum specifice acestei importante ramuri industriale a economiei noastre naționale.

Centenarul Eminescu a fost unul din cele mai generoase pretexte, în opera poetului nostru național găsindu-se esența însăși a filosofiei poporului român de la dragostea de țară la încrederea în ziua de mîine, în frumos, în cinste și dreptate.

„La trecutu-ți mare, mare viitor" — acesta este marele semn sub care s-au scris și faptele de muncă de fiecare zi ale harnicilor muncitori, sticlari, șlefuitori, ceramiști, modelatori, pictori, decoratori, dar și faptele lor de noapte în care s-au apropiat cu tot ce au avut și au mai bun în marele lor suflet de artiști, de opera poetului național.

O carte într-un buzunar de salopetă...

— Vom continua astfel de manifestări cu convingerea că muncitorul intelectual — cum îl numea cu măgulitoare generozitate secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — a devenit de pe acum tovarășul de muncă și de aspirații al tuturor creatorilor de frumos din această țară, de acum și dintotdeauna. Generosul cadru al Festivalului național „Cîntarea României", sprijinul conducerii Centralei, al conducerilor de întreprinderi și desigur, nu în ultimul rînd al Uniunii Scriitorilor și Uniunii Artiștilor Plastici, ne este mai mult decît un îndemn pe care vrem din toată inima să-l onorăm așa cum se cuvine.

Sigur, meditînd la această expoziție sînt foarte multe lucruri de spus despre adevăratele „școli" de creație (pe genuri) care se conturează distinct în centre de autoritate recunoscută în materie cum sînt cele din Baia Mare (Întreprinderea de faianță și sticlărie FAIMAR), București (Întreprinderea de articole de sticlărie și vestita „Curte a sticlarilor"), Avrig (Întreprinderea de sticlărie), Curtea de Argeș (Întreprinderea de porțelan menaj), centre care au impus, de altfel, cîteva nume de artiști autentici în foarte exigenta selecție din expoziția omagială organizată la Muzeul Literaturii Române.

Ne gîndim, în primul rînd, la Nicolae Suciu (cu explozie stelară impresionantă dar deloc ostentativă ci, dimpotrivă, de o rafinată delicatețe a unui „Luceafăr" antologic lucrat în tehnica ceramicii pictate) și la Cornelia Manea („Cintec I", aceeași tehnică), amîndoi din Baia Mare, la Ana Grancea din Avrig cu a sa „Simfonie eminesciană" dintr-o sticlă masivă de o fragilitate subțiată pînă la simbol, la Cristina Iliescu („Coloană") și Vlad Cioroiu („Fereastră"), amîndoi reprezentanți ai „Curții sticlarilor" din București, la Florin Bondoc din Curtea de Argeș cu al său „Luceafăr", imaginat într-un mulaj de ceramică albă al mesei de lucru a Poetului, și la concetățeanul său Florin Maior cu lucrarea „La mijloc de codru des" sau la Komaromy Arpad din Cluj-Napoca pentru medalionul „Omagiu". Și, desigur, nu numai la ei.

Impresionant prin invitația la dragostea pentru frumos în tot ceea ce facem și prin amploarea sentimentului de apartenență și implicare firească în actul de creație artistică al celor ce muncesc direct în producția de bunuri materiale din întreprinderile aparținînd Centralei industriei sticlei și ceramicii fine din România, Concursul național inițiat cu prilejul sărbătoririi Centenarului Mihai Eminescu, felicită o inițiativă cu evidente implicații educative și, sperăm, cu efecte pozitive de durată.

An al marilor sărbători de suflet și de istorie, anul Centenarului Mihai Eminescu, al sărbătoririi intiiului Mai muncitoresc din 1939, legat atît de durabil și de pilduitor de numele tovarășului Nicolae Ceaușescu și al tovarășei Elena Ceaușescu, anul celei de-a 45-a aniversări a Augustului demnității și devenirii noastre naționale și al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, anul 1989 își scrie, iată, încă o pagină frumoasă în marea Carte de aur a Festivalului național al muncii și creației „Cîntarea României".

O carte într-un buzunar de salopetă...

„Ce-ți dorescu eu ție, dulce Românie"...

P.S. O singură nedumerire — cu nimic mai prejos decît un regret — la capătul acestor gînduri și rînduri de bine și de cinstire pentru toți sticlarii și pentru toți ceramiștii țării este aceea că din vitrinele palmaresului național lipsesc artiști din centre pe care le știam cîndva vestite nu numai la noi în țară dar și peste hotare: Alba Iulia, Turda, Pădurea Neagră, Sucea-va, Gherla, Bistrița, Mediaș, Sighișoara.

Sperăm sincer să le putem admira lucrările la viitoarele ediții ale unor astfel de importante manifestări.

rafael alberti
memorii

Juan Ramón Jiménez sosește într-o dimineață la Buenos Aires. Vine din Puerto Rico, însoțit de Zenobia, foarte plăcuta și îngăduitoarea sa soție. Sosesc cu vaporul. Eu merg în întîmpinarea lor și-i aștept. Juan Ramón sosește în capitala Argentinei pentru ca să susțină conferințe și recitaluri poetice. Cum se prezenta el cîndva și cum arată acum! Pe vremea aceea, îndepărtată, din așa numită **belle époque**, din anii treizeci, pe Juan Ramón îl deranja faptul că noi mergem la cafenea, că scriem lucrări teatrale și mai ales că avem premiere cu ele. Cînd Federico Garcia Lorca puse pe scenă, și cu succes, **Nunta însingerată,** îmi spuse, răutăcios, întîlnindu-mă cu el, într-o seară, în drum spre casă: «Ai văzut „zarzuelita" lui Lorca cu care a avut premiera la teatrul **Beatriz**?» Într-o zi, pe stradă, văzîndu-l pe Antonio Espina printr-o fereastră a unei cafenele, îi spune lui Benjamin Palencia, lucru pe care acesta mi l-a povestit: «Vai, Espina al meu este pierdut!» Juan Ramon nu frecventa conferințele, condamnîndu-le (cu toate că el, cu puțin înaintea izbucnirii războiului nostru, ținuse una la teatrul **Auditorium** din Madrid.) Bine. Adevărul este că acum, și mi se pare extraordinar de bine, Andaluzul Universal, cu frumoasa sa barbă de arab notabil, sosește la Buenos Aires pentru a ține conferințe și recitaluri într-unul din teatrele cele mai prestigioase — **Politeama** —, și la modă, din strada Corrientes. Succes mare în fața acelei nu prea **mici minorități.** Aplauze și îmbrățișări cu cele mai drăgălașe fete argentiniene a celui mai măreț și bărbos poet maur al întregei Andaluzii.

Ramon Gómez de la Serna trăiește foarte retras, aproape neobservat, în orașul Buenos Aires încă de la începutul războiului nostru civil. Eu, în ciuda faptului că-l admiram cu adevărat, nu mă văzusem cu el timp de mulți ani, datorită timpitului și deloc necesarului său franchism, care îl îndepărtase de la cei mai mari și buni prieteni ai săi. În Argentina Ramón se plictisea la nesfîrșit — el, atît de scandalagiu și de panglicar — unde era lipsit de seratele sale din cafeneaua **Pombo,** unde era animatorul inepuizabil și genial. Într-o zi, un frate, desigur comunist, al soției sale, delicata și foarte frumoasa scriitoare Luisa Sofovici, îmi spune că Ramon trăiește foarte trist, complet izolat, disperat, atît de departe de Madrid, și întrebîndu-mă cu timiditate dacă nu aș dori să-l văd.

Această cerere m-a emotionat. Niciodată nu am înțeles franchismul lui Ramón, al acelui personaj din romanul său **Gustav necuviinciosul,** căci la începutul războiului, acolo în singurătatea argentină, Ramon scrisese cu multă larmă butaforică această carte dedicată lui Ramón Franco, aviatorul, crezînd că este vorba de generalism. O mare ramonadă această ramoniană confuzie a lui Ramón! Cînd în sfîrșit m-am dus să-l văd, Ramón m-a primit așezat în fața mesei din sufragerie, ca și cum oficia în celebrele sale serate pombiene, luminîndu-i-se fața lui lată de locuitor gorești al cartierului Maravillas din Madrid, vorbind vesel, aproape țipind, și ridicîndu-se, deseori de pe scaun, la fel ca în tabloul în care Gutierrez Solana îl pictase, înconjurat de cei mai faimoși participanți ai seratelor sale. Deodată, Ramón ridică un braț, îndreptîndu-și degetul arătător îndoit către soția sa, ca și cum ar fi fost trambulina unei colivii, și invitînd-o foarte drăgăstos îi spuse: «Spriji-nă-ți lăbuțele tale, păsărica mea, pe acest deget.» Luisa, prinzîndu-și două din ale sale de cel pe care îl oferea Ramón, rămase în felul acesta tot timpul cît a durat vizita. În clipa în care Ramon aspiră puțin din fumul pe care eu îl scoteam din pipa mea, mă întrebă ce fel de tutun fumam. **Dunhill,** i-am spus. El, foarte serios atunci, dădu sentința: «Cancer! Fratele meu fuma asemenea tutun. Și a murit. Trebuie să fumezi pe acela pe care îl folosesc eu». Și în continuare își pregătește o pipă, cu un tutun oribil, care înălța o fumarolă ca cea a Vezuviului, și răspîndea un miros puternic de buruieni uscate, și amestecate cu cel al cenușii ce rămăsese în pipă, căci — susținea el — așa are un gust mai plăcut.

...Apoi i-am spus lui Ramón că Juan Ramón Jiménez se află la Buenos Aires. Cu timp în urmă ei erau foarte buni prieteni. În mod discret Juan Ramon mi-a insinuat că ar fi vrut să-l vadă, și să-l întreb dacă este de acord. Ramon a spus că da. A doua zi, eu l-am întovărășit pe poetul din Huelva împreună cu soția sa, Zenobia, acasă la Ramón. Scara etajului unde locuia pornea din vestibul. În clipa sosirii noastre, Ramon ne aștepta pe palierul etajului său alături de Luisita. «Un moment!» strigă lui Juan Ramón, fără a-l mai saluta. «Un moment!» Poți să-mi explici, înainte de a urca, de ce în ultimul timp scrii Dumnezeu fără majusculă? Lui Dumnezeu i s-a luat totul pe acest pămînt. Și acum vii tu și-i lei ultimul lucru ce îi mai rămăsese: majuscula. Promite că i-o vei înapoia.» Lui Juan Ramón îi tremura barba. A bolborosit ceva ce nu am înțeles și am pornit după el și după Zenobia, închizînd ușor poarta de la stradă.

Pe plaja din Cantegril, Uruguay, am cunoscut o foarte frumoasă femeie, brunetă, cu înfățișare subțire de gitană, cu ochii mari și melancolici. Umbla totdeauna singură, și dacă am ajuns vreodată să vorbesc cu ea, pot spune că ieșea din buzele sale ceea ce era doar singurătate și uitare. Cu titlul de «Întoarcere la ceea ce nu a fost», am amintit-o în acest poem. **Tu străluceai și erai singură. Cînd vorbeai, / singurătatea dormea în liniștea ta. / Erai frumoasă și îndepărtată, / ca o desfășurată, și nemîncată velă / mută la orizont, / mereu neliniștit dorită, / fără a reuși vreodată a ajunge la mal / Eu te-am dorit, te-am dorit. Însă erai / lumină inaccesibilă, de neajuns. Fugeai, / ultim soare plăcut, amprentă pierdută / în hotarul mării, lăsînd doar / liniștea ta în întuneric. / Și așa a fost. / Eu iubeam liniștea ta. / acea vizibilă taină de cuvinte nespuse, / ochii tăi mari, adînci, fără priviri, / pulsurile ascunse ale singelui tău, / tot ce ascundea frumusețea ta, / atît de delicată și tristă, / iluzie ce nu a putut niciodată să-mi vorbească. / Revino acum, înapoiază-te / de la o depărtare atît de mare, / înapoiază-te și spune-mi în sfîrșit ceea ce / niciodată nu mi-ai spus, / ceea ce cîndva era numai liniște.**

...Într-o zi, Leon Felipe, cu ajutorul nepotului său, marele toreador mexican Arruza, se prezentă acasă la mine la Buenos Aires, unde venise să dea cîteva recitaluri și conferințe foarte discutabile. Așezat comod pe fotoliu, cu un aer și ton aproape adormit, îmi spuse că Unamuno, cînd sosi pentru prima oară din Țara Bascilor pe podișul Castiliei, a vrut să-l avertizeze pe Dumnezeu de prezența sa în mijlocul cîmpiei solitare.

— Dumnezeule, Dumnezeule, Stăpîne, Dumnezeule, a sosit Unamuno! Sînt Miguel de Unamuno. Aici mă aflu!

Cerul era acoperit de nori negri; se auzea doar o mare liniște. Unamuno nu înceta să repete:

— Dumnezeule, Dumnezeule, ascultă, a sosit Unamuno!

...Eu totdeauna, în întreaga mea viață, obișnuiesc să mă trezesc și să mă scol odată cu zorile. Am mai spus-o de mult timp, în terțete italienizante dedicate lui Eduardo González Lanuza, un mare poet argentinian, mort nu de mult timp: **Eu sînt un om al zorilor, / logodit cu prima licărire de lumină. / Soarele îmi cere să cînt la fiecare aurora / și eu nu-i pot spune soarelui: Așteaptă!**

Cîte revărsări de zori minioase, de imense temeri ale unor bombardamente nemiloase, de navigație pe întuneric, de teama unei surprize a vreunui submarin german care să ne trimeată în adîncul oceanului! Și, totuși, mă aflu aici, spre 83 de ani de viață, încîlcindu-mă de fiecare dată mai mult printre lianele memoriilor mele. Însă, în ciuda marelui întuneric și al labirintului, continui să înaintez prin ele cu iuțeala luminii, a gîndirii.

În românește de Esdra Aihasid

Din LIRICA BULGARĂ

Nu e prima dată cînd evoc în paginile acestei reviste personalitatea lui Vladimir Başev, poet, gazetar, traducător şi om politic, născut în 1935 şi decedat în 1967, în urma unui stupid şi sofisticat accident de automobil, anul de cînd, vorba lui Nicolae Labiş, a devenit „o amintire frumoasă". Una dintre cele mai sfinte, nu numai pentru generaţia postbelică de scriitori, ci pentru întregul tineret din Bulgaria vecină şi frăţească. De la debutul său editorial, în 1957, cu volumul „Antene fremătătoare" pînă la antologia apărută post-mortem, „Puls", în 1967 a scos nenumărate volume pe principiul — „anul şi cartea". Ca să nu mai vorbim de libretele de operă, de eseistica sa ca şi de bogata activitate de gazetar politic.

Faptul că scurtele noastre însemnări şi traducerile apar cu prilejul sărbătorii naţionale a Bulgariei socialiste constituie un omagiu pe care, peste moarte, îl aducem poetului de un indiscutabil romantism revoluţionar.

VLADIMIR BAŞEV

Cîntecul ce mă iubea

O, unduitoare şi uşoare,
Neclare şi de nepermis
Cu degete tremurătoare
Atîtea cîntece am scris.

Decepţii mari se răzbunară,
Iar viciul este răsplătit
În zi de glorie şi seara
De mine ele au fugit

Şi deodată-n sunete măiastre,
Tu să te naşti ai început,
Eu ştiu ce îmi vei da de veste,
De-aceea eu te şi salut.

Tu eşti cea mai duioasă strună.
Şi primul dulce chin al meu
Tu mă săruţi parcă sub lună
Şi bucuria-mi cade greu.

Uituc, fără-a rosti cuvînt,
În faţa ta îngenunchez
Eşti dragul, unicul meu cînt,
În veci de veci — supremul crez.

Talent

Un cuplet construiesc din cuvinte
Ca un templu unic în lume
În care palid am să-ţi ies'naninte
Un templu ce-o să poarte al tău nume

Ne vor căta chiar printre clevetiri,
Prin case şi registre, zi de zi,
Ascunşi într-ale mele stihuiri
Eu şi cu tine vom trăi.

Şi zilnic ţi-oi găsi o tăinuire
Din vers în vers, ca şi din zări
Te va salva această rătăcire
Şi de înfrîngere şi de mustrări

M-ai înţeles cu ce talent eu scriu.
Atunci te voi purta iavaş-iavaş
Sus pe-un acoperiş pustiu
Unde se vede-ntregu-oraş.

Sub noi oraşul viu-cetate,
De noi cu dragoste-nălţată
O să ne prindă-ntr-o captivitate,
Severă cum n-a fost vreodată.

În faţa vagonului

De mama nu-i chip să te desparţi uşor
Stă-n faţa mea mută
Şi chiar dacă pe cer
Nu se scutură vreun nor,
Se simte o ploaie cernută
Şi se-nvîltoră-această ploaie
Cu năvala de lacrimi-şiroaie
De-ajuns ca-n acest ultim ceas greu
Să mint că nu ea plînge,
Ci eu.

Prezentare şi traducere de
Niculae Stoian

NIKOLAI ZIDAROV

Şi de n-oi greşi, şi de-oi greşi...

Şi de n-oi greşi, şi de-oi greşi,
tot trecutul cu cenuşa-i una.
Cîntecului sufletu-mi menit,
rob îi este, rob dintotdeauna.

Iau pieptiş furtunile din veac,
port povara unor norme aspre
şi împart cu timpul cel buimac
taine şi nelinişti, de dezastre.

Ritmul viu al soarelui măreţ
visul meu în cînt îl va preface
şi-l voi da feciorului semet
ca pe o comoară-n vremi sărace.

Chiar de-s vînturi aspre, ori de-i ger,
eu în legănarea toamnei mele
voi rămîne tînăr, cum sub cer
tînăr este-un ram cu roade grele.

Şi de-or arde arşiţe cu foc,
ori furtunile vor fi de moarte,
timpul curge, curge ca-ntr-un scoc
şi tot ce-am visat, voi avea parte.

PAVEL MATEV

Cerul

Prin inimă se vede cel mai bine.
Priveşte, deci, tăcut, cu ochi închişi !
Cît de frumos e ceru-n seri senine,
privit de ochi candizi şi larg deschişi !

Acolo-i soare, nori de spumă.
Atîtea păsări şi albine-n zbor.
Lipseşte doar tărîna-mumă,
dar tu nu te-ntrista de-acest decor.

Pe Calea Laptelui porneşte, unde
lăptos se pierde spaţiul diafan.
Priveşte doar ce inima-ţi pătrunde
şi nu deplînge cuibul pămîntean.

Tu poţi să plîngi puţin sub lumi deşarte.
Şi cîntecul se naşte-n chin şi dor.
Dar important e să priveşti departe
şi să nu uiţi cînd ai pornit în zbor !

PETĂR KARAANGOV

Ploaia

Din nou trec prin tunelul ploilor de toamnă
spre locuri vechi şi dragi, mereu ademenit.
Acolo mă aşteaptă-o lume şi mă-ndeamnă
spre riul cu-al său mai înalt şi înverzit.

În unde clare se-oglindeşte ginditoare
căsuţa cu boltă de viţă bătrînă,
în timp ce măicuţa în prag şi-n aşteptare
o lacrimă lungă-mpleteşte şi-ngină...

Din cămaşa mea udă ies aburi în prag.
Colina întreagă în soare se scaldă
şi vorbele toate şi sufletu-mi veşnic prîheag
pe rînd le aşez în mîna mamei mele, caldă.

Iar streşinile toate ca nişte metronoame
măsoară în tic-tac-uri orele în şir
şi cerul uriaş începe să destrame
toţi norii din înalturi şi ploile se-nşir...

În mintea mea o lume va rămîne vie —
un cer înalt, o zare aburoasă,
căsuţa veche, mama şi viţa de vie,
cu ochii petrecîndu-mă de-acasă.

Şi iată,-ntr-un tîrziu, sub orizontul sur,
cuvîntul „fiule", rostit atît de dureros,
îmi străbate-n urechi şi obsedant, şi pur,
... Şi-i singurul într-un vagon ticsit şi zgomotos.

În româneşte de
Valentin Deşliu

GHEORGHI DJAGAROV

Întoarce-te

Tu ai intrat pe nesimţite în viaţa mea
Ca o primăvară încărcată cu flori,
Cu boltă luminoasă, cu un duh înnoitor
Plină de visuri bătîndu-mi inima.

Eram ca ameţit
La apropierea de umerii tăi.
Erai minunea însăşi ce s-a ivit
Şi clipele de fericire din ziua dintîi.

Aş fi atins piscurile cele mai înalte
Şi-aş fi coborît chiar şi-n infern,
Dacă zilele frumoase n-ar fi fost întunecate
Şi tu ai fi dat vreun semn ca să mă chemi.
. . . . . .

Întoarce-te în viaţa mea însingurată
Ca primăvara încărcată cu flori,
Cu boltă luminoasă, cu duh înnoitor
Să-mi bată inima plină de visuri ca altădată !

În româneşte de
Cristea Mamali

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Legături tradiţionale

De curînd, la Editura „Obzor" din Bratislava, a apărut o lucrare despre activitatea politică şi literară a scriitorului Svetozár Hurban Vajanský (1847—1916), fiul revoluţionarului paşoptist Iozef Miloslav Hurban din strălucita triadă a lui Ludovit Stur şi Michal Miloslav Hodža. Amintim, în prealabil, faptul, pilduitor pentru colaborarea dintre cele două popoare, că tatăl scriitorului, alături de alţi patrioţi români şi slovaci, semnaseră la 26 aprilie 1848, la Viena, un document comun pentru autonomie teritorială naţională.

Autorul cărţii la care ne vom referi în continuare, specializat în literatură factologică, monografii, colaborări la enciclopedii şi dicţionare, este Ján Juríček. Cercetarea prezintă pe spaţiul a circa 200 de pagini activitatea politică şi literară a lui Svetozár Hurban Vajanský, una dintre personalităţile de frunte ale culturii şi luptei de eliberare naţională slovacă. După ce practică avocatura prin mai multe localităţi, Vajanský se stabileşte în oraşul Martin, important centru cultural slovac, unde, din 1878, devine redactorul ziarului progresist **Národnie noviny.** Autorul îşi concentrează atenţia asupra unei perioade mai dificile din viaţa şi activitatea scriitorului, anii de după 1875, cînd autorităţile maghiare au interzis activitatea Maticei Slovenská, asociaţie patriotică şi culturală a slovacilor integraţi de secole în Regatul ungar, culminînd cu răsunătorul proces de presă de la Bratislava, din 1892. Activitatea proteică de poet, prozator, critic, eseist şi publicist a lui Vajanský este schiţată pe un fundal istoric mai larg pentru ca cititorul să se poată orienta mai bine în viltoarea evenimentelor interne şi externe de atunci.

Un număr însemnat de pagini şi un capitol special al cărţii sînt consacrate colaborării strînse a patrioţilor slovaci cu românii din Transilvania. Politica de asuprire şi discriminare naţională practicată cu o draconică osîrdie de statul maghiar a adunat nu o dată naţionalităţile impilate, români, slovaci, sîrbi sub stindardul comun al luptei pentru dreptate şi libertate naţională. Românii şi slovacii s-au sprijinit moralicește prin presă, s-au apărat reciproc în procese, s-au întîlnit la congrese ale naţionalităţilor, la conferinţe, în închisori. Răsunătorul proces de presă intentat lui Svetozár Hurba Vajanský pentru articolul **Hienismul în Ungaria,** publicat în **Národnie noviny,** la 13 sept. 1892, a provocat o imediată şi puternică solidarizare a patrioţilor români şi a presei româneşti. Scriitorul slovac publicase pînă la acea dată cîteva articole de susţinere a mişcării memorandiste din Transilvania şi indemna la coordonarea acţiunilor slovacilor cu cele româneşti (Cf. **Národnie noviny,** nr. 76, 78, 80, din 1892). În mai 1892 avocatul Emil Stodola din Liptosvký Mikulaš îl ia pe Vajanský la Bucureşti ca martor în căsătoria cu fiica comerciantului Gabriel Polonius Vincenciu. Aici se întîlneşte cu ziaristul slovac Gustav Augustini, redactor pe atunci al revistei **Tribuna** din Sibiu, mediator activ între români şi slovaci, cu preşedintele Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, D. Brătianu, şi cu scriitorul Ioan Slavici. Înaintea procesului, Vajanský primeşte de la colegul şi prietenul său Ioan Slavici, care cunoştea rigoarea închisorilor ungureşti, o emoţionantă scrisoare de solidarizare şi încurajare. Apărarea acuzatului au preluat-o doi dintre cei mai instruiţi avocaţi slovaci, doctori în drept Michal Mudroň şi Miloš Štefanovič, care va mai pleda şi în apărarea memorandiştilor români. Prin condamnarea lui Vajanský autorităţile ungureşti doreau să-i avertizeze pe politicienii slovaci să nu urmeze calea revoluţionarilor români. Contrar aşteptărilor, procesul intentat unui ziarist slovac, s-a transformat într-un aspru rechizitoriu al şovinismului maghiar. Din banca acuzatului şi a apărătorilor lui întreaga lume a putut asculta glasul de revoltă şi pătimirile poporului slovac sărăcit şi împilat.

În închisoarea de la Szeged, Svetozár Hurban Vajanský l-a cunoscut pe Vasile Lucaciu, fruntaş al mişcării memorandiste, şi pe alţi agitatori români (Ion Russu-Şirianu, Septimiu Albini). Cei doi întemniţaţi se vizitau zilnic, discutau, şi-au fixat chiar şi un program comun de studiu, lecturi, dezbateri. Patriotul român, care „avea politica în sînge", după cum mărturisea Vajanský în **Amintiri din închisoare,** a produs asupra sa o impresie foarte puternică. Scriitorul slovac nu uită să noteze faptul, de mare semnificaţie politică, că patriotul român a refuzat să rostească discursul de apărare şi să răspundă la întrebările judecătorului maghiar într-o altă limbă, deşi ştia ungureşte, decît în cea maternă. Un alt gest românesc vine să consoleze amărăciunea recluziunii politice : un grup de românce, printre care şi fiica cunoscutului militant naţional Ioan Raţiu, îi trimit lui Vajanský la închisoarea de la Szeged o cunună din lauri din argint cu inscripţia : „Totul pentru popor ! Fetele române din Transilvania şi Ungaria".

Opusculul lui Ján Juríček, subintitulat „Portretul unui luptător", primul pas spre o monografie mai cuprinzătoare a scriitorului Svetozár Hurban Vajanský, se încheie cu o cronologie a datelor bio-bibliografice mai importante, care înregistrează şi alte acţiuni comune ale militanţilor naţionali români şi slovaci. Astfel, la o conferinţă naţională a românilor de la Sibiu, din 24 iulie 1892, alături de Gustav Augustini, participă şi trei delegaţi slovaci : Miloš Štefanovič, Samo Daxner şi Iúlius Botto. Toastul delegaţiei slovace este rostit în limba română de dr. Daxner, a cărui soţie era originară din Oradea. În 1894, la procesul intentat împotriva memorandiştilor români, printre avocaţii apărării se aflau şi slovacii Matúš Dula, Ştefan Fajnor, Samo Daxner şi Miloš Štefanovič. Vajanský însuşi a participat la congresul naţionalităţilor nemaghiare de la Budapesta din 10—12 august 1895, alături de P. Mudroň, S. Daxner şi G. Augustini, Congresul a adoptat o hotărîre exprimată în **Programul asocierii partidelor naţionale ale românilor, slovacilor şi sîrbilor din Ungaria şi Transilvania.** Cine urmăreşte cu atenţie acţiunile comune ale naţionalităţilor române, slovace şi sîrbe din Imperiul austro-ungar va descoperi în ele germenii Micii Antante de după destrămarea monarhiei. În condiţiile revitalizării unor cercuri revanşarde, revizioniste sau iredentiste, care nutresc zadarnice nostalgii monarhice, o nouă Mică Antantă pare a se profila la orizontul actualităţii.

★

M-a nedumerit multă vreme de ce Trnava, azi un centru raional situat la 50 km nord-est de Bratislava, şi nu oraşul Martin, un fel de Blaj al românilor din Transilvania, s-a bucurat de favoarea apelativului de la Mica Romă sau Roma slovacă. Am lămurit acest lucru într-un articol despre contribuţia primului mare umanist de origine română Nicolaus Olahus la dezvoltarea învăţămîntului în Slovacia, încredinţat revistei **Almanah** din Viena, continuatoarea publicaţiei Societăţii Academice „România Jună". Observam acolo că Trnava, unul dintre cele mai vechi oraşe ale Slovaciei, datorează această demnitate în primul rînd activităţii culturale şi religioase a mitropolitului N. Olahus care încă din secolul al XVI-lea a reuşit să facă din episcopatul său o Mică Romă. După eliberarea Ungariei de către armatele coaliţiei antiotomane, Universitatea din Trnava şi toate instituţiile ei, inclusiv biblioteca sînt transferate la Buda (1777). În 1820 se restabileşte şi arhiepiscopia la Estergom, iar drept urmare, strălucirea de altădată a Trnavei începe să apună, devenind un oraş periferic.

Centrul mişcării de redeşteptare naţională slovacă devine din secolul al XIX-lea oraşul Martin din regiunea Turiec. Numele nu are nimic comun cu turcii, cum se asociază uneori printr-o falsă etimologie populară. **Tur** în limba slavilor de apus înseamnă taur sălbatic, bour, un strămoş al cornutelor mari care popula cîndva aceste locuri. Aici, la Turčiansky Svätý Martin, la fiinţă la 4 august 1863 asociaţia patriotică şi culturală Matica Slovenská. Primul ei preşedinte Štefan Moyseš (1797—1869), demnitar bisericesc şi organizator al vieţii naţionale şi culturale slovace, va reuşi să facă din Martin o nouă Mică Romă, ceea ce fusese înainte Trnava, unde Moyseš studiase filozofia.

După ce am parcurs cu explicabil interes cartea lui Ján Juríček despre Vajanský care a trăit cea mai însemnată parte a vieţii la Martin, unde este şi înmormîntat, n-am rezistat tentaţiei de a mai vizita o dată în mod special această urbe slovacă. Dinspre partea de răsărit, de pe o colină domoală Hostihore, te întîmpină noua clădire a Maticei Slovenská, impunătoare, cochetă, demnă, modernă, prosperă, dorind să etaleze parcă noua poziţie a slovacilor în lume. Oraşul Martin adăposteşte sediul Maticei Slovenská înzestrată cu o reţea bogată de fonduri de cărţi, de documente, de materiale de arhivă şi piese de muzeu de cea mai mare valoare naţională. Tot aici îşi au sediul Biblioteca naţională slovacă cu un număr impresionant de volume, Muzeul literaturii slovace, Muzeul naţional slovac (secţia de etnografie), o editură şi cîteva case memoriale.

Paul Magheru

„Corăbii ale soarelui"

Cu un titlu elocvent şi deosebit de pătrunzător prin sugestiile lui emblematice **(Corăbii ale soarelui),** cunoscutul poet bulgar Nikolai Zidarov alcătuieşte şi ingrijeşte la editura **Narodna Kultura** din Sofia o excepţională antologie a poeziei româneşti moderne, pornind de la Tudor Arghezi şi pînă la mai noii reprezentanţi ai lirismului tînăr : sînt, în total, 65 de autori cărora li se tălmăcesc în limba lui Ivan Vazov nu mai puţin de 373 de poeme. Dimensiunile culegerii (477 de pagini, între care o importantă secţiune bio-bibliografică, indiscutabil că utilă cititorului din ţara vecină şi prietenă) sînt, de altminteri, impunătoare.

Cîteva sublinieri sînt necesare, înainte de toate, în principal, meritînd a fi elogiat efortul întrutotul remarcabil al tălmăcitorului şi ingrijitorului acestui florilegiu, vechi şi stăruitor iubitor de poezie română. De fapt, Nikolai Zidarov, cunoscut cititorului român, ca poet, printr-o semnificativă traducere românească a liricii proprii **(Poezii,** 1971) nu-i la întîia încercare de acest fel, opera lui de tălmăcitor cuprinzînd încă alte şi alte izbînzi, cea mai de preţ fiind, desigur, transpunerea, în 1965, a liricii argheziene într-o pilduitoare şi atentă versiune bulgară. Antologia de acum se deschide în chip previzibil cu un ciclu arghezian, semn că preţuirea anterioară pentru poetul **Cuvintelor potrivite** nu a scăzut. Selecţia este, în acest caz, ca şi în altele, cea mai potrivită, fiind valorificate poeme reprezentative ce pecetluiesc puternic evoluţia ulterioară a liricii române **(De ce-aş fi trist, Gravură veche** etc.). De altfel, traducătorul şi antologatorul evidenţiază o remarcabilă înţelegere a fenomenului liric românesc şi nu-i fără semnificaţie a se constata că ideea de modernitate este îndrumată aici de prezenţa unor autori ce constituie **adevăratele modele :** Arghezi, Goga, Bacovia, Blaga, Ion Barbu. De aici, din aceste creaţii tutelare se desfac direcţiile lirice legitime, cele care, de fapt, asigură coeziunea şi continuitatea unei literaturi. Astfel încît, alăturîndu-li-se, Nicolae Labiş, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag şi încă mulţi alţii dintre contemporanii noştri confirmă această perspectivă în termen de organicitate a unei poezii din toate punctele de vedere impresionantă.

El însuşi poet de adînci reverberaţii neoromantice, Nikolai Zidarov face inteligibilă literaturii bulgare o experienţă literară ce se întemeiază pe unitatea unei atitudini faţă de univers verificată de pecetea valorii. Acţiunea lui, merituoasă şi admirabilă sub raport artistic, trebuie, şi de-aceea, elogiată şi binemerită recunoştinţa noastră.

A. S.

LIRICĂ DIN R.P.D. COREEANĂ

KIM SU-DJANG

Bătrîneţile, bolile...

Bătrîneţile, bolile
le-am trimis la plimbare...

A prins să înverzească un lujer
un lujer de dor în inima mea mare,

chiar dacă mustaţa ce-n vînt îmi filfîie
albă, prea albă mi-e...

SONG SUN

Tot ce văzut-am...

Tot ce văzut-am am uitat de îndată.
La tot ce-am auzit, inima n-a fost trează...

Cînd de minciună e plină lumea toată
aleg ce mai puţin mă întristează...

Doar mîinile le-ascult, al lor e harul,
mi-i de ajuns tăcerea ca să ridic paharul...

RI SAK

S-a aşternut pe vale...

S-a aşternut pe vale albă zăpadă,
un negru nor pluteşte spre zenit...

Cîndva se auzise un dulce ciripit
pe aste unduioase crengi de zadă...

Sînt singur şi gîndul cere să mi-l adun...
Şi încotro acuma ? O, de-aş putea să spun...

KIM SANG HON

La luptă plecăm

La luptă plecăm ! Samgaskam, rămas bun
de la mine !
Vouă munţilor, apelor, rămas bun inima
vă spune !

Cine-a dorit vreodată pe astă largă lume
să-şi lase ţara dragă plecînd după... mai bine ? !
Şi nu ştiu de veni-voi la tine, de mă chemi,
chiar de trăim în sumbre şi negre, aspre vremi...

(Din antologia „Crizanteme" —
Din poezia coreeană clasică")

Tălmăciri de
Nicolae Nicoară

REVISTA STRĂINĂ

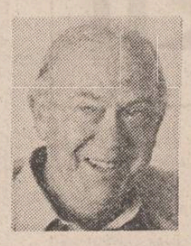

● **RECENT, CUNOSCUTUL ROMANCIER BRITANIC GRAHAM GREENE** a acordat un interviu revistei italiene „Panorama", din care reproducem :

„Nu-mi place să scriu despre viaţa mea particulară pentru că ea vine în atingere cu alte persoane. Sînt de părere că fiecare are dreptul la copyright atîta vreme cît este vorba doar despre propria persoană. Iar acest drept eu mi l-aş ridica atunci cînd aş începe să scriu despre oameni pe care i-am cunoscut, pe care i-am iubit. Mă apucă groaza cînd mă gîndesc cîţi oameni vor să-mi scrie biografia. Norman Shey, care lucrează la o biografie a mea de peste unsprezece ani, a ajuns abia în anul 1939 ! Ce efort ! Trebuie însă să vă spun că este un om serios, care a scris cărţi frumoase despre Conrad. Dar eu nu de astfel de biografi mă tem. Este vorba despre unul pe care nici nu vreau să-l numesc, un englez care a ajuns să-mi trimită chiar şi scrisori de şantaj ! Vrea cu orice preţ să-şi bage nasul în viaţa mea ! Fac tot ce-mi stă în putinţă să-l ţin cît mai la distanţă şi-i rog pe prietenii şi cunoscuţii mei să nu-l primească, să nu stea de vorbă cu el..."

● **TIMP DE PESTE ŞASE ANI PRODUCĂTORUL AMERICAN ARNOLD KEPELSON S-A STRĂDUIT SĂ GĂSEASCĂ, LA HOLLYWOOD,** un regizor care să realizeze un film după un scenariu propriu, finanţat de el însuşi. Motivul : cele petrecute la Auschwitz nu mai interesează astăzi pe nimeni ! „Dar eu nu mi-am propus să arăt lucrurile petrecute în lagăr ci dilema morală a omului ajuns în spatele sîrmelor ghimpate", explica Arnold Kapelson celor care îl refuzau.

În cele din urmă, scenariul a fost preluat de regizorul Robert Young, care l-a turnat în Polonia, pe teritoriul fostului lagăr Auschwitz-Birkenau, aceasta fiind prima coproducţie polono-americană a unui film de lung metraj. Titlul filmului : „Triumful spiritului". Este o poveste de dragoste între un boxer grec din Salonic şi o grecoaică, ajunşi amîndoi în lagăr. În acelaşi timp, filmul reprezintă un extraordinar proces de conştiinţă al boxerului care începe să-şi dea seama că învinşii lui din ring — tovarăşi de suferinţă din lagăr — sfîrşesc cu toţii — ca pedeapsă pentru că au fost înscrişi — în camerele de gazare !

Interpretul rolului principal, cel al boxerului, este actorul american William Defoe. Filmul va fi terminat pînă la sfîrşitul anului, iar premiera va avea loc mai întîi în Statele Unite, apoi la Varşovia.

Sport AMESTECATE

Duminică a fost o zi ca un cocoş cu gîtul tăiat, ceea ce vrea să însemne pe de o parte, că vara se bătea în pumni cu toamna şi nu cîştiga niciuna, iar pe de altă parte că Rapidul a izbutit doar un meci nul, pe teren propriu, şi puţin a lipsit, doar o gură de rom arzător, să nu cadă răpus de flinta pandurilor din Tîrgu-Jiu.

Nu ne lunecă luntrea pe balta Căţeaua, iar vîslaşul Mulţescu nu ştie sau nu vrea să afle că în meciurile de acasă joci cu trei oameni în faţă, nu cu doi. Neavînd la ce privi în teren, mă uitam la trenuri — se înţelege că în primul rînd la Wienner Walzer şi Orient Expres şi numai după aceea la cursa de Roşiorii de Vede — şi din cînd în cînd mai notam vorbele din livada tribunei. Iată cîteva azvîrliri :

— Mulţescule, da ce stă, mă, Cîrstea în teren ca un popă sîrbesc ! ?

— Uitaţi-vă, domnule, la Barba (apărătorul buturilor noastre), parcă-i portar de minister.

— Cristian Sava, fii atent, şesarul ăla face pe „Mielul turbat". Recită-i ceva de mamă şi de cruce.

— Hai, băieţi, înscrieţi pentru noi un gol cu „boltă rece".

— Să nu-i moară doi vecini duşmani, dacă arbitrul ăsta nu e corect.

— Uite, bă, la ăsta (adversar care bueşte mingea numai în tuşă) e pentru prima oară în Bucureşti, îi curg paiele din buletin.

— Bă, ăsta cu fruntea lată de 2 cm. (e vorba de fundaşul advers, care trimite mingea portarului), dă-i-o mai pe mijloc, poate-l păcăleşti.

— Arde-i una la moacă, n-o să păţeşti nimic, ai circumstanţe atenuante, eşti junior.

Şi cînd doctorul Sergiu Tănăsescu, de la Rapid, aleargă poticnit să acorde asistenţă medicală unui jucător accidentat :

— Mamă, ce şprint are doctorul, ca pantera roz !...

● Aflată în pregătiri în vederea meciului cu Danemarca, de departe cel mai important din acest sezon, echipa naţională a realizat un meci nul la Setubal, cu Portugalia şi a fost înfrîntă (0—2) de Cehoslovacia, în oraşul Nitra. Antrenorii au deplasat cei mai buni jucători pe care-i avem, ca să constate faptul tragic că, în această toamnă, echipa noastră joacă vraişte, fără minte şi fără vlagă. Portughezii, citim printre rîndurile cronicarului de specialitate prezent la amîndouă partidele, n-au forţat nota ; aflîndu-se în plin campionat, s-au mulţumit să-şi depene virtuţile tehnice şi să mingîie timpul pe creştet. Meciul nu-i interesa. (De altminteri, portughezii nu mai reprezintă mai nimic pe plan european). În schimb, cehoslovacii, care aveau de plătit o poliţă jucătorilor de la Steaua, au luat lucrurile în serios şi ne-au administrat un toc de bătaie ca la mama lui. Alţi martori aflaţi la Nitra povestesc că ai noştri au figurat în teren ca unsprezece umbre, cei mai slabi dovedindu-se Hagi şi Lăcătuş. Chiar dacă am fi înghiţit şase goluri, zic ei, n-ar fi fost nimic de mirare.

Antrenorii Jenei şi Drăguşin, către care se îndreaptă toate privirile critice, privesc situaţia debusolaţi. Trec şi mă întreb în rînd cu ei : de ce au scăzut în valoare nepermis de mult, un Hagi şi un Lăcătuş ? De ce linia de mijloc, considerată, în toamna trecută, una din cele mai bune din Europa, s-a topit pe picioare ? Unii zic că-i de vină tradiţionala noastră delăsare în momentele cheie, alţii acuză lipsa lui Cămătaru etc., etc. Luate în bloc, explicaţiile se susţin numai parţial. După părerea mea, de vină e campionatul mereu întrerupt, mereu trucat, mereu măsluit. Poţi să-l hrăneşti pe Lăcătuş cu tocană de inimă de leu, poţi să-i întinzi lui Hagi pe pîine şi miere de mimoze, ei tot n-or să se arunce la bătaie în campionatul intern, decît în două sau trei sau cel mult patru meciuri, fiindcă pe celelalte le ştiu cîştigate dinainte. Şi-atunci ?... N-aş zice nimic, nici măcar n-aş scoate o mîrîitură, dacă şi-ar vedea de treabă în teren. Dar aşa...

● Miercuri intrăm pe frontul cupelor europene. După ce-am văzut că şi A.C. Milan poate lua bătaie **acasă,** de la o echipă oarecare, privesc cu mai multă încredere deplasările formaţiilor noastre în ţările cu portocali. Aştept însă, înainte de toate, ca Dinamo să le dovedească albanezilor temeiul proverbului românesc că ulciorul nu merge de multe ori la apă.

Succes tuturor.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ

ANUL XXXII
37
(1 427)
Sîmbătă
16 septembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În cadrul vizitei de lucru în județul Iași, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au participat la deschiderea noului an de învățămînt, subliniindu-se astfel importanța care se acordă școlii românești, rolului ei în pregătirea unor cadre temeinic instruite în scopul rezolvării marilor sarcini pe care societatea românească socialistă le are în față, locul pe care îl are învățămîntul în transformarea revoluției tehnico-științifice într-un instrument al dezvoltării sociale moderne.

Aspect de la marea adunare populară din municipiul Iași, ținută vineri 15 septembrie, la care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o însuflețitoare cuvîntare.

ȘCOALA ROMÂNEASCĂ

De fiecare dată, la început de toamnă, școala românească intră într-un nou anotimp al misiunii și vocației sale. O țară întreagă trăiește acest sentiment al apartenenței — prin școală, prin învățămînt, prin știință și cultură — la cauzele mari și înălțătoare ale prezentului și viitorului, la ideea de progres și civilizație. O țară întreagă se moștenește prin ea însăși crescînd, educînd și formînd pentru muncă și viață promoții și promoții întregi de constructori ai socialismului și comunismului, cu o permanentă și aleasă grijă ce explică însuși locul și rolul pe care copiii și tineretul îl au în societate, importanța pe care partidul și statul, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu o acordă procesului instructiv-educativ, școlii și învățămîntului românesc.

Este o realitate distinctă, de prim ordin, faptul că după Congresul al IX-lea al partidului, știința, învățămîntul și cultura, asemeni tuturor domeniilor existenței noastre materiale și spirituale, au beneficiat și beneficiază de uriașe investiții, de o bază tehnico-materială și umană cum nu a mai fost niciodată în România. Așa cum se subliniază în Programul partidului, copiii și tineretul reprezintă garanția însăși a viitorului, ei sînt viitorul patriei, al națiunii. Către ei și pentru ei stă deschisă inima întregii țări, către ei și pentru ei stă deschisă lumina de dragoste și frumusețe a muncii și vieții întregii noastre societăți.

Ca o expresie deja tradițională, dar și ca un simbol, ca o dovadă ce atestă un sentiment special, cu precădere nou și călăuzitor, o grijă și o căldură cu totul și totul deosebite, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au fost prezenți la deschiderea noului an de învățămînt, în cadrul vizitei de lucru din județul Iași. S-au adresat din nou tineretului din aceeași perspectivă care călăuzește gîndul către viitor. Marea investiție pe care o reprezintă tînăra generație, forța și amploarea convingerilor înaintate, științifice despre lume și viață, certitudinea asumării și împlinirii idealurilor socialiste și comuniste, tăria și noblețea de spirit a dăruirii și abnegației patriotice, revoluționare. Prin copiii și tineretul patriei sporește mereu nădejdea noastră de viitor, ei sînt viitorul pe care îl pregătim și îl creștem, ei sînt viitorul ce crește.

Către acest viitor îndrumă cu o vastă și concretă disponibilitate în plan economic și social Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, adevărate și dense repere ale construcției de conștiință, documente de fond ale identității noastre prezente și viitoare. **Epoca Nicolae Ceaușescu** inaugurată de Congresul al IX-lea însumează trăsături care definesc într-o optică nouă școala, slujitorii ei. Această triadă — învățămînt, cercetare, producție — explică însuși rostul și însemnătatea actului educativ, rolul și locul școlii ca unul dintre principalii factori de cultură și civilizație. Despre ce a însemnat Congresul al IX-lea al partidului în viața țării ca și în viața însăși a partidului ne-o arată azi nu doar noua geografie economică și socială cu toate mările ei ridicări în relief ci și chipul tinerei generații, fizionomia moral-politică și socială a tineretului, contribuția sa la toate marile înfăptuiri care au schimbat din temelii înfățișarea României. În toate sînt încorporate munca, gîndirea și creația celor ce au trecut și trec prin raza de lumină a școlii, a învățămîntului, a științei și culturii. Fapt de o deosebită importanță și de un vital interes. Prin el se explică însuși umanismul noii societăți ca și democratismul promulgat ca valoare morală, politică și socială în termenii celei mai depline realități cu privire la drepturile omului, dreptul la muncă, la învățătură, la creație, dreptul la viață liberă și demnă în consensul libertății și demnității întregii țări.

Într-o asemenea viziune și pe un asemenea fundal al realității se situează școala în noua etapă prefigurată de Programul-Directivă și tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului. Formarea omului nou, a conștiinței înaintate, revoluționare, are în școală un temeinic și necesar suport de susținere. Este aceasta chemarea pe care a adresat-o secretarul general al partidului la marea adunare populară din municipiul Iași, este îndemnul care, dintr-o profundă conștiință a binelui și fericirii întregului popor, călăuzește spre noi împliniri școala și învățămîntul românesc.

Luceafărul

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

● **Semnează : Z. Cărlugea** ● **Ștefan Găitănaru** ● **Ion Gheorghe Pricop** ● **Adrian Costache** ● **Cornel Nistea** ●

(în pagina a 3-a)

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Limba maternă

Dascălul din clasele primare, care ne învață să scriem și să vorbim corect în limba maternă, profesorul de gimnaziu și de liceu care predă gramatica și literatura română rămîne pentru toată viața în ființa noastră ca o adevărată ereditate spirituală.

El plămădește conștiința patriotică a tineretului, îi cultivă dragostea de țară, de popor și de partid, respectul pentru trecutul nostru glorios și eroic, pentru valorile materiale și spirituale create de-a lungul vremii de generațiile succesive care s-au scurs pe apa timpului de la Decebal și ciobanul **Mioriței** încoace. Ei învață copiii, fără a formula, firește, atît de expresiv ca Lucian Blaga că „limba este întîiul mare poem al unui popor", că acest minunat poem trebuie însușit și cu inima și cu creierul, trebuie cinstit și venerat fiindcă în silabele lui poporul român și-a adăpostit ființa națională, prin viforîte vremuri, ca într-o invincibilă fortăreață spirituală. Ei au spus generațiilor de tineri ceea ce Dimitrie Cantemir afirmase de mult, că „limba nebiruit martor este", subliniind, astfel, că ea atestă vechimea, continuitatea și originalitatea istoriei și culturii naționale.

El, dascălul și profesorul de română, descifrează pentru tineret din literatura noastră, atît de bogată și de variată, portretul etnopsihologic al poporului român înzestrat de natură cu geniu creator, bun, viteaz, harnic și plin de omenie, care și-a apărat prin vreme cu jertfe de sînge zguduitoare, cu sabia dar și cu condeiul — o adevărată sabie a minții — ființa națională, cucerindu-și independența și desăvîrșindu-și statul național unitar, luptînd eroic împotriva asupririi și exploatării, împotriva fascismului, și dăruindu-se cu trup și suflet edificării unei lumi noi, mai bune și mai drepte.

Profesorul de limbă și literatură română cultivă gustul estetic al tineretului, cultul muncii, respectul pentru ideea de bine, adevăr și frumos, de echitate și dreptate socială, năzuința de progres și împlinire a poporului român, atribute inalienabile ale ființei sale care se reflectă atît de bogat, de expresiv și de nuanțat în bogata noastră literatură.

Prin astfel de strădanii, profesorul de limba și literatura română, ca și colegii săi care predau alte discipline, vine în întîmpinarea cerințelor din **Tezele** și **Programul-Directivă** pentru Congresul al XIV-lea al partidului, eveniment de o deosebită importanță pentru evoluția istorică a poporului român, pe drumul edificării cu succes a socialismului, în care învățămîntul este organic implicat. „Învățămîntul — se spune în **Programul-Directivă** — trebuie să formeze cadre cu o temeinică pregătire profesională, teoretică și practică, în concordanță cu cerințele progresului tehnico-științific, cu prevederile programelor de organizare, modernizare și dezvoltare a economiei".

Formarea unor asemenea cadre trebuie obligatoriu să se rezeme pe cunoașterea temeinică a limbii române. Omul gîndește, simte, socotește, visează în limba sa maternă, creează și se mărturisește lumii în valorile ei expresive, care poartă în ele portretul etnopsihologic al colectivității din care face parte. Limba maternă e o avuție națională pe care profesorul ce o predă în școală o descoperă și o valorifică în procesul de formare a viitorilor constructori ai socialismului în patria noastră.

Ion Dodu Bălan

CLASICIZARE

Cu mai bine de două decenii în urmă, în plină euforie a descoperirii aplicațiilor informaticii la studiul literar, a stîrnit nu puțină vîlvă teoria lui Robert Escarpit, cum că scriitorii ar intra, imediat după dispariția lor fizică, într-un „con de umbră" al receptării, rămînînd să fie redescoperiți de-abia de către următoarea generație de cititori. Însă, ca orice teorie fundamentată pe date statistice, și aceasta admite excepții — atîta doar că, în spațiul literarității, tocmai excepțiile sînt semnificative.

Personalitatea creatoare a lui Nichita Stănescu este, în paradigma literaturii române, una dintre aceste excepții semnificative, care infirmă regula. Este drept, nedezmințitul succes de public și de critică al liricii sale se datorează și neobișnuitei amplitudini a destinului său poetic — căci Nichita Stănescu a împlinit ceea ce nu i-a fost dat lui Nicolae Labiș să încheie, iar apoi, odată cu definitiva închegare a timbrului atît de inconfundabil al versului său, creația stănesciană a devenit axul de referință al reînnoirii poeziei române în anii '80, rămînînd, în continuare, o premiză fecundă pentru viitor. Dar, dincolo de întinderea operei sale, un ochi atent surprinde, de la bun început, și valoarea — manifestată sub forma celor trei determinări pe care însuși Nichita Stănescu le atribuia „con-

Tudor Păcuraru

Continuare în pag. 2-a

ETIC ȘI ESTETIC ÎN CONȘTIINȚA LITERARĂ

Deseori se aduce în discuție problema raportului dintre etic și estetic în creația literară. De fapt acest subiect este una din dominantele gîndirii critice, nu numai de la noi, o temă care a născut și generează în continuare numeroase controverse și dezbateri. Relația dintre bine și frumos capătă în viziunea teoreticienilor români o serie de note specifice însă dezvoltate în mod firesc pe solul unei culturi a echilibrului și integralității. Ceea ce trebuie de la bun început subliniat este că formularea problemei apare, în istoria noastră literară, nu în perioada disputei Maiorescu—Gherea (cum în mod frecvent se afirmă) ci mult mai devreme. Elemente ale unei concepții cu privire la raportul etic-estetic depistăm în **„Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie"** (1521) unde întîlnim chiar conceptul de „kalokagathon". Aici Neagoe face distincția între o frumusețe exterioară, trecătoare și una interioară, de natură morală. Preocupări similare descoperim în textele coresiene, **„Palia"** de la Orăștie sau în **„Cazania"** lui Varlaam. Raportul dintre bine și frumos devine ulterior tema unor încercări de „estetică" românească în creația lui Cantemir sau Antim Ivireanu. Apoi cronicarii munteni, cărțile populare ale secolului XVIII (vezi Eso-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P. C. R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

LITERATURA CA VIAȚĂ

Este de necontestat valoarea socială a literaturii noastre din ultimele decenii, determinată de vastele proiecte și realizări în plan economico-social intervenite după Congresul al IX-lea al P.C.R., influențînd hotărîtor și statutul literaturii, al personajului literar. Desigur, nu trebuie înțeles prin acest lucru că personajul literar ar fi doar o copie a celui real, în ciuda faptului că realismul a continuat să predomine, cu toate înnoirile structurale ale literaturii. Personajul este mai mult decît un ecou, un reflex al persoanei. El a reușit să devină un model existențial ; să propună vieții concrete citeva din perspectivele fundamentale ale instituirii **omului nou.** În acest sens trebuie înțelese îndemnurile din Tezele pentru Congresul al XIII-lea al P.C.R., referitoare la creația de noi opere : Experiența socială, obiectivă s-a încorporat armonios în cea subiectivă, pătrunzînd adînc în cele mai intime resorturi, pentru ca, apoi, cu forțe înzecite, să antreneze literatura națională.

☆

Personajul prozei noastre contemporane cunoaște o multitudine de definiții. Dar ceea ce se impune cu evidență este că, pe măsură ce literatura s-a dezvoltat, personajul a devenit tot mai complex. A cunoscut și el evoluția. Sînt multe motive care l-au determinat să evolueze. Trei serii de motive le considerăm esențiale : pe de o parte — realitatea, căreia a trebuit să-i facă față și s-o creeze în același timp ; pe de alta — motivele intrinseci — izvorîte din materia literară care s-au adăugat realității pentru a-l „plăsmui" ; și, deloc de neglijat, atitudinea personajului însuși față de creatorul și cititorul său. Căci el impune un unghi propriu de abatere față de intențiile autorului sau ale cititorului ; nu se lasă totdeauna „condus" cu docilitate. Tudor Vianu vorbea de personaje care pot fi conduse și de personaje care, la un moment dat, căpătînd toate prerogativele ontologice, nu-și mai ascultă creatorul, ci adoptă o linie de conduită independentă față de acesta. Atît autorul cît și cititorul pot intra în „puterea" personajului, sau pot colabora cu el.

☆

Prima caracteristică esențială a personajului modern, evoluat, o considerăm a fi aceea de a-și fi rostit și afirmat gîndurile și sentimentele cu voce tare. Este primul mare gest de curaj, atît literar, cît și social-politic. Apoi, pe cît de mult s-a individualizat, s-a și subiectivizat, în sensul că, aducîndu-și tot mai mult problematica în propria-i conștiință — și mai ales în subconștient, a dezvelit cele mai subtile resorturi ale umanității. A renunțat la principiile clasice ale tipizării, prin care se individualiza ca psihologie, dar se generaliza ca ideologie, și a

Constant Călinescu

Continuare în pag. a 7-a

COLUMNE

Constructorilor țării

Acestor ziditori ce-nalță țara
Cu zeci și zeci de trepte tot mai sus
Trudind cînd ard luceferii ca para
Chiar dacă ziua-i stinsă în apus,

Acestor făurari ce-ntorc din cale
Pînă și fluvii înspre matca lor
Clădind, pe veci, cu sirg, hidrocentrale
Pentru prezent și-un mare viitor,

Acestor oameni care-nving și munții
Dacă se cere drumul mai deschis
Purtînd ca lauri pe tăria frunții
Victorii strălucite ca un vis,

Ar trebui, pentru trudirea bravă,
Să le-nălțăm, sub arc de curcubeie,
În piețe largi columne mari de slavă
Gravînd pe ele-a vremii epopee !

Constantin Atomii

VALOAREA EXIGENȚEI

Ori de cîte ori privește spre sine însăși, critica literară își vede propriile opțiuni, drumul parcurs printre ele și pentru ele. A opta înseamnă, firește, și a alege — dar și a păstra și a apăra ceea ce ai ales ; înseamnă a te implica în **similiile** ființei tale după ce te-ai cunoscut și împlinit. Nu este, cred, vorba de o alegere cantitativă, prin adunare (respingere) — ci de una calitativă, a ideii, a drumurilor similare, a ceea ce este capabil de evoluție. În fond, cînd ai în față „blocul de marmură" (T. Maiorescu) — despre ce fel de opțiune personală mai poate fi vorba ? Exiști în măsura în care faci parte din el ; măsura părților inaderente din tine nu mai are cui și de ce da socoteală.

La prima vedere, s-ar părea că avem de-a face cu o incomensurabilitate cantitativă : blocul este uriaș, nu-i poți da nici măcar ocol darmite să-l privești în liniște din detașare. Și atunci ? Să uiți opere, autori, epoci, să reduci imensitatea la dimensiuni oneste ? Dar pe lîngă tine și fără voia ta blocul se face din ce în ce mai mare pentru că se rostogolește în timp, trosnesc mereu sub el noi plăci pentru a i se adăuga, apoi, retopite, și a-l spori...

Noi, astăzi, nu mai putem spune odată cu Pompiliu Constantinescu (1928) despre critica literară că este o „atitudine sprijinită pe convingere și temperament". Este, desigur, și asta — dar este mai mult decît atît : ai în față blocul de marmură și nu mai esti primul cioplitor ca să te întrebi ce formă îi dai, trebuie **să înțelegi forma pe care deja o are.** La 1928 era suficient să fii contemporan între contemporanii tăi, să-i însoțești printr-o „atitudine sprijinită pe convingere și temperament" — astăzi, după 60 de ani și atîtea evenimente interne și europene, mondiale și cosmice, trebuie să fii contemporan în abstract, la modul absolut, cu întreaga specie umană pentru a-ți putea exprima (și imprima) convingerea și temperamentul. Trebuie, mai ales, să fii contemporan cu Titu Maiorescu ori cu Pompiliu Constantinescu ori cu G. Călinescu. Evident, nu ieșind din timpul tău, nu intrînd pe rînd în corpul fiecărei opere — ci **văzînd și înțelegînd întregul :** „blocul de marmură". Fără perspectivă istorică, critica literară nu poate domina. Ea poate, cel mult, prin metodă, să explice fragmente de operă, să metamorfozeze — ca să zic așa — limbajul creației în propriul ei limbaj explicativ, să facă proză pe marginea prozei, să poetizeze pe marginea poeziei, etc. Ne putem pune întrebarea unde se poate ajunge prin această manieră. Răspunsul mi se pare simplu : critica literară devine — are această dorință internă, acest orgoliu secret — literatură propriu-zisă. Și chiar tinde să rămînă așa ceva. Orice critic are mîndria de a fi considerat scriitor, oricine recunoaște virtuți stilistice, turnuri elegante de frază, metaforă, etc. într-un text critic actual ori clasic. Mi se pare, însă, că această mîndrie a criticului literar este prea puțin lucru. **De aici mai departe**

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

«Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu» de Ion Roșu

Legendă și adevăr in biografia lui M. Eminescu se numește volumul pe care Ion Roșu il subintitulează **Originile**, formula fiind preluată din Perpessicius, care vorbea despre „legendă și adevăr in biografia eminesciană“. **Cuvintul explicativ** este pe cit de energic pe atit de hotărit și de ambițios : autorul iși propune să treacă la **„eradicarea hotărită a legendei și la plantarea in locul proaspăt plivit a adevărului obiectiv“**, ceea ce inseamnă că se consideră capabil a face și una și alta. Ion Roșu mai știe că in tratarea legendei se impune o **„atitudine energică și intransigentă“**, după cum și că adevărul, **„azi incă timid“**, are nevoie de o **„dezvoltare liberă“**. Neindoielnic este, din ton și formulări, că Ion Roșu, pină astăzi un nume absent in eminescologie, se simte chemat s-o facă. Mai mult decit atit, autorul este conștient, cel puțin ne-o declară, de pericolul ca **„in locul unei legende proaspăt detronate să urcăm una nouă, de fabricație proprie“**. Atitudinea marțială a **Cuvintului explicativ** impune, cu atit mai mult cu cit autorul prevestește că volumului **Originile** i-ar mai urma altele cinci. Suita s-ar naște din nevoia unei **„biografii critice“** eminesciene, inexistente, căreia cercetările lui Ion Roșu vor să-i deschidă drumul. Dată fiind perspectiva volumelor ce vor veni este inevitabil să vedem trăinicia temeliei pe care s-ar clădi prima „biografie critică“ eminesciană.

Sint de clarificat, insă, citeva noțiuni sau formule, cum ar fi aceea de „biografie critică“ eminesciană, lucru pe care Ion Roșu nu il face. Sint biografiile apărute pină acum ne-critice ? După felul cum formulează Ion Roșu s-ar părea că așa stau lucrurile, deși este indiscutabil că cele mai multe reflectă un real nivel critic la nivelul epocii lor de alcătuire. Cum biografiile eminesciene nu sint prea multe in suta de ani care ne desparte de trecerea lui Eminescu prin viață, ele abia depășind cifra 10, operația n-ar fi fost prea grea și in plus ea rămine indispensabilă. Din păcate ea rămine absentă la Ion Roșu sub infățișarea sa istorică. Cit de ne-critică este biografia scrisă de G. Călinescu ? Dar aceea pe care o dedică poetului George Munteanu, cit de ne-critică este ? Ion Roșu s-a ferit de aceste exigențe nivelind materia și discutind cercetările ulterioare in chip uniformizator, de unde rezultă același tratament pentru un arhivar oarecare și pentru un istoric literar de geniu cum a fost G. Călinescu.

În al doilea rind, ce este o legendă nu ni se spune nicăieri in cartea lui Ion Roșu, care respinge „legenda“ cu orice prilej, fără a o defini. Din acest motiv sint discutate laolaltă ca „legende“ și simple zvonuri și ipoteze de lucru serioase pe care se clădește inaintarea biografiei eminesciene, inclusiv „Legendă și adevăr in biografia lui M. Eminescu“ de Ion Roșu. Datorită acestui tratament echivoc, prima parte a cărții **În căutarea originii lui Eminescu**, care controversează toate teoriile existente despre originea lui Eminescu pentru a le respinge pe rind sint inglobate sferei legendei și teorii sau ipoteze solide, fără de care eminescologia nu este de conceput. Imprecizia teoretică se răsfringe asupra coerenței lucrării și rezultatelor ei.

În sfirșit, un titlu atit de radical ne obligă și la un popas asupra noțiunii de „adevăr“, prezentă pe frontispiciul cărții și de nenumărate ori in cuprinsul ei, iar in prefață ca „adevăr obiectiv“. Fiind vorba de Eminescu, **adevărul** s-ar cuveni înțeles in sensul in care-l înțelegea poetul, ceea ce ar fi fost un titlu de noblețe pentru autor. Dar lucrurile stau altfel : e vorba mai ales despre documente. Documentele pot da infrastructura unei biografii dar nu pot fi ele insele decit o biografie birocratică. Iată de ce prima biografie eminesciană este aceea a lui G. Călinescu, care a citit documentele dincolo de stricta informație, scriind o biografie critică, adică una de creație. Cu atit mai mult cu cit e vorba despre Eminescu care avea o inaltă idee despre adevăr, „Ipoteză și document in biografia lui M. Eminescu“ ar fi fost un titlu mai puțin pretențios și mai potrivit.

Respingerea tuturor teoriilor și ipotezelor din capitolele prime ale cărții **Legendă și adevăr in biografia lui M. Eminescu** are drept rost să facă loc teoriilor și ipotezelor lui Ion Roșu așa cum urmează : **„Iar odată cu aceste două importante precizări, obținem in sfirșit și confirmarea documentară a teoriei noastre, potrivit căreia Eminoviceștii nu puteau fi băștinași in Bucovina, din cauza numelui lor exotic, imposibil de explicat in granițele acestei provincii românești“**, (p. 116). Dar teoria că Eminovicii nu-s din Bucovina nu-i a lui Ion Roșu, ci a inaintașilor combătuți sau negați : Bogdan-Duică, Vatamaniuc, Petru Rezuș. Ion Roșu nu incearcă decit să reintemeieze o teorie anterioară, căreia ii aduce un spor de precizări sau de completări, cu nimic mai temeinice unele decit cele ale lui Bogdan-Duică sau D. Vatamaniuc, cu care se ceartă spectaculos pe mize mărunte proiectindu-le insă fabulos. Adevărata teorie nouă a lui Ion Roșu este alta, ea fiind insă o subteorie și o subipoteză a celei transcarpatine formulată de intemeietorii ei : orginea bănățeană a neamului Eminovicilor. În linii mari ea are aceeași intemeiere principială ca și susținerile predecesorilor : descoperirea unor nume de Iminovici in scripte vechi, pe care Ion Roșu le leagă de stirpea bucovineană a Eminovicilor. Slăbiciunea acestei subipoteze provine tocmai din ceea ce Ion Roșu subințelege prin „legendă“ : absența temeliei documentare. Că Iminovicii indicați de el există in scripte este indiscutabil, dar că ar fi o legătură atestabilă intre ei este mult mai greu de susținut, deși Ion Roșu se aventurează s-o facă.

Ar fi spectaculos de urmărit falsul raționament cu care operează autorul, dar el va face singur obiectul unor contrargumentări ale eminescologilor așa că ne oprim la chestiuni de primă linie. În **Cronologia finală** strămoșul lui Eminescu e un Imin(u) (1675) de la care se presupune că ar fi derivat Iminovicii blăjeni. Nu există insă probe că Imin este strămoșul Iminovicilor blăjeni, filiera recompusă de autor ținind de ordinul probabilității. La 1735 s-ar naște la Blaj, Petru Iminovici, „posibil fiu“, scrie Ion Roșu, al lui Iovul Iminovici, fiu acesta al bănățeanului Imin. Între băjenarii bănățeni dintre 1737—1739 ajunși la Blaj, **sint de bănuit**, zice același autor, și cei trei frați Iminovici. Alt ligament nesigur. Iminovicii blăjeni ar fi de origine bănățeană pentru că unul se numește Rați, iar Rați ar indica originea bănățeană. Raționament nesigur pentru că Raț = sirb, ceea ce Ion Roșu știe, dar nu concede că Raț este termenul dat de cancelaria maghiară oricărui ins provenit de pe teritoriul Raetiei, mult mai mare decit Banatul. Mai probabil este că acest Raț era sirb, afirmație mai intemeiată decit acea că ar fi fost de origină română și bănățeană. Pentru că e un Vasile Iminovici in Blaj și unul in actele din Călinești, Ion Roșu ii identifică, susținind originea blăjeană, dar scriind cu proprie mină **„venit probabil din Blaj“**. Mai jos, cind se dă moartea lui Petru Eminovici ca tată a lui Vasile Eminovici, indoiala dispare, semn de instabilitate a concluziilor. Este incă un racord nesigur, pe care autorul il dă ca sigur.

Cind originea bănățeană a neamului Eminovicilor din Bucovina este dată ca sigură, cind ca **„posibilă“** sau **„probabilă“**. Ion Roșu nu are documente pentru filiația dintre Imin din Banat și Iminovicii blăjeni. Nici că aceștia ar fi fost purtați de bejenie din Banat la Blaj. Nici măcar pentru Iminovicii Rați nu avem siguranța originii. Nu există nici o probă că acești Iminovici blăjeni au trecut in Bucovina. Simplele coincidențe, unele forțate, nu-s de ajuns pentru a susține această traiectorie care merge din Banat, prin Blaj, in Țara de sus a Moldovei. Ipoteza lui Ion Roșu are tot atita consistență, (probată de chiar cuvintele „posibil“, „probabil“ folosite in demonstrația sa), decit cele ale lui G. Bogdan-Duică, D. Vatamaniuc sau Petru Rezuș, care vizau mai prudent originea transcarpatină. Ipoteza sa, atit de șubredă, nu contrazice deloc teza originii transcarpatine susținută de aceștia, dar incearcă să-i dea, fără documentul visat, altă indrumare. Un ciștig il reprezintă noii Iminovici aduși in discuție, dar cu acestia, chestiunea nu se simplifică. De vreme ce pe Vasile Iminovici il cheamă și Rați, supranume desigur, care e originea etnică a acestuia ? Practic, Ion Roșu a urcat in locul legendelor detronate una de „fabricație proprie“ cum scrie singur in prefață. În fața unei noutăți atit de puțin noi este cu atit mai puțin de înțeles și de acceptat spiritul polemic exagerat al autorului, gilceava continuă din paginile cărții, care tulbură urmărirea firului științific al problemei.

Cartea are personaje ca un roman : pe Ion Roșu văzut in deplasările sale documentare, pe cutare cercetător care „imită“, pe altul care „are obiceiuri“, altcineva „frizează necuviința“, etc. vizindu-se, de fapt, persoane, procedeu nepotrivit demersului științific. A combate argumente și păreri pentru a le prelua apoi întocmai este necuvenit și neserios. Iminovicii cu care operează dincolo de munți Ion Roșu sint cei mai mulți cuceriri ale cercetării anterioare. Vasile Iminovici Rați este preluat și el dintr-o ipoteză neostenită și combătută privind originea bănățeană a poetului.

Secțiunea **În căutarea originii lui M. Eminescu**, care cuprinde toate ipotezele anterioare pentru a le respinge, cuprinde două părți : prima privește **Căutări in afara spațiului românesc**, cea de a doua **Căutări in interiorul granițelor noastre**. Ne izbim și aici de imprecizia cadrului teoretic, deoarece granițele politice sint relative, iar un strămoș eminescian putea proveni din orice punct al hărții Romaniei răsăritene, cum au și presupus, fără aparat teoretic, unii din cercetători. Aceste formulări ascund prejudecata că Eminescu putea proveni numai din cadrele granițelor istorice românești, ceea ce indică o concluzie anticipată a cărții.

În fond, Ion Roșu ia pe rind douăsprezece pretenții de a fixa originea neromânească a poetului, pentru a le respinge cu energia promisă, ceea ce este un frumos gest patriotic, dacă n-ar fi excesiv. Mai intii pentru că nu toate aceste „legende“, propuneri, ipoteze au avut același loc și aceeași greutate in alcătuirea biografiei eminesciene și a le înfățișa la egalitate cu același drept de importanță inseamnă a le da și un drept de cetățenie pe care unele nu l-au avut niciodată. Combătindu-le cu o inverșunare, pe care inconsistența celor mai multe o justifică, autorul le conferă o actualitate cu totul nemeritată. Iar această actualizare este cu atit mai inoportună cu cit chestiunea respingerii lor a fost de mult rezolvată.

Urmează a doua serie de negațiuni a scenariului cărții : Eminovicii nu-s nici „neaoși“ bucovineni, nici „aromâni“ (deși aceștia s-ar fi cuvenit examinați la capitolul precedent conform opticii autorului), nici din Dobrogea, nici — atenție ! — „emigranți transilvăneni“, nici „veniți de peste munte, din Maramureș“, ceea ce ar însemna că originea Eminovicilor trebuie căutată undeva foarte departe. Această serie de negații este cu atit mai surprinzătoare cu cit se produce pentru că **„nici una din ele n-a reușit să lege in chip convingător pe antecesorii lui Eminescu de pămintul străbun“** (p. 99). Apare aici teza cărții : o biografie care să lege pe Eminescu de pămintul străbun, care indică o preconstrucție, o prejudecată și in același timp o altă imprecizie : ce este „pămintul străbun“ ?

Ar rezulta de aici că originea transcarpatină, considerată un ciștig al istoriografiei noastre literare și un loc comun astăzi cu privire la Eminescu, nu satisface exigențele lui Ion Roșu, care vine in locul tuturor acestor ipoteze „neconvingătoare“ cu propriile sale ipoteze. Reducerea la numitor comun a tuturor ipotezelor anterioare — ipso facto și a cercetătorilor —, curăță terenul pentru ipoteza nouă și pentru autorul ei. Dramatismul polemicilor arborate de Ion Roșu in apărarea originii lui Eminescu este însă fals. Ipotezele originii poetului nu s-au lansat toate in același timp și nu au toate aceeași origină și aceeași importanță pentru a fi constituite intr-un corp care avea nevoie de un cavaler rătăcitor pentru a le pulveriza. O bună cunoaștere a vieții lui Eminescu și mai multă intuiție istorică ar fi condus la un alt tip de problematizare in legătură cu acest aspect al biografiei eminesciene. Întrebarea este **cind s-a pus chestiunea originii neromânești a poetului**, de răspunsul la ea depinzind rezolvarea corectă a problemei. Originea suspectă sau neromânească a lui Eminescu a fost afirmată numai după ce acesta a intrat in gazetăria bucureșteană, odată cu prilejul articolelor din timpul războiului pentru Independență, și a doua oară cu mult mai multă insistență, dusă pină la neagra incrincenare, după ce Eminescu a formulat in termeni clari teoria păturii superpuse și a acuzat pe politicienii liberali de diverse origini transdanubiene. Afirmarea originii tulburi sau neromânești a poetului se face de cercurile gazetărești liberale, in presa de partid, sau afiliată, are caracter de diversiune politică urmărind compromiterea poetului și a adevărurilor susținute in presă și poate fi precis circumscrisă și discutată. Presa liberală era interesată să eticheteze pe Slavici și pe Eminescu in timpul războiului de Independență drept străini, iar mai apoi pe Eminescu, rămas singur in campania sa, drept transdanubian, in scopul discreditării.

Al doilea val al afirmării unei origini neromânești a poetului se datorează celebrității sale începută odată cu apariția volumului de **Poezii** (1883), care a dus la revendicarea lui de către popoare doritoare să se recunoască in geniul lui ori să-l confiște in favoarea unei alte celule creatoare. Acest al doilea val a antrenat și afirmații mai vechi, reactivindu-le. Polemica cu fiecare dintre cele două direcții de contestare a originii românești a poetului cere un orizont de referință și un instrumentar deosebit, fixind fiecare o problematică specifică.

Primul atac ii dă prilej poetului să-și afirme originea rurală și bucovineană, cel de al doilea să-și afirme originea și spiritul românesc, apărindu-și afirmațiile tipărite in presă cu argumentul că indiferent de originea celui ce susține un adevăr, acesta rămine. În realitate nu originea lui Eminescu era in discuție ci adevărurile dezvăluite de el. Ignorarea de către biografi a existenței gazetărești a poetului in toate gravele ei implicații a dus la luarea in serios a acestei scorneli (Eminescu — străin) și in cele din urmă și la cartea lui Ion Roșu, **Legendă și adevăr in biografia lui M. Eminescu**, fără ca autorul ei să repereze adevărata sursă a curentului de neadevăruri din biografia eminesciană și să-i răspundă conform semnificației și importanței lor.

A doua direcție a susținerii originii neromânești a poetului se sprijină fundamental pe prima, de care depinde in mare măsură. Surparea primului curent de asertiuni ostile și interesate ducea inevitabil și la surparea celui de al doilea, lucru pe care inaintașii lui Ion Roșu l-au făcut. Iată de ce comasarea asertiunilor ostile cu ipotezele de lucru responsabile, ca și respingerea lor, de sus, identică, constituie păcatul originar al cărții.

Susținerea originii strict bucovinene, către care a îndrumat chiar Eminescu, ca și indicarea originii transcarpatine de către G. Bogdan-Duică și D. Vatamaniuc fac parte din contracurentul care viza desființarea absurdităților privind originea străină a poetului și sint contribuții care nu pot fi aruncate, — nu numai ele! —, la groapa comună, pentru cine are respectul muncii științifice și al adevărului istoric. Cartea lui Ion Roșu dă sentimentul că inlăturarea tezelor absurde privitoare la originea lui Eminescu nu s-a făcut in suta de ani de posteritate eminesciană, ceea ce sfidează evidența cercetării eminescologice românești.

Concluzia este că incercind să desființeze „legende“ sau ipoteze, Ion Rosu n-a făcut uneori decit să producă altele de fabricație proprie. Încercarea sa de a respinge asertiunile, legendele originii neromânești a poetului nu duce din păcate decit la reacreditarea unora, sporind dubitația in legătură cu această problemă prin miza pe Rați. Efectele involuntare ale cărții sint mai puternice decit ciștigurile pe care vrea să ni le transmită. Înecată intr-o pastă de glose gilcevitoare există însă o incercare de recapitulare și revizuire a problemei, precizări și completări de care eminescologia va ține seamă, in ciuda umbririlor de subiectivitatea nemotivat inflamată a discursului. Din această cauză **Legendă și adevăr in biografia lui M. Eminescu** de Ion Roșu, carte foarte informată, trebuie minuită cu prudență. Ca punct de plecare pentru o viitoare biografie eminesciană, **Legendă și adevăr in biografia lui M. Eminescu** constituie prin metodă și orizont o temelie discutabilă. Orice carte adevărată despre Eminescu se cuvine să fie scrisă in spiritul lui Eminescu.

M. Ungheanu

Clasicizare

Urmare din pag. 1

ceptului de Eminescu“ : inefabila ocurență a geniului, a unui moment istoric fertilizant și a fundalului fecund alcătuit de voința de numire a miilor de cititori. Alături de ceilalți confrați ai săi intru poezie, care au dus din generație in generație focul sacru aprins de Luceafăr, și Nichita Stănescu a beneficiat de climatul propice oferit de marea vitalitate a culturii române : debutul său, in 1960, s-a produs intr-un moment crucial, deschizător de noi orizonturi in devenirea literaturii noastre, un moment caracterizat printr-o nemaiintilnită efervescentă culturală a publicului cititor — circumstante propice pe care geniul poetului le-a știut fertiliza, adăugind, intr-un sfert de veac de trudă pe ogorul literelor române, o nouă coloană nepieritorului monument căruia opera eminesciană ii stă la temelie.

În acest context, devenit definitiv odată cu prematura dispariție a poetului, publicarea in clasica serie „Arcade“ a Editurii Minerva a volumului lui Nichita Stănescu **Poezii** constituie pentru noi toți un motiv de indreptățită satisfacție, consfințind includerea creației stănesciene in cartea de aur a moștenirii noastre literare. Într-adevăr, vocația austeră a seriei „Arcade“ o constituie operele majore ale literaturii române și, in special, cele cuprinse in bibliografia școlară. Însă menirea didactică a seriei nu impietează asupra nivelului său filologic : astfel, prezenta antologie reunește texte publicate antum in presă și volume, și citeva postume, reproduse cu acuratețe după **Ordinea cuvintelor**, ediție ingrijită de Alexandru Condeescu, cu acordul autorului, și laureată a Premiului special al revistei „Luceafărul“ (1985) — ediție care rămine de referință, cea mai autorizată și completă, florilegiu al creației stănesciene.

Totuși, vocația didactică, de popularizare a seriei „Arcade“, impune unele constringeri — in primul rind, constringerea obiectivă a spațiului avut la dispoziție, spațiu pe care Cristian Moraru, autorul antologiei selective și a postfeței, a știut să-l folosească eficient, alcătuind un grupaj echilibrat și reprezentativ din intreaga creație stănesciană, urmind criterii al căror clasicism se armonizează cu tonul general al seriei.

Într-adevăr, pledind, in **Argumentul său**, pentru „clasicul“ Nichita Stănescu, in defavoarea ultimelor sale creații, realizate intr-un orizont poetic pe care destinul nemilos l-a curmat inainte de deplina sa inflorire, la un nivel „sensibil inferior poeticii stănesciene clasicizate“, Cristian Moraru reușește, intr-adevăr, să alcătuiască o antologie nu numai reprezentativă, ci și **accesibilă** publicului de toate virstele, și mai ales publicului școlar — deși posteritatea s-ar putea să-i conteste punctul de vedere clasicizant. Riscul trebuie insă asumat, in măsura in care accesibilitatea constituie cea de-a doua constringere — cea subiectivă — definitorie pentru o ediție de popularizare.

Carte didactică, de popularizare — dar fără de nici un rabat calitativ, grija pentru nivelul seriei „Arcade“ manifestindu-se nu numai prin republicarea textelor din cele mai autorizate ediții, ci și prin amplele postfețe și bibliografii selective ce le insoțesc. Postfața acestui volum — intitulată **Nichita Stănescu — sistemul poetic** — beneficiază de acumulările unui sfert de veac de critică stănesciană, de la primele intimpinări ale lui Paul Georgescu la recent apăruta **Introducere in opera lui Nichita Stănescu** pe care o datorăm lui Alex. Ștefănescu. Postfața reușește, astfel, o sistematizare totodată cuprinzătoare și convingătoare a „sistemului poetic“ stănescian, privit ca o „dezvăluire a subteranelor epocii“, împlinită in trei momente succesive, definite prin **integrarea, dezintegrarea** și **reintegrarea** eului poetic in relație cu universul textual — „virste“ ale creației lui Nichita Stănescu **analizate** cu mijloace de investigație de ultimă oră, de la arhetipologia generală pusă la punct de Gilbert Durand la poetica dezmembrării propusă de Ihab Hassan.

Succesiva apariție, sub auspiciile „Minervei“, a **Introducerii in opera lui Nichita Stănescu** și a unei antologii selective, ca și pregătirea unei antologii in limba franceză din creația stănesciană constituie, neindoielnic, un gest editorial justițiar, îndelung așteptat, destinat să consfințească definitiv locul de frunte pe care creația lui Nichita Stănescu il ocupă in Panteonul liricii române : **„Eu mă mai uit cu ochii goi la stele / De pe pămintul mișcător — / Cind singur fi-voi printre ele / Și n-oi avea mormint să mor // M-or plinge limba românească / În totul de cuvint al ei : / Nu voi muri de nicicodată ; / Un Făt-Frumos fără de tei...“.**

ATITUDINI

Literatura și „mașinile inteligente“

În numerele 52 (1389)/24 dec. 1988, 1 (1391)/7 ian. 1989 și 6 (1396/11 febr. 1989 revista „Luceafărul“ a publicat trei articole sub semnăturile lui Theodor Codreanu (primele două) și, respectiv, Radu Comănescu, referitoare la cartea subsemnatului „Critică și cibernetică“ (Editura Univers, 1983). Vom incepe cu ultimul. În primul rind, Radu Comănescu mărturisește că n-a citit cartea despre care se pronunță, recte „Critică și cibernetică“, ceea ce așează sub semnul precarității practic toate afirmațiile sale.

Între arte și științe a existat in perioada modernă, postrenascentistă, o mare schismă, ca efect subiectiv, in planul mentalității, al vertiginoasei dezvoltări divergente, prin specializare din ce in ce mai acută, a științelor particulare cu ramurile și subramurile lor. Atomizarea, cultul fragmentului, neincrederea in globalitate și legăturile care țin universul laolaltă s-a manifestat cu acuitate pină in primul pătrar al acestui secol, inclusiv, cind nașterea științelor de graniță (gen chimie, fizică, biochimie), a celor generale sau „transversale“ de tipul matematicii structurale, apoi a ciberneticii, prospectivei etc. au pus in evidență necesitatea restabilirii echilibrului dialecticii particular-general in cunoașterea umană. Tehnica la rindul ei este o parte a științei, partea practică, aplicativă, care materializează ideile și rezultatele cercetărilor teoretice. R.C. pare a nu cunoaște istoria acestor domenii pentru a ști că timp de milenii, pină aprox. in sec. al XVII-lea, pentru a fixa o limită destul de arbitrară in timp, ele n-au subzistat separat, ci intr-o indisolubilă ingemănare (a se vedea in acest sens cartea noastră „Informatica mirabilis“, Editura Dacia, 1982, ca și diverse alte volume pe această temă aparținind lui Edm. Nicolau, Dan Farcaș, V. E. Mașek etc.). Epocile tradiționale ale tuturor popoarelor, din Japonia pină in Irlanda, traversind spațiul românesc, au cultivat o tehnologie artistică sau o artă tehnologică. Fiecare obiect utilitar era in același timp un obiect artistic. Este o afirmație de domeniul evidenței, care nu mai are nevoie să fie demonstrată.

R.C. are o opinie depășită despre cibernetică, confundind-o cu o disciplină tehnică. În accepțiunea noastră cibernetica este **arscientica sistemelor autoperfectibile**, a ansamblelor funcționale ale universului și aspirației lor spre perfecțiune (un text este in cazul literaturii, un asemenea ansamblu). Iar dacă artele și literatura sint considerate prin tradiție, prototipuri ale perfecțiunii, relația lor „subterană“ cu cibernetica este evidentă. Cibernetica cercetează, repetăm, in accepțiunea noastră, vizibilă in cartea in discuție, o capacitate a cosmosului, latentă sau activă in fiecare obiect al ei, care propulsează universul spre forme tot mai diverse, sofisticate și rafinate funcțional. Ea este (co)autoarea lumii vii, a celor mai miraculoase, fragile și complexe obiecte (ființe) care ne înconjoară. Wiener, Odobleja, Ross Ashby și-au fundamentat științele lor pe ceea ce reprezintă coronamentul edificiului sistemic al lumii, pe intrupările cele mai inalte ale geniului inconștient al naturii care este lumea vie. De aici și pină la meta-geniul uman manifest in arte și literatură nu este decit un pas. Să nu uităm că și artele au inceput prin a fi fascinate de natură **(mimesisul)** și de abia mai tirziu au anexat alte teritorii. Cibernetica generală poate fi definită ca o știință a optimizării (perfecțiunii) și legilor ei in raport cu un evantai de scopuri date. Atit in accepțiunea de cibernetică generală, cit și in aceea de informatică (inteligența artificială, sistemele de calcul), ea poate fi intim implicată in orice proces de cunoaștere (sau creație), cu efecte asemănătoare celor pe care energia atomică le-a avut in domeniul activităților fizice ale omului.

În ce privește acuza că mă străduiesc, și încă „din răsputeri“, să distrug „modelul călinescian“, aceasta este un fals și ar fi, in context, o absurditate. Mai intii pentru simplul fapt că marele critic nu avea un model propriu-zis (chiar dacă pe alocuri se poate discerne o anume matrice procedurală). Modul său de atac al obiectului este atit de viu și adaptat cazului particular asupra căruia se exercită, incit nu se poate vorbi de un clișeu, un rețetar Călinescu in critică. În al doilea rind, intimplător, nutresc pentru Călinescu, ca și pentru oricare alt autentic cărturar român sau de aiurea, prețuirea legitimă pe care o datorăm geniului și muncii. A se vedea in acest sens pp. 13, 64, 68 ș.a. Dacă, repetăm, s-ar fi citit cartea (cu atenție !), nu s-ar mai fi irosit cerneala forțind uși deschise, și nu s-ar mai fi proiectat fantome teribile acolo unde nu sint. S-ar fi găsit lămurirea nedumeririi la pp. 68—69 : „A pune problema unei opțiuni intre critica explicativă și cea paraliterară in lumina disocierilor de mai sus este practic imposibil. Pentru că, de fapt, nu mai există alternativă in acest plan. Critica paraliterară produsă efectiv, cu nuanțele și restricțiile relevate, recte Călinescu, Lovinescu, Gaëtan Picon ș.a.m.d., se inscrie in fenomenul cunoașterii aurorale, inițiale (și inițiatice — notă ulterioară) a operei. Cea care urmează acestei faze devine explicativă (— a nu se considera cele două momente necesarmente succesive in timp). Critica ne apare, in consecință, ca un fenomen de ansamblu organic, in care singura «falie» este cea care desparte exegetica creatoare de cea epigonică“. Fenomenul Călinescu este intranzitiv, inimitabil și in consecință inutilizabil practic intr-o acțiune de superizare a condiției criticii. Or, scopul cărții este tocmai găsirea modalităților de ridicare calitativă a actului critic la nivel de masă, de medie culturală. În cazul lui Călinescu genialitatea discursului său se datorează in cea mai mare parte genei : calitate netransferabilă și inutilizabilă extern. Nu ne rămine așadar decit să căutăm acele auxiliare care să ingăduie criticului mediu să-și depășească limitele, să se apropie de condiția demiurgului fără a fi demiurg. Soluția pe care o preconizăm este asocierea cu puterile „oculte“ ale mașinii. O reeditare a gestului faustian, dar de astă dată nu la modul simbolic-imaginar, ci efectiv. Miliardele de operații pe secundă pe care aceasta este capabilă să le execute, dirijate prin programe inteligente, se transformă in calitate culturală. Toate părțile repugnante ale activității criticului și istoricului literar : alcătuirea de bibliografii, fișări migăloase, analize, despuierea cuvintelor-cheie, stabilirea de descriptori, masa de operații fastidioase ale alcătuirii unei ediții critice dispar in cea mai mare parte, utilizatorul rezervindu-se strategiilor, ideilor, părții creatoare a intreprinderii (a se vedea in acest sens cap. 1.2. „Cibernetica — un neoumanism“ din cartea noastră **Informatica mirabilis**).

Țin să-l asigur pe R.C. că modelul cibernetic (informatic) nu se substituie nici unui alt model. Modalitatea cibernetică dă doar acces la aplicarea mai completă, superioară, a unui model critic propriu-zis. Ea are un caracter tipologic, nu este o „direcție“ de tipul criticii istorice, psihanalitice, sociologice etc., ci un intensificator, un instrument care permite atingerea „integrală“, pe suprafețe factologice ample a scopului propus. Ea inlesnește chiar descoperirea de alte ipostaze și implicit metode critice, dar nu este in sine o metodă critică. Rezultatele, atunci cind nu avem de-a face cu o manipulare defectuoasă, sint de cele mai multe ori spectaculoase mergind de la spinoase probleme de paternitate pină la exegeze de texte „criptice“ gen Beckett. De aceea critica cibernetică nu urmărește inlocuirea altor metode, ci perfecționarea lor și o mai bună diagnoză a textului decit permit metodele „à la main“. Aprehensiunile lui R.C. nu au prin urmare obiect.

La fel ceea ce d-sa crede a fi argument al inchipuitei noastre acțiuni distructive, adică limbajul științific (LS). Definirea LS (ca antipod al limbajului poetic, LP) se face in contextul redefinirii literaturii, și genurilor ei sub presiunea exigențelor sistemelor de calcul. Acestea implică cunoașterea cu exactitate a identității ontice a obiectului cercetat, ceea ce a atras după sine inițiativa noastră. Dar R.C. nu recepteaza nici semnificația LS in context, ceea ce il determină să declanșeze un nou proces, la fel de lipsit de obiect ca și cele dinainte. Ii recomandăm capitolul III.10., consacrat microstructurilor artistice, din care va înțelege și de ce LS este considerat nivel zero al exprimării (ideea aparține lui S. Marcus), și de ce exemplele pe care le dă d-sa din metalimbajul tehnologiilor nuclearo-electrice nu reprezintă deviante in raport cu limbajul comun (fondatorii ecartismului definiseră devierea ca un fenomen unicat, ocurent intr-un singur text, sau intr-o singură operă, altminteri ea se transformă in normă, plan de evaluare, etalon, pierzindu-și și efectul estetic).

Între altele, ar fi bine dacă s-ar scoate sabia din teacă numai atunci cind trebuie și cit trebuie, abandonindu-se radicalismele care nu fac decit să paralizeze intelectul și să-l conducă la improvizații ca cea in discuție. Ar fi de asemenea bine dacă s-ar înțelege că nu există nici un curent in istoria culturală a omenirii care să constituie o aberație absolută, care să nu conțină părți, aspecte sau atitudini recuperabile. În ipoteza contrară, dezvoltarea spirituală a omenirii ar fi o înșiruire de erori și absurdități, eventualitate intru totul inacceptabilă. Structuralismul lasă moștenire lecția viabilă a analizei, a investigației anatomice, cercetării alcătuirii obiectului, care mărturisește multe dintre funcțiile și potențele sale. Nu sint un zelator al structuralismului, dar in mod cert sint un adversar al fundamentalismelor, fie ele numai culturale. Fără structuralism și spiritul lui (multe dintre defectele acestui curent sint corectabile in cadrul unei teorii ameliorate), știința literaturii nu se va putea instala cu adevărat in era informaticii, necesară, evidentă și dezirabilă pentru cultura lumii. Iar cei care se inverșunează explicit sau implicit impotriva ei nu fac decit să se opună progresului și să comită un gest anticultural. Aproape fără excepție ei fac parte din categoria celor in necunoștință de cauză, abordind idei preconcepute și umori necontrolate ; pentru că, odată cunoscute citeva elemente esențiale despre cibernetică (generală și informatică) este imposibil să nu fii cucerit de generozitatea perspectivelor pe care această știință le deschide in fața omenirii pe toate planurile și in special pe cel al activităților intelectuale și creației. (Nu mașina creează, repetăm, ci ea doar absoarbe rutina eliberind omul pentru a se consacra creației.) Informatizarea multilaterală a societății n-are nevoie de subscripții caritabile, după cum se poate dispensa și de criticile subiectiviste. Ea este o necesitate istorică obiectivă pe care omenirea s-a angajat și ale cărei finalizări sint copleșitoare actualmente. Mașinile „inteligente“ populează planeta, de la Moscova și New York și pină in cea mai îndepărtată insulă a Pacificului, condiționind civilizația și cultura omenirii in epoca pe care o parcurgem.

Problema care se pune actualmente nu mai este dacă s-o adoptăm sau nu in cimpul științelor umane (cu alte cuvinte dacă este benefică sau malefică in relație cu obiectul lor), ci care sint strategiile și teoriile care trebuiesc adoptate pentru cibernetizarea mai profundă și pe un front mai larg.

Radu Bagdasar

Etic și estetic

Urmare din pag. 1

piia) Școala Ardeleană, poeții Văcărești, pașoptiștii etc. scot in relief același aspect luminindu-l din diverse unghiuri. Dar declanșarea unei polemici pe marginea acestui subiect are loc in faimoasa luptă literară Maiorescu—Gherea, polemică ce nu trebuie nicidecum interpretată maniheistic, simplist, cele două poziții ideologice fiind in raport de **complementaritate**. Nu insistăm asupra acestei celebre controverse literare, argumentele aduse in discuție fiindu-ne de altfel cunoscute. Vom spune doar că apariția unei asemenea confruntări de idei arată, după cum afirmă un comentator, „semnul maturității conștiinței estetice moderne la acea dată“. Există o „homeostazie“ a organismului cultural, cu legile sale intrinseci, care devin vizibile abia in momentul izbucnirii unor „litigii“, a unor opinii pro și contra care dovedesc luciditatea unei culturi active ce refuză pasivismul vegetativ. Efectul polemicii Maiorescu—Gherea a fost considerabil, el a aliniat ulterior teoreticienii vremii pe două fronturi : „estetiștii“ (Lovinescu, M. Dragomirescu, Paul Zarifopol) și „eticiștii“ (Ibrăileanu, Iorga, Ralea). Ideologia celor din urmă s-a manifestat ca reacție la teoria „autonomiei esteticului“. Să ne amintim că Mihail Dragomirescu lansase principiul „separațiunii sferelor de activitate“ rupind problematica morală de conștiința artistică. Pentru Eugen Lovinescu toți cei care analizau esteticul in raport cu eticul sufereau de „confuzionism“. Dar oare, ne vom pune noi întrebarea, este confuzionistă teoria lui Iorga ce pornea de la acordul intre frumusețe și moralitate pe baza modelului oferit de creația populară ? Marele nostru cărturar nu poate fi acuzat de eticism ingust din moment ce face următoarea observație lămuritoare : „Morala care intr-adevăr intră in artă nu este aceea in care arta este virită cu de-a sila“. În memoriul „Rosalia“ (1918) Vasile Pârvan (personalitate neimplicată in polemici literare și deci neacuzabilă de partizanat) formulează următoarea opinie : „Înțelesul vieții umane nu este estetic ci etic. Nu animal frumos ci animal bun are a deveni omul, dacă e ca societatea omenească să se deosebească de haitele de erbivore ale lumii infraumane“. Tonul radical al filozofului redistribuie accentele insistind pe principiul moralității in creația artistică.

Am rezumat istoria acestei teme pentru a reformula o mai veche problemă privind **sensul** moralei artistice. Un important filozof român făcea distincția intre „etica neutrală“ și „etica orientată“ arătind superioritatea celei din urmă. Morala este, să nu uităm, o noțiune „sac“ in care intră : binele și răul, adevărul și minciuna, iubirea și ura etc. (a se vedea definiția termenului in dicționar). Fără o conștiință atitudinală morala artistică rămine un concept suspendat. În al doilea rind atunci cind ni se spune de exemplu, că scriitorul X propune o viziune etică aducind in fața noastră realitatea vie a umanului cu aspectele ei autentice, cu personaje in carne și oase, ne putem pune întrebarea : care este **sensul moralității** acestui univers literar ? Pentru că una e să radiografiezi straturile maladive ale omenescului, spre a demonstra cu ostentație cenușiul vieții și alta e să surprinzi articulația pozitivă a condiției umane sub puzderia de evenimente contradictorii. Ambele sint atitudini „morale“ dar cu semn schimbat și cu incărcătură axiologică diferită. Să tragem de aici concluzia că literatura trebuie să fie neapărat „optimistă“ ? Am putea aluneca ușor pe terenul unui maniheism simplist operind cu termeni compromiși in „anchetele“ de tristă amintire ale anilor 50. Dezbaterea se cere mutată obligatoriu pe un plan de semnificații superior. Nu optimismul afișat constituie energia marii literaturi ci increderea imanentă in om, in resursele sale de a invinge obstacole și de a gindi inalt. Rostul artei este in fond de a releva **victoria omenescului in mișcarea amplă și dramatică a vieții**. Mai trebuie oare să demonstrăm că această accepțiune a termenului de optimism diferă esențial de schematismul produselor așa numitului „realism socialist“ din anii 50 ? Cu aproape un secol in urmă Hașdeu vorbea de „optimismul funciar al literaturii“. Și oare poate fi acuzat Hașdeu de „proletcultism“ ? In incitantul său studiu intitulat „Noi și voi“ — de fapt textul unei conferințe rostite la inaugurarea Ateneului Român la 20 decembrie 1892 — el pune față in față două atitudini literare și afirmă „numai binelui ii aparține izbinda la urma urmelor, chiar dacă binele e dator să dea piept cu răul fără sfială și fără crutare“. Cuvintele lui Hașdeu ating virulența pamfletului in caracterizarea „pesimistului de profesie“ : „El nu vede și nu vrea să vadă binele nicăierea. El pătimește de cunoscuta boală a vederii injumătățite și pretinde că sint bolnavi tocmai aceia cari se bucură de o vedere întreagă. Lumea pentru dinsul a fost, este și va fi veșnic rea. Răul e fatal. Îndreptarea peste putință“. Mai departe autorul afirmă : „Optimismul ne pune in mină operele celor mai inalte spirite ale globului“ relevind că și in literatura populară „forța triumfătoare este a binelui“. Bineințeles că nu o optică simplistă se ascunde in spatele acestor afirmații ci o filozofie extrasă din lecția culturii fundamentale.

Literatura noastră are, prin tradiție, propensiune spre categoriile morale pozitive, dar asta nu înseamnă o viziune fatalmente „idilică“ (cum greșit afirmă Ralea cu citeva decenii in urmă). Într-un recent studiu, Mihai Ungheanu corectează această opinie demonstrind existența, in perimetrul literaturii noastre a „personajelor negative“, a „caracterelor tari și rele care colorează cu propria lor forță și umoare intreaga acțiune a romanelor contemporane“. În ce măsură însă aceste personaje nu unilateralizează uneori „in negativ“ mesajul, rămine de văzut de la caz la caz.

Dezbaterea pe marginea raportului etic-estetic in creația literară suportă nenumărate nuanțări. În loc de concluzii reproducem profesiunea de credință a lui Nichita Stănescu publicată in volumul „Respirări“ : „sensul principal al literaturii este de a transmite prin sentimente (ca act de conștiință) legile naturii și mai cu seamă legile naturii umane. De aici decurge și forța educativă a literaturii, înțelegindu-se prin forță educativă nu transformarea și modificarea spontană a cititorului, ci stirnirea prin sentimente, in conștiința cititorului, a unei opțiuni mai deslușite către noblețe și sublim“.

Profesorul de română

Modernizarea perspectivei

Indiferent de metodele mijloacele și procedeele folosite, în școală, în abordarea textului literar, scopul rămîne același și el vizează cu precădere, între alte elemente, mesajul artistic, motivația estetică, virtuțile formative. Dacă analiza structuralistă, semiotica, psihanaliza, metodele matematice pot fi intîlnite mai frecvent în învățămîntul universitar, în cel pre-universitar, analiza stilistică și interpretarea tematistă par a fi, în spiritul unor deprinderi de continuitate, singurele metode posibile, adecvate particularităților de virstă școlară specifică și dezvoltînd în același timp deprinderi și obișnuințe pre-liceale și pregătind pe tînărul comentator de text literar pentru metode mai complexe de analiză. Nu trebuie înțeles de aici că anumite metode ar fi revolute, iar altele — de o insurgență interpretativă neobișnuită. Tot ceea ce s-a dovedit valoros în tradiția școlii românești fuzionează cu noul, într-o formulă modernă de certă eficacitate operațională. **Expunerea, conversația, studiul individual** nu pot fi înlocuite de nici un artificiu metodologic. Se știe că tot ceea ce este modern își validează criteriul axiologic prin referire la dimensiunea clasică ; aceasta, verificată în timp, exprimă o categorie stabilă.

Modernizarea învățămîntului nostru nu este o simplă modă, efemeră ca toate modele, ci o necesitate imperioasă în avalanșa informațională a acestui sfîrșit de secol. Există în practica analizei literare din liceu, mai exact spus, în abordarea acestui tip de text, un fel de optică tradițională, în sensul că operele selectate prin programe școltre sînt supuse, în virtutea metodologiei operaționale unor interpretări aceleași și aceleași de mai bine de cîteva decenii. Ele au constituit substanța și concluziile criticii tradiționale și în această optică sînt preluate de manuale și vehiculate de la o generație la alta aproape stereotip. Puține sînt **noutățile de interpretare !** Pentru cine a urmărit în ultimii ani dinamica manualelor școlare de liceu e destul de clar că acestea nu au fost absolvite întru totul de tirania unor interpretări inerțiale, unilaterale, ba chiar de false ierarhii de opere și autori. Manualul nu poate fi unicul dascăl al citorva generații, de aici ideea de îmbogățire a lor, de actualizare, uneori chiar de restructurare. Întrebarea cea mai frecventă este dacă astfel de manuale „preuniversitare" țin pasul cu nivelul receptării ori evaluării critice ; nu e vorba de fantezii interpretative, ci de concluzii solide, rezultate în urma unor examinări critice serioase, uneori conjugate...

O primă întrebare este aceasta : **cînd începe literatura română ?** Începe ea la 1521, data redactării în limba română a primului document păstrat — **Scrisoarea lui Neacșu...** — ? Avem pînă la această dată o epocă întinsă pe cîteva secole de **slavonism cultural,** limbă a Răsăritului în timp ce latina funcționa ca limbă oficială a Occidentului... Dar la Dunărea de jos fuseseră redactate scrieri și cu o mie de ani în urmă, în limba latină, în Dacia postaureliană. Studii solide și conjugate au lămurit această problemă — este vorba de **perioada străromână a literaturii noastre** neconsemnată de nici un manual școlar, între romanizare și perioada slavonismului cultural întinzîndu-se „mileniul alb" cum a fost numit acest interval în cultura română. În ultimele două decenii au avut loc cercetări solide, care au lămurit — și nu numai pentru noi — perioada așa-zisului „mileniu alb".

În lumina acestor cercetări se impune o nouă **periodizare** a literaturii române. Desfășurată pe circa două sute de ani, literatura aceasta, a originilor noastre ca popor, rămîne încă un șantier deschis pentru cercetătorii specializați. Această perioadă „străromână" — dacă tot vorbim de „o **limbă străromână**" — trebuie să-și facă loc și în manualele de liceu... Iar acestea să țină pasul cu nivelul și evoluția cercetării literare !

Să luăm, bunăoară, un subiect mai cunoscut — cazul lui Eminescu — considerat, multă vreme, „ultimul mare romantic european", formulă care nu mai corespunde întrucît poetul național este, în mod sincron un mare romantic, exprimînd în opera sa întregul arsenal de teme și motive specifice romantismului, dar pliate pe sensibilitatea românească. E aici o diferențiere romantică, în care elementele de clasicism, de realism critic, de baroc, chiar de simbolism și de modernism incipient (cum a arătat critica mai recentă) exprimă o doctrină romantică, de formulă națională. Se vehiculează, de asemenea, în școală, imaginea unui Eminescu romantic la modul absolut, pierdut în visare erotică ori în filosofare idealistă, utopică, un Eminescu exprimînd încă **imaginea maioresciană** a geniului abstras, al condiției hyperionice. Numai dacă ne referim la condiția biografică, agitată și activă, ori la gazetăria sa, de o factură implicată, efervescentă, fulminantă adeseori și tot am realiza imaginea **unui alt Eminescu,** profund ancorat în realitățile vremii sale, a cărui poziție culturală se întemeiază pe două coordonate ce ating și literatura artistică : „problema națională" și „chestiunea țărănească". Noi interpretări critice (Al. Oprea M. Gafița, Ilie Bădescu, D. Vatamaniuc, M. Ungheanu, Nicolae Georgescu...) merg pe această idee, aducînd la vedere „fața nevăzută a aisbergului".

La fel stau lucrurile, bunăoară, și în cazul lui Macedonski studiat în școală în ultimele decenii, pe rînd, cînd ca scriitor romantic, cînd ca poet simbolist. Tonul unui Macedonski baroc (o formulă estetică mai complexă, ce ar exprima optim figura contradictorie a poetului) este mai operant și el a fost dat chiar de Adrian Marino, care, într-un articol, aprecia că „iluzionarea și dezamăgirea, **el desengaño,** sînt tipice barocului și lui Macedonski, în opera căruia apar notele cele mai baroce din întreaga literatură română". Mai recent, un alt cercetător precum Edgar Papu împărtășește această idee (v. lucrarea **Barocul ca tip de existență).** În barocul literaturii macedonskiene încărcat și strălucitor pînă la un limbaj poetic aparte, se pot citi, pe fragmente, determinări clasice, romantice, parnasiene, naturaliste, simboliste. Fragmentele, însă conduc mai greu la o semnificație mai largă, de aceea barocul său trebuie privit în ansamblu, cînd e vorba de structură, și cercetat pe detalii, cînd el se pretează analizei de stil și limbă. Trăind poezia pe toată gama, aceasta străbate pînă la noi în toată plenitudinea ei dramatică. Cu Macedonski literatura română lasă în urmă un secol și deschide o epocă.

Sînt și alți autori asupra cărora n-au încetat să apară noi interpretări critice (e vorba iarăși de opere din programa analitică !). Iată cazul „Baltagului", considerat multă vreme roman păstoresc mioritic, cu intrigă antropologică, potrivit unei mai vechi evaluări critice. Studii recente au completat această imagine, dînd la iveală un Sadoveanu rafinat, modern, care trebuie consemnat ; iată o imagine a cărei dezvoltare e necesară. Este, apoi, Rebreanu un autor de o **obiectivitate rece,** apăsătoare și de o scorțoșenie structurală ? Este stilul lui „incolor" și lipsit de orice vibrație lirică ? Aceste embleme sînt unilaterale și cercetarea recentă le-a corectat îmbogățindu-le, dînd scriitorului o imagine completă, întreagă.

Se poate vorbi, de asemenea, de modernitatea lui Coșbuc, de insurgența tradiției la Adrian Maniu și Voiculescu, de fantasticul „eseistic" al lui Mircea Eliade, de **funcțiile luminii** în poezia lui Blaga, de clasicismul „grec" al lui Labiș în „Moartea căprioarei", așa cum în nuvela „Dulos Anastasia trecea" (de D. R. Popescu), Vladimir Streinu identifica mitul Antigonei. Interpretări noi așteaptă multe alte opere, mai ales cele aparținînd literaturii actuale, unde rămîne încă mult de clarificat. E necesar deci, ca manualul de liceu să țină pasul cu cele mai întemeiate interpretări și să fie aduse în actualitate (de fapt, recenta programă analitică de limba și literatura română pentru liceu prevede o nouă restructurare a materiei, eșalonată altfel pe cele două trepte de învățămînt, însă rămîne de mirare de ce pînă azi manualele de liceu se tipăresc în aceeași formulă structurală veche ? ! (Situația este pentru toate manualele de liceu aceeași !) Interpretări valoroase apar permanent și utilitatea lor e, între altele, și aceea de a fi transportate în plan didactic. „Baia de modernitate" care îi așteaptă pe clasici nu trebuie să sperie pe nimeni, mai ales școala care e menită a întreține „tinerețea clasicilor".

Z. Cârlugea
profesor — Tg. Jiu

Nobila meserie

Să arzi, să vibrezi, să-ți tresalte inima de mîndrie că tu ești acela care-i faci să privească dincolo de văz, să audă dincolo de auz. De la tine să-nțeleagă ei cît de mare taină e cuvîntul ca element al graiului uman, și cu ce adîncimi și sclipiri este împodobit cuvîntul românesc. Să le demonstrezi că omul, în afara universului lexical, e un mare însingurat, că, practic, în această ipostază, se află aruncat dincolo de regnul, de specia sa. Fiindcă numai pietrele, numai copacii pot trăi fără conștiința că sînt. Iar la baza acestei conștiințe stau, precum cărămizile ce așteaptă să fie prinse în zid, ele, cuvintele. Să-i convingi că omul gîndește cu ajutorul cuvintelor lumea, și se gîndește pe sine. Că, așa cum spune Blaga, „lumea din preajmă, lumea în totalitatea ei e ca o veste cu totul imprevizibilă, care totuși, se confirmă" și că în fața ei, în fața acestei „vești" omul reacționează cu mirarea, cu uimirea, cu întrebarea, cu marea lui nerăbdare de a afla, de a cunoaște. Toate acestea topite în modul specific de a fi al individului, în „stilul" său.

Să fii conștient de marea sarcină ce îți stă în față : aceea de a le da în primire viața ce-i înconjoară și propria viață cu ajutorul limbii, a limbii române. Căci dacă universul de cunoaștere e un labirint în care fiecare disciplină de învățămînt, fiecare știință reprezintă „cheia", „cifrul" acestui labirint. Fiindcă și matematica, și fizica, și chimia se pricep cu ajutorul limbii române.

Și să nu uiți ordinea demersului tău : mai întîi să-i obișnuiești **să gîndească** lumea în termenii cei mai exacți cu ajutorul cuvîntului, și apoi să-i conduci spre marile descoperiri : aceea de lumi paralele cu cea reală din operele literare, sau cealaltă, rezultat al propriului lor demers creator, cînd e vorba de copiii cu talent literar.

Să-i faci nu doar să gîndească lumea în limba română cea mai curată, dar să gîndească însăși limba, spre a fi conștienți în ce măsură aceasta este construcție, organism viu, oglinda în care se reflectă întreaga mișcare a naturii și societății. Să nu uiți o clipă de starea de mirare a lor, de noianul de întrebări ce le guvernează virsta, printre care acelea legate de Nume, de numire. De ce cutare lucru se numește într-un fel, iar celălalt într-alt fel. De ce se numește pomul cu vorba **pom,** de ce tunetul cu vorba de **tunet.**

Să devii la timpul optim un abil mesager al „veștii" pe care lumea le-o adresează și față de care ei manifestă o aprinsă dorință de tălmăcire. Să fii convins că de felul cum te vei dovedi un bun „propagandist" al disciplinei, ține înțelegerea sau neînțelegerea din partea lor a faptului că însușirea corectă a limbii și literaturii române reprezintă cheia de boltă în propria formare spirituală, primul și cel mai înalt act de cultură.

Și să-ți afli metodele. Să nu începi neapărat cu tratatele. Nici cu rigoarea științifică în expunere. Poate că e mai bine o discuție de la suflet la suflet. Nu neapărat după prescripțiile didacticii „moderne" și nu urmărind rezultate urgente. Ci așa, ca o dezbatere în familie. Ca acasă, între frați și surori, cu mama și tata. Dar cu rivnă și sudoare. Ca țăranul la cîmp și cu sentimentul acestuia cînd aruncă sămînța sub brazdă. Ca minerul scormonind în inima pămîntului și cu încrederea acestuia că scoate la iveală lumina și căldura. Să te lupți dar ei să nu-ți vadă armele. Să mergi în față și să-i chemi ca pasărea ce-și învață puii la zbor, apoi să te întorci și să-i îndemni să grăbească fără ca ei să observe. Să înaintezi împreună cu ei, tu cu sentimentul că ți-ai făcut datoria, ei cu acela că au **cucerit.** Că au pus stăpînire odată pentru totdeauna pe întortocheatele, dar atît de pitorestile cărări ale limbii române.

Să le dovedești că limba noastră „la ea acasă e o împărăteasă" cum spune marele Eminescu, că e „un șirag de piatră rară" cum zice alt poet. Să recurgi și tu la metaforă, să plasticizezi, arătînd poate de la prima lecție că între limba română vorbită de ei acasă, în familie, și cea către care se tinde a fi însușită în școală este diferența de la o zi «de lucru la duminecă săptămînii. Că limba română, ca și românul, are haine de lucru, dar și vestminte de sărbătoare. Și pe noi ne reprezintă atît munca, cît și sărbătoarea.

Apoi să clarifici unele tatonări, unele ezitări, unele confuzii. Să le explici că arhitectura limbii române, arta construcției ei, gramatică se cheamă ; că ortografia, ortoepia și punctuația reprezintă o lege sfîntă în această construcție. Că polisemia limbii române — poate cea mai bogată dintre toate limbile globului — este un fel de îmbobocire proteică a cuvîntului românesc, un fel de înfrățire a bobului de grîu. Că gramatica nu „este un fel de matematică și literatura cu totul altceva", că între una și alta există o firească și strînsă îngemănare. Că limba s-a născut dintr-o necesitate primordială, aceea de a comunica între oameni, dar ulterior a răspuns și la un alt deziderat : nevoia de exprimare a gîndurilor, sentimentelor, stărilor și ideilor, care e tot un fel de comunicare, dar cu sine însuși. Și astfel s-a născut literatura. Să-i convingi că schimbarea cuvîntului în artă este similară cu flăcăul devenit mire, cu lumea preschimbată în nuntă. Ca în „Miorița".

Și după ce-ai făcut toate acestea, după ce vei ajunge pe culme însoțit de mulți din cei cu care ai pornit la drum, unde soarele succesului ți se va părea atît de aproape, fără a te lăsa orbit de razele lui, să le dai drumul în lume. Să-i urmărești un timp cum se pierd singuri : pe căile, pe magistralele vieții și culturii, ale literaturii române și universale. Să te mîndrești cu cîtă tandrețe, cu cît optimism bat la porțile spiritului încrezători că li se va des-

chide îndată ; să zîmbești, să le mai faci un semn de adio, să-ți dea lacrimile ca atunci cînd te-ai despărțit de proprii copii, și-apoi să te întorci. Să te întorci și s-o iei de la început. Cu alții, cu altele, într-un alt fel. Cu-aceleași sfinte principii, cu aceeași dragoste și dăruire. Cu aceași ardere, profesore !

Să faci toate acestea, și să ți se pară puțin. Iată o nobilă meserie !

Ion Gheorghe Pricop
profesor — Huși

Repetabilul clasicism

Septembrie continuă să celebreze Poetul și Povestitorul. Ocazia nu e dată totuși de centenarul atît de fertil (deși se integrează acestuia !), ci de firescul reînceperii școlilor. A începe cursurile cu deschiderea unui volum de poezii eminesciene — iată gestul de sărbătoare continuă devenit fapt de existență. Și acest lucru, fiindcă la unele clase liceale, de pildă, chiar programele școlare o cer astfel...

S-a ajuns astăzi la o situație favorabilă. Eminescu este scriitorul care fixează virstele formării în aproape toate momentele școlarității. Avem astfel un Eminescu al naturii, meditației și istoriei în **toate** clasele gimnaziale, chip căruia i se adaugă prozatorul în clasele liceale... Se poate spune că aproape o cincime din orele de literatură la clasa a zecea sînt dedicate poetului, în vreme ce în clasa a unsprezecea prin prozator se întemeiază proza fantastică a visului, prefigurînd poate tipologia „învinsului" de la începutul acestui secol.

Acestea sînt realități materiale. Cărora li se subordonează cam în același fel Creangă însuși ; prezent și el în gimnaziu și liceu deopotrivă... Sînt clasicii noștri repetabili, clasicii de care elevul nu se desparte decît odată cu terminarea școlii. Dar, insistăm, acestea sînt realități materiale. Realitățile ideale, sau cele care tind să devină astfel, se află dincolo de cantități, de cifre, de programe. Dincolo de acestea sînt orele de clasă — realitatea vie a poeziei și prozei eminesciene, fraza poznașă a lui Creangă, imprevizibila lui sintaxă, oralitatea spumoasă... Dincolo de Luceafărul există marea muncă a poetului (care trebuie intuită !), obsesia perfecțiunii în pregătirea capodoperei prin travaliul, ce pare nesfîrșit, asupra versului, variantelor sau textelor „colaterale și subsecvente", cum ne arată, de exemplu (alegerea fiind cu totul întîmplătoare.) „Să fie sara-n asfințit", datată 1881—1882 : „Și de asupra mea rămîi / Durerile de-mi curmă / Să fiu iubirea mea dintîi / Și visul meu din urmă"...

Sau există acea modernitate a gîndirii și concepției eminesciene (ce poate fi făcut chip palpabil tot la ore !) care a intuit ca nimeni altul marile conflicte ale interiorității, prefigurînd acel sentiment al scindării eului, atît de prezent în literaturile veacului acestuia, ca în „Melancolie" sau „Odă (în metru antic)", ultima înființînd grav chipul în efigie al poetului „înfășurat în manta-mi". Am citit în primăvară un comentariu al Odei, realizat de-o elevă olimpică (studentă acum la filologie) care se pregătea pentru faza finală a concursului național de literatură, ce poartă, cum se știe, numele poetului. Și nu atît originalitatea comentariului m-a frapat atunci, ci mai ales senzația că există (că va fi mereu !) un Eminescu necunoscut care vine dinspre generațiile ce urmează, un Eminescu ce poposește firesc pe băncile școlilor... Un Eminescu al lor !...

Venit, asadar, din viitor, Eminescu se întîlnește cu Creangă pe tema rafinamentului artistic. Artiști desăvîrșiți ai cuvîntului, stăpîni amîndoi ai formei care întemeiază conținut și ai conținutului care întemeiază forme... Avînd însă o acută luciditate : „Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul ?". Iar cînd acest cuvînt nu putea fi găsit, trebuie că gîndea pentru amîndoi povestitorul : „Și nu că mă laud, căci lauda-i față : prin somn, nu ceream de mîncare ; dacă mă sculam nu mai așteptam să-mi deie alții ; și cînd era de făcut ceva treabă o cam răream de pe acasă. Ș-apoi mai aveam și alte bunuri ; cînd mă lua cîneva cu răul, puțină trabă făcea cu mine ; cînd mă lua cu binișorul nici atîta ; iar cînd mă lăsa de capul meu făceam cîte-o drăguță de trebușoară ca aceea, de nici Sfînta Nastasia izbăvitoare de otravă nu era în stare a o desface cu tot meșteșugul ei"...

Gîndea astfel, relativizînd totul, pentru ca poetul să îndure mai ușor atîta sete de absolut !... Poate în numele prieteniei !

Septembrie acesta școlar îi celebrează încă o dată pe cei doi mari scriitori ai literaturii noastre. Ca pe două extreme care, paradoxal, se ating totuși ; unul făcîndu-ne prin Europa romantică drum de acces către universalitate, celălalt aducînd la întîlnire spiritul originar, distilat în esențe fabuloase și inconfundabile ale străvechii arte ale povestirii naționale. Clasici amîndoi, întru desăvîrșirea graiului, ei se repetă mereu în manuale școlare, de fiecare dată însă cu un chip aproape necunoscut, precum nesfîrșitele chipuri ale unui întreg popor...

Adrian Costache
profesor — București

Experiență nouă

Studiul limbii române se bucură în ultimul timp de o experiență nouă : învățarea limbii române ca limbă străină de către cetățenii străini integrați învățămîntului superior românesc. Este o experiență fructuoasă deoarece manualele, studiile apărute în această sferă de preocupări au un pronunțat caracter aplicativ, din cauza condiționării vorbirii de asimilarea limbajului. Dacă un student (elev) român poate achiziționa o interpretare oarecare, coerentă sau aberantă în sistem, sau sistemul însuși mai mult sau mai puțin complet, fără ca aceasta să-i afecteze vorbirea corectă, însușită nativ, pentru studentul (specialistul, doctorandul) străin trebuie căutată acea interpretare care validează un număr cît mai mare de fapte de limbă, sistemul coerent și complet al limbajului care să-i permită performanța maximă. Revenindu-se la exemplul anterior : clasificarea tradițională a adjectivului, prezentă, cum s-a arătat, în manualele din gimnaziu și neconformă cu realitatea limbii române, nu-l va împiedica pe elevul (studentul) român să vorbească corect. Dacă însă studentul străin va încadra adjectivele **bun** și **mic** în aceeași grupă, el va emite sintagmele **fete bune** și **fete mice,** fiind împiedicat de încadrarea greșită să-și însușească corect limba. Exemplele sînt multe, și unele dintre ele, importante. E, de aceea, de așteptat o colaborare mai intensă între cercetarea descriptivă și cea aplicată.

Dar, mai presus de toate, trebuie subliniat că însușirea corectă a limbii române este o problemă de patriotism, deoarece lupta pentru impunerea ei a coincis cu impunerea ființei spirituale a poporului român ; lupta pentru cultivarea ei neîntreruptă a fost și este o modalitate importantă a consolidării specificului nostru național, a afirmării latinității poporului român și a continuității sale în istorie. În plus, partizanii însușirii temeinice a limbii române trebuie să mediteze la faptul că ei înșiși i-au însușit articulațiile profunde ale sistemului printr-o confruntare permanentă cu limba latină ; să mediteze la posibilitatea de a acorda tinerei generații aceeași șansă.

Rolul predării literaturii în școală este, de asemenea, imens. Este suficientă precizarea că în partea ei mai valoroasă aceasta este expresia sensibilității sufletești a unui popor, că în viață sensibilitatea impune acea zonă de inefabil complementară cunoașterii raționale. Totuși, spre deosebire de celelalte arte, literatura are o mare forță în a determina conștiința și rațiunea ca pivot principal al ei, deoarece se folosește de instrumentul rațiunii înseși, limbajul. În aceasta rezidă rolul educativ de o importanță deosebită al literaturii. Cazul particular al literaturii române, scrise în cea mai mare parte a ei în răgazul scurt dintre bătăliile importante ale poporului, nu face excepție, dimpotrivă, dacă se are în vedere că este o literatură de o mare concentrație emoțională angajată în motivațiile profunde ale progresului istoric. Studiul devenirii ei este o școală a patriotismului în care omul nou este învățat să se conformeze idealurilor sfinte ale poporului, unde află modele de integrare în specificul național românesc, generatoare ale perspectivelor inedite spre universalitate.

Educația estetică, în care educația prin literatură deține un loc esențial, are rolul de a conserva și dezvolta sensibilitatea sufletească a omului nou, confruntat tot mai susținut cu științele exacte și cu dinamica sistemelor mecanice. S-a afirmat, pe bună dreptate, că exersarea sensibilității înseamnă manifestarea instinctului constructiv al omului (autor sau consumator de artă). Pierderea ei (a dragostei față de frumos, față de om, față de viață) lasă loc instinctului distructiv, chiar dacă nu-l presupune cu necesitate. Avînd în vedere toate aceste comandamente educative ale literaturii ca obiect de studiu, trebuie apreciată orientarea actuală a tuturor manualelor școlare care și-au deplasat interesul spre formativ. În plus, pentru primele manuale de gimnaziu, trebuie apreciată inițiativa de a realiza o educație estetică complexă, ele avînd o ținută artistică deosebită, adaptată într-un mod ingenios particularităților de virstă. Este de înțeles că această inițiativă nu s-a oprit aici fiind o dovadă concretă a ridicării calitative necontenite a învățămîntului românesc.

Ștefan Găitănaru
profesor — Pitești

Dulcea noastră

Ceru-atît cît se leagă
Și-amiroase-a pămînt,
Dulcea noastră și-ntreagă
Stea ce stă și-n cuvînt.

Dulcea noastră și-n toate,
Stea a stelelor, nimb,
O rostirăm noi poate,
Ne rostește ea-n schimb.

O rostirăm noi iară
Și iar ca pe-un rod,
Dulcea noastră și-amară,
Stea a stelelor, tot.

De-un izvor precum raza
Florii-albastre de tei,
I-amiroase și casa
Și-amiros toți ai ei.

Dulcea noastră, prea dulce,
Rug și-ngheț la un loc,
Vis ce-ar fi ca să-și culce
Trupu-n ochi, dar de foc.

A. I. Zăinescu

Dăruire și competență

În societatea contemporană, într-o lume tot mai mult a tehnicii și cibernetici, este evident necesar să ne întrebăm care e locul limbii și literaturii române ca obiect de studiu, cît și ca mijloc de exprimare și cultivare a valorilor etice și estetice în rîndul tinerei generații.

Profesorul de limba și literatura română nu rămîne doar un mijlocitor între obiectul de studiu și elevi, ci devine un modelator, un îndrumător abil, constient de cerintele actuale de instruire si educatie, comparabile cu efortul creator general atît de rapid si tulburător, ce ni se revelează în primul rînd pe plan tehnico-științific. Pentru a apropia elevii de studiul limbii și literaturii române într-un moment în care acestora le este mult mai comod să apeleze, de pildă, la mijloacele massmedia pentru a-și satisface ocuparea plăcută a timpului, profesorul trebuie să apeleze la o didactică activă, dinamică, motivîndu-și demersul, făcînd în timp dovada imperioasei nevoi de instruire și educație, trăirea adevărată neputînd rămîne în afara revelațiilor ce ni le oferă creatia artistică, marea cultură națională și universală. Nu va fi niciodată anacronică citirea în fata grupului de elevi a poeziilor lui Eminescu, Arghezi sau Blaga, a Amintirilor lui Creangă, a povestirilor și romanelor lui Sadoveanu, cei tineri vor fi mereu interesati de creatia nouă, indiferent dacă aceasta se va numi „poeme" sau „elegii", dacă vor apartine lui Nichita Stănescu sau lui Marin Sorescu, oricărui alt creator care se ridică la înăltimea valorii. Cu alte cuvinte, se poate lega trainic prezentul de traditie, avînd viziunea viitorului, chiar printre acele rare si suave zîmbete ale unor tineri cărora nu le vine la îndemînă să creadă că sînt urmasii plugarilor si ai păstorilor care l-au însotit, singerînd, pe Mircea cel Mare într-o bătălie cu turcii, rămasă memorabilă.

Dar rigorile gramaticii ?!, acea disciplină nu tocmai agreabilă, dacă pentru unii n-a ajuns să fie de prisos. Să fie oare vorba de o vocatie a profesorilor de limba si literatura română de a exersa reguli si norme de dragul profesiei ? Norocul nostru al tuturora este că sînt foarte putini aceia care mai gîndesc astfel, după cum la fel de putini mai sînt profesorii care n-au reusit să transforme predarea gramaticii într-un exercitiu viu, practic, indispensabil vietii cotidiene. Căci trebuie să întelegem că elocinta este o necesitate absolută oricărei natiuni ce aspiră spre culmi ale culturii si civilizatiei. Exprimarea logică, precisă, clară, nuantată este imperios necesară în epoca tehnicii si computerelor, care exclud inexactitătile, dezacordurile.

Există la ora actuală o stringentă a întelegerii rolului imens pe care îl are limba în viata societătii si a individului, cresterea permanentă a nivelului de cultură si civilizatie. De aceea cultivarea interesului si dragostei pentru limba si literatura română nu poate rămîne la nivelul enunturilor. Această problemă trebuie să se bucure de actiunea largă, angajînd efortul colectiv si constient. Generatiile tinere au nevoie de îndrumare si implicare atent dirijate, care să faciliteze însusirea limbajului valorilor autentice, degajîndu-se, în acelasi timp, profesorul de balastul unor actiuni periferice scopului major al predării limbii si literaturii române, răspunzînd înaltelor imperative de formare a viitorului cetătean si specialist, care se va identifica tot mai mult cu propriul său limbaj, cu conostintele sale, cu felul său de a trăi realitatea.

Ne aflăm în fata unui act civic de mare răspundere, căci predarea limbii si literaturii române nu-si poate găsi împlinirea fără devotiunea cadrului didactic fată de obiectul de învătămînt si fată de elevi, fată de societate. Atasamentul fată de cauza limbii si culturii române nu presupune un efort în sine, ci dedicarea firească, consolidată de cunoastere si permanenta perfectionare a metodelor de lucru, de resorturile unor trăiri înalte, arzînd pe rugul datoriei fată de neam si patrie. În nesfîrsita sinusoidă a învătării si cunoasterii, a cultivării spirituale, a formării civice a tinerei generatii, motivatiile sînt numeroase, convingătoare, rodnice. Secretul succesului se poate numi, deopotrivă, dăruire si competentă, lipsa hiatusurilor, receptivitatea maximă la cerintele actuale si viitoare.

Cornel Nistea
profesor — Alba Iulia

cleopatra lorințiu

Evanescență

Nu simt vara. Agitația serilor
cu orchestră. Haloul mirositor, dungile
luminoase
adolescența fugită, irepetabilul ei frison
dansul, melancolia, iluzia răzleață
un pescăruș rătăcitor pe dig.
Sint imagini pe care le-am mai văzut
în oglindă. Ale cui să fi fost ?

Acum orchestra e numai zgomot
orele curg altfel / mirosul sălcioarei
nu mă mai pierde / și-aceleași lucruri
însemnate de fericire și disperare par numai
răstălmăcite aduceri aminte. Duhul tău

demult s-a topit. A intrat în caldarim, s-a
strecurat printre pietre, anonim, ecoul
vorbelor, nici cit aburul de pe dig. Mereu
ceva pe sfîrșite, aproape urmă ștearsă
aproape indicibilă stare. Căldura ei sărată,
briza.

Discontinuitate

Jocul cu scoicile : pe brațul fotoliului
băiatul le-nșiră. Se joacă
de-a magazinul de scoici. Din cele de la
Salinas picură pe covor nisipul dezamăgirii.
Rapana Thomasiana de la Vama Veche, intr-o
vară cu imortele liliachii / pe-un pian cineva
cîntă
la întîmplare / vintul ?
Copilul le-mparte
în prețioase și sparte, sidefii, rozulii, aurii.
Nu s-au învechit. Intacte
luate din valul Pacificului, aduse aici
în liniștea aparentă a bibliotecii
printre atîtea cărți necitite și bomboniere
de porțelan / băiatul ascultă în ele vuietul
misterios, depărtat așa cum cuvintul evocă
viața
și totuși de ce totul se întrerupe ? / de ce nu
pot gîndi / limpede / simplu / atît de clar /

Frumusețea ei

curăță pinii, crengi
uscate cad lent, fișiie
de parcă în noapte scrii cu cărbunele
un vers pe hîrtie. creanga ruginie

are și ea un fel de frumusețe a ei
și îmi aduce aminte de el. cum
era cum rîdea cum zicea „și asta
ofilită are frumusețea ei". erau

părăluțe, un buchet mic
în cana de pe birou. intr-o

dimineață dureroasă strălucitoare cînd
nu știam că va muri
atît de curînd

Invincibil

degetele mele-s pătate.
la pomul cu toamnă
am ajuns azi. topită
de parcă în suflet crescuse o Cretă fierbinte.

și Utopia aceasta mă soarbe și
mă-nspăimîntă.

Himeros, cel invocat de Sapphò
îmi culege azi numele, îmi calcă azi umbra.
Vino
și dăruiește-mi punctul fix. rezemat
de sufletul meu
vei mai trăi nouă vieți.

Rînduri întregi tăiate de-o peniță

totul codificat. întinzi mîna
și asta înseamnă ceva. punctul
fierbinte în jurul căruia
imaginația fierbe. rînduri întregi
tăiate de-o peniță cu iridium consumat.
(scrijelite ?
jertfite ?) povestea care nu se încheagă. și
tot ce
era se dezmembrează acum. haine, flori, de
mătase
ziare vechi într-un pod părăsit
risipindu-se la o atingere în fărîme, cu foșnet.
în fărîme prăfoase, iar altcineva
într-o bună zi, va descoperi
un alt liant, o formulă de viață trecută-n
cuvinte și asta va fi din nou

cotitura de aur a poeziei

Un jeton

dimineață. ai și ajuns. descuie ușa,
lasă-te-n vraiștea blîndă-a odăii. un rest
de țigară, o crustă uscată de mucegai
o himeră. continuă, continuă. vorbește,
aleargă, citește, cafeaua dă-n foc
telefonul sună. minutarul se mișcă iute.
să trăiești dacă poți fără ochii lui
și totuși ei îți joacă mereu în față
și totuși ei, lucitori, îmblînzesc
o continuă despărțire.
și totuși ei te trec iute
dintr-o memorie-n alta. să poți plînge puțin
în adorata singurătate. și totuși
numai ei sînt iar restul doar un jeton
la o masă de joc. îl așezi la-ntîmplare
te ridici înainte de-a pierde, de-a cîștiga.
la cazino un pescăruș
s-a așezat pe pietrele sărate

Ne șoptește vrăjit

ținutul tău e aburul, ținutul tău e
claritatea supremă, misterioasa esențializata
ințelepciune și risul amar al despărțirilor
înnădite
să rămîn aici
cît viața întruchipează ceva
din mulțimea acelora dinainte, în această
femeie cu ochi umezi. confundă
mereu realul cu visul
le trăiește împleticit și haotic
într-o penumbră. ținutul tău e aburul
ținutul meu miroase a iasomie
cineva ne șoptește vrăjit
povestea azimelor otrăvite.

constantin dumitru

Pescar

Ce ușor l-am prins
umbra sa umilită-l urmează
l-aș putea strivi chiar de două ori
dar și-așa se sufocă
agonia sa sparge țărmii
clipei în care lăsîndu-l lăcomiei mele-ntristate
geamătu-i pur plutește pe ape

Geneză

Sunt rotunjite-n singe
literele-acestui cuvînt
apasă dureros pleoapa lor
au vertebre care sună straniu
cînd se-mpreună
măduva lor acoperă totul
ca o apă primordială
Pluti-va deasupra-i El
din care izvorăște lumina
sau printre degete mi se va scurge
nisipul tăcerii în care înoată
geamătul cel fără ființă

Metamorfoză

Nevolnic aburul somnului
întemnițat în privire
nevolnică
lunecarea sa prin crăpăturile verbului
Anotimpul își desfoaie pielea
miezul său crud pîlpîie-n
tremurul miinii cu care rănești
fagurul
perfecțiunea mirărilor
hexagonala lor moarte rătăcind în văzduh
ca o pagină smulsă dintr-un tratat
de chimie organică

Blestemul

Pîndind cu spaimă umbrele
lacom însemnîndu-le pe rugul clipei
în disperarea-nsomnurată frîngîndu-și
miezul
mai vămuiește melanholia singele visului
hohotind
oasele ei se albesc în cuvinte
Desfigurata lor încrucișare
bîntuie cerul
turnul ciobirilor lor strălucește
la rădăcinile lui ruginind
pururi semințele ploii
Fata-Nirvana
se-aude blestemul iluziei
fata-Nirvana
scrișnește nisipul în frunze
această pădure e doar din nisip
dune lunecătoare sunt aceste orașe
cu ce cuvinte să le chemi cînd
vocalele se macină
pulberea consoanelor scîrțiie-n
vintul măturînd harnic ecoul luminii

Trenurile tale

Își mai amintește că luase bilet la clasa-ntîi ; avea el permis C.F.R., dar la clasa a doua. Și asa, atunci în iulie, în vîrf de sezon, era omor pe trenul ăla, la clasa-ntîi avea să stea jos, avea să vadă marea pe geam, tolănit în fotoliu... Nu mai văzuse marea de vreo paispe ani, era prin clasa a cincea sau a sasea într-o excursie de două zile, și acum o vedea pentru a doua oară în viață. Atîta lume cîtă se înghesuia acolo, să vadă toți, să vadă și el ceea ce nu ți-e dat să vezi de prea multe ori în viață. Pentru el marea era invenția unor insi certați cu munca : duminica dimineața, după patru zile de vilegiatură, a ajuns în Gara de Nord cu douăzeci și cinci de lei în buzunar, din care a plătit tramvaiul pînă acasă și a cumpărat un cadou pentru tăticu, o sticlă de Săniuță de jumătate de litru, douăzeci și patru de lei cu tot cu sticlă. Luni a trecut pe la Virginia și a aflat că asteaptă să fie mutată de la benzinărie, în rest toate păreau neschimbate, ca și pînă atunci la ea era a doua casă a lui, la a cărei ușă avea cheie și unde nu-i cerea nimeni socoteală cînd vine și cînd pleacă : dintotdeauna a fost asa pentru tine, încă nu simți nevoia unei schimbări, n-ai apucat să te gîndești la avantaje și dezavantaje... Asta e : ca să ajungi la mare după paispe ani, a trebuit să te lovească în plin această fărîmă dintr-o moștenire împărțită între sase nepoți ; a trebuit ca bătrîna să moară și să nu aibă nici unul nevoie să stea în casa ei, s-o vîndă și să împartă banii, și toate astea numaidecît în iulie. În paispe ani uite că n-ai mai avut ocazia, prilejul... N-ai avut timp poate, cînd s-a întîmplat să aibă timp n-a avut bani, și cînd ai avut și bani și timp trebuie să n-ai avut chef, ori poate era ca acum, vreme de iarnă... Te mai gîndești că e bine asa pentru amîndoi, nici ea nu era curioasă să știe mai mult decît el catadicsea să-i spună, și nici să-i reproșeze absențele mai lungi, erau împreună atîta timp cît se simțeau bine împreună, perioade de cîteva zile sau cîteva săptămîni, posedau parcă pe de-a-ntregul vocația acelui acord tacit, de o fericire amăgită, ori o fi fost prietenia dintre un bărbat și o femeie, în răstimpuri iubiți din pricina unei inevitabile tristeți ancestrale, cică ; asta se întemeiază îndeobște pe interese comune, iar ei nu puneau împreună la cale chiar nimic, nici o cît de meschină învîrteală ori creație grandioasă aflată la capătul unei munci asidue ce nu poate fi dusă decît în doi. Poate că el apărea tocmai cînd ea ar fi vrut să-l vadă, și cînd n-o găseai acasă îți era prea deajuns atmosfera familiară a acelui interior pentru cîteva ceasuri, care nu simțea lipsa ei, mîncai și ațipeai puțin atunci...

Asa pornești dimineață de dimineață, tot la ora asta, pe întuneric și lăsînd în urmă vise înjunghiate de soneria deșteptătorului. Poate că uneori el visa marea asa cum nu fusese în stare s-o vadă, dar nu erai în stare nici să-ți aduci aminte, doar de un păienjeniș de culori calde și răcoroase, un iz de dulceață al trîndăvelii pe o plajă pustie te însoțea cînd ieșeai pe poartă buimac și cu vederea mijită peste prăpădul de afară. O săptămînă a nins continuu și de alaltăieri viscolește în deznădejde și disperare, e ca o criză de epilepsie, drumul pe străzi printre case surpate în troiene îl lungește tot pe picioare de la capătul tramvaiului, nu mai circulă nimic în afară a două tractoare cu pluguri, și în sfîrșit un autobuz, depoul ivindu-se din întunericul destrămat în lumini nămoloase, platforma rotitoare și semicercul de hale cu contururile fulgerate de viscol, cu steaguri de fum fluturînd pe acoperișuri, pe urmă plecai și nu era nevoie de nici un rînd scris, semnele trecerii tale fiind întocmai cele pe care ea și le-ar fi dorit, farfuria din chiuvetă și ziarul uitat pe pat și urma capului lăsată pe pernă. O singură dată picase rău, dar nu fusese chiar sigur că-l înșelase presimțirea că-i așteptat. Era acolo un student arab, de care ea ar fi vrut să scape în seara aceea într-un fel cît mai rezonabil. Cel puțin așa ți-a zis și n-ai decît să crezi tot ce-ți zice, e cel mai bine așa, așa că nu degeaba apăruseși. Mai apoi ți-a spus în treacăt că o condusese în cîteva rînduri cu mașina de la benzinărie acasă, și au fost odată la munte și în trei duminici la Snagov, și toată povestea asta s-a terminat așa cum era de așteptat să se termine : tipul a plecat la el în țară pe timpul vacanței, iar cînd s-a întors, dacă nu cumva o fi rămas acolo, nu a mai căutat-o. Și tu, nici urmă de gelozie, nici cel mai vag resentiment, poate că nu mai e vreme, doar zbuciumul, zbuciumul, terorile tainice care sapă viața zi după zi.

Zilele și nopțile și anotimpurile de aici alternează veșnic tocate de compresoarele locomotivelor electrice, ropote de tobe dinaintea salturilor mortale, sau dinaintea execuțiilor, sfîșiate de țignale și acoperite-n răstimpuri de gemetele motoarelor. În vremea asta el coboară de la vestiar în hală. Aici, viscolul nu mai are putere să spele fumul înfrățit cu vapori de motorină ; viscolul zăngăne geamurile luminatoarelor, roiurile de funingine și mirosul de cărbune stins cu apă lasă în tine gări murdare, plecări și drumuri, cîntece nomade răgușite ; duduitul motoarelor diesel se accelerează în disperări căscate-n neant, vaiete punctate de oftatul supapelor și al conductelor de aer descărcîndu-se, în timp ce ei foiesc pe fremurile trepidante ale locomotivelor, ei își urlă vorbele-n urechi, ei își cer scule prin semnele unui cod de chirurgi în sala de operație...

El înconjoară motorul de cîteva ori, cu pași laterali pe fremul îngust. Verifică nivelele uleiurilor și apei și cîtă motorină e în rezervor, urcă în cabină pentru a citi temperaturile apei și uleiurilor, pornește instalația de preîncălzire, și acum e de așteptat. După un sfert de oră acul termometrului începe să salte. După încă un sfert de oră apa are treizeci și cinci de grade : acuma da. Răsucește butonul de pornire și cîteva secunde se aude doar zbieretul pompei de preungere, apoi motorul se urnește cu un potop de icnituri și pîrîituri crescînd și îndesindu-se treptat pînă ce se transformă în duduit

radu aldulescu

uniform : scoate capul pe geamul cabinei : fumul urcă în vălătuci pufoși ; accelerează în trepte, trăgînd de controler și urmărind acele manometrelor zbătîndu-se în glicerina de sub geamuri ; așteptînd din iulie de pe o zi pe alta, Virginia a primit nota detașării abia în noiembrie, clienții lor erau acum bătrînei cu bidoane și canistre cărate în cărucioare de butelie, rupți parcă din toamna aceea tîrzie, cu burniți și ploi nesfîrșite străduindu-se săptămîni în șir să se transforme în zăpadă ; amiezele se lungeau în pîlpîiri leșioase, în seri ce-i găseau în chioșcul găzăriei, lîngă godinul burtos îndesat cu rumeguș pe care sfîrîia tigaia cu ouă și felii de salam și fierbea ibricul cu cafea... În unele nopți rămîneau acolo, te vezi uneori singur în mijlocul acelui imens anotimp ploios al sufletului... Scoate capul pe geam : fumul prinde a se limpezi, din alb dens capătă consistența cenușii spulberate de vînt și urcă în salve dese și regulate în ritmul duduitului — altceva n-ai ce să-i ceri, e ca un fondist în sprint prelungit motorul ăsta : el coboară pe frem, accelerează încă, proptind șurubelnița pîrghie în cremalieră pentru a mări debitul pompelor de injecție, cît ești de tare, nebănuite-s puterile tale dacă n-ai crăpat pînă acum, totuși ceva-ceva te doare pe tine, aproape că nici tu nu simți, ascultă atent fiecare cilindru în parte mutînd palma pe capacele călduțe ale chiulaselor, după o vreme urcă iar în cabină de unde ia o cheie din lada de scule, desface unul din capace, privește zvîcnetul culbutorilor împroșcînd uleiul cald, apasă cu buricul arătătorului cînd pe unul, cînd pe altul, ascultînd în propriul trup pulsația aceea sincopată în timp ce revizuiește mai multe variante. Oprește motorul și aduce lada cu scule pe frem, lîngă el, gîndește-te că te numeai cîndva o mare speranță a ciclismului de pistă, două chei, ciocanul și un levier scurt, le pune la-ndemînă pe chiuloasă ; pînă la cincisprezece ani cîștigasesi deja mai multe curse de urmărire pe echipe, erai campion municipal în proba de patru mii de metri cu start de pe loc, slăbește șuruburi acum, mîinile lui merg singure, cel mai bun vitezist junior, dețineai recordul probei de două sute de metri lansat.

Mîinile lui merg singure, el e desprins de mișcările brațelor devenite o prelungire a fierului negînditor, și pe urmă a venit accidentul, n-ar avea prea multe să-și reproșeze, a stat o săptămînă în comă și l-au ținut sub supraveghere cîteva luni și după aceea au vrut să-l opereze, eh, o fi aici unul din puținele locuri din lumea asta unde gîndurile o pot lua razna nestingherite, ori pot trîndăvi după plac... Înainte de a intra în depou se oprește la complexul alimentar de peste drum să-și cumpere de mîncare, în fiecare dimineață o vezi pe cocoana aia plimbîndu-și cățelul. O cocoană, doar cocoanele au cățel pe care-i plimbă, de unde ți-o fi rămas chestia asta ?

Pînă la urmă e un avantaj al acestei meserii, fiindcă nu același lucru ai putea spune despre un șofer de pildă, care oricînd poate da de naiba, sau despre cel care, într-una din diminețile acestei săptămîni, va pleca la drum cu locomotiva asta căreia iar îi înnădești viața. Ea e între două vîrste, ai zice că între ultima și cea care urmează, o incredibilă mască de riduri stropită de bănuți cafenii, dar ținîndu-se dreaptă, de o zveltețe plină de demnitate ; te holbai la ea pe viscolul de azi dimineață, cine te-a dat afară din casă femeie pe prăpădu' ăsta îi stătea pe limbă s-o întrebe. Te mai gîndești că n-ar fi mare lucru să aduni un suflet într-un purcoi de fiare, și tocmai că-i necesar să te străduiești să lași o impresie cu totul inversă... Dar a întrebat-o, doamnă, nu vă supărați stimată doamnă, cu ce hrăniți monstrul acesta ?, io unu cred că nu-i ajunge un vițel fript pe fiecare zi. Un șoricar răpciugos și uite că ea nici pomeneală să se simtă jignită, ba chiar încîntată să-i explice că nu mănîncă nici un fel de carne, deoarece face alergie la carne și mai cu seamă la oase. Pentru el, mai mult verdețuri cînd e sezon și chiar și conservate, și fructe, paste făinoase, orez, grîu încolțit... Asta înseamnă să te orientezi la fața locului, ca un soldat pe cîmpul de luptă, adică unde-ți lipsește o garnitură de cupru decălită pui un fir de azbest sau niște cînepă muiată-n ulei, o bucată de sîrmă răsucită cu nădejde cu patentul ține furtunul pe țeavă tot atît de bine ca un colier reglementar strîns cu șurubelnița. Salam ? La care ea că doamne ferește, domnule, dacă aș vrea să-l ucid nu mi-ar trebui decît o sută de grame de salam, iar o supapă blocată în nici un caz n-ai s-o înlocuiești, e ceea ce se cheamă un material refolosibil, n-ai decît să-i rupi sigiliul și să umbli în ea, nimeni nu te zorește și degetele tale fac de rușine toată aparatura unui laborator de metrologie : o fi prins ceva șapan, ceva mizerie pe scan, sau pistonașul e prea lung și trebuie să-l retezi, sau e prea scurt sau. Se face, se face. Se face !

Ar fi fost un sacrilegiu să plece, s-o lase să vorbească singură-n viscol despre cățelușul acela cu bot vulpesc și căutătură îndurerată. Am zis da : toate sînt făcute de mînă de om ! Chiar dacă nu cît ai bate din palme. Răbdare, răbdare, știi prea bine că nimeni nu-ți poate aduce pe tavă la nas toate piesele de care ai nevoie. Aia e că ți-a fost frică : profesorul i-a spus că-n urma căzăturii s-a format ori e pe cale să se formeze o tumoare cît un bob de fasole, ți-o dăm afară și-n șase luni poți să-ți reiei antrenamentele. Și ce frică-i era... Tăticu trebuia să semneze, fiindcă el era minor, și l-a întrebat dacă vrea să fie operat. Semnez sau nu semnez ? Adică la ce să-ți fi umblat ăia-n cap, cum bunăoară umbli tu acum în chiuloasa asta ? Fieru-i fier, și cu asta am spus tot ! Totul se face din nimic și aproape că tot nimic iese : e condiția... ba-i o lege a fizicii pe care e bine s-o înveți cît mai de timpuriu și să n-o prea calci, altminteri se întîmplă să te calce ea pe tine. Și astfel a trebuit să afli că are șase ani și deci e aproape de jumătatea drumului, deoarece rasa asta prea rar trece de cincisprezece... Pe șale, ți le zdrobește încet, gospodărește, ca un aparat de tortură savant-diabolic și cu efect în timp, și pe piept și pe burtă, pînă ajungi să semeni cu un tub de pastă de dinți din care nu prea mai ai ce să storci, însă animălutul acela deja era o excepție, i s-au cariat nu mai puțin de trei dinți și a trebuit să fie tratat și doctorul lui a rămas uimit foarte și a spus că n-a mai întîlnit asa ceva pînă acum, și unde mai pui că a fost operat, în fine, vîrsta lui biologică, ce mai, are șase, dar arată cel puțin de zece, e îmbătrînit înainte de vreme, în ciuda faptului că e hrănit foarte bine și scos la plimbare de trei ori pe zi.

Nevoia te învață, cică. Pentru cei douăzeci și șase de ani ai tăi ai învățat deja destule, mai ai încă atîta timp să înveți de vreme ce nici măcar n-ai trecut de jumătatea drumului. Și dacă ai fi murit cînd ți-ar fi desfăcut profesorul dovleacul ? Animălutul, bietul de el, arăta într-adevăr bătrîn, un tremur mărunt îl scutura necontenit, privirea-i înota într-o resemnare melancolică, pesemne din pricina durerii de dinți, el n-aștepta de la cealaltă jumătate de viață decît trei plimbări zilnice și hrană bună. Aproape că nu-ți poți închipui pe de-antregul amintindu-ți : o frică și-o greață imensă, dacă lui tăticu îi trece prin cap să semneze, îl convinge profesorul și atunci n-ai decît să fugi cu armura asta de gips pe tine... În sfîrșit, iată-te scăpat, deși nici măcar de jumătatea drumului n-ai trecut, încă și mai multe zile vei avea de petrecut aici ; munca, banii, munca și iarăși banii ăștia care... Vezi, unii, ba destui pun cîte ceva de-o parte pentru o mașină sau o motocicletă, fac excursii, desigur, alte orașe și alte țări arată altfel decît le vezi la cinema sau la televizor. Apoi ei umplu vitrina de bibelouri scumpe, ei tapițează pereții cu carpete persane, pe ei după astfel de gusturi și obiceiuri îi cunoști, dar ei mai au printre altele și obiceiul și gustul și deprinderea de a munci, ei sînt oameni de o infinită răbdare... Ei și setea lor de a fi. Casă, masă și mașină și să reușească ăla mic la facultate. Iar întîmplarea ta de a fi, dar nu era numai frica... Ești întrucîtva gurmand, cel mai mult cheltui pe mîncare, trebuie să mănînci mai mult decît unul care urcă pe munte ; poate că funinginea și vaporii de motorină trezesc o foame mai aprigă decît aerul ozonat și hoinăreala prin munți.

Nu era numai frica și greața. Pur și simplu îi era rușine, deși trebuie că habar n-avea despre ce ar fi putut să fie... și asta-n vreme ce despre viață oricine îți poate spune cîte ceva, și chiar și de unul singur ajungi să afli că e aspră și că trece repede dar că nu există alta : ea singură are dreptate și nu poate fi vinovată și nu poate greși. Vezi, doar moartea-i o greșeală, un furt, o escrocherie rudimentară de care să-ți fie rușine... Deci. Se lasă greu pe cheia încleștată în hexagonul șurubului, pînă simte șurubul lungindu-se și încheietura mîinii lungindu-se și fierul cheii pătrunzînd cu durere vie în carnea din podul palmei. Urcă în cabină și pornește motorul, coboară lîngă el și accelerează de mai multe ori, ascultă atent, socotește că totul e aproape perfect, va mai avea puțin de lucru după pauza de masă.

Tablouri de Gong Shunzhi

teatru

t

«Piticul din grădina de vară»

● Ce se întîmplă de fapt în **Piticul din grădina de vară** de D. R. Popescu și ce reușește să vadă Silviu Purcărete în resorturile atît de intime ale scriiturii pentru ca, într-adevăr, spectacolul craiovean să se revendice de departe în eveniment teatral și să se constituie ca punct de referință indiscutabil în actuala stagiune teatrală ? Mai întîi Purcărete operează în scriitură cu bisturiul, lucid și sigur, toate posibilele aluviuni verbale care balastează un univers uman capabil să se dezvăluie și să emoționeze în cuvinte simple și puține. Așadar în actul de îmblînzire al scriiturii, Purcărete îndepărtează comentatorul, livresc și prea „sunător", și lasă loc creatorului, iar creatorul se dovedește de esență tragică, marcat tragic de destinul cu care se obsedează să se confrunte și să ne confrunte. Maria este un destin și numele acestui destin se cheamă Maria... Purcărete știe că un destin tragic se extrage și își trage esențialmente seva dintr-o lume organică, înfruntarea destinului însemnînd pierderea echilibrului interior și lupta pentru regăsirea lui. Această pierdere este provizorie pentru că se sparge un dat, ca să se regăsească un altul. Și lupta rodește, concentrația existențială se amplifică pînă la parabolă, astfel că „tot ceea ce e comun, obișnuit, devine excepțional, uriaș, unic".

Sensul în devenire spre luminozitate și împlinire, pe care îl parcurge Maria devine astfel, pe scena craioveană, un act artistic de gîndire emoțională, trăit profund și patetic, unicizînd un spațiu geografic, geologic, o civilizație carpatină, cu un tip uman, toate bîntuite de simunul istoriei...

Operațiunea Purcărete, denumită codificat de D. R. Popescu „Piticul din grădina de vară" are, desigur, protagoniștii ei : Diana Gheorghian (Maria), un mare cîștig pentru scena craioveană și în perspectiva talentului său pentru teatrul românesc. Afirmația ar putea să fie enormă și prematură în această groapă cu lei care este scena teatrului românesc, dar Mariei ca destin îi este dat să trăiască o asemenea pluralitate de sentimente, de stări provocate și stimulate, încît numai o puternică personalitate artistică poate să le facă față și să le dea rezonanță, or, Diana Gheorghian face risipă de daruri, o enorm de mare risipă. Tudor Gheorghe, acest incurabil menestrel, fulminant ca un Villon, cînd zice și cînd tace, revine în teatru, re-cade într-un personaj care poate fi asemuit cu o Golgotă actoricească : Pasăre, nebunul, sărmanul. Tudor Gheorghe nu preia, nu intră într-un anumit schematism al personajului, îl recreează : e un om normal, strivit, înnebunit, cu o imensă și rară judecată, dar și aici, în această ființă căreia i s-au retezat aripile, grotescul existenței își exercită corosivitatea malefică. Mirela Cioabă (Zambila) — o țigancă de ingenuitate remarcabilă și extrem de seducătoare, după o absență care părea îngrijorătoare în destinul ei și al teatrului craiovean, revine cu aplomb, cu disponibilități surprinzătoare, în definirea unui profil actoricesc de prim rang. Leny Pintea Homeag (Sevastița), într-un superb și calm apus de soare, divulgă o Casandră, care în ciuda scurtimii spartane a rolului, menține în spectacol o boltă aparent episodică, dar datorită talentului, o boltă ce semnifica marea întindere și rezistență.

Purcărete a contopit maleficul scriiturii într-un singur personaj cu multiple fațete : Berceanu (Remus Mărgineanu), Stambului (Ion Colan), Mititelu (Valentin Mihaly), Iros (Ilie Gheorghe), David (Valeriu Dogaru), Isidor (Anghel Rababoc) — debut pe scena Naționalului craiovean. O distribuire în care fiecare își subordonează cibernetic, aportul. Rezultanta — o tonalitate masivă de smoală, cu străluciri și străluminări diabolice.

Scenografia, Ștefania Cenan — extraordinar de sugestivă, compensînd organicitatea întregului spectacol, ca și coloana sonoră și ilustrația muzicală. Luminile lui Vadim Levinski, un poem cinematografic.

În final, un spectacol Silviu Purcărete care va face nu numai carieră națională, dar cu șansă, și europeană.

Irimia Gotu

Opțiune repertorială

● Premiera pe scena Teatrului Național din Cluj-Napoca a piesei lui Horia Lovinescu **Patima fără sfîrșit** înseamnă înainte de toate o opțiune repertorială într-adevăr pe măsura primei scene a Transilvaniei. Scrisă într-un registru grav și cu pregnante inflexiuni romantice, drama este plasată istoricește în plin an 1877, relevînd acea trezire a conștiinței naționale a românilor aflați sub dominația coroanei bicefale austro-ungare pe care a produs-o declanșarea Războiului pentru Independență dus de Principatele Române. Ca în mai toate lucrările sale dramatice, Horia Lovinescu își construiește acțiunea într-un spațiu restrîns, cu un număr relativ mic de personaje, dezvoltîndu-și predilecția pentru analiză, ceea ce-i permite să recurgă, și în cazul de față, la translări ale sensurilor evenimentelor istorice la nivelul vieții interioare a personajelor, cu revenirea apoi, ca un ecou amplificat, a acestor sensuri în plină istorie prin însăși acțiunile și atitudinile cu care eroii se implică în contextul spațiului geopolitic în cadrul căruia există.

La debutul lui pe scena clujeană (după un periplu ce a cuprins Baia Mare, Aradul, Timișoara și Turda), ca regizor-invitat, Virgil Andrei Vâță își asumă o mare răspundere prin montarea unui atare text. În lectura lui regizorală, axa principală a spectacolului o constituie tocmai relația individ-istorie, cu accentuarea plurivalenței ei, scop în care a recurs, de la bun început, la unificarea a două personaje, **Povestitorul** și **Hoinarul**, lucru care, din start chiar, e de natură să dea o altă greutate pătrunderii în mediul familiei baronului Mailat a evenimentelor de dincolo de Carpați ; personajul astfel conceput (și interpretat de Emilian Belcin) depășește lumea strictă a realului, devenind **un glas** al Istoriei — care forțează propria-i intrare în drepturi. Pe aceste premize demarat, spectacolul prezintă casa **Mailaților** ca un loc al decantărilor de valori, acumulările ajungînd la punctul de explozie și ca o consecință adevărul impunîndu-se de dincolo de vălurile cu care o vreme s-a încercat a fi acoperit. Într-un atare context, în mod dialectic **Andrei** trebuie să afle adevărul despre el și înscrierea lui în rîndul celor care luptă pentru afirmarea ființei naționale a românilor ținînd de însăși logica istoriei. În rolul lui **Andrei**, Marius Bodochi realizează una dintre cele mai consistente creații ale carierei lui artistice, trecerea eroului pe o altă treaptă a înțelegerii realităților desfășurindu-se la nivelul unei trăiri totale — relația lui de dragoste cu **Mara** (interpretată alternativ de Catrinel Dumitrescu și Ileana Negru) dobîndind astfel sensuri superioare. Alte două adevărate recitaluri actoricești oferă Gheorghe M. Nuțescu — al cărui **Mailat** trăiește sublim acel moment de catharsis prin care reușește să-și depășească drama deznaționalizării — și Ligia Moga în a cărei interpretare **Kati** e personajul unui mister ce ascunde deopotrivă atît o imensă durere cît și stropul de lumină ce-și cere dreptul lui de a se reintoarce printre oameni. O „lume" care luptă prin orice mijloace pentru a-și păstra situația socială și națională privilegiată e cea conturată de un **Kendy** rigid și opac (Octavian Cosmuța), de nerealizata sentimental și, de aceea poate, malițioasa lui soție (Maria Seleș) și de feliniana și plina de îngîmfare grofească **Irene** (Lucia Wanda Rusu), lume pe care, surprinzător, pare a o înțelege chiar **plutonierul** (Bucur Stan imprimîndu-i un subtil fals zel) și de care se desprinde parțial Haller (în eleganta interpretare a lui Petru Dondoș). T. Th. Ciupe a conceput un decor desfășurat și în adîncime, cu o mare putere de sugestie și care participă efectiv la relevarea ansamblului ideatic pus în dezbatere, din care pare a decurge coloana sonoră a lui Ovidiu Cosac.

Radu Bădilă

debut

Cutia cu bomboane

mihaela serșun

Ilii deschise ușa cu băgare de seamă și iscodi în toate părțile : drumul era liber.

Pe culoarul întunecat erau îngrămădite vechituri de tot felul ca într-un magazin de antichități.

Pășì în vîrful picioarelor avînd grijă să meargă pe mijlocul holului acolo unde nu risca să se împiedice de ceva și să alunece. Aproape imediat se opri în fața ușii cu o plăcuță de email pe care scria „Privat" și ascultă : nu se auzea nimic. Cînd se aplecă să se uite pe gaura cheii nu desluși decît o limbă de lumină aurie.

„Doarme cu fereastra deschisă" gîndi, oftînd ușurată și, fără să mai zăbovească, o apucă spre bucătărie.

Înainte de a intra se rezemă o clipă de zid : inima îi bătea de parcă ar fi alergat ceasuri întregi deși nu făcuse altceva decît să umble de la o ușă la alta.

După citva timp ieși : avea mîinile murdare de cretă și zîmbea ; simțea o emoție plină de încîntare ca și cum ar fi predat un mesaj care pînă atunci ar fi apăsat-o timp îndelungat.

„Acum ușa cealaltă se poate deschide", gîndi, îndreptîndu-se spre baie cu pași apăsați.

Din cauza zgomotului apei care șiroia în cadă, nu mai auzi ușa care se deschidea.

Nela își scoase papucii și numai în ciorapi lunecă pe mozaicul din hol ca pe spinarea unui animal fabulos al cărui cap se termina în bucătărie.

Totul depindea acum de cît de repede reușea s-o facă.

Mișcîndu-se cu iuțeala unui spion în teritoriu interzis, deschise frigiderul, înhăță ouăle pe care scria „Lili" și le sparse în tigaia pe care o lăsase de cu seară pe aragaz. După ce împachetă cojile într-un șervețel deschise fereastra și aruncă pachețelul în grădină.

Pe stradă nu era nimeni, doar în grădinița de vizavi, lîngă tufa de măceșe, ședea ca de obicei pe o bancă un bătrîn.

Deși era îmbrăcat gros părea atît de slăbuț, încît fără să vrea Nela îi zîmbi cu simpatie.

„Totul e în ordine" gîndi și-i surise din nou bătrînului exact ca cineva care încerca din plin bucuria de a fi încălcat obișnuința. Închise geamul și în timp ce voia să aprindă aragazul, își dădu seama că n-are chibrituri ; nu-i rămînea decît să se întoarcă în cameră și să-și ia bricheta.

Ca să nu mai piardă vremea umplu ibricul cu apă și-l puse pe aragaz lîngă tigaie.

Dacă nu s-ar fi aplecat să ia cafeaua din bufet poate că n-ar fi observat linia albă, groasă, trasă cu creta care împărțea bucătăria în două.

În loc să se amuze făcu ceva mai rău : desprinse cu unghia o bucată de var din perete și se apucă să îngroașe linia.

„Putem trăi foarte bine mai departe **și așa**" gîndea, clătinînd din cap ; părul creț i se răspîndise pe față ca o plasă cu ochiuri mici ascunzîndu-i o clipă privirea : exprima mai mult decît orice cuvînt. Poate nu era de vină numai Lili, continua să gîndească, de vină era locul otrăvit în care trăiau și pe care simțeau nevoia să și-l împartă așa cum tai o pîine pe din două.

De vină era, poate, și bărbatul care venea de un an încoace s-o vadă pe Lili.

Pînă să-l întîlnească atitudinea ei față de fericire fusese foarte simplă : dacă o ai e bine, dacă nu, nu-i nimic. Crezuse că altceva nu mai e de dorit decît această simplitate, însă după ce Anton îi zîmbise își dăduse seama că există în viață ceva care trebuie să-ți aparțină.

Nici măcar nu putea fi sigură că-i zîmbise dar lumina care se oprise în ochii lui cînd o văzuse avea un sens.

— Am găsit păr în chiuvetă, spuse Lili din prag ; de nervi, nările îi palpitau ca două bășici gata să pleznească.

— Nu fac niciodată o treabă pe jumătate, răspunse Nela, fără să pară deloc surprinsă, măsurînd-o ironic din creștet pînă în tălpi. „Se îmbracă ca un antreprenor de pompe funebre", gîndea, examinîndu-i rochia neagră, pantofii negri și șosetele de lînă neagră țesute în casă. Cum naiba de „fericirea" o alesese tocmai pe ea ?

Dar Lili nu se uita la Nela, n-avea nevoie s-o facă ca să știe ce gîndește cealaltă, ochii îi se opriseră pe linia trasă cu creta : era la fel de albă, poate doar înspre mijloc se mai subțiase puțin. Mulțumită, surise îngustîndu-și pleoapele :

— Duminica e rîndul tău să faci curat ; pielea din jurul ochilor se făcuse numai crețuri ca pe grumazul unui purcel.

— Ți-ai pierdut simțul umorului.

Vocea Nelei era aproape veselă ca și cum ar fi păcălit-o.

Poate că și reușise.

— Dacă l-am avut, spuse Lili bănuitoare și se duse să deschidă fereastra.

Nela se dăduse cu parfum, un miros dulce și putred ca frunzișul în toamnă pe care ea nu-l suporta. Dar nici nu îndrăznise să-i spună nimic.

De cîteva ori Nela vrusese să se omoare. Acum nu mai voia. Își găsise adevărata vocație. „Decît o profesoară fără har mai bine o tîrfă cu pedigree", gîndea, strîmbîndu-se dezgustată. Într-adevăr putea îngrozitor. Pînă și cîrpa de vase mirosea a parfum.

Cînd deschise frigiderul și văzu că ouăle lipsesc, Lili rămase o clipă nedumerită : reflecta. Nela bănuise întotdeauna că „meditația" era o povară pentru ea. Acum era sigură. Surise pregătindu-se să dispară. Știa la ce să se aștepte cînd furia lua loc bunului simț.

În timp ce își croia drum pe lîngă aragaz ca un soldat pe un cîmp minat, ouăle pe care scria „Nela" zburară prin aer cu viteza unor ghiulele trase din tun, spărgîndu-se cu zgomot pe ciment.

— Un motiv în plus ca tu să faci Duminica curat, spuse Nela, zîmbind ironic și ieși din bucătărie.

★

Duminica era și ziua lui de vizită. Deși știa că Anton n-avea cum să ajungă mai devreme de **opt**, Nela începuse să-l aștepte încă de la prînz. De dimineață se gîndise la el ; se mai gîndise și la viața ei.

„Ce destin zgîrcit" își spunea simțind un gol în suflet și dezolarea care umplea acest gol. Încurcături, lacrimi, două, trei scene tari, cîteva nopți frumoase și multă așteptare...".

Într-un fel era bucuroasă că toate acestea trecuseră dar și tristă la gîndul că mărunțele ei amintiri nu erau de ajuns ca să umple puținul zilelor.

„Poate că pînă la urmă o să fie bine" își spuse trăgînd cu urechea la zgomotele de pe hol.

Lili trosnea și bufnea, zdrăngănea vasele din bufet, scotocea după tacîmuri în sertare. „Pregătește masa pentru Anton" își spuse, oftind ușor înciudată. Numai că el n-o să aibă poftă de mîncare astă-seară". După ora șapte, cînd zgomotele din hol se mai liniștiseră, Nela își trase un șal pe umeri și ieși în grădină.

Destul se chinuise. Aproape că își pierduse Probabil că nimeni n-ar fi înțeles, era sigură că numai el va înțelege. În grădină era umezeală ; picura ; lumina becului de pe stradă oscila și filfîia în burniță ca o flacără.

„Poate că pînă la urmă o să fie bine, repetă, lipindu-se cu spatele de portiță ; la asta se gîndise și ieri și alaltăieri însă atunci mai avea încă vreme de gîndire și putea să nu hotărască nimic definitiv, acum însă nu mai avea.

În clipa cînd îl văzu dînd colțul străzii nu se mai gîndi la nimic, nu mai avea putere pentru așa ceva, încremenise — o umbră în așteptare. Anton venea agale ; în mînă ținea un pachet învelit în alb.

Era cît pe aci să treacă pe lîngă ea fără s-o vadă.

Îl opri trăgîndu-l de mînecă. Bărbatul o privi încurcat.

— Am să-ți spun ceva, zise cu o voce pe care nu și-o recunoscu, într-atît de jalnic suna. După ce ieși de la Lili, adăugă grăbită ca și cum ar fi fost un lucru peste care trebuia trecut repede și fără multă vorbă.

El zîmbi și totul dispăru în jurul ei ; nu mai vedea decît ochii lui care surîdeau dar era greu de spus dacă zîmbetul lui trăda ceva din ceea ce se petrecea înăuntru.

— Dacă ne prinde sora ta ?

Nela îi asculta vocea pe care pînă atunci n-o auzise decît prin ușă.

Abia cînd zîmbetul lui dispăru își dădu seama că se întîmplase ceva.

— Sînt o femeie neînsemnată, îmi știu lungul nasului, spuse confuz, roșindu-se toată. Ce sînt eu, la naiba ?

Dar și ea e un om de nimic... se bîlbîi simțind cum o senzație de rușine îi trece prin trup și o îngheață.

Anton dădea aprobator din cap și se înclina aproape inconștient. Deodată îi luă mîna și i-o sărută.

Simți cum îi zvîcnește inima de parcă ar fi ținut-o în palma lui ca pe o pasăre vie.

Da, așa trebuia să fie, nu era nimic ciudat, nu trebuia să se mire, totul venise simplu, ca de la sine.

Rămase lipită de poartă uitîndu-se după el.

În prag Anton se mai întoarse o dată și o privi și ea înțelese că viața ei abia acum începea.

După o vreme se întoarse în cameră.

Nu-i luă prea mult timp să șteargă praful și să schimbe între ele bibelourile de pe etajeră.

Cînd termină hotărî că e cazul să-și pună altă rochie.

„Unicat, genul intelectual, categoria piept de pui" își spuse cu afecțiune, potrivindu-și rochia în fața oglinzii. Pe urmă se rujă și-și dădu cu parfum.

Se uită la ceas : timpul se tîra ca un melc.

Negăsindu-și locul se mai învîrti o vreme prin cameră apoi se așeză la fereastră și privi în întuneric.

Aștepta.

Cînd auzi o bătaie în ușă rămase pe loc ; ar fi sărit de pe scaun dar o ultimă urmă de mîndrie o oprise.

Întoarse capul încet : era Lili.

Citeva momente în cameră domni tăcerea.

Nela simți că trebuie să spună ceva, să sfîșie liniștea care se așternuse dar fără îndoială nu era nimic de spus.

Lili se așezase pe pat.

— Mi-a adus o cutie de bomboane. A patruzecea, spuse și zîmbi. „Exact ca cineva care se teme să nu-și arate tristețea", gîndi Nela privindu-i fața care se încălzise la lumina zîmbetului.

Continuînd să zîmbească, Lili începu să se joace cu ciucurii de la pătură.

Se gîndea la Anton.

După ce intrase la ea, îi sărutase mîna aruncîndu-i una din acele rare priviri care o făceau să spere că el o să-i spună ceva ce trebuia de mult spus, acel lucru tainic necesar fericirii.

În loc de asta Anton îi întinsese pachetul învelit în hîrtie albă. Știa ce e înăuntru.

Ar fi putut să-l pălmuiască sau să strige dar viața n-o învățase nimic. Desfăcuse cutia de bomboane din învelitoare și-o așezase peste celelalte. În clipa următoare cutiile se prăbușiseră de pe măsuță, atrase una de alta ca pescărușii, noaptea, de lumina farului.

Anton începuse o frază apoi se oprise, ca de obicei, la mijlocul drumului renunțînd parcă să se facă înțeles.

Ea se apucase să strîngă bomboanele de pe jos.

Le așezase una sub cealaltă, în cutii, fără să se slujească de ochelari, cu aceeași scrupulozitate cu care aduna cifrele în registru. Cînd terminase se simțise vlăguită dar totodată tristă și fericită ca după o noapte de dragoste.

Pe Anton nu-l auzise plecînd. Dispăruse fără un cuvînt așa cum de altfel și intrase în viața ei.

Nela se ghemui pe scaun cu capul plecat : nu voia ca Lili să-i vadă lacrimile, nici obrazul ; avea acum înfățișarea unei femei bătrîne. Lili continuă să zîmbească și se gîndi că totul era ca mai înainte dar fără nici o speranță.

florea miu

Nisipul dintre răni

Ne mai este uneori și teamă.
Frigul ne cuprinde uneori.
Cald, nisipul dintre răni ne cheamă
cînd rămînem nopților datori.

Spunem întrebărilor să treacă...
Nici răspunsuri parcă nu mai sînt !
Clipa fără margini își apleacă
toate amintirile-n pămînt.

Vrem să ne privim și nu se poate
și ne este încă și mai dor !
Și ne luminează, dintre toate,
iarba unui singe visător.

Umbra călătoare

Merg prin mine pînă-n zori
peste iarba unui nor.
Merg prin nor și norul trece
și-i rămîne umbra rece.
Vreau în mine să m-ascund
dar mă-mpiedic de un gînd.
Rana ca un zid m-apasă —
eu îmi fac din rană casă !
Spre lumină încă strig
și se face-n mine frig...
Numai dincolo de zare
arde umbra-mi călătoare
cu izvoare-n ea, de sare !

Lîngă mare

Zidul o lacrimă este.
Piatra e gîndul neplîns.
Valul — această poveste —
rămîne în mine ascuns.

O pasăre-și lasă nisipul
în mările toamnei adînci...
Din apa cuvîntului simplu
izvoare se-nalță pe stînci.

Continente de rouă

Noapte cu mai multe etaje
în secolul nu știu cît !
Bate un vînt ruginit prin orașe —
de sfîrșit, de-nceput, și atît !

Dispar continente de rouă.
Singurătatea crește în crini.
Lacrima se desparte în două :
pentru mine, pentru tine — amin !

Vedere

Trec rîul tulbure al nemișcării
inot.
Închipuirea stă în genunchi,
bate soarele.
umbra — în bandaje de ghips...
Înmugurește piatra, iar frunzele
au ochi, ochi, ochi...

Cine se privește cu cine
prin cenușa cuvîntului ?

Cu fața spre munte

teribila iscusință a verbului își adună apele
din renunțările tale, poete !
vine ziua de duminică
și toate înfloresc,
și toate sînt altfel...
izvorul își întoarce fața spre munte —
de pretutindeni se ridică iarba —
lacrima se scutură de frunze...
neliniștea lemnului e mai grea ca oricînd,
bate vîntul în sevă !
fîntînă în altă fîntînă e ochiul —
ca un gînd în alt gînd,
prin limpezimea clipei cade umbra !

Orașul fără case

Merg cu orașul în mine : nici vorbă
de case ! Au intrat, toate, în ziduri.
Citeva se odihnesc rezemate de cîmp,
dar și acelea se tem, le acoperă spaima
și nu se mai văd din pricina
lanurilor de ebonită.
E întuneric — nimeni nu face un pas ;
unde sînteți ? nesfîrșit e strigătul...
Mă-mpiedic de iarba din cale,
întrebările foșnesc nevăzute —
noaptea prin care mă tîrăsc este și ea un zid ;
apele nu mai au țărmuri...
Mă opresc într-o lacrimă
construită din amintiri !

lelia rădulescu

Cîntecul lebedei

Lui Nichita Stănescu

În casa mea
Lucrurile se înstrăinează și pleacă din sine.
Ceea ce rămîne în urmă
Este spațiul gol-incremenit și crispat
Sfîrtecînd lumina.
De jur împrejurul meu copacii îmbătrînesc
Unul lîngă altul, noduroși și uscați
Și verdele ierbii se tulbură sub botul cailor.

— Se moare din doi în doi,
Spune poetul.
Strigătul se rupe din pustietate
Brusc
Aruncînd de pe mine cămașa de lăcrimi
În care vegheam cu demnitate
Bunul cel mai de preț care mi-a mai rămas :
Viața.

Orizont pierdut

Te presimt demult ascuns
În coaja nesomnului ca o nălucă.
La capătul nopții
Cocorii mei albaștri se opresc
Îl petrec cu privirea
De la un orizont la altul
Și fulgerul despică pînă la sînge
Norul de ghiață răsucit în jurul tău.
Abia te zăresc
Alb
Nemișcat
Ca atunci în copilărie
Cînd singurătatea era o duminică
Și te așteptam să răsari
Din timpla dimineții.

Ursita

Ce frumoși eram noi
Cînd mergeam pe linia
Dreaptă și lungă din palma mea.
Nici un nod
Nici o cumpănă grea.

Sus pe cer
Carul Mare șchiopătînd dintr-o stea.

Pastel

...și-n lumina amiezii
eu
singură și fără înțelepciune
trag hotarul-ndoielii
mereu
mai aproape de mine...

Amăgire

Stăm de atunci alături
Cu gîndul prea greu pentru zbor.
Nu mai lăsa aceeași umbră
Aduce vînt sfios dinspre noapte
Și incremenim mai departe
Dar gîndul bun s-a și dus
Fără să-l rostim...

dumitran frunză

Cuvîntul cetății

Aproape heraldic vorbește cetatea,
Jilțul domniei coboară din cîțiva stejari,
Voievodul cucerește cuvîntul,
Un tainic popor pe traiectul săgeților.
Crepusculul zorilor și sfera nuanțelor
Umple dumbrăvile țării.
Stîlpul etern
Atinge fiorul de crin al văzduhului,
Prin forma pilastrului trece gîndul curat,
Doina prin bocet, balada prin imnuri,
Veghe a veghelor —
Dăinuie paloșul cu un singur rubin,
Oastea în bronzuri taie bazalturi,
Nestingheritele ierburi paraclisuri cuvîntă.

Glas în azur

Departe clopotnița,
Trimite cercuri albastre de sunete
Peste cătunele țării cîtă frunză dumbravnică.

Pentru glie
fericirea capătă formele inimii.

Treimea din clopote luminează cu fulgerul,
Credința-n fruntarii, eterna ființă a
neamului,
Ochiul demnității astrale.

Țara românească

Cu lujeri cîmpia sub codrii abrupți,
Din marginea grindinei plouă metalic,
Dușmanii la granița în șei putrezesc,
Prin singele țării cetățile umblă.

Crugul de stele veghează de-a pururi,
Naiade se-mbină cu Luna, cu Soarele,
Cîrduri de simburi strevăd depărtările :
Brațul și arcul pentru Oastea cea mare.

Trece ursita prin zodia mieilor,
O singură osie însumă norodul,
Vocea pămîntului în vocile inimii,
Pe fir de mătase prigoria cîntă.

Negru-Vodă

Prin Basarab lumina astrală
A-ntemeiat
Cetatea cetăților.

Supusă mareelor cosmice
Semința cumanilor
I-a sortit numele.

Negru-Vodă, zidirile,
Veghea din clopot răsare,
Limba timpului fumegă.

plastică

Un poet al culorii

● Cunoscut de mai multă vreme, ca grafician-desenator din paginile periodicelor noastre culturale, **Gong Shunzhi** se vădește a fi un statornic iubitor al meleagului românesc, căruia, printr-o cercetare îndelungă și atentă, i-a surprins cîte ceva din farmecul unic. Natură sensibilă și expansivă, Gong Shunzhi s-a apropiat cu o reală pasiune de realitățile noastre spirituale, însușindu-și importante date ale istoriei și vieții noastre cultural-artistice. Dar mai presus de toate, acest fiu al Orientului îndepărtat se regăsește în peisajul românesc, așa cum altă dată, cu veacuri înainte, cărturari porniți din vatră românească au deslușit în orizontul civilizației chineze izvoare de cuget și simțire comune și revigorante.

Gong Shunzhi ne dezvăluie în peisagistica sa, întrunită sub genericul „Imagini din România" în generoasa sală de expoziții a Institutului pentru relații culturale cu străinătatea, virtuțile unui artist cu un puternic instinct cromatic, care, într-un fel, s-a lăsat sedus de fascinantul joc de lumini, care a făcut din acest colț de lume una din patriile de căpătîi ale impresionismului european. Artistul se apropie de acest univers cu candoare, fără prejudecăți, pradă mai mult pu-

ternicei sale emotivități, pe care o convertește artistic în sensibile notații peisagistice, înregistrate, în cea mai mare parte, în „priză directă". Este primul pas pe care îl face, îndepărtîndu-se de poncifele școlii tradiționale chineze de pictură, unde mirajul plein-air-ist nu există decît ca un exercițiu academic de stil. Realitatea însăși, ca pretext artistic, i-a impus, însă, lui Gong Shunzhi această manieră de lucru și atunci cînd nu o practică rezultă panouri foarte apropiate de ceea ce noi recunoaștem a fi pictură în stil chinezesc. Unele ecouri ale maeștrilor naționali se resimt și în cîteva acuarele, mai ales, sau pasteluri, unde efectul culorilor pierdute în planuri succesive de perspectivă, în peisajele montane sau piemontane, cu deosebire, par a evoca mai mult o realitate virtuală, interioară, decît una posibilă. Dar farmecul lor, impresionabilitatea lor artistică nu scade cu nimic. Dimpotrivă, un aliaj stilistic rafinat metamorfozează aceste cadre într-o relatare imagistică plină de prospețime și originalitate. Problemele de limbaj plastic nu afectează fondul de sensibilitate și forță al impresiei optice, așa încît faptul că unele pasteluri ne trimit cu gîndul la Pissaro, iar altele la pictura mai recentă a lui Viorel Mărginean, spre exemplu, credem că sînt consonanțe întîmplătoare ale unei viziuni plastice, genuine prin excelență, departe de intenția citărilor prețioase.

Gong Shunzhi este, așa cum singur o mărturisește, un amator al penelului, numai că sensibilitatea sa artistică și forța lui creativă l-au dus la rezultate plastice cel mai adesea plauzibile. Peisajele din expoziție au capacitatea de a inspira privitorului armonia și tihna naturii, așa cum sînt ele reținute și validate de retina artistului. Nu o face cu gesturi ostentative, ci cu migala și respectul pe care însăși pasiunea lui artistică le impune. Gong Shunzhi dăruie românilor, prin desenele, acuarelele și pasterele lui, ceva din prea plinul simțirii sale față de locul unde i s-a adeverit vocația artistică.

Corneliu Antim

muzică

Eminescu... după Eminescu

● „Un Eminescu văzut cu ochii lui Eminescu, după opera sa și numai după ea, purificată de depuneri, interpretări și erudiție și lăsată în splendida-i nuditate" (Marin Sorescu) s-a întrupat, venind parcă „din negură de vremi", în ipostaza mai puțin obișnuită a intimității gîndurilor sale însingurate, în spectacolul intitulat, sugestiv, „Eminescu... după Eminescu", realizat de Ion Caramitru și Dan Grigore. Concepția scenariului, bazat exclusiv pe texte eminesciene — versuri, scrieri filosofice, notații din felurite domenii, aflate, în majoritate, în manuscris — surprinde și incită în același timp prin derularea aparent dezarticulată a momentelor, urmărind, de fapt, recompunerea din fragmente, din frînturi de fraze sau chiar de cuvînt, a unor gînduri eminesciene ce se revarsă într-o neistovită curgere, în perpetua aspirație de pătrundere și luminare a unor teme ce l-au frămîntat întreaga viață.

În acordurile unui coral de Bach, un desen bizar însoțește „povestea unui vis" la fel de bizar, pentru ca apoi imaginea „orașului furnicar" să facă loc unor cugetări filosofice asupra existenței omului în relația sa cu universul, cu însuși destinul omenirii, cufundîndu-se apoi în „Vis" ; două preludii de Scriabin și Chopin — și ei mari romantici învolburați de vise — „traduc" în limbajul sunetelor starea de spirit a poetului care visează, suferă și trăiește drama acelui „ne-nțeles rămîne gîndul". „Cine ești tu" ? se întreabă pe sine, încercînd o explorare a eului cu posibilă extensie asupra fiecăruia dintre semeni muzica lui Brahms, profundă și răscolitoare asemeni frămîntărilor poetului, devenind reflectarea acestora într-un alt plan al percepției, al sublimării în forme abstracte. „O, adevăr, sublime" — invocă poetul, pentru ca gîndurile să se așternă apoi în tiparul primelor două „Scrisori", parcă atunci zămislite, pe fondul muzicii lui Debussy sau al unei improvizații ce va reveni cu obstinație spre final — ca un semnal, ca un memento... Eminescu caută adevărul asemeni „bătrînului dascăl", în singurătatea în care s-a retras tocmai pentru a ajunge la acea tensiune creatoare care îl copleșește cu însăși forța geniului său, muzica punînd în ecuație expresivă această latură fundamentală a personalității lui Eminescu. Trăirile, stările sufletești și de spirit devin muzică, capătă concretețe prin muzică — starea de vis în pagini lirice, starea tensionată în monumentala Appassionată beethoveniană — titanul retras, și el, în măreția muzicii sale, explorînd tainele sufletului omenesc, străbătut și el de melancolia ce a creat „Sonata lunii" — melancolie tulburătoare în versurile eminesciene. Și gîndul te poartă la marii damnați ai veacurilor, la personaje shakespeariene cu care Eminescu ar putea fi asemuit — „personaje chinuite, care se caută pe sine, care se simt responsabile de destinele lumii". Și toate aceste personaje iubesc cu intensitate, se dăruie și ard la flacăra pasiunii, asemeni lui Eminescu în versurile dedicate Veronicăi — trei poezii de dragoste ce nasc apoi o avalanșă de gînduri — versuri în frînturi, sugerînd, ca într-o fulgurare prin întreaga sa creație, trăiri și imagini ce i-au marcat viața și opera ; un colaj la fel de neașteptat și derutant ca și fragmentul de gînd matematic a cărui ecuație se intercalează sau, mai curînd, întrerupe o clipă cursul visării. Improvizația revine, cu o tentă desuetă, pregătind romanța „Frunză verde de piperiu", atît de dragă poetului, fredonată puțin trist, puțin ironic...

Eminescu la sfîrșit de drum, reîncînd trasee de gînd, Eminescu răspunzînd la întrebările anchetatorului despre acel Poenaru... un ultim strigăt de ajutor... și atît.

Elevația extremă, condiționînd cunoașterea a priori a unor aspecte puțin știute din viața lui Eminescu, creează sentimentul unui oarecare ermetism, a unei inițiale inaccesibilități a publicului larg, solicitat la maximum dar cucerit finalmente de noutatea „desenului de fum" pe care Ion Caramitru și Dan Grigore îl conturează într-un spectacol de înaltă ținută artistică.

Anca Florea

revendicarea clasicilor

Un precursor al publicisticii eminesciene

Istoria noastră literară continuă să ne rezerve surprize mari. Una dintre ele este publicistica lui Dimitrie Bolintineanu. De aceea, tipărirea acestei părţi — practic necunoscute — din opera scriitorului paşoptist trebuie întîmpinată ca unul din evenimentele culturale remarcabile ale ultimilor ani : **Opere**, X, Ed. Minerva, 1988, ediţie îngrijită de Teodor Vârgolici *). Pe bună dreptate, editorul consemnează : „Articolele sale au rămas complet uitate în presa vremii, nefiind niciodată reproduse într-un volum, nici antum nici postum. În marea majoritate a studiilor şi monografiilor consacrate scriitorului, publicistica sa nu s-a bucurat de nici o atenţie". (p. V).

Dacă Bolintineanu ar fi cultivat o ziaristică mediocră, cuminte, uitarea ei nu ne-ar fi mirat. Însă — o spunem de la bun început — este vorba de un publicist excepţional, cu nimic mai prejos decît contemporanul său Cezar Bolliac, considerat cel mai important precursor al publicisticii eminesciene. Şi te-ntrebi fără să vrei : nu cumva Bolintineanu devine **un caz** al culturii noastre şi nu cumva forţe obscure de felul acelora care s-au împotrivit posterităţii gîndirii politice eminesciene au acţionat — conştient sau nu — şi în cazul acestui ziarist ? Fireşte, vălul uitării poate avea mai multe pricini. În genere, publicistica este considerată ca o parte minoră în opera unui scriitor ; apoi, Bolintineanu, să zicem, n-a cîştigat o mare bătălie precum Bolliac în problema secularizării averilor mînăstireşti. Ca publicist, Bolliac era o sinteză a **culturii eroice** care a pregătit intrarea României în epoca modernă a civilizaţiei. Să mai adăugăm faptul că se remarcă o anume „inconsecvenţă" în activitatea publicistică a lui Bolintineanu, în sensul că perioadele de intensă productivitate alternează cu întreruperi pricinuite fie de activitatea politică, fie de creaţia beletristică. Totodată, însă, el schiţează o doctrină politică atît de apropiată de spiritul eminescian, încît a trebuit să aibă destinul publicisticii marelui poet. Altminteri, din raţiuni asemănătoare va fi scos de pe făgaşul „actualităţii" şi Heliade. Dar lucrul curios **e** că Eminescu nu **se** recunoaşte în Bolintineanu — ziaristul şi gînditorul politic, un precursor indiscutabil, aşa cum a recunoscut în Bolliac pe ziaristul cel mai important al „culturii eroice", dar cu accente de cultură critică. Existenţa lui Bolintineanu e nu numai o validare de prim ordin a poziţiei eminesciene, însă atestă o continuitate istorică în măsură să ne schimbe optica şi asupra începuturilor „culturii critice" la noi. Ilie Bădescu înclina s-o rezerve epocii junimiste. Totuşi, „maturizîndu-se", chiar unii dintre paşoptişti îi pun temeiul, în atmosfera culturii eroice, şi D. Bolintineanu este un exemplu strălucit. Există şi o coincidenţă tulburătoare : în 1870, cînd Eminescu îşi începea activitatea publicistică, Bolintineanu şi-o încheia, zdruncinat de boală şi luînd calea ospiciului. Anii 1869—1870 aduc uşoare ezitări, un aer de oarecare derută insinuat în pagina de articol, care-l determină pe autor să se apropie de **Românul** lui C. A. Rosetti şi să publice în cîteva numere, dovedind o depărtare de spiritul său de independenţă şi corectîndu-şi vechea credinţă că 11 februarie 1866 a însemnat pentru istoria noastră ceea ce fusese **restauraţia** sub Bourboni, în Franţa. De fapt, Bolintineanu îşi nuanţa poziţia, punîndu-şi speranţe în „domnul cel tînăr", dincolo de nefasta politică a „roşilor". În 1870, încearcă, printr-un efort eroic, să scoată o nouă serie a publicaţiei sale **Dîmboviţa**. E vorba de un număr unic, scris în întregime de Bolintineanu, însă fără siguranţa de altădată. Grăitor este faptul că publicaţia este salutată călduros de **Românul** din 1 aprilie 1870. Să nu uităm că Rosetti însuşi descindea din cultura eroică. Se poate însă ca acest epilog să fi fost circumspect pentru Eminescu, de-l va fi cunoscut. În acest mod, publicistica lui Bolintineanu intra într-un unghi mort. Din care nimeni **n-a** mai scos-o timp de 120 de ani.

Lucrul cel mai izbitor în publicistica lui Bolintineanu este prefigurarea problematicii majore a doctrinei politice eminesciene, deşi nu atinge complexitatea şi anvergura celei din urmă. Faptul se explică prin aceea că Bolintineanu, patriot adevărat, înzestrat cu o minte lucidă, penetrantă, a reacţionat în faţa evenimentelor într-o direcţie asemănătoare cu a lui Eminescu. Aidoma lui Heliade, are o „conştiinţă medială" care-l face să se înscrie pe linia celei mai autentice spiritualităţi autohtone prin simţul „echilibrului între antiteze", recte ale **adevărului** ca însemn al patriotismului. Bolintineanu nu intră în disputele politice cu această puternică „conştiinţă medială", organul său de presă **Dîmboviţa** declarîndu-se deasupra oricăror interese de partid. Simpatiile lui mergeau către liberalismul pur, naţional, de unde şi aderenţa la politica lui Cuza. Ne amintim că şi Eminescu se declara „liberal" în aceeaşi direcţie a „liberalismului pur" al programului Cuza, deşi, aparent, venea dinspre platforma politică a conservatorilor. Un merit al lui Bolintineanu e de a fi distins, înaintea lui Eminescu, între „liberali" şi „roşii", sugerînd şi o diferenţă între „conservatori" şi „albi". Altminteri, Heliade vorbea, în aceeaşi perioadă, de „liberalism conservator" şi de „conservatori progresişti", oglindă a echilibrului între **tradiţional** şi **modern** în sfera civilizaţiei şi culturii. Doctrina eminesciană este beneficiara directă a acestei „conştiinţe mediale". Nu e vorba aici de o banală şi călduţă cale de mijloc, de un fel de compromis care, în practică, să ducă la o atitudine duplicitară, dimpotrivă, de o angajare totală pe calea **adevărului**, într-un sens profund ontologic, vizînd respingerea mutilării fiinţei prin dogmatismul agresiv al intereselor personale şi de grup, după faimosul principiu invocat atît de Bolintineanu, cît şi de Eminescu : „Cine nu e cu noi e împotriva noastră !" „Vom spune adevărul — le aminteşte Bolintineanu politicienilor vremii —, vom anunţa prăpastia către care ţara merge fatalmente, destrucţiunea societăţii ce a început, şi dacă nu vom fi ascultaţi şi nu se vor lua măsuri de îndreptare, dacă guvern şi guvernaţi vor stărui pre calea de pieire, ei bine ! peară o societate care nu voieşte să trăiască ! Noi cel puţin ne-am făcut datoria de jurnalişti". (pp. 325—326). E ceva aici din acea „mîndrie cruntă / De-a spune adevărul" a lui Eminescu, din argumentul lui Ieronim care e hotărît să lase lumea să piară decît s-o salveze c-o minciună, atitudine care străbate publicistica de la un cap la altul. Un asemenea spirit nu putea decît să incomodeze. **Românul** va replica prompt, acuzîndu-l — ca mai tîrziu pe Eminescu — de „reacţionarism" etc. Ziarul liberal, neputînd nega o parte din starea de lucruri, dădea vina pe **trecut** (subterfugiu vechi al falsului spirit critic), recte pe domnia lui Cuza. Însă Bolintineanu respinge explicaţia, fără ca să idealizeze guvernarea de sub fosta domnie, mergînd, în tot ce-a întreprins, de altfel, la **cauze**, ca şi Eminescu. Ne amintim că poetul, într-o primă constatare, considera că nu oamenii care guvernează sînt de vină, ci **sistemul**. Nu altceva spune Bolintineanu : „A se schimba persoanele şi a se păstra sistemul este a pisa apa, este a nu face nimica ; ţara suferă din cauza sistemului. (...) Sistemul, domnilor, sistemul trebuie schimbat". (p. 311). Sistemul favoriza — demonstrează jurnalistul — **ilegalitatea** generată de egoismul de grup care transforma partidele politice în „facţiuni" ; „Nu sunteţi partite, partitele se fac asupra ideilor; idei nu aveţi, domnilor salvatori. Căci nu ne spuneţi ce voiţi, cari vă sînt credinţele ? Sunt conservatoare ? Sunt liberale ? Nu ne dovediţi aceasta prin fapte ; sunteţi facţiuni, nimica mai mult". (p. 341). Preeminescianismul acuzaţiilor, pe un ton necruţător, sare în ochi. Din sistemul care favorizează satisfacerea intereselor de grup vin toate nenorocirile ţării, observă Bolintineanu : cîştigul fără muncă, fără merit, împovărarea ţării cu împrumuturi, corupţia, desfrîul unei noi „clase" în care se recunoaşte imediat profilul inconfundabil al faimoasei „pături superpuse", cum o va numi Eminescu : „**Lefari şi baluri !** strigă la noi astăzi o clasă de cerşetori poleiţi, şi guvernele ca să fie sprijinite de dînsa, ca să o facă să trăiască, nu-i ajunge budgetul statului, trebuie să facă împrumuturi ! Daţi-vă mîna, voi, coruptori şi corupţi, învingători şi învinşi..." (p. 353). Este surprinzător că pînă şi eşecul „revoluţiei" îşi găseşte la Bolintineanu o explicaţie vecină cu celebra metaforă eminesciană a **ciocanului şi ilăului.** Eminescu vedea **răul** în faptul că foştii oprimaţi nu schimbă cu adevărat **sistemul** sub masca ideilor umanitare „**a priori**", ci, pur şi simplu, devin din „ilău" — „ciocan", din oprimaţi — oprimatori. La fel vede lucrurile şi Bolintineanu : „Şi de aici veni tot răul, căci cei ce s-au crezut asupriţi au trebuit să se facă asupritori, să răzbune ca magistraţi lovirile ce au luat ca învinşi". (p. 431). După 1848 şi după Unire : „Ţara s-a împărţit în două tabere : învinşi şi învingători, o parte care mănîncă şi alta care este mîncată. (...) Corupţiunea, moliciunea, luxura s-au introdus în toate arterele claselor concheranțe. Morala politică, oribilă. Legile cu numele. Lîngă spiritul de servilism nou s-a introdus un spirit de şarlatanism, străin încă în aceste ţări binecuvîntate de Dumnezeu ; acel spirit al societăţilor de administraţiune mutuală, singurul lucru ce roşii au adus în ţara românească. Unde nu mai este nimica adevărat, unde viciul şi virtutea sunt confundate, unde lauda şi blamul se dau cu premii de partite, unde mediocritatea are templu şi meritul este persecutat cînd nu este şarlatan, cînd nu este servil, cînd nu este fals". (p. 370). Sîntem parcă în plină publicistică eminesciană, cu tablourile ei sumbre, replică la tendinţa „roşilor" de a zugrăvi realitatea în „colori roze". Exagerare, diatribă gratuită, patimă deformatoare ? Dimpotrivă, poetul găsea că imaginile oferite de el sînt palide în comparaţie cu ceea ce se-ntîmplă în realitate şi-i sfătuia pe cei de la **Românul** să se supere pe realitate, nu pe icoana zugrăvită de el. Poleirea şi tămîierea realităţii crude i se păreau forme supreme de deşănţare jurnalistică. Bolintineanu n-are altă părere despre presa liberală : „În deşert se cheltuiesc banii statului ca să se arunce un obroc asupra adevărului ; foile lor nu mai sunt citite. Relele şi suferinţele ţărei pre cari ei le-au mărit sunt atît de simţite şi întinse încît nimeni nu mai crede acestei propagande de farisei". (p. 432). Nu e anunţat numai publicistul Eminescu aici, ci şi poetul din **Scrisoarea III** : „Vă miraţi cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece ?" De altfel, sînt mult mai multe puncte de contact între criticile celor doi decît reuşim a semnala. Versul „Au la Sybaris nu suntem lîngă capiştea spoelii ?" are echivalentul într-un lung pasaj despre sibaritism din **Albina Pindului**, la 1 sept. 1868, spre exemplu. Bolintineanu atrage nu o dată atenţia : „Istoria va păstra pagini dureroase pentru aceşti timpi, dacă va fi scrisă de o mînă independentă". (p. 430). O asemenea „mînă independentă" va fi, desigur, şi Eminescu. Bolintineanu deja anunţă „pesimismul" generaţiei de după 1866 : „Este cu neputinţă ca această generaţiune care a văzut atîtea promisiuni călcate în picioare, să nu devină sceptică pentru toată viaţa !" **(Idem).** Aprecierea merge pînă la capăt : „Vedem în istoria ţărei noastre epoce de mari nenorociri, de sublime suferinţe ; nu vedem însă nimic atît de căzut, de mort, de putred, ca cele ce vedem în această nefericită epocă de 11 februariu sub raportul vieţei naţionale. Ar crede cineva, văzînd acei oameni care toată viaţa lor au strigat libertate şi mărire naţională, dezminţindu-se atît de trist cînd au venit la o tristă putere ; văzînd cineva aceste turme de oameni fără voinţă, fără personalitate, plecînd capul ca vitele, admirînd mărirea unor pigmei, adevărul unor actori politici, patriotismul unor oameni cari degradaseră ţara în trecut..." (pp. 422—423). Ca şi Eminescu, Bolintineanu a condamnat statornic actul răsturnării lui Cuza (complotul „monstruasei coaliţii" — Bollliac). Dar tot ca şi Eminescu, deşi fără amploarea acestuia, Bolintineanu a depăşit simpla înregistrare a evenimentului, încercînd să răscolească faptele pînă la rădăcina răului.

Întîi de toate, porneşte de la o bănuială, care pentru Eminescu va fi certitudine : „toate acestea lasă a se bănui că străinii au avut mîna în nenorocita noapte de la 11 februariu, care noapte va rămîne ca o funestă nenorocire în paginile istoriei acestei ţări". (p. 422). De-aici încolo pare că intrăm în miezul doctrinei eminesciene. Este controversata şi dramatica infiltraţie a **străinismului** în fiinţa morală şi politică a etniei româneşti. Chestiunea nu va putea fi corect abordată fără înlăturarea comodei acuzaţii de xenofobie. Cu siguranţă, Eminescu va fi aflat în gîndirea lui Bolintineanu un sprijin hotărîtor şi l-ar fi invocat, aşa cum a făcut şi cu Matei Basarab sau Tudor Vladimirescu, în ultimul văzînd începuturile renaşterii conştiinţei naţionale după întunecatul secol fanariot. (V. şi Mihai Ungheanu, **Umbra lui Tudor Vladimirescu**, în **Fiii risipitori**, Ed. Eminescu, 1988). La fel crede şi Bolintineanu : „De la 1821, ţara a intrat pe calea revoluţiunii naţionale ; programa sa este unirea tuturor românilor sub un domn sau împărat". (p. 373). Însă „11 februariu dete acestei revoluţiuni naţionale o lovitură teribilă, deşi acest 11 februariu păru că vine în ajutorul marii revoluţiuni naţionale". La un moment dat, are senzaţia stranie că pînă şi Cuza ar fi putut fi înţeles cu conspiratorii ! **Pe** Bolintineanu îl frămîntă contradicţia fatală dintre intenţii şi rezultate în lovitura de la 1866. Planul lui Brătianu, care viza smulgerea ţării din suburbia economiei imperiale şi sincronizarea economiei naţionale cu formele celei tranzacţionale europene (v. Ilie Bădescu, **Timp şi cultură**, 1988), n-a dat rezultatele scontate, în ciuda îndrăznelii şi originalităţii sale, înlesnind doar ieşirea României din suburbia imperială şi plasarea ei în marginea economiei tranzacţionale apusene. De-aici dezastrul economic spre care aluneca ţara, antrenînd toate consecinţele de rigoare. Deja Bolintineanu este indignat şi alarmat de oneroasa afacere cu drumurile de fier, una din ţintele viitoarelor atacuri eminesciene. Ca şi Eminescu, Bolintineanu caută cauzele acestui eşec pe care presa liberală, în frunte cu **Românul** lui C.A. Rosetti, îl răsfăţa în leagănul unei propagande luminoase. Şi primul fir de care se leagă ziaristul este observaţia că „roşii" au instăpînit o stare de spirit **străină** etniei româneşti : „Oriunde arunci ochii asupra fracţiunilor risipite ale acestei mari naţiuni române, nu vezi decît abaterea, slăbiciunea, tirania străinului". (p. 368). Din Pind pînă-n Basarabia, zice Bolintineanu, anticipînd strigătul de durere şi alarmă al **Doinei** eminesciene : „De la Nistru pîn' la Tisa / Tot românul plînsu-mi-sa / Că nu mai poate străbate / De-atîta străinătate". Articole precum **Decadenţa la români** anunţă, în germene, idei ale magistralei demonstraţii din **Influenţa austriacă asupra românilor din Principate.** Căci Bolintineanu, ca şi Eminescu (sau mai tîrziu Cioran), este îngrijorat de cauzele care ameninţă poporul român şi care-l abat de la marea misiune culturală ce-o are de împlinit.

Theodor Codreanu

*) **Toate cele 10 volume ale ediţiei Bolintineanu, „Opere", au apărut sub îngrijirea istoricului literar Teodor Vârgolici.**

CONTEMPORANII NOŞTRI

CARTEA GIGANŢILOR

1. La un moment dat, Lae Cordovanu mărturiseşte : „Şi eu, dacă aş fi scriitor, m-aş apuca şi aş scrie o carte despre **împrejurările** astea, o carte zgrumţuroasă şi frumoasă, alinătoare şi tulburătoare — cum e însăşi viaţa !". „Împrejurările" sînt evenimentele deceniilor 5—7 din Transilvania ; ele alcătuiesc materia epică predilectă a lui Ion Lăncrănjan, cel care se ascunde dincolo de figura lui Lae. Cît despre carte, se poate spune că ea a fost, într-adevăr, scrisă ; cuprinde aproape toate romanele şi nuvelele acestui prozator. Căci există o unitate clară de timp, loc şi o interferenţă de personaje care dau operei lui Lăncrănjan aspectul indiscutabil de ciclu. Coloana vertebrală a întregii construcţii o alcătuiesc, însă, romanele „Cordovanii" şi „Suferinţa urmaşilor", precum şi nuvela „Drumul cîinelui", toate tratînd destinul spaţiului rural mureşean cuprins între satele Dunga de sus, Dunga de jos, Dîrja, Strămătura, Plănţişa, Buzda şi Uiejdea. De fapt, oricine poate bănui că e vorba chiar de meleagurile natale ale scriitorului născut la Oarda (citeşte : Dunga de sus) şi că, deci, ar exista o legătură strînsă, prea strînsă, între biografie şi operă.

Acest aspect trebuie neapărat discutat. Pe de o parte, Lăncrănjan se revendică din tradiţia prozatorilor ardeleni — iar aceia au avut mereu probleme cu aşa-zisele lor modele umane, care s-au supărat (!) văzîndu-se personaje. Pe de altă parte, scriitorul însuşi, deplasîndu-se în satul părinţilor, a admis în mod serios importanţa prototipurilor, aprobînd identificările consătenilor săi (numai cu Parasca nu s-a dumirit nimeni ce e). S-ar putea deduce, de aici, că Ion Lăncrănjan crede cu tărie în forţa mimesis-ului, luînd fenomenul în varianta cea mai „realistă" : zugrăvirea ori imitarea realităţii.

Şi totuşi, opera de artă dă un alt răspuns. Prozatorul Ion Lăncrănjan nu aparţine realismului tradiţional.

Primul motiv ţine de însăşi viziunea lui asupra vieţii : „zgrumţuroasă şi frumoasă, alinătoare şi tulburătoare" ; o viziune, desigur, subiectivă — căci realitatea poate fi oricum, în funcţie de privitor. Al doilea motiv derivă din conştiinţa aderării la o paradigmă livrescă : Lăncrănjan îi evocă frecvent pe Rebreanu, Solohov, Tolstoi, Steinbeck, Sadoveanu. În fine, al treilea şi cel mai puternic motiv constă în **caracterul arhetipal** al personajelor şi faptelor, care nu sînt exemplare doar în sensul tipizării realiste, ci au profunde aderenţe la mit.

Practic, primele două motive sînt fragile, pentru că prozele lui Lăncrănjan îi depăşesc frecvent viziunea declarată, ba chiar i-o infirmă radical. Dar peste caracterul arhetipal nu se poate trece : această trăsătură ţine de esenţă şi e contrară realismului tradiţional. Ea explică perplexitatea unor comentatori care, citîndu-l pe Lăncrănjan drept scriitor realist şi identificînd discrepanţe, le-au pus pe seama lipsei de „artă" şi a unei iluzorii insuficienţe stilistice. E o situaţie similară cu a menhirului, ce poate fi văzut şi ca un simplu bolovan vertical.

2. Principalele obstacole în calea interpretării operelor prozatorului ca opere de artă sînt, paradoxal, marile lor mize. Autorul are curajul dezvăluirii adevărului — cartea lui se citeşte, frecvent, tocmai sub acest aspect (cum să zic ?) senzaţional. Iar foamea publicului contemporan de adevăr este atît de acută, încît mulţi parcurg proza artistică sub formă de document istoric şi jubilează la orice încălcare a tabu-urilor moderne. Aproape toţi comentatorii importanţi ai lui Lăncrănjan subliniază cinstea, francheţea, intransigenţa ; deasemeni, textele comentate anunţă mereu că sînt scrise cu cinste, cu francheţe şi cu intransigenţă. Aşa e. Dar aceasta reprezintă o condiţie generală a artei, iar paginile care o încalcă se vor spulbera în neființă. Nu laudele aduse protectorilor au rămas din Shakespeare şi Cervantes, nici „Mitrea Cocor" din Sadoveanu. Rămîn într-adevăr cărţile scrise cu cinste.

Curajul adevărului din opera lui Ion Lăncrănjan n-ar avea valoare literară dacă n-ar fi un semn estetic : e o caracteristică a autenticităţii sale de artist. Căci artist fără conştiinţă şi fără mize mari nu există. Miron Costin a simţit asta şi a scris-o limpede : „eu voi da sama de ale mele, cite scriu".

Trebuie, aşadar, să efectuăm o rectificare : valoarea estetică a operei lui Lăncrănjan nu stă în marile mize. Căci acestea reprezintă o condiţie ante-estetică : nici nu ne-am pune problema operei dacă textele nu s-ar structura pe o miză importantă.

3. Dealtminteri, dubiul asupra „artei" prozelor lui Ion Lăncrănjan e de dată recentă : cei care au respins romanul „Cordovanii", în 1958, au subliniat, dimpotrivă, tocmai forţa estetică şi au obiectat obsesiv asupra conţinutului, ce nu se încadra şabloanelor epocii. Obiecţii rizibile, dar şi tragice, în sine ; oricum, aceia **au** fost primii care l-au interpretat drept un scriitor realist, imitator al vieţii, speriindu-se de mizele aduse în prim-plan.

Pusă atunci, emblema de scriitor realist a rezistat. În numele acestei moşteniri, care e o prejudecată, textele lui Ion Lăncrănjan sînt acuzate, acum, de lungimi obositoare, de schematizare maniheică şi de expresie deficitară.

Lungimile obositoare ar rezulta din multiplele explicitări şi reluări ale evenimentelor sau ale motivaţiilor ; schematizarea maniheică — din violentul contrast pozitiv/vs/negativ aplicat personajelor ; iar expresia zisă deficitară ar consta în stilul bolovănos, neprelucrat, uniform (toate personajele se exprimă în acelaşi fel) etc.

După cum se observă, aceste acuzaţii (valabile pentru cea mai mare parte a prozei actuale, chiar şi la unii prozatori lăudaţi de aceiaşi comentatori) afectează nivele diferite ale textului, astfel că le vom discuta pe rînd. Totuşi, ele participă la aceeaşi realitate artistică şi constituie — vom vedea în continuare — tocmai calităţi ale caracterului arhetipal ce se opune realismului tradiţional.

Să începem cu „lungimile obositoare" — mai bine zis, cu **obsesia explicaţiei.**

La nivel stilistic, opera lui Lăncrănjan e dominată de obsesia explicaţiei şi a limpezirii : de la dimensiunea propoziţiei pînă la dimensiunea cărţii. Personajele monologhează ori peripatetizează încercînd să explice, să lămurească, să se clarifice ; autorul implicat, la rîndu-i, explică şi el, reia, arată, dezvăluie, insistă ; pînă şi natura se repetă în simboluri ample, grave, explicitîndu-şi astfel înţelesurile. Metoda dominantă a explicaţiei este, aici, aglutinarea ; sensurile se adună, aluvionar, pînă cînd se încheagă Sensul : „Ştia şi simţea, era sigur de asta, de fapt, că satul, aproape toţi oamenii dacă nu chiar toţi, erau alături de el, lucru care îi dăduse şi-i dădea un curaj nemaipomenit, pregătindu-i, pe dedesupt dar puternic şi sigur, noi înfruntări şi noi zguduiri, noi şi noi erodări, scăpărări şi mai mari, fiindcă aşa aveau să i se pară în cele din urmă vremurile pe care le trăise ; ca nişte scăpărări, ca nişte alunecări de pămînturi — de pămînturi multe şi mari, de jugăre şi de fărămituri de jugăre, de table întregi de arături, de fînaţuri şi de poieni" etc., etc. („Suferinţa urmaşilor"). Acest mod-de-a-fi al explicaţiei, prin aglomerări şi aglutinări succesive, e de natură geologică, asemănîndu-se formării scoarţei terestre. Stilul autorului se alcătuieşte, aşadar, după mecanica alcătuirii pămîntului ; încet, molcom, temeinic, el îşi încheagă devenirea şi istoria conservînd-o şi fosilizînd-o cu o trăinicie planetară. Ţine de tectonică, de arhitectură. Nimic nu-l poate clinti : el e uniform şi teluric aidoma stratului geologic ; accidentatul şi nuanţa sînt nesemnificative aici — doar arhetipul, specia, matriţa dăinuie, imprimate în piatră, ori păstrate în lavă şi în turbă. Prin urmare, realitatea prozelor lui Lăncrănjan nu va fi în primul rînd geografică, ci geologică, iar sensul nu aparţine acumului, ci arhetipului. Aşa se înţelege, de altfel, predilecţia pentru metafora geologică a ruperii, a surpării şi a curgerii aluvionare, foarte clară în „Cordovanii" şi în „Suferinţa urmaşilor". Tot aşa trebuie înţeleasă şi metafora funerară a ploii de pămînt din aceleaşi romane ; ea nu reprezintă numai ţărîna care îngroapă, ci şi stratul geologic care se constituie în eternitate : „cum cădeau şi cum se duceau toate, în mine şi împrejur, ca nişte ploi mari **şi** grele, de pămînt, de ţărînă" („Cordovanii") ; „Monu văzu zăpezile, cum veneau peste el, ca o invazie de ţărînă, ca o ploaie de pămînt" („Suferinţa urmaşilor").

O asemenea scriitură anunţă un verosimil al mitului, mai degrabă decît al cotidianului.

4. Într-adevăr, toţi comentatorii importanţi au observat imediat caracterul arhetipal al personajelor dominante din scrierile lui Ion Lăncrănjan. Lae Cordovanu se trage din modelul haiducului (îşi fură nevasta, îşi numeşte cîinele Lotru, bărbaţii familiei se înfruntă sălbatic şi au un cîntec semnificativ moştenit de la strămoş), Raveca lui Pilu este „muma-mumelor", iar Monu — cel mai clar descris — e urmaşul ciobanului mioritic şi va deveni „duhul pămîntului", ultimul ţăran. Caracterul său netranzacţional, reliefat de M. Ungheanu, provine tocmai din intensa natură arhetipală, „Suferinţa urmaşilor" fiind — şi sub acest aspect — o operă reprezentativă.

În fine, să pomenim şi stratul ancestral indo-european, foarte acut în „Suferinţa urmaşilor", unde iniţierea lui Monu se poate discuta în cadru antropologic (Monu transmiţîndu-i pînă şi ideea inferiorităţii cărţilor faţă de tradiţia orală), iar finalul pare desprins din „Vede" : evadat ca să împlinească sacrificiul calului, Monu săvîrşeşte la fel de importantul ritual funerar **sati** : jertfirea soţiei la moartea soţului.

Dar nu voi insista aici ; aşa cum am spus, trecerea în lumea arhetipurilor antrenează mereu reprezentări profunde, unele ţinînd de domeniul abisal şi va fi destul timp să le pricepem pe acestea, după ce vom înţelege ceea ce e mai evident sau mai urgent.

5. În „Drumul cîinelui", Mihai Ungheanu a identificat vocaţia tragicului. „Drumul cîinelui" conţine o indicaţie preţioasă : cei doi protagonişti, Mihai şi Jilu, sînt fraţi. Motivul confruntării fraţilor a fost, astfel, imediat sesizat, dar a rămas asociat poveştii lui Cain şi Abel, care nu explică prea mult. De fapt, e vorba despre reluarea premeditată a străvechiului mit eschatologic indoeuropean, căci Ion Lăncrănjan scrie, în esenţă, o eschatologie : sfîrşitul universului rural tradiţional.

Vom discuta acestea în cadru arhetipal. Eschatologia indoeuropeană presupune înfruntarea violentă a două principii, suficient de înrudite pentru a fi de aceeaşi calitate, sau chiar gemelare. Binele învinge mai mult din inerţia speranţei, căci, practic, forţele conflictuale sînt egale. Această idee a trecut apoi în doctrina bogomilică, aceasta fiind, la origine, o doctrină a ruralilor.

„Maniheismul" operei lui Ion Lăncrănjan este, de fapt, tocmai arhetipul eschatologic. Cuplurile arhetipale se refac la fiecare carte semnificativă : în „Cordovanii" oarecum nesigur, Lae putînd fi asociat în mod egal cu Mitru lui Spînzură-foame şi cu fratele său Simion, dar foarte evident în „Suferinţa urmaşilor", unde Monu şi Ionelu lui Tincuş sînt identici, cu excepţia funcţiei eschatologice — Monu fiind personificarea Binelui, iar Ionel, a Răului (vezi şi vădita lui identificare cu şarpele).

Într-adevăr, urmărindu-i — de pildă — pe Monu şi pe Ionelu lui Tincuş, vom constata tulburătoare asemănări : amîndoi sînt harnici şi cinstiţi (Ionel nu caută să se îmbogăţească), amîndoi iubesc statornic aceeaşi femeie şi beneficiază de ea. În mic, Ionel va trece prin încercările lui Monu : va fi înlăturat şi jignit, se va însingura, se va revolta, va fi şi el considerat „nebunu satului". Îi deosebeşte numai apartenenţa la principii deosebite, căci Ionel are calităţile şarpelui malefic : e isteţ, cinic, alunecos, distructiv, adică e Răul.

Arhetipul eschatologic are, bineînţeles, şi actanţi secundari : la Bine se asociază Iuliu Jeler, Gheorghe Dicu, Sonu lui Surdilă, etc., la Rău — Petru Sterpănuş, Victor Josan, Salvina Zoltea şi alţii. Acestora li se poate aplica fără probleme eticheta pozitiv/vs/negativ. Dar nu cuplului arhetipal, deoarece, dincolo de funcţiile eschatologice diferite, ei rămîn similari, rămîn fraţi, consubstanţiali, precum Mihai şi Jilu.

6. Iată, după părerea mea, esenţa ciclului imaginat de Ion Lăncrănjan : el reia, cu îndărătnicie pentru a folosi unul din cuvintele lui frecvente, o străveche eschatologie. Fundamentul nu ţine, aşadar, de realismul tradiţional, iar opera ar fi greu de încadrat într-un curent anume.

Există, desigur, multă observaţie realistă, chiar mimesis în sens tradiţional. Dar nu-s fundamentale, nu aparţin esenţei. Există, deasemeni, mize mari evidenţiate pînă acum — ele fac eschatologia autentică şi credibilă.

În fine, există multe alte aspecte ce participă la realizarea arhetipului. Vocaţia tragicului de care vorbeşte Mihai Ungheanu concură şi ea la proiecţia arhetipală. Lucrările autorului sînt ample, iar rosturile lor, multiple. Dar, înainte de a le aborda pe acelea, mi se pare că **e** momentul să-i oferim scriitorului Ion Lăncrănjan ceea ce merita demult : o lectură adecvată, sine ira et studio.

Radu Comănescu

CRONICA EDIŢIILOR

AXINTE URICARIUL: „false argumente ale unei biografii"

„**T**oate lucrurile, dacă să încep a spune dinceputul său, mai lesne să înţeleg". Deci, să începem şi noi cu începutul ! Singurele date despre provenienţa grupei (sau ramurii) **A** se pot culege numai din **A-1**, adică din **ms. rom. 174** de la Biblioteca Academiei. Acest manuscris are, pe filele 186—187, o lungă şi frumoasă însemnare din care rezultă că a fost copiat de Constantin Vladulovici (= al lui Vlad) din Filipeşti, logofăt de divan, fiind datat **1724 decembrie 15.** Logofătul Constantin a avut în faţă un alt manuscris — cel presupus a fi fost „copia lui Axinte Uricariul" (P.P. Panaitescu) — în al cărui titlu se afla următoarea menţiune (transcrisă şi în ms. 174) : „Iar acum, cu porunca Măriei Sale milostivului nostru domn Io Nicolae Alexandru voevod, s-au scris în oraş în Iaşi, vă leato 7220, meseţa dechemvrie 8 zile, vtorago gospodstva" — adică **1711 decembrie 8, în a doua domnie. ATÎTA TOT.**

Se pomeneşte undeva numele lui Axinte Uricariul ?

Atunci, dat fiind faptul că **manuscrisul din 1711**, după care a copiat la 1724 logofătul Constantin din Filipeşti, **nu mai există**, ca să se poată examina grafia şi, pe baza acestei analize, să se atribuie, eventual, lui Axinte Uricariul, **pe ce se întemeiază afirmaţia că Axinte e autorul copiei „din care decurg două manuscrise [...], cele mai bune manuscrise ale cronicii lui Ureche" ?** Cuvintele acestea aparţin, cum am arătat, lui P.P. Panaitescu, care, însă, nu a dat nici o explicaţie în acest sens. Am căutat explicaţia la alţi exegeţi ai cronicii lui Ureche şi iată ce am găsit : „numele lui Axinte Uricariul nu apare în copiile păstrate după versiunea sa. **Identificarea sa ca interpolator** şi în acelaşi timp, copist al unui manuscris cap de ramură, **a fost posibilă datorită unor informaţii colaterale din epocă**" (Liviu Onu, **op. cit.** p. 59 ; subl. ns.). „Deşi nici numele lui nu apare în vreunul din cele două manuscrise păstrate care îi conţin interpolările, [...] acesta [= cel de-al treilea interpolator — n.ns.] **a putut fi identificat, datorită unor informaţii colaterale din epocă, în persoana lui Axinte Uricariul**" (Dumitru Velciu, **op. cit.**, p. 268 ; subl. ns.).

Din păcate, deşi amîndoi discută pe marginea acelui pierdut „manuscris cap de ramură", nici Liviu Onu şi nici Dumitru Velciu nu înfăţişează „informaţiile colaterale din epocă" **pe baza cărora copistul din 1711 a fost identificat (cînd şi de cine ?) cu Axinte Uricariul**, în ciuda faptului că numele acestuia nu apare în nici un manuscris şi în nici o însemnare de copist, contemporană sau posterioară (cel puţin în stadiul de azi al cunoştinţelor !).

Am impresia că prin formula „informaţii colaterale din epocă" s-a avut în vedere **Cronica paralelă**, atribuită cîndva lui Axinte Uricariul, al cărui autograf se socotea a fi prima parte din volumul I (ms. 2591) — opinie împărtăşită de Damian P. Bogdan, P.P. Panaitescu, Ioan Şt. Petre şi Dan Simonescu — căci iată ce a scris cel din urmă în 1956, într-o recenzie la ediţia din 1955 a letopiseţului lui Ureche : „Adnotările lui Axinte trebuie lămurite în lumina manuscriselor sale autografe, nr. 2591 şi 5367 din Biblioteca Academiei R.P.R. şi a variantelor lor (nr. 340 şi 3442 din aceeaşi bibliotecă)" (cf. „Studii", IX, 1956, nr. 6, p. 164). Dacă „informaţiile colaterale din epocă" se rezumă doar la acelea rezultate din comparaţia cu ms. 2591, atunci „valoarea" lor este evidentă, mai ales după restabilirea adevărului cu privire la **Cronica paralelă** (ms. 2591 + 5367)...

Întru lămurirea acestei (totuşi neaşteptate !) situaţii, trebuie să coborîm în urmă cu trei sferturi de veac.

Se ştie că în 1916 Comisia Istorică a României a tipărit cronica lui Ureche în ediţia alcătuită de C. Giurescu, sub titlul **Letopiseţul Ţării Moldovei pînă la Aron vodă (1359—1595), întocmit după Grigorie Ureche, Istratie logofătul şi alţii de Simion Dascălul.** Din păcate, ediţia aceasta — pregătită încă din 1913 — nu a fost însoţită şi de un studiu introductiv care să explice tehnica de lucru, modul şi criteriile de stabilire a textului ; aparatul critic desemnează manuscrisele cu siglele **A, L** şi **M** (cu diverse numere). Apoi, istoricul a încetat din viaţă în 1918, fără să mai dea vreo desluşire cu privire la aceste sigle şi la chipul în care şi-a alcătuit ediţia. [În unele lucrări, se trimite la studiul mai vechi al lui C. Giurescu, **Noi contribuţiuni la studiul cronicelor moldovene**, Bucureşti, 1908, cu indicarea că acolo s-ar afla „clasificarea, stema şi **notarea simbolică** a manuscriselor şi grupelor de manuscrise" (Dan Simonescu, loc. cit., p. 161 ; subl. ns.) ; în realitate, în lucrarea amintită C. Giurescu nu a dat decît stema manuscriselor (p. 55), dar nu şi „notarea simbolică"...].

În 1934, Const. C. Giurescu a tipărit o altă ediţie — sub titlul **Letopiseţul Ţării Moldovei pînă la Aron vodă (1359—1595) întocmit de Grigore Ureche vornicul şi Simion Dascălul** — în al cărui studiu introductiv, folosind probabil fişele rămase de la părintele său, a dat, în fine, desluşirile aşteptate : „Pentru stabilirea textului, Constantin Giurescu s-a folosit de 11 mss, pe care le-a împărţit în trei grupe, designate prin siglele L, A, M. [...] Grupa A conţine o redacţie fără lacune, dar cu interpolări şi notiţe marginale şi cuprinde două mss. [...] Aceste două mss. sînt copii după un ms. scris în Iaşi în 1712 [de fapt, 1711 — **n.ns.**], probabil de Axinte Uricariul (de aceea sigla A), care a adăugat şi notiţele marginale" (ed. cit., p. LXXVIII ; celelalte două sigle : L = lacunare ; M = Misail).

Aşadar, manuscrisul datat **Iaşi, 8 decembrie 1711** — azi pierdut şi din care derivă cele două manuscrise ale grupei **A** — era socotit de C. Giurescu ca datorindu-se **„probabil"** lui Axinte Uricariul şi de aceea grupa întreagă a fost desemnată cu sigla **A** (şi nu datorită faptului că această grupă ar fi fost alcătuită din „manuscrise fruntaşe, cele mai bune", cum a afirmat profesorul Dan Simonescu în recenzia citată mai sus, p. 161, n. 2). Confundînd, însă, concluzia cu premisa şi nemaicăutînd să verifice măcar dacă premisa era corectă şi temeinică, exegeţii ulteriori ai cronicii lui Grigore Ureche au transformat în chip tacit **probabilitatea** lui C. Giurescu în **certitudine :** concluzia trasă pe baza unei premise incerte devenind „certitudine", efectul s-a răsfrînt şi asupra premisei, care a... devenit şi ea o „certitudine" ! **Aşa s-a născut încă unul din argumentele biografiei literare a lui Axinte Uricariul.** Ci judece oricine dacă pe argumente de acest fel — **care, în fond, mistifică realitatea** — se poate construi o biografie...

Victime ale acestei mistificări — nevoite şi nedorite, desigur, întemeiate doar pe o neatenţie care a dus la răsturnarea unui raport corect — am fost toţi cei care, într-un fel sau altul, ne-am ocupat de tot ceea ce ţine de cronistica moldavă. Revizuirea se impune, mai ales pentru acele studii în care s-a pus bază pe identificarea autorului interpolărilor respective cu Axinte Uricariul. Îmi mărturisesc „păcatul" de a mă fi numărat printre acei ce-au crezut în această identificare şi au încercat să clădească pe ea...

Desigur, se poate face observaţia că absenţa numelui lui Axinte Uricariul nu e, **ipso facto**, o dovadă că nu Axinte, ci altcineva, e autorul interpolaţiilor respective. Formal, obiecţia e corectă, dar, judecată în context, ea nu rezistă. În primul rînd, atîta timp cît nu există nici o dovadă certă şi nici măcar o sugestie indirectă pentru paternitatea lui Axinte asupra acelor interpolaţii iar pe de altă parte s-a arătat chipul în care s-a ajuns la această atribuire, e clar că ea nu mai poate fi menţinută şi că nu mai este permisă nici o construcţie care să implice, într-un fel sau altul, şi personalitatea lui Axinte Uricariul. În al doilea rînd, trebuie spus că acest personaj avea, se pare, obiceiul să-şi decline numele atunci cînd introducea informaţii proprii în cronicile pe care le copia (am citat mai sus cazul „mărturiilor" lui Iştoc) ; or, nici una din interpolaţiile făcute în letopiseţul lui Ureche nu poartă numele lui Axinte. Acest personaj poate să rămînă unul din „candidaţii" ipotetici la paternitatea acelor interpolaţii, alături de alţi cărturari care au copiat şi ei manuscrise de cronici în aceeaşi vreme. Pornind, însă, de la constatarea că cele mai importante dintre interpolaţiile care i s-au atribuit privesc fapte de istorie eclesiastică sau sînt extrase din surse redactate ori păstrate în mediul eclesiastic, mă întreb dacă adevăratul interpolator nu va fi fost, mai degrabă, un cleric moldovean, a cărui smerenie l-a oprit să-şi însemneze numele (ori, printr-un „accident" intervenit în procesul de copiere a manuscriselor, acest nume a fost omis şi s-a pierdut). Dar să lăsăm viitorului posibilitatea unei cercetări deosebite, prin redeschiderea şi revizuirea unor „dosare" socotite demult clasate...

Faţă de toate acestea, specialiştii vor judeca dacă în viitoarele ediţii ale cronicii lui Ureche mai poate fi păstrat, ca o certitudine absolută, numele lui Axinte Uricariul ca interpolator şi copist al unui „manuscris cap de ramură". Şi, de asemeni, la ce se reduce rolul său în istoria literaturii noastre vechi.

Iaşi, 5 iulie 1989

Ştefan S. Gorovei

POST RESTANT

„a venit toamna / Acoperă-mi inima cu ceva...". Pentru noi, aceste versuri ale lui Nichita Stănescu alcătuiesc cea mai frumoasă poezie de toamnă din lirica universală, sînt cel mai deznădăjduit strigăt al despărțirii de viață și de fructul ei, se aud ca bocetul lui Ghilgameș pentru prietenul său, Enkidu. Dar cîți dintre noi au ce să acopere și cîți cu ce să acopere, asta n-o mai știm, deși, cum se aude, sîntem ce vrem să fim, sîntem ce ni se pare că sîntem și sîntem numai și numai ceea ce sîntem. Simple adevăruri, poate deja banalități cu care ne ținem de vorbă, spre marea nemulțumire a „improprietăriților". De ce „improprietăriți" ? Pentru că, iată, un corespondent care nu merită să fie numit (bănuim că ne invectivează cu pseudonim) se arată a fi mai nemulțumit decît un administrator de bloc căruia nu i se plătește întreținerea, cerîndu-ne să fixăm termene de răspuns („conform legii presei", scrie el) și să renunțăm la preambulurile rubricii. Îi răspundem lui și altora ca el că, la „post restant", nu se primesc sesizări și sugestii, ci numai texte literare ; deci nu există nici un fel de obligativitate de o parte sau de cealaltă la termen fix. Iar preambulurile nu sînt nimic altceva decît obișnuitele cîteva cuvinte de bun găsit ale semnatarului acestei rubrici, care răspund, poate ceva mai altfel, cuvintelor care însoțesc textele corespondenților. Am mai scris (acum repetăm) că dialogul în această rubrică nu trebuie să se rezume la un „diagnostic" (pe care, de altfel, nu ne angajăm să-l dăm), el poate fi mult mai bogat, servind ideea **iubirii de literatură**, cu tot ce implică aceasta. A împrejmui și acest spațiu fără voia nimănui, asumîndu-ți înclinația nefastă de a **avea avere** în spatele slamării dreptului de a fi tot ce este **al nostru** este doar o viclenie păguboasă care nu are nimic de-a face cu literatura: „produsele" creației nu se învechesc, nu depășesc prin așteptare vreun termen de garanție ca alte produse, de piață. Ele pot fi bune sau proaste și nu noi sau vechi. Aceasta nu înseamnă că noi nu facem eforturi la rîndul nostru, de a fi cît mai prompți cu răspunsurile, înțelegînd nerăbdarea cu care acestea sînt așteptate. O nerăbdare pe care am avut-o, cîndva, și noi.

☆

Ne povestește Luca, un băiețel cu părul negru și ochi albaștri, îmi povestește în așa fel, încît nu pot să-l contrazic : „...bunica are un căluț, mic-mic, cu care mă joc tot timpul. L-am învățat să tușească atunci cînd nu-i place mîncarea pe care i-o dau, să mă salute nechezind, ori să danseze singur. L-am învățat și v-ăți ascunselea. Odată m-am făcut eu, și el s-a ascuns după un pom, și eu l-am văzut cînd număram, că mă uitam pe ascuns, și m-am dus spre el, și el văzînd că m-apropii, ce a făcut ? a început să miaune, că dacă el mieuna, eu nu l-aș mai fi văzut și aș fi crezut că e motanul nostru, cred că motanul și-a bătut joc de el și l-a învățat să facă asta."

☆

LAVINIA ANDREI, Brașov : „...nu am publicat pînă acum, în primul rînd din convingerea că nu e cazul să îmbogățesc maculatura existentă. Iar în al doilea rînd, pentru că, atunci cînd un așa-zis «filolog» scrie literatură în mintea mea se naște îndoiala : cît este mimare, cît este creație ? Din acest motiv am ezitat, încercînd să mă conving singură dacă este vocea mea aceea pe care o ascult sau doar un ecou eterogen. Și dacă totuși v-am scris, nu e pentru că m-aș fi convins : ar fi prea devreme, ci poate pentru că «paznicii» n-au fost pe-aproape !". Am ales acest citat din scrisoarea d-voastră pentru că este exemplar nu numai pentru modestia d-voastră (vocea vi se aude, n-aveți nici o grijă), ci și pentru întrebarea, interesantă, pe care o puneți în legătură cu filologii. Noi nu avem prejudecăți în ceea ce privește studiile corespondenților noștri, istoria literară de altfel ne-ar contrazice prompt dacă am fixa facultăți care produc sau nu produc scriitori. Deci și absolvenții de filologie, și cei ai altor facultăți, pot să creeze, totul este să nu lăsăm să apară exclusivismul, să nu facem din filologie o a doua școală de literatură, cu aceiași profesori. În revistă au apărut în ultimii ani tineri prozatori ca Ecaterina Preda (profesoară de matematică), Septimiu Stoica (informatician), Adelina Ianuli (medic), Laurian Câmpeanu (profesor de română), Florian Troscot (avocat), Liana Buligan (psiholog), Gheorghe Moroșanu (consilier juridic), Eugen Ovidiu Chirovici (economist) și atîția alții, cărora nimeni nu le-a cerut o licență anume. Deci, problema este falsă. Important este totuși să existe talentul. La d-voastră există, chiar dacă un timp v-a preocupat... lingvistica.

VIRGIL OPRESCU, Rîmnicu-Vîlcea : Avem răbdare împreună, dar nu se zice așa, cu răbdarea treci și marea ? Ce-ați mai scris, ce ne-ați mai trimis ? Un tînăr autor trebuie neapărat să apară într-un volum, nu numai în două-trei povestiri trimise revistelor. De aceea, nu vă opriți, mergeți înainte acum, cînd e nevoie.

CRISTIAN POMOHACI, București : Reproducem o pagină din perioada în care ați lucrat „într-o veche fabrică de șampanie" (ca proaspăt bacalaureat) pentru a-i îndemna astfel și pe alții să ne scrie cu același haz despre locurile lor de muncă sau de practică în producție: **Cosulețele de sîrmă:** „— Ce verde este totul aici!

Femeia mă privi și rise. Își închise un nasture de la halatul verde și se așeză pe scăunel. Cu corpul ei ce se îngusta pînă ce ajungea la capul ei mic acoperit cu un păr blond spre alb, semăna cu o sticlă de șampanie. Apoi, de-o parte și de alta a sticlei de șampanie, apăreau două mîini mici, groase. Una din mîini apuca o sîrmă subțire prăfuită de pe o masă verde, punea sîrma pe un aparat în formă de cruce, în care era deja răstignită o altă sîrmă, învîrtea aparatul, îndoia sîrmele după niște tije, înșuruba și deșuruba niște chei, ca, în cele din urmă, să scoată cosulețul. Îl ridica pînă în dreptul ochilor și, cu gura întredeschisă, concentrată, îndrepta anumite părți.

Apoi punea cosulețul pe o masă, lua alte două sîrme și ritualul reîncepea. Dar, mai înainte, lua o sticlă de șampanie, o ducea la gură și bea ușor din ea. Sticlă mare de șampanie înghițind sticlă mică de șampanie. În ultimul moment, însă, femeia grasă se răzgîndea, lăsa sticla jos, așa de parcă și-ar fi zis, mai e timp, mai este încă timp.

În dreapta, pe o masă, sîrmele cenușii, pline de praf, o pîine plină de praf și ea, din care mîna ei mică și grasă rupea din cînd în cînd. Uneori bucata de pîine era înghițită imediat, alteori, dacă nu încerca să mi-o ofere, bucata era fărîmițată și pusă pe pervazul unei ferestre permanent deschisă. Păsările veneau imediat, ciuguleau totul, după care plecau la fel de repede. Dacă vreo pasăre uita să plece, femeia apuca o sîrmă și lovea aproape de pasăre zicînd : pleacă de acolo că-mi murdărești fereastra.

Apoi, îmi zicea, așază-te tu aici. Eu mă așezam în fața mașinii, trupul îmi devenea imobil ca o sticlă de șampanie, doar mîinile se mișcau, luau două sîrme, le răstignea pe aparat, apoi mîinile se mișcau repede, sîrmele treceau prin ele, se-ndoiau în jurul lor și-n cele din urmă ieșea un cosulet, cosulet pentru capul meu, să nu tușnească spuma albă a gîndurilor, cîndva am iubit o femeie și ea nu a fost a mea."

GINNO DUMITRESCU, București : Am primit scuzele „pentru modul stupid și ignobil de adresare din prima scrisoare". În ceea ce privește schițele (care de fapt sînt fragmente de roman) ele ne-au plăcut toate împreună și nu fiecare separat. Totul se învîrte în jurul motelului „Deliorman", ceea ce ne face să vă îndrumăm spre o editură. Noi rămînem, deocamdată, la „Bătaia Lostriței".

CONSTANTIN DASCĂLU, Slatina : Redau : „...Ochii-i coborîră peste corpul ei bine modelat de anii pe care îi trăiseră împreună...", „simțindu-se chemat de un «ce» necunoscut", „muzica tremura stropi de visare"..., „Muzicanții deschiseră-n noapte nufărul unui vals cu flori de încintare. În aceste sunete, inima lui Dinu, (?!) se trezi, înflori ca-ntr-o grădină mirifică și împins de un «ce» necunoscut o invită la dans. Și ea era o floare ce se legăna pe valul undelor". Povestea este pe măsură. La reîntîlnirea promoției. El și Ea, deși atît de căsătoriți... iubirea, eh. Altceva, fără sirop.

Iulian Neacșu

Yosemiti, Yosemiti...

acum mai bine de un secol, cititorii de poezie se încîntau de versurile pe care Veronica Micle i le dedica fiicei sale Valeria (viitoarea interpretă de operă Nilda), în „Convorbiri literare", din februarie 1881, sub titlul **Lac — oglindă.** Mereu netedul lac Yosemiti din California reprezenta pentru poetă un simbol al propriilor stări sufletești, aparent calme, precum oglinda aparent nemișcată a apei. „Dar o clipă de-ai răsfringe starea sufletului meu, / Te vei tulbura îndată și-ai fi tulbure mereu". Autoarea mărturisea astfel necontenita viețuire într-o confuzie adîncă, față de care simțea și atracție, dar și respingere. Era pentru cea dintîi oară cînd o scriitoare de la noi încerca să transpună în versuri erotica, spre a o ridica la rangul de mod de raportare a omului față de existență. Numele celui care a prilejuit manifestarea acestei relaționări s-a întîmplat să fie Mihai Eminescu.

Prea mult și pe nedrept a fost privit totuși scrisul Veronicăi Micle în umbra geniului eminescian, cînd, de fapt, el atestă o valoare în sine, chiar dacă nu se află mereu pe culmile expresivității. Însă trebuie să avem în vedere faptul că scriitoarele noastre își asumaseră, pînă la Veronica Micle și Matilda Cugler Poni, alte misiuni, deduse din rolul de militante sociale. Fiică a unui lucrător cismar, mort ca urmare a rănilor căpătate în timpul revoluției din 1848, Ana, mai tîrziu Veronica, își va depăși modesta condiție socială și va intra cu pași nesovăitori în cercurile intelectualilor ieșeni. Căsătoria cu profesorul universitar Ștefan Micle a constituit desigur numai ocazionarea unor latențe. Căci Veronica Micle ajunge cur'nd să trăiască „dans une si grande intimité et amitié avec moi-même" — cum scrie chiar ea. Astfel, prin Veronica Micle se dovedește o dată în plus că femeile intelectuale din România se eliberaseră de complexele fanariote și, într-un răstimp scurt, intraseră în condiția modernă, care presupunea, înainte de toate, afirmarea din ce în ce mai apreciatului „le moi", descoperit, este limpede, prin intermediul experienței amoroase. O comparație cu, spre pildă, Matilda Cugler Poni, demonstrează că este vorba, la Veronica Micle, de o mitologie a dragostei fără opreliști, corespondentă desăvîrșită a amorului păgîn eminescian.

Iubirea îi prilejuiește cunoașterea de sine, pe care o întreprinde, obligatoriu, prin răsfrîngere în altul, după preceptele romantice. Scriitoarele noastre nu aveau încă dezinvoltura oglindirii în sine, deprindere care va veni mai tîrziu. Deocamdată, relaționarea cea mai la îndemînă este aceea cu grupul feminin. Între altele, Veronica Micle făcea parte din Reuniunea Femeilor Române, dovedind nu neapărat vocație pentru întrunirile mondene, cît mai curînd înclinație către conviețuirea între semene. O arată și dedicația de pe volumul de poezii din 1887. O arată cu și mai multă pregnanță scrisorile adresate prietenei Eugenia Frangolea — printre puținele mărturii ale modului de a vedea lumea și de a se raporta la obște rămase de la o scriitoare din secolul al XIX-lea. „Je me sens comme entrainée par une puissance étrange à te communiquer tout ce qui me passe dans la tête" — statornicește eliberarea de sub o îndelungată tutelă și intrarea în ordinea nesupunerii față de standardizare.

Acel „moi-même" este mai curînd obștesc decît individual, mai curînd gen proxim decît diferență specifică. Spiritul colectivist vine și din îndărătnicia pe care o probase pe plan social, nu cu multă vreme în urmă, generația pașoptistă. Precum odinioară Maria Rosetti pribegise după soțul exilat, iar Maria Heliade nu se abătuse de la îndatoririle materne, tot astfel Veronica Micle îl va urma pe Eminescu, încălcînd tabuurile societății. Consecința imediată a fost, în planul artei, afirmarea necontenită a sentimentului erotic, predominînd asupra tuturor celorlalte. În acest sens, este de observat că Veronica Micle confundă necontenit poezia cu Poetul și cu iubirea, din confuzia pe care încă o face scrisul nostru feminin între artă și confesiune. De aici, obsesia „sincerității", prezentă mereu în scrisorile fie către Eminescu, fie către Iuliu Roșca.

Aspirînd către limpezime interioară, poetei nu-i displace „tulbureala" pe care o intuia sub claritatea lacului Yosemiti. Este însă o involburare provocată cu stîngăcie și pornită dintr-un mecanism sufletesc căruia îi sînt străine complicațiile subtile. (Precizez că am în vedere capacitatea sugerării prin cuvînt a unor asemenea trăiri, nu existența lor ca atare.) Acum, dificultățile se traduc, de regulă, doar prin alternarea a două stări opuse, contradictorii. Feminitatea literară a epocii, așa cum o exprimă suficient de limpede și poetic Veronica Micle, nu avea exercițiul adîncirii nuanțelor, deprins cu vremea. Capriciul este pus pe seama unei neîncetate fugi a sentimentelor : „Și cum mereu în cale lungă / Trec norii peste mări și țări, / Astfel simțirile se-alungă / Și moare dragostea de ieri. // Și vecinic altă e simțirea / În sin de oameni muritori. / Schimbată e întreagă firea / Din ceas în ceas, pînă ce mori". Ar fi prin urmare consecința unei alunecări universale de umoare, a unei nestatorniciii dialectice, care duce către constatarea unei absențe. Este singura certitudine pe care versurile Veronicăi Micle o afirmă. Spaima rămînerii în singurătate cu propria-i răscolire o determină să se refugieze în „amor" și să facă ea primul pas, aruncîndu-se de bună voie în viltoare. Precum „domnișoara X." eroina nuvelei de debut a scriitoarei, tipărită sub pseudonimul Corina, în „Noul Curier român" de la Iași în 1872. Căința vine neîntîrziat : „O, ce umilire, cîtă degradare și nerușinare" — se apostrofează fata, pentru că trimisese, ea cea dîntîi, o scrisoare de iubire unui tînăr. Însă fie scrisoare, fie vers, destăinuirea scriitoarei rămîne o tînguire a cărei tensiune este domolită numai de forța trăirii nemijlocite. Scrisul, ordonat programatic după principiile unei retorici aerate, năzuia a fi „une communication d'idées et de sentiments qui s'élance de notre âme". Elan frînt parcă de bună voie atunci cînd întîlnește rezistența cuvîntului.

Dan Mănucă

REMEMORĂRI „Valul care-a plîns pe glezna ta"...

1.
Gleznele ei străluceau în seara catifelată ca două scoici fosforescente derutînd pescărușii.
2.
Cum stătea prăbușită în iarbă, pe gleznele ei

CUMPĂNĂ

Ars amandi

În două mari armate se-nvrăjbise
omenirea, de-o parte toți bărbații
pămîntului, de cealaltă parte
femeile mărșăluiau.
Erau cu toții goi ca la-nceputuri
și cotropiți de-același greu extaz
al nedormiților, doar întunericul
se ridica din văi și din păduri atente
să-i poată-ascunde însă carnea lor
nevinovată strălucea în beznă.
Și iată-n miezul crud al nopții
îmbrățișate două mari armate.
Doar trupurile lor
în care voluptuos se scufundau
erau fragede arme, lovitura
de grație era împreunarea,
sărutul
ținea legată noaptea de cimpie
să nu mai poată
urca la cer.
Neobosite, două mari armate
se dezmierdau în ierburi suspinînd
și fără scut și fără vizieră
tu ești pierdut în ele, luptătorul blînd.

George Alboiu

tremurau fluturii adormiți de o muzică secretă.
3.
Am visat niște glezne atît de perfecte încît dimineața n-am găsit cuvinte prin care să le descriu.
4.
Cît de elastice erau gleznele mamei mele înainte de-a mă naște.
5.
„Trecea în noaptea insomniei mele / avînd în loc de glezne două stele".
6.
Dansa, și gleznele ei erau atît de ușoare încît plutea într-o dulce levitație deasupra ierbii acoperindu-i tălpile.
7.
Marea în septembrie tînguindu-se de dorul gleznelor ce i-au îndulcit apa.
8.
Gleznă — cea mai armonioasă rimă pentru beznă.
9.
Avea glezne atît de subțiri încît plutea pe valuri fără să se afunde în ele.
10.
Toamna cu gleznele ei de rugină dansînd prin păduri.
11.
Își scufundase un picior în apă și în jurul gleznei prelungi se adunaseră pești închipuind o brățară tremurătoare.
12.
Ciulinii sălbatici rămași să vegheze singurătatea mării ca niște glezne benevol abandonate.
13.
Doar marea, necuvîntătoare, știe gustul gleznelor ei.
14.
Avea glezne atît de frumoase încît toți bărbații întoarseră ochii orbiți preferind să se uite în soare.

Mircea Micu

PREMIILE REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

nica stan

Piruetă

Tinerii aceia sfioși,
întorși de pe front,
(o mașină-n noapte despică viitorul)
și-au răsucit de bucurie
atît de tare nasturii de plumb de pe mantale,
(ca să vedeți : ferocitatea singelui incită
uneori balaurul)
că a explodat o bombă în dragostea noastră.
Sentimentele făceau piruete prin colb.

* * *

Roșu ca mărul pictorul a trecut cu paleta
prin fața potopului :
o iesle de alcooluri tari
e sacul fără fund al acestui poem.

Noi nu plîngem

Toate treburile noastre,
au fost făcute cîndva
de niște oameni care purtau numele noastre.
Noi nu plîngem,
pentru că nouă nu ne rămîne decît
să visăm alte nume, cu alte culori,
să lovim oul în punctul cel mai sensibil,
adică în pasăre,
să inspectăm la ciocnirea zodiilor,
burțile calului nostru de lemn
să ne rușinăm de pana de struț
ce ne trădează obîrșia,
și să mai lepădăm din cînd în cînd
mănușa numită orizont,
spre-a număra bătăile inimii
pe timp de cutremur.

gelu moraru

Poeme triste

Și cînd încep să scriu
Atent la ce se filmează pe margini
În centrul colii albe
Ceva îmi zămislește umbra
Prinde contur
În timp ce eu stîrnesc aceste cuvinte
Ca mai apoi să mă domine
Și să-mi dicteze
Aceste poeme

Și iată un cîine

De o vreme
În fiece arbore
Deslușesc o pleoapă căzută
Prin asfalturi trec purtîndu-mi singurătatea
Picăturile ploii
Sînt o orchestră a norilor
De o vreme în toate singerează
Absența trupului tău

A iubi cu iubire fierbinte

Alungit cu tot singele meu
Zvicnitor și adînc în simțire
Poate DULCELE numelui teu
Să cobor a iubirii fiire
Mă las tot traversat de lăuntrul
Sprijinit de-a străbunilor case
Iernile lor viscolesc în tumultul
Șoptirilor mele mult tînguioase
Ah! tu pămînt al sfinților, stai
Curgător ca o rază în mine
Face-mi-aș oasele albele nai
Și plîngătoare și line dulbine
Cu tot singele meu alungit
În lăuntrul semințelor blînde
În care soarele încălzește sfîntul
De gerul căușului palmei geminde
Mă las întreg traversat de lumina
Incendiară a viselor tale
De-a fi întîia-n iubirile mele
Aceasta, mi-e PATRIE, singură vina.

valentina bucur-caracașian

Brâncușiană (Tablou III)

Prinși
în cercul vrejului de brațe,
unde înșiși învingătorii
se visează captivi,
El. Ea,
într-o definitivă,
unică respirație,
își revarsă
unul în celălalt
eterul sufletelor,
cînd,
prin tăcerea marmoreeană
se-aude
cum adoarme
gravitația-n pămînt.

Geneză repetată (Tablou I)

Între țărm și orizont,
legănare de valuri verzui
efemer argintate de soare,
văzduh transparent,
ici-colo
stropit cu pescărușI
– mici puncte plutind
larg despicate în două
ca niște cărți
uitate de timp.
Nisip multicolor de oameni
peste nisipul de plajă.
Din rotitoarele spume,
o fată
se ridică din ape :
zeitate aievea.

lavinia stoicu

Drumul

Împreună-am ieșit la marginea orașului
cu tramvaiul din miezul de nopțe.

Călători singuri prin ceață,
de iubit sau de frate,
pașii tăi îi urmez, bărbat
ce necunoscută-ți rămîn
ca galopul sau arcul.
Cît o bătaie de pleoapă
sau cît o suflare,
un gînd între noi e un drum :
al păunului strigăt, cu spaima
de-a nu-și fi pierdut frumusețea
sau sunetul ploii repezi de vară
spre timpane de surd.

Egali cu viața din verdele frunzei.

Coline și văi multe adună
și drumul cel dulce al fructului copt
urmat de furnici.

* * *

În păr princiare magnolii
Bucuria femeii de-acum :
aripa unui liliac înflorit –
corăbii de miresme pe-oceanul memoriei.

Ca de-o casă dorită m-apropii
de valea cu miezul strivit între dealuri,
mușcate de vinete flori.
Fiecare somnul își doarme
în partea-i de lume.
Să spun adevărul !

După-amiaza respira obosită sub noi,
pierdută în ierburi eram arcul destrins,
otrăvita părere-a iubirii creștea lincede valuri,
iar în păr princiare magnolii.

Fotografii de sărbătoare

Pahare aurite și exotice fructe,
luminări tremurînd pe apa mătăsii
ca-ntr-un prapure bizantin.

Din bogate buchete
o brîndușă de toamnă răsare
din pierdutele văi ale memoriei
sărbătoarea de-o zi dezvelind :

Cămașa albastră cu mirosul de sare
de la gustul pielii furat.
Și bluza cea roz
în croiul din munții de-acasă.
Egale-n intensitatea culorilor lor –
o fotografie a dragostei
le era îmbrățișarea.

„Cu-ncinsele trupuri trecînd prin dogoare..."
Pe această culme-a răbdării stă Viața,
sărbătorile ei însemnate-s în noi.

Valoarea exigenței

Urmare din pag. I

se pune problema criticii ca instituție. A demonstra talent ori virtuți scriitoricești, etc. — este, pentru un critic, doar o probă, doar pragul dincolo de care trebuie să pășească în ierarhia instituției sale. Evident că un critic literar este scriitor, în primul rînd scriitor. Dar la fel de evident este că el nu trebuie să se oprească la această demonstrație, căci dacă se oprește aici se învîrte în cerc vicios. În loc de a încerca să privească blocul de marmură încearcă a se închide în el. Și aceasta cu un efort ridicol, atîta vreme cît principial **face parte** din blocul de marmură.

Chestiunea rămîne, cred, în domeniul unei impresii a opțiunii : ce alegi ? A scrie frumos și elegant despre contemporanii tăi (a te asemui, deci, cu ei, a te dizolva în logosul poetic) — ori a escalada blocul de marmură ? Este o impresie a opțiunii, pentru că, de fapt, alegerea adevărată se face după ce ai dat proba scrisului (frumos). Prin urmare, datele reale ale problemei sînt acestea : ce alegi, starea pe loc, rămînerea în inerția stilului — ori mersul mai departe ?

Adevărata critică se verifică, de altfel, prin capacitatea de ierarhizare, de privire a întregului, prin spiritul constructiv așadar. Lucrul de adevărat constructor începe de acolo de unde ai etalonul-aur în vedere ; ești credibil, cu alte cuvinte, și te impui și ai constiința datoriei împlinite atunci cînd deții marile cărări de aur ale literaturii române, atunci cînd vorbești despre un Eminescu în deplină cunoștință de cauză, despre un Pompiliu Constantinescu, un Vasile Pârvan, un Nicolae Iorga. Și acesta nu este (nu ar trebui să fie) orgoliu de critic rupt de contemporanii săi. Lucrul este valabil și pentru creație în general, mai ales pentru creație. Discutîndu-l pe Eminescu, critica trebuie să stea în dialog de egalitate cu celelalte laturi ale creației literare. Într-o cultură mare nu se mai acceptă creatorii tîșnind numai din talent și inteligență, se cere ca ei în primul rînd să cunoască — intuitiv dar și pe calea experienței (lectură, studiu, meditație) — liniile de caracter pe care le continuă. Dincolo de dialogul scenic, de aparență, al criticului cu opera literară — acesta se află într-un dialog permanent, adînc, esențial cu cititorul avizat, cu autorul, cu precursorii tuturor acestor constante — cu blocul de marmură, aș zice. Problema nu este de „opțiune" de vreme ce depășește superficia lucrurilor — ci de angajare și de impunere a angajării. Critica trebuie să oblige la rigoare, să nu permită ruperea și fragmentarea întregului, fărîmițarea și risipirea materialului prețios — ci să lupte pentru păstrarea lui în întreg. Ea trebuie să scoată continuu la iveală, din tezaurul de idei pe care-l păstrează, ceea ce este actual, ceea ce trebuie știut și înțeles de către orice generație. Cum să inventezi a doua oară oul ori roata ori cerul cu stelele ori marea cu valurile ? Cele eterne ale omului nu se pot șterge — dar trebuie știute tot timpul, împlinite în tot alte și alte forme noi.

ALEKA DIMU

Omule, dragostea mea

Ești
o
mică
floare
ce va dormi
pe pămînt.
Iubește
pămîntul
nu-l respinge

iubește
pămîntul
nu-l însingera,
iubește
pămîntul
el
te va învălui
veșnic.

Ce este dragostea

Dragostea este o floare
Dragostea este o melodie
Dragostea este un apus de soare

Dragostea există
în spicele aurii
în munca înfrățită
în vîntul ce coboară
de pe culmile munților.
Dragostea este un sărut
Dragostea este un poem
Dragostea este o floare.

Strigăt

Fiecare om este poporul
fiecare popor un protest
fiecare plecare o febră
și fiecare sîrmă ghimpată o nedreptate.

În românește de
Dorina Anton Chisăliță

Literatura ca viață

Urmare din pag. I

recurs la o altă formă : aceea de a reduce cît mai mult distanța dintre ideologic și psihologic. „Lumea este creația mea și ea trebuie să arate în conformitate cu mine" pare a spune la tot pasul personajul modern.

Definirea de sine — problemă centrală a antropologiei — a reînceput să devină problema personajului modern. „Cine sunt eu ?" este întrebarea inevitabilă la care se ajunge, indiferent în ce direcție își îndreaptă pașii.

☆

Urmărind istoria personajului vom ajunge și la o constatare uimitoare. Am văzut deja că pe măsură ce acesta se „instituie" și se adîncește, se și generalizează, se umanizează, se sociologizează. Cu atît mai mult cu cît a pătruns mai profund în subconștient, de unde pune în libertate ritmurile fundamentale ale vieții, la care inserționează pe cele cotidiene, ale vieții practice. Nu putem vorbi de un personaj artificial (există și el, dar nu ne interesează deocamdată), întrucît el este rezultatul frămîntării istorice a unei anumite comunități umane. După cum nu putem vorbi nici despre o tipologie de import, străină specificului românesc, sau de sincronizare, fără temeiuri puternice. În privința tipologiilor de import, lucrurile s-au clarificat. Nu au fost viabile, sucombînd la primul contact cu viața, cu cultura. Teoria că apariția unor noi tipologii de personaje în literatura română s-ar datora imitației, sincronismului, ni se pare la fel de falsă din moment ce nu există vreo tipologie specifică literaturii române care să nu aibă și deschidere universală. Și chiar dacă unele dintre ele au apărut posterior celorlalte, din alte literaturi, aceasta nu înseamnă că înlăuntrul comunității românești n-au existat premisele apariției lor. Ele n-au putut lua formă literară la timp, ceea ce este o cu totul altă problemă. Sînt de găsit, în alte literaturi, cîteva tipologii de personaje pe care nu le vom întîlni și în cea românească. Este dovada clară că sincronismul n-a funcționat ca o lege. Și că nici nu este o lege.

☆

Personajul lui Marin Preda și al generației sale își ridicase problema adevărului și al destinului său ; mai precis spus, al justeții („pe ce te bazezi ?" ; „Cum au fost cu adevărat lucrurile ?"), al responsabilității morale, pornind de la „eu-l" implicat în istorie („ce-aș fi făcut dacă... ?") și al înțelegerii mecanismelor sociale („Cum de s-a putut întîmpla ?") Aceeași tipologie de personaj o lansează Ion Lăncrănjan, acesta accentuînd factorul moral. Ambii autori operează, în zonele psihologicului, cu logica. Nici pe unul, nici pe celălalt nu-i interesează să izoleze straturile groase ale absurdului și fantasticului, considerîndu-le o parte încă neumanizată a realității, o „boală" aflătoare din belșug în natura brută.

Pe această premisă etică se întemeiază întreaga rațiune de a fi a umanității, **destinul ei**, cu rădăcinile înfipte în cunoaștere, cu rodul în creație. Așa cum atît de magistral a sintetizat secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, scopurile culturii noastre socialiste : „cunoașterea tainelor naturii, ale universului, a înțelegerii marilor procese care au loc în lumea înconjurătoare, a aprofundării legilor dezvoltării societății, a înțelegerii superioare a sensului destinului omului".

Dacă pentru Marin Preda, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel sau Eugen Barbu (parțial) ceea ce „scapă" controlului rațiunii, psihologiei necesare relației cu mediul, sau moralei, adică absurdul, sînt considerate maladii, nu același lucru se va întîmpla în cazurile Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, D.R. Popescu ș.a. Personajul lui Fănuș Neagu, de exemplu, nu-și va mai putea izola și reprima pornirile, răbufnirile subconștientului, ca pe niște simple „capricii". Lumea interioară, așa cum este ea, complet deosebită de cea exterioară, nu mai trebuie înăbușită. Dimpotrivă, trebuiesc găsite Forme adecvate pentru a o putea integra, pune în corespondență cu lumea exterioară. Ne întrebăm, citind „Scaunul singurătății", dacă nu cumva convulsiile, „bolile" lumii nu-și au drept temei tocmai această inadecvare. Ba, mai mult decît atît ; în cazul Fănuș Neagu (și în alte cazuri) lumea exterioară conține anumite „punți", locuri de trecere, „puncte de contact", subtile, indicibile, prin care pulsiunile subconștientului se pot strecura în viața exterioară, organică, logică.

În acest caz constatăm o modificare radicală a strategiei demersului, căutînd înlăuntrul nostru, ne întîlnim tot pe noi înșine. Fenomenul se accentuează la generația optzeci. Gestul, reacția personajului spre „în afară", spre lume, rămîne reflex, automat, de natură strict biologică : stimul-răspuns. Instrumentele cu care ne-a înzestrat natura sînt utilizate în apărarea integrității biologice. Dar eul ființial este apărat de instrumentele suprabiologice cu care ne-a înzestrat cultura. E mai puțin importantă, pentru acest personaj, instituirea sa ca Persoană (implicit ca personaj), cu anumite însușiri tipologice ; și mult mai evidentă înzestrarea sa cu caracteristici ființiale.

Odată fiind stabilite premisele ontologice ale personajului literaturii contemporane, se impun liniile de forță pe ale căror interferențe se situează. Prima din acestea o considerăm a fi voința de a face lumea, de a face istoria.

mapamond

HUMBOLDT — 220

CUNOAȘTERE ȘI ARMONIE

La scurt timp după comemorarea a 130 de ani de la moartea lui Alexander von Humboldt, savant de prestigiu mondial, lumea științifică are ocazia de a-l sărbători din nou, la început de toamnă, cînd se împlinesc 220 de ani de la nașterea sa. Dincolo de provocările rutiniere ale calendarului, ea are destule motive să-i evoce existența exemplară. Naturalist, geograf, explorator, om de litere, Humboldt e una din acele figuri reconfortante ale istoriei care arată pînă unde poate duce nevoia de cunoaștere și respectul față de adevăr într-o lume predispusă la o continuă, rapidă schimbare. Contemporan cu Goethe, cu Auguste Comte, cu Darwin, el aparține unei epoci de spectaculoasă primenire științifică și de avînt cultural, o epocă în care s-au definit noi probleme, s-au căutat răspunsuri la vechi întrebări și s-au formulat alte interogații, în perspectiva unui progres ce se anunța fără capăt. În 1852, cînd la Londra se inaugura expoziția universală, în Crystal Palace, nimeni nu părea să aibă îndoieli în această privință. La acea dată, eruditul savant de factură enciclopedică era mai mult decît octogenar și lucra la ultimul volum, al patrulea, din marea sinteză **Cosmos**, care trebuia să fie o descriere fizică a universului. Era însă mai mult decît atîta : o cutezătoare tentativă de a prelucra datele științei în vederea unei explicații coerente asupra lumii. Un asemenea proiect venea, ca impuls și ca mijloace de realizare, din veacul luminilor, epocă de mari ambiții cognitive și de mari speranțe în ordinea sintezei. La 1766, Linné publica **Systema naturae**, ocupîndu-se de cele trei regnuri, în timp ce o echipă de învățați scotea la Paris marea **Enciclopedie**, ca răspuns tocmai la nevoia de a sistematiza cunoașterea. Este momentul cînd s-a ivit în lume cel ce avea să contribuie în mod eminent la progresul cunoașterii în multiple domenii.

Născut la 14 septembrie 1769, Alexander von Humboldt era fiul unui nobil german cu interes pentru cultură, de la care avea să moștenească o frumoasă avere, pe seama căreia s-a putut instrui sistematic, apoi angaja în costisitoare cercetări. A studiat la Frankfurt/Oder, la Berlin, la Göttingen, interesîndu-se de numeroase discipline, de la economie politică și tehnologie la botanică, mineralogie, zoologie, comerț ș.a. O mare curiozitate și nevoia de cunoaștere directă l-au făcut să călătorească de timpuriu, cunoscînd astfel încă la 1790 Renania, Olanda, Anglia, Franța, pe cînd lumea atlantică intra într-un proces de semnificativă înnoire social-politică. Director al minelor la Bayreuth, avînd a se ocupa de spațiul franconian, Humboldt a avut ocazia să călătorească mult pe continent. În 1794, instalîndu-se la Jena, i-a cunoscut pe Schiller și Goethe, în compania cărora ni-l arată, alături de fratele său Wilhelm, un celebru tablou de epocă. Refractar la sentimentalismul romantic, el a fost totuși influențat de noul curent, în timp ce își continua cercetările de teren în Alpi și Jura, preocupat acum și de astronomie, geologie, botanică, geografie etc. Îl ispitea o călătorie în jurul lumii, dar a trebuit să se limiteze la zone mai restrînse. Împreună cu Aimé Bonpland, a întreprins un lung voiaj în America Latină, unde a făcut multiple și complexe investigații (1799—1804), ale căror rezultate avea să le prelucreze în numeroase volume. La întoarcere, cunoaște Italia și conferențiază la Academia din Berlin, al cărui membru devine (1805). Publică o primă sinteză, **Ansichten der Natur** (1808), înainte de a se stabili la Paris pentru a prelucra observațiile culese în marea-i călătorie. Abia în 1827 se întoarce de acolo în patrie, la Berlin, de unde va porni iarăși să cerceteze Rusia pînă în Urali, Altai și Marea Caspică (1829), pentru ca peste cîțiva ani să se așeze definitiv în capitala Prusiei, preocupat de diverse studii și mai ales de sinteza **Cosmos**, al cărui ultim volum a precedat numai cu puțin moartea nonagenarului savant.

Humboldt a avut o existență de o plenitudine exemplară, una dedicată integral științei, adevărului. Pe tărîm social-politic, era un spirit liberal, cu evidente simpatii pentru ideile Revoluției franceze și pentru luptele de eliberare națională. Nu e surprinzător că a trezit atîta interes în America Latină, ca și pe vechiul continent. Volumul dedicat Cubei e din acest punct de vedere o mărturie clară. Savantul manifestă compasiune pentru suferința celor de jos, considerîndu-se dator înainte de orice a depune mărturie pe acest tărîm. Celălalt reper de seamă îl constituia Asia Centrală, studiată cu egală acribie și cu ambiția unei integrări cît mai armonioase.

Preocuparea de întreg, de global precumpănește în demersurile lui Humboldt. Spiritul său recepteză varietatea nesfîrșită a realului, absoarbe și integrează contraste într-un ansamblu coerent. Lucrarea **Ansichten der Natur** (1808) începe cu această mărturisire esențială: „Cînd omul cercetează, în spirit activ, natura și măsoară în închipuire spațiile vaste ale creației organice, nici una dintre impresiile pe care le primește nu este atît de puternică și profundă ca aceea pe care o produce plenitudinea universală a vieții". Un vitalism esențial se degajă din studiile sale: „Oriunde pătrunde privirea naturalistului se află viață sau germeni de viață", citim în aceeași sinteză.

Descrierea călătoriei **Vom Orinoko Amazonas** atestă același spirit de observație interesat de global, dar atent la cel mai mic detaliu din vastul laborator al naturii. Savantul e și un scriitor cu alese însușiri creatoare. Cînd descrie pe indigenii de la Caripe sau de oriunde, el nu e mai puțin un etnograf și un istoric dispus a căuta explicații cauzale, a descoperi în sfera realului determinațiile respective. Evocarea ascensiunii pe Chimborazo, unul din cei mai impunători munți din lanțul Anzilor, e acompaniată de această reflecție caracteristică: „Tot ce pare imposibil de atins are o tainică putere de atracție. Omul vrea să vadă tot, să încerce, cel puțin, să cunoască tot".

La fel, în descrierea expediției **Cu piroga pe Orinoco**, el evocă stepe și deșerturi, ape și cascade, formațiuni tribale, elemente de civilizație pastorală, marea capacitate de adaptare sesizabilă pretutindeni în natură, la orice nivel de organizare a vieții. Omul nu e nicicînd trecut cu vederea. Între Casiquaire și Atabago, tabloul îndeamnă la reflecții melancolice : „Imagini săpate în piatră vădesc că și această pustietate a fost cîndva lăcașul unei culturi mai înalte. Ele stau mărturie pentru soarta schimbătoare a popoarelor, așa cum fac și limbile simple, inegal dezvoltate, care se numără printre cele mai vechi și mai nepieritoare monumente istorice ale omenirii". Destinul omului îl interesa oriunde. Să reținem din aceeași seducătoare narațiune această reflecție caracteristică: „Astfel, fie el pe treapta cea mai coborîtă a sălbăticiei animalice ori sub nimbul aparent al unei culturi superioare, omul își creează mereu o viață trudnică. Iată cum îl urmărește pe drumeț prin lumea largă, peste mări și țări, la fel ca pe istoric prin toate veacurile, imaginea monotonă, dezolantă a seminției dezbinate. De aceea, concluzie savantul, cel ce în mijlocul vrajbei neîmpăcate a popoarelor tinde spre liniștea spirituală, își cufundă bucuros privirea în lumea tăcută a plantelor și în sfînta forță naturală a lumii lăuntrice, sau, dînd frîu liber pornirilor ereditare ce de milenii dogoresc piepturile omenești, privește plin de presimțiri în sus, spre stelele îndepărtate, care, în cosmosul lor netulburat, se perindă pe vechile și veșnicile lor făgașe". Moartea unui prieten, călugăr franciscan, îl face să observe că „așa se pierd generațiile de oameni, se stinge faima vrednică de laudă a popoarelor. Dar cînd orice floare a spiritului cînd în furtuna timpului operele artei creatoare se spulberă, vesnic răsare din pîntecele Pămîntului viață nouă".

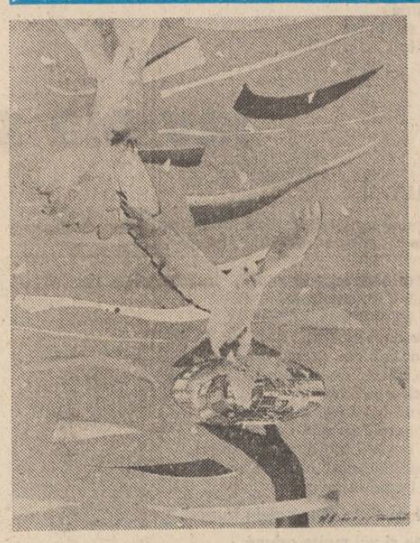

Mai adînc preocupat de vechi culturi se arată Humboldt în **Sites des Cordillères et Monuments des peuples indigènes de l'Amérique**, în care singur spune că a adunat „tot ce se referă la primele progrese în artă ale popoarelor băștinașe" de pe continentul respectiv. Atenția lui e atrasă nu doar de vechi construcții uriașe care au putut frapa imaginația altor călători, alimentînd o întreagă memorialistică, nici numai de elemente cultice sau de scriere simbolică, ci de viața întreagă a acelor popoare, cu regretul că atîtea din monumentele lor au fost distruse de fanatism sau ruinate prin culpabilă nepăsare.

Introducerea la **Sites des Cordillères**, cu esențiale trimiteri, e semnificativă pentru gîndirea istorică a savantului. Spre deosebire de cei atrași mai mult de exotism și contraste, Humboldt pune accentul pe armonia întregului, pe elementele care unifică și întegrează, făcînd astfel posibilă o înțelegere de ansamblu. El nu agrează scepticismul absolut al unor exegeți, nici limitarea la anecdotică a altora, preferînd o critică sănătoasă, ca suport al unei prezentări globale. Între unii care s-au grăbit a formula ipoteze strălucite, însă fără temei, și alții care au strîns material fără să ajungă la vreo concluzie, „metodă sterilă pentru istoria popoarelor", el a căutat să se mențină pe o linie de mijloc, spre a conchide metodologic că în generalizarea ideilor trebuie să te oprești acolo unde nu mai există date precise. Humboldt știe să observe, să compare, să pună la contribuție orice detaliu pentru a explica „lumea nouă", o lume care se vădește și ea foarte veche. Reflecțiile cu privire la obiceiuri, legi, tradiții etc. sînt frecvente și ele recomandă un spirit atent la datele realului, unul capabil a estima totodată rezultatele. Despre sistemul teocratic din Peru, el scrie în aceeași introducere : „Studiind pe teren acești peruvieni, care în decursul secolelor și-au păstrat fizionomia națională, avem prilejul să apreciem la justa lor valoare codul legilor lui Manco-Capac și efectele pe care le-a produs asupra moravurilor și bunăstării publice. Exista o situație generală prosperă, dar o fericire individuală precară: mai mult resemnare față de decretele suveranului decît dragoste de patrie, o atitudine pasivă, fără curaj pentru întreprinderile îndrăznețe ; un spirit de ordin care reglementa minuțios acțiunile cele mai neînsemnate ale vieții și nici un orizont de idei, nici o desăvîrșire. Instituțiile politice cele mai complicate pe care le prezintă istoria societății umane au înăbușit germenii libertății individuale ; și fondatorul imperiului Cuzco, închipuindu-și că prin constrîngere îi face pe oameni să fie fericiți, îi reduse la starea de simple mașini. Teocrația peruviană era, fără îndoială, mai puțin asupritoare decît guvernarea regilor mexicani, dar și una și cealaltă au contribuit la a da monumentelor, cultului și mitologiei ambelor popoare muntene același aspect morocănos și sumbru care contrastează cu artele și farmecul ficțiunilor popoarelor din Grecia". E limpede că simpatia lui Humboldt se îndreaptă spre lumea lui Pericle, a unei democrații capabile să dezvolte personalitatea umană, să asigure exercițiul optim al spiritului său creator. În termenii lumii moderne, preferința savantului se îndreptă spre un liberalism în stare a valorifica maximal potențele individului și prin aceasta a-i asigura fericirea în sînul comunității. Faptele, evenimentele, vestigiile monumentale, totul sugerează un „studiu filosofic al istoriei". Iar acest studiu îngăduie să se degaje, dincolo de aparențe fenomenologice, sensuri mai adînci. Comparînd vestigiile de artă din Mexic, Insula Paștilor, Grecia antică etc., savantul constată „ce spectacol impunător ne oferă geniul omului". Cercetarea naturii trebuie să ducă la o mai bună cunoaștere a umanității. Pentru Humboldt, „istoria concepției fizice a lumii" nu e altceva decît „povestea cunoașterii totalității naturii, reprezentarea năzuințelor omenirii de a surprinde conlucrarea forțelor în spațiul pămîntesc și cel ceresc ; ea indică prin urmare epocile progresului în generalizarea concepțiilor, ea este o parte a istoriei lumii noastre de idei, în măsura în care această parte se referă la obiectele fenomenului fizic, la formarea materiei conglomerate și la forțele inerente ei".

Sînt reflecții ce se cuvin reamintite mereu, căci sugerează o privire lucidă și reconfortantă asupra lumii. Savantul e interesat de „tot ce există și devine", năzuința lui ultimă e să cuprindă „nesfîrșirea, plinătatea insondabilă" **(Cosmos)**. O atare sete cognitivă rămîne mereu exemplară. Căci Alexander von Humboldt ține de acea epocă a marilor cutezanțe în cunoașterea de orice fel, pe care el însuși a știut să o cultive spectaculos, colaborînd în chip eminent la ceea ce singur numea „studiul filosofic al spiritului uman".

Al. Zub

Poezie belgiană contemporană

HUGO CLAUS

Icar

Gata ? Gata !
Surise, perfid, tatălui
(și zbură prea aproape de soarele-mamă,
zbură în cuptorul buzelor infinite,
căzîndu-i din gură apoi ca un șoarece.
alunecînd pe marea de marmură.

Curaj ? Disperare ?
Așa era mai degrabă Dedal.
Icar de arșiță n-a fugit, vrînd
să se piardă în plete de flăcări).

Gata ? Gata ! Surise
înnodînd pene le gleznе, semn al lui Eros,
pintenii de grifon.

RUTGER KOPLAND

Portret

Cu cît durează mai mult,
cu atît place, dar ce
îți place se schimbă
din ce în ce și din ce în ce
mai mult în tine, atît de tine
însuți, încît chiar piere.

Astfel vei rămîne singur în dragoste
ca într-un peisaj
care intră cu-ncetul în iarnă ;
din ce în ce și din ce în ce
această gravură unică.
În chipul tău, încă fața
care simte cît răsuflarea-i de caldă
înainte de a fi brumă.
În mîna ta, mîna care-ți
afirmă prezența, înainte de a se retrage
în mîna ta.

ALBERT BONTRIDDER

Un ochi în plus

Trifoiul cu patru foi rareori se găsește în cutia ta de scrisori. Cu atît mai rar în șanțul unei străzi sau în știutele cute ale unui corp răbdător. Niciodată sub așternuturile bestiei calde care ne țintuie oasele în crucea palpitindă-a ferestrei. Și totuși întîlnim uneori în oglindă ochi pe care nici o lege nu-i luminează, umeri bronzați sclipind de ulei sub lampă, un măr al lui Adam sau un creștet lucios conturîndu-se pe lambriuri cînd străbate odaia.
Atunci ne gîndim la un dublu, o fantomă, un nor, un părinte : un eu improbabil.

LILIANE WOUTERS

Stare provizorie

În lume singur vii și singur pleci — ca mîine.
Și singur dormi în patul împărțit.
Și, singur doar, mănînci a poeziei pîine.
Cu tine stai ca un străin sosit.
Singur visînd la spațiul ca gravitează rece.
Singur, simțindu-ți gîul de singe, carne, dor.
Singur, voind să ții în loc clipa care trece,
Singur trecînd — și fără-a te vrea doar trecător.

MAURICE CARÊME

Priviți...

Priviți, zise el, e un pachebot.
Și toți priviră
Și spuseră, da, e un pachebot.

Priviți mai bine, zise, e un avion.
Și toți răspunseră
Că, da, ce se vedea era un avion.

Dar nu, priviți mai bine, e un nor.
Și toți admiseră
Că e, la urma urmei, doar un nor

În fine, le strigă : „Dar nu-i nimic",
Și toți recunoscură
Că nu vedeau nimic, într-adevăr.

Traduceri de Grete Tartler

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

OMAGIU LUI EMINESCU

● Evocarea personalității eminesciene și evidențierea valorilor pe care opera poetică a lui Mihai Eminescu le propune universalității continuă în acest an aniversar. Astfel, un număr recent al revistei internaționale de poezie „Le journal roumain des poètes", apărut prin osîrdia scriitorului Michel Steriade, propune o recapitulare semnificativă a unei însemnate secțiuni a creației lirice eminesciene, înfățișată prin treizeci de traduceri — nu lipsite de fior liric — în limba franceză. De altminteri, „Le journal roumain des poètes", publicație editată în Belgia (la Leuwen), completează imaginea eminesciană pe care Michel Steriade s-a străduit s-o ofere literaturii occidentale și cu alte prilejuri, mai ales printr-o altă revistă ce își leagă acțiunea de stăruințele lui, anume „Le journal européen des poètes", unde prezența literaturii române a fost întotdeauna — grație prețuirii pe care editoarea acestei publicații, Ana Maria Antonini, i-a arătat-o — întru totul excepțională.

Perseverența în impunerea unei mai drepte imagini europene a literaturii lui Eminescu, fapt, din toate punctele de vedere, lăudabil, explică, de fapt, și ținuta însăși a poeziei pe care o practică Michel Steriade ca autor plurilingv : o lirică pecetluită de lecția majoră a **eminescianității**, respirînd în aerul sigur al tradiției unei culturi care își confirmă neîncetat propria condiție europeană.

PERSPECTIVĂ EUROPEANĂ

● Difuziunea internațională a literaturii lui Zaharia Stancu nu a încetat nici în ultimii ani, dovadă că prețuirea ce o inconjurase în timpul vieții scriitorului se întemeia, într-o anumită proporție, pe considerente decurgînd din reprezentări de valoare. Instructiv este a se constata că recentele traduceri în limbi străine ale operei aceluia ce a făcut ca „Desculț" să înconjoare Pămîntul în sandale de aur — cum s-a zis — se produc în spații geografice ce resimt cu mai multă acuitate dimensiunea autohtonă și est-europeană a literaturii ce conține **Pădurea nebună**, **Ce mult te-am iubit**, **Șatra** etc. Astfel, este semnificativă și apariția, cu puțină vreme în urmă, la Editura „Pravda" din Bratislava a versiunii slovace a romanului **Jocul cu moartea**, tradus de Matei Hloška și însoțit de o prefață semnată de Jana Palenkova. Roman cu adînci rădăcini într-o viziune de epos popular, amintind — mai mult chiar decît toate celelalte pe care ni le-a lăsat Zaharia Stancu — proza de profundă autohtonitate a lui Panait Istrati, **Jocul cu moartea** impresionează întîi de toate prin aceasta izbutită împletire de rapsodie epică populară și de poveste orientală, inteligibilă mai mult aici, în geografii hotărîte de criteriul coeziunii decît în culturile experimentelor sterile, de aiurea. Această perspectivă confirmă caracterul reprezentativ pe care romanul românesc de formulă tradițională îl evidențiază pentru spațiul regional est-european.

A. S.

REVISTA STRĂINĂ

● **RELATAM ÎN CADRUL ACESTEI RUBRICI CU PUȚIN TIMP ÎN URMĂ** cazul dramatic al tinerei actrițe americane Drew Barry, căzută în patima drogurilor și alcoolului. Acum, o veste la fel de tulburătoare — relatată de revista londoneză „Sunday Mirror Magazine" — ne vine din îndepărtata Australie. Cel în cauză este Mel Gibson, cel mai mare actor pe care această îndepărtată țară l-a dat cinematografiei mondiale. După o serie de filme : „Tim", „Gallipoli", „Un an de viață în pericol", „Bounty", „Doamna Soffel", „Riul" și patru variante ale filmului serial „Max, nebunul", el a refuzat cele 15 milioane dolari oferiți pentru a turna și cea de a cincea serie a lui „Max, nebunul".

Motivul ? Dorința de a scăpa de presiunea extraordinară exercitată asupra lui de munca pe platou, care îl împingea tot mai mult spre alcool. „Ar fi fost prea mult pentru mine, spunea el referindu-se la oferta făcută. Omul nu poate lucra atîta și pe deasupra să rămînă sănătos. Trebuia să mă întorc în Australia pentru a-mi reface forțele..."

Așa a făcut, dar odată cu aceasta a ieșit și din bătaia reflectoarelor, lumea este pe cale să-l uite. S-a retras la ferma lui de lîngă Sydney și a început să se ocupe cu creșterea vitelor. „Eram pur și simplu obsedat de băutură. Adesea clacam în timpul filmărilor. Ar fi trebuit să fiu nebun să continui așa. Acum m-am echilibrat, nu mai sînt atît de nervos cum am fost".

Mel Gibson a avut curajul și tăria să sfideze banul pentru a-și salva viața și familia. În vîrstă de 33 de ani, el este tatăl a doi copii. Robert Towen, regizorul filmului „Tequila Sunrise", este convins că Mel va mai apare pe ecran, pentru că un om ca el, „care ascunde atîta forță și atîta nevinovăție", mai are încă multe de spus.

● **BOLOGNA NU A AVUT ȘANSA ROMEI SAU A ORAȘULUI NEAPOLE DE A FI PREZENTATĂ ÎN LITERATURĂ** cu obiceiurile și tradițiile sale tipice. Abia în ultimii ani au apărut cîteva romane polițiste de calitate în care viața la Bologna este prezentată în toată complexitatea ei. Unul dintre acestea este romanul „Ieri, astăzi și — posibil — mîine", al cărui autor este Loriano Macchiavelli. Dar Loriano Macchiavelli mai este și autorul unui alt roman, intitulat „Tradafirul și dublura sa", o replică polițistă la „Numele trandafirului" al lui Umberto Eco. Romanele lui polițiste se remarcă în primul rînd prin faptul că aduc în prim-plan oameni din Bologna, orașul în care autorul s-a născut și trăiește.

«Romanul polițist — spunea Loriano Macchiavelli — poate fi o foarte ascuțită critică a societății. În această privință este suficient să amintim școala americană (Hammet, Chandler etc.). Lucrările lor au fost cele care ne-au descoperit acest gen literar, ale cărui posibilități sînt foarte mari. În același timp însă ele ne-au blocat drumul pentru că ne-au devenit modele de la care este greu să abdicăm. Desigur, ele corespund mai mult realităților americane decît celor europene, decît celor italiene. Puțini sînt cei care au reușit să se rupă de influența americană. În Franța acest lucru l-a reușit Georges Simenon. Pînă acum în Italia nu s-a reușit așa ceva.

De ce am scris „Trandifarul și dublura sa" ? Pentru că Umberto Eco fie că a întins cititorului cîteva capcane, fie că a vrut să-i încerce atenția și agerimea, a comis o serie de greșeli care sînt incompatibile cu genul polițist. Orbul Jorge, ca asasin, este un nonsens, asasinul este un cu totul altul. Cartea mea este un fel de reconstituire a cercetărilor, a căutărilor pe baza datelor de origine, pe baza romanului lui Eco și a filmului realizat după romanul lui. Un element interesant : Umberto Eco s-a comportat foarte amabil cu mine. Atunci cînd editura „Bompiani" a încercat să zădărnicească editarea cărții mele „Trandafirul și dublura sa", pe motiv că în ea apar personaje care sînt în exclusivitate ale... edituri care a publicat „Numele trandafirului". Eco a intervenit categoric în ajutorul meu.»

● **CAMARA KABOU**, poet, eseist și autor dramatic, este vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din Guineea. Iată cîteva din gîndurile lui referitoare la situația literaturii din țara sa, așa cum a înfățișat-o într-un recent interviu.

„În anul 1958 ne-am cîștigat independența dar aceasta nu înseamnă că am pornit-o pe un drum fără obstacole către dezvoltare. Nici literatura nu a găsit un astfel de drum. În prezent, în țara noastră există două grupări de autori : unii sînt cei care au publicat sub vechiul regim, care și-au cîștigat onoruri ; ceilalți sînt scriitorii care scriu sincer, adevărat și care nu au avut nici o speranță că operele lor vor fi publicate. După anul 1984 au apărut totuși cîteva cărți de-ale lor. Cu toate acestea, multe manuscrise bune zac încă prin sertare. Dar nu din motive politice ci din cauză că la noi nu există nici o editură. În țările francofone astfel de edituri există numai la Dakar și Abidjan. Această realitate îi face pe scriitori să nu mai scrie pentru că ei nu au nici cea mai mică speranță că lucrările lor vor ajunge în mîinile cititorilor. Acum sîntem într-o fază de căutare de prieteni în străinătate, care să editeze lucrările scriitorilor noștri...

În Guineea numai 25—30 la sută din populație știe să citească. În anul cuceririi independenței numărul lor se ridica la numai 14 la sută. Numărul celor care vor învăța să citească va crește și este de presupus că va crește și interesul pentru cărți... Partea cea mai proastă este că ne lipsește limba națională. Mulți scriitori stăpînesc franceza, dar această limbă ne creează greutăți atunci cînd trebuie să exprimăm simțămintele noastre. Nu este o problemă ușoară pentru că o limbă străină nu are expresii corespunzătoare pentru aceasta, ideile noastre, trăirile noastre nu pot fi exprimate decît în limba maternă. În această privință scriitorii au o misiune foarte importantă, fapt care face ca prestigiul lor să crească..."

● **„AUTOPORTRETUL" LUI PABLO PICASSO DIN ANUL 1901** a fost vîndut la o licitație organizată de casa „Sotheby's" din New York pentru suma de 47 850 dolari. Reamintim că tabloul „Acrobat și tînăr arlechin" al aceluiași artist, datînd din anul 1905, a fost vîndut de aceeași casă de licitație, cu puțin timp în urmă, cu suma record de 20,9 milioane dolari !

● **DATELE LEGATE DE SITUAȚIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI ÎN DIFERITE ȚĂRI ALE LUMII SÎNT FUNDAMENTAL DIFERITE.** Diferențele dintre țările puternic industrializate și cele în curs de dezvoltare se adîncesc tot mai mult și în această privință. Potrivit Buletinului U.N.E.S.C.O., în anul 1988 sumele cheltuite pentru învățămînt în întreaga lume s-au cifrat la 793 miliarde dolari. Dintre aceștia, 87 la sută au fost cheltuiți în țările industrializate și numai 13 la sută în țările în curs de dezvoltare. Deosebit de gravă este — potrivit aceleiași sure — situația în țările din America Latină și din zona Caraibilor.

După datele comunicate de Buletinul U.N.E.S.C.O., cel mai grav afectate sînt Peru, Republica Dominicană și Mexic, unde sumele alocate pentru educație s-au situat la sfîrșitul anilor '60 sub nivelul cotelor din 1975. Dintre țările africane pe ultimele locuri se situează, din acest punct de vedere, Etiopia și Kenya.

O situație mai bună dintre țările în curs de dezvoltare o au țările arabe unde, în anul 1988, a fost afectat pentru nevoile educației 6,8 la sută din produsul național brut, în timp ce media în țările lumii a treia este de numai 4,2 la sută.

● **MARELE PREMIU** pentru roman și povestire al Asociației scriitorilor din Portugalia a fost atribuit lui João de Melo, scriitor născut în anul 1949. Premiul răsplătește în primul rînd volumul „Oameni fericiți cu lacrimi în ochi" și întreaga sa creație. Este romanul vieții unui soldat portughez petrecută în Angola.

Dintre celelalte lucrări mai importante ale lui de Melo amintim romanele : „Vești despre morți și muribunzi", „Lumea mea nu face parte din această împărăție" și „Autopsia mării prin epave".

Sport

Un măr domnesc pe un morman de struguri cruzi

Primul tur al cupelor europene n-a fost, pentru noi, un flux de aur. Doar lupii de la Steaua au trecut puntea norocului, avînd ochi de diamant și coama de fosfor. Crinul nostru de sărbătoare, ei singuri se pricep să-l urce pe cel mai înalt catarg. Cine știe altfel, să se ridice în replică. Steaua a întîlnit o echipă cu blazon de brumă, vor spune cei ce n-o iubesc, dar adevărul este că Fram Reikjavik știe să lupte ; atleții care o compun sînt arțăgoși, ziditi din pește gustos și-s foarte dibaci în a-ți muta fălcile cu cotul (întrebați-l pe Bumbescu). Avînd în vedere scorul categoric de pe tabela de marcaj, ar trebui să vorbesc mai mult despre vinul care fierbe în gîrliciul cramei de vie, însă nu mă pot opri să-i atrag atenția lui Hagi că a pierdut de mult busola care-i dădea dreptul să-și admonesteze colegii, cînd se întîmpla ca aceștia să greșească. Azi Mujnai, Dan Petrescu sau Grigoraș (un fin tehnician care trebuie titularizat) sînt mai de folos echipei decît el. De altminteri, publicul l-a sancționat prompt ori de cîte ori a stîrnit gîlceavă ; publicul vrea să-l vadă punînd osul la muncă, modest și servind interesele echipei, nu zborșindu-se tot timpul în stînga și în dreapta.

Celelalte trei echipe intrate-n bătălie se întorc acasă cu gingiile rupte-n undiță. Gloria e o cucuvea pe care numai vulturii o pot răpune ; vrăbiile degeaba încearcă s-o chiorască tulburînd praful cu aripioare ciunge. Dinamo, la Tirana, a pus mîna udă pe un fier încins. Și plecase într-acolo beată de iluzii. Mai mult, noi înșine o așteptam să spargă cu pumnul un blestem pe cale să se închege ; acela că e ursită, prin tradiție, să nu răstoarne nici o formație albaneză. Dacă și în returul de la București, (bat în lemn cu degetul făcut cîrlig), nu-și va etala superioritatea, o să intru la fandaxii balcanice. Din transmisiunea radio am reținut că cei mai tineri jucători din echipă, Răducioiu și Lupescu, stau foarte prost cu nervii, amîndoi primind cartonașe galbene. Mircea Lucescu trebuie să le reteze urgent ghiarele, și nu cu foarfecă de argint.

La Valencia, Victoria București a jucat mai bine decît am fi crezut și, fără gafele lui Moraru, amețit de mireasma de portocali, ar fi putut visa la o lovitură la bursă. Dar și așa ne înjugăm patimii de a crede într-o minune.

Flacăra Moreni a înghițit doi ciorchini de struguri cruzi la Porto. Și stă, să nu-i fie de deochi, pe un prag de pe care se poate discuta. Adevărul că de la Moreni munții se văd mai limpede. Spor la urcuș, băieți ! Prietenul Georgică Nertea, cronicarul ziarului „Sportul", acuză arbitrii întîlnirii de măsluire mediteraneeană. Pe partea inimii, știind că Oceanele pe mulți i-au dus în ispită, aș înclina să-l cred : pe partea strîmbă, în cutele căreia sălășluiește adevărul că, mai la toate înfrîngerile, dăm vina pe alții, vin și-l întîmpin cu vorbele unui provincial aruncate unui jucător nesuferit, care-l hîțîna de umeri pe un arbitru : „Nu ți-e jenă, domnule, să injuri un om în doliu !?"

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 71 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXXII
38
(1 428)
Simbătă
23 septembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PRIVIRE SPRE VIITOR

Patria intră în acest timp al rodului unindu-și toate energiile pentru ca marele eveniment politic pe care îl pregătim — Congresul al XIV-lea al partidului — să primească întreaga măsură a capacității creatoare a unui popor liber și demn, constructor al propriului viitor sub semnul independenței și progresului multilateral. Succesele pe care le raportează colective de oameni ai muncii din întreaga țară — din industrie, din agricultură, din alte domenii ale creației materiale și spirituale — se constituie în argumente ale acestei stări de emulație ce caracterizează etapa de pregătire a marelui forum comunist. În cadrul unui proces ce include practic toate sectoarele de activitate definind un larg și unit front al muncii pentru țară, rolul științei, învățămîntului și culturii se impune drept o coordonată esențială a înaintării pe calea dezvoltării țării prefigurată cu limpezime de Tezele pentru Congresul al XIV-lea și Programul directivă, documente aflate în dezbaterea întregii națiuni. Această idee a fost subliniată încă o dată cu deosebită pregnanță în Cuvîntarea pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a rostit-o la marea adunare populară din municipiul Iași, cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt. Spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Nu există astăzi obligație patriotică și revoluționară mai înaltă decît aceea de a învăța și a învăța, pentru toți copiii și întregul nostru tineret. Însușiți-vă, dragi prieteni, cele mai înalte cunoștințe ! Folosiți la maximum condițiile create de partid, de statul nostru, de popor, pentru a putea învăța și a vă însuși cele mai minunate cunoștințe din toate domeniile ! Faceți astfel încît să creșteți ca buni și înaintați cetățeni ai României socialiste, să asigurați întotdeauna, în veci de veci — ca să mă exprim astfel — existența patriei și poporului nostru, a limbii noastre, în rîndul țărilor independente ale lumii, împreună cu alte popoare ! Dar să dezvoltăm continuu limba și cultura românească, să prețuim istoria națională, trecutul nostru glorios !"

Cuvintele acestei vibrante chemări deslușesc sensul limpede al unei atitudini de profund și fierbinte patriotism ce trebuie să devină marca distinctă a școlii românești, a fiecăruia dintre cei care se pregătesc astăzi pentru a-și putea asuma răspunderea viitorului. Și în această cuvîntare, secretarul general al partidului a dezvoltat conceptul formării unei conștiințe înaintate, revoluționare. În acest spațiu, calitatea pregătirii, asumarea unor cunoștințe la cel mai înalt nivel, devin elemente prioritare pentru orice domeniu al învățămîntului românesc. „Pentru a înfăptui obiectivele făuririi comunismului în patria noastră avem nevoie în toate domeniile de specialiști, de ingineri și tehnicieni, de oameni de cultură cu cele mai înalte cunoștințe. Numai așa vor putea să ducă înainte, atît tradițiile revoluționare și patriotice, cît și făclia științei și progresului continuu, baza victoriei socialismului în întreaga lume !"

Dispunînd de o modernă bază de pregătire, racordată la cele mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice, școala românească are astăzi, mai mult ca oricînd, datoria de a transforma calitatea umană a tuturor fiilor țării, într-o inteligență activă, creatoare, angajată organic în înfăptuirea marilor obiective de dezvoltare ale României socialiste.

Certificatul de absolvire al noilor promoții care vor intra din școală direct în linia întîi a muncii trebuie să ateste în primul rînd cele două calități fundamentale ale tînărului specialist — competența și spiritul revoluționar.

Pentru că, prin ochii acestor promoții cu argumentul și cu valoarea faptei lor concrete, putem privi cu deplină certitudine spre viitor.

Luceafărul

● INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI» ● Ion Lăncrănjan : „Scriitorul trebuie să participe la viața socială a țării prin ceea ce scrie" ● CENTENAR CREANGĂ ● «Lumea ca teatru» de Mihai Cimpoi (în pagina a 3-a)

Brăduț Covaliu : „Cap de copil"

Cartea precursorilor

Istoricul literar Ion Dodu Bălan are meritul de a fi consacrat o amplă monografie lui Goga, reeditată apoi, după 1971, precum și o ediție amplă și o monografie Aron Cotruș, readucînd astfel în circulația normală a valorilor literare a acestor poeți reprezentativi din prima jumătate a acestui secol. Cercetătorul neobosit al literaturii noastre moderne poate avea acum, cînd se află la popasul celor șase decenii de viață (născut la 5 oct. 1929, Hunedoara), satisfacția realizării unei ample serii de volume, publicate începînd cu **Influențe folclorice în poezia noastră actuală** (1955) pînă la recenta ediție din proza lui Goga : **Precursori** (1989), — un drum lung, de peste trei decenii, de investigații, analize, cursuri universitare, studii și articole, în toate revistele noastre literare. A manifestat un atașament constant față de valori consacrate ale culturii naționale și o evocare cu patos a unor mari figuri ale literaturii naționale, cu preponderență a unor scriitori ardeleni a căror operă e străbătută și de un suflu patriotic mai ardent, date fiind condițiile dramatice de continuă confruntare cu stăpînirea străină. Climatul eroic în care s-au afirmat corifeii Școlii Ardelene și descendenții ei pînă la Slavici, dar și Coșbuc, Goga, Rebreanu, Blaga, Cotruș, Beniuc, a imprimat o substanță spirituală și un limbaj mai sobru și mai dîrz operelor de adîncime morală, de solidă configurare a realităților trecutului nostru.

În buna tradiție a scriitorilor ardeleni, Ion Dodu Bălan a stăruit cu aplicație și talent asupra valorilor literare, spirituale, ale unui trecut eroic și în ceea ce a făcut, ca istoric și critic literar, chiar în versurile lui străbătute de vibrații afective, înrudite cu acele efuziuni lirice de care s-a apropiat prin studiu și meditație, de Goga și Cotruș, recunoaștem o continuitate și afirmare literară personală ce-i dă dreptul la prețuirea contribuțiilor sale originale, documentate, însuflețite de patos, operă de literat în sensul curat al termenului, un literat devotat valorilor majore ale culturii naționale.

Ultima carte pe care a întocmit-o și a prefațat-o instructiv, cu detalii revelatoare, este O. Goga, **Precursori**, antologie de studii și articole literare, de memorii și fragmente de jurnal, în care personalitatea poetului ardelean, care a deschis un făgaș nou în poezia română la începutul acestui secol cu volumul său **Poezii** (1905), apare mai complexă, mai contradictorie și mai dinamic oponentă în curentul dezbaterilor interbelice decît e cunoscută îndeobște. „Continuînd ideile pașoptiștilor și mai cu seamă ale lui Eminescu, O. Goga scrutează manifestările prezentului — scrie editorul său de azi — pe care le apreciază și le judecă din perspectiva ideii naționale, steaua polară a întregii lui activități de gazetar". (p. 37).

Există desigur în evocările și comentariile prozei lui Goga un fir roșu al identificării afective cu spiritele înnoitoare ale culturii naționale, cu ideile propulsive ale unui patriotism sincer și constructiv, axat pe idealurile unității, romanității și modernizării culturii și limbii, deci a vieții societății românești, în puterea crezului exprimat simplu de Eminescu în două teze fundamentale, tot atît de vii și la Goga : „Cultura

Gheorghe Bulgăr

Continuare în pag. a 7-a

● **În pagina a 6-a : ●Revendicarea clasicilor ● „Preeminescienii : Dimitrie Bolintineanu" de Th. Codreanu ● Recapitulări ● „Autenticismul psihologic" de Paul Dugneanu ● „Funcția complexității" de H. Zalis**

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Revitalizarea liricii moderne

În formula modernă poezia tinde să se realizeze caleidoscopic, în spectru alternativ, în atitudini divergente, de la efortul de absorbție a realului, la directiva de eliminare a contingentului, căpătînd — chiar și prin tendința de obscurizare — substanță și coerență. Problema este ce parte a realității este acceptată și asumată și ce domenii vor fi eliminate, din moment ce se produce o masivă specializare și intruziune a „impurităților" în domeniul imaginarului poetic.

De la înregistrarea efluviilor sensibilității native, pînă la emotivitatea speculativă și cerebralitatea intelectivă, tipologia creatorilor se diversifică iar paleta modurilor de înțelegere și concepție ale poeziei înregistrează formule de creativitate care nu se mai substituie și nu se mai exclud.

Între 1916 și 1956 poezia românească se consolidează ca un singur cîmp gravitațional, ca o unitate performativă, tocmai prin facultatea metamorfică, între 1956 și 1965, după o perioadă de opacitate, revine la matca tradițională, ulterior metamorfozîndu-se pe orizontala tuturor posibilităților liric. Desigur dacă Eminescu catalizează efortul de diferențiere, constituind reperul fundamental, tot opera lui reprezintă humusul nutritiv al evoluției, matca generativă care prin clasicizarea romantismului, adică a formelor necanonice de lirism, propune un euro-centrism structural, după primul război mondial.

Astfel, **al doilea descălecat** al poeziei moderne românești, în faza post-simbolistă, modernă, propune o „continentalizare" sincronică cu marea poezie a Europei.

Cîteva distincții comune revin dincolo de structurile individualizante ale fiecărui mare creator. Explozia sintaxei, dizlocarea și distorsionarea semnificațiilor primare, de dicționar, ale cuvintelor, aluzivitatea, sugestivitatea pînă la obscurizare, estomparea sentimentalității și vibrației simpatetice. Textul devine un complex dinamic, rotund, suficient sieși de mare densitate meditativă, cu deschidere spre ambiguizare dar presupunînd mai multe căi de ac-

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

LA TEMELII DE CASE

A scrie în acest timp, în acest an al Congresului al XIV-lea despre oamenii țării înseamnă a înțelege, înainte de orice, spiritul construcției.

Discut cu un om despre case. Despre ce altceva aș vorbi cînd casele sînt rînduite în el prin imaginile adunate în ani mulți. Firesc. Acest bărbat e constructor de case. Pe multe dintre ele le-am admirat așezate într-un „evantai" statornic de o parte și de alta a șoselei ce străbate Dărmăneștiul Sucevei. Case dăltuite cu sufletul. Cum ar fi putut ele și prin ele, constructorii, să se bucure de faimă ?

„Casele sînt sufletele oamenilor. În ele se află o bogăție ce nu se poate măsura. Acolo, ambianța familiei are căldura fericirii. Iată de ce noi constructorii nu uităm asta..."

Aceste simțăminte le-am desprins din vorbele lui. A fost unul din interlocutorii de care m-am apropiat cel mai greu și nu mi-am găsit explicația ani în șir, pînă într-o zi cînd l-am întrebat pe un prieten din Mărițeia-Mică, ce se ascunde în meșterul Gheorghe Mateiciuc. Răspunsul lui m-a liniștit într-un fel. Așa am aflat că în inima acestui om, odată, s-a rupt ceva. Și chiar dacă timpul a trecut de la acea întîmplare nefericită, acum, cînd el mai așează temelia caselor tace. Tace și se gîndește că alături de el mai este cineva, adică trebuia să mai fie și celălalt fiu. Și face acest lucru cu certitudinea că numai astfel își face datoria cu dragoste. De fiecare dată cînd l-am mai întîlnit prin oraș venit cu hîrtii la aprobat, s-a ferit să-mi vorbească despre el. M-a rugat să scriu despre Aurel Nicolaiciuc, Vasile Barbir, Vasile Usec, Dumitru Babiuc, Ion Lupitrec, Emilian Lupitrec, Gheorghe Sănduleac. Nu a uitat să-i amintească pe Vasile Divisevici, Eugen Ledveniuc, Constantin Bilic chiar dacă aceștia din urmă sînt acum pensionari. „Merită să treceți și pe la ei. Merită. Vă rog să mă credeți ! Au fost alături de mine peste douăzeci de ani. Ce oameni minunați ! Cei tineri au avut de la cine învăța". Am amintit pe cîțiva din cei aproape trei sute de constructori de case din Dărmănești. Oameni cu iubirea de case. Oameni cu care Gheorghe Mateiciuc a împărțit necazurile, dar mai ales bucuria ridicării caselor. Ei, oamenii din jur, au fost cei care i-au legat gîndurile rupte cîndva și l-au înconjurat cu acel sentiment sublim — omenia. Acum, Gheorghe Mateiciuc este șef sector mică industrie în comună, secție care anul trecut și-a depășit planul cu patru milioane lei, iar în primul semestru din 1989, cu peste două milioane lei.

O nouă reîntîlnire cu el mi-a prilejuit, recent, un dialog ce a alungat incertitudinile ce planau în jurul meu.

— Te rog să te oprești la cîteva obiective de care ești legat sufletește....

— Noi am lucrat cu tragere de inimă la toate investițiile. Și aceasta pentru că noi luăm investițiile ca investiții de încredere din partea celor care apelează la noi. Mă opresc totuși mai întîi la obiectivele din comuna noastră. E normal, nu ? Aici ne-am născut. Aici trăim. Aici

Mircea Motrici

Continuare în pag. 2-a

PROFIL

În căutarea poemului

Textualismul și rudele sale și-au ros din propriile concepte, pentru ca, după fiecare dialog, să rămînă același cerc — viciul convenției artistice conștientizate, trăit cu mult înaintea acestui postmodernism de poeți care explică, prin neputința trecerii de luciditatea actului artistic, de ce au rămas minori, cum este cazul lui Jules Laforgue față de Rimbaud — ca să dăm un exemplu clasic.

Poetul Octavian Doclin — în ciuda părerilor critice care-l explică habitudinal prin referențialitate — fixează încă din volumul „Neliniștea purpurei", 1979, acea stare a transparenței în care a intrat poemul ca „loc" literar, trăirea convenției scrisului fiind nu numai procesuală, ci, în unele părți, productivă.

Volumul din 1979 conține „nocturne" de octavă înaltă, în felul lui Raúl Gómez Garcia, definind **imnic** rostul solemn al poetului, dar traducînd și **petrarchistele** ipostaze erotice, în care se fixează ca simbol romantic — crinul — retrăit însă narcisist („crinii din oglinzi"), concurat încă de aici, de „floarea de purpură", simbol cantat **trubaduresc**, cu fixarea unei **mitologii proprii** („La Masaderai"), senzualitatea abstractă coborînd din cadențele lui Cezar Ivănescu.

În volumul „Neliniștea purpurei" se detașează dialogul extras din **gesticulația textualistă :** 1. adresarea către sine („prietene Docline"), 2. instanța scriiturii („Se lasă inserarea peste superba-mi mînă"), 3. referențialitate ca intertext („Aceste umbre calme dintr-un tăcut Doclin"). Reflexivitatea textului este unul dintre filoanele care sapă adînc în următoarele cărți, indicînd inautenticul, crepusculul postmodern al cuvîntului (depășit la un moment dat de autor pentru că este trăit ca însăși **realitatea)** în aceeași legănare, specific „docliniană", deci subterfugiu, cu petrarchismul elaborat și rostirea imnică, pentru care redundanța modelului (Ioan Alexandru) este decantată în ciclul „Ceasul de apă" din 1984 pînă la invocații devaționale, motto-uri, în cele din urmă, iconografice: „Porunci pentru fiii mei Ioan și Octavian".

„Ființa tainei", 1981, clarifică baladescul în desene cu alegorii medievale, iar carnația autoreferențială („cerurile din Doclin") încearcă spațiul folcloric, dar volumul deschide mai degrabă cheile senzoriale ale vîrstei infantile, cu paradisul „Bunei" și cina la „MASA MEA DE RAI".

Ținutul **imaginar** cu floră curată (crinul) și fără regnuri localizează alegorii (în Bixad), ca în „Muntele și Iluzia", 1984 — în care „Palma Doamnei" sau „Vărădia" sînt locuri mitologice, cu scene medievale opuse. O imitație arhaică, uneori, are carnația ascendentă cezarivănesciană : „prea tari parfumurile Doamnei l-au tăiat, / din Palma Doamnei el căzuse jos / redevenind copil și mai frumos". Volumul se încearcă și în prozaismul de ruptură, livrescul (invocarea lui Oedip, Modigliani ......) se rostogolește sonor, poetul adună, în cele din urmă, note pentru o

Viorica Răduță

Continuare în pag. a 6-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

ECOURI DANUBIENE

Sub pecetea stilistică a geografiei Banatului, cu ontologica dominantă a **cîmpiei** danubiene, stă creația literară de pînă acum a lui **Ivo Muncian**, polivalent exercitată de la p o e z i a germinațiilor solare, a evenimentului cotidian etc. din volumele : **Orizonturile imaginației** (1966), **Evantaiul bucuriilor** (Kriterion, 1973), **Poarta dorinței** (Kriterion, 1975), **Secerătorii de curcubeie** (Kriterion, 1978), **Ce ne-aduce bucurie** (Kriterion, 1981 — premiul Uniunii Scriitorilor), **Odihna vîntului** (Facla, 1982), **Soarele din palmă** (Cartea Românească, 1985), **Scări solare** (Kriterion, 1986) și **Armonii regăsite** (Facla, 1988), la proza scurtă și (micro)-roman, unde relieful „zilei" reverberează un interesant relief psihologic, ca într-o **Noapte de nesomn** (Kriterion, 1977), **Inelul zilei** (Kriterion, 1984 — premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), **O zi din viață** (Kriterion, 1987) etc.

Înainte de toate, **Ivo Muncian** (n. 10 august 1943) ni se înfățișează drept un veritabil **poet al spațiului bănățean**, care știe că aedul este un cetățean al lumii cu adînci, nebănuite rădăcini implîntate în pămîntul nașterii — iar cu cît acestea sînt mai viguroase și mai profunde, zborurile, polidimensionîndu-se a u t o h t o n i s t, au șansa convergenței dinspre cîmpia adevărului în priveliștea Ființei. **De-acasă**, din Cîmpia Banatului, spune limpede **Ivo Muncian** în poemul **Patrie** (în volumul **Soarele din palmă**) visul capătă puterea de a deveni realitate, zborul pămîntului spre infinit este mai sigur, zîmbetul cîmpiei se rotunjește verde-românește și pașii capătă în amieze forța de a străbate orizonturi ; o **Filă de jurnal** (din **Odihna vîntului**) ne relevă la acest poet „neliniștea drept emblemă", după ce s-a deschis ușa de rouă a dimineții spre suflet ca să înflorească soarele cîmpiei, după ce își reia zborurile în magnificență ; căci poetul, simțindu-se, firește, în avangarda umanității și mizînd — ca „fiu al Pămîntului și al Cerului" — pe înrudirea cu zeii, perspectivează materia „pînă la marginea minunii", în sacrul dans cu Soarele în circă. **Ars poetica** lui **Ivo Muncian** din „deschiderea" volumului **Armonii regăsite** nu ni-l prezintă pe poet neapărat lîngă un veritabil „cuptor pentru arderea realului" (Reverdy), ci într-o „brutărie" a logosului, de unde sîntem avertizați asupra „zorului" dat de cuvinte-mbujorate ce trebuie îmblînzite, frămîntate (arghezian) cu migală, îndelung, și coapte la

Ion Pachia Tatomirescu

Continuare în pag. a 6-a

VETRE ETERNE

Interesanta proză pe temă istorică a lui Bogdan Stihi, exprimată pînă acum în numai trei romane ce par a se organiza cu o anumită unitate, s-a clarificat din punct de vedere estetic în chip treptat, impresia de maturitate deplină fiind, de-acum încolo, în afară de orice discuție. De altminteri, **Vetrele fumegă în amurg** (1988), cel mai recent dintre romanele ce și-au fixat drept obiectiv reconstituirea „antichităților" românești, se arată a fi întru totul superior, din punct de vedere al perspectivei propriu-zis istoriografice cît și din acela stilistic, celor anterioare, **Iarna lupilor** (1980) și **Acvila și Leul** (1983). Mai înainte de toate, acestea sînt un fel de **romane arheologice**, unde reconstituirea uimitor de minuțioasă a unei civilizații autohtone se face cu o inteligență de tot remarcabilă și dintr-un punct de vedere instruit, ce dă cunoscătorului mari delicii iar celor ce ignoră problematica — o stare de stupefacție inevitabilă la contemplația unei realități articulate perfect. Ambiția romancierului este de a propune soluții și de a așeza o materie epică verosimilă acolo unde istoricul șovăie în concluzii ; numeroase dintre interpretările lui sînt extrem de pătrunzătoare și depășesc schemele istoriografice adeseori inerte ori mult prea prevăzătoare.

Această reconstituire constituie, de fapt, substanța epică fundamentală deși aparențele înșeală și o prea repede impresie pare a îndrepta concluzia comentatorului către altfel de orizonturi decît acesta. Atît **Acvila și leul** cît și **Vetrele fumegă în amurg** se întemeiază pe o schemă de aspect senzațional, ipotetică de bună seamă din perspectivă istoriografică și, în fond, neglijabilă la vederea întregului căci valoarea estetică (și chiar aceea teoretică) nu decurge de aici. Amîndouă sînt **romane ale „noii frontiere"**, cu semnificația pe care o întreagă proză americană o căpătase în veacul XIX (inclusiv romanul de aventuri în ceea ce se chema „Far West") însă o „nouă frontieră" romană, constituită de Dunărea getică. O diferență se observă aici. Romancierul imaginează în măsuri senzaționale și închipuie o Dacie romanizată unde **mitul aurului** a rămas viu pînă în epoci mai recente, ale Evului Mediu Timpuriu : **Acvila și Leul** propune o explicație pentru retragerea aureliană, ce și-ar găsi un reazem în independența cucerită de autohtoni prin efectuarea unei plăți cu uriașă valoare în aur pur, **Vetrele fumegă în amurg** sugerează existența

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca Județeană MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE STAN · «Așezarea»

Boare de Waterloo, carte de „proze" de Nicolae Stan, impune datorită remarcabilei scrieturi. Ea începe printr-un jurnal, care este **Prefața autorului**, pentru ca jurnalul să se dilate și să facă loc altor personaje. Acestea sînt „prozele". Mai întîi, trebuie să spunem că autorul „jurnalului" vine din afară într-un loc pe care-l observă, descoperă, pe care-l transcrie. E vorba de un cadru didactic nimerit la țară într-o lume de cîmpie. **Un taifas obișnuit** este ceea ce spune titlul: adică modul în care se petrec de obicei lucrurile într-o zi în această lume nouă. Un motto așezat în capul bucății ne indică intenția autorului de a arăta că nimicul cuprinde evenimente dacă știi să le descifrezi. Esențiali, în „prozele" lui Nicolae Stan, sînt oamenii, urmăriți în reacțiile lor, aparent mecanice, dar, sugerează mereu autorul, pline de sens. În orice caz, autorul jurnalului, implicit autorul cărții, are sentimentul că descoperă un univers uman și că vrea să ne transmită, dacă nu importanța acestei descoperiri, cel puțin semnificația ei. Sînt de reținut precizia observației, proprietatea dialogurilor, sentimentul că autorul domină materia ca un regizor care știe să „taie" înregistrarea acolo unde se cuvine.

Prozele lui Nicolae Stan sînt într-adevăr însemnări de jurnal, dar ale unui jurnal preocupat la maximum de oamenii descoperiți, cărora începe să le acorde autonomie, să facă din ei personaje. Sub fluxul textului se simt lecturile, diverse, nu numai literare, dar nicăieri autorul nu face paradă de ele, nu se lasă tirit de „bibliografia" care remorchează multe cărți de debut. **Un taifas obișnuit** aduce aminte, pentru familiarii prozei lui Marin Preda, de **O adunare liniștită**. În aparență — nici o apropiere. În fond, una există, pentru că în ambele, sub vălul „liniștii" sau „obișnuitului", se precizează consistente omenești și un univers particular. Trebuie spus că personajele lui Nicolae Stan sînt țărani, cele mai multe dintre ele, și că sigiliul acestei lumi de cîmpie, care e Bărăganul, se vede imprimat și pe celelalte. **Întrebarea** cuprinde un conflict între un intelectual al satului, care apelează la lege, contra unui cioban înavuțit, obișnuit să cîștige, și, surprinzător, cîștigă învățătorul, prin funcționarii unei primării adaptată legalității.

Importantă rămîne autenticitatea, care constituie pentru Nicolae Stan condiția primă a prozei. Nimic fals în aceste filmări „în direct", pe care le cuprinde jurnalul său. Lucrurile se complică acolo unde prozele apelează la alternative temporale, care scot jurnalul din observația directă, o proză mai complicată compozițional, dar în care autorul reușește să nu-și trădeze condiția.

Interesul pentru autenticitate, pentru substanță scoate prozele lui Nicolae Stan din sfera strictului exercițiu stilistic. Dacă repetăm că personajele sale sînt țărani, despre care autorul scrie cu egalitate, ca despre orice alți oameni, interesat de conținuturi, de profunzimi, propunîndu-ne oameni interesanți sub raportul vieții interioare, dăm o indicație de interesul special al acestor proze. Proza lui Nicolae Stan este prin excelență intelectuală și antilirică prin gesticulație, iar stilul notației sale convine foarte bine lumii pe care o urmărește.

De veghe în coridor sau **Povestea lui Nuță Voinicul** este o proză de construcție mai savantă cu alternanțe de planuri din al căror joc rezultă un sens suplimentar. Și aici personajele sînt mai ales țărani. În orice caz, prin ele trăiește în primul rînd „proza", proza pe care, tradițional, ar trebui s-o numim nuvelă. Nuță a plecat din sat, este militar, păzește, ca sentinelă, deținuți politici, comuniști. Experiența lui țărănească diferă firesc de a acestora, mulți intelectuali. Dar se produce o legătură, o complicitate, o deschidere de orizont. Mai apare un țăran, un colonel, cît pe ce să pedepsească sentinela care nu respectă regulile pazei deținuților politici, etc. Surprinzător, intelectualii din această nuvelă, încarcerații, sînt inconsistenți. Ceea ce-l interesează pe autor este să ofere substanță, autenticitate acestei desfășurări epice. Un fel de reabilitare a subiectelor compromise prin schematism. Este posibilă, se întreabă autorul, o astfel de situație? Și dacă da, care sînt condițiile inferioare, mobilurile, împrejurările care pot conduce pe un țăran de sentinelă la o colaborare, fie și neexplicită, cu comuniștii? Acest răspuns îl dă proza sa, din această pricină încă „experimentală", dar plină de sens sub raportul execuției. Importantă pentru autor va fi viața interioară a personajului, plasarea în lumea satului său, care îl însoțește ca o centură interioară de apărare oriunde ar fi. Pe lîngă acest plan, este cel real: închisoarea, deținuții, tribunalul. Se adaugă al treilea: proiectia de basm a lui Nuță-Voinicul cel victorios, care-și imaginează rezolvarea lucrurilor în felul voinicesc al basmelor. În sfîrșit, sofisticata compoziție are rostul de a oferi autenticitate unui șablon, de a-l verifica și a-i conferi, în plus, și o dimensiune umană specială eroului său: Nuță Voinicul. Această nuvelă, programatică, verifică posibilitățile prozatorului în direcția compoziției și a unor năzuințe dincolo de spațiul jurnalului.

Titlul cărții, **Boare de Waterloo**, are un rost contrapunctic și spune, contextual, mai mult decît pare să spună. **Boare de Waterloo** ascunde un program. Generația dezabuzată sau aparent dezabuzată, din care face parte Nicolae Stan, nu vrea să afișeze programe angajante, dar nu poate trăi totuși fără ele. Această „boare de Waterloo" este suflul natural și uman al cîmpiei descoperite, sensul ei secret. Autorul a dat peste o lume care merită cunoscută și despre care merită să se scrie. Waterloo poate fi găsit peste tot. Titularurile în fond n-au importantă. **Boare de Waterloo** merită atenție tocmai pentru că, dincolo de scriitură, există substanță și dinamica unei umanități care e la antipodul disprețului. Este „boarea" care poate da sens și vitalitate viitoare a lui Nicolae Stan. Pentru a arăta că e lucid, dedublat, că nu se lasă tirit de universuri imaginare absorbante, Nicolae Stan scrie inevitabilul capitol de detașare, de delimitare pe care-l găsim în cărțile tuturor tinerilor prozatori, bolnavi de o formă de prozaism sau de romantism paralizat, intitulat **Postfața autorului**, numită și **Raiul pe pămînt, Către generația mea literară : 80**, în care se arată terestru, inteligent, nesedus de iluzii și mai ales drept, fidel acest mod de a fi care e al unei tinereți intelectuale, mai mult și mai puțin autentice.

Nicolae Stan rămăsese la sfîrșitul primei sale cărți între „boarea de Waterloo" și miturile generației sale. Cea de-a doua carte a lui Nicolae Stan nu mai este de „proze" ci un roman, avînd în consecință un personaj sub obiectiv, urmărit în modul cum intră în dificultăți și cum le soluționează. Strict epic, romanul **Așezarea** nu este interesant pentru că tema a mai fost abordată: un tînăr e repartizat în învățămînt la țară, unde întîmpină primele greutăți, are primele deziluzii, din care iese înțelept, de unde și „așezarea", care dă titlul romanului. Eroul, un inadaptat deci, se adaptează, se „așează". Hotărîtor este cum spui totul. Personajul e cel din **Boare de Waterloo**, numai că aici capătă implicație epică.

Așezarea este scris cu pricepere compozițională. Prima întîlnire cu eroul, Șerban Ghika se face într-un plan temporal smuls de la sfîrșitul istoriei și așezat în față. E dezamăgit, dezabuzat, aflat într-un preventoriu de boli pulmonare, unde intră în ritmul și regimul de viață al locului. Prilej pentru Nicolae Stan să-și dovedească capacitatea autenticistă, de tăietură cinematografică, în scene pline de miez și de refuz al pitorescului. Ghika are un accident, o mușcătură de șarpe, devine în text „Mușcatul", mușcătura avînd, desigur, funcție simbolică. Eroul zace, semiconștient, timp în care-și rememorează experiența care l-a marcat. Aceasta este partea cea mai vie a romanului, cea mai românească. Cu alte cuvinte, există un mediu anume, personaje, eroi, conflicte etc. Șerban Ghika, absolvent de filozofie, este o noutate în mica localitate, în care e primit fără credința că va rămîne, dar unde încearcă să-și facă datoria, fără a încerca minima adaptare. De aici, situații insuportabile, decepții, stări de interiorizare specifice. În notația exactă și substanțială a autorului totul este credibil și convingător. Romanul există. Cîteva personaje se rețin. Autentic este și Șerban Ghika, mai ales aici, în sat. Abia prin acest recursiu capătă justificare și Ghika cel din preventoriu, care părea nemotivat. Trebuie să subliniem că acest roman a mai fost scris și altă dată, că a fost scris de mai multe ori și că tema și desfășurarea evenimentelor pot fi descoperite în mai multe cărți vechi și noi, în manieră tradițională și modernă. Lumea cancelariei din **Așezarea** este o altă „paradă a dascălilor", iar situația intelectualului superior neînțeles și sufocat de mediu, o temă veche a literaturii române care părea epuizată. Au trecut prin ea și Vlahuță, și Sadoveanu, și Camil Petrescu, și Cezar Petrescu și alții. Este o lipsă de invenție care ridică, desigur, semne de întrebare asupra vocației epice a lui Nicolae Stan, dar tema e și actuală, ceea ce justifică încercarea.

Rezistența poeziei lui stă pînă acum în caracterul notației, în forța ei, în precizia detaliului și a nuanțelor, în linia ei intelectuală. De altfel, pe acest teren își intemeiază autorul romanului **Așezarea** lovitura de teatru a cărții sale. Șerban Ghika este, în cele din urmă, un erou convertit. El receptează mediul în care intră prima dată dintr-un unghi relativ indiferent, se pasionează pentru o colegă, vede apoi aceeași lume printr-o lentilă neagră (atunci cînd legătura eșuează) și adaugă la lista elementelor insuportabile încă unul, decisiv. Așa ajunge Șerban Ghika în preventoriu, de unde însă va ieși sănătos fizic, dar, paradoxal, după întoarcerea la lucru, și sănătos moral. S-a terminat cu eroul abulic. În scrisorile către domnul Miron, un fel de confesor al eroului, aflăm ce s-a petrecut cu Șerban Ghika: lentila deformată a căzut, galeria de figuri îngrosate a fost înlocuită de una cu oameni firești, văzuți în resorturile lor adevărate. Decepția din dragoste este înlăturată pe această cale. Colectivul de învățători și profesori devine altul. Eroul crede că „a învățat să trăiască". Secretul este de fapt acesta: lumea reală își are legile ei. În aceasta constă noutatea cărții: dintr-un posibil înfrînt, Șerban Ghika devine un erou adaptat, „așezat", care „a învățat să trăiască". Scrisorile către Miron propun totuși un final insuficient de argumentat epic. O asemenea transformare este posibilă și ea rămîne plauzibilă în **Așezarea**, fără corpul de observație, un corp epic doveditor. Ceea ce absolvă artificiul este nota meditativă, reală a cărții. Tăietura intelectuală nu este la Nicolae Stan o poză. El nu este un prozator al suprafețelor, ci al sondajelor, al introspecției, al finei analize psihologice sau de conduită. A învăța să trăiești nu este aici o deviză vulgară. Este a găsi acel unghi din care realitatea să poată fi abordată fără să-și piardă esența și fără, deci, să te însele asupra consistenței ei. „A învăța să trăiești" constituie, altfel zis, un cîștig al profunzimii vederii, un plus de realism. Cu **Așezarea**, Nicolae Stan n-a ieșit, cu totul, din perimetrul dibuirilor, caracteristice, de altfel, mai tuturor colegilor de generație fixați de un monotematism și un limitat orizont specific. Ceea ce-i lipsește acestei proze de generație, de exercițiu valid, de scriitură superioară este lărgimea orizontului. **Așezarea** mărturisește conștiința unei asemenea necesități. Calitățile de prozator ale lui Nicolae Stan sînt însă sigure. Ele au nevoie de o concepție care să le anime și să le valorifice. **Așezarea** este, din acest punct de vedere, o carte de tranziție.

M. Ungheanu

AUGUSTIN BUZURA: «Drumul cenușii»

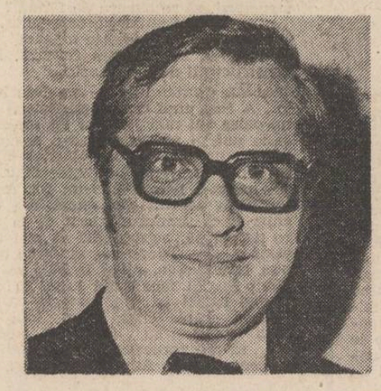

Intenționatul drum al lui Adrian Coman către Adevăr îi oferă prilejul lui Augustin Buzura să scrie pagini memorabile despre iubire, frumusețe, libertate, lașitate, moarte, speranță. Pagini de aspect eseistic, oricînd detașabile de „corpul" romanului și atașabile unui volum de considerații morale. Autorul pune aici patos, rigoare, informație, speculație, intuiție. Cînd aceste captivante disertații se petrec în forumul interior al personajelor, înțelegem că timpul povestirii se poate dilata sau contracta fără opreliști și, prin urmare, lungimile nu deranjează, integrîndu-se unei convenții acceptate. Cînd, însă, ele se produc în cuprinsul unui dialog, convenția dialogului trebuie și ea respectată, altfel totul căpătînd aspect artificial și conven[ț]ional. Artificial este și comportamentul personajului Ana Maria (un tip Ana-Maria, căci se dovedește a fi, de fapt, Ioana Olaru). Întreaga explicație a evoluției sale, grăbită pe cîteva pagini către sfîrșitul romanului, tine de o mult prea uzată recuzită românească. Augustin Buzura mizînd, și în acest caz, fără acoperire, pe ingenuitatea cititorului și pe un presupus gust îndoielnic al acestuia. Apoi, Adrian Coman se prezintă, totuși, ca un bărbat inteligent, cultivat, cu intuiție psihologică și cunoștințe în varii domenii, capabil să priceapă repede și exact. Or, de la un timp încolo (cam de pe la jumătatea romanului, dacă nu cumva mai devreme) oricine înțelege, atît din comportamentul femeii (deocamdată Ana Maria) — i-aș spune bizar, însă este isteroid — cît, mai ales, din confesiunile lui Dan Sabin (un sinucigaș ratat, colecționat de casetele lui Adrian Coman, ca material pentru virtualul roman non obiectiv) că Ana Maria este una cu Ioana, amanta lui Sabin, dar și a lui Anton Crișan, prietenul acestuia. Și, pînă la urmă, după îndelungi și penibile ezitări, a lui Adrian Coman însuși. Aceeași Ioana, prietenă a lui Helgo și a Victoriei Oprea (Helgo și Victoria s-au iubit profund, pînă la dispariția primului) de la care mosteneste, testamentar (Victoria Oprea moare într-un accident provocat de un... camion) îndrumarea de a-l stimula pe Adrian în cercetările sale. Ce lume! Toți pricep, doar Adrian Coman nu. Lucru de mirare! Augustin Buzura își subapreciază personajul. Și personajul se răzbună: în loc să scrie un roman non fictiv, scrie un roman artificial. Iar Augustin Buzura, ce să facă, îl semnează. De unde se poate extrage o învățătură: nu vă subapreciați personajele, nu le ultragiați sensibilitatea, deoarece aceste ființe de hîrtie și cerneală pot răspunde, în legitimă apărare, cu lovituri nimicitoare.

Valentin F. Mihăescu

La temelii de case

Urmare din pag. 1

ne-am ridicat case. Am ridicat în ultimii ani peste 50 de case, dispensarul uman, trei școli, clădirea consiliului popular, brutăria, sediul Cooperativei Agricole de Producție, hala gatere. Acum avem în lucru în comună trei grajduri ce vor găzdui 600 capete animale, un siloz pentru cartofi. Nu v-am spus de blocurile din centrul civic. As putea continua cu multe edificii social-culturale ridicate în Calafindești, Bălcăuți, Horodnic, Marginea, Volovăț, Putna, Valea Moldovei, Dorna Arini... ca să amintesc doar cîteva puncte de pe harta județului nostru. Am mai construit la Mangalia, Tîrgu-Neamț, o bază sportivă și de agrement lîngă Casa Scinteii și în multe alte locuri din țară.

— Ai avut și lucrări dificile?

— Cum să nu! Am fost solicitați la Putna să contribuim la restaurarea Palatului Domnesc al lui Ștefan cel Mare. O lucrare grea, dar care ne-a rămas în suflet și ne mîndrim cu ea, chiar dacă am lucrat acolo mulți ani. Și-aceasta pentru că la temeliile construcției s-au făcut importante cercetări arheologice. Am ridicat o temelie de sase metri peste temelia de pe vremea marelui voevod. Dar noi am participat și la restaurarea altor ctitorii. Cele de la Baia, Probota și Dragomirna.

— Este greu să fii constructor de case?

— Ce să spun? Greutatea dispare cînd vezi și simți cum prin și din mîinile tale lasi în urmă oameni cu privirile pline de bucurie. Și asta șterge oboseala și plecăm mai departe la alte case.

— Matale ți-ai construit singur casa?

— Sigur. Cu mulți ani în urmă. Parcă mi-as mai face una după modelurile de azi. Totuși feciorul o are mai frumoasă și sînt liniștit într-un fel...

— Ești acum șef sector mică industrie în cadrul Cooperativei Agricole de Producție din comună. Coordonezi munca a 150 de oameni.

— Da. Sînt oameni buni. Oameni harnici. Vom spori continuu avuția noastră. Vă spuneam eu cîndva, că am oameni buni?...

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE · «SAT DE CÎMPIE»

Poezia lui Marin Lupșanu se integrează demersului de cuprindere a civilizației rurale în tiparele stilistice ale orizontalității, funcția modelatoare a cîmpiei fiind evidentă*). Mostenitor al unei culturi arhaice și populare, poetul nu este totuși un tradiționalist. Pentru alcătuirea poemelor sale manifest anti-idilice. („Cîtă vreme albinele nu se împotmolesc în manuscrisele tale / nu ești poet — mă dojenea pe-un ton dulceag-amărui / george coșbuc la o halbă cu bere / fiind de față și alecsandri travestit în zăvoi") el convoacă elemente reprezentative, „eminamente telurice", cum le numește, fără a uita, vreo clipă, că are de comunicat un mesaj ținînd de realitatea istoriei contemporane.

Neobișnuita disponibilitate de a capta semnalele străinii ale acelor colțuri de lume sustrase încă ritmurilor civilizației moderne, nostalgia evocatoare a unor instantanee din „viața la țară" trădează, dincolo de tonul uneori ironic, fondul grav al scrierilor lui Lupșanu, faptul că poetul practică nu un lirism de tip restaurator, menținut artificial în limitele ritualității, ci unul lucid, a cărui funcționalitate practică pare să fie încercarea de a ridica anumite simboluri rustice la un rang paradigmatic. *Sat de cîmpie*, își propune, așadar, la o lectură imaginară a „lumii lui Moromete", în care mitul „se destramă în fuioare subțiri / așa cum se risipesc visele în primele clipe ale dimineții / cînd îți limpezești fața în apa rece a realității". Procesul este al unei pierderi irecuperabile și, deși dus pînă la ultimele consecințe, („uneori mi-e teamă / că te-ai putea sugruma cu două nojițe de ploaie, subțiri"), nu generează totuși un limbaj de panegiric, ci afirmarea certitudinii în datele ei fundamentale: „Cîtă vreme prigoriile duc în cioc fire de păr de cal / imense cît meridianele — de parcă le-ar aduce de pe lumea cealaltă / și pădurile tale fosnesc după sufletul omului de rînd / și ciinele îngroapă Luna în grădină ca pe bucata de mămăligă, / eu tot cu tine rămîn...". De remarcat curajul poetului de a include în setul său de convenții figura romantică, uzată și devalorizată, a lumii, aici investită însă cu valențe emblematice subliniate și prin majusculă.

Din *Sat de cîmpie* se recompune imaginea caleidoscopică a unui sud conservînd forme și reliefuri insolite, cu pești sărați atîrnînd de streșinile caselor, cu bătrîne vînzînd cireșe în fața căminului cultural sau cu fete care nu suportă ciinii de rasă. Tentația pitorescului decorativ și a desenului naiv este repede reprimată în favoarea interiorizării, a descrierii unei *stări* ce cultivă bucuriile simple, frustețea, contactul direct cu natura. Liniștea, iarba, „laptele sfînt", rotirea anotimpurilor sînt percepute acut, ca premise ale autenticei împliniri, ale uimirilor esențiale. Opțiunile decise îl situează pe autorul *Satului de cîmpie* pe direcția ecologistă a liricii de azi, de care îl leagă și modalități ale unei sintaxe specifice: „Un buhai de ploaie spală văzduhul de cîntece ciripitoare / soare idilic / și iarăși ciocîrlia e un disc pus pe turație greșită; / frumoasă ca fata mosului — combina în lan. / Fie vorba-ntre noi Șt. O. Iosif / o picătură de motorină strălucește mai abitir ca bobul de rouă / numai de n-ar izbucni coada șoricelului ca o intrigă / între șingele voinicului și fusta rîndunicii / oricum sub roata tractorului macul se emoționează / asemeni activistului utc cînd calcă săteanca pe picior / la balul popular cu artificii și decupaje din ziar". Compoziția mizează pe efectul întîlnirilor neașteptate dintre livresc și trăirea reală. De aici, dublarea participării receptorului — întîi ca reacție afectivă la umanul stării sugerate, apoi ca răspuns intelectual la un cod estetic deja constituit. Asemenea poeme atestă în Marin Lupșanu un spirit demitizant, manevrînd registre productive, transgresînd totodată cotidianul spre tărîmuri spirituale, e drept, fără mari drame și sfîșieri. Aș mai remarca în aliajul expresiei poetice a lui nota de senzualitate, semn al trăirilor frenetice: „Ivirea zorilor / luminînd treptat interiorul / ca și cum o femeie și-ar trage lenes cămașa / aprinzînd cu trupu-i gol încăperea / în care / ai stat toată noaptea la pîndă / doar doar va veni corbul lui Poe".

Numeroase texte însumează meditații asupra „puterii magice a poeziei" la un nivel mai explicit tematic. Astfel, mărturia singurătății, fiorul tristeții și remediul lor prin artă prind chip în „Scurtă victorie" sau în „Uneori", poezii în care ideea de a lua totul de la capăt pe cont propriu, în planul creației, presupune răsfrîngerea simbolică a unui joc al lumii, simultan cu respingerea detașării ironico-ludice resimtită ca plictisitoare. Spațiul ideal al poeziei lui Marin Lupșanu este exact definit în „Autoportret": „Între inima mea și creierul meu / e un drum de pămînt / pe care trec țăranii tăcînd."

Constantin M. Popa

*) **Marin Lupșanu: „Sat de cîmpie", Editura „Cartea Românească", 1988.**

LECȚIA BLAGIANĂ

De la **Borgum centenarium** (1983) la **Izvor regăsit**, poezia lui Ion Vădan își menține nivelul valoric. Cele două cicluri — **Palimpsest regăsit** și **Piața orașului** — se completează fericit pentru a asigura o unitate a viziunii poetice. Volumul este dens în semnificații, lucrat fin și cu largi perspective ale orizontului liric. Poezia lui Ion Vădan*) își urcă firele de legătură spre un spațiu autohton/ matern în confinii sigure, trecînd adînc în timp într-o atingere cu forțe modelatoare tangente cu veșnicia elementelor naturii: „Intri miraculos în cuvintele mamei / neprihănit rămîi să aduci dovezi / adevărul nașterii tale aici / se probează cu manuscrise / cu lăzi de lemn dăinuind palimpseste / vechile cărți legate în piele de căprioară / litere fugărind uneltiri // Intri miraculos în cuvintele mamei tale / obsedat de istorie / de mecanismele urii asemenea ploii de fier / izbăvind arăturile / să înveți demnitatea simplă / a celor ce știu / suride în somn / topind armele". Această intrare într-un spațiu, natural și cultural, arhaic se conjugă cu o relație livrescă, amintind cultura latină și, mai departe, pe cea elenă, într-o demnă postură a jubilației celui care se află în fața izvorului regăsit: „Palimpsest regăsit / îngălbenire de frunze în virtejul negru al ploii / tu ești fiul născut / să răscumperi / prin înțelegere / brutalitatea istoriei / cum atîrnă de lacrimi / viermii de fier / cuvintele umilite în pulbere / gura latină singerînd în septembrie / vai să nu uiți / tu vei crește cu o pîine albă pe creștet / emblema ta solară / trebuie să iertăm / iarba coboară pe oasele limpezi / imbăcîndu-ne".

Pe aceste coordonate se desfășoară poezia lui Ion Vădan, într-o ondulare ușor argumentativă, în tentă de interogații și explicații, dar filtrate, mereu, printr-un exigent simț artistic. Pozele egolatre sînt rare în poezia sa („Fărîmițat pumn de oglinzi / mă împrăștii / în lucruri în vechi amintiri / nu mai e timp / pentru contemplație — / dispersat / în crăpături de vitraliu. / în plesnitura de-asfalt / biet cabotin / adunînd / frînturi / de imagini // pentru fidelul meu autoportret..."; iar atunci cînd tablourile lirice ating coarde afective, încercînd fixarea unor linii de portret (**Boltiri, Cintec de leagăn, Camuflaj, Vița de vie, Traseu, Magnolia**) acestea se conturează tot în relație cu trăsăturile unui spațiu apropiat. Pe urmele lui Blaga, poezia prinde zvîcniturii expresioniste („numai pe tine te am hrăpărețul meu trup / uneltind clipocitul limoede-al apei / în spațiul cît o piele de miel prin care se vede pînă pe mare / visul adînc al călăului / stelele lipsă"), și, tot în aceeași continuare, stabilizează elementele unui univers cultural. Acest drum labirintic și adîncit în timp trebuie urmat, mai mult, după cum inima îl simte, observat, deci, printr-un ochi interior. De aceea, asemeni vechiului cîntăreț, „ghidul e orb / dar nimeni nu-și dă seama de asta / pe gesturile mîinilor lui plutește mireasma veche a Greciei". Urmînd un asemenea drum, ipotetic sau real, poetul își lansează reveriile în largi revărsări: „într-un asemenea spațiu distrus de muzică / voi scrie un memoriu împotriva singurătății / pe cînd moluștele străvezii / se vor permuta prin carnea mea între ele — / un claustru de sunete / osuar ostatec al formelor decimate / granule de sunete picurînd / ori frageda ploaie spălînd colonadele / gînguritul exaltatelor păsări acceptînd trecătorii — / numai aici reușesc să vorbească cu trecutul / cu lașitățile mele zilnice / prin vacarmul depravat al luminii curgînd pe lucioasele muchii" (**Piața Giorgio**). Atent scrisă, poezia din **Izvor regăsit** confirmă o cotă valorică.

Alexandru Ruja

*) **Ion Vădan: „Izvor regăsit", Editura „Albatros", 1988**

Revitalizarea liricii moderne

Urmare din pag. 1

ces și propunînd un imagism divers fie din transparențe fie din contorsionări criptice.

Retorica discursivă clasicizantă devine o orchestrare verbală spre o construcție autarhică, în afara „temelor" și „motivelor", fără un „subiect" didactic și fără o evoluție vertebrată fabulistic.

Vizionarismul și mitizarea generate de conștiința labirintului existențial al omului modern exclud biografismul și propunînd, mai degrabă, itinerarii inițiatice și experiențe limite decît momente de viață pur și simplu.

Poezia anexează culoare virgine ale gîndirii, perspectiva arhaică sau alternativa scientistă, remodelîndu-se structural. Expansiunea în alte domenii culturale, decisă de efectul poetic de auto-normativitate —, acapararea unor teritorii care poate chiar au aparținut actului poetic originar nu reprezintă o valoare de inter-disciplinaritate — o descoperire a modernității mult mai tîrzii — ci intuitia specificității formative, semnificația unei individualizări mai accentuate: pentru că anexarea unor cîmpuri de reverberație lărgește probabilitățile de personalizare.

Într-un articol despre Ion Barbu, E. Lovinescu face o supoziție confirmată în timp: „În urma procesului natural de intelectualizare și de științism al epocii noastre s-ar putea întîmpla ca, sărăcit în izvoarele sale, lirismul să invadeze în domeniile speculației intelectuale, aducînd motive noi de inspirație. Omul de știință ce coboară în infinitul mic prin ajutorul microscopului sau se avîntă în infinitul mare prin telescop, astronomul ce pătrunde armonia sferelor cerești sau matematicianul ce sondează calculul probabilităților, entomologul sau matematicianul sînt capabili de emoțiuni puternice.

Nimic nu se împotrivește ca aceste emoțiuni de ordin pur intelectual să îmbrace haina poeziei..." (E. Lovinescu, **Ion Barbu**, în **Critice** IX, **Poezia nouă — Alte aspecte**, Editura „Ancora", 1924, pp. 174—177).

Desigur nu „motive" sau „teme" caută „poezia nouă" ci adeziuni structurale care radicalizează distincțiile lirismului.

Prin limbă se concretizează specificitatea pluralelor poetice și se reface identitatea „vocilor" în diversitatea realelor. Dar toate elementele, apa, aerul, pămîntul, focul nu sînt simple materializări empirice, ci sînt preluate într-un plan pur ideal, sugerînd trans-figurativul poetic, cu funcții simbolice. În invarianta lingvistică a poeziei — limba română — se uniformizează toate varietățile posibile. Cel care a absorbit și a asimilat definitiv limba română exercițiului poetic — Eminescu — rămîne fundamentare lingvistică tuturor poeților virtuali. De altfel, în poezia eminesciană se poate descoperi cam 50% din substanța lui Bacovia, se găsește în virtualitate mult Arghezi, și chiar Ion Barbu. În manuscrisele bruionare, în acel Eminescu plutonic se află cam toată poezia de tinerețe a lui Blaga, în fine, în termenii în care Eminescu vorbește despre limba română, se exprimă Nichita Stănescu despre poezie în general. Și nu este vorba, simplu, despre dicționarul de rime, ci de formule specifice de ideație lirică. În fine, în poezia eminesciană Labiș este cuprins integral — inclusiv — prin referințele sale care trimit la Arghezi sau Barbu.

Dincolo de limbaj, care își apropie terminologia specializată a domeniilor absorbite poeticității, persoana exprimării suferă cîteva mutații fundamentale. Reformularea persoanei poetice modifică structura verbală, variabilitatea predicației de ființare și mișcare a elementelor și sentimentelor.

S-a vorbit mult de depersonalizarea poeziei moderne, pînă la ridicarea la rangul de principiu reformator. Depersonalizarea însă, presupune în toate cazurile o repersonalizare, chiar dacă uneori, paradoxală, sau auto-ironică. Dar fiindcă persoana lirică este un indice de semnificație, arta poetică o exclude sau o restructurează pînă la nerecunoaștere, pentru că „poemul nu trebuie să semnifice, ci doar să existe" (Archibald MacLeish).

Și poezia românească modernă, prin cele patru rădăcini fundamentale și în virtutea anexiunilor, a „impurităților" structurale care acordă specificitate fiecărui autor, reformulează convingător condiția persoanei lirice: de o parte, **alteritatea** divers concretizată prin actanți lirici la Arghezi; **pan-psihismul**, pulverizarea propriului Eu în natura naturală structurată uman, la Blaga; **egocitatea** trans-figurată la Bacovia ca personaj în circumstanțe teatralizante; **impersonalitatea** barbiană care are ca imediată consecință refuzul elementului de mișcare — predicatul. Toate aceste de-personalizări sînt de fapt restructurări ale persoanei poetice, conținînd toate virtualitățile poeziei afirmată după 1965.

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

ION LĂNCRĂNJAN:

„Scriitorul trebuie să participe la viaţa socială a ţării prin ceea ce scrie“

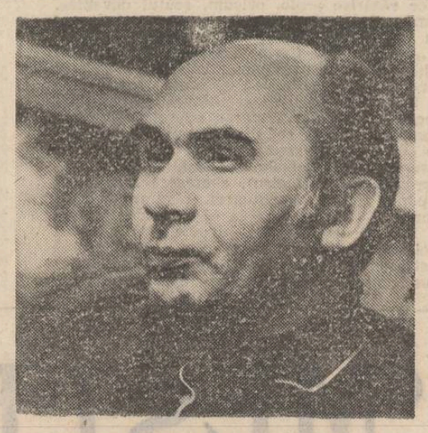

— Cînd şi unde s-a produs debutul dv. literar ?

— Am debutat, se ştie, în anul 1954, în revista „Tânărul scriitor“, cu nuvela „Cordovanii“. Aceeaşi nuvelă a devenit, după cîţiva ani buni de muncă, romanul în trei volume „Cordovanii“, apărut în librării în vara lui 1963, roman pentru care am primit, în anul 1964, Premiul de Stat şi premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor, singurul premiu care mi s-a acordat de către această organizaţie obştească şi profesională — „breasla noastră“, cum îi spun unii confraţi — cu toate că activitatea mea a continuat şi după anul 1964, cum o dovedesc cărţile publicate în acest răstimp, începînd, dacă mi se îngăduie, cu „Eclipsa de soare“ şi terminînd cu „Toamnă fierbinte“.

— Cine v-a încurajat începuturile ?

— N-au fost chiar aşa de numeroase încurajările. Aş fi nedrept însă dacă nu aş recunoaşte că apariţia nuvelei „Cordovanii“ în „Tânărul scriitor“ a fost semnalată de către Perpessicius, fapt care m-a bucurat mult. Perpessicius, nu mai e nevoie să o spun, fiind un nume în critica literară românească. În aceeaşi ordine de idei trebuie să arăt că apariţia romanului „Cordovanii“, în 1963, a fost menţionată de majoritatea revistelor literare şi culturale, revista „Luceafărul“ consacrînd acestui eveniment o pagină întreagă. E adevărat că tot atunci au apărut, în revista „Contemporanul“, cele două renumite cronici ale renumitului N. Manolescu, una neagră (adică injurioasă), alta roză (adică laudativă), fenomenul acesta miraculos, dacă nu unic, petrecîndu-se într-un răstimp de numai o săptămînă. Dar poate că era normal să se întîmple şi asta, avînd în vedere faptul că debutul meu nu fusese ratificat de o anumită „grupare“ literară, aşa cum aveau să fie normale, inevitabile, în orice caz, contestările ulterioare, de o grosolănie rar întîlnită unele dintre ele, fără a fi şi nimicitoare, cum de asemenea mi se pare normal. Fiindcă dacă ai ceva de spus lumii care te-a văzut nu arunci condeiul din mînă la porunca primului interpus, dimpotrivă, îţi vezi de lucru mai departe, nu orbeşte, bineînţeles, punîndu-te singur sub semnul întrebării, cum ar trebui să fac, de altfel, şi producătorii de verdicte, cum nu pot să fac, dacă e să fim obiectivi, fanatismul scrîşnit al exclusivismului neputîndu-se împăca, în nici un fel, cu relativitatea firească a analizei.

— Care sînt prozatorii consideraţi drept maeştri ai dv. ?

— Maeştrii mi-au fost şi poeţii, nu numai prozatorii, Goga şi Cosbuc, Blaga şi Eminescu, bineînţeles. Eminescu fiind şi rămînînd maestrul tuturor celor care au îndrăznit sau vor îndrăzni să se rostească în şi prin superba noastră limbă română. Alt maestru pe care trebuie să-l aibă un scriitor român, indiferent în ce gen îşi încearcă puterile, fiind, fără nici o vorbă de circumstanţă, poporul, prin folclorul lui, prin tot ceea ce a creat de-a lungul veacurilor. Revenind la proză şi la prozatori, aş dori să spun că l-am frecventat mult pe Rebreanu, în tinereţe, ca şi pe Sadoveanu, de altfel ; am stăruit, în aceeaşi perioadă, asupra prozei lui Agârbiceanu (care a fost şi continuă să fie, nu-mi dau seama de ce, un mare nedreptăţit), dar şi asupra prozei, dramaturgiei şi eseisticii lui Camil Petrescu ; am fost îndrăgostit, ca orice ardelean care se respectă, de Slavici şi de Pavel Dan, ceea ce nu înseamnă că nu am vibrat îndelung, mai tîrziu, e adevărat, în faţa prozei lui Vasile Voiculescu. Vreau să spun prin asta că zonările nu mai sînt operative demult în cuprinsul literaturii române şi că au fost şi îţi sînt maeştri, dacă e să rămînem numai la literatura noastră, scriitorii care te-au ajutat şi te ajută să te regăseşti, la care te întorci din cînd în cînd, cu aceeaşi dragoste şi cu acelaşi folos, ucenicia literară durînd, într-un fel, toată viaţa.

— Practicaţi romanul realist în bună tradiţie a prozei ardelene. Prin ce anume credeţi că această formulă îşi dovedeşte trăinicia ?

— Întrebarea dumneavoastră e ruptă, fără voie, poate, dintr-o schemă foarte rigidă şi foarte actuală. Există, spun unii cu tărie, cu atît de multă tărie de parcă lucrurile ar sta chiar aşa, scriitori care continuă o tradiţie şi scriitori care modernizează literatura, adoptînd un nou limbaj, primii fiind simpli epigoni, cei din urmă fiind adevăraţii scriitori ai epocii, ultimul venit avînd mai multă valoare, dacă ar fi să ne luăm după această schemă, decît scriitorul care a edificat o operă întreagă, din această „dilemă“ neexistînd, în aparenţă, nici o ieşire. Numai în aparenţă însă, fiindcă lucrurile se prezintă altfel în realitatea lor adevărată şi complexă, modernizarea literaturii făcîndu-se, fără greş, prin continuarea şi nu prin negarea tradiţiei, prin creaţie şi nu prin tam-tam. Rolul de ferment al experimentului nu poate fi negat de nimeni, nu trebuie să fie negat. Dacă vom arunca însă fie şi o scurtă privire asupra perioadei dintre cele două războaie, vom vedea că modernizarea adevărată a literaturii au săvîrşit-o scriitorii care au realizat **operă** şi nu experimentatorii de meserie. Fireşte, istoria literară a reţinut şi bătăile de tobă ale experimentaliştilor, ca pe nişte fenomene periferice însă, esenţială fiind şi rămînînd **creaţia**. Reiese cred destul de clar din afirmaţia aceasta a mea că am fost şi nu sînt adeptul unei singure şi unice „formule literare“, fie ea şi de extracţie transilvană. Adevărul e că fiecare carte îţi pune alte probleme, „Suferinţa urmaşilor“ nefiind scrisă, dacă îngăduiţi acest exemplu, cum a fost scris „Caloianul“, edificat, mai degrabă, ideea de construcţie fiind prezentă în tot ce am scris. Ca idee însă, nu ca formulă unică, unicul în înţelesul acesta, de procedeu, de metodă, neavînd nimic comun cu creaţia literară autentică, metoda „realismului socialist“ fiind, în acest sens, cel mai clar exemplu.

— În ultimele două decenii la noi s-a observat o cultivare asiduă a romanului politic. Ce a adus nou acest fel de roman în literatura noastră ?

— În ultimele două decenii s-a dezvoltat în România o întreagă literatură, o literatură bogată şi diversă, o literatură nouă, deci şi modernă, la înflorirea căreia au contribuit şi contribuie (fiindcă fenomenul e în curs) scriitori din toate generaţiile, secţionările sau supralicitările de un fel sau altul, toate încercările de a crea cu orice preţ un conflict între generaţii dovedindu-se, în practică, precare dacă nu chiar penibile. În cadrul acestei dezvoltări s-a afirmat şi se afirmă şi romanul politic, noutatea acestei modalităţi epice rezidind, în principal, în însăşi existenţa ei, romanul politic, în înţelesul pe care l-a căpătat şi îl capătă această denumire, nefiind posibil în trecut, nici măcar pe vremea dogmatismului, mai ales atunci. Romanul politic se deosebeşte de romanul social, să-i zicem tradiţional, prin faptul că acordă mai multă importanţă dezbaterii ideologice, o include organic în conflict, o face mai pregnantă şi mai convingătoare. Romanul politic e, în acelaşi timp, şi roman social, e normal, e obligatoriu aş zice eu dacă nu aş fi adversarul oricărei limitări, politicul manifestîndu-se în şi prin social, cei ce neagă existenţa romanului politic, avînd drept „argument“ faptul că el nu a existat şi nu există în „stare pură“, neînţelegînd nimic din această problemă.

— Deşi eroii cărţilor dv. fac parte din diferite medii sociale, totuşi atenţia vă este îndreptată mai ales spre lumea satului transilvănean, aflată într-o continuă prefacere, într-un amplu proces revoluţionar.

— Nu poţi edifica **o lume** dacă nu exprimi **o lume**. Din acest punct de vedere lucrurile mi se par foarte clare, în raport cu ceea ce am scris pînă acum, în raport cu ceea ce voi mai scrie, sper. Asta nu înseamnă că am fost şi sînt scriitorul unei „singure teme“ şi că repartizarea mea zonală corespunde cu realitatea. Lumea de care m-am ocupat în multe din cărţile mele (nu în toate însă, afirmaţia unui critic literar cum că romanul „Calojanul“ s-ar ocupa de colectivizarea agriculturii părîndu-mi-se de-a dreptul aberantă), e, într-adevăr, „lumea satului transilvan“, a satului românesc, în genere, ţăranul din Ardeal fiind şi el român, cum e şi cel din Muntenia sau din Moldova, puterea de reprezentare a unei literaturi, dacă ea are o valoare anume neputînd fi limitată la graniţele unui singur judeţ, indiferent cum se numeşte judeţul respectiv, Alba sau Teleorman. Nu spun asta pentru dumneavoastră, o spun pentru cei ce au crezut şi cred că valoarea unui scriitor nu poate fi scoasă în evidenţă decît aşa : dacă este estompată şi marginalizată valoarea altuia, opunerile şi contrapunerile de acest fel aducîndu-le foloase (substanţiale) celor ce se dedau la astfel de practici. Pentru dumneavoastră şi pentru cititorii care ne ascultă aş spune, fără a stărui, fiindcă am vorbit despre asta în altă parte, că evocarea ţăranului în literatură, în toată măreţia lui tragică, a fost şi va fi şi de acum încolo o preocupare importantă a scrisului meu. E o datorie de conştiinţă, la urma urmei — şi nu numai a mea — să mut ţăranul în legendă, să contribui, atîta cît pot, la veşnicirea unei statui a cărei monumentalitate vie e mai mult decît evidentă, e vrednică, în orice caz, de laudă şi de cinstire, ţăranul fiind părintele al nostru al tuturor, fiind, secole la rînd, poporul însuşi.

— Ce înseamnă pentru dv. Transilvania şi locurile natale ?

— Am răspuns la această întrebare în 1980—1981 scriind cartea numită „Cuvînt despre Transilvania“, care a apărut în librării în anul 1982, fiind foarte bine primită de cititori. Numai de către unii însă, fiindcă alţii, de aici, de la noi, şi de la Budapesta — nici nu se putea altfel — m-au certat rău de tot pentru că am scris şi am publicat această carte, ba m-au şi denigrat, acuzîndu-mă de sovinism, nedîndu-şi seama că îşi declină astfel, prin manifestările acestea, realul şi cam sinistrul lor sovinism. Nu voi intra în toate amănuntele problemei acesteia, voi spune însă, bizuindu-mă pe exemple clare, din trecutul nu prea îndepărtat, că grija mult prea insistentă pentru soarta unei minorităţi naţionale din altă ţară a fost şi este de extracţie revizionistă, a fost şi continuă să fie un simplu pretext pentru manifestarea unor tendinţe politice mai mult decît dubioase. Degeaba vine şi spune mai ştiu eu cine că pe el nu-l interesează problema graniţelor dintre state, dacă după aceea afirmă, dîndu-şi în petec, că „în Transilvania trăiesc, pe lîngă cele 2 milioane de unguri, 5 milioane de români“, cînd eu ştiu bine că maghiarii, 1 milion şi jumătate sau 2 milioane, cîţi vor fi şi cîţi sînt, trăiesc în România şi nu pe lîngă români, ci împreună cu ei, bucurîndu-se de aceleaşi condiţii de viaţă. Voi spune, de asemenea, fără nici o urmă de patetism, că patriotismul meu nu s-a întemeiat pe ură, aşa cum nu s-a întemeiat pe ură patriotismul înaintaşilor noştri, democratismul fiind principala caracteristică a patriotismului acestuia, a patriotismului adevărat, de fapt, în perimetrul căruia privirea piezişă şi exacerbarea fanatică nu au ce căuta.

— Aţi scris eseuri inspirate din realităţile cotidiene. Cum vedeţi prezenţa scriitorului în ansamblul vieţii sociale, politice ?

— Scriitorul trebuie să participe la viaţa socială a ţării prin ceea ce scrie — prin romanul lui, prin poezia sau prin piesa de teatru care reţine atenţia unei săli întregi. Prezenţa aceasta nu exclude, bineînţeles, prezenţa cealaltă, realizată prin articolul de atitudine sau prin întîlniri directe cu cititorii, benefice oricînd. Ea a avut şi are însă o importanţă deosebită, profesiunea de scriitor fiind vrednică de toată stima, ba chiar şi de cinstire, scriitorul fiind un martor şi o conştiinţă a vremii lui, fiind sau năzuind să fie purtătorul de cuvînt al unei naţiuni, unul dintre ei.

— La ce lucraţi acum ?

— Romanul de care aminteam la începutul discuţiei noastre — „Toamnă fierbinte“ — a apărut în 1986, fiind predat însă unei edituri în anul 1981. Din anul 1981 pînă în anul 1986, şi după aceea, am fost preocupat, în principal, de următoarele cărţi : „Coridorul puterii“, „Lostrita“, „Cum mor ţăranii“ şi „Sfîrşitul duplicităţii“, primele trei cărţi fiind încheiate, din punctul meu de vedere, fără a fi predate însă vreunei edituri. Ultimul roman, al cărui titlu s-ar putea să-l schimb, se află încă pe masa mea de lucru.

septembrie 1988

Reporter

centenar creangă

LUMEA CA TEATRU

„Cumplit meşteşug mai este şi lumea asta — ne spune Creangă din fiecare rînd al său. Zi-i lume, şi-ai mîntuit cu ea...“.

Nu, nu-i chiar atît de uşor de mîntuit prin a da din mînă a pagubă sau a face chip (fals) ca nu-ţi pasă de ea ; eşti în capcana ei, eşti din ea şi eşti al ei („**In sfîrşit, ce mai atîta vorbă pentru nimica toată ? Ia, am fost şi eu, în lumea asta, un boţ cu ochi, o bucată de humă însufleţită din Humuleşti...**“) Cum poţi fugi de lume, dată fiind determinarea că eşti parte din fiinţa ei, că eşti şi devii ceea ce eşti, filozofic vorbind întru lume. Cum să te ţii deoparte ca stoicii, ca Diogene în boloboc, lăsînd-o, chipurile, în afara ta ?

Ia, nişte năstruşnicii, ar zice mucalitul humuleştean care nici nu i-a purtat mare cinste, de pestriţă ce este, nici nu s-a făcut că o lasă moartă-n păpuşoi, ca multe altele ce i s-au întîmplat în viaţă.

El a vrut să-şi deie seama de lume, aşa cum strecoară o vorbă în „Amintiri“, şi întreaga sa operă ia forma unui divan cu ea, a unui dialog nesfîrşit, în cadrul căruia se şi profilează o înaltă perspectivă carnavalescă asupra ei. Nevoie, nu alta ! O judecă şi o răsjudecă, ia aminte la feţele ei diferite, îi deapănă poveştea de la Adam încoace cu gînd să-i tot desprindă tîlcurile, îi tot frămîntă plămada ei (bai-o norocul, s-o bată !) ca s-o vadă cum arată în miez. Nu face decît, cărturăreşte zic, să-i intuiască sensul ei existenţial. Căci, acesta-i marele paradox pe care-l ascunde Ion Creangă ; asurzindu-ne cu ţăraniile lui, cu şirul, fără noimă parcă, al tăifăsuielii în care pare a se încurca el însuşi (de unde nevoia permanentă de a se înfrina : „**Şi, să nu-mi uit cuvîntul !**“. „**În sfîrşit, ce mai atîta vorbă pentru o nimica toată !**“), insufleţindu-se nevoie mare şi tulburîndu-se doar o clipă de răul necazurilor vieţii, el ne pune la îndemînă „**cu cît s-a priceput şi a făcut**“ un portret, o fenomenologie a spiritului.

Omul şi Lumea ţin divan, sînt în gîlceavă, au intrat în dialog şi nu mai pot ieşi... Opera crengiană se bizuie pe o voinţă extraordinară de a lămuri aceste raporturi, de a le prinde în formule memorabile şi de a obţine eliberarea sufletească prin însăşi conştiinţa complexităţii lor.

Problema fundamentală (de ordin existenţial, bineînţeles) a omului crengian, plămădit de o etică bimilenară, este de a-şi scoate obrazul în lume curat, dar şi luminat de nelinişti. Tulburările sînt puţine în opera povestitorului dar esenţiale ; puţinătatea lor nu le slăbeşte rezonanţa, valoarea psihologică, ele fiind partea cea mai grea, în fond, a fiinţei umane. Apar, aşadar, periodic, punctînd drumul omului spre împlinire şi avînd forma specifică basmului de obstacole, de praguri.

Drumul este modalitatea universală a spiritului de a se iniţia în tainele lumii, în plămada care ţîşneşte printre degete : oare ce rămîne în palmă e de ajuns ?

Nu găsim vreo operă a lui Creangă în care să nu existe drum, după cum nu există drum neted fără suişuri, anevoie şi coborîşuri mai lesne, fără acel banchet tradiţional, pe care se cade a-l face călătorul la bunul sfîrşit al drumeţiei...

Pornirea la drum e începutul iniţierii şi, firească, al relaţionării cu lumea sub aspect psihologic, social, moral. Călătorul nu străbate pur şi simplu o distanţă oarecare de flori de cuc ; el a intrat pe scena lumii şi este unul dintre actorii marii drame a ei. Călătoria însăşi e un ritual, săvîrşit sub semnul solemnităţii, al sărbătorescului, al îmbrăţişării în măşti, deci, într-un cuvînt al jocului. Stăpîn pe această grandioasă scenă este adevărul vieţii. Acesta-i cu atît mai ascuţit şi mai vizibil, cu cît este conturat printr-o mai mare exagerare din partea celui care vede.

Omul crengian recurge chiar la o modalitate extremă : vede lumea pe dos, adică exagerează în chip absurd, şi lucrurile i se arată ca lui Ochilă, „**găurite ca sita şi străvezii ca apa cea limpede**“. Aşa o păteşte, de fapt, omul ca toţi oamenii, nu numai Ochilă cel fabulos : vede pe toate şi pe toţi altfel de cum vede lumea cealaltă ; numai pe sine nu se vede cît e de frumuşel („**Parcă-i un boţ chilimboţ boţit, în frunte cu un ochi, numai să nu fie de deochi !**“).

De mecanismul închircit al lumii nu poţi să-ţi dai seama oricum, ci avînd această privire egeră a lui Ochilă, care poate răsturna perspectiva asupra lui (copacii cresc cu vîrful în jos, vitele se mişcă cu picioarele în sus şi oamenii umblă cu capul între umeri). Dar nici ea nu este de ajuns căci ţine mai mult de o viclenie, de un fel de a vedea prea subiectiv, de o strîmbare prea teatrală, şi mai puţin de o atitudine serioasă faţă de lucrurile „găurite ca sitişca şi străvezii ca apa cea limpede“. Nu te vei alege cu o prea mare chiverniseală spirituală din drumurile-tale, nu vei avea o natură bogată, un suflet plin : „**Cînd sufletul îţi este gol şi inima fără simţire, degeaba mai cauţi pricină cu lumea din afară**“. Creangă avea deci ştiinţa faptului că plinătatea de sensuri ale lumii poate răspunde numai la plinătatea de trăiri ale sufletului uman ; sentimentul de dor. (Mereu, în chei diferite şi cu mijloace diferite, Eminescu şi Creangă se întîlnesc temeinic).

La fel şi Humuleştii au o deschidere neobişnuită spre forfota umană de dincolo de limitele lui : „**Nu-i un sat lăţuralnic, mocnit şi lipsit de priveliştea lumii**“. Prin legăturile vii ce le are cu satele din jur, el devine scenă încăpătoare unde se întîlnesc „actorii“ de toată mîna, ax al întregii lumi : „**Şi cîte tîrnosiri şi sfinţiri de biserici din nou ; şi cîte soboare şi revizii de feţe bisericeşti şi politiceşti ; şi străini din toată lumea, şi cîte inimi purtate de dor ; şi cîte suflete zdrobite şi rătăcite n-au trecut prin satul nostru spre mănăstiri ? Lume, lume, şi iar lume !**“.

Farmecul viziunii crengiene, carnavaleşti, prin excelenţă, stă într-o ieşire spectaculoasă din „birlogul ursului“ (metaforă în „Amintiri“ a spaţiului originar, a ţinutului etnic care dă culoarea locală, în care J. Boutiere, autorul unei cărţi despre opera lui Ion Creangă, desluşea „interesul cu totul particular al lui Creangă printre povestitorii populari“) spre priveliştea întregii lumi.

Localnici şi străini, persoane reale şi fabuloase, proşti sau isteţi, „inimi purtate de dor“, „suflete zdrobite şi rătăcite — toate sînt vrednice de amintire, constituindu-se într-o galerie mişcată pe o bandă rulantă şi dată în spectacol. Rotaţia năucitoare ni-i apropie de văz în chip fulgurant, arătîndu-ni-se o trăsătură, două. Rotind caleidoscopic acest şir de portrete fugare, tipice în cel mai înalt grad, Creangă reuşeşte doar să ni-i înfăţişeze homeric ca pe nişte „chipoşi“ să-i sarjeze grotesc, în stil rabelaisian, în orice caz, povestitorul portretizează rapid şi sugestiv, prinzînd esenţialul din zborul peniţei : „Pentru babă, fata moşneagului era piatra de moară în casă ; iar fata ei, bubuioc de pus la icoane“, feciorii de ţărani trimişi la învăţătură apar „cu ruşinea zugrăvită în faţă şi cu frica lui dumnezeu în inimă“, Gerilă „era ceva de speriet ; avea nişte urechi clăpăuge şi nişte buzoaie groase şi dăbălăzate ; despre isprăvile nătîngului Prepeleac ni se spune de asemenea scurt : „Trebi de ale lui Dănilă Prepeleac !“.

S-ar părea că povestitorul se aşterne la taifas îndelung, la „dondănire“ în şir şi fără noimă ; de fapt, însă, el concentrează naraţiunea într-un timp scurt, circular, plin. Creangă e mai dinamic sub acest aspect decît mulţi prozatori ai secolului nostru, dinamismul său fiind asigurat de tensiunea relaţiilor cu lumea, de deschiderea neaşteptată spre alte faţete ale ei. Secvenţa narativă e la el tranzitorie, pregătind o altă întîmplare, situată pe scara graduală a intensităţii.

Spunînd „tranzitoriu“, ne gîndim nu atît la mişcarea epică de la suprafaţă, ci la aceea din adîncul viziunii : povestitorul se mişcă uşor din sfera realului în cea a fantasticului, din cea a amintirii în realul imediat şi din real în posibil.

Registrele nu se pot desluşi limpede ; toate se topesc într-o viziune carnavalescă unitară, în care realul capătă însemnele fantasticului, sau ale amintirii iar acestea din urmă, ale realul celui mai real. Trecute printr-un asemenea proces de întrepătrundere, faptele narate nu coboară şi nu urcă, pentru a nimeri într-un registru sau altul, ci îşi regăsesc în mod spontan calitatea fantastică sau reală pierdută pentru o clipă.

Timpul epic e unic (iată încă o taină a marelui povestitor !), personajele comportîndu-se şi trăind în timpul real şi în cel fabulos după legi similare. Din chiar prologul operelor, sîntem puşi în încurcătură. Asta o poate face numai Creangă, dîndu-ni-se toate asigurările că nu ne aflăm pe tărîmul închipuirii şi, totodată, întorcîndu-ne într-un timp imemorial : „**Moş Nichifor nu-i o închipuire din poveşti, ci e un om ca toţi oamenii ; el a fost odată, cînd a fost** (iată că şi începe a ne depărta de real), **trăitor în mahalaua Ţuţuienilor din Tîrgul Neamţului, dinspre satul Vînătorii Neamţului. Cam** (incertitudinea creşte) **pe vremea aceea trăia Moş Nichifor în Ţuţuieni, pe cînd bunicul bunicului meu** (am alunecat grozav înapoi !) **fusese cimpoiaş la cumetria lui moş Dediu din Vînători, fiind cumătru-mare Ciubăr-Vodă...** (pînă ne dăm seama că am coborît chiar în legendă, povestitorul se grăbeşte să precizeze la sfîrşitul frazei : „**Tocmai pe acea vreme trăia şi Moş Nichifor din Ţuţuieni**“ sau, din contră, coborîndu-ne de pe tărîmul poveştilor ca să ne introducă şi mai dihai în el : „**Noi nu sîntem de pe cînd poveştile, ci sîntem mai dincoace cu vreo două-trei zile, de pe cînd se potcovea puricele cu nouăzeci şi nouă de ocale de fier la un picior şi tot i se părea că-i uşor**“.

Trebi de-ale lui Creangă !

Odată ajuns pe întinsa scenă a lumii cu ştiinţa faptului că are o inimă mare şi că se poate împricina cu ea (însuşi Creangă e, în anturajul lui ieşean, un astfel de actor deplin : „**Eu, după cum mă cunoşti,** — îi scrie el filozofului Vasile Conta — **parcă înnebunisem de entuziasm şi, de, prost oi fi, dar inimă mare am**“), omul crengian are la îndemînă toate mijloacele risului popular şi săvîrşeşte ritualul după toate regulile prestabilite.

Spectacolele rituale carnavaleşti aveau menirea, după cum a arătat cu pătrundere M. Bahtin, eminent teoretician şi cercetător literar dostoievskian ca să construiască o a doua lume, opusă întru totul celei reale, oficiale, ce se dezvoltă după norme rigide impuse de biserică şi orînduirea feudală de stat.

În cadrul carnavalului toţi sînt participanţi cu drept egal, toţi sînt cuprinşi de freamătul jocului, de unicul fior al sărbătorii, mai bine zis, trăiesc în sfera libertăţii carnavaleşti. Viaţa apare ca unica eroină a reprezentaţiei : ea se înfăţişează pe sine, se înnoieşte şi renaşte conform idealului. „În carnaval însăşi viaţa joacă, iar jocul devine pe un timp însăşi viaţa. În aceasta constă natura specifică a carnavalului, ca modalitate de existenţă“. Risul carnavalesc e profund popular (rid toţi), universal (se ride de toate şi de toţi) şi ambivalent, e în doi peri, cum ar zice Creangă, fiind plin de voioşie, triumfător, afirmativ, dar şi ridiculizator, zeflemist.

(În „Veghile de noapte“ ale scriitorului italian din epoca Renaşterii, Bonaventura, se povesteşte un mit despre geneza risului. El a fost trimis pe pămînt de însuşi diavolul. A apărut însă sub forma mascată a bucuriei, ceea ce a făcut ca oamenii să-l accepte. Aruncînd masca voioşiei de pe sine, risul şi-a trădat esenţa sa de satiră răutăcioasă).

La Creangă, apar numeroşi draci, există chiar o întreagă „dracologie“ cu sens mitic, dar dracul lipseşte din prezentarea lumii.

Viziunea sa e precumpănitor umoristică, adică marcată de îngăduinţă, condescendenţă şi compătimire (mila e o categorie etică prin excelenţă crengiană) ; în risul său, nelipsit de accente dure, satirice, dominantă este, totuşi, bunăvoinţa ca mod superior de apreciere emoţională a faptelor şi oamenilor. Povestitorul rîde, în fond, nu atît de lume, ci cu lumea de unele vicii generale ale ei. Nici o clipă nu-i lipseşte sentimentul că aparţine chiar Ei.

★

Pe drumul parcurs de omul crengian stăpînit este mărin sa întîmplarea, prin care se vesteşte atît Răul, cît şi Binele — dichotomia tradiţională a etosului popular. Prima întîmplare el o păţeşte ca fiind naiv, prost, prost din naştere. Răul triumfă total la acest prag al schemei epice, căci atunci cînd Spînul exclamă de bucurie : „...**Ei, că bine mi te-am căptuşit ! Acum să-mi spui tu cine eşti, de unde vii şi încotro te duci, că de nu, acolo îţi putrezesc ciolanele**“, povestitorul îl compătimeşte pe eroul prins în capcană prin a-i arăta inocenţa („**fiul craiului, boboc în felul său la trebi... de aestia...**“) şi situaţia-limită, cum zicem azi, în care nimereşte.

Totodată, Binele stă ascuns în germene, căci bobocul se şcoleşte, se înţeleptşte pe seama „trebilor... de aestia“ care păreau la bun început omeneşti dar care ascund violenia, spinismul inuman („**Dacă dobitoacele n-ar fi fost înfrînte, demult ar fi sfîşiet pe om. Şi trebuie să ştiţi că şi între oameni, cea mai mare parte, sînt dobitoace, care trebuiesc ţinuţi în frîu, dacă ţi-i voia să faci treabă cu dînşii**“ — iată cuvintele Spînului, pe marginea cărora povestitorul, împreună cu eroul său, comentează însoţimîntaţi : „Ei, apoi... zi că nu-i lumea de apoi“). Nu scapă Dănilă Prepeleac de nevoi tot datorită întîmplării şi nu scapă tot el, şi de prostia, care-i însoţea sărăcia („**De multe ori fugea el de noroc şi norocul de dinsul, căci era leneş, nechitit la minte şi nechibzuit la trebi...**“) ? E de ajuns să se ţină îndărătnic de drumuri, să se înverşuneze împotriva dracilor din lume.

Prostia lui Dănilă Prepeleac, ca şi cea a lui Stan Păţitul, naivitatea ca formă ingenuă a prostiei umane, prostia ca germene al absurdului universal strecurat în omenire, nevasta şi fata bocind la gîndul „nebun“ că drobul de sare de pe horn ar cădea peste copilul din faşă ; „tontul“ care cară cu un oboroc deşert soarele de afară în bordei ; rotarul care îşi înjgheabă căruţa în casă şi n-o mai poate scoate afară, omul care voia să arunce nucile sus pe şură cu ţăpoiul din grindă în pod, alt „tont“ ce vrea să ridice vaca sus pe şură ca să mănînce fin este vindecabilă prin sporul de experienţă şi prin... rîs.

Risul gîlgiitor, nuanţat, plin de surprizele atitudinii treze şi binevoitoare mereu lumea pe dos, recurge la logica inversului (à l'envers), trecerile continui ale „vîrfului“ şi „josului“, la toate formele disponibile ale carnavalescului ; admiraţie, care poate fi şi falsă, umilinţă simulată, şarjare şi parodiere, profanare, travestire, demascare, diminuare...

Este un proces vizibil de nastratinizare, realizat de cuvîntul solomonit care desferecă tainele mecanismului „absurd“ al lumii, de cuvîntul în doi peri.

Forma de distanţare faţă de lume este, la Creangă, chiar implicarea în teatrul ei demonic ; paradoxul cel mai izbitor al operei sale e că abia prin participare însufleţită denunţă efectiv mecanismul ei drăcesc. E o viclenie a spiritului care inversă cu bună ştiinţă lucrurile şi converteşte o stare în alta nu pentru a ascunde ceva, ci pentru a pune în evidenţă întreg spectacolul carnavalesc al lumii. Voia bună, în acest sens, nu e numai mod de a fi, ci şi mod de a fi în ciuda obstacolelor pernicioase, pe care lumea le pune în cale la orice pas. Eul crengian e într-o hartă, într-o ceartă permanentă cu lumea, ascunsă sub zîmbetul său şiret şi îngăduitor ; condescenţa e mijlocul universal de convertire, de răsturnare a situaţiei. Implicarea e vicleană printr-o mutare de perspectivă dinafară înăuntru, printr-un ricoseu de sensuri care trebuie avut mereu în vedere. Jocul de perspective e rodul unei disimulări rafinate, fără nici o notă de contrafăcut, căci totul la Creangă se bazează pe o predispoziţie naturală. Absolut fireaşcă apare şi „vicleniа“ îngăduinţei, condescenţei : e bună, ea, lumea, dar uite că nici eu nu-s mai rău. Paradoxul e că eul îi joacă în fond spectacolul, o proiectează ca şi cum indirect. Lumea, fiind a „dracului“, n-a rămas suspendată undeva în afara cadrului narativ, ci se transpune şmecherește în chiar faptele omului. Deci, cu cît mai distanţat pare eroul narator, cu atît mai implicat este în adevăr : lumea e în el, în trăznăile lui, mereu altele.

Totul ce se întîmplă face parte din fiinţa lumii, întîmplările sînt ale noastre, ale tuturor, însuşi povestitorul dîndu-ne de înţeles că nu sîntem din altă plămadă existenţială. Principiul identităţii absolute eu-narator-cititor stă la baza artei crengiene, care nu e nici pură descriere la nivel realist, nici pictură, ci prezentare (cum zic naratologii contemporani) sau chiar demonstraţie a unei apartenenţe universale a omului de oriunde şi de oricînd la lume ca teatru. Precum Eminescu învîrteşte uriaşa roată a istoriei, Creangă roteşte faptele omului ca făcînd parte din fiinţa lumii. Alţii s-au contopit cu desăvîrşire în eul lui, prin prisma sinelui spectacolul celorlalţi e privit cu o însufleţire rabelaisiană.

Acest eu neastîmpărat, care-i, în fond, un mic demon personal (nu o parte, aşadar, a Satanei), nu se dă prădă ispitei de a lărgi orizonturile, de a se aventura pe coordonatele geografice megieşe, în lumea de dincolo de universul copilăriei : „Dar asta nu mă priveşte pe mine, băiat din Humuleşti. Eu am altă treabă de făcut ; vreau să-mi dau samă despre satul nostru, despre copilăria petrecută în el, şi atîta-i tot“. E veşnica prefăcătorie crengiană : pe „băietul din Humuleşti“ îl priveşte, de fapt, totul... Creangă îşi închide universul, realizînd ceea ce Bahtin numea cronotopul idilic, anume pentru a nu avea conştiinţa stingheritoare a vreunei limite : limitîndu-se, el se descătuşează. Starea ideală a universului narat se realizează prin exercitarea unei veghe strînse asupra „purităţii“ lui. Se face simţit refuzul lui „acum“, unicul stăpîn pe situaţie fiind „atunciul“. Grija povestitorului (o grijă mereu reactualizată) e de a nu admite nici o clipă apariţia nedorită a perspectivei momentului în care narează, de a păstra în totul farmecul vîrstei de aur a omului. Timpul pur şi spaţiul pur sînt singura ţintă a povestitorului, imaginea concentrată, sublimată a copilăriei se transformă într-o supraimagine, într-un mit al ei. Ni se spune un adevăr universal, de care trebuie neapărat să ne molipsim : „Aşa eram eu la vîrsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de cînd îi lumea asta şi pămîntul, măcar să zică cine ce-a zice“.

Caracterul absolut al credinţei crengiene este învederat. Nu ni se dă nici un răgaz pentru a alege între a crede şi a nu crede în această imagine, povestitorul acuzîndu-se la orice pas că spune însuşi adevărul („...**măcar să zică cine ce-a zice...**“). Ritualul narării în sine este dublat, în intimitatea structurală a „Amintirilor...“ de un ritual al încredinţării cititorilor că au în faţă purul adevăr. Există chiar formule care întreţin sau reactivează autenticitatea ; Creangă nu se ţine mereu aproape de miezul confesional al povestirii, iar atunci cînd se întîmplă să strecoare ceva relativ nu uită să-şi precizeze încă o dată deplina sinceritate ; nu sînt siguri astfel, că ar fi putut să aprecieze în timpul aventurii sale cu cireşele numărul exact de prăjini ale mătuşii Mărioara ; oricum, ca să-l credem că înfloreşte faptele în limita adevărului, apelează de îndată la formula „să nu spun minciuni“ : „**Şi eu fuga şi ea fuga şi eu fuga şi ea fuga, pînă ce dăm cinepa toată palancă la pămînt ; căci, să nu spun minciuni, erau vreo zece, douăsprezece prăjini de cinepă frumoasă şi deasă cum îi peria, de care nu s-au ales nimica**“. Nu verosimilul ci adevăratul e obiectul artistic crengian ; jovialitatea ce-l caracterizează nu denaturează ci pune într-o lumină şi mai puternică adevărul, căci numărul evident majorat al prăjinilor nu are altă menire decît aceea de a ne arăta realele proporţii ale „trebuşoarei“ făcute.

Ion Creangă scrie cartea omului naturii şi a naturii omului. Omul crengian e tot atît de vechi ca şi lumea, e un om prin excelenţă al naturii, ieşirea din cadrul naturalului fiind catastrofală pentru el. Natură şi om există doar într-o inseparabilă unitate panteistă (concepţie atît de bine reliefată şi în „Mioriţa“ şi la Eminescu) evenimentele vieţii cotidiene sînt ciclice, iar timpul ce călăuzeşte fenomenele naturale îndrumă şi manifestările umane.

Limitarea la cronotopul idilic, la idealitatea universului humuleştean trebuie supusă şi ea suspiciunii, căci Creangă ne joacă o festă şi de data aceasta. Localizînd, el a universalizat. Lumea care pare atît de frumoasă la vîrsta copilăriei („**Şi doamne, frumos era pe atunci...**“) la hotarul dintre vîrste ce dovedeşte a fi „a dracului“ („**În sfîrşit, după multe sfichiuri ce-a primit moş Luca de la unii-alţii, cum e lumea a dracului...**“). Cu acest acord grav al înstrăinării presimţite se încheie. Amintirile care-s de fapt o elegie, unduind între „atunciul“ senin al copilăriei şi conştiinţa dramatismului lui „acum“ în contextul căruia l-a şi introdus moş Luca Moşneagul pe erou. Or, descoperind un asemenea substrat elegiac, subtil insinuat în naraţiune, înţelegem din perspectiva eposului secolului XX că deasupra voiei bune crengiene pluteşte amenţător ideea tragismului vieţii, „**măcar zică cine ce-o zice**“.

Mihai Cimpoi

florin bănescu

MEŞTERUL

...Casa împlinise o sută cincizeci şi unu de ani. Stătea mărturie, pentru vechimea-i, data înscrisă pe scutul burlanului de fontă, un detaliu, un fleac, un nimic, în capul streşinei, nu atît ca podoabă ci din orgoliul unui meşter răsărise acolo, oricum, scutul devenise, în timp, un adevărat blazon. Oare numai de orgoliu să fi fost vorba ?, se întreba, ades, Nicolae. „Burlanierul" (termen, firesc, inventat de el), îşi lăsase şi semnătura ; la urma urmei nu oricine făureşte un burlan de fontă care să dăinuie te miri cît, aşa că semnătura aceea putea fi socotită şi ca încununarea operei unui meşter care... Hei ! Şi ceilalţi ? Se pierduseră numele adevăraţilor constructori ai casei, cei care puseseră temelia (sănătoasă), înălţaseră zidurile (groase de un metru), aşezaseră acoperişul (cu pante repezi, ameţitoare), răstimp în care burlanierul căscase gura la ei şi poate îşi frecase mîinile de bucurie, he-he !, la sfîrşitul trudei lor va fi mare nevoie de el, o streaşină e o streaşină şi un burlan e taman locul potrivit unde să-ţi nemureşti numele printr-o semnătură măiestrită... Şi după aceea ? Ciţi din miile de trecători care s-au scurs prin albia străzii văzuseră faimosul scut ? Era de presupus că aceia fuseseră atenţi unde pun piciorul, cunoscînd mai degrabă vreo groapă ivită în trotuar şi neumplută ani de zile, băgau de seamă, cînd se vedeau nevoiţi să traverseze, la căruţe, birje, maşini şi, sigur, căutau printre chipurile întîlnite unele cunoscute, cuvenitul salut, vorbele schimbate în pripă, vagi sentimente vîndute la colţ de stradă şi toate celelalte. Remarcat sau nu de alţii, scutul fusese descoperit (măcar) de Nicolae. Căutase şi altele, asemănătoare, găsise citeva dar fără semnătură. Cercetase temeinic şi oarecum metodic, începînd cu strada sa, trecînd la cele paralele, lărgindu-şi, treptat, sfera investigaţiilor (după ce-şi făcuse rost de un plan al străzilor) devenind pînă la urmă un... specialist în acoperişuri, streşini şi burlane. Ştia, cum probabil puţini, cîte case au acoperişuri din ţiglă, cîte din tablă, cîte din plăci de ardezie. Nu se mîndrea cu ştiinţa asta a lui, de teama ridicolului, şi aşa bănuia ce se spune despre el : că umblă cu capul în nori ! Şi poate că aveau dreptate cei care credeau asta. De la acoperişuri pînă la nori, nu e decît un pas... Uite o formulare demnă de „specialitatea" sa ! Dar numele burlanierului nu mai apărea nicăieri. Căutase zadarnic deşi, de ce să n-o mărturisească (şieşi), cu destule satisfacţii. Ehei ! Acoperişurile cu formele lor, ţuguiate, cocoşate, plate, cu pante dulci ori coborîşuri ameţitoare (dacă meşterul... ?), culorile — roşul viu, răni spălate de vreo ploaie de primăvară, vineţiul plăcilor aduse din Boemia, înnegrit de vreme, şi rece, verdele vesel şi gălbuiul obosit — haina din muşchi ori licheni, cocleala făloasă a tablei protejînd arcadele ferestruicilor — ochii înţelepţi ai oraşului şi, încă : linia streşinilor, graniţă între acoperiş şi zid, alergînd deasupra ornamentelor de tot soiul, bazoreliefuri, plăci de faianţă rombice ori pătrate, mozaicuri cu flori stilizate, arbori necunoscuţi, animale dintr-o faună imaginară, cariatide mîndre de puterea lor, ca să nu mai fie adăugate turnurile ca de poveste, crenelate sau purtînd povara nu numai a cupolelor ci şi a statuilor închipuind luptători, amoraşi, îngeraşi, balauri groşi sau cai focoşi...

Judecînd după îngustimea ferestruicii prin care el ieşise pe acoperiş, fusese un om puţin la trup. Un slăbănog. Ros de vreo boală. Ftizie şi cine mai ştie ce. Ciştigul mizer... Poveşti. Un slăbănog oarecare, un amărît, un coate goale, un nima-n drum (de ce nu un „nima-n acoperiş"?) n-ar fi avut mîndria meseriei sale. Poate că a fost un copil. Ei, ăsta n-ar fi avut conştiinţa muncii sale. Te pomeneşti că meşterul a urcat pe o scheală ? Păi da. A aşteptat liniştit pînă ce au terminat zidarii, tencuitorii, zugravii, ţiglarii şi după aia a spus : „în lături, e rîndul meu !". Atunci fusese un om mic, nu numai la trup ci şi la suflet ; unul care-i nesocotea pe ceilalţi, îi sfida ; pe naiba, burlanul şi mai cu seamă scutul său, era frumos !

...Era străin de oraş. Venise doar aşa, în trecere. Viitorul proprietar îl întîlnise la „Cornul vînătorului". Intrase în vorbă cu el şi-l cinstise cu un pahar de bere. Sau cu vin de Podgorie ? Berea pare mai potrivită pentru un meşter rătăcitor. Mai cu seamă că venea din imensitatea (vremelnică, aceasta) a unui Imperiu. Poate se întorcea, cu lădiţa lui de scule, spre locurile-i natale. Îl lovise dorul şi se săturase de lumea cea mare. Fie ea şi văzută de sus. Se întorcea acasă pentru a dovedi că-i om pe picioarele lui. Stăpîn pe acoperişurile lui.

...Era un bărbat înalt şi subţire. Încă tînăr. Încrezător în forţele sale. Se strecura pe ferestruicile podurilor şi păşea mîndru pe acoperişuri. Fără să-i pese de înălţime. De hăul străzilor. De fintîna curţilor interioare. Păşea abia atingînd ţiglele înfierbîntate. Ori tabla înghiţată. Altfel, mîndru în singurătatea sa. Era liber să lucreze cînd vroia, după ce se zvînta roua de pe ţigle, sau după ce se domolea dogoarea acestora, ori poate noaptea, sub văpaia lunii... Un adevărat poem !

...Pe unele acoperişuri ar fi putut ajunge cu ajutorul lungilor scări ale pompierilor. Aştia există de cînd a fost adus focul pe pămînt... Judecînd după semnătură, era un om viguros. Se îndoia scara sub greutatea sa. Ţiglele scîrşneau, tabla mieuna ca mîţele călcate pe coadă. El nu putea fi comparat în nici un caz cu o mîţă. În timpul lucrului cînta. Avea o voce plină, bărbătească. Şi care alunga, la început, porumbii. Apoi aceştia i se aşezau pe umeri. Şi-i ciuguleau din palmă. Împărţea merindea cu ei. Era frate cu ei.

...Sosise în oraş şi îşi deschisese un atelier. Avea trei calfe şi şapte ucenici. Cum nu prea avea concurenţă, treburile îi mergeau din plin. Urme nu lăsa, fiind totuşi nou în oraş. Aştepta, cu răbdare, clipa prielnică. Acea clipă benefică creaţiei, păi cum ? Cînd atins nu de aripa vreunui porumbel (nici un simbol, aici) ci de

aceea a inspiraţiei să desăvîrşească o lucrare cum alta nu mai fusese pînă la el...

Se născuse într-un sat de munte. A ajuns meşter rătăcitor fiind furat de acasă. Poate l-au luat răitarii imperiali ca să-l schimbe pe vreun prins de-al lor, de către turci. Ori l-a răpit paşa de Mehadia. Era doar un copil fraged. L-au slobozit din robia-i abia începută lotrii sîrbi dinspre Orşova — treceau Dunărea şi loveau convoaiele turcimii. A copilărit pe lîngă ei. Se arătase tare îndeminatec în îngrijirea sculelor de război. Crescînd, a început să le dreagă pe cele stricate. Nimeni nu-l întrecea dacă trebuia dreasă scăpărătoarea unui pistol cu ţeavă lungă. Dar mai dragi îi erau puştile. A ajuns cîndva la Belgrad şi s-a pierdut de ceată. Copilul de pădure a fost cules de pe drumuri de un armurier. N-a făcut acesta o afacere proastă, cît a stat la el noul ucenic. Numai că tînărul s-a dat cu unii care puneau tablă pe acoperişul unei biserici. Învăţat să se cţţere în copacii înalţi, nu se temea de turnul unei biserici. Cu meşterii aceia şi-a luat de tot lumea în cap. A urcat spre Buda, a lăsat în urmă oraşul regal Praga, a trecut prin Beci, a străbătut Silezia, s-a pomenit la Potsdam ; în Berlin a stat puţin, nu i-au plăcut teii de pe bulevardul cel mare, erau prea rătunşi, coroanele lor erau mereu potrivite de foarfecele grădinarilor ; s-a întors la Beci şi acolo a fost mai rău — teii de la Scönbrunn semănau cu domnii de la palat, cu peruci pomădate. Şi-a adus aminte de teii lui de acasă. Aşa că s-a întors şi...

...Venea dinspre soare-răsare. Tocmise o streaşină la Biserica Neagră, avusese atelier la Sighişoara, a trecut prin Blaj, Sebeş, Orăştie, la Alba Iulia era să se însoare. Văzuse în cadra unei ferestre o fată, mă rog, ca o floare. Era să pătească ruşine mare, precum la Blaj, cînd s-a prăvălit cu streaşină cu tot şi cu burlanul în braţe. L-a ajutat fata să nu cadă, sprijinindu-l din priviri, mîncîndu-l din ochi... Cum era să alunece un mîncat din ochi de-o fată ? A luat-o la el. La el în atelier, că pe acoperişuri, vezi bine, fetişcanei îi era frică tare să urce. El pleca la lucru, ea-l aştepta cuminte, printre burlane şi foi de tablă. Pe acoperişuri el cînta de răsunau şapte străzi. Aşa-l auzea şi ea. Odată a lucrat la depărtare de nouă străzi şi ea nu l-a mai auzit : n-a ştiut cînd se întoarce şi cînd a apărut el a fost prea devreme pentru fată şi prea tîrziu pentru burlanier. Nu l-a pedepsit pe cel găsit în locu-i şi nici pe înşelătoare. I-a lăsat-o săluia, dacă aşa i-a fost norocul şi a plecat. O vreme i-a pierit glasul. Dar se făcuse parcă mai uşor la călcătură. Şi mîinile-i lucrau spornic, filfîind acolo sus ca aripile de porumbel.

...Odată, după meşterul care nu era nici tînăr şi nici bătrîn, s-a tras cu puşca ; l-a luat la ochi un jandarm cu pană la pălărie ; asta după ce-şi regăsise glasul în singurătatea aia mare a lui, din lumea acoperişurilor unde era singurul stăpîn. Şi tocmai începuse un cîntec de acasă despre o pădure în care toţi copacii vorbesc româneşte. Iar jandarmul...

Deocamdată Nicolae n-a dezlegat tainele legate de numele celui care a făcut burlanul. S-a încumetat, într-o zi, să-l roage pe un prieten care se lăuda cu privirea-i ageră, să citească şi el numele meşterului ; se oprise cu amicul acela clarvăzător, peste drum, pentru a avea o perspectivă bună ; nu le-a trecut prin minte să folosească un ochean, un binoclu, ceva. Oricum, n-ar fi fost nevoie, ziua era limpede, abia se terminase o ploaie nebunatecă de primăvară, iscată brusc şi tot aşa pierită, soarele făcea să strălucească ţiglele, ferestrele şi mai cu seamă burlanele prin care încă mai cînta apa. Burlanele străzii închipuiau o orgă uriaşă — burlanul cu scut părea să aibă rolul principal în tevăraia orgii, glasul lui se distingea net, glasul lui, sau glasul ploii abia plecate, sau glasul...

— Spune-mi, ce scrie acolo ?, a întrebat cu glas pierit Nicolae.

— Ia te uită, seamănă cu un blazon !, a spus prietenul. Dar nu văd decît...

— Concentrează-te ! Unde-ţi zboară privirea ?

— Privesc spre ce mi-ai arătat — şi prietenul a întins braţul, ochind cu arătătorul scutul burlanului.

Umbrele lor se lungeau pe asfalt. A lui Nicolae, ca de statuie, încremenită. A prietenului, ca a unui om care a înălţat arma...

— Eu nu ţi-am cerut asta, a îngăimat Nicolae.

— E doar un an trecut acolo. Anul 1848...

Anul 1848 a fost, se ştie, un an revoluţionar ...

(fragment)

marius petrescu

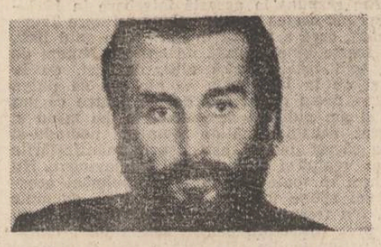

Poem

Cum venea, altădată, noiembrie
ce întîmplare rece
de toamnă –
mai crudă, parcă
şi mai enigmatică
decît sinuciderea unei albine,
căreia nu i-au mai rămas flori...

Cele trei secunde...

Eu te iubesc
doar toamna...
Numai toamna
suferinţa mea
naşte iubire...

Septembrie –
echinoxul sinuciderilor
din dragoste,
Octombrie –
teroarea şi extazul
despărţirilor,
Noiembrie –
iată moartea,
iată iubirea,
iată sfîrşitul...

Doar toamna
eu te pot iubi...
Numai toamna
moartea mea
se naşte din iubire,
iubirea mea
calcă pre moarte...

Septembrie,
Octombrie,
Noiembrie –
cele trei secunde
care ne mai despart...

Fals haiku

După război, pacea s-a abătut
peste sat, ca somnul
– după moarte...

Reportaj

Spre Neagra Sarului,
spre Dorna,
tot mai adînc
în aerul amurgului,
după mirosul turmelor
cu blana udă,
prin grindina de aramă
a clopotelor,
la sfîrşitul furtunii
de vară...
Satele deasupra Bistriţei –
grădini suspendate
sub tunelul de curcubee...
În depărtare,
Ceahlăul vaporos şi homeric,
sacrificat
de viaducte...
Turle subţiri,
ridicate în pieptul
lizierei de fagi,
ca nişte iele de argint,
însemnînd vămile,
strunga secolelor...

La întoarcere –
un reportaj
pe fundul lacului de acumulare !...

Ce vede porumbelul

Uite steaua, uite cîrngul,
uite visul, iată lacul,
uite liniştea, pădurea
fluviul, ploaia şi cîmpia,
uite somnul, uite floarea

şi secunda de funingini
ce pîndeşte toată slava !...

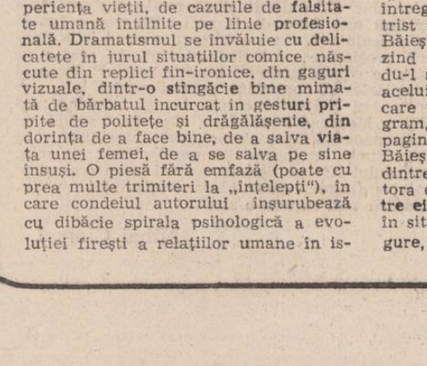

petru solonaru

Mai...

În ochii-ţi trişti, Ceruto,–îşi ning sepale
crimpeie-adînci de freamăt.
Numai vis...
Vai, irosiri !
la ce oglindă vi-s
aceste rugi,
cum clipa-vă doar pare ?...

Upanişadă

Stai... vino-mi şi taci...
grădina-i sfînt spor.
Colb, cum mor, uită-se în maci !...

Joc numai de s-ar
începe-în Fiind,
zori ne mint. Unde pleci iar ?...

Lumină...

Lumină, blîndă mîna ta
din ce pustiu va tremura,
cînd mie-mi singur, drum şi ceas,
părea-voi nume, semn rămas ?...

Unduirea urmei nimănui
prin tine-mi suie vis ce nu-i...

Cum

Cum floarea de vînt,
cuget, îţi curmă
blînd fur ! Mă uită că sînt...

Drum

Sub blînd septembrie văzum
de negăsit cătatul drum.

Spre hat un arbore, viu cînt,
mira din ram : sub glie, cînd ?

Uitam logodna-a toate, căci
din cer chema ecou de păci...

Atît de-aproape-am stat. Păru
un singur tîlc. Erai doar tu...

Sărut

Adînc sărut
şi har
părelniciei doar,
a umbrei gură, – în vînt,
mă murmură că sînt...

Dar, întru cumpăt dus,
undiri
mă ştiu că nu-s...

petru novac dolângă

Umbra drumului

Cum îţi clădeşti altarul dintre vise
să nu-mi aşterni otavă crudă peste ochi :
căci trebuie să văd în oglinzile lunii
cele veşnice care se-ntîmplă prin ceruri –
şi gleznele albe se scufundă-n argila stelară.

Iar în preazinatica Celestia va trebui
să mergem într-o troică de smirnă ;
ne vom urca deasupra nuverilor scămoşi
şi năzdrăvanii mei cai de rouă siderală
or dojeni în potcoave din argint lunar
drumul cel de cremene arsă al îngerilor.

Zinaticul şi blîndul heruvim albastru
ne va lua ca drept cerească vamă
doar aceste urvite straie pămînteşti ;
de vreme ce numai tu
care te-ai rostuit să aştepţi solstiţiul
eşti încredinţată că doar în Celestia
vocalele selenare ale moşilor mei
sînt prea tinere şi dulci ca mierea ochilor.

Căderea mîinii

Carnea ta înmugureşte bezmetic
şi sarea lemnului de fag
îţi răstoceşte cu patimă sîngele.

Seva fosforescentă a pomilor
a intrat în nodurile de ţărînă
iar fructele oarbe s-au rotit
pe orbita stelelor căzătoare.

Nimănui să nu-i fie teamă aici
de limba despicată a balaurului
– a spus martirul surizînd –
iar cea floare albă de zambilă
i-a incremenit între degete şi cer.

Dement şi aşurzitor scîrţîie acum
coroana acestui arbore metalic –
o, priveşte, cum peste fruntea-mi roşie
a scoborît pleoapa înţeleptului –
tare mănoasă, dulcea iarbă a cerului
îţi-a copleşit ochii şi gîndurile-mi ard.

Retrovizor

Strălucitorul frig şi golaşa spaimă
îşi înfig ghiarele albe şi lungi
în pupila ochiului meu drept ;

peste visul heruvimului blînd
fericirea ta cade aşa de greu
vai, dezmăţată şi chiar prea trufaşă.

(Şi-ţi aminteşti dintr-un gînd vlăguit
că peste pragul tinzii încîrnite
coarnele boilor răniţi şi bătrîni
au putrezit de tare multă vreme.)

Le mai spui aşezînd degetele pe ochi :
– tocmai voi, profeţilor sinucigaşi,
n-aţi atins snopul de lumină nicicînd
cu vîrfurile degetelor şi cu limba ;

iar ei îţi arată surizînd năting
cum înspre cele patru zări selenare
mugurii jilavi şi firele de otavă
s-au veştejit trist şi încet între altare.

Jertfă cu rod

Amforele îşi desfac gurile
sub mirosul apăsător şi fierbinte
ce-mi răzbate nările dinspre mirişti.

Un oftat venit dintre galbene grăunţe
începe acum să-mi străbată auzul
şi mi se pare că seamănă aievea
cu strigătul dement al mamelor
cînd aduc pe lume prunci prea graşi.

Peste piatra moartă din ziduri
va creşte iarbă înaltă şi dulce –
pilcuri de fluturi albi vor încercui
capul lăstărit al îngerului zinatic ;
vrăbiile tale mici şi iscoditoare
vor ciuguli coltii semînţelor
îngropate în crăpăturile din grinzi.

Tihna apei stăruie în ulcioare
iar gura ţi se umple cu pămînt arid,
simţi cum drumul stelei căzătoare
ţi-a încercuit lacrima somnului greu
şi numai pe scîndura mesei tale
strălucesc în bătaia lunii secerate
vertebre albe şi galbene seminţe.

Onomastică

Înspre care neştiute culmi selenare
au urcat mîinile tale ostenite
şi griul fraged al frunţii mele ?!
unde sînt acele ţarini de foc
peste care au zburat serafic
neînfricaţii hulubi astrali ?!

Nu eşti tu cel de piatră
– îmi răspunse heruvimul –
eu îţi cunosc trupul prea bine
căci te-am cutreierat în voie
pe cînd dormeai în poala lunii ;

ba da, ehei, dar n-am putut găsi
decît rădăcini şi case şi năfură
şi mai era acolo un nesfîrşit drum
care-şi căuta miezul şi umbra.

L4 23 SEPTEMBRIE 1989

«Ar fi fost o mare iubire»

TEATRUL GIULEŞTI

● Deschiderea stagiunii de toamnă aduce pentru Teatrul Giuleşti un suflu de sinceritate. Piesa lui Ion Băieşu (numită anterior **Regina Lear**) este gîndită de autor prin analogie cu cazul bătrînului Rege Lear. O femeie simplă, fără mare pregătire şi fără servici, este părăsită de bărbat şi aruncată în voia soartei de la o fiică la alta. Întîmplarea o aşează faţă în faţă cu un bărbat singur (fost criminalist), care, intuindu-i drama şi fondul bun sufletesc, o cere de nevastă. Descumpănirea femeii copleşite de griji şi de emoţii (soţul ajunge la reanimare, una dintre fiice are probleme în mariaj) alternează cu firescul şi spontaneitatea acestui bărbat matur, călit de experienţa vieţii, de cazurile de falsitate umană întîlnite pe linie profesională. Dramatismul se învăluie cu delicateţe în jurul situaţiilor comice născute din replici fin-ironice, din gaguri vizuale, dintr-o stîngăcie bine mimată de bărbatul încurcat în gesturi pripite de politeţe şi drăgălăşenie, din dorinţa de a face bine, de a salva viaţa unei femei, de a se salva pe sine însuşi. O piesă fără emfază (poate cu prea multe trimiteri la „înţelepţi"), în care condeiul autorului însurubează cu dibăcie spirala psihologică a evoluţiei fireşti a relaţiilor umane în istoria atît de inepuizabilă a cuplului.

Tudor Mărăscu propune cu nonşalanţă o viziune senină, a dezvelirii chipului nostru trucat. Ridicarea şi lăsarea cortinei descumpăneşte, stîrnind printre spectatori uşoare zîmbete, schimburi de priviri, vrînd să ironizeze neşansa întîrzierii, chiar la premieră, a actorului Mihail Stan. Întîrzierea actorului este înscenată de regizor pentru a sugera şi sublinia întîrziata apariţie a personajului capabil să se poarte aşa cum se poartă el în concepţia lui Ion Băieşu. Cu toată francheţea, cu toată încrederea în forţa fiinţei umane. Acest început amar şi nostim (lăsarea cortinei şi aprinderea luminii în sală) dă cheia întregului spectacol, al notei de umor trist în care e scrisă însăşi piesa lui Băieşu. El semnifică şi şochează, trezind publicul la realitate, avertizîndu-l şi pregătindu-l pentru asimilarea acelui „apel la solidaritate umană" de care vorbeşte Tudor Mărăscu în program, pe care îl solicită punerea în pagină a acestui cuplu de către Ion Băieşu. Actorul vine din sală, sărind dintre spectatori şi le vorbeşte acestora de la egal la egal, este unul dintre ei, unul dintre ei care la atitudine în situaţia de limită a unei femei singure, a unui om singur. Tudor Mărăscu — intuind exact capacitatea de exprimare a unui actor, face din Mihail Stan un maleabil şi simpatic criminalist îndrăgostit la prima vedere, iar din Olga Bucătaru face o femeie cumsecade, blîndă şi derutată, împovărată de tristeţe, luminîndu-se treptat pe măsură ce simte că poate avea din nou încredere în cineva, că viaţa pentru ea poate renaşte. Temătoare, mereu jenată, cu privirea pe dedesubt sau în pămînt, Olga Bucătaru îşi învaţă aici personajul să zîmbească, să privească drept în ochi pe celălalt.

Modul în care Mărăscu îi conduce în rostirea replicilor aduce un aer de împrospătare, de ieşire din rutina artei declamatorii cu privire la conţinutul unei fraze. Dramatismul poate fi articulat cu şoapta, iar forţa glasului folosită pînă acum doar pentru lungi tirade din Shakespeare — poate da încărcătură de ritual, de invitaţie serioasă la o frumoasă viaţă în doi prin rostirea cît se poate de „fierbinte" a celei mai banale dintre acţiunile umane. Acel „vii cu mine... să luăm o pîine" devine prin Mihail Stan cel mai vibrant şi emoţionant strigăt de dragoste. Poeziei dure a vieţii i se alătură, curînd, comicul ei : decizia pasului în doi e „homerizată" de rezistenţa piinii care nu vrea să se rupă. Aşa cum viaţa pedepseşte exact pe cel cu bune intenţii, raisonnerul generos dispare ca un fum. Un spectacol bine dus, bine dozat, bine condus, pentru ca spectatorul să nu se plictisească o clipă, pentru ca spectatorul să fie întors pe toate feţele, judecat, scuturat...

Nicoleta Gherghel

O restituire dramaturgică cu noi actori

● E vorba de două puţin cunoscute comedii ale lui Camil Petrescu : *Iată femeia pe care o iubesc* (1944) şi *Profesor Dr. Omu vindecă de dragoste* (1946) scrie dintr-un declarat spirit polemic la literatura pirandelliană şi moda psihanalitică. Deşi minore ca miză, într-o literă amintind mai degrabă de Mihail Sebastian, piesele sînt alcătuite cu excelent meşteşug comic şi o ştiinţă a răsturnărilor de situaţii şi suspensului pe care numai dramaturgii foarte buni se pare că le stăpînesc. În ambele scrieri, acţiunea se petrece în acelaşi loc — un sanatoriu de psihiatrie — şi cu aproximativ aceleaşi personaje, ceea ce a permis Adrianei Popovici să le suprapună şi să le dizolve cu uşurinţă într-un text de studiu intitulat *Profesor Dr. Omu*.

Demonstraţie suficientă de utilizare a intertextualităţii, noua piesă, destul de bine închegată literar, urmăreşte, pe mai multe planuri simultane, raportul dintre idealitatea sentimentală monocordă, inaccesibilă ca şi potirul Sfîntului Graal, şi o realitate umană contradictorie, complexă, vie, răvăşitoare.

După cum se vede, tema acestui diptic comic ne permite să aruncăm o privire şi spre teatrul aşa numit mare al lui Camil Petrescu. Şi nu numai că sînt şanse sigure de-a categorisi, la cea mai sumară analiză, personaje celebre ca Andrei Pietraru, Gelu Ruscanu, Pietro Gralla, făcînd parte din aceeaşi familie cu aproape anonimii profesor George Omu sau arhitect Mihai Stănculescu, dar ne-o şi declară răspicat, ca pe un eventual program spectacular, Camil Petrescu însuşi, în *Addenda la „Falsul tratat pentru uzul autorilor dramatici"*. (De altfel e loc comun, mă tem, ca şi descoperirea domnului Jourdain, aceea de a afirma că întreaga sa operă este în legătură directă, prin largi canale de comunicaţie deschisă sau freatică, stabilind o unitate deplină, tematică şi caracterologică).

În calitatea sa de lector universitar, de această dată, Adriana Popovici asigură şi regia acestui studiu binevenit în peisajul teatral actual. Studiu prin care, în scenografia funcţională şi plăcută a Adrianei Cupşa, debutează studenţii seralişti ai anului V. Intră astfel în scena românească, cu acte în regulă, unul dintre cele mai viguroase talente comice apărute în ultimii ani : Tatiana Constantin. Fără să i se poată nega complexitatea şi potenţialul dramatic, această tînără cu aer adolescent pare ocrotită de un simţ comic covîrşitor. Dar nu prin înfăţişare pitorească sau zvîrcolire înveselitoare. Ci dintr-o mişcare interioară, sclipind printr-un voltaj ridicat de inteligenţă artistică, prin nerv. Mircea Anca este un june prim impletind farmecul şi alura sportivă cu o cumpănită maturitate. Gabriela Baciu Negrescu a arătat disponibilitate şi fineţe în nuanţe, ea interpretînd convingător rolul dificil al unei femei dedublate. Mihai Constantin dezvoltă destulă culoare în joc şi vădeşte apetit pentru glumă (uneori juxtapusă textului pentru a-şi distra colegii). Marcela Anghel Jugănaru debutează cu portretul unei bogătaşe trăsnite conturat bine şi bogat. Ilie Gâlea e interpretul unui tînăr arhitect depresiv şi contradictoriu iar Marian Negrescu cel al unui bătrînel paşnic şi puţin ciudat, dar destul de amuzant.

Fără să fie definitorii, discursurile de absolvenţă ale clasei de actorie seral, promoţia 1989, sînt promisiuni în care se poate crede.

Radu Anton Roman

ştefan stoian

FĂRĂ RĂSPUNS

Nicicind dimineţile nu sînt mai frumoase ca vara. Dar dimineaţa asta e mohorîtă şi tristă. Din norii brumării, joşi se cerne o ploaie măruntă, nu rece, dar sicîitoare şi monotonă. Minaţi de un vîntuleţ abea simţit ce coboară prin stejeriş de-a lungul văii, norii varsă rafale de apă peste brazii şi fagii din jur, peste iarba înaltă, grasă, tocmai bună de cosit. La orizont, deasupra pădurilor albăstrii, o dungă se lăţeşte încet : soarele stă să răsară.

Tot mohorît e şi sufletul lui Dan. Pe bună dreptate. Cui i-ar place să fie tratat ca un ţîşt-bîşt lipsit de experienţă, pe deasupra şi naiv, tocmai acum, cînd împlinise treisprezece ani, şi el demult nu se mai simţea un copil. Povestea cu naivitatea i se părea pur şi simplu ridicolă, îl sicîia cumplit. Orice, numai naiv nu, ar fi fost insuportabil să fie aşa.

Proaspăt, plesnind de sănătate, dar încă buimac, se sculă din pat şi fără să îşi mai încalţe papucii se duse zorit în baie. După ce urină înfrigurat, trase maşinal apa şi în treacăt se privi în oglinda de deasupra chiuvetei. Cretina aia de dirigă care îi punea mereu să se tundă, deşi la vîrsta lor nu ar mai fi fost **normal** să o facă. Neplăcută istoria asta cu tunsul, scîrboasă, pur şi simplu penibilă. Iar părul, de ce dumnezeu creştea atît de încet ? Uf, îngrozitor de încet mai creştea, şi tocmai cînd încropeai şi tu o figură normală, iar trebuia să te sluţeşti. De ce, cui, la ce folosea ? Nu reuşea să înţeleagă nici chip, doar dacă admitea că diriga lor, pe care pînă şi bărbatul o părăsise, era ceva de speriat. În general, viaţa era deosebit de grea, lui îi era pur şi simplu greaţă de ea, ar fi vrut să o consume cît mai repede, pe nerăsuflate.

De dincolo de uşa camerei se auziră cîteva zgomote nedesluşite. Îşi trase pînă sub bărbie pătura crem îmbrăcată într-un cearceaf alb ce mirosea a pelin. Încercă să-şi cenzureze emoţia nedesluşită ce prinse a-i da tîrcoale.

Ascultă atent cîteva clipe, în cele din urmă înţelese că fereastra din hol rămăsese peste noapte deschisă şi acum, bătută de vînt, se lovea la intervale neregulate.

Şi, aşa cum se întîmplă mereu vara, deodată, ca la un semn nevăzut, ploaia se opri, iar soarele începu să îşi depene printre norii răsfiraţi razele blinde. În curte, prin tufişurile de lemn ciinesc tunse simetric, vrăbiile porniră interminabila lor ciorovăială umplind văzduhul cu ciripitul cristalin ce răsuna pînă în casă.

★

Dan îşi întinse cu desfătare picioarele dolofane, pe unul îl cocoţă pe tablia patului, trase un căscat prelungit, închise încet ochii şi... adormi adînc. Aşa îl găsi Jeni, care deschise uşa camerei apăsînd clanţa cu cotul. În mîini avea un borcan cu smîntînă proaspătă şi o strachină zmălţuită de pămînt cu brînza de vaci acoperită într-o frunză de brusture. Mergînd agale pe vîrfurile pantofilor cu toc cui se duse la măsuţa de sub fereastră şi lăsă brînza şi smîntîna. Privindu-se în geam îşi văzu o şuviţă de păr căzută pe frunte, o duse la loc, în cocul de păr negru bogat, prins în agrafe. Scoase la iuţeală trei ţigări din pachetul rămas deschis pe masă şi le strecură în buzunarul de sus al şortului. Legănîndu-şi fundul ce luase proporţii se întoarse şi porni spre uşă lăsînd în urmă un miros persistent de sodă de rufe şi săpun ieftin, de levănţică. Pe masa triunghiulară dintre cele două fotolii, într-o glastră din sticlă vînătă, agonizau cîteva garoafe, le schimbă apa. Dan deschise ochii.

— Jeni, făcu el cu o voce de tenor, apoi vocea i se baritonă subit. Vino încoace, te rog.

— Zău ? întrebă femeia uşor surprinsă, dar zîmbind timp şi fermecător.

— Vii ? insistă băiatul, fără să înţeleagă precis de ce o face, cuprins de o necunoscută şi ascuţită senzaţie de voluptate. O voluptate ruşinoasă cumva, dar neasemuită, îmbătătoare. Hai, zise el gîtuit de emoţie. Numai puţin.

— Ar însemna să fiu sonată de-a binelea, am adus brînza şi smîntîna, să nu mai faci ca joi, că e păcat de ele.

— Normal, zise el grăbit, nu vii ?

— Nu. Femeia deschise uşa, dar nu ieşi, întoarse capul şi cînd îl întoarse, şuviţa de păr îi alunecă din nou pe frunte.

— Nebunule, spuse ea, şi zîmbi din nou în felul ei atît de personal care pe Dan îl încînta, dar îl şi scotea din sărite. Dai în fiert, nu ?

— O să îţi pară rău, nu mai sînt deloc naiv, pot să-ţi demonstrez, nu mă cunoşti, spuse răspicat, deşi îşi dădea din capul locului seama că minte. Dar mintea plăcut, cu nerusinare şi entuziasm.

— Şi, pagubă-n ciuperci, de demonstraţii îmi arde mie acuma ?

— Numai aşa, două, trei minute, te rugam. Iar în gînd : ce mă fac de vine ? Ar fi insuportabil de plăcut, ar fi covîrşitor. Sînt penibil, nu, să nu vină. De ce mă rog, de ce insist atît. În loc să îmi văd de ale mele. Nici dusul nu l-am făcut. Nici nu pot. De ce ?

— De ce, îi continuă ea întrebarea, şi, dacă viu, ce-mi dai ?

— E obligatoriu să-ţi dau ceva ?

— Păi dară, spuse ea şi rezemă tocul uşii, privind alături de privirea lui intensă, pătrunzătoare, ce făcea parcă aerul să vibreze ca încărcat de electricitate. Se poartă, aşa-i modern.

— Normal, făcu Dan. Vocea însă îi sună fals pînă şi lui, fals şi neconvingător. Cum de nu înţelesese neghiobul că trebuie să o mai îngroaşe puţin. Se foi sub pătură, iar în clipa imediat următoare femeia nu-i mai ocoli privirea care în cîteva fracţiuni de secundă se şi muiase, încărcîndu-se într-o nesfîrşită melancolie.

— Lasă că mai vorbim noi n-au intrat zilele în sac, sau poate au intrat ?

Acum rîdea obraznic şi sfidător, dezvelindu-şi dinţii sănătoşi pe care îi învelise pe alocuri în vîplă, deoarece aşa credea că e mai în pas cu moda.

— Lua-te-ar dracu, aut, auzi, aut şi să te ia dracu, făcu el aruncînd pătura în lături şi sărind în picioare. Se duse la masă, deşi nu-i făcea nici o plăcere, îi provoca chiar greaţă, un fel de leşin interminabil, îşi aprinse o ţigară Golf din care trase bărbăteşte, cu nădejde, slobozind fumul pe nări, degajat.

— Hai pa, zise Jeni din ce în ce mai curioasă, înlemnită, pradă unei nerăbdări aţîţătoare.

Pe Dan pur şi simplu îl şocă atitudinea ei, faptul că nu pleacă, deşi el fusese destul de categoric, chiar grosolan. Un nesimţit în toată regula. Dar pe femeie, în loc să o deranjeze injurătura, îi trezise pentru prima oară interesul, ieşirea lui o fascinase chiar.

Ca să îngădue dezlănţuirilor de emoţii nedesluşite să se potolească, băiatul îşi aruncă privirile pe fereastră, văzînd ca prin vis rondurile cu petunii şi circiumăriţe, dalele hexagonale ale aleilor invadate ici colo de pir, aleea cu pietriş ce ducea la cantină pe marginea căreia portolacul ivea plăpînde floricele vineţii, galbene, roşii. Un motor tăia undeva lemne, dar păcăitul lui continu părea a face parte din liniştea din jur. O covîrşitoare timiditate îi paralizase aproape mişcările, ea se prelungi pînă dincolo de răbdarea femeii, care după un timp, închise uşa ridicînd din umeri fără rost. Traversînd holul mare sprijinit în bîrne, se apucă grijulie să îşi aranjeze şortul care, de altfel, era în ordine. De cum plecă femeia, Dan stinse scîrbit ţigara. Ce rost mai avea să fumeze dacă nu îl vedea nimeni. Ar fi fost ridicol, **normal.**

Peste noapte, fereastra ce dădea spre grădina unde copacii îşi resfirau frunzişul des fusese închisă. O deschise larg. Din grădină năvăli mireasma pătrunzătoare a florilor şi ierburilor amestecată cu răcoarea plăcută a pămîntului jilav, de după ploaie.

Îşi privi ceasul, se făcuse nouă şi un sfert, tipii îl injurau pesemne, fără el nu puteau porni partida, nu aveau mingi. Îşi trase la iuţeală blugii, sări în adidaşi, înşfăcă racheta şi cutia cilindrică. La ieşire sări toate cele cinci trepte. Păşind uşor şi energic, sobori deluţul din faţă călcînd pe iarba udă, lucioasă ce mirosea a ciuperci. Căsuţele se aliniau în dreapta şi în stînga drumului. În faţă, sclipind în culori limpezi, se deschidea priveliştea de necuprins a cîmpiei din care se ridicau aburi argintii. Fluiera încetişor, lovind în răstimpuri cu racheta în mingi nevăzute... Sus, soarele începuse să ardă printre norişorii albi ce se călătoreau.

Ce fraier ! îşi pierduse timpul aiurea cu Jeni, o proastă, care la trei cuvinte făcea cinci dezacorduri, şi pe deasupra mai era şi grasă. De ce ? Dumnezeule, de ce ? Oricît s-ar fi străduit, nu găsea un răspuns logic şi normal la toată istoria asta.

Dar fiind, firește, încă tînăr, nu ştia că un astfel de răspuns nu avea să-l găsească niciodată în viaţă.

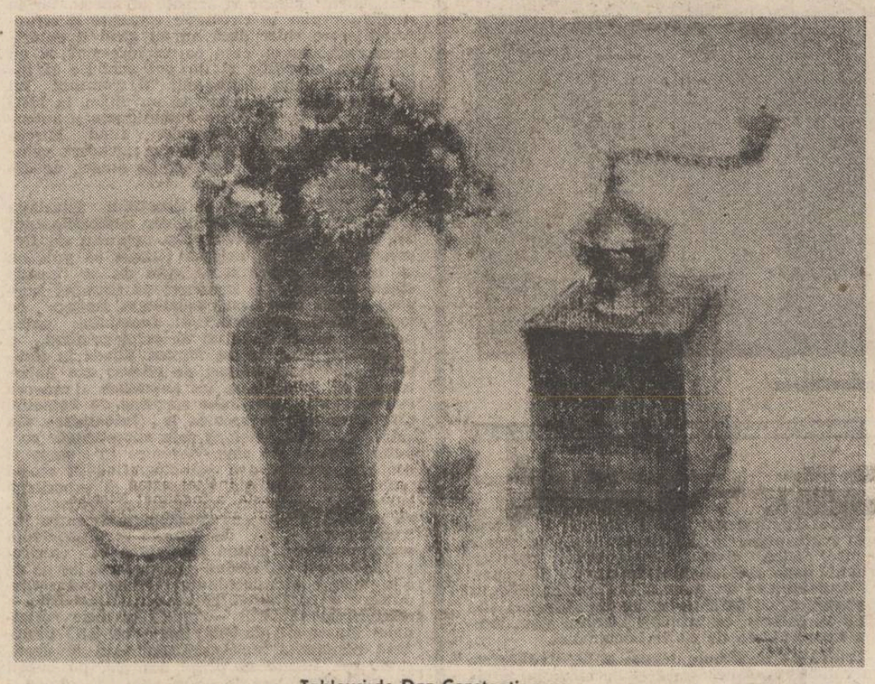

Tablouri de Dan Constantinescu

junona tutunea

Pedeapsă

De-acum ai să visezi şi fără mine,
termite de-ntuneric mă uzurpă
şi nici un sor pierdut să nu mă-ntine,
căci vîntu-i viu în locu-n care surpă.
Să vezi că fiece lunatic are singe
pe care apa nu-ncearcă să-l aline
şi-oricîte galaxii în timple-ar plînge,
graiul celest nu-i cruţă stepa-n vine.

Va fi tîrziu în noaptea de zăpadă,
te vei ierta şi nu vei şti de cine,
răpitul cîntec singur de naiadă,
la-ntîiul foc te va ierta pe tine.

Autoportret

În partea inimii
m-am scorojit precum flăminzii
şi toţi copacii aceştia
milostivi ca un văzduh
îşi îngroapă nervurile
în mine, uitata.

În partea gîndului se stăruie
luminări şi întunericuri.
La mijloc trup.
N-am ştiut niciodată
de ce am chipul tău.

Cîntec pentru o iubire

Pămîntul a rămas în urma ta,
ne-a ţintuit cu talpa-n minerale,
te-au plins nebuni beţivi prin cafenea,
pămîntul n-a găsit spre tine cale.
Îţi trebuia un trup să fii atinsă
şi-n os nevrednic nu ştii cum săpa.
Ibovnici stelei te-au ţinut închisă.
în turn de vis, să nu mai poţi scăpa.

Pămîntul a rămas în urma ta,
neîmpăcat cu trudnice nevoi,
nevinovat stingher, căci nu uita :
pămîntul ce te-alungă sîntem noi.

Spinul

ucigător de Rainer Maria Rilke

Otrava nestrunită-l împinsese
de dor de colind prin sevă.
El doar se întrebase de amarul venelor
neştiutoare somnului aducător.
Dar spinul era spin
şi încolţise de tot singele
îi geruia de spini
nou-născuţi.
Şi el nu-l pierduse,
nu-l ucisese,
nu-l alungase,
căci nu văzuse decît trandafirul.

corneliu vadim tudor

RECVIEM PENTRU MAMA*)

troianul sărăciei, uriaş
scotea pe hornuri fumuri lungi de jale

Rugăciune

Nu te grăbi, ceas rău al vieţii mele
întîrzie un timp, o zi, un an
să scutur iar mestecenii de stele
să mai adulmec macii unui lan
lor vietăţi cu botul diafan
să-mi culce-n palmă perlele lor grele –
nu mă lovi, ceas rău al vieţii mele
mai lasă-mă hoinar ca zeul Pan
şi să mă bucur în extaz de ele...

Frescă veche

Nu ştiu preabine cum să vă descriu
parcă vă văd icoana nebuloasă
şi era frig, şi se făcea tîrziu
şi n-aveaţi loc de-atîţi copii la masă

Voi n-aţi purtat o haină mai de soi
şi n-aţi avut duminică sub soare
înverşunaţi în cultul pentru noi
fără a vrea răsplată viitoare

Părinţii mei, ce dor îmi e de voi
şi neputinţa voastră cît mă doare !

Tatăl nostru

Iubite tată, cum să-ţi dau de veste
că pacea casei noastre s-a sfîrşit
că jinduim, că mama nu mai este
destinul ei a fost pecetluit

Cum să te pregătesc mai ocolit
ca să induri năpraznica poveste
să nu te frîngi, să nu fii biruit
de sabia acestei nopţi funeste

Noi te-am păstrat mereu la adăpost
iar dintre cei ce viaţa ne-o aflară
întotdeauna ultimul ai fost

Ai bănuit ceva, dar nu te-ndoi
primeşti senin această grea povară
şi eşti din nou mai tare decît noi !...

Iniţierea

Dublu eteric, foc necorporal
din lămpile de naft egiptiene
cînd peştera înscrie pe fundal
doar umbra unei treceri pămîntene

Epifanii săpate-n pergament
în grota lui Zalmoxis şi la Delfi
într-un galop de mirt fosforescent
la carul mării se înhamă elfii

Ceva rămîne, totuşi, după noi
chiar dacă trupul nostru în ruine-i
eliberate spirite-n convoi
migrează spre Copoii Proserpinei

Ele se-ntorc de unde au venit
esenţa noastră e din altă lume
cînd lotusul carnal a putrezit
primim în schimb veşmintele postume

Inţrăm în caste noi de sacerdoţi
acelaşi trup mai trainic se-nfiripă
iar ceea ce depling profanii toţi
e numai umbra trecerii de-o clipă

Ultima taină

Nu-s pregătit de oaspeţi, şi totuşi te primesc
izbeliştе a sorţii, cu masca ta cea nouă
tu îmi aduci în casă ceva neomenesc
o ancoră ce-mi rupe făptura pe din două

E ca o amintire de cînd eram copil
înspăimîntat la geamuri de fulgere şi ploaie
o stare fără nume s-a cuibărit abil
necunoscute drumuri în mine se-ntretaie

Un frig de alge negre ce putrezesc pe dig
crispează mîna asta cu care scriu de frică
să las ceva în urmă, mesajul să mi-l strig
uitarea să mă cruţe cînd spada şi-o ridică

Nu cred că tocmai mie să-mi vină vestitori
nimic nu mi se-ntîmplă, dezastrul e departe –
rosteam acest descîntec de-atîtea mii de ori
trufaş, şi întangibil, şi sfidător de moarte

Nu mă condamnă nimeni, căci toţi sîntem
la fel
şi-n jurul nostru moartea îşi dăinuie seismul
nepăsători în faţa eternului măcel
în noi îşi paşte caii, feroce, egoismul

Ne bucurăm de viaţă, dar nu ştim mai nimic
ce sîntem, cine sîntem şi drumul unde duce ?
îi exilăm la Tomis pe cei ce ne dezic
îi lapidăm cu sete, îi răstignim pe cruce

Nu vrem să recunoaştem că sîntem muritori
iar taina de pe urmă ce greu se mai învaţă :
noi ne gîndim la moarte, de fapt, arareori
în timp ce ea se uită la noi întreaga viaţă !

Poveste de iarnă

Şi-mi mai aduc aminte de-un Crăciun
la gura sobei proaspăt văruite
se desluşea cum viscolul nebun
surpa departe staule de vite

La bariera noastră de oraş
prindeau contur poveşti medievale

Reîntregirea familiei

M-aş întinde lîngă tine, mamă
m-a răzbit un dor de nu mai pot
doar o zi şi-o noapte, mai cu seamă
să nu fii chiar singură de tot
Lasă-mă alături de tine
ca-n copilărie să mă string
astăzi nu mai ştiu ce se cuvine
prea sînt ostenit ca să mai plîng
Ce cuminte stai sub ghetişoară
amiroşi a iască şi livan
de cu toamnă pînă-n primăvară
tu bei doar cenuşă de vulcan
A crăpat de-atîta neploaure
inima pămîntului de flori
de-aş putea pătrunde taina mare
te-aş întoarce vieţii pînă-n zori
Fac cărăuşie după apă
să-ţi zidesc umbrare şi poteci
toată slava mea a fost să-ncapă
între o cişmea şi un loc de veci
Tot ce-a fost trufie nu mai este
Alfa şi Omega îmi erai
parcă văd cum s-a zdrobit de creste
pasărea porfirion din rai
Ochii mei ca minjii se înhamă
la un rug de frunze fumegînd
m-aş întinde lîngă tine, mamă
într-o zi, sau poate mai curînd...

*) Din volumul cu acelaşi titlu, aflat în curs de apariţie la Editura „Eminescu".

plastică

Inconfundabila rostire

● Nimic nu-i mai seducător ca jocul eternităţii într-un grăunte de adevăr şi credinţă — ne asigură un filozof al civilizaţiei, în vreme ce alătura titanismul creator al omului marilor virtuţi demiurgice. Sînt, firește, momente în viaţa unui artist, cînd pînă şi boarea gîndului pare atinsă de strălucitoarea hlamidă a rostirilor esenţiale. Pornit în căutarea unei asemenea posturi consacratoare, **Dan Constantinescu** s-a angajat, de mai multă vreme, într-o anevoioasă lucrare de anihilare a unui mit. Unul dintre cele mai „sensibile" modele de peisaj-portret ale picturii universale — Veneţia — este reevaluat în termenii lui obiectivi, terra-terriene, derobat de artificiile memoriei sentimentale şi restituit omului ca un reper oarecare al spaţiului său existenţial. Aşadar, Dan Constantinescu porneşte de la o citire polemică, intens actualizată, a pretextului real, sursa calofilă fiind topită într-un demers analitic şi cultural de profunzime, care îi oferă artistului posibilitatea unei alternative estetice personalizate, fără a-l desprinde, însă, de rigorile exerciţiului artistic fidel conspectului figurativ. Expoziţia de la Muzeul de Artă al Republicii încununează o vîrstă şi o experienţă creativă, artistul definindu-se, prin unicitatea atitudinii sale artistice drept un exponent de frunte al generaţiei sale şi un continuator, pe o altă volută stilistică, a lecţiei maestrului său, din a cărui matrice spirituală se şi revendică demonstraţia lui de astăzi. Face acest lucru nu cu ritualul de gesturi şi ticuri al discipolului credincios cît, mai degrabă, cu aplombul uceniculuiaventurier, atras de nesfîrşitele conquiste ale omului în teritoriile arte:. De aceea, poate, multe din pînzele sale „citează" **teme** şi **modele** din opera **maestrului care, la rîndul său, a orchestrat, în cheie proprie, motive** ale marii picturi europene. „Veneţiile" lui Dan Constantinescu sînt, pe acest plan, o versatilă tălmăcire, prin intermediul unui arsenal tehnic îndelung **exersat şi bine stăpînit, a unei partituri** foarte cunoscute. Teren deschis deopotrivă înălţărilor ca şi căderilor. Tînărul artist (căci, încă este tînăr !) şi-a ales această severă unitate de măsură tocmai pentru a-şi copleşi privitorul cu spectacolul propriei viziuni plastice, al rezoluţiei sale estetice, care, în planul strict al picturalului, impune o serie de soluţii şi răspunsuri ce-l individualizează net. Şi faptul că rafinamentul tehnic cu care Dan Constantinescu îşi compune astăzi aceste impozante şi convingătoare eseuri peisagistice, evocînd atmosfera spaţiilor şi, oarecum, a paletei turneriene, este evident pentru toată lumea (deşi, pentru pictor, problemele nu-s nicidecum încheiate), ne îndreptăţeşte să atragem atenţia asupra a două elemente, care domină „dinlăuntru" producţia artistică a pictorului. Este vorba de portretistica sa şi, mai ales, de excelenta serie a naturilor statice. În portret reţin concentrarea de mijloace de expresie şi detaşarea faţă de pretextul real, pictorul rezistînd tentaţiilor descriptiviste în favoarea surprinderii acelor accente interioare care definesc un **caracter (Portret de fată, Bărbat în albastru, Portret de ţăran).** Naturile statice ne relevă un pictor care a dus interogaţia estetică pînă la punctul de unde încep răspunsurile fundamentale. Dan Constantinescu concentrează în aceste pînze tot ceea ce a dobîndit mai durabil şi mai frumos în întreaga sa experienţă artistică. Se regăsesc în ele filoanele marii picturi de pretutindenea, însă atît de bine distilate în retortele sale stilistice şi expresive, încît ceea ce ne dezvăluie astăzi pare a fi împlinirea unei desăvîrşiri. Este genul în care Dan Constantinescu a mers cel mai departe, armonia compoziţiei, precizia desenului şi noblеţea culorilor îndicîndu-ne nu opera unui virtuoz, ci a unui artist lucid, laborios, novator în plan tehnic şi îndrăzneţ în conturarea unei viziuni plastice distincte, individualizate, care ştie că pictura este, înainte de toate, o ştiinţă şi apoi o artă.

Corneliu Antim

muzică

Seri camerale

● O seară Schumann reprezintă, firesc, un eveniment muzical, mai ales cînd soliştii fac parte din elita artei interpretative. Clarinetistul Aurelian Octav Popa, recunoscut de multă vreme printre marii maeştri ai epocii contemporane, a ales din repertoriul schumannian „Trei romanţe" şi „Trei piese fantezie", concepute în sonorităţi de lied, fraza generoasă, de largă respiraţie, tonul elegiac şi tandru, avîntat sau confesiv ducînd cu gîndul la inflexiunile vocii umane. Expresia, bogăţia coloristică şi acurateţea impecabilă a sunetului au caracterizat, şi de această dată, interpretarea conferită de renumitul muzician, cucerind prin virtuozitatea volutelor şi cascadelor sonore, prin dezinvoltura şi siguranţa tehnică, dar mai ales prin rafinamentul şi eleganţa concepţiei stilistice.

Ciclul de lieduri „Viaţă şi dragoste de femeie" pe versuri de Chamisso, în tălmăcirea sopranei Sanda Şandru, s-a încadrat pe aceeaşi coordonate ale miniaturii vocale în care momentele de reverie alternează cu cele de exuberanţă bucurie, urmărind îndeaproape sensurile cuprinse în vers. Gînduri rostite în tonuri estompate, cu delicateţea caldă şi sinceră a primei iubiri, s-au depănat în sonuri de o puritate plină de farmec, cărora Sanda Şandru le-a dat sensuri expresive aparte, dezvăluite de vocea sa cu înfăluiri catifelate şi străluciri diamantine ; lieduri pe care solista le prezintă, de fiecare dată, într-o nouă manieră interpretativă.

În dublă ipostază — de acompaniator şi solist — pianista Ilinca Dumitrescu a demonstrat, încă o dată, capacitatea sa deosebită de mobilizare artistică, disponibilităţi interioare care-i permit trecerea aparent comodă de la cerinţele acompaniamentului discret, eficient, „mulat" pe intenţiile de expresie ale protagoniştilor, la solicitările impuse de prezenţa sa solistică în dificilul ciclu „Carnavalul" sau în delicata „Arabescă", „schimbarea rolurilor" constituind astfel o certă performanţă. Dacă în secvenţele de acompaniament Ilinca Dumitrescu a realizat un dozaj echilibrat, susţinînd şi completînd inspirat evoluţia soliştilor cu care a colaborat, în paginile pianistice prezentate a încîntat prin paleta coloristică, prin verva şi plasticitatea imagistică cu pronunţat caracter programatic, prin impetuozitatea, finеţea şi rigoarea cu care a conturat fiecare personaj, fiecare scenă gîndită de Schumann cu o debordantă fantezie.

Ilinca Dumitrescu abordează cu aceeaşi probitate profesională, **cu** aceeaşi minuţie şi profundă cunoaştere stilistică atît muzica preclasică sau romantică, cît şi muzica contemporană, fapt reconfirmat de prezenţa sa în cadrul zilelor culturii din R.D.G., într-un program cu lucrări semnate de compozitori contemporani din această ţară. Deosebit de interesante şi dificile, cele patru piese interpretate — „Burleske" de Fritz Geissler, „Cascade" şi Toccatina „Carioca" de Siegfried Thiele şi „Studie" de Ruth Zechlin — au permis reîntîlnirea cu velocitatea, dar mai ales cu talentul interpretei de a vizualiza, de a creiona cu aceeaşi forţă expresivă imagini groteşti sau delicate, îmbinînd avalanşa virtuoză cu momente misterioase sau pline de vervă.

În acelaşi program au figurat lucrări camerale dedicate cvartetului de coarde („Patru piese" de Manfred Weiss şi „Cvartetul" de Wolfgang Lesser) interpretate cu măiestrie de Cvartetul „Serioso" şi de Cvartetul „Artis", formaţii cu sonoritate densă, care au reuşit variante interpretative interesante şi expresive ; cu sensibilitate şi competenţă, mezzosoprana Steliana Calos (la pian Mihai Virtosu) şi soprana Bianca Manoleanu (acompaniată de Remus Manoleanu) au interpretat lieduri de Günter Kochan şi Siegfried Matthus. Dacă lucrările amintite s-au înscris pe linia unei scrituri moderne fără excese, „Cvintetul pentru suflători şi pian" de Georg Katzer a adus în prim plan experimentul muzical de avangardă, într-un limbaj căutat, cu efecte de emisie şi conglomerare sonore surprinzătoare ; interpretarea a aparţinut cvintetului „George Enescu".

Anca Florea

revendicarea clasicilor

PREEMINESCIENII: DIMITRIE BOLINTINEANU

Meritul lui Bolintineanu e de a fi premers lui Eminescu în dezvăluirea „golului etnic", indirect, desigur. În **Influența austriacă...**, poetul face această observație capitală : „De aceea să ne întrebăm fără părtinire cum întâlnim pe poporul nostru în istorie din momentul în care ea devine mai strâvezie, adică de pe la începutul secolului al 14(-lea). Îl găsim **totdeauna dezbinat înlăuntru, dezbinat în politica sa față cu vecinii." (Opere,** IX. p. 166). Or, această dezbinare e dublă: între Principate și înlăuntrul Principatelor, ultima ilustrată fiind de nefericitul procedeu al electivității domnilor. De-aici tot răul, căderea în subistorie, pe lungi perioade, a unuia dintre cele mai înzestrate etnii ale Europei. Să se observe că Eminescu vorbește „fără părtinire", cu „minte foarte rece" și „inimă foarte caldă", semn al celui mai înalt patriotism. Se mai poate oare susține că poetul a **idealizat** trecutul?

Electivitatea domnilor a creat terenul favorabil **discordiei de al doilea grad,** încurajînd luptele pentru putere între marii boieri pretendenți la tron, pe de o parte și între boieri și domnitor, pe de alta. Din acest moment ne putem sluji de argumentele lui D. Bolintineanu, aproape identice cu ale lui Eminescu, precizînd că nu e locul aici pentru o detaliere a doctrinei eminesciene. Sub titlul grăitor **Studii politice,** Bolintineanu scrie în **Dimbovița** (decembrie, 1858) : „Națiа română are un neamic puternic ce o ține neîncetat învinsă, răsturnată sub picioarele sale, ce-i suge viața, tinerețea, vigoarea, voința și orice mijloc de apărare. Acest neamic nu este nici **străin** (s.n.), nici armat, nu este nici tractatele ce regulează condiția politică a țărei. Acest neamic trăiește între noi, ne îmbată cu răsfățările lui dătătoare de moarte; diriguie toate spiritele sub voința sa fatală; nici o clasă, nici o partidă, nici o coterie nu poate să rupă lanțurile lui, și dacă vreodată vreunul a cercat să fărîme acest jug, a trebuit să cază îndată victimă calomniilor celor mai vestejitoare. Acest neamic este spiritul de divizie între români, a cărui origină nu poate să aibă nimic nobil, nimic generos" **(Op. cit.,** p. 61). Bolintineanu mărturisește că acest „vierme" lăuntric a fost văzut cu ochiul liber și de străini și-l da exemplu pe unul nepărtinitor, Saint Marc Girardin, care scrisese în **Les Débats:** „Toate acele certe și divizii interioare între români servă să compromită viitorul acestei naționalități înaintea Europei". Iată cum explică Bolintineanu dezbinarea dintre români: „care pot fi cauzele acestor dezghinări, acestor uri? Ele sînt de două naturi diferite: una este trebuința de idei de civilizație ce face să se aseze cetățenii în două tabere; cealaltă este modul electiv al domnilor, care naște iarăși multime de alte tabere, care toate se urăsc și se luptă neîncetat". (p. 62). Desigur, i-a lipsit lui Bolintineanu orizontul unei teorii mai complexe, dar efectele sînt descrise cu pătrundere, apropiindu-se de Eminescu, mai ales în ce privește electivitatea domnilor din care se naște (sau poate fi consecința) „golului întraetnic" umplut de străini: „Modul electiv a fost în toate epocile fatal acestor țări, încă de la începutul epocelor de cădere, căci ambițiosii ce visau la tron, uniți cu cei nemulțumiți după timpuri, au avut recurs la streini".

Într-un asemenea context, revoluția națională începută de Tudor Vladimirescu dobîndea o importanță crucială pentru destinul românismului. Bolintineanu, ca și Eminescu, simte întreaga însemnătate a momentului. Însă, grecii, căzînd, au rămas puternice urme de otravă: „Grecii căzură, dar sămînta lor rămase în aceste holde curate române, ca niște bălării, datinile lor, disprețul lor pentru România, pentru istoria românilor, pentru limba românilor, rămase moștenire în familiile române grecite". (pp. 616—617). Cît de subtil au supraviețuit de-a lungul vremurilor aceste „sechele" insidioase ne-o arată întreaga serie de opoziții la spiritul critic autohton, insinuîndu-se, între altele, într-un bizar „complex de inferioritate", de veșnică „întîrziere" culturală, de minimalizare și ignorare a trecutului istoric și cultural, căci peste reziduurile fanariote s-au mai așezat și altele, în timp. Intuiția fină a lui Bolintineanu consonează și mai departe cu a lui Eminescu: „Sîngele străin întrupat în corpul românului păstrează natura sa". Și: „De aici vine această nepăsare de sentimentele patriei, de limbă, de istorie, de demnitate românească și omenească, de aici vine spiritul de intrigi, această lipsă de sinceritate, această servitute fără pudoare, acest imen cu care omul își vinde conștiința, în fine această stare de cădere și de degradare ce apasă societatea și căreia suntem datori a zice că românii sunt streini în patria lor..." (p. 617).

Ținta finală a lui Bolintineanu coincide cu a generației sale — realizarea unei **unități naționale** cuprinzătoare menită să facă din România o țară puternică, independentă economic și politic, pentru ca civilizația și cultura să se-mplinească major, pe măsura înzestrării etniei noastre. În același timp, însă, Bolintineanu cel de după 1858 și de după 1866 anticipează marele curent al **culturii critice** care va culmina cu Maiorescu, Eminescu și Caragiale. Apoi, el avea un simț al valorilor indiscutabil, oglindit nu de puține articole despre literatura vremii și cea populară, fapt care ar merita el însuși un studiu aparte. Și ca o confirmare a celor spuse, nu e deloc întîmplător că Bolintineanu presimte importanța apariției revistei **Convorbiri literare** al cărei prim număr îl salută tocmai pentru valoarea culturală: „La Iași a apărut o foaie literară. Junimea, redigiată de cîțiva juni de vîrstă dar maturi de minte. Ceea ce se scrie în primul număr este scris mai bine decît ceea ce s-a scris de la un timp pe aici despre literatură: găsești erudițiune, sare și împărțialitate. Noi salutăm cu plăcere un organ literar bine redigiat și bine scris, și îi urăm să poată înturna gustul românilor către limbă, litere și bele-arte, fără cari orice națiune este o minciună". **(Trompeta Carpaților,** 9/21 martie 1867). Urare împlinită cu prisosință !

Se mai apropie Bolintineanu de cultura critică eminesciană prin neîncrederea în importul de idei și legi rău traduse și aplicate, în spatele cărora se ascundeau interese individuale și de grup: „Domnilor, încetați de a profana principiele cele mari, ideile cele frumoase, servindu-vă de ele ca să ajungeți și să vă faceți trebile de partită și persoană!" (p. 436). Și s-ar mai putea cita multe alte puncte de contact între gîndirea celor doi scriitori: ideea dacismului, „strîmtul cerc" al „tagmei salvatorilor", inamovibilitatea judecătorilor, sistemul vicios al împozitelor, apărarea intereselor țărănimii, prețuirea trecutului național, falsa egalitate și libertate, biciuirea „cumularzilor", chestiunea nedreptățirii Moldovei, după Unire, libertatea presei, semibarbaria, respingerea eufemismelor în presă etc.

Dar la fel de importante sînt elementele care-i despart pe cei doi ziariști. Altminteri, trebuie din nou precizat că nu e vorba aici de influențe „sursiere", ci de afinități și de reacții asemănătoare față de aceeași realitate. Desigur, Bolintineanu e departe de concepția **statului natural** eminescian, care stă în centrul doctrinei poetului. El îmbrățișa, în ton cu epoca, poziția contractualistă a lui Rousseau. Să mai amintim că Bolintineanu a interpretat faimoasa „legătură a lui Mihai" ca pe o greșeală a domnitorului (cum făcuse și Bălcescu), în vreme ce Eminescu a dovedit o mai subtilă cunoaștere a acestei legi. Și exemplele s-ar putea înmulți.

Apoi în ciuda indiscutabilelor sale performante, Bolintineanu nu atinge geniul stilistic al publicisticii eminesciene și nu are o viziune asupra lumii de anvergura și coerența urmașului său. Însă poziția onestă, profund patriotică, optiunea pentru **adevăr** dîncolo de orice interese de partid, avînd drept consecințe o așa de izbitoare apropiere de critica eminesciană, atestă importanța covîrșitoare a acestei publicistici scoasă abia acum din uitare, în măsură a redimensiona nu numai locul lui Bolintineanu în istoria culturii și ideilor românești, ci și să **valideze** o dată în plus **adevărul** publicisticii poetului național. De aceea, ziaristica lui Bolintineanu trebuie considerată o revelație a ultimilor ani, alături de editarea integrală a jurnalisticii eminesciene.

Theodor Codreanu

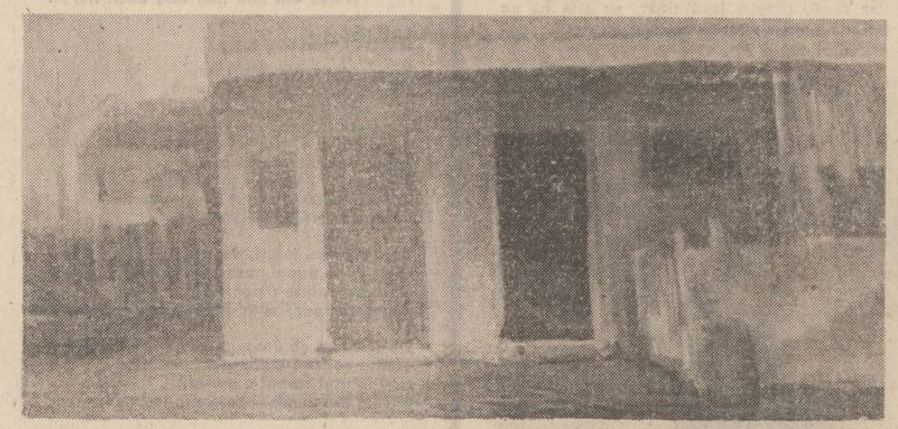

Tablouri de Dan Constantinescu

FUNCȚIA COMPLEXITĂȚII

În critică, dacă ne situăm de partea celui ce observă ce întreprinde pe teritoriul literaturii emițătorul punctelor de vedere, există pare-mi-se, trei tipuri de subiectivitate. Cea care **explorează** (descoperă apariții de valoare, descifrează strategiile originalității), cea care **cucerește** (absoarbe creația și o restituie destinului ei valoric pe baza unor noi raporturi) și, în fine, cea care **legitimează.** Aceasta din urmă nu obosește niciodată spiritul, îl instruiește cu dreapta măsură a balanței, țelul ei fiind, cu precădere, legat de unitatea indivizibilă dintre cunoaștere și emoție, existență umană și proces creator. Pentru noi, prototipul criticului explorator a fost Maiorescu. Cel cuceritor îl personifică G. Călinescu, cel care legitimează intenționalitățile originare — Lovinescu.

Mă întreb, schițînd această configurație posibilă de fizionomii în lumina unui termen de identificare, spre care dintre tipurile de critică tindea Tudor Vianu, de la moartea căruia, iată, se împlinesc 25 de ani. Trebuie să cred, dată fiind imensa desfășurare de energii studioase în care s-a ilustrat, că Tudor Vianu, atît cît a indus și tema criticii printre profilurile sale de preocupări, se apropie mai mult de privilegiul legitimării, fără să ignore, într-o anume măsură categoria primă, cu atîtea dificultăți ce trebuiesc învinse, a descoperirii operelor singulare, amestecate printre altele, așteptîndu-și cuminți lectorul inspirat, interpretul avizat.

Ca tipologie, Vianu se consideră a fi — primordial — un cercetător. Un cercetător-cugetător. O dovedește atît de temeinicul său tratat de **Estetică.** Dar, cum se știe, el a pornit ca poet și s-a manifestat și în calitate de succint, fugace memoralist. Ca atare este — el însuși — un spirit dual, ambivalent. De ce să ne mirăm atunci că unii văd în el numai eruditul, iar alții trag din structura lui multidimensională argumente pentru pledoaria în favoarea carierei de profesor ? A fost și una și alta. Și a mai fost, neîndoielnic, în felul lui doct-muzical, necontestatar, și hermeneutic (fără ipostazieri didacticiste) un îndrumător, o călăuză spre esențele artistice, un cartograf al domeniilor intelectului, asiduu, metodic, modern. Mai degrabă teoretician decît comentator spontan al produselor culturii, Vianu reabilitează, la noi, conceptele în sensul că le situează pe o filieră deopotrivă istorică și estetică. Astfel, el ne face sensibilă nu doar evoluția noțiunilor ci și aceea prinsă în desenul adeziunilor și negărilor anterioare. O hartă a lor cu avatarul consolărilor sau repulsiilor, este de natură să dezvăluie în Vianu un maestru al contextelor ideatice. Un exemplu, la îndemînă, poate fi **Figuri și forme literare.**

Puțini au încercat în reflecțiile lor să contureze cu atîta sigură autoritate și maturitate de gust o metodă de cercetare la curent cu bibliografia problemei și cu o viziune globală asupra citatelor, puse la contribuție prin aprecieri de amănunt sau delimitări ontologice. Apt să fixeze date de istorie literară, de filozofie, de poetică, stilistică, arte plastice s.c.l., T. Vianu știe că o catalogare a lor dă rezultate numai în măsura în care duce mai departe exprimarea și înțelegerea frumosului. Așa încît tot ce a așternut pe hîrtie, de la **Dualismul artei** la tratatul de **Estetică** în două volume, de la **Filozofie și poezie** la **Jurnal,** de la **Arta prozatorilor...** la **Arta actorului,** înfrățește mai multe discipline sub acolada celei mai fecunde voințe de unire a individualităților într-o fuziune a lor cu actualitatea. Este astfel luminat, într-un joc de oglinzi, un itinerar, de la izvoare, într-o devenire care amendează temporalitatea pentru a o depăși. Multă vreme estetica a repudiat ideea coroborării modei artisticului cu frenda împotriva artisticului. O linie importantă a comparatismului la Tudor Vianu ramifică și extinde artisticul sub forma duratei, îl reînvie prin participarea la noi finalități ale scrisului, imnice, etice, civice. Actualitatea valorilor triumfă asupra efemerului din nevoia de dialog cu frumusețea omenească, cu rezonanțele ei simpatetice, cu perenitatea marilor idealuri sociale și, desigur, cu normele bunului gust, mereu împroșpătate de rivna imaginației.

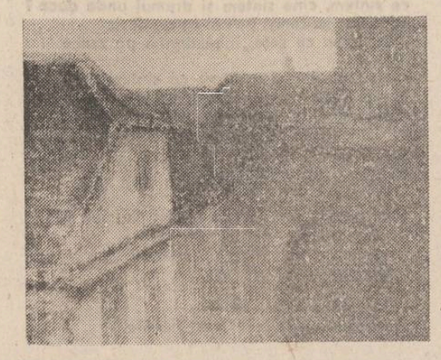

Critică de legitimare făcuse și G. Ibrăileanu, cu calități de concentrare și de stăpînire a efectului critic. De unde a înaintat el, cronicarul și moralistul, pînă în spațiul romanului dacă nu din necesitatea de intelectualizare a discursului epic ? Așa s-a ajuns la **Adela,** la romanul-problemă. Vianu, în cîmpul larg al atîtor disponibilități pentru portret și frazare, suprasaturat de cultură, s-a oprit la porțile lui, la moralității. Deducția lui G. Călinescu privitoare la repertoriul de fapte prin care romanul modern este o transcripție sociologică a problemelor omenești, n-a fost dezmințită de nimeni. Și poate că Vianu, cu un plus de inițiativă creatoare, ar fi decis în favoarea lui iradierea lăuntrică a propriilor trăiri văditată din plin în corespondență. Nu îi lipsea sufluul de viață și apetența pentru real. Judecînd după **Jurnal,** exista în el un scriitor **in nuce.** Doar că era încă un pas de făcut de la cel ce se observă la cel ce narează, țesînd dîncolo de pretexte autobiografice, o atmosferă de idei, de sentimente sau încercînd a desena prin analiza psihologică meandrele — deloc neglijabile — ale unor stări de spirit. Ficțiunea devine în cazul celui ce se îngrădește între textele altora o cursă teribilă. Poate că Vianu luase act de ea cînd într-o epistolă declară că închipuirea i se pare... perversă prin cantitatea de mister și înfiorare. Dacă i-a lipsit propensiunea spre o **imago mundi** pe calea romanescului, ne-a lăsat, în schimb, testimoniul unei vaste participări la experiența emoțională și mentală pe care creația o refractă în noi. Nu a înlocuit un dar cu altul. Magistrul știa că, prin complexiunea ei, erudiția este creativă și, la nevoie, converteste în biruință pedagogia înțelepciunii. Pur și simplu eroismul său asumat și-a magnetizat resursele într-o singură direcție, numind-o, explorînd-o, rînduindu-i emblematic conșelațiile după afinități elective.

H. Zalis

Ecouri danubiene

Urmare din pag. I

„foc domol" pînă la obținerea rumenitei pîini a spiritului ; și o astfel de „ars poetica" a migalei se revendică desigur în cele ce țin de stilul matriceal al Cîmpiei Banatului ; și rari sînt poeții ce își respectă întru totul „artele".

Cîmpia este spațiu al tăcerii, loc de odihnă al vîntului (ce „flutură între noi timp / și un rînjet de părere de rău"), chiar dacă se învioreză gotic în «relieful» burgului ; și, în complementaritate, două sînt registrele lirice vădite predilect la **Ivo Muncian :** cel al neliniștilor datorate tăcerii cîmpiei și registrul citadin al întîmpinării evenimentului cotidian. În ambele registre, „motivele"/„simbol-figurile" orizontalității sînt preponderente, armonizîndu-se în perimetrul metaforic spre a releva constanta cîmpiei/mătcii : „roata ciocîrliei" (Ar, 48), „neliniștea albă a zăpezii de Bărăgan" (Ov, 46), „buza de foc a orizontului" (Ov, 25), „visele în albia albastră a pămîntului reavăn" (Ov, 22), „cîpici de clorofilă", „cîntec de scoică", „fluturii tăcerii"/ „smaltul tăcerilor", „palma"/„geana" cîmpiei, „valurile mării de aur", „timpanele orizontului" etc. Arhaica lume a cîmpiei — „o lume într-o carapace a metaforei, o **imago mundi,** o lume ce pare că aparține zeriștilor nude, este purtată în demnitate și mutenie de însuși poetul. Aici, sub carapacea acestei mirabile lumi, el „plînge singur și nevăzut de nimeni" cînd „frînge fulgerul un măr necopt", cînd „năvălesc brumele peste flori de cais" etc. ; chiar pe „întinderea" plajei, ori a drumurilor poetului, ritualul prînzului este cel de-acasă, arhaic, în contact cu sacrul pămînt : „Așterne, atunci, ștergarul, / adu răchie și clisă și ceapă" (Ov, 20 ; elementele lexical-dialecticale, ori de grai dau colorit textului ; mai înregistrăm, alături de **clisă** = „slănină"/„șuncă", **dert** = „dor" — cf. Ar, 46 —, **hiat,-uri** = „mejdină"/„mejdine" — cf. Ov, 26) ; între marile bucurii ale lui **Ivo Muncian** întîlnim și bucuria „somptuoasă" de a strînge mîna „prietenilor romantici din palma cîmpiei", țărani din moșistrămoși, destoinici și demni (cf. Ov, 14) ; confiniile cu spațiul epic, de Bărăgan, al lui Fănuș Neagu sînt declarate de altfel și în **Arc de alun,** (Ar, 52), poem de unde mai aflăm că fără arcul magic de alun sub braț, printre trestii, „riști rătăcirea...". Totuși, în poem-textele lui **Ivo Muncian,** elementele de pitoresc etnografic sînt prizate cu parcimonie, angajîndu-se numai pe linia esențială, în echilibrare paramiologică : „țărîna e mai neagră de-i mingîiem nemărginirea", „ferestre / spre totulsepoate, / spre totcezboarăsemănîncă" (Ov, 21/43), „însă regret cu inimă albastră" (Sp, 29), „să joace totul / pe-o singură carte" (Ar, 55) etc.

Sub pecetea cîmpiei/mătcii stă și „lirica" spațiului citadin ; o „noapte de Sînziene" a copilăriei intră „în dialog" cu strada de-„acum aproape o jumătate de secol" și cu alizeele năzdrăvane ; prin burgul din Cîmpia Română de Vest, poetul trece „pierdut pentru ochii iscoditori ai curioșilor, / fără vreo urmă excentrică pe frunte", spre a fi pătruns de lumina-i și spre a prinde „cît mai mult tumult" chiar dacă el pare „și-n plină stradă, / un seismograf tăcut" ; orașul își tîrăște „alene zilele de caniculă", printre tramvaie, printre claxonările taximetriștilor, printre fluierele conductorilor de tren, ori sub zîmbetul stewardesei ; ca urmaș al lui Prometeu, deschide și o expoziție — aici, el însuși este expus cu toate cîrdurile de ani ce i s-au urcat în circă și i-au adus „semințe de buruieni în suflet" etc.

O arie distinctă a lirici lui **Ivo Muncian** este consacrată cuplului în zodia **intomnării** erotice ; o întomnare blîndă, limpede, în care visul parcă mai stimulează realul ; amintirea dansului nuptial cu fluturi albi pe umeri și pe vise mai sfîntește timpul prezent al poetului ; totuși, credința în armoniile celeste, în revenirea toamnei din poveste, în mușcătura adamică a mărului, în veșnicirea împreună, „la margine de vis", în cioplirea zărilor, în scutul iubirii pe căi astrale, pare a se proiecta bacovian în „iluziile din trecut".

Descoperind și valorificînd miturile Cîmpiei Banatului cu acea dimensiune autohtonistă, a existenței, **Ivo Muncian** are șansele proiectării între poeții generației sale de mare, strălucită originalitate/autenticitate, cu un inconfundabil perimetru stilistic.

recapitulări

AUTENTICISMUL PSIHOLOGIC

Constantin Fintineru (n. 1907 — m. 1975) nu a fost una dintre figurile cele mai proeminente ale vieții literare dintre cele două conflagrații mondiale, dar un intelectual care merită mai multă atenție, da. Ca și necunoscut, citat uneori în bibliografia critică blagiană, cu studiul **Poezia lui Lucian Blaga și gîndirea mitică —** nici „restituirea" romanului său **Interior,** în 1981, nu a avut vreun ecou notabil. Și este regretabil, întrucît cunoașterea acestui volum inseriabil unei subcategorii a prozei psihologice românești, pe care aș numi-o a **autenticismului psihologic și comportamentist** din care fac parte și texte de Mircea Eliade, M. Blecher, Anton Holban sau Dinu Pillat.

Mai întîi, cîteva cuvinte despre activitatea lui literară. Foarte restrînsă cantitativ, ea numără romanul și eseul amintit, volumul de versuri **Risul morților de aur,** 1940, și șapte proze inedite în revista **Argeș,** nr. 10 din 1972. Prezența sa în calitate de critic a fost însă ceva mai consistentă, între anii 1938—1941 susținînd cronica literară a revistei **Universul literar** în paginile căreia mai întîlnim în acești ani numele unor ginditori și eseiști ca Mircea Eliade, Constantin Noica. O culegere din cronicile literare ca și reeditarea exegezei despre Blaga ne-ar reda mai convingător dimensiunea și formația, poate exagerat spus, filosofică a personalității și scrisului său. Și, în plus, ar contribui la întregirea portretului unei generații sau numai „val" de intelectuali cuprinzînd numele unor Mircea Eliade și Constantin Noica dar și Anton Holban, Octav Șuluțiu, Mihail Chirnoagă sau Constantin Fintineru, Mihail Sebastian, care nu și-a îndeplinit decît în parte — cauzele sînt multiple, între ele evenimentele anilor '40 au fost decisive — prin două, trei vîrfuri, marile promisiuni și ambiții inițiale.

Într-un climat de efervescență culturală și spirituală fără precedent, în care reperele erau Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Lovinescu, N. Iorga, Lucian Blaga, D. Stăniloaie, P.P. Negulescu și alții, autorii mai sus citați au dorit cu tot dinadinsul și și-au cautat cu obstinație o fizionomie proprie, accentuat distinctă. Iar dacă scriitorii grupului au avut mai puțină șansă, filosofii și eseiștii au reușit în bună parte. Dar o literatură nu se scrie numai prin capodopere, ci și prin — greșesc dacă spun mai ales ? în orice caz statistic da — opere medii sau de plan secund care în multe privințe iau mai precis și mai revelator „pulsul" ideatic și artistic al epocii. Iar la rîndul lor pun în circulație concepte și structuri literare chiar dacă nu au girul și autoritatea capodoperei, ceea ce nu înseamnă că nu pregătesc condițiile și nu pot conduce și induce la apariția ei. În anii '30 (romanul lui Fintineru a fost publicat, să nu uităm, în 1931) s-a discutat mult despre autenticitate și autenticism, campion al disputelor fiind Mircea Eliade, recunoscut tacit ca un „leader" neîncoronat al tinerilor „furioși" de atunci, de către cei mai mulți dintre ei.

Este însă momentul să deosebim feluritele înțelesuri, aspecte și forme ale autenticismului așa cum a fost teoretizat și practicat de fiecare autor. De la început trebuie să precizez că noțiunea diferă mult, cînd nu se opune chiar, de conceptul instaurat de romanul burghez realist sau clasic psihologic. Înainte de orice, tinerii romancieri ai deceniului patru postulau un autenticism al eului profund, o sinceritate care, spune Mircea Eliade în **Solilocvii** „e adesea alături de adevăr sau împotriva lui". Altfel spus, un **autentism al propriei subiectivități** foarte bine surprins de Pompiliu Constantinescu în cronica la **Întoarcerea din rai,...** d. Eliade înțelege prin autenticitate perpetua căutare de sine, devenire în etape și conținut, travestire a autobiografiei, în sensul multiplu de ideologie, anecdotică și experiență subiectivă". Ulterior, conceptul și poetica lui au evoluat și ele sînt simptomatice pentru întreaga mișcare, pe de o parte spre un stadiu experimentalist, făcînd joncțiunea cu oniricul și fantasticul în **Lumina ce se stinge,** iar pe de alta, spre o hiperlucidităte introspectivă și dedublare a conștiinței în șantier. „Citeodată — mărturisește autorul — gîndurile mele «originale» (se va citi probabil originare, n.n.) izbucnesc nepotolit, variat sufocîndu-mă și depășindu-mă. Încerc să prind din ele, pe bucăți de hîrtie (pe care le adun apoi în «cămăși») dar se refuză, se risipesc. Ceasurile acestea de posedare sînt dramatice. Un adevărat entuziasm, un raptus : și incapabil să le exprim". Am insistat mai mult asupra concepției lui Mircea Eliade nu numai pentru că a fost teoreticianul și experimentatorul mai multor forme — există și alte modalități deosebite sau derivate de acelea eliadești : autenticismul comportamentist și mimetic din **Patul lui Procust** al lui Camil Petrescu, cel oniric expresionist din **Pensiunea doamnei Pipersberg** de H. Bonciu, în unele privințe, psihologismul lui Anton Holban, confesiunea totală din jurnalul lui Octav Șuluțiu ci și pentru că este cea mai apropiată prin romanele-jurnal de formula lui Constantin Fintineru. Iar primul dintre ele este **Romanul adolescentului miop,** scris în 1924—1925, nepublicat antum, dar semnificativ ca document psihologic și moral al noii generații. Apărut în 1931, **Interior** își găsește în acest text nu doar un precedent, ci și, într-un fel, o scriere geamănă și, deopotrivă, fundamental deosebită. Amîndouă romanele sînt scrise la persoana întîi, au aspectul unui jurnal deghizat, al unei biografii interioare fragmentare, protagoniștii sînt tineri adolescenți sau abia treceți de pragul adolescenței, avînd comportări și atitudini dacă nu neapărat contestatare, cel puțin bizar ieșite, într-un sens sau altul, din comun. Din acest punct însă, ca ramurile unei hiperbole, viziunile romanești se îndepărtează una de cealaltă. Adolescentul lui Mircea Eliade este un „suflet tare" și un fascinat de idee și trăire, un voluntarist fortind în modul cel mai propriu limitele sale psihofizice, în timp ce Călin Adam, personajul principal din **Interior,** este un nemulțumit, în mod paradoxal satisfăcut de starea lui. Și el ca toți ceilalți tineri este avid de viață dar nu lesînd în întîmpinarea ei sau încercînd să o subjuge, ci pasiv, lăsîndu-se parcurs de ea și izolînd acele momente psiho-sufletești care i se par privilegiate. Nu însă printr-un prea plin al lor, printr-o intensitate vitalistă, ci printr-un fel de minus-trăire, compensată de calitatea emoției sau gîndului, o percepție și existență subliminară". Trăiești tu viața noastră ? mă întreabă într-o zi, nu fără ironie, or ai intuiția uneia subreale, ca o insectă !

— Sînt subreal, am răspuns amuzat. Lucrurile reprezintă un paravan sub care mă îndepărtez treptat. Efortul de orice clipă mi-e de a rămîne subreal !".

Într-adevăr, Călin Adam trăiește în „subreal", așteptînd acele epifanii fără nimic transcendent însă, ale existenței în „interiorul" cărora să se instaleze sau de care să se lase purtat. Interesant că autorul nu este un analist, nu disecă gesturile, senzațiile, stările pînă la pulverizare ca Anton Holban, el este un constatativ și un vizualist al propriilor trăiri. **Interiorul** nu este al profunzimilor sufletești freudiene sau al relațiilor și asociațiilor proustiene, ci unul al situării în clipă, senzație, trăire. Autenticismul psihologic al lui Constantin Fintineru este cumulativ și nu prospectiv, iar romanul o însumare de astfel de experiențe — receptacol, care poate fi oprit la un moment dat, cum a făcut autorul, sau continuat cu acumularea altor episoade. Concentrarea a fost însă preferată dilatării și a făcut mai pregnantă „demonstrația" prozatorului care, din păcate, ulterior, nu a mai produs nimic sub această specie. Oricum, romanul său, **Interior,** este un „eșantion" din cele mai semnificative ale autenticității și autenticismului interbelic.

Paul Dugneanu

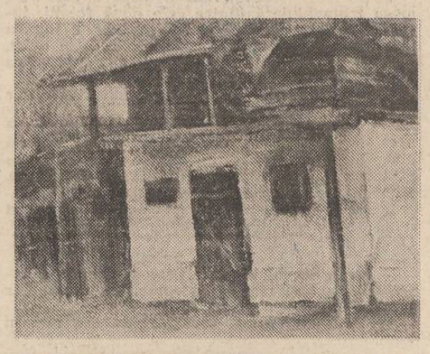

În căutarea poemului

Urmare din pag. 1

mitologie abstractă cu Muntele Albastru, Steaua Neagră, Iluzia, Floarea de Purpură, Izvorul ca personaje alegorice. Începe monografia titlurilor emblematic textualiste : „Poem posibil", „Sfîrșit de poem", „Poemul scurt" și există chiar o retorică a experimentului cu un spiriduș secund — ironia : „Iubito, odată pătruns în cetatea poemului / voi spînzura emoția / de funia unei fulgerătoare amintiri. / Numai astfel vom putea asculta / muzica ochilor / numai așa se naște Poemul scurt".

În materia volumului „Curat și nebiruit", 1986, poetul este atras de considerații directe, deși reluate ca imn, asupra autoportretului în „Cetate" și de senzațiile scriiturii în lucru. În ordinea deja instituită se petrece o scindare a registrelor („de ce să scriu .....", „mă voi sprijini de cuvinte ....."), care tulbură materia dată spre formă precum „Izvorul" de sub Muntele Albastru. Cele două ape ale eului vor înainta discordant pentru că Octavian Doclin este totuși un postmodern, care-și îngăduie un loc ciclopic în tablourile sale, trăind textul ca pe o realitate, de la „poemul lung" — gestația — la „poemul scurt", în chiar momentul „nașterii" sale.

Ca într-o sculptură abstractă și lebăda are — brâncușian — la capătul gîtului lung „cuvîntul". Universul mitic al poetului Octavian Doclin s-ar părea că se fixează în locuri ale temerității, ca la romantici, munții sînt în fundal, dar nu se trăiesc înălțimile, nici drama cunoscută, ci „Iluzia" cuvînt, mai puțin sonoră, chiar și în contemplarea zăpezii ideatice.

Pornind de la realitate, Octavian Doclin creează în cele din urmă irealul, hieraticul și decorul, care sînt însă — de aici originalitatea — tratate ca realități. Paradoxul cuprinde și animalele ... „Stiuca" din volumul „Cu gîndul la metaforă", 1989, are „gura de aur" și face actul narcisistic : „sparge apa" într-un peisaj romantic-lunar. **Poemul este figurativ —** el se constituie, din acest moment al alegoriilor și simbolurilor — ca **natură-text.** Titlul ultimului volum indică privilegiul unui poet de a se surprinde în gravitația actului artistic, oricîtă gratuitate sau dezordine ar implica strecurarea sa înăuntru. Această deplasare pune în joc rostul poemului, socotindu-se „exilat" și „străin", încă din volumul anterior, în „Țara Nord", peisajul iluziei, al rostirii, poetul este obligat la rătăcire ?

„Cu gîndul la metaforă" fixează o constantă lirică prin seria poemelor enunțate ca **spațiu** al variantelor pe tema „textului" însuși : „Peisaj în camere de bibliotecă", „Peisaj cu al doilea cerc de fum", „Poemul visat în somn", „Peisaj cu nuferi" „Peisaj cu o stare de fapt", „Peisaj cu ochiul deschis", „Lacrimi pe un biet poem de dimineață", etc.

Vechea modestie „eu sînt un poet pitic" alunecă în ironie : „Întotdeauna am rămas mut de admirație / În fața poeților care știu să povestească / lungi poeme" dar o stare elegiacă menține „getica" dialogului nichitastănescian. „Poetul față în față cu piatra" este scris în asemenea armură transparentă :

„— Dacă aș vedea cu ochiul meu / înlăuntrul vederii tale /.../ aș vedea fără cuvinte /.../ — De ce, văzîndu-mă tu mai bine, / nu-mi spui niciodată aceasta". Poezia „Astfel, poetul" reface pronominalul elegiilor de la cina cuvîntului, sau „necuvîntului", ars de poetul oral la scară epopeică : „El cînd închide ochii spre somn / rostește pe limba sa / culoarea nenumită a pietrei /.../ El din somn spre somn aplecîndu-se se numește pe sine / murmurîndu-se".

Imaginarul („poemul ca un mușchi verde") capătă statutul cadrului natural, unde are loc și o corespondență muzicală între nota eminesciană și cea textualistă : „Copil, mă rătăceam prin pădure /.../ acum, mă rătăcesc printre cuvinte". Pentru supremația **realității textului** există și explicația panică a livrescului : „căutînd poemul, care să-mi arate drumul / spre mușchiul verde".

Tratatul de inscenare a „poemului scurt", esențializat, aduce sub lupă **imediatul** „acum", „iată", „aici", „acest", discursul neavînd distanță. Eul liric trăiește cu imaginea sa întrată repede în poem, **instanțele scrierii** consumîndu-se la marginea trăirii reale în momentul absorbirii în ficțiune : „am rămas tăcut... / ca **mina** organistului întîlnind într-un salut imaginar / mina poetului. Cum în acest poem".

Conștiința actului poetic este de fapt relativistă, naturalul este substituit cu similitudini din lumea fictivă a lui „precum" : „...iar mîinile căzeau îndoliate / ca dafinii din jurul gîtului / precum acest sfîrșit de poem / dintr-o poezie pură".

Intervențiile poetului asupra ipostazei convenționale a scrierii [«acum mina mea... / așteptînd... / să vineze / punctul „Închei aici, spunîndu-ți că mi-ești atît de dragă", „răsărit pe neașteptate tocmai acum / printre aceste cuvinte pietrificate, în finalul acestui poem", „de-abia acum îmi explic / acest poem pe care mina mea îl scrie încă", „fiindcă lumina ochilor mei / taie albul hîrtiei pe care scriu, / ca diamantul oglinda, închei poemul aici", „să poți fericit să rostești cuvintele-acestea / .../ cu cîteva secunde înainte de-a semna poemul»] circumscriu un **spațiu experimental.** Alienarea nu are loc între real și imaginea artistică, așa cum se întîlnește la poeții intrați în acest tip de inscenare, ci înăuntrul textului. De aceea spațiul dintre cuvinte ajunge locul golit de exprimare : „Tăcere-apă grea", iar încrederea în exprimare este decalată : („după ce ți-ai luat în stăpînire cuvintele / nu mai dorești nașterea poemului"), imaginile fiind aproximative : „cum atît de întîmplător este sunetul / și imaginea lui scrisă cu mina în aer". Trăirea poate fi și ulterioară textului : „O, dar floarea din poemul anterior / dă semne de viață / în timp ce eu retranscriu cu creionul / acest **alt mic** poem", dar timpul postliterar intră în simultaneitate cu scrierea, reculul imaginii fixîndu-se în chiar poemul automat.

„Reîntoarcerea posibilă" explică drumul dintre real și poem, cît și precaritatea acestui spațiu : „Să privești de sus fața scrisă a foii / să cazi pe neașteptate în partea nevăzută a cuvîntului /.../ orgolios să te strecori apoi în spațiul dintre cuvinte /.../ trezindu-te înapoi pe copertă / întors ca dintr-un vis colorat / ușor buimac".

Statutul poemului — de la cel civic, repetat în primele volume, intră în **memoria ludicului** prin volutele unui discurs încetinit, care, după epuizare, se înscenează la nesfîrșit, devenind prea „lung".

POȘTA REDACȚIEI

Un **țimiraș** neidentificat (cum ar zice colegul de rubrică **Iulian Neacșu**) ne-a lăsat la redacție zece poezii protejate de un dosar pe care scrie numele unui elev din Rîmnicu Sărat. Dacă necunoscutul mesager socotește că a făcut o glumă bună, o luăm ca atare. Noi n-am gustat-o.

★

Tot mai mulți corespondenți se aliniază la rigorile versului clasic în ciuda protestelor care răzbat pe ici, pe colo. Cineva din Caracal ne întreabă nerăbdător cîte forme clasice (a vrut să zică fixe) mai sînt.

Îl asigurăm că nu prea multe dar discuția despre prozodie rămîne deschisă chiar după epuizarea „chinuitoarelor corsete", cum le numește un „poet amator" din Călărași care nu vrea să-i publicăm numele adevărat ca să n-aibă necazuri... la servici. Tot poetul amator ne trimite modelul unui rondel „criptic". Mărturisim că nu l-am putut dezlega probabil fiindcă „a fost conceput, gîndit și virit în calculatorul cutiei craniene la ora 12 noaptea". Probabil. Nu e oră prielnică rondelelor, încercați după amiaza pe la șase și un sfert.

★

O altă formă fixă plină de muzicalitate este **terțina.** Poezii alcătuite din grupe de trei versuri avînd rime încrucișate în care fiecare al doilea vers vine cu o nouă rimă care se repetă în primul și ultimul vers al strofei următoare. Terțina nu are un număr limitat de strofe dar se încheie cu un vers izolat. Cuvîntul vine de la italienescul **terzina.**

Au excelat, în folosirea lui, **Dante, Petrarca** și **Michelangelo Buonarotti.**

Primul poet român care a practicat terțina a fost **I. Heliade Rădulescu.** Au mai scris terține **Eminescu, Vlahuță, Coșbuc, Topîrceanu.**

Reproducem ultima parte a poemului scris în terține de **Matei Ion Caragiale :** „Sînt seri spre toamnă, adînci și strălucite / Ce luminîndu-mi negura-amintirii / Trezesc în mine suflete-adormite / Demult, încît cad pradă amăgirii / Cînd cerul pirguit la zări cuprinde / Purpura toată și toți trandafirii / Și-un singe scaldă para ce-l aprinde / De vii văpăi — privind atunci amurgul / Un dor pășin sălbatic mă încinde / Și văd, stăpîne, cum îți arde rugul."

Din București ne trimite un nou lot de poezii **Marin Tudor Segărceanu.** Din păcate nimic nou, nimic de reținut. Rondelul nu îndeplinește condițiile impuse.

Poeziile „încredințate" nouă de **Tiberiu Ciubotaru** din Suceava n-am putut să le încredințăm tiparului din motive lesne de înțeles. Să așteptăm un alt anotimp mai prielnic.

O tînără elevă, care semnează **E. Z., are 16** ani și „se simte foarte singură". Dînsa este din Tîrnăveni și socotește că dacă va coresponda cu noi va izbuti să scrie versuri mai bune. Posibil. Pentru a o scoate din starea de usoară... melancolie îi comunicăm că ne-au plăcut cîteva versuri și n-are motive să dispere. Viața e frumoasă cînd ai puțin peste 16 ani.

Din frumosul orășel Sebeș-Alba **Dan Înovăț** ne trimite o misivă în care ne informează : „Îmi place să scriu în anumite momente, pur și simplu mă relaxez. Să nu mă sfătuiți să caut alte metode." Nu-l sfătuim să caute altă cale de **relaxare.** Tot relaxîndu-se, a izbutit și cîteva imagini notabile. Rămînem în așteptare. Îi facem o confidență. Pentru noi scrisul nu e chiar o relaxare. Nici chiar cînd răspundem la **Poșta redacției.**

Studentul **Sorin Popescu** din Iași încearcă cîteva definiții originale despre poezie. Versurile sînt notabile. Îi sfătuim să încerce și la revistele locale. Noi avem răbdare și mai așteptăm.

Vasile Buia din București are frumoasa vîrstă de 88 de ani și a început să scrie versuri de „mai demult"... De la 81 de ani ! Impresionant.

Înseamnă că se simte încă tînăr și noi îi dorim să scrie în continuare și-i asigurăm de toată admirația și simpatia noastră. De invidie să nu mai vorbim.

O scrisoare în care pledează pentru versul clasic ne trimite din Oradea **Alexandru Vescan.** Poeziile însoțitoare sînt mai mult decît notabile. Îi mulțumim pentru gîndurile frumoase.

Revine din Lugoj cu un nou grupaj de poezii **Barbu Costin.** Mult mai bine de data aceasta. Frumos spus : „Un ochi / așteaptă o lacrimă". Așteptăm și noi, totuși, ceva mai edificator.

„Nu sînt nici scriitor, nu sînt nici tînăr și nici nu am veleități de bătrîn virtuos". Așa își începe misiva **Ion Diaconu** din Țepești — Rîmnicu Vîlcea. Ce vrea dînsul ? „Să-mi publicați aceste anticării" (!)

Deocamdată, cu părere de rău, nu-l putem ajuta să-și publice „anticăriile". Nu-l sfătuim să abandoneze din moment ce afirmă : „țin la poezie ca exchimosul la haina lui". Foarte bine făcută, după toate regulile anotimpurilor, se apropie iarna. Mai trimiteți cîte ceva din „îmbrăcămintea" dumneavoastră spirituală.

Din păcate, nimic „notabil" în versurile trimise de **Lena Pană Roman.**

Nu știm ce sfat să vă dăm. Totuși vă propunem să mai trimiteți un ultim plic. Poate că totuși...

Un tînăr din Galați care semnează **Cătălin Balaur** (ciudat pseudonim) vrea sfaturi legate de versificația din poeziile dînsului. Cultivă, deocamdată, o poezie demodată, cu imagini știute și vocabular cam prăfuit. Sînt însă și multe semne bune, așa că mai așteptăm.

Un nume despre care am mai vorbit la această rubrică, **Mihai Ionuț Constantinescu,** din Ploiești, ne ține la curent cu ultimele versuri. Cultivă cu predilecție versul liber cu îndeminare și sensibilitate. Are un univers poetic propriu și un limbaj în consecință. Evidente înzestrări și lucruri deosebit de sensibile. Poeziile în vers clasic nu ne-au plăcut. Nu-l prinde versul clasic, se pare. Cele scrise de dînsul vor fi mereu în atenția noastră și a rubricii **Periscop.** Așteptăm vești bune.

PERISCOP

serafim

să se mai strecoare-o clipă
din noianul de ispită,
din cerul în care curg
peste ochi și peste rug,
peste solzul argintiu,
cînd a trebuit să scriu
pe zidul culcat în nea —
punct de singe-n steaua mea,
pe copacul nalt-nălbiu
cînd ar fi să nu mai fiu,
doar un înger copilandru
să fiu eu, să fie altul ?
doar un înger-cal de ceară
nechezind întîia oară,
doar un semn senin din vame
somnul negru-n mine doarme,
înspre caldă mama mea
înnoptînd fluture-n ea,
din cerul în care curg
peste ochi și peste rug.

CRISTIANA CĂLIAN

Metamorfoză

Aveam un cal, aveam o herghelie
de zile nărăvașe, de nopți neobosite,
de galopuri lungi, nestăvilite
niei de durată, nici de vîntul din cîmpie.

Aveam o libertate cît un hectar de aer,
străfulgerată-n sine de umbre și lumini.
Aveam un gînd cutreierat de spini
și unul blînd și moale ca un caier.

O inimă de zi și-o inimă de noapte
băteau copite de argint și aur.

Păstram într-o cutie un colț de balaur
și cercei cu rubine de cireșe coapte.

Eram cine uitasem că eram
și devenisem cine n-aș fi vrut să fiu
și nu știu cum, într-un tîrziu,
mai lumina în mine doar de-un gram,
pe-un rest anemic de cărare,
un ciot aproape ars, de luminare.

OANA KADAR

E-atita alb

E-atita alb de-a lungul unui riu —
Că nici arinii nu mai pot să vadă
Sub mal, decît prin frunze de zăpadă —
Cînd peștii trec călări cu solzi la briu.

Din matca lui cărăm nisip spre grîu
Și-l așezăm cu grijă în clepsidre,
Să curgă veacul alb, lipsit de hidre
Prin pîinea rumenită tot mai viu.

SPIRIDON POPESCU

Analogie

Azi-noapte ploaia
a dezgropat în dîmb
o amforă cu
trup de fecioară.
Era la vremea cînd,
ca orb, printre
himerice fulgere,
trupul aidoma unei amfore
ți-l îngropam în poem...

PAUL GON

(N.R. : Poezia „Rugăciune de seară" publicată în spațiul rubricii noastre într-un număr anterior aparține lui Spiridon Popescu și nu lui Alex. Brosman cum a apărut dintr-o eroare tipografică.)

Am primit scrisoarea și versurile semnate de profesorul **Ion F. Oiște.** Dînsul ne informează **numai** sonet. Chiar așa ? În fine, dînsul scrie că poetul **Mircea Ciobanu** l-a sfătuit să scrie „sonet în monorimă și sonete în două rime întrețesute între ele" (!) Sîntem foarte curioși să citim și noi unul. Dar să fie... bine întrețesute !

Din Alba Iulia **G. Gray** ne felicită pentru „uimitoarea perspicacitate". Scrisoarea e interesantă ca psihologie. Așteptăm și alte versuri și, eventual, alte amănunte biografice.

George Popescu din Pucioasa este de părere că răspund „grav și calm și inperturbabil". Tot ce se poate. Ne-a făcut plăcere scrisoarea și o parte din versurile trimise. Așteptăm în vederea unei selecții.

Din zona Birladului profesorul **Petre Andrei** își însoțește versurile de o lungă și interesantă epistolă. Am reținut propunerile făcute. Dînsul cultivă o poezie muzicală abordînd subiecte dintre cele mai diferite. Atenție la ușurința cu care versificați. Ar fi interesant să ne trimiteți și poezie în vers liber. E păcat că nu frecventați nici un cenaclu. Credem că v-ar fi de folos.

Din cele trimise de **T. Paraschiv** din București am reținut cîteva idei notabile și o anume îndeminare poetică. E bine pentru un om cu meseria dumneavoastră. N-am putut opri nimic publicabil.

După ce declară că aș fi „un critic foarte exigent care separă foarte bine ceea ce e rău de ceea ce e bun", **Lucian Dosoftei** din Ploiești speră să nu-l dezamăgim. Deocamdată încercăm „să reconstituim" (un mozaic, nu-i așa ?), și nu prea izbutim.

Epigrama pe care ne-o trimite **Vasile Cocaină** (?) din Vaslui am mai auzit-o. Nu credem că-i aparține, doar în cazul în care semnează și cu alt nume. Este adresată poetului **Traian Ianeu,** directorul Fondului literar, și sună cam așa : „Am auzit la colțuri doi amici / Ce comentau cuprinși de disperare : / Cum poate-un împărat atît de mare / S-acorde împrumuturi așa mici".

Mircea Micu

JOC

mamei mele Maria

mama s-a ascuns
în vreme ce eu număram
ochii închiși fața la perete
pînă în anul două mii
ea s-a ascuns
atît de bine
încît de atunci în zadar o mai caut
ea s-a ascuns dincolo
fără să mai respire
să nu o aud
și să mă apropii
să văd așa cum nu mai era
o femeie tînără și frumoasă
cu pruncul în brațe
cînd m-a născut.

Iulian Neacșu

sorin ghergut

Teorii nescrise despre Nichita

– elegiere –

unde mergi
unde ajungi dinainte
șoptind supus
nespusele cuvinte

într-o vagă netăcere
într-o arcuire de buze
fără inutila lor taină
fără ticluita durere

unde duci unde aduci fără voie
cai de lemn fără demolata lor Troie

și croiești
iarăși cuvintelor
poate adînc pătimitelor
zdrențuita lor haină

Perdele de febră

Ca o inscripție pe solstițiul de iarnă
mă bintuie o febră viajeră
sau exersez o boală plagiată
un virus surd de etajeră

ca un gîndac surprins de artificii
în revelionul fiecărui an
în bucătării pe culoarele fricii
sau strivit între clape la pian

ca o demență menită să ia
ochii tuturor de departe
mă bintuie o febră, ceva
mă bintuie o febră sadea

și trag cu privirea de după
perdelele ochilor sparte

Cu liniște cită în ordinea unui roi de albine

liniște cu buline
felinare dolofane
un copil mic de-a dreptul în mine
cere bomboane

cu pași cît pămîntul
vine vîntul
spre mine

cu liniște cită
în ordinea sfîntă
a unui roi de albine

spoiala amărită
dă să se sfarme
sub respirația unei coline
de carne

Sonet

pămînt încărunțit cu pietre
la rîndul lor încărunțite cu pămînt
și astă liniște care trimete
un fum obscen în locul care sînt

pămînt încărunțit cu vetre
la rîndul lor încărunțite de cuvînt
în liniștea ce fumegînd pe îndelete
încărunțește iar alunecînd

o liniște transformă-n sete
tăria celui ce născînd
a doua rană în perete

curgînd din coapsa altei pietre
o altă liniște dospind
în aerul încărunțind

Vetre eterne

Urmare din pag. I

în regiunea Dunării de Jos a unei congregații (unde se includ indigeni și romani) ce ar avea drept obiectiv salvarea periodică a romanității (chiar și în forma ei bizantină, căci romanul urcă pînă către veacul XIII) prin intervenția cite unui transport de aur din fosta provincie transdanubiană: o donație pentru uzul Imperiului Roman, chiar și în versiunea lui ulterioară, constantinopolitană. De aici provin accentele senzaționale ce produc o impresie intrucîtva dezagreabilă dar fără durabilitate și este în afară de orice îndoială că romanele acestea nu ar fi ceea ce sînt dacă s-ar fi rezumat la atît. Ipoteza aurului dacic este seducătoare, însă esteticește conduce la un tip de **roman popular** din categoria celor ale lui Alexandre Dumas.

Prozatorul nu s-a oprit, de bună seamă, aici, el s-a încercat, întîi de toate, într-o reconstituire — impresionantă prin pătrundere — a civilizației autohtone și a elaborat, în **Vetrele fumegă în amurg,** o remarcabilă imagine a etnogenezei românilor ce insuflețește cele mai profunde dintre susținerile savante dedicate acestei chestiuni. Romanul, care este cu totul admirabil și ale cărui însușiri de ordin literar vor fi evidente abia mai tîrziu cînd substrucția istoriografică va deveni concluzie curentă, e conceput rapsodic, în patru episoade de felul cînturilor eroice, unde sînt evocate momente diferite de viață daco-romană din veacul al IV-lea, din vremea lui Justinian, de pe la anul 1000 și, în fine, din epoca anterioară celor dintîi voievodate transdanubiene cunoscute, adică din secolul al XIII-lea. Sîntem într-o Capidavă aproape eternă, un loc simbolic al românității ce stă în legături continui cu munții Transilvaniei unde „ducii" românilor stăruiesc în vremurile tulburi de după romani și în toată vremea migrațiilor asiatice ; un duh sadovenian se evidențiază și impresionează printr-un aer de modernitate ce trimite, în aceeași proporție, la **Noaptea de sînziene,** unde prototipul sadovenian se reproduce cu fidelitate deși în altfel de măsuri. Vremurile trec, oamenii par a fi alții dar sînt în fond aceiași, modificările lumii contingente nu ajung a fi stricătoare pentru straturile profunde unde „fărmecătorii" de prin partea locului ating vîrste demne de Matusalem; totul pare a se preschimba însă, deopotrivă, toate rămîn la fel, cu o liniște de fenomen cosmic asemănătoare cu aceea a naturii. Romancierul, cu izbînzi nediscutabile și pe tărîmul picturii, se arată un admirabil peisagist de spații simbolice, evidențiind un suflet pur a cărui candoare se exprimă într-un chip spontan ce ne apare în intuiția istorică, atins parcă de darul divinației, necesar — precum observa, odinioară, Vasile Pârvan ! — atunci cînd se scrie istoria românilor.

Această reconstituire se îmbogățește prin valorificarea informației etnografice, mitologice și antropologice însă rezultatul nu ar fi, de bună seamă, acesta dacă prozatorul nu ar avea o însușire miraculoasă de a vedea mult dincolo de clipă, în evuri străvechi, unde gîndul pătrunde îndeobște cu prudență și prin multe, adeseori prea multe, precauțiuni. **Vetrele fumegă în amurg** (1988), admirabil roman al etnogenezei și al stăruinței autohtone pe teritoriile proprii, rămîne o tulburătoare dovadă de inteligență literară și lăudabilă opțiune tematică.

CUMPĂNA Aşchii

I. Platoșa sarmată din copite de cai.

II. Cînd începea să se coacă bostana, toate sapele, în timpul nopții, erau înfipte în pămînt, nici una nu rămînea cu tăișul spre cer, să nu se sperie pepenii și să nu crape spre ziuă.

III. Parafrază. Amintește-ți, tărînă, că din om ești și în om te vei reîntoarce !

IV. Vine timpul cînd este mai greu să scrii un autograf decît o carte.

V. Un ins se mîndrea că a schimbat, în zece ani, zece meserii și tot atîtea localități. O vecină mai în vîrstă, șugubeață, i-a replicat : „mamă, oricît ai plimba găina, cu tîrtița-aia tot ouăle-alea le face !"

VI. Cu pași mărunți ciclopul s-apropie de scop.

VII. Pentru unii, veselia este o formă de obrăznicie iar tristețea — o indecență.

VIII. La etajul șapte — o colibă, vîrful cozii unui animal dispărut.

IX. Cum înțelegi tradiția, așa vei fi înțeles de urmași.

X. Despre proză. Cîteva dezacorduri gramaticale la un personaj pot conduce la crimă.

XI. Grădina cu surisul ei imprescriptibil.

XII. Pe sub albinele lui septembrie, mai adie încă viața aceea verde care îndreaptă cetățile.

George Alboiu

ERATĂ :

În **Cronica literară** din nr. 37, simbătă 16 septembrie a.c., în coloana 2, paragraf 3, rîndul 2 de jos se va citi „moștenită și combătută" în loc de „neostenită și combătută", iar în ultimul rînd al aceleiași coloane se va citi „pe care inconsistența celor mai multe **nu** o justifică".

În pagina 7, la rubrica Premiile Luceafărului se va citi **Nica Stan** în loc de **Gelu Moraru** și invers, rocada producîndu-se dintr-o eroare tehnică.

Cartea precursorilor

Urmare din pag. I

este puterea popoarelor", — deviză pe care a pus-o pe steagurile tineretului universitar adunat în 1871 să-l omagieze pe Ștefan cel Mare, la împlinirea a 400 de ani de la fondarea Mănăstirii Putna, — și a doua, în **Timpul** din 1879 : „Trebuie să fim un stat de cultură la gurile Dunării", — ceea ce coincide perfect cu aspirațiile de un secol, potențate azi, la nivelul politicii de stat, preocupări majore ale dezvoltării societății românești.

În seria bogată de studii și evocări din prima parte a volumului, Goga exprimă, cu discernămînt subtil și cu detalii definitorii, adevăruri memorabile despre „spiritualitatea românească" (și e de mirare că atîți gînditori și literați care au scris despre această temă au ignorat paginile de antologie de aici), despre „ideea națională", — conferință la Universitatea din Cluj, străbătută de un sentiment adînc de continuitate spirituală, de atașament patetic față de tezaurul operelor durabile ale trecutului. Acuitatea observațiilor și darul expresiei, al sintezelor, fac memorabile evocările lui Goga despre : Eminescu, Iosif Vulcan, Avram Iancu, Coșbuc, Vlaicu, Lucaci, ori despre ultima întîlnire și ultimul dialog : Goga la închisoare, Caragiale venit să-l vadă și să-i dea curaj și putere de rezistență, în 1912.

Chiar însemnările rapide, sub formă de aforisme sau simple frînturi de gînd, de meditație lirică, și „notele" telegrafice de carnet de călător prin țări romanice (Spania, Italia, Franța) se citesc cu interes, căci condeiul lui Goga e alert, subiectiv, hiperbolic și colorat de intuiție poetică, de instinctul acestui gînditor și combatant liric. Ceea ce se vede mai ales în cele din urmă capitole ale cărții : „Fragmente autobiografice", de o sinceritate deplină și de un realism indiscutabil, configurînd drumul vieții și aspirațiile unei opere, — poetul putînd spune despre sine, ca într-o postumă a volumului său **Din larg :**

Nu cîte-au fost îmi vin în minte
Ci cîte-ar fi putut să fie...

Accente de regret, de durere și de revoltă, de judecăți aspre față de semeni, cu un spirit justițiar subiectiv, și nu o dată excesiv, apar mai ales în jurnalul **inedit** (în posesia, azi, a editorului) : „Fărîmături dintr-o prăbușire" (de la 17 noiembrie la 26 decembrie 1916), consemnarea dezastrului de la începutul, pentru noi, al primului mare război ; — dar și în „Jurnalul politic" din 1931, an de mari frămîntări și confruntări politice, Goga fiind **totus in illis,** — pătrus și comentator al faptelor și al oamenilor. Cunoscute personaje politice de toate orientările, în frunte cu suveranul de atunci, amator de combinații de tot soiul, aventurier și de mic calibru moral, aspru judecat de Goga, se perindă pe sub ochii cititorului. Pentru foarte puțini — puțină considerație a autorului. Citesc însă cu plăcere pagina despre istoricul Gh. I. Brătianu, erudit, om de caracter, profesor de mare ținută morală, de caracter integru ; inflexibil la tentații și onoruri efemere, Goga scrie : „Gh. Brătianu a fost demn și merită laudă pentru felul bărbătesc cu care a rezistat dezgustătoarelor încercări de a i se frînge gîtul prin persuasiune... Mi-a făcut o reală plăcere să văd, în aceste zile de nedemnitate generală, un obraz curat și o coloană vertebrală care a mențenit ceva din vechea rînduială a răzvrătirilor de demult", (p. 343—344). Și fiindcă am fost o vreme colaboratorul său, ca administrator la Institutul **Iorga,** în 1945—46, și deci l-am cunoscut bine pe acest erudit istoric de caracter, de demnitate și modestie exemplară, mă bucur să pot cita acest elogiu, extrem de rar la Goga printre atîtea invective și judecăți teribile, negative, despre politicienii acelei epoci, ai anilor '30. Fiece capitol al cărții lui Goga este cu adevărat un bilanț și o perspectivă, pentru că poet adevărat fiind, cu antenele ființei îndreptate spre esența realității și a istoriei, intuiția lui simțea viitorul și instinctul lui reformator, uneori revoluționar, a înțeles mersul vremii și scadența apropiată a răsturnării nedreptăților.

În multe pagini de poezie și proză Goga este înrudit cu Eminescu al **Scrisorilor,** al **Doinei,** al atașamentului adînc față de țărănime, „talpa țării". În paginile acestui volum, Goga scrie cu erudiția unui specialist și cu accentele lui Eminescu-publicist despre „țăranul în literatura poetică". În „Fragmente autobiografice" avem de asemeni o pagină de bilanț și perspectivă, pentru a cuprinde exact, în adîncime, crezul și expresia lui artistică ; Goga scrie : „Eu am pornit în literatură de la o idee monografică a unui sat : am crezut că satul reprezintă prin sine unitatea organică a sufletului acestui popor... o **pars pro toto.** Așa că primul volum, pe care eu, dintr-un sentiment explicabil de modestie, l-am intitulat **Poezii** pe cînd trebuia să poarte titlul : **Acasă,** era monografia unui sat", (p. 266).

Mărturia lui Goga ne amintește îndată de cuvintele de laudă supremă, scrise de Eminescu asupra lumii satelor, despre țăranul român, obidit și mereu confruntat cu servitutile istoriei, cu destinul luptătorului cu energii spirituale nesecate, în apărarea ființei naționale. Așa l-au văzut și Coșbuc în toată poezia sa, așa Rebreanu în „Discursul de recepție la Academie : Laudă țăranului român", așa și Blaga cînd a scris : „Veșnicia s-a născut la sat". O constelație de mari spirite, în consens pentru a omagia spiritualitatea conservată și mereu înavuțită prin fapta și tăria de caracter, prin munca și inspirația țăranului român...

Putem deci înțelege mai bine și prețui mai just valențele multiple ale creației unui poet-gînditor ca Goga, în acest volum recent **Precursori,** fiind cu adevărat un bilanț și o perspectivă amplă asupra unui moment însemnat al culturii noastre. El determină și expresia unei sincere prețuiri pentru editorul harnic și devotat literelor românești, azi aproape sexagenarul profesor Ion Dodu Bălan.

GABRIEL GARCIA MARQUEZ: «GENERALUL ÎN LABIRINT»

Urmare din pag. a 8-a

și se întinde pe pat cu ochii închiși, iar ea reluă lectura cu aceeași intonație de mai înainte. Cînd i s-a părut că el a adormit, puse cartea pe măsuța de noapte, îl sărută pe fruntea cuprinsă de febră, și-i șopti lui José Palacios că de la șase dimineața va aștepta, pentru o ultimă despărțire, la Cuatro Esquinas, unde începe drumul național spre Honda. După aceea își puse pe ea o manta și ieși din dormitor în vîrful picioarelor. Generalul deschise ochii și-i spuse lui José Palacios cu o voce slabă :

„Spune-i lui Wilson **s-o** însoțească pînă acasă".

Ordinul se-ndeplini împotriva voinței Manuelei care se credea în stare să se apere singură, mai bine decît un pichet de lăncieri. José Palacios o conduse, cu luminarea aprinsă, în jurul grădinii interioare cu o fîntînă de piatră la mijloc, unde începuseră să înflorească primele tuberoze de dimineață, pînă la grajduri. Ploaia s-a oprit un pic, iar vîntul încetă să mai fluiere printre arbori, și nu era nici o stea pe cerul înghețat. Colonelul Belford Wilson mergea repetind mereu parola de noapte pentru a liniști sentinelele din coridor, întinse pe rogojini. Trecînd prin fața ferestrei sălii principale, José Palacios îl văzu pe stăpînul casei servind cafea grupului de prieteni, militari și civili, care se oferiseră să vegheze pînă în momentul plecării. Cînd s-a întors în dormitor, l-a găsit pe general în plin delir. L-a auzit rostind fraze incoerente, care se puteau reduce la una singură : „Nimeni n-a înțeles nimic". Corpul se zbătea în fierbințeala călduri și da drumul unor pîrțuri grele și urît mirositoare. Nici generalul însuși n-ar fi știut, a doua zi, să spună dacă vorbea în somn sau aiurea treaz, și nici nu-și aducea aminte. Era, de fapt, ceea ce el numea „crizele mele de demență". Care deja nu mai alarmau pe nimeni, deoarece acest lucru se întîmpla de aproape patru ani, fără ca vreun doctor să încerce a le da vreo explicație științifică, iar a doua zi, îl vedeau reînviind din propria-i cenușă, cu mintea întreagă. José Palacios îl înveli cu o pătură, lăsă luminarea aprinsă pe marmura mesei de toaletă, și ieși din dormitor, lăsînd ușa deschisă, pentru a-l supraveghea din camera alăturată. Știa că-și va reveni spre dimineață, cînd se va băga în apa rece din cadă pentru a-și reface forțele secătuite de oroarea coșmarului.

Era spre sfîrșitul unui marș forțat. O garnizoană de șapte sute optzeci și nouă de husari și grenadieri se răsculase, reclamînd plata salariilor neprimite, pe ultimele trei luni. De fapt, motivul adevărat era altul. Majoritatea dintre ei erau din Venezuela, mulți făcuseră războaiele de eliberare a celor patru națiuni, dar în ultimele săptămîni fuseseră victimele atitor batjocoriri și provocări de stradă, că aveau motive serioase de teamă pentru soarta lor după plecarea generalului din țară. Conflictul se stinse, plătindu-li-se cheltuielile de deplasare și cîte o mie de pesoși-aur în loc de șaptezeci de mii, cît cereau ei, și, apoi, fură văzuți, spre seară, mergînd în pas de defilare spre țara lor de origine, urmați de o gloată imensă de oameni, între care femeile de serviciu, cu copiii și animalele domestice.

Zgomotul tobelor și alămurilor marțiale nu ajungeau să acopere larma mulțimii care asmuțea cîinii pe ei și aruncau cu petarde pentru a le strica cadența, fapt pe care nu-l mai făcuseră pînă acum nici măcar cu trupele inamice. Acum unsprezece ani, după trei secole lungi de dominație spaniolă, ferocele vicerege don Juan Sámano fugise pe aceleași străzi deghizat în peregrin, avînd cuferele pline cu idoli de aur și smaralde neprelucrate, tucani sacri, vitrine încărcate cu fluturi de muzeu, și alte bogății, și n-au lipsit cei care să-l plîngă la balcoane, ba chiar să-i arunce și cîte-o floare, urîndu-i din toată inima călătorie prosperă.

Generalul participase, în secret, la negocierile pentru stingerea conflictului, fără să se miște din casa împrumutată de ministrul de război și marină și, la sfîrșit, trimisese cu trupa răsculată pe generalul Laurencio Silva, nepot și aghiotant de mare încredere, garanție că nu vor mai fi alte tulburări pînă la frontiera cu Venezuela. Nu s-a uitat la defilarea trupei care trecea pe sub balconul său, dar a auzit clarinetele și tobele, precum și dezordinea făcută de mulțimea adunată pe străzi, ale cărei strigăte nu le-a înțeles. Le-a dat însă prea puțină importanță, apucîndu-se, în acest timp, să-și revadă, împreună cu secretarii, corespondența întîrziată, dictînd chiar o scrisoare pentru marele mareșal Andres de Santa Cruz, președinte al Boliviei, în care îl anunța despre retragerea sa de la putere, dar nu se arăta foarte sigur dacă călătoria sa va fi în străinătate.

„Nu voi mai scrie nici o altă scrisoare, toată viața mea", spuse cînd o termină. Mai tîrziu, pe cînd transpira cuprins de febră după masă, i-au apărut, în somn, strigătele îndepărtate ale mulțimii și se deșteptă surprins de un torent de petarde care, la fel de bine, puteau să fie ale insurgenților sau ale artificierilor. Dar cînd întrebă despre ce este vorba, îi spuseră că este **fiesta.** Atît, și nimic mai mult. „Este fiesta, domnule general". Fără ca nimeni, nici măcar José Palacios să se mai încumete a explica, ce fel de fiesta era.

Numai cînd Manuela i-a povestit cu ocazia vizitei din timpul nopții, a aflat că erau oamenii inamicilor săi politici, cei din partidul demagog, cum spunea el, care mergeau pe străzi instigînd, împotriva lui, corporațiile de meșteșugari, cu îngăduința forței publice. Era vineri, zi de tîrg, ceea ce ușura dezordinea din piața mare. O ploaie mai puternică decît de obicei i-a dispersat pe revoltați, pe seară. Dar jignirea fusese înfăptuită. Studenții Colegiului San Bartolomé au asaltat birourile Curții Supreme pentru a forța un proces public împotriva generalului, distrugînd cu baionetele, și aruncîndu-l peste balcon, un tablou al său în mărime naturală, pictat în ulei de un vechi purtător de drapel din armata eliberatoare. Mulțimile îmbătate cu **chicha** jefuiau magazinele din Calle Real și bodegile de la periferie care nu închiseseră la timp, omorînd în piața mare, cu perini umplute cu rumeguș, un general, recunoscut de toată lumea chiar dacă nu purta cascheta albastră și nasturii de aur.

Îl acuzau că este promotorul ascuns al nesupunerii militare, într-o încercare tîrzie de a recupera puterea pe care Congresul i-o luase prin vot universal, după doisprezece ani de armată continuă. Îl acuzau că doreste prezidentia pe viață, penntru a pune în locul său un print european. Îl acuzau că simulează o călătorie în străinătate, cînd de fapt se-ndreaptă spre frontiera cu Venezuela, de unde plănuia să se întoarcă în fruntea trupelor insurgente, pentru a lua puterea. Zidurile din oraș erau pline de satire „lăudăroase" injurii împotriva lui, iar partizanii săi cei mai renumiți se ascunseseră în case îndepărtate, pînă se potoleau spiritele.

Presa fidelă generalului Francisco de Paula Santauder, inamicul său principal, îi atribuiau zvonurile despre boala sa incertă, trîmbițată cu atîta zgomot și îngîmfare sicilitoare, despre faptul că urmează să părăsească țara, care erau, de altfel, simple manevre politice pentru a-l ruga să nu plece.

În noaptea aceea, în timp ce Manuela Sáenz îi povestea detaliile acelei zile frumoase, soldații președintelui interimar încercau să șteargă, pe zidul palatului arhiepiscopal, o lozincă scrisă cu cărbune : „Nici nu pleacă, nici nu moare". Generalul scoase un suspin.

„Foarte rău trebuie să meargă lucrurile" spuse, „iar eu mai rău decît ele, dacă toate acestea se petrec la cîteva case mai încolo, iar pe mine să mă facă să cred că este fiesta."

Adevărul este că nici prietenii săi cei mai intimi nu credeau că pleacă. Nici de la putere, nici din țară. Orașul era destul de mic, iar lumea destul de birfitoare pentru a nu se cunoaște cele două mari hibe ale călătoriei sale incerte : că n-avea suficienți bani pentru a ajunge undeva, cu o suită atît de numeroasă și cum fusese președinte al republicii, nu putea ieși din țară mai devreme de un an, fără un permis din partea guvernului, pe care nici măcar din răutate, nu-l solicitase. Ordinul de a pregăti bagajele, pe care el l-a dat în mod ostentativ pentru a fi auzit de cine dorește, n-a fost înțeles ca o dovadă hotărîtoare, nici măcar de Jose Palacios, pentru că în alte ocazii ajunsese pînă acolo încît golise o casă întreagă pentru a simula că pleacă, dar, întotdeauna, a fost o manevră politică oarecare. Aghiotanții săi militari simțeau că simptomele dezamăgirii erau destul de evidente în ultimul an. Totuși se mai întîmplase și altădată, și, cînd se așteptau cei mai puțin, îl vedeau din nou însuflețit reluînd firul vietii cu mai multă impetuozitate decît înainte. José Palacios, care întotdeauna urmărise îndeaproape aceste schimbări imprevizibile, o spunea în felul său : „Ceea ce stăpînul meu gîndește, numai stăpînul meu o știe".

Renunțările sale recurente intraseră deja în cîntecele populare, încă de la prima, cînd anunță, cu o frază ambiguă, în discursul ținut cu ocazia asumării președinției : „Prima mea zi de pace va fi ultima de la putere". În anii următori a renunțat de atîtea ori, și în circumstanțe atît de diferite, încît niciodată nu s-a știut cînd este adevărat. Cea mai zgomotoasă dintre toate a fost în urmă cu doi ani, în noaptea de 25 septembrie, cînd a scăpat cu bine dintr-o tentativă de asasinat în chiar dormitorul din casa prezidenției.

Continuare în numărul viitor

mapamond

gabriel garcia marquez

GENERALUL ÎN LABIRINT

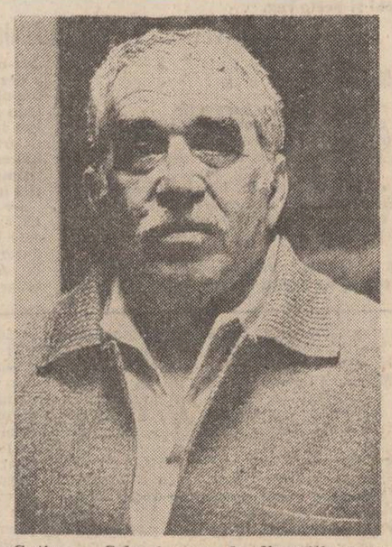

José Palacios, servitorul său cel mai vechi, l-a găsit plutind în apa purificatoare a căzii, gol și cu ochii deschiși, și a crezut că s-a înecat. Știa că este unul din multele sale moduri de a medita, dar starea de extaz în care zăcea abandonat părea a fi a unuia care nu mai era din această lume. N-a îndrăznit să se apropie, ci l-a chemat cu o voce șoptită, deoarece primise ordin să-l trezească la cinci, pentru a pleca dis-de-dimineață. Generalul se trezi din vrajă și vede în penumbră ochii albaștri și diafani, părul înspicat de veverită, măreția impudică de fiecare zi a majordomului său care ducea în mîini vasul cu infuzie de mac. Generalul se prinde cu greutate de marginile căzii și se ridică din apele medicinale cu un elan de delfin, fapt care nu te-ai fi așteptat de la un corp atît de ruinat.

„Să mergem", spuse. „Și cît mai repede, alci nu ne dorește nimeni".

José Palacios auzise acest lucru de atîtea ori și în atîtea ocazii, încît nu mai credea să fie adevărat, deși animalele erau pregătite în grajd, iar suita oficială începuse să se adune. Oricum, îl ajută să se usuce și-i puse pe el **poncho**-ul de vreme rea, deoarece ceașca îi juca pe farfurioară odată cu tremuratul mîinilor. Cîteva luni în urmă, îmbrăcîndu-se cu niște pantaloni din piele de căprioară pe care nu-i mai purtase din timpul nopților babiloniene din Lima, descoperise că pe măsură ce slăbea descrește și ca înălțime. Pînă și goliciunea îi era distinctă, avea corpul palid, iar capul și mîinile îi erau uscate din cauza atîtor intemperii. Împlinise patruzeci și șase de ani în iulie trecut, iar buclele aspre caraibiene erau acum cărunte, oasele îi erau degradate din cauza îmbătrînirii premature și se credea atît de epuizat încît nu mai părea în stare s-o ducă pînă în iulie următor. Totuși, gesturile sale hotărîte păreau să fie ale unuia mai puțin doborît de viață, și se plimba tot timpul fără nici un rost. Și-a băut tizana din cinci înghițituri și era așa de fierbinte încît era cît pe-aci să i se bășice limba, fugind de propriile-i urme de apă lăsate pe rogojinile desfăcute din cameră, și se simți de parc-ar fi băut elixirul reînvierii !

Dar n-a scos o vorbă pînă cînd nu auzi bătînd de ora cinci în turnul catedralei vecine.

„Simbătă, 8 mai, anii treizeci, ziua în care englezii au ucis-o cu arcul pe Joana d'Arc", anunță, majordomul. „Plouă de la trei dimineața".

„De la trei dimineața din secolul șaptesprezece, continuă generalul cu vocea grea, obosită de nesomn, și adăugă serios : „N-am auzit cocoșii".

„Aici nu sînt cocoși", îi spuse José Palacios.

„Nu există nimic", reluă generalul. „E o țară de trădători". Se aflau în Santa Fe de Bogotá, la două mii șase sute de metri deasupra mării care se ghicea la mare depărtare, iar dormitorul enorm cu pereții cojiți, expus vînturilor înghețate ce pătrundeau prin ferestrele prost etanșate, nu era cel mai propice pentru sănătatea cuiva. José Palacios pune lighenașul cu spumă pe marmura de la toaletă, și trusa din catifea roșie cu instrumentele de bărbierit, toate din metal auriu. Așează, apoi, mai bine sfeșnicul cu luminarea pe o consolă, pentru ca generalul să aibă destulă lumină, și apropie vasul cu jeratic pentru a se încălzi la picioare. După aceea îi dă niște ochelari cu lentile pătrate și rame fine de argint, pe care-i purta mereu la el, în buzunarul vestei. Generalul și-i puse și începu să se bărbierească minuind briciul cu multă îndeminare atît cu stînga cît și cu mîna dreaptă, deoarece era ambidestru din naștere, dominîndu-și uimitor forța din brațe care mai înainte nu-l ajutaseră nici pentru a ține ceașca. Termină de bărbierit cu ochii închiși fără să se oprească din mersul prin cameră, deoarece căuta să se privească cît mai puțin posibil în oglindă pentru a nu-și întîlni propriii ochi. Apoi își smulse părul din nas și urechi, își spălă dinții perfecți cu un praf de cărbune pus pe o periuță de dinți din mătase, cu miner de argint, își taie și-și pilește unghiile de la mîini și de la picioare, apoi după ce își scoase **poncho**-ul, își turnă pe el un flacon mare de apă de colonie, frecîndu-și corpul cu amîndouă mîini pînă rămase uscat. În dimineața aceasta își oficia slujba de curățenie corporală cu o servitute frenetică neobișnuită pînă acum, încercînd să-și curețe corpul și sufletul de douăzeci de ani de războaie inutile și deziluzii din cauza puterii.

Ultima vizită, pe care o primise în noaptea trecută, fusese a Manuelei Saénz, fata din Quito, călită în lupte, care îl iubea, dar care nu l-ar fi urmat pînă la moarte. Rămînea la el, ca întotdeauna, cu obligația de a-l ține curent cu tot ce se întîmpla în lipsa generalului, deoarece, de foarte mult timp, el nu mai avea încredere în nimeni, în afară de ea. Îi lăsase în grijă cîteva obiecte fără altă valoare decît că-i aparținuseră lui, unele din cărțile sale cele mai prețioase și două cufere cu arhivă personală. Cu o zi înainte, în timpul scurtei despărțiri formale îi spusese : „Te iubesc mult, dar te-aș iubi și mai mult dacă măcar, acum, ai avea mai multă minte". Ea a luat-o ca pe un compliment din multele pe care i le făcuse în cei opt ani de dragoste pasionată. Dintre toți care îl cunoșteau, ea era singura care îl credea : de data aceasta era adevărat că pleca definitiv. Dar, era, de asemenea, singura, care, cel puțin, avea un motiv adevărat pentru a-l aștepta să se întoarcă. Nu se mai gîndeau la o altă întîlnire, înainte de plecare, și totuși, dona Amalia, stăpîna casei, a dorit să le ofere cadoul ultimei lor întîlniri tainice, și a pus-o pe Manuela, îmbrăcată ca **sergent**, să intre pe poarta cea mare, bătîndu-și astfel joc de prejudecățile evlavioasei comunități locale. Nu pentru că ar fi fost amanți clandestini, o făceau deja pe față, și cu scandal public, ci pentru a păstra, prin orice mijloace, bunul renume al casei. El a fost atît de intimidat, încît i-a ordonat lui José Palacios să nu închidă ușa ce da în camera alăturată, trecerea obligatorie pentru toți servitorii casei, unde aghiotanții de gardă continuară jocul de cărți mult timp după terminarea vizitei.

Manuela i-a citit timp de două ore. Fusese tînără pînă de curînd, dar acum se vedea bine pe față că plăcerile vieții îi depășiseră vîrsta. Fuma cu o pipă de marinar, se parfuma cu apă de verbină, care era o loțiune pentru militari, se îmbrăca bărbătește și se învîrtea mereu între soldați, iar vocea sa afonă continua să fie bună pentru amoruri în colțuri întunecoase. Așezată într-un fotoliu, care încă mai păstra scudul ultimului vicerege, citea la lumina slabă a sfeșnicului, iar el, întins în pat, îmbrăcat în haine de casă și acoperit cu **poncho**-ul din păr de capră, o asculta cu gura căscată. Numai după ritmul respirației își dădeai seama că nu doarme. Cartea se numea : **„Lección de noticias y rumores que corrieron par Lima en el ano de gracia de 1826"**, de peruanul Noe Calzadillas, iar ea îi citea cu o afectare teatrală care mergea foarte bine cu stilul autorului.

În casa adormită, nu se mai auzi altceva, timp de o oră, decît vocea ei. Dar după ultimul rond, dintr-odată, un hohot unanim de rîs, al mai multor bărbați, izbucni cu atîta tărie, că a știrnit toți cîinii din curte. El deschise ochii, mai mult intrigat decît neliniștit, iar ea închise cartea în poală, marcînd pagina cu degetul cel mare.

„Sînt prietenii tăi", îi spuse.

„N-am prieteni", îi răspunse el ; „și dacă, din întîmplare, îmi mai rămîne vreunul, va fi pentru scurt timp".

„Dar sînt aici afară, veghind să nu te omoare", continuă ea.

Astfel generalul afla ceea ce, deja, tot orașul știa : că nu numai unul, ci mai multe atentate se puneau la cale împotriva sa, iar ultimii săi partizani așteptau în casă pentru a încerca să le împiedice. Vestibulul și coridoarele din jurul grădinii interioare erau ocupate de husari și granadieni, toți venezueleni, care urmau să-l însoțească pînă în portul Cartagena de Indias, de unde generalul urma să ia o navă cu pînze pentru Europa.

Doi dintre ei își întinseseră rogojinile, pentru a se culca, în fața ușii principale de la dormitor, iar aghiotanții continuau să joace cărți în camera vecină, cînd Manuela termină de citit, dar vremurile erau de așa natură că nu puteai să fii sigur de nimic în mijlocul atîtor oameni de trupă de origine incertă și caractere diferite. Fără a se neliniști de vestile rele, generalul îi ordonă Manuelei, cu un gest de mînă, să continue lectura. Considera moartea, dintotdeauna, ca pe un risc profesional fără remediu. A făcut toate războaiele, aflîndu-se pe linia cea mai periculoasă, fără să sufere nici cea mai mică zgîrietură, și se arunca în mijlocul taberei dușmane cu un calm nebun, încît pînă și ofițerii săi au acceptat explicația cea mai simplă : se credea invulnerabil. A scăpat sănătos din toate atentatele care s-au pus la cale împotriva sa, iar în majoritatea cazurilor și-a salvat viața pentru că nu dormea în patul său. Mergea fără escortă, minca și bea, fără nici o grijă, din tot ceea ce i se oferea, oriunde ar fi fost. Numai Manuela știa că nepăsarea sa nu era nici inconștiență, nici fatalism, ci o certitudine melancolică că va muri în patul său, sărac și amărît, fără vreo consolare de recunoștință publică.

Singura schimbare notabilă pe care o făcu în obiceiurile sale din noaptea precedentă a fost să nu facă baie caldă înainte de a se băga în pat. José Palacios i-o pregătise devreme cu plante medicinale pentru a-i reface corpul și a-i ușura expectorația și a menținut-o la o bună temperatură pînă cînd el ar fi dorit să facă baie. Dar n-a dorit. Și-a luat pilulele laxative, ca de obicei, și s-a apucat să dormiteze în cîntecul de leagăn al cancanurilor galante din Lima. Dintr-odată, fără vreo cauză aparentă, îl apucă un acces de tuse ce părea să zgîlțîie din țîțîni stîlpii casei : ofițerii care jucau cărți în camera vecină au tăcut uluiți. Unul dintre ei, irlandezul Belfort Hinton Wilson, intră în dormitor, pentru orice eventualitate, și-l văzu pe general întins de-a curmezișul patului cu gura în jos, tușind să-și vomite mațele. Manuela îi sprijinea capul deasupra oalei de noapte. José Palacios, singurul autorizat să intre în dormitor, fără să sune, a stat lîngă pat, într-o stare de alertă, pînă i-a trecut criza. Apoi, generalul respiră adînc, cu ochii plini de lacrimi, și arătă spre masă :

„Din cauza acestor flori de cimitir", spuse.

Ca întotdeauna. Pentru că întotdeauna găsea un vinovat neprevăzut pentru neplăcerile sale. Manuela, care îl cunoștea mai bine decît oricine, îi face semn lui José Palacios să ducă vaza cu ghiparoșii ofiliți. Generalul se-ntoarce

În românește de
Mădălina Filipescu

Continuare în pa. a 7-a

● Eroul național al **Americii Latine este, după cum bine se știe, generalul Simon Bolivar, cel care eliberase, după trei secole lungi de dominație spaniolă, un imperiu colonial de cinci ori mai mare decît Europa și fusese douăzeci de ani (1810—1830) în fruntea luptei pentru a-l menține liber și unit — o singură republică, o singură patrie din care făceau parte Peru, Bolivia, Venezuela, Ecuador și Columbia —, conducîndu-l cu mînă fermă pînă la 8 mai 1830, cînd părăsește Bogota, mergînd ireversibil către destinul său final. Cu o săptămînă înainte de moarte, cînd i se cere să-și facă testamentul și să se spovedească, generalul ripostează : „Ce-nseamnă asta ? Sînt atît de bolnav încît trebuie să-mi fac testamentul și să mă spovedesc ?... Cum voi ieși, oare, din acest labirint ?"**

Scriitorul național al **Americii Latine este, acum, fără îndoială, după publicarea, în martie, a.c. a romanului** El general en su laberinto **(Generalul în labirint), columbianul Gabriel Garcia Marquez. Laureat al Premiului Nobel în 1982, pentru romanele și povestirile sale — între care amintim :** Pleava **(1955),** Isabela văzînd cum plouă în Macondo **(1955),** Colonelului n-are cine să-i scrie **(1961),** Funeraliile lui Mama Mare **(1962),** Ceasul rău **(1962),** O sută de ani de singurătate **(1967),** Toamna patriarhului **(1975),** Cronica unei morți anunțate **(1981) — opere în care „fantasticul și realul se îmbină într-o bogată lume imaginară ce reflectă viața și conflictele unui continent", Gabriel Garcia Marquez își demonstrează încă o dată virtuozitatea de mare scriitor, legîndu-și definitiv destinul de cel al marelui** Libertador, **de cel al istoriei popoarelor din America Latină.**

Într-unul din interviurile sale publicat într-un ziar nord-american, la puțin timp după apariția romanului „O sută de ani de singurătate", Gabriel Garcia Marquez a mărturisit că „una dintre marile iluzii ale vieții mele este aceea de a scrie pe nerăsuflate istoria generalului Simon Bolivar, dar una reală, fără uniforme și coroane de lauri, bolnav de constipație și coborînd pe rîul Magdalena, într-un barcaz plin de papagali, maimuțe și cîini gălăgioși." **Dar intre timp, poetul Alvaro Mutis anunțase că va scrie călătoria finală, pe rîul Magdalena, a lui Simon Bolivar, bazată pe memoriile unui fost ofiter polonez, martor al morții generalului în San Pedro Alejandrino, din care a publicat chiar un fragment** (Ultimul chip). **Tot așteptînd ca Mutis să-și scrie cartea, Gabriel Garcia Marquez va comenta în mai multe ocazii, în Mexic sau Barcelona, în Paris sau Bogota, diferite aspecte ale figurii marelui general, pînă cînd a înțeles că proiectul poetului fusese abandonat și atunci i-a cerut permisiunea s-o scrie el. De altfel romanul „El general en su labirinto" îi este dedicat lui Alvaro Mutis,** „care mi-a făcut cadou ideea de a scrie această carte".

Pentru a scrie acest roman, mărturisește Marquez în nota finală, a avut nevoie de o perioadă de peste doi ani de serioasă documentare, începînd cu cele 34 de volume ale lui Daniel Florencio O'Leary, care a trăit în preajma generalului, și pînă la cele mai simple note din ziarele vremii. „Dar pînă la urmă, mărturisește autorul în continuare, cartea tot n-ar fi fost scrisă fără ajutorul unor specialiști și istorici contemporani din America Latină. Istoricul columbian Eugenio Gutierrez Cely i-a pus la dispoziție o arhivă de date scoase din presa secolului al 19-lea. Istoricul Fabio Puyo a avut bunătatea „să-mi potolească zbuciumul cu documente analgezice pe care mi le citea la telefon de la Paris sau mi le trimitea prin telex, ca pe niște medicamente necesare unui muribund". **Istoricul columbian Gustavo Vargas** „mi-a clarificat ideile politice ale epocii". **Istoricul venezuelean Vinicio Romero Martinez** „m-a ajutat cu materiale privind obiceiurile personale ale lui Bolivar, ale suitei sale oficiale" **revizuindu-i și toate datele istorice din versiunea finală. Lingvistul columbian Roberto Cadavid** „a cercetat pentru mine" **sensul și vechimea unor cuvinte dialectale. Iar la solicitarea lui Gabriel Garcia Marquez, geograful Gladstone Olivia și astronomul Jorge Perez Doval de la Academia de știință din Cuba** „mi-au făcut inventarul nopților cu lună plină în primii treizeci de ani ai secolului trecut". **În sfîrșit, Antonio Bolivar, o rudă îndepărtată a generalului,** „a avut bunătatea să revizuiască, împreună cu mine, originalele la șapte versiuni, pentru a depista contrasensurile, repetițiile, inconsecvențele, erorile, etc.".

Numai după această severă documentare a putut să fie scris romanul „El general en su labirinto". Romanul începe la 8 mai 1830, cînd José Palacios, servitorul său cel mai vechi, îl găsește plutind în apa purificatoare a băii și crede că s-a înecat, și se termină la 10 septembrie din același an, cu o săptămînă înainte de moartea generalului.

Între aceste două date, asistăm la un spectacol neobișnuit și violent al unui om care vine dinspre glorie către înapoi, al unui om care preferă să doarmă numai în hamac, care face baie în fiecare zi și pe măsură ce se simte mai doborît exagerează curățenia corporală, un om care a avut mai mult de 35 de amante, care se simte în siguranță cu o suită personală alcătuită numai din venezueleni, un om care se simte străin în Bogota, ca de altfel și Gabriel Garcia Marquez, un om cu ochii halucinanți care vorbește neîntrerupt, fără să obosească și are vocea crispată ca a unei păsări de pradă, un om care nu-și privește interlocutorul în față și are un straniu simț al umorului (pune să-i dea numele de Bolivar **unui cîine jigărit pe care-l mușcă toți ceilalți), un om care a pierdut unele lupte pentru că n-a vrut să-și părăsească patul în care se afla cu amanta, un om care avea o memorie extraordinară și un ascuțit simț al ironiei (cînd congresul a votat pentru el o pensie pe viață, spune „sîntem bogați", cînd îi dau pașaport exclamă „sîntem liberi", iar a doua zi deschide ochii, zicînd „sîntem triști"). Un om a cărui legendă că ar dicta mai multe documente simultan este falsă, un om care în ultimele zile plîngea în somn. Acesta este generalul descris de Gabriel Garcia Marquez, un om care seamănă și nu seamănă cu cel care apare în cărțile fără număr, în enciclopedii și filme.** Generalul în labirint **este o carte scrisă cu măsură și tandrețe, care-l „despoaie" pe general, îl desacralizează, îl demitizează, îl pune să coboare după piedestal și să meargă printre muritori, o carte adevărată și polemică. Revista noastră va publica cîteva fragmente din această carte incitantă.**

Dorel Filipescu

UN POET — O LUME

HULRUHSOR SAFIEVA

● Hulruhsor Safieva (n. 1947) face parte din cea mai nouă generație de poeți ai Tadjikistanului. Spre deosebire de alții, poeta de la Dușanbe continuă cu fidelitate tradiția marilor înaintași. Versurile tinerei poete tadjice cultivă sentimente delicate într-o intensitate puternică, dorind parcă să sublinieze de fiecare dată că este o continuatoare a marilor Ferdousi și Omar Chajaam.

Rubaiate

★

Nu sînt cocor să-mi caut altă țară,
Cînd este ger și viscol pe afară,
Niciunde nu găsesc o vatră ca a mea,
Departe moarte m-ar prindi amară.

★

Cînd n-o să te mai cînt, va fi plesnită struna
Și inima oprită va fi pe totdeauna,
De n-o simți căldura pămîntului străbun,
În aurita noapte, cînd iar răsare luna.

★

Tu cînd m-ai părăsit ploua afară,
Cu ploaia picura și lacrimă amară
Din ochii mei, pe cînd rîdea dușmanul,
Cu hohotire aprigă, barbară.

★

Te-am întrebat : Ești hoț ?
Nu, vînător, mi-ai zis.
Te-am întrebat : Iubești ?
Cu stînca port un vis.
Și iar te-am întrebat : Nu vrei să fii al meu?
Îmi pare rău, din nou mi-ai zis.
Ești liber ? Te-am mai întrebat.
Îmi pare rău, tu obosit mi-ai zis.

★

În inimă eu am o liniște deplină,
Cînd chipul tău de ea mi se anină,
În rest eu ard ca lemnul de stejar
Și iar aștept privirea ta senină.

★

Durerile iar intră în casa mea pe rînd,
Tristețile se lasă pe chipul meu plăpînd,
Probabil că prea multe au năvălit deodată
Și n-o fi bucurie nici astăzi, nici curînd.

★

Din cuib tu ești un vultur zmuls,
De ce mă chinuiești atît de mult ?
Cum să te las în inimă să-mi intri,
Cînd eu de-acolo mi te-am scos demult ?

★

Sorb vin și simt că e amar,
Mănînc kebab și e amar,
Pe inimă se lasă iar tristețea,
Durerea mă răzbate iar.

★

Iubire, vreau să stau alături de tine,
Cu primăvară viața mereu să mă aline.
Nu vreau să știu de moarte niciodată,
Căci ea, cumplita, orișicum ne vine.

★

Te uită, pentru noi răsare lună nouă,
Privirea ta în suflet îmi lasă strop de rouă,
La chipul tău tresaltă inimi multe,
A mea, iubite, mi se frînge-n două.

★

Umila cerșetoare și falnica regină,
Într-un cuvînt copiii și-i alină,
Același zîmbet clar alunecă pe fețe,
Se bucură la fel și într-un gînd suspină.

★

Privește la ursită, a fost stăruitoare,
Mi-a pus hurmuz în palmă, de viață rodnitoare,
Trăi-voi primăveri și toamne cam o sută
Și de pe-acum sfîrșitul lor mă doare.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **„MARTE, EROU DE FILM", ASTFEL SE NUMEȘTE PRIMUL FILM SIMULÎND UN ZBOR SPRE ȘI PE PLANETA ROȘIE.** Pelicula durează doar două minute. Autorii acestui film tridimensional sînt savanți americani din cadrul N.A.S.A. Pe baza fotografiilor realizate de sonda spațială „Viking" și prelucrate pe calculatoare, filmul a fost realizat în 73 de zile.

Planeta Marte este de mai multă vreme centrul interesului (și fanteziei) astronomilor, scopul lor fiind acela de a construi pe planeta roșie baze cosmice care să le permită experiențe legate de comportamentul omului într-un spațiu cu atmosferă rarefiată, la minus 40°C. Filmul prezintă valea canionului Marineris, situată în apropierea ecuatorului lui Marte, de dimensiunile S.U.A., pe care se remarcă Munții Tharsis, de două ori mai înalți ca Everestul. Zborul sondei deasupra canionului, cu o viteză de 960 km pe secundă, durează numai cîteva secunde.

Purtătorul de cuvînt al N.A.S.A. este de părere că zborul simulat deasupra planetei Marte este menit să dea omului de știință o imagine cît mai completă asupra suprafeței planetei în cauză.

● **SOPHIE MARCEAU** este una dintre stelele de primă mărime ale ecranului francez. A debutat în 1980, la numai treisprezece ani, în filmul lui Claude Pinteau, „La brume". De atunci a jucat în opt filme alături de actori ca Gerard Depardieu și Jean Paul Belmondo, iar în anul 1983 a obținut Premiul César, echivalentul francez al Oscarului american.

La 16 ani sacrifică totul pentru a deveni actriță în cel mai adevărat sens al cuvîntului. Mai întîi își-a schimbat numele din Maupassant în Marceau după care a cerut părinților dispensă de vîrstă luîndu-și viața în propriile mîini. Acum ea este convinsă că nu a dat încă adevărata măsură a talentului ei. În prezent, turnează în filmul „Mes nuits sont plus belles que vos jours" (Nopțile mele sînt mai frumoase decît zilele voastre), o comedie savuroasă realizată pe baza unui scenariu inspirat din romanul omonim al lui Raphael Bilardoux.

Sophie Marceau nu este stresată de tensiunea de pe platoul de filmare. „Pentru mine — spunea ea — stressul continuu este ceva deosebit. În plus, filmările nu-mi ridică probleme întrucît în fața aparatului de filmat mă simt cît se poate de bine".

Cînd nu turnează, face lungi plimbări prin pădure cu bicicleta...

● **„SCÎNTEIA VIEȚII", APĂRUT ÎN ANUL 1952, ESTE CEL MAI CRUD DINTRE TOATE ROMANELE LUI E.M. REMARQUE (1898—1972).** Prin el, autorul coboară în lumea inumană a lagărelor de concentrare naziste.

Cînd scria „Pe frontul de vest nimic nou", care aduce în prim plan dramele oamenilor din primul război mondial, E.M. Remarque nu bănuia că va putea veni o epocă a nebuniei totalitarismului, a ideologiei de turmă, a urii împinse pînă la limitele ei posibile și imposibile. Credincios idealurilor sale morale, umaniste, scriitorul a continuat să scrie împotriva războiului aducător de moarte și de incalculabile pierderi umane și materiale. Rezultatul este, între altele, romanul „Scînteia vieții".

Acțiunea se desfășoară la sfîrșitul războiului al doilea mondial într-un lagăr nazist fictiv, purtînd numele Mellern. Compoziția romanului se desfășoară pe două planuri între care nu există, nu poate exista conciliere : lumea deținuților lagărului de concentrare și lumea supraveghetorilor SS ai lagărului. Pe de o parte victimele nevinovate ale celei mai cumplite terori pe care a cunoscut-o omenirea, de cealaltă parte cei care, apărați de ideologia de stat, exercită violența. A celor care și după terminarea războiului și înfrîngerea suferită sînt convinși că nu poartă nici o răspundere pentru atrocitățile săvîrșite motivînd-și faptele prin aceea că au acționat numai din ordinele superiorilor.

Reeditarea romanului în unele țări de limba germană nu este întîmplătoare, ea se constituie într-un semnal de alarmă împotriva războiului, a recrudescenței neonazismului, într-un apel la vigilență pentru ca ororile trecutului să nu se mai repete niciodată.

● **ÎN TOAMNA ANULUI** 1978 lumea a fost zguduită la aflarea veștii despre sinuciderea în masă a peste nouă sute de oameni în jungla din Guyana, cu toții membri ai unei secte religioase intitulate „Templul poporului". Sub conducerea lui Jim Jones, acestia au fondat aici o așezare denumită Jonestowa. Versiunea oficială vorbea despre o „sectă sinucigașă", despre „sinuciderea unor fanatici religioși".

Iată însă că recent, în volumul „Enigma Templului poporului", autorii sovietici Serghei Alinin, Boris Antonov și Andrei Ițkov au ajuns la o concluzie diametral opusă în legătură cu evenimentele din ziua de 18 noiembrie 1978. După cum stă scris în prefață, cartea are la bază documente autentice, studiate cu multă grijă, articole din presă, mărturii și dispoziții ale unor juriști reputați și medici specialiști". Pe baza tuturor acestora, autorii au ajuns la concluzia că la Jonestowa, cel 918 au căzut victime unei acțiuni dinainte planificată de C.I.A. Expertizele medicale, modul de dispunere a cadavrelor, asasinarea congresmenului Leo Rayn și a trei ziariști americani — ca martori incomozi — exclud posibilitatea unei sinucideri colective.

Autorii descriu apariția și acțiunile celor din „Templul poporului" ca pe o mișcare anticapitalistă, cu un program democratic și umanist, ca pe un „experiment social", ca pe o „comună agricolă de tip nou, care a declarat război sărăciei și nedreptății". Mărturii în acest sens au fost depuse de consulul sovietic în Guyana și de medicul Ambasadei sovietice din Guyana cu care — potrivit autorilor „Enigmei..." — reprezentanți ai „Templului poporului" au stabilit contacte. În urma acestor contacte urma ca o delegație a organizației „Templul poporului" să viziteze Uniunea Sovietică fie la sfîrșitul lunii noiembrie 1978, fie la începutul lui decembrie al aceluiași an...

Sport

Duminică blajină

La malul Mării, m-am împrietenit cu vulturii de nisip.

În septembrie, la malul Mării, în țara galbenă de lună a Dobrogei, mestecenii, amețiți de elogiul vîntului subțire ca iarba de stepă, deschid ploile de soapte ale durerii din nimic, dafinii, care au glorificat spectacolul verii, își învălmășesc ramurile cu ale măcesilor, încărcate de ghimpi în care s-a osificat Timpul dulce al petrecerilor și de boabe din sîngele păsărilor rănite în marea migrație, pelinul sparge miresme vrăjite, lîngă inima apelor, în cîntec de flaute verzi, se nasc perle ce vor împodobi odăile de ospăț ale delfinilor.

Numai perii din grădina Casei scriitorilor de la Neptun scutură clopoțeii fructelor arămii și se sărută cu chiparoșii de Asia.

E o duminică blajină, cu cerul albastru, imaterial, pur, răcoros, lucid. Trei pătrimi din timp mi le risipesc visînd, restul de o pătrime ascultînd glasul crainicilor radio care transmit meciurile etapei a patra de fotbal.

La București — prag de coral în care întinerești luntrii de sidef — Dinamo înscrie cinci goluri Petrolului, readucînd astfel în tiparul mediocrității o echipă ce părea sortită vijeliilor. Dar nu poți sprijini un foișor pe unsprezece stîlpi de abur !

La malul Mării, cînd Marea sparge crizanteme la țărm, fiecare om e însoțit de un duh senin, numai mie mi s-a dat pereche un duh posomorît, căci, iată, aflu, tocmai în clipa cînd un cosaș trece gresia pe coasă, că Universitatea Cluj-Napoca pierde, acasă, în fața lui Poli Timișoara. Trestiile arcadiene ale duminicii se îndoaie peste melcii azvîrliți de briză în ierburile de miere, fringîndu-și cîntecul.

În schimb, Universitatea Craiova, trăind o toamnă plină de elanuri, spulberă toate speranțele Brașovului. Bucuros, îmi aduc aminte că aznoapte am visat cum gurile Dunării se întorceau la izvoare să le ceară, pentru iarnă, o cantitate dublă de basme.

Și fiindcă sînt la Mare și septembrie e un cal roib pe care Marea-l cheamă între hergheliile ei de opal, trebuie să îndrept un gînd frumos și spre Farul Constanța, care învinge pe Inter Sibiu, atîrnînd ciorchini de struguri la strașinile de stuf ale cherhanalelor.

Cade seara ca o cortină de argint. Punțile patimilor se taie. Învingători și învinși se retrag în lumea lor misterioasă, ca să răsară tocmai în cealaltă margine a săptămînii, spre a revigora iluzii, credințe, blesteme. Deasupra Mării, ieșind din distanțe unduitoare și respirate de zei, se ivește luna. Cît timp plutește deasupra valurilor seamănă cu cupola Agiei Sofia incendiată de puteri invulnerabile. Dar cînd trece în stepă se schimbă într-o cărpiță venită să pască în pogoanele de trifoi roșu. Vă las, seara se face de rosmarin și se arată echinocțiul de toamnă.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
39
(1 429)
Sîmbătă
30 septembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ADEVĂRUL UNUI TIMP

În aceste zile, cînd dezbaterea documentelor pentru cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R. — Tezele și Programul-Directivă — constituie o preocupare de prim ordin pentru fiecare organizație de partid, pentru fiecare colectiv de muncă, transformarea unui astfel de act profund democratic într-o atitudine de implicare directă în procesul de devenire a patriei socialiste se situează sub semnul patriotismului, al angajării. În substanța lor, Tezele pentru Congresul al XIV-lea configurează imaginea prezentă a țării pe coordonatele unui salt valoric în toate domeniile de activitate ce caracterizează epoca deschisă de Congresul al IX-lea, epocă intrată definitiv în istoria contemporană sub numele ctitorului său, „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Documentele la care ne referim constituie o generalizare strălucită a experienței poporului român, a partidului nostru comunist și reprezintă o nouă și importantă contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea și îmbogățirea creatoare a socialismului științific și practicii revoluționare.

Experiența unui popor, care, într-o perioadă istorică scurtă, dominată pe plan mondial de seisme economice, de crize sociale și politice, a reușit prin realizările sale de excepție să demonstreze strălucit viabilitatea unei opțiuni clare în deplin acord cu idealurile sale, cu voința sa de progres și pace. Se subliniază în Teze : „Grăitor pentru uriașul efort constructiv desfășurat de națiunea noastră este faptul că circa 90 la sută din mijloacele fixe de care dispune azi societatea au fost create în perioada de după **Congresul al IX-lea.**" Și în continuarea acestei afirmații : „În acest an, producția industrială va fi de circa 135 de ori mai mare decît în 1945, o creștere de 120 de ori fiind realizată după Congresul al IX-lea... Venitul național va fi, în acest an, de 40 de ori mai mare decît în 1945 — din care o creștere de 33 de ori s-a realizat după Congresul al IX-lea".

Sînt toate acestea argumentele unui timp, adevărurile sale majore, concretizate în fiecare loc din țară prin frumusețile ce poartă pecetea creației, a muncii unei națiuni întregi, unite sub steagul de luptă și conștiință al partidului comunist.

Ele sînt argumentele vieții noastre și, în același timp, temelia pe care ne gîndim viitorul. Un viitor în care construcția de conștiință, exprimată în primul rînd prin lărgirea necontenită a orizontului cunoașterii, are un rol determinant. Această idee este cu pregnanță subliniată în documentele pentru marele forum comunist prin referirile la importanța culturii și științei în formarea omului nou, constructor conștient al destinelor patriei : „Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice — condiție importantă a libertății și demnității omului — trebuie să se afle permanent în centrul activității partidului nostru".

Din acest unghi, de la această altitudine de principiu trebuie privită și înțeleasă și angajarea literaturii în procesul de edificare a conștiinței socialiste. Cuvîntul încărcat de tensiunea faptei, ochiul proaspăt care descoperă viața din jur, sufletul vibrînd la tot ce devine, iată premisele esențiale ale actului de creație.

De o literatură pătrunsă de adevărul acestui timp, de o literatură despre oamenii care fac din truda lor, prin visul lor luminat de iubirea de țară, istoria izbînzilor și speranțelor neamului românesc este în permanență nevoie. De „un cîntec încăpător" deschis prin valoare și putere de convingere spre spiritul mereu tînăr al cititorului care se caută pe sine în acest cîntec, întemeindu-se spiritual și devenind astfel mai bun, mai puternic, mai frumos sufletește.

Sub aceste semne se înscrie azi, aici în patrie, misiunea de onoare a literaturii românești.

Luceafărul

■ În acest număr : ■ Centenar ■ Actualitatea lui Creangă ■ Eminesciana ■ „Eminescologia sub asediu" ■ Poeme inedite de Grigore Hagiu ■ Cărți și autori

TÎNĂR ÎN AGORA

GERMINAȚIE

Plouă în țară și speranțele, nădejdea mea deodată se mută în spicele de grîu. Ploua minunat în Epicaria — ținutul poveștilor din copilărie, plouă și deopotrivă se bucură tinerețea și bătrînețea, bărbatul și femeia. Iar atîta vreme cît cerul se despletește-n șuvoaie peste cîmp, nu poate să fie uimire mai mare în suflet de om.

Ploaia reprezintă acea formă ritualică prin care natura ne domină și ne implică în esența și devenirea ei. Ca om ce trăiesc între deal și cîmpie, ca fiu de țăran ce sînt, nu pot să nu mă cutremur și să nu vibrez în fața acestui fenomen sublim.

Ploaia înseamnă germinație, regenerare și fertilitate, ține de nori și norii țin de riuri, fluvii și-oceanele întinse. E cercul închis pe care geniul eminescian, dornic de-a sfîrși „pe malul mării", reîntorcîndu-se la punctul inițial al oricărei forme de viață, la acvatic, vrea să-l refacă. Poetul era conștient că, numai revenit la sorgintea primară, poate să se prefacă-n semință roditoare, numai atunci natura îl va fi integrat și-l va fi considerat fiul ei legitim. Că numai de-aici înainte poate deveni el însuși vînt, lumină, ploaie, și prin aceasta se va fi împlinit un destin. Experiența eminesciană este un simbol, stadiul cel mai de sus, rarefiat și rafinat al unei practici inițiatice străvechi ce s-a păstrat din moși-strămoși și care urcă spre noi veșnic proaspătă.

Ion Gheorghe Pricop

Continuare în pag. 2-a

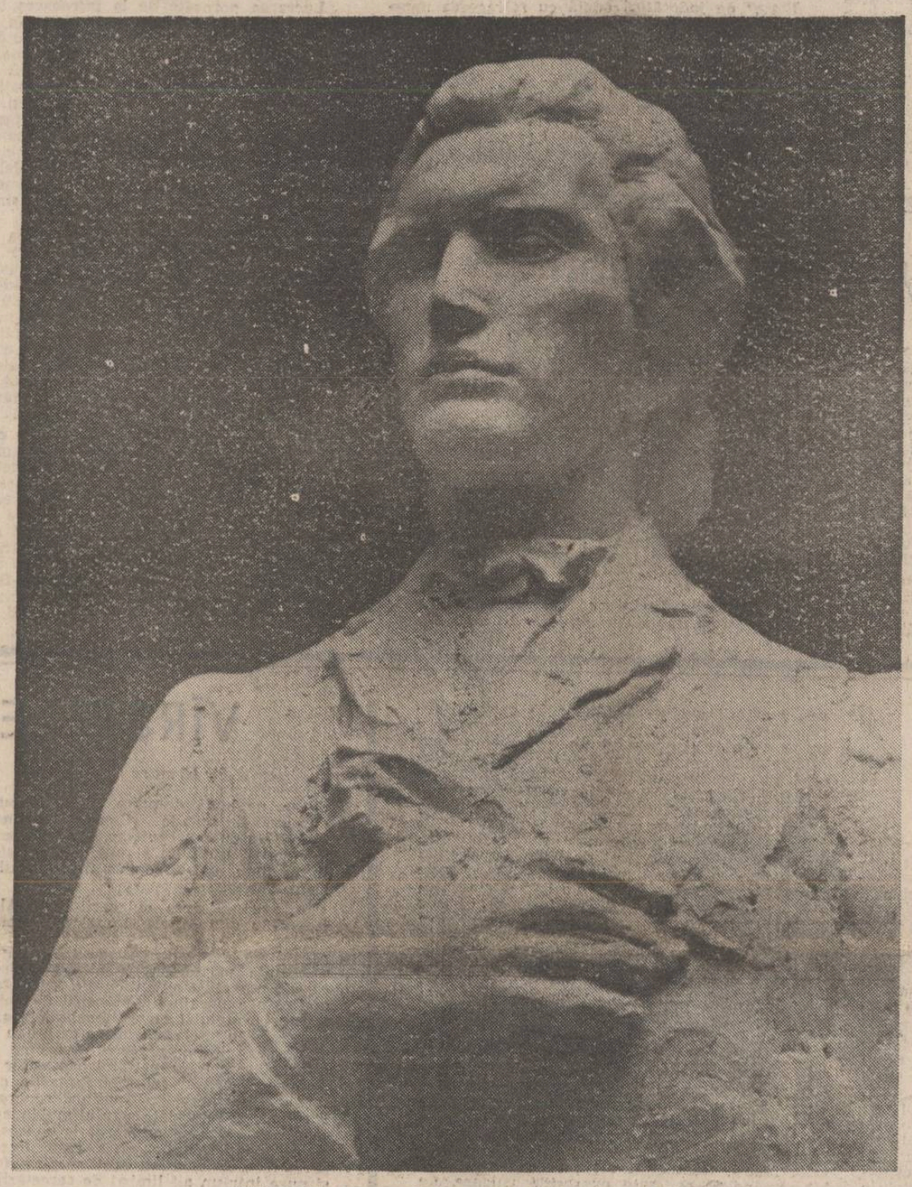

EMINESCU — proiect de monument de Gheorghe Adoc

EMINESCIANA

„ÎN UNIRE E TĂRIA"

Cînd în vara lui 1866 cobora pe valea Mureșului și pe Tîrnave, spre Blaj, cu „legăturica... în vîrful bățului", mînat de dorul fierbinte de a vedea „de unde a răsărit soarele românismului", școlarul cernăuțean Eminescu era deja pătruns de ideile cele mari ale conștiinței naționale. Din vîrful Hulei, panorama Blajului se deslușea calmă și plină de tîlcurile cele vii ale cauzei transilvănene, care, reverberînd în conștiința mobilizată a poetului, îl fac să gesticuleze dezinvolt : „**Te salut, Romamică !** Îți mulțumesc, Dumnezeule, că m-ai ajutat s-o pot vedea". Salutul entuziast al „privatistului" din Cernăuți și, desigur, întregul său itinerariu transilvan, exemplificau nu numai o bună cunoaștere de ordin istoric, ba chiar o trăire intensă a unor idei și convingeri naționale. Spiritul militant al Școlii Ardelene și, mai tîrziu, al mișcării pașoptiste, ca și istoria multiseculară a principatului străjuit de arcul carpatic erau pentru tînărul poet probleme bine cunoscute, mai ales cînd școlarul avusese un dascăl precum Aron Pumnul („dascăl de orizont european" — Gh. Bulgăr), autorul celei dintîi mari antologii de literatură română, în șase volume (**Lepturariul românesc**), el însuși pașoptist înflăcărat pentru cauza națiunii sale, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, emigrat apoi în Bucovina. Și pe dedesubtul acestora, mai era și o chemare a „sîngelui", care îl făcea pe poet să străbată Blajul istoric, știut fiind faptul (pe care și Eminescu, desigur, îl cunoștea) că strămoșii Eminovicilor porniseră, pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, în bejenie spre Moldova, chiar de prin părțile Blajului...

Iată o temă serioasă, profundă de eminescologie, care poate fi urmărită la modul unei evidențe lucide și nu fără concluzii din cele mai interesante : Eminescu și Transilvania.

După mărturiile lui Slavici (v. **Amintiri**), printre bunii prieteni ai poetului se numărau mulți ardeleni, Slavici însuși fiind un apropiat al poetului, încă din timpul studiilor vieneze. Nu-l va recomanda, oare, Eminescu „Convorbirilor literare", ajutîndu-l să debuteze, și nu-l va susține el, scriind apoi atît de elogios despre **Novelele din popor** (1881) — vom preciza aici că față de toți prietenii săi, Eminescu s-a „achitat" cu asupra de măsură, neramînînd nimănui „îndatorat", nici chiar lui Maiorescu, responsabilul numărul unu în epocă al destinului său literar...

Biograful atent va observa îndată că față de ardeleni poetul cultivă un tip de relații mai afective, atașante, fără „scrupule" de ordin convențional. Iată-l pe tînărul poet de 16 ani, publicat constant de **Familia**, și înconjurat de cîțiva tineri blăjeni, care își vor aduce aminte de el (Cotta, Ștefan Cacovean, Georgiu Bucșa, Teodor Totu, Ioan Paul, I.M. Moldovan...). Lui Gregoriu Dragoș îi dăruiește o carte cu o dedicație de

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

VÎRSTELE PROFESORULUI

Cînd, la întîlnirea cu una dintre promoțiile de absolvenți ai Facultății de filologie din București, cărora le-a fost, de-a lungul cîtorva bune decenii, dascăl și inorumator, profesorul Ion Dodu Bălan își începea intervenția cu distihul „Hei, hei, cum trece vremea / Toate fetele-mi zic «nenea» !", s-ar fi putut bănui, știindu-i-se spontaneitatea de stihuitor, că versurile, atît de adecvate momentului, cu încărcătura lor de nostalgie învăluită într-un discret umor, fusesera create ad-hoc, pentru a face, cum se zice, „priză" la public. Realitatea este, însă, că versurile respective circulă ca atare în cuprinsul unui cîntec popular din chiar zona de baștină a istoricului și criticului literar, Vaidei — Hunedoara, și pot fi întîlnite în culegeri mai vechi sau mai noi de folclor, de care cel ce le-a recitat nu este nicicum străin.

De altfel, dacă aruncăm, la acest moment aniversar, o sumară privire retrospectivă asupra activității sale literare, extrem de întinsă, complexă și diversă, constatăm că, dincolo de publicistică (cronici, articole, eseuri), primele **cărți** ale lui Ion Dodu Bălan sînt cărți de și despre folclor, precum **Influențe folclorice în poezia noastră actuală**, ESPLA, 1955 sau M. Eminescu, **Literatură populară. Culegeri și prelucrări.** Ediție îngrijită și prefațată de I.D.B. Editura Tineretului (colecția „Miorița", nr. 1), 1956 ; Vasile Alecsandri, **Poezii populare**, în aceeași colecție, nr. 3, 1956 (ediția a II-a, 1960) ; Al. Vasiliu, **Povești**, idem, nr. 14 (ediția a II-a, 1960) etc.

Se va zice, poate, despre acestea din urmă, că sînt lucrări de popularizare, simple reeditări ș.a.m.d., dar trebuie neapărat ca în evaluarea lor să ținem seama de **momentul istoric** în aceste nume și aceste cărți erau repuse în circulație, de trecerea peste ele a unui deceniu și mai bine de uitare și tăcere totală. Cu nedezmințitul său atașament față de mar.le și autenticele valori ale culturii naționale, tînărul critic începea opera de valorificare a unei părți importante a moștenirii noastre culturale (în Colecția „Miorița", căreia i-a fost, se pare, „naș" cu culegerile și prelucrările de folclor ale lui Mihai Eminescu. Acesta era atunci un act mai mult decît necesar de **recuperare** a unei părți importante a operei poetului național, în a cărui creație „îndelungatul contact cu creația folclorică, studierea atentă și pasionată a poeziei populare au lăsat urme puternice și influențe binefăcătoare". „Însă marele merit al lui Eminescu — subliniază editorul — constă în asimilarea organică, creatoare, a concepției poporului despre viață, în cernerea acestei concepții prin propria sa personalitate și în exprimarea ei artistică într-un chip fermecător". Nu punem acum, aici, în cauză, modul de alcătuire a ediției, pentru care — **nota bene** — nu existau, la vremea respectivă, decît două încercări de valorificare a culegerilor de folclor ale lui M. Eminescu — ediția lui Ilarie Chendi din 1902 și aceea a lui D. Murărașu din 1936.

Că tînărul și impetuosul critic făcea, prin publicarea vechilor colecții de literatură populară, un gest deliberat și programatic de restituire și de impunere în conștiința publicului a valorilor culturii tradiționale într-un moment istoric ale cărei ingustimi de vederi nu pot fi ignorate, se constată și din argumentele cu care acesta își însoțește edițiile. Astfel, este subliniată „importanța lui Alecsandri, «Columbul literaturii noastre populare» — cum l-a numit Hasdeu — în descoperirea tărîmului lumii spirituale a poporului român", socotin-

Constantin Nicolae

Continuare în pag. 2-a

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. —

REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

PLEDOARIE PENTRU NOUA TINEREȚE A ORAȘELOR

I

Întors, zilele trecute, din locul unde așterneam, cu un sfert de veac în urmă, primul reportaj a cărui condiție de căpătîi era veridicitatea, simt nevoia unei ultime pledoarii — aceea pentru noua putere a orașelor, putere al cărei resort esențial îl consider a fi încrederea oamenilor acestor orașe în rodnicia drumului ales, în perspectivele ce li se deschid — lor, ca individualități, și orașelor lor, ca locuri geometrice ale tuturor bucuriilor pe care le trăiesc. Din perspectiva **Programului-directivă** și a **Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al partidului**, orașele patriei se zăresc învăluite într-o cimineață optimistă, dincolo de al cărei orizont — pe care-l putem atinge cu aripa visului lucid — se află toate îndelung speratele noastre împliniri.

Atunci cînd am scris primul reportaj, acum exact un sfert de secol, îmi propusesem să relatez, cu lux de amănunte, o întîmplare deloc plăcută (nici chiar acum, cînd întîmplător mi-a revenit în memorie, nu mi se pare altfel) : după o oră de română, în timpul căreia formulasem observații socante pentru unii cu privire la „România pitorească" a lui Vlahuță și primisem nota maximă, un coleg, altfel blînd, s-a apropiat de mine și, după ce mi-a zis, printre dinți : cum ai putut spune asemenea tîmpenii ?, mi-a repezit, pe neașteptate, un pumn în obraz ! O asemenea scenă s-ar fi cuvenit, poate, din partea unui copil-„scriitor", să fie adusă în cîmpul prozei, disecată, tensionată etc., dar eu am simțit atunci dorința de a scrie **un reportaj.** Pleciud de la ideea — pe care **o văd** și azi, ca inscrisă, cu litere caligrafiate grijuliu, pe o tablă : **să spun totul, așa cum a fost !** Mulți ani, pînă azi, de fapt, m-am conformat acestei devize, atîta doar că, aflînd între timp că reportajul trebuie să răspundă unor întrebări (cel mai adesea uitate după ce a fost pus semnul „?"), mi-am propus ca textele reportericești pe care le semnez să reprezinte o inițiere în ceva anume, să contribuie la propria-mi înțelegere a lucrurilor, dar mai ales la pătrunderea cititorilor în miezul celor aflate de mine, sfîrșind prin a conveni (tot cu mine) că țelul cel mai de seamă al unui reportaj care să aibă pretenția că poate interesa cititorul (fiindu-i și util, în același timp) este **pledoaria.** Ce vrem, adică, să demonstrăm, care-i țelul rîndurilor așternute, pentru ce pledăm, „pe ce ne bazăm", în ultimă instan-

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Un „hronic" bistrițean

Cartea Cleopatrei Lorințiu, **Există un limpede loc**, este scrisă ca un „recurs" la metoda documentaristă, în armură evocatoare și în cristaluri reportericești, punînd pecetea unui peisaj românesc arhetipal în acest „hronic" (numit de autoare „cronică sentimentală, la urma urmei") bistrițean, în care periplul prin izvoare scrise alternează cu invitațiile „corespondentului" la drumeție și istorie.

Locurile de munte, datorită memorialelor de călătorie mai noi și mai vechi, sînt ele însele literatură ; iar cartea Cleopatrei Lorințiu surprinde, într-un scenariu realist, peisaje și oameni, apropiind trecutul pînă la temperatura actualității, topită în desene iuți și încărcate de virtuozitate informațională : totul într-un chenar emotiv, pentru slujirea adevărului umanist, continuînd deci „hronicul" dar și caracterul istoriografic al „Descrierii Moldovei", deși alege doar o „provincie" mică, tradusă în simbol al latinității și continuității poporului român.

Chiar panorama onomastică aduce vibrația lirică a eposului sadovenian, dînd acestor însemnări de călătorie culoarea locală, smaltul inconfundabil de pitoresc al multor tablouri, desfășurate cinetic.

Scurtele popasuri narative, documente ale statorniciei muntenilor Bistriței, sînt strînse în ordinea capitolelor „despre" (acel **despre** cantemiresc !) problemele omului și societății de la origini pînă în prezent, într-o unitate de loc — dramaturgică — „muzeu în aer liber", ca leagăn al românilor.

Marcată de modelul clasicilor literaturii în genul „drumuri de munte", cît și de noul val al reportajului antiliric, Cleopatra Lorințiu se apropie de geografia „limpezită" a Bistriței în felul Cristei Wolf („Model de copilărie"), fără dramatica înstrăinare însă și fără prea multă literatură, realizînd falii epice copilărie/maturitate, într-un montaj repede, care atrage virtualul „călător" în tentația naturii cu oamenii și istoria înăuntru. Timpuri despărțite se suprapun, dar în cele din urmă evocarea are o cadență tradițională : „Taca-taca-taca. Mocănița urcă greu. Mocănița din memorie. Aceea, a copilăriei... Tata-taca-taca. Greu mai urcă mocănița în munți. Am avut o scurtă înmărmurire, o teamă sticloasă care-a trecut. Și m-am lăsat iară dusă de aburul aproape neverosimil al unor locuri".

Juxtapunerile temporale introduc și adevărate pagini de narațiune modernă : „Aceștia erau peștii din portbarturile copilăriei ... ascunși în foi de brusturi ori de urzică verde... (sălbatic, așa i se părea copilului îngrozit...)... (Drumurile peștilor s-au mai schimbat...)".

Descrierile după natură pendulează între realism și poezie, cu desfășurări de fraze retoric memorialistice, în care își face loc grandiosul mitic, nu numai la nivelul peisajului ca la Hogoș, ci și la cel portretistic.

Rafinată și lucid cunoscătoare a literaturii de acest „gen", Cleopatra Lorințiu introduce o retorică textualistă, care distanțează naratorul de modelele existente totuși în tiparul operei. Instanța scrierii este prezentă ca pledoarie a autenticului : „O carte despre dimineața la Bistrița Năsăud", „Deci sezonul a-nceput sînteți invitații Singeorzului și sîntem în anul de grație 1903".

Emoția este cînd transmisă direct, prin desene clare, cînd evocator, prin reconstituiri.

Călător la rădăcinile propriii, Cleopatra Lorințiu parcurge spații afective, ceea ce favorizează registrul confesiunii, dar creează și o declamație a obiectivității, aceasta din urmă fie prin parabole, ca acea a scrierii despre Maieru, sau a „povestirii scurte despre străzile acestuia".

Viorica Răduță

Continuare în pag. a 2-a

PROFIL

Lirismul ceremonial

Poezia lui Petre Got a rămas și după a șaptea carte*) o variantă artizanală și miniaturală a vitalismului ardelenesc ; aici se diafanizează imagini, se hipertrofiază sensul grațios și benign al lucrurilor pe un teritoriu de gîndire și simțire în care alții au fabulat extatic sau au imaginat mitologii în versuri cu durităte de cremene. Desigur e o scădere de tensiune existențială (pînă și „teroarea" e suavă), dar apare un plus de calofilie și exigență artistică. Cînd poeți coregionali ca Ioan Alexandru — cel de la începuturi —, Gheorghe Pituț sau Ion Iuga lucrează cu tăietură dură, Petre Got oficiază cu penseta și bisturiul. Dar este aceeași substanță lirică prinsă într-un fel de luxurianță alexandrină ce estompează grandilocvența și dă importanță detaliului. Baricadele sociale ale ardelenilor numiți sînt înlocuite cu podium-ul catedratic, scena dramatică cu amvonul, cîmpul de luptă cu lanul de grîu.

Această scădere de tensiune a vitalismului ardelenesc acordă o specificitate intimistă la care se adaugă și un decupaj metaforic cu oarecare tentă ironică. Mai mult decît atît, intuiția artistică asimilează implicarea politică a poetului într-un mod cu totul credibil, adică, printr-o retorică familiară.

Poetul mai poate să intre în decor, o natură semperviriscentă mai există încă, chiar dacă amenință iarna nucleară și a apărut efectul de seră. Semnele realului, chiar dacă se tulburâ de maladiile civilizației, înclină spre denotația luminiscentă a vieții. Viziunea creată de empatia naturistă nu rămîne la faza unui simplu extaz contemplativ, ci se însoțește de unele accente ecologiste — aspect întîlnit și la alți poeți actuali, dar nu ardeleni (de pildă George Alboiu sau Gheorghe Istrate). Ca orice transilvănean nu escamotează semnificația eticizantă a poeziei, mai crede în echitate și fraternitate și pune la stîlpul infamiei atomice vechi deficiențe umane : neîncrederea, suspiciunea, abjecția, minciuna, silniciile, neînțelegerea, calomnia, lipsa de convingeri. În problematica morală nu există grandilocvență, ca atare poetul poate să dialo-

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 6-a

VÎRSTELE PROFESORULUI

Cînd, la întîlnirea cu una dintre promoțiile de absolvenți ai Facultății de filologie din București, cărora le-a fost, de-a lungul cîtorva bune decenii, dascăl și inorumator, profesorul Ion Dodu Bălan își începea intervenția cu distihul „Hei, hei, cum trece vremea / Toate fetele-mi zic «nenea» !", s-ar fi putut bănui, știindu-i-se spontaneitatea de stihuitor, că versurile, atît de adecvate momentului, cu încărcătura lor de nostalgie învăluită într-un discret umor, fusesera create ad-hoc, pentru a face, cum se zice, „priză" la public. Realitatea este, însă, că versurile respective circulă ca atare în cuprinsul unui cîntec popular din chiar zona de baștină a istoricului și criticului literar, Vaidei — Hunedoara, și pot fi întîlnite în colecții mai vechi sau mai noi de folclor, de care cel ce le-a recitat nu este nicicum străin.

De altfel, dacă aruncăm, la acest moment aniversar, o sumară privire retrospectivă asupra activității sale literare, extrem de întinsă, complexă și diversă, constatăm că, dincolo de publicistică (cronici, articole, eseuri), primele **cărți** ale lui Ion Dodu Bălan sînt cărți de și despre folclor, precum **Influențe folclorice în poezia noastră actuală**, ESPLA, 1955 sau M. Eminescu, **Literatură populară. Culegeri și prelucrări.** Ediție îngrijită și prefațată de I.D.B. Editura Tineretului (colecția „Miorița", nr. 1), 1956 ; Vasile Alecsandri, **Poezii populare**, în aceeași colecție, nr. 3, 1956 (ediția a II-a, 1960) ; Al. Vasiliu, **Povești**, idem, nr. 14 (ediția a II-a, 1960) etc.

Se va zice, poate, despre acestea din urmă, că sînt lucrări de popularizare, simple reeditări ș.a.m.d., dar trebuie neapărat ca în evaluarea lor să ținem seama de **momentul istoric** în aceste nume și aceste cărți erau repuse în circulație, de trecerea peste ele a unui deceniu și mai bine de uitare și tăcere totală. Cu nedezmințitul său atașament față de mar.le și autenticele valori ale culturii naționale, tînărul critic începea opera de valorificare a unei părți importante a moștenirii noastre culturale (în Colecția „Miorița", căreia i-a fost, se pare, „naș" cu culegerile și prelucrările de folclor ale lui Mihai Eminescu. Acesta era atunci un act mai mult decît necesar de **recuperare** a unei părți importante a operei poetului național, în a cărui creație „îndelungatul contact cu creația folclorică, studierea atentă și pasionată a poeziei populare au lăsat urme puternice și influențe binefăcătoare". „Însă marele merit al lui Eminescu — subliniază editorul — constă în asimilarea organică, creatoare, a concepției poporului despre viață, în cernerea acestei concepții prin propria sa personalitate și în exprimarea ei artistică într-un chip fermecător". Nu punem acum, aici, în cauză, modul de alcătuire a ediției, pentru care — **nota bene** — nu existau, la vremea respectivă, decît două încercări de valorificare a culegerilor de folclor ale lui M. Eminescu — ediția lui Ilarie Chendi din 1902 și aceea a lui D. Murărașu din 1936.

Că tînărul și impetuosul critic făcea, prin publicarea vechilor colecții de literatură populară, un gest deliberat și programatic de restituire și de impunere în conștiința publicului a valorilor culturii tradiționale într-un moment istoric ale cărei ingustimi de vederi nu pot fi ignorate, se constată și din argumentele cu care acesta își însoțește edițiile. Astfel, este subliniată „importanța lui Alecsandri, «Columbul literaturii noastre populare» — cum l-a numit Hasdeu — în descoperirea tărîmului lumii spirituale a poporului român", socotin-

Constantin Nicolae

Continuare în pag. 2-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CĂRȚI ȘI AUTORI

Forțele din adînc

În contextul unei proze tot mai accentuat preocupate să transforme naratorul în personaj și teoria romanului în substanță romanescă marcată de ironie și jocul de-a literatura, Petre Anghel face parte din direcția cealaltă, aș spune conservatoare, menținîndu-se pe linia clasică a romanului obiectiv cu tentația de psihologizare și decupaj documentar de epocă. Petre Anghel creează în **Dealul viilor** (Editura Cartea Românească, 1988) un univers la granița dintre real și fabulos, precum și cîteva personaje de o reală forță epică, puternic marcate de destin. Senzația de limpiditate vetustă a textului (realizat în mod deliberat printr-o deconectare de la experimentul propus azi de gustul unor teoreticieni) e numai un mod deliberat de a se afișa o opțiune și o concepție tradițională despre roman. În reperele enunțate, Petre Anghel reușește să-și confirme opțiunea prin chiar capacitatea romanului său de a se constitui și autosusține într-o parabolă despre bine și rău, fericire și dăruire, predestinare și revoltă.

Într-un sat subcarpatic din apropierea Vălenilor, așezat undeva pe malurile Balasanului și Cilienului se desfășoară povestea unei prietenii dintre doi copii ce vor deveni la maturitate rivali și, firește, dușmani. Tot, mai avid de bani, pămînt, putere, Vasile Becherescu va dori să-l distrugă pe Pavel Gorgan, incomparabil mai puțin avut, dar deasupra casei căruia pare că plutește însuși harul. De mic copil Vasile trăiește un șir de frustrări : Rița, mama lui Pavel, i se pare mai bună și mai frumoasă decît mama lui, via mică a lui Pavel dă cel mai bun vin din ținut deși el, Vasile, ajutat de oamenii săi, ar dori să dețină întîietatea, soția lui Pavel e incomparabil mai frumoasă și mai înțeleaptă decît Polixenia, soția lui Vasile, mulțumirea, pacea, norocul, armonia plutesc deasupra casei înconjurate de verdeață conturînd un „mic paradis", inaccesibil lui Vasile Becherescu care, spre disperarea lui, încă de la 14 ani „și-a dat seama că tot norocul lui e legat de prietenul său Pavel".

Uneltirile încep cu o crimă : Vasile Becherescu îl ucide pe Dodiță, copilul lui Dodiță Perișoreanu, amîndoi, tatăl și fiul, avînd darul profeției, și al ghicirii gîndurilor celor malefici. Dar Dodiță, asemeni spiridușilor pămîntului, nu poate fi ucis și el va reapare ca un semn al unei lumi magice veghind atentă la viața colectivității. Interesant este apoi că prietenia și iubirea dintre copiii lui Vasile și Pavel se transmit copiilor lor care, la rîndul lor se iubesc și vor să se căsătorească, ei punîndu-se în calea tentativelor distructive ale lui Vasile Becherescu. Cînd acesta este pe punctul de a-l distruge pe Dan Gorgan, printr-o inscenare abilă, fiul lui Pavel este salvat de Constantin, fiul lui Becherescu.

Fundalul acestei rivalități este efigia turnului blestemat din Dealul Viilor cu istoria lui sîngeroasă, locul unde, copil fiind, Vasile se simte umilit și căruia, matur, vrea să-i spulbere legenda. Tentativă eșuată pentru că Vasile, punîndu-și în final capăt zilelor în turn, va contribui la sporirea ei. Treptat, Vasile Becherescu îl compromite pe Pavel Gorgan (tot mai poleit de o aură hieratică) și contribuie chiar direct la uciderea acestuia, încearcă (după cum am văzut) să-l compromită și pe Dan Gorgan, fură fără rușine din pămîntul Gorganilor, ar vrea să o necinstească pe soția fostului prieten etc. În monomania sa, Vasile Becherescu se conturează în cele din urmă ca un tip patologic sau poate satanic, sfidîndu-i pe zei și pe oameni, agent al distrucției și de aceea colaboraționist în timpul ocupației germane din primul război mondial, epoca în care se desfășoară o bună parte din acțiunea romanului. „Pămîntul blestemat" și „pămîntul binecuvîntat" din Dealul Viilor, ca doi versanți ai vieții înseși, țes o inefabilă tensiune lirică, generatoare de înțelepciune, privind victoria binelui prin timp și oameni.

Paginile despre satul copilăriei lui Pavel și Vasile, apoi cele în care se desfășoară magia albă a celor doi Perișoreni, agenți în real ai binelui și armoniei sînt printre cele mai frumoase ale romanului. Petre Anghel se arată neîntrecut în crearea unei atmosfere de mare transparență, concretețe, plasticitate ; pagina sa are puterea de a vizualiza detaliul, de la bulgării de pămînt călcați în picioare pînă la aburul pămîntului încins de soare. Stilul nervos, limpede, impulsiv are un farmec aspru ce urcă lent din registrul universului țărănesc și al imaginilor dure, de cele mai multe ori de o violență stranie. Fiecare personaj încărcat de o istorie legată prin fire invizibile de prezentul povestirii va fi înfățișat în integralitatea sa, adeseori naratorul jucîndu-se cu simbolurile trecutului a căror rezonanță viază în prezentul povestirii. Compozițional, romanul este împărțit între ritualicul, magicul satului tensionat de înfruntarea forțelor oponente și surprinderea reacțiilor colectivității rurale din timpul ocupației germane (reconstituită minuțios prin documente de epocă) de un abuz totalitar.

Meritul lui Petre Anghel constă în elaborarea unei imagini a satului românesc confruntat cu situații limită și în conturarea unei strategii a reacțiilor colective (cînd subminate de fatalism și de aceea ușor manipulabile, cînd de o aparentă lentoare sau indiferență dar active totuși în încleștarea războiului). Petre Anghel a dorit să surprindă acele forțe din adînc, capabile să ofere protecția celor expuși, un gen de supraindividual ce-și trage seva din ancestral și conformarea cu tradiția — soluție epică din păcate concludentă doar parțial. În fond în roman nu patriarhalitatea lui Pavel Gorgan ne interesează (dopată cu idealitate, naivitate și substrat metafizic) ci modul în care eșuează tentativa constructivistă a lui Vasile Becherescu, acest agent malefic al satului de pe malul Balasanului și Cilienului. El se sinucide nu de frica consătenilor, ci de groaza că ocupanții germani retrăgîndu-se nu-i mai pot acorda protecție. Sătenii, timorați de primarul ce dispunea după plac de averile și viețile lor, vor deveni brusc activi numai cînd află că sînt în „legalitate" de judecători odată cu retragerea nemților.

Aparent, capitolele despre război, amplu presărate cu tăieturi din ziarele epocii, ar fi inutile. Recitite, ele oferă totuși un contrapunct epic interesant, ce incită la noi legături dintre sat și epocă, dintre exponenții unei lumi și tensiunile istoriei.

Mirela Roznoveanu

Rostul oralității, rostul scrisului

Un demers asupra începuturilor și înțelesurilor scrisului și asupra raporturilor dintre scriere și oralitate este un fapt captivant prin sine. Este ceea ce ne propune recent Andrei Cornea (**Scriere și oralitate în cultura antică**, București, Editura „Cartea Românească", 1988).

Mărturisim că la prima pagină am avut dacă nu o decepție, atunci cel puțin o nedumerire (de altfel, singura) : diferența pe care o trasează autorul între subiect („a clădi o casă") și temă („a fi acasă") sau, aplicînd în domeniul artistic, subiectul ar fi (să zicem) un portret, iar tema — compoziția cromatică ori sublimarea unui complex. Astfel pusă problema este, credem, un mod nefericit, necălăuzitor în profundele și adesea fascinantele înțelesuri ale cărții. Nedumerirea este cu atît mai mare cu cît autorul este, cum reiese evident din textul cărții, un virtuoz al artei de a mînui aspecte complexe legate de culturile clasice. Opoziția subiect-temă este rău aleasă, așa cum reiese din chiar înțelesul cuvintelor : subiect înseamnă „a pune, a așeza sub" iar temă, cuvînt înrudit cu **tithenai** „a pune, a așeza" ; **subiect** și **temă** înseamnă așadar același lucru : „temelie".

Am făcut aceste precizări pentru a sublinia cum o alegere nefericită (și inexplicabilă) ar fi putut compromite întregul edificiu. Din fericire, nu s-a întîmplat așa, cartea lui A. Cornea oferindu-ne, prin densitatea sa (calitate tot mai rară într-un secol gîtuit de grafomanie) clipe de întrebări și meditație asupra rostului culturii și fenomenelor civilizaționale.

Lucrarea pornește de la întrebarea „care va fi fost atitudinea celor vechi față de cuvîntul scris și cel rostit"? Din cei vechi autorul alege, exemplar, două mari civilizații pe care le analizează, opunîndu-le prin principii clare și bine definite : lumea greacă și civilizația ebraică (semitică ori orientală, în sens larg). Așadar, tema declarată a cărții este de „a reface cîteva vechi sensuri întunecate ale unor banale, comune cuvinte și instrumente de civilizație. Deci : a reface" (p. 10). Am zice, altfel, a desfășura ghemul acumulărilor și metamorfozelor temporale pentru a ajunge la doritul sîmbure al adevărului.

Dacă Horațiu, asemeni nouă, afirma că scrisul este singura garanție a păstrării în eternitate a faptelor și lucrurilor, nu tot astfel gîndea și Platon care, în **Phaidros**, tăgăduia scrisului acel rol de leac al uitării (p. 13). În perioada clasică, educația greacă avea un caracter parțial oral, reflexul unei oralități remanente ce ar fi durat pînă în sec. V î.e.n. (p. 14—15). Esențial în înțelegerea specificului lumii grecești este diferența pe care trebuie s-o vedem între **anámnesis** „reamintirea interioară" și **hypómnesis** „reamintirea prin scris".

Unul din punctele cheie ale cărții este cap. III (Principiul listei), în care autorul opune civilizației grecești lumea semită cu acel principiu al înregistrării datelor (al listei), căci **sepher** a însemnat, mai întîi, „înregistrarea unei enumerări" de un **sopher** care ar însemna nu „scriitor" ci „contabil". Caracterul administrativ-contabil al primelor texte central-orientale este, într-adevăr, cît se poate de clar (așa cum arată, recent, Denise Schmandt-Besserat). Inventarierea apare ca necesitate socială pe o anume treaptă de dezvoltare, ea fiind un procedeu hypómnesic (p. 34—38). La greci însă nu principiul listei guvernează gîndirea ; scrisul este antrenat la vehiculul oralității (p. 54). Scrisul și legea scrisă (**nómos**) există și la acest popor dar nu are prețuirea din lumea semită (p. 54—57).

Deși astăzi ne vine greu să înțelegem, poate, ceea ce s-a petrecut în antichitate (domeniul care se ocupă de asemenea investigații se numește istoria mentalităților), nu putem să nu fim de acord cu A. Cornea atunci cînd afirmă (p. 64) că „intrarea scrisului în societate și epifania focului aduc cu sine violența" (sau, cel puțin, o accentuează). În orice sistem administrativ, legea scrisă ocupă locul central (p. 68). Politicul grec s-a născut din oralitate (p. 70) ; societatea politică este a cuvîntului pronunțat, societatea administrativă este a cuvîntului scris (p. 74).

Un alt punct cheie (unul din numeroasele puncte-cheie ale acestei foarte dense cărți) este relația dintre scris, în particular, și imagine, în general, căci „scrisul ne domină, imaginea ne tiranizează" (p. 94). Cît de adevărată este această afirmație se poate observa din simpla constatare a tiraniei imaginii din lumea contemporană. Imaginea — scrie A. Cornea — ca sinonim aproximativ al coerenței este, în Grecia, pandantul scrisului în Orient (p. 95), pentru ca apoi să arate că sensurile vechi ale verbului **graphein** au fost, evolutiv, „a zgîria, a scrie, a desena, a picta" (p. 97—98). Asocierea scris-imagine este, așadar, inevitabilă (p. 100). Scrierea se dezvoltă din pictografie căci, **ab initio**, există o asociere profundă între „vizualitatea iconografică și cea simbolică" (p. 102). Grija pentru caligrafie în lumea arabă reflectă acest lucru (p. 103) și ea nu poate fi decît necesara compensație a interdicției imaginii antropomorfe, specifică lumii semitice.

Faimosul realism grec nu este o etapă obligatorie a călătoriei spiritului universal, ci produsul extrem de particular, specific în cel mai înalt grad, al unei explozii de oralitate secundă și al exilului cultural al scrisului (p. 111). La semiți „a citi" (radicalul QR') s-a dezvoltat din sensul „a striga pe cineva pe nume" adică „a revela forța secretă a numelui" (p. 114). Aici, sensul profund nu este opus în cele două arii culturale (cum pare a lăsa să se înțeleagă din textul cărții), dat fiind că la indo-europeni (și, cu siguranță, și la alte popoare) numele era și el legat de valențe magice și apotropaice : **nomen dare** „darea numelui" (sau „botezul", într-o conotație largă) și **nomen ferre** „purtarea numelui" erau esențiale în societățile tradiționale, căci numele și persoana era una sub forța și controlul sacrului.

Scriere și oralitate în cultura antică, mai exact în lumea egeo-greacă, este o carte de referință a culturii noastre. Ea este o meditație profundă și, am zice, necesară, asupra rostului oralității și scrierii în societate. Pentru noi, urmași ai lumii daco-geților, păstrători nestrămutați ai unei oralități prime și unui aniconism de cea mai bună și mai solidă elevație spirituală, problema oralității și scrisului poate fi una care răscolește tulburător esențele noastre arhetipale.

Sorin Paliga

Un „hronic" bistrițean

Urmare din pag. I

tui oraș" (Năsăud), fie prin spontaneitatea observației directe, nu întotdeauna realizată, sau prin formule tipice ale conștientizării momentelor narative : „Cu ce altceva să încep decît cu Orașul — o să-mi spuneți ! Se putea începe și altfel..." „Veți spune că e o speculație proustiană, voi fi probabil acuzată de un soi de pășunism blamabil...". Tușe antilirice („Cînd scriu despre industrie nu simt tentația de a înveli totul în metafore..." ; „Enumerarea, banală și fără artificii literare... are un abur de sfințenie a amintirii"), confirmate de reportaje, sînt contrapunctate de scenariul poetic al denumirilor arhaice, al obiceiurilor și priveliștilor mitice.

Scriere mozaic, în care gesticulația ușor textualistă este o replică de neoclasicismul impresiilor de călătorie, fără a putea distruge firescul acestui gen, „Există un limpede loc" trăiește în primul rînd din tradiția istoriografiei naționale, constituind prin peisajul și istoria bistrițeană un model de conștiință națională. Bistrița înseamnă, de la Cleopatra Lorințiu și sursele documentare sintetizate, memorie istorică și originalitate românească. Autoarea extrage ea înseși sensurile mari : „acolo, pe Someș în sus, să știi, călătorule, că ai ajuns într-un mit, în materialitatea puțin fantastică și, în orice caz, uimitoare și impresionantă a străvechimii satului românesc" ; chiar „Hora la Prislop" este „un mod istoric de afirmare a unității românilor".

Cu toată lipsa de intensitate a unor „emoții disparate", cu toată aparența de album sau de ghid turistic al unor memorii, lectura cea mai adecvată a cărții trebuie să se facă în cheie umanistă.

***) Cleopatra Lorințiu : „Există un limpede loc", Editura Sport-Turism, 1989.**

ATITUDINI

GRAMATICA SPORTULUI

Un nou roman, cu subiect sportiv, a venit să îmbogățească rafturile bibliotecilor amatorilor de literatură inspirată din viața stadioanelor. Pînă acum, s-au mai scris cîteva asemenea cărți, dar iubitorii disciplinelor fizice înregistrează, de fiecare dată, cu plăcere și interes, nu numai astfel de volume dar pînă și cea mai plăpîndă aluzie sau participare, fie ele și ocazionale, la fenomenul sportiv transferat pe ogorul artelor de către concetățeni ca și de celebrități de pe alte meleaguri. Trebuie să recunoaștem că n-am mai avut prilejul, în ultima vreme, să consemnăm apariția unui roman autohton consacrat, în întregime, tumultuoasei trăiri din perimetrul arenei, așa încît, dintr-un început, felicităm Editura „Sport-Turism" atît pentru includerea în planurile sale, cît și în colecția „Cartea de vacanță", a romanului **„Revanșă tîrzie"**, aflat în rafturile librăriilor încă de la finele anului trecut și semnat de publicistul Ion Bucheru. În formatul devenit clasic, al cărții de buzunar, dar cu o consistență marcată de cele peste 300 de pagini, cu numeroase ilustrații, datorate graficianului Florin Ilie, **„Revanșă tîrzie"** a dispărut, cvasi-instantaneu, din vitrine și de pe standuri, ceea ce demonstrează, dacă mai era nevoie, că „piața" cere astfel de cărți și că vîrsta cititorului nu constituie, desigur, un criteriu de selecție absolut. Dacă mai adăugăm și argumentul reprezentat de coperta semnată de Victor Ilie, și care înfățișează, în patru ipostaze active, un jucător de tenis, vom explica, probabil, în întregime succesul romanului pus în discuție. Acesta se citește ușor, fiind scris într-un limbaj simplu, nepretențios, la înțelegerea oricui și — datorită faptului că nu pune la lucru subtilitatea cititorului ori priceperea lui în ale tenisului — este perfect accesibil, aspect care, fără îndoială, îl interesează pe scriitor și-i măgulește posibilele orgolii.

Subiectul povestirii lui **Ion Bucheru** poate fi ghicit însă după lectura primelor pagini raportate la titlul ales nu cu deosebită grijă ori inspirație de către autor : este vorba despre reabilitarea sportivă a unui om trecut de prima tinerețe și care, coincidență scuzabilă și des întîlnită în multe sectoare ale vieții, ajunge să colaboreze, în interesul echipei naționale, cu fostul său adversar, omul nr. 1 în tenis, pe vremea tinereții sale și din pricina căruia el, eroul revanșei întîrziate, nu se putuse afirma la timpul potrivit. În rest, romanul apelează la toate mijloacele permise, firește, pentru închegarea unei posibile fracțiuni de viață adevărată : morala, dragostea (și ca cam... întîrziată), educația copilului, sentimentul de prietenie, noblețea sportului (în cazul nostru cea a tenisului), preocupările profesionale, îmbinate armonios cu cele ale arenei albe, etc., etc. O rețetă care nu poate da greș, dar care — reflex condiționat ! — scade din încărcătura ideatică a literaturii, punînd de acord, fără seisme sufletești serioase, aș spune fără „conflict" real sau măcar bine imaginat și susținut, pe toți participanții la marea sărbătoare a revanșei excelentului jucător Abrudan, care — potrivit unei mai vechi lozinci — ni se prezintă ca „cel dintîi în sport și cel dintîi în producție", arhitectul cu acest nume purtînd răspunderea unui proiect important. Evident, acestea toate (căci sînt multe asemenea pe durata celor peste 300 de pagini) nu trebuiesc imputate autorului cu dinadinsul, el alegînd calea cea mai sigură a penetrării în tipografie și — pînă la urmă — în librării și în gustul unei largi mase de cititori, pe care sfîrșitul romanului nu urmărește neapărat să-i satisfacă printr-un happy-end (ce ar fi fost acela al victoriei echipei noastre în fața celei spaniole). **Ion Bucheru** vrînd să fie, totuși, fidel unei realități previzibile și oprindu-se de a-și duce „inventia" prea departe, se mulțumește doar cu evoluția de excepție a lui Abrudan și, rezistînd unei tentații, e drept ce ni s-ar fi părut facilă, le acordă oaspeților peninsulari dreptul la cîștigarea partidei.

Acestea fiind zise, trebuie să „judecăm" cartea ce ne stă în față și de pe alte poziții : cele ale cunoașterii tenisului, în amănunțime, fiind vorba despre un roman cu temă riguros delimitată la un sport care există și care se practică pe scară mondială, în virtutea calităților sale dar și ale unui regulament și al unei îndelungate tradiții care, luate împreună, ori separat, justifică răspîndirea lui, pare-se cea mai largă de pînă acum în lume. Pe lîngă ceea ce vrea să țină de literatură, **„Revanșă tîrzie" are și o** altă menire : pe aceea de a-l informa pe cititor despre specificul tenisului, obligație care presupune ca însuși autorul să fie dumirit asupra sportului în lumea căruia și-a plasat acțiunea. La acest capitol, **Ion Bucheru** comite cîteva erori pe care le-ar fi putut evita cu ușurință consultînd un regulament al jocului sau apelînd la un specialist pentru a nu greși flagrant ori, și mai bine, strecurîndu-se undeva în tribune la o întîlnire de „Cupa Davis" (pe care o evocă) spre a-și nota corect desfășurarea unei partide. Procedînd într-unul din felurile sugerate, el nu ar fi putut scrie (vezi pag. 248, ultimul paragraf) : **„Cînd fluierul final consfințește victoria lui Abrudan..."**, sau (vezi pag. 275, primul paragraf) : **„E duminică. Pînă la primul fluier oficial a rămas aproape o oră..."**, ori (vezi pag. 298, ultimul paragraf) : **„Mihu rămîne nemișcat, așteptînd să se convingă, să audă fluierul final, să vadă dacă nu contestă cineva..."**.

Este limpede că **Ion Bucheru** face o regretabilă confuzie între fotbal, rugby ori alte sporturi, în care arbitrii folosesc fluierul, și tenis unde, cel puțin pînă acum, nu s-a mai auzit așa ceva ! De asemenea, vocabularul folosit, uneori, de **Ion Bucheru** ne apare, în ciuda ghilimetelor cu care ar vrea să-l salveze, și greșit și inoportun. El amestecă expresii proprii unor discipline sportive, cum sînt ciclismul, boxul, fotbalul și nu totdeauna reproduse corect în jocul de tenis. Iată un exemplu : la pagina 245 (rîndul al optulea de sus în jos) : **„Bineînțeles, Lopez a încercat de cîteva ori să iasă din «clenci», să respire prin trageri de timp."** „Clenci" înseamnă cu totul altceva decît vrea să ne propună **Ion Bucheru**, iar la box, unde o astfel de situație este frecventă, se spune **„clinci"** și, în orice caz, termenul este total inadecvat, cel puțin pentru faptul că, la tenis, jucătorii evoluează fiecare în propriul teren, fiind, prin urmare, separați de un fileu întins de-a latul spațiului de joc și ei nu pot ajunge niciodată să se angajeze într-un „clinci" ! La pag. 291, ultimul paragraf : **„Juanito încearcă disperat «să prindă roata» adversarului dezlănțuit..."**. Termenul, potrivit la ciclism, unde cu adevărat se poate spune că un concurent **„prin roata"** altuia, spre a rula la adăpostul oferit de corpul și de bicicleta acestuia (fiind chiar o tactică) mai cu seamă în cursele de velodrom dar și în cele de șosea, cînd fiecare dintre membrii aceleiași formații trebuie **„să tragă"** cum se spune în termeni specifici, o porțiune din traseu, cedînd apoi locul fruntaș altuia, el trecînd **„la cutie"**, adică la adăpost, și așa mai departe. Cînd un ciclist vrea **„să evadeze"**, deci să scape de urmăritori, el rulează pe șosea sau pe pistă în zig-zag tocmai ca să evite **„prinderea roții"** de către un adversar. Dar la tenis ?

S-a spus și s-a scris, adeseori, dar încă nu suficient, desigur, despre carențele de cultură ale unor sportivi, ca și despre vocabularul unor cronici din ziare și ale unor comentarii radiodifuzate ori însoțind emisiuni televizate, pentru a mai insista să convingem pe cineva că textele adresate amatorilor de sport, în special celor tineri, trebuie să respecte gramatica limbii române și să evite expresiile vulgare, de argou. De aceea, ne îngăduim să-i atragem atenția autorului romanului „Revanșă tîrzie" că expresia (vezi pag. 191, rîndul al 11-lea de sus) : **„...dacă îi iei tare și repede..."** poate figura într-un material (precar, desigur) privind fotbalul, cel mai popular sport, dar — din păcate — cel mai viciat, dacă nu sub raport moral, cel puțin în ceea ce privește vocabularul. Alt exemplu la pag. 236 : **„Aici de-abia aspreste jocul, «bagă viteză» revenind la stilul său..."**. Cît despre conflictele cu gramatica, iată aflăm la pagina 226 că pluralul de la **„ghem"** este, pentru **Ion Bucheru „ghemile"**, cel de la **„gradenă"** devine **„gradenurile"**.

Ignorînd (cu voie, fără de voie ?) specificitatea jocului de tenis, tradițiile sale, **Ion Bucheru** scrie, la pag. 303 : **„Spaniolii au cerut control antidoping la Abrudan"** ! Așa ceva nu s-a întîmplat, pînă acum, la tenis și nici măcar ca inovație nu poate fi acceptată afirmația autorului, tot astfel cum, la pag. 305 citim că : **„Pășește destul de greu, aproape șchiopătat, pînă la banca echipei noastre. Se așază alături de Corbeanu** (antrenorul echipei — n.n.) **urmărind și el ce se întîmplă în teren."** La meciurile de „Cupa Davis" nu există o asemenea bancă pe care să stea, laolaltă, jucătorii și antrenorii, ci doar 4 scaune pentru cei doi sportivi și căpitanii echipelor, care pot fi nejucători sau jucători, așa cum am mai spus. La alte competiții de tenis, antrenorii au acces în interiorul spațiului de joc, alături de elevii lor de care se îngrijesc în pauzele regulamentare.

S-ar putea crede că aceste observații nu-și au rostul cînd se discută despre o lucrare literară. Desigur, o opinie partizană și eronată, deoarece — așa cum reiese de la început — în romanul **„Revanșă tîrzie"** sportul alb este, alături de Abrudan și Corbeanu, personajul în jurul căruia se țese întreaga acțiune. Dacă ar fi fost vorba despre o disciplină inventată de **Ion Bucheru** sau de altcineva, necunoscută pînă acum, atunci, într-adevăr, orice observație critică nu și-ar fi avut locul. Așa însă...

Emanuel Valeriu

***) Ion Bucheru : „Revanșă tîrzie", Editura „Sport-Turism", 1988**

Germinație

Urmare din pag. I

pătă și tonifiantă : jubilația în fața ploii. Cred că nu există popor care să se bucure mai mult de ploaie ca poporul român, mai ales atunci cînd ea este potolită, curată și „cu mană". Iar asta vine nu neapărat din grijile țăranului față de hrana familiei sale, din dorința de-a avea pîine pentru copii și iarbă pentru vite, cît din jocul existențial despre care aminteam mai sus : dorul și dorința revenirii, actul reîntoarcerii, speranța nemuririi prin și întru ploaie.

Cerul s-a desfăcut și pe pămîntul cu adînci crăpături, peste ogorul cu porumb ciufulit de arșiță, pe pajiștea roasă și roșcată peste care cirezile trec visînd ierburile proaspete și crude, cade ploaia. La început, țărîna suge totul cu lăcomie, ca un burete, apoi se nasc vinișoare mici, pîrîiașe care se scurg în pîraie mai mari și în bulhăci. „Plouă cu bulbuci / Să mai piară din năluci". Copiii, suflecați pînă la genunchi, cîntă cîntecul ploii. Rațele și gîștele se bălăcesc în balta care ocupă ograda, iar pe prispa de lut a casei vechi bunica, aproape oarbă la cei peste optzeci de ani ai ei, zîmbește și se bucură pentru prima dată în acest an. Peste încrețiturile bătrîneții de pe față apar ca niște tăieturi stranii crețiii rîsului și nu se mai jenează de gingia ei știrbă și-și desface buzele și rîde, un hohot ca al duhului norilor, și stă cu mîna slabă întinsă sub streașină și zice : „Plouă în mai, o să mîncăm mălai" ; fulgeră, dar nu vede, tună și-aude, și bunica se roagă cerului să țină ploaia mult și să fie curată. „Ieremio, Ieremio, strigă bărbatului ei, bunicul meu, care e sub brazde de mult amar de vreme, și-o fi fiind rădăcină de măr, sau undă, sau picătură în ploaia de-acum, vino, omule, să vezi cum plouă de frumos, ca atunci cînd m-ai luat, ca în luna mai a nunții noastre, și-apoi ce grîie, ce porumb crescu, ce iarbă sus pe colnică", și dă din cap bunica, i s-a umplut căușul palmei cu apă și-și duce palma la față, se spală, apoi s-așază pe-același colț de prispă și privește fix ca o statuie. Și-afară plouă.

Plouă frumos în Epicaria. Privesc și eu boabele cristaline ale ploii, pilaștrii pe care picăturile le înalță pentru o fracțiune de secundă în ochiul tulbure al bălții și nu-mi mai dau seama dacă această ploaie este de acum sau din copilărie. Căci auzul mi se cutremură de glasul neînstrăinării, al reîntoarcerii.

De parcă ploaia ar fi fiică numai și numai a casei, a satului și a țării mele.

VÎRSTELE PROFESORULUI

Urmare din pag. 1

du-se, pe bună dreptate, că cele două broșuri cuprinzînd **Balade (Cîntice bătrînești)** din 1852—1853 au constituit „prima afirmare pe plan mondial a uitatului și obiditului nostru popor, întîiul bun artistic depus în tezaurul spiritual al omenirii".

În republicarea culegerii lui Al. Vasiliu, culegător dintr-o epocă mai apropiată de noi, registrul comentariilor se schimbă, accentul căzînd pe evidențierea acelor elemente care dau nota particulară a poveștilor sale, între care perspectiva autenticității, tendința de concretizare a narațiunii, procesul de defantasticizare a basmului („povestitorul simte aici nevoia să precizeze unele amănunte care dau și farmec și autenticitate poveștii, vorbind totodată direct despre viața și traiul oamenilor din sat" ; „chiar în mediul cel mai fantastic cu putință intervin elemente și noțiuni concrete, care leagă basmul de viața satului moldovenesc" etc.) — observații care nu erau, la vremea respectivă, la îndemîna chiar a unor folcloriști de profesie, dar care au fost confirmate ulterior și puse într-un alt limbaj de cercetările recente de naratologie, de stilistică a oralității etc.

Paralel cu această muncă de restituire, de repunere în circulație a valorilor culturii naționale (care va culmina, în spațiul literaturii culte, cu splendidele și spectaculoasele, s-ar putea spune, recuperări ale operei lui Oct. Goga și A. Cotruș), Ion Dodu Bălan s-a arătat preocupat și de aspectul teoretic al relației dintre literatura cultă, „de autor" și literatura populară, mai larg, creația folclorică. Studiul **Influențe folclorice în poezia noastră actuală** (1955) putea să beneficieze de armătura teoretică și de logica demonstrației din lucrarea lui Al. Dima, **Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană** (1936), dar epoca literară era alta, iar materialul poetic avut la dispoziție, de un cu totul alt calibru. Căci, în timp ce Al. Dima urmărea metamorfozele „zăcămintelor folclorice" în creațiile poetice ale lui Arghezi, Blaga, I. Pillat, A. Maniu, V. Voiculescu etc., I. D. Bălan își desfășura exercițiul critic pe creațiile unor A. Toma, D. Corbea, V. Porumbacu (este citat și un oarecare Vasile Balașca), dar — sigur — și pe acelea ale lui M. Beniuc, Mihu Dragomir, Al. Andrițoiu și alții. Criticul caută să surprindă mecanismele preluării și prelucrării folclorului în poezia anilor '50 ai acestui secol abordînd problema, cu precauțiile impuse de timp, într-o manieră științifică validă și astăzi. Două aspecte sînt cu precădere demne de reținut. Mai întîi, distincția operațională dintre folclor și literatura cultă, natura particulară a creației populare, dată de „o oralitate specifică exprimată prin cîntec, care întregește forța ei artistică, intensifică nespus de mult puterea de exprimare a sentimentului. Folclorul poate fi înțeles în toată frumusețea și bogăția lui — susține comentatorul — numai dacă îl studiem în mediul în care a fost creat, numai dacă izbutim să cunoaștem toate elementele care contribuie la închegarea farmecului său". Rezultat al cunoașterii directe, **in situ**, a folclorului, încă din anii copilăriei și adolescenței, rod al intuițiilor și meditațiilor personale asupra fenomenului, consecință a unor nemărturisite dar bine asimilate lecții de folclor (Ov. Densusianu, „școala sociologică", folcloristica sovietică a vremii etc.), afirmațiile de mai sus pot surprinde azi prin corectitudinea lor de principiu și prin exactitatea dicțiunii.

Apare firesc, în acest context, apelul adresat creatorilor culți, într-o continuitate de atitudine care merge pînă la Kogălniceanu, Russo, Eminescu, Coșbuc, Sadoveanu, de a cunoaște folclorul „în starea lui naturală" : „Numai însoțită de muzică, poezia populară poate atinge culmile ei cele mai înalte și numai dacă o cunosc pe acele culmi, poeții își vor da mai bine seama unde trebuie să ajungă, de unde să plece mai departe". Situat pe o platformă teoretică atît de solidă, tînărul critic avea tăria să respingă, cu argumente temeinice, chiar „opere" de factură folclorică ale unor „monștri (mai mult sau mai puțin) sacri" ai poeziei de la începutul deceniului șase, constatînd că „din păcate, unii poeți rămîn adesea la suprafața creației populare, nu pătrund conținutul măiestriei acesteia, nereușind să creeze decît un simulacru de artă".

Treizeci de ani mai tîrziu, la deplina sa maturitate, criticul relua cu aceeași fervoare ideile pe care le profesase la tinerețe, ceea ce se arată a fi exemplar și caracteristic, definitoriu pentru spiritul universitarului Ion Dodu Bălan, pentru ținuta lui morală și pentru consecvența militantă cu care își urmează și susține crezurile toate : „Trebuie recunoscut limpede însă că, pentru a avea sorți de izbîndă, arta care se inspiră din folclor și mitologia populară e datoare **nu să sune** (subl. aut.) ca folclorul și să gîndească naiv ca mitologia, ci **să exprime** (subl. aut.) ca ele, cu forța lor de sugestie, viața, sensurile majore ale existenței, bucuriile și dramele omului. Și cînd spun «ca ele» — subliniază din nou autorul — nu înțeleg nicidecum un îndemn la imitație, ci la trăirea adevărată, autentică, pe toată gama sufletului omenesc — de la dragostea cea mai delicată și pînă la durerea cea mai sfîșietoare, dacă e reală. Nu e vorba de a copia structura prozodică a poeziei populare, ci de a-i înțelege spiritul, legile intime cu care exprimă atîta viață, atît adevăr, atîtea gînduri și sentimente" **(„Lume ce gîndea în basme...", Prefață** la **Legende populare românești.** Ediție îngrijită de Tony Brill, Editura Minerva, 1981, reluat în vol. **Pietre pentru templul lor**, Editura Cartea Românească, 1985). Se simte aici, asimilată, lecția lui Eminescu și Coșbuc, a lui Blaga, mai ales, a altor mari gînditori și creatori la care criticul trimite întotdeauna cu venerație.

Folclorul îi vorbește lui Ion Dodu Bălan într-un limbaj accesibil, bine cunoscut, și autorul însuși e un adevărat depozit de citate folclorice pe care le folosește cu neascunsă plăcere și bucurie, cum am văzut chiar în deschiderea acestor rînduri. Zicerile paremiologice, mai ales, îi stau întruna pe buze și le aduce mereu ca argumente în tentativa temerară, dar întemeiată, de a constitui un comprehensiv portret etnopsihologic al poporului român. Prefața sa la **Cartea înțelepciunii populare (Proverbe)**, Editura Minerva, 1974, este o mostră de erudiție paremiologică și de informație culturală orientate tocmai spre conturarea unor „coordonate românești etice și estetice" (vezi studiul reluat în vol. **Pietre pentru templul lor**, pp. 98—126).

În ceea ce privește poezia originală a lui Ion Dodu Bălan, mai ales relația în care se află aceasta cu fondul popular, la care s-a referit în atîtea rînduri criticul și îndrumătorul literar, ar merita un studiu special, pe care sigur actualii săi studenți, viitori comentatori ai fenomenului literar contemporan, îl vor face la timpul cuvenit. Cert este că, încărcat cu sevele culturii populare, poetul are izvorul aproape, la el acasă, la el în suflet, parte inalienabilă a „peisajului său interior", și poezia sa izbutește cel mai bine cînd este instrumentată tocmai pe această coardă. Chiar dacă termenul nu-i este foarte pe plac, unele dintre poemele sale din vol. **Peisaj interior** (1988) pot fi calificate drept „textualiste", poetul „colaborînd" nu numai cu creatorii populari neștiuți („S-aude, s-aude..." e o formulă de **incipit** la o celebră variantă mioritică, integrată în poemul **În februarie, Horia**, ca și în **Rădăcini de cîntec**), dar și cu Eminescu („...Și cu ochii arși de stele / Tot privește rîndunele / Cum se duc toamna, se duc, / Scuturînd frunza de nuc, / Privind munții în lumină / Într-o dulce Bucovină"), cu Arghezi („În hainele ei simple, de la țară, / Durerea noastră **surdă și amară**, / De-o vîrstă multiseculară, / **O îngrămădiși** pe sfînta ta vioară...") **(Enescu)**. Simțindu-se ca un adevărat „coproprietar" al fondului folcloric tradițional, poetul îl instrunează cu multă diligență, recurgînd adesea la „semnele" culturii populare (formule, imagini poetice, structuri prozodice etc.) pe care le resemnifică într-o viziune originală. Astfel, ca să dăm numai un exemplu, străvechiul obicei al Sînzienelor este doar un pretext pentru o subtilă meditație, în registrul grav de data aceasta, asupra temei eterne a trecerii timpului. Neliniști cu sonorități argheziene („A căzut cununa de pe casă. / Cea mai frumoasă ! / A cui să fie, oare, / Cine va cădea din picioare ? / Să fie a mea, a ta, a lui ? / Să nu fie a nimănui ? !") se încheie cu o subtilă urare de viață lungă („O, cît am vrea să ni se pară / Că sîntem toți în primăvară"), urare pe care o reluăm cu căldură la acest ceas aniversar.

ERATĂ

În cronica la volumul „Drumul cenușii", apărută în numărul trecut al revistei, se va citi :

— subvenționează generos **în loc de** subvenționează nervos

— un timp Ana-Maria **în loc de** un tip Ana-Maria

— virtualul roman non fictiv **în loc de** virtualul roman non obiectiv

CENTENAR

ACTUALITATEA LUI CREANGĂ

SPIRITUL TRADIȚIEI

La început a fost tradiția: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor..." (Eminescu). Apoi au urmat celelalte, care fac autoritate în spiritualitate. **Tradiția** (avind in limba noastră și un etimon grecesc : **paradosis** = predanie, transmitere), la Creangă, este semn și mijloc al realizării continuității, al fidelității, al comunicării și comuniunii. E recunoașterea unei paternități și declarația unei filiații ; fără uniformizări, fără riguroase înregimentări.

Fiind și o experiență de viață, tradiția reprezintă un corp de valori care alcătuiesc fondul spiritualității, ca dreptar și pentru noi. Înseamnă oare că ceea ce ne-au lăsat înaintașii e veșnic intangibil și că noi sintem chemați să fim doar imitatori ? (De la această întrebare au pornit unele acuzații de imobilism, de închistare, stagnare și inerție aduse tradiției.) Înseamnă că tradiția, prin sacralizarea vechiului, refuză noutatea, modernitatea, inițiativa, originalitatea și nu lasă cimp deschis libertății de a imagina conținuturi, forme și mijloace inedite ? Calcă ea pe drumuri bătătorite, deschide uși deschise ? Dimpotrivă ! Predania e numai izvor de inspirație, e imbold și sursă de căldură, de lumină și idei. **Așa-i în gîndirea și în opera autorului „Amintirilor din copilărie"** : un catalizator de noi mijloace, de perspective înnoitoare, de lărgire, de dezvoltare, de salt spre altceva, spre nemaifăcut, nemaiajuns de altcineva.

Tradiția, ne învață Creangă — și nu doar el — e un **ieri** care devine mereu **azi**. Dacă s-ar apuca cineva să-i imite pe cei din vechime, literă cu literă, ar fi nu numai anacronic, dar și foarte straniu. De altminteri, nici nu se mai poate acest lucru. Pentru marele nostru scriitor clasic, tradiția este creatoare, în libertate însă ; ea favorizează chiar libertatea. Creatorul lui Harap Alb înțelege bine că elementele acesteia nu sint o cămașă de forță a cuvintelor scrise, ci păstrează esențele, stabilesc niște constante ; totuși, ele dau slobozenie cugetului și-și caută căile cele mai adecvate firii fiecăruia, veacului, locului și oamenilor în mijlocul cărora își țese oricine firul destinului său ; în fine, condițiilor vieții în mers. Așa a fost întotdeauna și altfel nu poate fi. În pofida criticilor — unele de rea credință ori prea interesate — aduse tradiției. Pe Creangă nu-l simțim oare la fel ? E de ajuns să deschidem cărțile lui, ca să ne dăm seama imediat de aceasta, din aproape toate paginile. Povestitorul humuleștean nuanțează tradiția, diferențiază, dezamorsează preceptele, eliberîndu-le de rigiditatea lor, de caracterul lor de robot programat „în general".

Cit datorează Creangă tradiției ? Mult, foarte mult, deși nu totul. Fără tradiție, el n-ar fi putut ajunge ceea ce știm astăzi că este : numai cu aceasta ar fi rămas intr-o etapă cu un rol încheiat în istoria literaturii. Proza creangistă este o creație **dinamică** în interiorul tradiției : „Adîncu-i luminîndu-l", cum scrie bunul său prieten Eminescu. Ea asigură tradiția, dar o și contemporaneizează în permanență. O reînnoiește, o reîmprospătează. Însă „nu o îmbracă după obiceiul zilei, nu o falsifică, nu o redescoperă în întregime" (Antonie Plămădeală).

Și care e, atunci, **principiul pozitiv** pe care-l putem repera drept cel mai specific, esențial atit pentru „vechea" noastră spiritualitate națională, în permanența și devenirea ei, cit și pentru opera lui Creangă. Acest principiu este **iubirea** — coroborat cu nostalgia copilăriei (citește : a paradisului pierdut) — care depășește atit libertatea, cit și autoritatea, fiind expresia unui raport interpersonal nou. Ceea ce contează în „Amintiri", basme, povestiri și nuvele e „gîndul curat și inima bună", nu cum se ajunge la ele. Important este și cum se ajunge, dar aceasta e la alegerea fiecăruia. Idealul desăvîrșirii, umorul, ironia, adică bucuria (un scriitor trist ar fi fost un trist scriitor !), darul deosebirii și dreapta socoteală — pentru a nu ieși din făgașul gîndirii sănătoase, firești — sint alte dimensiuni ale spiritualității noastre **prezente în creația lui Creangă**. La care se adaugă, sentimentul patriei, demnitatea, rațiunea, modestia, echilibrul, bunătatea, blîndețea, cuminţenia, toleranța, absența extremelor, a exceselor, care pot falsifica și dezumaniza sufletul omenesc, evitarea a tot ceea ce ar părea excentric, violentind grav firea individului și normalitatea vieții. Așa sint majoritatea personajelor sale, de la Nică, la Dănilă Prepeleac sau Moș Ion Roată.

Nu încape îndoială, în scrierile lui Creangă au pătruns fecund și elemente din alte culturi. Aici, însă ne-am propus o înțelegere obiectivă, în spiritul adevărului, a scriitorului nostru național, și atit de popular, care să pornească nu dintr-o analiză a influențelor care i-au putut veni din afară, ci mai de grabă dintr-o **apreciere a factorilor formativi de-acasă cuprinși în spiritualitatea autohtonă.** Prozele sale trebuie privite îndeosebi cum ele cresc ca o plantă din pămîntul hrănitor specific : sufletul, imaginația, geniul poporului român.

Chipul unui neam în spirit dăinuie cristalizat în monumentele culturii sale, mai durabile decit bronzul, edificate, în **limba națională**, în curgerea necontenită a veacurilor. Satul de munte din Moldova mijlocului de secol al XIX-lea, cu strălucirea obiceiurilor și a tradițiilor lui nepieritoare, cu oameni atit de feluriți la înfățișare și la fire, este — simbolic — **elementul caracteristic al spațiului sacru al țării** în „Amintiri" — și nu doar în acestea. Între locuri și oameni scriitorul intuiește relații de strînsă determinare : satul arată așa cum sint și oamenii, vesel și îmbelșugat cind aceștia sint harnici — și tocmai **hărnicia** este trăsătura dominantă, comună mai tuturor humuleștenilor. În evocările lui Creangă — născut și crescut în spiritul legii străbune — obștea e neomogenă în ceea ce privește existența spirituală. Eroii lui reflectă foarte bine caracterul înălțător și coboritor al firii omenești, virtuți și păcate proprii ființelor umane, care, însă, mereu și mereu se feresc de faptele „de rușine și ocară".

Perspectiva istorică, deschisă, a acestui orizont de trăire, e raportată continuu la alte așezări, la alte modalități de existență din matca autohtonă. Începutul părții a treia a „Amintirilor", de pildă, sugerează convingător că la noi satul a fost întotdeauna un nod al relațiilor cu lumea din jur și de departe, cu viața materială și spirituală caracteristică altor forme de existență. Acestea și-au pus amprenta pe structura sufletească a oamenilor. Nu avem, așadar, de-a face cu un univers fatalmente închis și imobil. Legăturile de rudenie, ele însele, sint grăitoare în acest sens (Smaranda, mama prozatorului, venise tocmai de la Pipirig).

În consens cu valorile noastre tradiționale cele mai vechi, Creangă vedea în sărbătorile mari imemorabile lumina adevărată pentru întreaga omenire, dar cu deosebire pentru acest popor din care făcea parte. Începind cu cele de iarnă. Diaconul, învățătorul și scriitorul Ion Creangă cunoștea bine acea mîndrie a omului din popor, căruia îi place să evoce originea lui străveche și vestită, ori de cite ori are în istorie motive care să-i stimuleze asemenea satisfacție nefăloasă. Și moldovenii — vezi bine ! — dispun din plin de așa ceva. Iată, de exemplu, Humuleștii descriși tot în „Amintiri", „sat vechi răzășesc (...) : cu biserică frumoasă și niște preoți, și dascăli, și poporeni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor". Ei sint vecini cu o sămință de oameni care s-au hărțuit cindva cu Sobietki, craiul leșilor, avind în jur mănăstiri ce-au fost altădată fala bisericii ortodoxe, și, în apropiere, vestita Cetate a Neamțului. Oamenii acestor locuri par a spune altora : „Sintem mai bătrîni ca voi, poate și mai înțelepți, iar înțelepciunea am deprins-o de cele mai multe ori de nevoie și anevoie, suferind, nu ne fălim cu ea !" (N. Steinhardt).

Elementul constitutiv esențial al satului — implicit al spațiului național — nucleul vieții particulare, locul de tihnă și bucurie de a trăi resimțit de fiecare om rămîne casa părintească. Atit în basme, cit și în „Amintiri", marele nostru clasic, cu o artă de o neîntrecută duioșie, exprimă **sentimentul casei și al familiei** (cu tot ce ține de ele) capabil să încarce sufletul și voința cu o energie superioară : „Nu știu alții cum sint, dar eu, cind mă gîndesc la locul nașterii mele, la casa părintească (...), parcă-mi saltă și acuma inima de bucurie !" În acest context, imaginea părinților și chipul lui Nică se corelează consecvent cu ideea de sacrificiu și cu alte valori care ne semnifică dincolo de timp, dincolo de bine și rău, demonstrînd cu limpezime oricui că fără patrie și fără tradiție nu se poate face nimic serios în istorie.

Creangă s-a simțit „sorbit" de valențele morale ale acestei spiritualități care a dat operei sale sensuri și semnificații inedite (de altfel, în proza lui apar destui termeni ai unei asemenea tradiții). Caracterul dinamic și creator al predaniei vine la el nu numai din capacitatea de a interpreta într-un chip nou valorile, concepțiile, credințele și datinile consacrate, ci, mai ales, din faptul că **le selecționează și apreciază din punctul de vedere al cerințelor progresului.**

Mesajul spiritual al operei creangiste, la 100 de ani de la intrarea autorului în nemurire, înscrise în spațiul european, dă identitate națională nu numai culturii românești, dar și tradiției. Creangă nici nu putea glăsui altfel decit : păstrează-ți cugetul curat și poartă-te cinstit cu ceilalți și cu tine însuți.

Valeriu C. Neștian

ZEITATEA COPILĂRIEI

Că a fost odată, că iubea poveștile și copiii, că fusese el însuși un copil minunat și un om admirabil e lucru cunoscut. Și totuși, ce mamă și-ar dori asemenea fecior, ce dascăl ar rivni la asemenea învățăcel, ce instituție ar tolera asemenea salariat ? În schimb l-a revendicat literatura. Într-adevăr, singură literatura își mai permite să revendice asemenea răzvrătiți de geniu. Iată de ce bătălia lui, armele lui, plutonul lui de paradă și cel de sacrificiu au fost cuvintele limbii române. L-au salvat viu, l-au glorificat după moarte. Se spune că le-a cules, nu le-a ales. Poate pentru că avea destul talent ca să nu fie rivalul nimănui. Poate pentru că avea destulă forță fizică și psihică să dea trudei aparența unui joc. A iubit viața ca nimeni altul, a trăit pătimaș, a sperat ca Turbincă să tragă moartea pe sfoară și într-un fel a reușit.

În ziua aceea de pe urmă a priceput că nu mai e în el suficientă putere să intre în alt an, știa din satul său că moartea se postează lingă patul bolnavului și așteaptă să sune ceasul și ceasul acela el nu voia să-l afle în pat, nevoia de libertate, atit de supărătoare pentru contemporani, nu l-a părăsit pînă la sfirșit, dacă își asumase riscul de-a înfrunta consistoriul de ce să se supună pasiv fatalității ? Decit s-o aștepte a preferat s-o întîmpine.

Și satele Moldovei miroseau a piine scoasă din cuptor.

La Humulești copiii cercau harapnice și meștereau buhaiuri. Cei foarte mici nici n-așteptau asfințitul să pornească vînătoarea de colaci. E posibil pe străzile Iașului să fi intrat deja mascați cu porii îmbibați de tăciune. Și, fără îndoială, în bojdeucă aluatul dospea în copaie. Mirosea nespus de bine a foc, a piine și a sărbători.

Trebuie să fi fost în aer o bucurie ciudată, căci el, care simțise demult moartea dîndu-i tîrcoale, voia să se arate nepăsător. Dar nu era. E drept, se pregătise să intre în neființă așa cum se pregătise în tinerețe s-o slujească, dar și atunci și acum se răzvrătise. Îi plăcea să trăiască, să apuce viața cu toate cele cinci simțuri, cum să se resemneze cînd plăcerea aceasta era încă vie în el ? Și mai era Tinca, femeia mai aproape de adevăr decit oricare alta, femeia pricepută și înrobită pe care și-o făgăduise dintotdeauna. Nu, Creangă s-ar fi contrazis așteptind moartea cu sfeșnicele aprinse, chiar dacă prohodul și-l citise dinainte, singur.

Ceva s-a petrecut totuși, o dezertare, o fugă de sine cînd a intrat în prăvălia lui Zaheu. Numai cei prigoniți de soartă își consumă sfîrșitul sub cerul liber. O înfrîngere de moment, căci el făcea deja parte dintre aleșii literaturii române. Zeitatea copilăriei în opinci, Nică, fusese deja cioplit în marmură să reziste vremii și să dureze cit satul românesc.

Cine va avea timp în ajun de An Nou să se gîndească la toate acestea ? Cine a avut timp acum un veac, în ajun de An Nou, să se gîndească la omul plin de talent și de contradicții care se prăbușea pentru totdeauna pe podeaua unei tutungerii ? Puțini, foarte puțini atunci. Aproape toți astăzi. Să nu uităm deci, în acest an, mai ales în acest an, cînd urătorii ne vor bate la poartă, că a fost cîndva printre ei și-un băiat cu părul bălai, „vesel ca vremea cea bună și sturlubatic și copilăros ca vîntul în turbarea sa".

Ecaterina Preda

Modernitatea povestitorului

Aparent ușor clasabil, (clasic folcloric, scriitor poporal etc). Creangă are — nu se putea altfel — dimensiuni ale modernității unui spirit care intuiește cîteva dintre marile probleme ale veacului trecut. Imaginea unui Creangă modern nu este, desigur, nouă — numai dacă ne-am referi la studiile din ultimii zece ani — dar nu întotdeauna demonstrația acestei modernități este făcută pînă la capăt, depășind adică stadiul asertiunii, axiomei, al abstracțiunii nesprijinite de realitatea concretă a textului. În fapt, cea dintîi trăsătură a modernității lui Creangă vine din continua tentație a **relativizării**, ilustrate mai ales prin felul în care registrul solemn sfîrșește în umor (finalul părții a doua a **Amintirilor**), iar încărcătura lirică este cenzurată, atunci cînd aceasta tinde să iasă din albia narativă : „Însă vai de omul care se ia pe gînduri ! Uite cum te trage pe furiș apa la adînc, și din veselia cea mai mare cazi deodată în uricioasa întristare. Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată".

Găsim aici un refuz al trăirii meditative, al descripției în locul narării, un refuz al gravității în numele, poate, al acelei dualități a structurii povestitorului. Alteori însă desolemnizarea are drept efect subminarea structurilor fabulosului care este brusc compromis prin „fracturarea" lui de către **real**. Iată-l, de pildă, vorbind pe Ochilă „Iaca — începu el a răcni ca un smintit — toate lucrurile mi se arată găurite ca sitișca și străvezii ca apa cea limpede ; ...văd iarba cum crește din pămînt ; văd cum se rostogolește soarele după deal, luna și stelele cufundate în mare, copacii cu vîrful în jos... ; văd în sfîrșit ceea ce n-aș mai dori să vadă nimene, pentru a-și osteni vederea : văd niște guri căscate uitîndu-se la mine...".

Procedeul esențial al unei asemenea viziuni narative este desigur ironia, dar el a fost prea mult văzut ca expresie a unei ingenuități populare și prea puțin sau deloc ca modalitate de autocenzurare a unui suflet ce presimte zbaterile și crizele modernității.

Văzîndu-se în **Amintiri** (exagerat sau nu !) „nașterea romanului modern", iar în Harap Alb „deschiderea basmului către roman", s-a stabilit de fapt relieful specific al realismului lui Creangă, punctul de pornire în orice demonstrație despre un Creangă ce trebuie văzut și cu alți ochi. Modernitatea operei a fost înțeleasă ca venind fie din libertatea pe care și-o asumă față de limbaj sau față de speciile literare consacrate, fie din spargerea granițelor dintre mit și realitate. S-a insistat mai puțin asupra consecințelor „în conținut" ale acestor aspecte. Spargerea granițelor dintre mit și realitate, de pildă, (dar nu „demitologizarea", cum s-a zis, aceasta fiind **ultima** fază a crizei mitului !) a avut o urmare esențială în ceea ce am numi „degradarea tipologică". Convenționalitatea eroilor din Harap Alb (înțeleasă ca exemplaritate) este mereu pusă în discuție. Hiperbolizarea personajelor fantastice este compromisă de ironie și umanizare, iar fabulosul tinde să devină grotesc și caricatură, dar nu ca produs al unei viziuni romantice, ci a unui spirit raționalist, modern, care înțelege grotescul mai mult ca semn al unei **forme**, decit al unui **conținut**. Acestei degradări tipologice i se asociază organic o „mediocrizare" a personajelor (avînd o anume relație cu anonimizarea (realistă) a personajului), care produce și o mediocrizare a valorilor morale (poate chiar o criză a lor !), atit de limpede și de înalt afirmate în basmul tradițional. Semnificativă pare, în acest sens, insistența lui Creangă (în Harap Alb) asupra eșecului celor doi fii de a pleca la curtea Împăratului Verde. În spatele ironiei cu care tatăl tratează eșecul lor se ascunde o nostalgie pentru vechile valori „eroice" al basmului (eroicul caracterizînd deopotrivă basmul și epopeea, ca specii ale lumii vechi, tradiționale), ce sînt înlocuite cu destine comune (valori comune), anonime chiar : „Și de acum înainte, zice primul fiu, ducă-se din partea mea cine știe, că mie unuia nu-mi trebuie nici împărăție nici nimica : **doar n-am a trăi cit lumea ca să moștenesc pămîntul**" (subl. ns.) în vreme ce al doilea este și mai explicit în privința mentalității și idealurilor : „...slava Domnului, **am ce mînca la casa dumitale**".

Replica împăratului, posomorît, este pe măsură, căci el înțelege probabil schimbarea : „...Să umblați numai așa frunza frăsinelului toată viața voastră, și să vă lăudați că sînteți feciori de crai, asta nu miroasă a nas de om".

Se pare deci că din lumea veche au rămas mai mult **formele** și insistența lui Creangă (în raport cu basmul tradițional) asupra acestei secvențe nu se justifică doar prin tentația realismului ci evidențiază și un sentiment al unei crize de valori. Eroismul, curajul sînt înlocuite, așadar, prin vorbe iar vorbăria suprimă realitatea și ascunde astfel destine mediocre, comune. Vorbăria atentează asupra **faptei**, o subminează, fapta înțeleasă ca emblemă a unei lumi exemplare, vechi, iar cuvîntul ca semn al relativizării și aproximării nesfîrșite — caracteristici ale lumii moderne. Aceasta mai înseamnă, în planul structurii interioare a textului, trecerea centrului de greutate către **formă**, tragedia (drama) fiind înlocuită cu comedia, căci felul în care o lume își exprimă criza este tocmai comedia, esențială fiind aparența și nu esența..

Erodarea vechilor valori, criza basmului (sau a mitului !) se vădesc cu pregnanță, de aceea, în felul în care vorbesc personajele, nu neapărat țărănește, ci lipsit de ceremonialitate.. Baba din primele pagini, sfînta Duminică de mai tîrziu, își dă drumul la gură în acest fel : „Fecior de crai, vede-te-aș împărat ! Spune babei ce te chinuiește : că de unde știi, poate să-ți ajute și ea la ceva ?"... Formele limbajului care „înființează" realități par a fi uitate, frecvența tautologiei dă de bănuit că limbajul a luat-o razna, deși uneori, în drumul lui către o nouă organizare, el devine dilematic : „Poate să am, poate să n-am — zice fiul craiului ca răspuns la întrebarea dacă n-are nevoie de-o slugă — uitîndu-se țintă în ochii spinului — dar acum deodată mă las în voia întîmplării"...

Se trece astfel de la basm către roman, iar romanul este expresia artistică a unei alte sensibilități, comune de regulă, degradînd eroicul epopeic. Într-o asemenea evoluție, alterarea tipologică devine **naștere** tipologică. Spînul este personajul care pare a fi depășit împărțirea categorică în bine și rău, el cultivînd mai degrabă o amoralitate confortabilă. Șovăielnic și nostalgic, Făt-Frumosul se transformă într-un ins trăind într-o lume de tranziție, care mai are șansa (el !) de a-și confirma vechi idealuri, în vreme ce tatăl lui aparține clar unei lumi apunînd.

Depășind astfel, prin complexitate artistică, basmul, nu atit ca formulă literară, ci ca expresie a unei realități simplificatoare, ce nu mai corespunde lumii moderne, Creangă intuiește relieful acestei lumi în care toate simbolurile — de la Zmeu la Făt-Frumos — sînt puse în discuție și o face cu nostalgia celui care visează în secret absoluturi...

Adrian Costache

Desen de Luminița Tudor

inedit

GRIGORE HAGIU

o galbenă frunză desenînd în aer

toamnă eternă
mai mult o paloare
între talgere de aramă
strălucitoare

mai mult o melodie
o îngîndurare
ce-atinge nucii
în inserare

o galbenă frunză
desenînd în aer
trup de femeie

și prundul osos
cu o mie de ochi
pe alee

cine știe mai bine sufletul

încearcă să te naști în toamnă
și toamna intră în vecie
pe lîngă o mare
pe lîngă o cîmpie

nu uita sîngele
deschis în pustie
să se irosească
din țevărie

cine știe
mai bine sufletul
cum să și-l ție

învață să nu mori
dar nici să trăiești mai mult
decit poți scrie

lîngă fîntînă în înserare

imaginile intră
unele-ntr-altele
scînteindu-și
smalțurile

se șterg se amestecă
pînă la limpezimea
străluminatelor
alege-le arde-le

lîngă magazie
lîngă fîntînă
în înserare

maică-mea
mirosind
a floare

mi-e dor atît de dor

mi-e dor de toți
și toate
acum oricînd
în eternitate

gîndind
la tot ce-a fost
și este și va fi
umanitate

mi-e dor
atît de dor
de mine mie

mi-e foarte dor
de tinerețe
de copilărie

de o vecie

de o vecie mintea mea imită
încrețiturile acestor munți

aceiași brazi sunînd în vînt
aceiași vulturi și aceiași nori
aceeași dragoste supusă stelelor
pe șiroirea gurilor de rai

doar cîntecul de mioriță
prin aer ar putea să ne despartă
de n-ar fi carnea-mi cîntătoare
tot ce-ar fi vrut
și n-a putut să spună după moarte
străvechiul baci incendiat pe bîtă

într-o totală pierdere de sine

acum
lunecată spre copilărie
ești una aceeași și alta mereu
bucurie amintire
mai puțină mai repede
mai odihnire
într-o ducere întoarcere
legănare
fără scop
fără sfîrșit
fără de lemne
arde focul dorit
dulce mirositor
mocnit

împrumută culoare
sfielnică subțirime
într-o totală
pierdere de sine
dulcetihnit

O viță, o viață și un nume

NUME ROMÂNEȘTI

Am întîlnit într-o ocazie oarecare o persoană numită **Gordan** și, desigur, numele nefiind foarte obișnuit, m-a făcut curios. Cum am constatat că mulți oameni nu numai că sînt interesați de originea numelor pe care le poartă, dar caută și informații în familie, am cerut eventuale lămuriri.

Fiind profesoară de limba și literatura română, persoana căutase singură explicații. Reproduc, cu autorizația domniei sale, cele ce urmează : bunicul său, de prin părțile Urlațiului, a fost podgorean și se numea pur și simplu **Bratu**. La sfîrșitul secolului trecut, el s-a apucat să cultive un soi de viță de vie numită **Gordană** și, cum în zonă erau mulți **Bratu**, porecla s-a ivit de la sine — **Bratu**, cel care cultivă **Gordană**, a devenit „Nea Gordan". La o proximă înregistrare, copiii săi au preluat acest supranume.

Într-adevăr, **Micul dicționar enciclopedic** spune : „Soi românesc de viță de vie, cu ciorchini mijlocii, tronconici, boabe ovoide verzi-gălbui ; produce vinuri curente de masă".

De altfel, cine n-a auzit de „Gordană" ?

Avînd însă noi un „mare maestru al oenologiei, am căutat de îndată prin scrierile lui Al. O. Teodoreanu. Era imposibil să nu se găsească o referință la Păstorel ! și iat-o : «Legenda spune că denumirea unei vițe, științific **Gordinul** și popular **Gordana**, care, în „coupage" cu o altă viță indigenă, **Crimpoșia**, dă unul din cele mai sprințare vinuri din podgoria Drăgășanilor, se trage de la numele generalului roman Gordinus, care, după ce a luat parte cu legiunile împăratului Traian la cucerirea Daciei, cucerit la rîndu-i de vinul învinșilor, și-a ales sălaș în podgoria lor și a rămas în ea pînă și-a dat obștescul sfîrșit» (Al. O. Teodoreanu, **Inter pocula**, Editura „Dacia", Cluj, 1972, p. 191—192).

Bine, bine, dar nici profesoara noastră, nici vestitul Păstorel nu sînt lingviști specializați, chiar dacă nu se poate spune că nu se pricep întrucîtva. Căutăm deci în singura lucrare de strictă specialitate, **Dicționar al numelor de familie românești,** al lui Iorgu Iordan. Ce găsim ?

«**Gordan** : este „tema" bg. **Gordanski**, deci și a numelui românesc **Gordanschi** ; cf. și rus. **Gordanov**». A se observa logica argumentării, proprie întregii lucrări, cel puțin ciudată : „tema numelui bulgar... deci și a numelui românesc.

Pe de altă parte, cu toată stima pe care (nu se poate să nu) o avem pentru Păstorel, mărturisim că pe respectivul **Gordinus** nu l-am găsit nicăieri. Am dat în schimb peste un cunoscut **Gordianus** cu care confuzia a fost posibilă (mai cu seamă... „inter pocula"!) și anume **Gordianus III**, împărat soldat (225—244), care a trecut cu siguranță peste teritoriile dacilor prin anul 242. **(cf. Enciclopedia civilizației romane**, București, 1982), curmind un atac carpo-gotic asupra teritoriilor romanizate.

Și, pentru că veni vorba de **Gordianus**, în limba română ar exista și un nume **Gordian**, ușor de explicat în legătură cu împăratul (care și el își va fi luat porecla de la orașul din Asia Mică, unde Alexandru a tăiat celebrul nod), pe care DNF îl dă : „bg., rus., ucr., **Gordian**". Tot în DNF, numele **Gordău** (care, detașîndu-i-se sufixul, ne duce tot la **Gord-**) este explicat prin «**ung. gordò** „muștiucul cimpoiului" și rus. **Gordov, Gordjuhin**». De ce un om și-ar fi luat numele de la... „muștiucul cimpoiului" ne e cam greu să înțelegem, mai cu seamă că ar fi trebuit să știe și cum i se zicea în maghiară !

Ștefan Pașca notează însă pentru **Gordian**, nume de familie atestat la **Voievodinii Mari** în Făgăraș : «**Cf. gordean** „bob de strugure copt mai devreme" (D.A. s.v.) sau mai curînd nume de sfînt **Gordianus** (cf. Maretić, LXXXII, 99)». Să fie vorba de sfîntul numit și **Cordie** comemorat pe 3 ianuarie ? Oricum, băgăm de seamă că el vine dinspre Serbia, de pe teritorii de asemenea romanizate la vremea lor.

Cum antroponimia — și mai ales cind e vorba de nume de familie — este un domeniu în care lingvistului îi este permis să fie mai puțin atent la legile fonetice, date fiind variațiile grafice și neglijențele de pronunțare, trebuie să ne uităm desigur și la nume precum **Cordun** ori **Hordon**. Ele ne vor oferi însă prilejul unor alte constatări interesante. Deocamdată rămînem la părerea că **Gordan** se apropie mult mai mult de denumirea viței românești (sau de o veche temă **Gord-**) decit de nume luate de prin alte părți.

Cezar Tabarcea

aurelia berariu

Lumina peste ape

Cînd simți în noapte
cum se-adună roua
spre stele
și marea își veghează malul
într-o mirabilă credință
aștepți zăpezile albastre
pe care le aduni de-a-ncetul
din dragoste de glie și de semeni
să urci mereu în verdele pădurii,
Să strigi de-acolo că s-au copt porumbii,
Și grîul tot mai are bob de dat,
Că via a-nmugurit din nou, în vară
Și dorul nostru a zămislit un nume.

De dragoste (III)

Nu ți-am adus niciodată o poezie
Să ți-o rostesc în prispă, pe-nserat.
Poate, pentru că dragostea mea clară,
mereu aceeași,
se așternea la picioarele tale trudite,
mingiia clipele
și aduna liniștea noastră de-acasă.
Acum, tată, cuvintele mele nerostite
sînt ruguri în soare,
dragostea mea frîntă
stringe valurile la mal,
iar din clipele tale
au crescut doruri și lacrimi și flori.
Din care-am făcut legămînt :
de dragoste,
de viață,
de iubire.

De dragoste (I)

Icoana mea de noapte,
la care m-am rugat,
clipă de clipă,
vis după vis,
să-mi vegheze pașii,
să-mi aprere gîndurile,
să-mi adune fericirea,
Tata
s-a desprins astăzi din mare
și-a bătut la fereastra mea.

Dor

E noaptea nunții.
Alevea,
dorințele îmi răsfiră părul.
În suflarea ta
se adună zîmbetul florilor.
Dar tu aștepți și nu te dărui,
Ai vrea dar ți-e atît de frică...
În pașii vîntului
Și-n volbura ploii de vară
Marea oficiază
Din nou, albastră
Singurătatea noastră.
Și a ei.

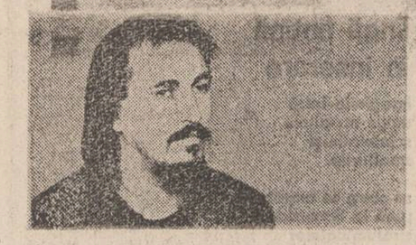

mihai constantin

scrisori pentru tine

I

Îți scriu în această seară aruncată peste oraș.
această primă epistolă. de altfel nu mă
cunoști. tu
vei fi așa cum doresc eu. după imaginația
mea zăpăcită
după gustul meu. vei fi totdeauna în alb
(un alb ascuțit și dulce)
(poate albul miresii în fața cearșafului alb)
și acum cînd citești primul meu poem pentru
tine. exiști.
nemaipomenit de albă.

II

locuiesc aici în bibliotecă. te strig te aștept
și uneori
îți scriu. durerea mea bucuria mea
(poemul meu)

De vorbă cu mine însămi

De cînd ne-am cunoscut
Adun în pleoape întreaga mea copilărie.
amețitoare imagini ale călătoriilor
petrecute prin visuri de fecioară.
Ascult din nou foșnind iarba mărilor
și glasul bunicii cum urcă din flori
Nu mă mai doare — iată — umbra pădurii
cînd păsările s-au întors în vară
Stau deseori de vorbă cu amintirile
strînse la sărbători pribege
Plîng și mă bucur de trecutul meu
Zămislit risipitor
Acum, cînd la vama iubirii tale,
Îmi potrivesc între margini speranțele.

La '916

Eroilor fără nume
ai Dobrogei

La o depărtare a cîmpiei fără nume
Într-o bezmetică vară de demult
S-au dus să moară românește,
Adică apărîndu-și iubirea, copiii,
Toamnele și satul,
Soldați fără număr, tineri și bătrîni.
Trupurile lor împușcate au ridicat o movilă.
Verdea movilă de la Muratan,
Ce veghează lanul și liniștea dimineții.
În foșnetul ierbii
Cade uneori o stea.
Și se aude un glas :
„Avem, fiilor, pămîntul de-acasă
Și istoria,
Și gloria,
Și mormîntul nostru
Comun.
Dați-ne doar dorul vostru
În fiecare zi..."

Așteptare

Mă tem de tăcerea munților
Și de înaltul de dincolo de ei,
De toate gîndurile tale nevămuite
Care se risipesc în noaptea singurătății.
Dar cel mai mult mă tem de mine
cînd te voi săruta,
mîine,
în prag.

I. Sabău : „Ce te legeni codrule..."

chiar nici nu m-am gîndit că am putea fi
fericiți împreună.
nici nu m-am gîndit că existența noastră
ajută la ceva.

III

altfel la ce-ar fi bună tristețea, dacă n-ar
exista fericire
te invit la mine. sînt singur. în camera
alăturată cîinele meu mă păzește
îmi doresc un bal. să fim împreună
în sufrageria castelului.
să comandăm melodii. să aruncăm bani
lăutarilor.
să ne prindă dimineața de mînă. să ne certe.

IV

uneori aud lungi cuvinte de dragoste.
un tînguit superb.
nu știu dacă ai primit ultimul meu poem
publicat.
am primit în dar o balerină. plutește prin
cameră
din cînd în cînd îmi sărut darul.
în camera alăturată cineva lovește
necunoscute lucruri.
probabil tu te apropii.

V

aș fi putut să te ating cu adevărat. mă gîndesc
totuși asta nu ajută cu nimic zilei să-și
continue cursul
dragostei mele să dea în foc
(orbului să vadă lumina)

cu toate acestea să presupunem
oh te-am atins cu adevărat
întreb are cineva nevoie de mine are cineva
nevoie de aceste umile cuvinte.

Întoarcerea în trunchi

nicolae fulga

Am ieșit deasupra, ce să mai... ? Am ieșit. Și asta n-o spun eu, o spun alții cînd sînt între ei. Nu știu cu cîtă plăcere o spun, dar o spun, că le văd eu gîndul în ochi, în ochii fraților mei și ai cumnatelor mele. Le scapă vorba pieziș cînd nici nu te-așteptî. Păi ce vru să zică mai alaltăieri, cînd serbarăm evenimentul, cumnată-mea Sorica, a lui Liviu ? „Baremi nu se făcu și ea doctor de oameni, se făcu de copii ; mai scăpam și noi la ea c-un certificat, c-o scutire, fără plocon. Că ce-o mai legănam cînd o aduceau la ăi bătrîni ! Nu mă lăsa toată noaptea să dorm și eram și cu burta la gură". „Da ce, parcă n-o s-avem nepoți ! ? O să-i umplem un salon, doamne ferește ! — continuase vorba, o dusese cît o dusese și o scosese la drumul ei, Florina, nevasta ălui mare, a lui Tudor.

Ce să mai... ? Fiică-mea, Elvira, a ieșit medic — prima din neamul nostru, al Arghireștiior. De frați nu pot să zic nimic. O umbla vreo umbră și prin sufletele lor, dar sîngele apă nu se face. Toți trei s-au repezit la Elvira și au pupat-o, parcă au luat-o în mustăți. Tudor a lăcrimat de-a binelea și nu i-a mai dat drumul Elvirei de sub brațul sting, de la inimă, zicea el, pînă n-a avut nevoie de amîndouă mîinile să-și taie friptura.

Dacă aș mai izbuti și cu băiatul în toamnă la Silvicultură, parcă altfel m-aș uita în ochii Soricăi și, mai ales, ai Miei, asistenta, înțepenita asta a lui frate-meu Costea, care n-a scăpat o vorbă tot timpul, dădea ocol fripturii, parcă o opera cu cuțitul de masă. Abia la sfîrșit, a scos din geantă un stetoscop și i l-a pus Elvirei de gît, apoi s-a făcut că ne pupă pe toți alăturîndu-și obrajii de fiecare și a plecat fără să-l mai aștepte pe Costea.

N-am încercat niciodată să limpezesc apele dintre mine și Mia. Să le-o fi limpezit și apoi să ne-o fi uitat în unde și să fi văzut cine sîntem noi și cine e ea, Mia, fata aceea sfioasă, adusă de Costea acum optsprezece ani, într-o iarnă cumplită, numai într-o zeghe de pardesiu, tocmai de la Cluj, luată, zice-se, dintr-o casă cu slugi și pian. Aș fi vrut să-i zic numai atît : „Acum bag eu de seamă, dragă cumnată, cît de mult te-au prețuit ai dumitale de au început să moară și nici la moarte nu te-au căutat !" Dar nu i-am zis, ne-am învățat cu ea așa, băștoasă, că, dacă frate-meu Costea n-a frînt-o, de la el încolo, nu mai era în căderea nimănui.

Noi, Arghireștii, băieții lui Petre Arghir, patru, cîți sîntem, n-am bătut cu pumnul în masă, am îmbrăcat viața așa cum a fost, deși ne-a cam strîns pe la subsuori mai ales cînd eram mici. N-am răcnit să ne audă vecinii că am dat de rachiu și nu ne-am certat copiii de față cu alții. De multe ori, am vorbit între noi cu gura închisă, asta pentru că, față de orice s-a ivit, gîndurile noastre au fost gemene.

Pe tata l-am pomenit cu ochii aprinși de dogoarea cuptoarelor, pomeții obrajilor îi dăduseră într-un fel de roz spălăcit, care aducea mai mult a tristețe decît a sănătate. Cînd venea, ne punea mîna pe creștet la fiecare, parcă ne-ar fi măsurat zilnic, și strecura printre buze un „Ce faci-m ?" Asta însemna și întrebare, și mîngîiere, și grijă, și amenințare dacă se cerea. Citeodată, venea înflorit ; o veselie nepotrivită i se instala în ochi și în brațe, călca rar și îi deslușeam în pas un fel de frică grațioasă. Atunci știam că băuse. Momentele acelea le respectam cu sfințenie, și noi, și mama. Se scula spre seară posomorît, fără chef, cu mîinile bălăbănindu-se pe lîngă el ca picioarele unui călăreț pe deșelate. Ne ocolea, parcă, și rămînea mut pînă tîrziu, pînă cînd mama găsea o vorbă a lor, a amîndorura.

El s-a dus la cuptoare că l-a dus taică-său, Dumitrașcu Arghir, iar pe Dumitrașcu l-a dus Iancu Arghir-Pricop, ăl bătrîn, că pe el l-ar fi dus altul, tot Arghir sau Pricop, păstor, căruia, se zice că i-ar fi jefuit lupii turma și ar fi venit la oțelărie să-și facă un furcoi de oțel, și n-ar fi mai plecat. Sau poate că vina vine și mai de departe, că prin părțile noastre, mai toată partea bărbătească aci a căutat pîinea pentru ai casei, și asta de mult, de cînd o fi băgat vreunul de seamă că munții noștri ruginesc în toate anotimpurile.

Și pe noi tot așa ne-a dus tata. Venea un timp cînd ne bătea pe spinare și zicea : „Băă, te-ai cam făcut de treabă ! La toamnă te iau cu mine". Acolo ne da în grija altuia cu care el vorbise mai dinainte. „Uite-l, bă Vasile, ăsta e, ți-l dau în grijă. Fă-ți rost de un retevei și, cînd nu te ascultă, să dăi, să nu te-ncurci ! Să vină la mine bătut, că-i mai dau și eu". „De ce să-l bat eu ! ? — zicea nea Vasile străduindu-se să rămînă încruntat — mai bine ți-l trimit să ți-l judeci că e copilul tău".

Nu ne-a trimis pe nici unul dintre noi, nici nea Vasile, nici Gruia, nici domnul Servinschi, că pe Costea nu l-a mai dat, l-a oprit tata lîngă el. Ne-am așezat repede, am intrat în apele tatii ca bobocii de rață, care înoată de cum ies din găoace, era un fel de moștenire a noastră, a Arghireștilor, acum o luam numai în primire. Hala 2, unde ne rînduise tata pe toți după ce învățasem să ne uităm în foc și să ghicim cît de furioasă e zama, devenise a noastră. Dacă striga cineva, Arghire ! răspundeam doi sau trei, cîți eram pe aproape. Îmi plăcea, mă știam stăpîn pe viscolul acela incandescent, mai ales cînd simțeam credința brațelor fraților mei pe lîngură alături de ale mele. Mă umplea un simțămînt de putere și de siguranță pe vremea aceea. Nu, nu era mîndria de oțelar. Despre asta am auzit și, mai ales, am citit mult mai tîrziu.

Cu timpul, viața a deschis pentru mine alte rosturi. Am fost chemat și, un om cărunt, care lucrase sub brațul tatii la tinerețe, m-a prins de amîndouă mîinile peste masă și, așa înlănțuiți cum eram, mi-a zis :

„Tu ești al lu' Arghir ?"

Nu m-a lăsat să-i adeveresc. A continuat scormonindu-mă în ochi cu ochii lui ca de fată, mari și albaștri :

„Avem nevoie de tine !"

A doua zi m-am dus la tata să-l întreb. Era în grădină, răscolea după niște cartofi schilodiți de secetă. I-am spus. El s-a așezat în cărare, și-a aprins o țigară, a tras din ea cu sete, a dat fumul afară într-un oftat și a căzut în tăcere. Privea la fumul albăstriu ce se mlădia lenevos în aerul rece al dimineții și lua chipuri ciudate. Abia după ce am stat lîngă el, mi-a zis :

„Mă, tu mă întrebi ca să scapi de-o grijă, că, dacă n-ai vrea să te duci, nici n-ai avea de ce să-mi spui".

Era pentru prima dată cînd făceam un pas fără voia deplină a tatii.

N-am știut ce s-a petrecut atunci cu frații mei, dar ceva am simțit că se petrece. Din vorbe și din tăcere am simțit. Era o răsucire a gîndurilor, o reașezare, era ceva căruia n-am știut să-i zic pe nume atunci, iar mai tîrziu mi-a fost teamă să-i zic. Am crezut că așa trebuie să se întîmple cînd nu te mai vezi unul cu altul în fiecare dimineață, cînd nu-ți mai amesteci merindea, cînd nu-ți mai simți unită credința brațelor. Odată m-am dus în hala 2 din însărcinări ale funcției. Frate-meu Tudor, cel mare, mînca dintr-un corn lung, spart și umplut cu bucățele de slănină prăjită. Noi aveam un obicei care, după cîte aveam să văd, se menținea și acum ; cînd mînca ceva unul dintre noi, îi ducea la gură și celuilalt. Tudor i-a dus la gură lui Vasilică, fiul lui Liviu, al doilea frate al nostru. Băiatul făcea practica tot aci, în hala 2, sub ochiul lui Tudor. A mușcat zdravăn și a mîrîit ca un cățel cu gura plină. Tudor s-a uitat după el cu o undă de dragoste în ochi și a continuat să reteze din cornul acela cu dinții lui mari și puternici. Mie nu mi-a dus cornul la gură. Abia cînd mai avea puțin între degete, mi-a zis : „Poate vroiai și tu, dar sînt murdar pe mînă...".

M-am gîndit că și copiii au mai săpat între noi. De fapt nu ei, ci modul cum i-am crescut și i-am învățat. Toți copiii noștri, ai Arghireștilor, s-au născut buni, sănătoși, au învățat bine, au fost cuminți. Numai că n-au îndrăznit să iasă afară, au rămas cu picioarele pe vatra caldă a uzinei. Tudor și Liviu și-au ținut copiii lîngă ei, i-au rostuit fără să-mi ceară și mie vreun sprijin. Chiar și Costea, ai cărui copii sînt mai mici, are același gînd. Despre ai mei nu zic că s-au nimerit mai harnici la carte, dar Zoia, nevastă-mea, fiind învățătoare, a știut să-i poarte pe alte drumuri, le-a pus mai multă liniște în vorbă și în mișcări, i-a pus să învețe în fiecare zi lecția urcușului, iar, dacă astăzi vorbim despre succesul Elvirei, vorbim, de fapt, despre succesul Zoiei.

Dacă Mircea ar reuși să intre în toamnă la Silvicultură la Brașov atunci s-ar despărți apele de care vorbeam, s-ar vedea că și drumul meu a fost și el un drum, drept, că, dacă a fost suitor, l-am suit singur, mai singur decît își închipuie ei, fiindcă ei le-au dus toate în doi și în trei, că și o vorbă, dacă ai cui s-o spui, ..., dar eu...

Și de ce n-ar lua ? A fost în stare de atîta rîvnă săptămîni întregi pînă noaptea tîrziu. Cînd ieșea din cameră, ajungea unde avea de gînd să ajungă cunoscînd drumul, altfel, ochii îi erau rămași tot acolo în lumea aceea de fibre și cartilaje botezate parcă anume să nu le poți ține minte. Ce s-a întîmplat în vara la examenul de genetică a fost ca o surpare neașteptată a speranței, un fel de clătinare a echilibrului său sufletesc. Făcuse foarte bine la biologie și n-a mai încăput în el a doua bucurie. Zice că i-a cuprins ceva așa ca o frică, un tremur mărunt i s-a urcat în capul pieptului și a simțit cum îi cade capul pe mîini. Cînd și-a revenit și i s-a limpezit din nou oglinda minții, era tîrziu. A ieșit afară, a stat un timp cu fruntea pe zidul rece, s-a uitat la mine trist și am pornit mulți spre gară. Acasă a sărutat-o pe mama-sa și a rugat-o să nu plîngă, pentru că el va lua în toamna la facultate oricum, chiar dacă vor fi locuri foarte puține. Mama-sa se pierduse în brațele lui, eu rămăsesem în spate și mă bucuram de statura sa, de parcă atunci îl vedeam pentru prima oară.

A crescut greu Mircea, l-am așteptat pînă pe la cinsprezece ani, apoi odată i-au răsărit umerii, brațele i s-au lungit, focurile vîrstei i-au năvălit în obraji cu broboane mărunte și, în numai un an, a început să semene cu noi, cu Arghireștii, mare și întunecat, cu sprîncenele groase. Dar eu nu l-am bătut pe spate ; la cuptoare se mergea acum din alte porniri. Tot cam atunci a început să-și descurce picioarele din lațurile de mătase în care îl ținuse maică-sa, își ciugulea gleznele de ce mai rămăsese, ca o pasăre liberă. Apoi și-a descoperit verii cu care nu se văzuse decît la aniversări rotunde sau cu ocazia unor zile onomastice. Acum, duminicile și chiar în unele seri, erau împreună, fie umpleau casa la noi, fie că el lipsea de acasă pînă tîrziu. Se simțea bine cu toți ai lui Liviu, cu Cristian, cu Lena și, mai ales, cu Virgil care deja lucra. Vasilică era mai mare ca ei, dar nu lipsea decît în cazul că era în schimb. Ai lui Tudor, Gabi și Tuța, veneau mai rar ; stăteau tocmai în cartierul gării, dar cînd veneau, nebunia era întreagă, paturile și covorul se umpleau de reviste, difuzoarele se repezeau cu sute de decibeli în ferestre, sufrageria devenea salon de dans, Zoia, deși nemulțumită, încerca să-i domolească cu prăjituri și alte dulcețuri. Cînd era un film bun în oraș, plecau cu cîrdul, umpleau strada. Dacă se nimerea tata pe la mine, se uita după el și lăcrima.

O dată, Mircea a venit cu ochiul umflat.

„Ce s-a întîmplat ? !" — l-am luat eu din scurt.

„Am luat un pumn" — mi-a răspuns el amărît, dar cu o îndrăzneală care nu mai lăsa loc de amestec.

„Păi cum ? !" — am mai întrebat eu totuși.

„Ne-am încăierat cu unii ; un smecher a jignit-o pe Lena lu' unchiu' Liviu" — a fost răspunsul. L-am lăsat ; venea Zoia cu o compresă și curgea apa pe covor.

Altă dată, a venit la ora schimbului doi.

„Unde-ai fost, domnule, pînă la ora asta ? !" — m-am repezit eu la el.

„Azi am avut două ore de practică în turnătorie".

„Asta a fost pînă la ora șaisprezece !".

„Da, dar am rămas cu Vasilică, m-am plimbat cu podul rulant".

„Cine ți-a dat voie să te urci acolo ?".

„Maistrul de tură, unchiu' Tudor. Poți să-l dai telefon și să-l întrebi.

„Și tu ce-ai mîncat de azi de dimineață ?" —

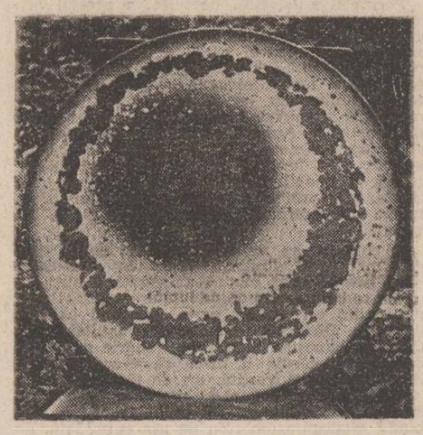

Cornelia Manea : „Cîntec"
Fiorin Bondoc : „Luceafărul"

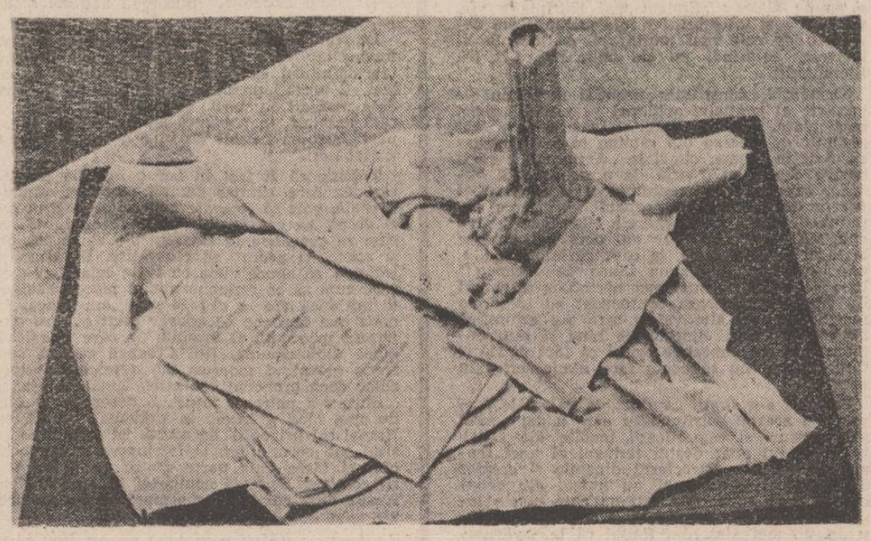

muzică

Te slăvim, Bucureşti

● Desfășurat în cadrul decadei Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București, organizată în cinstea celui de al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, spectacolul cultural-educativ intitulat „Te slăvim, Bucureștii" s-a constituit într-un omagiu adus Capitalei de ieri și de azi, în perspectiva măreței înnoiri petrecute în anii gloriosi ai Epocii Nicolae Ceaușescu.

Evocînd Bucureștiul primelor decenii ale veacului, cu cele cîteva clădiri impunătoare, cu Dîmbovița ce se strecura nestiută traversînd orașul, prof. univ. dr. Dumitru Almaș a conturat, apoi, în imagini sugestive, dimensiunile noii Capitale ce se înalță astăzi cu strălucirea unui oraș de seamă, sufletul și inima României contemporane.

În alocuțiunea sa, prof. univ. dr. Nicolae Călinoiu, rector al Conservatorului „Ciprian Porumbescu", președinte al Uniunii compozitorilor din R.S.R., a reliefat locul pe care muzica îl ocupă în viața culturală a Bucureștiului, în cele mai diverse ipostaze. Arta sunetelor se află într-un permanent dialog cu realitatea într-o perspectivă tematică de o deosebită varietate, concretizată atît în opusuri simfonice sau lirice cît și în lucrări prezentate în concursuri de cîntece patriotice și revoluționare, cîntece ostășești sau de muzică ușoară, manifestări aflate sub egida Festivalului național „Cîntarea României". Subliniind importanța activității Uniunii compozitorilor, vorbitorul a subliniat locul privilegiat pe care muzica românească îl ocupă în concertul valorilor universale, prin realizările creatorilor și interpreților săi, care devin astfel mesageri ai spiritualității românești peste hotare.

Concretizare a acestor generoase gînduri, programul ce a urmat a înmănunchiat cîteva momente reprezentative din creația națională și universală, în interpretarea unor prestigioși reprezentanți ai artei bucureștene. În rostirea vibrantă a actorilor Adela Mărculescu, Olga Delia Mateescu, George Oancea și Costea Dinulescu de la Teatrul Național au răsunat versuri încărcate de dragoste de țară aparținînd lui Mihai Eminescu, Emil Botta, Ion Brad, sau impresionante gînduri despre libertatea și demnitatea neamului românesc într-un fragment din „Constantinestii" de Paul Everac.

Glasuri tinere — muzică tînără — au adus prospețime în cîntecele interpretate de formația vocal-instrumentală a Casei Pionierilor din sectorul 2, dirijată de prof. Victor Păun, urmate de binecunoscute arii din operete interpretate de Liliana Pagu, solistă a Teatrului de Operetă, acompaniată la pian de Gonul Abdula.

În decorul somptuos al Palatului Suțu, costumele de epocă selecționate din colecția Muzeului și prezentate cu elevată știință de critic de artă Adrian Silvan Ionescu au creat un moment inedit în derularea programului, recompunînd imagini de istorie, restituind ceva din parfumul veacurilor trecute.

Păstrînd atmosfera astfel creată, corul „Madrigal", în costume renascentiste de o elegantă și distinctie aparte, a prezentat un scurt concert în care diversitatea repertorială specifică celebrei formații a Conservatorului bucureștean, dirijată de prof. univ. dr. Marin Constantin, a permis audierea unor splendide madrigale de Orlando di Lasso, Palestrina și Thomas Morley, alături de lucrări românești mereu prezente în programele susținute în țară și peste hotare „Ecouri transilvane" de Ion Vidu-Dan Mihai Goia, „Floricica" de Fr. Hubic, „Mama" de Ioan D. Chirescu, sau „Sîrba" de Gh. Danga, precum și sensibilul „Omagiu" de Marin Constantin.

Sensibilitate, acuratețe tehnică, expresivitate și maturitate artistică au caracterizat și evoluția tînărului violonist Florin Croitoru — student în anul III al Conservatorului bucureștean — care, în „Capriciu" de Vasile Filip și „Elegia" de Massnet (la pian Ovidiu Cucu) a știut să surprindă atmosfera specifică fiecărei miniaturi în tonuri calde, pastelate.

Anca Florea

plastică

Profiluri

● **Răzvan Neicu** face parte din tot mai rara speță a pictorilor metaforici. Adică, a acelei categorii de creatori pentru care logica realului nu capătă nici o virtute decît în măsura în care filtrele spiritului îi decantează esențele, privirea fiind condusă dincolo de aparențe, într-o lume re-creată, purificată. Pare un joc toată această înscenare (Galeria „Eforie"), pe care pictorul constănțean o imaginează cu mijloacele unei plasticități de bună factură. Viziunea artistului, în cele mai multe dintre compozițiile sale desfășurate în umbra conceptelor estetice magriteine, atinge doar, fără să străpungă, teritoriile surrealismului. Dar nu acestei sintaxe i se supune artistul, căci există în compozițiile acestui pictor o recuzită întreagă, ce sugerează cu precizie și distinctie spațiul de civilizație din care provine. Fiecare element introdus în cadru, pe un fundal deloc natural, de cele mai multe ori un peisaj marin conceptualizat, este un reper plastic validat de anterioritatea artistică europeană și, totodată, o aluzie culturală.

Răzvan Neicu se înscrie, prin francheța cu care își dezvăluie trăirile lăuntrice, printre romanticii întîrziați ai picturii noastre. Și artistul constănțean nu se simte stînjenit într-o asemenea postură, deși nu de puține ori, prin rafinata juxtapunere a simbolurilor și prin acordurile mai grave ale paletei sale cromatice, el depoetizează atmosfera discursului său plastic, lăsînd liberă tensiunea dramatică, tragică uneori, ce se naște în cuprinsul pînzelor. În linia aceleiași intense subiectivizări a viziunii plastice, foarte interesante rămîn cîteva dintre peisajele elaborate mai recent, unde o simplă formă de relief (un deal, o colină, o faleză) dă prilej puternicei sale instictualități coloristice să se exprime convingător. În rest, în portret sau statică, Răzvan Neicu face dovada bunului profesionist ce este, pensula și culorile fiind, în cazul său, nu simple instrumente pentru ilustrarea descriptivistă a universului real, ci sondele cu care forează în adîncul ființei sensibile ce privește lumea cu ochi de poet.

● Din partea cealaltă a țării, o tînără artistă vine în sala „Atelierului 35" a Galeriei „Orizont" cu una dintre cele mai incitante expoziții din ultima vreme. O suită de lucrări elaborate cu o remarcabilă știință a desenului, dominate de construcțiile anatomiforme, personaje desprinse din galeriile neoexpresioniste, dar sugerînd cu o deosebită forță plastică presiunea alienantă a universului înconjurător asupra individului. Experiența ce o parcurge astăzi **Dana Urdă-Sabău** urmează celei relevate mai înainte de cinematograf, viziunile sale evocîndu-le pe acelea ale lui Tarkovski sau Zanussi. Și acestea, la rîndul lor, reluînd pe un alt plan, se înțelege, speculațiile filosofice ale unor Sartre, Kirkegaard și Marcuse. Artista băimăreană pornește la drum, asadar, pe versantul tentativelor intelectualiste, unde formelor li se insuflă magia ideațiilor subtile, iar lumea se concentrează într-un gest, într-o privire sau într-o atitudine, eliberată de orice reper spațial. Formele, riguros conturate, capătă dramatism în alveola lor vidată de orice materialitate. Culorile au transparență, albul, ocrul, griul, sienele, albastrul cobalt accentuînd depersonalizarea cadrului și a întregului său conținut. Totul pare să treacă dincolo, să se scufunde într-o așteptare a imanentei ecloziuni. În naturile statice Dana Urdă-Sabău propune o viziune insolită asupra obiectelor reale. Le surprinde în toată banala și întîmplătoarea lor așezare în spațiu, austere și abandonate neorînduielii într-un univers ce parcă și le refuză. Pictorița reține datele obiective, pe care le reproduce cu fidelitate „clasică", făcînd să vibreze ici-colo cîte o tentă de culoare. Ceea ce surprinde, însă, este acuitatea severă a observației sale, unghiul ascuțit cu care „plonjează" asupra obiectelor dintr-o perspectivă aeriană. O viziune ce nu anulează realismul demersului ei creator, cît îi accentuează plasticitatea și aplombul percepției vizuale.

Corneliu Antim

l-am mai căutat eu totuși o vină care, după Zoia, era cea mai gravă.

„Mi-a dat unchiu' Tudor să mușc dintr-un corn cu șuncă prăjită".

Eu am tăcut brusc, iar Zoia n-a avut cum să înțeleagă de ce am tăcut atunci.

Dacă ar lua admiterea la facultate, toate acestea ar rămîne ca niște pete de culoare pe hîrtia albă a vieții lui. Dacă nu va lua, vor deveni cauze. Așa sîntem noi, oamenii, gustăm dreptul ca pe o băutură și adăugăm fapte după gust.

★

Așa gîndeam, așa judecam, așa credeam pînă acum două săptămîni, pînă cînd Mircea a plecat spre Brașov cu aceeași valiză plină cu dulciuri, purtînd speranțele noastre ca pe un steag de izbîndă. Nu l-am mai însoțit la Brașov cum îl însoțisem în vară. Am stabilit numai că va locui tot la coana Maria — o rudă a noastră mai îndepărtată, căreia îi dădusem telefon în ajun. Ne-am întors tăcuți din stația de autobuz și am început așteptarea. Așteptarea este o zare tulbure, fără sfîrșit, în care se fugăresc unele pe altele îndoieli și speranțe. Seara, făcînd ordine în camera de la stradă, Zoia a găsit manualul de genetică în servantă. În noaptea aceea, îndoiala a biruit peste tot și n-a lipsit mult să plec cu manualul la Brașov. Plecam cu același tren cu care plecase el dacă la unsprezece nu suna telefonul. Era duminică. Din receptor, vocea lui Mircea se auzea limpede, iar vorbele purtau cu ele multă voie bună.

„Tată — zice — am ajuns bine, dar nu sînt la coana Maria, m-am întîlnit cu niște băieți cu care mă cunosc din vară și stăm la internat, e mai bine, ne mai verificăm între noi. Să ceri scuze coanei Maria ! La revedere !".

„Salut !" — m-am trezit eu zicînd, și el a închis.

Și așteptarea a început să ne strîngă din nou. Nici treburile zilnice nu ne mai ajutau la nimic. A cincea zi, cînd știam că trebuie să vină, l-am așteptat cu Zoica la tren. Ne-am dus și la cel de noapte, și la toate din ziua următoare, dar Mircea nu mai cobora. Am dat telefon la Brașov. De la secretariatul facultății, o voce de femeie, rece, pe care o auzeam și greu, mi-a comunicat că printre cei reușiți nu figurează nici un Arghir. În după-amiaza aceea, eu și Zoia am fugit unul de altul, ne căutam de treabă fiecare în altă parte. Noaptea ne-am imputat cu asprime orice mică îngăduință pe care ne-am amintit-o. Elvira ne suna mereu de la Timișoara și întreba ce mai știm despre Mircea. Dar dintre toate acestea, cu fiecare zi care trecea, un alt gînd începuse să pună stăpînire pe noi. Încercam să-l ocolim, dar, cînd reușea să se așeze, ne tăia răsuflarea. De ce nu vine acasă ? ! Am hotărît să plec la Brașov. În felul acesta scăpam, cel puțin, de lacrimile Zoiei, care nu mai conteneau, și puteam să-i iau urma de la internat. Nici acum n-am plecat. A intrat pe ușă rîzînd și mi s-a părut că ochii îi sticlesc a băutură. A ridicat brațele să mă cuprindă și a strigat :

„Tată, te îmbrățișează studentul Mircea Arghir !".

Dar palma mea a căzut fulgerător pe obrazul lui îngroșat de coșuri și nebărbierit. A împietrit cîteva clipe în poziția aceea, apoi a zis cu plînsul în beregată :

„Mamă, nu dai și tu ? Hai ! Curaj ! Mai am un obraz !".

Apoi, cu un gest brutal, a scos din buzunar o hîrtie :

„Poftim, domnule, sînt student la siderurgie, am fost la Timișoara !" — și s-a năpustit printre noi spre camera de la stradă. Zoia a alergat după el, eu am citit imprimatul acela, apoi l-am lăsat pe masă și am ieșit în curte să mă luminez. Era un soare primăvăratic, voios. Peste un minut, a sunat telefonul. Am ajuns înaintea Zoiei.

„Felicitări, bă frățioare ! Să-ți trăiască ! Vezi că diseară venim cu toții să te bem ! Dar venim după opt, că îl așteptăm și pe Costea să vină din delegație. Dacă s-o putea, îl tîrîm și pe-ăl bătrîn !".

„De unde știu ?" — am întrebat-o pe Zoia.

„Păi, a venit cu trenul de dimineață și a dat pe la ei, pe la toți."

Am trecut spre bucătărie și m-am uitat în camera de la stradă prin perdeaua de la ușă. Stătea lungit în pat, cu fața în sus și cu mîinile sub cap. L-am privit cîteva clipe și mi-am dat seama că nu e Arghir Mircea, ci este chiar Mircea Arghir.

Acum merg pe stradă, pe trotuarul din dreapta cum te duci spre centru. Caut un restaurant, că pînă la opt, cînd vin Arghireștii, mi se pare un an.

Merg pe stradă și, nu știu de ce, am în ochi un arbore ale cărui crengi se îndoiesc și intră iarăși în trunchi.

Vlad Cioroiu : „Fereastră"

Cristina Iliescu : „Coloană"

dragoș-bogdan iuga

Timp

Pendulă între coli albe –
îmbrățișînd o piatră
îmi caut timpul
în mii de pește înfig
metalice hieroglife.

Rîul curge invers în jurul casei
drogindu-mi orătăniile din curte.

Numai piatra care a sărit apa
atîrnă la gîtul tău ca o pasăre exotică.

Atunci ne strecurăm printre uriașe sfere
de sticlă
secondați de oglinda gesturilor noastre ;

mai cerem credit vîntului
printre metalice hieroglife
ieșite din ceasornic.

Oglindă retro

Îmi întinde o creangă
eu îi pieptăn iarba de furnici,
păsări migratoare clădesc piramide
ignoră luna din umbra faraonilor –
penaj colorat de o soprană.

Doi bondari se încaieră
proclamînd Strada Independenței ;
praful stîrnit
se așterne pe cîini jumuliți –
puful lor visatele perne.

Cu obrazul incrustat
în piatră de rîu
aud clipocit de meduze –

se îngroapă într-o scoică
nisipul
de mirosul sîngelui adus de pădure,
în petele albe, sărate
unde se înfig stindarde de luptă.

Îmi întinde o creangă de măslin,
eu îi pieptăn iarba de furnici.

Gratis

Pe hipodrom
mărșăluiesc la pas
furnicile ;
potcovesc

gratis
pantofii
împotriva ceții.

Iconografie

Zîmbind
ți-ai strecurat frunza
pe sub ușă

ai fost Măr

cîntec
numele meu scos din registru

cînd nu plouă
arde-n priveliști
trupul tău gol –
icoană pe sticlă
cuvîntă
taina pîinii.

Mediterana

În gang
pe-nserat
cerceii sclipesc ;

(șobolani speriați
precum odinioară
peștii de orologiul din turnul primăriei)

Nocturnă răzbunare
împotriva algelor de apă dulce.

n. grigore mărășanu

Folosește starea-bomboană, melanholia

Scrie !, îmi ordonă prietenul meu.
Scrie în tren, în papucul zburător, în caleașcă,
Folosește starea-bomboană, melanholia !

Scrie !, este singurul scîncet ce rămîne din
noi.

Încolo, sîntem niște raci fierți.
Sîntem ciuboțica cucului
(ducă-se la naiba cacofonia), scrie,
Nu sîntem nici frunze, nici iarbă amară,
Sîntem a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n,
Scrie, este singurul semn ce rămîne din
naufragiu.

Egoistule !, îi strig prietenului meu,
Egoistule !, îl iau de guler.
Egoistule !, trimit un picior în pupa navei.

Egoistule !, îi strig.
Egoistule !, îi strig,
Egoistule, mi-ai alungat porumbelul.

Al treilea rînd pentru Apollo

Prin aerul cu mirodenii treci ;
Te simt ca pe-o înfiorare,
Apollo. E anul tău, anul de 19 ani.
E anul metonic.
Bine-venit fii în Hyperboreea,
În care laolaltă cu lebedele sacre
Te scalzi, fiul Soarelui să renască.
E un botez, reîncarnare antelcă,
Fastul tău acvatic ? E rodire ?
Lebăda pe care-o vei atinge
În noaptea aleasă, se va preface-n
Femeie născătoare de zeu !
O, Apollo, strămoșule ! Cum lăsatu-te-ai
Împrumutat de stirpea elenilor ?
Era la modă împrumutul de zei,
Dar ce datu-ne-au în schimb,
Sabie pe grumazul Viteazului ?
O, bărbat-lumină ! O, zee !
Fă veghea ta mai dreaptă,
Mai cumpănitoare răsplata ! Măcar
Acum, în anul de 19 ani,
Anul nașterii tale, cînd printre lebede
Sacre te-arăți drepților tăi,
Hyperboreilor.

Odă discretă

Slavă salviei !,
Cînd se ridică ea din pămînt cu sceptrul în
mînă,
Împărăteasă, ea, a nobilelor ierburi
tămăduitoare.

Slavă și gălbenelei, anghinarei,
Slavă sunătoarei și izmei de baltă.
Slavă pelinului și mușețelului,
Dar mai ales slavă și salve de tun salviei –
Împărăteasă, ea, a nobilelor seminții
tămăduitoare,
Cînd se ridică din brazde cu sceptrul în mînă.

Se-nclină, galben, trupul bîntuit de veninuri,
Smerit prohoade jertfa ei în floare
Spre veselia ficatului,
a fierei,
a pancreasblancului,
a stomahului evghenicos
Hirotonisit în drojdii de Isarlîkuri.

Dar mai ales slavă și salve de tun salviei,
Împărăteasă, ea, a nobilelor seminții
tămăduitoare.

Umbră a inimii

Fiecare are într-o inimă,
Într-o casă cît lacrima –
Steaua lui.

Eu, de pe dealul cu luminărele,
Te-am ales pe tine.

Acum merg prin întuneric
Și mă însoțește o lumină.

O lumină.
Așa.

Hipnotică

Tînguit de ujbe,
De strapazane. Barcaze
Nevăzute suie pe fluviu
Pescari sau hoți de scule
Ocrotiți de noapte ?

Ascult apropierea lor
Sugrumată de taină.
Amintirea forțează surîsul.

În astfel de nopți,
Copilul pescarului pătrunde
Prin fereastră în biblioteca școlii,
Încarcă sînul cu cărți
Din raftul cu poezie universală,
Apoi urmărit de umbre
Se-ascunde-n odăița lui de lut.

Zorii îl vor găsi citind

Cu doi ochi de viperă Luna
Privește prin geam.
Hipnotizează.

Astfel începe ziua trandafirul

Cu foarfeca în mîna noduroasă
Florarul intră pașnic în grădină.

Îngîndurat trandafirul cîntă.

Precum acidul, melanholia.
De mătrăgună e tristețea zilei.

Să le înduri. Să le înduri.
Nimic mai mult.

Cîntec de leagăn pentru tatăl meu

Cît dormi, pari mort, ești mort.

Îmi spune această lumină ce crește
Acum din tine, mîinile adunate pe piept,
Gura rotunjită precum a cîntăreților
De madrigaluri.

Alungit în camera-ngustă,
Sufli în țeava de tun a philodendronului,
În goarna acelei raze apărută pe buze,
Mistuit de paloarea semimorții tale.

Trompetule, trompetule.

De n-aș ști că dormi, te-aș crede mort.

Clipa nu mai trage cu ochiul.
Dormi, dormi.

Malul

Îmi place vinătul mal protejînd barcaze !

Seamănă tatălui meu pe cînd era în putere.
Cîrlige, ancore cu lanțuri înfigem în el
Și-ndurător surîde cu-aceeași dragoste,
Dulce semeție.

Valuri l-au lovit și el, iată, mai salvează
Un copil de la înec. Focuri l-au pîrjolit
Și iarba cu vise noi îl împodobește.
Încît mă trezesc mîngîindu-l,
De parcă mi-aș mîngîia un mai vechi trup.

Seamănă cu verticalitatea inimii tale ?

În el e o liniște martiră, o iluminare.
Și oricît mi-ați spune că e un mal,
Eu cred tot mai mult că e tatăl meu
Pe cînd era în putere.

Nicolae Suciu : „Luceafărul"

Plonjon

Dacă plonjezi
Și poți să-ți oprești respirarea
Pînă la opt picioare,
Dai de crucile lor de piatră,
Înșirate ca niște menhire spre răsărit.

Acolo,
Cu fluviul peste trup dorm morții noștri.

Vara, cu sacul de aer în spate,
Cobor la ei, printre răscruci de ape
Și morminte. De m-ați vedea,
Ați spune că sînt strigoiul.

Și-așa eu cred că cineva mai umblă pe acolo!
Că, dacă amintirea n-are chip,
Iar mintea mea nu crede în fantasme,
A cui să fie umbra ce fuge din morminte
Și-n stînga mea ca flacăra dispare,
De-ndată ce din dreapta mă apropii ?

Să fie oare fosforul din oase
Reverberat în ancestrale chipuri ?
Ori poate ne-ntrupate, vechi ființe
Hălăduind prin cîmpul subacvatic ?

O, de-aș afla,
Lumina celui adevăr mi-ar da astîmpăr.
Iar frica nu m-ar împinge, iată,
Livid la suprafață.

victor munteanu

uite ce este:

dacă deodată ți se face o sete
și tot mergi și deschizi ochii și vezi
și arsura îți taie rărunchii :

– să nu bei toată lumina !
căci mulți au pierit în strălucirea
ei ucigașă
și-au orbit din pricina celor prea
clare...

dar dacă ceva te desparte și te apasă
și te adaogă
și-ți vine să plîngi :

– bea și tu cît îți trebuie.

oricum te vei rătăci prin bezna rămasă...

vînt

bate vîntul și tare mai zboară un stol
de cocori
bate vîntul și asfințitul ăsta mă omoară
cu zile

deasupra buruienilor aerul moare încet
inimă inimă
nu în inima mea își hrănește puii lupoaica
nici în trecutul celui cu tîlcul privirii ascuns

și zboară cocorii cale de-un strigăt de om
foarte singur
și în surîsul tău trist un băiat a fugit de acasă
zeii beau din limpezimea cerului
și tare mai încearcă văzduhul un stol de cocori
inimă inimă

nu în clipele mele își pîrguiește sînii
fecioara
nu eu sînt martorul celui ce este în stare
să fie acum fericit

miezul nopții

dacă lucrurile vor ieși din numele lor
de lucruri

dacă, uite-așa :
vor ieși din cuvintele în care au stat
și își vor lua lumea în cap
tu să nu cazi înfricoșat de moarte
cu fața-n pămînt

dacă acestea de-atîta plictis și durată
vor ieși din denumirile lor
și vor lua-o la sănătoasa cine știe pe unde
tu să nu-ți izbești tîmplele de pereți și să nu
urli
ca devorat de văpăile iadului

cum să-ți spun ?
dacă deodată albumul țigara pereții
se vor smulge din ceea ce sînt și vor apuca-o
aiurea
tu să nu scoți cuțitul și să n-aștepți urmarea
ci ia-ți o adeverință de pasăre
și prezint-o la vămile cerului

film

f

Farmecul confesiunii

● **Jean Negulescu**, născut odată cu secolul pe meleaguri craiovene, cu o ucenicie în universul pensulei și culorilor în capitala efervescentelor mișcări artistice interbelice, se impune în controversata cetate a filmului american, la Hollywood, unde timp de aproape patru decenii (între anii 1930 și 1970) semnează ca scenarist, regizor sau producător peste 100 de filme (60 documentare, 40 de ficțiune), dirijînd pe platouri o impunătoare pleiadă de interpreți din rîndul cărora nu au lipsit C. Colbert, H. Lammar, C. Grant, M. Monroe, L. Bacall, S. Loren, M. Chevalier, J. Crawford, C. Jürgens, R. Burton, J. Fontaine etc., etc.

Sub semnătura cineastului, care în anii '20 și-a început drumurile în artă la Academia pariziană Julian, a apărut recent un volum de savuroase memorii *) în care farmecul epic însoțește evocarea sensibilă, plastică, vie a unei lumi traversate, nu numai de marile nume intrate în istoria artelor secolului nostru, ci și de oameni anonimi, modești, cu fulgurante traiectorii existențiale.

De la întîlnirile cu Brâncuși și Modigliani, Cocteau și Tzara, Man Ray sau Picasso la evocarea marilor personalități din lumea filmului, producători, scenariști, impresari, interpreți printre care D. Zanuck, frații Warner, E. Lubitsch, A. Hitchcock, H. Hawks, J. Huston, W. Faulkner, H. Bogart, G. Garbo, S. Tracy, K. Hepburn, M. Dietrich, firul amintirilor comprimă o biografie-spectacol, filmul unei vieți, în care, nu o dată, autorul se apleacă cu nostalgie și fină observație psihologică asupra unor destine controversate, privite dincolo de aura star-systemului.

Amintirile lui **Jean Negulescu** fixează cu umor și excelentă cunoaștere a naturii umane nu doar o impresionantă galerie a personalităților artistice, ci și o anecdotică relevantă pentru lumea filmului văzută din interiorul celei mai mari cetăți a visurilor, privită însă și cu un justificat sarcasm, cu neascunse regrete pentru evoluțiile contrare unor autentice principii estetice, pentru abandonul, fie și temporar, al adevăratelor valori.

Ritmul confesiunilor este alert, sinceritatea este necontrafăcută, registrele epice sînt diverse. **Jean Negulescu** impunînd într-un montaj caleidoscopic frecvente travelinguri în timp, asociații libere de întîmplări și idei care luminează cu generozitate și înțelegere psihologii și temperamente, mentalități și atitudini sugestive. Fără a-și uita prima dragoste — pictura, cineastul își însoțește fermecătoarea suită de amintiri cu aproape 90 de desene, excelent paginate și reproduse în ediția românească, majoritatea portrete expresive dedicate unor prieteni iluștri. Desenele ce mărturisesc solida formație plastică a cineastului ilustrează fie secvențele admirate de autorul Sanctuarului, fie jocul comic al pastișei, sugestiva caligrafie a profilului sau șarja amicală a caricaturii tandre dezvăluind un autentic cunoscător al psihologiilor sublimate în esențele liniilor. Scrisori și extrase din presă, întîmplări și replici revelatoare, file de autentică istorie a filmului, în clipe de viață din biografii spectaculoase alternează firesc cu glume, evenimente mai puțin protocolare, privite cu un respectabil simț al umorului, nedezmințit nici atunci cînd devine autoironic. Notațiile autobiografice revelatoare sînt organic topite în suita amintirilor emanate din experientele unui destin artistic de excepție construit cu tenacitate și imensa bucurie de a trăi. Traducerea semnată de **Manuela Cernat** rămîne exemplară prin adecvarea la ritmurile și solicitările unui limbaj fluent, familiar, ce-și propune nu numai o maximă apropiere de cititor, ci și variate formule epice.

Călin Stănculescu

*) **Drum printre stele**, amintiri europene și hollywoodiene, traducere și note de **Manuela Cernat**, prefață de **Mihnea Gheorghiu** ; volumul cuprinde 88 desene ale autorului și 42 fotografii ; redactor **Viorica R. Matei**, Editura Meridiane, 1989, 344 p.

teatru

t

Caragiale cu și fără satiră

● Regizorul, dacă nu vrea să calce pe cărări bătute montînd piese pe care orice elev ajunge să le știe pe de rost, trebuie să-și asume cel puțin două riscuri. Înainte de toate, să contrazică un model autoritar, pe care spectacologia și mai ales publicul l-au înregistrat ca atare cu decenii în urmă ; și mai apoi să renunțe la sugestiile primare imediate, evidente, ale textului, lăsîndu-și imaginația să zburde, cu mai mult sau mai puțin folos, făcînd adesea din text pretext.

Dacă Ștefan Iordănescu a urcat, pe scena Teatrului de Stat din Arad, „D'ale carnavalului" a făcut-o cu gîndul la un Caragiale mai puțin satiric, în sensul șarjei, a comicului elaborat. Ne-a demonstrat, cu destulă temeinicie, existența unui dramaturg mai degrabă compătimitor față de zbuciumul și culorile jalnicelor mahalale. Celebrele personaje ale piesei nu mai sînt înfățișate neapărat ca niște caricaturi umane. Actorii arădeni joacă ca și cum ar crede în ce spun și în ce fac, ca și cum distrofia oricărei valori morale ar fi cel mai normal dintre lucruri. Nu e o idee foarte nouă, am auzit mai mulți regizori propunîndu-și asta. Dar la Arad manevra e evidentă, contrazicînd o parte din montările exclusiv satirice precedente. Iar comicul tocmai de aici mi s-a părut a se naște, din seriozitatea aberantă cu care Mița Baston, cuceritor, precis proiectată de Mihaela Murgu, iuruiește ardent dragoste și răzbunare. Așa cum de tot hazul e enorma lehămetiseală de fante de cartier, înnodată de o searbădă concupiscență, exprimată în nuanțe de un actor talentat, Mircea Rusu. Iar violența lui Iancu Pampon e desenată de Dan Antoci cu un asemenea simț al deriziunii încît duce personajul spre fabulos. Iordache — Călin Stanciu — și Catindatul — Doru Iosif — își trăiesc cu sinceritate minusculele drame privite chiar, în această citire Ștefan Iordănescu, cu simpatie, ca niște omuleți caraghioși, victime ale propriei condiții.

E o lume «mică» și la gînd și la înfățișare. Girimea trăiește într-o chițimie cenușie (scenografia expresivă aparține lui Doru Păcurar). Sînt toți îmbrăcați fără gust, strident (costume Mihaela Păcurar). Carnavalul, alcoolul, „amorul" (pe Didina Mazu, tinerică, impertinentă și vulgară — așa cum este întruchipată de actrița Gabriela Cuc — Girimea o „urmărește" peste tot pe unde ! se năzare), sînt un fel de a uita, de a fugi din lumea în care trăiesc, de a se refugia dincolo de oglinda unei vieți sordide. Undeva, deasupra acestei colcăieli septice, într-un decor elegant și strălucitor, Ștefan Iordănescu îi așează pe Tipătescu, Ghiță, Zoe, Cațavencu, personaje din marea burghezie. Ni se sugerează o manipulare permanentă a amărîților din subterane de către cei „de sus", zbaterea lor fiind permanent dirijată de un chelner (Dan Covrig) cu haine și cu purtări de majordom. Deși inteligibilă, soluția spectaculară mi s-a părut forțată, dacă nu chiar neatrăgătoare. Așa cum forțate sînt și o seamă de vulgarizări sterpe și de gust îndoielnic.

Regizorul salvează de aterizarea morală pe Catindat. Tînărul visează spre lumea „de sus", aspiră încă spre dragoste, speră. Deși nereușită scenic (visul de dragoste e exprimat de-a dreptul naiv, printr-o pupătură drăgăstoasă a distinsei Zoe, iar credința într-un mîine mai mult printr-o crenguță verde ce urcă suavă... de sub podea !) ideea e generoasă.

Oarecum confuză și inegală, dar cu multe scene vii și adevărate, „D'ale carnavalului", la Arad, e o propunere novatoare, încă neterminată, doar formulată.

Radu Anton Roman

EMINESCIANA

EMINESCOLOGIA SUB ASEDIU

1. O LADĂ CU MANUSCRISE

Viața adevărată a operei lui Eminescu începe odată cu primele ediții ale ei. Un moment important în configurarea unei viziuni sintetice, globale, asupra operei și personalității poetului este, apoi, acela de dinaintea primului război mondial. „Marii ardeleni" care au construit acest model se numesc I. Scurtu, Ilarie Chendi, Nerva Hodoș, Ion Grămadă. Dintre ei, I. Scurtu este acela care s-a adîncit cel mai mult în studiul eminescologiei. Eminescologia ca știință s-a constituit odată cu el. Pe lingă o ediție, repetată și de referință, a poeziilor lui Eminescu, importantă rămine contribuția sa la crearea și impunerea prozei politice și literare a poetului. Ar trebui cunoscute mai îndeaproape tendințele de „partid" ce s-au implicat în opera ziaristică eminesciană la sfîrșitul secolului trecut și începutul celui actual. Conservatorii momentului găseau argumente în opera lui Eminescu pentru a polemiza cu liberalii, aceștia răspundeau cu argumentul vieții lui Eminescu, susținînd că ziaristul de la „Timpul" a scris doar pentru „o coajă de piine" „pamfletele" sale. În discuție era destul de săraca ediție prefațată de Gr. Păucescu (și făcută din punctul de vedere al partidului conservator de N. Filipescu) — și puținele amintiri despre poet, lansate mai mult aluziv. Ion Scurtu este cel care pune capăt acestei eristici editind, în 1905, o carte ce conține opera poetului sub toate aspectele ei teoretice : „Scrieri politice și literare" îmbină manuscrisele cu textele din **Curierul de Iași, Convorbiri literare, Federațiunea** — și cu rapoartele de revizor școlar. Este cea mai completă imagine a poetului pînă la vîrsta de 28 de ani ; nu prevalează pamfletul, polemica — ci textul teoretic, într-o bună organizare tematică.

Din păcate, I. Scurtu nu și-a putut duce la bun sfîrșit inițiativa. Viața lui, scurtă și tragică, este mai puțin cunoscută. Izgonit de la facultatea din Cluj pentru manifestări în favoarea românilor din fostul imperiu austro-ungar, a trecut munții și, din București, a mers ca student român la Lipsca, unde și-a încununat studiile cu o remarcabilă teză de doctorat privind viața și opera lui M. Eminescu. Revenit în București, a cercetat cu atenție manuscrisele poetului și va da excelente ediții din proza literară și din poezie. Încă din 1902 inițiase o campanie cu caracter național, prin presa de mare tiraj, cerind celor care mai trăiau dintre cunoscuții lui Eminescu să-și facă publice amintirile despre poet. Această campanie a însoțit gestul lui T. Maiorescu de restituire către Academia Română a manuscriselor poetului. I. Scurtu a adunat într-o arhivă imensă, pierdută din păcate astăzi, scrisori, memorii, mărturii, de o valoare ce nu se poate estima.

Războiul mondial l-a făcut ca voluntar la Cartierul General al Armatei a II-a. Lipsurile și greutățile l-au slăbit, s-a îmbolnăvit și a fost demobilizat. Povestește, în continuare, Al. Lapedatu : **„A dus-o așa, bolnav, din ce în ce mai rău, pînă în primăvara anului 1918. Întors prin Galați la București pentru o mai serioasă căutare, dădu aici peste o altă nenorocire, tot așa de mare, numai cît de ordin moral : tot rodul muncii sale intelectuale de vreo 20 de ani, prețiosul și bogatul material pentru monografia lui Eminescu, cursuri, conferințe, memorii, scrisori importante îndeosebi de la A. C. Popovici, fusese ridicat de agenții lui Ianeso Benedek în timpul ocupației și transportat la Budapesta. Stăruințele sale ulterioare, după ocuparea capitalei ungare de ai noștri, de a i se căuta și aduce ceea ce i se răpise au rămas toate zadarnice".** („Cuvinte de amintire", p. 13—19). Destinul lăzii cu manuscrise a lui Eminescu nu s-a mai repetat cu aceea a lui I. Scurtu. A murit la 23 iulie 1922, după o lungă și grea suferință. Tocmai i se reeditase, pentru a cincea oară, „Geniu pustiu" de M. Eminescu.

2. „CONTRIBUȚII" ACTUALE

Sîntem constrînși să citim, în legătură cu I. Scurtu, acest text semnat de Zigu Ornea („Contribuții", în **România literară**, nr. 37/1989, p. 7), referitor la ediția **Scrieri politice și literare** din 1905 și la contribuția lui G. T. Kirileanu la ea.

«Maiorescu și N. Filipescu i-au cultivat (lui G. T. Kirileanu, n.n.) **dragostea pentru opera și personalitatea lui Eminescu. În 1903, după o vizită la N. Filipescu, s-a gîndit la inițierea unei mari ediții, în cinci volume, din publicistica lui Eminescu. A început lectura ziarului „Timpul", pentru a copia articolele poetului, voind să ordoneze materia pe criterii sistematice. S-a asociat cu Ion Scurtu oferindu-i fișele și transcrierile sale (copierl) ale articolelor din „Timpul" și „Curierul de Iași". A fost pur și simplu escrocat. Pentru că, în 1905, Ion Scurtu a publicat primele trei volume din proiectata ediție, dar fără a-l trece, cum se cuvenea, și pe Kirileanu pe foaia de titlu : îi aducea numai... mulțumiri. Ofensa și raptul l-au descumpănit și demobilizat. A încetat „colaborarea" cu Scurtu, care, simptomatic, pentru contribuția lui Kirileanu la ediție, n-a mai publicat celelalte două volume anunțate. Furat de munca de editor, pe care, din păcate, n-a mai reluat-o pe cont propriu, s-a limitat în acest plan la vocația sa în... contribuții. Acestea sînt, și azi, de cel mai mare interes, apreciate fiind mult de Iorga, Perpessicius și de eminescologii timpului. Ba, în 1909, să nu uit și eu a o menționa, a alcătuit o ediție cuprinzînd cîteva articole eminesciene, sub titlul** Icoane vechi și nouă **(48 pagini), publicată de N. Iorga cu o prefață la tipografia sa din Vălenii de Munte. Editorul, fiind funcționar la Palat, nu a semnat decît cu inițiala K. De abia în 1978, Iordan Datcu a descifrat pe enigmaticul K.».**

Citim și încercăm să descîlcim acest text. Că G. T. Kirileanu visa la o ediție din opera eminesciană o știm dintr-o scrisoare a sa, dar se gîndea la **șase capitole**, nu la **cinci volume** (cf. G. T. Kirileanu : „Scrieri", vol. I, ed. C. Bostan, p. XXXIV). Proiectul lui I. Scurtu era de trei volume — și nu cunoaștem alt proiect în cinci volume pentru publicistica eminesciană în afară de actuala ediție academică. Nu știm de unde ia Z. Ornea ideea acestor cinci volume — dar ne miră și mai mult faptul că a găsit deja **trei** dintre ele, publicate, toate trei, de I. Scurtu în anul de grație 1905. Z. Ornea știe chiar ce s-a întîmplat cu celelalte două : după ce l-a „escrocat" pe G. T. Kirileanu, după ce l-a ofensat, furat („raptul") — „furat de munca sa" — I. Scurtu nu le-a mai editat, chestiune pur și simplu „simptomatică" (adică, faptul că nu le-a mai editat probează escrocheria, raptul, etc. — anterioare).

3. O FOAIE DE TITLU FĂRĂ AUTOR

În discuție este mult prea bine cunoscuta ediție **Scrieri politice și literare, un singur volum,** prima ediție întocmită după criterii științifice a operei eminesciene. A-l considera pe I. Scurtu „escroc" față de contribuția lui G. T. Kirileanu la această ediție este a pune un vierme în simburul acestei generoase întreprinderi, sprijinindu-ne doar pe impardonabila ignoranță a unor lucruri simple și de bun simț. Z. Ornea se mai sprijină pe „contribuțiile" lui C. Bostan, editorul și biograful venerabilului cărturar care a lansat de mai multe ori, în surdină, ideea că I.

Brăduț Covaliu : „Luceafărul"

Scurtu i-a furat munca lui G.T Kirileanu (vezi ediția citată, dar și **G.T. Kirileanu sau viața ca o carte,** ediție de același C. Bostan) dar ca simplă asertiune, fără a studia și clarifica problema, fără a consulta, măcar, ediția din 1905. Z. Ornea, scriind cel puțin o carte despre Sămănătorism, a citit fără îndoială revista **Sămănătorul,** studiile lui I. Scurtu de aici despre M. Eminescu, discuțiile despre ediția în chestiune. Fie și pentru a întări afirmația că I. Scurtu a „escrocat", etc. pe cineva — era obligat să consulte ediția respectivă. I. Scurtu nu putea să-l treacă pe G.T. Kirileanu pe foaia de titlu pentru simplul motiv că nu se trece nici pe sine însuși (I. Scurtu semnează doar prefața ediției, foaia de titlu apare fără menționarea editorului). În plus, I. Scurtu nu-i aduce numai mulțumiri celui care l-a ajutat, ci identifică exact contribuția acestuia, atît în prefață cît și în note de subsol. Din lipsă de spațiu nu cităm — trimitem la p. XXXIV din prefață și la notele de la p. 246 și 263. În 1905, cînd apare ediția Scurtu (vara ; N. Iorga o recenzează în **Sămănătorul** la 10 iulie) G.T. Kirileanu urma să intre într-o slujbă la Palat (lucru care s-a petrecut toamna) — care, cum el însuși spune, nu-i îngăduia „a mă amesteca în publicații cu caracter politic" — alt motiv să nu fie trecut ca editor.

Omul consideră „publicație cu caracter politic" volumul la care lucra I. Scurtu, deși editorul tocmai asta dorește și izbutește, a prezenta opera eminesciană în mod științific, a o scoate de sub incidența certurilor de partid în care zăbovise pînă atunci. I. Scurtu consemnează scrupulos, pînă la amănunt, ce-i aparține lui și ce aparține colaboratorului său. Acribia filologică n-are nimic de-a face cu „escrocheria" de care ne vorbește Z. Ornea fără ca măcar să fi deschis ediția (crezînd că este vorba de... trei volume) !

4. „PUBLICAȚII CU CARACTER POLITIC"

În 1909 G.T. Kirileanu scoate **Icoane vechi și icoane nouă** la Vălenii de Munte, cu prefața lui N. Iorga. Sînt șase articole ale lui M. Eminescu din **Timpul,** decembrie 1877, ordonate astfel încît să răspundă titlului (paralelă între trecutul idilic și prezentul liberal corupt) — creind, într-adevăr, o imagine tendențioasă asupra lui Eminescu. **Icoane vechi și icoane nouă** este cu adevărat „o publicație cu caracter politic" — respectiv, conservator. În 1910, însă, apare o altă ediție din **Scrierile politice** ale lui Eminescu. Inițiatorul ei este, desigur, N. Filipescu — dar treaba practică a făcut-o Victor Verzea. Ediția conține, puse alături, textele editate în 1891 de Gr. Păucescu și cele editate în 1909 de G.T. Kirileanu. Nici o contribuție proprie (nu prefață, nu studiu introductiv, nici numele editorului pe foaia de titlu) ; doar o nesemnificativă schimbare a ordinii pentru a accentua imaginea unui Eminescu ținînd în comparație continuă trecutul idilic și prezentul corupt. Este tot o „publicație cu caracter politic". Urmărirea acestor ediții neștiințifice, „cu caracter politic", este importantă pentru că ne arată ce fel de Eminescu dorea epoca — și ne indică unul dintre obstacolele editării științifice a operei ziaristice eminesciene.

O întrebare se pune, însă, de la sine : de ce nu se simte G.T. Kirileanu „escrocat" și de editorul din 1910, care i-a preluat pînă și notele de subsol fără a-i scrie numele pe copertă? Se pare că unora le convine a fi „escrocați" numai de oameni mari. Sigur, una e să te fure I. Scurtu — alta, V. Verzea.

5. UN PROGRAM EDITORIAL

I. Scurtu scrie la această ediție, și vom cita un pasaj din recenzia sa **(Seara,** 11 feb. 1910) : **„... Aceste articole nu se string pentru prima oară în volume. Acum vreo 20 de ani o parte din ele au fost adunate tot într-o ediție populară de d. Nicolae Filipescu, avînd ca prefață frumosul articol publicat de Gr. Păucescu la moartea poetului. Alte cîteva articole, din 1877, au fost republicate în broșură anul trecut de d. G. Kirileanu, la Vălenii de Munte, cu prilejul sărbătorii pentru comemorarea morții lui Eminescu".**

Iată că „enigmaticul K." era cunoscut chiar în epocă, nu a fost nevoie să vină anul 1978 ca să fie redescoperit. Și, cunoscut fiind, nu și-a pierdut slujba de la Palat. Continuă I. Scurtu : **„Urmînd pilda lui N. Filipescu, admiratorul și înțelegătorul profund al geniului eminescian, un alt admirator al poetului, d. maior Victor Verzea, reeditează în cea mai nouă broșură amîndouă broșurile, tot cu gîndul bun al unei popularizări cît se poate de întinse fără nici o altă preocupare de ordin istoric sau util".** — Iată „gîndul bun" care patronează din punct de vedere editorial epoca ; nimeni nu se simțea „escrocat" — numai Eminescu însuși suferea fiind trunchiat, obligat a răspunde unor argumente de partid cu opera sa care privește întregul, nu partea. I. Scurtu consideră că aceste ediții sînt bune pentru popularizare **„pînă la publicarea științifică a prozei politice complecte care ni s-a păstrat de la Eminescu".** Cît despre această ediție visată și dorită : **„Acea edițiune complectă, care preocupă de ani de zile pe autorul acestor rînduri, cere vreme și muncă îndelungată pentru gruparea, după cuvenitele norme științifice, a tuturor articolelor, pentru lămuririle necesare, pentru stabilirea deplină a paternității articolelor și pentru studiul amănunțit al țesăturii lor organice".**

Acesta este unul dintre motivele pentru care I. Scurtu n-a mai continuat **Scrierile politice și literare** — nu faptul că, simțindu-se ofensat, G.T. Kirileanu ar fi refuzat a-i mai furniza... materiale „copiate". Este un program editorial care cere timp lung, care va fi fost, poate, împlinit în arhiva lui I. Scurtu, de vreme ce editorul scria în prefața ediției din 1905 : **„Am împărțit materialul — ce-l am astăzi strîns aproape în întregime — în trei volume de tipar".** Acea arhivă, furată ca din codru de către trupele de ocupație a Bucureștilor, ar fi, într-un fel, la fel de importantă precum lada lui Eminescu însuși de la Academie.

Este, dacă ne gîndim la ultimul punct, „studiul amănunțit al țesăturii lor organice", un program încă neatins : abia în ultimul timp se vorbește, la noi, de familii de texte eminesciene din „Timpul", ediția academică neîndrăznind a păși atît de departe. Înainte de primul război mondial acest program editorial s-a concretizat doar prin masiva ediție a lui A.C. Cuza, „complectă" dar fără note filologice ori istorice, etc. ; supletețea acțiunii lui I. Scurtu se regăsește abia în actuala ediție. Eminescologia datorează editorului **Scrierilor politice și literare** ceea ce datorează, în general, marile întreprinderi precursorilor lor, acelor începători de drum ce-și pun, sacrificial, viața în slujba unei idei pentru a rodi dincolo de ei înșiși. „Contribuțiile" lui Z. Ornea din nr. 37/1989 al **României literare** nu reușesc a clinti din locul lui, cîștigat prin muncă încordată, dăruire totală, pe I. Scurtu : acesta rămîne unul dintre cei mai apropiați români de masa incandescentă a eminescologiei. Lămuririle de față nu vor altceva decît să-i creeze un cadru omagial adecvat în acest an eminescian.

Nicolae Georgescu

LENTILE HERMENEUTICE

Filozof al culturii, comparatist, estetician cu contribuții remarcabile în cîmpul morfologiei stilurilor, Edgar Papu este un cărturar care îmbină enciclopedismul cu spontaneitatea ideilor, informația doctă cu fantezia speculativă. Parcurgînd cărțile distinsului profesor, ceea ce te cucerește din primul moment este elocvența demonstrației, traseul coerent al argumentelor care, în pofida copleșitoarei erudiții, își păstrează o anume frăgezime expresivă, bucuria asocierilor intuitive sub impulsul unei curiozități, am spune adolescentine, a spiritului. Dar dincolo de aceste calități ale scrisului trebuie văzută în primul rînd valoarea **metodologică a** construcțiilor sale teoretice fiindcă majoritatea studiilor sînt (chiar dacă nu în mod declarat) metode de cercetare, instrumente de lucru utilizabile în teoria și critica literară. Contribuțiile originale ale autorului în domeniul comparatisticii precum și conceptele propuse în studiile referitoare la anatomia formelor artistice pot intra de-acum în circuitul curent al analizelor, deschizînd orizonturi noi. E păcat să „muzeificăm" teoriile autohtone valoroase (elogiindu-le ocazional) în timp ce în practica propriu-zisă apelăm la teoriile străine și la ideile de import. De regulă se folosesc termenii unor Bachelard, Poulet, Barthes etc. ignorîndu-se sfera noastră de cercetări unde, iată, gînditori de talia lui Edgar Papu aduc un aport esențial în domeniu.

Vom analiza una din cărțile autorului și anume studiul „Existența romantică" relevînd conceptele sale originale, mai bine zis setul de „chei" hermeneutice prin care putem pătrunde în simbologia romantică. Teoreticianul propune de la bun început o axiomatică bazată pe asemănările cu regnurile naturii stabilind izomorfisme. Romantismul este văzut prin analogie cu sensibilitatea vegetală „realizările romantice — spune autorul — își marchează preferințele speciale pentru mediul lăsat liber, în voia naturii, al **ființei vegetale"** (s.n.). În opoziție cu formele închise ale clasicismului (căruia i se atribuie „homeostazia" regnului animal) expresivitatea romantică este deschisă la fel ca „mediul regenerator al florei în **expansiune."** Dihotomia clasic-romantic este dezvoltată astfel de Edgar Papu de-a lungul numeroaselor capitole ale cărții cu o surprinzătoare vivacitate intuitivă, ideile asamblîndu-se într-un sistem hermeneutic aplicabil în analizele de text. Vom face acest lucru în rîndurile de față luînd ca teren de investigare foarte controversata poezie a lui Nichita Stănescu, asupra căreia părerile sînt încă împărțite. Autorul „Necuvintelor" continuă să fie un inclasificabil, creația sa fiind considerată cînd o expresie a barochismului, cînd o emanație suprarealistă, poetul e văzut uneori un autor manierist, alteori un ermetic sau de-a dreptul textualist, în fine sînt și opinii potrivit cărora lirica lui Nichita Stănescu e o „fenomenologie postmodernistă a limbajului" etc., etc. De altfel prefațatorul cunoscutei antologii apărute în B.P.T. vorbește despre „dificultatea de a-l fixa pe poet într-o descendență serială sau tipologică". Pe acest teren teoretic plin de nisipuri mișcătoare hermeneutica propusă de estetician în studiul amintit este foarte utilă fiindcă lămurește unele aspecte privind morfologia creației stănesciene, configurîndu-i profilul dominant. Dacă aplicăm grila formulată de Edgar Papu pe întreaga producție lirică a poetului, observăm că „semnele" romantismului domină pînă la un punct creația lui Nichita Stănescu la nivel stilistic și tematic. O trăsătură de recunoaștere a trăirii romantice este, conform acestei teorii, **„dinamismul pasiv"** adică „o mișcare gesticulantă, în felul mișcării de ramuri sau de ierburi iar nu ambulatorie ca la animale". Vom vedea imagini de acest tip în mod frecvent în poemele stănesciene : „Mă asemui cu un copac / El are foarte multe brațe / și eu, foarte multe brațe : două vizibile o mie invizibile / Cînd suflă vîntul brațele lui foșnesc ; mă gîndesc că atunci cînd îmi mișc brațele / probabil că și ele sînt împinse de un vînt ciudat". Alteori identificăm dinamismul pasiv în alunecarea lină pe suprafața lucrurilor („îmi lăsam tîmpla pe o frunză de nuc, / aproape călătorind cu ea pe curenți / spre partea melancolică a zilei"). Aceste ipostaze lirice exprimă reveria, uitarea de sine căci „gîndul îl duce, îl poartă, îl bate pe trăitorul romantic fără o intervenție dirijată" — spune Edgar Papu în studiul său. Teoreticianul pune la baza creației romantice **„forma deschisă"** așa cum ființa vegetală este „aderentă intens la toate celelalte regnuri — e o comunicare cu „totul" și o trăire cosmică", artistul romantic — subliniază autorul — are „gînduri ce cuprind tot universul". Observăm că forma deschisă e o constantă a liricii poetului (cu accent dominant în prima parte a creației) imaginile sînt explozive : „Du-mă fericire în sus, și izbește-mi / tîmpla de stele pînă cînd / lumea mea prelungă și în nesfîrșire / se face coloană sau altceva / mult mai înalt, și mult mai curînd". Forma deschisă sugerează expansiunea vegetală, comuniunea cosmică, identitatea dintre subiect și obiect, dintre individ și elementele universului („Trăiesc în numele frunzelor, am nervuri / schimb verdele în galben și / mă las pierit de toamnă") viziunea consubstanțialității apare în numeroase poeme ca un laitmotiv („Nimic nu este altceva / Piatra îmi este verișoară / Rudă de tată îmi este pomul / Rîul se trage din ochiul maică-mii / Nimic nu este altceva"). Îmbrățișarea lucrurilor pînă la contopirea cu ele — gest fundamental romantic — apare și în **11 elegii** dar sub o formă abstractizată („retina omului fantă e lipită / de retina lucrurilor"). Semnificativă este diferențierea pe care Edgar Papu o face între deschiderea romantică și deschiderea barocă a expresivității demonstrînd că ambele se opun închiderii clasice dar în timp ce „deschiderea romantică a formei e vegetală, fragedă și sugerează ingenuitatea naturii" deschiderea barocă exprimă prin opulența materiei ingeniozitatea elaborată. Prima este o stare „adolescentină", a doua e „crepusculară", „maladivă". Fără îndoială că poezia lui Nichita Stănescu aparține primei tipologii căci deschiderea liricii sale e de natură **„fotosintetică".** Termenul de „fotosinteză" este folosit de Edgar Papu în relație cu sensibilitatea romantic-vegetală și definește un anumit aspect morfologic. Este vorba de vaporozitate **metaforelor,** de cuvintele **„ușor** dizolvabile", de „oxigenul" fanteziei care „îndulcește" pînă și stările dureroase. Creația stănesciană, în special în primele sale etape, e preponderent „fotosintetică", versurile se bazează pe „discursul aerisit", pe sugestia plutirii : „Pe fundul oceanului de aer / alături de coloane și de păsări, / lăsai în voie să-mi plutească-n jururi / emoția cea schimbătoare de contururi, / mereu crescîndă, descrescîndă pururi". Materia poeziei e mereu fluidă : „Sprijineam dungatul aer / între ochii tăi și-ai mei / sprijineam dungatul aer / al acelei după-amiezi / cu frunze galben-verzi". Poate fi sesizat în tehnica poetului **ocultismul** (categorie pusă în relație de Edgar Papu cu imaginația romantică) și manifestat aici prin **evadarea dintr-o ordine a** cuvintelor în alta.

Dacă, așa cum reiese din demonstrația de mai sus, trăsăturile atribuite de hermeneut creației romantice se regăsesc frecvent pînă spre sfîrșitul liricii stănesciene (la conceptele amintite adăugăm **heliotropismul erotic și intuiția contrastului)** constatăm că poezia din ultimele volume cunoaște mutații de profunzime pe care le vom analiza succint pe baza aceluiași sistem metodologic. Să luăm un fragment din poemul „Defăimarea râului" (text apărut în volumul „Epica magna" — 1978) : „Eu construiesc misterul / nu îl admir. / Fac cărămidă pentru zid de casă / cuvîntul care-l zic e pus pe masă/ și de mîncare este / Cînd fi-vor să mă îngroape mort / vom observa pe un copil dormind / ce nu mai vrea să se trezească". Vedem că starea poetică și-a pierdut fluidul vegetal și foșnetul eufonic de odinioară, semn că lirismul s-a „deromantizat". Acum imaginile încremenesc, poezia se închide în ea însăși pierzîndu-și transparența cu care ne obișnuise. Universul liric e construit de astă dată din elemente compacte, maniabile, poezia devine cu alte cuvinte **eteromorfă.** Termenul îl aflăm în studiul lui Edgar Papu împreună cu următoarea explicație : „Eteromorf este clasicismul. El asimilează ceva dinainte constituit, un **așa-zis** model, fie natural, fie chiar tot artistic, însă în oricare din cazuri gata format. Acesta îi constituie hrana, pe care prin asimilare imitativă, adică prin aplicarea ideii de mimesis, îl convertește în artă. Cu totul opus clasicismului, romantismul este autotrof". Iată deci că poezia stănesciană capătă în final o structură (mai bine zis un metabolism) **clasic.** Lirismul se bazează din ce în ce mai mult — ca să folosim limbajul teoreticianului — pe o „homeostazie animală". Dovadă este și faptul că peisajele vegetale sînt acum înlocuite de obsesia zoologicului : lupul, cîinele, calul, vulturul, peștele — structurează un bestiar specific. În ce privește stilul predomină forma închisă, concentrată, expresivitatea rapsodică dispare în favoarea geometriei severe : „Îngerul este chiar zidul casei, / zidul cel mare tăiat la mijloc de o fereastră pătrată. / Chiar acest zid este / acesta, cu fereastra pătrată ! / Chiar el este / privindu-mă fix". Analiza lexicului ar dezvălui frecvența elementelor minerale în această etapă a liricii stănesciene, predominante fiind piatra, roca, metalul („uită-te la fier și aseamănă-te lui" — exclamă autorul). Tonul devine sentențios, aforistic, se manifestă predispoziția pentru atitudinea sapiențială (vezi seria poemelor didactice) față de stilul fulgurant de altă dată versurile par acum inscripții în piatră. Imaginile sînt sculpturale : „Valul venind spre mine a împietrit în aer / O, chiar și tu, iubito, ai rămas / într-o deplină nemișcare". Acest statism compozițional trădează neîndoielnic o morfologie clasică. Cităm din studiul lui Edgar Papu o observație binevenită : „Printr-o creștere echilibrată care-și ia începutul de la același nucleu viu, se determină acele întruchipări solid închegate în care recunoaștem amprenta clasicismului. Se ajunge adică la o linie de stabilitate, de unde opera încetează să mai crească, și care în arta clasică se numește perfecțiune".

Vom încheia afirmînd că lirica lui Nichita Stănescu își relevă — pe baza acestei metode hermeneutice — trecerea dinspre trăirea romantică spre arhitectura clasică a viziunii, aspectul polimorf al întregii creații ascunzînd tragicul dialog al celor două tipologii dominante într-o nouă „ordine a cuvintelor".

Alexandru Horia

„ÎN UNIRE E TĂRIA"

Urmare din pag. 1

cîteva strofe. Lui Filimon Ilia, ajuns mai tîrziu jurist-autor la București, îi dedică o emoționantă poezie, în care evocă sejurul său blăjcan din vara lui 1866 și, desigur, „dialogurile" avute, pe teme esențiale, spirituale chiar : „Tîrnava prinsă-n galbine maluri / Șoptia prin unde gîndirea sa, / Pe cînd plimbarea ni rătăcia / Visări, speranțe pe frunți de valuri. /.../ Dar credeam ambii în adevăr, / Sorbiam din aer ca din dreptate, / Priviam în soare ca-n libertate, / **A fi credeam că-i un drept de fier"** **(Amicului F.I.,** mss. 2 259, f.7v—9v, noiembrie 1866). Se mai pot numi tot acum : Iacob Onea, Ion Gorun, Nicolae Mihu. La Sibiu : N. Densușianu, la Rășinari : Popa Bratu. Unul din ei va fi Vasile Lucaci, vestitul tribun memorandist de mai tîrziu, care onora în acest fel amintirea poetului... Interesant de observat că obîrșie ardeleană aveau și Ion Creangă ori Veronica Micle, ba chiar Titu Maiorescu a cărui prietenie este de alt ordin...

Cînd emulul maiorescian D. Petrino găsește cu cale să batjocorească (așa cum făcuse mentorul junimist, la 1869, în articolul **Observări polemice)** scrierile lui Aron Pumnul, Eminescu înțelege că e vorba de o campanie organizată și dirijată și nu pregetă a sări în ajutorul puriștilor și latiniștilor (Șincai, Maior, Pumnul... „oameni cari apoi nici nu au nevoie de apărarea noastră sau a altcuiva, pentru de a rămîne cum sînt, adecă nemuritori și mari"). Printre poeții contestați cu înverșunare de mentorul junimist și emulii săi se numără și Andrei Mureșanu, autorul acelei Marseilleze pașoptiste, căruia i se dedică o întreagă strofă în **Epigonii,** insistîndu-se pe ideea de profetism național pe care acesta o întruchipa („Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet"). E de amintit și acel „tablou dramatic" **Andrei Mureșanu** (1871), o veritabilă meditație eminesciană pe tema istoriei și existenței sociale.

În 1870 Eminescu va publica, în spiritul iluminist al unor convingeri manifeste, o suită de trei articole în **Federațiunea.** E vorba de articolele **Să facem un congres, În unire e tăria și Echilibrul,** în care ia apărarea românilor din Transilvania, care simțeau pe propria lor piele consecințele dualismului austro-ungar. Pentru ultimul, în care îndrăznea să ceară egalitatea nației sale (care să stea **în echilibru** cu celelalte naționalități conlocuitoare) și desigur o „legislațiune" demnă și echitabilă, poetul e citat într-un proces de presă de procurorul statului și amenințat cu închisoarea. În articolul **În unire e tăria,** înfierînd acele „promisiuni lucii, dar etern mincinoase", poetul scrie răspicat : „În momentul cînd toate națiunile dau cu piciorul stării de față a lucrurilor, numind-o nesuferită și nesuportabilă, au și românii dreptul și datoria a-i da cu piciorul, — căci pregetînd și rămași singuri pe cîmpul de luptă, nimeni nu se va mai speria de opozițiunea noastră singuratecă..." În **Să facem un congres,** amintind originea romană a străbunilor, se ridică împotriva „cerșetoriei" de drepturi „care ni se cuvin și care trebuie să ni le luăm pe altă cale", cerînd națiunii române vechi „să lucreze cu toată vigoarea sa de fier". Iar problema „legislațiunii" era agitată astfel în **Echilibrul :** „Legislațiunea trebuie să fie aplicarea celei mai înaintate idei de drept pusă în raport cu trebuințele poporului, — astfel însă încît explicarea ori aplicarea drepturilor prin lege să nu contrazică spiritul acelora".

Ideea conștiinței de neam, teritoriu, limbă, tradiții era limpede în mintea poetului și ea poate fi urmărită în întreaga sa creație : „Da ! de la Roma venim, scumpi și iubiți compatrioți din Dacia Traiană ! Se cam ștersese diploma noastră de noblețe : limba însă am transcris-o din buchile voastre gheboșite de bătrînețe în literile de aur ale limbelor surori. Cam degenerase arborele nostru genealogic cu cîte o codiță străină, dar îl vom curăți de toate uscăturile" (ms. 2 257, f. 48—50, cu titlul „Articoli nepolitici"). Pentru românii ardeleni el cere „libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvîntului", precizînd : „Așadar, idealul românilor din toate părțile Daciei lui Traian este menținerea unității reale a limbei strămoșești și a bisericii naționale. Este o Dacie ideală aceasta, dar ea se realizează pe zi ce merge." **(Scrieri politice și literare,** 1905). Unitatea de limbă — „o singură limbă, una singură, ca nealte popoare" — presupune unitatea de teritoriu, dar și una de obiceiuri și tradiții culturale. Gazetarul atît de ancorat în marile probleme social-politice ale vremii sale dovedea și pe acest teren al ideii de latinitate și unitate națională că este la curent cu toate „basnele" asupra romanității noastre : „Constatăm mai înainte de toate că românii nu sunt nicăieri coloniști, venituri, oamenii nimărui, — ci pretutindenea unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decît toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai ivește cîte un neamț singular care caută să ne aducă de peste Dunăre, nu mai întrebăm ce **zice** un asemenea om, ci ce **voiește** el..." Nu sîntem ceea ce ar voi alții, ci „ceea ce suntem — români" ! **(„România și Austro-Ungaria,** în „Curierul de Iași", nov. 1876).

Articolele sale politice izvorau dintr-o cunoaștere aprofundată a problemelor, oferind soluția cauzei naționale. Românul, zice el, nu vrea altceva decît „pe sine", „își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin". Făcînd o analiză aspră a imperiilor bazate pe desnaționalizare și asuprire, Eminescu cere o „federalizare" a monarhiei habsburgice, în ideea egalei îndreptățiri la viața social-politică a tuturor naționalităților. El vorbește de „idealul unității politice a românilor", „de restabilirea regatului lui Decebal prefăcut în Dacie-Traiană", dar mai ales de „menținerea unității reale a limbii strămoșești și a bisericii naționale", gîndind la o „Dacie ideală" (cf. G. Călinescu, **Opera lui Mihai Eminescu).** Se înțelege, așadar, că prin limbă și cultură el vede acea unitate politică **(națiunea** existînd — zice — peste orice determinație politică), căreia n-a mai ajuns a-i fi contemporan, precum T. Maiorescu, P. P. Carp, I. Slavici.

Poetul crede în „misiunea istorică" a poporului nostru, iar această misiune constă în a deveni „un strat de cultură la gurile Dunării, „întemeiat pe tradiții istorice și culturale. E, în alți termeni, vorba de previziunea unității naționale, acea Dacie Traiană care l-a obsedat nu numai pe gazetar dar și pe poet, sub diferite metafore :

„Eu văd o stîncă albă, o stîncă de granit, / Lucind prin veacuri negre, prin moarte mări lucind, / Lucind peste morminte cu fața ei senină, / Și văd că-n lumea asta fui umbra-i de lumină ; / Acea stîncă sublimă ce stă cu capu-n cer / E-unirea românimei... E visul meu de fer / Ce l-am visat o viață, făr să-l pot ridica..." **(Mira)**

Visul unității naționale, de la independență la unirea deplină, profetizat și poetic, rămîne o dimensiune constantă a spiritualității eminesciene, a dragostei sale adînci pentru Transilvania. „El a fost — scria Slavici — cel mai adevărat reprezentant și cel mai zelos propagator al simțămîntului de unitate națională la noi." (cf. Gh. Bulgăr, **M. Eminescu, coordonate istorice și stilistice ale creației,** col. „Eminesciana", 1980, studiul „Unirea și independența românilor văzute de poet", pp. 66—83).

Lirismul ceremonial

Urmare din pag. I

gheze cu secolul său despre defecțiunile mileniului care se sfîrșește.

În poemele foarte scurte — e și aici o anume prețiozitate —, cristalizate greu pe canalele expresiei lirice, deci scrise trudnic sau numai cu infinite precauții, se aude o voce care se realizează cu mare clarviziune și, în același timp, nu cu mai puțină sinceritate.

Petre Got e un ceremonios din speța scepticilor, un îndrăgostit de artificiul comportamentului și de distilăriile secrete ale rostirii ; marea glorie rămîne umilința — desigur, simbolică —, modestia (mai ales aceea frecvent declarată).

Cu toată obediența în fața umanului și poeticului, autorul se prețuiește îndestul pentru a aproxima în actul liric, virtualitatea gloriei viitoare : «Iubirea mea se îndreaptă spre acela / Care se căznește să înalțe rîul / Ca pe o scară. / Spre a urca pe el / În cer... / Poate stelele sînt frunze, / Poate orele sînt pietre, / Poate vîntul sîntem noi. / Întreb numai, întreb / În care vizuină se ascunde / Fiara aceea roșcată, / Numită glorie...» **(Întreb numai...** în **Masa de mire).** În sensul înaintașilor, discursul liric rămîne confesiune, mărturisire derivată, distincție de suflet implicată în morală, o penetrare a Eu-lui cu Sinele într-un moment de capitulare al existenței. Dacă planul referențial primar trimite la vechi modele poetice, tehnica de metaforizare potențează o anume discontinuitate, un fragmentarism imagistic altminteri, perfect sincronizat cu materia lirică — o modalitate actuală de a evoca pasiuni eterne. Deși nu implică numaidecît referințe la un strîmt localism — unii exegeți s-au limitat numai la atît — poezia lui Petre Got se circumscrie spiritului de generație post-labișian, cu o marcată voință de inactualitate ; se mai aud ecouri — paradoxal, la un ardelean — din Arghezi și, mai frecvent chiar, din Eminescu, reformulați imagistic și reinterpretați printr-o altă sensibilitate. Referințele exclusive la marii poeți spun ceva nu numai despre genealogia și identitatea autorului în discuție dar și despre valoarea sa. Erotica refuzului și a nepotrivirii — implicit a deznădejdii, ajunsă scepticism, fixează și ea glasul pur al poetului în continuitatea unei tradiții actualizată cu verosimilitatea unor noi contextualizări. Poemul **Efigie** (din **Masa de mire)** este corespondentul actual, nuanțat, derivat și evoluat imagistic al «plopilor fără soț». De altfel, o sensibilitate eminesciană în primele două cărți **Cer înfrunzit** și **Glas de ceară,** nu numai că nu exista dar se sublinia preponderența spiritualității blagiene. Dar iată textul promis : «Prin rana toamnei te aștept să vii, / Vinovată, blestemîndu-ți gîndul rătăcit. / Ai vrea să te prefaci în măceș de soare, / Totul să fie ca atunci cînd ne-am iubit, / Lupii amintirii îți apar în cale, / Dar îi transformi cu lacrimi, în statui. / Nu-mi mai căuta sufletul prin unghere, / El e al nimănui... / În lumina înțeleaptă sînt un plop, / Zarea mă învață cum să nu fiu trist ; / Toate avuțiile lumii îmi prisosesc, / Sfînt miracol este că exist...». Dar dincolo de auto-flagelările erotice — exprimate în convulsionări imagistice, Petre Got scrie o poezie ozonată, afirmativă, a existenței plenare chiar dacă nu e lipsită de seisme tragice. E o fabuloasă iubire aici, neîmplinită sau numai vizionară, care marchează destinul, în sensul devenirilor spectaculoase și nu al decăderii : iubirea pierdută nu numai că nu a handicapat acțiunea, chiar dacă a generat suferințe, dar a ajuns chiar stimulent pentru ascensiuni sociale (vă mai amintiți : «fiara aceea roșcată numită glorie»). Oficierea ritualului liric are rolul să transcendă ignobilitățile condiției umane. Textele trimit, desigur, mai puțin la lirica eminesciană și, mai evident, la așa-numita **poezie** de concepție, a unei înțelepciuni ce poate deveni și filozofie, cu începuturi și (sau) sfîrșituri memorabile, între ele derulîndu-se un liant intermediar, demonstrativ. O caracteristică a poeziei lui Petre Got este reiterarea metaforei vegetale, permanenta relaționare cu lumea botanică : numai frunzele îl înțeleg, plantele «îl știu pe de rost», iarba e «independentă», acasă îl întîmpină «o deltă de flori», totul pornind de la o «sămînță astrală». Am văzut că, față de Eminescu care evoca arborii impari, noul poet introduce un contrapunct original, devine el însuși un plop vibrator. În ultimul volum poezia gnomică de mai înainte se transformă în avertismentul adresat rațiunii de un eticizant încrîncenat.

Ipostaza de **poeta vates** vine să contureze personalitatea unui scriitor singularizat chiar de la primele cărți. Popularizată mai intens, poezia sa ar cîștiga mai toate **categoriile** de cititori care fac, cum se știe, o lectură prin identificare. Îndeosebi erotica sa, așa de obedient în continuitatea — ceea ce înseamnă amplificarea cu un spor estetic și actualizarea în contemporaneitate — a liricii eminesciene impune un autor capabil să răstoarne toate top-urile poetice. Iată ce îi scriu florile (din **Masa de mire) :** «Îmi scriu florile cum îți așteaptă mîngîierea / Și cum vei fi învinsă de un cer de crengi, / Regina aștrilor te vor numi, / Dincolo de timpuri și de legi // Chiar acum, pe vînturi mi-a sosit, / De la flori, o ultimă scrisoare. // Ni se spune să ne hotărîm / Către-mpărăția lor să dăm de știre, / Ți-oi clădi palate de lumini, / Tu mireasă veșnic, și eu mire».

---

*) **Cer înfrunzit,** Editura Tineretului, 1969 ; **Glas de ceară,** Editura „Eminescu", 1972; **Masa de mire,** Editura „Albatros", 1975 ; **Ochii florilor,** Editura „Cartea Românească", 1976; **Dimineața cuvîntului,** Editura „Cartea Românească", 1980; **Paranteza lunii,** Editura „Cartea Românească", 1985 ; **Stelele strigă,** Editura „Eminescu", 1988.

POST RESTANT

Ne împăcăm și cu toamna aceasta care tinde să se eternizeze în lumina de catifea pe care i-o știam și care, iată, a ajuns din nou pe frunțile noastre neîmpăcate. Pentru unii toamna e anotimpul începuturilor — de școală, de drum, de viață — pentru alții rămîne timpul despărțirilor, chiar dacă „on revient toujours"... oricum, se simte nevoia unei schimbări — și o revenire la statornicie poate fi o schimbare — oricum, toamna mai e și timpul celor care scriu, împăcați ori neîmpăcați cu noi, cu ei înșiși...

★

Ne scrie un foarte tînăr corespondent, atras de biografia căluțului nostru : „Și bunicul meu avea un cal, nu chiar tînăr, dar voinic și bun la trabă, îl chema Calul și pe mine mă iubea cel mai mult, dar mie nu-mi plăcea că bunicul îl folosea doar la muncă și nici duminica nu era și el cal de plimbare, tot la cărat și la tras îl punea, și eu mă tot rugam să-l lase liber, să se ducă unde o vrea el, aș fi vrut să-l știu fără ham și fără povară, alergind așa, pe cimp, cum văzusem în filme, și într-o toamnă bunicul s-a înduioșat de rugămințile mele, l-a dus departe, peste o pădure, în cimp, și i-a dat drumul, doar că peste trei zile Calul a deschis poarta cu botul, aștepta cu capul plecat, și mi-a spus bunicul că nu din credință se întorsese el, ci pentru că nu mai știa cu libertatea ce să facă, credea că l-am izgonit, și libertatea nu însemna decît singurătate, și nici prin cap nu-i trecuse să alerge pe cimp, cine a mai văzut azi un cal liber pe cimp dar eu cred că s-a întors pentru că mă iubea pe mine".

★

ELVIRA ZORILĂ (Eli Zaharescu), București. „O fi tot ea ?" este o povestire cinică; acțiunea de cucerire a unui tînăr cumpărător de pantofi de către o tînără vînzătoare ne-a copleșit, făcindu-ne să visăm cu ochii larg deschiși : „Mă duc aproape zilnic după pantofi. Iau cînd o pereche de sandale lejere românești, cînd una bulgărească. Pe urmă revin la pantofi. Cumpăr aproape **zilnic (s.n.)** cîte o pereche de încălțăminte. Astăzi am vrut să-i las restul de 25 de lei. O clipă, privirile noastre s-au întîlnit. O blîndețe frumoasă stăruie în ochii ei plămădiți din albastrul cel mai perfect. Face un gest grațios cu mîna dreaptă pe care îl interpretez ca pe-un refuz. N-am încotro. Îi iau și, în timp ce mi-i îndes în portmoneu, admirația mea pentru ea sporește neverosimil. Odată cu dragostea". Și iată un verb nou : „îi cadonase la rîndu-i un portmoneu" ; sau „Așa o găsiră zorii zilei. Într-o stare de beatitudine"; sau „...dar cu priviri tot mai fuosforescente și mai cu magnet în ele". Așa nu se poate. Mai trimiteți, după ce treceți pe la redacție să vă luați un pix pe care l-ați uitat. „Raluca se grăbea către o întîlnire de afaceri. La întîlnirile de dragoste îmbrăca indubitabil numai rochii. Din cele frumoase, șic. Pe cînd atunci cînd întîlnirea era în exclusivitate destinată afacerilor își punea pe ea una din perechile de pantaloni".

MARIUS IORGA, Tîrgu Jiu. Dacă n-ați urmări cu tot dinadinsul să scrieți numai lucruri inteligente, proza „Noapte" ar cîștiga și la nivel artistic, și în substanța narațiunii. Mai ales că de multe ori etalarea, cu ostentație, a culturii, și a lecturilor, poate avea efecte nedorite — revelații inverse. Evitați înțelepciunile, dictonurile, prețiozitățile, formulările sofisticate și balastul explicativ, simplificați, într-un cuvînt, urmăriți personajul, psihologia lui, povestirea în sine, și nu reacția cititorului. Altfel, pretextul narativ din „Noapte" rămîne artificios. Oricum, nu sîntem de acord cu : „O întîlnire în mijlocul unei păduri — e oniric." Și nici cu : „0.45' Oră la care se începe dragostea." Este o oră prea exactă, chiar și pentru noi. Reveniți și cu alte proze, dacă tot v-ați luat „inima-n dinți", resurse păreți a avea.

DIANA ILIEȘ, Bistrița. Cele trei proze scurte primite sînt interesante (nu ca formulă — amestec de absurd, existențialism și fantastic — mult bătută), atîta timp cît grotescul nu este împins spre trivial. Vă salvează umorul. Eh, dacă ați avea și puțină detașare ironică, totul ar putea fi chiar bine. În „Autostop" și „Prinț", frazele scurte imprimă dinamism și tensiune unor situații aberante tratate normal, aproape că cele două texte se constituie în scenete, cu un conflict gradat, încheiat în ambiguitate, ceea ce ne face să vă sugerăm să încercați și genul dramatic... Pînă atunci, trimiteți cîteva date biografice, fotografia, și, firește, alte proze, să vedem încotro bate vîntul.

IULIANA DRAGU, Brăila. Sînteți o bună observatoare a detaliilor realității, reușiți în „După amiaza" un jurnal al amănuntelor, un decupaj din existența obișnuită, aveți siguranță, fluiditate, forță de sugestie, ceea ce ne îndeamnă să vă încurajăm, deocamdată redînd un fragment : „Luni după-amiază-omul-cu-ochelari-și-ochi-de-sticlă fluieră, înjură, altarul cui te-a-nchinat, io să-ți dau iarbă, și tu gloabă ce vrei să-mi faci, — fost-ai nene cît ai fost ! — dă piciorul în mîrțoaga prăvălită, țipete, nechezături mai rare, mai guturale.

Trag cu coada ochiului la reacția boss-ului. Jumătatea dinspre mine. Pielea ridată, congestionată. Văd perii albi, ceafa îngroșată, vena de la tîmplă se zbate ca o vietate captivă. În lumina crudă, mesa are irizări de platină, o cască lucitoare ce se pleacă spre pămînt. Palma mîngîie lemnul negeluit. Vrea să articuleze cu buzele ceva, nu înțeleg, aud o icnitură. Un rictus se agață de ele descoperind faliile anilor, îi zăresc limba printre dinți și o sclipire de douăzeci și două de carate. Broboane de sudoare mici, perlate, se rostogolesc, lăsînd urme, repede zvîntate de soare, mîna cu pete cafenii. Gînditor, tace, ochii ațintiți spre nicăieri.

«Șefu', haideți în cîmp, să vedem ce fac ăia cu tomatele de export, să nu se mai trezească adunînd gogonele !» Omul se ridică greoi, își îndeasă hotărît pălăria, ține la subsuoară diplomatul, șareta este în curte, ce-s, relicve ? întreb parcă ceva. Maria-cea-fără-de-odihnă adapă caii, plimbă gălețile de colo-colo, îmi dă speranțe cu existența unui lighean, — ciobit, maică, — da-i lighean, te poți spăla, te poți răcori, astăzi luni după amiază orele 15:27. Sînt fericită, da, uneori fericirea este legată de existența unui lighean albastru cu alb, ce contează smalțul sărit cam peste tot, pete asemănătoare continentelor înaintea marilor glaciațiuni, neidentificate, interpătrunse, ce plutesc în derivă, mîngîiate de palmele mele și de apa rece a fîntînii ! Acum halatul fîlfîie prin spatele grajdului, trage o șaretă vopsită în verde, altul, nu verdele iarbă-arsă-de-soare la ora 15:30, nu verde mucegai ; un verde vesel-săltăreț-de-nuntă, cu flori pictate stîngaci ca pe trăsurile țigănești. O trage, o împinge, cu o plăcere deosebită, de ce nu ne-ar duce chiar el pînă în cîmp ? Se depărtează, strigă ceva de Doina, pare-se că are un mînz de hrănit, cît mai întîrziem dom'le ? — lîngă încălțările noastre se prăvălește o grămadă de curele, nu-i așa că-i frumoasă, dom' inginer, are doar patru ani, e primul mînz, e a mea, dom'le !".

DAN STARCU, București. „Un mileniu de zbucium" este o lucrare de control la istorie căreia nu-i dăm notă, ci doar finalul : „Căci stăpînii și regatele se schimbau de la o zi la alta aduși (!) de vînturi și purtați de fum, dar noi am rămas întotdeauna aici, eterni, cu turmele noastre de mioare, cu doinele de jale și dor, cu fluierele de fag ce înfiorau plaiurile. Eterni, ca munții Daciei." Cealaltă „povestire" primită se petrece într-un compartiment de tren (un spațiu des prezent în prozele citite în ultimul timp), de unde sîntem informați că : „Salturile calitative sînt numeroase și neașteptate în ceea ce ne privește. Cît despre principala aplicație a științei noastre, obținerea de energie pe o cale cît mai ieftină, centralele nucleare din întreaga lume sînt o mărturie a faptului că nu ne pierdem timpul degeaba." Și totuși !

Iulian Neacșu

„Poezia și Pacea"

● În zilele de 18—25 septembrie a.c. au avut loc la București, Neptun și Constanța simpozionul și recitalurile „Poezia și Pacea", manifestări organizate de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, la care au participat, alături de poeții români, și oaspeții de peste hotare aflați în țara noastră în cadrul schimburilor prevăzute în programele de colaborare.

Primul recital de poezie a avut loc marți, 19 septembrie a.c. la Sala Mică a Palatului Republicii Socialiste România din Capitală. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor. Au participat poeții : Vlaicu Bârna, Ecaterina Iosifova (R.P. Bulgaria), Radu Cârneci, Vasil Sotirov (R.P. Bulgaria), Anghel Dumbrăveanu, Bazilka Pusić (R.S.F. Iugoslavia), Petre Ghelmez, Ilarie Hinoveanu, Stanislaw Gola (R.P. Polonă), Ion Horea, Tatiana Kuzovieva (U.R.S.S.), Grete Tartler, Vladimir Saveliev (U.R.S.S.), Liliana Ursu, Violeta Zamfirescu.

Soliștii Operei Române de Stat din București Lucia Cicoară, Eugenia Moldoveanu, Florin Diaconescu și Sergiu Năstase, solist al Filarmonicii de Stat „George Enescu" din București, au interpretat lucrări muzicale din creația română clasică și contemporană, fiind acompaniați la pian de Adriana Zăgrean și Maria Bildea. Au recitat actorii Simona Bondoc și Eugen Cristea.

Joi, 21 septembrie a.c. la Casa Scriitorilor din stațiunea Neptun a avut loc simpozionul „Poezia și Pacea" la care au participat : Vladimir Saveliev, Bazilka Pusić, Vasil Sotirov, Ecaterina Iosifova, Ion Hobana, Tatiana Kuzovieva, Stanislaw Gola, Igor Gallo și Petr Cincibuch (R.S. Cehoslovacă), Ilarie Hinoveanu, Teofil Bălaj și Anghel Dumbrăveanu.

Lucrările simpozionului au fost conduse de acad. Alexandru Balaci.

În aceeași zi, la Teatrul „Fantasio" din Constanța a avut loc cel de-al doilea recital de poezie. Scriitorii prezenți au fost salutați de Paul Niculescu, vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Constanța. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România. Alături de poeții oaspeți au citit din creații : Anghel Dumbrăveanu, Teofil Bălaj, Arthur Porumboiu, Grete Tartler, Carmen Tudora. Au recitat actorii Diana Cheregi și Lică Gherghilescu de la Teatrul dramatic din Constanța.

Oaspeții au efectuat, de asemenea, vizite de documentare la obiective economice, cultural-istorice și turistice din județul Constanța.

REMEMORĂRI

În grădină

Stă în grădină, pe un scăunel cu trei picioare, foarte aproape de pămînt, cu spatele spre soare, să-i încălzească oasele bătrîne. Printre cuiburile de cartofi stă, și degetele ei, odinioară prelungi și elastice, scormonesc acum rigide țărîna, înlăturînd tulpinile ofilite. E o lumină sonoră, o frunză metalizată tremură în vîrful gutuiului.

Peste grădini, departe, se aud vorbe înăbușite, hămăituri scurte, tînguitul unei mașini de tăiat lemne spintecînd aerul. Cartofii sînt nici prea mari, nici prea mici. Sînt răcoroși și pătați cu pămînt jilav și degetele ei le mîngîie coaja brună lustruindu-i. Îi așează bucată cu bucată, ușor și cu grijă, într-o găleată de plastic și murmură ceva neștiut, ca și cum i-ar număra. Alături, sprijinit de tija unui mac carbonizat cu măciulia crestată într-un delicat filigram, bastonul ușor, „al treilea picior", veghează ca un semn de întrebare. Trece cineva pe strada ce desparte curtea de cimitirul bătrîn și auzul ei ostenit deslușește vag sunetul pașilor. Ascultă atentă, lustruind mecanic cartoful rotund ca un ou.

Pașii nu se mai aud. Nu știe dacă au trecut sau s-au oprit în fața porții. Se ridică încet, ajutată de bastonul cu minerul călduț și taie, pipăind mai mult pămîntul, cărarea îngustă ce duce spre curte. E un drum lung pentru mișcările ei lente și precaute. Ajunge la poartă și deschide cutia cu scrisori. I s-a părut. Se oprește în drumul de întoarcere sub vișinul bătrîn care a încolăcit acoperișul casei într-o tandră posesiune. Îi mîngîie scoarța bătrînă și rana unei crengi tăiate și cicatrizată cu smoală. Motanul adormit pe ghizdul fîntînii o simte și zvîcnește dintr-un salt la picioarele ei, încordat ca un arc, mieunind spre farfuria de tinichea goală.

Îl ignoră și străbate drumul înapoi, spre grădina lată cît o batistă, echilibrează pe cărarea îngustă și se reașează pe scaunul cu trei picioare sprijinindu-și bastonul de lujerul cu măciulia uscată.

Degetele rigide înlătură cu răbdare țărîna călduță, apoi dă de un strat răcoros, apoi simte

rotunjimea acelor ouă vegetale așezate ca într-un cuibar subteran. Nu sînt nici mici, dar nici prea mari cartofii.

Sînt sănătoși și ea îi va așeza, lustruindu-i, în găleata ce se umple încet, încet.

Un vînt stîrnit de nicăieri, un capricius de toamnă răzvrătită tulbură aerul vălurindu-l. Se balansează tija macului și odată cu ea bastonul ajutător. Se leagănă și gutuiul greu de povara fructelor, „gutui multe de vor fi, toamnă lungă vom avea". Se aude un zgomot sec, ca o mică explozie sunînd în aerul de miere. A căzut o gutuie pe acoperișul cotețului.

Încă puțin și se rostogolea la vecin. O gutuie destul de mare și cu puf maroniu ocrotind aurul cojii aromate. Mama oftează, întinde mîna după baston, se ridică ca într-un film cu încetinitorul, taie cărarea îngustă urmată de motanul care o ia înainte gonind spre farfuria goală de tablă.

Acolo se oprește și întoarce capul iscodind cu ochii ca două triunghiuri fosforescente. Mama e în apropierea cotețului, înalță bastonul spre acoperiș și trage cu minerul rotunjit, centimetru cu centimetru, fructul butucănos și asimetric. Îl așează pe o stivă de lemne. Îl va duce în casă mai tîrziu și-l va așeza pe dulap fiindcă i-a rămas la baza cozii o frunză verde în formă de inimă. Va trăi toată iarna și va imparfuma camera.

I se pare iar că s-a oprit cineva la poartă. Se duce și deschide cutia de scrisori. N-a venit încă **poștărița**, deși n-o ocolește niciodată fiindcă mama o tratează cu o ceșcuță de cafea, o ceșcuță fină prin care poți vedea soarele, rămasă din zestrea de fată. Și totuși, dincolo de poartă, auzul ei ostenit deslușește ceva, un mormăit însoțit de o tuse cunoscută. „Tu ești Todore ?". A strigat destul de tare pentru ca cel de dincolo să audă. E fratele ei, care stă la bloc, nu prea departe, să tot fie 300 de metri. E mai **bătrîn** decît ea și umblă cu două bastoane și vine s-o vadă zilnic fiindcă se **pliotisește**. Îi deschide ușa. Escaladează pragul ajutat de cele două bastoane. „Ai grijă să nu pici" îl avertizează mama și închide ușa în urma lui și se mai uită o dată în cutia de scrisori. „O venit poșta?" vrea să știe fratele. „N-o venit că-i pre devreme" „Ce zici ?". „Am zis că n-o venit!" strigă mama și-o ia înainte spre grădină. Motanul îi se încurcă printre picioare nădăjduind spre farfuria de tinichea. „Nu dai ceva la mița asta ?" „Las-o c-o mîncat" zice mama fără să se întoarcă și taie cărarea îngustă și se așează pe scaunul cu trei picioare care-i atît de aproape de pămînt. Fratele găsește și el un scăunel, îl saltă cu ajutorul unuia dintre bastoane și vine spre grădină șontăcăind. „Ai grijă să nu calci straturile". Fratele nu vede ce straturi ar putea să calce dar o asigură că va avea grijă. Ajunge cu greu alături de mama. Se așează icnind. Capul îi tremură și mîinile îi tremură. Și vocea îi tremură cînd zice „apoi te-oi ajuta și eu că tăt n-am ce face". Tac aplecați amîndoi, față în față și mîinile lor rigide lustruiesc cartofii. Soarele bate molcom încălzindu-le spinările arcuite. Tremură frunza în vîrful gutuiului. Găleata de plastic e aproape plină. „Îmi dai și mie doi tri cartofi că ăia de la aprozar au gust de chimicale". „Îți dau", concede mama, și o gutuie îți dau s-o pui pe dulap". Tac și lustruiesc cartofii. Nu vorbesc, fiindcă se aud greu reciproc, sau poate că nu mai au ce să-și spună. Fratele a adormit moleșit de soare. Trece în slavă un avion și zgomotul său îl trezește din ațipeală : „bată-l puterea domnului că m-o speriat". Mama lustruiește cartofi. Se aud bătăi puternice în poartă. Tresar și rostesc amîndoi într-un glas : „o venit poștărița" !

Motanul le-o ia înainte oprindu-se din cînd în cînd, așteptîndu-i să se ridice...

Mircea Micu

Pledoarie pentru noua tinerețe a orașelor

Urmare din pag. I

tă, afirmînd una sau alta ? Și, întorcîndu-mă la locul în care a fost scris primul meu reportaj — un oraș dunărean, pe atunci cum nu se poate mai liniștit, pe nume Giurgiu — îmi dau seama că pot pleda acum, cu toate șansele de reușită, pentru așezarea sa, astăzi, în rîndul importantelor centre de cultură ale țării (am fost tentat să așez, în urma cuvintelor de dinainte, semnul exclamării, dar cred că nu poate fi vorba, cum veți vedea, de nimic mirabil). Așadar...

„PLOUĂ CU SOARE PESTE VISURILE NOASTRE"

Visam, acum 25 de ani, alături de o dragă prietenă, Mirela Cazacu, la timpul, care ni se părea de neatins într-o viață, cînd am fi vrut, chiar în orașul nostru, un ziar, pentru a nu mai alerga pînă la București, la „Steagul Roșu", cu manuscrisele noastre de tineri dornici să știe ce și cît pot într-ale literaturii. Tot împreună cu ea, dar și cu mulți dintre vîrstnicii urbei, plănuiam, în nopți fără sfîrșit, spectacolele de teatru pe care le-am fi putut pregăti și număram spectacolele pe care trebuia — cu prețul aceluiași drum pînă-n Capitală — să le vedem. Discuțiile se prelungeau apoi în spațiul îngust al unicei librării din tîrg, în dreptul rafturilor ticsite de volume printre care le căutam cu înfrigurare pe acelea apărute în colecția „Luceafărul". Toate au fost și alcătuiesc azi „fondul principal de amintiri" al unor oameni de-acum maturi și care, atunci cînd se întîlnesc și au vreme de voroavă, nu contenesc a se amuza de temerile care-i înconjurau în adolescență, temeri legate de posibilitatea realizării lor, conform dorințelor (de posibilități nici nu putea fi vorba, erau dincolo de orice îndoială !), într-un loc precum Giurgiu.

Astăzi, Mirela este ziaristă la „Steagul Roșu", chiar în Giurgiu. Teatrul — profesionist — își are sediul în chiar centrul municipiului, care nu s-a putut lipsi de bătrînul turn cu ceasornic, scuturîndu-se, însă, fără urmă de regret, de praful periferiilor și de ulițele care-i dădeau pe alocuri aspect de sat lipsit de rodnicie. Cît despre librării, ele sînt multe și spațioase. Într-una din ele — cea mai nouă și mai frumoasă, numită chiar „Casa cărții" —, după ce am ascultat cuvintele entuziaste ale directorului Centrului de librării, Marcel Săracu — bărbat care a împrăștiat multă dăruire, mult har și multe visuri prin Giurgiu — despre creșterea spectaculoasă a vînzării de carte în oraș, indicator care spune mult despre nivelul de civilizație atins de populația municipiului, omul mi s-a adresat, privind în jur — la sala încăpătoare, aranjată cu desăvîrșit bun gust și cu știință a prezentării volumelor : plouă cu soare peste visele noastre. Nu l-am știut poet și nici nu este. Dar a simțit așa și așa a spus.

Noul destin al orașului a mai determinat și trasee noi ale unor destine umane despre care nu s-ar fi putut spune acum cîțiva ani că vor evolua precum s-a întîmplat. Ioana Nicolae, profesoară inimoasă într-o comună din preajma orașului (asta însemnînd vreo 20 de kilometri), este astăzi energica vicepreședintă a Comitetului județean de cultură și educație socialistă ; profesorii tineri de ieri sînt directori de școli generale și licee, dețin funcții importante în aparatul politic și administrativ al orașului și județului, un vecin de-al meu de cartier este directorul Teatrului „Ion Vasilescu"... Pledează pentru această nouă putere a orașului — alături, firește, de aceea economică, de necomparat cu zestrea de acum două decenii — chiar viața celui ce scrie aceste rînduri, speranțele, așteptările și bucuriile sale de azi. Și nu numai viața lui (ar fi o demonstrație mult prea fragilă), ci mii de alte vieți care și-au aflat o împlinire nesperată acum nu prea mulți ani. S-o fi luat într-atît vremea înaintea oamenilor ? La prima vedere, așa s-ar părea. În adîncul lor, lucrurile stau, însă, cumva mai altfel. Pentru că oamenii aceștia s-au pregătit în perspectiva situației de azi. S-au școlit, au muncit, au citit și, chiar fără s-o mărturisească, au păstrat mereu în inimi marea speranță devenită acum realitate palpabilă, muncă de fiecare zi, profesie. Temîndu-mă în orice situație, de exagerări, mă simt obligat să spun că oamenii aceștia mai au trepte de urcat pentru a se situa la nivelul șanselor ce li s-au oferit ; că, dacă a fost creat cadrul optim potențării calităților și aspirațiilor lor, această potențare trebuie să devină încă mai vizibilă. Aici, ca și în alte locuri și în alte domenii. Pe platforma industrială a Zalăului, de pildă...

INDUSTRIE ȘI ALPINISM

Pornesc în această pledoarie de la adevărul (de toți știut și recunoscut) că Zalăul zilelor noastre este o creație a platformei sale industriale. Și, fără a fi minat de intenția de-a contrazice cu orice preț formulele devenite locuri comune, sînt tentat să încerc a dovedi contrariul. Și voi începe prin a afirma, fără putința de-a fi contrazis, că, înainte de orice, a fost orașul. Orașul cu oamenii săi. Apoi, aici a poposit un șantier. Un mare șantier. Cu toate binefacerile lui, cu toate problemele pe care, deopotrivă, le ridică și le rezolvă pe oriunde se instalează. Un șantier cu șantieriștii săi, hîrșiți de viața prin barăci, dar niciodată plictisiți să ia totul de la început, să lase în urmă o altă zidire de proporții. Lor li s-au alăturat și oamenii orașului. Unii dintre ei au rămas, pe viață, constructori. Alții au plecat prin școli, pregătindu-se pentru meseriile viitoarelor întreprinderi de pe platformă. Cînd au revenit, n-au mai recunoscut locul pe care-l părăsiseră nu de multă vreme. Curînd, viața tuturor a intrat pe un făgaș anume, a prins a se supune unui ritm anume, unor anume exigențe de disciplină urbană și industrială, dar și de confort, industrial și urban la rîndu-i. Platforma a devenit spațiu al premierelor și performanțelor tehnice, realizînd produse ce au purtat și poartă, în toate colțurile de țară și de lume, renumele Zalăului. Dar, revin, platforma este creația orașului. Nu a orașului de ieri, uitat de evenimente și neatins de faimă, ci a orașului puternic, a reședinței, din 1968, a județului Sălaj. Oraș cu forță și pretenții. Oraș ce dorea să-și probeze capacitatea de-a birui prejudecățile (născute din realități lesne observabile ieri) lipsei sale de har industrial, de tradiție în, să zicem, electronică, metalurgie, cercetare științifică. Rezultatele le cunoaștem foarte bine. Cea mai mare întreprindere de armături din fontă și oțel de pe mapamond își are sediul la Zalău ; faptul că avem astăzi în case televizoare color de producție românească se datorează, în bună măsură, oamenilor muncii de la Întreprinderea de conductori electrici emailați din Zalău ; printre merituoasele unități de interes republican distinse, an de an, cu Ordine ale Muncii se numără și aceea de țevi din Zalău. Cum au reușit oamenii orașului să devină, într-un timp extrem de scurt, specialiști în electronică, metalurgie, cercetare științifică de vîrf ?, cum a reușit orașul să-i facă pe cei nou veniți aici să nu se mai despartă de Zalău ? — iată fondul problemei, dimensiunea reală — pentru că e omenească — a înălțării acestui oraș din Țara Silvaniei. Răspunsul este unul singur : a existat și există o anumită perspectivă, să-i spunem chiar mobilizatoare. Implantarea și aici a industriei a obligat la maximalizarea rapidă a potențelor creatoare ale sălăjenilor. O politică înțeleaptă, născută dintr-o profundă cunoaștere a oamenilor și a dorințelor lor, din înțelegerea deschiderii firești spre nou, spre extraordinar — să nu ne sfiim s-o spunem — a oricărui om, dar mai ales a celor tineri (cei care alcătuiesc imensa majoritate a muncitorilor și specialiștilor de pe această platformă) a determinat saltul, preponderent calitativ, al puterii economice a localității. Astăzi, Zalăul este un nume de referință în industria românească. Un loc de unde se așteaptă mult. Iar rezultatele obținute sînt, pînă în această clipă, pe măsura așteptărilor.

CUMPĂNA Așchii

I. Norocul este copilul din flori al întîmplării iar necesitatea este bunica lui.

II. Pentru un antic, **fortuna** putea să însemne noroc, pentru modern — norocul înseamnă furtună.

III. Fiecare cu soarta altora.

IV. Despre noroc de se pronunță muții, toți surzii îi ascultă.

V. Un bob de nimic, asta e poezia. Norocul ei!

VI. Cine pescuiește cu undiță de aur, rămîne cu undița pustie.

VII. Norii și scările rulante împart secolul în două părți egale.

VIII. Un coleg, începător sagace, îmi spune că, după multe pagini scrise, a intrat într-o „criză" de creație pe care nu o înțelege îndeajuns. Îi spun și eu, fără pretenția de a da o soluție ultimă : Cînd nu poți să scrii, citește ! Cînd nu poți citi, trăiește ! Cînd nu poți trăi, scrie !

IX. Oameni și cuvinte. Se uita fiecare în farfuria lui. Rapida chelneriță, cu alte farfurii în mîini, făcea un slalom invidiabil printre mesele grădinii, ca un elicopter printre crestele munților. La etaj, se deschide o fereastră. O mică secretară importantă, trecută dar mîndră de poziția ei, contemplă pe cei de jos. „Priveste acolo, acolo e proza, Zexe !" „Cum ?" „Simplu, de cîte ori privești în sus sau în jos, o vezi !".

X. Cioran **se ceartă cu o eră**, nu cu un deceniu, nu cu un secol. Păcat că o asemenea alonjă nu s-a întins și mai departe pentru a epuiza, pînă în mirajul protoistoriilor, condiția umană... Detestă, la modul stilistic, iluzia mîntuirii, iar literatura lui, contaminată de ceea ce detestă (afirmarea negației), este fragment de Apocalipsă cu fraza construită după principiul trîmbiței rupte în două, oximoronic, paradoxal și dialectic, de melodia duplicitară a lui „ars moriendi". Confuzia teologică, de neofit subțire, între zeul războiului și semizeul păcii, între testamente sofisticate și proprietățile lor, între drum și răscruce, este Cauza finală și Scopul prim. Dar cîtă înfățișare crepusculară, cîtă infatuare smerită, cîte delicii stilistice are filozoful universalist eșuat în expresivitate europeană de sorginte carpatică !

George Alboiu

rafael alberti

memorii

VIII

Într-o după-amiază, cu mult înaintea răscoalei militare din 18 iulie 1936, am mers să citesc niște poeme la o bibliotecă muncitorească modestă din Madrid, mi se pare că în strada Toledo. Era vorba de una din micile acțiuni pe care le organiza Partidul Comunist cu ocazia, cred, a unor alegeri ce se apropiau. Am recitit acolo, în fața unui public redus, cîteva poezii din **Poetul pe stradă.** Terminînd, se apropie pentru a mă saluta și a mă felicita, o foarte frumoasă femeie, cu aspect de muncitoare, însă de o distincție deosebită : era Dolores Ibárruri, cunoscută mai popular cu numele de Pasionaria. Și apoi, am întîlnit-o mereu mai peste tot : la campania Frontului Popular, la **Teatro Español,** cînd a sosit în Franța Henri Barbusse și, mai ales, în timpul războiului. Și mereu era aceeași, în orice clipă, La Pasionaria (floarea-suferinței), prin aerul său de durere, care vorbea cu adîncă și cutremurătoare voce, ca și cum și-ar fi smuls pumnalele ce-i traversau pieptul. Pentru că pasiunea lui Dolores era pasiunea întregului popor spaniol care striga împreună cu ea, ce devenea mai profundă în gîtlejul ei de mamă, de femeie, mereu gata la îmbrățișare sau la strigăt și la zgomotul bătăliei.

Nu a existat eroină populară mai iubită în lume, mai admirată și cîntată de către poeți, mari, mai puțin mari și mijlocii, în toate limbile. De la Neruda și Miguel Hernández pînă la cîntecele populare și romanțe izvorîte din adîncul tranșeelor în zilele războiului nostru civil. Nu știu dacă cineva a încercat să adune într-o carte întreaga poezie, întreaga imensă coroană de flori admirative țesute în jurul acestei femei, a cărei prezență a creat întotdeauna credința, entuziasmul, îndrăzneala, exaltarea, atît în aerul liber, precum și în profunzimea pămîntului, acolo, în măruntaiele minelor, cînd Dolores făcea greva foamei împreună cu muncitorii. Eu am iubit-o totdeauna și totdeauna am cîntat-o, în toate părțile, în acele îndepărtate zile madrilene cînd am cunoscut-o, precum și în război, în lungii ani ai exilului în America, în Italia, la înapoierea ei în Spania, și acum în acest apus al vieții noastre...

E noapte. Cînd de pe balconul în care mă aflu și care dă spre munții Guadarrama, privesc cerul căutînd Ursa mare, care se desfășoară, întinsă peste munți, și îmi iese, de la o gaură neagră a Căii Laptelui, geometria perfectă a Crucii Sudului, îmi amintesc atunci că viața mea s-a scurs, acum mulți ani, sub noaptea australă a Americii, departe, foarte departe de aceste cercuri spaniole, pe care le pot contempla acum mai liniștit.

Cînd Pablo Neruda îmi făcuse cadou acel mare și zbîrlit cîine ciobănesc irlandez, pe care îl întîlnise, rănit la un picior într-o noapte cețoasă madrilenă și căruia eu îi pusesem numele de **Niebla** (ceață), eu cunoșteam unele povești despre viața poetului căci eram foarte prieteni încă înainte de a ne cunoaște. Apoi, puțin după sosirea lui la Barcelona în calitate de consul al Republicii Chile, a fost mutat la Madrid, instalindu-se în numita **Casă a florilor** din cartierul Argüelles.

Răsfoiesc acum dificilele manuscrise ale unor foarte vechi scrisori adresate Albertinei și mă gîndesc la Neruda, această singuratică fulgurație a pădurilor australe, a pietrelor, a ploilor, a vînturilor și valurilor care scaldă malurile minunatei sale țări pe care nu am putut-o vizita decît foarte puțin timp în tovărășia lui. Am umblat prin toate aceste coclauri împreună pentru a le vorbi țăranilor araucani jefuiți de pămînturile lor. M-am convins, călătorind prin părțile acelea, de impresionanta demnitate a unui popor tăcut și pedepsit, de sublima tristețe a mamelor ce își înveleau copiii cu **poncho**-urile lor întunecate și violete, la coborîtul unei seri umede.

În zilele acelea ale vizitei mele în Chile (1946), invitat pentru a susține recitaluri și conferințe, Neruda era deja poetul cel mai popular și iubit în țara sa, de aproape toată lumea, fără distincție de clasă. Pe atunci trăia într-o casă mare de la periferia orașului Santiago, ce avea o frumoasă grădină ce aducea a neglijență și sălbăticie. Pablo avea doi cîini : unul mai mic și misterios, pe care îl chema **Kutaca,** și altul mare, un cîine-lup, pe care îl botezase cu numele de **Calbuco,** ca pe vulcanul din sud, de unde îl adusese Pablo iubea la disperare animalele, cît și bogata faună și floră a patriei sale, despre care scria cu minuțiozitate în poemele sale, împodobite cu nenumărate păsări, pești sau insecte. Cu toate că a fost un poet în tot ce gîndea și vedea, nu asfaltul se dovedise a fi lucrul care să-l poată atrage mai mult. Dorea să aibă — sau să construiască — o casă în fiecare loc pe care-l vizita, ce îi trezea entuziasmul. Îl numeam uneori, în glumă, **capra arhitectonică.** Însă cea mai importantă și frumoasă casă pe care o construise și la care revenea mereu după toate călătoriile și obligațiile, la care trebuia să facă față, a fost cea din Isla Negra (insula neagră), înălțată, așa cum spunea el, vers cu vers, adică numai din drepturile de autor la opera sa poetică. Eu am locuit acolo cîteva zile, într-un timp în care construcția nu căpătase încă dimensiunea pe care ea o are azi. Ceea ce îmi amintesc cel mai mult acum, de la distanță, sînt imensele explozii de spumă ale valurilor oceanului Pacific izbindu-se de rocile de care este înconjurată insula.

Însă în acel an al vizitei mele, casa lui Neruda din Santiago se afla la periferii și purta denumirea de **Los Guindos** (Vișinii). Acolo, în timpul găzduirii mele, Pablo îmi dedicase mai multe petreceri, la care veneau mereu oamenii cei mai eterogeni : poeți, oameni politici, scriitori, pictori, însă și mulți ce se strecurau fără invitații și pe care poetul nu-i văzuse niciodată. Nu uit că în această dintîi petrecere, el și cu mine am deschis deodată ușa de la bucătărie și am văzut într-însa niște tipuri stranii care, întovărășiți de pahare mari de vin, își frigeau ceva asemănător cu vreo duzină de ouă într-o cratiță enormă. Pablo, între curios și distrat, îmi spuse retrăgîndu-se în vîrful degetelor : «Or fi știind ei ce pregătesc. Nu îi cunosc. Să mergem. Cred că este pentru prima oară că vin pe aici».

Și, prins de braț, mă duce, strecurîndu-mă printre ceilalți invitați, într-o cameră mai retrasă, în care intrăm, închizînd bine ușa pe dinăuntru. Acolo, după ce mă servi cu un mare și bun pahar cu vin iar el pregătindu-și un whisky, îmi spuse : «Îți voi citi ceva ce cred că este foarte important și despre care nimeni nu știe nimic».

Și cu glasul său legănat și adormit, îmi citi **Înălțimile din Macchu Picchu,** acel poem esențial american, ce și-l adusese cînd coborîse pe pămînt din acel imnes și misterios oraș al incașilor înălțat în piatră printre nori. Cînd am terminat cu această lungă și intimă lectură, am revenit la petrecere. Invitații și necunoscuții se înmulțiră vizibil. Acolo am cunoscut, printre alții, poeți și scriitori, printre care Rubén Azócar, Juvencio Valle, Nicanor Parra, Tomás Lago, amestecați cu directori de teatru cum au fost Pablo de la Barra, pictori, printre care Nemesio Antúnez, gazetari, amestecați cu toții printre frumoasele și îndrăcitele fete chiliene, admiratoare ale lui Pablo. Paharele se umpleau fără încetare cu faimoasele și provocatoarele de bună dispoziție vinuri ale țării, mărind cadența palidă și lipsită de tărie a limbii chiliene, atît de adezivă și amoroasă. Deodată, în mijlocul atîtor prieteni, apăru o pereche pe care Pablo se grăbi să mi-o prezinte. «Uite : aceasta este Albertina, și acesta, Angel, Cruchaga, soțul ei, este un foarte bun prieten al meu și ea o mare poetă».

Puțin mai tîrziu, în grădină, Pablo îmi destăinui cine era Albertina. Încă mai era o femeie deosebită și atrăgătoare. Îmi zîmbise cu o oarecare amabilitate strîngîndu-mă de mînă, ca și cum s-ar fi putut crede că eu îi cunoșteam povestea ei. Să fi avut ea atunci vreo 45 de ani. În clipa de față și după un timp atît de îndelungat, aș putea-o aminti cu primul vers din «Cîntec deznădăjduit» din **Douăzeci de poeme :** «În noaptea asta pot scrie versurile cele mai triste...»

Mie nu mi-a fost posibil să revin în Chile, căci atunci făcusem călătoria mulțumită unui permis special al poliției argentiniene, deoarece timp de aproape douăzeci de ani eu eram lipsit de pașaport spaniol. A fost pentru prima și ultima oară cînd l-am văzut pe Pablo în foarte frumoasa și sfîșiata lui țară. La puțin timp după acea întîlnire, Pablo, care era senator, fusese lipsit de toate drepturile și izgonit într-un greu și periculos surghiun în propria-i patrie, pînă ce reușise să traverseze cordiliera andină, intrînd pe teritoriul argentian. Lumea fusese cuprinsă de o mare bucurie în clipa în care poetul chilian persecutat apăru la Paris în fața Congresului Mondial al Păcii.

Cunosc bine multe din viața lui Pablo căci am trăit împreună în Argentina, în Italia, în Polonia, în U.R.S.S., Cehoslovacia... și uneori în cea mai mare intimitate, ca în acea casă pariziană de pe malul Senei — **Quai de l'Horloge, 45** — de pe ale cărei balcoane vedeam alunecînd interminabile șlepuri pe apele tulburi ale marelui fluviu al Franței.

Acum răsfoiesc aceste scrisori ale lui Pablo către Albertina Rosa, de dificilă lectură, de înghesuită scriere manuscrisă. Și mă înduioșez. În ele se află teama, luminile și umbrele, iluziile și descurajările unui poet deja mare, a unui tînăr de 20 de ani, profund și talentat, care așteaptă scrisorile logodnicei sale cu disperare și care visează o fetiță din partea ei, căreia îi va da numele de **Manzana** (Măr), și că va fi «înaltă și cu o paloare ca aceste mere lungi și galbene ce sînt păstrate în casă în timpul iernii, învelite în hîrtie de mătase». Vai, Pablo ! Ce ani nesiguri și teribili, plini de speranțe, de neînduplecate sentințe și de sînge ! Însă tu, cu toate că ai murit împușcat de mîhnire, te-ai potolit lîngă o dragoste — Matilde —, care a fost mereu alături de tine în clipele frumoase și tragice ale vieții tale, și te-a vegheat, la marginea pernei tale, în ultima noapte de reședință a ta pe pămînt, pînă ce ai fost îngropat foarte departe de marea ta, imensul ocean de spume care înconjoară Isla Negra.

Într-o zi, nu-mi amintesc care, a anului 1960, am fost chemat la Buenos Aires, de către editura **Losada,** pentru un eveniment important ce trebuia să aibă loc : sărbătorirea primului milion de exemplare vîndute din **Douăzeci de poeme de dragoste și un cîntec deznădăjduit.** Pentru această ediție, Pablo Neruda scrise, printre alte cuvinte : «Printr-o minune pe care nu o înțeleg, această carte frămîntătoare a arătat multor ființe drumul fericirii. Ce alt destin poate spera poetul pentru opera sa ?»

Toate Albertinele din lume vor putea, Pablo, să te amintească, șoptindu-ți mereu, în nopțile nedormite : «Îmi face plăcere cînd taci pentru că ești ca și absent / și mă auzi din depărtare, și vocea mea nu te privește...»

În românește de
Esdra Alhasid

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

SUB PATRONAJUL POETULUI

Convorbire cu brazilianul Atico Vilas Boas da Mota

Liviu Petrina : Vorbim românește. Dumneavoastră cum ați învățat ?

Atico Vilas Boas da Mota : Am învățat ușor. Eram student la Universitatea din Bahia, secția de limbi neolatine. De altfel, portugheza și româna sînt atît de apropiate...

L.P. : Ce v-a făcut să alegeți, dintre limbile neolatine, pe cea românească ?

A.V.B. da M. : Mi-am dat seama că românii au o literatură bună, deosebit de expresivă. Folclorul românesc este unul dintre cele mai bogate. Specialiștii englezi susțin că poveștile populare ale românilor sînt cele mai frumoase din toată Europa.

L.P. : Românii sînt vechi pe aici prin Europa, cam de pe la începutul poveștii...

A.V.B. da M. : În teza mea complementară de doctorat am tratat problema continuității dacilor în spațiul carpato-danubiano-pontic.

L.P. : Vorbeați de literatura română...

A.V.B. da M. : Prima carte de literatură română pe care am citit-o — în portugheză — a fost **Amintiri din copilărie** de marele Ion Creangă. Mă urmărește și acum, mă incintă amintirea figurilor, personajelor întîlnite în capodopera lui Creangă.

L.P. : Cum îi stă lui Creangă în portugheză ?

A.V.B. da M. : Este ceva mult mai adînc ce ne apropie și ne unește pe noi, cei ce vorbim portugheza și româna. Avem prezent în felul nostru de a fi o permanentă preocupare pentru starea omului, pentru valoarea sa. Ne animă o toleranță remarcabilă, un gust al armoniei și realizării consensului — drum sigur spre prietenie, înțelegere și cooperare.

L.P. : În română acoperim cu un singur cuvînt toate acestea : omenie.

A.V.B. da M. : Da, **omenie.** Omenie este calea pentru evitarea discordiei între indivizi, între oameni, între popoare, este calea spre Pace.

L.P. : Noi, cînd vine vorba de Creangă, și cu atît mai mult în acest an al Centenarelor, apare alături, și în fruntea tuturor, prietenul său Eminescu. Am aflat că sînteți un admirator al lui Eminescu.

A.V.B. da M. : Da. Eminescu este astăzi, cu drept temei, cunoscut în întreaga lume. La aceasta a contribuit și UNESCO, prin înscrierea comemorării sale între marile aniversări mondiale. Este o reconfirmare de către omenire a geniului eminescian, a locului important pe care îl ocupă România în cultura universală.

Prin personalități ca Eminescu și Creangă — reprezentative pentru profilul spiritual românesc, se realizează o mai bună cunoaștere și înțelegere în lume a poporului român. Colaborarea între popoare și pacea nu pot fi realizate numai de cei mari. Fiecare popor, cu valorile sale individuale, poate contribui la aceasta.

L.P. : Într-adevăr, Eminescu și Creangă și celelalte personalități ieșite din mijlocul poporului român ne întăresc mereu convingerea că românii au o stea a lor stabilă, domnă, nepieritoare.

A.V.B. da M. : Eminescu este încă un izvor inepuizabil de inspirație. În ultimele luni am făcut un studiu comparativ între Eminescu și Miron Costin („Viața lumii"). Am ajuns a crede că sursa pesimismului eminescian de aici pornește, și nu de la Schopenhauer.

L.P. : Știm că Eminescu luase în stăpînire întreaga literatură și cultură create de românii de pretutindeni. Cei doi moldoveni iluștri puteau să comunice lesne peste secole și epoci... Personal, sînt printre cei care numesc **realism** pesimismul lui Eminescu. El cunoștea în profunzime rădăcinile și în întregime, marele copac al durerii românești... tot românu' plînsu-i-s-a. Dar era și un optimist vizionar.

La Comisia Națională Română pentru UNESCO s-a aflat că dumneavoastră, în cadrul Comisiei braziliene pentru UNESCO, ați făcut mult pentru comemorarea lui Eminescu.

A.V.B. da M. : Ne-am străduit să facem și noi cît mai mult, cum s-a făcut în majoritatea țărilor lumii, să contribuim la comemorarea genialului Eminescu.

Am pus — în amintirea tatălui meu — bazele unei fundații — „Fundação Cultural Prof. Mota", avînd ca „inspirador universal" pe Mihai Eminescu — cum stă scris pe emblema Fundației. Sediul este în orașul Macaúbas din statul brazilian Bahia, o regiune a diamantelor. Deci, această fundație are ca mentor spiritual pe Eminescu. Este cum ar avea hramul Eminescu, în semn de admirație pentru opera și viziunea sa de om excepțional, ale cărui idei și idealuri sînt atît de actuale azi, mîine, un român universal. Prin măreția operei sale a îmbogățit tezaurul cultural universal.

L.P. : Ce activități își propune Fundația ?

A.V.B. da M. : Organizăm cercetări privind culturile locale, regionale, naționale în drumul lor spre cultura universală, difuzarea culturii în lume. Avem un muzeu — prima pinacotecă de artă naivă din N.E. (continentului) brazilian, a 2-a în Brazilia. Avem o bibliotecă incipientă — 8 000 de volume.

În cadrul Fundației am organizat un Concurs de recitări Eminescu, cu mare succes ; 6 tineri au fost premiați.

L.P. : Eminescu și Brazilia...

A.V.B. da M. : La Rio de Janeiro, în fosta sală a rectoratului Universității Federale, există un medalion, în gips, al lui Eminescu, din 1959, așezat cu ocazia primului curs de limba română ținut în Brazilia. Eu eram student, audiam acest curs...

Am intervenit la autoritățile universitare în numele Institutului cultural brazilliano-român „Constantin Brâncuși" din Rio și au turnat în bronz medalionul în acest an comemorativ. Acum în sala respectivă este Forumul Universității Federale.

L.P. : Eminescu în portugheză, în Brazilia ?

A.V.B. da M. : Deocamdată, traduceri fragmentare. Victor Buescu, la Lisabona, traduceri bilingve, prin 1950, în Brazilia, traducerile lui Nelson Vainer.

Opera lui Eminescu de-acum încolo urmează să îmbrace haina portugheză — o limbă vorbită astăzi de aproape 200 de milioane de oameni.

L.P. : Vorbeați de teza cu dacii. Istoria românilor vă preocupă și astăzi ?

A.V.B. da M. : Astăzi este nevoie, ca totdeauna, de cunoașterea adevărului istoric. Am publicat anul trecut o carte privind **Momente din istoria românilor.** Acum pregătesc un studiu despre istoria românilor. Cu ani în urmă am tradus și prefațat cartea lui Constantin C. Giurescu, **Transilvania în istoria poporului român.**

L.P. : Alte preocupări ?

A.V.B. da M. : Pregătesc o culegere de proverbe — poate în 2 volume — cu circa 20 de mii de proverbe, dintre care 1 200 vor fi proverbe românești.

L.P. : Vă mulțumesc pentru convorbire. Cu adevărat, cele două culturi, cele două popoare pot deveni tot mai apropiate.

Liviu Petrina

● Prozatorul sud-african Alex La Guma, născut la 25 februarie 1925 la Cape Town, este o figură marcantă a populației de culoare majoritare, atît datorită scrierilor sale, cît și datorită militantismului său împotriva segregației rasiale din Republica Sud-Africană.

Membru al Consiliului municipal din Cape Town, el a fost acuzat de înaltă trădare pentru atitudinea sa fățișă împotriva politicii de apartheid și întemnițat. După alți ani de arest la domiciliu, reușește să plece la Londra unde trăiește și în prezent în exil.

În romanele sale (A Walk in the Night, 1962, And a Threefold Cord, 1964, The Stone Country, 1967 — **apărut în versiune românească în anul 1980 sub titlul** Țara de piatră) **ca și în numeroasele povestiri publicate în reviste sau volume colective din afara țării sale, unde este interzis, Alex La Guma denunță cu deosebită forță evocatoare condițiile vitrege de viață ale populației de culoare, oprimarea, cruzimea și brutalitățile la care este supusă aceasta, gravele tensiuni ale societății sud-africane contemporane.**

alex la guma

CĂLĂTORIE ÎNTRERUPTĂ

trecuseră de cîmpurile de porumb și traversau acum ținutul întins, semideșertic ce se întindea de jur împrejur ca un șes de culoare roșcată. Spre sud, pămîntul era presărat cu tufe pitice și mărăcinișuri, ca un covor nemăturat. Mașina zbura pe șoseaua de asfalt, cu cauciucurile șuierînd pe suprafața întunecată.

„Mai vreau un sandvici, te rog", a spus Zaida. Avea sase ani și era obosită din cauza călătoriei lungi și zorite, iar interesul ei inițial pentru peisajul întîlnit se evaporase, așa încît acum zăcea plictisită în spațiul capitonat, neuitînd în seamă santurile aride și copacii chirciți care zburau pe lîngă ei.

„Mai sînt cîteva în cutie. Poți să-ți iei singură, da ?", a spus femeia de la volan, fără să-și ia ochii de la drum. „Mai vrei să mănînci și tu, Ray ?"

„Nu mai mi-e foame", a răspuns băiatul de lîngă ea.

„Cît mai e pînă la Cape Town, mamă ?" a întrebat Zaida, înfulecînd un sandvici.

„Ajungem mîine după-amiază", a spus femeia.

„Tata ne așteaptă ?"

„Sigur că da."

Mama copiilor condusese toată noaptea și era obosită, avea ochii roșii, iritați de nisipul pe care-l simțea sub pleoape. Noaptea se opriseră puțin pe drum parcînd într-o ramificație a șoselei lîngă un orășel. Nu găsiseră nicăieri să rămînă peste noapte : hotelurile erau toate pentru albi. De fapt, numai albii locuiau în aceste orașe, toți ceilalți, cu excepția servitorilor, locuiau în case de cîrpici dărăpănate în afara orașelor. În plus, ei nu cunoșteau pe nimeni în această parte a țării.

Acum o durea foarte tare capul și, cînd Zaida a spus „Pot să mănînc o chiftea mamă ?" ea a replicat enervată : „Ah, drăcia dracului ! Ai tot ce-ți trebuie acolo, poți să mănînci !"

O durea capul și conducea automat. Era hotărîtă să termine călătoria cît mai repede cu putință.

Ray spuse : „Vreau puțină cafea !" Și a întins mîna după termosul aflat sub tabloul de bord. Ray putea să-și poarte singur de grijă, n-avea nevoie să fie servit.

„Dă-mi și mie", a strigat Zaida, din spate, dintre valize.

„Nu fii lacomă", i-a spus Ray. „Numai la mîncare ți-e gîndul".

„Nu sînt lacomă. Vreau doar puțină cafea".

„Copii, a spus mama cu un aer obosit, încetați cu cearta."

Ray scotea capacul termosului. Cînd a scos dopul s-a uitat înăuntru și a spus : „Doamne, nu mai este. Nu mai e strop de cafea".

„Ei, asta nu-i bine", a spus mama.

„Vreau să beau", a strigat Zaida. „Mi-e sete, vreau puțină cafea".

Mama a spus plictisită : „Bine, bine. Dar trebuie să mai așteptați. Vom cumpăra de undeva de pe drum. Dar mai așteptați, da ?"

Femeia a continuat să conducă, epuizată, cu mintea zornăindu-i ca o nucă uscată. Tot corpul era încordat, întins precum coardele unei harpe, atît de tare încît o simplă atingere putea să-l facă să plesnească.

„Vreau cafea", repeta Zaida cu artag. „Nu ne-ai dat deloc cafea".

„Vom cumpăra ca s-avem la drum cînd întîlnim un restaurant", i-a spus mama. „Încetează, acum. Mai ia un sandvici".

„Nu vreau sandvici. Vreau cafea".

După un timp, au trecut de o așezare africană, cocioabe de argilă și sindrilă împrăștiate ca niște cuburi decolorate pe o costișă cafenie, cu oameni minusculi și ciini ca niște furnici miscîndu-se printre ei. Pe altă pantă se afla înscris numele orașului, alcătuit din pietre date cu var.

. . . . . : : : : :

În fața lor, la capătul unui teren gol, era un restaurant. Pe trotuar, în fața ferestrelor cu jaluzele, erau mese și scaune de fier. Fațada era ornată cu vechi reclame de Coca Cola și meniurile casei. O copertină în dungi era întinsă deasupra meselor.

Mama a condus încet și a oprit mașina în fața restaurantului. Înăuntru cînta un radio iar jaluzelele de la ferestre erau curate, fără urmă de praf.

„Dă-mi termosul", a spus mama, luîndu-l din mîna băiatului. A deschis ușa mișinii. „Acum copii, stați liniștiți. Mă-ntorc repede".

Înăuntru, localul era răcoros și plin de cutii de sticlă în care erau expuse conserve și pachetele ca niște exponate dintr-un muzeu futurist. De undeva din spate venea miros și zgomot de cartofi puși la prăjit. Un ventilator bîzîia pe un raft și două ibrice strălucitoare, unul cu ceai și altul cu cafea, scoteau aburi lîngă perete.

Singurul client era un băiețel alb cu părul ca fuiorul, cu o față ca un măr copt și căruia îi curgea nasul. Gura lui lipicioasă, trandafirie atingea ușor suprafața unei acadele în timp ce el cerceta atent copertile unui teanc de reviste vechi de pe un stativ.

În spatele tejghelei de sticlă și a unui șir de băuturi nealcoolice o femeie solidă, lată în spate, îmbrăcată cu un halat verde răsfoia un teanc de facturi.

„Puteți să-mi umpleți termosul cu cafea, vă rog ?" a întrebat mama.

Gura femeii s-a deschis scotînd un țipăt strident, ascuțit ca sunetul făcut de metal pe piatră.

„Cafea ? Doamne, Dumnezeule ?" a țipat glasul. „O blestemată de servitoare la mine aici !" Ochii au tresărit îngroziți la vederea fetei cafenii, cu trăsături indiene, frumoasă, dar obosită, ce purta ochelari de soare eleganți și un costum cu croială modernă. „Indienii, cafrii și hotentoții afară", a țipat ea. Ce naiba, nu știi ? Și mai vorbești și englezește, ha !"

Mama s-a uitat lung la ea, uimită, după care ceva în interiorul ei s-a declanșat, a plesnit ca un arc foarte strîns, eliberat pe neașteptate, și a strigat cu dezgust în timp ce brațul i s-a ridicat și termosul a zburat șuierînd spre femeia albă.

„Nenorocită de sărăntoacă albă ! Tu ești servitoare !"

Termosul s-a învîrtit prin aer și, înainte ca femeia să poată să se ferească, a lovit-o în frunte deasupra sprîncenelor și a ricoșat, zornăind în timp ce sticla subțire dinăuntrul învelișului metalic s-a spart. Femeia din spatele tejghelei a țipat ascuțit și și-a lipit o mînă peste tăietura sîngerîndă, clătinîndu-se. Băietelul și-a aruncat acadeaua și a zbughit-o afară țipînd.

Femeia de culoare s-a întors și a ieșit din restaurant furioasă și cu pas hotărît.

A pornit mașina violent, cu mîinile ținînd atît de strîns volanul încît încheieturile degetelor i se vedeau galbene prin pielea cafenie. Apoi și-a revenit și s-a relaxat, 'sfîrșită, a încetinit, simțind cum oboseala îi răspîndește furia. A condus cu atenție pînă cînd a ieșit din oraș sub privirile fixe ale copiilor, avînd senzația că ceva nu era în regulă.

Apoi băiatul, Ray, a întrebat :

„Nu avea cafea, mamă ? Și termosul unde-i ?"

„Nu, n-avea cafea, a răspuns mama. Mi-e teamă că va trebui să ne descurcăm fără cafea".

„Vroiam cafea", s-a tînguit micuța Zaida.

„Să fii cuminte, a spus mama. Sînt obosită. Și încetează te rog cu trîncăneala".

. . . . . : : : : :

Peisajul uscat și prăfuit continua să zboare dincolo de ferestrele mașinii. În fața lor, cele cîteva mașini încetiniseră și mama și-a ridicat piciorul de pe accelerator.

Un Land Rover blindat al poliției, cu ferestrele și farurile acoperite cu o plasă groasă de sîrmă, fusese tras de-a curmezișul șoselei fată în fată cu un automobil plin de praf, formînd o barieră ce nu lăsa spațiu de trecere decît pentru o mașină. Un polițist îmbrăcat într-o cămașă, pantaloni și o beretă kaki stătea sprijinit pe aripa din față a automobilului cu o pușcă automată pe genunchi. Un alt bărbat în kaki stătea la volanul mașinii și un al treilea polițist stătea în spațiul lăsat liber, dirijînd circulația după ce verifica șoferii.

Întinzînd o mînă, polițistul s-a întors spre mașina următoare, iar mama aflată la volan a simțit deodată inima bătîndu-i mai tare. A frînat și a așteptat, privind figura în kaki parcurgînd mica distanță ce-i despărțea.

Avea un suris reținut care nu se răsfrîngea și asupra ochilor ce trădau duritatea granitului. Purta un pistol la centură și, cînd a ajuns lîngă ei, s-a întors și a strigat către ceilalți : „Asta pare să fie".

Bărbatul cu pușca automată s-a ridicat dar nu s-a apropiat. Colegul din mașină s-a uitat doar înspre femeie.

Polițistul de pe drum a spus, zîmbind încă ușor :

„Ah, te așteptam. Nu te-ai gîndit că se va anunța prin telefon, ei ?"

Copiii din mașină stăteau nemișcați, uitîndu-se fix, cu priviri neliniștite. Uitîndu-se afară, mama a spus :

„Despre ce-i vorba ?"

„N-are nici o importanță", i-a spus polițistul. „Știi bine despre ce-i vorba". I-a aruncat o privire și a încuviințat. „Da, negresa cu costum maro și ochelari de soare. Ești arestată".

„Despre ce-i vorba ?" a întrebat femeia din nou. Vocea nu era neliniștită, dar era îngrijorată din cauza copiilor.

„N-are importanță. O să afli", i-a spus polițistul glacial. „O agitatoare care produce tulburări pe aici. Bine, ascultă-mă". S-a uitat fix la ea cu o privire dură. „Întorci mașina și nu încerci nici o prostie, da ? Mașina noastră merge înainte și camioneta în spate, așa că fii atentă". Vocea lui era neprietenoasă și amenințătoare.

„Unde ne duceți ? Trebuie să-mi duc copiii la Cape Town".

„Puțin îmi pasă", a spus el. „Ai provocat dezordine aici și acum trebuie să plătești". El s-a uitat în spate la mașina poliției și a făcut cu mîna.

„Mergeți după mașina aceea", a spus polițistul. „Mergem înapoi într-acolo".

Femeia n-a spus nimic și a pornit mașina, făcînd manevre pînă cînd au ajuns în spatele mașinii poliției.

„Să nu-ncercați cumva vreo prostie", le-a spus din nou polițistul. Ea l-a privit lung și ochii ei erau acum la fel de neprietenoși. El s-a întors la mașina blindată și s-a urcat în ea. Mașina din fața lor a luat viteză și ea a tișnit în spatele ei, urmată de camionetă.

„Unde mergem, mamă ?" a întrebat Zaida.

„Voi stați cuminți", le-a spus mama, mergînd după mașina poliției.

Tînutul roșcat și plin de praf rămînea în urma lor : peisajul pe care-l văzuseră mai devreme zbura acum în sens invers. Cerul albastru și plat dansa și se unduia, iar decorul presărat cu arbuști pitici se întindea în jurul lor în strălucirea galbenă a soarelui.

„Ce bine ar fi fost s-avem niște cafea", a spus micuța Zaida.

Prezentare și traducere de Valentin Negoiță

POEZIE CHINEZĂ
contemporană

WANG ZHONGCAI

Cărarea

Am străbătut nenumărate drumuri
însuflețite, cenușii, aride.
M-am săturat de ele și de toate.
Văd ca prin farmec în deșertul mort
o vagă, nedeslușită cărare
ca un fir alb plăpînd
înroșindu-se-n zare...
Așa cum un copil căzut în puț
apucă pe neașteptate
sfoara subțire a găleții,
temător și ferice cărarea urmez.
La sfîrșitul ei în miezul dimineții
voi afla oaza vieții.

LEI WEN

Botanică

Castana de apă
n-are așternut de pămînt
și astfel
își mistuie rodul spinos
într-o ocrotire
mihnitei sale vieți.

ZANG KEJIA

Bătrînul cal

Carul trebuie să fie plin ochi,
bătrînul cal n-are cuvînt de spus.
Mădularele lui nu dovedesc povara,
umilit își pleacă fruntea-n pămînt.

Nu știe ce soartă-l așteaptă,
își înghite lacrimile nemîngîiat.
Vede fulgerul biciului în aer,
urnindu-se din loc ridică fruntea.

YUAN HUAQING

Pe malul fluviului Galben

În falnicii munți, de-a lungul fluviului,
din turnuri de pază rămîn doar ruinele :
turnurile veștilor grozave
în China multfrămîntatei vechimi.
În falnicii munți, de-a lungul fluviului,
flutură flamurile roșii
ale echipei de exploratori,
flamuri împurpurînd azurul,
adeverind belșugul bucuriei.

AI QING

Stridia de perle

Tu sorbi esența soarelui
în apele mării verzi ca smaraldul,
ești plămădă curcubeului
strălucită ca lumina dimineții.
Fantasmele de rouă din inima ta
prețuiesc firea cristalului
prefăcînd cugetarea
în lamura neasemuitelor perle.

În românește de
Iulian Neacșu și Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● CU PRILEJUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL AL FILMULUI DE LA VENEȚIA DIN ACEST AN a fost prezentată și o retrospectivă Jean Cocteau, în care au fost prezentate filme inspirate din opera scriitorului francez, sau chiar elaborate de el însuși. Paralel a fost organizată o expoziție cuprinzînd peste 620 de lucrări legate de viața și activitatea marelui om de cultură francez. Expoziția cuprinde desene, schițe pentru decoruri și costume, ceramică, proiecte de arhitectură, documente fotografice, cărți, scrisori, ba chiar și sabia pe care a purtat-o la Academia franceză, conform tradiției, și care a fost executată după un desen de-al lui. „Cocteau — spunea directorul Artelor vizuale din cadrul festivalului venețian, Giovanni Carandente — a reprezentat o culme a acelui „esprit de finesse" caracteristic vieții culturale franceze din prima jumătate a acestui secol". Cît privește preocuparea pentru cea de-a șaptea artă a acestui artist pluridisciplinar, cu acest prilej au fost prezentate, între altele „Frumoasa și bestia" (cu Jean Marais și Josette Day), „Vocea umană" (film realizat de Roberto Rossellini), „Acvila cu două capete", „Părinții teribili", „Singele poetului". Toate aceste preocupări și mărturii ilustrează profesiunea sa de credință : „În munca mea nu este magie sau ochi de maestru. Este numai dragoste și multă muncă".

● ASOCIATION INTERNATIONAL DE ESCRITORES POLICIAOS (A.I.E.P.) numără în rîndurile sale peste 1 500 scriitori de literatură polițistă și de aventuri din toate țările lumii. Din Spania, cei mai importanți scriitori membri ai acestei asociații sînt Montalban și Juan Madrid.

Ultimul dintre aceștia, **Juan Madrid, s-a născut** în anul 1947 la Malaga și lucrează ca redactor la cunoscuta publicație „Cambio 16". Romanele sale polițiste : „Un beso de amigo" (1980), „Regalo de la casa" (1986), „Nada que hacer" (1987) și „Las aparencias no engañan" (1988) au fost traduse în mai multe țări europene, bucurîndu-se de același mare succes pe care l-au cunoscut în Spania.

Acțiunea celor patru romane se desfășoară la Madrid, elementul care le unește fiind detectivul Antonio Carpinter alias Toni Romano, un fost boxer și polițist pe vremea dictaturii lui Franco, care este în același timp povestitorul întîmplărilor.

În **„Las aparencias no engañan"** (Aparențele nu înșeală), Toni Romano asistă din întîmplare, la un bar, la asasinarea lui Valeriano Cazza, un influent personaj al vieții bancare din Madrid. Cu aceasta, el începe o acțiune temerară pentru aflarea desubterfugiilor asasinatului. Sînt suspectați șeful poliției locale și căpeteniile unor bande de asasini plătiți.

Toni Romano nu este un superman, este mai degrabă un tip singuratic, un Phil Marlow — eroul lui Raymond Chandler — spaniol, care, înarmat cu un pistol Gabilondo 38, mergînd pe urmele asasinilor, și folosindu-se de vechile cunoștințe de pe vremea cînd fusese polițist, înfățișează cititorului misterele elitei madrilene punînd la cale și fiind amestecată în felurite afaceri necinstite. Facem astfel cunoștință cu lumea barurilor de noapte, a circiumilor, a saloanelor de masaj, a cabaretelor etc., unde o mafie de tip spaniol se mișcă cît se poate de lejer sub privirile indulgente ale celor puși să lupte împotriva ei...

● ÎN FEBRUARIE 1840 LOCOTENENTUL M. J. LERMONTOV, marele poet rus, urma să susțină duelul cu fiul ministrului plenipotențiar francez de Barante. Și cu toate că a tras în aer, el a fost adus în fața unui tribunal militar, cercetat sub stare de arest și deportat apoi, ca și în anul 1837, cînd scrisese poezia „La moartea lui Pușkin", în Caucaz. În februarie 1841 i s-a acordat un scurt permis la Petrograd de unde urma să revină în Caucaz după o scurtă ședere la Piatigorsk, statiunea balneară unde se întîlnea... lumea bună a Moscovei. Aici avea să se sfîrșească, la 15 iulie, scurta lui viață, fiind ucis într-un duel de un fost coleg de școală militară care l-a împuscat direct în inimă în timp ce el nici de gînd nu avea să tragă...

Cu prilejul împlinirii a 175 de ani de la nașterea lui M. J. Lermontov, la Moscova a fost reeditată nuvela de amplă respirație **„Moartea lui Lermontov"** datorată scriitorului Serghei Țenski (1875—1954). Țenski reînvie în amplă sa nuvelă ultimele zile din viața poetului și prozatorului M. J. Lermontov, lumea în care acesta și-a trăit aceste ultime zile : atmosfera din Piatigorsk, balurile, seratele, escapadele și plimbările, picnicurile, promenadele, conflictele, intrigile etc. Dar, mai presus de toate, el pune în evidență tensiunea — ascunsă sau mai puțin ascunsă — existentă în sînul societății adunate la Piatigorsk. De fapt, marele paradox al vieții lui Lermontov a fost acela că se complăcea și se simțea bine în mijlocul societății pe care o critica cu vehemență în poezia și proza sa. „În persoana lui Lermontov se întîlnesc doi oameni. Unul, camaradul cordial al prietenilor din cercurile cele mai apropiate și al unor persoane, nu multe, pe care el le aprecia ; celălalt era un Lermontov mîndru și cinic, gata oricînd să se distreze pe seama celor puternici, care biciuia slăbiciunile acestora", spunea unul dintre eroii nuvelei lui Țenski.

Să-l fi dus pe Lermontov la duelul cu Martinov această ultimă trăsătură — la care se adaugă sarcasmul — pare a se întreba scriitorul. Țenski nu dă un răspuns la această întrebare dar, pentru a ușura răspunsul pe care urmează să și-l dea cititorul, amintește că a fost cam mare numărul poeților mari — Griboedov, Pușkin etc. — care au pierit, asemenea lui Lermontov, în dueluri...

Sport

Poveste din povestea toamnei

Cu citva timp în urmă (un an-doi) se vorbea în fotbalul românesc despre cele 4 mari. Formulă pretențioasă, de import și total neaplecată realităților noastre. Dar să zicem că ea a acoperit sub aripi un adevăr de vocabular, pe care, dacă nu-l șterpelesc la timp din foi străine, veleitarii scrisului se zgîrie pe ochi. Secretul vorbelor retorice este simplu : să dea impresie de vînător cu talpa zdravăn și triumfător apăsată pe grumazul leului. Cele 4 mari s-au topit în altele 4, apoi au scăzut la 3, și, iată, azi, după consumarea primei etape a cupelor europene, sînt și mai puține. Șmecherii cu difuzoare în gît și umblînd tot timpul după un os cu sită și măduvă grea, întind vorba că tiparul fotbalului nostru s-a strîmbat din senin — „ce să-i faci, ăștia sîntem, ne dăm în petec aiurea, postim de sărbători și încingem hora în zi de vinerea strîmbă" —, că e fatal să fie așa și nu altfel, de vreme ce jucătorii nu beneficiază de un statut bine articulat, că avem talente mici și antrenori pestriți (cu excepția, bineînțeles, a celor ce ne sînt prieteni de gașcă) și că... și că...

Eu cred altceva. Eu cred că la cluburi nu se muncește, că antrenorii stau cu un picior aici și cu altul într-o tabără mai bogată, și că jucătorii pe care contam și-au făcut suma și nu-i mai interesează evoluția echipei care-i plătește.

Dar s-o luăm pe rînd.

Marți, Dinamo București, a eliminat pe Dinamo Tirana, trecîndu-ne prin șase băi de abur într-o oră și jumătate. Primul sfert de ceas a fost un vis frumos, dintr-o poveste cu lună plină, cînd îți venea să cînți în același glas cu lăutarii din Lacu-Tei :

Am, acasă, pe perete
o poveste ruptă din povești,
am, acasă, pe perete,
o carpetă,
cu răpirea din serai
Ce serai ?
Din New-York, Istanbul și-Oravița...

Un prim sfert de oră care ne-a amintit de Cremona unde Dinamo a desfășurat cel mai frumos joc din existența ei... Apoi, luminile s-au stins, o baltă amară ne-a inundat sufletul deschis bucuriilor, pentru că elevii lui Lucescu îmbătrîneau văzînd cu ochii : Lupu, Vaișcovici, moș Klein și în primul rînd Răducioiu, făcut numai din bîiguieli și filfîieli. Foarte buni de la un capăt la altul al meciului, Stelea și Rednic ; nervos, agresiv, cinic și crud, Andone. Oare nu poate nimeni să-l liniștească și să-l civilizeze ? !

Un lucru rămîne notabil : ne-am scuturat, în sfîrșit, de complexul albanezilor...

Miercuri, am urmărit partida Victoria — F.C. Valencia. S-au calificat nepoții lui Luiz Casanova în vinele cărora curge sînge de taur negru. În vinele alor noștri, sirop de cătină.

Ca să se afle în treabă în materie de fotbal la nivel internațional, Victoria trebuie să schimbe următoarele :

— terenul ăla cît un platou de sanviciuri
— antrenorul
— jucătorii ; pe toți, fără nici o excepție.

Pe parcursul a 90 de minute am constatat că :

— nu merita să dezmembrăm cincisprezece echipe de A și nu știu cîte de B ca să alcătuim o formație fără nici o valoare ;

— spaniolii au venit la București, ca să-și odihnească portarul ;

— jucătorul cu numărul 6 de la Victoria, Fulga, trebuie pus să mănînce, mestecînd mărunt, statueta de fin tehnician cîștigată la Mielec ;

— autorii programului editat în cinstea partidei disputate miercuri, arzînd etapele dintre bunul simț și ridicol (en brulant les etapes, cum foarte bine zic ei pe franțuzește) au uitat că laudele se exprimă după... ; s-ar putea totusi, ca și să-mi reproșeze că limgușirea are vad în fiecare zi. Are, e adevărat.

Flacăra Moreni a luptat cu demnitate. O felicit.

Pentru Steaua București : un salut respectuos.

Marea echipă din Ghencea nu suportă ca ornament pe steagul ei nici un fel de petic.

Poveste din povestea toamnei, cu crengi purpurii, cu crengi rupte, uneori, cu proptele strîmbe tot anotimpul.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
40
(1 430)
Sîmbătă
7 octombrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ECONOMIE ȘI IDEOLOGIE

Marele eveniment politic și social al acestui an, Congresul al XIV-lea al partidului, preocupă întreaga societate românească, întregul popor. Caracteristic este însuși faptul că, din perspectiva apropiatului forum, dezbaterile care au loc se constituie într-o amplă sinteză a realității în continuă transformare, într-un amplu și hotărîtor demers de conștiință politică, revoluționară. Starea este aceea de lucru, de angajare, de efort susținut, pentru ca planul economic să fie îndeplinit la toți indicatorii și în condiții de cea mai bună calitate, asigurînd astfel o bază temeinică pentru realizarea obiectivelor întregului cincinal și, de aici, cu certitudinea firească pe care o conferă direcțiile clare și mobilizatoare ale Programului-Directivă și Tezele pentru cel de al XIV-lea Congres, asigurînd o bază temeinică viitorului pe care ni-l edificăm. Starea este de lucru și în acest sens vorbesc faptele de muncă și viață ale țării, în limbajul specific al realizărilor economice și sociale din toate domeniile și sectoarele de activitate. Impulsul hotărîtor emană de la partid, de la secretarul său general. Astfel, sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, la Comitetul Central al partidului, a avut loc consfătuirea pe probleme economice. Pornind de la rezultatele obținute și îndeosebi de la insemnătatea sarcinilor stabilite pentru îndeplinirea în bune condiții a planului pe acest an, a marilor obiective puse în fața economiei naționale, secretarul general al partidului a rostit o importantă cuvîntare urmărită cu deosebit interes. Problematica abordată de conducătorul partidului și statului este pe cît de vastă pe atît de concretă și cu un categoric impact în realitatea imediată. Spiritul de ordine, de disciplină, de responsabilitate comunistă care trebuie să caracterizeze activitatea productivă figurează la loc central în cuvîntare, astfel încît sensul general care se desprinde este acela al atitudinii, al activizării tuturor factorilor și mijloacelor de acțiune pentru ca economia românească să cunoască în permanență ritmurile și efervescența dezvoltării optime, în concordanță cu propriile noastre cerințe și posibilități, cu cele mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii contemporane. **Trebuie să se înțeleagă bine,** spunea secretarul general al partidului, **că progresul societății noastre socialiste, înfăptuirea programelor de dezvoltare — pe care urmează să le dezbatem la Congresul al XIV-lea și care se dezbat acum în partid și cu întregul popor — nu pot fi realizate decît ridicînd continuu nivelul științific și tehnic al întregii activități, aplicînd ferm cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii în toate sectoarele de activitate.**

Desigur, se subliniază, mai departe, în cuvîntare, **trebuie să privim cu mîndrie ceea ce am realizat, dar aceasta nu înseamnă să ajungem la o atitudine de automulțumire, la concluzia că, acum, putem să lucrăm cu mai puține eforturi și fără răspundere. Aceasta nu este o atitudine revoluționară, nu este atitudinea adevăraților proprietari și producători, a clasei muncitoare, a poporului. Dimpotrivă, tocmai bazat pe ceea ce am realizat în toate domeniile, trebuie să ne propunem să lucrăm mai bine, cu un spirit de răspundere mai mare, pentru a asigura dezvoltarea mai puternică a țării noastre.**

Abordată în strînsă relație cu ideologia, cu orizontul de idei înaintate, cu ceea ce îndeobște numim cultura politică, element esențial în procesul de făurire conștientă a unei noi societăți, problematica economică și direcțiile concrete de acțiune, orientările stabilite, au ca efect neîndoielnic o activizare generală a eforturilor de muncă și creație în toate planurile vieții materiale și spirituale. Aducînd clarificări în ceea ce privește experiența și ideile construcției socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază din nou rolul partidului comunist, al statului socialist, al democrației muncitorești-revoluționare prin care se înfăptuiesc marile idealuri ale socialismului și comunismului. **Noi am realizat și realizăm cea mai largă democrație, în care poporul însuși își asigură conducerea destinelor sale, așa cum dorește,** subliniază secretarul general al partidului. Validată de viață, de experiența istorică concretă, ca bază sigură a construcției socialiste, a sistemului însuși al democrației muncitorești-revoluționare, proprietatea socialistă, de stat și cooperatistă trebuie, așa cum se arată, să fie consolidată și apărată, ea făcînd parte organică din zestrea de valori fundamentale ale patriei, ale poporului și, în acest sens, sînt respinse cu putere unele teorii care afectează gîndirea justă, revoluționară, și îndeamnă de fapt la dezorganizare socială. Țăria partidului nostru comunist, forța sa de gîndire și acțiune, capacitatea sa de a uni și conduce destinele oamenilor, ale națiunii, se arată la adevărata lor dimensiune tocmai păstrînd, apărînd și dezvoltînd cuceririle democratice, într-o permanentă și laborioasă grijă față de popor, față de prezent și viitor. Condiția viitorului socialist și comunist stă într-o asemenea înaltă și hotărîtă atitudine, fapt care explică însăși misiunea istorică a partidului, rolul său conducător. Într-o asemenea largă și lămuritoare accepție, cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă încă un document de o deosebită importanță pentru întreaga noastră actualitate politică și socială.

Luceafărul

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a sosit vineri, 6 octombrie, la Berlin, pentru a participa la festivitățile prilejuite de cea de-a 40-a aniversare a întemeierii Republicii Democrate Germane.

POEZIE ȘI MILITANTISM

În aceste momente de efervescență politică și culturală ce sînt caracterizate de ampla dezbatere a Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R., document de excepțională importanță pentru istoria prezentă și viitoare a României, se cuvine să ne amintim, în contextul îndrumărilor conținute în Teze, cîteva din ideile directoare ale culturii românești contemporane, concretizarea, adeseori impresionantă, în opere de valoare a acestor înalte deziderate ale ideologiei noastre. O anumită continuitate de gînd și de atitudine, subsumată ideii de militantism, ni se evidențiază cu pregnanță, sub acest semn trebuind așezate, de altfel, **operele noi,** noile realizări de valoare solicitate adesea de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Aceste **viitoare opere** au, desigur, un temei solid, constînd în izbînzile generațiilor literare anterioare, cu preponderență a aceleia ce se numește îndeobște **Generația Labiș.** Model și exemplu, sensul ei militant rămîne pînă astăzi — și va rămîne încă multă vreme — pilduitor din multe puncte de vedere. De altfel, se poate afirma cu îndreptățire că o nouă „vîrstă" a poeziei militante contemporane o reprezintă „generația Labiș", caracterizată nu numai de elanuri generoase, dar și de acea imperioasă nevoie de idealuri majore. Aceasta este cea mai puternică generație literară postbelică, dominată de o neobișnuită frenezie lirică, încercînd totodată și o problematizare a existenței. Este vorba de o diversitate de teme și motive civice și politice inaugurată de Labiș în **Primele iubiri** și **Lupta cu inerția,** diversitate care după 1965 se lasă călăuzită vizibil de unitatea unei ideologii, poezia politică contemporană întegrînd cele mai diferite formule, de la manifestul agitatoric și pînă la lirismul filosofic, de la formula mitologiilor străvechi pînă la lirismul sapiențial.

Scoasă de sub tutela „modelului unic" de o politică pozitivă, generația '60 a înțeles că **istoria** și **literatura** sînt fețele aceluiași secol. Negînd „turnul de fildeș", scriitorii au coborît în cetate, printre semeni și idealurile lor. Sentimentele politice și civice au cunoscut ulterior un impetuos proces de maturizare, marile lor realizări de acest fel săvîrșindu-se în deceniile 7 și 8. Acestea vor rămîne pînă azi „cutia de rezonanță" a poeziei patriotice actuale. Poezia cetății, încă nematurizată și exteriorară în primul deceniu republican, își dobîndește în deceniile menționate conștiința de sine. Evenimentul (social, politic, istoric) convertește poezia în meditații responsabile, grave și confesiuni adînci. Lirismul năvalnic, impetuos, exploziv al lui Labiș a stimulat o întreagă generație, care a mers pe interiorizarea sentimentului patriotic, civic, politic, într-o specificitate și diferențiere stilistică evidente. Chiar acolo unde ne-am aștepta mai puțin, civismul și politicul își atestă prezența. Ne gîndim la faza expresionismului mitic autohton al lui Ion Gheorghe, la poezia ironic-fantezistă a lui Marin Sorescu ori la lirismul ermetic și vizionar-ontologic al lui Nichita Stănescu.

Trecutul, în general **istoria,** este pentru Nichita Stănescu o permanentă carte de călăuză și prilej de meditație a prezentului. Poetul are un acut „sentiment al patriei" **(Cartea de recitire),** scrutîndu-l atît într-o memorie culturală ce-i încarcă personalitatea, cît și într-o viziune totalizant-specifică. **Roșu vertical** (1967) și **Un pămînt numit România** (1969) cuprind emoționante poezii patriotice. Expediate sau ocolite de critica literară, axată pe teme „specifice", astfel de versuri pot fi considerate și azi modele de cuget și înaltă simțire, de stil și compoziție.

„Identic cu țara și de aceea cel mai iubit", poetul trăiește miracolul apartenenței la un spațiu de străveche spiritualitate. Un sentiment al plenitudinii și maturizării depline devine mărturie despre „verticalitatea" unei conștiințe, în formulări aproape apodictice : „Iată ora-n

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

CONTEMPORANI CU VIITORUL

Între multiplele atribute ce i se conferă istoricului Congres al XIV-lea al Partidului Comunist Român, pe lîngă cel suprem de Congres al marilor victorii socialiste, este și acea virtute nemuritoare de a se constitui într-o punte de aur între milenii, între cel în care noi românii încărcați de atîta istorie viețuim și cel căruia îi vom trece în curînd pragul, respectiv mileniul al treilea prefigurat cu atîta clarviziune de documentele apropiatului forum național al comuniștilor români. Dezbaterea acestor istorice documente evidențiază cu putere faptul că între partid și popor există o unitate deplină și de nezdruncinat, că poporul român, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este ferm hotărît să-și făurească în mod liber și conștient propriul său destin — destinul socialist și comunist. Certitudinea aceasta — o spunem de la bun început — ne-o dă hotărîrea noastră unanimă ca la cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R. să fie reales în funcția supremă de secretar general al partidului, același neobosit și exem-

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

PLEDOARIE PENTRU NOUA TINEREȚE A ORAȘELOR

II

FORȚA DE PROPULSIE A RIURILOR ÎMBLÎNZITE

Dincolo de paradoxul aparent al acestei formulări stă un adevăr ușor de evidențiat: cursul nou al multora dintre apele noastre, riurile noi care și-au aflat de curînd loc pe harta României au dat un elan aparte așezărilor din preajma lor. Orașe care n-ar fi visat niciodată să devină porturi, precum Medgidia, în plin podiș dobrogean ; sate cu aspect urban, precum 30 Decembrie ; localități, precum Basarabi, de nerecunoscut pentru cei care n-au mai trecut pe străzile sale chiar și de numai patru-cinci ani ; foste tîrguri devenite puncte de interes național și internațional, precum Oltenița ; nenumărate așezări de pe Olt și Someș, de pe Jiu și Crișuri — toate au cunoscut marile transformări impuse de statutul lor aparte, acela de beneficiare ale unor lucrări de amenajare complexă a apelor din interiorul țării. Baraje, hidrocentrale, porturi, ecluze, sisteme de irigații, faleze, lacuri, dar și șansa unităților agricole de a obține recolte superioare tuturor celor de pînă acum, șansa (intersectîndu-se cu necesitatea) amplasării pe aceste locuri a unor unități industriale puternice, resimțind, în cadrul complicatelor lor procese tehnologice, multă nevoie de apă, iată cele dintîi rezultate — și, implicit mutații de ordin economic și social — ale aducerii de pe planșete la scara 1/1 a unor grandioase proiecte izvorîte atît din dorința valorificării la cote maxime a potențialului de care dispun apele noastre, dar și din rațiuni ținînd de repartizarea armonioasă a forțelor de producție pe întregul teritoriu al țării, idee benefică, prinzînd viață după Congresul al IX-lea al partidului, și formulată iar (într-un același spirit de consecvență față de inițiativele ce și-au văzut rodnicia în toate domeniile de activitate), cu limpezime, și în **Tezele** pentru apropiatul Congres al XIV-lea.

Cea mai de seamă **probă pusă de avintatul** nostru timp de azi în fața acestor localități, a oamenilor care trăiesc și muncesc în ele a fost **proba ritmului.** Viața complexă, de fiecare zi, i-a cerut, de pildă, tînărului primar din Oltenița, Dumitru Șurian, să participe, cu toată priceperea și energia sa, atît la intensa activitate desfășurată în Șantierul naval (punctul de unde pornesc, pe fluvii și mări, nave arborînd, în inalt de catarg, tricolorul), cît și la lucrările de la Canalul Dunăre—București ; atît la urmărirea și îndrumarea muncii de pe șantierele de construcții ale orașului, cît și la lupta cu gerul unei ierni prea devreme sosite, dar pe care oamenii noii Fabrici de zahăr au **știut să-l** învingă. Această probă, probă a spiritului revoluționar în acțiune, de fapt, stă, în fiece clipă, în fața noastră, a tuturor. Spre a ne dovedi, odată trecută, că sîntem cu adevărat oameni ai unei vremi în care eroismul cotidian a devenit atitudine, stare firească.

ÎN AUGUST, LA IERNUT

Am revăzut de curînd, după vreo 10 ani, Iernutul. L-am lăsat comună și l-am aflat oraș. Sincer să fiu, n-aș putea spune despre această așezare mureșană că și-a schimbat radical înfățișarea în acest ultim deceniu. Era și înainte o comună falnică, nutrind neascunse ambiții de a deveni cît mai curînd localitate urbană. Și-a mai adăugat, desigur, cîteva blocuri. Și-a mai îngrijit străzile și și-a chemat în apropiere, chiar lîngă monumentul care cinstește memoria celor 11 000 de ostași căzuți în toamna lui 1944, o impresionantă colecție de sculpturi avînd drept unică sursă de inspirație eroismul, sculpturi create de participanții la taberele de creație găzduite de fosta comună.

Transformările adevărate, spectaculoase, sînt de căutat (și de găsit) în altă parte — în mentalitatea oamenilor și în felul cum au anticipat, cu realism, drumul pe care avea să-l străbată Iernutul. Drum care, deși nu poate ocoli nici marea centrală termoelectrică, trece mai ales prin cîmpurile și prin grajdurile Întreprinderii agricole de stat și Cooperativei agricole de producție. Oraș agro-industrial în adevăratul înțeles al cuvîntului, Iernutul își păstrează, ca pe un semn de străveche noblețe și de prezentă prosperitate, terenuri cultivate cu porumb înalt și des chiar printre blocuri ; dar se mîndrește și cu o mare Întreprindere de nutreturi combinate (care n-a cunoscut, de la deschidere, abundența de materii prime din această vară), și cu un complex de sere (în care s-a trecut la producerea pe scară industrială a ciupercilor), și cu o întreprindere —

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 7-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

De la senzorial la ideatic

Grigore Hagiu debuta în 1962, (doi ani după Nichita Stănescu), cu volumul **Autoportret în August,** care nu aducea multe noutăți în atmosfera literară a vremii. Dominanta psihică o constituie dăruirea, arderea, fervoarea... Poetul afișa ostentativ poza omului mistuit de „adevărul fierbinte", năzuind artistic spre realizarea unui „cîntec luminos", denunțînd cenușiul printr-un „chiot sănătos și vesel" de heliocentrist exultant. Izvoarele lirismului le descoperea în revoluție, în oamenii care au inițiat-o. Temele erau cele tratate și de Labiș (fără patosul acestuia) și de întreaga generație ce i-a urmat — integrate unei literaturi a marilor circumstanțe. Susținerea artistică — din păcate — era subredă.

Următorul volum **(Continentele ascunse,** din 1965) face trecerea de la lirica cetățenească la cea intimă, simbolizînd dorința de autocunoaștere ca bază a unei cunoașteri mai largi a lumii și a universului, împletită cu setea de iubire, condiție a împlinirii, cunoaștere care depășește pragul senzorial... Fericirea în dragoste e presimțită gidian în „mireasma suavă" a femeii iubite. Hagiu va cultiva cu insistență simțul admecării și al tactilului, celebrînd o iubire păgînă, carnală, nespiritualizată, ca și Arghezi, memoria fiindu-i precumpănitor biologică : „amintirile tale-mi rămîn, / plină mi-e carnea și mintea de ele" **(privind în urmă).**

Pe plan epistemologic, Hagiu acuză o percepție acută a mișcării, a devenirii, fiind un apologet convins al schimbării. Pe plan etic, cultivă idealul completudinii, iar pe plan estetic realizează trecerea de la reținerea brută a faptului de viață netransfigurat, la adevărul artistic descoperit pe tărîmul visării, al ficțiunii — specific poeziei... În general însă poezia celui de-al doilea volum este — totuși — cuminte, extrasă din teme obișnuite.

Cel de al treilea volum **(Sfera ginditoare,** 1967) marchează o etapă lirică ascendentă în evoluția lui Hagiu. Este vorba de saltul calitativ de la poezia intimist-senzorială spre cea ideatică, evoluînd de la cunoasterea de sine spre cunoașterea universului, asupra căruia filosofează într-o modalitate dialectică de tip demonstrativ, preocupat deopotrivă atît de esență, cît și de existență. Un loc deosebit îl ocupă ilustrarea artistică, de un dramatism mișcător, a ideii de destin, interpretată beethovenian — destinul împletindu-se în mod necesar cu existența : el este creatorul contrariilor și totodată sinteza acestora, vroindu-se pe sine însuși negat... Tot astfel, **ideea morții** e concepută dialectic, nu mioritic, drept „oprirea noastră cea mai bruscă / și cea mai împietrită / cînd trupul ți-l întrece prima oară / și fără întoarcere / tot ce a fost nemuritor în tine **(omul phoenix).** Alte poezii ca **Lucifer în paradis, Femeile nebune-n rugăciune, Piramidă de grîu, Lebăda, Ciudatul călător, Zeul bătrîn, Clopotul** sau **fir cu plumb** întregesc armonios imaginea unui volum unitar din punct de vedere al concepției. O undă de hegelianism — prin contaminare stănesciană — scaldă versurile ideatice ale lui Hagiu în apele onirice ale poeziei — ideal în jurul căruia e axat întreg volumul — e vorba de poemul **Marele visător,** conceput pe ideea binecunoscută a teatrului spaniol al lui Calderon de la Barca: **la vida est sueño** (= viața este vis). Marele visător este principiul unic din care decurg toate, sinele în sine, Demiurgul care: „nu cunoaste goluri este somnul însuși / el știe totul neputînd să se trezească / cel care e visat / nici n-a-nceput pe ceilalți să îi viseze / și el i-a și trăit întreaga neputință /.../ el se iubește-ntîi și-ntîi pe sine / pentru a le da și celorlalți durată"...

Etapele liricii parcurse pînă acum de Grigore Hagiu (luptă — iubire — cugetare) sînt de fapt trei momente dialectice ale personalității, ale

Simion Bărbulescu

Continuare în pag. a 6-a

CENTENAR

LECȚIA LUI CREANGĂ

I

Ion Creangă a scris relativ puțin. Puținul și multul însă, în materie de literatură, nu pot fi judecate în sine, multul nefiind egal cu dilatarea și cu golul, așa cum nici puținătatea nu este egală întotdeauna cu revelarea unei esențe pure. În cazul lui Sadoveanu, cel mai strălucit urmaș al lui Ion Creangă, multul este egal cu plinătatea, epopeea sadoveniană neavînd asemuire în toată literatura română, dată fiind unitatea ei de ton și de ritm, dată fiind cuprinderea ei rotitoare și infinită parcă. În cazul amintit mai înainte, al lui Ion Creangă, puținătatea este egală cu esența pură, nu că este egală, este esență pură, puterea de iradiere a operei marelui humuleștean, fascinația mereu vie și mereu scînteindă a operei acestuia neavînd nici ele asemuire în literatura română — și poate că nici în literatura universală —, cu toate că Ion Creangă a scris puțin, cum spuneam. Puțin și divers : povești, basme, amintiri, diversitatea aceasta nedăunînd în nici un fel unității întregii opere, subliniind-o, dimpotrivă. Creangă fiind unul și același în tot ce a scris — în „Harap Alb", dar și în „Amintiri", în „Soacra cu trei nurori", dar și în „Ioan Roată și Vodă Cuza", în „Moș Nichifor Coțcariul", dar și în „Ivan Turbincă" —, în fiecare rînd din fascinanta lui operă, insuficient de bine cunoscută, apreciată aproape întotdeauna la modul superlativ, fără a fi însă cercetată ca atare, sensurile ei filozofice rămînînd parcă, chiar și acum, la o sută de ani de la stingerea din viață a genialului prozator, nerelevate, cu toate că au fost și sînt profunde, sau poate că tocmai de aceea.

Ion Creangă a început să scrie la îndemnul lui Eminescu, care l-a luat de mînă și l-a dus la „Junimea", așa se spune. Poate că e așa, amănuntul acesta, dacă l-a dus sau nu l-a dus Eminescu la „Junimea", dacă l-a dus mai întîi acasă la unul dintre junimiști și abia după aceea la

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 6-a

MEMORIA LOCURILOR

Nucul sfătos mă întîmpină cu umbra-i rărită de brumă și aeru-i egal învîrstat cu mireasme de tămîioasă și valuri de grauri hoinari. Prin ograda dilatată de amintirea Povestitorului, gîndurile rătăcite de cuib prind contur, și știu că-i vremea să-mi potrivesc ornicul cu... ornicul Lui. Bojdeuca stă povîrnită sub doruri lumești ; bucurii, indoieli, zbucium. Ciudat !, nu-mi pare defel golită scoica odată ce și-a dăruit lumii mărgăritarul.

M-am prins în dialog cu cei care au fost ; umbre pe care le recunosc după nemurirea ființei și înțeleg cum nu am înțeles nicicînd, că din acest loc de-o modestie smerită, Ion Creangă a desferecat încă un izvor-viu Cuvintelor.

Din cerdacul înalt primesc tot prinosul de rod al podgoriilor ce înnobilează dealurile Ciricului și Șorogarilor. Mă simt dedublată ca și cînd prezentă și-n același timp aș fi atîns cu pasul Timpul și Spațiul în care am mai trăit odat'. Stranie senzație !

„Nu știu alții cum sînt, dar eu cînd mă gîndesc la locul...". Simt zvîcnindu-mi în degete amprentele slovei pe care scriitorul a ars-o prin sufletul său, prefăcînd-o în făclia de la care ne-am luminat feeric nopțile copilăriei.

Melania Cuc

Continuare în pag. a 5-a

TOAMNA, SENTIMENT

Ce-nseamnă toamna, totuși, ca un dar,
les zilele încet din calendar,
les simbetele, nu mai au amiezi,
Ceru-i spuzit și roșu ca un miez,
De luni și pînă parcă în alt veac,
Numai răscruci, doar văi ce se desfac,
Prin marțea gîndului de-ar fi măcar
Un ceas și-acela să ne-adune iar,
Iar miercurea apoi — dar ce-i cu ea ?
Că-n amintiri e joi și nu era,
Trăind sub aripi nesfîrșit de moi,
Bolnavi de cer, dar mai ales de noi —
De joi și pînă peste vineri cînd
Pare-a ploua și plouă doar în gînd,
Să umplem iarăși golul dintre crengi
Numai cu mîini și ochi de-adolescenți,
Cît timp din urmă,-ncremeniți și goi,
Copacii ard ca umerii-ntre noi...

...Și e-o lumină-aprinsă, ca de scări
Suind mirat la trunchiu-mbrățișatei țări.

A.I. Zăinescu

TRANSFORMAREA CRITICULUI

Născut în mijlocul Bărăganului ialomițean, la Țăndărei, unde-și trăiește copilăria și adolescența, Paul Georgescu a adus în jurnalistica literară și în proză inteligența acută și pragmatică a locurilor de baștină, lirismul filtrat imperios de cerebralitate, predilecția pentru omul și literatura munteană, pasiunea pentru idei, dispoziția pentru cozerie și colocvialitate. După studii bucureștene la facultatea de limbă și literatură, vreme în care trăiește tensiunea luptelor de idei ale timpului, Paul Georgescu intră în literatură prin intermediul presei literare, unde va lucra circa douăzeci de ani, din 1949, întîi în redacția **Vieții românești**. Deși în anii cînd scria despre **Tinerețe fără bătrînețe** (anii postbelici cincizeci, cînd apare **Străinul** lui Titus Popovici), declarațiile ideologico-politice sînt susceptibile de redimensionări, credem că aceste rînduri rămîn totuși caracteristice pentru Paul Georgescu : „Noi i-am văzut pe democrații burghezi îmbrăcați în uniforme fasciste, i-am văzut pe naționaliștii furioși deschizînd porțile patriei invaziei hitleriste, i-am văzut pe ortodoxiștii integrali sfărîmînd țeste omenești. Am văzut puse în practică șovinismul, lupta dintre generații, renunțarea la rațiune". Nota excesivă a acestei declarații îi este proprie criticului Paul Georgescu, care a avut predilecție pentru formulările extreme. Totodată precipitata confesiune fixează cadrul de formație al tînărului scriitor, intim legat de experiența socială, intelectuală, culturală, politică a României interbelice, căreia îi datorează practic totul. După faza activă, militantă a carierei sale literare, Paul Georgescu va scrie o proză hrănită mai ales de ambianța complexă a presei și literaturii românești de dinaintea celui de al doilea război mondial. Pentru început, Paul Georgescu a fost om de redacție, dar și factor de răspundere în presa și viața literară, fiind unul din conducătorii **Gazetei literare** și membru al Biroului Uniunii scriitorilor. Primul congres al scriitorilor români, după război, din 1954, îl găsește coraportor pentru critica literară și redactor șef adjunct al **Gazetei literare**, a cărei poziție și direcție în critica literară o critică vehement în cadrul Congresului Zaharia Stancu. Este congresul scriitoricesc care a încercat să scuture literatura de adausurile unor scheme rigide, a unor false valori, în poezie, proză și critică, unul din înnoitorii de spirit fiind A.E. Baconsky. Primele volume de critică tipărite de Paul Georgescu, **Încercări critice**, I și II (1957, 1958) sînt articole de directivă ideologică în cultură și literatură, unele scrise în „conversație" (a se citi : polemică) cu Occidentul, altele reamintind principiile literare inevitabile ale anilor cincizeci, după cum și pledoarii pentru „capodopera necunoscută", adică pentru literatura ce va să vie. Mai ales în al doilea volum de **Încercări critice**, Paul Georgescu se afirmă ca un recenzent interesant, inteligent, volubil, atent la noutatea literară și artistică, fără a se fi emancipat în întregime de didactica dogmatică a criticii literare a epocii. Saltul va fi vizibil mai ales în următoarele cărți de critică și eseistică literară : **Păreri literare** (1964) și **Polivalența necesară** (1967), unde preocuparea de fenomenul literar le domină pe celelalte. Trebuie spus că dacă Paul Georgescu a făcut adesea mai înainte elogiul unei literaturi astăzi cu totul moarte, tratînd-o însă cu toată seriozitatea, același critic s-a arătat viu interesat de noii scriitori al căror debut l-a urmărit și că ochiul său a cercetat cu atenție pe cîțiva dintre cei mai reprezentativi scriitori aflați azi la amiaza carierei lor literare, unii de mult consacrați. Începuturile literare ale lui Alexandru Andrițoiu, Ion Horea, Miron Scorobete, Petre Stoica, Cezar Baltag, Constanța Buzea, Teodor Mazilu, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Vasile Rebreanu, Nicolae Velea și mai ales Nichita Stănescu sînt parafate și de opinia critică exprimată de Paul Georgescu. Cele mai substanțiale pagini de critică și eseistică literară Paul Georgescu nu le-a scris însă despre literatura care se constituia sub ochii lui, pe care a urmărit-o cu elasticitate de opinie, ci mai ales despre scriitorii constituiți, clasici ai literaturii române în acel moment. Încă din **Încercări critice**, ca și din **Păreri literare** se pot reține paginile despre proza sadoveniană, pline de comprehensivitate și de sugestii interpretative. O altă predilecție este G. Călinescu despre a cărui operă de romancier, de poet, de istoric literar, Paul Georgescu ne lasă interesante observații și caracterizări. Volumul de eseuri **Polivalența necesară, Asociații și disociații**, (1967) exprimă definitiv opțiunile lui Paul Georgescu, marcînd saltul calitativ al criticii și literaturii lui. Este de fapt o carte despre romanul românesc și despre proză în genere, văzută însă prin intermediul operei unor scriitori români : Sadoveanu, Călinescu, Duiliu Zamfirescu, G. Ibrăileanu, Camil Petrescu, Nicolae Filimon. Însemnările finale despre roman constituie o sinteză a discuțiilor despre roman începute în perioada interbelică și continuate de critic într-un climat literar hrănit de noile idei europene ale vremii privitoare la realism și absurd în proză. Tipul de roman către care tinde teoretic Paul Georgescu este un roman care să îmbine trăsăturile clasicității cu cele ale literaturii moderne din jurul celui de al doilea război mondial, înainte și după, coeficientul modelului francez fiind cel mai important. Este aici un alt Paul Georgescu față de cel restrictiv și unilinîar din critica literară anterioară. Aceste eseuri sînt deschise, colocviale, convocînd toate părerile de scriitori români sau străini, dînd fiecăruia partea sa, în acest simpozion al romanului românesc. Alimentate de ideologia literară modernă, mai ales franceză, a Europei postbelice, precum și de a celei românești interbelice, eseurile din **Polivalența necesară** constituie un act recuperator de continuitate ideatică și valorică, programatic, cu tot ceea ce avea literatura română pe terenul temelor abordate, care e romanul de observație, dar mai ales romanul intelectual, romanul de idei. Era modul scriitorului de a participa, alături de G. Călinescu, Marin Preda, Eugen Barbu, A.E. Baconsky și alții, la refacerea unor legături literare, peste capul unei literaturi contrafăcute, la edificarea căreia Paul Georgescu avusese un rol important, legătură care restituie literaturii române postbelice un sens propriu. În același sens, restaurator, este întocmită și prefața la reeditarea reparatorie a criticelor lui Titu Maiorescu (1966), critice, iarăși, al căror sens anterioara activitate de jurnalistică literară a lui Paul Georgescu o combătuse. În seria interesantă, dar mai adesea prin anecdotică, a convorbirilor pe care Paul Georgescu le-a dus cu Florin Mugur (apărute cu titlul **Vîrstele rațiunii**, în 1982), cel intervievat încearcă să dea impresia că în activitatea sa literară a existat o continuitate, excluzînd ideea de ruptură sau de contradicție dintre o etapă și alta. Slăbiciunea de a evita „mea culpa", pe care o consemnăm în cazul acestei cărți, este mai generală. Rămîne istoriei literare să facă precizările necesare.

Prin **Polivalența necesară**, Paul Georgescu și-a înfățișat pe larg opțiunile literare, anunțînd practic un prozator. În același an au apărut nuvelele din **Vîrstele tinereții**, care propuneau un prozator format, de o factură singulară, ambiționînd să împace proza de observație și de caracterologie balzaciană, cu tipul de roman analitic, ca și cu cel de introspecție și idei. Proza lui Paul Georgescu este urmarea unei voințe de sinteză în care programul afișat este însă susținut de calități neîndoielnice. Se pot desprinde într-adevăr în această carte lecții diverse de proză : Balzac, Caragiale, Călinescu, Camil Petrescu, Ibrăileanu, Gide, Paul Sartre fără să avem de-a face cu o pastișă. Proza lui Paul Georgescu are o pecete inconfundabilă, datorită modului în care livrescul conviețuiește cu autenticul. **Coborînd** dezvoltă aceleași însușiri, dar piere prin excesul unui cifru care direcționează atențiile, cartea fiind de fapt tezistă, și printr-o locvacitate eseistică, care tinde să se autonomizeze. De aici înainte cărțile de proză ale lui Paul Georgescu vor apare cu o anumită regularitate, impunînd prin profilul lor particular. În **3 nuvele, Pilaf** rămîne bucata antologică, evidențiind pentru cel ce privește ansamblul operei complexul tatălui, prezent și în **Coborînd**. Îi urmează **Înainte de tăcere, Doctorul Poenaru** (nuanțat portret al unui specialist de provincie într-o epocă grea), unde atmosfera cehoviană coexistă cu o știință a notației replicilor, mărturisind un model însușit cu talent din Caragiale. Romanul care concentrează toate temele și procedeele specifice lui Paul Georgescu, fiind pandantul pe care-l oferă literaturii românești interbelice, care l-a format, este **Revelionul**, roman reper pentru întreaga lui carieră literară. Mergînd mai departe, celelalte cărți : **Vara baroc**, (1980), **Solstițiu tulburat** (1982), **Siesta** (1983), **Mai mult ca perfectul** (1984), aduc calitățile și excesele cunoscute. **Solstițiu tulburat** este o carte de performanță stilistică. Pagini întregi sînt dedicate dialogurilor dintre personaje și trebuie spus că nici o notă nu e falsă, că vorbele curg cu o uimitoare exactitate, fără precizări de regie, reduse ca la Camil Petrescu la minimum, dar întotdeauna esențiale. Lecția lui Caragiale și Camil Petrescu este dusă în **Solstițiu tulburat** pînă la condiția unei măestrii a oralității și autenticității vorbirii. Performanța prozei lui Paul Georgescu nu stă în construcție, ci în observație și în stil. Stilul este intelectual, fără a fi rigid. Paul Georgescu aspirînd tot timpul să facă din eroul lui Caragiale, Mitică, un protagonist de roman modern al analizei, introspecției, opțiunii. În intenția de a duce mai departe cîștigurile prozei românești scrisă mai înainte de G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Camil Petrescu, Anton Holban, Mihail Sebastian, M. Blecher, Paul Georgescu a propus prin nuvelele și romanele sale o formulă personală de stil, care verifică posibilitățile de continuitate ale prozei românești pe acest traiect. Proza lui Paul Georgescu, mai mult decît o operă, este o experiență inteligentă, programatică, stimulativă pentru prozatorul de mîine. Nici critica literară, nici proza scrisă de Paul Georgescu nu pier odată cu omul. Despre ele se va mai vorbi.

M. Ungheanu

REALUL DEMITOLOGIZANT

Cartea de debut a Ioanei Ieronim, **Vară timpurie** (1979), proba o conștiință poetică surprinzător de matură, dezinhibată de oscilațiile și șovăielile începutului, cu o acută și sigură priză la real. Privirea (ca instrument metaforic) executa un decupaj în continuumul existenței și, astfel „prelevat", eșantionul devenea expresiv, iar viața cotidiană semnificativă. Ca o bună parte dintre poeții optzeciști, ea nu caută excepția și spectaculosul ci mai degrabă imediatețea banală, sau aparent banală a realului inconjurător. Este însă o convenție poetică (deși pare paradoxal orice antiretorică este și o „retorică", avînd convențiile, invariantele și șabloanele sale), deoarece existența uniformă și schematizată nu poate fi dată ca semnificativă, decît în măsura în care își exercită impactul asupra / și provoacă reacția unei conștiințe, inducînd în ultimă instanță o luare de atitudine și o situare ontologică a eului poetic. Fără această asumare a propriei condiții, fără această personalizare a raporturilor și relațiilor extrinseci, însuși discursul poetic rămîne amorf, o înregistrare inertă de secvențe și imagini, cum nu de puține ori se întîmplă în poezia de azi. Din fericire, Ioana Ieronim edifică prin limbaj o viziune proprie asupra realității, investind-o cu un sens, indiferent de semn, și căutînd în ea un „proiect de mitologie" sau mai bine zis de „antimitologie". Sintagma care este și titlul, foarte bine ales, celui de-al doilea volum (**Proiect de mitologie**, 1981) mi se pare definitorie pentru poetica sa. Nu ne întîmpină un real fabulos, sacralizat, ci dimpotrivă, o lume care a pierdut dimensiunea spirituală și temporală a faptelor, o existență cantonată numai în prezent, ca un desen fără perspectivă, cu numai două coordonate ; un prezent autarhic al lucrurilor ce au invadat și acoperit orizontul exterior (cadrul social și natural) dar și intimitatea ființei, transformată, la rîndul ei, într-un hibrid obiectual : „bastonul, pălăria, un ziar, / un trandafir de pînză roșie" (**schiță de costum**). Poeta coboară necruțătoare sonda observației în straturile precare, derizorii ale existenței, pentru a aduce la suprafață probe nefalsificate, autentice, naturaliste chiar, de realitate. Poemul **Scenă de gen** este un astfel de extras sau concentrat al dezumanizării, o enumerare acuzatoare prin ea însăși, a unor secvențe de o atroce mizerie și banalitate : „Materie densă, fum și abur de alcool / oameni la mese / Zăngănit de vase, pe după o perdea, / miros de varză, cîrnat prăjit / haine ude, afară e zloată, / prin fereastra tăiată în placaj se văd / fulgii rari de zăpadă, / burniță // măști translucide, moi / arată mișcarea lentă dinlăuntru (...)". Orice s-ar spune, atitudinea Ioanei Ieronim nu este cîtuși de puțin feminină, și nu în detrimentul poeziei. Senzația de sinceritate și autenticitate brutală, aș spune, a poeticii sale este, de fapt, efectul unei scriituri migălos elaborate, în care monotonia calculată a rostirii are rolul de a atenua reacția deflagrantă a imaginilor (**Melodia zilei întîi**). Poetă a vidului existențial și a formelor sale, pe cît de compactă este descrierea fragmentelor de realitate, Ioana Ieronim nu și-a extirpat sensibilitatea și vibrația emoțională, cenzurate și camuflate însă de o aparență ironică. În compensație, imaginația materială țîșnește într-o seamă de mici texte în maniera haikuurilor, un fel de ilustrări metaforice a unor sentimente, stări sufletești sau noțiuni abstracte. Ele îndeplinesc în același timp, funcția de a imprima relief stilistic și prospețime unui discurs poetic, cîteodată, în mod exagerat, denotativ.

În **Cortina**, volum publicat în 1983, procesul metaforizării este mai apăsat, fără ca poeta să trădeze normalitatea și chiar austeritatea tonului. În aceeași măsură se produce și o intelectualizare a imaginilor, mai căutate, mai pretențios croite și îmbinate : „Pagina de ziar, asemenea / pereților zugrăviți. / În prim plan — un cap de femeie. / Din trăsăturile ei late luminoase deduci / zeița fertilității. // Lîngă umărul femeii, sub o coloană de cifre / chipul unui tînăr bărbat, / ochii mari deschiși — oglinzi ale sufletului. / Fiul ei, se înțelege. Fiul ei. // Rectificăm : în fapt ea este frumoasă / inteligentă și stearpă / el, mai vîrstnic / maestru — părintele / Amîndoi închinători lui Apolo. / Amîndoi avînd aceeași statură. / Același zîmbet pentru / plata vămilor. // Și anii, la fel, / abia au început să-i trădeze / în pași de dans : / capriccioso". Nu s-ar putea spune că autoarea nu își etalează cu oarecare încîntare instrumentele și procedura scripturală. Acel „rectificăm" prin care se intervine direct în poezie este și un semnal al activității textuante, al lucrării poetului în limbaj. Dezinvoltura și aerul familiar al comunicării fac parte din arsenalul antiretoric al Ioanei Ieronim și sînt intrinseci nu numai discursului mimetic, dar și textelor care eliberează conotații metaforice. A face metafora firească și firescul metaforic înseamnă o echilibristică destul de dificilă și riscantă, care însă autoarei îi reușește mai totdeauna. Și din unghiul elaborării textuale, acest aliaj dintre real și imaginar, în care nivelele își transferă unul altuia funcțiile, constituie unul din punctele nodale ale neo sau post-modernismului poetic, cum vrem să-l numim. Fără a produce zgomot, fără a face multe valuri în jurul ei, poezia Ioanei Ieronim se dovedește purtătoarea unei modernități de substanță, și nu doar formale. **Happining, Mores, Nocturnă** sau **Cortină** sînt ilustrative pentru direcția amintită : „El trăiește / fără plasă la trapez, / fără blîndajul iubirii // printre / zebre / și neamul de ciclopi al semafoarelor // pe cînd / plante perechi lunecă prin soare, / plutesc spre miezul roșu al / pămîntului // și ea, singură / șterge cu Dero / gingasele flori de plastic / din hol // Ah ! // Ziua aceasta trebuie să fie / preeria de vînătoare / a unui tînăr zeu". (**Cortină**).

Păstrînd aceeași tehnică poetică și mod de tratare (efect mimetic — efect metaforic) volumul **Eglogă** (1984) este înrudit ca viziune cu **Proiect de mitologie**. Ca specie literară, egloga aparține, ca și idila, poeziei pastorale, amîndouă cuprinzînd, stilizate și înfrumusețate, scene din viața cîmpenească. Cea dintîi sub formă preponderent narativă, iar a doua luînd aspectul unui dialog, de obicei între un păstor și o păstoriță. Revenind la „egloga" Ioanei Ieronim, ea este în maniera **Proiectului de mitologie** opusă accepției tradiționale a termenului. Ca proporții, este mai degrabă un roman rural în versuri albe, cu structură dialogică, iar în ceea ce privește concepția, fără urmă de „idilism". Mult mai potrivită pentru definirea viziunii sale ar fi expresia de naturalism ironic. Extrag un mic fragment : „Ucenica trage un sertar, pe furiș, / o lovește miros ascuțit de medicamente / răsuflare otrăvită. / — Ia uitați ce-am găsit, șoptește Vasilica. / — Vorbește fă tare, că baba e tocma colo, / după tarla, își cată găinile de ou. / — Ce de-a mai ilustratele. Vezi, / 1924, Lavinia Regina Balului. / N-o fi taman ea asta buclata — / și cu ăsta de-i lucește freza... / Fetele stau adunate — / mirosul stins de gaz în cozile sucite pe cap. / Printre ilustratele căzute pe covor / au găsit un trandafir uscat, maroniu / ...ăsta ce culoare-o fi fost ? Parcă alb ?". Personajele sînt ale satului contemporan și din dialogurile și monologurile lor se închează tabloul unor vieți și destine, unele dramatice ca al bătrînei Lavinia, altele meschine, grotești, mărginite ca ale Fiței și Gelu. **Eglogă** aruncă o lumină crudă și tristă asupra unei realități departe de a fi idilică în vreunul din elementele sale, fiind deopotrivă o replică la ideea de literatură sămănătoristă.

În **Poeme** (1986) autoarea se îndreaptă spre un imagism abstractizant oarecum neașteptat, raportîndu-l la contextul creației anterioare. Notația realistă precisă și limbajul familiar sînt substituite de un cod mai livresc și de ocurențe și interpolări textualizante : „Les beau jours / cînd pămîntul era drept / și-l legăna în soare / blînda țestoasă // cînd zeul cel mai tainic dintre toți / și-a ales împărăție / în țarcul făcut dintr-o sfoară / legată pe trei țăruși // semnul Lumii / în palma întredeschisă : causa rerum / plină de semințele sacre / ale efectului". Alteori codul poetic se lasă contaminat de limbajele mass-mediei și informaționale în **Efectul Doppler-Fizeau, Cicloidă, Indiferent, Nocturnă, Programare** etc. așa cum modernismul interbelic capta în sfera poeticului mașinismul și tehnicismul industrial al vremii. Nu aș putea spune că optez pentru această manieră, preferința mea îndreptîndu-se spre consubstanțialitatea ideii cu imaginea și mizînd mai puțin pe șocul unei componente ori alta. Sau, altfel zis, am mai multă încredere în închiderea plină de miez a parabolei, decît în deschiderea necontrolată a hiperbolei. **Simetrii** este o astfel de poezie conținînd mai multe „învelișuri" semantice ale imaginii : „Firul ierbii a crescut din pămînt / firul ierbii pe același drum se întoarce, / săgetînd trupul / Sfîntului Sebastian. // Durere, nici bucurie / nu răzbat din rezervația imaginară. / Sunet de toacă, / Uitarea / curată și nevinovată / vibrează aidoma unei ramuri de pin / în crepusculul ce naște umede stele".

Autoare care se grăbește încet, cu toate că în **Poeme** a apăsat ceva mai tare pe acceleratorul modernismului, Ioana Ieronim își construiește durabil, cu aplicație, o poetică a sa.

Paul Dugneanu

VITRINA LITERARĂ

■ **FILOANELE REALITĂȚII CONCRETE.** Vera Hudici („Aureola iubirii", Editura „Cartea Românească", 1988) readuce în discuție două dintre temele majore ale „obsedantului deceniu" : puterea și iubirea. Viața dramatică a Dochiei Moldovan și a lui Dragoș Plăieșu este, în fond, povestea formării unor conștiințe călăuzite, în devenirea lor, de idealuri profund umane. Vera Hudici folosește tehnica alternării planurilor narative, evocarea trecutului zbuciumat fiind întreruptă deseori de revenirile în cotidian. Refuzul declarat al universului metafizic, conduce firul epic spre filoanele unei realități concrete ce se nutrește din sevele nebănuite ale spațiului teluric. Cartea conține un mesaj umanist, fiind, totodată, romanul unei singure iubiri.

■ **JURNAL EUROPEAN.** Dumitru D. Ifrim („În numele omeniei", Ed. Sport-Turism, 1988) ne oferă un interesant memorial de călătorie prin țările Europei. Cartea debutează cu cîteva microeseuri despre noțiunea de călătorie, ca mai apoi să reconstituie la o altă scară istorică fața de predecesori (Dinicu Golescu și I. Codru Drăgușanu), peregrinările sale prin cîteva țări apusene. Folosind un stil cultivat, tentat uneori de o viziune metaforică a realității, Dumitru D. Ifrim face parte din categoria oamenilor de spirit care văd și înțeleg locurile vizitate din prisma unui livresc deloc supărător care nu face, de altfel, decît să-i potențeze autorului propriile trăiri. Fragmentele de jurnal din călătoriile prin Austria, Germania, Franța, Spania, Italia, Grecia și Olanda vin să întregească imaginea cititorului despre o conștiință care, deși aflată departe de ținuturile natale, **nu**-și uită matca de unde a plecat, sentimentul patriotic fiind o notă definitorie a acestei cărți ce vine să continue, în mod firesc, tradiția memorialistică românească al cărui părinte a fost Nicolae Milescu Spătarul.

■ **TEMĂ ȘI EXPRESIE.** Concepînd poezia drept „test de sinceritate", ne-am fi așteptat ca Ion Arcaș să facă în **Teste de sinceritate** (Editura „Dacia", 1988) concesii unui biografism apăsat, cînd, în realitate, exprimînd o neliniște specifică trăirii poetice, el încearcă definirea unei arte poetice care nu-și găsește nici tonul cel mai potrivit și nici imaginația cea mai adecvată (de aici ritmul trudnic al versurilor și porozitatea expresivă a întregii poezii) : „Respir vesperul unui timp hulit / cu semenii de-o vîrstă vreau prezentul / și rîd de plînsul pesimist / dar cu vers născut din neliniști. / / Sînt aproape bătrîn și tăcut / poetul merge înainte-mi / și deschide fereastra dimineții / să-mi dor trecutele-ntr-un dor ; / eu spun cuvinte fără sens / dar înțelesuri lumea are / și sunt un poet aproape tăcut / bătrînul vine după mine. / / Cînd văd o floare mă-nspăimînt / culoarea ei îmi stinge glasul / că doar a florii e izbînda / și-a versului născut din neliniști". (**Paznic la neliniști**).

Dacă în primul ciclu, „Carmen Patriae", Ion Arcaș dă expresie unui lirism patriotic în care pregnantă e tematica transilvană (remarcabil rămîne mesajul, în zece secvențe, al Craiului Horea „către străbuni și urmași în clipele damnării sale" — **Muntele sacru**), în **Noaptea de vineri spre luni**, ca și în **13 Poeme de dincolo de toamnă ș.a.** își face loc un sentiment de înfiorare și neliniște în fața trecerii, o meditație pe care limbajul poetic încearcă s-o aproximeze, fie și în tiparul imperfect al unei „glose" (**Sunt**).

Mai interesante mi se par cîteva piese construite pe tipare prozodice populare, filon a cărui exploatare se cere mai bine pusă în evidență și care ar putea să ducă la o oarecare izbîndă estetică poezia lui Ion Arcaș.

■ **CONVENȚIONALISMUL DESUET.** Un lirism așa-zis „monden", căruia nu-i stă bine nici ironia și nici ludicul, ci, mai degrabă, registrul notației reflexive caracterizează poezia Suzanei Delciu (**Un fel de-a fi**, Ed. „Cartea Românească", 1988). Dincolo de „neo-simbolismul" unor notații parisiene (v. pp. 18—24), evocînd o solitudine răvășită, incomodă, iscoditoare, Suzana Delciu face loc unei lucidități lirice scrutătoare („am ridicat palate / pe nisipul scînteietor al iluziilor / și ai făcut să strălucească / în magia flăcărilor / comorile..."), în cheia căreia capătă expresivitate un spirit histrionic, hoinar, ba chiar unul mefistofelic, a cărui adîncime nu o pot sugera versuri de felul : „Sînt un biet poet / un vîntură-lume / care se minte frumos / cu propriile himere / această mare / și unică falå / și care a știut / o singură dată / dincolo de rău și de bine / să plîngă / în crîșma lui Auerbach / pentru că n-a putut niciodată / să creadă în tine" (**Reminiscențe de lectură**). Departe de a fi aprofundate, astfel de simboluri și metofore rămîn expozitive, în condiția epidermică a notației. Poeta se află în faza unor conturări stilistice de suprafață, mimînd un bacovianism pastelist acefal : „Cerul / își plînge suferința / cu lacrimi / de potop. / Plouă cenușiu / peste orașul / suprapopulat. / Undeva / pe o muchie de deal / sîngerează în ploaie / un plop". (**Pastel**). Îi lipsesc profunzimea, dexteritatea stilistică, tonul. Interesant ar părea ciclul **Gavotele doamnei**, înecat într-o fadoare trenantă, inexpresivă, cultivînd un vag „impresionism" stilistic. Estompată impenitent, feminitatea se răzbună prin convenționalism imagistic, incolor, inodor...

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

EVOLUȚIE ȘI SERIOZITATE

După volumul de debut **Semnul mișcării***), Ioan Țepelea ni se înfățișează liric cu o nouă carte de versuri intitulată șocant dar frumos **Miresmele fulgerului**, pe linia unei ascendențe certe și limpezi, dovedindu-se un poet bun și adevărat, cu o operă deja rezistentă pînă și analizelor celor mai severe. Ioan Țepelea scrie strîns, dens și meditativ — cîmpul său predilect de meditație fiind timpul de la drămuirea clipei pînă la necuprinderile eternității. Eternității de-o clipă, cum ar spune Ion Pillat, sau clipe lungi cît o veșnicie. **Mă săgetează clipa**, exclamă poetul, adăugînd apoi, la antipod, cu plasticitate : **în jur străină veșnicia s-a-mbrăcat în frac.** Se cîntă despre demonul clipei, clipele se desenează și se rotunjesc ca trase cu compasul, există și o **Duminecă a clipelor / în care mă regăsesc / ...există o rezervație / unde poeții mor și învie zilnic / puțin cîte puțin.** În fine, există și **clipa imn**, imn orfic. Clipele fiind **celulele timpului**, cum spune poetul, ele se adună în țesuturi superioare. Mai întîi în ore, în acel cîntec al orelor ca la Rilke și apoi, prin nevăzuta mișcare a arătătoarelor ceasului, trece prin fazele zilei începînd cu apariția luminii : **măsor răsăritul / cu soarele inimii mă-mpodobesc**, se spune într-un **carpe diem** într-o necontenită laudă a luminii care alunecă spre amiază : **Ne învăluie soarele / cu netulburatele-i raze presimțim / căldura amiezii apasă pe umeri...** În bătaia dreaptă a luminii totul devine bucurie și fast : **ca o sărutare amiaza / m-a-mpodobit de cuvinte**, exultă poetul pînă ce se apleacă suav spre zarea **unde cumpăna asfințitului / contemplă o stea neîncăpută dincolo / ar trebui să tacă și ea bucurîndu-se / alături de bezne.** Apoi seara. Apoi o altă stea **ca noaptea / să poată lumina veșnicia.**

Așadar, din zori pînă-n puterea nopții, fazele zilei sînt surprinse sugestiv, cu metafore de obicei luminoase și exultante, dar cu gravitate. Nimic lejer sau fără noimă în poezia lui Țepelea. Căci, zice meditînd cu gravitate : **Mă poartă inima în memoria spiritului / se desfac sigilii așezate cuminte de timp.** Deci sigiliile care, la Ion Barbu, s-ar rupe din timp, aici se desfac și, tot prin suavitate ușor înscenată, se deschid larg în timpul cosmic : **încă un ceas de copilărie / înaintea timpului cosmic.**

Am putea exemplifica sentimentele anotimpurilor în această carte cu lumină scăpărătoare, fulgerări de timp, cu opriri în datele calendaristice simbolice : decembrie, ca încheiere de an, armindeni ca reprimenire a naturii ; dar mult mai izbutite sînt poemele care, legînd timpul de viață, de om, incantează, ca la Ovidiu, vîrstele omului în legătura dialectică cu vîrstele omenirii. Copilăria, în primul rînd. Adică vîrsta de aur. În natură, vîrsta aceasta corespunde primăverii **unde iarba mă colindă-n priviri / și-s inverzite pădurile pînă la cer / În copilărie se bate monedă de aur : / să-mi însușesc tot ce nu poate fi veșnic m-ascund / în lăuntrul naturii unde copiii / citesc și recitesc / romanele lui Jules Verne**, scrie poetul copilărindu-se cu artă autentică. Un poem ca **Amintiri din satul copilăriei** încununează cu lauri farmecul vîrstei dintîi și o trece încet, pe neobservate în haloul adolescenței : **copacii n-au mai înfrunzit / ca altădată caii văzduhului / prefericiții pasc iarba îndrăgostită / a adolescenței.** Este o strofă de aleasă frumusețe și de dovadă a maturității artistice de care dă dovadă poetul Ioan Țepelea.

Bărbăția este vîrsta însăși a cărții. **Miresmele fulgerului** sînt, de fapt, forța bărbăției. Fulgerul e un leit motiv al cărții, repetat însă rar, numai acolo unde subliniază bărbăția ca forță și sens. Cît despre bătrînețe ea este prezentă doar prin icoanele argintate ale strămoșilor și în străvechile vetre ale patriei. Cu Transilvania, în prim plan, desigur : **Mă cuprind cu tine nesfîrșire de vis / fremătînd în lumină pînă la dorul / ce-mi adună strămoșii în fluier / și doina în glas.** Cît despre bătrînețea în sine, prin simbolul ei arhicunoscut : bătrînul rege Lear, ea este ocolită și amestecată în raiul copilăriei : **nimeni nu-l iubește pe regele Lear / de amărăciune greierele din iarba copilăriei / s-a cimentat în statui.**

S-ar putea continua cu cîntecul secolului, apoi al secolelor, cu apăsarea mileniului, cu tentația infinitului. Dar ceea ce este interesant și cu totul original în cartea lui Ioan Țepelea este încercarea de-a umbla la filosofia timpului, chiar dacă rezultatele nu sînt totdeauna strălucite. Principalul este că se încearcă așa ceva și că uneori, cînd nu se abstractizează prea mult, se izbutesc poeme cu totul notabile. Așa este în topirea timpului utopic cu iluziile proprii poetului, prin invocarea directă a lui Campanella : **Mă împiedic de invidia / acestei clipe / în care iluziile se simt așa de bine / e-n visul lui Campanella închis / pentru amplitudinea curajului nimeni / nu circulă printre venele și arterele / umplute de laptele sîngelui nostru... / Mă poartă inima în memoria spiritului / se desfac sigilii așezate cuminte în timp.** Am citat poemul întreg, pentru valoarea și semnificația lui.

Iar dacă, așa cum spune poetul : **în miez de veșnicie fulgeră destinul** —, destinul lui este de a cînta fulgerător, scăpărător, cu lumina strînsă dar orbitoare a poemelor, pe drumul său propriu pe care și-l prefigurează încă de pe acum.

Al. Andrițoiu

*) **Ioan Țepelea : „Miresmele fulgerului", Editura „Cartea Românească", 1988**

PUBLICISTICĂ

UN PREZENT CONTINUU

● Inteligentă și, cu un cuvînt ce obsedează pe autor, „vie", publicistica lui Ion Țăranu din recenta culegere de tablete, reportaje și meditații pe teme contemporane*) afirmă, fără nici o îndoială, un jurnalist cu spirit de observație, ingeniozitate speculativă și obișnuință a reflecției, atent catagraf al clipei căreia nu o dată îi închină solemne compoziții de adevărat verset, remarcabile prin penetrație și devoțiune. De fapt, **istoria vie** exprimă, în accepțiunea ce i-o dă Ion Țăranu, această continuitate de civilizație românească în teritorii ce sînt pecetluite de un popor așezat, născocitor și iubitor de toate cele frumoase, demn prin înalte reprezentări morale despre univers și cuminte printr-o filosofie ce reiese din veacuri de biruință asupra vicisitudinilor. Dimensiunea memoriei se evocă pretutindeni aici în combinații impresionante cu o lume contemporană ce urmează căile unei tradiții însușite. Prezent și trecut se împletesc într-o lume a permanențelor ce impune printr-o emoționantă coerență.

De fapt, cele mai multe dintre comentariile colecționate aici de autor trădează o înclinație eseistică și o năzuință către reflexiv, astfel încît aspectul acestor compoziții evidențiază o anumită „impuritate" față de formula curentă și reclamă o altfel de examinare decît cea călăuzită de principii didactice. Acestea nu-s doar „reportaje" și „tablete", sînt un fel de confesiuni ce se rostesc într-o adîncă intimitate de către un scriitor ce-și evaluează opțiunile în vederea unei clarificări de natură etică. Lipsesc (ori sînt iscusit înfășurate în gînditoare rostiri) declarațiile cu aer grandilocvent, frazele grandioase ce sună pseudo-liric și sînt potrivite, în orice ocazie, sintagmele împrumutate fără pătrundere în straturi mai adînci. O anumită sinceritate de jurnal intim se întrevede aici și impresionează spiritul nostru însetat de autenticitate. În fond, „Istorie vie" este confesiunea unui prozator cu înzestrări evidente într-o direcție pe care, după toate datele, încă o ignoră dacă ar fi să ne orientăm după formula întrebuințată în anterioarele apariții (**Sub semnul dragonului**, 1975)) și în fragmentele, nu puține, ce s-au publicat prin reviste în vremea din urmă din romanul „Cavalerii soarelui". Ion Țăranu este, de fapt, un povestitor de pură stirpe moldavă iubind vorba rotunjită și plină de parfumuri, solemnă și poetică, exprimînd universuri vechi și rotitoare dinspre altădată către acum. Prozele lui (remarcabilă rămînînd și astăzi „Povestea pe care n-o pot scrie") sînt, la drept vorbind, lungi confesiuni cărora le-ar trebui, spre a se împlini în toate direcțiile, o șezătoare din alte vremi. Esențial este, dar, a spune că autorul își poate afla o izbîndă deplină în narațiuni de om al naturii, ce invocă armoniile unei lumi traduse într-o nesfîrșită poveste.

Aici, în „Istorie vie", această pasiune pentru vorba înflorată, cu distilări de vinuri vechi și cu ornamentații de costum sărbătoresc, se observă numaidecît stilul, mai întîi de toate, diferențiind o publicistică meritorie nu doar în adeziuni ci și în forma, îngrijită, de a se exprima. Această trebuință a calofiliei indică un suflet mai degrabă tradițional, vieţuind într-un mediu al certitudinilor, întărite de o participare, decisivă, a memoriei colective unde scriitorului îi place să se integreze. El scoboară în „locuri ale istoriei", în „locuri ale neamului" și intonează un „imn pentru Învățătoarea Natură", cheamă o „lumină pentru lumină" și evocă „drumurile, dincolo de metafore". Categoria memoriei, ce se invocă aici cu stăruință nu dezvăluie o viziune preteristă, scriitorul avînd o înțelegere deplină pentru un prezent continuu al faptelor memorabile și al elaborațiilor cu însemnătate de monument. Sîntem, de fapt, și aici într-o lume a poveștii, dar a unei povești ce se alcătuiește din mărturisirea unui suflet de lăudabile sincerități și îndrumat în toate de o ireductibilă năzuință morală. Confesiune de scriitor contemporan, „Istorie vie" ar putea să aibă o semnificație și mai înaltă decît aceea, întrutotul remarcabilă, pe care o arată în contextul unei opere ce se alcătuiește mai pregnant de acum înainte.

Artur Silvestri

*) **Ion Țăranu: „Istorie vie", Editura „Junimea", 1989**

DRAMATURGIA

O ISTORIE A TEATRULUI POPULAR ROMÂNESC?

● După ce aproape patru decenii a făcut cercetări în teren, din păcate fără metodă și posibilități de organizare și interpretare științifică a materialului, H. B. Oprișan a fost, aproape firesc, victima unei iluzii : aceea de a se socoti pe deplin îndreptățit să aspire la condiția de istoric al teatrului popular românesc. Ca atare, H. B. Oprișan s-a hotărît să-și rescrie „în alt spirit și structură", cartea **Teatrul fără scenă** (1981), ea urmînd să părăsească terenul literaturii romanțioase și să ni se prezinte de această dată sub forma unui „studiu"*). Sarcină ingrată pentru un autor „refractar (după cum afirma Ovidiu Papadima) la metodele și mijloacele moderne de cercetare pe teren" dar cum se pare, lipsindu-i și apetitul pentru studierea bibliografiei de specialitate la zi. Chiar I. C. Chițimia se arată ușor stingherit de aspectul hibrid al cărții, scuzîndu-i-l ; stilul ar fi „degajat, fără patină forțat științifică, dimpotrivă familiar, încît lucrarea se citește ca un roman al teatrului popular românesc".

Dar, oricît de îngăduitoare, o nouă lectură n-a adus impresii noi și nici concluzii mai îmbucurătoare. Lucrarea lui H. B. Oprișan e, fără echivoc, deficitară sub raport științific și aproape deloc utilă folcloristicii. Cîtă vreme abundă în erori de interpretare a fenomenului și se bizuie pe mărturii orale de scăzută valoare documentară, cartea nu mai are șansa de a fi reținută nici măcar ca literatură de popularizare.

Modul în care s-a preocupat de teatrul popular, luînd parte „afectiv și efectiv la realizarea multor spectacole", fiind „regizor" și uneori „autor", dar și „consilier", trădează maniera „turistică" în care a procedat, în dezacord cu metodele de studiu ale specialistului. Ca atare întreaga carte va fi nu o analiză științifică a materialului adunat („nu am avut mărturii scrise"), ci o suită de relatări (rudimente de „cronici" teatrale) rezumatele unor piese, descrierea personajelor caracteristice, extrase din textele reprezentative, detalii istorice privind o piesă sau alta, un joc sau altul, relații privind răspîndirea geografică, oarecari încercări de comparativism, portrete de actori-țărani. Procedeul, ca și **limbajul** lucrării — prolix și, ca expresie neștiințific — dovedesc limpede de ce cartea nu poate intra în vreun circuit de valori. (Caracteristică e și prezența unor greșeli de limbă literară supărătoare, deși unele amuză prin ridicol, „buciumînd din corn" — p. 73).

Reproșurile cele mai severe ce trebuie făcute însă lucrării se leagă de unele afirmații care contrazic, fără argumente științifice și fără acoperire documentară, rezultate de valoare ale cercetărilor asupra teatrului popular. (**Capra** — „nicidecum nu este o rămășiță a unui rit foarte vechi, după cum afirmă unii" p. 242). Originea multor jocuri e pusă pe seama unor împrumuturi străine ; teatrul popular în totalitatea lui e socotit „străin de sat" ; actorii-țărani nu fac artă ci urmăresc „cîștigul material"...

În aceste condiții, **Teatrul popular românesc** poate fi o **istorie ?**

Mircea Filip

*) **Horia Barbu Oprișan : „Teatrul popular românesc", Editura Meridiane, București, 1988**

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Puterea cuvintelor poetice

În peisajul suficient de agitat al poeziei de azi, oferind nu arare surprinzătoare convertiri și reconvertiri, **Dan Rotaru,** aflat cu **Castelul de brumă** la **al** zecelea volum de versuri, se remarcă prin consecvență, conservînd în toate același stil, raportat la o tradiție mai veche sau mai nouă, de **la** Eminescu la Arghezi și de la George Bacovia la Radu Stanca, aducînd însă nota sa personală într-o caligrafie fină, o surdinizare pînă la șoaptă și o filtrare pînă la transparență și suavitate. Se adaugă buna stăpînire a meșteșugului, lucru mai rar printre poeții de azi, de regulă aluvionari sau prozaici, ilustrînd nu de putine ori din belșug „poezia leneșă".

Dan Rotaru este o sensibilitate romantică delicată, o structură elegiacă prin excelență, fără **a** fi lipsit de conștiința propriei naturi. Perseverarea în discreție, delicatețe și suavitate, departe de a fi semn de slăbiciune, reprezintă, din contră, o atitudine subtextual polemică. Este, oricum, expresia unei intenționalități creatoare. De altminteri și aspectul tradițional al versului, întotdeauna disciplinat, chiar în ipostaza de vers alb, este discutabil, denotînd de regulă o modernitate nu doar în spirit, ci chiar în literă. O muzicalitate învăluitoare venind dintr-o sugestivă fluență a spunerii potolite, ca și adoptarea cvasipermanentă a unei posturi suav-melancolice fac să treacă aproape neobservate analogiile moderne și chiar recuzita foarte contemporană a multor poeme. Iată, în acest sens, un exemplu dintr-un volum anterior, în care trebuie sesizat și un anume estetism al imaginii, un soi de conștiință a poeticului, ca într-un joc în care poemul e construit „la vedere", dar nu din propria-i substanță, ci din materiale inefabile : „Primesc în plin / această iarnă / ca pe un glonț / provincial. / Se lasă frunzele / la vatră / din contingentul / cerebral. // În suflet simt miros / de carte. / Tu ești o lacrimă / pe gînd. / Cînd dormi, / în visul tău se-aude / o galaxie / respirînd".

Această poezie ignoră cu bună știință criza verbului. S-ar putea spune că Dan Rotaru crede încă în virtutea cuvintelor numite poetice, excluzînd din teritoriul poeziei sale prozaismul și violența verbală. Să ne amintim : G. Călinescu îl întreba, socratic, pe învățăcel (în „Universul poeziei") care dintre cuvintele **diamant, catifea** și **puroi** este mai poetic, obținînd un răspuns — previzibil dar nemulțumitor — care-l excludea pe cel de-al treilea. Ei, bine, Dan Rotaru, în deplină cunoștință de cauză, pare a dori să nu-l repună în drepturi, ci să-l excludă și pe primul, păstrînd ca material de bază tocmai pe cel declarat agreabil, decorativ, dar indiferent. Și cum în materie de poezie nu există rețete, procedind astfel și învesmîntîndu-și înfiorările în plușuri și catifele, ori închizîndu-le în burguri sentimentale în care sunetele devin propriul lor ecou literar, obține interesante efecte. Poetul respinge tocmai extremele (și expresivitățile tari) — solaritatea intensă și degradarea infernală — optînd pentru lumina potolită a toamnei, cu abatoarele ei (simboliste) de frunze, lipsite de bacoviana violență coloristică a sîngelui și cu păduri în care glasul securii devine cîntec abstract sau ecou suav în cuvinte : „Mă risipesc în mii și mii de gesturi / ca-n mii de arbori vechile păduri, / cînd sînt chemate la apelul morții / de glasul ascuțitelor securi. // Spre seară mă culeg într-o surpare / de munte în prăpăstii fără fund. / Doar visele mă țin pe scheларia / pe care-n mine noaptea o ascund".

Volumul cel mai recent se subintitulează **poeme de dragoste,** dar oferă mai curînd o suită de scurte reflecții asupra capacității poemului de a îmblînzi gestul și trăirea în ritual, împrejurare din care derivă și tensiunea poetică. Poemul devine astfel locul tuturor întîlnirilor, deci și al iubirii, dar mai ales un mijloc de eschivă sau de surdinizare a înfiorării devenite cuvînt : „Gîndul tău miroase-a așteptare / de-o viață, nicidecum de-o zi, / în această toamnă care doare / cu-o durere soră cu-a muri. / Ești aici și totuși ce departe / îți îngădui dragostea mereu ! / Dialectu-acestei frunze moarte / îl deprind de-acum ușor și eu". Lipsit de scepticism și de mizantropie, neatins de boala neîncrederii în cuvinte, Dan Rotaru se prezintă în postura conștientă de caligraf al stărilor cețoase și intermediare, ori de pictor de pînze eterice și de contururi tremurate în oglinzi curgătoare. Rostul poemului este la el traumatologic, ca pentru Al. Philippide (cel din „M-atîrn de tine, poezie"), dar cromatismul autumnal al întregului decor îndulcește trăirea : „Cît îmi rămîne din gînd pe-afară, / cînd cu el trupul azi ți-l îmbrac ? / Pe la răspîntii mii de cuvinte / neputincioase se simt și tac // Cît mai e vreme, cît mai e viață, / vindecă locul în care-a stat / sufletul meu înainte de-a trece / apa pe care îl vezi desenat !". O amărăciune dulce, cu gust de resemnare, infuzează poemele și ia uneori forma unei autoironice dezamăgiri a celui care se descoperă nu vînător ci o simplă momeală, ceea ce denotă o nobilă îndoială de sine, asociindu-și un fior metafizic : „Spune-mi cînd va începe vînătoarea / promisă, cu împărătesc vinat. / Dar mai întîi vreau să cunosc gonacii / și să-i întreb dacă s-au antrenat. // Vor trece prin hățișuri mari de ceață / și printr-un murmur rece de izvor, / iar la întrare vor trebui să-și lase / memoria și simțurile lor // Altfel neînsorită fi-va masa / care-i va aștepta către final, / cînd doar din vise implini-vor chipul / ce-l poartă ne-mpușcatul animal. / Deocamdată spune-mi, de știi, ora / cînd se reglează arme și vinat. // Voi fi acel ce de o viață-ntreagă / pentru momeală doar s-a antrenat". În acest lirism aluziv, de un alegorism discret, care e mai curînd o formă de eschivă, răsună, precum se observă, discrete ecouri culturale.

Orice insistență, fie ea chiar în direcția discreției, ascunde ceva, devine obstinație semnificativă. La Dan Rotaru se remarcă metodica evitare a privirii himerei în față. Chiar titlul volumului dezvăluie nu atît dorința de a construi castele, cît de a ordona după criterii arhitectonice și estetice terifiantul recif. Emanația neliniștii devine astfel obiect de artă, iar sentimentul care a generat-o este făcut inofensiv. Poezia sa din ultima vreme s-a încărcat într-adevăr de neliniști și de vagi presimțiri înfiorate, dar poetul le domesticește în „antecamera doftoritoare" a verbului poetic, le disimulează în muzica versului, în mica ironie și chiar într-un rafinat joc al atitudinilor, într-o nonșalanță prefăcută a aluziilor și a rememorării, ori într-o resemnare mimată : „Sună-a renunțare aerul din jur. / Are azi pădurea sunet clar de sînge. / Poate că în arbori sapă vîntu-un ochi / care de lumină a orbit și plînge. // Trenuri mă colindă de la cap la tălpi. / Viața mea așteaptă pe la semafoare. / Dialectul cărnii oare l-ai uitat ? / Mă zidesc în umbra ta dogoritoare". Poetul face „exerciții de toamnă", poezia devine „mască și refren", disimulînd crispările în gesturi și cuvinte galante și distilîndu-și angoasele în subtilități caligrafice. Fondul grav al poemelor lui Dan Rotaru din ultima vreme, rod al unei arte mature, subminată cu totul accidental de mici exercitări pur retorice, nu poate fi însă trecut cu vederea. Sub vesmîntele melancoliei sale trubadurești, el ascunde de fapt un suflet agitat de neliniști moderne.

Tudor Cristea

Afirmarea valorii

Sînt două decenii de cînd Titus Vijeu a debutat editorial cu volumul de poezii **„Panatenee"** (Editura pentru literatură, Buc. 1969). Autorul (născut la 1 august 1948) debutase cu proză în revista „Luceafărul" (1966) și în același an, cu poezie în „Ateneu". Acestui prim volum de poezii aveau să-i urmeze și altele într-un ritm destul de sustinut : **„Deplasarea spre roșu"**, Ed. Eminescu, 1974, **„Ca un meteor îndrăgostit de pămînt"**, Ed. Albatros, 1975, **„Aniversarea unui crin"**, Ed. Eminescu, 1976, **„Simbătă seara unui deceniu"**, Ed. Albatros, 1979, **„Alergînd"**, Ed. Eminescu, 1983, **„Cea mai frumoasă statuie"** (publicistică), Ed. Sport-turism, 1984, **Pasul licornei"** (versuri), Ed. Cartea Românească, 1986 și **„Fotografia unei iubiri"** (publicistică), Ed. Albatros, 1987.

În total nouă volume, din care șapte sînt de poezie. Iată un bun prilej de a ne referi asupra evoluției, destul de sinuoase a poeziei sale, propunîndu-ne să identificăm locul său în spațiul poeziei române contemporane și pe cît posibil, specificul poeziei sale.

Întreprinderea s-a dovedit a fi destul de dificilă, deoarece Titus Vijeu nu a fost un mare productiv al acestei perioade, nefiind revendicat de nici o grupare, promoție sau generație literară și fapt evident, nefiind răsfățatul antologiilor, al istoriilor literare sau dicționarelor de literatură română contemporană.

În „Dicționarul cronologic... al literaturii române", Ed. Științifică și enciclopedică, 1979, de exemplu, Titus Vijeu nu este inclus, deși avea vreo 4—5 volume publicate pînă la data apariției acestui dicționar, care, la pg. 5 este prevăzut și cu un „argument", din care rezultă că „în elaborarea lucrării, autorii au avut în vedere ritmul interior al fenomenelor literare și, de aceea, au consemnat nu numai scriitori intrați în conștiința publică și operele lor, ci și nume mai puțin cunoscute, care **nu pot fi însă eliminate din istoria literaturii** (s.n.), unde își au locul necesar și firesc, înregistrarea lor fiind utilă pentru înțelegerea în complexitate a fiecărei epoci culturale".

Și în situația lui Titus Vijeu sînt zeci de alți scriitori... Iată de ce, la un deceniu de la apariția sa, acest dicționar trebuie regîndit după criterii riguros științifice pentru a fi un real instrument de lucru pentru oricine vrea să urmărească pe viu evoluția literaturii române. Cît despre Titus Vijeu, el nu face parte dintre cei care **„vin"** și nici dintre cei care **„pleacă"**. El pur și simplu este prin cărțile sale cu poezii, nu prea multe, pe care ni le-a propus pe parcursul celor două decenii.

Ca o curiozitate, menționăm faptul că în **același dicționar** cronologic, la anul 1969, sînt consemnate debuturile următorilor scriitori. La poezie : Ion Cocora, Mihai Dutescu, H. Grămescu, Ovidiu Hotinceanu, Nicolae Moțoc, Mircea Vaida, Nicolae Damian. La proză : N. Păduraru, M. H. Simionescu, iar la critică, Mircea Martin și M. N. Rusu. Aceasta să fie promoția sau generația din care face parte și Titus Vijeu ? Cert e că după lectura celor șapte volume de poezii ale sale, putem afirma că poezia lui nu se deosebește prea mult de cea a congenerilor săi, o poezie caracterizată prin precizie și maximă aderență la real, complexitățile și complicațiile formale lipsind. În „Istoria literaturii române", volumul III, Ion Rotaru îl include la capitolul „A doua generație. Poeți debutanți la finele deceniului și afirmați deplin în deceniile 8 și 9", încadrare pe deplin justificată. Titus Vijeu scrie poezie avînd privirile ațintite permanent în jurul său. Nu-l preocupă deocamdată cosmosul interior al eului creator, ci manifestările exterioare ale luminii, ca în poezia „Taina" din Volumul „Alergînd", de exemplu : „Cu umilință și cu violență / cerșesc acestui măr să-și spună taina / perfecțiunii sale evidente. / În timpul acesta în lume / se produc atentate politice / și se anunță independența / unor state minuscule, necunoscute / au loc conferințe privind dezarmarea / și se pun (în pauze) la punct / noile tehnologii ale morții". Nu întîmplător ultimul poem din acest volum se intitulează „Armura blîndă a Realității", poetul declarînd în final : „acuz Morala de frivolitate / și îmbrac precum o cămașă uitată / **armura blîndă a Realității.**" În alt poem, „Amprenta realității" din volumul „Pasul Licornei", întîlnim „Un peisaj neintrat încă / în istoria solemnă a artei. / nepătruns în citate celebre, necomentat." Aceasta poate fi și un autoportret deghizat. Destăinuiri similare aflăm și din „Amprenta închipuirii" : „Ca pe o deltă, ca pe-un pămînt / încă necunoscut, născîndu-se abia / din lacrima unui poem / părăsit de cuvinte / simți viața cum înaintează uluitor. / gata să ne ajungă din urmă, / gata să ne doboare / cu violența unui taur / întăritat. / De pe pămîntul închipuirii te-nalți / în lujerul unui cîntec arzînd".

Într-adevăr, Titus Vijeu se înalță discret cu trudă și perseverență în lujerul cîntecului său despre viața și oamenii vremii sale. Esențialul despre sine îl spune însuși poetul în textul **„Poet livresc"** (II) din ultimul său volum. „Încerc să echilibrez violențele lumii / cu cele cîteva pîini / pe care le aducea la sfîrșitul săptămînii acasă / cale de șaptezeci de kilometri / tatăl meu, auster precum crivățul, precum exegeții durerii. / călătorind în mașini de ocazie ori / în lenese trenuri. Încerc asadar / să aduc viața mea de-nceput / lîngă ziua de azi. //.../, «Poet livresc» declară magistrii / trăirilor libere, autentice / «un bolnav căutîndu-și salvarea în cărți»". Așa cum ar fi spus Marius Robescu, la Titus Vijeu preponderent este „spiritul însetat de real", un spirit mereu treaz, extrem de sensibil la realul lor tot mai agresiv și care-i declanșează acest „plîns erudit", plîns ce ar putea fi chiar o definiție a poeziei.

Vasile Bardan

Tablou de Benone Șuvăilă

Caleidoscopul românesc

Un scriitor înclinat spre proza de analiză, dar și spre ironia fină, parabolă și parodie, spre construcția epică vastă se dovedește Gheorghe Schwartz atît în romanul de debut **Martorul** (1972), cît și în povestirile din **Ucenicul vrăjitor** (1976) sau ciclul romanesc ce le-a urmat — **Pietrele** (1978), **A treia zi** (1980), **Spitalul** (1981), **Om și lege** (1986).

Am remarcat, de la început, la Gheorghe Schwartz intenția de a construi un ciclu epic în care să surprindă transformările dintr-o perioadă cît mai îndelungată de timp. Între timp, intenția devine tot mai mult realitate, prozatorul dovedind că are apetitul și capacitatea pentru construcțiile epice vaste. Romanele stau mărturie că edificiul epic va fi de proporții.

Martorul relevînd un prozator matur cu un îndelungat exercițiu scriitoricesc, investighează avatarurile conștiinței unui individ, implicat, prin natura sa (de „martor"), în opțiuni și refuzuri, angajare și neutralitate, participare sau eschivare de la responsabilitatea unor acte cu repercusiuni asupra relațiilor sociale, relațiilor de amiciție sau asupra propriului destin. Să remarcăm că poziția de **martor** o vor avea, în grade diferite, mai multe personaje ale viitoarelor romane semnate de Gheorghe Schwartz. Prin **Martorul** sîntem în atmosfera unui oraș provincial, într-o perioadă cînd evenimentele se precipită, obligînd la atitudini clare, la comportamente neechivoce. Doctorul Poolo a depus în defavoarea lui Marius Gruia, luptător comunist, căruia i se înscenează un odios proces, fiind acuzat de o dublă crimă (uciderea doctorului Săvescu și a asistentei sale). Înscenarea este pusă la cale de Martin, șeful poliției locale. Poolo își pierde din țară în timpul „procesului". Reconstituirea, pe care el însuși o face, ajutat de relatările lui Iuliu Pop, dovedește elasticitatea și puterea de penetrație a gîndirii sale. Dorește, tardiv, să dovedească nevinovăția lui Gruia. Acesta, apărîndu-se la proces, deconspiră întreaga mascaradă a acuzării. Comportamentul ezitant al lui Gruia este surprins cu acuitate. Gheorghe Schwartz posedă reala vocație de a sonda zone mai adînci ale conștiinței, reacția ei la stimulii externi sau interiori. Se remarcă unele tehnici abil folosite, cum sînt **reconstituirea** și **evocarea.**

În **Ucenicul vrăjitor,** Schwartz caută pretexte literare pentru virtuozități stilistice. Între parodie și realism, textul rămîne ambiguu. În **Inelul domnului Silar** transpar reflexe din proza lui Robbe-Grillet (de pildă, din **În labirint). Ucenicul vrăjitor** a anticipat conduita epică din **Maximele-Minimele** (1984) volum savuros, care se citește cu deliciu, scris cu mînă sigură. Ce vrea să simbolizeze titlul antitetic al cărții, alăturînd polisemicul **maxime** de monosemicul **minime.** Un indiciu pare să dea autorul însuși : „Maximele-Minimele, adică pildele cele mai insemnate din viața plină de învățăminte și îndrăzneală a preacinstitului și prealuminatului Gough, precum și a nu mai puțin strălucitului său conteмporan Finch, cu precizări asupra modului în care interpreții de ieri, de alaltăieri și dintotdeauna au știut să răsfrîngă aceste întîmplări în subtilele lor maxime și cugetări".

Factura cărții nu este neapărat nouă. Nume celebre pot fi alăturate la o eventuală convocare apropo de metodă. Dacă nu cumva cuvîntul „metodă" este prea academic și nepotrivit pentru o proză care încearcă să o refuze, să se apropie de umorul negru, să cultive absurdul și să disloce construcția dirijată. Lucrurile sînt luate în răspăr ca într-o sfidare a retoricii și într-o totală relativizare. Căzut sub incidența excesivei computerizări, cel mai domestic spațiu ar arăta cam așa : „În această cameră veți putea să vă instalați dormitorul îi arată el. Paturile se desfac bineînțeles, din perete, trebuie doar să apăsați aici. Masa iese din dușumea dacă folosiți această pîrghie, iar fotoliile se ridică în arcuri, dacă binevoiți să vă așezați acolo, pe pernă. Din acest șurub, prin răsucire, curge cafea, iar din cuiul care susține tabloul puteți obține, dacă-l trageți puțin afară, sifon. Din lampă se proiectează emisiunile televiziunii pe perete, trebuie doar să vă deranjați și să puneți programul radio-TV în fața becului. Ferestrele apar acolo unde că convine prin ridicarea jaluzelelor, care, după cum puteți constata, sînt pe tot peretele". Gough și Finch își schimbă domiciliul și identitatea, se substituie altor personaje sau sînt o parte din acestea ; altfel spus ei refac o adevărată odisee a personajelor prozei moderne, parodiind și elogiind. Sînt mereu o (sau în) replică la sensul **maximelor** desprinse din autori celebri. Reflecțiile lor ar putea reprezenta minimele. Ceea ce nu înseamnă că au și bătaie minimă, scurtă ca sens... În cele nouă capitole Gough și Finch ca niște, de acum, celebre personaje, încearcă să intre, fără încruntare și excesivă afectare, în diverse medii, în relații cu varii probleme.

Pietrele, A treia zi, Spitalul, Om și lege sînt părți ale unui ciclu epic, la realizarea căruia s-a angajat Gheorghe Schwartz folosind documentul și ficțiunea literară, urmărind, prin timp, viața unui oraș și a oamenilor integrați în destinul său. Romanele se impun prin ambiția construcției epice. Un prolog — pretext din **Pietrele,** ca și intervențiile în text, dau deslușiri asupra modului în care se va constitui romanul. („Dacă ai reda și altora cele povestite de mine, s-ar găsi desigur mulți care s-ar indigna refuzînd în numele calității lor de lugojeni să admită că Strada Mare a arătat vreodată așa cum ți-am zugrăvit-o eu... sau... sau că nu știu care personalitate a existat... sau nu, și că am... că am omis lucruri esențiale"). Narațiunea (enunțarea) trece pe seama a două personaje — Sergiu Ionașcu și Viorel Onea. Romancierul se descarcă astfel de calitatea de narator, fără să integreze în fluxul epic personajele amintite, care rămîn, deocamdată, naratori neimplicați. Sigur că, lîngă document, imaginația trebuie să lucreze din plin. („Ei, și ? Ca fiu al Lugojului, cred că am dreptul să-mi dau friu liber spiritualității pe care continui s-o port în mine. Și... dacă unora li s-ar părea că mint... păcatul să fie al meu. (...) Lucrurile pe care ți le povestesc s-au întîmplat la Lugoj sau, mai precis, aici ar fi trebuit să aibă loc... pentru că altfel de ce să mi le fi imaginat tocmai eu ?") Carte a orașului, **Pietrele** îi fixează acestuia începuturile, evidențiind psihologia citadinului (nu a oricărui citadin, ci a lugojanului), amalgamul îndeletnicirilor, dinamica specifică etc. Totodată se clădește temelia pentru viitoarele demersuri epice. O seamă de personaje revin în romanul următor și vor fi urmărite atent și mai tîrziu — doctorul Fitacek — Bufniță, Vancu cel Roșu, Lazăr, Amarilli, Rusan, cuplul Raica — Stein, Mărginean, Luca, Duma, Veta. Autor de istorii și genealogii, ambii somnambuli Fitacek și Vancu cel Roșu rămîn memorabili.

Dacă în **Pietrele** apărea și existența mai veche a orașului, în **A treia zi** totul se restrînge la un timp limitat, o zi, în care se petrec, însă, evenimente pe care orașul nu le mai trăise. Este numai aparent o zi obișnuită. Aproape toate personajele apar de la început : Fitacek, Rusan, Jager, Luca, Penescu, Caius Moldovan. Forța oarbă și iresponsabilă se dezlănțuie. Orașul cunoaște teroarea legionară. La adunarea de la restaurantul **Dacia** localnicii asistă la un joc tragic, în care mulți protagoniști apar sub măști ironice sau grotești. Prozatorul își realizează romanul cu o bună știință a tensiunii dramatice, cu intermitențe în acțiune și reveniri, cu o dozare abilă a dialogurilor, a logicii și argumentelor. Modul cum observă Jager în oglindă lumea din sală pare existența reală a celor adunați acolo. Din local scapă doar Lazăr, comerciant abil, care crede cu convingere în puterea banilor. Un personaj pitoresc, foarte bine surprins, este Vancu, milionar, care trăiește, însă, în subsolul clădirii sale, îndrăgostit de orgă, deși ar putea trăi în palat. Nu se integrează social, sau are doar iluzia posibilității izolării, un sistem personal de fericire pare să-i jaloneze existența. Iubirea apropie maladivă ar fi una. Existența în planul artei, prin muzică, altă ipostază salvatoare. Finalul propune, prin **parabolă,** un sens al integrării sociale, precare, dar posibile. Închizînd trista experiență a unei zile, epicul se poate deschide spre alte experiențe sociale.

Explorarea unui timp închis **(A treia zi)** se completează cu explorarea unui spațiu închis : **Spitalul.** Spirit speculativ, mobil, cu o bună cunoastere a surselor și resurselor formulelor epice, Schwartz reușește să eludeze narațiunea tradițională și să construiască un ciclu romanesc în desfășurarea temporală, folosind din plin cîștigurile prozei moderne. Ironia și parabola se întîlnesc și de data aceasta. Dar autorul nu reușește întotdeauna să imprime textului naturaleței cuvenită, desfășurarea firească. Ruptura în proza lui Schwartz se produce pornind din acest punct. Senzația de arid și artificial decurge din preeminența conceptului, a formulei, din prezența lor evidentă sub eșafodajul epic. O tehnicizare insistentă pare să-și pună tot mai mult amprenta pe creația propriu-zisă. Ca de la un computer, romanele pot veni pe bandă, dîndu-se formula compozițională ca element primar.

Alexandru Ruja

Priveliștea Ființei

Îl regăsim pe Ion Pachia Tatomirescu în **Verbul de mărgărint** *) aplecat asupra lucrării sale demiurgice, inaugurată încă din volumul **Zoria** (1980), sondînd începuturile, combinînd regnurile, atent la sunetele fundamentale și la configurația de axe, repere, atribute ale unui teritoriu poetic misterios ce se lasă cu greu cucerit. Dacă în **Peregrinul în azur** (1984) se conturase o veritabilă cosmologie carpato-danubiană, acum citim o **gramatică a ființei** care se scrie și se dezvoltă în funcție de treptata dominare a zonelor obscure ale rostirii, în același orizont mitic autohton : „Oricum, sintaxa fotonului, / morfologia soarelui, / topica stelelor / ne întremează... !". **Curcubeul** devine metaforă a destrucției luminii într-un sanctuar dacic peste care se revarsă materialitatea grea, corpusculară a radiațiilor fotonice. Locuirea într-un asemenea spațiu este condiționată de capacitatea comunicării pithice. Poetul știe rosturi și vremuiri, ascultă și transmite mesaje despre obîrșii uitate întorcîndu-se spre rădăcinile ființei.

Centrul de greutate al volumului îl reprezintă ciclurile „Cosmogonie cu prigorii" și „Poem pentru orga de mărgăritar". Primul, pus sub semnul ciudatei păsări care își face cuibul în malul lutos al apelor și se hrănește cu albine, regizează devenirea ansamblului **decadei** potrivit unui cod personal al cifrelor. Decriptarea lui presupune inițierea într-o specială sintaxă a numerelor guvernată de starea vizionară și meditativă ce produce rețelele visului cosmogonic, de la cifra I, corespunzînd „începutului" (Zamolxe), pînă la X, număr absolut „de care nu se trece", figurînd razele soarelui. Sentimentul totalității se insinuează cu acuitate, deși mediat și, fatalmente, convențional. Accesul spre „priveliștea Ființei" nu este deloc lejer. Densitatea ideatică, susținută de compacta desfășurare a imaginilor, imprimă versurilor o anume opacitate. Întrebarea este dacă, dincolo de construcție, se naște Poezia. Răspunsul îl aflăm în cel de-al doilea ciclu, **continuum imnic** adresat Cuvîntului. Dezorientarea și nesiguranța în fața capcanelor rostirii oraculare se dizolvă odată cu intrarea în posesie a acelui Cuvînt „din fluierul păstorului reintrupat" : „Tu Te-ai născut în iarbă, în grîne Te-ai născut, / în păsări aplecate-n streașini, în caierul cu brazi, / în fluturi din umbros nisip, în tunet, / în busuiocul ce stropește casa-n fructe / ca nou-născutul casei să-l păzești. Cu vinte, / să stai înaintea ăstor uși nepricepute / la deschiderea-n aerul tare, / dar și-n limbă, / dar și-n ochi, / dar și-n auz... !". Aceasta nu înseamnă pătrunderea în planul transparenței al limbajului ce rămîne la suprafața lucrurilor. Foarte rare sînt poemele în care sensul se exprimă direct. Ion Pachia Tatomirescu a ajuns la o retorică a profunzimilor, a esențelor sublimate în tiparele **hai-ku**-ului, invitînd la o hermeneutică revelatoare.

Verbul de mărgărint închide într-un context simbolic figura „haiducului de fericire", în același timp alchimist ocult care filtrează „muzica de aur a nunților celeste" în fascinantul ritual de stăpînire a timpului : „Haiduc de fericire, sub pleoapa rozei pietre, / colind prin transparențe către fereastra casei / heliotropă încă — și-n frunză, și-n sămînță, / și-n lebăda-ntrebării pe-a murmurării apă, / la muzica de aur a nunților celeste : / și duc răsura orei îmbobocind în codri, / la timpla-mi cu izvoare — de nopți iluminare / sub clopotul pe care mi-l aburesc doar șoimii, / cînd lunec în solstiții — iar din boltă / vocale se preling pe degetele mîinii / ce-mi poartă cheia serii printre flori de rug :".

Poezia lui I.P.T. cunoaște o etapă de radicalizare, bogată în sensuri, activînd cîmpuri simbolice eterogene ordonate însă coerent la nivelul imaginarului după legitățile ființării consubstanțiale cu mitul. Poetul are nostalgia re-facerii unei utopii armonice urmînd traseele, nu atît ale căutării, cît, mai ales, pe cele ale afirmării dramatice a originilor.

Structurînd aventura vieții în poezie, Ion Pachia Tatomirescu rămîne prizonierul unui act compensatoriu, din care se ivește o a treia lume, la egală distanță de real și imaginar („Verbul de mărgărint face saltul / în neliniar, / spre **Edenechitterra... !").** împunîndu-și propriile ei legi : „Curcubeul de deasupra muntelui / este alcătuit din poemele mele... / ... / Fulgerul — ce despică porțile mătcii — / are fotonii poemului meu... / În porțile soarelui / tău, străjuite de păuni, / ard vocalele poemelor mele... / Pe-această cîmpie de aramă, / re-amenință șansele de-a te transforma în poezie...".

Potențialitatea transformării tuturor lucrurilor în poem este, oricum, impovărătoare și amintește de legenda regelui Midas.

Constantin M. Popa

*) **Ion Pachia Tatomirescu: „Verbul de mărgărint". Editura „Facla". Timișoara, 1988**

Romancierii la ora debutului

Cînd vine vorba de „proza tînără", se fac — în mod curent — confuzii regretabile, deși lucrurile sînt de domeniul evidențelor. Spre exemplu, una dintre ele, dacă toți desantiștii sînt „optzecisti", nu toți membrii „generației tinere" de prozatori sînt și ei „optzecisti". Trebuie văzută întotdeauna diversitatea.

Ultimii veniți în roman au același gînd (lucru absolut firesc) al primenirilor de structură și al inovațiilor tehnice. De aceea, nu ne rămîne decît să consemnăm **varietatea formulelor naratologice.** În al doilea rînd, deși unii dintre ei se mențin în faza de experiment (Viorel Marineasa), beneficiind inclusiv de „exercițiile" textualiste, totuși acestia evită textualismul atît de obosit și obositor. Ploieșteanul Florin Sicoie, plecînd de la o concepție teoretică proprie, încearcă să realizeze **altceva,** autor notabil al unui „roman al nuanțelor", polifonic și policromatic. Nemțeanul Vladimir Tescanu reușește un bun „roman al memoriei" prin sincronizarea tehnicilor de tot soiul într-un aliaj original și eficient. Iar Diana Turconi este autoarea unui roman de analiză în partea viabilă a creației sale. Aceștia doi din urmă au fost realmente nedreptățiți de o anumită critică, fiind prea puțin comentați, poate și pentru că nu răspund îngustului „orizont de așteptare" al unui grup de critici ce au mizat exclusiv pe desantisti și textualiști.

Florin Sicoie, cu „Herbert" (Cartea Românească, 1988) realizează o dublă performanță individuală, atît în plan „tehnologic", cît și în planul scriiturii, elegantă și rafinată, pe măsura motivațiilor estetice explicite din text. Romanul propune un tip de erou rar în literatura noastră : un campion al inhibiției intelectuale. Crescut, educat și mentinut la cota de „ultim burghez" cu toate tarele, dar și farmecul, cu alura să de invins și, mai ales, cu aura unei lumi apuse, Herbert va fi, în egală măsură, „raisonneur" și „reflector" al unei alte lumi, în plină mișcare, vitală și explozivă, pe care n-o înțelege și care nu-l asimilează. Epicul, oricît de nesemnificativ, este risipit în mii de cioburi-oglindă, fiecare absorbind existente și reflectînd o lumină crepusculară. De aceea personajele apar multiplicate în zeci, sute și mii de imagini complementare. Culorile fundamentale alunecă, în treceri gradate, imperceptibile, pînă la nuante infinitezimale. Sunetele se sparg, de asemenea, recompunîndu-se într-o muzică gravă, solemnă, ce are ca leit-motiv **moartea,** prezentă atotputernică în roman. De la bunica Theresa, metaforă centrală absorbantă, în jurul căreia se desfășoară întreg acest „dans" fascinant de sunete și nuante, personaj ce trece cu zaisprezece ani în celălalt secol și rezistă incredibil în fața presiunii neantului, pînă la Luiza, studentă la medicină, disecînd săptămînal cadavre sau însuși Herbert, familiarizat pînă la intimitate cu gîndul neființei, personajele există, pendulează între viață și moarte, între eros și thanatos, cu alunecări insesizabile în timp și spațiu. Un bogat roman epistolar vine să adîncească planul trecutului și să lumineze — printr-o logică fireasca — planul prezentului. Deși declarat, de la bun început, că nu crede în epic, dialog și personaj, asistăm și participăm — odată cu autorul — **la întoarcerea personajului în carte.**

Dacă Florin Sicoie a reușit să evite, în mod eficient, experimentul pur și tradiționalismul cuviincios, timișoreanul Viorel Marineasa („Litera Albă") are, în egală măsură, ambiția de a construi un roman social și romanul unei personalități de excepție. Pentru aceasta, autorul desfășoară o complicată strategie narativă, aceleași fapte fiind privite : 1. din punct de vedere al autorului, cel care re-scrie o carte, în cazul de față, romanul „Transformarea" (convenție cu care ne-am obișnuit" ; 2. din punct de vedere al naratorului, în cazul de față scriitorul-plugar, Ioan Ciucurel, cu numele romanesc, Achim Beca ; 3. din punct de vedere al anchetatorului, Tavi Vulpes, care încearcă să re-compună prin depozitiile „martorilor" personalitatea luminoasă a celui de mai sus. La acestea se adaugă, cu voința **autenticității,** textele aceluia și ecourile în presă asupra acestor texte. Interferența planurilor, schimbarea insesizabilă a perspectivelor au rolul de a aproxima (cu constiința relativității oricărui adevăr) personajele, dar și o întreagă epocă ce se întinde pe aproape o jumătate de secol. Intertextualitatea mentinută la nivelul fiecărei pagini, stafeta năucitoare a martorilor-naratori, confuzia voită de planuri fac textul greu de defrișat, obligînd lectorul la o obositoare re-compunere a „modelului". Experimentul lui Viorel Marineasa nu e lipsit totusi de oarecare interes, dar e de văzut partea rezistentă a cărții în latura sa documentară, în ceea ce am putea numi romanul social și romanul unei constiințe superioare.

„Palimpsest" de Vladimir Tescanu (1988) este un roman cu ambiții de alt ordin. Personajele se află într-o chinuitoare și crispată luptă cu **timpul :** Daniel, un vinovat care nu poate dovedi că e vinovat, încearcă recuperarea trecutului fără a mai sesiza granitele dintre realitate și fictiune, iar Paul un vinovat care refuză trecutul prin izolare. Între acestia, personajul-cheie al romanului este Anamaria-Anca-Maura, cea care deturnează existentele celor doi frați, îi obligă să stea față în față cu trecutul, îi face culpabili.

Mai aproape de linia romanului analitic tradițional, privit ca **document sufletesc,** se află Diana Turconi cu romanul „Legati-vă centurile de siguranță", carte destul de putin comentată. Modernitatea — de această dată — nu este exhibată : trama este simplă, conflictele exterioare nu au spectaculos, scriitura încărcată de o familiară intelectualitate consonează cu statutul social și psihic al eroinei. Aceasta, Delia, se află — după un sir lung de esecuri, în fata unei operatii de cord, care îi poate fi fatală sau, dimpotrivă, poate s-o relanseze în dificila cursă cu obstacole a vietii.

Noii veniți în roman nu evită experimentul, în sensul căutărilor firesti de exprimare, dar — de observat — nici unul dintre acestia nu mizează exclusiv pe experiment. Cred că ne aflăm într-o perioadă de depășire a experimentelor excesive și, mai degrabă, într-una a experimentelor stabilizate, în care miza mare se află pe teme, „zicere" și, mai puțin, pe strategie narativă. Acestia înteleg prin roman **construcție** și **personaj** (chiar atunci cînd îl declară, teoretic, nul și neavenit), sînt creatori de epic, au voluptatea povestirii și demonul analizei, cu propensiune spre parabolă.

Cel mai radical dintre ei, Viorel Marineasa, realizează paginile sale cele mai bune tocmai în linia romanului documentar, de observație socială. Strateg abil, prea abil, el complică lucrurile pînă la obscurizarea sensurilor. Destinul unui personaj exemplar, Achim Beca, ca și istoria agitată contorsionată a unei jumătăți de secol a Banatului, ar fi cîștigat net, dacă autorul și-ar fi construit cu demnitate discursul narativ, recurgînd la inzestrarea sa naturală, la instinctul său de creator. Pentru că Viorel Marineasa are stofă de romancier și dotare pentru romanul de reconstituire istorică.

Florin Sicoie și Vladimir Tescanu încearcă formule insolite de roman cu ambitia de a spune lucruri esentiale, dar plecînd de la optici total diferite asupra epicului, dialogului și personajului. Ei sînt autorii unor debuturi semnificative în roman și merită toată atentia noastră în continuare. În sfîrșit, Diana Turconi va trebui să ne convingă în următoarea sa carte că are realmente **ceva de spus** în „noul roman tînăr".

Este de prevăzut, în următorii ani, un asalt hotărît al tinerilor romancieri și, probabil, o reordonare a valorilor dintr-o ierarhie aparent stabilizată.

Mircea Dinutz

florea burtan

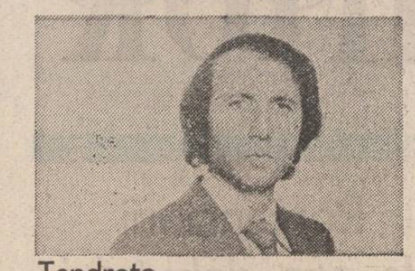

Tandrețe

Rupe din mine ce e de prisos,
Să fiu ușor ca nopțile de nuntă,
Să îmi rămînă sufletul frumos
Și singele departe de osîndă.

Rupe din mine pînă ai să dai
De mirele care am fost odată,
Înzăpezit în plină lună mai,
Ca într-o rană prea adevărată.

Cînd te visam prin somn alunecînd,
Tăcută și frumoasă și străină,
Pe subțirimea lacrimei dansînd —
Mireasmă geruită de lumină.

Cînd aprindeam, pe zare, munți de crini
Și-oglinzile ne adiau spre soare,
Atît de tineri și de raze plini,
De parcă ne-ntrupam din vechi izvoare.

Rupe din mine ce e de prisos,
Să fiu ușor ca nopțile de nuntă,
Să îmi rămînă sufletul frumos
Și singele departe de osîndă.

Ca o flacără

Chipul tău se oglindește într-o fîntînă ucisă,
Setea e numai cenușă și frig ;
Lasă, te rog, poarta deschisă,
Poate mă voi încumeta să te strig.

Ca o flacără ard în mijlocul nopții,
Întunericul mă luminează, răbdînd,
Care dintre noi, iubito, cîndva
A zidit toată roua-n pămînt ?

Elegie

Cum suferă de dor palmele mele,
Multiplicate în oglinzi subțiri !
Parc-aș umbla cu sufletul pe stele,
Așezat de ultime iubiri.

Parcă acum aș învăța să mint
Atîta de frumos și de departe.
Taci și ascultă : seceri de argint
Taie toți trandafirii de pe Marte,

Și peste lumi pierdute se răsfrîng
Imperiale răni din altă viață.
Taci și ascultă : se aud cum plîng
Corăbiile pe-un ocean de ceață.

Îți voi aduce

Așteaptă-mă-n chenar de lună nouă,
Subțire, ca o trestie foșnind,
Îți voi aduce un potop de rouă,
Să-ți fie prag de nuntă și colind.

Voi invoca zăpezile să vină
În sănii cu miros de trandafiri,
Te voi striga cu vorbe de lumină,
De dinspre vechi și dulci nedumeriri.

Și drumurile le voi duce-n spate,
Să nu mai știu pe unde am umblat,
Să uit, de pot, întoarcerile toate
Și partea mea de brad necununat.

Așteaptă-mă-n chenar de lună nouă,
Subțire, ca o trestie foșnind,
Îți voi aduce un potop de rouă,
Să-ți fie prag de nuntă și colind.

Mă roagă să tac

Despre tinerețea mea nu mai vorbește nimeni,
Nici o femeie frumoasă nu mai aduce vești,
Drumurile sînt pardosite cu lacrimi,
O nuntă a îmbătrînit demult în calești.

Amurgul își închide ferestrele oarbe,
Mugurii așteptării vilvorind se desfac,
Singele meu trist asuprește zăpada
Și mă roagă pentru totdeauna să tac...

Menuet

O, fericiri pierdute, nopți rebele,
Pletele tale șiroind în vînt,
Aceleași drumuri, veșnic paralele,
Ce-mi torturară pașii rînd pe rînd...

Sala de dans, multicolore funde,
Lumina de pe umerii tăi goi,
Ploaia de flori perfide și rotunde
Sub care zăbovirăm amîndoi...

Și lucrurile dragi și inutile,
Camera vastă unde am nuntit,
Cuvinte aminate și fragile —
Toate s-au dus spre minus infinit...

constantin vișan

Marea

— Un deal albastru verzui, un lan mișcător,
o haită de lei năpustindu-se cu îndîrjire asupra ta,
Dar tu rămîi mereu deasupra, Învingător.
Atunci, Marea perfidă te atrage în larg,
acolo unde valurile ți se par mai mici, mai blînde.
Cînd vrei să te întorci la mal, constați că te zbați în zadar.
Bați apa cu mîinile, încerci să te arunci înainte
dar parcă fugi mereu înapoi.
Dacă te-a cuprins frica, Marea se joacă după voia ei cu tine,
te hărțuiește pînă te stoarce de puteri, pînă te lasi singur în brațele ei
pînă l te așezi supus, sleit la picioare.

Marea,
Iubire a tinereții cu catarge de vis
Permanentă chemare spre enigmele depărtării
Sirenă fremătînd de deslănțuită dorință
Geografie în harta căreia ne învelim trupul
ca într-o supremă desfătare

Marea
Primul exercițiu de imponderabilitate
înainte de zborul spre Luna scrisorilor eminesciene
Școală liberă de poezie și dragoste
Zeiță a frumuseții și înțelepciunii
Patrie a furtunilor
Gloria și mormîntul corăbiilor
Marea,

Partea de răcoare
fluturînd în drapelul patriei
După roșul de sînge și de foc
După galbenul lanurilor de grîu

Fișie albastră de cer și speranță
Lecție permanentă de dialog cu lumea
De suveranitate și neliniște creatoare.

Ploaia de la miezul nopții

Ploaie de vară
așteptată de setea pămîntului...
O ascult cum răpăie pe acoperiș
Parcă o uriașă mașină de scris bate textul
unui Poem al roadelor.
E miezul nopții
dar simt că-n mine răsare soarele.
Cu ochii care nu și-au uitat genele țărănești
văd de-a lungul și de-a latul țării
livezi de meri și de piersici, lanuri de porumb
și de floarea soarelui
Cu timpanele înfiorate de amintirile copilăriei
aud silabisite pe acoperișul casei, în clopotul de aer
boltit peste cîmpiile țării
cuvintele pline de sevă ale celui mai iubit cîntec al verii
Cîntecul ploii.

Ca o carte, zăpada...

O visăm cît e vara de lungă
ca pe o iubită.
Și iat-o apărînd de fiecare dată
Cînd credeam că n-are să mai vină...
Imaculată, misterioasă,
prima zăpadă.
O carte cu amintiri din copilărie
Reeditată anual de tipografia anotimpurilor.
Privind-o
recăpătăm ca-n poveste
vîrsta lui Nic-a lui Ștefan a Petrei.
Și dintr-odată, imponderabili
ne trezim alergînd cu sania gîndurilor pe derdelușul bucuriilor
Ori îndrăgostindu-ne ca niște adolescenți
de genele nînse ale femeilor.
„Zăpada,
spunea un savant român,
e în fiecare zonă geografică
altă.
Aproape fiecare țară se caracterizează
printr-o cristalizare specifică a fulgilor de nea".
Altfel spus,
Zăpada din Carpați
este o ZĂPADĂ A DORULUI.

alexandru dan popescu

O zi cît o săptămînă

Drumul meu matinal și cotidian, inclusiv în zilele de duminică, devenise un fel de trecere în revistă, cu capul limpede și creierul odihnit, a activităților din ziua trecută și încă proaspătă în memorie ; de oboseală nu reușeam să scap nici după somnul cel mai lung, începea duminica, după masă, și se termina numai luni dimineața în sunetele „cristaline" ale celor trei ceasuri deșteptătoare ce, cu greu, reușeau să mă trimită, ca în transă, la duș ; deci în tramvai, stînd pe scaun, făceam rezumatul filmat al zilei care m-a părăsit, fără regrete din partea ei, și calculam planul de bătaie pentru ceea ce va urma ; de cînd începuse șantierul canalului de scurgere nu mai speram că va veni ziua în care eu să plec mai devreme de la satrapul satrapilor, din acareturile lui Colente, și să văd un film, să mă întîlnesc cu un(o) prieten(ă) și să...., care prieteni ?, unde să mă întîlnesc eu cu Papa, Robert, Mielu, AlioșaAndriescuGicăDoineaPieptanMircea etc. ?, ăștia erau prietenii mei acum, cu ei mă întîlneam zilnic și petreceam cele mai plăcute ore, cu ei mă simțeam bine, arătam sau așa îmi imaginam, minunat cu cizme de cauciuc, salopetă și șapcă pe cap, plin de noroi și de praf, mîncînd sprijinit în lopată, bînd cîte o gură de rachiu de vin din aceeași sticlă din care mai trăseseră cîte o gură(dușcă) încă zece ca și mine, adică plini de murdărie și bătături în palmă, de nervi, dar în același timp rizînd demențial din tot mîrîi ce znoavă ieftină sau subțirică.

La început nimeni nu a vrut să pună mîna pe lopată, nimeni dintre ceilalți, se înțelege, căci noi, în cap cu Papa, am trecut neîntîrziat la atacarea pămîntului în locul pe care îl marcasem cu țăruși, în prealabil, trăsesem o linie destul de dreaptă și hai cu tîrnăcopul, cazmaua sau lopata, hai rup, hei rup, bum !, sparg munți de fier, în munca noastră de brigadier, am încercat să improvizez eu cîntecul pe care-l auzisem cu... ani în urmă într-un film cu un Belgan tînăr și nepregătit pentru viață, în rolul pe care-l interpreta, de la Bumbești la Livezeni, a continuat Andriescu, aveam disponibili șase șoferi, mașinile lor erau defecte și încăpuseră pe mîinile mecanicilor care oricum nu le terminau în ziua aceea, reparațiile erau autentic necesare, strîmbau însă din nas, cum să dea ei cu lopata cînd sunt calificați, și încă șoferi, le-ar fi șuris o circiumiță, la Grînzeanu, să stea cu picioarele sub masă și să mai schimbe o vorbă, le era frică de Papa, rămîneau fără mașină și cu ziua tăiată, adio alocație, adio spor de vechime, se dădeau însă pe lîngă mașini, fumau și se uitau cu coada ochiului la noi, Robert le stîrnea și mici zîmbete, era mai ușor decît tîrnăcopul, Mircea venise și el la șant, Sucă a făcut mișcarea cea mai bună, în momentul psihologic, cum se spune, nea Mielule, mă duc și eu la lopată, să te ajute șoferul, eu sunt de la țară, obișnuit cu săpatul, să nu lăsăm doar orășenii, du-te băiatule că mă descurc și singur, nu vezi că ăștia se țin de fumat ?, au venit și ei, cîte unul, se făceau că nu au știut nimic, că de ce nu i-am chemat și pe ei mai devreme, că sunt voinici și se pricep, că nu sapă și ei prin curte, cîte o viață, cîte un porumb, o floare, un pom ?, greieral muncea și el, ne ușura nouă săpatul, am devenit ajutoarele lui și ale buldozerului, înginerul de la oga plecase la apele lui, trailerul a dispărut și el ușor, ușor în praful dinspre poartă.

Am crezut că noi am fost doar un fel de antrenori, manageri și că acum ne putem retrage, fiecare la treburile sale, Papa mi-a aruncat o privire scurtă și a dat mai tare cu tîrnăcopul în pămînt, am înțeles, mi-am scos cămașa, am atîrnat-o de un hîrleț înfipt în pămînt, mi-am scuipat palmele și am început să dau cu sete din tîrnăcop, a apărut, după colțul clădirii, șoferul generalului, nu era militar ci director, șeful, nu șoferul, Papa, vino pînă la șef, nu pot, să vină el la mine, poate ne dă și o mînă de ajutor, nu-ți dau nimic, am hernie, ce ai uitat ?, îl auzise și se apropia de noi, nici tu nu ar trebui să lucrezi astfel, că știi că ești fără splină, m-am luminat, de aceea mergea omul acesta prin viață în ritmul ăla îngrozitor, nu simțea oboseala, dar putea să-i fie fatal efortul prea mare, într-o zi, își deregla tot metabolismul, treaba lui, nu era treaba lui, era și a noastră, dacă se îmbolnăvea ne lăsa baltă și..., hai, mă omule pînă la birou că avem de discutat, ai cerut aprobare pentru cantină, peste două zile este ceomeul, n-am nici un act de la voi, pe ce bază vrei să prezentăm proiectul, pe vorbe ?, pe eficacitate economică, pe foame, care este un lucru foarte important în viața unui om, pe economisirea timpului afectat prînzului, dacă vrei să-ți vorbesc precum în jurnale, ai lîngă biroul pe care-l ocupi un tovarăș din comitetul de partid, șef al Personalului, pune-l să facă un material comun de lucru, cu trei coautori, și gata, nu cu trei ci cu patru, eu am fost de la început de acord, ce ai uitat ?, nu, dar credeam că nu-ți asumi răspunderea, mi-o asum cu o singură condiție, că am una, la prima masă gătită aici, la inaugurarea cantinei cum s-ar zice, mănînc și eu, dacă-mi place mai vin, dacă nu-mi place mîncarea și curățenia chem sanepizii să vă închidă prăvălia, nu poți mînca decît dacă vei cotiza de la început la fondul de rulment, vrei să profiți de funcția pe care o ai și să mănînci pe gratis ?, atunci chem eu miliția economică, discuția s-a oprit aici căci generalul s-a sprijinit în lopată, trecuse și el la treabă, și s-a apucat cu mîna stîngă pe stomac, fața i s-a crispat pentru cîteva momente, voiai să faci pe tinerelul și nu mai ține, du-te tovarășe la doctor și operează-te odată că m-am săturat de hernia ta, Papa glumea dar se uita îngrijorat la el, te doare ?, rău de tot, lasă că nu durează mult, uite că a început să mă lase, nu am timp

de operația asta dar într-o zi tot trebuie să o fac, am să te duc eu cu forța la Urgență dacă te mai apucă o dată în fața mea, să știi, nu mă duci tu pînă nu se ține ceomeul, ai interes de cantină, nu eu am interes ci toți de aici, ideea nu a fost a mea ci a Ziaristului, dar este liber astăzi și nu poate face el materialul, cum este liber cînd îl văd cu tîrnăcopul în mînă ?, ai o iluzie optică, este liber astăzi și gata, dumneavoastră nu aveți treabă tovarășe director general ?, ne țineți pe noi din muncă, ba am dar am venit cu șoferul, care tot schimba uleiul la mașină, să văd și eu unde ați amplasat șantierul șanțului de evacuare că de aceea m-a pus partidul unde sunt să știu tot, la orice oră din zi sau din noapte, nu să stau în birou si să-mi tocesc coatele la haină uitîndu-mă după muște, uite că a terminat schimbul de ulei, dragi tovarăși, eu..., lasă că știm noi ce vrei să ne urezi, vezi ce faci cu hernia că diseară îi dau telefon Măriucăi să-i spun ce-ai făcut astăzi, să nu cumva să faci asta că divorțează și-mi strică dosarul și... n-o să mai fii prieten din copilărie cu directorul general, că mă schimbă din funcție, noroc tovarăși, să trăiți, l-am salutat noi ca la armată, dar așa se obișnuia în ultimul timp.

★

În zilele următoare șanțul a început să se contureze, să se adîncească, să se apropie de faza finală, aceea în care urma să fie placat cu plăci de beton, plăcile veniseră deja, în ziua în care eram gata, Georgescudelaape ne împrumuta o macara, oamenii noștri lucrau prin rotație, care și cînd era în curte, asta dimineața, după masă toți cei întorși din curse lucrau la șant, se aprobase constituirea cantinei, eram în plină organizare și cu ea, la avans se strînseseră deja ceva bani, grosul se va strînge la lichidare, mîine este lichidarea, luam și eu prima leafă întreagă, nu fusesem trecut la avans, luam totul acum, dacă mai munceam în ritmul ăsta mă îmbogățeam, nu aveam timp liber, nu aveam pe ce să cheltuiesc banii, în afară de înerentele cheltuieli familiale, bineînțeles, ce mă fac eu dacă devin bogat, că nu sunt obișnuit ?, am intrat pe poartă fluierînd, eram deja bogat, în mijlocul curții, Papa și încă trei bărbați, bine îmbrăcați, stăteau de vorbă, uitîndu-se în sus, la acoperișurile șandramalelor lui Colente, în viziune nouă și adăugită, cunoscută prea bine de mine, ce mai voiau și ăștia ?

— Tovarășul Popescu și... tovarășii... Tovarășul vice ne obligă să refacem totul, să zugrăvim, nu refacem din nou, doar reparăm,... totul e bine.

— Adică ne reciclăm zidari, zugravi..., mi-a scăpat mie și am regretat imediat văzîndu-l pe vice încruntîndu-se.

— Dacă nu, vă amendăm pentru proastă întreținere a clădirilor. E mai bine așa ? Vocea nu-i trăda vreo supărare așa că m-am liniștit. Spusese și el ce știa mai bine și cum știa.

— Mă scuzați, dar nu asta am vrut eu să spun. Noi ne-am reciclat deja salahori și betoniști pentru curtea asta care va fi cît de curînd nivelată dar...

— Știu tot. Am văzut șanțul de evacuare. Cunosc planul de reamenajare a curții, cunosc pentru că eu vă dau aprobările. Și tot eu vă oblig, acum, să reparați clădirile, să le zugrăviți și să le faceți să arate ca lumea. La anul, în primăvară, lacul va fi practicabil pentru agrement și nu vreau să zgîriați ochii oamenilor veniți să se distreze cu urîțeniile astea de coșmelii. Asta am spus eu.

— Tovarășe vice, nu trebuie să-i dăm tovarășului..., hm, socoteală, spuse sec unul cu nasul mare și coroiat ca ciocul unui condor.

— Popescu..., am spus eu rerecomandîndu-mă,... dacă ați uitat.

Vicele a zîmbit subțire.

— Îi dau socoteală pentru că muncește aici și... mi-a fost simpatic. Am simțit ce bătături are în palmă cînd ne-a strîns mîinile. Dumneata, tovarășe Nicolae, n-ai simțit ?

— Tovarășe vice, la telefon !, Mircea a salvat situația strigînd ca un apucat din pragul biroului meu.

— Cine mă caută ?

— Tovarășul prim zice că întîrziați la ședință.

Am alergat cu toții spre birouri. Tovarășul Nicolae și cu celălalt, care tăcuse pînă atunci, au rămas în curte, vicele, Papa și cu mine am intrat, eu am început să-mi pregătesc actele, Savu nu venise încă, vicele mi-a dat mîna, după ce vorbise la telefon, l-am salutat respectuos, nu slugarnic, mi-a zîmbit, am început o nouă zi de lucru. Aici în fiecare zi munceai cît într-o săptămînă, alții.

(fragmente de roman)

emil mihail lungeanu

Joc

Grozav se sperie de mine paznicul de far și eu rîd
de umbra-mi proiectată ca fantoma unei corăbii pe zid.
Noaptea crește la loc ca un cap tăiat misterului,
atomii zilei de ieri din nou se-mperechează în vid.

El se teme că marea inundă tainic orașul,
ochii lui strigă, numai de mine auziți,
eu trec mai departe strecurîndu-mă printre stele,
pășind ușor cu vîrful inimii, să nu vă treziți.

Năluca din port

De parcă m-aș fi întors, de parcă iarăși plecam,
cu patimi ascunse-n îmbrățișările caste,
porțile mării atinse în treacăt vibrau
de izbitura inimii, seismul din coaste.

De parcă o tăcere asurzitor de plăcută
de dorul meu flutura pe catarge geloasă,
mi-am tras ca pe-o ușă cuvintele după mine
să nu-mi intre vapoarele pe ferestre în casă.

Vieți paralele

Hei, domnișoară, strigau înveseliți marinarii
mirosind a rechin, minjiți de unsoare,
alunecînd pe remorcherul cu leneș motor
de-a lungul vechiului cartier fluvial.
Ea îi privea melancolică
întinzînd pe-acoperișuri rufe strălucitoare.
Se-ndepărta curînd gura ei roșie, barieră de corali
de care se izbeau tăceri plutitoare
scufundînd gustul unui
naufragiat răspuns.

Amiază cu cai

E o zi fără vînt
ca un suris fără colțul gurii.
Mătasea auzului se lasă țesută
cu un foșnet de coame :
inaripare de cai tineri, cu osul încă necioplit,
ademeniți acolo sus, pe-acoperișuri,
de mirosul vag
al infinitului.
O zi fără hotare,
cînd pescarii războinici aținesc în larg
întrînd din eroare pe lungimea de undă
a unui vis cu steaguri albe.
Cînd nu mai lucește
ochiul lor aburit,
scînteie neagră făcînd de gardă
la porțile luminii.

Pastel

Se întorc păsările. Ascultă.
Uite, stai așa, cu inima sprijinită
de pervazul ferestrei
și-ai să vezi cum lumina cade ca o frunză
în întîmpinarea lor.
Începe o nouă zi, cuvintele sar din paturi,
năzdrăvane roțile bicicletei se dau de trei ori peste cap
prefăcîndu-se în gigantice despărțiri.
Se văruiesc pomi, se strigă ziare,
se mătură în curtea bodegii, se repară vapoare.
Tu privește doar cum deasupra orașului
cade lumina ca un fulg de pasăre
scăpat în gol prin trapa întredeschisă
a uitării.
Se-ntorc din nou păsările dintr-o viitoare plecare
la fel cum ți s-ar întoarce
sărutul de astă-toamnă pe buze.

teatru

«Omul cu mîrțoaga»

TEATRUL BULANDRA

● Bucuria reevaluării, a aducerii la lumină a acestui emoționant text — ce putea părea unora mult prea depășit, prea romantios — este prima și cea mai mare revelație a premierei Teatrului **Bulandra**. Frumusețea purității umane, încrederea în reușita fundamentală — în pofida risului lumii — prin forța generozității și a bonomiei, a visării purificatoare, constituie fondul celei de-a doua revelații, pe care actorul și dramaturgul G. Ciprian o propune și pe care spectacolul montat în regia lui Petre Popescu o redimensionează și împlinește cu și prin interpretul său principal, actorul Aurel Cioranu (în rolul arhivarului Chirică).

Credința în mai bine a modestului arhivar rămîne neclintită în blîndețea ei, iar succesul lui, cu „mîrțoaga" investită cu aripile de visător ale stăpînului, îi potențează puterea de sacrificiu. Pe întreg parcursul spectacolului, tonul actorului se menține în nota firescului. Durerea ca și umilința le trăiește cu demnitatea „uitării de sine", într-un fel de resemnare nobilă, fără gesturi sau lamentări de prisos. Cînd cercul interdicțiilor (pierderea casei, amenințarea destituirii, înlăturarea de la școală a copiilor) se strînge în jurul lui, excluzîndu-l din societate, Chirică va supraviețui apărînd, pînă la capăt, ideea izbînzii morale a curățeniei sufletești. Crezînd cu ardoare în existența unui asemenea tip uman, Aurel Cioranu își încarcă personajul cu flacăra vie a trăirii sale interioare, adăugîndu-i lui Chirică acea aură de „lumină" reală, autentică a celui ce-i dă viață. Dacă el reprezintă echilibrul tristeții, ceilalți vin să pigmenteze duritățile realității cu simțul fin al ironiei, cu un umor de bună calitate. Neîntrecută în vizualizarea simplității umane, Luminița Gheorghiu este o Fira pe cît de devotată, pe atît de stăruitoare în a ține pasul vremii. Evoluția ei de la femeia nebăgată în seamă la Fira cea pusă pe picioare și, în final, la Fira pe cale de a se emancipa, făcînd un haz nebun de „mușcătura", peste noapte, a îmbogățirii, îi dă prilejul interpretei să se exprime pe sine în multiplele înfățișări ale limbajului său actoricesc, culminînd cu explozia de rîs a aceleia ce nu se închipuia întrînd în „înalta societate", ținîndu-se bine pe tocuri, în rochia roșie ca focul, cu capul împovărat de caraghioslîcul pălăriei cu pene de dropie.

Varlam, prietenul lui Chirică, iubind în taină aceeași femeie, apare, în interpretarea de azi a lui Ștefan Bănică, un susținător fervent al moralei binelui, un umorist liric ajutînd prin jocul reținut-expresiv, prin replica spontană, nesarjată, punerea în valoare, la momentul necesar, a colegilor săi George Oprina (Inspectorul general), Simion Hetea (Provincialul), Mihai Badiu (Proprietarul casei), Petre Lupu (Omul cu idei). Actor talentat, Petre Lupu susține cu interes scurta și șocanta apariție a Omului cu idei, făcînd să reverbereze cîteva accente triste ale unei inutilități sfîșietoare. Mai puțin caricatural, personajul și-ar fi sporit eficiența.

Invidiatul, repudiatul și apoi îngenuncheatul cuplu Ana — Alexandru Nichita este susținut în nota piesei, de Valeria Ogășanu și Dan Damian. Aparent supusă și casnică lîngă Chirică, plictisita Ana își exercită toate farmecele la vederea Don Juanului Nichita. Întorcîndu-se vanitoasă și emancipată (doar pentru a-și vedea copiii), Ana va fi îngenuncheată și fascinată de constanta și inepuizabila generozitate și putere de renunțare ale celui pe care-l crezuse pierdut. Dan Damian creează imaginea clasică a cuceritorului de inimi, șarmant, sigur de el, dur și superficial.

Omul cu mîrțoaga își va cuceri curînd o largă audiență la public, stîrnind, cu certitudine, în spectatori, o acută nevoie de purificare.

Nicoleta Gherghel

film

«Un studio în căutarea unei vedete»

● În cinematografia noastră peliculele inspirate din universul artei a saptea avînd drept subiect pregătirea sau realizarea unui film n-au fost numeroase, dar ele au constituit titluri de referință, valori certe prin calitatea analizei raporturilor dintre opera artistică și realitate, dintre ficțiune și viață. Este suficient a aminti doar **Reconstituirea** lui **Lucian Pintilie** sau **Secvențele** semnate de **Alexandru Tatos**, titluri de referință din filmografia relevantă a „autoportretelor filmului".

Recenta premieră a Casei de filme Patru — **Un studio în căutarea unei vedete** vine să adauge un nou titlu unei tematici incitante nu numai prin pătrunderea într-un inedit laborator de creație, dar și prin abordarea unor „culise" mai puțin familiare spectatorului obișnuit. Realizat de **Nicolae Corjos**, după un scenariu de **Virgil Puicea, Un Studio...** este o comedie de actualitate inspirată de lumea cineaștilor, turnată în mare parte chiar pe platourile cetății filmului românesc de la Buftea, agrementată de o muzică cu ambiții de slagăr (compozitor: **Ionel Tudor**), interpretată de actori tineri talentați și entuziaști, alături de care joacă, în calitate de invitați, confrați consacrați cu impresionante filmografii (**Mitică Popescu** — regizorul dur, **Sebastian Papaiani** — comicul veteran, **Dan Condurache** — actorul răsfățat, **Mihai Mălaimare** — scenaristul autocritic, **Valentin Uritescu** — paznicul somnoros).

Căutarea interpretului principal constituie problema unei echipe de filmare urmărită în cîteva din momentele-cheie ale pregătirii unui viitor „succes". În preajma acestei echipe ascunsă cu modestie, farmec și discreție se află și tînăra Mariana, cascadoarea curajoasă, talentată și generoasă, al cărei chip surprins pe o „dublă" va fi chiar imaginea multcăutatei vedete. Aspirînd în secret la depășirea statutului de „fată bună la toate", Marina își va urmări drumul în viață dîndu-le mirajul efemer al ecranului optînd și reușind ca într-un clasic happy-end la cibernetică.

Abordarea falsei (și chiar absurdei) căutări a vedetei în registrul comic nu reușește să acopere în totalitate, chiar cu respectarea convențiilor genului, firavele linii narative ale scenariului (real).

De la ritmurile muzicii la parada costumelor, de la gagurile comediei de situație la loviturile de teatru impuse oamenilor de film (scenaristul din film își retrage scenariul considerîndu-l firav, superficial !!), de la unghiul inedit al șarjei amicale la caricatura destul de groasă dedicată unor personaje (actorul răsfățat, paznicul), fără a mai vorbi de cîteva spectaculoase cascade sînt cîteva din elementele cu care **Nicolae Corjos** a încercat să suplinească naivitățile unei povestiri cinematografice, generoase în premise, oscilante în rezolvări. Alături de cîteva personaje autentice : nea Pavel (**Mihai Mereuță**), tanti Fifi (**Dorina Lazăr**) sau Actrița (**Cezara Dafinescu**) evoluează multe altele meteorice, fără culoare în universul atît de bogat și divers al culiselor realizării unui film.

Cu prea puțină muzică de calitate unui musical, cu prea puțin umor pentru un film suprapopulat cu atîtea vedete ale comediei, cu multe ocazii ocolite diplomatic în a spune cîteva adevăruri despre lumea filmului (reflecțiile emise nu depășesc nivelul unor ironii subțirele), filmul lui **Nicolae Corjos** nu poate aspira decît la condiția unui agreabil divertisment, însă cu suficiente elemente menite să-i asigure succesul de public.

Printre acestea se numără, și nu în ultimul rînd, calitatea interpretării, arta depășirii unor partituri inconsistente dovedită de **Mihaela Telea** (Marina), **Dan Puric** (asistentul), **Emil Hossu** (regizorul), **Magda Catone** (Sfinxul), **Florin Piersic jr.** (Mircea), **Vasile Muraru** (Gabi), **Lucian Nuță** (Radu), costumele semnate de **Lucia Morariu**, decorurile **Magdalenei Mărășescu**, precum și imaginea semnată de **Sorin Ilieșiu**.

Călin Stănculescu

Tablouri de Benone Șuvăilă

Zori și amurg

marian drumur

— Pune și tu un patru.
— La masă nu se vorbește, nu ?
— Faceți o pauză, pînă aranjez potul.
— Vezi, dacă nu etalezi mai înainte ? !

Grupul jucătoarelor de canastă ocupase colțul retras din holul pensiunii încă din prima zi, jucînd îndirjit, fără întrerupere, de dimineață pînă seara, exceptînd cele trei mese și siesta. Vocile lor urcau și coborau în funcție de rezultate.

— Bună ziua.
— Bună ziua.

Priviră o clipă după femeia care ieșea, lăsînd în urma ei o diră largă de parfum.

— Peste un sfert de oră, apare și el.
— Mari conspiratori, ce să-ți spun !

Fumul de țigară se ridica pe lîngă filodendronul din dreptul ferestrei. În răstimpuri, cîte o jucătoare se ducea la bufetul de lîngă recepție și revenea cu sucuri sau cafele. Atunci făceau o pauză, să-și socotească banii.

— Mami, eu mă duc să mă joc în parc !

Femeia voinică, roșcată artificial, întoarse capul să-și privească critic odrasla.

— Ai voie numai aici în față, Ducule !
— Dar toți copiii sînt acolo !
— Tu ești un copil cuminte, haide, vezi că sînt ocupată ! Să nu te miști din fața hotelului !

Băiatul suspină și ieși tărăgănat ; în spatele lui, reîncepu țăcănitul pietrelor.

Dincolo de platoul îngust al pensiunii, se înălța pădurea de brazi, pe o pantă abruptă ; undeva, sus, se auzeau cîteodată motoarele mașinilor care parcurgeau coasta muntelui. De jos, din spatele clădirii, urca vuietul riului. Un bătrîn în trenci verzui apăru pe palierul intrării și se uită la copilul care încea proptit de balustradă.

— Ce-i cu tine, băiețaș ?

Nici un răspuns. Bărbatul coborî treptele și-i puse mîna pe umăr.

— De ce plîngi ?
— Lasă-mă, se smuci băiatul.
— Păi, nu vezi că vreau să te ajut ?
— Da, sigur ! Toți copiii se joacă în parc, numai eu n-am voie. Degeaba sînt cuminte, așa !

Bătrînul îl privi, descumpănit.

— Dar cu mine ai putea să vii, să ne plimbăm ? Cred că maică-ta o să ne dea voie. Hai, dă-mi mîna, s-o întrebăm !

Încrezător, Ducu îi prinse mîna și se reîntoarseră în hol.

— Permiteți să mă recomand, se adresă bătrînul, scoțîndu-și pălăria, celor patru jucătoare, sînt colocatorul dumneavoastră ; flăcăul acesta ar face o plimbare cu mine, dacă nu aveți nimic împotrivă și ne întoarcem taman bine la prînz. Garantez că o să am grijă de el.
— Ducule, interveni mama, ce i-ai spus lui nenea ?
— Nimic.
— Nimic, o încredință bătrînul, doar că l-am văzut singur și m-am gîndit că e păcat să nu profite de natură, doar de asta am venit cu toții, nu ? Fiți fără grijă, mă înțeleg bine cu copiii, nu-l las singur.
— Știți, e cam retras...
— Lasă-i, dragă, opină plictisită vecina ei, o schimbare o să-i prindă bine, are nevoie de mișcare.
— Bine, bine, dar tu, Ducule, du-te și te schimbă. Ia-ți hainele de joacă ! mai strigă ea în urma băiatului, care o zbughise în sus pe scări.

Din pensiune ieșiră bătrînul în trenci verzui și băiatul cu șort „bermuda", tricou imprimat, pantofi „Puma" ; începură să urce cărarea povîrnită care ducea drept la șosea. Acolo, lîngă șanțul de margine, se așezară pe o buturugă, să mai răsufle.

— Poți să-mi spui nenea Eugen, zise bătrînul după un timp. Am să te duc într-un loc care o să-ți placă tare mult.
— În parc ?
— Parcul mai poate să aștepte ; astăzi, Ducule, o să vezi poiana mea, unde n-am dus pe nimeni pînă acum.

Porniră să urce în susul șoselei umbroase, pe partea stîngă ; arar, cîte un autovehicul tulbura foșnetul pădurii. Poticnindu-se de pietrișul din margine, băiatul începu să vadă viețuitoarele locului — păsări și insecte.

Curînd, ajunseră la izvor — o placă din piatră avînd încastrată o țeavă din care curgea un fir de apă ce se pierdea la marginea șoselei. Ferigi mari se întindeau pe povîrnișe ; din brazi, cobora orăcăitul răgușit al unei cicade.

— Aici trebuie să fie o potecă, rosti bătrînul.

Dibuiră un fir de pămînt bătătorit printre plante și începură ascensiunea, ținîndu-se de smicele. Cîțiva arbuști, tufe de mure și răzbiră la marginea unei poieni mari, adăpostită de pădure, cu iarbă înaltă și țîrîit de lăcuste. Panta ei se sfîrșea cu blana întunecată a coniferelor, peste care se ridica piscul pleșuv al muntelui.

— Acesta e locul.

Culcînd iarba înrourată, înaintară spre mijlocul întinderii, unde se înălța un pîlc de zmeură.

— Ce multe sînt, exclamă băiatul. Nu-s prea coapte, da' nu-i nimic !

Bătrînul își agăță pălăria de un lăstar, așternu trenciul și se întinse gemînd pe el, lăsîndu-se toropit de soare. Zumzetul gîzelor aducea miros de polen.

„Ca și atunci", își spuse. „Decît că eram la liziera și îngropați în pămînt. Trei zile și, mai ales, trei nopți, fiecare în groapa sa, așteptînd să coboare banda lui Nifon. O namilă de legionar, abia l-am răzbit. Bine înarmați, paraziții, cu arme străine, dar ambuscada a fost perfectă. Credeam că nu-mi mai iese niciodată răceala din oase."

— Nene Eugen, uite, nene Eugen !
— Ha, tresări, bătrînul. Tu ești, Ducule ?
— Ia uite ce fluture mare ! L-am prins la fix, stătea pe o floare, uite-așa.
— Asta e „coada-rîndunicii", frumos. Ia să-i dăm noi drumul.
— De ce i-ai dat drumul ? Eu l-am prins !
— Și ce voiai să faci cu el ?
— Îl duceam acasă.
— Adică să-l omori. Tie mult ți-a plăcut să stai în casă ? Ia vezi mai bine că te-ai udat tot pe picioare.
— Nu-mi pasă. De-acum nu-ți mai arăt nimic.
— Măi băiatule, te-am adus aici să te bucuri, nu să faci rău. Vezi, umblă mai cu grijă, poate dai de-un șarpe.
— Sînt șerpi ?
— Sînt, de ce să nu fie ?

Băiatul plecă, dînd iarba la o parte cu picioarele ; bătrînul se întinse într-un cot pe trenciul fierbinte. Fluieratul sfidător al unei locomotive răsună slab în defileu.

„La combinat le auzeai zi și noapte" își aminti bătrînul. „Se adunaseră flăcăi din toată țara, brigadieri, necalificați, cîte unii momiți de cîștiguri și apoi, dă doamne bine ! Mereu trebuia să rezolvăm ceva la cantine și în dormitoare, d-apoi simbăta ! Pe atunci, toți activiștii aveam arme, se găseau destule elemente dușmănoase. Dar și ce luptam la spargerea normelor... Sigur că au fost greșeli, doar învățam din mers."

Un nor greoi acoperi soarele ; pe sub zmeuris trecu o boare umedă. Zumzetul gîzelor se ridică mai puternic.

— Ducule, hei, Ducule !

Chiotul băiatului se auzi ca un ecou dinspre liziera pădurii. Bătrînul se ridică, scuturî trenciul, îl puse pe braț, își potrivi pălăria și se îndreptă în direcția vocii.

— Ce faci aici ? întrebă, văzîndu-l nemișcat între copaci.
— Mă uit după veverițe.
— Și ai văzut vreuna ?
— Nu, dar o să vină.
— Pînă atunci, s-ar putea să vină ploaia. Hai să plecăm !

Ascultător, Ducu îl prinse de mînecă și începu să mărunțească pașii pe lîngă bătrîn, smucindu-l din cînd în cînd. Traversară poiana, se poticniră pe poteca dintre ferigi și ajunseră la șosea, semnul civilizației.

— Cine-i desenat pe tricoul tău ? se interesă bătrînul.
— Un fotbalist ; mama mi l-a cumpărat.
— Cînd eram ca tine, mergeam noaptea cu caii la păscut.
— Da' ce, caii pasc noaptea ?
— Sigur.
— Aha, și atunci pot alerga toată ziua.
— Mda, cam așa e și nepotu-meu.
— Tot așa de mare ?
— Tot : citeodată îi povestesc cum lucram la parchet, la tăiat lemne, alteori cum am făcut colectivizarea, luptele cu chiaburii...
— Asta a fost în război, nu, nene Eugen ?
— Mai greu ca în război...
— Uite, exclamă băiatul, am ajuns !
— Domol, Ducule !

Băiatul nu mai ascultă ; traversă în fugă șoseaua, ocoli buturuga și coborî săltînd pe cărare, pierzîndu-se din vedere.

Poeme de nicolae dan fruntelată

Patria

Patria mea n-are aer
de luat în plămîni cînd te scalzi
prin ape străine
ea se respiră numai aici
acasă, la mine
Patria mea n-are pămînt
de cărat pe la rude bogate
care cer totul — lacome, mari, —
totul ori măcar jumătate
Patria mea e atît cît a fost
cuprinsă-n iubire, arată de dor
o simt peste tot unde umblă
sufletul meu vorbitor
Și nu, ea nu are de dat
nimic, nimănui, niciodată
e ca un steag, ceresc și curat
în singura lume adevărată

Profesorul meu de română

Profesorul meu de română a scris un poem
despre batalioanele care trec munții
la arme cu frunze și flori
ca și cum o cîmpie s-ar muta spre nord
în interiorul propriei legi a iubirii
ca și cum un frate s-ar întoarce acasă
călcînd în picioare testamentele strîmbe
ale celor învățați să deseneze
cu degete boante pe hărțile sufletului
Profesorul meu de română a văzut
un sat tăiat în două de sîrmă ghimpată
ca un copac despicat, cu frunze plîngînd
către rădăcinile dulci ale nașterii
la sărbători, oamenii petrecînd împreună
unii fără cuvinte, ceilalți rostindu-le pentru toți
Profesorul meu de română a călătorit
în toate punctele cardinale ale dorului
a scris o carte, i-a spus simplu: dcina
așa cum i se spune la noi izvorului

Cineva

Cineva care se gîndește frumos la mine
cineva care mă iubește din cînd în cînd
cineva care-mi numără firele albe
și mi le smulge pe rînd
cineva care mă știe dinainte de-a fi
de cînd era dimineață pe lume
și mă aștepta ca un semn că el însuși
are un rost și-i poate da nume
cineva care vorbește cu semințele
le trage afară din marea de iarbă
și le culege-ntre anotimpuri
grîu, pălămidă, cucută, nalbă
fără-a rosti măcar un cuvînt
fără-a-mi trimite măcar o veste
cineva numără, poate în gînd
și apoi uită ce vrea, ce este

Noaptea cuvintelor

Să-nchidem ochii, prietene,
nici măcar întunericul
să nu mai atingă întîmplătoarele ferestre
ale sufletului prea știutor
doar așa putem asculta foșnirea cuvintelor
infinitele lumi între care
călătorește mereu viața noastră
ca o stea căzătoare
Trecînd, așadar, pragul strîmt al vederii
să gustăm voluptățile verbelor
esența mișcării-n cîmpiile visului
tu, martor al meu, condamnat ca și mine

să mîngîie cu auzul lui lacom
porțile paradisului
Nu mă-ntreba cînd, încotro, pînă unde
vom înțelege starea ciudată
a nopții cuvintelor vii și amare
știu numai că ele-n imensă durere
nasc singura lume adevărată.

Elegie în septembrie

Castanii trag în noi cu gloanțe lucioase
vine toamna exotică și neștiută
ca o marfă din Indii, ca o amorțire
a tobelor verii bătînd încă în sînge
de ieri noapte plouă, plouă de-o viață
de-o sută de ani, de cînd ne știm
grădinile somnului sînt arate de ploaie
cuvintele noastre au aromă de fum
o lume acvatică înaintează
pe străzile orașului unde sînt
începe un măcel al amintirilor
bateriile pomilor trag cu fructe în noi
alcoolizînd aerul ce ne mai rămîne
ruleta cade-n septembrie galben
am pierdut, simt că iar am pierdut
vine toamna, stringe-te, suflete,
în cochilia marelui mut.

Romanță la trenul de șase

Nu veni, iubita mea, nu veni
cu trenul de șase
e prea multă vară în oraș
sînt prea multe vorbe rămase
s-ar putea să nu te recunosc
s-ar putea să-mi fie prea dor de tine
să te-aștept într-un cîmp de trifoi
unde nu sînt ceasuri, nici ține
mai rămîi acolo unde ești
două veacuri lungi și înc-o noapte
lasă-mi dreptul să te mai visez
pînă la trenul de șapte
eu n-am plopi să-i număr
număr stîlpi de beton
și-mi ies doar cu soț înainte
se aprind stopuri roșii cînd vreau să alerg
printre indoieli și printre cuvinte
prea mulți vor să mă învețe ceva
prea mulți vor să-mi vire frica în oase
mai așteaptă puțin, mai lasă-mă să te aștept
nu veni, iubita mea, nu veni
cu trenul de șase

Romanța cinematografului de cartier

Hei, unde-ați ascuns cinematograful de cartier
cu grădină și intrare peste gard
unde-i ecranul pătat și zidul
pe care scria disperat : Te iubesc, Mariana !
Acolo-am văzut-o pe Carmen de la Ronda
întîlnindu-se cu omul din Rio și cu
Sandokan, tigrul Malayeziei
acolo șezum și plînsum
toți cei dintr-a opta C, toate verile noastre
nebîntuite de angoase, fără altă umbră
decît aceea a controlorului miop
care striga din cînd în cînd
ca un paznic de noapte :
vă văd, vă văd, ăștia de la Traian
iar n-ați luat bilete, lua-v-ar !
și noi, tăcînd demni, a patra oară
la Șapte mirese pentru șapte frați, la
Noi, tinerii, Cliff Richard, primul cîntăreț
din imperiul britanic în pînză și oase
pe care-l vedeam, toate nopțile
cîntam în somn, doamne, de ce bucuria
nu e mereu în două serii, color
Hei, unde-ați ascuns paradisul, deșteptărilor
mi-e dor de zădărnicia aceea, mi-e dor !

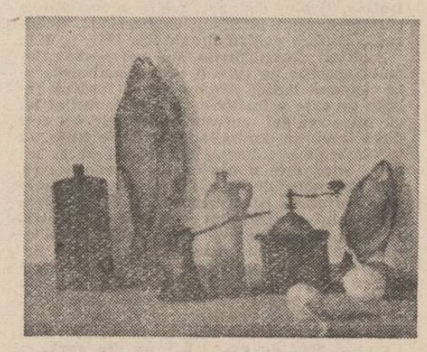

Semn

Trec graurii spre sud ca niște
armate în retragere ducîndu-și morții
și oboselile și disperările
în urma lor cîmpul pîrjolit
de marele incendiu al verii
Mica Valahie presimte toamna
își strînge satele ca pe steaguri
după o luminată sărbătoare
ceața ne spală privirea, nu se vede decît
umbra salcîmilor, marginea lumii
aer cu gust de pelin, singele
ni se îmbată pentru ultima oară
nu-mi spune nimic, taci pentru mine
și iartă clipa aceasta cînd
armate de graur coboară spre sud.

Casa

Cineva se întoarce din războaie
își îngroapă armele și amintirile
la rădăcina unui copac
crengile se umflă ca de-o boală divină
acoperă locul, îl apără, se face
un întuneric dulce și cald
o peșteră verde pentru iubirea
care mîngîie ochii unei femei
mi se pare că acolo e capătul lumii
mi se pare că sînt numai umbra
trecerii-n vis a părinților mei

Pean (II)

Tu, iubito, ce risipire
o mie de chipuri în arterele mele
nervii mei încărcați de dor
ca niște mine magnetice
urmărindu-ți disperate zîmbetul
tinerețea toată-o goană
o stare de pază și de tandrețe
privește în urmă, sînt umbra ta
mușcată de îndoială și adorare
ce risipire, sudul inimii mele,
ce dublă însingurare.

Memoria locurilor

Urmare din pag. 1

În căsuța de lut, prezentul se metamorfozează în trecut (împotriva legilor cronologice). Din adîncimi de fîntîni se ridică siluetele de abur ale aștrilor care vor rămîne eterni pe firmamentul literaturii. Și totuși, într-un loc ca și acesta, potrivit pentru statui, amiroase a tutun, iar dacă ating cu mîna ochelarii, ceasornicul (mut), pana gata să se-nmoaie-n cerneală, firele de lînă colorată din cuverturi... toate aceste lucruri nu se spulberă cum aș fi crezut la început. Nu. La Țicău fiecare lucru-și știe locul lui, loc lumesc încît simți că Povestitorul nu-i plecat decît într-un basm din care se va întoarce negreșit cu Bădia Mihai și Tinca le va turna vinul fiert cu mirodenii, în ulcele, apoi vor sporovăi pînă cînd cocoșii deschid cu trîmbițele lor porțile zilei. Uneori, pe sub grinzile cu smocuri de busuioc, trece, cu brațele grele de iubire, Veronica. Și nu poate fi altminteri cît, de pe raftul din casa-muzeu ne privesc, din rame de bronz-vechi, Ei, mirii într-o legea nescrisă a Poeziei.

La Țicău s-a plăsmuit acel pantheon al mitologiei românești, s-a pregătit, cu înțelepciunea proprie poporului, scrisul care să creeze în fiecare din noi copilăria eternă.

„Lîngă bojdeuca de căsuță", noul complex muzeal adăpostește expoziția documentară „Viața și opera lui Ion Creangă", inaugurat la 11 iunie 1989 în întîmpinarea centenarului trecerii în nemurire a lui Ion Creangă. Biblioteca de aici ne poartă prin lumea manuscriselor, iar Țicăul se constituie într-o filă memorabilă din viața creatoare; aici a trăit, și-a gîndit și alcătuit manualele sale didactice, Amintirile din copilărie, Poveștile și Povestirile, din anul 1872 pînă în noaptea de 31 decembrie 1889, cînd... la mijloc de crîng firul vieții i s-a frînt, lăsîndu-ne nouă scara fermecată a tinereții fără bătrînețe, scară pe care urcăm în răstimpuri și știm că neasemuita prietenie, fertilă, dintre cei doi uriași scriitori a fost cea care ne însteleză „cerul plin de minunății".

plastică

Lirism și monumentalitate

● Arta lui **Brădut Covaliu** nu are forța impactului vizual născător de pasiuni ori entuziasme zgomotoase. Ultima selecție expozițională de la Dalles ni-l reconfirmă ca pe unul dintre pictorii noștri de autentică vocație, laborios, prolific și înzestrat cu o sensibilitate poetizantă. Nu întîmplător exegeții săi l-au calificat drept **„poet al peisajului"**, etichetă pe care venerabilul maestru și-o onorează și de această dată cu o distincție și o vervă creatoare puțin comune. Să adăugăm și amănuntul că majoritatea lucrărilor prezentate în expoziție sînt rodul ultimilor 2—3 ani de muncă, punctînd astfel una dintre dimensiunile esențiale ale creației sale : vitalitatea gestului creator, nutrită, se pare, de o dragoste statornică și senină pentru uneltele artei sale.

Predominant orientată spre peisaj, tematica pînzelor lui Brădut Covaliu inspiră același aer de bonomie, vibrat de culorile întomnării, ca și în creațiile lui anterioare, într-o viziune plastică ce-l individualizează net în panteonul picturii noastre contemporane. Și anume, perceptia realului dintr-o perspectivă aeriană, artistul situîndu-se, de regulă, în punctul de unde poate contempla și absorbi marile suprafețe de culoare, masa densă a „materiei vii : nu formele par a-l preocupa în mod deosebit, cît spectacolul luminii în cuprinsul universului mineral și vegetal. Pictează cu predilecție în areale alpine, „pe călcîi de munte", „pe coama dealului", deasupra „văii în vînt", ori a „coastei cu fineață", cum foarte frumos le numește însuși pictorul. Adică, acolo unde eruptiile cromatice au o intensă materialitate și asociațiile de culoare dobîndesc o rezonanță aparte. Paleta lui Covaliu este dominată, în acest caz, de gama de ocruri, siene, albastruri, griuri perlate, verde palid, roșu și brunuri, ritmate de tente transparente, străbătute de o lumină calmă, rafinată. Pictura lui Brădut Covaliu nu este atît senzuală, cît armonioasă în desfășurările ei, cel mai adesea, pe mari suprafețe de culoare. Pretextul real este, de regulă, dizolvat în subtilele elaboratii de atelier, artistul refuzîndu-și descriptivismul facil. De aceea, nu puțini sînt cei ce-l recepteză drept un pictor al nonfigurativului : caracterizare eronată, dată fiind viziunea sa particulară, deslușită mai sus, care supune ochiul privitorului la un efort reconstitutiv mai atent și răbdător. Este, de altfel, singura premiză care ar sugera însemnele unei posibile modernități a picturii sale. Întreaga serie, solid constituită artistic și estetic, a **„Peisajelor compoziționale"**, cum și-a intitulat-o autorul, validează factura de extracție spirituală, și nu abstractă, a picturii ce o practică astăzi artistul. Un laborator al sintezelor elevate, al experientelor perfect asumate și controlate, iată ce înseamnă pentru Covaliu viața în fața șevaletului. Sigur, unele tendințe de abstractizare există totuși în arta lui Covaliu. „Jocurile geometrice", de exemplu, un grupaj elaborat în 1987, ce continuă o serie de alte căutări anterioare, dar care nu-s decît un contrapunct estetic într-o bine conturată altfel individualizare stilistică. Pentru că, așa cum îl știm, pictorul nu a renunțat niciodată la a-și îmbogăți limbajul și celelalte mijloace de expresie, mai cu seamă că predispozițiile lui spre un lirism de bună calitate l-au împins către zonele în care reprezentările nonfigurative pot pune mai bine în valoare sensibilitatea lui coloristică. Lucrările redactate în culori de apă („Acvarile"), în pastel și creion („Ritm fluid", „Cai fermecați", „În golul zării") ne dau un asemenea indiciu asupra „libertăților" stilistice și de viziune ce și le îngăduie, în intimitatea atelierului său, fantezia creatoare a artistului.

Remarcabilă este la Brădut Covaliu tendința monumentalizării, grandoarea pretextului real impunîndu-i, pe scara receptării afective, o asemenea atitudine și o astfel de viziune. Peisajul deține în sine, așa cum îl concepe artistul, atributele monumentalului.

Corneliu Antim

muzică

Concerte extraordinare

● În concertul extraordinar desfășurat în sala Ateneului sub bagheta dirijorului Iosif Conta, formatiile Radioteleviziunii au interpretat lucrări de Iosif Ivanovici, multe dintre ele în primă audiție, în aranjamentul și orchestratia semnate de Sergiu Sarchizov. Un program de mare popularitate ce a readus în atenție valsuri binecunoscute precum „Valurile Dunării" (prezentat în două variante), care de peste un veac încîntă inimile auditorilor, alături de alte 10 opusuri pline de exuberanta și savoarea specifică genului — „Farmecul munților" (primă audiție), „Trăznete și fulgere", „Suspinul" (primă audiție), „Olga", „Hora de la Predeal" ș.a. Nostalgică și cochetă, delicată sau impetuoasă, muzica valsurilor lui Ivanovici a cucerit prin inventivitatea melodică, prin sinceritatea expresiei, orchestra, corul și corul de copii redînd întreaga strălucire unor pagini care, nu o dată, au fost asemănate muzicii lui Johann Strauss : o migăloasă muncă de descoperire, selecționare și învesmîntare orchestrală a dus astfel la valorificarea și punerea în circulație a unei părți dintr-o vastă creație componistică, cuprinzînd peste 300 valsuri, polci, hore, prea puțin cunoscute pînă acum. La reușita acestui demers interpretativ mult aplaudat de public, și-au dat concursul solistele Simina Ivan, Adriana Alexandru, Melania Ghioaldă și Simona Porumbel ; dirijorul Iosif Conta a reușit să imprime atît interpreților cît și spectatorilor o notă de bună dispoziție susținută de inspirata alegere a pieselor dar și de farmecul cu care au fost prezentate în colaborare cu Cristina Bota.

În cea de a doua parte a programului, am avut bucuria de a o asculta pe micuța pianistă Mihaela Ursuleasa evoluînd în Concertul nr. 9 KV 271 „Jeunehomme" de Mozart, partitură mai puțin cîntată, rafinată și elegantă, spumoasă și delicată în același timp. Cu o tehnică impecabilă, cu o înțelegere matură a datelor stilistice, dar mai ales cu o trăire impresionantă a fiecărui sunet, a fiecărei fraze muzicale, Mihaela Ursuleasa a construit un edificiu sonor de mare frumusețe, în care momentele de liniște și seninătate s-au îmbinat cu cele de grație juvenilă ; sunete perlate, tuseu rotund și cald, ornamente de o claritate de cristal, nuanțe pastelate și transparență coloristică au caracterizat interpretarea sa de o uimitoare profunzime. La numai 11 ani, Mihaela Ursuleasa a dovedit, încă o dată, un talent și o putere de muncă ieșite din comun, o flacără de geniu ocrotită cu competență și dragoste de profesoara Stela Drăgulin.

Concertul ce a avut loc în seara următoare în sala Radiodifuziunii Române s-a aflat sub semnul sărbătoresc al Zilei Internaționale a muzicii, programul vivaldian interpretat de membri ai orchestrei Radio afirmați în viața muzicală prin multiple prezențe solistice și camerale, constituindu-se într-un omagiu adus lumii Eutherpei, care asa cum a subliniat în rostirea sa Iosif Sava, reprezintă sumumul sensibilității și cunoașterii umane, un loc de interferență al artelor și științei deopotrivă ; în acest sfîrșit de mileniu, muzica devine o necesitate, o cerință a fiecăruia dintre noi, un limbaj comun tuturor oamenilor iubitori de frumos și de pace, vorbind despre dragoste și înțelegere, adresîndu-se celor mai sensibile corzi ale sufletului.

Cu delicatețe și discreție, muzica lui Vivaldi a împlinit, astfel, simbolic, dezideratul suprem al spiritelor luminate, prin liniștea, echilibrul și seninătatea paginilor de mare frumusețe din concertele programate. Alături de un cvartet de coarde, omogen și bine dozat în acompaniamentul solistilor, violonista Anca Bițan, oboistul Vasile Nicolae, harpista Elena Gantolea și fagotistul Miltiade Nenoiu au realizat interpretări în care elementele de virtuozitate s-au îmbinat cu momente de mare expresivitate, ce-i recomandă printre muzicienii de valoare ai orchestrei Radio.

Anca Florea

EMINESCIANA

«LUCEAFĂRUL» — O LECTURĂ NOUĂ

SIMBOLURI ȘI RAPORTURI

Simbolul lumilor cărora le aparțin „prea frumoasa“ Fată, respectiv, „al nopții domn“, Luceafărul, cel ce „Pe mișcătoarele cărări / Corăbii negre duce“ este, fără îndoială, unul dintre stîlpii de susținere ai monumentalei construcții a capodoperei eminesciene. Nu fără temei, deci, referirile la semnificația acestui simbol reprezintă unul dintre punctele nodale ale exegezei Luceafărului.

În ceea ce privește raportul dintre cele două lumi, predominantă în interpretările de pînă acum este ideea opoziției sau chiar a excluderii reciproce între „sfera“ Luceafărului („Din sfera **mea venii cu greu [...]) și „cercul strîmt“ al Fetei. Această concluzie rezultă, în genere, din interpretarea de ansamblu care se dă poemului, dar argumentul peremptoriu care o susține se consideră a fi furnizat de strofa de încheiere : „Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece, / Ci eu în lumea mă simt / Nemuritor și rece“. Potrivit interpretării celei mai larg răspîndite, „[...]** ci **exprimă net opoziția, ideea fundamentală a poemului, aici concluzia finală necesară [...]“ (cf. Gheorghe Bulgăr,** Evoluția stilului poetic în variantele „Luceafărului“, în Studii eminesciene, **București, Editura pentru Literatură, 1965, p. 567).**

Analiza strofei finale din perspectiva locului specific pe care îl ocupă conjuncția ci **în sistemul limbii române atestă însă că relația pe care o instituie, prin intermediul lui** ci, **între cei doi „membri ai frazei“ (= cele două lumi) se definește, înainte de toate, ca o** relație de coordonare (ci, **alături de** și, iar, **deci etc., este o conjuncție coordonatoare, spre deosebire de** că, să, căci, ca să **etc. care sînt conjuncții subordonatoare). În stabilirea înțelesului încifrat de poet în strofa finală trebuie, de asemenea, să se ia în considerare faptul că, spre deosebire de** însă **și** dar, **care indică un raport de coordonare adversativă între termeni compatibili („copil din flori și de pripas / Dar îndrăzneț cu ochii“),** ci **leagă** termeni care, deși aflați într-un raport de coordonare, sînt incompatibili unul cu altul **(cf., de ex. : „[...] nu din gură, ci din carte [...]“ —** Scrisoarea III ; **„[...] nu-i subțire, ci-mplinită / Încît ai ce strînge-n brațe [...]“ —** Scrisoarea V). **Rezultatul coordonării unor termeni (= lumi) incompatibili îl constituie apariția unei** stări de tensiune **inerentă, a cărei forță de sugestie n-ar putea fi realizată, la același nivel, de nici unul dintre posibilii înlocuitori** (și, iar, dar, căci) **ai lui** ci **din strofa finală.**

Așadar, între lumea „prea frumoasei“ Fete și aceea a Luceafărului poetul nu instituie un raport de simplă opoziție sau de excludere reciprocă, ci unul mult mai complex, de natură să genereze înțelesuri de mai mare profunzime, corespunzătoare coordonatelor menționate. Studiul variantelor succesive pe care le-a cunoscut Luceafărul înainte de versiunea publicată în Almanahul Românilei June, **atestă ceea ce am putea numi „evoluția spre ci“, adică acel proces de subtilă decantare a ideilor poetice, în sensul conturării treptate, pînă la expresia de maximă concentrare din final, a simbolului celor două lumi, între care poetul instituie, în mod evident, un raport de coordonare. Coordonate în planul onticului, cele două lumi nu-și pierd prin aceasta esența ; dimpotrivă, prin coordonarea unor asemenea termeni incompatibili, se potențează individualitatea proprie fiecăruia dintre ei, generîndu-se, totodată, o stare de tensiune intrinsecă relației care-i unește și, prin ea, imanentă universului (= onticului) în întregul lui.**

Astfel definit, înțelesul strofei finale deschide calea unei analize poetico-stilistice diferite de cele care s-au făcut pînă în prezent și, în cele din urmă, face posibilă conturarea unei noi interpretări de ansamblu, coerente și unitare a capodoperei eminesciene. Primului dintre aceste aspecte i se circumscriu paginile care urmează *).

*) Nota redacției. **Revista noastră publică, din motive de spațiu, numai un fragment din amplul studiu consacrat „Luceafărului“ de Gheorghe Doca. În cadrul acestui studiu autorul își propune : 1) să valideze, prin studiul variantelor, „evoluția spre** ci**“ a strofei finale ; 2) să analizeze marile simboluri ale capodoperei eminesciene din perspectiva înțelesului pe care îl are coordonarea prin** ci **a lumii „prea frumoasei“ Fete și a lumii Luceafărului ; 3) să interpreteze structura compozițională a poemului drept expresie a „mișcării pendulare“ între cele două lumi ; 4) să aducă argumente în favoarea interpretării de ansamblu a „Luceafărului“ ca „reprezentare (poetică) a structurii tensionale a onticului“.**

I

Luînd ca punct de pornire („poartă de intrare“) înțelesul strofei finale, simbolurile poemului eminescian pot fi structurate coerent și urmărite unitar pe următoarele trei planuri:

a) acela al **coordonării,** deci al punerii pe același plan, din perspectiva onticului, a lumii „prea frumoasei“ Fete și a lumii Luceafărului ;

b) acela al **incompatibilității** dintre cele două lumi „în contact“ ;

c) acela al **tensiunii** care ia naștere din coordonarea a doi termeni (=lumi) incompatibili.

Trebuie precizat, de la bun început, că aceste trei coordonate nu pot fi despărțite una de alta decît din punct de vedere strict metodologic, pentru a putea dirija și ordona mai bine datele care rezultă din analiză. Căci, în realitatea (artistică) a poemului, ele se află într-o indestructibilă unitate. Simbolurile — atașate, didactic, în cele ce urmează unuia dintre cele trei planuri — au funcții evidente în toate planurile menționate. Separarea lor nu este, așadar, decît o simplă „convenție exegetică“, așa cum este, de altfel, și aceea a intrării în lumea de înțelesuri a poemului prin „poarta strofei finale“ care, în realitate, reprezintă „punctul de sosire“, logic și necesar, din punctul de vedere al decodării „gîndului poetic“, a înțelesurilor „încifrate“ de poet. Trebuie, însă, adăugat că lectura **Luceafărului** nu respectă convențiile curente ale lecturii în genere : ea nu se face „de la cap la coadă“ decît, eventual, într-o primă fază, urmată, în mod necesar, de mereu reînnoite lecturi dezvăluitoare de noi înțelesuri. În cadrul acestor lecturi repetate, „textul“ poate fi citit pe fragmente sau poate fi derulat (= „văzut“ cu ochii minții) în ordine inversă, „de la coadă la cap“. Se poate, deci, afirma că strofa finală nu reprezintă numai „polul magnetic“ spre care se dirijează toate liniile de forță ale poemului ; concentrîndu-le, „polul“ capătă o putere de iradiere neobișnuită, ceea ce este de natură să-i confere și funcționalitatea „Stelei polare“ care ghidează pe cei ce, asemenea unor argonauți moderni, navighează pe întinderile poemului eminescian în căutarea acelei neprețuite „lîni de aur“ a omului care este **înțelesul ce trebuie dat universului, existenței, în genere.**

A. Planul coordonării celor două lumi se sprijină pe prezența, în cadrul poemului, a simbolurilor corespunzătoare lumii „prea frumoasei“ Fete, respectiv, aceleia a Luceafărului. Caracterizată prin constanța ei de-a lungul întregului poem, această prezență se realizează fie direct **(nomine proprio)** — „Din **sfera mea** venii cu greu“ ; „O, vin' odorul meu nespus / Și **lumea ta** o lasă“ — fie este sugerată, cele două lumi apărînd în numeroase imagini metonimice: „negrul castel“, „pămîntul rătăcitor“, „șirul lung de mîndri tei“ etc. — pentru lumea Fetei ; „mările“ pe care astrul „răsare și strălucе“, „palatele de mărgean“ și „cerurile“ unde astrul o invită pe Fată, „locul“ din cer de unde astrul „se rupe“ pentru a merge la Demiurg — pentru lumea Luceafărului. Coordonarea acestor lumi rezultă chiar din prezența lor în universul poemului, căci existența uneia implică, în mod necesar, existența celeilalte.

Principala „marcă“ a coordonării este **iubirea.** Într-adevăr, în condițiile în care, așa cum a observat G. Munteanu **(Eminescu și eminescianismul,** Ed. Minerva, 1989, p. 269) : „Prin însăși definiția ei, «iubirea» e transgresare de **limite,** ieșire din sine în întîmpinarea «celuilalt»“, sentimentului de dragoste îi revine, în mod firesc, funcția de punte, prin excelență, între cele două lumi. Simbolul iubirii a fost comentat pe larg în toate studiile consacrate **Luceafărului ;** poemul eminescian a fost chiar interpretat ca un poem al iubirii. Din perspectiva abordării noastre, un interes mai accentuat prezintă acele interpretări în care sentimentul iubirii este considerat drept o formă a cunoașterii și anume „a unei cunoașteri care nu **desparte,** ci **apropie, tinzînd să unifice** — cu toate **împotrivirile** ce tocmai asemenea tendințe le ivesc“ (cf. G. Munteanu, op. cit., p. 269). Regăsim, în această remarcă, ideea dragostei ca factor coordonator, sugerîndu-ni-se, totodată, tensiunea iscată de tendințele de sens contrar („împotrivirile“) pe care iubirea are a le învinge în mersul ei spre împlinire. Iată de ce, înlocuind „iubirea vă petrece“ din strofa finală prin „norocul vă petrece“ poetul a reconfirmat **iubirea** în calitatea ei de factor de coordonare între cele două lumi.

Ideea de coordonare este puternic susținută de ceea ce s-ar putea numi **bivalența „personajelor“** principale ale poemului [1]). Luceafărul aparține lumii necreate (veșnice) aflate sub semnul Demiurgului ; atributul specific, propriu acestei valențe este **nemurirea.** Cea de a doua valență, potențată de sentimentul iubirii, îl atrage către lumea pămîntească a Fetei. De fapt, prima apariție, în poem, a Luceafărului ni-l înfățișează așteptînd în „colț“, „lîngă fereastră“ sosirea fetei, pentru ca, în planul imediat următor el să fie înfățișat în lumea lui, răsărind și strălucind „pe mări“, ducînd „corăbii negre“, „pe mișcătoarele cărări“. Chiar această alternare a planurilor sugerează bivalența astrului, pe care în tabloul următor îl întîlnim din nou în preajma fetei, alunecînd „pas cu pas în urma ei“, atingîndu-i „mîinile pe piept“, închizîndu-i „geana dulce“ și revărsîndu-se „luminiș“. „Pe ochii mari, bătînd închiși / Pe fața ei întoarsă“. Astfel, natura extraordinară (prima valență) a Luceafărului, sugerată

prin capacitatea de a constitui punct de orientare pentru corăbii, „pe mișcătoarele cărări“ este pur și simplu neutralizată de prezența lui în preajma fetei, unde, actualizîndu-și cea de-a doua valență, se manifestă ca un adevărat „zeu (sau : duh) binevoitor al casei“. Fata aparține lumii trecătoare, aflate sub semnul sorții, al norocului ; atributul specific, propriu acestei valențe a fetei este **dorul.** (Asupra **dorului** ca și asupra **nemuririi** vom reveni.) Cea de-a doua valență a fetei, potențată tot de sentimentul iubirii, o atrage către lumea „de sus“ a Luceafărului. Ca și în cazul astrului, inițiia apariție în poem a fetei nu este aceea corespunzătoare primei valențe, ci celei de a doua, concretizate în aspirația către înaltul cerului: ea este „mîndră-n toate cele / Cum e Fecioara între sfinți / Și luna între stele“. Și în cazul fetei planurile alternează, sugerind bivalența. Imediat după comparația menționată, fata ne apare în cadrul corespunzător primei valențe: ea își îndreaptă pasul spre „colțul“ de „lîngă fereastră“, unde „Luceafărul așteaptă“. Alternanța planurilor continuă, căci în tabloul următor fata este dominată de cea de-a doua valență, manifestată prin starea de reverie care o îndreaptă spre lumea Luceafărului, a cărui strălucire o privea, de dorul lui „împlindu-și“ „și inima și sufletul“.

Bivalența reprezintă premisa **încercării de transgresare a lumilor. Visul** este modalitatea de transgresare proprie fetei, în timp ce Luceafărului îi este proprie **metamorfoza.** Este evident că fata e „transportată“ din lumea ei în lumea Luceafărului în vis și prin vis. De aceea, nu vom insista asupra înțelesului ce poate fi atribuit, din acest punct de vedere, reveriei ca stare de tranziție dintr-o lume într-alta. De altfel, între comentariile consacrate poemului eminescian există unul în care **Luceafărul** este „înglobat“ „poeticii romantice a visului“ (vezi M. Mincu, lucr. cit. în nota 1, p. XLVIII și urm.). Cîteva observații se impun în legătură cu metamorfozele Luceafărului. Înțelesurile atribuite celor două metamorfoze au fost explicate, în esență, prin asocierea lor cu sentimentul iubirii. „Pentru a cuceri iubirea Cătălinei — notează Tudor Vianu **(Luceafărul, în Studii de literatură română,** Editura Didactică și Pedagogică, 1965, p. 277) — Hyperion se naște o dată din cer și din mare, iar altădată din soare și noapte“. Pornind de la impresia că „această generare din niște entități ale naturii“ este „mai aproape de spiritul păgînismului, decît de cel al creștinismului“ și de la faptul că „chiar gîndul transformărilor unei ființe suprapămîntești și nemuritoare este un gînd păgîn“, eminentul comentator al operei eminesciene consideră că între prima apariție (aceea îngerească) și cea de-a doua (aceea demonică) ar exista o anumită contradicție — în sensul că „prima impresie falsă este corectată de cea de-a doua, în care se manifestă cu adevărat natura demonică a personajului miraculos“ (Idem, p. 278) — iar, în final, conchide că „această asimilare de elemente păgînești se datorește nevoii de a prezenta pe Hyperion ca pe un 'demon', ceea ce în psihologia eroticii lui Eminescu înseamnă bărbatul în a cărui alcătuire morală abstractă se frînge elanul de dragoste al amantei sale“ (Ibidem, p. 279). D. Murărașu **(Mihai Eminescu. Viața și opera,** București, Editura Eminescu, 1983, p. 357) apreciază însă, că „Nu avem la Eminescu o contradicție“, explicînd că „Prima apariție este senină, după cum și dragostea este pură, serafică“, iar a doua „este vijelioasă — apariție de ființă născută din noapte cu ochii care lucesc himeric ca două patimi“, autorul citat ajunge la concluzia că „Cele două apariții deosebite între ele marchează două ipostaze ale pasiunii dragostei“.

Două sînt argumentele cu care se poate susține ideea că metamorfozele Luceafărului sînt modalități de transgresare a limitelor care despart cele două lumi în contact. Primul se referă la elementele din care Luceafărul se întrupează ca „mîndru tînăr“ sau „mîndru chip“. (Să se observe că poetul utilizează același atribut și pentru Fată, care era „mîndră-n toate cele“, sugerînd și pe această cale, coordonarea dintre lumi, congruența zonei de contact care facilitează întîlnirea dintre astru și Fată.) Față de vechile cosmogonii în care la originea lucrurilor stau Apa și Pămîntul, Cerul și Pămîntul etc. — pămîntul fiind unul dintre elementele constitutive indispensabile — la Eminescu apar Cerul și Marea, respectiv, Soarele și Noaptea. Aceste elemente neptunice, respectiv uranice, dobîndesc, cert, statutul de virtuale punți de trecere între cele două lumi, ele fiind compatibile atît cu principiul creațiunii, întruchipat, în poem, de Demiurg cît și cu lumea trecătoare. Absența pămîntului — element compatibil numai cu lumea trecătoare — dintre elementele metamorfozelor Luceafărului devine și mai concludentă dacă luăm în considerare că, în genere, la Eminescu pămîntul e asociat ideii de moarte, de efemer (vezi, de ex., **Scrisoarea I, Despărțire**), ceea ce este incompatibil cu natura corespunzătoare primei valențe a Luceafărului. Al doilea argument îl oferă concepția care stă la baza identității dintre Luceafăr și Hyperion, adică natura sa de **daimon.** Acesta este — așa cum scrie Platon în **Banchetul** — „o ființă între zeu și muritor“ și „fiind la mijloc între cele două lumi, umple golul ; așa că universul se unește cu sine însuși într-un tot“ (apud G. Munteanu, op. cit., p. 265).

Cu aceasta atingem o problemă mult dezbătută de toți comentatorii poemului eminescian : aceea a numelor personajelor. Din perspectiva proprie interpretării de față, atîta vreme cît se manifestă starea de bivalență a personajelor, ele nu sînt decît „o (prea frumoasă) Fată“, respectiv, „Luceafăr“, nume comune [2]), care nu se supun rigurosului determinism implicat de prevalența unei singure valențe, adică de apartenența la o lume anume. Neutralizarea sau încetarea (temporară?) a stării de bivalență aduce cu sine numele prin care se identifică valența principală dată : întîlnirea cu „pajul“ o obligă pe Fată să-și asume condiția (implicit, numele), în acord cu dominația valenței ei principale, după cum, întîlnirea cu Demiurgul îl conduce, în mod necesar, pe Luceafăr la asumarea condiției sale primordiale (implicit, a numelui), în acord cu dominația valenței lui principale. Numele de „Cătălina“ nu apare în poem decît după ce a fost rostit numele pajului (Cătălin), după cum numele de „Hyperion“ nu apare decît după introducerea apelativelor „părinte“ și „doamne“, utilizate de poet pentru Demiurg. (Cînd pornește în călătoria lui spre Demiurg, astrul este, încă, Luceafăr — „Porni Luceafărul“ — nu Hyperion !). Luceafărul aspiră spre lumea „prea frumoasei“ Fete, nu spre aceea a Cătălinei ; la rîndul ei, Fata aspiră spre lumea Luceafărului, aceea a lui Hyperion rămînîndu-i inaccesibilă : întors ca „Hyperion“ „În locul lui menit din ceri“, astrul este, în continuare, perceput de Fată — devenită, iremediabil, „Cătălină“ — ca „Luceafăr“ ; **lui** și nu lui Hyperion îi încrede ea, „încetișor“, dorințele („Cobori în jos, **luceafăr** blînd, / Alunecînd pe-o rază /.../“). În același sens, trebuie remarcat că „Luceafăr“ este numele astrului în gîndurile și în aspirațiile Fetei ; tot astfel îi este numele în ceea ce spune astrul despre el însuși („Eu sînt **luceafărul** de sus“) și în tot ce se raportează la Fată și la lumea ei. „Hyperion“ îl numește numai Demiurgul. Prin urmare, am putea conchide spunînd că numele de „Luceafăr“ este un termen prin care se desemnează funcția și starea de tranziție între lumea transcendentă și lumea efemeră. Acest înțeles, probabil, a voit poetul să-l scoată cel mai mult în evidență ; de aceea titlul de „Luceafărul“, dat poemului, și nu acela de „Hyperion“ !

Ultimul aspect la care ne propunem să ne referim aici pentru a susține existența unui plan al coordonării în raportul care leagă cele două lumi se referă la **comunicare.** Este evident că între coordonare și comunicare se stabilește o relație de implicație : existența coordonării înseamnă, implicit, posibilitatea comunicării. Aceasta se produce, într-adevăr, atîta vreme cît ceea ce predomină în relațiile dintre cele două lumi este iubirea (= coordonare în forma ei cea mai înaltă) iar „personajele“ se caracterizează prin bivalență. Comunicarea dintre „prea frumoasa“ Fată și Luceafăr are toate atributele unei veritabile comunicări dialogale [3]), ipostază, prin excelență, coordonatoare a comunicării : existența unei situații comune (= zona de tranziție în care Fata se întîlnește în și prin vis cu Luceafărul metamorfozat) ; transmiterea de informații cu scopul, de ex., de a explica dificultatea metamorfozei și elementele acesteia („— Din sfera mea venii cu greu / Ca să-ți urmez chemarea, / Iar cerul este tatăl meu / Și mumă-mea e marea“) sau cu scopul de a explica refuzul („Străin la vorbă și la port / Lucești făr' de viață, / Căci eu sunt vie, tu ești mort / Și ochiul tău mă-nghează“) ; legătura interacțională dintre parteneri (Luceafărul o cere în căsătorie pe Fată — „Eu sunt luceafărul de sus, / Iar tu să-mi fii mireasă“, iar Fata pune anumite condiții pentru a împărtăși iubirea Luceafărului — „Dar dacă vrei cu crezămînt / Să te-ndrăgesc pe tine, / Tu te coboară pe pămînt, / Fii muritor ca mine“) ; îndreptarea unuia către celălalt, concretizată, la nivel lingvistic, prin utilizarea apelativelor și a verbelor la imperativ („**Cobori** în jos, **luceafăr** blînd“ ; „O, **vin', odorul** meu nespus“) ; schimbul alternativ de replici, dozate proporțional pentru a nu se transforma în monologuri (găsim, de ex., cuplul întrebare-răspuns : „Au nu-nțelegi tu oare, / Cum că eu sunt nemuritor, / Și tu ești muritoare ?“ — „Nu caut vorbe pe ales, / Nici știu cum aș începe [...]“) ; înlănțuirea sintactic-contextuală a replicilor („[...] Tu te coboară pe pămînt, / Fii muritor ca mine“ — „Tu-mi ceri chiar nemurirea mea / În schimb pe-o sărutare [...]“). Prin contrast, atunci cînd punerea pe același plan (= coordonarea) se neutralizează, iar incompatibilitatea dintre cele două lumi devine dominantă, comunicarea nu mai are aceleași caracteristici. În partea finală a poemului, „schimbul lingvistic“ dintre cele două „personaje principale“ ia forma unor monologuri, formulate în planuri distincte. Deși apar și aici unele elemente care caracterizează actul comunicării (adresarea cu ajutorul pronumelor personale de persoana a II-a, verbe la imperativ, apelative), ele nu sînt, totuși, suficiente pentru a se realiza o comunicare veritabilă. Absența unei situații comune (în final, Fata se află în codru, cu Cătălin, iar Luceafărul, „în locul lui menit din ceri“) precum și absența unei legături interacționale între parteneri fac imposibil dialogul ; între cele două lumi punțile s-au rupt ! La constatări interesante conduce și analiza rețelelor de comunicare. Se observă că dialogul are loc între Luceafăr și Fată (ceea ce este firesc, dat fiind statutul lor bivalent și contactul în zona de trecere dintre cele două lumi), între Hyperion și Demiurg (în lumea „de sus“), între Cătălina și Cătălin (în lumea „de jos“). În schimb, nu se realizează nici un fel de comunicare (directă) între Cătălina și Demiurg, între Luceafăr și Cătălin ; între ei, nu apar zone de tranziție sau situații comune. Cu atît mai mult nu ne putem aștepta la stabilirea unei comunicări între Demiurg și Cătălin : esențele lor se exclud !

Gheorghe Doca

[1]) **Despre „dubla calitate“ a Luceafărului respectiv, despre „dubla natură“ a Cătălinei vorbește și M. Mincu** (Mihai Eminescu, Luceafărul. **Tabel cronologic, prefață, comentarii și bibliografie de Marin Mincu, Editura Albatros, 1978, p. XXXII), dar cu alt înțeles decît acela avut în vedere în interpretarea de față.**

Ideea bivalenței „persónajelor“ principale din „Luceafărul“ este mai apropiată de înțelesul remarcii făcute de Zoe Dumitrescu-Bușulenga (Mihai Eminescu, **București, Editura Tineretului, 1963, p. 258), referitoare la „cele două valențe [...] ale creatorului romantic“.**

[2]) **Scrierea lor cu majuscule în studiul de față este destinată să sublinieze bivalența „personajelor“ respective.**

[3]) **Vezi definiția dată** dialogului **de** Tatiana **Slama-Cazacu** (Structura dialogului : despre „sintaxa dialogată“. **I. „Studii și cercetări lingvistice“. XXXIII (1982), 3, p. 211—224) : „Dialogul este o formă de comunicare între două sau mai multe persoane — aflate într-o situație comună — prin care se transmit informații cu diverse scopuri și care este caracterizat prin legătura interacțională dintre parteneri, interesul reciproc și îndreptarea fiecăruia către ceilalți, și în mod specific prin schimbul alternativ de replici, dozarea proporțională al lungimii acestora și forma lingvistică de înlănțuire sintactic-contextuală între replici“.**

LECȚIA LUI CREANGĂ

Urmare din pag. I

cenaclu — nu are o importanță prea mare. Important e faptul că îndemnul lui Eminescu a avut un efect neașteptat, fiind egal, în ultimă analiză, cu trezirea la viață a unui om, cu înțelegerea și asumarea unei vocații. E de presupus că Ion Creangă tot ar fi scris, scrisese cîte ceva și pînă atunci, fără îndemnul acesta nu ar fi fost însă scriitorul pe care îl știm astăzi, nu și-ar fi elaborat opera în deplină cunoștință de cauză (mărturisită sau nemărturisită, dar asta e altceva). Aspectul acesta, faptul că el a elaborat, nu a bîiguit — nu „a cîntat cum cîntă pasărea“ — a fost și rămîne esențial și definitoriu pentru formarea și afirmarea lui ca scriitor de primă mărime într-o literatură care nu a dus și nu duce lipsă de asemenea scriitori. Ion Creangă, s-a spus, elabora greu, stăruia mult și îndelung asupra cuvîntului, asta pentru că vroia, s-a mai spus, să le fie pe plac „domnilor de la Junimea“, să nu se prezinte cu orice în fața lor. N-aș crede, nu cred de loc, în ce mă privește ! Cred, dimpotrivă, că el lucra astfel fiindcă înțelegea, începuse să înțeleagă, că nu va putea realiza o adevărată sinteză a poveștilor și snoavelor pe care le știa, a întregii înțelepciuni populare, decît așa : lucrînd mult și intens, căutînd expresia cea mai relevantă, cea mai exactă dar și mai succintă.

Creangă nu a fost, în orice caz, un simplu ciocănitor de cuvinte, cum au crezut mulți, cum mai cred unii și astăzi, el nu și-a lustruit fraza în chip artificial, nu și-a glazurat proza, ca să ia ochii unora, a căutat, din contră, să surprindă cît mai multă viață și tot atît de multă frumusețe, în notații cît mai succinte. În sensul acesta s-a desfășurat chinuitoarea lui trudă, în concordanță deplină cu înalta sa conștiință artistică, pe care nu i-a inoculat-o Eminescu, bineînțeles, așa ceva nefiind posibil, la trezirea și la limpezirea căreia genialul poet a contribuit mult, în chip determinant, ar fi contribuit chiar dacă nu și-ar fi îndemnat prietenul să scrie, simpla lui prezență, cu atît mai mult o prietenie, creînd alte unități de măsură, alte aspirații, cum nu s-ar fi întîmplat, e de presupus, dacă Ion Creangă s-ar fi mișcat mai departe printre colaboratorii împreună cu care a elaborat „manualele școlare“.

Viața lui Ion Creangă a fost scurtă și grea, el a fost, într-un fel, un nefericit, nerealizîndu-se nici în „viața personală“, nici în planul vieții sociale, fiind pîndit mereu de ghinioane și dificultăți, îmbolnăvindu-se grav în cele din urmă. Și e de mirare, tocmai de aceea, că nu și-a pierdut nicodată optimismul, optimismul acesta, robust și luminos, puternic și scînteietor, pătrunzînd și în scrierile lui, devenind, de fapt, principala caracteristică a operei pe care a edificat-o el, ca din întîmplare, în aparență, cu trudă multă, cum spuneam, truda aceasta neputînd fi dusă în spate decît de către cei care au ceva de spus lumii, fiind capabili ei înșiși să edifice lumi.

Optimismul și luminozitatea din opera lui Creangă au fost puse pe seama nostalgiei pe care o trăise și o trăia el, ca orice dezrădăcinat. Numai că dezrădăcinații nu sînt nici ei la fel, neîncadrîndu-se unii dintre ei în perimetrul unei „imagini șablon“, în conformitate cu care dezrădăcinarea duce la tristețe și la deznădăjde. A dus în unele cazuri, a dus și duce, în cazul lui Creangă însă iată că nu s-a întîmplat așa. Dar nu pentru că el a respirat prin operă, defulîndu-se astfel, cum ar zice cei ce ar fi în stare să aplice „metoda de analiză freudiană“ chiar și la creșterea găinilor, ci pentru că era deținătorul unei morale străvechi, pentru că venea dintr-o lume fabuloasă, simplă și primitivă, în aparență, fabuloasă în realitate.

O adiere de tristețe a venit, dinspre trecut, și către Ion Creangă, vremea de aur a copilăriei părînd altfel tuturor, la maturitate sau la bătrînețe, chiar dacă a fost de zinc sau de plumb, oricît ar fi fost de aspră. Trecutul acesta însă, trecutul care stătea în urma lui Creangă, era fabulos, cum spuneam, era plin de legende și de cîntece bătrînești, era măreț, nu numai prin luptele pe care le duseseră românii de-a lungul veacurilor, ci și prin ceea ce sintetizaseră și perpetuaseră ei ca moștenire culturală și filozofică, prin ceea ce creaseră ei înșiși, prin chiar felul de a fi al omului de aici.

Ieșind direct din această lume, pe cît de fabuloasă, pe atît de reală, Creangă nu se putea să n-o exprime ca atare, mișcîndu-se firesc — mai firesc decît cei mai moderni și mai cultivați scriitori — între fantasticul cel mai nestăvilit și realismul cel mai tern. Dar nu pentru că el ar fi mutat în basme realitatea vieții țărănești, punîndu-i pe împărați să vorbească cum vorbeau humuleștenii, ci pentru că țăranul — creatorul popular, în genere — considera ca atare realitatea basmului, între poveste și legendă neexistînd, din punctul lui de vedere, decît o mică diferență: legenda vorbea de întîmplări relativ apropiate, în timp ce basmul se referea la întîmplări pierdute în ceața vremurilor, reale însă și acelea.

Nu e vorba de naivitate, cum s-ar putea crede, e vorba, din contră, de convingerea că nu sîntem pe lume de ieri ori de alaltăieri și că voievozii și împărații, uriașii și izbînditorii din vechime erau la ei acasă pînă nu demult, aicea, pe la noi, convingerea aceasta existînd și în opera lui Creangă, e adevărat, în forma ei cea mai sublimată, existînd totuși, așa cum există și pulsează, în aceeași operă, plăcerea de a povesti, atît de specifică românului dintotdeauna.

Despre Ion Creangă s-a scris mult și divers, considerațiile care s-au făcut pe marginea operei lui fiind, în general, pozitive. Considerațiile globale, îndeosebi, sînt pozitive toate, lui Creangă acordîndu-i-se locul care i se cuvine în procesul general de dezvoltare și înflorire a literaturii române. În vremea noastră, chiar și în anii grei și duri ai dogmatismului, opera lui a cunoscut o mare răspîndire, Creangă fiind primit postmortem în Academie. E adevărat că în aceiași ani s-au făcut, chiar și pe seama operei lui, comentarii ciudate. S-a spus, de pildă, aicea, la noi, că în povestea „Capra cu trei iezi“ ar fi surprinse anumite aspecte ale luptei de clasă, capra fiind o văduvă necăjită, lupul fiind, nu se putea altfel, un „chiabur nelegiuit“. Iar alături, „în vecini“, s-a spus sus și tare că Ivan Turbincă ar întruchipa admirația „poporului moldovean“ față de „soldatul rus eliberator“. Predominante au fost însă, atunci și după aceea, aprecierile pozitive, elogioase sau foarte elagioase, fără a fi însă suficient de amănunțite sub aspectul analizei. Am impresia că opera marelui și inimitabilului nostru prozator nu a fost descifrată cu adevărat, nu-mi dau seama de ce : pentru că e atît de densă sau pentru că e atît de autentic populară, pentru că izvorăște direct din folclor, fără a fi folclorizantă, pentru că, e în același timp, clasică dar și modernă ? !

Se poate să fie cîte ceva din toate, fapt e că legendele care s-au țesut pe seama lui Creangă — pe seama omului, nu pe seama scriitorului —, legendele și vorbele pe care le-a spus sau nu le-a spus el într-o împrejurare sau alta, au fost și sînt mai cunoscute decît sensurile de profunzime ale operei, sensurile filozofice, dacă mi se îngăduie să spun astfel.

Un timp, Creangă a fost considerat „scriitor popular“, în sensul peiorativ al cuvîntului, iar după aceea, chiar și după ce i s-a recunoscut geniul, Creangă a fost nevoit să stea în umbra biografiei proprii, felul său de a fi, legendar, într-adevăr, fiind mai discutat, nu o dată, decît opera.

Și nu în chip favorabil și exact.

S-a spus, de exemplu, că el a luat bojdeuca de la Țicău ca să se simtă ca acasă, să simtă sub tălpi lutul de pe „fața cășii“, să ducă o viață cît mai rustică. Poate că a fost și asta, predominant a fost însă considerentul, țărănesc și el, țărănesc dar și pragmatic, că mai mult decît atîta nu va putea să aibă și să păstreze, chestia cu lutul și cu frecatul tălpilor rămînînd o simplă metaforă, după părerea mea. Nu cred, în orice caz, că „tălpile groase“ ale humuleșteanului nu ar fi „suportat“ moliciunea unui covor, cred mai degrabă că Ion Creangă a înțeles că a fi scriitor în România din anii aceia nu era mare izbîndă, izbînditori fiind, în planul vieții sociale, măimițiі și căpătuiții de tot felul, cei pe care îi sfida și îi înfrunta marele lui prieten — Eminescu.

Ei doi — Creangă dar și Eminescu — erau sortiți să fie oameni de margine, o vreme anume caracterizîndu-se, între altele, prin atitudinea pe care o adoptă față de scriitori și față de artiști, marginalizarea și ostracizarea acestora făcîndu-se întotdeauna pe un fond de exploatare și opresiune generală, a întregului popor, așa cum invaziile sau regimurile de ocupație se caracterizează prin nimicirea programatică a spiritualității din teritoriile sau țările ocupate. Regimul de atunci, din România, nu avea timp de poveștile pe care le încredința hîrtiei un humuleștean oarecare, țăran din creștet pînă în tălpi, dintre cei mai înzestrați, țăran totuși, amirosind o opincă și a pănură bătucită de ploi. E adevărat că nici țăranul acesta nu se sinchisea prea mult de regim, nu căuta făgașuri pentru căpătuială, fiind învățat de acasă să se mulțumească cu puțin, fiind convins, cu toate că nu era orgolios, că venea din eternitate și se ducea în eternitate și că îi sortea nemuririi chiar și pe cei care îl batjocoriseră și îl ostracizaseră.

Exemplul lui Eminescu a lucrat și în sensul acesta, dovedindu-se benefic, cum s-a dovedit de altfel și pentru creație, Creangă punînd în cele din urmă literatura mai presus de orice altceva. El nu a făcut, ce-i drept, nici un fel de „declarație programatică“, însoțindu-și scrierile, cînd le prezenta la cenaclu, sau cînd se adresa „cetitorilor“, cu tot felul de îndoieli și de autominimalizări, cea ce nu înseamnă că nu avea o conștiință clară a propriei sale valori, cum o dovedește opera, a cărei densitate, a cărei luminozitate, ale cărei frumuseți sînt, într-adevăr, fără egal.

De la senzorial la ideatic

Urmare din pag. I

talentului împlinit sub influența chiar a operelor create pînă acum.

Cu volumul **De dragoste de țară,** (apărut în același an), Hagiu abordează o nouă formă de poezie — sonetul — pe care o va alterna de acum încolo cu poezia în vers liber. Poetul celebrează bucuriile vieții și ale naturii, consemnînd liric o **amiază limpede,** cum și concepția sa despre **istorie :** „istoria mi-o caut printre file / de sînge glorie la fel de grele“.

După o primă selecție de **Versuri,** apărută în 1968, poetul revine cu volumul **spațiile somnului,** în 1969, la poezia de concepție din **continentele ascunse** și **sfera gînditoare,** explorînd mai profund „spațiile visului“ și ale somnului, în căutarea „adevărului de dincolo de adevăr“, sperînd să descopere acel **topos** originar — „acel loc niciodată bolnav / niciodată nehotărît /...) loc pur / împrejmuire neclintită“ în care „se însteleazǎ sufletul“. Poetul descoperă **patria cuvintelor,** presimțind că a intrat „într-un vis nepermis“, dorind să se ascundă „într-un punct / cel mai sărac și umil / cel mai nebăgat în seamă / și batjocorit / din toate punctele“ **(m-aș ascunde).** El își caută o eschivă în locuirea cuvintelor și în trăirea contrastelor : „aș vrea să sufăr pentru ce nu mi-e permis /.../ și să reintru-n forma care mă respinge“ **(diamantele).** Din păcate, lirismul devine prea adesea grandilocvent-explicativ, poetul neferindu-se de „înmulțire și spumă“, uitînd adesea că poezia — ca stare de grație — nu se scrie pe bandă rulantă... Ca și alți poeți de generație, Hagiu publică enorm (uneori cîte două volume de versuri pe an), îi place să se antologheze periodic, dînd cu tifla posterității...

Iată, de pildă, în același an cu **spațiile somnului** îi apare și volumul **Noblețe de stirpe,** din care reținem versuri programatice, lipsite de elevație, ca acestea : „mi-e sufletul pămînt umil de țară / în care timpu-ntotdeauna ară“ **(obîrșie)** sau : „eu viața mi-am mutat-o într-un steag“ etc.

Volumul următor, **Nostalgica triadă,** apărut în 1970, sugerează existența unei vini („sînt vinovat“ — mărturisește poetul), însoțită de remușcare („tăcuta luptă-a vinei cu pedeapsa“), pentru imposibilitatea de a descoperi o salvare : „pierdute-s legăturile liniștitoare / nu-i mîntuire nici în începuturi“ **(matca).** Are convingerea că de fapt nu trăiește, ci este visat și că în triada **gîndire, vis, povestire** există o continuă schimbare : „ceea ce gîndesc / ceea ce visez / ceea ce povestesc / își schimbă între ele esența / își schimbă între ele conturul / nu le mai pot stăpîni / mă las tîrît în aventura lor“ **(IV).** Stăpînit de-o **melancolie vastă** descoperă eschiva **somnului în somn :** „trebuie să cad în somn / ocrotitorul somn“ **(există somnul, III).**

Pentru a sugera starea de somnie, poetul își transcrie versurile fără nici un fel de punctuație, singura convenție acceptată fiind cea a versurilor (uneori organizate în strofe, alteori curgînd fără oprire, într-un fel de incontinent delir liric, pigmentat cu asociații șocante, cu incoerențe și discontinuități, după modelul surrealist...)

Lăsîndu-se condus „de-o rană veche“, își descoperă — ca și Rimbaud — **fragilitatea:** „ființa mea neapărată / lăsată-n voia celor mai obscure patimi“ — nemaiputînd afla mîntuirea „nici în începuturi“. Sentimentul pe care-l încearcă — asemenea lui Sartre — e cel de **scîrbă (= la nausée),** pentru vina nehotărîrii și a întîmplării **(neștiuta pedeapsă).** „Înstrăinat în sine“ se învață cu moartea, care „treptat / îi ia locul“ **(punct final).**

Prin **Cîntece de stemă,** din 1971, reface legătura cu volumul de sonete din 1967, pentru ca în **Miazănoaptea miresmelor,** din 1973, și în **Zenit de anotimpuri,** din 1974 să recadă în starea specifică de somnie, fără intuiții relevabile. Se pare că poetul a obosit. Singur își dă seama reîntorcîndu-se la prestația de început pe care o antologhează într-un masiv volum de **Poezii,** din 1973. Nici **Sărbătorile anului,** din 1975, nu rețin atenția.

Un reviriment se produce abia cu volumul **Descîntece de gravitație,** din 1977, și cu **Fantastica pădure,** din 1980. **Sonete,** din 1978, și **Alte sonete,** din 1983, reprezintă partea luminoasă, aspirativă a poeziei sale... Din **descîntecele de gravitație** reținem ideea unui **non omnis moriar :** „și totuși printr-un singur vers / de dincolo de viețile mele / am respirat / o dulce gură de aer din univers“, cum și strădania (din ciclul **Orfice)** de a dura „încet / în diamantul fără muchii / din care numai astrele-nfloresc“ **(Diamant).** Poetul se identifică într-un vers cu „scrisul și cuvîntul însuși“, înfruntînd astfel „neîndurarea clipei“...

În **Sonete** este de asemenea consemnată dorința de a se consuma scriind : „Cît este încă timp de ars, voi arde, / neștiutor să scriu decît o carte / cu propria-mi prefacere în scrum“ **(moștenire),** cum și aspirația spre excelsior — „spre întruparea mea cea mai curată“ — bucurîndu-se de natură, în care „începe-un vis mai pur a se trezi“... Precum Hesiod, vrea să reintre în „muncile de primăvară“, cu „un fel de pace în nedomolire“, cumpănindu-și rostul existențial, într-unul dintre cele mai realizate sonete ale sale : „De-un cîntec fraged cosmosul răsună / de-un fel de arșiță suav stelară, / îngreunate-s roadele de vară, / de somnul pur al razelor de lună. // În înfruntarea limpezită, clară, / tot împlinitu-n sine se adună, / în sîmburii de taină să rămînă / și în sămînța care-n lut coboară. // Pe talgere și-n viața mea-nfiripă / și întregește orele în clipă / cînd creanga-n vînt, pădure, tu ți-o scuturi. // Puțin din ce-am făcut a fost risipă / și sufletu-mi, chiar cîntărit în pripă, /egal e numai cu un zbor de vulturi“ **(zbor de vulturi).**

De la o poezie cetățenească și de tratare a temelor, Grigore Hagiu a evoluat — prin ani — spre o lirică intimă de autocunoaștere ; de la reținerea brută a faptelor netransfigurate — la adevărul oniric, al ficțiunii în ficțiune, consemnat după modelul surrealistic, înregistrînd apoi saltul spre lirica ideatică, spre claritățile marmoreene ale sonetului, împlinindu-se trudnic sub influența propriului demers liric : „Exister consiste à changer — scria Bergson — changer a se murir, se murir a se créer indefinement soi même“ (cf. : **L'évolution créatrice,** ch. 1). *

* Născut în 27 septembrie 1933 („în anu-n care și noi ne-am născut, / grozave clopote au mai bătut / din bronz de pietre ridicate-n praguri“), în Tîrgu-Bujor — Galați, a debutat publicistic la 17 ani, în **Tînărul scriitor** (1950), debutul editorial avînd loc doisprezece ani mai tîrziu în colecția **Luceafărul,** cu **Autoportret în August.** Au urmat apoi 17 volume de versuri, dintre care două reprezintă selecții de autor. Ultima culegere selectivă (a treia) i-a apărut post-mortem, în colecția **Cele mai frumoase poezii** a Editurii Albatros. Poetul s-a stins în mod tragic din viață la 1 februarie 1985.

POȘTA REDACȚIEI

● „Spiritele s-au liniștit, văd că și alți **poștași** pledează pentru primatul versului clasic. Dumneavoastră sînteți însă mai puțin tranșant dar cred că o faceți mai mult pentru a zgîndări anumite spirite." Am citat cîteva cuvinte dintr-o lungă scrisoare trimisă de **Rafael Brumă** din Constanța. Nu vrem să „zgîndărim" pe nimeni nici nu sîntem împotriva versului liber. Ne-a plăcut **portretul** creionat Poetului și-l reproducem parțial. „Dar Poetul rămîne nemișcat în fața oricărui lucru ce nu merită atenția omului cu greutate, astfel încît te poți întreba dacă nu te afli în fața unui îndrăgostit sau a unui spion și privindu-l cum se uită vreme atît de îndelungată la acel copac, te întrebi dacă îl privește cu adevărat sau pare doar a-l privi". Nu cred că mă înșel afirmînd că această sintetică descriere aparține lui **Marcel Proust.** Nu-i așa ?

★

E toamnă și confratele de la Post restant, folosind **pelerul,** dă semn melancoliilor aurifere. Mai puțin inspirat, subsemnatul continuă plicticoasele „lecții" de prozodie. Astăzi despre **Glossă** (așa ne-a venit să scriem cu literă mare), formă fixă de poezie de largă răspîndire practicată încă din secolul al XV-lea. Există mai multe variante: glossă cu **strofă-temă** de patru versuri, de șase versuri și de opt versuri, exemplu strălucit, în acest sens, fiind **Glossa** lui **Eminescu.** La toate însă, strofa finală este strofa-temă inversată. Au mai scris glosse : Mihai M. Codreanu, Carol Scrob. În greaca veche **glossa** înseamnă limbă.

★

Un titlu plin de tandrețe, am zice : „Neliniști de orhideie" însoțește ciclul de versuri semnat de **Dan Drăgulescu** din Tecuci precizînd că „desi scrie de multă vreme n-a consultat nici o autoritate".

Fără a ne erija într-o „autoritate" sîntem de părere că, deocamdată, versurile trimise nu îndeplinesc exigențele redacționale. Din alt oraș, Drobeta Turnu-Severin, **Andrei D.** (D. și mai cum ?) ne trimite un „melanj" cam ciudat. Îl rugăm să revină cu cîteva date biografice ajutătoare. Apoi vom mai discuta.

O scrisoare caldă și niște versuri mai puțin promițătoare, cam simpliste, am primit de la **Teodor Roșu** din Arad. Îl sfătuim (în ciuda celor afirmate) să frecventeze, totuși, Cenaclul scriitorilor din oraș. Nu are nimic de pierdut.

Spre amuzament, reproducem una din multele epigrame (toate cu ...poantă) semnate de **Viorel Martin :** Se intitulează „Sacrificiile unui artist" și sună astfel : „La o stînă cu amicii / Cînd a fost în munți și el, / A sacrificat un miel. / Arta cere sacrificii !"...

La numai 18 ani, **Daniela Vistiernicu** din Siret, „seceră dintr-o privire / coama dăltuită-n piatră". Ce ți-e și cu Dalilele astea...

Un volum întreg (!) ne trimite **Gino Dumitrescu** din București, cu copertă și ilustrații proprii și ne întreabă dacă e cazul să-l trimită unei edituri. Din punctul nostru de vedere încă nu e cazul. Îl sfătuim să revină și să lucreze mai atent unele poezii.

Un împătimit al sonetului, cu mînă sigură și multă prospețime în frazarea poetică este ardeleanul **Teodor Laurean** din Alba Iulia. Toate cele trimise au fost o încîntare. De altfel, l-am mai ascultat acum cîțiva ani și ne pare bine că-l putem publica în cadrul rubricii. Iată un nume despre care vom mai auzi vorbindu-se.

Cele trimise de **Valeriu Valegvi** din Galați pot constitui un punct de plecare în vederea unui viitor dialog. Am reținut poezia intitulată „Peisaj". Și tot de pe malul Dunării, din același oraș, **Dana Indru** revine cu lucruri noi și cu un rondel „sprințar" care ne este adresat. Tot mai mulți gălățeni vin încrezători spre poșta noastră, astfel că sîntem tentați să zicem parafrazindu-l pe **Tudor George :** „Una ! fraților / steagu-i al galaților !"

Sînt o adevărată delectare scrisorile trimise de **Mihai Sultana Vicol.**

Faptul că „l-am revigorat" nu poate decît să ne bucure. Îl anunțăm pe această cale că va fi invitat să citească la una din viitoarele sedințe ale Cenaclului **Luceafărul.** Așteptăm versuri în consecință.

Comisian Lori din Focșani ne atribuie titulatura de „mentor". Nu avem această pretenție. Fiindcă dorește un răspuns mai clar îl asigurăm că de data aceasta nu ne-a dezamăgit. Iată cîteva versuri frumoase ca o toamnă în ținutul Vrancei : „Poartă deschisă pe inimă / umbra unor pași / prelungă și înaltă / foșnetul cîtorva frunze / picurînd semne / cineva, în pătratul de miere așteptîndu-mă". ...Ne-am permis mici intervenții. Succes în munca de pregătire pentru examenul de admitere la facultate.

Ne-a plăcut tonul persiflant al misivei expediate de **Valeriu Iocan** din Dolj. Îl rugăm să dactilografieze, totuși textele.

O mai veche cunoștință, **Vasile Coban,** ne trimite fabule, un acrostih și cîteva epigrame. Din fabulă am reținut că un lup dm flămînd a încercat să ademenească o capră neagră spre a-i face de petrecanie. Lupul era flămînd și capra neagră simțea asta. Drept pentru care n-a coborît din vîrful stîncii. Bine a făcut. Totuși, lipsește morala.

PERISCOP

Mirele în fereastra frigului

1.

O, noapte, dulce-a orbilor lumină,
Îmi pare că-s născut cu tine-odată.
Ne trecem unul altuia pe roată
Și axul lumii tras prin noi se-nclină.

Hălăduim alături, mînă-n mînă,
Prin pestera vegherii înfundată —
Doar luna ne zărește, citeodată,
Cu ochiul ei de piatră cristalină.

De flacăra ori frigul mă desfată,
Nici mie însumi nu îmi cerc prichna,
Căci Poeziei pași sînt fără plată !

Cînd glasul meu e țipăt de jivină
Iar lacrima în tine ferecată,
Singurătatea-i miere de albină!

2.

N-am să mai cer nimic, ci voi lua
Atîta cît lumina să rămînă
O rază ce-a uitat de rădăcină
Spre a se face sie însăși stea.

O să mă dau vîndut din mînă-n mînă,
Neștiutor ca vinul ce se bea
La masa deznădejdii, poate-așa
Voi deveni la moartea mea fîntînă.

Și n-am să urlu cînd voi fi zvîrlit —
Ban de-aluminiu nopții-n buzunare.
De raza lunii fi-voi găurit
Și tîntuit pe propria-mi suflare :
Atunci suna-voi ca un fruct lovit
De frunza cînd o bate cîte-o boare.

3.

Aiurea zile fără cheltuială
Și nopți zburătăcite-n privegheri :
Știu că și mîine-i ca și azi și ieri —
Discurs fierbinte într-o sală goală.

La ce slujește patima domoală,
Torențialei jinduiri ce speri,
Cînd nu prinzi secundei ce să cheri,
Tu, lacrimă de muzică astrală !

S-or alinta iar florile în meri
Ca să descînte poama sub petală.
Va curge-n stupi lumina unei veri

Iar toamna biciui-va frunza pală —
Oh, viscolind cu ultime puteri,
Mai poți să ningi zăpada ta egală ?

4.

Sînt vulturele pururi hăituit.
Zidindu-mi zborul frînt din sferă-n sferă,
De-un dor necunoscut călăuzit,
La care încă nimeni nu aderă.

Stringînd în ochi al zilei mărgărint
Și-a nopții nărăvalnică himeră.
Cioplitu-mi-am în carne etajeră
Și-n spirit turn de veghe aurit.

Cu sîngele ce-mi arde în arteră
Înmugur trandafirul amurgit :
Încremenește clopotul la schit

De patima mea albă și stingheră.
Și, de-o să mor, nu eu sînt cel murit,
Ci o zăpadă care nu mai speră...

TEODOR LAUREAN

Merită să reproducă misiva corespondentului nostru **Tiberiu Iliuță** din București care ne cearta zdravăn pentru o poezie publicată în revista **Luceafărul** sub titlul : „Deschide-mi cămașa uitării". Zice dînsul : „cereți iubitei dumneavoastră să vă deschidă cămașa uitării ? Ce legătură are iubita cu cămașa ? De ce nu o deschideți singur ?". Are dreptate și ne pare rău că l-am supărat stîrnindu-i apetitul critic. Promitem ca de azi înainte să nu mai comitem asemenea imprudențe.

Tot din București, **Ion Mihalache** ne mărturisește că-și notează uneori gîndurile și că în cazul că îi vom spune să spună „stop" dînsul se va conforma. Nu e cazul !

Cîteva din versurile trimise de **Costache Tudor** din Constanța strălucesc uneori. „E liniște albastră în rochie de bal". Îi sugerăm să reia și să mai lucreze poezia „Gutuiul".

Frumoasă poezia intitulată „Maiakovski", stimate **N. Silade.** Și dacă tot locuiți în Lugoj, luați legătura cu **Marius Sîrbu.** Faceți un tandem redutabil. Vă promitem un loc la „periscop".

După cum declară **Petre Oprea Ardeleanu** din București, poeziile trimise datează din 1977. Nu știm dacă de atunci a mai scris ceva. În orice caz merită să continue „lupta pentru stabilirea identității".

Spicuim din cronica rimată trimisă de **Gheorghiță Epure** din Făgăraș : „Chiar dacă trece viața trecînd și eu cu ea / Eu tot cu Mircea Micu voi mai colabora". Perfect, dar unde sînt versurile ?

Mircea Micu

CUMPĂNA Așchii

I. Poezia observă că devenirea omului s-a produs prin renunțări, prin ciuntiri repetate, că o parte din el ca existență s-a dezvoltat în detrimentul deplinătății. Nimeni nu poate contrazice ideea socializării crescînde a individului și a societăților ; ca să se adapteze acestui proces, în ins s-a dezvoltat (hipertrofiere) doar acea parte compatibilă cu acest proces. Or, omul este mai bogat, fiind vorba de integritatea ființei lui, dacă are în vedere și ceea ce a pierdut temporar pe drumul ființării și care-i aparține. Poezia, ca esență a limbii, atrage atenția asupra necesității recuperării permanente, propunînd (cu mijloacele sale) o memorie cît mai completă a individului asupra speciei.

II. Țîrîitoarele cerului și zburătoarele pămîntului.

III. Paradisul este parodia infernului iar purgatoriul — această zicere.

IV. Pe impostori și din infern luați-i.

V. Punctele circumferinței unui cerc dansează „imuabil" în cea mai îndrăcită horă ; fiecare dintre ele a fost, într-o altă existență cercuală, **punctul** din centrul cercului și va mai fi încă o dată și de mai multe ori, în veșnica reîntoarcere a tuturor punctelor.

VI. Cînd cineva aruncă fulgere din ochi, să știi că tunetul este în inima lui.

VII. Sîngele nostru frumos înviază picturile în toate muzeele lumii.

VIII. „Sînt atrase în viață de un dor nemărginit". Exegeții, în căutare de influențe comparate, au văzut în **dorul** eminescian **voința** lui Schopenhauer. Eu văd în dorul eminescian ființa așa cum o concepe Anaximandru, cum o vor concepe, pe urmele lui, Heidegger și Noica, (nu în spiritul cutărui secol) **ca existență în chemare,** în chemare irepresibilă către ceva, imagine a genezei mici, de fiecare clipă și a Genezei mari. Dorul este conceptul central (fiind vorba de poezie, precizăm că avem de-a face cu **o metaforă-concept)** al poeziei eminesciene.

IX. Schopenhauer era împotriva profesorilor care trăiesc din filozofie și nu pentru filozofie. Cred că exagera puțin. Era mai exact dacă îi împărțea, neutru, în două categorii distincte. Există literați care trăiesc din literatură și nu pentru literatură ? Mă îndoiesc.

X. Cînd certitudinea se confundă cu îndoiala, obținem o luciditate maximă.

XI. Romanele nescrise ne așteaptă, „sînt atrase în viață de un dor nemărginit".

XII. Omul cavernei (mitul peșterii) și omul Cîmpiei Eterne, învăluire și dezvăluire, ascundere în domeniul umbrei și viețuire în lumină, spațiu individual și spațiu general, existența „pre-natală" și „post-natală", timpul profunzimii și profunzimea ieșită la suprafață, murmur și lentilă, rădăcină și frunză, geologie și istorie, victoria timpului asupra spațiului și victoria spațiului asupra timpului, peștera aude, cîmpia vede.

XIII. Ara munții cu sprînceana,
ara văile cu geana,
ara apele cu mreana.

George Alboiu

CONFABULE

* * *

Spre dimineață
cînd soarele abia răsare dincolo
de terenul de sport
al liceului sanitar
umbre de păsări
aleargă pe aleile parcului
se mai aude plînsul inimii în monitor
nori alunecînd se prind în crengile
copacilor
steaguri
numai tu
cînd te dezvelește lumina
pari că mă privești —
cu o tristețe pe care n-ai avut-o
niciodată —
în zori.

Iulian Neacșu

CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

Joi, 5 octombrie 1989, **Cenaclul revistei „Luceafărul"** și-a reluat activitatea cu cea de-a XVIII-a ședință. În Rotonda Muzeului Literaturii Române au citit : **Mircea Birsilă** (poezie) și **Adrian Dafir** (proză). Au luat cuvîntul pe marginea poeziei : Adrian Costache, Iulian Neacșu, Nicolae Georgescu, Marin Lupșanu, Dan Plesa, Al. Baumgarten, Mihai Niculescu, iar pe marginea prozei : Nicolae Georgescu, Iulian Neacșu, Mircea Birsilă, Marin Lupșanu. Ședința a fost condusă de A.I. Zăinescu, secretar responsabil de redacție al revistei „Luceafărul". Vom reveni într-un număr viitor cu amănunte. Următoarea ședință a **Cenaclului revistei Luceafărul** va fi anunțată din timp.

Contemporani cu viitorul

Urmare din pag. I

plar patriot și revoluționar — tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cu alte cuvinte, parafrazindu-l pe un cunoscut om politic român, într-o situație nouă, un om care a știut întotdeauna să fie în avangarda noului. Situația aceasta în care ne aflăm e definită cu clarviziune în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, documente în care se subliniază (citez) :

„Adîncirea și perfecționarea democrației socialiste nu înseamnă renunțarea la lupta împotriva concepțiilor reacționare, nu trebuie să ducă la concesii și ploconire, în fața forțelor imperialismului. Oricine manifestă asemenea atitudini, indiferent sub ce motive sau justificări, este pînă la urmă un dușman al construcției socialismului, al independenței și suveranității țării, al intereselor vitale ale poporului. Asigurarea unei largi democrații socialiste nu numai că nu exclude, dar presupune în mod necesar o atitudine hotărîtă față de orice acțiune care dăunează construcției socialismului. Trebuie să crească combativitatea revoluționară față de curentele de gîndire reacționare, față de propaganda mistificatoare, denigratoare promovată de capitalism, să se întărească vigilența împotriva tentativelor forțelor imperialiste de a abate socialismul de la calea dezvoltării revoluționare".

Preocupările acestea de ordin ideologic au în vedere deopotrivă viitorul literelor și artelor românești, care, prin tradiție patriotică, au împărtășit întotdeauna destinele poporului român în toate momentele decisive ale istoriei sale. „Trebuie să se asigure — se subliniază în aceleași clarvăzătoare Teze — perfecționarea și dezvoltarea în continuare a activității uniunilor de creație, sporirea responsabilității sociale a tuturor creatorilor — scriitori, muzicieni, pictori, oameni de teatru. Pentru toți creatorii, adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului". Ca unul care întotdeauna a înțeles comanda socială în sensul superior de datorie de conștiință, nu pot decît să semnalez cititorilor iubitori de literatură că am de pe acum pregătite două cărți — una de evocări a anilor de ucenicie a poeților, cînd erau tineri — și tineri au fost și patriarhul metaforei, Tudor Arghezi, și mezinul ei, Nicolae Labiș — carte de pe acum predată de peste un an la Editura Eminescu, din ale cărei pagini am publicat în anii trecuți un serial remember în revista „Luceafărul" și o carte de poezie, și ea gata, pe care urmează s-o predau Editurii Cartea Românească. Fie și modest, acesta e prinosul de verb cu care poetul comunist din fragedă tinerețe, Niculae Stoian, întîmpină marele forum național al comuniștilor români.

Pledoarie pentru noua tinerețe a orașelor

Urmare din pag. I

„Protan" — deschisă chiar în acest an și menită să contribuie, între altele, la sporirea producției zootehnice din unitățile agricole ale comunei. Iernuțenii n-au uitat, nu vor să uite că sînt fii și nepoți de țărani și că tot țărani — trăind în alte condiții, desigur, lucrînd, la fel, în alte condiții — le vor fi și copiii și nepoții. Firește, unii dintre aceștia s-ar putea să se decidă pentru meseria de electronist ori pentru aceea de automatist (pentru care îi pregătește unul din liceele orașului), dar asta nu înseamnă că ei vor uita ce înseamnă sapa și coasa sau că se vor sfii să-și deprindă, la rîndu-le, copiii cu munca ogorului sau cu îngrijitul animalelor.

Avînd în buzunare buletine de orășeni getbeget, avînd chiar și psihologie de orășeni, adică de oameni care nu se tem de confruntarea cu examenele viitorului, oamenii Iernutului au înțeles că, într-o zonă ca a lor, industria și agricultura nu se izgonesc una pe cealaltă, nici măcar nu se concurează, ci formează, laolaltă, un simplu și natural mod de-a fi al unei așezări menite progresului și belșugului.

EMBLEME

Mă opresc adesea la intrarea în cîte un oraș privindu-i îndelung emblema care vrea să sugereze călătorului imaginea sintetică a celor mai de seamă ocupații și izbînzi ale localnicilor. O roată dințată, o sondă, o carte deschisă, o eprubetă, o lampă de miner, un spic, un rulment, un tractor — toate acestea și atîtea altele nu pot spune, însă, decît prea puțin despre realele prefaceri din viața așezării respective. Cum și-ar putea înscrie pe embleme Craiova sau Alexandria promenadele centrale croite cu atît rafinament și cu atîta inspirație ? Cum ar putea sugera Tîrgu Mureșul prezența în perimetrul său a unui ansamblu arhitectonic precum acela din Piața Teatrului ? Care-ar fi semnul pe care să-l afle edilii din Slatina spre a spune despre creșterea și frumusețea orașului aflat astăzi pe locul fostelor coline acoperite cu vii, pe care le descria cîndva Minulescu ? Întrebări, poate, naive, dar care încearcă să evidențieze nesfîrșita întinerire a orașelor, transformarea lor nu atît în centre de interes turistic (deși nici acest aspect nu este deloc neglijabil), cît în veritabile însemne ale devenirii întregii țări.

Cînd la Botoșani există o întreprindere unicat în țară, ca și la Turda, ca și la Boldești—Scăieni, cînd un orășel ca Negrești-Oaș are o întreprindere care este cea mai mare din țară într-un anumit profil, cînd numărul platformelor industriale a întrecut numărul orașelor, cînd pînă și industria mică a devenit sursă a unor produse de export, cînd liceele unor orașe mici numără printre elevii lor cîștigători ai unor olimpiade internaționale de matematică, fizică sau chimie, cînd zeci și sute de întreprinderi din Banat, Bucovina, Oltenia, Maramureș ori Țara Crișurilor oferă repere de mare complexitate pentru lucrări de anvergură la nivel național, cînd despre Rîșnov se poate spune că este sculerul șef al unei ramuri industriale, cînd întreprinderi din Roman, Baia Sprie, Luduș sau Pașcani se numără printre firmele de renume în țară și pe glob — deschiderea către performanță în toate domeniile vieții materiale și spirituale nu mai este doar permisă pretutindeni, ci reprezintă obligație elementară, mod de viață pentru întreaga națiune.

Poezie și militantism

Urmare din pag. I

cinci colțuri a bătut / ora cîntecului /.../ Se arată cerul, se arată pămîntul, // se arată țara, plaiul ei verde / european. // Se arată peninsula Europei, apoi / însuși globul terestru se arată, / mersul planetelor apropiindu-se / și-ndepărtîndu-se / ritmic de soare / asemeni globurilor roșii și albe, de inimă, // Iată ora-n cinci colțuri, ora luceafăr, / ora curcubeului, / a bătut" **(Cîntarea României,** X).

Țara e o adevărată „treaptă de real și de vis a destinului nostru", iar noi sîntem însuși aerul pur înconjurîndu-i piscurile, înzestrați cu o vie conștiință a prezentului, ce presupune una a responsabilității : „Noi sîntem însuși viitorul / cu pași elastici, aproape plutitori, / veniți din marile săli ale prezentului" **(Treapta de real și de vis).**

Dominat de un laitmotiv al bucuriei, de o supremă mîndrie națională, și de o muzicalitate solemn-plenară și totuși atît de firească, **Roșu vertical** constituie, fără a exagera, o profesiune de credință, punînd lirismul în ecuația limpede a opțiunii politice și civice : „Inima mea își alege culoarea / roșie, își alege / rosu vertical, / rosul pe care l-a pulsat / necontenit, rosul pur / hrană a gîndurilor / rosul care s-a născut sînge / ca să devină idee, / care s-a născut pasăre / ca să devină zbor. / Roșu, rosu vertical / cascadă, pantă de deal — / săltînd din oul secundei / ovalul de ou / înfățișat nouă / ca un ecou / pe care sfera-l întinde / oricînd și oriunde, / nastere, zestre / a lui A FI schimbîndu-se în ESTE" **(Alegerea culorii).**

În **Respirări** (1982) poetul afirmase clar : „A fi cetățean român este o dragoste și opțiune, iar nu o stare singeroasă a eprubetei". O opțiune asadar „în această țară miraculoasă, numită limba română", înnobilată de „demnitatea omului ca ins", de „demnitatea națiunii și statului" : „statul nostru, țara noastră, starea noastră generală și sublimă, în deplină viteză a luminii, iluminîndu-ne". Alături de o goetheeană profesiune de credință : „Puțini sînt scriitorii care reusesc să-și depășească epoca. Dar nu cunosc nici un scriitor și nici un artist într-adevăr talentat care să nu aibă ca sistem de referință activ în opera sa epoca în care trăiește. Conștiința istorică visează în mod explicit viitorul istoric. A avea conștiință istorică înseamnă să optezi pentru un anume tip de viitor".

Opțiune, demnitate, conștiință istorică — iată triada de concepte ce veghează îndeaproape poezia politică a lui Nichita Stănescu.

Grigore Hagiu a scris, alături de densul lirism gnoseologic și ontologic, și o poezie a ritmurilor cantabile, de un energetism entuziast și imediat, care pune în vibrație un lirism de înalt patriotism, în întregi volume : **De dragoste de țară, Noblețe de stirpe, Cintece de stemă, Zenit de anotimpuri, Sărbătorile anului, Sonete...** El a oferit prin întreaga sa poezie patriotică un exemplu elocvent de cum se poate scrie o astfel de poezie, fără a-i compromite temele și spiritul. El înlătură lozinca patriotardă, stereotipiile și clișeele, festivismul searbăd și retorica goală, ferind-o de „gongoriadă", și dînd o bătaie estetică lungă acestui vers, ce ia formele unei sensibilități și înzestrări poetice de netăgăduit. Multe din poeziile sale pe această temă pot figura la loc de cinste în orice antologie de poezie patriotică românească.

În ideea de a propune un nou model de spiritualitate prin **politic,** Ion Gheorghe adîncește expresia sapiențială a lirismului, oferindu-ne în **Elegii politice** (1982) o poezie a angajării, de gravă fervoare activistă, un lirism dens, de expresie agitatorică și recriminatoriu, dar și de manifestă conștiință politică : „Eu primii cu multă bucurie venirea / La putere a bărbaților tineri / Și acum văd cu tristețe cum încărunțesc / Și ei, după obiceiul pămîntului — / Căci de tineri albeau voievozii / Și tot de tineri încărunțesc bărbații / Politici ai acestei țări".

Tot astfel, imnologia lui Ioan Alexandru este, în definitiv, o poezie patriotică, căci **Imnele Bucuriei,** alături de celelalte volume, alcătuiesc un mare poem simfonic al înălțătorului sentiment patriotic.

A treia „vîrstă" a poeziei patriotice contemporane începe cu „promoția '70" și se continuă cu generațiile mai recente ('80 și '90). Este aceasta o vîrstă „în mișcare", nesedimentată. Apropierea de politic apare frecvent netransfigurată în totul estetic, poezia politică angajînd acum mai mult decît oricînd o funcție propagandistică.

Vorbind într-un eseu despre „poezia ocazională", Nichita Stănescu afirma că aceasta are valoare „numai atunci cînd are în vedere o arie superioară de implicații, cînd are în vedere un destin istoric". Tocmai acest „destin istoric", tocmai această motivație esențială majoră a poeziei patriotice par, azi, mai puțin puse în evidență, promovîndu-se un retorism exterior, fad, netransfigurat estetic. Tema e în plină desfășurare, mai ales în ceea ce privește generațiile mai tinere, întrucît de la reprezentanții generației lui Nichita Stănescu pînă azi poezia politică și civică nu a mai răsunat atît de firesc și muzical în literatura noastră, ca în opera acestora. Acest sfînt sentiment care este iubirea față de patrie nu trebuie lăsat pe mîna ocazională a diletanților și veleitarilor. Ideile mari nu pot fi cinstite și onorate decît de oameni pe măsură.

rafael alberti
memorii

IX.

Începînd din anul 1917, am fost nevoit să părăsesc, împreună cu familia mea, orașul meu natal, Puerto de Santa Maria, situat în minunatul și legendarul golf al Cádiz-ului, pentru a mă instala definitiv la Madrid, și astăzi, pot spune, fără nici o hiperbolă, că în Capitală am ales drept principala mea locuință Muzeul **Prado.** Pe atunci, nu eram poet, și metafora nu se trezise încă în mine ; credeam doar orbește că voi fi pictor. Astfel s-a făcut, și chiar din clipa sosirii mele, că am vrut în primul rînd să mă dedic desenului și să urmez cursuri academice, drept care, diminețile mi le împărțeam vizitînd Muzeul **Prado** precum și **Casón**-ul, un prețios și miniatural palat al lui Filip al IV-lea, și pînă la urmă ajunsesem să desenez din memorie toate statuile grecești și romane ce se aflau expuse acolo. La puțin timp după ce cunoșteam cu ochii închiși tot ce exista în întregul **Casón,** am fost tentat — lucru ce mi se părea destul de greu — să copiez unul din tablourile Muzeului **Prado,** alegînd ca primă experiență un Sf. Francisc mort, operă atribuită lui Zurbarán, și care mai tîrziu nu a mai fost expusă. Și fac efortul să-mi reamintesc, repetîndu-mă, impresiile pe care le încercasem în timpul primelor mele vizite la muzeu, la contactul cu pictura clasică, obișnuit, cum eram, din orășelul meu andaluz, numai cu surogatul unor reproduceri în culori bineînțeles proaste, cît și unele peisaje de-ale lui Velázquez, întunecate de praf și de fum, și atîrnate pe pereții casei bunicilor mei. Aici, în muzeu, mă găseam orbit cu totul de luminozitatea culorilor albastru, roșu, alb, verde, precum și negrul intens de siena, ce mi s-au dezvăluit pe neașteptate la Tizian, Tintoretto, Rubens, Velázquez, Zurbarán, Goya... În fața mea se afla, acum, ridicîndu-și enormele sale picioare din față, imensul cal pe care era postat micul prinț Baltazar Carlos, într-un ansamblu îndreptat împotriva unui cer de un albastru transparent și al unui alb înghețat figurînd munții Guadarrama.

În fața mea apărea, de asemenea, acea încăpere, acel atelier în care țișnea din eterica sa penumbră respirabilă, prețioasa și fragila infantă doña Margarita. Ea era urmărită cu mare atenție de fetele de curte, cameristele doña Maria Agustina și doña Isabel de Velasco, alături de pitica în vîrstă Maribarbola și de Nicolasito Pertusato, piticul italian. Piticul își reazămă piciorul pe spinarea unui cîine somnoros și toate acestea sub privirea lui Velázquez, care își ridică penelul, acolo în fața unui enorm tablou pe care nu-l vedem, privind, cu siguranță spre planul secund, la sosirea regelui Filip al IV-lea împreună cu regina, căreia îi vedem portretul în oglinda ce se află la spatele pictorului, în același atelier unde deja pictase **Cameristele.** Acea primă fulgurație a muzeului imi umplea ochii nevinovați cu imagini splendide, printre care se ridicau nimfele și bacantele lui Tizian întretesute cu zeițele, împodobite cu sidef și cu floarea-soarelui, ale lui Rubens, cu imaculatele înfățișări ale lui Zurbarán, focurile și fumurile incandescente ale lui El Greco, extazurile lui Murillo, tenebrosele și sclipitoarele scene rupestre de viață ale lui Goya.

Începînd din 1917 și pînă la insurecția militară din iulie 1936, Muzeul **Prado** fusese casa tinereții mele, locul de întîlnire cu logodnicele, cu prietenii pictori și poeți, poet cum începusem să mă socotesc și eu în acești ani, începînd cam din 1924, dar mereu îndrăgostit de pictură.

Muzeul **Prado** își închise însă porțile, pentru marele public chiar din zilele primelor bombardamente asupra Madridului atacat de aviația franchistă. Cîteva bombe l-au atins, explodînd chiar în sala Velázquez. Dar cea mai mare parte a operelor fusese deja pusă la adăpost în beciurile nu prea adînci ale clădirii. Dar capodoperele de la **Prado** începuseră să constituie marea preocupare a guvernului, a întregului Madrid intelectual și artistic care iubea și se mîndrea cu această unică și fără îndoială una dintre cele mai bogate și mai uimitoare pinacoteci din lume. De **Prado** era interesată de asemenea și Alianța Intelectualilor Antifasciști, a cărui secretar eram împreună cu José Bergamin. Noi cu toții eram afectați de pericolul imens ce amenința muzeul cu destrucția.

Madridul, la începutul acelei luni de noiembrie, era un oraș în plin război. Guvernul se refugiase la Valencia. La Madrid se crease Junta de Apărare, prezidată de generalul Miaja. Artiștii și intelectualii mai în vîrstă plecară și ei, și astfel ne părăsi și marele nostru poet Antonio Machado. Rămînea la Madrid, alături de populația care nu avea mijloace să plece din oraș, doar armata, ce se pregătea pentru a apăra Capitala de un asediu ce urma să dureze douăzeci și șapte de luni. Și muzeul se afla încă acolo, așteptînd. Resimțeam cu toții o sarcină imensă, de o mare răspundere. Într-o după-amiază a acestei luni noiembrie, Maria Teresa și eu, cu permisiunea șefului Guvernului, Francisco Largo Caballero, ne aflam la **Prado** pentru a demara primul transport menit salvării principalelor opere pe care Ministerul de Belle Arte al Republicii avea în vedere să le evacueze din Madrid.

Se primise ordinul ca acest transport să cuprindă cele două tablouri mai importante și universale ale Muzeului **Prado : Carlos V în bătălia de la Mühlberg,** de Tizian, și **Las Meninas** (Cameristele reginei), de Velázquez. Acolo am fost primiți de doi milițieni republicani înarmați. Marele Muzeu era părăsit. În lunga galerie centrală, acum mai nesfîrșită ca niciodată, se vedeau pe pereți urmele tablourilor ce fuseseră deja desprinse și duse în subsoluri. Coborîm aici. În sala restaurărilor ne așteptă subdirectorul muzeului împreună cu mai mulți lucrători și funcționari, noi arătîndu-le autorizația care ne permitea să procedăm la evacuarea picturilor. Acolo am putut vedea, în penumbră, **Las Meninas,** care puțin timp mai tîrziu, împreună cu **Carlos V călare,** ne-au fost trimise, la miezul nopții, la Alianța Intelectualilor pentru a ne îngriji de mai departe de expedierea lor. Două lăzi imense fixate cu bare de fier de laturile camionului erau legate între ele cu puternice bare de lemn și constituiau un înalt și straniu monument, protejat cu pînză de cort pentru a le apăra de umezeală și de ploaie. În camion, milițieni înarmați precum și soldați din regimentul 5 motorizat au asigurat, pe drumul de la Madrid spre Răsărit, securitatea acestui istoric marș. Profilurile orașului începeau să se șteargă în clipa pornirii. A fost pentru noi o noapte fără somn.

Motoare. / Atenție milițieni! / În clipa aceasta dispar / prin nesfîrșita ceață / Meninele și Cartos V **de Tizian.**

Cînd după aproape treizeci și nouă de ani de exil m-am putut înapoia în Spania, primul lucru pe care l-am făcut, la fel ca în 1917, cînd am sosit la Madrid, a fost de a mă grăbi spre Muzeul **Prado.** Cunoșteam bine aventura pe care o suferiseră principalele sale opere, readuse în sfîrșit la locul lor după ce fuseseră expuse, cu jalnică uimire, la Geneva. Mă îndurera să văd acele două tablouri ce fuseseră evacuate, sub răspunderea noastră, într-o noapte întunecoasă de război, spre Valencia, **Carlos V** de Tizian era expus, mai mult sau mai puțin la fel, într-un loc nou din muzeu. Am intrat în noile și provizoriile săli Velázquez, cu răsuflarea tăiată pentru a vedea **Las Meninas,** plasat din nou în aceeași cameră încărcată de prestigiu. Dumnezeule ! Dacă triste și plumburii mi se părură anumite opere velazqueziene — **Prințul Baltasar Carlos, Lănciile, Vizita sfîntului Anton Starețul la Sfîntul Pavel** —, sufletul mi se prăbuși cînd am văzut **Las Meninas,** agonizant sub o crustă deasă de culoarea ocru, ce acoperea întregul tablou, unificîndu-l, scufundîndu-l într-o substanță letală. Unde se afla infanta cu acea îmbrăcăminte scinteietoare, și grațioasa servantă Maria Agustina, și cocul alb și cenușiu-argint al părului ei, acel filigran de armonioase și suavizate culori negre, acel aer ce ilumina penumbra, atelierul unde propriul Velázquez țișnea, cu penelul ridicat, în clipa creerii uneia din cele mai surprinzătoare opere ale picturii tuturor timpurilor ? Tristețe. Melancolie. Gălbuie obscuritate. Agonie fără de sfîrșit. Am spus-o a doua zi, unui ziar, într-un interviu :

«O mare parte din pictura spaniolă este suferindă. Și în unele opere ale lui Velázquez sînt semne de moarte.» Lucrul acesta îl știa bine conducerea Muzeului **Prado,** însă franchismul se interesase mai mult în a colecționa, în a aduna pe cei vii pe care îi ucisese în război decît de a salva atîtea lucruri minunate ce agonizau în țară. Și astfel, pînă în zilele noastre, cu toată dîrzenia lui Alfonso Pérez Sánchez, directorul muzeului, nu au fost găsite fondurile necesare, bani care pînă la urmă au fost oferiți în mod generos de o bătrînă doamnă englezoaaică, o sefardă urmașă a celor expulzați în 1492 din Spania, pentru ca **Las Meninas** să fie smulse din agonia lor și să reînvie, așa cum erau, pe cît posibil, sub mîna experimentată a lui John Brealey, expertul internațional cel mai calificat, director al cabinetului de restaurare de la **Metropolitan Museum** din New York. Și acum, după cele mai aprinse și lungi polemici din mediile artistice naționale, după criticile cele mai nedrepte și subrurale, care ajunseră pe punctul de a-l face pe Brealey să renunțe la contractul pe care îl avea cu muzeul de a restaura tabloul **Las Meninas,** cu întreaga documentare generată de procesul de curățire, astăzi această capodoperă este expusă din nou într-o sală provizorie a Muzeului **Prado,** celebra operă a lui Velázquez putînd fi contemplată încă și mai splendidă și vie decît atunci cînd am văzut-o eu, pentru întîia oară, în acea dimineață a lunii mai 1917, acum mai bine de patruzeci de ani, proaspăt venit din Puerto de Santa Maria, orașul meu natal, din minunatul și legendarul golf al Cádiz-ului.

În românește de Esdra Alhasid

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

MODELE ONTOLOGICE CORESPONDENTE

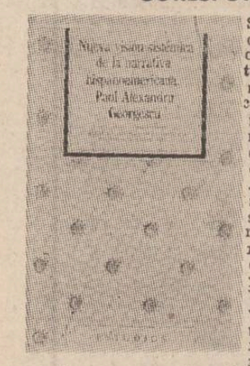

Selecție din anterioare contribuții de factură comparatistă (**Literatura hispano-americană în lumină sistemică**, 1979, și **Valori hispanice în perspectivă românească**, 1986), recenta culegere de studii publicată de Paul Alexandru Georgescu sub titlul „Nueva vision sistemica de la narrativa hispanoamericana" (Academia Nacional de la Historia y Monte Avila Ed., Venezuela) confirmă valoarea cercetărilor pe care cărturarul român le desfășoară de multă vreme, consecință a unei problematici culturale ce apartine — și preocupă — în măsuri asemănătoare spațiul românesc și cel hispano-american. De fapt, năzuința către identitatea cu sine, revelația substratului și a unor modele ontologice din straturi ce scoboară în arhaic (impunîndu-se, totuși, în profunda modernitate și propunînd soluții pentru o cultură ce cunoaște criza și uneori chiar o exaltă), renașterea mitului — sînt aspecte ce unesc, peste depărtarea geografică, lumi culturale ce vor avea, cu probabilitate, o participare universală decisivă în viitor. Examinînd creația unor Ricardo Palma, Cortazar, Llosa, Sabato, Marquez, cărturarul român vine cu puncte de vedere teoretice formate prin contribuția autohtonă a lui Hasdeu, Iorga, Pârvan, G. Călinescu și Blaga și dintr-o cultură unde sensibilitatea se lasă îndrumată, în cadre echivalente cu aceea hispano-americană, de un Istrati ori de Mircea Eliade.

Este, dar, în afară de orice îndoială că preocupările de **ibero-americanistică** ale lui Paul Alexandru Georgescu depășesc simpla curiozitate intelectuală și competența didactică de necontestat și arată coexistența unor **ansambluri de culturi** pe paralele sufletești ce se întîlnesc în infinitul universalului.

UN STUDIU CEHOSLOVAC DE EMINESCOLOGIE

● Cunoscută traducătoare de literatură română în mediile culturale din Cehoslovacia, Libuše Valentova consacră, nu demult, un studiu omagial operei eminesciene, gest ocazionat de manifestările dedicate centenarului trecerii în eternitate a marelui scriitor român. Cercetarea, de remarcabilă ținută intelectuală și dovedind o cunoaștere întrutotul remarcabilă a problematicii literaturii românești, se publică în revista **Kamen**, nr. 25/1989, organ al Uniunii Scriitorilor cehi. Colaboratoare la „Dicționarul scriitorilor români", apărut în 1985 — la Editura **Odeon**) comentatoare a operei lui Liviu Rebreanu, căruia i-a închinat o parte a activității ei, Libuše Valentova ilustrează în chip remarcabil preocupările tinerilor generații de româniști, din ce în ce mai stăruitor și mai competent interesați de valorile universale ale culturii române.

ISTORIA UNEI CĂRȚI POPULARE

● Cunoscuta **Enzyklopädie des Märchens**, tipărită în co-editare de Walter de Gruyter-Berlin-New York, sub conducerea unui colectiv îndrumat de Kurt Ranke, căruia i se alătură, între alții, Ines Kohler, Hans Jorg Uther (cărturari din Göttingen), Max Lüthi, Rudolf Schenda (Zürich), Lutz Rohrich (Freiburg) și Herman Bausinger (Tübingen), cuprinde, între colaboratori, și pe cercetătorul român I. C. Chițimia, autor, în vol. IV, al unui cuprinzător articol ce privește una din faimoasele cărți populare europene, anume **Fiore di virtù**. Continuînd și în acest fel preocupări ce au devenit clasice în istoriografia românească odată cu studiile lui N. Cartojan, cărturarul român prezintă cu o remarcabilă acribie științifică aspecte legate de origina, circulația și semnificația acestei cărți populare, precizînd deopotrivă răspîndirea ei românească și contribuția filologiei române la clarificarea acestor probleme

PROIECTE ALE UNUI „NOU COMPARATISM"

Impresionanta operă a lui Adrian Marino, ce își leagă numele de cîteva dintre cele mai originale propuneri teoretice din gîndirea literară românească, continuă să se bucure de o primire dintre cele mai favorabile în diverse părți ale lumii. Nu demult, o traducere a anteriorului volum **Etiemble ou le comparatisme militant** (ce apăruse inițial la Ed. Gallimard, Paris, 1981), prezintă concluziile studiosului român în limba japoneză, prin intermediul Editurii „Keiso Shobo" și cu contribuția traducătorilor Watanabe Hiroshi și Sato Nobuhiro (autori și ai unei utile postfețe, ce prezintă atît pe cercetătorul român cît și sensurile acțiunii sale intelectuale).

Indiscutabil că însuși obiectul monografiei ce dedică Adrian Marino operei deschizătoare de noi și importante perspective în comparatismul literar (propunînd valorificarea democratică a culturilor, demetropolizarea, echivalența valorilor în universal etc.) sensibilizează constiința literară niponă însă deopotrivă valoarea propriuzisă a demonstrației ce se desfășoară acolo impune. Esențial este, deci, a se observa că punctul de vedere românesc în dialogul universal de idei interesează din ce în ce mai mult și se evidențiază în avangarda unui **nou ecumenism al culturilor**.

DOVEZI DE CULTURĂ ANTICĂ DACO-ROMANĂ

● O excepțională contribuție privitoare la „Bacchus dans les bronzes hellenistiques et romains. Les artisans et leur répertoire" (Lausanne, 1988) aparținînd eruditei Ivonne Manfrini-Aragno ocazionează și cîteva semnificative mențiuni asupra unor aspecte ale artelor de pe teritoriul dacic și daco-roman. Autoarea prezintă, între altele, bronzuri pe temă bahică descoperite sau păstrate la Adamclissi, Alba Iulia, Drobeta, Cluj, Gherla, Kallatis, Turda, Tomis, fapte de cultură helenistică ori romanică provincială exemplificînd o tipologie variată, ce se descrie, de altminteri, cu minuțiozitate și prin disociații întrutotul remarcabile. Nu-i, de fapt, fără semnificație localizarea chiar a unui atelier de artizanat „în regiunea Moesiei, a Daciei ori în Pannonia" (pag. 182—183), adică în teritoriul geto-dacic burebistan, expresie a unui mediu cultural ce își află propriile argumente de creație dincolo de circulația comercială a obiectelor de artă.

Contribuția cercetării românești apare și aici, după cum era previzibil, într-un chip stăruitor fiind citate și întrebuințate cu lărgime studiile lui C. Scorpan (despre „Reprezentările bacchice", din 1966), cele aparținînd lui M. Irimia, D. Tudor, A. Bodor, cu o frecvență considerabilă fiind amintite concluziile unor G. Bordenache și Corneliu Pop.

Sinteză de valoare indiscutabilă, studiul Ivonnei Manfrini-Aragno merită o discuție separată și din punctul de vedere al filosofiei culturii, **perspectiva orientală** a autoarei fiind binevenită și deschizătoare de căi încă nebănuite.

„PROVINCII" ALE CĂRTURARULUI

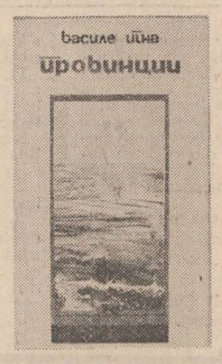

Sub titlul „Provincii" se publică recent, la cunoscuta Editură **Kultura** din Skopje (R.S.F. Iugoslavia) o prețioasă selecție din opera poetului român Vasile Igna. Lirica de înalte purificări ale verbului ce a impus cu pregnanță o voce de indiscutabilă distincție în literatura română de azi, ilustrînd ceea ce s-ar putea numi **școala transilvană de poezie**, este, de altminteri, în chip semnificativ aleasă spre a deschide o colecție de poezie universală nouă, a editurii, ce se cheamă „Biblioteca Orion". Aceasta își propune „a prezenta prestigioși autori de altădată sau de azi din diverse constelații lirice ale lumii, prin selecții sau volume independente din creația lor. Astfel, colecția este destinată a pune în lumină diferitele tendințe semnalate de-a lungul timpului". Nu-i de fapt, fără interes a semnala că a doua apariție a „Bibliotecii Orion" pune în circulație tălmăciri din lirica lui André Breton.

„Provinciile" lui Vasile Igna, împărțite în patru cicluri cu subtitluri prin ele însele grăitoare în direcția lirismului de viziuni decantate ce definește această creație **(Discurs, Grădina oarbă, Poezia, Deal)**, sînt prezentate, printr-o prefață de Dumitru M. Ion, care este — împreună cu Dimo Naun Dimcev — tălmăcitorul acestei frumoase cărți.

A. Silvestri

Poezie din Republica Democrată Germană

EVA STRITTMATTER

Încercare

Mi-am pierdut basmaua sus, la munte,
motiv de-a mă întoarce iar în munți.
Și am găsit-o într-un amurg
ca pe o fericire mare și neașteptată.
Vîntul hoinărea printre stînci
și întunericul vorbindu-i nopții
imi strecura în suflet teamă.
Aripi nevăzute
mînau zgomotele prin noapte
dar zărind a stelelor lumină
mi-am adunat în liniște curajul.
Voiam să știu ce înseamnă
să fii singură, noaptea,-n pădurea
desnădăjduit de departe de casa natală.
Printre copaci și tufișuri
răzbăteau pînă la mine reflexele luminii
lămpilor albastre de neon
din locul unde cu trei ani în urmă
s-a înălțat o fabrică.
Singurătatea e-o joacă de copil
cînd oamenii unul de altul sînt aproape.
Copiii se joacă uneori la margine de lume,
de întoarcerea celor pierduți se joacă copiii...

Lumina

Uneori întîlnești un om ca o lumină,
un om cu care drumul nu ți-l mai întîlnești,
lumina lui doar odată îți străfulgeră chipul.
Îți vine un gînd : cît este de crud
să pierzi pentru vecie un om
mai înainte încă de a-l fi găsit.
De undeva venit... Încotrova grăbit...
Mecanismul memoriei, tainic,
reglat pentru emisie, pentru recepție,
ne preface mereu și mereu,
într-un alt ungher al planetei,
în căldură
semnalele primite atunci
de pe-a lui față
pe care ai privit-o doar odată.
Și asta ne-ajută
să ne izbăvim de-al nopții chin.

Calitate

Piriul meu, mesteacănul meu, lunca mea.
Ceea ce nu îmi aparține îmi este mai aproape
decît ceea ce este al meu. Mai dragă
decît casa îmi este iarba lîngă gard,
de-alungul cărărilor nisipoase din cîmp
ce duc către pădurile de pini.
...
Aici am crescut, în această lume,
aici am început să văd lumina.
Casă aș putea să am oriunde
și multe locuri sînt făcute parcă pentru mine,
dar dacă m-aș așeza în altă parte
rădăcinile mele n-ar prinde nicăieri.
Piriul meu, mesteacănul meu, lunca mea.
Liber sînt să aleg încotro să mă duc,
unde să mă opresc. De frumusețea acestor locuri
eu nu mă satur niciodată.

Începutul iubirii

Vîntul e bun. Ziua e bună.
Și noaptea, pentru al dragostei destin.
Tare aș vrea să știu dacă iubirea
ne va lega la fel și-n anii care vin.

Poate o vom păstra ani buni la rînd
sau poate se va stinge în viitoarea vreme,
tinji-vom după ea ca mai demult
sau vom înțelege că dragostea așa e ?

Tineri fiind e viața o grădină,
pasul ne e ușor, cu-ndreptățit temei,
dar cînd să spunem că dragostea-i sfîrșită
ajungem pe nesimțite la începutul ei...

Gheața

Doar trupul ne mai rămîne citeodată,
ne părăsim și dezertăm din noi.
Sărman e spiritul cînd nu ne mai adapă
și credem că de flăcări sîntem goi.

Pe podul arcuit de trupu-mi te înalță,
și-aprinde-mă ! Mi-e sufletul de gheață...

Laude

Am descoperit o taină mare :
sîntem la laude teribil de zgîrciți.
De parc-am fi apoi de ele urgisiți
le părăsim, nu vrem să știm de ele
și stingherea în noi domnește...
Dar fără laude copiii nu pot crește...
Așteaptă fiecare cuvînt, ce nu mai vine,
cuvînt care să-i cadă lui mai bine !

RICHARD PIETRASS

Cuvîntul

lui Giovanni Boccaccio

Cuvîntul poate totul,
cuvîntul nu poate nimic.

El este totdeauna
doar umbra cuvintelor.

Lucrurile ne sînt în față,
lucrurile ne sînt în spate...

Mă întîlnesc cu cuvîntul
și mai departe pășesc
într-o umbră.

Inima mea

În apa roșie a trupului
înoată inima mea

pe care moartea
o pîndește cu undița.

În românește de
Nicolae Nicoară

UN POET — O LUME

RUDAKI

● Abu Abdulla Djafar ibn Muhammad Rudaki (860—941) este fondatorul literaturii culte a Tadjikistanului. De mic copil, Rudaki s-a afirmat ca interpret al cîntecelor populare. Spre sfîrșitul veacului al nouălea el s-a făcut cunoscut și ca poet liric, mai întîi în rîndurile poporului său, apoi în toată Asia Centrală. În ultima parte a vieții a fost poftit cu tot onorul să locuiască în orașul Buhara, tinut fiind la mare cinste de către influentul monarh al frumosului și prosperului hanat.

Despre bătrînețe

Abia acum cînd am pierdut la rînd toți dinții
de prin gură,
La frumusețe m-am gîndit și le-am găsit
la toți măsură.

Erau strălucitori ca perla, frumoși erau
precum coralii,
Ori licăreau ca roua vara pe frunza verde
de răsură.

Căzutu-mi-au din gură dinții, de unde oare
e pedeapsa?
S-a mîniat Kajvan din cer și mi-a trimis
îmbrîncitură?

Nu cred în vina lui Kajvan. Atunci de unde
e pedeapsa?
Eu cred că tine de Allah, de înțeleapta lui
măsură.

Așa a fost făcută lumea să se învîrtă,
să se schimbe
Și timpul este ca piriul tot susurînd
întruna cură.

Iar mierea ce ne îndulcește, ea mîine
poate fi otravă,
Otrava poate într-o zi e leac pentru
vătămătură.

Curgînd întruna timpul lasă în urma lui
doar bătrînețe,
Dar vine și cu tinerețe pe mucegai
și vechitură.

Iubirea mea îți amintești de părul meu
cel înelat.
De sfînta mea captivitate la vreme
de sărutătură?

Nu știu pe unde s-au pierdut și tinerețe
și mîndrie,
Sau timpul fără de sfîrșit e hoțul
care veșnic fură?

Pe unde-or fi acele vremi cu pielea moale
ca mătasea?
S-au dus și-n locul lor venit-a
o blestemată zbîrcitură.

Trecut-au zilele cînd oaspe eram de toții
așteptat,
Se vede că la orizont le-a apărut altă
făptură.

Frumoasele mă spionau în tremurul
de nerăbdare
Și se puneau cu vrăji bătrînești la dragoste
de făcătură.

S-a dus și timpul cînd eram la toți
prilej de fericire,
Cînd nici măcar nu bănuiam că m-o durea
încheietură

Dădeam cu banii de-a zvîrlita și nu-mi păsa
de irosire
Și dăruiam cercei de aur la cea mai mică
aventură,

Iar noaptea roabele veneau la mine pe furiș
în casă
Și îmi cereau de sete doar iubire
într-o picătură,

Pe ziuă nu puteau veni, căci le-ar fi urmărit
stăpînii
Și le-ar fi pedepsit pe toate cu închisori
și lovitură.

Tot ce era la alții greu, eu dobîndeam
cu ușurință,
Aveam și bani, aveam femei, aveam
și scumpă băutură,

Și inima mi-am prefăcut-o în loc pentru
cîntări frumoase
Căci nu știam că-n lume este și de tristeți
încărcătură,

Iar stihul mi se unduia precum mătasea
pe zefir,
Fără știință că pe lume ar dăinui și secătură.

Auzul meu era atent doar la stihuitori
de seamă,
Iar văzul spre femei frumoase era mereu
în scrutătură.

Neveste n-am avut, nici grîji de alte trebi
familiare,
Am fost om liber și frumos, cu îndrăzneață
călcătură,

Atuncea Maj de mă vedeai în tinerețea mea
deplină,
Nu azi cînd bătrînețea doare cu nevăzută
mușcătură.

Atunci să mă fi auzit cu glasul
de priveghetoare,
Cînd străbăteam cîmpia largă doar în galop,
pe scurtătură.

Atunci eram și sfetnic mare,
aveam doar prieteni și iubire.
Acuma prietenii s-au dus, în jur străini,
și multă zgură.

Acum doar stihul meu tronează în lumea asta
muritoare,
În el și regele trăiește cu preamărita lui
bravură,

Căci Horasanul iar ascultă tot ce-am creat
în ani de zile
Și stihul e transcris de mulți, care pe vremuri
mă știură,

Ei mă văzură cum demult eram primit
cu osanale
Și cum maimarii peste lumi mă bogățeau
peste măsură.

Eu l-am slujit pe Samandi cu stihul meu
înfloritor
Și el mi-a îmbrăcat în aur și stih și mică
zicătură,

Doar hanul de la Horasan mi-a dat
vreo patruzeci de mii,
Makan emirul mi-a trimis cinci mii de galbini
cu trăsură
Și de la slugile regale am adunat cam
zece mii,

Căci am compus cîntări frumoase,
să fie spre învățătură.

Emirul datu-mi-a de toate cu mînă darnică
de șah,
Iar slugile și azi de mine cu grijă mare
se îndură,

Dar timpul s-a schimbat în rău și bătrînețea
mă încearcă
Și sînt bogat dar sînt cărunt și dinții
mi-au căzut din gură.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **MICHELANGELO DE-SENATOR.** Acesta a fost titlul expoziției organizate în această vară la Londra, care spre deosebire de cea din 1975, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la nașterea artistului, a cuprins nu numai lucrări din colecțiile și muzeele britanice.

În legătură cu această expoziție, profesorul englez Michael Hirst, unul dintre cunoscătorii de marcă ai operei marelui florentin, a declarat revistei „L'Espresso" că „desenul a rămas fundamental pentru mulți artiști ai școlii din Florența, inclusiv pentru cei care l-au precedat pe Michelangelo". „Lui Michelangelo — spune el — i se atribuie opinia că pictura, arhitectura și sculptura culminează în desen și că acesta ar fi sursa primară a tuturor stilurilor picturale și rădăcina oricărei științe". De aici interesul enorm al artistului pentru desen, care a fost, se pare, îndeletnicirea sa de bază în ultimii ani ai vieții. În lume există la ora actuală 785 desene semnate de Michelangelo, dar este posibil ca și altele să fie descoperite, întrucît destinul multora dintre ele este învăluit de mister.

● **DESPRE ROMANUL „L'ACACIA" DE CLAUDE SIMON.** Cronicarul de la săptămînalul francez „Le Point" a ales din bogata recoltă romanescă a edituri-lor franceze din această toamnă să prezinte romanul „L'Acacia" al lui Claude Simon, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură din 1985.

În prezentarea cărții, se face constatarea că aceasta „este făcută din materialul romanesc sau autobiografic cel mai tradițional. Forța sa, singularitatea sa stau în formă". Aflăm astfel, că „frazele de o pagină sau două nu sînt rare. Scriitorul împinge înaintea lui o mașină de măcinat cuvinte, de pus lumea în vorbe", că lucrarea este constituită din „tot atîtea bucăți somptuoase, din care, încetîncet, se recompun, ca un covor, ipotezele, secretele și istoria unei existențe umane". De asemenea, „cartea, odată citită, cunoaștem admirabil peisajul social, istoric, sentimental în care a fost sperat, conceput și în care a trăit un personaj nenumit, care posedă multe trăsături ale autorului".

Încheind în nota elogiativă a întregii cronici, recenzentul scrie : „La capătul acestei îngrate aventuri, aflăm poate cea mai puternică și solitară invențiune din literatura de limbă franceză din anii '50 și pînă în prezent — neimitată, inimitabilă". Dar, în final, el ne dezvăluie și un fapt puțin cunoscut din viața literară franceză, spunînd : „Ai dori o mai evidentă «unanimitate națională» în jurul acestei opere, pe care restul omenirii o salută mai călduros decît noi" ; după ce, încă de la începutul cronicii, arătase că „un întreg versant al literelor franceze se preface a nu acorda o «grandissimă» importanță Nobelului lui Simon".

● **O CONFERINȚĂ TEORETICĂ ASUPRA OPEREI LUI JOHANN SEBASTIAN BACH** s-a desfășurat zilele acestea la Leipzig în cadrul manifestărilor prilejuite de cel de-al șaselea festival internațional care poartă numele marelui compozitor german din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Conferința de la Leipzig se înscrie totodată în cadrul eforturilor de cercetare și receptare critică a operei lui Bach. Printre personalitățile participante la reuniunea de la Leipzig s-a aflat și Christoph Wolff (S.U.A.) co-editor al compendiului operei lui Bach, care a prezentat ultimele rezultate ale cercetărilor întreprinse.

● **ANUL ACESTA, PREMIUL ANUAL „PEN/FAULKNER" „PENTRU PROZA** i-a fost decernat scriitorului american James Salter pentru prima sa culegere de schițe și nuvele intitulată „Osul de balenă" (Busk). Premiul, calificat ca un premiu „de scriitor" și considerat în general ca unul din cele mai prestigioase trofee literare din Statele Unite, i-a fost înmînat laureatului de Susan Richards Shreve, președinta nou aleasă a fundației premiului „Pen/Faulkner". Salter, în vîrstă de 69 de ani, este autorul unei proze care, de peste două decenii, se bucură de aprecierea criticii și a colegilor săi de breaslă. Culegerea, care-i aduce scriitorului primul său premiu important, a fost publicată anul trecut de editura „North Point Press", din California.

În cadrul aceleiași ceremonii festive au fost onorați alți patru scriitori : Thomas Flanagan, pentru al doilea roman scris de el, „Arendașii timpului" (The Tenants of Time), Mary McGarry Morris, pentru romanul de debut „Dispăruții" (Vanished), Thomas Savage pentru al 13-lea roman, „The corner of rife and Pacific", Isaac Bashevis Singer, pentru a 10-a culegere de schițe și nuvele ; „Moartea lui Matusalem" (Death of Mathussaleh)

Potrivit cronicarului de la „The Washington Post", cinci scriitori americani premiați „împărtășesc cu toții calitatea esențială pentru obținerea acestui premiu : sînt autori serioși, devotați, ale căror opere sînt gustate de adepți serioși, devotați".

Salter și-a început cariera literară acum 30 de ani, după ce a ieșit din armată, și a atins culmea recunoașterii sale publice cu al treilea roman, „Un sport și o distracție" (1967).

Numit după William Faulkner, unul din cei mai mari, dacă nu chiar cel mai mare romancier american care a oferit banii primiți pentru premiul Nobel pentru a recompensa și încuraja tineri scriitori, „Pen/Faulkner" este unic printre premiile literare din Statele Unite, întrucît fondurile bănești sînt puse la dispoziție de un scriitor pentru a-i cinsti pe tovarășii săi de breaslă.

Cei opt laureați anteriori au fost Walter Abish (1981), David Bradley (1982), Toby Olson (1983), John Edgar Wideman (1984), Tobias Wolff (1985), Peter Taylor (1986), Richard Wiley (1987) și T. Coraghessan Boyle (1988).

● **DOUĂ BIOGRAFII SHAKESPEARIENE,** apărute anul acesta la Londra, repun în discuție unele aspecte controversate din viața marelui poet național al Angliei : dacă a fost mai întîi actor sau dramaturg, cînd a venit la Londra, datarea unor piese, cine a fost „doamna brună a sonetelor" ?

În legătură cu această ultimă chestiune, dr. A.L. Rowse susține, în lucrarea „Shakespeare omul" care este la a treia ediție, după prima tipărire, acum 15 ani, că misterioasa eroină a sonetelor ar fi Elena Lanier, născută Bassano. Recenzentul celor două autobiografii, Eric Sams, scrie în revista britanică „Encounter" că „nu există nici urmă de dovadă că Shakespeare ar fi pus măcar ochii vreodată pe ea, cu atît mai puțin să și-o fi făcut amantă și să o imortalizeze." Chiar și culoarea ei este un pigment al imaginației, care este promovat de dr. Rowse la rangul de fapt istoric și, apoi, proclamat „descoperirea mea originală". Cu toate acestea, Sams este de părere că „lumea și-l va reaminti pe dr. Rowse pentru vigoarea principalei lui metodologii și nu pentru slăbiciunea aberațiilor sale. Așa cum o va recunoaște secolul XXI, el a revoluționat realmente studiile shakespeariene prin robusta respingere a unor autorități odinioară la modă". „Dr. Rowse — adaugă el — a dovedit că abordarea istorico-logică, pe calea datelor factuale, este infinit preferabilă".

A doua biografie, „Viața și timpurile lui William Shakespeare" aparținînd profesorului și poetului Peter Levi, se concentrează asupra operei. El își manifestă apartenența la curentul de opinie nepopular, potrivit căruia personalitatea și caracterul unui artist pot fi deduse din arta lui. Istorisirile sale din Shakespeare sînt mult mai lungi și mai umflate — decît ale dr. Rowse **iar** legătura lor cu „Viața și Timpurile" din titlu este adesea firavă ; dar analiza literară și cercetările originale ale lui Levi sînt ambele impresionante. Niciodată în acest secol, asupra biografiei lui Shakespeare nu s-a aplecat un intelect mai fin, un caracter mai studios, sau sensibilitate mai poetică" — este de părere Sams. După care, el ajunge la încheierea că „dacă aceste două cărți ar putea fi puse la dispoziția publicului în ediții temeinic revizuite, abordările lor paralele și complementare ar putea, împreună, oferi o biografie definitivă, atît de necesară, care să înlocuiască scepticismul înșelător negativ al lui Samuel Schoenbaum, deși lucrarea acestuia, „William Shakespeare : O viață în documente" (1975) rămîne o sursă esențială pentru studioși, datorită copioaselor sale ilustrații facsimile".

SPORT

Ienupăr, căline, pelin

Scriu rîndurile de față la Brăila, pe malul Dunării, lîngă corăbii ca niște cocori nostalgici. Țin pe genunchi un aparat de radio la care ascult transmisia meciurilor de fotbal și mă simt înăuntru acestei toamne uimitoare, copleșit de liniști extatice, asemeni Ceairului păscut de vînt și umblat de oile urcînd de la Moldova. Patima și clocotul stadioanelor din țară ajung pînă la mine după ce mai întîi se topesc în scoicile zornăite de valul născut din trecerea barcazelor. Steaua conduce pe Farul, iar în buza mării, în lumina decadentă a lui octombrie, furtuna asta mică trebuie să se scurgă în nisipuri, suptă de supărările celui mai bogat pămînt în struguri.

În bucățica de lume senzuală, care este portul, se leagănă, inocenți, șase plopi canadieni și trei marinari indigeni. La legănat, da, la cîntec însă nu se potrivesc. Plopii înclină să înșele dureroasa plecare a frunzelor galbene, marinarii înjunghie simțite praguri exotice.

E o etapă calmă, lipsită de bravadă, riguros organizată de destin. Dinamo învinge Corvinul (cruzimea copiilor eretici), Jiul pune halouri de negură peste creștetul Universității Cluj-Napoca, Victoria București cîștigă în deplasare (ce ne mai folosește asta după meciul cu Valencia ?), Flacăra redevine orgolioasă în compania unor trubaduri de duzină (dar ca să-ți răsucești fular din curcubeu în jurul gîtului trebuie să învingi F.C. Porto atunci cînd o prinzi între sonde dîmbovițene). Argeșul cel zugrăvit cu lună reavănă vinde cotoare de măr tocmai celor ce-i umplu cărările cu iezi — păcat de drumul spre Dragoslavele și Rucăr !

O zi de toamnă lină, sănătoasă și visătoare. Miroase a ienupăr de baltă, a căline și pelin. Chervane cu coviltire de nori trec fluviul în arc înalt spre Dobrogea. Se risipesc și se adună funigeii. Dunărea răsucește anafoare de cositor pe drumul vapoarelor. La mal, apele sînt domoale și verzi. Întind brațul și-mi culeg chipul din ele. Mai încărcat ca oricînd de poveștile Dunării. Ermetic închis în ele. Mai plin de toamnă. Cu buzele îngroșate de sarea aventurii. Cu sufletul plin de aroganța purpurie a septentrionului. Cu inima pîndind focurile arzînd în marmura sudului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXXII
41
(1 431)
Sîmbătă
14 octombrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VALORI REPREZENTATIVE

Prin întreaga lor bogăție de idei și orientări, Tezele pentru cel de al XIV-lea Congres al partidului au o importanță categorică, atît în ceea ce privește actualitatea imediată, sfera politică și socială a acesteia, cît și viitorul, perspectiva care se degajă și în virtutea căreia societatea românească, epoca pe care o trăim, se află într-un permanent și extrem de complex proces de aprofundare, într-un permanent și extrem de complex proces de afirmare a valorilor reprezentative ale muncii, gîndirii și creației. Este acesta însuși faptul pentru care Programul-Directivă și Tezele pentru apropiatul mare forum comunist pot fi considerate, în totalitatea lor, ca unul dintre acele principii organice ale construcției socialiste, ale dezvoltării sigure și armonioase a patriei pe noi trepte de progres și civilizație. Acest principiu înglobează absolut toate domeniile existenței și le particularizează în același timp ca direcții și modalități de acțiune pentru sporirea necontenită a zestrei materiale și spirituale, într-un sens în care pot și trebuie să-și găsească pe deplin reflectarea intereselor supreme ale poporului, ale națiunii. De aici și multitudinea de aspecte către care conduc în mod direct **Tezele**, multitudinea de semnificații pe care le comportă studiul, înțelegerea și însușirea lor, transformarea într-o fermă și unanimă conștiință patriotică, revoluționară.

Sub acest raport, cultura și arta, creația în general, nu numai că își sporesc propriul lor specific, dar dobîndesc și o largă extensie morală, politică și socială, o implicație tot mai adîncă și tot mai activă în tot ceea ce privește realitatea, prezentul și viitorul, făurirea mai cu seamă a omului nou, înaintat, cu înalte și alese virtuți creatoare, patriot demn și înflăcărat, luptător neobosit pentru binele și fericirea patriei sale, a poporului său. Este vorba de însuși acel mod de angajare și participare a culturii, a literaturii și artei la opera vastă de edificare nu doar a unei noi societăți, ci și a unui om nou, este partea lor esențială de contribuție, dintr-un impuls și o datorie la care îndeamnă nu doar actualitatea ci și tradiția.

Creația este un mod de întemeiere prin conștiință și pe această filieră **Tezele** pentru cel de al XIV-lea Congres al partidului îndeamnă la reflecții care angajează întreaga istorie a patriei, experiența luptei și muncii din anii construcției socialiste și îndeosebi după Congresul al IX-lea, cînd la cîrmele destinului național a fost investit, prin voința întregului partid și a întregii națiuni, tovarășul Nicolae Ceaușescu. De atunci istoria, ca și viața, s-a cuprins de adevăruri esențiale iar literatura și arta și-au primenit neîncetat izvoarele cunoașterii, pentru a se putea exprima cu demnitate, cu spirit responsabil, cu dăruirea și patosul care le sînt caracteristice.

Întemeierea pe valori înaintate și crearea, în consens cu acestea, a altora noi, reprezentative, a constituit și constituie însăși rațiunea de a fi a culturii, chipul în care ne moștenim, generație cu generație, trecutul, pentru ca prezentul să crească, să poată crește și să limpezească tot mai distinct liniile de boltă către viitor, în acea accepțiune largă a construcției, a permanentei dezvoltări. Așa cum se subliniază în **Tezele** pentru cel de al XIV-lea Congres al partidului, **o însemnătate deosebită au cunoașterea valorilor reprezentative ale culturii naționale, purtătoare ale idealurilor de progres și libertate ale poporului român, apărarea și dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural.** De la moștenirea înaintată a trecutului, operă vastă și prodigioasă pe care secretarul general al partidului a susținut-o și o susține cu un înalt simț al istoriei și cu desăvîrșit devotament cultural, la opera, la fel de importantă și lămuritoare sub toate aspectele — de creație a noi și noi valori, la procesul de afirmare a acestora în munca și viața întregii societăți.

Gîndind la viitor, la ceea ce moștenește și consacră acest viitor ca spirit amplu și reprezentativ pentru prezentul pe care îl trăim, este clar că sentimentul datoriei patriotice, al răspunderii are menirea nu doar de a ne însoți actul creației, cît mai ales de a se transforma într-o coordonată de prim ordin a acesteia, de a înriuri și dezvolta pe mai departe virtuțile al căror izvor se află în adîncimile de suflet ale poporului, în adîncimile de gînd și voință ale ființei noastre ca țară și popor. Străduința de a le simți, trăi și reda prin nobila expresie artistică este ea însăși reprezentativă și ne explică pe planul unei condiții istorice.

Luceafărul

După cum se cunoaște, în cursul acestei săptămîni, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a efectuat mai multe vizite de lucru în unități economice din Capitală și îndeosebi în cele în sfera cărora intră buna aprovizionare a oamenilor muncii, desfacerea produselor către populație. Apare, și cu acest prilej, grija deosebită a conducătorului partidului și statului față de soluționarea în condiții optime a oricăror probleme de muncă și viață, a tot ce privește prezentul și viitorul, realizarea întocmai a obiectivelor actualului cincinal, pentru a pune o bază sigură îndeplinirii sarcinilor ce decurg din Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea, documente aflate în dezbaterea întregului popor. Dialogul cu oamenii muncii, cu producătorii bunurilor materiale și spirituale se dovedește de fiecare dată un puternic stimulent al inițiativelor și măsurilor practice, concludent pentru starea de lucru prin care întreaga țară întîmpină apropiatul forum comunist.

În recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., secretarul general al partidului arăta că există toate condițiile pentru a se obține creșteri mult mai importante în toate domeniile activității economice și a indicat să se urmărească zilnic, la nivelul fiecărei întreprinderi, precum și pe fiecare ramură și minister, modul cum se realizează planul, spre soluționarea operativă a tuturor problemelor de care depinde realizarea producției stabilite. Este acesta însuși stilul concret și direct ce emană de la exemplul tovarășului Nicolae Ceaușescu, de la neobosita sa activitate. Săptămîna pe care o încheiem este ilustrativă în acest sens, semnificațiile care se desprind fiind în strînsă legătură cu cerințele noii etape, cu acea nouă calitate a muncii și vieții, a gîndirii și angajării revoluționare. La orizontul imediat figurează marele forum al comuniștilor români, Congresul al XIV-lea, Congresul victoriilor socialiste, așa cum îl caracterizează conducătorul partidului și statului. Din această perspectivă, succesivele vizite de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu au o importanță deosebită și constituie una din pîrghiile de referință ale întregii noastre actualități politice și sociale.

■ În acest număr : ■ CÎNTAREA ROMÂNIEI ■ ÎNSEMNELE MUNCII ȘI ALE CREAȚIEI ■ Bogăția toamnei ■ Cenacluri hunedorene ■ Tinerețea clasicilor ■ Sinteze și profiluri

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

ATITUDINE ȘI ANGAJARE

Dezbaterea Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. și a Programului-Directivă la care participă în aceste zile premergătoare marelui forum toți comuniștii, întregul popor determină în egală măsură și pentru sectoarele culturii, ale creației spirituale necesitatea unei analize profunde, nuanțate. Bilanțul realizărilor de pînă acum, structurat pe direcțiile trasate prin Programul ideologic al partidului — document fundamental la care avem datoria să ne raportăm în permanență — pune în lumină saltul înregistrat în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, existența unei zestre spirituale ce trebuie evaluată în contextul marilor împliniri românești în toate domeniile de activitate. Timp al afirmării conștiinței de sine a națiunii noastre, al valorificării marilor tradiții culturale, al creației libere care a impus valori ferme în literatură și artă, epoca în care trăim conferă creatorului un statut aparte, o condiție a existenței și a muncii în prima linie a frontului ideologic.

A scrie astăzi fără a observa, fără a te implica în tot ce se întîmplă în jurul tău, în tot ce devine, înseamnă pe de o parte a-ți tăia cu bună știință orice punte de comunicare cu semenii, iar pe de alta, de a abdica laș de la misiunea socială a creatorului, singura în stare să ofere coloană vertebrală, suport moral scrisului tău.

Atitudinea și angajarea sub semnul permanent al dialogului cu viața, cu oamenii, cu adevărul sînt coordonate esențiale ale procesului de creație. Din acest unghi considerăm că trebuie privite și înțelese sublinierile pe care le fac documentele pentru apropiatul Congres al partidului : „Pentru toți creatorii, adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale și de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului".

A promova și a apăra prin opera de artă valorile fundamentale ale societății noastre, a descoperi și a trata temele majore ale unui timp istoric în mișcare sînt componente indispensabile ale procesului de creație. Și forme de exprimare a atitudinii creatorilor adevărați, a celor ce au realizat și realizează operele de referință ale literaturii române contemporane.

Subiectele ne sînt aproape, pentru că le trăim noi înșine, pentru că sînt parte din aerul pe care-l respirăm. Aici, acum, un popor își hotărăște destinul, și-l împlinește faptă cu faptă, nu ușor, nu ca într-un spectacol de paradă, ci printr-o uriașă investiție de energie și inteligență. Cărțile noastre trebuie să dea măsura dreaptă a acestui timp. Iar pentru asta, ele se cer scrise cu inimă caldă, cu fața spre oameni, lăsînd ideile și cuvintele să circule într-o osmoză firească între cei ce scriu și cei pentru care scriem.

Este o stare, este o atitudine care nu se pot învăța din cărți străine, din experiențe străine, ci numai trăind și înțelegînd orele vieții tale la tensiunea și la altitudinea timpului social al țării căreia îi aparții. Cu încrederea, cu munca și cu iubirea.

Nicolae Dan Fruntelată

Prin El sîntem

Prin El sîntem prezenți la datorie
Cu mintea și brațele-ncordate,
Pentru-a înălța o nouă temelie
Pe vetrele de la străbuni lăsate.

Prin El dorim ca și în viitor
Să fim conduși spre Era comunistă,
Purtînd în inimi steagul tricolor
Și mîndria că-n lume, o Românie există.

Ilie Antonie

Patrie

Și iată acum Patrie bună
inima noastră la porțile dorului sună
și-ți pune la tîmplă curată urarea :
fii fericită-n suișuri cu zarea

sub pace să-ți fie munții mereu
ningă vise mărețe sufletul tău
veșnicie a lumii Tu, Patria mea,
la tîmple să-ți fie norocul — o stea

tu mamă preabună, cunună în toate,
fii tînără veșnic în suveranitate !

Gheorghe Daragiu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Metafora flăcării

O primă impresie pe care ți-o lasă poezia lui Ion Cristofor este de spațiu atemporal, aflat sub zodia sacrului. Atît primul său volum **„În odăile fulgerului"** (Dacia 1982) cît și recenta sa carte **„Cina pe mare"** (Dacia 1988) cultivă solemnitatea și grandoarea discursului, tînărul poet ardelean încercînd o apropiere între expresivitatea modernă și universul mitic. Apetența pentru viziunea oraculară se explică și prin faptul că Ion Cristofor aparține, prin formație poetică, unui spațiu cultural de esență blagiană unde „corola de minuni a lumii" rezistă la acizii „catholitei". Poetul vede universuri suprasensibile, are revelația cosmicului : „Pleci însoțit de suita vîntului / Solemn ca marea în apus / Cu medaliile norilor pe piept / Pregătit să intri în anotimpul celor tăcuți / Las numele meu unei insule scufundate / Și vîntului pletele ca o flacără". În mai toate poemele persistă o liniște plină de tainele infinitului : „Tăcerea îmi promite un trup cu brațe de marmură / luminat de comete pe falezele nopții". Autorul excelează în metaforele revelatorii, fantezia lirică se desfășoară cu voluptate în spațiul sideral : „arborii ardeau lent în savanele cerului", norii duc „aur și diamant, lumină grea", părul iubitei e „ca o flacără strălucind între stelele firmamentului" etc. Poezia se constituie aproape în totalitate din astfel de imagini ale universului celest, cu preponderență nocturn. Tipologic, lirica aparține, ca să folosim un termen al lui Blaga, „lucifericului", ea se inspiră din tainele lumii, din esența misterioasă a realului. Poetul închipuie peisaje fascinante : „O clipă în palma ta liniile destinului / dezvăluie sub fulger / harta unui ținut de neliniști / Marea în spatele tău își încuie cu vuiet porțile — ci tu / ca pe un orb mă porți de mînă, melancolie / prin casele tale devastate de flăcări / în astă seară".

Titlul volumului de debut poate fi luat și ca o definiție a viziunii lui Ion Cristofor. Poemele sale sînt „odăi ale fulgerului", scurte iluminări în întunericul tainei, scenariul liric e plin de efecte luminiscente „vrăbiile sticlesc ca săbiile-n toamnă" ; în alt loc apar „flăcări pilpîinde ale unui oraș scufundat" ; materia posedă o fosforescență stranie. Cu o frecvență obsesivă apare imaginea unei „cărți de foc citite în ceață", ca și aceea a „poemului scris pe o carte în flăcări" poetul aude „foșnetul unui cîmp de

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR

LECȚIA LUI CREANGĂ

II

Călinescu, criticul și istoricul literar cel mai de seamă din întreaga noastră literatură, ale cărui gesturi le-au împrumutat și le împrumută unii și alții, pe care nu-l va egala nimeni, nicicînd, spune că : **„«Moș Nichifor Coțcariul» este întîia mare nuvelă românească de atmosferă și din ea se trage toată nuvelistica noastră modernă"**, afirmația aceasta fiind îndreptățită întru totul, nu pentru că aparține marelui critic, ci pentru că nuvela e desăvîrșită, într-adevăr. Orice încercare de a o rezuma sau de a evidenția unul sau altul dintre sensurile pe care le conține fiind egală cu o demolare, farmecul care o învăluie pierind numaidecît.

Cineva încerca nu demult să refacă traiectul epic al nuvelei, apăsînd mult prea mult pe „pedala posedării", obținînd, nu știu dacă și-a dat seama, un rezultat deplorabil.

Nu încerc, tocmai de aceea, să zdrobesc prin rezumare această bijuterie epică, aș releva doar ambiguitatea pe care se sprijină, o ambiguitate de cea mai bună calitate, modernitatea nuvelei rezidind în ambiguitatea aceasta a ei, în detașarea și finețea cu care este minuită tehnica sugestiei, în realizarea, din mai nimic, a unei atmosfere anume.

Numai atîta fir epic dacă ar fi tors „Ion Torcălăul", cum i se zicea lui Creangă acasă, în copilărie, și încă ar fi fost de ajuns. Din fericire însă, din fericire pentru literatura și cultura română, el a mai tors și alte fire — fire de aur, fire de argint —, uniforme și fine toate, lipsite de noduri și de înnăduituri, toarse cu trudă, cum spuneam, nevădind însă nici un semn al stîngăciei, capacitatea aceasta de a îngropa truda cea mai chinuitoare în creații desăvîrșite aparținînd, nu mai e nevoie să spun, artiștilor de primă mărime.

„Harap Alb" e un alt fir, dacă mi se îngăduie să rămîn în perimetrul aceleiași comparații, purtînd însemnele acelorași calități artistice ieșite din comun. „Harap Alb" e un basm, se știe, basmul acesta poate fi socotit o nuvelă fantastică de cea mai bună și mai convingătoare calitate, o nuvelă modernă, aș zice eu cu oarecare teamă, nu pentru că nu ar fi așa, ci pentru că nu aș dori să-i stîrnesc pe cei ce cred că modernitatea literaturii române începe cu ei și numai prin ei.

Schițarea unei paralele între aceste două scrieri — între „Moș Nichifor Coțcariul" și „Harap Alb" — ar arăta încă o dată că modernitatea prozei lui Ion Creangă rezidă, în principal, în faptul că el se mișcă firesc între realismul cel mai obișnuit și fantasticul cel mai neștăvilit. În „Harap Alb" realismul e mutat în planul fabulosului, în timp ce în „Moș Nichifor Coțcariul" fabulosul e coborît în cotidian, fără strădanii și fără opinteli, în deplină conștiință de cauză însă, cum o dovedesc și celelalte scrieri, Creangă fiind, într-un fel, cel mai elaborat scriitor. Nu pare așa dacă e privit de departe sau pe deasupra, dacă se are însă în vedere sensul de profunzime al operei se va constata, cu nedumerire sau cu bucurie, depinde de capacitatea de receptare a celui ce privește, că sublimarea realizată de el prin întreaga operă este egală cu o adevărată dezferecare de izvoare — și încă ce izvoare, cum sînt puține în lume ! —, aspectul acesta nefiind luat nici el în considerare în suficientă măsură, din nefericire.

Există, e adevărat, oarecare dificultate în preluarea „lecției lui Creangă". El e atît de personal încît nu se poate să nu-l scrumească pe cel care îl urmează prea îndeaproape, transformîndu-l în simplu epigon. Dar preluările și continuitățile adevărate nu se realizează în felul acesta, cum a dovedit-o, strălucit, Mihail Sadoveanu, care a învățat mult de la Creangă, a recunoscut-o singur, de mai multe ori, mult și cu folos enorm. Ceea ce e oralitate în literatura lui Sadoveanu vine de la Creangă, de la Neculce dar și de la Creangă, vine, de fapt, din literatura populară, a cărei oralitate, e bine, cred, să reținem acest amănunt, nu are nimic comun cu retorica goală, nu e discurs de circumstanță, e facere și refacere a lumii, o rememorare și mărturisire, e vorbă ruptă din suflet, e sufletul însuși al poporului.

Pomenirea lui Ion Creangă, la o sută de ani de la stingerea lui din viață, e o dovadă în plus, alături de foarte multe altele, a prețuirii de care se bucură în România de astăzi valorile trecutului. Rău e că asemenea cinstiri, menținerea în atenția publică a valorilor acestora, nu au un caracter relativ permanent, cunoscînd o intensificare maximă la anumite date festive, rarefiindu-se pe urmă, cu toate că avem o critică literară cum nu există alta în Europa, care va să zică. Nu insist asupra problemei, nu pentru că ea nu ar fi reală, ci pentru că nu vreau să umbresc în nici un fel cinstirea genialului și inimitabilului humuleștean, care poate fi pus fără șovăire alături de Eminescu și de Caragiale, el fiind, cu adevărat, dintre cei mari, dintre cei cu care merită și trebuie să ne mîndrim.

Ion Lăncrănjan

JURNAL DE POET

TOMIS

Mă aflu cu prieteni vechi, în fapt de seară, în această toamnă, lîngă statuia lui Ovidiu din fața Muzeului de arheologie din acest oraș atît de scump inimilor noastre, un mare poet german cu ani în urmă venise anume aici să calce cu pasul pămîntul testamentar al marelui poet latin ce-și doarme somnul de veci de o mie nouă sute șaptezeci de ani încoace în țărîna daco-romană a Pontului Euxin. Citim testamentul său trimis credincioasei soții rămasă la Roma, pînă ce întunericul cuprinde lumina și răsar stelele. Apoi ne schimbăm la malul mării la cealaltă piatră de aducere aminte întruchipîndu-l pe Eminescu ce-și dorea somnul de veci în testamentul său tot aici la marginea mării, ascultînd seară de seară lumina lină, cîntarea bimilenară de-acum celebră în toate limbile pămîntului.

Doi corifei ai sufletului nostru — Ovidiu pe care Iorga îl socotea cel dintîi poet al neamului românesc, și Mihai Eminescu — adaugă acestui oraș ce-și propovăduiește în adînc în Mythosul vechii Elade o splendoare anume. Nu poți porni într-acolo, nu poți rămîne aici cu folos fără cartea Tristelor *și* Ponticelor *lui Ovidiu fără* Luceafărul *lui Eminescu în inimă la-ndemînă.*

Dacă există un oraș în acest spațiu al neamului nostru unde poeții lumii s-ar putea întîlni din cînd în cînd întru cinstea Logosului întrupat în istoria fiecărei semințiii acesta este, îmi dau seama încă o dată, Tomisul Pontului Euxin al acestei mări cea mai perlosă și demnă de îndurat cum o socotea Herodot din vechime, între mările pămîntului.

La Liceul Mihai Eminescu, *am întîlnit profesori poeți, oameni ai locului de-o frumusețe spirituală demnă de toposul unde le este dat să viețuiască întru bună zodie prin știința și scrisul vieții lor. Unul dintre însoțitori îmi spune : aici ca nicăieri pe pămînt mi-am regăsit copilăria în piatră și inscripții, în mozaicuri și istorie, în această nepieritoare latinitate a Logosului întrupat, temelia de aur a poporului român.*

Ioan Alexandru

Biblioteca Județeană

CRONICA LITERARĂ

Un capitol de istorie literară

Absența istoriilor literare contemporane duce la apariția cărților de interviuri, a cărților de anchetă pe teme istorico-literare. Apare astfel o specie hibridă de istorie, de fapt o specie de memorialistică, care participă însă la un început de sistematizare a materiei, a judecăților de valoare. Cine va scrie istoria literaturii postbelice, atît de bogată în evenimente, opere și personalități literare va scoate din raft o carte ca **Convorbiri cu Marin Preda** de Florin Mugur, va ține seama de **Antimetafizica** unde Nichita Stănescu se explică cu ajutorul lui Aurelian Titu Dumitrescu, după cum, probabil, și de **Virstele rațiunii**, unde Paul Georgescu răspundea întrebărilor lui Florin Mugur. În aceeași direcție, Aurelian Titu Dumitrescu a mai scos încă o carte care îl are în centrul ei pe : **Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi.** Cartea este constituită dintr-un mixaj de amintiri și considerații personale asupra poetului, alternate cu interviuri masive, printre care apar din cînd în cînd și poezii inedite de Nichita Stănescu. Gestul lui Aurelian Titu Dumitrescu este inspirat și justificat de experiența pe care a consumat-o lîngă Nichita Stănescu a cărui „Antimetafizică" a înregistrat-o. **Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi** poate fi comparată cu reflectarea chipului poetului în mai multe oglinzi. Fiecare dintre scriitorii convocați vine cu propria sa imagine a poetului. Corespund aceste chipuri ? În linii mari, proiecțiile sînt coincidente, diferențele ținînd mai mult de tipul de discurs. Curiozitatea comună și curentă, concentrată de obicei în întrebarea : „Cum era poetul ?" poate fi pe deplin satisfăcută de această trimbă de amintiri, în care participanții atunci nu se completează unii pe alții, se confirmă. Este vorba mai ales de un Nichita Stănescu sociabil, de un Nichita Stănescu amator de discuții literare, intelectuale, de un Nichita Stănescu iubitor de auditoriu, de un Nichita care oficiază, de un Nichita care are cultul prieteniei, care are cultul improvizației, care cultivă ideea de valoare literară cu sentimentul competiției vii. Sînt prezente hobyurile lui Nichita, după cum și marile lui opțiuni literare. Aflăm că îi plăceau monedele și ceasurile, dar totodată știm că era obsedat de Eminescu. Este în aceste amintiri un Nichita diurn, un Nichita nocturn, un Nichita sociabil și un Nichita nesociabil, un Nichita al marilor generozități, dar și al rezervelor. Portretul poetului cîștigă din această suită de reflectări, care au și meritul de a impune definitiv cîteva trăsături caracteristice.

Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi procură date semnificative istoriei literare. Rezultă din aceste mărturisiri înregistrate de reporter că Nichita Stănescu a făcut parte din cîteva mici cenacluri literare. Vorbesc despre ele aproape toți cei intervievați. Cel din care au făcut parte Nichita, Hagiu, Baltag, Zaharias, etc. este cel stabil, însemnat și interesează, în cel mai înalt grad, istoria literară postbelică. Era o reuniune de tineri, care se întîlneau pentru a citi și discuta literatura proprie și literatura altora. Nichita Stănescu s-a desprins deci dintr-un laborator scriitoricesc, constituit spontan, conform unor afinități și unor deziderate, imprecis desenate încă de cei ce-l evocă. Într-o epocă, prea ușor considerată amorfă, existau asemenea nuclee de creație literară și artistică. Nichita era centrul dinamic al acestei societăți literare spontane, dar rezistente : „Nichita avea probabil în plus capacitatea de a face ca brusc atmosfera lîncedă a unei seri să se schimbe. Lucrurile căpătau alte semnificații și dimensiuni într-o conversație cu el și acest dar, cred eu, este o harisimă specială, ține de o anume simplă calitate, care este un fapt ce atestă prezența unor forțe misterioase, ce pot să vorbească prin gura poetului. Vreau să spun că această împrietenire era reciprocă, nu eram atrași unilateral. Și acesta era cazul și cu ceilalți prieteni : Zaharias, Grigore, Nicolae. Există și o anumită înțelegere timpurie a valorii în primul rînd umane și după aceea intelectuale a acelorași".

Iar lucrul care rămîne să fie reținut în legătură cu acest cenaclu al tinerilor care deveneau scriitori, este iubirea față de Eminescu și față de poezia lui. Reperul acestor tineri scriitori îl constituie **Odă în metru antic**, propus și susținut de Nichita cu o fervoare de oficiant. Opțiunea era împărtășită. În paginile „Luceafărului", ca urmare a vechilor discuții din tinerețe, Grigore Hagiu a tipărit cîteva analize ale poeziei eminesciene între care una dedicată special **Odei în metru antic.** Fiind o opțiune de generație, aceste pagini sînt de scos la lumină.

Un alt cenaclu asupra căruia opiniile cad în consens, în ceea ce privește importanta lui pentru literatura română postbelică și mai ales pentru generația lui Nichita, pentru Nichita însuși, este cenaclul „N. Labiș" al revistei „Luceafărul".

Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi se constituie ca o carte de generație literară. Cu excepții neimportante, cei anchetați de reporter fac parte din aceeași generație literară, fiind legați indisolubil unul de altul. Este uimitoare de altfel unitatea cărții, realizată spontan, din mers, fără vreo preparativă programatică din partea lui Aurelian Titu Dumitrescu. Scriitorii prezenți în **Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi** au, dincolo de vîrsta comună, experiențe comune, predilecții și refuzuri comune, opțiuni literare identice și, nod crucial, părerea lui Nichita Stănescu reprezintă, după Nicolae Labiș, marele liant și reper al generației. Fănuș Neagu declară că Nicolae Labiș i-a interesat mai puțin în timpul vieții, decît după moarte. Moartea poetului este cea care i-a zguduit profund. Ie-a creat nevoia și conștiința unei solidarizări. Cartea alcătuită de Aurelian Titu Dumitrescu este deci interesantă nu numai pentru cunoașterea lui Nichita Stănescu, constituind testimoniul incontestabil al coeziunii de generație. Din acest punct de vedere cartea putea aduce între coperțile ei și alte mărturii și alți scriitori, putea amplifica, altfel zis, această defilare de generație, dar demonstrația rămîne convingătoare și la acest număr restrîns, dar bine selectat de martori ai lui Nichita Stănescu.

Răspund la solicitarea lui Aurelian Titu Dumitrescu poeții Florin Mugur, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Cezar Baltag, prozatorul Fănuș Neagu, pictorul Mihai Bandac, actorul Ion Caramitru, criticul Eugen Simion, literatul din altă generație, exterior de aceea a temei intime a cărții, mai tînărul Ion Cristoiu. Pe Florin Mugur îl interesează mai ales radiația, fascinația, tirania personalității poetului. Reținem de la el : „Mi se pare că Nichita n-a avut niciodată prieteni «totali»". pentru ca mai departe să adauge : „Nu cred că Eminescu a avut prieteni". Ioan Alexandru este preocupat de misiunea generației din care face parte : „Generația lui Nichita, cînd îl descoperă pe Eminescu, descoperă această plenitudine a noastră, pe care trebuie, într-o formă sau alta, s-o ducem mai departe". Mihai Bandac, care e un remarcabil portretist al lui Nichita, ne înfățișează un Nichita atras de joc, un Nichita ludic, însă profund. Evenimentul pe care-l relevă este mai ales prezența la Cluj a poetului înconjurat de prieteni și colegi bucureșteni și clujeni. Mihai Bandac a memorat vorbele poetului despre consacrare : atunci cînd un vers al tău este citat în fața ta fără să i se știe autorul. Abundentele mărturisiri ale lui Adrian Păunescu se referă în egală măsură la Nichita și la sine în postura de apropiat și prieten al marelui poet. Și Adrian Păunescu își aduce aminte că „el transforma totul într-un miracol". Florin Mugur își aducea și el aminte că Nichita oficia în permanență. Pentru Fănuș Neagu, Nichita este prilejul de a vorbi despre o epocă întreagă, despre literatura și critica ei, despre Nichita în mijlocul ei. Fănuș Neagu este un excelent martor al lui Nichita, cu o formidabilă memorie plastică și o cunoaștere intimă a poetului. Nichita prezentat de Fănuș Neagu nu este unul al anecdotei. De la Fănuș Neagu știm că : „Pe Eminescu îl evoca numai în cîntec și recita necontenit **Odă în metru antic**". Fănuș Neagu este cel care face și tabloul aspru ale epocii de formare și afirmare a generației lui Nichita, arătînd față de alții că știe ceea ce nu trebuie uitat. Deși l-a cunoscut incomparabil mai puțin ca durată decît alții, Ion Caramitru are despre Nichita Stănescu o reprezentare care impune prin organizare și precizie. Caramitru are ochi analitic și are conștiința marii personalități care trebuie raportată posterității în linii meditate și sigure. Pentru Ion Cristoiu, Nichita Stănescu face parte din filiera Caragiale, Marin Preda, prețuind deci mai ales inteligența, ironia - lui, ludismul. Cezar Baltag este un alt martor extrem de prețios al marelui coleg dispărut. Reflexiv în ceea ce scrie, Cezar Baltag este la fel și în rememorarea lui Nichita, lăsîndu-se mai puțin înșelat de culori, efecte, aparențe. „Să știți că în privința spontaneității lui Nichita, scrie Cezar Baltag, am următoarea ipoteză : Nichita era un elaborat. Dar viteza de elaborare a geniului său era aproape instantanee". Deși singulară între atîtea alte mărturii, această formulă este foarte probabil cea care intuiește cel mai bine pe Nichita Stănescu. Coleg, încă de la Ploiești, al lui Nichita Stănescu, Eugen Simion are perspectiva întregii desfășurări sufletești, intelectuale, literare a confratelui de generație, mărturiile aduse fiind în multe cazuri indispensabile pentru un viitor biograf al poetului.

Desigur, nu toate aspectele vieții lui Nichita Stănescu sînt elucidate în aceste interviuri. Fănuș Neagu se oprește asupra atitudinii criticii literare față de poet, dar același lucru nu-l urmărește cu suficient sistem Aurelian Titu Dumitrescu. Cartea nu clarifică motivele tratamentului ultim aplicat poetului de o parte a criticii literare. S-ar fi cuvenit cu alte cuvinte și justiție literară acolo unde se vine, în schimb, cu amintiri, anecdote sau cu eschive. Aurelian Titu Dumitrescu învață istoria literară pe măsură ce îi este expusă și cum îi este expusă. Dar cartea sa, **Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi**, născută din admirație și din devotament pentru spiritul lui Nichita Stănescu, înseamnă o piatră la monumentul poetului și o manifestare de generație literară remarcabilă. Putem regreta că asemenea cărți nu s-au întocmit la timp sau nu se întocmesc în prezent și pentru alți scriitori contemporani.

Tradiție și vitalitate

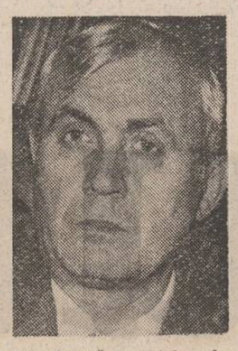

Că Ion Brad a ajuns la o experiență literară redutabilă o dovedesc deopotrivă **expansiunea orizontală**, cîștigarea înceată a tuturor genurilor canonice (poezie, roman, teatru, exegeză), precum și sondajul tot mai complex al profunzimilor semnificante ale spiritului uman. Ca scriitor polivalent nu putea decît să acumuleze succesiv și, cel puțin cum o demonstrează recentele sale apariții, cele mai bune cărți sînt ultimele ; dar ordinea editorială poate să dea și o idee (și măsură) despre procesualitatea secretă, acumulările nespectaculoase dar reprezentative despre treptele creației.

Chiar dacă este vorba de **Romanul de familie** sau de volumul de versuri **Războiul cunoașterii**, scriitura rămîne esențialmente aceeași : compactitate și univocitate a semnificațiilor, acuratețe și transparență, o arhitecturare severă a textului din care nimic nu mai poate fi clintit. Un ochi necrutător conduce condeiul la întilnirea cu pagina albă. Oricum, stilul, gustul, pasiunea nu sînt incompatibile cu rigoarea și metoda. În roman, autorul se obiectivează complet, poetul are candoarea și diafanitatea marilor sentimente, exegetul pare critic înnăscut iar dramaturgul scrie teatru ca un actor care a făcut studii de regie. Niciodată, în nici-un text, nu se mai deslușește experiența literară a practicării altui gen. Autorul se detașează de toate reputatele (sau virtualele) sale ipostaze, lucrează în specific, se mulează perfect pe canoanele ideale care potențează ideile și le particularizează în sublimitatea creației.

Poetul care a fost un tradiționalist în sensul vitalismului ardelenesc, a evoluat spre forme uneori neo-alexandrine, alteori blagiene, de tradiționalism clasicizant în care decorația mitologică și codificarea bucolică se subordonează unor semnificații de profunzime, înregistrînd „marea trecere", neliniștile existențiale, stările tulburi ale unei conștiințe solicitate de problemele veacului, de „tot ce devine în patrie" și cu o conștiință pulverizată în toate trăirile sale. Etapa ultimă reprezentată și de prezentele **Oracole** — a poeziei lui Ion Brad nu a anulat profundul — și, în fond, inițialul — nucleu tradiționalist, existent dincolo de zări și etape cu care coexistă — simbiotic, am zice — sau din care derivă nemijlocit.

La un prim nivel de lectură, **Oracole** pare cartea unor mari pasiuni dar care nu se manifestă virulent. Scenografia clasicizantă (nimfe, parce, centauri, androgini, fauni) ca și referințele mitologice sînt constante înșelătoare pentru specificitate. Prezența lor nu se echivalează cu semnificația de adîncime. Ele nu sînt decît idealitatea fastuoasă a unei iubiri imposibile. Dincolo de toate acestea presează în latență mari energii pasionale, forța magmatică a unor sentimente oprimate de complicate ritualuri.

Nu e aici o de-mitizare a iubirii prin chiar înscrierea ei în contextele inițial clasicizante, ci o re-conceptualizare a erosului prin cunoscutele indeterminări : „Anemone, aneginduri, aneliniști, aneane, / Cresc în suflet cu arome / De tăceri și uragane / Luminișuri și intrînduri / Printre iniști și ariniști, / Anemone, aneginduri, aneliniști, aneane. // Muzici sferice, atone / Visuri albe, puritane, / Și-n căderi ca și-n avînturi, / Și în tihnă și-n neliniști, / Anemone, aneginduri, aneliniști". **(Anemone).**

A și Ne înseamnă fără sau o stare de absență, prefixe negative sau, împreună un nume propriu de circulație, simbol al jertfei conștientizate. Totul este în orbita marii iubiri, invocată de Sofocle în **Antigona**, ca un sentiment în capcanele căruia cad și muritorii și zeii (motto-ul are rolul unei introduceri în temă).

Numai că poetul este un zeu muritor sau în derivația (și adorația) posterității un muritor zeificat. Dragostea nu poate fi decît un război ciudat, cu reversibilitate ianusiană, dar din care iese mereu învingătoare poezia : „Din două singurătăți / Se naște cîntecul vîrstelor... / Singurătatea tînără, / Neliniștită, / Ca roza vînturilor pe-acoperișul / Lumii, / Cîntecul tău... / Singurătatea a doua, / Bătrîn copac năpădit, / De gurese vrăbii în toamnă, / De viscul norocului, iarna, Cîntecul meu... // Cum să înflorească / Un singur cîntec / Risul și plînsul ?" **(Risul și plînsul).**

Dar nu utopica iubire devine culpabilă, ci contextele ei temporale — adică vîrsta, identitatea împropice, conștiința torturantă, adică ceea ce se poate numi fatalitatea, destinul unor ființe ce se întîlnesc întîmplător.

O oarecare glacialitate a patimii, un gust al deșertăciunii — ce nu poate să oprime declanșarea dragostei imposibile —, o detașare, o seninătate aulică trimit, finalmente, la norma morală de sub tirania căreia nu se pot sustrage nici sentimentele.

Spirala imperfecțiunilor, a nepotrivirilor și defecțiunilor erotice nu conduce la o degradare a integrității ființei masculine, ci, dimpotrivă, revigorează spiritualitatea dominatoare spre o nouă ținută lucriferică de împăcare cu lumea, și deci cu imponderabilele erotice.

Deci travaliul iubirii, prin ricoseu benefic, declanșează, de fapt, o nouă purificare, arderea care, avînd toate datele unei redemptiuni filozofice, dezlănțuie renașterea pheonixiană. Astfel, volumul **Oracole** deține informațeria erotică a unui Cantonier modern din care nu lipsește și o dimensiune eminesciană : „Cu tine am cioplit ideea / În toată goliciunea ei, / Ca Praxiteles în Phryneea. / Pierdut între pămînt și zei // Cît e zeită ? Cît femeia ? / De te-ai ascuns în ochii mei, / Te-alung din ei precum scînteia / Din ochii pîndelor de lei. // Dă-mi înapoi doar o fărîmă / Din marmorele printre care / Cu colți de fier mistreții rimă. // Dă-mi doar o umbră de uitare, / S-apuc o altă daltă-n mînă, / S-o-mplînt în carnea ce mă doare." **(Sonet).**

Re-conceptualizarea petrarchizantă a erosului face posibilă formularea unui construct speculativ din partea demersului critic, prin același efort spre esențializare, așa cum și poetul tinde spre tematica exclusivă și concizîunea aforistică **„Fără iubire încep să putrezească și pietrele".**

Afirmam mai înainte că întreaga cazuistică erotică a volumului pare construită pe o dimensiune eminesciană de tinerețe, de pendulare între arhetipurile feminine venere și madonă, cu sfîșierea interioară între păcat și pietate. Dar și în acest sens poetul, „lampadofor ciudat", rămîne consecvent cu sine : iubirea de aici este (și continuă) un război al cunoașterii — concept care, în poemul de mai jos, este echivalent cu o socratică reamintire : „Am înțeles tristețea de-a cunoaște / Abisul ochilor de minotaur / Și frăgezimile căzute-n moaște. / Și viermii-ascunși în merele de aur. // O, nu-mi mai aminti de primăvara / Cînd înviai cu Persefona-n zori / Și mă chemai, să-ți întăresc povara / De-mbrățișări, de lacrimi, de candori, // Cînd mă schimbai în semizeu o clină / Înăluit în dezmierdări cerești, / Cînd bratul tău crestea pe cer aripă / Și bratul meu te ajuta să crești. // Cînd pliolia în noi icoana lumii / Și lumea ne-oglindea doar pe noi doi... / Acum, cînd toate-s tăndări și cînd nu mi-i / Nici milă c-am pierdut acest război. // Am înțeles tristețea de-a cunoaște / Abisul ochilor de minotaur / Și frăgezimile căzute-n moaște. / Și viermii-ascunși în merele de aur" **(AM înțeles).**

Aureliu Goci

IOAN GROȘAN: «Trenul de noapte»

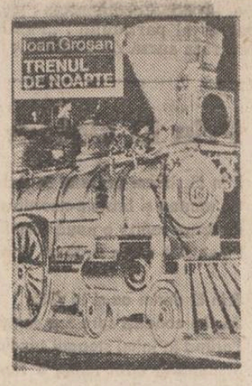

Proza lui Ioan Groșan interesează prin funcția notației realiste și sugestive. Calitățile erau vizibile încă din nuvela **Caravana cinematografică**, unde o serie de fapte banale căpătau prin lentoarea desfășurării analitice, condusă cu subtilitate, caracter liric. Lirismul discret, înflorit în paginile **Caravanei cinematografice**, este înlocuit în **Trenul de noapte** de o viziune realistă, preocupată de automatismele vieții, în mijlocul cărora apare însă, deodată, faptul neobișnuit, de excepție, ineditul, misterul chiar.

Sub titlul **OZN** ni se înfățișează modul în care o colectivitate condusă de automatisme diverse recepționează știrea că în preajma satului a coborît un OZN. Omul care o aduce nu e un fantast, ci un bărbat cu locul bine precizat între lucrătorii satului, cu picioarele bine înfipte în realitatea cotidiană, tehnicianul veterinar. Într-o noapte, venind de la oraș către casă vede pe un deal ciudatul obiect, care e neîndoielnic un OZN. Urmează comedia locală ; ce să caute un OZN la noi ? Apoi : nu cumva vorbind despre OZN în fața unei brigăzi de control venită de la oraș se va produce un efect nedorit ? Asupra martorului se exercită de către organele locale presiuni preventive, dar el rămîne ferm pe poziție : a văzut un OZN. Inerția provincială o înfruntă, însă, unul din membrii brigăzii, care, la curent cu OZN-urile, dă curs mărturiei tehnicianului. Știrea apare în ziarul județean, iar dealul devine loc de pelerinaj turistic. Dar vara trece, perimetrul ars, testimoniu al aterizării, e șters de înaintarea anotimpurilor. Orășenii încetează să mai vină. Doar uneori, noaptea, un ins singuratic mai vine în locul cu pricina și-și aprinde într-un loc ascuns o țigară. Înțelegem că e vorba de contrazisul tehnician. Semn că întîmplarea a modificat lăuntric, un ins în aparență de nemodificat.

Deși am relatat pe larg ceea ce se întîmplă cu OZN, nu subiectele interesează în proza lui Ioan Groșan, ci atitudinea față de ele, optica asupra realității, atmosfera. Există peste tot în proza lui Ioan Groșan un ochi lucid și critic, dispus să remarce sensul ascuns sub gestica convențională și o filtrată intenție ironică. Primărița din **OZN** este privită cu un reținut surîs superior. Mai toate portretele, predilecte, numeroase, ale prozei lui Ioan Groșan țintesc fără ostentație să fixeze automatismele care fac posibil comicul.

Majoritatea prozelor lui Ioan Groșan din **Trenul de noapte** privesc cazuri de tulburări psihologice cu motivații speciale. În **Adolescent** mai mulți copii ai prozei astfel intitulate se confruntă pe de o parte cu descoperirea morții, pe de alta, cu descoperirea misterului feminin. Faptele, și aici, sînt obișnuite : o deplasare la cîmpul unui muribund, o fugă juvenilă la rîu, iluzia capturării unor fibre de aur, de către tinerii plini de iluzii, fiorul erotic care se insinuează în sufletele virgine, care descoperă o nouă formă de emotie. Interesul vine din tripla reflectare a evenimentului. E vorba de trei băieți care trăiesc sau reflectă, fiecare în felul său, împrejurările, trei prisme sufletești diferențiate temperamental. Ioan Groșan este un atent și fin urmăritor capabil de o mare concentrație, a modului în care se face trecerea de la o candidă stare sufletească către noua condiție psihologică a vîrstei. În rîndul puținelor pagini pe care literatura română le-a acordat mentalității preadolescentine și adolescenței cele scrise de Ioan Groșan în **Adolescent** se cuvin menționate.

Spovedania este cea mai lungă (fără a fi și cea mai reușită) proză a culegerii **Trenul de noapte.** Un tînăr preot se stabilește într-un sat și-i ia locul predecesorului. Va descoperi viața satului, care înseamnă în acest caz și descoperirea misterului feminin intruchipat de păcătoasa și naturala țărancă Ana. Tema preoților atrași în păcat a mai fost abordată de Gala Galaction, dar în cu totul alt spirit. Emilian e abia ieșit din școli, un tînăr neformat. El nu-și va face procesele de conștiință artificioase din nuvela lui Gala Galaction. Deși nuvela **Spovedanie** dedică cele mai multe pagini lui Emilian, abundența discursivă nu face forța acestei proze. Desigur, Ioan Groșan nu-și trădează vocația și calitățile, dar insistă asupra cadrului de realism social și psihologic al existenței lui Emilian, fără concentrarea care-l caracterizează în cele mai bune pagini ale sale. Mult mai puternică este, în schimb, figura Anei, abia conturată dar sugestivă și cu o forță de persuasiune convingătoare. Finalul este substanțial, psihologic, și deschis, sugerînd repetiția.

Vor fi funcționînd desigur reminiscențe livrești în scrisul lui Ioan Groșan, către care sîntem îndemnați să facem trimiteri (spre exemplu **Paianjenul** de Meyrink), dar **Spovedania**, în ciuda lungimilor, are autonomia artistică, fiind în datele ei generale rezistentă.

Tropii prozei lui Ioan Groșan sînt mai ales urbani. Ei vin din cercul de viață dominat de produsele mecanice, caracteristice orașului. O femeie tînără, plină de vitalitate este comparată cu o locomotivă sub presiune. Se pot aduce și alte exemple în care natura este explicată prin elementul mecanic. Procedeul, izbitor, nu este însă artificios. Ioan Groșan face parte dintre tinerii care scriu azi o proză cu program urban echilibrat fără vechile tezisme. Ilustrativă rămîne egalitatea urmăririi vieții psihologice a personaje provenind atît din mediul urban, cît și din cel rural, fără diseminări teziste. Este una din caracteristicile constante ale acestei proze, totodată o calitate a ei.

Pentru prozele din **Trenul de noapte** (ca și pentru alte cărți de proză ale noii generații — **Boare de Waterloo**, **Așezarea**, amîndouă de Nicolae Stan, de pildă) vechea diviziune tematică, care era totodată pentru mulți și una stilistică și valorică : urban-rural ; rural-urban, este o fază depășită atestînd cristalizarea unei alte mentalități scriitoricești, conforme etapei moderne de evoluție a literaturii române actuale.

Piesa de rezistență a cărții este cea care dă titlul volumului : **Trenul de noapte.** Ea face parte din seria povestirilor „stranii" deși începe în mod banal, într-un mediu banal, cu oameni banali. Personajele sînt din lumea lui I. A. Basarabescu : un acar și un șef de gară trăindu-și viața monotonă într-o haltă uitată de lume undeva pe o linie abătută, fără evenimente. Prima parte, cea mai lungă a acestei istorioare „stranii", este dedicată prozaismului uniform al vieții celor doi angajați feroviari, înfrățiți fără voie prin izolare. Raportul dintre ei este de la subordonat la superior, prilej pentru prozator să stabilească fine distincții psihologice, într-o notație rapidă, precisă, între cei doi slujbași. Nimic nu pare a pregăti vreun eveniment în viața cenusie a celor doi funcționari. Aceleași indeletniciri, nu prea variate, aceleași teme de discuție. Este atmosfera din gara lui Mihail Sebastian **(Steaua fără nume)**, în care tot ce se constituie important ca acțiune și trăire se petrece undeva departe, desigur în chip spectaculos și important. În această perspectivă se așează și mereu reluatul dialog dintre cei doi exilați ai haltei despre trenul albastru, trenul de noapte, un tren neobișnuit, care circulă numai la anumite ore fără a opri nicăieri. Discuția este profesională, fiind vorba de o apariție feroviară, care însă intrigă prin neobișnuitul ei. **Trenul de noapte** ia o turnură fantastică din momentul în care șeful haltei este anunțat de trecerea pe această linie moartă la ora știută a trenului albastru. Victoria psihologică și profesională pe care șeful de gară o înregistrează asupra acarului neîncrezător trece însă pe planul al doilea față de curiozitatea incitată și dezlănțuită a acestuia. Acarul vrea să dezlege misterul trenului albastru. El nu este numai un slujbaș corect, ci și un profesionist care nu crede în mistere. Deci, acarul va acționa. Finalul **Trenului de noapte** plasează această schiță care începe a la Basarabescu în orizontul fantasticului.

A doua carte a lui Ioan Groșan, care confirmă calitățile **Caravanei cinematografice**, ni-l arată totodată pe autorul **Trenului de noapte** deschis mai multor registre tematice și stilistice.

M. Ungheanu

VITRINA LITERARĂ

■ **REPORTAJ ROMANESC.** Florian Copcea („Viața cea de toate zilele", Ed. Albatros, 1988) ne oferă un amplu reportaj despre realizările constructorilor de hidrocentrale. Structurat după normele jurnalului (stabilirea precisă a perioadelor de timp, narațiunea la persoana întîi singular ș.a.), „reportaju!" poate fi considerat un adevărat roman al cărui țel pare a fi cunoașterea amănunțită a vieții muncitorilor veniți din toate colțurile țării pentru a ctitori cetăți ale energeticii românești. Autorul-narator nu își închipuie o lume, ci merge în mijlocul realității, pentru a o studia și înțelege. Portretele personajelor sînt schițate cu o pană hotărîtă, ce nu se sfiește să folosească cuvinte aspre dar expresive ; totuși o adiere de lirism străbate rîndurile acestea grave încărcate de o bărbătească responsabilitate asumată în fața conștiințelor umane pe care le-a cunoscut și le-a nemurit în această carte.

■ **LIRISM „REGIONAL".** O poezie a Deliormanului, cu diferența lui specifică de topos spiritual-geografic, pune în vibrație recenta plachetă semnată de Liliana Grădinaru **(Poeme Deliormanului**, Ed. „Eminescu", 1988). Două sînt temele asupra cărora se exercită o sensibilitate feminină fascinată nu de verb, ci de plasticitate imagistică, de vizualizare introspectivă : **cîmpia** și **marea.**

Emanînd un sentimentalism al natalității cîmpestre, această poezie a marilor spații este pretutindeni pîndită de o convențională fadoare stilistică și de o facilă inexpresivitate imagistică : „Mi-e dor / De aurul cîmpiei / Inmiresmat / De fructele în pîrg / Umbrit de verdele năvalnic. / / Mi-e dor / De ploaia de vară / Curgînd din ceruri / De răcoarea pajiștii / Legănînd galaxia grîului / Aromînd a piine..." **(Dor).** Ceva mai reușite versurile de notație : „Spice / Unduind / Prin flăcări de galben / Dans demonic. / Ca o pîndă / Oamenii. / Trupurile lor strălucind / În aurul piinii" **(Lan).** Sau **Amiază** : „În ochi / Marea / O imensă oglindă. / Cerul unui gînd. / Tatuajul verii / Scoici, melci de var. / Pe umeri/ Soarele / Ca un incendiu / Coborîndu-și / Leonina coamă". De unde se vede ușor că recentul „debut" editorial (? !) este, dincolo de generozitate, un act prematur...

PROZA

UN ROMAN AL «SUFLETELOR TARI»

● La patru ani după debutul său editorial (cu romanul **Steaua polară**, apărut tot în editura craioveană), Stela Szenteș (profesoară la Liceul de artă din Craiova) revine în actualitatea literară cu o nouă carte, **Anotimpurile mamei** *). Realizat în linia-unor valoroase traditii ale romanului românesc contemporan, atît prin construcția epică, dar mai ales prin bogăția universului uman investigat, romanul **Anotimpurile mamei** aduce în prim plan personajul feminin, excelent creionat de autoare, care, prin cele trei protagoniste : Onița (bunică și mama Savinei), Savina (mama Ștefaniei) și Ștefania (fiică), străbate un timp îndelungat, începînd cu perioada antebelică și pînă în zilele noastre. Surprinzînd, astfel, trei generații, romanul este construit în două planuri distincte, unul al satului, al țăranului și celălalt al orașului, al intelectualului și muncitorului, planuri care se întrepătrund și decurg unul din celălalt prin procedeul interferenței și al rememorării, personajul care le leagă fiind mama Savina, femeie simplă, dar înțeleaptă, ale cărei aspirații de împlinire se regăsesc și se concretizează în destinul fiicei sale, Ștefana.

În lumea satului, figura centrală este Onița, țărancă aprigă, obligată să se confrunte cu vicisitudinile vechii orînduiri sociale, sintetizînd înțelepciunea ancestrală a țăranului român. Urmărindu-i biografia cu mîndrie nedisimulată și satisfacție deplină, se frămînta după atîția ani, euristic, Ștefana : „De unde reușește țăranul nostru să-stringă atîta înțelepciune ?! O fi smulgînd-o din mărunțaiele pămîntului scormonit cu sapa, din lupta cu grindina și cu viscolul, ori le-o destăinuie iarba înaltă înainte de a-și da duhul sub briciul ascuțit al coasei... ?!" Caracter complex, văduvită fizic și psihic, asemenea Vitoriei Lipan, Onița reușește să păstreze echilibrul gospodăriei și familiei sale. Memorabilă este întîlnirea dintre ea și orășeanca Casandra, mama lui Valentin Oproiu, soțul Ștefanei, în care prima se detașează prin înțelepciune, bun simț și îndelungă experiență de viață (p. 62—64). Stela Szenteș dovedește o stăpînire deplină a mentalului colectiv sătesc, a obiceiurilor populare și a psihologiei țărănești.

În celălalt plan al orașului, personajul care declanșează și întreține intriga este Ștefana Oproiu, director într-o mare întreprindere industrială, unde lucrează și soțul său, Valentin, prilej de evocare a vieții uzinale, cu oamenii și preocupările lor specifice. Se detașează în această lume, surprins cu deosebită forță prin spiritul novator, competitiv, tînărul inginer Șerban Munteanu, maistrul Pamfil, evident Valentin Oproiu și inginerul șef Constantin Dragotă, pe a cărei prietenie și înțelegere se sprijină, în optiunile sale de muncă și de viață, Ștefana. Dăruirea lui profesională se transmite și celor din jur, în viltoarea muncii simțindu-se ca acasă : aici simțea nevoia Dragotă să vină, nu din hîrtii înveți viața, din foc se nasc toate, îl căuta tot mai des în ultimul timp, căuta focul pentru a-și răcori fierbințeala frunții, aici, printre muncitorii asudați și cu privirile aprinse, neastîmpărul i se domolea". De fapt, ceea ce dă forme romanului și întreține atenția cititorului este urmărirea unor destine individuale sau familiale.

Densitatea și limpezimea scriiturii, mesajul umanist întregesc calitatea acestui roman prin care Stela Szentes dovedește o deplină stăpînire a mijloacelor de expresie.

Tudor Nedelcea

*) **Stela Szenteș : „Anotimpurile mamei", Editura „Scrisul românesc", 1989**

CONCURSUL DE POEZIE «ZAHARIA STANCU»

● Sub semnul nobil al cultivării Limbii Române, al sprijinirii și promovării tinerelor talente în spațiul literar, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Teleorman, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S.R., cu reviste de literatură și cultură și cu organele județene ale vieții politice, culturale și obștești, organizează în ziua de 2 decembrie 1989 cea de a IV-a ediție a concursului interjudețean de poezie „Zaharia Stancu", integrat Festivalului național „Cîntarea României" și complexului de manifestări cultural-artistice dedicate Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

Așa după cum s-a anunțat, la concurs pot participa membri ai cercurilor și cenaclurilor literare, care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor din R.S.R., nu au primit premiul acestuia la edițiile anterioare și nu au publicat volume de versuri. Fiecare participant va prezenta în concurs un număr de 7—10 poezii sau un ciclu de poezii care să nu depășească în total 10 pagini. Poeziile, dactilografiate la 2 rînduri în 7 exemplare, vor purta un motto și vor fi expediate în plic închis, pînă la data de 30 octombrie 1989, pe adresa : Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului Teleorman, str. C. Dobrogeanu-Gherea 47 0700 Alexandria, cu mențiunea : „Pentru concurs". În același plic, un alt plic închis, cu același motto, va conține : numele și prenumele autorului, ocupația, adresa și numărul de telefon, denumirea cercului sau cenaclului literar din care face parte și o scurtă prezentare privitoare la debut, revistele la care a colaborat, premiile obținute la alte concursuri de poezie, etc.

Manifestările prilejuite de cea de-a IV-a ediție a concursului interjudețean de poezie „Zaharia Stancu" se vor desfășura în ziua de 2 decembrie 1989, în comuna Salcia, cu participarea reprezentanților organizatorilor și a creatorilor premiați în cadrul concursului.

Concursul de poezie „Zaharia Stancu" își propune să încurajeze în creație dragostea de țară, de istorie ca „învățătoare a vieții", de împlinirile epocii contemporane, dragostea față de oamenii muncii, să propună nume noi de autori în actuala geografie literară a României.

CONCURS DE LITERATURĂ «PARTIDULUI — OFRANDELE INIMII»

● **Cenaclul literar „Lucian Blaga", de pe lîngă Centrul de creație și cultură „Cîntarea României" al Întreprinderii de confecții și tricotaje — București, organizează, în cinstea celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, sub genericul „Partidului — ofrandele inimii", un concurs literar, cuprinzînd lucrări de poezie, proză, dramaturgie. Concursul își propune să contribuie la depistarea talentelor existente în rîndurile amatorilor de literatură, să promoveze acele lucrări inedite care să reliefeze aspecte ale spiritualității societății socialiste românești, ale contemporaneității, ale vieții noi, preocupările și frămîntările majore ale oamenilor muncii.**

Lucrările vor fi trimise, pînă la data de 15 noiembrie a.c., la sediul Centrului de creație și cultură „Cîntarea României", din B-dul Armata Poporului nr. 11 (telefon : 31.59.29), sectorul 6, București, cu mențiunea „Pentru concursul literar".

Însemnele muncii și ale creației

Bogăția toamnei

În jurul Timișoarei cît poți să vezi cu ochii — și chiar mai departe de cît pătrunde privirea —, se întinde, rotundă, cîmpia rotundă ca o pîine, ar scrie poetul, rotundă ca pămîntul, zice oricine ; de aici, din datele geografice, de climă și sol, izvorăște îndeletnicirea omului numită agricultură încît, pentru noi, cei care ne-am legat trainic de aceste locuri, a intrat în obișnuință să ne intereseze lucrarea pămîntului, să-i vedem înfățișarea, ciclic, de-a lungul anotimpurilor, sub sceptrul luminii solare, cum curge munca și cît de spornică este.

Orășenii trăiesc mereu pulsul cîmpiei, îi bucură ploaia dorită de humus și sămînță, îi dor arșița prelungă și seceta care usucă firul de cucuruz, ies la prașilă și la cules, muncitori, cărturari, elevi, studenți, contabili sau medici, și resimt, în fibra ființei și-n arsul palmei, răsuflarea strămoșilor țărani.

Nu e, în ce scriu, chiar o imagine idilică ; nu, întrucît, ca-n toată țara, și-n cîmpia bănățeană toamna este vremea muncii, e o campanie generală, un front și-o bătălie, de la mic la mare, de la sat la oraș ; în graba calendarului, lumea este pe ogoare, e-n toiul strîngerii recoltei.

Și, adeveresc cîntarele, producțiile sînt mai sus ca oricînd încît anul 1989 devine unul de reper pentru ceea ce înseamnă concret și în județul Timiș — cu cea mai întinsă suprafață între județele României — noua revoluție agrară și realismul obiectivelor sale, anume, sintetic : producții mari, sigure și stabile, în condiții de maximă eficiență economică. Evident, programul acesta este prin amplele sale dimensiuni unul cu semnificații politice, vizînd, direct, creșterea avuției naționale, ridicarea bunăstării poporului. E un program pe care-l aplică omul, cu mintea și brațele, cu știința și tehnica. La temelia muncii tot sudoarea țăranului se află, a țăranului care în zilele noastre a căpătat alte ipostaze decît cele clasice : omul cu sapa, omul cu coasa, omul cu calul, omul cu plugul, omul cu țărîna ; acum, țăran e și inginerul, și doctorul veterinar, și tractoristul și ciobanul, și primarul, pînă și scriitorul care mai trece prin miriștea de grîu sau prin livada cu mere să dea binețe nostalgiei și dorului.

Țăran e, în cel mai adînc înțeles al cuvîntului, tractoristul, minerul de la suprafață, care ară, seamănă, cultivă pămîntul, de iarna pînă toamna, neîntrerupt, sub ger, canicule, vîntoase, și, de multe ori, și noaptea, el cu volanul și cu cerul și cu brazda, noi, cei de la șosea, precum copiii, „uite un tractor", nu ne mai mirăm, ni se pare ușor, mașina merge și singură, cîți știu truda omului cu bască și salopetă, mirosind a pămînt și motorină... Mina pe care-o instalează tractoriștii e una inepuizabilă, an de an cresc grîne, toamna se umplu hambarele-cămări iar rostul muncii și rodul naturii pîine se numesc...

Da, a fost un an agricol bogat ; în județul Timiș, exceptînd bumbacul și ricinul, se cultivă toate cerealele, plantele tehnice, cele de nutreț, medicinale, cam tot, de la grîu și orz, pînă la soia și floarea-soarelui, de la porumb și secară, pînă la in și mușețel, de la orez și lolium, pînă la sfecla de zahăr și sorgul zaharat, dar și legume de tot felul, fructe, struguri, pepeni. În sectorul zootehnic tot așa „septelul" e divers și mare ; Combinatul agro-industrial „Timiș" e prin dimensiuni, integrare și eficiență un unicat în zootehnia mondială, avînd, constant, 1,4 milioane porcine și 40.000 de taurine la îngrășat, produse într-un an mai mult decît întreaga agricultură de stat a României, din 1965 ; curînd va intra la parametri un nou și modern abator, altfel spus, o fabrică de carne, conserve și preparate, valorificînd în totalitate produsele și subprodusele adică, carnea și oasele, grăsimea și părul. Am fost de curînd la acest combinat gigant, cu peste 100 de unități componente, cu 12.000 de oameni ai muncii, și cu 10.000 ha de teren arabil ; însoțeam o delegație de ziariști occidentali ; domnii s-au arătat pe cît de surprinși, pe atît de impresionați de proporțiile și performanțele combinatului, care, așa și stau lucrurile, e chiar cel mai mare din lume ; bănățean în certificat și, bun înțeles român pînă în măduva conștiinței, inginerul Florentin Cârpanu, directorul Comtim-ului, este declarat Erou al Muncii Socialiste pentru meritele sale de excepție în domeniu ; a rămas, în adîncurile sale, un țăran acum cu multă carte, cu pregătire înaltă profesional-științifică și politică, cu mare competență și vocație de conducător, dar bunul său simț și măsura muncii temeinice se trag tot din firea curată a ființei noastre ; cine-l știe îndeaproape îl salută cu un zîmbet admirativ iar ceilalți îl privesc cu respectul datorat unei instituții ; Florentin Cârpanu e un vrednic om al zilelor noastre, e el însuși un produs de nivel mondial ridicat, mereu în căutare, mereu în neliniște, cu un program de muncă atît de riguros și de implicat, încît n-are duminici, vacanță, repaos decît neodihna dorinței de mai bine ; vrea să producă — și așa se va întîmpla — cele mai bune conserve, cel mai gustos cîrnat, cea mai ademenitoare supă concentrată, cele mai dulci răcoritoare, inclusiv extrase pentru medicamente ; a vorbit, nu de mult, la o sesiune academică despre nou, calitate și eficiență, și onoratul auditoriu, cu oarecare prejudecăți asupra crescătorilor de porci, a avut surpriza de a constata că Florentin Cârpanu e un om de știință. Așa și este ! 1989 la Comtim ? Este anul cel mai rodnic, iar în trimestrul pe care-l parcurgem plusurile de carne stabilite, programele de autoaprovizionare vor fi și ele net sporite, așa și prin efortul minunatului colectiv de la „Furnalul de proteină din inima cîmpiei bănățene".

Om de știință a devenit și Ioan Josu, țăranul de ieri, căruia, sincer, îi plac versurile lui Dumitru Corbea, din „tovarășul Ion", cerîndu-mi adesea să le repet : „Da, nu mai sînt boierii la putere / nici rege de import pe tron / s-a luminat tovarășul Ion / țăran trudit fără avere". De ce îi place poezia aceasta, uitată prin manualele claselor mici din anii '50 ? Pentru că lui i se potrivește, ca o dedicație expresă ; să-i facem analiza primei strofe, vom afla toate corespondențele și cu biografia acestui cetățean de vază al comunei Topolovăț și, implicit, al țării ; avea 7 clase acum 30 de ani, cînd a fost ales președinte de C.A.P., acum este inginer agronom și doctorand în tehnologia porumbului, e Erou al Muncii Socialiste, deputat în M.A.N., membru supleant al Comitetului Central al Partidului. De ce toate aceste investituri ? Pentru că, într-adevăr, s-a luminat și Ioan Josu, țăran trudit fără avere... trudește și acum cît nouă sate și o catedră la un loc, n-are astîmpăr, cultivă, bunăoară, cîte o sută de hibrizi de porumb pe loturi experimentale, e reputat cultivator de cereale pe pămînturi cîndva slab productive, pe dealuri și coline, a repus în funcție o moară care produce energie electrică, a ridicat o fabrică ultramodernă de sucuri și conserve, fructe și legume, se ceartă cu trustul horticol că nu primește suficientă materie primă, că mai sînt boieri pe la organele agricole, obtuzi și indolenți, cărora nu le prea pasă de starea pieților, lăsînd merele să putrezească și roșiile strivite de buruieni. Luminat cum e, Ioan Josu are curajul de a spune lucrurilor pe nume, e, pentru unii, incomod și aspru, cînd de fapt omul e pur și simplu un revoluționar ca atitudine, ca faptă și crez ; argumente îi sînt producțiile medii și ale anului în curs : peste 10.000 kg grîu și orz, 7.000 kg soia, 30.000 porumb boabe în cultură neirigată, 1200 tone carne de taurine, ovine și păsări, iar folosul bănesc e grăitor — 15 milioane lei beneficii. Și la Topolovăț am însoțit oameni politici și ziariști din țări străine, mai mult sau mai puțin dezvoltate, care au rămas încîntați de chipul cooperativei și de sclipirea lui Ioan Josu, de puterea și mărirea averii cooperatiste, care se răsfrîng benefic asupra veniturilor țăranilor (și intelectualilor și navetiștilor din sat) conform lucrului în acord global și stimulentelor sale.

Am mai scris despre Ioan Josu, despre Florentin Cârpanu, dar și despre atîția alți împătimiți ai ogorului, oameni care-și cinstesc strămoșii și își onorează contemporanii prin izbînzi și atitudini, prin recolte și producții competitive pe plan mondial, sfințind pămîntul din care ne tragem seva. Problema nu se pune că ei ar fi dat totul, nu, nicidecum, fiind cei dintîi convinși că mai au mult de lucru pînă la pragul perfecțiunii și limita performanței. Pledoaria de fond pe care o facem, noi cei care îi omagiem cu cîte un efemer reportaj, este aceea ca și alții să le intre în ogradă, spre învățătură și luare aminte.

Teodor Bulza

Sub semnul limpede al zilei de mîine

Despre Tecuci nu mai știam nimic, nu trecusem prin oraș de foarte mulți ani și atunci, cu peste două decenii în urmă, nu-mi lăsase cine știe ce impresii demne de notat pe hîrtie. Dacă m-ar fi întrebat cineva ce cred despre el, aș fi dat din umeri și, poate, vinovat de multă suficiență, l-aș fi etichetat ca pe un tîrg oarecare, prăfuit, „orașul în care nu se întîmplă nimic", în care viața oamenilor curge molcom ca apele liniștite ale rîului Bîrlad. Și cum să nu fie așa cînd întreaga lui istorie poate fi scrisă în două fraze, cînd nici mai recentul trecut n-a însemnat cu adevărat o schimbare esențială a fizionomiei sale.

În arhivele locului, tîrgul este notat, cam prin jurul anului 1435, ca loc de vamă pe drumul ce ducea de la Iași la Dunăre și, mai departe, în Muntenia. Răsfoind documentele timpului depistăm că avere funciară, așa în 1936, doar două mori țărănești și una comercială, o tăbăcărie și o cărămidărie. Puțin, foarte puțin pentru orgoliile tecucenilor ce se ocupau, aproape în exclusivitate, cu agricultura și cresterea vitelor. În situația aceasta, nationalizarea, care a urmat războiului, n-a prea avut mare lucru de făcut.

Și iată, azi, incitat de o invitație a pictorului Dan Dumitrascu, mare iubitor al acestor locuri, am luat trenul și am ajuns să redescopăr un adevăr tot mai pregnant în ultimul timp : faptul că orașele țării, de multă, de foarte multă vreme au devenit de nerecunoscut. Municipiul Tecuci, așezat pe o suprafață de 8 393 hectare, avînd o populație de peste patruzeci și șase de mii de locuitori, pulsează astăzi în ritmul trepidant al întregii țări, perfect ancorat efortului de mai bine, racordat prezentului prin tot ceea ce înseamnă o viață cu adevărat nouă. Este, credem, suficient să amintim că aici există deja cinci întreprinderi de interes republican : întreprinderea de reparații auto, dată în folosință în anul 1968 ; întreprinderea de ambalaje metalice și industrie alimentară, prezentă în peisajul economic din 1972 ; fabrica de lapte, pusă în funcțiune în 1973 ; întreprinderea de construcții metalice, al cărui certificat de naștere este înregistrat în 1975 și întreprinderea pentru producerea nutreturilor concentrate, realizată în anul 1978, la care trebuie să mai adăugăm o fabrică de pîine și una de mobilă. În felul acesta putem trage concluzia că aici se produc o serie de repere importante : mașini și utilaje pentru industria siderurgică, construcții metalice pentru marile zidiri industriale, rezervoare, piese turnate din fontă și oțel, containere de mare capacitate, unele utilaje pentru agricultură sau industria alimentară. (Vă mai amintiți ? Două mori țărănești, o tăbăcărie...)

Din bolovanii ce pavau drumurile orașului n-am mai găsit nimic, rețeaua stradală a fost modernizată, s-a extins foarte mult, acoperind acuma aproape 110 km., s-au refăcut cele două poduri peste rîul Bîrlad și pîrîul Tecucelul, a apărut o rețea de apă potabilă ce numără 87,1 km, cu forarea a nouă puțuri de mare adîncime și aducțiunea de la Cosmești. „Ar trebui să se știe, ne spune Dumitru Vieru, prim vicepreședinte al consiliului popular municipal, că în Tecuci, numit și „orașul trandafirilor", avem și 92,3 hectare de spații verzi, două parcuri, trei zone de agrement și o grădină zoologică, dar, și iată lucrul cel mai important, am construit sau renovat 13 940 de locuințe, din care 6 890 apartamente în blocuri noi, un spital cu 480 de paturi și o policlinică deservită de douăzeci și cinci de cabinete medicale. Despre școli, grădinițe și crese cred că nu mai este cazul să vorbesc, le-ați văzut singur".

Poate așa se explică faptul că în 1982 tecucenii au obținut un onorant loc patru în întrecerea socialistă între consiliile municipale, iar în anul 1988 au reușit să se ridice pe prima treaptă a podiumului de premiere. De fapt, sub ochii noștri, se continuă acțiunea de modernizare a orașului, peste tot vedem schele, basculante, betoniere...

Este un cer albastru, un cer senin de vară și, plimbîndu-ne prin Tecuci, descoperim noi temelii puse viitoarelor magazine, blocuri, viitoarelor clădiri de interes social.

Gabriel Iuga

CENACLURI HUNEDORENE

Între motivațiile de prim ordin pe care le consacra marele Festival național „Cîntarea României", acelea ale muncii și creației sînt de natură să explice însăși aria de preocupări prin care, la nivelul întregii țări, rezultă acest sentiment direct al participării, al angajării, al manifestării pe planul culturii și artei. Sub acest semn se întîlnesc profesii și vîrste diferite, într-o asemenea accepție se valorifică un vast potențial creator. Un exemplu în această privință, între atîtea altele, îl reprezintă cenaclurile literare, formule pe cît de tradiționale, pe atît de viabile, reprezentative mai ales pentru tineri, pentru dorința lor de a cunoaște, de a dezbate fenomenul literar actual, după cum la fel este și dorința de a-și prezenta propriile creații. În cadrul școlilor, al centrelor orășenești și municipale ale Cîntării României ființează nenumărate asemenea cenacluri, adevărate reviste vorbite, creatoare de bun și cald climat literar. Ucenicia pe care o fac tinerii aici dă adeseori bune rezultate și nu puține sînt cazurile cînd numele lor apar apoi în presă sau pe coperte de cărți.

Întîlnirile revistei „Luceafărul", în aproape toate județele țării, cu membrii acestor cenacluri și găzduirea lor în unele pagini ce le-au fost dedicate constituie ele însești o formulă care s-a integrat ciclului de manifestări ale Festivalului național „Cîntarea României" și vor continua, desigur, ca un act ce tinde să permanentizeze o legătură de bun augur. Astăzi, prin intermediul versurilor pe care le publicăm aici, poposim într-un mare centru muncitoresc, Hunedoara, care se dovedește a fi și un puternic centru cultural. Simbolul flăcărilor ce se presimt de departe în inima furnalelor face un viu liant cu acela al stării poetice pe care două din aceste cenacluri, „Lucian Blaga" de la Hunedoara și „Ritmuri" de la Deva, o propun ca argument.

Patrie

Spre rădăcini mă-ntorc
și spre lumina ta —
săgeată care-mi înflorești
prin inimă
Primordial sens al iubirii
în zorii lumii și mereu
în dăinuirea
făr-de moarte
zbor între grîu
și curcubeu

Soarele în pîine

Da, soarele-i în pîine
și în cuvinte inima
Urcă bucuria luminii în noi
limpezindu-le
Poeme scrise
în iubirea de țară

Elogiu

Culegător de cîntec auriu
cuvîntul meu îți dăruiește seva
și-ți oglindește sufletul cu timpla
rotindu-se în dimineața lumii

Alin Făt

De toamnă

Ce anotimp te fură acum cînd este toamnă
iar frunzele în suflet lovesc cu disperare
prin care spații trupul brăzdat cu flori de mirt
ți-l odihnești întinsă ca șarpele-n cărare

și cîte nopți de licăr n-oi fi lăsat în mine
custodele integru cu mers provincial
și cîte amintiri înfipte-adînc în soare
nu cată spre pămînt prin vîntul sideral

privirea mea te cerne tot căutîndu-ți rostul
barbar destrunchiat de întîmplare
și cîte nopți de licăr n-oi fi lăsat în mine
și cîte amintiri înfipte-adînc în soare.

De iarnă

Într-o zi cînd va fi foarte frig, foarte frig
și toți oamenii vor fi de zăpadă
voi veni să te strig, să te strig
haide la promenadă !

La cotul cu perdele de gheață, de gheață
să apari și tu străvezie
în castelul de ceață, de ceață
cine te știe, te știe
peste vechiul foburg să coboare tăcerea
numai noi patinînd într-o lume de vată
peste noaptea înaltă sculptată-n topaz
peste ultima dată

Dumitru Burduja

Desen

Fidele săgeți aceste frunze
lumina piuțind în afara culorii
Pendulul mărului, dup-amieze ce stau
să cadă rotunde în fin.
Valsul viței de vie în galaxia ciorchinilor
Umbra muntelui alinînd cîmpia
Suride noima anului peste paralele
drumuri pornite din brațele mele...
Chipul tău oglindit în iazuri
Glisezi, dinastă toamnă...
Ne-am uns cu balsamul tău
soare revărsîndu-și litocromia
peste fructe brodate — divine arome
aceste cuvinte pe cerul gurii...

George Voinescu

Definiție

poemele
benzi transportoare
dinspre realitate
spre înfiorare

Persistență

stări pe retină
precum flama sudurii
privită
fără mască

Luiza Landt

Se prinde toamna

Se prinde toamna-n păru-mi adesea
și uneori tresar în primăvară
precum în codrii adînci
un vînător de zîmbri
și rătăciți noi sîntem
ca pașii unui august
căzînd cu prima frunză.

Pleacă omul
se apleacă vara
în miezul iernii albe.

Luminița Mihai Cioabă

Trenul

cam prin o mie nouă sute toamna
stau singur în mijlocul riului
cu proprii-mi ochi în palmă
privindu-mă
și aruncîndu-i deasupra capului
ca pe niște bile colorate...
...dar cine sînt femeile acestea
înșiruite de-a lungul riului
ca două șiruri de făclii aprinse
printre care trece cu întîrziere
șuierînd,
trenul de seară.

Axente Pop

Sămînță mai grea decît munții

Mă alung cu himera
în rariștea cu ierburi crude.

Dar tu ești mai albastră
decît oricare dintre ferestrele
care se deschid,
sămînța ta în mine
e mai grea decît munții,
cîntînd se înfiripă
umbrele tale patrie,
ca petalele unei flori adevărate.

Ioan Radu Igna

De departe, de acasă

Soldat, de departe pare că vine un tren —
universul miroase a gutuie, rîde a ea
pruncii pling în leagăne visîndu-te pe tine,
soldat, de acasă vine doar calea ferată —

Iubita te caută prin cerul verzui
printre stele, lacrimi presărate ca-n iarbă
steaua aceea e steaua norocului-nenorocului
lacrima aceea se numește și ea cumva

Fîntîna din curte te caută dedesubt
poate te va găsi prin tranșeele negîndite
pămîntul cenușiu e plin de oase
în care încă mai scurmă suflete

E toamnă în sat, toate s-au stins
flori și lumini, clopote, vorbe —
e toamnă ca nebunia, amurg
singeriu caută inima ta,

Soldat, de departe pare că vine un tren —
universul miroase a gutuie, rîde a ea
pruncii pling în leagăne visîndu-te pe tine,
soldat, de acasă vine doar calea ferată —

Ideea ca firul de iarbă

Stau acoperit de nori, pe un pămînt
acoperit de lume
Ideea ca firul de iarbă
țîșnind luminos, o, de mult o aștept

Mușc repaosul cu amîndoi ochii
stau pregătit ca de schimbarea banilor
pe vise
Ideea ca firul de iarbă
țîșnind luminos, o, de mult o aștept

Stau acoperit de nori, pe un pămînt
acoperit de lume

Daniel Marian

Crepuscul

Pădurea-și neagă amintirile
izvoarele tresar în cocori
florile-s încleștate în mitologii
iar aerul serii melodios
de mireasma colindelor...

Mirela Vlădescu

Poeme de **adrian păunescu**

Din propria-mi copilărie

Visam o cale albăstrie
către ceva necunoscut,
și nu știu ce putea să fie
cînd niște clopote-au bătut.

Și toată cernerea albastră
a dispărut și susura,
și, vai, copilăria noastră
era copilăria mea.

Deodată, în naivitate,
mai căutăm un înțeles,
dar s-a-ntîmplat ceva cu toate
că mugurii abia le ies.

Copilăria mea întreagă
putere capătă aici,
și-au început să se retragă
și virste mari spre virste mici.

Și-n dezvelirea de morminte
reapăreau bunici subțiri,
precum fuseseră-nainte,
aproape vii, aproape miri.

Și-am vrut să scap de toată-această
imagine din visul meu,
și din înlănțuirea vastă
ce mă asedia mereu.

dar n-am putut, era prea bine,
și-un straniu magnetism naiv
urca ucigător în mine
într-un narcotizant motiv.

Știam atunci ce nu se știe,
sînt condamnat de sorii reci,
din prapria-mi copilărie,
să nu mai pot pleca în veci.

12 septembrie 1988, Săcărîmb

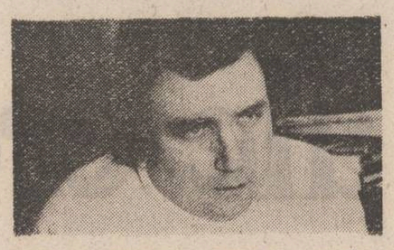

Deodată o furtună se-ntîmplă în natură
Și parcă irealul a biruit realul,
Nu simt că-n ochi am lacrimi, dar simt
pe glezne valul,
Ființa mea de toate abia se mai îndură,
Cînd înțeleg iubirea ca pe o luptă dură,
Cînd copia precede puțin originalul.

14 iunie 1988

Nostalgică

Ce-nseninare, să te duci acasă,
Printre caișii trăzniți de înflorire,
Pe buze să simți funia subțire
A propriului tău sînge cum apasă.

Ce nori, păreri de rău, păreri de bine
Te podidesc cînd mergi să-ți vezi bătrînii,
Ca un delir de lacrimi al fîntînii,
Un straniu vis, visîndu-se pe sine.

Țăranii, între naștere și moarte,
Cum i-a sculat viața din nisipiuri,
Se-asemănă la bietele lor chipuri
Cu piinea neagră-n cea mai mare parte.

Cum sufletul tău bate și îndură
Ca ei să fie piine și tu — gură ? —

Desfrînare de toamnă

Încolo, către munte, hai să ne facem loc,
acolo unde finul nu s-a întors acasă,
hemoragii albastre cu ochii mei provoc
și mă semnez cu-albastru pe fiecare casă.

De două zile ninge, aceasta vreau să-ți spun,
să învățăm colindul ieșirii către munte,
acolo să rămînem mult timp după Crăciun,
să dăm cu gaz, s-aprindem și cea din urmă
punte.

Să nu existe gîndul întoarcerii-napoi
să ne dispară gustul întoarcerii spre lume,
să credem cu trufie că noi, ca ultimi doi,
sîntem cei care viața au dreptul s-o rezume.

Tu ce mai știi de iarba rămasă în păsuni,
ne mai primește talpa venind să se-nfioare ?
Ar fi un pat de ierburi florale să-ți aduni,
ar fi ca eu din lacrimi să-mi scot un pat
de sare.

Fiorul rece-al toamnei îl simt urcînd în os,
cît pot gusta cu ochii, mai cred că este bine,
dezbracă-te la stogul de fîn misterios
și ia-ți o haină vie de licurici pe tine.

12 octombrie 1988, Năsăud

Conștiința vîrstei

De-ar fi la muguri noi să mă condamne
al anotimpurilor carusel,
eu într-o zi tot aș fugi din el
și după-un somn și după două soamne.

Să intru cu un nou exces de zel
în lanțurile fără milă, Doamne,
și să rămîn emblema marii toamne
și numai toamnă să produc, la fel.

La mine-n trunchi nu-i loc de nici o frunză
și mugurii mă dor, că sînt prea mari,
la mine-n trunchi zadarnic mai tresari
și ceri de lucru, vena mea ascunsă.

Prin rădăcina și coroana tunsă,
Sînt bun de dat, acuma, la timplari.

9 septembrie 1988, Schitu Golești

Omul primordial

Prilej al desfrunzirii, accentele din frază
Pădurea le ritmează, aproape după mine,
Îmi este rău sau bine, îi este rău sau bine.
Scriu elegii, copacii deodată se-ntristează.

Dau semn moral naturii, natura mă ascultă,
Sînt dirijorul care strunește cer și iarbă,
Iar muzica mi-e plină de-această frunză
oarbă,
Ne leagă pe vecie o dragoste ocultă.

O floare de pe front

Din soldatul luminos și blond
care a murit în bătălie,
s-a întors o floare de pe front
cine a trimis-o, nu se știe.

Unii spun că un locotenent
care a scăpat ciudat de moarte
e cu foștii lui colegi atent,
preț de-o floare, preț de-un gînd și-o carte.

Alți spun că poate mina lui,
într-o noapte prea misterioasă,
a ieșit pe unde ușă nu-i,
ca să dea un ultim semn acasă.

Și că el cu trupușorul frînt,
neținînd de nici o lege seama,
a culeș din propriul său mormînt
floarea ce-a trimis-o către mama.

Orișicum, s-a întîmplat ceva
cînd prin copci de vreme friguroase
floarea în cutie luneca,
așteptînd să fie dusă-n casă,

Doar că mama nu mai e nici ea
și-n cutia rar deschizătoare
floarea moare spre a învia
și-a pleca spre front ca altă floare.

21/22 august 1988, Ciucea

Ideea de solie

La suprafața lucrurilor iată,
o sabie se-așează și retează,
și tremură aproape vinovată
prin singele ciudat din rază-n rază.

Ființele aproape fără vlagă
mai ocolesc și ele cruda iarnă
dar nici o bucurie nu-i întreagă
și sabia în teacă vrea să doarmă.

Și-atunci, în tot, se face primăvară,
și mugure cu mugure se-ngină
și frunza-atunci începe să tresară
și noi urlăm cu sabia în mînă.

Și dac-am fi trimiși să stăm de pază
la ce e-nalt și ce e scund pe lume,
am mai simți cum sabia lucrează
și cum ne ia din titluri și din nume.

Căzută iarna, toamnă ridicată,
și vară readusă-n panoplie,
iar primăvara se arată toată
înmugurind în roua mea mlădie.

Cînd libertate, cînd oprire dură,
cînd zid, cînd sfărîmare de fereastră,
și sabia lucrează în natură
purtînd definitiv amprenta noastră.

29 octombrie 1988

Bocetul mamei pentru fiul său

Măi băiete, măi băiete,
Ți-o fi foame, ți-o fi sete,
Ți-o fi frig și ți-o fi ploaie
Pe acolo prin războaie.
Spun femeile din sat,
Cică te-ai fi însurat,
Te-a luat moartea de bărbat.
Doamne, nu-i adevărat,
Că noi sîntem mame rele,
Bune numai la belele,
Noi fătăm pe-aici prin sate
Morții marilor armate,
Dar tu n-ai căzut sub foc,
Că te-oi face eu la loc,
După cîtă jale-am strîns,
O să mi se te fac prin plîns.
De pe fronturi de departe
Am primit amar de carte
Cică scrie-n ea de tine
C-ai murit și nu ți-e bine.
Eu scrisoarea o ghicesc
C-am uitat și să citesc
Și cu drag te-oi aștepta
Să-mi citești ce scrie-n ea
Chiar de-ar fi și moartea ta,
Puiul mamii, dumneata.

7 Februarie 1989, Deva

(Din volumul „Sînt un om liber" în curs de apariție la Editura „Cartea Românească")

Flori de toamnă

romulus lal

Toamna răzbea destul de greu în Dobrogea. Soarele dogorea la sfîrșitul lui octombrie cu aceeași putere ca în luna lui Cuptor. Doar izul mustului dulce, fermentînd în poloboacele Murfatlarului, carele și camioanele încărcate cu stiuleți aurii pe drumurile dinspre cîmp spre hambare și cîrdurile de cocori și alte zburătoare călătoare ce începuseră să navigheze pe apele cerului senin, decolînd din Delta Dunării către cea a Nilului ori mai departe, dădeau semnele toamnei tîrzii și bogate. Pe șantierul canalului se lucra cu un spor la care constructorii visau demult. La capetele sale se turnaseră fundațiile ecluzelor, excavațiile pătrunseseră pe întreaga sa lungime pînă aproape de cota proiectată. Doar ici-colo mai rămăseseră „dopuri" ce urmau a fi străpunse, pe care picamerele și dinamita le supuseseră unor neîncetate atacuri concentrice. Trecuseră trei ani de la începerea lucrărilor și canalul își dezvăluia cu fiecare zi profilul pe întinderea dintre Dunăre și mare. Fuseseră învinse colinele din zona Basarabi, unde se săpaseră 60—70 de metri adîncime, fuseseră trecute mlaștinile din zona Medgidiei și supuse pentru totdeauna malurile „fugătoare" ale solului din perimetrul Cumpăna. Dar de lucru mai rămăsese destul.

În tabăra geniștilor militari se făcea un nou schimb de contingente. Adunați în careu, îmbrăcați în civil, cu valizele în față, tinerii care își petrecuseră pe șantier mai bine de patru anotimpuri, veniți din toate județele țării, trăiau acum sentimente contrare. Se bucurau de întoarcerea la casele și familiile lor, dar ochii le erau aburiți de regretul despărțirii de cei care le deveniseră în lungile zile și nopți de cazarmă și mai ales de șantier, prieteni adevărați. Nicăieri nu se leagă prietenii atît de strînse, atît de durabile ca în armată. Prieteni și amintiri pentru toată viața. Bătrînii te uluiesc cu precizia cu care își deapănă aducerile aminte din primul sau al doilea război mondial, fiind în stare să pomenească fără greș numele comandanților și camarazilor lor chiar și după cincizeci-saizeci de ani, pentru că nicăieri principiul toți pentru unul și unul pentru toți nu este mai temeinic simțit, mai intim trăit ca în armată.

În fața careului se aliniaseră comandanții de subunități și formații de lucru, mai toți avansați în grad, maiorii Cristescu și Giurumia, locotenentul Nicolae Tudor, adjutantii Voican, Rahoveanu, Drăgoi, în frunte, bineînțeles cu Paul Dorna care primise și el cea de-a treia stea, de colonel, și nu se poate spune că emoția momentului nu-i punea la aceeași grea încercare. Se despărțeau de ostași ca trompetistul Ilie Sfetcu, cel care „își pierduse trompeta" și care „descoperise" minunea că semnalele de deșteptare, stingere, adunare în careu, alarmă și toate celelalte se pot tot atît de bine difuza prin stația radio din tabără ; se despărțeau de lunganul Nicolae Militaru, pentru care cabinele utilajelor erau prea joase și care îi delectase pe tovarășii săi constructori cu programele lui pline de umor, difuzate seară de seară la stația de radioficare ; plecau frații gemeni Andrei și Emilian Gruia din Vaslui care înfățișau acea enigmă a naturii care în ciuda trăsăturilor comune, ca trase la xerox, cum s-ar spune, îi făcuse totuși pe unul blond, iar pe celălalt brunet ; pleca șoferul... zburător Constantin Draica, despre care se spunea că transportase atît pămînt și rocă cu autobasculanta, la volanul căreia ajungea numai după ce își punea o pernă sub el, încît ar fi putut ridica o... piramidă Keops. Plecau băieți călîți și experimentați, pentru care șantierul și construcția canalului încetaseră să mai aibă vreun secret, iar în locul lor veniseră altii, începători, care nu mai călcaseră niciodată pe un șantier și cărora le revenea misiunea să ducă mai departe, de fapt să încheie ceea ce începuseră promoțiile anterioare de tineri geniști.

Noii sosiți formau două laturi ale careului, aveau pielea albă, neîncercată încă de soarele și vînturile Dobrogei, păreau puțin speriați privind locul din jurul lor „decorat" cu mormane de pămînt și nenumărate mașini și utilaje într-o mișcare de roi de albine și tulburat de exploziile din fronturile de lucru și scrîșnetul șenilelor și angrenajelor metalice, dar în privirile lor se distingea și curiozitatea, nerăbdarea de a intra în „pîine", de a afla despre ce e vorba aici pe șantier.

Paul Dorna îi privea cînd pe unii, cînd pe alții, încercînd să-i cîntărească din priviri, să știe cu ce încărcătură sufletească pleacă veteranii și cu ce slăbiciuni vin înlocuitorii lor, pentru a sti să-i ajute, să-i ocrotească, să-i formeze într-un timp cît mai scurt ca geniști completi, cum îi plăcea lui să spună. Ar fi vrut să le țină un discurs, să le spună niște cuvinte din inimă, așa cum obișnuia el, dar nu avea puterea necesară. Se mulțumi să treacă pe la fiecare dintre cei gata de plecare, să le strîngă mîna cu putere și să le spună simplu : mulțumesc ! Tinerii în haine civile îi strîngeau mîna și emoția momentului le umezea ochii. Noilor veniți, colonelul le adresă un la fel de scurt bine ați venit ! Apoi se retrase la treburile lui pentru a-i lăsa pe comandanții de subunități să încheie festivitatea transmiterii ștafetei.

Întorcîndu-se seara tîrziu în locuința lui din baraca rezervată comandanților, Paul Dorna avu surpriza să găsească pe masă, în vaza de flori, un buchet de trandafiri atît de proaspeți, încît stropii de rouă, sau de apă nu se zvîntaseră încă. Erau trandafiri roșii, abia îmbobociți, culeși cu siguranță dintr-o seră, pentru că sezonul trandafirilor trecuse de mult. Alături, într-un bol de sticlă, piersici rumen-portocalii, nefiresc de proaspete, piersici de toamnă demne de orice expoziție, mari cît niște mere. Luă una în mînă și o duse la gură, dar se opri la jumătatea gestului, întrebîndu-se dacă n-ar fi mai bine să le păstreze ca ornament, i se părea nedrept să muște dintr-un asemenea fruct frumos, dar o sete instantanee începuse să-i usuce gura și nu mai ezită. Mîncă cu poftă din carnea piersicii zemoase și aroma ei i se răspîndi în tot trupul ca o betie ușoară. Apoi, dintr-o dată îi răsări în minte întrebarea : cine i le pusese pe masă ? De unde apăruseră trandafirii și fructele ? Cine intrase în camera lui ? De regulă intra femeia de serviciu care făcea curățenie în locuințele ofițerilor și subofițerilor, dimineața după plecarea pe șantier. În rest nu intra nimeni, cu toate că ar fi putut intra oricine, pentru că ușile nu se încuiau, cu excepția birourilor în care se păstrau acte și documentele șantierului și ale unității. Chiar comandantul dăduse ordin de renunțare la încuietori, socotindu-le nedemne pentru civilizația și educația ostașilor comandați de el. Și nu se înșelase. Nimeni, niciodată, n-a reclamat că ar fi dispărut ceva, că s-ar fi furat ceva.

Ieși afară și bătu la ușa adjutantului Ionuț Drăgoi. Acesta îi ieși în întîmpinare.

— Știi cumva cine mi-a pus niște flori pe masă ?

— Habar n-am, tovarășe colonel. Ce fel de flori ?

— Un buchet de trandafiri și niște fructe...

— Probabil vreunul din comandanți. Poate maiorul Giurumia, sau Cristescu.

— Nu cred, Ionuț, deși o să-i întreb. Cum le putea trece prin minte să-mi aducă mie flori. Fructe, mai înțeleg. Dar flori?

Cercetările le făcu Ionuț Drăgoi, întrebîndu-i pe toți care ar fi putut avea vreun amestec, însă nu ajunse la nici un rezultat. Fusese întrebată a doua zi dimineața și femeia de serviciu. Nu știa nimic, pentru că ea își terminase programul la ora trei, iar florile și fructele fuseseră puse mai tîrziu. Incidentul, de altfel destul de plăcut, deși enigmatic, ar fi trecut fără prea multă bătaie de cap, ar fi fost repede dat uitării dacă a doua zi, seara, cînd Paul Dorna se întorcea obosit de pe șantier nu l-ar fi așteptat o surpriză asemănătoare. Alți trandafiri, deși ceilalți nu apucaseră să se vestejească, și alte fructe pe masă. De data aceasta bolul fusese umplut cu struguri aurii și negri, așezați peste cîteva mere alese cu grijă.

Colonelul Dorna îi invită la el pe toți comandanții și le înfățișă... privelistea. Rămaseră toți contrariați.

— Luați, sînt foarte bune. Am gustat și eu, le oferi Paul Dorna.

Invitații nu așteptară să le zică a doua oară. Fructele dispărură într-o clipă, apoi fiecare își expuse propria supoziție în legătură cu presupusul intrus și binefăcător.

— După părerea mea, fapta e a vreunui ostaș care speră într-o permisie, gîndi Vasile Voican.

— Mă îndoiesc din mai multe motive, interveni Rahoveanu. În primul rînd, un ostaș n-ar avea de unde să procure asemenea rarități, cu atît mai mult cu cît nu știu vreunul care să aibă răgazul de-a alerga pe la piață sau pe la florăriile din Medgidia sau Constanța. În al doilea rînd, de vreme ce o face pe ascuns, n-are cum aștepta o recunoștință...

— Rahoveanu nu gîndește rău, dar s-ar putea ca cel ce o face în acest scop să-și fi calculat bine gestul, ieșind la iveală, ca din întîmplare, la timpul potrivit, îl susținu maiorul Cristescu.

— Îmi pare rău că nu pot fi de acord cu voi, spuse inginera Elena Cerna-Giurumia, atrăgînd toate privirile din jur. Cum de nu vă dați seama că aici e mină de femeie. Un bărbat nu oferă flori altui bărbat și nici fructe. Ar fi găsit o sticlă cu vin, sau mai știu eu ce ? Însă fructe, cu siguranță nu.

Noua supoziție iscă și mai multe discuții : ce femeie ? Erau atît de puține pe șantier și în tabără încît nu puteau bănui pe nimeni concret. În final, conveniră să păstreze tăcere în jurul afacerii, pentru a vedea cum evoluează lucrurile în zilele următoare. Prin încercarea de descifrare a acestei enigme, seara deveni destul de relaxantă și distractivă pentru invitații colonelului și, după ce goliră și două sticle cu Murfatlar, oaspeții plecară spre locuințele lor.

Rămas singur, Paul Dorna se dezbrăcă, făcu un duș și se culcă. Ca de obicei, luă o carte și citi cîteva pagini, dar văzu că e trecut de miezul nopții. Stinse veioza și încercă să adoarmă. „Totuși, cine a pus florile și fructele ?" se trezi el întrebîndu-se.

Îi apăru mai întîi în minte secretara directorului general al centralei, care îi făcea ochi dulci de cînd l-a văzut și-l agasa cu cel puțin două-trei telefoane zilnic, sub diverse pretexte, sau îl chema prin stație fie și numai pentru a-l ruga să-i confirme dacă cifra cutare din darea de seamă e trei sau opt pentru că nu se distingea prea bine. Alteori îl căuta să-l întrebe dacă nu are pe cineva în unitate care merge simbătă cu mașina la București, ca s-o ia și pe ea, știind că de la dispariția Danei, Paul Dorna mergea mai des în Capitală, pentru a vedea de o mătușă a Danei, rămasă singură, bolnavă și fără ajutor. Violeta, secretara directorului general, era și ea din București și spera într-o călătorie împreună cu comandantul șantierului, dar Paul Dorna îi ghicise dorințele și nu avea dispoziția sufletească să-i răspundă la ele, în ciuda faptului că era o femeie frumoasă, de vreo treizeci de ani, cu alură sportivă și cu o bună reputație în centrală.

În ziua următoare plecă de dimineață pe șantier la Cernavodă, rămase și cu schimbul de noapte cîteva ceasuri și se întoarse tîrziu în tabără. Îl însoțea Ionuț Drăgoi și tot el îi deschise ușa la cameră, fiind martor la tulburarea comandantului său. Surpriza de pe masă se repeta pentru a treia oară. Alte flori, proaspete de parcă doar cu un ceas-două fuseseră rupte din grădină sau mai bine zis din seră, pentru că erau de data aceasta niște garoafe roșii, pline și cu corola bogată, iar alături nelipsitele fructe, la fel de proaspete și îmbietoare.

— Ionuț, după cum vezi, ne așteaptă desertul, dar la cina noastră nu s-a gîndit nimeni. Eu zic să trecem peste ea și să atacăm direct

Tablouri de Ion Sălișteanu

teatru

Personajul principal: modelul uman

● Personajul care a focalizat atenția dramaturgilor români în ultimele trei decenii, este, fără îndoială, activistul de partid. Putem spune că, în marea lor majoritate, piesele apărute la noi după al șaselea deceniu, tratînd o tematică de actualitate, s-au raportat la rolul determinant al activistului de partid în societatea românească. Cele două ipostaze ale omului politic român de azi, cel mai des observate și reluate de scriitorul de teatru sînt imaginea revoluționarului de profesie, factor de decizie și orientare ale vieții social-economice, pe de o parte, și secretarul de partid, membru lucid al unei colectivități, conștiința ei pe de alta.

Puterea și adevărul, spre exemplu, de Titus Popovici, aducea în scenă pentru prima dată, extrem de original, două generații de activiști, două experiențe și mentalități revoluționare. **Niște țărani** de Dinu Săraru (ca și alte reușite dramatizări ale romanelor scriitorului) îl sesiza pe omul politic angajat în dialog nu numai cu neliniștea unei societăți în prefacere ci și cu sine. Energia idealității, în pofida îndoielilor și înfringerilor, din **Cartea lui Iovița** de Paul Everac are un caracter dramatic, personajul aflîndu-se nu numai în posesia unui adevăr fundamental — aidoma caracterelor teatrului camilpetrescian — ci și în situația de a-l păstra dincolo de orice contingențe devastatoare (o temă dealtfel dragă autorului marii piese care e **Constandinești**). Primărița din **Interviu** de Ecaterina Oproiu, este portretul unei feminități sensibile și frustrate, capabilă însă să-și asume, dincolo de orice, răspunderi copleșitoare. Dezbaterea (euristică) din **Hardughia** de Mircea Radu Iacoban ne descrie tipologia conducătorilor unui județ, conștienți că trebuie să dea socoteală istoriei, că sînt chiar constrînși să o facă. Acest leitmotiv, de fapt, al teatrului românesc de azi, această propoziție revenind obsesiv („a face istorie") în conștiința personajelor, în miza vieții lor de fiecare zi, îi definește și cea mai importantă sau cea mai recurentă dimensiune paradigmatică.

Celălalt portret al activistului de partid, secretarul organizației de bază dintr-o întreprindere (instituție etc.) a devenit un model ferm, riguros definit (mai ales datorită unei subspecii cu caracteristici pregnante, asupra căruia vom reveni, teatrul TV.) Ca și în viață, secretarul de partid dintr-o întinsă aripă a dramaturgiei românești despre actualitate este un om cu experiență, înțelept și profund, cu o excepțională putere de analiză și o extraordinară capacitate de convingere. Rolul său în zbucimul unui colectiv complex, în lupta neîntreruptă dintre vechi și nou, este nu acela al deciziei administrative, al puterii discreționare, ci acela al conștiinței lucide și omenoase, capabilă să facă pe fiecare să găsească în sine posibilitatea unui drum drept.

Regăsim personajul, spre exemplu, perfect ilustrat într-o recentă premieră a Teatrului Mic, **Fără aprobare** de Petru Ispas. Autorul construiește un om de adîncă căldură și clarviziune, ce stabilește un echilibru în efortul necontenit spre mai bine al celorlalți, cei mulți alături.

Omul în fața istoriei, pe de o parte, și un model uman idealizat, dar accesibil, pe de alta, sînt în acest moment personajele principale ale teatrului românesc despre actualitate. Nici o istorie a dramaturgiei ultimelor trei decenii nu le va putea eluda decît cu riscul inadecvării.

Radu Anton Roman

film

Teme fundamentale, evenimente memorabile

● Finalitatea educativă și formativă a creației cinematografice, frecvent subliniată de secretarul general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, este un reper ce orientează aspirațiile și ambițiile talentelor autentice spre opere majore, cu ecou profund și durabil în conștiința masei de spectatori.

Tocmai acesta este și sensul repetatelor îndemnuri ale secretarului general al partidului către o artă eliberată de mimetisme păgubitoare, de șabloane minimalizatoare, de suficiența mediocrității, către o artă menită să strălucească prin valoarea și originalitatea temelor, prin calitățile emoționale ale evocării evenimentelor, prin adîncimea trăirilor și forța de convingere a personajelor.

Militantismul artei filmului a fost cu prisosință demonstrat de opere perene, de valori incontestabile circumscrise fie actualității imediate, fie rememorării trecutului de luptă eroică a poporului pentru libertate socială și națională, fie în traducerea cinematografică a unor reprezentative opere de vîrf ale literaturii clasice sau contemporane. De la filmul capacității umane de a rezista și învinge o natură aridă și dezlănțuită — și aici un semnificativ arc de timp alătură **Erupția** de recenta peliculă **Miracolul** —, de la analiza profunzimilor conștiinței muncitorești din **Subteranul, Puterea și Adevărul** sau **Clipa de răgaz**, la ansamblul creației unei cineaste ca **Malvina Urșianu**, unde pluralitatea de sensuri a actului politic se reverberează în profunzimea psihologică a unor personaje emblematice, zeci și zeci de opere au ilustrat cu pasiune, talent și angajare patriotică eforturile creatoare menite să răspundă materializării temelor fundamentale ale cinematografiei românești.

Semnificative lecții de istorie contemporană realizate cu mijloacele elocvente ale imaginii sînt și filmele documentare ce înregistrează pentru viitor elanurile constructive ale celei mai efervescente etape din devenirea unei națiuni angajate cu toate forțele, într-o deplină unitate de gînd și faptă, în făurirea marilor idealuri de progres și prosperitate ale României socialiste. Memorabil în acest sens este și filmul **Drum de luptă și biruință**, peliculă-sinteză, letopiseț al anilor 1944—1989, realizată de **Mihai Constantinescu, Șerban Comănescu, Sorin Stanciu, Eugen Preda, Cătălin Vago, Mihai Spătaru, Silvia Cusursuz** și **Gheorghe Ilarian**. Evenimentul istoric, Revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, actul ce a constituit începutul unei noi ere, este rememorat în imagini-document cu puternică încărcătură emoțională, de un profund dramatism. Contextul social-politic, rolul predominant al partidului în unirea forțelor democratice, în organizarea rezistenței antifasciste, principalele momente ale activității revoluționare a tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** prefațează aspecte fundamentale ale istoriei contemporane : primul guvern democratic, abolirea monarhiei, naționalizarea, cooperativizarea agriculturii. Pivot firesc al evocării rămîne momentul Congresului al IX-lea al partidului din vara lui 1965, deschizător de noi orizonturi transformării patriei, dezvoltării ei în cele mai înalte ritmuri. Marile victorii ale prezentului socialist, ctitoriile de referință ale prezentului pentru viitor : noul centru civic al Capitalei, Transfăgărășanul, Canalul Dunăre — Marea Neagră, amenajarea rîului Dîmbovița, metroul, cetățile industriei, științei și culturii, platformele marine și multe alte mărturii ale vocației constructive, pașnice a poporului nostru sînt imprimate în imagini simbol pentru anvergura României de astăzi, pentru perspectivele țării de mîine. Împlinirile țării pe calea revoluționară deschisă în urmă cu 45 de ani, capătă pe ecran dimensiunile semnificative ale omagiului configurat artistic, omagiu expresiv adus adevărurilor istoriei prezente, element de necesară referință pentru viitor.

Călin Stănculescu

aceste bunătăți din grădina raiului. Ce zici ?

— Sint pentru dumneavoastră, tovarăşe colonel. Vă rog să le mincați singur. Celui sau celei care vi le pune nu i-ar conveni probabil să le impărțiți cu alții...

— Ce-ar fi, Ionuț, să te ocupi tu cu dezlegarea enigmei... Să afli cine și de ce are această grijă pentru mine. Nu de altceva, dar mi-e teamă că distracția asta costă, nu glumă... Nu vreau să-și cheltuiască nimeni banii pentru mine, fiindcă nu știu pe nimeni care să-mi fie dator.

— Cum vreți, tovarăşe colonel, dar eu aș zice să lăsați lucrurile așa cum sint. Gindiți-vă că dacă vrea să rămină in umbră, persoana respectivă ar suferi mult dacă s-ar vedea intr-o bună zi descoperită, își dădu cu părerea plutonierul adjutant.

— Atunci, descoper-o fără să știe...

— Ar fi incorect din partea noastră, insistă Ionuț.

Vechea prietenie care il lega din vremea Transfăgărășanului de comandantul său ii ingăduia să-și spună deschis părerea, chiar să-i dea sfaturi, fără ca Paul Dorna să se simtă lezat, dimpotrivă il asculta cu toată atenția și deseori ii urma cuvintul. Procedă la fel și acum. Lăsă lucrurile așa cum erau. Se așezară la masă și in citeva minute dădură gata ciorchinii de struguri, merele, piersicile și nucile care se adăugaseră, ca noutate, după care Ionuț Drăgoi mulțumi și se retrase in camera lui. Paul era frint de oboseală, nu mai fusese atit de istovit din ziua in care se intorsese distrus de pe Transfăgărășan, cu sufletul pustiit de pierderea Danei. La fundația ecluzei fuseseră necesare niște corecturi la proiect și constructorii au fost nevoiți să strice tot ce lucraseră timp de o săptămină și s-o ia de la capăt. Colonelul Dorna n-a părăsit frontul de lucru mai bine de șaisprezece ore, urmărind fiecare detaliu al lucrării și dind indrumările de specialitate. Dar cu toate acestea somnul nu i se lipea de pleoape.

„Cine să fie ?“, ii revenea mereu in minte intrebarea. Cu citeva zile inainte se intorcea de la Constanța, unde fusese convocat la Comitetul județean de partid. La ieșirea din oraș ii făcuse semn cu mina o femeie și aproape din instinct, Paul Dorna frină și trase pe dreapta. Femeia alergă spre el, bucuroasă. Ii deschise portiera din dreapta sa și femeia se urcă in mașină. O observă doar cu coada ochiului și pentru moment simți un vag sentiment de regret că oprise, pentru că din obișnuință nu lua pasageri de pe drum și nu-și putea explica ușurința cu care astăzi, furat de gindurile cu care ieșise după citeva ceasuri de dezbateri din biroul primului secretar, oprise fără să reflecteze prea mult la gestul lui. „O faptă bună nu trebuie refuzată niciodată și cu atit mai puțin regretată“, citise parcă undeva și acum își aminti acest citat și se liniști.

— Vă rog să mă iertați că v-am oprit, spusese femeia, dar dacă nu v-aș fi cunoscut n-aș fi indrăznit. De altfel, stau de vreo două ore in stradă, sperind să treacă un cunoscut...

— Mă cunoașteți pe mine ? intrebă mirat colonelul.

— Cine nu vă cunoaște pe dumneavoastră la Poarta Albă ? Pină și copiii.

— Nu mă așteptam să fiu atit de... celebru, glumi el.

— După cum vedeți, chiar și in Medgidia sinteți cunoscut. Eu acolo lucrez. Sint profesoară la liceul industrial. Am fost la inspectoratul județean...

— Interesant ! făcu Paul Dorna. Și in ce imprejurări m-ați cunoscut, dacă nu sint indiscret ?

— Vă rog să mă credeți că nu-mi mai aduc aminte, n-aș putea preciza cind și cine mi-a spus : uite, acela e colonelul inginer Dorna, șeful șantierului...

El ii aruncă o privire curioasă. Abia acum ii văzu intreaga față, cu ochii mari și căprui, cu buzele frumos desenate și ușor rujate, cu tenul catifelat și bronzat, un chip nici banal, nici ieșit din comun, dar care exprimă o bucurie lăuntrică, un echilibru sufletesc care o infrumusețau.

— Dumneavoastră n-aveți de unde să mă cunoașteți. Mă numesc Anicuța Dragu, reluă ea, și cum spuneam, predau la liceul industrial.

— Și ce-i invățați pe copii ?

— Acești copii sint de-acum băieți și fete in toată firea, elevi in ultimele clase, și-i invăț fizica. Aș fi bucuroasă dacă ați accepta să veniți o dată in liceul nostru, la clasa unde sint dirigintă, ca să le vorbiți elevilor despre șantier și viitorul canal.

— Credeți că a mai rămas cineva care să nu știe totul despre acest subiect, dacă pină și un modest constructor ca mine a ajuns să fie cunoscut de trecătorii de pe strada unui oraș ca Medgidia ?

Profesoara Anicuța Dragu era dintre femeile care, odată ce le intră o idee in cap, nu le-o mai scoți cu una cu două. Perspectiva de a organiza o oră de dirigenție interesantă, in care să-l aibă ca invitat pe comandantul șantierului militar al canalului o entuziasmase atit de mult incit nu l-a slăbit cu telefoanele, ba i-a făcut chiar și o vizită in tabără, intr-o zi de duminică, și nu s-a lăsat pină nu i-a smuls promisiunea dorită. Paul Dorna se intilnea pentru prima dată cu o clasă de adolescenți, băieți și fete in toată firea cum spunea diriginta lor, flăcăi zdraveni in pragul majoratului și fete frumoase, implinite, cu ochi arzători și minte iscoditoare. Se simțea stingherit printre ei, intimidat chiar de privirile lor curioase, ațintite asupra lui, pină in momentul in care incepuse să le povestească despre canal. Atunci se regăsise pe el insuși, omul stăpin pe cei care il ascultau.

Ora de dirigenție fusese ultima dintr-o zi de simbătă și se lungi peste program, fără ca vreunul dintre elevi să dea semne că s-ar plictisi. Invitatul lor le răspunsese la o sumedenie de intrebări, care parcă nu se mai terminau, ajungind de la subiectul Canal la complicate probleme de viață, de filozofie, de morală.

— Nu e domeniul meu, la această intrebare ar trebui să vă răspundă un specialist, era nevoit uneori să precizeze Paul Dorna, deci nu pot decit să-mi exprim o părere personală...

Părerea lui personală era insă atit de interesantă incit declanșa imediat alte intrebări și astfel ora de dirigenție devenise un lung dialog care ii inviorase deopotrivă pe elevi și pe invitatul lor. La sfirșitul intilnirii, o elevă, la semnul dirigintei, se apropie de colonelul Paul Dorna și-i oferi un buchet de trandafiri care semăna al naibii cu buchetul pe care il găsise in prima seară pe masa din camera lui. I se părea acum, după ce făcu această legătură, că trandafirii ar fi fost culeși din același loc și poate de aceeași mină. „Ea să fie ?“ se intrebă comandantul și somnul il răpise cu intrebarea fără răspuns.

marta bărbulescu

CARNETUL DE NOTE

Începuseră examenele.

Holul Facultății de litere avea o efervescență deosebită.

In grupuri, mai mici sau mai mari, studenții și studentele își treceau in revistă cunoștințele. Cei de pe culoar priveau ușa de lemn vopsită maron-inchis ca pe un fel de intrare in infern. Doar citiva socotiți „tocilari“ se plimbau de la un capăt la celălalt, olimpieni și cu un suris ironic. Din sală se auzea din cind in cind glasul profesorului și — nedeslușit — al candidaților. Un fel de stare paralizantă ii marcase pe toți care așteptau să intre. Cel care examina era „Cerberul“. Erudit și pe aceeași măsură de bonom. Ii plăcea să-și analizeze victimele — in situațiile limită. Punea intrebări insolite — deși niciodată rupte de programa analitică. Felul cum le enunța isca o stare de bună dispoziție. Dar asta nu suplinea teama pe care fiecare o simțea inainte de a intra la examenul cu el.

Pe holul intunecat, la una dintre ferestrele ce dădeau spre curtea interioară, Pepa aștepta să-i vină rindul. Deși nu avusese in timpul anului o prezență regulată la cursuri și seminarii, totuși își făcuse rost de notițe. Starea ei sufletească era de incertitudine. — Toate s-au dărimat ca un castel din cărți de joc. — E o prostie, fetițo, ar spune papa. Simte că e singura ființă din lume — ultragiată. Se auzi strigată. Indiferentă, își luă mapa de pe calorifer și, fără grabă, palidă, in lumina soarelui filtrată printr-un ochi de geam, păși străvezie — ca o plantă ținută la intuneric.

Distanța de citiva metri pină in sala de examinare i se păru enormă. Parcurse holul ca-n transă. Cind deschise ușa, lumina crudă venind dinlăuntru o buimăci și, instinctiv, își duse mina la ochi, ca intr-un gest de apărare. Printre cei ce trebuiau să fie examinați era ultima. Se așeză intr-un pupitru din față, de lingă masa examinatorului. Avea capul gol de orice gind. Din cind in cind realiza că este, totuși, la un examen și că va trebui neapărat să-l ia. Asculta pe examinator adresindu-se unui băiat cu părul negru tăiat scurt și o barbă mică. Avea o haină neagră cu nasturi inchisă pină la git. Părea un popă catolic. Profesorul il studiase o clipă, după care — impungind aerul cu degetul — c-o voce puțin pițigăiată: — Creangă!... — Ce anume din opera lui Creangă, tovarășe profesor? Răspunsul căzu imperturbabil: — Creangă!... Pepa își aminti de un seminar cind „Cerberul“ o intrebase — punind-o intr-o mare dificultate — dacă păstrunjelul este element poetic. Ea incercase un răspuns afirmativ, amintindu-și de Ilarie Voronca. O salvase profesorul continuind să vorbească in locul ei un timp care i se păruse nespus de lung, plimbind-o prin intreaga literatură universală și de-a lungul tuturor epocilor... Acum, intimplarea cu studentul dinaintea ei o liniștise. — Are ceva straniu — gindi, privindu-i sprincenele ridicate intr-un fel de arc deasupra ochilor care cuprindeau in ei totul, fără a lăsa ceva să fie văzut. Își auzi numele. Mișcările ii erau atit de incete, incit avea impresia că e făcută din fragmente. — Nu ți-ai făcut somnul, domnișoară?, i se adresă ironic „Cerberul“ și totodată ca și cind ar fi vorbit unui copil. Avea in glas un fel de bunătate și ințelegere... Își aranjă cu palmele cutele rochiei. Făcu gestul ca și cum de acesta ar fi depins intreaga ei reușită. „Cerberul“ ii aruncă o privire amuzată și spuse: — Eminescu! — Ce anume, tovarășe profesor? Eminescu e atit de vast!... — Eminescu! auzi a doua oară persuasivă și pițigăiată vocea profesorului, iar degetul lui parcă-i impunse creierul. Pe urmă nu-i mai dădu nici o atenție. Răsfoia un **Petit Larousse**, notind ceva intr-un carnețel... Pepa așteptase citeva clipe opinia Cerberului, apoi incepu să vorbească despre poezia de dragoste la Eminescu... Atunci cind Pepa tăcu, Cerberul o

privi ca pe-o intrusă in sala de examen și-i ceru carnetul de note. Pepa i-l intinse și — fără să privească ce notă a luat — ieși pe hol ca buimacă.

— Ce ți-a picat, dragă?... Ce notă-ai luat?

Era Mirela. Văzind-o, simți că-i este total nesuferită. — Poate unde stă in același bloc cu Raul ii veni un gind in minte... Nu-i răspunse. Alergind merse pină la capătul culoarului, cobori treptele și lingă banca de marmoră din stinga deschise carnetul. Cerberul o notase cu zece.

Avea senzația că plutește.

Ieși ca un virtej pe ușa dinspre Edgar Quinet, merse pe lingă zidul Facultății, apoi o luă la fugă. In trecere izbi o bătrină cu o plasă. Lucrurile i se risipiră pe caldarim. Cu gesturi febrile, cerindu-și scuze, i le adună pe toate și i le puse la loc.

— Voi, tineretul de astăzi, nu prea aveți maniere, dar sinteți adorabili in trăznelile voastre, spuse privindu-i cu bunătate obrajii ca de piersică. In fața magazinului Universal se opri și cumpără un balon colorat. Cu el ținut de sfoară, printre trecătorii care o priveau amuzați, cobori spre Brezoianu intră in Cișmigiu și se așeză pe prima bancă. Respira ca după o mare incercare și simțea că acum abia emoția care-o stăpinise trecuse. Trăia bucuria și totodată gindea la cuvintele lui Maiorescu: — Ferește-te, a doua zi după succes! Privi in jur. Frunzele copacilor luceau in lumină. Asta-i aminti de ziua cind vaporul care-o aducea in țară se apropia de Constanța... Crengile păreau niște ciorchine pline de vrăbiuțe gălăgioase. Rar se auzea strigătul nostalgic al vreunui hulub răspunzindu-i altuia. Răsfringerea lacului avea o culoare albastră-auriu spre maluri. Respirația adincului increțea suprafața apei...

— Imi pare foarte rău, Pepa, incercă o apropiere Mirela, care își făcu loc lingă ea.

Era ca o pisică grațioasă cu ghearele strinse in catifeaua perversității. Pepa se ridică fără să-i răspundă. O luă pe o alee la dreapta pină se crezu scăpată. Nu auzea nici un pas in urmă. Nu intoarse capul... Obsedant doar cercul acela care-i stringea iarăși inima. Bucuria se risipise. — N-a trebuit să treacă nici o zi ca să am revelația... Această Mirela e un spirit al răului.

Trecu pe aleea statuilor și rămase lingă Eminescu. Orb la frumusețea din jur, poetul era singura oază de lumină pentru sufletul ei incercat. — Tu mă poți ințelege, Minunatule! Tu, și Hölderlin, și Rilke!...

Peste Cișmigiu se lăsase o lumină lăptoasă. Își aminti de malurile Bosforului pe lingă care trecuse la inapoierea in țară. — Nu se poate trăi oricum!... Privi in iarba infierbintată de soare cum o gărgăriță se străduia să urce pe un fir. O luă in mină și-i privi cu simpatie hăinuța roșie cu buline negre. Ii alunecă de pe mină și căzu in iarbă. La scurtă vreme își luă zborul... Se uită indelung după ea. In minte ii veniră cuvintele răutăcioase ale lui Raul de la ultima lor intilnire. Il simțea prin apropiere. Se uită in jur, dar nu zări decit statuile albe, rigide prizoniere pe socluri.

Poeme de a.i. zăinescu

Intimpinare

Pe oglinda ce tace
Altă-oglindă, vorbind,
Și doar pace-n jur, pace,
Numai nori ce se-aprind.

Numai nori care-agale-și
Duc făptura și-astfel,
Pe-unde stele cad galeș,
Stele urcă la fel.

Pacea lor pretutindeni,
Urma lor peste tot,
Ceru-atit cit mai prinde
Și-o fărimă de rod.

Ceru-atit cit se lasă
Și-are-n toate un loc,
Ochii-n vis ca o plasă
De-ntuneric și foc.

Ochii-n vis cum columne
Și-apoi iarăși, tot iar,
Ca născuți de-altă lume,
Pe-alt cuvint, alt hotar.

O cimpie ce-n două
Și-n două e cum
Dinspre umeri de rouă
Brațe-ar da, ca de fum

Un izvor ca de cremeni
Și-aripi mii, cum săgeți,
Doar de-om da, tot asemeni,
Chip mai multor vieți.

Pe oglinda ce tace,
Altă-oglindă vorbind,
Și doar pace-n jur, pace,
Numai nori ce se-aprind.

Piatra

Oh, cum se mai zbate și ea, piatra,
Cum se mai zbate și urlă-a pustiu,
Ca un ciine pe care-l lași singur seara
Legat de un stilp străveziu.

Cum se mai zbate și arde ca-n clipa
Ce-atit de singură i se ivi
Că din tot neamul stelelor numai
Fluturi cad, negri, și colivii.

Cade luna pe ea și nu poate s-o știe,
Rupe-o rază ca-n margini de lan,
Urlă-n somn a pustiu și-a pustie,
Tace ca o izbitură de ciocan.

Podgorie

Piatră la inimă, piatră pe inimă,
Piatră și-n aer și-n tot ce privești,
Un singe alb-vinețiu care umflă
Și sparge tot cerul dintre ferești.

Un singe alb-vinețiu ce se coase
Și-ncheie un guler imens peste stinci,
Mugetul norilor verde pe case
Gata să-l tăinui și să-l arunci.

Și-apoi luna suind, raza ei cit de mică,
O rotunjire-n genunchi ca de rod.
Mustul pietrelor care tot atunci se ridică
Și infierbintă-n auz cerul tot.

Și tu exiști, exiști mereu

Și tu exiști, exiști mereu,
Mlădii prin singe-un curcubeu,
Frăminți cu pleoapele un nor și-mi ar
Numai cimpii de foc prin calendar

Iar clipelor ce-asemuiri le dai
Că n-au nici amintiri, nici grai
Se mută ele dintr-un vis in alt
Vis și mai greu de-acum și mai inalt

Se leagă strins cum toamna ce-o petreci
Cind după umeri calzi, cind peste brațe reci
Și-n răscolirea-aceasta ca de stup
Eu parcă-s abur doar, ci nu și trup.

Eu parcă-s umbra doar, fereastra tu
Prin care-amuțită gura-mi se văzu
Și la auzu-a toate cite sint
Eu parcă-s murmur doar, nu și cuvint.

Dar tu exiști, exiști mereu
Mlădii prin singe-un curcubeu,
Frăminți cu pleoapele un nor și-mi ar
Numai cimpii de foc prin calendar.

Tu n-ai doar lacrima ta, mamă

Tu n-ai doar lacrima ta, mamă,
Tu n-ai doar cerul tău din zori,
De sufăr eu și nu bag seamă,
Rabzi tu și-n toate mă-nconjori.

Tresari tu-n tine precum bobii
Ce-i ții și vinturi acest veac,
Măninci la gura strimtă-a sobii
Și sufli rar, focu-i buimac.

M-aprind pe mine-atitea stele,
Ori năucite patimi reci,
Pe ochii tăi se-așează ele,
Le-ntimpini tu și le petreci.

Privești la ziua care-și gustă
Sarea-nverzitei sale-odăi,
Și totuși calea-i mult prea-ngustă,
Prea mulți și dragi sint toți ai tăi.

De-auzi vreo lebădă la geamuri,
Sau prin oglinzi cad greieri iar,
Cunoști că grijile-mi sint neamuri
Și se impacă tot mai rar.

Se ceartă iedera ce-o ținem
Și-i tundem calzi lăstarii goi
Trăiești tu singură-ntre inimi,
Duci tu și viața lor apoi.

Se cheamă lumi sau nu se cheamă,
Cad spini in ochi sau numai flori,
Tu n-ai doar lacrima ta, mamă,
Tu n-ai doar cerul tău din zori,

Cad frunzele

Cad frunzele, iubito, și se zbat,
Iubește lumea numai patimi, poate,
Noi legănăm de-acum, neincetat,
Un deal care-i și vis și voluptate.

Noi legănăm un cintec și din tot
Ce s-a-ndurat cuvintului a-i spune,
Avem un cer și-avem și aștri care pot
Să se preschimbe-n legi ca o minune.

Avem mulțime de aripi și-avem
Căința lacrimei ce-o știu doar mirii,
Cad frunzele și noi cădem in semn
De neființă-n noi ca trandafirii.

Ne desparte o clipă

Ziua de azi cheamă ziua de miine,
Viitorul stă ingropat in ferești,
Ne desparte o clipă, aceea ce-ntii ne
Adună ca iar să se schimbe-n nădejdi.

Ne desparte o clipă și-aceea ca-n semne,
Suie-n noi nu doar vis ci văzduhul intreg,
Și e numele ei fericire pesemne,
Este indoiala de care m-ating și-nțeleg.

Miezu-acela sau copt sau prea fraged,
Vina prin care și stelele curg uneori,
Ceru-albastru-nspre care și noi ne retragem
Sau cădem intr-un fel de nostalgie prin nori,

Ori căderea de frunze, mirosul de rouă
Și umbra din singe a altui ecou,
Ne desparte o clipă și veche și nouă,
Ea ne-mpreună, ne leagă din nou.

Ne desparte o clipă, aceea ce-ntii ne
Adună ca iar să se schimbe-n nădejdi,
Ziua de azi cheamă ziua de miine,
Viitorul stă ingropat in ferești.

Oglindă intoarsă

Pe-o oglindă intoarsă,
Nori adinci și secreți,
Văi ce-adună ca arsă
Gura multor poeți.

Văi ce-ntruna și-ntruna,
Taine-adună sau legi,
Dar de-un pisc, totdeauna,
Legăm mii raze-ntregi.

Și-avem poate asemeni
Un cer alb ca de foc,
Nu culegi pe cit semeni,
Ari și-n vis dacă-i loc.

Dar ce timp, cit de rare
Nopți și-acolo, ce-adinci,
Că de-un veac mi se pare
Eu nu ar decit stinci.

Totu-astfel ca o mare,
Mișcă-n ea rădăcini,
Cind copaci, cind izvoare,
Nu cuvinte, ci crini.

Pe-o oglindă intoarsă,
Nori adinci și secreți,
Văi ce-adună ca arsă
Gura multor poeți.

muzică

m

Muzicienii în cetate

● Trăgindu-și seva dintr-o tradiție seculară, cu adinci rădăcini in creația folclorică, muzica românească contemporană reprezintă, astăzi, mai mult ca oricind, opțiunea de suflet și de conștiință a creatorilor intru glorificarea trecutului și prezentului neamului românesc in pagini de mare vibrație emoțională, menite să reflecte aspirațiile generoase ale unui popor stăpin pe destinele sale, crezul și fapta făuritorilor de frumos și de mai bine.

De o mare varietate stilistică și conceptuală, muzica românească abordează, in forme și genuri diverse, ample sau miniaturale, o tematică majoră, inspirată din istoria națională, din trecutul de luptă și jertfă al clasei muncitoare, din munca de zi cu zi a unui intreg popor pentru clădirea României socialiste urcind spre zările unei lumi noi. Compozitorii au nobila misiune de a cinta aceste momente semnificative ale devenirii noastre, muzica lor constituind, in același timp, un important factor de educație patriotic-revoluționară a tinerei generații, a omului nou, cu un orizont larg, cu o cultură complexă. Tocmai de aceea, lucrările lor poartă mesajul unui patriotism ardent, reflectat fie prin tematica abordată, fie prin preluarea, in forme sublimate, a elementelor unui folclor ancestral de o bogăție infinită, adresindu-se unui public larg, dornic de a asculta o muzică autohtonă de reală valoare, care să sensibilizeze cele mai ascunse corzi ale sufletului. Pentru că, dintotdeauna, românul a fost frate cu cintecul, muzica tălmăcind gindurile, dorurile, aspirațiile și faptele sale.

Promovarea creației românești contemporane, imbogățirea ei permanentă, sint, astfel, o datorie și o necesitate obiectivă a prezentului. Concursurile naționale de creație reprezintă, pentru compozitori, un real stimulent, cadrul de efervescență creatoare generat de Festivalul național „Cintarea României“ fiind elocvent in acest sens. Faptul că soliștii și formațiile profesioniste și de amatori au obligația, prin statutul concursului, să prezinte și lucrări in primă audiție, solicită benefic inspirația creatorilor, patrimoniul culturii naționale imbogățindu-se cu opere străbătute de fiorul melosului românesc de cea mai aleasă esență.

Numeroase alte concursuri destinate cintecului patriotic și revoluționar, cintecului pentru tineret sau cintecului ostășesc lărgesc sfera tematică a compozițiilor de gen, repertoriul curent al interpreților diversificindu-se, innoindu-se cu numeroase piese corale sau de muzică ușoară purtind pecetea anilor-lumină, in epoca de mari impliniri cintată de muzicienii Cetății in acest luminos sfirșit de mileniu pe care România il intimpină cu realizări fără precedent.

Popularizarea peste hotare a lucrărilor valoroase constituie, de asemenea, o obligație morală și patriotică a fiecărui muzician — compozitor, interpret, muzicolog. Forța cu care școala românească de compoziție s-a impus, in ultimii ani, in circuitul universal de valori, se reflectă in numeroasele premii obținute de creatorii noștri la prestigioase concursuri și festivaluri internaționale de muzică contemporană, in discurile și partiturile editate peste hotare cuprinzind lucrări semnate de compozitori români. Impusă atenției publicului și specialiștilor din intreaga lume, muzica noastră își afirmă, astfel, valențele naționale și universale deopotrivă, inscriindu-se printre cele mai originale școli naționale de compoziție, prin specificul său inconfundabil de sorginte folclorică, prezent chiar și in lucrările de avangardă.

Sint coordonate pe care muzica românească se definește cu consecvență, urmind generoasa traiectorie trasată in documentele de partid, privind implicarea artei sunetelor in ampla epopee a construirii socialismului pe meleagurile noastre, in afirmarea plenară a spiritualității românești, prin glasul muzicii, intr-un simbolic cor al popoarelor lumii.

Anca Florea

plastică

p

Poveste de toamnă

● **Benone Șuvăilă** posedă acea rară calitate a resoneur-ului ce-și cucerește auditoriul prin rostirea clară și echilibrată a principiilor estetice, fără afectarea gesturilor provocatoare. Pictorul respiră in atmosfera densă a modelelor tradiționale, discipolatul său fiind, insă, unul de neacceptare a fetișului artistic. Șuvăilă rămine credincios, inainte de toate, propriului său instinct artistic, pe care și-l exersează cerbice in statornice pelerinaje plein-air-iste la locuri care ii absorb total ființa, integrindu-l și stimulindu-i totodată spiritualitatea. Căci, in mod vădit, pictura lui Benone Șuvăilă este fructul unei cordiale, afectuoase chiar, intoarceri la natură, partenerul de dialog artistic, in optica sa, cu structura cea mai complexă și cu disponibilitățile cele mai largi și surprinzătoare. Pictorul s-a și impus conștiinței publicului că un remarcabil peisagist, postură care exprimă cel mai convingător principalele atribute ale picturalității sale : capacitatea de sinteză a realului, un simț cromatic sigur, rafinata incărcătură sensibilă a discursului plastic, iscusința cu care își adecvează mijloacele de expresie unei viziuni plastice coerent articulată.

Expoziția de la Galeriile de artă ale Municipiului reconfirmă calitățile care au impus pictura lui Benone Șuvăilă prin profesionalitate și o cuceritoare prospețime a enunțului plastic. Aparenta simplitate și ușurință a desenului in tentă directă de culoare, in peisaj indeosebi, ascunde o migăloasă elaborare de atelier, notațiile după natură, in variante ce glosează impresiile vizuale diferite asupra aceluiași pretext real, receptat in mereu alte ipostaze și intensități luminoase, oferindu-i prilejul unei cercetări artistice indelungi și riguroase. Iată de ce, in ultima perioadă, peisajul lui Șuvăilă a ciștigat in profunzime, este mai tensionat in expresie și atmosferă, paleta s-a inviorat cu o serie de tonalități mai exuberante, lumina este mai atent studiată in toată suprafața pinzei (preferind-o pe cea a crepusculului), contururile sint mai difuze, cerurile au căpătat formă și o vibrantă spectaculozitate prin redarea dinamicii norilor. Pictorul operează mai frecvent acum cu valorațiile de culoare, pasta este aplicată in tușe mai senzuale, livezile, pădurile, pămintul scormonit al drumurilor de țară dobindind un relief mai pregnant. Pentru că **Șuvăilă este atras mai intii de culoare și apoi de expresivitatea formei**. O casă dintr-o margine de sat, un arbore uscat intr-un cring, un ochi de apă pe o intindere sălbăticită, un deal impădurit din vecinătatea turnurilor unui burg medieval, iată „recuzita“ obișnuită a peisajelor sale, care „problematizează“ culoarea, supunind-o unor neașteptate și foarte expresive raporturi plastice. Experiențe plastice, amintind uneori de lecția lui Andreescu, dar cu un conținut imbogățit, pe care pictorul ni le dezvăluie cu discreție in mica sa colecție de acvarele.

Dar oricit de mult ar iubi peisajul și cortegiul de probleme estetice și stilistice ce-l insoțesc, Benone Șuvăilă ne demonstrează forța meșteșugului său artistic in naturi statice. Lucrate cu o meticulozitate aproape academică, regizindu-și atent și pedant „scenariile“ plastice, pe care și le populează cu obiecte puternic individualizate prin formă și prin situarea in ambianța spațială, staticele sale se disting prin rigoarea desenului și a studiului de culoare, evident, fără să eludeze problemele redării, ale sugerării, mai exact spus, materialității obiectelor. Preocupare foarte en vogue azi la amatorii de virtuozități hiper-realiste, căreia Șuvăilă ii răspunde intr-o manieră personală, neviciată de trucurile gustului monden, dar cu atit mai convingătoare, insă. Austeritatea mijloacelor de expresie cu care pictorul obține maximum de efecte plastice intr-o viziune străbătută de suavitate și lirism, reprezintă o altă dominantă a „stilului“ Benone Șuvăilă, atit de agreat azi de o largă categorie de privitori.

Corneliu Antim

SINTEZE ȘI PROFILURI

Caragiale în biografii

Prin lucrarea sa din 1940, Șerban Cioculescu a impus cercetătorilor lui Caragiale tipul de biografie pozitivistă, documentară. Acest scriitor, lucid și necruțător satiric față de contemporanii lui, are parte de-atunci de biografi care-i seamănă, examinîndu-i viața, la rîndul lor, cu luciditate și programatică lipsă de idilism. Polemizînd în unele chestiuni de fond și în multe de detaliu cu Șerban Cioculescu, nici Marin Bucur n-a putut să evite în totul modelul biografic trasat de predecesorul său. E drept, prin fire, recentul biograf e mai deferent, mai atașat sufletește de obiectul cercetării însoțindu-și textul cu nu puține notații afective, de pildă, cînd vrea să-l absolve pe Caragiale de învinuirea c-ar fi fost un revizor de căpătuială : de căpătuială „putea fi orice nulitate sau mediocritate didactică, nu Caragiale, cum nu fusese nici Eminescu. Era o slujbă onorată, chiar dacă ea nu-l onora la acea vîrstă a creației literare !". Metoda, totuși, cronologică, impune cu preponderență documentul și realitatea documentară. Sîntem departe de biografiile romanțate, înfățișînd „oameni de seamă", destinate instrucției tinărului cititor. Viața unui scriitor este ca orice viață, plină de meandre, de zig-zaguri, de întîmplări prozaice, arareori de momente fericite, neferită de scene penibile alternînd cu altele în care sclipește virtutea, în fine, mai potrivită cu un roman naturalist decît cu o poveste romantică. Este însă prin aceasta mai puțin exemplară ? Am crede, dimpotrivă. Ce poate fi mai instructiv decît să urmărești traseul unui spirit prin noianul de fenomene ale realității care macină orice existență, să vezi cum în lupta crîncenă cu neantul se ridică și cade, și iarăși se înalță, statuindu-se în fine într-o operă din stirpea ființei eleate, indestructibilă, scăpată pentru totdeauna din șuvoiul zdrobitor al materiei ?

Ajunși în acest punct nu putem să nu reprosăm tiparului de biografie menționat neglijarea acestui aspect fundamental, conflictul dintre spirit și materie în viața scriitorului. A spune precum Cioculescu în introducere, că I.L. Caragiale „și-a pus geniul în viață și numai talentul în operă" presupune s-o și ilustrezi. Or, Cioculescu (așa cum remarca Al. Piru încă din 1940), înlăturînd edulcorările din biografiile anterioare, impune, la rîndul său, o idolatrie a documentului în care partea cea mai importantă, adică „geniul în viață", rămîne neexprimată. Cum s-a lucrat la piese ca **O scrisoare pierdută, O noapte furtunoasă**, care a fost procesul elaborării lor, în ce constă „chinul creației" la un autor celebru prin scrupulozitatea punctuației, iată întrebări lăsate fără răspuns. Într-o biografie „exactă", laboratorul de creație nu-și are locul ? Documentul nu vorbește despre el ? Cu atît mai rău pentru document, el trebuie forțat s-o facă. Altfel, o biografie comună oricărui individ din epocă (berar, implicat în procese de moștenire, labil în chestii de partide politicești) devine insignifiantă. Mai deferent, cum spuneam, Marin Bucur încearcă să salveze pasivitatea morală a documentului prin relatări amănunțite asupra eforturilor intelectuale ale scriitorului ; îi subliniază studiile de gramatică, retorică, „apetiția" pentru limbile străine, franceza, latina, greaca (deși apare aici, ca și la Cioculescu, o indistincție între greaca din familie, modernă, și greaca de la școală, aceasta probabil clasică); insistă pe începutul carierei, relevă talentul gazetarului, care i-a adus repede aprecierea contemporanilor ; combate epitete ca „lenevosul", nestăruitorul Caragiale avînd drept argument **Calendarul Claponului**, un volum solid, elaborat într-o lună și jumătate ; semnalează (din păcate însă, nu dezvoltă) episodul cu incendiul din prima variantă a **Nopții furtunoase.** Pentru climatul ideologic al epocii ne-ar fi interesat mai multe relații despre modificările introduse de Ion Ghica în textul acestei piese. Marin Bucur beneficiază, desigur, de cercetările postbelice, numeroase, pe care le înregistrează uneori cu precauție, cum o face în cazul colaborării lui Caragiale la **Bobîrnacul,** mult controversată (susținută de I. Cremer și Florin Manolescu), înclinînd spre opinia lui Liviu Călin care neagă aportul scriitorului la această revistă. O vastă înfățișare o au mediile prin care s-a perindat scriitorul îndeosebi peisajul cultural (foarte expresiv e prezentată familia de artiști Caragiali) și cel politic, stabilind legăturile genetice dintre realitățile sociale și ficțiunile operei, întemeiat pe însăși afirmația dramaturgului : „Acolo am făcut cunoștința iubiților mei eroi pe care am căutat, cu modestele mele mijloace, să-i păstrez pentru posteritate". Într-adevăr, adaugă cercetătorul, „cine n-a trăit o asemenea scenă de delir politic, de transă a vorbelor, nu știe ce nașteri glorioase aveau Nae Cațavencu și Farfuridi".

Revenind acum la discuția mai generală asupra documentului vom spune că, în măsura în care el reține doar latura prozaică a unei existențe, scăpîndu-i partea inefabilă, sufletul omului, el se transformă la rîndu-i într-o ficțiune, de care biograful se lasă atras ca de un miraj. Pe Cioculescu îl preocupă mult procesul Momuloaei și alte procese în care I.L. Caragiale „s-a lepădat întîi de mama lui și apoi de tatăl său". Acestea sînt însă simple chichițe avocățești, frecvente în justiția civilă (mai ales pe teme de moștenire) și nu putem trage din ele concluzii grave asupra moralității omului. Marin Bucur nu ezită, de asemenea, să-l admonesteze pentru ingratitudinea sa față de Maiorescu : „Stranii declarații spuse în ură, fără control... Așa își cunoscuse el prietenii, ca pe niște angrosiști de pe urma comerțului cu Literele ? Pe Maiorescu, Negruzzi, Pogor, Missir, cum îi știuse ?". Dar ce știm noi din relațiile intime între oameni care au trăit acum o sută de ani ? Apoi, Caragiale se arătase încă mai nerecunoscător cu liberalii, fapt ce nu-l împiedică pe D. Brătianu să-l considere singurul scriitor cu care s-ar prezenta în Europa. Și, apreciază Marin Bucur : „Dumitru Brătianu nu-i cerea lui Caragiale să-l iubească". Frumos din partea Brătianului, dar atunci de ce i-ar cere Marin Bucur lui Caragiale să-l iubească pe Maiorescu ?

În fine, peste contribuțiile lui Șerban Cioculescu și Marin Bucur nu se va putea trece în exegeza viitoare. Am sugera totuși, pentru biografiile de scriitori, însușirea unei viziuni mai detașate asupra „documentului" care, preluat brut, poate îndruma spre mistificări inverse, întrucît el nu înregistrează decît realități strict materiale, ecou vag, adesea deformat al mobilurilor sufletești, acestea esențiale. Din polemica lui Șerban Cioculescu (subtextuală, dar hotărîtoare) cu tipul călînescian, „impresionist" (grație și stilului laconic, dar penetrant al acestui critic), rezultă un model fragmentarist de biografie, cu deficitul ei de percepție, căci faptul de arhivă, relevant doar pentru momente disparate, se substituie pretențios unei imagini sintetice vizînd fluxul psihologic și moral continuu. Necesară, desigur, „excavația" documentară, întocmai ca o excavație arheologică, parvine, să nu uităm, doar la descoperiri de cioburi, frînturi din ceea ce fusese odată un întreg rotund și viu, care abia urmează a fi reconstituit.

Marian Vasile

Boris Caragea : „Recoltă"

Hasdeu — contemporan necesar

Ia un veac și jumătate de la nașterea sa ideile lui Hasdeu sfidează erezia modernistă față de trecut, care, uneori, cerea ca asupra trecutului să acționăm discriminatoriu prin dislocarea formulelor acestuia, în ciuda faptului că în aceste formule același Hasdeu a dezvoltat, incipient, o viziune structuralistă asupra culturii, a întreprins o cercetare ontologică a cuvîntului, situîndu-l într-o perspectivă filosofică, fără nici un complex. Rădăcinile tuturor acestor probleme sînt în Hasdeu, în opera sa. Generațiile ce au urmat au lucrat mai mult la suprafața edificiului ale cărui temelii le-a înălțat el. Cîteva din aceste probleme întemeiate și despicate de gîndirea lui Hasdeu sînt edificatoare azi pentru o mai adîncă înțelegere a acestei gîndiri înaintemergătoare.

Opera lui Hasdeu poate fi surprinzătoare pentru cei mai moderni teoreticieni ai culturii sau lingviști, dacă avem în vedere cîteva din aserțiunile sale.

Astfel că, în analiza deschisă asupra formulelor pe care le integrează basmul, Hasdeu introduce funcționalitatea teoretică a metaforei în cîmpul culturii, cu aplicare la basm. Dezvoltă, astfel, „formula inițială" a basmului, „formula medială", cu o funcționalitate estetică, și „formula finală", cu rol explicativ, dar regîndite de el în perspectivă hermeneutică, anunțînd cercetările moderne.

Problemele de mai sus apar în opera lui Hasdeu, după ce a întreprins o exegeză comparativă asupra tipologiilor în basm, cu referință, îndeosebi, la fondul și forma basmului. Un alt exemplu. Prin 1873, Hasdeu folosește termenul precugetare, cu echivalent în noțiunea prelogic, folosită, ulterior, de Levy-Brühl. Dacă e aproape sigur că sociologul francez nu a cunoscut creația lui Hasdeu, în ceea ce privește ginditorul român, acesta nu avea cum să cunoască scrierile lui Levy-Brühl, care apar în primele decenii ale veacului nostru. Important nu se pare faptul că Hasdeu folosește termenul „precugetare" cu referință directă la gîndirea umană în cadrul unei colectivități sociale.

Ceea ce s-ar putea însă numi o viziune structuralistă asupra culturii „avant la lettre", la Hasdeu, apare în exegezele sale pătrunzătoare îndreptate spre problemele lingvisticii. Se afirmă astfel printre cei dintîi care introduc termenii „dialect antropologic", „grup dialectal", „continuitate dialectală", „amestec primar", „amestec secundar", etc. Constată că două popoare ajung a înțelege limba celuilalt și că din această bilingvitate rezultă o fuziune treptată a ambelor graiuri.

O analiză similară, prefatînd un structuralism deschis, întîlnim în „Povestea numerelor", unde dezvăluie o aritmetică poporană în diferitele variante ale creației de mai sus la români, dar și în cele străine. Hasdeu introduce în cîmpul analizelor sale formulele BR^1, BR^2 și BRS, privitoare la basm.

Important este faptul că în ciuda formalizărilor posibile și a tipologiilor admise în cunoașterea adîncită a creațiilor poporane, Hasdeu nu s-a lăsat sedus de puterea formulelor, care pot sărăci fenomenul analizat, istovindu-i tocmai partea de viață pe care acesta o reprezintă. Nevoia de unificare a metodelor tradiționale și a celor moderne în cercetare i se pare plauzibilă.

Departe de Hasdeu intenția de a nega interferențele și influențele care s-au petrecut în istoria culturii omenești, pe care el le numea, în terminologia sa, „împrumuturi culturale". O simplă noțiune, un cuvînt, ca „doina", îi dă prilejul să dezvăluie imigrarea și metamorfozarea acestuia de la un popor la altul, pînă să devină reprezentativ pentru istoria culturii noastre și în constituirea ei de sine stătătoare. Citindu-i pe Ippocrat, pe Vico, Halvetius, Darwin, Wallace, și alții, pentru a ajunge la Kant și Hegel, același Hasdeu scrie convingător : „omenirea ar fi rămas pururea în fașă, căci mai niciodată civilizațiunea nu s-a datorit undeva unei singure națiuni nici chiar unei singure ginți, ci în cele mai multe cazuri ea a trebuit să se nască printr-o facere de secoli peste secoli din succesiva frecare a mii de popoare". Deci privilegiul absolut al unei singure culturi sau civilizații dispare.

Boris Caragea : „Rod"

Numai că examenul lui Hasdeu, fără să conteste ceea ce e generic în rosturile unei culturi, se îndreaptă spre acele priorități afirmate în istoria ideilor și a culturii umane care definesc contribuția proprie a unui popor în creația valorilor. Exemplul ales de el, dintre multe altele cu care operează, este cel mai simplu din cîte pot exista la români, anume, motivul „frunzei verzi" din poezia poporană, pe care-l găsim și în marile culturi la greci, la italieni, la spanioli, la englezi, pînă în vechiul alfabet ogham, din Anglia. Forma lui desăvîrșită însă, un „model" pentru alții, cu o prioritate de conținut în istoria culturii, o întîlnim numai la români. Încît Hasdeu scrie : „La noi însă, ca la nimeni altul, această prețioasă suvenire este nu numai o chestiune de arheologie, dar posedă și farmecul celei mai fericite creațiuni poetice. Zicem că la noi ca la nimeni altul, deși tentative sporadice de a introduce un asemenea gen s-au manifestat și în alte părți, sub aceeași acțiune a naturii, dar n-au reușit nicăieri de a prinde rădăcini, de a deveni un model, o formulă". Este cazul, repetindu-l pe Hasdeu, să ne întrebăm dacă a fost introdus și recunoscut acest model în enciclopediile universale care cuprind marile simboluri și formule ale culturilor populare, pentru a se fixa prioritatea acestora, în raport cu alte culturi ? Desigur că nu. Așa cum, de pildă, nu a fost consemnat subiectul K 211, din sistemul Aarne-Thompson, existent în baladele românești, cu toate că are o prioritate, după cum s-a arătat în cartea despre acest subiect a cercetătorului român Adrian Fochi.

Sînt consemnate de noi aici doar cîteva din problemele de conținut pe care le ridică în continuitatea culturii noastre întreaga operă hasdeană, care se cere restituită cunoașterii largi. Ne-am da seama astfel că întoarcerea la Hasdeu, adică la cercetările de profunzime care să-și îndrepte atenția spre elaborările de sinteză, prin depășirea formalismului arid în cunoașterea și interpretarea fenomenului culturii, în genere, e o necesitate.

Vasile Vetișanu

Viața și opera

E greu, e, poate, imposibil — era, în orice caz, greu în acea epocă de la confluența secolelor, cînd a trăit Duiliu Zamfirescu — să fii și „boier" și scriitor ! Adică : să fii „boier" — cu blazon heraldic ; cu trăsură la scară, cu cai englezești pe care, în timp de război, despre care ai scris (romanul **În război**), nu concepi să-i dai la rechiziția cu care, teoretic (era demnitar politic) ai fost de acord ; să ai funcții în stat ; să stai atîția ani „prin străinătate", să corespondezi cu copiii în limba franceză etc., etc...

...și să fii și scriitor... clasic : să ajungi membru al Academiei minimalizînd literatura populară, după ce ai scris **Viața la țară** și **Tănase Scatiul,** adul(mec)indu-l pe Maiorescu la început și sfidîndu-l apoi, cînd, chipurile, ajunseseră politic „aproximativ-egali" (vorba lui Titus Popovici dintr-o memorabilă scrisoare) ; în sfîrșit, să scrii, cu intermitențe în intervalul dintre două iubiri sau două-trei recepții ori călătorii, neînțelegînd (firesc, prin „depărtarea" față de țară) mai nimic din „mișcarea timpului", dezavuîndu-i pe Goga și Coșbuc (pe acesta din urmă reabilitîndu-l, după aceea, ca traducător al lui Dante !) fiind, de fapt, cam „în contra curentului". Aceasta este drama, „enigma nesplicată" a vieții lui Duiliu Zamfirescu pe care încearcă s-o descifreze și s-o unanimizeze cunoscutul exeget și editor al scriitorului, cercetătorul literar Al. Săndulescu, în cartea sa **Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu,** apărută la Editura Sport-Turism. Căci trebuie să precizez de la început : publicîndu-și volumul într-o colecție turistică „de vacanță" (de unde unele exprimări mai libere, „familiare" — gen : „...Duiliu fiind numit președinte al camerei..."), Al. Săndulescu nu s-a mulțumit doar să expună liber ceea ce se știa dinainte, ci a adîncit analiza, a răscolit din nou arhivele, privind destinul singular al acestui atît de discutat scriitor : poziția față de Eminescu și **Junimea,** sfîșierea între cîteva iubiri devoratoare, „legenda" originii aristocratice pe care o afișa, patriotismul funciar al diplomatului etc. Iată, bunăoară, — spre a mă opri doar la el — un aproape necunoscut articol al lui Duiliu Zamfirescu — atît de binevenit în acest an al Centenarului Eminescu — scos la lumină de Al. Săndulescu, care probează nu numai o iubire pe cît de timpurie pe atît de profundă și constantă, dar și o pregătire și o aspirație pe deplin întemeiate. Este vorba de „un articol mai puțin cunoscut descoperit în publicația bucureșteană **L'Etoile roumaine** din 1885". „Importanța deosebită a acestei intervenții, precizează exegetul, stă în primul rînd în faptul că depășește referirea fragmentară, tangențială fugară, înfățișîndu-se ca o schiță de portret a(l) lui Eminescu în care, succint, firește, biografia și opera sînt prezentate unitar. Punctul de vedere este cel maiorescian din **Direcția nouă** și opus adversarilor eminescieni, printre care nu e greu să-l înțelegem pe Macedonski". Descoperirea acestui articol are o amplă rezonanță exegetică. Cum se știe, după cîteva colaborări la **Ghimpele** și **Războiul,** Duiliu Zamfirescu publică în **Literatorul** din 10 februarie 1880 poema **Levante și Ca'avryta.** Entuziasmat, Macedonski își susține tînărul colaborator printr-un lung „curs de analiză critică" a acestei poeme (5 numere consecutive ale **Literatorului,** dintre 17 februarie și 15 martie 1880). Acesta a fost adevăratul debut al lui Duiliu Zamfirescu. Vreme apoi de vreo 15—16 luni, tînărul scriitor va fi nelipsit din paginile **Literatorului,** astfel încît, în monografia sa din 1969, Mihai Gafița sublinia : „Pentru Macedonski și **Literatorul,** apariția poemei are aceeași semnificație ca pentru Maiorescu și **Convorbiri** — publicarea primelor poezii ale lui Eminescu". În semn de răspuns pentru solicitudinea Maestrului, Duiliu Zamfirescu se simte dator ca, la apariția volumului **Poezii** (decembrie 1881) de Macedonski, să scrie, printre primii exegeți (dacă nu chiar primul) o amplă „dare de seamă" **(Poezii,** de Alexandru A. Macedonski, în **România liberă** din 24 decembrie 1881) pe care **Literatorul** o reproduce în numărul său din 2 februarie 1882. Dar, în anul 1883 (an cu „multiple și importante semnificații pentru biografia literară a lui Don Padil") are loc „despărțirea definitivă de cercul **Literatorului** și de Al. Macedonski" (Al. Săndulescu) și, concomitent, o tot mai mare apropiere de **Junimea,** de Maiorescu, inclusiv de Eminescu. Trecînd peste episodul epigramei lui Macedonski (episod care a marcat ruptura definitivă a lui Don Padil de **Literatorul** și mentorul său) ar fi de observat că, dacă această „despărțire" e de conjunctură, apropierea de Eminescu e de... structură. Oricît de cosmopolit (vezi pseudonimul de culoare spaniolă și reportajele sale din **România liberă,** excelent valorificate critic de Al. Săndulescu) Duiliu Zamfirescu se simțea, totuși, în fibra sa lirică, mai mult... eminescian decît macedonskian... Astfel, el face „o primă referință" la **Dicționarul de rime** și tot el este — opinează Al. Săndulescu — „primul care-l apropie pe Eminescu de Shakespeare". În sfîrșit, articolul **Litterature roumaine** din **L'Etoile roumaine** (I. mr. 11/26 octombrie 1885, p. 2), articol valorificat acum de Al. Săndulescu și trecut cu vederea de unii recenzenți ai cărții sale, „certifică pe deplin o senină și sinceră admirație literară și o vie receptivitate față de fenomenul Eminescu". Am descris acest episod pentru că el mi se pare un fel de „loc geometric" al cărții lui Al. Săndulescu. Spațiul nu-mi permite să-l urmăresc pe cercetător în căutarea originilor artistocratice, îndepărtate în timp, ale scriitorului, admirabil (ironic ?) rezumate fie și numai în titlul capitolului respectiv **(Între imaginarul Bizanț și Focșanii de baștină)** în „drumurile" europene ale protagonistului (Focșani, Hîrșova, București, Roma, Neapole, Veneția, Atena, Paris, Bruxelles, Galați, Odobești — tur și retur !) în explozițiile sale sentimentale (episodul Eliza, episodul Alisa, episodul Corina) în duelurile (la figurat, dar și la propriu) pe care le-a avut, ba cu criticii, ba cu prietenii (cazul Macedonski, cazul Maiorescu) ba chiar cu... colonelul Stratilescu din marele stat major (în 1913) înalt funcționar, ca și el, al statului ; în atitea alte momente din zbuciumata — dar atît de eclatanta sa viață.. (Ar fi de regretat, de pildă, că ultimii ani de viață ai scriitorului sînt cam „expediați" în partea finală a cărții. De ce, să zicem, coresponda cu fiii săi, aflați pe frontul carpatin, în franțuzește, cînd, în tinerețe, la Roma, avînd nostalgia patriei, voia să-i învețe românește ? Unde se ascundea, acum, patriotismul scriitorului și al înaltului demnitar ?) Analiza se cuvenea a fi adîncită. „Narațiunea aceasta nu fantazează", avertizează Al. Săndulescu în preambulul cărții. Nu „Fabulează" decît pe documente, subordonîndu-le pe acestea specificului colecției, satisfăcînd atît pe cercetător, cît și pe cititorul obișnuit. Este, prin urmare, o carte și plăcută, și utilă. Măcar prin urmărirea pasionantă a dramei vieții lui Don Padil (cu tot tragismul, sublimul și grotescul ei).

Fănuș Băileșteanu

O perspectivă critică

Aproape fiecare colecție impune tacit un cadru ce influențează mai mult sau mai puțin exegeza critică. În ceea ce privește dimensiunile și concepția colecției „Introducere în opera lui..." tipărită de Editura Minerva, acestea au drept țintă expunerea cît mai concentrată a unui punct de vedere ce se revendică constant a fi al celei mai moderne sau mondene forme de receptare teoretică a literaturii. Cea de a treia monografie dedicată în ultimii cincisprezece ani lui Anton Holban *) ne propune, de aceea, fără să ne mire, o lectura a operei prin grila (nedeclarată) a prozei post-moderne. Numărul crescînd al holbanienilor din ultimul timp îndreptățește intuiția lui Mihai Mangiulea că o parte din prozatorii și criticii de azi își găsesc în Anton Holban un precursor ; o dovadă în plus de vitalitate a operei. În fond, privind lucrurile altfel, timpul real al unei opere nu este decît proprietatea obiectivă a modificării receptării, a modificării viziunii critice în funcție de evaluarea ei într-un nou sistem estetic de referință. Și dacă timpul obiectiv al operei ne apare ca o relație dintre evenimentele ei de receptare, atunci am putea face observația că în cazul lui Anton Holban se petrece un fenomen interesant — timpul obiectiv al operei pare cu mult mai dilatat decît cel istoric.

Autoreferențialitatea, ambiguitatea, parafraza, afișarea lucidă a tehnicilor livrești, destructurarea discursului, lumea ca text din texte, ludicul, fragmentarul, dorința de autenticitate, cerebralizarea, reflexivitatea livrească fac parte din inventarul estetic holbanian descris de Mihai Mangiulea cu o reală fascinație, ce va merge treptat spre identificare și contopire. Pentru că finalul studiului ne va arăta nu atît în ce constă personalitatea critică a lui Mihai Mangiulea, ci holbanianismul său.

Cu tact didactic, autorul se menține pe coordonatele enunțate din primele rînduri ale studiului. Ca atare, se va proceda la o evaluare a prozei lui Anton Holban din trei unghiuri, ce au în vedere modul în care prozatorul și-a înțeles și interpretat propria operă, ideile sale estetice ; analiza scriiturii operei și, în fine, examinarea „imaginii ficționale pe care operele lui Holban o proiectează spre noi". În tot acest demers, personajul Sandu poate fi considerat pionul esențial al demonstrației, fiind privit succesiv ca autor al scriiturii, ca personaj al ficțiunii și ca punct coagulant al particularităților și semnificațiilor scriiturii.

Profilul lui Anton Holban în epocă, precum și relația dintre om și operă sînt fie prea banale, fie exagerate. Ideea adevărului relativ, a relativității cunoașterii nu aparțin exclusiv lui Anton Holban. Tot așa, este riscant să se susțină că el a fost cel „mai lucid" dintre prozatorii epocii. Preluînd apoi tema relativității cunoașterii adevărului, Mihai Mangiulea își propune să ofere la rîndul său o perspectivă critică relativistă. Fără să aibă pretenția unei viziuni unice, studiul va sugera mai multe din care cititorul și-o va alege pe aceea care îi place. Dacă această tehnică se vădește fertilă pentru proză, în critică este mai problematică. Discursul critic este construit din demonstrația unor idei și nu din imagini, stări, personaje. Dacă ideile unui text se contrazic, atunci rezultatul va fi un șir de raționamente ce se anulează.

Astfel, la „Temele creației" se afirmă că, din punctul de vedere al lui Anton Holban, „creația trebuie ferită de ispita lirismului și a teoretizării, evoluînd din observația directă, din cunoștințe de viață" pentru ca toată demonstrația despre Sandu și relația sa cu femeile să contureze o minte teoretică ce își aplică ideile în real pentru a determina cursul realului și nu pentru a se lăsa dominat de acesta prin contemplație. Definiția dată literaturii de către Anton Holban („prin literatură să înțelegem anumite efecte conștient îmbinate și puse la un loc anumit") anulează analiza pe marginea „autenticității" lui Sandu, scriitorul care afirmă „imposibilitatea cunoașterii" etc, pentru ca definiția verosimilului literar — faptul estetic validat de experiența personală — să complice și mai mult lucrurile. Ficțiunea romanescă detestată de personajul care creează, este reconsiderată de romancier prin prisma psihologismului epocii etc. Evident, Anton Holban poate fi toți acești Holbani la un loc, oscilînd între un balzacianism teoretic și proustianism de fond, între obiectivitate și ficțiune, teorie și creație epică. În alt sens, originalitatea lui Holban nu rezidă în faptul că el știa că literatura e o „contrafacere" (lucru foarte vechi, cunoscut de marii prozatori dintotdeauna). Toate epocile culturale au sperat să scape de „literaturizare", la urma urmei, unul din paradoxurile vii pe care se construiește însăși literatura.

Mihai Mangiulea reamintește toate aceste idei care încearcă textul critic. Interesantă rămîne recompunerea portretului personajului și romancierului îngreunează elucidarea adevăratelor sensuri deoarece pentru Sandu „timpul pierdut nu se regăsește, ci se pierde tot **mai mult ;** memoria sa se află, paradoxal — căci ar trebui să i se opună —, sub semnul uitării".

Ca personaj, Sandu e văzut pentru început existînd („Temele ficțiunii") prin relația cu femeile cărora le inoculează propria sa voință și un comportament dorit. Strategia erotică e a unui însetat de dominare mimînd erosul în absența iubirii. Sandu va fi inclus într-o tipologie masculină „care nu-și confirmă virilitatea decît prin sclavajul femeii, dar care nu se simte puternic decît sub protecția ei" etc. Impregnarea femeii cu propria personalitate, într-o spectaculară serie de suprapuneri, face din Sandu un tip ludic a cărui variantă feminină va fi Dania, cititoarea apta să intuiască psihologia autorului și să intre cu el într-un joc egal. Pe de altă parte, conturarea unui Sandu incapabil să se cunoască, dar conștient că nu-l poate cunoaște pe „celălalt", deși tulburînd imaginea precedentă, deschide o altă cale de interpretare ce constă de astă dată în evaluarea memoriei ca un mod de ficționalizare și opacizare a propriei esențe. **Memoria neclară** oferă personajului holbanian o alură tragică, în comparație cu personajul proustian dotat cu o **memorie suverană.** Incapacitatea de a ajunge la un sens, la **adevăr, va** fi motivația acelei înclinații spre spectacolul „nuanțat al morții" și „educației în(-spre) nefericire". Dedublarea permanentă, poza ironică, prezența spectatorului lăuntric dau trăirilor personajului o tentă de teatralitate. O altă concluzie deci va fi că „personajul lui Holban este prin excelență spectatorul propriilor trăiri, nu însă actorul lor".

Scris cu prudență, ferindu-se de concluzii transante, studiul lui Mihai Mangiulea are, cu toate acestea, o bună notă didactică. Meritul discursului său critic este că nu se sfiește să-și afișeze contradicțiile, ambiguitatea de sursă holbaniană. Totuși, absența unei idei directoare lasă impresia de incertitudine și neclaritate.

Mirela Roznoveanu

*) **Mihai Mangiulea : „Introducere în opera lui Anton Holban", Editura „Minerva", 1989.**

POST RESTANT

Nici nu știi cînd a trecut un an, adică o toamnă, o iarnă, o primăvară și o vară, trei sute saizeci și patru de zile, de zile și nopți, petrecute altcumva, în afara zilelor obișnuite, ori nopților albe cînd amintirile te fulgeră, aplecîndu-te în fața oglinzii în care nu vedeai pe nimeni, cînd... Ei, și aici e aici, cînd ce ? cînd sufereai, cînd plîngeai, cînd zîmbeai sardonic, cînd te strîmbai, cînd închideai ochii ș.a. sau cînd te... rădeai pur și simplu, ori te spălai pe față. Totul este să închizi fraza cum trebuie, nu ca în viață, ai început-o sentimental, sfîrșește-o la fel, ai început-o obiectiv, rece, detașat, sfîrșește-o la fel, ai început-o ironic, cinic, omoar-o la sfîrșit. Altfel nu se poate cînd scrii. Cînd trăiești e altceva, ba de cele mai multe ori se întîmplă invers (de exemplu : ai început sentimental, sfîrșitul va fi sigur cinic), pentru că numai viața poate fi autorul total, în afara prejudecăților și spaimei de șabloane, numai ea își permite să „scrie" melodramatic, siropos, crunt, agramat, firoscos, numai în „scrisul ei apar coincidențele imposibile, absurde, care fac să se întîlnească doi cetățeni din cele două milioane ale orașului, în același loc, la aceeași oră, pe aceeași stradă, ori ca un avion să cadă pe un ins care doarme pe cîmp. Noi însă nu trebuie să scriem așa, noi trebuie să trăim, dar să nu scriem așa, că ne facem de rîs, ne arată lumea cu degetul".

★

„Citi cai, atîtea gloabe", obișnuia să zică un tuciuriu, cînd albul era alb și negrul, negru ; dar auzindu-l, bătrînul marinar se supăra și povestea, rotindu-și ochii și mîinile în toate părțile, despre călătul lui, de care nu s-a despărțit niciodată... nici chiar pe mare, în timpul celor mai groaznice furtuni, nici chiar în mare cînd a naufragiat și nici chiar pe uscat, cînd a fost debarcat. „Era un călut deosebit, îl cumpărasem cu aur de la indieni, de la «pletele roșii». știa o mulțime de lucruri, dar cel mai bine știa să cînte, cînd începeam eu să fluier, el începea să necheze, așa că amîndoi am cîștigat o grămadă de bani, eu fluierînd, el nechezînd, eu nechezînd, el fluierînd !"

★

VIOLETA DEIERI, București : Unele dintre cuvintele folosite de **conlubiul** nostru de la **Poșta Redacției** sînt extrem de rare, ele fiind folosite doar în situațiile limită, cînd acesta amuțește. Se pare că, totuși, cel puțin cîteva se pot deslușI în cîntecul de rămas bun din „Lacul lebedelor".

DAN STARCU, București : Cel mai bine ar fi să ne tragem amîndoi puțin sufletul, dumneavoastră vă odihniți, iar noi ne ducem la pescuit pe altă baltă. Iată de ce : „Profesorul de matematici speciale, reputatul C., era înalt, avea părul argintiu, în plete (n.n. bine că ați precizat locul !) și o mustață ce-i acoperea toată buza de sus, dîndu-i aerul unui muschetar, gata oricînd să sară pe balconul unei idei îndrăznețe...".

ANONIM, Buzău : Facem o excepție, cu telul mărturisit de a-i distra pe cititorii noștri, reproducîndu-vă cele două „catrene" : „1. Post restant este nervos. / Dar mai este și ironic ; / Căutat la cod genetic. / S-ar putea să fie unic ! ! 2. Nu se aude-n noaptea asta, / Cum mai cîntă cucuveaua. / Povestind călătoria... / Pe tărîmul din Nîrvana ?". Data viitoare, pe lîngă aceste răvașe, trimiteți și plăcinta.

ADRIANA CRISTESCU, București : Între cele două pagini cu numărul 4 nu există nici o deosebire. Și atunci, de ce ni le-ați trimis în plicuri diferite ? Și așa, ori cu una, ori cu alta. „Zbor scund" este o proză pitică, fără mîză, cu neglijențe stilistice („momentan erai preocupat referitor la huhurez cu ce-l vei menține în viață încă niște zile" sau „tot nu e genul tău despachetatul"). Am înțeles, e un experiment, ar fi bine însă să folosiți laboratorul ca laborator. Și totuși poate v-a tulburat prea mult mutatul, altfel nu se explică acest regres. Așteptăm să vă reabilitați.

EMIL IOAN HAPCA, Vișeu de Sus, Maramureș : „Am 17 ani, scriu proză de doi ani, n-am fost publicat niciodată... întregului colectiv de redacție adresez calde urări de bine". Mulțumim, dar ce dezamăgire, ceea ce scrieți nu este proză (poate ceea ce vorbiți e proză !), ci expresia unui umor involuntar : „...oboseala-i transpusă pe obraz prin cearcănele puternic accentuate, bărbia încretită și umedă. — Bună, doamnă, am marea onoare de a vă cunoaște, sînt Fănică Bora(.) prieten de-al Stelianei, cred că nu mă veți considera pueril și abominabil fără cravată și sacou...". Sau „Fănică, las-te de bazaconii, dă-le naibii, ce tot tocești în fiecare seară Hamlet-ul ăla, după mine destul de desuet și te întolești cu vești formule de tipul to be or not to be...". Nu mai scrie „proze de mare întindere" și „las-te de bazaconii", ai doar 17 ani, ești mare.

MANOLE CONSTANTIN, București : „Vă trimit începutul unei lucrări la care încă mai lucrez. Nu știu ce interes vă poate stîrni textul, dar mie : „încă neconcludent". (n.n. așa este !). Am realizat, cred eu(.) o corespondență între formă și conținut (n.n. n-ați realizat !). Ca problemă de stil. Vreau să-i dau lui Ilarie un chip minunat și cred că mai am de lucru (n.n. ehe !). Titlul, provizoriu formulat, ar suna : „Jurnal de amiază". Atunci era liber Ilarie să scrie jurnalul său. De ce așa ? Pentru că azi lucrez pe un șantier și aș dori să vă fac o imagine de azi a șantierului unde îmi desfășor activitatea" (n.n. în fragmentul trimis, eroul este... interbelic și împărtășit manifeste, așa că dorința dumneavoastră nu s-a îndeplinit). Ce ați spune dacă, arătîndu-vă o groapă pe șantier, v-am informa că este doar începutul unei construcții ? Așa, ca de la om la om, ca de la un „fulg tînăr", cum scrieți la altul.

MONICA DAMIAN, București : Nu vă lipsește talentul în „primul punct al primului capitol" din romanul „Domnul Ies", deși fragmentul ca atare ne amintește de „Elevul Dima dintr-a șaptea". Aveți și haz, scolăresc, e drept (la 18 ani...), fapt pentru care v-ar putea invidia și unii autori de proză cu, despre și pentru tineri. După ce „încropiți" romanul, adresați-vă Editurii Albatros.

MARIANA BODOLICA, Iași. Filozofați ieftin în „Monolog". „Noaptea" ar înteresa dacă ați renunța la eseul, înțeles aici, ca o compunere a unui elev ambițios și inteligent, la formulele sentențioase, la retorismul de falsă gravitate și, în fine, ați încerca să fiți mai naturală, să aveți un ton firesc în povestire. Feriți-vă Editurii Albatros.

Il încercați în „Sinceritate", unde banalitatea alunecă în vulgaritate. Dar nu trebuie să vă spunem noi de ce trebuie să vă feriți. Și nici de cine. Afirmați că femeile „nici nu se poartă ca niște ființe omenești." Atunci ? !

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Hoțul unui fagure de cer

Doi scriitori îmi stîrnesc invidii născătoare de insomnii și pe ambii i-aș săgeta fără remușcări cu virful unui Crin Imperial drept în degetele mîinii cu care parfumează hîrtia. Unul, mustăcios, cu obraz viril de corsar îmbătrînit în turla catargului, stă departe de Cartierul Militari și ocupațiile cotidiene, precum și idiosincrazia față de „Castelele din Spania" mă opresc să trag o fugă pînă la el.

A scris istoria fabuloasă a unui sat zis Macondo și o bijuterie de proză scurtă despre o inexprimabil de frumoasă femeie alături de care a călătorit 20 de ore în avion și care femeie nu i-a aruncat măcar o privire. Umilit și simțind, brusc, zăpada virstei strecurîndu-i-se în oase, la un hotel parizian, în dreptul rubricii despre identitatea pasagerului, a caligrafiat, după cîte îmi amintesc, următoarele : scriitor japonez, virsta, 90 de ani. Și tot el a mai scris acea poveste de dragoste al cărei titlu e paralizant de frumos : „Dîra sîngelui tău pe zăpadă"...

Celălalt, locuind lîngă restaurantul-grădină-cramă „Doina", nu departe de locul unde și-a curmat zilele Urmuz, e mereu plecat la Brăila în speranța că va prinde un morun fără simțul orientării și, cînd e în capitală, umblă gardat de un ins cu alură de atlet, oaches și cultivator de maci sălbatici, îl urmărește pas cu pas, ca un buldog credincios, plătit, probabil, în natură.

E incoruptibil însoțitorul. N-are vicii, e vegetarian și vigilent, am auzit că noaptea se lățește sub fereastra Stăpînului, acoperit cu o pînză de sevalet. Și, să nu adoarmă, recită versete din Coran.

STĂPÎNUL pe care-l păzește a stat zece ani deasupra camerei mele de la Mogoșoaia și, avînd un gabarit de boxer sărit mult peste categoria „foarte grea", se plimba cu pas de planton constîncios de la ușă pînă la masa de scris, rostind frazele cu voce tare și apoi le aseza pe hîrtie. L-am rugat odată cu voce de ordonanță adresîndu-se generalului : „Paule, te rog, tropăie, dacă poți, mai plușat sau dă-ți măcar jos saboții"...

S-a uitat la mine cu privire de călugăr îmblînzită de postul celor patruzeci de zile și-a zis : „Stai prost cu auzul băiețas, nu-ți dai seama de modul de propagare al zgomotelor. Dacă vrei să știi, cel care tropăie de mi se cutremură tavanul e Teodor Mazilu. Ce bleștI ochii ca ardeleanul la girafă ? Nu stă Mazilu deasupra mea ?" „Ba da", am îngîimat eu". „Și eu nu stau peste tine ?" „Ba da", am confirmat eu. „Ei, vezi ?"

Deci Mazilu tropăia, fie-i țărîna ușoară. El, cu cele aproape cincizeci de kilograme. Mi-am cerut scuze și mi-am făcut rost de dopuri de ceară aduse cu mari sacrificii din Banglades. Dar tot degeaba...

Îi zic Paul fiindcă-i place numele ăsta cu rezonanțe de Vatican, dar pe dinsul îl cheamă Decebal, Trifan, Fănică și Neagu. Iar familia și cititorii îl poreclesc Fănuș Neagu (Ai naibii, ce nume de scriitor și-a inventat !). Mie, toată intelectualitatea cu liceul terminat, dispecerele de la taxi, vînzătorii de lacto-bar, și responsabilii caselor de creație îmi zic... Mincu !

Ei, bine, pe acest vînător de cocoși de munte, „care fură" „lebede negre" și le îndoapă cu „faguri de ceară", pe acest „tîlhar de baltă care taie toamna beregata pelînului" și răsuflările cititorilor, făcînd cuvintele limbii române să danseze nepermis de goale și nepermis de frumoase, într-un carusel al metaforei împins de draci căzuți în genunchi, l-as trimite în exil, sus, la Schitu de fum, să stea în chilia lui Nifon, păstrătorul înfricoșatelor taine despre viața pustnicilor prelinși în hornul negru al Peșterei ; să stea acolo, păzit de huiduma cu fizionomie de persan corcit cu o lipoveancă din Jurilovca.

Să stea și să scrie, legat de glezne cu două ghiulele de fontă, mari cît niște pepeni de Bărăgan, să stea și să scrie, și să bea apă rece de izvor și să consume salată de lăptuci pleoștite în ulei de măsline, și, o dată pe săptămînă, să ia sfînta cuminecătură constînd din două kile de „Galbenă de Odobești" și o scrumbie afumată în abur de tămîie.

Am mistuit amîndoi multe zile și mult mai multe nopți într-o frumos de dulce risipire. Nu-i loc unde să nu fi lăsat „amintiri" de nesters în inima celor ce ne-au asistat. Și, dacă nu aruncam bănuții să vedem cum privighetorile nopții pot cînta contra-cost și ziua, eram demult, amîndoi, la Institutul Aslan în căruciore mecanice și doldora de pastile de Gerovital...

Acest blond înspicat, aruncînd vorbe dulci învelite în staniol amărui, mi-a răpit două din cele mai frumoase nopți ale Echinocțiului de toamnă.

Nici la nunta mea n-am stat patruzeci și opt de ore fără să pun pleoapă peste pleoapă. Virit cu ochii, cu inima și cu nasul între coperțile cărții lui cu Povestiri din drumul Brăilei mă simteam ca un urs scăpat în Lacul Ciurel umplut cu miere în loc de apă. Și mi se părea că „în noaptea asta, cînd se destrăbălează cine vrea cu cine poate, umblă zănatic un cal alb, înconjurat de patru lupi albi, iar deasupra lui dau roată patru ulii albi". Citeam și mi se părea că-l aud, din cînd în cînd, pe Creangă vorbind în locul lui și invers. Și-l injuram în gînd întrebîndu-mă cine dracu (Doamne iartămă !) l-a învățat pe această hahaleră balcanică, îmbrăcată în odăjdii de aur, să vorbească atîta de fără egal sfîntă și dulcea noastră limbă română care ne ține pe Pămînt.

Fără stîlceli, fără rugină, fără poticneli. Ca o cascadă de lacrimi de îngeri plîngînd întinderile cu năluci ale Bărăganului și peste Munții trufași susținînd tronurile celeste.

E împătimit și beat de metafore acest ins care devorează carnea cuvintelor (masticîndu-le) pînă la os și pînă la măduvă...

Am fost acasă la el, la Grădiștea, într-o toamnă cînd perdele de grauri cerniți filfîiau poposind devastatori deasupra viilor cu boabe mari și limpezi ca ochii fecioarelor duse în fața altarului. Acolo, în liniștea nefirească a aerului zbîrnîind în frunzele metalice de gutui burdușiți cu pipete de aur, I-am văzut umblînd descult, ca un veritabil țăran ce este, mirosind lacom frunza de nuc zdrobită între buricele degetelor, gustînd cu delicii de vegetarian prunele crăpate de brumă, privind cu o tristețe mai mult decît melancolică (ce nu-i este proprie) silueta încă masivă a tatălui său Vasile care stătea în cerdac și cioplea cu îndîrjire calmă un butuc a cărui întrebuințare n-o întrezăream nici unul.

Era un ciot de arbore, „Arborele din care a fost croită crucea răstignirii lui Isus. În clipa în care Isus a asfințit, toți copacii din acest neam de molid s-au uscat"...

Citeam, zic, în răcoarea tăioasă a nopții de Octombrie și-mi ziceam că iată, acest os de povestitor s-a reîntors la uneltele sale cu aceeași trufie conștientă și de necombătut, stilist de inegalabilă eleganță, inimitabil, imprevizibil, invincibil...

Cînd i-a apărut „Scaunul singurătății", mizînd pe umorul de nechezol al unor amici comuni care gustă literatura după ureche, am fabulat cu prietenească poftă de a șicana, că romanul este un labirint de metafore în care intri dar nu mai ai cum ieși. Transmise cu „rotunjimi" de rigoare, vorbele au ajuns la urechile prietenului meu pe care-l urăsc și acum ca și atunci și eu l-am simțit și l-am ocolit

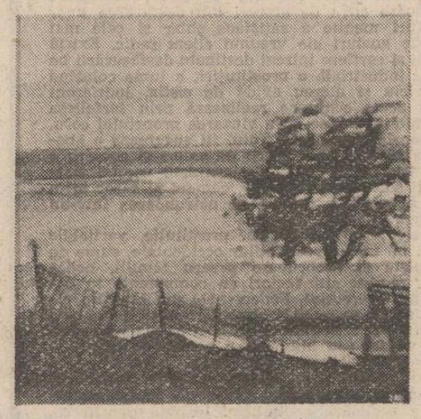

multă vreme, amintindu-mi că mi-a fost șef pe vremea tineretii noastre de alaltăieri și că, mînat de impulsuri ierarhice, ar fi putut să-mi mîngîie crestetul cu lăbuța lui în care s-ar putea legăna liniștit trupul unui copil de patru luni.

Acum, în crucea acestei nopți (ca să-l parodiez) în care luna tremură ca un solz de pește suerată de viscolul Bărăganului, și toți oamenii muncii se odihnesc cu deșteptătoarele virite sub perină, eu stau și murmur vorbele lui mirosind a smirnă și ambră și croiesc planuri de întîrziată răzbunare. Sînt îmbrăcat într-o „invidie pozitivă" ca-ntr-o armură de cruciat trimis să moară pentru o cauză deșartă. De săgetat, cu virful acelui crin înmuiat într-un pahar de „Lacrima Cristi" nu-l pot săgeta. Însoțitorul cu ochi de măslină răscoaptă umblă după el ceas cu ceas și zi de zi. M-aș băga dator la Banca cooperativei Furnica, să mă împrumut pe viață, să-i cumpăr toate cărțile și să-l las fără cititori. Să termin odată cu acest ins care doarme la git cu cheia tezaurului în care sînt ferecate cele mai sonore și strălucitoare cuvinte ale Limbii Române. El care se furișează lunar și fură fără rușine cuvinte pe care noi nu le vom putea înlănțui niciodată. E un hoț de frumusețe ! Și e pasibil de dat în judecată de toți bilbiiții care scriu mult și vorbesc puțin. Act de acuzare. Propria-i mărturisire : „Există superstiția că hoțul care mănîncă Lebăda neagră și-și umple perna cu fulgii ei, vede în vis locurile unde poate prăda fără să fie prins...

Nu știu ce să zic ! Eu cred că Lebăda neagră e o născocire misterioasă...".

O fi, dragă Trifan, Decebal, Fănică, Neagu. Dar tu, Gargantua al Balcaniei, știu că ai gustat din carnea ei și n-ai lăsat nimănui nici un fulg, nici măcar o vertebră. De aia te urăsc eu...

Mircea Micu

P.S.

De sărbători, deghizat în colindător, după ce-o să-i cînt celebra romanță „Să treci prin lume fără dor", am să mă furișez în dormitorul în care nu intră nici Coana Stela și-o să-i fur perina aruncînd-o drept în grădina restaurantului de vis-à-vis. Însoțitorul ? Păi, el va sta în mijlocul camerei, în chip de brad crucificat, împodobit cu scrumbii afumate și sticle de Bricfor îmbuteliate la Odobești. Și se vor legănaaa...

Tablouri de Ion Sălișteanu

Metafora flăcării

Urmare din pag. 1

lumină" și provoacă din fenomene cerești impresionante feerii cosmice. În această nocturnitate fabuloasă, la lumina strălucitoare a cozilor de cometă, se consumă scene idilice : „Flori carnivore ochii tăi mă-nchid / Ca într-o pajiște sub ploaie / Curați vom mai dormi o noapte / Curînd vom dispărea-n văpaie".

Există și o ipostază, ce-i drept mai palid reprezentată în poezia sa, aceea de „magister ludi", o anumită ironie încercînd să aducă un aer desacralizant, o briză de modernitate parodică. Se observă însă aici o scădere de nivel artistic, imaginile cotidianului împotmolesc poemele într-un discurs lipsit de lirism. De altfel și autorul se simte stingherit în peisajul cu fum de țigări și semne rutiere avînd nostalgia „lucrurilor aproape de fulger" și de vuietul cosmic al mării. Nici expresionismul violent nu face bine acestei poezii (vezi poemul „Cristal" care ascunde sub un titlu frumos o dizgrațioasă privelișteă...) Poetul va ști în viitor să-și canalizeze talentul pe direcția unui lirism substanțial, cu deschidere ontologică și să evite extravaganțele de limbaj căci temperamentul său liric e propice viziunilor grandioase în care — de ce nu ? — se aude citeodată și „fosnetul pergamentelor". Autorul nu practică însă o poezie livrescă, sufocată de simboluri culturale. Mai de grabă se poate spune că el filtrează imaginea realului prin transparența culturii așa cum astronomul privește cerul prin transparența măritoare a lentilei. Ion Cristofor aparține unui spațiu poetic distinct alături de Adrian Popescu, Ion Mircea, Ion Mureșan ș.a. exprimînd un program de creație fundamentat pe o tradiție sofianică și nicidecum „hiperrealistă" sau înfeudată textului. Poemele sale cele mai reușite sînt „cutremurate de viziuni", au o lumină interioară și trădează efortul spiritual al revelării esențelor. Autorul trăiește poezia ca sacerdotiu, ca participare la miracol, prin scufundarea în liniștea adîncă a universului : „Așează-te deci la masa mea de seară / dar lasă-ți deoparte mănușile de fier orbitoare / să vorbim în limba tăcută a tărînii / căci o altă limbă nu știu / în graiul paharului de vin de la cină / ce stă în fața ta neatins".

CUMPĂNA Aşchii

I. Valul învață suprafața certă a mării să se îndoiască de sine.

II. Manechinizarea mitului. Poemul care utilizează imaginea mitologică pentru a etala cutare îmbrăcăminte verbală. Sub costum se vede manechinul. Iată că mitul este și el bun la ceva : din scorburile și muschiurile pădurii, din spuma și nămolul apelor (cele două paranteze), din umbrele mici ale cîmpiei, poezia inconștientă a confecționat portretul-robot al mitului și de cîte ori probează versuri, expresii, le agață, în vitrine particulare, de umerii lui imposibili. În procesul poetic de manechinizare a mitului, să fie oare o părticică consubstanțială mutației ontologice revendicate de utopia oricărui poem ? Mă îndoiesc. Mitul este viu ca și limba și trăiește, într-o simetrie proprie lor, în scorburile și muschiurile pădurii, în spuma și nămolul apelor, în umbrele mici ale cîmpiei.

III. Dacă așa este, nu este exact !

IV. Poezia contemporană vrea să stabilească gradul de rudenie dintre căderea frunzei și căderea imperiilor, dintre elice, amintire-nserată și aripa păsării princeps, dintre aurul sclipind în lina oilor argonaute și centaurul din cosmarul nechezat al gloabei terestre, dintre focul viitorului, focurile palide ale creației, și zidurile secrete ale Bibliotecii din Alexandria, dintre cuvîntul de început și cel de sfîrșit al unui text buzat, dintre albul zăpezii, albul ochilor și albul Imaculatei, dintre ferestruică, depresiunea montană și cărarea cu care se înfinge pădurea, dintre glasul cornului și glasul cucului, dintre miriapod și miriadele de stele verzi din ochii profetului, dintre oboseala subiectivă și neobosirea obiectivă, dintre carte și parte, dintre fumul țigării și picturile rupestre din plămînii tăi, dintre osul eterului și măduva inefabilului, dintre coperțile cîmpiei, călcătura ei suavă ca un semn de carte și punctul limpezit al fîntînii, dintre etc. și a.m.d. În ce am spus mai înainte s-a strecurat o greșeală : poezia (și poezia contemporană aparține acestui perimetru) caută o relație specifică între mai mulți termeni, nu doar între doi sau trei, cum se poate înțelege. E posibil ca, dimpotrivă, ceilalți termeni, neexprimați aici, să aibă mai multă pondere.

V. Cînd s-a măritat, acum cîțiva ani, vecina mea Minerva, s-a cutremurat pămîntul.

George Alboiu

Ca o aripă de aur...

...La început, prin întredeschiderea unei uși, copila a zărit minunea aceea în formă de aripă tăcînd, zboru-i odihnindu-se de jur împrejur. A fost un **coup de foudre**, o învrtejire a sufletului fraged în miezul de uimăre.

Așa a început arderea !

Și chinul arderii !

Și bucuria nestingerii !

Zile și nopți, nopți și zile, luni și ani de trudă pe cîmpia verticală a strunelor, mingîindu-le, rugîndu-le, amenințîndu-le și, mai presus de toate, iubindu-le cu o patimă egală cu viața.

Și cîmpia de sunete începu să o asculte, să i se supună cu nesfîrșirea-i de ierburi vuind miraculos la vîntuirea degetelor sale de fildeș viu. Așa a început urcușul prin adîncirea în sinele-i mereu mai însetat de cunoașterea necuprinselor armonii de cer și pămînt, de pămînt, și cer.

Urcușul !

Era abia la poalele Muntelui cu virful în cețuri înalte, în lumini bănuite.

Acolo !

Spre acolo cu toată ființa, cu toate cele de taină ale spiritului său !

Urcușul !

Mereu ! fără-de capăt...

Stana Bunea, Fata cu harpa, a suit drumul abrupt al împlinirii cu tenacitatea și lacrima artistului mare, storcind harului său esențe în parfume unice. Bach, și Haendel, și Glinka, și Respighi, și Hindemith i-au dăruit din minunile lor ; Mozart și Saint-Saëns, Spohr și Debussy, Ravel și Tournier au împodobit-o cu vrăjita cunună a sonurilor nemuritoare. Dar încă alții, și alții, între care prestigioase nume românești, compozitori ce au scris, parcă special pentru talentul ei cutezător, opere durabile : Tiberiu Brediceanu, Stan Golestan și Marțian Negrea, Carmen-Petra Basacopol, Felicia Donceanu, Bogdan Moroianu...

Ivită din întinderile Bărăganului, de la Toporu, Stana Bunea e acum în apogeul lucrului său artistic, pe care-l admiră împătimiții întru darurile Eutherpei nu numai din România, ci și de pe alte meridiane muzicale.

Zborul ei, ritmat continuu de aripa de aur a harpei fermecate, are o strălucire care ține de dor și împlinire în spațiile inefabile ale artei adevărate.

Radu Cârneci

rafael alberti
memorii

eu toamnă și văd vînturîndu-se pe alei frunze care descriu fulgurațiile unor copii nebunateci și aurii în această dimineață olandeză la Utrecht.

Dincolo de geamul de care îmi lipesc fruntea, își face simțită prezența un spațiu înghețat care îi obligă pe trecători să se grăbească și să poarte fulare și pardesie.

Intrucitva, sînt copleșit de tristețe. **Voici l'automne** (Baudelaire).

Cu cîteva zile înainte ca la Bruxelles să-și fi făcut apariția acest anotimp divinizat, frunzele încă mai fosneau ca niște mari clopoței strălucitori, atîrnați de arborii grădinilor, în piațete și pe bulevarde. La Paris, cu o săptămînă mai tîrziu, vedeam cum frunzele căzute pe Boulevard Saint Germain erau deja măturate, în timp ce pe crengi ele păstrau încă un verde de primăvară. **Automne malade et adoré...** Toamnă bolnavă și slăvită, cîntă Apollinaire. Slăvită, ca fiind anotimpul cel mai luxuriant, vesel și melancolic al anului. Lucrul acesta îl vedeam și la Roma pe cînd, de asemeni, toamna mă plimbam pe malurile largi ale Tibrului, îmi odihneam gîndurile privind arborii reflectați în apele tulburate și uneori albăstrui ale fluviului. Minunat era de asemenea să privești în Parisul de după războiul civil spaniol, de acolo, de pe balconul casei lui Delia și Pablo Neruda, cum pluteau pe Sena acele case fluviale, **péniches**, ce agitau în trecerea lor arborii de pe țărmuri, prelungiți invers în apă, și scuturați acum de frunzele lor, cele care la începutul toamnei, nu sînt încă marcate de stropi și sfărîmate, și care alergau încă la fel ca suratele lor de la Utrecht, în agitația lor de minusculi elevi de liceu, ca o bucurie a vîntului. Apoi cînd frunzele capătă această nuanță de carbonizare uscată și muribundă, sînt măturate și strînse în maldăre — am spus-o într-un poem din epoca cînd am scris **Despre îngeri — la fel ca oasele care în viață nu au căpătat dreptul de a avea un mormînt**, în clipa aceasta auzindu-se ecoul îndepărtat al agoniei lor, la fel ca în versurile poetului Gustavo Adolfo Bécquer, melancolicul limbaj al despărțirii. Da, și ni-l reamintim imediat pe Baudelaire la sunetul căderii lemnelor tăiate peste dalele din curte : **Iată, a sosit toamna. Acest zgomot de taină răsună ca o despărțire.**

★

Cînd trălam exilat în emisfera australă, vedeam cum anotimpurile se succed invers. În micuta mea casă de lemn — pe care am denumit-o Cringul pierdut — din pădurile din Castelar, în ziua de 21 martie simțeam că începe toamna, și era una și aceeași zi care aici, în Spania, anunță începutul primăverii. Și îmi venea în minte poemul lui Rubén Darío **Primăvară în toamnă**, și sentimentul că tinerețea mea — divin tezaur — plecase deja pentru totdeauna, dar că — paradoxal — continuam să trăiesc în aceste două anotimpuri reale, unul dintr-un trecut ireversibil și altul prezent care îmi compuneau viața.

Peisajul din jurul casei mele din emisfera australă era distinct. Aveam plantații în grădină, arbori din specia japoneză **Kinoto**, și care rodeau fructe portocalii de un gust dulce-acrișor ; printre numeroșii chiparoși, mai mult de douăzeci, se înălțau plopi uriași din care odată cu căderea frunzelor, bogăția aripilor lor îmi acoperea întreaga grădină. Aveam, mai ales, un gard de sîrmă înclleit cu tufișurile de zmeură, iar grădinile vecinilor, atît de apropiate de locuința mea, îmi ofereau ritualurilor rotundele lor dalii, cît și trandafirii lor atît de feluriți, apoi rodii și lămîi, și aroma amețitoare a iasomiilor paraguayene a căror ramuri îmbrățișau coloanele subțiri ale verandelor casei mele. Toamna se apropia cu ceturi, cînd mai deseu sau mai voalate, și ceturile mă înconjurau ca într-un giulgiu argintat care pînă la urmă era străpuns de soarele amiezii. Nu voi uita lungile și solitarele mele toamne în pădurile din Castelar, pe unde umblam întovărășit de cei doi cîini ai mei ce apărură pe neașteptate într-o zi, și m-au ales ca stăpîn al lor. Cel mai mare, de o rasă foarte fină, era un alan german, și chiar i-am pus numele acesta : **Alano**. Celălalt era o cățea de rasă încertă, vioaie și năvalnică în fidelitate, și am botezat-o spunîndu-i **Diana**.

Alano apăruse într-o seară de vară. Era mare și de culoarea scorțișoarei, la fel ca acei cîini frumoși cărora Velásquez le face portretul alături de principii vînători. Era clar că pădurea îi era necunoscută. Părea un cîine mai mult decît rătăcit, el era abandonat de cine mai știe cine, poate de unul dintre cei care își petrec duminica în pădure. La început el ne trezea teamă, mai ales Aitanei. Lui nu-i era frică de noi, și se oprea la poartă, dar n-a intrat pînă într-o după amiază pe cînd mă aflam singur, i-am spus : «Poftește, se face noapte. Chiar dacă ai un aer sever, pari un băiat bun. Să știi că din acest moment, aici ți-e casa și aici ai să ai o farfurie cu mîncare». Și el intră. Se purta bine. Din cînd în cînd dispărea. Cu siguranță că umbla amorezat. În el ardea tinerețea. Într-o zi sosi cu o ureche sfîșiată ; în alta, cu o tăietură de cuțit la burtă. L-am vindecat. Și își recuperă întreaga frumusețe și nebunie, continuînd să rămînă mereu lîngă mine, gardian devotat al Cringului Pierdut. Însă unii dintre muncitorii de la fermele învecinate urau cîinii. În nopțile cufundate în beznă se auzeau împușcături care mai totdeauna își nimereau ținta. Și astfel mi l-au omorît mai întîi pe **Alano**, al cărui hoit îl indepărtaseră mult, pentru a mă deruta, și pe care totuși, căutîndu-l, l-am găsit într-un șanț, acoperit cu frunze. L-am adus într-o roabă și l-am înmormîntat sub plopul cel mai mare și impunător, iar frumoasa lui zgardă i-am atîrnat-o de trunchiul pe care am gravat, cu virful unui briceag, numele lui, nume peste care au căzut apoi atîtea ploi și burnițe. Puțin mai tîrziu mi-au ucis-o și pe **Diana**, pe care, am descoperit-o întepenită într-un pîriu de lîngă casă. I-am dat și ei loc ferit în același pămînt ca al lui **Alano**, aproape de un bătrîn chiparos, care sper — cine știe ! — încă mai veghează — bietul meu vis. Morțile cîinilor mei s-au petrecut toamna.

Însă chiar astăzi, și la o asemenea distanță, mă întrebam mereu : unde te afli **Alano** ? Și eu însumi vreau să-mi răspundă, acum de la această emisferă unde trăiesc, pentru a mă consola : **În mijlocul înghețatei singurătăți, / În mălinița verde a gardului, / În nevăzutii fragi din pădure, / Sub pavăza deschisă a dăliilor, / Peste steaua iasomiei căzute, / În singele voios al anemonelor, / În arzătorii și risipitii trandafiri, / La rădăcina coroanelor rodiei, / În bratele albastre ale cedrilor. / În negrul profil al chiparoșilor, /În tremuratul de argint al plopilor, / Sub mareea salcîmilor, / În răsuflarea florilor de portocal, / În codița aurie a fructelor de lămîi, / Ațintesc privirea în această lună a primăverii. / Unde te afli, Alano, prieten credincios ? / Te întreb și acum, de la această depărtare. / Te întreb și te chem pe numele tău. / Același nume al rasei tale. / Unde te afli, Alano ? / Te afli sub frunzele toamnei, / în toate grădinile pe care le păzeai. / În plînsul nestăpînit al copiilor. / În inima verde a pădurilor, / pentru că tu erai deja sufletul pădurilor. / și mereu pădurile vor vorbi de tine, / în timp ce / brizele vor agita în / ramurile lor amintirea ta.**

Uneori, acel refugiu nu prea cunoscut al Cringului Pierdut, m-a salvat de prezența poliției care nu o singură dată s-a interesat de mine. Nu m-au găsit însă niciodată. Mai ales că eu aveam în acea pădure și alte ascunzișuri decît cel al Cringului Pierdut. O poezie scrisă de mult a fixat acele momente : **Ai venit în pădure în timp ce te căutau / pentru a fi arestat... Tu nu știai mare lucru / În alt climat, la atîtea mii de leghe / de casa ta adevărată, / erau, erau la fel ca / în anii aceia triști și întunecați. / Tu noaptea ascultai fosnetul frunzelor, / în timp ce ei alergau ca șobolanii / din întuneric în întuneric, / în căutarea celorlalți.**

Era plăcută toamna solitară, cînd pe neașteptate se prezentă cineva despre care știai că există în pădure, dar de la care nu așteptai nici o vizită. Ea — unde se află acum ? — era, înaltă și tînără. Părul ei arăta ca o corolă de ramuri cu frunze blonde. Ea se bucura de primăvara vieții. Acum, nu știu unde se află, și mă întreb aici, de departe, pierdut printre atîția morți : îi sosise și ei toamna ? Și cum îmi amintesc mereu că era înaltă și tînără, mă întreb din nou : cum ar putea arăta ea în toamnă ?

Acolo, în casa aceea de lemn, pe care o îngrijeam, o văruiam ca și cum ar fi fost cabina unui iaht, țineam reuniunile clandestine ale Partidului Comunist Spaniol. Apoi, considerînd că întîlnirile acelea erau cam periculoase, din cauza vecinilor, le mutam în alte locuri, precum delta fluviului **Paraná**, mai de nepătruns și deci mai greu de a identifica acolo casa pe care ne-o lăsa totdeauna vreun prieten. Toamna, în acele mii de brațe de apă bifurcate la infinit de marele fluviu la revărsarea sa în Plata, sau în marea Solís, aveau splendoarea pe care o are totdeauna natura americană. Apele, cu arborii reflectați în oglinda lor, încrețiți de valurile bărcilor în trecere, îmi apar mereu în visele mele, cu întreaga lor grandoare și colorit, și mă grăbesc să îi compar cu cei ai toamnei, gravi și solemni, cu, de exemplu, cei din aleele Statuilor din grădinile Buen Retire din Madrid, simțind că nu este unul și același lucru. Dar sărind cu gîndul la emisfera australă, în care am trăit atîția ani, văd că acolo se apropie vara, și eu aici alerg peste frunzele, deja fărîmate în ajunul iernii, aici unde răsună ecoul ariei lui Verlaine : **Lungile suspine ale viorilor de toamnă / singerează inima mea / cu o monotonă moleșeală.**

În românește de Esdra Alhasid

mapamond

O ACUTĂ CRIZĂ A VALORILOR UMANE

LUMEA CAPITALISTĂ

Universul dickensian, acea lume sumbră și tristă a dezmoșteniților soartei își face o reintrare plină de grave semnificații pe scena vieții sociale din numeroase țări capitaliste. Șomajul, devenit de-acum o maladie cronică, o expresie elocventă a incapacității sistemului în sine de a asigura tuturor membrilor societății exercitarea dreptului la muncă, afectează numai în țările membre ale Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare — O.E.C.D. — peste 30 milioane de persoane. Pierderea locului de muncă, a posibilității realizării unui cistig cinstit, coincide, din ce în ce mai frecvent, cu pierderea locuinței, cu aruncarea individului într-un univers existențial ostil. Marginalizarea socială, dramaticele fenomene de alienare, angoasele generate de nesiguranța zilei de mîine facilitează alunecarea multor oameni, îndeosebi tineri, spre angrenajul distrugător al drogurilor și alcoolismului, al prostituției și criminalității, spre aberantele fantasme promovate de numeroasele secte religioase, apărute ca adevărate ciuperci otrăvitoare în ultimele decenii. Asemenea fenomene profund nocive, cu adinci rădăcini economice și sociale, se grefează pe criza multidimensională, de sistem, a lumii capitaliste, potențind degradarea valorilor etice și culturale umaniste, născind obscure subculturi, ideologii extremiste, străine idealurilor autentice ale civilizației contemporane. Aceste tendințe negative sînt consolidate și amplificate — în baza legilor sacrosancte ale profitului cu orice preț, printr-un impresionant arsenal al mijloacelor audio-vizualului, al presei de mare tiraj și al pseudoartei, infestînd conștiințe tinere, îndemnînd la violență și aplicarea legilor junglei, la abdicare și refugiu dintr-o lume aspră și ostilă pentru nepermis de mulți dintre membrii ei.

„ARTA" CARE CULTIVĂ VIOLENȚA

Lumea occidentală este tot mai preocupată de valul de violență care cuprinde viața marilor și micilor așezări, de proliferarea în progresie geometrică a criminalității și delincvenței. Rădăcinile sociale ale fenomenului sînt de-acum bine cunoscute. Numai că, pe de o parte, încetarea gravelor cauze care conduc la recrudescența violenței presupun schimbări radicale și profunde în înseși mecanismele de funcționare a sistemului, iar pe de altă parte, mediul social este el însuși îmbibat de violență — de la cultivarea deliberată a superiorității celui mai puternic, inclusiv din punct de vedere economic și financiar asupra celui mai slab și neapărat și pînă la promovarea în scopuri evident lucrative, a unei așa-numite „arte" care propagă ura între oameni, în care abundă secvențele „tari", scenele de bestialitate, crimele și tilhăriile. Impactul unei asemenea agresiuni continue, îndeosebi asupra conștiințelor tinere, în plin proces de formare, este ilustrat tocmai de această îngrijorătoare expansiune a violenței juvenile. Masacrul de pe stadionul „Haissel" din Bruxelles, sau zecile de victime de pe alte stadioane, britanice, dar nu numai, violența din școlile americane, gangurile de tineri care își reglează cu sînge rece conturile în concurența pe piețele drogului sînt produse certe ale unei stări de spirit preocupante, de care nu este străină avalanșa de violență din peliculele video, din filme, romane, benzi desenate etc. Celebrul „Rambo III" al nu mai puțin celebrului Silvester Stalone, înghesuie, pe parcursul a 109 minute, formidabila cifră de 245 de acte de violență. Iar Rambo este numai un exemplu, pentru că asemenea pelicule se numără cu sutele și beneficiază de cea mai largă difuzare atît pe canalele televiziunilor însetate de cîștig, cît și pe rețeaua de difuzare a filmelor. Sînt frecvente cazuri cînd asemenea producții artistice, dincolo de influența lor latentă în cultivarea unui comportament agresiv, au determinat în mod direct crime sau sinucideri săvîrșite de tineri, dornici să urmeze exemplul eroilor de pe ecran. Studii efectuate în S.U.A. și Canada asupra tinerilor consumatori ai unor asemenea pelicule au condus la concluzii semnificative — după vizionări, marea lor majoritate au devenit mai irascibili și mai certăreți. Să ne mai mirăm atunci că, anul trecut, de pildă, la New York s-au comis în medie cinci asasinate pe zi ? Chiar dacă, între cauzele imediate ale celor peste 1800 de crime comise în marea metropolă americană, o pondere importantă o deține drogul (42,3 la sută) procentele rămase sînt acoperite în bună parte de violența generată de filmele de gen. Drept care, șeful poliției new-yorkeze, Raymond Kelly, declara, nu demult, că printre multiplele cauze ale valului de criminalitate juvenilă se află și existența „unei generații fără noțiunea valorii umane", generație care și ea, ne permitem să adăugăm noi, este produsul unei anumite societăți, al unei anume educații, al unei anumite culturi...

SECTELE RELIGIOASE SAU ANULAREA CONȘTIINȚEI UMANE

Fundalul economic și social caracteristic lumii occidentale de astăzi pare a fi extrem de propice înmulțirii fără precedent a sectelor religioase. Fenomenul nu se limitează însă la o simplă extensie — să zicem — pe orizontală, a celor mai exotice grupări așa-zis religioase, ci mai ales la creșterea aberantă a unora dintre ele și transformarea lor în adevărate concerne cu ramificații multinaționale, cu patroni spirituali ce-și plimbă impostura în Rolls-uri luxoase și care și-au stabilit cartierele generale în adevărate palate, accesibile numai miliardarilor. „În Franța, în Statele Unite sau în alte părți — notează ziarul „Le Figaro" — sectele religioase, în aceste vremuri de criză economică și somaj, proliferează, cumpără gospodării agricole, castele, fructifică capitalurile... Fără îndoială există o relație de la cauză la efect între aceste societăți în criză și aceste secte în plină dezvoltare". Este totuși mai puțin important aspectul economic și financiar al activității sectelor, în comparație cu implicațiile activității lor în planul conștiințelor, în manipularea unor mase din ce în ce mai numeroase de tineri debusolați, dornici să evadeze dintr-o lume potrivnică idealurilor și aspirațiilor lor firești. „Efectele nocive ale activității sectelor — scrie același ziar francez — par să fie recunoscute în special în ceea ce privește tinerii debusolați care, sub impactul brutal cu o realitate în care nu-și regăsesc idealurile, se lasă antrenați în mlaștina fără liman a „extazului mistic", de fapt o incercare inutilă — ca și retragerea în visurile înșelătoare ale stupefiantelor — de a evada dintr-o lume considerată ostilă". La rîndul ei, publicația vest-germană „Die Welt" încearcă o explicație asemănătoare și apropiată de adevăr notînd : „Evadarea spre secte izvorăște din aceeași stare de nemulțumire a tinerilor față de realitățile sociale ce îi împing spre consumul de stupefiante... Iar efectele asupra tinerilor sînt la fel de pustiitoare : alterarea îngrijorătoare a personalității, ruperea oricăror legături cu realitatea, rezistența fizică scăzută, răceala extremă a sentimentelor, comportamentul infantil...", „Evul Mediu a avut partea lui de vrăjitorie — scrie și „Paris Match". În prezent, sectele — formă modernă a vrăjitoriei, de ademenire a constiințelor — păsesc într-un adevărat marș triumfal".

O ÎNFLORITOARE INDUSTRIE A ABJECTULUI

Funcționarea implacabilă a legilor profitului cu orice preț — chiar cu prețul dezonoarei și al dezumanizării — se resimte din plin și în domeniul devenit atît de mănos al industriei pornografice și prostituției. Cînd într-o librărie din occident vezi o carte de poezie bună apărută într-un tiraj mai mult decît modest, iar nu departe, pe aceeași stradă, te lovești de munții de literatură sexy sau porno, ai o acută senzație a prioritătilor inversate în mod cu totul absurd. Sute și mii de reviste și revistuțe aduc în mijlocul marilor orașe, la lumina zilei, produsele unor imaginații bolnave, scene agresive de care mulți părinți îngroziți nu știu cum să-și apere copiii. Magazine specializate din Frankfurt sau Hamburg, de pildă, realizează frumoase cifre de afaceri din desfacerea unor mărfuri menite a satisface chiar și cele mai subtile gusturi ale vreunui client sadic. Există străzi și cartiere întregi destinate desfășurării pe scară industrială a prostituției, o lume colcăind de viciu și mereu avidă de cîștig, indiferent dacă acest cîștig se realizează prin terfelirea demnității umane, prin vînzarea propriului corp, a propriei conștiințe. Totul îți sugerează o aberantă răsturnare a scării de valori și ceea ce e mai trist e faptul că protagoniștii acestei activități sînt tineri și tinere, oameni al căror prim pas în viață a coincis cu pătrunderea într-un univers inuman.

Violență, obscurantism, prostituție, veritabile plăgi pe trupul societăților occidentale, surse de neliniște și preocupare pentru familii, pedagogi, pentru alți factori cu competențe în domeniul tineretului. Fenomenele sînt studiate de specialiști, se publică statistici, se trag semnale de alarmă. Dar eradicarea acestor maladii, care, într-un fel sau altul, au o nefastă înrîurire asupra întregii societăți, întîrzie. Întîrzie pentru că, așa cum arătam, paleativele sînt insuficiente, iar măsurile radicale ar însemna însăși schimbarea societății capitaliste. Întîrzie pentru că, pe fundalul actualei crize de structură a sistemului, al agravării șomajului și sărăciei, deturnarea atenției unei părți a tineretului de la problemele reale, acute, spre „paradisurile amăgitoare" ale stupefiantelor și sectelor poate apărea benefică unor cercuri reacționare, de dreapta, interesate în menținerea statu quo-ului actual, într-o lume în care cei bogați devin tot mai bogați, iar armata celor dezmoșteniți crește vertiginos. Ce mai contează dacă toate aceste fenomene ce întunecă orizontul existențial al tinerilor conduc la dezumanizare, la anihilarea unor drepturi elementare ale ființei umane ?

G. Mureșanu

REVISTA STRĂINĂ

● **MANORAMA JAFA** este scriitoare pentru copii din India. În același timp, ea este și o bună cunoscătoare a culturii țării sale, a literaturii indiene, unele dintre cele mai vechi din lume.

„Cele mai vechi documente literare indiene provin din secolele 16—9 înaintea erei noastre. Ele aveau desigur un caracter religios, dar se găsesc în ele și descintece, versuri ocazionale pentru nunți, dedicate muncii", spunea scriitoarea într-un recent interviu. „Dacă ne putem mîndri cu o tradiție uriașă, literatura contemporană a rămas în urmă. Deocamdată predomină literatura clasică. Cu toate acestea, interesul pentru povestirile și romanele inspirate din realitate este demn de luat în seamă, fapt care îi stimulează pe scriitori. Anul trecut mi-a apărut o carte despre Indira Gandhi, am început să scriu la ea încă pe vremea cînd ea se mai afla în viață. Mi-aduc cu multă plăcere aminte de întîlnirile avute cu ea. Am admirat-o mult și doream să le-o apropii mai mult oamenilor cu ajutorul cărții mele..

În cadrul literaturii indiene, creația pentru copii ocupă un loc tot mai important. Literatura indiană pentru copii își trage seva în principal din întîmplări cu animale. La aceasta contribuie în măsură importantă Asociația scriitorilor și ilustratorilor de carte pentru copii (A.W.I.K.), pe care a fondat-o, la New Delhi, scriitorul K. Shankar Pillai. Activitatea acestei Asociații este bogată, dar nu vrem să ne limităm numai la întîlniri între scriitorii și ilustratorii de carte, organizarea de expoziții etc. Un mare rol îl au seminariile pe care le organizăm de două ori pe an, unde se dezbat toate problemele legate de literatura pentru copii în lume și la noi. Asociația organizează, de asemenea, diferite concursuri pentru autorii de carte pentru copii. Revista „Writer and Illustrator", editată în limba engleză, contribuie și ea la dezvoltarea literaturii pentru cei mai mici. În revistă apar recenzii, medalioane ale scriitorilor, precum și creații proprii și traduceri".

● **FĂRĂ ÎNDOIALĂ, JANINA DEGUTYTE,** născută în Kaunas-Lituania, în anul 1928, face parte din rîndul celor mai proeminenți poeți ai acestei republici. Numele ei se alătură celor ale lui Eduardas Mejelaitis, Alfonsas Maldonis și Justinas Martinkiavicius. Îi unesc modalitățile de reinnoire și reinterpretare a peisajului lituanian, raporturile față de natură, față de casă. „În modul în care Janina Degutyte privește lumea în legătura ei intimă cu natura este ceva înfinit de lituanian...", spunea despre creația ei poetul Justinas Martinkiavicius.

În cele nouă volume de poezie publicate de Janina Degutyte începînd din anul 1959 cînd a debutat cu volumul „Picături de foc", ea a reînviat nenumărate mituri folclorice, în poeziile ei răsună ecouri ale cîntecelor populare, ale legendelor și credințelor. Dominantă poeziei poetei lituaniene este însă mitul naturii, al legăturii om-natură. La Degutyte natura nu este doar o oglindă a sufletului, un fundal pe care evoluează lumea spirituală a omului. Natura este un partener egal, prioritar uneori al relației om-natură. În multe dintre poeziile sale Janina Degutyte exploatează străvechile convingeri ale concetățenilor săi cum ar fi cea potrivit căreia înainte de viața pămînteană omul a fost iarbă sau pom, de unde și legătura veșnică, indestructibilă dintre om și natură.

O altă temă majoră a liricii Janinei Degutyte este cea a continuității în timp a generațiilor, „în trupul meu trăiesc înaintașii", spunea ea într-una din poeziile sale. Poeta lituaniană crede în om, în binele și rațiunea lui sănătoasă chiar dacă în versurile ei se aud și accente de neliniște, depresive, născute din teama de o posibilă catastrofă nucleară sau ecologică.

● **EDITURA RADJKAMAL PRAKASHAN DIN NEW DELHI** a publicat de curînd culegerea de „Versuri alese" aparținînd poetului Kedarnath Sinh. Acesta este ultimul volum publicat pînă acum de această editură dintr-o serie în care au mai apărut, printre altele, selecțiuni din creația poeților Muktidadh, Nagardjun, Amrita Pritam, E.D. Sakseña etc.

Kedarnath Sinh s-a născut în anul 1934 într-un sat din apropierea orașului Gorakhpur. În prezent este profesor de literatură la Universitatea „J. Nehru" din New Delhi. Este unul dintre reprezentanții de marcă ai curentului intitulat „noua poezie", care militează pentru „civilitatea" poeziei, pentru modernizarea ei.

Creația lui Sinh s-a remarcat încă de la început prin discurs și lirism moderate. Este cazul primului volum „Acum, chiar acum", apărut în anul 1960, abordînd o tematică variată : familia ca nucleu al societății, relațiile cu semenii, raportul omului cu natura, lirica de dragoste. Temele sociale se regăsesc timid în acest volum. Și în volumul următor, „Țara", publicat în anul 1980, poetul rămîne credincios viziunii sale lirice asupra lumii, dar lirismul lui se deplasează acum pe alte coordonate, natura este acum doar un fundal pentru expunerea relațiilor complexe ale individului cu lumea contemporană. În fine, ultimul volum, „Privește de aici", a văzut lumina tiparului în anul 1986. În el, Kedarnath Sinh se manifestă — caz izolat în poezia indiană — ca poet, în același timp, al satului și al orașului. Versurile lui din acest volum par a fi niște studii impresioniste surprinzînd momente ale vieții oamenilor de la sat și din oraș. Tematica socială este atotprezentă și în acest volum.

Acum, poeziile cele mai reprezentative culese din cele trei volume la care ne-am referit, au fost antologate în culegerea „Versuri alese", apărută la New Delhi.

● **CEL DE-AL 23-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL DE TEATRU DE LA BELGRAD** (BITEF) are loc anul acesta între 14 și 27 septembrie, organizatorii propunîndu-și să ofere spectatorilor o viziune lămuritoare asupra celor mai de seamă evoluții ale avangardei teatrale post-belice. La ediția din acest an au fost invitate șapte trupe teatrale din străinătate care, alături de două teatre iugoslave, vor susține 11 premiere și șase reluări de spectacole, la care se vor adăuga alte reprezentații suplimentare. Directorul festivalului, Jovan Cirilov, a declarat că adoptînd ca deviză „Noile tendințe teatrale" festivalul va ilustra trei mari direcții în arta spectacolului de teatru. Una dintre ele va fi avangarda extremă ilustrată de compania „Fiji" din New York și de teatrul Universității din Liublin (Polonia) cu o piesă pusă în scenă de Laszek Madzik. O altă tendință va fi cea post-modernistă ilustrată între altele de spectacolul pregătit de compania teatrală din Liubliana. În această categorie au fost incluse și spectacole considerate de critici ca aparținînd noului clasicism. În sfîrșit ultima direcție este cea a teatrului clasic care va fi ilustrată — după cum declară organizatorii — de o companie teatrală din India.

● **ARTICOLELE PUBLICATE SEPARAT DE CERCETĂTORII CEHI HELENA SOBKOVA ȘI MIROSLAV IVANOV** referitoare la data nașterii și copilăria Boženei Němcová (1820—1862), personalitate ilustră a culturii cehe, autoarea remarcabilului volum „Bunicuța", apărut cu ani în urmă și în limba română, a avut darul de a-l descumpăni pe cititorii din R.S. Cehoslovacă. Care este adevărul despre Božena Němcová ? Cînd s-a născut ea ? Cine i-au fost părinții ? se întreabă aceștia, dar întrebarea care revine cel mai des este dacă scriitoarea a fost copil legitim sau nelegitim și dacă a fost sau nu de stare nobiliară ?

Marele număr de date și documente publicate pe aceste teme nu sînt suficient de convingătoare, în stare să acrediteze un adevăr definitiv. Sobková afirmă că portretul ducesei Dorothea Perigord-Talleyrand (presupusa mamă a Boženei Němcová) seamănă atît de izbitor cu chipul Boženei încît nu există nici o îndoială că Betty — Božena este fiica ei ! Ivanov nu este de acord cu această părere.

Este contestat și anul nașterii marii scriitoare cehe, Sobková susținînd că : a) Božena Němcová este mai în vîrstă cu cîțiva ani decît arată ; b) soții Panklov care au crescut-o nu pot fi părinții ei naturali ci adoptivi și c) Božena Němcová poate fi fiica ducesei Dorothea Perigord-Talleyrand în ciuda faptului că datele care să ateste acest lucru lipsesc !

În numărul 35/1989 al revistei „Nové knihy", care apare la Praga, criticul Josef Polak este de părere că discuția trebuie continuată pînă la găsirea documentelor celor mai adecvate. „Sînt de părere — scrie el — că corectarea datei nașterii și stabilirea originii scriitoarei nu pot schimba cu nimic valoarea mesajului artistic al marei scriitoare a literaturii cehe, dar este vorba despre elemente care trebuie clarificate".

● **UNA DINTRE CELE MAI MARI BIBLIOTECI PEDAGOGICE DIN LUME** este „Biblioteca Komenius" din Leipzig, R.D. Germană, fondată în anul 1871. Fondul ei de carte este alcătuit din 290 000 volume din literatura pedagogică și din literatura adiacentă acesteia. Biblioteca oferă o mare colecție a aproape tuturor publicațiilor, manualelor școlare, programelor de învățămînt etc., apărute în R.D. Germană. Celor interesați, Biblioteca le pune la dispoziție colecțiile a 140 reviste pedagogice contemporane și peste 300 ziare și reviste apărute de-a lungul anilor. De asemenea, ei pot consulta peste 4 000 volume de pedagogie clasică începînd cu secolul al 16-lea.

Biblioteca pedagogică din Leipzig conține, printre altele, exemplare din primele ediții ale unor lucrări aparținînd corifeilor științei pedagogice între care Jan Amos Komensky și Johan H. Pestalozzi.

● **CE ÎNSEAMNĂ SĂ FII SCRIITOR ÎN BRAZILIA ?** a fost întrebat prozatorul brazilian José J. Veigo, autor a opt volume de proză — romane și culegeri de povestiri. Și iată răspunsul său :

— „A fi astăzi scriitor în Brazilia este în primul rînd un gest de nechibzuință pentru că scriitorul brazilian luptă cu mari greutăți pentru a-și putea crea opera și a apărea pe piața cărții. Această piață este foarte limitată, fapt care reduce posibilitatea ca opera să fie răspîndită în rîndul celor care ar vrea să o citească... Cîndva, un scriitor spunea că a scrie o carte este mult mai important decît a conduce un imperiu. Nu pot să apreciez acest lucru pentru că pînă acum nu am fost chemat să conduc un guvern, cu toate acestea știu că greul la scrierea cărților nu-l constituie numai întrebările legate de procesul de creație, dar și acea incertitudine pe care împrejurările externe ne-o reclamă : este cinstit din partea mea că mă căznesc să fac literatură, în timp ce de la mine și de la ceilalți brazilieni se cere cu totul altceva ?

Ce fac, de fapt, cînd scriu ? Discut despre ceva, cercetez ceva, investighez ce este lumea, ce este viața. Cu aceste probleme eu mă adresez altora. Eu cred că textul care iese din mîna mea, a scriitorului în general nu este deplin, el este doar o parte care devine un întreg abia atunci cînd îl întîlnește pe cititor. Cititorul este cel care întregește textul. De aceea, totdeauna cînd scriu mă străduiesc să nu creez nimic care să fie închis doar în sinea mea. Am nevoie ca cititorul, prin sentințele și înțelepciunea lui, să mă completeze, să-și aducă partea lui de contribuție. Oamenii pot întreba tot timpul ceva. Incertitudinea mea constă în aceea, după cum am mai amintit, dacă tocmai în această perioadă Brazilia are nevoie de ficțiune..."

● **SENZAȚIA VIEȚII TEATRALE LONDONEZE A ACESTEI VERI** a constituit-o prezența cunoscutului actor american de la Hollywood, Dustin Hoffman pe scena teatrului „Phoenix". În vîrstă acum de cincizeci și unu de ani, Hoffman a obținut toate premiile și onorurile pe care cinematografia i le putea oferi. De aceea, el s-a orientat către scenă. În felul acesta, după o așteptare de aproape două decenii, el și-a văzut împlinit visul de a apărea pe scena unui teatru londonez în rolul unuia dintre eroii lui Shakespeare.

Invitația i-a fost adresată de Peter Hall, unul dintre cei mai mari regizori englezi contemporani, fost pînă în urmă cu un an directorul Teatrului Național din Londra. În ciuda vîrstei sale, Hoffman a cerut să fie distribuit în rolul lui Hamlet. În cele din urmă i s-a oferit rolul lui Shylock din „Negustătorul din Veneția".

Cei mai mulți dintre criticii englezi de teatru și film se temeau că experiența lui Hoffman, venit de la Hollywood și intercalat într-un colectiv foarte bine sudat, va fi un eșec. Ei aveau în vedere și caracterele diametral opuse ale regizorului și actorului. În cele din urmă s-a dovedit că temerile nu au avut nici un temei. Acum acestia sînt unanimi în a aprecia că venirea lui Hoffman la Londra nu a fost o senzație ieftină, actorul american făcînd un rol de excepție.

Sumele cuvenite pentru spectacolele prezentate la Londra Dustin Hoffman le-a pus la dispoziția comitetului care se ocupă cu salvarea teatrului „Rose" de pe malurile Tamisei, care, pe la 1600, era unul dintre cele patru teatre londoneze pe scena cărora William Shakespeare interpreta roluri din propriile piese. Împreună cu teatrele „Swan", „Globe" și „Hope", teatrul „Rose" a fost construit în jurul anului 1587.

Leonida Lari

R. S. S. MOLDOVENEASCĂ

Zid

Parcă am intrat într-un nor
Urias care scapără
De fulgerul ucigător
Nimic nu mă apără.

Parcă am căzut pe un sol
Lunecos ce zoreste,
De înghititorul nămol
Nimeni nu mă fereste.

Demult n-am avut nici un vis
Limpezire să-mi dăruie,
Suflete, cine te-a-nchis
Într-un zid ce se năruie.

(din Dulcele foc)

Această iubire...

În această lumină de seară,
Pe această potecă de munte,
Tu ai gura atît de amară
Tu ai pletele-atît de cărunte.

Din prăpăstii de jos se ridică
Abur cald către-a culmilor ceată,
Cu un fel de mihnire si frică
Chipuri vezi, schimbătoare la față.

Cît mai trec printre brazi, visătoare,
Cît pe virfuri se rup din veșminte,
Pînă cerul le sapă-o întrare
Ca un semn de luare aminte.

Cîntă sufletul meu fără nume,
Nume are prin trupul meu, mutul ;
Fulger, timpul mă mușcă din lume,
Veșnicie mă ține sărutul,

O molatecă, blîndă sfîrșeală
Se asterne încet peste toate,
Tu ai ochii cuprinși de-ndoială
Bunul meu, dragul meu, cum se poate ?

Cum se poate, cînd nici o căință
Nu acoperă hăul din mine ?
Si ca umbra ce-ți poartă credință
Și ca orbul o iau după tine.

Dragul meu, bunul meu, e o veste,
E o smulsă din vremi amintire,
Cine-ai fost, dacă esti, dacă este
Ca o moarte această iubire ?...

(din Marele vînt)

Turn de lumină

Cu o metaforă setea mea de absolut adapă,
Fața mării e verde și lucie ca metalul
Tu nu poți fi valul, esti malul
Potopului meu de apă.

Izvorăște din înalturi furtuna
În a sufletului meu tăcută oglindă,
Ce va fi mîine încă de azi se perindă,
Încheging viața mea una.

Păzește-mă de trăiri fără candoare,
De cuvinte fără putere mă apără,
Peste întinderi acvatice ochiul meu scapără
Ca farul altanților mare.

Acum va izbucni furtuna divină,
Necruțător înecînd clădiri si destine,
Undeva între cer si pămînt voi rămîne,
Legat de un turn de lumină.

(din Scoica solară)

La sat

Căderea surdă-a ploii și chipul tău în gînd,
Un riu de libertate sub lună delirînd
Și dura nostalgie ce-aproape m-a învins
În casa părintească, lîngă un foc aprins:
Așa de simple toate și minunate-așa,
Încît îți pare trăiul un vis pe-această stea.
Nu plînge, mamă... Uite șuvoaiele-au pornit.
Ca timpul care-n nimeni nicicînd nu s-a oprit
E șesul plin cu apă și toarnă ne-ncetat
Și drumul ca un pește înoată către sat.
Nu plînge, mamă... Cîte-s — își au un ceas al lor
Te uită peste ape păsește-un călător,
Ba îl zărești pe creastă, ba iarăși parcă nu-i
Cu cît mai grea povara —, cu atît numai a lui
Privindu-l cum se zbate, îmi amintesc durut,
Că dorul răzbunării pe-atîția i-a pierdut,
De la o vreme, însă, cum inima-mi ascult,
O ploaie ciobănească m-ar răzbuna mai mult.
Miros de nuc pătrunde prin larg deschisul geam,
Nu port cuiva vreo pică și mahne mici nu am,
Iar chipul tău, iubite, ce-n gînd atît l-am dus
Cum cumpăna săltase, cum se-abătuse-n sus
Pesemne — așa e datul, nu zece înțelepți
Că greutatea noastră, doar ea ne tine drepți,
Dar și durerea ceea ce spulberă încet
De-acu-i o amintire duioasă de poet
Dă focul tare, mamă, și n-ar mai fi să plîngi,
Nimic mai sfînt ca mîna cu care ne atingi,
Nimic mai drag ca locul în care cîntu-mi zic,
Nimic etern ca duhul, cu-adevărat nimic.

(din Marele vînt)

* * *

Împotriva luminii nu merge
nu merge nicicînd
Vîntul proaspăt e încă
și are ceva de copil.
Peste drumul de-a pururi
a multpătimitului gînd
Cade ploaie de seară
și floare se-aude căzînd
Umple-ți casa cu soare
cu soare, cu soare cumplit
Nicăieri altădată soarta nu-ți mai oferă popas,
Și sărută-ți iubita
îndelung — îndelung amețit, —
Pîn-la poarta tăcerii
mai este un singur pas.

(din Marele vînt)

Sînt om și sînt puternic

Sînt om și sînt puternic,
dar mă încearcă-ades
O slăbiciune mare și-mi prelungește chinul —
Cu cît mai mult îmi pare că e de înțeles
Și-s hoțul care singur și-a devastat căminul.

Atunci m-aș duce-n codru și-ncet m-aș prăbuși
Sub un covor de iarbă, aproape de țărînă,
Pînă cînd trupu-mi hrană semințelor va fi,
Pînă va crește iarbă pe-mpădurita mină

Ce rară sărbătoare această viață-a mea !
Trecută-n flori și-n arbori,
și-n ape cristaline,
Cum aș putea și-acuma, fără-a intra
în ea,
Să aflu ce e partea de dincolo de mine.

(din Piața Diolei)

Tata

Războiul ca o rană
ce nu se mai lega
l-a urmărit pe tata
întreagă viața-a sa.

Ci-n valea noastră verde
de arbori și de vii
el a săpat fîntîne
și-a învățat copii.

Și-abia cînd presimțire
l-a apăsat profund,
surise : „N-am să mor eu,
eu am să mă ascund".

Unde te-ascunseși, tată ?
că vîntu-a răscolit
nisipul în pustie
și tot nu te-a găsit.

Sau n-ai știut c-atunce,
cînd tata nu-i și nu-i,
și casa se ascunde
tăcută-n urma lui.

(din Mitul trandafirului)

SPORT

Ne trebuie două fumuri din pipa lui Piontek

Sînt-au scurs doar vreo zece minute de cînd s-a încheiat meciul Danemarca — România, televizorul încă mai vibrează de respirația mereu proaspătă în scuze (înșelătorii) a crainicului nostru și, simțind că n-o să mă apuce somnul de atîta mînie, încerc să-mi explic această înfrîngere usurătoare,

Dacă e să ne punem la mintea adevărului, atunci trebuie să spunem că am plecat la Copenhaga deghizați în fanfaroni, iar acolo masca nu ni s-a lipit de față. Sincer să fiu, eu n-am crezut nici-o clipă că ne vom întoarce cu o fregată plină de salată de heringi, dar nici nu mi-am închipuit că umblăm prin lume cu picioare atît de moi, blegi, răsucite. Căci pe terenul din Copenhaga n-a existat decît echipa Danemarcei, excelentă în toate compartimentele, jucătorii ei izbutind, în atac, volute feerice, iar în apărare un transplant de geometrie. Frumos, aproape nespus de frumos au jucat danezii, iar noi total alandala, pustiitor de meschini, complet străini de vreo idee tactică, leșinați, storși de vlagă. Confruntarea a fost una dintre fotbalul de elită și cel de periferie. Căci, oricîtă supărare ar stîrni, fotbalul nostru a părăsit cam de multișor poteca marii performanțe și asta de cînd campionatul intern nu mai înseamnă confruntare cinstită, ci doar șmecherie, măsluială, dictat. V-ați uitat la Andone și Rednic ? Pentru că nimeni din nici-o echipă, în afară de Steaua, nu îndrăznește să-i dribleze (le dă mîna ălora de la Bacău sau de la Cluj s-o facă ?), atunci cînd s-au văzut în fața unor vijelii ca Laudrup, Povlesen, Nielsen păreau că trăiesc un coșmar, înotau în gol, cădeau în brînci, se zgîriau pe față, își smulgeau părul de pe turloaie, sau, furioși, se repezeau să sfîrtece, să rupă, să distrugă. De altminteri, cu excepția lui Lung, magnific în cîteva intervenții, întreaga apărare a fost nulă. La mijloc, păcăleala clasică, pasa înapoi și apoi iar înapoi. (La un moment dat, ai noștri au schimbat opt pase pînă să ajungă la mijlocul terenului). Despre înaintași nici nu-mi mai vine să vorbesc : Mateuț habar n-are să dribleze, Cămătaru e un stîlp de care să legi caii ostenițI, Lupu doarme-n schela Galaților, iar Hagi, ei bine, marele Hagi, pur și simplu nu înțelege cum își permit apărătorii ăia să-l deposedeze și să-i încurce drumul spre poartă ! În campionatul de acasă nu se întîmplă așa ceva, nu e voie. Doamne ferește, se supără tovarășul Hagi, lasă buza și i-o pișcă mustele.

La capitolul pregătire fizică și viteză, față de danezi, am fost niște bieți simulanți. Din echipa noastră, după cum s-a văzut, a lipsit Lăcătuș. Ieșit din formă, fiindcă nu mai ascultă de nimeni și se pregătește în dorul lelii, el a rămas în București ca să-și zugrăvească locuința nou primită. Obosit de prea mult bine, zăpăcit de vedetism. În schimb, danezul M. Laudrup, care a jucat, duminică, derbiul Barcelona — Real Madrid a fost, miercuri seara, ca și duminică, poate cel mai bun om de pe teren. Altă lume, altă mentalitate asupra muncii și responsabilității jucătorului ! Dar cînd vom învăța ceva din aceste mari lecții ? !

După ce-ai primit trei pumni în bărbia cu gropiță (să mai spună cineva că ăsta nu e semnul virilității !) și ai scăpat de alți vreo patru, adică de-o amară tăvăleală prin catranul amestecat cu fulgi, ce mai poți reface, rectifica și cizela într-o lună, pînă la meciul decisiv ? Întrebarea-i este adresată antrenorului Jenei. Nimic, decît să tragi în piept două fumuri înțepate de idee (vorbă nepereche) din pipa antrenorului danez Piontek. Un singur fum ne-ar duce în infern ; două ne mută la Roma.

Pare neverosimil după toate cîte vi le-am spus, dar eu, nebun bocciu, mai cred încă în descălțarea danezilor, la București. Sau cel puțin mi-ar place să trăiesc întîmplarea.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXXII
42
(1 432)
Sîmbătă
21 octombrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CINSTIREA PATRIEI

democrația noii societăți își are în mod firesc o largă răsfrîngere în democrația culturii. Principii generale de natură politică și socială, idei și concepte care țin de ideologia revoluționară a partidului, forța conducătoare a poporului pe drumul construcției socialiste și comuniste, se îngemănează pe fondul tradiției culturii, al istoriei, și cunosc particularitatea actului specific, creator, prin care se explică de fapt însăși esența angajării, a atașamentului deschis și plenar al tuturor celor ce-și slujesc cu dăruire și vocație țara, cu acel nobil însemn al creșterii limbii românești și al cinstirii patriei.

Creația a fost și rămîne o permanentă moștenire de idei, convingeri și sentimente, ea tezaurizează valori care reprezintă spațiul de referință, de formare și afirmare a tuturor generațiilor, în acea accepție largă a unirii tuturor eforturilor creatoare, pentru a duce mai departe nu doar un sentiment al apartenenței la cauze mari și nobile, ci și străduința neîncetată prin care acesta se ilustrează în lumea reală, a gîndirii și acțiunii practice, în sfera propriilor noastre aspirații și realități. Cinstirea patriei este actul covîrșitor și exponențial, al conștiinței creatoare, prin el ne ilustrăm ca memorie a timpului și sîntem purtători ai semnelor epocii pe care o trăim. Depunem o continuă și continuă mărturie pentru viitor. Ceea ce înseamnă și solidarizarea cu acest viitor, trăirea și asumarea prezentului cu tot ce are mai măreț și mai durabil, din perspectiva creației de noi și noi valori. Dimensiunea este într-adevăr epocală, înglobează fapte și preocupări care fac tangență cu istoria și se definește ca istorie a propriilor noastre biografii, ca trăsătură a acestora și nu în ultimul rînd ca reper al frămîntărilor, al întrebărilor și răspunsurilor pe care literatura și arta sînt chemate să le cuprindă și să le sublinieze în specificitatea lor. Întemeierea pe valori și străduința firească de a le spori în zestre și strălucire, cu acel sentiment al înălțătoarei îndatoriri patriotice, revoluționare, despre care ne-a vorbit nu o dată secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă, în multe privințe, și o problemă de doctrină a creației, de fidelitate a acesteia, o condiție care subliniază și mai pregnant rolul și locul literaturii și artei în societate, democratismul culturii.

Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, evenimentul însuși pe care îl reprezintă apropiatul forum ne plasează într-o nouă etapă a dezvoltării noastre în toate planurile vieții materiale și spirituale. O experiență uriașă în materie de construcție socialistă, de afirmare a valorilor acesteia, prefațează în termeni concreți și cu obiective certe întreaga noastră muncă și viață de la confluența celor două milenii. Sub semnele acestei experiențe și în legătură directă cu dinamica însăși a făuririi noii societăți se află și cultura, literatura și arta, creația în general. Formarea omului nou, a conștiinței înaintate a avut și are în cultură un vast orizont de sprijin. În același timp, cultura însăși a dobîndit noi argumente și noi temeiuri de referință, ea fiind într-un permanent și laborios proces de creștere și afirmare. Cerințele în această privință sînt întotdeauna înalte și evidente, ele consacră acel spirit mereu viu și înnoitor care tinde întotdeauna mai departe și nu cunoaște împăcarea de sine, automulțumirea, suficiența, rutina, inerția. Consecvent idealurilor care animă întreaga societate, acest spirit își demonstrează tăria tocmai prin ceea ce conferă, ca viziune și argument, realității pe care se sprijină. **Noi avem izvoare nesecate care, dacă bei din ele, te întineresc, îți dau noi puteri de viață, îți stimulează forțe creatoare. Sorbiți apa limpede, răcoritoare și veșnic vie a izvoarelor patriei noastre socialiste !** ne îndeamnă tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Călăuzindu-se de o teorie revoluționară, literatura și arta epocii noastre socialiste trebuie să aibă și ele un caracter profund realist și dinamizator. Aceasta înseamnă că artiștii trebuie să abordeze și să înfățișeze realitatea în operele lor prin prisma principiului dialectic al mișcării și transformării neîntrerupte a societății și omului.**

Un sens înalt, major, exprimă aceste îndemnuri ; ele călăuzesc cu noblețe literatura și arta, spiritul creator. În ele se află și acea explicită nevoie de frumos și dăruire, se află dimensiunea întreagă — morală, politică și socială — a actului profund cetățenesc prin care creșterea limbii românești și cinstirea patriei sînt virtuți ce-și caută mereu și mereu o tot mai aleasă împlinire.

Luceafărul

„Constructori" – grafică de Emilia Dumitrescu

PERLA DUNĂRII

Plutind de secole în dreptul plopilor de pe insulă, Brăila seamănă, cel puțin pentru noi, cei care nu sîntem de-acolo, cu o corabie care nu se mai îndură să părăsească portul.

Oraș ridicat în malul sting al Dunării — cînd aceasta se varsă în mare — Brăila are numele unei femei frumoase, iubită de toți cei care au văzut-o și au cunoscut-o dezvelită de lumina dimineții, în aburul fierbinte al apei, vara, în ceață aurie, toamna.

Străzile sale drepte și albe se întind spre fluviu cu brațele pierdute ale lui Venus din Milo, iar ochii săi se deschid în parcul ce înconjoară vechiul ceas de lîngă fosta geamie. Fruntea sa înaltă este chiar noul său centru, cu nava luminoasă a primăriei îndreptată spre răsăritul soarelui, dincolo de catargul căreia abia se zăresc sălciile bătrîne de pe celălalt mal al Dunării.

De curînd, în fața acestei frumoase și simbolice construcții, a fost ridicată noua casă de cultură a tineretului, un adevărat palat cu văz brâncovenesc, cu arcadele sprijinite în coloane de piatră șlefuită cu osîrdie de meșterii brăileni. Este un dar extraordinar acest palat minunat din care se va auzi sufletul și inima tinerilor brăileni în veșnica lor căutare de bine și de frumos.

Ca un corolar, pe celebra stradă cu salcîmi (dar unde sînt salcîmii de altădată ?, eu, dacă aș putea, i-aș sădi din nou aici), imediat în vecinătatea clădirii teatrului — o bijuterie arhitectonică și pe dinafară și pe dinăuntru, nu de multă vreme restaurată de un grup de artiști plastici — a primit noi haine casa vecină, iar în prelungirea ei se ridică în aceste zile, în locul unei ruine, o clădire concepută în așa fel încît să fie în perfect acord cu vechiul decor. Ceea ce m-a impresionat, și nu o dată, a fost această armonie a construcției brăilei, această, dacă vreți, chirurgie estetică a sa, care, fără să se piardă din obișnuita ei frumusețe, îi creează una nouă, o înfățișare modernă care cuprinde și trăsăturile sale tradiționale. Este o nouă vîrstă a Chirei Chiralina lui Panait Istrati, o nouă tinerețe a unei femei frumoase și aprige, pe care ar fi putut-o chema și Brăila.

Este o nouă poveste a acestui oraș despre care Fănuș Neagu a scris cartea sa recentă „Povestiri din drumul Brăilei".

Este visul Dunării de a-și arăta valurile (albastre) în cerul rece și senin al lui Octombrie.

Iulian Neacșu

Inedit

Tudor Arghezi

Litanie de logodnă

În părul tău se-adună
Mirosul de gutuie, de nucă și alună.

Și știu un loc
Unde-a crescut, pe semne busuioc.

Brațele albe cînd le dai pe spate
Se desvelesc de fildeș din umere
la coate.

Cînd mi te duc cuprinsă-ncet pe prund
Se zbate-n palmă șoldul tău rotund.

Miroase-a frunze de mușcată
La subsuoara ta uscată.

Și uneori spinarea îți miroase
Amestecat ; porumb și chiparoase.

Și ceafa-are cîte un
Gust de smirnă și tutun.

În acest număr : ● **LITERATURĂ ȘI SPIRIT REVOLUȚIONAR** ● **„Zile de sărbătoare în haine de lucru", reportaj de Alex. Rudeanu** ● **„Toamna de-acasă", reportaj de Cleopatra Lorințiu** ● **Poeme de** ● **Gheorghe Pituț** ● **George Țărnea** ● **Miron Țic** ● **Arhiva „Luceafărul"** ● **Dialog Virgil Teodorescu – Ion Biberi**

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Flori de mină

atunci cînd, drumeț fiind prin inimile oamenilor și ai posibilitatea ca reporter să întîlnești o inițiativă deosebită în sînul unui colectiv de oameni ai muncii, simți că te înundă o bucurie fără de seamăn.

Un asemenea sentiment m-a încercat cînd, ajungînd în mijlocul oamenilor muncii de la Mina Deva, a oamenilor care își petrec cea mai mare parte a vieții, a zilei și nopții sub pămînt, am avut posibilitatea să aflu și chiar să văd ce potențial artistic extraordinar se află în inimile oamenilor de aici.

Astfel, din inițiativa Comitetului de partid, a comitetului sindicatului, a conducerii minei, periodic formațiile de artiști amatori evoluează în fața întregului colectiv al minei în frumoase și dăruite spectacole mult apreciate de colectiv. Am avut posibilitatea ca la un asemenea spectacol dat în fața sălii arhipline, să vedem evoluția formației de dans modern. M-a uimit linia îndrăzneață, a mișcărilor, grația și supletea fetelor, arcurile de cerc descrise de trupurile și brațele lor, toate devenind pe scenă adevărate propuneri de zbor în spațiu, îmnuri pentru creație, pentru frumusețea și măreția ființei omenești...

Am reținut pentru cititorii noștri numele citorva dintre aceste fete minunate care în paralel cu munca lor de zi cu zi în colectivele minei găsesc acele resurse de efort întru frumusețea artei dansului în numeroasele ore de repetiție. Ele se numesc : Daniela Miclea, Ildiko Miklos, Iudit Pogoceanu, Sorina Gavrilă. Foarte importantă mi s-a părut dăruirea și priceperea, măiestria instructorului lor Stefan Mezei.

Taraful condus de taragotistul Domin Coches, a

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 4-a

PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. – REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Adevărata sursă de inspirație

Urmărind cu consecventă directivele prezentate încă la cel de al IX-lea Congres al P.C.R., din 1965, preluate mai apoi și în alte documente ale partidului, actualele **Teze pentru Congresul al XIV-lea** indică și precizează cu clarvăzătoare principialitate sursele de creație de la care să se adape „toți creatorii", indiferent de domeniul artistic în care activează (teatru, cinematografie, muzică, arte plastice, literatură). Este vorba — în esență — de izvorul primordial: „adevărata sursă de inspirație — se afirmă — trebuie să o reprezinte poporul român, realizările noastre socialiste", idee care în prima ei parte a fost afirmată încă de la începuturile literaturii noastre moderne, în programul **Daciei literare**, din 1840, și urmărită de-a lungul timpului de toți marii creatori ai literaturii și artei naționale.

Prin „poporul român", ca sursă de inspirație, înțelegem atît istoria glorioasă a acestuia, punerea în lumină a rădăcinilor, a mîinilor fundamentale, sondarea în profunzime a originilor, cît și preocuparea pentru folclor „izvorul pururea reîntineritor" — cum l-a numit Mihai Eminescu —, dar și cultivarea, valorilor materiale și spirituale create de-a lungul secolelor de către poporul de pe aceste meleaguri. Adăpîndu-se la aceste surse perene, literatura română „de la origini și pînă în prezent" — cum spune G. Călinescu — s-a diferențiat în contextul literaturii universale, prin revelarea fondului național-mioritic, printr-un anume stil propriu, reprezentat de ceea ce același G. Călinescu numea **„spiritul getic"**, izvorît dintr-o tradiție culturală neîntreruptă, datînd de la creațiile orale, continuat mai apoi prin scrierile ostenitorilor eclesiastici și ale cronicarilor.

Simion Bărbulescu

Continuare în pag. a 2-a

Legătura indisolubilă cu istoria

O istorie a literaturii române văzută prin evenimente sau ordonată pe anumite idei fundamentale ce-au animat-o dintotdeauna ar pune în evidență „activismul" literaturii noastre, implicarea adîncă a acesteia în contingent, fermentul militantismului responsabil, „patrioticul" ca stare normală și continuă în cutia de rezonanță a tradiției culturale românești. E, altfel zis, acea indisolubilă legătură cu istoria, vizibilă, în toate etapele dezvoltării literaturii noastre și care a asigurat, dintru început, o distanță și o atitudine fertilă față de ideile gratuităților estetice. Marea literatura a crescut, totdeauna și pretutindeni, din realitățile epocii, din aspirațiile, idealurile, năzuințele contemporaneității, fiind deopotrivă atitudine social-istorică prospectivă și mesaj mobilizator, legat cultural și de conștiință, specificitate în cadre elastice și înnoire revelatoare, diferențiere și spirit anticipativ. În alți termeni, este vorba de acele linii de înaintare organică, ușor recognoscibile în straturile de profunzime și care au făcut posibilă concepția de bază a domeniului exprimată atît de limpede de N. Iorga sau G. Călinescu.

Consonantă cu aspirațiile și idealurile poporului, cu diferența specifică a modului spiritual, cu militantismul tradiției noastre culturale, literatura tinde a deveni, în ipostazele esențiale ale evoluției sale istorice, o **construcție de conștiință și ideal național.** De la introducerea scrisului în limba română și pînă la dobîndirea conștiinței de sine a scrisului românesc, istoria literaturii noastre poate fi urmărită în paralel, ba chiar într-o interferare și completitudine reciprocă, cu evenimentele social-istorice ale vremii. În marea sferă a „patrioticului", **dimensiunea politicului** presupune distincția unei conștiințe organizate și a unei ideologii programatice în acțiune. Cînd zicem, bunăoară, „poezie politică", zicem, implicit, „poezie patriotică", patrioticul fiind o categorie mai generală, însumantă și, desigur, „istoricizată". Dimensiunea politică a unei opere literare răspunde unui context social-istoric imediat determinat, iar timpului nu-i rămîne decît să decanteze mate-

Z. Cârlugea

Continuare în pag. 2-a

Partid

Ți-aș proiecta pe zare de-ar fi mai largă
zarea
statuia ta scăldată-n profunde armonii
ce vine din obîrșii, căci, tu, partid, ești
floarea
de purpură solară a-ntregii Românii
și floarea ta, pe tija-i înaltă, nu rămîne
doar floare, ci devine înmiresmatul rod
cel așteptat de veacuri, al patriei române
crescut din cutezanța întregului norod !

Acolo, unde-un fulger, din nopți pecetea-și
s mulge
și mai înalt e cerul ca șoarele-n zenit
tu, ești, partid, acolo, reîntrupat, în fulger
prin tine, visul țării, înalt, s-a împlinit
Și-n creuzet, cristaluri superbe, cum există
și adevărul vieții în friza unui verb
în glasul ce ne cheamă spre culmea
comunistă
mai plin de cutezanță e-ndemnul tău
superb !

Ni-i inima, prin tine, de-un dor sublim
aprinsă
ni-i cugetul prin tine și el aprins de dor
și lacrima, prin tine din tija ei desprinsă
s-a ridicat în spațiu și-a devenit condor
și-oricît de grea-i furtuna prin nori de plumb
își taie
cum nu mai este altul, un drum prin vreme
drept
pe care-l luminează a inimii bătaie
cu torța ei aprinsă, partid, la tine-n piept...

Îți ascultăm chemarea din care-un stol
de vulturi
cuvintele ne-ndeamnă să-naintăm spre țel
că-n noi, în fiecare, ai dezlegat tumulturi
cu toga ta pe umeri de griu și de oțel
Noi toți, uniți în juru-ți, îți ascultăm
chemarea
și să cuprind iubirea întregii Românii
ți-aș proiecta pe zare de-ar fi mai largă zarea
statuia ta scăldată-n profunde armonii

Acestor adevăruri, partid viteaz, ești floarea
un ctitor de lumină și altfel nu poți fi !

Ion Potopin

OPȚIUNILE CULTURII

Cultura și viața umană ! Două noțiuni care se caută una pe alta, se cheamă, se întregesc reciproc. Viața în prezența culturii devine mai densă, mai conștientă de sine, de rosturile ei în societate și în univers, mai liberă de prejudecăți, de ignoranță, de formele de opresiune. Cultura, la rîndul ei, preia de la viață experiența, o acumulează istoric de la o generație la alta, o potențează și o materializează în forme de civilizație, de știință și artă, într-un cuvînt, de cultură.

Cultura e ambianță, e relație de la om la om, e cunoaștere în raport cu tot ce a produs mai de preț omenirea înaintea ta. Dar cum opera culturală a omenirii e vastă, am putea zice fără margini, în raport cu posibilitățile de asimilare individuale, cunoașterea ei se realizează nu numai treptat, în raport cu vîrstele omului și cu sintezele colective deja existente, ci și prin opțiuni profesionale, prin situare în raport cu un anumit orizont de cultură.

Acest orizont, la rîndul lui, ți-l dă poporul tău, trecutul său istoric, generația cu care pătrunzi în viață. Vei înainta în cultura omenirii străbătînd orizont după orizont, împreună cu generația ta, cu propriul tău popor. E bine să-ți arunci privirile în orizonturi cît mai îndepărtate, dar este absolut necesar să privești și aproape de tine, în jur, de jur împrejur. Să măsori și să împarți distanțele împreună cu semenii tăi și în raport cu ei. În felul acesta vei merge cu siguranță spre orizonturi culturale noi, dar și orizonturile acestea vor veni spre tine, natural, încărcate de adevăr și frumos. Le vei primi mereu mai însetat de noi și noi detalii și manifestări ale vieții, materiei infinite, existenței.

Nevoia de aceste orizonturi culturale apare din ce în ce mai puternică, mai imperioasă în societatea noastră socialistă contemporană, unde procesele muncii și ale vieții, relațiile sociale, activitatea cotidiană a oamenilor, — totul solicită participarea culturii. Cultura este singele cald care alimentează conștiința socialistă, — individuală și colectivă —, o oxigenează, îi dă posibilitatea să ardă cu o flacără densă, să fie ea însăși demnă de sine, să fie revoluționară în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Iată de ce cultură, în adevăratul înțeles al cuvîntului, înseamnă exigență față de tine însuți, seriozitate, adîncime profesională și umană. Iată de ce problema pregătirii cultural-profesionale devine astăzi la noi o problemă de importanță civică deosebită. De răspunderi individuale și colective imperioase. De exigențe majore, care nu trebuie să ocolească pe nimeni.

Nevoile noastre de cultură reală, profundă, multilaterală, individuale și colective, se află astăzi într-o continuă ascensiune. Drumul e greu, muntos. Dar piscurile către care urcăm și vom urca tot mai mult în viitor ne vor răscumpăra, prin frumusețea lor, eforturile.

Să nu ezităm, să nu precupețim nimic, să ne căutăm cu ardoare calea spre înălțimi.

Aceste însemnări — care s-ar fi vrut mai mult un poem despre cultură — ne-au fost prilejuite de lectura Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, care va avea loc în curînd.

„Partidul pune un accent deosebit — se subliniază în cuprinsul acestor Teze — pe creșterea rolului științei și culturii în societate. Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice — condiție importantă a libertății și demnității omului — trebuie să se afle permanent în centrul activității partidului nostru".

În claritatea de cristal a acestor cuvinte își găsesc locul cuvenit opțiunile și năzuințele noastre de viitor în domeniul culturii.

Dumitru Bălaeț

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

VALENTIN HOSSU-LONGIN
«Soarele din poartă»
CLEOPATRA LORINȚIU:
«Există un limpede loc»

Valentin Hossu-Longin a început cu un interesant roman pe teme sportive, **Cel căzut**, pentru a da după aceea o inspirată carte de reportaj despre constructorii de la Motru, dedicîndu-se de aici înainte mai ales reportajului. Ca la orice scriitor de fibră autentică în toate aceste cărți circulă o temă proprie mai mult sau mai puțin declarată. Ea se ascunde atît în romanul închinat jucătorilor de rugby, cît și în cărțile de reportaje de mai tîrziu. Valentin Hossu-Longin urmărește un tipar uman, un fel de a fi, o conduită, pe care o găsește mai ales la înaintașii săi maramureșeni. **Soarele din poartă** este titlul cărții sale despre Maramureș, care dincolo de caracterul său foarte concret, trimițînd la sorii sculptați în lemn din masivele porți țărănești maramureșene, are și un sens mai general. Autorul este interesat de luminozitatea existenței, de solaritatea pe care o degajă o conduită și o societate de oameni. Despre aceste lucruri își propune să vorbească pe larg în cartea sa **Soarele din poartă**. Deși inspirată de oameni vii, de împrejurări reale, **Soarele din poartă** nu este, strictamente zis, o carte de reportaj. Ar fi prea mult și ar fi impropriu dacă am defini-o astfel. Ea tinde să fie o monografie vie a Maramureșului, o trecere în revistă, care pornind de la cele de azi să conducă către cele de altădată. Desigur, Valentin Hossu-Longin cunoaște de fața locului toate cele despre care vorbește în **Soarele din poartă**, el prezintă oamenii care trăiesc astăzi acolo, unii figuri foarte cunoscute și dincolo de fruntariile Maramureșului, îi provoacă la vorbă, adică le ia interviuri pentru a le folosi în cartea sa, dar **Soarele din poartă** este mai puțin și mai mult decît o carte de reportaj. Mai puțin pentru că nu-și propune să facă numai un film al actualității Maramureșului. Autorul este preocupat de dimensiunea istorică, arhaică, culturală a Maramureșului. Cu alte cuvinte el caută aici o explicație pentru acel tip uman pe care-l așează sub semnul solarității încă de la prima sa carte. **Cel căzut**. Iată de ce **Soarele din poartă** are mai mult trăsăturile unei monografii, decît ale unei cărți reportericești, monografie a cărei valoare va crește cu vremea pentru că în rama ei vor rămîne imortalizate nu numai cifre și date, ci și figuri vii, surprinse în mișcare, vorbind, mărturisindu-se. **Soarele din poartă** are un program : autorul străbate o rută pe care o prezintă în datele ei geografice, istorice generale, pentru a o ilustra la fața locului prin oamenii cei mai caracteristici. Iată-l pe primarul Vasile Deac, zis Mosu, pe „domnuca Victoria", pe baciul Ion Munteanu, pe Pătru Godja-Pupăză, pe Mihai Dăncuș, directorul Muzeului Etnografic din Sighetul Marmației, pe Francisc Nitor, descoperitor al frumuseților artistice ale locului, pe Ion Zubașcu, „trubadur de pe Iza", pe pictorul Mihai Olos, vinătorul Hodja, poetul Gheorghe Pirja, Ileana Vișovan, Petru Nănești-Căltun și mulți alții. Este o defilare de legende și evenimente istorice, de personalități și de gesturi memorabile, de obiceiuri populare și de versuri maramureșene. Preocuparea lui Valentin Hossu-Longin de a fixa un tipar uman recurge la convocarea tuturor acestor elemente, dintre ele cele mai convingătoare fiind cele de înfățișare literară. **Soarele din poartă** este o inspirată antologie de texte folclorice maramureșene. Picurate în carte ici colo, în pofida numărului lor mic în comparație cu numărul de pagini, ele luminează întreg textul. Autorul mai insistă uneori la fel de inspirat asupra unor obiceiuri al căror aspect și implicit vechime l-ar fi interesat și pe James Frazer. Arhaitatea care respiră din toate datele vieții Maramureșului este una din trăsăturile pe care cartea ține s-o evidențieze. Intuiția autorului pare a căuta aici resortul ascuns al particularității și superiorității spirituale a Maramureșului. **Soarele din poartă** apelează și la opiniile străinilor despre Maramureș. Cînd aceste priviri din afară sînt bine instrumentate ele aduc lumini revelatoare și către asemenea priviri și mărturisiri s-a îndreptat bine informatul autor Valentin Hossu-Longin pentru a sti totul despre subiectul său. De altfel, încărcătura de informație este și motivul pentru care cartea nu-și ia zborul. Valentin Hossu-Longin își menține cititorul mai ales în orizontul informației și mai puțin în cel al interpretării, pe care-l sugerează sau îl sugerează prin aceste inserturi ale părerilor altora despre Maramureș. A deduce de aici că autorul nu are o proprie părere asupra temei ar fi o greșeală. El vrea însă ca faptele să vorbească în locul său. Autorul este aici un regizor care așează faptele într-un scenariu grăitor, conform unei idei despre materia pe care ne-o propune atenției. Titlul cărții, **Soarele din poartă**, este chintesența acestei interpretări. Cartea lui Valentin Hossu-Longin, produs hibrid între reportaj și monografie, este o patetică inițiere în viața maramureșeană așa cum este ea astăzi, cînd, deși nouă, nu s-a despărțit de ceea ce îi era foarte vechi și foarte propriu. **Soarele din poartă** rămîne cartea unei devoțiuni și a unei admirații prin care un scriitor ne trimite la materia primă a prozei sale.

★

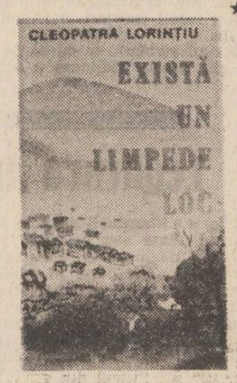

Cărțile de reportaje datorate scriitorilor sînt rare. A biruit ideea că reportajul nu e literatură, că a scrie reportaj e totuna cu a te situa în afara literaturii. Excesului de a cere fiecărui scriitor să scrie reportaj, așa cum se întîmpla cu cîteva decenii în urmă, i-a urmat un altul în sens invers, acela de a cere scriitorului să nu mai scrie deloc reportaj. Reportajul în sine nu este însă în afara literaturii, ci cel mult în afara literaturii de ficțiune. Ceea ce-l poate îndruma greșit sau submina, constituie un pericol la fel de mare și pentru literatura de ficțiune : șablonul, schema, rețeta, formulele prefabricate. E de repudiat, deci, tot ceea ce alterează autenticitatea literaturii și nu genuri sau specii. Astfel de radicalisme însoțesc de obicei programe literare aducătoare ele însele de rețete și formule, cu nimic în cele din urmă mai binefăcătoare decît cele vechi, contestate. Important întotdeauna rămîn talentul, capacitatea de creație și nu metodele sau formulele gata făcute, indiferent de anul lor de fabricație.

Avalanșa de idei, formule, „curente" moderne în literatura ultimilor ani a dus la judecăți grăbite, care au căutat să instituie o nouă ordine literară, fără un temei valoric adînc. Proclamat, dar adesea prea puțin respectat, criteriul judecății de valoare nu mai are o funcționalitate reală atît timp cît în numele lui se promovează o literatură interesantă prin modalitate, dar mai puțin prin capacitatea de creație. Autoritarismul cu care sînt criticați scriitori de mare valoare, unii studiați în școală, pentru a fi în schimb propuși cu risipă de vorbe mari tinere promisiuni fără proba unei reale capacități de creație, poate să deruteze pe cei deprinși să acorde prea multă importanță gesticulației critice zgomotoase. Cît privește reportajul, acesta a ajuns din nou o cenușăreasă literară. Scriitorii care se îndreaptă astăzi către el au de înfruntat atît prejudecățile arogante față de ideea de a scrie reportaj, cît și schemele în care acesta, fără o participare scriitoricească expresivă, s-a cimentat.

Cleopatra Lorințiu încearcă o carte de reportaj despre împrejurimile Bistriței și ale Năsăudului sub titlul **Există un limpede loc**. Titlul este o reminiscență de lectură din Grigore Vieru, care a vorbit în versurile sale despre un „limpede loc". Pentru poeta Cleopatra Lorințiu „limpedele loc" este Bistrița nașterii sale cu locurile dimprejur, este Năsăudul, Tibleșul, Călimanii, Birgăul. Poeta ne anunță din primele pagini că e vorba de o cronică sentimentală, de un mod de a-și rememora străzile și plaiurile copilăriei, mirată și fascinată de diferențele pe care le constată, pe care le provoacă atît ieșirea din vîrsta candorii, cît și dezvoltarea vertiginoasă a localităților cunoscute. Bistrița este ca o carte care se citește la o altă vîrstă : locurile, oamenii par a fi cele vechi și în același timp altele. Încercarea de recuperare se izbește și de mulțimea construcțiilor, de densificarea populației. Este vorba în același timp de o lume veche și de o lume nouă. Autoarea este conștientă de dificultatea de a înfățișa date prozaice, vechi sau noi, și încearcă să le introducă în pagină girîndu-le sufletește. Reportajul Cleopatrei Lorințiu nu apelează la mijloacele șocante ale reportajului modern, menite a izbi urechea, imaginația și a o mobiliza către o înțelegere nouă. Ea pleacă de la amintiri, fie ele de elevă de școală urmărită cu telefoanele de un inginer agronom, fie de echipa de filmare a televiziunii deplasată la Bistrița pentru un reportaj, fie de întîmplări trăite altădată alături de bistrițeni. Este cu alte cuvinte o carte de amintiri și de descinderi la fața locului. Reporterul este cel ce se deplasează „la fața locului", cel ce vede și transmite cele văzute, care dă deci și altora senzația participării. Nu aceasta este specia practicată de Cleopatra Lorințiu care apelează la o manieră eseistică îmbinînd amintirile, cu faptele văzute direct, dar și cu o documentație de cabinet, fie de natură istorică, fie economică. Fluxul reportericesc este întretăiat și filtrat de un proiect al expunerii, care are aspect didactic. Intenția este de a epuiza toate datele privitoare la locurile despre care se vorbește, de a transmite atît o impresie, cît și o informație, de a imprima o imagine completă asupra lumii cercetate. Acest mod de a concepe cartea o îmbogățește sub unghiul istoric și cultural. Cleopatra Lorințiu construiește de altfel o imagine istorică și culturală a teritoriilor Bistriței și Năsăudului demnă de toată lauda. Este o surpriză, de altfel, să constați, cîtă tradiție istorică și culturală este comprimată în acest colț de lume umbrit de prestigii urbane mai zgomotoase. Trebuia într-adevăr sufletul și mintea unui om al locului pentru a o face și Cleopatra Lorințiu a făcut-o. Cine parcurge toată cartea **Există un limpede loc** obține un interesant tablou al societății bistrițene și năsăudene, a tuturor așezărilor din acest univers atît de autonom și unic pentru autoare. Unele pagini sînt pline de emoția amintirii, cum sînt cele privind atrocitățile petrecute după ocupația ungară impusă de dictatul de la Viena. Alte pagini sînt nostalgice. Pe alocuri se creionează siluete de oameni descriși în dinamismul profesiei lor. Nu sînt uitate nici obiceiurile populare, bine înrădăcinate și probabil foarte vechi pe care poeta ține să le așeze lîngă realitățile foarte noi, nu atît pentru contrast ci pentru a lumina coexistența lor fericită. Cartea urmărește mai ales cum industrializarea pătrunde în vechile realități și cum se creează o simbioză pe care o dorește durabilă. **Există un limpede loc** vrea să dea seamă despre tot ceea ce este demn de atenție într-o asemenea lume. Dar didacticismul, impus de altfel, de limitele unei colecții, afectează naturalețea gestului reporteresc, impune subordonări care școt construcția autoarei din perimetrul unei expuneri liz bere, minate doar de sentiment și de dorința de cunoaștere. **Există un limpede loc** rămîne o carte interesantă, instructivă, scrisă cu sentiment și cu dragoste de adevăr, cu o specială aplecare către istorie și aspectele culturale, dar o carte în care reportajul n-a scăpat decît parțial din chingile unei formule didactice. Dincolo de această rezervă, **Există un limpede loc** constituie frumosul omagiu pe care scriitorul îl aduce locurilor natale.

M. Ungheanu

Adevărata sursă de inspirație

Urmare din pag. 1

ale învățaților Școlii ardelene și ale scriitorilor pașoptiști, ale junimiștilor și ale scriitorilor de la începutul veacului XX, dintre cele două războaie și pînă în zilele noastre...

Reținînd sub proiector cu precădere literatura noastră actuală și îndeosebi cea creată după Congresul al IX-lea al P.C.R. vom constata cu satisfacție că indicația cu privire la sursele de inspirație din **Tezele pentru Congresul al XIV-lea** este întrutotul valorificată creator în cele mai valoroase opere ale scriitorilor noștri din ultimul sfert de veac, în poezie, în proză, în dramaturgie și în publicistica literară... Astfel se face că ceea ce diferențiază literatura noastră actuală, atît în contextul literaturilor țărilor socialiste, cît și în cel european și universal este tocmai accentul pus pe specificul național, cum și particularitatea viziunii, a modului de a concepe lumea și viața, aportul la dezvoltarea conștiinței umane, orientarea spre social, în cele mai bune opere ale scriitorilor contemporani generalul realizîndu-se totdeauna în condiții concrete și afirmîndu-se în forme particulare... Am mai putea adăuga și faptul că literatura noastră actuală se diferențiază și prin trăirea și asimilarea creatoare a ideilor înaintate și fecunda îmbinare a tradiției cu inovația, în procesul devenirii — „într-o ființă", prin aducerea în prim plan a acelor aspecte caracteristice (surse primordiale) care constituie — așa cum se face precizarea în **Teze** — „realizările noastre socialiste".

Fructificînd aceste indicații referitoare la adevăratele surse de inspirație, (la care se face aluzie în **Teze**, dar care au fost mereu reactualizate, începînd de la Congresul al IX-lea al P.C.R.), a fost posibil un reviriment calitativ, începînd cu deceniul al șaptelea de o amploare comparabilă cu marile epoci de înflorire ale literaturii naționale și universale. Propriu-zis, am asistat, în aceste ultime decenii, la apariția unei noi literaturi, pe care n-o pot compara decît cu o nouă direcție literară comparabilă cu unele direcții anterioare, literatură orientată către toate zările lumii, dar cu rădăcinile adînc înfipte în pămîntul și istoria țării...

În poezie, o generație (denumită „labisiană"), urmată în deceniile opt și nouă de alte noi promoții literare, au purces la o temerară reconsiderare a temelor și motivelor, cum și a raporturilor omului cu sine, cu istoria, cu societatea și — în ultimă instanță — cu întreg cosmosul... S-a urmărit refacerea conexiunilor poeziei cu valorile adevărate. A fost promovată și cultivată o estetică revoluționară. S-a pus bază pe trăirea autentică a sentimentului personal al exigenței... Poeți ca: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Horia Zilieru Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Ileana Mălăncioiu, A. I. Zăinescu, Cezar Ivănescu, Ion Horea, Aurel Rău, Ioanid Romanescu și mulți alții din generația labisiană, sau alții ca: Dumitru M. Ion, Horia Bădescu, Mihai Bărbulescu, Titus Vijeu, Daniel Turcea, Nicolae Dan Fruntelată, Florin Costinescu, George Chirilă, Adrian Popescu, Lucian Avramescu, Ioana Diaconescu, din promoția imediat următoare, cum și ultimii sosiți ai noului val, precum Traian T. Coșovei, Șerban Codrin, Mihaela Mironescu, Magdalena Ghica ș.a. s-au impus în conștiința contemporanilor tocmai pentru că s-au adăpat la adevăratele surse de inspirație...

În proză, începînd cu generația lui Marin Preda, Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Laurențiu Fulga, Francisc Păcurariu și continuînd cu D. R. Popescu, Constantin Toiu, Paul Anghel, George Bălăiță, Augustin Buzura, Al. Ivasiuc, Dinu Săraru, Fănus Neagu ș.a. și continuînd cu Mihai Sin, Justin Moraru, Sorin Titel, Mircea Ciobanu, Horia Simionescu, Paul Georgescu, Corneliu Ștefanache, Platon Pardău, Radu Petrescu, Maria Luiza Cristescu și, de asemenea, cu mai tinerii: Grigore Zanc, Daniel Drăgan, Gheorghe Crăciun, Florin Bănescu, Gh. Suciu, A. Maria Baroș, Nicolae Fulga ș.a. sînt ilustrate toate modalitățile, de la cele tradiționale la cele post-moderne (și chiar textualiste!), sursa principală de inspirație rămînînd aici — ca și în poezie — „poporul român".

N-am vrea să încheiem fără a menționa și progresele **dramaturgiei** naționale, în care, pe lîngă tratarea unor teme legate de viața poporului s-a urmărit și promovarea unor virtuți morale... Din lista foarte lungă a dramaturgilor care ilustrează perioada ultimilor douăzeci și cinci de ani desprindem numele ilustre ale unor Horia Lovinescu, Teodor Mazilu, Paul Everac, Dan Tărchilă, D. R. Popescu, Marin Sorescu, și mulți alții care s-au impus prin operele lor, inspirate de izvoare naționale perene...

Toți acești creatori au văzut în literatură o parte componentă a vieții umane care nu poate fi înțeleasă și valorificată în afara societății și a momentului istoric dat în care li se înscrie propria existență...

Avem motive să nu ne îndoim că — în anii care vor urma după Congresul al XIV-lea al P.C.R. — literatura și arta vor înregistra noi salturi calitative. Vor fi create — așa cum se arată în **Teze** — „noi romane, noi poezii, noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică", inspirate de „adevărata sursă", care nu e alta decît „poporul român", precum și „realizările societății noastre socialiste", noi opere cu un conținut bogat și divers, în forme individuale cît mai expresive și mai cuprinzătoare...

Legătura indisolubilă cu istoria

Urmare din pag. 1

ria efervescentă a evenimentului, consacrîndu-i valoarea patriotică dincolo de contingent. Pretutindeni ușor de identificat, componenta politică exprimă conștiința scriitoricească în acțiune, căpătînd deseori coloratură **civică** (precum o parte a literaturii noastre de după Eliberare).

Raportîndu-ne la literatura noastră, vom observa toate „virstele" patriotismului nostru cultural. Acest mesaj străbate, desigur, întreg secolul al XIX-lea, pentru care un Vasile Alecsandri rămîne „reprezentativ", ca V. Hugo pentru literatura franceză — „un echo sonor de son temps". G. Ibrăileanu aprecia că imediat ce a scăpat de influența dinafară, Alecsandri a devenit el însuși, făcînd din literatură „o armă de propagandă", de vreme ce „scrie poezii politice pentru anul 1848, pentru Unire etc." — „literatura sa e a **thèse**, e un fel de literatură pedagogică". Conștiință politică înaintată a timpului său, artist-patriot de largă respirație istorică, în opera căruia sînt evocate marile evenimente social-politice ale timpului său: revoluția pașoptistă, Unirea, reformele cuziste, Războiul pentru Independență, primele răscoale țărănești de la sfîrșitul secolului care vor culmina cu singerosul 1907, Vasile Alecsandri a dat expresie lirică întregului „corp de idei" al spiritului de redeșteptare națională. Una era starea de spirit a națiunii la 1830, alta la 1848, alta la 1877 și, desigur, cu totul alta va fi la 1918. Scriind **Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea**, „În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului". N. Iorga va evidenția, în părți distincte, „literatura de pregătire revoluționară de peste munți" (Barițiu, Cipariu), cît, mai ales, „pregătirea literară a mișcărilor revoluționare da la 1848" din Țara Românească și Moldova (Eliade, Asachi). Insurgența pașoptistă și militantismul unioniștilor erau, în definitiv, atitudini politice, iar literatura momentului, înfierînd regimul despotic din principatele neunite, era o literatură de măsură, de îndemnuri mobilizatoare și agitație propagandistică. „Politicul" și „patrioticul" aveau, așadar, un teren mai larg de manifestare și acesta era „istoricul", categorie etern și general umană. Nimic din ceea ce este atitudine politică ori manifestare patriotică nu rămîne în afara „istoricului", înțeles ca fundament al tradiției, dar și ca spațiu al devenirii...

„Patriotismul" este, așadar, sentiment politic înalt și mobilizator. E destul a aminti aici de fulminanta gazetărie politică a lui Mihai Eminescu ori de pamfletul politic din **Scrisoarea III** și tot am realiza că expresia cea mai implicată a patrioticului este „politicul". Nimic din ceea ce ar putea să însemne perisabilitate nu se pierde, ci coboară, de fant, în relieful operei, cînd opera e mare și valoarea estetică e puternică și, desigur, în stare să controleze „tendințele" operei.

În recentele Teze pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. culturii naționale i se cere să fie adevărata purtătoare a idealurilor de progres și libertate ale poporului și să arate o mai bună cunoaștere și înțelegere a problemelor actuale ale dezvoltării sociale, o responsabilitate deosebită și o combativitate sporită, o concepție revoluționară vigilentă și de acțiune, în general o mai angajată implicare în realitatea de toate zilele, față de „tot ce devine în Patrie", cum ar spune Lucian Blaga. Azi, literaturii i se cere ca, printr-o mai sporită funcție activist-propagandistică și în cadrele noului umanism revoluționar, să oglindească marile prefaceri, chipul nou al omului din societatea noastră: „Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație a poporului...".

De aici și imperativul ce stă în fața liricii române de azi. Poezia militantă este o realitate a vremii noastre la o „vîrstă" matură, care cere vocație, har, expresivitate autentică, emoție sinceră, opțiune, luciditate, conștiință istorică, orientare ideologică. Ea va rămîne pentru generațiile ce vor veni un document semnificativ, o **Stichprobe** grăitoare, cum ar zice Beniuc, despre anii efervescenți pe care-i trăim.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

UN ROMAN SOCIAL

Nu ne poate fi indiferent nici faptul că Ștefan Dinică este gazetar de profesie (de aici pasiunea sa constantă pentru actualitate și pentru eroul exemplar), nici descendența prediană a prozatorului, atît în sensul originii sale probabile, cît și în acela al substanței narative. De la debutul cu proza scurtă, „Rude de gradul unu" (1986), la primul său roman, „Linia de sosire" (1988) și pînă la acesta de acum, „Musafirul"*), autorul se dovedește un atent și sensibil observator, bun cunoscător al unei lumi rurale autentice și convingătoare artisticește în datele sale esențiale. O lume ce-și află temeinicia în valorile sociale și morale verificate, atîta timp cît reprezentanții acesteia cred cu toată convingerea într-o „posibilă întoarcere". Plecarea din sat înseamnă risipire, **întoarcerea** semnifică revenire în comunitate, stabilitate, permanență.

Este experiența pe care o parcurge S. Vizitiu, protagonistul principal al romanului, plecat din sat timp de 27 de ani și revenit cu gîndul reintegrării în propria sa demnitate de om al satului. Pe un alt „musafir", Lică al lu Lipcea, acesta îl sfătuiește să renunțe la naivetă : „altfel te risipești și nu știi ce se alege din tine".

Perspectiva asumată este una „din interior", deși se simte uneori respirația precipitată a autorului în spatele personajelor sale. Ceea ce salvează în bună parte narațiunea și dă credit unei umanități ce pendulează între sat și oraș, între postura de „musafir" și cea de om al locului este știința amănuntului, derularea atentă a gesturilor cu putere maximă de semnificație, urechea atentă care înregistrează limbajul țărănesc fără stridențe, curat și seducător.

Dacă într-un plan epic este urmărită traiectoria sinuoasă a lui Sache Vizitiu, un țăran cu gustul replicii întoarse și al înscenărilor cu contur de farsă, hotărît și ambițios, cu dorința aprigă de a-și depăși condiția de „musafir", în celălalt plan epic se desfășoară personalitatea viguroasă a lui Răschitor N. Luca, președintele C.A.P., „al mai al dracului om din comună", respectat și temut pentru faptele sale, abia umbrite de un aer trufaș. Cele două planuri se completează fericit, propunînd personaje aflate la extremele unei atitudini morale față de sat și problemele colectivității.

Locul își alege omul pe care îl dorește, și căruia i se potrivește, pare să spună autorul atunci cînd urmărește formarea celor două cupluri : Viorel Ulmu — Agripina Spălățelu (prilej pentru a urmări mica umanitate din incinta școlii) și Răschitor Ion — Mioara Dicu. Astfel, directoarea școlii și doctorul veterinar vor depăși calitatea de „musafiri" ai locului unde lucrează, asemenea inginerului-șef, Doade, care nu concepe că mai poate trăi în altă parte.

Dacă Răschitor N. Luca și Sache Vizitiu sînt personajele cele mai realizate ale cărții, primul — reținut și puternic, al doilea — sentimental și orgolios, multe dintre acestea sînt doar creionate sumar, sugerate în puține linii, eventual susținute de o „poveste". Mai puțin inginerul-șef Doade, primarul Ioniță Modan sau chiar activistul Anghel Cutieru, unde desenul este facil, liniile comode și îndulcite trădînd intențiile moralizatoare ale autorului. Acesta, deși se menține în limitele omenescului, se ferește vizibil de asperități, de conflicte majore ; de aici sentimentul instalat de simplificare, de edulcorare a viziunii generale, de scenariu previzibil cu teză și demonstrație.

„Musafirul" este o carte tonică și confortabilă, un roman notabil al satului contemporan și va trebui să așteptăm de la autor rezultate superioare, de care — neîndoios — este capabil.

Mircea Dinutz

***) Ștefan Dinică : „Musafirul", Editura „Eminescu", 1989.**

POEZIE

OGLINDA MNEMOSINEI

Memorie*) de Florea Miu aparține categoriei cărților reprezentative definind un profil poetic distinct, în ciuda discreției aproape programatice care, se pare, guvernează demersul artistic al autorului. Lipsa de ostentație, ca marcă stilistică este, în acest caz, mai puțin un atribut exterior, cît expresie a necesității lăuntrice a formulei sale lirice, soluție și nicidecum mobil.

Cele trei cicluri ale volumului („Cu fereastra deschisă", „Grădina uitată" și „Într-o iarnă, departe") alcătuiesc un somptuos cînt al stărilor de conștiință, integrate unei viziuni a lumii în crepuscul : „Și totuși înspre toamnă e lumină. / Încep melancoliile albastre. / Se-aude-n fluturi ora cristalină. / Ne-ntoarcem în adîncurile noastre" („De toamnă").

Modalitățile edificării poemului au devenit mai variate, semn al depășirii unei anumite vîrste de creație, diversificarea elaborării corespunzînd, în același timp, unei expansiuni problematizante a trăirilor sublimate în discurs. Locul celor două catrene (cu care ne obișnuisem), cristalizînd experiențe fundamentale, este luat de noi forme apte să capteze tensiunile dublei mișcări: de riguroasă înscriere în ordinea esențială și de eliberare a neliniștilor celor mai profunde, atît de caracteristice pentru Florea Miu: „Cînd mă uit în mine, parcă se deschid / două nopți foarte grele / zgrunțuroase, pustii. / Se scutură cerul de stele / și nimeni nu mai poate privi. / Ploaia stă între noi ca un zid. / Cine ești tu, cine sînt eu ? / În depărtarea clipei mă ridic / și număr întrebările... / Miine, cîndva, oricum se va ști / în ce plutire fără sunet am fost ! / Piatra se desface de culoarea gri. / arborii ne lasă fără adăpost." („Privire în lemn").

Fără nici o tentație de idealizare facilă, „Autoportretul" amintind în chip surprinzător retorica dilematică a poeziei argheziene încorporează o dramatică încordare a eului pînă la proiecția absurdului grotesc, prin asocierea semnificativă de termeni cu totul în spiritul întransigenței atitudinii etice a poetului **Lanului de grîu** : „Din ce în ce mai strîns între oglinzi. / mersul pe sîrmă încă nu-l deprinzi / uitatule în tine ca o scamă. / bun doar de pus pe zidul ploii-n ramă. // Nici zări nu sînt, cu pleoapa să le-nalți — / nu vezi nimic prin ochelarii sparți. / Te-așezi cu disperare între linii / cînd toamna-și umple cu văzduh arinii. // Cu lacrima-ți hrănești un continent, / uitatule în veacul penitent ! / Irozi de ghips te mîngîie în silă / pînă devii tu însuți de argilă."

Tonalitatea altor poeme păstrează, ca o emblemă, aceeași nobiliară și fecundă sorginte argheziană, devenită însolită sursă de lirism nu prin obediență, ci prin robace afinitate : „Din curatul cer pe care / umbra noastră îl mai are — / dintr-o mare cu migrene / pleacă formele alene. / Maică, vîntul care bate / sapă-n mine pe-nfundate / groapa nopților inalte. / Păsări de sub cea colină / rup din carnea mea lumină. / Ploi cu ochii de uitare / m-au zidit în calendare. / Iar în trup mi se întinde / ceață de nisip fierbinte." („Elegie în cimp"). Evident, personalitatea poetului rămîne în afara oricărui dubiu, nota proprie, prin care se impune o originalitate de netăgăduit, constînd în repudierea minciunii, a falsității, a compromisurilor de orice fel, în afirmarea vieții telurice fabulos ritualizate sau a suavităților diafane, în înfrigurata căutare a echilibrului interior, superior contemplativ în raport cu dinamica degradantă a realului. În poemele, unele excelente, din **Memorie** teroarea materiei amorfe este resimțită parexistic, la fel cu nostalgia evadării din celula strîmtă a subiectivității : „Cineva se-ntoarce pe sub zare / cu un cer cît lumea în spinare / Îl răstoarnă în curte, plin de greieri și rouă. / Stringe vîntul în pleoape și-l împarte în două. / Ară sufletul nopții cu o rană fierbinte. / de la țărmul rostirii pînă-n mari necuvinte. / Cai orelor pasc între ape lumina — / gîndul pleii de mîine înfioară grădina. // Stau în lacrima zilei : strigăt fără hotare ; pentru fluturi, îngrop în nisip cîte-o floare." („Tărm").

Exultanțele sînt regeneratoare („Vinovat de o creangă") iar tăcerile și singurătatea devin un teritoriu flagelant („Cimpie înaltă"). Amintirea acestui teritoriu este modulată de sufletul țărănesc ce conservă norme severe de existență avertizînd în legătură cu pericolul stagnării și al coruperii, al cedării lașe în fața spaimelor, al iluzionării gratuite. Antologică este „Baladă" în care sunetul suferinței, patetic și grav, învăluie un mister contrariant al pierderilor, al sacrificiilor axiologice, proces împins spre acuzare : „Uneori sîntem căi și ne mînă un plîns / și ne doare o ploaie care toată-i a noastră. / Roua cade alături cu un hohot ascuns. / hamuri negre ne joacă pe sub pielea albastră...". Reflexivitatea are o stranie coerență conferită de gradul înalt al implicării lucide, și o remarcabilă sferă de iradiere.

Oarecum neașteptată este întîlnirea poetului cu erosul, impactul acesta provocîndu-i stări ek-stazice. Dincolo de **jocul iubirii și al întîmplării** găsim o sensibilitate prielnică receptării magiei iubitei, geneză a cîntecului, a luminii, a lumii însăși.

Ciclul „Grădina uitată" cuprinde momentele de „vîrf" ale volumului de care ne ocupăm. Existența unor zone străbătute de prea multe exclamații cu aparență vitalistă sau tributare unor modele tiranice („Întoarceri", „Starea de fapt") nu mă împiedică să recunosc în Florea Miu un poet de indiscutabilă înzestrare.

Pornită dintr-o retorică a trăirii, poezia sa tinde, în înfățișările cele mai recente, către o retorică a memoriei întens metaforizante.

Constantin M. Popa

***) Florea Miu: „Memorie", Editura „Eminescu", 1989.**

ETNOLOGIE

DIMENSIUNI SOCIALE ALE LITERATURII POPULARE

O sarcină dificilă și-a asumat Aurelian I. Popescu încercînd să ne prezinte o imagine cît mai cuprinzătoare a fenomenului haiduciei pe teritoriul țării noastre, așa cum a fost oglindit în cîntecul popular*). În viziunea autorului, întemeiată pe o bogată bibliografie folclorică și pe numeroase referințe istoriografice, haiducia reprezintă una din formele luptei sociale și naționale purtată în spiritul ideilor de dreptate și libertate, din vremuri străvechi, pînă la sfîrșitul secolului trecut. Cîntecele haiducești sînt grupate în patru categorii, după tipul eroilor reprezentativi : haiducii „cavaleri", „dunăreni", „antifanarioți" și „anticiocoiești". A.I. Popescu consideră că această grupare corespunde „nu numai unei cronologii istorice (...), ci și unei evoluții sub aspect artistic, de la modul de comportament eroic, vitejesc, din care nu lipsesc elementele de fabulos, la real, prin conturarea haiducilor în limitele posibilului". Această orientare ne amintește sistematizarea efectuată de I.C. Chițimia, în care „elementul fantastic fictiv descrește progresiv de la balada legendară spre cea istorică, în timp ce proporțional cu descreșterea elementului fantastic se înviorează și crește elementul realist". Clasificările celor doi autori sînt însă diferite, baladele discutate de A.I. Popescu încadrîndu-se în diverse grupe și subgrupe din schema lui I.C. Chițimia. Uneori, raportul dintre balade se poate chiar inversa, cum se întîmplă cu „Badiul" și „Corbea", elementul realist fiind mai pronunțat în ultima, după A. I. Popescu, și invers, după clasificarea lui I.C. Chițimia. Stabilirea componentelor unor clase definite în comprehensiune este o operație delicată, în care erorile pot trece uneori neobservate. Astfel, aflăm că „adversarii haiducilor cavaleri sînt demni, curajoși și adepți ai luptei drepte" (p. 48). Dar unul dintre eroii „cavaleri" reprezentativi este Toma Alimoș, al cărui adversar, Manea, „fuge ca un laș de lupta dreaptă, voinicească" (p. 59).

Așa cum scrie A.I. Popescu, „cîntecele haiducești au reprezentat vremuri de-a rîndul crezul popular de îmbărbătare, încurajare și îndemn la luptă împotriva oricărei forme de asuprire". Aceste creații „oglindesc adevăruri istorice", chiar dacă nu au exactitatea și siguranța documentelor de arhivă. Unii cercetători ai baladelor haiducești sud-dunărene (V. Latkovič, S. Skendi) consideră că valoarea lor artistică este invers proporțională cu exactitatea conținutului istoric. Observația este discutabilă, dar nu întru totul hazardată, pentru că producțiile geniului poetic popular se îmbogățesc artistic în timp, deși pot pierde unele detalii realiste ale evenimentelor relatate. Cîntecele mai vechi sînt, în general, și cele mai frumoase, dar nu se poate stabili aici o scară valorică riguroasă. În clasificarea lui A.I. Popescu, cîntecul lui Iancu Jianu, de pildă, se încadrează în grupa celor mai realiste. Și totuși, ne amintim că un poet de talia lui Ion Barbu, pe care tulburătoarea lirică bacoviană îl lăsa indiferent, era mișcat pînă la lacrimi de balada haiducului oltean. Pe de altă parte, este suficient să comparăm orice cîntec haiducesc cu unele actuale creații „indoeuropene" de tipul „Magdalenei" pentru a ne convinge că nici în folclor noutatea nu implică întotdeauna progresul artistic.

Dincolo de unele neglijențe stilistice și gramaticale, care n-ar fi trebuit să scape unui lector atent, cartea lui A.I. Popescu se citește cu plăcere și cu interes, înscriindu-se, dacă nu ne înșelăm, drept cea mai dezvoltată lucrare în bibliografia românească a temei tratate.

M. Niculescu

***) Aurelian I. Popescu : „Ideea de dreptate și libertate în cîntecul popular", Editura „Scrisul Românesc", 1988.**

Literatură și spirit revoluționar

Noi avem izvoare nesecate care, dacă bei din ele, te întineresc, îți dau noi puteri de viață, îți stimulează forța creatoare. Sorbiți apa limpede, răcoritoare și veșnic vie a izvoarelor patriei noastre socialiste !

Călăuzindu-se de o teorie revoluționară, literatura și arta epocii noastre socialiste trebuie să aibă și ele un caracter profund realist și dinamizator. Aceasta înseamnă că artiștii trebuie să abordeze și să înfățișeze realitatea în operele lor prin prisma principiului dialectic al mișcării și transformării neîntrerupte a societății și omului.

NICOLAE CEAUȘESCU

La ora marilor bilanțuri

La ora marilor bilanțuri ale națiunii noastre socialiste, literatura, arta în general, alături de alte domenii ale creativității materiale și spirituale, se comportă atît ca un indicator, revelator prin puterea de cuprindere a tuturor problematicilor (social-politice, economice, filosofice, etice etc) dată fiind puterea sa specifică de a le focaliza în problematica omului, dar și ca un raportor responsabil al realizărilor și sarcinilor care stau în fața întregii comunități naționale.

Trăim o epocă profund frămîntată și influențată de revoluția tehnico-științifică, de accelerarea schimburilor de valori, de dezvoltarea impetuoasă a domeniilor cunoașterii, de interferența spectaculoasă între om și natură, de transformare a însuși omului. În acest mediu atît de dinamic evoluează Omul, omul concret, cu specificul său biologic etern, cu habitudinile sale dintotdeauna, cu tradițiile, reprezentările, imaginile, spaimele și întrebările sale, cu inerțiile sale. Și, pe măsură ce aria problematicilor se extinde, cea a umanului se restringe, se concentrează, caracteristica timpului nostru fiind, în primul rînd, **antropocentrismul.** Este de acum unanim acceptată ideea că praxisul uman, în întregimea sa, se răsfrînge în comportamentul estetic. Studiind cîmpurile de experiență ale artei, vom constata că aceasta și-a lărgit ariile de investigație, cucerind noi zone ale creativității în așa măsură încît, dată fiind și puternica dezvoltare a expresivității și a varietății stilistice, arta, prin ideologia sa specifică, impune efecte de natură etică, politică, filosofică etc.

Considerînd „problematica omului", din punctul de vedere al ideologiei politice ca pe o chintesență a relațiilor sociale, de producție și de clasă, arta tinde (și a reușit) să depășească nivelul adaptabilității umane la noile condiții, prin faptul că a impus modificări ale condițiilor înseși de exigențele noului „chip" uman, la constituirea căruia, deopotrivă își aduce una din cele mai importante contribuții.

Au apărut, astfel, noi raporturi între artă și ideologie, s-a amplificat și modificat, însuși **statutul social al artei,** prin libertatea artistului de a imagina în conformitate cu legile specifice artei (relativa sa autonomie) un ansamblu de imagini ideale, esteticește realizate, posedînd o coerență și o existență proprie. S-a amplificat, de asemenea, forța eliberatoare pe care arta o imprimă receptorului contemporan, date fiind complexele interacțiuni ale științei și tehnologiei, ideologiei, transformării mediului înconjurător etc. „Inventînd noi viziuni, cu ajutorul unor tehnici specifice, constituite prin îndelungi și laborioase eforturi, arta reușește să pună la îndemîna cititorilor imagini, modele, scenarii etc. cu ajutorul cărora, prin efectivă și nemijlocită trăire, aceștia să poată înțelege **realitatea în dinamica ei,** dar, mai cu seamă, să se regăsească, de fiecare dată, pe sine, în integritatea și unicitatea eternului omenesc : „...Cunoașterea tainelor naturii, ale universului, a înțelegerii marilor procese care au loc în lumea înconjurătoare, a aprofundării legilor dezvoltării societății", a înțelegerii superioare a sensului destinului omului sînt marile deziderate ale umanismului nostru socialist, așa cum le-a apreciat secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la care literatura contemporană contribuie cu deplină responsabilitate.

Raportul dintre **literatură și cultură națională,** pe fondul psihosocial al acestuia din urmă, este într-o continuă schimbare novatoare, constituind, de asemenea, una din importantele izbînzi în edificarea și consolidarea națiunii noastre socialiste.

Valorificînd prețiosul tezaur de creație al trecutului nostru istoric și consolidîndu-l cu noi valori, literatura contemporană a adăugat națiunii noastre socialiste dimensiunea profundă a contemporaneității noastre. Dat fiind că națiunea, ca factor obiectiv al desfășurării vieții sociale și naționale, se exprimă și se caracterizează prin cultură, și că literatura, componentă esențială a culturii, este un factor subiectiv, înțelegem statutul națiunii noastre nu numai în mod obiectiv, dar și ca pe un subiect activ, determinant, creator al dezvoltării istorice. **Așa putem explica și puterea literaturii de a modela și îmbogăți universul psiho-social al națiunii, de a exercita influența activă asupra omului și a colectivității, și nu numai de a fi influențată și modificată de realitatea socială.** Desigur, mijloacele prin care literatura contemporană și-a atins aceste înalte deziderate sînt multiple, ele ținînd de forța de gîndire, subiectivitatea și talentul creatorilor, factori pe care critica literară i-a analizat cu obiectivitate științifică și cu participare sufletească. Alături de factorii tradiționali care au constituit rădăcinile literaturii române (factori cum sînt — mediul cosmico-geografic, temperamentul, experiența de viață, lumea interioară etc.) sesizăm și alții, de proveniență strict contemporană, ca și remodelarea totală a celor tradiționali. Astfel : constatăm **prezența și acțiunea nemijlocită a unui limbaj nou,** structurat după noi norme estetice (deopotrivă în poezie și în proză), explorarea tot mai evidentă a zonelor sufletești profunde, **apariția unor noi concepte și a unui nou specific al codului informațional, modificarea și apariția chiar a unor noi genuri și specii literare, mutații în problematică, sensibilitate, gust** etc. De o importanță crucială este **noul mod de a înțelege prezentul și viitorul** (omului, al societății, al națiunii) dat fiind faptul că s-au modificat înseși bazele de înțelegere ale istoriei. Prin noile cercetări științifice, astăzi înțelegem altfel multe momente ale trecutului, și, totodată, direcțiile necesare în care trebuia să evolueze societatea românească. Literatura, în dese situații, a refăcut aceste momente, în întregimea lor, găsind în trecut noi baze în care ar fi trebuit să se situeze perspectivele viitorului, precum și alte studii în care ar fi trebuit să se situeze societatea românească, de-a lungul istoriei sale. În treacăt fie spus, aceste necesități au dus la **modificarea morfologică a genurilor literare,** fiind un fapt unanim acceptat astăzi că, de exemplu **romanul istoric este azi, în primul rînd, roman politic.** De altfel, politizarea literaturii, în sensul de evidențiere în prim-plan a conjuncturilor politice în care a evoluat societatea românească, este poate mutația cea mai evidentă din cadrul literaturii ultimelor două decenii. Considerăm, ca și în alte împrejurări în care am analizat fenomenul, ca virf al acestei noi creații literare, decalogia lui Paul Anghel, **Zăpezile de acum un veac.** Faptul de a fi găsit formule estetice pentru refacerea unui atît de important segment al istoriei în care s-a consolidat națiunea română, dar, mai ales, de a fi intuit liniile de forță în direcția cărora s-a derulat această națiune spre epoca noastră, precum și meditația adîncă a destinului omului acestor meleaguri, fac din cartea lui Paul Anghel o epopee națională, cu nimic mai puțin demnă de a o califica astfel, în comparație cu alte creații din literatura română și universală, căreia, de altfel, nici nu-i găsim similitudini. Totul este să o înțelegem în contextul condițiilor noastre contemporane.

Un mare scriitor al literaturii contemporane, Ion Lăncrănjan, s-a impus prin re-evaluarea a însăși condiției umane a omului universal, din perspectiva țăranului român contemporan, ajuns la cea mai importantă răscruce a istoriei ;

Constant Călinescu

Continuare în pag. a 6-a

Centrul de creație și cultură „Cîntarea României" pentru tineret din Drobeta Turnu Severin

Claritatea mesajului militant

Acum cîteva decenii, adolescentul Labiș ne dăruia vibranta chemare : „inima noastră înaltă-și văpaiele-n sus" dînd forță mobilizatoare poemelor sale în acei primi ani ai revoluției. Astăzi, poezia cetățenească, angajată responsabil în actualitatea complexă a națiunii, cultivă cu aceeași consecvență sentimentul patriotic, generozitatea mesajului, chemarea la înfrățire umană în versuri de o modernă expresivitate. Tematica politică, tematica cetății, a patriei, e profund actuală, lirica angajată, fie ea meditativă, imnică sau mobilizatoare contopește omul cu istoria, dovedind că poetul aparține unei epoci, unei colectivități, unei mentalități și nu se poate abstrage din aceste contexte decît cu riscul autoanulării. Țara nu e un motiv decorativ, ci expresia unui adevăr moral, ontologic. Poezia noastră postbelică, de la Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Mihu Dragomir și pînă la ultima generație lirică opune retorismului de suprafață expresia esențelor, ea probează noi limbaje ale convingerii morale, preluînd valoroasele simboluri ale tradiției. Trecutul demonstrează că eroii civilizatori ai culturii sînt exponenții elanului vizionar proiectat în creații durabile. Și cînd spunem durabil ne gîndim nu la perfecțiune, ci la autenticitate, la evitarea conformismului facil, a apelor liniștite ale truismelor. George Călinescu spunea : „sînt flăcări adevărate care fac uneori și fum și dau emoția unui fenomen natural, dar există și flăcări reci, curate, ca acelea produse pe scenă cu panglici de hîrtie roșie mișcate de un ventilator". În continuare, criticul afirmă : „Eu unul prefer pe scriitorul patriot, înflăcărat de construcția socialistă, chiar făptuind unele greșeli (amendabile în traiectoria operei lui) impecabilului placid".

Generația Labiș a pătruns în literatură cu zestrea unei energii lirice și cu sentimentul inaugurării unei noi virste poetice. Pentru Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru poezia angajată, militantă este expresia unui crez ideologic ardent. Eliberat de clișee și convenții retorice, versul stănescian cucerește prin loialitatea adresării directe : „Țară tinără, țară bătrînă, țară materie, țară idee / Noi sintem iarba primăverii tale / Noi sintem aerul pur înconjurîndu-ți piscurile / Noi sintem adolescenții / Noi sintem genele arcuite / în jurul ochiului, cu privirea ațintită / în viitor". Aceeași tensiune a comunicării morale, a gestului etic o întîlnim și în lirica lui Ion Gheorghe: „Vorbesc despre lucruri pe care le cunosc, / sute de zile le port în inima cuvintelor ; / nu cred decît în ceea ce măcar o dată e plătit cu viața". Entuziasmul se instituie ca energie lirică fundamentală, exprimînd năzuința umană, ca în acestе sugestive imagini ale lui Cezar Baltag : „Sudoarea de pe umeri cînd o atinge vîntul / împreunîndu-ți vîrsta cu-amiezile de vară / tu, să-ți continui calea neistovit în sensul / în care sorii roșii suind te fascinară". Poeții de azi cîntă ființa Patriei fără sentimentul epigonismului artistic, lirica actuală își află originalitatea într-un nou spațiu stilistico-tematic, ridicîndu-se la altitudinea viziunii. Tulburătoare este, în numeroase cazuri, sinceritatea rostirii, dialogul viu, agitatoric. Poemul „Manifest" al lui Nicolae Dragoș este un apel generos, mobilizator adresat oamenilor : „Frații mei, apropiații și îndepărtații mei frați / Vă atrag atenția, vă implor / Luați-vă viața în propriile mîini / Construiți steaguri din lumina soarelui". Pentru Nicolae Dan Fruntelată patria e locul firesc al sufletului, dovada statorniciei noastre pe aceste meleaguri : „Și nu vedeți că totul seamănă cu o casă / că totul are rînduială anume / între pereți de munți apărați de iarbă / și poartă de ape să umblăm în lume".

Preluînd ștafeta „luptei cu inerția", poezia noastră tinără cultivă simbolul năzuinței, mesajul militant al dragostei de țară, ea invocă istoria și efervescența prezentului în formule expresive originale, versurile tinerilor poeți demonstrează — prin forța de sugestie a metaforei — că patriotismul e una din dimensiunile perene ale spiritului uman și, implicit, o axiomă a creației lirice : „Cît vom lucra grădina istoriei pe lume / și cumpăna luminii cît o vom ține dreaptă, / vom căuta un cintec aducător de faptă / și vom cinsti părinții / care ne dau un nume", afirmă Paul Balahur într-unul din poemele sale. Poeții tineri de azi — asimilînd lecția marilor clasici — caută să imprime lirismului „pecetea sufletului românesc", sentimentul adînc al raportării la spațiul geografic și spiritual autohton,

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

Promovarea lucidă a valorilor

Critica și istoria literară sînt totdeauna contextualizate psiho-socio-cultural. Este o stare de fapt care nu angajează numai stratul metodologic și cîmpul valoric impus investigării, ci și supozițiile, implicatele atitudinale, ipostazele prereflexive ale receptării care structurează codurile de lectură și însăși expresiunea finală a judecăților de valoare. Acest argument năruie orice iluzie estetistă. Supunerea demersului critic la exigențele lumii operei nu se face într-o stare de inocență interpretativă și vid cultural, ci este exercițiul unui tip de angajare intelectuală care activează predispoziții și linii de sens trăite difuz cu rezonanțe nebănuite în orizontul ideologic al valorilor. În consecință, problema nu e de a anula, ocoli sau ascunde asemenea determinante contextuale, ci de a le minui precaut, lucid, anticipînd efectele, astfel încît, din capul locului, să fie asumate în chiar conținuturile judecăților de valoare. Explicitarea articulațiilor de sens nu presupune în nici un fel neutralitatea afectivă, ci, dimpotrivă, operează decupaje din unghiul unui **trăit** cultural activ în și prin chiar încrengăturile schemelor conceptuale și metodologice admise. Tocmai acest **prealabil** al sensibilității axiologice predispune la valorizări discursive care, dincolo de ceea ce este efectiv spus, lasă o zonă de indeterminare semantică cu reverberații greu de controlat în sfera ideologiei literare. Aici se află, cred, temeiul situării unor autori foarte diferiți în aceeași familie spirituală, precum și cauzele neevidente — și, de obicei, neexplicitate — ale disputelor lipsite de soluții.

Praxisul critic afirmat în **noul ciclu** al culturii române contemporane aspiră la un spor de luciditate, fiind, de aceea, în egală măsură preocupat de performanță în interpretarea valorilor estetice, dar și de clarificarea propriului său statut. O întreagă bibliotecă — cu traduceri ,eseuri, dizertații tematice, disocieri metateoretice — este menită să problematizeze premisele, tipurile de discurs și finalitățile feluritelor strategii — moștenite sau de ultimă oră. Sinteze de tipul celor dedicate criticii sociologice (Traian Herseni, Vasile Marian, Paul Cornea ș.a.), semioticii și structuralismului (Marin Mincu, Cezar Radu, Maria Carpov ș.a.) aduc o rigoare care începe să-și dovedească eficiența. Dacă înlături aerul de prețiozitate și crispare, de științificitate atotputernică, disocierile operate cu instrumentar modern în universul semnificațiilor operei lui Ion Barbu, Arghezi, Nichita Stănescu sînt instructive. Dincolo de tonul unor inițieri de această factură se află cîștiguri interpretative incontestabile. Dincolo de exclusivismele aparente — profesate arareori și necritic în prelungirea stării de nevroză metodologică a contemporaneității de aiurea — se află gesturile căutării care pregătesc nu toleranța reflexă, ci **complementaritatea** perspectivelor. Pe un asemenea sol ar putea prinde rădăcini promițătoare proiectul de hermeneutică integratoare, aplicată ideilor literare, preconizat de Adrian Marino.

Varietatea opiniilor privitoare la statutul și rosturile criticii și istoriei literare se integrează în tradiția ideatico-ideologică a unei culturi critice, interesate de autoreglarea controlată — nu doar spontană — a cîmpului axiologic prin care capătă consistență creatoare și identitate configurația psiho-etno-spirituală. Este **un reflex al etnocentrării** culturale care definește replicile noastre istorice în condițiile în care ireductibilul existențial și atitudinal-valoric este pus la încercare. De aceea, dincolo de fondul metodologic și expresiv — fie el și polemic — se află un fond problematic. Așa se explică, probabil, nevoia creatorilor înșiși de a se lămuri prin ieșiri publicistice (Ion Lăncrănjan ș.a.) sau cu inițiative specializate (Eugen Barbu, Paul Anghel, Marin Sorescu). Din aceleași motive, critica psihanalitică, de pildă, nu are amploare, nici ca interes teoretic, dar nici ca praxis ; acolo unde și cîtă este, ocupă spații fragmentare și subordonate, fiind vorba mai mult de aplicații veleitare, intuitive, contaminate de un Blaga, Young sau Freud neînțeleși pînă la capăt. Și aceasta din cauză că optica respectivă nu rezistă la concurența opiniilor austere. Modernizarea metodologică vine doar dinspre raționalismele actuale (semiotice, structuraliste, textualiste) mai apte la demonstrații înlănțuite strins, pînă la agresivitate.

Dacă pînă nu demult părea iminent riscul de a înlocui sociologismul schematic doar cu un lovinescianism spontan — profesat compensatoriu, și ca urmare a unor succesive ediții fără aparat critic corespunzător —, un adevărat pas pe calea **căutării paradigmelor** o constituie valorificarea unor experiențe autohtone. Chiar supozițiile și preconcepțiile ideologico-culturale ale teoriei „mutației valorilor estetice" a lui Lovinescu apar într-o lumină, fiind evident că impresionismul critic își asumă premise și finalități de care trebuie să dea seama. Paradoxal, sub acest aspect, este faptul ca un adept al criticii de direcție (Mihai Urgheanu) să fie cel mai nepărtinitor analist al operei lui E. Lovinescu. Călinescianismul conviețuiește cu **modelul iui Iorga** asupra istoriei literaturii române. Stilul descriptiv-analitic și interpretativ al lui Iorga este unul sociologic și de istoria mentalităților, nu concurent, ci complementar viziunii predominant estetice a lui G. Călinescu. Trecînd **dincolo de** text și de unele calificative vehemente — ce vizează mai ales literatura interbelică —, Iorga alternează, fără a confunda planurile, analiza și judecata în **serie estetică** și, respectiv, în **serie psiho-sociologică.** Este aici o paradigmă fertilă și surprinzător de receptivă la achiziții interdisciplinare actuale. După cum în scrierile lui D. Caracostea găsim modelul inovației metodologice ce-și stăpînește limitele conștient, pentru simplul motiv că își stabilește sistemul de referință și valabilitate al enunțurilor, fără pretenția de a profila exclusivismul.

Pe asemenea trunchiuri viguroase ale tradiției locale se grefează **critica de direcție** în formulă protocronică — înțeleasă valoric, și nu răstălmăcită ca interes pentru anecdotica intimității —, programul critic al „noii geografii literare" și, în general, acele tentative care, cu o bunăcredință ce ține locul oricărei teoretizări prealabile, reușesc valorificarea efectivă a fondului creator/creativ autohton, salvînd memoria culturală din mrejele unui sincronism circumstanțial. Așa e posibil ca etichete cu vechime și scheme de folclor cultural privitoare la autori, epoci, perioade ș.a.m.d. să fie înlocuite cu analize temeinice și valorizări pline de prospețime. O serie monumentală — de la Cantemir la Iorga — este repusă în drepturi ; o se-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 6-a

Vocația ideilor înnoitoare

Înflorirea culturii, a teatrului românesc de după Congresul al IX-lea al P.C.R., eveniment despre care tovarășul Nicolae Ceaușescu declara atunci că „va rămîne înscris cu litere de aur în istoria României", își găsește expresia în constituirea cadrului favorabil maximei împliniri a creației. Ea se explică în primul rînd prin dezvoltarea generală a patriei — economică, social-politică, materială, științifică și culturală. În toată perioada care a urmat — 24 de ani pe care istoria contemporană i-a fixat în memoria sa drept **Epoca Ceaușescu** — au fost create opere literare și artistice care surprind cu măiestrie și dragoste chipul nou al constructorilor României socialiste.

În acest context, dramaturgia noastră a cunoscut, alături de celelalte domenii ale literaturii, o dezvoltare fără precedent. Ea și-a reafirmat, în primul rînd, vocația revoluționară, dovedită încă din primii ani ai existenței sale. Căci însăși generația care a inaugurat teatrul cult în limba română nu era una veche, care să fi deschis ochii „într-un leagăn moale de obiceiuri orientale", ci una care „răsărise în larma ideilor noi", o generație ai cărei exponenți deveniseră (uneori fără să bănuiască) „purtători de pulbere revoluționară".

Dramaturgia noastră a beneficiat de la bun început de istoricele hotăriri ale Congresului al IX-lea — și anume : de modernizarea perspectivei filosofice românești asupra fenomenelor istoriei sociale, de îndepărtarea realismului socialist ca tipar și a ideii cu privire la tipic în artă — expresie a mediei statistice, a neînțelegerii față de diversitatea de stiluri și a obsesiei identității de manieră, a izolării de dezvoltarea culturii universale (autarhia spirituală) etc. Aceste teze aveau un puternic caracter inhibitoriu care ignorau profund particularitățile dramaturgiei, însăși artei. Odată înlăturate, dramaturgiei noastre i s-au deschis larg căile spre realizări de valoare ce au relevat idei și aspirații noi, revoluționare, care înnobilează ființa umană, oglindind dialectic, în operele care au apărut, de pe pozițiile materialismului științific, viața socială „cu luminile și umbrele vieții colectivității" cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și calitățile și defectele indivizilor.

Așezați deliberat pe pozițiile noului, dramaturgii au abolit imaginea trandafirie, izvorită dintr-o concepție facilă asupra vieții, angajîndu-se ferm în lupta cu tot ceea ce dăuna socialismului, atît pe planul vieții materiale, cît și al ideologiei, al spiritului, cu tot ceea ce era ostil socialismului, de pe pozițiile unei ferme angajări.

Astfel, începînd cu 1965 și pînă astăzi, au apărut, mai întîi în planul dramei istorice, se pare prima care s-a reînnoit, — opere de referință. Amintim, privind „din avion" peisajul divers al dramaturgiei, „Petru Rareș" de Horia Lovinescu, „Opinia publică" de Aurel Baranga, „Un fluture pe lampă" de Paul Everac apoi „Camera de alături" și „Cititorul de contor". „Nu sînt Turnul Eiffel" și „Interviu" de Ecaterina Oproiu, „Iertarea" și „Chițimia" de Ion Băieșu, piesele lui Teodor Mazilu între care „Acești nebuni fătarnici", „Tandrețe și abjecție" și „Mobilă și durere", puternica dramă „Puterea și Adevărul" de Titus Popovici sau „Mormîntul călărețului avar", „Acești îngeri triști" și „Piticul din grădina de vară" de D.R. Popescu, piesele istorice ale lui Marin Sorescu, în primul rînd „Răceala" dar și „A treia țeapă", dramele lui H. Lovinescu „O casă onorabilă" și „Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă", piesele polemico-filosofice ale lui D. Solomon „Socrate", „Diogene cîinele" și „Platon", „Arca bunei speranțe" de I.D. Sîrbu, piesele lui I. Naghiu „Valiza cu fluturi" și „Într-o singură seară", „Procesul Horia" de Al. Voitin, „Zodia Taurului" și „Capul" de Mihnea Gheorghiu, „Io, Mircea Voievod" de Dan Tărchilă, „Săptămîna patimilor", „Regele descult" și „Viteazul" de Paul Anghel, piesele lui M.R. Iacoban, Romulus Guga, Th. Mănescu (ciclul „Politica"), Tudor Popescu, etc.

Dramaturgia dădea, după anii Congresului al IX-lea, un sever examen în primul rînd în ceea ce privește realizarea eroului socialist, nedesăvîrșibil, caracterizat prin cultul forței de a lupta cu defectele umane, de a le depăși, bazîndu-se pe exigență bărbătească, pe militantismul revoluționar caracteristic generației actuale, simțindu-se nu o ființă singuratică, ci parte organică, solidară și responsabilă a umanității socialiste. Și ce a fost fertil în acele căutări ale noului a devenit azi moștenire.

Dramaturgia noastră a devenit astfel fecundă, originală, îndrăzneață, cu o profundă adeziune la public, atingînd azi culmi pe care și le dorea demult. Și, cum spunea un critic, ea „a devenit foarte ambițioasă în exercitarea misiunii sale de martor. Accesul la depozitul de teme oferit de evenimentele deceniului anterior devenea pentru autorii dramatici o veritabilă școală a adevărului".

Și dacă arta transcede în filosofie, cum credea venerabilul profesor al lui Marx, atunci această transcedere are, drept punte, teatrul.

Mircea Filip

Cel mai frumos poem

Nicicînd n-a fost o toamnă mai bogată.
Trăim evenimente mari din plin.
Ni-i stema țării mult mai înstelată
Și orizontul vieții mai senin.

Nu mai privim în zare viitorul.
E între noi, aici, strălucitor.
Partidu-l făurește cu poporul
Spre marea fericire-a tuturor.

Întreaga țară azi e înflorită,
Iar visul ni-i așa cum l-am visat.
Unirea ni-este-n cuget mai unită
De cînd e-n frunte cel mai brav Bărbat.

Cu el urcăm noi trepte luminoase
Că din popor ni-i Faurul suprem.
Gîndirea lui — ni-i bucurie-n case,
Epoca sa — cel mai frumos poem.

Constantin Atomii

Culorile patriei

Culorile patriei ard în boabele de grîu
Și soarele îmbracă-n galben zarea
Prin colbul de aur aleargă copiii
Și lanul de grîu le-amînă înserarea.

Cine n-a văzut scînteind roua pe grîu,
Cine n-a mîngîiat spicele sub lună,
Cine n-a văzut asfințitul auriu în lan
Nu va înțelege deplin
Istoria izvorînd din țăranul român !

Țara Românească

Glasul patriei — izvor de gînd muncitoresc
din inimi se revarsă la Marea Sărbătoare
mîinele noastre ce pe unelte înfloresc
înaltă azi, cununa muncii creatoare.

Glasul patriei — rodire-n ram și-n biruință
atîtea drumuri făurim, nemuritoare,
purtînd din tată-n fiu, Partidului credință,
ostaș de frunte-al clasei muncitoare !

Glasul patriei — izvor de gînd muncitoresc
din inimi se înalță cît Țara Românească
de-aici, din vatra milenară unde cresc
stejari și falnici fii — destinul nostru
să-mplinească.

David Portase

Sub flamuri comuniste

Sîntem și-am fost aici de la-nceput de vreme,
De munți ne-am sprijinit ființa și mîndria
Ne-au dat tăria stîncii să risipim furtuna,
Cu palmele-amîndouă ne-am legănat cîmpia

Și am urcat în veac pe trepte de istorii
Stropind și piinea-n lan cu maci de rouă,
Am semănat azurul pe ceru-nalt din inimi,
Am ancorat destinul în zori de eră nouă

Și crezul tuturor topit e-ntr-unul singur
Și arde-n gînd la secretarul general
E gîndul ce deschide porți albe de lumină,
Înalță viitorul în imnul triumfal

În glasul lui răsună ecou de biruințe
Ca o legendă vie a clipei ce-o trăim
Îi trec cu aripi nînse prin verbu-ncîns milenii
Suind în timp pe piscuri de românesc sublim

Prezentul și trecutul din brazde de istorii
Se-adună ca un fluviu din românească zare
Sub flamuri comuniste poporu-și spune vrerea
De-a-l realege-n frunte la FORUMUL CEL MARE.

Elis Râpeanu

Marele forum

Țară cuget, țară de dor,
Muguri de veac viitor,
Toamna-și adună recolta-n hambare,
Glie de inimă mare.

Astăzi, partidul, mai mult ca oricînd,
Flacără vie prin vreme urcînd,
Crește pe stemă muguri de floare,
Țara rotundă e-n sărbătoare.

Marele forum vine să-i fie
Țării indemn, țării solie,
Treaptă pe marele drum tricolor,
Poartă deschisă spre viitor.

Cu tine

Mă contopesc cu tine
Pămîntul meu, de veacuri,
Statornicit în doină
Și oglindit în lacuri ;

Suind, pe culmi domoale,
Carpații mei de brazi
Și veșnicind cu timpul
De mîine și de azi.

Ca Dunărea bătrînă
În dorul ei de Mare,
Ca bobul de sub brazdă
Stropită cu sudoare,

Te-am apărat cu Mircea,
Cu Ștefan și Mihai,
Cintindu-ți Miorița
Pe un picior de plai ;

Ți-am construit uzine ;
Cetăți, hidrocentrale,
Din inima fierbinte
A frumuseții tale.

În lupta pentru pace,
În lupta pentru zbor.
Mă contopesc cu tine,
Pămîntul meu de dor !

Viorel Martin

Poeme de gheorghe pituț

În continuare

Abia de o clipă mi s-a revelat
faptul că lucrez dintotdeauna
ca și cum aș fi
deasupra condiției mele,
nu știu dacă astfel voi afla adevărul,
dar aspir să fiu primul
care să contribuie la eliberarea lui ;
ieri nu am avut prieteni,
azi m-am trezit străin de mine
și totuși nu mi se pare
c-ar avea acestea însemnătate ;
lucrez în continuare ca și cum
aș fi deasupra condiției mele.

Pietá

Nu-mi amintesc acum exact
cât timp a trăit printre noi ;
o vedeam zilnic, avea
un fel de a fi de statuie,
deși nu era, mai curând

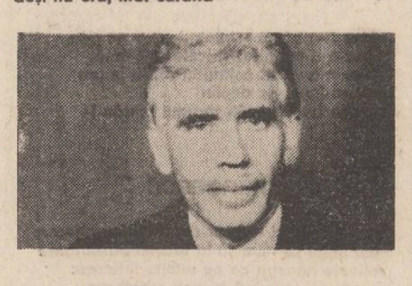

miron țic

Cît privirea...

Despre tine, patrie,
Scriu și mă bucur că pot fi
Călătorul cărărilor tale
Din zi și din noapte,
De tine, patrie,
Nu mă pot despărți,
Clipă de clipă,
Îți văd ramurile rotunde și coapte,
De tine, patrie,
Privirile mele nu obosesc,
Întotdeauna de roua ta, mustesc,
De tine, patrie,
Mă leagă atitea amintiri,
Tinere dimineți mă ning,
Calde amiezi mă ating,
De tine, patrie,
Inima mea e plină,
Visul e ca un izvor,
Lumină vie-n tricolor,
Despre tine, patrie,
Am scris și voi scrie,
Cît privirea te străbate,
Și iubirea mea te știe.

Cuvintele noastre

Cuvintele noastre — doine ce respiră
Pe acest pământ dinspre care venim,
era vie, pentru că vibra,
ne atrăgea pe toți,
trăiam sub vederea ei,
au venit foarte mulți să o vadă,
aproape toți cei cu defecte
din naștere,
mai ales cei ce înțelegeau rău
întocmirile, mediul, legile,
veneau să se vindece
și se vindecau,
puțini mai rămâneseră de vindecat,
și exact în momentul
când se făceau pregătiri
fără precedent
prin care s-ar fi anunțat
pierderea urii și suferinței generale.
tristele studiouri posturi de radio
anunțară că, pentru o lungă perioadă
de timp,
s-a pierdut Frumusețea.

Așteptare

Aștept de-atâta vreme
să se-ntâmple
lucrarea care brusc ne-ar scoate
pe toți din umbra nopții ;
de la căderea stelei
privirea mi s-a dilatat
până la deșrămare,
iar astăzi printre alte întâmplări
trăiesc numai c-o amintire —
c-am așteptat o viață-ntreagă.

Cauzele

Cauzele pot merge și ele o vreme
ca ascendența din fiu în tată,
din tată în moș și strămoș
și tot așa mai departe,
dar nu infinit,
căci deodată începe lărgimea,
libertatea de cauză,
începe voința generală
din punctul cel fix
și mai greu
decât universul
din punctul unde începe
capătul tuturor lucrurilor.

Și dacă e nestins cîntecul de liră,
E semn că știm să visăm, să iubim.

Cuvintele noastre sînt aripi gata să zboare,
Sînt ca livezile cu mere coapte,
Tinere dimineți ale soarelui răsare,
Riuri purtătoare de șoapte.

Cuvintele noastre sînt ca o floare
Ce-nflorește-n fereastra deschisă,
Poemul din dorul inimii răsare,
E flacăra timpului mereu aprinsă.

Inima mea

Silviei

Inima mea,
De timp traversată,
Inima mea,
De dor încercată,
Inima mea,
Vis visat
La ceas de vreme,
Neuitat.
Inima mea,
Cuvînt scris
Pe cărările peste
Care a nins.
Inima mea,
Nicicînd n-a rămas
Fără iubire, fără glas.
Inima mea
Simte clipa ce vine,
Inima mea,
Vers pentru tine.

Poetul Limbii române

Gura Lui, grai de poeme,
Floare albastră, semn în vreme,
„Mai am un singur dor"
După ani și ani, vers nemuritor.

Luceafăr pornit din zările pure,
Pe unde-i cerul rănit de pădure,
Floare de tei, floare cu care scriu,
Poemul limbii române, poemul cel viu.

Toamna de-acasă

cleopatra lorințiu

gîndul la versurile poeților noștri îndrăgostiți de mere. O incintare de miresme și senzații. Un sentiment de siguranță. De bine. De al tău. De acasă.

„...SĂ NI SE VEȘNICEASCĂ NEAMUL"

Cînd acel impresionant profesor de limba română, pre numele său Sever Ursa, a început să vorbească în fața unei săli pline cu școlari foarte atenți, într-o dimineață noroasă amiroasă a ploaie și iarbă udă, cu toată hotărîrea mea inițială de-a nu ceda în fața tentației oricărui „sentimentalism", am stors totuși o lacrimă. O lacrimă vizibilă și din ultimul rînd al sălii. Și cum să nu te tulburi oare cînd ești cu ai tăi, cînd profesorul îți amintește ce-a spus badea Doniză Cioncan, unul dintre preamulții țărani luminați ai acelor sate somușene, fondator al muzeului sătesc : „sîntem mulți la cină ca să ni se vesnicească neamul", cînd îți arată straiele străbunilor tăi, și o spirală a luminii, de la opaițul dacic la lampa de gaz, manuscrisele lui Rebreanu și bibeloul pe care-l ținea pe masa lui de lucru, cafetiera și alți martori tăcuți ai miilor de nopți de trudă și netihnă, ori fluierele făcute din tevile puștilor, ori fotografia din tinerețe a lui Nicolae V. Ilieșiu cu care tocmai am vorbit la extraordinară, frumoasă și imperturbabilă, printr-un fel anume al oamenilor locului de-a se purta, de a-și purta hainele și obiceiurile, de-a fi.

Și mi-am adus aminte, evident cu tulburare, cum chiar înainte ca această carte să prindă chip, să intre în „focul" notațiilor de redactor făcute cu atîta pricepere profesională de scriitorul Valentin Borda, redactorul cărții, am reținut o anumită observație făcută cu tact și înțelepciune, care avea să-mi lumineze un drum, o perspectivă de alcătuire. Dar reprezenta și un mod de a vedea luminat lucrurile, de a înțelege complexa lor structură interioară, interdependența lor cauzală. Observația era făcută de tovarășul Nicolae Bușui, prim-secretarul Comitetului Județean P.C.R. Bistrița-Năsăud care-mi vorbea cu înțelepciune despre felul în care ar trebui văzută legătura dintre istorie și actualitate, felul în care trebuie prezentată matricea care a putut genera printr-un efect de secole asemenea oameni, un fel de a trăi, un fel de asumare a faptelor, o conștiință impregnată de patriotism. Dînsul îmi vorbea atunci cînd cartea mea era încă un maldăr de ciorne, despre istoria învățămîntului românesc năsăudean, despre **preparandia** de la Năsăud, despre Vasile Nascu și George Coșbuc, despre Reteganu și Andrei Mureșianu, despre Maieru și Monor cu acea deplinătate a cunoașterii care asigură justețea perspectivei culturale și istorice, înțelepciunea care vine din documentare, într-un sentiment fondat al înțelegerii superioare a lucrurilor.

DRAGA DE EA, TOAMNA DE-ACASĂ

Acum, cînd scriu aceste cuvinte cu gîndul la dealurile molcome ale Bistriței-Năsăudului, draga de ea, toamna, aurește cu mantia de culoare plaiul acela minunat. Vorbele și întrebările profesorului Uiuiui se așează în amintire, și cravata roșie cu tricolor a copiilor din Căian, amintirea pasiunii etnografice deosebite a profesorului Viorel Moldovan, adevărat istoric al voștinăritului în zona în care a copilărit Ioan Căianu, și pasiunea medicală de cercetător și căutător între-ale științei medicale a doctorului Mircea Cocan, și pasiunea pentru flori a Liviei Vălean, ori cea pentru textile nețesute a Marianei Centea, pasiunea pentru cîntec a Valeriei Peter Predescu ori pentru dans a lui Domițian Bartes, directorul Centrului de creație „Cîntarea României" din Bistrița. În general, în amintire au rămas toți pasionații, toți cei luminați de încrederea deplină în ceea ce fac. În amintire a rămas și peisajul — o zi cu văzduh limpede, nespus de albastru, cu stoluri și

NEVOIA DE REPORTAJ

Știam că reportajul e „genul" zilei. Știam că substanța, structura lui, se potrivesc cel mai firesc ritmurilor actualității, știam că între pagina scrisă și viața trăită se țes o sumedenie de fire, se întrepătrund, la o adică se pot amesteca între ele într-o paradoxală osmoză viață-literatură, vreu să spun că și eu credeam în reportaj ca gen de sine stătător capabil de nuanțări atît de necesare. Dar, în această toamnă cu bogăția cuvenită de culori și de miresme, întoarsă iar spre casa părintească, spre locul copilăriei, spre locul căruia cu simplitatea și emoția cuvenită i-am dedicat o carte publicată cu generozitate de Editura Sport-Turism, ei bine trebuie să mărturisesc, am fost de-a dreptul uimită într-un chip frumos, de felul în care literatura pornită din viață și poate rămasă ca o manșetă modestă a realității, un comentariu pur și simplu, poate fi ea receptată, așteptată, simțită și comentată. Nimic nu-i mai încurajator pentru un autor ca **impactul pozitiv** cu cititorul. (Îmi amintesc întrebările sfredelitoare, deloc circumstanțiale puse de Alexandru Uiuiui, proaspăt profesor în orașul Beclean-pe-Someș : „Și chiar credeți în acest gen ? Chiar credeți în reportaj ? Și-o să mai scrieți ?"). Căci mie în ținutul atît de drag al Bistriței-Năsăudului chiar asta mi s-a întîmplat. Așa cum mi s-au întîmplat toate uimirile copilăriei, toate revelațiile adolescentei precum scria într-o poezie marele poet al locurilor, George Coșbuc : „Duce pe palmă-i un cuib de galbene ouă de mierlă / Parcă pămîntul întreg și lumea cu toate-ale lumii / Strînse le ține-ntr-un pumn".

În locul bucuriilor și uimirilor copilăriei, în locul revelațiilor sfioasei adolescențe m-am întîlnit de astă dată, m-am reîntîlnit mai bine zis, cu locurile și oamenii despre care am scris, m-am întîlnit cu imaginea celor dragi și apropiați sufletului meu despre această carte intitulată **Există un limpede loc.**

Știam că există nevoia de reportaj, știam că el este un gen cerut și citit chiar de cititori pentru care poezia e „încifrare", cititori care ajung rar în fața standului de beletristică sau a unei reviste literare. Era deci o întîlnire deosebită. Dar confruntarea cu pulsul realității (vorba unui poet pe care l-am prețuit cu toții și care atît de tulburător vorbea despre **Spiritul însetat de real**) creează o emoție anume și o îngîndurare anume, o năvală a amintirilor, o extrapolare a gîndului către viitor.

ORA DE SĂRBĂTOARE

La ceasul cel mai frumos al toamnei cînd peisajul Bistriței-Năsăudului e tot emoție lină, simfonie patetică de culoare și mireasmă, e trepidație și ritm frenetic al muncii, aspirației și conștientizare, asumare deplină a unui sens, la ceasul cel deplin adică, cel armonios și cel tulburător în ultimă instanță, la ora unui octombrie al deplinătății și frumuseții adînci, de întoarcere spre puterea rosturilor, spre marile întrebări ale minții omenești, am avut bucuria să-mi văd ținutul natal înconjurînd ca o horă imensă, de sărbătoare și respect, vizita secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și a tovarășei Elena Ceaușescu în municipiul Bistrița, în orașe și unități economice ale Județului Bistrița-Năsăud. Ora de sărbătoare cea deplină. Amplă. Cu armonia culorilor, cu deplinătatea asumării. De acolo, din inima orașului, o inimă atît de fierbinte, o inimă adevărată a patriei române, întreaga suflare a țării se simțea conectată la cuvintele secretarului general, la deplinătatea momentului trăit cu intensitate maximă. Dealurile dimprejur, ogoarele și turmele, fabricile și uzinele, școlile și șantierele de construcții, drumurile și podurile, grădinițele, carierele de piatră, hambarele și silozurile, ba chiar văzduhul, pădurile doldora de jivine și de culorile frunzelor în blînda cădere, totul însemna viață, viață, viață, trăinicie și statornicie, încredere, entuziasm pur, entuziasm adevărat. Real. De substanță.

CULOAREA ROADELOR

Ținutul străvechi al Bistriței-Năsăudului era deci cuprins de frenetica bucurie a sărbătorii. Peisajele transilvane prinse de-o emoție blîndă, cu dealuri molcome și pometuri, cu presimțirea duioasă a cîmpiei și autoritatea demnă a munților, totul îți transfera o siguranță anume, așa, ca întîlnirea cu dimineața cînd linia ondulată a orizontului te veghează ca o fișie de încredere. Toamna cobora din Tibles, Călimani și Bîrgău, din Munții Rodnei și dinspre Pasul Rotunda, toamna împletoșa cu blîndă răcoare pe Someș, pe Ilva, pe Zagra și Sălăuța, pe Cormaia și Ilișua, pe Bistrița și pe Anieșul Mic, toamna-și scutura nucii în livada de la Anieș și-și număra orgolioasă kilogramele de sfeclă la hectar în Șintereag, Galații Bistriței, Silivașu de Cîmpie ori Monor.

Roade, roade, roade. Rulînd pe serpentinele spectaculoase dintre Teaca și Herina, spre drumul Lechinței ori al Dumitrei, printre moinele colorate cu felurite feluri de verde, de la cel crud, al griului de toamnă abia răsărit, la cel pal al mirîștii, la auriul grămezilor vesele de cucuruzi întrînd în silozuri cu grabă, la maroniul sigur al arăturilor proaspete, la verdele movîlelor de varză ori la cel al păsunilor stropite cu turme, toate culorile însemnau toamnă, acel sentiment deplin, de liniște și siguranță. Sentimentul toamnei de-acasă, cînd gospodarul culege rodul muncii sale și se chivernisește și se grăbește să-l adune în proverbialul hambar. Pe dealurile molcome care cuprind ca-ntr-un căuș municipiul Bistrița se stringeau merele și lăzile pline mă trimiteau cu gîndul spre copilărie. Dar și spre istorie, căci bistrițenii erau renumiți în medievalitate pentru negoțul lor cu poame iar în vremea lui Petru Rareș trimiteau domnitorului și boierilor moldavi cireșe și prune uscate, un fel de simbol spre a stimula legăturile comerciale. Poame și struguri, cucuruz și sfeclă de zahăr, piramide ochioase de mere ionatane și parmene aurii, și un fel de laudă continuă a legumelor ducîndu-se cu

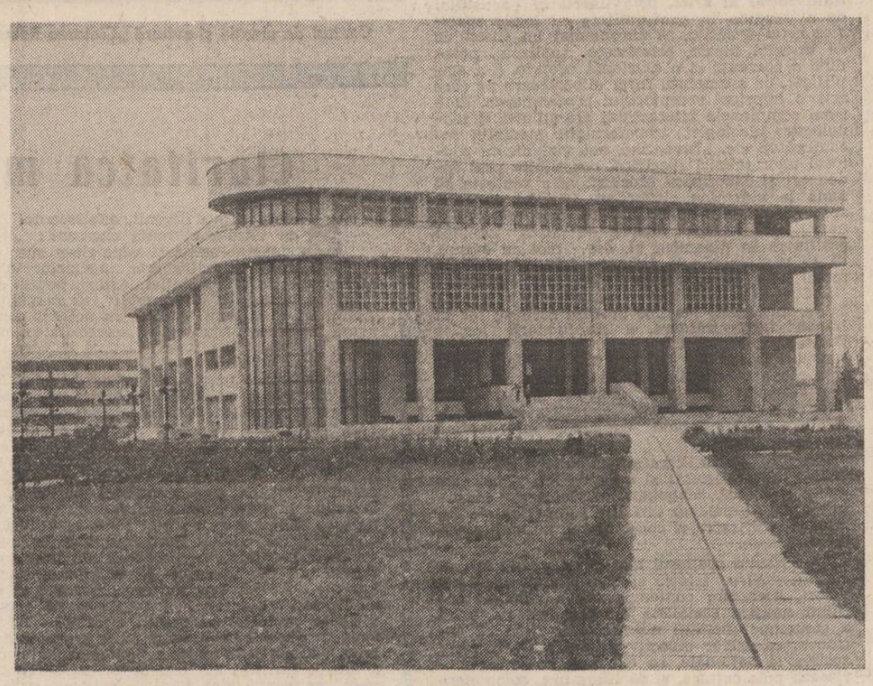

Centrul de creație și cultură „Cîntarea României" pentru Tineret din Craiova

București despre centenarul Veronicăi Micle, marele nostru știutor într-ale apiculturii, inventatorul Apilarnilului, care e, de loc, tot din Maieru. Și cum să nu te bucuri cînd întîlnești atîția oameni dragi și vrednici, primarul comunei Rodna, Leontin Sohorca, ori tovarășul Birdea Ioan, directorul Complexului minier, ori profesorii Larion Cărbune și Mărioara, ori cu atîția alți știuți și cunoscuți care-au pătruns prin reportajele mele (căci orice reporter chiar începător, ca mine, are un orgoliu, nu ?) devenind într-un fel chiar personajele mele, cum îmi place să spun, desigur, zîmbind : inginerul Igor Bădașcu, cel care-a condus un mare bazin minier mai bine de douăzeci de ani, Traian Fortini și Lucian Voicu, oameni dintr-o bucată într-un peisaj al muncii intense, depline, adevărate. Fără edulcorări. Dar cu sentimente profunde. Cînd profesorul Sever Ursa vorbea la Maieru simțeam acolo, în inima, întreagă, adevărată, intensă, întreaga putere a apartenenței la acel limpede loc. Fiindcă Maieru este o expresie a satului românesc, o chintesență, un mit, un simbol. Maieru este un limpede loc știut de toată țara prin tradiția lui țărănească, pete aurii, ruginii, roșietice, o zi cu ploaie începătoare de toamnă,cînd prin vata cenușie se presimte o undă de lumină. În amintire se adună chipuri și imagini felurite, întîmplări, amănunte, cuvinte și intonații. Totul în amintire. Și mai ales o întruchipare perseverentă a muncii, o stare de neliniște creatoare, fremătătoare. Ea cuprinde totul, platformele industriale ale orașelor, minele și livezile, viile, I.A.S.-urile și C.A.P.-urile, pădurile și șerpuitoarele șosele, atît de picturale la vremea culegerii roadelor, tot acel avînt bine întemeiat, toată acea seriozitate a muncii și încrederea în rosturile interioare.

Roadele toamnei, cele de văzut și contemplat la Bistrița-Năsăud, pe ogoare și-n depozite, în silozuri și proverbialele hambare, în piețe și-n cămările gospodarilor sînt în ultimă instanță și un simbol : al vredniciei, al aplecării românului spre rosturile sale tradiționale și limpezi, ale acelei gospodăriri care-l arată în frumusețea și curățenia trăsăturilor ce țin de arhetipuri.

Flori de mină

Urmare din pag. I

multiplu laureat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" a interpretat suite din Țara Moților și de pe Valea Mureșului, cîntece aplaudate îndelung de către public. Am remarcat faptul că în taraful Minei Deva cîntă și alți doi membri ai familiei Coches. E vorba de Emil, fratele, și de Adrian, fiul. Tot în cadrul acestui taraf de prestigiu menționăm pe frații Petre și Aurică Rădulescu, interpreți la acordeon și saxofon, pe Vasile Boncuț (saxofon), Viorel Lucaci (taragot) și Ștefan Chinez (acordeon).

Voci deosebit de promițătoare, de plăcute publicului abia ieșit din tainițele pămîntului au avut solistele Rodica Trif și Florica Adam, amîndouă muncitoare la Uzina de preparare a minei Deva.

Omogenă în cadrul acestui insolit spectacol la buza minei mi s-a părut formația de dansuri populare (instructor Petrică Lazăr). Formația a executat o serie de dansuri foarte pretențioase din Țara Moților precum și dansul fetelor „Crihalma" din zona curburii Carpaților. Dintre membrii acestei formații care au evoluat impecabil, cu dăruire, reținem pe : Gabriela Pavel, Mioara Radu, Cecilia Gros, Mariana Rus, Mariana Iancu, Liliana Amagdi, Emilia Neagu, Sorin Zagone, Nicolae Ancău, Cristi Crecan, Remus Murariu și Lucian Faur.

Indiscutabil, preocuparea noii conduceri a Minei Deva, director ing. Stanca Ioan, a Comitetului de partid, secretar Lucian Moga, și a Comitetului sindicatului, președinte Ilie Toma, a dat primele roade, întărind convingerea reporterului că acolo unde există sprijin, inițiativă și dăruire pentru artă, florile de mină ale talentului pot înflori nestingherite, pot înflori și străluci cu adevărat deasupra pămîntului, aducînd seva lor eternă din bogățiile nestemate ale adîncului...

---

teatru

«Femeia-erou în dramaturgia contemporană»

● Înscrisă sub generoasa emblemă a Festivalului național „Cîntarea României", Gala națională de teatru de la Brăila, așezată sub genericul „Femeia — erou în dramaturgia contemporană", a reunit, în cea de-a doua sa ediție, aproape douăzeci de spectacole extrase din peisajul teatral de azi. Frontispiciul atît de amplu poate cuprinde aproape întreaga noastră dramaturgie, întrucît sînt mult prea puține piesele care să nu aibă personaje feminine. Așa încît mi s-a părut că importanța gală e dimensionată, deocamdată, mai puțin de autorii și tematica spectacolelor prezentate și mai mult de unghiul de vedere al privitorului, fie el spectator, critic sau membru al juriului : o expunere în perspectiva eroinei de teatru.

Oricum și din orice orizont am examina-o, sărbătoarea acestei decade teatrale a fost recitalul „Arta iubirii", o uluitoare, fascinantă performanță artistică a Valeriei Seciu. Deopotrivă cult și popular, acest regal de poezie regizat de Cătălina Buzoianu pe scena Teatrului Mic este un desăvîrșit spectacol intelectual, de înalt rafinament artistic ; cuceritor, în același timp, pînă la extaz și unic deocamdată în istoria artei scenice românești. Vom reveni.

Tot prin recital s-au remarcat și Adriana Trandafir — „Pasărea măiastră, Maria Tănase", Teatrul Giulești — și Leni Pințea Homeag — „Mai departe de vis", Teatrul Național Craiova.

Dintre spectacolele prezentate pe scena unuia dintre cele mai frumoase teatre din țară am reținut în primul rînd „Paznicul de la depozitul de nisip" de D.R. Popescu, în regia lui Mihai Manolescu și în interpretarea unuia din cei mai buni actori români : Ilie Gheorghe. La Sibiu, tînăra regizoare Cristina Iovițâ face o citire satirică unui text de Tudor Popescu, reușind să schițeze un contur caricatural în jocul lui Constantin Chiriac. O echipă ploieșteană (din care s-au văzut parcă ceva mai bine Liana Dan Riza, Eugenia Laza, Raluca Zamfirescu, Camelia Maxim și Carmen Ciorcilă) Victor Ioan Frunză realizează „Pensiunea doamnei Olimpia" de I.D. Șerban într-o versiune atrăgătoare prin mijloace convenționale dar îngrijit ansamblate.

Tablou de Romeo Cosmovici

Olga Bucătaru (Giulești), Tatiana Constantin (I.A.T.C.), Mihai Gingulescu (Tg. Mureș), Marilena Negru (Brăila), Constantin Cotimanis (Sf. Gheorghe), Cătălina Murgea (Bacău), sînt tot atîtea elemente de relief ale acestei gale brăilene de certă anvergură națională. Gazdele — reprezentate în concurs de o comedie de statură potrivită, cu cîteva accente melodramatice — „Și bunica dansează rock" de Ion Manoliu, pusă în scenă pentru un public îngăduitor de Mihai Lungeanu — s-au dovedit încă o dată admirabile. Trebuie spus că Teatrul Dramatic „Maria Filotti", pe lîngă faptul că este o bijuterie arhitecturală recent reconstituită, are acum toate datele unei ascensiuni valorice autentice : un corp actoricesc talentat, regizori validați, o conducere experimentată. Unul din rezultatele organizării acestei gale trebuie să fie implantarea unui ferment emulativ, stimulator de foarte generoasă deschidere artistică.

Radu Anton Roman

---

film

SCRIITORII ȘI FILMUL

Creangă (I)

● Centenarul CREANGĂ impune firesc o rememorare a sugestiilor operei marelui scriitor humulestean adresate cineaștilor. Întemeietor de epos și sensibilitate românească, **Ion Creangă** oferă prin ansamblul operei sale expresia intuitivă a conștiinței unui popor, adevăr ce i-a adus nu numai o recunoaștere mereu vie în timp, ci și o perenitate estetică mereu în acord cu sensibilitatea contemporană, generatoare de inedite interpretări, de sugestii novatoare, cît mai departe de schemele fade ale convenționalismului, subordonat folclorului.

Opera acestui autentic **„Homer al neamului românesc"** nu putea fi ocolită tocmai de arta ce și-a ales povestea drept principal argument și teren al unor permanente înnoiri.

Animației românești îi revine onoarea de a deschide filmografia **Creangă**, în 1962, cu **Punguța cu doi bani**, film de păpuși, conceput într-un registru plastic ușor caricatural, ce sublinia substratul etic al poveștii lacomului boier, pus la punct de ingenioasa înaripată a mușneagului. Dar opera lui **Creangă**, abordată de cineaștii animației, merită o analiză separată.

Anul 1965 va fi, în ceea ce privește filmul de ficțiune, într-un fel, și anul **Creangă**, cînd vor apare pe ecrane două lecturi cinematografice total diferite ca viziune, stil și interpretare, inspirate de două titluri de referință și anume **Harap Alb** și **Amintiri din copilărie.**

Harap Alb considerat „însăși sinteza basmului românesc", în care „Creangă desprinde din adîncul spiritul anonim elemente de epopee" **(Pompiliu Constantinescu)** va constitui pentru **Ion Popescu-Gopo** prilejul unei interpretări originale, delimitată programatic de canoanele unei ecranizări fidele literei operei transpuse pe ecran.

Optînd chiar din titlu — **De-aș fi... Harap Alb** — pentru o consecuție posibilă la experiența fantastică a eroului, **Gopo** alege o interpretare modernă, o ipoteză inedită în valorificarea filmică a prozei lui **Creangă.** S-a afirmat, pe bună dreptate, încă de la apariția filmului, că autorul propune un basm „neologistic" **(F. Potra)**, în care libertățile asumate de cineast echivalează cu aspirația către demnitate în consonanță cu sensibilitatea contemporană.

În acest spirit, **Gopo** re-evaluează umorul lui **Creangă** amendîndu-l cu trimiteri, de diverse facturi, la realități familiare deceniului șapte, cultivînd cu vervă paradoxul sau anacronismul, schimbînd chiar structural datele personajelor urmărite sau narațiunii propuse doar pe itinerarii parafrazate după scenariul imaginat de scriitor. Circumscris unei familii ilustre a fantasticului cinematografic, original prin viziunea artistică în care a fost tratat (Vrăjitorul din Oz, Bufonul regelui, Frumoasele nopții, Fantome de vînzare) filmul lui **Gopo** marchează față de opera inspiratoare acel „efect de distanțare" (de factură brechtiană) analizat de regretatul exeget **Eugen Schileru,** efect pe care, de altfel, însuși **Creangă** îl practicase față de sursele din care s-au iscat esențele basmului sau față de soarta propriului erou. În **Harap Alb** există o memorabilă, antologică reflecție ce sintetizează într-o maximă concentrare, nu fără o undă de „umor negru", destinul : „Zică cine-a zice și cum a vrè a zice, dar cînd este să dai peste păcat, dacă-i înainte, te silești să-l ajungi, iar dacă-i în urmă, stai și-l aștepți".

Ceea ce în opera lui **Creangă** va marca însă cunoașterea profundă a vieții, poezia ei, înțelepciunea, umorul, autoironia, toate aceste elemente conturînd densitatea filosofică a drumului între fatalitatea răului și ideala căutare a binelui, în film rămîn atenuate, deviate, parafrazate. Aici, în filmul lui Gopo, performanțele expresiei artistice revin prioritar plasticii (decoruri, costume, raporturi personaj-atmosferă), mai modeste rămînind virtuțile epicii ornate cu un umor sec, lucid, realist, demitizant.

Călin Stănculescu

Centrul de creație și cultură „Cîntarea României" din Buzău

Poeme de george țărnea

Oratie de nuntă

Plecară cocorii,
Plecară și cucii,
Se vîntură norii,
Se scuturâ nucii...

Doar tie, mireasă,
Nu-ți vine a crede
Că bruma se lasă
Pe tot ce se vede...

Ajunge și dorul
Să-ți fie povară
Torcindu-ți fuiorul
Cu gîndul la vară...

De bintuie ceața
Împacă-te încă
Și află că viața
E mult mai adîncă...

Poți trece și munții
Din treaptă în treaptă
La porțile nunții
Un mire te-așteaptă...

Tu cîntă și toarce
Mireasă măruntă,
Că tot nu se-ntoarce
Nimic după nuntă...

Cîntec de părăsire

Cearcăn rece-n jurul lunii –
Unde-s mierlele, lăstunii,
Sturzii, presurile, cucii
Zăpăucii și uitucii...
S-au tot dus pe cer la vale
Într-un chiot și-ntr-o cale
Și zburînd, zburînd, zburînd
M-au lăsat cu vara-n gînd
Să-mi petrec ce-o fi să-și cearnă
Înc-o toamnă și-nc-o iarnă
Fără a putea cunoaște
Ce iubire mă mai paște
Și de unde pînă unde
Am să-i pot cumva răspunde.

Amintirea unui glas

S-ar putea să fi uitat
O mulțime de cuvinte,
Numai glasul tău ciudat
Nu e chip să-l șterg din minte.

Mă-nsoțește unde merg
Ca o dîră de lumină
Și de ce să vreau să-l șterg,
Dacă-mi cîntă și m-alină.

Dacă-mi ține de urît,
Cînd sînt nopțile mai grele,
Cum să-l las și dintr-atît
În afara vieții mele.

De uitat se pot uita
Cele seci de prea bătrîne,
Tu petreci cu viața ta,
Glasul doar al meu rămîne.

Elegia nopții

Tot mai aproape, tot mai departe
Moarte prin viață, viață prin moarte,
Fructul prin floare, floarea prin muguri,
Tot mai aprinse stinsele cruguri,
Vară prin toamnă, toamnă prin vară
Tot mai ușoară lunga povară,
Pasul cu ceasul, ceasul cu pasul
Tot mai în urma gîndului glasul,
Clipă de clipă trecerea-n sine
Tot mai statornic răul prin bine,
Fapta prin dogmă, dogma prin faptă
Tot mai nedreaptă calea prea dreaptă,
Huma prin oameni, omul prin hume
Tot mai străină lumea de lume,
Și cîtă noapte gata s-o-ngroape
Tot mai departe, tot mai aproape.

Răspîntie de toamnă

Către ziuă frunza-i mai ușoară,
Către seară frunza-i mult mai grea,
Peste cringuri toamna înfășoară
O lumină umedă și rea.

Te prefaci la fel de-ndrăgostită,
Mă prefac la fel de-ngîndurat –
Ultimă poveste-adăpostită
Sub un cer prea strîmt și-nnourat.

Agonie tandră-n crizanteme,
Disperare cosmică-n cocori,
În cădere sufletul se teme
De prea dulci capcane cu licori.

Marea, după vară-i mai bogată,
Merii mai pustii după culeș,
Și iubirea noastră dezlegată
Caută la frunze înțeles

Dar privirea-începe să ne doară
Neștiind nici toamna ce mai vrea,
Către ziuă frunza-i prea ușoară,
Către seară frunza-i mult prea grea.

Cîntec de uitătură

Dragoste cu două fețe
Scrisă unui pui de cuc,
Unde-i vara să mă-nvețe
Cam pe unde s-o apuc ?

Numai frunză arămie
Cît cu ochii vrei să vezi,
Cine-o să-mi mai lase mie
Călduroasele amiezi ?

Numai brumă peste creste,
Numai ceață peste lunci
Dragoste dacă mai este,
Cîtă ploaie pîn-atunci ?

Cîntec trist de uitătură
Printre gene străvezii
Dacă vara nu se-ndură,
Tu de ce-ai mai vrea să vii ?

Pastelul desfrunzirii

Un mesager din sfere efemere
A poposit și-n casa mea, aseară,
Lăsînd pe masă un paner cu mere
Și frunze de arțar mujate-n ceară.

Apoi s-a risipit ca o nălucă
Fără să-mi dea prilej de mulțumire
Și-n urma lui, pe dulce miez de nucă,
Aflam plîngînd iubirea-n desfrunzire.

Cum se putea să mai rămîn cuminte
În preajma celei care-abia întoarsă
Făcea din nou să-mi vinture prin minte
Păgîne întîmplări cu iarbă arsă.

Și-am început să-i cînt precum se cîntă
Doar pruncilor, cînd somnul nu-i mai prinde,
Pîn-am văzut prin geana ei răsfrîntă
Un rug solar părînd a se aprinde.

Atunci abia – luîndu-i seama bine –
Am înțeles ce chinuri îndurase
Ca să mai poat-ajunge și la mine
Cu zestrea sa de ramuri noduroase.

ZILE DE SĂRBĂTOARE ÎN HAINE DE LUCRU

alex. rudeanu

Cînd am acceptat invitația să asist la ceremonie, mi-am și închipuit primele file dintr-un viitor album cu fotografii de familie : un mire și o mireasă în ținuta potrivită momentului, un ofițer al Stării Civile citindu-le din Codul Familiei, cîteva rude apropiate și invitații lor, cu buchete de flori, în fulgerele reci ale blitz-ului. Nici nu-i cunoșteam, nu auzisem niciodată numele lor, și era îndoielnic că îi voi revedea vreodată, pentru a-i întreba cum le merge căsnicia ; și asta cu atît mai improbabil, cu cît mirii trăiau și munceau (amîndoi muncitori), undeva, în creierul munților, chiar pe creasta Rarăului ce străjuiește Cîmpulungul Moldovenesc...

La nunta propriu-zisă n-aveam de gînd să merg, eram și în haine de călătorie (abia venisem cu autobuzul de la Piatra Neamț, înghesuit, trei ore în picioare, printre călătorii de simbătă pe ruta aceea), mă așteptau alte treburi și alte popasuri, mai importante, în documentarea de astă vară prin Nordul Moldovei, dar în ultima clipă m-am hotărît și m-am cus. Nu știu de ce am făcut-o, dacă m-a călăuzit al saselea simț al reporterului, sau dacă mi-a surîs ideea poznașă de a mă ști „fixat", martor neașteptat, în acel viitor album de familie, alături de mireasă care va povesti, peste ani și ani, copiilor săi și musafirilor, cine erau personajele din fotografiile de la cununia ei, precizînd : „Iar aceștia sînt scriitorii..." Oricum, semnificația majoră a evenimentului încă nu o întrevedeam, și nici valoarea rară a clipei. Poate că m-aș fi chinuit mult și bine, în fel și chip, să încep o nouă carte de reportaj, note de drum, mă rog, însemnări de călătorie, dacă n-aș fi primit, chiar așa, pe tavă, „cheia" acestei cărți.

CASA CĂSĂTORIILOR — CASĂ DE PIATRĂ...

... într-adevăr, în decorul acela foarte modern, cu multe finisaje în care s-au folosit placajele de piatră, zidăria de piatră și praful de piatră, casa aceasta a tinereții și fericirii nici nu se ghicea amenajată în oraș, pe atunci, în urmă cu aproape un sfert de veac, cînd se puneau pietrele de temelie ale Sucevei contemporane.

Mă gîndesc să întreb cîți tineri căsătoriți și-au pecetluit în această clădire nouă destinul (cu pecetea oficială a primăriei), cînd sîntem poftiți în luminoasa sală unde răsună, înălțătoare, acordurile din „Oda Bucuriei". Și primele fotografii din viitorul album de familie se succed cum îmi imaginasem. Cetățeanul Viorel Lates (zvelt, înalt, cu brațele lungi, delicate, parcă anume croite pe măsura miresei) rostește DA ! Cetățeana fiita Mihaela Enache (ce greu e să descrii o mireasă !), auzindu-și pentru ultima oară numele vechi de familie, de care se desparte în clipa asta, răspunde DA ! Ofițerul Stării Civile îi declară căsătoriți și, bineînțeles, le citește din Codul Familiei, iar tinerii încă nu înțeleg prea clar că legea îi ocrotește tocmai pe ei, că ei sînt familia. Sărutările noastre abia încap pe obrazul copilăros al miresei (scriu numai miezul frazelor din reportajul amplu pentru cartea a cărei „cheie" o căpătăm acum !), iar banda de magnetofon ne dă tonul pentru „Mulți ani trăiască !" Coborîm niște trepte și iată-ne în sala destinată primirii felicitărilor și „încălzirii" oaspeților înainte de petrecerea adevărată. Miroase a bunătăți, mama mirelui se dovedește maestră în arta gătitului și-mi amintesc soluția unui hîtru pentru această „ecuație de viață" : „Dacă vrei să știi ce nevastă îți alegi, uită-te bine la maică-sa !" Se ciocnește un păhărel, Ion Beldeanu și cu mine ne scuzăm că sîntem cu mașina și „conducem", încă nu știm ce surpriză ne-așteaptă afară, încă n-am primit „cheia", și-n murmurul invitaților ne fotografiem, cu mirii, pentru viitorul album de familie. Îmi aduc aminte că am la mine un exemplar din ultima carte, mi se pare duios să ofer un autograf pe „Corabia de piatră" în această Casă de piatră, și le scriu tinerilor soți urări de iubire pînă la adînci bătrînețe, pe primul volum din biblioteca lor comună.

Ne luăm rămas bun, făgăduind (ce-i drept, cam formal) să onorăm invitația tinerilor căsătoriți de a-i vizita la locul de muncă, acolo, pe creasta Rarăului, ieșim din răcoarea plăcută a Casei Căsătoriilor (afară e ultima zi canaliară de iulie), și aici primim „cheia" cărții despre care am șușotit, fără să o numim, cu poetul Ion Beldeanu, în timpul ceremoniei : o mulțime de tineri și tinere, cu brațele pline de buchete din care s-ar putea așterne covoare întregi de flori, așteaptă să intre, pe rînd, în sala aceea cu multă lumină, unde li se schimbă destinul. Și printre costumele festive ale băieților și bărbaților, ici și colo tremură imperceptibil, ca frunzele în adierea vîntului, faldurile rochiilor albe și argintii ale altor mirese ce vor păși pe acele imaginare covoare de flori, în acordurile „Odei Bucuriei", spre o nouă viață. Iar pe fundalul acestei scene cu atîtea sensuri primordiale se decupează, în linii armonice și verticale, construcțiile moderne de pe bulevardul Ana Ipătescu, flancate de Casa Modei și supermagazinul Bucovina, alte și alte repere ale marii capitale de județ — oraș practic nou, gîndit și întemeiat în ultimul sfert de secol. Acesta este decorul concret, material, palpabil, în mărime absolut naturală, în care se fixează și se pecetluiesc (cu pecetea la fel de concretă a primăriei municipale) sentimentele și trăirile strict personale, gîndurile și visele de mîine ale atîtor perechi de îndrăgostiți care-și rostuiesc viitorul pe locurile străvechii Cetăți de Scaun (statuia ecvestră a lui Ștefan cel Mare parcă te însoțește prin cele mai neașteptate unghere ale orașului, vizibilă pînă departe, hăt !), aici, în inima Bucovinei contemporane.

Și e clar pentru orice om de bună credință, că orice căsnicie oficializată în acest decor devine mai mult decît „de neuitat", devine un fapt de istorie pură, iar viața oricărei familii întemeiate aici poate oferi paragrafe sau file întregi pentru letopisețul anilor noștri. O mină adevărată de aur ne oferă un inepuizabil filon de subiecte pentru oglindirea acestor

DESTINE DIN NORD, IN STAMPE CONTEMPORANE

Oare am apelat eficient la aceste izvoare de viață cînd am gîndit proiectele literare, amploarea „șantierului literar" în perspectiva celor trei puncte obligatorii de sprijin (trecut-prezent-viitor) ? Există, oare, altă formulă care să asigure echilibrul și dăinuirea mărturiilor noastre de cronicari ?

— Poete Ion Beldeanu, ai mai recitit cartea noastră de reportaje, „Destine din Nord", apărută prin '973, cînd mirii aceștia abia buchiseau alfabetul în clasa întîi ?

— Am recitit-o. Mi se pare o carte bună și azi. Dar cred că am putea reveni la acele „Destine...".

— Deci scriem volumul doi ?

Ne-am îndepărtat discutînd cu aprindere, de-ai fi zis că ne certăm de-a binelea, acolo, printre nuntași. Iar subiectul ne „prinsese" așa de stăruitor pentru că amîndoi vedeam cartea ca și terminată, gata scrisă și tipărită. Numai coperta îi mai lipsea... Structura de rezistență a construcției noastre publicistice o aveam deci ridicată, și faptul mi-a amintit drumul încoace, de-a lungul căruia întîlnisem, de la sud spre nord, ca pe o axă străbătînd țara, atîtea alte structuri de beton și de piatră, prefigurînd peisajul de mîine al meleagurilor moldovene.

De fapt, în căutarea unor constructori bucovineni, detașați temporar pe imensul șantier urbanistic al Capitalei, unde lucrează, umăr la umăr cu alți „meșteri mari, calfe și zidari" din mai toate județele României, la definitivarea unor istorice ctitorii și a Bulevardului Victoria Socialismului, ajunsesem în secția de exploatare aparținînd Uzinei „București". (Numele inițial, Uzina de reparații „București", nu se mai potrivește acestei mari producătoare de utilaje destinate mecanizării construcțiilor, codificată pe scurt MECON.)

450 DE TONE-FORȚĂ LA A 45-A ANIVERSARE

În curtea secției, la ieșirea spre Giurgiu, unde respirația cîmpiei apropiate ține locul unui „buletin meteo" asupra recoltelor fără precedent din acest an, cîteva automacarale obișnuite ridicau și asamblau piesele componente ale unui gigantic utilaj. Pe cîte șantiere umblasem în ultimii ani, nu văzusem așa ceva. Părea un troliu imens, cu o impletitură savantă de cabluri înfășurate pe tamburi, scripeți, role, iar săgeata acelei neobișnuite macarale, dacă ceea ce se întrupa acolo era într-adevăr o macara, ei bine, săgeata metalică promitea să ajungă pînă la plafonul de zbor al ciocîrliilor...

— Este ultimul nostru tip de macara de 450 tone-forță, mi-a explicat inginerul Gabriel Stefănescu, cea mai mare produsă în țară, care se pune în funcțiune în întîmpinarea marilor evenimente politice din acest an. Pentru amănunt, vă conduc la oamenii care au proiectat-o și realizat-o. Dar pentru că tot ați venit, vă propun să ieșim pe șantiere, să cunoașteți oamenii noștri care își petrec viața la înălțimi, pe macarale, pe utilajele fabricate în uzină...

Am plecat împreună spre două puncte de lucru, făgăduind să revin pentru o documentare mai amplă, iar turnurile macaralelor ne-au însoțit și ne-au întîmpinat de-a lungul arterelor bucureștene, dîndu-mi sentimentul că am atins cu mîna o minunată metaforă. Fiindcă ce altceva simbolizează acest utilaj modern produs de inteligența tehnică românească, pretutindeni prezent în peisajul țării, dacă nu tocmai ascensiunea pe verticală, aspirația spre înălțimi cu istorică rezonanță ! Așa s-a întîmplat și pe drumul spre miazănoaptea Moldovei.

Ca niște borne indicatoare ale ascensiunii generale către cote tot mai înalte, la Dorohoi și la Botoșani, la Fălticeni, la Piatra Neamț și Suceava, macaralele descriau cercuri largi pe boltă, într-un continuu dialog cu imaginația tehnică a constructorilor.

GENERAȚIA ACESTUI PĂTRAR DE VEAC

Găseam de data asta Suceava din nou schimbată, îmbogățită cu alte structuri de rezistență în cartierul cel mai tînăr, „Obcini", de-a lungul bulevardului George Enescu, pe toate traseele elegantelor troleibuze, de la fostele periferii pînă la piața agro-alimentară din centrul orașului, unde nelipsitele macarale-turn adaugă alte nivele noi decorului de nerecunoscut. Vechi sucevean să fii, și tot îți vine să-i întrebi trecătorii pe unde s-o apuci ca să nimerești acolo unde, odinioară, te credeai ca acasă...

Erau zilele în care, pe platforma din vestul municipiului, intraseră în funcțiune primele capacități ale celei mai noi ctitorii sucevene — Întreprinderea de rulmenți, zilele în care, de la mic la mare, în citadele muncitorești și pe ogoare, în exploatările forestiere și în galeriile minelor, bucovinenii își onorau angajamentele în întîmpinarea Congresului al XIV-lea al partidului.

Zilele de sărbătoare ale acestei toamne în haine de lucru, de muncă intensă, au culminat, nu demult, cu marea adunare populară din municipiul Suceava. De la tribuna amenajată pe aceste locuri încărcate de glorie și multiseculară istorie, vorbind despre realizările remarcabile ale sucevenilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea :

„Județul Suceava, ca și alte județe din Moldova — ca întreaga țară —, a realizat o dezvoltare importantă, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului.

Iată de ce putem afirma cu îndreptățită mîndrie că și în Suceava, ca, de altfel, în toată țara, se văd roadele politicii partidului nostru comunist, ale construcției socialiste, faptul că numai și numai socialismul asigură dezvoltarea economico-socială, ridicarea nivelului de trai material și spiritual, creșterea puterii economice și întărirea independenței și suveranității României".

Printre cei peste cincizeci de mii de participanți la această mare adunare populară, în Piața 23 August și pe arterele convergente, marea majoritate o reprezentau tinerii, tocmai constructorii orașului nou și făuritorii tuturor bunurilor materiale care au dus departe, în țară și peste hotare, faima acestor locuri și a iscusiților bucovineni, cu deosebire în ultimul sfert de secol. Era acolo chiar generația acestui pătrar de veac, care își împletește cu dragoste viețile în muncă, întemeindu-și atîtea Case de Piatră pecetluite la Casa Căsătoriilor, generație căreia, îmi dau seama cu toată răspunderea, îi datorăm încă un volum din cronica noastră contemporană despre alte „DESTINE DIN NORD".

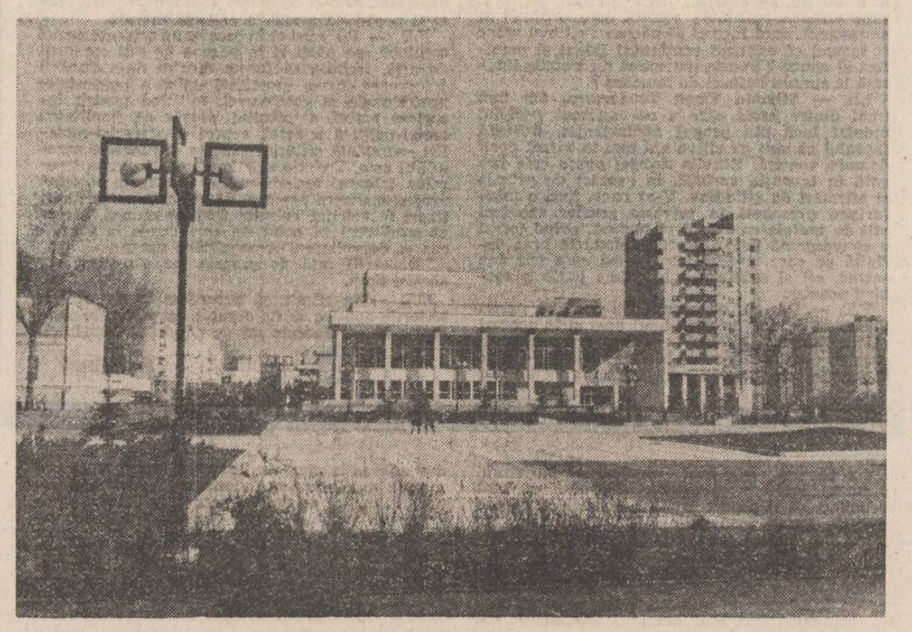

Centrul de creație și cultură „Cîntarea României" din Zalău

plastică

Actul creator

● Dincolo de personalitățile pe care le afirmă, arta este reflectarea unui timp și a unui loc, ambele coordonate indicînd, prin mijlocirea gestului creator, o spiritualitate, un act de conștiință.

Dinamica evoluției societății, complexitatea fenomenelor generate de aceasta, extraordinarul angajament social al destinelor umane, tensiunea trăirilor de tot felul, fac din contemporaneitate, din segmentele actualității, cel mai viu și mai antrenant izvor de inspirație pentru lumea artelor. Este, se poate spune, instinctul de perpetuare a constiinței istorice și etnice ridicat la rangul de supremă consacrare a rostirii artistice. Adică, a vocii unice în care se regăsesc contopite timbrele a mii și mii de rapsozi ai neamului, ce, în cuvînt, cîntec ori culoare, zugrăvesc înfloritorul chip al acestui meleag de lume.

Artele sînt expresia sublimată a ființei noastre lăuntrice, a ceea ce avem mai bun, mai luminos și mai stăruitor în noi. Într-un timp al revoluționărilor continue, artistul este exponentul în viitorime al istoriei și civilizației ce se făurește pe sine. Și în panteonul artelor române s-a închegat un corpus de opere, care stau mărturie acestui drum ascensional al societății noastre noi, titanismului și zelului constructiv al poporului, ce și-a făcut din libertatea și demnitatea de a fi el însuși piatra unghiulară a dăinuirii sale prin vreme. Este în această temerară lucrare nu numai gestul emancipării spirituale a unui popor, ci dovada forjării și călirii în focurile prefacerilor revoluționare a conștiinței de sine, prețul suprem al valorii ce o poate dobîndi omul în truda sa neîntreruptă pentru împlinirea idealurilor civilizatoare ce și le-a propus. Dintr-o asemenea matrice de semnificații esențiale se nutresc și generațiile contemporane de artiști români. Minuitori ai celor mai diverse unelte și stiluri, generațiile artistice ale României de astăzi sînt, deopotrivă, martore active ale desfășurărilor constructive ce au antrenat, practic, toată suflarea noastră muncitoare, asumîndu-și, însă, și delicata operă de modelare a unui profil uman nou, purtător al însemnelor etice, morale, filozofice, politice, culturale ale evului socialist pe care îl trăim.

Nu o dată, marile amifteatre ale artelor plastice au înfățișat privirilor noastre fascinanta frescă polimorfă a împlinirilor artistice, care au marcat adesea strălucitor drumul devenirii socialiste a țării, statura eroică, deloc grandilocventă, a constructorului noii noastre societăți. S-au aflat întrunite sub flamurile aceluiași crez civic și artistic, personalități creatoare din toate generațiile, de la venerabilii maeștri ai dăltii și penelului la mai tinerii sau cei aflați în plină forță creatoare. Un evantai tematic de o mare deschidere, pe măsura realităților inspiratoare, într-o varietate de genuri și stiluri ce reconstituie, într-un limbaj de largă accesibilitate impozantul tablou al României contemporane, culorile și spectaculozitatea muncii, forța și vitalitatea creativă a oamenilor care înalță edificul socialist al țării.

Tematica cu conținut istoric este extrasă din inserturile ei descriptiviste, optîndu-se pentru simbolul semnificant, cel ce reține o atitudine, un gest generator de mari elanuri revoluționare, care au marcat destinul acestor locuri și au insuflat mulțimilor energiile transformatoare și încrederea în propriile forțe. O statură ce inspiră monumentalitate probează asemenea lucrări, o dimensiune ce oglindește înălțimea morală, ascendentul conștiinței liber asumate și militante la acte constructive fundamentale. Amploarea edificărilor edilitar-urbanistice, ambianța modernă și dinamică a habitatului românesc contemporan au permis accesul artelor în marile agore publice, arta de for fiind, în acest sens, expresia cea mai elocventă a măreției evenimentelor istorice pe care le parcurge țara.

Corneliu Antim

muzică

Vocația cercetării

● Răspunzînd înaltelor comandamente ale epocii contemporane, muzicologia românească a cunoscut, în ultimele decenii, o spectaculoasă evoluție, urmărind, pe de o parte, preluarea analitică și selectivă a creației teoretice și componistice intrate deja în patrimoniul valorilor naționale, iar pe de altă parte, studierea fenomenului muzicii și muzicologiei moderne prin prisma celor mai recente modalități de tratare.

Concluzînd în acest sens se vădește a fi „Tribuna muzicologica", volum apărut recent la Editura Muzicală, reunind interviuri, studii și recenzii cu o tematică diversă, deosebit de interesantă, semnate de membri ai Cenaclului tinerilor muzicologi al Uniunii Compozitorilor. Tinerii cercetători abordează o problematică densă, de la evocarea „Personalității lui Horea în muzica vocal-simfonică" (Mihaela Marinescu) sau „Basmul popular românesc oglindit în opera pentru copii" (Ruxandra Arzoiu) — ambele pornind de la ideea valorificării tezaurului folcloric și ca substanță ideatică, dar și ca sursă de inspirație muzicală — la schimbul de idei asupra personalității lui „Enescu în conștiința prezentului" (realizat de Laura Manolache cu participarea lui Viorel Cosma, a Soranei Coroamă și a lui David Ohanesian) sau la notațiile „Pe marginea unui interviu luat lui George Enescu acum 60 de ani" (Paul Ath. Păunescu) : studiile rezervate „Considerațiilor analitice și estetice asupra lucrărilor pentru pian solo de Paul Constantinescu" (Doina Popovici) și aspectelor de „Concepție și stil în lucrările camerale instrumentale ale lui Mihail Andricu" (Daniela Lomnășanu) demonstrează o temeinică pregătire teoretică ce-și găsește pe deplin aplicativitatea practică în analizele de fond și în sintezele pe care autoarele le realizează asupra creației celor doi compozitori.

Un loc aparte îl ocupă studiile bazate pe elemente matematice — este vorba despre „Elemente de teorie matematică a ritmurilor" (mat. Dan Tudor Vuza) și „Preliminarii la o analiză comparativă a variantelor Cvartetului de coarde opus 22 nr. 2 de George Enescu" (Viorel Cretu), în care autorii se axează pe coordonatele celor mai avansate orientări în muzicologia modernă, demonstrînd relația muzică-matematică și posibilitatea analizării structurilor sau chiar a lucrărilor muzicale pe baza unor echivalențe sau ecuații matematice. La acestea, se adaugă, într-un spirit riguros vizînd aceleași „tărîmuri" matematice, o „Scurtă incursiune în istoria construcției microstructurale a sistemelor sonore" (Doina Paron-Floristeanu), prezentare sintetică a structurilor de factură modală, fie ele bizantine, antice sau „de sinteză", acestea din urmă reprezentînd sisteme modale proprii unor compozitori moderni, printre care și Anatol Vieru.

O ultimă secțiune a volumului este rezervată recenzării unor lucrări fundamentale de muzicologie apărute în anii din urmă : „Pascal Bentoiu — «Capodopere enesciene»" — o investigație în universul sonor enescian — și „W. G. Berger — «Estetica sonatei romantice și moderne»" (Georgeta Băcioiu), precum și prezentării lui Ștefan Niculescu în ipostaza muzicologică, pornind în special de la lucrarea sa „Reflecții despre muzică" (Antigona Rădulescu). Se conturează, deci, o strînsă legătură între generațiile de muzicologi, cei tineri efectuînd un studiu competent al concepțiilor expuse de colegii aflați în plină maturitate creatoare în volume de extremă importanță în muzica românească.

Apare, de asemenea, cu pregnanță, preocuparea statornică de a aprofunda, de a înțelege și tălmăci opera enesciană în cele mai diverse forme — fie ele de analiză matematică, de dialog sau de strictă exegeză muzicologică.

Volumul „Tribuna musicologica" nr. 2, apărut sub îngrijirea lui Viorel Cosma, devine astfel o oglindă a ceea ce înseamnă cercetarea românească de gen la ora actuală, a implicării tinerilor în miezul problemelor contemporane, la nivelul celor mai noi cuceriri ale științei pe plan mondial.

Anca Florea

ARHIVA «LUCEAFĂRULUI»

DIALOG VIRGIL TEODORESCU — ION BIBERI

● Propunindu-și să prezinte o serie de interviuri cu personalități de seamă ale literaturii române, revista „Luceafărul" a publicat in numărul său din 25 februarie 1989, în cadrul rubricii intitulată „Arhiva Luceafărul", un dialog al lui Ion Biberi cu Șerban Cioculescu, intitulat „Critica și pasiunea dialecticii".

Adresindu-ne lui Ion Biberi, domnia sa ne-a pus la dispoziție dactilograma unei discuții petrecute la 29 mai 1975, intr-una din cabinele Radioului bucurestean, cu scriitorul Virgil Teodorescu, fost redactor-șef al revistei noastre.

Alături de alte materiale de acest gen, dialogul pe care-l publicăm, face parte dintr-un volum aflat deocamdată în mapele autorului pe care stă scris titlul viitorului volum : „Profiluri și orientări românești contemporane".

Deși, intre cei doi interlocutori a existat o relație reciprocă de stimă, prilejul de a se intilni în fața microfonului a fost primul schimb direct de păreri si asa cum ne mărturisea Ion Biberi : „a existat inițial o admirație pentru scriitor care s-a transformat apoi intr-o prietenie literară". (Florin Colonaș)

Virgil Teodorescu: „Scriitorul — o conștiință a exigențelor profesionale și cetățenești"

I.B. — **Stimate tovarășe Virgil Teodorescu, iubitorii de poezie v-au intuit graficul sensibilității coincizind cu desfășurarea virstelor, de la exploziile emotive și jocul verbal de avangardă al epocii tinerești, ajungind, prin infiorarea gravă a conștiinței responsabilității sociale ce se inspira, ingăduiți-mi să citez : „din singele proaspăt care pulsează în uzine și din priveliști a cursei centrifugale a omenirii", pină la o sinteză a imaginii cu atitudinea militantă și a visului cu luciditatea. Îmi ingădui să vă intreb: socotiți oportună o scurtă evocare a itinerarului domniei voastre poetic ?**

V.T. — Acest itinerar, prevăzut cu gări, asemeni unor fluturi mari care și-au pirjolit adeseori aripile la flacăra poeziei, poate fi evocat acum sau oricind altădată. Vom incerca o repede ochire înapoi, avind mereu privirea indreptată inainte. Dar, pină a incepe, v-aș ruga să mă credeți, stimate coleg, că ceea ce s-a petrecut pe vremuri, atunci cind poezia mea se confunda cu formidabila insurecție a mării, n-a fost deloc o explozie emotivă și un simplu joc verbal al epocii tinereții, așa cum vă exprimați dumneavoastră, pentru că tot ce am izbutit să fac de la bun început și pină azi, absolut tot, a fost un travaliu traversat de aceeași unică și permanentă gravitate, de aceeași riguroasă răspundere față de destinul poeziei. Am crezut, și atunci, cu patruzeci și mai bine de ani în urmă, ca și azi, că poetul își scrie poemele pentru a da vieții sale coerență și sens. Am crezut și atunci, ca și azi, că născindu-se, poate dintr-o eclipsă solară, poezia include, fără putință de scăpare, pe propriul ei creator, trecutul, amintirile, viitorul, materialul amorf al circumstanțelor, propria noastră discontinuitate, sensul interior al existenței noastre ; toate prind formă și ființă și devin structură iradiantă pentru semenii noștri. Pentru mine e limpede că poetul atroce, distrugătoare a timpului, un obstacol își scrie poemele pentru a ridica în fața acțiunii insurmontabil. Pentru a crea o cadență care continuă să ritmeze și care să depășească acțiunea oamenilor și atunci cind impulsul primordial se atrofiază și dispare. Iată ce credeam eu în epoca tinerească, de avangardă de care pomeniți și ce cred și azi cind încerc să prefigurez profilul biologic ultim conferit existenței umane. Așadar, ca să folosesc termenii dumneavoastră, poezia mea este neintrerupt, de la un capăt la altul, o sinteză a imaginii vizionare cu atitudinea contemplativă și militantă, o sinteză a visului pe care se promova luciditatea revoluționară.

I.B. — **Ei bine, cititorii v-au urmarit de-a lungul deceniilor în această îndoită activitate creatoare care este, mi se pare, specifică poetului, de fluturare aeriană a jocului de silabe și cuvinte, ca și a poziției militante, aducind o mărturie asupra trăsăturii dominante a epocii noastre, de-a transforma realitatea socială. V-ați definit, astfel, pe două laturi esențiale care sint totuși convergente.**

V.T. — Din momentul în care consideri că poezia mea a luat cu adevărat ființă, de prin 1932, de cind cred că scriu o poezie care mă reprezintă, care îmi aparține. Ea s-a intilnit cu materialismul dialectic care i-a furnizat viziunea globală și axul principal. Se poate spune că prin poezie, prin această dialectică a gindirii poetice, am ajuns la revoluție.

I.B. — **De altminteri, cea mai mare parte dintre poeții de avangardă ai timpului aveau toți o concepție revoluționară, pe care domnia voastră ați împărtășit-o prin spiritul de echipă în care v-ați integrat.**

V.T. — ...și militam în mod practic. Nu era pur și simplu...

I.B. — **...o atitudine pur spirituală.**

V.T. — ...Da ! Mi se pare însă forțat să se spună că la mine e vorba de un avangardism clasic, cum s-a mai spus, sau de o clasicizare a avangardismului.

I.B. — **Sint noțiuni antitetice. Nu prea rimează !**

V.T. — Acești doi termeni mi se pare că se exclud. În ce mă privește, e vorba de o descoperire permanentă a poeziei, și dacă am aparținut grupului literar de avangardă, am făcut-o, cum prea bine ați spus, pentru că era un grup revoluționar, pentru că această apartenență nu slăbea, ci dinamiza efortul liric pe care-l făceam de-a descoperi noi procedee, noi mijloace de expresie. Avangardismul oferea, atunci, o infinitate de tehnici care se exercită și azi, de altfel, și care sint reluate în toată lumea, în toate artele, sub diferite forme, sub diverse etichete...

I.B. — **Alcătuiesc o permanență artistică...**

V.T. — ...deci, de-a vorbi de o clasicizare a avangardismului poate părea un simplu joc de cuvinte nu prea fericit. Avangardismul avea un program, el insuși. Termenul acesta de clasicizare ar putea să inducă în eroare ; s-ar putea crede că vizează o anumită osificare, impotriva căreia, și nu numai în poezie, eu am luptat mereu. Ideea esențială în activitatea literară, ca în întreaga activitate, de altfel, este innoirea permanentă. Vedeți și conceptul de poezie patriotică s-a modificat oarecum. Poezia patriotică există ca o expresie plenară a momentului și a totalității. Pașoptiștii care au scris o poezie patriotică excelentă erau și ei niște inovatori. Chiar Alecsandri sau Bolintineanu aduceau o serie de practici noi. Acum, poezia patriotică este o expresie a gindirii patriotice, a sensibilității, a simțămintului patriotic care utilizează toate practicile moderne.

I.B. — **Asistăm la o contemporaneizare a expresiei poetice în funcție de timp și de ansamblul evoluției actuale.**

V.T. — Se vorbește despre social în artă. Dar, există, vă intreb, artă fără social ? Ar fi o separare forțată. Începi să discuți atunci pe compartimente fără să-ți dai seama că ele se contopesc și luate separat sint lipsite de viață. Nu e oare o dovadă de patriotism dacă poezia ta e o poezie superioară, dacă efortul tău liric care vizează realitatea socială este profund și permanent, dacă încerci să pătrunzi cit mai adinc și încerci să exprimi conținutul latent și manifest al epocii ? Poezia patriotică nu trebuie limitată la simple bufeuri de moment !

I.B. — **Stimate Virgil Teodorescu, am fost unul dintre aceia care v-au cunoscut periplul mental încă din pragul adolescenței, datorită faptului că sint cu cițiva ani mai în virstă decit domnia voastră. Recolta acestei opere este bogată în invenție verbală, în evocări de peisaje și afirmări de atitudine. V-aș ruga, încă o mărturisire personală în privința acestor acorduri atit de variate ca accent și factură, avind totuși o convergență intr-o poziție spirituală bine definită pe care, dealtminteri, după cum imi dau seama, ați și subliniat-o în prima parte a vorbirii noastre.**

V.T. — Da, da, oarecum ! Eu cred că prima intrebare care se impune unui poet și în aceeași măsură oricărui creator adevărat este de-a ști cum să dea impuls schimbărilor radicale la care el aspiră. Nu folosind pur și simplu mijloacele de care dispun, în principiu, toți oamenii, ei plecind de la activitatea care este proprie, căpătind sensul iminenței. Așa stind lucrurile, se înțelege de la sine că nu are nici o legătură cu poezia cel care imbătrinește mestecind versuri și păstrind în memorie aroma finului proaspăt cosit, nici cel care se dovedește incapabil de-a trece dincolo de copia fidelă și fotografică a realității. Ceea ce a rămas și va rămine în poezia mea este această indubitabilă poziție revoluționară. Desigur, nu pot spune că ceea ce scriu acum seamănă ca două picături de apă cu ceea ce scriam în 1932. E vorba, la urma urmei, de-a merge inainte de pe o poziție fermă, e vorba de o rigoare revoluționară aplicată condițiilor istorice și sociale. Lucrul acesta mi se pare important !

I.B. — **Da. Există o constantă de atitudine cu variații de adaptare la fiecare imprejurare socială pe care ați trăit-o după fluctuațiile evenimentelor istorice.**

V.T. — Și tot timpul această dorință și această tendință de-a merge inainte...

I.B. — **...care focalizează, intr-o largă măsură, intreaga dumneavoastră activitate poetică. Așadar, după cum rezultă din opera domniei voastre cuprinsă în intregul ei, cum și din expunerea pe care ați săvirșit-o intr-o vastă sinteză, diferențierea pe care am săvirșit-o din nevoi metodologice, la inceputul vorbirii mele, intre poezia socotită ca un climat afectiv avind corespondență cu universul, de o parte, și de alta, poezia zisă angajată, a corespondenței poetului cu lumea și imperativele sociale ale momentului este mai degrabă factice, sau imi apare mie acum, la reflecție, după considerațiile pe care ați binevoit să le faceți. V-ați afirmat, în realitate, stimate confrate, cu o viziune unitară și integrată care s-a bifurcat, în aparență, în două direcții, dar care reprezintă totuși o aceeași mărturie de viziune estetică și literară.**

V.T. — Această viziune unitară despre care vorbiți poate fi considerată ca o armonizare a contrariilor. Omul reprezintă o unitate în diversitate, iar poezia este fluidă și în același timp constantă. Nu ne scăldăm niciodată în apele aceluiași fluviu, ca să-l evoc pe Heraclit.

I.B. — **...(„Panta rei").**

V.T. — Din imensul fascicol de imagini pe care ni-l oferă realitatea și propria noastră existență, poetul trebuie să desprindă și să inventeze o imagine fascinantă, folositoare pentru societate, dar în care omul, vrind să imite mersul, a inventat roata. Roata care nu seamănă deloc cu piciorul. Aceasta, socotesc eu, este definiția poetului angajat.

I.B. — **Corespondența dumneavoastră cu oamenii și cu faptele, cu peisajele, cu lucrurile din jur și mai ales cu ansamblul actualității, așa cum se prezintă, ca o structură socială, a fost însă completată în opera dumneavoastră, prin afinitățile de gind, cu o seamă de poeți străini și care au fost vădite în activitatea de traducător. Aș vrea să-mi dați citeva indicații asupra acestor corespondențe de gind cu scriitorii străini.**

V.T. — E adevărat că am tradus mult, foarte mult, intr-o anumită perioadă de abnegație, dar fără afinități elective. M-au interesat trei mari poeți, ca să nu vorbesc de prozatori : Paul Eluard, André Breton și Vladimir Holan. Ei m-au interesat foarte mult, acești trei mari poeți, in afară de alții pe care i-am tradus și pe care ii apreciez. Traducindu-i în românește, mi-am dat seama că, în ciuda unor teoreticieni care susțin că transcrierea unui text poetic dintr-o limbă în alta este o imposibilitate și că fiecare grai reprezintă o viziune unică și incomunicabilă, că orice grai de pe suprafața pămintului deține eșichier lingvistic afectiv capabil să exprime cele mai sublime contopiri de cuvinte, cele mai subtile imperecheri de cuvinte. Cu ajutorul acestui eșichier mesajul unui text poetic poate fi transmis, dar transferul se cere a fi executat în anumite condiții pe care numai talentul, luciditatea și puterea de pătrundere a executorului le poate crea.

I.B. — **Poate că ați accepta, în concluzia acestor mărturii care v-au desenat un profil mental, atit vădirea personalității domniei voastre poetice proprii, cit și prin legăturile și afinitățile de sensibilitate pe care le-ați avut cu ceilalți poeți traduși, care reprezintă, totuși, intre ei o anumită ambianță morală...**

V.T. — ...o galaxie...

I.B. — **...da, exact, o galaxie morală și de orientare esențial revoluționară — cel puțin doi din cei pe care i-ați evocat... spun, poate ați accepta să faceți un popas în această lungă evoluție poetică în care ați inregistrat multe izbinzi și probabil și dificultăți interioare în lupta cu activitatea rebelă a expresiei. Cel puțin uneori. Dealtminteri, este o mărturie pe care au făcut-o și mari poeți, printre care și Arghezi. Această luptă a scriitorului, a poetului cu materialul verbal. Ei bine, în această luptă, v-aș propune să faceți un popas și, în succesia aceasta de priveliști interioare a operei dumneavoastră, să desprindeți un sens general pe care l-ați putea propune celor care v-au cunoscut, în special tineretului, și care ar putea completa pentru cititorii noștri de astăzi, o călăuză morală.**

V.T. — Eu cred că în ceea ce ne privește pe noi scriitorii, pe poeți și în genere pe toți creatorii de artă, trebuie să facem efortul de-a împlini integrarea intr-o conștiință unică a exigențelor profesionale și cetățenești, militind pentru însușirea activă a unicului adevăr că finalitatea social-politică a artei, sensul ei umanist-socialist reprezintă criteriul suprem și chezășia perenității sale. Trebuie să stimulăm afirmarea tinerelor talente, ferindu-ne însă a forța o falsă profesionalizare precoce. Să educăm pe scriitorii tineri în spiritul cultului față de muncă, a responsabilității în actul de participare la formarea și dezvoltarea personalității umane.

I.B. — **Și față de propria lor conștiință, în același timp.**

V.T. — În sfirșit, să procedăm în așa fel ca scrierile noastre să fie organic asimilate de civilizația ce se clădește azi pe pămintul României.

Ion Biberi

PROFIL

POETUL ÎN ZALE ALBE

S-ar zice că periodicitatea și consecvența rămin virtuți poetice pentru A. I. Zăinescu, foarte activ în prima parte a activității, cu volume tot din doi în doi ani*). Muzicalitatea ca și grija pentru expresivitate ii sint caracteristice, dar înaintea versurilor și deasupra cuvintelor stă ideea de poezie — modificată în citeva rinduri de la debut pină astăzi. De fapt, A. I. Zăinescu nu pare interesat de expresivitate decit în măsura în care înseamnă comunicare și mesaj.

Născut în ținutul Buzăului care a dat un mănunchi de scriitori importanți, de la Vasile Voiculescu și Artur Enășescu, pină la Ion Gheorghe și Ion Băieșu, A.I. Zăinescu va fi amprentat în structurarea poetică de mitografia și configurarea meleagurilor originare, de la tectonica creației pină la mentalitatea de podgorean lucrativ și meticulos, ferm în decizii și punctual in obligații. Semnificațiile originare: de la bocitoarea anonimă care voia să spună simultan viața defunctului — acțiune similară condiției poeziei ca gen globalizant — pină la fabuloasa closcă cu puii de aur și la ciorchinele perisabil și etern în același timp sint distinctivități locale ridicate la rangul de generalitate națională. De asemenea, va dovedi o mare stabilitate — să zicem — a cimpurilor profesionale. Debutant la „Luceafărul" exact acum treizeci de ani, va reveni la „Luceafărul" după mult timp, ca secretar responsabil de redacție, ciștigător al unui concurs de poezie inițiat de **„Scinteia tineretului"** și reținut în redacție, va continua la **„Scinteia tineretului"** pină la funcția de redactor-șef adjunct.

Pornit din topos-ul legendar al podișului Buzăului în care geologia se interferează cu istoria iar descoperirea novatoare reclamă spiritul arheologiei, la Pietroasele tezaurului național și în apropierea munților de chihlimbar va debuta în poezie de la un tradiționalism mitografic cu versuri nu bolovănoase, dar în tăietură masivă, cu luciri de gresie. Decorația agrestă în codificare simbolică presupune pulverizarea Eu-lui în universul imediatității, căutind „o urmă a inimii în lucruri" și urmind o modelare numai aparent blagiană — de altfel, direcția poetică cea mai catalizantă în timpul debutului său cu **Zeii neatenți**.

Universul „realelor": mărul, griul, semințele, via, fintina, sevele pămintului se solidarizează cu ființa umană aflată în expansiune cosmică și angajind binele și răul, vechiul și noul din necesitatea dialectică și prin polarizările romantice, atit de profitabile poeziei.

În **Recviem intr-un cimitir de mașini** se trece spre un tradiționalism ecologic, pe tema reacției antitehniciste; imboldul nu constă în dezrădăcinare — sau, atunci intr-o dezrădăcinare ironică pentru că „nu mă primește asfaltul, și eu rid" —, ci individualizarea printr-o nouă comuniune cu natura, alături de păsări și cai care duc o luptă alegorizantă cu orașele uniformizatoare și robotizante. „Abatoare de greieri", „cimitire de mașini", astenizantul „efect de seră", proliferarea deșertului (inclusiv a celui sufletesc), intr-un cuvint **„vifornița fierbinte"** a modernității ar fi elementele care-i conferă emblema de individualizare prin care încearcă, cum s-a spus, „să incremenească intr-o formulă frigidă o materie vibrind de căldură". Apar, de acum, anumite inflexiuni, rejecții sintactice și inversiuni argheziene care se vor accentua ulterior, ca în acest **Trandafir sub lună:** „Delirul trandafirului sub lună, / Cind nu mai poate sta cu nimeni împreună, / O tresărire ca de aripi doar și doar un stol / De fluturi care-l lasă dintr-odată gol. // Nu se desparte-aproape de nimic, / Decit de el, ca de-o perdea de frig. / Cad scinteieri din creștet pin' la poale / Și-i umplu spinii-adinci de catedrale. // Un coif, al amintirii doar, ca un popas / Spre stelele ce cresc și-apoi recad in glas. / Pe cărămida prăbușitelor scintei / Din care-i greu s-alegi, dar și mai greu să vrei. // Al neiertatelor, toți neiertați de cind, / Noi l-am furat și-n vis, l-am iefuit și-n gind / Iar nopțile, tot mai străine, toate, / Sint pline și de spini, acum, și de păcate".

În zale albe — care ar putea să fie cel mai reprezentativ al poetului pină acum — aducea

Romeo Cosmovici : „Peisaj"
(Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale Municipiului)

în cimpul poetic al epocii de reînnoire a lirismului, prin revenirea la matricea tradițională — efort aproape generalizat — un suflu arghezian. Prin atașamentul — neexplicit, firește — față de poetul **Cuvintelor potrivite**, A. I. Zăinescu era singular, cum singular era și Cezar Baltag prin „răsfringerile" sale barbiene. Un **Cintec** pendulează intre „adevăr" și „tăgadă", intre „nădejde și jertfă", un text, „Dar, domnule judecător", este o frumoasă construcție personală, privind proiectul testamentar al postumității.

Zalele albe, pacifiste și defensive, metaforizează condiția poetului și starea de veghe a spiritului, niciodată agresor, intotdeauna capabil însă să răspundă cu contralovituri zdrobitoare instinctului primar agresiv. Proiectul imaginar al unui alter-ego romantic, unește în aceeași făptură tăcerea, cuvintul și muzicalitatea, adică: „Tăcerea ucide cuvintul, cuvintul ucide harpele. / Nenăscutului meu frate o amforă-n gind. / Și acum lăsați-mă să cresc iarba rizind. / Să mă intilnesc cu șarpele // Să se tirască pasărea, clopotul, stincile. / Nenăscutului meu frate o amforă-n piept. / Șarpele, de cind il aștept, / Mi-a intepenit singele. // Să vină șarpele, șarpele-o gură / De aer să-mi spargă-n picior. / Și eu să curg pe acolo, să zbor / Într-o altă făptură" **(Trecere).**

Între **Legea viei** și **Calendarul viei** clasicizant, pillatian, nu se poate imagina nici o legătură evidentă, pentru că starea semnificantă a mustului care fierbe trimite, prin circumstanțe și contiguități la insurgența vigoare argheziană, de causticitate pamfletară. Dacă pină la o virstă foarte tinără, adversitățile erau de căutat în propria interioritate, mai tirziu poezia se deschide spre agresiuni definibile în exterior. Ultimul volum, **Poeme**, din 1985, marchează evident revenirea la un tradiționalism al confesiunii, foarte concret biografic, de cu totul altă factură decit cel de la inceputuri. Starea lirismului dovedită prin textele publicate în reviste, il confirmă ca semnificant și în acest moment. (Poetul are toate motivele să creadă că este cea mai reprezentativă carte a sa.)

Toate pecețile transmise de singe, circulația haotică a strămoșilor, „condamnații lacrimei la moarte" o curioasă diseminare a eredității, transfigurează aproape cotrușian, poezia ajunsă la o explozivă încărcătură genealogică, anticipind o meritată justiție seculară. Circulația sanguină pare încărcată cu praf de pușcă, halucinația carelor cu boi care ies din blocuri, din sufragerii din dormitoare și imaginea unor diluvii telurice par iarăși de sorginte argheziană.

E o incețoșare teribilă a lumii — cel puțin în primul ciclu, intitulat nedumeritor **Eu auzeam lumina** —, deși lumea nu fusese senină nici înainte, dar, oricum, omenească — o stare agonică, un martiraj apocaliptic care nu poate fi echivalat, zice poetul, decit cu scrierea autobiografiei. Poemele devin balade, construcții oricum epicizante: „Acei bătrini care coboară din răstimp în răstimp / Și mă întreabă de ce tac, dar nu tac, le răspund. / Îmi scriu biografia. // Îmi scriu biografia și niște dealuri mă-mpiedică. / Voi ați avut niște dealuri, nu e așa? / Voi ați avut niște pluguri care cintau, voi ați avut / Niște lanțuri care vă atrăgeau și din morminte afară. / Niște fintini care vă purtau cu deosebire numele / Și niște văi — nu e așa? — o imensă / Sită de cernut nori prin preajmă; / Deci nu tac, le-am răspuns, / Îmi scriu biografia, / (...) Troienit de mii / Și mii de frunze sau clipa / Cind singur ți-arunci / Cite o haină pe umeri și te uiți / Cum se incheie și singură-apoi, mai lipsesc / Din memorie, adinc, doar cițiva nasturi, / O claviatură pe care / nu e așa? — / Ploaia cu degete — apasă sau altceva / Așa că nu tac, nu am cum să tac, le-am răspuns, / Îmi scriu biografia, voi ați coborit, / Coboriți pe dealurile acelea, / Eu abia le urc." **(Biografia).**

Poezia în zale albe a neliniștii de a fi om, care își asumă toate riscurile, emanată de un Sisif conștientizat, evitind divagațiile ne-lucide ale imaginației și elanurile pur scripturale, măsurind ogoarele tradiției cu echerul școlar și timpul lumii cu cronometrul mereu în sfera self-control-ului, creația de pină la cincizeci de ani a lui A. I. Zăinescu își face un loc determinant în constelația lirică a contemporaneității.

Aureliu Goci

*) **Zeii neatenți**, Editura pentru literatură, 1967; **Recviem intr-un cimitir de mașini**, Editura pentru literatură, 1969; **În zale albe**, Editura „Eminescu", 1971; **Tinerii**, Editura politică, 1971; **Grădinile ascunse**, Editura „Albatros", 1974; **Legea viei**, Editura „Cartea Românească", 1976; **E un copac frumos pămintul țării**, Editura „Ion Creangă", 1977; **Abatoarele de greieri**, Editura „Eminescu", 1984 ; **Poeme**, Editura „Cartea Românească", 1985.

La ora marilor bilanțuri

Urmare din pag. a 3-a

purtind citeva milenii de omenie și cultură populară în spate, citeva secole de umilință și revoltă, fiind în fața unei multitudini de drumuri necunoscute ce se deschid spre viitor și lăsind în urma sa altele, bine bătătorite și mustind de singele și sudoarea sa, ne face să ne întrebăm cu infiorare : de unde atita forță sufletească în această ființă bătută de atitea uragane, incit ne mai poate insufla, inzecit, și nouă, azi ; și urmașilor noștri, pentru încă mai multe secole de aici inainte ? O personalitate care a imprimat incontestabil prestigiu prozei și teatrului contemporan este D. R. Popescu. Fiind unul din pionierii care au sugerat literaturii române atit direcții tematice inedite, cit și structuri stilistice moderne, extrase din imanența problematicilor pe care le-a propus, D. R. Popescu pune la temeliile actualității literare contemporane o substanță artistică perenă. El „citește" adevărul lumii ca și adevărul societății și al istoriei, nu atit în dialectica evenimențială a istoriei, în actele și înscrisurile arhivelor, ci în adevărul personajului anonim, adevărul „meu", al „tău" al „lui". Eugen Barbu, inegalabilul artist al cuvintului, unul din cei mai de seamă stiliști ai literaturii române, resoarbe din haloul istoriei sunetul cel mai înalt, culoarea pură, lumina inceputurilor sau crepusculelor lumii. Nu-i putem uita pe Șt. Bănulescu și Fănuș Neagu, deopotrivă mari evocatori ai straturilor sufletești adinci, răvășite de vinturile și secetele cimpiei Bărăganului, sau a apelor involburate ale Dunării, un spațiu nesfirșit și gol, bintuit numai de țipetele sălbăticiunilor, de griu și porumb, prin care foșnesc, nevăzute ca niște duhuri, visele, imaginile, reprezentările, „părerile" și „vedeniile" izbucnite din adincul sufletelor unor oameni tăcuți, aplecați pe unelte ; privind, din cind în cind, intinderea zării, sau ascultind cu toate adincurile firii lor, în cintecul apelor, vuietul istoriei lor.

Nu-l putem uita nici pe regretatul Nicolae Velea, pe Titus Popovici, Francisc Munteanu, Dinu Săraru, adevărat cronicar al sufletului oltenesc, iscat în marginea timpului, să facă dreptate, să-și dureze o viață demnă, pe care o merită, lăsind urmașilor săi, la părăsirea din urmă, un zimbet cald, șugubăț, via bine ingrijită, casa bine durată, dreptate în sat și dreptate în țară. De asemenea, Constantin Cublesan, autor, printre altele, al unui remarcabil roman, avind în centru un autentic constructor al epocii contemporane. Sau Romulus Diaconescu, cu un excepțional roman social-politic, în care surprinde, pe viu, constituirea unor noi relații sociale și interumane. Francisc Păcurariu, Haralamb Zincă, Petru Vintilă, George Bălăiță, Mihail Diaconescu, Corneliu Leu, Petre Sălcudeanu, Dumitru Popescu, Vasile Rebreanu, Gabriela Adameșteanu, Platon Pardău, Mircea Ciobanu, Vasile Andru, Eugen Uricariu, Ioan Dan Nicolescu, Ioan Lăcustă și încă alții care dovedesc reale posibilități pentru a-și înscrie numele în fondul principal al literaturii noastre contemporane.

Este o literatură care s-a constituit cu deplină demnitate și patriotism în eșalonul principal al culturii naționale, purtătoare a izbinzilor și idealurilor unui popor liber, iubitor de pace și cu o inegalabilă vocație a creației.

Claritatea mesajului militant

Urmare din pag a 3-a

acel loc în care din vechime țăranii noștri „cu lacrima de-atitea ori / au urcat soarele pe cer", cum spune Liliana Ursu intr-o tulburătoare poezie. Prin tot ce are ea mai valoros, poezia angajată a tinerilor refuză gesticulația exterioară în favoarea mesajului de substanță, a cinta patria e un prilej de autentică dăruire morală, precum sugerează versurile Carolinei Ilica : „Despre patrie să scrii e greu / Cuvintele trebuie alese pe măsura simțirii : / Nici lingușitoare, nici banale / Păstrind în ele lauda cea sfintă / Ce se cuvine mamelor și casei / În care ai văzut întiia lumină". Iubirea de țară e transfigurată liric, cel mai adesea în simboluri ctonice, poeții cintă pămintul natal, dovada milenarei statornicii a poporului nostru pe aceste plaiuri, în versuri emoționante laudă „pămintul din grădină, pămintul de la șes / pămintul Țării Romane / și dintre toate mai ales pămintul care pururi rămine". Autorii depășesc sfera ocazionalului prin creații durabile, în care patriotismul se relevă ca stare de spirit fundamentală — iată poemul lui Dan Rotaru, în care patria devine axul cosmic al ființei : „Cind prin spații se-nvirte bunul nostru pămint, / țării mele mișcarea tot mereu i-o adun, / cum o pasăre zborul și-l cuprinde în aripi, / respirația-i unică eu în cintec o pun". Vizionarismul amplu străbate și lirica angajată a lui Marin Lupșanu, poetul vorbește despre faptele noastre roditoare „atit de simple în măreția lor / incit nici nu ne dăm seama cind / patria a devenit o cupolă, de la iarbă / pină la stele". Îngemănarea sufletului cu plaiurile natale e un simbol al existenței noastre străvechi, o imagine topos cu profunde rezonanțe morale : „Numai patria, pămintul natal / De care tălpile tale se lipesc ca semințele / Numai patria care arde în singele tău / Numai ea e puterea, liniștea, speranța" — spun versurile patetice ale lui Mircea Florin Șandru. Mereu în căutarea expresiei autentice, poeții tineri găsesc forme originale de a reda entuziasmul acestor timpuri „in care sintem trupuri vii și torțe de iubire" — cum afirmă Corneliu Ostahie. Condiția lirismului angajat este sinceritatea rostirii, vibrația afectivă și morală care dă energie verbului poetic — idee conținută în versurile Gabrielei Hurezean : „Ai dreptul să spui că iubești această țară / doar după ce-ai meritat s-o iubești / doar după ce-a inceput să te doară / credința că e timpul să te dăruiești". Vedem aici exprimată profesiunea de credință a tinărului poet care se dorește implicat în miezul de foc al realității epocii sale, identificindu-și destinul cu istoria vie a patriei. Într-o „scrisoare deschisă", Grigore Georgiu se adresează colegilor săi de generație astfel : „Scrie despre toate acestea, cărturare / despre zilele lucrătoare ale istoriei / cindva după semnele tale / vom data faptele, vremile, oamenii". Tinerii poeți din pragul mileniului trei adaugă trunchiului viguros al liricii noastre creația lor plină de prospețime și vitalitate generată de combustia marilor viziuni, cultivind — precum aceste versuri ale lui Dan Verona — un adinc sentiment al iubirii de țară, increderea în sensul moral al istoriei : „Țara noastră din vechime luminează blind în lume / Ea pe brațul nostru șade, ea prin noi își are nume / Țara noastră cu trei inimi dar c-un singur suflet mare / Binecuvintat de piine și zidiri vizionare".

Promovarea lucidă a valorilor

Urmare din pag. a 3-a

rie a spiritului critic național — de la Kogălniceanu, Xenopol, Eminescu, Hasdeu — își face loc lingă disputa Maiorescu—Gherea ; hiatusul cultural al secolelor XVI-XVIII e inlocuit cu arheologia barocului și renașterii de elaborație locală (Edgar Papu, Dan Horia Mazilu, Mircea Muthu, Vasile Cândea ș.a.) ; literatura secolului trecut incepe să-și arate marile surprize (Mircea Anghelescu, Mihai Ungheanu, George Munteanu ș.a.).

Rostul imediat al criticii și istoriei literare este, indiferent de unghiul metodologic adoptat, conturarea unor modele de inteligibilitate valorică a sensurilor, explicite și latente, ce alcătuiesc lumea plăsmuirii artistice. Însă totdeauna discursurile de acest tip trec, prin semnificațiile propuse, **dincolo de** interesul doct al criticii literare, fertilizind mentalități, deprinderi, judecăți și ierarhii prin care se prefigurează forțele entelehiale ale unei culturi. Nu intimplător, dar, **personalitatea literaturii române** văzută de Const. Ciopraga poate interesa și antropologia culturală, după cum nu intimplător Eminescu a inceput să fie restituit literaturii române în referențialuri ce depășesc critica propriu-zisă ; noua sinteză a lui G. Munteanu este exemplară în acest sens, alături de interpretările lui Ilie Bădescu, Mihai Ungheanu ș.a. Ca ultim argument, se poate lesne constata că și istoria lui Călinescu **nu** este **doar** o simplă variantă estetică a literaturii române. De aceea, ni se pare încă de o acută valabilitate afirmația lui Tudor Vianu (**Opere**, vol. 8, p. 342) : „în ansamblul vieții noastre sociale a apărut un tip intelectual al cărui corespondent nu-l găsim cu ușurință în alte culturi, și anume tipul omului de cultură care nu cultivă numai o specialitate științifică anumită, ci care reflectează la destinul global al culturii noastre și care se simte răspunzător de întreaga orientare a civilizației țării".

CONFABULE

* * *

Intinsă pe piatra subțire
din albia riului care curge spre izvoare
alunecind deasupra frunzelor
de toamnă
strinse sub vișinul din curte
ce își inalță fruntea la cer
luminind gutuile atirnate cercei la
ferestre
cercuri galbene
ochi neliniștiți te petrec plutind
in zadar
cum trece clipa aceea
pe care încă nici n-am dorit-o.

Iulian Neacșu

CONCURSUL DE POEZIE CONTEMPORANĂ „NICHITA STĂNESCU"

● Comitetul județean Timiș al U.T.C., în colaborare cu Asociația Scriitorilor din Timișoara, organizează în perioada 8—10 decembrie, 1989, la Centrul de creație și cultură socialistă „Cintarea României", pentru tineret, Concursul de poezie contemporană „Nichita Stănescu", ediția a V-a, dedicată Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

La concurs pot participa tineri poeți care nu au debutat în volum și care desfășoară activitate în cadrul cercurilor literare și al cenaclurilor literare din sistemul Uniunii Tineretului Comunist, al așezămintelor culturale, al studenților și al sindicatelor. Instituțiile pot inscrie în concurs cel mult 5 (cinci) concurenți, fiecare cu maximum 10 poezii.

Poeziile, dactilografiate în 5 (cinci) exemplare, însoțite de un plic inchis, cu datele personale (nume, prenume, adresă, număr de telefon, cenaclul pe care-l reprezintă), vor purta un motto și vor fi trimise pe adresa : Casa tineretului, str. Arieș nr. 19, 1900, Timișoara, pină la data de 25 noiembrie 1989, data poștei. Același motto va fi inscris și pe plicul inchis.

POȘTA REDACȚIEI

Prin **factagiu** ni s-a adus din partea unei corespondente care semnează **Violenta Decuseară** un **grop** lipit cu **șarnieră** prin care, folosind un **mentup**, ne sfătuiește să-i sugerăm colegului de la poștrestant deplasarea sa într-o **jamboree** mai apropiată de capitală spre a deveni și dînsul un veritabil **lipcan** precum subsemnatul.

I-am propus și, drept urmare, m-am ales cu un **doclad** de două pagini, iscălit cu inițiale și adresat redactorului șef al revistei.

I-am povestit lui **Fănuș** tărăsenia și mi-a zis: „așa-ți trebuie că prea ai gură bogată. Pe mine m-ai făcut hoț de lucruri care nu există? Ai noroc că n-am bani să-mi plătesc un advocat pe măsură, dar e ultimul avertisment...

★

Cei care s-au îngrozit de ideea năstrușnică de-a le da **învățături** despre formele fixe de poezie nu pot răsufla **încă** usurați. **Cătinel Doru** din Ciorogîrla ne „arde“ chiar o epigramă: „Mircea Micu, dragii mei / ce ne trece peste Styxe / Nu are multe idei / Și de are, toate-s... fixe!“ Mulțumim...

Una din cele mai pretențioase modele de forme fixe este, fără îndoială, **pantumul**. Cuvîntul este de origine malaeză. Francezii îl caligrafiază și **pantoun** și a fost inaugurat de **Victor Hugo**. L-au urmat : **Théophile Gautier, Charles Baudelaire, Leconte de Lisle.**

Cel mai „perfect“ pantum din poezia română l-a scris **Cincinat Pavelescu.**

Are zece strofe, de fapt catrene, cu rime încrucișate. Al doilea vers al catrenului devine obligatoriu primul vers al strofei următoare.

Al patrulea vers al fiecărui catren se repetă ca al treilea vers al strofei următoare. Curioasă este și alcătuirea, sau mai bine zis continutul, ideea catrenului. Primele două versuri, o descriere de natură, următoarele două, o meditație. Încercați și dumneavoastră, dragi corespondenți, și vă promitem publicarea imediată în locul destinat Periscopului.

★

N-am înțeles prea bine ce facultate ați terminat, stimate **Anton Doru D.** din București. Am încercat să dăm un sens inițialelor, dar degeaba. De fapt ce înseamnă: **T.C.M. (I.P.B.)?** Mă flatați continuînd: „Ei bine! După ce am citit «Valul care-a plins pe gleznа ta» din 24.06. '89, mi-am dat seama că înaintea Rotii a fost Poetul, că omul, de cînd a coborît din pom (dacă a coborît de acolo!) și pînă în ziua de azi a iubit, a visat, a fost, este și va rămîne om, numai înveliș în acel tainic parfum al iubirii pe care dumneavoastră ați reușit să-l sintetizați în 25 de ginduri, ce valorează cît o întreagă bibliotecă“... Măi să fie? Păi, atunci, informîndu-vă că am mai scris încă vreo 250 de asemenea... gînduri, sînt un om cu „opera“ terminată. Versurile trimise ne-au amuzat. În special cronica rimată intitulată „Amabilități“. Aveți umor...

Nici chiar așa, iubite **Nicolae Zărnescu...** Noi n-am pretins o fișă de „cadre“. Sînteți membru al cenaclului „Balada“ și ați cîștigat numeroase premii publicînd în multe reviste. Deci, sînteți mult prea bun pentru rubrica noastră care se ocupă de începători și încearcă să lanseze nume noi. Vă dorim noi izbînzi literare.

De multă vreme n-am citit un manuscris de 300 de pagini (!) cu atîta plăcere, bucurie și uimire, Romanul dumneavoastră, aș putea zice chiar stimate **colega Ioan Silvan**, după un retus de rigoare, poate face față exigențelor oricărei edituri. Nu vă laud fiindcă sînteți din Aradul Nou și că sînteți, cum scrieți, „un simplu muncitor“. Nu! Dumneavoastră sînteți, fără să vă dați seama, un **scriitor** încă nedebutat. Rog să țineți cont de observațiile și tăieturile făcute, să redactilografiați manuscrisul și să mi-l returnați de urgență. Sper să fiți una din surprizele tinerei generații de prozatori. Ca poet, v-am confirmat mai demult acest lucru, sînteți... aproape la fel de bun.

Din Timișoara, **Robert Serban**, de „aproape 19 ani“, ne trimite cinci „încercări“ poetice. „În speranța că le vom citi“. Le-am citit. Mai trimiteți să ne „lămurim“ mai bine.

O scrisoare cu enunțuri inteligente, cu umor și duioșii de toamnă, ne trimite craioveanul **Andrei Vladimirescu.** Am publica-o în întregime dacă am dispune de spațiul necesar. Sînteți fotograf și dacă vă ies pozele tot atît de „clare“ ca și versurile înseamnă că sînteți de două ori talentat. „Aceste păsări vor pleca / aceste aripi vor apune / tîrziu în Țara Undeva / definitive și postume.“ E doar o mostră. V-am păstrat pentru un grupaj care să vă reprezinte. Vă mulțumesc pentru plăcerea pe care mi-ați produs-o scriind cuvîntul „zaibăr“ cu trei de „b“. Așa așa, ca să-mi reamintiți de suferințele dacilor privați la un moment dat de acest lichid, ah! atît de păcătos de plăcut.

De ce nu trimiteți dumneavoastră, **Marian Haiducu**, volumul la un concurs de debut al unei edituri? E amuzantă proba de „păreri“ contradictorii emise de aceiași „postaș“ cu privire la versurile ce le-ați trimis sub nume diferite. Într-o zi, cînd veți avea timp, căutați-mă la Uniunea Scriitorilor, în biroul de la parter. În caz că secretara nu vrea să vă primească, rostiți următoarea parolă : „TIMIRAS !“.

Dacă nici după rostirea acestor magice cuvinte n-o veți convinge, hai să ne întîlnim în cartierul Militari unde domiciliem ambii, dimineața, în fața magazinului de pește. Eu locuiesc deasupra.

I.C.T. — Timișoara: am primit „romburile“, desenele, versurile și alte poeme destul de interesante. Vă sfătuim să bateți cu încredere la ușa redacției revistei „Orizont“ (unde sînteți, într-un fel, arondat) și să înmînați poeziile, fără sfială, poetului **Anghel Dumbrăveanu.** Eu și domnia sa sîntem vechi amici și, sînt sigur, nu va zice nu!

Barbu Costin, din același oraș cu **I.C.T.**, revine promițător: „Și-atunci mai cred mișcarea pietrei / melci verzi colindă pădurea / ca niște spiralate ierburi mișcătoare“.

Florin Stoian Sălișteanu. Interviul cu poetul **Mihai Moșandrei**, aflat la vîrsta senectuții, îl vrem bătut la mașină. Versurile vi le-am ridicat la Periscop.

Același răspuns și pentru **Tucu Morosanu** care așteaptă această clipă de trei ani. Carpe diem...

Mircea Micu

PERISCOP

Iarnă

În ampla crisalidă-a zăpezilor spumoase.
Încet se-nchide codrul și-adoarme împăcat.
Plopi albi de fum molatec se leagănă pe case
Și melancolici cerbii migrează către sat.

De-atîta alb bătrînii încăruntesc mai tare.
Atunci mi-e dor de tine și-aș asculta
povești.
Cu spiriduși săgalnici, cu lupi și ursitoare
Ce lasă nenorocul, norocul la ferești.

Și-n halducie gîndul visările îmi mînă.
Din basmele uitate fur cei mai aprig cai.
Și prin ninsori celeste, înstrăinată mînă,
Înot cu tine-n brațe spre plaiul sideral.

Toamnă

Risipă grea de aur și-aramă pe poteci.
Asediu crunt de vînturi cu cete de balauri.
Pe cai diformi de ceață roiesc vedenii reci
În autodafé-uri gem fagii pe coclauri.

Și codrul din nababul cheflîu, cu suflet bun,
Rămîne-un schimnic gîrbov, tînjing în
părăsire
Aezii se înșiră în zaristi, în surghiun.
Ademenind și visul rebel de nemurire...

Cu Esenin

Serghei Esenin, astăzi sînt iarăși beat
și trist
Iubita înc-o dată m-o alunga severă
Și din prieteni oare cîți știu că mai exist
Și-ar zăbovi sub steaua-mi buimacă
și stingheră

Tăcerea-n preajmă rece, inundă ca un riu
Cu undele amare, în cercuri mari, nătînge.
Abia mi-aduc aminte într-un amurg moliu
Ce volburi, ieri, sonore, mi se-mpleteau
în sînge.

De-o arde-n mine noaptea un singur ceas
de somn.
Din nou voi pune visul să tragă-n ham
la sănii.
Să mai aduc în spațiul în care mă întomn.
Tristețea ta, ajunsă balsam pe buza rănii...

TUCU MOROȘANU

Cîteva gesturi

Tatăl meu mi-a adus din Franța
cîteva gesturi de-ale lui Napoleon.
Mult mai tîrziu mi-a mărturisit
că le rupsese din grădina palatului,
fără ca paznicul să-i observe.
Îi dăduse doar,
bună dimineața
în limba română.

Lecția de geografie

Copii!
Tabla pe care o aveți în față
Este Marea Mediterană.
Mulați din cînd în cînd buretele-n ea
Și stoarceți-i la urmă, puțin cîte puțin.
Picăturile vor forma, una cîte una
A doua insulă... Creta.

FLORIN STOIAN SILIȘTEANU

Competență și prestigiu

Urmare din pag. a 8-a

cei care ne puneau în valoare bogățiile, le și însușeau — Enciclopedia din 1939 relevă un mare adevăr.

Cită distanță de la realitatea ilustrată de Enciclopedia de acum cinci decenii și pînă la realitatea României din anul 1989, ilustrată, printre altele, și de organizarea celei de-a XV-a ediții a Tîrgului Internațional București ! O parte dintre cei care trăim acest eveniment, obișnuiți cu realizările de prestigiu obținute de țara noastră în ultimele decenii, s-ar putea să nu realizăm — la adevărata scară — saltul spectaculos efectuat de economia românească, valoarea intrinsecă a acestei modificări de poziție — unică în istoria omenirii (la etape și condiții similare). Ne-am obișnuit, poate, într-o falsă modestie sau dintr-o rutină prea repede venită, să nu ne mai entuziasmăm la unele cifre care închid în ele întreaga legendă a devenirii noastre : în cei 45 de ani de la actul istoric din August 1944, fondurile de producție sînt astăzi de 3 600 miliarde lei, față de numai 160 miliarde lei în 1945 ; cu această dotare tehnică, industria românească produce astăzi de 135 de ori mai mult decît în 1945, din care de 120 de ori după **Congresul al IX-lea** al partidului... Miracol ? Mister ? Nicidecum. Ce putere, ce elemente definitorii au stat la baza acestei formidabile metamorfoze ? Iată răspunsul, adevăratul răspuns, sintetizat în numai o frază, de chiar secretarul general al partidului și președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Adunarea solemnă din Capitală cu prilejul celei de-a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 : **„Putem să spunem cu toată tăria că numai și numai în condițiile socialismului au fost posibile marile realizări, că numai și numai socialismul a lichidat înapoierea din trecut și a asigurat ridicarea, într-o perioadă scurtă, a României la un înalt nivel de dezvoltare economică și socială“.**

Acest nivel de dezvoltare este puternic ilustrat și prin T.I.B. '89 : 40 de întreprinderi de comerț exterior vor expune produse realizate de circa 700 de întreprinderi, centrale industriale, institute de cercetări pe o suprafață de peste 60 000 m.p. Ce expun întreprinderile autohtone ? Cele mai multe din exponatele românești sînt noutăți sau produse cu un înalt grad de modernizare : de la locomotive și autobasculante la calculatoare și roboți industriali, de la elicoptere și planoare la cauciucul poliizoprenic și medicamente, de la autoturisme și automate programatoare la mobilă fină și îmbrăcăminte, la portelan. Oglindă fidelă a stadiului de dezvoltare economică a țării noastre, Tîrgul Internațional București — 1989 constituie un mijloc ideal de dezvoltare a relațiilor economice și de cooperare pe care România anului 1989 le întreține cu un număr de 149 de state ale lumii.

Ca o ilustrare a interesului major de care se bucură țara noastră în lumea contemporană, a dorinței multor state de a extinde relațiile economice cu România, peste 600 de firme din 51 de state de pe toate continentele sînt prezente la T.I.B. '89 cu o gamă largă de produse din sfera producției industriale și ingineriei tehnologice. Despre semnificația acestei participări vorbesc și două cifre : suprafața de expunere a acestor țări este de circa 22 200 m.p., iar 32 dintre țările participante — printre care : Austria, Belgia, Cehoslovacia, Franța, R.F.G., Italia, Japonia, S.U.A., U.R.S.S. organizează pavilioane naționale. Parteneri de cooperare, țările participante așteaptă oferta României cu încredere și în cunoștință de cauză : în concernul actual al participării la diviziunea internațională a schimburilor de valori România socialistă prezintă garanția unui partener de cuvînt și cu largi posibilități în abordarea unei palete cît mai variate în aria determinată de schimburile comerciale. Dezvoltarea impetuoasă a economiei noastre naționale, îndeosebi după cel de-al IX-lea Congres al partidului, caracterul său predominant intensiv, cu diversificare și orientare spre ramurile de vîrf — purtătoare ale celui mai înalt progres tehnic — iată coordonatele pe care se înscrie actuala ediție a T.I.B. '89. Numai în 20 de ani, peste 2000 de întreprinderi noi, 180 de mari platforme industriale s-au adăugat zestrei bazei tehnico-materiale edificată în anii socialismului.

Politica economică a partidului și statului nostru se găsește puternic reflectată în cea de-a 15-a ediție a Tîrgului Internațional București — 1989. Accentul pus de România pe intemeierea și dezvoltarea relațiilor internaționale reiese pregnant și din **Proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al P.C.R.**, în care se afirmă : **„România va participa tot mai larg și cu eficiență sporită la diviziunea internațională a muncii, la cooperarea în producție, știință și tehnică cu statele membre ale C.A.E.R. și celelalte țări socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială“.**

„Comerț-Cooperare-Dezvoltare-Pace“, aceasta este deviza sub care se desfășoară complexul program al Tîrgului Internațional București, ediția 1989. În simbolul acestor patru cuvinte se cuprinde demersul actual al țării noastre, în care prestigiul României socialiste prefigurează continuarea zborului spre deplina Eră Comunistă.

CUMPĂNA

Aşchii

I. Cînd cîntau bunicile în septembrie pe cîmp, tremurau stiuleții de porumb.

II. Secvență cinematografică. Se filmează interiorul unei mașini de transport în comun. Călătorii — pe scaune, citiva — în picioare. Mașina se deplasează. Figuranți și actori știu că sînt filmați. Pozează. La stația următoare, se mai urcă un călător și, prin ușa deschisă pătrunde o viespe rătăcită. Dă rotocoale. Se iscă o spontaneitate formidabilă, o figurantă elegantă riscă un tipăt cochet, actorii se confundă cu figuranții, figuranții se confundă cu actorii : toți dău din mîini la fel de expresiv. Șoferul știe cînd să oprească. Lumea buiște afară odată cu viespea. Diavolul de regizor îi face bezele și ea se pierde, biziind, în parcurile orașului.

III. Unii cred că poezia este atotputernică, alții — că poezia este un fel de n-ar mai fi și se întîmplă ca primii să tîntească alături, iar ceilalți să trăiască mereu în domeniul ei.

IV. Tot zborul ce-ați zburat, voi păsări ale pămîntului
atinge mijlocul, din cînd în cînd, al mamei.

V. În Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului (14 octombrie), Dan Stanca publică un eseu excelent despre „Nenumărabilul benefic“. Autorul știe să vadă raporturi subtile între intelectual artistic și cel științific, între nenumărabil și numărabil, între cunoașterea calitativă și cea cantitativă. Relația numărabil-nenumărabil conține un adevăr și un „fals“. Despre adevărul ei vorbește, într-un limbaj elevat, Dan Stanca. Despre „falsul“ ei se mai pot spune cîteva cuvinte : este de-ajuns să vorbim despre **doi** termeni, numărabil și nenumărabil ca nenumărabilul să devină numărabil.

VI. Trag după mine la edec
basmul de pari înconjurat
bătuti în basm de cine știe cine.
Ah, capete bătrîne umplu parii
și ascutit de secetă și ger.
singur rămas nestăpînit,
parul al doisprezecelea strigă.

VII. Poemele proaste suferă de singurătate, poemele bune suferă de o singurătate și mai mare.

VIII. Dar coapsa fetei care trece strada
restabilește ordinea.

George Alboiu

NUME ROMÂNEȘTI

Un nume foarte vechi și răspîndit...

...este **Șerban**, mai întîi prenume, apoi nume de familie cu numeroase derivate: **Șerbănescu, Șerbănoiu, Șerbănică**, dar și **Șerboiu, Șerbescu** etc.

Opinia unanimă a lingviștilor în privința etimologiei lui **Șerban** se poate rezuma în lanțul: lat. **servus**) **rom. serb** sau **sîrb** „țăran legat de pămîntul moșierului“) n. prop. rom. **Șerbu(u)**) **n.** prop. rom. **Șerb + an**) **Șerban.** O asemenea explicație satisface pe deplin atît legile fonetice de evoluție (lat. **rv** = rom. **rb** — cf. **corvus)cerb**), cît și structura lexicală a numelui.

Apărut de timpuriu în onomastica românească, **Șerban** (și cu varianta **Sîrban**) se întîlnește în documente încă de la sfîrșitul secolului al XIV-lea. Numele aparține mai ales unor mari boieri și demnitari, încît pare destul de ciudat, lucru observat și în **Mică enciclopedie onomastică**, să fi păstrat sensul cuvîntului comun, acela de „supus, țăran legat de moșie“. Să se fi petrecut chiar în latină o mutație de sens? Posibil, căci **Servius Tullius** (576—534 î.e.n.), fiu de sclavi, a ajuns totuși cel de-al șaselea rege legendar al Romei. În lucrarea sa, **Italicii și veteranii din Dacia** (Timișoara, 1986), Nicolae Branga ne semnalează, din inscripții, un **P. Aelius Servius** și un **M. Servius Donatus**, cognomenul **Servius** dovedind, potrivit autorului, „romanizarea integrală“ a purtătorului său. Un **Flavius Servandus** este identificat de Emilian Popescu **(Inscripțiile grecești și latine din secolele IV—XIII descoperite în România**, București, 1976, p. 131—133) pe o inscripție descoperită la Tuzla. Scrisă în grecește și plasată în secolul al V-lea, inscripția poate fi considerată ca imortalizîndu-l de fapt pe un **Servantis**, ceea ce ar însemna ca adjectiv: „scrupulos, care respectă o regulă“, deci un sens foarte deosebit de **servus.**

În lipsa unor probe sigure că mutația de sens s-a produs, trebuie să acceptăm că **Serb(an)** a păstrat în cea mai mare parte sensul inițial mai ales că, în „Conscripția lăcuitorilor din districtul Făgărașului și orașul Făgăraș, făcută din ordinul Guvernului în 1721—1722“, publicată de St. Metes în **Situația economică a românilor din Țara Făgărașului**, I, Cluj, 1935, numele de **Șerban**, atît ca nume de botez, cît și ca nume de familie, apare foarte frecvent, atribuit mai ales iobagilor.

Pe de altă parte, în același document, se înregistrează aproape la fel de frecvent numele de **Șorban**, purtat de data aceasta de către mai mulți preoți și de către un mare număr de „boieri“ (termen prin care — am mai arătat aici — nu se desemna atît o stare materială, cît o poziție socială în comunitatea rurală). Așa sînt un **Șorban Boier** și un **Comșa Șorban** din Vistea de Sus, **Radul Șorban** din Besimbac, **Streza Șorban** din Copăcel, **Șorban Codra** din Drăgus.

În **Dicționar al numelor de familie românești**, I, Iordan pune la originea acestui nume un ucrainean **Șorban**, greu de acceptat cu o răspîndire atît de mare în inima Transilvaniei. N-am putea mai curînd presupune o tendință de „desprindere“ a numelui propriu de semnificația comună simțită în **Șerban?**

Ne ajută în această presupunere un amănunt interesant din aceeași conscripție: un boier din Voila, perceptor — pe care țăranii îl suspectau la un moment dat de necinste pentru că banii strînși de la ei n-au ajuns la nemesul local — se numește **Gavrilă Șorban**, sau **Șorban Gabor.** În altă parte — și este vorba neîndoielnic de aceeași persoană — el apare ca **Șerban Gavrilă** (în original, **Ș** este scris **S** în ambele variante ale numelui).

Să fie, oare, numai o întîmplare faptul că preoții, „boierii“ și funcționarii locali preferă să se numească **Șorban**, deși ei sînt tot **Șerban**, așa cum ne indică fluctuația grafică din cazul sus-numitului? Desigur, nu trebuie să ne gîndim aici la acțiunea vreunor legi fonetice — prin care **ș**) **o** nici nu se explică —, dar nu ne putem rezuma nici la arbitrariul celor care au scris, deși acesta are o mare probabilitate în cazul numelor proprii, pentru că diferența dintre purtătorii celor două nume este marcată social.

În **Dicționarul limbii române** se consemnează un adjectiv **șorbănit, -ă**, cu mențiunea „regional“, înregistrat în zona Rășinari — Cisnădie, însemnînd „descult“ și considerat cu etimologie necunoscută. Valoarea de adjectiv participial ne trimite la un neatestat verb **a șorbăni...**

Cum legătura cu **șerbit**, existent și el în dicționar, de la verbul existent **a șerbi** este greu de făcut, conform tuturor legilor lingvistice, fie-ne permisă o mică fantezie: **a șorbăni** putea fi un verb local însemnînd „a te comporta ca un... **Șorban**“, iar un **șorbănit**, pacient al actiunii, ar fi victima acestui crud **Șorban!** Restrîngerea spațială a adjectivului comentat, corespunzătoare aproximativ zonei unde-l găsim pe **Șorban**, permite o asemenea ipoteză...

Ipoteză pe care am formulat-o cu convingerea că nici un **Șorban** contemporan nu ne-o va lua în nume de rău. La urma urmei, ca și **Șerban, Șorban** atestă doar un vechi nume românesc pentru care nu este nevoie să căutăm pe aiurea origini.

Cezar Tabarcea

nicolae sinești

Ca într-o toamnă

Eu sînt cariatida unui dor
Mă apasă și cerul și pămîntul
Cuvintele nu tac și nici nu mor...
Mă scald sub ploi și mă usucă vîntul.

Hei, lume a poeziei mele
Fă-te iubire strălucind !...
Îngrijitorule de stele —
Ascultă-mi inima vorbind...

Stau între oameni ca-ntr-o toamnă
Ca într-un gol de viață-adînc...
Iar calul meu de frig se-ndeamnă
Cu universul la oblînc.

Se desenează munții

S-au înmulțit
Păianjenii-n lentile,
Din calendar —
Cad frunze peste mine...

Numără-mi pulsul,
Ioană, Ioană,

Îmi desenează munți
Cardiograma !

Poem inevitabil

În biblioteca răcoroasă
Fiecare carte —
Rezemată de-un arbore...

Cine mi-a legat
Între ele oasele,
De știu alerga ?
Cad de pe mine cuvintele
Ca niște lespezi
Din memorie.

În biblioteca răcoroasă
Fiecare carte
Rezemată de-un arbore.

Steaua ochiului

Poetului Grigore Hagiu

Steaua ochiului —
De lacrimă, s-a stins.
În ea e ger
Și s-a pornit pe nins.

Era o casă
Cu ușile deschise...
Și-atîta poezie,
Și atîtea vise.

Poetule !
Inimă de gînd
S-a-ntunecat de ziuă
În cuvînt...

Singur mă-ntorc
Acum acasă
Ca un Grigore
Ce a plecat la coasă.

UN NOU OBIECTIV CULTURAL LA BOTOȘANI

● **În întîmpinarea Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, în prezența unui mare număr de cercetători științifici, muzeografi, oameni de cultură și artă din județ și din țară, sîmbătă, 7 octombrie 1989, la Botoșani a fost redeschis Muzeul de etnografie, secție a Muzeului județean — edificiu de valoare simbolică în evidențierea trecutului nostru istoric, dovadă a statorniciei noastre pe aceste plaiuri.**

Valorificînd, așa cum spunea marele istoric Nicolae Iorga, „una din cele mai frumoase case din Botoșani, interesantă din punct de vedere arhitectural, cea construită de bunul meu Manolache Iorga“, edificiul, complet renovat, a devenit un punct de atracție pentru numeroși turiști din țară și de peste hotare.

Noul muzeu etnografic din Botoșani se distinge printr-un număr însemnat de exponate — unicat în Moldova, prin modalitatea modernă de expunere constituindu-se într-un lăcaș cu valoare de referință pentru întreaga zonă de nord a țării.

rafael alberti
memorii

XI

Într-o dimineață cețoasă de februarie a anului 1940 părăseam portul Marsilia pe vasul **Mendoza**, în direcția estuarului fluviului Rio de la Plata. Noi, spaniolii, ne amintim bine de acele timpuri. Lagărele de concentrare din Franța și din Africa de nord continuau să se umple de soldații noștri, de femeile și copiii noștri, pentru crima că am fost primii combatanți, primii eroi în luptă împotriva fascismului internațional, care nu numai că reușise să-și înfigă pumnalul în Republica Spaniolă, ci se și extindea, ca o lavă a morții, prin toate orașele și cîmpiile Europei. Și astfel îmi amintesc clipele în care scriam, îndepărtîndu-mă de litoralul francez în drum spre America, acest mic poem în care evocam bătrîna mea Europă : **Rămîi acolo, bătrînă Europă, zguduită /de la Nord la Sud, de la Orient pînă-n Occident / E ceasul plecării. / Te părăsesc stinsă, trist luminată. / Cu altă lumină fruntea-mi speră / La întoarcere să te regăsească.**

Părăseam o Europă pe întuneric, luminată doar de focul tunurilor și al bombelor incendiare care plouau din cer. În 1950 se împlineau aproape unsprezece ani de la transcrierea acestor versuri, cînd eu, întovărășit de vesnicul viteaz José Bergamín (cel vesnic alergînd în confruntarea cu aventura), străbeam norii Atlanticului la înapoierea în această lume veche care ne-a dat viața și, odată cu ea, orgoliul a tot ce sîntem : **Cu altă lumină fruntea-mi speră / la întoarcere să te regăsească.**

Zbor minunat peste mare. Zbor emoționat în aripa dimineții peste munții, peste cîmpiile și orașele Spaniei noastre. Zbor plin de aspirații deasupra Angliei, în drum spre Sheffield, la marea adunare pentru pace unde trebuie să-mi ridic glasul alături de cei al tuturor, atîtor spanioli de pe pămînturile americane : **Cu altă lumină fruntea-mi speră / la întoarcere să te găsească.**

Da, cu altă lumină, sub o altă incidentă a firmamentului mult depărtat de acele zile de întuneric și de spaimă, da, într-o altă lumină visam eu să întîlnesc Europa, și a fost ca Marea Britanie trebuia să fie locul cel dintîi pe care să păsesc după atîția ani de absență.

Aerodromul din Northolt apăru deodată într-o ruptură de ceață. Și cu slabele lumini aprinse pentru a lumina puțin înfiorata înserare autumnală care se topea în noapte, intrăm José Bergamín și cu mine în Anglia Guvernului laburist al lui **mister** Attlee, reprezentată — la sosire, vai, cu surpriză — de șase din cei mai impozanți detectivi ai Scotland Yard-ului (lucrul acesta l-am știut mai tîrziu din nu știu ce ziar) detectivi care cu o foarte elegantă distincție britanică, ne așteptau rigizi, cu șase stîlpi blonzi, în spatele unor mici pupitre cu un fals aer de colegiu. Jumătate de oră de interogatoriu garnisit de cele mai curtenitoare înclinări din cap, și de cele mai butaforice surîsuri, distribuite profesional printre valurile de intenționată candoare a fiecăreia dintre întrebări. Și apoi, dintr-odată, ca o împușcătură, veni neașteptata întrebare: «Dumneata vii la Congresul Păcii?»

Obiectivul acestei călătorii, scris pe viza mea, și formulat de consulatul britanic din Montevideo, specifica: «Studii și conferințe». Conferințe, care, era adevărat, că atît Bergamín cît și eu le-am fi susținut la universitățile din Cambridge și Oxford, unde vechi hispaniști prieteni ne așteptau, și studii pe care, în marile pinacoteci din Londra, mai ales, eu le-aș fi făcut, pentru a-mi completa volumul meu de poeme dedicate picturii. «Da, voi lua parte, și de ce nu? la congresul partizanilor păcii, autorizat de Guvernul dumneavoastră», le-am spus. Știu că sosește o delegație de republicani spanioli. Știu că vine la el Pablo Picasso și doctorul Giral, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Spaniole în exil.

Un nou zîmbet, cel mai larg și perfid dintre toate ce mi-au fost date să văd, apoi interlocutorul meu se ridică deodată de la pupitrul său și spune: «Acum trebuie să arunc o privire în bagajul dumneavoastră.»

O privire, pe ce am putut constata după aceea, era o altă formulă deosebită în felul de a vorbi a acelui polițist, căci îmi răscolise întregul bagaj, scotînd din geamantan, printre ciorapi și cămășile mele, cîteva exemplare din cărțile de versuri (scrise de mine și care se găsesc mai peste tot în lume, inclusiv la librăriile din Londra), o ciornă a **Cantatei Păcii și textele** dactilografiate ale unor conferințe despre Garcilaso, fray Luis, Góngora, Quevedo, Garcia Lorca și Machado. Acestea erau teribilele materiale explozibile ascunse în bagajul meu. Paginile dactilografiate le și luă suspiciosul și elegantul detectiv al lui **mister** Attlee, în timp ce un alt polițist mă conduce la barul aerodromului, unde alți clienți m-au primit fără să-mi arunce măcar o privire. La toate acestea, ceva mai tîrziu îsi face apariția, în același bar, José Bergamín, căruia un alt detectiv, tot atît de distins, îl întrebase și-i înregistrase convorbirea. Bergamín venea destul de surizător, cu speranța că va putea trece porțile vamei și se va îndrepta apoi, așa cum într-o țară ca Anglia cu o tradiție atît de liberală era logic, la locul congresului — Sheffield —, nu foarte departe de Londra. Însă... afectuoșii și atenții noștri detectivi nu consimțiseră nici pentru o clipă să ne arate simpatia lor.

Întîi mie mi se adresară. Apăru din nou detectivul meu, care după ce îmi înapoie originalele dactilografiate îmi ceru să-i arăt tot ce am în buzunare. Nu-l satisfăcuse probabil prea mult autocontrolul, căci după ce îi arătasem servieta, carnețelul cu adrese, și tot ce aveam în buzunare, m-a controlat el cu propriile mîini, convins fără îndoială, că îmi poate găsi undeva pe la subțioare, vreo ultrapericuloasă bombă atomică de manufactură... uruguayană. Odată terminată o sarcină atît de fină și de subtilă, îmi predă o hîrtiuță galbenă în care se spunea că prin articolul unu — adică, fără alte explicații — nu mi se aprobă intrarea în Regatul Unit, marea patrie a lui Shakespeare, a lui Cromwell și a Guvernului socialist al lui **mister** Attlee.

Cîteva clipe mai tîrziu au aplicat aceeași procedură și cu prea plinul de înfierbîntelí care era Bergamín: prin mijlocirea altei hîrtiuțe galbene și al fulminantului articol unu era reținut și el în acel bar al aerodromului, și al Angliei, ale cărei porți urmau să fie închise pentru noi, cu șaptesprezece mîi de chei. Cînd am rămas singuri, mereu în același bar — pe care Bergamín îl denumise cu multă grație «bar de concentrare», — mi-a povestit că cei doi detectivi care îl interogaseră l-au întrebat «cum se face că dumneata, un scriitor catolic atît de mare, te pretezi și comiți marea greșeală de a călători întovărășit de un tip ca el», dîndu-i să înțeleagă că dacă s-ar fi aflat singur, cu siguranță că nu i-ar fi fost refuzată viza de intrare în Anglia.

O, biet **mister** Attlee! Eu îmi aminteam, în timpul acelei nopți cînd am fost obligați s-o petrecem așezați pe niște scaune incomode, că am fost însoțitorul dumitale, ghidul dumitale prin eroicele fronturi ale Madridului, invincibila noastră capitală a gloriei. Și îmi aminteam, de asemenea, cum împreună cu însoțitoarea dumitale, deputata laburistă Hellen Wilkinson, la un spectacol la teatrul **Español** la care am fost și eu invitat, dumneata cereai cu glas puternic combatanților noștri: «Rezistați! Rezistați!», căci exista perspectiva ca partidul laburist să preia puterea, și că eventualul ajutor pe care țara dumitale și Guvernul ei l-ar fi acordat Republicii Spaniole ar fi putut-o salva de la moarte și din mîinile unor Franco, Hitler, Mussolini. «Rezistați ! Rezistați !» Doi dintre spaniolii acestei rezistențe ne aflam acum la pragul casei dumitale, și care a fost primirea?

Aceasta era noua lumină pe care la întoarcere o doream Europei? Din fericire, nu, nu era aceasta.

Lumina nouă continua să cadă în Anglia din avioane, cu zeci și zeci de prieteni, care soseau, iluzionați, la congresul de la Sheffield; și prietenii continuau să sosească cu vapoare care prin Marea Nordului, prin Canalul Mînecii, și de peste Atlantic, se apropiau de țărmurile engleze; noua lumină se afla, de asemenea, înlăuntrul Regatului Unit, alături de același **mister** Attlee și a impenetrabililor detectivi însărcinați s-o întunece.

Cu toate acestea, **barul nostru de concentrare** continua să se însufletească, și cîte un nou prizonier al păcii completa clientii. Iată-l vesel, agitat, izbucnind în hohote de rîs. Era președintele delegației norvegiene. Doi italieni, pe care eu la început îi credeam doi polițiști, se aflau în bar înainte de sosirea noastră. Erau un bărbat și o femeie, de asemenea, delegați la congres. El, prieten al Spaniei, soldat al **Brigăzii Garibaldi** în anii războiului nostru civil. Felul lui de a se apropia de mine nu-l voi uita niciodată. La început, a făcut-o temător, făcînd un ocol al barului. Însă cînd ne-am întîlnit frontal, îmi azvîrli, hotărît, plin de încredere: **Veniți de foarte departe. Însă / pentru singele dumneavoastră, ce cîntă peste / frontiere, ce contează această depărtare?**

Era poemul meu dedicat «Brigăzilor Internaționale», scris în zilele apărării Madridului, în noiembrie 1936. L-am îmbrățișat.

În românește de Esdra Alhasid

m a p a m o n d

CONFRUNTĂRI DE IDEI ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

PROGRES CULTURAL ŞI UMANISM IDEOLOGIC

În ciuda atîtor peroraţii estetizante, mai vechi ori mai noi, fenomenul cultural îşi păstrează, mai mult chiar, în lumea contemporană îşi accentuează deschiderile spre panorama vieţii sociale, a unei problematici care depăşeşte în mod clar graniţele tradiţionale ale preocupărilor în acest domeniu. Asistăm la o dilatare a fenomenului cultural, deşi acesta rămîne centrat pe ideea de operă de artă. Explicaţiile trebuie căutate în specificul şi amploarea experienţei istorice, în gradul de conştientizare a omului cu privire la propriul destin, în întrebările grave ridicate de sensul şi substanţa actuală ale condiţiei umane, nu în ultimă instanţă în masificarea culturii, prin difuzarea la nivel de masă, folosind mijloacele tehnicii moderne.

În climatul dezbaterilor ideologice contemporane ce au ca obiect sensul istoriei, criteriile şi raţiunile progresului uman, indicatorii după care se judecă însuşi progresul cultural sînt de o diversitate adeseori debordantă. Rămîne totuşi ca un centru de gravitaţie al dezbaterilor măsura în care cultura serveşte nobila misiune de a contribui la ameliorarea condiţiei umane, într-o accepţie care să afirme şi să plaseze omul însuşi în prim-planul atenţiei. Pe acest teren devine operantă asocierea dintre dezideratul progresului cultural şi dimensiunea umanistă a factorului ideologic atît de pregnant manifestat în epoca contemporană, chiar împotriva unor opinii din Occident ce licitează cu ostentaţie asupra unei asa-zise dezideologizări a vieţii sociale, în cazul de faţă, a culturii.

Problema este extrem de acută mai ales că marile epoci de creaţie culturală depun o irecuzabilă mărturie în favoarea acestei legături firesti care a servit mereu drept izvor pentru plămădirea unor valori perene, exemplare, definitiv intrate în patrimoniul umanităţii. Si apoi, nu trebuie uitat cîtuşi de puţin faptul deosebit de important că astăzi se manifestă o accentuată bătălie pe terenul ideilor, problematica culturii fiind luată în consideraţie ca un termen de referinţă permanent. În acest sens, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia că **„în lumea contemporană există o intensă confruntare ideologică între forţele revoluţionare şi progresiste, pe de o parte, şi clasele exploatatoare şi cercurile reacţionare, pe de altă parte, în legătură cu o serie de probleme fundamentale ale dezvoltării sociale, ale organizării societăţii, ale drepturilor maselor, ale condiţiei umane, ale gîndirii filozofice şi creaţiei spirituale"**. Pe acest teren apare extrem de relevantă asocierea dintre temeiurile şi direcţiile progresului cultural şi, strins legat de aceasta, expresiile veritabile ale umanismului în planul ideologiei, chiar şi acolo unde se proclamă interesat dezideologizarea.

DEZIDEOLOGIZARE ŞI SUBCULTURĂ

„Destinul civilizaţiei occidentale, destinul omului însuşi sînt azi ameninţate. Nu e vorba de un pericol imaginar, nici de sumbre anticipaţii în care spiritelor slabe le place să se lanseze pentru a-şi alimenta dezgustul lor înspăimîntat de efort". Această aserţiune cu ambiţie de diagnostic aparţine unui teoretician cunoscut, anume Henri Massis. Afirmaţia lui nu face partizanat în favoarea unei poziţii opuse sistemului social-politic capitalist. Dimpotrivă, autorul este un partizan fervent al acestui sistem, amărăciunea pe care şi-o mărturiseste fiind alimentată de faptul că în Occident nu s-a reuşit să se găsească o soluţie la acest decis, soluţie, desigur, pe gustul autorului francez.

Am evocat acest punct de vedere pentru valabilitatea lui mai generală, pentru că are puterea de a indica un fenomen cu care societatea occidentală se confruntă, punîndu-se în discuţie însesi structurile ei, ceea ce oferă pentru un autentic progres cultural care să pună în valoare şi să amelioreze condiţia umană în sensul strict şi umanist al termenului. Dacă asociem această opinie cu declaraţiile pe marginea tezei dezideologizării culturii regăsite în nenumărate cărţi, ziare şi reviste, lucrurile capătă o semnificaţie specială. De fapt, atunci cînd se insistă pe dezideologizarea culturii, teoreticienii occidentali, cu precădere apologeţi ai capitalismului, nu renunţă la ideologie, ci ei vizează demolarea oricărei ideologii care contravine sistemului pe care îl apără, în prim-plan fiind atacată ideologia revoluţionară, socialismul ştiinţific, orînduirea socialistă ca atare. Dezideologizarea propusă de ideologii occidentali ar fi, după cum cred ei, un stimulent al însuşi progresului cultural. Ceea ce se dovedeşte a fi un fals dacă avem în vedere chiar realităţile lumii occidentale.

Ne este la îndemînă să evocăm date aflate în domeniul evidenţei. Iată, de pildă, se propagă cu insistenţă produse aşa-zis culturale (pe drept ar trebui numite subculturale), care emană din modul de viaţă capitalist, occidental. Se lansează pe piaţă cărţi, filme, piese de teatru, programe TV, în toate expresiile culturale, un tip uman şi anume valori care sînt imposibil să fie calificate după criteriile adevărului condiţiei umane, a ceea ce ţine de perenitatea şi vitalitatea fiinţei umane ca făuritoare de valori. Mitul supermanului, a self-made-manului sînt concentrate ale culturii de masă astăzi atît de circulată prin mijloacele de informare, în edituri, în case de filme, în studiouri de televiziune. Violenţa, rasismul, înclinaţia spre agresiune şi aventură, evaziunea mistică, parvenitismul, goana după bani şi avere sînt fenomene sociale ale capitalismului care se regăsesc în planul unei aşa-zise exprimări culturale, difuzată în rîndurile a milioane şi milioane de oameni cu pretenţia unor produse certificînd progres cultural. Chiar şi partizani ai orînduirii capitaliste sînt astăzi nevoiţi să recunoască că asemenea manifestări au un caracter nociv, că deturnează omul de la un sens autentic al vieţii, că se constituie într-un refuz făţiş al valorilor culturale veritabile, aşa cum sînt ele înţelese în tradiţia milenară şi seculară a umanităţii. Aşadar, în acesti termeni, apare şi mai clară precaritatea poziţiilor adoptate de teoreticienii ce solicită dezideologizarea culturii, iar efortul lor de a denigra socialismul şi valorile acestuia, inclusiv în plan cultural, nu face altceva decît să pună în lumină viciul fundamental al modului în care gîndesc şi al intereselor pe care încearcă să le salvgardeze.

ELOGIU DEMNITĂŢII UMANE

În Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român se acordă o atenţie deosebită activităţii ideologice, politico-educative şi culturale, sub semnul cerinţelor dezvoltării permanente, în contextul imperativelor progresului general al patriei noastre, în toate domeniile. În mod explicit, acest fapt este conturat în termenii următori: „Pentru toţi creatorii, adevărata sursă de inspiraţie trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societăţii noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme şi piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei şi valoare artistică — la promovarea şi afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre, la creşterea generală a nivelului de cultură şi civilizaţie al poporului".

Iată, aşadar, exprimat limpede spaţiul în care cultura socialistă îşi îndeplineşte rostul în societatea noastră, avînd în vedere permanent progresul multilateral al patriei şi împlinirea plenară a omului. La temelia acestui demers generos se află concepţia revoluţionară despre lume şi viaţă a partidului, ideologia revoluţionară, care consacră condiţia umană şi omul însuşi drept valori supreme. Într-adevăr, în România socialistă modul nostru de gîndire este animat şi încărcat de aderenţa totală şi permanentă la un tip uman care se manifestă şi se împlineşte în mijlocul colectivităţii, care aşează mai presus de orice binele poporului şi patriei. Refuzînd evaziunea şi cosmopolitismul, cultura noastră socialistă este prin vocaţie şi esenţă patriotică şi revoluţionară. Depăşind radical şi definitiv imaginea despre fiinţa umană ca o fiinţă naufragiată în oceanul vieţii, însingurată şi sortită eşecului, cultura noastră este chemată să propună publicului, „consumatorilor", valori şi modele de viaţă care ridică la rang de lege demnitatea umană, solidaritatea dintre oameni, dreptatea şi egalitatea.

Omul nou, ca personaj central al creaţiei culturale, este şi rămîne, în spiritul politicii generale a partidului de făurire a societăţii socialiste şi comuniste, în temeiul realităţilor economice, politice şi sociale din România, expresia concentrată, conceptuală, a unei culturi care serveşte integral fiinţa umană şi condiţia umană, proiectîndu-le într-un univers al progresului permanent. Slujind poporul, cauza înaintării acestuia spre cote superioare de civilizaţie, cultura socialistă din ţara noastră îşi face astfel datoria, prin promotorii şi creatorii din acest domeniu aducîndu-şi contribuţia specifică la marele salt istoric înfăptuit prin opera de edificare a noii orînduiri.

Cultura socialistă nu numai că reflectă o realitate dată, dar ea însăşi, cum subliniia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, trebuie să se manifeste ca un factor de progres social. De altfel, patrimoniul poporului nostru înscrie realizarea în acesti ani a nenumărate opere literare, muzicale, plastice care omagiază eforturile creatoare ale milioanelor şi milioanelor de cetăteni ai României socialiste, stimulînd energiile lor, eforturile făcute pentru prosperitatea acestei ţări. Nimic deci mai nobil decît, şi pe tărîmul cultural, a sluji ţara şi poporul cărora le aparţii, a te exprima întotdeauna ca un luptător pentru valori superioare, animate de spirit cu adevărat umanist. Izvorul de trăinicie al creativităţii rămîne ideologia revoluţionară, rămîne concepţia înaintată despre lume şi viaţă care fac din om subiect al istoriei, al propriei istorii, şi nu un obiect pasiv care suportă în tăcere evenimentele şi întîmplările vieţii.

Punînd faţă în faţă mesajul culturii noastre socialiste cu expresiile culturale din lumea occidentală, aşa cum le-am evocat anterior, ne apare limpede superioritatea ideilor ai căror adepţi sîntem, idei în măsură să germineze şi în continuare noi şi noi valori ale culturii noastre, indicînd progresele realizate şi în acest domeniu, în contextul progreselor obţinute în dezvoltarea economico-socială, în toate sferele vieţii poporului român care-şi făureşte liber şi demn destinul pe care şi l-a ales.

Traian Gînju

COMPETENŢĂ ŞI PRESTIGIU

Frumoasa şi bogata toamnă românească îşi culcă lin paleta de culori peste întinderea ţării răsplătind cu dărnicie darul mîinii şi minţii omeneşti de a crea — prin efortul lor unitar — noi valori materiale şi spirituale, adăugînd, cu fiecare toamnă, o nouă zestre la avutia României socialiste. În peisajul acestei toamne încărcate de rod şi lumină o notă distinctă o face noua ediţie a **Tîrgului Internaţional Bucureşti** — manifestare economică de prestigiu — prin care ţara noastră continuă şi dezvoltă dialogul internaţional cu zeci de state de pe toate meridianele Terrei, fără deosebire de sistemul social şi politic, de apartenenta la una din grupările militare existente. Emblema T.I.B. a devenit, de 15 ediţii, cartea de vizită a unei ţări şi a unei economii în plin avînt de dezvoltare, limbajul comun al faptelor, prin care România socialistă vorbeşte astăzi lumii întregi, şi vorbeşte cu puterea graiului unei realităţi palpabile, demne de noua ctitorie care a făcut posibilă metamorfoza de prestigiu a întregii vieţi politice, economice şi sociale.

Urcarea vertiginoasă pe scara istoriei, aşezarea ţării noastre în rîndul statelor cu economii în plin proces de dezvoltare şi tinderea — în mod justificat — de a accede, într-un timp scurt, la statutul de ţară dezvoltată nu ar fi fost o realitate dacă România nu ar fi ales calea socialismului — singura cale de a ne desprinde din înapoierea de secole în care eram hărăziti. Cu o jumătate de secol în urmă iată ce se arăta în **„Enciclopedia României"**: „Proportia atît de redusă în care noi suplinim astăzi, prin propria noastră producţie, consumul de masini şi instalaţii industriale ne arată gradul redus de industrializare a ţării în sectorul industriei mijloacelor de producţie". Forţati de realitatea anului 1939, autorii respectivei Enciclopedii trasau coordonatele în limita cărora se dezvolta România interbelică, justificînd chiar, cu cifre comparative, statu-quo-ul în care se situa ţara noastră.

Analizînd această perioadă din istoria României şi valorificînd, în lumina materialismului dialectic şi istoric, datele şi atributele ei, secretarul general al partidului şi preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, sublinia la **Plenara C.C. al P.C.R.** din luna iunie a.c.: **„Este adevărat că dezvoltarea patriei noastre, în toate aceste etape istorice, a fost frînată de dominaţia de sute de ani a imperiilor străine, iar odată cu trecerea la dezvoltarea capitalistă a României în a doua jumătate a secolului trecut, de pătrunderea în ţara noastră a capitalului şi monopolurilor străine, care au stăpînit şi jefuit bogăţiile ţării pînă la revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944".**

Revenind la „Enciclopedia României", editată acum 50 de ani, citim acest pasaj, care probează — o dată mai mult — adevărul istoric pus în evidenţă de însusi secretarul general al partidului: „Noi n-am dispus de capitaluri, nici n-am controlat pe cel străin, care a venit năvalnic. Legături strînse cu piaţa materiilor prime, a masinilor şi mai ales a creditului, noi, românii, în afara oricăror tradiţii industriale, nu le-am avut de asemeni. Le-au avut în schimb străinii care au venit să pună în valoare bogăţiile ţării". Cu o deosebire esenţială — că,

Geo Ciolcan

Continuare în pag. a 7-a

Traian Brădean : „Flori"

REVISTA STRĂINĂ

● **ECATERINA MARKOVA ESTE ABSOLVENTA A INSTITUTULUI DE TEATRU DIN MOSCOVA** şi actriţă la Teatrul Sovremennik din capitala Uniunii Sovietice. În acelaşi timp ea a demonstrat şi calităţi de remarcabil prozator, cea mai bună dovadă în acest sens constituind-o culegerea ei de povestiri — cartea de debut — „Floarea soarelui". Volumul conţine cinci povestiri.

În prima dintre acestea, intitulată „Lalele albastre", eroina, o fată la anii pubertăţii, crescută fără căldura căminului părintesc, reuşeşte să-şi facă relaţii de prietenie şi să trăiască — fără să-şi dea seama şi nu deplin — prima dragoste. Cea de a doua proză, „Mîngea", o întîmplare petrecută unei femei care pe drumul vieţii ajunge la răscruce, poate fi considerată pe drept cuvînt o adevărată bijuterie psihologică. Subiectul celei de a treia, cea care împrumută titlul volumului, „Floarea soarelui", poate fi caracterizată prin formula „eroism fără ostentaţie". Este vorba în ea despre un soldat care îşi găseşte sfîrşitul în timpul îndeplinirii unei misiuni dificile. În felul acesta el devine erou în ochii celor care i-au supravieţuit.

Acţiunea ultimelor două proze este plasată una în Statele Unite, cealaltă în Austria. Tema este însă aceeaşi: destinul oamenilor care şi-au părăsit ţara. În povestirea „Melodia Pădurii vieneze", care încheie volumul, cititorul face cunoştinţă cu un cuplu, soţ şi soţie, emigranţi, care, pentru a-şi asigura un minimum de existenţă, acceptă să lucreze într-o activitate cu mult sub nivelul lor de pregătire. Dar chiar lîngă noul lor loc de muncă se află un magazin în care se vînd relicve naziste...

● **BARÎN CEDEV ESTE CRITIC LITERAR** şi lucrează ca secretar de redacţie la revista „Literatura şi arta", organ al Uniunii Scriitorilor Mongoli, care apare la Ulan Bator. Iată cîteva gînduri ale lui legate de evoluţia literaturii mongole:

„Cel mai vechi document de literatură mongolă datează din secolul al treisprezecelea. Este vorba despre „Cronica tainică a mongolilor". Cărţile — romanele, poveştile, povestirile şi poeziile — au fost scrise în tibetană sau în mongola veche. Astăzi în faţa noastră stă o sarcină deosebită, aceea de a traduce în limba contemporană comorile scrise în aceste limbi. Este o datorie a noastră faţă de trecutul naţional. Scrierea mongolă provine din secolul al treisprezecelea şi a fost folosită pînă în anii patruzeci ai acestui secol, după care s-a trecut la **azbuka**. Acum a venit vremea de a ne întoarce la mongola veche şi a o învăţa şi la şcoală...

În anul 1921 la noi a ieşit victorioasă revoluţia socialistă. Era normal deci să apară şi o literatură nouă. Pînă în anii '70 scriitorii noştri au scris despre oameni aşa cum ar trebui să fie şi nu aşa cum sînt..."

Referindu-se la personalităţile scrisului mongol, Barîn Cedev este de părere că scriitorul cel mai important al Mongoliei este Dembegiin Miagmara. „El scrie despre viaţa actuală de la noi, iar povestirile lui s-ar putea traduce şi peste hotarele ţării".

● **SCRIITORUL CUBANEZ ROBERTO FERNANDEZ RETAMAR**, preşedintele, din anul 1986, al „Casei de las Americas", despre rolul poeziei în viaţa popoarelor din America Latină:

„În viaţa popoarelor Americii Latine poezia a jucat şi joacă un rol foarte mare. Despre aceasta s-ar putea vorbi mult. După părerea mea, doi sînt poeţii cei mai mari ai Americii, José Marti şi Ruben Dario. Marti considera poezia, creaţia sa în general, ca pe o activitate subordonată total interesului lui de o viaţă: slujirea poporului, lupta pentru eliberarea Cubei de sub stăpînirea spaniolă. Dario, care îl aprecia enorm pe Marti — ca om şi ca poet — numindu-l dascălul său, este fondatorul poeziei moderne scrisă în limba spaniolă. Fără el nu mi-aş putea imagina poezia chiliencei Gabriela Mistral, a mexicanului Alfonso Reyes, a peruanului Vallejo, a lui Pablo Neruda, a nicaraguanului Ernesto Cardenal, a cubanezului Nicolas Guillén. Fără aceşti poeţi şi fără Ruben Dario nu mi-aş putea imagina nici poezia mea.

Versurile lui Dario m-au uimit la vîrsta de cincisprezece ani, cînd mi-au căzut pentru prima dată în mînă, rămînîndu-le credincios pînă astăzi. El nu mi s-a părut niciodată nici superficial, nici formalist, aşa cum l-au considerat unii critici. De aceea nu am fost deloc surprins cînd, după victoria revoluţiei socialiste în Nicaragua, conducătorii acestei ţări (e-adevărat, mulţi dintre ei poeţi) l-au declarat pe Ruben Dario drept poet naţional al statului Nicaragua.

În privinţa importanţei poeziei pentru omul contemporan, eu cred — şi odată cu trecerea anilor tot mai mult — în necesitatea poeziei. Experienţa mea de viaţă este dramatică, înţelegerea de către mine a existenţei umane este, spunînd ca Unamuno, tragică. Poate că asta îmi dă atîta credinţă în poezie, acea convingere că în ea, în poezie, se află una dintre sursele de încredere în viaţă..."

● **SCRIITORUL FRANCEZ ROBERT MERLE** pregăteşte continuarea liberă, în trei volume, a ciclului istoric „Moştenirea părinţilor". Acţiunea trilogiei se desfăşoară între anii 1610—1643, adică perioada de la asasinarea lui Henri al IV-lea, regenţa Mariei de Medici, pînă la preluarea puterii de către Richelieu. Succedarea generaţiilor va fi ilustrată de evoluţia eroului principal, care este fiul eroului principal din precedentul ciclu.

În timp ce ideea de bază a ciclului precedent o constituie probleme legate de religie şi politică în epoca războaielor religioase, în cele trei romane care vor urma autorul abordează problematica complexă a raportului rege-putere, a centralizării excesive a puterii regale.

Robert Merle nu scrie romane istorice în sine, lucrările lui sînt pline de învăţăminte pentru contemporanii săi. Din acest punct de vedere, care este ideea fundamentală a ciclului? a fost întrebat cunoscutul scriitor. Şi iată răspunsul acestuia:

„Nu ştiu, a răspuns el, eu înţeleg ceea ce am scris numai după ce am terminat de scris. Cînd am lucrat la «Moştenirea părinţilor» n-am ştiut care este ideea centrală a trilogiei, «am desluşit-o numai după ce am terminat totul de scris...»"

● **UN EXTRAORDINAR MOMENT AL ADEVĂRULUI** ne înfăţişează scriitorul ceh Jiri Osolsob în cartea sa intitulată „Am rămas doar nouă". Este o carte despre oameni în cel de al doilea război mondial, mai precis despre un grup de aviatori din aviaţia cehoslovacă de bombardament făcînd parte din Rezistenţă. Volumul prezintă mai multe tipuri umane, oameni simpli, în realitate eroi ai luptei împotriva ocupanţilor germani. Într-una din lupte, din cei optzeci şi opt de participanţi la raidurile de bombardament, s-au mai reîntors la bază doar nouă piloţi, cellalţi fiind ucişi sau fiind făcuţi prizonieri.

Dar să revenim la afirmaţia din prima frază... „S-a întîmplat în cel de al treilea an de război, citim în cartea lui Jiri Osolsob. Iar eroul acestei întîmplări este trăgătorul escadrilei noastre. Avea douăzeci de ani pe atunci. După ce a fost decorat cu medalia «Pentru bărbăţie» pentru participarea la mai multe acţiuni încununate de succes, cu faţa transfigurată s-a prezentat la comandant, rugîndu-l să-i la înapoi decoraţia înfrucît el nu este atît de curajos, conştiinţa lui nu-i permite s-o primească. Spunea că decoraţia nu-i aparţine întrucît în timpul desfăşurării raidurilor el s-a temut... Mai tîrziu m-am gîndit mult la această întîmplare şi mi-am dat seama că singur băiatul acesta a avut curajul să recunoască deschis. Cu toţii ne-am temut, tuturor ne-a fost frică. Cel care nu ştie ce înseamnă frica nu are ce căuta în aviaţia de bombardament."

Iată un mare adevăr, care ar merita să fie scris ca motto în fruntea tuturor cărţilor despre oamenii prinşi în viitoarea război...

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

«CTITORII VECHI ŞI NOI»

● „Ctitorii vechi şi noi" — această este formularea de emblemă ce a tutelat expoziţia de grafică deschisă nu demult la Paris, în incinta Bibliotecii Române, de cunoscutul şi unanim apreciatul pictor ieşean Dan Hatmanu. Artistul, virtuoz al culorii, exprimă acum o izbîndă a desenului, mijloc de a sublinia, mai întîi de toate, originalitatea concepţiei ce se evidenţiază cu putere în prezenţa imaginii esenţializate. În fond, **Ctitorii vechi şi noi** este, cu adevărat, o expoziţie de concepţie, consecinţă a unei perspective ce afirmă o idee despre lumea românească. Privirea artistului s-a aşternut peste edificii de altădată, de ieri şi de azi, sufletul lui însetat de permanenţe şi de certitudini restituind realităţii inviolabile a artei o imagine a unui prezent continuu, aşezat sub semnul **ideii de ctitorire**: a înălţa, deci, pornind din timp şi lucrînd, în materie, împotriva timpului ruinător.

Această biruinţă a unei istorii autohtone populată de monumente se comunică pretutindeni cu o tulburătoare participare afectivă: artistul nu adoptă răceala geometrică a compoziţiilor solemne ci exuberanţa adeziunii imediate. Desenele acestea sînt, de fapt, reconstituirea unei stări de spirit mai mult decît a unor peisaje dominate de edificii impunătoare, întregul album fiind, în definitiv, o arhivă sentimentală, un jurnal de artist.

O arhivă unde se întîlnesc liniile semeţe (de cosmică extensiune a Măiastrei tradusă în lemn) ale ctitoriilor maramureşene, cu arabescurile — ce amintesc că ne aflăm aproape de Asia şi de Caucaz — de la „Trei Ierarhi"; o arhivă unde neo-clasicismul ieşeanului **Palat al Culturii** stă alături de **Liceul Naţional** şi de edificiile zilei de azi, semne — toate — ale timpului îmblînzit şi depus, în straturi, într-o memorie magică.

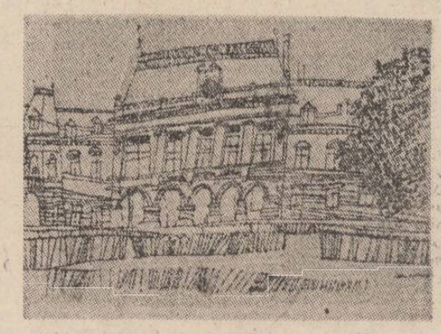

EMINESCU — „PUNCT DE REFERINŢĂ ŞI CULMINAŢIE"

● Cunoscuta revistă spaniolă de filosofia culturii „Folia Humanistica. Ciencias-Artes-Letras", care apare la Barcelona sub redacţia unui grup internaţional de savanţi (între care F. Arasa, G. Arcidiacono, Linus Pauling, L. Gedda etc) comemorează, cu o contribuţie întrutotul remarcabilă, centenarul morţii lui Eminescu. Studiul — apărut în nr. 309 (tom XXVII) pe iulie-august 1989 — se intitulează „Centenario de Mihai Eminescu, poeta nacional rumano" şi aparţine lui George Uscătescu, renumit eseist de origină română şi preşedinte al Societăţii Iberoamericane de filosofie. Eseul pe care cercetătorul îl dedică acum lui Eminescu continuă preocupări anterioare în această direcţie, o contribuţie de acum douăzeci de ani, din volumul „Nemesis y Libertad", rămînînd pînă astăzi un reper în eminescologie, din păcate prea puţin citit şi citat de studioşii români. Acum, George Uscătescu oferă o epitomă, un abrégé al perspectivei proprii asupra lui Eminescu şi, deopotrivă, o recapitulare a ipotezelor anterioare asupra raporturilor dintre Eminescu şi romantismul german. Citeva dintre formulări se reţin prin pregnanţă, dincolo de ţinuta cercetării, ce evidenţiază un cărturar cu o îndelungată experienţă a scrisului şi cu lărgime indiscutabilă de vederi. Astfel, susţine G. Uscătescu, „cultura română îsi are în acest poet momentul ei decisiv. A fost un autentic creator al unui idiom ce încarnează toate posibilităţile expresive ale limbii române. Opera lui poetică va constitui, în acelaşi timp, un punct de referinţă şi o culminaţie. Toate au locul lor, în istoria limbii şi a culturii române, **înainte şi după Eminescu** /.../ Omul român obişnuit, toţi românii de fapt, se apropie de această lume poetică avînd un simţămînt — am putea zice — sacral. Pentru românul de atunci, de azi, şi de totdeauna, Eminescu reprezintă epifania poeziei însăşi". Splendide şi memorabile formulări, ale unui mare cărturar a cărui activitate de eminescolog va trebui redescoperită.

FARMECUL PEISAJULUI ROMÂNESC

● Recent încheiată la Centro Sociale di Marina di Cecina (Livorno) cea de-a doua expoziţie de pictură desfăşurată în Italia de Viorel Lăzărescu s-a bucurat de un remarcabil succes, pe care, de fapt, artistul — reprezentant al generaţiei tinere de plasticieni români — îl binemeritã. Peisagist de profundă vibraţie a culorii şi suflet îmbătat de valorile unei naturi genuine, Viorel Lăzărescu a impresionat şi de data aceasta publicul italian prin forţa evocatoare a picturii lui pe teme româneşti, ce propune o viziune lirică asupra naturii — cu precădere a regiunilor subcarpatice — de o indiscutabilă originalitate. Comentariile presei de specialitate merg, de altfel, în această direcţie. Între altele, revista **Il Tirreno** publică, sub semnătura prof. Pierro Neri, o interesantă recenzie ce remarcă, la acest artist „cunoscut în toată Europa" marile calităţi de colorist şi mai ales darul de a rămîne interpretul unui spaţiu geografic propriu; în acelaşi timp, expresia clasică ,semn al apartenenţei la o cultură a claritătii şi a stabilităţii, este elogiată în contextul căutărilor artei moderne ce şi-ar putea găsi, astfel, soluţii ce nu sînt de ignorat.

A. Silvestri

LUMINILE NORDULUI

● În perioada 4—30 august 1989 s-a aflat în Finlanda, la invitaţia Asociaţiei de prietenie Finlanda-România, pictorul român Mihai Bandac.

Vizitind pentru a doua oară această ţară, după participarea în 1976 la tabăra internaţională de pictură de la Kuopio, în programul său au fost cuprinse întîlniri cu oameni de artă, artişti, profesori de la Institutele de Artă Cinematografică, Arte Plastice, Artă Industriale, ziarişti, lucrători şi activişti din domeniul educaţiei, învăţămîntului, funcţionari superiori din Ministerul Învăţămîntului şi Culturii.

Momentul de vîrf l-a constituit expoziţia de pictură pe care a deschis-o în seara zilei de 15 august, sub auspiciile Asociaţiei Finlanda-România, cu ocazia Simpozionului dedicat centenarului Mihai Eminescu.

În prezenţa ambasadorului României la Helsinki, Cornelia Teodorescu, a consilierului ambasadei, Constantin Drăguşanu, a altor membri ai ambasadei, a profesorului Lauri Lindgren, preşedintele Asociaţiei, precum şi a doamnei Marjo Cosma, secretara Asociaţiei şi a celorlalţi membri ai acesteia.

Dedicate frumuseţilor Finlandei, lucrările prezentate, aparţinînd ciclului „Luminile Nordului" au avut ca temă cetatea Suomenlinna, simbol al luptei pentru independenţă a poporului prieten.

Cu aceeaşi ocazie deosebită, prilejuită de omagierea marelui poet naţional, Mihai Bandac a ţinut o prelegere legată de valoarea globală a operei eminesciene, în finalul intervenţiei sale interpretînd pentru cei prezenţi cu acompaniament de chitară, celebra baladă românească, Miorita, în varianta sa bihoreană.

● **„TIERRA Y E LIBERTAD"** a fost deviza sub care s-a desfăşurat revoluţia mexicană. Sub acelaşi titlu, Muzeul de artă modernă din Oxford, Marea Britanie, a deschis recent o mare şi interesantă expoziţie de fotografii mexicane din perioada anilor 1900—1935. Punctul de plecare în organizarea acestei expoziţii l-a constituit unele cadre din filmul neterminat „Trăiască Mexicul!" al lui Eisenstein. Celelalte exponate au fost selecţionate din cîteva mii de fotografii păstrate în colecţia lui Augustin Cassasola, cel mai cunoscut fotograf mexican al epocii respective, organizatorul fotojurnalisticii mexicane. De altfel, subtitlul expoziţiei este „Fotografia mexicană — colecţie din arhiva lui A. V. Cassasola."

Marea expoziţie a ajuns la Oxford după ce timp de peste trei ani a fost prezentată publicului din diferite ţări ale lumii.

● **AGENŢIA ITALIANĂ ANSA** transmite că scriitorul cipriot Costas Socratus a declarat, la Atena, că Umberto Eco a împrumutat cu aminduoă mîinile, atunci cînd a scris „Numele Trandafirului", din cartea sa intitulată „Excomunicatul", publicată în 1964 la Nicosia. Socratus a adăugat că el a denunţat atît pe autorul italian cît şi casele editoriale ce au publicat cartea lui Eco.

● **DICŢIONARUL BIOGRAFIC „RUSSKIE PISATELI"** 1800—1917 pe care îl pregăteşte editura Sovetskaia enţiklopedia, va avea cinci volume. Primul dintre acestea, cuprinzînd literele A—G, a şi fost publicat.

Este vorba despre o lucrare monumentală datorată unui colectiv de peste trei sute de autori. Dicţionarul va cuprinde nu numai date referitoare la scriitorii unanim cunoscuţi şi recunoscuţi, dar şi la cei ale căror lucrări nu au cunoscut succese răsunătoare în rîndul criticilor şi al publicului. Interesul cititorilor pentru acest dicţionar este imens, tirajul de 100 000 exemplare în care s-a tipărit primul volum epuizîndu-se într-un timp record.

SPORT

Aşii din mînecă n-au avut spor

Niciodată, Steaua, marea echipă din Ghencea, n-a jucat mai frumos şi niciodată ghionul nu s-a ţinut scai de ea ca în meciul cu P.S.V. Eindhoven. Olandezii pot săruta pămîntul că au scăpat doar cu 1—0 şi sînt datori să-i ridice statuie în unt suedezului Bo Karlsson, a cărui manieră de arbitraj mirosea pînă la turmentare a lalele acoperind un muşuroi de guldeni. Să cred oare în visul diluat de prea multa-mi naivitate că în partida retur vom avea noroc de un arbitru corect? Ar însemna că dracul şi-a schimbat culoarea şi împarte pe toate drumurile mană cerească.

Steaua şi-a scris jocul cu peniţă de aur, demonstrînd prin Iovan, Bumbescu, Hagi şi Lăcătuş (cel din urmă făgăduieşte să devină coşmarul danezilor) că rămîne în continuare una din cele mai mari echipe de fotbal de pe bătrînul continent. Teribili băieţi! M-au uns pe suflet. Stăpînă peste inimile noastre, ca toate riurile de tinereţe inspirată, Steaua brodează o poveste cum n-a mai fost alta la poalele Carpaţilor şi, indiferent că va urca sau nu în turul al treilea al Cupei campionilor europeni — un spiriduş îmi spune la ureche că cineva acolo sus nu vrea să facem valuri la nesfîrşit — ea va fi mereu pentru noi ciorchinele de perle cu care ne împodobim sărbătorile. Acestea fiind zise, îi sugerez lui Anghel Iordănescu sau consilierilor săi să facă un drum pînă la Galaţi şi să-l vadă jucînd pe atacantul cu numărul 9 (nouă) al Oţelului. Dacă nu sînt eu bolnav de iluzii, cred că ăsta e vîrful de lance după care oftăm cu toţii.

Sorţii au desemnat-o pe Dinamo Bucureşti să secere pogoanele cu lună mediteraneană şi să facă curat în Balcani. După ce-au eliminat pe Dinamo Tirana, sfărîmînd un jug care părea de piatră, băieţii antrenaţi de Mircea Lucescu şi Florin Cheran au tăvălit livada de portocali a lui Panathinaikos Atena. Secretoşi nevoie mare, grecii le-au ascuns filmele cu jocul lor şi i-au cazat pe dinamovişti prin valea cu ceapă, pătrunjel şi scrumbii în tipla unde i-au învins pe perşi, crezînd astfel că vor săruta obrazul norocului. Cal troian construit din fum. Ghiulelele lui Răducioiu şi Mateuţ au fost răsplată dreaptă pentru inospitalitate. Umbra unei mîini, pe care mi-aş dori-o exigentă cu sine, mă face să zic că prea sîntem proşti de buni cu cei care abuzează de răbdarea şi bunul nostru simţ. Ce-ar fi să procedăm şi noi la fel şi să-i cazăm pe cei de la Panathinaikos într-un loc unde ne-am bătut cu turcii, la Călugăreni, de pildă; aer curat, linişte s-o bei cu ocaua, lapte dulce, nuci, must. Adică numai ei (includ aici şi pe arbitrul Bo Karlsson) să umble cu aşii în manşetă?

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor-şef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca Judeţeană MUREŞ TIRGU-MUREŞ

ANUL XXXII
43
(1 433)
Sîmbătă
28 octombrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PLENARA LĂRGITĂ A COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

CU PRIVIRE LA PROBLEMELE SOCIALISMULUI, ALE ACTIVITĂȚII IDEOLOGICE, POLITICO-EDUCATIVE, DE DEZVOLTARE A CONȘTIINȚEI REVOLUȚIONARE, DE FORMARE A OMULUI NOU, CONSTRUCTOR CONȘTIENT AL SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA

Stimați tovarăși,

Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al partidului consideră necesar ca actuala Plenară să dezbată problemele socialismului, ale activității ideologice, politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Această dezbatere este necesară deoarece au trecut 45 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și 41 de ani de la trecerea la edificarea socialismului în România.

Totodată, această dezbatere apare necesară ca rezultat al faptului că pe plan mondial au apărut diferite teze și concepții cu privire la făurirea socialismului și la perspectivele luptei revoluționare, ale dezvoltării generale a socialismului în lume.

Are loc, de asemenea, o intensificare a activității cercurilor reacționare, antisocialiste și anticomuniste, de amestec în treburile interne ale țărilor socialiste, în scopul destabilizării situației în aceste țări și slăbirii construcției socialiste.

În actualele împrejurări se impune ca o necesitate obiectivă analiza științifică a drumului parcurs în construcția socialismului, a stadiului actual al socialismului în țara noastră și, pe baza concluziilor desprinse din practica și realitățile sociale, să dăm răspunsuri teoretice, să înarmăm partidul, întregul popor cu o cunoaștere și înțelegere justă a realităților economico-sociale, a legilor obiective, a principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare în general, privind căile de dezvoltare a patriei noastre, a întregii omeniri pe calea orînduirii fără clase, fără asupritori, de realizare a celei mai drepte orînduiri din lume — a socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Am ajuns la concluzia că este necesar să facem această analiză înaintea Congresului al XIV-lea al partidului pentru a se putea înțelege mai bine problemele actuale ale dezvoltării economico-sociale, ale socialismului și vieții mondiale, astfel încît dezbaterile și hotărîrile Congresului să dea o perspectivă științifică, revoluționară cu privire la înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor trecerii la afirmarea în viață a principiilor comuniste, în patria noastră, în toate domeniile.

Stimați tovarăși,

De la apariția socialismului științific au trecut mai bine de 140 de ani. Făuritorii socialismului științific, Marx și Engels, au supus unei analize critice dezvoltarea societății omenești și, îndeosebi, a capitalismului, pe baza concepției revoluționare despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric.

Socialismul științific s-a dezvoltat, după cum este bine cunoscut, în luptă hotărîtă împotriva socialismului utopic, a concepțiilor burgheze și mic burgheze despre socialism, a anarhismului, reformismului, lichidatorismului, a diferitelor concepții idealiste și pseudorevoluționare.

Făurirea socialismului științific, a concepției unitare revoluționare a proletariatului privind înțelegerea și transformarea lumii pe cale revoluționară a reprezentat victoria spiritului revoluționar în mișcarea muncitorească și a dat perspective luptei unite a clasei muncitoare, a proletariatului și forțelor progresiste de pretutindeni pentru răsturnarea orînduirii capitaliste, bazate pe exploatare și asuprire și realizarea unei orînduiri noi, bazate pe egalitate și echitate, în care oamenii muncii, popoarele să fie cu adevărat libere, independente și stăpîne pe destinele lor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este necesar să subliniem permanent faptul că făuritorii socialismului științific nu au considerat niciodată teoria lor elaborată definitiv, o dată pentru totdeauna. După cum se știe, ei au atras întotdeauna atenția că au pus numai bazele unei concepții revoluționare materialist-dialectice despre lume și viață, care trebuie să se dezvolte și să se îmbogățească continuu cu practica și teoria revoluționară, ca urmare a dezvoltării forțelor de producție, a științei, tehnicii și culturii, a cunoașterii umane în general.

În cei peste 140 de ani care au trecut de la apariția „Manifestului Partidului Comunist", omenirea a cunoscut profunde transformări revoluționare. Mișcarea muncitorească a trecut, de asemenea, prin mai multe etape de organizare și dezvoltare. De la Internaționala I-a comunistă, întemeiată de Marx și Engels, la Internaționala a II-a și apoi la Internaționala a III-a și pînă astăzi, mișcarea muncitorească, partidele clasei muncitoare au trecut prin diferite forme de organizare și, totodată, s-au dezvoltat diferite concepții cu privire la calea eliberării clasei muncitoare de asuprire și exploatare și asupra căilor realizării orînduirii sociale socialiste.

O analiză obiectivă, chiar foarte succintă, demonstrează cu puterea realității, a vieții — adevăratul judecător — că socialismul științific și-a dovedit pe deplin forța și invincibilitatea. Mișcarea muncitorească revoluționară, partidele clasei muncitoare au, după cum este bine cunoscut, concepții diferite privind înfăptuirea revoluției și construcției socialiste, dar, cu toate acestea, ele au avut și au un rol de importanță tot mai mare în viața națională și internațională, în lupta pentru progres economic și social, pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

Este un adevăr bine cunoscut și de netăgăduit că partidele comuniste, și în primul rînd Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, și-au asumat răspunderea istorică de a înfăptui revoluția proletară și de a trece la construirea societății socialiste.

Au trecut 72 de ani de la victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și de la crearea primului stat al muncitorilor și țăranilor din lume, în care s-a construit societatea socialistă.

La sfîrșitul celui de-al doilea război mondial și în anii următori, pe calea Revoluției din Octombrie au trecut noi și noi popoare, printre care și poporul român, care a răsturnat pentru totdeauna orînduirea burghezo-moșierească și a ridicat pe pămîntul României edificiul luminos al societății socialiste. **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Este bine cunoscut că, pe ansamblu, țările socialiste au obținut mari realizări în lichidarea înapoierii și făurirea cu succes a socialismului. Se poate afirma, fără teama de a greși, că socialismul și-a demonstrat forța și superioritatea, ca orînduirea socială cea mai dreaptă și umană din cîte a cunoscut omenirea pînă acum. **(Vii și puternice aplauze).**

În același timp, pe calea socialismului, în forme și faze diferite, au trecut și acționează noi state și popoare din cadrul țărilor în curs de dezvoltare.

De asemenea, în diferite țări capitaliste, partidele socialiste și social-democrate au realizat o serie de reforme sociale și au naționalizat unele sectoare importante ale economiei naționale. Dar trebuie să spunem deschis că toate aceste măsuri — foarte importante din punct de vedere economic și social — nu au dus la înlăturarea orînduirii nejuste și nedrepte.

Este un adevăr de necontestat că numai în țările socialiste au fost lichidate clasele exploatatoare, asuprirea omului de către om și s-au pus bazele trainice ale orînduirii noi, socialiste.

Analiza întregii dezvoltări istorice a omenirii, a mișcării muncitorești și a socialismului demonstrează cu putere marea forță a mișcării muncitorești-revoluționare, a partidelor muncitorești, precum și a mișcării sindicale și a socialismului în general, rolul important pe care acestea îl au în viața mondială, în lupta pentru progres economic și social, pentru libertate și independență, pentru pace în lume. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — pace !").**

Se poate afirma că nu există, astăzi, problemă mai importantă în dezvoltarea omenirii în care mișcarea muncitorească, partidele clasei muncitoare, țările socialiste și popoarele care luptă pentru independență și libertate să nu aibă un rol tot mai însemnat.

Socialismul a devenit o uriașă forță mondială, care demonstrează că numai pe această cale popoarele pot să-și asigure dezvoltarea economico-socială, liberă și independentă, bunăstarea și fericirea. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Tocmai în actualele împrejurări internaționale complexe este o necesitate vitală ca activitatea ideologică, teoretică și politico-educativă să pună cu putere în evidență forța socialismului științific revoluționar, să demonstreze științific că numai și numai socialismul reprezintă viitorul luminos, de bunăstare și fericire, de libertate și pace al întregii omeniri și să demonstreze că victoria socialismului, indiferent ce obstacole se ridică, este de neînlăturat, că, mai devreme sau mai tîrziu, popoarele vor păși pe calea socialismului. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu—P.C.R. !", „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Stimați tovarăși,

Analiza stadiului actual al socialismului în România prezentată pe larg în documentele pentru Congresul al XIV-lea al partidului demonstrează că, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, poporul român a obținut realizări remarcabile în întreaga dezvoltare economico-socială. Într-o perioadă istorică scurtă, țara noastră a parcurs mai multe etape istorice, de la orînduirea burghezo-moșierească, în care mai existau multe forme feudale, la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Dintr-o țară slab dezvoltată, agrar-industrială, România a devenit în anii construcției socialiste, și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, un stat puternic industrial-agrar, cu o industrie modernă, dezvoltată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă în plin progres.

Activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență toate aceste mărețe transformări revoluționare și realizări obținute de poporul român pe calea socialismului, să tragă învățămintele și concluziile din întreaga activitate practică de pînă acum, subliniind cu putere învățămintele pentru viitor, înarmînd partidul, întregul popor cu o concepție revoluționară, de mare perspectivă, care să lumineze calea spre cele mai înalte piscuri — spre comunism ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Pentru a înțelege cît mai bine stadiul actual al dezvoltării societății socialiste românești este necesar să punem permanent în evidență întreaga dezvoltare a poporului român, să acordăm o atenție deosebită cunoașterii istoriei, a luptei poporului nostru, pentru formarea sa, pentru formarea națiunii, a statului național unitar, a limbii și culturii române.

În activitatea ideologică, politico-educativă științele istorice trebuie să ocupe un loc mai important, pentru că numai prin înțelegerea științifică, pe baza adevărurilor istorice, a trecutului și a luptei poporului nostru, vom înțelege mai bine cum s-a format, la ce nivel de dezvoltare a ajuns poporul nostru, ce a însemnat în istoria sa trecerea pe calea socialismului și făurirea cu succes a noii orînduiri, socialiste.

Întregul popor și îndeosebi tineretul trebuie să înțeleagă bine că, de peste 2000 de ani, înaintașii noștri, oamenii cei mai luminați, poporul însuși — adevăratul făuritor al istoriei — au dus lupte grele, cu mari sacrificii, dar au avut în vedere întotdeauna atît trecutul și prezentul, dar și viitorul poporului, al țării noastre și au făcut totul, și-au dat chiar viața, pentru asigurarea unui viitor luminos al națiunii noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este bine să se înțeleagă că cei mai înaintați oameni din rîndul poporului nostru, masele largi populare nu s-au gîndit niciodată, chiar în condiții foarte grele, să părăsească pămîntul unde s-au născut, unde au trăit strămoșii lor și unde trebuie să trăiască urmașii urmașilor noștri, întotdeauna. **(Aplauze și urale. Se scandează „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

Oamenii de știință, arheologii nu trebuie să caute urmele înaintașilor noștri, prin săpături, pe alte meleaguri, pe alte continente, decît oarece înaintașii noștri, cu mult, cu mult înaintea primului stat centralizat, au locuit, s-au dezvoltat pe aceste meleaguri — și trebuie să subliniem cu putere aceasta și să respingem cu toată fermitatea tezele unor pretinși istorici care, în activitatea lor șovinistă, reacționară, încearcă să falsifice adevărul și realitatea, dăunînd atît poporelor lor, cît și prieteniei și colaborării dintre popoare, prieteniei și colaborării internaționale. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

Subliniez toate acestea pentru că, în activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă, de formare a omului nou, istoria, istoricii trebuie să aibă permanent un rol de importanță deosebită și să dea răspunsuri ferme care să servească cauza socialismului, cauza prieteniei și colaborării între națiuni și să respingă orice activitate contrarevoluționară, revizionistă, naționalistă de orice fel ! **(Aplauze puternice și urale ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").** Numai așa vom făuri buni constructori ai socialismului și comunismului în România, hotăriți să asigure dezvoltarea permanentă a națiunii noastre pe calea socialismului și comunismului, să-i asigure independența și suveranitatea ! **(Urale și aplauze îndelungate ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul — România, viitorul !").**

Stimați tovarăși,

Analizînd stadiul actual al dezvoltării economico-sociale, al construcției socialiste, activitatea noastră ideologică și teoretică, politico-educativă trebuie să sublinieze cu putere marile realizări dobîndite în dezvoltarea generală a țării, creșterea puternică a producției industriale, agricole, a venitului național și ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Creșterea producției industriale față de 1945 de peste 135 ori, din care de 120 ori după Congresul al IX-lea al partidului, a producției agricole de peste 10 ori, din care de 6 ori după Congresul al IX-lea, iar a venitului național de peste 40 ori, din care de 33 ori după Congresul al IX-lea demonstrează cu puterea faptelor forța orînduirii socialiste, capacitatea creatoare a poporului nostru, care pentru prima dată a devenit cu adevărat liber și stăpîn pe deplin pe destinele sale și-și făurește viitorul așa cum dorește el. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu—P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

După datele statistice internaționale, România se numără printre primele țări din lume cu asemenea ritmuri de dezvoltare, iar unele date așază România pe primul loc în ce privește dezvoltarea economico-socială după al doilea război mondial. La obținerea acestor mărețe realizări, rolul determinant, revoluționar l-au avut forțele de producție, care au cunoscut o puternică dezvoltare și au asigurat progresul multilateral al țării noastre.

Trebuie să punem cu putere în evidență rolul revoluționar și determinant al forțelor de producție ca factor hotărîtor al dezvoltării economico-sociale și făuririi cu succes a societății socialiste. De altfel, trebuie să subliniem, în acest sens, că aceasta reprezintă o legitate general valabilă pentru dezvoltarea și progresul întregii societăți omenești.

Pornind de la aceasta, să analizăm cum au acționat partidul, statul nostru socialist în asigurarea înfăptuirii acestor obiective strategice în perioada de după 23 August 1944 pînă în prezent.

Este necesar să subliniem cu putere rolul important al fondului de dezvoltare și acumulare, alocarea unei părți importante din venitul național — de peste 30 la sută — în întreaga perioadă, de după Congresul al IX-lea al partidului, care a dus la creșterea puternică a mijloacelor de producție, a fondurilor fixe, a avuției naționale, realizarea marilor obiective industriale, agrare, sociale, culturale, asigurînd astfel ridicarea României pe înalte culmi de progres și civilizație socialistă.

Pornind de la aceste realități, să punem cu putere în evidență necesitatea de a continua — în conformitate cu cerințele legilor obiective de dezvoltare — repartizarea a circa 30 la sută din venitul național pentru fondul de dezvoltare și acumulare.

Este bine cunoscut că, în mai multe rînduri și la mai multe congrese ale partidului, după 1965, am subliniat faptul că, dacă nu vom asigura dezvoltarea forțelor de producție, repartizarea lor judicioasă pe teritoriu și alocarea unei părți însemnate din venitul național pentru dezvoltare, atunci vom condamna România la rămînere în urmă, la înapoiere, pentru o lungă perioadă de timp.

De ce a trebuit să subliniem continuu această problemă ? Pentru că este cunoscut că au existat și la noi oameni, inclusiv în partid, care considerau că trebuie să nu mergem pe calea dezvoltării forțelor de producție, să micșorăm alocațiile pentru dezvoltare și să rămînem o țară, cum se spunea pe timpuri, „eminamente agricolă".

Este bine să reamintim perma-

Continuare în pag. 2-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. 1

nent acest lucru pentru că, dacă în partid nu ar fi învins concepția revoluționară de dezvoltare a societății, România ar fi rămas o țară înapoiată, nivelul de trai ar fi fost scăzut. Trebuie subliniat că, tocmai datorită concepției revoluționare despre dezvoltarea forțelor de producție, despre acumulare și despre socialism, poporul nostru a ajuns la aceste înalte niveluri de dezvoltare economico-socială, de progres și bunăstare ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu reales, la al XIV-lea Congres !").** Trebuie să spunem cu toată tăria — pornind de la realități — că viața a demonstrat cu putere justețea politicii partidului nostru de dezvoltare puternică a industriei, a agriculturii, a forțelor de producție, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, că numai și numai pe această bază s-au putut obține marile realizări în dezvoltarea generală a țării.

De asemenea, acum, cînd în unele țări socialiste se pune în discuție însăși existența proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, este necesar să evidențiem cu putere, în întreaga noastră activitate teoretică, politico-educativă, rolul determinant al proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, în realizarea marilor progrese, în dezvoltarea generală a României și să subliniem cu toată tăria că făurirea cu succes a socialismului în patria noastră — dar, în general, în lume — nu se poate realiza decît pe baza dezvoltării tot mai puternice a proprietății întregului popor, de stat și cooperatiste, punînd la bază cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, în toate domeniile. **(Aplauze puternice, prelungite).** Totodată, este necesar să subliniem importanța deosebită a marii proprietăți, fără a diminua sau a neglija dezvoltarea micii producții industriale, dar trebuie să demonstrăm științific, teoretic, că numai și numai marea proprietate asigură dezvoltarea generală a societății noastre socialiste — ca, de altfel, a oricărei societăți — și trebuie să facem totul pentru asigurarea întăririi și dezvoltării continue a marii proprietăți socialiste.

Punînd în evidență uriașele realizări obținute de poporul român în construcția socialistă, este necesar să subliniem rolul istoric al Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a pus capăt politicii de ploconire față de tot ceea ce este străin, șablonismului, conservatorismului, concepției „modelului unic" în construcția socialistă, copierii mecanice a ceea ce se face în alte țări și a redat partidului, poporului sentimentul demnității, al încrederii în forțele proprii, subliniind necesitatea aplicării neabătute a principiilor socialismului științific, a legilor obiective, corespunzător realităților din România. **(Vii aplauze).**

În întreaga perioadă de după Congresul al IX-lea am pornit de la faptul că socialismul se realizează în mod diferit de la o țară la alta, de la o etapă la alta și că revine fiecărui partid comunist, forțelor politice sociale din fiecare țară rolul de a înțelege bine principiile socialismului și legile obiective și de a le aplica în cele mai bune condiții la realitățile fiecărei țări.

În concordanță cu aceste principii, am acționat pentru perfecționarea continuă a formelor de conducere și de realizare a socialismului, pornind de la faptul că trebuie avut permanent în vedere că, o dată cu dezvoltarea științei, tehnicii, culturii, a cunoașterii generale, cu înaintarea pe calea socialismului, trebuie perfecționate mereu formele de organizare și înfăptuire a noii orînduiri sociale, că socialismul nu se realizează o dată pentru totdeauna, că numai perfecționarea sa continuă va asigura condițiile necesare ca el să se dezvolte în strînsă legătură cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, să răspundă în condiții tot mai bune cerințelor întregului popor — de progres, de bunăstare, de independență și suveranitate.

În acest spirit, am realizat noul mecanism economic, am perfecționat continuu principiile autoconducerii, autogestiunii și autofinanțării și — după cum știți — continuăm să le perfecționăm și să insistăm pentru aplicarea lor cît mai corectă în toate domeniile de activitate. Am avut permanent în vedere creșterea răspunderii oamenilor muncii — în calitate de proprietari și producători, de beneficiari — în conducerea tuturor sectoarelor de activitate, necesitatea ca fiecare unitate economico-socială să-și desfășoare activitatea pe principiile autoconducerii, autogestiunii, să asigure maximum de beneficii și rentabilitate în activitatea economico-socială.

Nu se poate vorbi de socialism fără o economie eficientă, de mare randament, fără o societate care să asigure creșterea mijloacelor de reproducție lărgită și de ridicare, totodată, a bunăstării generale a poporului. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

După cum este bine cunoscut, am perfecționat formele de proprietate, dînd în răspunderea directă a oamenilor muncii fondurile de producție pentru a le administra și a asigura dezvoltarea lor.

Am găsit forme noi de cointeresare, atît în ce privește proprietatea — prin participarea la beneficii, precum și prin participarea la fondul de dezvoltare —, cît și prin perfecționarea sistemului de retribuție, pe baza principiilor socialiste „de la fiecare după capacitatea sa, fiecăruia după munca sa", pornind de asemenea de la principiul „nici muncă fără pîine, dar nici pîine fără muncă !". Am pornit totdeauna de la principiul că în societatea noastră socialistă nimeni nu trebuie să trăiască prin exploatarea muncii altuia, nimeni nu trebuie să trăiască fără a munci, că veniturile tuturor oamenilor muncii, ale tuturor cetățenilor trebuie să fie determinate numai de muncă, de activitatea pe care o depun într-un sector sau altul, de contribuția adusă la dezvoltarea generală a țării.

Se impune ca activitatea noastră ideologică, teoretică, politico-educativă să contribuie la perfecționarea întregului nostru sistem de conducere și retribuție, a înțelegerii că numai și numai pe baza principiilor de echitate și dreptate socială se pot asigura condiții bune, demne de viață, pentru toți cetățenii patriei noastre.

În ultimul timp se discută mult despre scopul producției în socialism și despre așa-zisa „economie de piață". Este necesar să punem cu putere în evidență că tot ce se realizează în patria noastră, în socialism are drept scop dezvoltarea generală a țării, progresul neîntrerupt al patriei, ridicarea continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului — scopul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este adevărat că răspunsul la întrebarea : ce reprezintă și ce trebuie să fie socialismul s-a dat de mult. Dar trebuie să subliniez, pentru a fi bine înțeles de întregul popor, de întregul nostru tineret, că socialismul reprezintă o orînduire cu totul și cu totul nouă față de vechile orînduiri și față de capitalism, în care inegalitățile și asuprirea — și socială și națională — constituie, de fapt, adevărata realitate, dintotdeauna și de astăzi. Trebuie să subliniem că nu se poate vorbi de socialism fără lichidarea exploatării, asupririi, inegalităților, a claselor exploatatoare, fără asigurarea unei adevărate dreptăți sociale și naționale, care să asigure deplina egalitate în drepturi pentru toți cetățenii patriei, condiții de afirmare a personalității umane, în strînsă legătură cu interesele generale ale întregii națiuni, de bunăstare, de independență și progres ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul — România, viitorul !").**

Trebuie să subliniem permanent că răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, a vechii orînduiri în general și instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor, trecerea la construcția socialismului înseamnă numai începutul edificării socialismului, nu și realizarea socialismului însuși, că făurirea societății socialiste este strîns legată de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție din diferite țări. Fără nici o îndoială, în țările slab dezvoltate, cum a fost și România, realizarea socialismului în întreaga sa forță necesită o lungă perioadă de timp, necesită eforturi și abnegație din partea forțelor revoluționare, a întregii națiuni. Și vă reamintiți că nu a fost congres sau moment mai important unde să nu subliniez înțelegerea acestei necesități. Am parcurs un drum lung, ne-am urcat pe trepte înalte ale socialismului, dar mai avem încă un drum important de străbătut — și pentru aceasta trebuie unitate, eforturi, muncă unită a întregii națiuni. Vom realiza socialismul și vom asigura poporului nostru o viață demnă, liberă, care să poată să rivalizeze cu oricare alte națiuni ! Aceasta trebuie să fie hotărîrea partidului, a poporului nostru ! Aceasta înseamnă lupta pentru socialism și comunism ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Subliniez toate acestea pentru că, este cunoscut, în unele țări se spune că socialismul n-a dat rezultate prea bune și că trebuie să se caute altă cale a dezvoltării. De fapt, aceasta înseamnă o capitulare în fața greutăților, o neînțelegere, cel puțin, a ceea ce înseamnă socialism și în ce condiții se realizează el. Iată de ce apreciez că nici activitatea noastră ideologică, politică nu' a acordat atenția necesară acestei probleme, considerînd că s-a înțeles o dată ce înseamnă socialism, că — dacă spunem socialism — toată lumea înțelege lucrurile. Nu este așa, tovarăși ! Trebuie să discutăm și să lămurim continuu nu numai teoretic, dar și cum trebuie realizat socialismul, în ce condiții și cum să acționeze fiecare, în domeniul său de activitate, pentru a înfăptui societatea socialistă, în formele cele mai bune, superioare, avînd însă în vedere că întotdeauna vor mai fi lucruri de perfecționat și îmbunătățit, că nimic nu va fi niciodată perfect. Cînd vom ajunge la perfecțiune nu vom mai avea ce face și vom putea să ne odihnim, dar mai este mult pînă atunci — și probabil generația noastră și următoarele cîteva generații vor trebui încă să muncească serios pentru a înțelege și a dezvolta socialismul corespunzător cerințelor poporului nostru, dar și principiilor socialiste, pentru a asigura dezvoltarea generală a patriei noastre. Așa ne vom aduce contribuția și la afirmarea în lume a ideilor socialismului, a căilor de realizare a lui ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Este necesar să combatem cu toată fermitatea tezele așa-zisei „economii de piață", care înseamnă a lăsa la voia întîmplării dezvoltarea economiei naționale și asigurarea bunei aprovizionări a poporului cu tot ce este necesar pentru o viață demnă, înseamnă a da frîu liber speculanților, a deschide calea înrăutățirii nivelului de trai al poporului.

Trebuie să subliniem cu putere că, în întreaga dezvoltare economico-socială, trebuie să pornim de la interesele dezvoltării continue a patriei și ridicării nivelului de trai al poporului, să asigurăm dezvoltarea echilibrată — pe baza Planului unic al dezvoltării economico-sociale — a întregii economii și a întregii țări, inclusiv amplasarea judicioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul patriei. Numai așa vom asigura dezvoltarea corespunzătoare a tuturor zonelor, a întregii țări, vom realiza ridicarea nivelului general de progres și civilizație, adevărata egalitate în drepturi pentru toți cetățenii !

Realitățile din unele țări socialiste, care trec spre „economia de piață" —, creșterea inflației și speculei, reducerea nivelului de trai al oamenilor muncii — demonstrează cu putere unde duce o asemenea orientare, pericolul pe care îl reprezintă aceasta pentru însăși dezvoltarea societății socialiste.

În multe țări socialiste are loc o dezbatere largă și se adoptă măsuri în problemele construcției socialiste. Se vorbește despre perfecționare, înnoire, restructurare și alte forme. Fără îndoială că preocupările în direcția găsirii celor mai bune căi de construcție socialistă reprezintă o necesitate și vor duce, în general, la dezvoltarea și mai puternică a socialismului.

Dar, în același timp, în unele țări se adoptă măsuri care slăbesc pozițiile socialismului și deschid calea restaurării, sub diferite forme, a capitalismului. Unii declară deschis că doresc să ia drept model diferite țări capitaliste. Este greu însă de înțeles că se poate dezvolta și perfecționa socialismul, luînd ca model orînduirea capitalistă împărțită în clase de asupritori și asupriți.

De altfel, nu întîmplător unele țări capitaliste declară că sînt gata să acorde ajutor sub diferite forme, inclusiv financiar, în vederea înfăptuirii măsurilor care au drept scop dezvoltarea diferitelor poziții capitaliste și, în același timp, prin mijloacele de informare în masă preamăresc măsurile de lichidare a orînduirii socialiste.

Se pare că ar fi bine să reamintim întrebarea pe care și-a pus-o socialistul Bebel în secolul trecut, în timpul lui Bismark : „Cu ce ai greșit, sărmane Bebel, că te laudă reacțiunea ?".

Unii ar trebui să-și pună întrebarea nu numai cu ce au greșit, dar ce fel de socialism vor să realizeze, pe care îl preamăresc și vor să-l finanțeze cercurile imperialiste ?

Nu se poate în nici un fel vorbi de dezvoltarea socialistă cînd se lichidează proprietatea poporului asupra mijloacelor de producție. Se poate pune problema perfecționării sistemului de proprietate, dar aceasta prin întărirea proprietății muncitorilor și țăranilor asupra mijloacelor de producție, și nu prin lichidarea și trecerea acestora în mîinile diferiților capitaliști, mai mari sau mai mici. Aceasta este valabil și pentru multe alte probleme ale dezvoltării socialiste !

Considerăm că, avînd în vedere problemele foarte importante ale dezvoltării socialiste, necesitatea unor concluzii generale care reies din drumul parcurs pînă acum, se impune organizarea unei consfătuiri largi a tuturor țărilor care construiesc socialismul sau se pronunță pentru calea spre socialism, pentru a dezbate și trage concluziile din experiența acumulată și a stabili cum să se acționeze în vederea perfecționării construcției socialiste, realizării noii orînduiri fără asupritori, fără exploatatori, în care oamenii muncii, popoarele să fie cu adevărat libere și stăpîne pe bogățiile naționale, să-și hotărască calea dezvoltării pe care o consideră cea mai bună.

Fără nici o îndoială, fiecare partid și fiecare popor va trebui să-și hotărască în mod independent calea dezvoltării, să aleagă cele mai bune forme pe care le consideră corespunzătoare condițiilor dintr-o țară sau alta. Dar aceasta nu vine în contradicție cu dezbaterea largă a problemelor actuale și de perspectivă ale făuririi societății socialiste, cu afirmarea puternică a necesității de a se găsi cele mai bune căi și forme de realizare în viață a principiilor socialismului științific, a unei societăți fără asupritori, în care oamenii să fie cu adevărat liberi și egali în drepturi, stăpîni pe destinele lor ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

De asemenea, sîntem gata să participăm la o largă dezbatere privind problemele actuale ale socialismului și capitalismului, sub o formă acceptabilă pentru ambele părți, pentru a face o comparație între felul în care cele două orînduiri rezolvă problemele economico-sociale, se preocupă de asigurarea celor mai bune condiții de muncă și de viață, de felul în care sînt soluționate aceste probleme, în vederea ridicării bunăstării generale a popoarelor.

Menționăm aceasta deoarece considerăm că este necesar ca în activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă să asigurăm o temeinică studiere a realităților socialismului, dar și a realităților capitaliste și, pe această bază, să acționăm pentru a demonstra poporului nostru, popoarelor de pretutindeni superioritatea societății socialiste, a puterii oamenilor muncii care au lichidat asuprirea și inegalitățile și își realizează în mod liber și independent orînduirea fără clase, fără asupritori.

Activitatea noastră ideologică, teoretică, politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență, pe baza faptelor, a legilor obiective ale dezvoltării societății omenești, necesitatea întăririi rolului planului național unic de dezvoltare echilibrată a economiei, care presupune, în același timp, o participare largă a tuturor unităților economico-sociale și teritoriale la elaborarea planurilor, la înfăptuirea lor, în spiritul principiului autoconducerii.

Lichidarea unor fenomene de birocratism, de centralism excesiv nu trebuie să fie în nici un fel confundată cu renunțarea la conducerea economiei pe baza planului unic de dezvoltare, nu trebuie să ducă la deschiderea drumului pentru așa-zisa „piață liberă", pentru „socialismul de piață", care înseamnă, de fapt, libertatea pentru dezvoltarea diferitelor forme capitaliste.

În general, este necesar ca întreaga activitate teoretică, științifică, îndeosebi în domeniul științelor economice și sociale, să tragă concluziile din experiența practică a țării noastre, a altor țări socialiste, din experiența mondială și să elaboreze, într-o formă cît mai clară, orientările de perspectivă privind dezvoltarea și conducerea economiei naționale pe baza planului național unic — garanția înfăptuirii Programului partidului, a realizării cu succes a comunismului în România ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Stimați tovarăși,

După cum este bine cunoscut, Plenara Comitetului Central al partidului pe problemele ideologice, din 1982, a dat răspunsuri și orientări la o serie de probleme teoretice și practice cu privire la construcția socialismului, la democrația muncitorească, la stat, la rolul partidului.

În concordanță cu hotărîrile congreselor partidului, după Congresul al IX-lea și Plenara Comitetului Central al partidului pe probleme ideologice, au fost adoptate o serie de măsuri privind perfecționarea și funcționarea organelor de stat, a organismelor democrației muncitorești-revoluționare și crearea condițiilor necesare participării largi a clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, la elaborarea politicii interne și externe a patriei noastre.

Se poate spune că Programul ideologic al partidului își păstrează pe deplin actualitatea, dar, fără îndoială, el va trebui îmbunătățit cu unele probleme și concluzii reieșite din activitatea ulterioară, precum și din perspectivele dezvoltării viitoare.

Acum, în unele țări socialiste — și, în general, pe plan mondial — au loc discuții și se formulează diferite teze care due la negarea rolului statului, al partidului, a însăși democrației muncitorești-revoluționare și la orientarea spre democrația de tip burghez.

Este bine cunoscut că discuțiile despre stat și democrație nu sînt noi. Discutînd despre stat, trebuie să avem în vedere că statul a apărut în anumite condiții istorice și activitatea lui se poate schimba și perfecționa în raport de dezvoltarea societății omenești, că statul nu poate fi privit decît în contextul existenței claselor antagoniste, pornind de la înțelegerea justă în mîinile căror clase se află puterea politică, deci și statul.

Nu se poate vorbi de un stat abstract, ci de statul capitalist al claselor exploatatoare, de statul socialist al muncitorilor și țăranilor — și fiecare din acestea are menirea să acționeze pentru a asigura interesele claselor pe care le reprezintă.

Fără a nega rolul și importanța democrației în societatea burgheză, nu se poate în nici un fel pune semnul egalității între democrația burgheză și democrația muncitorească-revoluționară. Nu se poate vorbi de egalitate între bogați și săraci, între asupritori și asupriți !

Pornind de la înțelegerea științifică, dialectică a statului și a rolului său în societate, trebuie să avem permanent în vedere că înfăptuirea revoluției sociale presupune și realizarea statului muncitoresc-țărănesc, în care puterea să aparțină celor ce muncesc și care să apere interesele maselor muncitoare, să nu admită exploatarea și asuprirea, inegalitățile sociale și naționale.

În aceste condiții, statul devine un instrument al făuririi socialismului, al bunăstării poporului, al apărării independenței și suveranității naționale.

În ce privește noțiunea de dictatură a proletariatului, trebuie spus că ea a fost greșit înțeleasă, denaturată. Instaurarea puterii muncitorești-țărănești — în alianță cu intelectualitatea, cu toate categoriile muncitoare — reprezintă cea mai înaltă, suprema formă de democrație, nu de dictatură, deoarece puterea politică este în mîinile poporului, care își făurește în mod conștient propriul său viitor liber, în socialism și comunism. Pornind de la aceasta, încă la plenara pe probleme ideologice, partidul nostru a hotărît să se considere greșită noțiunea și teza dictaturii proletariatului și să se renunțe cu desăvîrșire la ea. În același timp, am formulat teza statului democrației muncitorești-revoluționare, care corespunde pe deplin caracterului orînduirii noastre socialiste, construirii socialismului cu poporul și pentru popor.

Iată de ce este necesar să avem permanent în vedere perfecționarea activității statului, a organelor sale de conducere de către poporul însuși a întregii opere a construcției socialiste.

În același timp, trebuie să se aibă în vedere permanent — așa cum s-a subliniat totdeauna în documentele partidului nostru după Congresul al IX-lea — că la baza funcționării statului și organelor sale trebuie să se afle Constituția țării, legile care guvernează relațiile economice și sociale în toate domeniile, că întreaga activitate a statului trebuie să se desfășoare numai pe baza legilor elaborate de Marea Adunare Națională, cu consultarea largă a întregii națiuni. Aceasta constituie, de altfel, una din cerințele de importanță deosebită, fundamentală ale democrației muncitorești-revoluționare, ale puterii întregii națiuni ! **(Aplauze puternice).**

Totodată, este necesar să se dezvolte puternic activitatea consiliilor populare județene, orășenești și comunale, ca organe ale autoconducerii administrativ-teritoriale, care poartă întreaga răspundere pentru buna organizare și desfășurare a activității din toate domeniile. Ele trebuie să-și desfășoare larg activitatea în strînsă legătură și cu consultarea permanentă a cetățenilor din fiecare localitate.

Întreaga activitate a organelor de stat — centrale și locale — trebuie să se desfășoare permanent în strînsă unitate și sub controlul nemijlocit al poporului !

În același timp, am realizat un larg sistem de organisme ale democrației muncitorești-revoluționare — consiliile oamenilor muncii, adunările generale, ca organe ale proprietarilor și producătorilor care poartă răspunderea conducerii întregii activități economico-sociale —, organele județene și naționale ale democrației muncitorești-revoluționare, în care reprezentanții muncitorilor au o pondere de peste 30 la sută.

În dezvoltarea sistemului democrației muncitorești-revoluționare am pornit și pornim de la teza științifică a făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, de la faptul că realizarea socialismului este opera întregului popor, care, devenit stăpîn pe destinele sale, își făurește în mod liber propriul său viitor. Și nici o democrație din lume nu poate fi mai înaltă decît democrația în care poporul însuși își hotărăște destinele sale ! Aceasta constituie adevărata forță socialistă și comunistă a democrației ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

În întreaga activitate ideologică, politico-educativă, trebuie să subliniem continuu superioritatea incontestabilă a democrației muncitorești-revoluționare socialiste față de orice democrație burgheză, pornind de la faptul că nu se poate vorbi de o adevărată democrație în condițiile asupririi și exploatării omului, că numai socialismul, care lichidează proprietatea capitalistă asupra mijloacelor de producție, exploatarea și asuprirea poate asigura adevărata democrație, libertatea și participarea deplină a poporului la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Trebuie să punem cu putere în evidență, în activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă, superioritatea sistemului democrației muncitorești-revoluționare din patria noastră — unic în felul său —, necesitatea perfecționării continue a întregului cadru democratic, creșterea rolului maselor populare în întreaga viață economico-socială, îmbinarea armonioasă a activității organelor de stat cu organele democrației muncitorești, socialiste, realizînd un sistem unitar care să garanteze înfăptuirea neabătută a programelor de făurire a socialismului, de ridicare a nivelului de trai material și spiritual al poporului, de întărire necontenită a forței, a independenței și suveranității României ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Toate marile realizări obținute în dezvoltarea socialistă a patriei noastre demonstrează cu putere justețea politicii partidului, a rolului său conducător în toate domeniile de activitate.

Discuțiile care au loc în unele țări socialiste cu privire la diminuarea sau chiar renunțarea la rolul conducător al partidului nu pot decît să aducă mari daune unității clasei muncitoare, a întregului popor, însești construcției socialiste. Nu se poate vorbi în nici un fel de renunțarea la rolul conducător al partidului în organizarea și unirea eforturilor întregului popor în opera de dezvoltare economico-socială și în construcția socialismului.

Tezele despre partidul-stat sau statul-partid au drept scop să dezorienteze și să creeze confuzii în rîndul partidului și maselor populare.

În Programul ideologic al partidului am arătat cu toată claritatea că partidul nu-și propune și nu trebuie să-și propună în nici un fel să înlocuiască organele de stat, care au datoria să asigure buna organizare și desfășurare a întregii vieți economico-sociale în conformitate cu legile țării. Dar organele și organizațiile de partid, comuniștii care lucrează în diferite sectoare ale activității economico-sociale și de stat poartă întreaga răspundere pentru activitatea acestor organisme, pentru aplicarea fermă a legilor țării în toate domeniile. Partidul nu înlocuiește organele de stat și nu le poate înlocui, dar, în același timp, nu se poate sustrage și trebuie să poarte deplina răspundere pentru felul în care organele de stat și ale democrației muncitorești-revoluționare își îndeplinesc misiunea lor în societatea noastră socialistă.

Realizarea unității clasei muncitoare, și deci și a unui partid unic revoluționar, este rezultatul legic al dezvoltării luptei pentru socialism, o necesitate obiectivă a dezvoltării sociale.

Nu întîmplător cercurile reacționare imperialiste acționează împotriva unității clasei muncitoare, a mișcării muncitorești și, îndeosebi, împotriva partidelor comuniste, în numele așa-zisei libertăți de organizare și al pluralismului politic.

Făurirea cu succes a socialismului impune întărirea continuă a unității mișcării revoluționare, realizarea unui partid unic, cu o ideologie revoluționară, care să îndeplinească rolul de centru vital al întregii națiuni. Numai un asemenea partid va putea îndeplini rolul istoric de a conduce națiunea spre comunism, spre o lume în care poporul să fie pentru totdeauna liber și independent ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Pornind de la aceasta, este necesar să acordăm o atenție deosebită întăririi continue a partidului, perfecționării rolului său în toate domeniile, dezvoltării continue a democrației interne de partid, ca un factor de importanță hotărîtoare pentru întreaga dezvoltare a țării, pentru înfăptuirea democrației muncitorești-revoluționare în toate domeniile.

În întreaga activitate de partid trebuie să se aplice neabătut prevederile Statutului, să se dezvolte puternic critica și autocritica, atitudinea fermă, combativă față de lipsuri, recunoașterea deschisă a stărilor negative de lucruri și stabilirea măsurilor pentru înlăturarea acestora — ca o cerință obligatorie a mersului înainte.

Avem nevoie nu de o recunoaștere formală a lipsurilor, ci de dezvăluirea cauzelor reale care le generează și de stabilirea măsurilor pentru înlăturarea lor, pentru perfecționarea activității în toate domeniile. Critica și autocritica constituie o latură fundamentală a vieții de partid, a creșterii rolului conducător al partidului, a înnoirii continue și perfecționării societății noastre socialiste.

Este, de asemenea, necesar — repet — să asigurăm dezvoltarea continuă a democrației interne de partid, dezbaterea temeinică în organizațiile și organele de partid a problemelor economico-sociale, ale construcției socialiste, întărirea permanentă a legăturii cu masele de oameni ai muncii.

Trebuie să asigurăm ca toate hotărîrile de partid, toate legile statului nostru socialist să fie larg dezbătute în partid, în adunările generale, cu toți oamenii muncii, în cadrul organismelor democrației muncitorești-revoluționare, cu întregul popor — aceasta constituind o cerință a adevăratei democrații muncitorești-revoluționare, a participării întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, a construcției socialismului pentru popor și împreună cu poporul.

În acest cadru, aș dori să subliniez necesitatea întăririi continue a rolului clasei muncitoare, ca factor determinant al făuririi socialismului și comunismului. Activitatea ideologică, politico-educativă trebuie să demonstreze în mod științific, teoretic injustețea diferitelor teze cu privire la diminuarea rolului clasei muncitoare și pericolul acestora pentru construcția socialismului, inclusiv problema reducerii ponderii muncitorilor în unele partide comuniste și muncitorești, în conducerea diferitelor sectoare de activitate. Aceasta reprezintă, fără nici o îndoială, o subapreciere puternică a rolului clasei muncitoare în societatea socialistă, în societatea omenească de astăzi în general. De altfel, se poate afirma că scăderea ponderii muncitorilor într-un partid sau altul și creșterea ponderii categoriilor mijlocii au creat și condiții sociale pentru slăbirea spiritului revoluționar, pentru apariția tendințelor reformiste, mic burgheze, care duc la slăbirea rolului partidului, punînd în pericol însăși construcția socialismului.

Trebuie să subliniem cu putere, în activitatea noastră ideologică, teoretică și să tragem concluzii practice privind întărirea rolului clasei muncitoare, clasa conducătoare a societății, importanța creșterii numărului membrilor de partid din rîndul muncitorilor, inclusiv în organele de conducere, pentru păstrarea caracterului revoluționar, combativ al partidului.

În general, este necesar să se sublinieze rolul clasei muncitoare în întreaga lume, al unității sale în lupta pentru progres economic și social, pentru libertate, dezarmare și pace. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În același timp, trebuie să punem cu putere în evidență rolul crescînd al organizațiilor de masă și obștești, al sindicatelor, al organizațiilor de tineret, de femei, al celorlalte organizații obștești, care asigură participarea organizată a tuturor categoriilor de oameni ai muncii la conducerea democratică a diferitelor sectoare de activitate.

În mod deosebit, trebuie să subliniem importanța Organizației Democrației și Unității Socialiste, care cuprinde peste patru milioane de oameni ai muncii ce nu sînt membri ai partidului comunist și care participă, în acest cadru, la dezbaterea și adoptarea tuturor hotărîrilor, în strînsă unitate cu comuniștii, cu toate organele și organizațiile obștești. Trebuie să punem, de asemenea, cu putere în evidență importanța și rolul Frontului Democrației și Unității Socialiste, care unește toate forțele și categoriile sociale și asigură ca întregul popor, în deplină unitate, să participe la elaborarea programelor de dezvoltare economico-socială și să acționeze pentru realizarea lor.

Însăși ampla dezbatere a documentelor Congresului al XIV-lea în partid, cu întregul popor, constituie expresia largului democratism al societății noastre socialiste și, totodată, a deplinei unități a întregului popor, a faptului că hotărîrile ce vor fi adoptate de Congres privind dezvoltarea viitoare a patriei noastre reprezintă voința unanimă a întregii națiuni, de a merge ferm pe calea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre visul de aur al întregii omeniri — spre comunism ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Stimați tovarăși,

Pornind de la constatarea unei anumite rămîneri în urmă a activității ideologice, politico-educative, este necesar să intensificăm munca de ridicare a nivelului ideologic, a conștiinței revoluționare a partidului, a tuturor oamenilor muncii, să așezăm ferm la baza întregii activități concepția revoluționară despre lume și viață, principiile socialismului științific, să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar, de răspundere față de interesele poporului, de cauza socialismului, de independența și suveranitatea țării.

În domeniul științelor sociale este necesar să se intensifice studiul noilor fenomene sociale pe baza concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice, să se generalizeze teoretic, pornind de la practică, de la realități, experiența construcției socialismului, să se dea răspuns științific problemelor complexe determinate de marile transformări revoluționare din lume, de revoluția tehnico-științifică.

În primul rînd, este necesar să se reia tezele științifice despre socialism și să se dea răspuns de pe poziții revoluționare diferitelor teze după care socialismul n-ar mai corespunde noilor realități sau, în cel mai bun caz, ar trebui readaptat pentru a fi pe placul capitaliștilor.

Este necesar să se respingă toate aceste teze antisocialiste și să se dea răspuns ferm tuturor celor care acționează pentru lichidarea socialismului. Trebuie să se evidențieze în mod convingător că socialismul și-a demonstrat pe deplin superioritatea și reprezintă singura alternativă viabilă pentru înlăturarea orînduirii exploatatoare, pentru realizarea unei lumi a dreptății și echității sociale.

O atenție deosebită trebuie acordată cunoașterii și înțelegerii legilor obiective generale, aplicării lor la realitățile din diferite orînduiri sociale, din fiecare țară și etapă de dezvoltare. În acest cadru trebuie să se sublinieze unitatea dialectică dintre general și particular.

Este, totodată, necesar să se pună în evidență noile legi obiective ale socialismului, care trebuie bine înțelese și dezvoltate.

O atenție deosebită se impune a fi acordată înțelegerii juste a contradicțiilor în socialism, a necesității continue de soluționare la timp a acestora, pentru a nu se acumula și a deveni antagoniste.

Activitatea ideologică trebuie să pună cu putere în evidență dezvoltarea dialectică a societății socialiste, lupta permanentă dintre vechi și nou, necesitatea înlăturării la timp a vechiului care nu mai corespunde noilor realități și a promovării cu îndrăzneală a noului în toate domeniile de activitate — aceasta constituind o cerință vitală pentru dezvoltarea și înnoirea continuă a societății socialiste.

În general, este necesar ca științele sociale, activitatea ideologică, teoretică să aibă în vedere că socialismul științific trebuie permanent dezvoltat și îmbogățit pe baza practicii și experienței sociale, a noilor cuceriri ale științei și cunoașterii umane, în general.

Perfecționarea și înnoirea socialismului nu trebuie însă, în nici un fel, să deschidă calea pentru forme capitaliste, antisocialiste, ci să ducă la accentuarea laturilor esențiale ale socialismului revoluționar, la reafirmarea și mai puternică a principiilor de muncă și viață socialiste, a eticii și echității sociale.

Științele sociale trebuie să se angajeze cu toată răspunderea în dezvoltarea concepției revoluționare despre lume și viață.

O dată cu studierea problemelor actuale și generalizarea experienței înaintate trebuie să se acționeze pentru elaborarea de pe acum a căilor de trecere treptată la înfăptuirea principiilor comuniste de muncă și viață.

Este necesar să se elaboreze teoretic o concepție unitară, revoluționară, care să dea o perspectivă clară mersului înainte, să lumineze partidului și poporului calea înaintării neabătute spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste. **(Aplauze și urale puternice, prelungite).**

Activitatea politico-educativă trebuie să ducă la înarmarea partidului, a tuturor oamenilor muncii cu cele mai înalte cunoștințe — științifice, profesionale și tehnice, culturale — din toate domeniile de activitate. Să acționăm pentru înfăptuirea obiectivelor stabilite în Programul-Directivă și în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului privind realizarea, în deceniul următor, a unui înalt nivel de pregătire a tineretului, a întregului popor, transformarea clasei muncitoare și țărănimii în clase cu un înalt nivel intelectual, de cultură, ridicarea nivelului de cunoștințe al întregului popor, pentru a deveni o puternică forță, cu o temeinică pregătire în toate domeniile de activitate, cu înțelegerea deplină a schimbărilor care au loc în lume, a perspectivelor dezvoltării omenirii — aceasta constituind o cerință fundamentală a înaintării ferme a patriei noastre și ridicării ei pe noi culmi de progres și civilizație.

Este necesar să avem permanent în vedere că făurirea cu succes a

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu

socialismului și comunismului nu se poate asigura decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. De aceea, va trebui să punem în centrul întregii activități dezvoltarea și perfecționarea cercetării științifice în toate domeniile. Organizarea științifică și modernizarea producției, a întregii activități pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii reprezintă o necesitate obiectivă, o cerință legică a perfecționării continue a societății noastre socialiste.

În activitatea educativă de formare a conștiinței revoluționare a tineretului, un rol determinant revine învățămîntului, școlii de toate gradele. Începînd de la grădiniță și pînă la terminarea liceului de 12 ani, copiii, întregul tineret urmează 14—15 ani cursurile de învățămînt, apoi învățămîntul profesional, învățămîntul superior și diferite forme de recalificare și pregătire.

Pornind de la această realitate, este necesar să acționăm pentru perfecționarea activității învățămîntului de toate gradele, pentru creșterea rolului său educativ, de formare a tineretului în spiritul concepțiilor revoluționare despre lume și viață, ale patriotismului și dragostei de muncă, al luptei neîmpăcate pentru progres, pentru construcția socialismului, pentru a fi gata întotdeauna să apere patria, socialismul, independența țării ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Să facem astfel încît învățămîntul de toate gradele să asigure însușirea de către întregul tineret a celor mai înaintate cunoștințe ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, punînd la bază concepția revoluționară, materialist-dialectică și istorică !

Un rol important revine, de asemenea, învățămîntului social-politic, care trebuie să contribuie la cunoașterea temeinică a legilor dezvoltării omenirii, a legilor sociale, asigurînd un nivel înalt de conștiință revoluționară și patriotică întregului tineret al patriei noastre.

Este, de asemenea, necesar să se intensifice activitatea de răspîndire în rîndul maselor de oameni ai muncii, al întregului popor, a cunoștințelor științifice despre lume și viață, despre originea vieții pe pămînt, a perspectivelor existenței și dezvoltării vieții pe planeta noastră.

În întreaga activitate ideologică un rol important revine învățămîntului de partid pentru formarea cadrelor de partid pe baza celor mai înaintate concepții revoluționare de conducere a tuturor sectoarelor economico-sociale, pentru a imprima activiștilor de partid un înalt spirit de exigență revoluționară, combativitate și răspundere față de partid, față de popor, față de cauza socialismului și comunismului.

Învățămîntul de partid trebuie să asigure formarea de adevărați revoluționari de profesie, militanți activi pentru victoria socialismului și comunismului în patria noastră. Trebuie să avem în vedere că întotdeauna — și în prezent și în viitor — partidul, poporul nostru vor avea nevoie de adevărați revoluționari — și numai în aceste condiții vom asigura mersul ferm înainte ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul !").**

În activitatea politico-educativă un rol important revine învățămîntului de partid și politic de masă, la care participă peste 12 milioane de oameni ai muncii. Este necesar să facem astfel încît învățămîntul politic de masă, universitățile serale și alte forme de învățămînt să asigure înarmarea tuturor oamenilor muncii cu cele mai noi cunoștințe din toate domeniile și, în primul rînd, din domeniul științelor sociale, cu o cunoaștere temeinică a legităților obiective și a căilor dezvoltării socialiste a omenirii, să contribuie în mod activ la formarea conștiinței revoluționare a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor.

Este, de asemenea, necesar să ridicăm mai puternic nivelul activității de creație literară, artistică. Avem nevoie de o literatură mai combativă, pătrunsă de un înalt spirit revoluționar patriotic, inspirată din realitățile patriei noastre. Fără nici o îndoială că avem multe realizări în aceste domenii, dar acum nu mi-am propus să mă refer la acestea, ci la ceea ce trebuie să facem, mai cu seamă, în viitor. Avem nevoie de o proză și de poezii combative, cu spirit revoluționar care să dinamizeze activitatea oamenilor muncii, a tineretului patriei noastre, de o muzică combativă, cu spirit patriotic și revoluționar, de filme mai bune, de un teatru mai bun.

Așa cum am subliniat la întîlnirea cu oamenii muncii din domeniul creației literar-artistice din luna mai 1965, sursa cea mai sigură de inspirație trebuie să fie poporul, realitățile societății noastre socialiste. Să nu se alerge după „ulcioare" străine, chiar dacă sînt poleite cu aur, ci să se bea apă din izvoarele limpezi ce izvorăsc din pămîntul strămoșesc, să se bea apa vie, dătătoare de viață, din glia română ! **(Aplauze puternice).**

Întreaga activitate de creație literară trebuie să devină un puternic factor al ridicării conștiinței revoluționare, de dinamizare și ridicare a nivelului general de cultură al întregii națiuni.

Trebuie să pornim neabătut de la faptul că literatura, muzica, arta în general, activitatea cultural-artistică au o înaltă misiune socială în ridicarea nivelului general de cultură al poporului, în înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială și construcție socialistă.

Trebuie să combatem cu toată hotărîrea tezele vechi — dar care își mai fac loc, din păcate, și la noi — cu privire la așa-zisa „artă pentru artă". Este bine cunoscut că nu a existat, nu există și nu va exista niciodată artă de dragul artei. Arta a fost întotdeauna, este și va fi permanent un puternic factor al educației, al progresului, al ridicării conștiinței patriotice și revoluționare a poporului !

Cei care, într-o formă sau alta, declară că vor să facă așa-zisa artă pură, se sustrag, de fapt, de la misiunea progresistă a culturii și artei și, vrînd-nevrînd, se alătură forțelor ostile progresului și socialismului, acelora care folosesc și vor să mențină permanent literatura, arta ca un mijloc de întărire a pozițiilor lor dominante, a societății împărțite în clase, a asupririi și inegalității.

Întreaga activitate de creație și cultural-artistică trebuie să se angajeze ferm în activitatea de ridicare a nivelului de cultură, de cunoștințe generale al tineretului, al întregului popor, de formare a conștiinței revoluționare a constructorilor socialismului, cu o poziție fermă față de tot ce este străin progresului, patriotismului socialist, fericirii omului, independenței țării.

Numai așa arta noastră își va îndeplini misiunea istorică și, fără nici o îndoială că, — la fel ca și pînă acum — dar mai ferm și în condiții mai bune, arta noastră își va îndeplini misiunea în construcția socialismului și comunismului, împreună cu întregul popor ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este nevoie ca întreaga activitate cultural-artistică, Festivalul național „Cîntarea României" — care are un rol important în creația maselor populare — să devină o forță tot mai puternică în participarea maselor la întreaga activitate cultural-artistică, aceasta reprezentînd garanția strînsei legături a artei și culturii cu poporul — adevăratul creator, de altfel, al limbii și literaturii, a tot ce este mai bun în acest domeniu, în România ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Presa, radioteleviziunea, toate mijloacele de informare în masă trebuie să-și perfecționeze continuu activitatea și să aibă un rol mai important în buna informare și înțelegere de către întregul popor a problemelor complexe ale dezvoltării economico-sociale și politico-educative, a problemelor situației internaționale.

În întreaga activitate politico-educativă este necesar să se acorde o atenție deosebită combaterii fenomenelor negative care se manifestă sub diferite forme, inclusiv ca rezultat al influențelor ideologiei burgheze, al activității cercurilor reacționare, antisocialiste, din afară.

Trebuie să se adopte o poziție mai combativă, mai fermă față de diferite manifestări naționaliste, șoviniste, antisemite, subliniind cu putere justețea politicii naționale a partidului nostru — asigurarea deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii patriei — faptul că, indiferent de naționalitate, toți cetățenii au aceleași drepturi și aceleași îndatoriri, că, în deplină unitate, trebuie să asigurăm înălțarea continuă a patriei noastre spre noi culmi de progres și civilizație. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Trebuie să demascăm permanent politica cercurilor reacționare din trecut, dar și din prezent, care au acționat și acționează pentru atîtarea vrajbei naționale, pentru slăbirea unității oamenilor muncii în scopul de a-și promova interesele lor de dominație și asuprire.

În acest sens, este necesar să se dea o ripostă fermă hortiștilor și noilor hortiști care se aliază din nou cu foștii și noii naziști, acționînd pentru revizuirea granițelor și pentru o politică de învrăjbire a popoarelor.

Mai mult ca oricînd, este necesar ca, în activitatea politico-educativă, să sădim cu putere în rîndul poporului — și, îndeosebi, al tineretului — spiritul de dreptate și răspundere, sentimentul de apărare a proprietății socialiste, a socialismului și — repet — a independenței României ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").** Este, de asemenea, necesar să fim necruțători față de manifestările de necinste, de sustragere, de furt, care, oricum le-am privi, sînt forme ale activității antisocialiste, contrarevoluționare, străine spiritului socialismului și reprezintă, de fapt, rămășițe ale concepțiilor și practicilor proprii orînduirii burghezo-moșierești !

Să educăm întregul tineret, întregul popor în spiritul cinstei, al dragostei de muncă, al apărării neabătute a proprietății obștești, a întregii proprietăți, de a fi necruțători față de orice slăbește și jignește omul — constructor al societății socialiste !

Să educăm tineretul și poporul nostru în spiritul patriotismului revoluționar, al dragostei față de patrie, al hotărîrii neabătute ca în orice împrejurări să fie gata de a apăra cuceririle revoluționare și socialismul, de a face totul pentru înaintarea neabătută a patriei noastre spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație ! **(Aplauze puternice).**

Munca politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență superioritatea socialismului, ca unica orînduire care asigură deplina egalitate între toți cetățenii patriei, condiții de afirmare deplină a personalității umane, a umanismului revoluționar socialist, în care omul constituie factorul primordial al întregii activități.

Pornind de la documentele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, activitatea politico-educativă trebuie să demonstreze cu putere perspectivele luminoase ale dezvoltării patriei noastre, ale înfăptuirii Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.

Întreaga activitate politico-educativă să devină un factor mai activ, o puternică forță revoluționară care să lumineze calea întregului popor pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei noastre, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale, de înfăptuire a visului de aur — a comunismului pe pămîntul României ! **(Urale și aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Stimați tovarăși,

Unitatea dialectică între politica internă și externă impune o analiză științifică a situației politice, economice și sociale mondiale, pentru a se putea înțelege cît mai bine evenimentele internaționale, direcțiile și perspectivele luptei pentru progres, pentru dezarmare, pace și colaborare între toate națiunile lumii.

Este bine cunoscut că în lume s-au produs și sînt în curs mari schimbări în dezvoltarea societății omenești, în raportul de forțe pe plan internațional. De aceea, se impune să avem permanent în vedere că se menține și chiar se accentuează contradicția fundamentală dintre socialism și capitalism.

În același timp, se dezvoltă tot mai puternic contradicția dintre țările în curs de dezvoltare și țările capitaliste dezvoltate, dintre bogați și săraci, care devine una din contradicțiile tot mai puternice care se manifestă în viața internațională de azi.

Se poate afirma, cu deplin temei, că aceste contradicții din lumea contemporană au un rol determinant în întreaga dezvoltare a societății omenești și că, fără înțelegerea lor în mod științific, nu se pot trage nici concluzii corespunzătoare pentru aprecierile asupra vieții mondiale și perspectivele dezvoltării societății omenești. Este adevărat că în ultimii ani s-au înregistrat anumiți pași — este drept, foarte mici — în direcția dezarmării și începerii de tratative între cele două grupări militare — N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia — și s-a trecut la soluționarea unor conflicte pe calea negocierilor. Dar trebuie să spunem deschis că toate acestea nu au determinat o schimbare radicală în viața internațională, nu au determinat o nouă gîndire și o nouă politică în soluționarea problemelor complexe ale vieții mondiale.

Avem obligația să spunem poporului nostru, și să spunem tuturor popoarelor adevărul, realitatea, faptul că situația internațională continuă să fie foarte complexă și gravă. Se continuă cursa înarmărilor — inclusiv a celor nucleare —, ceea ce duce la menținerea pericolului unui război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-un război nuclear și ar duce la distrugerea omenirii, a însăși vieții pe planeta noastră.

Se mențin, și chiar se accentuează, criza economică mondială și criza politică, socială, în lumea capitalistă. În deceniul al 8-lea s-a înrăutățit și mai mult situația economică a țărilor în curs de dezvoltare, s-au mărit decalajele între bogați și săraci.

În același timp, problemele economice, politice și sociale din țările capitaliste dezvoltate și manifestarea, în unele țări socialiste, a unor fenomene de criză economică și politică duc la accentuarea și mai mult a instabilității și a contradicțiilor.

Toate acestea au dus la apariția unor concluzii și înțelegeri diferite — dar trebuie spus, și greșite — asupra multor probleme internaționale. Se pare că unele cercuri conducătoare imperialiste au ajuns la concluzia greșită și consideră că pot folosi actuala situație internațională pentru a putea schimba raportul de forțe mondial în favoarea lor, a politicii de dominație, de forță și dictat.

Ignorînd realitățile, aceste cercuri proclamă cu și mai multă insistență atotputernicia capitalismului și prezic, din nou, o apropiată dispariție a socialismului. Exagerînd unele greșeli și lipsuri din țările socialiste, unele tendințe lichidatoriste și reformiste, de dreapta, din aceste țări, precum și din unele partide comuniste și muncitorești, cercurile reacționare imperialiste au trecut din nou la o ofensivă ideologică și politică de defăimare și subminare a socialismului, la o politică de amestec în treburile interne și de destabilizare a țărilor socialiste, recurgînd la toate mijloacele, preluate din arsenalul învechit și ruginit al „războiului rece", de la dezinformarea opiniei publice, denigrarea socialismului, șantajul, diversiunea, represiunile economice și politice, pînă la subvenționarea financiară directă a unor grupări și forțe antisocialiste, antinaționale.

Trebuie să spunem deschis că acțiunile antisocialiste, anticomuniste și cele împotriva țărilor progresiste, a luptei pentru libertate și independență națională, pe care le desfășoară cercurile imperialiste, sînt ușurate și de anumite orientări și tendințe greșite în soluționarea problemelor construcției socialiste și altor probleme din unele țări.

Este deci necesar să subliniem cu tărie că toată această politică a cercurilor imperialiste este sortită — și de data aceasta, ca și de atîtea ori în trecut — eșecului.

Țările socialiste, popoarele care au edificat noua orînduire socială dispun de forța necesară pentru a depăși greutățile apărute, iar socialismul se va afirma, fără îndoială, cu și mai mare putere ca cea mai dreaptă și mai umană orînduire socială de pînă acum. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

Acțiunea unită a forțelor progresiste, a țărilor socialiste, a popoarelor care luptă pentru independență și progres economico-social va duce, fără nici o îndoială, la răsturnarea planurilor imperialiste și ale reacțiunii și va deschide noi și noi perspective înaintării tuturor popoarelor pe calea progresului, a independenței, a bunăstării, a socialismului. **(Aplauze puternice, prelungite).** Nimic și nimeni nu va putea opri lupta popoarelor pentru libertate și independență, pentru o viață mai dreaptă și mai bună, pentru o nouă orînduire socială !

Totodată, este necesar să subliniem însă că acțiunile antisocialiste, anticomuniste și împotriva forțelor progresiste ale cercurilor imperialiste reprezintă un mare pericol pentru politica de destindere și colaborare internațională, pentru politica de dezarmare și pace și va duce, inevitabil, dacă va continua, la agravarea și mai mult a situației mondiale.

Iată de ce trebuie să facem totul pentru respingerea politicii antisocialiste, anticomuniste și împotriva independenței popoarelor ! Iată de ce este necesar să se înțeleagă bine, de către cercurile conducătoare din țările imperialiste, că această politică nu are nici o perspectivă și este în contradicție cu Carta Națiunilor Unite, cu diferite reglementări și norme internaționale, cu politica de coexistență pașnică, de colaborare egală între națiunile lumii. **(Aplauze vii și puternice).**

Întreaga desfășurare a evenimentelor internaționale, realitatea, viața însăși arată cît de greșită este teza dezideologizării relațiilor internaționale, precum și teza după care lupta de clasă ar trebui să fie înlocuită. Se vorbește despre renunțarea la lupta de clasă și la lupta dintre sistemele sociale diferite, ca o condiție pentru supraviețuirea omenirii și a evitării războiului. Ce are oare acest fel de abordare a problemelor cu concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică ? Oare pentru a asigura pacea trebuie să se lichideze socialismul, trebuie să se renunțe la lupta de clasă ? O asemenea abordare este, cu totul, nu numai antiștiințifică, dar străină oricărei concepții revoluționare și socialiste. Dacă m-aș referi numai la poporul nostru, este știut că niciodată nu s-a pus problema să îngenuncheze, ci, dimpotrivă, în cele mai grele timpuri a luat arma în mînă pentru a-și apăra independența și suveranitatea. De aceea și poeții noștri, în trecut, au cîntat pe eroii noștri și au formulat în versuri nepieritoare hotărîrea de luptă a poporului. Cunoașteți versurile : „Murim mai bine-n luptă, / Cu gloria deplină /. Decît să fim sclavi iarăși /. În vechiu-ne pămînt". **(Aplauze și urale puternice).**

Trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Asemenea teze au drept scop demoralizarea, dezarmarea comuniștilor, a popoarelor, în lupta pentru socialism și pentru pace. Oare așa au gîndit făuritorii socialismului științific, conducătorii partidelor comuniste și muncitorești, antifasciștii care și-au dat viața pentru înfrîngerea hitlerismului ? ! Cu o asemenea concepție nu ar fi fost înfrînt hitlerismul — și barbaria nazistă ar domina astăzi. Tocmai pentru că comuniștii, antifasciștii, tot ceea ce a fost mai bun în lume s-au ridicat împotriva barbariei fasciste, cu prețul vieții a putut fi înfrînt fascismul și s-a asigurat libertatea popoarelor. Și lichidarea pericolului de război nuclear, supraviețuirea omenirii nu se pot asigura decît prin intensificarea luptei împotriva politicii imperialiste, pentru dezarmare, pentru eliminarea armelor nucleare cu desăvîrșire. Și aceasta nu se poate realiza decît prin lupta și lupta unită a popoarelor ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Fără nici o îndoială, trebuie să înțelegem bine realitatea lumii de astăzi. În lume există două sisteme sociale diametral opuse. Această realitate va continua să existe încă multă vreme. Problema care se pune — și și-a găsit un răspuns — este aceea a conviețuirii pașnice între țările cu orînduiri sociale diferite, bazate pe respectul independenței și suveranității, neamestecul în treburile interne și respectarea dreptului fiecărei națiuni de a-și alege calea dezvoltării pe care o dorește, fără nici un amestec din afară.

Este necesar să facem să se înțeleagă bine că numai pe această cale este posibil să se asigure colaborarea internațională și angajarea cu fermitate și a unora, și a altora pe calea dezarmării generale, a dezarmării nucleare, a realizării unei lumi fără arme și războaie. Aceasta reprezintă calea supraviețuirii omenirii, a vieții pe planeta noastră ! **(Urale și aplauze puternice, îndelungate ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !", „Ceaușescu — România, pacea și prietenia !").**

Iată de ce tezele dezideologizării relațiilor internaționale și renunțării la lupta de clasă sînt în totală contradicție cu întreaga dezvoltare a omenirii de pînă acum, precum și cu realitățile lumii contemporane, cu întreaga dezvoltare a luptei pentru socialism, progres și pace în lume. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Nu dezideologizarea relațiilor internaționale, ci afirmarea cu fermitate a ideologiei progresiste și socialiste reprezintă calea pentru o politică și o gîndire nouă.

Lupta pentru dezarmare, pentru pace, dezvoltarea unei largi colaborări internaționale între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, presupun nu renunțarea la concepțiile socialismului, la ideologia clasei muncitoare despre lume și viață, ci intensificarea activității politico-ideologice de ridicare a conștiinței maselor populare, a tuturor popoarelor despre necesitatea asigurării unei politici de dezarmare și de pace, ca o necesitate vitală pentru întreaga omenire ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Nici o altă teză, oricum s-ar numi ea, nu va putea înlocui lupta de clasă, ca factor determinant al dezvoltării societății omenești, ca lege obiectivă a progresului și mersului înainte al omenirii !

Soluționarea pe calea tratativelor a problemelor complexe ale vieții mondiale impune, ca o necesitate obiectivă, o politică fermă de apărare a socialismului, a libertății și independenței popoarelor, realizarea unor acorduri și înțelegeri corespunzătoare cu privire la dezarmare, la soluționarea diferitelor probleme din viața mondială.

Soluționarea pe calea tratativelor a unor conflicte și a altor probleme mondiale necesită, fără îndoială, spirit de înțelegere și unele concesii acceptabile, și de o parte, și de alta, o politică realistă care să țină seama de interesele fiecărei națiuni și să asigure independența fiecărui popor. Aceasta nu trebuie să ducă însă niciodată la concesii principiale care să pună în pericol socialismul, libertatea și independența popoarelor. Socialismul, progresul economico-social, libertatea și independența popoarelor nu sînt negociabile !

Este bine cunoscut că, de-a lungul istoriei îndelungate a dezvoltării societății omenești, popoarele nu au renunțat niciodată la independență și nu au capitulat în fața nici unei agresiuni, a nici unei forțe.

În ce privește poporul român, după cum este bine cunoscut, în întreaga sa istorie de peste 2000 de ani, a dus lupte necontenite și s-a format ca popor, ca națiune, ca stat numai ca rezultat al luptelor hotărîte, îndelungate.

Întreaga activitate teoretică, ideologică și politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență legile obiective ale dezvoltării omenirii, să sublinieze și să demonstreze științific faptul că lupta de clasă, lupta împotriva vechiului și pentru promovarea noului în toate domeniile, deci și în viața internațională, a constituit, constituie și va constitui factorul determinant al progresului societății omenești.

Întreaga activitate ideologică și teoretică trebuie să dea o perspectivă revoluționară clară poporului nostru, tuturor popoarelor, în lupta pentru soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale, să le inspire încrederea și fermitatea în lupta de apărare a socialismului, a dezvoltării economico-sociale, a independenței și libertății, de asigurare a păcii și realizare a unei lumi a deplinei egalități între toate națiunile lumii. **(Aplauze prelungite).**

Stimați tovarăși,

Lupta pentru libertate și independență, pentru socialism și progres reprezintă o parte inseparabilă a luptei pentru dezarmare, pentru pace și colaborare internațională. Este necesar să subliniem și să demonstrăm faptul că problema fundamentală a epocii noastre o reprezintă dezarmarea, și, în primul rînd, dezarmarea nucleară, eliminarea completă a armelor nucleare de pe planeta noastră.

Aceasta impune intensificarea luptei unite a tuturor popoarelor, participarea tuturor statelor la elaborarea acordurilor și măsurilor necesare pentru eliminarea armelor nucleare, pentru dezarmarea convențională și reducerea radicală a cheltuielilor militare.

Trebuie să se respingă cu toată hotărîrea teza agresivă cu privire la „descurajarea nucleară", care reprezintă, de fapt, teza șantajului nuclear de dominație și asuprire a altor popoare.

Promotorii politicii de descurajare nucleară sau a oricăror descurajări militare trebuie să înțeleagă bine că o asemenea politică este în contradicție cu realitățile lumii de astăzi și nu duce decît la menținerea și agravarea pericolului de război.

Este nevoie de o politică nouă, de renunțare la armele nucleare, la calea militară, de soluționare a problemelor dintre state numai pe calea tratativelor, de realizare a unei lumi fără arme, fără războaie.

Numai o asemenea cale poate duce la asigurarea existenței popoarelor, a însăși vieții pe planeta noastră, și trebuie să facem totul pentru triumful rațiunii și realizarea acestei politici ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

O altă problemă de importanță deosebită a vieții internaționale actuale o reprezintă subdezvoltarea, accentuarea împărțirii lumii în bogați și săraci, necesitatea unor noi relații și a unei noi ordini politice și economice mondiale.

Activitatea ideologică, teoretică, politică, educativă trebuie să demonstreze cu putere faptul că popoarele nu vor putea suporta încă multă vreme actuala stare de lucruri, că este necesar să se pună capăt politicii neocolonialiste de dominație a monopolurilor și capitalului financiar internațional, să se realizeze o politică nouă, de egalitate și colaborare, de lichidare a subdezvoltării, de creare a condițiilor dezvoltării economico-sociale a tuturor națiunilor, și, în primul rînd, a țărilor în curs de dezvoltare. Aceasta este singura cale care poate să asigure stabilitatea economiei mondiale, să asigure progresul fiecărei națiuni, bunăstarea, independența și constituie o parte inseparabilă a luptei pentru pace în lume. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Sînt multe probleme în viața internațională. Nu doresc acum să mă opresc pe larg asupra tuturor acestora. Consider necesar să subliniez însă că viața, realitățile demonstrează, cu putere, justețea politicii externe a partidului și statului nostru de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Este bine cunoscut că nu au existat probleme mai importante în viața internațională la care România socialistă să nu-și fi adus o contribuție activă la soluționarea lor, să nu fi participat, împreună cu alte state, la lupta pentru pace și colaborare internațională.

La baza tuturor relațiilor internaționale ale țării noastre am așezat permanent principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne, ale avantajului reciproc și respectarea dreptului fiecărei națiuni la dezvoltare liberă, independentă, așa cum o dorește, fără nici un amestec din afară.

Este necesar ca activitatea politico-educativă să pună cu putere în evidență justețea politicii noastre internaționale, să contribuie la înțelegerea cît mai bună a principiilor de relații dintre toate statele lumii.

Sîntem ferm hotărîți să dezvoltăm larg și în viitor relațiile cu toate țările socialiste, să acționăm pentru întărirea colaborării și solidarității lor, ca un factor de importanță hotărîtoare pentru dezvoltarea socialismului în fiecare țară, pentru afirmarea forței socialismului în lume, pentru triumful politicii de pace. Vom dezvolta, de asemenea, larg relațiile de colaborare cu toate țările în curs de dezvoltare, cu țările mici și mijlocii, cu țările nealiniate, ca un factor important al politicii de independență, de dezarmare și pace. În același timp, vom acționa ca și pînă acum pentru extinderea relațiilor și cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Vom acționa cu și mai multă hotărîre pentru dezvoltarea relațiilor economice, tehnico-științifice, pentru participarea activă la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale, considerînd că aceasta corespunde pe deplin intereselor poporului român, ale tuturor popoarelor lumii, de a-și asigura dezvoltarea economico-socială,

Continuare în pag. a 4-a

Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. a 3-a

bunăstarea, de a trăi în libertate, independență și pace.

Vom acționa cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea și perfecționarea activității C.A.E.R. în vederea înfăptuirii acordurilor de colaborare economică, tehnico-științifică de lungă durată, pornind de la faptul că acestea trebuie să asigure dezvoltarea fiecărei țări socialiste, ridicarea nivelului lor economic, social.

Avînd în vedere unele probleme economice din țările socialiste, considerăm că este necesar să se organizeze o analiză specială a acestora în vederea stabilirii de comun acord a măsurilor pentru depășirea unor greutăți și dezvoltarea continuă a construcției socialiste.

Aș dori să subliniez în acest cadru faptul că perfecționarea activității C.A.E.R., a relațiilor economice dintre țările socialiste nu trebuie să ducă în nici un fel la crearea de organisme supranaționale, nu trebuie să diminueze în nici un fel rolul partidelor, statelor și popoarelor în realizarea dezvoltării lor economice și sociale.

Considerăm că în prezent, și pentru încă multă, multă vreme, calea unei colaborări largi economice, tehnico-științifice o reprezintă păstrarea și întărirea independenței fiecărei economii naționale, ca factor hotărîtor al progresului, al făuririi cu succes a societății socialiste. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

În activitatea noastră internațională am acordat întotdeauna și acordăm o mare însemnătate dezvoltării colaborării între toate statele europene în spiritul documentelor de la Helsinki, la elaborarea cărora țara noastră și-a adus o contribuție activă. Considerăm că realizarea cooperării, securității și dezarmării în Europa trebuie să se bazeze pe respectarea neabătută a principiilor deplinei egalități, a respectării orînduirii sociale din fiecare țară.

Această colaborare trebuie să ducă nu la slăbirea unei țări sau alteia, ci la dezvoltarea și progresul fiecărei națiuni. Sîntem pentru o colaborare multilaterală în toate domeniile, care să deschidă perspectiva realizării unei Europe unite, a națiunilor libere și independente.

Activitatea noastră ideologică, teoretică trebuie să pună cu putere în evidență că, în epoca noastră și pentru o lungă perioadă de timp, păstrarea și întărirea independenței naționale a țărilor europene — ca, de altfel, a tuturor țărilor — reprezintă singura cale realistă pentru o largă colaborare, pentru progresul fiecărui popor.

Se pot da diferite formulări pentru realizarea unității europene. Ideea unei „case comune europene" poate să pară pentru unii atrăgătoare, dar trebuie să avem în vedere că este necesar să realizăm fiecare la el acasă „o casă cît mai bună", care să asigure condiții egale de muncă, de viață demnă pentru toți locuitorii „casei naționale" — și aceasta presupune construcția a încă milioane și milioane de apartamente și case în fiecare țară, pentru a realiza un ansamblu social în care oamenii să aibă cele mai bune condiții de viață și de locuit !

Iată de ce considerăm că trebuie să pornim de la necesitatea conlucrării și apropierii popoarelor europene pe baza întăririi și dezvoltării fiecărui stat național, a fiecărui popor, ceea ce înseamnă nu izolare, ci o largă conlucrare.

În ce ne privește, sîntem gata să mergem la o largă colaborare, care însă, în orice condiții, să nu pună în pericol, sub nici o formă, independența țării sau să îngrădească în vreun fel dreptul poporului

român de a-și hotărî singur calea dezvoltării, de a fi pe deplin stăpîn la el acasă. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

Vom acționa ferm pentru o largă colaborare în Balcani, pentru transformarea regiunii noastre într-o zonă fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine.

Sîntem pentru extinderea conlucrării și sîntem gata să realizăm cu vecinii noștri, cu toate țările din Balcani și chiar din bazinul dunărean o largă colaborare, sub toate formele, care să deschidă calea înlăturării treptate a tot felul de obstacole și să ducă la apropierea și dezvoltarea frăției și conlucrării între popoarele noastre.

Este necesar să punem cu putere în evidență, în întreaga activitate politico-educativă, justețea politicii partidului nostru privind necesitatea soluționării problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea tratativelor.

Să desfășurăm o largă activitate internațională pentru întărirea solidarității și colaborării dintre state în vederea dezvoltării economico-sociale independente, pentru apărarea independenței, pentru lichidarea deplină a oricăror forme ale politicii neocolonialiste, pentru respectarea neabătută a independenței fiecărui popor !

Avînd în vedere problemele complexe ale lumii contemporane, este necesar să crească și mai mult rolul țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare și nealiniate în soluționarea tuturor problemelor mondiale.

Trebuie să subliniem cu putere că problemele complexe, inclusiv ale dezarmării nucleare, nu se pot soluționa numai de către două mari puteri sau de cîteva state, că ele pot fi rezolvate numai cu participarea activă a tuturor statelor și popoarelor.

Trebuie să nu se uite nici un moment învățămintele istoriei, care ne arată că toate concesiile făcute Germaniei hitleriste nu au îndepărtat pericolul de război, ci l-au grăbit, au dus pînă la urmă la cel de-al doilea război mondial.

Mai mult ca oricînd, este necesar să crească rolul Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane, în asigurarea participării egale a tuturor statelor la rezolvarea problemelor care preocupă omenirea.

În ce o privește, România este ferm hotărîtă să-și aducă întreaga contribuție la perfecționarea și creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite și al celorlalte organisme internaționale.

Deci, este necesar ca întreaga activitate politico-educativă să sublinieze cu putere că problemele complexe ale lumii contemporane impun mai mult ca oricînd întărirea solidarității și colaborării tuturor forțelor progresiste, realiste, ale tuturor popoarelor, care prin acțiunea lor unită pot să oprească cursul periculos al evenimentelor, să asigure triumful rațiunii, triumful politicii de dezarmare și eliminare a armelor nucleare, triumful păcii, al politicii de colaborare și realizare a unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, a deplinei egalități între toate națiunile lumii ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Stimați tovarăși,

După cum este bine cunoscut, partidul nostru a dezvoltat larg relațiile cu partidele comuniste și muncitorești, s-a pronunțat întotdeauna pentru întărirea solidarității acestora pe baza deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței fiecărui partid și neamestecului în treburile interne.

Problemele complexe ale vieții internaționale, inclusiv făurirea cu succes a socialismului, impun întărirea și dezvoltarea colaborării, realizarea unei noi unități a partidelor comuniste și muncitorești.

Pentru aceasta trebuie să se pornească, fără îndoială, de la noile probleme care se pun în fața clasei muncitoare, a forțelor progresiste, antiimperialiste de pretutindeni.

După părerea partidului nostru, respectarea neabătută a independenței și dreptului fiecărui partid de a-și elabora linia politică generală, în strînsă concordanță cu realitățile și condițiile din fiecare țară, nu vine în contradicție, ci, dimpotrivă, impune ca o necesitate obiectivă o strînsă colaborare și solidaritate internațională.

În actualele împrejurări se impun cu atît mai mult întărirea schimbului de experiență, dezbaterea în comun a diferitelor probleme ale vieții contemporane, ale dezvoltării viitoare a societății omenești, ale căilor de făurire cu succes a socialismului, ale luptei pentru dezarmare și pace. Partidul Comunist Român este gata să participe la orice întîlnire teoretică pentru dezbaterea problemelor de interes comun, în scopul întăririi solidarității și colaborării.

Considerăm că situația actuală impune, cu atît mai mult, organizarea unor asemenea consfătuiri, întîlniri, inclusiv realizarea unei conferințe internaționale a partidelor comuniste și muncitorești. Aceasta răspunde în cel mai înalt grad actualelor împrejurări internaționale, mișcării comuniste, clasei muncitoare, luptei pentru socialism și pentru pace în lume. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Pronunțîndu-ne ferm împotriva oricărui amestec în treburile altor partide, pentru respectul dreptului fiecărui partid de a-și elabora strategia și politica sa, considerăm că avem obligația să întărim solidaritatea internațională și trebuie să manifestăm întreaga răspundere față de propriile noastre popoare, de viitorul lor liber și independent, față de cauza socialismului și să acționăm într-o strînsă solidaritate și colaborare pentru soluționarea democratică a tuturor problemelor complexe ale lumii de azi. **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

De asemenea, ne pronunțăm ferm pentru dezvoltarea unei largi colaborări cu partidele socialiste și social-democrate. Existența unor deosebiri de păreri asupra problemelor ideologice, asupra căilor de realizare a socialismului și altor probleme nu trebuie în nici un fel să ducă la slăbirea colaborării dintre partidele comuniste și aceste partide. Dimpotrivă, considerăm că interesele popoarelor de a asigura eliberarea socială și națională, de a trăi în pace și colaborare impun o largă colaborare între partidele comuniste, socialiste și social-democrate, între toate forțele progresiste, ca o necesitate obiectivă a mersului înainte spre o lume mai dreaptă și mai bună.

Sîntem pentru o amplă colaborare și dezvoltăm larg relațiile cu mișcările de eliberare națională, cu mișcările progresiste și partidele de guvernămînt din țările care se pronunță pentru dezvoltarea pe calea progresului, a independenței economice și politice.

Dorim și sîntem pentru o largă colaborare cu toate partidele și forțele democratice în problemele comune privind progresul economico-social, independența popoarelor, asigurarea unei păci trainice pe planeta noastră.

Activitatea teoretică, politico-ideologică trebuie să pună cu putere în evidență marea importanță a solidarității și colaborării internaționale, să contribuie la educarea poporului nostru în spiritul prieteniei și solidarității cu popoarele țărilor socialiste, cu partidele comuniste și muncitorești, cu toate partidele și forțele care se pronunță pentru progres și doresc să contribuie la soluționarea problemelor complexe în interesul tuturor națiunilor, al colaborării și păcii internaționale.

Avem ferma convingere că stă în puterea partidelor comuniste și muncitorești, a celorlalte partide și forțe muncitorești, progresiste, de eliberare națională de a depăși diferite obstacole, de a-și întări conlucrarea și solidaritatea, de a avea un rol tot mai important în dezvoltarea societății omenești pe calea progresului, a libertății, independenței și păcii, de a da o perspectivă nouă — pentru sfîrșitul acestui mileniu și începutul mileniului trei — privind viitorul luminos al omenirii într-o lume fără arme și războaie, a independenței și libertății tuturor națiunilor lumii ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Stimați tovarăși,

Dezbaterea cu întregul popor și partid a documentelor pentru Congresul al XIV-lea a pus cu putere în evidență forța și unitatea partidului nostru, a întregii națiuni, voința sa fermă de a face totul pentru întîmpinarea Congresului cu cele mai bune rezultate în toate domeniile, de a asigura înaintarea fermă a patriei noastre spre noi culmi de progres și civilizație.

Dezbaterile din actuala plenară a problemelor ideologice, teoretice și muncii politico-educative, hotărîrile ce vor fi adoptate trebuie să stea la baza întregii activități și să fie larg dezbătute în partid, în toate organele și organizațiile democrației socialiste, cu întregul popor, în vederea ridicării continue a nivelului ideologic, politic, a creșterii conștiinței socialiste, a ridicării spiritului de răspundere și a combativității revoluționare în toate domeniile de activitate.

Am deplina convingere că Plenara Comitetului Central pe probleme ideologice, hotărîrile ce vor fi adoptate vor da un nou și puternic avînt activității creatoare de ridicare a nivelului general de cunoștințe, de conștiință revoluționară a întregii națiuni, că, în strînsă unitate, partidul nostru, împreună cu întregul popor, va acționa cu toată forța pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de creștere continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului, de făurire a socialismului și comunismului, de întărire necontenită a independenței și suveranității României !

(Aplauze și urale puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, reales la al XIV-lea Congres !", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !". Toți cei prezenți în marea sală a Ateneului se ridică în picioare și, într-o atmosferă însuflețită, de puternică unitate, aclamă și ovaționează minute în șir pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni —, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).

Plenara Consiliului Culturii și Educației Socialiste

Luni a avut loc în Capitală Plenara Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Lucrările au fost conduse de tovarășa Suzana Gâdea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

În cadrul plenarei a fost analizat modul în care s-a desfășurat activitatea din domeniul culturii și educației socialiste în acest an și sarcinile ce îi revin în lumina proiectului Programului-Directivă și Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din iunie a.c. cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la Congresul al XIV-lea, în înalta funcție de secretar general al partidului a fost prezentată la deschiderea lucrărilor și urmărită cu viu interes și deplină aprobare de toți cei prezenți.

În legătură cu problemele înscrise pe ordinea de zi au luat cuvîntul tovarășii Alecu Floareș, Petre Popa, Ovidiu Munteanu, Cornelia Georgescu, Ion Hobana, Adrian Călin, Maria Costache, Emil Florea, Rodica Costache, Hajdu Győző-Victor, Olimpia Solomonescu, Ion Irimescu, Mircea Radu Iacoban, Radu Constantinescu, Gheorghe Constantin, Gheorghe Antonescu, Nicolae Călinoiu.

În cadrul plenarei a fost pusă în evidență contribuția de uriașă însemnătate a secretarului general al partidului la dezvoltarea teoriei și practicii construcției socialiste în țara noastră, la îmbogățirea tezaurului gîndirii revoluționare, subliniindu-se valoarea deosebită a concepției tovarășului Nicolae Ceaușescu referitoare la strînsa corelare dintre dezvoltarea social-economică și înflorirea continuă a culturii noastre socialiste, la creșterea rolului acesteia în amplul proces politico-educativ de formare și educare a oamenilor muncii, în spiritul înaltelor idealuri revoluționare, patriotice, în promovarea și afirmarea valorilor spirituale ale poporului român.

Relevînd adeziunea deplină a slujitorilor artei și culturii față de propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reinvestit în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român, plenara a subliniat că această opțiune, care decurge din voința întregului nostru popor, reprezintă garanția înfăptuirii neabătute a măreței opere de edificare a socialismului și comunismului pe pămîntul României, a întăririi necontenite a independenței și suveranității sale.

Exprimînd cele mai alese sentimente de stimă și prețuire față de tovarășa Elena Ceaușescu pentru contribuția pe care o aduce la fundamentarea și înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială a patriei, vorbitorii au evidențiat că, sub îndrumarea sa de înaltă competență, activitatea politico-ideologică și cultural-educativă și-a lărgit necontenit sfera de acțiune și cuprindere, și-a îmbogățit conținutul și diversificat formele, sporindu-și contribuția la unirea eforturilor oamenilor muncii în opera de făurire a noii societăți, la accelerarea ritmului dezvoltării economico-sociale, la promovarea și afirmarea spiritului militant, revoluționar, novator în toate sferele creației materiale și spirituale.

Plenara a relevat realizările importante dobîndite în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" în domeniul creației tehnico-științifice de masă, al activității literar-editoriale, al muzicii, artelor plastice, cinematografiei, artelor interpretative, care ilustrează în mod concludent puternicul dinamism și efervescența creatoare, caracteristice acestei epoci de înflorire fără precedent a societății noastre socialiste.

În cadrul plenarei au fost relevate sarcinile ce revin Consiliului Culturii și Educației Socialiste, instituțiilor de cultură și artă în dezvoltarea și diversificarea pe mai departe a activității politice și cultural-educative, a creației tehnico-științifice, literare și artistice, a întregii munci de educare revoluționară a tuturor oamenilor muncii, în îndeplinirea exemplară a sarcinilor reieșite din programele de dezvoltare economico-socială a țării.

Vorbitorii au reafirmat angajamentul tuturor celor ce lucrează în domeniul culturii și educației socialiste de a acționa cu înaltă răspundere, în spirit revoluționar, pentru aplicarea fermă în viață a politicii partidului și statului, pentru dezvoltarea necontenită a culturii și artei noastre socialiste, pentru îmbogățirea continuă a tezaurului valorilor materiale și spirituale ale întregului popor.

Într-o atmosferă de puternică angajare politică, participanții au adoptat, în unanimitate, Hotărîrea Plenarei Consiliului Culturii și Educației Socialiste privind realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R., în funcția de secretar general al partidului. Hotărîrea dă expresie convingerii oamenilor de cultură și artă din țara noastră că acest act politic, cu profunde semnificații pentru viitorul României, reprezintă garanția înfăptuirii cu succes a planurilor și programelor de dezvoltare multilaterală a patriei, de construire a socialismului cu poporul, pentru popor.

Plenara Consiliului Culturii și Educației Socialiste a adresat **tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România,** o telegramă în care este reafirmat angajamentul celor ce lucrează în domeniul culturii și educației socialiste de a face totul pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin, contribuind activ la înfăptuirea politicii partidului și statului nostru, la ridicarea României pe noi trepte de progres și civilizație.

Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" din Roman

Toamnă a hărniciei

Toamnă a hărniciei, toamnă magnifică, toamnă fără pereche... Grîul curat se află strîns în hambarele mai pline ca niciodată, iar sămînța grîului nou vegetează sub brazde, visînd la anul recolte și mai bogate.

Porumbul de aur e în pătulele mari, într-aurindu-le cu știuleți nemaivăzuți.

Livezile și podgoriile țării și-au demonstrat și ele dărnicia prin producții record.

Toamnă cu lumină blîndă, de miere, stoarsă parcă dintr-o baladă modernă, cînd îți vine să te întinzi către cer, scuturîndu-i stelele coapte, iar clipei să-i spui să-și contenească trecerea...

Sub imboldul acestui mirabil anotimp, gîndul mă poartă spre oamenii satelor — spre cei care dau viață și întruchipare lanurilor, podgoriilor și livezilor țării. Ei sînt fiii nemuritori ai gliei ; ei semnifică însăși rodnicia pămîntului ! Cum au legături indelebile cu natura, toate anotimpurile intră în această țară prin porțile sufletului lor. S-au înfrățit de-a pururi cu pămîntul pe care îl lucrează și pe care îl ascultă cu întreaga ființă.

În acest an, la aproape toate culturile agricole s-au obținut cele mai mari recolte din istoria patriei ; pentru că hărniciei și iubirii de pămînt, atît de proprii țăranului român dintotdeauna, li se alătură tot mai mult mecanizarea, agrotehnica, știința agricolă, iar producțiile ridicate la hectar nu mai sînt condiționate de capriciile vremii, ci exclusiv de munca și priceperea omului.

E o toamnă magnifică, un anotimp al rodirii plenare...

Odată cu pîinea nouă și cu roadele toamnei, în case ne intră și o parte din sufletul oamenilor de la sate — cei care au zămislit aceste bunuri și care și-au făcut din știința cultivării pămîntului un aliat infailibil.

Țăranii români de azi și țăranii de mîine ai patriei — tinerii satului contemporan, cuprinși în școlile profesionale agricole, în liceele agroindustriale (existente în aproape toate comunele) sau în institutele agronomice. Ei sînt fiii nemuritori ai gliei, mirosind a zori și a pîine coaptă, abia scoasă din cuptor.

Ei au o singură credință : belșugul de pe masa țării — de pe masa noastră a tuturor.

Dim. Rachici

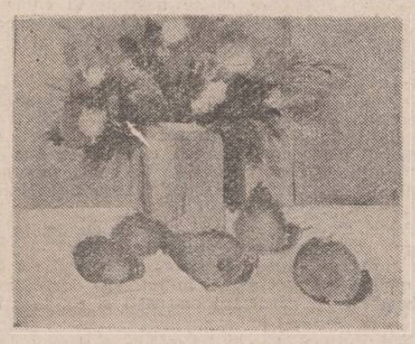

Timp eroic

Ca grîul înfrățit cu vara,
Pe vatra veche din străbuni,
Rodnic ne înflorește țara,
Mai demnă printre națiuni.

Mereu grădina-i mai bogată,
Mai harnici, țară, fiii tăi,
Și curge Dunărea curată,
Izvoare nasc pe munți și văi.

Partidul — călăuză dreaptă —
Spre viitor ne poartă pașii,
Ne este vrerea înțeleaptă
Și falnici brazi ne sînt urmașii...

Eroic timp, și gînd și faptă,
Spre comunism urcăm o nouă treaptă...

Radu Vaida

Partidul și țara

Partidul Comunist Român
Este cel mai mare adevăr
Pe care-l rostește țara
Despre țară

La nașterea lui
Lumina ne-a invadat inimile
Casele
Copiii
Și cîntecul
Mai ales cîntecul
De-atunci cuvintele poartă
Cămășile de rouă
Ale adevărului
Și certitudinii

La nașterea
Partidului Comunist Român
Țara
A însemnat
Mai multă lumină
Mai mult viitor
Tot mai multă lumină
Tot mai mult viitor

Elena Codrescu

Partidul

Fereastra deschisă
spre lume și soare
venind din strălimpezi
românești izvoare.

Pasăre măiastră,
steag biruitor
suind spre comunism
un treaz și brav popor.

Stea peste lume
între mari călăuze
al cărei nume
ni-i flacără pe buze

Radu Felecan

ÎN AMINTIREA OSTAȘILOR-EROI

Se împlinesc, în aceste zile, 45 de ani de cînd, la 25 octombrie 1944, se punea capăt unui coșmar, ce apăsase, zi de zi, ceas de ceas, timp de peste patru ani, existența întregii noastre națiuni. Prin efortul întregului nostru popor și glorioasei sale armate era anulat odiosul Dictat de la Viena, încheindu-se totodată o primă etapă din decisiva participare a României la războiul antihitlerist.

Sintetizînd această izbîndă, Marele Stat Major aducea la cunoștința Țării și lumii întregi faptul că „Trupele române (...) au depășit frontiera româno-maghiară, dezrobind astfel întreaga Transilvanie... Ajunse azi pe frontiera din 1940, diviziile noastre sînt gata de un nou efort și noi jertfe pentru consfințirea definitivă a drepturilor noastre prin lupta alături de marii noștri aliați pînă la înfrîngerea totală a forțelor germano-maghiare."

Drumul glorios parcurs de oștirea română în cele 65 de zile ale campaniei pentru eliberarea completă a teritoriului național — de la est de Carpații meridionali, Dunărea maritimă și litoralul pontic la frontierele de vest ale României — va rămîne consemnat în istorie ca una din cele mai elocvente dovezi ale neasemuitei iubiri de țară și libertate ce ne-a caracterizat dintotdeauna existența, gîndurile și fapta.

Începută la 23 August 1944, odată cu declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, totala angajare militară, economică și logistică a României își are rădăcinile în istoria multimilenară a poporului nostru, în lupta de rezistență cu caracter generalizat — organizată și condusă de partidul comunist — începută în toamna anului 1940, deci atunci cînd în țară și-au făcut prezența primele unități militare germane.

Refuzul dominației străine, hotărîrea fermă de a-și redobîndi independența și a reface integritatea teritorială, deplinul consens național, realizat în vara anului 1944, au făcut posibilă angajarea țării și poporului într-o acțiune suverană, cu caracter unic, ce a dus în scurt timp la răsturnarea ireversibilă a situației politico-militare din sud-estul continentului, șocul românesc repercutîndu-se direct și imediat asupra tuturor teatrelor militare europene.

În numai nouă zile, ca urmare a revoluției din august și eliberării celei mai mari părți a țării (aprox. 150 000 km²), s-a realizat o uriașă translație de front, trupele hitleristo-horthyste fiind împinse spre vest pe o adîncime de aproximativ 800 de km, din estul României pînă în apropierea Belgradului și Budapestei.

Trupelor sovietice le-a fost deschisă puternica poziție fortificată din Poarta Focșanilor, care — conform unor opinii avizate între care este de amintit cea aparținînd generalului german Hans Kisell — încadrată într-un sistem viabil de apărare, ce includea Carpații și Dunărea maritimă, putea opri înaintarea Armatei Roșii pînă la căderea Berlinului.

Concomitent, armata română a interzis orice încercare de pătrundere a forțelor adverse dinspre litoralul Mării Negre, de la sud de Dunăre sau — din nord și vest — prin trecătorile Carpaților și poarta Mureșului.

Victoria revoluției române din august a dat un puternic impuls mișcării de eliberare din statele aflate încă sub ocupația germană, a facilitat în mod decisiv acțiunile trupelor sovietice în Bulgaria, Iugoslavia și, apoi, în Ungaria.

A fost eliminat puternicul „întrînd" german ce se întindea pînă la est de Carpații Orientali, fapt ce a contribuit la „alinierea" frontului de est între Marea Baltică, cursul Vistulei, izvoarele Tisei, Dunărea Mijlocie și litoralul Adriaticii.

Pierderea disponibilităților economice pe care cel de-al treilea Reich le controla în România și prăbușirea dispozitivului Wehrmachtului în Balcani au privat trupele hitleriste de o importantă bază de aprovizionare cu carburanți, materii prime, resurse agroalimentare, și toate acestea într-un moment de vîrf al producției de război germane, într-o situație cînd balanța victoriei nu era înclinată încă de partea Națiunilor Unite.

Fără aportul revoluției române, pentru ajungerea la frontierele Bulgariei, Iugoslaviei și Ungariei, trupele sovietice ar fi fost puse în situația de a executa trei operații de amploare : una pentru depășirea Porții Focșanilor, eventual concomitent cu forțarea Dunării ; o alta pentru atingerea unor aliniamente în vestul Cîmpiei Române și, în sfîrșit, ultima pentru debușarea în interiorul arcului carpatic. Or, asemenea performanțe s-au înfăptuit, în ultimul an de război, într-un interval de timp însumat de peste 200 de zile.

Raportate la înfăptuirile momentului și desfășurările militare din celelalte zone de confruntare armată, succesele obținute de trupele române în zilele revoluției sînt cu adevărat inegalabile.

Ele au surprins ambele tabere beligerante, pentru că declanșarea revoluției și începerea războiului antihitlerist de către România s-a făcut printr-un act de decizie suverană, fără consultarea nimănui, decît a propriei voințe naționale. Reacția în rîndul mass-mediei, personalităților politico-militare și observatorilor contemporani cu evenimentul a reflectat fidel impactul pe care evenimentele de acum 45 de ani le-au avut asupra desfășurării și încheierii celui de-al doilea război mondial : „un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului" (Radio Londra), „prăbușirea totală a influenței germane în Balcani" (The Daily Mail), „Rușii au acum libere căile de acces pe o distanță de 600 mile, din Basarabia și pînă la frontiera româno-ungară" (News Cronicle), „România a dat ajutor substanțial cauzei aliaților" (Anthony Eden), etc.

Aceste mari înfăptuiri românești au fost continuate, după încheierea revoluției, prin succesele răsunătoare obținute pe timpul eliberării părții de nord-vest a Țării.

Impactul acțiunii militare a României, după victoria Revoluției din August, poate fi receptat la adevărata-i valoare atunci cînd, în mod necesar și obiectiv, este raportat la cadrul strategic general, la intențiile celor două coaliții beligerante și la realizările lor din ultimul an de război. Ambele tabere se găseau în toamna lui 1944 angajate — fiecare din considerente și în manieră proprii — într-o aprigă competiție pentru a folosi cît mai eficient doi din factorii decisivi ai unei confruntări de asemenea amploare: spațiul geografic și timpul astronomic. Trupele statelor coaliției antihitleriste de pe frontiurile europene încercau să ajungă cît mai repede — uneori fără a ține seama de pierderi — la frontierele și în interiorul Germaniei, urmînd să-și dispute în chiar teritoriul celui de-al treilea Reich primatul și preponderența asupra sorții dușmanului învins, în timp ce Germania dorea ca — menținînd sub control un spațiu cît mai vast — să cîștige timpul necesar valorificării supremației scontate prin producția unor noi categorii de arme.

Este meritul României că, și după 1 septembrie, a dejucat planurile Wehrmachtului, aducînd concomitent imense servicii aliaților săi din coaliția Națiunilor Unite.

După eșecul înăbușirii din interior a revoluției române, O.K.W. (Comandamentul suprem al Wehrmachtului) — tot mai preocupat de stabilizarea frontului cît mai departe de frontierele germane — și-a coordonat intențiile cu Statul Major ungar, care a și preluat inițiativa organizării a două riposte contraofensive ce puteau duce — dacă armata română nu le-ar fi rezistat cu fermitate — la o răsturnare imprevizibilă a situației în Balcani.

În viziunea generalului colonel Janos Vörös — șeful Statului Major ungar — păstrarea spațiului dunărean central constituia o „premisă fundamentală pentru desfășurarea ulterioară a războiului", pentru atingerea acestui scop autoritățile de la Budapesta ordonînd declanșarea contraloviturii începută la 5 septembrie 1944 pe direcțiile Tg. Mureș — Tîrnăveni, Luduș — Blaj, și, respectiv Cluj — Alba Iulia și apoi participarea la operația ofensivă din perioada 13—18 septembrie, ce s-a canalizat pe văile Crișurilor și poarta Mureșului. Dacă prima reacție ofensivă — respinsă de către trupele române ce se apărau în Podișul Transilvaniei — își propunea atingerea crestelor Carpaților Meridionali, cea de a doua urmărea fixarea frontului pe Mureșul mijlociu — Deva — Porțile de Fier-dunărene, aliniament ce trebuia să constituie o viitoare bază de ofensivă pentru ajungerea trupelor germano-ungare pînă la trecătorile și depresiunile intramontane, ce puteau deveni o barieră puternică în calea înaintării forțelor aliate româno-sovietice spre centrul Europei. Esuarea acestui „scenariu strategic", ca urmare a dîrzei rezistențe opuse de trupele române, a pus capăt ultimei reacții ofensive inamice de amploare din spațiul național, la 25 octombrie, odată cu eliberarea ultimei localități din nord-vestul țării, fiind refăcută integritatea inalienabilă a României.

Pentru apărarea și apoi eliberarea fiecărei localități românești, depășirea nenumăratelor cursuri de apă și cucerirea miilor de obiective întărite ale inamicului s-au jertfit — numai între 1 septembrie și 25 octombrie 1944 — 49 744 de luptători eroi. Mulți dintre aceștia erau tineri, asemeni elevilor Școlii Militare de la Radna, al cărei comandant, adresîndu-se celor ce au apărat cu piepturile Poarta Mureșului, spunea : „A picurat sînge din sîngele vostru, sfîntind odată mai mult legătura pămîntului. S-au stins lumini tinere. La Păuliș, Miniș, Chioroc și Cuvin, în zilele de la 14 la 20 septembrie 1944 voi, ofițeri, subofițeri și elevi (...) ați înscris cu slovă de sînge, cu slovă de aur, în lumina de soare strălucitor pagini nepieritoare în istoria poporului nostru. Cunoaște întreaga țară faptele voastre... Va duce Mureșul, pe apele lui, pînă departe, vestea izbînzii voastre și o va cînta mereu".

Cinstind faptele și memoria tuturor înaintașilor ce s-au jertfit pentru Țară și fericirea ei, omagiind sutele de mii de luptători ce au înfruntat — acum 45 de ani — cu hotărîre și eroism trupele de ocupație în teritoriul național, purtînd steagul libertății pînă la Carei și Satu Mare și de aici — prin Ungaria, Cehoslovacia și Austria — pînă la obținerea Marii Victorii, națiunea întreagă, armata — strîns unită în jurul partidului și secretarului său general — reînnoiesc supremul legămînt de a sluji cu devotament independența și integritatea scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România.

Ilie Schipor

Monumentul Eroilor Patriei din București

Cinstire

În piatra sublimă a munților mari
Sămînța de neam încolțește spre soare
Dulceața amiezii și brazi și stejari
Îi dau puritate și dor de-nălțare

Cuprinde cu brațul oceanul de grîu
Și-ascultă cum lanul de veacuri veghează
Și fă-ți din cuvinte de laudă brîu
Cînd soarele-n spicul gălbui germinează.

Comorile toate de-ar fi să le știi
Nu fac cît un pumn din a țării țărînă
Făclie e celor ce-am fost și vom fi
Eternă iubire de mamă, străbună.

Nesomnul din noapte să-ți fie fertil
Și truda amiezii cu pîine și sare
Sărut-o pe mînă tu fraged copil
Cînd simți mîngîierea din palmele sale.

Dragostea de țară

Pe mine dacă mă-ntrebați de țară
Mă simt ca pomul tînăr și curat
Ca spicul blînd atins întîia oară
De palma celui ce l-a semănat.

Pe mine dacă mă-ntrebați de Țară
Presimt în trupul meu un dor arzînd
Parcă aud o limpede vioară
Din patru zări Carpații cuprinzînd.

Și simt ființa-ntreagă că-mi irumpe
De mă ridic ca vulturul semeț
Purtînd pe cap cununi și pietre scumpe
Din tot ce are Țara mai de preț.

Pe mine dacă mă-ntrebați de Țară
Simt mîna mamei mele că-o sărut
Sub bolta grea de aur milenară
Cînd pragul casei sale l-am trecut.

Lumină

Bucurie nu este decît în brațele Patriei
Ea este cartea sfîntă a neamului meu
Aria sacră și semnul gloriei
Legămîntul-Lumină de sufletul său

Liniștea vieții, cămașa ta Patrie
Păsări albastre pe șesuri și munți
Deschidem cartea și-ți citim istoria
Lauda noastră, lumină pe frunți

Poveri de frumos dinspre tine spre om
Miinile tale miraculoase fîntîni
Muzica munților, zidirea numelui tău
Poemul-Lumină visat de străbuni

Cine sînt eu fără tine Patria mea
Cu tine sînt fiul neamului — soare
Zvicnetul meu înspre lumină, cîntec de dor
Flacără pură pe buzele tale, nemuritoare.

Să ne mîndrim

Să ne mîndrim că vară după vară
Purtăm cu drag pe umeri de granit
Sufletul țării, parcă-ntîia oară
Cîntînd frumos sub amfore de-argint

Și fericiți să fim că bobul piinii
Se coace-n timpul cel mai drept și demn
Purtînd în seva lui noblețea miinii
Și-n rod bogat al nemuririi semn

Impodobită-n hainele iubirii
Ea țara doar ne-adună blînd la sîn
Pe brațul ei stă scutul dezrobirii
Și-n ochi mîndria neamului român.

Să ne mîndrim, lumina aurie
Murmură doine-n graiul românesc
Iubind această fără virstă glie
Cu ochi de dor strămoșii ne privesc.

Eroilor

De iubirea mea mă știu în toate
Foșnetul etern și strămoșesc
Din înaltul gîndurilor mele
Mă aplec spre glie să-l cinstesc.

Nu cad în genunchi să plîng martirii
Lupta lor mai dăinuie în noi
Răsărind din strămoșești meleaguri
Nemurirea sfîntă prin Eroi.

Toți copacii cîntă de iubire
Luminați de muguri ca-ntr-un joc
Frunza verde vine la-ntîlnire
Sărutînd suflarea mea de foc

Știu că-așa a fost întotdeauna
Soare, vînt, furtunile ori ploi
Nu au șters lumina-adîncă-a ierbii
Care arde pururea-n Eroi.

Caut cu iubirea în distanțe
În sipetul inimii pe-un ram
Înflorește cea mai albă floare
Dragostea de patrie și neam.

Biruință

Poporul meu viteaz și ne-ntrecut
În gloriile limpezite-n pace
Rămii la pieptul patriei un scut
Sub care grîul liniștit se coace

Aud cum sună falnic de departe
Pădurile cu brazii cei înalți
Un freamăt viu ce inima-mi străbate
Și se ridică sus peste Carpați.

De-așa belșug și spicul în cîmpie
Se-apleacă sub povara lui de dor
Colan de aur strîns pentru vecie
Să fim uniți sub mîndru tricolor

Vîslim în timp și vremea viitoare
Cu rădăcini ne leagă de pămînt
Prin tot ce-aici în liniște răsare
Într-un suprem și veșnic legămînt.

David Rusu

Grafică de Raluca Grigorcea

Toamnă de aur în Cîmpia Doljului

Cînd un țăran de prin părțile din sud arde de nerăbdare să ajungă cît mai repede acolo, în cîmp, unde treburi presante îl așteaptă, spre a le isprăvi, înseamnă că sigur, acolo, „bate ora exactă a cîmpiei", de la care nimeni, absolut nimeni, dintre cei ce se respectă, nu are voie să nu răspundă cu generozitate „prezent" !, din întreaga lui ființă. Pentru că aici, în Cîmpia doljană, există un respect devenit peren al făuritorului de recolte față de el însuși și față de pămînt, față de care ea, piinea, plămădită cu un har aparte, de către oamenii locului, nu ar avea aroma și nici dimensiunea la care se cere, tot mai crescîndă, pe masa cea mare a fiilor țării. Și poate că el, cititorul neavizat, pe bună dreptate se întreabă : oare în ce moment anume, din cursul unui an, „bate ora exactă" în atît de mănoasa cîmpie doljană ? Ei, bine, răspunsul cel mai potrivit cu putință nu poate să fie, desigur, decît acesta : în fiecare clipă și minut fără întrerupere, din toate cele 365 de zile ale anului. Este un adevăr pe care mi l-am conturat în descinderile mele, ca reporter în acest spațiu dunărean de autentică vatră românească aici, unde, parafrazînd pe Tudor Arghezi, „niciodată toamna nu fu mai bogată" ca aceasta, iată, pe care o trăim, cu întensitatea cuvenită, la înălțimea zorilor luminoase ale anului 1989, cînd țara întreagă, între hotarele ei, se asemuie cu un paner uriaș încărcat cu bucate.

LA BĂILEȘTI E INIMA CÎMPIEI

De fiecare dată, un bun prieten de-al meu, învățătorul Nicolae Drăgulează, care este organizator de partid într-un consiliu agro-industrial situat în zona colinară a județului, nu evită să mă apostrofeze, adresîndu-mi-se cam așa : „Din cîte știu, te tragi dintr-un sat de prin ținuturile Vîlcei și nicidecum din cîmpia doljană, despre care scrii frecvent în paginile ziarului local „Înainte". De aceea, oricît mi-aș călca eu pe inimă să te înțeleg, îmi este realmente cu neputință. Și, totuși, ce tot ai mă, băiete, cu sudul ăsta, pe care îl proslăvești mereu, de parcă noi, cei de pe dealuri și coline, că mai sînt și de astea prin Dolj, nu am produce absolut nimic, ci doar am sta cu miinile streașină la ochi, privindu-i pe cei din cîmpie cum se topesc de muncă ?". Și îl necăjesc, răspunzîndu-i : „Aș veni și pe la tine, desigur, pentru că asta mi-e profesia, dar ce ați putea să oferiți voi, cei din Murgași sau Bulzești, din Balota sau Mischii, care să fie demn de inserat în pagina de ziar ? Pentru că în afară de frunzare, de care vă ocupați serios de la mic la mare, pînă nu-și face apariția stratul de brumă, ce alte importante preocupări ați putea avea în atenție acum, cînd sîntem deja calendaristic la mijlocul toamnei ?". Lăsînd însă gluma la o parte, peste tot, în Dolj, lucrările de căpătîi ale pămîntului sînt pretutindeni, nu se sfîrșesc niciodată. În cîmpie și în zonele colinare, există un „foc" continuu al trudei făuritorilor de recolte iar roadele muncii oamenilor, firește, sînt în fiecare loc pe însăși măsura străduinței depuse. Îi cer scuze prietenului meu însă nu fără a-i promite, în același timp, că-l voi vizita în curînd, adică după alte încă două-trei raiduri reportericești, planificate mai dinainte și spre surprinderea lui tot în cîmpie, însă din unele motive cu totul speciale. Așadar, iată-mă din nou în imensitatea cîmpiei, la marginea unui lan de porumb de culoarea aramei din vechime. Îl întîlnesc aici, abia a coborît din șaretă, pe Marin Tupangiu, un bărbat încă vînjos, la cei peste 55 de ani ai săi, care de aproape un deceniu fără întrerupere, este președinte al cooperativei agricole din Băilești, unitate etalon cu o personalitate distinctă în peisajul vast și complex al agriculturii doljene.

— Este bogat rodul toamnei ! — mă adresez președintelui.

— Așa este, într-adevăr. Este cea mai mare bogăție pe care au dat-o vreodată pămînturile noastre. Am și muncit virtos, nimic de zis, la arat și semănat, la prășit și udat, dar cel mai mult de furcă din primăvară pînă-n toamnă **ne-a** dat totuși irigatul, care, fie zi, fie noapte, ne-a răpit toată liniștea, tot somnul, pentru a putea ca aici, la Băilești, unde este inima cîmpiei doljene, să învingem seceta persistentă. Și am învins, iată, iar cea mai elocventă dovadă o constituie după cum se vede acești codri falnici de porumb, a căror producție, de cîteva vagoane la ha, ne supune la aceeași tensiune de efort, pînă la introducerea întregii recolte în magazii și pătule.

— Dar după stringerea tuturor roadelor pămîntului care încă mai împinzesc cîmpul o să vă permiteți, probabil, să o scurtă perioadă de relaxare. Așa este ?

— Nicidecum ! Pentru că și la noi, ca peste tot în județ și în țară, în timp ce se stringe recolta în acest an se și pun temelii trainice recoltei din anul ce vine. Este acesta un ciclu riguros, pe care-l respectăm mai mult ca oriunde pentru că altfel ne-o iau alții înainte, cu pămînturi mai slabe, umbrind falma băilențenilor. Mai ales că nouă, se știe, ni se cere mult și pe bună dreptate pentru că nu oricine dispune de pămînturi atît de fertile, care sînt în stare să producă atît cît le cere, indiferent de greutățile pe care le ai de învins.

La invitația-i sobră urcăm împreună în șaretă, îl atinge ușor cu sfîrcul biciului pe Răzvan astfel că, după un galop, pe un drum ocolit, acoperit cu „făină" orbitoare de cernoziom ajungem repede la prima lizieră de salcîmi din vecinătatea Balasanului. „Am venit aici — argumentează președintele — pentru a vedea cu cîtă rîvnă se muncește la însămînțatul grîului. Pentru mine, aceasta este cultura care mi-a cucerit sufletul încă din fragedă tinerețe. Iar dacă atunci, înainte de actul cooperativizării, abia reușeam să stringem, cu toată truda depusă, în jur de o căruță de saci la hectar, în condițiile de azi, cînd practicăm o agricultură modernă, după rigorile științei și tehnicii celei mai avansate, producția a crescut uimitor — cam de vreo 15 ori ! Păi cum să nu crească ? Priviți cum lucrăm ! E artă, nu glumă ! Cu băieții ăștia, de pe tractoare, la care țin ca la propriii mei fii, vom putea da țării, în anul viitor, recolta care ni se cere. Acesta este Ovidiu Stuparu și, dacă vă face plăcere, aș vrea să vedem, concret, care este calitatea muncii lui, la introducerea seminței în brazdă, mai ales că eu îl știu pe acest om, de ani de zile, ca fiind un expert la o asemenea lucrare". Accept propunerea și mergem împreună, pe semănătură pînă la capătul dinspre asfalt al imensei sole, de vreo 130 hectare. Aici, radiind de bucurie, aidoma unui sportiv de performanță, în urma doborîrii tuturor recordurilor posibile, președintele îi face semn lui Stuparu să oprească puțin, și i se adresează :

„Ai notă maximă, din partea mea, pentru calitatea de execuție a semănatului iar dacă vei munci așa pînă la sfîrșit voi propune conducerii stațiunii pentru mecanizare să te răsplătească pe măsură". Apoi către mine : „La noi, în unitate, asemenea lui Ovidiu Stuparu, mai sînt încă cel puțin vreo 20 de oameni care muncesc zi și noapte pe tractoare, ei făcînd dovada unor adevărate acte de eroism. În ce mă privește, dacă aș avea talent de poet sau narator acestea ar fi personajele mele autentice reale, pentru că ele ar avea, cu adevărat, acea forță de a putea convinge prin fapte în sens instructiv și modelator pe toți aceia din juru-le care nu se dăruiesc încă cu trup și suflet pe marele front al piinii de care patria are nevoie".

FLUVII DE TINEREȚE

Un lucru este cert. Pămînturile din acest segment al cîmpiei române sînt „generoase", deopotrivă, nu numai în producerea de cereale și plante tehnice, ori de legume, pentru care sînt renumite, dar și de o mare diversitate de fructe și chiar alune de pămînt, acestea toate și multe altele, la un loc, conturînd „universul" bogăției acestor tărîmuri de străveche dar și nouă legendă danubiană. S-a ajuns pînă-ntr-acolo încît și ele, nisipurile, care pînă mai odinioară își aveau aici, în vatra doljeană, un fel de imperiu al lor, cu „blazon" de autentică Sahară să fie cu atîta dibăcie înnobilate, ori „ferchezuite" așa cum le place să spună unor specialiști din domeniu, adică să fie în așa fel potențate încît să poată să se ia la întrecere, pe „arena" marilor producții, cu cele mai fertile cernoziomuri oltene și chiar cu acelea din Bărăganul cel mare. Este meritul, în primul rînd, al specialiștilor de la stațiunea pentru cercetare și cultura plantelor pe nisipuri, avîndu-l în frunte pe mereu tînărul și inimosul profesor Marin Baniță, de a face din nisipurile de la Dunăre un nou și veritabil perimetru al producțiilor agricole record. Căci aici, atît în cazul unor culturi vegetale, cît și în unele plantații de vii și pomi s-au obținut și se obțin în acest an recolte peste așteptări, cu toate împotrivirile secetei pe care oamenii au învins-o. Cu ajutorul unui autoturism, străbatem plantațiile de vii și pomi ale I.A.S. Sadova, unitate de prestigiu a agriculturii de stat de pe meleagurile doljene. Inginerul Victor Ivanovici, directorul unității, care vorbește de regulă numai atunci cînd este absolut nevoie, ori cînd este întrebat, îl previne pe șofer că trebuie să ajungem în mod obligatoriu și la tînăra plantație de golden delicios, unde se dă zor mare la recoltatul fructelor, ce sînt destinate cu prioritate exportului. În drum, în apropierea unui pîlc de stejari și salcîmi, ne oprim la fîntîna cu cumpănă, unde mai multe liceene aflate la strînsul de fructe se răcoresc cu apă scoasă din adînc de către un flăcăiandru oacheș, care nu este altcineva decît colegul lor, Cornel Bejenaru, cel mai harnic și generos dintre băieții din clasa a XI-a E a Liceului industrial nr. 5 Craiova. Iar ele, fetele, se numesc Iuliana Dolan, Sofia Șerban, Raluca Giucă și Carmen Diaconu, despre care am reținut de la dascălii lor numai cuvinte de laudă.

— Ce se poate spune, directore, despre producția de mere și struguri ? îl întreb pe Victor Ivanovici, pe care-l cunosc bine încă din anii studenției.

— Păi, ce-aș putea să-ți spun eu în plus față de ce se vede aici, în imensitatea acestor plantații, care au produs din belșug, așa cum ne-am propus ? Pentru că noi, și nu este ăsta un secret, am început deja să ne gîndim la recoltele viitoare, pentru care ne pregătim serios, încă de acum, prin a le pune, din vreme, cu pricepere acele baze trainice, care să ne asigure reușita în anul ce vine. Ceea ce mă îngrijorează pe mine, în aceste zile de toamnă, cu nopți și dimineți răcoroase, este rodul încă mare, deosebit de mare, pe care-l mai avem de strîns din livezi și podgorii. Dar ce nu se poate face de către fiecare dintre noi, atunci cînd este vorba de însăși soarta recoltei ? Mai ales că înfăptuirea, punct cu punct, a obiectivelor noii revoluții agrare ne cere hărnicie și pricepere, devotament și cutezanță, adică un mod cu totul nou de a gîndi și munci, în interesul nostru, al tuturor, al țării întregi.

Dură de cîteva ore, împreună cu directorul, străbatem plantațiile unității, pînă dincolo de Ocolna, fosta Sahară olteană, ajungînd undeva, la Daneți, în renumitele podgorii din zonă. Ne interesăm despre directorul asociației de aici și ni se răspunde : „Este plecat, de circa un ceas, la secția de vinificare pentru rezolvarea unor probleme stringente. Iar dacă vă grăbiți, îl veți putea găsi acolo în mod sigur, pentru că ne-a spus prin telefon că va mai întîrzia încă cel puțin o oră". Și, într-adevăr, pe directorul Ion Popescu îl găsim aici, alături de tehnicianul Ștefan Stoian, șeful cramei, unde, împreună cu pivnicerii Constantin Vara și Valerie Iordache, precum și cu laboranta Florica Ionescu, zoresc eliminarea unei defecțiuni ce se ivise surprinzător în procesul tehnologic de vinificație. La un moment dat, Nea Fane, așa cum îi spun oamenii din cramă șefului lor, își ridică privirea de pe agregatul peste care era aplecat și se adresează celor din jur cu un zîmbet discret : „Sîntem gata, putem să dăm drumul la linie !". Este acesta încă un semn că peste tot, în cîmpia doljeană, preocupările oamenilor sînt multiple, iar parcă ea, toamna, ar dori ca aici să dureze o veșnicie.

Emil Lăzărescu

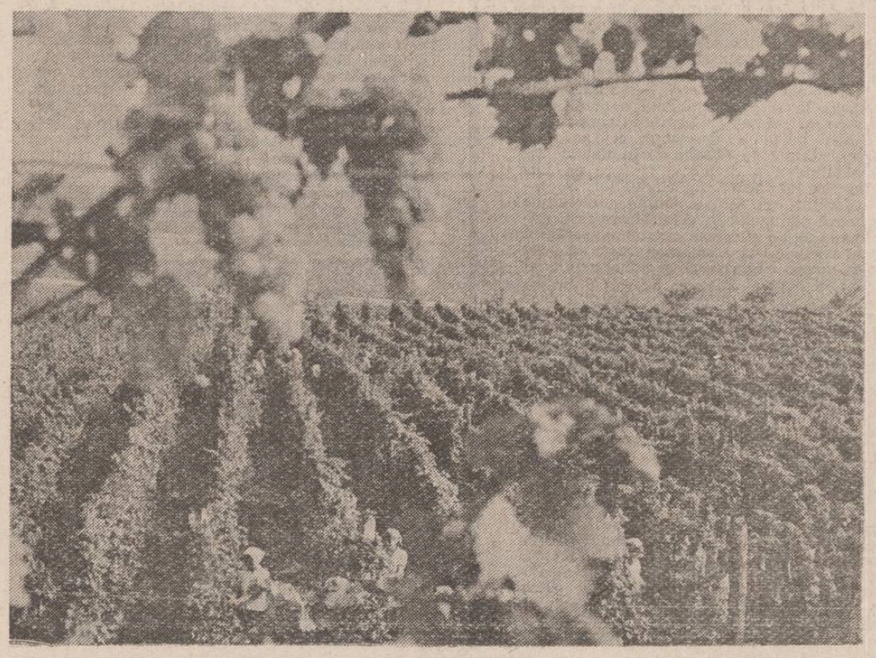

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

«LUCEAFĂRUL» — O LECTURĂ NOUĂ

SIMBOLURI ȘI RAPORTURI

II

Așadar, în **planul coordonării, iubirea** este simbolul comun celor două **lumi în contact**, iar „personajele" își manifestă **bivalența**, pendulînd, în ceea ce privește apartenența lor la una sau alta dintre lumi ; contactul între lumi se produce în și prin vis — dinspre partea Fetei — în și prin **metamorfozare** — dinspre partea Luceafărului —, iar între cele două „personaje", aflate în situație comună (în zona de tranziție a lumilor) are loc un **proces de comunicare** reală. În partea a doua a poemului, cînd coordonarea este (aproape) abolită, „personajele" își pierd bivalența, „intrînd" fiecare în lumea lui ; visul și metamorfoza sînt și ele abolite iar, în final, „personajele" adresîndu-se unul altuia potrivit condiției asumate o dată cu numele (Cătălina, respectiv, Hyperion), nu mai reușesc să comunice cu adevărat.

B. Cu aceasta atingem **planul incompatibilității** dintre cele două lumi. Incompatibilitatea se manifestă, într-o anumită măsură, chiar în planul coordonării, mărcile acesteia (iubirea, bivalența, comunicarea) purtînd în ele și un germene al antinomiei. Se învederează, astfel, ideea inseparabilității planurilor, pe care am enunțat-o mai sus ; simbolurile poetice ale **Luceafărului** nu sînt univoce, ele avînd funcții și sensuri multiple, relevabile în fiecare dintre cele trei planuri ale analizei, așa cum se realizează ea în studiul de față.

Nemurirea este principala marcă a incompatibilității, pragul peste care nu se poate trece în încercarea de transgresare a limitelor dintre cele două lumi. S-a remarcat încă de la începuturile receptării critice a poemului eminescian că dragostea dintre Luceafăr și „prea frumoasa" Fată nu se împlinește tocmai datorită imposibilității astrului de a se desface sau de a fi dezlegat de acest dat al naturii sale. Nemurirea a fost interpretată nu numai ca manifestare a esenței lui Hyperion și a lumii lui, ci și ca apanaj al geniului care, potrivit observației făcute de Platon în **Banchetul**, participă la nemurire prin creația sa (D. Murărașu, op. cit., p. 317 : „'nemuritor' în înțelesul filozofiei lui Platon este creatorul de frumusețe"). În comentariile consacrate **Luceafărului**, mai puțin clar conturat este, după părerea noastră, sistemul de opoziții în care poetul integrează nemurirea. Mult comentată a fost corelația dintre nemurire și iubire („Tu-mi cei chiar **nemurirea** mea / În schimb pe-o **sărutare**" sau : „Reia-mi al **nemuririi** nimb / Și focul din privire, / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oră de iubire...") precum și aceea ce rezultă din punerea față-n față a exhortației Luceafărului de a fi dezlegat de nemurire și alternativele pe care Demiurgul i le înfățișează lui Hyperion, ca modalități de manifestare a naturilor excepționale. (Cele trei ipostaze din versiunea apărută în **Almanahul României June**, acelea corespunzătoare **Poetului, Bărbatului de Stat**, drept și puternic și **Conducătorului de oști**, li se adaugă, după cum se știe, în variante, acelea corespunzătoare **Întemeietorul de religii** — Budha și **Creatorului de sisteme filozofice** — Platon.)

Lămuritoare pentru înțelesul dat de poet nemuririi sînt metamorfozele Luceafărului și modul cum sînt ele percepute de „prea frumoasa" Fată. Observînd că „În formele noi ale renașterii sale, Hyperion rămîne încă un nemuritor" și explicînd că „Pentru o conștiință omenească, nemurirea este însă un concept cu totul negativ, pentru că singura noastră experiență este aceea despre viața muritoare", Tudor Vianu (lucr. cit., p. 277) conchide că „Nemurirea nu poate fi astfel pentru noi decît o formă a morții și **Luceafărul** apare în adevăr ca 'un mort frumos cu ochii vii'". Paradoxal, deci, nemurirea s-ar opune vieții ! Este adevărat că, în contactul cu metamorfozele Luceafărului, Fata nu percepe decît opoziția dintre viață și moarte („Căci eu sunt vie, tu ești mort"), dar, în realitate, opoziția se realizează, pe de o parte între **viață** și **moarte întreolaltă**, formînd cunoscuta antinomie eminesciană, potrivit căreia „Viața-i cuibul morții — Moartea e sămînța vieții" (Ms. 2 254 ; apud G. Munteanu, op. cit., p. 115) și, pe de altă parte, **nemurirea**, ca o sinteză nouă a celor doi termeni antinomici menționați. Un temei în favoarea acestei teze ni-l oferă o însemnare din Ms. 2 254, f. 160 r ; această însemnare, pe care o comentează G. Munteanu (op. cit., p. 116) este extrasă din drama **Decebal** și opune **nemurirea, într-o** primă formulare, **vieții**, iar într-o formulare rezultată dintr-o modificare făcută imediat, așa cum notează G. Munteanu, o opune **morții** ; iată însemnarea în cele două formulări succesive : „Umbre ce sunt — viața și nemurirea", „Umbre ce sunt — moartea și nemurirea". Prin urmare, încă de pe la 1870—1871 de cînd datează încercarea de realizare a dramei **Decebal**, Eminescu era preocupat de această opoziție. El vede, mai întîi, ceea ce **separă** lucrurile (cf. G. Munteanu, op. cit.) iar apoi ceea ce le unește ; în însemnarea menționată mai sus, poetul vede ceea ce separă nemurirea de viață, respectiv, de moarte, pentru ca, mai tîrziu, în **Luceafărul**, să realizeze sinteza, căci astrul, avînd ca dat imanent nemurirea, apare, în metamorfoza lui, întocmai ca o sinteză între viață și moarte : „un **mort** frumos cu ochii **vii**".

Este semnificativ de remarcat, în acest context, că cel ce conștientizează nemurirea este însuși Luceafărul. El este în măsură s-o invoce ca atare („Tu-mi cei chiar **nemurirea** mea") ; el știe că se poate metamorfoza, luînd chip (cvasi)omenesc ; el se poate „rupe" de la locul lui „menit din ceri", ca să dispară, fără urmă, o vreme. Pentru toate acestea, el nu are de cerut permisiunea ; dar de nemurire el știe că trebuie să fie dezlegat („De greul negrei vecinicii, / Părinte, mă dezleagă") ignorînd, totuși, un lucru pe care numai Demiurgul îl știe, anume că nimeni, nici chiar Demiurgul, nu-l poate dezlega de acest dat ontic. Fata, în schimb, nu conștientizează niciodată nemurirea. Ea e conștientă de incompatibilitatea dintre lumea ei și aceea a Luceafărului, percepută ca o lume care „desparte" („Pătrunde trist cu raze reci / Din lumea ce-l desparte...), dar natura acestei incompatibilități îi rămîne ascunsă : nemurirea e — așa cum remarca Tudor Vianu — mai presus de înțelegerea ei. Evoluția de la **Fata-n grădina de aur** la **Luceafărul**, în sensul decantării conținutului filozofic, a înțelesurilor „încifrate" își găsește și în această privință un argument suplimentar. Acolo, poetul îi atribuia fetei conștiința faptului că nemurirea definește natura zmeului („Cu **nemurirea** ta tu nu mă-nveți / Acum mă arzi, acuma mă îngheți") și-i cere ca „dar de nuntă" chiar nemurirea : „De mă iubești, să-mi fii de seama mea / Fă-mi dar de nuntă nemurirea ta". În **Luceafărul** condiția Fetei este mai clar definită ; ea ignoră, în virtutea limitelor inerente naturii sale (incompatibile cu aceea a astrului), datul nemuririi, cerîndu-i Luceafărului numai ceea ce era la îndemîna înțelegerii ei : „Tu te coboară pe pămînt, / Fii muritor ca mine". Incompatibilitatea nu este, deci, numai „de circumstanță" (vezi „refuzul" fetei de a merge pe „calea" deschisă de Luceafăr), ci de esență. Interesant este că nici Demiurgul nu vorbește, direct, despre nemurire ; pentru el, aceasta este „un semn" sau „o minune", care „n-are chip" și „nume". Drept urmare, exhortația Luceafărului de a fi dezlegat de nemurire („Reia-mi al **nemuririi** nimb") este pusă în ecuație de către Demiurg tot în raport cu moartea : „Îți dau catarg lîngă catarg, [...] / Dar **moartea** nu se poate..." sau : „Și pentru cine vrei **să mori** ?". Pentru Demiurg, așadar, **nemurirea** se confundă cu **existența**. El însuși nu poate lua (pentru că nu poate da !) nemurirea. Atotputernicia are și ea limite ! Rezultă că, fiind un element constitutiv inseparabil al lumii Luceafărului, incompatibilitatea dintre această lume și aceea a Fetei, a cărei natură este efemeră, se definește ca imanentă.

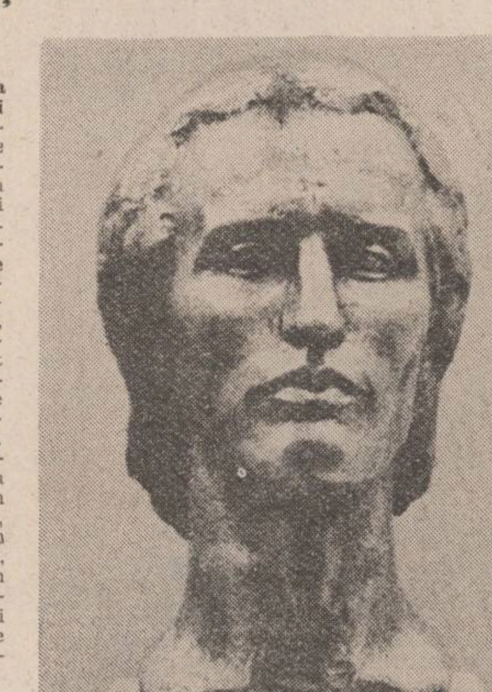
EMINESCU – sculptură de Mihai Coșan

Dorul este pentru „prea frumoasa" Fată, ceea ce **nemurirea** este pentru Luceafăr, adică trăsătura distinctivă care o individualizează în raport cu tot și cu toate. Din perspectiva interpretării **Luceafărului** ca **mit al cunoașterii** și, în general, din perspectiva locului pe care îl are această stare sufletească în întreaga creație eminesciană, G. Munteanu (op. cit., p. 272) consideră că „dorul reprezintă poate o mai înțeleaptă așezare a raporturilor dintre «parte» și «întreg» decît multe dintre soluțiile cu faimă, ambițios doctrinare și indoctrinatoare". În adevăr, aspirația „părții «antropologice»" către „întregul «ontic»" are drept marcă specifică dorul. În poemul eminescian numai „prea frumoasa" Fată este asociată dorului și aceasta cu o consecvență și cu o insistență care caracterizează numai o altă asociere, anume aceea a Luceafărului cu nemurirea ; iată cîteva dintre ipostazele acestei asocieri : „Dă **dorul** lui și inima / Și sufletu-mi se imple" ; „Și **dor** de-al valurilor domn / De inim-o apucă" ; „O, de luceafărul din cer / M-a prins un **dor** de moarte". Luceafărul, la rîndul lui, „e trist și gînditor", ochii îi lucesc „ca două patimi fără saț" etc., dar niciodată nu e cuprins de dor. Hotărîrea astrului de a-și cere dezlegarea de nemurire e motivată nu prin dor, ci prin intensitatea dragostei („Dar voi să știi asemenea / Cît **te iubesc** de tare") ; nici drumul prin spațiile siderale nu este pus sub semnul dorului, ci sub acela al dragostei („Și se tot duce... S-a tot dus. / De **dragu**-unei copile, / S-a rupt din locul lui de sus"). O singură dată este menționat „dorul" în contextul prezenței Luceafărului, anume în imaginea zborului spre infinit : „El zboară, gînd purtat de **dor**" ; este, însă, evident că în acest caz nu avem a face cu o determinare atribuită simțămintelor Luceafărului, ci cu o frumoasă comparație menită să sugereze extraordinara iuțeală a zborului. Faptul că poetul asociază **anumite caracteristici** celor două lumi în contact, atribuind **nemuririi**, respectiv, **dorului** funcție precisă de individualizare este dovedit și în cazul **dorului** — așa cum am arătat că s-au întîmplat lucrurile și în legătură cu **nemurirea** (vezi Supra) — de evoluția de la basmul versificat **Fata-n grădina de aur** la **Luceafărul**. Acolo, **dorul** era asociat și zmeului ; mai întîi, acesta, auzind „glasul copilei" își simte sufletul „rănit" (rană de dor !) pentru ca, ulterior, înălțîndu-se „pe bolta mare / Cu aripe lunge curățind seninul" și privind în jos „castelul în splendoare" să fie cuprins de-a dreptul de dor : „L-apucă **dorul** inimei, suspinul". Ceea ce în **Luceafărul** nu se întîmplă. În plus, așa cum Luceafărul conștientizează propria-i trăsătură individualizatoare, **nemurirea**, tot așa numai „prea frumoasa" Fată conștientizează **dorul**. **Dorul** dar nu **nemurirea**, reciproca pentru Luceafăr (**nemurirea** dar nu **dorul**) fiind tot atît de adevărată. Nici nu se putea da un contur mai net imaginii incompatibilității dintre cele două lumi.

În acest context, o explicație — complementară în raport cu cele ce s-au dat, mai ales în studiile consacrate în ultimii ani **Luceafărului** (vezi, de ex., în afară de cartea lui G. Munteanu **Eminescu și eminescianismul**, studiile lui Al. Melian, **Sensul pozitiv al experienței lui Hyperion**, în „Limbă și literatură", vol. III din 1979, p. 352—359, ori remarcile lui Șerban Cioculescu din **Eminesciana**, București, Editura Minerva, 1958, p. 244—245) — poate căpăta faptul că, în scena de dragoste din partea finală a poemului, Cătălin îi cere Cătălinei să rămînă „asupra" lui pentru „a-i curma" „durerea". Aici, fără nici o îndoială, dorul este asociat lui Cătălin. Această transformare a „profilului psihologic" al pajului trebuie pusă și în relație cu apartenența lui la lumea „prea frumoasei" Fete. **Dorul**, fiind trăsătura ei individualizatoare, poate să caracterizeze și simțămintele pajului. Dar, această posibilitate este una virtuală ; ea se actualizează numai în măsura în care, prin iubire — element comun celor două lumi — Cătălin aspiră să depășească propria-i condiție. Dorul, caracteristică plenară și individualizantă a aspirației Fetei către lumea Luceafărului devine „prin ricoșeu" și o caracteristică a pajului, înălțat — așa cum susțin autorii citați mai sus — prin dragoste la o condiție superioară celei cu care era înzestrat inițial.

C. Raportul prin care se stabilește o relație de coordonare între termeni (= lumi) incompatibili este dominat, așa cum am afirmat anterior, de o inerentă **stare de tensiune.** Se poate spune că toate simbolurile **Luceafărului** precum și structura de ansamblu a poemului pot fi considerate și din perspectiva tensiunii pe care fiecare dintre ele o generează și care, la rîndul ei, are ca efect, pe de o parte, potențarea înțelesului „încifrat" în fiecare simbol al poemului și, pe de altă porte, creșterea, pînă la strălucire, a expresivității lui artistice. În cele ce urmează nu ne propunem decît să ilustrăm prin cîteva observații modul cum „funcționează" în acest plan al tensiunii unele dintre marile simboluri ale capodoperei eminesciene.

Însăși **coordonarea** (= punerea pe același plan) a celor două lumi stă sub semnul unei anumite tensiuni. Pendularea — „benignă", la începutul poemului — între lumea Fetei („falnicele bolți", „colțul" unde „luceafărul așteaptă", „negrul castel") și aceea a Luceafărului („zarea" și „mările" pe care Luceafărul „răsare și străluce") face loc neobișnuitului generator de tensiune, căci coborîrea **astrului**, **pe** care Fata o concepea sub forma simplei alunecări „pe-o rază", capătă dimensiuni cosmice, necunoscute ordinii pămîntești. La primul contact dintre cele două lumi, Luceafărul „se aprindea mai tare", „se arunca fulgerător, / Se scufunda în mare", provocînd o rotire „în cercuri" a apei „unde-au fost căzut" ; la cel de-al doilea, caracterul neobișnuit al evenimentului este și mai sesizant : Luceafărul se stinge „cu durere", golul pe care-l lasă pe boltă provoacă o rotire a cerului și lumea-ntreagă e cuprinsă de „rumene văpăi". Acest moment de înaltă încordare e urmat, în ceea ce privește coordonarea dintre cele două lumi, de o punere în paralel prin care dramatismul se atenuează, într-o anumită măsură, ca într-o slăbire momentană ce prefigurează o nouă creștere. Este vorba, pe de o parte, despre imaginea spațiului infinit pe care Luceafărul „ca un fulger neîntrerupt" îl străbate în drumul său spre Demiurg și, pe de altă parte, coordonat prin juxtapunere, despre spațiul feeric al codrului în care „sub șirul lung de mîndri tei" se împlinește dragostea dintre cei doi pămînteni. Această destindere este urmată — inevitabil, am putea spune — de punerea în relație a lumilor din strofa finală, al cărei pivot, **ci**, prin tensiunea coordonării adversative a „cercului strîmt" al Fetei și al lui Cătălin cu „lumea" Luceafărului, sugerează apogeul unei încordări, care, deși latente, păstrează virtualitatea unei noi „ruperi".

Iubirea — prin excelență, punte de legătură între cele două lumi — generează stări de tensiune în mai multe planuri. Trebuie relevată, în primul rînd, dualitatea pe care o implică faptul că, pentru „prea frumoasa" Fată iubirea îmbracă „haina dorului", în raport cu Luceafărul („Și **dor** de-al valurilor domn / De inim-o apucă"), în timp ce, în raport cu Cătălin, iubirea îmbracă „haina amorului" („Ea, îmbătată de **amor**, [...]"). În al doilea rînd, trebuie remarcată tensiunea iscată de punerea în paralel a împlinirii dragostei, în viziunea pe care Luceafărul o înfățișează Fetei, respectiv, în viziunea pe care i-o înfățișează pajul. Pe de o parte, Fetei i se propune o iubire platonică, solemnă, perpetuată în infinit și proiectată fie în spațiul „palatelor de mărgean" din lumea oceanului, fie în spațiul sideral, al „cerurilor", pe care Fata ar urma să răsară „mai mîndră" decît stelele prinse, „cunună", în „părul ei bălai". Pe de altă parte, Cătălin îi „predă" fetei abecedarul iubirii senzuale, nu neapărat vulgare, de vreme ce și aici apare un anumit hieratism legat de convenționalitatea gesturilor de dragoste : „Cînd ți-oi întinde brațul sting / Să mă cuprinzi cu brațul" ; „De te înalț de subsuori / Te-nalță din călcîie" ; „Cînd fața mea se pleacă-n jos, / În sus rămîi cu fața" ; „Cînd sărutîndu-te mă-nclin, / Tu iarăși mă sărută". Cele două șiruri paralele de imagini, corespunzătoare lui „Venus Uranios", respectiv, lui „Venus Genitrix" (cf. G. Munteanu, op. cit., p. 267) constituie, fără îndoială, o expresie a dramatismului pe care simbolul iubirii îl dobîndește în **Luceafărul**, ca, de altfel, în întreaga creație eminesciană. În sfîrșit, nu poate trece neobservată prezența stării de tensiune inclusiv în tabloul iubirii pămîntești împlinite : „îmbătată de amor". Cătălina nu este desfăcută total de aspirația către Luceafăr, căruia, în chiar acele clipe de iubire „[...]-ncetișor, / Dorințele-i încrede" ; la rîndul lui, Cătălin, „hyperionizat" (cf. „procesul de hyperionizare" despre care vorbește Dan C. Mihăilescu, în **Perspective eminesciene**, București, Editura Cartea Românească, 1982, p. 133—134) își manifestă dragostea în cu totul alt registru decît acela preconizat anterior, cerînd Cătălinei să reverse „liniște de veci" pe „noaptea" lui „de patimi", ceea ce, așa cum s-a observat, semnifică mai mult decît o simplă analogie cu patimile „fără saț / Și pline de-ntuneric" ce izvorăsc din ochii astrului întrupat.

Considerate din perspectiva planului tensiunii în care se structurează simbolurile **Luceafărului**, se observă că **metamorfozele**, din factor de apropiere prin transgresarea limitelor ce separă cele două lumi, devin, în cele din urmă, un factor de îndepărtare. Într-adevăr, tocmai ca urmare a întîlnirii astrului metamorfozat, Fata realizează că „dulcele domn" al nopții îi este „străin la vorbă și la port", iar „ochiul" lui o-„nghează"; este tocmai ceea ce o determină să respingă „calea" pe care i-o propune Luceafărul spre împlinirea aspirației de dragoste. Cu alte cuvinte, confruntîndu-se sau, poate, numai oglindindu-se în chipul metamorfozat al Luceafărului, Fata înțelege „măsura lucrurilor", inclusiv propria-i „măsură". Pentru a pătrunde mai bine înțelesul acestui „episod" din țesătura lirico-epică și dramatică a Luceafărului, să ne amintim că pentru Eminescu (cf. Ms. 2281, f. 55 v.) „Fiecare lucru poartă în sine însuși măsura sa. De aceea e o caracteristică a omului inteligent și de bună credință că, formulînd lucruri sau raporturi în scris sau vorbire, va cerca s-o facă în măsura dictată de firea lucrurilor ; în scurt : expresia celor cugetate ar fi adecvată materialului cugetat. Asta e specific uman. Pe cînd omul neinteligent face din sine însuși măsura lucrurilor și mestecă subiectul său în cele ce sunt și se-ntîmplă — cel inteligent și de bună credință va cerca să se dezbere de tot ce-ar putea să-i întunece judecata. Inteligența e puținta — buna credință e voința de-a vedea și reproduce obiectiv cele ce există și se-ntîmplă" (apud G. Munteanu, op. cit., p. 22). Amplu și cu miez comentată de G. Munteanu în lucrarea citată, din perspectiva interpretării **Luceafărului** ca mit al cunoașterii, această cugetare oferă și cheia „episodului" menționat : nemestecînd „subiectul" său, dominat de aspirația (= dorul) față de Luceafăr și fără ca judecata să i se „întunece", Fata sesizează nepotrivirea dintre ea și Luceafăr, chiar dacă nu în esența ei (vezi discuția de mai sus în legătură cu „nemurirea") ; drept urmare, „măsura" — obiectivă, am adăuga noi — a „lucrurilor" îi impune, de la sine aproape, alternativa cealaltă : disponibilitatea pentru dragostea față de Cătălin. Din acest moment, alegerea ei e făcută. Un argument în acest sens este și faptul că „prea frumoasa" Fată nu (mai) așteaptă să cunoască rezultatul demersului pe care Luceafărul îl face pe lîngă Demiurg pentru a fi dezlegat de nemurire ; singura și adevărata „măsură a lucrurilor" este aceea revelată de metamorfozele Luceafărului („străin la vorbă și la port", aparținînd unei „lumi" „ce-l desparte") și nimic n-o putea schimba. Este concluzia la care, de altfel — mai tîrziu decît Fata (!) și numai după „lecția de cunoaștere" pe care i-o ține Demiurgul — ajunge și astrul. Întrucît, „măsura lucrurilor" o desparte, iremediabil, de Luceafăr, alternativa acceptării condiției proprii lumii ei nu mai are nevoie de alte impulsuri pentru a i se impune : pajul, pe care Fata-l cunoștea „încă de mic", drept „guraliv și de nimic", este cel ce „s-ar potrivi" cu ea, în timp ce, paradoxal, Luceafărul, voind, în fond, apropierea de ea și împlinirea dragostei, se „înălța tot mai sus", acolo unde Fata „nu-l (mai) poate ajunge". Și astfel tensiunea pe care o generează metamorfozele Luceafărului duce la o adîncă sfîșiere lăuntrică, avînd la un pol, asumarea (resemnată ?) a condiției ce rezultă din „potrivirea" cu pajul și la celălalt pol aspirația spre lumea Luceafărului pe care Fata „jură" că în veci îl va iubi „și-n veci / Va rămînea departe...".

Visul, starea în și prin care se produce contactul Fetei cu lumea Luceafărului, evoluează, tensional, în aceeași direcție ca și metamorfozele Luceafărului, revelînd, ca într-un joc de oglinzi, și impunînd Fetei o realitate pe care la începutul poemului o ignora, anume zilele „pustii ca niște stepe", în contrast cu „farmecul sfînt" al nopților, pe care Fata „nu-l mai poate pricepe". Reținem, în acest context, nuanțatele remarci, bazate pe înțelesul adverbului **mai** din versurile : „Dar nopțile-s de-un farmec sfînt / Ce nu-l **mai** pot pricepe" pe care Al. Melian (cf. **Sensul pozitiv al experienței lui Hyperion**, în „Limbă și literatură", vol. III din 1979, p. 352—359) le face cu privire la „imposibilitatea Cătălinei de a-și depăși condiția și de a accepta chemarea din înalt".

În ceea ce privește **comunicarea**, am arătat mai sus cum, păstrînd aparențele adresării dialogale, își pierde, totuși, în final funcția de legătură, sugerînd disjuncția (tensiunea !) care ia locul aspirației de apropiere dintre Luceafăr și Fată. Semnificativ, în acest sens, este faptul că formula de adresare a Fetei, deși reia „schema" utilizată la început, prezintă o modificare importantă : nu „viața" (= aspirația spre înalt), ca în prima parte a poemului, ci „norocul" (= soarta), alături de Cătălin și în datele împlinirii pămîntești a dragostei îi cere ea Luceafărului „să lumineze". La rîndul lui, Luceafărul — desigur, nu fără o anume amărăciune — marchează disjuncția în comunicare prin părăsirea modului de adresare ceremonios-solemn din prima parte („Din sfera mea venii cu greu / Ca să-ți urmez chemarea") și adoptarea unui ton abrupt — brutal, chiar — („Ce-ți pasă ție, chip de lut, / Dac-oi fi eu sau altul ?"), care precede ceea ce unii comentatori au numit „sentința finală". Să mai remarcăm aici că o anume tensiune a comunicării apare și în prima parte a poemului, ca expresie a incompatibilității structurale dintre cele două lumi : afirmarea netă, — apăsată, chiar — de către Luceafăr a esenței sale proprii („Au nu-nțelegi tu oare, / Cum că eu sunt nemuritor, / Și tu ești muritoare ?") reprezintă un „mesaj" pe care Fata nu-l înțelege („Deși vorbești pe înțeles / Eu nu te pot pricepe"). Prin urmare, „mesajul", deși realizat într-un cod comun celor doi participanți la dialog („Vorbești pe înțeles"), potrivit normelor și convențiilor de limbaj cunoscute de amîndoi, nu reușește să „treacă" de la emițător la receptor („Eu nu te pot pricepe"), sugerîndu-ni-se, și pe această cale, iminența înfrîngerii elanului care-i purtase unul către celălalt pe incomparabilii „eroi" ai poemului eminescian.

Gheorghe Doca

CANONUL NELINIȘTII

(sau descumpănirea lui Ion Creangă)

Întrînd, în toamna lui 1855, în Iași, Ion Creangă nu se va fi gîndit neapărat la viitor, deși odată cu trecerea barierei din Păcurari, pătrundea în cu totul alt mod de existență, deosebit de acela din Humulești, Tîrgu Neamț ori Fălticeni. Însă în adîncul sufletului său, momentul a săpat urme grele, care treptat vor ieși la iveală, ca un răspuns față de împrejurările noi și provocatoare. Opoziția dintre sat și oraș este categorică, iar opera, fruct al replicii, vorbește exclusiv despre lumea lăsată la barieră. S-ar putea spune că scriitorul va trăi, de acum înainte, într-o continuă regresiune, spre a se apăra de un mediu în care nu mai dorea, ca la început, să se integreze. Cu toate acestea, realist fiind, el tinde către un salvator „modus vivendi", înjghebat deajuns de tîrziu, după două decenii de căutări.

CREANGĂ – sculptură de Nina Ilie

Mai întîi, este de observat faptul că viitorul scriitor intră extrem de decis în viața civică a Iașului, întrezărind aici, probabil, o pradă ușoară. Așa s-ar explica nu numai febra activităților, dar și absența precauțiilor, pe care diaconul și învățătorul Creangă nici nu le are în vedere. Optimismul lui din anii 1860—1871 este nezdruncinat, nelimitat și senin. S-ar zice, chiar, că scriitorul nu cunoaște nuanțele, de unde și înfățișarea sa imperturbabilă. Iată cum arăta el în 1866, după descrierea — nesemnalată pînă acum undeva — pe care i-o face un junimist ce semnează Bahluiceanu, în ziarul ieșean „Constituțiunea" (an. I, 1866, nr. 14, din 12 noiembrie) : „Mai era (la întrunirea electorală din sala primăriei — n.n.) și un părinte — căci nu numai fiii, dar și părinții patriei sunt oratori — un părinte tînăr de ani, frumos de figură, blond de păr, bun de gură și viguros ca o **creangă** (sublinierea autorului articolului — n.n.) de stejar. Cînd vorbea acesta, să înflăcăra auditorul cumplit: toți perorau deodată. Talentul său oratoric infecta întreaga adunare, astfel încît în tot timpul cît avea cuvîntul părintele, luau fără auctorizațiune cuvîntul cu toții, nu prea știu pentru ce cuvînt, deși mai că mi-aș explica scopul".

Continuînd cu descifrarea psihologiei de acum a scriitorului, să remarcăm faptul că el nu se îngrijește de o locuință anume, schimbînd cîteva la rînd, de fiecare dată în chiar mijlocul orașului. Nimic nu pare deci să-l înspăimînte acum pe Creangă, el nu ocolește mulțimea, aglomerările citadine îl captivează, se mișcă aici dezinvolt, fără complexe și plin de încredere. Este ferm convins că va cuceri lesne lumea în care a intrat și că nu va avea de îndurat nici o înfrîngere. Cuvîntările pe care le ține la întrunirile politice sînt avîntate, entuziaste și criticiste, în limitele locurilor comune ale Fracțiunii libere și independente, din care făcea parte. Oratorul avea aplomb, combatantul — îndrăzneală și utila doză de impertinență. Era înconjurat de oameni de aceeași profesiune, deși, în genere, cu un nivel intelectual coborît. Iar Creangă avea, în această privință, părerile lui și nu putea admite drept de circulație pentru moneda calpă. Elementele psihologiei rustice subminau, prin urmare, avînturile „belferești", le cenzurau, deși deocamdată numai pe ale altora, cele proprii fiind cultivate stăruitor. Așa se explică manifestările de frondă, care au atras asupra lui cunoscutele și drasticele măsuri disciplinare. Consecințele acestora îl vor întoarce, din toamna lui 1872, și către el însuși, determinîndu-l la o vădită circumspecție față de orășeni și față de viață.

Pînă prin același an 1872, Creangă este în chip vădit adeptul manifestărilor pline de cutezanță, care să-l impună în obștea ieșeană, fie și numai în aceea de la colegiul al treilea. Se căsătorește devreme, spre a intra în rîndul oamenilor cu trecere, se pricepe să-și apere interesele, nu îngăduie nimănui să-i calce în bătătură, desface fără ezitare matrimoniul defectuos. Era atît de convins Ion Creangă de știința sa de a face față amenințărilor tribunalului bisericesc, încît, ostentativ, nu se prezintă la data hotărîtă pentru înfățișare.

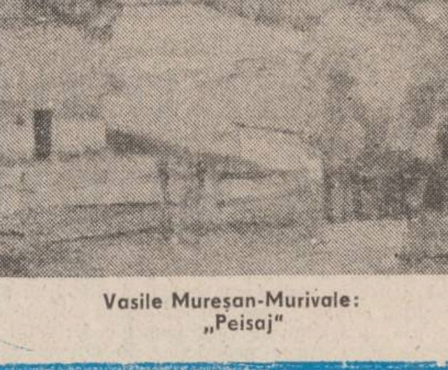
Vasile Mureșan-Murivale: „Peisaj"

Cu totul elocvente pentru modul de a fi al lui Creangă în urbea Iașilor, acum, se arată însă pildele incluse în manuale. Aceste „povestiri didactice" — cum au fost ele numite — purced dintr-un optimism neștirbit, dintr-o încredere nedezmințită în preceptele moralei comunitare. Învățătorul și diaconul își concentrează energia spre a le întări și propaga. Pornirea ludică vine din încrederea în acest sprijin care nu a fost pus la îndoială.

Pînă în vara și toamna lui 1872, cînd în modul de a privi lumea al lui Creangă se produce un cataclism. Abia de aici înainte el devine, precum popa Duhu, „duh neastîmpărat și neîmpăcat chiar cu sine însuși". Loviturile primite din mai multe părți în răstimp de aproape două decenii și-au cumulat efectele, zdruncinînd puternic făloșenia rustică a lui Creangă, încredințarea că lumea citadină îi este roabă credincioasă. În psihicul lui se produc răsturnări primejdioase, ușor de urmărit dacă avem în vedere comportamentul anterior. În sumă, acestea mărturisesc asupra unei subite relativizări a valorilor, privite cu mai multă băgare de seamă, dacă nu chiar cu mefiență. Adaptarea la realități s-a produs extrem de tîrziu, după certe convulsii lăuntrice, care, între altele, l-au îndrumat către **Junimea**, ca într-un spațiu al unei cumpătări date de certitudini mai palpabile, mereu controlate de prozaicele, dar absolut necesarele, raportări la împlinirea cerințelor imediate și eficiente. Abia acum Creangă devine un om — cum se zice — cu picioarele pe pămînt, deși, firește, decepționat.

Orașul este dacă nu cu totul respins, cel puțin privit cu oarecare teamă. De aici, retragerea în „bojdeuca" dintr-un cartier mărginaș, cu aspect sătesc. Scriitorul nu mai „bădădăiește pe ulițile Iașilor", ci își vede cuminte de „școl'ța" lui din Păcurari și de întîlnirile din cercul restrîns al **Junimii.**

S-ar zice, cu bună dreptate, că falnica prezumție s-a transformat într-un cult al aproximației, scriitorul luîndu-și drept canon, pentru păcatul trufiei, o neliniște interioară. Lumea și lucrurile intră sub zodia unui scepticism, blînd cîteodată, necăjit de cele mai multe ori. Prin urmare, sîntem datori a-l considera pe Creangă, atunci cînd îi facem un posibil portret, în perspectiva evoluției sale din anii 1855—1875. Căci omul Creangă, așa cum circulă el în legenda curentă a istoriei literare și cum l-au imortalizat unele condeie (cu deosebire acela, sclipitor, al lui G. Călinescu) nu poate fi înțeles decît ca efectul unui proces de îndelungată formare și de răspuns la întîmplările pe care soarta i le-a impus ori pe care el le-a provocat.

Astfel, Creangă nu a locuit dintotdeauna în „bojdeucă", aceasta fiind căutată în chip de ripostă la modul în care fuseseră alese locuințele anterioare, aflate în centrul vieții urbane. Evoluția continuă. Scriitorul, despărțit oficial de soție, va refuza de aici înainte normele matrimoniale standardizate și va apela la abaterea „țiitoarei", trăind, după cum se cunoaște, împreună cu Tinca Vartic, de la care nu urmărea nici un fel de avantaj, cum i se întîmplase în căsnicia oficială.

Desigur, nu este vorba de o transformare radicală, ci mai curînd de o modificare a comportamentului de relație, Creangă evoluînd de la superbie la îndoială și prudență. Pentru el, trecerea nu se putea face fără consecințe dintre cele mai dificil de înlăturat. De fapt, nici nu a încercat să le elimine, ci numai să canalizeze efectele spre a limita ravagiile. Așa s-a născut, din sublimarea răscolirilor sufletești produse mai ales între 1871 și 1875, opera de scriitor. Altfel, Creangă ar fi rămas, poate, întreaga sa viață un foarte bun autor de manuale școlare și de povestiri moralizatoare. Și este elocvent într-un grad ridicat faptul că abia către toamna lui 1875 el așterne pe hîrtie cele dintîi pagini propriu-zis literare, alcătuite, iarăși elocvent, în febra eliberării, din elementele la îndemînă: pilde și proverbe.

Citadinismul a avut un rol, s-ar putea spune decisiv, în formarea scriitorului Creangă, însă — așa cum am căutat să argumentăm sumar în cele de mai sus — numai un rol de revelator puternic, dur. Fără el, este cert că nu ar fi putut să iasă la iveală resursele acumulate în stratul, profund, de rusticitate. Acestea fiind în fond copleșitoare (prin origine, educație, chiar profesie) vor constitui defensele care stau la temelia scrisului literar al lui Creangă.

Așadar, Ion Creangă se oprește, din rațiuni variate, asupra unor forme fixe, pe care le combină în același chip pînă la sfîrșit, dovadă nu neapărat al unui manierism sui generis, cît mai curînd a resentimentului antiorășenesc puternic și statornic. Este vorba de povestire și de proverb. Aici vom insista numai asupra celui de-al doilea element, întrucît, deși i-a fost analizat de numeroase ori rostul în proza scriitorului, el a fost considerat cu precădere prin prisma unui decorativism folcloric. Însă mulțimea proverbelor și cu deosebire frecvența lor ne îndrumă către o altă rezolvare și anume către considerarea aspectului protector pe care paremiologia lui Creangă îl probează din plin. Pe scurt, din punct de vedere epic, proverbul constituie principala sursă de afirmare a simetriei narative — obiectiv țintit constant de scriitor. Din punctul de vedere al psihologiei profunzimilor, proverbul este aproape unica modalitate prin care scriitorul își apără individualitatea. Elanul cam facil pe care îl presupunea istorioara moralizatoare și conformistă, de tipul **Acul și barosul**, a persistat multă vreme, probă că renunțarea a fost dificilă. Structura epică de acest gen este cît se poate de vizibilă în **Soacra cu trei nurori** și în **Capra cu trei iezi**, primele povestiri publicate și probabil tot primele scrise de Creangă. Nu sînt nici pe departe nuvele, așa cum s-a supralicitat uneori pînă acum, ci simple alăturări de scene-pildă întemeiate pe proverb. Iată, spre exemplu, cum ar trebui să „citim" sensul textual al celei de-a doua povestiri — o ilustrare a lipsei de concordie între ființe care aparent se asemuiesc („Sunt cinci degete la o mînă și nu samănă toate unul cu altul" — sîntem atenționați în alineatul de **incipit**). Povețele caprei și discuția cu iezii sînt concluzionate de ideea prevederii în orice împrejurare („Păreții au urechi și ferestile ochi"). Dezbaterile dintre iezi și deschiderea ușii ilustrează consecința greșelilor proprii („Că toată paserea pe limba ei piere"); ș.a.m.d. Împînzit pe fiecare pagină, proverbul înfăptuiește echilibrul textului și în general pe al autorului însuși. Exprimarea împietrită, fixă, rigidă și impersonală se constituie într-o sumă de coloane de susținere a povestirii, de sprijinire a mai tuturor registrelor epice. În prima jumătate a lui 1875, Creangă se străduiește să renunțe la regulă și scrie **Dănilă Prepeleac** și **Povestea porcului.** S-ar putea bănui că este o întîmplare, dacă aceste două povestiri nu ar fi unitare ca alcătuire narativă, prin abandonarea stereotipului paremiologic de pînă atunci. Cititorii de azi nu au motive să le repudieze, dar Creangă nu va fi fost mulțumit de rezultat, deoarece, după o pauză — să-i zicem de meditație — de o jumătate de an, reintră pe vechiul făgaș epic, apelînd însă la resurse superioare. Așa apar **Moș Nichifor Coțcariul, Povestea lui Stan Pățitul** și, în cele din urmă, **Amintiri din copilărie.** De acum înainte, proverbul va fi folosit nu pentru a introduce istorioare exemplare sau pentru a le concluziona, ci pentru a servi la ancorarea textului, la țeserea lui pe o urzeală trainică, pe structuri verificate de limbaj. Ivit în cuprinsul unui fragment, proverbul creează un cîmp de forță care conferă vecinătăților coerență și permite legătura cu lucrurile care vor urma. A se vedea, spre exemplu, monologul bunicului David Creangă din Pipirig.

Nu trebuie totuși să accentuăm prea mult asupra funcției de omogenizare textuală pe care o îndeplinește proverbul. Frecvența lui, deosebit de ridicată și după 1877, ne îndeamnă să-l considerăm în principal ca pe un automatism din categoria acelora securizatoare. În proverbe vorbesc, fără deosebire, naratorul, personajele pozitive, personajele negative. Ba, la un moment dat, are loc o gîlceavă paremiologică, între monștrii care îl însoțesc pe Făt Frumos, fiind vorba, în fond, de un aranjament, de o dispunere a unor proverbe în chip de contra-zicere. Ca atare, bogatul fond paremiologic nu are rostul de a exprima o constatare „înțeleaptă" ori de a caracteriza un personaj, ci numai de a pune la îndemînă un paravan, îndărătul căruia adevăratul narator caută să se ascundă, spre a se păzi cît mai deplin. Scriitorul intenționează să se ferească de efectele nocive ale citadinismului cu ajutorul unui fond mitic, neinteresîndu-se defel de „adevărul" ori de „neadevărul" pe care acesta le cuprinde. Colectivitatea rurală îl atrage pe scriitor cu o forță nedomolită, datorită consanguinității spirituale.

Dan Mănucă

(Continuare în nr. viitor)

POST RESTANT

În aceste zile de sfîrșit de octombrie toamna pare că-și revine în fire (toamna aceea a noastră aurie, cu crengi despletite și lumini colorate), dar nu, nu este adevărat, totul nu este decît o iluzie, iarna ne așteaptă cu brațele ei de zăpadă larg deschise.

Și totuși, este atît de frumos să privești cerul acesta de toamnă sfîrșită (și cîți oare se mai uită la ea, plouă sau nu plouă ?) să calci frunzele și să le auzi foșnind dedesubt cum se aud visele după ce te trezești.

Și totuși, este atît de frumos să simți pe creștet mîngîierea caldă a soarelui de octombrie fecund, un soare care este tot acolo unde îl vom ști iarna, cînd nu va mai fi de văzut. A te bucura este uneori mai greu decît a te întrista, spunea un filozof chinez într-o traducere aproximativă, a privi cerul este însă la îndemîna oricăruia dintre noi, este plăcerea țăranului român, care, dimineață de dimineață, în pragul odăii, își punea palma streașină la ochi și alerga vremea.

★

În ceea ce ne privește, nu ne putem plînge de dezinteres în ceea ce îl privește pe eroul nostru, calul. Am primit destule declarații scrise și verbale de simpatie pentru acest iubit și atît de răsfățat patruped. „Calul nu este, ca și omul, bun la toate. El e bun numai acolo unde e învățat. E învățat la cîmp, acolo e bun ; e învățat la munte, acolo e locul lui ; e învățat la circ, nu poate lipsi din arenă. Bine, bine, dar ce facem cu calul pe front? În afara cailor de cavalerie, crescuți în tipătul trompetelor, învățați cu împușcăturile încă de mici, au existat și cai rechiziționați, indiferent de unde. Ei ? Va-să-zică vine calul de la cîmp, ori de la circ, direct în linia întîi, și, ce face el ? crdeți că se dă peste cap, ori se ridică în două picioare ? nooo, el ca și soldatul venit tot așa, de unde s-a găsit, pricepe imediat situația și intră în luptă. Uite, mai povestește bătrînul, eu în primul am avut un cal care, atunci cînd eram de santinelă și adormiam, mă trezea, nechezînd : «Vine dușmanul, stăpîne, scoală-te și pune mîna pe armă !», parcă așa zicea, privind cu ochii, vigilent, înainte".

★

MARIAN PESCARU, Cîmpulung Moldovenesc : Vă mulțumim pentru emoționantele cuvinte pe care ni le-ați adresat păstrîndu-vă mereu aceeași simpatie intelectuală pentru iubirea dv. de carte și de frumos. Vă așteptăm, dorindu-vă numai din cele bune (cele bune să se adune, cele rele să se spele !)

Z. LUZIAN, București: În primul rînd, nu credem că acesta este numele dv. (poate adresa, Poiana Narciselor nr. 8, et. II ap. 13 sc. I pe care, iată, o dăm ca să vă amendăm pentru anonimat). În al doilea rînd, în niciuna din cele patru scrisori trimise simultan nu ați găsit loc de bună ziua. În al treilea și în ultimul rînd, prozele dv. bătute la un rînd și împăturite în toate felurile au semănat, în ceea ce ne privește, cu un covor de bombe. Deci, trimiteți-ne o singură scrisoare cu o proză care să vă placă într-atît, încît să o bateți la două rînduri.

ANTON DORU, D., București : Gata, nu mai reproducem epigramele dv. nici chiar dacă am muri de rîs. Dar nu e cazul !

ELI ZAHARESCU, București : „Spînzurate peste pervazul ferestrei de la etajul 9, erau din nou **zvîlțiite** (s.n.) de mîinile arhicunoscute lor" sau... „Fără să țină cont de ironie, se aplecase după batistă și se **oprise glonț** (s.n.) la fereastra deschisă. O **zvîlțiise** (s.n.) de nenumărate ori și numai după aceea și-o apropiase de nas". Vreți să ne spuneți din ce parte a lumii vine verbul „a zvîlți" și cum se oprește glonț cineva ? De obicei, se spune „a zgîlți" (nu e cazul în ce privește batista) și „pornește glonț", adică așa, ca din pușcă, Ei ?

EUGENIA FARAON, Huși : Nu v-ați detașat de „influențele poeziei ce dau o încărcătură metaforică textului" Iată **„...Piciorele** (s.n.) lungi atîrnau (?) peste claia de fîn(,) absorbind fîșii din satenul arzînd al crepusculului" Dar tată și ceva mai „poetic" : „Eșantioane de cinci, de trei, de doi erau tabu (,) nu avea voie nimeni să le atingă, de altfel, era și periculos (,) se destrămau mai ceva ca mumiile scoase din sarcofag". Rămîneți la poezie, poate scriind-o, cine știe, iese o proză.

A. GHERMAN, București : „...Pentru prima dată în viață se simți ușor ca o libelulă și porni fericit pe urmele ei (,) știind că de acum încolo și lui îi va acoperi pămîntul rădăcinile, căci găsise **țelina** (s.n. ?!) cum ar fi zis bătrînul". Mai departe, vă răspundem că nu ne amintim să fi citit „Miros iubirile a liliac" deci, ori n-am citit-o, ori e ca și cum n-am fi citit-o. În ceea ce privește rugămintea d-voastră („Dacă nici acum nu descoperiți o oază cît de mică pe întinsul acestei proze (,) ar fi mai bine să nu-mi spuneți adevărul decît după data de 15 iulie. Am mare nevoie de liniște pînă atunci"), cum vedeți, am îndeplinit-o, sîntem în 27 octombrie, același an.

MARIN FLORESCU, Sibiu : Cele două texte sînt două parabole, destul de cețoasă prima, „Trei scrisori secrete", cam naivă a doua, „Aparențe". A dansa și a te plimba cu o manechină (de lemn, desigur) nu este o descoperire prea nouă, dimpotrivă, e prea veche și a fost nu numai scrisă, ci și filmată. Trimiteți-ne și „directe", nu numai eschive.

ION ROUĂ, Orșova : Foarte slab e și așa prea mult spus. De fapt, ne-ați trimis niște bancuri povestite pe larg. Iar faptul că o maimuță de la grădina zoologică îl moralizează pe un vizitator de-acum nu ne mai uimește „Știu, știu ! Nu este nevoie să mi le spui. Eu mă refeream la un alt aspect al problemei. Este adevărat că voi a-ți evoluat, dar cum? Din punct de vedere al dotării tehnice, este adevărat, locuiți în case frumoase mîncați fel și fel de mîncăruri gătite, mergeți cu automobile, trenuri, avioane, aveți organizată o viață socială mult diferită de a noastră, dar asta crezi că este totul ? A-ți evoluat tehnic. Cînd vă bate-ți unii cu alții nu mai dați cu piatra, acum vă amenințați cu arma nucleară. Dar i-a spune-mi cît a-ți evoluat din punct de vedere psihic ? Asta zic eu că trebuie să fie adevărata soluție. Celălaltă cea tehnică, este ca un suport, ca scheletul unui corp, care susține corpul dar nu va putea niciodată să-l mențină vertical fără mușchi, nervi, creier, sînge, etc. etc. Dar spune-mi te rog, cum a-ți evoluat ca oameni, în adevăratul înțeles al cuvîntului ? Aceleași porniri și deprinderi care le aveați acum două trei mii de ani, le aveți și acum". Cu alte cuvinte : „— Alo ! Bună ziua ! Ești acasă ?"

DRAGOȘ ROUĂ, Rîmnicu Vîlcea : Chiar dacă sînteți rude cu cel dinainte și semănați, nu scrieți, din fericire, la fel. Poate stilul d-voastră, ușor prețios, conform dorinței de a scrie neapărat eseistic. Așa că vă așteptăm cu altceva.

MOISE GHEBAN, Pîncota, Arad : Repetăm, nu noi sîntem atît de orgolioși încît să dăm verdicte asupra talentului. Noi presupunem doar, acolo unde prezența sau absența lui nu este izbitoare. „Bătrîna" ne-a plăcut și nu ne-a plăcut. Începe prost, bogzian (..Dincolo de Capul Primăverii se porneau Vînturile. Ca o ultimă carte a unui jucător ajuns în pragul înfringerii, porneau un asalt minios, mai ales asupra muntelui și a codrului, sub care dormitau încă toate. Veneau într-un amurg ei însuși amenințător, cu zări tulburi și depărtate, asupra cărora înaltul își trecea burta sa enormă, căptușită cu solzi ca de piatră..." Crește însă pe măsură ce înaintați, ca în final să fie chiar bine. Tot ce v-am putea spune este să puneți surdină cuvintelor, pe care le aruncați în aer. Să se audă și să se vadă ele, nu explozia și praful. Da ?

VALERIU OCRAIN, Ploiești : V-am debutat mai demult și nu ne-ați mai scris, ceea ce ne face să credem că scrieți numai și numai în timpul liber. Poate de aceea fragmentul de roman pe care ni l-ați trimis este nesemnificativ. Luați-vă în serios, altfel ne pierdem timpul și noi și d-voastră. Or, timpul e cel mai prețios...

Iulian Neacșu

PS. Textele trimise trebuie dactilografiate, cu excepția cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate, sau nu, nu se înapoiază.

CUMPĂNA

Frunze

Un pumn de frunze doborîte la pămînt
de fabulosul Octombrie,
seninul și mereu puternicul Octombrie.
Te-mbrac în pumni de toamnă arămie
o, suflete al meu ! Al cui ești suflete ?
Tu, muză din vechime,
ia cîteva frunze ștampilate de veacuri
— veacul și frunza, veacul și frunza —
și vino și așterne-le
după modelul aureolei sarmate
în jurul mașinii mele de scris,
acum cînd sîntem în divina lună
Octombrie.

George Alboiu

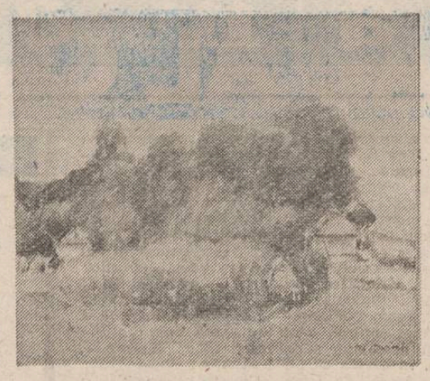

Tablouri de Vasile Mureșan-Murivale

viorel cozma

Cîte un gînd de pace

Ne sînt ochii limpezi, e în ei lumină
Cînd privim la joaca puiului de om,
Și deasupra noastră bolta-i mai senină
Că-n livada vieții a rodit un pom.

Cîtă bucurie pot în noi să-adune
Primii pași, un zîmbet și apoi un zbor,
Un copil e-n lume dulcea ei minune
Cînd ne-adoarme-n brațe surizînd ușor.

Ca să-i fie somnul liniștit sub soare
Și să-i fie — asemeni visul luminos,
Să-mpletim cunună cu a păcii floare
Pentru toți copiii lumii drept prinos.

Și să fie cerul un covor de stele
Nopților senine cald ocrotitor,
Toți părinții Terrei să agațe-n ele
Cîte-un gînd de pace micului odor.

Să ne fie ochii plini de bucurie
Cînd privim copiii avîntați în joc,
Căci de-i pace-n lume și e omenie
Pentru fericire încă este loc.

În iarba verde

În iarba verde luminînd aprinsă
De razele de soare — ascunse-n ea,
Tresaltă ca o ciută primăvara
Și iarba de aroma ei e grea.

Sub pașii călătorului se pleacă
Și-apoi se-nalță iar spre cerul cald,
Și pe covorul ei, pictat cu stele,
Un gînd, un dor, un vis am desenat.

Privește tu, adăpostit în umbra
Stejarului din margine de drum,
Te bucură și tu de primăvara
Ce-a înflorit sub ochii tăi acum.

Căci în lumina ierbii ce mijește
De razele de soare-ascunse-n ea,
Tresaltă ca o ciută primăvara
Și zarea de aroma ei e grea.

Tăinuire

Cea mai curată,
Mai adîncă
Și mai frumoasă iubire,
Nu este
Cea rostită
Pe toate drumurile,
Tuturor,
Ci aceea
Tăinuită,
Zăvorită în tine,
Dar care
Strălucește acolo,
Și citeodată,
Doar citeodată,
Fără a fi numită,
Se lasă
Doar înțeleasă,
Presimțită,
Precum mijirea de ziuă
Din clipitul
Tot mai ostenit
Al stelelor
Ce străjuiesc
Cerul senin
Al nopților de vară.

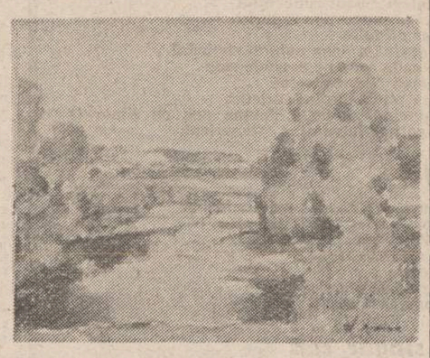

nicolae popescu-galicea

Ars poetica

Răscolitorul gînd
Al meu —
Retras în regretul
Unui curcubeu.

Neputința de-a pedepsi
Partea de vină
Din lumină...

Mă răscumpăr
Într-o ardere deplină...

Poezia

Metaforă
Încălzind tărîmul germinațiilor sufletești
În orice anotimp,
Azur
Revărsîndu-se-n contemplare,

Constelație a Vieții
Descoperită de cei ce vin și se duc,
Și totuși rămîn...

Sîntem

Cel mai scump dintre cuvinte :
„Sîntem".

Cu el vedem soarele,
Din el ne crește umbra.
„Sîntem"

Motiv cu Manole și Ana

Iubito,
Vino cu fotă de culoarea cerului,
Cu ie înstelată.

Gîndul meu rătăcește
Pe marginea incendiului solar...

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

TENTAȚIA NUVELEI

Se pare că nuvela centrală și pe care mizează cartea lui Valentin Raus*) recent publicată la Editura Dacia este **Singurătate în doi.** Oricum, ea dovedește un tip de continuitate a expresiei, lucru vizibil în ansamblul prozei publicate de-a lungul a patru decenii și jumătate de prozatorul bistrițean : **Pe lîngă păcat** (1943). **Fata din Pădure** (1960). **Comoara** (1967). **Vopsește-ți părul castaniu** (1968). **Tunetele de pe Bobîlna** (1984). **Singurătate în doi** descrie traseul existenței unui bărbat, profesor devenit inspector școlar și apoi iar profesor, într-un decor de provincie descris într-un chip nuanțat. Iubirea acestui personaj (un „narator" ponderat, nuvela este scrisă la persoana întîi) pentru doctorița Victoria Dunca, relațiile dintre diversele personaje ale prozei, realități, întîmplări și interpretarea lor, valențele acordate de autor acestora creează un hățiș de situații care se structurează treptat în materia unei povești tradiționale. Latura moralistă a povestirii atrage mereu atenția în timpul lecturii. Căci nararatorul este un „judecător" al faptelor, ochiul lui critic este mereu treaz, ia atitudine, califică, clasifică, estimează, sancționează ș.a.m.d. De pildă, la un moment dat intuiește „plasa" în care vrea să-l prindă o femeie senzuală și usuratică (Maricica) și o evită cu abilitate decretîndu-și „Într-adevăr, se copsese în dinsa o pomișoară timpurie". Personaje din **Singurătate în doi** revin în **Tereza** și **Visalon** ceea ce oferă imaginea unui posibil început de roman. Impactul unor intimități afective cu schimbări și prefaceri, clocnirea unor suflete marcate de o anume sensibilitate cu întîmplări radicale, uneori situații de viață surprinzătoare, care cer o anume viteză de reacție sau de adaptare, alteori fapte de o certă anvergură care presupun consecințe, uniformizări, e una din direcțiile sugestiilor tematice care devin treptat un numitor comun în prima jumătate a cărții. **Discurs** este o narațiune construită logic. Daniel Granadiru, fost mecanic de locomotivă pe o linie lăturalnică, undeva în munți, rămas văduv, se hotărăște să-l întrețină în facultate pe fratele său vitreg, George, un tînăr ambițios, purtînd calități tipice și aspirații limpezi de carierist sigur. Legătura cu fiica profesorului Lascu de care se depărtează printr-o coincidență exact în momentul în care fata rămîne orfană, îl pune într-o lumină vag nefavorabilă. Ea se înțelepțește în clipa în care aflat în fața altei realități, se eschivează : din legătura cu fata șoferului Salustiu Pioraș, Lucica, o candidată la școala de stewardese, urmează să se nască un copil dar George se eschivează, se retrage. **Discurs** e o poveste interesantă, cu sugestii pe alocuri neașteptate care poate sugera la un moment dat că educația și formarea caracterului presupun nuanțări, poveste a cărei substanță verosimilă atrage. Finalul bizar ales, în loc de epilog „Legendă" de Jorge Luis Borges este în ultimă instanță ostentativ moralizator. În afara acestei afectări **Discurs** este cea mai articulată proză a volumului și reușește o narare imparțială în care se văd sumedenie de fapte incluziv viața șantierului Colibița, loc de munte supus prefacerilor și care asteaptă crearea spectaculosului lac de acumulare. Mai reținem umorul frust, intenționat grobian din **La mare**, ironia amalgamată și putintel teribilistă din **O după-amiază reconfortantă**, evadări în fantastic, oniric, grotesc ori experimental (ca în **Fantezie cu jumătate cal, Maria, cavalerul și poștașul).** Mici șotii, „poante", glume vechi populează unele schițe. Tradițional în esență, autorul vrea probabil în finalul acestei culegeri bizar alcătuite să ne convingă de contrariu, mai exact spus de tentațiile și cochetăriile sale asa zis moderniste, așa că vom găsi în **Memorie figurativă** fel de fel de teme și motive care însă nu se mai subordonează intenției celei mai evidente și mai lăudabile : un punct de vedere asupra unor destine — oameni de la munte în general priviți dintr-o perspectivă anume : aparent urmăriți din afară, de la distanță, cu informație completată evident de introspecție și proprie experiență.

Această preocupare pentru sufletul unor oameni în timpul marilor prefaceri, această tentativă de proză cu accente sociologice este și partea cea mai reușită a **Memoriei figurative.** Oricum, din cîteva nuvele și firimituri constituite ca schițe de sine stătătoare ar fi putut ieși o construcție romanescă. Lucru care, probabil, îl chiar preocupă în clipa de față pe scriitor.

Cleopatra Lorințiu

*) **Valentin Raus : „Memorie figurativă", Editura „Dacia", 1988.**

UN ELOGIU ADUS CURAJULUI ȘI PRIETENIEI

Ion Tîrlea, apreciat poet și publicist multilateral, a făcut cititorilor o surpriză plăcută scriind o carte despre viața și lupta militarilor pompieri, intitulată sugestiv **Poarta de foc**, carte care umple un gol resimțit din tematica literaturii noastre beletristice contemporane.

Scrisă cu nerv și uneori cu o undă de duioșie și de umor, **Poarta de foc** este o poveste modernă, dar romantică, despre niște „feți-frumoși" ai zilelor noastre, însufețiți de nobilele sentimente ale dragostei de patrie, ale responsabilității pentru împlinirea datoriei ostășești, povestea unor tineri obișnuiți, care ieri încă mai purtau „haina de vise a copilăriei", iar acum uniforma kaki, cu epoleți vișinii.

Deși structurată pe patru capitole distincte (Visuri de recrut, Marele concurs, Prieteni de viață și Satisfacția datoriei împlinite) cartea are unitate, fiind mai degrabă un roman, un roman care urmărește devenirea unor oameni tineri, îmbrăcați în haină militară, schimbările în bine care se petrec în caracterul unor personaje sînt bine motivate psihologic, autorul reușind să investigheze cu mijloace artistice adîncurile sufletului eroilor cărții.

Personajele au consistență, trăiesc parcă aievea, fiecare cu firea lui, cu calitățile și defectele sale.

Eroul principal, Costea Filimon, este un tînăr înzestrat cu multiple virtuți morale, care devine simpatic cititorului încă din primele pagini. El participă cu entuziasm la viața subunității unde a fost incorporat, la instrucție, la alarmele de antrenament, care sînt destul de dese și dă dovadă de curaj la acțiunile de stingere a incendiilor la care participă. Dramatică și plină de riscuri este încleștarea cu incendiul izbucnit la un rezervor de petrol aflat în port, dar ostașii pompieri trec cu bine prin „poarta de foc".

Ofițerul Marcel Udrescu, comandantul companiei, sergentul-major Virgil Pantea, sergentul Andrei Bratu și toți ceilalți din subunitate luptă cu bărbăție pentru împlinirea datoriei ostășești. Paginile cărții se derulează pline de dinamism, de întîmplări interesante, de multe ori personajele trebuind să acționeze în condiții neobișnuite, care le scot în relief înaltele lor trăsături morale. Pe această linie se remarcă fapta eroică a lui Filimon Costea, devenit sergent, care, fiind în permisie, intervine prompt și curajos și salvează doi copii dintr-o casă care luase foc, suferind însă arsuri grave.

La reușita cărții contribuie și dialogurile vii, minuite cu prîcepere, ca și stilul alert folosit în derularea povestirii la persoana întîi, care dă o notă de autenticitate și de verosimilitate. **Poarta de foc**, acest adevărat poem în proză despre curaj și prietenie este o carte care se citește cu interes și plăcere, ea putînd figura cu succes printre reușitele prozei noastre din acest an.

Radu Vaida

rafael alberti
memorii

XI

eu am luat parte la Valencia, îmi spuse, la reprezentarea lucrării dumitale **Cantata eroilor.** Atunci eram foarte tînăr. Nu aveam nici 20 de ani. Astăzi sînt deputat al P.C.I. Mă numesc Giuliano Paietta. Și arătîndu-mi cu mîna-ntinsă pe polițiștii englezi, îmi spuse cu un cuvînt spaniol ce se răsucește în formă de două coarne, că aceștia nu ne lasă să intrăm nici pe voi, nici pe noi. Însă vom vedea ce vor face cu cei trei sute de italieni, care în clipele acestea se îndreaptă spre Anglia prin Canalul Minecii.

Și ne-am înveselit gîndindu-ne la interogatoriile ce-i așteptau pe eleganții detectivi ai Scotland Yard-ului. Cînd glumele erau în toi, unul dintre agenții de poliție, care dispăru din bar cîtva timp, la înapoiere aduse un ziar. I l-am cerut și acesta, binevoitor, ne-a permis să-l răsfoim neopunînd nici o rezistență. Desfăcîndu-l, am văzut în mijlocul primei pagini că cineva foarte cunoscut nouă ne privea amenințător. Era Picasso, surprins de fotografi în clipa cînd puse piciorul pe pămîntul niciodată mai bine denumit **perfidul Albion.** Bratul acela înspăimîntător, ce semăna cu o originală oală de lut, făcea ca raza din ochii lui să pară ca un trăznet. Sub fotografie se citeau, între ghilimele, aceste scurte cuvinte: «Este teribil». Erau cuvintele pronunțate de Picasso drept comentariu la ospitalitatea acordată de Guvernul laburist invitaților la congresul de la Sheffield. Adevărata porumbiță a păcii, pe care o desenase Picasso la intrarea ei în Anglia, răpise somnul și buna siestă atît a lui **mister Attlee,** cît și a Guvernului său cărora nu le era plăcut să audă glasul congresului clamînd — la fel cum face și azi — pentru interzicerea armelor atomice, reducerea controlată a armamentelor și pentru renașterea încrederii într-o lume nouă fraternă de pace și de justiție, departe de ororile războiului...

Și porumbița lui Picasso fusese nevoită să-și ia zborul spre Varșovia... Comitetul Polonez al Păcii oferise comitetului Mondial ca acest congres să fie ținut acolo. Și spre Varșovia, noi, José Bergamín și cu mine ne-am luat zborul, văzînd de pe înălțimi, printre găurile ceței micșorîndu-se pînă la dispariție, meschinul, dar și abominabilul nostru bar englez de concentrare.

Și oare ale cui pot fi în secolul acesta care se duce, decît ale lui Picasso ? Pablo, încă copil, s-a aflat mereu printre porumbei. Tatăl lui simțea o duioșie specială pentru aceste zburătoare și ne-a lăsat dovezi despre această afinitate în multe din lucrările sale picturale. Cînd în anul 1961 Picasso împlinea 80 de ani, noi i-am dăruit, foarte încîntați, o splendidă porumbiță, cu aer velazquezian, semnată José Ruiz Blasco.

Un prieten al nostru o găsise într-un anticariat din Buenos Aires, de unde o cumpărase pe un preț derizoriu, posesorul neavînd idee de valoarea pe care o prezenta desenul prin simplul fapt de a aparține nici mai mult nici mai puțin decît tatălui lui Pablo. La Notre Dame de Vie, profitînd de un moment în care ne aflam împreună cu el, Maria Tereza, pictorul italian Renato Guttuso și eu, am pus acest dar în așa fel ca din întîmplare spre a fi văzut de Pablo. Emoție. Și tăcere. Picasso a privit porumbița foarte de aproape, cu multă atenție și nu ne-a spus nimic. Într-o clipă camera în care ne aflam se umpluse de lume, și noi, fără a îndrăzni să-i punem vreo întrebare, ieșirăm, preocupați ca toți ceilalți, de luptele de tauri din aceeași după-amiază, și care urmau să se desfășoare pe arena improvizată de la Vallauris, și dată în onoarea lui Picasso însuși de către toreadorii Domingo Ortega și Luis Miguel Dominguín. Citeva zile mai tîrziu Guttuso a fost cel care ne-a vorbit în numele lui Picasso :

— Lui Pablo îi plăcuse mult porumbița. Însă era surprins că picioarele și ciocul nu fuseseră pictate de el. Era o porumbiță pictată ceva mai înainte ca tatăl său să îmbătrînească și să-i slăbească vederea astfel că recurgea la fiul său, cerîndu-i să-i picteze detaliile, pe care el nu le putea picta.

Imaginai atunci că însăși porumbițele îi trimiseseră lui Pablo scrisori. Iată una dintre ele:

«Pablo, de pe crenelurile bătute de vînturi și de valuri de la Antibes, din castelul din Grimaldi, unde se află muzeul tău **La joie de vivre,** eu ca una dintr-atîtea, oglindite pe fața mării, eu amestecată în plin aer cu pescărușii, îți zic bunăziua ! Pot fi inegalabila stare de simțire a Primului Congres Mondial al Partizanilor Păcii de la Paris sau cea alta care continuă să facă ocolul lumii și să primească pentru tine premiul la celălalt congres, de la Varșovia. Pot fi și una și alta și toate în același timp. Ne rotim nedormite, cu ochii și aripile fine și nervoase, și sîntem susținute de milioane de mîini și de cîntece. Și ne rotim acum, în jurul visului tău, încoronîndu-te cu rămurele de măslin. Sîntem cele pictate de tatăl tău, la care tu adăugai picioarele și ciocul ; dar și cele ieșite de curînd de la Mougins, din porumbarul casei Notre Dame de Vie. Și sîntem modele ale tale, fără gesturi fixe, fără nimic care ar putea să ne sperie. Ne ivim în fiecare zi, în orice oră, și noapte și în zorii zilei. Cele pe care deja le cunoști, albe, înnoptate în felurite griuri, sau aurite, și albăstrii... Venim spre tine, pictate, desenate, gravate în briză, în vînturile puternice. Am putea fi ultimele porumbițe, ultimii pui, și ne găsim așezate pe un umăr, cu ciocul pus între buzele tinerelor fete, și mîngîindu-le, și sărutîndu-le, împăcate, sau întovărășind trufași căpitani cu spadă, ca semn clar că prezența noastră nu este pentru a genera scoaterea sabiei din teacă ci pentru a-l opri, chiar dacă ofițerul va proclama condamnarea noastră. Și cine ne va picta acum, ca să fixeze zborul nostru pe pînză, pe placa de cupru, pe hîrtie, pe suprafața litografică ? Vom fi mereu în porumbarul tău. Și nimeni altul decît tu, Pablo ai adus atîtea porumbițe în aerul pămîntului, ca mesagere ale păcii și ale armoniei. A existat odată un mag, un vrăjitor care de pe vîrfurile degetelor sale ne făcea să ne naștem, oferindu-ne miracolul aripilor. Nu te uităm, Pablo. Nimeni nu te va uita, căci în moarte, în aceste omoruri cu care din cînd în cînd se încearcă extincția umanității noi coborîm, de acolo din înaltul cerului, alungînd umbrele omicide, și instalînd lumina, și omagiind aerul care te învesmîntă, tu care ne-ai dat viață».

Și dacă Picasso a lansat în spațiile secolului atîtea profuzii de porumbițe, nu mai puțin s-a simțit cucerit de sunetele de chitare și de flaute, de mandoline și viori, de muzică pictată, în același timp pe vase, pe sticle, pe fructiere, cărți, albume, pe balcoane cu deschidere la mare sau la stele. **Vînt bun pentru chitară și pentru pasăre,** îl denumește Paul Eluard.

Chitara a apărut în opera lui Picasso la începutul secolului. **Bătrînul chitarist** al epocii albastre cîntă aplecat cu multă tristețe asupra instrumentului.

Este chitara săracilor.

Anul 1903.

Începînd de atunci acest instrument popular, confundat cu folclorul arabo-andaluz, cu toate că astăzi aparține lumii întregi, se transformă pentru Picasso într-o idee fixă. Mandolină sau o vioară uneori, chitară de cele mai multe ori, instrumentul se personalizează în toate creațiile sale ca una din formele preferate ale epocii cubiste. Pablo se dovedește în acest fel un adevărat constructor de chitare, și el este cel care le va face să răsune de-a lungul colorațiilor sale, pînă la a le conduce, în final, la ultimele două mari expoziții ale sale, la Castelul Papilor din Avignon.

În ce privește flautul, cu toate că în pictură a apărut odată cu cubismul, el a luat avînt cu ușurință, și cel mai bine, în jocul faunilor și al satirilor, în perioada de după cel de al doilea război, prin plăjile liniștite de pe Coasta de Azur : Antibes, Golfe Juan, Cannes, Nisa... Anii aceia luminoși au fost ai lui **La joie de vivre...**

Flaute, porumbițe, chitare, din inspirația lui Yvonne Zervos, soția marelui critic Christian Zervos, au invadat, așa cum spun, Palatul Papilor francezi.

Eu o cunoscusem pe Yvonne Zervos, pe cînd era foarte tînără și frumoasă, la Alianța intelectualilor, din Madrid, unde sosise, spre finele anului 1936, după ce trecură cele mai desperate și mai glorioase zile ale apărării capitalei, în clipa în care frontul se stabilizase, transformîndu-se într-o fortăreață inexpugnabilă pînă în primele zile ale lui martie 1939, cînd colonelul Segismundo Casado deschise porțile în fața trupelor răsculate la 18 iulie.

Era prima dată cînd îl văzusem pe Zervos.

Zile mărețe în luptă cu moartea. Madridul primise deja botezul focului și artileria din apropiere îl bombarda zilnic, mai ales noaptea. Obuzele cădeau prin toate părțile, explodînd pe străzile și pe acoperișurile orașului. Muzeul **Prado** a fost lovit cel mai grav. Într-o dimineață, toate bombele incendiare, lansate din aer, i-au distrus acoperișul, iar sala Velázquez a fost cea mai afectată, dar din fericire cea mai mare parte a tablourilor fuseseră deja adăpostite în subsolurile clădirii. Picasso fusese numit numit de către Guvernul Republicii director la **Prado,** primul director din lume al unui muzeu ambulant, deoarece, după puțin timp, colecția s-a mutat de la Madrid la Valencia, de la Valencia la Barcelona și de la Barcelona la Geneva, mai înainte de a reveni din nou la Madrid, după încheierea războiului.

În românește de Esdra Alhasid

m a p a m o n d

„CULTURA DE CONSUM" — o realitate inevitabilă a societății occidentale

Într-o lume săturată de informații, provenite prin intermediul celor mai diverse și mai sofisticate mijloace de comunicare, nivelul de cultură al populației constituie un punct nevralgic al societății capitaliste contemporane. O realitate paradoxală, șocantă, de neinvidiat, a unei lumi ce se autoproclamă „a tuturor posibilităților". Dar, așa cum conchid majoritatea analiștilor acestui fenomen, acesta nu este decît rezultatul logic, firesc al modelului cultural promovat cu asiduitate de societatea de consum. În optica acesteia, opera literară sau artistică nu este considerată decît un simplu obiect de consum, destinat satisfacerii unor gusturi sau nevoi de moment și a fi dat imediat uitării, ea devenind, în ultimă instanță, un narcotic, un substitut al unor valori estetice autentice. Funcția formativă de stimulare a capacității creatoare, a conduitei umane — intrinsecă valorilor spirituale adevărate — cedează astfel terenul unui utilitarism artistic agresiv ce pune orice creație artistică sub semnul divertismentului aducător de profituri. Un exemplu elocvent, în acest sens, îl constituie mijloacele de comunicare în masă occidentale, care, printr-un asalt continuu, monopolizator asupra publicului, încearcă o omogenizare a preferințelor acestuia nivelînd deosebirile culturale la nivel regional sau național și impunîndu-și propriile criterii artistice.

Un rol proeminent revine, în această direcție, televiziunii, care s-a transformat treptat într-o realitate de sine. Deturnînd atenția de la probleme majore ale lumii capitaliste, cum sînt tensiunile sociale, sărăcia, foametea, rasismul, inegalitatea dintre sexe etc., televiziunea își concentrează din ce în ce mai mult atenția asupra unei game restrînse de teme, sînt violența din marile orașe, drogurile, terorismul, erotismul, sadismul ce au efecte nocive, paralizante asupra telespectatorilor, în special asupra tineretului. Evidențiind legătura cauzală dintre violența din cadrul programelor televizate și comportamentul agresiv al tinerilor, cercetătorul american David Pearl oferă, ca exemplu, rezultatele unui studiu efectuat timp de cinci ani, asupra a 732 de copii ale căror comportamente agresive — conflicte cu părinții, molestări, delincvență — au fost direct corelate cu timpul total de urmărire a emisiunilor TV, îndeosebi a celor ce conțineau scene de violență. La rîndul său, profesorul Ion I. Mitroff, într-un recent articol asupra rolului nefast al televiziunii americane („Television Leads Back to the Dark Ages" International Herald Tribune, 12 oct. 1989), arăta că acest important mijloc de comunicare a distorsionat capacitatea oamenilor de a aborda complexitatea vieții și a atenuat în mod ireversibil dorința de a se confrunta cu realitatea. Acceptînd faptul că realitățile societății occidentale au scăpat de sub control, oamenii și-au îndreptat energiile spre proliferarea și producerea unor nesfîrșite cantități de surogate menite să liniștească niște spirite scindate și obosite.

Literatura contribuie și ea, prin mijloace specifice, la conturarea actualului peisaj cultural occidental. Martin Amis, unul din reprezentanții de frunte ai noii generații de prozatori britanici, exprima, în urmă cu cîțiva ani, în romanul său sugestiv intitulat „Money", un crez cu valoare programatică vorbind despre „o cultură de consum în care banii invită cu insistență la o recompensă imediată" și punînd în același timp în lumină „obscenitatea conspirației banului".

Însușîndu-și această concepție mercantilistă asupra creației artistice, un număr tot mai mare de scriitori din Occident aplică, cu mici variațiuni, o rețetă devenită stereotipă, ale cărei ingrediente de bază sînt : violența fizică sau verbală, angoasa, stările depresive, sexualitatea, alcoolismul, toxicomania etc. O privire sumară asupra listei de best sellers din S.U.A. din această vară, ce constituie în sine un barometru al preferințelor marelui public, se poate dovedi de altfel, deosebit de relevantă. Tom Wolfe, cronicarul vieții mondene new-yorkeze, constituie de aproape un an capul de afiș al autorilor de succes cu romanul său „Bonfire of Vanities", impresionantă frescă a moravurilor, obsesiilor și excentricităților păturii înstărite din metropola americană ; Margaret Atwood, în romanul „The Handmaid's Tale", propune — extrapolînd fenomene și tendințe ce se manifestă în societatea contemporană — un posibil scenariu al unui stat totalitar bazat pe teroare, obscurantism, rasism și inegalitate ; Hunter S. Thompson, în volumul „Generation of the Swine : Tales of Shame and Degradation in the '80's", face o „radiografie" a degradării valorilor umane în societatea occidentală, în anii optzeci ; Christine Mebuire și Carla Norton relatează, în cartea „Perfect Victim" „povestea adevărată a unei femei supuse, timp de șapte ani, umilințelor, maltratărilor și perversiunilor" : Nelson W. Aldrich, în cartea sa „Old Money : The Mythology of America's Upper Class", întreprinde o analiză meticuloasă a modurilor în care poziția socială și banii afectează conduita morală a înaltei societăți americane.

Într-un asemenea climat cultural, hipertrofiat se constată în ultimul timp un declin pronunțat la nivelul intelectual. Încercînd să ofere un remediu concetățenilor săi afectați de asaltul „videoculturii", E.D. Hirsch propune în recenta sa carte „What Americans Need to Know" (Ce trebuie să știe americanii) o formulă de „culturalizare" rapidă. Este vorba, de fapt, de o familiarizare cu o mare varietate de subiecte din domeniul literaturii, filosofiei, artelor, politicii etc., totul reducîndu-se în esență la un set de informații utile, o colecție de bons mots destinată societății snoabe. Deplîngînd scăderea alarmantă a interesului pentru literatură serioasă, mai ales în rîndul tinerilor, circa 85 la sută din adolescenții americani nu pot citi nici o pagină de carte dacă actul lecturii nu este însoțit de un fundal de muzică electronică", binecunoscutul lingvist George Steiner constată faptul că azi cartea a devenit un obiect de lux, pentru colecționari, așa cum erau manuscrisele după apariția tiparului.

La rîndul său, publicistul francez François Richaudeau, manifestîndu-și preocuparea pentru viitorul cuvîntului scris, se întreabă retoric : „Lectura este, într-o anumită măsură, un efort : un efort voluntar și liber dar generator de mari satisfacții, iar civilizația cuvîntului tipărit a fost timp de secole o civilizație ce considera efortul drept o valoare esențială. Dar, ne mai aflăm noi încă într-o civilizație a efortului ?"

Două opinii complementare ce exprimă, de fapt, aceeași temă nedisimulată față de proliferarea pînă la limite aberante a unui „mal de siècle" devenit deja o stare de spirit a societății capitaliste contemporane.

Valentin Negoiță

LIRICĂ TURCĂ

HÜSEYIN ALEMDAR

● Născut în satul Tașțepe în 1962 (vilaetul Trabzon) se stabilește la Istanbul după absolvirea liceului. Debutul său poetic îl face în revista OLUSUM. Devine tot mai cunoscut, poeziile sale fiind publicate în revistele VARLIK, GOSTERI, MILLIYET SANAT, ADAM SANAT, BROY, YENI DUNYA și PARANTEZ. Una dintre culegerile sale de poezii a fost premiată în anul 1985 de către AKADEMI KITAPEVI.

După cum îl caracterizează poetul Kemal Ozer, redactor-șef al revistei VARLIK, care a făcut parte din juriul de premiere, „Hüseyin Alemdar este un poet cu inima deschisă, gata să îmbrățișeze viața sub toate aspectele ei, reușind să redea cu talent, în imagini, ceea ce simte și trăiește și să le înscrie în albia unei voci, dîndu-le un ritm".

Spre zori...

Nu sta așa
de parcă te-ar fi învins necazurile
și-acum te afli
în spatele unor uși ferecate.

Soarele poate să răsară și noaptea
păsările să se-așeze pe crengi cu brumă
apele să înece
întunericul.

Haide,
ca să întîmpini zorile
înfruntă-ți cu toată inima,
crusta ta.

Zimbetul de pe chip

Să înțelegi gustul zimbetului
asemenea mugurilor înfloriți,
rodiilor pîrguite.
Să-ți devină a doua natură, zîmbetul.
Să nu cadă rouă pe petalele sale
să trăiești fără de teamă
cu gura plină, din tot sufletul.
Atunci cînd zîmbetul devine una cu ființa ta
poți să înfrunți și întunericul.

Pastel

Frumusețea a coborît azi dimineață
pe crengi, frunze și flori
păsările zboară în patru zări
apele uită să curgă
de bucurie...
Mugurele de piersică
își singerează coaja.

Un singur cer

Așa cum răsare soarele la Istanbul
să știi, fratele meu, la fel răsare la Atena
încălzește inimile
și intră în culcușul său, la fel.
E același cer pe care îl împărțim între țări
diferite.

Așa cum zboară pescărușul la Çeșme
să știi, fratele meu, cu aceleași volute și la Pireu
se așează pe puntea vaselor
și se scufundă în adîncuri, la fel.
E aceeași mare în care ne avîntăm, în țări
diferite.

Frate
să știi că atunci cînd vasul tău
se bate cu talazurile iernii
aceeași teamă răscolește inima fratelui tău.

Prezentare și traducere de
Erem Melike Roman

REVISTA STRĂINĂ

● **CALVARUL SCRIERII ROMANULUI „ANNA KARENINA", CAPODOPERA LUI L.N. TOLSTOI,** este ilustrat într-o serie de scrisori pe care titanul de la Iasnaia Poliana i le-a trimis lui N.N. Strachov.

„Involuntar, ca din senin, fără să știu ce se va întîmpla, am gîndit personajele și evenimentele. Evident, lucrurile s-au modificat pînă cînd deodată totul s-a împletit atît de neașteptat și de minunat, încît a apărut un roman foarte viu, pasionant și închegat, de care sînt foarte mulțumit" (dintr-o scrisoare datată martie 1873).

„Mă așez în fața plicticoasei, uritei Anna Karenina, rugîndu-l pe Dumnezeu să-mi dea forța să mi-o dau cît mai degrabă jos din circă" (dintr-o scrisoare din luna mai 1875). Două luni mai tîrziu el îi scria aceluiași : „Ce-ar fi dacă pe Anna Karenina nu numai că ați citi-o, dar ați termina-o dv. de scris, izbăvindu-mă de această sabie a lui Damokles". Iar în martie 1876, cu mai bine de un an înainte de terminarea romanului, care trebuia scris pînă în martie 1873, Tolstoi scria : „M-am săturat de Anna mea. O iau ca pe un copil adoptiv căruia i-au ieșit la lumină părțile proaste ale firii ei. Dar nu-mi spuneți nimic rău despre ea, chiar dacă — glorie zadarnică, discretă — am luat-o ca pe propria-mi fire..."

● **„TOO MUCH"**, tradus liber „Teribil de mult", astfel și-a intitulat criticul englez de artă Robert Hewison recenta sa carte despre transformările curentelor artistice și sociale din Marea Britanie a anilor 1960—1975. Perioada la care se referă cartea este marcată de activitatea unei generații de remarcabili artiști plastici, prozatori, poeți, și actori care, prin activitatea lor, au refuzat conformismul anilor '50. Volumul lui Hewison relatează despre o epocă în care terenul artelor a devenit o arenă pe care se înfruntau forțele pro și contra ale prefacerilor în primul rînd sociale. Epoca este prinsă în întreaga ei complexitate economică, politică filozofică, socială și culturală, autorul surprinzînd evoluția tendințelor artistice și culturale nonconformiste și pe reprezentanții cei mai de seamă ai acestora de la sfîrșitul anilor '60, începutul anilor '70.

„TOO MUCH este cea de a treia și ultima parte a unei ample cronici a noii epoci din istoria culturii și artei britanice de după anul 1939. Precedentele două volume s-au numit : „Viața literară londoneză 1939—1945" apărută la Oxford University Press, New York, 1977 și „Cultura în timpul războiului rece" apărută în anul 1981 la aceeași editură. În felul acesta trilogia lui Robert Hewison reprezintă una dintre cele mai solide — dacă nu cumva cea mai solidă — documentație a complexei epoci 1939— 1975 a culturii și artei britanice.

● **UN INTERESANT ROMAN ȘTIINȚIFICO-FANTASTIC NE PROPUNE** scriitorul Peter Zsoldos. Romanul se numește „Vikingul se întoarce", vikingul în cauză fiind numele unei sofisticate nave spațiale. Rostul acestei mașini cosmice este de a transporta un grup de doisprezece cercetători dincolo de granițele planetei noastre, în constelația Balenei, care urma să le devină pentru o lungă perioadă casă și, eventual, cimitir.

După... „abalenizarea" navei cosmice, cercetătorii sînt confruntați cu o surpriză de mari proporții : omul viitorului își întîlnește strămoșul ! Cosmonautul Gregor Man trăiește astfel aventura unui Robinson Crusoe al epocii cosmice. Aventură care nu este altceva decît o luptă grea cu natura neprielnică a planetei.

Scriitorul înfățișează conflictul omului modern, obișnuit să trăiască în confort, îmbogățit de cuceririle științei și tehnicii, cu condițiile de viață din epoca strămoșilor. O luptă a omului viitorului cu condițiile naturale ale trecutului preistoric. Gregor Man are de partea sa o inteligență extraordinară, o bogată experiență de viață, o bogată și variată gamă de sentimente.

Stilul alert al romanului, inventivitatea și fantezia neobișnuite ale scriitorului, pista neobișnuită pe care se derulează întîmplările, toate acestea și încă multe altele fac din lectura „Vikingului (care) se întoarce" una dintre lecturile cele mai agreabile și mai interesante.

● **ZIARISTUL MICHAEL KINSLEY DE LA REVISTA „THE NEW REPUBLIC"** din New York a făcut un experiment care deși nu este foarte... științific este cît se poate de grăitor. El a intrat într-o mare librărie din Washington și a introdus între filele cîtorva dintre cărțile cele mai cumpărate un bilețel pe care scria : „Dacă ați citit pînă aici, dați-mi un telefon. Ați cîștigat cinci dolari !"

Rezultatul ? Nu a sunat nimeni în ciuda faptului că bilețelul nu fusese introdus în ultima parte a cărților și că din lucrările respective se vînduseră un număr apreciabil de exemplare. Aceasta l-a făcut pe Michael Kinsley să declare : „Aceste cărți sînt doar privite, oamenii discută despre ele, nu le citesc".

Plecînd de la experimentul lui Kinsley, revista milaneză „Europeo" este de părere că astăzi se cumpără mult mai multe cărți dar se citește mult mai puțin decît în trecut. Sociologii sînt de părere că se citește tot mai puțin, tot mai incet, și tot mai prost. Poetul vest-german Hans Magnus Enzensberger îi numește pe cititorii contemporani „analfabeți de tip nou".

„Europeo" mai este de părere că diferiți oameni politici, manageri etc. apelează tot mai des la citate, ca și cînd ar fi cel mai asidui cititori. La întrebarea dacă a citit „Numele trandafirului" al lui Umberto Eco, o importantă personalitate politică italiană a răspuns : „Nu am citit, dar am pus pe cineva să-mi facă un conspect".

Acestui gen de citit i-a răspuns Oreste del Buono, ziarist și prozator italian : „Conspectele nu fac doi bani, o carte trebuie citită de la prima pînă la ultima pagină. Citită și, dacă se poate, nu o singură dată. Nu există plăcere mai mare decît posibilitatea de a privi o carte de fiecare dată din alt unghi, așa cum ai privi un tablou..."

● **DACĂ AR FI TRĂIT, CUNOSCUTA ACTRIȚA AUSTRIACĂ ROMY SCHNEIDER** ar fi împlinit o jumătate de secol. După cum se știe însă ea a încetat din viață în anul 1982. Admiratorii artei ei au așteptat timp de șapte ani publicarea unui presupus jurnal al actriței. Și iată că acum acest jurnal a fost publicat parțial în paginile revistei pariziene „Figaro Magazine", sub titlul „Eu, Romy".

Jurnalul a fost pus la dispoziția editurii de către mama actriței, doamna Marta Schneider.

Însemnările Romynei Schneider sînt făcute cu modestie și mult bun simț, încît ai zice că nu este vorba despre viața unei actrițe. Ele urmăresc drumul în lumea filmului a celei care avea să devină una dintre cele mai îndrăgite artiste de cinema ale ultimelor decenii. Artista pune accentul pe rolul determinant pentru cariera ei jucat de întîlnirile cu mari personalități ale celei de a șaptea artă între care Luchino Visconti, Orson Welles, Alain Delon, Ingrid Bergman, Anna Magnani, Jean Cocteau și alții.

Iată ce scrie Romy Schneider pe pagina datată mai 1974 : „Turnăm filmul „Important este să iubești", Zulawski, dacă vrei să obții ceva de la mine trebuie să înveți să te porți. Tu trebuie să înțelegi că actorii nu sînt sluglile tale. Iar pe tine, Testi, nu te îmbrățișez pentru că nu te-ai bărbierit și nici pe dinți nu te-ai spălat... Bun, acum putem începe filmările. Știu că sînt potrivnică dar agresivitatea mea nu este altceva decît o modalitate de apărare în fața fricii că n-am să reușesc să dau tot ce este mai bun în mine. Am patru dascăli : Visconti, Welles, Sautete și Zulawski. Cel mai mare dintre ei este Visconti, el m-a învățat că artistul trebuie să fie oricînd capabil să dea maximum din el..."

Romeo Cosmovici: „Flori"

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ — 1989

Camilo José Cela

Camilo José Cela, cel mai polemic dintre scriitorii spanioli contemporani, autor a peste șaptezeci de cărți (poezie, romane, povestiri, schițe, teatru, eseu, cărți de călătorie, articole), primește premiul Nobel de literatură pe anul 1989 pentru „proza sa bogată și vie care, cu o reținută compasiune, configurează o viziune provocatoare asupra ființei umane neajutorate".

Imediat ce a aflat vestea premierii sale cu Nobelul pe anul 1989, Camilo José Cela a declarat că se simte „foarte mîndru și foarte mulțumit pentru primirea Nobelului de literatură". „În ciuda faptului de a fi o recunoaștere a unei întregi vieți dedicate literaturii, nu-mi va modifica obiceiurile literare și personale". „În acest sens, trebuie să amintesc faptul că în partea britanică a familiei mele (Camilo José Cela s-a născut la 11 mai 1916 lîngă Coruña, din tată spaniol și mama englezoaică), se spunea că nu este bine să-ți strici viața devenind «public», și că, numai în trei ocazii, este bine să apari în presă : la naștere, la moarte și cînd primești crucea Victoriei". „Nobelul este un pas înainte și nu mă simt surprins că l-am primit, cum nu m-a surprins nici faptul că nu mi l-au dat anul trecut. Oricum trebuie să recunosc că am primit vestea cu o oarecare stupoare deoarece n-are nimeni practică în a primi premiul Nobel". În continuare Camilo José Cela precizează că „cel puțin cinci-șase scriitori spanioli și latinoamericani — între ei prietenul meu Octavio Paz — ar fi putut primi Nobelul de literatură".

Marele don Quijote „pe jos" al literaturii spaniole contemporane este, prin firea sa, un mare aventurier în viață și în literatură. La nouă ani, după ce face primele studii la Vigo, se mută la Madrid unde-și termină liceul și începe studiile de medicină, filosofie și drept, pe care le-ntrerupe, în 1936, din cauza războiului civil. Este apoi, rînd pe rînd, soldat de profesie, funcționar, pictor și actor de cinema. Dar în tot acest timp — scriitor. Abordează toate genurile posibile ale literaturii : poezie, schiță, povestire, roman, eseu, teatru, articol, note de călătorie. Dedicîndu-se și cercetărilor filologice.

În anul 1936 publică prima carte de versuri intitulată : **Pisando la dudosa luz del dia** („Călcînd pe lumina îndoielnică a zilei"), iar șase ani mai tîrziu — primul roman : **La familia de Pascual Duarte** („Familia lui Pascual Duarte") carte tradusă pînă acum în peste douăzeci de limbi străine.

Din anul 1936 pînă în 1984 cînd primește Premiul Național de literatură pentru romanul **Mazurca para dos muertos** („Mazurcă pentru doi morți") Camilo José Cela scrie și publică literatură de toate genurile, între care amintim : poezie (**El monasterio y la palabra** — „Mînăstirea și cuvîntul", **Cancionero de la Alcarria** — „Culegere de cîntece din Alcarria"), roman (**Pabellon de reposo** — „Pavilion de odihnă", **Nuevas andanzas y desventuras del Lazarillo de Tornes** — „Nobile aventuri și întîmplări ale lui Lazarillo de Tornes", **Colmena** — „Stupul", **El gallego y su cuadrilla** — „Galicianul și banda sa", **Mrs. Caldwell habla con su hijo** — „Mrs. Caldwell vorbește cu fiul său", **Tobogan de hambrientos** — „Toboganul înfometaților", **San Camilo, 1936, Oficio de tinieblas 5** — „Oficiul întunericului, 5"), schițe și povestiri (**Esas nubes que pasan** — „Acești nori care trec", **Once cuentos de futbol** — „Unsprezece povestiri despre fotbal", **Cuentos para leer despues del baño** — „Povestiri de citit după baie") precum și nenumărate cărți de călătorie (**Viajes a la Alcarria** — „Călătorie la Alcarria", **Vagabundo por Castilla** — „Vagabond prin Castilla", **Judios, morros y cristianos** — „Evrei, mauri și creștini", **Cuadernos del Guadarrama** — „Însemnări din Guadarrama", **Viajes al Pirineo de Lerida** — „Călătorie în Pirineii Leridei", **Paginas de geografia errabunda** — „Pagini de geografie hoinară"), și teatru (**Maria Sabina, oratorio en versos, El carro de heno o el inventor de la guillotina** — „Carul cu fîn sau inventatorul ghilotinei"). Și în plus, faimosul său „Diccionario Secreto".

Între timp Camilo José Cela călătorește și în străinătate (amintim între altele Anglia — 1954 și S.U.A. — 1964 unde ține conferințe în peste treizeci de universități despre eterna Spanie „paradoxală și suprarealistă") devenind doctor honoris causa al universităților : Syracusa (New York — 1964), Birmingham (Marea Britanie — 1976), Universitatea Interamericană din Puerto Rico (1980). În 1980 i se acorda acest titlu și de către universitățile din Santiago de Compostela și Palma de Mallorca.

În ceea ce privește realitatea romanescă, ca formă și conținut, a fiecăreia din operele sale, ea este în mod evident limitativ distinctă. Camilo José Cela nu creează două romane la fel, două structuri identice, proza sa este marcată de evoluție, discordanță, divergență și adaptare, în fiecare caz, la o nouă realitate umană distinctă, cu un material lingvistic specific noii compoziții. De unde și permanenta caracterizare a lui Camilo José Cela de scriitor polemic.

Acest lucru devine aproape scandalos de evident în noiembrie 1973 cînd, în hotelul Colón din Barcelona, cu ocazia lansării cărții sale **Oficio de tinieblas, 5** („Oficiul întunericului, 5") Camilo José Cela declara : „A sosit momentul antiliteraturii insuflețitoare ; limbajul, tehnica și stilul s-au învechit și nu este altceva de făcut decît a lua o hotărîre supremă și a ne înfrunta, cu o valoare neîntrebuințată, cu realitatea".

Oficio de tinieblas, 5 este o carte care presupune o adevărată revoluție în tehnica romanului, fiind de fapt un monolog interior continuu al unei adevărate ceremonii în care autorul se transformă într-un suprem sacerdot care-și inițiază cititorul, prin ritual magic, în inexistență, în moarte, în... purificare sufletească, monolog în care structurile sintactice se rup, iar semnele de punctuație dispar.

Asistăm la ceva cu totul opus literaturii, ca și cînd Camilo José Cela ar fi vrut să întreprindă, prin aceasta, ceva asemănător cu ceea ce făcuse Cervantes, acum patru secole, cu literatura de **Caballerias.**

Camilo José Cela își propune prin această carte să demonstreze cititorului capacitatea sa de a scrie **ceva** care rupe definitiv cu ceea ce s-a scris pînă la el, marcînd o frontieră limpede între două literaturi sau, mai bine zis, între literatură și ceea ce o parte din critică numește antiliteratură.

În 1978, cu ocazia publicării acestei cărți în franceză, **Le Monde** scria : „Scopul urmărit de Camilo José Cela este să ne prezinte, în maniera lui Quevedo, lumea interioară, umanitatea despuiată de toate vorbele frumoase, coduri, convingeri, lăudăroșenii, așa cum face și Calderon în **El gran teatro del mundo...** Cu o avalanșă de imagini într-o ordine schimbată, demnă de Buñuel. Camilo José Cela analizează în detaliu cu un umor grav bietele nimicuri care formează condiția umană".

În 1988 Camilo José Cela publică romanul **Cristus versus arizona** care, după cum mărturisește autorul, conține „multă violență, multă acțiune și o foarte mare doză de erotism".

Cunoscut pentru stilul său colocvial, realist, Cela spune despre opera sa : „Eu n-am crezut în mode, în școli, în tendințe și nici în birocrația literaturii. Eu insist să mă limitez la reflectarea realității pe care am văzut-o".

Președintele guvernului spaniol, Felipe Gonzalez, îi trimite de la New York, unde se afla pe 19 oct. a.c., ziua decernării Nobelului, o telegramă prin care-l felicită cu ocazia primirii premiului Nobel de literatură, exprimîndu-și bucuria pentru o „atît de importantă recunoaștere a unei opere personale și a literaturii spaniole. Trebuie să-i acordăm astăzi toată considerația lui Cela pentru că o merită ca literat și reprezentant al culturii hispanice. Important este faptul că premiul nu este numai pentru Cela, ci pentru toată Spania."

Camilo José Cela este al cincilea spaniol din istoria Nobelului care primește acest important premiu, onoare în care l-au mai precedat José Echegaray în 1904, Jacinto Benavente în 1922, Juan Ramon Jimenez în 1956 și Vicente Aleixandre în 1977. Premiații de limbă spaniolă din America Latină au fost pînă în prezent : Gabriela Mistral (Chile) în 1945, Miguel Angel Asturias (Guatemala) în 1967, Pablo Neruda (Chile) în 1971 și columbianul Gabriel Garcia Marquez în 1982.

Dorel Filipescu

SPORT

Amestecate

● **În această toamnă ocolită cu untdelemnuri de mir, echipa de gimnastică feminină a României, urmînd o strălucită tradiție, a încîntat publicul prezent în sala de desfășurare a Campionatelor mondiale de la Stuttgart. Cele trei zîne din Carpați, Daniela Silivaș, Cristina Bontaș și Gabriela Potorac, și-au scris numele cu bob de aur, de argint și de bronz în peretele de filde al lumii, acolo unde se păstrează în neuitare numele celor ce-au bucurat inima omenirii fie și numai pentru cîteva clipe. Le sărut mîinile pline de har. Și o spun în zi de miere petrecută prin inelele melancoliei : dac-aș fi constructor de poduri, pe ele, înaintea oricui, le-aș pune să boteze cu pasul fiecare arc de oțel sau de marmură legînd fericit două tărmuri.**

● **L-am întîlnit pe Ahoe (poetul Tudor George) mînios ca un cocoș de tablă din creasta casei cînd se pornește viscolul. Vînăt de mînie și îmbrăcat în mantia tuturor superstițiilor, deci frumos ca o blondină îmbrăcată-n doliu, el m-a întrebat cu glas înalt : i-ai văzut pe nemerniciI? M-am prefăcut a veni dintre fagi amețiți de-o a doua înflorire a prunilor. Ce s-a întîmplat ? S-a uitat la mine cu dragoste, așa cum te uiți în volutele pe care le încearcă fumul suind din frunzele arzînd în livezi, și a zis : alde Răgălie au stricat rugby-ul românesc... Și are dreptate ! Înfrîngerea pe care am înghițit-o la Baia-Mare de la o echipă care, pînă mai anul trecut, ne aștepta la ieșirea din stadion pentru autografe, mă face să spun și eu că am intrat sub firul ploii coroiat de vînt datorită exclusiv unor antrenori incompetenți. La începutul toamnei, i-am văzut, la Constanța, dansînd pe balustrada unui hotel celebru, plini de impertinența unui succes mediocru. Jucaseră cu o echipă de turiști africani (turiștii lasă în cuibul de la streașină orice ambiție de glorie sportivă, visul lor fiind călătoria) și se credeau stăpînii lumii. Închei cu speranța că toată federația de rugby trebuie schimbată.**

● **Aruncînd privirea roată asupra ultimei etape din campionatul diviziei A, observ că fălcile leului colectiv (Steaua, Dinamo, U. Craiova etc.) macină cu plăcere coaste de miel tomnatic. În nordul clasamentului, nici-o schimbare, stăpînii de drept cîștigă, și acasă și în deplasare, la ce scor vor ei. Nimeni nu-i poate înfrunta. Iar ei, băieți eleganți, aplică principiu clasic : musafirii, ca și peștele, după un ceas jumătate, se strică. Prin urmare, bat și pleacă. Băieți serioși. Partea din coada clasamentului, sudul incoerent, burdușită cu studenții de la Poli și U. Cluj-Napoca, privește, în dulce contemplare, spre vîrful piramidei și-și închipuie că în văzduhul de acolo păsările ouă în zbor. Povestea e mult mai simplă : acolo sus se muncește mai mult, jucătorii sînt foarte talentați, iar romantismul a murit la vreme. Iar eu, vorba unui poet de dinainte de Pindar (o spun spre bucuria celor ce m-ar vrea încremenit în povești ilizibile) beau vin nou sprijinit în lunga mea lance.**

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
44
(1 434)
Sîmbătă
4 noiembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PERMANENȚA SPIRITULUI REVOLUȚIONAR

Cu o evidență tot mai pregnantă, caracteristică marilor evenimente, Congresul al XIV-lea al partidului preocupă atenția întregii societăți, a întregii națiuni. Pe fundalul realității practice, dar și pe acela al ideilor, al tezelor și principiilor revoluționare cu valabilitate generală și cu trăsături specifice în aplicarea lor concretă, în transformarea lor în forță materială ce propulsează viața, gîndirea și acțiunea practică, apropiatul eveniment a fost strălucit prefațat de **Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu** la recenta Plenară lărgită a Comitetului Central al partidului.

Importanța acestui nou și magistral document pe care îl reprezintă **Expunerea** constă atît în valoarea lui specifică pe planul propriei noastre realități, cît și în faptul că se constituie într-o amplă și clară pledoarie politică și socială, științifică în cel mai înalt grad, privind ideile socialismului și comunismului, practica și complexitatea făuririi noii societăți. Importanța este cu atît mai mare cu cît acest nou și strălucit demers al secretarului general al partidului nostru are loc în contextul unor abordări cel puțin contradictorii în lumea ideilor și practicilor din unele partide și țări socialiste, abordări care nu numai că aduc deservicii experienței generale, dar golesc de conținut gîndirea revoluționară, diminuează forța viziunii transformatoare, ca să nu spunem că abat de la misiunea lor istorică înseși acele partide. Permanența spiritului revoluționar este condiția de fond a luptei și muncii consacrate făuririi unei lumi mai bune și mai drepte și ea, această permanență, este emblematică pentru tot ce se întreprinde în scopul păstrării și dezvoltării cuceririlor revoluționare, al avîntului general al construcției socialiste și comuniste. **Întreaga activitate teoretică**, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, **ideologică și politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență legile obiective ale dezvoltării omenirii, să sublinieze și să demonstreze științific faptul că lupta de clasă, lupta împotriva vechiului și pentru promovarea noului în toate domeniile, deci și în viața internațională, a constituit, constituie și va constitui factorul determinant al progresului societății omenești.**

Întreaga activitate ideologică și teoretică trebuie să dea o perspectivă revoluționară clară poporului nostru, tuturor popoarelor, în lupta pentru soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale, să le inspire încrederea și fermitatea în lupta de apărare a socialismului, a dezvoltării economico-sociale, a independenței și libertății, de asigurare a păcii și realizare a unei lumi a deplinei egalități între toate națiunile lumii.

Expunerea secretarului general al partidului nostru are o inestimabilă valoare teoretică și practică, ea fiind o densă și clară manifestare a spiritului revoluționar creator, a acelei permanențe care în dinamica sa politică și socială face realitatea mereu mai aptă de perfecționare și dezvoltare, printr-o cuprindere problematică vastă și esențială, conferind partidului comunist rolul său de centru vital al națiunii, iar politicii sale demnitate și trăinicie, actualitate profundă și perspectivă continuă, inaintată. Încercărilor de destabilitare a țărilor socialiste li se dă o fermă replică politică și științifică, contrapunîndu-le o experiență istorică din care izvorăsc înseși ideile mersului înainte al societății, modalitățile și etapele edificării civilizației socialiste și comuniste. Din același larg orizont al permanenței spiritului revoluționar se demonstrează superioritatea noii orînduiri și se afirmă devotamentul nemărginit față de idealurile acesteia, într-un sens care înseamnă și luptă și muncă, și gîndire neîncetată, și acțiune practică, angajare și dăruire, conștiința mereu vie și trează că pe drumul construirii noii lumi nici o realitate nu este definitivă, că de la etapă la etapă se pun alte și alte probleme, acționează alte cerințe, alte posibilități și tocmai de aceea partidul comunist, ca centru vital al națiunii, trebuie să acționeze la înălțimea sarcinilor și misiunii sale istorice. Din același larg orizont al permanenței spiritului revoluționar, marea proprietate socialistă, de stat și cooperatistă și-au dovedit și își dovedesc viabilitatea necesară, ele stînd la baza viitorului sigur și drept pe care îl edificăm, după cum din același unghi și în aceeași amplă și clară perspectivă s-a făurit un adevărat sistem al democrației muncitorești-revoluționare prin care se asigură participarea activă, responsabilă, a întregii țări la înfăptuirea tuturor programelor economice și sociale, ale dezvoltării și afirmării neîntrerupte pe tot mai înalte trepte de progres și civilizație.

Făurirea socialismului cu poporul și pentru popor este principiul fundamental care de aproape un sfert de veac, de la Congresul al IX-lea al partidului, a consacrat și consacră o experiență vastă și înnoitoare pe temeiul căreia apropiatul mare forum comunist, prin **Programul-Directivă** și **Tezele** supuse dezbaterilor largi, democratice, va conferi noi argumente prezentului și viitorului, într-o dinamică și o anvergură a construcției care privește deopotrivă omul și societatea, ridicarea României pe un loc tot mai demn și mai respectat în lume. Sînt implicate în chip obiectiv știința, învățămîntul și cultura, educația, etica, morala, toate laturile existenței materiale și spirituale, într-o viziune care emană și călăuzește de la aceeași mereu mai puternică și mai înaltă altitudine a spiritului revoluționar.

Luceafărul

VIZITĂ DE LUCRU — tablou de Valentin Tănase

Fascinația realității

Să ne imaginăm un mic scenariu organizatoric. Un grup de cinci scriitori — cinci, șapte sau zece, nu are importanță numărul, oricum să zicem mai mulți scriitori — întîmplați la inaugurarea unui măreț edificiu social, economic, cultural ș.a. O uzină care începe să producă într-un loc departe de industrie, o navă avînd o capacitate record, gata să primească botezul apei, o nouă magistrală a metroului bucureștean, un nou cartier care își primește primii locatari. Și cîte și mai cîte...

Să ne imaginăm, așadar, că, de pildă, Eugen Barbu, Ion Horea, Adrian Păunescu, Ilie Purcaru, Victor Vîntu, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Ion Lăncrănjan, Paul Anghel și Petre Sălcudeanu și-ar fixa privirea de Argus, și-ar redeschide apetitul gazetăresc și ar da frîu liber talentului lor de prozator sau de poet pentru a transpune în paginile unui reportaj gîndurile, trăirile, impresiile, detaliile etalate frust de un moment inaugural. În fond, de un fapt de viață.

Cum ar arăta producția lor ? Nu am nici o îndoială că cele zece reportaje, crescute din aceeași realitate, păstrînd fireasca și necesara veracitate a argumentației, ar purta, cît se poate de edificator, de la prima la ultima propoziție, personalitatea scrisului fiecăruia. Ar fi, cred, zece reportaje în care s-ar verifica, cît se poate de limpede, dacă mai e nevoie, că „stilul este omul". Ar fi zece reportaje în care metafora, comparația, personificarea și-ar așeza vibrațiile multicolore în firescul frazei simțite și șlefuite de scriitorul-reporter.

Cît ar fi, fiecare dintre ei, reporter și cît scriitor ? Unde se termină reportajul și unde începe literatura ? Ce încărcătură literară are reportajul ? Greu, dacă nu chiar imposibil de stabilit. Născut din nevoia de a reflecta prin mijloace literare realitatea, reportajul rămîne sub „tutela" realității numai pentru a pune în lumină grăuntele de aur al faptei, pentru a-l topi și a-l turna în imagine sublimă, capabilă să creeze emoție, impresie și, în același timp, să informeze. Doar literatura își permite luxul detașării de faptele reale sau regîndirii lor după simțiri și trăiri artistice specifice fiecărui creator, reportajul, cît ar fi el de fin croșetat literar, nu se poate dezice de realitate. Și tocmai această stare specifică, acest fenotip al reportajului dau personalitate, îl face inconfundabil între „rudele" sale literare.

Arhetipul reportajului, păstrat ca într-o vrăjă magică, este faptul, este realitatea. Un fapt frumos, un eveniment din viața oamenilor îmbrăcate în haina reportajului devin un spectacol pe care cititorul îl urmărește în timpul lecturii. Impactul spiritual al reportajului asupra omului este dat de măiestria scriitorului de a crea imagine și de a desprinde semnificații din ea.

Reportaj sau literatură ? Nu cred că noțiunile trebuie dispuse dihotomic. Reportajul care nu e literatură rămîne un simplu și neizbutit exercițiu de scriere. Sau, în cel mai bun caz, un articol oarecare. Să-i recitim pe clasici, să-i citim atent și pe contemporanii noștri și vom vedea că marii maeștri ai reportajului au ajuns și mari scriitori sau că mai toți scriitorii au cochetat în antecamera consacrării cu reportajul.

Nu cred că se înțelege că reportajul este „ținuta de gală" doar a faptului frumos, luminos de viață. Numai în măsura în care producția reportajului își trage seva din viața reală, viața necontrafăcută, din viața cu lumini și umbre așa cum este ea, numai așa această producție va putea să aspire la ceea ce am putea numi „oglindă literară a timpului". Eroii reportajelor sînt „oameni în carne și oase", oameni care trăiesc printre noi, oameni cu împlinirile și neîmplinirile lor, cu sentimentele, cu necazurile și bucuriile lor.

Viorel Sălăgean

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a

**PATRIA
SUB SEMNUL MARILOR IZBÎNZI
ALE PREZENTULUI SOCIALIST**

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU, PROGRAMUL-DIRECTIVĂ ȘI TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — REPERE ALE CONSTRUCȚIEI DE CONȘTIINȚĂ

Socialismul și valorile umane

Deplina încredere în socialism, în forța și invincibilitatea lui luminează, caracterizează întreaga expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a Comitetului Central al partidului. Noua orînduire este înfățișată în toată măreția, ca edificiul cel mai reprezentativ pentru demnitatea umană. Pentru marile aspirații ale omenirii, de progres social, de civilizație. Pentru noile orizonturi ale muncii, în care se reflectă epocalele descoperiri datorate revoluției tehnice și științifice. Pentru afirmarea puternică a personalității umane într-o societate a dreptății și egalității. *„Socialismul* — sublinia secretarul general al partidului — *și-a demonstrat forța și superioritatea, ca orînduirea socială cea mai dreaptă și mai umană din cîte a cunoscut omenirea pînă acum"*.

Calea socialistă de dezvoltare nu a fost și nu este ușoară. Opțiunea fundamentală pentru noua orînduire socială presupune mai întîi, așa cum au dovedit viața, istoria, înțelegerea esențială a principiilor socialismului, a legilor obiective ale dezvoltării sociale. Și presupune, în egală măsură, consecvență în aplicarea lor, în mod diferit de la o țară la alta, de la o etapă la alta. Presupune unitatea de gîndire, de acțiune a poporului, sub conducerea partidului unic al clasei muncitoare, munca rodnică, creatoare pentru dezvoltarea multilaterală a societății.

Socialismul nu se realizează o dată pentru totdeauna. În concepția partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pe deplin confirmată de practica socială, pe măsură ce progresează știința, tehnica și cultura, cunoașterea în general, se impune să fie continuu perfecționate formele de organizare și înfăptuire a noii societăți. În acest spirit s-a desfășurat, în România, după Congresul al IX-lea al partidului, procesul revoluționar al construcției socialismului. În acest spirit sînt dezbătute, în momentul de față, documentele programatice pentru apropiatul forum din noiembrie al comuniștilor români, care proiectează perfecționarea în continuare, în cincinalul viitor și în perspectiva anilor 2000—2010, a economiei, științei, învățămîntului, culturii, a întregii societăți. *„Nu se poate vorbi de socialism — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — fără o economie eficientă, de mare randament, fără o societate care să asigure creșterea mijloacelor de reproducție lărgită și de ridicare, totodată, a bunăstării generale a poporului"*.

Este semnificativ, în acest sens, faptul că în noua epocă a istoriei patriei noastre, deschisă de marele Congres din 1965, înfăptuirile ce au asigurat continua dezvoltare economică și socială a țării au consolidat climatul deplinei afirmări a personalității umane. An de an s-a întărit proprietatea socialistă — baza trainică a construcției noii orînduiri, a perfecționării neîncetate a societății. Au fost create valori materiale și spirituale la care au acces liber toți membrii societății — singura condiție fiind munca în folosul societății.

Pentru a realiza, în fapt, deplina egalitate în drepturi și îndatoriri între toți cetățenii țării, fără nici o deosebire, a fost nevoie să fie înfăptuită o operă economico-socială de mare anvergură. Bunele intenții nu ar fi fost de ajuns pentru ca egalitatea în drepturi și egalitatea condițiilor de muncă, de viață, de afirmare socială să devină realitate. A fost nevoie de mai mult de șase milioane de locuri de muncă — dreptul la muncă fiind cea dintîi condiție a demnității umane. A fost nevoie de mari eforturi pentru înfăptuirea politicii partidului de dezvoltare multilaterală a tuturor județelor, a tuturor localităților patriei. A fost nevoie de muncă susținută pentru construcția de moderne platforme industriale, de noi obiective agrozootehnice, de edificii pentru știință, învățămînt și cultură, pentru ocrotirea sănătății. Toate acestea au asigurat cadrul material care să garanteze dreptul la muncă, accesul liber la cunoaștere, deplina egalitate în toate domeniile.

Fără transformările revoluționare din acest pătrar de veac de după Congresul al IX-lea, demnitatea umană ar fi rămas un simplu vis. Numai dezvoltarea multilaterală a forțelor de producție, în mod armonios și echilibrat, pe întregul teritoriu al țării, numai continua perfecționare a relațiilor sociale au asigurat condițiile ca visul să devină fapt împlinit. De aproape 25 de ani, fondul de dezvoltare nu a fost niciodată mai mic de 30 la sută din venitul național. Pe această bază, s-a schimbat din temelii înfățișarea țării. S-a schimbat din temelii viața oamenilor. În acest cadru amplu și complex, economic, politic și social, într-un proces revoluționar con-

Adrian Vasilescu

Continuare în pag. a 2-a

ÎN LIMBA ROMÂNĂ

**În limba română omenia se scrie
Cu piine și sare la capăt de drum,
Cu frate la durere și bucurie
Și cu toate roadele unui pom**

**Maică a mea, cum te-aș putea zugrăvi,
Dacă nu în culorile graiului deprins de la tine,
Cum aș putea simțirile mele istorisi
Dacă nu în cuvintele românești firi ?**

**Iată așadar cum limba română
E o limbă universală
Pentru toți cei născuți sub zodia ei,
Iată așadar cum izvorăsc din suflete
Frumoase și înțelepte cuvintele patriei**

Corin Bianu

Opera durabilă

Aparținem unui popor luminat și curajos care și-a înscris chipul distinct, prin istoria sa, în contextul lumii, popor care, azi, conștient de comandamentul contemporan al vremii, s-a angajat decis, tenace într-o muncă eroică pentru progresul multilateral, pentru un viitor de aur. Este o onoare să-i aparținem și noi, cei care, după puteri, îi citim acea parte integrantă unui chip deplin și armonios, literatura. Poeți, romancieri, critici și istorici literari ori dramaturgi — patrioți revoluționari prin ceea ce facem spre a ne onora misiunea de a da poporului într-o Patrie azi suverană și independentă, acele opere durabile prin care să intre cu fruntea luminată în pantheonul universal al culturii.

Bilanțul literaturii socialiste este bogat. S-au scris cărți de valoare. Nu este deci întîmplător faptul că cel ce ne călăuzește întregul mers al nostru, al națiunii noastre unite, a găsit de cuviință să îndemne întreaga obște a celor ce scriu literatură, spre noi și noi succese, cu exemplară inspirație, și în **Expunerea la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 25 octombrie 1989.** Iată ce spunea, pilduitor, tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„Așa cum am subliniat la întîlnirea cu oamenii muncii din domeniul creației literar-artistice din luna mai 1965, sursa cea mai sigură de inspirație trebuie să fie poporul, realitățile societății noastre socialiste. Să nu se alerge după «ulcioare» străine, chiar dacă sînt poleite cu aur, ci să se bea apă din izvoarele limpezi ce izvorăsc din pămîntul strămoșesc, să se bea apa vie, dătătoare de viață, din glia română !"**

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a îndemnat scriitorii de nenumărate ori să se orienteze spre acele zone ale creației artistice care și-au dovedit și-și pot dovedi perenitatea, spre acele opere care își au ca izvor realitatea social-istorică în care se naște cel menit să creeze valori artistice, aceasta fiind incompatibilă cu înstrăinarea de viață, cu lipsa de țel, cu gratuitatea. Răspunzînd la acest îndemn scriitorii îndeplinesc o datorie de onoare față de popor, dar și față de cititorul acestui ev nou.

În cultura noastră socialistă ne bucurăm azi de o mișcare literară viguroasă și elevată, de talente autentice și variate, de tineri scriitori care își încep drumul avînd în față o tradiție de necontestat — lucru firesc la un popor atît de înzestrat, creator al unor inestimabile valori spirituale milenare — și care le este călăuza sigură atîta timp cît în anumite genuri putem afirma cu mîndrie că nu ne simțim cu nimic mai prejos decît țările cu mare faimă artistică. De aceea, dacă pe alocuri mai apare tenta de a mima străinătatea în ce are ea particular, acesta este doar „rodul" unei neînțelegeri adînci a rosturilor literaturii. Nu negăm însă faptul că este bine a împărtăși ceea ce este valoros și nou în experiența literar-artistică a lumii, cu condiția însă de a nu estompa individualitatea noastră. Iată deci, ce trebuie să înțeleagă scriitorul tînăr, azi mai mult ca oricînd, pentru a fi la înălțimea misiunii sale de creator și modelator al moralei existenței umane, pentru a fi un adevărat om de litere, un revoluționar a cărui operă, în cele din urmă, să devină perenă.

În acest context, creatorului tînăr, scriitorului, îi revin firesc datorii mai adînc reverberate în conștiința și morala acestei nobile profesii, așezată statornic în acel solid fundament — vocația umanistă. Rodnicii ani de literatură tînără, care a devenit normal literatura matură de azi a Patriei, servesc în mare parte ca model, ca drum de urmat și cu aceste roade ale anilor de după 1965 ne vom prezenta, mîndri, firesc, în fața marelui forum al comuniștilor români.

Viața spirituală a Patriei trebuie să înfrunzească pe mai departe mentalitatea oamenilor, poziția lor civică, însăși existența acestora. Iată un rost al literaturii și de azi, dar și de mîine.

Gheorghe Daragiu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Țara în lumina reportajului

Cărțile de reportaje sînt repere sigure ale climatului spiritual, profund creator, specific societății noastre socialiste. Scriitorilor-reporteri le-a revenit meritul de a-și fi îndreptat preocupările lor scriitoricești spre omul obișnuit, slujind creatorul anonim, eroul legitim al atîtor prefaceri din România socialistă. Eforturile creatoare ale societății noastre, înnoirile spectaculoase, inexplicabile pentru unii, surprinzătoare chiar, sînt impecabil redate memoriei colective de către ochiul atent al reporterului. Nu întîmplător vorbeam, nu de mult, despre revirimentul reportajului în literatura română contemporană ; acest reviriment se explică prin dezvoltarea fără precedent a patriei noastre, o dezvoltare pe coordonate economice, social-politice, cu implicații profund științifice, culturale și de ordin material. Pentru cercetătorul literar, anii numiți de istoria contemporană — **Epoca Nicolae Ceaușescu** — vor căpăta semnificații deosebite **priviți din unghiul scriitorilor de reportaje** (s.n.), autori ai unor creații literare în care sînt redați cu fidelitate, cu dragoste și măiestrie, cu o anume prospețime chiar, constructorii României socialiste în toată măreția lor. Cred că se impune cu necesitate apariția pe masa noastră de lucru a unei istorii incitante, care s-ar putea numi **„Un sfert de veac de reportaj românesc"**. Între coperțile unei astfel de lucrări se cer incluse cărți precum **„Corăbii în inima Dobrogei"** de Petre Domșa, **„Fotografia unei iubiri"** de Titus Vijeu, **„Adevăr și metatoră"** de Mircea Ionescu, **„Fereastră spre inima Bucovinei"** de Mircea Motrici și altele, multe altele. Adăugăm acestora alte trei cărți de reportaj, apărute recent la trei edituri diferite. Prima e **„Starea continuă"** de Marian Constantinescu (Ed. Eminescu, 1989). Autorul, cu un condei sigur, scrie biografii ale creativității românești, consemnează istoria unor ireversibile fapte și întîmplări care fac memorabilă, exemplară chiar, existența unor oameni ai zilelor noastre. În cartea lui Marian Constantinescu întîlnim pagini remarcabile cum sînt cele referitoare la realizarea metroului românesc. „Un colectiv fără nici o experiență similară anterioară realizează un veritabil tur de forță executînd prototipul. A fost o primă performanță fantastică. La 21 decembrie 1976, pe o linie de probă, la Arad, mai țineți minte și ora, da, da, era 13,45, părăsea tiparele proiectului, se scutura

Vasile Bardan

Continuare în pag. a 6-a

AȘTEPTARE DE TOAMNĂ

**S-a luminat la Dunăre, a toamnă,
Răzbați cu ochii-adînc pînă-n Carpați,
Dar spre niciunde pașii nu te-ndeamnă,
În lanțurile toamnei ferecați...**

**Cu ultimele foi și-au stins frămîntul
Și plopii ce-n solemnitate tac,
Că doarme greu, spetit de muncă, Pămîntul
Ca după lupte Gruia-al lui Novac.**

**E-n aer și pe ape-o așteptare,
Pe care pîn'la lacrimă o simți,
Lumina însăși în privire doare,
De parcă-ți bate sub pleoape zimți.**

**E-o liniște pătrunzător de vie,
Încît să și respiri te înfiori,
C-auzi vuind, cum din copilărie
Îți vin, pe urmă, primele ninsori.**

Niculae Stoian

Biblioteca județeană
MUREȘ

● În acest număr : ● Centenar Creangă ● Nume românești ● Cronica literară ● Viața cărților ● Poșta redacției ● Mapamond ● Cultura românească în lume ● Revista străină ● Sport

CRONICA LITERARĂ

MARIAN VASILE: «Conceptul de originalitate în critica literară românească»

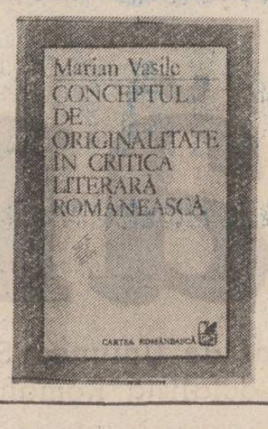

Construcțiile sintetice sînt rare pentru că presupun, pe lîngă stringerea și stăpînirea materiei, și posibilitatea organizării ei într-un edificiu coerent și semnificativ. **Conceptul de originalitate în critica literară românească** de Marian Vasile, Editura „Cartea Românească", 1989, este o carte care-și propune să degajeze, dintr-un vast material literar și ideologic, o vocație reflexivă a literaturii române, un sens al ei însoțit de direcțiile pe care le poate exprima varietatea energiilor angajate și opțiunile lor.

Termenul de „original" apare pentru prima dată în **Țiganiada**, ne spune autorul, ceea ce înseamnă că Marian Vasile își propune să studieze aproape două sute de ani de literatură română, urmărind un termen, accepțiunile și aplicarea lui. Fără vreun precedent stimulativ pe terenul temei cercetate, Marian Vasile purcede la drum în cartea sa încercînd să lămurească sensul și accepțiunile „originalității" în cultura și literatura Europei. Cea mai mare parte a lucrării este închinată însă temei din titlu, conceptului de originalitate în critica literară românească. De reținut că autorul nu vorbește numai despre critica literară, ci și despre critica românească, pentru a-și asigura o mai mare arie de mișcare și examen în cîmpul culturii române. Se vor folosi, deci, nu doar textele de critică literară, nu doar opera criticilor literari, ci toate acele contribuții care pot să dea seamă de conceptul de originalitate în literatura română în cei aproape două sute de ani scurși de la apariția termenului în cultura noastră.

Marian Vasile procedează istoric și are în vedere începuturile, cărora nu le acordă foarte multă atenție, epuizînd șirul cărturarilor români de la cronicari pînă la Hasdeu, inclusiv, în circa douăzeci de pagini. Un loc aparte ocupă **Junimea** în discutarea conceptului, loc central în economia lucrării, după care sînt trecute în revistă momentele **Contemporanului**, cel al sfîrșitului de secol, practic al posteminescienilor în literatură, al simboliștilor, pentru ca un loc separat și însemnat să fie acordat lui N. Iorga și **Sămănătorului**, urmat apoi de evantaiul de atitudini și de opinii simultane **Sămănătorului**. Marian Vasile îi are în vedere și pe **Teoreticieni și filozofi ai culturii**, ca Vasile Pârvan și C. Rădulescu-Motru, pentru ca apoi, contrariu cronologiei, să se ocupe de sistemul lui Mihail Dragomirescu și de **Poporanism**, în cadrul căruia G. Ibrăileanu se bucură de o atenție sporită, pe care într-un capitol separat i-o acordă și lui E. Lovinescu. Urmează **Alte contribuții, Originalitatea revistelor interbelice**, un capitol separat pentru **Gîndirea**, ca și un altul de **Varii teorii genetice** și **Alte opinii**. În sfîrșit, un capitol de hotar despre **Avangarda literară și Criza conceptului de originalitate**. Acestuia îi succede un întins compartiment de **Viziuni complexe, Interpretări nuanțate**, care stringe la un loc pe Mihai Ralea, G. Călinescu, Tudor Vianu, Tudor Arghezi, Al. Philippide, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Lucian Blaga și alții. Cartea se închide, surprinzător, cu un compartiment dedicat **Modelelor culturale în zona bizantină**.

Sumarul cărții este totodată și expresia organizării materiei. Este important să știm cum este grupată materia într-o lucrare de **sinteză**, cum sînt reunite la loc personalitățile și contribuțiile lor sau cum sînt disociate, care sînt accentele pe care le pune autorul și care momentele de hotar. Dificultatea sistematizării este evidentă și din simplul fapt că un criteriu, acela al cronologiei, este forțat fără a fi fost nevoie de asta. Apoi, dacă sînt prezenți în această scurtă istorie de idei nu numai scriitori, ci și cărturari din alte sfere de activitate, de ce numărul lor este redus doar la V. Pârvan și C. Rădulescu-Motru ? Marian Vasile folosește, în lucrarea sa despre conceptul de originalitate în critica literară românească, o periodizare și o grupare de personalități și idei mostenită, ceea ce poate facilita dispunerea informației, dar nu întotdeauna în sensul specificității cercetării. Capitolul **Junimea**, prezent în orice istorie literară, este înfățișat ca un capitol unitar. Dar este o întrebare dacă toate opiniile despre originalitate emise de membrii **Junimii** coincid, reflectă același unghi de atac al problemei și ajung la aceleași concluzii. Chiar paginile lui Marian Vasile înregistrează diferențele de păreri, ceea ce presupunea, după părerea noastră, o regîndire a repartizării materiei după concluziile pe care examenul ei o oferea în funcție de ideea de originalitate. În fond, care este firul roșu al meditației asupra originalității în critica românească ? Acest posibil numitor comun nu rămîne fixat ca atare de Marian Vasile. Capitolul de **Viziuni complexe** apelează la un titlu cuprinzător, care ocolește diferențele specifice. Există o comunicare între ideile despre originalitate ale lui Eminescu, Iorga, Ibrăileanu, Pârvan, Blaga, Călinescu, să zicem ? Există o altă serie care-l cuprinde pe Macedonsky, pe Petică, pe Davidescu, pe Lovinescu, pe Aderca, pe Arghezi, pe Camil Petrescu ? În acest sens se pot imagina și alte suite, pentru că lucrarea lui Marian Vasile nu propune, ea însăși, cu evidență, serii directoare.

Conceptul de originalitate în critica literară românească constituie mai întîi o recapitulare a datelor problemei, ceea ce este incontestabil un cîștig. Cartea se oferă ca un excelent prilej de discuție atît asupra ideii de originalitate, cît și asupra înfățișării istoriei ideilor la noi și a metodei de abordare a acestei istorii. Pentru Marian Vasile, există un cimp fertil de cercetare, acela al contribuțiilor de ordin teoretic a scriitorilor români și, trebuie spus, că indiferent de acuitatea definirii pozițiilor acestora, încercarea lui Marian Vasile circumscrie o moștenire prea puțin vizitată, cercetată, discutată. De absența precedentelor similare suferă chiar cartea lui, care — în aspirația către sinteză — nu poate elimina parcurgerea unor trepte intermediare pe care, uneori, cercetarea staționează prea mult sau se oprește chiar la ele. Dar începutul a fost făcut în această întreprindere : a fost formulată tema de lucru, a fost circumscris materialul de lucru, s-a înaintat către o viziune și o opinie de ansamblu. Cartea este interesantă și plină de sugestii ori de cîte ori depășește nivelul fișei obiectiviste, iar acest lucru se întîmplă de suficiente ori pentru ca să găsim în ea punctul de plecare al unei viitoare sinteze. Este, de pildă, convingătoare disocierea pe care Marian Vasile o face între modul de a înțelege spiritul critic la G. Ibrăileanu și la E. Lovinescu, după cum este plină de interes traversarea contribuției critice datorate lui C. Dobrogeanu-Gherea, într-un spirit adesea independent. Marian Vasile deslușește la acesta o teorie a sincronismului formulată în elementele ei fundamentale, minus termenul înainte de 1900. Independentă în mare măsură este și lectura contribuției critice a lui N. Iorga și a **Sămănătorului**, ca și capitolul care se dedică **Vieții românești**. Marian Vasile formulează de mai multe ori, în cartea sa, alte concluzii decît cele în circulație, iar faptul merită subliniat. Ceea ce lipsește întreprinderii sale, pentru a-i da o coerență deplină, este un sentiment al istoricității, al examinării faptelor în contexte istorico-culturale expresive, în orizonturile care explică deplin atitudinea și conceptul de originalitate. Pus într-o astfel de ramă, Hasdeu ar fi meritat mult mai multă atenție. După cum rolul și importanța lui Eminescu, de care autorul lucrării este pe deplin conștient, ar fi avut de cîștigat prin fixarea lui mai precisă în cadrul de istorie literară și culturală. Absența seriilor istorice văduvește cartea lui Marian Vasile de înfățișarea finală a sintezei. Încercînd o introducere în istoria sociologiei românești, **(Idealuri sociale și realități naționale)**, Ion Ungureanu ajungea la concluzia că o explicită expunere a contribuției diverselor personalități va cîștiga dacă sînt disociate marile serii de constituire a sociologiei noastre, pe care le stabilește, clădindu-și cartea pe urmărirea lor. Totodată, același autor făcea observația că, în faza de început a sociologiei românești, ea nu poate fi despărțită de o anumită problematică națională. Ambele puncte de vedere sînt aplicabile și unei istorii a conceptului de originalitate în critica românească. Apariția și cristalizarea conceptului de originalitate coincid cu formarea constiinței naționale și culturale moderne la români, dar conceptul de originalitate participă la acest proces, de care, în mod obiectiv, nu poate fi despărțit. Cu alte cuvinte, originalitatea n-a fost pentru oamenii de cultură români niciodată o teorie pură, ci un concept aplicabil și aplicat, menit să răspundă unor necesități de epocă cu resorturi adînci. Pe acest fundament generator și dinamic stau cele cîteva direcții ale ideii de originalitate în cultura română. Faptul devine cu atît mai evident cu cît majoritatea celor interesați de el nu sînt teoreticieni ci cei mai mulți scriitori, creatori, pentru care originalitatea este mai mult decît un deziderat teoretic, e un fapt de creație care exprimă un tip de originalitate. Într-o asemenea viziune, care cerea desigur o altă organizare a materiei, citiva dintre scriitorii înfățișați de Marian Vasile solicitau locuri centrale bine subliniate în economia cărții. Este indiscutabil cazul lui Eminescu, la un pol al cărții, după cum, la celălalt, al lui G. Călinescu. (Ne-a mirat, de altfel, absența lui Mihail Sadoveanu dintr-o asemenea lucrare, cu atît mai mult cu cît Blaga și Eliade sînt prezenți.) Unei asemenea ierarhii i-ar fi fost, desigur, corespunzătoare și o altă concepție de lucru. În actuala ei înfățișare, **Conceptul de originalitate în critica literară românească** este o carte care incită la meditație, atît asupra lucrărilor de istoria ideilor la noi, cît și asupra modalității de abordare, dar, mai ales, a ideii de originalitate la români. Regretînd absența unor accente și situări axiologice necesare, **Conceptul de originalitate în critica literară românească** constituie un început de drum bine venit.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DENSITATEA LIRISMULUI

Obsesia majoră a poetului bănățean **Octavian Doclin** (n. 17.II.1950) este aceea referitoare la identificarea unui univers expresiv, ale cărui imagini, simboluri, metafore articulează coerent o viziune originală, reverberînd pretutindeni ideea de **artă poetică**. E o poezie a unui suflet împovărat de cugetare, siderat și, deopotrivă, complexat de „taina" cuvîntului, de „neliniștea purpurei", de „topografia" Muntelui față în față cu „mitografia" Iluziei, de un excelsior absorbant, tinjind, dincolo de scoriile clipei, a rămîne „curat și nebiruit" : **Uneori zborul**, debut colectiv (1973), **Neliniștea purpurei** (1979), **Ființa tainei** (1981), **Muntele și Iluzia** (1984), **Curat și nebiruit** (1986).

Recentul volum, **Cu gîndul la metaforă** (Ed. Eminescu, 1989) nu mai face concesii acelor elemente de poetică neoromantică, de care vorbeam altădată, ca exprimînd dubitațiile și nelinistile unui suflet modern (**Luceafărul**, nr. 13/1987), încercînd de astă dată o mai acută redefinire a exercițiului poetic, în general un „discurs" mai concentrat și manifest de artă poetică. Impresia aceasta era vizibilă încă din cele paisprezece secvente ale poemului **Golful**, cu totul remarcabil în antologia bilanțieră din 1986, care, putem aprecia acum, închide cercul primei etape al liricii sale. „Golful" însemna acolo metafora dăruirii întru poezie, a devenirii întru spirit, adică a căutărilor trudnice între certitudine și iluzie : „E cineva în mine ca o părere / ce sapă cu rîvnă un golf (...) // Zilnic aruncă nisipul afară. / noaptea o pasăre îl ouă la loc (...) // Iar cînd e-n lumină, atunci și dispare, / ca o oglindă cu raze-n reflux, / îl văd de departe cum e tot mai mare. / îl simt de-aproape tot mai îngust".

Și de astă dată, metafora **golfului**, vine să evidențieze condiția dramatică a artistului, dilemele și antinomiile spiritului, în general dialectica unui eu conflictual **(Golf**, II, 1—19). Imaginile sînt de o modernitate crudă, reverberînd un mit al luciditătii extreme — poetul se retrage după zimbetul său, neîndurător, „ca sulița înfiptă drept / în măduva spinării taurului", cu trupul cabrat „ca un golf în retragere" : „Ape subțiri, timple sărate, / sîngele mort al trestiei, / sărutul iederii pe spate, / și nopți de-ncremenire : trei". Sau aceste imagini ale unei lucidități-ecorșeu : „Pasăre sîngerîndă țîșnind înspre cer / din apele inculte ale golfului. / blana leopardului (singura moarte sigură a fiarei) / inventată anume / pentru a hrăni o plantă carnivoră" **(4. Imaginea și metafora)**. O redefinire a tutelarei stări lirice sună astfel, ca un tînguit laconic al ființei : „Alături cu sepia pe cărările apelor verticale ale golfului / învăț cuvintele apropierii de tine // golful — ochiul de mătase al sîngelui / închis în sine / ca spinul în carnea fragedă a florii de purpură" **(5. Alături cu sepia)**. Poetul, ca recent învingător al nopții, simte pe umeri „blănurile de mătase veche ale golfului / foșnitoare ca inelele cobrei" **(11. Învingător)**, alteori, înfășurat în mai vechea-i „pelerină de purpură", încearcă, cu unghia gîndului, „coaja subțire a Iluziei" (pp. 58, 63). Pretutindeni, însă, astfel de viziuni crude sînt convertite în metafore ale sublimării și absolvirii : „Spinul sacru / ca un fulger năpustit asupra sîngelui / pulverizîndu-l în dure diamante / în tuburi de orgă" **(17. Spin)**.

Modernismul său este antiretoric, de aici atitea „schițe" lirice, de un laconism memorabil (pp. 17, 70, 71, 73, 74...). „Poemul mic" (titlu invariabil) e, de cele mai multe ori, un „peisaj interior" în care reperele fanteziei lirice sugerează abisuri dramatice, dileme spirituale și morale. **Sfîrșiturile de poem** ca și **În apărarea poemului scurt** sînt iarăși dovezi elocvente ale unui lirism de concepție întors cu fața către un mit al cenzurării verbale, al sublimului incomunicabil : „La marginea poemului prăpastia" **(Pe celălalt mal)**. „Eu nu știu să povestesc / în lungi poeme", afirmă poetul într-un **Recurs**, decis în atitudine și oarecum polemic, convins că lirismul său are acea „dimensiune a memoriei".

În acest sens, **Cu gîndul la metaforă** deschide o nouă etapă în creația poetică a lui Octavian Doclin. Lirismul său, îndreptat acum în direcția unei reflecții acute, își prospectează limitele, șansele de concepție, posibilitățile expresivității.

Z. Cârlugea

***) Octavian Doclin: „Cu gîndul la metaforă", Editura „Eminescu", 1989**

CRITICĂ

O IMAGINE A PROZEI CONTEMPORANE

Se știe azi că proza românească contemporană, în perioada începutului, n-a avut întotdeauna un drum liniar; agresivitatea și limitele „modelului unic" i-au întîrziat intrarea pe un făgaș propice. Ca orice fenomen intrus, acesta a fost înlăturat de generația deceniului al șaptelea, care a impus o nouă viziune asupra realității, recuperînd spații literare, idei, personaje, făcîndu-se astfel legătura cu tradiția literaturii interbelice.

Acestei generații Liviu Leonte îi consacră al doilea volum din „Prozatori contemporani" *). „Criteriul generațiilor, al promoțiilor sau cum vrem să-i spunem este complinit cu unul nou, aplicabil începînd cu această etapă, gruparea scriitorilor pe familii de spirite, potrivit apartenentei la o anume direcție sau tendință", ține să ne precizeze autorul în „argumentul" cărții. Conform acestor grupări, Zaharia Stancu este inclus la romanul „liric" ; Geo Bogza — undeva, între reportaj și foileton ; sub semnul realismului stau : Marin Preda, Titus Popovici, Nicolae Velea, „proza barocă" este reprezentată de Eugen Barbu, Dumitru Radu Popescu și Fănuș Neagu, iar Alexandru Ivasiuc la romanul „problemă". Desigur, ca orice clasificare, și aceasta este discutabilă. Ceea ce șochează la prima vedere este prea dura selecție a autorului și cărților.

Piatra de hotar care deschide deceniul al șaptelea este romanul „Risipitorii" (1962), care a surprins prin schimbarea ariei de investigare și prin modalitatea temelor de actualitate. Omul este explicat și prin propria sa interioritate, nu numai prin apartenența socială și politică. Romanul lui Marin Preda reprezintă un alt mod mai direct în spiritul adevărului... de a se apropia de realitatea imediată. Liviu Leonte aplică scriitorului o formulă fericită : „realismul complex" (social, politic și psihologic). Marea noutate pentru întreaga literatură română pe care o aduce „Intrusul" constă în elementele de modernitate (un prim semn al sincronizării cu literatura veacului) ca și în problematica romanului. Dacă marile cărți ale deceniului șase **(Morometii, Bietul Ioanide, Groapa)** sînt inspirate din trecut, cu **Intrusul** intrăm într-o nouă zonă de investigație, care va fi amplu folosită de generațiile următoare de scriitori. Relația umană, social-politică este valorificată plenar, printr-un realism atotcuprinzător, în care încap atît proza de introspecție în stil eseistic, a lui Al. Ivasiuc, cît și realismul inclinat spre fabulos (Fănus Neagu) sau spre fabulos și fantastic (Dumitru Radu Popescu) ; de asemeni, proza barocă a lui Eugen Barbu.

Recuperînd întîrzierea de peste un deceniu „literatura s-a istoricizat — remarcă Liviu Leonte — și prin inspirația din actualitate : una din temele ei fundamentale privește raportul între destinul individual și istoric. Au dispărut tabuurile, patosul adevărului fertilizează opere de artă".

Dificultăți de adaptare sînt vizibile și în acest deceniu, privind din perspectiva pe care ne-o oferă timpul. Generația tînără avea încă drept model literatura marilor scriitori care-și încheiaseră activitatea la începutul deceniului șapte : Mihail Sadoveanu, George Călinescu, Camil Petrescu. Ei, tinerii scriitori au răspuns prin cărți — unele de referință — noului mod de a înțelege literatura. Primele cărți au avut mai mult o valoare terapeutică, ca, apoi, ele să cistige în modalitatea de abordare și de exprimare. **Primatul adevărului** rămîne un imperativ social-politic determinant. Căutarea fără răgaz, respingerea răspunsurilor confectionate, cultivarea cu insistență a problematicii social-politice a momentului nu erau suficiente, era nevoie de forme variate și cu grade diferite de profunzime artistică. De fapt, diversitatea stilistică este elementul cel mai vizibil al prozatorilor de care se ocupă Liviu Leonte.

Pe lîngă lucrările anterioare consacrate evoluției prozei noastre contemporane, încercarea de sinteze a lui Liviu Leonte, **Prozatori contemporani II**, contribuie la înțelegerea nuanțată a unei epoci literare.

Tudor Nedelcea

***) Liviu Leonte : „Prozatori contemporani", vol. II, Editura „Junimea", 1989**

Vitalitatea prozei

O proză aspră, plină de sugestii, de răpăieli bubuitoare ori mocnite, de tresăriri **spasmotice**, sugerate a se petrece într-un spațiu marcat de tonalități **închise**, de un sumbru elocvent, lipsit de nădejdea ivirii de vreo geană de lumină, este de găsit în cele mai bune pasaje din literatura lui **Dumitru Dem. Ionașcu**, prozator și reporter deopotrivă, cel dintîi culegîndu-și materia de pe același „teren" de pe unde au bătut pașii celui de al doilea. Cu alte cuvinte, prozatorul caută a transfigura materia pe care reporterul Dumitru Dem. Ionașcu o notează. Referirile din aceste rînduri au în vedere doar două dintre cărțile autorului, **Glasuri în cîmpia tăcerii** (1985) și **Ecouri** (1986). Cu toate acestea, o judecată de ansamblu este posibilă, fiindcă Dumitru Dem. Ionașcu e mai mereu același, cu calitățile și insuficiențele lui. Mai mult, nu se poate vorbi nici de un progres spectaculos în ordinea artistică, de la un volum la altul, oricît altfel este indiscutabilă o anume evoluție de la mai vechea apariție editorială a sa în proză, **O singură noapte**, pînă la cărțile la care mă refer acum. Dincolo de toate, dincolo de flagrantele inegalități și neîmpliniri, de un anume caracter ciclos al discursului epic, de o ambiguitate irelevantă artistic mai bine spus, nu străină de o lipsă de disponibilitate de a lega componentele ansamblului într-o construcție expresivă, Dumitru Dem. Ionașcu este un prozator oricînd antologabil prin „secvențe" reușite, iar acestea din urmă prin plasticitatea lor și, mai ales, printr-o anume consecvență de ton sînt atît de electrocutante pentru receptivitatea noastră, încît îl fac pe autor mai interesant decît mulți alții, mai lipsiți de coborîșuri și mai închegați luați în sine, dar nu atît de „touchanți" pe felii caracteristice. Acestea din urmă gravitează, toate, aidoma fluturilor înnebuniți de lumina lămpii, în jurul peisajului — mocirlos și epopeic, încărcat de convulsii străbătute de sunete anunțînd, mai confuz ori mai explicit, succesive, năpraznice prăbușiri — al minei. Sigur, se discută mult în aceste pagini și despre deciziile luate la suprafață. Vom asista, se înțelege, la confruntări de principii între concepții îndrăznețe și altele rutiniere, între oameni care pun eficiența înainte de toate și alții, pentru care adevărata eficiență este triumful propriului orgoliu etc. etc., dar adevărata izbîndă în ordine artistică trebuie găsită atunci cînd, aidoma unui scafandru **sui-generis**, prozatorul plonjează în lumea din subteran cu mijloace adecvate, cu alte cuvinte, îndepărtează cu grijă plină de tact artistic tot ceea ce este de domeniul tratării în enunțuri de o claritate de fond a materiei. Adecvarea la substanță se observă imediat : Dumitru Dem. Ionașcu, referindu-se la o lume în care vagonetii bufnesc, în care lămpile atîrnă confuz și halucinant, unde corpul femeilor obsesiv dorite pare a luci în imaginația încețoșată a oamenilor, cu mîinile și chipurile **tăciunite** (acest ultim termen, foarte inspirat, este, evident, dintre cei mai bine aleși de autor), unde cărbunele se rostogolește în valuri aluritoare, iar întunericul acoperă cu pînze groase cadrul — va folosi el însuși ca prozator tehnica clar-obscurului, își va compune textul într-un chip care face contururile să tremure, să intre într-o rază a echivocului suprasaturat de note onirice, într-un teritoriu al fuzionării dintre realitatea halucinantă și halucinația care aruncă proiecții prelungi asupra realității.

Calea care i se relevă artistului — pentru bombardarea sensibilității receptorului cu proiecții infinit-răvășitoare asupra unor contexte mizgoase, aparținînd unui spațiu deloc străin de o lesiețică (lipsită deci cu desăvîrșire de orice tentă paradisiacă, presupusă indeobște de produsele imaginarului) sugestie de irealitate, în compacta și zgrunțuroasa lui realitate — este aceea a aglomerării de verbe cu sonorități și conotații de o asprime metalică și înfundată, prevestind un ce boncăluit curgînd în rafale impure, o trepidație de sonorități dizgrațios-apocaliptice. Și totul se îngemănează, cum am afirmat deja, cu un anume dat epopeic conceput în alb-negru, avînd ceva din modalitatea elaborării plastice a unor lucrări (de factură, bineînțeles, expresionistă) cu contururile hiperingroșate, cu nuanțele adunate sau, mai potrivit în context, învălmășite în una singură, pentru a da o tonalitate unică, de o pregnanță maximă.

Din pasajele reușite din paginile celor două cărți la care mă refer, un Tudor Vianu ar fi putut lua, de ar fi avut cum să aibă cunoștință de ele, mostre doveditoare pentru **Arta prozatorilor români** în direcția exemplificării artistice, a unei avalanșe de verbe ropotitoare, alunecînd flămînde, sugestiv-hrăpărețe în epigină, aidoma unor capete de balaur. Iată două mostre : **„Galeriile urlă, răcnesc, freamătă. Ai crede că sînt o mie de bilciuri înfometate. Și gîlgîitul unui bărbat ce-și potolea setea cu**

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 6-a

Socialismul și valorile umane

Urmare din pag. 1

tinuu, se făuresc valori umane autentice, întrunite sub generoasa emblemă a omului nou.

Problematica omului a fost totdeauna, în istorie, subiect de aprige dispute. S-a pornit de la faptul că omul, ca ființă alcătuită din materie, aparține naturii. Din această perspectivă, formații largi de cercetători, de la geneticieni la medici, de la chimiști la fizicieni, de la antropologi la ciberneticieni, investighează omul din posturile lor de observație. Dar pe acest plan, al biologiei, schimbările s-au dovedit a fi lente.

În același timp însă, ca univers ginditor, mereu în activitate, mereu dominat de preocuparea pentru valorificarea spiritului său creator, omul aparține istoriei, pe care el însuși o făurește. Sub acest aspect, investigarea lui se realizează pe vaste domenii ale cunoașterii, de la științele economice la politologie, de la istorie la filozofie, de la ideologie la morală. De-a lungul secolelor și mileniilor, omul a dovedit că el nu este o simplă componentă a sistemului social, ci constituie el însuși un sistem mereu raportat la societate.

Dosarul problematicii umane a fost deschis de Socrate, filozof al Greciei antice, cu celebrul îndemn pe care i l-a adresat omului : *„Cunoaște-te pe tine însuți !"*. Și chiar dacă Socrate, încorsetat de idealismul său, de înțeles pentru vremea în care a trăit, nu vedea, ca scop final al acestei cunoașteri de sine, mai departe decît *„dobîndirea virtuții"*, pasul pe care el îl chema pe om să-l facă era imens. Pentru că omul, care se dovedise a fi, așa cum avea să afirme, prin anii 400 înaintea erei noastre, filozoful Protagoras, *„măsura tuturor lucrurilor"*, nu putea să cunoască lumea fără să se cunoască mai intîi pe sine. Și nu putea să transforme lumea fără să se transforme mai intîi pe sine. Să devină mereu om nou.

Fiecare societate a avut oameni noi, care și-au înțeles vremea și au gîndit, au acționat în direcția progresului social. Ei s-au identificat cu năzuințele maselor, au luptat pentru binele celor mulți. De-a lungul timpului, dezvoltarea economiei, a științei, învățămîntului și culturii, promovarea ideilor politice înaintate, a ideilor revoluționare nu au rămas fără ecou în conștiința maselor. Din rîndul maselor au continuat să se ridice, sub influența acestor idei novatoare, eroi exemplari, care au grăbit timpul.

Mereu și mereu oamenii s-au schimbat și, totodată, au schimbat realitățile. În avangarda istoriei s-au aflat oameni noi. Pe ei s-au bizuit clasele revoluționare. Pe ei s-au bizuit partidele revoluționare. Fiecare epocă și-a avut propria sa concepție despre omul nou. Clasicismul a proiectat imaginea liniștii și a echilibrului, a staticului și a sobrietății, într-un cadru social „idealizat" potrivit normelor platonice. Apoi a sunat ceasul romantismului, cu saltul spectaculos de la contemplare la mișcare, cu setea de acțiune, de schimbare, de înnoire, cu tumultul revoluțiilor. Dar imaginea romantică a vieții a fost și ea răsturnată, la jumătatea secolului al XIX-lea, de naturalism. Ce altceva au reprezentat astfel de căutări decît proiecții umane ce tindeau către autodepășire ? Odată cu Renașterea, omul și-a intensificat străduințile pentru a înlocui imaginea reală despre el însuși cu alta, ideală. La temelia acestei noi imagini se afla voința sa de perfecționare. Dar atît în perioada precapitalistă, cît și în orînduirea ce avea să aducă la putere burghezia, în capitalism, toate aceste imagini revoluționare ale perfecționării omului nu au reușit să treacă dincolo de cadrul restrins al citorva individualități. Al unor personalități cu însușiri alese. Masele nu aveau loc în imaginea omului nou. Însăși ideea de om, pe care filozofia burgheză modernă a etalat-o cu insistență, plutea în abstractiuni. Pentru că se evita — și se evită și acum, în dezbaterile de idei din lumea capitalului — omul ca ființă socială. Omul real, viu, a cărui esență o constituie ansamblul relațiilor sociale.

Imaginii omului *„a cărui emancipare, ca individ și ca națiune, merită orice sacrificiu"*, cum scria în secolul trecut istoricul Jules Michelet, i s-au suprapus cu ostentație alte și alte imagini. A *„omului-mașină"*, gîndit de filozoful materialist francez La Mettrie. A *„supraomului"*, născocit de Nietzsche, specimen dintr-o „elită" liberă de „prejudecățile morale". A *„omului unidimensional"*, pe care Marcuse l-a surprins în relație cu o societate care devenea ea însăși „unidimensională" — societatea capitalistă. A *„omului care moare"*, într-o societate în care capitalul sufocă idealurile umane și face imposibilă împlinirea lor.

Dacă însă, atît relațiile de producție capitaliste, cît și ideologia capitalului, constituie un continuu atentat la demnitatea umană, pentru clasa muncitoare, pentru partidul ei revoluționar, pentru masele largi populare devine tot mai limpede faptul că numai socialismul poate să asigure cadrul economic, politic și moral în care omul să se simtă cu adevărat om. Numai socialismul îi poate oferi omului condițiile unei depline afirmări, într-o societate a dreptății și a echității. Pentru că socialismul își întemeiază vocația de a fi, așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu, *orînduirea socială cea mai dreaptă și cea mai umană din cîte a cunoscut omenirea pînă acum*, pe trainice baze economice, politice și sociale.

În România, construcția unei societăți umane a dobîndit orizonturi noi în anii „Epocii Nicolae Ceaușescu". Partidul, secretarul său general au acționat continuu, împreună cu poporul și pentru popor, în scopul întăririi și dezvoltării proprietății socialiste. Al perfecționării conducerii științifice a societății, pe baza planului național unic. Al dezvoltării democrației muncitorești-revoluționare. În acest cadru însăși tipologia umană s-a înnoit fără încetare, prin oameni care au trasat și trasează noi orizonturi de gîndire, noi modalități de acțiune. Prin oameni care-și asumă răspunderi, care luptă pentru nou, pentru dreptate, pentru adevăr. Prin oameni care înțeleg că nouă nu se impune de la sine, că promovarea și generalizarea lui cer perseverență, tenacitate, eroism. Prin oameni care se afirmă printr-un nou fel de a înțelege viața, de a-și înțelege menirea, în consens cu valorile spiritului revoluționar și ale patriotismului revoluționar. Toate aceste valori se manifestă tot mai activ la nivelul maselor, al întregului popor, în condițiile edificării socialismului în România.

Desigur, omul se transformă în muncă și în raport direct cu condițiile de muncă și de viață ce-i sînt asigurate. Relația *om — muncă — progres* este fundamentală în societatea noastră socialistă. Ea se manifestă în condițiile în care noua orînduire a asigurat și asigură nu numai egalitatea între oameni, în cadrul unor relații economice, politice, sociale echitabile, dar și accesul liber al tuturor oamenilor la valorile civilizației.

DRAMATURGIA

PREGNANTA OBSERVAȚIEI SOCIALE

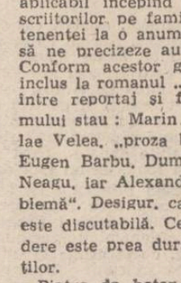

Autoare a patru cărți de teatru, din 1972 încoace, Rodica Padina se definește o dată mai mult prin volumul recent apărut *) ce conține scenariul TV **De joi pînă duminică** și **Alo, aterizează străbunica!** Se definește și își reconfirmă vocația pentru tematica relațiilor de familie, poate chiar preferința obsesivă pentru aceasta, dublată și de o bună observație socială, de interesul pentru relațiile părinți-copii, deloc ignorabil, pentru cuplurile aflate în impas, adesea pe cale de a se destrăma cu totul și pe care, de obicei, autoarea le reabilitează, utilizînd elemente din recuzita intrigii genului.

Prima dintre lucrări, scenariu de televiziune jucabil lesne și pe o scenă de teatru, a apărut pe micul ecran în iulie 1986, bucurîndu-se de interes, iar ulterior, la Festivalul internațional de televiziune „Sipetul de aur" (Plovdiv, Bulgaria) obținînd și Diploma specială a juriului. Recompensă, nu fără temei acordată, și explicabilă. Socotită de critică drept o „povestire moralizatoare", ea are ca erou principal un copil de zece ani, inteligent, inventiv, ambițios, care, neglijat de părinți, își oferă singur, într-o zi de vacanță, un fel de week-end. Tactica sa e minuțios gîndită și bine pusă la punct. Făcîndu-o pe autostopistul, el reușește să se infiltreze în viața avocatei Corina, cea care îl ia în mașină, și prin eforturi puțin obișnuite la un copil (totuși prea precoce în expresie și gîndire), să-l cîștige și pe soțul acesteia, Alin. Încercările energice (inițiale) ale acestora de „a scăpa" de el, predindu-l părinților ori miliției devin inutile, în final, căci micul aventurier benign nu numai că-i cucerește pe cei doi dar le insuflă și dorința de a avea și ei copii. Înțelegem că, odată adus acasă, micul Bogdan se va bucura mai mult de afecțiunea și atenția alor săi.

Textul nu atinge, firește, valori dramatice de referință și nici profunzime dar are vervă realizată prin dialog și situații.

Alo, aterizează străbunica! — traduce situații dramatice prin pitorestile veșminte ale comediei. Unul din vechile motive pe care autoarea le reia mereu, în lucrările ei, aproape obsesiv — cel al cuplului în dificultate — e tratat în cheie insolită: cea care va „repara" destinul familiei în derută va fi o străbunică. Prinzînd de veste, sesizînd impasul, ea se implică de îndată, cu vigoare tinerească și o rafinată știință a intrigii, în viața familiei nepotului ei și reușește „să-l cumințească". Familia acestuia va fi salvată. Nenumărate gag-uri și incurcături burlești, situații comice de o bună factură, același dialog producător de energie dramatică, dialog la fel de plăcut (curat duel de cuvinte) creează o bună impresie asupra textului. Dealtfel, ca scenariu cinematografic, a produs aceeași impresie, filmul fiind o reușită. Dar sub înfățișarea comediei, în piesă e conținută, de fapt, o istorie destul de dramatică. Ea readuce în actualitate tema atît de controversată a condiției femeii de azi în familie, a răspunderii celor ce învață a trăi în doi și responsabilităților comune față de copii.

Scriitoare de talent, Rodica Padina se remarcă, deocamdată, printr-o activitate laborioasă și de calitate.

Mircea Filip

***) Rodica Padina: „De joi pînă duminică". „Alo, aterizează străbunica !", Editura „Eminescu", Colecția „Rampa", București, 1989**

PATRIA SUB SEMNUL MARILOR IZBÎNZI ALE PREZENTULUI SOCIALIST

● Patria, prin oamenii săi, oamenii patriei prin faptele, prin altitudinile de gînd și conștiință pe care le înscriu într-o mare operă, aceea a marilor ctitorii socialiste. De la un capăt la altul, traseele urmează liniile de boltă ale unui permanent și laborios proces de creație. În industrie, în agricultură, pe mari platforme industriale, pe șantiere, în laboratoare, în școli și facultăți, se simte acel freamăt dătător de nădejdi și cutezanță, de încrederea prin care se statornicește ideea de efort și dăruire, de patos creator. Pentru că toate vin, toate izvorăsc din lumina atitor dense și inconfundabile împliniri. Apropiatul Congres al partidului, Congresul marilor victorii socialiste, **reprezintă un moment de vîrf în viața națiunii, esențial pentru experiența prezentă și viitoare. Istoria și geografia țării cunosc pulsul și amplitudinea caracteristice înfăptuirii vastelor programe elaborate de partid și dezbătute cu întregul popor. Faptele la zi au acea dimensiune istorică prin care se explică la modul conștiinței patriotice, înaintate, voința de a face mai mult și mai bine, așa cum ne îndeamnă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. O perspectivă înaltă, mereu mai înaltă și cutezătoare se deschide în timpul pe care îl trăim, îl gîndim și-l concretizăm pe harta economică și socială a țării, pentru că această perspectivă ține în raza ei gîndul, voința și fapta creatoare, spiritul comunist de muncă și viață, hotărîrea de a face totul pentru continua înflorire a patriei. Este ceea ce consemnează și reporterul, completînd mereu și mereu o carte care se lasă deschisă și crește în lumina dragostei de țară.**

A construi pentru viitor

Dezvoltarea economico-socială din țara noastră, în special după anul 1965, în „Epoca Nicolae Ceaușescu", a însemnat și a marcat creșteri deosebite în toate ramurile de activitate, în concordanță cu cerințele edificării noii societăți. Și, ca o urmare firească a acestor dezvoltări, volumul transporturilor de mărfuri și călători a crescut considerabil. Se înțelege de la sine că, în ultimii ani, au apărut pe harta țării noi rețele de drumuri, poduri, căi ferate, porturi. Una dintre ideile secretarului general al partidului nostru, care s-a transformat apoi în sarcină preluată de către constructorii de poduri și căi ferate, a fost aceea de a se face o nouă magistrală care să lege municipiul Pitești de Rîmnicu-Vîlcea. O linie de cale ferată modernă care să treacă chiar miezul munților peste văi și creste de piatră în viaducte, și care, în final, să scurteze distanțele cunoscute cu peste 100 de kilometri. Aceasta presupune de a se racorda la ritmul și viața întregii țări !

Și a început proiectarea nervurii de oțel care, cum am mai spus, urmează să lege Piteștiul de Rîmnicu-Vîlcea. Apoi, evident, au urmat organizarea de șantier și începerea construcției propriu-zise. În ani, în luni în zile și ceasuri s-a muncit titanic și nu greșim dacă spunem eroic pentru că, acum, cu puțin timp înaintea Congresului al XIV-lea al partidului, constructorii să înscrie o realizare de dimensiunile unei premiere naționale : străpungerea muntelui Gibei.

Soarele care ne întîmpină la Curtea de Argeș nu reușește să ascundă zăpada căzută peste noapte pe culmile Făgărașului. Cu un gest reflex, privind prima zăpadă a anului, încercăm să ne încălzim palmele cu răsuflarea noastră.

Pînă să ajungem pe Valea Gibeiului parcă traversăm cîteva anotimpuri. Peisajele par decupate din celebre ilustrate : iarba încă verde, fin lăcrimînd pe urma de coasă, pomi sufocați de mere roșii și galbene, iar tot acest decor îmbrățișat de puternice trupuri de munți cu torsuri albite.

Decorul clasic și rostuit de milenii este spart, să spunem așa, din loc în loc, de viaducte de beton cu picioare lungi de zeci de metri, cu geometrie frumoasă și îndrăzneață, care unesc pleoape de deal și munte peste care va trece nervura de oțel. Pămîntul, o zic constructorii, nu prea a fost bucuros și nu i-a primit așa cum trebuie pe cei care au venit să-i deranjeze liniștea și tăcerea. Cînd a simțit betonul, în multe părți s-a rostogolit, a alunecat, iar, de cele mai multe ori, datele și parametrii din devize și de pe planșetele proiectanților, acolo la fața locului, căpătau complet alte dimensiuni. Dar pînă la urmă acest pămînt neastîmpărat ca-ntr-o joacă de copil s-a cuminții și a primit corsetele de beton. Totul, aici, se numește Gibei. Pîriul Gibei, satul Gibei, viaductul Gibei, muntele Gibei și, nu în ultimul rînd, tunelul Gibei.

O ZI DEOSEBITĂ

Început de săptămînă, de lună. Mai precis luni, 2 octombrie. La gura căscată în munte, la Gibei-ieșire, unde ne aflăm, constructorii își văd, în continuare, de ale lor.

Nu par a fi impresionați nici de prezența ziariștilor, nici de reflectoarele echipelor de televiziune și ale studioului „Alexandru Sahia" venite să imortalizeze pe peliculă evenimentul. Întîlnirea din munte, a celor două scuturi metalice, încă le mai creează destule emoții...

Toată munca de ani de zile, (aici scutul a „mușcat" din munte, pentru prima dată, în noiembrie '84, iar în partea cealaltă prin '80) toate calculele și măsurătorile zilnice se terminau acum și aici.

La întîlnire. De fapt, ca o avanpremieră, doi mineri constructori, unul dintr-o echipă și celălalt din cealaltă, au reușit să-și dea mîna, în inima muntelui, la o adîncime de peste 100 de metri. Mai bine zis și-au ghicit mîinile prin pietrișul nisipos și umed. Au venit, într-un suflet, și proiectanții. Intrăm în tunel. Artera de beton lungă și curată ne cuprinde în brațele ei de întuneric și răceală. Cu cît înaintăm ghicim zgomote și, parcă, simțim răsuflarea oamenilor. Ajungem la scut. „Fălcile" de oțel care au „mestecat" din munte se odihnesc istovite. Este ora 12 și cîteva minute. Acum s-a străpuns. Primii muncitori trec dintr-o parte în alta a tunelului, își string mîinile și se îmbrățișează. Pe lîngă zîmbete le ghicim pe obraji și lacrimi. Mai ales

cînd se comunică faptul că echipele de topometri au verificat totul. Toate dimensiunile corespund. Față de ax o deviere de 5 mm. Doar atît. Și cineva spunea : „5 mm este urma lăsată de o mină subțire pe planșetele proiectanților". 5 mm într-un drum lung de ani de zile, la adîncimi de zeci și sute de metri în trupul și sufletul muntelui Gibei, unde utilaje de concepție românească, 2 scuturi de mari dimensiuni, conduse de constructorii căilor ferate române, aveau să înscrie o nouă premieră.

Reflectoarele echipelor de filmare s-au aprins. Și privind acea lumină adusă de la suprafață am auzit vorbele unui constructor-miner : **„Bună dimineața !"**

ÎN INIMA MUNTELUI

Cel mai frumos dar al zilei mele de naștere, vorbește ca pentru sine tînărul inginer **Otto Cremarenco** — șeful punctului de lucru de la Gibei-ieșire, a fost străpungerea. Adică întîlnirea de sub pămînt a scuturilor ; acordul și actul final al primei etape a muncii noastre. Ieri am împlinit 35 de ani. I-am aniversat în tunel. N-am avut șampanie dar în „cupele" noastre a existat bucuria succesului.

Am promovat cel mai greu și delicat examen al vieții mele. Mi s-a spus : „La mulți ani !" la peste 100 de metri adîncime, în munte... Mot de prin Valea Vașcăului, după ce a terminat facultatea — împreună cu soția, tot inginer — dar, de fel din cealaltă parte a țării, brăileancă, s-au stabilit la Rîmnicu-Vîlcea. A lucrat, ce a lucrat, o perioadă, pe la proiectare — dar șantierul îl atrăgea ca mirajul unei fete frumoase, se înțelege — brăileancă. Așa că n-a mai stat mult pe gînduri și cum s-a pornit șantierul a și venit, aici, pe Valea Gibeiului.

Munca a fost titanică și migăloasă. Pămîntul scos din tunel, (și ca un amănunt : un singur metru liniar reprezintă cam o sută de metri cubi) a fost dus, mai la vale, la viaductele dinspre Vîlcea, la Sămnicel, Linia, Simnic și Topolog... Munca a fost organizată în trei schimburi. La un schimb cam 20 de constructori-mineri.

Iulian Iordache este oltean de prin părțile Strehaiei. De aproape un sfert de veac lucrează la tunele. Specialist la așa numitele portaluri. Adică decorațiunile capetelor de tunel... „Orice lucru, o zice, trebuie să aibă o față. Altfel nu se poate. Eu sînt autorul portalurilor și la tunelele de pe Valea Oltului, Valea Crișului, Valea Cernei, la Brașov, Valea Topologului".

...Fără nici un fel de exagerare, munca constructorilor le modifică biografiile. Coordonatorul lucrării, șeful brigăzii este inginerul **Nicolae Procop.** În ciuda faptului că fișa de activitate este foarte încărcată : — inginerului Nicolae Procop nu-i place să vorbească. Am reușit, pînă la urmă, să-i „zmulg" cîteva idei, în ciuda faptului că fiecare frază începea cam așa : „Cei tineri sînt autorii. Eu mai am cîțiva ani pînă la pensie. I-am urmărit din umbră..." „Tinerii, tinerii sînt cei care au realizat această performanță". Inginerul Nicolae Procop și-a lăsat semnătura la Porțile de Fier I în defileele de pe Valea Jiului, tunelele și podurile de la Canal București — Dunăre, Dunăre — Marea Neagră, la Buzău — la Nehoiu —Nehoiaș, pasajele bucureștene de la Piața Victoriei și Ștefan cel Mare... și lista nu se oprește aici. „Acum gata — o zice inginerul. O viață am tot alergat. M-am îndrăgostit de lucrare și de locuri și am decis împreună cu soția : ne stabilim pe Valea Gibeiului. Mi-am cumpărat o casă la Ciofringeni. Stau aici chiar la poalele viaductului și viața mea, de acum încolo, se va măsura prin trenurile care trec. Voi avea grijă și voi răspunde, în continuare, ca de un copil, de întreaga lucrare. Călătorului îi șade bine cu drumul, spune un proverb — dar călătoria mea aici se sfîrșește cînd de-altfel va începe pe harta țării un nou drum."

ISTORIE ȘI GEOGRAFIE

Eugen Mihalache, în ciuda faptului că este din Suhărăul Dorohoiului, este maistru specialist miner.

A făcut ucenicia și a deprins tainele și dragoste pentru meserie pe Valea Jiului, la Uricani. Apoi a fost detașat la Cîmpul lui Neag, la baraj, la galeria de fugă. În 13 februarie 1969, și ține

cu precizie minte această dată, pe lîngă mine s-a făcut și C.F.R.-ist. Asta s-a întîmplat la tunelele de pe lîngă Brașov. S-a întors la Petroșani pentru tunelul Banița unde s-a petrecut și o premieră : lansarea în galerie a primului scut românesc. Apoi a dat autografe și la tunelul Heitur, de lîngă Sighișoara — la calea dublă, la tunelul Beia iar din 17 februarie 1980 la Gibei. Formația a preluat-o, în noiembrie '68, de la Andronică Todea care ieșea la pensie. S-au legat ca niște frați și s-au ținut unii de alții. **Constantin Ursu, Ion Ciornea, Marcel Asaftei...** sînt cei care formează familia de bază. Spunem familie, și nu greșim, fiindcă **Vasile Smalbergher** și-a adus pe toți cei trei fii, Ghiță, Marcel și Vasile să învețe și să fure meserie de la ceilalți. Și **Ion Crăciun** și **Vasile Coltea** și-au adus feciorii aici. Eugen Mihalache este foarte mîndru de cei tineri, iar cînd îi alintă le spune cu-fulei...

Știți ce mi-au spus cei tineri acum cînd ne-am dat mîinile prin tunel : Nea Jan, să facem ce-om face să terminăm acum cît mai repede și să ne apucăm și de tunelul de la Ploștina. În cinstea Congresului să-l gătăm că vrem să venim, pînă atunci, cu trenul de la Vîlcea la Schitu Matei.

Altfel spus, cei mai tineri mineri constructori după ce au simțit că tunelul Gibei poate fi trecut pe hîrtii, visează ca în cîteva săptămîni să se termine și tunelul Ploștina, să monteze șina de fier care șerpuiește pe viaducte și, în primul rînd, s-o testeze chiar ei. Și totul firesc și simplu ; vorbele iau dimensiunile faptelor conturînd clar sensul tradițiilor revoluționare și patriotice.

Și atunci, în zi de lună, de început de octombrie, la orele prînzului cînd s-a fărîmițat pămîntul care despărțea cele două formații de lucru, cînd s-a înscris o nouă premieră națională românească ne-am îmbrățișat cu toții la peste 100 de metri sub pămînt. Am mai reținut cîteva nume, oameni pe care i-am cunoscut și le-am strîns mîna : șef scut intrare maistrul **Vasile Nichita,** șef scut ieșire **Cornel Luca,** minerul **Dumitru Gorgan,** pe cei de la ciocanele de abataj și piconiere : **Ion Crețu, Nicolae Nichifor,** maistru miner **Ion Teposu,** șeful punctului de lucru de la Gibei-intrare — **Ion Melicuț,** proiectantul **Ion Zamfir,** topometriștii craioveni — **Serban Mircea** și **Gabriel Movîrleanu** cît și tînărul inginer **George Sava** care a lucrat în cele două puncte de lucru și care ne-a anunțat faptul că, practic, nu există nici o deviere : axele tunelului, linii și cote existente doar pe planșetele proiectanților și-au găsit locul și în realitate, chiar dacă aceasta se afla în trupul unui munte.

Sentimentul este unul singur : o operă vie, durabilă care conferă imaginea unei construcții vaste, unice în felul ei.

Sorin Postolache

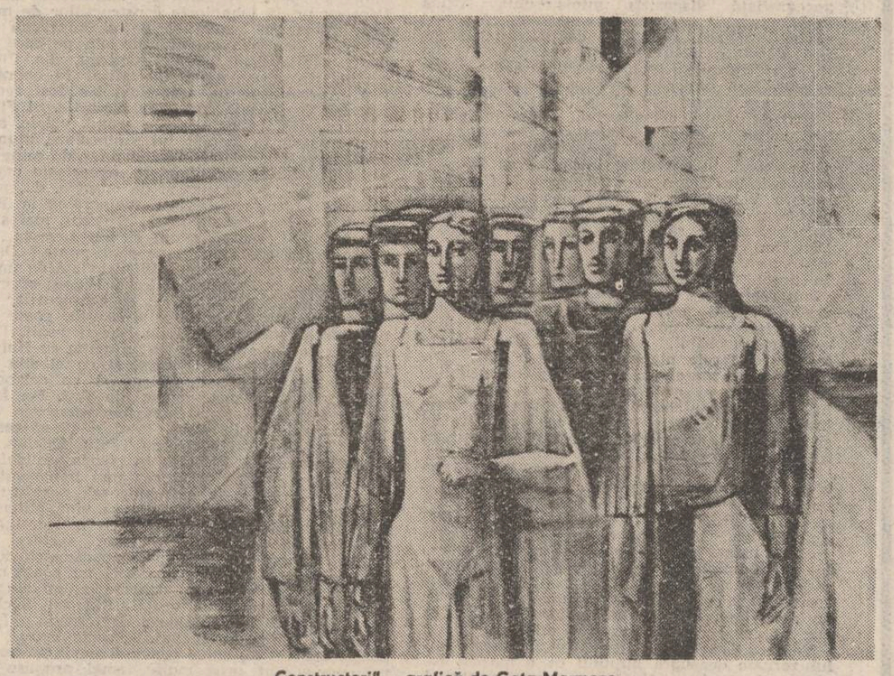

„Constructori" — grafică de Geta Mermeze

TIMP DEPLIN

Culorile toamnei nu sînt altceva decît culorile vii ale muncii, ale hărniciei țăranilor și mecanizatorilor.

Culorile toamnei — culorile pămîntului, ale țarinilor și ale livezilor, ale satelor și ale orașelor. Toate intră în privirile noastre senine și dornice de a le cuprinde și a le așeza în spațiul imaculat al coalei de scris.

Culorile toamnei, poeme ale inimii și ale gîndului, ale existenței noastre adevărate. Ale timpului socialist ce curge cu mari aripi deschise în zbor spre timpul ce vine, timpul plenar ce se numește viitor. Din toate culorile toamnei extrag cuvinte, cuvinte dulci și frumoase ale limbii române. Toate mă inundă și imi dau putere de a putea privi spre zările aprinse de soarele anotimpului. Culorile toamnei mereu biruitoare, mereu pline de mireasmă și belșug. Frunzele se desprind ușor din ramuri și pornesc în zborul lor lin și cristalin. Cărările sună, cărările cîntă sub pașii noștri chemați spre diminețile nesfîrșite.

Undeva un sat viu și adevărat cu case frumoase și curți curate și puse la punct. Un sat cu oameni harnici și pricepuți și mai ales receptivi la marile și deosebitele lucrări ale anotimpului de toamnă. Satul, l-am cuprins cu privirea fără multă zăbavă, mai mult am întîrziat cu privirea acolo în cîmp, în țarina roadelor, acolo unde se recoltase sfecla de zahăr și unde se obținuse cea mai mare producție din istoria satului, peste 70 000 de kilograme la hectar. Am putea spune că acesta este începutul, aici, în satul Leșnic, aparținător comunei Micia, dorința este unanimă de a se obține producții mari și la grîu și la porumb. Modul cum s-a așezat sămînța în pămînt, sămînța ploii anului 1990, certifică noi izbînzi ale noii revoluții agrare. Așa cum spuneam, satul, l-am observat din trecere, mai ales că o bună parte se află așezat pe lîngă șoseaua națională Arad-Deva. Oamenii se mutaseră cu toată suflarea și puterea în țarină. Se muncea din zori și pînă-n noapte. Marea lucrare a toamnei nu suporta amînări. Sfecla, porumbul, cartofii, furajele s-au adunat cu grijă, fără risipă și nu cu întîrziere. Semănatul s-a făcut la fel și sigur că se așteaptă ca spicele aurii ale verii anului 1990 să lumineze din plin țarina țăranilor din acest sat. Virginia Bela este o femeie care și-a legat viața de activitatea C.A.P.-ului. Și nu de azi, de ieri ci de cîțiva buni ani este președinte și nu un președinte slab ci unul care pune suflet și mai ales prezență, cît îi ziua de mare, este cînd într-o parte a țarinei cînd în alta. Și cu bun rost, altfel nu-și poate înțelege menirea în această funcție.

Am privit cerul și ochiul a rămas dornic de-a-l vedea așa cum este înălțător și deschis, cer al timpului ce înaintează într-un timp și mai bun pentru noi toți. Lumina unui sat, lumina celor ce locuiesc aici, în care se-ntorc seara cînd a dat amurgul. Casele acestor oameni au fost singure peste zi, acum din nou se încarcă de căldură și de cuvinte, de viața cea adevărată. Cînd s-a așezat noaptea, satul parcă are o singură inimă, o inimă mare care bate la fel.

Mi se-ntîmplă să ajung aici cam de 2—3 ori pe an. De fiecare dată, primul popas îl fac în centrul civic al localității Dobra din județul Hunedoara. Dobra s-a numărat și se numără printre comunele mari și importante ale județului, de cînd se știe aici a fost centrul administrativ al satelor din jur. Mă opresc aici că-mi este drag să privesc și iar să privesc această deschidere spre lume, spre urbanizare care este centrul comunei. Zone verzi, culori vii de trandafiri marchează acest spațiu ca o flacără nestinsă. Apoi, de jur împrejur blocuri pentru locuitorii comunei, pentru profesori, medici, mecanizatori, muncitori care-și desfășoară activitatea profesională în unitățile economice și sociale ale Dobrei. Și, nu trebuie să uităm că tot aici se află clădirea primăriei, a căminului cultural unde de atîtea și atîtea ori, s-a făcut auzit ecoul corului centenar binecunoscut în județ și în țară. Am parcurs fără grabă localitatea, străzile și ulițele și m-am minunat de strălucirea caselor noi, a ordinei și a lucrului făcut cu bun gust. Și aici, culorile toamnei au fost la fel de vii și de rodnice. Țarina Dobrenilor a fost cuprinsă de muncă ; s-a cules și s-a semănat, s-au făcut arături și s-a eliberat terenul pentru a i se da posibilitatea să se odihnească în voie. Noua revoluție agrară și-a făcut și aici simțită prezența. Dovada : la porumb s-au obținut peste 20 de tone știuleți la hectar, lucru nemaiîntîlnit pînă acum aici. Sigur, viitorul va înscrie noi și mărețe fapte de muncă ale cooperatorilor dobreni, producții și mai mari pe măsura posibilităților agriculturii noastre socialiste. Și în acea zi cînd am fost oaspetele dobrenilor, am privit cerul de toamnă care emana peste tot un senin aparte, o vreme molcomă și primitoare. M-am despărțit fără grabă de această localitate, mereu privind în urmă. Cineva parcă mă chema înapoi. Poate vatra aceasta de muncă și de cîntec, poate culorile toamnei. Poate rîsetele cristaline ale copiilor. Timpul crește frumos și drept, crește și se-ndreaptă către măreț eveniment din noiembrie, către cel de-al XIV-lea Congres al partidului. Vom fi cu inima și cu gîndul acolo știind că acest act politic va însemna drumul deschis spre bine și fericire, spre comunism.

Aceste secvențe și aceste culori nu sînt altceva decît semne vii și trainice ale timpului eroic pe care-l parcurgem și care înseamnă viitor.

Miron Țic

Sens

Am venit, știu bine, dintr-un sat de cîmpie,
cu fîntîni în răspîntii, fîntîni prăbușite-n răcoare,
pămîntul cu brazdele calde și-acuma mă știe,
doar ghimpele din călciiul copilăriei nu mă mai doare.

Buzele mi-au fost arse de căutări și de sete,
tălpile au bătut drumuri întortocheate și grele,
doar salcîmii și-au scuturat prăfuitele plete
mîngîind cu degete de bătrîni visele mele.

Și-am găsit cuvîntul, cuvîntul care înseamnă adevărul,
și căldura care însemna duioșie și-așteptare,
primăvara izbucnise albă în mărul
sădit de părinții părinților mei cu sudoare.

Și-am găsit sensul arderilor fără cenușă,
și drumul ideilor străpungînd pînă și zidul
picurîndu-și lumina în praguri simple de ușă.
Atunci și-a coborît în mine cuvîntul Partidul !

Sub tîmpla țării

Sub tîmpla țării mi-am găsit odihnă
la ceas tăcut de vise și de liniști
cînd galopează caii către nimeni
și vara mea fierbinte plînge-n miriști,
cînd trec cocorii-cearcăne de fată
vislind prin amintiri și albe ploi,
visînd de-acum la primăvara țării
cînd umbra lor o vor găsi în noi.

Partidului

Ești fluviul necuprins purtînd în unde
speranța și iubirea celor mulți
lumina ta în orice colț pătrunde
și știi pe fiecare să-l asculți.

În nopți de veghe aspră înfruntînd
neliniște și ură și furtună
tu ai știut ocrotitor și blînd
s-aduni atîtea vise în cunună.

Nicicînd un drum n-a fost așa de drept
urcînd pe trepte albe spre sublim,
cu gîndul tineresc și înțelept
ne-ai învățat cu sete să iubim

curajul, demnitatea și tăria
să ne clădim destinul cum ni-i vrerea,
copiii noștri azi în România
nu vor mai ști să spună ce-i durerea.

Ești fericirea-n fiecare casă
și floarea rară strălucind cuminte,
ești pîinea caldă aburind pe masă
și mersul nostru sigur înainte.

Ion Mustață

ORAȘE NOI, DESTINE NOI

Sînt momente ale zilei cînd orașul e cuprins de un freamăt aparte. Pe tot cuprinsul său, cartierele întîmpină dimineața ca o imensă flotă gata să străbată oceanul. Se petrece atunci, indiferent de anotimp, o reală, profundă împrimăvărare a așezării. Sînt clipele cînd începe să pulseze, tumultuos, viața marilor platforme industriale. Clipa cînd oamenii se simt, mai presus de orice, întemeietori. Sentiment care, adînc săpat în cugetul lor, le conferă puterea de-a relua, refuzînd monotonia, o nesfîrșită întrecere cu vremea și cu propria-le putere de-a făptui. Și riurile umane se adună spre a deveni fluviu biruitor.

Puncte fierbinți ale unui efort constant, alăturînd veritabile acte de eroism și entuziaste investiții de har, platformele industriale au devenit prezențe familiare în universul nostru cotidian. Ne-am deprins a le privi și a vorbi despre ele ca despre cele mai obișnuite lucruri cu putință. Doar citeodată, atunci cînd prind a se lega firele unor aduceri aminte nelipsite de nostalgie, revin în memorie și începuturile : salopetele și căștile constructorilor, primul țăruș, prima capacitate dată în folosință, întîiele produse, apoi alte și alte hale, instalații, alți constructori, alți muncitori — totul într-un ritm sfidînd rigida compartimentare a timpului. Și asta pentru că, peste timpul măsurat cu indiferență de ceasornice, s-a suprapus un altul, infinit mai năvalnic și mai dens în evenimente : timpul industrial. Timp aspru și romantic deopotrivă. Timp în care fiecare izbîndă se înalță din trudă, din sudoare și inteligență, refuzînd cu orgoliul unui alergător ce nu-și permite să piardă vreo cursă, depănarea, la nesfîrșit, a rememorărilor. Un timp apăsînd decis pe pedala prezentului și scrutînd, într-o lucidă visare, viitorul.

Ce se ascunde, de fapt, în spatele unor formule devenite curente în vorbirea noastră de fiecare zi — înnoirea producției, atingerea unor cît mai înalți parametri tehnici, lupta pentru o calitate superioară, bătălia pentru nou ? Nimic altceva decît viețile oamenilor, viețile noastre, existențele, pătimaș asumate, ale celor pe care-i vedem, în fiecare dimineață pornind spre platforma industrială a orașului nostru. Acest veritabil miracol al muncii creatoare de personalități puternice și de caractere exemplare se vădește mai cu seamă în condițiile de mare complexitate ale industriei moderne, de vîrf. Acolo unde secundele condensează ceasuri de meditație, tomuri citite, experiențe mereu și mereu reluate. Acolo unde competența reprezintă unica legitimație ce-ți dă dreptul de-a pătrunde cu fruntea sus în viața unei colectivități care mizează totul pe hărnicia și priceperea celor care-o alcătuiesc. Acolo unde nimeni nu datorează nimic hazardului ; unde milimetrul este un traseu enorm ; unde fiecare cifră așternută pe hîrtie se convertește curînd în imense valori materiale.

Viața și munca pe o platformă industrială își află cel mai de seamă reazem într-o responsabilitate asumată cu deplină maturitate, indiferent de vîrsta fizică a celor ce participă la ele. Iar ideea autoconducerii muncitorești, investirea fiecăruia dintre noi cu onoranta calitate de producători, proprietari și beneficiari tocmai pe această responsabilitate mizează.

Viața densă în fapte și probleme a oricărei platforme industriale oferă acelora care-o traversează un climat de competiție în afara căruia nici n-ar putea fi concepută performanța. Tineri și vîrstnici, maiștri cu ani mulți de muncă în spate, proaspeți absolvenți de școli profesionale, licee sau facultăți, ingineri cu invenții brevetate, cu titluri științifice și cu lucrări de specialitate publicate sînt alături în tentativa — atît a fiecăruia în parte, cît și a tuturor laolaltă — de autodepășire. De aceea, doar la o primă și superficială privire, zilele seamănă între ele acolo, în miezul faptei. În realitate, puține din produsele care se realizau cu doi-trei ani în urmă mai iau azi calea beneficiarilor. Pretențiile cresc, autoexigența sporește, iar caratele brățărilor de aur ale muncitorilor tind să spulbere standardul știut și acceptat. Știința devenită forță de producție a încetat să mai fie o deviză mobilizatoare, transformată fiind în realitate curentă. Cine nu știe carte multă nu poate să știe meserie. Ea, meseria, nu se mai deprinde trăgînd cu coada ochiului la specialiștii din dreapta și din stînga. Propriul efort, propria putere de creație sînt stimulate de cunoașterea metodică, aprofundată. Ideea de rebut a rămas undeva, în urmă, în arhivele gazetelor de perete de acum cîteva decenii. Dar gîndul că un produs ar putea fi necompetitiv, că el e îmbătrînit moral este mai acut decît amintirea unei inutile grămezi de șpan. Timpul industrial românesc a fost și încă mai este unul de recuperare a distanței ce ne despărțea de elita producătorilor mondiali. Sfîrșitul de mileniu ne găsește, însă, în multe domenii, printre protagoniști. Și trebuie spus că este infinit mai greu să întemeiezi o tradiție decît să o porți prin vreme. De aceea sentimentul de a te considera și a fi privit drept întemeietor înnobilează calitatea de muncitor al României de azi.

Aceasta este, în adevărata sa lumină, răspunderea ce apasă, în fiecare dimineață, umerii celor ce pornesc la lucru înspre platforma industrială care nu este altceva decît sufletul orașului în care trăiesc. O răspundere, pe drept cuvînt, națională. Iar înțelegerea faptului că de truda fiecăruia depinde, în ultimă instanță, bucuria tuturor reprezintă de fapt esența unui mod revoluționar, comunist de a ne înțelege menirea. Pentru a-ți face datoria, pentru a te întoarce cu sufletul împăcat, după o zi de muncă, acasă, pentru a putea zîmbi cu adevărat destins copiilor și pentru a-ți putea permite depănarea unor amintiri cu prietenii (cu toate că și ele tot de muncă se leagă, cel mai adesea) trebuie să pornești mereu de la aceste imperative ale calității tale de om și de muncitor. În ultimă instanță, acesta este unicul secret al „miracolului românesc" al industrializării : forța unui popor de-a privi cu realism răspunderea istorică pe care și-a asumat-o și de-a o îndeplini în chip strălucit. Dezvoltarea armonioasă a patriei, egalizarea șanselor de realizare umană și profesională a tuturor fiilor săi numai astfel puteau fi împlinite — prin industrializare. Sute de platforme industriale (și mai ales oamenii lor) pot depune oricînd mărturie în acest sens. Poate tocmai de aceea ni se par atît de frumoase diminețile orașului nostru, poate de aici și sentimentul acut de împrimăvărare pe care ni-l picură în suflete fiecare astfel de dimineață — pentru că ideea de a munci într-un loc unde-ți sînt solicitate la maximum inventivitatea, spiritul creator și competența profesională este una tonică. Poate că din toate aceste motive n-am specificat încă despre ce oraș anume au vorbit rîndurile de pînă aici. Despre Roman, Zalău sau Reșița ? Despre Rădăuți, Alexandria sau Făgăraș ? Despre fiecare dintre ele și despre toate deopotrivă. Pretutindeni, șirurile de oameni care se apropie de porțile uzinelor fabricilor, combinatelor au în ele ceva năvalnic, de fluviu stăpîn pe puterea sa, conștient de durabilitatea operei sale sortite să străbată timpurile.

Da, sînt momente ale zilei cînd orașele cunosc un freamăt aparte. Momente în care fiecare dintre noi își caută, în drum spre locul său de muncă, alte răspunsuri unor mereu alte întrebări, ținînd de ziua de mîine, de împlinirile noastre, de puterea noastră de-a învinge.

Dan Mucenic

Lumina vie a dimineții

eugen evu

Primăvară la Ulpia

Suportabile înfloriri. Cred că vei veni
Cu-adevărat, anotimp al copiilor.
Undeva e un oraș cu inscripții latine pe spate
Așteptînd ediția specială a primăverii.
Privighetoarea nu-și uită cîntecul
Liliacul ipostazele albe și mov
Cred că ne dai tîrcoale fiară cosmică Bendis
dulce zeiță a Limbii Române
Chiar Șarpele trufiei viețuitorul prin marmoră
timid se arată prin crăpăturile decapitatelor
statui
în acest muzeu căutîndu-și marginile
pe conturul munților Retezat...
Norul desenează un zeu prin cireșii în floare
progadia s-a oprit lîngă șoseaua lucioasă
și otava grăbită e-un triumf străveziu...
Țăranul uriaș ce ieșise la coasă
A mai dezvelit un leu funerar
din piatră de rîu...

Poetul Mire

Pe-aceste culmi sînt bradul consacrat
Sînt bradul mire zvelt peste armindeni
Biografia mea-i a unui sat
Din Transilvania de pretutindeni

N-aduceți vreascuri, limpedea rășină
E fulgerul captiv ce întreține
A vieții vîlvătaie de lumină
Măreț și tragic, cum vi se cuvine

Poetul nu vi-i prieten nici vrăjmaș
Nu știe nimeni ce-i poetu-n lume
Uriet sau cîntec, calm ori pătimaș,
Pecetluindu-și taina cu vreun nume...

Fără cenușă arde, dă lumină
Ca bradul tînăr consacrat pe-un grui...
Toată pădurea lumii e de vină
Cît luminează frumusețea lui !

Și totuși, vina lumii n-o condamnă
Surpat în sine, sieși vinovat –
Doar el cunoaște arderea ce-nseamnă
Poetul Mire, Bradul consacrat...

În calea ierbii

Fiara de iarbă-adulmecă felină
Și-mbrățișat de vegetale harpe
Întrezării prin cruda ei lumină
Surisul tău, ca schița unui șarpe

Prin marmora trufiei, sfărîmată,
Triumful tragic ne-a durut frumos
Doare doar iarba, fiara desenată
De-un zeu orbecăind și luminos

Cîndva iubeam dar nu știam ce nume
Să-i dăm melodioasei suferinți...
Acum cu sîngele trimis prin lume
Mă vînd cîntînd pe treizeci de arginți

Mai șlefuind cu sînge diamante
În calea ierbii îți sărut icoana
Din întreita operă-a lui Dante
Cumpăr lumină cultivîndu-mi Rana.

Auzi, în pietre, mierla

Auzi în pietre mierla cum se zbate
Din ziduri umbra jertfei se desprinde
Și arborii cu zările-aplecate
Sînt ipostaza ce ne recuprinde

Peste orașul zgîlțîit de muguri
Ca de-un cutremur verde semaforul
Deschide-n flori cireșii, albe ruguri :
Lumini desculțe-aude visătorul !

Lemn înjunghiat de triluri în sărut
E-o lebădă Magnolia-n tangajul
Vîntoasei care despletește-un cnut
Spre ziuă pregătindu-și vernisajul

Ne îmblînzi prin lume înflorirea...
Tu mă mai știi, tu, mierla mea de fum ?
Vin nunțile, nasc păsări cu privirea –
Cîntecul lor se face-n mine drum.

Lancrăm

În progadia cu scumpie
amiroase-a veșnicie.
Capul Său pe umăr
e din cosm un număr.
Pe steiul de-afară
viorele-ntr-o ulcea
le-a pus îngerul, să bea.
Picură în pir țintaur
strofe mari, de aur.
Lucian-luminul
scrie-n flori, cu spinul.
Tace dealul frunțile
curg prin sate nunțile
sus de Lancrăm, la izvor,
tace taina tuturor.

...Împătimitul proiectului, Dan Ion Vasilescu, cel puțin momentan e dispus să creadă că planul său n-are fisuri. Nu mai departe de zilele trecute, mai mult afabil decît protocolar, directorul Centralei l-a felicitat pentru activitatea profesională și, în puține cuvinte, i-a dat de înțeles ce așteaptă de la un asemenea simpozion. I-a mai sugerat că locul întîlnirii nu-i obligatoriu să fie Capitala și nici un alt mare oraș. Așadar, a înțeles inginerul Vasilescu, mînă liberă și rezultate pe măsura așteptărilor. Independența energetică a țării nu-i un simplu deziderat, nici numai un proiect, ci o lege, și încă una vitală — fostul său decan, în picioare și ușor încruntat, ridicase și lăsase să cadă dosarele de pe uriașul birou cu incrustații cînd a pronunțat **vitală**. Imediat zîmbise, parcă însuși uimit de gestul său nervos, iar Vasilescu a priceput că întrevederea luase sfîrșit. „Acum, la atac ! Planul de bătaie, planul cu care..." murmura el pe holurile Centralei. Desigur, multă vreme nu mai avea. Asta nu însemna însă că din grabă sau superficialitate, va tolera să nu prevadă totul, punct cu punct. Secretara Voicu va alcătui invitațiile, în timp ce el personal o să... Nu, secretara să-i caute urgent pe cutare și cutare și cutare, căci adresele o să le poată întocmi și dactilografa. Așa. Complet mobilizat, a coborît să ia metroul spre casă. Ceasul electronic din stație, prin afișajul său luminos, l-a lămurit că mai avea cîteva ore bune de program la institut... Parcă rușinat de această inadvertență, s-a închis în birou, lăsînd vorbă că nu-i pentru nimeni acolo. Pe colțul mesei, albe, veline și cu antet, colile îl îmbiau. Planul. Cîți vor participa. Cine vor fi aceștia. Chestiunea cazării, deconturile. Să fie xerografiată dispoziția ministerului. Atîtea amănunte... Și orele s-au consumat, tăcute și egale, Vasilescu lucrînd ca de obicei : concentrat, dăruit cu totul, uitînd să mănînce, uitînd să se ridice de pe scaun, febril fără s-o arate, asiduu, fără poticneli jenante. De ani și ani, acesta era ritmul său obișnuit de lucru, indiferent de natura obiectivului, indiferent dacă a fost vorba de unul apropiat sau îndepărtat în timp. După atîtea luni, iată, ideea lui începea să rodească. Și era atît liniște, că ar fi putut auzi sforăitul leneș al caloriferelor... Cînd secretara Voicu Ana îi aduse dosarul, nu-l zări la birou, aplecat peste hîrtii și calcule, ca de obicei. Aproape să-i scape din mînă dosarul : Dan Ion Vasilescu, în picioare și cu mîinile la spate, privește ninsoarea pufoasă, deslînată !... În timpul programului !... „Ce-o fi găsind de văzut **acolo ?**" se întrebă ea, apoi, corectîndu-se urgent : „Cred că din copilărie băiatul ăsta n-a mai privit cum ninge..." Tuși mărunt, repetat — foarte probabil, secvența o interpretează toate secretarele planetei, — după care, îndreptîndu-și spatele și avînd grijă ca medalionul argintat să nu-i atîrne strîmb peste mohairul spumos al bluzei, vorbi puțin cam tare, însăși intrigată de propria-i voce : „Aveți aici și lista invitaților, sper că Magda n-a greșit transcrierea vreunui nume".

„Poftim ?... Da, da, foarte bine, lăsați-o pe birou". „Dacă-mi permiteți... și astăzi a sunat tovarășa aceea cu blană de bizam, părea alarmată, nu știu ce-i cu dumneavoastră. Am mai liniștit-o eu..." „Cine ?... A, him, da, poți să-mi faci legătura". Dar cînd se întoarse de la geam, în contralumină, figura inginerului nu e deloc radioasă sau, oricum, destinsă, cum se aștepta secretara. „Poate poziția e de vină", aprecie ea cu rapiditate, mental, „plafoniera de neon și clar obscurul de-afară creează niște nuanțe..."

Voicu a ieșit deja, cînd murmurul inginerului zornăie deasupra biroului ca o masivă legătură de chei : „Nu pricep cum poate să ningă așa de indecis. Ori ninge, ori nu. Ce-i zemuiala asta ?!" Expresia de uimire benignă fu însă iute înlocuită cu masca lui cotidiană ; fiindcă numai problemele de serviciu reușesc să-l intrige, să-l acapareze cu adevărat.

★

Cotul mîinii drepte oprit întîmplător în bordura casetei cu butoane a telefonului. Cu mîna stîngă își sprijină fruntea, ușor înclinată. A tot aminat să-și controleze ochii. Zina îl roagă insistent, are ea un fost coleg, oftalmolog cunoscut. Pînă una, alta, după terminarea simpozionului, va desființa plafoniera ; o lampă de birou, cu abajur mare, reglabil, asta da. Cît privește controlul medical..., mda, l-a căutat iar Zina la telefon, deși a rugat-o mereu să nu-l sune la Institut decît în cazuri cu totul speciale ; să fie oare atît de greu de înțeles sau de acceptat pentru ea că între problemele lui de birou și cele strict personale el a așezat o graniță fermă ?!... O să rezolve și chestiunea asta după terminarea reuniunii. Printre atîtea hîrtii de semnat, prin format și urgență se detașează lista celor propuși să ia parte la simpozion, cu care se încheie referatul de necesitate. Firește, enumerarea se deschide cu numele său. „De cîte ori i-am atras atenția Magdei să nu mai pună liniuță între Dan și Ion !... Ea, nimic, de parcă vorbesc pereților ! De ce și-o fi închipuind că-mi face plăcere prostioara asta ?!... Uf, dactilografele !..." Datorită năstrușnicei liniuțe — semn grafic de vanitate, pentru oricare altul, — fu dispus un moment să alunece pe firul unui gînd mai vechi : dactilografele viitorului vor fi înlocuite cu calculatoare de birou, iar pe monitoarele de control, conducătorii de lucrări vor putea controla îndeaproape afișajul și-atunci... și-atunci numai o pană de curent ar putea să... Asociația de idei îl readuse la realitate.

Foșnetul hîrtiilor, nițel scorțos, îl îmbie, ca pe alții cine știe ce carte fascinantă. Pe locul secund — George Vlad, de la ICPE. „Norocos acest tînăr ! îi scăpă lui Vasilescu. „La nici 38 de ani, și-a văzut visul cu ochii". Într-adevăr — dar asta numai privind lucrurile din perspectiva lui Dan Ion, eminamente interesat doar de reușitele profesionale. L-a susținut pe Vlad înaintea directorului din Centrală fostul său decan : „Fără el, nu plec la drum. Doar știți că-i autorul microcentralei de captarea energiei solare, instalație pe care oricine o poate vedea și pipăi în curtea institutului din Vitan !" Apoi — Ioana Rucăreanu, biofizician la IFIN. A aflat că s-a despărțit de... Nu-l interesează ce și cum, important pentru el — iarăși ! — e că aceasta e profesional ireproșabilă. „Simpozionul ăsta doar n-o să fie o ședință de alegeri sindicale... E condamnabil că unii oameni nu se mai tolerează într-un cămin... mă rog, dar aci..." Îi vine peste mînă să continue. Ridică din umeri : „La urma urmelor, oamenii fac ce vor cu viața lor intimă, și-apoi... dacă Centrala nu se-opune, de ce-aș face-o tocmai eu ?!" Duminicală autoliniștire... Totuși, ceva confuz îl perturbă, încît ridică privirea și fixează, fără vreo intenție anume, ramele lemnoase ale vastelor ferestre. Brunet, de talie medie, încă robust, bine legat, vag cărunt, elegant fără ostentație și oarecum hîrsut cînd nu-i vorba de o problemă de știință, în sfîrșit, pentru mulți celibatar convins — iată portretul pe care i l-ar face un prieten inginerului Vasilescu. Însăși Zina (de fapt : Zenovia Cărtărescu, „tovarășa mea de duminică și alte sărbători legale", cum îi place s-o supranumească), ce-ar mai putea adăuga eventualului portret ? Că are o privire impresionantă — ochii lui verzi, mari, părînd două lacuri montane așa cum sînt înconjurați de obrazul măsliniu șlefuit, atrag și magnetizează... Poate și alte amănunte, de pildă că e cam tiranic, aidoma specialiștilor dintr-un domeniu sau altul și dăruie numai cadouri care lui, înainte de orice, trebuie să-i facă plăcere sau că pretinde unei persoane atașate de el să-i pregătească numai acele feluri cu care, becher cum se știe, s-a obișnuit „de-o viață" să și le procure de la Gospodina ?... Bagatele sau nu, prea multe completări nu s-ar găsi.

Mai departe : Mihai Popescu, conferențiar la Institutul Politehnic din Brașov. Sînt de-aceeași vîrstă. Fumează în draci și e posesorul unei mustăți complet albe, permanent zburlite. Se îmbracă pedant. Dacă-și amintește bine, Popescu predă tehnologia construcțiilor de mașini. Comenzile executate de el împreună cu studenții l-au convins că-i un om pe care se poate conta. Apoi : Matei Ghergu, din Constanța, tînăr economist specializat în energetică. Aproape 30 de ani. Bun, i-a fost recomandat. O să vadă cum stau lucrurile. Și Filip Alunișu, daa, bărbatul acela scund, voinic, atît de stingherit în hainele lui protocolare, atunci, cînd a venit cu delegația... Inginer de mine și deputat. Absolut de încredere, experiența omului practic, sursele clasice de energie, da, mai departe : Liana Postelnicu, meteorolog la Băneasa. I-a fost recomandată. E drept, mai sînt doi meteo, Gena Honoriu și Ion Livescu, va vedea ce și cum... La cine să renunțe ? Deocamdată, nu renunță, nu știi niciodată de unde sare iepurele. Urmează Mircea Hulea, specialist în prospecții geologice și conferențiar la IPGG. Dacă nu-l întîlnea pe-acesta, poate că nici ideea simpozionului nu i-ar fi venit. Desigur, a fost doar un pretext discuția cu Hulea, nu cauza ca atare... Oricum, și cu el știe cu certitudine că se va înțelege și va colabora perfect. Vasile Popa, geolog din Iași. I-a fost recomandat. Plus lista lucrărilor personale. Le va cere de la bibliotecă, totul e să găsească timp. Tot din Iași e și Ana Tăutu, fizician, și ea recomandată. Licența în fizica solidelor. Pînă acum, realizarea ei cea mai importantă : obținerea extrem de economicoasă a safirului industrial. De la Timișoara o să vină Mihaela Ionescu, biochimist. Împreună cu meteorologii, plănuiește Vasilescu, va elucida sectorul de proiect privind înscrierea între parametrii ecologici legali. Energetica modernă nu poate neglija ecologia, bun, mai departe, a, un singur nume a mai rămas : Mura Vasiliu, tot biochimist. Asistentă universitară, doctorandă. Lucrează și locuiește la Cluj. Foarte bine, își spuse, dar de ea chiar n-a mai auzit. Și-apoi, nu cumva sînt prea multe femei propuse ?... Numără și bifează, la urmă se declară mulțumit și, rezemat în spătarul elegantului fotoliu, o imitație de brîncovenesc și Regence realizată armonios, rămîne un moment cu stiloul în aer. După care, ca trezit dintr-o visare nepermisă în timpul serviciului, înșurubează stiloul și extrage o carioca din paharul îmbrăcat în piele și trasează cîteva linii pe-o coală, cercuri și săgeți : aici e hotelul, dincoace Bucureștii, Constanța, Brașovul, Iașii, Timișoara și Petroșanii... A, a omis Clujul, dar, în sfîrșit, mai sînt și avioane, costă dar face, punctualitatea este... este... „Ce s-a-ntîmplat ?..."

În ușă, pe jumătate pătrunsă în birou — e strategia lui Voicu, de fiecare dată cînd dorește să-i comunice ceva personal sau, în tot cazul, ceva ce nu-i demn de-auzit de către toată lumea și, procedînd astfel, firește că aude toată lumea, — secretara șoptește confidențial : „V-am făcut legătura. E tovarășa cu blană de bizam !" Vasilescu numai mental mulțumi, din reflexul politeții sale rectilinii, căci, altminteri, acum e furios că i-a fost întrerupt șirul gîndurilor ; dar și, nu mai puțin, pentru că Voicu se preface a nu știu cîta oară că în viața ei n-a auzit de numele Zenoviei Cărtărescu, preferind s-o prezinte ca pe-o actriță de varieteu !... Ridică receptorul. Nimic. Aha, celălalt telefon. Trebuia să-și închipuie !... Da, a fost tot timpul prins. Nu, n-are nimic, nu-i bolnav. Doar atît, extrem de prins. Cum la cinci ?! A; **ora cinci**. Bine, va fi acolo. Nu în restaurant direct, ci la stilpul cu panouri din hol, a înțeles, ce-i mare filosofie ? ! Va telefona, sigur, o să rețină locurile. Sos de ciuperci ? De ce neapărat sos de, mă rog, mă rog, o să vadă. Dacă ei îi face plăcere, da, da, sigur, la cinci, negreșit, la revedere. Punct. Clinchetul de rigoare. Și încă un receptor așezat cu grijă în furcă, dincolo, în anticameră. Micile bizarerii cotidiene, pare să nici nu le mai observe. Niciodată nu le-a dat vreo importanță. S-a obișnuit într-atîta cu ele încît dacă azi, acum de pildă, Ana Voicu n-ar fi ascultat convorbirea, el s-ar fi simțit pur și simplu jenat, dacă nu chiar de-a dreptul frustrat. (Că Ana l-ar putea îndrăgi, sau doar simpatiza sau, în fine, că-i predispusă, maternal, să se îngrijească de tot ceea ce-l privește — Dan Ion Vasilescu e mult prea departe de-a bănui).

Mînat de-un impuls incontrolabil, începu să deseneze un avion. Îl înscrise într-un vector larg, ca o săgeată indicatoare. Deasupra notă : Cluj—București. „Auzi, sos de ciuperci !" mormăie, nu atît nemulțumit cît intrigat. Mai citește o dată lista participanților. Însă, contrar habitudinilor sale, constată că unele nume trebuie să le silabisească, sau să le parcurgă de cîteva ori, de parcă ar fi transcrise în chirilice. Pentru ce nu-și poate controla șirul gîndurile ? Tocmai el !... O femeie de aproape 40 de ani, Zina, îl întrerupe din lucru ca să-i amintească — ce ? Că e ziua lor. La urma urmelor, nu cumva ea nici nu **dorește** să prindă cît e el de ocupat ? Că-l preocupă atîtea, acum, azi... ? Asta e în fond problema. Nu și-o pune prima oară. Totuși, niciodată n-a ridicat-o, franc, bărbătește, în fața ei. I s-a părut de fiecare dată că asta ar fi echivalat cu a apare aici, la institut, dezbrăcat într-o bună dimineață. Nu s-a ferit să iasă cu ea, dimpotrivă, însă nici nu a ținut cu tot dinadinsul s-o prezinte în stînga și în dreapta. Oare asta să explice faptul că unii îl invidiază, în timp ce alții îl tachinează ? N-are replică. Poate că nici nu ține să aibă. Zina e pictoriță. Șefa serviciului de creație de la Tricodava. Modele de rochii, bluze, taioare, expoziții și parade ale modei, planul la export continuu depășit. Foarte bine, o înțelege, însă cît îl înțelege și ea pe el ?... Uneori simțea că-l ia cu frig în preajma ei. Nu cînd s-a nimerit s-o asiste pictînd sau desenînd acasă, în garsoniera ei care miroase de la o poștă a uleiuri, nu, ci la el, în apartamentul lui, sau, de ce n-ar recunoaște-o, chiar și prin sălile de teatru sau restaurante. Și, de fiecare dată la fel, a simțit imperios nevoia să se arunce într-o cadă cu apă fierbinte, ca și cum, cu o clipă înainte, ar fi fost zgîlțîit de un tremur puternic, irepresibil, ca al unor friguri. De unde pînă unde un asemenea frison ?... Adevărul e că ea întruchipează acel gen de femeie după care, vrei, nu vrei, admiți, nu admiți, bărbații întorc capetele. Vasilescu nu reușește să discearnă cît din farmecul ei e datorat chipului, machiajului savant, și cît gustului cu care își alege și poartă veșmintele. Pentru el, Zina reprezintă un întreg, o prezență căreia nu are sens să-i disociezi un fragment sau altul, o nuanță sau alta. Poate că n-a fost niciodată, nici nu va fi capabil să o observe „pe părți". Ce ruj folosește și la ce ocazie, ce rochie poartă ori cît de felină e linia piciorului ei, oh, nu, n-a putut și nu va ști vreodată să afirme, mai mult : nici nu pare conștient că ar exista pe lume bărbați care să remarce asemenea nimicuri. Cineva străin, grăbit cu aprecierile, ar declara că inginerul, dacă nu-i apt să distingă calitățile prietenei sale, nu-i va putea remarca nici cusururile. Cu puțin efort, același comentator ar înceta, în cazul acesta, să-l mai invidieze, considerîndu-i dacă nu inapt pentru iubire, oricum, un bărbat menit să nu-și întîlnească marea iubire... Atîta numai că tipul respectiv de comentator e perfect absent din preajma lui Dan Ion Vasilescu.

★

Tăios, soarele pișcă geamurile hotelului. Undeva, sus, luna mai picotește, sfielnică și palidă ; norii din dreptul ei, ca niște scobitori din vată cenușie, o transformă într-o banală pălărie de moar... Specificul montan al hotelului e inconfundabil : pod înalt, ascuțit, foarte înclinat, postament ridicat, din pietre uriașe, de rîu, exterioare din birne smolite, cîteva ferestre cu balcoane mici ținînd balustrade din lemn traforat artistic. Lateral, există și un holterasă, unde se intră direct din podul înăuntrul căruia s-au amenajat, înaintea sosirii lor, un fel de laboratoare. De fapt, găsiră în acele încăperi : variate aparate de măsură și control, planșete, rafturi burdușite cu cărți și reviste de știință, cîteva machete vechi, rotoare și palete de mici dimensiuni, o giruetă, hărți stratigrafice. Pe un pervaz, într-o ulcică smălțuită, un buchet de flori de munte ; proaspăt e numai pămîntul din respectivul vas. Pe niște console : truse pentru desen, teuri, echere, rigle de calcul, vopsele tempera, creioane colorate, tușuri, carioca. Iar în holul destinat recepției, o mică expoziție speologică (vor afla că e vorba de inițiativa comitetului local de cultură) : fotografii artistice ale unor peșteri, amurguri și răsărituri de soare, stalagmite ală-

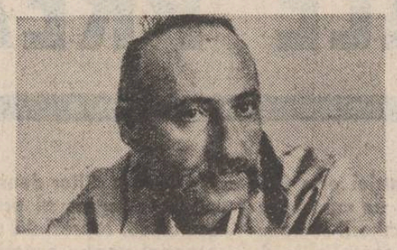

mircea constantinescu

durilor ; dar și, nu mai puțin, pentru că Voicu se preface a nu știu cîta oară că în viața ei n-a auzit de numele Zenoviei Cărtărescu, preferind s-o prezinte ca pe-o actriță de varieteu !... Ridică receptorul. Nimic. Aha, celălalt telefon. Trebuia să-și închipuie !... Da, a fost tot timpul prins. Nu, n-are nimic, nu-i bolnav. Doar atît, extrem de prins. Cum la cinci ?! A; **ora cinci**. Bine, va fi acolo. Nu în restaurant direct, ci la stilpul cu panouri din hol, a înțeles, ce-i mare filosofie ? ! Va telefona, sigur, o să rețină locurile. Sos de ciuperci ? De ce neapărat sos de, mă rog, mă rog, o să vadă. Dacă ei îi face plăcere, da, da, sigur, la cinci, negreșit, la revedere. Punct. Clinchetul de rigoare. Și încă un receptor așezat cu grijă în furcă, dincolo, în anticameră. Micile bizarerii cotidiene, pare să nici nu le mai observe. Niciodată nu le-a dat vreo importanță. S-a obișnuit într-atîta cu ele încît dacă azi, acum de pildă, Ana Voicu n-ar fi ascultat convorbirea, el s-ar fi simțit pur și simplu jenat, dacă nu chiar de-a dreptul frustrat. (Că Ana l-ar putea îndrăgi, sau doar simpatiza sau, în fine, că-i predispusă, maternal, să se îngrijească de tot ceea ce-l privește — Dan Ion Vasilescu e mult prea departe de-a bănui).

Tablouri de Tiberiu Fazakas

iuliana paloda-popescu

Luminiș de mesteacăn

Stăm rezemați de copacul tînăr
cine știe ce-mi spui
cine știe ce-ți spun
păsările, frunzele
foșnitoare în luminiș
umbra mea (ca un iepure) –
foșnitoare în luminiș
pădurea se rotește
de-aș întinde spre tine brațul
ți-ar părea că sîntem alevea
ramură – din mesteacănul tînăr.

Dor de cîmpie

Să mă-ntorc în acel început, într-o care,
cu voință nestinsă exist – și cu toți oamenii
lumii mă voi numi !...
Acolo e eternitatea. Este liber cuvîntul. Este
liberă
aripa. Este liberă ființa de rouă, de iarbă,
de vis...
este liberă ființa care se numește.

Acolo vine ploaia cu lumina fără de sfîrșit, –
cum noaptea o lumină e – și pretutindeni
frunzele simt viața.
Numele tău este viața. Singura lege a firii
e viața.

Acolo aș vrea să mă-ntorc, – în acel început,
pentru că numele meu de acolo începe, –
și cu el,
renăscînd, toate tainele lumii !

Mărul

Toamnă, tîrziu, în livadă
ca într-o pîndă pașii ni se opresc.
Ascultăm liniștea. Ascultăm liniștea
și dintr-odată, un foșnet nou
cuprinde merii – tresărim !
Ca într-un Paradis pustiu, din el,
un șarpe ne aruncă mere. Prin iarbă
fructul rumen licăre ascuns – o rază
îl mîngîie, mă îmbie să-l ating
și-o clipă – cît o veșnicie – uit
că este fruct oprit.

Măceșii roșii

Toamna-nspinată-n aur este
cum un jertfelnic de lumină către soare.
Gust din măceșii-aprinși boabele roșii –
ochiul meu le străvede prin timp
într-o trenă de floare mișcată de fluturi
cum pinza de păianjen mișcă stelele
în roua tăinuită-n dreptul inimii –
suavă, mătăsoasă, foșnitoare.

Toamnă marină

Pașii de taină ni se sting sub valuri
cochiliii sidefii trosnesc sub tălpi
zvîrlite dinspre larg spre maluri
și malurile sîntem noi
aleși anume
spre-a surprinde zborul pescărușilor
și-al rîndunicilor de mare
cu țipetele stranii săgetîndu-ne.
Plaja e pustie, arici de mare
se rostogolesc purtați de briza rece,
proaspătă, sărată – prin pilcurile
vegetale-n care vîntul tremură
sălbatic, prin noi –
ca o clepsidră
în care viața ni se cerne
cum un spin de aur între cer și mare,
uimiți
Cît de frumoasă este marea,
toamna !

teatru

«Al patrulea anotimp»

● Smulgîndu-le de pe chip masca principialității, dramaturgul Horia Lovinescu își denudează personajele de învelișul lor protector — impostura la rang de virtute — lăsîndu-le să se manifeste în deplina lor instabilitate.

Evoluția unui delicat proces de conștiință și destrămarea imposturii sînt pentru autor prilejul construirii unor confruntări ideatice la nivelul unor personaje mai mult categoriale ; pentru Dan Micu ele devin punctul de plecare în realizarea unui spectacol incitant, de netă implicare și mobilizare a auditoriului. Cele patru „anotimpuri" simbolice devin în transfigurarea scenică pilonii celor patru tablouri reprezentative : trădarea la ora cînd denunțul „îmbogățește" jocul de societate (noaptea de 23 August '44) ; ascensiunea primei generații de profitori ai revoluției și pericolul puterii iresponsabile ; căderea și eliminarea din joc a purtătorilor de cuvînt ai imposturii agresive : Nina pierde slujba privilegiilor depline, Paul paralizează ; judecata copiilor și lovitura de teatru a noilor purtători de opinii...

Cu discreție, Dan Micu subliniază spațiul convenției : privirea în oglindă a dirijorului Mihai Roiban (Dragoș Pâslaru) invită la luciditate și autocunoaștere, în timp ce demachierea Ninei (Ioana Crăciunescu) în fața oglinzii și minjirea cu cremă a lui Paul (Alexandru Repan) vizează neîntîrziatul moment al demascării. Grafia gesturilor îmbogățește limbajul vizual al primei părți. Frenezia mișcărilor lui Mihai Roiban dirijînd în ritmul acaparant al unei muzici tumultuoase se stinge în gestul mototolirii unei hîrtii. Urmînd aceeași tehnică a topirii unui sens în altul, regizorul este atent și în alcătuirea semnificațiilor sonore ale reprezentației.

Cochetăria Ameliei Pușcașu — mama Ninei — e impregnată de delicatețea rece a Luciei Mureșan : irascibilă și mușcătoare, tigroaica stînd la pîndă să simtă pericolul își asmute puii. Eleganta cu picioare de gazelă, scoțînd fulgere pe ochi la tinerețe, va fi mai tîrziu, bătrînica învinsă de vremuri. Ca o ultimă rezistență la ceea ce nu poate adera, glasul de soprană cîntînd în nemțește, într-un final de an, este ultima zvicnire a conștiinței ei, este șfichiul trecutului la adresa prezentului. Ioana Crăciunescu materializează transformările succesive ale Ninei de la lașitate la agresivitate, de la lascivitate la ipocrizie, de la dragoste la ură, de la indiferență la dispreț. Noul candidat la mîna ei, după eliminarea soțului, este pictorul de duzină Paul Cristodoru. Alexandru Repan îi comunică o întreagă stare de decrepitudine, modificîndu-și atitudinea corporală, expresia feței, pentru a-l arăta laș, dezgustător, pendulînd în viață așa cum, adecvat, pendulează în scaun. Un joc rațional, controlat, ferește personajul de orice ingroșare. Ființe opuse, în ciuda asemănării lor fizice, tată și fiu sînt întruchipați de Cristian Șofron : primul grav, demn în momentul îngenuncherii lui, cel de-al doilea, un circar intempestiv, lipsit de scrupule ; mimînd sinuciderea ca pe un act de bravură, Andrei teatralizează, ridicîndu-se (din căderea simulată) în hohote de rîs, batjocorind și demitizînd dramatizarea exagerată. Prin contrast cu fratele repudiat, Iulia Taniei Filip este idealista excesivă, crezînd cu convingere în puterea justițiară a adevărului. În dorința de restabilire a datelor trecutului, metodele alese imprimă personajului un aspect maladiv (din concepția autorului, nu din cauza interpretei). Tipul parvenitului cu bătaie lungă, realist, șantajist, e creionat de Dragoș Pâslaru. Marioara Doinei Sin are umorul de calitate al omului simplu, numai din reacțiile de uimire și teamă în raport cu distanța pe care i-o impune falsa autoritate și principialitate a „tovarășei" Nina.

Schimbul de priviri dintre ea, Nina, acuzatul „fost", Niculescu (Dorin Moga) și electricianul care trage cu urechea, mutind de colo-colo o lampă, este sugestiv pentru îndoielnica stabilitate a unei atitudini.

Nicoleta Gherghel

film

SCRIITORII ȘI FILMUL

Creangă (II)

● Poezia și atmosfera basmului, tîlcurile și rosturile avatarurilor eroului, sentimentul miraculos al spațiului, traiectoria inexorabilă a acțiunii și a consecințelor ei capătă în film valori predominant plastice, susținute cu o inventivitate ce generează reflecția și conturează prelungiri inedite temei originare. Compoziția geometrică a decorurilor, grafia dezolantă a înghețului absolut, transparențele amăgitoare ale performanțelor lui Setilă, fascinația stranie a ospățului (avertisment și parabolă a lumii sub amenințarea ireparabilului) conferă densitate unui fantastic orientat spre rezonanțele unei sensibilități contemporane. Dacă filmului realizat de **Gopo** i s-a reprosat, nu fără dreptate, incapacitatea de omogenizare a trimiterilor culturale, a citatelor și aluziilor sincronice, nu este mai puțin adevărat că în acest film se cristalizează legitimitatea plasticii ca factor stilistic al operei (cu toate că și decorul a avut parte de acuza unei „conventionalități revuistice"), picturalitatea imaginii nefiind una a cadrului, ci a mișcării și înlănțuirilor, deci strict filmică.

Dacă filmul nu ajunge întotdeauna la densitatea filosofică, spirituală și, mai ales, la acea inefabilă încărcătură poetică a basmului, opera lui **Gopo** rămîne o dată de referință în istoria ecranizărilor inspirate de marele humulestean, următoarele tentative în care cineastul a abordat **Povestea porcului, Fata babei și fata moșneagului** sau **Punguța cu doi bani** nefiind decît reintoarcerea la uneltele primei lecturi filmice din **Creangă**, cu adaosuri nesemnificative, cu formule la hotarul originalității.

Cheia modernă a restituirii fabulosului de sorginte populară, performantele obținute în domeniul efectelor speciale, jocul în oglindă al convențiilor, formula inedită a intrării eroului în schema epică, asigură filmului o autonomie artistică incontestabilă, nu doar prin libertățile asumate față de original, dar și prin specificul esențial al parametrilor imaginii (funcție vitală a artei a 7-a). Autorul primei ecranizări inspirate din opera lui **Creangă** mărturisea încă din timpul realizării filmului : „nu e o ecranizare, nici un film propriu, în plus nu este vorba de oglindirea stilului unui scriitor, ci de răsfrîngerea a ceea ce constituie miracolul literaturii noastre folclorice. Conceput astfel, **Harap Alb** e aproape un film documentar : el trebuie să-și asigure riscul investigării temerare a preistoriei noastre spirituale, el vorbește despre pămîntul românesc, despre profilul sufletesc al omului din vechime, despre ceea ce temperamental, s-a păstrat, din generație în generație și a ajuns pînă la noi. **Harap Alb** e operă de arheolog. **Harap Alb** e operă de scafandru".

Riscurile comparațiilor revin spectatorilor. **În De-aș fi... Harap Alb** au jucat, printre alții, **Florin Piersic, Irina Petrescu, Eugenia Popovici, Fory Etterle, Emil Botta, Puiu Călinescu, Florin Vasiliu, Constantin Codrescu**, imaginea a fost semnată de **Grigore Ionescu** iar muzica a fost compusă de **Dumitru Capoianu**. Filmul lui **Gopo** a fost distins cu numeroase premii, fiind, de asemenea, prezent la festivalurile internaționale al filmului de la Bordighera, Montreal, Brisbane, Salonic etc.

Deschizînd în filmul de ficțiune seria operelor inspirate de literatura lui Ion Creangă, **De-aș fi fi... Harap Alb** (premiera bucureșteană a **Amintirilor din copilărie** [regia : **Elisabeta Bostan**] va fi în luna decembrie, același an) rămîne important nu doar prin meritele incontestabile ale universului plastic, ci și prin inovațiile de limbaj filmic aduse în perimetrul cinematografiei noastre. Procedeele scriiturii filmice vor rămîne în originalitatea lor o invitație deschisă la inovație, invitație referențial onorată peste ani (cam mulți), de un recent film — **Secretul armei secrete**, semnat de **Alexandru Tatos**, care reia, îmbogățind, prelungind și aprofundînd, idei și sugestii din filmul lui **Gopo**. O impunere a unui limbaj artistic suplu, conotativ, insubordonat artei inspiratoare, un limbaj specific cinematografic.

Călin Stănculescu

turi de bocanci, felinare, lanterne plus cîteva minerale, sub sticlă, asemănătoare unor turțuri, ba și cîteva piese albe, de cremene, încrețite adînc, ca obrazul unor moșnegi...

Cînd intră cei doi dați lipsă — Vasilescu a fost cu ideea căutării acestora după urmele din zăpadă, care, în realitate, aparțin unui tandem de Saint-Bernard, — se produce rumoare. Unii se privesc intrigați, alții fixează lucarnele — scaunele și masa fiind joase nu permit să se vadă direct afară, înspre platoul îmbrăcat într-un omăt adînc și aproape înghețat. O pasăre, țipînd din culorile bogate ale penajului, zburdă ciocănind cu picioruşele în pervaz, ca și cum ar căuta muște... George Vlad își mîngîie nervos barba nerasă, bate cu stiloul, răsucit, în tăblia mesei (nu ca să se facă ascultat, gestul său are ceva dintr-un tic) : „Deci stimați colegi, avem o misiune de mare încredere. Ni s-a încredințat sarcina de-a pune bazele aici a unei stațiuni-pilot. Setul de probleme la care s-a referit tov Vasilescu, adineauri, nu constituie un obiectiv lesnicios. Pe scurt, noi trebuie ca într-un timp record să găsim cei mai profitabili algoritmi, cele mai eficiente mijloace nu numai pentru economisirea energiei, ci mai cu seamă pentru producerea ei. Așa se pune problema. Acum, în altă ordine de idei, poate ați înțeles că tovarășul Vasilescu, antevorbitorul meu — la aceste cuvinte, se înclină ca înaintea unei altețe ecleziastice ; efectul e parodic, deși evident că involuntar, — dînsul va fi pentru mai bine de-o săptămînă, conducătorul lucrărilor, pastorul celor mai bune gînduri și ipoteze avansate...“ Ioana Rucăreanu, de la capătul opus al mesei, spuse însoțindu-și cuvintele cu un gest șăgalnic, pe care demult nu l-a mai executat dinaintea unei oglinzi : își saltă părul de pe umeri și de după urechi într-un soi de coc japonez : „Tov Vlad, poate mai doresc și alții să zică ceva, munca în colectiv presupune, după cum bine știi...“

Vasilescu se ridică brusc, poate și întrucît simte că discuția poate aluneca pe-un făgaș stînjenitor. Privește pe toți, roată, parcă inventariindu-i, doar o clipă-n plus zăbovește (fără să-și dea seama) asupra Murei Vasiliu, apoi se reașează, mulțumit de inspecție. „Dragii mei, nu e vorba că eu aș fi nu știu ce șef. Doar, ca să zic așa, voi coordona... mi s-a dat sarcina să vă convoc și v-am ales pe cei prezenți aici, asta-i tot. Cred că-i clar. Sînt la dispoziția dumneavoastră. Considerați că asta a vrut să spună și George Vlad. Pentru cei care încă nu știu, precizez că dînsul a realizat ceva foarte important la ICPE-Vitan, o microcentrală în premieră... în sfîrșit nu doresc figuri încruntate, dar nici n-aș vrea, ca să zic așa, să bagatelizăm vreun moment.. măcar întrucît timpul ne zorește și, la scadență, știți cum e !“ Se opri, obosit, nu datorită efortului de-a vorbi degajat dar și punctînd esențialul, ci mai cu seamă pentru că în tot acest răstimp s-a ferit să mai privească, fie și fugitiv, în direcția tinerei Vasiliu, al cărui chip, al cărei aer amintește pregnant ceva, ceva dureros, astupat în grotele trecutului său nu atît de îndepărtat dar pe care și l-a pecetluit cu refuzul de a-l mai revizui și evalua. Și, de aseară, cînd întîmplător a privit-o mai atent, ca unui schior rătăcit, a început să-i amorțească buricele degetelor ; ba și să-i bată inima într-alt fel, modificîndu-i respirația. Această tînără seamănă izbitor cu... Cîteva minute rămîne singur — ceilalți au părăsit încăperea „preț de-o țigară“ — și se trezi desenînd pe-o filă de calendar, cu carioca negru, bustul **acelei** femei... Pe culoarul transformat în fumoar, Mihaela Ionescu se apropie de inginerul Vlad : „Vă felicit, n-am mai văzut așa ceva... și să știți că puține lucruri mă mai impresionează pe mine !“ Intrigat, bucureșteanul ridică din umeri : „Dar la ce anume vă referiți ?“ „Pe parbrizul autoturismului dumitale stă scris DRUM BUN, TĂTICULE ! Emoționant, cel puțin eu, credeți-mă...“ Ultimele cuvinte le-a rostit accentuat, tandru, ca și cum simultan ar fi mîngîiat fruntea și părul bărbatului iubit. „Oh, nu, cred că-i o confuzie... Noi, eu n-am copii, i-am vrut tocmai cînd noi, eu... Nu-i vorba de mașina mea !“ „Pardon și scuzați“, intervine Matei Ghergu, „numai tov Alunișu posedă un Renault vechi și ancestral pe care o mină dibace a zugrăvit exact cuvintele astea minunate. Veniți să vă prezint acestui tată de familie. Merită, vă asigur. Tată și miner. Inginerii de mină sînt cei mai ingineri, nu mă credeți ?...“ Unit îl privesc neîncrezător, aerul lui vag persiflant avînd darul să-i enerveze. Ceilalți privesc în jos, spre mocheta de nuanța mustarului, încercînd să descopere acolo niscaiva taine importante. „Haidem atunci, mor de curiozitate“, se preface, calin, Mihaela Ionescu a nu-l fi cunoscut deja (încă de-aseară, în camera lui Rucăreanu) pe inginerul Alunișu. Îl apucă de braț pe Ghergu și-i șoptește, inutil conspirativ : „Lupți pe două fronturi, bătrîne condotier. Sînt curioasă cît te vor ține puterile“. „Puterile m-au ținut mereu, n-avea grijă !“. „Mersi, dar nu-ți șade bine cînd plîngi“. Le taie drumul Vasilescu, figura lui preocupată, nostalgică, în lumina slabă a culoarului trece drept alarmată : „Ce-i ? S-a întîmplat ceva ?“ Vocea inginerului Vlad, parcă placidă, apatică : „O mică confuzie, nimic important“. „Ba-i foarte important“, îl contrazise Rucăreanu și, oprită piept în piept cu Dan Ion : „Vă zic eu, pe parbrizul mașinii unui coleg de-al nostru stă scris DRUM BUN, TĂTICULE !“. „Hm, așa deci“, face Vasilescu, înlăturînd un roi de albine, inexistent, din fața ochilor. „Foarte bine. Înseamnă că cineva îl așteaptă la-ntoarcere, ca să zic așa“. O caută pe Mura Vasiliu din priviri, furișat pe cît de insistent, dar n-o găsește. Își aduse mîinile la spate din nou abătut. Dacă nu i-ar mai amorți vîrful degetelor...

★

...Între timp, inginerul Vlad scoate din mapă cîteva coli impregnate cu schițe, formule, calcule. Le dispune cu grijă, alăturate, ca la o pasiență. Meteorologii îl inconjoară. Vlad întreabă, fără să ridice capul : „Într-o zi perfect însorită, cum e azi, vîntul poate atinge 50—60 metri pe secundă ?“ Cu brațele la spate, palmele una peste alta plesnite ritmic, Livescu spuse : „Dacă privim orice hartă, sare-n ochi cît de capricioasă e intensitatea vînturilor. Există anumite regiuni privilegiate, desigur. Ați văzut, cînd am sosit aici, de exemplu, vîntul se deplasa cu peste 50 m/secundă, însă acum, dacă...“ „Pe mine mă interesează să obțin o anumită frecvență constantă. Sub media de 50 m/secundă sînt obligat să sporesc numărul rotoarelor de la 5 la 7 sau chiar 9, ca să obținem barem 33—40 mii kilowați“. Mihai Popescu, cu o țigară neaprinsă între buze intervine și el : „Rotoare clasice sau de ultimă oră ? Contează enorm, și nu numai datorită cheltuielilor. În primul rînd, unde le executăm ? Cine le produce ?“ Vlad, categoric, tot fără să-și ridice fruntea și să-și privească interlocutorii : „Moderne, evident ! Dar vreau să țineți cont că, în paralel, trebuie să producem și hidrogen, ca atunci cînd vîntul e staționar, energia să fie obținută cu ajutorul hidrogenului. Tovarășa Vasiliu !“ „Aici. Spuneți“. „Puteți să ne schițați în cîteva cuvinte caracteristicile hidrogenului în situația de combustibil înlocuitor al petrolului sau metanului ?“

După o scurtă pauză, timp în care și-a ridicat bretonul de pe ochi, și-a scuturat părul, întreg bustul zvicnindu-i repetat, ca unei vidre ieșind din valuri, Mura Vasiliu vorbi în sfîrșit : „După cîte cunosc, prin arderea lui se degajă mai multe calorii decît arzînd o cantitate identică de gaz metan sau petrol. Hidrogenul nu poluează, poate fi transportat cu ușurință în butelii sau depozitat în rezervoare, asemenea oricărui gaz lichefiat. Am citit undeva că...“ Fără să se controleze, Vlad o întrerupe : „Să lăsăm lecturile particulare !“ Apoi, concesiv, îndreptîndu-se în scaun și catadicsind să-și privească interlocutoarea : „Vreți probabil să vă referiți la executarea acelor oglinzi parabolice bidimensionale“. „Chiar așa, se poate scoate și oxigen și hidrogen lichefiat...“ „Da, se scoate, dar v-ați întrebat care-s costurile ?“ Desenează ceva pe coala din fața lui. „Priviți, oglinzile-astea trebuie să aibă cel puțin 50 metri lungime și 100 lățime, iar pentru a obține o mie de megawați sînt necesare două duzini de oglinzi ! Nu ne putem permite deocamdată. Important e însă să utilizăm principiul. Într-o stațiune-pilot, oricare procedeu își are justificarea lui“. „Eu cred că printr-o piroliză rapidă a cărbunelui, ieșim mai avantajați, și cărbune e destul“, intervine Alunișu. După un moment de gîndire, acum mult mai destins, Vlad insistă să-și dezvăluie intențiile : „Problema e să punem la punct proiectul unei centrale complexe. Sigur că vom utiliza și cărbunele, o facem și la ora actuală. Pe mine mă preocupă acum exclusiv realizarea acestei centrale. În cadrul ei, simultan și alternativ — subliniez asta — ar fi folosite și energia solară, și cea eoliană și, ăsta-i clenciul, de-aceea vă consult : ideea ar fi să nu mai depindem exclusiv de sursele clasice, adică de zonele carbonifere și de marile riuri. Să implantezi acolo centrale, nu e greu, dar nu-i destul ! Asta trebuie...“ Mircea Hulea spune, în barbă, parcă cineva i-ar pretinde să se dezvinovățească urgent : „Am conturat amănunțit un plan de prospecțiuni cu studenții mei din practică“. Vasilescu, prefăcîndu-se că n-a remarcat întreruperea lui Hulea, se ridică puțin în scaun și anunță ca pe-o victorie proprie : „Un proiect demn de toată atenția ne-a prezentat și colega noastră, chimista... Vreau să spun că obținerea energiei din plasmă, da, ați auzit bine !... iată, reprezintă o contribuție pentru care domnișoara Vasiliu Mura merită întreaga stimă... Deocamdată instalațiile respective ar costa enorm. Merită însă văzut dacă, pe de-o parte, am putea simplifica procedeele și, pe de altă parte, am putea reduce cheltuielile propriu-zise. Eu am luat notă. Dînsa mi-a prezentat prospectul, de fapt rezumatul tezei de doctorat“. De la celălalt capăt al mesei, inginerul Vlad propune : „Aș zice s-o luăm ordonat... o stație experimentală, cum propunem noi acum, va folosi, indiferent de locul amplasării, simultan și consecutiv, funcție de toți factorii de climă, și soarele, și apa, și energia eoliană. Datele coroborate indică dificultatea, ce-i drept, e una de premieră europeană... să amplasăm subansambluri atît de diferite struc-

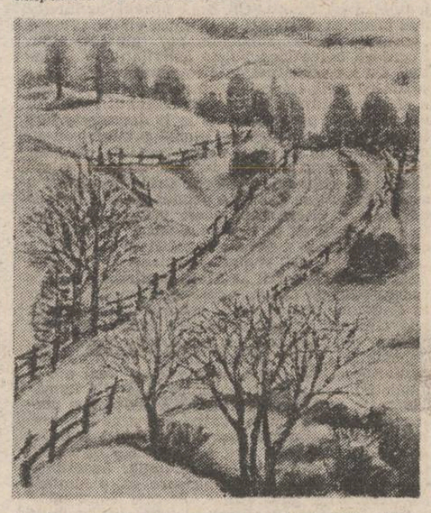

tural. Au rămas momentan descoperite doar propunerile privind utilizarea reziduurilor unei centrale atomo-nucleare. Subiectul am să-l dezvolt personal la București, poate mă va ajuta și tovarășa Rucăreanu...“ La invitația lui Dan Ion Vasilescu, toți se grupează și privesc machetele unei stații-pilot, executate jos, în stațiune. Își dau explicații reciproc, sînt febrili și zgomotoși, ca la o festivitate de premiere. Apare și salvamontul care, timid, cu toată statura sa impresionantă, ascultă deoparte. Cînd e în fine zărit de cineva, îndrăznește : „Ziceam că azi, barem acum să vă mișcați oleacă. Nu strică să vedeți muntele... e-o vreme minunată, zău așa“. Vasilescu, venind în dreptul lui : „Dragă tovarășe, îți înțeleg nerăbdarea... mai devreme ți-am aprobat propunerea, fiindcă și eu cred că-i binevenită o mică excursie... Nu înainte de-a ne termina aici treaba, ca să zic așa, peste mai puțin de-o oră sîntem gata de-orice“. Salvamontul își mîngîie barba stufoasă, vag înzăpezită, joacă de pe un picior pe altul : „Mă gîndeam să prindem lumina puternică. Nu știi niciodată cînd se-ascunde soarele iar Dv., pe-ntuneric, nu sînteți“ — își îndulcește glasul — „prea obișnuiți“.

Între timp, s-a produs totuși o destindere pentru că au pătruns cei doi Saint-Bernard care, acum, se ciocnesc de picioarele tuturor, adulmecă, cu lenească dignitate, pe fiecare-n parte, își freacă spinările de masă și scaune, ba se și ridică cu labele pe bordura mesei, ca și cum ar vrea să distingă mai de-aproape planșele și machetele. „Atunci... ca să zic așa, program de voie“, glăsuie Vasilescu în murmurul și foiala generale. A încercat să glumească, timbrul vocii lui avu ceva atît de sărbătoresc, încît colegii își spun din priviri : „Ce-o fi cu Dan Ion ? A primit vreo moștenire ?...“

(Fragment din romanul „Sfîrșit de mileniu în București“).

Alexandru Ciucurencu: „Flori“

vasile zamfir

Grîne coapte

Prin grîul copt și mirosind a pîine
Plutește aburul statorniciei
Lumină limpede, purtînd spre mîine
Strălucitoare razele cîmpiei.

Tîrziu, cînd seara lung sună din greieri,
Sub licărul luceafărului blînd,
Snopi mari de amintire vin să-i treieri
Și să le scuturi spicele pe rînd.

Azi

Din fiu pînă-n părinte
și mult mai înapoi,
Un lanț de foc și-aprinde
inelele în noi.

Iubito, suie drumul
potecilor subțiri.
La geamuri arde fumul
bătut de amintiri.

Cu fluturi albi să scrie
azi soarele-n zăvoi
senina bucurie
a proaspetelor foi.

Slăvită țară

Cîntarea-i nesfîrșită, ca o mare.
Desfac cu fruntea dulcea ei cărare
ca s-o-nțeleg întreagă, pentru cînd
voi fi pămîntul înflorind în gînd

Nu teamă mi-e că vreodată
nu aș putea să fiu garoafă luminată
de-nțelepciunea dorului nespus,
mi-e teamă cînd văd soarele-n apus

că-n zorii zilei nu i-aș putea ține
mantia grea, bătută din rubine.
Cînt pentru el și pentru toți cei care
se încălzesc sub raza lui cea mare.

Cîntarea nesfîrșită mi-e lumină
trecîndu-mă-n o patriei grădină
cu pasul demn și inima curată.
Slăvită fie țara minunată.

Sfîrșit de toamnă

Trecută-i toamna. Se aud în cer
ninsorile sunîndu-și dorul lin.
Sînt drumurile flacără de fier
topite-n harfe și în vin.

Cu stele plouă și cu lună
pe dealuri rătăcite de prigorii.
Pe vatră curge candelă străbună
și inima pe șindrile viorii.

Cu aripi plouă, cu pămînt
din care-au răsărit mereu minuni,
să cînte lumea vieții întinzînd
lumină, pîine, fragede cununi.

Poeme de ion horea

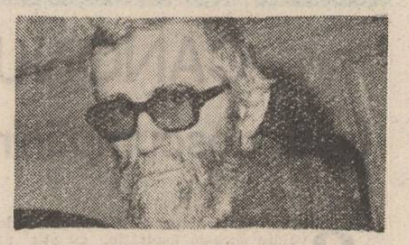

EPIFANII

* * *

voi spune-aceleași vorbe pîn-la moarte
chemînd pe oarecine, ca un cuc,
cît drumurile țării-or să mă poarte
și spre Ardeal o fi să mă mai duc.
din casa mea n-a mai rămas nici urmă,
ograda ei e-n seama nimănui,
și totuși, totuși, gîndurile-n turmă
pe-acol' mă duc, spre tot ce-a fost și nu-i.
ca un blestem în carnea mea tot scurmă,
să spui de tot, cît mai ești viu să spui !

* * *

lumineze-mi înainte drumul țării
prins în rafuri,
sălciile să-mi așeze foi uscate vrafuri,
vrafuri,
fie-mi cumpăna fîntînii de mirare și izbindă
pînă-n marginea ogrăzii steie-mi sufletul
la pîndă
nici o umbră să nu treacă fără vama lui
știută
cu foșnirile din brusturi și otrava din cucută.
nu-i drept să se plece gardul și-i păcat
să taie prunii
cîneva întors cu vremea de la marginea
comunii.
vai, din iarbă se ridică zidul casei alb
ca varul,
vatra coniei nu poate ține sub cenușă jarul !
lumineze-mi drumul țării, să mai spun
adu-mi aminte
umbră tu, neodihnită, a pămînturilor sfinte !

* * *

pe cei ce nu se-arată la cină, gîndul lese-i,
poate sînt duși la tîrguri, poate au rînd
la moară.
tot mă mai văd în casă cu-ai mei în jurul
mesei
și parcă nimănuia nu-i era dat să moară.
cînd o lăsa din oală în abur să sfînțească
pe cărpător, ca-n cina de taină, și tăiată
cu ața, mămăliga-n lumina ei cerească
ce binecuvîntare ne aducea de-odată !
mai poți vedea o clipă măcar acea icoană,
cînd vorba spusă parcă se-amesteca în blide
și nu știam cum viața pe-afară trece-n goană
și timpul ca un taur răstoarnă și ucide.
de hotăreni, nici vorbă ! și cui ar fi
să-i pese ?
răzbunătoare, iarba își ia din tot uiumul.
să lași povestea celor de mult neînțelese ?
neputincioase vorbe și gînduri cu duiumul !
pămînturile-s pline de grîne și ovese,
acății, tot pe-acolo, alături cu drumul.

* * *

dar trebuia să mai ajung odată,
să fluier dinspre Ogra, să mă treacă.
luntrașul mai întîrzie oleacă
și-i prinsă-n lanțuri luntrea lui ciudată.
tot o să-ajung, încolo, spre ojină !
numai de-ar fi să văd pe oarecine
măcar cu umbra sălcilor vecină
cum înainte-n drumul țării vine.

ce ape tulburi trec pe sub răchite,
ce nouri peste Ripa Morii zboară
ca niște păsări negre, rătăcite,
de care spun aici întîia oară.
ce locuri mă așteaptă, izbăvite
de cît a fost să rabde și să doară !

* * *

cîtă-ndoială, cîtă teamă de un cuvînt
ce nu se-arată
să fie neamul meu într-însul cu fața
lui adevărată
să fie drumul țării-n praful stîrnit al zilelor
de vară
să fie dealurile duse în nelumeasca lor
povară
piriul ce-mi arată puntea de multă vreme
nevăzută
și gardul meu din amintire care se lasă
și se mută
să fie sufletul ogrăzii de dimineață
pînă-n seară
stupina-n scîndură sfințită cu duh de miere
și de ceară
și cumpăna fîntînii prinsă între pămînt
și cer să fie
și boștinarul cite-odată trecînd încolo
pe cîmpie
să le mai văd măcar o dată, să le mai știu
măcar din urme
cirezile pe continuturi, pe coasta Pojoriții
turme,
și ploile în puhoiere și nopțile cu lună plină
și prunii grei cînd peste garduri pe uliți
crengile-și înclină,
dar cite-ar fi să se arete-n cuvîntul care
nu mai vine,
și-o teamă de sfîrșitul lumii se prăbușește
peste mine.

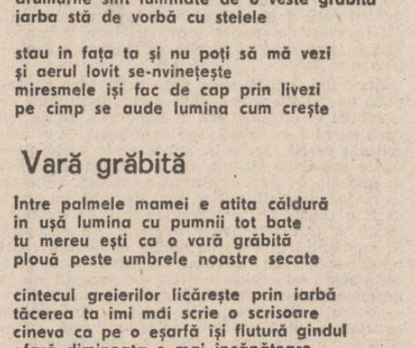

rodian drăgoi

Greutatea luminii

Ninsoarea de afară poate are dreptate
peste umeri ne picură sîngele vîntului
și tu ești urmărită de doruri uriașe
gura ți-e arsă de răsuflarea cuvîntului

sfiala ta dă buzna în casă
tu ești iubito mai vie decît viața
la radio arborii își anunță înmugurirea
sub greutatea luminii aud cum crapă gheața

Pămînturi

Eu eram mai tînăr
tu erai mai ceață
fulgii de zăpadă
chiuiau prin viață

eu îmbătrînisem
tu nu mai erai
și pe sub pămînturi
nechezat de cai

Umblu după mine

Drumul își cere dreptul de-a fi drum
turmele sînt păscute de o iarbă flămîndă
în fiecare clipă mă despart de ceva
în degetele tatei amurgul stă la pîndă

lacrimile noastre încă se joacă împreună
zăpada acoperă păsările întrerupte de vînt
cuvintele mamei au respirația caldă
eu umblu după mine doar pe unde nu sînt

Cîntecul ca o iarbă

Vîntul se rupe ca o cămașă
pe amîndoi iubito ne respiră aceeași lumină
cuvintele tale se lipesc de cuvintele mele
în casă e parcă o zăpadă străină

razele lunii mișcă perdeaua
somnul meu se agită pe-afară
tu îți dezbraci melancolia ca pe o rochie
și cîntecul crește ca o iarbă amară

Aerul lovit

Printre lacrimi înalte te găsesc rătăcită
ochii trecătorilor îmi sfîșie perdelele
drumurile sînt luminate de o veste grăbită
iarba stă de vorbă cu stelele

stau în fața ta și nu poți să mă vezi
și aerul lovit se-nvinețește
miresmele își fac de cap prin livezi
pe cîmp se aude lumina cum crește

Vară grăbită

Între palmele mamei e atîta căldură
în ușă lumina cu pumnii tot bate
tu mereu ești ca o vară grăbită
plouă peste umbrele noastre secate

cîntecul greierilor licărește prin iarbă
tăcerea ta îmi mai scrie o scrisoare
cineva ca pe o eșarfă își flutură gîndul
afară dimineața e mai încăpătoare

plastică

p

Un pictor solar

● Sensibil la spectaculoasa metamorfoză a realului, surprinzîndu-i cu subtilitate geometriile viguroase ce animă actualitatea noastră imediată, dar și atmosfera încărcată de o lumină a candorii nostalgice, Romeo Cosmovici, creator afirmat în cadrul generos al Festivalului național „Cîntarea României“, și-a făcut din cercetarea realității românești contemporane, și a celei bucureștene, îndeosebi, o adevărată profesiune de credință.

Ceea ce întreprinde azi pictorul în cîmpul artei vizuale îndrituiește sousa unui comentator, care vedea în asemenea exercițiu al ingenuității artistice suprema consacrare a aspirației umane spre armonie și elevație. Omul tinde să stabilească, în acest fel, un raport direct cu misterul creației, pe care îl personifică într-un model estetic sau numai artizanal. Cosmovici este posesorul unei bune școli de desen și frecventatorul, în timpuri revolute, al atelierelor unor reputați meșteri ai penelului, între care Băncilă, Ghiață, Ciucurencu sînt cei mai cunoscuți. În unele dintre lucrările sale, cum ar fi, în expoziția recentă, de la Galeriile de artă ale Municipiului, „Peisajul din Gorj“, evocă atmosfera și paleta lui Adam Bălțatu. Sigur că acest gen de pictură, cînd gestul creator emană dinlăuntrul ființei dăruite mai mult spontan decît metodic, și cînd pasiunea impune rațiunii, astfel de „consonanțe“ stilistice sînt de domeniul firescului.

Romeo Cosmovici consacră laboratorului său de creație nu atît timp, cît migală. Ceea ce reține în momentele, numeroase se pare, ale impresiunii optice directe, este plăcerea jocului liber în lumină și culoare. Structural și prin consecvența cu care recurge la arsenalul de teme și mijloace specifice, pictorul poartă pecetea exprimărilor postimpresioniste. De aceea, el se și afirmă cu predilecție în peisaj, desele incursiuni plein-air-iste făcînd parte din „cura“ obișnuită de revigorare a picturalității sale. Fiind, cum am mai spus, un bun desenator, notează cu un acut simț al detaliului, tot ceea ce intră în cîmpul observației sale artistice. Ar putea deveni stingheritoare o asemenea înclinație către aglomerarea de elemente descriptive, dacă, în cazul său, nu ar funcționa foarte bine un simț plastic echilibrat, un ochi antrenat și selectiv, ce abstrage din noianul de „oferte“ ale realului, acel cadru în care fiecare componentă asigură, prin propria ei identitate formală, rezoluția plastică optimă. Este vorba aici nu numai de exersarea unui instinct plastic sigur, ci și de materializarea unor ecouri culturale rafinat decantate.

Fiecare lucrare expusă întrunește, în grade diferite de dozare a uneia sau alteia dintre elementele constitutive, această rară disponibilitate a artistului pentru cromatica solară. Adînci transparențe prin care culoarea se filtrează în valori delicate și armonice („Între ape“ ; „Rustică“ ; „După ploaie“ ; „Ceață în port“), studiul atent al cerului, pe care pictorul nu-l mai reține doar ca element neutru, de fundal, ci îl integrează activ în problemele perspectivei. În alte cazuri, nurtat de pasionanta șlefuire (în atelier) a detaliilor — pietrele drumului, linia șerpuită a unei cărări pînă în vîrf de munte, mulura dezghiocată și patinată a unei case bătrînești, profilurile ciotoase și contorsionate ale unor arbori „plantați“ în prim-planul compoziției — afectează prin accente manieriste plasticitatea ansamblului. Aceasta, pentru că și astăzi Romeo Cosmovici pendulează între rigoarea scientistă a desenatorului și sensibilul poet al culorilor ce este. Poate că genul în care experimentatul expozant de azi se exprimă ideal, imperechind ambele virtuți ale personalității lui artistice, este natura statică. „Anemonele“, „Florile de toamnă“, „Portelan“, „Flori galbene și albastre“ sînt argumentele unei împliniri artistice de netăgăduit. S-a spus de multe ori că exercitîndu-și vocația (nu profesia), pictorul se ilustrează pe sine.

Un portret sui-generis asadar, declinat la nesfîrșit, în peisaj, în statică, în compoziție de gen... Romeo Cosmovici aparține, credem, unui asemenea model artistic.

Corneliu Antim

muzică

m

Poema română

● În concertul popoarelor lumii, glasul României se face auzit, în ultima vreme, cu tot mai multă pregnanță, afirmînd și susținînd ideile generoase ale unui umanism pornit din însăși natura sufletului românesc, doritor de pace și înțelegere, de egalitate și colaborare între toți locuitorii planetei Pămînt. Ziua Națiunilor Unite a prilejuit reafirmarea acestor nobile idealuri prin manifestări semnificative, muzica — limbaj universal adresîndu-se sufletului și spiritului deopotrivă — devenind mesager al gîndurilor și aspirațiilor noastre, consonante tuturor iubitorilor de mai bine, de soare și senin, într-un program ce a alăturat, inspirat, lucrări aparținînd unor mari umaniști, spirite înalte călăuzite de o nestinsă flacără interioară, de o nesecată dragoste de oameni — Beethoven și Enescu.

Poate niciînd nu a răsunat mai frumos, mai expresiv și mai definitoriu primul opus enescian — „Poema Română“ —, redată, în acea seară, sub bagheta dirijorului Horia Andreescu, la dimensiunile capodoperei, impregnată de sensuri, de trăiri emoționale ardente, determinînd tensiuni paroxistice sau momente confesive, evocatoare, de mare sensibilitate și profunzime ; o infinitate de nuanțe a dat culoare imaginilor conturate în linii ample, lumini și umbre, reliefînd paginile de mare lirism și sinceritate scrise de tînărul Enescu, prefigurînd traiectoria unei creații pe care „Poema“ o deschidea cu strălucire.

Două lucrări de anvergură din literatura beethoveniană au urmat „Poemei“ enesciene — Concertul pentru pian și orchestră în Mi bemol major nr. 5 „Imperialul“ și Simfonia a V-a în do minor — încadrîndu-se pe aceleași coordonate ale meditației și dramatismului, străbătute de fiorul poeziei și luminii solare. La pupitrul orchestrei Radioteleviziunii Române, dirijorul Horia Andreescu a realizat momente de culme interpretativă, dovedind, încă o dată, multiplele valențe ale talentului său artistic, dar și capacitatea de a mobiliza un colectiv nu o dată dificil de convins în a se investi afectiv și efectiv în actul interpretativ.

În Concertul nr. 5, pianistul Dan Grigore a realizat construcții monumentale, uneori cu durități granitice, îmbinate cu suprafețe diafane, de mare finețe expresivă : în evoluția sa, orchestra a susținut cu discreție secvențele solistice, devenind incisivă și strălucitoare în amplele „prim-planuri“.

Impregnată de un romantism ardent, cenzurat însă de rigoarea clasică pe care Horia Andreescu a știut să le contopească într-o construcție unitară, amplă și spectaculoasă în derularea către apoteoza finală, Simfonia a V-a, „A destinului“, a cucerit tocmai prin maniera în care dirijorul a reușit să realizeze edificii sonore de o eleganță statuară, dăltuite în forme de dimensiunile unui colos egal cu sine în majestuosul calm olimpian, în izbucnirile dezlănțuite, dar și în momentele de acumulări tensionate culminînd în terifiante fortissime. Jocul de culori, evidențierea sugestivă a temelor, infinitatea nuanțelor, au susținut întreaga desfășurare simfonică, constituind, de altfel, elementele fundamentale în concepția interpretativă a celor trei opusuri, contrastele, numeroasele alternări forte-piano, crescendo-descrescendo-urile impresionante marcînd expresivitatea conținutului ideatic pe care Horia Andreescu și orchestra Radioteleviziunii le-au conturat cu forță și sensibilitatea proprie adevăraților artiști.

Sonurile luminoase ale muzicii lui Beethoven, alături de întîiul opus enescian, s-au înălțat într-un imn închinat omului, demnității sale ca ființă superioară, guvernînd prin spirit însăși natura, chemare la iubire și caldă înțelegere între semeni adresată lumii, simbolic, din inima României, de Ziua Națiunilor Unite.

Anca Florea

CENTENAR CREANGĂ

CANONUL NELINIȘTII

(sau descumpănirea lui Ion Creangă)

II

O anumită structurare a narațiunii dezvăluie această aspirație, cu atît mai mult, cu cît ea poate fi întîlnită pe fiecare pagină, fie din povestiri, fie din **Amintiri.** Un exemplu, din zecile care s-ar putea excerpta : „Și cînd colo, doftorii satului, moș Vasile Țandură și un altul, nu-mi aduc aminte, erau la noi acasă și prăjeau pe foc într-un ceaun mare niște hoștină cu său ; și după ce mi-au tras o frecătură bună cu oțet de leuștean, mi-aduc aminte ca acum, au întins hoștinile fierbincioare pe o pînzătură și m-au înfășat cu ele peste tot, ca pe un copil ; și nu pot ști cît a fi trecut la mijloc, pînă ce am adormit mort, și de-abia a doua zi pe la toacă m-am trezit, sănătos ca toți sănătoșii ; Dumnezeu să-i odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său ! Și, vorba ceea : «Lucrul rău nu piere cu una cu două». Pînă-n seară am și colindat mai tot satul, ba și pe la scăldat am tras o raită". Etc.

În cazul de față, proverbul este încrustat între două enunțuri epice; alteori precede enunțul, însă cel mai frecvent îl încheie. Oricum, parimia nu este tratată cu indiferență și nici nu constituie o pletoră. Ea se situează la nivelul idealului și mărturisește, din nou, asupra tensiunilor profunde ale povestitorului. În toate circumstanțele, precum în exemplul invocat mai sus, partea întîi a enunțului epic se referă la prezentul povestirii (tratamentul la care este supus copilul bolnav). Momentele de acest tip cunosc totdeauna o amploare deosebită, ele reprezentînd firul epic propriu-zis, succesiunea necesară de evenimente, prezentată totdeauna în actualitate.

Este însă demn de subliniat că această actualitate se află, și ea, într-un registru al irealității, fiind, de fapt, o proiecție. Este totdeauna, fie fantastică (în cazul poveștilor și povestirilor), fie aparține rememorării (în cazul **Amintirilor).** Ne aflăm în fața termenului prim al unei comparații amplificate, lucru subliniat imediat prin apariția celui de-al doilea termen sub chipul proverbului. Din această perspectivă, parimiile din opera lui Creangă înfățișează, fără îndoială, spațiul rîvnit, țința care ar trebui atinsă, deși, subliniem din nou, această țintă se înscrie în teritoriul limbajului, nu al alitologiei.

Dezamăgit de oferta citadină, mult prea meschină, chiar cinică, scriitorul se adăpostește într-o fortăreață cu ziduri duble : imaginarul și idealul. Aici el pare a se simți în siguranță, deoarece ambele păveze protejează un teritoriu în care se pun de acord individul și etnia. Deprins, în lumea Humulești lor, de a trăi prin „noi", scriitorul a fost tentat să prelungească integrarea și între zidurile Iașului, plătind scump nerealista iluzie. Răspunsul va fi izolarea, claustrarea între zidurile unei „bojdeuci" înnobilate de aspirația tăinuită. „Eu" se va putea contopi în voie cu „noi" numai sub zodia scrisului izbăvitor.

Mai precis, sub zodia epicului. Ca atare, în cazul lui Creangă, epicul simbolizează discursul despre respingerea de către urbe și totodată despre întoarcerea către legea ființării în și prin grup. Aș zice că nici sub acest aspect lucrurile nu erau totuși foarte limpezi. Am în vedere structurarea povestirii precum în exemplul citat, caracteristic pentru întreaga operă.

Să detaliem. Proverbul reprezintă prin sine însuși o istorie concentrată. „Lucrul rău nu piere cu una, cu două" are aspectul unui rezumat narativ, particularitate ce transpare fără ecnivoc în alte locuri („toată paserea pe limba ei pierde", „pierea rea și răpănoasă ori o bate, ori o lasă" ș.a.m.d.). Cele două elemente ale comparației (scena epică propriu-zisă și rezumatul conținut de proverb) sînt puse în legătură, obișnuit, prin modalizatorul „vorba ceea", care, în sintaxa povestirii, are rolul prezumtivelor „ca și cum", „de parcă". Între istoria „eului" și istoria, concentrată, a mitologiei etnice, contopirea nu este deplină, ci așezată sub semnul dubiului. Aglutinarea nu a fost posibilă, impactul cu orașul s-a imprimat adînc în spiritualitatea lui Creangă, producînd o fisură care nu s-a putut reface vreodată. Reconstituirea imaginarului și a idealului are loc în umbra tristeții de a nu se realiza în întregime, chiar de a nu se fi realizat decît sub semnul probabilității („de parcă era toată lumea a mea", „parcă-mi saltă și acum inima de bucurie"). Un scepticism discret se anunță prin construcția ipotetică, scepticism gata oricînd să invadeze ansamblul.

Ion Creangă nu este însă dispus să accepte prea repede declinul și se oprește la o atitudine stoică, la o înțelepciune izvorîtă din fondul ancestral al etniei. Mijlocul prin care se înfăptuiește metamorfoza este umorul. S-a discutat mult despre sursa acestuia, despre chipurile sub care el se prezintă. Ipoteza noastră despre aspectul defensiv al umorului lui Creangă, față cu agresivitatea sentimentelor de înstrăinare de „noi", de anonimia protectoare a acestuia, pleacă de la constatarea că ipoteticul din construcția epică semnalată mai sus se axează în a doua lui parte pe proverbe. Iar acestea, pe lîngă faptul că sînt oglinda lui „noi", primesc în mod frecvent conotații hazlii. În exemplul citat mai sus lucrul apare cu claritate. Proverbul nu numai că oferă garanții în ce privește rostul insului, existența lui printre ceilalți, dar și previne totodată, prin umor, asupra unei prea mari încrederi în fuzionarea deplină. Cel puțin sub acest aspect, individualismul citadin intră din nou în discuție, spre a submina uriașa seducție pe care o exercită universul rural. Geniul îl oprește și aici pe Creangă de a fi univoc.

Pe de altă parte, formule înghețate fiind, parimiile dau garanția reușitei prin categorial — unul din aspectele cele mai șocante din opera humulesteanului, vastă asamblare de tipare ale limbajului. Scriitorul preferă expresia pietrificată, instituționalizată, deoarece află mai lesne prin ea o modalitate de înfăptuire a simetriei, aceasta constituind un alt țel, urmărit neînduplecat.

Dincolo de acest caracteristici, se prezintă un Creangă mult mai puțin pitoresc și hîtru decît în genere a fost descris, dar mult mai omenește neliniștit. El este un complicat, ascuns sub haina indiferentismului naratorial pe care îl presupune vitalitatea actului de a povesti.

Dan Mănucă

GÎNDUL LOR

M-am minunat adesea în adolescența școlară — or mai fi făcut-o poate și alții, căci naivitatea dimpreună cu buna ei soră, neștiința, alcătuiesc un abur care abia atunci luptă să se ridice de pe ochii sufletului — de ce George Călinescu, pentru noi netăgăduitul maestru de ceremonii la curtea literelor române, statutase Pantheonul clasicismului literar național sub forma triadei de aur : Eminescu—Creangă—Caragiale. Zeități primordiale independente și — cine ar cuteza clasamente la un asemenea nivel ? — funciarmente egale.

Personal, căutam însă pe atunci la lumina rece a unui singur astru. De abia mai tîrziu, învățîndu-mi ochiul să vadă și urechea să audă, am distins alături de melodia dureroasă eminesciană, încă o notă neliniștitoare, constantă la rîndu-i, a modului nostru de simțire : drama absurdă, doar aparent carnavalescă și frivolă, zeflemeaua a tot și a toate caragialiană. Același sentiment copleșitor de descoperire a geniului. Aceeași senzație voluptuoasă și cumva iritantă a perfecțiunii. Pendularea între sublim și ridicol, între viziunea înaltului și derizoriul ilariant al existenței domestice, componentele Eminescu și Caragiale din sufletul fiecăruia dintre noi, dă-a pururea îngemănate, îmi apăreau în sfîrșit cheia perfectă de descifrare a specificului acestui loc.

Dar Creangă ? Alături de dînșii ? Cum ? De ce ? De ce ar fi pînă la urmă el... mare ?

Pot invoca acum, păstrînd rezerva unei reveniri necesare, un argument — unul singur, simplu și suficient — cîștigat cu scurgerea anilor. Citindu-l pe domnia sa. Citindu-i pe cei mari în general. Comparîndu-i. Re și recitindu-l. Încercînd prin analogii să explic, spre propria limpezire, savoarea paginilor sale, în sfîrșit revelată. Fascinația. Dincolo de frumusețea recunoscută a limbii, cu meșteșugite mlădieri de frază, sau de măiestria tehnicii narative, pentru care ar face bine să-l invidieze recenții săi tovarăși de condei, inovatori în arta prozei. Iată o temă care ar merita ea singură o dezbatere separată.

Revenind, există oare vreo grilă care suprapusă operei literare a unui autor, indiferent de mărimea ei centimetrică în bibliotecă, să decidă dacă ea este genială ? Audiența largă — primul criteriu ce îți răsare în minte — în toate straturile masei de cititori, de la vlădică la opincă în materie de gust și educație estetică, reflectă, în majoritatea situațiilor, mai degrabă un efect, decît o cauză. Orice încercare însă de sistematizare a caracteristicilor operelor de excepție, în momentul în care se obligă să devină riguroasă — deci cu adevărat lucrativă — nu reușește decît să creeze o listă de excepții de la normele impuse. Pentru a micșora numărul lor — operație de corecție în mers — sînt slăbite restricțiile, pînă cînd, în cele din urmă, criteriile devin laxe, pulverizîndu-se. Rămîn însă cîteva observații de bun simț ; condiții necesare, nu și suficiente. Printre acestea, primus inter pares, faptul că fiecare operă de geniu aduce cu sine, dezvelind, o lume aparte. Proprie. Uneori depărtată de cea reală. Ține de măiestria artistului ca deosebirile să nu fie șocante, iar mimesis-ul aparent să ne adoarmă vigilența. Nu o lume artificială, modelată cerebral, ci una dăruită prin nesfîrșite chinuri, din propriul înăuntru. O lume asemeni sinelui. Mulți purtăm, conștient sau nu, povara unui univers lăuntric. Cîți n-am tresărit, ascuțindu-ne auzul, la zvonul de luptă, perceput din propriile depărtări ? Este însă numai menirea artistului să se scufunde și, prin eforturi titanice, întîi să închege, apoi să exprime ceea ce zărește cu ochii întorși. O astfel de izbîndă — iată argumentul promis — a repurtat Ion Creangă.

Aparent, lumea propusă de humulesteanprezintă o ruptură : de o parte poveștile, de cealaltă „Amintirile...". Cu o dihotomie implicită, ca de la fantastic la real, „Amintirile..." constituind, după unii, o etnografie — ce-i drept, literaturizată — a satului moldovenesc, la mijlocul secolului al XIX-lea. Călinescu remarca însă că Ion Creangă este, paradoxal pentru gradul său de instrucție, un scriitor livresc. Adică, încerc să rafinez, autenticitatea și pitorescul spumos constituie doar primul strat, fermecător, dar superficial al scrierilor sale. Livrescul denunțat de către divinul critic decurge însă nu din vehicularea unor motive cărturărești, ca la alții, ci — caut să-mi explic — din senzația de lume făcută, nu copiată. Creangă nu pare, nici măcar în „Amintiri...", un descriptor, ci un demiurg. Va fi existat, desigur, în real, odată un Nică al lui Ștefan a' Petrii, s-or fi petrecut și felurite întîmplări ale acestuia într-un Humulești istoric, ceea ce ne aduce însă în fața ochilor marele povestitor este un univers sublimant, scăldat în lumină magică. Se întrezărește, de alci încolo, o difuziune subtilă, între cele două tărîmuri, presupus distincte, inventate — sau poate mai bine descoperite și explorate ? — de Ion Creangă. Un univers unitar, o lume anistorică, stagnantă, un sat ancestral, cu personaje bizare și poznașe, în care mătușa aprigă din „Amintiri..." este vecina soacrei cu trei nurori și unde Nică fi joacă feste — să zicem — cumătrului Stan Pățitu'. O felie de cosmos incremenită, edenică, de la începutul timpurilor. Elementele istoricizante, strecurate abil, par doar ingrediente menite să confere nitate arhetipală, necristalizată în clase sau grupuri sociale, în care împăratul însuși — judecînd după ușurința cu care este abordat — se înfățișează doar ca un țăran mai instărit. Fără morgă sau etichetă stînjenitoare.

Fenomen interesant, propriu și el marilor artiști, este însă osmoza neașteptată între operă și autor, prin care nu mai reușești să discerni cine pe cine zămislește. O lume, iată, plăsmuită, care prin contorsiuni misterioase își naște la rîndu-i propriul creator ! Nu cred să fie o speculație gratuită, dar la fel ca Dostoievschi în subterană, precum, mai aproape de noi, Caragiale, om sucit, între amici la berărie, la fel deci Creangă este deplin asimilabil lumii scrierilor sale, cetățean de onoare al universului personal de fantasme. Ghinionist ca Dănilă Prepeleac, petrecăreț și hîrșit în cele lumești ca Ivan Turbincă, persuasiv, abil — coțcar într-un cuvînt ! — ca Moș Nichifor, însetat și înfometat așișderea cu Setilă și Flăminzilă la un loc, sărac... precum el însuși, nu-l putem închipui pe Ion Creangă decît dizolvat în opera sa, al cărui personaj principal a fost să devină. Trăgînd în ciorile de pe turlele Goliei, difuzînd erezia antiunionistă, sau într-o bojdeucă mitică, gigant, printre hîrdaie, ulcele, pisici, punînd țara la cale cu fratele Mihai, el reușește și în viață să creeze iluzia unui alt fel de tîrg, suprapus orașului real, un Iași feeric, miraculos, capitala noastră eternă de visare, un Iași pe care, deși nu sînt moldovean, personal îl iubesc cu disperare. I-am străbătut adesea ulițele, am coborît pe înserat în Sărărie, apoi spre Țicău, pîndind avid două umbre uriașe... E un tărîm fragil, unde trebuie să pășești cu grijă și sfială, prudent, precum pe pămîntul vechii Elade, acolo unde legenda era la ea acasă și nu cutezai, îmi închipui, să batjocorești un biet cerșetor, căci, de sub umbra glugii lui, riscai să te întîmpine ochii goi ai lui Homer sau licărirea vicleană a lui Ulise...

Putea fi Ion Creangă, personajul fabulos, acest năzdrăvan rabelaisian, cuprins în tiparele lumii reale ? La adevăratele sale dimensiuni ? Înghesuit în vreo funcție oficială, înregimentat cu adevărat într-o doctrină sau superstiție — el, răspopitul ! — imburghezit, scrobit, serios, tronind la reuniuni politice sau culturale, el, turbulentul ? Iată un veșmînt ce nu-l încăpea și în care nici noi nu vrem să-l imaginăm. Îl preferăm — îl adorăm ! — pe acela hărăzit de soarta însăși și pe care, oricît i-ar fi fost de greu, l-a îmbogățit cu bonomie de țăranoi, de necioplit, bufon de geniu, la sindrofiile domnești. Uriașa, colosala vocație histrionică a marilor artiști...

Întreba Gheorghe Panu pe Eminescu, mirîndu-se, ce vorbește el tot timpul cu Creangă în lungile peregrinări prin Galata, prin Păcurari, prin Copou, în hanuri și circiumi ? Ar fi putut însă pricepe ? Cum pun ei foc la marile cazane, cum păsesc alături prin aburii altor lumi ? Cum trosnește verbul și se nasc în alchimii vedeniile de fum ? Cum lumea se îndoaie și crapă, spre a se revărsa într-o realitate mai înaltă ? Eminescu zîmbea sobrului memoralist și răspundea — notează acesta — evaziv : vorbim și noi ce ne trece prin minte ! Ceea ce nu a văzut Gheorghe Panu, sau n-a consemnat nepricepînd tîlcul, este că fratelui Mihai îi înflorise în colțul gurii un zîmbet subțire. Asta pentru că răspunsul fusese doar în aparență umil, sau echivoc. Ei doi, chiar așa, vorbeau doar ce le trecea prin minte. Numai că, vezi, de aici și prin aceasta începe cu adevărat minunea : Gîndul lor ! Iar eu mă întorc și zic să ne îndepărtăm pe vîrfuri, să nu-i deranjăm cu întrebări mătînge — că, adică, ce vorbesc ei atîta, că dacă și de ce sînt mari — să-i lăsăm așa, pe vecie, umăr lîngă umăr, să-și depene unul altuia, nimic mai mult decît ceea ce le trece prin minte...

Septimiu Stoica

VITALITATEA PROZEI

Urmare din pag. a 2-a

apă din bodincă" ; „Adîncul cu pereții viscoși și stîlpii de întuneric lărmuie, scapără, clînchetul trece din armătură în armătură, se sparge în bolți, apoi în imense cortegii".

Cum se vede, impresia de densitate a verbelor, pe un anume spațiu dat, dacă se poate spune astfel, nu este obținută exclusiv prin verbe ; **toate** luminile de reflector aruncate aparent capricios de prozator din varii unghiuri, în diverse colțuri etc., etc. dau în mod practic o impresie de continuă mișcare, de continuă zbatere dinamică alurit-ajuritoare-neostenită.

Nu mai puțin, se sesizează că, în atîtea contexte neistovit-zbuciumate — în cuprinsul cărora adjective circumscrise unor tonalități fumegoase și sumbre se alătură verbului aflat sub cupola unei acustici sparte, de o stridență fericit insinuantă esteticește la lectură — peisajul fiind conturat din detalii circumscrise unor indicibile nuanțe ale hăulitorului, ale hohotitorului, acestea din urmă sînt adunate apoi cu decizie într-o pînză concepută în maniera unor Breugel cel Bătrîn ori Goya, mereu trimițîndu-se gîndul (în actul contemplării) la un țipăt reținut, cu dificultate supremă, în git. Toate se petrec parcă într-o stare de somnolență terifiantă în care cufundarea în neant nici măcar nu mai poate fi percepută ca atare, datul solemn amestecîndu-se cu cel viscos, grandiosul cu grotescul ca-ntr-un adevărat sfîrșit de lume : **„Liniștea părea a se țăndări odată cu plesnetul sec al parbrizului, cu avalanșa de trozniturl, vaiere ascuțite și prelungi, bufnituri seci, peste care se năpustesc vijelios, un copac negru, scorburos, unul singur, retezat ca de fulger. Copacul se pierdu în beznă, și în urmă, ca trăznetul dezlănțuit din senin, prin golul parbrizului, se răsfirară crengile cioturoase, umede și amenințătoare. Îi curgea sudoarea șiroaie pe corp, pe sprincene, iar pe git simțea o usturime insuportabilă (...) Orb, surd, amorțit, plutea într-un ghem piclos, suspendat între somn și trezie".**

Este limpede că într-un atare univers de o duhnitoare apăsare umanul este copleșit, ca în sculptura asiatică, de nesfîrșite, halucinante proiecții grotesco-teatrolcgice. Iar pentru a li se opune, umanul însuși trebuie să capete o alură fizică de un epopeic compact, plămădit fiind dintr-o materie pietroasă, de o soliditate nefărîmițabilă în vreun chip. Este materia din care este plămădit fizicește Dumitru Dem. Ionașcu însuși — omul. Dar nu doar pentru a crea o necesară galerie de **alter-ego-uri** (cu atît mai acuzate a fi ca atare, cu cît nu o dată personajele în cauză aparțin unor structuri care, iarăși ca scriitorul însuși ca om, se îndreaptă cu solemnitate spre bătrînețe), găsim cu apăsată frecvență astfel de indivizi în literatura autorului, ci și fiindcă, conform unei necesități artistice adînci, deja menționate, bazalticelor alcătuiri ale unui anorganic ori vegetal, aflat într-o revărsare spumegîndă, se cuvine să li se opună digul unei entități omenești fizicește de neclintit, astfel putindu-se evita o revărsare de diluviu — fie că „materia" acestuia din urmă va să fie cărbunele, apa, ceața, noaptea. Acest erou va fi fie un „presupus bărbat din est — statură înaltă de atlet, cu capul mare și greu, sever cu sine", fie un alt bărbat care a împlinit deja 60 de ani, „statură voinică, de uriaș, grumaz gros, fața rasă proaspăt, rămasă tînără și mîini zdravene". La treapta de sus eroul va uni atributul forței osaturii cu a forței adusă de virstă și gîndire. Mă refer la portretul acelui tînăr director Titus, împlacabil, chiar și față de propriul său tată, în ducerea la bun sfîrșit a unor decizii salutare, om ce respinge ferm sentimentalismul superfluu — perceput a fi în ultimă instanță un obstacol ca acele decizii înseși să fie adoptate — un bărbat cu fața aspră, cu ochii duri. Dintr-o plasmă asemănătoare este alcătuit și acel Sărindar, la care totul sugerează o forță zgrumțuroasă, opusă prin toate datele ei categoriei grațiosului, și, tocmai de aceea, de neclintit : **„Era chel, avea ochii îndepărtați, ca la ciini, o bărbie îngustă și nări largi".**

Forței răvășitor-simfonice a beznei i se opune, în cele mai bune pagini ale acestui prozator, o vitalitate granitică a umanului.

NUME ROMÂNEȘTI

„Culorile" oamenilor (I)

La români, ca de altfel și la alte popoare, numele de familie, așa cum le înțelegem astăzi, au apărut tîrziu. Ele au fost precedate de supranume sau de porecle acordate după anumite proprietăți fizice sau morale remarcate de comunitatea în mijlocul căreia respectivii denumiți își duceau viața. Nimic, deci, mai normal decît ca unui om mai scund să i se spună bunăoară **Scurtu.**

Practic, e vorba de un proces mental simplu, de asocierea unei caracteristici fizice a unui om cu o caracteristică evidentă a universului real înconjurător.

În aceste condiții, legătura dintre persoane și culori apare ca foarte normală. Vechimea ei este atestată de creația folclorică și este suficient să ne amintim de **Împăratul Roș** ori de **Împăratul Verde** preluați și de Ion Creangă în binecunoscuta poveste a lui Harap-Alb (iată o altă culoare a unui om !), pentru a ne da seama că această relație este una dintre cele mai vechi în procesul de acordare a supranumelor. **Roș** sugerează fie un om cu părul roșu (prezent și cu anumite trăsături negative în folclorul multor popoare), fie un tip coleric, roșu în obraji, în timp ce **Verde** trimite la un ins cloroticc, poate suferind de bilă, și, eventual, mai slab de caracter. În cazul basmului este evident vorba de conotații acordate numelui și culorii, în viața socială ele nu sînt neapărat obligatorii, deși la primul denumit va fi existat poate o motivație.

O privire în trecutul poporului român ne arată că asocierea oamenilor cu culorile este foarte veche, continuînd de altfel o tradiție latină, și a fost probabil unul dintre primele procedee de acordare a supranumelor.

Un boier **Albu** apare în documentele Țării Românești la 1415, iar un alt **Albu,** precursor al familiei **Albotă,** poate fi găsit în Moldova, la 1443 (**Cf.** N. Stoicescu, **Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova,** București, 1971). Derivatele de la **alb** sînt astăzi multiple în onomastica românească și se supun toate sistemului autohton de derivare a numelor : **Albescu, Alboiu, Albici** etc. sînt nume cu mare răspîndire pe toate teritoriile românești.

Cît de direct era legat numele de caracteristicile persoanei denumite, în mintea oamenilor, ne-o demonstrează o neașteptată formă feminină dintr-un zapis de vînzare, scris la Bacău, în 1581 : „Am vîndut nepotu-mieu, Ignat Doboș și surorii sale **Albei** preuteasii..." **(Documente și insemnări românești din secolul al XVI-lea,** București, 1979, p. 155). Desigur, nu trebuie să credem că această persoană este neapărat... **albă** (blondă, căruntă sau palidă), dar, fiind vorba de o femeie, oamenii au fost tentați să vorbească despre o **Alba,** soția lui **Albu,** nedespărțind abstractul de concret și menținînd acordul adjectivului cu genul natural.

De la trăsături asemănătoare cu cele ale omului „alb" trebuie să fi plecat și individualizarea celor care au în nume mult discutata rădăcină **băl-** asupra căreia a atras atenția încă B.P. Hasdeu. Examinînd toate aprecierile făcute pînă în prezent, Gr. Brâncuș, în **Vocabularul autohton al limbii române** (București, 1983), consideră că este vorba despre un probabil cuvînt autohton, cu sensul de „blond, alb", derivatele fiind **bălai, bălan, bălaș,** în care recunoaștem deja multe nume proprii, la care se adaugă **Bălăiță, Bălăieș, Bălănescu, Bălănică, Bălășoiu, Băleanu** etc., întîlnite numai ca nume proprii. Desigur, mulți cititori pot adăuga la această serie de derivate altele pornind de la **băl-,** nedemonstrînd altceva decît că ne aflăm în fața unei rădăcini și, respectiv, a unei teme, foarte productive, tocmai pentru că reflectă o caracteristică atribuită unei persoane fizice pe baza unei trăsături proprii.

Autohtonă sigură sau numai presupusă ca atare, rădăcina **băl-** cu semnificațiile „blond", „alb", „(animal) cu pată albă în frunte", rămîne o temă deosebit de productivă în alcătuirea numelor proprii românești și pune sub semnul întrebării unele etimologii date de I. Iordan în DNF, de tipul : **„Balaș :** variantă a lui Balázs (vezi **Balaj)** sau bg. **Balaš" ; „Bălaj ;** ung. **Balázs** „Blasius", cf. **Blaj",** etimologii care, pe lîngă faptul că nu explică nimic, intră și în contradicție cu etimologia dată în același dicționar lui **Blaj :** „sl. **Blaž ;** cf.n. top. **Blaj(ul)". E** mult mai simplu și mai aproape de sistemul românesc de formare a cuvintelor să considerăm că atît **Bălaș,** cît și **Bălaj** derivă din vechiul **băl-** răspîndit pe întregul teritoriu românesc.

Desigur, o caracteristică la fel de evidentă ca „alb" nu poate fi pentru un om decît... „negru" ! Sau, dacă interpretăm, „brunet", „smead". Dar, despre **Negru** vom vorbi data următoare.

Cezar Tabarcea

Țara în lumina reportajului

Urmare din pag. 1

de mulajele de hîrtie și intra în spațiul realității, începînd să funcționeze, prototipul primei rame de metrou. A pornit de prima dată. Și de pe fețele participanților umbra îndoielii a fost ștearsă de lumina unei satisfacții unice. Dar și a unei mari emoții. Cît din nervul cuvintelor mai poate exprima azi acea unică vibrație ?" (...) „În măruntaiele subpămîntene ale bătrînului București bătea încă pulsul activităților de șantier. Cu toate acestea, la 5 septembrie 1978, președintele țării, împreună cu membrii guvernului a efectuat prima călătorie cu metroul. Inginerul era și atunci prezent. Ca și la **19 decembrie 1979** (s.n.) cînd s-a inaugurat oficial primul tronson de metrou. În peisajul atîtor premiere tehnice, științifice, arhitectonice, feroviare, miniere, arheologice, edilitare, inginerul **Caius Miculescu** a mai adăugat una (...) Este primul om care a condus pentru prima oară acest vehicol subteran, la noi". „Iată cît de repede a trecut un deceniu de cînd metroul a devenit o realitate cotidiană a capitalei noastre. Pagini exmplare sînt și cele care dau titlul cărții **„Ștafeta continuă",** în care vedem cum un om de excepție, vechiul director al Combinatului de utilaj greu Craiova, Gheorghe Gheban, transmite ștafeta celui mai tînăr director din ramura constructoare de utilaj greu, Constantin Popeci, 39 ani, în 1934." Iată cuvinte ce definesc experiența de o viață a unui om și totodată pulsul unei epoci unice în istoria României." De aceea cred că după «A fi» pentru personalitatea unui tînăr, pentru formarea lui, verbul cu cea mai gravă rezonanță este «A învăța». Amîndouă definesc aici, azi, o stare de spirit. (...) Performanța a devenit posibilă. Accesibilă. Culoarul pe care se aleargă spre ea, e luminat de experiența generațiilor. Ștafeta continuă..." Aceeași ștafetă continuă există în paginile cărții lui Marian Constantinescu și atunci cînd asistăm la un alt eveniment de excepție al acestor ani ; „Otopeni, 23 martie 1983. Primul Rombac 1 — 11 (One Eleven) a decolat în zbor inaugural pe linia care unește capitalele României și Marii Britanii". Făcînd o enumerare succintă a priorităților românești în acest domeniu, autorul se întreabă pe bună dreptate : „De ce sîntem noi românii o nație fascinată de zbor ? De ce nu ne-am dat în vînt după mări călătorii navale ? Doar Marea Neagră, Dunărea, riurile interioare ne erau mai apropiate, mai accesibile". Iată și posibilul răspuns oferit de autor. „Poate că zborul la români exprimă mai întîi dorul spre o năzuință. Poate că datorită îndelungatelor potrivnicii istorice, de la vînturile spulberate ale popoarelor migratoare pînă la dorința unirii istorice, veșnice, noi românii ne-am îmbrăcat copiii în hainele statorniciei și ale visurilor înalte. Poate că primul dintre acestea s-a născut odată cu săgeata slobozită din coarda arcului. Poate !"

A doua carte, subintitulată **„reportaj",** este **„Trestia de oțel"** de Nicolae Stelea (Ed. Cartea Românească, Buc. 1989). Și în paginile cărții sale se simte bătînd pulsul creativității românești. Viața de zi cu zi a reporterului în galaxia platformei industriale a Uzinei Republica îl face să noteze : „Viteza de implantare din mers a noutăților tehnice, neobișnuită pentru noi, este foarte greu de prins în cronica scrisă. S-ar alcătui tomuri uriașe despre fiecare oră, s-ar clădi, pentru a le adăposti, alte edificii, similare ca mărime cu cele despre care se scrie". În alt loc citim lucruri scrise cu neascunsă mîndrie : „Există un senzor puternic în această întreprindere și în altele la fel de mari, întreprinderi cu tradiție, generatoare de profunde schimbări în întreaga evoluție a societății românești. Atenția generală se îndreaptă spre platforma industrială ce cuprinde și uzina de țevi, o armată de reporteri sînt în preajma realizărilor de aici, pentru că de aici se dă tonul în multe din inițiativele ce generează înfăptuirea împlinirilor așteptate".

Această carte e un reportaj complex structurat în 47 secvențe ce surprind, ca un film de lung metraj, viața unei uzine în diversele ei ipostaze. Într-o secvență numită **„Piedoarie pentru ginditor",** aflăm aceste lucruri delicate și instructive. „Sîntem din ce în ce mai conștienți că în locul «inimoșilor» de ocazie, or să apară, dacă nu au apărut încă, cercetătorii, oameni cu experiență în susținerea celor mai bune soluții ce trebuie adoptate, căutătorii de formule în care experiența creatoare să capete maximum de eficiență. Apare evident în această variantă saltul pe care îl face grupul ce-l include printre membrii săi pe cercetător, sau trecerea de la munca de rutină la cea de concepție, la îndemina oricui dorește să o facă. În 1972, la Uzinele Republica s-a constituit un colectiv de cercetători și proiectanți. Majoritatea proveneau din producție. Pe lîngă aceștia, au mai venit tineri absolvenți ai Politehnicii **(printre care și autorul acestor rînduri, dornici să prezinte în formula nouă noțiunea de ginditor)".** (s.n.). Cartea lui Nicolae Stelea este cu atît mai prețioasă, deoarece ea vine din

Desene de Raluca Grigorcea

partea unui om ce acționează în interiorul fenomenului uzinal, un gînditor ce participă direct la scrierea romanului revoluției tehnico-științifice într-o mare uzină a țării. Subtitlul **„reportaj"** de pe coperta cărții nu e de fapt decît o convenință ca multe altele, autorul de față oferindu-ne această primă formă reportericească a romanului unei mari uzine românești.

A treia carte la care ne referim este **„Lumini hunedorene"** de Miron Țic (Ed. Facla, Timișoara, 1989). Pașii reporterului se îndreaptă de această dată spre punctele cheie ale unui întreg județ — Hunedoara. Cartea se înfățișează ca „o călătorie în peisajul generos al vetrei natale". Se începe cu „Valea Jiului, adevărată planetă a cărbunelui, Termocentrala Mintia-Deva. Hidrocentrala de pe Riu Mare Retezat, vetrele de foc ale Hunedoarei, iată doar cele mai importante semne-simbol pe care acest perimetru dacic le-a înstelat pe cerul țării. Ele, în primul rînd, sînt semnele marilor izvoditi și împliniri realizate în județul Hunedoara, precum în întreaga țară, după cel de-al IX-lea Congres al partidului, în epoca de aur, cu mîndrie patriotică denumită **Epoca Nicolae Ceaușescu".** Cartea lui Miron Țic, scrisă fluent, cu mînă sigură, oferă lectorului memorabile incursiuni ; prin muzeul mineritului, prin „Lupeniul marilor și vechilor iubiri de reporter...", prin satul natal de lîngă Mureș, prin orașul „aproape cu totul și cu totul nou" — DEVA — „oraș în plină mișcare, tînăr, invadat de verdeață, de viață și de freamătul nestins al muncii, al gîndirii, al crezului întipărit pe chipurile cunoscute și necunoscute", și prin multe alte „locuri private cu dragoste" în care dragostea de viață și omenia specifică omului acestor meleaguri sînt predominante. În finalul cărții lui Miron Țic răzbate triumfător acest crez. **„Nu peste multă vreme,** despre așezarea Ilia, cineva ne va zice : Vă mai aduceți aminte de comuna de ieri care astăzi este oraș ? Așezată pe malul drept al riului Mureș, «tăiată» de șoseaua națională, Arad, Deva, Ilia, chiar la această oră senină și prosperă, cu dangăt de vară, localitatea respiră aerul de orășel. Viața este prezentă aici de mai bine de 700 de ani și va fi prezentă pentru totdeauna, cu înnoirile și marile perspective ce i se deschid. Fiecare palmă de pămînt mustește de istorie și de adevăr. Fiecare palmă de pămînt a vetrei e un cîntec veșnic, viu, răspîndind o nestăvilită poftă de viață. Documentele vremii, adevărați ochi ai istoriei, spun că oamenii de aici, ca de pe atîtea și atîtea locuri ale patriei, nu și-au pierdut cumpătul, nu s-au lăsat pradă necazurilor, sărăciei și mizeriei, ci s-au făcut părtași la frămîntările din acele timpuri, mulți dintre ei jertfindu-și viața pentru cauza nobilă a independenței și a libertății." Acest capitol al cărții are ca titlu „Măsura timpului". Într-adevăr, omul nostru, socialist, este măsura timpului.

POȘTA REDACȚIEI

Se pare că tot mai frumoasă începe să devină această toamnă divină și plină de promisiuni vinicole. Corespondentul nostru de la *Huși* zice : „Vă rog să încetați cu fresco-ritornela și să vă gîndiți că există și fresco-vinorela". Nu cunoșteam, încă, această formă fixă de poezie...

La *Arad* fiind, acasă, vecinul meu Soare, ins priceput în tainele naturii, mi-a zis în timp ce privea melancolic zarea-zărilor : „Mirciulică, vezi tu păienjenii aceia?" (Vroia să zică funigei). Am zis că-i văd și el a continuat : „Cînd zboară mătasa păianjenului în aer însamnă c-om avé toamnă lungăăă, lungă".

Mama, frumoasa de dînsa, stă sub gutuiul bătrîn și așteaptă să-i cadă ultima fructă, galbenă, asimetrică și mirosind a ambră.

Cu această introducere de gust literar îndoielnic, anunț pe toți cei disperați și nefericiți și neîmpliniți că, începînd de azi, nu le voi pretinde să-și exerseze mîna chinuindu-se să desfacă „corsetul" poemelor supuse „formelor fixe". Așa că, liber și... cu talent, înainte !

★

Sînt posesorul, aș zice fericit, al unui „duel epigramatic" între doi inși prinși în plasele „poantei", (duelul cuprinde un caiet de aproape una sută file), și ne-a fost trimis cu dovadă de primire și semnătură personală de către harnicul *Vasile Coban* din Ploiești. Mă declar mulțumit și sînt obligat să reproduc o epigramă care sună cam așa : „M-am certat cu soața mea. / Comică a fost pricină : / Am crezut sforăia, / Însă sforăia vecina". Epigrama aparține lui *Sorin Beiu*. Dînsul, odihnească-se-n pace, înseamnă că știa ce știa despre izolarea fonică a apartamentelor.

Și, fiindcă tot vrem să zîmbim puțin, vom cita încă una : „Le prinde foarte bine / Anunțul ce-l citim : / Rugăm a nu ne ține / De vorbă cînd... vorbim".

★

Vrînd-nevrînd, deschizînd primul plic expediat de *Ion Dămian*, din București, după ce am citit versurile și scrisoarea, reproduc tot o... epigramă adresată criticului literar și „tizului" meu, *Dumitru Micu* : „— Acuș, acuș, e-n pragul bătrîneții / Și el tot Micu-l / Oare va mai crește ? / Speranțe nu-s, că prea sînt slabi poeții / Cu care se hrănește". E adevărat ! A scris și despre subsemnatul...

Am primit scrisoarea, versurile și fotografia, stimate și talentatule poet *Spiridon Popescu*. Versurile sînt pe linie. Poza îmi amintește ceva din atitudinea inșilor care, vrînd să pară gînditori, își sprijină mîna sub bărbie. Nu mai e la modă. Te vom chema la Cenaclul revistei și atunci sperăm să te și... radiografiem. „Îmi privește sîngele într-o oglindă de frizerie / Și strig : Nu se poate, nu-mi aparține — / Pe cîmpul de luptă parcă avea altă culoare". Mă rog, totul e să mergeți la frizerie nu cu poeme ci cu lame. Glumim și vă așteptăm.

Descifrînd cu oarecare greutate manuscrisul și scrisoarea semnată *G. B. Zimbrul*, speriați, ca să zicem așa, de pseudonim, îl asigurăm că știm cine este și-l respectăm și-i dorim sănătate multă și fericire multă, și o mașină de scris nouă. Ne-au parvenit poemele „tăind orizontul diametral" și-l rugăm să revină după sărbătorile Anului nou cînd vom fi mai odihniți și lipsiți de poluarea șoferilor neglijenți care nu respectă amestecul de benzină cu ulei. Ne-am văzut la Mărțișor și ne vom revedea, sper, dumneavoastră cu pseudonimul *Zimbrul*, eu cu... *Mincu*.

Iată un fel de sonet care, dincolo de sfielile inerente, ne-a plăcut.

Semnatara versurilor se numește *Stela Filip Jurcă* și este din Arad și noi, fără nici un fel de „patriotism local", îl reproducem integral : „Scrîșnește pămîntul de-atîtea poveri / Adîncului smulse de secolul nou / Atomul minuscul e astăzi erou / Dar este și mîine ce-l fură pe ieri. / Se-aude un geamăt, un plîns de copil / Cînd rampele grele apasă pe el / Spre soare țintind cu săgeți de oțel / Infernul lui Dante făcîndu-l azil. / Cu trudă-n milenii, natura în joc / Culorile toate pe cer le-a aprins / Să ardă în magica stea de soroc. / Scrîșnește pămîntul în cercul înscris / Pe discul galactic cu arme de foc. / Treziți-vă ! Cercul lăsați-l deschis". În treacăt fie zis, să știți că știm ce înseamnă în limbajul arădenilor : „la mușuroi". Așteptăm noi vești.

Mulțumim lui *Ioan Veza* din Sibiu pentru măgulitoarele cuvinte adresate întregului colectiv redacțional al revistei. Cel puțin două din poeziile pe care ni le-ați trimis merită să le prezentați revistei „Transilvania". Poetul *Ion Mircea* vă va înțelege, desigur, în lipsa dînsului încredințați-le poetului Mircea Ivănescu. Noi așteptăm răspuns la cele sugerate. Lipsa de spațiu ne împiedică să vă reproducem cîte ceva.

Lelia Decuseară ne întreabă și ne roagă să-i explicăm semantica cuvîntului *țimiraș*. Păi, de unde să știm noi ? Întrebați-l pe confratele *Iulian Neacșu*, căci dînsul... confabulează.

Vrem să-l informăm pe *Bogdan Cetățuie* din Tîrgoviște că obligația protocolară zice că atunci cînd te adresezi unei persoane (unui destinatar) îți poți permite să-l umilești măcar cu trei rînduri. Deci...

Trei plicuri consecutive ne trimite *Monica Damian* din București.

Ne trimite, vorba vine, fiindcă ele sînt adresate poetei *Gabriela Negreanu* care a renunțat la funcția de poștaș în favoarea noastră. Ultimul plic poartă caligrafiat numele subsemnatului. L-am deschis. Nimic nou, deși aveți „abia 19 ani"...

Carmen (de la Ronda ?) sau pur și simplu *Carmen*, din București, bănuiește că am face parte din tagma naivilor aflați sub influența schimbărilor atmosferice. Sigur că sîntem naivi. Dar naivitatea noastră seamănă cu starea de alb a pisicii care toarce fără să aleagă urechile stăpînului.

Trimiteți versurile colegului de la „Atelierul literar" care e mult mai mustăcios decît noi și nu are nici un fel de invidii.

Iată o scrisoare frumoasă : *Scrisoare deschisă înspre Nichita*, „Sărut mîna Neică ! A venit toamna și noi, ca frunzele, învățăm pierderea în ierbar. — Du-mă dom'le înspre fermecatul cal să văd pe unde a păscut din minuni, du-mă dom'le la îngeri. Vezi, neică, eu îmi țin zilele reparînd orologii, încercînd să urnesc Timpul, cînd domnia sa se poticnește în ciudatele mașinării ale oamenilor"... Mulțumim. Am primit interviul cu poetul *Mihai Moșandrei* și fotografiile. Aveți răbdare. Și vă semnez să știe lumea că sînteți reparator de ceasuri „nichitiene" : *Florian Stoian Silișteanu*.

Calm și imperturbabil, *Ion Zavera* din București, zice printre altele : „Despre mine nu vă pot spune mai mult decît că sînt poet. Restul nu contează". Ba contează, vorba lui *Caragiale*. Dacă sînteți poet, ce mai doriți de la noi ?

Îl asigurăm pe *Alexandru Filipescu* din Pleșcoi (nu e satul unde s-a născut Ion Băieșu ?), că nu-i cunoaștem „personal" nici pe *Ion Zimbru*, nici pe *Spiridon Popescu*, nici pe *Oana Kadar*, nici pe *Paul Gon*, nici pe *Alexandru Brosman* pe care, pretinde dînsul, i-am fi ridicat la nivelul *Periscopului* fiindcă au... farmec personal. Chiar așa ? Păi, atunci, trimiteți-ne fotografia.

Poezii de-o sensibilitate florală, frumoase ca niște fluturi adormiți de polen, ne trimite *C. Trandafir* din Lipova. Dacă nu vreți să glumiți în continuare vă rugăm să semnați cu numele întreg. Dacă nu vreți să vă declinați numele adevărat atunci, semnați pur și simplu C.T. (Control de calitate adică).

După ce ne-am lămurit ce și cum, stimate *Ion Dan Pintilie* vă așezăm la provă și vă dorim vînt bun ! Ce mai e nou la Galați ?

Este adevărat, dragă O.M.T., prozator și împătimit librar și om de suflet că am dăruit ceasul primit de la Nichita unui fost prieten din Arad. Din fericire pentru mine, familia suspectîndu-mă de „lăudăroșenie" l-a convins pe amicul în chestiune să-mi returneze ceasul. Le mulțumesc.

Vreau doar să-ți comunic fără a încerca să mă joc cu cuvintele, fără a apela la influențe magnetice supranaturale : ceasul cu cadran albastru, după ce l-am vîrît la buzunarul de lîngă inimă, refuză să-mi mai secondeze pulsul. Sînt răbdător și-l aștept să pornească.

Mircea Micu

P.S. Peste douăzeci de corespondenți reclamă faptul că în provincie revista *Luceafărul* este difuzată într-un număr mic de exemplare și cu întîrziere. Rog Direcția de difuzare a presei să țină cont de faptul că subsemnatul a colaborat cu dînșii vreme de peste un deceniu și cunoaște *mecanismul* de difuzare în detalii. Ar fi păcat să mă obligați să destăinui cîte ceva din „tainele" acestui mod de a difuza judicios și la timp, în special, revistele literare.

PERISCOP

ceartă cu mine

m-am tot certat cu mine într-o seară
și nici măcar nu știu din ce motiv —
probabil a fost unul relativ
pe care îl iubeam odinioară

m-a dat în judecată efectiv
o situație cu totul ordinară
că m-am certat cu mine într-o seară
și nici măcar nu știu din ce motiv

clădeam cu vorbe pietrele de moară —
poate am fost cam dur și ofensiv —
să fie oare-acesta un motiv
ca niște strune rupte la vioară

de m-am certat cu mine într-o seară

fața de masă

zburau peste fața de masă libelulele...
erau flori pe fața de masă
bucate destule —
suprapuse
tablouri cu diverse picturi
într-un copac uscat
codobaturi
un don juan
o cosînzeană
un turcalet
o piață largă
un ascet —
un tip indescriptibil ce-o să fie
omologat și disputat postum
în colțul stîng de sus
o cununie
cu tancuri
avioane
praf
și fum

vulturul

un vultur singuratec se oprește
în aerul zburat de aripi lungi
niște mioare plîng pe românește
stăpînul lor plecat pînă atunci

nepieptănat cu boabele de ploaie
stă răstignit lîngă asfalturi grîul
lui ciprian arcușul se îndoaie
pe trotuare mișună tîrziul

nu mai ajung nici florile de vișin
tîrît de-un vis în ziua de crăciun
un vultur singuratec cere sprijin
poemului pe care nu-l mai spun

obol

dante călătorea spre infern
pe un fir de cucută domnească
cerberul pitagora n-a vrut să-l treacă
pînă cînd nu i-a dat rădăcina pătrată a
stixului

Ion Dan Pintilie

Fascinația realității

Urmare din pag. 1

riile lor. Lumea eroilor reportajelor este o lume reală, o lume aflată în necontenit zbucium transformator, și ea trebuie să fie regăsită, ca atare, în lumea reportajelor. Nu poate fi creat un empireu al realității de dragul imaginii literare în sine, după cum nu pot fi create nici două lumi paralele. Menirea reporterului, cît ar fi el de stăpînit de fascinația literaturizării, este de a privi cu ochii larg deschiși lumea în care trăiește, de a simți și gîndi alături de oamenii despre care scrie.

Reporterul practică o artă combativă, implicată în realitate, contribuind din plin la făurirea omului nou — o artă și o literatură care, cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară lărgită a C.C. al P.C.R. : „își va îndeplini misiunea istorică și, fără nici o îndoială că — la fel ca și pînă acum — dar mai ferm și în condiții mai bune, arta noastră își va îndeplini misiunea în construcția socialismului și comunismului, împreună cu întregul popor".

Și realitatea timpului nostru socialist, realitatea glorioșilor ani de după Congresul al IX-lea al partidului oferă reporterului angajat, reporterului patriot o inepuizabilă sursă de inspirație.

CONCURS

● S-a derulat cea de a opta ediție — 1989 a Concursului de proză scurtă, reportaj și fotoreportaj „Alexandru Sahia" organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Călărași, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor. Un juriu format din scriitorii Pop Simion — președinte, Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu, Hanibal Stănciulescu și Valerian Sava, membri, au decernat următoarele premii :

PROZĂ SCURTĂ : Premiul II : **Cristina Bucoveanu și Cătălin Dinulescu (elev, 16 ani) amîndoi din Slobozia.** Premiul III : **Cezarina Adamescu (Galați) și prof. Ion Teodorescu (Slobozia).**

REPORTAJ : Premiul II : **Costel Bunoaica (Slobozia).** Premiul III : **Marin Giurcă (Călărași) și Valeriu Gligan (muncitor, Baia de Arieș, Alba).**

FOTOREPORTAJ : Premiul I : **Ion Mărculescu (Tîrgoviște)** ; Premiul II : **Ioan Sima (Tîrgoviște).**

Decernarea premiilor a avut loc în comuna Mănăstirea, locul de baștină al scriitorului Alexandru Sahia.

CENACLUL „VASILE VOICULESCU"

● Marți, 31 octombrie, a avut loc o ședință a Cenaclului „Vasile Voiculescu" din Buzău, la care a participat, ca invitat, Iulian Neacșu. Au citit Alice Popescu și Nicolae Tăicuțu (poezie) și Nicolae Gălmeanu (proză). Ședința a fost condusă de istoricul literar Alexandru Oproescu, directorul Bibliotecii județene.

POETUL

Împlinește în această toamnă cincizeci de ani poetul Dumitru Matcovschi care, alături de Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Ion Hadîrcă, Ion Vatamanu, Gheorghe Vodă împreună cu ei și atîția alții pînă la generația mai tînără a lui Valeriu Matei, Valeria Grosu și ceilalți alcătuiesc o școală poetică intrată în conștiința a sute și sute de mii de cititori, iubită, ascultată, sprijinită cu inima și sufletul cum nu sînt multe în Europa acestui sfîrșit de mileniu.

Îl am înaintea ochilor într-o sală arhiplină la Chișinău, în picioare, către miezul nopții, rostindu-și versurile parcă sculptat în piatră ca trunchiul unui brad drept, cu ochii scăpărători dar liniștiți și blînzi, cu fața prelungă și fruntea stinsă, gălbuie, cum vede Eminescu fruntea despățimită a minții atotcuprinzătoare a poeților.

În fruntea revistei „Nistru", de cîțiva ani, cu priceperea și hărnicia ce-i caracterizează ființa, se bucură de aprecierea cititorilor ce o cumpără pînă la ultimul exemplar.

Fie-ne îngăduit acest gînd sărbătoresc trimis poetului casei Dumnisale, soției poetului, Alexandrina, savant, filolog, celor doi copii cărora le șoptesc de departe acum așa cum am făcut-o și cu prilejul vizitei acolo în blocul de la marginea orașului aproape cu zăpadă la fereastră și scoarță moldovenească pe perete, versurile tatălui lor, Dumitru, pe care le recit cu bucurie ori de cîte ori am prilejul : „Întoarce-te poete la neam și la durere / La limba sa cea dulce ca fagurul de miere / Fii Sancho, Don Quijote, fii veșnic luptătorul / Cine își vinde harul, își vinde și poporul / Tu fii mereu oșteanul ce are moartea-n față / Învață de la dînsul murind ce-nseamnă viață / Și nu uita că noaptea oricît ar sta la pîndă / Tot soarele cel mare răsare cu izbîndă".

Ioan Alexandru

CONFABULE

✲ ✲ ✲

Vîrsta de 50 de ani este o vîrstă importantă, cel puțin la fel de importantă ca și aceea de 18 ani. Pentru cei de 100 de ani este chiar o vîrstă tînără, dar pentru elevi ea înseamnă o jumătate de secol. Sînt însă și excepții, cînd vîrsta nu mai înseamnă mare lucru. De pildă, în cazul lui Nicolae Cristache, cei 50 de ani pe care îi are nu înseamnă nimic, n-a fost, nu este și nu va fi niciodată bătrîn de o jumătate de secol. De cînd îl știu, el este la fel, înalt, smead, inteligent și ironic. Dincolo de pojghița de gheață cu care o înconjoară din prudență bate inima lui fierbinte de justițiar profund moral, care nu suferă injustiția față de cei slabi și nevoiași. De literatură s-a apucat pe cînd alerga vrăbiile pe cerul Brăiliței, fiica mică și nebună a Brăilei, în care fiecare își dă bunăziua cînd se vede în oglindă. Cînd a fost să fie, i-au stat alături, recomandîndu-l elogios cititorilor, Nichita Stănescu și Fănuș Neagu, doi avuți negustori de cuvinte. Or, asta înseamnă ceva, nu ? Are însă un mare defect ca scriitor : scrie cărți care dispar repede din librării. (Și apare și rar). În această zi aniversară îi dorim să și-l înlăture. Nu să scrie prost, doamne ferește !

Iulian Neacșu

CUMPĂNA

Stîlp XX

Plouă din pămînt
spre cer,
plouă altfel —
plouă ieri
și aleargă
picătura
ca argintul viu
de-a dura,
se oprește
bandițește
drept în Vîrful
Veacului,
unde-i rostul
leacului,
vremea
berbeleacului
și dansează
îndrăcit
sus pe
Muntele-Ascuțit.
Cînd i-e dor
de două valuri,
face cumpăna
pe dealuri ;
cînd i-e dor
de două frunți,
amintiri
de la părinți,
face cumpăna
pe munți.
Obosită
de dreptate,
se imparte-n
jumătate :
jumătatea
de acu
plouă-n veacul
ce trecu.
Ce înaltă
picătură
dacă-ajunge
pîn-la gură,
că te-neci
și te dezneci
într-un secol
douăzeci.
Hai, mileniu,
haide, treci !

George Alboiu

POEȚI ȘI CENACLURI

rodica vătămanu subțirelu

Măiastra

Omul,
piatră de zid,
încremenită în același tipar
cap – picior – mînă – trup
se dorește Pasăre.

✲ ✲ ✲

Am scuturat de pe mine zăpada
și-am simțit cum degetele încep
să înfrunzească !

Zbor

Îmi place să mă îmbrac în haina albastră
a cerului,
Să-mi înfrățesc gîndurile cu șoaptele zărilor,
Să-mi colorez obrajii cu roșul soarelui,
Să mă prefac – uneori –
În curcubeu așezat între cer și pămînt.

Mi-e drag zborul înalt al păsărilor albe,
Cu nostalgia dragostei de zbor.
Mi-e dragă aripa întinsă,
Ocrotitoare peste noi.
Dar cel mai mult,
Iubesc casa noastră cu spice de grîu
la poartă,
Cu vîntul doinind la ferestrele dorului,
Cu oamenii ce ne așteaptă.
Înalt e zborul păsărilor albe !

● „VIOLENȚA PE TOATE PROGRAMELE" astfel își intitulează revista „Der Spiegel" unul din articolele consacrate unei priviri de ansamblu asupra emisiunilor cu care cele 30 de canale ale televiziunii vest-germane bombardează zilnic milioane și milioane de spectatori, în special tineri. În cadrul articolului o serie de specialiști avertizează asupra pericolului pe care îl reprezintă emisiunile televiziunii din R.F.G. asupra creșterii și educării tinerei generații.

„Lupta pentru cîștigarea copiilor ca telespectatori începe la prînz cînd copiii vin de la școală și de la grădinițe, se menționează în articol. Cu seriale în care se ucide, se asasinează, se sugrumă și se violează se remarcă în primul rînd stațiile particulare tv. SAT 1 și RTL Plus, dar nici stațiile de stat ARD și ZDF nu rămîn mai prejos. Seara ofertele acestui gen setos de sînge continuă și culminează în timpul weekendurilor cînd violența este urmărită de cca. 650 000 de copii pînă la vîrsta de treisprezece ani.

La fel de puțin indicate pentru copii — continuă articolul — sînt și programele pe care le oferă seară de seară tehnica video. Numeroase anchete și studii efectuate în școli demonstrează că la orgiile la care curge sînge copiii asistă de cele mai multe ori în compania părinților. Situația din Republica Federală începe să semene tot mai mult cu cea din Statele Unite, unde copiii de la doi la cinci ani își petrec zilnic cca. patru ore în fața ecranelor televizoarelor, care rămîn deschise în medie cîte șapte ore pe zi. Potrivit unor aprecieri moderate, un copil american vede pînă la vîrsta de doisprezece ani pînă la 80 000 de acte de violență cu peste 14 000 de morți..."

● O CULEGERE DE „SCRIERI ȘI CUVÎNTĂRI" ALE LUI MARTIN LUTHER KING în 12 volume este în curs de pregătire la editura Universității California. Culegerea va cuprinde pe lîngă scrierile și cuvîntările fostului lider al populației de culoare, asasinat la Memphis, și o parte importantă din corespondența încă nepublicată a pastorului Martin Luther King. Întregul proiect se bazează pe documentele existente la Centrul pentru schimbări sociale pe cale neviolentă din Atlanta, statul Georgia, pe care îl conduce Coreta Scott King, văduva lui Martin Luther King.

rafael alberti
memorii

XII

În zilele cele mai aspre și mai memorabile ale luptei noastre, Yvonnne și Christian Zervos sosiră în Spania. Maria Tereza și eu îi întovărășeam prin străzile și cartierele mărginașe ale orașului și mai apropiate de front. Ne-am urcat la Palatul Telefoanelor atunci unul din cele mai înalte edificii din Madrid. De acolo au văzut distrugerile bombardamentelor, rănile sîngerînde ale orașului. Capitala fusese deja evacuată, fuseseră evacuate femeile și copiii, cît și cea mai mare parte a intelectualității de care Guvernul avea nevoie alături, la Valencia. Acum Madridul era un oraș format din soldați și oameni necesari pentru apărarea lui. Trebuia să fie salvat, și odată cu el și tezaurele culturii. Trei sute de opere măiastre ale muzeului **Prado** luară drumul timp de mai multe nopți spre orașul de la Mediterana.

Yvonne, la Madrid, se interesa de toate, informîndu-se de mersul salvării colecțiilor particulare care erau în locuri nesigure, urmărind munca Juntei pentru Salvarea Tezaurului Artistic. În acest timp, Christian Zervos trăia pasiunea pentru El Greco, marele său compatriot. Observa și studia pînzele pictorului, multe dintre ele recent descoperite și salvate de prin biserici distruse din vecinătatea frontului, și își pregătea opera sa monumentală despre fantasticul oaspete al Toledo-ului, creație tipărită cîteva luni după terminarea războiului civil. Păstrez încă exemplarul pe care ni l-a dat, cu această dedicație emoționantă : «Lui Maria Tereza León și lui Rafael Alberti. În amintirea clipelor trăite împreună la Madrid. Cu prietenie.»

Din acel an 1939 nu am mai reușit să-l văd pe Zervos decît după treizeci de ani mai tîrziu, la Notre Dame de Vie, în casa lui Picasso de pe colina Mougins. Zervos întovărășit de Yvonne, continua catalogarea operei artistului. Pregătea volumul numărul... numi amintesc care. Picasso, Jacqueline, Yvonne, Maria Tereza, Aitana, eu, și Roberto Otero am asistat la parada a sute de tablouri, fotografiate unul cîte unul. Fascinația și tăcerea noastră erau mari, și întrerupte adesea de glumele lui Picasso sau de intrările și ieșirile Jacquelinei, aducătoare de whisky, ceai, coca-cola și acea **regină a pășunilor**, o infuzie ce o lua pe vremea aceea pictorul într-o ceașcă mare, din indicația medicului. Împreună cu Yvonne aminteam de extraordinarele zile ale Madridului și acea uimitoare și minunată cină pe care i-o oferise Maria Tereza, la Alianța noastră, cînd la Madrid era greu de găsit chiar un colț de pîine. Și ne-a vorbit tot emoționată, de munca ei cu catalanii care se ocupau cu readucerea în Muzeul de Arte al Cataloniei obiectele găsite în bisericile din preajma Barcelonei, la fel ca și cele găsite la Gerona, Lérida, Tarragona și în alte orașe și localități importante ale țării. Mult mai tîrziu, la o a doua vizită, Picasso ne-a arătat în atelierul său o parte din opera sa în lucru, lucrări în ulei și schițe care în anul următor, și din inițiativa lui Yvonne, urmau să fie expuse, în număr impresionant, la Castelul din Avignon al Papilor.

Însă Yvonne n-a mai **văzut expoziția**.

Murea trei luni înainte de inaugurarea celei mai extraordinare expoziții pe care o imaginase, așa cum și Picasso va muri fără a fi prezent la a doua sa expoziție din Avignon, și vernisată la 1 mai 1973.

Capitolul acesta din **Memorii despre Picasso** l-am scris după ce am vizitat alaltăieri ostracizatul și denunțătorul său **Guernica**.

Și iată-mă din nou în cartierul în care am mai locuit. Peisajul din ungherul meu — străzile Garibaldi și Lungara — din Trastevere continuă să fie același, adică mai desperat ca niciodată. Motocicletele sînt parcate aproape printre mesele barului **Settimiano**. Automobilele, mai numeroase și mai dezordonate decît în orice alt oraș din lume, par să urce, unele peste altele pînă la primul etaj al clădirilor. Mă aflu la Roma, și o călătorie pentru pietoni este mai periculoasă ca oricînd. Se vorbește țipîndu-se, ca întotdeauna, acolo, în ungherul meu. Deasupra lui traversează o voce care strigă tărăgănind : «Mariooo !» Este un nume repetat la nebunie, în întreaga Italie.

Acum aici, în Trastevere, clădirile sînt acoperite pînă sus de cele mai intens verzi și mai luxuriante plante agățătoare, care se cristalizează într-o nesfîrșire de lagune și plaje de culoare între ocru ars roman și smaragd, creînd în felul acesta o viziune pulsatorie și contrastantă aplicată pe zidurile trasteverini de-a lungul întregii străzi Garibaldi. Între timp au crescut pe aici arbori sălbateci, unii prea înalți, iar în timpul zilei, la bordura trotuarelor și dinaintea unor prăvălii, se văd zorele roșii, care se vor deschide noaptea, invadînd strada cu parfumul lor suav.

Mă întreb mereu, însă acum și cu titlu definitiv :

Cînd voi pleca de la tine,
Cine își va aminti de mine ?

Sînt sigur totuși că mulți își vor aminti. Eu știu foarte bine că nu sînt nici Goethe nici Stendhal, ci poetul andaluz care a știut să pătrundă în glasul romantic al marelui Gioachino Belli și să-l prelungească prin sufletul străzilor, al ulicioarelor și al piațetelor nemuritorului Trastevere.

Iată că acum trece o **carrozella**, cu bineîngrijitul său căluț ce dă din cap, în drum spre grajdul său din Vicolo del Mattonato. Mă ridic. Vreau să mă situez din nou în mijlocul acestei flăcări sufocante ce urcă de la asfalt și-ți apasă respirația, și să fac o plimbare printre **oleandros**, la umbra deasă a arborilor **lungotevere** și la negrul dens al pinilor.

Roma ! Roma !

Tăcută și fascinantă ca un corp care, deși provocator de tangibil, și care poate fi, în aceeași măsură, posedat și respins — deoarece există de asemenea și o anume morbiditate în el, Roma este un oraș minunat și decorat cu lumini nocturne aproape agonizante ca pîlpîirea unor lămpi cu ulei. Multe baruri populare aici în Tarstevere se închid la ora douăsprezece și jumătate noaptea, sau mai devreme, iar vechea veselie a scandalagiilor și agitația aproape napolitană a străzilor, cu oameni într-un autentic **far niente** și sorbindu-și băutura răcoritoare în fața porților, se cufundă într-o semiobscuritate evocatoare a unei alte epoci, în care inexistența iluminatului public era cît se poate de propice pentru orice fel de furturi și de crime.

Se observă, și se aduc dovezi cu multă **tristețe**, că există tot mai puține pisici ca **altădată**. Aceste stranii și misterioase zeități ale Romei sînt exterminate, iar șobolanii au mai multă libertate de a ieși din ascunzișurile lor și a-și lua cina în străvechii munți de gunoaie din toate colțurile.

Roma ! Roma !

Trebuie să te duci să te consolezi pe balustradele podurilor peste Tibru, și să privești fluviul plin de reflexe, imobil, la această oră în care bărcile și acele **peniches** alunecă pline de ceață fluvială pe Sena.

Epoca mea de aur din Trastevere a fost aceea cînd Vittorio Bodini, mare poet, hispanist și extraordinarul meu traducător, mă invita să vizitez vechile taverne de noapte pentru a-i explica cheia adevărată a fiecărui poem din cartea mea **Sobre los angeles** relevîndu-i sensul ascuns, direct, din cețurile ce le ermetizau. Îi răspundeam totdeauna și cu multă speciozitate, promițîndu-i vag să-i explic altădată realitatea ce zăcea încastrată în vibrația fiecărui poem. Însă n-am făcut-o niciodată. Doar într-o singură seară i-am explicat istoria tragică ce exista în vitraliile poemului **Los angeles crueles**. Bodini rămase gînditor și tulburat cînd i-am povestit că în adolescență mergeam împreună cu fratele meu, în zori de zi, la Puerto de Santa Maria, la vînat de păsări cu năvodul, lucru interzis cu desăvîrșire ; și cum era imposibil de a intra în Puerto cu atîtea păsări vii, eu eram cel pus să le omoare, și le omoram una cîte una, apăsînd cu degetele în capeteie zburătoarelor cu care, ascunse sub bluza mea largă de marinar, ne întorceam apoi în oraș. În poemul acesta este exprimată groaza remușcărilor pe care acel moment din biografia mea mi le-a lăsat pentru toată viața. Vittorio Bodini a murit la Roma, nu cu mult înainte de a fi împlinit 50 de ani ; și a murit departe, foarte departe de «pămîntul său amar din Sud», acel depărtat Sud care se afla în centrul frumoasei și rarei sale poezii.

Însă iată că îl văd venind pe Carlo Quattrucci, adică, mi se pare, deoarece el nu mai există de două sau trei primăveri. În Trastevere există o stradă lungă și strîmtă, numită Via dei Riari, și în fundul ei, peste un garaj cu terase mari ce se deschid spre arborii Grădinii Botanice ; aici există o sumedenie de ateliere ale pictorilor. Acolo aveam și eu unul foarte mic despărțit de cel al lui Carlo Quattrucci doar de un zid.

Carlo era un pictor bun, și noi am publicat împreună diferite poeme ale mele antifranchiste, ilustrate cu gravuri de-ale sale. Carlo avea succes. Făcea expoziții mari împreună cu un organizator care îi cumpăra pînă și creațiile care erau pe cale de a fi terminate.

Însă Carlo, pe zi ce trecea, devenea, din motive familiare, mai deprimat.

Bea mult, foarte mult.

Îl întîlneam mereu la barul **Settimiano** în fața unui pahar de whisky. Îl vedeam din ce în ce mai abătut și mai ruinat. Într-o zi își tăiase barba. Într-alta am simțit că îmi pierdusem viziunea pe care o aveam despre el cînd l-am văzut coborînd din fundul străzii Via dei Riari și îndreptîndu-se spre bar, cu vesta sa roșie. În altă zi am aflat, așa deodată, că telefonase surorii lui spunîndu-i că se va sinucide și că putea auzi pînă și împușcătura. În chiar aceeași zi, chemă mai mulți ziariști la studioul său pentru ora trei după amiază, deoarece dorea să le arate tablourile apropiatei sale expoziții. Cînd ziariștii sosiră la ora fixată de Quattrucci, Carlo zăcea pe o sofa din studioul său, împușcat în frunte și cu pistolul încă în mînă. Cei care am aflat neașteptata știre am fugit într-acolo. Eu nu am vrut să urc și să-l văd. Cum nici nu am avut curajul să rostesc cîteva cuvinte la cimitir, am refuzat să merg. Carlo Quattrucci lăsase un tablou ce reprezenta propria lui sinucidere. Se vede că avea această obsesie. Era un prieten bun și straniu. Și alături de o tematică aproape întotdeauna tragică, picta din cînd în cînd flori și peisaje imaginare.

O pisică ieșită nu se știe de unde, traversează printre automobile **Via Garibaldi**, pierzîndu-se prin **La Scala**. Este prima felină pe care o văd în cartier, căci nici noaptea ele nu-și făcură pînă acum apariția printre resturile alimentare aruncate de **trattorii** și de restaurante. Repet, și mă conving de dispariția alarmantă a pisicilor la Roma. Cu mai mult timp în urmă, sub fereastra mea de la bucătărie, de unde se poate privi tălăzuirea ritmică și pe diferite planuri, a unor acoperișuri palide și încîntătoare, dădeam de mîncare, în fiecare zi, la mai mult de douăzeci de pisici de toate vîrstele și de toate categoriile. Tandrele, și uneori ferocele porumbițe, coborau de pe acoperișurile înalte și de pe coșuri pentru a se amesteca printre neastîmpăratele pisici și pentru a profita de mîncare. Am observat mereu că pisicile erau tentate de a prinde o porumbiță. Însă păsările le speriau, scuturîndu-și aripile, și pisicile se resemnau cu surprinderea. Pe Baudelaire l-ar fi entuziasmat această scenă. Ceva mai mult l-ar fi distrat, poate, văzînd o haită de cîini cu ochii scoși de ghiarele pisicilor. Însă pe acoperișurile mele nu mai există nici una. Nu mai ascult, din camera mea, dezmățatul și coșmarul auditor al tînguirilor durerosului lor amor, plin de mieunate și de tăceri impresionante. Erau bătălii nocturne, crispate de gelozii și de îndîrjite persecuții, uneori totul prezidat de o palidă lună sacralizată, în timp ce milioanele de șobolani romani își îndîrjeau teroarea în conductele orașului sau în gurile tăcute ale canalelor. Acum îi văd pe șobolani ieșind din ele traversînd liniștiți, și precaut strada, într-o pauză într-una de vreun semafor electric și, porniți în căutarea a ceva ce îi interesează desigur la bordura trotuarului din față, ca apoi, **în grabă, să revină** la gura de unde se iviseră.

În românește de
Esdra Alhasid

mapamond

Cultura românească în lume

ADAM PUSLOJIČ : UN CICLU POETIC ROMÂNESC

● Cîteva splendide poeme recente pe teme românești, inedite, publică în revista „Lumina" (Vrsac), nr. 6/1989 eminentul poet iugoslav Adam Puslojič, cunoscător profund al literaturii și culturii române căruia, de fapt, i-a asigurat o bună și stăruitoare propagare în mediile din țara vecină. Noul ciclu românesc stă sub semnul citorva **personalități-simbol** ale literaturii române ce sînt invocate cu poet cu o putere de penetrație ce trebuie reținută. Întîi de toate, umbra lui Eminescu acoperă această poezie ce reia, astăzi și acum, grandioasa imagine din „Memento mori", dar cu o răsucire de perspectivă poetică întru-totul modernă, precum în aceste versuri : „Părinte, de-aș privi cu ochii tăi / aș vedea marea-n cerurile / în care nu-s nici mare și nici cer". Acest tip de lirism, ce se purifică în formulări de aspect sentențios care amintesc citeodată și de Lucian Blaga, se exprimă în chip nimerit mai cu seamă atunci cînd se evocă, într-o admirabilă poemă, moștenirea culturală a lui Brâncuși : „Ea nu zboară ea e zborul însuși și nu ea în zbor / Ea e oul păsării Phoenix / Ea e cenușa lui / verde și de aur / Cîntare împietrită, eu nu te pot cînta / Țipătul din gura mea / e întreg cerul". Încercarea de a comunica, într-un spirit ce pornește de la simboliști însă se definește mai degrabă în modernitatea exemplificată — de pildă — de un Paul Valéry, totalitatea parafrazelor posibile pentru un obiect impresionează aici, în aceste versuri ce au mai păstrat, parcă, și ceva din elegiile lui Nichita Stănescu în latura sentențiosului baroc. De altminteri, lui Nichita Stănescu i se dedică aici cîteva excepționale poeme, Adam Puslojič fiind unul dintre apropiații europeni ai autorului „Necuvintelor", socotit — ca să exemplificăm — „fratele nostru Nichita" și invocat ori de cîte ori se consideră că este necesar, aproape ca o divinitate tutelară. **Dimensiunea nichitiană** se evidențiază adeseori, chiar și într-o frumoasă evocare de lume românească în aspectul ei de Vlăsie, de Vlahie a Sudului, precum aici, în această mică parafrază la „Elegia a X-a, Getică" ; „Un popor întreg. Un zeu. / Tigrul meu balcanic în Carpați / Iată cum crește locul nostru / precum Potopul. Și eu visez / febril / și eu îți sînt prieten Vlăsie / a noastră / și a mea, care vă / iubește, să nu moară". În același stil, de mari emoții reprimate ce încordează firul imaginii poetice, se desfășoară o excepțională evocare a lui Vasile Pârvan, model de lirism al istoriei ce reverberează în noi, cu o reînnoită putere : „Zeii au trecut orașul în rîndul morților / apoi l-au părăsit / 12 veacuri pas de om n-a călcat pe aici / Cine a putut trece prin orașul fără nume ? / Oare mai văzut-a cineva orașul după plecarea zeilor ? / Atunci Vasile Pârvan opritu-și-a umbra / asupra orașului nevăzut și nu s-a mișcat de aici pînă nu l-a văzut scăldat în lumini / A readus orașului tot ceea ce pămîntul / i-a luat la porunca zeilor. / Nu și fața". Ceva de sonorități ample și armonioase, oraculare, răzbate nu doar în această litografie modernă a Histriei ci în acest întreg ciclu românesc ce confirmă, poate, o ipoteză călinesciană rămasă nedezvoltată, aceea a apropierii noastre spirituale de Elada. Această dimensiune elină se profilează în chip tulburător în poezie pe teme românești a lui Adam Puslojič.

A. Silvestri

DISCURS DESPRE „FOTOPORTRET"

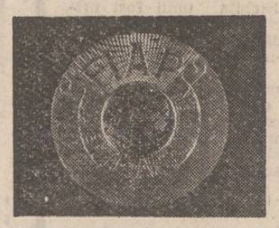

● Sărbătorită anul acesta pe mapamond la împlinirea unui secol și jumătate de existență, fotografia de toate genurile își caută perspectivele teoretice de clarificatoare privind menirea ei spirituală și impactul emoțional asupra ființei umane. Memorie afectivă, document, instrument tehnico-științific, iar după unii exegeți — artă de o factură nouă, fotografia începe să pătrundă — pe lîngă literatura ce i-a fost consacrată — și în zona meditațiilor filosofice. Un rol stimulator l-a avut în această direcție și primul concurs internațional de eseuri organizat de Federația Internațională de Artă Fotografică cu sediul la Bruxelles. Pentru a evita abordările prea largi s-a ales o temă relativ limitată : fotoportretul. Prin regulamentul concursului, competitorii au fost îndemnați să încerce a da o definiție a portretului fotografic, corelativ cu alte lucrări ale spiritului uman în domeniul portretizării, precum și unele referințe la creația națională din țara de origine a autorului. Au participat eseiști din Argentina, Austria, Bangladesh, Danemarca, R.F. Germania, Grecia, Luxemburg, India, Marea Britanie, Panama, Polonia, România, Noua Zeelandă etc.

Juriul format din Odette Bretscher (Elveția), președinta de onoare a F.I.A.P. și alți cinci prestigioși specialiști din Belgia, Spania, Grecia, Polonia și Luxemburg a acordat medalia de aur a F.I.A.P. (singura decernată) eseistului român Victor Botez, doctor în filosofie, pentru lucrarea intitulată „Arta de a-l vedea pe om". Succesul românesc la primul concurs internațional de eseuri asupra fotografiei confirmă valoarea cercetărilor întreprinse în acest domeniu de mai multă vreme în cărțile și studiile publicate de cîștigătorul înaltei distincții a F.I.A.P.

„RĂSĂRIT DEASUPRA VALURILOR"

● Sub titlul „Răsărit deasupra valurilor" sînt prezentate cititorului sovietic (de către editura **Voinnoe Izdatelistvo**, Moscova 1989) două romane românești ce au fost bine primite la vremea lor și de cititorii din țara noastră : „Strada Ancorei" de Ion Aramă și „S.O.S. în golful furtunilor" de Mihai Răsică. Personajele acestor interesante narațiuni, a căror alăturare este îngăduită și de mediul marinăresc, ce le este comun, sînt bărbați călîți la școala aspră a mării, punînd, în toate împrejurările, mai presus de orice, dragostea față de profesiunea aleasă ; sînt, astfel, evidențiați eroi de altitudine morală, oameni curajoși ce-și fac datoria cu abnegație față de patria lor.

IANNIS RITSOS la 80 de ani

Poetul pe care îl omagiem în acest an pentru împlinirea a opt decenii de viață și o îndelungată activitate literară s-a născut în luna mai, 1909, în Peloponez, la Monenvassia.

După ce și-a încheiat studiile liceale la Gytheion, se mută la Atena, unde, la început, o duce foarte greu.

Se înscrie la Școala de dans clasic, dar, curînd, renunță, acaparat de preocupările legate de scris. Se face repede cunoscut, publicînd în diverse reviste ale vremii, iar în 1934 debutează editorial cu volumul „Tractor", care a impresionat în special pe intelectuali și pe cititorii cu vederi de stînga. Critica i-a primit în mod elogios debutul.

Poezia sa a avut, încă de atunci, un timbru de netăgăduită personalitate și un ecou puternic, îndeosebi prin caracterul ei pronunțat social. De altfel, Iannis Ritsos a intrat de tînăr în rîndurile mișcării revoluționare, rămînînd, de-a lungul întregii sale vieți, credincios idealurilor de luptă ale clasei muncitoare. Deloc surprinzător, în aceste condiții, că a fost prigonit și închis de mai multe ori în temnițe și lagăre de concentrare.

Din 1936, Ritsos își schimbă modalitatea de exprimare lirică, devenind adeptul poeziei moderne, conferind, totodată, versurilor sale un plus de adîncime filozofică, eliminînd un anume retorism și cîștigînd în simplitate, ceea ce i-a lărgit și mai mult cercul cititorilor și admiratorilor.

După apariția poemului intitulat „Cîntecul sorei mele" (1937), bardul național grec Costis Palamas nota, entuziasmat : „Literatura noastră are, pentru întîia oară, un atît de înzestrat exponent. Ritsos dovedește, în paginile lui, o nemaiîntîlnită virtuozitate poetică".

Deținător al Marelui Premiu Național Grec pentru poezie, precum și al unor importante distincții internaționale, tradus în peste 40 de țări, bucurîndu-se de aprecierea superlativă a unor scriitori de talia lui Louis Aragon, Iannis Ritsos este unul dintre cei mai prolifici poeți eleni contemporani și de o largă popularitate pretutindeni în lume. Înzestrat cu o capacitate creatoare uluitoare, profund original în substanța liricii sale meditative, Ritsos a publicat, pînă în prezent, peste 60 de volume.

Din vasta sa operă, cititorul român a luat

cunoștință cu mai multe poeme în tălmăcirea unor prestigioși autori cum ar fi Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu s.a.

În mai multe rînduri oaspete al României, Ritsos a dedicat acestei țări un întreg volum de versuri, intitulat „Arhitectura copacilor", realizînd, de asemenea, o valoroasă antologie din lirica românească contemporană, antologie ce s-a bucurat de un mare succes la data apariției în Grecia.

În persoana lui Iannis Ritsos, Grecia are unul dintre marii ei mesageri la nivelul creației lirice universale, iar România și scriitorii ei un sincer și devotat prieten.

RÎNDURI DESPRE POEZIA ROMÂNĂ

Prefațînd antologia la care ne-am referit, Iannis Ritsos scria, printre altele :

Contactul meu mai apropiat cu literatura română a început de abia cîțiva ani. Pînă atunci avusesem o idee destul de vagă despre valorile ei.

Numele care se impunea cel mai des atenției noastre era al lui Eminescu. (...)

Puțin cîte puțin, după o familiarizare aproape imperceptibilă, a urmat o prelungire a ecourilor o indesire a lor într-o acceptare firească de versuri și nume, receptate în timp.

A fost, poate, o întîmplare, dar nu chiar o simplă întîmplare, ci consfințirea unei cunoașteri, a unei confirmări. Într-adevăr, așa a fost.

. . . . . .

Cum să pătrunzi în viața unui popor, în sufletul lui, cu mijloacele unei alte limbi ?

M-aș fi oprit, deci, în fața barajului unor dificultăți reale și al propriilor șovăiri, justificate. Dar poezia lucrează aproape singură, cu asentimentul nostru, însă și dincolo de acest consimțămînt al nostru, pregătind punți secrete de trecere, în fața cărora vechile opreliști dispar sau măcar se micșorează.

Simți astfel, încă o dată, importanța poeziei, ajungi să înțelegi și mai bine ce nepreuțit ajutor constituie arta pentru apropierea diverselor comunități umane. Descoperind și evidențiind similitudini esențiale, dînd la o parte diferențele exterioare.

. . . . . .

Cînd am tradus poezii populare românești, am folosit în locul ritmului lor obișnuit, trohaic, pe cel iambic, schimbare operată dintr-un impuls interior, dictat de necesitatea sugerării sentimentului grecesc. Dimpotrivă, scriind în România două dintre poeziile mele : „Sîrbă" și „Cinci variațiuni la o doină", am folosit troheul, care corespunde, mai bine, cu o notă specifică, sensibilității românești.

Nu mă pot pronunța în privința justeții unei asemenea modificări, pot să certific, în schimb, necesitatea ei, resimțită de mine ca atare, avînd un temei adînc, de fond.

Amintind considerentele care l-au condus în selecția antologiei sale, care, pe lîngă nestemate ale creației folclorice românești, a însumat poeme alese din opera unor autori ca Arghezi, Bacovia, Blaga, Beniuc, Jebeleanu și alții, Iannis Ritsos a ținut să precizeze, în încheierea prefeței la tălmăcirile înfățișate publicului elen :

Socotesc această încercare drept o modestă dovadă de dragoste pentru poeții români și pentru țara lor, prietenă a țării mele. Desigur îmi dau seama că ceea ce am realizat nu e de-ajuns. Dragostea poate fi, neîndoielnic, o virtute, dar nu ne e îngăduit s-o folosim pentru a scuza imperfecțiunile muncii noastre.

Poezia românească merită o prezentare de primă mînă și mai cuprinzătoare decît a izbutit să însemne antologia de față.

Atena, ianuarie 1961

Prezentare și traducere de Lambros Zogas și Corneliu Șerban

REVISTA STRĂINĂ

● **DISTRIBUIREA ÎN LUNA IUNIE A PRINCIPALELOR PREMII LITERARE ITALIENE** — Campiello, Viareggio și Struga — a determinat apariția în presa italiană, și nu numai în cea literară, a unor articole, discuții și aprecieri asupra literaturii italiene contemporane, în special asupra romanului. Cum a fost deci proza italiană a primului semestru al anului 1989 ? Iată părerea lui Gianandrea Piccoli, director-editor la cunoscuta editură „Rizzoli" : „Sezonul literar actual a adus un singur semnal precis iar acesta se referă la scriitorii tineri, care au sub treizeci și cinci de ani. Difuzarea lucrărilor lor necesită o grijă dublă. Noi, editorii, facem bine atunci cînd sîntem mai puțin pretențioși cu autorii nou apăruți. Pe de altă parte acești tineri scriitori trebuie să se mobilizeze dacă vor să crească, să se maturizeze, să se mobilizeze pentru a putea publica opere finite. Unul din pericolele cele mai mari care îi pîndește pe acești tineri autori se ascunde în manierismul lor sub masca dezrădăcinării, dar un pericol și mai mare îl reprezintă înclinația lor către populismul pseudoevanghelic, care, uneori, poartă cu sine riscul poeticii ieslelor de Crăciun și al betleemurilor."

Și iată și părerea lui Luigi Brioschi de la editurile „Guanda" și „Longanesi" : „Chiar dacă trebuie să recunosc că în proza italiană se manifestă o oarecare oboseală, eu nu i-aș învinui pentru aceasta pe noii scriitori. Dacă vom ști să alegem dintre ei, potrivit unor criterii adecvate, ajungem la concluzia că există o serie de personalități interesante chiar dacă încă nu pe deplin maturizate..."

● **BENNO PLUDRA ESTE UNUL DINTRE CEI MAI CUNOSCUȚI SCRIITORI EUROPENI DE LITERATURĂ PENTRU COPII.** Lucrările lui sînt traduse în mai multe țări. Între acestea figurează : **„Aventura micului naufragiat"**, o interesantă povestire despre faptele unui băiat care își salvează prietenul (un cățel) dintre sloiurile de gheață ; **„Tambari"**, o poveste cu o ambarcațiune veche descoperită de un grup de copii care trăiesc, cu ajutorul ei, multe aventuri ; **„Școica albă"**, o carte poetică despre dorințele și visele fetiței Lutta ; **„Insula lebedelor"**, o carte aducînd în prim plan un copil dintr-un cartier al Berlinului, care se mută la țară, dar care nu se poate acomoda cu noul său mediu de viață. Ultima carte a acestui cunoscut scriitor din R.D. Germană se numește **„Inimă de pirat"**.

În acest din urmă volum, Benno Pludra abordează o temă nouă pentru autor : conviețuirea copiilor cu adulții. „Copiii visează la fericirea personală dar și la liniștea tuturor oamenilor și viețuitoarelor, spunea autorul. Le doresc să alunge din viață tot ce este rău. Realitatea s-a schimbat, acum este foarte interesant de căutat și de găsit punctul, momentul în care visele copiilor se întîlnesc cu realitatea... Eu cred că ei știu foarte bine că așa ceva este doar ideal, îl iau drept al lor pe fiecare erou care reușește să se afirme prin voință, prin eforturi. De aceea pe copii nu-i mai interesează dacă eroii au părul roșcat, dacă au urechi clăpăuge ori dacă fața le este acoperită de pistrui. Peppi Ciorapi-Lungi (eroina cărților marei scriitoare Astrid Lindgren — n.n.) nu este o frumusețe, dar asta n-o împiedică să fie iubită de toți copiii. Dacă vreunul dintre eroii mei a devenit model ? Nu știu, poate Lutta Matten..."

● **„NU AM CE MÎNCA, NU AM UNDE MĂ CULCA, MĂ SIMT EXCELENT, OTA".** Acesta este textul scrisorii pe care Otakar Batlička, autorul volumului de povestiri „Pe valurile curajului și aventurii" o adresa tatălui său. Pe atunci avea patruzprezece ani iar scrisoarea fusese trimisă din Argentina, unde fugise pentru a scăpa de eliminarea din gimnaziu ! .

Așa începe aventura prin lume a lui Batlička, aventură în timpul căreia din omul care — acasă — era tot timpul spinele din ochiul cuiva, ajunge rînd pe rînd geodez, îngrijitor de animale, agricultor, muncitor, marinar, prizonier în primul război mondial, om de afaceri cu obiecte de filatelie, vatman. Dar, înainte de toate un băiat cinstit, cu simțul datoriei.

A străbătut — și cititorul merge împreună cu el — numeroase țări, a vizitat multe așezări umane. Începutul primului război mondial îl surprinde în Argentina, la Buenos Aires. O parte din război a trăit-o pe mare ca marinar pe diferite vapoare, cu care a călătorit pînă în Australia, în Labrador, India, Malaiezia, Indonezia, Japonia, Statele Unite și China. După care s-a întors acasă. A pierit într-un lagăr de concentrare nazist.

Din toate cele trăite și vizitate, dar și auzite de la alții în timpul lungilor sale peregrinări pe uscat și pe ape, Otakar Batlička a scris o carte remarcabilă, pe care acum i-a publicat-o editura cehoslovacă Profil. Admirabilă prin aventurile neobișnuite prezentate, prin modul inteligent de gradare a acțiunii, prin simplitatea și firescul narațiunii, prin concizie. În cartea lui Batlička se înfruntă binele cu răul, curajul și fermitatea cu lașitatea, setea de acțiune cu lenevia. Constatăm la sfîrșitul cărții lui că pe vremea aceea oamenii prețuiau mai mult faptele de eroism, spiritul de solidaritate și întrajutorare umană, grija față de aproape.

● **BROADWAY S-A NĂSCUT A DOUA OARĂ,** este părerea unanimă a presei americane. Evenimentul este legat de punerea în scenă la Imperial Theater a muzicalului „Jerome Robbins's Broadway". Spectacolul a fost primit cu același entuziasm cu care, în urmă cu treizeci de ani, au fost întîmpinate compozițiile lui Irving Berling și Leonard Bernstein. Cel mai mare coregraf pe care l-a avut pînă acum America — l-am numit pe Jerome Robbins, revenit pe Broadway după o absență de douăzeci și cinci de ani — și-a sărbătorit cu acest spectacol, pentru care biletele sînt vîndute pînă la Anul Nou, cea de a 70-a aniversare a zilei de naștere.

Spectacolul lui Robbins demonstrează cîteva lucruri : că Broadway-ul a uitat cum arăta odinioară ; că teatrul american înseamnă în primul rînd muzicalul ; că dansul și cîntecul sînt elementele fundamentale ale unui show. În fond, Robbins reia mai multe spectacole care au ținut afișul pe Broadway între anii 1944—1964, realizînd însă un show personal prin prisma spectatolelor lui care au făcut epocă : „West Side Story", „Gypsy", „Peter Pan", „Oh, Calcutta", „Miss Liberty", „Call Me Madam" și multe altele.

„Vechiul-nou musical al lui Robbins cuprinde atîtea elemente cît nu ne amintim să mai fi avut vreun spectacol de pe Broadway, scrie «Newsweek» : motive de violență (împrumutate din «West Side Story»), fantezie debordantă («Peter Pan»), flirtul cu opereta («The King and I»), umor de cea mai bună calitate («A Fanny Thing Happened»). Pe scenă se înscriu la... dans gangsteri din vremea prohibiției, veterani de poliție care nu vor să renunțe la uniformă etc., dar în primul rînd dansatori fantastici și fanatici..."

Din lirica sovietică contemporană

VICTOR SOSNORA

Peisaj universal

În spațiul universului haotic
doar nimbul lunii strălucea hipnotic...

Acolo, în azurul ca lama unei săbii
plecară rînduri, rînduri de corăbii
și-un cor umplea cu cîntece hotarul

Părea un candelabru felinarul
și lîngă felinar, cu voie bună
mergea un tînăr cu aripi și liră
parcă purîa din veșnicii cunună
că, ascultîndu-l, stelele păliră

Părea ridicol astfel, fără nume
pîndit de frică, poate de vreun vis
în mantia văzduhului, anume
necunoscut și parcă interzis....

Așa de mișcător și de real
cînta ca și un înger infernal !

O lume-ntreagă era-n el, iubire
și lacrimi avea-n glasul lui fierbinte
destin și visuri, ca un trandafir e
dar cîntecul lui nu avea cuvinte....

Suflet al meu, ai fost în viață, oare
sau umbra unei fete tremurînd
stai, pasiune, — a inimii ardoare
o liră stearpă am purtat în gînd

În suflet am troene de zăpadă
nici o mișcare nu-i, nici cer senin
nimic nu poate ochiul să mai vadă
decît destin... destin, numai destin !

VLADIMIR SOLOUHIN

Sonete

I

Contemplu fața albă a colii de hîrtie
pe ea nu văd parafa, nici linie, nici semn
nici pata de cerneală, tăcere, doar, pustie
o coală neutrală și de un alb solemn

Cît timp ea va rămîne curată, sidefie
e necesar un cuget modest viteaz și demn
întîiul pas să facă, atît, dar să se știe
și va rămîne-o urmă a castului însemn

Cedînd acelei forțe ce sapă ca sobolii
nu profana culoarea imaculată-a colii
c-un gest făcut în grabă de versuri fără artă

Că albu-acesta-i cale deschisă și e soartă
puternic cum e focul și orb ca un totem e
izvorul setei sfinte din blestemate steme !

II

Izvorul setei sfinte din blestemate steme
așa ne este viața în timpul ce ni-i dat
se-arată dulci-amare licorile-i supreme
oricît ai bea din ele ești și mai însetat

Ca vinul cel mai dulce topește-n cupă steme
să bem fără de grijă la rînd, neîncetat
pînă la ora plății cînd cel sărman se teme
cînd mărunțișu-n pungă de mult n-a mai sunat

Și bem pentru zăpadă și pentru ploi și frunză
și pentru cer, cununa cununilor ascunsă
și pentru ciocîrlia amiezelor de vară

Pentru grădini și pentru a spinilor fanfară
și pentru chipul tandru și ademenitor
al celei de departe învesmîntată-n dor !

III

Femeia-nvesmîntată în mantie de dor
ea, pentru noi, e totul: cărți, lupte, năzuință
dar e de-ajuns un singur suris amăgitor
și-atunci devii erou sau rob fără voință...

Tu ești un om de seamă, cu nimb strălucitor
poet sau comandantul scăldat în biruință
dar ea s-a dus cu altul și-nnebunit de dor
ești ca un glonte-n spațiu pierdut în neființă...

Noi vrem să întîlnim iubirea mult visată
iar dacă nu, atunci, în viața noastră toată
oriunde-am fi, doar nopți pustii ne-or aștepta

Și totuși ca o rază aprinsă de speranță
ni se arată printre nori grei ca de faianță
în nopți tîrzii, de toamnă, — o luminoasă stea !

EVGHENI EVTUȘENKO

Credo

Aș vrea să uit de tine, poezie
poetul anonim aș vrea să fiu
o parte din pădure, din cîmpie
din stradă, din oceanul străveziu...

Au încercat codoașele zadarnic
să mă atragă, mi-am rămas stăpîn
cu poezia altora sînt darnic
cu-a mea nicicînd, vreau liber să rămîn!

Nu ești poet de-ți împletești cunună
tu, singur, la ceilalți poeți rînjind
cu colți de lup, doar dacă-ntotdeauna
invidiei nu-i știi ascunsul jind.

Toți cei ce urcă tot mai sus, pe trepte
n-au forță, sînt ușori și duși de vînt
tu, printre ei să mergi pe drumuri drepte
și fericit vei fi, într-un cuvînt.

Confortul recunoașterii-i ca spuma
mărturisește-al vremii glas sonor :
— Nu sînt puternici cei cinstiți acuma
ci doar acei cinstiți și-n viitor !

SERGHEI DAVÎDOV

Taina zborului

Poemele nu le iubesc fierbinte
ci doar forforescența din cuvinte
neînchegate, parcă în derută
cum e un bulgăr de argilă brută

Poetul, doar, le rînduiește bine
și,-ngîndurat, prin spațiu le petrece
dar zborul, taina zborului, în fine
stă-n îmbarcarea-n avionul rece.

Un cîntec de seară

Cu pași de nea prin fața casei noastre
ne tulbură, trecînd, adeseori
și-atunci, talazul mărilor albastre
nu poate fi de nici un ajutor
tristeții noastre. Stele, curcubeie
leningrădeanul răsărit de zi
mai scump decît surisul de femeie
nimic pe lume nu mai poate fi...

Spre iarnă, dar, cînd gerul mușcă tare
sîntem și noi cuprinși de-această stare
dar nu ne-nvinuiți căci n-avem vină
dacă, prin geam, privim în zări, departe
orașul cu-a lui zestre de lumină
și-i sîntem credincioși pînă la moarte
surisului — unica bogăție
surisului acela de soție !

VADIM SEFNER

Arheologia sufletului

În gările speranței, sub castani
și în cetăți din vis cu cer înalt
stratificate clipe, zile, ani
ca dune de nisip ne iau cu-asalt
Ce-a mai rămas ? Numai moloz mărunt
dar nu uita că-mpresurați de roci
vom fi la vîrsta părului cărunt
ai sufletului nostru arheologi

Hîrletul amintirii, deseori
prin vreme, cade perpendicular
poate-n adîncuri nu vor fi comori
dar viitorul ne va fi mai clar !

NIKOLAI UȘAKOV

Poezia

Cu negre forfecuțe, — o rîndunea
cînd iarba din grădină o tundea
m-a întrebat : — Numele dumitale
în care totdeauna te învălui ?
— Eu, numele, i-am spus nu ți-l dezvălui
și-am alergat apoi în jos, în sus
prin lumea-ntreagă, însă n-am ajuns
acolo unde dînsa s-a ascuns.

Dar nu-i nimic, că n-am găsit-o nu mă mir
s-a dus în zbor, departe, la Shakespeare !

Eu îi rămîn fidel
și-am s-o aștept
cu-același dor în piept
pînă se va întoarce de la el.

În românește de
Dumitru Balan și Ion Potopin

SPORT

RĂSĂRIT ȘI STINGERE

Trandafiri și jazz. Și dans pe struguri de Corint. Miercuri, Dinamo a intrat pe ușa primăverii '90. Virtejuri de cristal, rotiri de stele norocoase. De la o vreme, Dinamo s-a schimbat într-o uzină care produce constant bucurii mîilor ei de suporteri. Nimic supranatural în faptul că Dinamo a învins, miercuri, cu un scor fluviu, una din cele mai naive echipe din fotbalul european — naivă, să ne înțelegem, nu în sensul de copilărie sau preistorie a fotbalului, ci de trăire fericită a jocului, pentru că Panathinaikos Atena a evoluat, de multe ori, la înălțimea învingătorilor — și totodată nimic întîmplător. Totul, în afirmarea pe plan intern și extern a echipei Dinamo, ține de muncă și de compușii ei, de organizare, de depistarea și șlefuirea talentelor și poate și de fascinația pe care-o exercită asupra jucătorilor grupul de antrenori și conducători. Dinamo este o echipă cu chenar perfect întocmit, înăuntrul căreia fiecare piesă tinde să-și împletească armonios mișcările, gîndirea, inclusiv culoarea inteligenței, cu vecinii din amîndouă flancurile. De aceea, miercuri, ea nu putea, nu avea cum să nu tranșeze în favoarea sa întîlnirea cu Panathinaikos, 6—1 este scorul unei furii lucide și a inteligenței prevăzătoare. Felicitînd întreaga echipă condusă de Mircea Lucescu și Florin Cheran, trebuie să atrag atenția antrenorilor naționalei asupra a doi jucători de excepție : Lupu și Timofte. Amîndoi merită azvîrliți în luptă împotriva danezilor.

Amurg de iarnă pretimpurie (și deloc violet) a coborît în Ghencea. Marea formație care cutreiera Europa în chip de logodnică a zodiilor care umplu fîntînile cu lapte și vin, nu mai are azi decît patru jucători de rasă : Lung, (dar și el s-a pornit să primească goluri printre urechi), Hagi, Lăcătuș, Ungureanu. Restul, buturugi de oase cu care să încălzești un ceai de mătasea broaștei. Adevărul, și cel bun și cel rău, e demn de disprețuit dacă nu-l pui în relație cu oamenii care îl suportă. Iar lucrurile stau astfel : Steaua, după dezastrul suferit la Barcelona, în fața lui A. C. Milan, e o echipă stinsă pe plan continental, și noi, cu foarte puține scrîșniri din măsele, suportăm să ni se spună la nesfîrșit că e mai argintie ca lumina lunii, dar păscută de ghinion. Miercuri seara, la Eindhoven — ce rușine ! — după ce a preluat conducerea partidei, Steaua, condusă bine de pe margini, n-ar fi putut rata calificarea în semifinale. În minutul 17, orice antrenor cu doxă ar fi dublat linia apărării, lăsînd la înaintare doar un singur om, pe Lăcătuș, să zicem, i-ar fi retezat potecile spre înainte (total neisprăvite) lui Dan Petrescu, l-ar fi plesnit cu nuiaua, la pauză, pe Balint, somîndu-l să se întîlnească și el cu mingea măcar o dată la cinci minute, și ar fi ridicat un baraj greu de străbătut de olandezi. Or, Iordănescu ce-a făcut ? Și-a proptit negîndirea în palme și-a început să suspine.

Cine nu înțelege că Steaua, spre a redeveni ceea ce a fost, trebuie reconstruită cu migală, cu dragoste și deșteptăciune, n-o iubește. E o prostie să scarpini pe burtă și între coarne gloriile defunctе.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 71 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
45
(1 435)
Sîmbătă
11 noiembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Expresie a unității poporului român în jurul partidului, a secretarului său general, opțiune fermă pentru viitorul comunist:

LA CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R., TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU SĂ FIE REALES ÎN FUNCȚIA SUPREMĂ DE SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI

DESCHIDERE SPRE MARELE FORUM

Mai sînt puține zile pînă cînd marele forum comunist, cel de-al XIV-lea Congres al partidului, își va deschide lucrările. Eveniment central al activității noastre politice și sociale, de o hotărîtoare importanță pentru prezentul și viitorul patriei, Congresul preocupă atenția tuturor oamenilor muncii de la orașe și sate, este acel punct larg de interes care atrage gîndul și fapta tuturor categoriilor socio-profesionale. **Programul-Directivă** și **Tezele** supuse dezbaterii întregului partid, cu întregul popor, precum și **Expunerea** secretarului general al partidului la recenta Plenară lărgită a C.C. al P.C.R., **cu privire la problemele socialismului, ale activității ideologice și politico-educative, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România** sînt documente care, atît în plan teoretic, cît și sub raportul acțiunii practice, ne reprezintă în tot ceea ce privește problematica edificării noii societăți, experiența și perspectiva largă, de ansamblu, în toate domeniile și sectoarele de activitate. Țara privește mai departe, în viitor, avînd în documentele respective și în temeiul însuși al realității economice și sociale argumente programatice de cea mai mare importanță.

Momentul este pe cît se poate de edificator iar **Expunerea** secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a adus elocvente precizări și orientări politice și ideologice, economice și sociale, sintetizînd o experiență pe cît de vastă, pe atît de înnoitoare. În răstimpul de aproape 25 de ani ciți au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului stă arcul de boltă al celei mai înfloritoare și mai glorioase epoci. Transformări hotărîtoare s-au produs în toate sferele existenței materiale și spirituale și toate au un impact deosebit în fizionomia însăși a țării, în economie și agricultură, în știință, învățămînt și cultură. Dar acest impact se resimte și în om, în societate, în relațiile cu noi înșine, în acel mod de a fi al conștiinței active, al atitudinii responsabile și creatoare, al apartenenței la cauze și idealuri înalte,

Printr-o asemenea nouă dimensiune și într-un asemenea cadru politico-economic și social se definește azi și orizontul cultural după cum, într-o largă paletă de cerințe și semnificații, se definește în ansamblul său însăși cultura. Toate acestea au ca resort spiritul revoluționar, caracteristică esențială a actului patriotic, creator. Ideologia, ideile și principiile socialismului care, prin gîndirea și activitatea secretarului general al partidului nostru, au dobîndit o tot mai laborioasă și temeinică expresie a realității, în condiții specifice, creatoare, și într-un viu consens național, acela al unității, al coeziunii morale, politice și sociale, au în cultură și artă nu numai un reazim, o susținere, o motivație și o reflectare pe măsură, ci și un specific grad de comunicare cu prezentul și viitorul, cu lumea de azi și de mîine, dintr-o perspectivă a construcției, a făuririi omului nou înaintat. Aceasta este și datoria de conștiință pe care **Expunerea** secretarului general al partidului o relevă, adresîndu-se oamenilor de cultură și artă.

Conferințele organizațiilor județene de partid constituie un moment distinct în pregătirea apropiatului mare forum comunist. Hotărîrea C.C. al P.C.R. ca la Congresul al XIV-lea, în funcția supremă de secretar general al partidului, să fie reales tovarășul Nicolae Ceaușescu, reunește prin gîndul și voința tuturor participanților la aceste conferințe gîndul și voința întregului partid, ale întregii țări, printr-o semnificație care trimite nu doar către tot ce am înfăptuit, ci și spre înfăptuirile viitoare, tocmai pentru a da epocii pe care o trăim un destin și mai amplu, mai înalt, mai prodigios. Hotărîrile conferințelor organizațiilor de partid județene sînt edificatoare în acest sens, ele constituindu-se în parte integrantă a voinței generale a națiunii române de a fi călăuzită pe noi trepte de cel ce a făcut și face totul pentru binele poporului, pentru prosperitatea socialistă a patriei, pentru continua întărire a independenței și suveranității.

Luceafărul

VOINȚA UNANIMĂ

Într-o atmosferă de vibrantă angajare patriotică, revoluționară, pentru înfăptuirea neabătută a programului edificării socialismului și comunismului pe pămîntul românesc, conferințele organizațiilor județene de partid se înscriu ca un moment important între activitățile de pregătire a apropiatului forum comunist, Congresul al XIV-lea al partidului. Aceste largi manifestări ale democrației de partid, parte inseparabilă a democrației muncitorești-revoluționare, sînt încă o dovadă a spiritului patriotic, revoluționar, a faptului că partidul nostru, sub conducerea secretarului său general, reprezintă centrul vital al națiunii și călăuzește poporul spre noi culmi de progres și civilizație, pentru realizarea neabătută a idealurilor socialiste de muncă și viață, pentru întărirea și dezvoltarea proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, perfecționarea întregii activități politice, economice și sociale, în consens cu noile cerințe și posibilități ale industriei, agriculturii, științei, învățămîntului și culturii.

Unitatea indestructibilă dintre partid și popor dobîndește expresia înaltă a gîndirii și acțiunii practice, a hotărîrii de a face totul pentru binele și fericirea patriei. Un consens național amplu face ca aceste conferințe să susțină și să întărească actul realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului. Prezent la Conferința organizației municipale de partid București, tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o amplă cuvîntare în care a relevat experiența istorică a construcției socialismului în țara noastră, căile, modalitățile teoretice și practice, principiile și orientările care stau la baza activității prezente și viitoare, pentru ca, în lumina Tezelor pentru Congresul al XIV-lea și a Programului-Directivă, țara să pășească ferm înainte, să se înscrie pe un loc tot mai demn și mai respectat în rîndul națiunilor lumii. Susținînd cu înflăcărare realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului, comuniștii din organizația municipală de partid București au ferma și nestrămutata convingere că acest act politic fundamental reprezintă garanția înfăptuirii cu succes a celor mai nobile aspirații de progres ale națiunii, a hotărîrilor și obiectivelor ce vor fi adoptate de Congresul al XIV-lea al partidului — Congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a patriei, al independenței depline, economice și politice, a României. Reinvestirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în cea mai înaltă funcție de conducere în partid, se spune în hotărîrea adoptată în acest sens, dovedește unitatea de monolit a întregii națiuni în jurul partidului, al secretarului său general, constituie expresia vibrantei recunoștințe față de uriașa activitate revoluționară dedicată de conducătorul partidului și statului nostru progresului și înfloririi multilaterale a patriei.

Unanimitatea de gînd și faptă răzbate din hotărîrile tuturor conferințelor organizațiilor județene de partid, ea este modul ce ne exprimă în actualitate ca țară, partid și popor, într-o strînsă și indestructibilă legătură, asemeni tuturor marilor acte care au dat un viu curs istoriei și au legiferat dreptul la un prezent tumultuos precum și la un viitor demn, cît mai înfloritor.

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

la Conferința organizației municipale de partid București

Dragi tovarăși,

Doresc să încep prin a adresa, în numele Comitetului Central al partidului, precum și al meu personal, un salut călduros, revoluționar tuturor participanților la Conferința organizației de partid București, împreună cu urarea de succese tot mai mari în întreaga activitate ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !“, „Ceaușescu — eroism, România — comunism !“)**

În cadrul organizațiilor de partid, al conferințelor și al conferinței pe municipiul București a organizației de partid, s-au dezbătut pe larg documentele pentru Congresul al XIV-lea al partidului.

De asemenea, la aceste dezbateri au participat — în întreprinderi, în instituții, în cartiere — toți oamenii muncii, toți cetățenii municipiului București, ca, de altfel, întreaga țară, întregul popor. Astfel, se poate spune că documentele care au fost astăzi aprobate în unanimitate de conferință exprimă unanimitatea comuniștilor, a tuturor locuitorilor Bucureștiului, care cunosc bine marile realizări obținute de poporul nostru, deci și de capitala patriei noastre, întreaga dezvoltare socialistă, și sînt unanim de acord cu programele de perspectivă care asigură înaintarea României pe noi culmi de progres și civilizație, înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !“, „Ceaușescu — eroism, România — comunism !“)**

Așa cum s-a subliniat de tovarășii care au luat cuvîntul în cadrul conferinței, organizația de partid, oamenii muncii din Capitală au obținut și în acest an și se prezintă la cel de-al XIV-lea Congres cu realizări importante în toate sectoarele de activitate, chiar cu o anumită depășire a planului privind industria și alte sectoare. Fără nici o îndoială, acestea sînt rezultate bune și demonstrează forța organizației de partid, dar și forța muncitorilor, intelectualilor din Capitală, a țărănimii din sectorul Ilfov, care acționează cu toată fermitatea în vederea realizării planului pe acest an, a planului pe întregul cincinal, adăugînd, prin aceasta, o contribuție de însemnătate deosebită la dezvoltarea generală a patriei noastre. Și aceasta este determinată și de faptul că industria Capitalei reprezintă peste 13 la sută din întreaga industrie românească.

Aș dori, pentru aceste realizări, să adresez tuturor oamenilor muncii din Capitală cele mai calde felicitări și să exprim urarea de a realiza cu succes planul pe întregul cincinal, asigurînd condițiile pentru o dezvoltare bună în cincinalul al IX-lea. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung : „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !“)**

La Congres vom face bilanțul dezvoltării generale a patriei noastre în cei 45 de ani care au trecut de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și vom putea să subliniem marile realizări în dezvoltarea socialistă, în transformarea României dintr-o țară slab dezvoltată într-o țară industrial-agrară înaintată, într-o țară socialistă în plin progres, în care se realizează tot mai bine principiile de bază ale eticii și echității socialiste, de dreptate, de adevărată egalitate între toți cetățenii patriei noastre. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“)**

În acest cadru, doresc să mă refer succint la marile transformări și realizări din capitala patriei noastre. Cunosc Bucureștiul de 60 de ani. Cunosc întreaga industrie din trecut, deoarece în activitatea revoluționară am avut organizații de partid, de tineret, de sindicat în aproape toată industria de bază din București — inclusiv în centrele universitare. Cunosc, deci, ce reprezenta Bucureștiul în trecut și mulți vă reamintiți cum arăta industria sa după 23 August. Dar datele vorbesc cîteodată cel mai bine. Astăzi, fondurile fixe în capitala patriei noastre sînt — cu ceea ce vom realiza în acest an — de peste 450 miliarde lei, față de numai 83 miliarde în 1965. Nu doresc să mă mai refer la 1945, deoarece acestea erau foarte, foarte mici.

În această perioadă, de după Congresul al IX-lea al partidului, producția industrială va fi, la sfîrșitul acestui an, de peste 200 miliarde lei, față de circa 29 miliarde în 1965, și de numai cîteva miliarde în 1945. Aceste date pun cu putere în evidență marile realizări în dezvoltarea unei industrii moderne în capitala patriei noastre. De altfel, au vorbit aici mulți tovarăși din cîteva întreprinderi de importanță națională — nu numai pentru Capitală — de la „Grivița Roșie“, „Republica“, Întreprinderea de Confecții și Tricotaje, „Electronica“ și Combinatul de Utilaj Energetic — deși, mie mi-ar plăcea să-i păstrăm vechea denumire de „Utilaj Greu“, pentru că nu produce numai utilaj energetic — care realizează producții de înaltă tehnicitate și m-am referit numai la acestea pe care le-am vizitat ieri. Dar nu aș putea să nu mă refer la Întreprinderea „23 August“, care, de asemenea, are un rol deosebit în economia noastră națională. Și sînt multe și multe asemenea întreprinderi în Capitală.

Creșterea, în 24 de ani, de aproape 7 ori a fondurilor fixe și a producției industriale demonstrează efortul deosebit făcut de statul nostru în vederea înfăptuirii politicii de dezvoltare a forțelor de producție, a proprietății întregului popor și subliniez aceasta pentru că vorbim, de regulă, despre proprietatea de stat. Statul nu este, de fapt, proprietar ; statul administrează în numele întregului popor. Adevăratul proprietar al întregii noastre industrii, a tot ceea ce se realizează și se înfăptuiește în țara noastră este întregul popor ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite)**

S-a transformat din temelii întreaga Capitală. Numai după 1965 s-au construit — inclusiv pînă la sfîrșitul acestui an — circa 560 mii de apartamente, iar cu cele pe care le vom realiza anul viitor, deci la sfîrșitul acestui cincinal, în Capitală se construiesc — din 1965 pînă în 1990 — șase sute de mii de apartamente. Dacă am socoti numai 3 locuitori pe apartament, aceasta înseamnă — în medie — că, numai în 25 de ani, aproape 90 la sută din locuitorii Bucureștiului vor locui în apartamente noi !

Sînt puține țări cu asemenea rezultate ! Și, deoarece am vizitat foarte multe state, cred că nici o capitală a vreunei țări nu a cunoscut un asemenea ritm de construcții de locuințe. Dar în întreaga țară de altfel — cunoașteți bine — am dezvoltat și am construit foarte mult, demonstrînd că între vorbele și activitatea noastră practică există o deplină unitate, că, atunci cînd spunem că realizăm socialismul cu poporul și pentru popor, aceasta nu este o frază generală, teoretică, ci reprezintă o realitate practică a activității partidului, a societății noastre, care face totul pentru om, pentru bunăstarea și fericirea sa. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“)**

Conferința a aprobat, în deplină unanimitate, Programul-Directivă ce urmează să fie supus aprobării Congresului al XIV-lea al partidului și, pe această bază, a adoptat — tot în deplină unanimitate — programul propriu privind dezvoltarea viitoare a Capitalei.

Cunoașteți bine prevederile Programului-Directivă pentru următorul cincinal și, de fapt, pentru următorii 20 de ani, pînă în 2000—2010. Industria Capitalei va trebui ca încă în 1995 să realizeze o producție de cel puțin 350—360 miliarde lei. Dar numai cifrele

Continuare în pag. a 3-a

Poezia patriei socialiste

Cu puțină vreme în urmă, am participat la desfășurarea etapei finale a unui important concurs de poezie patriotică și revoluționară, organizat de Uniunea Generală a Sindicatelor, purtînd titlul „Omagiu muncii“. Momentul capătă o semnificație aparte în contextul pregătirilor susținute pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R., pregătiri fundamental îmbogățite de Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R., document de importanță excepțională, asupra căruia va trebui, de acum înainte, să ne aplecăm atent în reflecțiile noastre asupra culturii socialiste românești.

În acest sens, mi s-a părut pilduitor să constat că, în calitate de președinte al juriului acestui concurs, am citit, cu plăcere și satisfacție, un mare număr de poezii, frumoase, pline de substanță umană, sincronizate perfect cu sensibilitatea omului de astăzi, poezii care se integrează în chip firesc în vastul proces educativ desfășurat de partidul nostru, de statul nostru, de toate organismele care tind să facă viața oamenilor mai frumoasă, mai dreaptă, mai bună, mai plină de omenie, dreptate și de adevăr. Dacă tema reflecțiilor mele ar fi alta decît cea care este, aș putea vorbi foarte mult despre poezie, fiindcă tot ce există pe lume, există, spunea un poet, pentru ca pînă la urmă să se finalizeze într-o carte, să se structureze într-o operă de artă. De fapt, poezia, problemele poeziei stau în atenția oamenilor încă din antichitate, vor sta pînă la sfîrșitul lumii și noi, ca autori de poezii, trebuie să fim mîndri că ne bucurăm de o asemenea atenție. Poeziile pe care le-am citit cu această

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 7-a

Înalta cauză

„Inimă revoluționară, / Pe estrade mai m-aruncă și-acum, / Dar de magma ta interioară / Pașii-abia de mi-i strunesc pe drum // O, și-această grea armonizare / Ca a pietrei în betonul dur, / Cu ce nevăzută încleștare / Și cu entuziasm o-ndur ! // Că nu-n bronzuri de statui, severe, / Ci-n betonul plămădit în mers / Anonim, pe drum de șantiere / Vreau să-mi torn cel mai durabil vers“.

...Să-mi fie iertat că începe prin această autocitare, dar actul literar fiind **scripta manent**, reflecția de mai sus datează de prin mai 1965, cînd oamenii de litere și arte din România făceau cunoștință cu marele Bărbat politic, militantul comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu pe care în mod unanim îl vom realege în aceeași supremă funcție de secretar general al partidului la apropiatul forum al comuniștilor — cel de al XIV-lea Congres al P.C.R.

Pornind de la constatarea unei anumite rămîneri în urmă a activității ideologice, politico-educative — tovarășul Nicolae Ceaușescu precizează, în Expunerea la recenta Plenară lărgită

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

Lumina din istorie

E patria-n amiaza unui vis
Precum un zbor zidit în nemurire ;
Cu fapta împlinirile s-au scris
Întru lumina unui țel-mărire.

Și dacă chipul țării în amiază
E mai frumos și tînăr mai ales
E pentru că senina vieții rază
Ne-a fost prin timp Congres după Congres.

Și dacă mîine în destinul țării
Va înflori o nouă primăvară
E pentru că lumina din istorii
O vom sorbi cu dragoste de țară.

Iubirea noastră fi-va țării scut,
Iubirile din Adevăr se țes :
Noi viitorului vom da statut
Prefigurîndu-i harta la Congres.

E patria-n amiaza unui vis
La cel de-al XIV-lea Congres, acum,
Țăran, poet sau muncitor, deschis
Își va rosti credința-n noul drum.

În noul drum, credința noastră vie
Se va rosti pe sine sacru, demn,
Acum cînd viitorul va să fie
Un pisc, al Comunismului însemn.

Tudor Matreșu

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

LITERATURĂ ȘI IDEOLOGIE

„Intreaga activitate de creație și cultural-artistică trebuie să se angajeze ferm în activitatea de ridicare a nivelului de cultură, de cunoștințe generale al tineretului, al întregului popor, de formare a conștiinței revoluționare a constructorilor socialismului, cu o poziție fermă față de tot ce este străin progresului, patriotismului socialist, fericirii omului, independenței țării.

Numai așa arta noastră își va îndeplini misiunea istorică și, fără nici o îndoială că, la fel ca și pînă acum — dar mai ferm și în condiții mai bune — arta noastră își va îndeplini misiunea în construcția socialismului și comunismului, împreună cu întregul popor!"

NICOLAE CEAUȘESCU

Creație și militantism

De aproape un sfert de secol, de la istoricul Congres al IX-lea al Partidului, imperativele creației literare au fost formulate de fiecare dată în documente programatice. S-a recunoscut astfel capacitatea literaturii de a depăși calitatea de martor în favoarea celei de factor activ, implicat puternic în procesul de transformare a omului nou, de menținere a conștiinței acestuia în sincronie cu celelalte fenomene social-istorice prin anularea tendințelor ei retardatare.

Modalitățile de creație indicate presupun o abordare viguroasă a specificului național în vederea creării deschiderilor lui spre universalitate, prin transfigurarea întregii problematici a omului actual de pe pozițiile avansate ale umanismului socialist care stă la baza construcției de ansamblu a socialismului contemporan.

Analiza și de această dată a documentelor programatice a **Programului-Directivă, a Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R.** ca și a recentei Expuneri a tovarășului Nicolae Ceaușescu, la Plenara C.C. al P.C.R., adevărate repere ale creației în conștiință, care potențează atmosfera de înălțătoare efervescență în care se pregătește marele forum comunist reliefează aceleași coordonate majore, de o excepțională însemnătate : „Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale și de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ce contravine gîndirii înaintate a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului".

Proiectarea în conștiința artistică a acestor deziderate scoate în evidență sursele militantismului literar, adică acele acțiuni și atitudini prin care creația literară poate dobîndi deopotrivă altitudinea valorii artistice, cît și calitatea de agent propulsant al conștiinței.

Unele dintre aceste surse sînt specifice literaturii române, altele aparțin creației artistice în genere : nevoia autodepășirii, tendința menținerii în sincronie cu progresul general al societății, necesitatea deschiderii tot mai largi spre universalitate și asigurarea dinamicii permanente a mecanismului interior al creației.

Nevoia continuă de autodepășire este o lege generală a cunoașterii prin creație, traducînd tendința firească spre perfecțiune a celui ce vrea să domine prin cunoaștere lumea, dar ea este accentuată în cazul particular al literaturii române de o anumită **conștiință a recuperării.** Acest fior al timpului implacabil, conștientizat pentru prima dată de Liviu Rebreanu, derivă din adevărul că, timp de secole întregi, cum afirma marele romancier, din cauza destinului istoric, o mare parte din români, dintre cei mai buni fii ai neamului, au trăit „sub vremi", jertfindu-se pentru a-i consfinți libertatea.

Nu întîmplător, în recenta Expunere la Plenara C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, sublinia : „În ce privește poporul român, după cum este bine cunoscut, în întreaga sa istorie de peste 2 000 de ani, a dus lupte necontenite și s-a format ca popor, ca națiune, ca stat numai ca rezultat al luptelor hotărîte, îndelungate". Sentimentul patriotic rămîne, din această perspectivă, un element esențial al vieții istorice românești.

De aici, zborul spre perfecțiune al artistului se îmbogățește cu semnificațiile responsabilității majore a atașamentului față de idealurile sfinte, față de tradițiile timpului și spațiului românesc, amplificînd voința împlinirii acestei nobile misiuni în capodopere nepieritoare, care să fie recompensa în timp a jertfelor.

Necesitatea menținerii literaturii în sincronie cu progresul general al societății presupune nu numai situarea artei literare la altitudinea revoluției tehnico-științifice actuale, ci și dobîndirea aptitudinii de a prelua și modela transformările inseși pe care această revoluție le-a produs în conștiință. Acest adevăr general derivat din legea sincroniei fenomenelor sociale, fundamentată de pozitivismul istoric, cere literaturii ca, chiar și atunci cînd scrie despre trecut, să-l abordeze din perspectiva omului contemporan în scopul de a-i clarifica perspectivele conștiinței, dinamizîndu-i efluviile și canalizîndu-i mutațiile. În ceea ce privește forma, un astfel de imperativ cere abordarea celor mai moderne metode de creație, dominate de legea forței de sugestie a adecvării la conținut, nu de inovarea cu orice preț prin depășirea limitelor naturale ale limbajului artistic (avangardismul n-a revoluționat literatura, spre exemplu, pentru că n-a realizat saltul calitativ în conținut și, pînă la urmă, nici în formă).

Amplificarea deschiderii spre universalitate este un deziderat care solicită intens militantismul literaturii române, angajat în afirmarea internațională a capacităților creatoare ale sufletului românesc.

Sarcina este de a face cunoscute în lume coordonatele majore de conștiință ale timpului și spațiului românesc, ale sensibilității artistice specifice, ale modului în care românii participă la promovarea idealurilor generale ale umanității pentru împlinirea progresului, democrației și păcii. Imperativul vizează nu numai implicarea în mesaj a dimensiunilor universale ale existenței — ceea ce destule opere valoroase au făcut — ci amplificarea circulației valorilor. Marin Preda lansase odinioară teza dezvoltării și afirmării organice a unei literaturi, a unității ei în diversitate, ca o condiție indispensabilă a pătrunderii în universalitate. Literatura unui popor impune un univers de viață. Or, traducerile izolate, oricît de valoroase ar fi operele după care se fac, reușesc destul de rar să creeze tensiunea cunoașterii acestui univers ; ea însă, această tensiune, realizată prin traducerea sistematică, prin asaltul permanent, nu prin lansarea meteorică a cîte unei capodopere, asigură circulația fecundă a valorilor. De aici necesitatea solidarității creatorilor, a conștientizării eforturilor unite pentru găsirea căilor celor mai eficiente ale receptării externe.

Geneza factorului militant al unei opere se poate analiza și plecîndu-se de la mecanismul intim de funcționare a procesului creator. Tratatele moderne de psihologie care au dobîndit de mult timp autoritatea științifică, susțin că structura oricărei conștiințe are la bază două modele : modelul informațional al lumii externe și modelul informațional al propriului „eu". Primul oferă valorile suport și asigură inteligibilitatea operei, celălalt impune valorile mesaj pe coordonatele originalității. Configurația acestei structuri dă însă seama, în ultimă instanță, de corelația permanentă prin care artistul trebuie să se confrunte cu realitatea pe care o surprinde în operă. El va fi un scriitor militant (cetățean) dacă va aborda direct, frontal, realist, din perspectiva umanismului modern, problemele lumii în care trăiește. Iar opera sa concepută astfel, va pune la rîndul ei pe cititor în aceleași raporturi, antrenîndu-l inevitabil în dinamica social-economică, clarificîndu-i imperativele socialiste ale conștiinței. Acestea sînt, în fapt, comandamentele majore ale creației, consemnate în documentele programatice.

Ștefan Găitănaru

Izvoarele eterne

Extrem de prodigioasa deschidere ideatică a Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al partidului ca și a recentei Expuneri, de istorică însemnătate, rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. fertilizează gîndirea, lăsîndu-i multiple posibilități de deschidere spre cele mai diverse probleme ale complexei activități pe care o reprezintă creația literar-artistică. Acțiune specific umană și indisolubil legată de virtuțile creatoare ale omului, creația literară pornește din larga relație a omului cu realitatea și se răsfrînge, prin receptare, asupra sufletului și conștiinței omului în chip și pondere diferite. În actul creator al literaturii, cunoașterea valorilor culturii naționale și universale este necesară și benefică. Pe lîngă faptul că este un semn al culturii celui care creează, această cunoaștere dă și posibilitatea raportării la ceea ce deja se află în patrimoniul culturii naționale și universale. Faptul îl întîlnim cu deosebire subliniat în „Teze", ca o fixare a identității proprii, dar și o legătură cu spiritualitatea universală : „O însemnătate deosebită au cunoașterea valorilor reprezentative ale culturii naționale, purtătoare ale idealurilor de progres și libertate ale poporului român, apărarea și dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural. Totodată, este necesară însușirea a tot ce e mai bun și progresist în cultura universală, concomitent cu lichidarea manifestărilor de cosmopolitism și ploconire în fața producțiilor reacționare, decadente ale capitalismului".

Literatura contemporană cunoaște numeroase opere izvorîte din această coborîre spre tradiția națională, din permanenta descoperire și aducere, spre spațiul literar, a istoriei naționale. Niciodată problematica literaturii nu s-a confundat cu problematica istoriei și nici nu s-a suprapus peste aceasta. Dar sînt, remarcabile, opere ale literaturii contemporane, al căror punct de inspirație se găsește în istoria națională. Născuți, prin soarta istoriei, aici, pe aceste meleaguri de străveche cultură și civilizație, trebuie să venim în lume cu ceea ce, de-a lungul secolelor, s-a particularizat într-o tradiție, ce formează specificul nostru ca popor. O largă literatură umanistă, posibil de integrat în universalitate, se cere să pornească de aici. Și, nu mai este cazul să ne sprijinim aserțiunea pe exemplul marilor noștri clasici care, pornindu-și creația din acest inegalabil și nepereche spațiu mioritic, și-au ridicat-o spre culmile valorilor universale. Aceasta este de acum bine cunoscută și face parte din patrimoniul cultural al umanității. Dar este util să amintim acest lucru, pentru a fixa valoarea creațiilor din literatura contemporană. Pentru a sublinia o dată mai mult că, a porni din realitate, din tradiție și istorie, nu înseamnă nicidecum izolare sau facilitate în alegerea surselor de inspirație, ci deschidere, prin specific, spre circuitul literar al lumii. Desigur că, simpla fixare a surselor, nu se constituie și într-un indiciu sigur al valorii. Opera literară este necesar să-și respecte specificul, de creație artistică, realizată în consens cu idealul valorii estetice.

În relația „istorie națională" și „literatură", genul proxim îl reprezintă romanul istoric. Am arătat și altădată că nu înțelegem această tipologie în sens îngust, ci luînd în considerare toate cuceririle prozei moderne. Se poate observa o constantă aplecare a prozatorului contemporan spre romanul istoric, interesul manifestat față de document, dar și re-facerea prin ficțiune a perioadelor revolute. Acest interes vine și în întîmpinarea unui orizont de așteptare al lectorului, atras de romanul istoric. Romanul istoric contemporan se realizează prin această asociere sau metamorfoză a documentului cu ficțiunea. Elementele de documentare se folosesc atît pentru a reface cadrul epocii istorice, elementele de esență ale tabloului istoric evocat, dar pot fi și implantate în text, într-o tehnică a colajului, ce nu mai este nouă. Ficțiunea rămîne în toate drepturile ei în literatura de inspirație istorică și nu se poate concepe aprecierea acesteia în afara criteriului estetic. Literatura nu este o reconstituire factologică a unei perioade trecute, nici o prezentare prin modalitățile istoriei. Ea este o restituire sau o re-facere artistică a acesteia în funcție de posibiltatea de a prelucra estetic fapte și date, de viziunea creatoare a autorului. În timp, literatura de inspirație istorică se constituie ea însăși ca un document artistic. Fundamentală rămîne capacitatea de a privi și simți literar epoca evocată. Urcarea în istorie înseamnă, de fapt, trecerea spre izvoare. Între multele și importantele idei din Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. găsim și această necesitate a descoperirii izvoarelor, a cunoașterii valorilor naționale purtătoare ale idealurilor de progres și libertate, de unde să pornească o literatură adevărată și valoroasă. Cuvinte, de altfel, emblematice, sintetizate și în Expunerea la recenta plenară, unde, cu drept cuvînt, se recomandă creatorilor : „izvoarele limpezi ce izvorăsc din pămîntul strămoșesc".

Alexandru Ruja

„Mesajul de idei"

Într-un articol anterior, pornind de la **Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R.**, afirmam primordialitatea „surselor de inspirație" în procesul creator, surse prin care literatura română de la începuturi și pînă în prezent s-a diferențiat în contextul mai larg al literaturii universale, printr-un anume stil propriu — de revelare a fondului național-mioritic, a „spiritului getic" — cum îl numea G. Călinescu...

Insistînd asupra „adevăratei surse de inspirație", **Tezele** abordează — în continuare — o altă problemă esențială conexată procesului de perfectare (dar și de receptare) a operei de artă. E vorba de necesitatea prezenței în operă a unui **„înalt mesaj de idei".**

Aceasta cu atît mai mult cu cît în recenta Expunere la Plenara C.C. al P.C.R. pe probleme ale ideologiei, moment de istorică însemnătate în viața patriei noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Trebuie să pornim neabătut de la faptul că literatura, muzica, arta în general, activitatea cultural-artistică au o înaltă misiune socială în ridicarea nivelului general de cultură al poporului, în înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială și construcție socialistă".

Vom spune, astfel, că mesajul artistic nu este ceva exterior actului creator în sine, (introdus din afară ca un corp străin), ci chiar simburele esențial al trăirii creatoare în jurul căruia gravitează întreaga construcție a operei de artă...

Nu se poate concepe un artist creator lipsit de mesaj ! Opera — care este produsul acestuia — este chemată să reflecte tocmai modul specific în care artistul s-a integrat în lume și în istorie, puterea transfiguratoare a acestuia de a opera trecerea obiectelor din registrul real într-unul ideal, potrivit concepției sale, imprimîndu-le o convingătoare întruchipare artistică. Prin prezența mesajului în operă se realizează la modul expresiv saltul de la natură la cultură, prin tălmăcirea naturii în gîndire, de la ființă la existență, prin ieșirea din nediferențiat.

Dar pentru a ajunge la un asemenea „înalt mesaj de idei" — cum se face mențiune în **Teze** — este nevoie ca „toți creatorii" să se pătrundă de cerințele epocii și ale societății în care trăiesc, să-și conecteze propria lor sensibilitate la cea a timpului, să se străduiască a fi la înălțimea exigențelor politice și artistice, făurindu-și o concepție înaintată, (cea mai înaintată a timpului în care le-a fost dat să-și înscrie existența), concepție care să se transforme în „înalt mesaj", capabil să-i emoționeze pe oameni, să-i schimbe, să-i transforme... În această ordine de idei îmi amintesc de cuvintele profesorului meu, Tudor Vianu, care spunea că o carte cu adevărat mare este numai aceea care te lasă altfel decît erai înainte de a o citi. O asemenea carte nu poate fi decît una cu un înalt mesaj.

Cum se poate obține o asemenea performanță în materie de artă ? poate întreba cineva. Răspunsul l-au dat creatorii înșiși. Voi cita pe al unuia dintre ei, unul din marii noștri poeți contemporani, (îl am în vedere pe Geo Dumitrescu), al cărui răspuns nu cuprinde nici un fel de dubii.

„Să lucrăm cu cerneală fierbinte !" — iată secretul creației unei opere care să înfrunte timpul !... Al unei opere al cărei mesaj merge la inima omului, obligîndu-l să se oprească o clipă și să mediteze asupra propriei condiții, să-și dea seama de ceea ce este și nu este esențial, adică să vadă prăpastia dintre preocuparea cotidiană pentru „slănina din ladă" — cum cu amară ironie constată Maiakovski — și cea pentru „torțele de aur" — spre a căror lumină nepieritoare ne atrage atenția poetul Simion Stolnicu...

În acest sens, G. Călinescu recomanda creatorului să fie ziua al cetății (să ia parte activă la „tot ce devine în patrie" — cum ne atrage atenția un alt corifeu al literaturii, Lucian Blaga), iar noaptea, cînd oamenii din cetate dorm, cînd liniștea învăluiește mișcarea / devenirea, în valurile ei albastre, creatorul să se întoarcă la uneltele sale, lăsîndu-se vizitat de acele mirabile ficțiuni pe care cei vechi le numeau Muze inspiratoare și care numai lui — creatorului — îi insuflă acele idei înălțătoare, (care alcătuiesc mesajul), precum și imaginile cu care își înnegrește paginile („Cu gîndiri și cu imagini / Înegrit-am multe pagini" — se confesa Eminescu) adresate cititorului de azi și de mîine. Ajunse în sufletul lui, „paginile înnegrite cu imagini" ale creatorului vor declanșa acolo o explozie mai puternică decît cea nucleară, de fapt o explozie pașnică, e vorba de emoția artistică, care-l va înălța, purificîndu-l, „în lumea ficțiunii ideale" (cum arăta Maiorescu), făcîndu-l mai bun, mai înțelegător, capabil de jertfă pentru o cauză mare, pentru împlinirea unui ideal măreț.

Prin mesaj, ca să încheiem, creatorul devine interpretul semenilor săi, vocea inspirată, elevată a acestora... Iată de ce, în cuprinsul **Tezelor** pentru cel de al XIV-lea Congres, se acordă o atît de mare importanță „înaltului mesaj de idei" al operei de artă.

Simion Bărbulescu

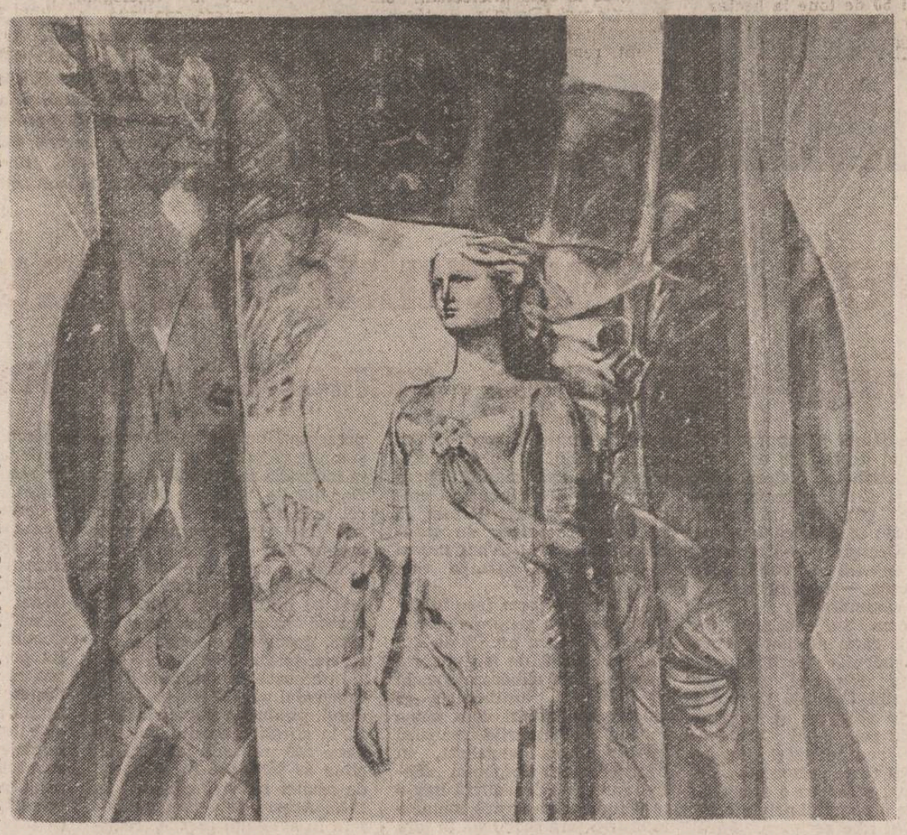

Literatura revoluției tehnico-științifice

Raporturile literaturii cu știința în noul context socio-cultural contemporan pun în evidență dimensiuni și semnificații insolite care depășesc atît dichotomiile tradiționale, cît și relevarea unor structuri analoage din perspectiva esteticilor informaționale. Consecințele revoluției tehnico-științifice în planul artei sînt multiple și merită toată atenția, mai ales sub impulsul unui dinamism fără precedent al evenimentelor din acest cîmp al activității umane. **Știința a devenit o componentă esențială a culturii, iar penetrarea ei în viața cotidiană a omului nu mai trebuie demonstrată. Literatura nu poate rămîne (și nici nu a rămas) indiferentă în fața acestei realități.**

De fapt, din acest punct de vedere va trebui meditat asupra dezideratelor atît de importante evidențiate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Plenara C.C. al P.C.R. unde se recomandă, între altele, această deschidere activă către social, către politic : „Întreaga activitate de creație trebuie să devină un puternic factor al ridicării conștiinței revoluționare, de dinamizare și ridicare a nivelului general de cultură al întregii națiuni". În același timp, se poate spune că scriitorii au înțeles că universul cultural reprezintă un vast spațiu al interdependențelor, incluzînd știința și tehnica, morala, filosofia, artele, în condițiile în care cerința de cultură are un suport obiectiv conferit de caracterul conștient al construirii socialismului. Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice este astfel definită **programatic** drept condiție importantă a libertății și demnității omului.

Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român apreciază că „în epoca noastră s-au produs mari schimbări cu caracter economic, social și politic și, totodată, a avut loc o uriașă dezvoltare a științei și tehnicii, lărgirea orizontului cunoașterii umane. În aceste condiții, la ordinea zilei stau analiza științifică a problemelor noi, îmbogățirea creatoare a concepției revoluționare despre lume și viață cu noile concluzii desprinse din practica socială, cu noile cuceriri ale științei, ale gîndirii umane".

Acestea sînt idei călăuzitoare ale întregii politici culturale românești. Substanța umanistă și axiologică a acestei politici dobîndește relevanța maximă în cazul literaturii, care contribuie hotărîtor la modelarea și elevarea conștiinței socialiste a maselor, la cunoașterea și explicarea științifică a naturii umane, la perfecționarea acesteia în consonanță cu sistemul de valori al societății noastre socialiste. Cele mai bune opere ale acestor ani luminează raportul omului cu cultura, convertind vocația creativă în discurs, recreînd artistic o epocă, faptele ei grandioase.

Ubicuitatea valorilor științei realizează o funcționalitate socială complexă ce se impune atenției creatorilor de frumos. Instrument de organizare, dar și de control, știința și tehnica revoluționarizează mentalitățile, eliberează omul de servituți, îi impune noi exigențe și responsabilități față de propriile lui acte. „La marile întrebări ale timpului îi oferă „soluții de valoare" (L. Grunberg). Este datoria oamenilor de litere să absoarbă în creații durabile ecourile dialogului științelor cu lumea valorilor culturale, să dea o perspectivă dinamică „metamorfozei științei". Literatura rămîne un teritoriu însetat de destine și de evenimente, un univers inconfundabil al raporturilor umane. Condiția sa, în epoca revoluției tehnico-științifice, este potențată de forța spirituală a științei în sensul benefic al setului de alternative de viață pe care i le pune la dispoziție. Poeții, prozatorii, dramaturgii sînt chemați să construiască modele, să **decidă** corespunzător idealurilor colective, să prospecteze și să proiecteze traiectoriile dezvoltării viitoare a societății, dispunînd de toate cuceririle științifico-tehnice. Este un demers ce depășește **calitativ** arta de a „prevesti imposibilul", producțiile genului **science fiction**. Însuși Jules Verne afirma că „va veni totdeauna o clipă în care creațiile științei le vor întrece pe cele ale imaginației". Aceasta nu înseamnă că scriitorii vor fi înlocuiți de mașini fie ele și „gînditoare". Arta este inepuizabilă. Scriitorilor le revine sarcina concretă, morală și politică, de a crea „circuitele culturii", de a **angaja** știința pe coordonatele idealurilor umaniste, de a face din tehnică un mijloc de perfecționare a condiției umane și nu de distrugere. Prin intuiții de geniu, marii creatori au prefigurat unele înfăptuiri, unele descoperiri științifice de răsunet. De altfel, un cercetător precum Abraham Moles susține că „mitul stă la baza oricărui act științific", exemplificînd aserțiunea prin Icar (mitul aviației), Prometeu (mitul energiei atomice) sau prin Golem (mitul ciberneticii).

Ipoteze, teorii, viziuni din domeniul științific înfuzează operele unor scriitori contemporani reprezentativi. Să ne amintim de viziunea metacronică a universului poetic pulsatoriu creat de Nichita Stănescu **(Dreptul la timp)** sau de extrapolările modelului gîndirii neefective în spațiul romanelor lui Al. Ivasiuc **(Interval)**, D.R. Popescu **(Vînătoarea regală)**, Constantin Țoiu **(Galeria cu viță sălbatică)**, Augustin Buzura **(Fețele tăcerii)**, Ion Lăncrănjan **(Drumul ciinelui)**. Se impune să observăm că dimensiunea axiologică este, în aceste cazuri, complementară celei cognitive.

Constantin M. Popa

Antologia «Luceafărul»

Popor, partid, poezie

Poporul meu, popor cu sufletul tînăr,
La sărbătoarea acestui pămînt,
Cuvintele sînt înaripate de umăr,
Asemenea ție îți sînt !

Spun tînăr cu patimă și încintare,
Ca de la egal la egal,
Trupului elastic, inteligenței strălucitoare
Cărbunelui și piinii și luminatului metal.

De n-aș fi văzut, de n-aș fi ascultat,
Acceleratul ritm de supunere al munților
nu nefericit, fără sînge trup aș fi dat
cîntecului, virstei și munților.

Mă ridic din locul în care timpul
Vrea să mă așeze în ziua de vară
Mă ridic din zile,
Nopțile aud salturi de existență
Văd bariere
Pe care viața mea le doboară.

Unui om de pe pămînt îi sînt
recunoscătoare
Că lauda lui se apropie de zidirile mele
curate,
Și nu e în puterea încrederii care
Dorul de cunoaștere, de participare,
de partinitate ?

Eu voi trăi dorind, avînd puterea,
Dar nepotrivindu-mă niciodată
Să te privesc dintr-un foarte înalt
Punct de zbor, și totuși nu mult depărtată
De centrul pămîntului patriei, cald.

Voi trăi într-o materie punerea melodioasă,
Un cîntec voi fi într-o stemă asemenea mie,
cită vreme se nasc în țara aceasta
cu prispă muntoasă,
Cioplitorii monumentelor : Popor, Partid,
Poezie.

Constanța Buzea

Portret de țară

tu-nalți aceste grîuri la subsuori de soare
faci lanul să se-atingă cu fruntea de cuvînt
și lucrului îi dărui o altă asemănare
și-n ochiul tău sînt toate mai sigure că sînt

doar pumnii tăi adorm cu stele-nchise-n
palme
și-un cîmp este privirea întîiului născut
în care semănăm un cer cu zodii calme
uitînd că într-o vreme și cerul ne-a durut

tu-ntorci acestor lucruri puterea de a fi
genunchii tăi mai blînd se odihnesc în toate
și-n cumpene de aur ai slobozit o zi
să-și risipească părul spre noi în libertate

tu-nalți aceste grîuri la subsuori de soare
faci lanul să se-atingă cu fruntea de cuvînt
și lucrului îi dărui o altă-asemănare
și-n ochiul tău sînt toate mai sigure că sînt

Lucian Avramescu

Partidul, Vîrful Omul

S-atingi cu fruntea toată de-argint și vis
a lumii
a trebuit, cu zbucium, în scoarța grea
de lut,
prin straturi geologice să te închegi din ere
urmînd spirala vremii pe sensul cunoscut.

Ai adunat, ca-n munte, durerea de milenii
a munților, a noastră din brîul carpatin
și ai suit pe-un fulger schițat pe cer
de Lenin
la care continente spre libertate vin.

S-aduni puterea mare, de oameni — milioane,
tu răbdător în parte pe toți ne-ai înțeles,
și ai trecut prin lanțuri și peșteri
de doftane,
visînd belșug pe masă și însorite-amiezi

Încercui cu privirea întinsul țării mele
și-n zile luminate ce-n drum mi se deschid
ecoul vieții noastre din lut și pînă-n stele
amplifică ecoul și gîndul tău, Partid.

Te laudă în țară și muntele și omul
și te veghem cum insuți de fiecare vezi
cînd peste orizonturi veghezi ca
Vîrful-Omul.
ca Vîrful-Omul, pacea și munca ne o
veghezi.

Gh. D. Vasile

Numele țării

Numele țării — liniștea brazilor din Carpați
săgetînd înălțimile !
Numele țării — neastîmpărul apelor
și cerul boltit asemenea frunților visătoare.
Numele țării — 1907, Lupeni, Grivița,
August de foc — rostind cadențat :
li-bert-ta-te !
Numele țării — dangătul hotdelor
izbind cu oceanul de spice în cumpăna
zării.
Numele țării — Coloana lui Brâncuși
cu rădăcinile înfipte adînc în pămîntul
Gorjului,
ca să poată susține pe umerii ei Infinitul.
Numele țării — Bicaz, Onești, Hunedoara,
timpla de beton în arc, de la Argeș,
egală cu îndrăzneala de a visa.
Numele țării — Eminescu,
sau murmurul codrului bătut de gînduri,
întinerind odată cu trecerea anilor,
Numele țării — numele nostru,
al celor ca frunza, ca iarba,
scurtînd în fiecare clipă
drumul bărbătesc spre comunism.

Petre Ghelmez

Din august

Cînd merg prin țara astăzi luminoasă,
Cînd viile sînt gata pentru must,
la fiecare pas stau mulțumindu-i
Acestui harnic, glorios August.

De cîte ori tai piinea pentru masă
Îmi pare luminoasă ca o stea
Și mă gîndesc și mulțumesc de-asemeni
Acelor ce trudiră pentru ea.

Cînd luna iese, seara, cum mi-i țara,
Plutind sub cer, cînd stelele răsar,
La fel, le mulțumesc ca totdeauna
Acelora de strajă la hotar.

Oricînd citesc că-n alte țări sînt lupte
În care oameni trăiu-și hăituiesc,
Mă plec la libertatea românească,
La liniștea în care locuiesc.

Iar cînd pun capul însorit pe pernă
Și pînă-n vise, de adînc, mă duc
Sînt fericit că mi-l veghează tihna
De-aceia care astăzi ne conduc.

Virgil Carianopol

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

la Conferința organizației municipale de partid București

Urmare din pag. 1

ca atare nu spun nimic, pentru că această producție trebuie avută în vedere în strînsă legătură cu realizarea producției fizice. Aceste sute de miliarde lei trebuie să se bazeze pe utilaje de înaltă tehnicitate, pe oțel, pe diferite produse superioare în metalurgie, în electronică și electrotehnică, în industria ușoară, în industria alimentară, pentru că — așa cum se subliniază în Programul-Directivă — pornim de la faptul că în această perioadă să nu aibă loc nici o creștere a prețurilor. Dimpotrivă, va trebui să urmărim o anumită reducere a cheltuielilor de producție și materiale. Dar ceea ce se va realiza în Capitală constituie o parte importantă a dezvoltării generale a țării. Probabil, Capitala va păstra ponderea de 13—14 la sută, așa cum o are și astăzi. De altfel, în întreaga țară avem în vedere o puternică dezvoltare a industriei noastre socialiste.

Aceasta presupune eforturi foarte serioase din partea organizației de partid, a tuturor oamenilor muncii din Capitală. Chiar în cursul vizitei de ieri, în întreprinderile vizitate am constatat lucruri bune, dar am constatat că mai sînt multe, multe de făcut pentru o mai bună organizare și valorificare superioară a mijloacelor, a materiilor prime și materialelor, și — mai cu seamă — a forței de muncă, a capacității creatoare a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor.

Sînt lucruri care permit, printr-o mai bună organizare a procesului de producție, a fluxurilor de producție, prin măsurile de modernizare tehnologică și în alte domenii, să obținem o creștere de cîteva ori a producției.

De altfel, în toate cele 5 întreprinderi pe care le-am vizitat ieri în Capitală, conducerile acestora și-au luat angajamentul ca, în următoarele luni, să rezolve cîteva din aceste probleme, care nu cer niște lucruri deosebite — ci o mai bună organizare, un mai mare simț de răspundere în aplicarea programelor pe care le avem pentru toate domeniile de activitate. Mă refer la toate acestea pentru că, atunci cînd vorbim de programele viitoare, trebuie să punem pe primul plan — așa cum se subliniază, de altfel, în Programul-Directivă — problemele dezvoltării intensive, înfăptuirea programelor de organizare științifică și de modernizare a întregii activități a producției, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, în toate domeniile. Capitala are — din acest punct de vedere — o situație cu totul aparte, iar lucrurile ar trebui să meargă aici — ca să spun așa — cel mai bine ! De ce ? Pentru că, practic, aici avem cea mai mare parte a institutelor de cercetare — și nu sînt puține, și nu puțini oameni lucrează în acestea. Aici avem și cel mai puternic centru al învățămîntului superior și toate celelalte forme de învățămînt, care sînt cunoscute.

Mă refer la acest domeniu — care presupune o strînsă conlucrare între cercetare, învățămînt și producție — avînd în vedere că trebuie să se soluționeze și să se asigure ridicarea la un nivel tot mai înalt tehnic, științific a întregii activități.

Să facem astfel ca produsele din București să fie nu numai cele mai bune din țară, dar printre cele mai bune din Europa și din întreaga lume ! Aceasta este problema dezvoltării viitoare a capitalei patriei noastre ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !“)**

Vreau să vă atrag atenția să nu subapreciați celelalte centre. În ce mă privește, am deplina încredere că celelalte centre muncitorești, celelalte centre industriale și de învățămînt și cercetare nu vor rămîne în urmă și vor lupta pentru rezultate tot mai bune. Am convingerea că multe vor obține rezultate bune — iar în unele domenii vor fi chiar pe primul loc și vor întrece Capitala. Dar va fi o întrecere, vor cîștiga cei mai buni. Iar prin aceasta va cîștiga națiunea noastră, construcția socialismului în România. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“).**

Pe drept cuvînt, unii tovarăși au adus critici — după părerea mea îndreptățite — conducerilor unor ministere pentru felul birocratic, încet, în care soluționează diferite probleme reale ale dezvoltării economico-sociale, deși, fiind în Capitală, nu ar trebui să existe problemă care preocupă o întreprindere sau alta și care să nu fie soluționată la timp și în cele mai bune condiții. De altfel, nu vreau să înțeleagă vreun minister că în ce privește județele trebuie să acționeze mai încet sau cu spirit de răspundere mai mic. Cu aceeași răspundere trebuie soluționate problemele și în Capitală, și la Iași, și la Cluj, și la Brașov, și în Constanța, și în Timișoara, și în Satu Mare, în toate județele țării ! Pentru că acestea reprezintă obligațiile de bază și rolul important ce revine ministerelor, aparatului nostru de stat, care trebuie să lichideze cu desăvîrșire cu birocratismul, cu atitudinea de tărăgănare a lucrurilor și să acționeze în spirit revoluționar pentru soluționarea la timp a tuturor problemelor pe care le ridică și le vor ridica continuu viața, construcția și dezvoltarea în ritm intens a patriei noastre și în viitor. **(Aplauze puternice, prelungite)**

Este necesar să acordăm mai multă atenție, în Capitală, activității de învățămînt în toate domeniile, activității de cercetare, pornind de la faptul că învățămîntul și cercetarea constituie factori hotărîtori pentru făurirea cu succes a noii orînduiri sociale, pentru dezvoltarea patriei noastre. Fără a așeza la baza întregii activități cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii — deci și în domeniul formării specialiștilor și oamenilor muncii în toate sectoarele — nu vom putea să ne asigurăm forța necesară pentru a înfăptui programele de dezvoltare.

Avem mașini bune, vom avea și mai bune — dar trebuie să fie bine înțeles că mașinile sînt realizate de oameni, că forța hotărîtoare a făuririi socialismului este omul. Oricît de bună ar fi o mașină sau alta, oricît de bun ar fi un aparat electronic — și mă refer la aceasta pentru că unii încep să acorde mai multă atenție unui aparat decît oamenilor —, trebuie să se înțeleagă că oamenii constituie și vor constitui întotdeauna forța hotărîtoare, factorul decisiv al dezvoltării patriei, al făuririi socialismului și comunismului. Deci, trebuie să facem totul pentru ridicarea nivelului de pregătire tehnică, științifică, profesională al oamenilor pentru a transforma întregul nostru popor — și, referindu-mă acum la Capitală — toți cetățenii Capitalei în oameni cu înalte cunostințe, adevărați intelectuali ai construcției socialiste. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“)**

Este necesar să acordăm o atenție mai mare, în Capitală, problemelor productivității muncii, creșterii eficienței și rentabilității economice în toate sectoarele, înfăptuirii neabătute a principiilor autoconducerii și autogestiunii, funcționării tuturor unităților — economice și sociale — pe principiul bugetelor proprii de venituri și cheltuieli. Avem încă multe de făcut în domeniul acesta !

În același timp, este necesar să se acorde o atenție mai mare problemelor bunei aprovizionări și soluționării la timp a problemelor de muncă, dar, mai cu seamă, de viață ale tuturor oamenilor muncii, ale tuturor locuitorilor Bucureștiului, ca, de altfel, ai întregii țări. Mă refer, însă, la Capitală. Deși în acest an s-au alocat mijloace foarte importante pentru aprovizionarea populației, ele, din păcate, au fost prost gospodărite — și nici acum nu s-ar putea spune că sînt gospodărite așa cum ar trebui, în întregime. Cunoașteți, de altfel, datele s-au publicat. Programul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare și industriale prevede satisfacerea în cele mai bune condiții a necesităților de consum ale tuturor locuitorilor. Din punct de vedere al caloriilor și acum ne aflăm printre țările cu un consum foarte bun, de peste 3 300 de calorii pe locuitor. Organismele internaționale de specialitate recomandă României 2 650 de calorii pe locuitor. Sîntem printre țările cu consum mediu. În general — cu mici excepții — nimeni nu depășește 3 000 de calorii după normele organismelor mondiale. Am alocat, și dispunem de tot ce este necesar, pentru a depăși și 3 300 de calorii. Anul acesta, pînă acum, lunar s-au consumat în Capitală peste 20 000 de tone de carne și produse din carne, ceea ce, la populația pe care o avem, revin 90—100 de kg pe an pe locuitor ; mai mult decît este necesar. Nu doresc, însă, acum să mă opresc asupra lipsurilor. Am discutat despre ele. Sper că și Comitetul municipal și Consiliul Popular și Ministerul Comerțului Interior și Ministerul Industriei Alimentare, deci toate organismele care au un anumit rol în această problemă au tras și vor trage toate concluziile pentru lichidarea stărilor negative de lucruri.

Conform programului votat de Marea Adunare Națională, în Capitală se livrează lunar circa 23—25 mii tone de carne, ceea ce înseamnă circa 280—300 mii de tone pe întregul an — și am asigurat din plin toate aceste condiții. Mă refer la aceasta, pentru că celelalte produse nu au constituit și nu constituie acum nici o problemă. Trebuie asigurate buna gospodărire și o calitate mai bună — și a pîinii și a altor produse — iar aceasta trebuie soluționată de organele de specialitate. Deci, avem tot ce trebuie pentru ca locuitorii Capitalei și întregul nostru popor să aibă o alimentație foarte bună. Doresc să subliniez că sîntem hotărîți să facem totul pentru a asigura în cele mai bune condiții realizarea prevederilor din planul adoptat de Marea Adunare Națională. El se bazează pe ceea ce avem în rezerve, în depozite. Așa cum am spus la „Ziua recoltei“, la multe produse avem rezerve pentru 1 an, 1 an și jumătate, chiar dacă nu am mai avea nici un fel de producție. Dar, desigur că nu se va întîmpla așa. Deci, dispunem de tot ce este necesar pentru o bună aprovizionare, iar producțiile obținute în acest an demonstrează că agricultura noastră poate și va asigura și în continuare recolte tot mai bune ! Ceea ce se cere, acum, este ca organizația de partid, consiliul popular, ministerele să acorde atenția necesară bunei organizări a activității comerciale, calității produselor. În acest fel, să facem ca, din toate punctele de vedere, Capitala, poporul nostru să dispună de tot ce este necesar !

Conferința organizației de partid trebuie să înscrie în hotărîrea pe care o va adopta — dacă încă n-a înscris — că este necesar ca atît Comitetul municipal de partid, consiliul popular municipal, cît și toate organizațiile de partid și consiliile populare ale sectoarelor, toate comisiile de oameni ai muncii să acorde o atenție deosebită acestor probleme, care fac parte integrantă din viața, din munca cetățenilor, din făurirea societății socialiste și ridicarea nivelului de trai al poporului, țelul suprem al politicii partidului, esența socialismului ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !“)**

Pentru a asigura o mai mare autonomie în aprovizionarea Capitalei, s-a stabilit ca în sectorul agricol Ilfov să realizăm noi ferme de vaci, care să asigure practic întreaga cantitate de lapte pentru București, pentru a nu mai fi necesar să aducem din alte județe. De asemenea, începînd de anul viitor, sectorul agricol Ilfov va trebui să mărească suprafața de legume la 10—12 mii de hectare, plus în cultura a doua și intercalată, care — la producțiile medii realizate de multe județe în acest an de circa 50—60 de mii de kg pe hectar, deși sînt județe care au depășit 100 de mii — să asigure întreaga cantitate de legume pentru aprovizionarea Capitalei. Dar aceasta ar însemna să realizăm producții de 700—800 de mii de tone de legume, practic cu mult peste ceea ce este necesar pentru consumul rațional și normal al oamenilor muncii din Capitală.

Mă refer la toate acestea pentru că și sectorul agricol Ilfov, care se află în subordonarea organizației de partid a Capitalei, trebuie să ia toate măsurile pentru realizarea producțiilor corespunzătoare. De altfel, ați auzit aici, producțiile deosebit de mari realizate pe sectorul agricol Ilfov, producțiile realizate în cooperativa agricolă Jilava, precum și angajamentele pentru anul viitor. Aș vrea numai să atrag atenția că sînt județe în care unele unități agricole și-au luat angajamentul de a depăși 50 de tone la hectar la porumb știuleți. Dacă sectorul agricol Ilfov vrea să se afle printre cele cu rezultate bune, trebuie să se gîndească și el la asemenea producții.

Avem deci toate condițiile — și trebuie să asigurăm ca în jurul Capitalei să avem o bază bună, trainică pentru buna aprovizionare cu legume, cu o parte din fructe, cu lapte și cu alte produse.

Este necesar să se acorde mai multă atenție bunei gospodăriri a Capitalei. Într-adevăr, am construit mult, vom mai construi, practic pînă în 1995 vom încheia complet construcțiile în Capitală. Desigur, vom continua — ceea ce este normal — dar într-un ritm mult mai mic, pentru că vom asigura în întregime locuințele corespunzătoare pentru întreaga populație. De altfel, acum, în Capitală, avem asigurat peste 12 mp pe locuitor, plus dependințele. Dar, aceasta necesită mai multă gospodărire, mai multă ordine. Am făcut, într-adevăr, multe. Capitala patriei noastre s-a transformat și se transformă continuu. Realizarea obiectivelor în construcții — metroul, Dîmbovița, lacurile, noul centru, ansamblurile de locuințe — va face ca în 1995 Bucureștiul să fie printre capitalele lumii care asigură cele mai bune condiții de locuit, de viață și care vor avea în vedere și păstrarea aerului cît mai curat, de a combate și de a lua toate măsurile ca poluarea să fie redusă la minimum.

Trebuie să facem astfel încît nu numai să construim, dar să și asigurăm ceea ce este necesar pentru ca Bucureștiul, capitala României socialiste, să poată să se prezinte demn în concurență cu orice capitală a lumii, atît din punctul de vedere al prezentării generale, dar și al condițiilor de muncă, de viață, pentru toți locuitorii săi ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu să trăiască, Capitala să-nflorească !“)**

Stimați tovarăși,

Realizarea acestor obiective se bazează pe ceea ce am obținut. Ele nu reprezintă numai dorințe, ci realitățile de azi și de mîine ale poporului nostru, în general, deci și ale Capitalei patriei noastre.

Este necesar să perfecționăm activitatea noastră în toate domeniile, să dezvoltăm larg formele democrației muncitorești-revoluționare — cadrul minunat, democratic, pe care l-am realizat și care asigură participarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Să facem astfel încît adunările generale ale proprietarilor și producătorilor, consiliile de conducere ale tuturor unităților să-și îndeplinească în mod democratic și în cele mai bune condiții rolul pe care îl au în administrarea unei părți însemnate a proprietății întregii națiuni !

Va trebui să perfecționăm activitatea consiliilor populare și a comisiilor din cadrul consiliilor populare. Și vreau să spun deschis, că, dacă consiliile populare și-ar fi făcut datoria, dacă comisiile cetățenești de pe lîngă consiliile populare ar fi acționat cu întreaga răspundere nu s-ar fi putut manifesta stările de lucruri negative în aprovizionare.

Trebuie să facem ca cetățenii, în cadrul organizat pe care îl avem, să participe activ la soluționarea în cele mai bune condiții a problemelor. Avem multe organizații. Practic — dacă luăm Capitala patriei noastre — aproape nu există cetățean care să nu facă parte dintr-o organizație.

În Capitală, partidul numără 453 000 de membri, din care aproape 60 la sută sînt muncitori, 26 la sută intelectuali și funcționari. Desigur, țărani sînt puțini pentru că ei, de fapt, reprezintă numai sectorul agricol Ilfov. Aproape 40 la sută din membrii de partid ai organizației Capitalei sînt femei. O forță uriașă ! Este însă necesar ca organizația de partid să-și îndeplinească în bune condiții rolul său în toate domeniile de activitate. Cunosc bine organizația de partid deoarece mi-am început activitatea în București — în rîndul sindicatelor, al tineretului, în partid — și știu că întotdeauna a fost o organizație puternică, a răspuns întotdeauna chemărilor partidului, a organizat și condus multe lupte ale clasei muncitoare, ale intelectualilor, împotriva asupririi și pentru eliberare socială și națională, a avut un rol important în actul istoric de la 23 August — și trebuie să menținem acest steag de luptă revoluționară în întreaga activitate a comuniștilor din Capitală ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !“)**

Uniunea Tineretului Comunist are și ea, în Capitală, peste 450 de mii de membri. Este, de asemenea, o puternică forță revoluționară, care întotdeauna a avut un rol activ în organizarea și în conducerea luptei tineretului împotriva asupririi și, apoi, pentru construcția socialismului. Numai comuniștii din partid și din U.T.C. reprezintă mai mult de 40 la sută din populația Capitalei. Cu asemenea forță revoluționară nu ar trebui să avem nici o problemă, nu ar trebui să mai existe lucruri sau probleme nesoluționate în Capitală. Cred că aceasta trebuie să fie problema centrală care să stea în fața partidului, a U.T.C., a comuniștilor din Capitală, pentru că atunci vor face ca, într-adevăr, Bucureștiul să continue să fie un centru puternic și cel mai puternic detașament revoluționar al poporului nostru. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !“, „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !“)**

În sindicate sînt organizați 1 150 000 de oameni ai muncii — aproape 60 la sută din populația Capitalei — și sindicatele trebuie să aibă un rol activ în buna organizare a întregii activități, în soluționarea la timp a problemelor și să se preocupe permanent de asigurarea condițiilor de muncă, de viață dintre cele mai bune, pentru toți oamenii muncii.

Am vorbit numai despre aceste organizații, dar nu uităi că în toate întreprinderile avem consilii ale oamenilor muncii și adunările generale ale proprietarilor, care, practic, îi cuprind pe toți cetățenii din Capitala patriei noastre, la care se adaugă — ca organizație politică — Organizația Democrației și Unității Socialiste, care numără peste 400 000 de membri și care lucrează în strînsă legătură cu organizațiile de partid, cu toate celelalte organizații.

Nu m-am mai referit la diferite alte organizații, la uniunile de creație, pentru că membrii lor sînt cuprinși organizatoric — într-o formă sau alta — în acestea, dar și ele au rolul și specificul lor, participînd la soluționarea diferitelor probleme. Avem, deci, un cadru minunat, larg democratic, în care fiecare categorie, fiecare unitate economico-socială poate și trebuie să participe activ la dezbaterea problemelor, la adoptarea hotărîrilor, la înfăptuirea politicii interne și externe a statului nostru, la făurirea socialismului, la apărarea păcii și întărirea independenței și suveranității României ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“)**

Este necesar să înțelegem că perfecționarea continuă a activității, în toate domeniile, dezvoltarea largă a cadrului democratic de participare a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate constituie factorul hotărîtor al dezvoltării patriei noastre. Pornind de la concepția științifică a făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, trebuie să facem totul încît, în toate împrejurările, masele largi, poporul însuși să aibă rolul determinant în tot ceea ce se hotărăște și se înfăptuiește în patria noastră ! Aceasta reprezintă, de fapt, adevărata democrație muncitorească-revoluționară, incomparabilă cu orice altă formă a democrației burgheze, și trebuie să facem totul încît cadrul larg democratic, participarea poporului să constituie partea integrantă a făuririi socialismului și comunismului în România ! **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“)**

În acest cadru, aș dori — foarte pe scurt — să subliniez, și la Conferința organizației de partid a municipiului București, necesitatea de a asigura creșterea continuă a rolului clasei muncitoare — clasa conducătoare a societății noastre. De altfel, ponderea în partid și în organismele democrației arată ferm că partidul nostru face totul pentru a crea cele mai bune condiții încît clasa muncitoare să-și poată îndeplini misiunea ei istorică. Se va ridica nivelul de cultură, de pregătire al clasei muncitoare. Cu liceul de 12 ani, practic toți cetățenii — deci și locuitorii Bucureștiului — vor deveni adevărați intelectuali, se va apropia nivelul de cunoștințe și de dezvoltare dintre diferite categorii de oameni ai muncii. Acesta este drumul legic, istoric spre ridicarea întregului popor la un nivel înalt de civilizație și, în acest sens, trebuie să înțelegem că nu va scădea, ci va crește rolul clasei muncitoare, adevărata forță creatoare a socialismului și comunismului. Desigur, considerăm și am considerat întotdeauna — iar în viitor acest lucru va deveni și mai pregnant — intelectualitatea, mai cu seamă cea tehnică, ca o parte inseparabilă a clasei muncitoare. În deplină unitate, muncitorii, țăranii, intelectualii vor constitui, de fapt, societatea de mîine, care va fi o societate omogenă, va reprezenta poporul muncitor al societății socialiste și al societății comuniste. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“)**

La Plenara Comitetului Central pe problemele ideologice m-am referit pe larg la problemele actuale și de perspectivă ale activității de formare a omului nou, de ridicare a conștiinței revoluționare, socialiste a întregului nostru popor. De aceea, nu doresc acum să mă opresc la aceste probleme. Consider că ceea ce am hotărît la Plenara Comitetului Central din octombrie trebuie să stea la baza întregii activități politico-educative, ideologice și în organizațiile de partid din întreaga noastră Capitală. Dar, avînd în vedere forțele existente în București, este necesar ca și în acest domeniu Capitala să aibă un rol mai activ în dezvoltarea conștiinței generale, a spiritului revoluționar, în perfecționarea activității politico-educative, inclusiv în domeniul creației literar-artistice.

Avem nevoie și trebuie să cerem artiștilor și tuturor scriitorilor să creeze opere de înaltă valoare, corespunzător muncii eroice a poporului nostru, să oglindească lupta și munca întregii noastre națiuni pentru o viață mai bună, pentru socialism, pentru comunism, pentru pace, să demonstreze și prin lucrările de artă și literatură forța creatoare a unei națiuni devenite libere și stăpîne pe destinele sale ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“)**

Iată, tovarăși, ce probleme și ce perspective minunate se pun în fața organizației de partid din Capitală, a tuturor oamenilor muncii, a tuturor cetățenilor capitalei patriei noastre! Este necesar ca toți comuniștii, toți oamenii muncii, toți cetățenii municipiului București să acționeze în deplină unitate pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programelor în toate domeniile de activitate și a ridica continuu Capitala României la un nivel tot mai înalt de civilizație, de bunăstare și fericire ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung : „Ceaușescu și poporul !“, „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !“)**

Deoarece peste 10 zile va avea loc Congresul partidului nu doresc să mă opresc acum asupra problemelor internaționale. Voi sublinia numai faptul că, în strînsă concordanță cu politica noastră de făurire a socialismului, am acționat și vom acționa și în continuare pentru dezvoltarea relațiilor cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, acordînd, în acest cadru, o atenție deosebită colaborării și solidarității cu toate țările socialiste, precum și cu țările în curs de dezvoltare.

Vom face totul pentru a ne aduce și în viitor contribuția activă la asigurarea securității și cooperării în Europa, pentru o Europă unită, a națiunilor libere, independente, în care fiecare popor să-și construiască „casa“ lui așa cum și-o dorește și în care fiecare om să aibă cel puțin o locuință sigură. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează : „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !“)**

Vom acorda o atenție deosebită relațiilor din Balcani. Dorim să acționăm împreună cu toate statele din Balcani pentru o largă colaborare economică, tehnico-științifică și în alte domenii, pentru a transforma această zonă într-o regiune fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine, dar și într-o regiune a dezvoltării independente a popoarelor, a colaborării între toate țările din Balcani, pentru progresul și bunăstarea fiecăreia. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu — Pace !“).**

Pornim de la faptul că existența armelor nucleare, continuarea, de fapt, a cursei înarmărilor nucleare și a dezvoltării altor armamente constituie problema fundamentală a epocii noastre, deoarece un război mondial ar duce la folosirea acestor arme, ceea ce ar însemna distrugerea întregii omeniri, a însuși vieții pe planeta noastră. De aceea sîntem ferm hotărîți să facem totul, să acționăm în deplină unitate cu toate forțele și popoarele care doresc pacea, pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmarea nucleară, pentru eliminarea deplină a armelor nucleare, armelor chimice și reducerea radicală a armelor convenționale. Fără reducerea și distrugerea acestor armamente nu se poate vorbi de o politică nouă, nu se poate vorbi de un curs nou al evenimentelor. Sîntem ferm hotărîți să acționăm cu toate forțele în această direcție și avem convingerea că este posibil ca popoarele, acționînd unite, să impună dezarmarea, să impună pacea, să asigure o lume mai dreaptă și mai bună, în care toate națiunile să se dezvolte în mod independent și liber, fără nici un amestec din afară. **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Dezarmare — Pace !“).**

Stimați tovarăși,

Dezbaterile și hotărîrile adoptate în deplină unanimitate de Conferința organizației de partid a municipiului București demonstrează forța, unitatea și hotărîrea comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii, a tuturor cetățenilor Capitalei de a acționa cu toată hotărîrea și în viitor pentru dezvoltarea tot mai puternică a Capitalei, a patriei noastre, de a-și aduce o contribuție tot mai importantă la progresul general al României, la ridicarea ei pe noi culmi de progres și civilizație.

Aș dori să exprim mulțumiri organizației de partid și Conferinței organizației București pentru hotărîrea adoptată privind susținerea hotărîrii Comitetului Central al partidului cu privire la realegerea mea în funcția de secretar general al partidului. Desigur, va hotărî Congresul partidului — forumul suprem al partidului —, dar doresc să exprim mulțumiri și să asigur Organizația de partid din București — ca, de altfel, întregul partid —, să asigur oamenii muncii din Capitală că, întotdeauna, în orice împrejurări, ca revoluționar, ca soldat al partidului, ca membru al partidului comunist, voi face totul pentru a asigura realizarea năzuințelor poporului nostru, ale tuturor popoarelor de făurire a unei orînduiri fără exploatatori, a socialismului, a comunismului. În orice împrejurări, voi acționa cu întreaga răspundere, pentru a servi poporul, patria, cauza socialismului și comunismului, independența și suveranitatea României ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung : „Ceaușescu reales, la al XIV-lea Congres !“).**

Urez tuturor delegaților, organizațiilor de partid și comuniștilor, tuturor oamenilor muncii și locuitorilor Capitalei noastre socialiste realizări și împliniri tot mai mari, în toate domeniile, să obțineți un loc cît mai bun în marea întrecere între toate județele și dacă este posibil — depinde însă numai de voi —, primul loc ! Eu aș saluta acest lucru !

Vă urez, încă o dată, succese cît mai mari, multă sănătate și fericire ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung : „Ceaușescu — P.C.R. !“, „Ceaușescu și poporul !“, „Ceaușescu — pace !“, „Stima noastră și mindria — Ceaușescu, România !“, „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres !“. Într-o atmosferă de mare însuflețire și strînsă unitate în jurul partidului, toți cei prezenți în sala conferinței aclamă și ovaționează minute în șir pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni —, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

virgil dumitrescu

* * *

NE ȘTIM PE ORIZONTUL MILENIULUI CE VINE
o patrie sub semnul deplinei demnități,
unde văzduhul florii-l cutreieră albine
iar mierea păcii curge pe turle și cetăți

Căci pentru ea noi rosturi dau vremii înțelesuri
și-am pus la temelie un spirit arzător,
am semănat în tihnă și ultimul răzor
cu gînd la floarea albă pe dealuri și în șesuri

Încolo nu e grijă ; răsfringere sublimă
din înălțimi albastre e steaua ce străluce,
inconjurăm ca oameni cu dragoste și stimă
pe cel ce-n pisc de vise azi țara o conduce

Ne este Ceaușescu și pildă și mîndrie,
ne este comunismul un țel apropiat
în viziunea clară a Marelui Bărbat
că se zăresc contururi cu timpla argintie

O, primăvară-a lumii ! Zăpezi înfiorate
fac loc la vii petale, sonorități depline :
spre viitor cu fața, cum inima ne bate,
ne știm pe orizontul mileniului ce vine !...

* * *

NICOLAE CEAUȘESCU, OMUL BRAV DIN FRUNTEA ȚĂRII
iată adevărul zilei ce cu stimă îl rostim
dintr-un sat ivit pe lume în nemărginirea zării
pînă-n piscuri argintate către care năzuim

Olt și Dunăre și Mare se întrepătrund firesc
legînd munte și cîmpie, porți albastre-n univers
pentru-acest întrind în vreme, pentru cît mai e de mers
zbor înalt și împlinire ce necontenit uimesc

Dacă astăzi România are locul ei pe hartă
unde steaua demnității chiar peste Carpați răsare,
Nicolae Ceaușescu în privirea lui ne poartă
cu un dor fără de spațiu ca pe o iubire mare

A sădi în orișicine crezul din părinți nutrit
de atîtea generații – mereu, astăzi, ne adună –,
a-l vesti în omenire ca pe-o cauză comună,
cu astfel de verbe limpezi limba noastră s-a nuntit

Celui ce veghează vatra, re-nnoita ctitorie,
puritatea-i de cristale și de-nviorat izvor,
cîntecul i se cuvine și sublima armonie
cît vor fi să strălucească un prezent, un viitor !...

* * *

DEPLINĂ LIBERTATE E CHIPUL NOU DE DRAGOSTE DE ȚARĂ
vedem cu ochii noștri cît de înalt străluce
de-aici : din calme șesuri cu spicul copt în vară
pînă la bradul tînăr ce-n munte se tot duce

De-aici : chiar din ograda iubirii ce rămîne
sub streșinile casei, în soarele din geam
la curcubeie-n aer, pe orizont stăpîne
și la păduri de stele cît frunză și cît ram

Se pot citi aievea și chiar de-s bănuite
noi știm cît pot să ducă și sunet și cuvînt,
atîta frumusețe ca-n clipele trăite
nu-i numai tresărire de ploaie ori de vînt

Să poți gîndi în tihnă cum vin din urmă pruncii,
ce preț să pui pe ziuă, pe noaptea-căpătîi
pe mările de grîne ce simt dogoarea muncii,
pe fructele grădinii săltîndă din călcîi

Asemenea se-adună și seri și dimineață
din caierul luminii ce-atîția-l depănară ;
pe irizări solare de vise și viață
noi scriem libertate și scriem veșnic țară...

* * *

CU OAMENI, PENTRU OAMENI, DIN ȚARĂ,
așa ne scriem astăzi izbînzile supreme.
Dintr-un congres în altul luminile plecară
ca riul dintr-un munte, de neoprit în vreme

Se-aud cum vin ecouri din piscuri solitare,
anume ale noastre de cînd ne știm aici ;
ca brazi dintr-o tulpină, așa să te ridici –
un curcubeu pe stîncă ivindu-se din mare

Rămîn în urmă valuri, catarge însemnate
– orice ieșire-n larguri ceru un preț al ei –
și-a trebuit să-nvingem, să trecem peste toate
așa să știți de mine, de toți ce sînt ai mei

Noi am avut doar raza ce se-arăta prin ceață
și am zărit-o-n luptă. Azi soare strălucește.
Din dragoste de țară, simțind-o românește,
așa respiră pruncii. Așa se naște viață

Acum, într-o unire, de-o singură ființă
aripi ne cresc pe umăr de stirpe legendară.
Așa urmăm partidul în vrere și credință
cu oameni, pentru oameni, din dragoste de țară !...

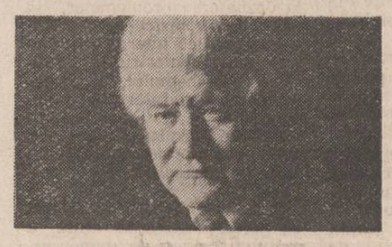

bucur chiriac

STATUILE DE LA MĂGURA

Steaua lui

Steaua lui
umblă prin lume,
fără nume.
Steaua lui
mai bate
pe la învechite porți,
mingiind pomii înfloriți
ai țării.
Steaua cu frunte de bărbat
a renăscut
în inimile rădăcinilor
din care curg izvoare
și ochii lui în tăcere.

Doamna Neaga

Chipul tău de madonă,
prins în rama cerului,
stătea neclintit,
ascunzindu-și durerile,
pe care le-ai strîns
pe pleoapa ruginită
a timpului.
Chemarea ta,
ca o șoaptă a vîntului,
însoțită de blesteme,
s-a transformat în cîntec,
în doina neamului,
pe care o murmură azi,
ciobanii,
care duc mai departe
la Măgura,
legenda jertfei tale.

Meșterul anonim

Ascultam ecoul.
Și deodată,
în poiana Măgurii,
am văzut sculptorul,
acel uriaș,
care stătea cu fruntea sus,
cu mîinile ridicate
ca un Isus,
împlinindu-și opera
trecut în nemurire.
Ca printr-o ceață,
am văzut statuile,
cioplite din piatră,
din nouri,
cu irizări diafane,
ridicîndu-și brațele,
spre o nouă înălțare.

Și a plecat

Eminescu
a sădit o pădure de plopi
și a plecat.
La umbra lor,
au răsărit mlădițele
unei lumi,
care lunecă
pe apa morților
ca niște visle
în căutarea infinitului.
Sub clar de lună,
aripile stelelor
păreau punți,
peste care
trecea Luceafărul,
ducînd cu el statuia
în care s-a încrustat
veșnicia poeziei române.

Viziune

Acoperite de cearceafuri albe,
am văzut statuile,
cum călcau oasele timpului,
urcînd spre Istrița,
pentru a-și privi făpturile
în oglinda lumii.
Pe culmile acoperite de zăpadă,
ele devin ruguri,
care plutesc pe apa memoriei,
așteptînd mîngîierile soarelui,
și sărutul de-o clipă
al luceafărului.

Jertfă

O pasăre de noapte
cu o aripă,
lovește în mina imensă
a lui Burebista,
un adevărat scut
care apără
strășnicia pămîntului.
Aerul vibrează,
iar pasărea
îndeamnă privighetorile
să cînte un imn.
Orbită de soare,
se prăbușește ca un icar,
pe ecranul vinețiu
al cerului.
Lîngă altarul statuii
vorbele noastre
se încrustează în efigii
ale timpului,
care vor dăinui
la Măgura.

Cîntec mut

Eu port lumea în cîntec,
cum pe umeri statui,
duc flacăra timpului
și-o-nchid într-o clepsidră,
pe care o-ntorc,
la cîntecul cocoșilor.
Simt cum se sapă
prăpăstii între noi,
iar chemarea mea
este o mistuitoare dorință,
pe care o cioplesc
cu dalta sufletului.

CÎNTAREA

smaranda jelescu

Se înserа, în vîlcelele blînde cobora un abur ușor, și dintr-odată am simțit cu toții cum ne copleșește frumusețea, ideea de frumusețe, sentimentul de frumusețe, unda de irealitate pe care marea frumusețe o așează peste privire și peste sufletul secundelor cristaline care o cuprind. Erau pîlcuri de arbori stinși într-un verde întunecat și o iarbă mare, mătăsoasă, cu verdele crud. Și mai jos, pe colinele care coborau în abur, erau vii — și întreaga fire tăcea, încremenită în acea pace unică de care aveam parte. Am oprit mașina. Era prea frumos. Într-un anume fel acea superbie nici nu avea de fapt calificativ, decît dacă frumusețea este de fapt armonia perfectă în care te simți cuprins. Asta se întîmpla pe drumul spre Tîrgu-Mureș, dinspre Sighișoara. „Parcă ar fi obcinile moldovenești" — a spus cineva — și așa era, parcă erau obcinile moldovenești, și parcă erau dealurile Buzăului și parcă erau blîndele coline ale Gorjului. Probabil că acea seară unică, din drumul aproape ireal spre dulcele Tîrg al Mureșului, de aceea a și rămas astfel — unică. Pentru dimensiunea ei fundamentală de unicitate, pentru acel sentiment pe care ni l-a dat — un sentiment acut — că sîntem, iată, în România, inconfundabil în România, în această țară rotundă, guvernată de rime perfecte. Totul rimează în România — văile-și răspund, dealurile-și răspund, înserările-și răspund, un clinchet dulce e sunetul soarelui căzînd în apus — peste aceleași nesfîrșite cuvinte de dor și de speranță cade timpul pe românește — și te cuprinde. Te simți cuprins în marea frumusețe a țării tale, te simți cuprins în demnitatea ei verticală, te simți cuprins în armonia ei — și înveți s-o înțelegi cunoscînd-o, și înveți să-i silabisești marile virtuți și înveți să-i simți creșterea și devenirea în care te cuprinzi.

Aceasta e șansa unică — șansa de a lua mereu pulsul țării — șansa de a fi reporter. Șansa de a nu pleca niciodată — ci a te întoarce — șansa de a fi pretutindeni acasă într-un mod foarte particular, nu metaforic. Adică, de fapt, locul nașterii tale, acel sentiment special pe care-l are oricine față de satul, orașul natal, acel sentiment atît de omenesc se extinde către toate locurile țării tale de care ești intim legat prin faptul că participi direct la evenimentele lor, la marile lor aptitudini de a deveni, la marile lor aptitudini de a rămîne constant egale cu sine — creștere cu miez indestructibil : orașele, satele, se schimbă, se înalță, se amplifică, oamenii se civilizează, se îmbracă tot mai frumos, sînt mai deștepți ,mai inventivi, mai creativi, mai complecși, și-n același timp, simți că există un suflet al locului și un uriaș suflet colectiv — sufletul națiunii române, același, suveran, guvernat de o secretă lege a echilibrului. Care-i justifică permanența, eternitatea. Astfel, România este într-adevăr, indubitabil, patria rimelor perfecte. Iar dimensiunea ei fundamentală este, indubitabil, acest echilibru.

Iar echilibrul e sensul suprem al frumuseții.

GRÎUL CARE NAȘTE PÎINE

La Sarmisegetusa Regia în cuibul de vulturi al lui Decebal am văzut prima dată în viață statuia grîului, adevărata statuie a grîului. Boabe de grîu minerale, arse, de culoarea neagră pe care timpul o șlefuise spre luciul prețios al abanosului. Țineam în palme, cu o emoție ușor de înțeles, grîu dac. Grîu din marile depozite ale cetății, ars în timpul războaielor daco-romane. Cucerită prin trădare, cetatea de scaun nu lăsa dușmanului averea sacră de grîu. Obicei și avertisment prin veacuri pentru toți cei ce călcau cu gînd dușman pămînturile românești. Otrăvirea fîntînilor — să nu lași apă pentru dușman. Incendierea grîului — să nu lași aurul cald al pîinii pentru dușman. Sacrificiu esențial. Sacrificiu aspru, similar cu dăruirea propriei vieți și asta nu numai pentru că însemna distrugerea hranei — dar grîul și fîntîna, sacre pentru daci și pentru poporul care se va naște din ei prin luptă și sînge, populau legenda și doina, ritualul și semantica superioară a sufletului acestui popor. Altfel spus, din mărturia călătorilor antici și a istoricilor și din cercetarea obiceiurilor poporului român se vede limpede că sărbătorirea grîului ca simbol este una dintre cele mai înalte. Grîul care naște pîine, născut pe vastele cîmpii, îngrijit cu dragoste și răbdare, cu știință transmisă din tată-n fiu, devine simbol de suflet cald și solar, simbol de pace și liniște, simbol de regenerare și viață și simbol de înfrățire cu natura în una din formele ei cele mai desăvîrșit estetic semnificantă. Pentru că pîinea caldă, rotund solară, de culoarea aurului, ruptă în două, cu brațele ridicate în sus și zîmbetul fericit în ochii blînzi, e semn de ospeție și de nuntă și de horă și semn de adunare de oameni cu sufletul limpede. Soarele e adus la masă și de aceea românii își primesc oaspeții de seamă cu pîine și sare și de aceea grîul nu lipsește în nici unul din ritualurile românilor. La Anul Nou se dau copiilor covrigi calzi, pe românește pîinea e alintată — pită, îmblă, pîinișoară — ea capătă forma dulce a colăcelor și toată această desfășurare lingvistică și inventivitate gospodărească depășește semnificația strictă a hranei. Pămînt binecuvîntat de soare, pămîntul românesc naște soarele pîinii ca o rimă perfectă și cîntătoare.

Iară grîul care naște pîine este metaforă și adevăr. Dinspre partea metaforei — vorbim de sămînța inteligenței care născocește marea faptă și sămînța de faptă care naște ideea. Copilul care pășește în viață e un ogor virgin pe care trebuie să sădim marile principii care-l vor călăuzi în viață. Pe ogorul științei, prin trudă și îndrăzneală vor răsări cuceririle care împing viața înainte, în vastul cîmp al artelor se coc operele care vor da seamă despre cum eram noi, cei de astăzi — pentru cei de mîine și vor șlefui, prin foșnirea mătăsoasă a bogăției lor de înțelesuri, conștiința oamenilor de azi. A sădi, ogor, grîu, pîine, pîinea păcii, pîine de om spunem, nu ? — nu sînt metaforele unui popor eminamente agrar ci ale unui popor eminamente poetic și eminamente înțelept, care știe să ia aminte la ce e mai de preț din natura în care s-a născut. Cine seamănă vînt culege furtună, cine seamănă grîu are parte de aurul pîinii.

Școli înalte și grele pregătesc gospodarii grîului de azi și de mîine. Numai sentimentul e același, e același din moși strămoși, sentimentul doinei și sentimentul nunții, același sentiment al sărbătoarei recoltei, vechi, străvechi, mai vechi decît limba română.

Pentru că sus, la Sarmisegetusa am văzut adevărata statuie a grîului. El avea luciri negre de abanos, așa, pietrificat de vreme ca un simbol și forma lui perfectă, solară, vorbea emoționant și grav despre istorie.

Iată istoria, pe care o găsești purtată de timpul contemporan ca pe un cocon de preț, peste tot unde cauți prezentul, face parte din acel echilibru fundamental care definește România.

Echilibrul, forma absolută a frumuseții.

ÎNSEMNARE DIN VIAȚA PERSONALĂ

Dacă ne-am opri puțin la cîteva noțiuni de lingvistică, dacă ne-am opri la cîteva elemente

Grafică de Ilie Florin

de vocabular din limba română — am descoperi că, rezistente, aceste noțiuni rămîn dar realitățile pe care le numesc se modifică substanțial. Iată, de pildă, cuvîntul „cartier". Ce mai reprezintă el astăzi față de realitatea noțională inițială ? Eu locuiesc în cartierul „Drumul Taberei". Cînd m-am mutat aici, părea că m-a cuprins o descurajare fără de leac. Noroaie, pustie, blocurile se ridicau golașe, în fața ferestrei mele, un cîmp, era februarie, așa, bătut de vînt, mi se părea dușmănos. E momentul să vă spun că în clipa în care scriu, minunata grădină din fața blocului foșnește uscat, din frunzele ei galbene și roșii de noiembrie, pe fereastră a căzut miraculos în casă, din vița de vie, un ultim strugure brumat, doar cîmpul e verde, verde, a răsărit grîul de toamnă...

Deci cartier, da ? Cartierul „Drumul Taberei" face parte din viața mea personală, dar — care cartier ? ! Cartierul acesta are populația unui oraș de mărime mijlocie. Pe urmă, aceste cartiere se unesc, se îmbucă, intră unele în altele, și numele rămîn, le păstrăm uneori din dorința contrastului, alteori din tandrețea amintirii, alteori din umorul înnăscut al românilor. Cînd treceam cu tramvaiul 41 peste Ciurel și Podul Grant, mă uitam cu ironie la o lungă stradă coșcovită, cu case strivite, de mahala, și care se numea nici mai mult nici mai puțin, dintr-o fantezie obosită a cine știe cărui edil, „Strada Virtuții". Chiar ! Strada asta a virtuții, o uliță plină de noroaie, intrînd cu bieții pilaștri de susținere direct în pămîntul tăcut trebuie să se fi întrebat singură — dacă e să parafrazăm un titlu de film nostalgic „Străzile au amintiri" — ei, ce fel de amintiri urite avea ea și cînd o să se ducă pe pustii și urma amintirii ei ?! Pe strada Virtuții trebuie să fi fost tare de virțute să umbli seara, cînd lucrul cel mai probabil și mai nevinovat care ți se putea întîmpla era să cazi în vreo groapă și să-ți rupi un picior.

Ei bine, strada Virtuții și-a păstrat numele. Vreau să spun, artera viguroasă, înaltă, cu coloane albe și portice clasice, iar ea, strada pe care trec eu cotidian și am și filmat-o, este astăzi una din acele necesități acoperite de faptă care nu mai par a avea nimic spectaculos în ele, pentru că acest spectaculos — în realitate de proporții — a devenit fapt cotidian.

Astfel, eu îmi încep ziua frumos. Ies prin grădina blocului A5, traversez o parte din elegantul cartier „Drumul Taberei", o iau pe „Virtuții" apoi trec prin pasaj, ies la Ciurel, într-o parte am lacul de acumulare, imens, în cealaltă, Dîmbovița se desfășoară fastuos, în zare palpită Marea Cetate, intru în Cringași, pe urmă pe Turda și la Arcul de Triumf. Nu e loc pe acest traseu să ridicăm un Arc de Triumf, dar de fapt, l-am ridicat. Ce altceva sînt meterezele albe ale acestor „cartiere", ce altceva este noua Dîmbovița sau Podul Grant ?

Să nu mai spunem deci **cartiere** decît convențional. Am intrat în marile lor uzine, în marile lor edificii culturale, orașul trepidează, cetatea se ridică, compactă și albă. De vreo cîțiva ani, Bucureștiul e un șantier și bineînțeles, reporterii au bătut aceste șantiere. Dîmbovița, metroul, marile artere. Casa Republicii. Mărturisesc că așteptam, puțin neliniștită, să văd, la urma urmei ce vor arhitecții. A început să se vadă. E destul de limpede ce vor arhitecții.

Ei vor să răsară soarele de la București. Vor o cetate albă, maiestuoasă, o cetate așezată ritmic pe pilonii ei de susținere morali, o cetate măreață și echilibrată. Uitați-vă puțin cu atenție și priviți în perspectivă. E limpede că a început să se vadă asta. Se construiește monumental, masiv, cu străzi ample, e o simfonie clasică aceasta, o simfonie în alb. Bucureștiul nostru va fi un oraș superb, o mare metropolă, în cîțiva ani care vor trece ca clipele, aceasta va fi fapt împlinit. Să nu vă îndoiți. Este de altfel o greșeală să te îndoiești de talentul și viziunea artistică a românilor. Ba e chiar absurd.

Cetatea București, masivă, albă, clasică, orgolioasă, va fi întruchiparea ideii de echilibru la români.

Or, vă dați seama că aceasta este o chestiune strict personală a fiecărui cetățean al Bucureștiului și al României socialiste, deci o chestiune și a mea personală, drept care mă confesez.

DINTR-O SALĂ DE CONCERT

La noi la sala „Radio" era mare concert UNESCO. Un concert de neuitat cu o sală arhiplină. Fac o paranteză fără să pun paranteze. Ele nu se cer puse, ce frumos arată planeta numită Pămînt, cu tinerii ei disperați, studenți îndeobște, luînd cu asalt și fără bilete sălile de concerte simfonice ! Ce frumos arată această planetă albastră, zic cosmonauții, care, de două sute de ani, are „galerie" care strigă „Viva Verdi ! Viva la liberta !" pe toate limbile planetei, acolo sus, la galerie ! Ce frumos arată, în această sete de muzică, setea tineretului român de astăzi, luînd cu asalt sălile de concert ! Luînd cu asalt, e un fel de a vorbi. E lege nescrisă. E ilegalitate frumoasă, nu e nici o ilegalitate. Așa se și cuvine. De pe vremea studenției mele, dăm năvală noi tinerii din toate generațiile, prin sălile de concerte. Stăm pe jos, stăm în picioare, ușile se deschid larg. Să vină tineretul la muzică. Drept e că-mi vine să rid, cam jenată, pentru că am făcut și eu de astea, de falsa alarmă discutată în anchete docte : „Ce-i cu tineretul ? Oare el nu crede decît în muzică rock ? !" Tineretul nu crede deloc numai în muzică rock — altfel, foarte veselă — tineretul își vede de treaba lui de tineret, învață, e lucid, e deștept, e înarmat ideologic, iubește, îl știe pe Eminescu și chiar și pe Nichita, și bineînțeles, dă năvală în sălile de concert. Curios de mode și de curente, tineretul alege fără greș lirismul autentic, opera autentică, drumul în viață autentic ferm — și singurul lucru care se întîmplă cu generația actuală față de generațiile precedente ale României este că știe mult mai mult, pentru că e necesar să știe mult mai mult, pentru că viitorul îi cere mult mai mult și țara pe care o vor gospodări ei va avea imperative categorice mult mai complicate. Altfel, în chip firesc, el, tineretul, dă năvală la concerte, la Beethoven și la Enescu. Am închis paranteza unde nu era necesar să pun paranteze.

Concertul minunat conținea într-un echilibru real Beethoven și Enescu. Adică, Enescu și Beethoven. În ceea ce-l privește pe Enescu s-a cîntat „Poema Română". În ceea ce-l privește pe Beethoven, s-a cîntat „Simfonia a V-a, a Destinului". Orchestra Radioteleviziunii Române, în compania a doi mari artiști, în zi de strălucire.

Acolo, firește, nu eram reporter. Nu eram nici scriitor, eram ca tineretul stînd pe jos, lîngă fiica mea, și amîndouă stăteam pe jos prin solidaritatea marii bucurii. Pentru că scriu cărți și fac televiziune, dar sigur, mai ales scriu cărți, și declar, nu biblic ci pămîntean, că la început a fost cuvîntul, dar cel puțin eu adaug că „la musique avant tout chose". Deci toată lumea din sală era studentă, în măsura în care toată lumea din sală avea deviza „Gaudeamus".

Pe urmă a început „Poema Română" interpretată extraordinar, și s-a instalat poeticul echilibru. Eu îl iubesc pe Smetana și am văzut Viltava. Eu îl iubesc pe Respighi și „Pinii lui din Roma". Firește, eu îl iubesc pe Ravel și „Boleroul". Dar oare, am fi noi chiar lipsiți de modestie, noi care îi știm și pe toți marii lumii, pentru că în fața marii arte, jubilația românilor este pe măsură — dacă declarăm deci, că puține popoare pot spune că marea lor artă se confundă atît de total cu ideea de spiritualitate națională, ca românii ? ! Și iarăși e vorba de un

teatru

Gala spectacolelor de teatru pentru tineret

● În organizarea Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist și Consiliului Culturii și Educației Socialiste s-a desfășurat, la Arad, între 28 octombrie și 5 noiembrie, Gala spectacolelor de teatru pentru tineret.

Prin anvergura și calitatea participării oamenilor de teatru din întreaga țară, dar mai ales prin **valorile spectaculare** certe, Gala s-a dovedit a fi cea mai importantă manifestare națională de acest fel (cel puțin în anul în curs).

Prilej de reunire a artiștilor și teoreticienilor în contact cu cîteva din cele mai notabile montări ale stagiunii, spațiu de generoasă emulație, Gala s-a arătat însă benefică mai ales publicului arădean. Mii de tineri (de toate virstele) din splendidul oraș de pe Mureș (desigur, știți că nu e retorică gratuită) au fost seară de seară, vreme de o decadă, prezenți la întîlnirea cu un teatru modern, oglindă a celui mai înalt nivel artistic actual din țară.

Întorcînd puțin spre analiză lucrurile, să reținem : Gala a fost în primul rînd o sărbătoare, **o demonstrație de artă spectaculară.** Dacă regizorii Mircea Cornișteanu sau Tudor Mărăscu au creat în deplină siguranță, introduși în spiritul potențator al unor capodopere literare (e vorba de „Unchiul Vanea" de Cehov la Național din Craiova, respectiv „Solness, constructorul" de Ibsen, la Galați) în schimb, Constantin Codrescu și Cristian Ioan s-au angajat în acțiunea laborioasă și riscantă de susținere scenică a unor piese-eseu, în care dramatismul, cît este, se naște din neliniștile și meandrele științei istoriei și nu din vigoarea unor caractere sau vibrația intrigii.

Tocmai de aceea, reușita lor (cu piesele „Convorbire la Arad dintre șapte magnifici dimpreună cu femeia iubită" de Paul Everac, un text, spuneam, la granița dintre teatru, document istoric și montaj literar, jucat la Arad, și, respectiv, „Europa, aport viu sau mort" de Paul Cornel Chitic, la Satu Mare) e cu atît mai meritorie.

Un alt tînăr director de scenă, Paraszka Miklos, convinge prin limpezimea și forța discursului (tot la Satu Mare cu „Regina balului" de Nicolae Mateescu).

Ceea ce, de asemenea, s-a văzut pe scena Teatrului de Stat din Arad (gazdă prevenitoare și devotată) a fost un ridicat nivel de artă actoricească. Dacă Valer Dellakeza a fost protagonistul absolut al întregii decade, în schimb, în decernarea premiilor de interpretare feminină, juriul a fost la grea cumpănă. Se remarcă o întreagă generație, de curînd sosită pe scenă, Ana Ciontea, Diana Gheorghian, Marina Procopie, Natașa Raab, Mioara Ifrim, Lorinc Erika, Laszlo Zsuzsa, Fülöp Erzsebet, Mihaela Rădescu (un om talentat, distribuit din păcate în singura piesă anostă a Galei, „Valentina" de Dimitrie Roman, într-o regie plată semnată de Adriane Pițești-eanu la Naționalul din Tîrgu Mureș).

În încheiere revista **Teatrul** (dirijorul din umbră al vieții de zi și de noapte a Galei) și-a prezentat una din fastuoasele sale seri comperate de Victor Parhon. Din nou cîștigat, publicul arădean s-a întîlnit cu mari artiști ai scenei române, cu scriitori și regizori importanți. Formative pentru spectatori, publicitare pentru revistă, întîlnirile de seară ale singurei noastre publicații de teatru au o clară, de bun gust, sigură preocupare : calitatea. Care propunere a fost, spre folosul tuturor, și cardinala Galei spectacolelor de teatru pentru tineret, ediția a șasea, Arad 1989.

Radu Anton Roman

film

«Cei care plătesc cu viața»

● Aureolat de un buchet de binemeritate premii la ediția din acest an a Galei filmului pentru tineret de la Costinești (regie, imagine, muzică, coloană sonoră, interpret : **Ștefan Iordache**, menționi pentru **Maia Morgenstern** și **Ovidiu Ghiniță**) filmul scris și realizat de **Șerban Marinescu**, inspirat de scrierile lui **Camil Petrescu — Cei care plătesc cu viața** — repune în discuție valorificarea creatoare a moștenirii culturale, direcție diferit înțeleasă în activitatea multor cineaști.

Generat de opera uneia dintre cele mai importante figuri ale culturii românești interbelice, filmul — regizat de **Șerban Marinescu** — se constituie într-un elocvent model de interpretare creatoare a datelor substanței dramatice și ideatice originare. Elementele nuvelei ce oferă și titlul filmului, piesa **Jocul ielelor** și romanul **Patul lui Procust**, sînt topite într-un scenariu de mare intensitate dramatică, cu un unitar ton stilistic, necesar demonstrării elementelor comunicante din operele amintite, într-o elaborată plastică a atmosferei ce subliniază violența conflictelor trăite de personaje incisiv analizate de **Camil Petrescu** și, nu mai puțin convingător, materializate de regizor. **Șerban Marinescu** își construiește opera într-un eșafodaj geometric al antinomiilor, al polarizării caracterelor situate între datorie și conștiință, între esență și aparență, între chemarea absolutului și cinismele demolatoare de suflete (fie ele și țari), între puterea și dreptatea socială.

Conflictul Sinești-Gelu Ruscanu oferă, pe lîngă autenticul recital actoricesc realizat de **Ștefan Iordache** și **Adrian Pintea**, surprinderea exactă în termeni cinematografici a conflictului între conștiința forței și forța conștiinței, confruntate într-un dialog susținut pe coordonatele dramatice ale sensurilor istoriei în fața semnificațiilor acțiunii umane. „Dosarul de existențe" imaginat de **Camil Petrescu** este reconstituit cinematografic de antinomii ireductibile, cu personaje emblematice, metafore lait-motiv, (cea a oglinzilor jucînd un rol principal într-o operă care, prin natura ei, este deja oglindă inteligentă și personală a literaturii ecranizate), cu perspective de nuanță pirandelliană, cu introspecții și gesturi reverberate din sugestiile unui alternant joc al planurilor individuale și sociale.

Petre Boruga — figura centrală a evocării grevei tipografilor din 13 decembrie 1918 — deschide și închide filmul lui **Șerban Marinescu**, în ipostazele sale de luptător pentru un ideal eliberat de false conflicte, dăruit pînă la sacrificiu destinului revoluționar, continuînd o tipologie care a optat ferm pentru o anume afirmare a absolutului.

În ciuda unor transferuri de acțiune, epurări de personaje, modificări de psihologii, cu evitabile neglijențe de detaliu, (nu mereu justificate sau insuficient susținute narativ) opera lui **Șerban Marinescu** rămîne, în ansamblul ei, cea mai fidelă spiritului efervescent al autorului „Filozofiei substantei", trădat copios în primele încercări de ecranizare.

Valoarea operei cinematografice semnate de **Șerban Marinescu** nu poate fi discutată fără a aminti contribuția principalilor săi colaboratori.

Inteligența și înaltul profesionalism al unui autentic poet al imaginii — **Vlad Păunescu** (laureat la Costinești), inspirația și sensibilitatea unui veritabil sincronism emoțional al muzicii compuse de **Dan Ștefănică** (laureat la Costinești), rafinamentul organizării coloanei sonore (autor : inginerul **Horea Murgu**, laureat la Costinești), jocul tensionat al **Maiei Morgenstern**, (Maria Sinești), și introspecția controlată a lui **Ovidiu Ghiniță** (G. Dem Ladima) nu se pot despărți de contribuțiile de referință semnate de **Oana Tofan** — costume, **Lucian Nicolau** — decoruri. Ar fi cu totul nedrept să omitem, în afara actorilor amintiți, numele unor interpreți ca : **Irina Petrescu, Mariana Mihuț, Valentin Uritescu, Gheorghe Visu, Julieta Ghiga, Marcel Iureș. Cei care plătesc cu viața** rămîne prima ecranizare de valoare din opera lui **Camil Petrescu**, autor împătimit de teatru, dar care niciodată nu a ocolit seducțiile artei e șaptea.

Călin Stănculescu

ROMÂNIEI

raport egal. „Poema Română" este extraordinară, în ea palpită tot spiritul românesc, esența lui, peisajul lui, columna lui de legi morale, apusurile de pe lacurile României, foșnetul pădurii române, nașterea unui copil român, moartea mioritică, și toate astea țin de geniul lui Enescu. Or, celălalt element al raportului : poți înțelege sublimul acestei muzici, dacă nu cunoști România ? România esențială și România generațiilor, România, țara de vis și trepidația ritmică a României viitorului care începe azi ! Muzica e abstractă și nu suportă reprezentări, eu deci nu-mi reprezentam peisaje sau hore, sau acele nașteri, iubiri sau morți despre care vorbeam, dar sentimentul lor îl aveam. Pentru că — le-am văzut. Pentru că — le-am trăit. Pentru că a-ți cunoaște țara și a respira în ritmul ei, e o condiție să-i înțelegi cu adevărat geniile care o reprezintă. Iar, pe de cealaltă parte, întorcîndu-ne la elementul inițial al fragmentului de echilibru relevat — nu există nici un geniu român care să nu fi reprezentat în opera sa, scrisă, pictată cîntată — palpitul etern al unui poem numit România.

Bunăoară — un mare poet al lumii, tocmai sărbătorit anul acesta de centenar de planeta albastră. Poetul Mihai Eminescu.

SUB LANUL DE PESCĂRUȘI

Marele scriitor Fănuș Neagu scrie enorm despre Brăila lui natală, ba chiar de curînd a scos o carte minunată de povestiri brăilene. Nu știu dacă va fi văzut la televizor sau va fi citit, despre Brăila am scris și eu, cu secreta idee — falimentară — să-l „tai" scriind sobru. **În primul rînd că n-am scris „sobru" pentru că** despre Brăila nu se poate scrie decît în stare de jubilație. Dar altceva voiam să zic. Și anume că îl invidiez pe Fănuș că scrie ușor despre locul lui de acasă. Ușor — știe domnia sa — vreau să spun, mult.

Îl invidiez, pentru că mie mi-este greu să scriu despre Constanța. Ba chiar se întîmplă un fenomen ciudat — mă duc rar să fac reportaj acolo, sau să filmez. Îmi vine peste mînă. Sigur, toate cărțile mele, de la titlu, sînt declarații limpezi de apartenență. Dar e un fapt concret, cînd e vorba de... concret, mă duc la Tîrgu Mureș, mă duc în Bărăgan la agronomii mei, mă duc la Hunedoara (confidență : de cîte ori mi-e greu pe lume, dar absolut de cîte ori mi-e greu pe lume, mă duc la Hunedoara. Fac ce fac și mă duc la Hunedoara. Acolo, stau un schimb întreg la Oțelăria Electrică. Și nu mai îmi este chiar atît de greu).

Dar de ce nu la Constanța, de ce nu în marele șantier naval, de ce nu în marele port Constanța, vreau să spun, Constanța-Agigea, vreau să spun Constanța-Eforie, vreau să spun Constanța-Mangalia, cum se va întîmpla curînd, pentru că așa se va întîmpla, un uriaș port, unul din cele mai mari ale lumii, va înconjura țărmul albastru al României... Deci de ce nu ? Iarăși, e un fel a vorbi „de ce nu". Am fost, dar nu atît de des ca în alte părți ale patriei. Pentru că, în sfîrșit, e dificil să vorbești, despre tine altfel decît în versuri. La urma urmei, marele scriitor pomenit, Fănuș Neagu, nici nu face altceva despre Brăila lui, decît confidențe despre sine — face versuri Fănuș Neagu. Cum ar veni, cel puțin din acest punct de vedere, facem același lucru cu locul nostru natal — versuri. Adică esențe.

Mi-este greu cu această Constanță verticală, cea mai verticală, pentru că ea contrapunctează orizontala absolută. Ea are un aer. Anume. Ea respiră anume. Ea are o culoare anume. Ea are o mare. **Anume.** Pînă și Ovidiul ei nu e același ca la Roma sau ca peste tot. El este **anume.** Dinspre marea cea mare. Constanța miroase a caișI. Ea e pătrunsă de soare. Ea este. (Ah versul lui Nichita : „El este, el este, el e !". Ceea ce se referea la Axios. Constanța este un Axios).

Cum să te eliberezi de sentimentul acesta cutremurător și să spui lucruri concrete ! Cutremurătoarele lucruri concrete. Cum ar fi bunăoară : la televizor se dădea filmul „Asediul" scris de constănțeanul Corneliu Leu. Eu — repede telefon la mama : „Mamă, așa a fost ? !" Mama : „Păi taică-tu nu era cu pușca în mînă pe scările prefecturii ? !"

Dacă tatăl tău stătea cu pușca în mînă pe scările prefecturii și participa direct la istorie, nici nu e mare lucru că-ți vine greu să scrii, fie și cu peliculă, acolo. Se poate numai în versuri. Multe n-am știut eu despre oamenii mării, din această normală pudoare a confesiei absolute ! La Oarba de Mureș am aflat cu adevărat, mai multe despre oamenii mării, decît din toate stațiile și amintirile melancolice. Aflați, stimați cititori și telespectatori, că acolo, la marele sacrificiu de la Oarba, Divizia 9, Mărășești, Dobrogea, și-a dat sacrificiul absolut pentru Ardeal. Aflați, stimați cititori și telespectatori, că divizia se numea **Mărășești,** pentru că la Mărășești, Divizia 9, Dobrogea, se acoperea de glorie... Ce altceva decît fragment de echilibru românesc este acesta ? Divizia Mării — murind pentru Ardeal — formă de echilibru.

Oamenii mării, în miezul luptei comuniste, antifasciste, naționale, formă de echilibru. Eminescu — dorind să moară, adică să intre în eternitate acolo, pe marginea mării — formă de echilibru.

Pentru că echilibrul absolut este orizontala perfectă care cere verticala perfectă. Casele seamănă cu oamenii, îi reprezintă, un oraș explică, prin însăși atmosfera sa felul cum trăiesc cei care-i dau suflet și adevăr. Cînd eram copil, Constanța trimetea spre imensitatea mării străduțele ei liniștite, îngropate în verdeață, în caiși. Casele erau cele mai multe scunde, dizolvate sub lumina solară, în atmosfera iute, de neconfundat, peste care treceau cu țipete ascuțite pescărușii. Era frumos. Era sărat. Era marin. Era solar. Eram copil. Trăiam în fabulosul mării. Brutal, adevărul Constanței era precar. La urma urmei, urbea de la malul mării se mîndrea cu cîteva monumente — Casinoul, prefectura veche, actualul muzeu de arheologie și istorie, se mîndrea cu Statuia (lui Ovidiu) și cu Casa cu Lei — pompoasă, cu ifose de arhitectură italiană, al cărui merit real este că-și leagă numele de cel al familiei Zambaccian. Arta, sigur, n-avea cum să lipsească aici. Cel puțin prin inspirație și adopțiune. Constanța a dat deci țării numeroși pictori, scriitori, compozitori chiar, de primă mînă. Ieșiți din străduțele acestea pipernicite, fără stil, în care oamenii rîmau din instinct albastrul profund al mării cu violente culori de flori, multe flori modeste de grădină, colorate — gura leului, garofițe, mușcate.

Pe străzi, treceau marinarii. Îi vedeai. Babilon de graiuri, un fel de exotism probabil. Melancolia străzilor pustii, noaptea.

Acum vreo doi ani, veneam spre Constanța pe șosea, într-o mașină cu cineva care lipsise cîțiva ani buni din țară. La intrarea dinspre bulevardul Tomis omul a avut „recul" pe șosea. A oprit. Literalmente a oprit. A tras pe dreapta. „Ce-i asta ? !" îl aud. Un orgoliu frumos, pușteșc, m-a cuprins. „Ce să fie — Constanța ?" În fața noastră, creștea la propriu, eram în vale, marea metropolă Erou al Muncii Socialiste. Orașul — erou al luptelor cu arma în mînă pentru libertatea țării — erou astăzi tot pentru țară — este o splendidă metropolă a cărei forță trepidează egal și liniștit în marile ei întreprinderi, în vastul ei port, în arterele ei largi și orgolioase, un orgoliu luminos, orgoliul orașului situat pe primul loc în țară tocmai pentru frumusețea lui de azi. Eu, personal, simt că sînt aleasă regina balului, într-un bal de splendori. Vă dați dumneavoastră seama. În această țară în care fiecare oraș, fiecare municipiu, fiecare zonă, își caută și-și găsește prin talent condiții, liniște, gospodărire științifică, un specific, o aură, o eleganță, o demonstrație de forță a victoriei socialismului românesc, totuși, orașul meu, Constanța, este Primul. Este, adică, Erou. Este, adică, așa au stabilit specialiștii, oameni cu judecată, cel mai frumos. Este Metropolă. De fapt, eu, ca om al locului, știu adevărul. Constanța a fost rasă de pe fața pămîntului — pentru că, de ce s-o păstrezi ! Și întrebați-i pe arhitecți, ce părere au despre un oraș care trebuie făcut din nou de la cota zero, la confluența cu marea, cînd statul îți dă bani, ba chiar te obligă să construiești un oraș superb. O culoare bătînd în alb, multă sticlă, brunuri calde, irizarea nisipului, forță, dar și suplețe, de peste tot trebuie să simți „invazia" mării. Un „secret" : primarul e arhitect.

Sufletul orașului, croit pe măsura vastelor întinderi, tocmai datorită tandreții interioare cu care s-au tăiat îndrăznețele planuri ale metropolei contemporane, respiră liber, cu conștiința unui spațiu deschis spre marea cea mare. Peste marea cea mare, în echilibru perfect, urmăriți de priviri calde trec cu țipăt mare, pescărușii.

Ei rimează, în legănare, un lan copt, vara.

ADEVĂRUL UNEI SĂRBĂTORI

Cred că mi s-a cerut la un moment dat, în cadrul unei anchete organizată de o publicație, să răspund la întrebarea „Ce înseamnă pentru un scriitor să fie reporter". Cred că m-am minunat de subiectul dezbaterii. Adică, cum să nu fie un scriitor reporter ? ! Unde s-a pomenit vreodată un scriitor adevărat, care să nu fie reporter ? ! De la Homer încoace, toți scriitorii sînt reporteri. Noi am avut unul mare de tot, Neculce. Și am mai dat și unul dintre cei mai mari gazetari ai timpurilor moderne — unul dintre cei mai mari gazetari ai ultimilor o sută cincizeci de ani, pe numele lui Eminescu Mihai.

Din fiecare dare de seamă asupra fragmentelor de echilibru românesc — se încheagă imaginea Marelui echilibru românesc contemporan. E greu să alegi. Este mai ales greu să alegi în ceas de sărbătoare. Congresul comuniștilor din România, adică al tuturor oamenilor trăitori aici — este un eveniment emoționant, care cere analiză, sinteză, decizie. Nu există, practic, nici un medic important, nici un arhitect important, nici un președinte de cooperativă de producție, nici un primar de urbe sau comună, nici un om de știință nici un critic literar important, care să nu fie comunist în România. El este adică — așa cum spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele României socialiste, secretarul general al Partidului Comunist Român — un factor de decizie, chemat să-și spună cuvîntul, opțiunea, pentru viitorul României. Momentul este emoționant. Este marele moment al bilanțului și al perspectivei, pentru țară și oamenii ei. Este momentul în care, în linii largi de perspectivă, privim viețile noastre și ale urmașilor noștri. Este vorba, adică, de un moment copleșitor al adevărului, la care trebuie să venim, cu încărcătura noastră de responsabilitate națională și partinică, cu demnitatea noastră de români, de comuniști, de oameni întregi crescuți pe verticală, mîndri de această demnitate cîștigată prin trudă, prin efort, prin dăruire.

Pentru scriitorul reporter este încă un moment înalt de a vorbi despre țară. Să povestim despre țară. Să explicăm devenirea țării. Să descriem fragmentele ei de echilibru. Cu conștiința că fiecare fragment de Coloană înaltă Capitoliul. Trebuie să ai conștiința limpede, jubilantă — aceea a privirii în perspectivă, cu dragoste izvorîtă din cunoaștere, cu cunoaștere izvorîtă din dragoste — singurul mod de a spune adevărul.

Adevărurile constitutive, cele care alcătuiesc marele adevăr al țării de azi, sînt viețile fiecăruia dintre noi. Acele părți de echilibru — forma supremă de frumusețe, dominanta morală a ideii de România.

Poeme de **mircea micu**

Căpițele uitate

Căpițele uitate pe cîmpuri de bunici,
Răzbat aerul toamnei, miros pînă aici
Lîngă aceste blocuri tăiate uniform
În care, sus, la zece, mă mai prefac că dorm.
Și sînt atît de-aproape de cer, atît de sus,
Încît mă cred copilul din flori al lui Iisus.

Deodată, în odaie, pereții-ncep să plîngă,
Mi se deschide geamul și-o pasăre nătîngă
Purtînd în ciocul galben un fir de fîn uscat
Privește lung spre mine c-un ochi înlăcrămat.
Perdeaua vălurește, icoanele din lemn
Încep să strălucească și-ncep să-mi facă semn.
Și simt cum îmi pătrunde, în păr, în ochi, în pori,
Mireasma de sulfină, de iarbă și de flori.

Adorm. Mă scol devreme, îmi pun armura grea,
Să nu pătrundă raza nici unui ochi prin ea,
Prind pasărea ciudată, o vîr în buzunar
Și simt cum gușa-i mică pulsează stins și rar.
Fetița mea (fetița păstrată-n gîndul meu),
Zice : „Bătrîne, ce-i cu tine ? miroși ca Dumnezeu",
Și pasărea ascunsă în buzunarul sting
Tresare vinovată. Eu nu mai știu să plîng...

Și totuși...

Aș vrea să scriu încă un vers cu mama,
Dar mă sfiesc fiindcă voi fi birfit
Precum luareatul Dalai-Lama
Care trăiește-n sinea sa zidit.
Am scris. Am plîns, i-am nemurit chiar chipul
Pe-o carte cu coperți imaculate.
E mult ? Puțin ? M.M., deschide șipul
Butoaielor de vînt dezvirginate.
Aș vrea să scriu încă un vers cu mama,
Să-i spun că sînt. Că este. Și că ieri
Mi s-a părut în somn că-i văd năframa
Cum flutura prin vechiul cartier.
Părea că e mai tînără ca mine
Și se grăbea, ușoară, undeva
Purtînd pe cap turbanul cu rubine
Falsе, primite-n dar din partea mea.
Am vrut s-o strig dar ea trecea superbă
Și eram mut ca mielul nou născut.
Din ceruri, luna, tristă, ca o jerbă
M-a fost decapitat. Și am tăcut.
— Umblă, frumoasa mea, ce mă ții încă
În chip de vultur agățat de-o stîncă.

Zice-se

Zice-se c-am fost și eu
Călăreț fără de șa,
Cînd bigot și cînd ateu
Iarăși calul, tot așa.
Și mă furișam prin zid
Mestecînd în dinți o floare,
Încălzindu-mă perfid
Lîngă sfîrcuri de fecioare.
Zice-se c-am fost haiduc
Prin cel codru ardelean,
Singuratic ca un cuc
Și sărac ca un vatman.
Zice-se că încă sînt
Un băiat de mahala
Care a trecut cîntînd
Pe un cal fără de șa.
Zice-se... Ce se mai zice,
Oarba mea Euridice ?

Îmi scrie mama

Îmi scrie mama : „Se pare
că va veni iarna ca un fluture mare.
Aripile lui mitraliate de vînt
vor ninge inspăimîntînd
fosta frunză a teilor. Ai grijă,
simt cum te pîndește de undeva o schijă,
ești prea asemănător cu tatăl tău
care-a pierit (să-l ierte Dumnezeu)
pentru că și-a închipuit, la treizeci de ani,
că are mai mulți prieteni decît dușmani.
Pruncul meu, iedule, suflete înstrăinat,
eu dorm cu candela singurătății lîngă pat..."

Moștenire

Am două săbii ruginite
În camera în care zac,
Ca umbra ultimului dac
Rămas din vremi înmărmurite.
Una e dură și n-o pot
Încovoia, să mi se pară,
Că-n strălucirea ei amară
M-ar fi salvat de toți. De tot.
Cealaltă, iată, se-arcuiește
Și cînd încerc s-o-ndrept puțin
Spre pieptul care o rivnește,
Ea se preface într-un crin.
Alăturate stau. Le simt
Pîndindu-mă cu nepăsare
Cu lamele care mă mint
În noaptea mare. Tot mai mare...

Melanholia morilor de apă

Melanholia morilor de apă,
biserici părăsite de atei,
o mai aud în somnul meu cum sapă
și mă fac alb de dor și dragul ei.
Era așa : o roată milenară
mișcînd sub lună lemnul ei învins,
pe care ochii mei o cam uitară,
timpanul nu-i percepe ritmul stins.
Intram înspăimîntat și mirosea
a lemn bătrîn și-a pulbere de grîu,
și ca să nu mă vadă nimenea
mă ascundeam în saci pînă la briu.
Dantelării de roți, jgheaburi sublime
cu zgomot surd ca zumzetul de stup,
și morărița cu mișcări delfine
încendiindu-mi tînărul meu trup.
Și se intra așa... pe nicăieri,
prin geamurile mici, ca niște guri
de crapi bătrîni ce-au vrut să moară ieri
și-au invadat piraiele-n păduri.
Din tot ce știu, atît îmi mai transpare :
zgomotul surd, dantelării rapace
și morărița, suplă arătare,
cu sînul ei ce-n lună se preface.
Atîta știu și, țineți strîns secretul
copilului închis în sac. De-atunci,
n-am mirosit cum moare grîul, bietul,
n-am mai crezut în visele de prunci.
Și morărița, scăpărînd de rouă,
îmi fură noaptea și mi-o rupe-n două.

mihai păsculescu

Coloană Infinită

Scriu și voi scrie
de sămînța Patriei libere
de biruința neamului
și alfabetul Etnogenezei Românilor
de orizontul luminat
cu fiii viteji și vrednici,
înțelepți și drepți și buni.

Privesc spre frontispiciul țării
cu brațele deschise
ascultînd cîntecul zorilor
în dreptate și-n libertate,
și scriu,
și voi scrie de acest Noiembrie
pe care-l cinstesc.

Scriu în granit și-n piatră
vis adus de pe coline
încremenite în altare dace, căci
sîntem născuți din focuri
ce ard de milenii.

De Patrie, voi scrie, căci
e văzduhul ce-l respir
în limpezimea Oltului de unde,
se zămislește lumină.

Întorc privirea spre mîndrul tricolor,
și scriu Patrie, adevăr, libertate,
aici în spațiul sacru românesc
încrustat de-a pururi în
Coloana Infinită.

Decenii de lumină

Petale de lumină peste țară,
Se așternsublim,
Decenii limpezi, scrise cu geniu
Într-un clocot
Văpaie a înaltului destin.

Ceas de adevăr
În Cartea Mare a țării
Scînteiază miraculos
Speranță și faptă,
Drum sub falduri tricolore,
de-a pururi luminos.

Bornele Unității neamului,
Mereu aprinse
Corul muncii din adîncuri se ridică
Dăinuind în piatră
În albastrul străjuind în dor
Al străbunilor viteji și drepți din vatră,
Călîți în granitul carpatin, vuind sonor
Marii bărbați în vreme de cumpănă,
Adîncul sens al Patriei îl descifrară.

De la sînge la alt sînge,
Roșul circulase liber,
Mai albastru cer în ceruri
Și mai galben grîu în griuri,
Decenii limpezi suiră-n virf
de riuri.

Petale de lumină peste țară,
Cuvinte la rădăcina faptelor,
Rodul muncii, șuvoi deplin
Se-adună într-un ram
Rădicînd acest Noiembrie în sărbătoare
Rațiunea și voința și destinul
de-a fi ale unui neam.

plastică

p

Convergențe

● Un amestec de contemplație și meditație sugerează spațiul plastic imaginat de **Sabina Ivașcu** în recenta și, credem, cea mai omogenă stilistic expoziție personală de la sala Galateea. Artista posedă capacitatea de a sintetiza datele realului printr-un filtru poetic de bună extracție.

Expoziția cuprinde șase cicluri de pasteluri și acuarele, grupate, toate, în jurul unor pretexte meditative de o mare densitate lirică. Peisajul Sabinei Ivașcu este suportul unei mărturisiri, al unei „respirări", pe care tușa rapidă a creionului sau a pensulei muiată în culori de apă ne-o restituie cu sensibilitate. Artista stăpînește cu siguranță tehnicile care aliază subtilitatea cromatică a picturii cu eruptiva fantezie a reprezentărilor grafice. Și acest fapt i-a facilitat o izbutită adecvare a mijloacelor de exprimare cu viziunea plastică ce și-a conceput-o.

Sabina Ivașcu pare să-și fi elaborat lucrările cu frenezia descoperitorului de miracole, avidă să absoarbă toată bogăția de forme și culori ce i-au fermecat ființa. Privitorul este provocat să intre în consonanță cu vibrația lăuntrică a artistei, atît de intensă în distilațiile ei, să accepte acest joc al contemplației ca pe un beneficiu al supremei trăiri, alunecarea în realitatea visului nefiind altceva decît o alternativă a meditației poetice. Sugestii dominante în ciclurile „Cetăți regăsite", „Așteptări" și, mai ales, în exoticul grupaj peisager din „Călătoriile nemărginirii". Aici, artista a trăit premonitoriu, prin consistente proiecții interioare, realitatea obiectivă și demersul său plastic nu-i cu nimic mai prejos ca pretextul ce l-a generat. Notînd cu fidelitate cîte un detaliu — piatră, iurtă, vestigiu botanic sau geografic — Sabina Ivașcu dă credibilitate deplină oricărei aventuri onirice. Măsura exactă și perfectă a mizei plastice/estetice pe care o exersează în prezent artista o dau, însă, cele opt micro-pasteluri, de mare forță expresivă și densitate cromatică, din ciclul „Timpurile culorii". O expoziție care pledează convingător pentru sensibilitatea concentrată în forme simple și culoare.

● **Sergiu Zancu** este, la prima vedere, un experimentator, preocupările pentru aflarea timbrului propriu fiind precumpănitoare. Mai atent cercetat, însă, artistul se relevă ca un stilist de anvergură, în stare să abordeze orice cheie pe potriva crezurilor și temperamentului său. În expoziția sa de la galeria „Eforie", el se prezintă, în termeni oarecum didactici, drept posesorul unei serioase școli de pictură. Se disting, cu discreție, ce-i drept, influențe și maniere pe care artistul le-a decantat în timp. Propria sa experiență de atelier sau „aventura" plastică angoleză au contribuit mai mult la definirea viziunii sale plastice, care ni se pare a fi una mai apropiată de școala băimăreană, de pildă, decît de exoticele palete ale frecventatorilor falezelor Balcicului interbelic. Ca substanță, Sergiu Zancu este un romantic măcinat de brize expresioniste. Se resimte acest lucru în densitatea pastei sale și în vibrația mai aspră, virilă a asocierilor cromatice. Desenează cu nerv și simț al sintezelor formale, construiește un cadru plastic bine articulat, artistul fiind, presupunem, înclinat mai mult spre pictura de elaborație, migălită în atelier cu balanțe și instrumente generatoare de echilibre stabile, nu însă și de rigiditate. Deși pericolul unei asemenea alunecări există. Căutîndu-se pe sine Zancu a aflat calea efortului stăruitor și tenace care face din facultatea creației un atribut al conștiinței demiurgice a artistului. Pictorul i se supune cu onestitatea mijloacelor sale. Și, pe acest plan, Sergiu Zancu simte că are un teritoriu, practic, nelimitat de sondare și reevaluare. Dominant ca gen, peisajul exprimă cel mai bine forța pătrunzătoare a talentului său, rafinamentul cromatic într-un registru ce-l particularizează de pe acum printre cei mai suculenți coloriști ai generației sale.

Corneliu Antim

muzică

m

Panoramic

● Deziderat major al epocii contemporane, formarea tinerei generații în spiritul unui larg orizont cultural-științific, care să-i permită abordarea unor domenii diverse de preocupări, înțelegerea și aprofundarea celor mai noi cuceriri, realizînd astfel o firească și necesară legătura între tradiția românească și cerințele lumii moderne, se concretizează, în sfera artei sunetelor, în numeroase manifestări menite să faciliteze cunoașterea celor mai însemnate momente din istoria muzicii românești, a creațiilor de dată recentă a compozitorilor noștri, dar și legătura indisolubilă a acestora cu marea muzică universală, opusurile autohtone integrîndu-se, în fapt, circuitului de valori pe plan mondial.

În acest sens, recitalul de orgă susținut la Ateneul Român de Iosif Gertenengst (prezentarea a aparținut compozitorului Șerban Nichifor) a înmănunchiat cîteva lucrări din creația unor compozitori italieni și germani din veacurile trecute, care, sub o formă sau alta, au avut legături artistice cu centre românești de cultură din acea vreme — în special Alba-Iulia și Brașov — Merulo, Gabrieli, Albert, Banchieri, Graun, Diruta — precum și opusuri din literatura de gen semnate de compozitori români contemporani — Valentin Gheorghiu (Coral), Zeno Vancea (Toccatina), Tudor Ciortea (Partita nr. 2 pe o temă populară), Wilhelm Georg Berger (Două ricercari op. 72), afirmînd modalități diverse de tratare armonico-polifonică, originalitate și bogăție a inspirației.

Concertul orchestrei „Camerata", condusă de Iosif Ion Prunner, s-a înscris în sfera muzicii preclasice, programul cuprinzînd lucrări de Albinoni, Bach, Vivaldi, Corelli. Vădind bune intenții, rigoare și sensibilitate în realizarea demersului artistic, Iosif Ion Prunner, dirijînd și susținînd totodată partitura de clavecin, a creat momente de reală încintare (în special în Concerto grosso op. 6 nr. 4 de Corelli), în pagini de mare frumusețe construite într-o manieră stilistică adecvată, cu tente de culoare bine dozate. Un plus de omogenizare a formației — alcătuită în mare parte din tineri — va permite în evoluțiile viitoare, o conturare tematică mai pregnantă și o sonoritate mai consistentă.

Adresîndu-se în special publicului tînăr, urmărind o generoasă inițiativă de educare a acestuia, de sensibilizare prin prezentarea marilor capodopere muzicale, ciclul de concerte camerale desfășurate în sala Radioteleviziunii Române, dedicate integralei sonatelor pentru pian de Beethoven, a programat, săptămîna trecută, sonatele op. 7, op. 10 nr. 3 și op. 110. Prezentări succinte, realizate de Iosif Sava, sublniind în special atmosfera, starea de spirit ce răzbate din paginile acestor lucrări, au prefațat tălmăcirea lor de către trei tineri pianiști — Viorela Ciucur, Dana Borșan și Viniciu Moroianu — care au demonstrat, încă o dată, vigoarea școlii pianistice românești, maturitate și înaltă măiestrie interpretativă ; dacă Viorela Ciucur se află încă la început de drum, Dana Borșan (într-o excelentă formă) și Viniciu Moroianu au conferit profunzime și lirism, tensiune dramatică și delicatețe diafană.

Valențe educative — pe multiple planuri — a dovedit și concertul susținut de Filarmonica din Ploiești sub bagheta lui Ion Baciu, avînd ca soliști doi oaspeți de elită — pianistul Valentin Gheorghiu și violoncelista Ioana Ostafi-Dancu de la Filarmonica bucureșteană. Un program extrem de bine gîndit, mergînd preponderent pe linia programatismului în lucrări scrise la îngemănarea dintre veacuri de Saint-Saëns („Carnavalul animalelor"), Paul Dukas („Ucenicul vrăjitor") și Rachmaninov (Rapsodia pe o temă de Paganini), alături de cuceritoarea Suită teatrală semnată de Theodor Grigoriu, opusuri de mare strălucire imagistică, cu efecte sonore de un umor și o plasticitate aparte, interpretate de orchestra ploieșteană și de protagoniștii serii la un nivel de înaltă ținută artistică, meritînd din plin aplauzele entuziaste ale publicului.

Anca Filip

CRONICA LITERARĂ

FRANCISC PĂCURARIU: «Întîlnirea»

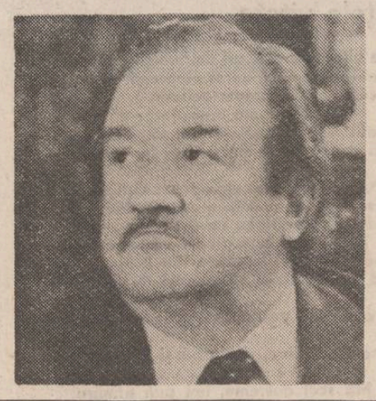

Strins legat de viața societății, romancierul este preocupat în mod firesc de eliminarea petelor albe, care sînt expresia teritoriilor neabordate. În romanul românesc a apărut o conștiință a necesității recuperării acestor teritorii nevizitate de romancier, nerestituite, pe calea literaturii, cititorului. Actor sau martor al unor evenimente mai mult sau mai puțin intrate în istorie, cititorul își clarifică, sistematizează sau fixează propria experiență. Raportul său cu proza, cu romanul, altul decît cel cu poezia, spre pildă, este mult mai direct. Cititorii sînt cei care decid conținutul orizontului de așteptare al literaturii. Cu cît romancierul va ieși în întîmpinarea acestui orizont de așteptare cu atît scrierile lui se vor bucura de o audiență mai largă. Orizontul de așteptare este noțiunea de sociologie literară care precizează mai bine raportul dintre scriitori și comanda socială decît o listă de teme obligatorii ca o lucrare de dictando. Nesocotirea acestui orizont de așteptare multă vreme a dus la întîrzierea prozei românești în perimetre tematice fără audiență reală la cititori. Conștiința unui orizont de așteptare, atunci cînd apare, cere însă intuirea de către scriitor a chemării. În genere nu atît evenimentul este prevăzut de orizontul de așteptare, cît un mod de a-l trăi și a-l vedea, un unghi de abordare specific, cu alte cuvinte adevărat din punctul de vedere al experienței celor care le-au trăit.

Existența orizontului de așteptare, a eficacității gestului romanesc cînd se înscrie în acest orizont ne-au demonstrat-o romane ca **Labirintul** de Francisc Păcurariu (1974) și **Delirul** de Marin Preda, apărute succesiv în 1974 și 1975. Amîndouă abordau evenimente și drame cruciale din viața societății românești moderne, ce s-ar fi cuvenit de multă vreme intrate în atenția prozatorului. **Labirintul** și **Delirul** înseamnă începutul unei recuperări pe care proza românească a început-o de atunci, adîncind de cele mai multe ori temele și drumurile inițiale decît desfundînd drumuri noi. Între scriitorii cu conștiința eliminării acestor întîrzieri de asumare scriitoricească a propriei istorii politice legată de ultimul război mondial, Francisc Păcurariu ocupă unul din primele locuri. **Labirintul** a însemnat scoaterea din anonimatul în care le lăsase literatura cumplitele suferințe prin care a trecut populația din Transilvania ocupată între 1940—1944. O materie romanescă excepțională era adusă la suprafața conștiinței cercurilor largi de cititori. Romanul, conceput pe mai multe planuri temporale și narative, a oferit o cuprinzătoare reconstituire a unei experiențe tragice, pe care atît istoricul, cît și literatul o părăsiseră în dosarele arhivelor. **Labirintul**, ca și celelalte romane scrise mai tîrziu de Francisc Păcurariu au ilustrat o tendință caracteristică a prozei postbelice, aceea de a apela la autenticitatea materiei documentare, a o lăsa să vorbească singură, diminuînd locul ficțiunii. Soluția, discutabilă din multe puncte de vedere, a fost acceptată de mulți prozatori. Romanul, caracterizat altădată printr-un pretex ficțional bine organizat, a cedat de multe ori întregul său spațiu materiei autentice. Dar a caracteriza în întregime romanele scrise de Francisc Păcurariu astfel ar fi o contrazicere a facturii lor. Integrîndu-se curentului romanesc care acordă un mare credit documentului, informației istorice, cu atît mai mult cu cît adesea romancierul ține practic locul istoricului, romanele scrise de Francisc Păcurariu nu renunță la drepturile ficțiunii, la existența personajelor centrale, la urmărirea unui conflict hotărîtor de-a lungul unei suite de întîmplări romanești. **Tatuajele nu se lasă la garderobă** este un astfel de roman, construit după toate regulile genului, în care, plecînd din actualitate către un trecut care a intrat în istorie, romancierul urmărește desfășurarea evenimentelor prin reflectarea lor în existențele individuale. Personajul din **Tatuajele nu se lasă la garderobă**, tatuajele însemnînd aici trauma produsă de o istorie strivitoare, este prezent la Iași cu prilejul progromului ale cărui victime sînt evreii orașului. Pentru cine a citit **Kaput** de Malaparte, **Tatuajele nu se lasă la garderobă** este un prilej de comparație și de distanțare. Romancierul român prezintă faptele în altă lumină. Se desprinde în acest caz cu pregnanță o trăsătură caracteristică tuturor romanelor de inspirație istorică pe care le-a scris Francisc Păcurariu : caracterul lor polemic. Autorul **Labirintului**, al **Timpului și furtunilor**, al **Genezei**, al **Tatuajelor** înțelege să scrie istoria în chip romanesc, dar totodată fără a se conforma unor canoane moștenite. Atunci cînd nu se poate întemeia pe o experiență și o amintire directă, care a funcționat din plin în cazul **Labirintului**, Francisc Păcurariu apelează la mărturiile altora, la un bagaj documentar vast, urmărind cu pasiune adevărul. Polemica lui vizează mai ales modul cum a fost scrisă sau cum n-a fost scrisă deloc istoria noastră de la primul război mondial încoace. Ciclul romanesc alcătuit de Francisc Păcurariu reconstituie momentele Marii Uniri pentru a urmări România interbelică, dezastrul anilor patruzeci, modul în care România iese apoi din marea viltoare a celui de al doilea război mondial. Preocuparea de seamă a romancierului rămîne însă tot ceea ce pregătește, tot ceea ce se întîmplă în cel de al doilea război mondial. Aflat în timpul acelor evenimente la vîrsta ieșirii din adolescență, Francisc Păcurariu împrumută orizontului romanesc al ciclului său propria tensiune afectivă.

Romanul **Întîlnirea** (Editura Militară, 1989), prima carte dintr-o serie legată de aceleași evenimente pasionante și obsedante pentru generația din care face parte Francisc Păcurariu, are multe nuanțe autobiografice. Se vorbește de mai multe ori la persoana întîi în această carte, deși nu este vorba de o singură confesiune, ci de mai multe, dar acest fir confesiv dă cărții coeficientul de autenticitate, de care o asemenea carte are nevoie.

Începutul se face de la altitudinea opticii unei generații, generație care a trăit o experiență, care se simte datoare să înfățișeze această experiență urmașilor. Unul din oamenii acestei generații este diplomatul Ștefan Marcu, martor și mic participant din culise la marea dramă românească a anilor '40. Alt membru al aceleiași generații în numele căreia vorbește romanul este ofițerul Teofil Dumitriu, astronom în viața civilă, care participă la modul în care trupa și populația civilă primește știrea dictatului de la Viena în Transilvania. Mai încolo apare un Vasile Mureșan, și el trăitor al unor experiențe decisive provocate de viltoarea evenimentelor. Un alt trăitor al acelei epoci de coșmar este Romulus Bicighean la care naratorul apelează adesea. Întîlnirea se compune din șiruri de confesiuni și reconstituiri întretăiate, al căror scop este să dea imaginea ansamblului. Francisc Păcurariu a ales formula cea mai puțin constrîngătoare pentru a putea comprima într-un singur volum fapte, întîmplări, personaje care s-au aflat la o mare distanță geografică una de alta, care s-au petrecut în ani diferiți.

Întîlnirea începe prin descrierea unei parăzi militare în prezența regelui. Dar sub liniștea și maiestatea parăzii se ascunde un viitor tulbure. O știre îl anunță : germanii înaintează victorios în teritoriile franceze. Aliantele pe care miza România încep să nu mai aibă valoare. Rămasă fără garanții, țara este la discreția celor care vor s-o hăcuie. Modul cum s-a desfășurat această operație de hăcuială, de cotropire, de aservire, modul în care au traversat această perioadă extrem de grea oameni care n-au voit să renunțe la ideile și credințele lor, felul în care au participat la istorie, acestea sînt temele cărții **Întîlnirea.** Pagina de relatare seacă a evenimentelor este întreruptă de luminișuri epice cu figuri umane precis conturate, cu conflicte esențializate, cu perspective pe care paginile următoare le urmăresc din nou relațional, rece, pentru a face din nou loc întîlnirii cu imagini epice, pregnante, memorabile. Este o sete de asumare a istoriei într-o înfățișare cît mai apropiată de adevăr, o recuperare pentru cititor și pentru orizontul lui de așteptare a unei materii istorice scoasă din vechile canoane. **Întîlnirea** se desfășoară caleidoscopic, ca o rostogolire de fapte, cînd mai sintetic, cînd mai detaliată, schimbarea unghiului de tratament fiind determinată de viziunea construcției generale a cărții. **Întîlnirea** vrea să comunice fapte și adevăruri, să le fixeze într-o poștură de realism și adevăr istoric. Campania începută cu **Labirintul** și cu **Delirul** continuă și în **Întîlnirea**, unde interesul romancierului este de a nuanța vechile propuneri istorice și românești, de a le împrumuta unghiul omenesc cel mai favorabil înțelegerii lor. Carte gemînd de fapte și de documente, **Întîlnirea** este un roman dens și pasionant, în plină desfășurare. Știința construcției românești și idealul restituirii adevărului uman și istoric al faptelor evocate sînt garanția lui de valoare. Așteptăm cu interes continuarea cărții.

M. Ungheanu

Semnul demnității

Pămîntul de-acasă, noua carte a lui Vasile Rusescu *) se citește în mai multe registre de semnificații, aparent independente (paralele) — congruente, însă în infrastructură. Mai întîi, romanul poate fi considerat cronica unui sat din balta Dunării — un sat care ascunde taina unei întîmplări neobișnuite. În anii tulburi de după ultimul război mondial, monumentul din mijlocul lui a fost smuls, într-o noapte și aruncat într-o groapă din cîmp. Romanul se încheie cu aflarea monumentului și repunerea lui, în temelii mai trainice, acolo unde îi era locul. Fără acest semn al libertății și jertfei sale, satul părea mai trist, oamenii se retrăseseră în amintiri și în obiceiuri tradiționale, se ascundeau unii de alții și cu toții de vizitatori. Satul își judeca, oarecum, trecutul încercînd să afle dacă smulgerea monumentului a fost o consecință logică a acestui trecut, un fel de pedeapsă meritată pentru cine știe ce fapte colective comise în ajunul războiului. Vasile Rusescu ar fi putut, pe firul acestei întîmplări, să ofere o adevărată frescă socială, dar recursul la istorie lipsește din narațiune, autorul oprindu-se la semnificații de suprafață.

În egală măsură, **Pămîntul de-acasă** poate fi citit ca drama unui activist a cărui ascensiune în scara lumii este brusc barată de bănuiala (formulată birocratic, neîntemeiată) că a înșelat încrederea tovarășilor nedeclarînd că tatăl său a făcut parte, înainte de război, dintr-un partid reacționar. Eroul este el însuși uluit de ce descoperă, se consultă cu prietenii și încearcă, de unul singur, să afle adevărul în legătură cu tatăl său. Acesta, acum cioban bătrîn văzîndu-și de turma sa, nu-și recunoaște vreo vină „politică", el și prietenii lui de generație spun răspicat cum au stat lucrurile „atunci" — ieșind la iveală o simplă înșelătorie (cel vinovat de smulgerea monumentului a pus-o la cale) — care a găsit un teren de neîncredere și suspiciune mascat sub eticheta vigilenței. Este vorba, în fond, de o „judecare" a vechilor țărani — pe care Vasile Rusescu o provoacă abil și-o conduce în spiritul celui mai limpede bun simț al prezentului (ca o compensație că evită cheia istoriei, aceea care ar fi deschis mult mai ușor asemenea uși). Vorbește cel bănuit, peste ani, că-n prima tinerețe a colaborat cu legionarii : „Păi, taică, le-a răspuns el, sînt prea bătrîn să-mi mai aduc aminte. Da vă spui, io în prostii nu prea m-am băgat. Satu e aci,martor ! Cîmpu mi-a fost patu, și plapumă ceru. Ce-a-ncăput la mijloc, sufletul, cu bune și rele —, da-n prostii nu m-am amestecat !" (p. 58) Bătrînul, ca toți ai lui de altfel, știe ce înseamnă binele și răul, le deosebește, le judecă la rîndul lui — dar știe ce înseamnă și „prostia" pe care nu o acceptă ca făcînd parte din faptele sale ori ale satului său. Cei care „s-au băgat în prostii" — un grup de zece-doispe indivizi — sînt bine cunoscuți, și-au primit pedeapsa cuvenită, au fost scoși din memoria colectivă pe care n-au reușit s-o înțineze. Dimpotrivă, bătrînul cioban are de povestit fapte care l-ar face erou dacă ar dori să se ilustreze între sătenii săi : luat prizonier de către nemți și trimis în apus cu un tren care transporta oi, el a reușit să evadeze, prin Ardeal, luînd cu sine și o turmă bună de oi pe care le-a eliberat din vagoanele sigilate și aducîndu-le, pe toate, după zile și nopți de pribegie, la el acasă.

Încercînd să afle trecutul familiei sale, eroul principal descoperă trecutul unui sat coborînd în propriile amintiri din copilărie ori provocînd bătrînii să coboare într-ale lor. Este un al treilea registru în care se poate citi **Pămîntul de-acasă**, registrul evocator. În această zonă a cărții povestea (ca șir de întîmplări) se împletește cu portretul. Vasile Rusescu descrie amănunțit o margine de Bărăgan bătută de viscole și de ninsori, străbătută de haite de lupi, cu oameni aspri la vorbă și la faptă (în contrast permanent cu molcomirea lor de astăzi, cînd sînt bătrîni și caută insistent limbajul înțelepciunii). Evocarea provoacă, la rîndul ei, un registru secundar — la fel de important însă — acela al limbii. Cînd reflectorul se așterne peste sat și trecutul lui, limba devine bolovănoasă, expresiile populare curg în cascadă, stilul direct se amestecă — precum într-o adevărată anchetă pe teren — cu cel indirect rezultînd o țesătură de cuvinte și expresii populare de o vioiciune aproape șocantă. Vasile Rusescu reușește să dovedească — dacă asta și-a propus — că în lumea bălților Brăilei se vorbește ca în miezul Valahiei, rupt, răstit, cu o poftă de taifas ce rostogolește în avalanșe nisipoase forme verbale vechi peste cele mai noi formule (uneori chiar argotice). Într-un oarecare sens, adevărata surpriză a cărții stă în descoperirea și valorificarea acestui strat al limbajului de o naturalețe și cu o pregnanță ce nu pot fi evitate din discuție. Impresionează, mai ales, fraza lungă, echilibrată, cu o energie bine potrivită pe elementele ce trebuiesc accentuate — frază în care, însă, se adună cuvinte și expresii de limbă populară, țărănească, de azi și de totdeauna. Cartea se cere a fi citită pe bune întinderi, cu voce tare, cerînd o intonație anume, chemînd în jur ascultători: nu este o carte ce se poate citi doar în gînd, formalismul ei (căutat la toate nivelurile) cere un ceremonial al receptării ce-i conferă oarecare vetustitate, nu de repudiat.

Nicolae Georgescu

*) **Vasile Rusescu: „Pămîntul de-acasă". Editura „Cartea Românească". 1989.**

VIAȚA CĂRȚILOR

ESEU

«HOMO CREATOR»

O „încercare asupra ideii de creație" ne propune Florea Lucaci*), urmărind „aplicarea unei gramatici filosofice" care să evidențieze „procesul metaforic de transformare a mediului în lume, adică de a impune universului formă și măsură umană". Autorul nu construiește însă o **teorie** a creației (care ar fi implicat raportarea directă la o logică a acțiunii și a transformării), ci discută liber, eclectic și din perspectivă pluridisciplinară diferite aspecte ale temei abordate. Desigur, nu toate problemele au putut fi aprofundate și cititorului i se oferă uneori doar cîte o „fugară privire" sau o „sumară punere în pagină". Sînt consemnate, în schimb, unele adevăruri care frizează banalitatea sau lapalisada. Aflăm, astfel, că acțiunea omului „se desăvîrșește mereu numai în măsura în care se săvîrșește". Cercetînd „cum lucrează și la un strat mai profund", autorul notează : „Și, conectînd aici două propoziții simple, presupuse, respectiv entități existențiale exprimate prin **omul este** și prin **lumea este**, afirmă mai mult decît simpla existență-în-sine a celor două entități, adică afirmă și, totodată, confirmă că (și acum urmează „noutatea", n.n.) **omul este și om și este și în lume.**" Așa cum scria cineva, nimic nu este mai complicat decît să simplifici și nimic nu este mai simplu decît să complici.

Ca o curiozitate poate fi semnalată afirmația că logica modernă ar fi renunțat la principiul identității. Curioasă este și legătura stabilită de F. Lucaci între „speranța matematică" și „o speranță de mai bine". Regretabil rămîne însă faptul că această presupusă legătură este argumentată printr-un citat trunchiat din lucrarea lui Marcel Boll, „Certitudinile hazardului". Dacă eseistul ar fi citat în întregime respectiva frază din cartea lui M. Boll, cititorul ar fi observat imediat subrezenia analogiei dintre optimism și speranță matematică.

Discutabile, dar nu lipsite de interes sînt considerațiile privind „aservirea lui **homo faber** de către **homo sapiens**" și „tensiunea existențială dintre **gîndire** și **muncă**". Prin „muncă", autorul înțelege probabil numai munca fizică. Dar însăși gîndirea creatoare poate fi considerată o muncă. Pe de altă parte, munca lipsită total de gîndire este, orice s-ar spune, un lucru extrem de rar în lumea lui **homo creator** (denumire pe care acad. Radu Voinea o consideră preferabilă uzualelor „homo sapiens" și „homo faber"). Considerăm că aservirea și exploatarea omului de către om nu s-a făcut după criteriul coeficientului de inteligență. De cîte ori, vai ! homo sapiens însuși nu a fost oprimat și aservit prin jocul unor forțe economice și politice fără legătură directă cu creația materială sau spirituală ? Să nu fi aparținut clasa muncitoare — atîta amar de vreme aservită intereselor politice și negustorești, străine de creativitatea propriu-zisă — genului homo sapiens? Desigur, nu așa a gîndit autorul. Nedumeririle de acest fel apar însă la o lectură superficială, favorizate fiind de faptul că se operează în text cu noțiuni aparținînd unor discipline diferite : „homo faber" (economie politică) și „homo sapiens" (antropologie). Că nu există contradicție între gîndire și muncă, se știe însă de la Anaxagora ; „omul gîndește pentru că are mîini". În fine, autorul consideră că **„realitatea nu este reflectată de conștiință** (s.a.), cum se susține din respect pentru clasicii filosofiei, ci **conștiința generează o anumită realitate** (s.a.)". Și totuși... nu noi am scris lucrarea „Creație și umanism", ci Florea Lucaci, filozof și eseist pe care nu conștiința noastră l-a generat.

Mihai Niculescu

*) **Florea Lucaci : „Creație și umanism", Editura „Facla", 1989.**

ÎN SPAȚIUL PERMANENȚELOR

În **Ethosul folcloric — sistem deschis** (Facla, 1980), Vasile Tudor Crețu probează subtile aptitudini teoretice (tematizînd relația imaginație-memorie, condiția fantasticului în cultura populară s.a.) și aplicații comprehensive pertinente în materialul folcloric autohton. Simbolul drumului — textualizat în basme, în eposul versificat și în poezia obiceiurilor familiale — îi permite decodificarea unui orizont valoric și atitudinal care satisface nu interesul muzeal, ci **arheologia spiritului viu.** Recenta sa lucrare*) fructifică promisiunile anterioare, fiind o incursiune avizată în stratul permanențelor civilizatorii care atestă o filosofare (nespecializată, desigur !) de elaborație locală. Contribuțiile teoretice ale autorului privesc mai ales accepția etnicului din unghiul teoriei culturii și structura mentalității tradiționale. În acest cadru sînt surprinse tîlcurile și ipostazele paradigmei întemeierii." Este limpede că în mentalitatea omului din ariile culturale tradiționale viața a reclamat dintotdeauna, pentru autentificarea ei, un set de obiceiuri aureolate simbolic de actul ritualic al întemeierii și al jertfei. Ca să se înscrie în sfera **durabilului,** să „vecuiască", **țara, satul** și **casa** au primit din partea subiectului făuritor un tratament psiho-cultural deosebit, materializat constant prin gestualitate ceremonială și simbolistică sacrificială" (p. 62—63). Sau, mai simplu, așa cum arată întreaga investigație de teren, „Nimic în lumea asta nu ține dacă n-are la talpă **viață** pră care să se prijoane !" (p. 61).

Obiceiurile conțin norme, convingeri, credințe, maxime, coduri și valori prin care sînt tipizate conduitele și raporturile interumane. Ele sînt adevărate instituții în societățile vechi, întrucît formează și informează omul după imperative, repere și noime comunitare. Prin dimensiunea lor ceremonială, reușesc simbioza mai multor genuri de artă și mijloace de expresie menite să impulsioneze experiența spre atitudini ; trăiri cu o fi alitate moral-estetică exemplară. Desigur, astăzi sensurile magico-rituale nu prea sînt practicate, primind funcțiile estetico-spectaculare. Sînt însă încă active sedimentări atitudinal-valorice, arhetipuri și scenarii care prefigurează **temeiuri ale locuirii în lumea cu dor.** Dacă obiceiurile calendaristice — legate direct sau mediat de ciclul seminței și ritmul muncilor de peste an — supraviețuiesc în formule estetice laicizate, arhaicitatea simbolică din obiceiurile familiale păstrează încă un fond atitudinal productiv. În culturile folclorice, obiceiurile din această categorie întîmpină, însoțesc și inițiază ființa omenească în toate momentele semnificative ale trecerii sale prin lume. De aceea, conțin o filosofare (populară !) ce poate fi antrenată în ceremonialuri prin care se marchează pragurile semnificative ale vieții. Tipare culturale îndătinate propun moduri de a concepe locul și rosturile omului în lume, în trecerea din **lumea neagră** în **lumea albă**, din **lumea cu dor** în **lumea fără dor.** În poezia de apărare sau de urare a noului născutului se află sublimat un model exemplar ce va fi desfășurat prin inevitabilele treceri de la o stare la alta pe traiectoria vieții. Scenariile estetice ale nunții consacră intrarea tinerilor într-o ordine socială cu responsabilități mature. Orația pețitului, apelînd la motivul ciutei și cerbului, definesc familia ca întemeiere, prin analogie cu legenda vînătorii întemeietoare. Obiceiurile legate de Marea Despărțire — de o mare intensitate afectivă — modelează cultural-imaginativ trecerea în **lumea fără dor** ca reintegrare, pătrunsă de fior liric — în ordinea cosmică. Un cimp simbolic original este susținut prin prestigiul sacral/moral/valoric al **strămoșilor** — ca însemne ale „vecuirii" și ale unei memorii asumate de prezent ; **pămîntului** — ca principiu germinativ și obîăduitor al „viței" și „ființei" colective ; **casei** (și satului integrator) — ca spațiu fizic și moral al „locuirii" ca expresie psiho-valorică a socialității. Este meritul lui Vasile Tudor Crețu de a evidenția **complexitatea simbolisticii casei** care, prin funcții categorial-integrative, pare a avea primatul înăuntrul semanticii arhetipale a ciclului vieții. Merită o atenție aparte disocierile autorului privitoare la **lumea de dor** și sensurile **nelumitului.**

Cărțile lui Vasile Tudor Crețu sînt mărturii certe ale unui progres atent venit dinspre etnologie și folcloristică — în cunoașterea unor zăcăminte de spiritualitate românească anonimă.

Vasile Macoviciuc

*) **Vasile Tudor Crețu : „Existența ca întemeiere", Editura „Facla", 1988.**

CONTRIBUȚII TEORETICE ÎN TEATROLOGIE

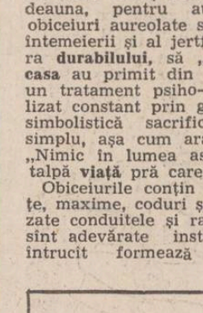

O culegere de eseuri, a lui Constantin Măciucă *), recent apărută, continuă preocupările teoretice din precedentul volum : **Motive și structuri dramatice.** Sensibil egale valoric, caracterizate prin aceeași elevată ținută, ele scot în relief bogate și diverse sedimente de cultură și estetică teatrală. Teoretician de recunoscută autoritate în domeniul abordat, autorul vădește din nou interes aparte pentru teme ce vor frămînta mereu lumea teatrului, în tot acest „asfințit de mileniu".

Efortul teoretic relevant se cuprinde mai ales în citeva secțiuni „Strategii artistice ale **post-modernismului"** și „Tensiuni dialectice în contextualitatea spectacolului". Într-un stil de o reconfortantă coloratură neologistică, studiile: **„Post-modernismul** — între teatralizare și deteatralizare" și **„Un profet** al teatrului **post-modern** — Antonin Artaud" readuc în atenția contemporaneității idei, controverse și ideologii ale unor mișcări teatrale ce au rodit cîndva, prin deceniul '60—'70, sublinîndu-se cu obiectivitate ceea ce, valoros fiind, a devenit azi moștenire. După o riguroasă definire a conceptelor de „post-modern" și „post-modernism" („o nouă perspectivă asupra modernului, (...) o formă de captare a modernului, iar post-modernismul o modalitate practică de exprimare a modernității contemporane", p. 89), cu o deosebită atenție este scrutată opera lui Antonin Artaud — „Teatrul și dublul său", de la a cărei apariție au trecut cîncizeci de ani. Cartea a marcat limpede, în epocă, momentul trecerii la o nouă gramatică a textului dramatic dar ideile ei au cucerit puterea abia mai tîrziu.

Inteligent construită, lucrarea lui C. Măciucă se continuă, după analiza moștenirii teoretice a lui Artaud, cu largi comentarii asupra unor „strategii artistice" la fel de obsedante pentru teatrul modern: acelea ale traseului discursului dramatic „de la verbal la non-verbal", ale căutării „arhelimbajului", „sunetului ca imagine", ale „teatrului de prezentare". Reține îndeosebi atenția unele luări de poziție ferme ale autorului: **avangarda** — judecată critic după ce ecourile ei s-au stins — avea „intenția de a înlocui spectacolul de prezentare, emblematic pentru teatrul tradițional, convențional, cu spectacolul ca prezentare teatralizată (...) o tendință heterogenă care, prin modalitățile folosite, alături unor (anume) forme teatrale (...) forme metateatrale și, la limita extremă, manifestări extrapolate artei dramatice" (p. 167) ; ceea ce unifica mișcările de avangardă era „intenția de a concepe reprezentația ca o modalitate de exprimare a individului, actul autoexprimării fiind conceput ca precizare a poziției sale în și față de lume, dar și ca un proces de terapie individuală" (p. 169) ; la fel de ferm pe poziție, autorul declară că și după opinia sa „teatrul dramatic nu poate exista fără dramă" pentru că acesta „s-a constituit ca artă specifică cu introducerea cuvîntului în actul scenic" (p. 195). În ce privește problema relației dramaturg-regizor-actor, C. Măciucă este pentru „un echilibru între elanul regizoral recreator și cerința continuei adecvări la text" (p. 212), regizorul urmînd să nu încalce „**justa decodificare a ideii dominante**, în funcție de care, prin metatext, sînt stabilite, ierarhizate și orientate relațiile între sistemele și subsistemele de semne ale acestuia, valorizate semnificațiile și organizat textul producției scenice" (p. 215).

Cartea lui Constantin Măciucă, densă, de ridicat nivel intelectual, mustind de idei ce ar merita o circulație mai vie, cu opinii ades purtătoare de energie polemică, are însemnătatea ei, în peisajul nostru editorial.

Mircea Filip

*) **Constantin Măciucă: „Teatrul și teatrele", Editura „Eminescu", colecția „Masca", București, 1989.**

VITRINA CĂRȚII

■ **Radu Vulpe — Columna lui Traian. Monument al etnogenezei românilor.** Apariție postumă, reprezentînd rezultatul eforturilor de mulți ani ale eminentului istoric Radu Vulpe, monografia **Columnei lui Traian** — lucrare nedefinitivă, însă aducînd, în multe puncte, lumini noi, ce se reține — constituie, în ediția recentă îngrijită de Elena Dunăreanu-Vulpe și însoțită de o postfață a Luciei Teposu-Marinescu, un adevărat eveniment științific și cultural ce ar trebui examinat mai în amănunt și în toate implicațiile ce le presupune. Cu vocația lui de erudit ce ascultase de preceptele lui. Vasile Pârvan privitoare la interpretarea interdisciplinară (cum am zice astăzi) a izvoarelor, Radu Vulpe, discipol de recunoscută autoritate al autorul „Geticii", reconstituie și descrie cu un impresionant talent epic povestea războaielor daco-romane așa cum ni se înfățișează ele pe monumentul **Columnei lui Traian,** nu doar simbol al nașterii unui popor nou ci și (ori — în primul rînd), document istoric de întîie mînă. Pornind de la reliefurile în piatră, Radu Vulpe scoate istoria din domeniul legendei și o așează în acela al dovezilor ce nu se discută. Eminentă sinteză, dintre acelea ce reclamă succesive interogații, cercetarea lui Radu Vulpe confirmă, de fapt, valoarea și însemnătatea studiilor istoriografice românești din acești ani.

■ **Ioana Ursu, Dumitru Preda — Biografia unei conștiințe: Ioan Ursu.** Povestea vieții unui „unionist" al Marii Uniri de la 1918, cea dintîi ce se întreprinde, este alcătuită, cu o remarcabilă acribie dar, în același timp, și cu un evident har al reconstituirii, de doi tineri istorici, al căror gest — elogiat, de altfel, într-o generoasă prefață de prof. Ștefan Pascu — binemerită recunoștința noastră. Reconstituirea acestor prezențe de Panteon românesc contribuie, de fapt, la consolidarea unui adevărat fondt de atitudini exemplare, a cărui însemnătate morală, educativă, patriotică nu poate fi pusă la îndoială. Cercetarea Ioanei Ursu și a lui Dumitru Preda se încadrează în această categorie.

■ **E. Norocel — „Ctitorii voievodale în regiunea Buzăului".** Adăugindu-se unor studii anterioare, deosebit de bine informate și animate de un indiscutabil spirit sistematic, recenta sinteză aparținînd lui E. Norocel, cunoscut istoric al culturii și artei românești, impune prin aceleași calități ce s-au evidențiat cu alte prilejuri. Autorul prezintă de-a lungul a peste 500 de pagini, istoria unor renumite (dar și pe a unora mai puțin cunoscute) ctitorii voievodale ce se păstrează — unele — încă pînă astăzi în regiunea Buzăului, documentînd deopotrivă tradițiile constructive ale acestui colț de țară cît și protecția ce se acordă, în contemporaneitate, artei românești de patrimoniu, marilor valori de arhitectură și de artă plastică. Studiu interdisciplinar, ce valorifică într-o formulă erudită și, în același timp, accesibilă, rezultate ale cercetărilor parțiale de istoria artei, istorie generală, istorie a literaturii și a artei, sinteza lui E. Norocel se constituie printre cele mai convingătoare și reprezentative contribuții de „istorie locală", fiind pilduitoare și pentru alte, viitoare, cercetări de această natură.

■ **Mihail Zahariade — Moesia Secunda, Scythia și Notitia Dignitatum.** Urmînd unor importante studii, anterioare, aparținînd lui Ion Barnea, Radu Vulpe, D. M. Pippidi și Andrei Aricescu-dedicate regiunii ce interesează și recenta cercetare a lui Mihail Zahariade, contribuția aceasta are nu doar meritul de a valorifica rezultatele investigațiilor precedente ci și acela de a propune o întîie perspectivă coerentă și bine argumentată în direcția geografiei istorice și a criticii izvoarelor scrise. Pornind de la **Notitia Dignitatum,** cercetătorul reconstituie aspecte legate de crearea provinciilor Moesia Secunda și Scythia, de administrația lor și de situația armatei, a fertificațiilor în aceste regiuni, de economie, comerț și transport (alăturîndu-se, în această din urmă secțiune unor importante studii aparținînd lui Al. Suceveanu). Cercetare de erudiție, volumul ui Mihail Zahariade se impune în bibliografia obligatorie a problemei.

«DECADA CĂRȚII ROMÂNEȘTI»

● Ediția din acest an a „Decadei cărții românești", manifestare de indiscutabilă tradiție a vieții noastre culturale care în acest an capătă semnificații deosebite, fiind dedicată Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, s-a deschis, la nivel republican, miercuri, 8 nov., la Întreprinderea bucureșteană „Autobuzul" și în centrele de creație și cultură socialistă ale sindicatelor din orașele Bistrița-Năsăud și Vaslui. Cu această ocazie, au fost prezentate expuneri cu tema : „Opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu — strălucită contribuție la îmbogățirea tezaurului politico-ideologic al partidului, a teoriei și practicii construcției socialiste, măreț program de muncă și acțiune revoluționară". Aceste expuneri au fost însoțite de numeroase dezbateri privitoare la etape și tendințe ale literaturii române contemporane ca și la funcția educativă, de formare a omului nou al societății socialiste.

«CREAȚIE ȘI MILITANTISM»

● Întîmpinînd apropiatele lucrări ale Congresului al XIV-lea ale Partidului Comunist Român, Muzeul Literaturii Române a deschis vineri, 10 nov., în rotonda din strada Fundației nr. 4, o expoziție cu titlul emblematic de „Creație și militantism". Cu această ocazie sînt prezentate interesante documente literare (cărți, manuscrise, corespondență și fotografii) ce demonstrează caracterul militant al literaturii noastre, obiectivele ei patriotice, continuitatea idealului progresist.

MANIFESTĂRI OMAGIALE

● În întîmpinarea celui de al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România sînt în curs numeroase și interesante manifestări : dezbateri în jurul mesei rotunde, spectacole, simpozioane. Acest ciclu s-a deschis marți, 7 nov., prin simpozionul cu titlul „Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român — CONGRESUL MARILOR VICTORII SOCIALISTE",

POST RESTANT

Ne bucură, în afara altor considerente, simplul gest al corespondenței, această dorință de comunicare spirituală care nu trebuie limitată la proza propriu-zisă, ci extinsă și pe seama lecturii personale, a observației directe legată de evenimentele trăite individual sau colectiv (întîlniri, cenacluri, documentări, reportaje ș.a.). Am mai cerut să ni se trimită relatări de întîmplări antologice „scrise" de viața însăși, pentru că avem ambiția de a alcătui o carte cu ele, am primit, nu multe, dar foarte, foarte interesante. Am rugat pe corespondenții noștri să ne scrie despre cît și cum se difuzează revista noastră la ei acasă, unii ne-au scris, cei mai mulți nu. De ce ? Li se pare oare mai puțin important să ne povestească o carte (o epopee, un roman, o nuvelă, o schiță) care i-a impresionat decît să ne trimită propria lor creație ?

★

Povestea căluțului de circ pare fără de sfîrșit, riscînd să provoace o mare invidie din partea celorlalte animale. „Cum, s-ar putea întreba, și pe bună dreptate, acestea, numai despre cal să vorbim și să scriem ?". Departe de noi acest gînd, numai că, încă un timp cel puțin, vom încredința totuși tiparului asemenea întîmplări. De data aceasta, cineva, care ani de zile a avut un faeton de lux, ne-a povestit : „Am avut mulți cai sub mîna mea, toți au fost frumoși și ascultători, în afară de unul, ceva mai mic și încăpățînat. Ăsta, nu mai știu de unde îl luasem, nu vroia deloc să înțeleagă că n-are voie să rîdă în timpul serviciului. Ei, și tocmai atunci, se apuca să necheze a rîs, cînd auzea muzica jelindu-se în urma lui. Ciulea urechile, ridica botul, începea să zîmbească, eh, așa, ca oamenii, dezvelindu-și dinții și pînă la urmă nu se mai abținea și încerca să se ridice în două picioare, nechezînd puternic. Oamenii, trecătorii și copiii mai ales, rîdeau ca la circ, așa că a trebuit să-l dau, l-am dat la regiment, să care sacaua".

★

COSTEL OVEZEA, București. Cum vedeți, vă răspundem folosindu-vă numele adevărat și nu pseudonimul. „O întîmplare neobișnuită" este scrisă curat însă din păcate în cuprinsul său povestiți prea multe filme (unele ne-au scăpat) :

„— Dar... ce băutură mai e și asta ? murmură el apoi. Sper că nu e asemănătoare cu aceea din filmul chinez «Sorgul Roșu» ! — pentru că... în fine... pentru că se deversase în el un lichid din metabolismul de dezasimilație.

— Ha, ha ! rîdea parcă necunoscutul, iarăși. Și dacă ar fi așa ? — ce te interesează pe tine ? Ai văzut doar, și în filmul bulgar «Atenție, sîmbătă filmăm !» se vorbea de o frumoasă brutăriță, care se dezbrăca în apropierea aluatului, se atingea pe tot trupul fraged și apoi frămînta pîinea fără să se fi spălat pe mîini ! și ce mai pîine ieșea ! fragedă și dulce !... Invers încă, în filmul cehoslovac «Un weekend neobișnuit», o altă frumoasă l-a împiedicat pe iubitul ei s-o vadă imediat după ce a ieșit din baie, spunîndu-i că se jenează, că se simte prost ! În filmul acela se relata însă în principal despre o crimă, deci un aspect negativ !.

— Așa-s filmele !...". Nu „concluzionăm" încă, așa că mai trimiteți.

DOINA MOLDOVEANU, Rîmnicu Vîlcea. E bine că părerile noastre nu coincid, iar în ceea ce privește „romanele" lui Sabato, nu am nimic împotrivă. Dar nu e bine cu textul trimis odată cu urările de primăvară („Uneori e plăcut să fii pe post de Dumnezeu"). Vasăzică, un tînăr cuceritor de inimi feminine este trist, se gîndește chiar să zboare puțin de la etajul zece, dar dă un telefon la întîmplare, îi răspunde o tînără, merci, la fel, singură și tristă din pricina unui oarecare Marius (atenție !) și el cuceritor de inimi feminine : „...fetele nu-mi rezistă... sînt un tip bine, am bani, am mașină, și... ? Asta e ! Trebuie să dispar, trebuie ! Ei ?! Ce m-a apucat ? S-o sun pe Sonia (Mărturisesc, l-am smuls greu de la fereastră) Nu... Nu vii dragule ? ...Brrr ! și pe urmă o greață universală.

S-o sun pe Alina ? E dezinvoltă, feministă, o să-mi impute capul cu superioritatea femeii și parcă-mi vine să-i dau dreptate acelui filozof care afirma că femeile n-au suflet, că-l împrumută de la bărbați și de la copii (aici te înșeli, dragă tinere, te asigur eu că femeile au prea mult suflet, dar au învățat pragmatismul de la bărbați) și totuși trebuie să fie și femei care suferă de prea mult suflet... unde să găsesc și eu o astfel de fată-femeie, unde s-o găsesc ? Aș da orice să găsesc astfel de specimen. Poate ar fi unica mea salvare. Pune mîna pe telefon, i-am șoptit la ureche, și fă un număr la întîmplare, mai multe, altfel ploaia, singurătatea, alcoolul, cafeaua, nimic nu te poate salva. A ezitat el cît a ezitat și mi-a ascultat totuși sfatul și iată-l încercînd cîteva numere de telefon (hazardul, destinul, hai să-l provocăm !) pînă cînd o voce îi răspunde emoționată :

— Cine e ? Tu ești Marius ?

— Bună ziua. Nu domnișoară, doamnă. Nu sînt Marius. Sînt Dan".

Dar fata închide telefonul, el nu-și mai aduce aminte numărul, iese în stradă, plouă, un bărbat o invită în mașină, pe o femeie, e Marius da, e Marius, și ea e Mona, dar nu vrea, și atunci Dan îi șoptește la ureche : „Bună, Mona. Sînt Dan". Așa ceva n-ar semna nici Dumnezeu".

IONEL CHIRIȚĂ, Pitești : Prezentarea operei și vieții lui Nicolae Velea, deși citită, cum țineți să ne comunicați, în cenaclul local, este, cum ar fi spus însuși scriitorul, cam „buimacă". Apucați-vă de o treabă serioasă (de o monografie, de exemplu) ori renunțați.

GRIGORE ADAM, București. Văd că am scris pe plic „nu". Mă uit în el, ca să îmi reamintesc motivele. Iată cîteva din „Punctul de sprijin" în care, dacă ne-am fi sprijinit, ne-am fi rupt mîna : „Ce lucru minunat este onoarea ! Ce sublim, ce înălțător să te auzi peste tot vorbit de bine, pe la toate colțurile să-ți fie arătată cu degetul originalitatea, în toate societățile să se discute despre tine (pro și contra) ca despre un caz izolat, neimitabil și irepetabil ! Să devii apoteoză a antitezei, un arhetip de neurmat, în fața căruia toți să stea în cumpănă și să mediteze ! Să nu te urmeze !

Mergînd pe această cale, viața-ți va fi mai veselă, mai frumoasă, aerul va fi mai respirabil, dar mai ales viața mai veselă ! Ce vor conta micile necazuri ale vieții ? Idealul, idealul contează... O lopățică mai frumos colorată, o oliță mai șică...". Nici chiar așa, altfel vă pierdeți timpul. Or, timpul nostru contează, dacă al dv. nu. Cel mai bine ar fi să vă apucați să desenați, cine știe ?!

CONSTANTIN BOBOC, Fălticeni. Nu aveți talentul lui Creangă, ceea ce înseamnă că nu sînteți de-al locului. Iar nefericirea dv. e prea apăsată ca să nu fie suspectă de poză cu degetul la tîmplă, ca un țimiraș, cum ar spune colegul nostru de la Poșta redacției („țimiraș" vine de la aș te miri, care, de-a-lungul veacurilor, a trecut la te miri aș și, în fine la Arad, la țimiraș, forma actuală din blocul Lujerului). Redăm începutul și sfîrșitul din „Prietenie" pentru simetrie : „Plouă abundent. Vitrinele plîng nedeslușit în după-amiaza îmbolnăvită. Oamenii cuibăriți în haine mediocre își frămîntă neliniștea în stația de autobuz de după colț. Din ce în ce mai apăsător sentimentul nesiguranței gîrbovește orașul... Închide fereastra. Perdeaua continuă să facă „burtă" și vîntul să bată ostil și impertinent, în timp ce el urmărește unduirea, iar ploaia își continuă haotic hohotul de plîns". Sigur, există ea ploaia, dar nici așa, să ne speriem de ea.

ION MIHALACHE, Timișoara. Chiar și așa, revăzută și... adăugită, schița dv. „Veghea", în ciuda unui „referat făcut de un mare scriitor, nepublicat și el ca și mine" nu ne-a schimbat părerea, chiar dacă ne costă. În schimb ne-a impresionat plăcut mărturisirea dv. din finalul scrisorii... : „Cel mai simpatizat nume din cuprinsul «Luceafărului» este Mircea Micu. M-a făcut să citesc întreaga «poștă a redacției» a poeziei, din penultimul număr, deși însăilările săptămînale n-am reușit să le cuprind pe toate. Auzi, funcționar administrativ ! Deci, din mila bună a dv., textul de față. Să vă văd vesel". M-ați văzut așa cum ați dorit.

Iulian Neacșu

Poezia patriei socialiste

Urmare din pag. 1

ocazie au făcut dovada unor talente înnăscute, nu făcute, a unor talente indiscutabile, firește, de altitudini variate ; nimeni nu poate stabili valoarea unui om după cîteva poezii, nici după foarte multe chiar ; știm că există poeți care trăiesc printr-o singură poezie, deși au scris volume numeroase, există alții care trăiesc și rezistă prin mai multe volume etc. Cred că, pe noi, ceea ce ar trebui să ne intereseze acum sînt cîteva aspecte ale felului în care îndeletnicirea noastră se integrează în activitatea generală, cultural-ideologică a partidului, a țării noastre. Cu ocazia festivității de decernare a premiilor i-am felicitat pe cei care au participat la concurs, indiferent dacă au luat sau nu premiu. Dar, în același timp, m-am gîndit la toți cei care participă, în România socialistă, la astfel de forme de stimulare, descoperire și dezvoltare a talentelor. Un concurs înseamnă, după cum spune etimologia cuvîntului, o alergare împreună, în lot. Din acest lot, cum e și în sport, și în toate domeniile, e firesc să se facă o selecție, după criteriul valorii. Important este, însă, să participăm ; de fapt, una dintre trăsăturile definitorii ale politicii culturale a partidului nostru este aceea că a creat nu numai condițiile, accesul la cultură al întregului popor, ci și posibilitatea tuturor oamenilor muncii de a crea cultură. Ca un om care a umblat prin mai multe țări care se fălesc și vorbesc de drepturile omului și dau lecții altora, pot să vă spun că acest drept de a crea cultură și de a fructifica ceea ce ai creat, este foarte restrîns în țări cu cea mai mare dezvoltare economică. Deci să fim recunoscători partidului nostru pentru crearea acestui binom de o însemnătate deosebită. Pentru că, dacă cineva nu ajunge pînă la capăt, ca să devină un strălucit poet, el rămîne un iubitor al poeziei, un iubitor de cultură, de artă ; prin participarea la aceste activități se modelează pe sine, își șlefuiește propria conștiință, devine, cum spuneam, mai om, mai hotărît să apere binele, adevărul, omenia, dreptatea, frumosul. Noi am ajuns într-o epocă pe care Marx o visa de mult : trăim tot mai mult după legile frumosului și legile frumosului se instalează în primul rînd în poezie. Dar iată încă un fapt care impresionează în cazul acestui concurs, anume modul în care participanții au îndrăgit tema concursului lor, adică tema muncii. Noi trebuie să fim foarte sinceri, să nu ne mințim niciodată. Sînt în literatura noastră unii autori care sub înrîurirea diverselor tendințe estetice din alte părți, sau a unor prejudecăți mai vechi de la noi, consideră că munca, patriotismul, poezia patriotică, revoluționară sînt incompatibile cu marea artă, cu marea poezie. Este o mare absurditate și o atitudine bazată pe o cumplită ignoranță. Mari opere de la începuturile marii literaturi a lumii, de la Homer, de pildă, au în centrul lor munca. Să ne gîndim la scutul lui Ahile pe care îl realizează Hefaistos, înfățișînd toate tipurile de muncă ; și este un capitol splendid acesta, de o valoare inegalabilă în literatura universală. Deci Homer n-a abdicat de la cerințele estetice ! Apoi, aș putea veni de-a lungul timpului prin literatura noastră populară, prin mari romane și prin mari poeme, ajungînd la scriitori absolut de primă mărime care au în centrul lor problema muncii. În legătură cu ea este sentimentul patriotic care nu e un dat etern, ci se îmbogățește, se nuanțează, se diversifică, și care are marea șansă ca în socialism să se identifice tot mai mult cu viața intimă a omului. Astăzi, a fi patriot nu înseamnă numai a cînta doar trecutul nostru glorios ; aceasta este și lupta cu propriile noastre micimi, cu propriile noastre prejudecăți, cu meschinăriile din om. Dar și a cînta, în același timp, marile izbînzi ale prezentului.

Am citit aceste poezii cu plăcere și cu folos pentru mine. Ce mi-a plăcut în creația acestor poeți (tineri, mulți dintre ei), este că ei cred în tema muncii, în tema patriotismului, în problemele construcției socialiste și nu consideră că e mai important să cînte nu știu ce nimicuri, nimicurile acestea textualiste, intertextualiste, ultramoderniste. Ei au înțeles bine lucrurile și în planul formei. În domeniul poeziei, progresele se fac foarte încet, foarte lent. Noi operăm și astăzi cu hexametrii de pe vremea lui Homer dar și cu structuri prozodice de 2—3 secole. Sigur, în civilizația materială e cu totul altceva. Un arc al Aheilor e mult mai puțin puternic decît o rachetă, să zicem ; o comunicare cu tulnicul e mult mai săracă decît o comunicare electronică, decît telefonul, televiziunea ș.a.m.d. Dar în domeniul creației spirituale, trebuie să înțelegem că progresul se face mai încet și cine aleargă așa, după modernități de ultimă oră, pierde partida. Nu acele găselnițe formaliste, incifrate, ermetice, dau originalitatea creației, ci substanța, crîmpeiul de suflet care se pune în creație. Deci majoritatea poeziilor sînt scrise în forme prozodice tradiționale, înnoite cu sensibilitate proprie.

Aceste aspecte mi-au dat certitudinea că există o mișcare de iubitori ai poeziei din care se vor recruta marile talente, acelea pe care natura le-a programat să fie mari talente. Aici nu putem vorbi ca un personaj din „Enigma Otiliei", a lui George Călinescu, personaj ce zicea „să dăm și noi un Eminescu al nostru". Nu îl putem da cînd vrem noi. Îl dăm cînd l-a programat natura, la 100 de ani, la 200, la 10 ani ; depinde. Dar o literatură nu e formată numai din Eminești, un Eminescu în literatură se formează ca și un relief geografic, din toate formele de relief și fiecare formă are rostul ei ; într-una se cultivă trandafiri, într-una se cultivă goruni și fagi, în alta e farmecul cîmpiei, al dealului, al muntelui etc. Așa-i și o literatură : are toate formele de relief cînd ele sînt realități, nu cînd sînt inventate.

Desigur, este un fapt știut că la diversificarea acestui relief literar o contribuție de seamă o aduc toate acele forme (concursuri literare, Festivalul național „Cîntarea României" etc.), a căror menire este de a crea un cadru propice de manifestare tuturor celor capabili să se exprime artistic și să creeze, alături de valorile materiale, valori spirituale adevărate. Valori care, pornind din cele mai diferite părți ale țării, se adresează întregului popor, constituind — atunci cînd există — o contribuție la îmbunătățirea patrimoniului nostru cultural, exprimînd în lume mesajul de preț al României socialiste.

Înalta cauză

Urmare din pag. I

a C.C. al P.C.R., că este necesar să intensificăm munca de ridicare a nivelului ideologic, a conștiinței revoluționare a partidului, a tuturor oamenilor muncii, să așezăm ferm la baza întregii activități concepția revoluționară despre lume și viață, principiile socialismului științific, să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar, de răspundere față de interesele poporului, de cauza socialismului, de independența și suveranitatea țării.

Pledînd pentru înfăptuirea în viață a acestor deziderate, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe temeiul dezbaterii generale ce precede forumul comuniștilor din noiembrie, militează în fapt pentru o înarmare ideologică a noastră cît mai combativă și mai fermă, poziție pe care ne-am situat întotdeauna de la cel de al IX-lea Congres al P.C.R. încoace.

Necesitatea imperioasă a acestei înarmări, caracterul ei novator sînt determinate de cerințele superioare ale dezvoltării procesului revoluționar. Este necesar să avem permanent în vedere — avertizează marele nostru strateg — că făurirea cu succes a socialismului și comunismului nu se poate asigura decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

În egală măsură cu știința și tehnica cele mai avansate se subliniază rolul vieții spirituale. Este, de asemenea, necesar să ridicăm mai puternic nivelul activității de creație literară, artistică. Avem nevoie de o literatură combativă, pătrunsă de un înalt spirit revoluționar, patriotic, inspirată din realitățile patriei noastre.

Fermitatea și combativitatea pe care le impun secretarul general al partidului pornesc de la rațiuni bine întemeiate. Trebuie să demascăm permanent politica cercurilor reacționare din trecut, dar și din prezent care au acționat și acționează pentru ațîțarea vrajbei naționale, pentru slăbirea unității oamenilor muncii în scopul de a-și promova interesele lor de dominație și asuprire. Nominalizînd unul din aceste fenomene, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază cu îndreptățire în acest sens că trebuie dată o ripostă fermă horthyștilor și noilor horthyști care se aliază din nou cu foștii și noii naziști, acționînd pentru revizuirea granițelor și pentru o politică de învrăjbire a popoarelor. Ce replici li se pot da acestora, decît cea a folclorului nostru însuși în rostirea combativă a interpretei Sava Negrean Brudașcu dintr-o recentă emisiune de Tezaur folcloric : „Noi sîntem români, / Noi sîntem români, / Noi sîntem pe veci aici stăpîni !" Desfășurată în spirit ferm, combativ, dezbaterea cu întregul popor și partid a documentelor pentru Congresul al XIV-lea pune cu putere în evidență forța și unitatea partidului nostru, a întregii națiuni, voința sa fermă de a face totul pentru întîmpinarea Congresului cu cele mai bune rezultate în toate domeniile, de a asigura înaintarea fermă a patriei noastre spre noi culmi de progres și civilizație. Așa și numai așa dezbaterea care are loc, însușirea Tezelor formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu devine o veritabilă înarmare ideologică a noastră, a tuturor.

Ca viața

Sunt mai bătrîn ca orișicare
Și-s mai bătrîn chiar decît mine
Încît aud în calendare
Cum plînge zeul pe ruine
Și totuși te-am văzut pe tine
Ca viața de mîngîietoare.

Gheorghe Pituț

CUMPĂNĂ Așchii

I. „Rezerva de poeți valoroși a liricii noastre contemporane pare inepuizabilă ! Confirmă afirmația și volumul de excepție al lui Mircea Bîrsilă, intitulat **Argint galben** (...). E locul să spunem că Mircea Bîrsilă scrie, în cea mai veche tradiție a literaturii române, o extraordinară poezie despre suflet și trup" (Valeriu Cristea, „România literară" din 26 octombrie, 1989). După Alex. Ștefănescu, V.F. Mihăescu, Al. Piru, Gheorghe Grigurcu, Valeriu Cristea constată, într-un articol decis, anvergura uimitoare a poeziei lui Mircea Bîrsilă. Eu am spus cîteva cuvinte despre **Argint galben**, acum le continui. Comentatorii au observat un fenomen literar nou aparținînd acestui deceniu. În același număr al „României literare", criticul Eugen Simion caută să privească, într-un mod ordonat, o parte importantă a poeziei contemporane : „...amintesc celor interesați de fenomenul liric actual că în poezia generației '80 există cel puțin trei direcții. Sau, dacă termenul **direcție** este prea pretențios, să zicem trei formule poetice sau trei categorii de poeți". Criticul exemplifică într-un stil limpede, recunoscut ca atare. Nu e vorba acolo de poezia lui Bîrsilă. Întrebarea firească este : în care categorie de poeți îl plasăm pe Bîrsilă ? El nu are afinități cu nici unul dintre cei enumerați. Rămîn două soluții : să inventăm o categorie pentru el, sau să ignorăm prezența lui poetică. Cea de-a doua soluție a devenit imposibilă prin comentariile entuziaste ale unor critici cu concepții literare diferite. Rămîne valabilă prima soluție : să inventăm o categorie (o formulă, o direcție) pentru el. Îl las pe Eugen Simion să propună formula. Din lectura cărții **(Argint galben)** este evident un lucru esențial : Bîrsilă continuă experiența poetică a anilor '60—'70 și-i demonstrează, de la o înălțime maximă, vitalitatea. Poezia lui ne amintește de un fenomen pe care, din zece în zece ani, ne facem că-l uităm : apariția unui poet de excepție are darul să modifice un peisaj literar „constituit".

II. „La un nivel al onorabilității se situează și poeziile din **Chei pentru rotund** — al doilea ciclu din volum **(Ecuatorul și polii,** Ed. Facla, 1989). Poetul (Marin Sorescu) meditează, în versuri riguros elaborate cu respectul regulilor prozodice, asupra problemelor mari ale individului, asupra raportului său cu lumea. (...) Versurile, multe din ele fermecătoare, alternează terestrul cu spiritualul, bufonul cu grațiosul". (Liviu Leonte, „Cronica", 13 octombrie 1989). Și într-un stil didactic, cum este al cronicii lui Liviu Leonte, pot fi exprimate judecăți de valoare.

George Alboiu

Centenar Creangă

● Continuă manifestările dedicate marelui povestitor în universul căruia se cuprind toate vîrstele. Astfel, Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu", în colaborare cu Uniunea Artiștilor Plastici, sub egida Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București, a organizat o expoziție de carte și grafică. Expoziția cuprinde ediții reprezentative din opera lui Ion Creangă, de la cele publicate mai demult, și pînă la recentele apariții editoriale. Sînt expuse totodată lucrări care reconstituie universul lecturilor autorului, precum și cele mai importante exegeze ale operei sale. Un sector al expoziției este dedicat traducerilor operei sale în diverse limbi ale lumii. Un loc aparte în expoziția care cuprinde valori bibliofile din fondul de patrimoniu al bibliotecii, îl ocupă numeroase lucrări de grafică inspirate din creația lui Ion Creangă. Desenatorii și graficienii din diverse generații prezintă publicului imagini plastice ale prozei marelui scriitor, astfel încît sentimentul este al unui dialog permanent, prin cuvînt și imagini, între scriitor și iubitorii de literatură, de frumos. Succesul expoziției este deosebit, ceea ce îndeamnă la continuarea unor astfel de manifestări.

CATALOGUL CORĂBIILOR

O carte de bună-credință

● „Oameni de bună-credință" de Vlad Mușatescu e o carte pe care critica (presupunînd, gînd năstrușnic ! că ar comenta-o) nu prea are în ce firidă a istoriei literare s-o situeze. Proză clasică ? Nici clasică și nici „proză" în înțelesul tacit al expresiei. Jurnal ? Aproape jurnal, nejurnal, antijurnal ? Nici pomeneală. Autorul mimează doar stilul memorialistic, numindu-și cu vicleană precauție productele ca fiind ele memorii „aproximative".

Paginile sale cele mai bune (și nu doar ele) sînt o încîntătoare confesie în amurg. Autorului i se întîmplă ceva absolut unic, extraordinar : îmbătrînește. Dar nu abrupt ci leneș, dulce-muzical, ca un auto-alint ce face din implacabila severitate instituțională a bătrîneții un basm acceptabil.

Vlad Mușatescu nu se consideră niciodată scriitor profesionist. El se amuză evocîndu-și catastrofalele porniri lirice din adolescență, romanelor lui polițiste le desconspiră formula intenționat parodică, iar despre jurnalul lui nu are decît aprecieri mișcătoare. Cînd nu sînt fictivi, cînd nu sînt propriile-i, fabuloase, rubedenii din spațiile, logodite mirabil, ale Oltului și fostului Mușcel, eroii săi sînt scriitori. În carne și oase. Adică plăsmuiți din fumul amar al himerei. Vlad Mușatescu îi iubește pe scriitori mai mult decît iubește literatura ! Scriitorii îi par cele mai colorate ființe ale planetei, cei mai îndreptățiți să poarte cununi de foi de dafin (n-am zis de-a dreptul lauri), purtători de mistere cosmice. Sînt, desigur, scriitori și „scriitori", există genii dar și cîrpaci, există cavaleri ai inefabilului dar și veleitari, îndeobște lunecoși și veninoși, potențiali candidați la Nobel (premiul grenadei !) dar și mărunți oficianți ai bodegii. Totuși (acest alt) Mușatescu nu acceptă scheme, clasamente, istorii ale literaturii, el îi iubește cum am zis pe toți scriitorii, găsind și pentru nevoiașii călimării — cuvinte de alint. În fața tuturor e tulburat. Mucalit-obedient, e gata să devină grefierul atît al academicienilor cît și al debutanților, topindu-și modestia în formule de conversație de o crispată familiaritate. Se lasă certat, ironizat, pus pe coji de nucă (date fiind proporțiile autorului, nucă de cocos) și ar fi în stare să i se adreseze cu „tălică" atît lui Costică Georgescu-Snagov cît și lui Homer.

Vlad Mușatescu alcătuiește, poate spre folosul nimănui, firește, tipologii pline de insolit și expresivitate. Cine a mai conservat, în afara lui, zicerile lui Stan Palanka și cine l-a mai descris în intimitate pe un Petru Bellu ?

„Oameni de bună-credință", scriitorii își află în Vlad Mușatescu un sensibil captator de emoții și un energic apărător al virtuților scriitoricești. Fiindcă se uită (uneori) că, totuși, cărțile sînt scrise de niște oameni cărora li se zice „scriitori". Fiindcă minusculele tertipuri contabile contestă (uneori) chiar existența profesiei de scriitor, amploiații birocrațiilor de tot soiul găsind, nivelator, că nu e mare scofală scrisul cu stele (cititul în stele) și lăsînd impresia că doar lipsa de timp îi împiedică, pe domniile lor, de-o pildă, să scrie romanuri ori sonete.

Așadar, cine nu-i iubește pe scriitorii de cărți să nu-l citească pe amplul autor al proaspetei cărți despre care pun aici mărturie că e cu totul aparținătoare sfîntului domeniu al literaturii adevărate.

Să nu-l citească nici scarandivii neiubitori de agape și ospețe. Dacă există la români pagini după care îți lasă gura apă, apoi acestea sînt semnate „Vlad Mușatescu". După relatarea nu mai spun cărei întîlniri cu un personagiu celest, Mușatescu se îndeletnicește cu „cele ale burții", după cum sună o grosolană dar grozavă vorbă veche. O surpriză și aici : omul fin, cu alese lecturi, iubitorul de muzică presată (gramofon), amantul secret al Agathei Christie nu are nici într-ale gastronomiei gusturi primejdios-cosmopolite.

Literatură de consum, s-ar zice, minimalizator, deși eu știu că nu e deloc așa, deși scăderile autorului nu trec neobservate. Avea, cînd ne-am cunoscut, peste una sută patruzeci de ocale, dar alimentîndu-se ulterior după rețetele cosmonauților americani și dînd iama prin gin-sen, arborele întremător în oarece beteșuguri al exoticului Chitai, nu cred să mai fie acum decît un „sutist" oarecare.

Iubit (numai) de cititori, librari și de mine, Vlad Mușatescu ne obligă să reconsiderăm vechi, desuete concepte. Cel de delicatețe confraternă. De omenie. De iubire.

Vlad Mușatescu scrie bine, dar e și un om bun, un scriitor bun.

Grație lui mă legăn adesea cu credința că toți scriitorii sînt buni — credință de-o clipă...

Gheorghe Tomozei

rafael alberti

memorii

XVI

Ce ar fi fost Roma fără pisicile ei ? Cred că fiecărui locuitor al Cetății Eterne îi corespund nu știu cîte zeci de șobolani. De mult timp, în perioada ultimelor și scurtelor mele șederi la Roma, m-am visat mîncat de șobolani, iar pe șoareci făcîndu-și cuib în găvana ochilor mei. Eu acum privesc și tot privesc de la fereastra bucătăriei mele și văd mereu această înaltă tălăzuire de acoperișuri nemișcate, fără acea grațioasă turuială a pisicilor care alergau sărind, îndrăznețe, și fără grijă, de pe cornișe la balcoane, de la balcoane pe ascuțișul taluzelor, pentru a fi prezente și a-și lua locul lor la ora mîncării.

Unde se află ele astăzi ?

Unde au fost duse toate aceste intempestive și minunate pisici care populau Forul Republican, în centrul Romei, încununînd coloanele și capitelele așezate peste portice căzute, între desișul balustradelor, unde lumea străzii și turiștii uimiți priveau cum aveau grijă de ele și cum erau hrănite de bătrînele caritabile și pline de duioșie și devoțiune ? Mi s-a spus că multe din pisici au fost duse la **Teatro Marcello**, însă acolo nu am putut constata că numărul lor se mărise, și că erau cele de totdeauna, unele bolnave de ochi și primind hrana zilnică din mîna acelorași bătrîne protectoare.

În primăvara anului 1943, ministrul fascist al Agriculturii decretă că pisicile care vagabondează nu se pot îndepărta mai mult de 500 de metri de locul unde locuiesc stăpînii lor. Însă în 1959, ministrul Agriculturii, acum sub un guvern democrat-creștin, redusese distanța la 200 de metri, bietele pisici romane au pierdut cu sosirea democrației 300 de metri de expansiune.

Plec... totuși înainte de a porni mă întreb cu profundă melancolie și tristețe : unde se află pisicile de pe acoperișurile și străzile cartierului meu, unde acele pe care întotdeauna le-am privit printre ruinele ilustre ale Romei ?

Din rațiuni care m-au obligat să rămîn în Italia, mă înapoiez la Madrid fără a asista la Întîlnirea Internațională a Poeților găzduită de Uniunea Sovietică.

Ca întotdeauna, cea mai plăcută dintre stewardese explică acum posibilitățile de a te salva de la moarte dacă avionul se va precipita din ceruri.

Cînd, la 8 aprilie 1973, murea Picasso, cu cîteva luni înainte de a împlini 92 de ani, eu mă apropiam de 71 de ani. Se mai numărau doar cîteva zile pînă la vernisarea, la Castelul Papilor din Avignon, a celei de a doua și atît de impresionante expoziții a lui Picasso, pentru a cărei prezentare, la fel ca și prima expoziție din 1970, eu am scris textul, la cererea lui și a Jacquelinei.

Însă pe neașteptate ce se întîmplase ? Cum s-a făcut ca Picasso să închidă ochii cînd mai rămîneau doar douăzeci de zile pînă ce Castelul Papilor francezi să-și deschidă imensele sale arcade celor două sute unu de tablouri noi, cu paisprezece mai mult decît în prima expoziție eliberată cu aceeași putere a liberei născociri în magnifica mișcare începînd din 26 septembrie 1970 pînă la 1 iunie 1972 și executate cu egală frenezie și cu un identic impuls tineresc ? Oare nu convenisem unul cu altul, pe cînd discutam La Notre Dame de Vie, că nici unul dintre noi nu va muri, că trebuia să apărem într-o după-amiază la arena de lupte de tauri din Ronda, el ca toreador în postură de primă spadă și eu ca băiat de spadă lungă drept ajutor al lui ? «Picasso a murit !» strigau pe prima pagină toate ziarele din lume.

Nu, ochii cei mai minunați ai secolului nostru nu s-au putut închide. Cum să te obișnuiești acum fără ei, fără el ? Picasso era fereastra deschisă prin care secolul XX, pe care el l-a profilat dîndu-i o nouă față, ne pătrundea în fiecare zi scuturîndu-ne, acuzîndu-ne prezența lui. Știam că există. Era un lucru firesc, cotidian, dacă nu și născător de indignare, și totul a început cu cîțiva ani înainte de Primul Război Mondial.

Și fără a mai pregeta nici măcar o clipă, și întovărășit de pictorul José Ortega, m-am urcat în avion la Fiumicino și iată-mă la Cannes, cu iluzia de a mă afla mai aproape de el sau poate de a-l vedea pentru ultima oară. Dar acolo, pe Coasta de Azur, era o vreme groaznică, așa cum niciodată nu se văzuse. Unde se afla acea mare inundată în albastru a lui **la joie de vivre,** unde își pierduseră vioiciunea flautele de țară, joaca faunilor și pescuitul la lumina torței prin Antibes ? Unde mai sălășluiau satirii și vilegiaturiștii de prin Golfe Juan, Cannes, Jean les Pins, Nisa... și unde se ascunseseră peisajele din ultimii lungi ani, acei pe care el i-a iluminat cu un semn de pace și speranță după nenumărate zile de dezastru ale războiului ? Vîntul aproape să ne răstoarne pe străzi. O ploaie rece ne lovește ochii, și nu mai auzeam nimic din ce vorbeam.

Din toate localitățile și din orașele de pe Coasta de Azur, din întreaga Europă, din lumea toată, soseau personalități, ziariști, pictori, scriitori, studenți, muncitori spanioli emigrați în Franța, televiziunea, radio... ca o reacție gigantescă la neașteptata și fulgerătoarea veste. «Picasso a murit !» Însă poarta de fier din Notre-Dame de Vie era de netrecut pentru toată lumea, ceea ce fusese de altfel o hotărîre într-adevăr de lăudat a Jacquelinei.

A doua zi dimineață m-am prezentat la Vallauris pentru a vorbi la telefon cu Arias, bărbierul lui Pabló, marele său prieten, însă nu l-am întîlnit.

— Aici nu se mai află nimeni. Au plecat cu toții — îmi răspunse grădinarul, singurul care rămăsese în acel ultim refugiu intim al lui Picasso, în colonia de la Mougins.

Eram cuprins de disperare. Ningea. Și mi-am adus aminte, deodată, de începutul unei strofe andaluze care întreabă : **Unde se află acest tînăr ? / Unde a plecat ?...**

Nu știu de ce... Și mi-au apărut, în mijlocul frigului ce bîntuie acum pe înserate, acele pupile insuportabile ale pictorului observate de mine în clipa cînd se ridica de pe fotoliul din teatrul **Atelier** — era la Paris, 1931 — pentru a-mi da mîna, într-unul din antractele unei opere de Shakespeare, la care asistam și unul și altul fără a ne cunoaște.

Este prima mea imagine despre Picasso, pe care nu o voi uita niciodată și care mi se repetă și pe care o povestesc frecvent.

Cînd a doua zi, la cererea lui Picasso, am fost să-l văd acasă la el — 23, rue de la Boétie — l-am văzut deschizîndu-mi el însuși poarta și am resimțit, la fel ca la teatru, prezența unui taur, amestecat de data aceasta cu superbia unui minotaur, și cu ceva din ținuta crescătorilor de vite și puțin din acel sevillian Fernando Villalón, poet genial și crescător de vite, care a vrut să obțină o rasă de tauri care să aibă ochii verzi. Numai că Picasso era totuși mai puțin necioplit și mai fin și asta datorită fără îndoială strălucirii iscoditoare a ochilor săi și a faimoasei ondulații a părului său încărunțit acum, și care pornea, în linie oblică, la frunte. Îmi amintesc că m-a condus mai întîi printr-o sală întunecoasă, de la care apăru dintr-odată deschizînd marile ferestre, întreaga lumină copleșitoare a unui grup de toreadori îmbrăcați în mătăsuri strălucitoare, de la portocaliul cel mai aprins pînă la verdele cel mai țipător. Aceasta părea, acestea erau în realitate, sofaua și fotoliile din acel salon al lui Picasso.

Apoi am urcat la atelierul său, o simplă mansardă ticsită cu fel de fel de obiecte, cu o masă inundată de cărți, cu scrisori deschise și nedeschise, cu desene, creioane... Acel studio avea o suprafață restrînsă și pictorul nici nu putea avea cum să lucreze acolo, cît de cît. În centru, întinsă, mare, ca o fereastră larg deschisă spre o prăpastie, era creația în lucru : unul din acei monștri care așezîndu-se pe minerul penelului, trece viu și poetic și năpustindu-se nesăbuit pe pînză.

Cînd am coborît în stradă se înnoptase. Este momentul în care Picasso își scoate la plimbare miraculosul său cîine afgan, însă așa cum afirmă stăpînul lui, avea particularitatea de a nu se descărca dacă nu i se întindea pe pavaj, și în mijlocul străzii, ziarul **Paris-Soir.**

— Neapărat **Paris-Soir ?** — l-am întrebat.

— Da, da — îmi răspunse rîzînd Picasso. El știe foarte bine unde să-și facă cerințele.

Am rămas entuziasmat, fericit de la acea primă întîlnire cu pictorul, și mai ales foarte impresionat de ochii săi, pe care eu îi văzusem doar fotografiați, însă nu cu vibrația aceasta naturală, așa cum erau, insuportabil de ficși ca niște butoni incandescenți. Imediat după ce se impusese faima lui Picasso, devenise o obsesie indispensabilă de a se vorbi despre ei, rar fiind persoana care să nu rămînă fascinată de vivacitatea lor. Nici măcar privirea extraordinară și halucinantă a bufniței nu i se egala. Góngora i-ar fi putut dedica acel rar cîntec, cîntec care începe cu versurile : **Omorîți-mi ochii / acelui andaluz...**

Mult mai tîrziu, după aproape treizeci de ani, la vîrsta de aur a prieteniei noastre, acolo, în aceeași casă de la Notre-Dame de Vie unde am fost să întreb despre el în zilele morții sale, îi făceam vizite și-i citeam poemele pe care i le dedicam lui, pe care le scriam aproape zi de zi, și pe care le-am adunat, mai tîrziu, într-o carte intitulată **Cele opt nume ale lui Picasso și nu spun mai mult decît ceea ce spun,** cu viniete și desene pe care mi le făcea la repezeală și mi le oferea cadou. Acea lungă polilogie în care îi preamăream ochii, termina cu această strofă în care le doream nemurirea : **Întreaga dragoste pentru acești ochi. / Cerul întreg pentru acești ochi. / Marea întreagă pentru acești ochi. / Întregul pămînt pentru acești ochi. / Nemurirea pentru acești ochi.**

Însă pe Coasta de Azur ploua și **tot ploua.** Marea dispăruse. Cerul tuna, plin de strălucitoare clipiri, iar arborii recentei sosiri a primăverii se clătinau gemînd. Și erau mai degrabă funeralii colosale mai mult pentru Wagner decît pentru Picasso.

...Și acum însă, se apropie anul 2000. Și eu voi împlini în al doilea an al acestui nou mileniu cei 100. Ochii lui Picasso vor rămîne mai departe aici, atît de insuportabili și de stranii ca totdeauna. Ei au ajuns să vadă debarcarea omului pe lună. Însă aventura sa a fost mai mare printre noi pe pămînt, căci a fost condusă de o singură mînă, mult mai riscantă, mult mai vie, fiind foarte dușmănită și combătută încă din primele clipe de la apariția ei, și prin faptul că ceea ce aducea era un tunel fără ieșire posibilă, cînd în realitate ceea ce se deschidea aici pe planeta aceasta, făcînd-o să se ridice pe crusta ei, era o altă lume, o lume de lumină pe care nimeni nu o explorase și nimeni nu o avusese în acea nouă viziune pe care însuși Pămîntul nu avea de unde s-o cunoască. Și era atunci epoca în care el, mai ales, ar fi putut fi ars de viu în mijlocul unei piețe, taur sălbatic al sacrificiului, fumegos de sînge, provocator, tenace și incitant.

Un tren lung și fără de capăt ar fi putut porni din ochii lui, parcurgînd universul întreg cu opera lui genială. Vagonul albastru. Vagonul trandafiriu. Apoi cel cubist, și cel al teatrului ; cel al taurilor, cel al monștrilor, cel al păcii, cel al războiului, cel al poeziei. În tren fumatul e permis. Preferabil cu pipa. Se poate striga orice dorești. Și se poate auzi totul : insulte, zeflemele, nedreptăți. Sau să rîzi pînă leșini, să cînți de la ceea ce e mai îngrozitor pînă la ceea ce e mai sublim. Să plîngi cu lacrimi de piatră. Există timp și pentru orice altceva în plus. Trenul nu se oprește niciodată. Aleargă în plină viteză și cu o viteză necunoscută. Și înaintarea lui continuă și tot continuă pînă la infinit. Și infinitul nu își cunoaște punct terminus. Nu se termină niciodată. Și nu are sfîrșit. Și nu va muri, este nemuritor.

Acum, la Madrid, și la o mare și agreabilă expoziție de fotografii ale lui Picasso, am putut retrăi, înfruntat și de data aceasta, iscoditoarele pupile ale pictorului. Și m-am repetat, completînd acele versuri ale magicului cîntec al lui Góngora : **Omorîți-mi ochii /acelui andaluz. / Faceți-mi veșmînt albastru / dacă voi pieri.**

Acest veșmînt va fi marea din Malaga, oglindind cerul fără limite și inundat în albastru al întregii Mediterane.

În românește de
Esdra Alhasid

CULTURA ROMÂNEASCĂ IN LUME

UN PUNCT DE VEDERE ROMÂNESC ASUPRA „ECOLOGIEI UMANE"

● Cunoscut specialist în probleme de ecologie umană, autor a mai multor lucrări în acest domeniu de avangardă al cercetării, dr. psiholog Aurel Dinu a susținut recent un ciclu de conferințe în 10 orașe italiene (Roma, Milano, Pescara, Cagliari și altele) prezentînd pe larg atît rezultatele obținute în acest domeniu de către știința românească din țara noastră cît și aspecte ale concretizării acestor soluții originale, unele — cu caracter de prioritate. Conferințe cu obiectiv științific dar, în aceeași măsură, și promoțional, acestea au fost întîmpinate cu interes de către un public avizat, constituind obiectul unor consemnări bogate de presă ; ziare și reviste precum „Epoca", „Il Tempo abruzzo", „La Sicilia" înregistrează evenimentul și prezintă punctul de vedere românesc în aceste probleme. De asemenea, postul de televiziune RAI a difuzat o convorbire cu cercetătorul român.

PRIORITĂȚI ȘTIINȚIFICE ROMÂNEȘTI

● Istoric al culturii cu importante contribuții științifice publicate în țară și în străinătate, Ciprian Zaharia propune de curînd și cercetătorilor străini (prin intermediul cunoscutei reviste italiene de specialitate „Benedictina", nr. I/1989), un punct de vedere nou asupra moștenirii culturale bizantine în mediul european, ipoteză (de fapt — demonstrație) cunoscută mediilor românești. Studiul, cu evident caracter de pionierat — ce își propune să înfățișeze o prioritate a culturii române — adună însemnate și convingătoare argumente spre a demonstra că mediului cultural și literar din Țările Române îi revine meritul de a fi alcătuit, în veacul al XVIII-lea, **cea mai importantă culegere de scrieri cu obiect moral conservate din patrimoniul spiritual bizantin,** culegere — din toate punctele de vedere — reprezentativă și pilduitoare, anticipînd — cu multe decenii — colecția tipărită,

în același veac al XVIII-lea, la Veneția, în 1782. Cercetarea evidențiază, în același timp, tradițiile românești ale acestui tip de tălmăciri cu conținut etic și semnalează, între altele, o schiță și mai veche a unei asemenea culegeri, aparținînd savantului brașovean Honterus, datînd de acum 450 de ani. Noutatea punctului de vedere exprimat în acest studiu va avea un probabil ecou în domeniul bizantinologiei, afirmînd, încă o dată, valoarea studiilor ce reconstituie istoria „așa cum a fost", redînd oricăror civilizații meritele pe care, în chip obiectiv, acestea le au.

„FILOLOGIE" ȘI „RETORICĂ"

● Două recente contribuții de natură filologică ne confirmă competența unui „românist" nipon, capabil de interesante dezvoltări în studiul culturii românești. Autorul este prof. Isamu Taniguchi, cercetător preocupat mai ales de problemele de romanistică în cadrul cărora se conturează atenția stăruitoare ce acordă limbii și culturii române. În acest sens trebuie interpretată traducerea — pe care Isamu Taniguchi o publică în „The Journal of Human Studies. St. Andrew's University", vol. 24 nr. 2/1989) — unui studiu de sinteză aparținînd regretatului savant Gheorghe Ivănescu, tratind despre unele contribuții românești în domeniul studierii limbilor romanice. Opțiunea pentru opera acestui remarcabil cărturar, autor al unei fundamentale „Istorii a limbii române", este pilduitoare și probabil că Isamu Taniguchi va stărui în a prezenta cititorului străin și alte contribuții științifice ale lui Gh. Ivănescu, precum cele de indo-europenistică, mai accesibile — prin obiect — mediilor interesate. Alături de această tălmăcire, Isamu Taniguchi pune (în nr. 3/1989 al aceleiași publicații) un elocvent grupaj ce înfățișează aspecte ale operei unui alt erudit român, autor al unor excepționale sinteze (de data aceasta în domeniul istoriei retoricii) ; este vorba de Vasile Florescu. Tălmăcitorul a ales, spre a înfățișa în chip semnificativ această operă, o prezentare sintetică și — în același timp — consistentă a lui Mircea Frînculescu — un alt specialist în probleme ale istoriei retoricii, ale cărei etape românești le-a restituit în lucrări ce merită luare-aminte ; apoi, a selecționat, sub titlul de „Rhetorica rediviva", un fragment întru-totul semnificativ pentru obiectivele și metoda studiilor lui Vasile Florescu. Imaginea ce rezultă este coerentă și va interesa, fără de îndoială, pe specialistul străin care poate găsi (într-o epocă a tuturor metodologiilor) o soluție durabilă — aceea a retoricii — redescoperind valorile tradiționale ale umanismului.

A. Silvestri

CONFLUENȚELE SCANDINAVE DE ARTĂ PLASTICĂ

● O interesantă expoziție de artă plastică — pictură în ulei, litografii, gravură — conținînd lucrări ale cunoscuților artiști români Ștefan Călția și Sorin Ilfoveanu, s-a desfășurat timp de mai multe săptămîni în orașele norvegiene Ski și Frederikstad. Apreciată de publicul prezent în saloanele expoziției românești, precum și de specialiștii din țara gazdă, pictura lui Ștefan Călția și Sorin Ilfoveanu, valorificînd o viziune ce își are origina în pictura populară pe sticlă, și-a dovedit, și în acest fel, caracterul reprezentativ pentru arta plastică românească.

OMAGIU EMINESCU

● „Mihai Eminescu sau memoria colectivă a românilor" se intitulează studiul publicat în hebdomadarul de limbă arabă „Radio și Televiziune" de cunoscutul scriitor tunisian Abdallah Malek Gasmi. Documentat cu atenție și interesant prin concluziile ce evidențiază, studiul este însoțit de cîteva tălmăciri din poezia eminesciană aparținînd aceluiași autor.

SINTEZE ȘI DOCUMENTE

● Istoricul argentinian Armando Alonso Pineiro, ce coordonează colecția de documente a revistei **Historia,** îngrijește o recentă culegere de studii reunite sub titlul „Antecedentes Historicos del Estado nacional romano" (Antecedentele istorice ale statului național român). Volumul este alcătuit din mai multe contribuții dedicate acestei teme, semnate de istorici din țara noastră.

„IMAGINI DIN ROMÂNIA"

● La Calcutta, în cadrul centrului cultural Nanden, s-a deschis recent o expoziție de fotografii aflată sub emblema „Imagini din România". Expoziția a prilejuit și interesante alocuțiuni rostite, în ideea relațiilor de prietenie și cooperare româno-indiene, de către personalități ale vieții politice și culturale din statul Bengalul de Vest.

Grafică de Ion Codrescu

POEZIE ȘI CUNOAȘTERE

În literatura și în general cultura, civilizația japoneză sînt privite încă de european cu un ochi consternat dacă nu chiar contrariat. Psihologia, comportamentul, formele, mentalitatea sînt atît de specifice, de deosebite, de personale încît dau mereu impresia că nu pot fi receptate și înțelese decît în straturile de suprafață, exterioare. Sigur, cărțile de popularizare, studiile, lucrările strict aplicate despre fenomenul cultural japonez sînt tot mai numeroase, dar este persuasiv faptul că nu s-a constituit deocamdată o disciplină riguroasă de studiu, ca în cazul altei mari culturi asiatice (chineză), cum este sinologia. Și nu pentru că nu ar exista interesul și curiozitatea intelectuală. Dimpotrivă. Numai că, cel puțin în civilizația tradițională japoneză și a structurilor actuale derivate din ea, cu cît îi cunoști și pătrunzi mai mult formele cu atît pare că miezul și esența lucrurilor se îndepărtează. Este un fel de deschidere, care pe măsură ce se deschide mai mult, pe atît se retrage și se ascunde. O deschidere ce se ascunde și se protejează în chiar deschisul ei. Cum va înțelege un european și nu numai el, cultura, istoria și, în ultimă instanță, mentalitatea unui popor și a unei țări, în care a funcționat — situație unică în lume — chiar din Evul Mediu timpuriu, un **Minister al poeziei.** Și că una dintre supremele virtuți ale curții împărătești din perioadele Heian (794—1192) și Kamakura (1192—1331) era aceea de a compune versuri în varianta **tanka,** spontan, cu replici subtile și pline de miez, într-o conversație, exercițiu poetic și de spirit în care doamnele erau, nu de puține ori, superioare bărbaților ? Sînt lucruri ce intrigă și îndeamnă la meditație, punînd eurocentrismul cultural între paranteze.

Aceste gînduri și multe altele mi-au fost sugerate de incitanta și fermecătoarea carte a lui Florin Vasiliu și Brîndușa Steiciuc, **Interferențe lirice. Constelația Haiku.** (Editura Dacia, 1989). Volumul se dorește o introducere și o inițiere în universul atît de particular al liricii japoneze, mai precis al speciilor tanka și haiku. Dar este chiar mai mult de atît : o „introducere" în spiritul și spiritualitatea japoneză, deoarece autorii nu se mărginesc doar la considerațiile de poetică și exemplificarea lor, făcînd dese incursiuni în istorie, ansamblul literaturii, idei și credințe religioase, pictură, politică și nu în ultimul rînd alfabetul și scrisul. Cu această metodă formele liricii japoneze sînt inserate și explicate genetic în paradigmele istorice și culturale specifice. Astfel, conform opiniilor autorilor, bizuite pe o bibliografie adecvată, predilecția creatorilor japonezi pentru formele scurte de poezie rezultă dintr-un cumul de factori : structura sintaxei japoneze favorizînd concentrarea expresiei la maximum, „potențialul de picturalitate" al ideogramelor, proprii scrisului japonez, absența accentului tonic, deci a ritmului din poezia contemporană, impunînd scurtarea versului pentru a nu deveni monoton, posibilitățile de rimare foarte reduse (6), înclinația spiritului nipon spre miniaturalul văzută în arta grădinăritului, în gravură și în arta decorativă, și ultima trăsătură cu adevărat contrariantă pentru mentalitatea noastră, „tendința accentuată spre asimetrie", vizibilă mai ales în arhitectură, și care în poezie a dus la forma **tanka** alcătuită din cinci versuri cu dispoziția silabică 5-7-5-7-7 și **haiku** avînd structura 5-7-5. Pentru a înțelege mai profund și mai corect modelele principale ale liricii japoneze, raportate la un cadru referențial mai larg, într-un capitol introductiv sînt trecute în revistă formele fixe ale poeziei europene ; gazelul, pantumul, trioletul, sextina, glossa, sonetul etc., unele dintre ele ca sextina cerînd o veritabilă virtuozitate tehnică ; este formată din șase strofe de cîte șase versuri și un terțet folosind la rîndul lui șase cuvinte, slujind ca rimă pentru toate versurile, terțina reiterînd cele șase cuvinte, trei la începutul versurilor și trei la sfîrșitul lor. În comparație cu această algebră formală, **tanka** și **haiku,** ale căror constrîngeri exterioare se reduc la numărul versurilor și al silabelor par foarte simple. De asemenea tematica lor exclude subiectele „majore", filosofice, politice, didactice sau satirice în felul literaturilor antice, renascentiste, clasice și romantice europene. Tanka fixează străfulgerarea unui gînd ori a unei emoții de o clipă, în legătură cu formele și fenomenele naturii, cu dragostea, bucuria de a trăi și a bea, durerea după cei dispăruți, regretul iubirii stinse, fragilitatea în sensul cel mai propriu condiției umane etc. Am să citez două „tanka" în traducerea lui Ion Acsan : „Cad fulgi, cad fulgi de nea / Pe prunul abia înflorit / Ca să-ți arăt minunea, / Eu i-am cules din ramuri — / Dar mi s-au topit în palmă". Și : „Ca și perlele / De rouă stînd pe iarba / Din grădina mea, / În umbrele-nserării / Nu voi mai fi pe lume..."

Reluînd ideea, față de formele fixe ale poeziei europene, aceste structuri par facile, dar realitatea este cu totul alta deoarece rigorile lor țin de subtilitățile și adîncimile spiritului. Istoricii literari disting stiluri personale și stiluri ale epocilor în funcție atît de evoluția internă, cît și de evoluția culturală în genere. De pildă a doua etapă clasică a speciei tanka, perioada Kamakura, este fundamental determinată de introducerea budismului Zen, iar perioada modernă Momoyama este legată de introducerea și definirea ceremonialului ceaiului în secolele XV—XVI, care pentru japonezi exprimă o concepție filosofică și estetică a vieții. În schimb, teoreticienii literari identifică 10 moduri tanka, al sincerității, al eleganței, al spiritului (cel mai important) etc. și pentru a descrie și analiza complexul afectiv-emoțional și estetic, care este un „tanka" folosesc concepte proprii, ca wabi, kokoro, omoi, kotoba, yo-jo, jo-sei etc. greu de transpus în conceptele tradiționale ce ar echivala, aproximativ, cu armonie-osmoză, stare de spirit (ceea ce nu s-a activizat + ceea ce este activizat), gînduri, idei, imagini, cuvinte, plenitudine, surplus al spiritului ș.a.m.d.

Deși mai concis decît tanka, derivînd de fapt din el, în secolul XVII, fără a-l înlocui sau desființa, haiku-ul compus numai din trei versuri, după schema silabică 5-7-5, nu este mai puțin pretențios. Și asemenea formei-matcă, ce a avut un mare reprezentant și teoretician în poetul Fugiwara No Teika, și noul intrat în competiție și-a găsit în Basho nu doar un ilustru reprezentant, dar și esteticianul care i-a codificat regulile. Și pentru a extinde paralela mai departe, dacă tanka a fost influențată de doctrina zen, haiku-ul este îndatorat filosofiei daoiste, de unde a împrumutat unul din conceptele sale esențiale, **golul, starea de vid ;** în varianta estetică a poeziei, **mu-shin,** „fără spirit", această stare de vacuitate spirituală, ca fază inițială fiind „recipientul" ce va absoarbe străfulgerarea emoțională a poetului și din care se va naște haiku-ul. Și această specie are ontogenia și estetica ei, extrem de subtilă și complicată, uzînd de noțiuni și instrumente teoretice proprii ca ryubo, fuki, karumi, wabi, sabi, etc. însemnînd, din nou, aproximativ, efemeritatea fenomenelor, constanța, nesfîrșirea nefenomenală, simplitate și finețe a stilului, armonie și solitudine senină... Un exemplu : „Strălucitoarea lună de toamnă / Ceață la poalele muntelui / Întuneric peste cîmpii".

Ca răspîndire și influență, haiku-ul, care în Japonia numără mii și mii de autori, și-a depășit antecesorul și rivalul tanka, întrînd și în cîmpul altor literaturi, prin Ghiorghios Seferis, Giusepe Ungaretti, Ezra Pound, Rubén Vela, Octavio Paz etc. iar în literatura română prin Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Aurel Rău, Petre Stoica și alții după cum arată în cele două capitole finale **(Constelații noi** și **Repere în haiku-ul românesc)** autorii. Este limpede însă că dacă în cultura și spiritualitatea niponă haiku-ul îndeplinește o funcție cognitiv-estetică, în celelalte literaturi este doar un exercițiu și o specie poetică în plus.

La sfîrșitul lecturii, ghidați cu aplicație și elegantă competență de Florin Vasiliu și Brîndușa Steiciuc, știm destul de multe lucruri despre haiku, dar esența lui de miracol poetic se ascunde și mai departe. Ne oferă petale de frumusețe, fără a avea niciodată floarea în mînă.

Subtilă și inspirată, pe măsura subiectului ilustrat, grafica volumului semnată de Ion Codrescu.

Paul Dugneanu

Părăvuliile lui Batzaria

În Editura Cartea Română, din Fayetteville, N.Y. S.U.A., prof. univ. Tiberius Cunia de la Universitatea de Stat Syracuse, publică, de la o vreme (începînd din primăvara acestui an) cărți de literatură în graiul aromânilor, din țările Peninsulei Balcanice. Printre titlurile apărute pînă acum, se numără și „Părăvulii", de Nicolae Batzaria.

Dar, cine este Nicolae Batzaria ? Întrebarea o pot pune doar generațiile tinere, de după ultimul război mondial. Altminteri, noi, mai vîrstnicii, dacă nu cumva și părinții noștri ne-am prea delectat cu spumoasele cărți pentru copii, ale lui **Moș Nae,** alias Nicolae Batzaria, ca să nu ne fi rămas familiar și astăzi. **Moș Nae,** fiindcă foarte cunoscutul pseudonim pusese cu totul în umbră numele civil al autorului, prin anii 1930! **Moș Nae** — inegalabilul animator și conducător de reviste de literatură pentru copii, precum „Dimineața copiilor" și „Universul copiilor", în paginile cărora semna și sub alte pseudonime (Ali Baba, Dinu Pivniceru, N. Macedoneanu) isprăvile lui Haplea și mirările Coanei Frosa, personaje de extracție balcanică, cel dintîi indeosebi, tip de Păcală și Nastratin Hogea, dar avînd ceva și din buclucașul picaro Eulenspiegel. Batzaria scriind adesea, aproape de unul singur, numere întregi ale publicațiilor numite, ceea ce citeodată se și răsfrîngea în calitatea paginilor, grăbit, prea grăbit așternute...

Puțini știu însă, că N. Batzaria a scris și în graiul lui de acasă, macedoromân sau aromân, versuri cu deosebire, dar și proză scurtă, și într-un caz și-n altul tot... pline de haz, cum îi era în fire, fiindcă, hotărît lucru, pana lui a fost una de comedian, structural, și încă dintre cei mai inspirați. Versurile de acest fel și le-a adunat într-o culegere de „Părăvulii", în 1923, după ce cu un an mai înainte Tache Papahagi i le reprodusese parțial în a sa „Antologie aromânească". În 1985 îi apar, în original și în transpunere românească, 19 din cele mai populare printre aromâni, „părăvulii" ale sale.

Ce sînt în fond „părăvuliile" ? Cuvîntul a intrat în graiul aromânilor, din limba greacă, **paravoli,** unde înseamnă „comparare", dar și „parabolă". A fost reținută cea de a doua accepțiune a lui, însă nu atît în înțelesul de povestire alegorică, cu caracter moral, cît în acela de „fabliaux", aș zice : fabule... fără animale, al căror subiect este **omul** în ipostazele lui negative în special. Batzaria prin urmare ne binedispune cu mereu în vervă **părăvuliile** lui în versuri, satirizînd, ridiculizînd copios ba clerul lacom, ba pe fanfaroni, pe vanitoși, lăudăroși, ori prostia, lenea incurabilă, zgîrcenia, aspirațiile caraghioase, neîntemeiate, ale unora și altora etc. etc. Părăvuliile autorului putînd fi descrise și drept anecdote, cum și le numea ei înșuși, fiindcă, de fapt ele rămîn niște scurte povestiri pline de haz, relatate cu fler, din care cititorul reține „parabola", „subtextul" pretextului de la care s-a pornit, „poanta". Despre ce e vorba dar, în cutare „fabulă cu oameni" (de-a dreptul despre **tarele** lor, luate în rîs fără răutate, cu gîndul doar de a îndrepta) și unde „bate" poetul ? Ingenioase construcții în versuri deci, **părăvuliile** acestea, în literatura aromână care își au un ilustru precursor în geniul „oral" al lui Anton Pann („Povestea vorbii"), cu precizarea că în cazul lui Batzaria textele sînt verificate cu mai multă rigoare, pe spații de obicei mai restrînse și cu „parabola" mult mai limpede, cu „poanta" mai evidentă și mai polemică, mai nervoasă. Ceea ce e firesc — la un secol după maestru. Și unul și altul inspirîndu-se însă din înțelepciunea orientală, așa cum s-a fixat ea în aria folclorică balcanică. Iată, „povestită" pe scurt, una din părăvuliile lui Batzaria, „Nu si-acață armânlu" („Nu se-ncurcă aromânul") ; Un aromân pornește să vadă lumea ; ajuns la o graniță, vameșul îi cere pașaportul și constată că nu pare a fi al călătorului de față, fiindcă semnalmentele nu corespund deloc. În document se precizează între altele că purtătorul lui e scund, în timp ce el e lung, cît o prăjină... La care, cel în cauză explică, jucînd pe insul șicanat fără rost : „Ma, tr-aestă" — Ij-u-are-Armânlu / — „Mi tsânush de-ahâtă oară / Sh-tot înj dzâts că shi-easti xeană ? / Ia, s-tsă spun, cu dau zboară..." În transpunere liberă : „Dar, de asta — îl repede aromânul — / mă tot freci cu pașaportul, / Cum că nu ar fi al meu ! / Stai, că-ți spun în două vorbe..." Și îl „lămurește" pe vameș că... stă bine scris în document (care, era limpede că nu-i aparținea!) în ce privește boiul lui... Fiindcă el chiar este cel mai scund din satul lui, unde din cauza apei miraculoase, toți cresc așa, în neștire : „Ași-i apa din Clisură : / Multu-analtsă crescu tots. / Nitsi s-află la noi oaminj/ / Care s-nu-aibă patru cots". În alt text, „Fure, fure, nu tsi-u-arshine ?", un flăcău e surprins furînd mere din grădina unei femei tinere, care strigă, țipă, chemînd satul în ajutor ! „Hoțul" o amenință, să tacă, fiindcă altfel coboară din pom și o topește în sărutări ! „Revoltată", femeia îl provoacă să și facă ce-a spus, dacă îndrăznește... Flăcăul însă n-are timp de asta, grija lui fiind în acea clipă să dispară din preajmă, cît nu e prea tîrziu... Cînd, dezamăgită, tînăra lui consăteancă exclamă, ca pentru tot dzâts sh-tsiva nu fats ?" („Hoțule, nu ți-e sine, acum : „Fure, fure, nu tsi-u-arshine, / Că rușine ? / Una spui și alta faci...").

Se rîde homeric la „părăvuliile" lui Nicolae Batzaria, în grai aromân. De aceea ne bucură inițiativa tipăririi lor pentru cititorii de limba română din toată lumea.

Hristu Cândroveanu

REVISTA STRĂINĂ

● **„DOMENICO DEL CORRIERE",** cunoscuta publicație italiană, a publicat într-unul din numerele sale recente un interesant interviu pe care reporterul Pierre Laforet a reușit să i-l smulgă lui Jean Paul-Belmondo.

— Domnule Belmondo, vă considerați o victimă a succesului ?

— Succesul m-a răsfățat, asta e sigur. Am cîștigat cît am vrut, mi-am trăit viața cum am dorit, dar coșmarurile nopții îmi dau bătaie de cap. Asta pentru că nu pot uita începuturile mele. Știți, la Conservator mi s-a spus — și nu de către un nimeni, este vorba de Pierre Dux — că în film n-am să reușesc niciodată să îmbrățișez o femeie fără ca întreaga sală să nu izbucnească în hohote de rîs. René Clair nu m-a răsfățat nici el. „Belmondo are calități de actor de teatru dar pentru film nu merge în nici un caz cu fața lui", spunea el.

— Vă lipsește, în film, contactul cu publicul ?

— Unii actori se rușinează s-o spună, eu însă recunosc că am avut totdeauna nevoie de spectatori, chiar și atunci cînd jucam fotbal sau boxam. Publicul din jurul ringului îți oferă o școală de zile mari.

— Ați refuzat Cesar-ul...

— Da, pentru că singurul judecător pe care îl recunosc este spectatorul. Aceasta este o rațiune foarte sănătoasă.

— Regretați vreo faptă lipsită de înțelepciune pe care ați făcut-o ?

— Nici una. Nici măcar fuga aceea pe acoperișuri, în Argentina... Știți, astăzi actorii duc o viață de călugări, ei nu știu să se distreze, sînt prea gravi, prea închiși în ei. Eu unul m-am distrat tot timpul, pentru mine filmul nu este decît o distracție...

● **ÎMPLINIREA UNUI SECOL ȘI JUMĂTATE DE LA APARIȚIA FOTOGRAFIEI** este marcată în întreaga lume. Una dintre manifestările cele mai importante legată de acest eveniment o reprezintă Festivalul Foto 1989 organizat la Amsterdam, în Olanda. Locul de organizare îl constituie localul unei foste biserici din piața centrală a orașului. Manifestarea cuprinde fotografii realizate în principalele țări care au contribuit efectiv la dezvoltarea artei fotografice începînd din anul 1839, anul inventării dagherotipiei, pînă în zilele noastre. Cea mai mare parte din fotografii sînt realizate în perioada dintre cele două războaie mondiale. Exponatele au fost puse la dispoziția organizatorilor de către unele dintre cele mai mari arhive și colecții din lume, de stat și particulare.

● **SALONUL CĂRȚII ARABE,** care va permite europenilor să cunoască mai bine literatura și viața editorială din Maroc, Alger, Tunis și Libia, va fi organizat anul viitor pentru prima dată. Perioada și locul de desfășurare a acestei manifestări vor fi stabilite pînă la sfîrșitul anului în curs.

● **„CAZUL AR PUTEA SĂ FIE UNIC ÎN ISTORIA CINEMATOGRAFIEI"** spunea regizorul italian Dino Risi. La ce se referea el ? La faptul că după douăzeci și nouă de ani, cunoscuta actriță italiană Sophia Loren revine la același rol pe care l-a jucat în tinerețe, de data aceasta în filmul „Ciociara", realizat de regizorul Dino Risi. În urmă cu douăzeci și nouă de ani filmul fusese realizat de Vittorio de Sica. Noua versiune a filmului a fost realizată în Iugoslavia din cauza costurilor foarte ridicate în studiourile italiene.

Filmul avînd la bază un roman al lui Alberto Moravia aduce în prim plan relațiile complexe dintre mamă și fiică, dintre o femeie matură, care își dă seama că îmbătrînește, urmărind în același timp maturizarea fiicei sale. Spre deosebire de filmul lui Vittorio de Sica, noua realizare a lui Risi acordă un spațiu mult mai amplu părții finale a filmului, mult prescurtată în prima versiune. Dino Risi este de părere că a reușit să creeze o operă de succes care contribuie în mod substanțial la popularizarea operei literare de la care a pornit. „Filmul — spunea Risi — îi poate face pe tineri să înțeleagă noțiuni ca război, ocupație, fascism, noțiuni despre care mulți tineri nu știu nimic..."

Sophia Loren a declarat că simte destinul eroinei căreia i-a dat viață ca pe propriile suferințe. „Nu cred că în acest film ea a dat mai mult decît în primul, spunea Dino Risi. Este însă interesant de comparat cele două realizări ale actriței pentru că atunci ea era o femeie tînără iar acum o femeie deplin matură, cu o bogată experiență. Pentru actriță reintoarcerea după atîția ani la aceeași eroină reprezintă o experiență fantastică..."

● **„VALMONT", FILMUL LA CARE LUCREAZĂ ACUM REGIZORUL MILOȘ FORMAN** nu este altceva decît o nouă adaptare pentru ecran a romanului „Cunoștințe periculoase", de Choderlos de Laclose. Aceasta nu este prima transpunere pe ecran a romanului, prima fiind cea din anul 1959 în regia lui Roger Vadim, cu Gérard Philippe și Jeanne Moreau în rolurile principale. Reamintim, de asemenea, că în anul 1986 adaptarea pentru scenă a romanului, montată de regizorul Stephen Frears pe scena lui Royal Shakespeare Company, a constituit senzația vieții teatrale londoneze a sezonului respectiv.

Scenariul filmului a fost realizat de un trio de redutabili scenariști : Jean Claude Carrière, Jan Novak și Ann Gyory, cărora li s-a alăturat și Miloș Forman. Miroslav Ondříček, operatorul de care Forman nu se desparte niciodată va fi prezent și pe genericul acestui film.

Echipa de actori nu conține nume ilustre. Rolul lui Valmont va fi interpretat de Colin Firth, cel al Madamei de Merteuil de Annette Benig. În fine, rolul Ceciliei a fost încredințat tinerei Ferrugia Balko. Aceștia au fost selecționați din peste o mie de pretendenți care s-au înscris pentru probe, care au avut loc la Los Angeles, New York și Londra. Ferrugia Balko este o americancă de numai cincisprezece ani care trăiește la Vancouver, în Canada. Acesta este primul ei rol important într-un film, pînă acum ea jucînd numai roluri de mică întindere în filmele pentru copii ale studiourilor Disney...

● **ÎN MEXIC A LUAT FIINȚĂ BANCA DE DATE PENTRU LITERATURA MEXICANĂ.** Menirea ei este de a pune la dispoziția celor interesați informații despre 11 682 scriitori și despre 516 lucrări de doctorat pe teme de literatură începînd cu epoca colonială pînă în prezent. Această bancă de date cuprinde și fondul de carte aflate la cele mai importante biblioteci din Ciudad de Mexico.

● **CEA MAI MARE CARTE DIN LUME** a fost prezentată publicului de către o editură din orașul francez Toulouse, în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 150 de ani de la crearea editurii. Cartea, avînd trei pe patru metri, cîntărește peste opt tone. Cele treizeci de pagini ale ei sînt, în realitate, cincisprezece panouri pe care sînt lipite texte și ilustrații.

SPORT

Drumul spre Roma

Fosforescența ultimei duminici sportive n-a fost una sărbătorească. Timiditatea și demonetizarea valorilor au stat la baza întrecerilor din săli — vezi înfrîngerile suferite de echipele de handbal Steaua și Dinamo, în cupele europene — și romanul sentimental la baza celor de pe stadioane. Iar noi, în momentul de față, avem nevoie de întîmplări care să ne țină aprins focul din vatra speranței. După înfrîngerea echipei de fotbal Dinamo, la Craiova, puțin previzibilă pentru cei rînduiți în banca prejudecăților, deloc surprinzătoare pentru cei ce urmăresc cu atenție creșterea și descreșterea apelor purtătoare de aur, mulți prieteni de-ai mei s-au aruncat singuri în ghearele vulturului și țipă, de-acolo, ce ne facem, miercuri, cu danezii ? ! Scepticismul sentențios înflorește pe marginea drumului și dă de bănuit că se va amplifica. Trag nădejde că toată agitația asta stearpă și cu negură în plete va ocoli coridoarele federației de specialitate și că zgomotul pe care-l încearcă bufnițele de ocazie nu va urca în urechile antrenorilor Jenei și Drăgușin. Cei doi joacă, zilele astea, poate cel mai greu rol al vieții lor, care lasă cute amare pe frunte. După cum se știe, ei nu mai pot apela la cuplul de apărători centrali de la Dinamo (cartonașul roșu primit de Rednic, la Copenhaga, în dorul sorcovei) și, după părerea mea, nici la cel al militarilor, avînd în vedere nefericita eclipsă de formă a lui Bumbescu și plafonarea pînă la pragul ironiei a lui Iovan. Îndrăznesc să cred că numai cuplul Gică Popescu—Săndoi poate bara vijelia daneză. Știu că spiritele conservatoare — doar frica se plimbă cu preșul, niciodată cu covorul fermecat — vor croncăni și vor face o mie de fasoane : cum, tocmai la o partidă cu asemenea miză să schimbăm lăcătul ! ? Da, acum, mai mult ca oricînd, Jenei și Drăgușin trebuie să se arate plini de curaj. Și vrăjitori dacă e nevoie. Vrem să uităm cănile de năduf pe care ni le-a turnat Steaua în suflet. Miercuri, echipa României va intra în Cetatea eternă sau nu va fi nimic. Cale de mijloc nu există. Nici pentru antrenori, nici pentru jucători, pentru nimeni. Să învingem, chiar de va fi să scurmăm pămîntul cu unghiile, chiar dacă în echipa danezilor ar juca și diavolul.

Avem brațele deschise pentru un singur chip : cel al victoriei. Restul va fi caricatură și insultă.

Hai băieți ! Spînzurați de prima cracă fantoma fricii și veți învinge. Aș fi în cale afară de mirat să se întîmple altfel !

Mult noroc.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
46
(1 436)
Sîmbătă
18 noiembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.R. — CONGRESUL MARILOR VICTORII SOCIALISTE

REALEGEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

ÎN FUNCȚIA SUPREMĂ DE SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI

CHEZĂȘIE A PREZENTULUI, A VIITORULUI

La al XIV-lea Congres, Ceaușescu reales ! — iată deviza, iată gîndul care într-o unanimă rostire, acum, în aceste zile, au și acea rezonanță prin care ideea construirii socialismului cu poporul și pentru popor dobîndește noi semnificații ca și noi argumente pentru viitor.

Trăim un moment istoric după cum istoric este însuși gîndul pe care o țară întreagă, poporul întreg, națiunea română îl trimit spre marele forum comunist, cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român. Acest moment de adîncă și profundă analiză a tot ceea ce am născut și înfăptuit pînă acum, de încununare a tuturor marilor prefaceri revoluționare petrecute de la Congresul al IX-lea încoace, pe filiera unei neîncetate și prodigioase deveniri socialiste a patriei, acest moment cu puternice și clare deschideri spre viitor, așa cum se prefigurează în Programul-Directivă și în Tezele ce au fost supuse dezbaterii întregului partid și cu întreaga țară, este menit să ne înfățișeze pe deplin în noua noastră condiție materială și spirituală și să ne consacre pe o treaptă calitativ nouă, superioară, în toate domeniile existenței.

Are ceva solemn și sărbătoresc acest moment, el fiind asemenea unui pisc de pe care se văd cu limpezime realizări fără precedent în geografia economică și socială a patriei, cititorii eroice care au dat și dau o nouă dimensiune României, după cum, deopotrivă, se văd și orizonturile imediate ale noii etape în care intrăm, se văd liniile de boltă ale viitorului pînă dincolo de anii 2000. Viziunea este amplă, precisă și lămuritoare, pentru că în temeiul ei stă o mare dragoste de patrie și de popor, stă acea necontenită și fermă legătură cu istoria, cu lupta și munca pentru înfăptuirea celor mai drepte și mai cutezătoare aspirații de libertate națională și socială, de independență deplină, economică și politică, de suveranitate.

O experiență istorică uriașă a marcat sfertul de veac pe care il numim cu numele conducătorului partidului și statului, timpul eroic cel mai prodigios și aflat într-o continuă ascensiune economică, politică și socială, într-un continuu proces de edificare socialistă în om și societate, pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului, a scopurilor fundamentale ce izvorăsc din acesta. De aceea, așa cum l-a definit secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acest congres este Congresul marilor victorii socialiste. Este congresul care consfințește pe o nouă treaptă toate marile cuceriri ale gîndirii și practicii socialiste care, în expresia lor originală, creatoare, odată cu Congresul al IX-lea, au dat un curs nou întregii noastre munci și vieți, eliberate de dogme și prejudecăți, de inoportune și stînjenitoare modele și imitații. Capacitatea partidului nostru de a-și înnoi gîndirea, de a-și aprofunda acțiunea politică și socială, într-un scop în permanență patriotic, revoluționar, a avut și are în personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu o exemplară forță și o deosebită ținută, aceea a eroului comunist legat trup și suflet de țara și poporul său, de cauzele socialismului și comunismului, un luptător neobosit și un gînditor pe măsură, om întotdeauna al faptei și călăuză a ideilor.

Printr-o fericită sintagmă, aceea a construirii socialismului cu poporul și pentru popor, teză elaborată și aplicată consecvent de partidul nostru, în frunte cu secretarul său general, realitatea politică, economică și socială se exprimă azi în plenitudinea gîndurilor și faptelor întregii țări. În succesiunea tuturor forumurilor comuniste de pînă acum, Congresul al XIII-lea configura, prin programele și obiectivele sale, o nouă calitate a muncii și vieții, continuarea eforturilor de perfecționare a activității din toate domeniile existenței noastre materiale și spirituale, atingerea scopului programatic de inscriere a țării pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie. În această etapă s-au obținut realizări remarcabile, creșterile economice și sociale sînt de o asemenea amploare și de o asemenea densitate în cuprinsul țării încît ele singure vorbesc despre tot ce înseamnă un popor liber și demn, angajat cu hotărîre, sub conducerea partidului său comunist, pe drumul ireversibil al edificării so-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Proiect umanist al viitorului

Expunerea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din octombrie, compune, împreună cu Tezele pentru Congresul al XIV-lea și Programul-Directivă, un corp de documente fundamentale din care se conturează cu limpezime un proiect lucid, de profund umanism, al viitorului națiunii noastre. Remarcăm în primul rînd forța modelatoare a acestui proiect, apelul pe care el îl adresează, implicit, tinerei generații, celor ce, pornind de la cunoașterea și înțelegerea drumului parcurs de poporul român pe calea construcției socialiste, trebuie să-și adauge, să-și legitimeze efortul, competența, patosul revoluționar în înfăptuirea noilor coordonate de dezvoltare multilaterală a patriei.

Ideea — demonstrată cu deosebită pregnanță în Expunerea secretarului general al partidului — că prezentul poate fi înțeles numai prin raportarea la istoria poporului, la permanența unor idealuri ce au luminat devenirea noastră în timp, că totdeauna istoria românească s-a scris pe aceste pămînturi, cu sîngele celor mai buni fii, cu sacrificiul, cu speranța și cu lupta unui neam întreg și literele ei, și adevărurile ei s-au citit numai în cărțile noastre de învățătură și nu în plăsmuirile acelora care-și inventează identități și îndreptări conținînd pe amnezia ori pe ignoranța unei lumi prea grăbite ori prea neatente la ce se întîmplă în acest colț de lume.

Se subliniază în Expunere : „Întregul popor și îndeosebi tineretul trebuie să înțeleagă bine că, de peste 2000 de ani, înaintașii noștri, oamenii cei mai luminați, poporul însuși — adevăratul făuritor al istoriei — au dus lupte grele, cu mari sacrificii, dar au avut în vedere întotdeauna atît trecutul și prezentul, dar și viitorul poporului, al țării noastre, și au făcut totul, și-au dat chiar viața, pentru asigurarea unui viitor luminos al națiunii noastre... Oamenii de știință, arheologii nu trebuie să caute urmele înaintașilor noștri, prin săpături, pe alte meleaguri, pe alte continente, deoarece înaintașii noștri, cu mult, cu mult înaintea primului stat centralizat, au locuit, s-au dezvoltat pe aceste meleaguri — și trebuie să subliniem cu putere aceasta și să respingem cu toată fermitatea tezele unor pretinși istorici care, în activitatea lor șovinistă, reacționară, încearcă să falsifice adevărul și realitatea, dăunînd atît popoarelor lor, cît și prieteniei și colaborării dintre popoare, prieteniei și colaborării internaționale !“.

În esență, un apel la cunoașterea istoriei, la cercetarea adevărurilor fundamentale adresat, așa cum spuneam, cu precădere tinerei generații. La care se adaugă firesc, logic, apelul la cunoașterea și înțelegerea în profunzime a prezentului trăit, a timpului care este însăși viața noastră, devenirea noastră ca oameni și ca țară.

În acest context, marile realizări obținute de poporul nostru în perioada ce a trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R. au schimbat practic fața țării, conferind dimensiunea exactă — măsurabilă în cifre, în ritmuri, în proiecte — saltului extraordinar pe care România l-a înfăptuit pe scara civilizației și progresului. În tot ce s-a realizat, cu consecvență și angajare unanimă, sub conducerea partidului comunist, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în fiecare dintre etapele construcției materiale și de conștiință se recunoaște și munca, dăruirea revoluționară ale tinerei generații.

Lecția istoriei, lecția prezentului. Contopite într-un aliaj unic, într-un crez care dă drept și putere de certitudine proiectului de viitor configurat în documentele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. Temeiul vieții și idealului unui popor, ale unui tineret care au optat definitiv și irevocabil pentru socialism ca singură cale de împlinire multilaterală a personalității umane sub semnul demnității și libertății.

La marele forum comunist care va începe peste cîteva zile, se vor hotărî modalitățile concrete de înfăptuire a acestui proiect. Garanția supremă a izbînzii o constituie încrederea în partidul comuniștilor, centrul vital al națiunii noastre socialiste, în bărbatul care-i conduce cu strălucire destinele, cititorul României moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Nicolae Dan Fruntelată

Epoca
Nicolae Ceaușescu —
epoca
marilor împliniri

În paginile 4—5

PARTID AL TINEREȚII

S-a discutat și se discută mult în lume, mai aproape sau mai departe de noi, despre ceea ce a fost, este și rămîne în esența sa un partid comunist, un partid care, odată apărut pe scena istoriei, își asumă și viața acestei istorii, cauzele și idealurile ei nobile, trecute prin raza de conștiință și adevăr ale dreptății, ale libertății, ale nevoii permanente de progres și civilizație, de bunăstare, de cinste și demnitate. Prin însăși definiția sa, acest partid este al luptei, al construcției, are în el nu doar motivația istorică, politică și socială a cauzelor care i-au îndreptățit apariția, ci și vocația aceasta mai mult decît lămuritoare a construcției, a edificării, a așezării omului într-o lume mai bună și mai dreaptă. Ne amintim, încă de la Congresul al IX-lea și pe parcursul celorlalte forumuri care au marcat problematica și evoluția noii societăți românești, tovarășul Nicolae Ceaușescu definea partidul nostru ca pe un partid veșnic tînăr, ca pe un partid al tinereții. Ceea ce se înțelegea atunci și intra în sfera unui larg ecou de conștiință, era nu doar entuziasmul caracteristic unor mari și cruciale momente în viața unui popor, ci și viziunea amplă și lucidă asupra sensurilor, asupra direcțiilor și modalităților în care partidul, ca forță politică reprezentativă și conducătoare, urma să se transforme în centru vital al națiunii. Răstimpul de aproape un sfert de veac a consacrat o experiență uriașă în toate domeniile iar una dintre coordonatele de fond ale acestei experiențe cred că poate fi și aceasta a creșterii și transformării partidului în factor cu desăvîrșire exponențial. În strînsă legătură cu viața, cu prezentul și viitorul, dar și cu cerințele și posibilitățile fiecărei etape, ale fiecărui moment, într-o succesiune logică, de durată, în care esența a rămas și rămîne nu schimbarea de dragul schimbării, ci acea rațiune supremă care că-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 3-a

CONGRESUL AL IX-LEA — CONGRESUL AL XIV-LEA

Expresie deplină a spiritualității românești, spațiu al edificării culturii socialiste

În paginile 2—3

LITERATURĂ ȘI SPIRIT CONSTRUCTIV

Atît de mari și de multe sînt realizările acestui timp, încît gîndul abia de bîruie să le cuprindă într-un tot. O comparație cu ce era acum 20—25 de ani (avem în vedere, desigur, deschiderea măreței epoci pe care o trăim), poate fi semnificativă. Se construia undeva, în munții Argeșului, o hidrocentrală — iar în jurul ei și de-a lungul rîului care o alimenta, și dincolo de izvoarele acestui rîu, spre inima țării de mijloc, un drum printre prăpastii amețitoare. Toți ochii țării erau ațintiți spre acele locuri, lucrul creștea zi de zi, an de an: cîțiva ani buni, alături de meșterii Meșterului Manole, alte brațe se înfrățeau în muncă, inimă și gînd, stăteau încordate în așteptare. Astăzi, o nouă hidrocentrală în munți ori în cîmpie a devenit lucru obișnuit, se vorbește de amenajarea complexă a întregii noastre rețele hidrografice, coloși de pe Dunăre sînt puncte de reper și se vor, parcă ei înșiși, depășiți.

În altă parte creștea, ca din pămînt, un oraș chemînd oameni să-l vadă, apoi să-l locuiască și să-l păstreze. Astăzi toate orașele țării sînt noi, fie că se nasc pe pămînt curat, fie că renasc din ele însele ; într-un ritm pe care numai societatea socialistă l-ar putea alimenta, lumea românească se primenește, își reașează rosturile cele vechi în forme noi.

Un combinat ? O uzină ? O fabrică ? Să ne amintim de Săvinești, cum uimea o țară întreagă : astăzi nu există oraș fără platformă industrială proprie, fără „Săvineștii“ lui ca simbol al începutului. Bucureștiul, care acoperă aproape 14% din industria țării, este o mare cetate a industriei — dar și a oamenilor. Un oraș care are metrou este, cu adevărat, o „metropolă“, o cetate-mumă ce-și întinde suflul vital peste toate localitățile țării, ce le îmbrățișează în ritmurile ei de creștere. Într-un gest cu adevărat matern, Capitala noastră își păstrează fiii la mijloc, alături de vatra ei istorică, în inelul organic al locuirii ei — iar pămîntul din jur îl aranjează pentru muncă, spre hrana cea de toate zilele. Este, în acest gest, o manifestare organică, naturală, aș zice.

Rămîne impresionant bilanțul pe care-l prezenta secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la conferința organizației municipale de partid București : „S-a transformat din temelii întreaga Capitală. Numai după 1965 s-au construit — inclusiv pînă la sfîrșitul acestui an — circa 560 mii de apartamente, iar cu cele pe care le vom realiza anul viitor, deci la sfîrșitul acestui cincinal, în Capitală se construiesc — din 1965 pînă în 1990 — șase sute de mii de apartamente. Dacă am socoti numai trei locuitori pe apartament, aceasta înseamnă, în medie, că numai în 25 de ani aproape 90 la sută din locuitorii Bucureștiului vor locui în apartamente noi ! Sînt puține țări cu asemenea rezultate ! Și, deoarece am vizitat foarte multe state, cred că nici o Capitală a vreunei țări nu a cunoscut un asemenea ritm de construcții de locuințe“.

Ne oprim la acest aspect, al locuinței, al locuirii. Cea mai clară dovadă că sîntem un popor pașnic, sedentar, este că ne facem continuu locuri de stat, pivoți ai statorniciei, rădăcini pentru nemurire. Acolo unde locul — spațiul — devine timp, se naște civilizația. Aici drumurile ciobanului Bucur — acela care știa mersul stelelor și-și călăuzea turmele de la munte la cîmpie pe cărări din veac cunoscute numai marilor inițiați în tainele țării — aceste drumuri s-au im-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

PATRIA ȘI POEZIA

Dintre multele teme poetice la care reflectăm în aceste clipe solemne, care au cuprins întreaga suflare românească, ce întîmpină al XIV-lea forum al comuniștilor, aceea a Patriei este, fără îndoială, cea mai generoasă și mai cuprinzătoare. Există rațiuni filozofice adînci care susțin această asertiune. Astfel, s-a spus, pe bună dreptate, că poezie înseamnă sensibilizarea ideilor și sentimentelor, a relațiilor și trăirilor umane, care nu și-au găsit încă o expresie în cuvinte. În această tendință nelimitată de sensibilizare, poezia nu poate să nu întîlnească în calea ei Patria, lucrul cel mai concret pe Pămînt. E ceea ce se vede mai întîi, ceea ce mai întîi se aude, se mingîie. Cînd deschizi pentru prima dată ochii, acolo unde ți-a fost dat să-i deschizi, năvălesc în ei anumite nuanțe ale luminii, cu peisajele ei conturate într-un anumit fel, de munți, dealuri, păduri, cîmpii mănoase sau aride, ape. Toate acestea formează cadrele naturale ale patriei și, totodată, elementele primordiale ale vizualității în poezie. Auzul, cînd se deșteaptă pentru prima oară, prinde sunetele unui anumit fel de a bate vîntul, de a susura frunzele, de a curge apele, de a cînta păsările, și mai ales, de a vorbi oamenii. Onomatopeea și interjecția se amplifică, se dilată continuu și, fără să știe, omul devine posesorul întregii game de sunete și de cuvinte, pe care mediul său primordial, patria, i le dă moștenire.

Sînt apoi anumite nuanțe ale felului de a mîngîia al mamei, al tatălui, al fraților și surorilor, anumite nuanțe ale relațiilor cu oamenii pe care i-ai întîlnit în viață, primele înfiorări ale iubirii. Toate acestea, imprimîndu-se în zonele cele mai adînci ale ființei, încep să-și ducă acolo o viață a lor, independentă, discretă, plină de taine. Pe măsura dezvoltării conștiinței, ele devin emblema ei, polii ei de înălțime și adîncime, de luciditate și vis.

Tot ceea ce vine ulterior, în curgerea necontenită a clipelor, zilelor, anilor, se organizează în jurul acestui fond primordial de sensibilitate,

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CONGRESUL AL IX-LEA-
Expresie deplină a spiritualităţii româneşti

Poezia contemporană: etape şi tendinţe

Privită în ansamblu, lirica românească de după Congresul al IX-lea ne apare înzestrată cu o personalitate pregnantă, constituind un moment important în istoria literaturii noastre. Este simptomatic faptul că tot mai multe lucrări de sinteză apărute în ultima perioadă încearcă să surprindă „din mers" configuraţia actuală a poeziei româneşti, propunînd criterii de ordonare a numeroaselor tendinţe care se manifestă azi în cîmpul liricii ; acest efort este reclamat de o diversitate fără precedent — fenomen viu, în plină desfăşurare, demonstrînd de fapt vitalitatea în planul creaţiei artistice şi totodată fenomenul democratizării culturii.

La începutul anilor '60, **generaţia Labiş** a pătruns în literatură cu un patos inaugurator, elanul marilor energii lirice a făcut din această promoţie emblema „luptei cu inerţia", mesajul ei marcînd, prin forţă vizionară o etapă definitorie în evoluţia poeziei contemporane. Congenerii lui Labiş scriu, în această perioadă, o poezie animată de patos romantic, în care elanul existenţial colaborează cu aspiraţia filozofică în viziuni lirice de o remarcabilă forţă expresivă. E o redescoperire a sentimentului cosmic, după excesul sociologizant al anilor '50, fenomen care a generat o vitalitate euforică la mai toţi poeţii acestei perioade. Creaţia lui Nichita Stănescu, de exemplu, stă sub semnul unei formidabile emoţii jubilative, gramatica poeziei sale fiind străbătută de optimism vizionar precum în aceste binecunoscute imagini : „înainte de toate noi sîntem semînţele şi ne pregătim / din noi înşine să ne azvirlim în altceva / cu mult mai înalt, în altceva / ce poartă numele primăverii". Pe de altă parte, lirica generaţiei '60 a contemporaneizat tradiţia prin universuri de o frapantă originalitate în care structurile stilistice moderne reînsufleţesc mitologii arhaice şi teme folclorice în forme revelatorii. Poezia imnică a lui Ioan Alexandru, universul ancestral din lirica lui Ion Gheorghe, filozofia tărănească a transilvăneanului Gheorghe Pituţ, mitologia cîmpiei din poezia lui George Alboiu, sentimentul naturii lui Grigore Hagiu, balcanismul stilizat din poemele lui Gheorghe Tomozei, ezoterismul folcloric cultivat de Cezar Baltag, oralitatea tărănească din creaţia lui Marin Sorescu sînt, iată, doar cîteva exemple care dovedesc varietatea posibilităţilor de abordare lirică a tradiţiei cu mijloace expresive moderne. Prin organicitatea gestului lor artistic, aceşti poeţi sînt creatori de etnicitate sporind tradiţia culturală cu noi viziuni integratoare. E o generaţie a lirismului robust, ce proiectează simbolic marile energii ontologice în formule actuale, jubilaţia existenţială, tentaţia fabulosului, energia metaforică fiind notele specifice ale reprezentanţilor acestui val poetic.

Evoluţia ulterioară a lirismului a însemnat o nuanţare în planul esteticului şi deplasarea accentului pe elaborarea cerebrală, pe inspiraţia de sorginte livrescă : Mircea Ciobanu, Mircea Ivănescu, Grete Tartler, Vasile Nicolescu, Adrian Popescu, Dumitru M. Ion sînt autori care decantează simboluri culte cu rafinament şi sensibilitate. Recurenţa orfismului e vizibilă, cu program, la Cezar Ivănescu, Dar Laurenţiu, sau Carolina Ilica în timp ce poezia de idei are, prin Daniel Turcea, Ion Mircea, prin mai tinerii Ştefan Ioanid, Grigore Georgiu, valori exponenţiale atît în direcţia viziunilor speculative cît şi în maniera imnic-oraculară. Poezia anilor '70 cuprinde în registrul său expresiv formule lirice variate, de la metafora spaţiului rural şi a ritualului agricol : Ion Horea, A.I. Zăinescu, Mircea Micu, Ion Iuga la universurile fabulos arhaice din lirica lui Horia Bădescu, Paul Balahur ş.a., de la spectacolul limbajului baroc (Leonid Dimov, Tudor George, etc) la „ermetismul" unor Virgil Mazilescu sau Marius Robescu. În cadrul acestei generaţii coexistă formule diferite : poezia intimistă şi de notaţie (Nicolae Ioana, Doina Uricariu, Ioana Ieronim, Vasile Petre Fati) alături de calofilia savantă a lui Şerban Foarţă şi de gesticulaţia amplă, neoromantică a lui Ioanid Romanescu. Se face acum simţită prezenţa, cu o intensitate din ce în ce mai mare, a poeziei de inspiraţie citadină, ea transfigurează universul oraşului într-o imagistică bogată în care elementele civilizaţiei moderne participă la o feerie a cotidianului (Liliana Ursu, Mircea Florin Sandru) sau reactualizează bacovianismul în imagini expresioniste (Constantin Abăluţă).

Cea mai tînără generaţie de autori — apărută în peisajul nostru literar în ultimul deceniu — sondează un nou vocabular liric şi aduce în poezie universul cotidian cu imaginile sale caleidoscopice : Traian T. Coşovei, Liviu Ioan Stoiciu, Daniel Corbu, Aurel Dumitraşcu etc. O direcţie deosebit de fecundă e cea a lirismului cu deschidere vizionară, tinerii poeţi reactualizînd, în manieră modernă, simbolistica sacră, marile alegorii cosmice printr-o decantare spirituală a discursului, racordîndu-se astfel la valoroasa tradiţie a poeziei româneşti. Îi putem aminti în acest sens pe Ion Mureşan, Dan Damaschin, Gabriel Chifu, Nichita Danilov, Ion Cristofor, Marin Lupşanu, Mircea Bârsilă ş.a. Una din dominantele creaţiei lirice actuale este improspătarea registrului expresiv al poeziei angajate, intrarea ei într-o nouă vîrstă artistică. Preluînd ştafeta „luptei cu inerţia" poezia angajată cultivă simbolismul năzuinţei, mesajul militant al dragostei de ţară în forme stilistice variate de la discursul exploziv al lui Adrian Păunescu, la metafora celebrării în poezia lui Nicolae Dragoş, Nicolae Dan Fruntelată, George Tărnea sau Dan Verona.

Exemplele de mai sus sînt dovezile unui fond generos al liricii autohtone. În lume se vorbeşte astăzi despre un „miracol" al poeziei noastre constînd în excepţionala sa vitalitate şi diversitatea expresivă. Evoluţia liricii româneşti poate fi — de ce nu ? — o replică la negativismul teoretizat de Hugo Friedrich. Nesincronizîndu-se cu moda absurdului şi a alienării care bîntuie prin alte locuri, poezia românească şi-a construit modernitatea pe baza elementelor sale specifice, s-a dezvoltat organic în funcţie de particularităţile sale tipologice, care îi conferă originalitate. Totodată vitalitatea remarcabilă a poeziei româneşti relevă virtuţile estetice şi morale ale limbii noastre, resursele ei inepuizabile de lirism. Criza comunicării — deseori invocată în Occident — se manifestă acolo în triste experienţe ale dezagregării limbajului (aşa zisa „moarte termică a literaturii" cum o numesc unii teoreticieni) ea însă nu are ecou în spaţiul nostru cultural bazat pe tradiţia cultivării limbii, a energiilor ei spirituale adînci. Există. am putea spune, un **„patriotism lingvistic"** în istoria literaturii române, atitudine manifestată cu relevanţă în sfera creaţiei lirice, unde metafora „iubirii de limbă" apare cu frecvenţă simptomatică, exprimînd o stare de spirit fundamentală a poeţilor de la noi. Potenţialul liric al limbii noastre e valorificat în registre expresive moderne de creatorii tineri care văd în spiritul graiului un izvor nesecat de poezie : „în cuvinte româneşti scriu / simple şi pline de magie / ca ierburile Carpaţilor" — sună versurile emoţionante ale lui Adrian Popescu. Iubirea de limbă a fost şi este o stare absolută a liricii noastre, imaginile poetice ale lui Nichita Stănescu ridică la puterea simbolului acest tulburător sentiment : „a vorbi despre limba română / este ca o duminică. Frumuseţea lucrurilor concrete / nu poate fi / în cazul nostru, / decît exprimată în limba română. / Pentru mine iarba se numeşte iarbă. / Pentru mine arborele se numeşte arbore. / Malul se numeşte mal / iar norul se numeşte nor. / Ce patrie minunată este această limbă !". Se poate configura o trăsătură definitorie a literaturii noastre, coeziunea sa morală dezvoltată pe respectul tradiţiei şi pe vocaţia spirituală a cuvîntului românesc.

Aminteam la începutul acestor rînduri de democraţia creaţiei, trebuie subliniat însă că această democraţie se datorează unui cadru socio-cultural în care se urmăreşte impulsionarea creaţiei literare prin diverse modalităţi. În ultimele două decenii au avut loc confruntări de opinii privind tendinţele literaturii noastre contemporane, un rol deosebit avîndu-l în acest sens revistele literare în paginile cărora s-au pus în discuţie probleme vizînd raportul dintre tradiţie şi modernitate, au avut loc dezbateri în legătură cu direcţiile liricii actuale, s-a analizat aportul specific al generaţiilor literare postbelice ş.a.m.d. O funcţie catalizatoare a avut-o, de exemplu, revista „Luceafărul" care, de cîţiva ani militează pentru o „nouă geografie literară" atrăgînd atenţia asupra unor zone culturale ale ţării mai puţin cunoscute. E îmbucurător faptul că dialogurile de idei privind diversificarea formulelor şi îmbogăţirea paletei expresive sînt orientate spre orizontul românesc de simţire şi gîndire, pentru valorificarea matricei stilistice a spiritualităţii noastre, pentru înţelegerea drumului principal al creativităţii autohtone, pentru că numai în felul acesta se poate formula un mesaj original adresat lumii, numai aşa vocea literaturii noastre poate fi recunoscută în corul literaturii universale.

Alexandru Horia

Aspecte ale valorificării moştenirii literare

Beneficiind de un tezaur dramaturgic de mare diversitate tematică şi cu un mesaj care înscrie valori şi principii umaniste, teatrul românesc se caracterizează printr-o acută nevoie de valorificare a creaţiei originale. Contemporan cu evenimentele epocii sale, teatrul românesc a susţinut un dialog permanent cu transformările sociale revoluţionare, contribuind astfel la împlinirea idealurilor şi aspiraţiilor poporului, la formarea şi afirmarea conştiinţei naţionale. Stă mărturie, în acest sens, contribuţia unor oameni de cultură ca Gheorghe Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Constantin Negruzzi, Gheorghe Barîţiu ş.a. la înfiinţarea unor instituţii teatrale menite să deschidă perspective ample afirmării virtuţilor educative ale spectacolului teatral. De altfel, începuturile afirmării dramaturgiei ocazionale coincid cu mişcarea de emancipare naţională şi socială a poporului nostru, între care se înscriu momentul revoluţionar 1848, Unirea din 1859, precum şi Marea Unire din 1918.

Înfiinţarea **Societăţii filarmonice** la Bucureşti (1834), a **Conservatorului filarmonic — dramatic** la Iaşi (1836), ca şi a **Societăţii pentru fond de teatru român** în Transilvania (1870) au impulsionat afirmarea dramaturgiei originale care să impulsioneze dezvoltarea artei spectacolului creînd astfel o adevărată şcoală teatrală românească.

Valorificarea moştenirii teatrale a cunoscut în ultimele două decenii, indeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, un proces de diversificare a mijloacelor de penetrare în conştiinţa publicului, a valorilor culturii şi civilizaţiei naţionale. Astfel, una dintre preocupările oamenilor de teatru a fost descoperirea şi valorificarea unor texte dramatice datînd de la începuturile teatrului. În acest context, se înscrie **piesa Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa (Uciderea lui Grigore Vodă în Moldova, expusă sub formă de piesă de teatru)**, care reprezintă primul text păstrat integral în dramaturgia noastră (atribuit lui Samuil Vulcan). Un alt text dramatic valorificat pe scenele noastre, este **Barbu Văcărescu, vînzătorul ţării** de Iordache Golescu.

Creaţia, dramaturgia eminesciană a cunoscut, în acest an centenar al trecerii poetului în nefiinţă, un larg proces de valorificare. Astfel, a fost pe scenă drama într-un act **Amor pierdut — Viaţă pierdută** ş.a.

De asemenea, s-a reeditat teatrul eminescian, astfel încît teatrele pot valorifica multe din piesele poetului.

Teatrul românesc dispune, în prezent, pe lîngă volumele reeditate în diverse perioade istorice, atît de creaţiile clasicilor dramaturgi originale : V. Alecsandri, C. Negruzzi, B.P. Haşdeu, B. Delavrancea, I.L. Caragiale ş.a. cît şi de opera unor dramaturgi afirmaţi în perioada interbelică : Camil Petrescu, Lucian Blaga, Mihail Sebastian, Mihail Sorbul, G.M. Zamfirescu, Victor Ion Popa, George Ciprian, Tudor Muşatescu, Alexandru Kiriţescu etc.

Scenele teatrelor noastre întreţine un dialog amplu şi deschis cu publicul, contribuind la afirmarea spiritualităţii româneşti, a valorilor culturii şi artei naţionale şi universale. Reţine atenţia în acest sens opinia clasicilor dramaturgiei originale, între care se detaşează aceea a lui I.L. Caragiale despre arta teatrului : „Teatrul e o artă independentă care, ca să existe în adevăr cu dignitate, trebuie să pună la serviciul său pe toate celelalte arte, fără să acorde vreuneia dreptul de egalitate pe propriul lui teren". Pornind de aici dramaturgi ca Lucian Blaga, Camil Petrescu, Radu Stanca, Ion Luca ş.a., relativ valorificaţi în anii '60, au fost reeditaţi şi redaţi scenei, dintr-o acută nevoie de confruntare a publicului cu dramaturgia originală.

Un capitol important al valorificării tezaurului nostru teatral îl constituie restituirea unor scrieri teatrologice care marchează repere importante ale evoluţiei criticii şi esteticii teatrale româneşti. Astfel, pe lîngă aprecierile critice ale dramaturgilor noştri asupra fenomenului teatral, s-au conturat teorii şi concepţii ale unor apreciaţi esteticieni ca G. Călinescu şi Tudor Vianu. În istoria teatrului nostru din ultimele cinci decenii se detaşează opiniile unor regizori şi dramaturgi ca Ion Savu şi Camil Petrescu, în opera şi activitatea cărora sînt deja conturate teorii teatrale cu rezonanţe în contemporaneitate. Astfel, Ion Sava dezvoltă conceptul de teatralitate a teatrului într-o perioadă în care pe plan internaţional abia se conturau cîteva dintre liniile sale evolutive. La rîndul său, Camil Petrescu, în **Modalitatea estetică a teatrului** (1937) aprecia că „sînt foarte numeroase opiniile care văd esenţa teatrului într-o unitate superioară, la care colaborează, deopotrivă, textul şi arta actorului, cu egală îndreptăţire". Un astfel de punct de vedere este susţinut şi mai ales valorificat, atît în teatrul românesc, cît şi în cel universal. Amintim, totodată, în acest context, reintrarea în circuitul valorilor teatrologiei româneşti a eseurilor scrise de Alice Voinescu publicate de Editura Eminescu, 1984, sub titlul **Întîlnire cu eroi din literatură şi teatru**, analize estetico-filosofice ale fenomenelor teatrale de la Eschil şi Montaigne la Wedekind, Pirandello, Shaw, Ibsen, Wilder, Cocteau, O'Neill ş.a.

În prezent, scrierile de critică şi estetică teatrală devin tot mai numeroase şi mai diversifi-

Mircea Cristea

Continuare în pag. a 7-a

„Aşa cum am subliniat în întîlnirea cu oamenii muncii din domeniul creaţiei literar-artistice din luna mai 1965, sursa cea mai sigură de inspiraţie trebuie să fie poporul, realităţile societăţii noastre socialiste. Să nu se alerge după „ulcioare" străine, chiar dacă sînt poleite cu aur, ci să se bea apă din izvoarele limpezi ce izvorăsc din pămîntul strămoşesc, să se bea apa vie, dătătoare de viaţă, din glia română !".

NICOLAE CEAUŞESCU

Dimensiuni ale romanului istoric

Unul dintre obiectivele fundamentale ale politicii culturale ale partidului nostru este educarea oamenilor muncii în respectul faţă de valorile fundamentale ale naţiunii. Educaţia patriotică începe prin cunoaşterea istoriei patriei. Fiindu-ne demonstrată forţa educativă a literaturii, nu mai insistăm asupra mijloacelor ei specifice. Vom sublinia doar că, nu întîmplător, istoricilor care au pus temelii moderne conştiinţei istorice româneşti (N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, A.D. Xenopol, N. Iorga, V. Pârvan ş.a.) li se adaugă un număr cel puţin egal de literaţi : B.P. Hasdeu, M. Eminescu, Al. Odobescu, M. Sadoveanu, G. Călinescu. Putem spune că această simetrie a istoriei cu literatura constituie specificul culturii noastre. Este greu de întîlnit la vreun alt popor o asemenea perfectă împletire istorico-literară a celor trei complexe constitutive ale fiinţei naţionale : afirmarea naţională (prin militantismul cultural) ; eliberarea socială (prin acţiunea politică) ; independenţa naţională (prin mişcarea armată). Ca o paranteză, mai adăugăm şi alte două trăsături specifice : sîntem unul din puţinele popoare care n-au dus războaie de cotropire şi, de asemenea, care, în perioada de formare a naţiunii şi în nici un alt moment istoric, n-au avut soldaţi de profesie, mercenari. Oştirile româneşti au fost formate din luptători ţărani.

Revenind la romanul istoric produs în epoca de după istoricul Congres al IX-lea al P.C.R., ne punem întrebarea : prin ce se defineşte el ? Din cercetările noastre (istorii, bibliografii, antologii tematice etc.), n-am reţinut decît criterii empirice. Criteriul cel mai utilizat (cel temporal) ni se pare neştiinţific, precar. Căci, utilizîndu-l, ar trebui să ne ridicăm problema astfel : cam de cînd şi pînă cînd ar trebui să dureze acţiunile, evenimentele din aceste romane, pentru a le putea considera istorice ? În acest fel putem ajunge la rezultate chiar bizare. Dacă vom fi cu toţii de acord că **Nicoară Potcoavă** este un roman istoric pentru că este anterior momentului actual, nu acelaşi consens va fi în cazul **Scrinului negru** (G. Călinescu), **Facerii lumii** (E. Barbu) ; sau **Delirului** (M. Preda) —, cu toate că şi acţiunile lor sînt anterioare, descriu anumite perioade (momente) istorice trecute. Sînt acestea romane istorice, însă ? Pot fi ele înseriate alături de **Nicoară Potcoavă ?** Într-un anume fel, putem afirma şi că orice roman actual are şansa de a deveni istoric. Şi invers. Dar o asemenea relativizare ar însemna pulverizarea conceptului de roman istoric. Pentru a-l defini, vom porni de la un criteriu estetic şi stilistic : **prezentul istoric.** Cu ajutorul său se realizează un transfer de informaţie şi un flux existenţial dinspre trecut spre prezent ; şi invers. Tocmai acest aspect constituie, credem, şi criteriul adecvat după care putem identifica romanul istoric. Stabilind un raport între **momentul** în care se desfăşoară evenimentele (să spunem : timpul trecut) şi **forţele ideatice** care direcţionează aceste evenimente, forţe care (să presupunem) că acţionează şi sînt valabile şi în prezent, ba chiar şi în viitor, vom constata că acest raport nu caracterizează un roman istoric. Oricît de depărtată în timp i-ar fi acţiunea. Aici putem considera că se încadrează romanul de război, aşa zisul roman al colectivizării (chiar **Moromeţii**), **Scrinul negru, Facerea lumii** etc. Dar în nici un caz pe **Nicoară Potcoavă.** Dacă însă faptele, evenimentele se petrec într-un timp îndepărtat sau mai apropiat, dar forţele motrice care au declanşat respectivele fapte au încetat să mai acţioneze, odată pentru totdeauna, avem convingerea că ne aflăm în faţa unui **roman istoric.** Vom exclude din această categorie, deci, şi acele romane care au drept problematică „teribilul deceniu", deşi descriu şi ele o anume epocă, întrucît forţele motrice care au mişcat societatea de atunci acţionează şi astăzi. Ele nu sînt romane istorice. Probleme aproape insurmontabile ridică şi clasificarea acestui roman. Criteriul cel mai uzual (cel al periodizării pe momente) este facil. Considerăm că este cu mult mai profitabil un criteriu literar. Astfel, renunţînd la unele nuanţări, putem menţiona : romanul istoric documentar şi de popularizare (de evocare a epocii) —, cum sînt : **Vînătoarea lui Dragoş, Un om în furtună** (N. Bălcescu), **Fata de la Cozia** etc. de D. Dumitru Almaş ; sau ca acelea ale regretatului Horia Stancu. Ne referim la **Asclepios** (biografia balcanică a marelui medic antic), la **Fanar** (cu teribilele momente ale fanariotismului pe teritoriul patriei noastre), **Întoarcerea în deşert** etc. Tot documentare sînt şi romanele istorice ale lui Corneliu Leu, precum **Plîngerea lui Dracula** (referitoare la Vlad Ţepeş), **sau Romanul nopţii de februarie** (împrejurările politice ale abdicării lui A.I. Cuza). Romanul de acţiune, haiducesc, sau de aventuri ; cum sînt cele semnate de P. Vintilă : **Nepoţii lui Horia** (un episod ce leagă momentul Horia de momentul Avram Iancu), sau **Un soldat în căutarea unei patrii** (avîndu-l ca erou pe românul Moise Groza, ofiţer austriac, apoi erou al războiului de la 1877). Sau romanul baladesc, precum **Întoarcerea Vlaşinilor**, de Ioana Postelnicu, descriind mişcarea social-politică a comunităţilor de ciobani români din Transilvania. Ca şi excelentul **Marele sigiliu**, de Viorel Ştirbu, care dezvăluie rolul democratic al lui Tudor Vladimirescu, un mare erou al istoriei noastre, al cărui excepţional destin istoric a fost reconsiderat cu oarecare întîrziere, chiar şi de istoriografie. (Recent, Mihai Ungheanu a pus în evidenţă excepţionala contribuţie a lui M. Eminescu la dezvăluirea primului act al unei reale şi specifice democraţii româneşti ; act semnat pentru prima dată în istoria patriei noastre de către Tudor Vladimirescu). Tot de tip baladesc este şi **Furtuna sub Detunata** (lupta urmaşilor lui Horia) de Fr. Păcurariu ; ca şi **La porţile orientului**, de Boris Crăciun ; o evocare a peripeţiilor celor 9 curcani plecaţi din Vaslui la atacul Plevnei. Romanul eroic, vitejesc (cu puternic accent pe aventuri, pe factologie şi eroism), precum **Brazdă şi paloş** sau **Vulturul** de Radu Theodoru, este o adevărată frescă a unei epoci marcată de efigia marelui comandant de oşti care a fost Mihai Viteazul. Este notabil şi romanul având ca intrigă acţiunea de spionaj, de factură politistă, semnat de H. Zincă. Introspecţia psihologică de tip modern e utilizată de Eugen Uricaru în cele trei romane istorice, stîrnind interesul criticii : **Rug şi flacără**, în al cărui protagonist îl recunoaştem pe revoluţionarul patruzecioptist Alexandru Bujor, fost luptător în trupele lui Garibaldi, agent de legătură, ziarist, militant pentru independenţă, apoi pentru Unire, în slujba lui A.I. Cuza. În **Asteptîndu-i pe învingători** este dată imaginea Marii Uniri, iar în **Vreme în schimbare** întîlnim un chip inedit al lui Horea, mistuit de moderne nelinişti „existenţialiste". Romanul diplomatic este reprezentat prin **Prinţul Ghica,** de Dana Dumitriu, roman al războaielor de cabinet, date de celebri oameni de stat din epocă, pentru a salva Principatele Româneşti de ingerinţele celor trei imperii vecine. Un productiv dar şi interesant autor este Mihai Diaconescu —, prin găsirea unei formule între „eroic" şi condiţiile culturale ale luptei poporului român, făcînd să strălucească, aidoma unei nobile arme, vechea civilizaţie autohtonă, cu care nu se pot mîndri multe popoare. Întîlnim chipul lui Constantin Brâncoveanu, mare umanist, făuritor de cultură, al Stolnicului Constantin Cantacuzino, primul traducător al „Bibliei de la Bucureşti", într-o românească autentică şi extrem de complexă **(Culorile singelui).** Puternice tente protocroniste deosebim în **Călătoria spre zei**, o frumoasă refacere, prin imaginaţie, a celei mai vechi epoci româneşti : cea a lui Burebista. Apoi încheagă din umbre adînci ale vremii chipuri încă neclare pentru istorie, cum este cel al retorului Lucaci, un adevărat **uomo universale** al Renaşterii. Dar culmea gloriei romanului istoric contemporan este stabilită prin două capodopere care, la apariţia fiecăruia, au produs un adevărat şoc cultural : **Princepele** (în parte şi **Săptămîna nebunilor**, o anexă la primul), de Eugen Barbu şi **Zăpezile de acum un veac**, de Paul Anghel. Roman de mare complexitate, **Princepele** este axat pe ideea de putere, iar **Săptămîna nebunilor** este romanul crepuscular (al doilea în literatura noastră, după **Craii de curtea veche** al lui Mateiu Caragiale), romanul amurgului unei lumi, a unei ere, a unei mentalităţi — celei fanariote. Ceea ce a asigurat efectul evocator al acestor două cărţi este, în primul rînd, **stilul** ; unic şi neegalat încă, putîndu-le aduce în orice competiţie universală.

Iar Paul Anghel (cum am mai spus-o) realizează romanul total ; romanul — epopee : cu destinul istoric al întregii noastre comunităţi, cu destrămări de imperii, cu apariţii — ca insulele din mare — a noi state şi noi lumi. Atît prin subiect — ieşirea României în Europa, ca stat suveran şi independent —, cît şi prin calităţile literare, acest roman este şi el o adevărată „ieşire la mare" a literaturii române contemporane. Desigur, nu putem uita **Delirul,** de M. Preda, care, nefiind un roman istoric propriu-zis, constituie premisa, pentru care este unic în felul său în literatura europeană, a stabilirii unei **noi ordini** în gîndirea istorică contemporană. Putem conchide că în ultimele două decenii romanul istoric românesc (gen dificil) a cunoscut o înflorire fără precedent, fiind abordat dintr-o diversitate de stiluri şi concepţii de creaţie, de la cele realiste la textualism (cum este cazul lui Florin Bănescu în **„Drumul Gugulanilor"**, (evocare a Unirii de la Alba Iulia) şi, mai ales, că a cuprins toate marile momente cruciale care au marcat viaţa poporului român. Nu putem uita că el mai are încă mari datorii faţă de literatură, faţă de poporul român, dată fiind graba cu care au fost scrise unele cărţi pentru a putea apare în ajunul aniversărilor unora dintre evenimentele istorice. Dar, mai ales, se impune reinterpretarea documentelor şi concepţiilor istorice din perspectiva noastră actuală. Cu aceasta am marcat şi cel de al treilea aspect teoretic fundamental al romanului istoric : care este acel element care-i imprimă actualitate ? Căci, nu există nici o îndoială, în el vibrează puternic un intens cîmp de forţe ale actualităţii. Fără a mai nuanţa, vom spune că în cadrul romanului istoric problematica este şi va fi veşnic actuală. Idei precum : originea unui popor ; formarea unei naţiuni şi a unor clase, afirmarea şi păstrarea independenţei, raportul dintre mase şi personalităţi, rezolvarea problemei naţionale, echitatea socială, raporturile cu alte popoare ; cauzalitatea şi hazardul ; rasă, popor, naţiune, atmosferă spirituală, evoluţie, progres, etc. ; chiar dacă acestea nu se mai repetă întocmai de-a lungul istoriei, prin comparaţie pot furniza date importante, rămînînd mereu actuale ; ele, ca problematică, nedispărînd niciodată. În plus, în lipsa documentelor, literatura a putut furniza, datorită imaginaţiei, explicaţii care, între timp, s-au dovedit a fi reale, ştiinţifice.

Literatura este cea care dă durată prezentului, sprijinindu-l pe trecut, numai în acest chip putîndu-se realiza continuumul vieţii. Repetăm : orice eveniment, idee, persoană, colectivitate, etc. — înainte de a deveni istorie — este literatură. Chiar cronicarii, primii noştri istorici, mai înainte de a fi istorici au fost literaţi ; prin multitudinea elementelor de structură şi de expresie a scrisului lor.

Constant Călinescu

Desene de Ilie Florin

Tema patriei

Nu există în istoria popoarelor lumii sentiment mai înălţător decît cel al iubirii de ţară. Sentiment fundamental al fiinţei umane, iubirea de patrie a inspirat — din cele mai vechi timpuri — pe marii poeţi ai lumii... La vechii greci, Homer va pune în versurile **Iliadei** licorile decantate ale aceluiaşi sentiment, din care alt mare elin, Pindar, îşi va face tema de bază a odelor şi imnurilor sale... Pentru strămoşii noştri romani, iubirea de patrie **(amor in patriam,** cum îi spuneau) era tot una cu dragostea faţă de pămîntul străbun **(= terra paterna)** pe care-l considerau drept mamă a tuturor **(„patria communis omnium nostrum parens")**, ţară a părinţilor şi strămoşilor **(patres maioresque nostri").**

În marile literaturi europene din evul-mediu şi mai tîrziu, sursa adevărată de inspiraţie a constituie tot iubirea de patrie. Ne gîndim la exemple ilustre, ca — de pildă, — la Cîntecul lui Roland, la cel al Niebelungilor sau la cel „pentru oastea lui Igor", la **Kalevala** finlandeză sau **Beowulf**-ul englezilor... Mari poeţi ai lumii, precum Dante, Shakespeare, Giacomo Leopardi, Goethe, Schiller, Victor Hugo, Puşchin, Lermontov, Petöfi, Whitman, Eminescu, Blaga ş.a. au descoperit în „iubirea de moşie" un izvor nesecat de inspiraţie...

Pentru poeţii români **patria** a însemnat — încă de la începuturi — ceva mai mult şi mai deosebit decît pentru alţi poeţi de pe alte meleaguri. De pildă, dacă pentru un poet francez (Joachim du Bellay), ţara sa era definită drept „mamă a artelor, a armelor şi a legilor" („mère des artes, des armes et des lois"), pentru poetul naţional român, **patria** este **„ţară de dor"** — sentimentul patriei împletindu-se şi contopindu-se cu unul absolut specific : **al dorului** (cuvînt intraductibil în alte limbi — după cum arată Blaga). Pentru această „ţară a dorului", fiecare dintre marii cîntăreţi ai poporului nostru a descoperit cele mai frumoase echivalenţe lirice, făcîndu-şi din „a patriei cîntire" (cum sună versul ultim al **Testamentului** Văcărescian) suprema datorie... Înaintea chiar a Văcărescului însă, cronicarii atraseseră de asemenea atenţia asupra necesităţii de a transmite urmaşilor amintirea celor mai de seamă momente din trecutul patriei, transformînd istoria într-o icoană purură vie a iubirii şi a dorului de ţară.

Scriitorii români din secolul al XIX-lea au înţeles aşa cum se cuvine aceste înalte mesaje şi — prin creaţiile lor — au încercat, după puterile şi înzestrarea fiecăruia, să afle rezolvarea artistică a unor mari probleme ale epocii în care au trăit, dînd expresie unor elevate sentimente patriotice care să însufleţească poporul („norodul" — cum îi spunea Tudor Vladimirescu) întru desăvîrşirea unor măreţe idealuri... Aşa se face că nici unul dintre marii creatori ai perioadei paşoptiste sau ai celor următoare (Unirea, Independenţa etc.) n-a rămas dator iubirii de patrie şi marilor evenimente ale istoriei naţionale, manifestîndu-şi adeziunea fermă la idealurile progresiste ale timpului, fiindcă ei credeau în **scrisul** lor, ceea ce făcea ca **spusa** să le fie „sîntă şi frumoasă / Căci de minţi era gîndită, căci din inimi era scoasă"... Cînd era cazul, ei se desolidarizau de ceea ce era rău în întocmirile vremii, aşa cum au făcut — la timpul potrivit — Alecu Russo, Vasile Alecsandri — evocator al faptelor eroice ale trecutului, al măreţiei jertfei ostaşilor români pe cîmpul de luptă, dar şi critic al moravurilor —, Mihai Eminescu, în **Doina şi Scrisoarea a III-a,** dar şi în publicistica sa politică, George Coşbuc care se simţea „suflet în sufletul neamului său", Octavian Goga — „cîntăreţ al pătimirii noastre" — şi mulţi alţii... Unii dintre ei ne-au lăsat nu numai imaginea trecutului glorios, dar şi viziunea unui „viitor de aur" al poporului din spaţiul mioritic...

Între cele două **războaie mondiale,** sentimentul iubirii de moşie îşi lărgeşte aria de cuprindere în contextul unor forme poetice capabile să încorporeze tendinţe artistice variate, izvorîte din noile realităţi social-politice, dar, în acelaşi timp, în deplină consonanţă cu aspiraţiile profunde ale creatorilor convinşi de puterea de influenţare a artei asupra sufletului omenesc. Astfel, în concepţia lui Lucian Blaga, **ţara** capătă noi dimensiuni pe verticala spiritului, împingîndu-şi apoteotic „hotarele / toate pînă în cer", fluturîndu-şi sărbătoreşte veşmintele, asemenea unor flamuri „în vîntul şi-n risetul anului"... Pentru Ion Pillat, iubirea de ţară însemna „paza pridvorului străbun", pentru Zaharia Stancu, ţara se întruchipa în străbunii „vinoşi, cu tulnice şi ghioace, iar pentru V. Voiculescu — de pildă — patria înseamnă „fondul scitic", întruchipat într-un „chervan cu coviltir de rogojini"... „legănat agale", „pe decindea Dunării la vale"... Pentru Tudor Arghezi, patria semnifică succesiunea trudnică a părinţilor şi strămoşilor „prin ripi şi gropi adînci", sub semnul novator al unor aspiraţii estetice întruchipate într-o Carte de căpătîi, menită a fi „o treaptă" pe drumul spinos al devenirii întru demnitatea fiinţei...

După 23 August 1944 şi cu precădere după cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., arta şi literatura ating culmi de o elevată desăvîrşire artistică, integrîndu-se unor ample activităţi formative, în ale căror structuri se îmbină armonios spiritul naţional şi universal. Continuînd tradiţiile progresiste ale literaturii anterioare, noua poezie îmbrăţişează o tematică variată, evoluînd de la marile poeme revoluţionare şi balade la creaţiile lirice de mare profunzime şi varietate stilistică... Între acestea, un loc important îl ocupă lirica patriotic-cetăţenească, chemată a răspunde unor ardente cerinţe ale momentului... Poezia patriotic-revoluţionară devine o necesitate spirituală, o bucurie a sufletului, pe care-l redimensionează etic şi estetic...

Însufleţită de nobile elanuri patriotice, opera lui Mihai Beniuc este străbătută de patosul luptei revoluţionare. Folosindu-se creator de pilda înaintaşilor („Arghezi, Blaga, Barbu, încă cine ?"), poetul arborează cu ostentaţie ipostaza de „toboşar al timpurilor noi", punîndu-şi „urechea pe inima ţării" ca să-i asculte „bătăi[le] neregulate prin gemete surde", exprimînd atît propriile-i frămîntări, cît şi năzuinţele neamului... La rîndul său Miron Radu Paraschivescu este primul care reiterează o nouă **Cîntare a României,** concepută (după modelul binecunoscut al lui Alecu Russo) ca o nouă epopee a patriei... Pe linia Văcărescului şi a cronicarilor (de a nu da uitării ceea ce nu trebuie să se uite !), Eugen Jebeleanu încearcă a-şi aminti, prin evocare poematică sau oratoric-spectaculară, anumite momente ale istoriei, prevăzînd căderea celor ce se bazează doar pe „superba [lor] trufie / şi elefanţii / şi labele lor sfărîmînd vertebrele" **(Hanibal).**

Alături de aceşti corifei ai poeziei ce şi-au făcut din necesitatea istoric-obiectivă o trăire interioară se află şi toţi ceilalţi poeţi de generaţie, care amplifică şi întregesc corul, precum : Demostene Botez, Radu Boureanu, Maria Banuş, Simion Stolnicu, Emil Botta, Vlaicu Bârna, Virgil Carianopol, Virgil Teodorescu, Geo Dumitrescu.

Un punct de cotitură în epocă (a doua jumătate a deceniului al şaselea) îl reprezintă Nicolae Labiş. El vine în poezie cu un suflu liric nou, revoluţionar, reînviind dragostea de ţară din „mituri, doine şi balade", adăpîndu-se la „străvechile eresuri", la „rimele din bocete şi colinde, / Din doinele cîntate pe şanţ"... Întreaga operă poetică a lui Labiş este un elogiu al valorilor perene ale neamului...

Sub semnul fast al tendinţelor stimulatoare create de către Congresul al IX-lea se

Simion Bărbulescu

Continuare în pag. a 7-a

18 NOIEMBRIE 1989

L2

CONGRESUL AL XIV-LEA
spațiu al edificării culturii socialiste

„Intreaga activitate de creație și cultural-artistică trebuie să se angajeze ferm în activitatea de ridicare a nivelului de cultură, de cunoștințe generale al tineretului, al întregului popor, de formare a conștiinței revoluționare a constructorilor socialismului, cu o poziție fermă față de tot ce este străin progresului, patriotismului socialist, fericirii omului, independenței țării.

Numai așa arta noastră își va îndeplini misiunea istorică și, fără nici o îndoială că, — la fel ca și pînă acum — dar mai ferm și în condiții mai bune, arta noastră își va îndeplini misiunea în construcția socialismului și comunismului, împreună cu întregul popor !".

NICOLAE CEAUȘESCU

„Vremuri de glorie" — tablou de Gh. Ioniță

Un pămînt numit România

„O patrie — / Tu / săgeată cu care trag / în inima / infinitului"

NICHITA STĂNESCU

Există la Nichita Stănescu un ethos consubstanțial viziunii și dătător de patos structurii sale artistice, un substrat moral al creației din care-și trag direct sevele ramura politică și cea patriotică ale poeziei sale. Ajuns la deplina exprimare de sine în perioada efervescentă de largă deschidere ideologică începută la noi odată cu al șaptelea deceniu al veacului, ferm promovată de la tribuna celui de al IX-lea Congres al P.C.R., care a mutat salutar cursul culturii românești pe un alt făgaș istoric, Nichita Stănescu a fost în chip esențial o conștiință dureroasă, militantă și visătoare a vremii sale : „Scriitorul de vocație este un element activ social. El are o funcție socială importantă. (...) El își justifică existența în cetate dînd glas celor mai intime sentimente și aspirațiilor celor mai generoase ale poporului său, care l-a născut pentru aceasta. Scriitorul adevărat poartă în inima sa inima curată a țării sale. Și, dacă este în stare, mută trilul ciocîrliei în cuvinte și lacrima sărată în surisul său. (...) Vai de acel scriitor care nu se sprijină pe poporul său, care nu reprezintă aspirațiile poporului său !" (toate citatele din proza stănesciană se fac din **Fiziologia poeziei**, ediție în curs de apariție la Editura Eminescu). Oricît de abstractă ar părea poezia stănesciană, ea aparține unei ființe lirice care simte etic și reacționează moral la marile încercări atît ale destinului individual, cît și ale celui colectiv al nației : „Cinstea vieții mele și idealul vieții mele sunt acelea de a fi așternutul pe care la nesomn să se poată odihni oricînd sufletul țării mele". Mai mult decît o structură estetică, Nichita Stănescu a avut și un ideal etic optînd fundamental („Cinstea nu este o vocație, cinstea este o opțiune") pentru o tablă de valori morale unde, ca la antici, frumusețea este reflexul exterior al virtuții intrinsece. Cinstea, dragostea de patrie, angajarea civică fac parte dintr-un sistem de virtuți revelate aspirației spre demnitate și puritate : „Ideea de mamă-patrie nu e o idee «bine-înțeleasă». (...) Dacă postulatul lui Euclid este de natură revelată și nu un lucru de bunsimț, așa este și cu patria. Patria este un fenomen ce ți se revelează în timp. (...) A fi cetățean român este o dragoste și o opțiune".

În cei peste 25 de ani de activitate literară, Nichita Stănescu a scris consecvent poezii, eseuri și articole de angajare civică, unele adunate în volume și antologii, multe rămase în reviste, toate avînd drept coordonate profundul sentiment al iubirii de țară și credința în menirea socială a artistului : „Adolescent fiind am luptat să exist ca individ, să mă definesc ca ins, să-mi cuprind sufletul în noțiunea de valoare. Cînd am cucerit această conștiință, mi-am dat seama că ea aparține mai întîi poporului meu iar mie ca demnitate și individualitate, numai în măsura în care în mod real aparține poporului. Măreția țării mele a devenit scopul și pricina existenței mele. Dragostea pentru om și pentru principala emanație a omului, omenia, e specifică țării mele. (...) A-ți servi în mod total țara, nu este o îndatorire ci un drept". Un drept de care Nichita Stănescu s-a prevalat întotdeauna dovedind că dincolo de înfățișarea suavă a poetului se află o puternică structură lăuntrică de militant. El a dat literaturii române cea mai înaltă și patetică poezie antirăzboinică, un răscolitor strigăt al suferinței umane, plins adînc al morții absurde a tinerilor soldați sacrificați, după cum tot el a cîntat ca nimeni altul gloria eroilor neamului căzuți pentru patrie în războaiele mondiale. A coborît în piața publică a cetății practicînd poezia ocazională, istoria trecută prin conștiință estetică. Încă de la primele apariții a scris poezie patriotică, a tipărit articole de publicistică angajată, a publicat volume de versuri politice. Aflate sub emblema focului purificator ce mistuie, ca în invocația eminesciană din **Scrisoarea III**, o lume bolnavă, curățind-o alchimic de impurități, poemele sale de debut absolut dedicate răscoalei de la 1907 atestă atît vocația militantă a poetului cît și forța sa de a ridica evenimentul din sfera concretului imediat în cea a simbolului liric neperisabil. Versurile tînărului debutant arătau astfel germenii unei reale conștiințe istorice care raportează mereu „conjunctura" la un timp istoric superior ei : „Arta autentică nu ține niciodată de conjunctură. Poezia ocazională are valoare numai atunci cînd are în vedere o arie superioară de implicații, cînd are în vedere un destin istoric".

Ca și în cazul celorlalți poeți ai generației sale, generație afirmată plenar în anii '60, poezia sa patriotică mizind pe sinceritatea sentimentului, pe autenticitatea noii viziuni și pe forța înzestrării lirice a însemnat implicit și o raportare polemică la nonvaloarea subproduselor literare de genul „clipă stai oprește-ți zborul / se prăvale compresorul" ale deceniului anterior, false adeziuni conjuncturale luînd în deșert numele patriei : „În intenția mea — se confesa într-un interviu poetul — **Roșu vertical** pe lîngă sensul de adeziune la contemporaneitatea țării urma să aibă și un sens polemic. Poate n-am reușit pe deplin. Sensul polemic al cărții este strict estetic. Am urmărit să fac o autentică poezie de dragoste de țară, opusă poemelor patriotarde care au izbutit uneori să ridiculizeze nobila noțiune. Acum sunt conștient în ce constau defecțiunile cărții și sper să fi izbutit mai bine în **Un pămînt numit România** din care culoarea roz este exclusă pentru ca să poată apărea în autentica ei valoare culoarea roșie". Alături de axa inefabilă a limbii române în care a scris și pe care a iubit-o cu patimă („Noi, de fapt, avem două patrii coincidente ; o dată este patria de pămînt și de piatră și încă o dată este numele patriei de pămînt și de piatră. Numele patriei este tot patrie. O patrie fără de nume nu este o patrie. Limba română este patria mea"), timpul și spațiul românesc în care a trăit poetul formează sistemul de referință activ al întregii opere : „Nu există nici o operă fundamentală atemporală. Generalul uman nu capătă relief decît filtrat într-un timp istoric precis. Conștiința istorică a omului de artă se exprimă prin reevaluarea generalului uman într-o epocă dată". Pentru conștiința istorică formată în timpul vieții sale, a avea în vedere un destin istoric înseamnă cu precădere a opta pentru un anume viitor al poporului nostru : „Țară, tu orbită de os / alcătuită din trupurile vii ale acelora / care și-au împlinit destinul / pe plaiurile tale / Tu, orbită de os / a unui ochi privind viitorul". **Cîntecul** stănescian care deschidea volumul de debut **Sensul iubirii** arăta limpede că tipul de viitor istoric ales de tînărul poet era cel comunist : „C-un gînd foșnesc toți arborii, mai pur / și cu-o bătaie-a inimii, răsună / larg discul orizontului din jur / parcă lovit de-un răsărit de lună. // Cu timpu-acesta bolții îi supun / rubine și smaralde, ametiste / și cărămida trupului mi-o pun / la ridicarea lumii Comuniste". Dar dacă în volumul următor, **O viziune a sentimentelor**, ca și în **Roșu vertical**, poetul își imagina încă „un viitor pe care-l poți atinge cu geana", înalta sa evlavie abstractă l-a făcut să-și înalțe cu timpul idealul în sfera de vis a absolutului speranței de mai bine a omenirii, năzuind spre nobila himeră a marilor visători dintotdeauna, virsta de aur a umanității. Reveria etică a timpului ce va veni are pentru artist, cum însuși mărturisește în eseul despre Bolintineanu din 1971, consecințe estetice din cele mai directe : „cu cît tipul de ideal este mai materializabil, cu atît entitatea poeziei care-l transportă devine mai perisabilă". Perenul, accesul la generalitate, dreptul la universalitate, le obține însă numai artistul „care știe să-și iubească obîrșia, cel care are libertatea de a-și iubi propria lui țară". În cazul artistului autentic, angajarea etică, adeziunea politică, nu stingheresc libertatea interioară a creației, conferind nu o dată unor poeme de esență lirică ontologică forța patosului vizionar.

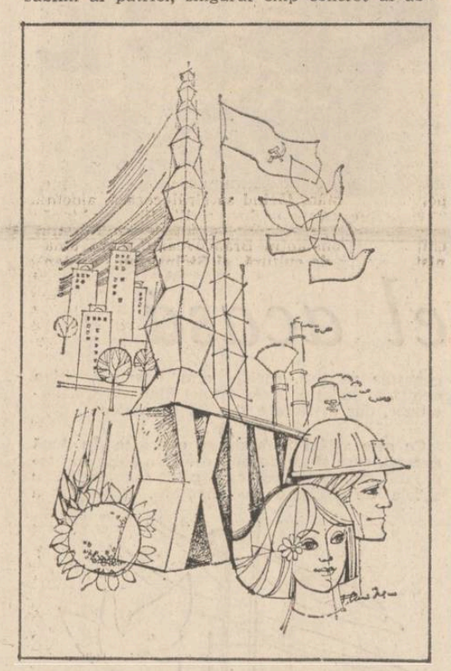

Aparținînd unei conștiințe primordial estetice („estetica este expresia de vîrf a conștiinței"), virtuțile superioare promovate în tabla sa de valori de Nichita Stănescu îmbină armonios sentimentul patriotic al „matricei lumii din care provin", idealul civic, crezul politic, dorința de perfecționare morală, într-un univers liric propriu al cărui centru etic suprem este chipul sublim al patriei, singurul chip concret al absolutului. În căutarea prometeică a absolutului pe care să-l dăruiască oamenilor, care este întreaga poezie stănesciană, **etica magna** a poetului se arată a fi iubirea de țară. Istoria, limba și sentimentele poporului său formează calea ardentă pe care se înscrie traiectoria acestei lirici însetată să atingă „inima infinitului". În universul stănescian chinuit de îndoieli și neliniști existențiale, apartenența la Țară devine unică și indestructibilă certitudine ontologică : „din toți martorii vieții noastre / ea singură depune întruna / mărturie că există". Sfîntă păstrătoare de „zestre a lui A FI schimbîndu-se în ESTE", ea este locul privilegiat al întîlnirii absolute a microcosmosului cu macrocosmosul : „Acum ne vom apropia de țară / din însăși lăuntrul său / noi cei cuprinși în ea asemenea / pomului fructifer / în sămînța fructei". Numai în spațiul sfînt al țării infinitul mare al lumii interferează osmotic cu infinitul lăuntric, proiectînd devenirea într-o ființă la scara armoniei universale, unde „există o singură viață mare". Relația finitului cu in-finitul în rostirea patriotică naște o poezie a absolutului în care bucuria de a trăi poate coincide cu sentimentul pierderii eului în lume : „Ce am eu mai ascuns în mine / singele mișcînd un gînd, / cei ai tu mai curat în tine, / amirosul de pămînt // Oh, și ce am sfînt pe lume, / dulcele pămînt al tău, de vis / și tot ce-i în tine nume / de casă din cais — // Totul, tot ce este adevăr / stă-n îmbrățișarea noastră, / ramură cu flori de măr / și c-o pasăre măiastră". Rostirea despre patrie impune sacralizarea poeziei ca reflex al adevărului absolut, poezia patriei devine lirică sacră : „A vorbi despre poezia patriotică, pentru un poet român, este un lucru fundamental. Nimic nu este mai sfînt, mai drept, mai cinstit și mai constructiv pentru un poet decît ardoarea discretă a cinteculuși și a verbului său în care vorbește despre măreția celor din care se trage el însuși, despre măreția acestui pămînt transformat în vers prin poezie". Vorbirea se purifică, versul capătă o simplitate hieratică, metafora o materialitate directă, imaginea se înalță la rang de simbol primordial al „in - ființării" lumii și al revelării unui fond etnic etern : „sentimentul soarelui răsărind / împreună cu cea mai suavă doină din fluier". Poezia patriotică este parte integrantă a viziunii lirice stănesciene, sentimentul iubirii de țară nefiind mai puțin încărcat de sensuri profunde în poezia sa decît celelalte „viziuni ale sentimentelor" ridicate în conștiință de poet. Este adînc semnificativ că marea dramă lirică a căderii eului în lume din **Elegii** se încheie cu suprema invocație axiologică a întoarcerii la matricea sacră a ființei, chezășie a temeiului și a rodniciei ei : „A te sprijini de propriul tău pămînt / cînd ești sămînță (...) A te sprijini pe propria ta țară / cînd, omule, ești singur, cînd **ești bîntuit de neiubire". Nimic mai** prezent decît absolutul. Într-o lume heracliteană a curgerii și a veșnicei pierderi a ființei, patria este pentru poet certitudinea de neînvins a absolutului existenței, adevărată „axis mundi", osie fixă a perpetuei schimbări universale : „Panta Rhei, se înfioară / tot ce curge, numai / tu / în mijloc de vieți stai, țară / pururi atunci și — acu".

Alexandru Condeescu

Ideile literare înnoitoare

În spațiul cultural românesc de după istoricul Congres al IX-lea literatura și-a ocrotit cu tenacitate aptitudinea de a crea atmosferă propice inițiativelor creatoare, climat de dispută ce antrenează și ține trează conștiința unui public larg. De aici disponibilitatea largă și responsabilități aparte în modelarea sensibilității și imaginarului colectiv. Lumea plăsmuirilor artistice sugerează nucleele unor paradigme psiho-atitudinal-valorice care întreține o binevenită diversificare a stilurilor de cultură trăită. Din aceleași motive, literatura este, la noi, secondată de un consistent strat reflexiv — cu dominante și dispute, cu intuiții fertile și, deopotrivă, risipă de energie, cu asumări consistente etc. ce reeditează scheme de tensionare propulsivă, astfel încît chiar critica literară — mărturisit sau prin haloul semantic atașat judecății de valoare — angajează **scenarii culturale.** Operele literare și receptarea lor specializată — prin critica de sinteză sau curentă — sînt, dar, situate într-un cîmp ideologico-receptor activ, tocmai pentru că în cultura noastră este pusă și mereu repusă în joc — în alți termeni, dar cu aceleași permanențe tensionate, datorită contextualizării în aria istorică și culturală est-europeană — **chestiunea identității.** Situată, ca model, între două extreme: modelul culturii de expansiune — ce propagă o cultură anume la rangul de paradigmă unică și exemplară a universalității și/sau a contemporaneității — și modelul culturii imitative — rezumată, de obicei, la straturi și experiențe cu mică minoră —, literatura română și-a asumat soluțiile creatoare, imprevizibile pînă la ultimele consecințe, — ale unui model cultural de intermediere. Întrucît pericolul perpetuu vine dintr-o eventuală cădere în starea imitativă sau dintr-o închidere vegetativă, dialogul și originalitatea, patosul sincronizării și cultivarea etnocentrării trebuie minuite pe liniile unui echilibru dinamic menținut și controlat prin spirit critic, însă doar între limitele în care nu este paralizant pentru creația propriu-zisă. De fapt, înăuntrul unei culturi cu întindere mică, literatura și-a interiorizat simptomul imediat al **păstrării fondului ireductibil de creație și creativitate** sub presiunea multor forțe — unele clare, altele doar intuite sau chiar nebănuite — care, pe lîngă virtuți stimulative și catalizatoare, au germinat și traiectorii destructurante. Din acest unghi, de pildă, nu mai este întîmplătoare reticența — față de experiențe și tehnici creatoare (în poezie și roman) sau interpretative (semiotică, structuralism), cel puțin pînă ajung în faza de impămîntenire, depășind simplele reflexe sincronizatoare. Este aici **conștiința faptului că dimensiunea universalității nu poate fi impărtășită, dăruită, grefată artificial, ci poate fi numai de extracție locală.**

În **noul ciclu al culturii române,** aflat în plină desfășurare, creația literară și straturile sale reflexive își repropulsează specificul și autonomia ca praxis valoric în prelungirea **firească** a și la nivelul atins de marea creație interbelică. Ipostazele imediat anterioare, inconsistente valoric, sînt uitate, ca aparținînd anecdoticii istorice, eventual ca prilej de precauții și învățăminte, dar nu ca experiență ce stinjenește noul orizont de creație; hiatusul istoric a fost anulat; el a marcat conștiințe și biografii, dar nu etaloanele axiologice, astfel încît se reînnoadă firesc firul cu performanțele antebelice. Faptul — explicabil și prin ceea ce, pornind de la Adler, Edgar Papu numește „fenomen de supracompensație" — se datorează prezenței — dacă nu prin creații, cel puțin prin exemplaritatea gesturilor — a unor personalități ca Blaga, Arghezi, Sadoveanu ș.a., astfel încît, dincolo de presiunile extraliterare care mențineau creația la ștacheta minoratului estetic și cultural, nu poate fi anulat sub raport psiho-sociologic gustul pentru și voința de cultură autentică; prezența maeștrilor fertilizează conștiințele cu puteri de adevărate instituții. Desfășurarea de forțe și pasiuni are implicată o ideologie culturală, astfel încît, dacă nu ajunge la formule teoretizate, e totuși detectabilă fie și în tentația de a defini, de pildă, generații întregi sub semnul „luptei cu inerția" sau al problematicii „obsedantului deceniu". În consecință, efectele literaturii și ale criticii intră într-o categorie ce se autocalifică, este calificată sau, pur și simplu, calificabilă sub raportul ideologiei culturale. Funcționarea lui aparține mai întîi mediumului receptor, atmosferei, climatului întreținut. Există în percepția culturală seturi de așteptări, coduri și sedimentări care, deși discret și vag, au puterea constrîngerilor semiotice. De obicei, lucrările rămase în afara atracției acestui magnet psiho-valoric au un circuit provizoriu, fiind receptate din perspectiva unor interese locale și ușor localizabile. Dacă ne referim la altceva decît la literatură, constatăm fără efort că e simptomatică, de pildă, situația unor producții științifice obligate la viață efemeră pentru un grup restrîns de auditori. Se poate motiva că aceasta e soarta abordărilor specializate, menite unui public avizat, inițiat. Și, desigur, nu se poate nega faptul că aici intervin coduri specializate, inaccesibile oricui. Dar observația e pertinentă și pentru anumite tipuri de artă. E vorba deci de altceva : activarea înăuntrul climatului cultural general — îmbibat cu pre-concepții, precipitări ideologice și deschideri entelehiale —, poate să valorifice o forță de percuție pe care și operele strict științifice — prin intenții și realizare — o posedă. Cum altfel ne-am explica aura mitologică a istoriei călinesciene, prejudecățile ce stinjenesc receptarea lucidă a variantei propuse de Iorga ș.a.? Lesne se poate surprinde că inclusiv așezarea într-o ierarhie valorică e dependentă de forța unui model practicat intuitiv, cu inevitabile răsfrîngeri de ideologie culturală. Cu atît mai mult cînd e vorba de praxisul semnificant al literaturii. De aceea nimic mai normal decît strategiile conceptuale prin care, în ipostazele criticii de direcție, fenomenul este luat ca atare, propunîndu-se scenarii ideologice cu funcții orientative, nu normative, ipoteze ce deschid spații noi de investigare și construcție teoretică. În acest context poate fi apreciată **ideea protocronică** a diversității culturilor, a ritmurilor istorice, a temporalității culturale în care implicațiile și complexele sincronizării apar în justa lor lumină. **Ideea noii geografii literare** readuce în discuție descentralizarea opticilor asupra reliefului axiologic al literaturii noastre contemporane, precum și grija de a lua în ecuație diferențierile locale prin care se afirmă potențialul creator românesc. Cele două idei propun cîmpuri de viitoare analize și sinteze, nicidecum inserierii partizane și orgolii prin care s-ar anula ștachetele valorice. Este evident că aceste formule ale unei mai lucide conștiințe de noi înșine sub raport cultural sînt consonante cu procesul masiv de revitalizare a segmentelor cheie de memorie culturală și istorie românească.

Vasile Macoviciuc

Partid al tinereții

Urmare din pag. I

lăuzește programatic spre mai bine, spre mai înalt și mai demn, dintr-o perspectivă mereu mai clară și mai cuprinzătoare.

Realitatea este de fapt mijlocul cel mai concret de a verifica și evalua însăși realitatea. Dar există, cred, și acel cuantum de vis al realității, există acea parte a ei înscrisă în ideal, există calea pe care, din atît de vasta și complexa ei materialitate, urcă spre spirit, spre gînd, spre lumea ideilor, a convingerilor. Există deci acea realitate din idealuri, iar pe măsura timpului străbătut aceasta s-a îmbogățit necontenit, avînd și o identitate economică proprie, și o identitate politică și socială, după cum proprii îi sînt și o geografie anume, și o istorie, o epocă. Există acea realitate din idealuri care a întărit și întărește încrederea în socialism, avînd ca temei toate marile transformări produse în societate, toate marile edificări ale acestui timp și ea, această realitate, precumpănește în fața viitorului și cheamă realizări, izbînzi și mai mari. Prin natura ei, această realitate înseamnă tinerețe, înseamnă vigoare a spiritului revoluționar. Prin vocația și capacitatea sa de edificare în lumea idealurilor și a transpunerii lor în practică, așa cum cu deosebire se prezintă și la acest cel de al XIV-lea Congres, partidul se dovedește a fi al tinereții, al acelei tinereți veșnice care face și chipul țării mai înalt și mai demn și care-i insuflă și forța de a fi ea însăși.

Dramaturgia politică și istorică

Între istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. și cel de-al XIV-lea, așteptat cu cel mai mare interes de întregul popor, s-a scurs un sfert de veac de rodnice realizări în dramaturgia românească.

După Congresul al IX-lea, care a analizat profund greșelile trecutului, în noul climat politic creat s-au înlăturat șabloane și dogme, s-a declanșat cu putere fantezia creatoare, s-a depășit factologia neprelucrată, au căpătat ponderea necesară analiza psihologică, lupta ideilor, s-a intensificat participarea noastră la schimbul internațional de valori, s-au eliminat concepțiile facile asupra stărilor conflictuale specifice, mitul infailibilității unei singure maniere de creație **(realismul reconstitutiv,** cuminte și greoi), s-a modificat radical perspectiva ideologică asupra contextului social-istoric al revoluției, al tradițiilor culturii românești valoroase, s-a dat libertate diversității de stiluri. Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului reconfirmă nobilele idei de acum douăzeci și cinci de ani, cerînd tuturor creatorilor **„sporirea responsabilității sociale"**, arătînd, totodată, — un adevăr adînc — că pentru toți **„adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste".**

Caracterul stimulativ al unor asemenea idei, profund revoluționare, a dus, în perioada dintre aceste mari Congrese, la realizări de referință ce vor înfrunta timpul atît prin valoarea lor artistică, rod al măiestriei creatorilor, cît și prin conținutul de idei.

În spiritul **„minunatelor tradiții patriotice, revoluționare"** cele dintîi creații de valoare au apărut în domeniul îndelung acoperit de penumbra vechiului teatru — și anume al dramei de inspirație istorică. Evocările plate, istorico-reflexive, lecții de manual dialogate, le-au luat locul piesele care reprezentau, în plan superior pe spirala evoluției dialectice, „un dialog al prezentului cu trecutul", în sinteze de limbă românească definitiv desprinsă de expresia desuetă, arhaizantă, incapabilă a mai emoționa spectatorul noilor vremi. Între primele opere de acest fel a fost **Io, Mircea Voievod** de Dan Tărchilă (1966), în care densitatea tragică de pășea vechea ținută jubiliară iar limbajul căpăta culorile actualității. Dar perspectiva asupra faptelor istorice, din prezent spre trecut, avea să fie pusă și mai mult în valoare de către H. Lovinescu în **Petru Rareș,** în care domnitorul, rămas în istorie prin puterea sa de jertfă și prin clarviziune politică, era, în același timp, un **om,** cu patimi și dureri, în dialog febril cu propriul său destin, trăind revelația „relației profunde între destinul țării și fericirea individuală, gata de jertfă". Trecutul devine astfel obiect de înfrigurată cercetare spre aflarea unor semne ale devenirii și ale permanenței poporului nostru, faptele extrase din cronici devenind adesea „pretexte istorice", iar autorii alegînd forma parabolei **(Moartea lui Vlad Țepeș** de Dan Tărchilă), a metaforei sau alegoriei (la Marin Sorescu), a tratării libere, departe de retorica sufocantă și hieratismul de altădată. În piesele lui Paul Anghel **(Săptămîna patimilor, Viteazul, Regele descult),** ale lui Marin Sorescu **(Răceala, A treia țeapă),** Mihnea Gheorghiu **(Zodia Taurului, Capul),** Al. Voitin **(Procesul Horia),** Paul Everac **(Drumuri și răscruci),** Aurel Gh. Ardeleanu **(Coroană pentru Doja)** și alții istoria ne apare într-o lumină nouă, în veșminte dintre cele mai sugestive, în viziuni originale și foarte adesea pătrunse de spiritualitate.

Dar nu au întîrziat să apară creații de referință și în celelalte domenii ale teatrului : cel al dramei politice, de observație socială ori etico-morale. Face progrese remarcabile comedia — în toate formele și speciile ei — ca și piesa de factură poetică ori adresată tineretului și copiilor. Dramaturgii au înțeles că li se cerea de acum înainte (și acest lucru s-a întîmplat pe tot parcursul celor douăzeci și cinci de ani) un plus remarcabil de accent moral-politic, o continuă relevare a adevărurilor fundamentale care au întregit arta poporului nostru, ca pe o școală a menținerii sale naționale și a luptelor sale sociale.

Astfel, trebuie amintite **Opinia publică** de Aurel Baranga, 1967 (care realiza o severă satiră-pamflet a mediocrității), **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă** (în care tema **omeniei,** obsesie a autorului, semnifica aici o biruință a vieții), **Matca** de Marin Sorescu (relevabilă prin demnitatea și dîrzenia cu care personajul Irina înfruntă forța oarbă a naturii, creînd viață prin jertfă), **Un fluture pe lampă** de Paul Everac (ce susține un anume mod de a gîndi politic, deschis, punînd problema imposibilității transplantului pe un pămînt străin — în fond, ideea e patriotică — a personajului Ovidiu Petrescu, ce trăiește, într-un Paris ostil, o dramă puternică, a dezamăgirii și ratării), **Interviu** de Ecaterina Oproiu (ideea polemică a piesei fiind legată de cea a utilității sociale a femeii și egalității ei cu bărbatul, a cultului muncii, maternității, căsătoriei etc.), **Iertarea** și **Chițimia** de Ion Băieșu (prima — o „dramă a traumatizării psihice" iar cea de a doua, o parabolă existențială în care asistăm la un proces al impostorului), comediile **Acești nebuni fățarnici** și **Mobilă și durere** de Teodor Mazilu (dar socotite drame ale mediocrității și „existențialismului satiric"), piesele lui D.R. Popescu **Acești îngeri triști, Piticul din grădina de vară** și **Mormîntul călărețului avar** (ce țin de dramaturgia noastră de virf, remarcabile prin creația de personaje — în genere feminine, cu destine tragice — cum este comunista condamnată la moarte, Maria, din **Piticul...,** al cărei crez se sublimează într-o metaforă, — sau prin prezentarea, în sinteze critice, a unor evenimente istorice ca-n **Studiu osteologic...,** concretizată, în final, într-o meditație gravă asupra istoriei neamului), **Puterea și Adevărul** de Titus Popovici (piesă creată după scenariul filmului cu același titlu, o puternică dramă politică în care, prin reconstituirile unui mănunchi de vechi tovarăși de luptă, sînt judecate întîmplări ale primilor ani ai revoluției, tulburi dar și eroici, într-un fel de „proces al trecutului"), **Socrate, Diogene ciinele** și **Platon** (piese polemic-filosofice despre care autorul declară că nu sînt reconstituiri istorice, ci cadru pentru „o metaforă a omului universal și contemporan și ale spiritului uman în luptă cu el însuși"), comediile de un constant succes de public ale lui Tudor Popescu, cele cu teme de inspirație rurală (Gh. Vlad), sau piesele de acut interes problematic, actual, din ciclul **Politica** de Th. Mănescu etc.

Dramaturgia dintre Congresele al IX-lea și al XIV-lea ni se înfățișează, la un bilanț oricît de sumar, bogată, fecundă, marcată de originalitate și un accentuat respect pentru adevărul istoric, politic, social, pentru adevărul vieții. Ea duce, neabătut, mai departe ceea ce e mai bun din tradiție : flacăra și nu cenușa.

Mircea Filip

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU-

Partidul, Ceaușescu, România

— POEM EROIC —

E vremea marilor întemeieri

Omul deplin și demiurg visind
Întreaga devenire românească pe pământ !
Privirea lui, privirea țării este, cum
Destinul său e limpede, spre devenire,
drum.

Gîndirea prin înalt, spre rod, devine sete
Iar hărnicia miinilor și-a frunții — spadă-i
și pecete.
Se leagă Dunărea de munți și mare prin
canale
De aur către alt înalt tărîm croindu-și cale.

Lumina se-ntîlnește cu fruntea și cuvîntul
Ca o ființă-ndrăgostită-i în toate părțile
pămîntul ;
Pînă și frigul se întoarce-n sinea lui
Cînd lucrurile și semințele sînt grai
pămîntului.

Bat grîiele cu chica roșie în combinate
Și-i cea mai naltă oră, de rodire, în cetate ;
Umăr și tîmplă se-ntîlnesc pe-aceeași vrere,
Dînd altă viață sensului din unghi și sfere.

E vremea marilor întemeieri de țară
Cînd însuși soarele prin bărăgane ară,
Cînd timpla și betoanele trecînd prin
geometrie
Devin înalte ctitorii de rod și apă vie.

Întreaga fire-i gînd și faptă

S-au adunat Carpații în congres de pace
Eternă ; stau îmbrățișați sub lună
Și numai vulturul luminii aripa-și desface
În semn că-i primăvară și-n frumusețe tună.

Pe cerîuri trec semințe, în brazde-i încolțire
Etajele de marmoră măsoară spații vii,
Materia-nflorește, în verb grăbind să-și mire
Întreaga avuție din vetre și cîmpii.

Partid și om-conducător, întruchipînd o țară
Cum sferele — în univers
lumină-ntruchipează,
Sînt sensul păcii libere, umana primăvară
Ce, spre mileniul trei, se-naltă la amiază.

Singura iubire

Singura iubire, adevăr de neclintit
Este numai patria ; mi-i trup și mi-i lumină,
Mama-i dorul meu etern de infinit,
Numai patria mi-i trup și mi-i lumină.

Noi trăim în fiecare vis și-n fiecare frunte,
Toate ctitoriile de azi, aceeași țară sînt ;
Înălțimea nu se naște doar din munte,
Vrednicia înălțimii-o dă acest pămînt.

Biruință spre rotund, spre dăinuire :
Lupta-i cu pămîntul, cu istoria din toate
părțile.
Vom rămîne de la demnitate și rodiri
— citire —
Oamenii ce-și scriu cu patria și viitorul,
cărțile.

Cîntecul privighetorii cheamă stelele în rouă,
Brațele acestei țări, din muncă,
urcă-mbrățișînd
Toată frumusețea altor timpi cu lume nouă,
Dar cu neclintitul nostru românesc pămînt.

Vestea noastră-i tînără mereu : ni-i
demnitate țara !
Verbele-și conjugă viața izvorînd lumină.
Dacă-n fapt e pace, -n om e primăvara,
Au de unde anotimpurile rodului să vină !

A ctitori o țară

Triumful muncii nu-i decît lumină
Și gîndul strămutat din tîmplă în furnal ;
Din umerii naturii, primăvara plină,
Lansată-i ca un zvon de pace mondial.

Carpații bat monede-n cer de aur și durată,
Un riu de generații tinere e numai zbor
și timp ;
Din plus, fiorul încolțirii, ni se-arată
Dînd viitorului, în hărnicie, sens și nimb.

Timp și partid, om-țară și pămînt
Coloană verticală și sinteză-n soare,
Un verb plural al României sînt,
Din azi către lumina și sinteza viitoare !

Un ram, din alb contur țîșnind spre rod,
Prin plămădiri adînci și spor de gînd
E pașnicul, rotund și trainic mod
De-a ctitori o țară, astăzi, pe pământ.

Ion Crînguleanu

Întinerește țara și destinul

Conduși pe drumul demnității noastre
De un partid viteaz, biruitor,
Noi soarta ne-o clădim cu mîini măiastre
Sub flamuri roșii și sub tricolor

În fruntea lui, eroul temerar
Cu inima cît bolta cu seninul
De-aproape-un sfert de veac, vizionar
Întinerește țara și destinul

Din gîndul lui cu opțiuni lucide,
Din cutezanța marelui erou
Azi crește liber un prezent ce-nchide
Și viitoru-n el ca pe-un ecou

EL ne-a-nvățat să credem în visare
Și în puterea muncii și în noi
Cu el în frunte transformăm în floare
Destinu-acestui neam de mari eroi.

În frunte-l știm

În veacuri țara și-a luat conturul
Din hore și din inimi de eroi,
Din zarea care-nchide-n ea azurul,
Din roata vie-a Horii frîntă-n noi

Simțim prin noi istoria cum curge
Și cum își toarnă timpu-n noi tipare,
Cum pasul nostru veacul îl parcurge
Urmînd cărări de lupte și visare

Azi unitatea-i sentiment și faptă,
Ne-adapă-n mers fîntîna forței sale
Mereu în frunte-l știm, din treaptă-n treaptă,
Cu el urcăm noi trepte epocale.

În trainice zidiri de eră

Pulsează-n viața ta senină
Bătăi de inimă din veac,
Cărarea viselor te leagă
De roșul florilor de mac

Cu ochii moșteniți din doruri
Privești în adîncimi de timp
Și-aduni luceferi din izvoare
Să-i urci în noul anotimp

Și sevele din trunchi se-nalță
În curcubeele visării,
În arc de pace și lumină
Pe cerul însorit al țării

Gîndirea ta rămîne-n cîntul
Ce face zorii să tresalte
Și-n trainice zidiri de eră,
Durate în clepsidre-nalte.

Elis Râpeanu

Cartea prezentului, cartea istoriei

La intrarea în Alba, pe șosea, te întîmpină o casă moțească stilizată, firește. Un semn de ospitalitate. Dar și de statornicie. Această „casă" te duce cu gîndul la casa Iancului din Vidra de sus, azi comuna Avram Iancu. Sau la cea a lui Nicolae Ursu, zis Horea, reconstruită de curînd, în care în octombrie anul acesta s-a deschis o expoziție fotodocumentară în comuna Albac. Sau la casa din Cîmpeni care a adăpostit sediul legiunii conduse de Crăiul Munților devenită, firesc, din acest an, „Muzeul Avram Iancu, conducătorul Revoluției române din Munții Apuseni 1848—1849". Sau la casele din Blaj, multe, cu pereții sortiți nemuririi de plăcile memoriale care amintesc de viața, lupta și visarea patriotică a coriferilor Școlii Ardelene. Sau, mai ales, la casele celor atît de mulți care s-au adunat la Blaj, pe Cîmpia Libertății, rostind răspicat un crez purtat în inimi bărbătești de generații și generații : „Noi vrem să ne unim cu țara !" Sau la casele celor din Alba și întreaga Transilvanie care, după 70 de ani, la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, a hotărît irevocabil și pentru totdeauna Marea Unire, desăvîrșirea statului unitar român, moment de culme al glorioasei noastre istorii naționale.

Pentru că județul Alba adăpostește în cuprinsul său numeroase mărturii ale zbuciumatei noastre istorii, mărturii care amintesc despre vrednicia, bărbăția și neînduplecarea oamenilor acestor locuri și ai țării întregi în fața furtunilor nedrepte stîrnite de pasiunile și poftele unor imperii ce s-au crezut atotputernice și veșnice. Alba, carte de istorie. Și de învățătură.

VATRA MUNCII

Cunosc bine, de mai mulți ani, oamenii acestor locuri pe care i-am îndrăgit. Trăiesc printre ei, le știu năzuințele și ambițiile. Sînt alături de ei, acum, în acest noiembrie al marilor decizii politice, cînd se întorc cu gîndul înapoi pentru a măsura în fapte și ctitorii trecerea a mai bine de două decenii de cînd județul a renăscut. Renaștere marcată distinct de efortul necurmat, mereu mai intens și mai eficient pentru punerea în valoare, în folosul țării, a resurselor cu care aceste mîndre plaiuri sînt înzestrate. Pe acest drum de muncă s-a pornit cu ambiții mari, cu încredere, de la un potențial scăzut. Ceva industrie exista. Cîteva unități vechi își căutau profilul și dimensiunile. La Cugir, la Zlatna, la Aiud.

Mineritul. O ocupație veche. Străveche. Bătrînești apusenilor cu munca lor au împodobit palate aiurea. Treptat, meseria lor s-a schimbat. A intervenit mecanizarea. Vechile unelte, baltrocul, dîrzul, fișegarul le-au adunat la Roșia Montană într-un muzeu. La Roșia Montană, nu departe de Roșia Poieni, „preste un deal s-o vale", cum spune moțul. Unde a fost construit Combinatul minier al cuprului, cea mai mare investiție industrială realizată în județ. Investiție complexă, care a schimbat multe în zonă. În primul rînd geografia locului. Un munte a fost drapat în trepte de uriaș. Cariera. Pentru că extragerea minereului se face la suprafață cu ajutorul unor excavatoare uriașe, a unor autobasculante uriașe. Apoi, au început să se întoarcă acasă moții, cei risipiți în țară. Cîndva, am scris despre aceasta, despre dragostea cu care au revenit la fineața părintească să construiască marele combinat. Astfel industria a prins în Țara Moților, așa cum se zice despre lucrul durabil, rădăcini. Rădăcini care s-au ramificat la Abrud, Cîmpeni și Baia de Arieș. Prin construcția și punerea în funcțiune a unor întreprinderi de industrie ușoară. Să aibă unde munci și nevestele, și fătuțele minerilor, forestierilor. La Roșia Poieni, într-un aprins miez de vară, cînd cupele excavatoarelor ce lucrau la decopertare „mușcau" din zmeuriș, fețele oamenilor căpătaseră deja strălucirea aramei. Acum, adevărata strălucire cuprul o capătă la Zlatna. La noua uzină de cupru, marea investiție a județului în actualul cincinal, care produce cupru electrolitic de înaltă puritate.

Cu aceeași urgență pentru țară, oamenii locului au purtat pe Valea Sebeșului cîțiva ani, iarnă-vară, aceeași aspră bătălie pentru a învinge încremenirea munților și viforoasa curgere a apelor. Roadele muncii lor — baraje, lacuri de acumulare, hidrocentrale, de la Gîlceag, Șugad, Săsciori, Petrești. Așa s-a înscris Alba în rîndul județelor furnizoare de energie electrică.

O NOUĂ IPOSTAZĂ

Se putea vorbi în vremurile dinapoi despre industrie în Alba ? Cu ce risc ? Alba, Tîrnave, Mureș, moțime. Alba Iulia, Blaj, Mihai, Horea, Iancu și cei mulți de la 1 decembrie 1918, geografie și istorie. Locuri frumoase, fapte de glorie. Industrializarea aparține mai cu seamă ultimului sfert de veac. Am cutreierat la timpul respectiv șantierele noilor uzine. Uneori mi se părea că treaba merge prea încet, existau greutăți, județul avea de înfruntat o situație mai dificilă în ce privește organizarea, baza materială, moștenită de la cele cinci foste regiuni administrative între care fusese împărțit. Ritmurile nu erau cele dorite, uneori nici cele planificate. Bărbătesc era efortul de a depăși asemenea greutăți. Înving cei harnici și temerari. Noile uzine și-au deschis, rînd pe rînd, porțile, primind pe „cei plecați de la coarnele plugului". Plecați, nu fugiți. Plecați cu bună știință, după un plan al lor, după o ambiție a lor, spre un viitor care se arată sigur, ușor de apropiat. I-am întîlnit la Alba Iulia, la Blaj, la Aiud, la Cugir, învățînd meseriile alese, cele de care avea nevoie județul. I-am regăsit mai apoi oameni în toată firea, deja așezați pe noul lor drum, împlinind noul lor destin. Au întemeiat familii, s-au mutat în case noi, își cresc copiii cu grijă. Noile detașamente muncitorești ale Albei, cu tot aburul romantic pe care-l degajă rămîn în fapt bărbații și femeile prin care, din generație în generație, industria se integrează în profilul județului. Așa cum dăinuie faptele bărbaților înaintași va rămîne și crezul lor în forța civilizatoare a industriei. Alba a devenit un județ preponderent industrial, iar orașele, blîndele așezări transilvane de altădată, s-au transformat în puternice centre industriale. Ce ar însemna, bunăoară, astăzi, Alba Iulia fără întreprinderea mecanică, fără cea de utilaje, fără cea de covoare, fără cea de porțelan, fără cea de produse refractare ca să le numim doar pe cele mai noi și mai importante ? Nici vechile imagini — vechi doar de două decenii — păstrate în arhive, nu ne-ar ajuta să răspundem. Nici fugarele amintiri.

DIN INIMĂ, SPRE MÎINE

Odată cu industrializarea, cu schimbarea meseriilor, se modifică direct viața oamenilor. Se primesc în primul rînd orașele și comunele, din cerințe izvorîte din exigențele etapelor de dezvoltare dar și datorită forței economice tot mai mari de care dispun. Cum arăta Alba Iulia, ca să revenim din altă perspectivă la o întrebare de mai sus, fără noile ei embleme edilitar-urbanistice, fără marele cartier Platoul Romanilor, fără Magazinul universal Unirea, și zona adiacentă care se integrează viitorului centru, acum în construcție. Anual, Alba Iulia primește sute de mii de oaspeți. Afluența lor crește acum în preajma zilei de 1 Decembrie. Pot fi și ei martori ai schimbărilor care au loc. Am vorbit de Alba Iulia. Dar Blajul, Sebeșul, Cugirul, Cîmpeniul, Abrudul, Zlatna, Ocna Mureș, Aiudul ? Dar Baia de Arieș, Teiuș, care nu au încă dar pot avea oricînd statutul de centru urban ? În acest cincinal, printr-o îmbucurătoare coincidență se află în diferite stadii de lucru zonele centrale ale celor nouă orașe ale județului. Se construiește modern și diversificat, durabil. Se înalță blocuri de locuințe și obiective social-culturale care vor rămîne repere ale acestor frumoși ani. Se lucrează cu grijă pentru că, orice s-ar spune, obișnuința localnicilor de a se mîndri cu centrul așezării lor nu a dispărut. Pentru că centrele orașelor Albei sînt concepute și se realizează la alte dimensiuni. Și blocuri, și magazine și flori, și zone verzi dar și ochii limpezi ai oamenilor mulțumiți de munca lor, de viața lor. Adică rostul acestor mari schimbări care devin, odată cu oamenii, istorie și durată.

Ștefan Dinică

Noul, la el acasă

În urmă cu aproape un sfert de veac pe harta economică a României, în inima cîmpiei Bărăganului, se afla un semn convențional care atesta unul din orașele cu 10 000 de locuitori și care purta drept nume — SLOBOZIA VECHE. Oraș Slobozia Veche de atunci era doar cu numele și pe hartă. Ce era cu adevărat ? Un tîrg cu o singură stradă — Matei Basarab — ce pornea din apropierea gării și se termina în vecinătatea unui pod ruginit, scos de mult la „pensie", ce traversa apa Ialomiței. Avea această stradă cîteva petice de trotuar și partea carosabilă plină de hîrtoape, pe care roțile oricărui vehicul aflat în trecere își blestemau soarta.

De o parte și de alta, case mărunte, rebegite parcă, cu streșinile — frunți pornite spre pămînt, cu ferestre de se acopereau cu podul palmei și uși pe care bărbații mai înalți intrau încovoiați.

Așa am găsit și eu Slobozia Veche în februarie 1968, cînd am venit copleșit de o mie de gînduri pornite din propriile mele întrebări. Cînd am coborît din tren am fost întîmpinat de un ins ce mă îndemna să cumpăr gogoși înfuriate. Cine le enervase n-am fost curios să aflu niciodată. Gara avea o firmă cu vopseaua scorojită de vreme, cu litere decolorate pe care scria „SLOBOZIA VECHE". Totul în această stație părea nu numai vechi, dar și părăginit. Casele din jur puteau constitui decorul unui film cu piticul Barbăcot. Din gară pînă în centru, centrul de atunci unde acum a rămas doar stadionul, am mers cu un autobuz pe care aripile de tablă abia se țineau și zăngăneau întruna A oprit în afara celor două stații de încă trei ori. Prima dată pentru o fată drăguță în fața unei cofetării, apoi pentru unul cu care șoferul a vorbit despre Rapid, iar cu 100 de metri înaintea primăriei, unde trebuia să cobor, pentru un cetățean care s-a despărțit de conducătorul auto cu „Să trăiești, nașule". Șoferul îi cunoștea pe toți. Străini erau doar cei cîțiva veniți cu județul. Avea atunci Slobozia trei autobuze, dar în fiecare zi unul era defect.

★

Ce este astăzi Slobozia se cunoaște. În două decenii, care și-au dovedit din plin forța incomparabil mai puternică ca a celor aproape patru secole de atestare documentară, populația a crescut de cinci ori ; producția anului 1965 se realizează acum în mai puțin de o zi. Din trei locuitori unul învață și majoritatea copiilor nu au bunici. De ce ? Părinții lor s-au stabilit aici în ultimele două decenii, cînd erau foarte tineri.

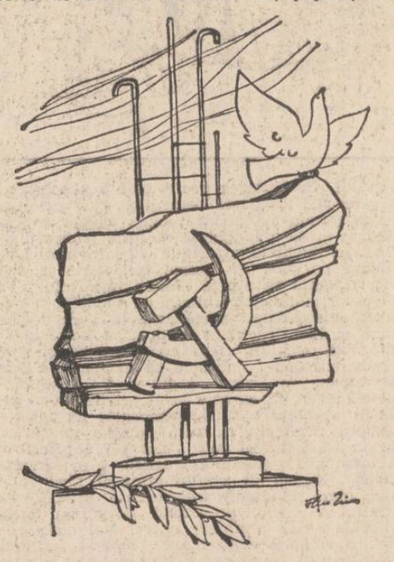

De la Slobozia Veche la municipiul de astăzi este un drum, mai bine zis un zbor, fiindcă diferențele între ce a fost și ce este sînt cu adevărat ca de la cer la pămînt. Un zbor, dar și o istorie. O istorie scrisă cu litera muncii, a efortului în care oamenii au știut să depășească încercările, să creadă în viitor. Slobozia este și ea un argument al marilor prefaceri deschise de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de trezire la viață a locurilor și oamenilor.

Cum se prezenta acum două decenii vechiul tîrg, mulți dintre locuitorii săi, ne referim în special la cei tineri, nu știu. Dacă am putea să-l readucem printre noi pe nenea Virgil Sacagiul, el ar căuta în zadar casele vechilor săi abonați. N-ar mai găsi drumurile știute și străbătute de el de sute și mii de ori de la malurile Ialomiței pînă la fiecare poartă. Ar crede că visează, tocmai el, care pînă în 1956 căra apa cu sacaua și lăsa la fiecare casă cîte o găleată plină, pe care gospodinele o limpezeau cu un pumn de mălai. Despre canalizare, trotuare, bulevarde și celelalte atribute ale orașului nici nu putea fi vorba.

Municipiul de astăzi — cele 16 mii de apartamente, bulevarde și autostrăzi, cu magazine moderne și hoteluri, cu centre de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" și cinematografe, care au la temelie nu numai oțel și beton, dar și tot ce are socialismul mai trainic și de preț, forța de a schimba oamenii și locurile. Totul în Slobozia de astăzi constituie un argument. Un argument de netăgăduit pe care îl vezi cu propriii ochi și care, oricît ar fi unii de rău intenționați, nu-l pot clinti și combate, Slobozia, care a avut o singură stradă, are astăzi bulevarde. Bulevarde cu nume luate din istorie și din contemporaneitate. Bulevardul „Unirii" — bulevardul pe care în fiecare an în-

Mihai Vișoiu

Continuare în pag. a 7-a

teatru

Personaje simbol

● Dramaturgia ultimelor decenii a constituit, prin cîteva piese de referință în orice istorie a teatrului contemporan, un portret cu trăsături ideale de totală frumusețe sufletească și morală. Este un personaj cu corespondențe generoase în literatura întregii lumi, este eroul, dăruitul dintotdeauna, fără precupețire, simbolul. Predestinat să poarte singur pe umerii săi soarta și neliniștea tuturor, renunțînd de la sine, unicul investit cu puterea și durerea universului întreg, personajul are rădăcini mitologice. Urcînd prin milenii de literatură universală, nealterat, spre noi, primește, secol după secol, altă și altă înfățișare, conformă cu idealul fiecărei epoci în parte. Modele de izbăvitori precum Enkidu, Prometeu, Roland, Făt-Frumos, Don Quijote, Ioana d'Arc, Eulenspiegel, Bălcescu, fie ele legendare sau reperabile istoric, sînt întruchipate (în literatura română de după al cincilea deceniu al secolului nostru atît de politic) de figura *comunistului*. Așezați de obicei la marginea dintre lumi, în ani frămîntați de război și prefaceri, împinși de credința și misiunea lor sublimă în cea mai dramatică suferință de forțe întunecate, fascismul, comuniștii anilor de ilegalitate și revoluție, luptînd pînă la sacrificiul suprem pentru un bine universal, sînt, rămîn un simbol etern.

Cel mai viabil din punct de vedere literar, dar și prin mesajul profund, de umanitate indestructibilă, este personajul Maria din *Piticul din grădina de vară*, tînără ilegalistă condamnată la moarte, cu execuția amînată pînă în clipa în care va naște (un alt simbol al continuității). Maria reprezintă mult mai mult decît un destin politic, iar tragedia ei depășește generos clipa istorică, făcînd-o conjuncturală. Una din cele mai valoroase piese ale teatrului nostru — și am scris aceasta încă în momentul premierei televizate în anul 1971 — *Piticul...* are valențe de universalitate.

Mai apoi, situate în anii noștri și devenite contemporanele noastre, personajele simbol despre care vorbim își vor păstra sufletul eroic într-un context desigur mai puțin tragic. *Puterea și adevărul* de Titus Popovici mi se pare cea mai realizată lucrare, iar drama celor trei activiști de partid, puși în conflict de credința în drumuri diferite spre același scop înalt, demonstrează înțelegerea profundă a unui raport complicat între fragilitatea naturii umane și depărtarea inaccesibilă a ideii. Pe aceeași linie, a creării unor personaje idealizate, înaintează și Horia Lovinescu, Paul Everac, Dinu Săraru, Tudor Popescu (în *Lunga poveste de dragoste*). Eroii pieselor lor urcă în virstă cu credințele anilor revoluționari de tinerețe spre o clipă de încercare a maturității, cînd vor birui orice îndoială în pofida dezagregării idealurilor și a singurătății. Tînăra femeie din *Matca* de Marin Sorescu, aidoma Mariei, din *Piticul...*, naște în apropierea cumplită a morții, înălțîndu-și pruncul spre soare, spre viață și lumină. Un concept de idealitate formulează și Paul Cornel Chitic *(Miriiala)*, Adrian Dohotaru *(Insomnie)*, Nicolae Mateescu *(Regina balului)*, Mihai Ispirescu *(Într-o dimineață)*, aducînd în scenă cele mai tinere generații purtătoare ale unor mesaje umaniste durabile, dincolo de vicisitudini, stări, nesiguranță.

Deopotrivă integrat în contingent și universal, acest portret-simbol, de largă respirație umanistă, va avea argumente de dăinuire în întreaga cultură a lumii. De aceea, nu poate fi întîmplător faptul că toți dramaturgii sus enumerați sînt de acum certitudini valorice ale vieții noastre teatrale. Și mă gîndesc că Aurel Baranga, Teodor Mazilu și Ion Băieșu sînt, desigur, membrii aceleiași confrerii ideatice.

Radu Anton Roman

film

Prezent și viitor

● Rămîne un adevăr incontestabil faptul că marile valori spirituale ale poporului român au fost generate de universul dăinuirii sale, de profunzimile existenței și conștiinței conjugate cu idealurile peren reflectate în împlinirile prezentului, în perspectivele viitorului.

Strategia complexă a dezvoltării celei mai populare arte, arta filmului, este strîns legată de climatul uman superior inaugurat de istoricul Congres al IX-lea al partidului, eveniment de răscruce în viața societății românești, mărturie a unui nou început de istorie, ce a circumscris teoretizarea și realizarea practică a promovării valorilor socialiste drept principala garanție a edificării unui viitor de pace și prosperitate, de căldură și altitudine umană.

Continuitatea necesității conservării și afirmării acestor valori a fost cu pregnanță formulată atît în documentele Congresului al XIV-lea al partidului, cît și în recenta Expunere a tovarășului **Nicolae Ceaușescu** cu privire la problemele socialismului, ale activității ideologice, politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România, strălucit program de acțiune revoluționară, care adresează creatorilor de frumos inspirata chemare „... trebuie să se bea apă din izvoarele limpezi ce izvorăsc din pămîntul strămoșesc, să se bea apă vie dătătoare de viață din glia română".

Istoria ca izvor de inspirație, ca premisă a idealurilor proiectate în viitor, ca element formativ al omului nou a fost sursa generoasă a unor opere cinematografice cu larg ecou în inima și mintea spectatorilor unor pelicule ca : **Burebista, Dacii, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Buzduganul cu trei peceți, Alexandru Lăpușneanu, Tudor, Munții în flăcări, Pentru patrie, Ecaterina Teodoroiu, Ziua Z, Răsună valea, Puterea și adevărul, Clipa, Miracolul** și multe altele.

Aceste titluri și multe altele inspirate din prezentul atît de bogat în bătăliile pentru mai frumos și mai bine, pentru diversitatea modalităților de realizare și împlinire a experienței umane reprezintă ecoul de conștiință artistică al cineaștilor angajați în făurirea epopeii naționale în deplină concertare cu promovarea valorilor devenite axiomatice din care nu lipsesc umanismul revoluționar, materializat în forța de seducție a exemplarității personajului contemporan — profilat în diversitate și multilateralitate, fapt ce exclude schema, superficialitatea univocului, revitalizarea valorilor tradiționale — axată pe interpretarea originală, diversificată stilistic cu rezonanțe profunde în sensibilitatea contemporanilor a marilor valori literare clasice sau din prezent.

Densitatea și profunzimea psihologică a personajelor, natura aspirațiilor relevant acordate la idealurile colective, evantaiul larg al conflictelor cu o miză formativă din ce în ce mai accentuată sînt cîteva dintre atributele operelor majore ale cinematografiei românești, deplin și organic integrată într-o politică a culturii dedicată omului de astăzi, generațiilor viitoare.

Modelatoare de conștiințe, stimulatoare ale educației patriotice, operele cineaștilor noștri nu pot fi concepute în afara unui firesc, necesar și imperativ efort ce vizează valoarea artistică superioară, cota de substanță ideatică esențială pentru ecoul operei în rîndul receptorilor, împlinirea coerentă și unitară a unui program estetic amplu conturat în documentele de partid.

Dacă temele și personajele fundamentale ale istoriei patriei, departe de a fi epuizate, așteaptă inspirați creatori pentru împlinirea epopeii naționale, nu este mai puțin adevărat că și temele prezentului, eroii zilelor noastre, cei ce scriu noile capitole ale istoriei, se află în centrul preocupărilor cineaștilor, concentrați întru diversificarea paletei de genuri și stiluri pentru a marca date reper în filmografii regizorale sau interpretative.

Călin Stănculescu

18 NOIEMBRIE 1989
L4

EPOCA MARILOR ÎMPLINIRI

Constructori ai magistralelor socialismului

– fapte – mărturii – voințe –

SĂ NE REAMINTIM...

S-au împlinit, iată, cinci ani de cînd Canalul Dunăre-Marea Neagră este o realitate vie, concretă, palpabilă. O izbîndă ale cărei idee, dorință, preocupare au existat cu secole în urmă, fascinînd încă din zorii istoriei poporului român. Un vis milenar — transformat însă în realitate în anii socialismului, devenit posibil ca urmare a amplei perspective revoluționare deschise peste țară și oamenii ei de către Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a adus la cîrma destinelor naționale pe tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ce înseamnă, astăzi, Canalul Dunăre-Marea Neagră — îndeobște, se știe. S-ar cuveni, poate, reamintit că noul drum de apă al României se constituie într-o înaltă dovadă a afirmării științei și tehnicii românești, a resurselor și posibilităților de care dispune economia noastră socialistă. Și se cuvine subliniat încă o dată acest adevăr, cu atît mai mult, cu cît un alt de netăgăduit adevăr atestă că monumentala construcție românească a fost realizată într-o vreme cînd în întreaga lume s-au resimțit puternic efectele recesiunii economice.

Dimensiunea acestui uriaș efort constructiv (unic în țară și rar la nivel mondial) este dată fie și numai de cele 300 de milioane de metri cubi de pămînt și rocă excavați — cu 25 de milioane mai mult decît la Canalul Suez (executat în 10 ani) și cu 140 de milioane mai mult decît la Canalul Panama (executat în 29 de ani). Un expert englez al Băncii Mondiale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.I.R.D.), care a vizitat șantierul Canalului, declara : „Vă invidiez. Nu numai că n-am avut ocazia să lucrez, ca specialist în construcții, la o astfel de lucrare, dar nici măcar nu mi-a fost dat să văd alta asemănătoare". Un ziarist de la „Reuter Agency" numea Canalul, cu admirație, drept „unul din cele mai mari proiecte de construcții civile din lume". De altfel, după exigentele norme în vigoare ale Organizației Națiunilor Unite, Canalul Dunăre-Marea Neagră se înscrie, prin amploare și dificultate, în cea mai înaltă clasă, a VI-a.

Pentru realizarea Canalului au fost turnate milioane de metri cubi de betoane, s-au executat zeci de kilometri de ziduri de sprijin, alte milioane de metri pătrați de protecții de maluri. Au fost încorporate zeci de mii de tone de tabliere metalice și echipamente hidromecanice. S-au construit trei porturi interioare — la Cernavodă, Medgidia și Basarabi — și se află în extindere portul maritim Constanța Sud, care va ajunge unul din cele mai mari din Europa și din lume. Cele două ecluze, de la Cernavodă și Agigea, se constituie în autentice premiere naționale — și nu doar naționale.

Odată cu intrarea în funcțiune și a variantei Poarta Albă — Midia — Năvodari, însetata Dobroge este irigată, asigurînd recolte record.

Nu este lipsit de interes — și importanță — de consemnat și faptul că, pe traseul Canalului, săpăturile au scos la iveală diferite obiecte ce dovedesc — de-a lungul a peste 120 000 de ani de istorie — înainte de orice, originea, unitatea și continuitatea românească pe pămîntul Dobrogei.

ACȚIONÎND ÎN SPIRIT REVOLUȚIONAR

Cu siguranță, această epocală construcție n-a fost o întreprindere ușoară, lipsită de riscuri și dificultăți. Este însă știut : cine nu-și asumă greul, cine nu-și asumă, cu luciditate și putere, riscul — acela nu învinge. Sînt revelatoare, în acest sens, cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Realizarea Canalului a cerut o muncă intensă, de multe ori grea, eroică — aș putea spune. Dar trebuie să menționez, cu multă satisfacție, că toți cei care au lucrat la realizarea lui și-au îndeplinit cu cinste misiunea încredințată de partid, de statul nostru socialist, de popor. Ei au demonstrat că, acționînd în spirit revoluționar, sub conducerea Partidului Comunist Român, oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, pot învinge orice greutăți și pot să dureze cele mai îndrăznețe visuri ale poporului nostru, ale înaintașilor noștri".

În legătură cu acest efort eroic, revoluționar, reținem mărturiile citorva oameni — cunoscuți pe amplul traseu al neodihnei creatoare — reconfirmate în aceste zile prin crezul și faptele lor de la noile locuri de muncă.

Inginerul Mihai Margine : „Am lucrat la construcția ecluzei de la Cernavodă, iar într-o perioadă am răspuns de realizarea acestei lucrări de autentică artă tehnică. Țin să mărturisesc că ne-am bucurat totdeauna de sprijinul, îndemnurile, prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, exemplul domniei sale luminîndu-ne permanent munca și gîndul".

Colonelul inginer Constantin Vână, Erou al Muncii Socialiste : „Alături de întregul popor, și noi, militarii, ne-am adus contribuția noastră de muncă și conștiință, făcînd din această izbîndă un prilej de afirmare puternică a dragostei pentru patria socialistă, a devotamentului față de popor, față de partid, de secretarul său general, comandantul nostru suprem, tovarășul Nicolae Ceaușescu".

Inginerul Radu Zabulică : „Indicațiile și îndemnurile secretarului general al partidului,

tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-au ajutat să învingem toate greutățile, să depășim orice obstacol. Totodată, îi sîntem profund recunoscători conducătorului partidului și statului nostru pentru faptul că a mobilizat întreaga economie la înfăptuirea în cele mai bune condiții a lucrărilor, antrenînd resursele materiale și umane indispensabile finalizării ei și făcînd astfel, din această construcție, o cauză o întregului popor, o dovadă strălucită a geniului creator românesc".

În Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostită la inaugurarea Canalului, această valoroasă idee, această semnificativă realitate este exprimată, cuprinzător și sugestiv, astfel : „Realizarea Canalului a necesitat sume și materiale uriașe, a necesitat o mobilizare generală a resurselor economiei naționale, a forței poporului nostru. Putem afirma, fără nici o teamă de a greși, că această măreață realizare — Canalul Dunăre-Marea Neagră — constituie, de fapt, opera întregului nostru popor care a susținut și a făcut totul pentru a asigura realizarea cu succes a Canalului".

URMÎND NEABĂTUT CONDUCĂTORUL

Apreciind că în anii construcției socialiste s-au înfăptuit multe transformări revoluționare, că au apărut orașe noi, mari platforme industriale, tovarășul Nicolae Ceaușescu făcea observația de înaltă valoare și profundă semnificație că nici una din realizările de pînă acum nu egalează această măreață izbîndă — care este Canalul Dunăre-Marea Neagră — și care constituie un simbol al forței și spiritului revoluționar al poporului nostru. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu evidențiа : „Întreaga activitate, desfășurată în acești ani de zecile de mii de muncitori, de ostași, de tineri, de specialiști a constituit, în același timp, o înaltă școală de educație revoluționară, patriotică, de formare a omului nou, de educație comunistă, de ridicare a noi și noi oameni ai muncii cu o înaltă calificare, dar și cu o înaltă conștiință revoluționară, hotărîți să înfăptuiască neabătut politica internă și externă a partidului".

Iată concretizat acest adevăr, acest deziderat, în însăși personalitatea celor ce-au depus mărturie în acest reportaj, întîlniți azi pe traseul de efort și creație al viitorului Canal București-Dunăre.

Inginerul Mihai Margine : „Lucrez la nodul hidrotehnic Gostinari, în calitate de inginer-șef al unei Antreprize. Transpunem azi în faptă o parte din hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului, din proiectul Programului-Directivă al celui de-al XIV-lea Congres. Este o mîndrie pentru noi, constructorii, să facem aceasta — după ce am izbîndit între Dunăre și Mare — ambele obiective izvorîte din inteligența și voința secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Constituie, aceasta, un argument suprem al voinței noastre de a-l avea, în continuare, în fruntea partidului și statului, pe cel mai iubit, mai cutezător și vizionar fiu al poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu".

Colonelul inginer Constantin Vână — cel care, pentru curajul, hărnicia și competența dovedite la construcția Transfăgărășanului, a primit din mîna președintelui țării înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste : „Am citit cu interes deosebit proiectul Programului-Directivă pentru cel de-al XIV-lea Congres al partidului și am încercat un sentiment de adîncă satisfacție și mîndrie față de obiectivele înscrise cu claritate, cu răspundere, privind destinele României socialiste pe o perioadă ce va coincide cu noi și mărețe înfăptuiri în toate domeniile de activitate. Proiectul Programului-Directivă prefigurează cu limpezime jaloanele de perspectivă, ce vor constitui puntea de trecere către societatea comunistă de mîine. Pentru ca drumul nostru să fie încununat cu deplin succes, noi, constructorii, militari și civili, susținem cu toată energia, cu toată căldura reinvestirea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu, convinși, deopotrivă cu întregul popor, că făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerea la construcția comunismului în România au în personalitatea de excepție a conducătorului partidului și statului nostru certitudinile majore ale materializării lor cu succes".

Inginerul Radu Zabulică, directorul Întreprinderii Antrepriză Canal Dunăre-București : „Prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe toate șantierele noului Canal, întîlnirile cu făuritorii acestui nou obiectiv au de fiecare dată darul să ne insufle tuturor o puternică încredere în forțele proprii, în capacitatea de creație românească, precum și răspunderea comunistă, elanul revoluționar necesar realizării exemplare a acestui nou obiectiv. Iată de ce și noi, constructorii Canalului București-Dunăre, în rînd cu întreaga țară, cu întregul popor, susținem reînvestirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, la cel de-al XIV-lea Forum al comuniștilor români, în funcția supremă de secretar general al partidului".

Ion Andreiță

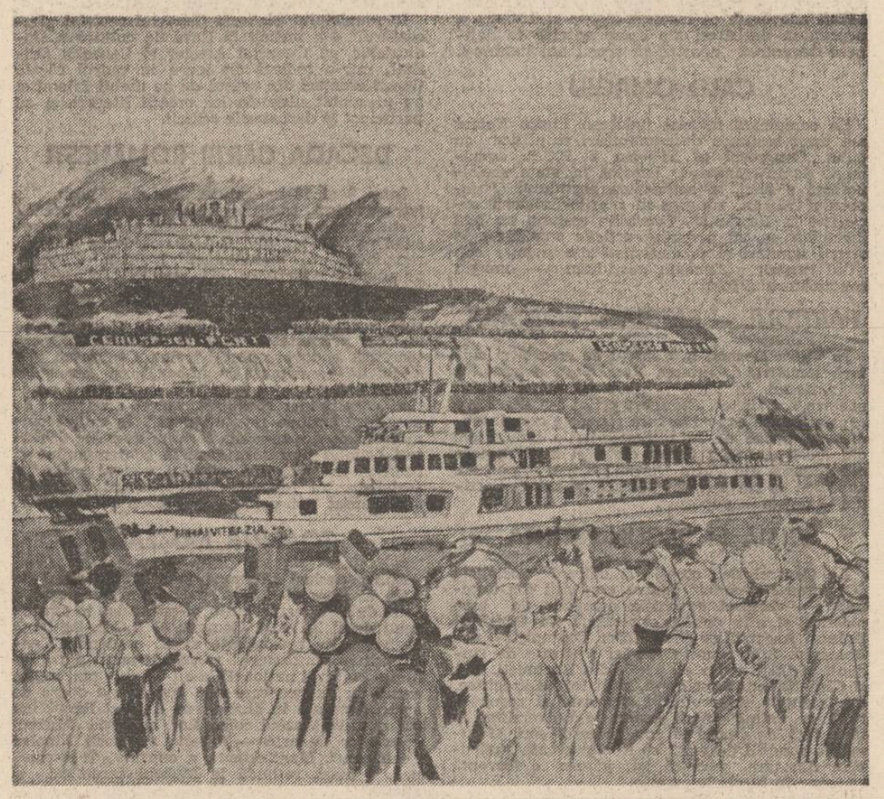

„Inaugurarea Canalului Dunăre–Marea Neagră" – Tablou de Ion Bițan

Partid

Partid al cuceririlor supreme,
al bucuriei de-a avea un drum,
mi-e sufletul, lukina lui, precum
polenul în pistil. Iar în poeme,

se prelungește griul, își revarsă
toată puterea, frăgezimea, dorul
ochii mei blinzi. Partid ești însuși zborul
ființei mele, dragostea de-acasă,

întemeierea unei strategii
cu sinele-mi și împlinirea pură
a simburelui izvorînd făptură,
Nemuritor ai fost și-așa vei fi,

partid al cuceririlor vitale,
partid al unor vaste ctitorii,
și-am învățat aceasta de copil :
sînt unice victoriile tale !

Ca un destin

Iubirea aprinsă ca un trandafir
în palmele țăranilor, asprite
de coacerea piinii, de culesul
merelor.

Iubirea ca un destin, în plinătatea
ființei, cu nume de plantă,
de arbore, de viețuitoare, o nouă limbă
vorbind.

Iubirea ca un fluviu ce curge în patrie
dinspre trecut spre viitor,
din care hrănim tulpina nestrămutatei
încrederi

în partid, în conducătorul drag,
tovarășul Nicolae Ceaușescu, în noi
înșine, ai acestei patrii fiind, înaintînd
spre Comunism.

Nevoia de idee

Și totuși poemul are nevoie
de o idee
chiar cînd iarba înaintează spre el
tumultuoasă.

Și totuși poemul are nevoie
de o armură
chiar dacă lumina e din ce în ce mai
blîndă.

Și totuși poemul are nevoie de punctul
de vedere al grîului
chiar dacă sinele său trece acum
prin starea de simbure.

Și totuși poemul meu are nevoie
de protecția arheilor
chiar dacă arborii pun întrebări uluitoare
păsărilor din înălțimi.

Și totuși poemul meu are nevoie
de o idee
cum gîndirea limbii române
de patria sa, România.

Lecția de Limba Română

Copii, în Limba Română,
frunzele au formă de cuvînt.
Nervurile lor ca degetele de la mînă
știu să scrie istoria acestui pămînt.

Și Casa are formă de cuvînt,
aerul ei e-atît de pur și-atît de dulce
pe cînd peste strămoși adie blînd
ca o esență libertatea și-i seduce.

Copii, în Limba Română,
sentimentul iubire are în albia lui
bucuria de a fi din cînd în cînd fîntînă
în calea însetatului

drumeț. Și Focul Ființei nu se stinge
niciodată, la flăcările lui unduitoare
prin diafane, nepieritoare atingeri
chipurile voastre dau în floare.

Ion Popescu

În țara adevărului

Te știu, în țară, holdele de grîu
și forțele gîndirii uriașe
și, limpezite, undele din riu
și satele care devin orașe
și ochii trandafirului te știu
și-n codrii cei cărunți, te știe bradul
livada verde,-unde-a fost pustiu
căci tu privești mai sus decît Carpatul...

Privirea ta ca vulturu-și ia zborul
străbate timp și spațiu cu avînt
să fie mult mai roditor ogorul
căci tu, cu-nțelepciune în cuvînt,
îndemni atotcuprinzătoarea minte
să fie-al faptei adevăr plenar
ideea comunismului fierbinte
e-naltul vis revoluționar !

Așa te știe țara, țara toată
așa-i cuprinsă-n comunistul gînd
al tău, mai luminoasă, mai bogată
pe culme, sus, spre viitor urcînd!

Așa te știe însăși viața noastră
care mai demnă azi a devenit
în zborul ei de pasăre măiastră
dintr-un zenit, în zbor, spre alt zenit
punînd sigiliu-nfăptuirii demne
de acest timp revoluționar
cum știe glasul tău să ne îndemne
în țara adevărului plenar !

Chipul patriei

În chipul patriei ca-n bobul de grîu
văd plenitudinea zilei de mîine
văd arcada ramului, orga undei din riu
și sufletul neamului din miezul de piine
Văd ca-n rădăcina unui copac
puterea pămîntului de veacuri, cum suie
pe trunchiul timpului înclinat peste veac
și timpul îl văd prefăcut în statuie
cum alta n-a mai fost nicicînd
dăltuită din adevăruri și frumusețe
ca dintr-un cîntec de privighetoare urcînd
pînă la tinerețea fără de bătrînețe...

Văd dimineața care-și aruncă din zori
săgeata cu vîrful înmuiat în voință
care îmbracă patria în hlamidă de sori
ființă din neasemuita ființă

văd brațul puternic care-i gata să poarte
potirul cu haruri, mirabil, condeiul
bobul de viață cel fără de moarte
pentru tot, pentru toate, temeiul !

Nimeni nu mă va putea smulge
de lîngă chipul patriei niciodată
străluminat din adîncuri de fulger
poate și piatra de granit s-o străbată
și pe unde-a trecut, tot alte chipuri
capătă livada încărcată de flori și de fructe
bărăganele s-au scuturat de nisipuri
dintr-o zare în altă zare se-arcuiesc viaducte...

Și munții, și munții-n poem se transformă
metaforele întemeiază-n cuvînt transparențe
sub arcada poeziei enormă
esențe, numai mirifice esențe !

Nu poate fi certitudine mai categorică
biruit-a flacăra inimii, gîndul
decît această proiecție istorică
din adînc, chipul patriei, din adînc
luminîndu-l !

Ion Potopin

Destin

Născut către-al luminii prag
Stejar cu rădăcini astrale,
Anii ți-au înflorit rotund
Stea a României milenare.

Cum aripe se înalță peste zări
Pacea și clocotul din piine,
Mersul țării vibrează în chemări
Spre răsăritul izvorului de mîine.

Alături de popor în orice clipă
Ne împlinești în crezuri și în faptă,
Zidești doar cutezanță în aripă
Și-n fiecare zi o nouă treaptă.

Anotimp de sărbătoare

Fiecare gînd ni-e călăuză
Cu a zorilor culoare,
Ne-nveșmîntă sărbătoarea zilei
Și limpezimea șoaptei din izvoare ;

Trecem prin veac înnoitori
Cu gîndu-n gîndul țării întrupat,
Privim spre românescul FORUM
Și vrednicia bravului bărbat ;

Sorbim miresme tricolore,
Prezentul cheamă viitor,
Păsim însuflețiți spre-a realege
Al României brav conducător.

Marilena Moldovan

plastică

Valori ale artei monumentale

● Una dintre dimensiunile realității zilelor noastre este monumentalitatea gestului constructiv. Idealurile de temelie ale societății noastre noi sînt legate indisolubil de efortul de edificare, ce angajează energii creatoare plurivalente și vizează obiective de o mare diversitate și amploare. Întregul proces de revoluționare și modernizare a structurilor economice și sociale ale țării s-a reflectat, cum era și firesc, într-o dinamică evoluție a manifestărilor spiritului, componentă a existenței noastre sociale ce a cunoscut în ultimii ani mutații spectaculoase. În orizontul artelor vizuale s-a impus o conștiință artistică mai decis racordată la impulsurile evenimentelor contemporaneității și mai sensibilă la semnificațiile fenomenelor care confruntă umanitatea. Funcția civilizatoare a actului creator în expresia lui artistică, și plastică îndeosebi, este astăzi evidentă și definește în bună parte civismul atitudinii creatorului de valori, om al cetății deplin implicat în viața colectivității căreia îi aparține și pe care o reprezintă. Sîntem martorii, așadar, ai modelării și afirmării unei conștiințe artistice militante, active, ce nu se rezumă doar la înregistrarea pasivă a evenimentelor pe care le traversează, la inventarierea formală a reperelor — istorice, politice, materiale — ale unei realități aflată în permanentă prefacere.

Monumentalitatea operei constructive ce o desfășoară astăzi poporul român sub conducerea clarvăzătoare a partidului său comunist se regăsește în operele artiștilor contemporani nu ca o ilustrare grandilocventă a datelor realului, nici prin reproducerea idilică sau fetișizantă a unor obiecte-concept, ci prin asumarea conștientă a întregii ambianțe constructive ce animă ființa și spiritul acestor locuri. Sînt concentrate în materia plastică simbolurile care dau specificul acestei epoci de adînci mutații revoluționare, monumentalismul fiind un atribut al viziunii asupra realității și mai puțin un mijloc de reflectare a ei. Iată de ce majoritatea lucrărilor care au fost concepute în anii din urmă sînt caracterizate, mai presus de toate, de suflul autenticului epos civic și patriotic, fie că am luat în considerare marile compoziții plastice — mozaicuri, tapiserii, reliefuri — sau numai portretistica, ce-și propune constituirea în timp a unei veritabile galerii de destine eroice, care au marcat civilizația acestor pămînturi prin constanța și fermitatea cu care au promovat în conștiința lumii idealurile cele mai nobile de pace, libertate, independență și înțelegere între oameni pe baza egalității și respectului reciproc. Sînt, în fond, idealurile dăinuirii noastre prin vreme, substanța însăși a istoriei noastre.

Un asemenea nivel de înțelegere a sensurilor ce străbat realitatea noastră socialistă alimentează și opera numeroșilor artiști contemporani, care au durat în agorele țării, în special după Congresul al IX-lea al partidului, care a descătușat energiile creatoare ale întregului popor pe calea înfăptuirii unei societăți noi, moderne și dinamice, simbolurile demne ale civilizației socialiste ce ne-am propus să o făurim pe pămîntul României. Și ele fac astăzi parte integrantă din spiritualitatea acestor locuri reliefînd în spațiu și timp imaginea sublimată a omului și a faptelor sale, care au dat un curs inconfundabil istoriei și realității în care trăim. În sens pur plastic, compozițiile alegorice sînt dominante, acestea fiind mai potrivite materializării unei idei, a unei aspirații, a unui crez. Asemenea alegorii monumentale au întregit personalitatea unor orașe ca Iași, Oradea, Constanța, Botoșani, Focșani, Calafat, Sfîntu Gheorghe, Carei, Baia Mare, Galați, Arad-Păuliș, Tîrgu-Mureș și multe altele. Monumente ale independenței și neatîrnării naționale, monumente ale eroismului constructorilor socialismului, monumente ale încrederii în virtuțile perene ale poporului, depozitarul adevăratelor valori morale, etice, filozofice și culturale.

Corneliu Antim

muzică

Tematica majoră

● Deziderat major al componisticii românești, evocarea marilor momente de istorie națională în pagini sonore de anvergură s-a concretizat, în timp, în numeroase lucrări vocal-simfonice sau opere ce conturează, în desfășurarea lor, secvențe-simbol ale luptei pentru neatîrnare, pentru libertate și egalitate, pentru o lume mai bună pe care neamul românesc a visat-o dintotdeauna.

Continuînd generoasa tradiție a compozitorilor înaintași, creatorii contemporani au dat viață, în ultimele decenii, unor valoroase opusuri destinate teatrului liric, abordînd o tematică diversă, cu profunde rezonanțe de suflet și conștiință. Figurile luminoase ale marilor ctitori de țară — Decebal (opera omonimă de Gheorghe Dumitrescu), Ștefan cel Mare („Stejarul din Borzești" de Teodor Bratu și „Apus de soare" de Mansi Barberis), Mihai Viteazu („Noaptea cea mai lungă" de Doru Popovici), Ion Vodă („Ion Vodă cel Viteaz" de Gheorghe Dumitrescu), ale eroilor din popor care, asemeni lui Horea (opera cu același titlu de Nicolae Bretan) și Tudor („Tudor din Vladimiri" de Teodor Bratu) au înflăcărat masele populare conducîndu-le în lupta pentru eliberare socială și națională, jertfindu-se pentru această nobilă cauză cu credința în izbînda vremurilor viitoare, au devenit personaje centrale în opere de aleasă vibrație patriotică. Alături de aceștia, masele reprezintă, permanent, personajul colectiv cu însemnată pondere în economia acțiunii, susținînd și înfăptuind idealurile celor ce s-au aflat în fruntea lor de-a lungul veacurilor.

Un loc aparte îl ocupă operele inspirate din lupta dusă de comuniști în anii grei ai ilegalității, înfruntînd prigoana și temnița, dăruindu-se cu întreaga ființă cauzei pe care o slujesc pînă la sacrificiul suprem — „Dragoste și jertfă" de Cornel Trăilescu, „Dreptul la dragoste" de Teodor Bratu, „Interogatoriul din zori" de Doru Popovici, „Trandafirii Doftanei" de Norbert Petri, „Fata cu garoafe" de Gheorghe Dumitrescu — sînt doar cîteva titluri semnificative în acest sens, compozitorii creionînd personaje puternice, înzestrate cu cele mai alese trăsături morale și sufletești, oameni simpli sau cărturari cu dragoste de țară și de neam, care, asemeni miilor de eroi anonimi ai acelor vremi, au dat dovadă de un înalt patriotism, contribuind prin acțiunile lor la victoria asupra forțelor opresoare, la instaurarea noii orînduiri deschizătoare de nebănuite orizonturi.

Inspirate din documente istorice sau din literatură, apelînd, în general, la melosul de sorginte folclorică — uneori chiar la citatul folcloric — aceste lucrări realizează o adevărată epopee a neamului românesc, în pagini de mare vibrație emoțională, în care dramatismul și lirismul se contopesc dăltuind pentru eternitate monumente închinate măreției și sensibilității cu care natura i-a înzestrat pe cei ce locuiesc aceste meleaguri de baladă, făuritori de istorie pe care compozitorii îi cîntă în sonuri de veche doină românească.

Anca Florea

ÎN CINSTEA MARELUI FORUM

● Întreaga țară aduce, în această toamnă rodnică, prinos curat de inimă și gînd mărețului forum al comuniștilor români. Centrele de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" din județe și din Municipiul București, platformele industriale, bibliotecile, muzeele — își deschid larg porțile pentru a găzdui frumoase manifestări politico-educative și artistice, sărbători adevărate ce însoțesc marea sărbătoare a poporului, dezbateri ale documentelor ce definesc devenirea noastră în acești ani luminoși.

CALD OMAGIU

La complexul muzeal județean Piatra Neamț s-a ținut sesiunea de comunicări științifice cu tema „Congresul al XIV-lea al P.C.R., eveniment de însemnătate istorică în viața social-politică a țării, în activitatea partidului și poporului român, congres al marilor victorii socialiste în România". Lucrările sesiunii au fost încheiate cu un program artistic susținut de artiști amatori și profesioniști din județ, sub titlul generic „Omagiu partidului — omagiu conducătorului iubit".

PARTIDUL — PATRIA — POPORUL

În Vatra Dornei, la Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României", a avut loc simpozionul cu tema „Orizonturi ale devenirii noastre socialiste". Cu acest prilej s-a deschis o cuprinzătoare expoziție care reunește creații tehnico-științifice de la întreprinderile industriale din localitate. La Casa cărții și la Biblioteca orășenească din Vatra Dornei au fost organizate expoziții de carte social-politică pe tema „Partidul — patria — poporul".

STIMĂ ȘI RECUNOȘTINȚĂ

La Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" pentru studenții din Capitală s-a vernisat expoziția omagială de arte plastice și afiș politic organizată de Consiliul Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România. Sînt reunite lucrări realizate de studenți ai institutelor de profil din București, Iași și Cluj-Napoca exprimînd, prin forme specifice, sentimentele de profundă dragoste și recunoștință ce animă tînăra generație universitară a țării față de partid și conducătorul său. Minunatele condiții de viață ce le sînt create studenților din țara noastră își găsesc o ferventă expresie în lucrările expuse.

A CREA ÎN ACTUALITATE

La Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" al Întreprinderii „23 August" din București a avut loc simpozionul pe tema „Responsabilitatea socială a creatorilor", organizat de Muzeul Literaturii Române în colaborare cu revista „Luceafărul". S-au dezbătut, în fața unui numeros public, probleme ale literaturii române contemporane, cei prezenți angajînd un fructuos dialog privind implicarea creației în actualitate, participarea scriitorilor alături de întregul nostru popor la edificarea societății socialiste.

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Cenaclul revistei „Luceafărul" a ținut în toamna aceasta două ședințe comune cu cenacluri din Brăila și Slobozia, unul dintre obiectivele pe care și le propune revista fiind și acela de a atrage energiile creatoare, de a sprijini și îndruma tinerii scriitori la ei acasă. Asemenea întîlniri sînt frecvente iar în unele centre au devenit tradiționale, ele antrenează largi dezbateri și discuții privind rolul și rostul literaturii și artei în anii noștri, necesitatea cunoașterii istoriei, istoriei literare precum și a noii geografii literare a patriei.

La Brăila, dialogul cu tinerii scriitori din municipiu și din județ a avut loc la sediul Cenaclului „Panait Istrati", după care cei prezenți, gazde și oaspeți, au vizitat importante obiective industriale de pe raza municipiului, întreținîndu-se cu oamenii muncii despre specificul activității acestora, susținînd în fața lor recitaluri de poezie, dezbătînd împreună cu ei chestiuni de actualitate privind literatura și arta.

În municipiul Slobozia Cenaclul revistei „Luceafărul" s-a întîlnit la Casa de cultură a sindicatelor cu Cenaclul Artelor și Cenaclul Orizont, într-o ședință de lucru în cadrul căreia tinerii creatori din orașul de pe malul Ialomiței au prezentat ultimele lor creații literare și au participat la dezbaterile criticii.

DECADA CĂRȚII ROMÂNEȘTI

Între 8 și 18 noiembrie, s-a desfășurat, în întreaga țară, tradiționala manifestare „Decada cărții românești", dedicată anul acesta Congresului al XIV-lea al P.C.R. Deschiderea la nivel republican a manifestării a fost marcată miercuri, 8 noiembrie, prin manifestările de la întreprinderea bucureșteană „Autobuzul" și Centrele de creație și cultură socialistă din orașele Bistrița-Năsăud și Vaslui, în cadrul cărora au fost prezentate expuneri pe tema „Opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu — strălucită contribuție la îmbogățirea tezaurului politico-ideologic al partidului, a teoriei și practicii construcției socialiste, măreț program de muncă și acțiune revoluționară". În cadrul manifestărilor din întreaga țară au avut loc dezbateri privind literatura română contemporană și rolul ei în formarea omului nou al societății socialiste, au fost deschise expoziții de carte, s-au lansat noi volume în prezența autorilor.

„TOAMNĂ MUZEALĂ"

Sub genericul „Toamnă muzeală" Muzeul de Artă al Republicii a organizat, în București, o suită de manifestări cultural-științifice în cinstea celui de-al XIV-lea Congres al P.C.R. Pe lîngă dezbateri de specialitate avînd ca temă „Contribuții la cunoașterea și valorificarea patrimoniului cultural național", s-au deschis mai multe expoziții, printre care una cuprinzînd opere de artă restaurate în Muzeul de Artă al Republicii iar alta, la Muzeul colecțiilor, cu tema „Muzeul colecțiilor de artă — ctitorie a Epocii Nicolae Ceaușescu". Manifestarea a cuprins, de asemenea, o masă rotundă la Muzeul ceramicei și sticlei.

RECITALURI DE POEZIE

În numeroase Centre de cultură și educație socialistă de pe întreg cuprinsul țării au loc spectacole dedicate marelui forum al comuniștilor. La Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" al sectorului 1 un astfel de spectacol de poezie patriotică și revoluționară a avut ca generic „Arc peste timp" și s-a bucurat de un frumos succes.

GALELE STUDENȚEȘTI

Timp de două săptămîni s-au desfășurat la Brașov manifestările tradiționale reunite sub genericul „Galele studențești", dedicate anul acesta celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român. Constituindu-se într-o amplă trecere în revistă a potențialului creator studențesc în domeniul activității cultural-educative și tehnico-științifice, galele studențești au găzduit expuneri, simpozioane, mese rotunde, expoziții, spectacole susținute de formațiile laureate ale Festivalului Artei și Creației Studențești — acțiuni menite să ilustreze legătura strînsă între pregătirea de specialitate și cea de cultură generală a tinerelor generații, potențialul ei creator pus în slujba păcii și a progresului uman.

CĂRȚILE — EMBLEMĂ

dacă măsurile unei epoci literare s-ar lua după altitudinea atinsă de științele umaniste conexe, atunci ar insemna, fără nici o îndoială, că trebuie să considerăm perioada ultimului sfert de veac românesc drept cea mai însemnată din întreaga istorie a literaturii române. Mai mult decît oricînd în vremuri anterioare, scriitorului i se propun dinspre istoria generală și aceea a culturii, dinspre muzicologie, etnologie și antropologie esențiale concluzii ce devin certitudini în evoluția către o *adevărată identitate cu sine*, proces ireductibil în acești ani. La drept vorbind, abia acum devin posibile cele mai de seamă sinteze ce s-au elaborat în istoria culturii românești de la Nicolae Iorga încoace, continuînd, de fapt, opera monumentală a celui ce îndrumă încă și va îndruma prin vremuri lucrarea științei istoriografice despre noi înșine. Însă acolo unde înainte erau doar schițe rezultate din defrișări de pionierat, ori proiectări de oarecare amploare reieșite din mari intuiții geniale fără însoțirea documentară trebuitoare, vin acum grandioasele contribuții ce absorb încheieri parțiale numeroase și profunde. Operă colectivă mai mult decît emanație de personalitate, și indiscutabil eroică întrucît biruie anterioare inerții stăruitoare, *noua sinteză românească* ce se află în desfășurare și va fi, de bună seamă, cu neputință de întrerupt — așa cum s-au lăsat culcate la pămînt precedente astfel de încercări lipsite de energia ce o animă pe aceea de azi — există și poate da seamă, în fine, că sîntem o cultură capabilă a sta în fața celor mai înalte dintre culturile umanității fără a ne simți inferiori. Căci într-o lume ce propune universalului *omul național*, consecință a evoluției organice a omenirii, devine posibil a exista, iată, și *omul român*, cu toate ale sale, de la muzicale șerpuiri ale culorilor cucuteniene și pînă la Eminescu, Brâncuși, Enescu. De fapt, esențial este a spune altfel : *se impune ca existînd*, rezultat, deci, al *acestei* istorii — oricît ar fi fost de dramatice — și al *acestui* popor. Noi descoperim că *sîntem cei ce sîntem* și regăsim, în adîncuri de umanitate română, acel strat de universalitate ce există și *trebuie* să existe dacă privirea noastră cercetătoare e îndrumată de acea pace ecumenică prin care popoarele își recunosc, cu reciprocitate, dreptul de a fi. Și ce anume (ori cine anume) ne face a ne afla acest strat ce se evidențiază chiar și celor ce nu-l caută ? Între altele, multe, ne ajută să căpătăm conștiința ființei noastre naționale și *cărțile-emblemă*, cele ce vorbesc lumii despre noi și care — dacă, prin absurd, peste milenii româna se va studia ca limbă moartă precum astăzi latina — vor putea să comunice, dacă nu totul, cel puțin acea parte de esențial despre noi, lamura ce merită să se sustragă din fața timpului ruinător. Aceste cărți-emblemă s-au putut chema, altădată, „Locul românilor în istoria universală" și „Istoria românilor" de Nicolae Iorga, „Getica" de Vasile Pârvan, „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" de G. Călinescu, „Spațiul mioritic" de Lucian Blaga și nimic nu le poate clinti, azi și într-un mîine fără vîrstă, de pe cerul moral românesc unde fixitatea lor suverană este aceea a Stelei Polare ; însă azi se numesc, de pildă, „Musica daco-romana" de Vasile Tomescu, „Etnografia poporului român" de Valer Butură, „Mitologie română" de Romulus Vulcănescu, „Arhitectura românească în context european" de Constantin Joja, „Alethéia" de Anton Dumitriu, „Rostirea filosofică românească" de Constantin Noica, „Spiritualitatea geto-dacilor" de Ion Horațiu Crișan, „Hronicul muzicii românești" de Octavian Lazăr Cosma, „Despre stiluri" de Edgar Papu. Posibile azi și nu ieri, aceasta subînțelege zeci și sute de alte contribuții ce le însoțesc și le produc, însuflețind restaurarea de mîine a ideii naționale, certificatul nostru de identitate într-o lume a tuturor culturilor.

Artur Silvestri

Izvoare perene

Pasionat cercetător al tradițiilor culturale locale, — precum, bunăoară, Ioan Chiș Ster, de la Baia-Mare, Lucian Chișu, de la Brăila sau Gh. Jurma, de la Reșița, — trigu-jianul Ion Mocioi s-a dovedit, în ultimii cincisprezece ani, un „brîncușolog" documentat, riguros, prob. După monografia-documentar **Ansamblul sculptural de la Tg. Jiu** (1971), urmată de culegerea **Mărturii despre Brâncuși** (1975), recenta lucrare, **Estetica operei lui Constantin Brâncuși*)**, încoronează, deopotrivă, o trudă de cercetător și o pasiune verificată în timp. Lucrarea are ca fundament o bibliografie tematică ce tinde a fi exhaustivă și care ocupă un sfert din numărul paginilor. Ea vine cu sistematizări noi, cu analize interesante, cu concluzii și reflecții racordate la o solidă bază documentaristică.

Dinîru început, Ion Mocioi pledează „pentru o estetică brâncușiană", dedusă **explicit** (v. Constantin Zărnescu) din „aforismele" și „textele despre artă" și, desigur, exemplificată în mod genial de întreaga operă a titanului de la Hobița. E vorba de „o concepție estetică unitară", care, între programele avangardiste non-figurative de la începutul secolului **(fovii, cubiștii, futuriștii, abstracționiștii)**, și-au croit un drum propriu spre eternitate. Opera brâncușiană exprimă o filosofie a „naturalității" ca alegorie, simbol, sacralitate sau esențializare. Artistul trăiește bucuria creației (o dăruire euforică) și crede în misiunea terapeutică a artei, în funcțiunea ei cathartică. Substratul hegelian (minus ideea de divinație) al aforismelor despre **frumos**, înțeles ca echilibru, act justițiar, echitate absolută, evidențiază la el un **socratism** de sorginte poporană.

Modernitatea lui Brâncuși este înțeleasă ca **esențializare** transfigurată a obiectului, ca o ilustrare a „formelor pure", chintesențiale ale unor principii și legi universale. **„Infinirea" simbolică** (ca în „Coloana..." sau „Pasărea în văzduh"), **„simplitatea" nobilă** (care e, de fapt, zice Brâncuși, o „complexitate rezolvată"), **„forma-cheie"** (care să rezume ideea și esența fenomenelor), **„naturalitatea", frumosul** și **binele** — toate acestea țin de un coerent cod estetic, mărturisit și verificabil în întreaga creație. Putem adăuga la acestea acea „esențialitate comunicantă" sau acea „raționalizare" (Sidney Geist) ajungînd la formele-simbol, expresivitatea ritmului geometric, simetria și cultul proporțiilor, spațiul, timpul, lumina, gestica geometrizantă și a-narativă — ca modalități de expresie recurentă. Nu am înțeles prea bine ipostazele **apolinicului** (sau demonstrația e incompletă!), nici remarca tranșantă de la p. 56 privind „frumusețea" și „utilitatea" operei : „Maturitatea sa creatoare nu a permis interferențe între asemenea categorii". Ce înseamnă oare plasarea ansamblului sculptural, în 1937, în inima Tîrgu-Jiului și fuziunea lui organică în planul habitatului edilitar ? ! Asta cu atît mai mult cu cît, undeva, autorul vorbește de „trăsăturile" etice (adică valorile etice) ale operelor brâncușiene. „Utilitatea" artei brâncușiene („mărturisită", de fapt) are o substrucție profund etică, de adresă umanitaristă și ea se pune la nivelul unor principii estetice mai generale, necesitînd nuanțări: „Arta nu este o evadare din realitate — zice artistul —, ci o **intrare** în realitatea cea mai adevărată — poate în **singura** realitate valabilă".

Evocarea atinge tonuri vibrante, patetice în „Coordonate locale ale sentimentului estetic" și pune în evidență, destul de comprehensiv, componenta artei populare gorjenești, a înțelepciunii și filosofiei românești, în arta brâncușiană (v. cap. **Național și universal în arta lui Brâncuși**).

Cursivă în idei (în ciuda unei relative fadori expresive), foarte aproape de baza documentară care supraveghează aproape orice paragraf, recenta lucrare semnată de Ion Mocioi este o contribuție originală, de formula sintezei exhaustive, solide, în estetica românească actuală.

Z. Cârlugea

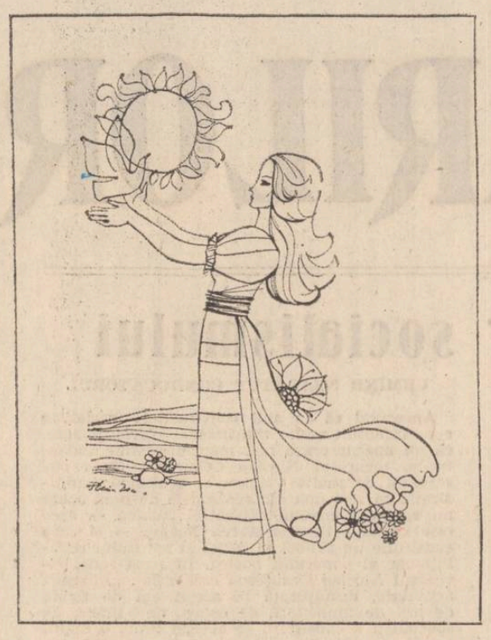

Asemeni unei cărți

asemeni unei cărți frumos deschise
prin care ochiul se-mpletește-n zbor
cărările ne duc mereu spre vise
cum grîu-n pîinea rumenită din cuptor

în tinerețea noastră anii rodniciei
se-adeveresc prin fapta gîndului curat –
lui Nicolae Ceaușescu – simbol al omeniei
îi datorăm destinu-acesta luminat

se-aude cum respiră pămîntul prin eroi
cum crește veșnicia-n patria străbună
Congresul Paisprezece adună iar în noi
toată iubirea care ne-ncununâ

Costel Bunoaica

O inimă, un om, o țară

O inimă, un om, o țară
Ce bate sfînt în tricolor
E Nicolae Ceaușescu
Fiu al acestui demn popor.
Și-a luminat destinu-n para
Luptei de revoluționar
Ca să ne urce pururi țara
Spre-al comunismului hotar.
Pe chipu-i veșnic luminat
De-al căutărilor tumult
Se-nscrie România-n lume
Cu demnitate la cuvînt !
Ca un izvor ce-și poartă unda
Peste cîmpii, păduri de dor
E Nicolae Ceaușescu
Numele brav din tricolor.
Iubit conducător, noi fiii
Acestei țări – miracol blînd
Vă mulțumim pentru destinul
Ce ni l-ați dat pe-acest pămînt.
Măreața vremii epopee
De luptă și de ctitorii
Vă va purta nestins mesajul
O flacără spre veșnicii.
Să ne trăiți – cît brazii-n munții
Carpați purtînd zăpezi pe frunți
Cu-nțelepciune și cu dor
Spre comunism să urce-n zbor
Acest nebiruit popor.

Nicolae Peneș

Marele forum

E-un pisc al cutezanței în zbor neîntrerupt
Spre comunista eră de pace și dreptate,
E-al muncii rod de soare și tumult,
E zborul nostru drept spre libertate !

În frunte ni-i partidul îndemn și mărturie,
Cum cele azi rostite devin realitate,
Spre comunism noi punem o nouă temelie
În amplul zbor, cu visele curate

Ion C. Ștefan

Vrere unanimă

Pentru ca verile să fie veri
și toamnele toamne
în cîmpiile mănoase
pentru ca Luceafărul de zi
și Luceafărul de seară
pe bolta deschisă
pentru noi veșnic să apară,
și pentru munții cu brazi
și pentru izvoarele de azi
ori pentru miinile încordate în muncă
pentru ca timpul nostru veșnic să înalțe
numai Coloane infinite
ce suie spre cer neîngrădite
istoria și prezentul acestui harnic popor
are în frunte un încercat conducător
La al paisprezecelea Congres
răsunâ vrerea unanimă
și ne unește într-un singur glas :
În frunte, Ceaușescu, brav erou
El, ctitor și simbol al timpului cel nou.

Horvath Dezideriu

Urmînd partidul

Cînd spun Partid văd piscuri de lumină
Și vreau să știu, să înțeleg mai mult
Să mă înalț spre fruntea Carpatină,
De unde-n cîntec patria-o-ascult.

Am înțeles întîi și-ntîi în mine
Ca să-l urmez cinstit, neabătut
Că-nțelepciunea zilei care vine,
De la Congresul nouă-a început.

Și dacă azi trăim în omenie,
Ne regăsim în toate cum dorim
Încrezători și demni și cu mîndrie,
Urmăm Eroul păcii și-l iubim.

Cînd spun Partid văd care cu povară
Și tricolorul sus, peste Carpați
Un Om purtînd destinul la o țară
Și noi în urma lui, neînfricați.

Dragoste de țară

Pe mine dacă mă-ntrebați de țară
Mă simt ca pomul tînăr și curat
Ca spicul blînd atins întîia oară,
De palma celui ce l-a semănat.

Pe mine dacă mă-ntrebați de țară,
Presimt în trupul meu un dor arzînd
Parcă aud o limpede vioară,
Din patru zări Carpații cuprinzînd.

Și simt ființa-ntreagă că-mi irumpe
De mă ridic ca vulturul, semeț
Purtînd pe cap cununi și pietre scumpe
Din tot ce are țara mai de preț.

Pe mine dacă mă-ntrebați de țară,
Simt mîna mamei mele c-o sărut
Sub bolta grea de aur milenară
Cînd pragul casei sale l-am trecut.

David Rusu

Patria ca sentiment

Ovzicnire a glasului poetic spre celest sugerează **Glas albastru de stea** (Ed. **Facla** — 1988), titlul acestui volum de poezii semnat de Gheorghe Daragiu ; poezii care se leagă, totuși, de un pămînt al patriei, cîntat cu patetism și stăruință. Teluric și celest îngemănează aici benefic, rotunjind un univers poetic plin de o polivalență a sensurilor. Poate pornind de la celebra imagine blagiană a fîntînii, Daragiu susține în simbolistica fîntînii o posibilă și desigur metaforică legătură a pămîntului cu stelele : „Fîntînile-s durerea noastră / cu apă limpede albastră // fîntînile-s suris de zei / lacrimă în florile de tei // fîntînile sunt doar oftat / pămînt cu stele-amestecat // fîntînile-s durerea noastră / cu apă limpede albastră..." **(De august)**. Chiar patria „suie prin fîntîni" spune poetul, sugerînd imaginea izvorului peren, nepieritor care este țara („și bem din ea și tineri și bătrîni"). Există, apoi, aici o poezie a zborului și a rodirii, fin decantată în versuri scrise atent, cu maximă concentrație : „Cît sens în zbor / și în semințe cîtă-nflorire ! // din întuneric / lumina se naște / încrustăm în ea / chipul nostru / vioară ce arde — / cît zbor în timp / cîtă pace !" **(Metamorfoze)**. În relație cu aceste simboluri se realizează și poezia **Pace** : „Priviți cerul / noi sîntem păsările lui // pentru cine / văile timpului, / pentru cine / bucuria..." Și poezia erotică se poate fixa pe o simbolistică a zborului, prin marcarea unei stări de plutire : „Toate pot să fie o plutire / fă-mi viața plină de iubire / tot aurul din lume ți l-aș da / fă-mi viața / zi de soare / ale tale-s ninsorile / ascunse în izvoare / fă-mi viața / numai plutire / albastră lacrimă albastră stea / imensă stranie și grea" **(Numai plutire)**. Această poezie care vibrează pe coarda sensibilă a erosului este întrefăiată, adesea, de întrebări al căror răspuns devine incert.

Poeziile din volumul **Glas albastru de stea** sînt surprinzător de egale valoric prin cizelare artistică. Nimic retoric ori redundant în versuri, dimpotrivă, imaginea crește armonioasă, în ton optimist, ușor fixat pe o afectivitate a legăturii cu un peisaj preferat : „Vouă vă cînt aceste lucruri / să vedeți cum sună toate-ntîmplările / sub zodia nouii prefaceri a timpului / în care se-ascunde o sevă de jar / și roua luminii din ziua de azi / iată-n grădină cresc orele noi / caii pasc stelele cerului / și-n Cîmpia română / vor să-nflorească cireșii / veniți să vedeți mireasma / chiar dacă ninge pădurea / veniți / vouă vă vorbesc despre noua comoară / ce e un vis — / veniți să cîntăm / clipa aceasta supremă / ce-o trăim către mîine : înflorească cireșii" **(Armindeni)**.

Atunci cînd se invocă sau se reinterpretează mituri, atitudinea lirică se păstrează la o constanță valorică, fiind cuprinsă în structuri poetice atent și curat elaborate : „Nu cred Orpheu / nu cred în riul acela / și nici în altă poveste / că moartea-i scrum uitat / la marginea orei / nu cred în riul acela / noaptea-i smoală / și se cerne iarba de gheață / din fum / ustură ochii / roșcată-i povestea / ce umple cerul / că-i tăinuită și sarea / și drumul / nu cred Orpheu / nu cred în riul acela" **(Riul)**. Dar cele mai multe poezii se încarcă de tensiunea iubirii de țară, exprimată direct, cu sinceritatea gestului natural, fără artificii sau elemente contrafăcute care să altereze directețea atitudinii. Într-o **Inscripție** se descoperă imaginea unei lumi a stabilității și continuității, depozitînd și protejînd, în același timp, un tezaur cultural, ce s-a transmis prin generații („de două mii de ani pe sub pămînt / curg riuri vii scripturile române"). De altfel, metafora riului, sugerînd curgerea prin timp (simbol al permanenței și devenirii) este o altă emblemă a poeziei lui Gheorghe Daragiu (poetul vorbește de „riul Patrie", de „riul iubire"). În același context de interpretare se mai pot cita poeziile **Aici, Horia, Pasărea, Griul, Lor, Carpații, Cununâ patriei, Stemă, Sens, Efigie, Mai, Imn tînăr, Victorie, Vară românească.**

Alexandru Ruja

O temă literară actuală: șantierul

Cele 13 proze scurte din cartea de debut a lui Florin Logreșteanu, **Răspîntia păsărilor** (Ed. Albatros, 1977), capătă, în perspectiva timpului, sensul alegerii drumului firesc spre proza obiectivă, după stagiul nesemnificativ în laboratoarele unor experiențe ale proiecțiilor simbolice. Interesul tînărului scriitor se îndreptă spre cîteva motive ordonatoare ale materiei epice dezvăluind o neobișnuită voință de a face literatură, fapt relevat de convocarea unor elemente deliberat semnificative: dragostea, nonconformismul și incompatibilitatea internă a cuplului. Personajele, aflate la o **răspîntie de destin**, se avîntă pe traiectorii insolite sub semnul ideal al zborului, al aspirației spre înalt, detașîndu-se orgolios de „matcă". Gestul lor, nu o dată contrariant, înseamnă eliberarea de constrîngeri și, concomitent, afirmarea decisă a personalității. În povestirea „Riul, mireasa și luna", Mihai și Ada sînt firi poetice, de o tulburătoare puritate, în strînsă comuniune cu natura. Asemeni lor, băiatul și fata din „Ipostază solară" descoperă iubirea în cadența timpului cosmic. Este vîrsta marilor elanuri, a nevoii frenetice de dăruire, a stării de evanescență. O tînără își imaginează cîmpia ca pe o revărsare fantastică din trupul ei („Harta"). Descoperim aici, în răspîndirea către cele patru puncte cardinale, expresia plenitudinii existenței. Schițele lui Florin Logreșteanu propun probleme morale pe tema devenirii, a conturării unor biografii exemplare. Eroii săi caută aventura, precum învățătorul Valentin („Teama de vulturi") sau tăietorul de lemne Isidor („Cărări de munte") din dorința de a se defini, de a-și fixa caracterul. Un interes aparte merită povestirea „Ciurda", aparținînd realismului magic, în descendența lui Ștefan Bănulescu. Jimon și Mied sînt întruchipări arhetipale ce evoluează într-un timp supus transformărilor, uneori brutale și traumatizante.

Sub înfățișarea discret romantică, de visător pierdut în contemplarea zborului, se ascunde în Florin Logreșteanu un investigator lucid, exact al sufletului și, mai ales, al înțelesurilor surprinzătoare pe care le îmbracă existența.

În aceeași arie problematică, recentul său roman, **Trepte** (Ed. Cartea Românească, 1989), examinează bilanțul unei vieți simple, biografia unui om și a unei familii din zilele noastre. Mihai Pascade, personajul principal, parcurge treptele înțelegerii complexelor mecanisme ale „promovării", în fond, ale devenirii profesionale și umane, ale depășirii crizelor de conștiință prin opțiuni clare. Numit șef al unui șantier hidroenergetic la Vlas, el se dovedește incapabil să se elibereze de constrîngerea unor sentimente obediente nutrite față de directorul Podeanu pe care îl idolatrizează. În același timp, inclinația spre etalarea vanitoasă a calităților personale îl face să cadă în subiectivism. Apare aproape inexplicabilă înverșunarea cu care vede în fostul coleg de școală, Văetiș, principalul vinovat pentru nerealizările înregistrate pe șantier. „Subiectul" romanului, luat în sine, este lipsit de spectaculozitate. Interesează, în primul rînd, p r o c e s u l asumării intelectuale a fiecărui eveniment, analiza pe spații psihologice și ideatice mici relevînd întîmplări pline de tîlc. În cazul lui Pascade, monologul interior cumulează detalii pregnante, activînd straturile memoriei în legătură cu anii adolescenței sau cu experiențele erotice consumate ilicit. De altfel, protagonistul se află într-o situație-limită, fiind pîndit de spectrul singurătății, al eșecului. Părăsit de soție, negăsind decît plictis în legătură cu Crina Roșculeț, izolat în lumea șantierului, Pascade este victima unei erori de optică. Posedă însă tăria morală de a nu se lăsa tîrît pe calea compromisurilor.

Acțiunea avansează prin prezentarea convingătoare a reacțiilor oamenilor implicați în viața tumultuoasă a șantierului, a raporturilor dintre ei, prin evidențierea unor criterii morale ferme, la nivelul umanului autentic. Traiectul lui Pascade cunoaște destule reticențe, ezitări, suspiciuni, esențial rămîne însă faptul că-și păstrează o conștiință curată. **Trepte** ilustrează transgresarea componenței individualiste spre o poziție echilibrată, întreaga existență a eroului aflîndu-se, practic, sub semnul incertitudinii și al pendulării între **solitar și solidar**. Finalul, un veritabil **happy-end**, rezolvă conflictele, lăsîndu-l pe Pascade, alături de tovarășii săi, disponibil unui nou demers cognitiv. Pentru că, în cazul eroilor lui Florin Logreșteanu, a exista înseamnă a afla răspunsuri potrivite unor obsesii structurale.

Discursul epic, compus cu maturitate, dovedește o bună însușire a tehnicii narative: știința introspecției, mărunta aplicată a stilului indirect liber, utilizarea **flash-back**-ului. Limbajul, uneori căutat neologistic, lasă impresia de verbozitate, vocea auctorială punînd în planul secund celelalte instanțe enunțătoare. Ne aflăm în fața unui sistem narativ căruia îi putem reproșa într-o măsură oarecare exprimarea redundantă, însă căruia nu-i putem nega nicidecum fidelitatea față de lumea recreată. E interesant că, în ciuda intenției de a nu-și idealiza eroul, observațiile autorului păstrîndu-se în limitele unui realism documentar, din succesiunea atitor întîmplări profesionale cititorul reține aureola ușor idilică a unui ins pasionat de muncă, pînă la uitarea de sine. Excesul de detaliere, amănunțirea reacțiilor comportamentale diluează epicul, iar urmărirea tensiunilor interioare, a mișcărilor ce se declanșează înlăuntrul personajelor devine fastidioasă.

Talentul indiscutabil al prozatorului are nevoie, spre a se împlini, de abandonarea unui fel încă livresc de a privi viața.

Constantin M. Popa

Spiritul locului

este foarte greu de înțeles, dacă nu imposibil, cum a putut fi trecut sub tăcere un debut atît de substanțial, semnificativ și, mai ales, promițător ca acesta al Monicăi Anton, autoarea unui volum cu 36 de povestiri scrise cu o reală plăcere, farmec și talent, dar și cu dezinvoltura unui spirit matur și experimentat în cele mai bune proze ale sale. Și, ca în atîtea cazuri, autoarea din Blaj desenează cu siguranță un teritoriu distinct, o adevărată „imago mundi", o Pînca arhetipală, în care natura și oamenii se află în relații de nonostilitate, misterul și magicul formează trupul existenței lor de fiecare zi, iar oamenii locului, departe de o viziune idilică și schematizată, se află arși de pasiuni cutremurătoare, paralizați de apropierea morții și a nimicului, trăiesc cu candoare veșnică teamă „de a ne rupe de acasă", cum spune la un moment dat eroina-narratoare în acest remarcabil volum („Sufletul locului", Ed. Eminescu, 1988).

Jocul perspectivelor asumate între persoanele I și a III-a, privirea ageră și avidă de mister a copilului suprapunîndu-se peste cea a maturului asigură o dinamică agitată spațiului narativ creat, precum și o anume detașare și prospețime în descoperirea unei lumi fascinante. Nu ne poate scăpa sensul moral și adînc umanist al acestei lumi, în care se petrec povești de dragoste și război, împliniri și renunțări, suflete pline sau pustiite de singurătăți sfîșietoare. **Moșneag**, unul dintre naratorii vremelnici, evocînd silueta unei fete necunoscute ce l-a salvat de la moarte cu prețul vieții ei, comentează cu gravitate : „numai cu oameni ca ea lumea se primenește și rămîne lume de oameni" („Casa albastră"). Într-o altă parte, „sufletul locului" este tulburat de sinuciderea **Liviei** : moartea anulează liniștea „care stăpînea Pînca", pămînturile sînt panicate de dispariția brutală a unei ființe omenești, ceea ce o face conștientă pe eroina-narratoare de valoarea umană.

Dragostea, temă predilectă a autoarei, este radiografiată în mai toate ipostazele pînă la nuanțe surprinzătoare. În cazul lui Culuța, pentru care „veșnicia lui era clipa", dragostea este oarbă, dimensiunea lui esențială de existență fiind statornicia. În „Sanflora", erosul apare maculat de instincte nereprimate și o morală subumană. În „Porumbița" erosul pătimaș produce victime, unda tragică trecînd dincolo de spațiul povestirii. Aici Goia ucide, pentru că în ziua nunții Laurențiu (nașul) și Valonia (mireasa) nu-și pot stăpîni pasiunile în văzul lumii. Tot în plin „spectacol" se află bătrînul loica care dezvăluie în fața tuturor taina ce-l apăsa de o viață și anume că Viorica (nora) este fructul său din tinerețe. Valentina nu rezistă șocului și moare. Lina-vrăjitoarea se dovedește a-și justifica, cu adevărat, reputația doar prin umanizarea și repunerea în demnitatea masculină a piticului Docolin. Oana-cocoșata, într-una din cele mai frumoase povestiri ale volumului, se stinge în „nebunia" ei dintr-o mare sete de dragoste, neîmplinită niciînd. Sfîrșitul acesteia are poezie și un vibrant fior tragic. Pelaghia are o căsnicie fericită cu Spiridon, întemeiată pe dragoste, pînă în momentul în care aceasta naște pentru a treia oară o fată. În felul acesta își atrage mînia bărbatului care o suduie amarnic, întîia oară, iar Pelaghia scoasă brutal de sub puterea dragostei, fie și pentru puțin timp, se stinge. Cuvîntul are, de această dată, puteri destructive („Fetele lui Spiridon").

Dochița și Armeanca au un destin asemănător. Dochița este căsătorită cu un bărbat bătrîn, urît, rău și încruntat. Salcia, eroina-copil, taurul alb și cîntecul îi sînt singurii aliați. Moartea lui Trifan distruge totul, chiar și echilibrul precar existent („Taurul alb").

Natura este cea de-a doua mare temă a volumului. Echilibrată și armonioasă, adîncă și misterioasă, ea este o prezență tutelară în viața oamenilor, rezonînd sensibil la toate neliniștile, suferințele și patimile lor. Cel mai adesea, chemarea naturii, adevărat loc edenic, devine irezistibilă : „Mă cheamă. Nu pot să nu merg, crede-mă !" („Sorica"). Lumea astfel constituită este una fabuloasă, dincolo de timp și spațiu : „Și totul plutea într-un noian de fum și de praf. De parcă am fi plutit cu arie cu tot între pămînt și cer".

Nostalgia satului și a copilăriei, a purității morale originare, nostalgia întoarcerii într-o lume a poveștilor însoțită de o puternică atracție spre zona misterului, cu priculici și vrăjitoare, năluci și alte apariții demonice (interpretabile și, uneori, interpretate în cheie realistă) constituie tema gravă a cărții, axul central pe care se mișcă întreaga substanță narativă segmentată în episoade, propunînd o aceeași umanitate coerentă și omogenă, credibilă și creditabilă. O lume ce-și anunță sfîrșitul prin moartea Bunei, ce reproșează urmașilor la stingerea ei pămînteacă : „că am trădat pămîntul sfînt al Pîncii și ne-am luat lumea în cap" („Bocet"). Confruntarea decisivă între cele două mentalități o găsim în „Nunta", cea mai întinsă narațiune a volumului, în care Nonu, atras de o altă lume, pribegește, construindu-și un alt statut, pe cînd Pașcu, reprezentantul unei morale tradiționale, cumpără pămînt „că mie îmi place să fiu cineva pe lume și fără pămînt nu ești nimic", înscriindu-se, astfel, într-o cunoscută linie a eroilor din solida proză ardelenească. Floarea, urmașa lui Nonu, îmbătată de aerul impur al vieții de la oraș, superficială și frivolă, optează definitiv pentru noua viață, cu păcatul de moarte de a nu lua cu sine „sufletul locului". În acest sens, povestea lui Filon, ce și-a părăsit casa și mormîntul mamei, rămîne emblematică. Spațiul creat — de această dată — este unul saturat de nostalgii și regrete : „Sufletul oricărui loc — spune acesta — numa omu poate fi".

Fără să trec cu vederea că în cîteva cazuri jocul de perspective narative scapă controlului auctorial, falsificînd perspectiva infantilă („Mătușa Letiția"), nici că o proză ca „Orfeu și Euridice" scapă înțelegerii mele, plecînd chiar de la titlu, Monica Anton este autoarea unui debut matur, interesant din toate punctele de vedere, dovedind un remarcabil talent de povestitoare și ignorînd — cu mult folos — experimentele facile.

Mircea Dinutz

POȘTA REDACȚIEI

fiindcă tot sînt posesorul (pe termen scurt) al unui caiet cu epigrame pe care va trebui să-l restitui, și fiindcă tot a început să plouă, să ne încălzim niței cu o **Atitudine paradoxală** „Pe pompier nu-l înțeleg / Din ce motive, în tot locul, / Cînd îl bîrfește pe coleg / Cu ciudă spune : — Arză-l focul !“ Și alta tot pe teme **„focoase“** : „Din focul marilor iubiri / Ies neatinse multe firi, / Dar la femei, afirmă unii, / Sînt mai periculoși... tăciunii“. Noi sîntem de părere că și la bărbați se întîmplă la fel. Epigramele aparțin lui **Sorin Beiu.**

★

În altă ordine de idei, fiindcă toamna își tremură ultimele culori și mestecenii rămîn goi și neajutorați ca niște mirese părăsite în noaptea nunții, fiindcă „niciodată toamna nu fu mai frumoasă“, vă rog să murmurăm împreună o superbă poezie dedicată Mamei, semnată de poetul și prietenul meu **Viorel T. Sălăgean** : „Maica mea-i în cer / Doarme pe un pat de rădăcini / Mîndră păminteancă printre serafini, / Pletele-i se lasă-n raze peste nori / Ochii ei sînt stele / Mîinile ei, flori, / Trupul e aici și nu e, / E-n pămînt și-n seve, / Sînii ei renasc izvoare / Să-se adape iezii lumii / Ea culege de pe boltă / Luminări de sărbători / Și le-ascunde într-o grotă / Sau într-un culcuș de nori. / Scoate vise dintr-o pernă / Le împrăștie în zori / Iar apoi, ca o suflare, / Piere-n liniștea albastră. / Bate cineva-n fereastră. / Maica mea, pe unde zbori ?“

Ne-am liniștit sufletul și ni l-am luminat. Mulțumim.

★

Deci, rog să nu mai fiu chestionat în legătură cu semnificația cuvîntului **țimiraș.** Nu înseamnă **nimic !** E un cuvînt inventat de mine !

Care va să zică, dragă tinere **Mihai Dor** (frumos nume !), dumneavoastră susțineți că „poezia pătrunde în om prin cele cinci simțuri ca o regină, dar fiecare poteacă nu este asemenea alteia“. Mai susțineți, de asemenea : „În mentalitatea mea au pătruns trei linii directoare, trei motive, odată cu citirea unui articol semnat de **Darie Novăceanu“.** Nu se astimpără prietenul nostru **Darie.** Umblă singur prin **Atelierul** său și vîră la computer visele și producțiile tinerilor poeți. Pe deasupra, le zdruncină și convingerile. Vorbind serios, mai trimiteți poezii fiindcă sînt semne evidente de prospețime.

O scrisoare asemănătoare, puțin mai „intelectualistă“ ne parvine din partea studentei **Angela Mihalcea,** viitoare arhitectă. Sperăm să termine cît mai curînd și să înceapă să proiecteze blocuri solide și cu diferențieri de linie. Să nu confundăm adică blocul V 44 C2 cu V43 O 3 !

Dînsa este laureata unui premiu de renume și ne propune un grupaj de versuri. Din cele trimise n-am reținut pentru **Periscop** nimic. Așteptăm altceva. Un grupaj mai bine selectat.

Corespondentul nostru **Anton Dan D.** din București ne măgulește zicînd că am scris „magistral“ (?) despre nenea **Fănuș Neagu** și, fără nici o legătură, ne roagă să transcriem o „epigramă“ adresată lui **Iulian Neacșu.** I-am fi trimis-o printr-un **țimiraș,** dar deținătorul rubricii **Post restant** e veșnic în deplasare prin te mir ce județ. Astfel că : „Post-restantul a conchis / Și-a mărturisit și-n scris : / „Dumneavoastră și cu noi / E egal cu amîndoi“. Mă rog, așa o fi...

Eu zic să vă țineți de pictură sau de sculptură, iubite **Kölö Filip.**

Păi, dacă ați terminat Artele plastice fiind elevul lui **Marin Gerasim,** de ce vreți să rămîneți repetent la „catedra“ condusă fără o prea înaltă calificare de subsemnatul ? Nu, nu ne-au plăcut poeziile. Deși, ziceți dumneavoastră : „poeziile“ sînt „virgine“ (brrr !) și sînteți „primul“ lor lecturant. De, norocos, și subsemnatul.

Din Ploiești, **Constantin Melolonta** (?), o fi dînsul, o fi dînsa ?, a ajuns la concluzia că revista **Luceafărul** „este o revistă cu adevărat serioasă care își propune să surprindă aspectele fenomenului cultural românesc“. Așa este. Poeziile trimise sînt modeste. Frecventați în continuare cenaclul din localitate și mai reveniți.

Din „orașul salcîmilor“ **Stoica Găgeanu** se prezintă prin intermediul unui răspuns dat în ziua de 24 mai 1986 tot la această rubrică de către poetul **Ion Gheorghe.** Zicea Domnia Sa : „În steaua aceasta cu frate văd un autentic poet“. Și mai tîrziu pe 8 octombrie 1988, poeta **Gabriela Negreanu,** confirma : „Avea dreptate **Ion Gheorghe** să vadă în dv. un poet puternic“. Azi, 18 noiembrie 1989, zic și eu : avem dreptate toți trei !

Puteți rămîne admiratorul subsemnatului, stimate **Emil Achelăriței.**

Deocamdată și eu sînt pe cale de a deveni „admiratorul“ Dv. Astfel că, păsuiți-mă o vreme și, cînd vă veți mai încărca „bateriile“, reveniți.

Iată o scrisoare care merită reprodusă : „Recomand cititorilor un talent absolut autentic : **Ioana Bizineche.** (Pe silabe Bi-zi-ne-che !)

Scrie cu sensibilitate uneori de o frumusețe înspăimîntătoare. (La mănăstire cu voi, membrii ai Secției de poezie ai Asociației scriitorilor din București ! n.n.). Aflăm că la poșta redacției este un scriitor excepțional (oare ?) pre numele său Micea Micu, m-am gîndit că poate e bine să fac un bine, fiindcă poetul care este M.M. sînt sigur că va fi receptiv, trimițîndu-i cîteva din poemele fetei de 19 ani din Slănic Prahova. Cred în talentul ei, cred în poezia ei ! Succes, **Ioana Bizineche** pe drumul sinuos pe care ai pornit ! ! !“ (Chiar așa, cu trei semne de „esclamare“).

Semnează **Dan David,** adresa „cabana cu clopoței“ nr. : Ph 2058, 2117 — **Bertea,** județul **Prahova.** Sigur că e frumos, sigur că **Ioana** este un talent de excepție. Dar, dragă poete **D.D.,** fiindcă ne-ai invitat pe mine și pe **Fănuș** pe la dumneata, cum se ajunge la „cabana cu clopoței“ ? Călare, sau pe jos ?

Un poet nedebutat, (îl vom debuta noi), **Adrian Jiga** din Roman, își termină hazoasa misivă cu următoarele versuri : „cu venerație / și considerație / și cu admirație / și toate cu rație“. Foarte bine, o să vă vină rîndul. Așteptați și dumneavoastră.

Din Birlad **Sorin Groza** ne informează că a terminat liceul și se pregătește să intre la facultate. Perfect, pînă nu luați examenul de admitere nu mai trimiteți poezii.

Poeziile dumneavoastră, **Diana Solomon,** sînt notabile. Cîteva chiar bune. Ne vom întîlni la **Periscop.** Să vă trăiască cei doi copilași !

Muncitorul **Torca Francisc Iosif** care lucrează la **I.M. Motru,** scrie, caligrafiază, ca un „fișcal“ de pe vremuri. Are 37 de ani și versurile sale au candoarea brazilor amenințați de brumă. Așteptăm în continuare.

Cine naiba, (doamne iartă-mă !) o fi **Tzu Mahăn** din Tulcea ? Nu ne lasă să răsuflăm nici în ziua meciului cu belgienii sau olandezii, habar n-am, și zice : „Moartea mea, frica mea- / Delfin / Pogorît dintr-o stea- / Face tumbe în paharul cu vin“. Scoateți ce doriți din paharul cu vin și conținutul lăsați-mi-l mie. Mersi Beco !

Din Țara Vrancei versuri noi cu semne bune semnate de **Comisian Lori.**

Așteptați să treacă luna noiembrie și, la prima zăpadă, desfaceți butoiașul cu vin. Consumați-l la cenaclu și gîndiți-vă și la subsemnatul care în jurul sărbătorilor de iarnă nu consumă decît... **cumis !**

Din Letea, județul Tulcea, **Sîrbu Paul** ne trimite un filfiit de aripă de lebădă speriată de venirea iernii. Nimeni nu trage în singurătatea imperială a lebedelor. Nici măcar Iulian Neacșu.

Cică aceste versuri sosite prin bunăvoința unui **țimiraș** ar aparține unui elev din Rîmnicul Sărat care se numește **Andronescu Laurențiu.**

Să le citim : „Drum lung aș face de la gară / Să bat la ușa mării, să-mi deschizi, / Să reîncepem frica de cu seară / Și roua de pe ochi să mi-o ucizi. / Plecat am fost din val în val spre lume / Căci sufeream de veșnicile ape / Și toată marea mă striga pe nume / Dar mă grăbeam să prind uscatu-n pleoape. / Într-un tîrziu cînd ofilisem tot / Schimbat în animal cu nopți uscate / M-am deșteptat țipind că nu mai pot / Cu-atîta vînt, cu-atîta libertate. / M-am reîntors în trenul fără geamuri / Avînd în fața mea doar valul lîn. / O rugă am : să nu mă-ntrebi de neamuri / Primește-mă în templul tău marin“ !

Mai să fie ? Dacă aveți curaj și bani de tren, veniți urgent la București. Dacă sînteți un... escu glumeț, vedeți-vă de treabă și dați volumul la tipar.....

Mircea Micu

Chezășie a prezentului, a viitorului

Urmare din pag. I

cietății socialiste și comuniste. Între toate aceste înfăptuiri, realizarea independenței depline, economice și politice, constituie un moment de virf, exponențial, cu evidente și călăuzitoare perspective pentru tot ceea ce actualul mare forum, Congresul al XIV-lea, va hotărî, în unanimitatea de gînd și conștiință a țării, în unanimitatea care emană și rezultă de la partid și popor.

Dintr-un tablou general al epocii pe care o trăim nu pot lipsi, desigur, toate acele întinse magistrale ale progresului și civilizației, marile și modernele ctitorii industriale, cîmpiile rodnice ale noii revoluții agrare, chipul mereu mai nou al orașelor și satelor, noile edificii sociale și culturale, acea tot mai înaltă și mai cuprinzătoare pornire de ansamblu pe care au dobîndit-o și o dobîndesc toate actele de muncă și creație, schimbările atît de puternice produse în relieful economic și social. Toate au o explicație politică și argumentează un drum al experienței cu caracteristici fundamentale : apărarea și dezvoltarea necontenită a marii proprietăți socialiste, de stat și cooperatiste, făurirea sistemului democrației muncitorești-revoluționare, dezvoltarea neîncetată a învățămîntului, științei și culturii, aplicarea noului, a celor mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane, edificarea unei noi conștiințe, încrederea și devotamentul față de idealurile socialismului, lupta și munca necontenite pentru făurirea celei mai depline și mai umane societăți. Sînt toate acestea izvorul și certitudinea în planul real al existenței după care prezentul și viitorul se îngemănează strîns într-o operă de o vitală însemnătate. Și mai sînt toate acestea expresia în plan real a acelui principiu vast și călăuzitor al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor. Esența întregii noastre epoci ca și dinamica și amplitudinea spiritului patriotic revoluționar.

În această lumină și sub semnele unei asemenea rațiuni, ca și dintr-un puternic și înflăcărat impuls, acela al mîndriei și recunoștinței, reînvestirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului are importanța unui act patriotic de certă și ireductibilă valoare politică, morală și socială. Prin acest act ne reprezentăm pe noi înșine în continuitatea noastră ca partid comunist, demn de unitatea sa vie și indestructibilă, de misiunea sa istorică și înfăptuitoare, ne reprezentăm pe noi ca țară și popor, în continuitatea unei opere de al cărei triumf vor beneficia generațiile. La al XIV-lea Congres, Ceaușescu reales ! — iată deviza, iată gîndul care, într-o unanimă rostire, au și acea rezonanță prin care ideea construirii socialismului cu poporul și pentru popor dobîndește noi semnificații ca și noi argumente pentru viitor.

PATRIA ȘI POEZIA

Urmare din pag. I

care este și matricea, caldă deopotrivă, a patriei și poeziei.

În întîlnirea dintre predispozițiile ancestrale ale omului și mediul său formativ, modelator, ideea de patrie a ieșit totdeauna biruitoare. Puterea ei determină într-o mare măsură gradul de înzestrare și de conștiință al omului. Numai mințile haotice, dezorganizate, superficiale pot da dovadă de cosmopolitism. Tot de această anomalie trebuie legată și manifestarea contrară a pingăririi ideii de Patrie prin exagerare, prin patriotism de paradă, în care vorbele nu se acoperă de gest și de faptă, sau însăși faptele iau o turnură ieșită din legile rațiunii și ale convietuirii între popoare. Atunci Patria se ascunde adînc în umanitate, în gesturile simple ale strîngerii de mînă și ale frăției între oamenii aceluiași Pămînt. Eliberată de cosmopolitism și demagogie, amîndouă expresii contrare ale superficialității nelirice, ideea de patrie se înalță deasupra tuturor piscurilor lumii, devine singurul mod de a putea privi, dintr-o perspectivă firească, umană, Pămîntul cu popoarele lui, Timpul cu trecutul și viitorul lui, Universul cu stelele lui rotitoare... Marii poeți au lăsat o dîră de lumină în istorie, pornind dintr-un anumit timp și loc al ei. Acest anumit timp și loc formează ceea ce putem numi în poezie complexul patriei, cuprinzînd deopotrivă, fericirile și nefericirile omului din popor, grijile și aspirațiile lui, elanurile și clipele lui de reverie, trecutul istoric și gîndurile către viitor. Dacă am văzut că patria plămădește și modelează deopotrivă sufletul poetului și al oamenilor în mijlocul cărora trăiește, înseamnă că drumul căutărilor în domeniul poeziei patriotice nu poate fi altul decît către sine însuși, către adîncimile sensibilității proprii, care este în același timp și drumul către sensibilitatea tuturor. Căutîndu-se pe sine în straturile cele mai adînci ale ființei sale, poetul va găsi acolo matricea care-l unește de ceilalți oameni, un anumit fel de a cădea lumina, un anumit fel de a cînta vîntul și apele, de a certa și mîngîia prin cuvînt, de a răspunde la provocările răului, de a trăi și gîndi și muri. Prin echilibrul tuturor acestora se realizează plenitudinea și sinceritatea vieții în poezie, armonia ideii de patrie. Există, fără îndoială, preferințe și preocupări prioritare, înclinații și orizonturi specifice, dar poetul trebuie să realizeze plenitudinea ideii de poezie, care este, totodată, și plenitudinea ideii de patrie. Cei care se dedică poeziei înțeleg treptat, din proprie experiență, că, pe cît de intim simt în ei starea de poezie, pe atît de greu, de dificil e s-o exprime. Acest adevăr se verifică o dată mai mult în cazul temelor deliberat patriotice, unde dificultățile, în ciuda aparențelor, sînt mult mai mari, tocmai datorită situării patriotismului în centrul de foc al poeziei și nicidecum în zonele ei periferice. Pentru a descoperi și a smulge metalul cel mai prețios din mijlocul cuptorului în flăcări, este nevoie, fără îndoială, de curaj, dar și de multă experiență și înțelepciune. De aceea, o abordare frontală, directă a problemelor patriotismului în poezie riscă, de cele mai multe ori, să cadă pradă eșecului artistic. Dar, cum în acest domeniu nu se pot stabili legi absolute, ci numai condiționări relative, e de preferat să spunem că fiecare vîrstă trăită plenitudinar și sincer își are poezia și patriotismul ei firesc, și că acestea rămîn, în calea fiecărui poet, de descoperit și exprimat în ritmurile necesare, în iluminările adînci ale ființei sale. Pentru poetul român de azi, problemele centrale ale căutărilor în poezie nu pot fi altele decît acelea ale patriei de azi în care trăiește și muncește poporul din mijlocul căruia face parte. O deschidere mai largă către gama de idei și sentimente legate de preocupările cotidiene ale oamenilor, de munca lor productivă, de viața lor morală și intelectuală, intuirea prin intermediul acestora a zonelor adînci de umbră și de lumină în care s-a plămădit și se plămădește continuu destinul țării, oferă inepuizabile izvoare poeziei, în sensul hegelian, cuprinzător al cuvîntului, ca manifestare a tuturor genurilor literaturii. Căci drumurile Patriei duc totdeauna către Poezie și ale Poeziei către Patrie.

Literatură și spirit constructiv

Urmare din pag. 1

pletit, s-au învîrtit în ele însele, creînd un nod fertil, o așezare menită a deveni cetate-mumă, metropolă. Bucureștii au vocație maternă, precum țările, precum cîmpiile roditoare.

Și nu cred că este imposibilă comparația cu partea vegetală a lumii. Așa cum an de an ritmurile vegetale își imprimă creșterea în noi straturi de semințe — tot astfel an de an pulsează spre cer, din aceleași cărămizi, forme noi de civilizație. Ca o mater parens, Capitala noastră, leagănul culturii și civilizației românești, îngrijește ca fiii ei să aibă case, case noi ce primesc oameni noi — oamenii acestui timp.

Literatura, cu viața ei, însoțește pretutindeni fapta omului, dar și gîndul lui. Marile ctitorii ale acestui timp își au, fiecare în parte, consemnarea în pagină tipărită. Romanul social, cel istoric sau cel politic — sînt străbătute ca un fir roșu conducător de spiritul constructiv al epocii. De la *Intrusul* lui Marin Preda și pînă la *Fiul secetei* de Ion Lăncrănjan, de la *Facerea lumii* de Eugen Barbu și pînă la romanele de șantier, de la reportajele scrise de cele mai bune condeie ale momentului și pînă la masivele cărți ale lui Dumitru Popescu cu Dinu Săraru — pretutindeni eroii se mișcă, acționează, trăiesc în mediul lumii noi, urmăresc procesul de transformare a societății socialiste, se implică în acest proces. Există piese de teatru ce dezbat viața șantierului, o poezie scrisă într-un larg evantai tematic ce se dedică marilor monumente ale actualității, monumente de artă ce sînt puse să vegheze locurile însemnate cu mînă de om, filme, tablouri, cîntece. Acestea toate se constituie, întrucît se reazemă în concret, într-un strat de sensibilitate ce înconjoară concretul, ce-i dau ființă și-l ridică la rangul de concret uman. Platforma industrială pe care lucrează eroii din *Intrusul*, ori jaloanele pe care le trasează ei pentru un nou oraș, combinatul în care muncesc eroii din *Fiul secetei*, orașul pe care-l modernizează personajele din romanele lui Dinu Săraru ori lumea concretă a șantierelor pe care o investighează C. Turturică — sînt tot atîtea căi de investigare a monumentalului, dar și a mentalității omului nou, agentul acestor transformări uimitoare. Aceste realități vor rămîne la temelia literaturii de mîine, vor hrăni romanul românesc — nu doar ca peisaj, dar și ca stil interior : prezentul patriei este izvor veșnic viu de inspirație. Iar acest prezent se implică în toate producțiile literare — pentru că se implică la cel mai înalt grad, s-a imprimat ca un sigiliu adînc, în întregul nostru mod de viață, în existența noastră. De la Congresul al IX-lea al partidului pînă astăzi, la cel de-al XIV-lea Congres, s-a edificat și continuă să se consolideze o epocă ce-și are trăsăturile ei caracteristice pe care literatura le sesizează și le definește. În cuvinte puține, putem spune că acestea sînt trăsăturile omului nou în acțiune, liber pe soarta sa, constructor conștient al socialismului în patria sa, vizionar îndrăzneț al viitorului. Gîndul începe a birui miracolul din fața privirii, a cuprinde larga răsfirare a formelor istorice în care s-a implicat, a se cuprinde pe sine însuși și a se înțelege.

Ion Musceleanu : „Ofrandă“

Noul, la el acasă

Urmare din pag. a 4-a

floresc 200 de mii de trandafiri — se află pe fosta stradă a gării, unde erau cîndva case din paiantă și un maidan pe care copiii jucau fotbal ; „Cosminului“ — cu blocurile sale cu 10 nivele se află pe vechea matcă a Ialomiței, unde erau cocioabele în care bătea broasca cu laba în geam, iar ca să străbați curtea toamna și primăvara aveai nevoie de barcă ; „Chimiei“ se află în cea mai mare parte pe locul vechilor grajduri și al manejului de la fosta Întreprindere pentru creșterea cailor de tracțiune ; „Ștefan cel Mare“ pe locul ulițelor ce înconjurau „Didileaua“, una din cele 32 de circiumi ale Sloboziei Vechi, unde rar se bea de bucurie; „Matei Basarab“ este astăzi bulevardul cel mai important al localității, axul municipiului, cu cele aproape 6 mii de apartamente și pe care de la un capăt la altul nu au rămas decît două clădiri, dar și acelea complet renovate, „Școala primară cu 4 săli de clasă“, construită în urmă cu peste un secol și Cinematograful „Ialomița“.

Am avut posibilitatea să fiu prezent și la demolarea cocioabelor de pe această arteră. Știți ce rămînea dintr-o asemenea magherniță ? Un brat de șipci și două roabe de pămînt. Am multe fotografii ale vechiului tîrg, fotografii devenite de acum document. Cînd mă reîntîlnesc cu ele îmi este deosebit de greu pentru a așeza casele ce erau pe locul supermagazinului „Ialomița“, al complexelor comerciale „Central“ și „Calipso“. Din Slobozia Veche nu a mai rămas nimic. Slobozia de azi este așezarea muncitorilor și specialiștilor de pe platforma Combinatului de îngrășăminte chimice, de la Întreprinderea de Uleiuri, Filatura de bumbac, Întreprinderea de Industrializarea Laptelui și Secția de furfurol.

Istoria Sloboziei este istoria multora din orașele României de azi, care s-au trezit la viață în ultimii 24 de ani. În tot acest răstimp locuitorii municipiului l-au simțit mereu alături de ei pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul de țară nouă și de cutezătoare destine, pentru un popor ce crede ferm în viitorul său luminos.

Din 1965, din iulie 26, cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut prima vizită de lucru, în calitate de conducător de partid, pe aceste mănoase plaiuri, întîlnindu-se cu cooperatorii din „Gheorghe Doja“ în cîmp, unde munceau la prașila porumbului, florii-soarelui, sfeclei de zahăr și la secerișul orzului, și a stat cu ei pe îndelete la sfat, secretarul general al partidului a mai revenit în județul de pe malurile Ialomiței, Borcei și Dunării de încă 35 de ori. Pe bună dreptate cei care trăiesc și muncesc în municipul Slobozia, Slobozia zilelor noastre, consideră așezarea lor „Ctitorie a Epocii Nicolae Ceaușescu“.

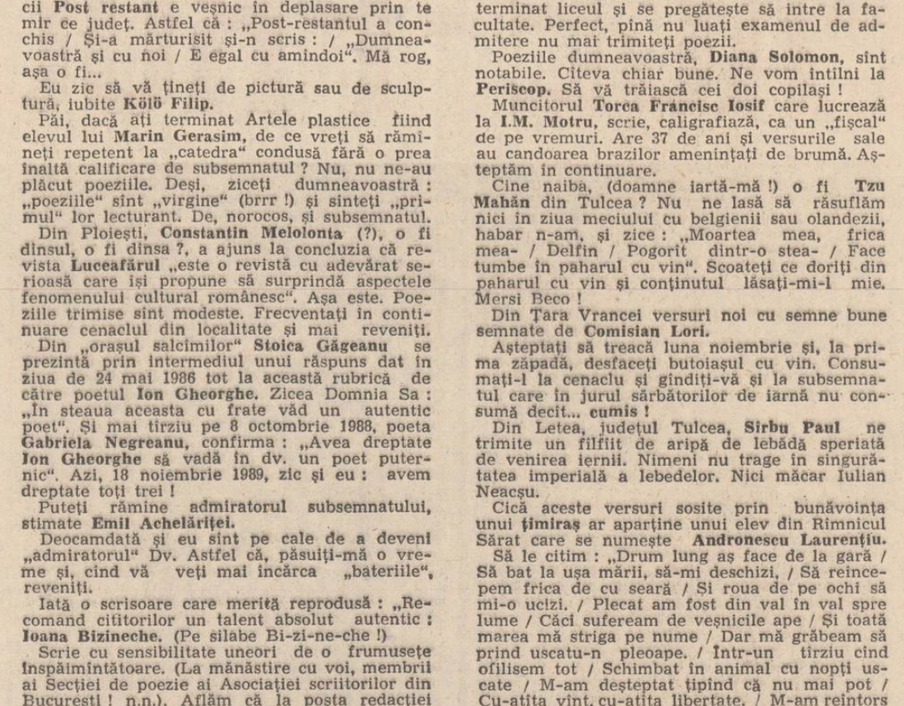

„Noi obiective în construcție“ — tablou de Ion Bițan

Tema patriei

Urmare din pag. a 2-a

afirmă o nouă și numeroasă generație lirică reprezentată de poeți de primă mînă (Nichita Stănescu, A. E. Baconsky, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Ileana Mălăncioiu, Tiberiu Utan, Ion Horea, Aurel Rău, Horia Zilieru, Petre Stoica, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Gheorghe Tomozei, Nicolae Dragoș, Constanța Buzea, Marta Bărbulescu, A. I. Zăinescu, Ion Iuga, Dan Laurențiu și mulți alții) care — pe drumul deschis de către Labiș — redescoperă adevăratele surse de inspirație, reconsiderînd într-o formă/viziune nouă vechile teme și motive, cu o largă deschidere spre toate zările, dar păstrînd legătura cu solul patriei, cu trecutul și pămîntul străbun, pe care, asemenea lui Nichita Stănescu, îl identifică cu întreaga istorie, sau asemenea lui Marin Sorescu îl identifică cu Eminescu — poetul național. Inspirat de aceeași nepieritoare sursă, Ioan Alexandru scrie mai multe volume de **Imne** închinate Moldovei, Țării Românești, Maramureșului ș.a., în care patria-i pămînt înmiresmat, bun „de nemurire“...

Un al doilea val liric ce se impune în deceniile opt și nouă ilustrează aceleași caracteristici, accentul căzînd pe trăirea valorilor prezentului, dar și al venerației față de întemeietorii spiritualității acestui popor, prin convertirea sentimentelor patriotice în valori supraindividuale și de largă deschidere spre viitor. Din acest nou val liric fac parte poeți cu structuri deosebite, animați însă — ca și predecesorii lor — de idealul realizării unui nou „carmen saeculare“, precum : Lucian Avramescu, Horia Bădescu, Paul Balahur, Traian Bălăceanu, Mihai Bărbulescu, Florin Costinescu, George Chirilă, Nicolae Dan Fruntelată, Dumitru M. Ion, Vasile Poenaru, Dan Rotaru, Mircea Florin Șandru, Grete Tartler, Doina Uricariu, Titus Vijeu, ajungînd pînă la tinerii Traian T. Coșovei, Magdalena Ghica, Șerban Codrin, Mihaela Minulescu și mulți alții... La toți aceștia se constată o cunoaștere profundă, bazată pe trăirea intensă angajant-militantă a valorilor vieții și ale artei, cum și prin încercarea de a descoperi noi forme capabile să elibereze conținuturi sufletești adînci, menite a concilia contrariile, prin triumful binelui și al frumosului...

Într-o imagine critică de sinteză se poate afirma că întreaga poezie românească — de la Dosoftei și Varlaam la Ion Budai-Deleanu, de la aceștia la Văcărești și Conachi și mai departe la pașoptiști, apoi la Eminescu, G. Coșbuc, Oct. Goga, pînă la Arghezi, Blaga, Philippide, Barbu și mai departe la Mihai Beniuc, Jebeleanu, urmați de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, pînă la ultimul val — a fost profund legată de marile izvoare ale gîndirii și ale vieții, de valorile epocii în care au trăit, de limba poporului — toate acestea puse în lumină de „iubirea de moșie“ — flacără nestinsă luminînd „tot ce mișcă-n țara asta“... „tot ce devine în patrie“... „înlăuntrul fenomenelor mereu / înlăuntrul fenomenelor“, sprijinîndu-se „de propriul pămînt“...

George Rădeanu : „Case pe Sărmaș“

Angela Popa Brădean : „Flori“

Aspecte ale valorificării moștenirii literare

Urmare din pag. a 2-a

cate ; ele cuprind un larg evantai de probleme de istorie și teorie teatrală, propunîndu-și să valorifice creația dramaturgică românească. La acest efort teoretic al istoriografiei noastre teatrale își dau concursul, pe lîngă specialiști în teatralogie, un număr apreciabil de dramaturgi, preocupați de clarificarea propriului lor proces de creație. În acest sens, reținem atenția eseurile lui Paul Everac, Dumitru Solomon, Alexandru Sever ș.a. Amintim, totodată, contribuția teoretică a unor personalități ale scenei și teatrului românesc la cunoașterea unor probleme de creație și estetică teatrală : Radu Beligan, Ion Cojar, Cătălina Buzoianu, N. Carandino, Constantin Cubleșan ș.a. Procesul valorificării moștenirii teatrale se află în curs de desfășurare, cu consecințe dintre cele mai favorabile asupra repertoriului și, în genere, asupra spectatorilor. Întregul efort al slujitorilor Thaliei este concentrat în direcția „recuperării“ tradițiilor valoroase ale dramaturgiei originale și, mai ales, a valorificării acesteia în spectacole cu reale virtuți educative.

CONFABULE

⁂

Toamna aceasta
pare să nu mai fi fost niciodată
mere de aur luminează cerul
crizantemele se aprind în grădinile de țară
— ochi prin care ne privim
noi doi —
departe frunzele pleacă
spre țările calde
acolo unde trandafirii roșii
înfloresc în toamna aceasta românească.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ Așchii

I. O privighetoare uriașă este o hiperbolă.
II. Păsări cîntătoare sau necîntătoare au voci înalte, aeriene ; celelalte viețuitoare (cu excepția celor care trăiesc în împărăția muteniei) au voci mai joase, unse de greutatea pămîntului.
III. Cine-a pomenit vreodată
mireasmă nemăritată,
și-apoi cine-a auzit
greiere dormind la schit ? !
IV. Animalele au umanizat omul. Îl mai pot umaniza — încă...
V. Ca să nu se bîlbîie vreodată, mutul preferă să fie mut.
VI. Omul viețuiește în gura cuvîntului.
VII. Punctul e mic, dar oprește fraza.
VIII. Aripile păsărilor mătură cerul.
IX. O poți sorbi
într-o picătură de rouă
pe această adolescentă,
dar cum să te-apropii
că merge printre blocuri
păzită pînă la mari depărtări
de propria ei frumusețe !

George Alboiu

CATALOGUL CORĂBIILOR

Plumb și aur

Ca și nedespărțitului său confrate, tipografului, i s-a spus ziaristului că e un om al **plumbului.** De ce la trecut? Fiindcă tiparul modern începe să se lipsească de plumb. Intră în desuetudine și fantasta sculă — linotipul — de care, adolescent, mă uimeam. Claviatura mașinilor de imprimare înlocuiește grozava mașinărie de cules litere și nu mai poți primi în palme „textul“, fierbinte, spre a-l grădinări mai apoi în dreptunghiul paginei. Va semăna tipografui viitorului cu un pianist? Așa s-ar zice...

Dar ziaristul ?

Cu el ce se întîmplă? Proliferarea invențiilor audio-video respinde pe spații planetare (și nu doar) un număr inimaginabil de informații ce se alcătuiesc — parcă singure — în reviste și jurnale. Parcă, fiindcă ziaristul oricît de obscură i-ar fi slujba, nu poate fi înlocuit.

Sînt un ziarist și încă unul bătrîn.

Plumbul jurnalisticii mi-a obsedat viața și nu **aurul** poeziei. Poet am fost vreme de... clipe (ore), ziarist tot timpul.

Cînd am debutat (simultan: la două reviste pentru copii și la un săptămînal de provincie) mi s-a părut că nu mai trebuie să-mi bat capul cu însușirea vreunei, sigure, „brățări de aur“. M-aș fi chinuit inutil. La ce bun? Aveam cum să mai scap de tulburarea încercată de fiecare dată cînd, scriind, învățam să văd ?

Poezia m-a ajutat să iubesc. Să exist. Să văd m-a învățat jurnalistica. Văzul mi-a devenit (fără patalamale) „profesionist“. Și auzul. M-am simțit de la... începuturi pînă azi **implicat,** cum se zice și bine se zice, în tot ce e viață, obsedat de capacitatea publicisticii de a afla **adevărul** și de a-l impune. De a face dreptate.

Aur avar, poezia mi-a hărăzit mult mai rare bucurii pe cît s-ar crede. Ziaristica, adevărate „ospețe“ de exultare. E drept, cu o durată de strict 24 de ore.

Drept care cărțile în care mi-am adunat unele texte risipite prin jurnale au primit titluri sugerînd o oarecare pricepere de a domni peste **efemer.** Peste părelnicie. Deci: **Muzeul ploii** sau **Călătorii cu dirijabilul** sau **Manuscrisele de la Marea Neagră** sau, mai nou, **Plantația de fluturi.** O rubrică se cheamă — alint — „Desene pe asfalt“ care chiar asta sînt.

Iubesc acest meșteșug închipuit cu mult mai vechi decît se bănuie. Cel ce zgîria pe gresiile Altamirei bizoni și ferigi gigante nu era pictor ci (mai întîi)... ziarist. „Ziarist“ era și cronicarul moldav depunîndu-și filele frumos încondeiate ale cronicilor prin poduri de mănăstiri (Neculce) sau pe butucul de osîndă (Miron Costin), gazetăria fiind și risc, asumare a primejdiei, plată. Și răsplată.

Sînt ziarist.

Cînd mă trezesc din somn, chinuit că nu mi-am zidit „articulii“, mă scol ca dintr-un așternut întocmit din jurnale.

Toamna, peste casa mea de la Cîmpulung cad, galbene, ziare vechi.

Am degetele (și buzele, cred) vopsite cu plumb.

Cînd se va termina cu această patimă? Simplu, niciodată.

Cînd a început? Exact acum patruzeci de ani...

Gheorghe Tomozei

L7

UMANISM - PACE - PROGRES

Societatea contemporană românească, dincolo de înfăptuirile ei prestigioase în planul creației materiale — practic, în puține decenii și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, au fost puse bazele unei economii noi, moderne, viguroase, ale unei infrastructuri sociale cu o puternică influență benefică asupra nivelului de civilizație al întregii națiuni — se distinge, în egală măsură, prin impresionanta operă de creație umană desfășurată cu deosebire în ultimul sfert de secol. Făurirea unui om nou, cu o personalitate armonios echilibrată, a unui om capabil să-și asume conștient complexele sarcini vizînd propulsarea României spre noi orizonturi de progres și civilizație socialistă și comunistă se înscrie, fără îndoială, în rîndul marilor ctitorii ale Epocii Nicolae Ceaușescu, a cărei deviză se concentrează atît de adevărat și de plastic în formula „cu poporul și pentru popor". Conferind adînci finalități umaniste întregului efort de propășire multilaterală a patriei, integrînd ființa umană într-o viziune globală, coerentă, științific fundamentată asupra continuei deveniri a României spre o civilizație materială și spirituală superioară, partidul nostru comunist, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, deschid noi și generoase orizonturi pentru afirmarea plenară a capacităților creatoare ale națiunii în condiții de deplină libertate și democrație.

Printr-un firesc reflex, valoarea om, promovarea intereselor și aspirațiilor fundamentale ale propriului popor și ale tuturor popoarelor planetei focalizează, în mod semnificativ, demersurile și acțiunile politicii externe românești care, în ultimă instanță, prefigurează o lume nouă, pașnică, dreaptă și sigură, în măsură să stimuleze progresul general, să asigure înflorirea în pace a civilizației terestre. Iar dacă pe plan intern ecuația uriașei noastre opere constructive, de înălțare continuă a României socialiste, se esențializează prin sintagma atît de încărcată de sensuri : „cu poporul, pentru popor", în arena internațională același mobil umanist vizează construirea edificiului lumii viitoare „cu popoarele și pentru popoare". În acest sens, documentele programatice pentru apropiatul Congres al XIV-lea al Partidului Comunist Român, magistrala Expunere prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la 24 octombrie a.c., în cadrul Plenarei lărgite a C.C. al P.C.R., ilustrează din nou permanenta corelație dialectică armonioasă dintre politica internă și externă a României, faptul că și în perioada următoare, în perspectiva mileniului trei, activitatea internațională a țării va aduce în viața planetei întreaga bogăție de valori și opțiuni supreme ale națiunii, va milita activ pentru nobilele idealuri ale socialismului, păcii, progresului și colaborării, în beneficiul popoarelor, al tinerei generații de pretutindeni.

CONTRIBUȚII DE INESTIMABILĂ VALOARE LA ÎMBOGĂȚIREA PATRIMONIULUI GÎNDIRII ȘI ACȚIUNII REVOLUȚIONARE

Trăim într-o lume caracterizată prin uriașa complexitate și gravitate a problemelor care o confruntă. O lume în care contradicții puternice influențează în mod decisiv evoluții și fenomene, în care o multitudine de probleme globale încă nesoluționate amenință însuși viitorul civilizației. Cunoaște o puternică intensificare contradicția dintre capitalism și socialism, la amploare și se manifestă tot mai pregnant contradicția dintre bogați și săraci, dintre țările occidentale dezvoltate și statele în curs de dezvoltare. În pofida unor acorduri de dezarmare, cursa înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare, continuă la noi niveluri cantitative și calitative, alimentînd mereu uriașa primejdie a distrugerii omenirii în flăcările unei catastrofe atomice. Amorsarea dialogului într-o serie de zone conflictuale nu a adus încă remediile așteptate, războaiele seceră încă vieții omenești în diverse regiuni fierbinți ale globului. Criza profundă, de structură, care afectează lumea capitalistă, fenomenele de criză economică și politică apărute în unele țări socialiste contribuie, la rîndul lor, la sporirea instabilității din viața mondială, corelîndu-se cu alte grave probleme globale : perpetuarea flagelului subdezvoltării, criza economică, datoriile externe, dosarul amenințător al deteriorării mediului ambiant etc. Abordînd aceste grave evoluții de pe pozițiile unui autentic umanism revoluționar, cu instrumentele științifice ale materialismului dialectic și istoric, degajînd din această analiză aprofundată concluzii, aprecieri și teze de mare valoare conceptuală și practică, partidul nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu conferă politicii externe românești valențele superioare ale permanentului contact cu realitățile dinamice ale epocii. Nu întîmplător, viața, judecătorul suprem al adevărului, a validat și validează justețea marilor noastre opțiuni și direcții de acțiune în viața internațională. În egală măsură, amplele analize efectuate de tovarășul Nicolae Ceaușescu asupra situației mondiale în întreaga perioadă ce a urmat istoricului Congres al IX-lea al partidului, conceptele elaborate pe această bază, acțiunile concrete ale României socialiste în direcția soluționării viabile a marilor probleme ale epocii noastre reprezintă valoroase contribuții la îmbogățirea tezaurului gîndirii și acțiunii revoluționare în lumea contemporană, la nobila cauză a socialismului și păcii. Memoria umanității păstrează încă vii numeroasele concepte cu valoare de pionierat elaborate și avansate de conducătorul partidului nostru în ultimele decenii. Dacă astăzi noua ordine internațională, securitatea europeană, destinderea și dezarmarea, noua gîndire și noua politică în abordarea problemelor zilei sînt noțiuni bine cristalizate la nivel conceptual, ele devenind elemente obișnuite și larg uzitate în limbajul oamenilor politici și în practica vieții internaționale, aceasta se datorează în mare măsură gîndirii vii, cutezătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, consecvenței cu care a știut să le promoveze neabătut, într-o perioadă în care acestea erau departe de a fi împărtășite de toată lumea. Și totuși, la examenul sever al realității, aceste concepte care au guvernat politica externă a României după Congresul al IX-lea și-au dovedit din plin valabilitatea, marea lor actualitate, aflîndu-se mereu în deplin consens cu interesele și aspirațiile de mai bine ale popoarelor, cu cerințele istoriei.

Documentele programatice pentru apropiatul forum al comuniștilor români, elaborate sub directa îndrumare și cu contribuția nepreculpețită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ilustrează la rîndul lor atenta aplecare asupra realităților, abordarea de pe poziții autentic revoluționare, pe baza materialismului dialectic și istoric și a principiilor socialismului științific, a complexelor probleme contemporane, dînd o convingătoare expresie ataşamentului partidului nostru, al întregului popor, la marile țeluri ale socialismului, progresului și păcii, ale înfloririi civilizației omenești într-o lume mai bună și mai dreaptă. De pe asemenea poziții sînt analizate problemele legate de înfăptuirea socialismului, de aplicarea creatoare și responsabilă a legităților generale la condițiile concrete din fiecare țară, demonstrîndu-se cît se poate de convingător că nu socialismul este vinovat de probleme apărute într-o seamă de țări, ci tocmai îndepărtarea de la esența acestuia, copierea mecanică a unor experiențe străine. Iar, evident, soluționarea problemelor apărute nu poate fi făcută renunțînd la socialism și împrumutînd o serie de „modele" de la societatea capitalistă, ci perfecționînd mereu noua orînduire, dezvoltîndu-i dimensiunea umană, consolidînd continuu cuceririle revoluționare, rolul conducător al partidului, apărînd și îmbogățind proprietatea socialistă.

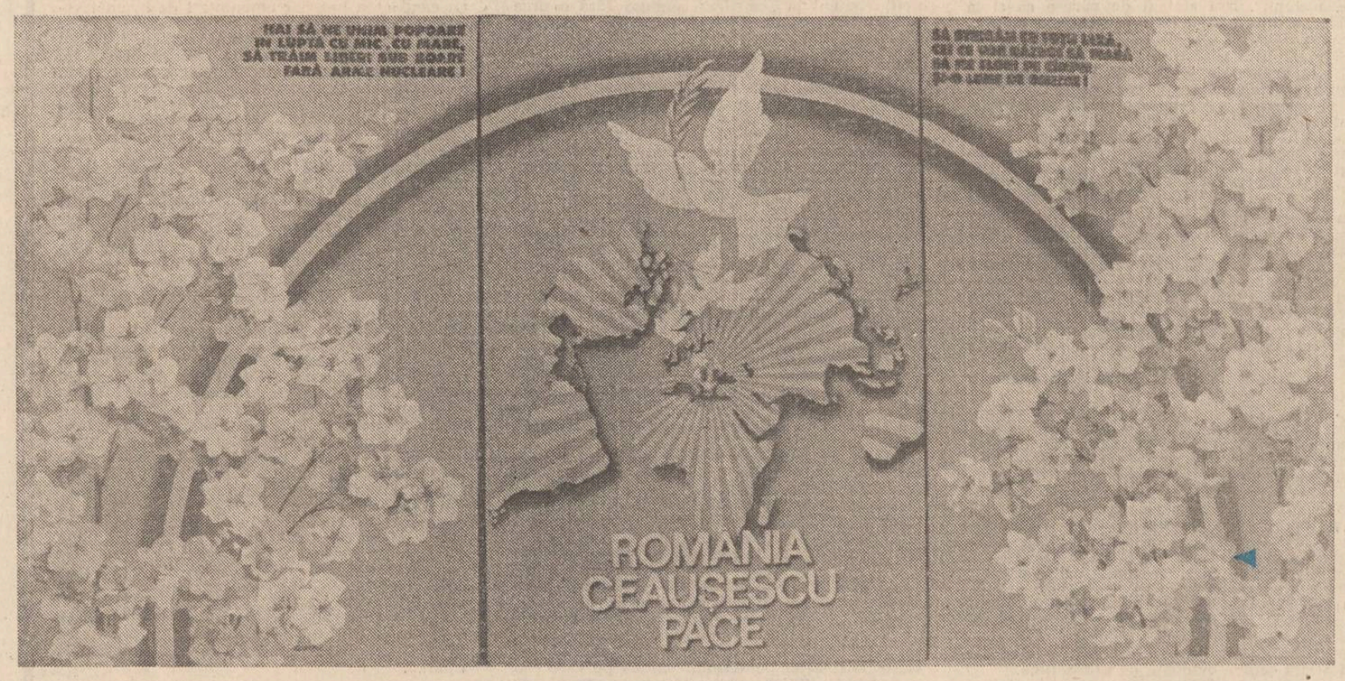

PARTICIPARE ACTIVĂ LA SCHIMBUL MONDIAL DE VALORI

Politica externă românească se prezintă la marele forum al partidului cu realizări prestigioase, inseparabile de contribuția hotărîtoare, de gînd și faptă, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ctitor de țară nouă, ilustru Erou al Păcii, militant neobosit pentru independență, progres și colaborare între națiuni. În rîndul acestor realizări de seamă ale politicii noastre externe un loc important îl ocupă dezvoltarea fără precedent a relațiilor României cu toate statele lumii, intensificarea participării țării noastre la schimbul mondial de valori materiale și spirituale. Dacă în plan cantitativ acest veritabil salt se exprimă în creșterea numărului țărilor cu care întreținem legături statornice, de la 25 în 1947 și 67 în 1965, la 155 de state astăzi, sub aspect calitativ se cuvine a fi subliniată promovarea fermă, în toate împrejurările, a noilor principii de drept internațional — egalitatea deplină, independența și suveranitatea națională, neamestecul în treburile interne, respectul și avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța — singurele în măsură să asigure raporturi stabile și echilibrate între națiuni, să garanteze pacea și înțelegerea în lume. O colaborare multilaterală a legat astfel organic România de țările lumii, o colaborare cu manifestări semnificative în plan politic, economic, tehnico-științific, cultural și în alte sfere de interes comun. Documente de maximă importanță — semnate la cel mai înalt nivel cu prilejul întîlnirilor și convorbirilor avute de președintele Nicolae Ceaușescu la București sau peste hotare — au așezat pe baze stabile și de largă perspectivă schimburile României cu toate statele planetei. Iar dacă muncitori și specialiști români au înălțat mari obiective economice și sociale în zeci și zeci de țări, ducînd pînă departe mesajul construcției pașnice care ne legitimează atît de fidel, dacă mii și mii de studenți din numeroase țări se formează ca viitori specialiști în înaltele școli ale învățămîntului românesc, este tot atît de adevărat că literatura, cultura noastră au intrat într-un fertil dialog cu alte culturi, aducîndu-și contribuția specifică la mai buna cunoaștere între națiuni, la îmbogățirea universului spiritual al umanității.

ÎNALTĂ RĂSPUNDERE PENTRU VIITORUL PAȘNIC AL OMENIRII

Deschizîndu-se generos spre lume, colaborînd rodnic cu toate statele, România Epocii Nicolae Ceaușescu a înțeles să se implice cu înaltă răspundere umanistă în eforturile de soluționare, a marilor probleme contemporane, în consens cu interesele și aspirațiile vitale ale popoarelor. Între acestea pe un loc prioritar — prin impactul cu adevărat decisiv pe care îl are asupra destinelor generațiilor de azi și ale celor viitoare — se detașează marea problemă a dezarmării și păcii, a asigurării dreptului suprem al ființei umane la viață, la o existență ferită de înfricoșătoarea amenințare a distrugerii într-un holocaust nuclear. Nu există document programatic al partidului nostru în care problematicii complexe și grave a înarmărilor să nu-i fi fost acordat locul prioritar, după cum nu există forum internațional — de la Națiunile Unite și pînă la reuniunile din cadrul procesului general-european — în care România, tovarășul Nicolae Ceaușescu să nu fi avansat veritabile programe concrete de dezarmare, să nu fi pledat pentru stoparea aberantei competiții a distrugerii și a morții, să nu fi pus mai presus de orice interesele păcii și securității popoarelor. În acest spirit umanist sînt abordate aceste probleme și în perspectiva apropiatului Congres al partidului, România socialistă reafirmîndu-și hotărîrea fermă de a nu precupeți nici un efort pentru apărarea vieții și a păcii pe planeta noastră. Cu autoritatea morală pe care o conferă României contribuțiile sale substanțiale și prestigioase la cauza dezarmării și păcii — să nu uităm că țara noastră a fost prima din lume care și-a redus în mod unilateral armamentele, efectivele și cheltuielile militare — tovarășul Nicolae Ceaușescu demasca recent o serie de teze profund nocive care se vehiculează cu tot mai multă insistență în ultima perioadă. Este vorba — pe de o parte — de așa-zisa „dezideologizare" a relațiilor internaționale, termen total inoperant în actualele împrejurări cînd, dimpotrivă, se înregistrează o puternică ofensivă ideologică a cercurilor reacționare, militariste împotriva țărilor socialiste. Aplicată în perimetrul eforturilor desfășurate pe plan mondial pentru impunerea unei politici noi, de dezarmare și pace, de zădărnicire a anacronicei politici de forță, dominație și înarmare, „dezideologizarea" nu face decît să deruteze, să demobilizeze forțele lucide și responsabile ale contemporaneității, să compromită realizarea obiectivului major al edificării unei lumi pașnice, guvernate de noile valori și principii ale dreptului internațional. Pe de altă parte, este vorba de nebulosul slogan al „casei comune europene", formulă menită să abată atenția opiniei publice de la exigențele reale ale procesului general-european — în care problemele cele mai presante sînt dezangajarea militară și dezarmarea, aplicarea ca un tot unitar a înțelegerilor înscrise în Actul final de la Helsinki — și să deschidă calea amestecului în treburile interne ale țărilor socialiste. În aceste condiții, cu înalt spirit revoluționar, partidul nostru, secretarul său general pledează neîncetat pentru realizarea unei tot mai strînse colaborări a tuturor forțelor politice și sociale vital interesate în înaintarea omenirii pe făgașul păcii și colaborării, pentru întărirea solidarității popoarelor — adevăratele făuritoare ale istoriei — care pot bara evoluțiile periculoase, pot determina înscrierea vieții internaționale pe drumul dorit, al dezarmării, al păcii, al realizării unei lumi a oamenilor, mai dreaptă și mai fericită pe planeta noastră. Acesta este sensul suprem al demersului românesc în viața planetei, acesta este corolarul politicii noastre externe căreia apropiatul Congres al partidului îi va deschide — pe linia unei exemplare continuități — noile orizonturi ale afirmării viitoare, ca important factor de pace, de înțelegere și colaborare în lumea contemporană.

G. Mureșanu

REVISTA STRĂINĂ

● **„MARIA SE ÎNTOARCE LA RIO"** este titlul unei remarcabile cărți pentru copii datorată scriitoarei braziliene Ligia Bajunga Nunes. Născută în anul 1932, artistă și directoare de școală, dar și o remarcabilă prozatoare, Ligia Nunes este prima scriitoare de pe continentul metis distinsă — în anul 1982 — cu Premiul internațional al literaturii pentru copii, care poartă numele lui Hans Christian Andersen.

Cărțile ei le citesc și le apreciază în egală măsură copiii și virstnicii, ele sînt traduse în limbile franceză, spaniolă, germană, engleză, suedeză și finlandeză. Dotată cu o bogată imaginație, dar și cu un acut simț al realității braziliene Ligia Nunes trăiește actualmente la Londra, contribuind astfel prin scrierile ei la mai buna cunoaștere pe continentul european a valorilor popoarelor sud-americane.

Maria din cartea la care ne referim este echilibristă, dansatoare pe sîrmă. Ea se întoarce la Rio de Janeiro, la bunica ei, dar și la trecutul ei de care dorea atît de mult să uite. Dar odată cu amintirile urîte din copilărie dispar și cele frumoase, nu ? Aceasta ar însemna să-i uite pe părinții ei care o învățaseră între altele să evolueze pe sîrmă, sus deasupra spectatorilor de circ. Maria își va continua drumul — pe sîrmă, se-nțelege — pînă la casa vecină unde avea înciuiate toate lucrurile din copilărie de care nu se poate despărți...

Peste zi Maria — o fetiță de zece ani — trăiește întîmplări neobișnuite cu bunica ei, cu învățătoarea cea nervoasă, cu verișorii ei deosebit de curioși, cu multe încă altele și, nu în ultima instanță, cu gramatica...

● **S-A ÎMPLINIT O JUMĂTATE DE SECOL DE LA PRIMA APARIȚIE A ROMANULUI LUI JOHN STEINBECK „THE GRAPES OF WRATH"** (Fructele mîniei). Cu această ocazie editura americană Viking Press a publicat o nouă ediție a romanului. Dar nu acesta este lucrul cel mai demn de reținut ci faptul că odată cu celebrul roman este publicat, pentru prima dată, și „Working Days" (Zile de lucru), care nu este altceva decît jurnalul de însemnări al lui Steinbeck din timpul elaborării romanului, precum și o consistentă prefață semnată de Studs Turkel, cel mai mare exeget al operei lui Steinbeck.

Paginile jurnalului reprezintă o sondă în lumea intimă a scriitorului, mergînd paralel cu scrierea romanului. După ce a terminat jurnalul, John Steinbeck a vrut să-l distrugă, în cele din urmă l-a trimis lui Pascal Covici, redactorul tuturor cărților sale, rugîndu-l pe acesta să nu-l publice atît timp cît el se va afla în viață. După moartea sa jurnalul urma să fie predat fiilor săi Thom și John, pe atunci în virstă de șase și, respectiv, patru ani.

Potrivit însemnărilor din „Working Days" scrierea romanului urma să-i ia lui Steinbeck cinci luni, în realitate i-au fost suficiente doar o sută de zile, celelalte fiind „zile de relaxare, de distracție cu prietenii, de lenevire."

Care este părerea lui Steinbeck referitoare la acest roman ? „Sper că am scris o carte bună, dar nu sînt sigur de asta. Sigur este doar un lucru : ea nu este cartea aceea mare pe care am vrut să o scriu. Este scrisă așa și-așa..."

În ampla prefață semnată de Studs Turkel se afirmă foarte răspicat că dezmoștenirii soartei din „Fructele mîniei" au dus o viață mult mai ușoară decît urmașii lor din ultimele decenii ale istoriei americane.

● **VACLAV SOLC, SCRIITOR, ETNOGRAF ȘI CUNOSCĂTOR PROFUND AL CULTURII INDIENILOR,** este în același timp unul dintre cei mai mari colecționari de obiecte aparținînd culturii acestora. A călătorit mult prin locurile în care trăiesc membri ai diferitelor triburi de indieni. Experiența, cunoștințele și marea lui dragoste față de indieni formează esența multora dintre cărțile sale. Ultima dintre acestea se numește **„Visele și aurul indienilor"** și este o culegere de legende, povești și povestiri ale triburilor de indieni din America Centrală și de Sud.

„În majoritatea legendelor indiene tema principală o constituie dragostea acestor oameni față de natură, tendința de apropiere a triburilor și popoarelor între ele pentru a trăi în pace și înțelegere. Indienii se iubesc între ei, se prețuiesc, dușmănia apare foarte rar între triburile de indieni", spunea Vaclav Solc.

Există cumva pericolul ca cultura indienilor să cadă în uitare ?

Iată părerea lui Vaclav Solc în legătură cu aceasta : „Între indieni folclorul este un element foarte viu, cel puțin așa stau lucrurile cu indienii în mijlocul cărora mi-am petrecut peste opt ani de viață, pe care i-am putut cunoaște bine. Aimarii, de pildă, iubesc mult întîlnirile de seară la care se spun legende și basme. Cei mai numeroși și mai curioși, în același timp, sînt copiii, care, după ce au ascultat cele povestite de virstnici, le transmit mai departe camarazilor lor, cei mai adesea cînd se duc cu dobitoacele la păscut... În America de Sud trăiesc încă multe triburi și grupări etnice de indieni despre care știm extrem de puține lucruri sau nu știm nimic. Știu că acolo există multe lucruri interesante din punct de vedere arheologic, dar încă necercetate. Unul dintre acestea este și Vilcobamba, orașul indienilor cu același nume, de a cărui descoperire și descriere m-am ocupat și eu...".

● **CITITORII MAI ÎN VÎRSTĂ ÎȘI ADUC AMINTE, DESIGUR,** de afișul „Patria Mamă cheamă !" unuia dintre cele mai emoționante afișe sovietice din perioada Marelui Război de Apărare a Patriei. Puține sînt însă cei care cunosc povestea nașterii lui. O aflăm prin intermediul unui articol găzduit de revista moscovită „Moscow News".

Afișul a apărut a doua zi după ce Germania nazistă a atacat Uniunea Sovietică. Autorul lui este pictorul gruzin Iraklie Toidze, fiul lui Mose Toidze, unul dintre remarcabilii elevi ai marelui pictor rus Repin. În ziua de 22 iunie 1941 pictorul lucra în atelierul său la ilustrațiile pentru o nouă ediție a volumului „Viteazul în blană de tigru" de Șota Rustaveli, lucrare datînd din secolul al doisprezecelea.

„După ce am aflat vestea de la radio am dat buzna în atelierul lui strigînd : „Război !..." își amintește Tamara Toidze, văduva pictorului, decedat în anul 1986. „M-a privit cîteva clipe după care a spus : «Stai așa, să nu faci nici o mișcare !» mi-a spus el. A doua zi afișul era gata."

Dar cine este femeia de pe afiș al cărei chip îl cunoaște o lume întreagă ? Tamara Toidze s-a născut la Leningrad tatăl ei fiind profesor la Academia de Artă din marele oraș de pe Neva. A studiat pictura dar, așa cum se întîmplă în viață, a trebuit să renunțe dedicîndu-se celor doi copii și ajutîndu-și soțul în munca din atelier.

Anii și greutățile nu au schimbat mult trăsăturile chipului Tamarei Toidze, ea păstrîndu-și același chip blînd dar hotărît care i-a însuflețit pe soldații sovietici în anii grei ai luptelor împotriva Germaniei fasciste.

● **LA O CONCLUZIE DELOC MĂGULITOARE PENTRU FBI** a ajuns criticul literar american Hans Rudolf Neget de la Institutul Smith din Northampton. Cu ocazia unui ciclu de prelegeri ținute în orașul vest-german Marbach el a declarat că FBI l-a urmărit pe Thomas Mann încă din anul 1941, adică cu mult înaintea apariției macchartismului, care a început să-i urmărească sistematic pe oamenii de cultură cu vederi progresiste. Neget își bazează concluzia pe studierea unui material al FBI cuprinzînd o sută cincizeci de pagini, în a cărui posesie a reușit să intre.

Thomas Mann a fost catalogat de FBI drept „prieten al comuniștilor" numai pentru faptul că și-a făcut publică poziția sa antifascistă.

● **CEA MAI VECHE EDITURĂ DIN LUME** care tipărește cărți de buzunar este Phillip Reklam-Verlag din Leipzig, creată în anul 1867. În afară de beletristică, editura publică lucrări de filosofie și istorie, de istoria culturii, de popularizare a științei, precum și biografii ale unor mari personalități din lumea culturii și artei. Cele mai solicitate cărți editate de editură sînt cele din seria Reklam Universal-Bibliothek, care apar anual într-un tiraj de 3 milioane de exemplare.

SPORT Am azvîrlit un milionar pe drumuri

E vorba, desigur, de vest-germanul Piontek, antrenorul Danemarcei. Căci după înfringerea de la București, unde, după o nesperată gură de rouă și de vin (minutul 6) a fost nevoit să înghită trei guri de foc, va plăti amarul tribut al celor ce scapă cheia din mîini sau, mai bine zis, le este smulsă, tocmai în clipa cînd își îmbăiau visele în argint și purpură.

Echipa României a izbutit, miercuri, pe Steaua, poate cel mai bun meci din ultimii douăzeci de ani. De la Lung la Balint, în care eu, mărturisesc cinstit, nu aveam mare încredere, dovadă certă că antrenorii trebuie lăsați să judece singuri, toți cei 13 jucători au luptat extraordinar pentru victorie. Și au obținut-o de o manieră care i-a uimit pe toți gazetarii străini, ale căror declarații, imediat după meci, abundau în superlative : „Vijelia românească s-a schimbat în uragan"... „danezii s-au frînt în fața unei echipe de blestem"... Fără pic de exagerare gîndesc că, miercuri, cei 13 ar fi spulberat orice formație din lume. Ne lipsea darul de a fi noi înșine în momentele de cumpănă ; miercuri, l-am dobîndit ; acesta, n-am nici o îndoială, este marele cîștig al generațiilor de fotbaliști români în succesiune. Învingîndu-i pe danezi tocmai cînd ei gîndeau că ne-au luat măsură pentru chipul deziluziei, ne-am recucerit copilăria, așa cum, fericit, se întîmplă atunci cînd îl citești pe Creangă. A fost un triumf al dăruirii fără egal a tuturor jucătorilor și a inteligenței tactice. Tribunele, ca șarpele mistic, au stat necontenit de veghe pe vatra de aur a credinței în victorie. Golul lui Povlsen în minutul 6 nu ne-a decapitat elanul. Dimpotrivă, atunci a luat naștere furtuna aducătoare de noroc. Iar golul egalizator ne-a dat pradă unei halucinații colective. Am cîntat și am dansat în cinstea băieților noștri. Publicul a fost zeul lor tutelar. Dansam și cîntam, pentru că nu mai vroiam să pierdem cînd sîntem mai buni, așa cum de zeci de ori am fost mai buni și am pierdut. Și apoi, noi românii, chiar avem niște treburi de inimă în Cetatea eternă. Iar pe măsură ce timpul se adîncea spre înfloriri de orhidee, uriașii blonzi din nordul continentului se învinețeau de frică, indiferent că arbitrul Lane-se trăgea cu nerușinare pentru ei și-l elimină, absolut aiurea, pe excepționalul Hagi.

Mulțumim celor 13 învingători.

Mulțumim antrenorilor. Cu un ton în plus lui Jenei, sub mina căruia două nume au intrat în legendă : Ducadam și Balint.

Mulțumim și federației de fotbal : pentru suferințele cu care a pregătit această extraordinară azvîrlire pe drumuri a unui milionar.

Fănuș Neagu

P.S. Agenția E.F.E. transmite :

„Industria, învățămîntul și întreprinderile particulare din Danemarca au încetat practic activitatea la 15 noiembrie, ora 13, ora locală, cînd a început transmisiunea televizată a meciului de fotbal cu România. Potrivit aprecierilor presei, 2 din cele 5 milioane de locuitori ai țării s-au aflat în fața ecranelor televizoarelor, fie luîndu-și zi liberă, fie declarîndu-se bolnavi sau pur și simplu nevenind la lucru sau la cursuri. În general, Danemarca a avut la 15 noiembrie cea mai lungă pauză de masă din întreaga istorie...".

Din fericire pentru noi, adaug eu, siesta nu le-a priit.

F.N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
47
(1 437)
Sîmbătă
25 noiembrie
1989
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În atmosfera de vibrant patriotism şi înaltă răspundere politică, revoluţionară, pentru edificarea socialismului şi comunismului pe pămîntul românesc, în unanimitate de gînd şi faptă, marele forum comunist, Congresul al XIV-lea al P.C.R., a dat glas voinţei întregului popor şi a reales pe cel mai iubit fiu al naţiunii,

tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al Partidului Comunist Român

Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU

la încheierea lucrărilor Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român

Stimaţi tovarăşi,

Congresul al XIV-lea se încheie prin adoptarea, în unanimitate, şi în deplină unitate, a tuturor hotărîrilor, a Programului-Directivă privind dezvoltarea economico-socială a patriei noastre în cincinalul al 9-lea şi, în perspectivă, pînă în anii 2000—2010, care completează în mod minunat Programul partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare fermă a României spre înaltele piscuri ale civilizaţiei comuniste. **(Urale şi aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu, eroism — România, comunism !").**

La dezbateri — în plen şi în secţiuni — au luat cuvîntul 554 de delegaţi din toate judeţele şi din Capitala patriei, precum şi din toate sectoarele şi ramurile de activitate, care au analizat, în spirit critic şi autocritic, activitatea de pînă acum şi au prezentat hotărîrea organizaţiilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor de a înfăptui neabătut hotărîrile ce vor fi adoptate de Congres. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aş dori să menţionez, cu multă satisfacţie, nivelul înalt al discuţiilor — şi politic, şi ideologic, şi din punct de vedere ştiinţific — demonstrînd creşterea puternică a nivelului general al partidului, al clasei muncitoare, al întregii noastre naţiuni, uriaşul nivel politic-ideologic, care constituie forţa partidului, a naţiunii noastre socialiste. **(Aplauze şi urale puternice, prelungite; se scandează „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu, eroism — România, comunism !").**

Cred că veţi fi de acord cu mine să subliniem că în Congres au vorbit academicieni, oameni de ştiinţă, dar au vorbit şi muncitori, şi ţărani, şi activişti din diferite domenii şi, să vă spun drept — nu vreau să supăr pe nimeni — dar am remarcat un înalt nivel de pregătire şi de înţelegere la cooperatorii noştri, la muncitorii noştri, care nu numai că ştiu să producă, dar au şi un nivel politic şi ideologic ridicat, au înalte cunoştinţe tehnice, ştiinţifice şi culturale, demonstrînd apropierea nivelului de dezvoltare între categoriile sociale din patria noastră şi drumul ferm spre crearea unui popor muncitor unit, înarmat cu cele mai noi cunoştinţe ale ştiinţei şi tehnicii în toate domeniile de activitate. Acesta este, poate, cel mai mare succes şi rezultat al construcţiei socialismului în România — omul nou ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul!").**

Lucrările Congresului al XIV-lea, marele forum democratic al comuniştilor, au reprezentat cea mai largă dezbatere democratică asupra tuturor problemelor privind stadiul actual şi perspectivele dezvoltării României socialiste. Prin aceste lucrări, o dată cu încheierea Congresului al XIV-lea, se încheie,

Continuare în pag. 2-a

RAPORTUL

cu privire la stadiul actual al societăţii socialiste româneşti, la activitatea Comitetului Central între Congresele al XIII-lea şi al XIV-lea, la realizarea Programului-Directivă de dezvoltare economico-socială în cincinalul al IX-lea şi în perspectivă pînă în anii 2000—2010, în vederea îndeplinirii neabătute a programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism

PREZENTAT DE TOVARĂŞUL NICOLAE CEAUŞESCU

în paginile 3—9

VIBRANT OMAGIU AL OAMENILOR MUNCII DIN CAPITALĂ

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

la încheierea lucrărilor Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român

Urmare din pag. 1

de fapt, și dezbaterile generale din partid și din întregul popor, care au demonstrat unitatea și voința de nezdruncinat a întregii națiuni de a înainta, sub conducerea partidului, pe calea socialismului și comunismului, a întăririi independenței și suveranității României ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Avînd în vedere toate aceste largi dezbateri democratice, se poate afirma, cu deplin temei, că hotărîrile adoptate, în unanimitate, de marele forum al comuniștilor români reprezintă înțelepciunea și voința întregului partid, a întregului nostru popor, care acționează ca un tot unic pentru ridicarea României pe culmi tot mai înalte de progres, civilizație și bunăstare a întregii națiuni. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul, România — viitorul !").**

Stimați tovarăși,

Concluzia generală din toate dezbaterile care au avut loc, inclusiv din Congres, este aceea că am străbătut cu succes un drum lung de luptă și muncă și am ajuns la un înalt nivel de dezvoltare economico-socială. Am înfăptuit cu succes pe pămîntul străbun al patriei noastre socialismul — visul întregii noastre națiuni ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

În istoria milenară a poporului nostru, avem multe, multe victorii, care demonstrează forța, vitalitatea și hotărîrea întregului popor de a-și asigura întotdeauna viața, libertatea, independența. Dar putem afirma că niciodată pînă acum poporul nostru nu a cunoscut o asemenea măreață victorie ca făurirea socialismului pe pămîntul străvechi al patriei. **(Aplauze puternice, urale și ovații ; se scandează „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, întregul popor, în strînsă unitate, a făurit în numai cîteva decenii un veritabil tezaur de aur României, pe care înaintașii noștri îl vedeau prin secole, demonstrînd că un popor liber, stăpîn pe destinele sale, poate lichida înapoierea de secole într-un timp scurt și să-și asigure o viață demnă, liberă și fericită, de bunăstare ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu să trăiască, România să înflorească !").**

I-a revenit partidului nostru comunist marea cinste de a înălța într-o perioadă istorică scurtă —, care în istoria omenirii reprezintă minute — patria noastră pe cele mai înalte trepte de progres și civilizație, îndeplinindu-și astfel angajamentul revoluționar, în fața poporului, de a-l conduce spre o viață nouă, în deplină libertate și independență ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Este necesar ca și acum, la încheierea lucrărilor marelui nostru forum democratic, să subliniem cu întreaga tărie rolul clasei muncitoare — clasa cea mai înaintată a societății — căreia istoria i-a dat misiunea de a lichida vechea orînduire, de a asigura ridicarea omenirii la o nouă civilizație. Și clasa muncitoare românească și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste această misiune istorică ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

Doresc să subliniez, de asemenea, rolul hotărîtor al țărănimii, care, de altfel, de-a lungul multor secole, a constituit principala forță a societății noastre și a dus greul luptelor pentru formarea națiunii și pentru independența României. Și în anii construcției socialiste țărănimea și-a demonstrat înaltele sale calități, asigurînd o agricultură socialistă superioară, de înaltă productivitate și realizînd cea mai mare producție agricolă de pînă acum din istoria patriei noastre. În alianță cu clasa muncitoare, și țărănimea și-a demonstrat forța și capacitatea de a asigura mersul ferm înainte spre socialism ! **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

De asemenea, este necesar să subliniem rolul important al intelectualității. De altfel, în multe momente grele de-a lungul istoriei, cei mai înaintați oameni din rîndul intelectualilor, nu numai că au luptat pentru cultură, pentru ridicarea științei, dar atunci cînd a fost nevoie, au lăsat, ca să spun așa, stiloul sau condeiul — cum era pe timpuri — la o parte, au pus mîna pe armă pentru independența României, pentru a asigura viața în libertate a poporului nostru. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

În anii socialismului, intelectualitatea, și îndeosebi intelectualitatea tehnică, a cunoscut o puternică dezvoltare și a avut, în toate domeniile, un rol hotărîtor în progresul științei, învățămîntului, culturii, în toate realizările socialiste din patria noastră. Împreună cu clasa muncitoare, cu țărănimea, intelectualitatea a avut și are un rol de importanță hotărîtoare în dezvoltarea patriei noastre, în victoria socialismului și comunismului în România. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Concluzia generală — din întreaga dezbatere, din lucrările marelui forum al comuniștilor — este una singură, și anume că toate mărețele noastre realizări au fost posibile numai datorită lichidării orînduirii burghezo-moșierești, lichidării asupririi și inegalităților, făuririi celei mai drepte orînduiri — societatea socialistă. Numai și numai socialismul a asigurat marile victorii, ridicarea patriei noastre pe înaltele culmi de progres și civilizație ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Stimați tovarăși,

În deplină unanimitate, Congresul a adoptat Programul partidului de dezvoltare a patriei noastre în următorii 10—20 de ani. Avem un program minunat, de largă perspectivă, privind înaintarea fermă a României spre zările luminoase, spre un înalt nivel de dezvoltare a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate. Intrăm, o dată cu aceasta, într-o nouă etapă, superioară, de dezvoltare a României.. Obiectivul strategic, fundamental îl reprezintă înfăptuirea pînă în anii 2000 a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și realizarea condițiilor pentru a trece, la începutul mileniului III, într-o etapă nouă, spre comunism ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu să trăiască, România să înflorească !").**

Încă în cincinalul al 9-lea, pînă în 1995, vom realiza o parte importantă din acest program de perspectivă, iar în anul 2000 România va deveni o țară cu o industrie puternică, pe baza celor mai noi realizări ale științei, cu o agricultură socialistă puternică, cu un nivel de viață ridicat al întregii națiuni, demonstrînd, în fapte, că tot ceea ce realizăm este destinat progresului și ridicării țării, bunăstării generale a poporului — scopul și țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate ce o edificăm cu succes în România ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

În următorul cincinal și în anii pînă în 2000—2010, România va deveni o țară cu un înalt nivel științific, cu un învățămînt care să asigure crearea unui popor cu înalte cunoștințe în toate domeniile, cu o înaltă cultură — poporul României socialiste gata să treacă spre etapa superioară, spre comunism, pe baza celor mai noi cunoștințe ale științei și tehnicii, ale cunoașterii legilor de dezvoltare generală a omenirii. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, eroism — România, comunism!", „Ceaușescu și poporul !").**

Acum, la încheierea lucrărilor marelui forum al comuniștilor, să ne angajăm, în fața partidului, a întregului popor, că vom acționa întotdeauna în spirit revoluționar și cu întreaga răspundere față de interesele socialismului, ale poporului, ale asigurării independenței și suveranității României ! Să demonstrăm, prin întreaga activitate — așa cum partidul nostru a făcut de la înființarea sa — că nimic nu ne poate abate de la îndeplinirea țelului suprem, al asigurării unui loc demn în societatea comunistă, pentru întreaga noastră națiune. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Este necesar să acționăm întotdeauna în spiritul hotărîrilor pe care le-am adoptat în deplină unanimitate în vederea perfecționării continue a întregii activități de conducere și planificare, în raport cu dezvoltarea generală a societății, a științei și cunoașterii umane. Să aplicăm, în toate domeniile și cu toată fermitatea, autoconducerea, autogestiunea, autofinanțarea, făcînd astfel ca toate unitățile economice, sociale și teritoriale să-și desfășoare activitatea cu rezultate maxime, cu eficiență și rentabilitate maximă — aceasta constituind o necesitate obiectivă și reprezentînd adevărata cale de construire a socialismului cu poporul și pentru popor. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

În spiritul hotărîrilor adoptate, să acționăm cu toată fermitatea pentru dezvoltarea societății noastre, a proprietății întregului popor și a proprietății cooperatiste — baza făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului, garanția sigură a bunăstării și viitorului fericit al întregului popor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Așa cum am dezbătut în Congres, să perfecționăm și să dezvoltăm tot mai puternic formele democrației muncitorești-revoluționare în toate domeniile de activitate, pornind de la faptul că socialismul nu se poate realiza decît pe baza unei largi, foarte largi democrații, care să asigure participarea tuturor claselor sociale, a întregului popor la conducerea conștientă a tuturor sectoarelor de activitate. Socialismul înseamnă acea democrație în care poporul este adevăratul făuritor al propriului său viitor, al comunismului, al libertății și independenței sale ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Programul minunat pe care l-am adoptat asigură creșterea continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor. Toate organismele statului nostru, ale democrației muncitorești — de jos pînă sus și de sus pînă jos —, întregul nostru partid trebuie să considere întotdeauna ca sarcină centrală — o dată cu dezvoltarea generală a patriei — ridicarea continuă a bunăstării poporului. Să creăm un nivel de viață care să asigure poporului nostru cele mai bune condiții — în conformitate cu cele mai înalte exigențe ale științei — pentru un popor civilizat, cu o bună sănătate fizică și o înaltă inteligență. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

În întreaga noastră activitate trebuie să acționăm cu întreaga răspundere, să asigurăm creșterea continuă a rolului conducător al partidului în toate domeniile, a forței și unității sale. Să asigurăm întărirea unității de granit între partid și popor — garanția victoriei socialismului și comunismului, a înaintării ferme a patriei noastre pe calea progresului, a întăririi independenței și suveranității României ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

În încheierea lucrărilor Congresului, doresc, încă o dată, să mulțumesc tuturor partidelor și organizațiilor care au trimis reprezentanții lor la lucrările Congresului nostru !

Vă mulțumesc dumneavoastră, tuturor, stimați tovarăși și prieteni, care participați direct la lucrările celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — România, pacea și prietenia!").**

Considerăm aceasta ca o expresie a relațiilor de prietenie și solidaritate, a dorinței comune de a întări și mai mult în viitor colaborarea și solidaritatea în lupta împotriva politicii imperialiste, în lupta pentru dezarmare și pace, pentru o nouă ordine economică, pentru progresul economico-social și independența tuturor națiunilor lumii.

În toate acestea vedem importanța realizării unei unități și mai puternice — așa cum, de altfel, a reieșit și din întîlnirile pe care le-am avut ieri cu multe delegații — considerînd aceasta ca o necesitate pentru toate partidele și forțele progresiste, democratice de pretutindeni. În unitate și colaborare a constat, întotdeauna, constă și astăzi și va consta și în viitor puterea uriașă a forțelor progresiste și antiimperialiste. Popoarele unite pot impune o politică nouă, democratică, de adevărată egalitate între toate națiunile, pot asigura pacea pe planeta noastră ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

La încheierea lucrărilor marelui nostru forum democratic, în numele tuturor participanților la Congres, adresez clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, întregului nostru popor chemarea de a acționa întotdeauna, în deplină unitate, pentru asigurarea ridicării României spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație. Să demonstrăm, în orice împrejurări — așa cum a făcut-o națiunea noastră de-a lungul istoriei sale îndelungate — că poporul, oamenii muncii, constructori ai socialismului, sînt și reprezintă factorul hotărîtor al victoriei socialismului. Poporul unit va asigura triumful comunismului în România, își va construi viitorul așa cum îl dorește — în comunism, în deplină independență ! **(Aplauze puternice și urale ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Vom munci și vom lupta, pacea o vom apăra"!).**

Stimați tovarăși,

Congresul a aprobat, în deplină unanimitate, politica externă și orientările viitoare ale activității internaționale a partidului și poporului nostru. Doresc să asigur, de la această înaltă tribună, întregul popor că și în viitor vom acționa cu întreaga răspundere — în interesul poporului nostru, al tuturor popoarelor — pentru dezarmare, și în primul rînd pentru dezarmare nucleară, pentru o lume a păcii și colaborării egale între toate națiunile ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !").**

Stimați tovarăși,

Cunoașteți componența noului Comitet Central al partidului, format din 467 de comuniști, a organelor sale. Ceea ce aș dori să subliniez este faptul că, pentru prima dată, în Comitetul Central sînt prezenți un mare număr de muncitori, țărani și intelectuali care lucrează direct în producție, ceea ce, fără nici o îndoială, va accentua caracterul revoluționar, caracterul de muncă și luptă, al Comitetului nostru Central. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În numele Comitetului Central nou ales, doresc să mulțumesc Congresului, tuturor delegaților pentru încrederea ce ne-au acordat-o și să ne angajăm că noul Comitet Central va lucra în așa fel încît să asigure înfăptuirea în cele mai bune condiții a Programului-Directivă, a tuturor hotărîrilor, în vederea înaintării ferme a patriei noastre spre realizarea obiectivului strategic pînă în anii 2000 ! **(Aplauze puternice).**

În mod deosebit, aș dori să mulțumesc Congresului, întregului partid și întregului popor pentru alegerea mea în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român. **(Aplauze prelungite și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu să trăiască, România să înflorească !").** Au trecut aproape 60 de ani de cînd am intrat în mișcarea muncitorească, de tineret, în partidul comunist. Am avut fericirea ca partidul să-mi încredințeze încă din acei ani multe munci de răspundere. Am acționat întotdeauna ca soldat al revoluției, ca soldat al partidului, al poporului, pentru libertatea și independența sa.

Aș dori acum să asigur Congresul, partidul, poporul că și în viitor voi fi întotdeauna un soldat credincios al revoluției, al partidului, al socialismului în România ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu să trăiască, România să înflorească !").**

Am considerat întotdeauna și consider că funcția de secretar general sau orice funcție de conducere, de activist al partidului nu este onorifică, ci este o muncă de răspundere — și cere din partea tuturor să acționeze în așa fel încît să demonstreze, prin fapte, prin activitatea de zi cu zi, încrederea ce i se acordă. În acest spirit am acționat și în trecut și voi acționa și în viitor ! Nu este ușor, tovarăși, să fii secretar general al unui partid care vrea să construiască, cu adevărat, socialismul și comunismul ! Este un lucru greu, dar este o răspundere de cinste și — vă asigur, asigur partidul și poporul că voi face totul pentru a răspunde cu toate forțele mele intereselor socialismului și comunismului, cauzei poporului, a independenței și suveranității României. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

În încheierea lucrărilor marelui nostru forum democratic aș dori să adresez mulțumiri tuturor delegaților pentru spiritul de înaltă răspundere pe care l-au demonstrat în timpul lucrărilor Congresului, în adoptarea, în deplină unanimitate și unitate, a Programului-Directivă și a hotărîrilor privind dezvoltarea României, îndeplinindu-și, fiecare, în mod conștiincios, răspunderea și mandatul încredințat de comuniști și de întregul popor. Consider aceasta ca o dovadă a înaltului — subliniez încă o dată — nivel teoretic, politic, ideologic al Congresului nostru, a faptului că acum fiecare va trece cu toată fermitatea și cu toate forțele la realizarea în viață a ceea ce am hotărît. **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „România a ales : socialism, pace, progres !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Nu este un lucru ușor să se adopte hotărîri juste. Aceasta cere muncă, cere înțelegerea legilor obiective, cunoașterea realităților și forței societății noastre. Dar oricît de juste ar fi hotărîrile, ele sînt numai începutul ! Pentru ca ele să prindă viață este necesar să acționăm, în toate domeniile, cu întreaga răspundere pentru realizarea lor. Am convingerea că toți delegații, toate organele și organizațiile de partid, consiliile oamenilor muncii, adunările generale, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul nostru popor, în deplină unitate, va asigura înfăptuirea în viață a hotărîrilor Congresului al XIV-lea, că ne vom prezenta la a 50-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională cu îndeplinirea în cele mai bune condiții a celui de-al 9-lea cincinal. **(Urale și aplauze prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Cu această convingere și încredere, vă adresez tuturor, întregului partid, întregului popor, cele mai bune urări de noi și noi împliniri, de realizări măreți în toate domeniile de activitate ! Multă sănătate și multă fericire ! Înainte spre comunism ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Declar închise lucrările Congresului al XIV-lea al partidului — Congresul marilor victorii, care a deschis calea înaintării ferme spre realizarea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre comunism, spre bunăstare și fericire pentru națiunea noastră ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Stima noastră și mîndria — Ceaușescu, România!", „Ceaușescu să trăiască, patria să înflorească !". Într-o atmosferă de puternic entuziasm și strînsă unitate în jurul partidului, toți cei prezenți în marea sală a Congresului se ridică în picioare și ovaționează minute în șir pentru gloriosul nostru partid comunist — forța politică conducătoare a întregii națiuni — pentru Comitetul Central și pentru secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu).**

MARELE FORUM COMUNIST

Evenimentul politic de cea mai mare importanță pentru destinul socialist al patriei, Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, și-a desfășurat în Capitală, timp de cinci zile, lucrările. Ales în unanimitate Președinte al Congresului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a prezentat Raportul cu privire la stadiul actual al societății socialiste românești, la activitatea Comitetului Central între Congresele al XIII-lea și al XIV-lea, la realizarea Programului-Directivă de dezvoltare economico-socială în cincinalul al IX-lea și în perspectivă pînă în anii 2000—2010, în vederea îndeplinirii neabătute a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Așa cum a informat secretarul general al partidului în cuvîntul rostit în deschiderea marelui forum, la lucrări sînt prezenți peste 3 300 delegați aleși la conferințele județene și a municipiului București, pentru a-i reprezenta pe membrii de partid din organizațiile respective. La Congres participă de asemenea 115 delegații din 82 de țări, reprezentînd partide și organizații comuniste, socialiste, social-democrate, progresiste, democratice, mișcări de eliberare națională, cu care partidul nostru întreține relații de largă colaborare în lupta pentru progresul economic și social, pentru dezarmare și pace în lume.

Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost urmărit cu un deosebit și unanim interes.

Prin bogata sa ordine de zi, prin dezbaterile profunde ce au caracterizat acest nou și hotărîtor forum al partidului nostru, al națiunii întregi, Congresul s-a transformat într-o amplă și fermă opțiune patriotică, revoluționară, pentru ca în strînsă unitate, sub conducerea partidului, a secretarului său general, România să-și întărească și dezvolte necontenit opera de edificare socialistă, ridicîndu-se pe noi trepte de progres și civilizație și aplicînd cu consecvență în viață principiul călăuzitor al **făuririi socialismului cu poporul și pentru popor.**

O garanție fermă a înaintării spre piscurile unei noi lumi, a consolidării și amplificării tuturor cuceririlor revoluționare dobîndite de poporul nostru o reprezintă, așa cum cu mîndrie, cu satisfacție și recunoștință s-a subliniat, realegerea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Eroul de a cărui prodigioasă muncă și viață se leagă toate victoriile repurtate în răstimpul de aproape un sfert de veac de cînd, odată cu Congresul al IX-lea, a început epoca celor mai multe și mai rodnice înfăptuiri.

Momentul solemn al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului nostru comunist rămîne ca un act istoric, de cea mai largă semnificație morală, politică și socială. Congresul a dat glas voinței întregului partid și a întregii țări făcîndu-și o datorie de conștiință față de prezentul și viitorul socialist al României. Unitatea partidului, a poporului, a dobîndit o și mai amplă expresie a realității, a gîndirii și faptei revoluționare, în acel scop suprem proclamat de secretarul general al partidului, **făurirea socialismului cu poporul și pentru popor.** Edificarea lumii viitorului are în acest sens o dimensiune pe deplin creatoare și un mesaj profund umanist.

Lucrările Congresului s-au încheiat într-o însuflețitoare atmosferă patriotică, de amplă și profundă angajare revoluționară, exprimînd unitatea întregului popor, a întregii națiuni în jurul partidului, al secretarului său general. În timp ce în Sala Palatului se desfășura ședința de închidere a lucrărilor Congresului, în Piața Republicii s-au adunat peste o sută douăzeci de mii de oameni ai muncii din Capitală, pentru a aduce un fierbinte și vibrant omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu, reînvestit de Congresul al XIV-lea în suprema funcție de secretar general al partidului. S-a dat astfel glas sentimentelor de mîndrie și recunoștință care animă întregul partid, întreaga țară, față de cel mai iubit fiu al națiunii, reînvestit în fruntea partidului pentru a conduce patria spre noi victorii socialiste, pentru întărirea independenței și suveranității.

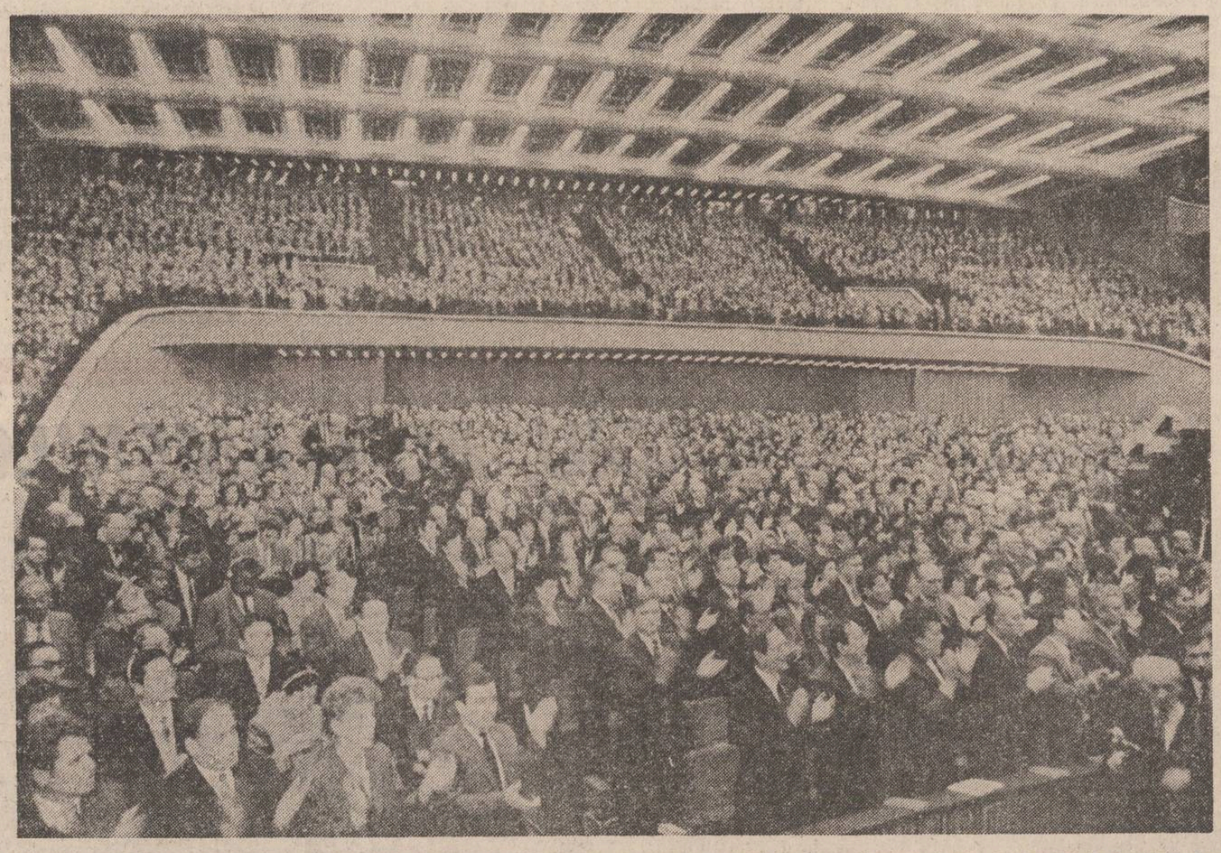

În Piața Republicii, martoră a atîtor evenimente cruciale din viața poporului, răsună ovații și aplauze. De la balconul sediului C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu răspund cu deosebită căldură manifestărilor cu care sînt înconjurați în aceste memorabile zile din viața partidului, a poporului.

Hotărîrile adoptate în deplină unanimitate de Congresul partidului, a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită cu acest prilej, **asigură dezvoltarea continuă a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate, înflorirea științei, învățămîntului, culturii și — pe această bază — ridicarea generală a nivelului de viață, de bunăstare și fericire al întregului nostru popor ! După cum se știe bine, în această piață au avut loc multe adunări ale poporului nostru, care au afirmat voința României pentru victoria socialismului, dar și voința pentru a fi liberă, independentă și a construi socialismul așa cum îl dorește, fără amestec din afară.**

Marele eveniment, Congresul al XIV-lea al partidului, deschide un nou capitol în cartea victoriilor socialiste ale patriei. Înfăptuirea neabătută a politicii partidului, a tot ce s-a hotărît în cadrul marelui forum comunist, ne asigură un viitor demn, tot mai luminos.

Luceafărul

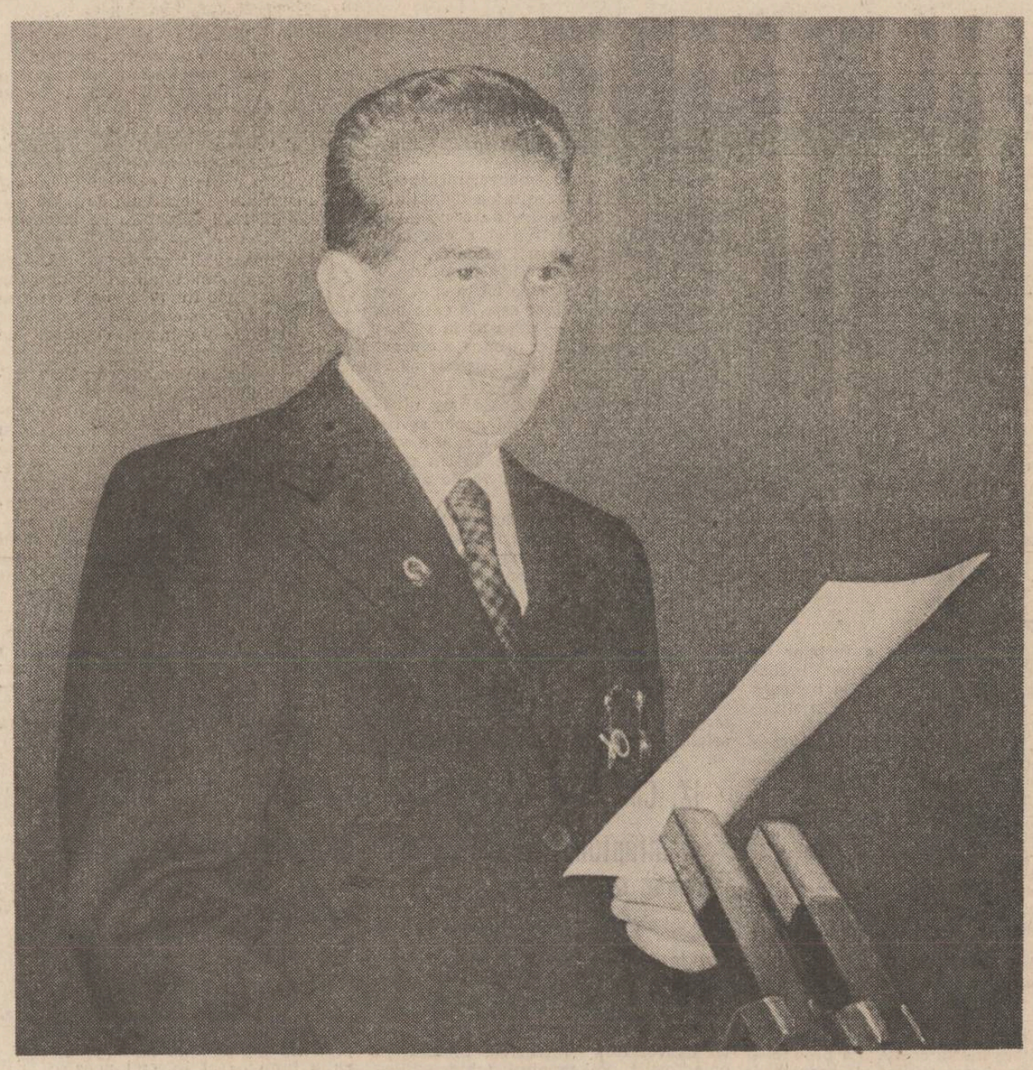

RAPORTUL

cu privire la stadiul actual al societății socialiste românești, la activitatea Comitetului Central între Congresele al XIII-lea și al XIV-lea, la realizarea Programului-Directivă de dezvoltare economico-socială în cincinalul al IX-lea și în perspectivă pînă în anii 2000 – 2010, în vederea îndeplinirii neabătute a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism

prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu

I. Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, eveniment epocal in istoria milenară a poporului român

Stimați tovarăși,

Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român reprezintă un eveniment epocal în istoria milenară, și în mod deosebit în istoria modernă a României, în activitatea mișcării muncitorești-revoluționare și a partidului nostru, în întreaga dezvoltare economico-socială și ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, în făurirea cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea fermă spre visul de aur al omenirii — spre comunism! **(Aplauze puternice și urale prelungite: se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

Congresul are loc în împrejurări internaționale deosebite, cînd în fața țărilor socialiste, a tuturor popoarelor se pun noi și noi întrebări și probleme cu privire la calea progresului economico-social, a lichidării inegalităților și asupririi, a înlăturării pericolului războiului nuclear, care ar duce la distrugerea a însăși vieții pe pămînt, cu privire la căile de transformare revoluționară a lumii, de realizare a unor noi relații sociale și noi relații între state și popoare în vederea asigurării și făuririi unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. **(Aplauze puternice).**

Iată de ce actualul Congres al partidului nostru comunist trebuie — pornind de la drumul parcurs de poporul român pe calea socialismului — să facă bilanțul general al stadiului actual al societății socialiste românești, să elaboreze programele de dezvoltare în următorul cincinal și pînă în anii 2000—2010, în vederea dezvoltării continue a forțelor de producție, a științei, învățămîntului, culturii, creșterii nivelului de trai material și spiritual al poporului, înfăptuirii neabătute a principiilor socialismului științific și comunismului în toate domeniile de activitate, a ridicării României pe noi culmi de progres și civilizație și întăririi independenței și suveranității sale. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu reales, la al XIV-lea Congres!").**

II. Dezbaterea documentelor pentru Congres, cea mai largă dezbatere democratică din intreaga istorie modernă a României

După cum este bine cunoscut, pe baza Tezelor din aprilie 1988, a documentelor înaltului forum democratic din noiembrie 1988 și a Tezelor și Programului-Directivă pentru Congresul al XIV-lea al partidului, timp de un an și jumătate, în întregul partid, împreună cu întregul popor, în toate organismele democrației revoluționare, a avut loc o largă dezbatere democratică, fără precedent în întreaga perioadă de construcție socialistă și — se poate spune — în întreaga istorie modernă a patriei noastre.

În cadrul acestei largi dezbateri democratice s-a analizat, pe baza principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric — în spirit critic și autocritic, întreaga activitate desfășurată de poporul nostru în anii construcției socialiste. Concluzia generală a acestei îndelungate dezbateri democratice din partid, cu întregul popor, este aceea că România a parcurs, într-o perioadă istorică scurtă, mai multe etape istorice de dezvoltare — de la orînduirea burghezo-moșierească, în care continuau să existe încă puternice forme feudale, pînă la etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, lichidînd cu desăvîrșire exploatarea și asuprirea, clasele exploatatoare și înfăptuind cea mai dreaptă orînduire cunoscută de omenire pînă în prezent — orînduirea socialistă — în care poporul este pe deplin stăpîn asupra mijloacelor de producție și își făurește, în mod liber, propriul destin liber și independent, destinul de bunăstare și fericire — socialismul și comunismul! **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

Ampla și îndelungata dezbatere democratică a problemelor actuale ale construcției socialismului, a documentelor pentru Congresul al XIV-lea a demonstrat cu putere unitatea de nezdruncinat dintre partid și popor, hotărîrea întregii noastre națiuni de a acționa și în viitor, în strînsă unitate, sub conducerea gloriosului nostru partid, pentru înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și creare a condițiilor pentru înaintarea neabătută spre comunism, pentru asigurarea unui loc demn al poporului român în rîndul națiunilor libere și independente ale lumii. **(Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria!").**

Numai la conferințele județene de partid au participat peste 23 000 de delegați și 6 000 de invitați.

La discuții au participat peste 1 000 de delegați și s-au făcut 1 480 de propuneri.

În general, la adunările generale ale organizațiilor de bază, la care au participat practic toți membrii partidului, precum și la conferințele de partid din întreprinderi, instituții, comune și orașe au luat cuvîntul peste 615 000 membri de partid și s-au făcut 462 160 propuneri cu privire la documentele pentru Congres și în vederea perfecționării întregii activități economico-sociale și politico-educative.

Iată de ce se poate afirma, încă de la începutul lucrărilor Congresului nostru, că documentele ce se dezbat și urmează să fie aprobate reprezintă voința unanimă a comuniștilor, a întregii noastre națiuni, care privesc cu deplină încredere lucrările celui de-al XIV-lea Congres al partidului, avînd ferma convingere că hotărîrile și orientările ce vor fi adoptate vor da o nouă perspectivă revoluționară pentru întreaga dezvoltare economico-socială, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de civilizație și progres, creșterea nivelului de bunăstare materială și spirituală, întărirea continuă a independenței și suveranității României! **(Aplauze puternice, urale prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

III. Edificarea orînduirii socialiste – continuare legică a procesului istoric de formare și afirmare a poporului român

Stimați tovarăși,

Edificarea cu succes a noii orînduiri socialiste în patria noastră constituie o continuare legică a procesului istoric de formare a poporului român, a națiunii, a statului național unitar român, a luptei împotriva dominației străine, a asuririi, pentru libertate și independență, pentru progres economic și social.

Datele științifice, arheologice, demonstrează cu puterea faptelor de netăgăduit că înaintașii noștri s-au născut și s-au dezvoltat, cu mii și mii de ani înainte, pe aceste meleaguri, trecînd prin diferite forme de dezvoltare economico-socială.

Constituirea primului stat centralizat al dacilor, cu mai bine de 2060 de ani în urmă, a reprezentat un moment hotărîtor pentru dezvoltarea civilizației pe aceste meleaguri, pentru dezvoltarea ulterioară a poporului român.

Sînt bine cunoscute luptele desfășurate de traco-daci și de statul dac centralizat pentru apărarea și păstrarea ființei independente a poporului.

Conviețuirea împreună cu statele și civilizațiile din acele timpuri, cu marele imperiu roman a avut, fără îndoială, o influență puternică asupra dacilor, dar nu a întrerupt existența și dezvoltarea lor. Însăși conviețuirea îndelungată a dacilor cu romanii a reprezentat un moment de importanță deosebită în formarea caracterului și în dezvoltarea poporului român, care a păstrat cele mai minunate virtuți și caracteristici ale dacilor, însușindu-și tot ceea ce a reprezentat mai bun ca rezultat al conviețuirii cu romanii.

Așa s-a format și dezvoltat — spune istoria — poporul român, care — moștenind de milenii cele mai înalte virtuți ale înaintașilor acestor meleaguri — le-a apărat întotdeauna, a făcut totul pentru a-și asigura viața liberă și independentă. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Într-o perioadă de cîteva sute de ani a avut loc — după cum este bine cunoscut — migrația multor popoare, care au șosit și pe plaiurile Daciei, ale strămoșilor strămoșilor noștri.

Este adevărat, mulți au rămas pe aceste meleaguri, și-au însușit cultura și modul de viață al locuitorilor acestor pămînturi străvechi. Toate acestea nu au întrerupt în nici un fel procesul legic, istoric al formării poporului român. S-ar putea spune că tocmai aceste împrejurări grele i-au determinat pe înaintașii noștri să acționeze sub diferite forme și în deplină solidaritate pentru a-și apăra obiceiurile, viața liberă și, chiar dacă toate aceste migrații, iar mai tîrziu imperiile străine, au încetinit pentru un timp procesul de formare a poporului și națiunii române, aceasta nu a putut să oprească înfăptuirea legilor obiective ale dezvoltării societății omenești, deci și ale poporului român. **(Aplauze puternice).**

Poporul nostru, înaintașii noștri, organizați în diferite voievodate, apoi în principate, au dus lupte cu arma în mînă, și-au dat viața pentru a asigura existența și ființa poporului, pentru a asigura dezvoltarea societății românești pe pămînturile străvechi ale dacilor.

Nu doresc să mă refer la diferite momente eroice din luptele poporului nostru — ele sînt bine cunoscute și trebuie să fie întotdeauna în mintea și inima întregii națiuni.

Ceea ce trebuie să subliniem este faptul că formarea poporului român, a națiunii române și a statului național român, într-o perioadă lungă, este rezultatul luptei grele, eroice a poporului român, a celor mai înaintate forțe din rîndurile sale.

Dar întotdeauna trebuie să subliniem că adevăratul făuritor al istoriei, al vieții, al națiunii și al independenței este poporul însuși; el a fost acela care în nici o împrejurare nu a capitulat, a ținut sus steagul luptei, cîteodată cu grele pierderi, dar a făcut totul pentru a asigura viitorul urmașilor lui, viitorul poporului nostru! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Numai înțelegînd bine toate acestea vom putea să tragem concluzii corespunzătoare pentru activitatea de făurire a socialismului, de dezvoltare viitoare a patriei noastre pe calea socialismului, pentru întărirea independenței și suveranității României! **(Aplauze puternice).**

IV. Făurirea orînduirii socialiste – cerință obiectivă a dezvoltării societății românești, a asigurării viitorului luminos al popoarelor

Stimați tovarăși,

Avînd în vedere problemele complexe ale vieții mondiale, discuțiile care au loc în lume cu privire la calea de dezvoltare a societății omenești, este necesar să reamintim foarte succint cum omenirea a cunoscut — într-o perioadă de milenii, de la nașterea sa pînă în prezent — mai multe orînduiri sociale, care au răspuns nivelului forțelor de producție, de cunoaștere, ale societății omenești, dar care s-au dezvoltat în strînsă legătură cu legile obiective care guvernează întreaga dezvoltare economico-socială a omenirii.

În acest cadru s-a dezvoltat, de altfel, și poporul român.

Istoria atestă existența în dezvoltarea societății omenești a comunei primitive, a sclavagismului, a feudalismului și apoi a capitalismului, iar în prezent a socialismului.

Este bine cunoscut că toate acestea au existat într-o perioadă îndelungată și în forme diferite de la un continent la altul și chiar de la o zonă la alta a lumii, dar că, o dată cu dezvoltarea forțelor de producție, vechile orînduiri au trebuit să dispară, să facă loc unor orînduiri noi, care și-au propus întotdeauna să asigure progresul economico-social al popoarelor.

De la sclavagism pînă la capitalism, însă în forme diferite, orînduirile care s-au succedat au păstrat inegalitățile sociale, asuprirea socială și națională, exploatarea omului de către om.

O dată cu apariția pe scena istoriei a clasei muncitoare, ca urmare a dezvoltării societății capitaliste, apoi a formei superioare, imperialismul, în fața clasei muncitoare s-a pus misiunea istorică de a lichida orînduirea împărțită în clase antagoniste, în asupriți și asupritori și să realizeze o nouă orînduire, fără clase exploatatoare, fără asupritori, în care popoarele să devină cu adevărat egale și libere, să fie lichidate asuprirea și inegalitățile de orice fel, să se asigure o conviețuire nouă, bazată pe egalitate, pe dreptate socială, pe libertatea deplină a popoarelor, a oamenilor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Trebuie să avem permanent în vedere faptul că lichidarea orînduirii capitaliste și făurirea orînduirii sociale socialiste constituie o cerință legică a dezvoltării societății omenești, că — mai devreme sau mai tîrziu — aceasta se va realiza, așa cum s-a întîmplat, de altfel, cu toate orînduirile sociale de pînă acum.

Este bine cunoscut că nici o clasă socială, nici stăpînii de sclavi, nici feudalii nu au cedat locul de bună voie, ci au trebuit să fie izgoniți de la putere, pentru a asigura progresul societății omenești.

De aceea, trebuie să avem deplină încredere în capacitatea clasei muncitoare, a popoarelor de a înfăptui cerințele legice ale dezvoltării economico-sociale istorice, de a făuri o orînduire a dreptății și egalității, a libertății oamenilor și popoarelor. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Realizarea acestei misiuni istorice i-a revenit clasei muncitoare, partidelor muncitorești-revoluționare ale clasei muncitoare, care și-au propus drept obiectiv strategic organizarea clasei muncitoare, a popoarelor pe baza principiilor socialismului științific, a materialismului dialectic și istoric, în vederea făuririi noii orînduiri sociale socialiste.

Și trebuie să spunem că istoria a demonstrat forța și capacitatea clasei muncitoare — în unitate cu toate clasele și forțele muncitoare, cu țărănimea, cu intelectualitatea, sub conducerea partidelor revoluționare — de a răsturna vechea orînduire socială și de a înfăptui societatea socialistă. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Au trecut 72 de ani de la victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, de la făurirea primului stat al muncitorilor și țăranilor și trecerea la construirea socialismului în Uniunea Sovietică. După cel de-al doilea război mondial, cu 45 de ani în urmă, alte popoare, între care și poporul român, răsturnînd clasele exploatatoare, au trecut la făurirea societății socialiste. Pe calea socialismului au trecut apoi marele popor chinez, poporul coreean și alte popoare și este bine cunoscut că noi și noi popoare din țările în curs de dezvoltare se pronunță ferm pentru a trece treptat la organizarea dezvoltării lor pe calea socialistă.

Țările socialiste reprezintă astăzi o puternică forță economico-socială.

Marile realizări în dezvoltarea economico-socială au făcut ca ele să reprezinte astăzi peste 35 la sută din întreaga producție industrială a omenirii.

Toate acestea demonstrează cu putere marea forță a socialismului, capacitatea creatoare a popoarelor de a-și făuri o viață nouă, liberă, fără asupritori, în care popoarele să fie cu adevărat libere și independente, să-și asigure o viață demnă, de bunăstare și fericire!

Putem și trebuie să afirmăm cu toată tăria faptul că socialismul și-a demonstrat forța și capacitatea sa creatoare, că el reprezintă viitorul întregii omeniri și trebuie să facem totul pentru asigurarea unei lumi fără exploatatori, fără asupritori, în care popoarele să trăiască în deplină libertate și independență, să-și asigure bunăstarea și fericirea! **(Urale și aplauze prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

V. Principalele etape ale procesului revoluționar de făurire a socialismului in România

Stimați tovarăși,

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, cu 45 de ani în urmă, a lichidat pentru totdeauna dominația străină și a deschis calea marilor transformări revoluționare, înfăptuirii socialismului și ridicării, pe această bază, a nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor, întăririi independenței și suveranității României.

Pentru a înțelege mai bine drumul parcurs în această perioadă de poporul român și stadiul actual al dezvoltării societății socialiste românești este necesar să reamintim, chiar foarte succint, care era situația României în trecut și acum 45 de ani. După cum este bine cunoscut, timp de sute de ani poporul nostru a cunoscut, sub o formă sau alta, dominația imperiilor străine, a dus lupte grele pentru a-și apăra, menține și cuceri adevărata independență națională, pentru formarea statului național unitar român. Multă vreme, o parte din teritoriile patriei noastre au fost sub dominația unor imperii străine. A trebuit să plătim zeci și zeci de miliarde de lei aur tribut, iar după formarea statului național român, în 1859, aproape o sută de ani cele mai importante bogății ale României s-au aflat în mîna capitalului și monopolurilor străine, astfel că numai între primul și al doilea război mondial acestea au acumulat pe seama bogățiilor României și a muncii poporului român aproape o sută de miliarde dolari, care au ajuns în țările capitaliste dezvoltate.

Toate acestea au făcut ca România să rămînă o țară săracă, slab dezvoltată. Astfel, în 1944—1945 România era o țară slab dezvoltată, secătuită și distrusă și de război. În aceste împrejurări, le-a revenit partidului nostru comunist, clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, întregului nostru popor misiunea de a asigura dezvoltarea forțelor de producție și ridicarea nivelului de civilizație al întregii țări.

Într-o perioadă istorică scurtă, de numai 45 de ani, România a lichidat starea de înapoiere la care dominația străină, de sute de ani, a condamnat-o — și patria noastră, dintr-o țară agrar-industrială slab dezvoltată, a devenit o țară industrial-agrară, cu o industrie modernă, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă înfloritoare.

În această perioadă, România a parcurs mai multe etape istorice de dezvoltare — de la orînduirea burghezo-moșierească, în care existau încă puternice forme feudale în viața economică, socială și politică, la etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. În anul 1948, o dată cu răsturnarea monarhiei și naționalizarea principalelor mijloace de producție, au fost lichidate pentru totdeauna proprietatea burghezo-moșierească, exploatarea omului de către om și s-au pus bazele dezvoltării industriei socialiste și a celorlalte domenii de activitate.

A trebuit o perioadă îndelungată, pînă în 1962, pentru înfăptuirea cooperativizării agriculturii, care a marcat trecerea întregii țărănimi și a agriculturii românești pe calea socialistă. O dată cu aceasta, s-a încheiat în linii generale procesul de organizare pe baze socialiste a întregii economii naționale. Dar aceasta a pus numai bazele dezvoltării pe calea socialistă a patriei noastre.

România continua, și după încheierea procesului de organizare pe baze socialiste a economiei, să rămînă o țară slab dezvoltată.

Este bine cunoscut că în această perioadă s-au manifestat cu putere o serie de concepții greșite, subaprecierea forței și capacității clasei muncitoare, a poporului român, s-au comis o serie de greșeli grave și încălcări ale legalității socialiste care, fără nici o îndoială, au adus mari prejudicii socialismului în patria noastră.

Partidul a avut însă forța necesară și a lichidat aceste stări de lucruri negative, a asigurat trecerea la făurirea noii orînduiri sociale, în concor-

Continuare in pag. a 4-a

Urmare din pag. a 3-a

danță cu realitățile patriei noastre, asigurînd astfel marile transformări pe care le-a cunoscut România și ridicarea ei la actualul nivel de dezvoltare economico-socială. **(Aplauze puternice, prelungite).**

VI. Congresul al IX-lea al partidului — eveniment de importanță istorică în activitatea partidului și poporului nostru

Stimați tovarăși,

În aceste împrejurări a avut loc Congresul al IX-lea al partidului, care — pe baza analizei critice, autocritice a activității de 20 de ani de construcție socialistă — a pus cu desăvîrșire capăt stărilor negative, abuzurilor, ilegalităților și a restabilit încrederea în forțele partidului, ale clasei muncitoare, ale întregului nostru popor, redînd întregii națiuni încrederea în forțele proprii, sentimentul demnității, al hotărîrii de a înfăptui neabătut, pe baza principiilor socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, noua orînduire socială, în care poporul constituie factorul fundamental, de a realiza socialismul cu poporul și pentru popor! **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Este meritul istoric al Congresului al IX-lea de a fi pus capăt concepțiilor și practicilor străine socialismului, de copiere și ploconire în fața a tot ce era străin, de a fi renunțat cu hotărîre la așa-zisul „model unic" obligatoriu pentru construcția societății socialiste și a fi proclamat principiul realizării socialismului pe baza legilor obiective și a principiilor socialismului științific, corespunzător voinței și realităților din patria noastră, pornind de la faptul că noua orînduire se realizează în mod diferit de la o țară la alta, de la o etapă la alta. **(Aplauze puternice).**

În același timp, Congresul a pus capăt cu hotărîre dogmatismului, conservatorismului, închistării în gîndire și activitate, stabilind obiectivul perfecționării conducerii procesului de construire a noii orînduiri, așezării clare a întregii activități pe baza autoconducerii, autogestiunii, autofinanțării, asigurînd aplicarea fermă a cuceririlor științei și tehnicii în toate domeniile, ca o cerință legică a făuririi cu succes a socialismului.

Încă la Congresul al IX-lea s-a subliniat cu toată fermitatea necesitatea dezvoltării largi a democrației muncitorești-revoluționare, de a găsi noi și noi forme democratice de participare a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a tuturor categoriilor sociale, a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Se poate afirma cu deplin temei, fără teama de a greși, că Congresul al IX-lea al partidului a constituit un eveniment de importanță epocală în activitatea partidului, a poporului nostru, în dezvoltarea și perfecționarea construcției socialiste, corespunzător cu realitățile din România. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!").**

Fără hotărîrile Congresului al IX-lea al partidului, fără această nouă orientare revoluționară, care presupune aplicarea fermă a principiilor socialismului în toate domeniile de activitate, nu am fi putut obține marile realizări pe care le avem astăzi, nu am fi putut înfăptui cu succes socialismul și trece la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate! **(Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres!").**

VII. Stadiul actual al dezvoltării societății socialiste românești

Pentru a înțelege bine acest adevăr și realitatea de astăzi, mă voi referi la indicatorii sintetici ai dezvoltării economico-sociale a României, în perioada 1945—1990.

Din datele cuprinse în acest tabel reiese cu toată claritatea care era situația României în 1945 — iar pentru unele domenii — din 1950, de cînd avem datele necesare — și cum s-a dezvoltat în toată această perioadă, țara noastră.

— prețuri comparabile —

	Date absolute				1945=1	
	1945	1965	1988	1990 (plan)	1965	1990 (plan)
Populația — mii locuitori	15 740	19 027	23 054	23 345 [1]	1,21	1,48
Populația activă — mii persoane	7 900	9 974	11 070	11 500	1,26	1,46
Numărul de personal muncitor — mii	1 300	4 305,3	7 842,6	7 990	3,31	6,15
Produsul social — miliarde lei	64,6	452,2	2 084,6	2 500 — 2 520	7	38,7—39,0
Venitul național — miliarde lei	23,2	162,8	794,7	1 015 — 1 042	7	43,8—44,9
Producția industrială — miliarde lei	11,7	198,2	1 411,6	1 700 — 1 712	17	145—146
Producția globală agricolă — miliarde lei	25,4	91,2	245,6	274 — 277	3,6	10,8—10,9
Avuția națională acumulată — miliarde lei	252	810	5 178	5 667	3,2	22,5
Fonduri fixe — miliarde lei	166,3	509	3 367,7	3750	3,1	22,5

[1] La sfîrșitul anului

— prețuri comparabile —

	Date absolute				1950=1	
	1950	1965	1988	1990 (plan)	1965	1990 (plan)
Productivitatea muncii în industria republicană calculată pe baza producției-marfă — mii lei pe o persoană	27,5	92,7	370	450—452	3,4	16,4
Volumul comerțului exterior — miliarde lei	9,2	44,4	376,2	485,3	4,8	53
Export — miliarde lei	4,7	24,6	243,1	340	5,2	72
Desfaceri de mărfuri cu amănuntul — miliarde lei	17	78,7	308	319,8—320,8	4,6	18,8—18,9
Fondul de retribuire — miliarde lei	10,1	57,2	293,2	341,7	5,7	34
Retribuția medie netă a personalului muncitor — lei lunar	337	1 028	2 946—3 135 [1]	3 300	3,1	9,8
Veniturile totale ale țărănimii cooperatiste — miliarde lei	—	28,4	59,5	61,6	—	2,17 [2]
Cheltuielile social-culturale finanțate de la bugetul de stat						
— total — miliarde lei	3,4	20,9	100,6	110,8	6,1	32,6
— pe locuitor — lei	211	1 100	4 362	4 745	5,2	22,8
— pe familie — lei	760	3 530	13 600	14 900	4,6	19,6

[1] La sfîrșitul anului
[2] Față de 1965

Dacă ne referim la situația din 1965 se poate constata că, într-adevăr, s-au obținut unele realizări importante, care însă nu erau în concordanță cu necesitățile progresului economico-social și ridicării nivelului general de dezvoltare al patriei.

Această situație s-a datorat și faptului că fondul de dezvoltare a fost, într-o perioadă, în general, redus, ajungînd chiar la 17 la sută din venitul național, ceea ce nu a asigurat mijloacele necesare pentru dezvoltarea generală a patriei noastre. Se poate constata ușor că, dacă am fi continuat în același ritm, am fi obținut o dublare sau cel mult o creștere de 1,5 ori față de 1965 — ceea ce ar fi determinat ca România să rămînă, practic, și astăzi o țară slab dezvoltată.

VIII. Marile realizări obținute de poporul român în construcția socialistă, îndeosebi în perioada de după Congresul al IX-lea

Datele de mai sus pun cu putere în evidență justețea hotărîrilor și orientărilor Congresului al IX-lea al partidului privind fondul de dezvoltare și acumulare, de cel puțin 30—33 la sută din venitul național, care a constituit factorul determinant al progresului realizat de România după Congresul al IX-lea.

Este necesar să subliniem că în 20 de ani, din 1945 pînă în 1965, s-au alocat pentru fondul de dezvoltare circa 400 miliarde lei, în timp ce în perioada 1966—1990, avînd în vedere și prevederile de investiții pentru anul viitor, s-au alocat peste 5 000 miliarde lei.

Din totalul fondului național de dezvoltare, investițiile au reprezentat în cei 20 de ani — 1945—1965 — circa 340 miliarde de lei, iar din 1966 pînă în 1990 acestea se ridică la peste 4 300 miliarde lei.

Din totalul investițiilor, circa 2 300 miliarde lei au fost alocate pentru realizarea unei puternice industrii socialiste, moderne.

Ca urmare a acestei puternice dezvoltări, se poate spune că nu există domeniu mai important în care industria românească să nu realizeze produse de înaltă tehnicitate și complexitate, competitive cu cele mai bune pe plan mondial. Numai pe această bază s-a asigurat ca la sfîrșitul actualului cincinal industria patriei noastre să fie de peste 145 de ori mai mare decît în 1945, din care de 128 de ori realizată după cel de-al IX-lea Congres al partidului. **(Aplauze puternice).**

Putem declara cu toată hotărîrea că numai datorită dezvoltării puternice a forțelor de producție, a industriei și agriculturii, a celorlalte ramuri de activitate s-a lichidat rămînerea în urmă în care se găsea țara noastră acum 45 de ani și s-au asigurat ridicarea nivelului de dezvoltare economică generală, a gradului de civilizație materială și spirituală a întregului popor, întărirea forței, independenței și suveranității României. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul", „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

Realitatea, viața — adevăratul judecător — au infirmat concepția din trecut, dar care și-a găsit anumiți susținători și în anii construcției socialismului, după care România trebuia să rămînă o țară eminamente agrară, precum și concepția înapoiată, reacționară care afirma că poporul român nu va fi în stare să realizeze o industrie modernă, dezvoltată.

Acum putem afirma cu îndreptățită mîndrie că viața, realitatea au demonstrat forța clasei muncitoare, a poporului nostru, devenit stăpîn pe destinele sale, de a realiza o industrie superioară, de a-și asigura dezvoltarea economico-socială și de a făuri cea mai dreaptă societate din lume.

În același timp, după cum este bine cunoscut, Congresul al IX-lea a combătut concepția de subapreciere a agriculturii și a restabilit rolul și importanța agriculturii ca una din ramurile de bază ale economiei naționale, pornind de la faptul că atît dezvoltarea industriei, cît și a agriculturii reprezintă cerințe legice ale dezvoltării economico-sociale a oricărei societăți, și cu atît mai mult a socialismului, că nu se poate realiza făurirea cu succes a socialismului fără a asigura dezvoltarea puternică atît a industriei, cît și a agriculturii, a unei agriculturi socialiste de înaltă productivitate și eficiență. **(Aplauze puternice).**

Pornind de la această concepție științifică, din fondul de dezvoltare economico-socială s-au alocat agriculturii mijloace foarte importante.

În primii 20 de ani — 1945—1965 — s-au alocat circa 56 miliarde lei pentru agricultură, iar din 1965 pînă în 1990, peste 650 miliarde lei. Pe această bază s-au realizat programul de irigații, de amenajări funciare, puternica dotare cu tractoare și mașini agricole, cu tot ce este necesar, asigurînd baza tehnico-materială pentru înfăptuirea cu succes a obiectivelor noii revoluții agrare. Cu această bază tehnico-materială puternică, agricultura noastră socialistă, de stat și cooperatistă, a putut să realizeze o creștere însemnată a producției — de peste 10 ori față de 1945 — din care de peste 6 ori după Congresul al IX-lea, iar în acest an, înfăptuind obiectivele noii revoluții agrare, s-a putut realiza cea mai mare producție de cereale din istoria României, de peste 60 milioane tone, ceea ce face ca țara noastră să se numere printre primele țări din lume în ce privește producția de cereale pe hectar și locuitor. **(Aplauze puternice).**

În același timp, s-au alocat investiții importante pentru transporturi, telecomunicații, silvicultură, construcții, circulația mărfurilor și altele, care au reprezentat, pe întreaga perioadă, 885 miliarde lei, din care peste 828 miliarde lei după 1965.

O atenție deosebită s-a acordat construcției de locuințe, extinderii și modernizării bazei materiale a învățămîntului, culturii, ocrotirii sănătății și altor activități sociale, alocîndu-se, în perioada 1945—1990, circa 772 miliarde lei, din care peste 706 miliarde lei în perioada de după Congresul al IX-lea al partidului.

Ca rezultat al dezvoltării generale a forțelor de producție, al alocării unui procent important, de peste 30 la sută, din venitul național pentru fondul de dezvoltare și acumulare, după Congresul al IX-lea al partidului, avuția națională va fi, în 1990, de circa 5 660 miliarde lei, față de numai 252 miliarde lei în 1945 și de 810 miliarde lei în 1965.

În cadrul acesta, fondurile fixe înregistrează o creștere de 22 de ori pe întreaga perioadă, din care de 19 ori după 1965.

Dezvoltarea puternică a forțelor de producție, a industriei, agriculturii și celorlalte ramuri de activitate, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, s-a putut realiza datorită existenței proprietății întregului popor și proprietății cooperatiste asupra mijloacelor de producție.

Este suficient să comparăm ce reprezentau fondurile fixe în 1945, ca rezultat al întregii dezvoltări anterioare, și ce reprezintă acestea astăzi, după o perioadă de numai 40 de ani de construcție socialistă, din care cea mai mare parte sînt realizate după Congresul al IX-lea al partidului, cînd s-a acționat cu fermitate pentru asigurarea condițiilor necesare dezvoltării puternice a bazei tehnico-materiale a societății noastre socialiste.

Pe baza realităților, se poate afirma cu toată tăria că numai și numai proprietatea socialistă a întregului popor și cooperatistă a asigurat ridicarea României la stadiul actual de dezvoltare economico-socială, de bunăstare materială și spirituală a poporului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aceasta a asigurat, totodată, realizarea unei concordanțe cît mai depline între forțele de producție și relațiile sociale — factori hotărîtori în procesul construcției cu succes a noii orînduiri sociale.

Odată cu dezvoltarea generală a forțelor de producție, s-a acordat o atenție deosebită repartiției rationale a industriei și celorlalte ramuri în toate județele și zonele patriei noastre.

În perioada 1945—1990 se realizează circa 11 mii de capacități de producție importante, din care 9 650 după cel de-al IX-lea Congres al partidului. În amplasarea acestora s-a urmărit ca, odată cu dezvoltarea tuturor zonelor, să se acorde o atenție și un ritm mai accelerat celor rămase în urmă, ceea ce a determinat ridicarea nivelului economico-social al tuturor județelor.

Ca rezultat al dezvoltării industriei, a celorlalte domenii și ramuri pe întreg teritoriul țării, gruparea județelor după volumul activității economice totale pe un locuitor s-a modificat astfel:

Volumul activității economice totale pe un locuitor	Număr de județe	
	1968	1990
Pînă la 20 mii lei	7	—
Între 20—40 mii lei	27	—
Între 40—60 mii lei	6	—
Între 60—80 mii lei	1	—
Între 80—100 mii lei	—	12
Între 100—150 mii lei	—	21
Peste 150 mii lei	—	8

Oricine vizitează România se poate convinge cu ușurință cît de profunde au fost transformările în dezvoltarea tuturor județelor, a întregii țări. Repartizarea judicioasă a forțelor de producție pe întregul teritoriu constituie, astăzi, fundamentul trainic al asigurării construcției socialiste în țara noastră, al manifestării deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii, fără nici o deosebire, al ridicării gradului de civilizație al tuturor județelor și localităților patriei noastre — cerință obiectivă pentru făurirea cu succes a socialismului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Puternica dezvoltare a forțelor de producție, creșterea producției industriale, agricole și a celorlalte sectoare au dus la profunde schimbări în structura socială.

Astăzi, clasa muncitoare, țărănimea și intelectualitatea reprezintă forțele fundamentale ale societății socialiste românești, care, în deplină unitate, înfăptuiesc programele de dezvoltare economico-socială și asigură înaintarea fermă a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație.

Este necesar de subliniat că în această perioadă a avut loc o puternică creștere a productivității muncii, ceea ce a asigurat sporirea continuă a eficienței și rentabilității în toate domeniile de activitate. Însuși faptul că, în timp ce numărul personalului muncitor a sporit de peste 6 ori, producția industrială a crescut de peste 145 de ori demonstrează cu putere înalta creștere a productivității muncii, ca rezultat al organizării moderne, științifice a producției, al mecanizării și automatizării, al ridicării gradului de calificare al oamenilor muncii, din toate domeniile de activitate.

Succese importante au fost obținute, în toată această perioadă, în dezvoltarea puternică a învățămîntului de toate gradele, lichidîndu-se de mult analfabetismul, moștenit de la regimul burghezo-moșieresc și dezvoltîndu-se puternic învățămîntul obligatoriu de 10 ani, iar din acest an se va generaliza învățămîntul de 12 ani, pentru întregul tineret.

În același timp, a cunoscut o puternică dezvoltare învățămîntul superior, care asigură cadrele de specialitate pentru toate ramurile moderne. Legarea strînsă a învățămîntului cu producția, cu cercetarea, preocuparea continuă de ridicare a nivelului învățămîntului pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii moderne, ale cunoașterii umane în general au avut un rol de importanță hotărîtoare în întreaga dezvoltare a patriei noastre, în construcția cu succes a socialismului.

De asemenea, trebuie să subliniem marile realizări obținute în această perioadă, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, în dezvoltarea puternică a științei, a cercetării științifice în toate domeniile de activitate.

Trebuie să subliniem că marile realizări în dezvoltarea generală a patriei noastre — a industriei, agriculturii, a celorlalte ramuri — sînt strîns legate de intensa activitate de cercetare, de promovare cu îndrăzneală a noilor cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile, de ridicare generală a nivelului de cultură și educație al tuturor oamenilor muncii, al întregului nostru popor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Acordînd o atenție deosebită realizării fondului de dezvoltare și acumulare ca una din condițiile hotărîtoare pentru progresul puternic și ridicarea nivelului de civilizație și al bunăstării generale a poporului, partidul și guvernul nostru au asigurat, în întreaga perioadă de după Congresul al IX-lea al partidului, alocarea a circa 67—70 la sută din venitul național pentru fondul de consum.

Aceasta a asigurat majorarea fondului de retribuire de 34 de ori față de 1950. Pe această bază s-a asigurat creșterea retribuției medii de aproape 10 ori, s-a acționat cu toată hotărîrea pentru aplicarea fermă a principiilor socialiste de retribuție, s-a asigurat un raport echitabil pentru etapa actuală dintre retribuțiile mici și retribuțiile mari, reducîndu-se raportul între retribuțiile mari și cele mici de la aproape 1 la 23 în 1950 la 1 la 4,7 în prezent.

Au crescut, de asemenea, veniturile țărănimii, care numai din sectorul cooperatist reprezintă astăzi circa 62 miliarde lei.

Am introdus ferm principiul acordului global, al participării la beneficii, pornind de la asigurarea veniturilor tuturor categoriilor oamenilor muncii în raport de munca și activitatea depusă, pe baza principiului socialist „nici pîine fără muncă, dar nici muncă fără pîine".

Putem afirma că principiile de retribuire în industrie, în celelalte sectoare, precum și în agricultură corespund pe deplin perioadei de construcție socialistă din țara noastră, principiilor echității și eticii socialiste, asigurării unor condiții de muncă și de viață cît mai bune pentru toți cetățenii patriei noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este adevărat că la noi nimeni nu se mai poate îmbogăți fără muncă, și au dreptate cei care ne critică că nu dăm libertate pentru bogați, dar nu o vom da niciodată, însă nu mai avem nici săraci, și nici nu mai vrem să avem săraci în România! Să avem un popor liber, cu o viață bună, egală! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Totodată, desfacerea de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist se ridică în acest an la circa 315 miliarde lei, fiind de 18,5 ori mai mare decît în 1950. Consumul alimentar a crescut de la 1 800 de calorii zilnic pe locuitor în 1950, la circa 3 300 calorii în prezent, România înscriindu-se între țările cu un bun consum din punctul de vedere al necesităților fiziologice.

În același timp, au crescut puternic cheltuielile social-culturale, finanțate de la bugetul de stat, de la 3,4 miliarde lei în 1950 la 20,9 miliarde în 1965 și la circa 111 miliarde în 1990, ceea ce reprezintă o creștere de aproape 33 de ori.

Totodată, partidul nostru a acordat o atenție deosebită construcțiilor de locuințe, alocînd mijloacele necesare care au asigurat construirea a circa 3 milioane de apartamente, din care 2,6 milioane după 1965.

S-au alocat, de asemenea, mijloacele necesare pentru dezvoltarea de spitale, dispensare, școli, centre de educație și cultură, baze sportive și altele, care asigură condiții tot mai bune de viață pentru toți locuitorii patriei noastre.

Practic, astăzi peste 82 la sută din populația orașelor locuiește în case noi, iar din București — circa 90 la sută.

Ponderea populației urbane a crescut de la 22 la sută în 1945 la peste 53 la sută în acest an.

În mod sintetic, îmbunătățirea nivelului de trai al întregului popor se reflectă în faptul că durata medie a vieții s-a mărit de la 42 de ani în perioada antebelică, la circa 70 de ani în prezent.

Putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, în anii construcției socialismului, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, a avut loc o creștere puternică a nivelului de trai material și spiritual al poporului — ceea ce demonstrează cu putere că partidul nostru acționează cu toate forțele pentru a realiza țelul suprem al politicii sale, esența societății socialiste multilateral dezvoltate, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale a poporului, de a-i asigura o viață demnă, fericită, în deplină libertate și independență. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu reales, la al XIV-lea Congres!").**

Dezvoltarea puternică a economiei naționale a creat condițiile participării active a României la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Merită să subliniem faptul că, față de 1950, volumul total al comerțului exterior a fost, în 1965, de 5 ori mai mare și va fi de circa 53 de ori mai mare în 1990, din care exportul de 72 de ori.

Toate acestea demonstrează cu putere forța economiei românești, participarea sa activă la colaborarea internațională, cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, precum și cu statele capitaliste dezvoltate, cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială.

Ca rezultat al întregii activități economico-sociale, venitul național a crescut, față de 1945, de 7 ori în 1965, și va fi de 43—44 de ori mai mare în 1990.

Pe această bază am asigurat atît creșterea fondului de consum, cît și a fondului de acumulare și dezvoltare, progresul general al patriei noastre, făurirea cu succes a socialismului în România. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria!").**

IX. Cincinalul 1986-1990 — parte integrantă a bilanțului înfăptuirilor istorice din anii construcției socialiste

Stimați tovarăși,

În bilanțul prezentat se cuprind și realizările cincinalului 1986—1990.

În înfăptuirea obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, în cincinalul al 8-lea au avut loc profunde transformări în întreaga dezvoltare a țării, punîndu-se în centrul activității dezvoltarea intensivă, înfăptuirea obiectivelor noii revoluții tehnico-științifice și noii revoluții agrare, aplicarea fermă a programelor de modernizare și organizare științifică a producției, a principiilor autoconducerii, autogestiunii, autofinanțării, pe baza programelor, a normelor privind întreaga activitate economico-financiară.

Sînt cunoscute prevederile și realizările de pînă acum în acest cincinal, care, împreună cu planul pe 1990, vor asigura creșterea producției industriale cu circa 40 la sută.

Se realizează cu succes programele de dezvoltare ale celorlalte sectoare și ramuri, precum și obiectivele noii revoluții agrare, care au dus la obținerea în acest an a celor mai mari producții la cereale, la plante tehnice, la întreaga producție vegetală, asigurînd astfel cele mai bune condiții pentru o bună aprovizionare a populației.

Se poate aprecia că realizările din primii 4 ani ai cincinalului și din 1990 — ultimul an al celui de-al 8-lea cincinal — vor asigura realizarea obiectivelor fundamentale ale celui de-al 8-lea cincinal, ridicarea patriei noastre la un nou nivel de dezvoltare economico-socială.

Este bine cunoscut că, și în acest cincinal, s-au realizat prevederile privind creșterea retribuției, a pensiilor, a veniturilor generale ale oamenilor muncii.

Toate acestea se regăsesc — așa cum am menționat — în bilanțul general al dezvoltării patriei noastre și al ridicării nivelului de viață, materială și spirituală, în anii construcției socialiste.

Întreaga dezvoltare economico-socială a creat condițiile necesare pentru îmbunătățirea întregii activități economico-financiare, pentru stabilitatea monedei, a determinat, în ultimii ani, un buget excedentar și a creat posibilitatea lichidării, la sfîrșitul lunii martie a acestui an, a datoriei externe.

Lichidarea datoriei externe reprezintă o mare realizare a politicii statului nostru și pune capăt dependenței îndelungate a țării noastre față de monopolurile și capitalul financiar străin.

Pentru prima dată în istoria sa România nu mai plătește nici tribut, nici dobînzi! Tot ceea ce se produce aparține pe deplin poporului român, care a devenit astfel — se poate spune — pentru prima oară, cu adevărat independent, și economic, și politic! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria!").**

Acum, cînd facem bilanțul general al stadiului societății noastre socialiste, al realizărilor din cel de-al 8-lea cincinal, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că principalele prevederi ale Programului partidului pentru această perioadă, obiectivele strategice stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului se înfăptuiesc cu succes și că la începutul anilor '90 România se va prezenta cu realizarea obiectivului strategic de trecere într-o nouă etapă, de țară mediu dezvoltată — ceea ce creează noi și noi condiții pentru ridicarea continuă a nivelului de dezvoltare a civilizației și bunăstării generale a poporului nostru. **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu reales, la al XIV-lea Congres!").**

Putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, care își îndeplinește cu cinste misiunea istorică, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul nostru popor, în deplină unitate, au dobîndit realizări epocale pe calea noii orînduiri sociale, demonstrînd cu puterea faptelor de netăgăduit forța unui popor care a lichidat pentru totdeauna asuprirea și inegalitățile, a devenit pe deplin stăpîn pe destinele sale și își făurește în mod liber și independent viitorul său de aur.

X. Programul-Directivă privind dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991-1995 și în perspectiva anilor 2000-2010

Stimați tovarăși,

Programul-Directivă privind dezvoltarea economico-socială în al 9-lea cincinal și, în perspectivă, pînă în anii 2000—2010 asigură dezvoltarea continuă a forțelor de producție, perfecționarea relațiilor sociale și ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație.

Congresul al XIV-lea al partidului marchează trecerea României la o nouă etapă de dezvoltare, la realizarea fazei superioare a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor necesare înfăptuirii în viață a principiilor de muncă și viață comuniste.

Pornind de la nivelul actual al industriei, agriculturii și celorlalte sectoare,

Continuare în pag. a 5-a

Urmare din pag. a 4-a

în cincinalul viitor și în perspectiva anilor 2000—2010 se va pune accentul pe dezvoltarea intensivă a tuturor sectoarelor de activitate, pe realizarea unei noi calități a muncii și vieții, a unui nivel tehnic tot mai ridicat al întregii producții, pe baza aplicării ferme a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

În întreaga perioadă a deceniului următor, și în primul rînd în cincinalul 1991—1995, trebuie să se concentreze toate forțele pentru înfăptuirea programelor de organizare științifică și de modernizare a activității în toate sectoarele.

În acest sens va trebui să se pornească de la faptul că actualul nivel de dezvoltare a economiei românești, cît și orientările pe plan mondial impun o intensificare a activității de cercetare științifică și tehnică, asigurînd astfel în toate sectoarele aplicarea în viață și organizarea producției pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Aceasta constituie una din cerințele legice ale dezvoltării societății omenești, ale construirii cu succes a socialismului și comunismului.

De asemenea, va trebui să se acorde o atenție deosebită problemelor creșterii mai puternice a productivității muncii, sporirii eficienței și rentabilității în toate sectoarele. O atenție deosebită va trebui acordată, în cincinalul următor și în perspectivă pînă în anii 2000, repartizării juste a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, dezvoltării economico-sociale a tuturor județelor, orașelor și comunelor patriei noastre.

Înfăptuirea prevederilor Programului-Directivă pentru cincinalul al 9-lea, în deceniul următor și pînă în anul 2010 trebuie să asigure ridicarea României la un nivel înalt de dezvoltare economico-socială, crearea bazei tehnico-materiale a societății socialiste multilateral dezvoltate și pentru trecerea la etapa superioară de dezvoltare, spre comunism. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Așa cum se subliniază în Programul-Directivă, producția-marfă industrială urmează să crească cu 30—35 la sută, dar este necesar să avem în vedere că, în cadrul dezbaterilor în partid și cu întregul popor, s-a subliniat că este necesar să considerăm acest spor ca minim — și trebuie să acționăm pentru o creștere mai accentuată a producției industriale pe baza dezvoltării intensive și a valorificării superioare a materiilor prime și materialelor, a muncii poporului nostru.

Pe această bază va trebui să asigurăm o creștere mai accentuată a produsului social, a venitului național — condiție fundamentală pentru a asigura mijloacele necesare realizării dezvoltării continue a patriei noastre și ridicării continue a nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România.

În cincinalul 1991—1995 se vor asigura dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economiei naționale, eliminarea unor contradicții care au apărut în dezvoltarea diferitelor ramuri și lichidarea unor rămîneri în urmă, asigurînd o asemenea creștere a economiei naționale care să satisfacă în condiții tot mai bune necesitățile economico-sociale de bună aprovizionare și de export — cerință fundamentală a înaintării ferme a României spre noi culmi de progres și civilizație.

Principalii indicatori ai dezvoltării României în cincinalul al 9-lea sînt următorii :

	1995	1995/1990 — % Dinamica	Ritm mediu anual
Produsul social — miliarde lei	3 110 — 3 245	125 —130	4,5—5,5
Venitul național — miliarde lei	1 395 — 1 450	135 —140	6 —7
Produsul național brut — miliarde lei	1 635 — 1 695	135 —140	6 —7
Producția industrială — miliarde lei			
— globală	2 375 — 2 470	125 —130	4,5—5,5
— marfă	2 225 — 2 310	130 —135	5,5—6
— netă	870 — 900	140 —145	7 —7,5
Producția agricolă *) — miliarde lei			
— globală	284 — 302	120 —125	4 —4,5
— marfă	210 — 223	125 —130	4,5—5,5
— netă	154 — 162	130 —135	5,5—6
Volumul investițiilor în economia națională *) (pe perioada de 5 ani) — miliarde lei	1 600 — 1 700	120 —129	4 —5
Volumul comerțului exterior *) — miliarde lei, prețuri de livrare	680 — 700	154 —158	9 —9,5
din care : — volumul exportului	505 — 525	158 —162	9,5— 10
Numărul de personal muncitor — mii persoane	8 180 — 8 240	102,4—103	0,5—0,6
Productivitatea muncii în industria republicană (calculată pe baza producției-marfă) — mii lei/persoană	565 — 585	125 —130	4,5—5,5
Reducerea cheltuielilor la 1 000 lei producție-marfă în industria republicană, în 1995 față de 1990 — lei	140		
Desfacerile de mărfuri cu amănuntul — miliarde lei	334 — 342	105 —108	1 —1,5
Prestările de servicii pentru populație — miliarde lei	96 — 105	160 —175	10 —12
Retribuția medie reală — lei lunar	3 500 — 3 600	105 —108	1 —1,5
Veniturile totale ale țărănimii cooperatiste — miliarde lei	64,7 — 66,5	105 —108	1 —1,5
Construcții de locuințe din fondurile statului pe cincinal — mii apartamente	700		
Cheltuieli social-culturale de la bugetul de stat pentru o familie — lei	15 500 — 16 000	105 —108	1 —1,5

*) La producția agricolă, investițiile și mediile sînt calculate pe perioade de 5 ani, comerț exterior, dinamicile și ritmurile

După cum reiese din datele de mai sus, dezvoltarea intensivă a industriei va reprezenta în continuare un obiectiv central al întregii noastre activități. Se va pune accentul, așa cum am menționat, nu atît pe latura extensivă, cît pe dezvoltarea intensivă și valorificarea superioară a produselor, a nivelului tehnic și calitativ.

O atenție deosebită va trebui să se acorde lărgirii mai puternice a bazei proprii de materii prime și resurselor energetice, exploatării cu randamente sporite a substanțelor utile din zăcăminte.

Este necesar să intensificăm activitatea de prospecțiuni geologice în vederea punerii în evidență a noi rezerve de materii prime, materiale și surse energetice.

Avînd în vedere rezervele existente, pînă în 1995, producția de lignit și cărbune va trebui să ajungă la circa 80 milioane tone, iar cea de huilă cocsificabilă la peste 20 milioane tone, asigurîndu-se cel puțin 90 la sută din necesarul de cărbune cocsificabil.

În mod corespunzător, va trebui să crească producția de metale neferoase, care trebuie să asigure, în întregime, necesarul economiei naționale.

O atenție deosebită se va acorda sporirii rezervelor de țiței, factorului de recuperare și — pe această bază — se va obține o creștere mai accentuată a producției de țiței.

Se va asigura, totodată, o dimensionare judicioasă a extracției de gaze naturale, astfel încît să se asigure rezervele necesare pe o perioadă mai îndelungată.

De asemenea, este necesar să se acorde, în toate ramurile de activitate, o atenție maximă recuperării și valorificării materialelor refolosibile, care urmează să acopere, în unele sectoare, peste 50 la sută din necesarul economiei naționale.

În cincinalul al 9-lea va trebui să rezolvăm în mod radical problema energiei prin extinderea și amenajarea hidroenergetică, funcționarea la întreaga capacitate a termocentralelor pe cărbune, valorificarea surselor energetice recuperabile și a surselor neconvenționale.

Avînd în vedere rămînerile în urmă la intrarea în producție a centralelor nucleare-electrice, este necesar să concentrăm toate forțele, astfel ca pînă în 1995 să asigurăm darea în funcțiune a tuturor grupurilor de energie nucleară, ceea ce va asigura circa 50 la sută din necesarul de energie al țării noastre.

În același timp, trebuie să se asigure realizarea programelor de dezvoltare a surselor de energie neconvențională — microhidrocentralelor, biogazului, energiei vîntului și energiei solare — care trebuie să permită, în unele localități mici, asigurarea deplinei autonomii energetice.

Totodată, este necesar să se acționeze cu mai multă hotărîre pentru elaborarea de noi tehnologii, care să ducă la reducerea substanțială a consumului de combustibil în toate sectoarele, inclusiv în producția de energie electrică și termică, în iluminat și distribuție, la creșterea mai puternică a randamentelor în toate ramurile economiei.

Programul-Directivă prevede dezvoltarea puternică a metalurgiei, chimiei și petrochimiei, a construcțiilor de mașini, a materialelor de construcții, precum și a industriei ușoare și alimentare.

Este necesar ca în toate ramurile și în toate sectoarele să se acționeze pentru realizarea în cele mai bune condiții a prevederilor din Programul-Directivă pentru ridicarea industriei noastre socialiste la un înalt nivel calitativ și tehnic, care să realizeze producții competitive cu cele mai bune produse similare pe plan mondial și să facem astfel ca, în unele domenii, industria românească să se afle pe primele locuri și chiar pe primul loc în lume. **(Aplauze puternice).**

Dispunem pentru aceasta de tot ce este necesar, de o industrie modernă, de minunați muncitori, tehnicieni, ingineri. De aceea, putem avea deplina încredere că oamenii muncii din industrie vor înfăptui cu succes obiectivele cincinalului al 9-lea, de realizare a unei industrii puternice, de mare randament, de înalt nivel tehnic și calitativ. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Stimați tovarăși,

Agricultura reprezintă o ramură de bază a economiei naționale, care trebuie să asigure satisfacerea în cele mai bune condiții a necesităților bunei aprovizionări a populației, a întregii economii, ridicarea continuă a nivelului de viață al poporului.

Pornind de la această cerință obiectivă, și în cincinalul al 9-lea și în perspectivă se vor pune în centrul întregii activități dezvoltarea și modernizarea agriculturii, realizarea în continuare a obiectivelor noii revoluții agrare, pe baza dezvoltării intensive în toate domeniile.

Trebuie să avem permanent în vedere că pămîntul reprezintă cel mai important bun național al întregului popor — factor hotărîtor pentru dezvoltarea națiunii noastre. De aceea, conservarea, ridicarea potențialului productiv al fondului funciar constituie o obligație fundamentală a întregii politici de făurire a socialismului și comunismului.

Este necesar să asigurăm înfăptuirea în cele mai bune condiții a programului de irigații și amenajări funciare, astfel încît pînă în 1995 să se realizeze irigarea a cel puțin 6 milioane hectare, urmînd ca pînă în anii 2000 să încheiem organizarea întregului sistem național de irigații, care va ajunge la circa 7—7,5 milioane de hectare teren agricol, din care cel puțin 5,5 milioane hectare teren arabil.

În același timp, va trebui să intensificăm lucrările de combaterea eroziunii solului, a excesului de umiditate, încheind pînă în 1995, în linii generale, întreaga această activitate.

Producția de cereale trebuie să se afle și în continuare în centrul activității, asigurîndu-se obținerea unor producții stabile, în orice condiții de climă. Avînd în vedere recolta de cereale record din acest an, de peste 60 milioane tone, este necesar să ne propunem să asigurăm, în anii viitori, o producție permanentă, de cel puțin 50 milioane tone. Cu o asemenea producție de cereale vom asigura satisfacerea pe deplin a necesităților interne și vom dispune și de o anumită cantitate pentru export. Mă refer la 50 de milioane, urmînd să asigurăm o folosire a pămîntului, pe care astăzi obținem cereale, pentru alte sectoare de activitate din agricultură.

Va trebui să asigurăm obținerea unor producții mai mari de plante tehnice și, îndeosebi, la floarea-soarelui, soia și sfeclă de zahăr, care să fie cel puțin la nivelul celor realizate în acest an.

O atenție deosebită va trebui să acordăm legumiculturii, care — atît în ceea ce privește creșterea producțiilor, dar și diversificarea acestora — va duce la o bună aprovizionare a populației, în tot timpul anului.

În mod corespunzător, este necesar să modernizăm plantațiile pomicole și viticole, să asigurăm producții stabile, la nivelul cerințelor noii revoluții agrare.

Practic, se poate spune că în domeniul producțiilor vegetale avem toate condițiile pentru a asigura, încă din cincinalul viitor, cerințele din Programul partidului de a realiza o agricultură de înalt randament, de înaltă productivitate, care să poată să fie comparabile și competitive cu cele mai bune din lume. **(Aplauze puternice).**

O atenție deosebită este necesar să acordăm, în continuare, zootehniei. Am realizat prevederile privind efectivele de porcine, de păsări. Continuă să se manifeste o rămînere în urmă în ce privește creșterea efectivelor de bovine și ovine, deși avem și la acestea creșteri importante, dar trebuie să ne propunem ca în viitorul cincinal să realizăm în întregime obiectivele privind creșterea efectivelor de bovine la cel puțin 11 milioane, din care 5 milioane vaci cu lapte, și la cel puțin 30—35 milioane de oi, din care cel puțin 25 milioane de oi-mame. În același timp, trebuie să asigurăm creșterea corespunzătoare a producției de carne, lapte, lînă, ouă, asigurînd o bună aprovizionare a populației, în conformitate cu cele mai exigente cerințe ale științei privind o bună alimentație a întregului popor.

În vederea realizării obiectivelor din sectorul zootehnic se impun măsuri hotărîte pentru asigurarea unei puternice dezvoltări a bazei furajere, pentru valorificarea în mai bune condiții a celor peste 4 milioane hectare de pășuni și fînețe, precum și a circa 2—3 milioane hectare din fondul forestier, ceea ce va asigura o bază bună dezvoltării zootehniei.

De asemenea, sînt necesare măsuri hotărîte pentru realizarea bunei mecanizări și chimizări a întregii agriculturi, pentru aplicarea celor mai noi tehnologii și cuceriri ale științei — factori hotărîtori în realizarea obiectivelor noii revoluții agrare, a unei agriculturi de înaltă productivitate !

Trebuie să spunem că și în domeniul agriculturii realizările de pînă acum demonstrează capacitatea pe care o avem și, mai cu seamă, activitatea țărănimii cooperatiste, a specialiștilor, a tuturor oamenilor muncii, care ne dau garanția că vom realiza și în acest domeniu, în întregime, prevederile cincinalului viitor. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În silvicultură este necesar să se asigure realizarea, în următorul cincinal, a programului de reîmpădurire, asigurîndu-se păstrarea în cele mai bune condiții a suprafeței împădurite, acordînd, în același timp, atenția necesară speciilor autohtone și realizării unui raport optim între diferite specii, corespunzător condițiilor din țara noastră.

Este necesar, de asemenea, să se acționeze cu toată fermitatea în vederea realizării Programului național de amenajare complexă a bazinelor hidrografice, de folosire rațională a apei, de păstrare a ei cît mai curată.

În general, trebuie să se acorde o atenție deosebită problemelor mediului înconjurător, considerînd aceasta ca una din problemele fundamentale ale construcției socialiste și asigurării viitorului patriei noastre.

Avînd însă în vedere că problema mediului înconjurător devine tot mai complexă și că ea nu se poate soluționa decît printr-o largă cooperare cu toate statele, este necesar ca țara noastră să participe mult mai activ și să acționeze pentru a se înlătura unele cauze ale poluării mediului înconjurător, care devin un pericol pentru planeta noastră, printre care se numără și experiențele nucleare, și zborurile în Cosmos, care însă nu sînt menționate de cei care sînt vinovați pentru actuala situație a mediului înconjurător.

Iată de ce România consideră că este necesar ca în cadrul Națiunilor Unite să se acționeze în mod organizat pentru a se pune capăt atitudinii de distrugere a mediului înconjurător, pentru a salva planeta noastră, pentru asigurarea vieții pe Pămînt ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !").**

În același timp, este necesar să asigurăm dezvoltarea bazelor de păstrare a produselor agricole și alimentare, să perfecționăm sistemul de contractări și achiziții, astfel încît să avem permanent asigurate rezervele necesare pentru buna aprovizionare a populației și acoperirea altor cerințe ale economiei naționale cu materii prime și materiale din domeniul agriculturii.

Consider că este necesar ca, în cincinalul viitor, peste consumul normal de produse agricole și alimentare, să se asigure rezerve pentru buna aprovizionare pe cel puțin 6 luni de zile.

În domeniul transporturilor, este necesar să se acționeze pentru buna folosire a mijloacelor de transport, creșterea vitezei de circulație, reducerea consumului de combustibil și energie electrică, realizîndu-se o raionare cît mai bună a transportului, evitîndu-se încrucișările și distanțele mari, inutile.

În mod corespunzător se va dezvolta activitatea de telecomunicații, a poștei, introducînd noile cuceriri ale științei și tehnicii, perfecționînd, pe această bază, întregul sistem de telecomunicații.

În toate sectoarele economico-sociale trebuie să acționăm cu toată fermitatea și hotărîrea în vederea modernizării și perfecționării întregii activități pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Avem tot ceea ce este necesar pentru a asigura ca, în cincinalul următor, să încheiem, în linii generale, programele de perfecționare și modernizare a tuturor sectoarelor și ramurilor, ceea ce va ridica pe o treaptă superioară nivelul întregii noastre activități și va face ca România să se afle printre țările cu o economie avansată și modernă, competitivă în toate domeniile. **(Aplauze).** Aceasta constituie una din cerințele vitale ale realizării Programului partidului, ale ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială impune ca o necesitate obiectivă alocarea și în viitor a 28—30 la sută din venitul național pentru fondul de acumulare și dezvoltare. Pe această bază, în următorul deceniu, se vor realiza investiții de 3 200—3 500 miliarde lei, din care 1 600—1 700 miliarde lei în cincinalul al 9-lea.

În cincinalul următor, investițiile vor fi orientate în primul rînd spre dezvoltarea mai puternică a bazei de materii prime, realizarea programului energetic și înfăptuirea obiectivelor de dezvoltare intensivă a industriei și celorlalte ramuri de activitate, de înfăptuire a programelor de organizare și modernizare a acestora, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

Se vor aloca, de asemenea, mijloace importante pentru realizarea programului de irigații și de amenajări funciare, de modernizare a agriculturii, precum și pentru înfăptuirea programelor de construcții de locuințe, social-culturale, de ridicare a nivelului general de civilizație al tuturor localităților patriei.

Înfăptuirea programului de investiții în toate sectoarele impune măsuri hotărîte pentru perfecționarea activită-

Continuare în pag. a 6-a

Urmare din pag. a 5-a

ții de construcții, pentru realizarea de noi tehnologii moderne, precum și pentru reducerea consumurilor materiale și, în general, a cheltuielilor în domeniul construcțiilor.

O atenție deosebită va trebui să fie acordată scurtării termenelor de execuție a lucrărilor și punerii la timp în funcțiune a noilor obiective economico-sociale, a locuințelor, asigurînd astfel creșterea eficienței și rentabilității în acest sector important al economiei naționale.

În realizarea obiectivelor de dezvoltare economico-socială se va acorda și în continuare o atenție deosebită repartizării juste, echilibrate a forțelor de producție în toate județele și zonele țării, urmărindu-se modernizarea continuă a tuturor localităților.

Pornind de la prevederile Programului-Directivă, în toate județele, orașele și comunele s-au elaborat, cu participarea directă a tuturor cetățenilor, programe de dezvoltare economico-socială care, după definitivarea lor, vor constitui părți integrante ale celui de-al 9-lea cincinal.

În toate județele, în centrul preocupărilor se va situa dezvoltarea echilibrată, armonioasă a tuturor activităților economico-sociale, utilizarea cît mai eficientă a potențialului productiv creat pînă acum și amplasarea judicioasă a noilor obiective economico-sociale.

Pe această bază se vor crea condițiile ca, în 1995, toate județele să realizeze un volum de activitate economică pe locuitor de cel puțin 100 mii lei, iar în peste 20 de județe să se depășească 150 mii lei.

O atenție deosebită se va acorda dezvoltării noilor centre agroindustriale, a tuturor comunelor, pornind de la necesitatea obținerii unei producții agricole de cel puțin 35—40 mii lei pe hectar de teren agricol, precum și creșterea mai puternică a producției industriei mici și a serviciilor, realizîndu-se pe această cale cel puțin 6 000—8 000 lei pe locuitor.

În același timp, vor trebui luate măsuri ferme pentru utilizarea deplină a tuturor mijloacelor de producție, a pămîntului, a capacităților de producție industriale și de dezvoltare a serviciilor, de organizare rațională a construcțiilor de locuințe, a lucrărilor edilitare, transporturilor, precum și pentru funcționarea cît mai bună a unităților comerciale și de alimentație publică, de învățămînt, sănătate și cultură.

Toate acestea vor asigura dezvoltarea puternică a tuturor localităților patriei noastre, înfăptuirea în viață a principiului autoconducerii și autogestiunii și desfășurarea întregii activități pe baza autofinanțării.

Pe această bază se va asigura ridicarea nivelului general, economic și social, al tuturor localităților, realizarea în viață a politicii partidului de adevărată egalitate între toți cetățenii țării. Se vor apropia continuu condițiile de muncă și de viață ale oamenilor muncii de la sate de ale celor de la orașe, se va ridica gradul general de civilizație al tuturor localităților patriei noastre, una din cerințele fundamentale ale făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism. **(Urale și aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !" „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Stimați tovarăși,

Înfăptuirea marilor obiective ale construcției socialiste din patria noastră impune dezvoltarea și mai puternică a învățămîntului, științei și culturii, ridicarea nivelului general de pregătire profesională, tehnico-științifică și de cultură generală a întregului popor.

Este necesar să perfecționăm în continuare învățămîntul de toate gradele, să realizăm o legătură și mai strînsă a învățămîntului cu producția și cercetarea. Învățămîntul de toate gradele și, îndeosebi, cel liceal și învățămîntul superior trebuie să asigure înarmarea tineretului cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

Dezvoltarea intensivă, modernizarea și organizarea științifică a tuturor sectoarelor economico-sociale cer oameni cu înalte cunoștințe, cu o bună pregătire în toate domeniile de activitate.

O dată cu generalizarea învățămîntului de 12 ani sînt create condițiile necesare de creștere a nivelului de cunoștințe al tuturor oamenilor muncii, de formare a unei clase muncitoare și țărănimi cooperatiste cu un nivel ridicat de pregătire tehnico-științifică, de realizare a unei muncitorimi și țărănimi intelectuale și de sporire a cunoștințelor întregii noastre națiuni, care — în deceniul următor — trebuie să devină un popor cu înalte cunoștințe, cu o înaltă cultură, cu un înalt spirit revoluționar, un popor cu un nivel intelectual ridicat, aceasta reprezentînd garanția înaintării cu succes a patriei noastre pe drumul socialismului și comunismului, al bunăstării și fericirii întregii națiuni. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Un rol tot mai important revine cercetării științifice și tehnologice, care trebuie să asigure un înalt nivel tehnic, calitativ al tuturor produselor românești, care să fie, repet, competitive cu cele mai bune produse similare pe plan mondial și, în unele domenii, să fie cele mai bune.

Trebuie concentrată atenția spre realizarea programelor de modernizare și ridicare a nivelului tehnic al tuturor produselor românești, de elaborare a noi tehnologii care să contribuie la extinderea bazei de materii prime și energetice, la creșterea randamentelor și reducerea consumurilor materiale și energetice.

Este necesar să se asigure realizarea de noi materiale cu caracteristici superioare în chimie, în metalurgie, în materiale de construcții și în alte domenii.

Să se realizeze noi utilaje, instalații tehnologice, noi mașini cu caracteristici superioare, care să asigure creșterea puternică a productivității muncii, a randamentelor și eficienței economice.

Să se acorde în continuare o atenție deosebită științelor agricole, biologiei, geneticii, problemelor înfăptuirii obiectivelor noii revoluții agrare.

În același timp, va trebui să se dea o atenție mai mare cercetărilor fundamentale, acordîndu-se o atenție deosebită matematicii, fizicii, chimiei, biologiei, în vederea unei mai bune înțelegeri a fenomenelor vieții, naturii, a dezvoltării generale a omenirii.

Trebuie să pornim întotdeauna de la faptul că tot ceea ce s-a realizat în lume, tot ceea ce am realizat în patria noastră este rezultatul lărgirii continue a cunoașterii, a înțelegerii legilor care guvernează materia, lumea, dezvoltarea societății omenești, că marile descoperiri ale științei, tehnicii, ale cunoașterii generale nu s-au încheiat, că sînt încă multe, multe lucruri ce trebuie mai bine înțelese pentru a ajuta la dezvoltarea generală a omenirii.

Să pornim permanent de la teza materialist-dialectică după care nu există probleme care nu pot fi înțelese. Există numai probleme care nu sînt încă înțelese și trebuie să facem totul pentru ca știința românească să-și aducă și în viitor o contribuție și mai mare la înțelegerea legilor generale ale omenirii, la dezvoltarea patriei noastre, la făurirea cu succes a noii orînduiri sociale — a comunismului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Să avem permanent în vedere că socialismul și comunismul presupun un nivel tot mai înalt de cunoștințe tehnico-științifice, economice, sociale, comunismul nu poate fi decît rezultatul organizării întregii activități pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

Însuși socialismul și comunismul înseamnă cunoaștere, știință, progres. Și trebuie să facem totul — repet — încît știința românească să aibă un rol activ în dezvoltarea generală a patriei noastre, un aport tot mai însemnat la știința și cunoașterea universală. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Dezvoltarea generală a patriei noastre, realizarea programelor de dezvoltare economico-socială în următorul deceniu impun să acționăm cu și mai multă hotărîre pentru extinderea relațiilor economice internaționale, a cooperării în producție, a colaborării tehnico-științifice cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Va trebui să pornim de la faptul că este necesar să asigurăm participarea și mai activă a României la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale.

În cincinalul al 9-lea volumul comerțului exterior va trebui să cunoască o creștere puternică, de circa 55—60 la sută față de cincinalul al 8-lea. În acest cadru este necesar să se asigure o creștere mai puternică a exportului, și îndeosebi a exportului produselor cu un nivel tehnic și calitativ ridicat.

Trebuie să avem permanent în vedere că România importă și va importa și în viitor cantități însemnate de materii prime și materiale, necesare dezvoltării economiei noastre naționale.

Va trebui să acordăm o mai mare atenție cooperării în producție, în activitatea de cercetare tehnico-științifică cu alte state.

Și în viitor țara noastră va pune în centrul activității sale relațiile de colaborare economică, tehnico-științifică cu toate țările socialiste.

Apreciind rolul important al C.A.E.R., considerăm că este în interesul tuturor țărilor, fără deosebire de orînduire socială, să realizeze o largă colaborare economică, care să înlăture orice restricții și bariere vamale sau de altă natură, renunțîndu-se la orice condiții și presiuni economice, politice, de amestec în treburile interne. Numai pe baza unor relații economice între state cu adevărat libere și egale în drepturi se vor putea asigura progresul economico-social al tuturor popoarelor, depășirea problemelor grave ale actualei situații economice mondiale, progresul economico-social al tuturor națiunilor lumii. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Înfăptuirea cu succes a obiectivelor noului plan cincinal și în perspectivă pînă în anii 2000—2010 impune creșterea mai puternică a eficienței și rentabilității economice în toate domeniile. Va trebui să se acționeze cu mai multă hotărîre decît pînă acum în vederea reducerii consumurilor materiale, energetice, a creșterii puternice a productivității muncii, în toate sectoarele de activitate. Înfăptuirea neabătută a principiilor autoconducerii autogestiunii și autofinanțării trebuie să asigure perfecționarea întregului sistem economico-financiar, întărirea rolului factorilor economici, pe baza legilor obiective, inclusiv a legii valorii, în întreaga activitate.

După cum este cunoscut din Programul-Directivă, în al 9-lea cincinal trebuie să obținem o creștere a venitului național cu cel puțin 6—7 la sută anual, dar doresc să subliniez că avem posibilitatea — pornind de la propunerile făcute de diferite colective de oameni ai muncii și în conferințele de partid — să facem totul pentru o creștere mai mare a venitului național, deoarece numai pe această bază vom putea asigura mijloacele necesare atît pentru dezvoltarea generală a patriei, cît și pentru ridicarea nivelului de trai, material și spiritual, al poporului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Avînd în vedere nivelul actual de dezvoltare a economiei românești și necesitatea înaintării ferme a României spre noi trepte de dezvoltare economico-socială, Programul-Directivă prevede ca, pentru următorul cincinal și pentru întreaga perioadă din următorii 20 de ani, să se asigure o repartizare cît mai judicioasă a venitului național, astfel încît să se aloce 70—72 la sută pentru fondul de consum și 28—30 la sută pentru fondul de dezvoltare și acumulare.

Pe această bază se vor asigura atît resursele necesare programelor de dezvoltare a patriei noastre, cît și de ridicare continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului.

Este necesar să se acorde o atenție deosebită menținerii stabilității prețurilor de producție și de livrare cu amănuntul, să se asigure accelerarea vitezei de rotație a banilor și realizarea unei circulații monetare sănătoase, întărirea finanțelor țării — condiție hotărîtoare pentru înfăptuirea obiectivelor de dezvoltare economico-socială a patriei noastre.

Toate acestea impun perfecționarea întregului sistem financiar, aplicarea neabătută a legilor privind sistemul de formare a prețurilor, de finanțare a activității economico-sociale, respectarea neabătută a normativelor economico-financiare, reducerea stocurilor și creșterea vitezei de rotație a mijloacelor circulante, ridicarea rentabilității producției, întărirea disciplinei financiare.

Aceasta impune ca întregul sistem bancar, sistemul nostru financiar, organele de control financiar să-și perfecționeze și mai mult activitatea, să-și îndeplinească rolul important pe care îl au în întreaga activitate economico-financiară a țării.

XI. Ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate

Stimați tovarăși,

Realizarea programelor de dezvoltare, ridicarea patriei noastre la un nou nivel economico-social asigură înfăptuirea neabătută a politicii partidului de creștere continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului, țelul suprem al politicii partidului, esența însăși a societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România.

Trebuie să avem permanent în vedere că tot ceea ce realizăm în România aparține poporului și trebuie să asigurăm dezvoltarea țării și, totodată, bunăstarea poporului ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

În cincinalul viitor, Programul-Directivă prevede creșterea retribuției medii reale, în 1995, față de 1990, cu 5—8 la sută, iar a veniturilor totale ale țărănimii cooperatiste tot cu 5—8 la sută.

Nu trebuie să uităm că orice creștere a veniturilor oamenilor muncii este strîns legată de dezvoltarea continuă a forțelor de producție, a nivelului general al societății, că nu putem și nu vom putea niciodată să consumăm mai mult decît ne permite dezvoltarea economiei naționale, că dacă am comite marea greșeală să consumăm peste posibilități am ajunge într-o scurtă perioadă la oprirea procesului de dezvoltare economico-socială, am condamna de fapt patria noastră la înapoiere, cu consecințe grave pentru întreaga dezvoltare economico-socială și construcția socialismului, pentru generațiile viitoare. Și trebuie să facem totul să asigurăm viitorul patriei, al generațiilor viitoare, de bunăstare și independență ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul — România, viitorul !", „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România !").**

Trebuie să facem întotdeauna totul pentru a asigura creșterea tot mai puternică a producției nete, a productivității muncii, a venitului național, să asigurăm o repartizare justă a mijloacelor de care dispune societatea noastră la un moment dat, atît pentru dezvoltare, cît și pentru consum. Să nu uităm nici un moment că avem marea răspundere, atît pentru nivelul actual de viață, precum și pentru viitorul patriei, și trebuie să punem întotdeauna pe primul plan asigurarea dezvoltării continue a țării noastre — garanția progresului, a făuririi cu succes a socialismului și comunismului, a adevăratei independențe și suveranități a României. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Vom promova neabătut principiile socialiste de retribuție, de echitate și dreptate socială. În acest spirit, vom asigura și în continuare ca raportul între retribuțiile mici și mari să fie de circa 1 la 4,5. Considerăm că aceasta corespunde — pentru o lungă perioadă de timp — realităților și cerințelor dezvoltării patriei noastre. Și vreau să fie bine înțeles : cînd afirm că el corespunde pentru o perioadă îndelungată de timp, am în vedere nu mărirea raportului de 1 la 4,5, ci reducerea lui în perspectivă. În nici un caz nu se pune problema — și societatea noastră nu trebuie să admită — ca raportul între veniturile mari și mici să atingă un asemenea nivel încît să se acumuleze la un pol bogății și la altul sărăcii. Raportul de 1 la 4,5 răspunde în bune condiții și în viitor ; poate se va pune problema unei anumite reduceri, dar numai pentru că aceasta înseamnă dreptate socială, reprezintă preocuparea pentru bunăstarea generală a poporului ! **(Aplauze puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").** De ce mă refer la toate acestea ? Pentru că în unele țări socialiste se adoptă măsuri în direcția măririi raportului între veniturile mari și mici, se vorbește chiar de o creștere a bogaților — a unui număr mic de bogați — și de o mare creștere a numărului de săraci. Unii se întreabă : ce este rău dacă o să avem și noi șomeri, cum există în țările capitaliste ? Aceasta îmi reamintește ce spunea, desigur, în secolul trecut, Caragiale — de ce să nu avem și noi faliții noștri ! **(Aplauze puternice).**

Sigur, o asemenea abordare nu este socialistă ! Și nu putem să admitem, în nici un fel, ca în societatea noastră să se ajungă, într-o formă sau alta, la o concentrare a bogăției în mîna cîtorva și la creșterea numărului sărăcilor.

Subliniez aceasta în fața Congresului, a partidului, a poporului nostru pentru că trebuie să constituie una din hotărîrile fundamentale ale Congresului nostru, de a face totul ca niciodată în România să nu mai existe bogați pe seama exploatării muncii altora ! Să avem un popor al bunăstării și fericirii, un popor al oamenilor muncii îmbelșugați prin munca lor ! Acesta este socialismul ! **(Aplauze puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !").**

Sigur, revine forțelor revoluționare, popoarelor din țările respective să rezolve această problemă. În ce ne privește însă, noi vom fi întotdeauna alături de aceia care vor lupta pentru socialism, care să asigure dreptatea socială și bunăstarea poporului ! Și le vom acorda întotdeauna sprijin, întărind solidaritatea și colaborarea cu toți cei de pretutindeni care luptă pentru socialism. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Este necesar să se aplice ferm acordul global, acționîndu-se pentru realizarea unei strînse legături între veniturile fiecăruia și rezultatele activității sale personale, precum și ale întregului colectiv.

Vom aplica ferm principiul socialist „de la fiecare după capacitatea sa, fiecăruia după munca sa". Vom face astfel încît principiul socialist „nici muncă fără plîne, dar nici plîne fără muncă" să stea la baza întregului sistem de retribuții și de venituri în țara noastră.

Trebuie să avem permanent în vedere că în societatea noastră singura sursă de venituri este munca, activitatea creatoare în diferite sectoare, pentru progresul și dezvoltarea patriei. Nimeni, în România, nu trebuie să realizeze venituri fără muncă, nimeni nu trebuie să trăiască asuprind și exploatînd munca altuia ! **(Aplauze puternice, prelungite).** Trebuie să aplicăm ferm principiul de bază al socialismului, al echității și dreptății sociale. Orice abatere de la acesta înseamnă a încălca legile obiective ale societății socialiste, înseamnă a ridica obstacole în calea dezvoltării patriei noastre.

Vor fi asigurate măsurile necesare în vederea înfăptuirii programelor de autoaprovizionare, creșterea desfacerii de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist, cu 5—8 la sută în 1995, față de 1990.

O atenție deosebită se va acorda bunei aprovizionări a populației cu produse agroalimentare, corespunzător programelor de autoaprovizionare, care asigură un nivel bun de consum pentru întregul popor, precum și cu mărfurile industriale necesare, într-o structură sortimentală diversificată și de un nivel calitativ tot mai ridicat.

Se vor dezvolta, în continuare, prestările de servicii, al căror volum va spori, în cincinalul viitor, cu 60—75 la sută.

Se poate spune că, în cel de-al 9-lea cincinal, se vor asigura un nivel bun de consum, o satisfacere în condiții cît mai bune a cerințelor privind nivelul de trai, material și spiritual, al întregului popor, corespunzător cerințelor exigente ale științei.

În același timp, așa cum se prevede în Programul-Directivă, în cincinalul 1991—1995 se vor realiza încă 700 de mii de apartamente din fondurile statului în municipii, orașe, în viitoarele centre agroindustriale și pentru muncitorii și specialiștii din toate comunele patriei noastre.

Se poate spune că vom rezolva în cincinalul viitor, în linii generale, problema locuințelor, asigurîndu-se în orașe o suprafață locuibilă de circa 12 mp pe locuitor, plus dependințele.

Se va asigura îmbunătățirea, în continuare, a ocrotirii sănătății, inclusiv prin folosirea cît mai bună a bazei materiale existente, prin asigurarea în toate comunele patriei noastre de dispensare și tot ce este necesar pentru o bună îngrijire a sănătății întregului popor.

O atenție deosebită se va acorda dezvoltării bazei materiale pentru învățămîntul de 12 ani, pentru intensificarea activității cultural-artistice — factori importanți ai ridicării nivelului general de cunoștințe al întregii națiuni.

Realizarea prevederilor cincinalului 1991—1995 va asigura înaintarea fermă a României spre noi culmi de progres și civilizație. Înfăptuirea neabătută a Programului partidului, ridicarea la un nivel mai înalt a gradului de civilizație, de progres și bunăstare al poporului nostru va constitui o etapă hotărîtoare pentru înaintarea fermă a patriei noastre spre visul de aur, spre comunism. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Programul-Directivă prevede orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010, în care România urmează să realizeze un înalt nivel de dezvoltare economico-socială, astfel încît la începutul celui de-al treilea mileniu să realizăm obiectivul strategic de transformare a României într-un stat socialist multilateral dezvoltat, cu o înaltă civilizație materială și spirituală.

În domeniul agriculturii, asigurînd producții stabile de 50—60 milioane de tone de cereale anual și, în mod corespunzător, producții stabile la întreaga producție vegetală, vom avea asigurată dezvoltarea corespunzătoare a întregii zootehnii, astfel încît și agricultura românească să se numere printre agriculturile cu producții ridicate, cu eficiență și rentabilitate dintre cele mai bune din lume.

Să ridicăm puternic nivelul general de dezvoltare al tuturor sectoarelor, asigurînd un progres echilibrat, armonios, înlăturînd orice neconcordanțe sau contradicții între diferite ramuri de activitate.

La sfîrșitul mileniului al doilea și începutul celui de-al treilea mileniu, știința, învățămîntul, cultura românească trebuie să ajungă la un asemenea grad de dezvoltare care să ridice nivelul general al întregului nostru popor, ca întreaga noastră națiune să fie înarmată cu cele mai noi cunoștințe ale tehnicii și științei, ale cunoașterii, cu un înalt nivel de cunoștințe intelectuale, cu un spirit revoluționar de combativitate.

Nivelul general de dezvoltare al patriei noastre va asigura satisfacerea în bune condiții a cerințelor de viață, inclusiv de locuit, ale tuturor locuitorilor țării.

În același timp, va trebui să avem permanent în vedere de a asigura o asemenea dezvoltare a economiei naționale și, totodată, de organizare a producției și a muncii, încît toți cetățenii patriei, întregul tineret să poată să aibă asigurat locul de muncă, să participe — într-un sector sau altul, în cadrul diviziunii muncii din cadrul societății — la realizarea programelor de dezvoltare a patriei noastre.

Totodată, în acest cadru vom acorda o atenție deosebită extinderii activităților sociale, suportării unor cheltuieli sociale generale de către societate, asigurînd astfel condiții optime și egale pentru toți fiii patriei. În mod deosebit, aș sublinia suportarea în întregime de către stat a tuturor cheltuielilor — pentru tineret, pentru învățămînt, cultură, sănătate.

De altfel, trebuie să avem permanent în vedere că suportarea de către stat a cheltuielilor pentru diferite activități sociale constituie o necesitate obiectivă a ridicării generale a nivelului de trai și a adevăratei egalități în drepturi pentru toți fiii patriei.

Vor fi create astfel condițiile necesare — materiale, tehnico-științifice și din punctul de vedere al nivelului de pregătire generală al oamenilor muncii, al întregului popor —, încît societatea noastră să poată să treacă treptat la etapa superioară a socialismului, la înfăptuirea în viață a principiilor de muncă și viață comuniste.

Să acționăm în așa fel încît la începutul celui de-al treilea mileniu patria noastră să ofere condițiile necesare înaintării ferme a României spre înaltele piscuri de aur — spre societatea comunistă !

Toate aceste orientări de perspectivă nu sînt dorințe și visuri abstracte sau teoretice. Ele au la bază marile realizări obținute de poporul român în înfăptuirea cu succes a socialismului, vor fi rezultatul înfăptuirii neabătute a hotărîrilor Congresului al XIV-lea, a Programului partidului. Vor fi rezultatul muncii unite a poporului nostru ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

Garanția realizării lor o constituie politica justă a partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a întregii societăți — munca creatoare, înflăcărată, entuziastă a muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, care au înfăptuit și înfăptuiesc neabătut politica generală de dezvoltare a patriei noastre !

În deplină unitate, sub conducerea partidului nostru comunist, să ne angajăm în fața partidului, a poporului nostru că vom face totul pentru realizarea acestor minunate obiective, că vom asigura triumful societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, vom ridica nivelul de viață, de bunăstare și fericire al întregului popor, asigurînd întărirea continuă a independenței, suveranității României, ca țară liberă, demnă, în rîndul națiunilor libere ale lumii ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

XII. Perfecționarea continuă a activității statului de conducere și planificare a dezvoltării economico-sociale, pe baza planului național unic

Stimați tovarăși,

Avem un program de dezvoltare economico-socială și perspective minunate pentru înaintarea patriei noastre spre noi culmi de progres și civilizație.

Pentru realizarea lor este necesar să acționăm cu întreaga răspundere, în spirit revoluționar, în vederea perfecționării continue a activității de conducere, de planificare, pe baza democrației muncitorești-revoluționare.

Pornind de la menținerea și chiar creșterea rolului statului în organizarea și conducerea unitară a operei de construcție socialistă, va trebui să acționăm cu hotărîre pentru perfecționarea și îmbunătățirea muncii organelor de stat din toate sectoarele de activitate.

Trebuie să se pună capăt cu hotărîre birocratismului, formalismului, să se mute centrul de activitate în unități, în întreprinderi, în județe, orașe și comune, acolo unde se hotărăște, de fapt, realizarea tuturor planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială.

Este necesar să perfecționăm elaborarea planurilor de dezvoltare economico-socială, prin îmbinarea dialectică a rolului organelor centrale și al unităților economico-sociale, al maselor populare în elaborarea tuturor planurilor și programelor de dezvoltare.

La baza întregii activități viitoare trebuie să stea planul național unic de dezvoltare economico-socială, care asigură îmbinarea intereselor generale de dezvoltare pe calea socialismului a întregii țări, cu folosirea experienței și forței unităților economice și teritorial-administrative.

Să acționăm cu toată hotărîrea pentru creșterea și perfecționarea activității consiliilor populare ca organe ale autoconducerii și autoaprovizionării, în vederea înfăptuirii neabătute a obiectivelor dezvoltării tuturor zonelor și localităților patriei noastre.

În întreaga activitate trebuie să pornim consecvent de la orientările stabilite încă de Congresul al IX-lea al partidului, privind aplicarea legilor obiective, a principiilor socialismului științific la condițiile și realitățile României.

Să avem permanent în vedere că, pe această bază, socialismul se realizează în mod diferit, în raport de condițiile concrete de la o țară la alta, de la o etapă la alta de dezvoltare.

Să nu uităm nici un moment că trebuie să avem o atitudine revoluționară în stabilirea căilor de dezvoltare socialistă a patriei, pornind de la necesitatea de a înlătura permanent tot ceea ce este vechi și nu mai corespunde noilor realități, de a promova cu în-

Continuare în pag. a 7-a

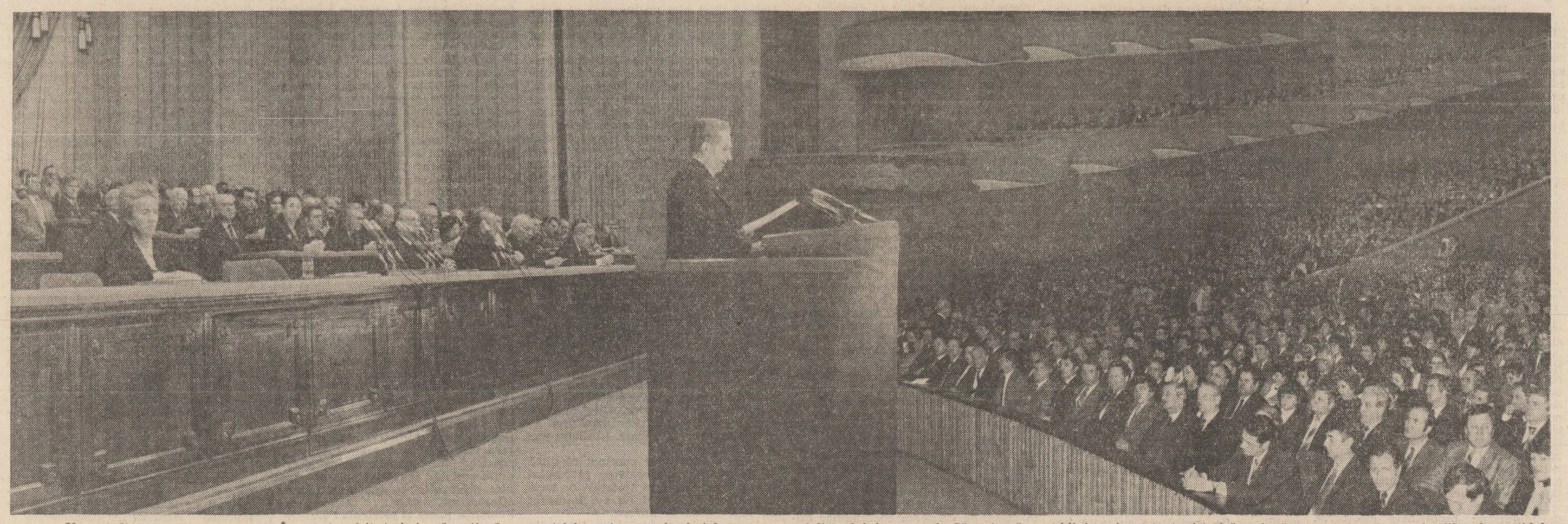

Urmare din pag. a 6-a

drăzneală nouă, în toate domeniile de activitate.

În acest spirit trebuie să acționăm continuu pentru perfecționarea întregii activități economico-sociale, de făurire a socialismului.

XIII. Dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare – necesitate legică a făuririi cu succes a socialismului. Înfăptuirea consecventă a principiului construirii socialismului cu poporul și pentru popor

Dar, subliniez încă o dată, că — luptînd ferm împotriva vechiului, a ceea ce nu mai corespunde — trebuie să prețuim și să dezvoltăm continuu socialismul. Sub nici o formă nu trebuie să admitem — și în nici o împrejurare — ca cineva să atenteze la cuceririle socialiste ale poporului român, ca cineva, indiferent sub ce formă, să pună piedici în înaintarea României spre comunism! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu, eroism — România, comunism!").**

După cum știți, în popor se spune așa: să nu arunci, odată cu apa murdară, și copilul. Și nu mai este, însă, vorba de un simplu copil! Socialismul a devenit un voinic puternic, un Făt-Frumos, care a crescut într-o lună cît alții într-un an — cum se spune în poveste — și a devenit un flăcău puternic, voinic, care se va afirma în întreaga lume, pentru că numai socialismul reprezintă viitorul! **(Aplauze și urale îndelungate).**

Iată de ce, criticînd ce e rău, nu trebuie să aruncăm socialismul, ci pe cei care au făcut în așa fel încît să aducă daune socialismului!

Ce se poate spune despre cei care declară astăzi că nu mai vor socialismul, că vor să meargă spre capitalism, deși au avut funcții de conducere într-o țară sau alta? Au lucrat oare pentru socialism? Oricine își pune această întrebare.

Se pare că răspunsul logic este că au folosit funcțiile pe care le-au avut pentru a împiedica dezvoltarea socialismului, că n-au servit poporul și nu se gîndesc să-l servească.

Iată de ce pun cu toată seriozitatea în fața partidului și poporului că trebuie să avem permanent în vedere de a face totul pentru ca acest minunat voinic, socialismul — acest Făt-Frumos al omenirii — să triumfe nu numai în România, ci și în întreaga lume! Asa ne vom face datoria de comuniști, de adevărați cetățeni ai României socialiste! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

Stimați tovarăși,

Pornind de la principiul științific, revoluționar, al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, este necesar să dezvoltăm și să perfecționăm continuu sistemul democrației noastre muncitorești.

Să facem astfel încît adunările generale ale proprietarilor și producătorilor, consiliile oamenilor muncii — în care muncitorii reprezintă cel puțin 30 la sută — să aibă un rol tot mai important în administrarea cu rezultate cît mai bune a mijloacelor fixe, a părții din avuția națională încredințate fiecărui colectiv, să participe la elaborarea și înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială a fiecărei unități, a întregii țări.

Să asigurăm buna funcționare a organismelor județene ale democrației muncitorești-revoluționare, o bună desfășurare a activității în toate sectoarele.

Un rol tot mai important trebuie să aibă Congresul oamenilor muncii, care are loc o dată la 5 ani și la lucrările căruia participă circa 11 000 de oameni ai muncii, Congresul agriculturii, la care, de asemenea, participă 11 000 de cooperatori și oameni ai muncii din agricultură, Congresul științei și învățămîntului, la lucrările căruia iau parte 7 000 de oameni ai muncii din aceste domenii de activitate, Congresul educației și culturii socialiste, la care participă circa 6 000 de oameni din acest important sector de activitate, Congresul consiliilor populare, care dezbate activitatea organelor locale de stat, alege Camera Legislativă și care asigură dezbaterea tuturor legilor și programelor privind dezvoltarea economico-socială a județelor și localităților patriei noastre.

Toate acestea își aleg consiliile de conducere între congrese, care asigură participarea permanentă, organizată a tuturor categoriilor sociale la elaborarea politicii interne și externe a patriei noastre.

Trebuie să facem astfel încît congresele, consiliile de conducere, toate organismele democrației muncitorești-revoluționare să realizeze o conlucrare tot mai strînsă cu organismele statului și să asigurăm cea mai largă democrație în întreaga dezvoltare a societății noastre socialiste.

După cum este cunoscut, am perfecționat activitatea Marii Adunări Naționale, a Consiliului de Stat, Consiliului Suprem al Dezvoltării și a altor organisme, care asigură ca toate legile privind activitatea statului nostru să fie expresia voinței întregii națiuni.

Este necesar să îmbunătățim, în continuare, activitatea tuturor acestor organisme, să extindem larg formele democrației noastre muncitorești-revoluționare, pornind de la faptul că socialismul nu se poate realiza decît pe baza celei mai largi democrații, care să asigure participarea activă a întregului popor la făurirea conștientă a propriului său viitor.

Să avem permanent în vedere că socialismul însuși presupune cea mai înaltă formă democratică, asigură cele mai bune condiții, incomparabile cu oricare altă formă a democrației burgheze, deoarece niciodată nu se poate vorbi de o adevărată egalitate între exploatatori și exploatați, între bogați și săraci. Numai și numai prin făurirea unei societăți a adevăratei egalități și dreptăți sociale se poate realiza adevărata democrație, se pot crea condiții ca poporul însuși să fie cel care hotărăște și asigură întreaga dezvoltare a patriei, făurirea cu succes a socialismului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

La Plenara din octombrie a Comitetului Central al partidului pe problemele ideologice m-am referit pe larg la aceste probleme, de aceea nu doresc să mai insist acum asupra lor. Voi reaminti numai că, încă cu mulți ani în urmă, partidul nostru a considerat necesar să se renunțe la noțiunea de dictatură a proletariatului, apreciind că aceasta nu corespunde conținutului real, de clasă, al statului socialist, nu exprimă esența lui democratică. Am considerat — și viața a demonstrat pe deplin — că noțiunea democrației muncitorești-revoluționare, statul celor ce muncesc, al poporului, asigură o îmbinare corespunzătoare a rolului organelor de stat cu organismele democrației muncitorești-revoluționare, cu participarea largă, democratică a maselor la conducerea întregii societăți.

XIV. Proprietatea întregului popor și cooperatistă – temelia de granit a edificării socialismului

În acest cadru, aș dori să mă refer la necesitatea unei juste înțelegeri a cerinței întăririi continue a proprietății întregului popor și a proprietății cooperatiste — ca bază trainică a făuririi cu succes a programelor de dezvoltare economico-socială, de făurire a socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Sînt de neînțeles unele teze antiștiințifice cu privire la egalitatea între diferite forme de proprietate. Omenirea, după cum este bine cunoscut, a trecut prin mai multe orînduiri sociale și forme de proprietate, și — după cum este, de asemenea, bine cunoscut — înlăturarea acestora s-a realizat prin lupta noilor forțe sociale.

A vorbi de egalitatea dintre diferite forme de proprietate, s-ar putea considera că și proprietatea feudală și sclavagistă, nu numai capitalistă, trebuie să-și găsească locul într-o formă sau alta. Poate unii și gîndesc la aceasta!

Este necesar să respingem cu hotărîre asemenea teze care nu pot decît să dăuneze progresului general al societății omenești, și cu atît mai mult al societății socialiste.

Se poate vorbi — și trebuie să subliniem aceasta — de egalitatea deplină între diferite forme de proprietate socialistă a poporului și proprietatea cooperatistă. După cum este bine cunoscut, cu mult timp în urmă am combătut teza deosebirilor dintre diferitele forme de proprietate socialistă, am afirmat și am realizat în practică adevărata egalitate între proprietatea întregului popor și proprietatea cooperatistă, acordîndu-le deopotrivă întregul sprijin pentru asigurarea înfăptuirii obiectivelor de dezvoltare a forțelor de producție, de ridicare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație.

Pornind de la toate acestea, este necesar să asigurăm întărirea continuă a proprietății întregului popor și cooperatiste, a proprietății socialiste ca bază a întregii dezvoltări a patriei noastre și a socialismului în general. Să asigurăm perfecționarea continuă a sistemului democrației muncitorești-revoluționare, să așezăm la baza întregii activități principiile fundamentale ale apărării intereselor întregului popor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

XV. Întărirea legalității socialiste în toate domeniile vieții economice și sociale

La baza întregii activități trebuie să se afle Constituția țării, care reprezintă Carta fundamentală a dezvoltării socialiste, a integrității și independenței României.

Activitatea din toate domeniile trebuie să se bazeze numai și numai pe legile țării, care reglementează și asigură dezvoltarea unitară a patriei noastre, deplina egalitate în drepturi între toți cetățenii patriei.

În acest cadru este necesar să perfecționăm în continuare activitatea organelor de procuratură și justiție, care trebuie să-și desfășoare activitatea în strînsă legătură cu masele largi populare.

Să asigurăm buna funcționare a consiliilor și comisiilor de judecată, participarea maselor largi la activitatea de asigurare a ordinii, a proprietății socialiste, a bunei convețuiri sociale.

Să perfecționăm continuu activitatea organelor de ordine internă, ale miliției și securității, în vederea apărării cu fermitate a proprietății oamenilor muncii, a proprietății cooperatiste, a bunurilor întregului popor, a muncii și vieții tuturor cetățenilor, a cuceririlor revoluționare, să asigurăm apărarea și respectarea legilor țării.

Așa cum am mai declarat și în alte împrejurări, este necesar să facem astfel încît nimeni să nu fie pedepsit pe nedrept, dar totodată nimeni să nu se poată sustrage răspunderii în fața poporului, a legilor țării, pentru încălcarea legilor, pentru activitatea de trădare a intereselor țării, a intereselor socialismului, a independenței și suveranității patriei. **(Aplauze puternice).**

Pornind de la cerințele apărării integrității și independenței României, partidul și statul nostru socialist vor acorda și în continuare toată atenția întăririi continue a capacității de apărare a patriei.

În spiritul doctrinei militare, după care rolul armatei este acela de a apăra independența și integritatea patriei, de a exclude orice acțiuni agresive împotriva altor țări, va trebui să asigurăm întărirea capacității de luptă a armatei noastre, participarea activă a întregului popor la apărarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității, a societății noastre socialiste.

Să întărim conlucrarea între forțele armate, gărzile patriotice și unitățile de pregătire militară a tineretului, avînd permanent în vedere — repet — că apărarea patriei și a socialismului este și trebuie să fie întotdeauna opera întregului popor, care trebuie să-și asigure un viitor liber, independent, așa cum îl dorește, fără nici un amestec din afară. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În același timp, doresc să reafirm, și la Congresul al XIV-lea al partidului, hotărîrea României de a întări colaborarea cu armatele țărilor socialiste, de a participa activ la activitatea Tratatului de la Varșovia, pînă la desființarea concomitentă a acestuia și a N.A.T.O. În orice împrejurări considerăm necesară colaborarea cu armatele țărilor socialiste, cu alte armate prietene în apărarea țărilor noastre, a independenței lor împotriva oricărei agresiuni din afară.

Este necesar ca — adoptînd noul program de dezvoltare a patriei noastre — să ne angajăm cu toată hotărîrea de a face totul pentru organizarea și perfecționarea întregii activități, pentru a asigura ca întotdeauna să fim în concordanță cu noile cerințe ale dezvoltării științei și culturii, în construcția socialismului, ca tot ceea ce facem să corespundă intereselor poporului, viitorului lui de libertate și independență. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

XVI. Creșterea rolului conducător al Partidului Comunist Român – centrul vital al națiunii – forța politică conducătoare a întregii națiuni pe calea înfăptuirii neabătute a socialismului și comunismului în patria noastră

Stimați tovarăși,

Remarcabilele realizări ale poporului român în transformarea revoluționară a societății, în făurirea cu succes a socialismului demonstrează, cu puterea faptelor de netăgăduit, justețea politicii generale interne și externe a Partidului Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni — care a acționat totdeauna pentru aplicarea creatoare a adevărurilor universal-valabile ale socialismului științific la realitățile României, îndeplinindu-și cu cinste misiunea și răspunderea istorică față de prezentul și viitorul patriei noastre. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!").**

În cinstea Congresului, însăși natura a împrăștiat norii și astăzi este o zi cu soare, care demonstrează ce minunat este socialismul! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

La Congresul al XIV-lea numărul membrilor de partid este de 3 831 000, cu peste 431 de mii mai mare decît la Congresul al XIII-lea.

Este demn de subliniat că între cele două congrese au intrat în partid 590 de mii de oameni ai muncii. Dintre aceștia, 390 de mii, circa 66 la sută, sînt muncitori. Trebuie subliniat faptul că 80 la sută din noii membri de partid provin din rîndurile Uniunii Tineretului Comunist, iar circa 50 la sută sînt femei, ceea ce face ca ponderea totală a femeilor în partid să fie de aproape 36 la sută.

Actualmente, din totalul membrilor de partid, 55 la sută sînt muncitori, 16 la sută țărani, peste 20 la sută intelectuali și funcționari, iar restul alte categorii.

Putem spune că compoziția națională a partidului corespunde structurii generale a populației țării. Peste 92 la sută din membrii de partid sînt români, 6,53 la sută români de naționalitate maghiară, 0,51 la sută sînt români de naționalitate germană, iar restul români de alte naționalități.

Avem, de asemenea, o structură de vîrstă bună a partidului. Din totalul membrilor de partid, aproape 20 la sută au vîrsta pînă la 30 de ani, 51 la sută pînă la 50 de ani, iar restul de 29 la sută peste 50 de ani.

Creșterea continuă a rîndurilor partidului demonstrează cu putere încrederea clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor în Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare, centrul vital al societății noastre socialiste, conștiința vie, patriotică, revoluționară a întregii națiuni. **(Aplauze și urale puternice. Se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!").**

Avem o structură organizatorică bună, partidul avînd 59 554 organizații de bază, 6 063 comitete de partid în întreprinderi, instituții și unități agricole, 2 364 comitete comunale, 259 comitete orășenești și municipale și 41 organizații județene, inclusiv municipiul București.

Se poate spune că nu există unitate economico-socială sau sector mai important de activitate unde să nu existe puternice organizații de partid, unde comuniștii să nu acționeze pentru unirea eforturilor tuturor oamenilor muncii, ale întregului popor în înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei, de făurire cu succes a socialismului.

Afirmarea rolului conducător al partidului în societate, recunoașterea acestuia de către întregul popor și consemnarea sa în însăși Constituția țării sînt rezultatul unui proces istoric obiectiv.

De la înființarea mișcării muncitorești-revoluționare în România, a primului Partid Muncitoresc Social-Democrat, în 1893, și apoi a Partidului Comunist, în 1921, partidul nostru s-a situat întotdeauna ferm în fruntea luptei pentru apărarea intereselor vitale ale clasei muncitoare, ale oamenilor muncii, împotriva fascismului și războiului, pentru răsturnarea vechii orînduiri și înfăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, pentru apărarea intereselor supreme ale întregii națiuni, asigurarea independenței și suveranității țării.

În împrejurări grele partidul nostru și-a dovedit calitățile revoluționare, capacitatea de organizare și mobilizare a oamenilor muncii, a clasei muncitoare și a altor forțe progresiste în lupta împotriva vechii orînduiri și apoi în măreața operă de construire a socialismului.

Meritată — și în acest cadru — să subliniem importanța istorică a hotărîrilor Congresului al IX-lea, care a lichidat stările negative din trecut, a asigurat perfecționarea și ridicarea activității partidului în concordanță cu noile cerințe ale făuririi socialismului, cu poporul și pentru popor. **(Aplauze puternice).**

Partidul reprezintă centrul vital al națiunii noastre, de la partid radiază spiritul revoluționar, marile impulsuri de înnoire și transformare a patriei noastre, de ridicare continuă a României pe noi culmi de progres și civilizație.

Înfăptuirea măreților programe de dezvoltare a patriei în perioada următoare impune creșterea și mai puternică a rolului politic conducător al partidului, perfecționarea activității sale în concordanță cu noile cerințe și realități.

Nu doresc să mă refer din nou la concepțiile greșite cu privire la rolul partidului, despre care am vorbit la recenta Plenară a Comitetului Central.

Este necesar să avem permanent în vedere că partidul nostru — ca de altfel oricare partid politic — și-a asumat în fața poporului obligația de a asigura realizarea unei noi orînduiri sociale și trebuie să acționeze cu toate forțele pentru a-și îndeplini cu cinste angajamentele asumate.

Partidul nu poate renunța la răspunderea sa revoluționară, nu poate să cedeze altei forțe politice misiunea sa istorică. A face acest lucru înseamnă, de fapt, a renunța de a mai fi un partid revoluționar, comunist, de a-și îndeplini programul de făurire a socialismului și comunismului.

Avem marea obligație să facem astfel încît partidul nostru să-și îndeplinească în orice împrejurări misiunea și rolul său istoric de a realiza pe pămîntul României cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — socialismul și comunismul, de a asigura întotdeauna viitorul liber și independent al poporului român! **(Aplauze puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

El trebuie să conlucreze strîns cu toate organizațiile de masă, cu toate forțele sociale, cu întregul popor, deoarece numai împreună și în deplină unitate cu întregul popor el își poate îndeplini misiunea istorică!

Este necesar să acționăm cu toate forțele în direcția perfecționării activității organelor și organizațiilor de partid, pentru creșterea răspunderii organelor și organizațiilor de partid în întreaga activitate de înfăptuire a planurilor și programelor de dezvoltare.

Așa cum am menționat nu o dată, trebuie să avem permanent în vedere că membrii de partid nu au și nu pot avea avantaje speciale, ei au numai îndatoriri mai mari — acelea de revoluționari, de a acționa cu toată forța lor pentru realizarea Programului partidului, în deplină unitate cu toți oamenii muncii, cu întregul popor.

Este necesar să dezvoltăm puternic democrația internă de partid, să asigurăm ca toate hotărîrile să fie larg dezbătute în întregul partid, să reprezinte expresia gîndirii creatoare a tuturor comuniștilor, așa cum este necesar să avem permanent în vedere ca, odată cu aceasta, toate hotărîrile și legile țării să fie larg dezbătute cu întregul popor, pentru ca ele să reprezinte întotdeauna voința întregii națiuni!

Trebuie să dezvoltăm puternic spiritul critic și autocritic în întreaga activitate, atitudinea deschisă, clară și fermă împotriva lipsurilor, recunoașterea deschisă a acestora, nu formală, ci prin stabilirea de măsuri practice în vederea lichidării lipsurilor și perfecționării întregii activități.

În întreaga activitate trebuie să acordăm o atenție tot mai mare bunei repartizări a forțelor, promovării cadrelor cu spirit revoluționar, cu o atitudine fermă față de tot ceea ce este vechi și perimat, hotărîte să promoveze cu îndrăzneală nou în toate domeniile de activitate.

Să asigurăm realizarea legilor și principiilor privind rotația cadrelor și ridicarea continuă a nivelului de pregătire profesională, tehnico-științifică, ideologică, în toate domeniile.

Trebuie să acționăm și în viitor pentru întărirea continuă a partidului și primirea în rîndurile sale a celor mai înaintați oameni ai muncii, din toate domeniile de activitate, pentru a asigura permanent întărirea și tinerețea partidului, păstrarea continuă a spiritului său muncitoresc-revoluționar — garanția îndeplinirii în cele mai bune condiții a rolului partidului de forță politică conducătoare în societatea noastră, de înaintare fermă a României spre cele mai înalte piscuri de progres și civilizație, spre societatea comunistă! **(Aplauze și urale puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceaușescu reales, la al XIV-lea Congres!").**

XVII. Organizațiile de masă și obștești în sistemul democrației noastre muncitorești-revoluționare. Frontul Democrației și Unității Socialiste – expresie a unității de interese și aspirații ale întregului popor în jurul și sub conducerea politică a partidului

Stimați tovarăși,

În sistemul democrației muncitorești-revoluționare un rol important îl au organizațiile de masă și obștești, care organizează și asigură participarea tuturor oamenilor muncii la întreaga viață socială și politică.

Un rol important revine sindicatelor, ca organizații dintre cele mai largi ale oamenilor muncii din toate domeniile de activitate. Ele trebuie să-și îndeplinească în cele mai bune condiții răspunderea pe care o au în fața oamenilor muncii privind atît buna desfășurare a activității și a producției, ridicarea nivelului de pregătire profesională și a conștiinței revoluționare, dar și în preocuparea continuă pentru problemele sociale — de viață, de zi cu zi, ale tuturor oamenilor muncii.

Este necesar să se perfecționeze și să crească și mai mult rolul Uniunii Tineretului Comunist și al Asociațiilor Studenților Comuniști în educarea tineretului în spirit revoluționar combativ, de dezvoltare a conștiinței sale patriotice, a devotamentului nemărginit față de cauza socialismului și comunismului, de a asigura ridicarea continuă a nivelului de pregătire profesională, tehnico-științifică, a conștiinței revoluționare, de a înarma tineretul cu cele mai noi și noi cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane din toate domeniile, de a asigura formarea noii generații în spiritul luptei consecvente, revoluționare, pentru făurirea socialismului și comunismului, pentru înaintarea patriei noastre pe calea progresului economic și social, pentru a asigura viitorul — permanent în libertate și independență — al națiunii noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).**

De asemenea, Organizația de pionieri și șoimi ai patriei trebuie să-și perfecționeze continuu activitatea de educare a pionierilor, a tuturor copiilor în spiritul concepțiilor revoluționare, patriotice, de a învăța și învăța, de a se pregăti temeinic pentru a putea să intre în cîmpul muncii, cu un înalt nivel de pregătire în toate domeniile, în spirit revoluționar combativ. Să facem astfel ca tinerele generații să se formeze într-un înalt spirit de muncă și luptă revoluționară, să constituie garanția că vor asigura dezvoltarea continuă a patriei noastre, înfăptuirea visului de aur al omenirii — comunismul —, că întotdeauna vor fi demni apărători ai socialismului, ai patriei, ai independenței României! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Vorbind de activitatea organizațiilor de partid, ale democrației muncitorești-revoluționare, a organizațiilor de masă și obștești am avut în vedere că, în toate acestea, femeile își desfășoară activitatea și au un rol foarte important în toate domeniile de activitate. De aceea, doresc numai să subliniez că, și în viitor, vom acorda întreaga atenție promovării femeilor în întreaga activitate de partid, de stat, economico-socială, asigurînd astfel ca femeile să-și aducă o contribuție tot mai importantă, ca o parte a poporului nostru cu drepturi depline, cu îndatoriri și răspunderi depline. **(Aplauze puternice).**

Toate organizațiile de masă și obștești, cooperatiste, celelalte organizații trebuie să-și aducă, de asemenea, contribuția activă la întreaga activitate de progres a patriei noastre.

Un rol deosebit revine în această privință Organizației Democrației și Unității Socialiste, care cuprinde în rîndurile sale peste 4 milioane de oameni ai muncii care nu sînt membri ai partidului comunist, dar își desfășoară în cea mai mare parte activitatea în sindicate și alte organizații obștești — și care doresc ca în cadrul acestor organizații să participe activ, împreună cu organizațiile de partid, la întreaga activitate de dezvoltare a patriei noastre, de făurire a socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În sistemul democrației muncitorești-revoluționare, un rol de importanță deosebită îl are Frontul Democrației și Unității Socialiste, organism po-

Continuare în pag. a 8-a

Urmare din pag. a 7-a

litic larg, reprezentativ și democratic, care unește în rîndurile sale, sub conducerea politică a partidului, toate organizațiile obștești, toate categoriile sociale, toate forțele societății noastre, exprimînd astfel unitatea și aspirațiile tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, ale întregului nostru popor, hotărîrea de a acționa cu toate forțele, sub conducerea politică a partidului nostru comunist, pentru asigurarea înfăptuirii neabătute a programelor de dezvoltare a patriei, de ridicare a României pe noi culmi de progres și civilizație, de întărire a independenței și suveranității, de bunăstare și fericire ale întregii noastre națiuni. **(Aplauze puternice, prelungite).**

XVIII. Activitatea ideologică, teoretică și politico-educativă, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România

Stimați tovarăși,

În întreaga perioadă de construcție socialistă, și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, activitatea ideologică, teoretică și politico-educativă, de formare a omului nou, constructor conștient al noii orînduiri sociale a avut un rol de însemnătate deosebită în ridicarea conștiinței revoluționare a maselor populare, în întreaga activitate de înfăptuire cu succes a programelor de dezvoltare economico-socială și ridicare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație. Și după Congresul al XIII-lea al partidului s-a dezvoltat o intensă activitate politico-educativă.

La Plenara Comitetului Central al partidului pe problemele ideologice, teoretice, am dezbătut pe larg toate problemele și obiectivele activității viitoare din acest domeniu, de aceea nu doresc acum să mă opresc, pe larg, la această activitate.

Avînd în vedere importanța hotărîrilor Plenarei Comitetului Central al partidului pe problemele ideologice, propun ca ele să fie adoptate de Congresul al XIV-lea ca Program al partidului privind activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă, pe baza căruia să se elaboreze programe de activitate pe întreaga perioadă pînă la următorul congres al partidului. **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu reales, la al XIV-lea Congres!").**

Trebuie să avem permanent în vedere marile schimbări cu caracter economico-social, politic, care s-au produs în țara noastră, dar și pe plan mondial, uriașele cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

Toate acestea cer o înaltă analiză științifică, materialist-dialectică a noilor probleme, a perspectivelor dezvoltării societății omenești și îmbogățirea, pe această bază, a teoriei socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață.

Activitatea noastră politico-ideologică trebuie să dea un răspuns științific, pe baza concepției revoluționare despre lume și viață, la problemele noi apărute în dezvoltarea socialismului, la problemele dezvoltării mondiale și să înarmeze partidul, întregul popor cu o concepție clară și o înțelegere științifică a căilor de făurire a socialismului, de înaintare fermă a patriei noastre, a întregii omeniri spre comunism!

În întreaga activitate politico-educativă trebuie să fie puse cu putere în evidență marile succese dobîndite în făurirea noii orînduiri, forța revoluționară transformatoare a socialismului, faptul că numai și numai socialismul asigură progresul în deplină libertate al omenirii, realizarea unei lumi mai drepte și mai bune.

Este necesar ca în întreaga noastră activitate politico-educativă, în învățămîntul de partid, în învățămîntul social, în învățămîntul politic de masă să intensificăm activitatea de înarmare a membrilor de partid, a oamenilor muncii cu o concepție revoluționară, științifică despre lume și viață, să dăm o perspectivă clară luptei pentru înfăptuirea Programului partidului, pentru înaintarea patriei noastre și ridicarea ei pe noi culmi de progres și civilizație!

Să intensificăm activitatea de formare și ridicare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului, cu înalte trăsături revoluționar-patriotice, cu un larg orizont de cunoștințe teoretice, științifice și profesionale, de cultură generală, cu un spirit revoluționar militant. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Să dezvoltăm puternic dragostea față de patrie, față de interesele socialismului, ale poporului, spiritul solidarității militante internaționaliste cu toate forțele care luptă pentru socialism, pentru progres, pentru pace.

În același timp, se impune ca în întreaga noastră activitate politico-educativă să se adopte o poziție fermă față de diferite manifestări străine socialismului, să fie combătute cu toată hotărîrea șovinismul, naționalismul, rasismul, antisemitismul, tot ceea ce înjosește omul, urmărește să dezbine oamenii muncii, popoarele. Să combatem toate concepțiile retrograde, înapoiate, egoismul, spiritul de parvenire, manifestările de necinste, să educăm întregul popor — și în primul rînd tineretul — în spiritul idealurilor de dreptate, de cinste, de etică și echitate socialistă.

Trebuie să se unească toate forțele care acționează în activitatea politico-educativă, în vederea ridicării nivelului de cultură, de cunoștințe al tuturor oamenilor muncii, al întregului nostru popor.

Să perfecționăm continuu conținutul Festivalului național „Cîntarea României", care asigură participarea largă a maselor, și în primul rînd a tineretului, la întreaga activitate de creație cultural-artistică, care are un rol tot mai important în dezvoltarea culturii patriotice, revoluționare.

Așa cum se subliniază în hotărîrile Plenarei Comitetului Central, este necesar să se îmbunătățească activitatea tuturor organismelor care acționează în direcția activității politico-educative. Trebuie să se realizeze noi opere literare, cu un înalt conținut patriotic, noi filme, piese de teatru, care să oglindească viața, realizările poporului nostru, să fie puternic pătrunse de înaltele idealuri ale umanismului revoluționar, socialist, să sădească în conștiința tineretului, a întregului popor dragostea față de patrie, față de socialism, de partid, față de interesele generale ale întregii națiuni.

Presa, radioteleviziunea, toate mijloacele de informare în masă trebuie să acționeze cu și mai multă fermitate, în spiritul concepției revoluționare, să adopte o atitudine mai combativă față de manifestările și lipsurile din diferite domenii de activitate, să promoveze cu mai multă îndrăzneală noul, să generalizeze experiența înaintată.

Întreaga activitate politico-educativă trebuie să devină o puternică forță revoluționară, care să lumineze calea întregului popor în munca și lupta pentru realizarea programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale a poporului, de întărire necontenită a suveranității țării, de înaintare neabătută spre visul de aur, spre comunism! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism!").**

XIX. Politica externă a partidului și statului nostru, de pace și largă colaborare internațională, de participare activă la soluționarea constructivă a problemelor complexe ale lumii contemporane

Stimați tovarăși,

În întreaga activitate internațională, partidul și statul nostru socialist au pornit întotdeauna de la unitatea dialectică între politica internă și externă, de la faptul că realizarea cu succes a programelor de dezvoltare economico-socială și făurirea socialismului reprezintă o contribuție importantă la dezvoltarea relațiilor internaționale, la politica de pace și colaborare cu toate statele lumii.

Se poate spune că evenimentele internaționale, schimbările care s-au produs în viața mondială au confirmat pe deplin justețea aprecierilor și orientărilor stabilite de Congresul al XIII-lea cu privire la relațiile mondiale, la intensificarea luptei pentru dezarmare, pentru pace, pentru soluționarea problemelor complexe internaționale în interesul tuturor popoarelor, al independenței și suveranității lor.

Analiza științifică a situației mondiale demonstrează că omenirea parcurge o epocă de profunde transformări revoluționare și naționale. S-au produs și continuă să se producă mari mutații în raportul mondial de forțe.

Se poate afirma cu deplin temei că în viața internațională continuă să se manifeste două tendințe diametral opuse. Pe de o parte, se manifestă cu putere politica imperialistă, neocolonialistă, de dominație și asuprire, de încălcare a independenței și suveranității popoarelor, de jefuire și îmbogățire pe seama altor state, de amestec brutal și inadmisibil în treburile interne ale altor popoare.

Viața, realitățile demonstrează cu putere că în viața internațională capitalul financiar-bancar și monopolurile supranaționale au devenit forma principală de exploatare a altor popoare, și în primul rînd a țărilor în curs de dezvoltare. Toate acestea au dus la mărirea și mai mult a decalajului economic și social dintre țările bogate și țările sărace.

Totodată, se afirmă cu tot mai mare putere forța mișcării progresiste, democratice a popoarelor care se pronunță și acționează împotriva politicii imperialiste, a politicii de război, pentru dezarmare, pace, pentru dezvoltare liberă și independentă a tuturor națiunilor lumii.

Se poate afirma că se menține, încă, un echilibru relativ între aceste două tendințe, deși cercurile imperialiste își intensifică eforturile pentru a determina o schimbare a raportului de forțe în favoarea lor, în vederea consolidării dominației lor mondiale.

În dezvoltarea lumii contemporane continuă să se mențină și chiar se accentuează contradicția dintre socialism și capitalism, care rămîne o contradicție fundamentală a epocii noastre.

În același timp, se accentuează și devine tot mai puternică contradicția dintre țările bogate și țările sărace, care reprezintă o nouă contradicție fundamentală a actualei epoci de dezvoltare a omenirii. La aceasta trebuie adăugată contradicția de clasă din însești țările capitaliste dezvoltate, precum și accentuarea unor contradicții între țările capitaliste dezvoltate.

Este bine cunoscut, după însești datele oficiale din țările capitaliste dezvoltate, că se mărește decalajul dintre grupul tot mai mic de bogați și marea majoritate a populației. Se menține un număr ridicat de șomeri, și, în medie, 30—40 la sută din rîndul tineretului nu au asigurate locuri de muncă, crește an de an numărul săracilor și al celor care nu au nici o perspectivă de muncă și de viață demnă.

Se manifestă tot mai puternic lipsa de locuințe, cresc, din păcate, numărul analfabeților în rîndul copiilor și tineretului, care nu au condiții pentru învățătură în însești țările dezvoltate.

La acestea se adaugă criminalitatea, drogurile, care — în multe țări — au devenit probleme naționale.

Marile schimbări produse în dezvoltarea economico-socială au determinat mutații importante în raporturile dintre diferite țări capitaliste dezvoltate. A scăzut cu mult ponderea economică a Statelor Unite în rîndurile acestor țări, a crescut în schimb ponderea Japoniei, a R.F. Germania și altor țări. Aceasta a determinat, după cum este bine cunoscut, accentuarea unor mari contradicții între țările din acest grup.

Trebuie însă subliniat că procesul diferențierii și schimbării raportului de forțe în dezvoltarea economico-socială va continua, aceasta reprezentînd o lege obiectivă a dezvoltării inegale — și se poate aprecia că, în perspectiva anilor 2000, începutul celui de-al treilea mileniu, lumea va cunoaște noi schimbări în dezvoltarea economică a diferitelor țări, vor apărea, fără îndoială, noi state puternic dezvoltate economic.

Aceasta va duce la schimbarea ponderii pe care o ocupă astăzi o țară sau alta, și în lumea capitalistă, dar în general în întreaga lume, în ce privește dezvoltarea economico-socială. Și în acest domeniu, ca în toate, nimic nu este veșnic. Nimic nu poate să oprească lumea la nivelul actual de dezvoltare al unor țări sau al altora. Este bine de subliniat și de înțeles acest lucru, pentru că aceasta va ajuta mult la înțelegerea procesului dialectic de schimbare a raportului de forțe, de dezvoltare a omenirii și va ajuta la tragerea unor concluzii corespunzătoare pentru o politică de colaborare care să asigure o dezvoltare echilibrată a tuturor zonelor și popoarelor lumii.

În acest cadru este necesar să subliniem accentuarea crizei economice mondiale, a crizei politice și sociale în lumea capitalistă, în întreaga lume în general, ceea ce duce la accentuarea instabilității economice și politice.

Actuala situație economico-socială mondială gravă este agravată și de continuarea cursei înarmărilor, de producerea și perfecționarea armelor nucleare și a altor mijloace de distrugere în masă, de creșterea cheltuielilor militare.

Avînd în vedere toate acestea, se poate spune că situația mondială continuă să se mențină gravă, inclusiv că se menține pericolul unui nou război mondial, în care se vor folosi, fără îndoială, armele nucleare, care vor duce la distrugerea întregii omeniri, a însești condițiilor pentru existența vieții pe planeta noastră.

Iată de ce popoarele își pun, pe drept cuvînt, întrebarea: cum și pe ce cale trebuie soluționate problemele grave ale vieții mondiale? Cum trebuie să se acționeze pentru soluționarea, într-un mod nou, a tuturor acestor probleme? Cum se va încheia mileniul al doilea și cum va păși omenirea în cel de-al treilea mileniu?

De răspunsul ce va fi dat la aceste întrebări, de felul cum se va acționa în soluționarea acestora depinde întreaga dezvoltare a omenirii pe calea progresului, a libertății și independenței, depind realizarea dezarmării, înlăturarea pericolului nuclear și asigurarea unei păci trainice, a unei lumi fără arme, fără războaie. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În acest an s-au împlinit 50 de ani de la declanșarea celui de-al doilea război mondial. Este necesar să nu se uite nici un moment învățămintele istoriei, faptul că politica de concesii făcute Germaniei naziste, lipsa de unitate a forțelor antifasciste, progresiste, democratice, a popoarelor din Europa au încurajat, de fapt, Germania hitleristă să dezlănțuie cel de-al doilea război mondial, urmărind să-și asigure dominația asupra lumii, așa cum nu trebuie uitat nici un moment că acordul dintre Germania hitleristă și Uniunea Sovietică nu a înlăturat pericolul de război.

Este bine cunoscut că întreaga omenire, și în primul rînd popoarele Uniunii Sovietice, inclusiv poporul nostru, au plătit scump, foarte scump — cu zeci de milioane de jertfe omenești, cu uriașe distrugeri — acest război. De aceea, este necesar să se facă totul pentru a nu se mai repeta ceea ce s-a întîmplat în 1939—1941, pentru a se înlătura pericolul de război și a se asigura o pace trainică și justă, egală pentru toate națiunile lumii! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace!").**

Stimați tovarăși,

Anul viitor se împlinesc 45 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial. De aceea, România consideră că trebuie să se treacă la adoptarea măsurilor necesare soluționării tuturor problemelor care nu s-au rezolvat încă.

În primul rînd, apare necesar să se adopte o poziție clară, fără echivoc, de condamnare și anulare a tuturor acordurilor încheiate cu Germania hitleristă, trăgîndu-se concluziile practice pentru anularea tuturor urmărilor acestor acorduri și dictate. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Trebuie considerat anormal că după 45 de ani de la încheierea războiului nu s-au realizat încă tratatele de pace între toate statele și nu s-a instaurat de fapt pacea în Europa.

Apare deci necesar să se treacă la tratative între statele interesate în vederea încheierii tratatelor de pace și lichidării cu desăvîrșire a urmărilor celui de-al doilea război mondial. Și pentru a răspunde anticipat la unele întrebări eventuale, vreau să spun clar că România consideră că aceasta nu trebuie să ducă la schimbări în Europa și că existența celor două state germane trebuie să continue, să fie o realitate a Europei de astăzi și de mîine! **(Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceaușescu — pace!").**

Noi considerăm toate acestea ca acțiuni de importanță deosebită pentru consolidarea păcii și colaborării, pentru întărirea încrederii și pentru asigurarea unor progrese reale în problemele dezarmării, în asigurarea unei păci trainice în Europa și în întreaga lume.

Subliniez toate acestea pentru că este necesar ca acum, cînd în Europa se reactivează din nou forțele revanșarde, neonaziste, să se adopte o poziție fermă, de îngrădire a activității lor, de a nu se merge — în nici un fel — pe calea concesiilor, în numele așa-zisei libertăți de exprimare a părerilor. Nu poate exista libertate pentru revanșarzi, pentru fascisti, pentru acei care pun la cale o nouă reîmpărțire a lumii, care pun în pericol însăși existența civilizației, a omenirii, a vieții pe planeta noastră! Libertatea trebuie asigurată popoarelor ca și independența, ca și dreptul de a-și hotărî singure dezvoltarea, fără nici un amestec din afară! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu — România, pacea și prietenia!").**

XX. Necesitatea respectării neabătute a principiilor de relații internaționale, a dreptului fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării sale economico-sociale în mod liber și independent, fără vreun amestec din afară

Stimați tovarăși,

În întreaga sa politică internațională, inclusiv de la Congresul al XIII-lea pînă în prezent, România a acționat cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea relațiilor cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Am acționat în toate împrejurările în direcția dezarmării, pentru soluționarea problemelor litigioase dintre state pe calea tratativelor, pentru sprijinirea luptei de eliberare națională, a luptei popoarelor pentru independență și suveranitate.

Se poate spune că nu au existat probleme mai importante ale vieții mondiale în care România să nu fi participat, într-o formă sau alta, la soluționarea lor, să nu fi adus o contribuție activă la cauza păcii și colaborării între toate națiunile lumii.

Ca rezultat al politicii sale de colaborare și de pace cu toate statele lumii, România are în prezent relații diplomatice, economice și de altă natură cu 155 de state și acționează cu hotărîre pentru o largă colaborare economică, tehnico-științifică și culturală.

La baza relațiilor cu toate statele lumii am situat și acționăm cu toată hotărîrea pentru reafirmarea principiilor deplinei egalități în drepturi, ale respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, respectării dreptului fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării sale economico-sociale în mod liber și fără nici un amestec din afară. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Am acționat întotdeauna și acordăm o atenție deosebită extinderii relațiilor cu toate țările socialiste, întăririi unității și solidarității lor, atît în construcția socialistă, cît și în lupta pentru soluționarea gravelor probleme mondiale.

Am acordat, de asemenea, o atenție deosebită și vom extinde și în continuare larg relațiile cu țările în curs de dezvoltare, cu țările mici și mijlocii, cu țările nealiniate, considerînd aceasta ca o necesitate a luptei pentru dezvoltarea liberă a fiecărui popor, pentru apărarea independenței și suveranității tuturor națiunilor.

Am dezvoltat și vom acționa, de asemenea, pentru extinderea relațiilor cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Considerăm că situația mondială actuală, existența în lume a unor grupuri de țări cu orînduiri sociale diferite, care se va menține încă pentru o vreme îndelungată, va impune ca o necesitate obiectivă dezvoltarea colaborării egale între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, că aceasta corespunde intereselor tuturor popoarelor lumii, unei politici și gîndiri noi în viața internațională, de adevărată egalitate în drepturi. **(Aplauze puternice).**

XXI. Dezarmarea, și în primul rînd dezarmarea nucleară — problemă fundamentală a epocii actuale

Stimați tovarăși,

Pornind de la situația internațională gravă, de la existența unor uriașe stocuri de arme nucleare, chimice și a altor armamente de distrugere în masă, considerăm că problema fundamentală a epocii noastre o reprezintă înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare, eliminarea cu desăvîrșire pînă în anii 2000 — așa cum a propus Uniunea Sovietică — a tuturor armelor nucleare.

Considerăm că toate popoarele, conducătorii de state și guverne trebuie să acționeze cu întreaga răspundere pentru înlăturarea pericolului nuclear, pentru asigurarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor — la viață, la pace, la libertate și independență. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este adevărat că s-au făcut anumiți pași în direcția dezarmării prin acordul sovieto-american privind rachetele nucleare cu rază medie de acțiune din Europa, că actualmente se desfășoară tratative pentru reducerea armamentelor convenționale, dar trebuie să spunem popoarelor adevărul: pericolul războiului nuclear continuă să rămînă și chiar se accentuează.

Pe ce bază fac această afirmație?

Se continuă experiențele nucleare, se produc noi arme nucleare și se acționează pentru perfecționarea celor existente. Este bine cunoscută hotărîrea țărilor din N.A.T.O. privind modernizarea armamentelor nucleare cu rază scurtă de acțiune și armamentelor tactice, care va duce la mărirea de cîteva ori a puterii lor de distrugere. În aceste împrejurări, nu se poate vorbi de trecerea fermă, reală, hotărîtă la eliminarea armelor nucleare.

Sînt foarte importante tratativele dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii pentru reducerea cu 50 la sută a armamentelor strategice nucleare, dar trebuie să se pornească de la necesitatea realizării unui acord privind oprirea experiențelor și producerii de noi arme nucleare și stabilirea unei perioade cît mai scurte pentru eliminarea totală a acestor arme de pe Pămînt. Înlocuirea unor arme nucleare cu altele mai puternice nu numai că nu înlătură pericolul războiului nuclear, ci duce, dimpotrivă, la creșterea acestui pericol. România se pronunță și se adresează tuturor popoarelor cu chemarea de a se realiza un acord general cu privire la oprirea pentru totdeauna a oricăror experiențe nucleare și încetarea producerii de noi arme nucleare, de către toate statele.

Considerăm necesar să se renunțe — și de țările din N.A.T.O., și de țările din Tratatul de la Varșovia — la orice modernizare a armelor nucleare, să se încheie un acord general privind eliminarea totală a armelor nucleare, pînă în anul 2000.

În acest cadru, România propune să se încheie un acord general, cu participarea tuturor țărilor europene, privind eliminarea, pînă în anul 1995, a tuturor armelor nucleare din Europa. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este necesar să se renunțe cu desăvîrșire la concepția agresivă a așa-zisei „descurajări nucleare" sau, în general, a „descurajării militare", care constituie de fapt o concepție a șantajului nuclear, a politicii de dominație și asuprire a altor popoare. Trebuie să se înțeleagă bine că o asemenea concepție nu poate să atragă decît un răspuns corespunzător și, de fapt, să se ajungă la o intensificare și mai puternică a cursei înarmărilor, inclusiv a celei nucleare. Nu descurajarea nucleară, ci dezarmarea nucleară și totală, politica de încredere, de prietenie, de colaborare egală între țările europene, între toate statele reprezintă calea pentru o politică nouă, pentru o gîndire nouă, care răspunde intereselor tuturor popoarelor lumii, fără deosebire de orînduire socială! **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Dezarmare, pace!", „Ceaușescu — România, pacea și prietenia!").**

În acest cadru, doresc să subliniez că România consideră că o mare răspundere revine țărilor din Europa, unde se află cel mai mare arsenal de arme nucleare, chimice și convenționale.

Nu trebuie să se uite că un război nuclear va duce la distrugerea întregii Europe, a însești condițiilor de viață de pe continent.

Este adevărat că unii oameni de știință afirmă că s-ar putea ca, în urma unui război nuclear, să rămînă unele zone periferice ale lumii mai puțin afectate și că, după o anumită perioadă, de zeci sau sute de ani, să se poată relua viața.

Avînd în vedere că un război nuclear, cu folosirea armelor nucleare ar avea loc în primul rînd în Europa, trebuie să spunem poporului nostru, tuturor popoarelor europene adevărul.

În cazul unui război mondial cu folosirea armelor nucleare, Europa ar putea dispărea cu întreaga ei civilizație, vor dispărea însești condițiile reluării vieții, pentru multă, multă vreme, pe continentul nostru.

Putem să facem multe declarații, să vorbim mult de drepturile omului și ale popoarelor, dar cînd nu vom mai fi în viață nu vom mai putea vorbi nimic.

Oamenii au nevoie nu de vorbe, ci de acțiuni pentru a înlătura armele nucleare din Europa, pentru a salva Europa și civilizația ei, a asigura viața oamenilor, a popoarelor de pe acest continent și din întreaga lume. **(Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Dezarmare — pace!").**

Totodată, este necesar să acționăm în vederea realizării unui acord privind eliminarea armelor chimice din Europa și din întreaga lume.

În același timp, România consideră că trebuie să se acționeze cu întreaga răspundere, de către toate țările participante la tratativele de la Viena, pentru realizarea în cel mai scurt timp a unui acord privind reducerea armelor convenționale la un nivel cît mai scăzut.

Este de neînțeles poziția unor țări care doresc să nu se ia în considerare reducerea unor anumite tipuri de arme cu o mare capacitate de distrugere.

Considerăm că trebuie să facem totul pentru a trece la reducerea tuturor armamentelor convenționale, de orice fel, pentru limitarea maximă a posibilității unei agresiuni împotriva vreunei țări, să se ajungă la o reducere radicală a cheltuielilor militare. Aceasta răspunde pe deplin intereselor tuturor popoarelor europene, ale întregii lumi și considerăm că este necesar ca Europa să-și asume răspunderea față de ea însăși și față de întreaga lume, de a acționa pentru dezarmare, pentru o lume a colaborării și păcii!

Fără nici o îndoială că țările nucleare, și în primul rînd cele două mari puteri nucleare, poartă principala răspundere pentru dezarmarea nucleară. Dar, totodată, este necesar ca statele europene și ale întregii lumi să participe activ la realizarea unui acord corespunzător privind eliminarea tuturor armelor nucleare.

Problema este așa de gravă și privește deopotrivă toate statele lumii — și ea nu poate fi soluționată de cele două mari puteri sau numai de cîteva state posesoare de arme nucleare.

Trebuie să se înțeleagă bine că dezvoltarea puternică a științei și tehnicii va duce inevitabil la apariția de noi state capabile să producă arme nucleare, sau arme de distrugere și mai puternice.

Iată de ce trebuie să se acționeze cu toată răspunderea, pînă nu este prea tîrziu, pentru a se ajunge la eliminarea completă a armelor nucleare și interzicerea producerii oricăror arme de distrugere în masă. Nimeni nu trebuie să-și facă iluzia că va putea folosi șantajul nuclear sau șantajul forței pentru a-și impune dominația, pentru a-și impune politica sa.

Istoria este plină de învățăminte și nu trebuie să fie uitată!

Cei care continuă să se gîndească la șantajul nuclear și militar trebuie să înțeleagă că aceasta se va întoarce pînă la urmă împotriva lor înșiși.

Este, fără nici o îndoială, necesar să se ajungă, pe calea tratativelor, la acorduri acceptabile pentru toate părțile, inclusiv pentru țările care nu dispun de armele nucleare și chimice, de o forță militară prea mare. Aceasta impune spirit de înțelegere, de încredere, de concesii acceptabile și de o parte, și de alta — am în vedere domeniul militar.

În nici un fel nu se poate pune în discuție orînduirea socială dintr-o țară sau alta, îngrădirea, într-o formă sau alta, a dezvoltării economico-sociale a popoarelor. Trebuie să se înțeleagă bine că existența în lume a statelor cu orînduiri sociale diferite reprezintă un rezultat al dezvoltării istorice și trebuie găsită calea conlucrării și conviețuirii pașnice, respectînd dreptul fiecărui popor de a-și alege orînduirea pe care o dorește. Nimeni nu poate pretinde că deține monopolul adevărului, nimeni nu poate pretinde că alte state și popoare trebuie să urmeze orînduirea pe care o dorește el.

Trebuie să se respecte neabătut orînduirea fiecărui popor, dreptul lui la dezvoltare independentă, să se înțeleagă că dezvoltarea socialistă într-un mare grup de țări, dorința de a trece pe calea socialistă și a altor state reprezintă o legitate obiectivă și nu poate, în nici un fel, fi oprită prin forță. Colaborarea se poate asigura numai și numai printr-o politică de progres economic și social, de pace între toate națiunile lumii.

Mă refer la toate acestea pentru că este necesar să acționăm cu întreaga răspundere față de viitorul poporului nostru, de existența lui, pentru realizarea dezarmării în Europa și în întreaga lume. În ceea ce ne privește, avem ferma convingere că popoarele, acționînd unite, vor determina să se treacă la o politică reală de dezarmare, de pace pe planeta noastră. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Este necesar să se realizeze o largă colaborare în spiritul principiilor Conferinței de la Helsinki, în vederea înfăptuirii securității, dezarmării și cooperării în Europa pentru toate statele, fără deosebire de orînduire socială.

Considerăm că numai pe această cale popoarele europene pot să-și asigure o dezvoltare economico-socială și mai puternică, independența, suveranitatea, bunăstarea.

Fără nici o îndoială că asupra dezvoltării viitoare a colaborării sînt păreri diferite. Este necesar să se pornească însă de la realitatea epocii noastre, de la faptul că dezvoltarea națiunilor și a statelor independente reprezintă o realitate care se va menține încă multă vreme și în viitor.

De aceea, colaborarea și securitatea în Europa trebuie să se realizeze pornind de la această realitate a epocii noastre.

România se pronunță cu toată fermitatea pentru o Europă unită, bazată pe respectarea neabătută a diversității orînduirilor sociale, pentru o Europă a colaborării largi — economice, tehnice, științifice și culturale — a popoarelor independente, suverane, care să-și asigure dezvoltarea așa cum o doresc, fără nici un amestec din afară.

Țara noastră se pronunță cu hotărîre pentru dezvoltarea unei largi colaborări cu toate statele din Balcani și transformarea regiunii noastre într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine.

Ne adresăm de la tribuna marelui forum democratic al poporului nostru tuturor țărilor din Balcani, și chiar unor țări din bazinul dunărean, cu apelul de a acționa împreună pentru o largă colaborare în toate domeniile, care să deschidă calea înlăturării treptate a diferitelor obstacole, să ducă la apropierea și la întărirea prieteniei și conlucrării dintre popoarele noastre, asigurîndu-se deplina independență și suveranitate a fiecărui stat. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Ca și în trecut, România se pronunță cu toată fermitatea pentru eliminarea forței și amenințării cu forța din viața internațională, pentru soluționarea tuturor conflictelor și problemelor litigioase din diferite regiuni ale lumii numai și numai pe cale pașnică, prin tratative.

Vom sprijini și în viitor orice acțiuni și inițiative îndreptate spre soluționarea pe cale pașnică a conflictelor din diferite regiuni ale lumii.

Doresc, și în acest cadru, să reafirm hotărîrea României de a acționa cu toate forțele sale pentru o soluție politică în Orientul Mijlociu, pentru realizarea unei conferințe internaționale, sub egida Organizației Națiunilor Unite, cu participarea tuturor părților interesate, precum și a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate. Considerăm că este în interesul atît al statului palestinian, cît și al Israelului de a se ajunge cît mai repede la tratative, aceasta constituind singura cale pentru o pace justă și dreaptă. **(Aplauze puternice).** Pentru că aici se găsește șeful noului stat palestinian **(aplauze),** aș dori să-l asigur de deplina solidaritate în lupta pentru independența poporului său! **(Aplauze puternice; se scandează „Ceaușescu — România, pacea și prietenia!").**

În același spirit ne exprimăm speranța că se va ajunge la realizarea unor acorduri depline între Irak și Iran, la restabilirea păcii și bunei vecinătăți.

Sprijinim ferm poporul din Afganistan în lupta pentru independența sa, pentru a-și soluționa problemele pe calea reconcilierii, fără nici un amestec din afară, pentru realizarea unui stat al poporului afgan, democratic, independent și nealiniat!

Ne pronunțăm cu toată fermitatea împotriva politicii de apartheid și considerăm că trebuie făcut totul pentru a se pune capăt cu desăvîrșire acestei politici!

Salutăm victoria în alegerile din Namibia a S.W.A.P.O. și exprimăm încă o dată cele mai calde felicitări și deplina solidaritate în realizarea unei Namibii independente, libere și democratice, care să asigure poporului adevărata libertate!

Vom sprijini și vom dezvolta colaborarea cu Namibia independentă, cu toate popoarele care luptă pentru a-și asigura deplina independență.

Ne exprimăm speranța că se va pune capăt amestecului în treburile diferitelor țări din America Centrală, și în primul rînd în Nicaragua, respectîndu-se dreptul fiecărui popor de a-și soluționa în mod independent problemele.

Este timpul să se înțeleagă că trebuie să se renunțe la amestecul, sub diferite forme, în treburile interne ale altor țări, la încercarea de a le impune o anumită cale de dezvoltare economico-socială, de viață politică.

Numai respectîndu-se neabătut independența și dreptul fiecărui popor de

Continuare în pag. a 9-a

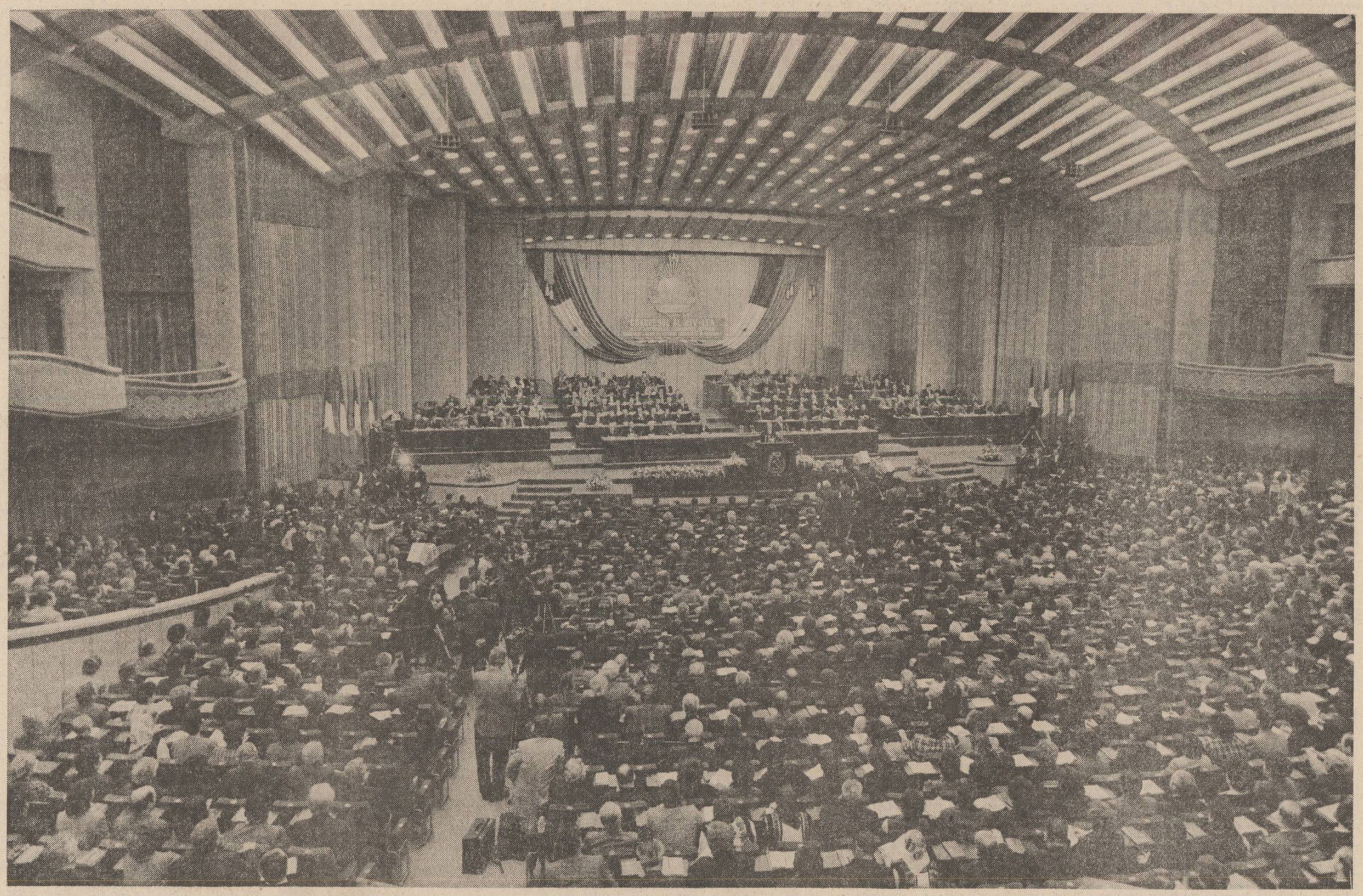

Urmare din pag. a 8-a

a-şi alege calea dezvoltării şi orînduirea pe care o doreşte se poate asigura o politică de progres economic şi social, de colaborare şi de pace între toate naţiunile lumii. **(Aplauze puternice, prelungite).**

XXII. Lichidarea subdezvoltării şi realizarea unei noi ordini economice internaţionale — condiţie hotărîtoare a depăşirii problemelor grave din economia mondială, a asigurării progresului economico-social al tuturor popoarelor

Stimaţi tovarăşi,

Una din problemele deosebit de grave ale vieţii internaţionale o reprezintă, aşa cum am menţionat, accentuarea decalajelor între ţările bogate şi ţările sărace, înrăutăţirea continuă a situaţiei ţărilor în curs de dezvoltare. Mai mult de două treimi din omenire trăieşte în subdezvoltare. Sub diferite forme, ţările în curs de dezvoltare finanţează anual, cu zeci de miliarde de dolari, ţările dezvoltate, bogate.

Este necesar să se realizeze o nouă politică economică, bazată pe egalitate şi avantaj reciproc. Trebuie să se pornească de la necesitatea lichidării, în cel mai scurt timp, a subdezvoltării, pe calea sprijinirii ţărilor în curs de dezvoltare, în vederea realizării unei economii proprii, independente.

Aceasta impune, totodată, o soluţionare globală a problemelor datoriilor externe ale ţărilor în curs de dezvoltare.

Ne pronunţăm ferm pentru realizarea unei conferinţe internaţionale şi considerăm că organizarea acestei conferinţe în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite trebuie să fie temeinic pregătită, să se ajungă, pe calea tratativelor între ţările bogate şi sărace, la soluţii reciproc acceptabile, care să ţină însă neapărat seama de o soluţionare reală a problemelor subdezvoltării şi realizării unei noi ordini economice mondiale. Este şi în interesul ţărilor capitaliste dezvoltate, al tuturor ţărilor lumii să se ajungă la o reglementare a acestor probleme în cel mai scurt timp, pentru că numai aşa se vor crea condiţii pentru depăşirea problemelor grave din economia mondială, pentru progresul economico-social al tuturor popoarelor, pentru dezvoltarea generală a colaborării şi asigurarea păcii în lume. **(Aplauze puternice, prelungite).**

XXIII. Participarea activă la viaţa internaţională a tuturor statelor, şi în mod deosebit a ţărilor mici şi mijlocii, a ţărilor în curs de dezvoltare, a ţărilor nealiniate — cerinţă primordială a epocii contemporane: Creşterea rolului Organizaţiei Naţiunilor Unite, al altor organisme internaţionale

În acelaşi timp, aş dori să subliniez, şi în acest cadru, necesitatea întăririi mai puternice a solidarităţii şi colaborării între ţările în curs de dezvoltare, pornind de la faptul că ele pot să găsească împreună căile pentru soluţionarea problemelor grave ale dezvoltării economico-sociale şi, totodată, să acţioneze în mod unitar în tratativele cu ţările dezvoltate.

În acest spirit, România — ca ţară socialistă membră a grupului ţărilor în curs de dezvoltare — va continua să extindă colaborarea activă cu aceste state. Vom rămîne permanent împreună şi în strînsă colaborare cu ţările în curs de dezvoltare, considerînd că însăşi dezvoltarea României şi a altor ţări pe calea progresului este strîns legată de solidaritatea cu ţările în curs de dezvoltare, de progresul economico-social al acestor popoare, al tuturor naţiunilor lumii. **(Aplauze puternice).**

În lume sînt multe probleme de soluţionat. Aceasta impune ca o necesitate obiectivă participarea activă la soluţionarea lor a tuturor statelor, fără deosebire de mărime sau orînduire socială — şi doresc să subliniez, în acest sens, necesitatea participării active la soluţionarea acestor probleme a ţărilor mici şi mijlocii, a ţărilor în curs de dezvoltare, a ţărilor nealiniate.

În acelaşi timp, ne pronunţăm pentru creşterea şi mai puternică a rolului Organizaţiei Naţiunilor Unite, al organismelor internaţionale în soluţionarea problemelor grave şi complexe, în interesul independenţei fiecărei naţiuni, al păcii şi colaborării internaţionale. Considerăm că este necesar să se aibă în vedere perfecţionarea şi îmbunătăţirea activităţii şi a modului de funcţionare cît mai democratică a diferitelor organisme ale Naţiunilor Unite.

Deşi situaţia este deosebit de gravă şi complexă, se poate afirma, fără teama de a greşi, că în lume există forţele necesare care, acţionînd în deplină unitate, pot determina un curs nou al vieţii internaţionale, pot asigura dezarmarea, pacea, realizarea unei lumi mai drepte şi mai bune pe planeta noastră. **(Aplauze puternice, prelungite).**

XXIV. Politica Partidului Comunist Român de dezvoltare a colaborării şi solidarităţii cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, cu forţele democratice, revoluţionare, antiimperialiste şi progresiste din întreaga lume

Stimaţi tovarăşi,

Este bine cunoscut că de la înfiinţarea primelor grupe socialiste, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat, în 1893, şi apoi a Partidului Comunist Român, în 1921, mişcarea muncitorească, revoluţionarii români au întreţinut legături active cu mişcarea muncitorească internaţională, cu partidele clasei muncitoare şi progresiste. Revoluţionarii români au făcut parte din Internaţionala I comunistă, creată de Marx şi Engels, s-au aflat pe baricadele Comunei din Paris, au participat la activitatea Internaţionalei a II-a, la activitatea Internaţionalei a III-a, comuniste. Revoluţionarii români au luptat alături de revoluţionarii ruşi pentru victoria Revoluţiei Socialiste din Octombrie, s-au aflat în Spania, în Franţa şi în alte ţări în lupta împotriva fascismului, pentru apărarea libertăţilor democratice.

Partidul Comunist Român şi forţele progresiste din ţara noastră au acordat un sprijin activ mişcărilor de eliberare naţională, considerînd aceasta ca o îndatorire a solidarităţii cu toate popoarele care luptă pentru independenţă, pentru a-şi făuri o viaţă liberă.

Şi în trecut, şi în întreaga perioadă de după 23 August, inclusiv după Congresul al XIII-lea al partidului, Partidul Comunist Român a participat activ la activitatea de colaborare şi solidaritate cu partidele comuniste şi muncitoreşti, cu toate forţele progresiste.

Avînd în vedere situaţia mondială actuală, problemele complexe şi marile schimbări care au loc în lume, Partidul Comunist Român consideră că este necesară o întărire a solidarităţii, colaborării şi unităţii tuturor partidelor comuniste şi muncitoreşti, ca o necesitate obiectivă în vederea participării lor active la soluţionarea problemelor complexe, în interesul progresului economico-social, al socialismului, al păcii şi colaborării internaţionale. **(Aplauze puternice).**

Este bine cunoscut că ne-am pronunţat ferm şi ne pronunţăm pentru o nouă unitate, care să excludă amestecul în treburile interne, poziţia de comandă a unor partide şi să se bazeze pe respectul neabătut al independenţei şi dreptului fiecărui partid de a-şi elabora linia politică, strategia corespunzător realităţilor din ţara unde îşi desfăşoară activitatea.

Este, fără îndoială, necesar să se aibă în vedere întotdeauna diversitatea de construcţie socialistă în ţările socialiste, corespunzător realităţilor din fiecare ţară, şi renunţarea la orice formă de amestec în treburile interne ale altor partide şi ţări.

Este, de asemenea, necesar să se aibă în vedere că fiecare partid trebuie să ţină seama în activitatea sa de problemele noi, de realităţile din fiecare ţară, atît naţionale, cît şi din punctul de vedere al dezvoltării economico-sociale. Fără nici o îndoială că aceasta duce la o mare diversitate în formele de organizare şi activitate a diferitelor partide comuniste şi muncitoreşti, dar, pornind de la aceasta, considerăm că este necesar să se facă totul pentru întărirea colaborării, solidarităţii şi unităţii mişcării comuniste şi muncitoreşti în problemele comune.

Avînd în vedere situaţia complexă existentă, inclusiv situaţia din mişcarea comunistă şi muncitorească, Partidul Comunist Român se pronunţă pentru organizarea de întîlniri sub diferite forme, inclusiv pentru organizarea de conferinţe continentale şi regionale, a unei conferinţe internaţionale, în vederea discutării în comun a problemelor ce preocupă întreaga mişcare comunistă şi muncitorească, întreaga omenire şi a găsi formele cele mai bune de conlucrare şi solidaritate.

Independenţa fiecărui partid nu exclude, ci presupune neapărat o largă colaborare internaţională !

Avem răspunderea în faţa partidului, a mişcării muncitoreşti din ţara noastră şi din întreaga lume, a poporului nostru şi a popoarelor întregii lumi să acţionăm pentru întărirea continuă a solidarităţii şi colaborării, în toate domeniile de activitate.

Asigur încă o dată că Partidul Comunist Român va fi gata să participe la realizarea unei largi colaborări şi la orice reuniuni şi acţiuni în direcţia întăririi solidarităţii şi unităţii.

Ne pronunţăm, de asemenea, pentru o largă colaborare a Partidului Comunist Român şi, fără îndoială, şi a altor partide comuniste şi muncitoreşti cu partidele socialiste şi social-democrate, pornind de la necesitatea de a găsi calea colaborării şi solidarităţii în problemele comune ale dezvoltării omenirii, ale păcii.

Este adevărat că asupra unor probleme, îndeosebi în ce priveşte construcţia socialismului, există deosebiri de păreri cu unele partide socialiste şi social-democrate, dar considerăm că aceasta nu trebuie să împiedice o colaborare activă, o dezbatere comună asupra problemelor păcii, progresului economico-social, inclusiv pentru o clarificare cît mai bună asupra căilor de făurire a unei noi orînduiri sociale.

Întreţinem şi vom dezvolta, de asemenea, o largă colaborare şi solidaritate cu mişcările de eliberare naţională, cu partidele de guvernămînt din ţările care acţionează pentru dezvoltarea economico-socială liberă, independentă, care se pronunţă pentru progres şi pace.

În general, ne pronunţăm pentru o largă colaborare cu forţele politice, democratice, cu toate forţele care se pronunţă pentru pace, fără deosebire de orînduiri sociale, convingeri politice, religioase sau filozofice.

Avem ferma convingere că mişcarea comunistă şi muncitorească, celelalte forţe politice şi sociale vor acţiona tot mai unite, contribuind, astfel, la unirea eforturilor tuturor popoarelor în lupta pentru o lume mai dreaptă şi mai bună, pentru dezarmare, pentru eliminarea pericolului nuclear, pentru o lume fără arme şi războaie, a progresului economico-social — o lume a naţiunilor libere, independente, o lume a prieteniei şi colaborării egale între toate popoarele lumii ! **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — România, pacea şi prietenia !").**

Stimaţi tovarăşi,

Spre capitala patriei noastre sînt îndreptate privirile şi gîndurile întregului partid şi popor, care urmăreşte cu încredere deplină dezbaterile înaltului forum al comuniştilor cu privire la stadiul actual al dezvoltării societăţii româneşti şi la perspectivele de dezvoltare economico-socială şi de ridicare a patriei noastre la un înalt nivel de dezvoltare a forţelor de producţie, a ştiinţei, învăţămîntului, culturii, de ridicare a nivelului de trai material şi spiritual al întregii naţiuni.

În spiritul dezbaterilor din partid şi cu întregul popor, este necesar ca participanţii la Congres să analizeze cu înaltă răspundere, în spirit critic şi autocritic, activitatea generală de construcţie socialistă şi în consens cu voinţa comuniştilor, a întregului popor să adopte hotărîrile cele mai bune privind înaintarea neabătută a României spre noi culmi de progres şi civilizaţie. **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu reales, la al XIV-lea Congres !").**

Adoptarea Programului-Directivă de dezvoltare economico-socială, a orientărilor generale de perspectivă pentru întreaga politică internă şi externă a României trebuie să asigure cele mai bune condiţii pentru înfăptuirea obiectivelor strategice, întăirea şi mai puternică a partidului, a unităţii sale şi a rolului său politic conducător, în întreaga activitate de făurire a socialismului.

Hotărîrile Congresului trebuie să asigure perfecţionarea continuă a activităţii de conducere, de planificare pe baza autoconducerii, autogestiunii şi autofinanţării, înfăptuirea programelor de modernizare, pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii în toate domeniile.

Totodată, trebuie să se asigure dezvoltarea continuă a democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, perfecţionarea şi creşterea rolului organismelor democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, asigurarea celor mai largi posibilităţi de participare activă a clasei muncitoare, a ţărănimii, a intelectualităţii, a tuturor categoriilor sociale, a întregului nostru popor la elaborarea politicii interne şi externe, la înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială şi ridicarea patriei noastre.

Să acţionăm cu întreaga răspundere în dezbaterea şi adoptarea tuturor hotărîrilor Congresului al XIV-lea, care să dea o orientare clară şi să lumineze calea făuririi cu succes a socialismului, pornind de la faptul că numai şi numai socialismul — realizat în concordanţă cu realităţile din România şi voinţa poporului nostru — a asigurat progresul şi nivelul înalt de dezvoltare a ţării, că numai şi numai pe calea socialismului vom asigura înălţarea patriei noastre la un nivel tot mai înalt, înfăptuirea cu succes a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi crearea condiţiilor pentru înaintarea fermă spre visul de aur, spre comunism ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

În întreaga activitate a Congresului şi în general în întreaga noastră activitate trebuie să pornim întotdeauna de la faptul că avem răspunderea faţă de prezentul şi viitorul naţiunii noastre să facem totul pentru a servi întotdeauna cauza poporului, care înseamnă făurirea cu succes a socialismului şi comunismului, să facem totul pentru a asigura generaţiilor viitoare, naţiunii noastre un loc demn, de bunăstare şi fericire ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Cred că veţi fi de acord cu mine, dragi tovarăşi, să asigurăm pe toţi membrii partidului, pe toţi oamenii muncii, fără deosebire de naţionalitate, întregul nostru popor că vom acţiona cu întreaga răspundere faţă de prezentul şi viitorul naţiunii noastre şi vom fi călăuziţi — în hotărîrile pe care le vom adopta, în activitatea viitoare — numai şi numai de cauza victoriei socialismului şi comunismului, de întărirea continuă a independenţei şi suveranităţii României, de a asigura poporului nostru un nivel tot mai ridicat de viaţă materială şi spirituală, de bunăstare şi fericire ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu reales, la al XIV-lea Congres !").**

— Trăiască Partidul Comunist Român — forţa politică conducătoare a întregii naţiuni pe calea socialismului şi comunismului ! **(Urale şi aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu reales, la al XIV-lea Congres !").**

— Trăiască şi să se dezvolte continuu poporul nostru, în deplină libertate şi independenţă ! **(Urale şi aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu şi poporul !").**

— Să înflorească şi să se înalţe pe culmi tot mai înalte de progres şi civilizaţie patria noastră scumpă — Republica Socialistă România ! **(Urale şi aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu, eroism — România, comunism !", „Ceauşescu — România, stima noastră şi mîndria !").**

— Trăiască solidaritatea şi colaborarea tuturor ţărilor socialiste ! **(Aplauze şi urale puternice ; se scandează îndelung „Ceauşescu — România, pacea şi prietenia !").**

— Trăiască solidaritatea şi unitatea partidelor comuniste şi muncitoreşti, colaborarea cu toate partidele şi forţele socialiste, democratice, progresiste de pretutindeni ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

— Să triumfe politica de dezarmare, de colaborare şi pace în lume ! **(Aplauze şi urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceauşescu — P.C.R. !", „Ceauşescu şi poporul !", „Ceauşescu, România — stima noastră şi mîndria !", „Ceauşescu — pace !", „Ceauşescu reales, la al XIV-lea Congres !". Într-o atmosferă de puternic entuziasm şi de strînsă unitate, toţi cei prezenţi în sala Congresului se ridică în picioare şi ovaţionează minute în şir pentru Partidul Comunist Român — forţa politică conducătoare a întregii naţiuni — pentru secretarul general al partidului, tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU).**

PATRIA — ecou de inimă și gînd al marelui forum comunist

PATRIOTISM ȘI LITERATURĂ

Teoria și practica revoluției și construcției socialiste din țara noastră confirmă pe deplin justețea politicii partidului nostru conform căreia dezvoltarea conștiinței socialiste, a culturii și artei constituie partea integrantă a progresului multilateral al societății noastre. De altfel, tezele, ideile și orientările formulate de **secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Raportul la cel de-al XIV-lea Congres** se constituie într-un veritabil **program de muncă** și pentru făuritorii valorilor spirituale : **„Trebuie să se realizeze noi opere literare, cu un înalt conținut patriotic, noi filme, piese de teatru, care să oglindească viața, realizările poporului nostru, să fie puternic pătrunse de înaltele idealuri ale umanismului revoluționar socialist, să sădească în conștiința tineretului, a întregului popor, dragostea față de patrie, față de socialism, de partid, față de interesele generale ale întregii națiuni".**

Literatura română din ultimele decenii — îndeosebi după **Congresul al IX-lea al partidului** — și-a declarat în mod deschis opțiunile pentru investigarea fără prejudecăți a adevărului, a profundelor transformări ce se produc în conștiința oamenilor, în relațiile lor interpersonale. Prin trăsăturile lor fundamentale : originalitate, patriotism, umanism, arta și literatura contribuie atît la afirmarea valorilor culturii românești în contextul culturii universale, cît și la formarea conștiinței socialiste a maselor. Adoptînd o diversitate de modalități și stiluri artistice, literatura noastră și-a cîștigat un binemeritat prestigiu în rîndul cititorilor prin redarea complexității vieții, a devenirii socialiste a patriei. De altfel, făurirea civilizației socialiste nu poate fi înțeleasă fără a ne referi la contribuția valorilor literaturii în procesul formării omului nou, cu convingeri și atitudini ferme față de amplul proces de transformare socialistă pe care îl străbate societatea noastră. Nu există argument mai convingător în acest sens decît nevoia de carte românească, resimțită acut în cele mai îndepărtate colțuri ale țării. Lectura îndeamnă la meditație și la studiu, decantîndu-se în opțiuni și aspirații valorice menite să îmbogățească profilul propriei personalități.

Raportul prezentat **Congresului al XIV-lea** de către **secretarul general al partidului** evidențiază virtuțile educativ-patriotice ale literaturii și artei în procesul formării personalității omului nou, constructor conștient al noii orînduiri sociale în patria noastră.

Procesul integrării valorilor în structura personalității devine fundamental pentru activitatea politico-educativă. În concepția partidului nostru, a secretarului său general, devine imperios necesară cultivarea valorilor patriotismului în rîndul tinerei generații. Prin manifestări cultural-artistice și activități politico-ideologice diversificate, în funcție de specificul și categoriile de tineret și copii, factorii educaționali contribuie la formarea sentimentelor patriotice, la modelarea conduitei tinerilor, pentru a cinsti și prețui faptele înaintașilor.

Pentru tînăra generație, literatura română devine un prilej de a dialoga cu timpul istoric pe care îl parcurgem astăzi, în epoca de mari realizări și largi perspective, denumită cu îndreptățită mîndrie patriotică „Epoca Nicolae Ceaușescu". Literatura română are nevoie de dialog și confruntare pentru a-și confirma virtuțile sale formativ-educative, dovedind încă o dată că societatea socialistă ce se făurește în țara noastră a eliberat omul nu numai de sub dominația structurilor economice și politice bazate pe inegalitate și exploatare, ci a eliberat cultura și arta de sub imperiul alienării, cultivînd, totodată, valori spirituale cu o mare rezonanță în rîndul tinerei generații, al întregului nostru popor.

Mircea Cristea

Țara la timpul prezent și viitor

De pe podul Vitan-Bîrzești, Dîmbovița se vede învăluită într-un nor alb de ceață pînă departe, la Piața Unirii — și primul gînd care-ți vine privind-o este că, iată, mîna omului a creat vadul acesta lat și calm care, la rîndul lui, creează mișcări noi în natură. Cu timpul, pe măsură ce curenții de aer se vor stabiliza în jurul acestei falii acvatice, vor apărea fenomene naturale specifice marilor cursuri de apă : furtuni repezi de vară ce se vor numi, probabil, ploile Dîmboviței pentru că ea le va determina apoi curcubee ce vor cerne lumina dintre cer și pămînt, brize ce vor mișca lin, prin noi și printre noi, aerul dimineților și al serilor... Semnele mari pe care omul le pune spre eternitate pe fața pămîntului devin semne ale pămîntului, se integrează firesc în natură.

În Piața Unirii, largă acum cît să încapă un oraș întreg, va crește pădurea de arbori abia plantați și, de dedesubt, vor țîșni mai puternic — avînd termen de comparație în vigoarea trunchiurilor ce se vor înălța, și ele, spre cer — fîntînile, marile fîntîni ale Dîmboviței, care acum par găuri golașe de lebădă gigantică în căutarea orizontului de după dealuri și palate. Treci printre aceste țîșniri în zenit și ai tentația să măsori cu gîndul : oare întreaga apă a rîului este în ele ? Da, întregul debit pare supus, aici, în centrul Capitalei, strîns în plăci de beton marmorat și obligat să se ridice spre cer. O amintire a cascadelor înspumate din munți, prăvăliri albe de șuvoaie despletite printre stînci creînd curcubee peste văi ce plutesc zi și noapte în ceață de ape. La București, în Piața Unirii, rîul țîșnește din nou din pămînt ! Asta îmi evocă fîntînile Dîmboviței, rădăcina munteană a neamului nostru, îndîrjirea cu care ne ținem de munți — coloana vertebrală a geografiei și istoriei noastre. Am văzut copii și tineri plimbîndu-se, în zilele acestea de sărbătoare, printre ele : pasul nu are odihnă, copiii aleargă și se string în cercuri, se apleacă să atingă cu mîna „izvoarele" ce bordează, ca niște fire de iarbă lichide, monumentele apei — tinerii trec grăbiți de la un vas la altul, de la o insulă la alta. Întreg ansamblul de apeducte din Piața Unirii cere pas grăbit, invită la drum, nu lasă loc stării pe loc, este, parcă, un centru al mișcării continui în centrul țării. Și cînd se opresc la cîte una din corăbiile împietrite ce-și ridică pînze de apă în briza senină, cu privirile caută noi spații de străbătut, cu mîinile încearcă să pipăie împrejurul ființei lor, tălpile nu au liniște unde s-au pus. Este un mod de a deveni, pentru un ceas, pentru o zi, pentru un timp — munteni, de a-ți aduce aminte neodihna omului din relieful vălurit care trebuie să se miște continuu. Am coborît numai de cîteva sute de ani marile noastre centre din munte la cîmpie — și miile de ani ai bunilor și străbunilor nostri se răzbună în noi, ne cer să ne amintim de ei, ne impun să ne rememorăm muntele — prin clădirile noastre, prin monumentele noastre...

Privit de sus, de undeva din avion, Bucureștiul trebuie că seamănă cu o liră de ape. Spre răsărit, brațul Colentinei cu salba ei de lacuri arcuindu-se pentru a cuprinde o margine. Spre apus, noua arteră a Argeșului, rotunjindu-se simetric și apropiindu-se prin sud de lacurile Colentinei. Drept în mijloc, apoi, ca niște coarde de liră, apele Dîmboviței vibrînd în cascade și fîntîni. O liră ce se va încheia măreț, în sud orașului, prin confluența Argeșului cu Dîmbovița și cu lacurile Colentinei — și din care va porni, mai departe, ca un cîntec prin întinsul cîmpiei, noua arteră de ape unite spre Dunăre. Ceva din cîntul zeesc al lirei freamătă în aceste munci ale românilor, un ritm al naturii păduroase străbătute de torenți, o neodihnă mereu trează — neodihna faptei cumpănite, gata să cucerească viitorul.

Viitorul, această țintă continuă a omului. Pașoptiștii Bucureștilor îi spuneau „fiitor", ca un imperativ al vorbei „a fi", ca să fie așa cum îl doreau ei. Noi, de o sută și mai bine de ani, îi spunem astfel, viitor, de la verbul „a veni". Desigur, el vine (adică : noi mergem către el) — dar nu după legea întîmplării oarbe, el nu este un fel de fie ce-o fi, un fel de vie ce-o veni ; față de el nu stăm resemnați. Pe scurt, viitorul **se face**, este o sumă de vectori ai faptelor noastre, este, deci, efectul acestor fapte, oglinda lor, creșterea lor. Altfel spus, din lira de ape a Bucureștilor nu poate fi ori veni altceva decît cîntecul, bucuria împlinirii, odihna trează în mijlocul creației, — pentru că din bine se naște binele, din frumos — frumosul, din adevăr — adevărul. Ceea ce facem este viitorul nostru, iar îndemnul secretarului general al partidului nostru comunist, rostit de la înalta tribună a Congresului al XIV-lea, îndemn pentru viitor, este, în acest context, în egală măsură îndemn la a ne privi prezentul și a-l înțelege în toată măreția lui. **„Dar întotdeauna trebuie să subliniem că adevăratul făuritor al istoriei, al vieții, al națiunii și al independenței este poporul însuși, el a fost acela care în nici o împrejurare nu a capitulat, a ținut sus steagul luptei, cîteodată cu grele pierderi, dar a făcut totul pentru a asigura viitorul urmașilor lui, viitorul poporului nostru ! Numai înțelegînd bine toate acestea vom putea trage concluzii corespunzătoare pentru activitatea de făurire a socialismului, de dezvoltare viitoare a patriei noastre pe calea socialismului, pentru întărirea independenței și suveranității României !** Viitorul se face, nu vine, stă în voința înaintașilor și în aceea a oamenilor prezentului, în acest ardent crez al socialismului și comunismului pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, îl expune cu atîta patos în cuvîntările sale.

Nicolae Georgescu

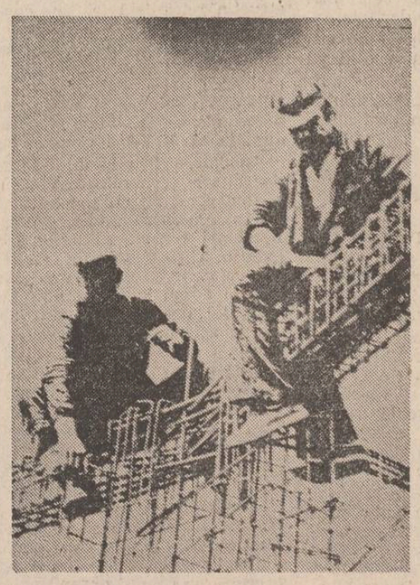

Congresul marilor înfăptuiri

Recent, în zilele acestui măreț forum al comuniștilor români, am avut șansa să privesc cîteva dimineți la rînd Canalul și una dintre ecluzele sale. Soarele tăios al unei ierni pretimpurii punea diamante în apa vălurită uniform care strălucea epatant prin miliarde de pori. Priveam din camera de hotel a unui oraș dunărean, priveam nesățios încărcîndu-mi bateriile sufletului cu imaginile atît de pregnante ale acestei reușite inginerești de excepție. Așa cum priveam, în tot aceste dimineți, pictura concretă desăvîrșită continuu pe un vast șantier național. Între ramele acelui tablou forfotitor, peste 15 000 de oameni de toate vîrstele și profesiile își unesc eforturile spre realizarea unei investiții superioare, o investiție nu doar financiar-economică, dar și de spirit, de inteligență creatoare, de îndrăzneală și de abnegație maxime. Macarale gigantice (expresia, acolo, e desigur un pleonasm), trailere de mare gabarit, excavatoare, buldozere, camioane, picamere, toate aceste — de-acuma extrem de obișnuite — prelungiri ale vigorii omenești dintr-un șantier, întrețineau o atît de particular dinamică a spațiului încît numai pelicula cinematografică ar fi putut s-o surprindă, s-o „oprească", s-o redea. Am simțit, totuși, că-mi e îndestulătoare privirea. Mai mult, o bucurie, aparent nemotivată, mă locuia, cu căldura ei binefăcătoare, acolo, dimineață de dimineață, cînd surprindeam cu ochiul sufletului, generos și nesătul, aceste imagini contemporane. O bucurie a participării directe, a implicării directe. O bucurie a răspunderii pentru ce și cum se face, chiar. De-aceea, precizez acum, ea doar aparent era nemotivată.

Adunate în cuvînt, coagulate dar și înălțate în metaforă, izbînzile unei realități planificate dinamic fac ca scriitorul să aibă acces la această realitate, să se îmbibe cu ea pînă la o confundare benefică. La fel cum, schimbînd perspectiva, el o și înnobilează prin însuși actul transcrierii ei, al reformulării ei. Pulsația colectivă, adeseori contradictorie, a efortului transformării naturii, a umanizării ei, odată pusă în pagină de scriitor, capătă dimensiuni și determinații noi, specifice. Dacă se pierd unele „amănunte" în transcrierea literară, se cîștigă în schimb ceva inextricabil : axul moral și axiologic.

Și cu atît mai motivată era bucuria acelor dimineți cu cît știam că aveau să vină și serile cînd, după orele de program, un număr de tineri pasionați, lucrători pe șantierul riveran, își dăruiau timpul liber cu chibzuință și atașament memorabile. Ei repetau, sub îndrumarea unui scriitor, la așezămîntul cultural din localitate, piese scrise de contemporani despre contemporanii lor. Așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea de deschidere a Congresului al XIV-lea al P.C.R. : „Să perfecționăm continuu conținutul Festivalului național «Cîntarea României», care asigură participarea largă a maselor, și în primul rînd a tineretului, la întreaga activitate de creație cultural-artistică, care are un rol tot mai important în dezvoltarea culturii patriotice, revoluționare". Oamenii aceștia, printre care mă aflam, știau că ei nu formează niște excepții în România contemporană și tocmai de aceea eu voi omagia efortul, interesul, pasiunea. Se mișcau pe scenă cu dezinvoltura unor profesioniști. Era scena lor, tot așa cum șantierul riveran era/este scena lor zilnică. De ani de zile procedau astfel. De ani de zile publicul local i-a văzut, i-a ascultat și aplaudat, iar unele jurii naționale le-au oferit premii. Evident, premiul cel mai rîvnit în întreprinderea lor consecvent artistică este de natura cîștigului uman, al construirii, al elevării personalității umane. Acel grup entuziast făcea racordul între eu și noi, între singularitatea unui gest și impetuozitatea exprimării colective, a asamblării unei izbînzi artistice. Fapt grăitor în cel mai firesc grad pentru cuvintele lui Marx: „Un violonist se dirijează singur, o orchestră are nevoie de dirijor". Ei bine, dirijorul acelor entuziaști nu era neapărat scriitorul-regizor ci propria lor combustie internă, avîntul, fervoarea, propensiunea spre artă, spre faptul de cultură menit să bucure și să îmbogățească pe semeni. Ei interpretau literatura interpretîndu-se pe sine. Ei se regăseau — aș îndrăzni să spun: se nășteau pentru a doua oară — în și prin acea literatură.

Pentru că literatura contemporană, în ceea ce are mai semnificativ, mobilizează și finisează conștiințele. Este însemnul ei de noblețe.

Mircea Constantinescu

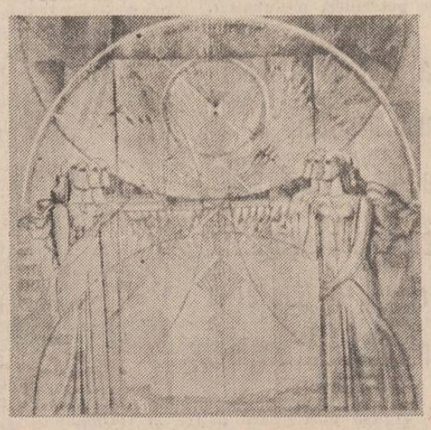

SPECTACOL FESTIV

Întreaga țară, la ceas de sărbătoare, își aduce, prin vers și cînt, prin fapte de muncă purtînd însemnele avîntului revoluționar devenit emblematic în această epocă de înalt dinamism creator, prinosul de recunoștință, de dragoste și încredere în izbînzile viitorului, omagiu adresat din inimă secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acum, în zilele fierbinți ale Congresului al XIV-lea. Unitatea de gînd și voință a tuturor celor ce trăiesc pe meleagurile României socialiste întru edificarea unei lumi mai bune cu poporul și pentru popor — iată ideea-simbol care a stat la baza spectacolului festiv prezentat de Televiziunea Română în seara premergătoare marelui Forum al comuniștilor; un spectacol multiplex, sub genericul „O Epocă, un conducător, o țară" conceput de o manieră originală, astfel încît, prin comutarea succesivă a imaginilor pe scene din București, Cluj-Napoca, Craiova și Constanța, să concretizeze tocmai acest generos mesaj venit din toate colțurile țării, reverberînd în milioane de inimi.

Drapele fluturînd, corole de flori încadrînd simbolic emblema Congresului al XIV-lea, în sonoritățile majestuoase ale cîntecului „Partidul, Ceaușescu, România" de George Grigoriu, au constituit o inspirată cortină a întregului spectacol; versuri rostite din cele patru orașe au fost urmate de cantata „Partidul, Ceaușescu și steagul tricolor" de Lucian Vlădescu, prezentată în primă audiție pe scena Operei bucureștene, avînd ca soliști pe Lucian Marinescu și Elvira Cîrje. „Laudă României socialiste", au adus versurile rostite apoi de actori de frunte ai scenelor noastre, exprimînd unanima dorință de realegere a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului, mesaj purtat și de lucrarea intitulată „Ceaușescu reales" de Liviu Ionescu. Un „Cîntec despre țară", „viață dînd unui vis", a exprimat, prin glasul lui Florin Diaconescu, mîndria de a fi contemporan marilor cîtitorii ale Epocii de Aur, pe care „Popor și Partid / Ceaușescu stă scris / Și numele drag, România"; o epocă inaugurată de Congresul al IX-lea, conturînd „o nouă istorie cu numele Ceaușescu", cu „oameni noi pe măsura acestei epopei în cartea de glorie a patriei". Mari destine sugerate în dialogul muzical-literar ce a urmat, în care „O-ntreagă națiune se va rosti / În rîtmul muncii pășind încolonată", aducînd un adînc „Omagiu" la această măreață oră de împliniri. „Tinerețea patriei" — moment coregrafic alăturînd grația pură a zborului, „Brațelor tari" ale celor ce muncesc, a adus „un buchet de trandafiri" în „Omagiul" adresat tovarășei Elena Ceaușescu, întonat de Florin Georgescu.

Sonuri de vechi cîntece revoluționare au însoțit apoi versurile „înscrise în granit", urmate de „Onorul muncitoresc Congresului", lucrare semnată de Aurel Giroveanu și interpretată de Ruxandra Donose și Nicolae Urdăreanu alături de corurile reunite, prefațînd vibrantele versuri rostite de „Noi, clasa muncitoare, stăpînă-n România". Taragotul lui Dumitru Fărcaș a răsunat emoționant deschizînd tabloul folcloric în care Nicolae Furdui Iancu, Veta Biriș ș.a. au cîntat dragostea de neam și de țară.

„O inimă bate pentru noi / Și-a noastră împlinire / Iar chipul României / Va fi a sa zidire" — imagine apoteotică, plină de căldură, conturată de vocea lui Ionel Voineag în cîntecul lui Ionel Tudor; lumini solare, străfulgerînd simbolic, au dat strălucire momentului poetic intitulat „Am făurit o țară puternică, bogată", în care, leit-motivic, a răsunat refrenul „Ceaușescu reales la al XIV-lea Congres", scandat de interpreți și public deopotrivă. „Marele om / Slăvit erou / Să fie iară reales" a întonat și ansamblul „Preludiu" în cîntecul semnat de Voicu Enăchescu, dorință exprimată cu seninătatea vîrstei lor și de șoimi ai patriei și pionieri în tabloul „Copilărie fericită".

Un „Imn păcii" adus prin vers și cînt s-a ridicat spre înalturi în acest „Deceniu de împliniri mărețe", într-o „Epocă de Aur" în care întreaga națiune, prin participanții la acest spectacol desfășurat simultan în patru mari municipii ale țării, și-a exprimat, din nou, adeziunea la hotărîrea privind realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului. Refrenul generos al cîntecului „Partidul, Ceaușescu, România" a răsunat, din nou, întonat de coruri și de spectatori într-o impresionantă înfrățire de gînd și simțire, în finalul acestui spectacol televizat, dedicat Congresului al XIV-lea al P.C.R.

Anca Florea

Ceaușescu — reales!

Chezaș pentru prezent și viitor
Din culme de Carpați și pînă-n șes,
Oriunde izbîndește-acest popor,
Ce fost-a pentru țară mai presus
S-a împlinit, așa cum ne-am propus.
E NICOLAE CEAUȘESCU – REALES !

Acum e munca noastră mai presus
Să-ndeplinim tot ce-n Program ne-am spus,
Din Dunăre și pînă-n vîrf de munte
C-avem din nou pe Ceaușescu-n frunte.

Niculae Stoian

În epoca de aur

În veacu-n care munca dă chipul unei nații
Și-n care omenia e cel mai scump tezaur,
El ne veghează mersul spre-nalte aspirații,
Să ne-mplinim destinul în epoca de aur

Căci viața lui e muncă și veșnică zidire,
E flacăra nestinsă din crezul în victorii,
În vatra carpatină-i coloană de iubire,
E drumul de lumină nestăvilit ca zorii.

El vine din istorii cu scînteieri de vise,
Sub bolta minții lui e dorul de-mplinire,
Menirea lui e-n frunte, pe căi în veac deschise,
Să ne conducă-n vreme spre punți de fericire

Avem în frunte brav conducător

Pe-amiaza țării flutură drapele
Congresul cheamă noul anotimp
Din adevăr se-nalță citadele –
Bilanț solemn cu larg ecou în timp

Desferecate-s porțile luminii
Și demnitatea crește cît seninul,
Un timp neîndurător se-adună-n crinii
De fapte mari ce-ntîmpină destinul

Cu sete de înalt și de lumină,
Din flacără de vis ne făurim
Zidiri de eră-n Vatra carpatină
Cu piscuri de iubire și sublim

Avem în frunte brav conducător,
Pe drumul de-mplinire ne e far,
Sub steagul roșu și sub tricolor
EL ne conduce-n evul legendar

Ne adăpăm la unda forței sale,
Exemplul lui e plin de eroism,
Urmăm uniți neabătuta-i cale
Urcînd destinul țării-n comunism.

Elis Râpeanu

Partid al noii noastre vieți

Din Bucovina mea cu obcine multe
Și codrii de pe timpul lui Ștefan,
Noi te slăvim cu sufletul și ramul,
Noi te slăvim cu gîndul ca un Ian.

Ești stîlp al țării care-mi ține
În armonie-acum fără sfîrșit,
Și munți înalți sub stele carpatine
Și văi ce-n purpură au înflorit.

Știu că-i lumină-n tot ce izbîndești
Și o visare e adîncă-n rădăcini,
Știu c-ai trecut cu gîndul și pe la Ipotești,
Știu c-ai făcut popas și la Mălini.

Precum la Stupca-n cîntec e-o vioară
Așa e țara-n miez de dimineți,
Iar noi prin tine-nvățăm dragostea de țară
Și te slăvim Partid al noii noastre vieți.

Mai multe dimineți

Mai multe dimineți în clipa care
Privește țara spre destinul ei,
Și-i limpede cuvîntu-n fiecare,
E limpede lumina în idei.

Spre piscuri mari ca-nveșmîntate
În roua frunții și-n căldura lor,
Visărăm zori mai hotărîți în toate
Și punți deschise larg spre viitor.

Visărăm țara cum se-naltă toată
Și plină e mereu de frumuseți,
Răsare-o lume-n noi și mai curată,
Răsar în ochi mai multe dimineți.

La tîmpla celui ce-a-nflorit o eră

La tîmpla celui ce-a-nflorit o eră
Și în ocîrmuirea dreaptă, cum o știm,
Stă țara gînditoare ca o sferă,
Rotundă ca mileniul spre care izbîndim.

El reales de cugetul mulțimii,
El cu destin și grijă de întemeietor,
Aude timpul și-l privește-n inimi,
La sfatul lui se face mai mult viitor.

Un nou Congres, o nouă cîtitorie
I-a dat către al faptelor cuvînt,
Să fie bine-n țară, să fie-o Românie
Cum alta nu mai este pe pămînt.

Stela Anchidin

Ascult cuvîntul

Ascult cuvîntul ce-l rostește clar
De la tribuna Marelui Congres
Cel mai eroic țării făurar,
Cel mai iubit, de țară reales !

Cuvintele-s la fel ca orișicare
Rostite românește și cinstit –
Dar în adîncul lor au doar izvoare
De noi izbînzi, spre țelul cel dorit !

Ne sînt îndemn, stindard și călăuză
Spre anul două mii urcînd solemn,
În frunte cu bărbatul ce-l alegem
Să ne conducă triumfal și demn

Pe drumul nostru românesc și drept,
Prin muncă vom urca spre noul țel,
Cînd inima îi bate lui în piept
Și pulsul țării bate tot la fel –

Făuritor de glorii și lumini,
Cuvîntul lui e numai bărbăție –
Și înfloresc toți pomii în grădini
Și rodul se înalță în cîmpie !

Ion C. Ștefan

CONTINUITATE

Ca un uriaș din legende mi se înfățișează Făgărașul ; și curgîndu-i prin vene și un strop din nemurirea Muntelui. Dar și aici pe malul Oltului, ca pretutindeni în țară, cel mai scump aliaj pentru statuia unui oraș rămîn oamenii. Prin neobosita lor fervoare ei sînt cei dăruiți să dea culoare specifică locurilor natale.

Sînt la Făgăraș ca într-o haltă, într-un popas scurt, mai înainte de a porni spre culmile zvîcnind în violetul nelumesc al brîndușelor de toamnă. Sînt aici pentru un timp mult mai scurt decît mi-aș dori, și caut să nu-mi scape „fiorul" pe care, întoarsă la masa de lucru, să-l pot intitula : continuitatea unui oraș.

Pornesc dintre zidurile bătrîne, cu meșteșug îmbucate în scoabe de mortaruri, și aflu că zidirea castelului (în care ființează fericit muzeul de istorie) s-a ridicat peste fortificațiile și temelia unei alte cetăți provenite din secolele X—XIII. Șanțurile de apărare s-au umplut, ochi, cu pămînt. În solul acesta fertil, rodesc bogat semințiile veacurilor.

Făgărașul este o hartă-vie, prin care nu poți atinge conglomeratul de celule, care îi este inima, fără ca mai întîi să ai prieteni la Făgăraș iar ei să-ți destăinuie cum îl viețuiesc, așa cum privighetorile sălășluiesc, în coroană, stejarul.

Lava încandescentă a zilei-de-lucru se revarsă la sunetul sirenelor. Porțile de la Combinatul chimic, de la Întreprinderea de utilaj chimic, de la Fabrica de mecanică fină, porțile liceelor și ale grădinițelor se deschid ca într-o explozie extraordinară a vieții. Pulsează viața, aici unde ea este măsura însăși a vieții-de-zi-cu-zi, aici unde pînă și frunzele castanilor (care cad, din ram, ultimele) par să întrecă în galbenul-clar, cele douăzeci și patru de carate ale aurului. Dar, pentru noul venit, Făgărașul, deși cu porțile deschise, rămîne o ecuație, una dintre cele reale, menită a fi descifrată la fața locului și pe îndelete. Adică, oamenii, blocurile de locuințe, cu fațadele în tonuri calde, cu magazine elegante la parter, construcțiile în sine, întrunind acel plus de frumos care dealtminteri se simte chiar și în construcțiile industriale realizate de Întreprinderea de profil. Și cum ar putea să nu fie așa cînd cea mai veche clădire din Făgăraș, prin formele-i arhitectonice cît și prin decorațiuni amintește de stilul cel mai pur al Renașterii transilvănene.

Străzi și cartiere chiar, purtînd nume de evenimente. Șiruri de copii în șorțulețe albastre traversînd bulevardul Unirii, aproape de locul pe care se va da foarte curînd în folosință pasajul pietonal.

Și-n iarna care va să vină, apele Racoviței vor face pod de gheață sub podul cel nou. Numai undele Oltului se vor zbate (cu folos) în brațele sistemului de amenajări hidrotehnice.

Față în față cu Alpii României, făgărășenii înnobilează prin sudoarea muncii lor piatra pe care o sparg din stîncă și o ridică pe verticală în coloane nemuritoare.

Melania Cuc

ÎN VIITOARE ORAȘE

La Răducăneni, un om îmi mărturisește, cu glas cald și cu pasiune, despre faptul că localitatea aceasta, care cunoaște mutații majore, pășește azi ferm spre cucerirea titlului de oraș : „N-am să mă refer la puterea agricolă a comunei. Ea există, o știm, o simțim. Subliniez însă simbioza noastră cu industria. Avem aici, la Răducăneni, o puternică stațiune de mașini agricole, o carieră de piatră și o uzină de vinificație, precum și alte obiective mai mici. În viitor vom avea o fabrică de pîine și una de produse lactate. Oamenii au unde lucra, o duc bine".

Într-adevăr, oamenii comunei locuiesc azi în case sănătoase și gospodărește orînduite, la care s-au adăugat, în ultimul timp, și cîteva blocuri ce au peste 100 de apartamente. Dar nu zidurile, cum bine îmi zicea inginera cooperativei, trebuie să impresioneze ci, întîi de toate, efortul, bucuria și satisfacția celor ce au zidit...

Prin șesul Moldovei trece drumul internațional E 20. Nu departe de Pașcani, pe acest drum, se află Moțca, localitate cu peste cinci mii de suflete. Focul pîrjolitor al războiului lăsase aici doar o singură casă în picioare. Peisajul n-a înspăimîntat nici atunci pe nimeni. Anii socialismului au făcut din Moțca o așezare puternică, care are ca zestre 1 300 de case, două școli, dispensar, 10 000 de cărți într-o bibliotecă comunală, precum și o cooperativă agricolă puternică.

Două școli la Moțca. Subliniez acest amănunt fiindcă în județul Iași sînt peste 500 de școli cu peste 4 000 de cadre didactice. Majoritatea acestor școli sînt noi. Iată, la Tansa funcționează o mare și modernă școală ce poartă numele marelui Mihai Eminescu. La Arhivele Statului din Iași mi s-a furnizat un document în care mîna marelui poet, în vremea cînd era revizor școlar, notase cu amărăciune : „Dacă frecvența este mică, cauza este a se căuta numai în netrebnicia administrației comunale care privește școala ca un lucru de prisos, închiriază un local nesuficient, în care pot încăpea doar 30 de copii, lasă și acest local descoperit și în stare proastă, nu cumpără cărțile și ustensilele necesare școalei...".

Pentru un tînăr al zilelor noastre, o astfel de descriere pare de necrezut, atîta timp cît în anii socialismului, în acești rodnici ani, s-au construit școli noi aproape în toate satele din România. A zidi este un verb care în țara noastră se conjugă la modul practic în toate așezările, mici sau mari, sate sau orașe. O devenire, odată înscrisă în planurile de dezvoltare, prinde repede contur.

Am inclus în acest periplu moldav și un alt sat, cu nume frumos — Șipote. Un om al locului îmi vorbește cu mare convingere de hărnicia locuitorilor din Șipote, oameni care cresc sute de animale, lucrează peste 4 160 hectare de ogoare, întinse livezi ori vii modern trasate, la care se adaugă o renumită fermă piscicolă „căci Șipote, acest nume frumos, vine tocmai de la acea zestre a naturii de a fi dat dealului Sorocanului destule șipote pe care mîna gospodară a omului le-a făcut mai cristaline și mai bogate".

Demnitatea și realizările bune ale acestor ani sînt o trainică temelie a viitorului. Cu această idee, gîndind la acest îndubitabil deziderat, am păsit hotarul unei așezări ce se pregătește să devină oraș : Belcești. Aflu și aici că, sub un sens generos, la activitățile agricole încep să se adauge și activitățile de industrie.

Iată exemple din atîtea altele care vorbesc de viitorul așezărilor din România, aflate sub generozitatea unei politici ce dă omului încrederea deplină în ziua de mîine, în demnitatea ei.

Satele moldovene, la fel ca toate așezările țării, au căpătat și capătă o nouă, frumoasă și modernă fizionomie. Astăzi, pe temelii durabile, în Moldova ca și în întreaga țară este așezat în sate și orașe sensul major al progresului promovat și condus de partid.

Gheorghe Daragiu

Timp luminat

Aurie toamnă românească, plină de evenimente de o semnificație deosebită pentru noi și pentru țară, în zilele cărei se deșartă coșurile doldora de roade din bogatele ogoare ale patriei, înregistrînd cifre maxime de belșug, prin care crește necontenit importanța agriculturii socialiste și crezul nostru ferm în prevederile Programului-Directivă și ale hotărîrilor Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

În felul acesta, caratele bobului de grîu și ale bobului de porumb umplu cu lumină odihnitoare și sentiment de bunăstare toate cămările sufletului, iar chihlimbarul lacrimei picurate din bobul de strugure luminează fiecare dintre clipele trăite.

De aceea, senina zi autumnală, ca un șuvoi de miere gălbuie, atinge chipurile oamenilor prinși în febra muncii îndîrjite, care mai de care mai harnici în a minui uneltele uzinei, ale cîmpului sau ale laboratoarelor de creație.

Astfel, floarea de mac din roșul drapelelor mînglie rotundul mărului pe creangă, precum un obraz de copil sănătos și bucălat, iar albastrul cerului trezește un licăr deosebit în ochii semenilor ce trec grăbiți spre locurile lor de muncă.

Pacea timpului aduce o dragoste adîncă pentru viață, prielnică în construcții de case și de tot ce are omul nevoie într-o epocă civilizată cum este cea pe care o trăim și pe care cu mîndrie o numim, în semn de respect și prețuire, cu numele bravului nostru conducător — Epoca Nicolae Ceaușescu.

În contextul acesta, poezia literelor, a sunetelor și a culorilor trebuie să răsune în cetate, prinzînd zvonul celor întîmplate pe aceste meleaguri de doină și baladă și arătînd lumii întregi că poporul nostru, stăpîn pe destinele sale, își croiește singur un viitor deplin și măreț, mergînd pe un drum sigur și drept, peste care soarele Comunismului așează lumina certitudinii și împlinirii.

Dumitru Udrea

Cu nesfîrșită-ncredere

Mărturie depună codrii, munții
Oltul și Dunărea – apele toate
Marea cu valurile-nspumate,
Rana-ncrustată pe cerul frunții,

Cîntecele nașterii și-ale nunții
Ciopliturile în pietre lăsate
De străbunii, înțelepții – cărunții,
De toate cîte-au fost adevărate.

E greu suișul, țarina-i bogată
Fiece secundă e-o dimineață,
Vremea trece, iubire-naripată,

Viitorul netulburat vibrează.
Cu nesfîrșită-ncredere în viață
CONGRESUL XIV îl luminează.

Cred

Cred în dreptate
Cred în lumină
În adevăr –

În omul-frate
Și-n zi senină
În viitor.

Cred în mai bine
Cred în iubire
În umanism –

În tot ce ține
De fericire :
În comunism !

Ioan N. Dumitrescu

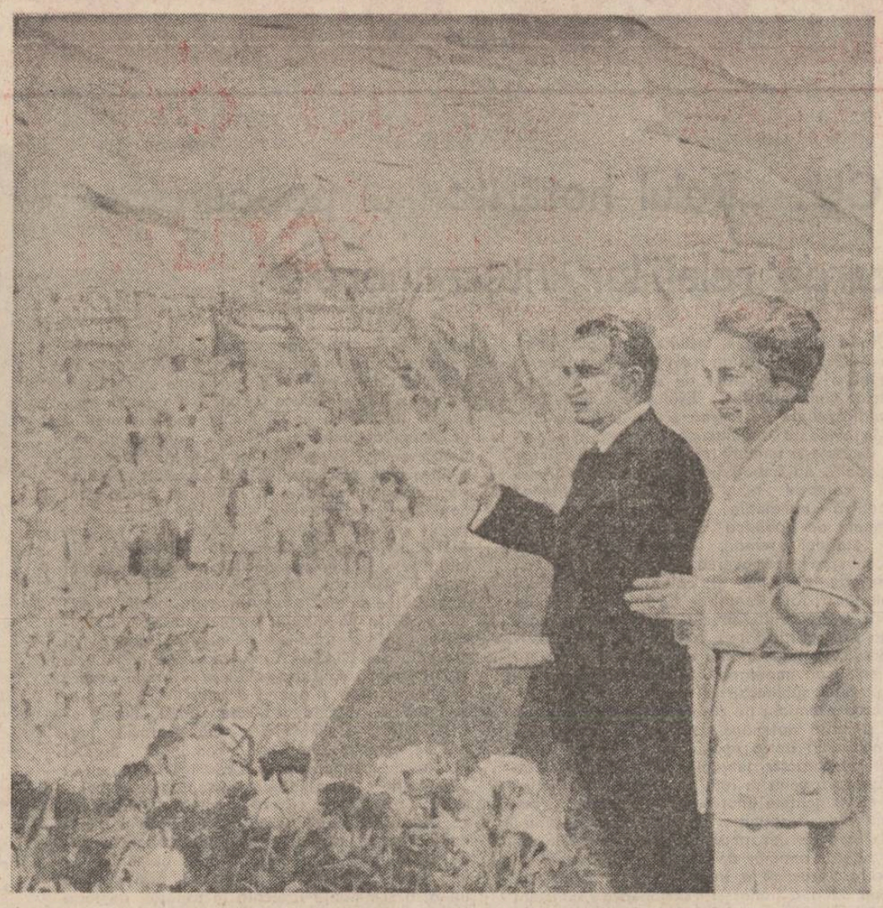

Mărturii artistice

Marele eveniment politic din viața țării — Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român — a găsit breasla artiștilor plastici pregătită să adeverească înaltul civism al conștiinței creatorului de frumos al României contemporane, talentul viguros al minuitorilor dăltții și penelului și, mai cu seamă, claritatea rostirii lor artistice asupra unei realități ce conține, prin ea însăși, elementele de culoare și dinamism cerute de rigorile artei de for. Ceea ce ni se oferă azi privirii la sala Dalles reprezintă una dintre cele mai concentrice și mai convingătoare pledoarii pe care artele române au prezentat-o în ultima vreme despre necesitatea implicării creatorului contemporan în suflul timpului și locului în care trăiește și lucrează. Un dens evantai de opere grăiește despre eroismul acestor timpuri și acestor oameni care, asumîndu-și proiecte transformatoare și modernizatoare fără precedent în istoria acestor locuri, au împlinit un nou destin țării, i-au îmbogățit nespus zestrea de valori și au conferit ființei umane demnitatea nobilă a făuritorilor unei lumi noi și generoase.

Este evidentă în expoziție **afirmarea calității de martor conștient la o istorie care se face** și pe care artistul o simte pulsînd în adîncul conștiinței sale sensibile și receptive la mișcările ambianței reale în care își desfășoară activitatea. Vocația constructivă, imaginea omului cutezător, purtător al idealurilor pozitive și pacifiste, încrezător în virtuțile civilizatoare ale revoluției socialiste, sînt temele care alimentează și încarcă de nobile semnificații viziunea artistică, demersul creator al artistului-cetățean. Reperele reale sînt prin ele însele purtătoare de germeni artistici, prin monumentalitatea desfășurărilor în spațiu, ca și prin încărcătura emoțională ce o conțin. Triada atît de tipică unui timp al edificărilor continue : **șantier-construcție-operă finită**, este dominantă în seria preferințelor tematice ale expozanților. De la titanica reprezentare a Transfăgărășanului într-un exemplar motiv peisager semnat de Eugen Popa, la suita de lucrări avînd ca subiect epopeea Canalului Dunăre—Marea Neagră, surprinsă în varii ipostaze și compoziții plastice de penelurile unor artiști de talia lui Ion Bitzan, Viorel Mărginean, Val. Tănase, multe alte obiective ctitorite în acest timp al victoriilor noastre socialiste și-au aflat locul de cinste ce li se cuvine în panteonul artelor contemporane. Și asistăm cu încintare la o bogată revărsare de modalități stilistice, care dau girul originalității și libertății de concepție al tuturor creatorilor de frumos. Se disting în acest cor de voci, ce cîntă realitățile noastre de astăzi, timbrele atît de personale ale lui Vl. Setran (Amenajarea riului Argeș), Eug. Palade și Spiru Vergulescu (Metrou), Virgil Miu și Dan Hatmanu, Bogdan Pietris, Paraschiva Gălușcă (Platforma Gloria), V. Aniței (Dîmbovița), Eug. Modîlcă sau alegoriile grafice ale lui Adr. Dumitrache, Mircea Dumitrescu, Ion Panaitescu, Lidia Ciolac, Iulia Hălăucescu, Hortensia Masichievici.

Compoziția de mari cuprinderi simbolice și portretistica sînt două genuri ce beneficiază de aportul creator al unor artiști afirmați pe acest plan cu multă vigoare. Tentația alegoricului este, firește, consistent valorificată în opere de o caldă comunicabilitate, în game cromatice optimiste și în arhitecturări de o suplă și lizibilă modernitate, cînd ne referim la contribuțiile sculptorilor și, mai ales, ale artiștilor decoratori. Ne gîndim la lucrările de o rotundă împlinire a rezoluției plastice semnate de Const. Lucaci, Mihai Coșan, Em. Mereanu, I. Irimescu (sculptură), Maria Oloier, Cela Neamțu (tapiserie), V. Pop Negreșteanu, Eug. Palade, Cornelliu Vasilescu, Ion Bitzan, C. Nițescu ale căror contribuții artistice întrunesc densitatea unui mesaj explicit și a unei echilibrate armonii a construcției plastice. Pline de caldă vibrație și culoare, cele cîteva naturi statice semnate de B. Covaliu, Ion Gheorghiu, I. Musceleanu, A.P. Brădean, Rodica și Iacob Lazăr, I. Sălișteanu, V. Grigore, M. Cilievici aureolează sensibil și cu înaltă profesionalitate această prestație omagială a artiștilor români închinată istoricului moment al marelui forum al comuniștilor, Congresul al XIV-lea al P.C.R.

Corneliu Antim

Reliefuri interpretative

În zilele premergătoare Congresului al XIV-lea al P.C.R. și în timpul desfășurării lucrărilor acestuia, afișele instituțiilor muzicale bucureștene propuneau bogate și diferențiate posibilități de audiere a unor concerte și spectacole dedicate importantului eveniment politic al țării. Manifestările muzicale la care ne referim se constituie într-un adevărat festival de muzică românească, reunind într-un context comun numeroase lucrări clasice sau contemporane românești.

La Operă sau Operetă, la Conservator, la Ateneu sau în Studiourile Radioteleviziunii, abundența lucrărilor românești și-au avut semnificația sărbătorească. Oprindu-ne asupra serilor camerale, remarcăm un fapt cu valoare de generalitate, clar reflectat în aceste concerte. Este vorba despre relieful deosebit pe care-l conferă muzicii contemporane camerale românești existența unor formații profilate în acest sens. Nume ca „Archaeus" sau „Hyperion", ansambluri cunoscute deja publicului, nu vor lipsi nici de această dată de pe afișe. În foaierul Operei sau la Ateneu, au putut fi audiate interesante programe în interpretarea celor două formații. Profilurile se diferențiază la nivelul interesului pentru muzica contemporană („Hyperion") și respectiv al deschiderii către muzica mai puțin nouă sau chiar veche („Archaeus"). Cele două ansambluri au acea componență cerută de interesul deosebit al muzicii noi pentru ineditul combinațiilor timbrale. Profesionalizate prin excelență, conținînd pe participanți de o certă valoare, ansamblurile „Archaeus" și „Hyperion" asigură calitatea unui demers concertistic convingător.

În deschiderea „Zilelor artei muzicale românești" organizate de Filarmonica „G. Enescu" și de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, am asistat, sub genericul „Muzica românească în actualitate — XX", la debutul bucureștean al unei alte formații, mai tinere, „Astra" din Brașov. Îl remarcăm între cei patru membri ai formației pe violoncelistul Ovidiu Marinescu, tînăr muzician de formație complexă, distingîndu-se în primul rînd prin frumusețea aparte a sunetului.

Remarcabilă este contribuția solistică a mezzosopranei Ruxandra Donose, în cele două lieduri interpretate. Vocea ei formată în spiritul unui repertoriu clasic, s-a adaptat cu o superbă naturalețe inflexiunilor folclorice din **Doina pentru voce, violă și violoncel** de Enescu, evidențiind cu simplitate nuanțată profunzimea versurilor populare, demonstrîndu-și astfel preocuparea pentru punerea în valoare a muzicii românești, trăsătură distinctivă în cadrul generației sale.

Fenomenul interpretativ aflat în conexiune cu creația muzicală are o semnificație aparte în contextul responsabilității interpreților pentru soarta muzicii românești. Iar manifestări tinzînd să devină tradiționale, cum este ciclul „Muzica românească în actualitate", coordonat de Șerban Nichifor, contribuie la impulsionarea continuă a acestei permanente colaborări creație—interpretare, atît de specifică vieții muzicale românești actuale.

Oltea Șerban

Lumină-i Ceaușescu

Am adunat cuvinte din matca milenară
Să-mbrățișăm lumina ca pe un stîlp de țară
Căci vremea e curată și-naltă-n tot firescu
De cînd la cîrma țării lumină-i Ceaușescu.

Albastra Magistrală sau Transfăgărășanul
Metroul Capitalei și amplu-Bărăganul
Ori Porțile-de-Fier stau drept tezaur
Suprema mărturie a Epocii de Aur.

Mere frumoase...

E vara ca o pîine de fierbinte
Și roșie ca merele frumoase
De dragoste ce-n suflet ne rămase
Statornice dogori de vetre sfinte.

Sînt zările deschise-n libertate
Și merele n-au încetat să crească
Din forma de iubire românească
Din conștiința clipelor curate.

Căci veșnici sîntem în Carpații Țării
Ca merele ce-au nesfîrșirea mării...

Geneză

Sînt drumul unei rădăcini de munte
Părinții mei au nume de țărani
De la Traian port soarele pe frunte
Și Decebal mi-e zeul dintre ani.

Izvorul izvorăște de la viață
Și-a însetat în el atîta lume
Că-n jurul lui se face dimineață
De cîte ori îmi amintesc un nume

În limba-n care m-am născut, firește,
Și am rostit pămîntul de acasă
Căci setea care-n visuri înflorește
E Riul-Alb ce scapără pe masă.

Și mai adînc mă duce rădăcina
Spre toți strămoșii care dorm sub glie
Căci înfrățiți cu merii și lumina
Coboară cerul către veșnicie...

Izvor

Stau pe pămînt ca apa în fîntînă
Simt în semințe marile izvoare
Ce-mi năvălesc ca păsările-n mînă
Cînd își încearcă zborul către soare.

Vreau să trăiesc ca pomii de pe deal
Cînd primăvara le așează floarea
În cîntecul de fluier și caval
Și îmi aduce-acasă depărtarea

Să mă gîndesc la păsările-n zbor
Cu aripa cum subțiază zarea
Să simt că nu mai sînt decît un dor
Care sărută iarba, fluviul, marea...

Și-atunci chiar eu să pun în ramuri flori
Și în semințe marile izvoare
Să trec pe cer cum trece apa-n nori
Și-apoi se-ascunde-n fiecare floare.

Stau pe pămînt ca apa în fîntînă
Cu-adîncul meu vorbind Limba Română.

Maci în soare...

Luminați, în sînge ard
Macii Timpului-stindard
Cei ce nu se sting nicicînd
În ființa mea crescînd.

Veghetori în miazănoapte
Pîn' la Tisa, Oltu-n șoapte
Prut și Mureș, Jiu și Trotuș,
Dunărea de Gînd și totuș'

Sub Carpați tresar izvoare
Alți maci se aprind în soare...

Semințele-fîntîne...

Dulcea noastră laolaltă
Cu o stea de brazdă-naltă
Visele ce ni le suie
Pe un cer de cetățuie.

Cît cuprinde și întreagă
Viața-patrie întreagă
În semințele-fîntîne
Nașterea Limbii Române.

Vecia de unire românească

Ningea. Pămîntul și-aduna puterea
Pe-o roată a mulțimii în ninsoare
Sărsînta vremii încolțea în mierea
Bătrînelor, străbunelor hotare.

De peste veac, Siret și Olt, sau Mara
Venea poporul demn întru unire
Ca să-și semneze Cugetul și Țara
Pe actele străbune de iubire.

Și s-a făcut o primăvară-n iarnă ;
Ningea. Copacii înfloreau în zare
Și-au prins spre cer încremeniți să-și cearnă
Ninsorile adîncurilor clare.

Ningea. Zăpada peste timp lăsa
Veșnicul ceas trecut în neuitare
Coroana de Carpați ne cuprindea
Șingele, luceafăr la izvoare.

Suna la Alba-Iulia cuvîntul
Și începură cîntecul să nască
În sufletul istoriei, pămîntul
Veciei de unire românească...

Constantin Voicu

REVISTA STRĂINĂ

● **NIMIC DIN CEEA CE ESTE OMENESC NU TREBUIE SĂ-I FIE STRĂIN SCRIITORULUI,** aceasta pare a fi deviza lui Andris Jakubans, scriitor leton născut în anul 1941. Și, fidel acestui crez, scriitorul aduce în fața cititorului problemele cele mai simple ale oamenilor celor mai simpli ai zilelor noastre : contabilul unui combinat de carne, un pensionar, antrenorul unei echipe obscure de hochei, un pescar etc. Toți acești oameni neinteresanți la prima vedere devin importanți în prozele lui Jakubans. Îi întîlnim în toate prozele lui scurte grupate în volumele : „Chitara mea albă" (1968), „Seară cu claun" (1974), „Plecarea vrăjitoarei" (1980) și „Și iarăși mi se împleticește printre picioare un cîine negru" apărută la sfîrșitul anului trecut.

Poziția lui Jakubans ca autor este foarte limpede, ea reiese din fiecare povestire. El militează pentru idealurile omului, „pentru oamenii curajoși, ale căror idei corespund cuvintelor, ale căror cuvinte nu se deosebesc de fapte iar faptele de idei", după afirmația lui Janis Zemnicks, eroul povestirii „Tbilisi" a lui Andris Jakubans.

Cititorul simte pulsul eroilor lui și are sentimentul că întîlnește cunoștințe vechi, din care cauză și autorul îi se pare un prieten apropiat. Aceasta pentru că Jakubans nu scrie pentru a se afla în treabă, el suferă pentru ceea ce scrie, îl doare. În felul acesta autorul își împarte inima atît cu eroii povestirilor sale cît și cu cititorul.

Scriitorul este vesel ca orice om trist, aceasta pare a fi fraza care să-l caracterizize cel mai bine pe autor. Pe un ton vesel, plin de umor el povestește întîmplări care nu provoacă rîsul nici al lui ca autor, nici al cititorului. Dar nici plînsul.

● **CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU DEZVOLTAREA CULTURII** a fost creat recent în Etiopia. Scopul noului organism este acela de a coordona activitățile diferitelor uniuni ale creatorilor din această țară. Acțiunea a avut loc în cadrul Decadei O.N.U. pentru dezvoltarea culturii (1988—1997).

● **ÎMPREUNĂ CU JULIO LLAMAZARES ȘI ALEJANDRO GANDORA,** Javier Garcia Sanchez formează trioul redutabil al scriitorilor spanioli născuți între anii 1955—1957. Scrie povestiri și romane. Iată titlurile cîtorva dintre acestea : „Mutantes de invierno y teoria de la eternidad" (Schimbări de iarnă și teoria eternității), „Continua el misterio de los ojos verdes" (Taina ochilor verzi se menține), „La drama del viento Sur" (Drama vîntului din Sud), „Ultima carta de amor de Carolina von Günterwod a Bettina Brentano" (Ultima scrisoare de dragoste între C.G. și B.B.). Sanchez a fost distins cu numeroase premii literare spaniole.

Ultimul lui volum se numește „Los amores secretos" (Iubiri tainice) și a apărut la Montesinos Editor din Barcelona. Conține trei nuvele cu caracter istoric : „La hija del emperador" (Fiica împăratului), „El amor secreto de Luca Signorelli" (Dragostea secretă a lui Luca Signorelli) și „Recuerda" (Amintește-ți).

Acțiunea ultimei nuvele se desfășoară în Anglia secolului al XVII-lea. După terminarea războiului dintre puritani și monarhiști, urmașii lui Cromwell în parlament îl condamnă la moarte prin decapitare pe regele Carol al II-lea Stuart. Documente istorice atestă acest fapt. Călăul ales pentru a duce la îndeplinire sentința ezită să se conformeze : este cuprins de milă față de fostul suveran, el nu poate înțelege cum „trimisul lui dumnezeu pe pămînt" — cum susțineau regii că sînt — poate fi ucis prin decizii ale pămîntenilor ! Ajutorul călăului refuză și el executarea sentinței. Un al treilea, un ins din mulțime, o va executa însă. Este fostul scutier al regelui condamnat. Acesta, știindu-le pe toate cît le făptuise suveranul, execută sentința fără să crîcnească...

Întregul volum, dar în special ultima nuvelă, este o demonstrație excelentă de fină analiză psihologică.

● **ZOE WICOMBE ESTE UNUL DINTRE CEI MAI TINERI SCRIITORI DIN REPUBLICA SUD-AFRICANĂ.** S-a născut în anul 1949 și trăiește în emigrație, în Anglia. A făcut-o cunoscută în țările de limbă engleză volumul „You Can't Get Lost in Cape Town" (Nu te poți pierde în Cape Town), care o situează ferm în tabăra scriitorilor care critică politica inumană de apartheid promovată de autoritățile de la Pretoria.

Volumul cuprinde zece întîmplări care o pun în diferite ipostaze pe Frida Shenton, o fată timidă și nu neapărat foarte atrăgătoare. Aceasta provine dintr-o familie de oameni de culoare, mîndră însă că pe scara socială sînt situații cu un... cui mai sus decît masa negrilor analfabeți și lipsiți de mijloacele elementare de subzistență.

Wicombe creionează portretul eroinei sale în contact direct, nemijlocit cu diferitele grupări sociale și rasiale cu care vine în contact, fapt care îi permite autoarei să urmărească cele mai fine trăiri ale sufletului ei. În dorința de a fi cît mai autentică, Zoe Wicombe acordă o atenție deosebită zugrăvirii cît mai realiste a mediilor în care evoluează personajele sale, în principal Frida.

Spre deosebire de ceilalți scriitori sud-africani, în ale căror lucrări predomină tema violenței, a urii de rasă, a atacurilor poliției asupra demonstranților, Zoe Wicombe nu se amestecă direct în conflictele rasiale. Dar aceasta nu înseamnă că autoarea rămîne în afara celor care luptă împotriva apartheidului. Prin scrisul său, ea se înscrie în rîndul scriitorilor sud-africani al căror crez este formulat chiar de ea : „Literatura sud-africană nu ar trebui să se ocupe prea direct de demonstrarea asupririi care domnește în țara noastră, de aceasta nu se îndoiește nimeni. Ea trebuie să mediteze asupra faptului cum și mai ales de ce pot trăi oamenii în aceste condiții..."

● **SE ÎMPLINESC O SUTĂ DE ANI DE LA DATA APARIȚIEI ROMANULUI „SUB JUG" DE IVAN VAZOV.** Romanul, preamărind lupta poporului bulgar împotriva dominației și asupririi otomane, a fost scris la Odessa, unde Vazov avea statut de emigrant politic. Primele traduceri în limbi străine ale romanului au constituit o frumoasă carte de vizită pentru cultura bulgară.

Potrivit presei bulgare, „Sub jug" este astăzi cea mai citită carte din Bulgaria, unde a cunoscut un număr impresionant de reeditări. Pînă acum, romanul lui Ivan Vazov a văzut lumina tiparului în 40 de limbi, fiind publicat în țări de pe toate continentele.

● **ANTHONY QUINN, CELEBRUL ACTOR AMERICAN,** este și un tată fericit. Fiul său, Lorenzo Quinn, în vîrstă de 22 de ani, nu-l face de rîs călcînd cu pași siguri pe urmele lui. Nu numai ca actor, dar și ca pictor și sculptor. Lucrările lui se bucură de pe acum de mare succes. Recent, cel mai mic tablou din atelierul său s-a vîndut cu 3 500 franci, după cum informează revista „Schweizer Illustrierte".

● **DUPĂ VOLUMUL INEDIT „LE VOYAGE À RECULONS EN ANGLITERRE ET EN ECOSSE",** datorat lui Jules Verne, la Paris au fost descoperite două caiete de **Poésies inédites** ale aceluiași mare scriitor francez. În anul 1983, Primăria orașului Nantes, unde se află și Muzeul Jules Verne, proprietara drepturilor de autor ale lui Jules Verne, a cumpărat de la urmașii familiei scriitorului un geamantan cu manuscrise ale acestuia, care conținea peste o mie de pagini. Pentru aceasta a fost plătită suma de un milion dolari.

Cele două caiete conțin 252 file și ni-l prezintă pe Jules Verne ca pe un autentic poet liric. Poetul Jean Orizet, care și-a asumat sarcina editării poeziilor, declara referitor la creația poetică a celebrului autor de romane s.f. și de aventuri : „...poeziile lui din anii tinereții sînt o mărturie a gîndirii sale sociale și umaniste, așa cum ne-o dovedesc poeziile „Omeopathie" și „La Vapeur".

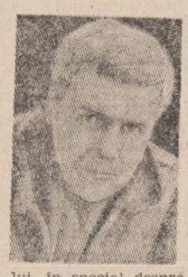

● **RAYMOND CARVER, CUNOSCUTUL SCRIITOR ENGLEZ,** a încetat din viață anul trecut în vîrstă de patruzeci și nouă de ani. Volumul „Elephant and other stories" publicat la editura londoneză Collins Harrill a apărut postum. Volumul este alcătuit din șapte povestiri publicate toate în prealabil în ziarele „The New Yorker", „Granta" și „Esquire". Șase dintre acestea au caracter autobiografic. Chiar dacă temele lor sînt diferite, ansamblul lor ne oferă suficiente date despre familia lui, în special despre căsătoria lui : căsătoria, divorțul, recăsătoria... Aceste evenimente nu sînt surprinse în prim plan, ele constituie doar fundalul pe care evoluează eroii povestirilor lui Carver.

În povestirea „Whoever Was Using This Bed" eroii sînt doi soți care, treziți în puterea nopții de un telefon, discută apoi întreaga noapte despre bolile și suferințele lor, care însă sînt uitate îndată ce se ivesc zorii, cînd cei doi trebuie să se îngrijească de altele mai importante, cum ar fi asigurarea existenței. Într-o altă povestire intitulată „Intimacy", eroul este un scriitor de care soția se desparte pentru că făcuse publice relațiile lor, acuzîndu-l pe scriitor că își bazează succesul la cititori pe divulgarea trăirilor lor celor mai intime. În „Menudo" din nou o căsnicie, cu elemente luate din căsnicia proprie. Este povestea și drama unui bărbat care contractează o nouă căsătorie fără a o fi uitat — și fără vreo perspectivă de a uita — pe fosta soție...

Carver a scris mai mult despre filele mai întunecate, despre clipele mai grele ale vieții, preocupîndu-l problemele cotidiene ale oamenilor simpli. „Simt împreună cu ei, spunea autorul. Aceștia sînt oamenii mei, îi cunosc, Sînt unul dintre ei...".

NICOLAE CEAUȘESCU: „Rolul hotărîtor al popoarelor în democratizarea relațiilor internaționale"

Recent, ca o expresie a prestigiului cu totul deosebit de care se bucură în lume personalitatea președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Bogota (Columbia) a apărut volumul „Nicolae Ceaușescu – Rolul hotărîtor al popoarelor în democratizarea relațiilor internaționale". Culegerea, conținînd peste 300 de pagini de texte selectate din expuneri, cuvîntări, mesaje, interviuri ale șefului statului român, înfățișează contribuția deosebit de originală la dezvoltarea uneia din tezele esențiale ale materialismului istoric, anume aceea că „popoarele sînt adevăratele făuritoare ale istoriei".

Într-un semnificativ și profund studiu introductiv, semnat de doamna senator Lucella Ossman de Duque, diplomat, fost ambasador al Columbiei în România, se analizează aspecte, idei și inițiative ale politicii externe românești în favoarea unei largi cooperări internaționale, rolul decisiv al președintelui Nicolae Ceaușescu în exprimarea, susținerea și concretizarea acestei politici. Studiul introductiv constată între altele : „Președintele Nicolae Ceaușescu, în cei aproape 25 de ani de cînd se află la conducerea țării, a imprimat politicii externe și întregii activități a României un dinamism fără precedent și perspective largi, asigurînd prezența activă și constructivă a țării sale pe arena internațională. Incontestabila principialitate, abordarea curajoasă a realităților, clarviziunea politică, spiritul novator nu numai că definesc orientările politicii externe românești dar îi conferă forță, originalitate, viabilitate și un larg ecou internațional. Din perspectiva timpului, a drumului parcurs în ultimul sfert de veac, în politica externă a României se distinge un element calitativ nou, de o deosebită forță și amploare, viziunea globală, dinamică și angajantă asupra evoluției mondiale, a sensului și determinărilor de esență ale evenimentelor contemporane. Evoluțiile complexe și contradictorii de pe marea scenă a lumii, care pun în evidență o dinamică sinuoasă a raportului de forțe și tendințe diametral opuse la scară globală, au îmbogățit permanent acest element calitativ nou, distinctiv, confirmînd deopotrivă temeiurile obiective și justețea doctrinei de politică internațională a șefului statului român, deschiderea programatică spre promovarea de relații cît mai strînse de prietenie și colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială sau de altă natură, precum și orientarea constantă spre participarea la întreaga viață internațională, la soluționarea constructivă a marilor probleme contemporane". În continuare, autoarea prefeței subliniază că „pornind de la preocuparea esențială pe care o reprezintă făurirea unei structuri autentice de pace, de stabilitate internațională într-o epocă dominată de amenințări cu caracter general, președintele Nicolae Ceaușescu a venit în fața comunității internaționale cu exigențele unui program complex și cuprinzător de dezarmare, care să aibă în centru propunerile de dezarmare nucleară, de eliminare a tuturor armelor de distrugere în masă, de reducere drastică a trupelor. În același spirit, domnia sa a acționat și acționează constant pentru edificarea securității și dezvoltarea cooperării în România, în Europa, punînd în relief locul și rolul deosebit al acestui continent în realizarea dezarmării, a unei structuri durabile de pace și dezarmare". În același sens, autoarea relevă că „în impresionanta sa operă teoretică, din care este realizată și selecția de față, președintele Nicolae Ceaușescu a dat glas, cu deosebită pregnanță, voinței nestrămutate a poporului român de a trăi în liniște și pace cu celelalte popoare, de a-și aduce o contribuție mereu sporită la rezolvarea nouă, democratică, a marilor probleme actuale, la făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, fără arme și fără războaie, o lume a dreptății, echității și securității depline pentru toate națiunile /.../ Apărător neobosit al noului pe plan intern și extern, al păcii, înțelegerii și colaborării echitabile între națiuni, președintele Nicolae Ceaușescu și-a cîștigat, prin inițiativele și demersurile sale, prin ansamblul politicii promovate pe plan internațional, stima și prețuirea tuturor popoarelor, un loc de cinste în conștiința umanității. Amplul prestigiu dobîndit pe toate meridianele de operă și activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, de inițiativele și demersurile sale neobosite, se răsfrînge asupra prestigiului țării, a operei constructive a poporului român, făcînd ca cele două nume – CEAUȘESCU – ROMÂNIA – să fie rostite pretutindeni, într-o simbolică îngemănare". Studiul introductiv menționează, de asemenea, faptul că „Tezele de o excepțională însemnătate, elaborate de președintele Nicolae Ceaușescu, înarmează conștiințele cu puterea stimulatoare a încrederii în perspectivele luptei pentru progres, pentru pace, bazată pe capacitatea oamenilor, a maselor popoarelor de a impune, prin acțiune unită, o schimbare radicală în raportul de forțe mondial, favorabilă noului și forțelor ce-l reprezintă și-l susțin. Valoarea gîndirii și operei președintelui Nicolae Ceaușescu, forța sa de anticipare creatoare, clarviziunea nobilelor sale propuneri, dorința edificării unei lumi în slujba omului, neclintita încredere în afirmarea maselor populare în lupta pentru realizarea solidarității internaționale, acțiunile sale în favoarea dezarmării și speranța într-o lume fără exploatați și exploatatori au la bază concepția sa revoluționară, dialectică, nesecatul izvor al materialismului istoric și al unicului socialism adevărat : cel științific. În acest nou mod de gîndire își găsește expresia deviza făuririi socialismului în România : «Cu oamenii pentru oameni, cu poporul pentru popor», iar pe plan internațional «Cu popoarele pentru popoare». Aceasta este ideea-forță ce răzbate prezenta selecție de texte. O recomandăm cu căldură și pasiune cititorilor columbieni, tuturor celor pe care îi preocupă marile și gravele probleme legate de supraviețuirea și viitorul omenirii".

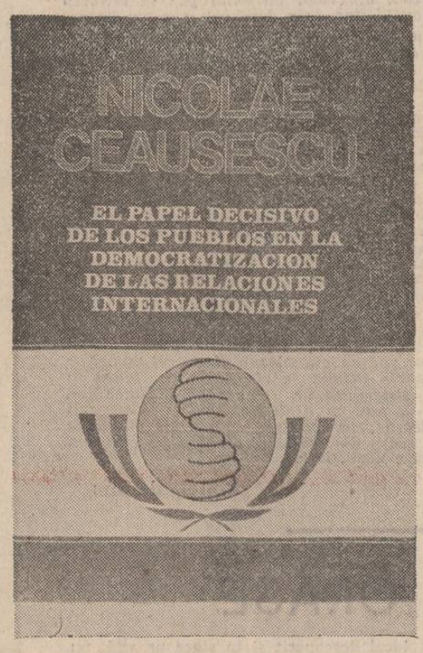

Întîmpinat cu prețuirea ce se cuvine unui asemenea eveniment politic și cultural, volumul „Nicolae Ceaușescu – Rolul hotărîtor al popoarelor în democratizarea relațiilor internaționale" a fost prezentat cu ocazia unei festivități organizate în salonul de onoare al Camerei Reprezentanților din Columbia. La ceremonie au fost prezenți Norberto Morales Ballesteros, președintele Camerei Reprezentanților din Columbia, Edgar Papamija Diago, vicepreședinte al Camerei Reprezentanților, Luis Lorduy Lorduy, secretar general al Camerei reprezentanților, miniștri și alte oficialități, membri ai Parlamentului, conducători ai principalelor partide politice columbiene, ambasadori, reprezentanți ai Asociației de prietenie româno-columbiană, oameni de afaceri, ziariști. Cu acest prilej, președintele Camerei Reprezentanților, Norberto Morales Ballesteros, a rostit o alocuțiune care s-a încheiat astfel : „Acum, cînd România se pregătește pentru a face bilanțul realizărilor sale și a stabili noi programe de dezvoltare a țării la cel de-al XIV-lea Congres al partidului, am vrea ca evenimentul la care participăm să reprezinte și un prilej de a ura poporului român prieten, președintelui Nicolae Ceaușescu, noi și împortante succese pe calea dezvoltării libere și independente a societății românești. Experiența României, înalta sa responsabilitate față de destinele propriului popor, ca și ale întregii omeniri, demonstrează, chiar în actualele condiții deosebit de complexe ale evoluției mondiale, că este pe deplin posibil să se ofere umanității răspunsuri optimiste la problemele grave ce afectează lumea, insuflînd încrederea că, prin forța unită a popoarelor, se va reuși să se rezolve dezideratele fundamentale ale acestora".

NICOLAE CEAUȘESCU: „Pentru o Europă unită a națiunilor independente și libere"

Prețuirea și interesul față de ideile profund novatoare ale conducătorului partidului și statului nostru privind necesitatea unirii eforturilor popoarelor pentru realizarea păcii și securității internaționale, independenței și suveranității tuturor statelor, sînt exemplificate prin editarea în limba greacă, la Atena, a unui important volum, „Nicolae Ceaușescu – Pentru o Europă unită a națiunilor independente și libere" – unul dintre cele care dovedesc sentimentele de profundă admirație și prețuire față de personalitatea de excepțională valoare și cu larg ecou pe plan internațional a președintelui României. Volumul, apărut la Editura „Coronakis Press", conține extrase din cuvîntări, expuneri, interviuri și alte luări de poziție ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, prilejuind cititorului elen o imagine semnificativă asupra concepției filozofice și politice a președintelui României, ca și a inițiativelor privind soluționarea unor probleme complexe ale lumii contemporane în vederea instaurării unui climat de cooperare, încredere și pace în toată lumea. Culegerea, împărțită în cinci capitole, înfățișează în ordine cronologică poziția consecventă a României, a președintelui Nicolae Ceaușescu în privința promovării în relațiile dintre statele europene a principiilor de bază ale dreptului internațional, vizînd realizarea unei unități noi și de pe baze noi între țările continentului, întemeiată pe respectul suveranității și independenței, neamestecului în treburile interne a unei Europe unite a națiunilor unite, libere, suverane și independente.

Lucrarea este prefațată, într-un pilduitor „cuvînt înainte", de Haralambos Protopapas, președintele Partidului Socialismului Democratic din Grecia – KODISO. Autorul relevă, între altele, că „artizanul și promotorul acestui demers european este președintele Nicolae Ceaușescu, autorul unor concepte privind securitatea și cooperarea în Europa de o remarcabilă clarviziune și putere de anticipație". În acest sens, prefațatorul notează și subliniază contribuția hotărîtoare a României, a președintelui ei, la pregătirea, inițierea și angajarea procesului de destindere, a momentului Helsinki și a semnării actului final, episoade istorice ale vieții politice europene din ultimul sfert de veac : „Evocînd în permanență aceste realități, președintele Nicolae Ceaușescu vede în adoptarea de măsuri care să ducă la diminuarea și eliminarea pericolului nuclear problema fundamentală a Europei ca, de altfel, a întregii omeniri. Pentru președintele Nicolae Ceaușescu aceste probleme privesc în modul cel mai direct toate statele și popoarele Europene. De aceea, ele nu trebuie să aștepte pasive rezultatele eventualelor înțelegeri între marile puteri și trebuie să-și asume, alături de acestea, răspunderea pentru edificarea unei securități autentice pe continent, luînd parte direct la tratativele referitoare la Europa, atît cu privire la armamentul nuclear, cît și la dezarmare și întărirea încrederii". În aceeași ordine de idei, autorul prefeței subliniază că „în concepția președintelui României, o latură de bază a securității în Europa o constituie dezvoltarea largă a colaborării economice, tehnico-științifice, ca un rezultat firesc al destinderii și creșterii încrederii între state și totodată ca suport material al procesului de consolidare a securității. Prezenta selecție tematică din cuvîntările și interviurile acordate de președintele României de-a lungul timpului atestă aceasta prin limbajul elocvent al documentelor".

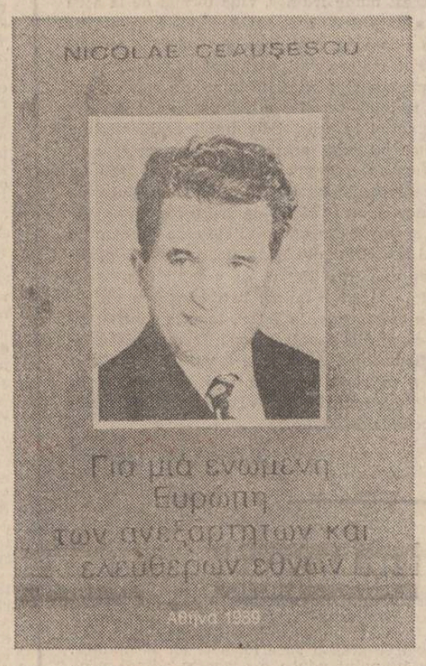

Recenta apariție a volumului „Nicolae Ceaușescu – Pentru o Europă unită a națiunilor independente și libere" a prilejuit o semnificativă manifestare de prețuire desfășurată la Atena cu ocazia lansării volumului, în prezența a peste 120 de personalități, dintre care reprezentanți ai conducerii principalelor partide politice din Grecia, alți oameni politici, academicieni, diplomați. Au luat parte la această manifestare Andreas Zaimis, membru al Parlamentului și al Biroului politic al Partidului Nouă Democrație, reprezentant personal al președintelui Partidului, Constantin Mitsotakis, Haralambos Protopapas, președintele Partidului Socialismului Democratic – KODISO, Ermis Priovolos, membru al C.C. al PASOK, Takis Adamos, membru al C.C. al Partidului Comunist din Grecia, etc. Cu această ocazie, prefațatorul recentului volum, Haralambos Protopapas, a adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu o scrisoare în care subliniază că „în Grecia sînteți cunoscut ca o personalitate politică de mare prestigiu internațional, profund atașată cauzei păcii, independenței și suveranității popoarelor, eforturile Dumneavoastră deosebite în sprijinul luptei pentru edificarea unor raporturi democratice între toate statele lumii fiind unanim apreciate". În același sens, scrisoarea face și cîteva aprecieri de cea mai mare însemnătate : „Permiteți-mi ca, odată cu înalta apreciere față de activitatea Dumneavoastră la conducerea partidului și statului român, să-mi exprim convingerea că apropiatul forum al comuniștilor din România, cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, va reprezenta un nou și remarcabil moment de referință nu numai pentru țara Dumneavoastră, ci și pe plan internațional. Îmi este deosebit de plăcut, Domnule Președinte, să folosesc acest prilej pentru a vă adresa cele mai sincere urări de sănătate și viață îndelungată, spre binele întregului popor român și totodată al cauzei păcii, prieteniei și colaborării între popoare". Într-un alt mesaj, adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu de către Vassilis Coronakis, directorul editurii ce tipărește volumul, se precizează următoarele : „Am deosebita plăcere să vă prezint volumul «Nicolae Ceaușescu – Pentru o Europă unită a națiunilor independente și libere» pe care l-am publicat recent în limba greacă. Această carte deosebită va fi extrem de utilă cercetătorilor din domeniul politic și sociologic, cît și tuturor acelora care studiază profund problemele contemporane de interes internațional, cum sînt pacea și independența".

Cu ocazia manifestării ce a lansat importantul volum, au vorbit între alții, subliniind semnificația și însemnătatea acestei noi apariții în limba greacă, Haralambos Protopapas, liderul KODISO, Andreas Zaimis, reprezentantul Partidului Nouă Democrație, Ermis Priovolos, reprezentantul PASOK, Takis Adamos, reprezentantul Partidului Comunist din Grecia, Vanghelis Rologhis, reprezentantul Stingii Elene, Theodoros Catrivanos, reprezentantul EDA, Nikitas Kriovolos, reprezentantul Partidului liberal-democrat, Emmanoil Kothris, scriitor, Solon Kydonatis, președintele Academiei, Nicolae Ecobescu, ambasadorul României. Vorbitorii au evidențiat faptul că vocea președintelui Nicolae Ceaușescu a fost auzită, încă cu mulți ani în urmă, făcînd apel la necesitatea unirii tuturor popoarelor în lupta pentru pace și dezarmare, apreciind noua lucrare drept o contribuție remarcabilă la întărirea securității și colaborării în Europa și a prieteniei tradiționale greco-române. De asemenea, și-au exprimat admirația față de politica României, față de realizările ei și politica justă a președintelui Nicolae Ceaușescu, arătînd că opera aceasta se constituie într-o contribuție remarcabilă la lupta pentru consolidarea și asigurarea păcii pe planeta noastră.

ELENA CEAUȘESCU: „Progrese în chimia și tehnologia polimerilor"

Exprimînd recunoașterea și prețuirea unanimă pentru contribuția excepțională la progresul chimiei macromoleculare și aplicarea cuceririlor acesteia într-un domeniu de frunte al industriei românești, la Editura „Dar Al Tlass" din Siria a apărut recent volumul „Elena Ceaușescu – Progrese în chimia și tehnologia polimerilor". Cartea, editată în condiții grafice cu totul deosebite, se adaugă celor șase reeditări în limbi străine ale lucrării, apărute anterior la Viena, Moscova, Helsinki, Tokio, New Delhi și Cairo, fiind unanim apreciată ca o realizare reprezentativă în domeniul cercetării și ingineriei chimice a prestigiosului ei autor. Recenta apariție exprimă, în același timp, cu o deosebită putere interesul deosebit generat pe plan internațional de activitatea științifică prodigioasă a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Importantul eveniment editorial a fost marcat, între altele, de rectorul Universității „Al Baas", prof. dr. Abdul Majid Sheikh Hussein, autor al prefeței la ediția siriană a lucrării, care a adresat tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu o scrisoare în care se arată : „Sînt bine cunoscute și unanim apreciate eforturile neobosite și înaltele Dumneavoastră merite politice, patriotice și științifice, activitatea susținută și rodnică pe care o dedicați poporului român, progresului său, conlucrării, înțelegerii și păcii între toate popoarele. Prin stăruința și contribuția Dumneavoastră substanțială, România contemporană se poate mîndri cu cele mai remarcabile realizări pe tărîm științific, tehnic, al învățămîntului și culturii puse în slujba propășirii economico-sociale a țării, industria chimică românească înscriindu-se, în acest sens, printre ramurile care au beneficiat cu generozitate de roadele cercetărilor pe care le desfășurați. Îmi exprim convingerea că activitatea Dumneavoastră multilaterală va avea, și pe mai departe, un rol de o hotărîtoare însemnătate în eforturile poporului român prieten, sub conducerea curajoasă și clarvăzătoare a președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru necontenita creștere a bunăstării sale, pentru viitorul său luminos". De altfel, în prefața volumului, prof. dr. Abdul Majid Sheikh Hussein subliniază că : „Numele academicianului doctor inginer Elena Ceaușescu este binecunoscut în întreaga lume. Pretutindeni, cercurile științifice aduc o înaltă recunoaștere faptului că domnia sa, prin importantele contribuții aduse pe tărîm politic, economico-social, al științei și învățămîntului, cu deosebire prin cercetările de mare însemnătate în domeniul chimiei și tehnologiei polimerilor, face o onoare deosebită țării sale. Îmi face o deosebită plăcere să recomand cartea academicianului doctor inginer Elena Ceaușescu tuturor celor interesați de acest important subiect, numeroșilor cititori din lumea arabă, împreună cu expresia întregii aprecieri și a recunoașterii meritelor științifice excepționale ale autorului".

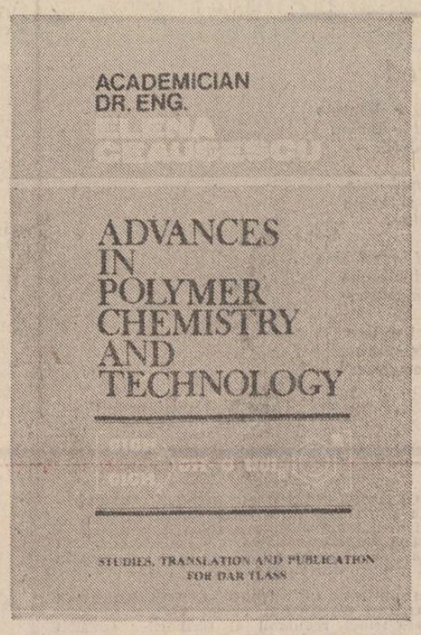

Într-un alt mesaj adresat tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu de către Mustafa Tlass, director al Editurii „Dar Al Tlass", se subliniază că : „Pentru editură, prilejul de a oferi oamenilor de știință, specialiștilor și cititorilor interesați din Siria opera Dumneavoastră, «Progrese în chimia și tehnologia polimerilor», constituie o onoare deosebită. Vă rog să considerați aceasta ca o expresie a recunoașterii și marii prețuiri de care se bucură și în țara mea rolul și contribuția excepțională pe care Dumneavoastră le aduceți la dezvoltarea patrimoniului științific românesc și universal, îndemnurile neobosite pe care le adresați oamenilor de știință de pretutindeni de a-și uni capacitățile creatoare, eforturile consacrate păcii și dezvoltării în lume /.../ O mărturie grăitoare în acest sens o reprezintă și publicarea operei Dumneavoastră în numeroase țări ale lumii, înaltele titluri ce v-au fost acordate, recunoaștere a meritelor Dumneavoastră de remarcabil om politic și de stat, de eminent om de știință și savant recunoscut și apreciat pe toate meridianele lumii. Sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, poporul român a obținut în ultimul sfert de veac admirabile realizări pe calea dezvoltării sale multilaterale, iar politica în domeniul științei, învățămîntului și culturii, transpusă în viață sub nemijlocita Dumneavoastră conducere și îndrumare, a adus o contribuție hotărîtoare la marile succese obținute pe tărîm economic și social, la ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului român prieten. Publicînd lucrarea Dumneavoastră, editura a fost animată de dorința de-a oferi celor interesați o operă deosebit de valoroasă care le va îmbogăți cultura științifică. Sîntem convinși că, în acest sens, chimia siriană va avea multe de învățat, va descoperi aspecte de maximă valoare teoretică și aplicativă.

Exprimîndu-mi fericirea de a fi primul editor din Siria al acestei opere fundamentale, precum și convingerea că ea va contribui la mai buna cunoaștere, la adîncirea prieteniei și conlucrării dintre popoarele noastre prietene, vă rog să primiți expresia adîncii noastre considerațiuni împreună cu cele mai sincere urări de sănătate și putere de muncă, de noi realizări în activitatea de mare răspundere și ales umanism pe care-o desfășurați".

Volumul a fost lansat în importantul centru universitar Homs, în cadrul unei manifestări cu caracter festiv la care au participat oameni de știință, personalități politice și culturale, diplomați, ziariști. Cu acest prilej, au rostit cuvîntări semnificative prin aprecierile deosebit de elogioase la adresa noii contribuții științifice publicate de Editura „Dar Al Tlass", prof. dr. Abdul Majid Sheikh Hussein, rectorul Universității Al Baas, și dr. Abdel Razzak Ayoub, președintele Asociației de prietenie Siria-România.

Cuvîntările au subliniat ampla recunoaștere internațională de care se bucură studiile omului de știință român, influența exercitată asupra industriei chimice românești prin aplicarea lor practică. De asemenea, s-a arătat că este bine cunoscută activitatea multilaterală pe care academician doctor inginer Elena Ceaușescu o consacră științei pusă în folosul poporului român, progresului și dezvoltării într-o lume a păcii și colaborării internaționale : s-au subliniat, de asemenea, meritele excepționale pe tărîm politic, cultural, al științei și învățămîntului, ale savantului și omului politic român.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Bibl... județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
48
(1 438)
Sîmbătă
2 decembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

HOTĂRÎRILE CONGRESULUI AL XIV-LEA AL PARTIDULUI, CHEMĂRILE TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU — VAST PROGRAM DE MUNCĂ ȘI GÎNDIRE COMUNISTĂ

UNITATE ȘI INDEPENDENȚĂ

Pentru munca și viața întregii țări, hotărîrile marelui forum comunist sînt asemeni unui puternic fascicol de raze care luminează în timp căi și modalități ale gîndirii și faptei înaintate, călăuzitoare spre tot mai înalte trepte de progres și civilizație. Ecourile amplelor dezbateri din Congres reverberează pe planul conștiinței patriotice, revoluționare, iar aceasta are o semnificație aparte în aceste zile, cînd ne gîndim la actul Marii Uniri, sărbătoare scumpă inimii poporului. Ideile ca și faptele unirii și unității naționale se regăsesc în timp sub semnul ideilor și faptelor independenței depline, economice și politice, făcînd acel arc de pod tot mai întins și mai durabil cu tot ce am înfăptuit în anii glorioși ai construcției socialiste, în anii epocii pe care o trăim și al cărei eveniment la zi, hotărîtor, îl constituie Congresul al XIV-lea al partidului. Pe drumul luminos, înalt și distinct deschis de marele forum comunist, unitatea indisolubilă a partidului și poporului își găsește expresia de cuget și acțiune revoluționară în însăși realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului, act politic și social deosebit de important pentru că în esență lui stă explicația propriei noastre înaintări pe calea socialismului și comunismului, a independenței și suveranității.

Așa cum se subliniază în Rezoluția marelui forum, **Congresul își exprimă profunda convingere că actul politic de importanță istorică al reinvestirii tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de secretar general al partidului reprezintă garanția cea mai sigură a continuității procesului de făurire a socialismului cu poporul și pentru popor, a înaintării neabătute a României, libere, independente și suverane, pe calea socialismului și comunismului — visul de aur al omenirii !** Dînd cea mai înaltă apreciere și aprobînd în unanimitate Raportul prezentat de secretarul general al partidului, tezele și orientările cuprinse în Expunerea conducătorului partidului și statului, Expuneri care au prefațat de fapt marele forum și au constituit obiectul celor mai largi dezbateri în partid și societate, Congresul al XIV-lea rămîne înscris în istoria noastră ca un eveniment epocal, de o însemnătate care spune mult în împrejurările lumii contemporane.

Timpul pe care-l trăim este al faptelor, al gîndirii înaintate, al muncii pentru îndeplinirea neabătută a hotărîrilor adoptate, a programelor edificării pe mai departe a societății socialiste. **În întreaga noastră activitate,** sublinia secretarul general al partidului, **trebuie să acționăm cu întreaga răspundere, să asigurăm creșterea continuă a rolului conducător al partidului în toate domeniile, a forței și unității sale. Să asigurăm întărirea unității de granit între partid și popor — garanția victoriei socialismului și comunismului, a înaintării ferme a patriei noastre pe calea progresului, a întăririi independenței și suveranității României !**

Unui consens deplin de gînduri, idealuri și aspirații, îi urmează logic un consens al faptelor de muncă și creație. Expresia cea mai evidentă este aceea a angajării, a răspunderii, ceea ce, pe planul producției materiale și spirituale, al întăririi zestrei de valori consacră și un sens al luptei, al dăruirii, al abnegației, în acea optică mereu vie și luminoasă a unirii, a unității indisolubile a poporului în jurul partidului, al secretarului său general. Aceasta este de fapt, azi, și una din dimensiunile fundamentale ale spiritului revoluționar, creator. Partidul nostru comunist, în accepția sa de centru vital al națiunii, angajat prin întregul său Program într-o luptă care-i îndreptățește însăși misiunea istorică și rolul conducător, se situează nu doar în fruntea aspirațiilor fundamentale ci și în miezul realității înseși, purtînd acel dialog neîntrerupt cu prezentul și viitorul și căutînd soluțiile optime, cele mai adecvate, pentru rezolvarea problemelor pe care le ridică, în fiecare etapă, construcția nouă socială. Semnificativ în acest sens este însuși faptul că în zilele imediat următoare Congresului, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a aflat în mijlocul producătorilor de bunuri materiale și spirituale, continuînd acel dialog amplu și pe multiple probleme cu oamenii muncii, la fața locului, în aceeași lumină a cerințelor și posibilităților dezvoltării neîntrerupte a patriei, a asigurării viitorului demn și prosper. Izvorăște acest dialog dintr-o mare dragoste față de partid și popor, din acel filon mereu viu și proaspăt al unității care este o parte inseparabilă a tezaurului nostru de gînduri, fapte și idei, izvorăște acest dialog din încredere și voință, din nădejdi și împliniri, din grija permanentă față de destinele poporului, ale socialismului și comunismului pe pămîntul românesc.

Către temeliile Marii Uniri, ale actului făuritor care a însumat sacrificii și zbateri eroice, gîndul și voința noastră de unitate națională, în frunte cu partidul comunist, cu secretarul său general, trimite ecouri înalte, pe măsură, iar aceasta, în aceste zile cînd am pornit mai departe, în viitor, are o importanță definitorie.

Luceafărul

Gheorghe Ioniță : „Vremuri de glorie"

MEREU CU PATRIA

Gîndul nostru, inima noastră, sufletul nostru nu s-ar putea lumina de speranța răsăritului de astăzi și cu atît mai mult n-ar afla frumusețea zilei de mîine și n-ar atinge culorile roadelor pirguite-n bucurie, dacă n-ar trăi în adevărul nepieritor al patriei cu o imensă și unică dragoste.

A fi cu patria în fiecare clipă înseamnă a te ști fericit, a-ți putea implini aspirațiile prin muncă, și, cunoscîndu-ți istoria pînă în intimitatea ei inefabilă, a te cuprinde în verbul său, păstrător al virtuților nepieritoare ale neamului, precum grîul în pămîntul veșnic roditor.

Nimic nu poate fi mai presus decît patria, maica noastră minunată. Pămîntul străbun, respirația lui sună-n brazii eternului românesc, în cronicile bătrîne și în noile cronici ale evului socialist.

Patria are timpul de glorie în care au viețuit părinții și părinții părinților noștri, timp continuat de noi, cei de acum : toți, la un loc, am schimbat și schimbăm efemerul în veșnice. Patria ne este îndreptățirea la libertate, suveranitate și independență, cutezanța de a dura cu temei și credință deplină și demnitate marile noastre ctitorii de azi și de mîine.

Patria este casa noastră cu pereți de soare, casă a muncitorilor și țăranilor, a cărturarilor și constructorilor : a celor care, din vechime și pînă în prezent, am lucrat și lucrăm cu abnegație să-i înălțăm trainic edificiile cu care ne mîndrim, rod al acestor ani fără precedent de-a lungul istoriei. Vîrsta patriei este aceea a sentimentului aparteneței de loc și de limbă, aceea a cutezanței și spiritului de sacrificiu.

Noi, cei de azi, ne adeverim în cartea patriei, în acest spațiu de inimă și grai, regăsindu-ne, faptă cu faptă, mai puternici la asaltul pe care-l dăm viitorului, în zorii muncii și ai creației, om lîngă om, suflet lîngă suflet, înconjurînd patria întreagă cu răsuflarea fierbinte a inimilor noas-

Pavel Pereș

Continuare în pag. a 2-a

Unirea — o idee-forță a literaturii române

O istorie a literaturii române văzută prin evenimente sau ordonată pe anumite idei fundamentale („în mers") ce-au animat-o dintotdeauna ar fi nu numai interesantă la modul ilustrativ, dar chiar necesară, de vreme ce cronologia culturală a fenomenelor investigate este, mai peste tot, o expresie a continuității spirituale. E, în alți termeni, vorba de acele linii de înaintare omogenă, ușor recognoscibile în straturile de profunzime și care au făcut posibilă concepția organicistă a domeniului exprimată atît de limpede de un N. Iorga sau G. Călinescu.

Cu siguranță că, într-o astfel de Carte, epoca Marii Uniri ar însemna unul din acele capitole esențiale în a cărui matcă s-ar aduna năzuința de veacuri a cărturarului român privind ideea unității naționale, dar și aspirația multiseculară a poporului nostru pentru libertate socială și independență națională.

1 Decembrie 1918 este actul legitim al unei voințe unanime exprimată prin plebiscit și exemplificînd o lăuntrică năzuință, adică acea conștiință de veacuri a unității de neam, limbă, teritoriu, tradiții, aspirații. Căci de o **unitate de simțire și cuget** putem vorbi dintru început, mărturie fiindu-ne mai întîi tradiția orală de pe ambele versante ale Carpaților. Nu altfel simțiseră cnejii și voievozii români și pe aceleași dimensiuni se vor întemeia cele trei provincii istorice, separate vremelnic, în ciuda indisolubilei unități etnice. Reconstituirea statului unitar pe temeliile vetrei strămoșești constituie ideea directoare a scriitorimii române dintotdeauna și a intelectualității progresiste (contemporanii au văzut în Mihai Viteazul, înfăptuitorul primei uniri, la 1600, un **Restitutor Daciae !**).

Actul istoric al Marii Uniri, premers, cu secole, de ideile cardinale ale umanismului românesc, își dovedește încă o dată temeinicia și organicitatea spirituală. Mai întîi a fost conștiința latinității și unității poporului pe care o întîlnim în tot secolul al XVII-lea românesc (Varlaam, Udriște Năsturel, Dosoftei, Simion Ștefan, Nicolae Milescu). Grigore Ureche afirma răspicat că „Românii cîți se află lăcuitori în Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramoroș, de la un loc sîntu cu moldovenii și toți de la Rîm se trag". Ideea e reluată de Miron Costin în stihurile așezate în fruntea letopisețului său și dezvoltată, apoi, pe o bază de argumente istorice, lingvistice, etnografice și folclorice în **De neamul moldovenilor...** Erudiție vastă pe care abia Cantemir o egalează cu **Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor.** Astfel de idei și cărți circulau în întreg spațiul românesc, fără a ține cont de acele granițe vremelnice, unele impuse de cancelarii aulice europene. Stolnicul Constantin Cantacuzino utiliza, bunăoară, în manuscris **Hungaria** lui Nicolaus Olahus, marele umanist european din sec. al XVI-lea, pentru ideile sale valoroase privind originea, unitatea de limbă și teritoriu

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

„În deplină unitate, sub conducerea partidului nostru comunist, să ne angajăm în fața partidului, a poporului nostru că vom face totul pentru realizarea acestor minunate obiective, că vom asigura triumful societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, vom ridica nivelul de viață, de bunăstare și fericire al întregului popor, asigurînd întărirea continuă a independenței, suveranității României, ca țară liberă, demnă, în rîndul națiunilor libere ale lumii !"

NICOLAE CEAUȘESCU

(din Raportul la cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R.)

Sensul istoriei

Eveniment de excepțională însemnătate în viața social-politică a patriei, Congresul al XIV-lea al partidului reprezintă — prin hotărîrile adoptate de marele forum, prin actul de unanimă voință națională al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului — o amplă, lucidă și cutezătoare deschidere a tuturor orizonturilor muncii și creației către acest prag de mileniu. El consfințește opțiunea definitivă a poporului român pentru socialism — cale unică de dezvoltare multilaterală a țării — pentru un viitor clădit pe temelia independenței, suveranității și bunăstării.

Socialismul românesc se definește astfel într-o continuitate organică a marilor idealuri ale poporului devenind, prin înfăptuirile acestei epoci, expresia cea mai înaltă a realizării aspirațiilor națiunii noastre. Citățm din Raportul prezentat de către tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congres : „Dar întotdeauna trebuie să subliniem că adevăratul făuritor al istoriei, al vieții, al națiunii și al independenței este poporul însuși ; el a fost acela care în nici o împrejurare nu a capitulat, a ținut sus steagul luptei, cîteodată cu grele pierderi, dar a făcut totul pentru a asigura viitorul urmașilor lui, viitorul poporului nostru ! Numai înțelegînd bine toate acestea vom putea să tragem concluzii corespunzătoare pentru activitatea de făurire a socialismului, de dezvoltare viitoare a patriei noastre pe calea socialismului, pentru întărirea independenței și suveranității României !"

O idee fundamentală care-și găsește concretizarea în saltul uriaș pe care România contemporană l-a realizat pe scara progresului și civilizației. Fiecare zonă a țării, fiecare oraș, fiecare sat a primit în anii socialismului și cu deosebire după Congresul al IX-lea al partidului, dreptul la înnoire permanentă, la înflorire multilaterală. Printr-o muncă eroică, printr-o imensă investiție de inteligență și dăruire, poporul român a anulat marile și aparent insurmontabilele decalaje de dezvoltare moștenite de la vechea orînduire, inversînd termenii unui raport ce părea imuabil înainte de victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944. A devenit dintr-o țară „eminamente agrară", slab dezvoltată, o țară industrial-agrară, cu o industrie modernă, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă înfloritoare.

Este acesta argumentul suprem al opțiunii pentru socialism, al faptului că pentru poporul român socialismul n-a reprezentat, nu reprezintă și nu va reprezenta niciodată un experiment social oarecare de negociat ori de contestat „la masa verde", a vînzătorilor de iluzii ori a aventurierilor politici care-și închipuie că pot întoarce înapoi roata istoriei. Pentru că aici, pe pămîntul de la Carpați și Dunăre, viața și conștiința unei națiuni întregi au evoluat firesc în sensul istoriei proprii, către deplina independență economică și politică pe care am cucerit-o sub conducerea partidului comuniștilor, a încercatului strateg al destinelor **românești,** tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Acest adevăr, subliniat cu pregnanță de documentele și dezbaterile marelui forum comunist din noiembrie, reprezintă cheia de boltă a edificiului pe care ni l-am făurit, garanția înaintării demne spre viitor.

Nicolae Dan Fruntelată

Măsura ființei

Este un adevăr indeobște cunoscut — și, de altfel, probat de întreaga istorie a literaturii noastre, dincolo de curente, orientări, școli ori cenacluri — că judecății vremii și a contemporanilor n-au rezistat decît acele creații care într-un fel sau altul s-au făcut ecoul unor realități sociale, de regulă cele din imediata și nemijlocita apropiere a scriitorului. Și s-a întîmplat, se întîmplă așa (și avem toate motivele să credem că și în viitor va fi tot astfel) fiindcă ceea ce numim cu un termen împrumutat din sfera producției materiale, beneficiar al actului de creație, în speță al operei, adică cititorul așteaptă întotdeauna ca beletristica să-i ofere modele (în cazul prozei îndeosebi), ori să-i readucă în prim-planul atenției idei, sentimente, gînduri, principii ce țin de universul lui și care-l preocupă, care-l frămîntă pe parcursul existenței sale, străbătută de întrebări și probleme cărora le caută rezolvare. Iată de ce mi se pare că validarea cea mai solidă, probată de o îndelungată istorie, a operei literare vine, chiar mai înaintea criticii și istoriei literare, din partea celui care își face din „consumul" literaturii un fel de sărbătoare a sufletului (atunci cînd aceasta răspunde unor așteptări care nu sînt nici puține și nici mici !) și totodată un fel de „examen" de verificare a propriilor idei și gînduri prin pagina operei în care caută să se regăsească.

Firește, în marginea relației autor-cititor acestea nu sînt, nu pot fi decît cîteva reflecții, însă mi se pare că ele sînt esențiale și că trebuie avute în vedere de către orice autor care aspiră la penetrabilitatea scrisului său în rîndul publicului larg și — prin asta — la durabilitatea creației proprii în timp. Desigur, ar fi o naivitate să confundăm larga accesibilitate cu valoarea și perenitatea operei, însă această latură ce ține întrucîtva de sociologie nu poate fi în nici un caz neglijată fiindcă, la urma-urmelor, nimeni nu scrie pentru sertar și nici pentru un mic grup de inițiați. Vremea turnului de fildeș a apus de multă vreme. Scriitorul coboară în cetate, în mijlocul cititorilor, a celor care-i inspiră și-i judecă totodată opera.

Toate aceste gînduri și reflecții legate de condiția scriitorului contemporan și mai ales de destinul operei literare actuale mi-au fost și-mi sînt de fiecare dată prilejuite cînd în cuvîntările sale secretarul general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** se adresează creatorilor de

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

Noapte de Decembrie

Pe 2 decembrie 1989, Nicolae Labiș ar fi împlinit 54...

Nu l-am văzut decît o dată, o singură dată, o singură dată l-am prins în raza unei priviri scurte și lacome. Era în vara anului 1955, cu un an înaintea tragicului său sfîrșit. Venisem în Capitală într-o excursie de trei zile și, în ultima zi, la insistențele mele repetate, poetul Rusalin Mureșanu a promis să mi-l prezinte pe Nicolae Labiș.

Pe la amiază m-am postat în curtea fostului sediu al „Gazetei literare" din B-dul Ana Ipătescu. După cîte îmi amintesc, tot aici era și redacția revistei „Tînărul scriitor". A trecut o jumătate de oră dar prietenul și conjudețeanul meu nu s-a arătat. La un moment dat, am auzit pe cineva exclamînd : Uite-l pe Labiș!.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Expresia aspirațiilor fundamentale, de veacuri, ale poporului român

Pentru oricare dintre cercetătorii de bună credință ce încearcă a se apleca obiectiv, fără prejudecăți, asupra istoriei noastre naționale aceasta i se va dezvălui incontestabil ca fiind, atît în trecut cît și în contemporaneitate, o inegalabilă lecție de demnitate și umanism, fiind, în mod evident, istoria unui popor pașnic și harnic a cărui creativitate n-a obosit niciodată în pofida numeroaselor opreliști cu care a fost confruntat. Prin faptele sale de **mare accent,** ce i-au racordat ființa la istoria universală, poporul român a demonstrat și demonstrează și astăzi că pentru el adevăratul sens al existenței înseamnă, deopotrivă, libertate socială și națională — **condiții primordiale** pentru întemeierea oricărui gînd de progres autentic și durabil, acel cadru social-politic care să faciliteze îmbinarea organică dintre nevoile de prosperitate ale țării și realizarea fiecărui membru al ei, așezate amîndouă sub semnul demnității.

Sub acest semn și în numele lui, ce îngloba atît de necesara nevoie existențială de neatîrnare socială și națională, au luptat și s-au jertfit milioane de fii ai acestui neam. În mod obiectiv, cadrul social determinat de natura relațiilor de producție bazate pe concurență și exploatare a constituit timp de secole unul dintre principalii factori ce s-au instituit ca o serioasă frînă în calea descătușării energiilor creatoare ale poporului român, în afirmarea sa liberă, suverană și demnă.

Prin instituirea noilor relații, **socialismul s-a dovedit și se dovedește a fi singura soluție istorică valabilă,** o societate de tip superior a egalității, dreptății și demnității care impune cu necesitate făurirea sa în cunoștință de cauză, ca operă colectivă, a întregului popor. A fost meritul partidului nostru comunist de a se fi situat permanent în fruntea maselor în acest proces de mare anvergură și de a se angaja, cu responsabilitate lucidă, în fața istoriei pentru împlinirea aspirațiilor fundamentale, de veacuri, ale poporului român de a fi stăpîn pe destinele sale, de a crea în pace, independent și liber o viață care să se ridice tot mai sus spre demnitatea condiției umane.

Concepînd această angajare responsabilă ca operă colectivă fără a fi un drum liniar, partidul comuniștilor români s-a prezentat la cel de-al XIV-lea mare Forum al său, „dînd șamă" națiunii prin **Raportul** prezentat de marele fiu al neamului românesc, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arătînd că, prin obiectivitatea politicii sale — **expresie a năzuințelor poporului, la care a aderat întregul popor,** România a parcurs un drum impresionant, atingînd niveluri și ritmuri de dezvoltare într-o perioadă istorică scurtă ce o situează, din această perspectivă, printre primele țări ale lumii.

Documentele prezentate Congresului, ce poartă în substanța lor iscălitura întregului popor român, sînt expresia unui mare adevăr istoric care a fost confirmat de practică, aceasta înseamnă a respinge, așa după cum o face, de altfel, întreaga politică a partidului nostru de după Congresul al IX-lea, **modelele de gîndire unice,** clișeele obligatorii și așa-zisele „căi de urmat", a afirma, cu puterea faptelor, că drumul și modelul care trebuie urmate sînt numai cele pe temelia cărora ne-am durat, prin veacuri, propriile noastre valori naționale.

Ele demonstrează cu argumente incontestabile că definitorii pentru societatea socialistă românească de azi sînt realizările care au făcut

Dr. Ion Bâtlan

Continuare în pag. a 3-a

MAREA UNIRE, OPERĂ A POPORULUI ROMÂN

„PENTRU A ÎNȚELEGE CÎT MAI BINE STADIUL ACTUAL AL DEZVOLTĂRII SOCIETĂȚII SOCIALISTE ROMÂNEȘTI ESTE NECESAR SĂ PUNEM PERMANENT ÎN EVIDENȚĂ ÎNTREAGA DEZVOLTARE A POPORULUI ROMÂN, SĂ ACORDĂM O ATENȚIE DEOSEBITĂ CUNOAȘTERII ISTORIEI, A LUPTEI POPORULUI NOSTRU PENTRU FORMAREA SA, PENTRU FORMAREA NAȚIUNII, A STATULUI NAȚIONAL UNITAR, A LIMBII ȘI CULTURII ROMÂNE."

NICOLAE CEAUȘESCU

«Românul» — ziarul Unirii

În data de 26 octombrie/8 noiembrie 1918, la Arad reapare ziarul „Românul", organul Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania.

După ce fusese interzis de autoritățile maghiare, timp de doi ani și jumătate, această „voce a națiunii" se face din nou auzită. Ca să vestească : „Comitetul executiv al P.N.R. din Ardeal și Ungaria a ținut o ședință la 12 octombrie la Oradea mare, sub prezidiul domnului deputat Dr. Teodor Mihali, în care — după o dezbatere și cumpănire temeinică a situației politice interne și externe — a hotărît în mod unanim și în deplin acord să facă următoarea declarație :

— Comitetul executiv al P.N.R. din Ardeal și Ungaria, ca organ politic al națiunii române din Ardeal și Ungaria, constată că urmările războiului indreptățesc pretenziunile de veacuri ale națiunei române la deplină libertate națională."

Sediul Comitetului se fixează la Arad, în locuința lui Ștefan Cicio-Pop. De fapt, o oficializare era aceasta, fiindcă demult se întruneau aici fruntașii politici militanți pentru Unire.

Ziarul cu numărul 1, după ce-și anunță, pe prima pagină, reapariția („în cadrele mijloacelor ce ne stau la dispoziție sub egida și conducerea Consiliului Național Român, supremul și unicul for politic al națiunei") și a programului din care am citat la început (un „credeu politic al tuturor românilor"), publică știrea organizării Gărzii Naționale (care s-a format, în Arad „cu mare insuflețire încă în 1 noemvrie. Toți ostașii și ofițerii români alergă sub drapelul națiunei... au restabilit ordinea... acțiunea paralizată în mai multe locuri — Mândruloc, Curticiu, Covăsînț"). „Comanda" se stabilește pe strada Fábian la nr. 7 (aceeași locuință a lui Cicio-Pop). Se comunică organizarea Gărzii și la Timișoara, Lugoj, Cluj. Pe pagina a doua, sub titlul „Către Națiunea Română", aflăm componența Consiliului : Dr. Teodor Mihali, Vasile Goldiș, dr. Alexandru Vaida, dr. Ștefan Cicio-Pop, dr. Aurel Vlad și dr. Aurel Lazăr din partea „naționalilor" și Ion Fluieraș, Iosif Jumanca, Aenea Grapini, Tiron Albani, Dumitru Surdu și Iosif Rănoi din partea social-democraților. Acest Consiliu, se spune, „reprezintă astăzi întreg neamul românesc din Ungaria și Ardeal, (și) este recunoscut nu numai de puterile mari ale lumei, ci și de guvernul unguresc revoluționar". Urmează statutul Gărzii Naționale (redactat după cel al gărzii arădene) : scopul — susținerea ordinei, împiedicarea jafurilor, omorurilor și volniciilor ; teritoriu de acțiune — comitatul și satele cu majoritate românească (în celelalte era „competent" Sfatul Național Militar Maghiar din Arad) ; uniforma — „oricare", dar obligatorie era purtarea unui brățar tricolor pe care stătea scris „Garda Națională Română" ; „încurtirarea" — la casele comunale sau „...alt cutare edificiu public", școli de pildă ; „poruncile" se pot da „prin telefon", ori prin ziar ; era liberă înrolarea și celor de „națiune străină", dacă dovedesc bunăcredință. Ziarul mai dă știri despre „Constituanta românească a Bucovinei" și despre ce se întîmplă în Germania (unde revoluția a făcut ca zilele imperialismului german să fie numărate...").

În numărul următor, din 27 octombrie/9 noiembrie, se publică „nota guvernului S.U.A. către guvernul românesc" (semnată de Robert Lansing), care dovedește înțelegerea și aprobarea exactă a situației. Știri despre evoluția tratativelor de pace de la Belgrad, un interviu dat de Goldiș despre „Cari vor fi granitele României ?" (reprodus). Se face apel la medici, soldați și ziariști !

Numerele 3 și 4 adaugă la cronica (de azi) a Unirii : s-a mutat Comanda Gărzii Naționale în edificiul „școalei civile de băieți din piața Ferenc (azi Mihai Viteazul, n.n.), în apropierea spitalului Comitatens", generalul maior Ioan Boeriu a luat conducerea Comisiei Centrale a Sfatului Militar Român (din Viena), numeroase orașe sînt cuprinse de febra pregătirilor (fiind descrisă impresionanta adunare de la Caransebeș).

Numărul 5 descrie evenimentele zilei în care „Aradul fierbe de activitate și enervare" fiindcă „toți simt că trebuie să puie umărul la clădirea edificiului nou și măreț al vieții noastre publice reînviate, trezite din amorțeala și acalmia seculară a zilelor de iobăgie". În curtea interioară a ziarului o ceată de flăcăi veniți din Mândruloc, conduși de învățătorul și de preotul lor, depun jurămînt de credință și încing, după aceea, o horă voinicească ; se cîntă „Hai să dăm mînă cu mînă !" și „Deșteaptă-te române !". Hora aceea poate fi socotită una simbolică, în curînd, nădăjduiesc cu toții, hora cea mare va cuprinde, în rotundul ei, întreg pămîntul românesc. Și sînt destule motive de speranță. În urma unei telegrame trimisă Guvernului maghiar, sosește la Arad o delegație condusă de ministrul Oszkár Iászy. Corespondentul special al ziarului transmite o notă privitoare la plecarea delegației : mulțimea din gara budapestană a fost surprinsă de animația din jurul trenului special ; la vederea delegaților mirarea e și mai mare — numeroase personalități din viața politică a momentului se pregăteau să plece spre ceea ce presa maghiară numește a fi „capitala prezentă a românilor din Transilvania" (s-au schimbat vremurile, înainte soseau, neobservați, puținii noștri reprezentanți în Dietă). Se consemnează, apoi, începutul tratativelor. La ora 11 ; din partea C.N.R. participă Goldiș, Ion Erdély (Ardeleanu), Grapini, Jumanca, Fluieraș, Cicio-Pop ca președinte și Gheorghe Crișan ca secretar. La vederea unuia dintre delegații maghiari, profesorul universitar din Cluj, dr. Apáthy István, cunoscut, ca adversar al Unirii, sub porecla de „Tigrul", Goldiș reacționează violent și cere lui Iászy excluderea acestui „reprezentant al lumii vechi, al imperialismului, cunoscut de toată lumea la noi ca cel mai aprig partizan al opresiunii". Iászy acceptă. După aceea aduce la cunoștință răspunsul guvernului său : „recunoașterea dreptului de proprie dispunere". Lucrurile par să meargă bine. După ce Ștefan Cicio-Pop vorbește despre dezordini și chiar acte de samavolnicie, ia cuvîntul ministrul maghiar care se arată dispus să susțină cele mai severe măsuri pentru instaurarea unui climat normal. Urmează Goldiș care expune programul C.N.R., de fapt voința națiunii. Este necesară o întrerupere (la ora 10 seara, trebuiau să sosească de la Viena Maniu, A. Vlad și A. Lazăr. Dar nu se stă degeaba. După-amiază, la ora 4, se întrunește C.N.R., iar la ora 5 comitetul acestuia (ceea ce nu scrie „Românul" și, în general, nici nu se prea comentează, este faptul că sosiseră, din timp, mesajele Bucureștiului — se vestea, astfel, că armata română e gata să treacă munții și că, în situația eșuării tratativelor și ivirea unor complicații, Unirea să fie declarată imediat, deși era recomandabil ca totul să se desfășoare conform planurilor anterioare, și anume ca actul istoric să fie semnat în fața unei mari adunări naționale, la care să participe delegații întregii națiuni române din Transilvania, purtătorii ei de cuvînt, implinîndu-se condițiile unei democrații depline).

Oricum, din relatările ziarului, lucrurile se desfășurau sub bune auspicii. Probabil și de aceea în spațiul său tipografic se găsește loc pentru „impresiile" apărute sub titlul „Din zilele de azi" : „cineva" scrie : „Nu cunoaștem greutăți și piedici, mulțimea cere ziar român, slovă a noastră, după întunerec de doi ani și jumătate ! Nu-i redactor, nici tipograf, mașinile au ruginit și cerneala a secat în călimară. Însă voința, care izbucnește cu o asemenea forță elementară, nu cunoaște obstacol. Profesorii și un preot militar sunt redactori, un tipograf-doi de împrumut, romîncele noastre-s expeditoare, administratoare, mîile de ziare se împătură de mîini delicate de copile abia, ce-și dau contribuția pe altarul național și obstacolul pieri ca prin minune. Și tot ele pleacă la gară cu cele dintîi pagini de lumină ce vor încălzi inimile celor ce așteaptă cu sete lumina prin glasul cărturarilor noștri" (n.n. unul dintre „profesori" era Goldiș și, cu siguranță, el e chiar autorul rîndurilor citate ; cit le priveste pe „romînce" și „copile", ele sînt soțiile și fiicele fruntașilor politici unioniști). „Impresiile" acestea, înlocuind comentariile despre tratative, încercau să acopere neliniștile, să sporească nădejdea dată de primele semne bune. Care, însă, pier repede.

În numărul 6, stupoare ! Declarația lui Iászy spulberă iluzia unei înțelegeri. El cerea un „modus vivendis", o soluție provizorie pentru păstrarea ordinei ; despre Unire, nici o vorbă. S-ar putea, credea ministrul, constitui un guvern românesc dar numai pentru „teritoriul locuit de români" cu toate că acestia sînt... minoritari — dintr-o populație de 6 milioane opt sute de mii, statisticile maghiare indicau 3 900 000 de „neromâni" ! Firește, guvernul cu pricina urma să „țină mereu legătura" cu cel maghiar.

Numărul 7 aduce lămuririle necesare. „Esuarea tratativelor cu ministrul Iászy", se anunță, și se dau amănunte despre declarația acestuia : „dl. Iászy, principial părea că acceptează dreptul poporului român... de a dispune de sine", dar s-a vădit tendința sa la compromis ; delimitarea în comitate n-ar corespunde principiilor Wilsoniene, românii n-ar fi pregătiți pentru a face față greutăților financiare și, în consecință el a optat pentru sistemul... „cantoanelor elveține" ; în final a cerut independența (doar) pentru secui și sași. C.N.R., după ce a ascultat declarația a avut o lungă dezbatere, însărcinîndu-l pe Goldiș să dea „comunicatul oficial". Prin care, în fond, se respinge nota maghiară, neacceptîndu-se „soluțiile provizorii" și se arată că națiunea română e pregătită pentru liberarea națională, gîndindu-se, totodată, la asigurarea, pentru fiecare popor, a condițiilor liberei dezvoltări naționale. La reintîlnirea delegaților, după citirea „comunicatului", A. Vlad a răsturnat datele statistice maghiare, A. Lazăr a vorbit despre „continuitatea geografică a elementului românesc", iar Maniu a ținut un strălucit discurs (din care reținem : „...popoarele mari din vecinătate, cari, cum sînt Germanii și Rușii, abia de acum înainte își vor arăta, după dezrobirea lor de sub cătușele imperialismului, proporțiile gigantice și se vor prezenta cu adevărata lor putere"). Iau cuvîntul și ceilalți : apare Apáthy (cel... exclus !) care atacă violent partea română ; sasul Neugeboren (care la sosire dăduse un interviu și se arătase de acord cu dorința românilor) declară că „implinirea dorinței românești e o lovitură pentru maghiari" (!). Diplomat, ministrul face o a doua propunere. Care e respinsă, după două ore de suspendare a discuțiilor, prin răspunsul dat de Aurel Lazăr. În privința tratativelor nu mai era nimic de făcut. Era clar că nu aceasta era calea potrivită. Unirea nu putea fi rezultatul unor tratative la „masa verde".

Din ziar mai aflăm că în Ungaria a abdicat, gest așteptat, Carol Habsburg și se pregătea instaurarea republicii. La Blaj administrația a fost preluată de C.N.R. Iar în Arad bintuie „boala spaniolă" din care cauză se închid școlile. Știrea aceasta, cum și cea privitoare la căutarea (în continuare) a „două domnișoare" cu scriere frumoasă și ceva praxă de birou, ori promisiunea făcută la „poșta redacției" că se va mări spațiul tipografic cînd se va găsi hîrtie, toate, deci, erau menite să dea (măcar) impresia de calm. Era, însă, doar liniștea prevestitoare de furtună.

În nr. 8 apare comunicatul : „C.N.R. provoacă toate Consiliile județiane (comitatense) ca fără aminare să facă la Consiliul Central Național din Arad (prin telegraf, telefon, poștă ori curier) raport despre constituirea lor, arătînd numele prezidentului și al membrilor". Așadar, „fără aminare". Semn că se precipită evenimentele. Ministrul Iászy dăduse un interviu la „Az Est" (în care apăra interesele guvernului său, acuzîndu-ne !) — îi dă replica dr. Ioan Erdély : „...intîi de toate noi pretindem acest imperiu pe bază istorică..., apoi pe baza conștiinței naționale vii a poporului nostru, și în urmă pe baza dreptului însuși". Presa din Ungaria comentează convorbirile în termeni extrem de duri. O excepție face „Aradi Ujság" : „...laudă deplină li-se cuvine fruntașilor națiunii române pentru admirabila stăpînire de sine ce au dovedit-o în cursul tratativelor, pentru hotărirea bravă și cuminte de-a transpune chestia lor de controversă areopagului tuturor neamurilor, nefolosindu-se astfel de mijloace volnice... Trebuie să plecăm steagul în fața conducătorilor români... declarați în numeroase rînduri trădători, cari s-au ridicat la culmea iubirii și solidarității omenești..."

În numărul 9 dr. Romul Baila face, pur și simplu, praf statistica prezentată (ca argument) de Iászy. Aflăm că toată Europa fierbe : Ungaria s-a declarat republică, cehii emit un „protest", prin Arad, în retragere, se scurg învinsele trupe ale lui Mackensen. Trupele sîrbești au ajuns la Lugoj și Lipova (urmînd a „descălica întreg ținutul între Orșova-Mureș-Tisa", de venirea lor, spune ziarul, „nimeni n-are a se teme").

În numărul 10 (7/20 noiembrie) o primă (mare) explozie : manifestul „Către popoarele lumii" — „Aux peuples de l'Univers", prin care, de la Arad, se face auzită vocea națiunii „ținută de veacuri în robie trupească și sufletească". Ea „a declarat voința sa de a se constitui în stat liber și independent spre a-și putea validita nelimitat forțele sale în serviciul culturei și al libertății omenești... (ea) nu dorește să stăpînească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvîrșire de orice clasă istorică stăpînitoare, națiunea română prin ființa sa însăși este întruparea democrației celei mai desăvîrșite. Pe teritoriul său... este gata a asigura fiecărui popor deplină libertate națională... Anunțînd popoarelor lumii această voință și hotărire a sa... invoacă pe seama sa sprijinul lumei civilizate și geniul libertății omenești declarînd sărbătorește, ca din ceasul acesta, oricum ar decide puterile lumii, este hotărît a peri mai bine, decît a suferi mai departe sclavia și atîrnarea." Manifestul (se știe) a fost redactat de Goldiș și semnat, în calitate de președinte al Marelui Sfat al Națiunii Române, de Ciciо-Pop.

Totodată, întîlnim în acest număr un alt semn important. În versurile unui marș citim : „Și Bălgradul rotind privirea / Așteaptă-al oștilor alaiu..." Deci s-a hotărît : Unirea se va semna la Alba Iulia („Bălgrad"). Ceea ce se și confirmă în numărul 11. Apărînd, la 8/21 noiembrie „CONVOCAREA" ! Și vedem negru pe alb : „În scopul acesta convocăm Adunarea Națională a națiunii române din Ungaria și Transilvania la Alba-Iulia, cetate istorică a neamului nostru, pe ziua de Duminecă în 18 Noemvrie v. (1 Decemvrie st.n.) a.c. la orele 10 a.m."

Mai aflăm că la „Viena s-au șters de pe automobilele curții însignile vechi. Vulturul cu două capete... Azi dinastia, pajură și vraiă, au ajuns în bătaia de joc a mulțimei...". Iar în Timișoara au intrat sîrbii, salutați de C.N.R.

Numărul următor aduce lămuriri asupra fixării locului Unirii : Alba e fosta Apulum (a legionarilor lui Traian), aici a realizat Mihai Viteazul prima unire a românilor, și aici s-a petrecut martiriul celor trei capi ai țărănimii române, Horea, Cloșca și Crișan, precum și umilirile lui Avram Iancu. Se mai adăugau avantajele așezării strategice, faptul că gara era un important nod de cale ferată putînd primi mai multe trenuri odată, și posibilitățile orașului de a găzdui mulțimea adunată de eveniment (onoare ce și-o disputau și Blajul și Aradul). „Românul" publică, alături, „Cîntecul tricolorului" de Ciprian Porumbescu.

Adeziunea episcopilor români la C.N.R. o întîlnim în numărul 13 și e semnată din partea Aradului de Ioan I. Papp. Se fac aluzii la legile umilitoare ale lui Apponyi. În numărul următor apare o adeziune semnată de Iorga. Și o veste mult așteptată : Armata română a trecut Carpații ! Marele ei Cartier General dă o „proclamație", se împrăștie, din aeroplane, manifeste. Guvernul republicii maghiare face un apel către germani, români, ruteni, ruși, sași, sîrbi, slovaci încercînd să-i înduplece ; e o ultimă încercare de a frîna elanul firesc al acestora spre împlinirea destinului lor istoric.

În numărul 15 se dă „Programul" adunării (la 7 serviciul divin, la 10 deschiderea Adunării în sala casinei militare din cetate, apoi citirea rezoluțiunii). Un apel înflăcărat cheamă toți „Frații români" spre „locul cel mai istoric al neamului". Mai e prezentată „Atitudinea socialistilor români" (P.S.D. Român din Ungaria se arată în perfect acord cu Marele Consiliu Național Român). Numerele 16, 17, 18 cuprind știri, apeluri, „oficiale", scriu despre „afluența extraordinară spre Alba" ; un eveniment literar : apare poemul „Fără țară" de Octavian Goga.

Iar numărul 19 anunță de veacuri așteptata „Zi de sărbătoare" ! Drumul de la gînd la faptă fusese străbătut. Prin ceea ce a făcut întru realizarea acesteia, Aradul rămîne un Oraș al Unirii, iar „Românul" ziarul ei !

Florin Bănescu

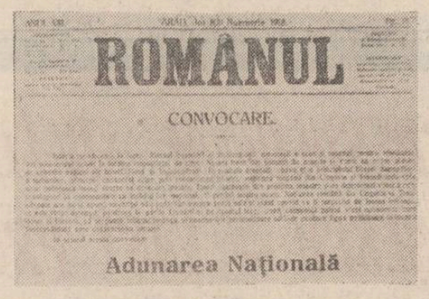
ROMÂNUL

CONVOCARE.

Adunarea Națională

Marea adunare populară de la 1 decembrie 1918

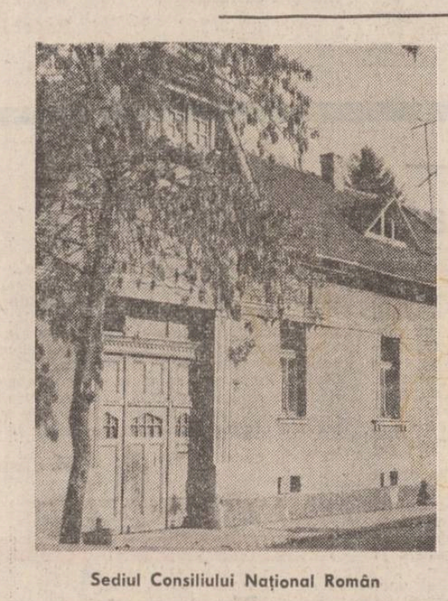

Sediul Consiliului Național Român

Restituirea istoriei

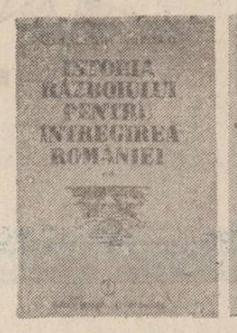

Acțiunea amplă și complexă profundă și atotcuprinzătoare, declanșată la Congresul al IX-lea al partidului, de restituire a istoriei noastre naționale, de redare a sentimentului mîndriei și demnității patriotice față de trecutul glorios, prezentul socialist și viitorul comunist ai națiunii române s-a concretizat în elaborarea sau reeditarea — în sfertul de secol ce-a trecut de la memorabilul eveniment din iulie 1965 — unor valoroase scrieri științifice, între care cele de istorie ocupă un loc cu totul deosebit.

Astfel, publicului larg și specialiștilor le-au fost puse la dispoziție, numai în ultimii cinci ani, unele dintre cele mai semnificative lucrări de istorie, elaborate — în principal în perioada interbelică — de către cei mai reprezentativi slujitori ai muzei Clio.

Au fost reeditate scrieri de sine stătătoare sau culegeri de studii aparținînd marelui istoric Nicolae Iorga : **„Locul românilor în istoria universală"** (1935), **Istoria poporului român** (1935), **Istoria românilor** (vol. I, partea I și a II-a în 1939, vol. II în 1989), **Studii asupra evului mediu românesc** (1984), au văzut lumina tiparului alte lucrări de referință ale istoriografiei naționale : A.D. Xenopol, **Istoria românilor din Dacia Traiană** (vol. I — 1985, vol. II — 1986, vol. III — 1988) ; Ioan Lupaș, **Din istoria Transilvaniei** (1988), Silviu Dragomir, **Studii privind istoria revoluției române de la 1848** (1989) ; Nicolae Densușianu, **Dacia preistorică** (1986) ; G.I. Brătianu, **O enigmă și un miracol istoric : poporul român** (1938).

Lista restituirilor din patrimoniul istoriografic național s-a îmbogățit recent prin apariția lucrării lui Constantin Kiriței **Istoria războiului pentru întregirea României, 1916—1919**, publicată — sub îngrijirea lui Costin Kiriței, Mirea N. Popa și Lucia Popa — în acest an de Editura Științifică și Enciclopedică.

Cele două volume ale prestigioasei monografii dedicate evenimentelor premergătoare, înfăptuirii și confirmării pe plan internațional a Marii Uniri din 1918 — reprezintă, în fapt, a treia ediție a monumentalei sinteze elaborată imediat după încheierea primei conflagrații mondiale (ediția I a apărut în anul 1921, iar următoarea între 1925—1927).

Noua ediție trebuia să apară la sfîrșitul deceniului șase al acestui secol, în acest scop autorul întocmind chiar o prefață datată februarie 1959.

Cea de-a treia ediție a lucrării — considerată de C. Kiriței drept „testamentul meu, prin care las o moștenire spirituală tineretului țării noastre" — n-a apărut totuși în anii '50 deoarece tiparele străine tradițiilor noastre științifice, sita deasă a șablonismului și conservatorismului implantat forțat în spiritualitatea românească nu făceau posibilă manifestarea unui asemenea act de cultură și dreptate națională.

Și toate acestea, în timp ce monografia dedicată războiului de întregire punea în evidență, în mod convingător, folosind argumente științifice indubitabile : caracterul drept, eliberator al efortului românesc în campaniile anilor 1916 și 1917, rădăcinile și legimitatea Unirii din 1918, contextul și cauzalitatea desfășurărilor militare din anul 1919, afirmarea României în primii ani ai existenței statului național unitar.

Să ne amintim, pentru a înțelege de unde pleca această atitudine de blocare a tot ceea ce înfățișa curat și convingător marile fapte ale trecutului nostru, cum era „dirijată" istoria patriei în urmă cu 30—40 de ani ? O facem printr-un edificator exemplu : în cadrul dezbaterii proiectului de program al cursului universitar de istorie a patriei pentru anul de învățămînt 1950/1951 se critica cu vehemență faptul că „programul nu precizează clar caracterul imperialist al participării României la primul război mondial", conchizîndu-se la încheierea dezbaterii că „A fost respinsă, deasemenea, afirmația șovină după care războiul purtat de România între anii 1916—1918 n-ar fi avut un caracter imperialist" („Lupta de clasă", seria a V-a, XXX, 1950, nr. 3).

Reeditarea unei reușite lucrări de istorie națională constituie o dovadă elocventă a profundei responsabilități cu care este abordată în România ultimului sfert de veac viața culturală, științifică și spirituală a țării, patrimoniul istoric național și universal.

Iar monografia lui C. Kiriței se înscrie, prin tot ceea ce este definitoriu pentru o reușită editorială, în seria lucrărilor de referință ale istoriografiei secolului nostru.

O dovedește, printre altele, publicarea ei în sinteza **„La Romania nella guerra mondiale"**, la Roma în 1928 și respectiv a celei intitulate **„La Roumanie dans la guerre mondiale"**, apărută, în 1924, în marea colecție Payot.

Lucrarea concepută — așa cum o mărturisește însuși autorul — „pentru publicul mare, în special pentru tineret", se adresează — conform aceleiași mărturisiri — „sufletului românesc", prin intermediul ei Constantin Kiriței propunîndu-și să ne ofere „un tablou cît mai complet, cît mai obiectiv, cît mai sincer, al marii noastre epopei naționale".

Opiniăm că toate aceste intenții — expresii firești ale angajării profesionale a istoricului militant — au fost pe deplin realizate.

Rigurozitatea informației, concizîunea limbajului, căldura frazei fac din lucrare un instrument util de lucru atît pentru istoricii cît și pentru specialiștii militari, dar — în egală măsură — sinteza va rămîne o lectură utilă și plăcută pentru cititorii de toate virstele.

Primele două părți ale volumului intîi prezintă rădăcinile istorice ale unirii românilor, contextul izbucnirii conflagrației mondiale de la începutul secolului, cei doi ani ai neutralității țării noastre, ele constituie o excelentă introducere a cititorului în desfășurarea propriu-zisă a războiului de reîntregire națională.

Raportarea permanentă a desfășurărilor militare din spațiul românesc la cadrul politico-strategic general, la evoluțiile de pe întregul front oriental, evidențierea relațiilor de comandament din interiorul Antantei facilitează înțelegerea profundă a tuturor factorilor interni și externi ce au influențat sau au determinat mersul operațiilor militare în anii 1916—1919.

Prezentînd faptele și evenimentele în strînsă corelație spațio-temporală, monografia înfățișează — rînd pe rînd : pregătirile ce-au precedat declanșarea războiului eliberator împotriva Austro-Ungariei, imperiu multinațional ce menținea, prin forță, în granițele sale două provincii românești — Transilvania și Bucovina — ; desfășurarea victorioasă a primei faze a campaniei anului 1916 ; apărarea trecătorilor Carpaților și a frontierei de sud ; crîncenele încleștări cu inamicul pe aliniamentele succesive ale retragerii în Poarta Focșanilor ; refacerea armatei în prima jumătate a anului 1917 ; răsunătoarele victorii obținute în marile bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz ; modificarea contextului politico-strategic în Europa de est și specificul relațiilor de comandament din cadrul Antantei în ultimul an de război, ce au făcut imposibilă fructificarea succeselor obținute în sectorul românesc al frontului oriental ; unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Țara ; acțiunile militare pentru apărarea statului național unitar împotriva agresiunii ungare ; primele măsuri adoptate pentru consolidarea în plan legislativ, economic și social a Marii Uniri ; recunoașterea internațională a României întregite ca rezultat obiectiv, legic și legitim al însăși dezvoltării multimilenare a statului și poporului nostru.

Cartea lui Constantin Kiriței apare și ca o excelentă replică dată interpretărilor tendențioase vehiculate în unele lucrări publicate peste hotare. Oricine citește — sau recitește — paginile pătrunse, deopotrivă, de analiza obiectivă și caldă iubire de neam ale sintezei **„Istoria războiului pentru întregirea României"**, va înțelege cît de false sînt afirmațiile de felul celor făcute de A.J.P. Taylor **(How wars end**, Londra, 1985) — pentru a ne opri la un singur exemplu — despre pretinsa nedreptate impusă Ungariei la Conferința de pace de la Paris (p. 73), știut fiind că hotărîrile acestei Conferințe și Tratatului de la Trianon (4 iunie 1920) au înregistrat și consacrat rezultatele eforturilor de emancipare și de făurire a unității naționale ale popoarelor din Europa central-răsăriteană și de sud-est, între care se detașează lupta poporului nostru pentru a elibera străvechile teritorii românești ajunse sub stăpînirea nefastei și anacronicei monarhii austro-ungare.

În mod categoric, studiile, articolele sau lucrările apărute în ultimii ani au pus în valoare surse noi, au clarificat aspecte pe care monografia lui Constantin Kiriței nu le-a putut sesiza, au decantat interpretarea unor evenimente de impuritățile epocii în care au fost redactate cele trei ediții ale monumentalei sinteze. Dacă ne referim numai la aparițiile anilor '80, istoriografia românească s-a îmbogățit cu realizări de referință, elaborate de către autori ce au reușit — cu ajutorul metodologiei și instrumentelor cercetării bazate pe analiza materialist-științifică — să ofere lucrări deja consacrate atît pe plan intern, cît și internațional.

Avem în vedere cele trei volume de sinteză a istoriei naționale ce au ca autori pe cunoscuții istorici Ion Ardeleanu și Mircea Mușat, **„De la statul geto-dac la statul român unitar"** (1983) și **„România după Marea Unire"** (partea I — 1986, partea a II-a — 1988), lucrările de referință elaborate sub egida Comisiei Române de Istorie Militară și Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară (coordonator principal — general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu) ; monografiile **„România în anii primului război mondial"** (2 volume — 1987) și **„România în anii celui de-al doilea război mondial"** (3 volume — 1989), primele șase volume din **„Istoria militară a poporului român** (I — 1984, II — 1986, III — 1987, IV — 1987, V — 1988, VI — 1989), colecția de studii **„File din istoria militară a poporului român"**.

Alăturîndu-se altor mari realizări ale vastei opere de redare a trecutului glorios al poporului nostru, a sentimentului profund de mîndrie și demnitate patriotică, monografia lui Constantin Kiriței se constituie astfel într-o valoroasă restituire istoriografică oferită în chiar anul Congresului marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și independențe depline, economice și politice a țării.

Ilie Schipor

Mereu cu patria

Urmare din pag. I

tre strîns unite în jurul idealurilor noastre, al partidului, centrul vital al națiunii, în jurul secretarului general al partidului, marele erou al națiunii române.

Sintem ceea ce este patria : un letopiseț al prefacerilor contemporane, și a participa la acestea, cu mintea și cu brațul, viforos și calculat, e ca și cum te-ai ridica solemn cu azurul cerului pe umeri, un Anteu al rosturilor unanime.

Frumusețea patriei e pe măsura osîrdiei noastre, flacăra ei luminîndu-ne viu dorul și datinile, înaintarea prin cunoaștere, responsabilitate față de prezent.

Biografia ne este scrisă cu purpura și izvoarele patriei cu munții și holdele ei. Și ceea ce s-a făurit în patrie este avuția noastră de iubire și jertfă. Din cununile patriei izvorăște inspirația fiilor ei care, laolaltă, se contopesc activ în conștiința de neam, însțelînd construcția în acest contemporan epos românesc.

Patrie a frumuseților naturale, dar și a frumuseților ivite de sub mîna și prin inteligența omului, Republica Română înflorește în fervoarea victoriilor vieții, iar noi avem, nobila datorie de a o lăsa urmașilor mai bogată, însuflețită de aceleași idealuri și virtuți. În noua carte a țării se înscriu faptele de muncă și creație cu care o cinstesc toți cei de azi.

Patria sîntem toți, unul cu unul, semeți în amiaza limbii române. Și cînd soarele scrie cu mersul nostru deodată poemul preschimbat în victorie, ne atingem umerii de cerul amintirii și atunci și ei sînt patria și dreptatea licăre-n simboluri, grîul cîntă în puterea nerisipită ! Patria sîntem toți ! Lupta e o înaintare spre tinerețea care durează pînă-n zori și peste noapte spulberă ascunzișul Cuvîntului. Patria nu este un eveniment, ci veșnicia ! Patria sîntem toți, frați cu lumina ! Un jurămînt ne continuă viața, un cînt străvechi : români ! Să fie pămîntul ceea ce este ! Să fie focul ceea ce este ! Să fie apa ceea ce este ! Fiindcă toate acestea n-ar avea sens fără patrie, noi toți sîntem locul acesta misterios locuit de o inimă și-o moștenire de întîia și ultima dată : patria este, va fi !

Hotărîrile Congresului al XIV-lea al Partidului, chemările tovarășului Nicolae Ceaușescu – vast program de muncă și gîndire comunistă

„Așa cum se subliniază în hotărîrile Plenarei Comitetului Central, este necesar să se îmbunătățească activitatea tuturor organismelor care acționează în direcția activității politico-educative. Trebuie să se realizeze noi opere literare, cu un înalt conținut patriotic, noi filme, piese de teatru, care să oglindească viața, realizările poporului nostru, să fie puternic pătrunse de înaltele idealuri ale umanismului revoluționar, socialist, să sădească în conștiința tineretului, a întregului popor, dragostea față de patrie, față de socialism, de partid, față de interesele generale ale întregii națiuni".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Raportul la cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R.)

Dimensiuni noi ale spiritualității românești

Documentele programatice ale Congresului al XIV-lea, **Raportul** ca și **Expunerea** tovarășului **Nicolae Ceaușescu** la **Plenara lărgită a C.C. al P.C.R.**, adevărată chartă a edificării „omului nou" socialist în România, subliniază cu înaltă rațiune necesitatea intensificării activității de educare a întregului popor în spiritul minunatelor sale tradiții patriotice. „Avem nevoie de o literatură mai combativă — arăta secretarul general al partidului în **Expunerea** de referință — pătrunsă de un înalt spirit revoluționar, patriotic, inspirată din realitățile patriei noastre". Încrederea în aportul de mare valoare formativă al creației literare, pe linia propriei noastre spiritualități, ni se relevă, și de astă dată, ca o direcție modernă a devenirii noastre sociale.

Tradiția spiritualității românești se dovedește a fi fost, de altminteri, vie și neîntreruptă de-a lungul veacurilor. Literatura și arta — și nu numai ele — au oglindit întotdeauna vocația realizării, prin mijloacele oferite de pămîntul strămoșesc, a unui tip de om integru, trupește și sufletește, harnic și înțelept, iubitor de bine, frumos și adevăr, în armonie cu sine însuși, cu natura, cu semenii. Cum altfel s-ar putea interpreta abundența de opere literar-artistice, numărul mare de creatori, exponenți ai unui specific național de o relevantă originalitate ! O contribuție marcantă aduc, în această privință, **scrierile literare din ultimele decenii, și, indeosebi, de după marea deschidere spirituală românească din 1965.** Ele au darul de a trece într-o ecuație nouă nu doar prefacerile și înfăptuirile din domeniul vieții social-economice și morale a țării, dar și înaltele calități cu care s-a înavuțit personalitatea umană, înflorită sub soarele binefăcător al orînduirii socialiste, transformările intervenite în existența intimă a oamenilor, continuitatea în îmbogățirea valorilor. Însă, ce elemente vorbesc despre această structură moral-psihică nouă a națiunii noastre ?

Într-o lucrare de sinteză „Spiritualitatea românească, permanență, devenire", (Ed. politică, 1980), Adela Becleanu Iancu atribuie spiritualității noastre o sumă de **valențe perene,** precum : conștiința istorică, sentimentul patriotic și respectul altor popoare, dreptate, libertate, demnitate, vitejia înțeleaptă, rațiune, simplitate, modestie, cinste, echilibru (absența extremelor, a excceselor ce pot falsifica și dezumaniza sufletul), omenie, hărnicie (românul nu e lenevos și contemplativ !), sentiment al naturii, optimism.

Aceste coordonate, precizate teoretic și transpuse artistic în creații beletristice, sînt măsura autenticității românești, modele și criterii deopotrivă. Extinzîndu-le la niște orizonturi mai cuprinzătoare, contemporane, am putea adăuga citeva dimensiuni care fac nota distinctivă a spiritualității noastre, atît față de alte națiuni, cît și față de alte eventuale contrafaceri și mistificări, de genul anexării tradiției la mărunte interese de ordin conjunctural. Aceste **mărci deosebitoare** ar fi : atitudinea nouă față de muncă și de avutul obștesc, principialitatea (grija de a nu ieși din făgașul gîndirii sănătoase, firești), combativitatea, factorul ideologic, ca element dinamizator în societate, eroismul constructiv, spiritul colectiv. Chiar dacă sînt complementare, ele caracterizează, particularizează tipul pozitiv al omului de astăzi, tip axat pe valori sociale și relații interpersonale.

Tradiția, așadar, aduce și transmite, alături de cuvîntul scris, idei și forme de viață menite să asigure o continuitate în spirit. Verificarea prin modele e forța și rostul acesteia. Dar, o dată cu schimbările survenite în societate, în cultură și civilizație, în mentalități și în calitatea exigențelor, **tradițiile luminoase, fără a fi înlăturate ori alterate, sînt mereu contemporaneizate.** Pe parcursul timpurilor, croiala hainelor s-a tot modificat, deși îmbrăcămintea a rămas cam cu aceeași structură conformă trupului. Contemporaneizarea nu a rupt însă viața prezentă de trecut, de ceea ce a fost experiență bună a istoriei. A completat, a actualizat iarăși și iarăși ; și aceasta în virtutea libertății omului de a-și stăpîni existența și de a ieși de sub orice impilare.

Acest dublu proces e foarte interesant și în viața literaturii : pe de o parte se asigură că este una și aceeași cu cea anterioară, pe de alta se situează în noile condiții de trăire. Dacă n-ar face așa, tradiția literară însăși ar risca o sclerozare din care n-ar mai scînteia nici o rază de „duh" adevărat, nou, proaspăt, creator. Ea ar fi purtătoare doar de structuri artistice care au vorbit, cîndva, cuiva, care s-au potrivit altădată unei generații, fiind azi purtătoare de nonsensuri și anacronisme. **Tradiția conjugată cu modernitatea** se acomodează, devine a fiecărei generații, se înnoiește și așa pătrunde în viitor și deschide drum, ca un izvor căruia nimic nu-i poate sta în cale. Dar fîntîna izvorăște mereu, e mereu vie, cu apă mereu proaspătă. Iar dacă românul preferă pe **a fi** lui **a face** e numai pentru că perspectiva lui e ontologică. Și acest lucru deoarece **a fi** este situația de limită și de durată veșnică, pe cînd **a face** e condiția de pe cale. Dînd întîietate lui **a fi,** noi știm că pînă acolo **trebuie să trecem printr-un îndelung și intens „a face"** (existența însăși la români e darul iubirii, liniștită, curată, ostenitoare, nu crispată, faustică, hamletiană, vitregiile și vicisitudinile istoriei au dramatizat-o).

Dacă ne referim, bunăoară, la acel patos al construcției ce caracterizează ceasul de față al istoriei naționale, exemplele ilustrative nu trebuie căutate prea mult. În „Cîntare omului", de pildă, Tudor Arghezi ridică un imn celui care prin luptă a devenit om nou și tot prin luptă își desăvîrșește această calitate, ca urmare a înălțării la conștiință : „Îți ridicaseși capul de jos, chemat de soare, / Și începu îndată și cugetul să-ți zboare. / Tu ți-ai învins pămîntul, mormîntul și destinul". Iar Nicolae Labiș anunța în poezia „Viitorul" drumul deschis pe care pornise tînăra generație de după Eliberare, angajată în edificarea timpului care urmează prezentului : „Noi pentru viitor ne pregătim, / Și-l populăm pe solul fericirii, / Cu brațele-ncordate să-l săpăm / Și să-l udăm cu ploile gîndirii". Bucuria simplă a vieții, desfășurată sub semnul iubirii în ipostazele cele mai simple și mai durabile, ori lumina ca simbol al existenței răzbat și în versurile lui Ioan Alexandru, în care graiul poetului rostește cercul neamului său : „Averea unui neam nepieritoare / Stă în puterea de-a iubi / Cît de smerit e-n sine fiecare / Cîți pruncuți îmbracă zi de zi // Nu cite oale fierb la mine-n vatră / Și de vin ulcioare am golit / Ci inima de n-a rămas de piatră / Cît urît în ea s-a pustiit" și „Cu neamul meu părinții din părinți / Cred în lumină și în veșnicie".

Poezia contemporană găsește forme inedite de exprimare pentru noua calitate a sentimentului patriotic al identității noastre. Volumul „Aur", de Al. Andrițoiu ori „Un pămînt numit România" de Nichita Stănescu strălumînează prin acorduri solemne și de luciditate, în care trecutul de luptă se conjugă cu „evul solar" de astăzi. **Patria e suport de dezbatere etică și de meditație socială, fundamental politică,** pentru că „despre patrie se pot spune cuvinte scrise cu colțul inimii" ; acest simțămînt fiind tradus prin mîndria existenței demne și a conștiinței dăinuirii în istorie, ca în poezia „Noi" de Nichita Stănescu : „Noi sîntem în picioare, sub noi străbunii sînt". Conștiința istorică, ca virtute permanentă a spiritualității autohtone, e recepționată și afirmată, de asemenea, într-o modalitate conceptuală și estetică inedită în romanele lui Paul Anghel („Zăpezile de altădată") și Eugen Barbu („Incognito").

Actualitatea, concepută ca o sinteză a năzuințelor omului contemporan, transpusă în domeniile artei, și întemeiată pe experiența generalizată a practicii istoriei și pe marile idealuri ale zilelor noastre, este emblema caracteristică a noii epoci pe care o traversează proza românească ; epocă generatoare de puternice confruntări etice și ideologice, de examene de conștiință, de optimism în triumful eforturilor menite să conducă la înflorirea plurivalentă a geniului uman și la înălțurarea cauzelor ce-o stînjenesc. Romanul, bunăoară, înflorește prin descrierea și dezvăluirea unei lumi și a unui personaj prin excelență considerate „tradiționale" — **lumea satului și țăranului.** Cărțile consacrate acestui univers rural — nu e nevoie de a mai cita — mărturisesc elocvent o nouă înțelegere și o nouă viziune, anume o viziune **politizată,** întrucît ele întrevăd — cu deosebiri ce țin de specificul personalității artistice — o generală înclinație către analiza, sugerarea, înfățișarea sau invocarea prezenței factorului politic, dimensiune inedită în spiritualitatea românească. De fapt, Marin Preda a deschis, cu „Moromeții" (vol. II), citeva dintre cele mai importante direcții ale literaturii actuale despre orizontul țărănesc : caracterul politic al acțiunii de cooperativizare a agriculturii, trecerea la pasiv a dorinței tipic țărănești de acumulare a pămîntului și chiar a sentimentului de proprietate individuală, plecarea la oraș, intrarea în comun a ascensiunilor sociale senzaționale, adaptarea noilor generații la un alt mod de existență, indiferența (relativă) pentru codul moral tradițional, transferul deprinderilor citadine la sat și al mentalităților rurale la oraș etc. În ciclul „F", de D. R. Popescu, în „Cordovanii", de I. Lăncrănjan, „Îngerul a strigat", de Fănuș Neagu, „Niște țărani", de Dinu Săraru, toate aceste teme și motive — reflex al unei predanii înnoitoare — capătă un relief particular și sînt dezvoltate cu o mare originalitate, pusă în lumină prin numeroase interpretări critice.

Conflictele generate dintre vechile mentalități și noile orizonturi deschise gîndirii și comportamentului oamenilor, reliefarea drumului parcurs de latura spirituală a existenței în raport direct cu evoluția societății și noile precepte morale ce derivă din aceasta oferă conținut, delimitează mesajul și al lucrărilor dramatice contemporane.

Față de importanța și valoarea educativă a unei asemenea problematici de anvergură, contribuția scriitorilor este, evident, inegală ; iar semnarea unui cec în alb, pe acest aliniament al creației spirituale, poate însemna, cu siguranță, asumarea unei obligații și a unei responsabilități. Cum scria A. E. Baconsky, „Cu tot ce am sînt al acestui timp / Mă contopesc în imensa-i viltoare".

Valeriu C. Neștian

Conștiința exemplarității

În **Raportul** prezentat la Congresul al XIV-lea al P.C.R. ca și în **Expunerea** devenită Program ideologic al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, — sublinia cu deplin temei — dezideratele de ordin formativ ale literaturii, caracterul ei constructiv : „Avem nevoie de o proză și de poezii combative, care să dinamizeze activitatea oamenilor muncii, a tineretului patriei noastre". Într-adevăr, procesul de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate nu poate fi desăvîrșit decît cu condiția „sine qua non" a construcției umane, modelării necontenite a personalității omului contemporan la altitudinea și temperatura vremurilor pe care le trăim cu toții. În acest sens, se precizase și în „Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R." că în centrul activității politico-ideologice „trebuie să stea permanent modelarea fizionomiei omului nou, înaintat, animat de un profund spirit patriotic, devotat trup și suflet cauzei nobile a socialismului, făuririi celei mai drepte și mai umane societăți".

Asumîndu-și conștient și responsabil aceste imperative firești, prozatorii contemporani, manifestînd o sensibilitate sporită față de realitatea înconjurătoare, înarmați cu un arsenal tehnic complex și divers, ținînd un echilibru necesar între tradiție și inovație, au investigat cu un egal interes și cu bune rezultate lumea satului și lumea orașului de azi, cu propensiune spre personajul exemplar, dar cu depășirea voluntară a linearității și schematismului.

Rezultate notabile au obținut prozatorii din promoțiile mai vechi, dintre care amintim pe Tudor Băran, venit dinspre reportaj, cu al său roman, „Șantierul" dar nu lipsesc izbînzile în cadrul literaturii tinere. Tot dinspre reportaj vine Pavel Pereș cu „Pasărea purpurie a dragostei", în care inginera Ioana Severeanu se impune memoriei afective, necontrariind nici o clipă prin evoluția ei socială, bine motivată de o certă opțiune existențială.

Lumea combinatului îl atrage pe Dumitru Ignea în romanul „Sub aripa timpului", ce propune un personaj puternic individualizat, viabil în toate articulațiile sale — inginerul Emil Carataș. Titluri ce vorbesc de la sine despre o linie bine reprezentată a romanului social și psihologic din ce în ce mai bine marcată valoric.

Satul contemporan și oamenii săi reprezintă o altă zonă intens exploatată de prozatorii contemporani, atenți la mutațiile ce survin în conștiința personajelor ce se angajează în procesul de reconstrucție a unei noi lumi.

Astfel se reține personaje ca Mihnea Brahaș și Victor Duma din romanul lui Ion Chiriac, „Legătura de sînge" sau, mai pregnant, Răschitor N. Luca, Anghel Cutieru, protagoniști ai romanului „Musafirul" semnat de Ștefan Dinică.

Pe o suprafață epică controlată cu reală competență, personajele de acest gen sînt adevărate prototipuri de esență morală, sinteze ce însumează trăsături complementare de caracter, o structură moral-intelectuală și cetățenească îndubitabilă, întrebări, aspirații, opțiuni de viață decisive pentru lumea în care trăiesc și pe care și-o asumă în mod deliberat, conștient.

O asemenea substanță romanescă, configurarea unor teritorii epice distincte, propensiunea autorilor pentru eroii exemplari, modelatori de conștiințe, sînt o consecință firească a unui climat spiritual stimulator, în care valoarea actului de creație este proporțională cu anvergura mutațiilor ce se petrec în societatea contemporană, în prezentul fierbinte al patriei.

Mircea Dinutz

Expresia aspirațiilor fundamentale, de veacuri, ale poporului român

Urmare din pag. I

dintr-o țară eminamente agrară o țară industrial-agrară cu o industrie puternică, modernă, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă înfloritoare. Definitorii sînt, de asemenea, așezarea acestor cuceriri pe temelia de neclintit a proprietății socialiste și consolidarea lor printr-o politică înțeleaptă în care autoconducerea, autogestiunea și autofinanțarea, dezvoltarea formelor democratice de conducere în virtutea concepției și practicii construirii socialismului **cu poporul și pentru popor,** accesul larg al maselor la educație și cultură, efortul permanent de ridicare a nivelului calității vieții atît a oamenilor din mediul urban, cît și al celor din mediul rural etc., sînt realități pe care poporul român le trăiește ca rezultat al instaurării unei autentice libertăți sociale spre care a aspirat de veacuri și care a putut fi împlinită abia odată cu edificarea societății socialiste.

În acest cadru propice, în care lupta împotriva a tot ce oprimă omul, îi știrbește demnitatea, îi subordonează inteligența și munca în slujba intereselor celor ce nu muncesc a fost, sub conducerea partidului și a marelui său strateg, tovarășul Nicolae Ceaușescu, încununată de succes ; ea, această luptă, a descătușat energia creatoare a întregului popor român, determinînd ca prin muncă, prin competență și tenacitate poporul român să scape, pentru prima dată în istoria sa milenară, de datoria externă, povară grea ce-i submina independența și demnitatea.

Afirmațiile făcute, de la înalta tribună a Congresului, de către secretarul general al partidului, în **Raportul** prezentat unde se subliniază că „pentru prima dată în istoria sa România nu mai plătește nici tribut, nici dobînzi ! Tot ceea ce se produce aparține pe deplin poporului român care a devenit astfel — se poate spune — pentru prima oară cu adevărat independent, și economic și politic !" au vibrat, puternic în cugetul și simțirea întregii națiuni, dînd tuturor românilor sentimentul demnității autentice la care aspira de veacuri. Totodată, poporul nostru, prin realizările obținute pe linia cîștigării independenței și suveranității depline într-un context istoric deosebit de complex și dificil, a probat întregii lumi **marea forță a socialismului, superioritatea lui în a crea condiții cu adevărat propice pentru manifestarea plenară a capacității creatoare a unui popor dornic de a-și făuri o viață nouă, liberă, fără asupritori de nici un fel, în care fiecărui membru al societății să i se asigure viață umană, demnă, de bunăstare și împlinire.**

Este acesta și un răspuns dat tuturor celor care relansează astăzi sloganuri, teze și idei formulate altădată de anticomuniști, de reformiști sau revizioniști care pun la îndoială valoarea socială a socialismului sau legitimitatea conducerii de către partidul comunist a unei societăți. În orizontul gîndirii și voinței lor, toți acești „apologeți ai marelui capital" decretează că tot ceea ce nu le convine este mort sau trebuie să moară, fie că e vorba de omul rațional-critic, fie că este vorba de dreptatea și egalitatea socială, de aspirațiile popoarelor la o viață umană, de construirea unei noi societăți. Numai că, spre deosebire de trecut, azi popoarele au experiența istorică după care întoarcerea la proprietatea privată, la o societate împărțită în asupritori și asupriți, nu le poate satisface în nici un fel aspirațiile lor fundamentale de libertate, de statut existențial independent și de prosperitate la scară de masă.

Stadiul în care se prezintă azi România ca țară și popor, devenirea sa istorică pe scara progresului, i-a asigurat prestigiul necesar în „concertul" larg al națiunilor lumii prin glasul autorizat al partidului, al strălucitului său conducător, făcîndu-l să fie glas purtător de mesaje ce cheamă la colaborare și pace, la respect și egalitate între națiuni, la o nouă ordine, echitabilă, economică și politică, la neatîrnare și suveranitate, la dreptul fiecărui popor de a-și decide singur propria-i soartă ca garanții necesare ale asigurării progresului și edificării unei societăți care să fie mai umană și să ofere libertate autentică, spre afirmarea și realizarea plenară a tuturor membrilor săi.

În prag de mileniu, prag nou al civilizației pămîntești în grandioasa cursă a emancipării umane, poporul român, condus de partidul comuniștilor, oferă o lecție elocventă de istorie în care și-a asumat conștient un destin a cărui împlinire s-a realizat și se poate realiza într-un climat social, național și internațional în concordanță cu aspirațiile sale fundamentale de a trăi pasnic, în libertate și demnitate. De aceea, el a optat și optează pentru socialism, realegînd în funcția supremă pe marele conducător al partidului nostru, văzînd în aceasta chezășia împlinirii aspirațiilor sale milenare, a împlinirii sale demne ca țară și popor.

Simboluri reprezentative ale societății noastre

Acum, după încheierea lucrărilor Congresului al XIV-lea al P.C.R., care a jalonat dezvoltarea socialistă a României în următorii 15—20 de ani, noi, scriitorii, oamenii de artă și cultură se cuvine să meditățm mai îndelung la chemarea lansată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, de a realiza „noi opere literare cu un înalt conținut patriotic, noi filme, piese de teatru care să oglindească viața, realizările poporului nostru, să fie puternic pătrunse de înaltele idealuri ale umanismului"... În cuvintele de mai sus se află înscrise cu litere de aur deziderate majore, cu implicații profunde în dezvoltarea societății noastre, în afirmarea cuceririlor ei în domeniul valorilor sociale, etice și estetice. Desigur, încă de la Congresul al IX-lea, în atenția conducerii partidului, a secretarului său general a stat această orientare dată cu generozitate artei și literaturii noastre, ceea ce și explică în orizont teoretic cuprinzător realizările ei de prestigiu din ultimul sfert de veac.

Dar astăzi — și, în viitor, tot mai mult — dezideratele societății noastre față de artă și cultură **sînt** și **vor fi mereu** într-o continuă creștere. Dialectica participării tot mai intense a literaturii și artei în procesele sociale ce au și vor avea loc se cuvine mai intens introspectată și orientată către scopul ei superior. Căci este din ce în ce mai evident că, în dezvoltarea sa multilaterală, societatea socialistă românească înglobează într-un mod tot mai profund fenomenul creator. Nu este vorba în acest sens numai de creația literar-artistică, ci de întreaga creație umană care are loc la noi. După cum s-a afirmat încă de mult timp în documentele noastre de partid — și Congresul al XIV-lea a subliniat cu deosebită putere — socialismul se construiește cu poporul și pentru popor, el este o uriașă operă colectivă a maselor populare conduse de partid pe drumul luminos al unei concepții unitare despre lume și dezvoltarea societății omenești, concepție izvorîtă la rîndul ei din interpretarea materialist-istorică a celor mai noi cuceriri ale cunoașterii umane. În acest proces global, literatura și arta își au, fără îndoială, rostul lor. Ele participă ca niște adevărate oglinzi retrovizoare în direcția înaintării sociale. De ele au nevoie, evident, în primul rînd cei ce conduc, dar în procesele dependențelor sociale atît de complexe pe care le implică orînduirea socialistă multilateral dezvoltată distincția între conducători și conduși devine tot mai dificilă, tot mai nuanțată. Fiecare la locul său de muncă este și trebuie să devină tot mai conștient și mai răspunzător pentru ceea ce face. Conducerea devine tot mai mult autoconducere. Ea implică în mod clar tot mai mult cunoașterea, o cunoaștere concretă și generalizată a drumului pe care-l parcurgem, a împrejurărilor sale, a trecutului său apropiat, precum și a stărilor noastre interioare, cu alte cuvinte autocunoașterea.

Literatura și arta posedă această calitate de a fi oglinzi nu numai pentru spațiul din afara omului, ci și pentru cel din interiorul său, am putea spune mai curînd a relațiilor și interdependențelor care se creează între un domeniu și celălalt, dezvăluind cu putere extraordinară punctele sensibile, adeseori dureroase ale acestor interdeterminări. Căci trebuie să cunoaștem mai bine nu numai ce și cît drum a parcurs omul societății noastre socialiste, ci și cum parcurge el acest drum, ce simte, ce gîndește, cum simte, cum gîndește, cît simte, cît gîndește. Sînt procese dificile, a căror analiză și relevare implică arta de a observa și a zice, atitudinea cetățenească a artistului, participarea sa sufletească la tot ceea ce se face în această țară, atitudinea revoluționară pe care o cer atît de insistent documentele noastre de partid, cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului.

Adeseori un gest cu semnificații, o atitudine tipică, un simbol reprezentativ, puse într-o lumină artistică potrivită, spun mai mult decît 10 mii de cuvinte goale de conținut uman real și profund, conținut pe care îl presupune însă în mod îndubitabil adevărul artei. Cu atît mai mult se cuvine să vorbim în acest sens de capacitățile retrovizoare ale marilor desfășurări epice și dramatice inspirate din realitățile societății noastre socialiste, în drumul ei ascendent către marile împliniri ale viitorului.

Dumitru Bălăeț

Angajare și valoare

Începînd de la Congresul al IX-lea al P.C.R. și pînă la cel de al XIV-lea, marcat de monumentalul *Raport* prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în aproape toate documentele de partid se amintește — în contextele referitoare la literatură și artă — atît creatorilor, cît și receptorilor operei de artă, de o condiție **sine qua non** a existenței ei, de ceea ce se cheamă **valoare artistică,** fără a cărei prezență nu devine posibilă atingerea țelului suprem al operei — respectiv : „promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist". În acest sens, atît **sursa de inspirație,** cît și **mesajul de idei** — au valabilitate mai ales în măsura în care opera este investită cu o înaltă valoare artistică. Identificarea cu realitatea obiectivă (socială, psihologică etc.), cum și atitudinea înaintată a creatorilor devin inoperante dacă în contextul operei, nu este prezentă / implică / valoarea artistică. În acest scop, în afara perspectivei ontologice, gnoseologice sau sociologice, în opera de artă este nevoie și de o perspectivă axiologică în lumina căreia arta apare ca o valoare de tip specific, prezentă atît în actul creator, cît și în cel al receptării, sub forma unor idealuri sau aspirații sociale.

Măiestria, talentul, geniul țin — la rîndul lor — de ceea ce se cheamă vocație, înclinație ce presupune afirmarea și dezvoltarea completudinară a unor aptitudini orientate spre o anumită finalitate, constînd în descoperirea unor teme noi, netratate însă de nimeni mai înainte sau în resemnificarea temelor deja tasate, uzate, banalizate... Forma cea mai înaltă a muncii creatoare, **vocația,** se manifestă cel mai adesea ca **talent,** respectiv ca putere de creație și de interpretare, dar al plăsmuirii imaginative capabil de a pătrunde în adîncurile conținutului spiritual și a scoate în lumină aspecte nebănuite ale vieții interioare... Rareori această vocație funciară ia forma geniului, manifestîndu-se ca un suflet viu secondat în permanență de o atitudine etică, de o nouă viziune asupra lumii și a vieții... Atît producțiile talentului, cît și cele ale geniului comportă / presupun o trăire autentică — deopotrivă a lor și a semenilor lor, respectiv a omului universal. Atît talentul, cît și geniul posedă impulsul natural și nevoia nemijlocită de a da formă artistică și valoare tuturor sentimentelor și reprezentărilor, încercînd — prin creațiile lor — să afle un răspuns la marile probleme ale vieții și ale condiției, ale omului confruntat cu lumea, cu istoria și cu universul, deschizînd noi ferestre spre o altă lume...

Valoarea artistică nu trebuie confundată cu **valoarea estetică.** Prima se referă doar la opera de artă expunînd o apreciere asupra locului pe care aceasta îl ocupă pe **scara valorică** ; a doua se referă la natura și viața socială în genere. Spre deosebire de valoarea estetică, cea artistică însumează și alte valori decît cele pur estetice, iar aprecierea valorică ține seama atît de criteriile estetice, cît și de cele din afara sferei estetice. În felul acesta, valoarea artistică poate contribui „la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist" — înțeles atît ca **model,** cît și ca o concepție despre lume și viață **(Weltanschauung)** bazată pe promovarea încrederii în puterile omului și în justețea aspirațiilor spre adevăr și frumos, spre dreptate și libertate...

Făcînd un tur de orizont, aruncînd o privire de ansamblu asupra literaturii noastre contemporane sub raportul valorii artistice, vom fi izbiți de faptul că mulți dintre creatorii de bunuri spirituale de la noi încearcă să țină seama de rangurile de dezvoltare ale conștiințelor receptoare, pornind însă nu de la nivelul minim, ci de la cel maxim, urmărind chiar saltul spre viitor, depășirea nivelului actual al consumatorului de literatură. Asistăm la o adevărată **competiție a valorilor** care duce la îmbogățirea patrimoniului literaturii naționale cu opere care se înscriu atît pe coordonate specific naționale, cît și universale, menite — după cum preciza Hegel — „să descopere adevărul în forma plăsmuirii artistice sensibile". Urmînd îndemnurile conținute în documentele de partid, dar mai ales în **Raportul la cel de al XIV-lea Congres,** creatorii de bunuri spirituale din țara noastră urmăresc ca tot ceea ce realizează „să fie la cel mai înalt nivel de calitate, comparîndu-se cu ele mai bune produse similare pe plan mondial", dînd astfel o finalitate etic-estetică operelor create, contribuind la promovarea conștiinței sociale, unind pe membrii grupului social prin cultivarea unor valori artistice de excepție, înlesnind astfel „creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului", cum se face mențiune în **Tezele pentru Congresul al XIV-lea** și în **„Expunere",** document programatic al recentului Congres.

Pornind, cum e firesc, de la experiența personală de viață — care pentru cei mai mulți se constituie în destin creator — majoritatea creatorilor de artă contemporani (indiferent de genul pe care-l practică) își concep propriile opere avînd drept țel realizarea de valori artistice, năzuind a-și exprima sufletul în integralitatea lui. Ei sînt preocupați de realizarea adevărului artistic (semnificantul), mai convingător decît cel al realității imediate (semnificatul), sugerînd chiar un surplus de realitate, prin intermediul unor imagini revelatoare : de luminare a identităților reale sau intenționale dintre operă și viață, prin transformarea experienței de viață în adevăr artistic cu o mare putere de influențare asupra vieții. Numai în acest fel lumea operelor literare și artistice devine cu adevărat un mijlocitor spre cunoașterea adevărurilor sempiterne înveluite în imagini relevante expresiv-atotcuprinzătoare, contribuind la „promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist", la dezvoltarea idealului în formele particulare ale frumosului artistic.

Animați de dorința de a crea opere cu adevărat durabile cu o înaltă valoare artistică, creatorii noștri contemporani își conectează propria sensibiltate la momentul istoric în care trăiesc, punîndu-se în contact cu marile probleme ale vieții contemporane, ale istoriei și ale destinului uman, creînd imagini încontinuu generatoare de semnificații, unele dintre acestea putînd fi interpretate drept „imagini ontogenetice"... Astfel se face că cele mai bune opere literare contemporane oferă cititorilor nu numai emoții estetice, prin mijlocirea unor expresii sugestiv-metaforice, a unor simboluri sau prin cultivarea unor asociații insolite la antipodul stereotipiilor stilistice, în contextul unor imagini revelatoare, dar și o cale de transcendere a Imediatului, prin cucerirea Duratei. Aceasta constituie una dintre cele mai nobile aventuri ale spiritului uman !

Datoria criticii literare (și avem cu adevărat o critică de excepție !) constă în această privință — în a contribui la formarea gustuiui pentru adevăratele valori artistice ale contemporaneității, propunînd spre lectură acele opere în care sînt proiectate modele / idealuri /, reprezentative pentru ceea ce se cheamă **umanismul socialist,** opere care — așa cum arăta profesorul nostru Tudor Vianu — contribuie la redimensionarea noastră estetică, la edificarea morală a ființei noastre, lăsîndu-ne altfel decît eram înainte de a le citi, modelîndu-ne în sensul cultivării idealurilor umaniste, al cunoașterii vieții, din care arta popoarelor a știut să extragă cintecele celor mai înălțătoare bucurii... Critica are totodată înalta misiune de a explica modul în care experiențele singulare pot sta la baza unor imagini atotcuprinzătoare, al unor viziuni menite să restituie lumii o nouă prospețime, iar omului / lectorului / bucuria uimirii țîșnite din profunzimile cugetului traversat de contradicții și angoase specifice epocilor în care trăiește. În felul acesta critica îl ajută pe lectorul contemporan să se inițieze în unele probleme mai greu abordabile ce țin de realizarea valorilor artistice, stabilind astfel un contact la modul elevat între opera literară sau de artă și publicul receptor...

Simion Bărbulescu

Poem pentru Congres

E luminată vîrsta în care noi zidim
O Epocă de aur peste cuprinsul Țării
Iar holdele-s bogate că știm să ne iubim
Și munca și dreptatea și aripa visării.

Eroică e vîrsta și plină-i de avînt
Sub soarele de azi orașele-s făclii
In vaste șantiere pe-al Patriei pămînt
Se-nalță noi cetăți spre anii două mii.

Partidul Comunist condus de Cel ales
Ne-a încrustat în suflet voință, chezășie,
Idei înnoitoare, al XIV-lea Congres
E-o treaptă a biruinței în demna Românie !

Ion Popa Argeșanu

Cu statornică dragoste

L-am ales,
Cu adîncă, statornică dragoste,
Vom merge spre viitor
Cu Nicolae Ceaușescu în frunte,
Cum apele curg mereu
Prin aceeași matcă,
Cum păsările coboară,
După fiecare zbor,
In același cuib,
Cum sîngele
Își reaprinde flacăra vie
In aceeași inimă.

Victor Rusu

Cu-asemenea cîrmaci

El este țara-n devenire
cu toate cîte-s ale ei,
în care seamănă iubire
și-nnoitoarele idei.

E Omul-pavăză dreptății,
stindardul luminos al erei —
stegarul prim al demnității,
simbolul pentru pacea Terrei.

Aici am fost și vom rămîne
cu-asemenea Cîrmaci de geniu
cît fi-vor slovele române,
mileniu nalt după mileniu.

Radu Felecan

Rădăcina

De cînd într-un cer
de salcîmi înflori
întîia oară, inima mea
rosti : „iubesc acest aer,
voi crește astfel
să-mi sfințesc rădăcina
prin trudă, prin clipirile curate".
mai tîrziu, fericită
în falduri își spuse :
„o, e divin —
floare — să sporești
cu clorofila ta
cerul alb de salcîmi
frumos numit patrie !"

Cristian Marin Petre

Vitralii stelare

De cîteori mă-ntorc și privesc
dincolo de mine prin vîrful muntelui,
Patria pe căi de lumină vine
pe fluviile fluviilor de grîu
cu murmurul și ropotul ploilor.

Și dacă umblu cîntînd
în dimineața cu drapele croite
din văpăile marelui Forum
în urma mea pornește să cînte
Floarea Gîndirii și-a Omeniei !

Și dacă merg lîngă pădure
deodată văd horind pe drum
o mare roșie ca macul
o mare galbenă ca aurul
o mare albastră cum e cerul pur !

Vitralii stelare cresc mai departe
sub raza gîndului neschimbător.
Cu dragostea pe muntele de carte,
merg cu Patria și cu acest popor !

Emil Sinescu

Poem de Transilvania

In Transilvania — cuib de lumină
din care ies păsări ostoindu-și setea de zbor,
fă-mă tu, suflete, piatră strălimpede
sau iarbă clătinată de rouă
sau măcar ochi de izvor.

O, cum aș vrea eu să fiu o-nserare
peste arbori plutind ori dacă nu
o lespede simplă de lut ;
în Transilvania, cînd pe cîmpuri se-aude
pasărea plugului, fă-mă tu, suflete,
o lacrimă mare, cu lumină nestinsă, de
început !

Fă-mă drum roman, să trec însorit
printre-aceste prea plînse coline,
fă-mă rîu să murmur mereu,
pînă cînd umbrele strămoșilor
le voi simți alunecînd ușoare
pe luntrile sîngelui meu...

Iar cînd în somnul meu tulburat
Horia și Iancu în toate nopțile vin
cu frunțile aplecate peste fier de securi,
eu îmi voi spune poemele pînă la capăt
aici, lîngă genunchii acestor codri străbuni !

Eugeniu Nistor

Roșu de Hunedoara

valeriu bărgău

Jorj, dragul meu Jorj..., nu mai pot să fac nimic pentru tine. Nu-ți reproșez că am făcut mult pentru ființa ta, că te-am iubit, cu toate că la început am fost doar atrasă de pitorescul pe care îl emanai în jur. Nu-ți reproșez nimic. Dacă reușeam să te desprind de sub rochiile largi ale măturii tale, poate că ai fi devenit un bărbat în toată puterea cuvîntului, un bărbat care se bucură întîi de femeia lui și numai după aceea umblă după caii verzi de pe pereții unor realități închipuite de ei... Aveai, dragul meu, nevoie ca de oxigen de aerul acesta bărbătesc pe care îl respir eu aici între munți. Vicierea poate să vină chiar și pentru unul care are nepăsarea de a trăi corcolit de ai săi, are încrederea că vînturile tari nu pot să treacă prin zidul ce i se pare că îl înconjoară.

Ar trebui să-ți răspund, să-ți scriu, să te implor să ne mai vedem o dată, să simțim cum mai curge Bega pe sub tălpile noastre, să cîntăm în șoaptă un cîntec pentru dragostele trecute, chiar dacă am ști că e ultimul cîntat împreună, că după aceea ne întoarcem fiecare la ale lui ; tu să-ți termini facultatea, iar eu să mă întorc în garsoniera mea de la etajul nouă, de acolo să privesc orașul, combinatul care se profilează cu îndărătnicie în zare, acoperă parte din munții pe care am să-i cutreier în concediul din acest an. Să ne întîlnim biruiți de speranța că dacă o vom face, te vei convinge că nu e bine cum ai hotărît de unul singur că m-ai exclus de la hotărîrea pe care trebuia să o luăm împreună, și tu să recunoști, să îmi propui a te întoarce lîngă mine, să lași mătușa și casa de la Rotondă, să vii la gară atunci cînd pleacă trenul accelerat de la orele 17, să te gîndești la mine sau să răsufli ușurat că ai scăpat de o pisăloagă care ar vrea neapărat să se mărite cu tine, de una care s-a distrat aproape un an de zile cît a putut printre acei oameni duri, ai orașului oțelului... Pentru voi nu mai există evoluție, totul se conservă ca pe vremea bunicilor, are același miros de levănțică sau naftalină împotriva moliilor care, doamne ferește ! ar aduce noul... Atunci, de ce să mai încerc a te convinge că orașul în care am fost repartizată și lucrez e formidabil, că oamenii de aici au suflet ca și cei din alte părți, că duritatea, despre care se vorbește cu teamă, nu are nimic cu duritatea de dincolo de orele de serviciu, cu duritatea muncii la oțel... Trebuie să fii sigur că nimeni nu poate fi un mielușel atunci cînd simte oțelul scurgîndu-i-se prin preajmă, atunci cînd temperatura se ridică brusc în termometre, acesta ezită dacă să se spargă sau să mai spere o răcire bruscă a fluidului metalic.

★

Iulia Serafima intră în casă, închise ușa de la balcon și trase perdeaua. I se păru că Jorj a rămas dincolo de geam. Trebuia să rămînă dincolo de geam. El ceruse asta și nu e drept să abuzăm de cererea unui om...

Simți golul din stomac și își aduse aminte că n-a mîncat nimic, dimineață reușise să se angreneze la lucrarea unor diagrame foarte complicate care o solicitaseră în așa măsură încît uitase pur și simplu că avea în geantă o bu-

cată de parizer proaspăt și două feliuțe de pîine. Pachețelul era neatins. Îl rugase pe Gabriel Safta să mănînce parizerul dar acesta refuzase. Băiatul ăsta nu e atît de simplu cum i s-a părut la început. Între timp de cînd îl cunoscuse îi ghicise niște complicații sufletești care îi plăceau, care îi dădeau un pic de distincție, îl deosebeau de ceilalți, îl opreau de la discuțiile mai fără perdea care aveau loc uneori pe platforma dintre cuptoare... Iulia încercă să-și amintească acum care i-au fost primele vorbe atunci cînd a intrat în biroul ei și al inginerului Papu... Își forță creierul. Simțea că pînă la urmă de pe banda memoriei tot va sosi un semnal cît de minuscul pentru a re-construi totul sau aproape totul...

Gabriel Safta era negru pe chip de la funinginea oalelor de șarjare. Arăta ca un miner care se întoarce din adînc. Intrase și o privise într-un fel aparte. Îl intuise de la început că e un timid sadea. Nu știa cum arăta chipul lui cînd e lipsit de funingine. Pe loc se născuse în ea curiozitatea de a-l vedea mai tîrziu. El își revenise între timp din uimirea că în biroul inginerului găsise o fată care lucra ceva pe măsuța mică din colț. Își revenise și spusese „Bună ziua !", după care, venise aproape de Negruțiu, foarte aproape, și îi ceru fișa șarjei. Acesta o căută printre hîrtiile de pe masă și, după ce o găsi, i-o dădu. Gabriel o parcurse rapid cu privirea și îi spuse ceva inginerului. Ieșiseră amîndoi din birou... Oțelăria se descoperea cu greu. Încercase să se familiarizeze mai întîi cu cei între care va lucra. Nu lăsase prejos nici utilajele. Ele trebuiau cunoscute în amănunțime. De Gabriel Safta uitase. A doua întîlnire nu mai știa cu exactitate dacă se petrecuse în birou sau pe platformă unde Iulia ieșise să observe un fenomen ciudat care se petrecea la cuptorul numărul unu. Flăcările ce ieșeau din gura de aerisire aveau o culoare ca de magneziu ars cu aer din belșug. Bobu se speriase și alergase după meșterul Ștefan Ștefan care însă nu se găsea în oțelărie la ora aceea. Papu se afla în concediu. Singura care putea face ceva pentru ca șarja să nu se compromită era ea. Răspunderea acelei șarje venise așa deodată, nu avea timp să-și revizuiască în liniște cunoștințele despre elaborare, accidentele care se pot întîmpla în procesul tehnologic... Gabriel Safta venise în birou și cu sufletul la gură îi explică în cîteva cuvinte ce se întîmplă la cuptor. Nu avea nici o scăpare. Se afla în fața clipei cînd putea să dea o probă practică de pricepere sau una tot practică despre nepriceperea ei de a lucra într-o oțelărie unde clipele sînt numărate mai ceva decît în sala de operație. Asta le-o spusese profesorul Kaizerliu... Atunci nu dăduseră atenția cuvenită spuselor bătrînului profesor... Gabriel Safta aștepta. Bănuia că dincolo de glasvandul biroului se aflau și ceilalți oțelari care aștep-

tau ca fata asta cu cască albastră să ia o hotărîre în ceea ce privește șarja de la cuptorul unu...

Se ridică în picioare, își puse halatul. Simțea că în mintea ei se întorc filele tuturor cursurilor învățate în facultate. Gabriel Safta i-a deschis ușa. Atunci l-a privit cu atenție. Avea chip frumușel băiatul ăsta. Trebuie să fie tare tînăr..., își spusese în clipa în care își trăsese halatul pe mîneci...

Pe platformă era așa cum gîndise ea. Oțelarii ședeau muți. Așteptau o hotărîre. Hotărîrea ei îi putea duce la îndeplinirea planului sau la eforturi în plus pentru eliberarea cuptorului de șarja compromisă. Gabriel o urmase primul pînă aproape de cuptor. Îi dădu casca lui care avea vizorul din sticlă specială montat sub cozoroc. Luă casca ei și o pusese pe marginea metalică a țîșnitoarei de apă... Flacăra ca de magneziu..., flacăra ca de magneziu... Asta trebuie să fie... Oțelul e lipsit de brichetele negre care n-au fost introduse îndeajuns în cuptor... Oare asta e ? Dacă nu e așa ? Atunci se întoarse spre Gabriel Safta și îl întrebă de brichete... Acesta nu auzi. Zgomotul macaralei, care trecu pe deasupra capetelor lor, acoperi orice strigăt omenesc. Ei i se păruse că a spus o prostie și că oțelarul tînăr a simțit asta și se îndoiește că e vorba doar de brichetele negre aduse în saci de nailon... Gabriel a venit pînă foarte aproape. În dogoarea de pe platformă, a avut impresia că el a venit atunci atît de aproape încît i-a simțit răsuflarea în obraz... Barbulea se ocupase de cuptor și el dozase brichetele. Veni aproape și spuse ceva tot neauzit. Macaragista de deasupra își pusese din nou în funcțiune podul rulant. Gabriel nu mai întîrzie. Aduse un sac cu brichete, îl sparse și cu lopata specială adăugă o cantitate mică din bulgărașii de culoare neagră. Flăcările de culoarea magneziului se făcură mai mari, ieșiseră precum niște șerpi flămînzi prin gura de aerisire. Instinctiv, ea se dădu cîțiva pași înapoi. Gabriel rămase locului. Încrederea băiatului în decizia pe care o luase ea atunci a fost extraordinară. Mai tîrziu îl și întrebase cum de nu s-a ferit din fața flăcărilor ce se arătau atît de amenințătoare... El zîmbise și nu spusese nimic. Poate și lui i-a fost frică atunci așa cum îi fusese ei. Avusese totuși o mai mare îndrăzneală. Și puterea obișnuinței de a lucra cu flăcările...

După ce se arătaseră brusc amenințătoare, încetul cu încetul flăcările începură să se potolească. Reglară și debitul oxigenului, oțelarii trecură unul cîte unul prin fața micii țîșnitori și sorbiseră apă pe nerăsuflate. Trecuseră printr-un moment greu. Iulia se apropiase de țîșnitoare așteptînd să-i vină rîndul pentru a bea apă, pentru a-și astîmpăra emoția prin care trecuse. Își simțea inima bătînd precum motorul unui tractor de model foarte vechi. Picioarele i se înmuiaseră brusc. Șirul oțelarilor din fața țîșnitoarei se rupse în două. Băieții îi făcură loc să bea. Sorbi apa rece care îi opri brusc tremurul picioarelor. Se simțea înconjurată de acești băieți care avuseseră atîta încredere în ea. Sau poate că nici unul nu avusese încredere... Unul dintre ei, acela, Gabriel Safta a avut încredere cu adevărat în priceperea ei. Îl căută cu privirea. Era chiar în spatele ei. Își luă casca albastră de pe suportul țîșnitoarei și o înapoie pe a lui Gabriel Safta. Simțea că trebuie să se întoarcă în birou. Căldura de pe platformă putea să-i facă din nou rău. Apa rece ajunsă în stomac îi dădea un sentiment straniu că ar avea ceva străin în corp. Gabriel veni după ea, gata s-o ajute la nevoie... De unde naiba a știut el atunci că nu mă simt bine ? În ușa biroului i-am mulțumit iar el mi-a mulțumit în numele echipei lor că am salvat ultima șarjă pe ziua aceea. Apoi am insistat ca o proastă să nu fie sancționat Barbulea... De ce m-am amestecat eu în treaba lor ? Oțelarul ăla negricios trebuia sancționat. Poate că am ținut cu el pentru că mi-a creat posibilitatea prin neatenția lui să-mi dovedesc priceperea, să-i domin de atunci încoace... Poate... Dar dacă se întîmpla ca atunci să nu am atîta sînge rece pentru a ieși pe platformă pentru a interveni ? Puteam să ies și să le spun : „Treaba voastră ! Nu eu am fost de față la încărcarea cuptorului... De ce n-ați fost atenți ?" Era atît de simplu totul. Nu riscam nimic. Rămineam aceeași domnișoară subingineră care minuiesc diagramele și alte hîrtii prin birouri... Uneori mă gîndesc că dacă nu intra atunci Gabriel în biroul meu, n-aș fi avut curajul pe care l-am avut. Îmi vine să cred că dacă ar fi venit altcineva, mă eschivam sau ieșeam doar să le spun că nu se mai poate face nimic... Întîmplarea nu avea darul de a-mi răscoli cu atîta violență, cu atîta meticulozitate cunoștințele de la cursuri... Altădată avea impresia că nici măcar n-a știut precis că e vorba de lipsa acelor brichete negre, că a nimerit din întîmplare sau că i-a șoptit o voce tainică ce anume trebuie să facă, ce să le spună băieților...

★

Cîte gînduri neroade îmi trec prin cap ! Cum pot să cred eu că am acționat atunci așa după ureche ? Trebuie să alung aceste amintiri care mă fac să mă îndoiesc de hotărîrile mele importante... Acum mă simt atrasă către scrisoarea lui Jorj, scrisoare care a alunecat pe lîngă comodă..., da, e acolo jos pe parchet, pot să o iau oricînd. Sigur e că nu mă oprește nici o mînă străină de la a face asta, de la a telefona

Elenei să aflu ce filme rulează în oraș, cînd mai vine Filarmonica din Cluj-Napoca... La fel pot să învăț rolul din „Piticul din grădina de vară", cum să încap în rolul Iuliei din „Albastru de vară"... Aici îi veni să rîdă : Gică Buhurez îi propuse să joace în „Coana Chirița în provincie" și atunci ea se decise să nu joace decît rolul Silviei din „Acești îngeri triști", piesă pe care o văzuse jucată de trupa **Thepsis**. E foarte bine că și-a amintit de decizia luată în fața conducerii clubului și a regizorului Gică Buhurez. Căută în poșetă pînă ce găsi cărticica scoasă la editura... „Eminescu". Da, uite ce frumos scrie : „Acești îngeri triști", piesă în trei acte (șase tablouri)... Din distribuția premierei pot să aflu cine a jucat prima dată rolul Silviei... Nu, nu e greu ; un nume mai puțin cunoscut..., poate că doar mie îmi este necunoscut : Anca Neculce Maximilian... Ce chestie ! Autorul are puterea de a mărturisi în public treburi de-ale bucătăriei literare, de-ale elaborării : „Ion Mării (cumnat) mi-a povestit într-o zi lunga istorie a unui văr de-al său foarte tînăr care și-a cumpărat o diplomă școlară, a furat o bicicletă, a fost bătut de taică-său pînă la asurzire (îi murise mama și tatăl se recăsătorise și avea un alt băiat) etc... După cum se vede, acesta este (sau a devenit) Ion din „Îngeri". Aș mai putea da și alte exemple care să confirme lipsa mea totală de fantezie (Episodul cu sticla furată s-a petrecut într-o „Alimentară" din Cluj). Deci :

Toate personajele acestei piese sînt reale. Eu n-am făcut altceva decît să le adun de pe drumuri și să le oblig să trăiască împreună, spre bucuria unora și spre nebucuria altora dintre ele.

Eu n-am pus decît niște accente. Și m-am semnat..." Și oare cum debutează Silvia asta în piesă ? Cum începe discuția ? Cum e îmbrăcată ? Ia să vedem de aproape... Mai bine să ne gîndim la piesa în care vom fi distribuiți, decît la piesa pe care o jucăm zilnic... Piesa. Draga noastră de piesă, de viață ! Buuuunn ! Ia să văd care sînt cuvintele pe care le voi rosti mai întîi în dialog : „Silvia : Iepurașule, vrei să-mi cînți mata o melodie veselă ?". Iată că Silvia vrea neapărat o melodie veselă ! Buuunnn, deci e o întrebare cu tentă ironică, o bulucească de vedenie plictisită, amărîtă, una care se satură de tristețe și vrea să se înveselească cîteva clipe, să se bucure în suflet de ceea ce aude... Dar de ce o fi vrînd neapărat să se bucure de ceea ce aude ? Putea foarte bine să-i ceară Iepurașului să facă un giumbușluc-două pentru a se înveseli pe bază de ceea ce-i văd ochii !

Fata se plictisește în miezul ei trist și ar vrea să se descojească în fața unuia ca Petru, insul ce-i răspunde lipsit cu totul de fantezia pe care trebuie să o aibă un bărbat atunci cînd dialoghează cu o femeie pe care o iubește. Asta e, îi răspunde aproape mecanic : „Cum să nu, chiar și una tristă..." E ironic tipul. Ironic și lipsit de imaginație. Probabil că nici n-o iubește pe Silvia. Așa cum am descoperit eu astăzi că Jorj Crudu nu m-a iubit cu adevărat niciodată... Ah, Jorj ! Scrisoarea ta mă face să judec și personajele piesei prin prisma ei, să le bănuiesc pe toate fetele că vor fi înșelate de către băieți. Asta, mai devreme sau mai tîrziu. Pentru că nici tu nu ai făcut asta atunci. Ce bine era dacă descopereai încă pe vremea facultății că Tanti Nuți e împotriva căsătoriei noastre...

Ia să vedem ce i-aș răspunde eu lui Petru la această replică prin care el probabil bănuie că a dat-o gata pe Silvia din realitate sau din piesă. Spun asta pentru că pe mine în rolul Silviei nu mă va putea da gata o asemenea replică. O socot ca fiind de doi bani și jumătate...

Închid cartea, îmi închid și ochii pentru ca realitatea din jur să nu-mi doboare în cotidian imaginația. Dau dovadă de concentrare maximă. Parcă mi-aș fi intrat încetul cu încetul în rol. În rolul Silviei sau în rolul oricărei femei care dorește să știe ce e cu ea, ce va fi cu ea mai tîrziu, ce trebuie să spună în fața spuselor unui bărbat... Îmi dau capul ușor pe spate..., nu mai pot, trebuie să șed pe canapea, piesa de teatru poate fi adulmecată și șezînd pe canapea, de jos... Rîd ca o proastă. Rîd de expresia „de jos". Mai bine nu mai rîd. Trebuie să fiu serioasă. Trebuie să-l înfrunt pe acest personaj Petru. Pentru a-l înfrunta e nevoie de multă seriozitate, să gîndesc ce anume voi răspunde la replica din piesă...

Mai întîi, știu eu, aș putea să-i zic : „Vezi-ți, bade, de tristețurile dumitale. Nu mă interesează tristețea dumitale. Eu nu sînt doctor de suflete pentru a vindeca pe oricine de tristețe. Nu pot să mă vindec uneori nici pe mine de boala asta care se numește „a secolului". Dacă aș fi putut să mă vindec adineaori de tristețe, nu-ți mai ceream ajutorul. Pentru că să știi bine ; eu sînt fată una și una, n-am nevoie de tristețurile cu care încerci să-mi amenințî propria tristețe. Și te mai anunț ; am destulă, eventual pot să dau și la alții...".

Buuunnn ! Ar putea fi un răspuns. Ar trebui să văd dacă nu mai e o variantă. De fapt cred că sînt mai multe. Înghit în sec gîndindu-mă cîte variante are acest răspuns de o tristețe amăruie. Privesc la tabloul ăsta de serie în care tronează nestingherite niște mere mari, roșii. Ideea vine greu, se vede că a trecut prin atîtea emoții..., totuși..., mai bine văd ce replică a pus autorul în gura Silviei din piesă :

„Silvia : Sînt eu destul de tristă, nu mai vreau și muzică tristă...

(Petru rîde). Ce, nu se vede că sînt tristă ?". Trebuie să ne oprim aici. Între răspunsul meu și cel ales de autor în seama Silviei nu e o distanță apreciabilă... vreau să spun... mare. Ce coincidență ! Nici nu-mi vine să cred. Trebuie să mai silabisesc odată răspunsul Silviei... (O face în șoaptă de, parcă s-ar feri să n-o audă cineva de dincolo de pereți). Asta poate să însemne că între mine — Iulia Serafima, subinginer tînăr și nefericit din pricina scrisorii fostului prieten Jorj Crudu, om al muncii la Oțelăria Simen Martin numărul 2 și autorul piesei „Acești îngeri triști", există o legătură sufletească apreciabilă, știu eu, o legătură de sînge, una efectivă. Aproape că gîndim la fel... N-aș zice chiar că simultan...

Vai ce prostii pot să spun atunci cînd devin singură și dau cu gîndurile în bobi ! Ca la facultate. Exista acea Luminița care știa să dea ca nimeni altul în bobi. Culmea era că le și nimerea așa cum le zicea seara în internat. Veneau fetele și de la alte facultăți pentru a-i cere să le spună adevărul despre iubiții lor, despre repartițiile care urmau... Tot la bobii Luminiței i-a căzut și faptul că îl va cunoaște pe George Crudu, pe afurisitul de Jorj, care acum îi trimite scrisori... Ba, am greșit, îi trimite ultima scrisoare, o scrisoare de adio..., epistolă care s-a dus singură dincolo de comodă, așteaptă acolo să se pună păianjenii. De fapt, eu, Iulia Serafima, fată de la țară, de acolo unde se întîlnesc munții cu dealurile, din zona Bradului, a Munților Zarandului, nu am trăit la bloc și nu știu dacă păianjenii vin să se așeze și în camerele cocoțate la așa înălțime.

Pun cartea alături, ceva mai departe. Trebuie să o las pe Silvia din piesă să se mai odihnească. Trebuie să respire și ea ; poate că își revizuiește și o parte din replici. Eu nu pot să o ajut ; am obligația să respect cuvînt cu cuvînt ceea ce spune ea. Îmi pare rău. Nici eu și nimeni din acest bloc nu poate să o ajute, măcar să pună o vorbă bună pentru ea la autor... Ce simpatică e familia aceea tînără de la apartamentul vecin ! Uite, ei poate că ar îndrăzni să se amestece în treburile Silviei din piesă. În treburile mele, nu au nici o șansă... Ea, tînără și complet frumoasă, sibiancă. Toată lumea susține că sibiencele sînt formidabile, au acel „vino încoace al femeii". Sînt subțiri ca trestiile gînditoare. Ah, ce insuportabilă gîndire de bărbat am ! Sînt bună de pus la zid de către toate suratele de sex. Aș merita din plin. Cum pot să localizez așa deodată frumusețea ? Poate că totuși voi fi iertată pînă la urmă. Ce cumplite sînt gîndurile cînd o iau razna ! Nu le pot struni cu una cu două ; sînt ca niște armăsari pur-sînge, niște ticăloși de armăsari pe care nu-i mai poate domoli nimeni ; nici un îngrijitor, nici un țarc oricît de înalt ar fi și oricît de nepătruns ar deveni... Și vorbeam singură despre familia care stă în apartamentul din fața garsonierei mele... Ea, frumoasă ca o zînă din cărțile pentru copii, el un tînăr subțire, cu părul mare și blond. Seamănă cu un viking de pe corăbiile alea ale Nordului îndepărtat... Sau mai degrabă seamănă cu Alain Delon, are bărbia exact ca vestitul actor francez, fruntea, ochii, cred că și... îndrăzneala cu care privește înspre femeile și fetele întîlnite pe palier, nu e străină de aceea a spadasinului de temut...

★

Ar trebui să mă gîndesc din nou la Jorj. Cît de nefirească e scrisoarea lui ! Întoarcerea asta bruscă mă face să cred că de fapt nu m-a iubit niciodată... Am fost eu doar o iubire din studenție ? Foarte multe clipe, poate toate, susțin

---

teatru

«Camera de alături»

— I.A.T.C. —

● Aparenta localizare a conflictului acestei piese în jurul problemei unui spațiu locativ — pe care directorul Marcel Bondoc (Cornel Scripcaru) îl rîvnește de la Pavel Cristian, biologul cu capul în nori (Ovidiu Voicu) — amplifică sensul adevărat al căutărilor lui Paul Everac : autenticitatea ființei și rănile interioare în lupta pentru apărarea ei.

Gelu Colceag, care semnează regia spectacolului, își conduce studenții (anul V actorie, seral) cu abilitate, strunindu-i cît se poate, pentru ca personajele întruchipate să prindă viață, credibilitate, să poată degaja, de pe acum, o oarecare specificitate a jocului fiecăruia dintre componenții clasei. Iubind subiectul și implicîndu-se în alungarea infatuării, Cornel Scripcaru, Ovidiu Voicu și Mihai Voicu reușesc, printr-o înțelegere matură, să pătrundă sinusoidele personajelor lor. Primul optează pentru modalitatea rigidității încruntate, pentru a vizualiza îngustimea de vederi, rutinarea, formalismul comportamental și de limbaj al celui ce se crede o autoritate. Dacă opacitatea lui Marcel Bondoc nu poate pătrunde personalitatea lui Pavel Cristian, se simte dator să califice impenetrabilul drept impostură sau infirmitate socială. Jocul interpretului este sigur, unitar, cu reale momente de crescendo dramatic-interpretativ, cînd Bondoc acuză răstălmăcind, indignîndu-se de forța interioară a celui pe care-l consideră un anonim. Mersul țeapăn, cu umerii puțin aduși (amprenta supunerii), cu mîinile îndepărtate de corp (acordîndu-și importanță), cu nelipsita-i geantă ministerială, pe care o duce cu grija cu care ar purta o încărcătură explozivă. Lunatic, visător, Ovidiu Voicu pare să aducă în scenă prezența aeriană care trebuie să-l structureze pe ciudatul Pavel Cristian. Cu mai multă grijă pentru dicție și pentru ton, el ar putea fi idealizatul personaj desprins de pămînt, de robia revendicărilor, crezînd în zborul propriu prin cultivarea și apărarea propriei identități.

Veniamin Flaviu este criticul contorsionat, chinuit, complexat și ipocrit. Mihai Voicu încearcă să găsească tonul potrivit și detașarea specifică celui care simulează siguranța de sine. Frazarea epatantă e susținută cu reținere. Pe alocuri, cînd replica se precipită, interpretul uită efortul personajului de a fi mereu atent în a mima, în a se ascunde și atunci Veniamin își pierde identitatea. Intervenția din final, anunțîndu-i teatral lui Bondoc ieșirea din scena vieții, este forțată dramaturgic și, prin mizanscenă, artificiul nu se estompează.

Prin Iulian Enache, Teofil este veșnic blind-devotatul Mirei Bondoc (Simona Gălbenușă), echilibratul dăruit să apere principiul nedisimulării. Simona Gălbenușă are suficientă forță pentru a exprima cinismul fetei care lovește și pleacă de-acasă, neacceptînd să trăiască în minciună, în putreziciunea convenționalismului. Bine dozate ura și neputința comunicării cu Pavel Cristian. Oana Mereuță are o evoluție mai bine condusă în prima parte, Alina Ranetti-Bondoc avînd pregnanță în duioșia și fanatismul ei de a reuși ca pictoriță, fiind mult prea stinsă din momentul în care află cu ce preț i-au fost aduse elogiile. Rada Istrate creionează o Sonia simplă, pămînteană, înțelegînd o ființă fără să o poată captiva. Prin Corina Voicu, Reta Stoleru (șefa de serviciu a visătorului Cristian) devine funcționara superidealizată (fiind și foarte tînără), ușor euforică, fanatizînd calitățile umane ale individului în care crede. Introdus de dramaturg pentru derută și pentru a contracara reaua credință a lui Bondoc, personajul devine simpatic, dar nu credibil.

Prin acuitatea replicii lui Paul Everac, prin accente muzicale, prin fervoarea apărării (cu cheia) a spațiului ființei interioare, miracolul bine ferit al „camerei de alături" pare să fascineze.

Nicoleta Gherghel

---

film

«Rochia albă de dantelă»

● Într-un ciclu de filme semnificativ intitulat „Oameni și locuri", regizorul **Dan Pița** trece de la evocarea universului anonim, provincial, imortalizat de pana lui **Mihail Sadoveanu**, la semnificațiile etice extrase din epica densă pe care **D.R. Popescu** o propune spre echivalare filmică, material originar, scenariu incitant pentru un discurs original, plin de solicitări pentru meditația spectatorului prin seducțiile sale simbolice, prin densitatea epică discret circumscrisă într-o felie de viață contemporană.

Trei bărbați și o femeie, trei iubiri și o împlinire, trei dialoguri într-o dramă existențială cu acolade în timp și spațiu precis ancorate în realitate, dar și cu paranteze simbolice, expresive, cu laitmotive savant dizlocate din epica filmului, cu accente revelatoare într-o elaborată pendulare temporală, acestea sînt elementele ce recompun o narațiune eliptică uneori, în ansamblu impresionantă prin deznodămîntul ei.

Construit într-un contrapunct polemic ce opune uneori fără a ascunde teza, viața morții, dragostea indiferenței, trecutul viitorului, filmul impune figura creatoarei de modele, tînăra Doina, aflată aproape de capătul unui dureros drum al cunoașterii pe care-l parcurge cu conștiința purificatoare a împlinirii prin altruism, prin renunțare.

Pe orbite diferite se află personajele ce întîlnesc eroina marcînd diversele ipostaze ale aceluiași sentiment abil introdus în ecuația fiecărei psihologii. Generozitatea încăpățînată dar și temeritatea lui Mitică în opțiunea decisă pentru exprimarea completă a unei afecțiuni greu de contrazis chiar de consecințele unui destin tragic este evocată în paralel cu luciditatea cinică a doctorului Iuga, agresiv și brutal, în fond timid fără speranță în lupta dusă în zadar împotriva absurdului, sau cu poza sculptorului, fostul profesor al Doinei, ce-și joacă ratarea în replici și tonuri, nu departe de mult bîrfita melodramă.

Diana Gheorghian, în rolul Doinei, se remarcă în special prin firescul unui joc de mare intensitate dramatică, ce-i dezvăluie capacitatea de trăire a unei multitudini de nuanțe ale unei profunde sensibilități manifest eliberate în teritoriul vibrant al cunoașterii.

Claudiu Bleonț, în rolul doctorului Iuga, portretizează cu personalitate o individualitate compusă pe fragilul joc al aparențelor și esențelor, cu ieșiri mefistofelice, dar și cu gratuite ochiade adresate spectatorului, creionînd un dublu psihologic, pînă în finalul unei omenești abdicări de la poză și infatuare culturală.

Cu un rol mai modest, dar nu mai puțin important, **Andrei Finți** (Mitică) creionează cu sinceritate normalitatea unor calde și autentice sentimente, egale în constanță și sublime în acordul lor interior. **Alexandru Repan**, în rolul sculptorului trecut de vîrsta marilor idealuri, cu aripa ratării în suflet, este handicapat de un excesiv egotism exteriorizat în tonuri ample, ușor disonante cu atmosfera întîlnirilor la care participă.

Imaginea realizată de un operator de excepție, **Călin Ghibu**, are darul de a amorsa meditația spectatorului, de a-l supune tensiunii relațiilor stabilite între personaje, de a marca semnificațiile ascunse ale laitmotivelor sau ale elaboratei construcții narative. Ambianța plastică, semnată de scenograful **Nicolae Ularu** și creatoarea de costume **Cătălina Ghibu**, propune spații și costume eliberate de convenționalismul de multe ori desuet al altor pelicule de actualitate, dar nu întotdeauna eliberat și de un anume manierism propriu poeticii cineastului. Muzica (**Marcel Octav Costea**) este ca și în alte filme semnate de **Dan Pița** o componentă majoră a intențiilor sale, aici spațiile sonore modulate pe diverse ipostaze melodice (vezi reluarea obsedantă a marșului lui Radetzki) servind și amplificînd tonusul emoțional al momentelor de vîrf dramatic.

Dan Pița ne oferă în acest al doilea voleu al „Oamenilor și locurilor" un film deplin închegat cu secvențe antologice și, în concluzie, cu o imperativă invitație la meditație.

Călin Stănculescu

prin realitatea lor că n-a fost așa. Atunci, de ce Jorj n-a reușit să învingă împotrivirea mătușii sale ? De ce măcar n-a căutat să o convingă că mă iubește ? Poate că și eu am o vină. Sînt sigură că o am. N-am încercat niciodată să mă apropii de ființa aceea. Jorj mi-a și reproșat la un moment dat că nu-i dau atenția cuvenită... Parcă așa a spus... Mi se pare că am rîs și apropiindu-mă de urechea lui i-am șoptit : „Nu-mi plac oamenii ursuzi și femeile nemăritate pînă la treizeci de ani !“ Jorj a rîs și m-a îmbrățișat. Oare ce naiba fac ? Tresar de parcă aș fi simțit din nou îmbrățișarea lui... Nu. Nu se poate. Jorj Crudu și-a aplecat prea mult urechea la vorbele mătușii Nuți. Îmi pare rău că n-am avut curiozitatea să-i întreb ce anume avea de reproșat, ce nu-i convenea în comportarea mea, în originea mea, în gusturile mele... Nici măcar nu sînt sigură că le știa. Timpul și-l consuma în cea mai mare parte la etajul trei al Clinicii. Ieșea doar să mănînce și pentru a pleca seara tîrziu acasă. Jorj a mărturisit că o dată pe săptămînă, mătușa lui urca în autoturism și pleca undeva în afara orașului. Nu știa nimeni unde anume. Jorj bănuia că petrecea de fiecare dată un ceas, două în natură. Altceva nu putea fi. Am plănuit **la un** moment dat să o urmărim. Nu ne-am ținut de planul nostru. Aveam prea mare grijă de iubirea noastră, de iubirea noastră personală... N-am știut că o dragoste trebuie apărată mereu ; femeia trebuie să fie aceea care să lupte precum hiena în deșert pentru a salva orice dragoste... Poate și bărbatul ar trebui să facă la fel...

Ce ginduri neroade îmi trec prin cap ! După prima dragoste eșuată încep să trag concluzii cu tentă pedagogică ! Am îmbătrînit sau ce o fi cu mine ? Gîndurile astea ce năpădesc de peste tot sînt născute din toate feliile vieții trăite pînă acum. A fost viața mea, sînt gîndurile mele, gîndurile unei fete ca oricare. Poate o să rideți dacă voi cînta scurt de tot pentru că nu știu toate cuvintele : „Sînt o fată ca oricare / n-am nimic deosebit...“, sau poate nu văd eu bine ce aș putea să am deosebit... Voi cînta și încerca să fiu mai coerentă în gîndire. Scrisoarea aceea neclară sau poate foarte clară, scrisoarea lui Jorj Crudu, a neisprăvitului acela... Ah ! am început să fiu violentă... Dar așa e. L-am iubit cum se iubește o floare dăruită de o ființă scumpă inimii..., l-am iubit și am știut de la început că îl pierd , l-am pierdut pentru că el n-a avut curajul să se confrunte cu mătușa lui, cu mine sau cu orașul acesta care are miez de oțel și oameni asișiderea... Mătușica de la etajul trei al Clinicii a cîntărit cel mai mult în hotărirea luată fără de mine în privința amîndurora... Ce bine ar fi fost dacă Jorj se găsea în clipa asta în garsoniera mea ! Am fi discutat despre studența noastră, despre felul cum i se pare la prima întîlnire orașul, dacă îi place poziția blocului nostru... Am spus — al nostru ? Da. El nefiind de față, pot să-mi iau orice libertate față de noi amîndoi... Da. Oare i-ar fi plăcut garsoniera mea ? Blocul nu e prea nou. Eu am luat garsoniera de la un funcționar care lucrează la ADAS. Mi-a lăsat omul yalla și i-am plătit-o cu o sută de lei. Mai întîi ar fi vrut să-mi lase și ceva lucruri care îi prisoseau la noua locuință. I-am spus-o de la obraz că nu-mi plac vechiturile chiar dacă sînt noi..., retezîndu-i gestul prin care probabil ar fi vrut în clipa următoare să-mi arate că fotoliile sînt noi, singura lor hibă fiind aceea că nu cadrau cu zugrăveala din sufragerie... Apoi s-a răzgîndit. Probabil că s-a gîndit să nu piardă chiar totul. N-a prea vrut să ia nici suta de lei pe yallă. Cred că n-a mai vrut să i-o plătesc. Am citit asta în ochii lui mari și albaștri, ochi care au început să clipească des în clipa cînd a spus : „Nu-i nici o grabă domnișoară. Putem să ne mai vedem și să-mi dați banii altă dată, fiecare întîlnire cu noua locatară a garsonierei mele nu poate să-mi producă decît o reală plăcere... Abia ați terminat facultatea, poate că nu aveți nici bani destui. Începutul de drum e greu întotdeauna...“ A mai vrut să adauge ceva dar nu l-am lăsat. Mi-a provocat greață felul lui tărăgănat de a vorbi... Ticălosul ! Dacă nu i-a reușit treaba cu fotoliile, măcar o legătură amoroasă să iasă din mutarea în apartamentul cu două camere... O legătură cu mine i-ar fi suris. Mai cu seamă că nevasta abia îl născuse, îl aștepta la intrarea în bloc, se precipita acolo, își făcea ginduri sau poate se bucura că a scăpat de ea pentru totdeauna, probabil că se uita din cînd în cînd pînă la etajul al nouălea, apoi privea pe sub sprîncene ușa de la intrare, își aștepta bărbatul care întîrzia cam multișor la discuție cu noua locatară. Băiețelul rămase cu bunica sau cu altcineva, pentru că el nu mi-a spus nimic despre soția lui care îl aștepta răbdătoare...

Ce prostii îmi trec prin cap ! Trebuie să-mi scot totuși vorbele astea din vocabular. Cum adică prostii ? Sînt vorbele mele care reflectă amintirile sau voințele mele, lucrurile mele, stările proprii de conștiință sau de fapt... Sînt totuși cam împrăștiate gîndurile astea... Scrisoarea lui Jorj mă împinge să gîndesc deodată la băiețelul fostului locatar și la viața mea fără... Mai bine nu-l mai numesc. În seara asta, totul mi se pare indecis. Știu doar că mîine am ședința aceea pentru care trebuie să fiu bine pregătită sufletește. Ar trebui să dorm și să mă trezesc la cinci, să beau o cafea amară, să mănînc puțin cașcaval sau parizer din cele citeva sute de grame cumpărate de la bufetul otelăriei, să mănînc și apoi să adorm... Nu, desigur, am greșit, nu mai am timp să dorm. Voi mai sta întinsă citeva minute pe pat. Am și eu cîudățenia mea. Cînd îmi simt gîndurile luînd-o aiurea, stau citeva minute întinsă pe pat și simt că îmi revin încetul cu încetul...

(fragment din romanul „Bulevardul Corvinul“, în curs de apariție la Editura „Facla“)

Tablouri de George Rădeanu

alexandru ivănescu

Catarge

Apoi, fiecare arunca în focul replicii
vechi rune – catarge aurii
săltate de vînturi din valuri
spre cer...

Trunchiul ardea,
țipau pescărușii
și rune, în albe blănuri,
albe în flăcări ardeau
luminînd oameni de gheață.

⁂

Sînt mai atent la ce-a ascuns cuvîntul/versul
La ce-i în el și la ce încă nu-i
Ca numărul ce poartă-n sînea lui
Materia mentală – Universul

⁂

Plînsul tău, ca o pînză din numere,
E piatra albă a timpului tău,
E cheiul portului al cărui far
Numără stelele Căii Lactee

Palimpsest din Hesiod

...batistele pe care le fluturau pe chei
întîmpinîndu-și sau petrecîndu-și bărbații
le aruncau pline de lacrimi.../lipsuri în text/...
Mările au secat
Corăbiile zac scorojite la țărm
Urgia lui Zeus s-a năpustit asupra aheilor
Creierele nu mai sînt bune nici de arșice.../
lipsuri în text/...
.../pergament deteriorat/.....

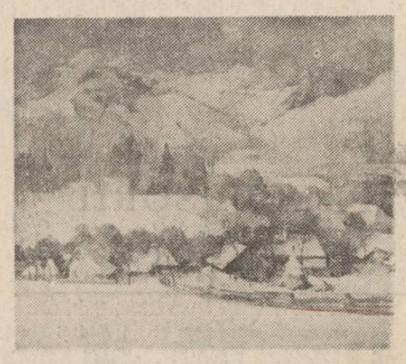

Poeme de gheorghe tomozei

Ce știu

Sărutul gurii jinduite-atîta vreme
acoperă acum cine știe ce glorios
dinte de tablă.

Cupa miresmelor a devenit numai bună
de scrumieră, amintirile
se-acoperă cu fotografii și cu mîl.

Numai somnul ne rămîne curat.

Trăiesc pentru tot ce nu știu.
Ceea ce știu că știu
mă va pierde.

Colecția de dezastre

Intru numai în războaiele despre care e de
presupus
că vor fi mondiale. Dintre corăbii
le prefer pe cele cu zbaturi, pierderea
și uitarea
îmi sînt mai aproape decît lingurițele
de argint
uitate în tinerețea ce semăna cu vacanța.
De totdeauna stau la gura unei gropi,
la gura frigului și a toamnei
și la gura prin care trec caravane cu fildeș
a celei ce-mi spune că nu m-a iubit...

Îndurare

Doare dorul,
doare dorința,
durerile
dor.

Ploile ne cad peste creștet
în gură.
Îndurăm. Îndură piatra și lemnul
și frunzișul cel veșted.

Pînă și fierul vechilor instrumente de tortură
îndură.

Desen ars

Lumina scăzută,
anotimpul tocit,
piatra roasă,

nu mai pot umple
aerul uzat
dintre noi.

Psalmul de fum

Cin-cin ! De-acum
nu ne mai ciocnim capetele pe perna de fum,
nu-mi mai citești, cum știai,
fruntea ca pe o biblie tipărită în Braille.

O făceam să-mi semene
zodia Taurului cu coarne de cremene,
te chemam cu tandrețe arhaică
în roxolană, pe latinie și-a aramaică.

Doar nervii și barba din mine mai cresc,
mîinile mi se termină
nefiresc...

Fotografia din turn

Vă trimit acest fulger coclit
din turnul meu
(parter plus șapte etaje),
ars de fumul erotic
al unor ieftine lumînări
la ora cînd în vechile fotografii
se-aprind țigări și se ating inele.

Fotografiile sînt măști de piele caldă
în acest turn
și cărțile sînt cărămizile ce-nchid
frumoasele femei arheologice
cu care s-a-mpodobit cîndva
trupul meu.

Vă trimit acest fulger pal
ce m-ar putea aminti.

Închipuiți-vă că vorbiți la telefon
cu o fotografie.

Rînduri, rînduri

Sînt aici și-aduc jertfă.
Adun pe chip o ploaie de fisuri.
Avutul mi-a fost prădat : metalurile,
lemnurile.
Sînt aici și-aduc jertfă.

Mai e de rostit o singură propoziție.

Captiv

Ajuns în cinstita bucătărie a destinului
curăț de coajă cartofii unui imperiu. Sigur,
n-am să-i termin pe toți dar sînt tenace,
le vorbesc slujnicelor în metru antic
și călăii, din turn
mi-aruncă jupuita catifea a piersicei
și oasele îngerului fiert la amiază.

Îmi cos cu greieri cămașa roasă,
eu însumi ros de lubrice pofte
și dorm iepurește
între tingirile turcești și satire.

Cîndva îmi voi plăti libertatea
cu ouă de camfor.

Cîndva,
altcîndva...

dana opriță

Prin ochiul de sticlă al memoriei

Din miopia unui sfîrșit de emoție
în aer plutea un nou recviem al iubirii,
inventat de curînd de un neînsemnat
compozitor...

Din dragoste înălțasem un om de zăpadă.
Ultimele
sentimente le inecasem la douăzeci de mii de
leghe sub mări –
le trimisesem să mai rătăcească alte cîteva
milenii
prin galaxii de uitare.
Și acum – miopia acestui sfîrșit de emoție,
tricotînd extravaganta ei armură
din colți de elefant
(pe care, cîndva, o dorisem atît de mult)
întocmind glosare cu nume celebre de
îndrăgostiți
din ultimele secole,
din viitoarele zile și săptămîni.

Nimic nou prin ochiul de sticlă al memoriei.

Totul derulîndu-se exact,
de fiecare dată,
ca într-o glumă – desigur, bună – pe care ai
spus-o în nenumărate rînduri
și o repeți,
mecanic,
de cîte ori ți se cere.

Pandora, din nou

Acum, cînd dragostea-i mai mare și ne citim
destinul în stele,
acum, tocmai acum, noi nu ne mai iubim.

Am vrea să fim iar tandri, să adormim
îmbrățișați,
să cucerim continente și mări într-o lume
fără contur,
dar nu ne mai iubim.

În oglinda privirii –
zîmbete de împrumut, gesturi mecanice,
buni actori, prea buni, în viața pe care
o urmăm,
fără să mai vrem, însă,
nimic.
Acum, cînd lîngă noi respiră o mare dragoste,
voi pleca.
Valiza-i plină cu flori de păpădie și întrebări
caraghioase,
trenul e același, aceeași călătoria –
biletul, deja verificat, mai este încă valabil ; –
bătrînul controlor mă cunoaște de cînd eram
copil și
mă jucam adăpostindu-i în palmele mari
un cartier de amintiri.

Tu n-ai să vii, tu n-ai venit ; –
în gara părăsită doar eu mai aștept,
doar eu sînt banca de lemn, peronul murdar,
insectele lipite de becuri, zbătîndu-se inutil,
doar eu, Pandora, din nou,
așteptînd un tren despre care știu că nu
va veni niciodată.

gheorghe alexandru dinică

Ora arborilor

Cînd – obosite –
clipele se odihneau
în privirile arborilor,
sub care aștepta
dragostea necunoscută,
în univers
bătea
ora întreagă,
nemăcinată în secunde
de valțurile trecerii.

Plecînd spre vama ploilor

Abia plecai spre poarta-ndepărtării
și gîndul meu îți trimitea poeme,
pe stropii ce ne-au botezat, ai mării,
din valul ce-l visez să ne mai cheme.

S-au dus acele seri și ore-sfinte
prin început – ce nu se mai repetă ;
doar veșnica aducere aminte
vestală fi-va-n templul de egretă.

Plecai prin seara de septembre, caldă,
c-un zîmbet trist, necunoscut nici ție ;
chemam tot cerul mării să te vadă,
să te vegheze steaua noastră vie.

Știu – seceta ce-a prăbușit destine
poate că ar mai vrea încă o rană,
dar eu mă voi ruga să te-nlumine
fulger olimpian, prin ploaia-vamă.

Și-mi reazem sufletul de toamna blîndă,
veghind secundele-ți să bată lin
sub cerul ne-nroșit de vreo osîndă,
căci eu aici cu lacrimi mă închin.

Dar țipă-n boltă-un gînd cît universul,
căci sînt ceasornice greșite-n el ;
să-mi afle-acel ceasornicar tot versul
și timplele pindite de oțel !...

Statui

Dincolo de perdele
iubirea
își răsfiră pletele
singurătății.

Aici, în văzul lumii,
oglinzile mele
captează privirile

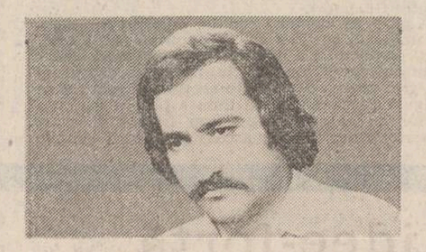

iscoditoare,
ocrotind soclurile
pe care voi ridica
statui de dragoste
amintirilor.

Copacul

Copacul dezmoștenit
de cîntecul privighetorii,
părăsit de toate păsările
se usucă, dezgolindu-și crengile,
cum este despuiat un răufăcător
și aruncat în groapa comună...
Un vierme neînsemnat
îi va ronți sufletul,
căci a trădat cîntecul păsării,
lăsînd-o descoperită
în timp ce cînta
spre a-i înflori coroana
în fructele dăinuirii.
El, copacul trădător,
și-a deschis frunzișul
ca o fereastră a morții
în fața puștii vînătorului...

Evanescente vitrine

Dincolo de vitrine
se ascunde
fericirea bănuită,
dar niciodată somnul nu lasă
vitrinele deschise visului ;
doar palide amintiri
dintr-o noapte în care
boarea de duh
s-a preumblat printre
formele ideale de trupuri –
mirifica forță a dimineții
pentru încă un pas
înspre a fi.

plastică

Emblema fireștilor

● Pictura **Anei Ruxandra Ilfoveanu** stă sub semnul unei simplități a expresiei în orizontul căreia valorile plastice ale imaginii nu alcătuiesc niciodată un scop în sine. Într-un anume sens, e o pictură tutelată de mirajul jocului secund. Sau poate mai exact spus, de mirajul unei lumi secunde, mai pure, la care motivul pictat tinde a face mereu recurs. Această discretă dedublare a realului sub efectul unei priviri pline de înțelegere și candoare, se dezvăluie din fiecare guașă sau pînză, în dialogul neîntrerupt dintre „aproape“ și „departe“. Planul apropiat este al obiectelor, al lucrurilor și ființelor ce atrag atenția artistei. Sînt obiectele „umile“ ale naturii statice, aceleași pe care Minulescu le vedea cîndva, într-o cronică, înnobilate, transfigurate de penelul pictorului. Sînt, apoi, elementele privelștii la fel de familiare, a satului de sub munte, cu case animate de pantele colinelor și pilcuri rare de copaci desfrunziți. Acestui univers închegat și bine definit ca atmosferă, artista îi conferă un farmec, am spune, domestic, abordîndu-l în intimitatea sa, cu o dezinhibată francheță. Restituindu-ni-l astfel în chipul cel mai autentic, ea nu-i exclude tensiunile, notele dramatice, prezente în anumite fulgurări ale albastrurilor sau violetului ce amintesc de Ghiață, ori în abruptele, pe alocuri, stilizări ale formei, constrînse de granițele conturului.

Aparent nespectaculos, motivul nu e totuși, în pictura Anei Ruxandra Ilfoveanu, abandonat unor scheme compoziționale pe cale a se banaliza prin repetiție. Deseori, simetriile și asimetriile, pauzele și ritmurile lasă să se întrevadă o intenție deslușită. Dispuse în cerc pe tava rotundă ce revine adesea în naturile statice, obiectele capătă nu știu ce aer de heraldică spiritualitate. Văzute de la distanță, siluetele satelor și colinelor dobîndesc o statură emblematică, fără a intra neapărat în caligramele decorativului.

Viziunea distanțată și tandrețea comunicativă alcătuiesc cei doi poli ai unui limbaj figurativ în cadrul căruia orice fragment de scriitură saturat de amintirea senzației devine transparent față de o semnificație spirituală niciodată explicită, totdeauna perceptibilă.

Expoziția de acum (Galeria „Simeza“) aduce cîteva noutăți remarcabile. În guașe, o viziune și o tehnică mai aspre, mai fruste, dar și o sporită transparență, o nouă cursivitate. Tușa se subțiază cîteodată și se multiplică în vibrații nervoase. Domină, uneori, alburile și negrurile colorate. Artista a simțit nevoia unor suprafețe mai aerisite, unor raporturi de tip grafic, pe linia acelei simplități emblematice, pline de harul firescului, fără nimic forțat, ce se impusese din lucrările anterioare. Tema plastică a draperiei cîștigă la rîndu-i, un nou interes. Motivul draperiei e adus spre abstracție prin izolarea sa, ca o suspendare în vid. Să adăugăm, în fine, noutatea portretelor, grave în pofida plenitudinii cromatice, cu aciditați expresioniste și note de fabulos cotidian țărănesc. Expoziția Anei Ruxandra Ilfoveanu confirmă un viguros temperament de pictor, pe care simțul nuanțelor îl modelează sensibil.

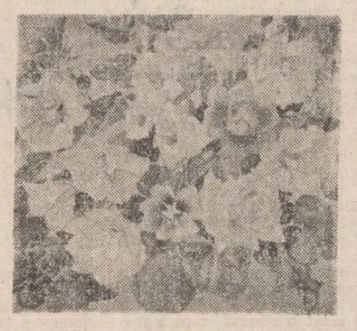

Elena Greculesi : „Flori“

Mihai Ispir

muzică

Zilele muzicii românești

● Desfășurat în cadrul zilelor artei muzicale românești, ciclu de amplă rezonanță inițiat de Filarmonica „George Enescu“, concertul susținut sub bagheta lui Cristian Mandeal a adus în atenția publicului și specialiștilor două prime audiții relevînd aria diversă de investigație pe tărîmul tehnicilor de compoziție pe care le abordează creatorii noștri.

„Marea Unire“ — concert pentru percuție, clarinet și orchestră op. 42 nr. 2 de Liviu Dănceanu — a fost gîndit, după cum afirmă compozitorul, „ca un omagiu adus Unirii de la 1 Decembrie 1918 și ca o cinstire adusă Unirii de azi a națiunii noastre“. Compusă în 1988, lucrarea se organizează în trei părți, într-o scriitură ce exclude, în prima parte, corzile, în cea de a doua — suflătorii —, ultima parte reîntregind „totalul“ orchestral, o muzică de avangardă. (pe care Liviu Dănceanu o abordează atît în creațiile proprii, cît și în concertele susținute cu formația „Archaeus“ pe care o conduce), afirmînd cu siguranță sonorități aparte pe care combinațiile timbrale și ritmice le propun în acest tip de muzică. Partiturile celor două instrumente soliste (Alexandru Matei și Ioan Goilă), susținute cu precizie și dezinvoltă cunoaștere a specificului muzicii moderne, sînt concepute antinomic.

Cea de a doua lucrare prezentată în primă audiție, Simfonia a VI-a „Patria eternă“ de Liana Alexandra, se situează în sfera unei muzici de generoasă inspirație melodică, în care sonoritățile de sorginte folclorică abundă, transfigurate, metamorfozate. Suprafețe ample, de liniște atemporală, se țes cu discreție, lăsînd în prim plan doinirea flautului sau semnalele cu sonorități de bucium ; pe suportul obstinat al corzilor, melopeea flautului se desfășoară expunînd o monodie brodată pe o canava heterofonă sau polifonă. Partea a III-a constituie momentul dinamic al lucrării, aducînd, ritmuri pregnante, virtejuri sonore punctate de accentele suflătorilor, de percuția bogată. Pe suportul loviturilor egale, implacabile, ale timpanului, suflătorii realizează în sonorități masive o atmosferă încărcată, tensionată prin prelungirea obsesivă, relaxată apoi în sonurile irizate ale corzilor, pe care, în finalul simfoniei, flautul expune, din nou, o melopee doinită, care se pierde în infinit. O lucrare ce își propune rememorarea și reformularea preocupărilor prezente în compozițiile anterioare ale Lianei Alexandra în sfera sondării unor structuri ritmice și modale aparținînd etosului românesc. Un titlu sugestiv — „Patria eternă“ — reliefează inspirata imagine de profundă spiritualitate a universului românesc, concretizată în sonoritățile inconfundabile ale cîntului nostru străbun.

Liant al acestor două lucrări în primă audiție, inscrise pe linia căutărilor dar și a perpetuării tradiției, Concertul pentru pian și orchestră de Paul Constantinescu, avîndu-l ca solist pe Valentin Gheorghiu, a readus în atenția melomanilor un opus îndrăgit din literatura concertistică românească, apelînd la structuri ritmico-melodice de factură populară, atît de apropiate compozitorului. După atacul incisiv al planului, dialogul solist-orchestră se realizează fie în sonuri aerate, fie în structuri stenice de joc popular, cadența readucînd secvențe tematice într-o derulare cvasiimprovizatorică ; partea a doua, ritmul se desfășoară în arcuiri ample, subliniate de crescendo-decrescendo-uri subtile, creînd momente de gravitate patetică ce se luminează treptat pentru a izbucni, în final, într-o cascadă exuberantă, colorînd în tente vii o glumă muzicală de o vervă spumoasă.

La pupitrul orchestrei Filormonicii „George Enescu“, dirijorul Cristian Mandeal a realizat pagini sensibile, vibrante, imprimînd interpretării nota specifică a temperamentului său romantic, impetuos, prezența sa, ca și a lui Valentin Gheorghiu pe podiumul de concert, transformînd de fiecare dată seara de concert într-o adevărată sărbătoare a muzicii.

Anca Florea

DOINELE UNIRII

Două titluri, oarecum generice, de poezii își dispută întîietatea în ziarul de front „România" : **Țara mea** (sau **Țării mele**) și **Doină**. Doinele, mai ales, vin să mîngîie încordata așteptare în rezistență a ostașului român din tranșee. Momentul este, oarecum, unic în evoluția acestei specii a literaturii populare și culte : doina nu rămîne elegie, cumul al tristeților adînci — ci devine cîntec îndîrjit de luptă, întărește sufletele, dă elan ofensiv. Tristețea ei nu mîngîie, nu îndulcește — ci răscolește sufletele. Doina devine, pentru un moment, ceea ce Dimitrie Cantemir ne spune că era ea la români : un fel de zeu al războiului. Lucrurile nu se produc de la sine, regia lor de către redacție are de asemenea importanță.

La ziarul de front „România", Ion Minulescu s-a ocupat de cronica internă și externă, de prezentarea evenimentelor (situația frontului, poziția aliaților, a inamicului etc.). Îi aparține, desigur, o parte dintre poeziile semnate cu pseudonime de tot felul (mai ales cronicile satirice). A semnat rar editoriale — dar unul dintre ele, cel din 6 mai 1917 (înainte de votarea reformei agrare) va avea un ecou prelungit în paginile ziarului provocind, fără îndoială, publicarea doinelor următoare. Într-adevăr, aceste considerații despre cîntecul nostru popular, ale lui I. Minulescu, sînt incitante. Autorul descrie, mai întîi, viața de redacție, scriitori și soldați adunați la un loc în jurul paginilor ce urmau să iasă, mai ales soldați vorbind între ei despre locurile lăsate, despre prieteni. „La un moment dat, din mijlocul lor se ridică un fredonat ușor de cîntec... Și cuvintele sfioase la început se lămuriră din ce în ce mai mult, și doina străveche îi cuprinse deodată pe toți deopotrivă în vrajele ei de balsam mîngîietor de suflete și dătător de speranțe. Și fiul de țăran cînta acum tare, cînta cu vocea întreagă, cînta cu tot sufletul : „Unde ar și samăn eu / Altul strînge-n locul meu". Fiorii adevărului mîntuitor îi treziră deodată din toropeala resemnării lor timpurii. Așa era — sau mai bine zis — așa fusese pînă atunci. Pribegii ascultau Doina trecutului nostru. În clipa aceea, însă, simțeam cu toții că altul avea să fie cîntecul viitorului. În cuvintele acelea puține, simple și cinstite ca și sufletul țărănimii noastre, cîntărețul nu pusese nimic mai mult decît picătura fatală care făcea să se prelingă paharul plin. În cîntecul acesta, îndurerații copii ai pămîntului românesc nu trebuie să vadă decît jalba tristă și dreaptă pe care aleșii lor o vor ceti mîine acolo, în sfatul țării, unde prin cuvîntul și voința tuturor se va pecetlui hrisovul de împărțire a pămîntului strămoșesc și a roadelor stăpînite azi de dușmani. Și în locul lui, un cîntec nou va răsuna mîine de pretutindeni — cîntec de biruință, cîntec de înfrățire adevărată cu pămîntul strămoșesc, de înfrățire cu toți ai noștri, cu cei risipiți de soartă și cu cei regăsiți la întoarcerea acasă. Și noii stăpînitori ai moșiei românești îl vor cînta în gestul mîinilor lor care vor semăna grăunțele de aur după ce vor fi plivit ogoarele de pălămidă străină. Îl vor cînta legînd snopurile bogate și umplînd hambarele îmbelșugate, și cîntecul nou va scormoni pămîntul ca și fierul unui plug necunoscut încă, iar adormiții întru domnul vor tresări de fericire auzindu-și urmașii cîntînd imnul sărbătorii pentru care părinții și copiii luptară cu toții laolaltă."

Asemenea materiale publicistice au avut mare ecou în rîndul soldaților înaintea ofensivei Mărășeștilor, în lunga retragere din Moldova — ca o dovadă că, atîta timp cît stă alături de cuvînt, omul nu este singur și învins niciodată : cuvîntul era mînuit de cele mai reprezentative condeie scriitoricești ale timpului coborîte cu mare elan în mijlocul ostașilor.

La 18 mai 1917, Natalia Negru publică această doină : „Nouri te-au cuprins întreagă, / Nu vezi «flori», nu vezi «grădină» / Leagăn scump și țară dragă, / Bucovină, Bucovină / / Tot suspini însingerată / Și te-ascunzi mereu în ceață / Căci de veacuri nu se-arată / Soarele de dimineață. / / Dar nu simți că vremea, drumul / Și-a schimbat și prin poene / Și-au împrăștiat parfumul / Trandafiri și sînziene ? / / Că-n curînd, ca o regină, / Cuceri-vei iarăși slava / Și vor crește în lumină / Putna, Cîmpulung, Suceava ? / / Că, instăpînind pămîntul, / Va veni cu drept norodul / Să-ngenunche pe mormîntul / Unde doarme Voievodul ? / /N-auzi tu cum din cea țară / Salvele ți se închină ? / De-acum nu mai sînt hotară, / Bucovină, Bucovină !".

Urmărim dialogul doinelor din ziarul „România" oprindu-ne la aceasta, a lui Mircea Rădulescu, publicată la 31 octombrie 1917 : „Floare din durerea noastră, / Dor fără popas, / Doină, pasăre măiastră, / Unde zbori acum fugară / De lași badea fără țară, / Țara fără glas ? / / Ciripit de rîndunică, / Fluier de haiduci, / Cine-acum să te mai zică, / Doină, frunză și iar frunză, / Glasul tău ca să pătrunză / Morții fără cruci ? / / Codrule cu brațe frînte, / Rupt de vijelii, / Cine-acum să te mai cînte, / Că de cînd ești numai zgură / Plînge mîndra de crescură / Apele în Jii. / / Frunză galbenă și rară, / Frunză de Siret, / Ai avut ursită-amară / Să desparți dragostea-n țară ! / Bade, dorul ce doboară / Cum să ți-l trimet ? / / Foaie neagră de mălură, / Că de-un an încoa' / Au dat cîinii-n bătătură / Și ce-avem mai scump ne fură / Doar blestemul de pe gură / Nu ni-l poate lua ! / / Cin' să te mai cînte, cine, / Doină și iar Doină, / C-am ajuns pe mîini străine / Și bădia nu mai vine / Fir mărunt de mărăcine, / Fir de mărăcine."

Lui Mircea Rădulescu îi răspunde, parcă, Ana Holda la 14 decembrie 1917, publicînd tot o **Doină** : „O, sfînta noastră doină / Din zile de război, / Urzită ești din lacrimi, / Din sînge de eroi. / / Te-nalți pînă la stele / Cînd morții noștri plîngi / Prin zările albastre / Te mlădii și te frîngi. / / Și iar răsai din umbră / O flacără tu ești / Ce tremură și arde / În inimi românești. / / La luptă merg vitejii / Tu mergi pe urma lor / Și noaptea cînți prin taberi / De dragoste și dor. / / Te-ngînă-ntreg oșteanul, / Pe culmi de veghe stînd, / Te cîntă-acasă mama / Copilul legănînd. / /Izvor de mîngîiere / Pornit din suferinți / Așa te cunoscură / Părinții din părinți. / / Așa te cîntă astăzi / Al nostru neam întreg, / O, sfînta noastră doină, / Acum te înțeleg."

La 21 decembrie 1917, Vasile Voiculescu publică, și el, o **Doină.** Din păcate, tușul înăbușă pagina de ziar (poezia nu a fost reluată în volum) și nu putem descifra decît cîteva versuri : condițiile tot mai grele ale armatei în Moldova se răsfrîng și asupra presei, hîrtie este puțină și de proastă calitate. Cuvîntul pe care-l poartă, însă, are aceeași forță a aurului. „Nespus de tristă, ca o adiere / Ce peste miriști văduve de grîne / Își poartă-ncet a ei nemîngîiere, / Așa, domoală, plină de durere, / Te-nalți tu, doină-a vremilor bătrîne. / / Ce buze sfinte, calde și curate, / Ce guri amare te alcătuiră / Ce suflete de dor împovărate / Urziră-n taină note picurate..." (mai departe, ilizibil).

La 7 februarie 1918, Al. T. Stamatiad publică de asemenea o **Doină** : „Doină, doină, sfîntă doină, / Tu cuprinzi atîta jale / Cîtă apă se revarsă / Înspre Dunăre la Vale. / / Versul tău ne fură lacrimi / De la Tisa pîn' la mare, / Căci în el se zbat și cîntă / Suferințe seculare. / / În zadar străinul cată / Taina ta ca s-o pătrundă : / Graiul tău îl înțelegem / Numai noi în lumea toată." Doinele războiului, doinele Unirii — ca întreaga literatură din vremea războiului nostru de rezistență — transmit o stare de spirit autentică, reală, pe care I. Minulescu a încercat s-o descrie — și anume, acea stare în încordarea țîșnirii, acea retragere pentru elan, acel punct maxim al încordării pe care ostașul — dar și cărturarul — și-l creează convocînd în suflet toate forțele cuvîntului pentru ca izbucnirea în atac, în eliberare, să fie totală, categorică.

Nicolae Georgescu

VIAȚA CĂRȚILOR

DRAMATURGIA

ISTORIA EROICĂ

Nume consacrat în literatura noastră dramatică, Dan Tărchilă s-a impus mai temeinic prin piesele sale cu subiect istoric sau tematică mitologică, fiind atras de acel procedeu destul de mult uzitat în ultimii ani ai „reflectării mediate a actualității". De fapt, el este și unul dintre cei care pe la mijlocul deceniului 7 contribuiau la cristalizarea unei noi modalități a teatrului istoric (**Io, Mircea Voievod**, 1966). El se desprindea, nu fără greutate, de formele anchilozante ale vechilor evocări, greoaie și desuete, de limba gemînd sub faldurile retoricii. Limbajul astfel moștenit, devenit indezirabil marelui public, a fost cel dintîi care s-a înnoit. La Dan Tărchilă el s-a concretizat într-o sinteză de vorbire românească în care, pe expresia modernă a limbii, s-a altoit o ușoară tentă arhaizantă, aproape imperceptibilă. Și într-adevăr, a fost suficientă pentru a începe apropierea discursului dramatic de sensibilitatea spectatorului contemporan, de a-i revigora gustul pentru reconstituirea paginilor glorioase ale istoriei naționale.

Io, Mircea Voievod ne duce îndărăt cu aproape șase veacuri în „tulburate vremuri ale istoriei" — cum spune eroul principal. Episodul ales de autor este unul semnificativ : dorind cu orice preț pacea, Mircea reușește, prin manevre politice deosebit de subtile, să-l ajute pe Musa Celebi să urce pe tronul Sultanilor și să aibă, astfel, trei ani de liniște între toate hotarele țării sale. Pacea însă nu va dura, căci Musa Celebi cade și războaiele de apărare a ființei naționale și independenței Țării Românești reîncep. Piesă politică, în fond, **Io, Mircea Voievod** își edifică structura dramatică și eșafodajul de idei pe acea trecere a materialului faptic din cronici la semnificația lor în actualitate. De remarcat, totodată, frazarea plăcut retorică de pe alocuri (monologul lui Mircea de la p. 22, ce aduce cu plîngerea Inorogului din **Istoria ieroglifică**), logica imbatabilă a replicii, sobrietatea construcției.

Moartea lui Vlad Țepeș, socotită de unii „cea mai bună piesă istorică" a lui Dan Tărchilă, de alții o parabolă istorică ori „secvență de teatru cu pronunțat caracter meditativ", continuă, în fond, la un nivel valoric aproape egal, reconstituirea unor momente de istorie în același stil evoluat, cu același talent în construcția dramatică ca în **Io, Mircea Voievod.** Dar, față de monumentalitatea figurii lui Mircea, de această dată sesizăm tenta umanizatoare profundă la care recurge autorul, în cazul personajului Vlad, ori implicațiile psihologice la care recurge în cazul celorlalte personaje. Eroii nu mai au acea încremenire statuară din vechea dramă istorică, sfătoșenia caducă, aspectul de ilustrație de abecedar ; asistăm acum la un dialog acerb al prezentului cu trecutul. În piesa lui Dan Tărchilă, voievodul coboară din tabloul votiv, pe care l-au creat scriitorii din trecut, și se comportă ca un om al Renașterii, personaj tragic, cu un destin istoric cumplit, dar care atunci cînd emite judecăți care privesc soarta Europei, își dezvăluie cu prisosință geniul politic. În felul acesta, fabula istorică cedează locul **planului ideilor.** Aici se desfășoară și conflictul de fapt, de aici izvorăște și tensiunea patetică și frumusețea tragică a metaforei.

Zidarul reprezintă o reinterpretare liberă a mitului meșterului Manole. Tentație veche, căreia i-au cedat mulți creatori. Dan Tărchilă însă a avut frămîntări mai îndelungate, dovadă fiind și acele mini-eseuri radiofonice pe tema baladei. Ceea ce l-a cucerit, în final, a fost „simbolul creativității umane". Caracterizat prin acea rară calitate — omenia — poporul român n-a fost nicicînd înclinat spre jertfa umană care să dea veșnicie unei creații. Pornind de aici, Dan Tărchilă dezleagă taina meșterului arătînd că nu soția i-a fost zidită spre a dura mănăstirea Argeșului, ci — **un vis** ; cum s-ar zice, ceea ce stă la originea oricărei creații. Astfel e zadarnică îndîrjirea domnitorului de a afla taina constructorului, observă R. Diaconescu, „fiindcă una din însușirile capodoperei este de a fi unică și irepetabilă". Aducînd în planul istoriei mitul, Dan Tărchilă îi dezleagă misterele cu finețe și fantezie, mișcîndu-se dezinvolt sub protecția eseului, sau, mai precis, a ideii : „nu clădim nimic trainic cu mîinile, ci cu sufletul". Angajarea în conflict a lui Neagoe Basarab, ctitorul capodoperei, dă pondere substanței dramatice fiindcă domnitorul nu era unul de rînd, ci un iubitor de cultură și un făuritor de opere spirituale de mare preț.

Volumul de teatru al lui Dan Tărchilă, consistent, edificator, reprezintă o confirmare a unui dramaturg de certă profesie, cu realizări marcante în dramaturgie, ce așteaptă cu îndreptățire noi valorificări scenice.

Mircea Filip

***) Dan Tărchilă : „TEATRU — «Io, Mircea Voievod», «Moartea lui Vlad Țepeș», «Zidarul», «Călătoria fantastică»", Editura „Eminescu", seria „Teatru comentat", București, 1988.**

ISTORIE LITERARĂ

PRECURSORII UNIRII

Un avizat admirator al lui Andrei Mureșanu se dovedește a fi Ion Buzași, stăruind, de peste un deceniu, în studiul vieții și operei cunoscutului poet ardelean. Încununare a acestor strădanii, recenta monografie *) ne prilejuiește o agreabilă și instructivă lectură, o sinteză a cercetărilor precedente, îmbogățită cu interesantele interpretări ale criticului. Fără a fi o biografie romanțată, prima parte a lucrării, „Omul", reușește să ne introducă în atmosfera culturală a societății românești de la mijlocul veacului trecut, dominată de sentimentul național, patriotic, în spiritul tradițiilor cultivate de „înainte mergătorii" Școlii Ardelene. Ne sînt prezentate, concis și cu trimiteri bibliografice precise, momentele importante din viața poetului, începînd cu perioada studiilor la gimnaziul bistrițean și la seminarul din Blaj, apoi anii de activitate didactică și jurnalistică la Brașov. Urmează un capitol de „avatariuri biografice", referitoare la deceniul sibian și la revenirea în Brașov, unde poetul se stinge din viață, după trei ani de suferință și întunecare spirituală.

Mai dezvoltată, partea a doua a monografiei cuprinde o atentă analiză a operei scriitorului ardelean (poezii originale, traduceri, publicistică) și se încheie cu capitolul „Andrei Mureșanu în conștiința artistică românească". Bine informat, Ion Buzași consemnează diferitele opinii critice asupra poeziei lui Mureșanu, reușind să-și impună, cu discreție, propriile judecăți de valoare, situate între extremele „aprecieri entuziaste" sau „negări înverșunate". În linii mari, portretul literar cel mai apropiat de imaginea prezentată în recenta monografie este cel schițat de Olimpiu Boitoș, într-un studiu tematic publicat în 1943 : „Andrei Mureșanu este un tipic ardelean prin însușirile sale pozitive ca și prin cele negative... Dîrz în convingerile sale, grav și didactic într-o bună parte a operei sale, viforos și vizînd mereu acțiunea, — naționalismul și mîndria originii romane, axa structurii sale sufletești ,așa cum se exprimă acestea în opera sa literară".

Remarcabile sînt, în lucrarea lui I. Buzași, considerațiile privind afinitățile, influențele și ecourile versurilor lui Andrei Mureșanu, inclusiv cercetarea, în spiritul intertextualității, a celebrului „Răsunet", adevărat „manifest al unității naționale". Pagini interesante sînt consacrate preocupărilor teoretice ale poetului, ideilor sale pedagogice și estetice, dovedind atît prețuirea culturii populare, cît și înțelegerea rolului social al literaturii.

Chiar dacă nu corespunde întru totul exigențelor receptivității artistice moderne, creația poetului transilvănean nu-și poate pierde interesul istoric și cultural. Privită cu admirația lucidă a monografistului, opera lui Andrei Mureșanu își merită locul în paginile bogatei noastre istorii literare.

M. Niculescu

***) Ion Buzași : „Andrei Mureșanu", Editura „Eminescu", 1988.**

„Trăim în miezul unui ev aprins"

A intrat în tradiția editurilor noastre, de mai mulți ani încoace, să cinstească marile evenimente politice din viața țării prin publicarea unor cuprinzătoare și reprezentative antologii de poezie, proză, reportaj și alte genuri publicistice (tablete, însemnări de scriitor etc.) — tot atîtea grăitoare mărturii ale adeziunii de gînd și de inimă ale mînuitorilor condeiului la evenimentele respective. În aria unor asemenea lucrări — cu largă deschidere, simbolică, asupra actualității — se înscrie și recenta antologie de lirică românească contemporană care a văzut lumina tiparului la editura ce se adresează prin excelență tinerilor cititori, „Albatros". Ea se intitulează, împrumutînd unul din versurile celebre, de adîncă vibrație patriotică, ale celui considerat poetul „luptei cu inerția", Nicolae Labiș — „Trăim în miezul unui ev aprins". Cartea cuprinde poeme semnate de scriitori din toate generațiile, mai vechi și mai noi, de la Tudor Arghezi și Vasile Voiculescu și pînă la Nicolae Dan Fruntelată și Daniela Crăsnaru (pentru a cita doar cîteva „repere", dintr-un evantai pe cît de larg tot pe atît de reprezentativ, ca lectorul să-și poată face o imagine globală și exactă a valorilor lirice circumscrise tematicii social-patriotice și politice.

Gîndită și realizată de către cel care a alcătuit-o (poetul și editorul Florentin Popescu) în trei secțiuni — una consacrată conducătorului nostru de partid și de țară — tovarășul Nicolae Ceaușescu, a doua dedicată partidului și istoriei sale glorioase, culminînd cu Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August (de la a cărei înfăptuire s-au împlinit recent 45 de ani), iar cea de a treia patriei și împlinirilor noastre contemporane, fertilei epoci pe care o traversează țara în prezent — antologia ni se pare reprezentativă din mai multe puncte de vedere. De altfel, într-o scurtă prefață (intitulată și ea sugestiv „Mărturia poeziei") editura notează : „Menite a vorbi cititorilor, prin intermediul metaforei despre mutațiile petrecute în plan social, economic și cultural în cei 45 de ani de istorie nouă, socialistă, a României, poemele oferă și o oglindă — unitară în diversitatea de stiluri și modalități — a unanimității de gîndire și simțire a condeielor, ca și continuitatea acesteia de la generațiile poetice mai vechi și pînă la cele afirmate în literatură în ultimii zece-cincisprezece ani".

Omagiindu-l pe conducătorul României socialiste, Mihai Beniuc scrie : „Prin el se-nalță cugetul și vrerea / Din tot cuprinsul țării spre zenit ; / Înmănuncheată-n inima-i, puterea / Poporului e stîncă de granit. // Sub fruntea-i se închegă constelații / De visuri pentru cei ce sînt ori vin, / Croindu-i trainic drum acestei nații, / Stăpînă peste propriu-i destin". **(Fiul patriei)**, iar Ion Brad, în aceeași nobilă idee, notează : „Numele lui, dacă-l chemi, o să răsune / Din fiecare inimă, din toate pridvoarele țării / Și mai departe, din lume, / Ca un imn al credinței în om / Ca un ecou al admirării". **(Istorie)** ; „Erou între eroi — citim într-o vibrantă poezie semnată de Nicolae Dragoș și intitulată „Sub timplă de Carpați —, în vremuri de restriștii, / Erou fără de seamăn în anii de construcții, / Prin El, își rostesc crezul și fapta comuniștii, / Prin El, sînt spornici anii măreței revoluții.", iar într-un alt poem, aparținînd unuia din poeții generațiilor mai tinere, Eugen Evu, unanimitatea de gînd și faptă a fiilor țării apare, de asemenea, exprimată cu patos și într-un chip sugestiv : „Noi sîntem El, El nouă ni-e simțire / Noi sîntem El, El nouă ni-e cuvînt, / Noi sîntem El, El nouă ni-este fire / Și faptă, și stindard și legămînt. / Răzbate ferm un glas întreaga lume / Noi lumii-i spunem ce avem de spus / El patria ținînd cu fața-n sus / Îi rostuiește-nvrednicitul nume". **(Imn curat).**

Nu mai puțin reprezentative, unele intrate de mai mulți ani în conștiința publică, sînt poemele celei de a doua secțiuni, bogat reprezentată prin creațiile lui Virgil Teodorescu, George Lesnea, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, Anghel Dumbrăveanu, Horia Zilieru ș.a. Remarcabile sînt aci, pe lîngă vigoarea rostirii, originalitatea unghiurilor de vedere — toate conducînd la reliefarea ideii, unanim exprimată, că partidul comunist a fost și a rămas, pe parcursul deceniilor lui de existență, far călăuzitor în lupta pentru mai bine, izvorul și matca ce a adunat toate energiile creatoare ale maselor, punîndu-le în slujba propășirii patriei, a edificării unei lumi mai bune și mai drepte : „Partidul este fruntea ce se înalță vie / Cum soarele ce suie deasupra tuturor, / Să lumineze lumea de-acolo, din tărie, / Și nu-s furtuni să-l darme, nici să-i umbrească nor / .... / E magistrala albă sau colorînd etaje ; / Livezile-n terase și viile pe rod, / E platoșă de piatră, de piepturi la baraje / E uragan ce mătură umbrele-n exod". (Radu Boureanu) ; „A zidi această țară / Din iubire fără pată, / A o ridica în lume / Și a-i spune : Eu exist / Prin lumina ta adîncă / De partidul meu creată / Pentru tine ...asta-nseamnă / Să-i fii țării comunist". (Petre Ghelmez).

Așadar, în viziunea poeților cuprinși în această antologie partidul este deopotrivă far și scut, forță invincibilă a noului și a progresului, catalizatorul energiilor unui întreg neam, dar poate că, mai presus decît toate acestea, el este cel ce asigură continuitatea în timp a țării și garanția viitorului ei comunist, cum frumos și exact descrie Cezar Baltag ascensiunea spre culmile visate ale viitorului : „Tot mai aproape-i acel tărm sublim / Spre care-n zbor de flacără suim / Cei ce se-mpotrivesc și mai rezistă / Văpăile au să-i prefacă-n scrum, / Căci drum să-ntoarcă timpul nu există. / Acesta e adevăratul drum : / Incandescența noastră comunistă". **(Partidului)** sau cum citim într-un poem **(Timp de faptă și-nălțare)** aparținînd lui Ion Segărceanu : „Aici și-acum, cutezători, dorim / Ca mai frumoasă viața să ne fie, / Măreț poem e tot ce ctitorim, / Columnă de izbîndă și mîndrie./ ... / Da : munca e al firii noastre nimb, / Neistovite sete de-a clădi, / Prin rodul ei ne-adeverim prin timp / Cu tot ce-am fost, ce sîntem, ce vom fi..." și într-un sugestiv și luminos portret al „Epocii solare", propus de Vasile Preda : „O Epocă — fereastră deschisă de partid / De la Congresul Nouă pînă la treapta-n care / Cu anii, vii petale, ni-i țara numai floare / Și alte noi corole din muguri se deschid ! / / O Epocă — iubire, răsunet și ecou / Purtînd inconfundabil însemnul celui care / În glorii ne conduce spre zări strălucitoare / O Epocă de aur cu nume de erou !". „Fierbinte ca o inimă, (cum inspirat scrie într-un alt loc Florin Costinescu), pămîntul patriei văzut de poeți se identifică cu „pămîntul lui August" — cel pe care marele act de la 23 August 1944 a însemnat o piatră de hotar de importanță istorică, destinul socialist al patriei începînd odată cu el. Demostene Botez, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Nichita Stănescu, Maria Banuș, Aurel Rău, Alfred Margul Sperber, Vasile Nicolescu, Tiberiu Utan, Gheorghe Tomozei, Dan Mutașcu, George Chirilă, A.I. Zăinescu, Nicolae Dan Fruntelată și încă mulți alții își acordă lira, dacă putem spune așa, dînd la iveală versuri de mare frumusețe și cu adînci rezonanțe patriotice, pilduitoare pentru acest gen de poezie. „De la arcul Carpaților — citim în poemul „Astfel", de Marin Sorescu — Am înțeles că putem visa / Pînă la luceafăr, chiar mai sus, / Cu capul pe bogățiile noastre / De uraniu și aur", iar într-un altul, „Ziua Republicii", de Otilia Cazimir, patria apare scăldată în lumina împlinirii : „Și-așa cum te-am visat, cutezătoare, / Ți-ai prins în pletele de aur ca pe-o floare / O purpurie, delicată stea, / Și rîzi cu rîset de lumină, țara mea !". Mihai Negulescu scrutează viitorul nu doar cu aripa imaginației, ci cu argumentele cele mai vii ale prezentului : „Programul comunist e vie rază / Spre comunism chemîndu-ne în larg, / Spre noi victorii ! — viu semnalizează / Fiece schelă, fiece catarg, / ... / Sîntem în crez, în muncă, în izbîndă — / Un neam de oameni liberi, luptători./ Baladă limpede în brazdă cîntă, / Bat în ferestre zori de viitor". **(Spre noi victorii).**

În totul, „Trăim în miezul unui ev aprins" este, desigur, una dintre aparițiile recente cu totul remarcabile și care se cere salutată ca atare.

Iuliana Paloda-Popescu

Unirea — o idee-forță a literaturii române

Urmare din pag. I

a românilor. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, corifeii Școlii Ardelene au făcut din aceste idei un adevărat program de luptă politică în cadrele specifice ale iluminismului ardelean. Emoționante rămîn pînă azi argumentația istorică și filologică dar și acțiunea politică și culturală, chiar dacă acel faimos **Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae** a rămas fără răspuns... Și nu e întîmplător faptul că un cărturar precum Ion Breazu a considerat, mai tîrziu, literatura Transilvaniei o adevărată școală de înalt patriotism și pedagogie națională ! Același corp de idei al romanității și unității noastre îl vom reîntîlni la Iordache Golescu, Ionică Tăutu, Gheorghe Asachi, Gheorghe Lazăr, colorate de un militantism aparte, în programul mesianicilor romantici, adică în plină epocă unionistă (Kogălniceanu, Bălcescu, Russo, Alecsandri, Bolliac, Barițiu, Andrei Mureșianu) sau în acțiunea conjugată în plan cultural și politic a lui Barițiu, Cipariu sau Iosif Vulcan ; el apare pînă și în piesele de teatru ale unui Aricescu sau Pascaly. Evocînd această unire de simțire și cuget, N. Iorga aprecia : „Noi am făurit Unirea la 1859, dar Unirea artistică și literară o făcusem încă din secolul al XVI-lea, după cum Unirea cu Ardealul sub formă culturală și artistică era făcută după vremea lui Brâncoveanu, și de aceea Unirea definitivă este așezată pe baze atît de solide".

Un rol imens le-a revenit în epocă presei, societăților culturale și desigur scriitorilor (O. Goga, G. Coșbuc, Onisifor Ghibu, Ion Agârbiceanu, Ilarie Chendi, Șt. O. Iosif, Ioan Lupaș, O. C. Tăslăuanu, E. Isac...). În 1891 se înființa, la București, în ziua de 24 ianuarie, „Liga pentru unitatea culturală a românilor", care număra printre membrii ei marcanți și o seamă de scriitori (Barbu Delavrancea, N. Iorga, Al. Odobescu, I. L. Caragiale, G. Coșbuc, V. A. Urechia, A. D. Xenopol, Spiru Haret, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, Victor Babeș...), militînd pentru cauza „românismului", a unității sale de simțire și cuget, la loc de cinste putîndu-se aminti prețuirea față de cei care, la 1892, lansau acțiunea **Memorandumului.** În toiul precipitării evenimentelor și intensificării luptei pentru cauza națională, „Liga pentru unitatea culturală a românilor" va deveni, în 1914, „Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor", sub președinția lui Vasile Lucaciu și B. Șt. Delavrancea și avînd ca secretar general pe N. Iorga.

Alături de „Epoca" și „Tribuna", **Luceafărul**, bunăoară, polariza, la începutul secolului, în jurul ideii de unitate națională, o seamă de publiciști, istorici și scriitori români, revista devenind „un simbol al unității românești".

Între conștiințele epocii, luptînd sub steagul unei mari bătălii, O. Goga joacă un rol considerabil. De la pamfletele din **Însemnările unui călător** (1911) pînă la **Strigăte în pustiu** (1915), de la volumul **Din umbra zidurilor** (1913) pînă la celebrul **Cîntece fără țară** (1916) spiritul lui Goga se dovedește de un militantism robust, tranșant, ațintit către steaua polară a idealului național. Poetul e și un gazetar fulminant, de excepție. „Jalea" sa e și protestatară și mesianică, exemplificînd un sentiment autentic și profund, social și istoric. Îndemnurile sale sînt vii, răspicate, urgente : „Acolo-n hora vijeliei crunte / E clocotul visării noastre sînte ! / Veniți, români ! Porniți-vă spre munte / V-arată drumul morții din morminte. / Să nu uitați a veacurilor carte, / Veniți, Veniți !... Căci adevăr zic vouă ; / «Ori vă mutați hotarul mai departe / Ori veți muri cu trupul frînt în două»". **(Latinitatea strigă din tranșee).** Un poem ca **Treceți batalioane române Carpații** a devenit imnul mobilizator al epocii, pentru cei ce au reeditat drumul lui Mihai Viteazul în Transilvania ! Despre „plebiscitul Ardealului" Goga va afirma : „Adunarea de la Alba Iulia, ca și victoriile de la Mărăști și Mărășești, este unul din punctele culminante ale conștiinței cu care poporul nostru, în viltoarea unei conflagrații universale, și-a afirmat misiunea sa istorică".

Înflăcărata oratorie parlamentară a lui Delavrancea pe tema problemei naționale și a chestiunii țărănești, a unității de neam, vibrează, de asemenea, profund în conștiința epocii. Autorul celebrului discurs „Patrie și patriotism" considera Carpații drept șira spinării a unei etnii întinse de o parte și de alta a lor... Este ideea pe care o exprima, la 1867, entuziastul luptător pentru Unirea și consolidarea Principatelor B.P. Hasdeu, preconizînd apoi unirea românilor de pe ambele versante ale Carpaților. El vorbea de „unirea cea mică", realizată deja între ambele maluri ale Milcovului, dar și de „Unirea cea mare, de realizat de acum înainte între toate pîraiele ce trebuie să se verse în oceanul românesc, între toate acordurile, fără care nu se poate armoniza hora noastră națională, între toate pietricelele, cîte sînt necesare pentru a reconstitui anticul mozaic : Dacia lui Traian !". Revistele sale **(Traian, Columna lui Traian, Noua revistă română)** erau atît de preocupate de problemele transilvane, combătînd dualismul austro-ungar și proslăvind mișcarea memorandistă. Hasdeu cultiva relații cordiale și amicale cu mulți din marii cărturari de peste munți (Barițiu, Al. Papiu Ilarian, Iosif Vulcan).

Drumuri mai temeinice în Ardeal și Banat va face, însă, N. Iorga, nu ca un turist avid de pitoresc, ci ca un savant meticulos, iscoditor, sistematizant (v. **Neamul românesc din Ardeal și Țara Ungurească la 1906).** La Brașov, Sibiu, Alba Iulia, în Țara Bîrsei sau în Țara Oltului, în ținutul Orăștiei sau în Țara Hațegului, în Banat sau în Apuseni — pretutindeni Iorga „vede" urmele și însemnele unei spiritualități permanente, ale unei etnii în ipostazele continuității sale temporal-istorice. Toate informațiile ce le culege, fie că sînt de ordin geografic, istoric, etnografic sau antropologic, converg către ideea cardinală a unității neamului românesc. Ca și Eminescu, Iorga va vedea în națiuni anume entități „organice" față de cele „artificiale" care sînt imperiile (V. prelecțiunile din **Evoluția ideii de libertate.)**

Războiul și Unirea, evenimente atît de organic legate între ele, au mobilizat, în ideea surselor de inspirație, nu numai o parte din conștiințele artistice ale epocii (Al. Vlahuță, G. Coșbuc, D. Nanu, Vasile Voiculescu, Șt. I. Nenițescu, Eugeniu Speranția, E. Isac, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu...), ba chiar un detașament de autori contemporani, hotărîți a lumina din unghiuri diferite semnificațiile majore și sensul cu valoare de simbol național al Marii Uniri. Petru Vintilă, bunăoară, evocă în **Prima oră a dimineții** (o piesă ce face parte dintr-o mai amplă frescă istorică) mesajul memorandiștilor transmis din generație în generație ca un legat spiritual, moral, istoric. Eroii săi (cei trei frați) se reîntîlnesc la marea adunare din „cîmpul lui Horea" sub semnul unor convingeri comune și al unui asumat ideal național. E ceea ce va simți și Horațiu Apolzan din **Duminica Mare**, romanul lui Doru Munteanu. Într-un recent roman semnat de Traian Olteanu **(Muntele și piatra**, 1988) răzbate același eroism popular, dar și ideea de Unire, dimensiuni ce au animat epoca și momentul istoric. Însă cel mai grav în registrul evocărilor istorice se dovedește, azi, poetul Ioan Alexandru. Tema fundamentală a **Imneior** sale (ca și a eseurilor din „Iubirea de patrie") rămîne glorificarea Patriei, pe dimensiunile spiritualității, arhaicității și perenității spiritului autohton. Un fel de „fenomenologie a spiritualității românești" (v. romanele istorice ale lui Mihail Diaconescu) în registrul unor tulburătoare reverberații lirice de simțire și cuget.

1600, 1859 și 1918 constituie piatra triunghiulară, cheia de boltă a destinului românesc. E o creștere firească, o împlinire normală, o rotunjire legitimă. Ceea ce veacuri întregi a constituit o lăuntrică năzuință este azi, pentru eternitate, o certitudine și deopotrivă o mare iubire. Așa cum admirabil spunea, nu demult, poetul Ion Mircea : „legea morală în noi și Alba Iulia deasupra noastră" **(Copacul cu 10 000 de imagini".**

Măsura vieții

Urmare din pag. I

frumos, în speță artiștilor (scriitori, pictori, muzicieni), cerîndu-le să-și ia subiectele din imediata realitate — cea a efervescenței creatoare a poporului, a patriei socialiste. Faptul că această cerință a fost pusă în fața noastră, a tuturor celor ce ne îndeletnicim cu practica cuvîntului mutat în metaforă de la înalta tribună a marelui forum al comuniștilor probează încă o dată — pe lîngă prețuirea și rolul culturii — temeinicia unor adevăruri exprimate și cu alte prilejuri și care și-au dovedit pe deplin viabilitatea. În **Raportul cu privire la stadiul actual al societății socialiste românești, la activitatea Comitetului Central între Congresele al XIII-lea și al XIV-lea, la realizarea Programului-Directivă de dezvoltare economico-socială în cincinalul al IX-lea și în perspectivă pînă în anii 2000—2010, în vederea îndeplinirii neabătute a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism** secretarul general al partidului nostru, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, spunea : „Trebuie să se realizeze noi opere literare, cu un înalt conținut patriotic, noi filme, piese de teatru, care să oglindească viața, realizările poporului nostru, să fie puternic pătrunse de înaltele idealuri ale umanismului revoluționar, socialist, să sădească în conștiința tineretului, a întregului popor dragostea față de patrie, față de socialism, de partid, față de interesele generale ale întregii națiuni".

Avem, într-adevăr, nevoie de cărți și în general de creații inspirate din actualitate. Mă gîndesc, bunăoară, că mari realizări din domeniul economico-social (cum ar fi, de pildă, Canalul Dunăre—Marea Neagră și Canalul Dunăre—București, noul centru civic al Capitalei, Metroul, Amenajarea complexă a rîului Dîmbovița și, mai recent, cea a rîului Argeș — ca să nu citez decît cîteva posibile repere) nu și-au aflat, cel puțin deocamdată, decît o „reflectare" reporterică în cîteva cărți care au surprins eforturile constructive, acea „clipă fierbinte" a construcției și mai puțin ecourile psihologice, trăirile pe multiple planuri ale celor care le-au dat viață.

Nu foarte diferit stau lucrurile în materie de poezie. Experiența redacțională de editor de aproape două decenii mi-a dovedit, între multe altele, că publicul cititor devine sensibil îndeosebi la noutate, la inovația lirică, pentru care are antene extraordinar de fine, uneori precedînd chiar receptarea criticii de specialitate. Nu este vorba de experimente, ci de creațiile realmente interesante, cu șanse de supraviețuire și în viitor.

Sînt toate acestea imperative de o stringentă, fierbinte actualitate puse în fața noastră. Și cărora trebuie să le răspundem în mod adecvat și cît mai curînd.

Noapte de Decembrie

Urmare din pag. I

M-am întors și l-am văzut, mai bine zis l-am privit cîteva clipe cu lăcomie și curiozitate.

Stătea pe o bancă așezat în fața unui zid ce delimita grădinița din fața redacției. Avea un chip ciudat, cu pomeții obrazului ușor mongoloizi, părul rebel despărțit în două de o cărare dreaptă, fața ovală cu expresie de copil și o mustață ce mi s-a părut foarte stufoasă, contrastînd cu fizionomia lui puerilă. Alături, tot mustăcios, la fel de tînăr, stătea poetul Gheorghe Tomozei. Cred că l-am privit cîteva zeci de secunde, pe furiș, cu un soi de pudoare ardelenească. Dar chipul său mi-a rămas întipărit în minte definitiv și, întors la Arad, l-am descris colegilor de la cenaclul literar cu fidelitate.

Destinul său, meteoric și brutal întrerupt, vestea apariția unui veritabil poet. În cei cîțiva ani în care a scris și a publicat, Nicolae Labiș și-a conturat și mi-a lăsat o siluetă poetică inconfundabilă.

Venea din Moldova lui Eminescu și Creangă (cu ultimul chiar înrudindu-se) cu glasul său curat ca un colind de iarnă : „Steaua polară pe cer departe / În scurgerea timpului nu are moarte, / Statornic arde în orice seară, / Capăt de osie, steaua polară".

În această noapte de decembrie albă ca blana unui miel stau și citesc și recitesc cartea intitulată „Moartea unui poet", admirabilă antologie de texte, o fidelă reconstituire a vieții și morții adolescentului de la Mălini datorată prietenului său Gheorghe Tomozei.

Sub cerul încremenit în strălucire astrală, sub lumina stelelor fixe, citesc și mă gîndesc la Nicolae Labiș.

Steaua lui, steaua poeziei sale, arde distinctă „de neatins" (cum zicea Nichita) în tăria depărtărilor maiestuoase și tăcute. „Stelele, lumile, rouri astrale / Se-nvîrt în jurul osiei sale / Sobră-armonie / Pururea vie, / Nezdruncinată putere-n tărie".

Și de departe, de foarte departe, dinspre dealurile Moldovei mi se pare că aud sunînd curat sub geamul meu glasul său de adolescent îngînînd un poem frumos ca un colind de iarnă.

În noaptea aceasta, l-am simțit alături pe Nicolae Labiș, viu și adevărat, nespus de viu și adevărat.

Pe 2 decembrie 1989 poetul „primelor iubiri" ar fi împlinit doar 54 de ani...

CENTENAR CREANGĂ

«Homer al nostru»

Memorialistul George Panu în ale sale **Amintiri de la „Junimea" din Iași** relatează răspunsul lui I. Creangă la întrebarea **„cum se face că le știi (poveștile) așa bine minte"**, acesta ar fi răspuns :

„— Apoi cum să nu le știu pe de rost, dacă de la cinci ani, (...) în fiecare seară aproape, am auzit de șute de ori poveștile pe care vi le povestesc și eu".

„Simplu, naiv, curgător, în aparență de un firesc la îndemîna oricui, Ion Creangă întrunește toate darurile și frumusețile acumulate în povestirile poporului, roade a nenumărați povestitori anonimi în nesfîrșite timpuri" (L. Rebreanu).

Identificate și în folclorul altor popoare, **poveștile** lui I. Creangă surprind prin originalitate.

Felul în care poporul întruchipează artistic un motiv folcloric, fie autohton, fie dobîndit din circulația folclorică, îl face viabil. În circulația motivelor esențială rămîne întruchiparea artistică dobîndită într-un anumit context național și nu existența unui motiv în folclorul mai multor popoare.

Originalitatea poveștilor, așadar, nu constă în materie, conținut, și nici în prototipuri, căci motivul e universal și general ; descrierea, povestirea lui, forma artistică în care e îmbrăcat (de povestitor) îi conferă valoare și caracter specific. Astfel, datorită mijloacelor specifice de realizare și expresiei, poveștile se individualizează într-un anumit fel propriu, așa încît originalitatea nu constă în fondul lor, în conținut, căci — sublinia M. Eminescu — **„deși populară românească, (...) se află și la alte popoare, la cel german bunăoară", ci „ceea ce e original, e modul de a le spune, e acel grai românesc cu care se îmbracă ele, sînt modificațiunile locale, potrivite cu spiritul și cu datinile noastre".**

Relevat literaturii române, de M. Eminescu — marele său prieten —, acest socotea că poveștile lui I. Creangă se reazimă pe însuși graiul viu al poporului nostru propriu, povestitorul i se părea reprezentativ pentru **„țăranul din Moldova"**, privind povestirea fantastică : **„Cel mai original dintre [scriitori] pîn'acum e povestitorul I. Creangă, ale cărui basme, traducîndu-se, ar pierde tot farmecul și mai cu seamă tot hazul lor".**

I. Creangă a fost dat de poet ca exemplu de **scriitor** popular, de unde reținem și convingerea poetului că în ținutul Neamțului s-ar putea găsi modelul basmelor povestitorului humulești :

„Dar la dreptul vorbind, la Piatra [Neamț], într-un ținut muntos, plin de legende, de proverbe, de locuțiuni, apoi localități istorice, [revista] Colectorul [literar pentru ambele sexe] nu găsește ce să culeagă ? Un muntean de baștină, născut aseminea în ținutul Neamțului, e Ioan Creangă. Citii-au vreodată colectorii pe Dănilă Prepeleac, pe Soacra cu trei nurori și altele, ca să vadă, care ar trebui să fie izvoarăle, din cari să se inspire, și cum vorbesc și se mișcă ținutașii din Neamț ?"

Cu povestitorul humulestean dorea să colaboreze în vederea alcătuirii unei cărți de povești : **„Am hotărît împreună să scoatem o carte de povești pentru copii..."** — scria poetul la 15 iulie 1886.

Comparat cu marii povestitori ai lumii „— **„...Ion Creangă (...) este unul dintre cei mai originali scriitori moldoveni și, în același timp, unul dintre cei mai buni povestitori din Europa"** (Jean Boutière). Iar mai presus de toate, orice s-ar spune, el rămîne al nostru, al românilor : **„Creangă este un reprezentant perfect al sufletului românesc între popoare ; al sufletului moldovenesc între români ; al sufletului țărănesc**

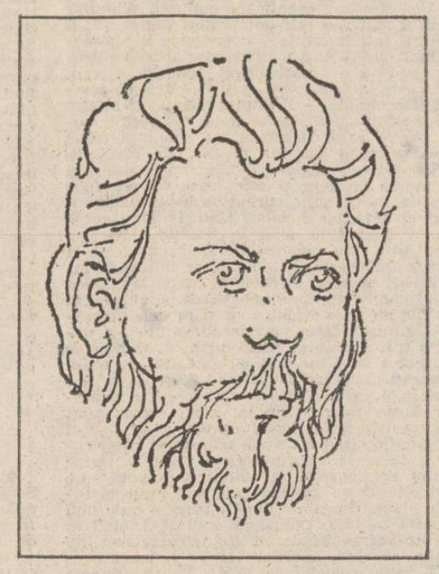

între moldoveni ; al sufletului omului de munte între țăranii moldoveni" (G. Ibrăileanu).

Amintirile din copilărie sînt o operă unică, prin originalitatea și specificul ei, prin jovialitate, satiră și umor, urmată numai de **Anii de ucenicie** a lui M. Sadoveanu ori **Hronicul și cîntecul vîrstelor** a lui L. Blaga. Prin oralitatea stilului, simplu și colorat de un întreg arsenal paremiologic, păstrînd un ton simplu, dar plin de inventivitate și nerv, simetric prin ritmică și muzicalitate, această operă înfățișează **„copilăria copilului universal"** (G. Călinescu), în care toți cititorii se regăsesc cu propria lor copilărie. Enciclopedie vie a vieții **„poporul întreg a devenit artist individual în Creangă"** (T. Vianu).

Mare vraci al expresiei, meșteșugul artistic al lui I. Creangă rezidă în darul povestirii, al redării situațiilor, în caracterizarea personajelor, al individualizării realiste și în particularitățile fantasticului. Satira și umorul țărănesc și viu, locuțiunile și zicalele populare, expresiile neașteptate, îl fac **„unic în sine, însă divers în cetitori (...) Creangă e în primul rînd (...) un strălucit artist"** (M. Sadoveanu),

Farmecul operei lui I. Creangă nu poate fi descris, fiindcă e specific și unic și **„nu poate fi comparat nici cu cel al lui Rabelais, ori cu cel al lui Perrault, al fraților Grimm sau al lui Andersen"** (Al. Dima). Comparat prin geh proxim și diferență specifică cu marii umoriști ai lumii **„— umorul tragic la Cervantes, corosiv la Boccaccio, indecent la Rabelais, jovial la Chaucer, trist la Mark Twain, paradoxal la B. Shaw — umorul lui Creangă este un umor țărănesc, păstrînd în el urmele originii lui folclorice..."** (Eugen Todoran).

Legată organic în toate articulațiile ei de patrimoniul popular, opera lui I. Creangă reflectă tradițiile naționale străvechi, nu transfigurează fenomenele lumii, ci le prelungește viabilitatea, din **„efemerul cotidian spre eternul artistic"** (Al. Dima). De aceea **„opera lui Creangă este epopeea poporului român. Creangă este Homer al nostru"** (G. Ibrăileanu).

Grațian Jucan

Universalitatea operei. Primele traduceri

Urmărirea evoluției traducerilor din opera lui Ion Creangă impune o periodizare în care să fie inclusă și epoca vieții autorului. Vom releva astfel pe cele care au fost făcute în vremea cînd acesta trăia, pînă în pragul anului 1890, marele artist stingîndu-se — după cum se știe — în ultimul ceas al anului 1889.

A doua perioadă va fi constituită de posteritatea imediată a lui Creangă, pînă în anul 1920, deoarece presupunem că din acel an începe normalizarea vieții culturale după zdruncinarea lumii în primul război mondial. A treia perioadă va fi cuprinsă între 1921—1944, interval ce ne va da prilejul să putem urmări cunoașterea la scară internațională a operei și o vom putea compara cu cea de la 1944 pînă astăzi cînd facem bilanțul acestor traduceri.

În timpul vieții scriitorului primele traduceri au fost realizate de Mite Kremnitz, introduse în ciclul **Rumänische Märchen** și publicate la Leipzig, în 1882. Poveștile incluse erau : „Punguța cu doi bani". „Fata babei și fata moșneagului". „Ivan Turbincă". Am putea spune că aceste povești au trecut repede granița dacă ne gîndim că ele au fost tipărite în „Convorbiri literare" — în ordinea de mai sus — în 1876, 1877, 1878. Legitim, ne putem întreba cărui fapt se datorează traducerea și publicarea lor în acel an la Leipzig ? și de ce sînt alese și traduse tocmai aceste povești cu caracter miraculos, fantastic, cînd la acea dată scriitorul nostru încheiase, de fapt, tipărirea poveștilor sale și începuse să-și publice „Amintiri din copilărie" (ianuarie 1881) reproduse de Eminescu în „Timpul" ?

Anul 1882 este o dată importantă : apare articolul lui Titu Maiorescu „Literatura românească și străinătatea". În el, criticul își exprima satisfacția pentru „favoarea neașteptată ce a găsit-o, mai ales în Germania, literatura poetică a unui popor, care pînă atunci fusese întîmpinat sau cu nepăsare sau cu antipatie". Mentorul Junimii găsește că ceea ce a putut să placă străinilor la „Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu, Slavici, Negruzzi și Șerbănescu" a fost „pe lîngă măsura lor estetică, originalitatea lor națională. Toți autorii acestia (de Ion Creangă nici nu este vorba) părăsînd oarba imitare a concepțiunilor străine, s-au inspirat din viața proprie poporului lor și ne-au înfățișat ceea ce este, ceea ce gîndește și simte Românul, în partea cea mai aleasă a firii lui etnice. Acest element original al materiei îmbrăcat în forma estetică a artei universale, păstrînd și în această formă ca o rămășită din pămîntul său primitiv, a trebuit să încinte pe tot omul luminat și să atragă simpatica luare aminte asupra poporului nostru. Căci **orice individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și, îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întîmpină un răsunet de frățire în restul omenirii, ca o parte integrantă a ei".**

Avînd această concepție asupra universalității, Titu Maiorescu exprimă modern și actual în ce constă caracterul universal al literaturii române și ceea ce a determinat receptarea ei în străinătate. Ceea ce vrem să subliniem este că pătrunderea primelor opere românești în literatura universală nu este întîmplătoare și că are la bază o concepție, o activitate conștientă, datorită căreia se organizează și se urmărește difuzarea operelor românești în străinătate. Lui Iacob Negruzzi tot el îi scria prin 1877, solicitîndu-i o biografie a tatălui său și, alăturat, data nașterii fiului, pentru că i le cere Brockhaus pentru cea de a douăsprezecea ediție a lexiconului de conversație. Îi mai sounea totodată că Kefrazos cere „Rumänischen Skizzen" pentru a le anunța în **Gegenwart** a lui P. Landau și W. Sherer, asemenea pentru **Deutsche Revue** și adăuga, plin de satisfacție : „Cum vezi ne lătim în străinătate." Tinea să consemneze că în două reviste, una la Viena și alta la Berlin, și apariția unui volum de schițe românești traduse în germană.

Aici trebuie să ne oprim puțin. Se pare că traducătorul oficial al Junimii este Mite Kremnitz. Aceasta traduce trei volume de schițe românești : „Rumänischen Skizzen" (Socec 1877) „Neue Rumänischen Skizzen" (Leipzig 1881) și „Rumänischen Märchen" (Leipzig 1882) în care sînt inserate și poveștile lui Creangă. Din corespondența ei cu Slavici și cu N. Gane se vede că are legături cu editori și directori de reviste străine care-i publicau traducerile. Și Titu Maiorescu și Mite Kremnitz, am putea spune, au avut un rol important în răspîndirea literaturii române în străinătate. Ion Creangă însă n-a fost tratat în vederile lor pînă în 1882, nefiind inclus în primele culegeri publicate. Nicăieri, nici în corespondența lui Titu Maiorescu și nici în cea a Mitei Kremnitz din această perioadă nu se vorbește despre această ultimă culegere, care, prin includerea lui Creangă, ar fi trebuit să constituie un eveniment. Apariția marelui povestitor în traducere germană nu este inexplicabilă. În această perioadă, premergătoare lui 1882, prietenia între Mihai Eminescu și Mite Kremnitz este strînsă. El o vizitează cu regularitate și-i dă lecții de limba română. Aceste lecții se desfășurau, se pare, pe lectura poveștilor lui Creangă. În „Amintirile fugare" despre Eminescu ea spune că lui Eminescu îi plăceau curmalele și prăjiturile. Dar acestea nu erau singurele lui bucurii. „Citeam împreună — spune Mite Kremnitz — din aceeași carte, povești populare, mai întîi de ale lui Creangă, și el avea o bucurie copilărească citindu-le". Altădată, prin 1879, Eminescu se afla în casa ei : „Cea din urmă după amiază și seara înaintea plecării o petrecu la noi — își amintește prietena iubită — povești lui Baby basmul «Capra cu trei iezi» și apoi îi citii eu, rugată de dînsul, nuvela mea «Ein Lebensbild»".

Iată, dar, atmosfera încălzită de lecturi din Creangă, povești spuse copilului din Creangă și, cu siguranță, cuvinte scoase din texte de Creangă pentru dicționarul ce-l pregăteau împreună și, desigur, lecții de limba română pe texte din Creangă. Din această ambianță și, poate, la propunerea lui Eminescu, s-a născut ideea ca în al treilea volum de „povești românești" să fie introduse trei din cele scrise de Creangă. Rămîne totuși o taină alegerea lor, cînd aveau la îndemînă tot repertoriul Creangă. Alegerea putea să fie pur subiectivă, conform înțelegerii și gustului lor. S-ar putea să fi ales povești mai scurte, pentru a putea reprezenta masiv pe Creangă în culegere, după cum alegerea ar putea să se datoreze actualității lui Ivan Turbincă, popularității cocoșului din „Punguța cu doi bani" sau valorii educative a basmului „Fata babei și fata moșneagului".

Din nedumerirea că Mihai Eminescu și Mite Kremnitz, doi îndrăgostiți de opera lui Creangă, n-au ales — de pildă — „Harap Alb" pentru a fi publicat într-o culegere în limba germană, ne scoate inițiativa lui Petre Broșteanu. Faptul că acesta nu figurează în „albumul" Junimii ne face să credem că interesul de a face cunoscută opera genialului artist în străinătate a depășit cadrul Societății literare ieșene. P. Broșteanu traduce în limba germană „Harap Alb" și-l publică în „Rumänische Revue" (1886). Această tipărire a acestei creații într-o limbă străină de mai largă circulație este importantă, pentru că basmul a intrat de îndată, cu toată originea lui cultă — în discuțiile apărute ale sărantilor folcloriști.

Ion Creangă scrie povestirea unui fapt real, care s-a transformat în legendă : „Moș Ion Roată și vodă Cuza". O publică în „Almanahul Societății Academice România Jună" de la Viena (1883) și, în același an, este tipărită și în „Convorbiri literare". „Opinca" din Reșița o aprecia în 1885. Povestirea trebuie să fi produs vîlvă pentru că dîrzul țăran Ion Roată este un personaj real de prin ținutul Vrancei, luptător pentru unire și a fost persecutat de antiunioniști în timpul Divanurilor adhoc și apoi de boierii moldoveni, care l-au adus la sapă de lemn. Prin anul 1880, el s-a adresat cu o scrisoare lui Mihail Kogălniceanu — care vorbește despre el în broșura „Apărarea Ministerului din 30 aprilie 1860 înaintea adunării elective din Iași" (1861). Fie că a cunoscut broșura lui Kogălniceanu, fie că nu a cunoscut-o, faptul povestit literar de Creangă a stîrnit interes. La Viena a trimis-o, se pare, la îndemnul lui Titu Maiorescu, căci îl anunță într-o scrisoare din noiembrie 1882 „Iaca chiar acum la 6 pre dimineața, am gătit de scris anecdota pentru «România Jună» și o și trimit cu poșta de astăzi". Se vede că povestirea a plăcut foarte mult, căci chipul domnitorului Cuza începuse să capete nimb de legendă, deși murise expulzat în Germania de cîțiva ani (1873). Datorită acestui interes, i-a fost ușor lui P. Broșteanu s-o traducă în germană și s-o publice în „Rumänische Revue" (1889).

Cu aceasta se încheie seria traducerilor din opera lui Creangă în timpul cît a trăit. Datorită împrejurărilor arătate, o mică parte din poveștile sale — cinci la număr — au fost traduse și publicate în limba germană.

Mihai Apostolescu

POȘT RESTANT

IOAN DRĂGOI, București : Sînteți filolog, dar nu mai lucrați în această specialitate. Și atunci ce lucrați ? Aceasta este o întrebare secundară. La întrebarea principală, dacă merită sau nu să continuați, părerea noastră este că da, merită, pentru că „Ploaia de vară", în ciuda tentei melodramatice, este o povestire curată, scrisă cu binișorul, e adevărat, dar, cum s-ar mai spune, scrisă citeț. Deci nu se vede, din ea cel puțin, că nu ați mai fi publicat niciodată. Iată, pentru convingerea altora, un fragment :

„Nu, dle profesor, întîlnirea noastră nu a fost întîmplătoare. Aflasem la ce minister lucrai acum și te-am așteptat acolo pe unde portarul îmi spusese că ieși de obicei.

M-ai privit nedumerit, încercînd să-ți amintești cine sînt. După cîteva clipe ochii ți s-au luminat.

Eu mă oprisem crispată, abia îngăimînd «bună ziua, dle profesor !», ca un școlar fricos care așteaptă să i se facă o observație severă.

De fapt așteptam să văd dacă mă analizezi cu ochii omului de la catedră de acum patru ani sau ca un bărbat care observă o fată de douăzeci de ani, abia împlinită.

Pe măsură ce secundele treceau, urmărindu-ți în permanență ochii, îmi dădeam seama că nu mai ai nimic din privirea aceea penetrantă a pedagogului sever, de care ne era atîta teamă. Mă priveai ca un bărbat ! Nu mi-ai observat nici ochii roșii de plîns și de oboseală.

De fapt nici nu aș fi vrut să-i observi, de teamă că mă vei întreba de ce plînsesem. Atunci nu ți-aș fi putut răspunde.

Speram ca întîlnirea noastră, pe care o așteptam că pe ceva inevitabil, să fi decurs altfel.

După alte cîteva clipe am răsuflat ușurată : nu ai băgat de seamă că plînsesem și nici că nu purtam ochelarii.

Privirea ți-a alunecat mai jos, pe gură, pe git, pe sînii unde a zăbovit puțin, apoi, conturîndu-mi mijlocul și șoldurile, a alunecat în jos ca un șuvoi de apă rece ce se strecoară prin crăpătura unui zid.

În sfîrșit ai inspirat adînc, hotărît să mă «notezi» : «Oho, ce frumoasă te-ai făcut, fetițo ! Oare tu ești eleva aceea din prima bancă, ce nu vroia să poarte ochelari nici în ruptul capului ?»." Sperăm că data viitoare vom „reproduce" în întregime. Treceți pe la redacție.

MIRCEA POTOCEANU, Doicești : Ne scrieți că fragmentul trimis face parte dintr-un roman intitulat „Odinioara pe Tîrnava..." (Cetatea lui Shaas), în pregătire la Editura Cartea Românească. Cum adică „în pregătire" ? Cît priveșteți dacă intră sau nu în vederile noastre, nu vă putem spune decît că nu sîntem limitați tematic, că ne place romanul istoric cu o singură condiție : să fie scris bine. Dumneavoastră scrieți cursiv ca mulți alți autori de romane istorice și asta nu este rău. Dar cît e de bine rămîne să hotărască Editura, pentru întreg ronfanul : pe noi fragmentul nu ne-a convins :

„Cinstite nobile, vei ști că oștile creștine s-au adunat pe cîmpia de la Nicopole care este un oraș pe malul Dunastrului, cu ziduri și puternice turnuri. Creștinii și-au făcut tabăra cam la trei leghii de fluviu. Erau acolo paladinii maghiari ai slăvitului nostru rigă Sigismund, cavalerii burgunzi ai lui Ioan fără frică, contele de Nevers, raitierii conetabilului frînc Jean le Maigre zis Boucicault și cavalerii din Malta cu rasele roșii peste armuri. Cu noi se mai aflau călărețîi voevodului Mircea și creștini sîrbi, croați și albanezi și erau ca la șase zeci de mii de luptători. Și acolo am așteptat pe otomani o jumătate de lună și a venit Hadîmbul Ilderim cu oaste multă și regele nostru nu știa cîți dușmani ar putea să fie. Atunci Basarab voevod a făcut o recunoaștere și a spus regelui nostru că otomanii au două zeci de steaguri cu beglerbegii lor și fiecare steag este de zece mii de oameni adică Hadîmbul avea două sute de mii de oșteni, ieniceri, navrași, akingii, spahii și neferi. Și era groază să te uiți la ei : ienicerii dervișii din secta bektașilor purtau calpace înalte albe de care le atîrnau lingurele și aveau iatagane lucitoare, rumeliotii erau goi pînă la brîu și aveau suliițe lungi de abanos, navrapii și akingii erau negri la față și peste pieptul minjit cu sînge le spînzurau piei de pardos, spahii călăreau cai iuți și în goană le fluturau mantăile roșii. Și erau dervișii care îndemnau la luptă cu țipete ascuțite. Dar noi îi priveam liniștiți, știindu-ne apărați de Cel de Sus".

ZAHARIA GEORGETA, București : Este frumos că încă de mică copilă ați simțit că vi se deschide sufletul și le dă voie sentimentelor și imaginației să se reverse pe coala de hîrtie. E frumos și că v-ați hotărît să scrieți un roman, „Clipa de adevăr", așa, de la început. Totul este frumos pînă cînd începeți să scrieți în stilul „avalanșă" : „Soarele se ascunsese la orizont și umbrele înserării începeau să apară. Se mai simțea încă dogoarea căldurii de peste zi, împrăștiată peste tot, cu un aer sufocant încă, dar care își găsea astîmpăr în undele amurgului. Strugurii din bolta de lîngă casă, (?) atîrnau dați în pîrg, plictisiți parcă și ei de arșița zilei. Un trandafir crescut pînă sub geam, (?) își înălța florile de un roșu-catifelat cu mai mult curaj parcă decît pînă atunci. Rămăsesem singură, cu trandafirii și strugurii, rugindu-mă cerului să lase neștirbită fericirea mea.

Se întunecase de-a binelea și Mircea nu se mai arăta. Neliniștea forfotea pe lîngă mine, negăsindu-și încă un loc să se stabilească. Roiuri de gînduri alunecau prin memorie ; le-am alungat îndată ca pe o viespe care se pregătea să înțepe ; — Așa puteți face nu un roman, ci un maraton de romane. Deci, pentru că sînteți tînără și lucrați în cadrul BAA — CICA (?), fiți mai severă cu d-voastră cînd scrieți.

GHEORGHE DEACONU, București : O, nu, sînteți prea tenebros în povestirea „Zidul". Atît de tenebros, încît păreți lipsit cu totul de umor existențial, chiar și atunci cînd folosiți ghilimelele : „Trapa se deschide făcînd loc întunericului. Urc scările. Afară. Ceața și aerul rece îmi inundă plămînii. Bărbații și femeile au dispărut. Au reapărut însă copiii. «pămîntul e plin de flori noi suspinăm sub cosciuge spaima copiii aleargă nebuni mai încolo el tace el tace și templul presare cu mîini coborîte sămînța ce zace sub cerul de piatră și bate la porți cu germeni de viață surisuri bizare dați drumul și iată lumina cum cade pe piatră și viața iar geme cu ochi cenușii»". Reveniți cu ceva care să ne sperie mai puțin.

DAN STARCU, București : Vă puneți o mulțime de întrebări de felul acestora : „...Ce va mai fi din noi peste o sută de mii de ani ! Cine va mai ști de Eminescu peste 10 milioane de ani, peste 60 de miliarde de ani ?" Sau „și totuși, nu credeți că o imensă pierdere de timp e însăși «existența» Universului, însăși succesiunea generațiilor, moartea civilizațiilor (pe Lună, pe Marte, și de milioane ani chiar pe pămînt) dispariția poeților, a pictorilor, a arhitecților în praful uitării..." Și după asemenea întrebări „filosofice" ne trimiteți „Întîlnire de gradul al treilea", o glumiță cu extratereștri. Să fim serioși, timpul vi-l pierdeți d-voastră, nu Universul.

MARIN FLORESCU, Sibiu : „Bună ziua" ne-ați dat, „bună ziua" vă răspundem și noi. Deocamdată.

Iulian Neacșu

P.S. Este de dorit ca textele trimise să fie bătute la mașină. Oricum, ele nu se restituie.

Din lirica albaneză

ISMAIL KADARE
Pornirea albanezilor

Spre luptă au pornit, într-acolo au plecat
avînd la opinci ciucuri roșii
fără să cînte, fără vorbe de prisos.

Să găsească dușmanul s-au dus departe
în orice zare ar fi și orișicare —
atît de simplu este pentru ei acest joc cu moartea,
încît „într-acolo" spuneau singurei lor chemări.

În orice anotimp ar merge
ca un vifor
războiul le va ieși înainte, undeva
pentru ei lupta este nedespărțire de viață,
dimensiunea a patra a lumii este.

Iar cînd prin aprilii sau toamne cădeau
pe dealuri, ori prin văi singuratice,
cu focuri veșnice se jucau parcă
vînturile trecînd prin ciucurii roșii...

NATASHA LAKO
Scriu

Cît de puțin, cît de puțin,
doar o hîrtie albă pentru a scrie
despre iubirea ta ;
pe cerul deschis mereu
păsările imaginează cuvinte fără întrerupere,
vorbe pe care numai noi doi
le putem cunoaște,
ci eu despre iubirea ta
scriu pe alba hîrtie,
cînd arborii freamătă de cuvinte
doar noi le înțelegem,
atunci despre iubirea ta scriu,
pămîntul antic este ros de ape în adîncime
anume pentru a sculpta vorba mea
ție adresată ;
cît de puțin știam să ne spunem
în acea foaie albă !

XHEVAHIR SPAHIU
Nu îmi jigni rîul

Rîul — nu mi-l jigni !
De pe malurile lui și-a luat zborul copilăria mea.
Nu arunca cu pietre în partea cea mai iubită a vieții mele !

Nu îmi jigni rîul !
Corpul întîielor vîrste el mi l-a sărutat,
el i-a dat echilibrul, puterea.

Nu îmi jigni rîul !
Platanii de pe maluri născoceau basme pentru mine
viteii prin iarbă la nesfîrșit se jucau,
pete de zăpadă se adunau mieii pe imașul fraged.
Moara măcina propria-mi sărăcie.

Nu-mi insulta rîul !
Îmi jignești mama, spui vorba ue ocară
mîinilor ei albite de leșie,
murdărești așternutul întins peste gard.

Subțirele meu rîu are partea lui în marea cea mare.
Nu îmi jigni rîul căci două lumini pot aprinde
una pentru tine,
una pentru mine
Cu ele întreg universul îl pot citi.

AGIM ISAKU
Eveniment important

Îi văd de la fereastră.
Pe marginea străzii, în lumina fluorescentă
de la intrarea în parc
se sărută.
Cred că pentru prima oară,
astfel îmi spune respirarea serii
(chiar și ferestrelor le sînt înfiorarea !)
Totul se înțelege după
cum duios se înclină capetele lor
în dragoste,
după cum au orbit pînă și tuburile luminoase
de deasupra lor (lumina lor
a căzut și parcul întreg,
strada, aleile cu flori
înoată în scînteI)

Desigur,
nici o agenție nu va transmite
anunțul despre primul lor sărut
întîmplat la intrarea în parcul
cartierului nostru de la marginea orașului

Totuși
acesta este un eveniment de importanță mondială.

În românește de Florin Costinescu
și Kapi Kycyku

DRITERO AGOLLI
Vîntul

În vînt arborii-și apropie creanga,
În vînt arborii fug de pustiu.
Dar noi ?
Noi sîntem prea departe !
Ce vînt ar putea să ne-apropie, nu știu...

XHEVAHIR SPAHIU
Călătoria ochiului

Dincolo de fereastră
clipește spre mine o stea argintată.
Suie colina,
aprinde răscrucea,
se joacă-n măslin
ca un puști nestatornic.
N-o fi oare chiar propriul meu ochi,
călătorul meu ochi înghițind depărtarea ?

Nu știu de ce, dar orbitele mă dor astă-seară.

DHORI QIRJAZI
Poetul

Poetul îndrăgește a piscului splendoare,
albastrul cer, pădurea ce se întinde-n zare.
i-i dragă iarba, vîntul, i-i drag ropotul ploii,
iubește-nsingurarea și urletele mării ;
dar, sufletul lui cu fulgerul e frate
și versul lui e tunet răzbubuind în noapte !

În românește de Marius Dobrescu

Poeme din R.S.F. Iugoslavia

ZVONIMIR GOLOB
Singur cu vîntul

Iubirea nu mai e iubire de cînd te-am pierdut
și nu mi-a mai rămas nimic acum cînd ești departe.
Nu mai pot spune nimic din ce-am spus
pămîntului pe care calci
și razei pe care-o respiri.
Iubirea nu mai este iubire dacă te-am pierdut
zadarnic stelele și zorii
îmi răscolesc patima.
Ce rămîne pînă la urmă dacă nu rămîne nimic
fără dezmierdările tale
și fără ecoul glasului tău ?
Iubirea nu mai e iubire acum cînd te-am pierdut,
numai vîntul a mai gemut
înaintea plecării tale.
Mi-e inima pustie... Degeaba i-am iubit
ochii ei de copil
și gura voluptuoasă.

Tablou

Un tablou pe perete : o masă, jucării,
cîteva mere
și-o farfurie goală.
Merele se rostogolesc
și cad în grădină,
se urcă-n copac
și cresc din nou.
Fereastra e deschisă,
noaptea ca o ploaie
picură în farfuria goală.
La masă stă un copil,
se uită la mine
și-și ascunde mîinile.
Plînge, nu mă recunoaște,
poate nici nu vrea.
Are un ochi azuriu
și celălalt mov.
— Ce-ai făcut cu viața mea ?
mă întreabă copilul cu gura închisă.
— Nu știu, îi răspund, iartă-mă,
nu-mi amintesc,
am uitat totul.
Credeam că este viața mea...

În românește de
Maria Elena Micu și Mircea Micu

RADOVAN PAVLOVSKI
Sămînță

Sămînță
aruncată pe drum
de oameni și animale
călcată
de furtună udată
colorată
crește
și cîntă
Nu vrea să vorbească

În românește de
Milovan Stefanovski și Toma Grigorie

CUMPĂNA — Aşchii

I. Eminescu și Orfeu. El s-a ridicat la înălțimea orfică a spiritului românesc. Nu este vorba de textele atribuite, în altă parte, lui Orfeu, ci de folclorul românesc atît de vechi și atît de atent la **puterea cîntecului** încît poate fi pus în legătură cu acțiunea orfică. Sînt cîțiva poeți formidabili, rămași pentru totdeauna anonimi, presărați în istoria limbii. Îi numim, simbolic, cu numele lui Orfeu. Unul a scornit Miorița, altul (sau același) — Meșterul Manole, Balada șarpelui, Toma Alimoș, Soarele și Luna, Șoimel. Variantele au fost „create" în diverse zone ale țării, prin adăugiri sau omisiuni, de oameni dotați, mari artiști cu multă dragoste pentru cuvînt. În versul folcloric există o știință măiastră, o „școală", creatorul anonim era un „savant", un ins cu o memorie imensă care știa sute și mii de texte (A avut Eminescu norocul să întîlnească asemenea oameni ? Eu cred că da ! Educația lui poetică a devenit „livrescă" după această inițiere), se forma după măsura lor, își controla pe această cale gustul literar, așa cum îl înțelegem noi, modernii, dar și așa cum îl înțelegea el. Oralitatea a funcționat și ca o grilă, obliga la o selecție permanentă, nu puteau fi ținute minte decît acele texte în care limba manifesta toate calitățile ei. Versul folcloric fiind legat de datini, obiceiuri (o trăsătură ce poate fi pusă în legătură cu faimoasa acțiune civilizatorie a lui Orfeu), avea mereu și un anume scop, gratuitatea, în sens estetic, e o poveste mai nouă. Pentru poeții secolului XX, folclorul funcționează ca o nostalgie, sau ca unul dintre izvoarele culturale. Pentru mulți (n-au acces la el) este doar o curiozitate trecătoare. Eminescu a fost fascinat și l-a așezat în centrul vocației lui. El a intrat în rezonanță cu gîndirea artistică populară, și anume cu formele ei cele mai elevate, cele mai pline de substanță poetică. Dacă le punem pe acestea în legătură cu cei care l-au urmat pe Orfeu, atenți la căile prin care nici un fel de materie nu-i poate rezista cîntecului (despre mai multe accepții ale cîntecului, putem discuta cu alt prilej), vorbim cu deplină îndreptățire despre rudenia, în timp, a acestor două spirite : spiritul eminescian și spiritul orfic.

II. Roata cuvintelor.

III. Idolatrie, iconoclastie și spirit critic. Pot fi scrise trei cărți (cine vrea scrie mai multe) : Idolatria în literatura română, Iconoclastia în literatura română, Spiritul critic în literatura română. Cea de a treia există în bună parte, pentru primele două s-a adunat mult material bogat, exuberant. Idolatria și iconoclastia sînt extremele, spiritul critic este echilibrator și caută mijlocul fiind „mediocru" în sens horațian. Atitudinea idolatră distruge subiectul sau îl împuținează, cea iconoclastă vrea să distrugă obiectul sau să-l minimalizeze, spiritul critic păstrează subiectul și obiectul **în aceeași măsură.**

IV. Poezia euclidiană și neeuclidiană. Cît de mult comunică poezia cu geometria ! Este de-ajuns o translație de termeni ca expresiile să ni se pară firești. În aceeași măsură în care a crescut importanța semnificantului, s-a produs deplasarea către sensurile neeuclidiene. Intuiția poeziei neeuclidiene o are romantismul și, după el, întreaga poezie modernă stă sub semnul acestei intuiții, avangardismele de la începutul secolului o dezvoltă pînă la haos, dar mai încoace se întîmplă sinteza între aceste două moduri și, odată cu ea, transfuzia reciprocă de sînge artistic.

George Alboiu

m a p a m o n d

R. W. Seton-Watson și românii

Cea mai recentă lucrare de istorie a Corneliei Bodea a fost realizată în două masive volume în colaborare cu Hugh Seton-Watson, conferențiar de științe politice la Oxford apoi profesor de istorie la Universitatea din Londra. Lucrarea se intitulează **R. W. Seton-Watson și românii, 1906—1920** și a apărut recent în limbile română și engleză la Editura Științifică și Enciclopedică. Coautorul Hugh Seton-Watson, fiul celui portretizat în lucrare, este și el un istoric de mare prestigiu. Alături de A. J. Toyenbee, A. J. P. Taylor, Elisabeth Barker și Dmitri Obolensky el se numără printre cei mai importanți istorici britanici ai secolului nostru.

Un alt fiu al lui R. W. Seton-Watson, profesorul Cristopher Seton-Watson este deasemenea un eminent savant istoric, preocupat, ca și tatăl și fratele său, de realitățile românești.

Ideea de a realiza volumele recente a venit din partea lui Hugh Seton-Watson în 1977, cînd a și început colaborarea sa cu Cornelia Bodea. Ele au fost concepute ca o lucrare menită să readucă în circuitul cultural preocupările lui R. W. Seton-Watson în domeniul istoriei, al publicisticii și al relațiilor strînse cu o lungă serie de ilustre personalități ale românilor înainte și în timpul primului război mondial, precum și în perioada Conferinței de Pace de la Paris.

Robert William Seton-Watson s-a născut la 20 august 1879 din părinți scoțieni. Tatăl său, W. L. Watson, a făcut o importantă carieră comercială la Glasgow, Calcutta și Londra. Elisabeth Seton, mama viitorului savant istoric și eminent filoromân, descindea dintr-o familie ilustră cu un rol însemnat în Scoția secolelor XIV și XVI. Tocmai din profund respect pentru istoria strămoșilor săi pe linie maternă, la majorat Robert William a adoptat numele dublu Seton-Watson.

Copil fiind, Robert William s-a mutat cu familia în Scoția unde a rămas trei decenii. Studiile sale s-au desfășurat însă în Anglia și anume la Wincester și la New College (la Oxford), unde s-a simțit atras îndeosebi de cercetările istorice. Tradițiile de familie și conștiința sa națională de scoțian l-au direcționat tot mai stăruitor atît spre studiul istoriei cît și spre analiza vieții politice.

Moartea tatălui, întîmplată în 1903, bogata moștenire de care dispunea dar îndeosebi pasiunea pentru istorie l-au îndemnat pe tînărul Seton-Watson să călătorească prin Europa. Scutit de griji materiale, între 1903—1905 el a petrecut lungi perioade în Franța, Germania și Italia. A învățat bine limbile acestor țări și a studiat intens literatura, instituțiile și istoria lor.

La finele anului 1905 tînărul Robert William Seton-Watson **(Scotus Viator** — Scoțianul călător, cum semna uneori în presă) a venit la Viena. Ca și alți britanici el era plin de admirație față de instituția monarhică și față de împăratul Franz Iosif. El credea sincer în rolul pozitiv al monarhiei ca instituție de echilibru între diversele tendințe politice din Imperiul Austro-Ungar. În plus — statul habsburgic fusese de secole aliatul Marii Britanii în cele mai diferite confruntări de pe continent.

În 1906 R. W. Seton-Watson a plecat de la Viena într-o primă călătorie în Ungaria. Admirația sa față de maghiari, pe care mulți britanici liberali îi considerau urmași politici ai lui Kossuth, era la fel de puternică. La Budapesta a stabilit contacte amicale cu oameni politici, profesori și ziariști de prim plan.

În a doua jumătate a lunii mai, R.W. Seton-Watson ajunge și în Transilvania. Aici a luat prima dată contact cu ceea ce în epocă era numită „problema naționalităților" din Imperiul bicefal. Contactele sale cu sașii din Sibiu, care i-au recomandat să ia neapărat legătura și cu fruntașii românilor, îi descoperă lucruri uimitoare. Puțin mai tîrziu l-a cunoscut la Sibiu pe ziaristul și istoricul Teodor V. Păcățian, director al publicației **Telegraful Român** și autor al vastei lucrări **Cartea de aur sau luptele naționale ale românilor de sub coroana ungară**, care începuse să apară încă din 1902 (pînă în 1906 fuseseră tipărite primele patru tomuri din cele opt cite au fost în total).

Convorbirile cu Teodor V. Păcățian îi dezvăluie dintr-o dată lui Seton-Watson situația intolerabilă a românilor din Transilvania, revendicările naționale ale satelor românești, rolul politic al țăranimii, al clerului de jos și al ierarhilor angajați în lupta contra opresorilor străini, situația dezbaterilor din statul dualist cu privire la votul universal și sistemul electoral, preocupările teoretice și programatice ale lui Aurel C. Popovici pentru reforma Imperiului.

În urma acestor convorbiri R. W. Seton-Watson pleacă și la Blaj, unde are discuții de aceeași natură cu istoricul medievist Augustin I. Bunea, membru corespondent al Academiei Române, și cu dr. Iuliu Maniu.

Au urmat discuții amănunțite la Arad cu personalități ilustre precum Vasile Goldiș, pe atunci deputat de Radna, și Ioan Russu-Șirianu, editorul ziarului **Tribuna poporului.**

Rezultatul acestor discuții s-a concretizat în articolul pe care R. W. Seton-Watson l-a intitulat **First Impressions of Transylvania (1906—1907)** păstrat un timp în arhiva autorului și publicat mai tîrziu.

De la Arad tînărul scoțian a trecut prin ținuturile slavilor de sud, respectiv pe la Novi Sad și Zagreb, apoi prin Viena, de unde s-a întors în Anglia.

Impresiile profunde din această călătorie, îndeosebi discuțiile purtate cu românii și cu slavii din sud, l-au determinat să vină în 1907 și în Slovacia. Contradicțiile violente ale Imperiului bicefal în care o clică de profitori la centru dispuneau de o masă enormă de popoare oprimate la periferie i se dezvăluie și aici. În această călătorie se întîlnește din nou, la Budapesta, cu deputatul Vasile Goldiș. Face acum cunoștință și cu Alexandru Vaida-Voevod și cu Aurel Vlad.

Simpatia lui R. W. Seton-Watson pentru popoarele subjugate din Imperiu s-a constituit treptat și se explică, pe de o parte — prin puternica sa conștiință națională de scoțian. Scoția și Anglia au fost timp de secole regate vecine și au rămas două națiuni distincte. Pe de alta — ea este rezultatul percepției fenomenelor sociale, naționale și politice europene într-o perspectivă realistă, consecvent istorică și consecvent democratică.

Rezultatul acestor documentări a fost lucrarea de proporții **Racial Problems in Hungary** apărută în 1908, în care autorul face ample referiri la situația dramatică a slovacilor și românilor. I-a urmat în 1911 o nouă lucrare semnificativ intitulată **Corruption and Reform in Hungary.**

În 1909 Seton-Watson a făcut prima călătorie în Regat (România). A fost însoțit de George Moroianu, membru al Legației României la Londra. A avut atunci discuții ample cu personalități ilustre precum Ionel I. C. Brătianu, Take Ionescu, Nicolae Iorga, I. G. Duca, Alexandru Marghiloman și cu transilvănenii Aurel C. Popovici, Ioan Slavici, Eugen Brote, G. Bogdan-Duică și Sextil Pușcariu. A fost primit și de regele Carol I la castelul Peleș. Din Regat s-a întors în Transilvania și a avut noi contacte cu oamenii de cultură cunoscuți în 1906. În plus — i-a cunoscut acum pe mitropolitul ortodox Ioan Mețianu, pe poetul Octavian Goga și pe istoricul Ioan Lupaș.

În perioada care a urmat, Seton Watson a urmărit cu un interes crescînd, sistematic, evoluțiile dramatice din Imperiul bicefal. Convingerea că este martorul unor evenimente politice excepționale nu l-a părăsit nici un moment. Aria preocupărilor sale s-a extins. În vara anului 1913, împreună cu soția sa, a călătorit în Macedonia, a cunoscut aspecte semnificative ale vieții românilor de acolo.

Simpatia lui Seton-Watson pentru români și pentru celelalte națiuni oprimate în Imperiul Habsburgic a crescut după izbucnirea primului război mondial. Fără să aibă o funcție oficială el a devenit consilier pe lîngă **Foreign Office** în problemele Europei centrale și de sud-est. În 1916 el a început publicarea săptămînalului **The New Europe,** unde a pledat consecvent pentru autodeterminarea națiunilor. Chiar în primul număr era tipărit articolul său **The Roumanians of Hungary** în care aspirațiile naționale ale românilor erau atent analizate. Ulterior, în calitate de membru al unui organism oficial, **The Inteligence Bureau of the Departament of Information** de sub autoritatea Cabinetului de Război britanic, Seton-Watson a redactat rapoarte despre evoluția situației pe frontul românesc. Fapt semnificativ — el a înțeles justețea unirii Basarabiei cu România ca act politic național.

Pe timpul Conferinței de Pace de la Paris, Seton-Watson, pe care Nicolae Iorga îl caracteriza drept **„unul din acele impunătoare glasuri ale conștiinței mondiale ce nu pot rămîne neascultate"**, a fost în permanent contact cu delegații britanici și americani precum și ai celorlalți aliați. În această calitate el a arătat limpede că teritoriile în care poporul își exprimase dorința de a trăi în fruntariile României trebuie unite în consecință. Unitatea națiunii române îi apărea și lui ca și altor mari istorici străini o realitate indiscutabilă.

În perioada de după primul război mondial Seton-Watson a fost numit profesor de istoria Europei Centrale la Universitatea din Londra. A publicat volume și erudite studii despre statele care au înlocuit vechea monarhie habsburgică. A vizitat România în iunie 1923, iunie 1927 și iulie 1929. Una dintre lucrările sale cele mai importante **A History of the Roumanians from Roman Times to the Completion of Unity (Istoria Românilor, din epoca romană pînă la desăvîrșirea unității)** a apărut la Londra în 1934 și la New York în 1963 (postum).

Românii au dat, la rîndul lor, o înaltă apreciere activității lui R. W. Seton-Watson. Parlamentul României Unite l-a ovaționat și omagiat la 29 iunie 1920 într-o ședință a Camerei. Guvernul l-a elogiat și el. În toamna aceluiași an, Adunarea Generală a **Astrei** l-a proclamat membru onorar. În octombrie 1921 suveranul țării i-a acordat ordinul Coroana României în grad de comandor. În 1923 Academia Română l-a ales membru iar orașul Cluj l-a declarat cetățean de onoare.

R. W. Seton-Watson a condamnat odiosul Diktat de la Viena din 1940 atît pentru că era nedrept față de români cît și pentru că reprezenta politica lui Hitler și Mussolini.

După cel de-al doilea război mondial Seton-Watson a mai predat încă cinci ani la Universitatea din Oxford. La 70 de ani s-a retras în locuința sa de pe insula Skye, pe coasta de nord-vest a Scoției sale iubite. Peste doi ani, la 25 iulie 1951 a încetat din viață.

Cele 279 de documente în limbile originale, română, engleză, franceză, germană și maghiară, publicate în lucrarea semnată de Cornelia Bodea și Hugh Seton-Watson, membru și el al Academiei Române, autor al unor importante lucrări de istorie europeană și politologie, sînt o dovadă mai mult decît elocventă a relațiilor strînse dintre R. W. Seton-Watson și români precum și a perspectivei realiste, etice, în care s-a situat interesul său față de realitățile noastre naționale. Lucrarea însumează în 1 000 de pagini texte ale unor scrieri ale lui R. W. Seton-Watson selectate din articolele, broșurile și cărțile sale și scrisori de un excepțional interes expediate de istoricul englez sau primite de la personalități ale timpului precum Al. C. Orescu, I. Russu-Șirianu, Al. Vaida-Voevod, G. Moroianu, A. C. Popovici, Anton Bibescu, Octavian Goga, Hortensia Goga, Iuliu Maniu, generalul Leon Mavrocordat, mareșal al curții regale de la București, Vasile Lucaciu, Take Ionescu, N. Iorga, N. Mișu, ministrul României la Londra, D. Drăghicescu, colonelul Radu Rosetti etc., etc.

Li se adaugă scrisori, acte și documente ale altor personalități ale timpului care amintesc de R. W. Seton-Watson, de lucrările, călătoriile sau de inițiativele sale științifice. Ele oferă laolaltă imaginea unor legături deosebit de strînse în care stima, afecțiunea cordială și unitatea de vederi sînt determinante.

Notele, comentariile, ilustrațiile (provenite în bună măsură din colecția de cópii fotografice Șerban Polverejan, Cluj-Napoca) listele cronologice, bogatele extrase din presa română, indicele general conferă și ele lucrării numeroase alte calități. În plus — modul în care noile rezultate ale cercetărilor sînt utilizate de Cornelia Bodea în eruditul studiu **Păreri britanice despre români 1850—1906** și de Hugh Seton-Watson în evocarea **R. W. Seton-Watson și românii** publicate ca **Introducere** ne oferă o înțelegere mult mai nuanțată decît pînă acum a relațiilor româno-britanice, a istoriei diplomației române, a istoriei politice și a istoriei mentalităților în secolul nostru.

Pentru toate aceste domenii de cercetare și pentru altele, cele două volume cu titlul **R. W. Seton-Watson și românii** se impun ca o lucrare de referință.

Mihail Diaconescu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

«HOREA» — DIMENSIUNEA UNIVERSALĂ

● Un adevărat eveniment cultural, pilduitor în sensul recunoașterii unei valori românești, îl constituie înființarea la Universitatea Bloomington (Indiana, SUA) a unei catedre „Nicolae Bretan", condusă de muzicologul Malcolm Brown. Acesta este însă doar un episod — deși cu semnificații profunde — al impresionantei și relativ rapidei restituiri a operei unui compozitor român despre care cunoscutul și reputatul critic muzicolog Irving Lowens, de la „The Washington Star-News", susținea că „renumele său este în continuă creștere și este lesne de presupus că Bretan va ocupa în curînd un loc în pantheonul compozitorilor români, alături de George Enescu". Născut în 1887, la Năsăud, Nicolae Bretan a încheiat remarcabile studii muzicale la Viena și Budapesta, impunîndu-se inițial ca interpret de operă și director de scenă la Oradea și Cluj, activitate prodigioasă ce a evidențiat însușirile nu doar artistice cît și pe cele de animator cultural. Însă, vocația adevărată s-a dovedit a fi în domeniul componistic, unde Nicolae Bretan se afirmă începînd cu anul 1921, ca autor de operă : „Luceafărul" (1921) „Eroii de la Rovine" (1936), „Horea" (1937) sînt cele mai importante dintre creațiile lui în acest sector care, adăugate unei impresionante producții de lieduri (235, întrebuințînd texte ale unor mari poeți europeni, de la Eminescu și Goga, pînă la Heine și Ady) configurează o activitate impunătoare valoric, ce se va aprecia însă mai mult în ultimele două decenii, după moartea autorului survenită în 1968. Odată cu anul 1972, cînd se înregistrează la București (în interpretarea lui Dan Iordăchescu, Ladislau Konya și Ionel Pantea) o intîie colecție de 20 de lieduri adunate pe un disc, interesul pentru opera lui Bretan crește brusc. Creațiile lui sînt difuzate în țară și în străinătate, mai ales în SUA, unde însemnătatea acestui compozitor este sesizată cu repeziciune ; și cota continuă să crească. Discuri, concerte, prelegeri avînd ca obiect muzica lui Bretan, se adaugă reprezentației, la Cluj-Napoca, a operei „Horea" moment de referință în istoria contemporană a artei românești. Înființarea „catedrei Nicolae Bretan" la o prestigioasă universitate americană urmează, de fapt, în chip logic, unor anterioare încercări reușite, de a propune mediilor muzicale din SUA o valoare indiscutabilă. Înregistrărilor, datînd din anii '70, de la „Smithsonian Institute", le-au urmat albume la casa de discuri **Advent,** o sesiune la **Eastern Regional Conference,** difuziune stăruitoare la peste 100 de posturi de radio, în așa-numitul „National Public Radio", în 42 de state. Personalități ale vieții culturale americane s-au exprimat elogios în privința creației lui Nicolae Bretan, cu deosebire fiind omagiat talentul compozitorului exprimat în opera „Horea", lucrare cu adevărat monumentală. Edward Merrit — unul din marii baritoni ai lumii — consideră că personajul titular „exemplifică, de fapt, cea mai luminoasă sinteză a caracterului național român. Horea este integru, curajos, plin de compasiune, spirit și înțelepciune". Opinii asemănătoare evidențiază și George London, director general la „Opera Society" din Washington : „Eu cred că **Horea** este o lucrare majoră, de o calitate pe care nu se mai așteaptă nimeni să o întîlnească în opera unui compozitor contemporan. Criticii zilelor noastre caută virtuți în muzica abrazivă, atonală, cu care publicul a fost năpăstuit în ultimele decenii. Dacă un compozitor scrie melodic, acesta este considerat anacronic. Ce păcat ! Publicul pare să fi renunțat la melodicitate în ultima jumătate de secol (...) În opera **Horea** se simte un puternic element folkloric". În același timp, liedurile lui Nicolae Bretan cunosc o prețuire cel puțin tot atît de stăruitoare. Irving Lowens, unul dintre cei care — prin autoritatea culturală — au impus această creație publicului american, considera în privința autorului operei **Horea,** că „renașterea interesului pentru creația sa s-a datorat aproape în întregime genialității sale ca autor de lieduri". Acest domeniu arată că „muzica lui Nicolae Bretan este, în esență, un idiom de factură conservatoare, care aparține nemijlocit tradiției articulate de Schubert, Schumann, Brahms, Strauss, Mahler, Wolf și Schneck (...) ; ea folosește într-o oarecare măsură culoarea locală dar muzica sa este în același timp de o universalitate certă și dovedește o extraordinară sensibilitate a limbajului". Ideea de „universalitate" revine adeseori în eseurile dedicate de Irving Lowens artei lui Nicolae Bretan : „Arta lui Bretan este universală — nota acesta — el i-a înțeles și admirat pe marii poeți ai României, Ungariei și Germaniei și a pus pe muzică versurile lui Eminescu, Ady Endre și Heine, dînd întotdeauna dovadă în egală măsură de înțelegere umanistă și o deosebită pătrundere". „Nu poate exista nici o îndoială — scria Irving Lowens în **The Washington Star,** în 4 dec. 1972 — Bretan este un compozitor de lieduri care merită ascultat. Cărțile de istorie a muzicii vor trebui rescrise. În viitor, ele vor trebui să includă un capitol despre acest autor". Sînt propoziții esențiale, ce afirmă universalitatea unei creații ce se impune treptat și sigur, propunînd lumii mesajul ei profund autohton.

«TRANSILVANIA ÎN MILENIUL I e.n.»

● „Transylvania in the first millenium A.D. Some linguistic aspects" (Transilvania în primul mileniu al erei noastre. Cîteva aspecte lingvistice)" se intitulează un penetrant și solid studiu de istorie a culturii — conceput dintr-o perspectivă interdisciplinară (lingvistică, arheologie, critica izvoarelor istoriografice) — ce începe a se publica, în forma unui serial, în prestigioasa revistă americană **New York Spectator,** cel dintîi episod apărînd în nr. 33—34, sept. 1989 pag. 22—23). Autor este prof. Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești, cunoscut mediilor de specialitate americane printr-o anterioară contribuție dedicată de asemeni problemei continuității populației autohtone în teritoriile tradiționale, studiu compact apărut la o editură din Miami ; cercetarea publicată de **New York Spectator** reia, de fapt, o altă contribuție a cercetătorului român, publicată cu mai multă vreme în urmă în „Revista de istorie", încadrîndu-se într-o sferă de preocupări ce îi sînt foarte apropiate. Sînt valorificate aici, și în alte investigații de această factură, idei și constatări privitoare la influența populațiilor autohtone daco-romane asupra migratorilor în mileniul I al erei noastre, concluzii ce se află și la alți reputați cercetători precum H. Bradley, Piergiuseppe Scardigli, Vittoria Corazza. Alte opinii românești în această direcție au exprimat, în perioada recentă, Nicolae Corneanu și Ioan Mugioiu, ceea ce evidențiază o linie de cercetare deosebit de fertilă și modernă, care își așteaptă necesarele sinteze.

Studiul prof. Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești ar putea să constituie un important nucleu pentru o viitoare cercetare de anvergură. Aflăm aici interesante și documentate încheieri privitoare la prezența unui strat lexical latin (cu siguranță aparținînd romanității orientale) documentat în traducerile efectuate în limba gotică de Ulfila, în regiunea Buzăului de azi, ca și dovada asupra caracterului autohton, foarte străvechi, al cuvîntului **Ardeal,** ce subliniază anterioritatea populației autohtone în Transilvania ocupată la sfîrșitul mileniului I e.n. Nu sînt, desigur, singurele argumente ale acestei explorări cu aspect de interdisciplinaritate, ce își propune a descrie interferențele istorico-lingvistice reliefate de realități ale vieții culturale din regiunile carpato-danubiene ; o continuare a acestor studii, urmînd, între altele, și această cale, se impune cu necesitate.

A. Silvestri

● **„LITERATURNAIA GAZETA" PUBLICĂ SUB TITLUL „IN SLUJBA IUBIRII"** un interesant eseu al scriitoruluui gruzin Othar Ciladze. Născut în anul 1931, Ciladze este unul dintre scriitorii — poet și prozator — de frunte al Gruziei. Iată cîteva dintre gîndurile lui încredințate cunoscutei publicații moscovite :

„Omul nu a avut niciodată nevoie de mai multă înțelegere și iubire ca astăzi. Pentrru mine iubirea este singurul cuvînt salvator, singurul pas salvator. Nu însă un pas dinspre aproape ci unul în întîmpinarea lui. Iubirea nu este un drept sau un merit al nostru, ea este o datorie. Prin acest sentiment nu ne afirmăm dominația asupra altora ci subliniem doar o calitate umană fundamentală. Cu acest sentiment omul nu se poate lăuda pentru că el îi este dat, cel care nu îl are nu se poate numi om. Dacă cădem de acord că iubirea este ceva general și necesar ca aerul, atunci vom înțelege mai ușor că ea trebuie pusă exclusiv în slujba binelui omului...

Ca scriitor afirm din toată ființa mea că am fost, sînt și voi fi un slujitor credincios al iubirii, sub toate manifestările ei. În același timp sînt conștient că în vremurile noastre iubirea are nevoie de protecție și apărare, deloc mai puțin decît o reclamă otrăvitele mări și oceane. Dar dacă nu ne vom umple inimile cu iubire nu vom fi în stare să apărăm nici măcar o sărmană pasăre necum mări și oceane. Nu se spune degeaba că „dragostea îl înalță pe om", iar un om liber este doar acela care s-a împovărat de iubire, care a devenit de bună voie robul ei. De aceea, cred că a ucide, a suprima sau a oprima pînă și cea mai firavă manifestare de iubire înseamnă a înjosi nu numai un om, ci întreaga omenire, întreaga lume.

A sluji iubirea — iată menirea supremă a scriitorului iar literatura nu este decît o istorie a iubirii..."

REVISTA STRĂINĂ

● **BIENALA ILUSTRAȚIILOR ORGANIZATĂ LA BRATISLAVA (BIB)** a ajuns la cea de a 25-a ediție. Ea oferă de fiecare dată ocazia realizării unui tur de orizont la nivel mondial al ilustrațiilor de carte pentru copii și tineret. Spre deosebire de alte manifestări similare, la Bienala de la Bratislava artiștii plastici trebuie să participe direct cu ilustrațiile și nu cu reproducerile acestora în cărțile pentru care au fost pregătite. În același timp, este necesar să fie prezentate și volumele cu reproducerile respective, pentru ca juriul să aibă certitudinea că lucrările nu au fost realizate doar pentru participarea la Bienală. O altă particularitate pe care o prezintă BIB este aceea că juriul internațional nu este prezidat de un reprezentant al țării gazdă ci, prin rotație, de cite un reprezentant al țărilor participante.

Președintele juriului ediției din acest an a fost franțuzoaica Jannine Despirutto. Juriul a avut greaua misiune de a alege cele mai izbutite ilustrații din cele peste 2 500 lucrări prezentate de 352 artiști plastici din 50 de țări de pe toate continentele. „Au fost cu toții foarte talentați și foarte reprezentativi pentru țările lor, dar n-am putut alege decît douăzeci dintre ei pentru a-i distinge cu titlul de laureat al BIB, spunea președinta juriului. În adîncul sufletului nostru am fost triști pentru că pe mulți dintre ei a trebuit să-i abandonăm pe drumul care duce către cununa de lauri". Care cunună de lauri în cazul lui BIB este... „Mărul de aur", de argint sau bronz. BIB '89 a demonstrat stadiul actual al ilustrației de carte pentru copii și tineret din întreaga lume. Specialiștii sînt de părere că puternicul val meditativ pînă la suprarealist, care a culminat în perioada anilor 1985—87, este în vizibil reflux, impunîndu-se în locul lui desenul realist.

● **„M-AM NĂSCUT ÎN ANUL 1955 LA TAȘKENT ȘI TOATĂ VIAȚA AM FOST URMĂRITĂ DE GHINION,** spunea nu demult, într-un interviu, prozatoarea sovietică Dina Rubin, unul dintre cei mai tineri membri ai Uniunii Scriitorilor din Uniunea Sovietică. Am absolvit, la Tallin, școala de muzică pentru copii cu aptitudini speciale. Din asta se poate vedea că aș fi putut avea o meserie tihnită și să duc o viață normală. Numai că destinul mi-a hărăzit mania scrisului. Scriu dintotdeauna, de cînd mă știu. În clasa a noua am făcut un pas mare : am trimis revistei „Junost" o povestire.

Spre ghinionul meu au tipărit-o. Lucrarea aceea anemică se numea „Bespokoinaia natura" **(Fire neliniștită).** Mi-au crescut aripi. Am trimis imediat altă povestire și cum destinul începuse să se joace în contul unei fete din provincie, mi-au tipărit-o și pe aceasta ! De atunci, vreme de douăzeci de ani, mă bîntuie gîndul că fac literatură. În realitate fac altceva : povestesc anecdote. Caraghioase, foarte caraghioase. Și triste..."

Așa sînt și eroinele ei din prozele scurte scrise pînă acum, așa sînt și cele din ultimul ei volum de proze scurte apărut de curînd sub titlul „Casa din spatele porții celei verzi". Toate povestirile au caracter autobiografic și sînt scrise cu verva și naturalețea rîndurilor de mai sus. Întîmplările proaspete, lipsite de sentimentalism — care refuză orice șablon — îl farmecă pe cititor prin simplitate și francheță. Dragostea, tema aproape a tuturor povestirilor din volum, nu le orbește pe eroine, dimpotrivă, le face să vadă viața din jurul lor în toată complexitatea și frumusețea ei.

Nu este deci de mirare că volumele purtînd numele Dinei Rubin pe copertă se vînd din librării chiar din primele zile după lansare.

● **RECTORUL UNIVERSITĂȚII WILBERFORCE DIN STATUL AMERICAN OHIO** a acordat titlul de Doctor în științe umaniste lui Mike Tyson, campionul mondial de box la toate categoriile.

Faptul că Tyson nu are studii — el nu a terminat nici măcar ciclul primar — nu a constituit un impediment. Titlul i-a fost conferit pentru poziția sa angajantă în apărarea tinerilor căzuți în patima drogurilor. În fotografie, Mike Tyson împreună cu fosta soție, actrița Robin Givens.

● **SALON DU LIVRE '89, DESCHIS LA PARIS,** a pus în evidență preferințele cititorilor francezi. El a mai evidențiat și faptul că, după părerea specialiștilor, în Franța cărțile proaste se vînd mai bine decît cărțile bune ! Astfel, o serie de sondaje efectuate în timpul Salonului au demonstrat că cititorul francez cumpără și citește cel mai adesea cărțile autorilor pe care i-a mai citit și pe care deci îi cunoaște, chiar dacă lucrările acestora sînt mai slabe decît ale altor scriitori cu care însă nu au venit încă în contact. Și încă ceva a mai pus în evidență acest Salon, faptul că lucrările transpuse pe marele sau micul ecran obțin la reeditare tiraje mult superioare celor care nu ajung în această (fericită ?) ipostază.

Specialiștii sînt de părere că interesul cititorilor francezi s-a mutat în ultimul an către lucrările non-fiction, spre eseistică și literatura faptului, a documentului, a amintirilor. În topul cărților celor mai cumpărate — dar asta înseamnă oare și celor mai citite ? — pe primul loc se află „Medicina naturală", vîndută în două milioane de exemplare, pe locul al doilea situîndu-se dicționarul enciclopedic „Petit Larousse ilustré", din care s-au vîndut de la începutul acestui an un milion de exemplare. Dintre lucrările beletristice pe primul loc se află „Vară în Apus" de Philphe Labre (250 000 exemplare), „Ultimele zile ale lui Baudelaire" de Bernard Henri Lévy (200 000 exemplare). În domeniul eseisticii se distanțează volumul „Vis mexican" de Jean Marie G. Le Clézio cu 100 000 exemplare, „Champolion" de Jean Lacouture (75 000 exemplare) și „Leonardo da Vinci" de Serge Bromla (80 000 exemplare).

În tiraje deosebite s-au vîndut și volumul al IV-lea intitulat „Revoluția 1770—1880" din „Istoria Franței" de François Furet și volumul academicianului Alain Decaux intitulat „Alain Decaux povestește copiilor despre Revoluția Franceză".

● **S-AU ÎMPLINIT 90 DE ANI DE LA NAȘTEREA CELUI CARE A FOST ALFRED HITCHCOCK,** celebrul regizor, scriitor și scenarist american. În pofida faptului că era un timid cum rar se întîlnesc, numele lui a rămas legat de... groază ! Aceasta pentru că Hitchcock este autorul unui mare număr de filme de această factură.

A intrat în lumea filmului în anul 1920 scriind titluri pentru filmele mute. Doi ani mai tîrziu a început să lucreze independent. În anul 1929 a realizat primul său film sonor, o dramă psihologică cu titlul „...și nu ne duce pre noi în ispită".

În anii '50 s-a mutat din Anglia în Statele Unite devenind unul din stîlpii de rezistență ai cinematografiei americane. Dintre creațiile lui cele mai cunoscute amintim „Psycho", „Păsările", „Rebecca". În întreaga lui carieră, Hitchcock a realizat aproape o sută de filme. Drept recompensă pentru contribuția sa remarcabilă la dezvoltarea artei cinematografice, regina Angliei l-a înnobilat, conferindu-i titlul de **sir.**

SPORT

Dalta bijutierului

Ninge.

Iar cînd ninge, secunda nomadă se încarcă de miracol și suplețe.

Dalta bijutierului care scornește ninsori trebuie să fie una de mărgăritar. Sau necunoscută de noi, fiind prea din cale afară de frumoasă ninsoarea de miercuri. Coloana vertebrală a ninsorii este, la munte, bradul, în cîmpie, salcîmul. Iar pe stadioane, omul cu pălărie de fetru și fulgarin de artist care, la sfîrșitul meciului Steaua — Universitatea Craiova, cîștigat de olteni (nu mă laud, dar cu patru zile înainte îi dădusem cîștigători siguri pe studenți) a făcut o plecăciune largă și a declarat : fără supărare, nu văd pentru ce mi-aș mai purta pașii acolo unde antrenorul Anghel Iordănescu se bilbiie la nesfîrșit.

Steaua lunecă, acum, spre zodia înecaților. Nu mai e ulei în farul de la Tuzla, iar paznicii de far au pierdut cărarea scufundată-n cimbru și isprăvită-n izvoare cu noroc. Plecarea lui Jenei de la cîrma corăbiei a dus la dezordine, indisciplină, nisip în gură.

Universitatea Craiova leagă al doilea pod fermecat spre cîntecul marilor iubiri. Dar de ce cedează, complet fără rost ? Pentru că sînt gata să port doi urși de belciug pînă în Piața vinului din Sibiu, și să beau acolo o cană de apă chioară, fără broboane de vin pe buzele de cositor, dacă egalul realizat de Inter la Craiova ține de botul nevinovat al mielului pe care-l semănăm cu pumni de grîu la sărbătoarea dintre ani. Să intre mîncinosul în oglindă și să rămînă acolo dacă lucrurile s-au petrecut pe dunga adevărului ?

Ninge...

Și mă cuprind copil în toate ungherele sufletului. Și trebuie să spun că Dinamo București își răsplătește spectatorii cu mii de bucurii, ca și zăpezile căzînd. Cea mai bună echipă românească din clipa de față, Dinamo, umblă cu pași tineri prin cercuri de vrajă. Stăpînă pe minunea vîrstei de douăzeci de ani, Dinamo ține în ființă un vis, odihnitor ca și omătul adunat pe crengi de mesteceni, pe cetină de brad.

Ninge, ninge, ninge...

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 71 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXXII
49
(1 439)
Sîmbătă
9 decembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Prezent și perspective

Viitorul, așa cum ni-l configurează documentele celui de al XIV-lea Congres al partidului, are linii ferme, distincte, de o înaltă și cutezătoare anvergură teoretică și practică, fixîndu-se deopotrivă în lumea ideilor, a principiilor, ca și în aceea a realității în sfera căreia se cuprind propriile noastre cerințe și posibilități, dinamica propriei noastre experiențe. Fiind un act de conștiință colectivă uriașă, cu articulații în toate domeniile existenței materiale și spirituale, acest viitor ne conține în aceeași măsură în care propulsăm spre el argumentele exemplare ale faptelor, munca și creația înscrise în registrul marilor valori ale progresului și civilizației socialiste, cauza libertății și demnității patriei, apărarea și dezvoltarea tuturor marilor cuceriri ale anilor construcției noii societăți, slujirea intereselor fundamentale ale poporului, ale națiunii. În această lumină, hotărîrile Congresului al XIV-lea, chemările secretarului general al partidului sînt definitorii ca program de gîndire și acțiune comunistă înaintată. **Acum, la încheierea lucrărilor marelui forum al comuniștilor**, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **să ne angajăm în fața partidului, a întregului popor, că vom acționa întotdeauna în spirit revoluționar și cu întreaga răspundere față de interesele socialismului, ale poporului, ale asigurării independenței și suveranității României ! Să demonstrăm, prin întreaga activitate, așa cum partidul nostru a făcut de la înființarea sa, că nimic nu ne poate abate de la îndeplinirea țelului suprem, al asigurării unui loc demn, în societatea comunistă, pentru întreaga noastră națiune.**

S-a străbătut un drum lung și eroic, o adevărată epopee a prefacerilor revoluționare care au schimbat din temelii înfățișarea țării, s-a înaintat mult pe calea construcției socialiste. Ceea ce a conferit și conferă partidului nostru forța de a aborda cu limpezime și curaj viitorul este tocmai capacitatea sa de a se situa în miezul problemelor realității și, de aici, prin dialog și analiză, prin cunoaștere, prin grijă, prin devotament și abnegație, întreaga viziune asupra lumii de azi și de mîine, întregul edificiu politic, moral și social către care îndeamnă și spre care mobilizează toate energiile țării, întregul ei potențial creator. Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de secretar general al partidului reprezintă garanția sigură a înaintării României pe drumul socialismului și comunismului, spre viitorul ale cărui temelii au crescut și cresc neîncetat. Și-a arătat și își arată piscurile acest viitor, el este gîndul și fapta noastră de mai bine, el este chemarea a tot ce-i mai bun și mai frumos în noi, el are gravitația unui act în permanență făuritor.

Neîndoielnic, acea stare de lucru, fertilă și înnoitoare, proprie mersului mai departe, așa cum s-a hotărît și a devenit spiritul unanim al Congresului, voința unanimă a țării, precumpănește azi și consacră eforturi al căror numitor este un gînd și mai puternic de viitor. Timpul este al faptelor, al împlinirii a tot ceea ce ne-am propus, pentru a pune o bază sigură gîndirii active și călăuzitoare în toate domeniile de activitate. Acea stare de lucru activă își are consonanța de fond în politica partidului, în demersurile sale de ordin economic și social care vizează prezentul și viitorul, actualitatea imediată ca și perspectiva. Un exemplu în această privință îl reprezintă însăși ordinea de zi a recentei ședințe a Comitetului Politic Executiv al partidului. Este prima sa ședință după cel de-al XIV-lea Congres.

Problematica înscrisă pe ordinea de zi și îndeosebi cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu atestă acel dinamism pe care-l cunoaște societatea românească în noua sa etapă și imprimă actualității imediate sensul unei perspective de cel mai larg interes. **Congresul** — sublinia secretarul general al partidului — **a aprobat în unanimitate activitatea din trecut, dar a adoptat, tot în deplină unanimitate, programul și Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea partidului în deceniul următor. Programul este cunoscut. Desigur, ne așteaptă o muncă foarte intensă pentru a stabili cele mai bune măsuri în vederea înfăptuirii lui.** În esență, cuvîntarea secretarului general al partidului se referă la stilul și metodele de muncă, la permanenta nevoie de perfecționare a acestora, în strînsă legătură cu viața, cu cerințele realității, se referă la gradul tot mai înalt de responsabilitate care trebuie să caracterizeze activitatea din fiecare domeniu, conducerea, organizarea și desfășurarea în condiții de maximă eficiență a muncii din toate sectoarele. Constituie toate acestea un semn hotărîtor al mersului mai departe, un indiciu al acelei noi calități a muncii și vieții în răsfrîngerea cărora un loc deosebit îl are însăși calitatea conducerii. Forța și capacitatea de previziune, spiritul analitic profund, întemeierea pe argumentele concrete ale realității și ale evoluției acesteia fac parte din știința conducerii și sînt determinate în procesul înfăptuirii politicii partidului și statului. Pentru că, așa cum preciza secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor marelui forum comunist, **nu este lucru ușor să se adopte hotărîri juste. Aceasta cere muncă, cere înțelegerea legilor obiective, cunoașterea realităților și forței societății noastre. Dar oricît de juste ar fi hotărîrile, ele sînt numai începutul. Pentru ca ele să prindă viață este necesar să acționăm, în toate domeniile, cu întreaga răspundere pentru realizarea lor.**

Luceafărul

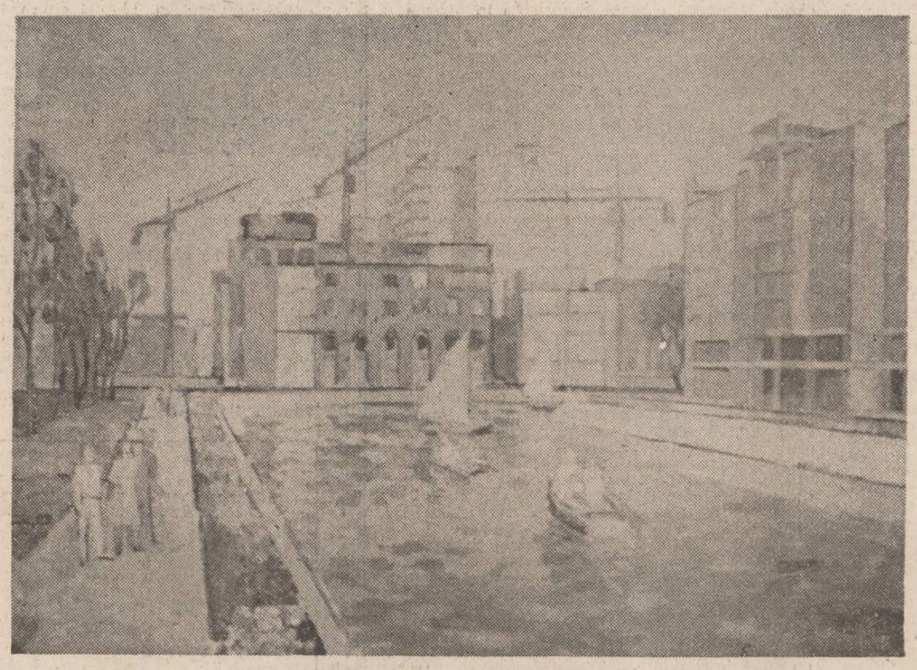

E. Aniței : „Construcții noi în București"

ANUL LITERAR 1989

Configurații și accente noi

Orice an literar, indiferent de cît este de bogat în titluri, de cît de valoroase sînt unele din cărțile lui, are o configurație anume, care-l leagă sau detașează de cei precedenți. Este totuna cu cei dinainte și totuși independent. Unitățile calendaristice, transformate în perioade administrative, își au și ele efectul lor asupra rezultatelor finale.

Anul 1989 a stat sub semnul lui Eminescu. Cei o sută de ani trecuți de la moartea lui au fost un prilej de retrospectivă. Darul cel mai prețios pe care edițiile l-au oferit cititorilor a fost ediția maioresciană a poeziilor lui Eminescu din 1883, reprodusă întocmai după cea veche, adică un document de epocă și totodată cartea cea mai iradiantă și artistică din literatura română. Reprodusă fiind, ediția M. Eminescu — **Poezii**, cuprinde **Doina** cu versul lipsă : „Și cum vin cu drum de fier". Într-o serie de note adaose după ultima filă a ediției **Poezii**, 1883, Petru Creția, îngrijitorul ei de astăzi, corijează erorile ediției princeps.

Ediția academică M. Eminescu — **Opere** a ajuns la volumul XVI, de corespondență, indispensabil de aici înainte oricărui biograf sau monograf al lui Eminescu. Volumul X, **Opere**, cuprinzător al articolelor din perioada 1878—1879, este tipărit și așteptat de cititori. Odată împlinită ediția, se poate considera împlinit și centenarul morții lui Eminescu.

Ilustrînd aceeași epocă, monografiile **B. P. Hașdeu** de Vasile Sandu și **I. L. Caragiale** de Marin Bucur, încearcă o nouă descifrare a personalității celor doi mari contemporani ai lui Eminescu, care vor avea mereu de spus fiilor interogative.

Citindu-l pe Petre Ispirescu, din nou, Mircea Anghelescu ajunge la concluzia (în **Introducere în opera lui Petre Ispirescu**) că trimiterea lui în compartimentul culegătorilor de folclor ignora stilul basmelor și legendelor acestuia, cu totul personal și nefolcloric, și că judecata contemporanilor, care-l considerau scriitor în toată puterea cuvîntului, era mai bună.

Continuă reeditarea clasicilor, în ritmuri diferite, această chestiune pe alocuri spinoasă, meritînd, de altfel, o recapitulare și o discuție separată. În poezie generația mai vîrstnică își definitivează portretul prin antologii de autor, așa cum au făcut Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, și așa cum încep să facă și poeții din generația aflată astăzi ajunsă la maturitate : Radu Cârneci, Nicolae Dragoș. Apar astfel volume orientative, care ne propun prin selecție o imagine literară, de fapt o autoproiecție.

Alți poeți continuă să-și trimită la tipar noile cărți, aminînd asemenea bilanțuri. Cărți semnificative, de versuri, pentru 1989, au tipărit Dan Laurențiu, Adrian Păunescu, Gabriela Negreanu, Ion Mircea și alții. Volumele lor sînt fie expresii ale maturității, fie explozii de energie, fie pasaje către o altă etapă.

În proză numele consacrate și așteptate de cititori sînt mai puține. Citîm pe Fănuș Neagu cu **Povestiri din Drumul Brăilei**, pe Mircea Micu cu o selecție de schițe și note de călătorie, pe Petre Sălcudeanu, laborios profesionist al romanului, ca și Augustin Buzura. Își confirmă începuturile și promisiunile tineri prozatori care au început să intereseze publicul : Cristian Teodorescu, Mircea Nedelciu, Ioan Grosan, Ion Lăcustă, Nicolae Stan. Prozatori de distincție stilistică, ei încep să atragă, în mod variabil, și prin substanță.

Au mai apărut cărți de reportaj (Cleopatra Lorințiu, Valentin Hossu Longin) care tind să rețină un teritoriu și un prestigiu pierdut prin îndepărtarea de realități. O revistă studențească propune consecvent, fără zgomot, **Cartea cea mai mică**, unde, în 32 păginuțe, autori încă anonimi încearcă să ne arate că au dreptul la cărți mai mari. Se desprinde un nume : I. Țîrlea ; altul Petru Barbu. Evident, fenomenul e mult mai divers și direcțiile mai pronunțate. Importantă rămîne existența lor.

Viața literaturii de idei este în acest an de reținut chiar dacă nu vine din interiorul cercurilor literare cele mai încrezătoare în rolul lor. Talent, inteligență, stil pot avea și cei ce se apleacă asupra hîrtiei fără să frecventeze cenacluri studențești sau medii literare. Trei cărți care interesează într-un grad înalt literatura și istoria literară se disting în anul 1989 : **Idealuri sociale și realități naționale** de Ion Ungureanu, **Timp și cultură** de Ilie Bădescu și **Ontologii ale arhaicului în actualitate** de Vasile Tonoiu. Scrise cu sobrietate, cu fervoare sau cu eleganță stilistică, cele trei cărți privesc literatura română, personalitățile și problemele ei, dinspre sociologie, dinspre filozofia culturii, dinspre antropologie și ontologie. Ele relevă capacitatea de creație a scriitorului în sfera ideilor, însemnătatea marilor creații scriitoricești ca opere eponime, generosul orizont filozofic al cercetărilor de ontologie a arhaicului. Astfel de cărți ajută literatura să respire în spații care o pot regenera și-i pot oferi șanse noi de creație.

Chiar și fără a face o strictă, contabilicească recapitulare a cărților unui an, operație dificilă și plicticoasă, cîteva linii ale configurației mari pot fi desprinse. Anul literar 1989, care numără cîteva cărți remarcabile, altele de talent indiscutabil, rămîne interesant prin deschiderile sau direcțiile de care se arată preocupat.

M. Ungheanu

POEZIA LUPTEI CU INERȚIA

În pagina a 3-a

HOTĂRÎRILE CONGRESULUI AL XIV-LEA AL PARTIDULUI, CHEMĂRILE TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU — VAST PROGRAM DE MUNCĂ ȘI GÎNDIRE COMUNISTĂ

TOT SOARELE PATRIEI

În zilele cînd în Capitala patriei se desfășurau lucrările marelui forum al comuniștilor români, am primit din satul natal un măr auriu, de-o mărime neobișnuită, cum numai în această toamnă rodnică am văzut asemenea mere. L-am așezat pe masa mea de scris, printre cărți și poeme neterminate.

Mărul — soare liliputan — îmi luminează de atunci odaia și sufletul, îmi îmbălsămează aerul casei cu mireasma lui proaspătă.

Un simplu măr, dar cît de profunde semnificații ! El mi-a readus în minte copilăria și satul în care m-am născut și-am deslușit primele miracole ale vieții, foșnetul grîului și porumbului, murmurul undelor Mureșului ce de-atîtea ori îmi umplu auzul în nopți de veghere. Dar mai cu seamă, fructul acesta de toamnă tîrzie a făcut — la figurat vorbind — să-mi intre în casă consătenii mei dragi, oameni simpli, cu palmele aspre de muncă, din acele locuri unice pentru mine, ale căror chipuri le port permanent în inimă ca pe niște fotografii de preț, nealterate de treptele timpului.

Cu acest prilej, mi-am dat seama încă o dată că o bună parte din ființa mea a rămas în satul natal de pe Mureș, printre oamenii aceștia harnici și cinstiți, de care mă leagă atîtea fire nevăzute. Toate poemele mele aici își au obîrșia, tot ceea ce e curat și bun în eul meu aici s-a plămădit. Oricît de citadin am devenit prin înaintarea în vîrstă, memoria locurilor natale mi-e hrana spirituală cea mai consistentă. Fără legătura cu ele, creația mea s-ar fi veștejit demult, ca un copac lipsit de seva dătătoare de viață. Sînt convins că așa stau lucrurile cu toți creatorii de frumos. Dezrădăcinarea dintre ai tăi, din pămîntul care te-a zămislit, duce inevitabil la sucombarea talentului. E un adevăr fără tăgadă acesta ! Oare mitul lui Anteu — invocat adesea — nu într-o astfel de legătură perenă își are punctul de plecare ?

Arde pe masa mea un măr din satul natal, soare vegetal și minuscul, în care s-a decantat tot soarele patriei...

În Raportul de însemnătate cardinală pentru destinele României, prezentat la cel de al XIV-lea Congres al comuniștilor români, secretarul general al partidului nostru a făcut ample referiri la dezvoltarea în continuare a agriculturii, a acestei ramuri de bază a economiei naționale. Astfel, în cincinalul care urmează, și în perspectivă pînă în anii 2000—2010, prin îndeplinirea tuturor obiectivelor noii revoluții agrare, în centrul întregii activități vor sta modernizarea și dezvoltarea intensivă a agriculturii în toate sectoarele acesteia. Pînă în anul 1995, se va realiza irigarea a cel puțin 6 milioane hectare, iar pînă în anii 2000, circa 7—7,5 milioane de hectare teren agricol, din care cel puțin 5,5 milioane teren arabil. În viitorii ani se va asigura o producție permanentă de cel puțin 50 milioane tone de cereale, indiferent de condițiile de climă existente.

Sînt doar cîteva cifre cuprinse în Raportul prezentat la forumul comuniștilor, cifre grăitoare prin ele însele, dar mai ales prin semnificațiile lor.

Ca om care provin din vatra unui sat străbun de pe cîmpia Mureșului, sat scos astăzi la lumină ca toate localitățile patriei, aceste perspective de dezvoltare a agriculturii noastre mă bucură și trebuie să ne bucure pe toți locuitorii acestei țări ; pentru că toți avem, în fiecare zi, pe mesele noastre roadele pămîntului românesc, roade care vor fi în anii ce vin tot mai îmbelșugate.

Mă gîndesc la toate acestea, privind mărul de pe masa mea de lucru, adus și-n această miriică toamnă din satul natal.

E un măr-argument, un măr-jurămînt : de dragoste față de ființa nepieritoare a Patriei.

Dim. Rachici

Eroismul cotidian al muncii

În sufletele noastre, zilnic, pătrunde cu răsunet, aprinzînd focul conștiinței noastre noi, revoluționare, ecoul vibrant al cuvîntului răspicat și ferm, rostit de marele făurar de istorie nouă, ctitorul modernei Românii, și mesajul ce conține tot atîtea chemări cîte îndemnuri pot fi cuprinse într-o inimă și într-un suflet de Om, care s-a dăruit și se dăruiește continuu poporului său, destinului luminos și demn al națiunii, al cărui fiu iubit este, tovarășul **Nicolae Ceaușescu.**

Și toată ființa noastră, ca un singur om, ca o singură inimă, răspunde cu un mare Prezent la marile chemări de faptă nouă, plămăditoare de destin nou, mai bun, mai plin de împliniri, mai drept și mai luminos ca oricînd. Astfel, răspunde întregul neam românesc, ca întotdeauna, atunci cînd istoria l-a invitat la fapte mari, și munca lui de toate zilele se transformă oră de oră în faptă de glorie, faptă eroică, prin care, dăruindu-se cu toată ființa lui, omul zilelor noastre împlinește marele său act de ctitorie a noului său rost în viață, în lume.

Sună vibrant cîntecul ce însoțește firesc fapta românului, adunîndu-se șuvoi într-un mare torent de fluviu uman ce își clădește albia nouă pentru izvorul fericirii sale. Răsună cîntul pe cuprinsul întregii țări, așa cum suna odată cîntul Marii Uniri, iar bastioanele de oțel, de lumină vie, de sticlă și pentru tihna omului de azi, ca și lăcașele, plămădite tot de el, într-un marea faptă de prospectare a noului în laboratoarele de cercetări științifice și tehnice, unde se aprind focurile luminilor creierului uman, puse în slujba lui și numai a lui, pentru bunăstarea și fericirea lui, nu pentru

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 7-a

COLOANA INFINITĂ

De departe, înconjurată de lume frumos așezată în desene colorate, urmărind linia elegant sinuoasă a rondurilor de flori care o înconjoară — de departe, pentru că lumea multă și înălțimea monumentului cereau perspectivă — „Coloana fără sfîrșit" a sculptorului român Constantin Brâncuși, plasată la marginea orașului Tîrgu-Jiu, pe o cîmpie plată, care cere și rimează verticala, de departe va să zică, privită în perspectivă, ea, Coloana, s-a ivit ca o bucurie înaltă și semeață și deși o vedeam prima dată în viață, am privit-o zîmbind, bineînțeles că o cunoșteam din atîtea sute de imagini reproduse, cu care semăna destul de bine. Era ceva în plus, (chiar de atunci, de la prima ochire) acest sentiment de libertate interioară, de bucurie. Ea, așa, proiectată pe cer, ilumina frumoasa dimineață de toamnă cu înălțimea ei amețitoare — asta da, a fost o surpriză, chiar așa, în perspectivă și înconjurată de mii de oameni e foarte înaltă — și ocrotea gălăgia muzicală, voioasă, a sutelor de tineri și copii care cîntau, fluturau eșarfe, emoționați că-i filmează televiziunea, emoționați că sînt atît de mulți și atît de împreună, înconjurînd monumentul acela înalt, pe care l-au văzut de cînd au deschis ochii pe lume și a devenit un reper al lui „acasă", un reper de care sînt mîndri într-un mod specific, cu oarece bunăvoință superioară, sentiment pe care îl știu de la mine, de la Constanța, „ei da, noi sîntem de aici, și marea la care veniți ca să vă adăpați cu superbie e în primul rînd a noastră".

Pe urmă, copiii colorați și tinerii veseli au plecat și locul a rămas pustiu. Durează pînă dezafectezi uzina complicată care este un car de reportaj. Am coborît din regie și m-am apropiat de Coloană. Și asta a durat. Eram plasați, cum spuneam, în perspectivă, la vreo două sute cincizeci de metri, poate mai mult.

Cerul de toamnă coborîse. Era aproape patru și un vînt ușor, puțin umed, legăna după-amiaza. Nu mai era soare, culorile violente de toamnă căpătau intensitate și profunzime, se decupau.

Cu cît mă apropiam, un sentiment straniu, de neliniște, mă inunda, și chiar am început să tremur ușor, de parcă mi-era frig. Coloana creștea, creștea mereu în fața mea, tot mai aproape, și dinspre ea, indubitabil, venea un zgomot surd, ca un șuierat de ființă vie. Masa ei enormă se apropia parcă de mine, ea, cu șuieratul acela uman. Iată, nu pot să descriu sentimentul de mistică păgînă, copleșitorul impact cu întreaga mea ființă. Nu eram străvită. Nu mă simțeam umilită de colosala forță pe care o degaja acest ritm compact, vibrant, închis în duritatea lui inexpugnabilă, care se ridica spre cer. Stăteam pur și simplu la rădăcina lui și mă simteam suptă în sus, incorporată. „Va să zică... îi zice Coloana Infinită, nu pentru că se ridică spre infinit, ci pentru că lîngă ea... de fapt, în ea... pentru că, da, te incorporează în ea, deci... simți... Infinitul... din care faci parte"... Gîndul se pierdu. Încercarea de analiză lucidă în primul moment, nu numai că n-are sorți de izbîndă, dar e și lipsită de sens. Sigur că fiecare segment e un scaun din Masa Tăcerii, dar cum altfel să fie această ridicare lentă, cu fantastica ei forță conținută, altfel decît tăcută ? Această tăcere mîndră... Un alfabet secret, o bancă de date, națională și universală, incorpo-

Smaranda Jelescu

Continuare în pag. a 6-a

CENTENAR

Creangă și conștiința națională

Am relevat, în altă parte, înalta **conștiință estetică** a lui Ion Creangă, nevăvînd egali în epocă decît pe Eminescu și Caragiale. Concluziile veneau după o altă argumentare, mai veche, anume că humulești anul aducea cu opera lui o viziune superioară asupra lumii, de mare rafinament ontologic, asemănîndu-se și din acest punct de vedere cu emulii săi iluștri. În sfîrșit, cea de-a treia dovadă fundamentală că ne aflăm, cu Ion Creangă, în plină „cultură de tip major", ridicată la exemplaritatea **universalului**, este o acută **conștiință națională**, pe care poporul o fundamentează, desigur, însă nu o ridică la nivel de concept.

Conștiința națională apare prin personalitățile nutrite de civilizația și cultura de tip major (în termenii lui L. Blaga) și se cristalizează în jurul unei **idei** cu forță mesianică, determinînd — din interior — destinul unui popor, cum arăta Eminescu. Conștiința națională marchează **intrarea în istorie** a etniei, la toate nivelele culturii și civilizației. Sporadică pînă la începutul secolului al XIX-lea, nutrind doar conduita cărturarilor și domnilor patrioți, conștiința națională capătă consistența ei modernă prin revoluția antifanariotă a lui Tudor Vladimirescu. Conștiința națională înseamnă revelația unei **averi** extraordinare în propria ta casă (etnie). Pașoptiștii au descoperit-o în contact cu alte civilizații, dezvăluindu-ne parcă misterul cunoscutei parabole a rabinului Eisik, fiul lui Jekel, avînd echivalent în mitul autohton al călătoriei inițiatice a lui Zamolxe.

Dacă în ceea ce-l privește pe Eminescu, făuritor al doctrinei moderne a românismului, lucrurile par foarte clare, întrebarea se pune dacă și ceilalți doi mari clasici au fost pătrunși de ceea ce numim **conștiință națională**. Aici faptele nu vor fi limpezi cîtă vreme vom confunda conștiința națională cu demagogia patriotardă. Creangă și Caragiale trec, de regulă, creatori de geniu, reprezentînd mai mult sau mai puțin **inconștient** (în sens blagian) specificul

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 7-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

DOUĂ MITURI NECESARE

„A venit din nou toamna și în gînduri tresare un braț cu steag fluturînd deasupra luptei împotriva inerției".

NICHITA STĂNESCU

Fiecare epocă de geneză a formelor și de luare în posesie poetică a universului și-a instaurat, după chipul și asemănarea ei, un mit al vîrstei artistului. Epocile romantice au ales chipul poetului tînăr, cele clasice au optat pentru portretul artistului la maturitate. Cîrlova, Eminescu și Labiș sînt cei trei poeți „pururea tineri" ai literaturii noastre romantice pline de patos național ori social. Dintre ei, singur Eminescu beneficiază și de portretul clasic al deplinătății creatoare. Cîrlova și Labiș au doar efigiile unor întemeietori ziditi simbolic la temeliile unor noi epoci de creație pe care le vestesc prin trăsăturile scrisului lor. Sigilat de tragismul unui destin unic, — pe care l-a străbătut cu ardență clocotitoare și generozitatea desperată a unei premoniții, posedat de voința de-a se schimba total în cîntec și totodată de a schimba lumea prin cîntec — Nicolae Labiș, selectat de timpul său ca emblemă a adevăratei poezii și pentru „biografia lui exemplară", interesează astăzi în mai mare măsură sociologia literaturii și psihologia creației unei generații poetice (domenii înefabile operînd cu imponderabile omenești) decît istoria și critica literară unde hotărîtoare rămîn evenimentele, documentele și opera. Poet, poet în toată puterea cuvîntului, cum ar fi spus Maiorescu, Nicolae Labiș este totodată mai mult și mai puțin decît atît : a fost o conștiință, a devenit un mit. Pururea tînăr, înfășurat în stindardul luptei cu inerția pe care-l înălțase primul solemn și patetic, el este un mit necesar generației și epocii sale.

După momentul patetic de la 1945—'46 cînd în întreaga lume literatura, zguduită de istorie, (fascism, război, rupturi ideologice) a trecut

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

PETRE SĂLCUDEANU: «Ochiul și marea»

Printr-un episod liminar și cîteva personaje (Stamate, geologul, Gavra, Ghedeon și chiar protagonistul Ionas Aron) Petre Sălcudeanu continuă, în noul său roman, **Ochiul și marea** (Editura Cartea Românească, 1989), firul epic al **Bibliotecii din Alexandria** (1980), cartea cu care reușise o spectaculoasă, căci puțin așteptată, desprindere de mediocritatea onorabilă a volumelor sale anterioare. În **Ochiul și marea** ne aflăm, desigur, într-un alt timp romanesc, mai apropiat de prezentul imediat și așezat după cel din **Biblioteca din Alexandria.** Aron, fiul lui Petre Curta din romanul anterior, este acum inginerul hidroenergetician Ionas Aron care face parte din echipa de întreținere a unui mare baraj, situat într-un loc izolat, cu oameni puțini, ce întreține relații complicate și enigmatice. Ionas este un individ fără trecut (de fapt, fără memoria trecutului) preocupat exclusiv — pînă la un moment dat — de problemele marelui baraj, operă monumentală a inginerului Stavropol, un soi de tutore și părinte spiritual al mai tînărului său coleg. Narațiunea, arborescentă, cu multe episoade colaterale, alternînd și interferînd planul realist cu cel simbolic, integrînd mituri biblice și păgîne (mitul lui Iona, mitul lui Manole) urmărește, în esență, procesul complicat prin care Ionas își redobîndește memoria, recuperînd astfel un trecut pe care ceilalți, din diverse motive, îl doreau definitiv ingropat. În plan simbolic, betonul barajului este uitarea impusă și autoimpusă, destinată să anihileze conștiința. Dar Ionas descoperă în monolitul de beton o fisură, despre care crede că s-ar datora loviturilor unui uriaș sturion (chitul biblic), închis în locul de acumulare și căutîndu-și o ieșire către mare. Fisura în beton este, cum sugerează desfășurarea evenimentelor, și o fisură în uitare. Trecutul nu poate fi anulat, iar vinovățiile trebuie ispășite. Stimulat de iubirea Adelaidei Jigău (o cunoștință întîmplătoare din una dintre rarele ieșiri ale personajului în orașul din cîmpie) Ionas își redobîndește sau, mai exact spus, își cucerește identitatea. O face, însă, cu prețul propriei sale vieți. Va afla, împreună cu cititorul, la capătul întortocheatei intrigi polițiste, că a participat, fără să știe, la uciderea tatălui său (personajul din episodul liminar despre care vorbeam) al cărui corp, împreună cu caietele de însemnări (memoria remanentă) este îngropat în betonul barajului, la locul unde s-a produs fisura. Ionas își ispășește vina, înghițit, simbolic, de monumentalul baraj. Îi urmează (din devoțiune ? predestinat ? — lucrurile nu sînt deloc clare, iar motivațiile psihologice aproape absente) Adelaida. Sacrificiul ei trimite, în plan simbolic, la semnificația morții Anei lui Manole. Acestea nu sînt însă, în chip direct sau indirect, singurele victime ale colosului de beton: moare (se sinucide ?) inginerul Stavropol, care la rîndul său, își sacrificase pe — să zic așa — altarul datoriei, marea iubire (misterioasa femeie în alb) ; moare Bulat, un fel de concurent al lui Stavropol la gloria profesională ; moare, în urma unui cutremur, geologul Gavra, pedepsit, probabil, și pentru că a modificat microclimatul așezării ; moare Vugnar, unul dintre ucigașii tatălui lui Ionas; moare Cotoban, probabil fiul călăului Cotoban, din **Biblioteca din Alexandria.** Moare, cum se vede, multă lume în romanul lui Petre Sălcudeanu ! Fel de a spune (cu titlul unui celebru roman polițist) că „totul se plătește". Personajele din **Ochiul și marea** plătesc păcatele din **Biblioteca din Alexandria.** Rămîne Sturionul, care continuă să izbească ritmic barajul, forțînd sperata ieșire spre mare. Cum s-a observat în alte comentarii critice, tema dominantă a romanului lui Petre Sălcudeanu este **tema memoriei.** Episoadele și personajele care se subsumează temei, indiferent dacă modalitățile de abordare aparțin realismului sau planului mitico-simbolic, constituie partea rezistentă a romanului, aceea care îi conferă verosimilitate artistică și substanțialitate etico-morală. Nici intriga de factură detectivistă, confuză pe alocuri și, poate din această cauză, contestată de către unii comentatori, nu mi se pare a fi doar lest impovărător. În fond, orice cale către adevăr este bună în măsura în care este autentică și nu conduce către o fundătură.

Or, romanul lui Petre Sălcudeanu este, în esență, drumul complicat, dramatic, cu accente tragice, al unor personaje către adevărurile lor parțiale, care, împreună, alcătuiesc adevărul unei epoci. Recuperîndu-și memoria, Ionas Aron intră în posesia unui timp regăsit, fără de care existența sa devenise lipsită de sens sau, oricum, trunchiată și, în bună măsură, falsificată. Apoi, Petre Sălcudeanu nu este singurul autor contemporan care procedează astfel. Intriga de tip detectivist este o variantă a unui, să zicem, topos romanesc, numit **anchetă,** deosebit de frecvent în proza românească a ultimelor decenii. În plus, această manieră narativă poate da, și în acest caz chiar dă, un spor de tensiune și de interes cărții, ceea ce nu trebuie nicidecum neglijat dată fiind adresabilitatea romanului ca gen literar. Altele sînt, așadar, din punctul meu de vedere, motivele pentru care, într-adevăr, **Ochiul și marea** nu reușește să fie un mare roman. În primul rînd, un gust prea marcat al autorului pentru senzațional. De pildă : Bulat populează apele lacului de acumulare cu o specie feroce de mici răpitoare, despre care crede că ar putea ucide Sturionul, dar care îl devorează, spectaculos dar nemotivat, pe el însuși ; geologul Gavra, prezență, s-ar părea, inoportună pentru o parte dintre cei din jur, dispare și el, tot spectaculos, pedepsit de un... cutremur venit din senin ; cuplul Vugnar-Calafat — de altfel construit artificial — moare acoperit de un... clopot, care cade la momentul limită potrivit și apoi se scufundă într-un teren mișcător, nelăsînd nici urmă din cei doi răi ; Cotoban se convertește spectaculos în discipol al părintelui Ghedeon și moare epuizat în urma loviturilor pe care le administrează cu un ciocan de zece kile unui pietroi extrem de refractar. Pentru „demonstrația" sa, autorul are nevoie de aceste morți, dar felul în care expiază personajele este — cum să zic ? — prea demonstrativ. În sfîrșit, în afara cuplului Vugnar-Calafat, tratat indecis, între caricatură și desen după natură (umană) și a părintelui Ghedeon, exagerat în latura satanică, autorul rătează în cele din urmă un personaj căruia îi acordă o mare importanță în trama epică. Este vorba de Adelaida Jigău, voluntara parteneră a lui Ionas Aron. Că un introvertit, cum este Ionas, are nevoie de o astfel de complinire, care să-l stimuleze în tentativa sa de deschidere către exterior, este de înțeles și bine motivat psihologic în roman. De ce, însă, Adelaida este interesată de tînărul Ionas în așa măsură încît să părăsească orașul și să se claustreze în acel loc izolat, ba, mai mult, să parcurgă niște experiențe nu tocmai plăcute (cîinele lui Stavropol este pe punctul să o omoare, la fel și.. cutremurul) și să nu-l abandoneze pe Ionaș, chiar cînd înțelege (împreună cu cititorul) că acesta nu mai are nevoie de ea, este foarte neclar. Dar nu numai atît. Într-o primă etapă a devenirii sale romanești, Adelaida este o prezență stenică, ușor vulgară, un om cu capul pe umeri, pragmatic, dintre aceia despre care se spune de regulă că știu ce vor de la viață. Așa se va comporta, de altfel, și în microcolectivitatea din care face parte Ionas, funcționînd ca un factor de normalitate, într-o lume cel puțin bizară pentru un martor din afară. Cît timp procedează astfel (și cît timp autorul rămîne consecvent cu proiectul inițial de personaj) Adelaida se impune cititorului ca o prezență memorabilă. Deodată, însă, Adelaida se modifică radical, devine meditativă, enigmatică, tăcută, blazată, își asumă, nu se știe de ce, rolul pe care îl jucase misterioasa „femeie în alb" și, în cele din urmă, se sacrifică simbolic, într-o scenă excepțională, în sine, dar fără legătură cu datele fundamentale și temperamentale ale personajului. Adelaida Jigău este un personaj compus din două bucăți, „cusute" între ele cu ață albă. Defectele cărții sînt însă remediabile, iar calitățile fac din **Ochiul și marea** un roman care ar merita cu prisosință un efort de rescriere.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

STUDII

SCRIITORII ȘI UNIREA

Apărută cu prilejul aniversării a șapte decenii de la crearea statului național unitar, „o strălucită victorie istorică a luptei eroice, îndelungate a maselor populare pentru făurirea națiunii române" — cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — antologia de texte **Ziarul „Românul" și Marea Unire,** realizată de prof. Iulian Negrilă (cu un studiu introductiv de prof. dr. Ion Spălățelu) a pornit de la ideea că acest „document viu pentru viitorime" a reprezentat „una dintre cele mai importante tribune de luptă politică a românilor din Transilvania".

Selectînd cu prioritate articolele (ce au reflectat, cu vigoare, clarviziune politică și bărbăție, această luptă) autorul antologiei nu uită însă nici pe acele în care se relevă, cu prisosință, jertfele fără număr ale românilor transilvăneni ori eforturile continui ale fruntașilor Partidului Național pentru izbîndirea scumpelor idealuri naționale. Se confirmă, astfel, spusele lui V. Goldiș care scria că **„Românul"** „s-a născut din necesitatea de a se apăra solidaritatea națională a românilor din Ardeal", fiind în anii grei ai luptei „intransigentul soldat al idealului național".

Inserate cronologic, articolele oglindesc o perioadă dintre cele mai frămîntate, care începe cu ianuarie 1911. Chiar de la primele numere, ziarul a beneficiat, sub directoratul lui Vasile Goldiș, atît de colaboratori de valoare, cît și de un comitet de conducere care îi număra pe Teodor Mihali, Vasile Lucaciu, Al. Vaida-Voevod, Iuliu Maniu, Aurel Vlad, Ștefan C. Pop, Ioan Suciu, Vasile Goldiș, Iustin Marșieu, Cornel Iancu, Romul Veliciu, Aurel Lazăr și Valeriu Moldovan. Ei au asigurat publicației, salutată cu interes de întreaga suflare românească din Transilvania, diversitate și bogăție tematică, „prospețime de idei, măiestrie publicistică, spirit patriotic, abnegație și sacrificiu în slujba intereselor drepte ale românilor" (I. Spălățelu).

Și, într-adevăr, citite azi, după mai bine de trei sferturi de veac, paginile de publicistică din „Românul" ne apar la fel de vii, incitante, pline de bărbăție și spirit combativ. Acei ziariști, adevărați istorici ai clipei pe care o trăiau, au transmis și viitorimii suflarea fierbinte a patriotismului lor exemplar. Alături de articolele de direcție, de orientare politică și ideologică („Unirea face puterea", apelurile P.N.R., comentariile evenimentelor, actele dinaintea și de după Marea Unire), apar și cutremurătoare relatări despre atrocitățile comise, după decembrie 1918, de dușmanii înveterați ai Unirii poporului român din Transilvania cu patria („Țărani români arși pe rug", „Îngropați de vii", „Pogromul ungurilor contra românilor", „Încep omorurile în Bihor" ș.a.). Dar, printre acestea, își fac loc semnele vieții noi cărora ziarul le oferă cu generozitate, loc : reorganizarea învățămîntului primar, redeschiderea unor licee, de mare tradiție, cu predarea în limba română : refacerea unor orașe ; inaugurarea Universității din Cluj ; unificarea administrativă a țării ; noua organizare economică și culturală ; primele dezbateri judiciare în limba română ; reîmpădurirea Transilvaniei etc.

Apar îndreptățite, în acest fel, cuvintele transmise ziarului, în iulie 1919, de Nicolae Iorga : „am văzut ce înseamnă un ziar în care însuși sufletul unui popor se zbate". Este ceea ce simte, cu emoție, și cititorul de astăzi al acelei publicistici, apărute în „Românul", cu șaptezeci și opt de ani în urmă.

Mircea Filip

***) „Ziarul «Românul» și Marea Unire", Editura Politică, 1988.**

ISTORIE LITERARĂ

DESCOPERIREA UNUI CLASIC

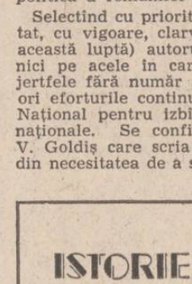

Prin recenta culegere din versurile lui Șt. O. Iosif,*) Alexandru Ruja ne oferă plăcuta ocazie de a ne testa receptivitatea, deprinsă astăzi cu structuri textuale complexe mult diferite de construcțiile nostalgicului autor al „Patriarhalelor". În fața capodoperelor, entuziasmul este firesc, iar indiferența anunță de obicei o infirmitate receptivă. A nu-l „gusta" pe Eminescu, de pildă, este un serios semnal de alarmă pentru cititor. Nu același lucru se poate spune despre contactul cu poezia lui Iosif, considerată uneori vetustă. Dar tocmai această situație îndreptățește „proba de foc" a lecturii, măsurînd capacitatea de vibrație lirică a cititorului.

Ediția îngrijită de Al. Ruja se adresează în primul rînd tineretului școlar și include, pe lîngă versurile poetului — originale și traduceri din lirica universală (Heine, Schiller, Petőfi ș.a.) — un tabel cronologic și un consistent capitol de referințe critice. Concise : informațiile cuprinse în tabelul cronologic, veritabile repere culturale : pot constitui un bun auxiliar didactic, cu semnificative trimiteri la o întreagă perioadă de istorie literară românească. Desigur, profesorilor de literatură le revine rolul principal în structurarea armonioasă a acestor date.

O excelentă selecție de referințe critice încheie volumul îngrijit de Al. Ruja. Îl înțelegem mai bine și îl simțim mai apropiat de noi pe **omul** Șt. O Iosif, după lectura fragmentelor semnate de M. Sadoveanu, I. Chendi, Sextil Pușcariu și chiar de E. Lovinescu, mai puțin receptiv la creația poetului. Se reține ușor opiniile critice privind virtuozitatea gradației lirice (M. Dragomirescu), delicatețea și sinceritatea sentimentelor (G. Ibrăileanu), spiritul elegiac și desăvîrșirea formei poetice (Pompiliu Constantinescu), măiestria traducerilor și puritatea sugestiei verbale (Perpessicius, G. Călinescu), rafinamentul artistic (Ș. Cioculescu), „arta plină de prospețime, de viață și de mișcare" (T. Vianu). La fel de profunde și de instructive sînt paginile analitice selectate din lucrările unor autori contemporani: Ion Roman, Const. Ciopraga, D. Micu, N. Ciobanu, I.D. Bălan, Olimpia Șerban, M. Vaida, I. Neață, L. Grăsoiu. S-ar putea spune că informația conținută în aceste texte critice depășește posibilitățile de asimilare în cadrul strict al procesului de învățămînt. Dar lucrarea la care ne-am referit nu este un manual, ci o antologie, o invitație la desfătare poetică (pentru fiecare, după posibilități) și un prețios instrument didactic, pentru care profesorii de literatură îi vor fi cu siguranță recunoscători editorului.

Mihai Niculescu

***) Șt. O. Iosif : „Poezii", ediție îngrijită, dosar critic, note de Al. Ruja, Editura „Facla", 1989.**

ETNOLOGIE

O CERCETARE DE PIONIERAT

În cadrul încercărilor de stabilire a determinațiilor care stau la baza specificului culturii noastre populare, Ovid Densușianu a fost unul din cei care au pledat puternic în favoarea considerării activității pastorale ca definitoare pentru profilul nostru etnospiritual. Un D. Caracostea, ca să dăm doar un nume dintre cele mai impozante, a atras însă atenția și asupra agrarității și a importanței reflexelor activității agrare pentru creativitatea populară folclorică. Pentru ca, mai tîrziu, Traian Herseni să încerce (îndeosebi în cartea sa **Forme străvechi de cultură poporană,** apărută în 1977) chiar o teorie și un model al înțelegerii culturii noastre populare, conform căruia aceasta ar fi expresia unei sinteze dualiste. Atît **tipul pastoral** cît și **tipul agrar** de cultură au contribuit, spunea, la cristalizarea și evoluția civilizației materiale și spirituale a satului nostru tradițional. Exegezele noastre de folclor au acordat totuși mai multă importanță, adică atenție, creațiilor în care era clar prezent elementul sau conotația pastorală. Iată de ce cercul folcloriștilor de la Cluj-Napoca încearcă parcă să înfrîngă această inerție în cercetarea folcloristică, preocupîndu-se în mod predilect, în munca lor de investigare, de aspectele și temele agrare ale folclorului. Poate e doar o părere, poate doar o întîmplare (specializare) administrativă și instituțională, poate e și normal să facă așa (oare nu în Ardeal există unicate „agrare", precum **Cintecul cununii de la seceriș** sau **Cintecul cîcii de tors ?**) oricum, ultimele studii, comunicări și volume publicate de ei ne arată aceasta.

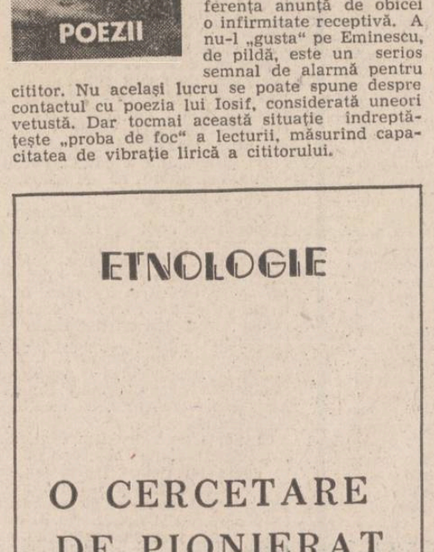

Sculptură de Nicolae Kruch

Cartea profesorului Dumitru Pop, **Obiceiuri agrare în tradiția populară românească** (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1989), reunește cîteva studii, cu care, de altfel, în variante sau în forma actuală, ne-am mai putut întîlni în ultimii ani în volumele colectivelor de specialitate din Cluj-Napoca, Timișoara sau Sibiu. Lăsînd la o parte prefața, în care autorul ține să-și precizeze buna angajare ideologică drept argument al investigației sale, ultimul capitol **(Imagini de colindă în cintecul ceremonial de seceră),** care avansează după observații și demonstrații mai vechi aparținînd lui Ion Ionică, trecînd pe lîngă cel de-al doilea **(Între obiceiurile calendaristice și cele legate de vîrstele omului),** unde se reunesc corelații facile dar totuși foarte revelatoare și importante pentru recunoașterea apropierilor **mentalitate/creație/rit/cuvînt/eros și muncă agrară,** pe lîngă acestea deci, cartea conține patru studii consacrate Plugușorului, Paparudei, Drăgaicii și Caloianului. La cunoașterea acestor subiecte D. Pop nu vine cu propuneri noi ci mai ales cu o sintetizare a tuturor celor de pînă acum. Dar operația sa este interesantă și pilduitoare chiar. Și iată în ce sens anume.

După cum bine se știe, în contextul manifestărilor noastre populare, obiceiurile enumerate, fac parte oarecum dintr-o ritologie **secundă,** nu sînt de importanța și amploarea colindatului sau altor manifestări tradiționale. De aceea ele au și fost mai puțin studiate, totdeauna în adagii și nu în studii speciale, ample. D. Pop și-a delimitat deci la extrem și cu precizie temele. Practică deci o metodă **intensivă,** de investigare **pe verticală** a unui fenomen folcloric. El nu se răsfiră în sinteze globale, amalgamatoare de aspecte și subiecte ; conform opțiunii sale preferă să analizeze în detaliile sale cele mai intime, proprii și particulare, fiecare din acele obiceiuri. Și abia după ce îi epuizează fiecăruia resursele interioare (manifestare, origine), trecînd la variațiile, comunicațiile și interferențele sau conotațiile sale. Aceste patru studii, monografii propriu zise, epuizează problematica pe care realitatea folclorică și exegeza etnologică au ridicat-o pînă acum în fața datinilor și practicilor respective. Cercetătorul cunoaște într-o amănunțime de zile mari complexitatea, multitudinea aspectelor de ritualitate din cadrul practicilor folclorice și, în plus, invocă și valorifică critic întreaga bibliografie care s-a referit pînă acum la acele obiceiuri de culturalitate agrară. În concluzie, cartea cu studiile lui Dumitru Pop, chiar dacă n-are miza mitologismului, are însă toate calitățile academismului, profesionalismului și cuminteniei științifice. Ne referim la **abordarea intensivă** și la **tratarea exhaustivă,** care sînt caractere exemplare și pedagogice, de o ținută științifică tradițională și trebuincioasă.

Marin Marian

ATITUDINI „LEGENDĂ ȘI ADEVĂR" ÎN GENEALOGIA EMINESCIANĂ

Recent apăruta carte a lui Ion Roșu **Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu** (București, Cartea Românească, 1989) se dorește a fi o „revaluare critică a întregii biografii a marelui poet", fiind profectată în cinci volume. Primul volum, subintitulat **Originile,** este așezat sub semnul unui moto de Perpessicius care incriminează disprețul pentru adevărul istoric practicat de cei ce acordă credit exagerat legendelor biografice, vădind astfel o condamnabilă lipsă de spirit critic. Titlul cărții, moto-ul său, tonul autorului exprimă intenția acestuia de a face ordine într-o biografie în care adevărul a fost adesea pus în umbră de numeroase legende. De-a lungul acestui prim volum, Ion Roșu expune cu multă conștiinciozitate punctele de vedere exprimate anterior în legătură cu originea familiei Eminovici, căutată în afara spațiului românesc — turcă, bulgară, suedeză, ruteană, poloneză, armeană, sîrbească, albaneză, persană, germană, evreiască — precum și în interiorul acestuia — în Bucovina, Macedonia, Dobrogea, Transilvania, Maramureș —, în legătură cu strămoșii paterni și cu cei materni ai poetului.

Deși foarte lăudabilă și binevenită, intenția de a relua discuția în privința rădăcinilor genealogice ale lui Eminescu, autorul nu se achită în mod corespunzător de sarcina asumată. Afirmația noastră se întemeiază pe constatarea că Ion Roșu nu a întreprins cercetări arhivistice pentru lămurirea multiplelor probleme genealogice în dezbatere în cartea sa, bazîndu-se exclusiv pe lucrări publicate, ale căror concluzii le expune pentru a se desolidariza în curînd de ele. Întrebarea este : ce pune în locul ipotezelor respinse ? Foarte adesea nimic convingător, și, mai ales, lipsit de sprijin documentar atît de necesar într-o asemenea cercetare. Dacă autorul dorește — și este, pe drept cuvînt, o dorință legitimă — „plivirea" genealogiei eminesciene de buruieni, atunci nu este recomandabil ca el să înlocuiască vechile buruieni cu altele noi...

Astfel, Ion Roșu reia dezbaterea privitoare la strămoșii materni ai lui Eminescu, consacrînd un capitol din cartea sa neamului Iurășceștilor. După ce expune mărturiile lui Matei Eminescu privitoare la strămoșii săi materni, mărturii, cărora le dă crezare ad litteram, vădind o lipsă de spirit critic pe care, în schimb, o condamnă vehement la alți autori, Ion Roșu examinează genealogiile Iurășceștilor realizate de Gheorghe Ghibănescu, Augustin Z.N. Pop (cele două variante), pe care le combate nu prin argumente documentare, ci preluînd opiniile exprimate de Gheorghe Ungureanu și apoi de D. Ivănescu. Astfel, autorul cărții respinge orice legătură de rudenie dintre stolnicul Vasile Iurașcu, bunicul lui Mihai Eminescu, și Iurășceștii originari din Peletiuci-Neamț, insușindu-și dubiul lui Gheorghe Ungureanu în legătură cu identificarea acestui personaj cu postelnicelul Vasile Iurașcu menționat în documentul fost la B.A.R.S.R., acum la Arh. St. București, CCCLVI/6. Acesta din urmă face parte cu certitudine din Iurășcești de la Peletiuci, după cum reiese din acest document, cunoscîndu-i-se tatăl, bunicul și străbunicul. Identificarea celor două personaje într-unul singur, care în stadiul actual al cunoștințelor reprezintă cheia ascendenței bunicului lui Eminescu, a fost pusă la îndoială de Gheorghe Ungureanu, pornind de la faptul că în 1801, de cînd datează respectivul act, bunicul lui Eminescu, stolnicul Vasile Iurașcu din Joldești, despre care știm din „Izvod de toți boierii moldoveni de la comis pînă la sătrari lăcuitori din Eșii sau din vreun ținut" că era născut în 1780, avea, deci, 21 ani. Ar fi fost, așadar, prea tînăr pentru un asemenea zapis precum cel oferit la 1 decembrie 1801 „la mîna lui Constantin Iurașco viitor comis și fratele său, pitarul Iordachi Iurașco, pentru pămînt din moșia Peletiuci, ținutul Nemțului, unde este baștina și așezarea dumilor-sale". Al doilea motiv pentru care istoricul Gheorghe Ungureanu punea sub semnul întrebării identitatea celor două personaje era faptul că bunicul lui Eminescu obișnuia să semneze Iurașc, fără vocală finală, pe cînd emitentul actului din 1801 era Vasile Iurascu. (cu „u" final).

În ceea ce privește motivele de respingere a identificării celor două personaje omonime, acestea nu ni se par convingătoare, pentru că, pe de-o parte, vîrsta de 21 de ani ar fi fost foarte verosimilă pentru ocuparea de către Vasile Iurașcu a unui rang atît de mic precum cel de postelnicel, iar pe de altă parte numele de familie putea cunoaște în acea perioadă numeroase variante (numeroase nume de familie din epocă variază de la un membru al familiei la altul sau de la un document la altul ; astfel numele Ralet apare sub formele Rallet, Ralleto, Raleto, Ralleti, Raleti, fără ca purtătorii acestor variante de patronimic să aparțină unor familii diferite — exemplele în acest sens ar putea continua prodigios). În mai sus amintitul „Izvod de toți boierii moldoveni..." bunicul lui Eminescu apare ca „nestăpînind nimic", zapisul din 1801 atestînd, alături poate de altele, pe care nu le cunoaștem deocamdată, înstrăinarea eventualelor sale proprietăți.

Contestarea identității celor doi omonimi a fost însușită de Ion Roșu, care și-a propus să demoleze construcția genealogică propusă de Augustin Z.N. Pop în **Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu.** Acțiunea noului biograf al lui Eminescu are drept unic temei mărturia căpitanului Matei Eminescu, care se vădește a fi în fapt un amestec de realitate și ficțiune. Dacă spusele fratelui lui Mihai Eminescu fuseseră contestate pe un ton ireverențios de I. D. Marin în cartea sa **Eminescu la Ipotești,** Ion Roșu preia în bloc mărturia fratelui poetului „potrivind" lucrurile astfel încît să o confirme. După Matei Eminescu, Iurășcești fuseseră „boieri de I-a ordine", originari din Hotin, doi frați Iurașcu trecînd Prutul, dintre care unul s-a stabilit în țara de sus și celălalt în țara de jos. După aceeași sursă, o rudă a sa, consilier de curte la Galați, cobora din acel Iurașcu care trecuse în țara de jos, fiind văr de-al doilea cu mama sa. În loc să încerce evaluarea critică a acestei mărturii, Ion Roșu îi dă crezare cuvînt cu cuvînt reconstituind un mic arbore genealogic al Iurășceștilor care se vădește a fi greșit (p. 159). Iată de ce : Ion Roșu deduce că bunicul consilierului de curte de la Galați și tatăl stolnicului Vasile Iurașcu erau cei doi frați care, trecînd Prutul, s-au stabilit, unul în nordul, celălalt în sudul Moldovei. Dînd crezare deplină informației cu privire la originea hotineană a familiei, autorul caută un Iurașcu între locuitorii consemnați la Hotin de recensămîntul din 1774 al lui Rimski Korsakóv, pe care încă nu îl găsește. Găsește însă în recensămîntul general al Moldovei de la 1774 în satul Brăteni, jud. Dorohoi, pe Ion și pe Toader Iurașco ca „slugi boierești" ai stolnicului Sandul Ilie. Ion Roșu, distrugător de legende, creează imediat alta : îi consideră pe cei doi Iurășcești menționați ca fiind cei doi frați veniți de la Hotin și întemeietori ai celor două ramuri ale familiei. Aceste supoziții nu au nici un temei documentar, ci sînt simple ipoteze, pe care Ion Roșu se grăbește să le consacre, punîndu-le la temeiul unui arbore genealogic, pe care îl oferă în locul celui alcătuit de Augustin Z. N. Pop. Autorul cărții prezentate nu și-a dat seama că magistratul de la Galați, pe care Matei Eminescu îl consideră ca rudă a sa, este un descendent incontestabil al ramurii de la Peletiuci, a cărei legătură cu bunicul marelui poet este contestată și de Ion Roșu, situîndu-se pe linia mai sus amintită. Consilierul de curte de la Galați nu este altul decît Dimitrie Iurașcu (1851—1891), căsătorit cu Ecaterina Boțan, tatăl acelui „avocat D. D. Iurașcu din Bacău, cum îl numește Ion Roșu pe D. D. Iurașcu, fost ministru plenipotențiar al României la Oslo și Lisabona. Așadar, consilierul de curte, pe care Matei Eminescu îl consideră rudă a sa, reprezintă o certă verigă de legătură dintre Iurășcești de la Peletiuci și cealaltă ramură, din care descinde poetul nostru național. Negînd această legătură, Ion Roșu se întreabă retoric : „Cunoscînd toate aceste amănunte despre Iurășcești din Galați se pune întrebarea : de ce Matei nu ne-a furnizat nici o știre și despre Iurășcești din Peletiuci, cum ar fi fost desigur normal, dacă stolnicul și-ar fi tras de aici obîrșia ?..." Răspunsul este extrem de simplu : Iurășcești din Galați sînt urmașii direcți și certi ai celor din Peletiuci, Dimitrie Iurașcu fiind fiul lui Iordache Iurașcu și al Catincăi Vidrașcu și nepotul de fiu al paharnicului Iordache Iurașcu și al Mariei Coroi. Dimitrie Iurașcu nu era văr de-al doilea cu Raluca Eminovici, ci rudă mai îndepărtată, dar Matei Eminescu, care știa din tradiție de familie de rudenia dintre ai săi și Iurășcești din sudul Moldovei, a brodat, probabil, o mică istorie romantică cu cei doi frați veniți de peste Prut. Originea hotineană a familiei, afirmată de Matei Eminescu, și nesprijinită de nici un temei sau indiciu documentar, s-a născut, foarte probabil, tot dintr-o asemenea mixtură a adevărului cu ficțiunea.

Fiind conștient de faptul că descindea dintr-o familie boierească cu vechime, ceea ce se verifică documentar în cazul Iurășcești cu obîrșia la Peletiuci, Matei Eminescu a asociat acestei tradiții de familie cele citite ulterior, după cum singur declară : „Într-un decret de la Ștefan Tomșa Voevod, publicat de d. Tocilescu în anul al II-lea al cursului său de arheologie, se vede numele de Iurașcu figurînd printre consilierii domniei ca pîrcălab al cetății Hotinului." Așadar, prin acest amestec de tradiție orală și informație asimilată prin lectură s-a înfiripat legenda, căreia Ion Roșu îi acordă credit deplin, concluzionînd : „Încă o dată, deci, Matei se dovedește de bună credință, adică un martor pe probitatea căruia putem conta". Prezentele rînduri nu își propun să conteste mărturia lui Matei Eminescu, dar — mai este oare necesar să o spunem ? — informația transmisă pe cale orală se cere a fi privită cu mult simț critic.

Un alt indiciu în favoarea rudeniei stolnicului Vasile Iurașcu cu ramura de la Peletiuci îl aduce tot Matei Eminescu, vorbind despre căsătoria a doi descendenți din cele două ramuri ale familiei — din țara de sus și din țara de jos : viitorul colonel Petre Mavrodin, văr primar cu Mihai Eminescu, cu Sofia (Safta), pe care Ion Roșu o dă în mod fantezist drept fiica consilierului de curte din Galați. În realitate, Sofia Mavrodin era născută Vidrașcu, fiind soră cu Catinca Vidrașcu, soția lui Iordache Iurașcu, aceștia din urmă fiind, cum am subliniat mai sus, părinții magistratului de la Galați, Dimitrie Iurașcu. Chiar dacă, din nou, nu este vorba de o legătură de rudenie așa cum a crezut-o Matei Eminescu, denaturată datorită îndepărtării sale de rudele de la Galați, mărturia sa rămîne un indiciu asupra constiintei consangvinității celor două ramuri. Această conștiință există și la Iurășceștii din Galați, dovadă în acest sens fiind sprijinul material pe care Iordache Iurascu a vrut să îl ofere fiilor căminarului Eminovici, la care se referă Augustin Z. N. Pop în lucrarea mai sus menționată.

Conform pomelnicului Iurășceștilor de la 1843, părinții stolnicului Vasile Iurașcu erau Iov și Maria, Iov fiind foarte probabil numele de călugăr al lui Ion Iurașcu, după cum credea și Gheorghe Ungureanu. (Argumente în acest sens ar fi inițiala comună a celor două nume, „I", precum și atmosfera de religiozitate ce a domnit în familia stolnicului Vasile Iurascu, ai cărui copii, în majoritatea lor, s-au călugărit.) Așadar, iată că amîndoi Vasile Iurascu, stolnicul din Joldești și cel menționat în zapisul din 1801, sînt fiii unui Ion Iurașcu, ceea ce pledează, din nou, pentru identificarea lor într-o singură persoană. Reluarea problemei Iurășceștilor de către Ion Roșu nu face decît să stîrnească confuzii, încurcînd lucrurile acolo unde Augustin Z. N. Pop, după rectificarea primei sale spițe, le descurcase.

Confruntarea amintitului pomelnic din 1843, în care sînt menționați Iacob și Gafita ca prezumptivi străbunici ai poetului, cu mărturia lui Matei Eminescu despre părinții bunicii sale materne, Paraschiva Brehuescu, respectiv refugiatul rus Alexa Donțu alias Potloff, și Caterina Brehuescu, duce pe Ion Roșu la contopirea numelor din pomelnic cu cele reținute de fratele lui Mihai Eminescu. Din această ciudată combinare iese Iacob Donțu, nume care nu are nici o acoperire documentară. Mai potrivit, credem, ar fi fost ca autorul să se rezume la prezentarea informațiilor actuale în această problemă, fără a trece la inovații onomastice proprii.

Dacă rezultatele reconstituirilor genealogice vizînd strămoșii materni ai lui Eminescu nu au dus la rezultate satisfăcătoare, situația nu este mai fericită nici în ceea ce privește strămoșii paterni, pe care îi sintetizează tot într-un arbore genealogic (p. 145). Cîștigurile științifice certe rezultate din investigațiile documentare întreprinse de reputați eminescologi ca Vasile Gherasim, D. Vatamaniuc, Augustin Z. N. Pop sînt din nou trecute prin filtrul „critic" al autorului, care, din nou nebazîndu-se pe nici un temei documentar, leagă pe Eminovicestii bănățeni și blăjeni de cei bucovineni, bazîndu-se numai pe supoziții, unele mai îndrăznețe ca altele, ca de pildă faptul că străbunicul lui Mihai Eminescu, Petrea Iminovici, s-ar fi despărțit de soția sa Agafia, „trăind răzleții tot restul vieții : bărbatul, în continuare în tîrgul dintre Tîrnave, iar femeia, departe, peste munți, în Călineștii lui Cuparencu." (p. 114).

În locul arborelui genealogic al Eminovicești

Mihai Sorin Rădulescu

Continuare în pag. a 7-a

9 DECEMBRIE 1989

POEZIA LUPTEI CU INERȚIA

Sculptură de Nicolae Kruch

ENTUZIASMUL VIZIUNII

Ce a însemnat pentru lirica noastră postbelică deviza „luptei cu inerția" ? Nașterea unei noi stări de spirit a poeziei, a literaturii în general, prin „arderea de tot" a poetului Labiș a cărui biografie s-a consumat într-o epocă zbuciumată. La începutul anilor 50, cînd adolescentul din Mălini se stabilea în Capitală, Bucureștiul purta încă rănile bombardamentelor din timpul războiului, era un oraș populat cu o lume heteroclită social, mai persistau ecourile „luptei de clasă", pe străzi circulau „Pobede" dar mai puteau fi văzute tradiționalele căruțe țărănești ca un simbol al rezistenței etnice. Viața culturală ingenunchiase în fața dogmatismului de import. Un dogmatism potrivit căruia „Arghezi era expresia putreziciunii, cibernetica o știință reacționară, Blaga, Barbu, Rebreanu, Goga autori primejdioși, buni de pus la index, „Istoria literaturi române" a lui Călinescu „trebuie ținută sub cheie" etc. Labiș a apărut în această atmosferă de derută axiologică și proletcultism sufocant („proletkultovscina" : reflectare simplistă și vulgarizatoare a realității în artă și în primul rînd negarea moștenirii culturale !) însă pentru el „porțile de fier forjat" ale „Școlii de literatură" n-au însemnat nicidecum îngrădirea elanului sincer, al încrederii în victoria adevărului, a gîndului înalt și liber înflăcărat de credință socială. Dovadă este opera sa dar și multele mărturisiri ale celor care l-au cunoscut. Iată ce afirmă Gheorghe Tomozei, prieten și coleg de generație cu autorul „Primelor iubiri" : „Labiș era un «incomod». Prin tot ceea ce exista demitiza o anume atmosferă artificială, o atmosferă de hîrtie creponată. O atmosferă în care lipsa unei emoții autentice era înlocuită cu semne de exclamare, de bombasticism. Labiș incomoda bineînțeles — noi care am citit „Lupta cu inerția" știm împotriva cui lupta — incomoda pe inerți, incomoda pe cei cantonați într-un spirit rigid, pe cei dispuși să abandoneze cu greu micile citadele în care s-au instalat... oameni fără vibrație, fără umor, de fapt fără spirit revoluționar... Este de domeniul evidenței că Labiș nu se putea împăca cu proletcultismul și l-a atacat cu o extraordinară acuitate prin tot ceea ce a făcut. Labiș era cu adevărat un revoluționar. Era un personaj angajat, un personaj care credea cu foarte mare sinceritate în șansa lui socială".

Elogiind viața, patosul trăirii, poezia labișiană oferă sentimentul plenitudinii, dar nu o plenitudine olimpiană ci zbuciumată, mereu în dezlănțuire rimbaldiană. Poetul era înzestrat cu geniul dinamic, adversar al „inerției", lirica lui e metafora acțiunii genezice „pe drum spiralic rotunjit în sus" cum însuși mărturisește — „Pînă la tine mai avem de mers. / Sînt multe stavili între noi și tine. / Vom reuși s-ajungem noi cu toți / În luminata-ți vreme de mai bine ? / Eu, unul, bine știu, am să ajung, / Chiar munții de s-ar prăvăli în cale, / În munți voi sfredeli și-am să-i străbat / Pășind ușor pe plaiurile tale" — afirmă poetul prefigurînd viitorul. Născut în nordul păduros al Moldovei, Labiș a avut un temperament muntenesc, dirz și activ, o rigoare eticistă. Copilărind lîngă izvoare limpezi și vegetație alpină, firea sa a împrumutat aerul tare al munților, mentalitatea robustă și „dintr-o bucată" a oamenilor de prin partea locului, de aici și radicalitatea viziunii sale poetice, inapetența pentru compromisuri și atitudini fariseice. Labiș e un simbol moral tocmai pentru că a evitat printr-o „incapățînare sublimă" formulele canonizate păstrîndu-și identitatea spirituală nemaculată. Adolescentul din Mălini, plonjat în miezul evenimentelor sociale s-a dăruit lumii pînă la uitarea de sine cu o combustie dezarmantă. Nu a mințit niciodată în poezia sa, nu știa să mintă, el e exponentul liricii implicate dramatic în real. De la un capăt la altul al creației sale energia lirică dizolvă datele biografice într-o viltoare romantică, urgența comunicării fiind exaltată, o erupție de emoții și sentimente copleșitoare. La el politicul și existențialul stau sub semnul mistuirii în absolut „ca omul topindu-se-n semenii lui", expresia e puternic mobilizatoare : „Sîntem în miezul unui ev aprins, / Să-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă. / Cei ce nu ard dezlănțuiți ca noi / În flăcările noastre se destramă. // Nereținute forțe azi se cer / Să se consume-n arderea această. / Unui elogiu trîndav și inform / Prefer injuria entuziastă. // Viața ni se chiamă-n încleștarea / Supremei bătălii pe cîmp deschis. / Și-așa ea ni-i revoltător de scurtă / Ca s-o mai dăm pe lene și plictis. // Prieteni, să trăim entuziasmul / Ce om făcu din fiecare rob, / Și care azi ne-nsuflețește lupta / În unica-ncleștare de pe glob. /.../ Sîntem în miezul unui ev de foc / Și-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă. / Cei ce nu ard dezlănțuiți ca noi / În flăcările noastre se destramă."

Conștiința adolescentului Labiș aspira la puritate pe calea sincerității expresive. Sinceritate care a făcut din poezia sa politică un document tulburător, un act de sacrificiu. Născută pe un fond afectiv genuin, lirica socială a lui Labiș are elanul „primelor iubiri", triumful moral uman e resimțit ca un miracol al firii, ca o necesitate obiectivă a universului. De aceea spre deosebire de patosul confecționat al multor confrați, lirica sa angajată emană un entuziasm ființialist în sensul adevărat al lui „enthousiasmos", adică atitudine vizionară. „Veniți să-ndrăznim să simțim nemurirea" — exclamă autorul într-un poem agitatoric înflăcărat de idealul social și năzuind la o solidaritate deplină. Fără îndoială că poezia labișiană are acea vigoare a începutului de drum, a întemeierii unei credințe, are limpiditatea primelor ore ale victoriei. Asta îi conferă elan eticist și forță cathartică: „Visla slabă sare-n țăndări / Visla tare taie-n valuri, / Fug mărunte idealuri / Crește idealul mare". Discursul său poetic e o lavă incandescentă în care nu pot exista îndoieli dezarmante, arcul voltaic al speranței sugerează perspectiva umană „e mult prea frumos viitorul" spune poetul iluminat de credința socială. Chiar și maniheismul simplist, vizibil uneori, chiar și anecdotica naivă se topesc în clocotul unei vitalități molipsitoare ; dincolo de evenimente și fapte poetul glorifică mereu existența „purtînd în suflet roiuri de lumini". În numărul 28 din 1954 al „Gazetei Literare" apărea poemul „Partidului" care răsună peste decenii aidoma unui testament liric adresat generațiilor viitoare : „Unic și vast oceanul își mină pe nisipuri / Talazuri felurite cu creștetele vii. / Atîtea mii de stele în tot atîtea chipuri / Dau fermecată viață aceleiași tării. / Atîtea mii de oameni prin mii de părți trăind / Partidului viața și visurile-nchină, / Cum clinchete distincte din line strune prind / Aceeași melodie fierbinte și deplină. // În marile uzine de fier, alunecînd / Printre imense jerbe de flăcări și de stele, / Peste arate, negre întinderi de pămînt, / Ori lîngă blinde turme cu ugerele grele, / Aceleași idealuri văd oamenii nutrind, / A clasei idealuri sub mii de frunți se-mbină. / Cum clinchete distincte din line strune prind / Aceeași melodie fierbinte și deplină".

Labiș a instalat pe cont propriu o „stare de urgență" care a alertat conștiințele pasive, el a impus în cîmpul literelor românești „lupta cu inerția". Poetul a avut instinct eroic într-o perioadă în care acest lucru era necesar, absolut necesar. Forța emoțională a liricii sale a aruncat în aer lozincile prefabricate, instituind sinceritatea poetică în mod programat. De altfel scriitorul era conștient că inaugurează „alt vers de inceput". Labiș a impus nu atît o mitologie de limbaj, n-a avut timp să și-o consolideze, cît mai degrabă o mitologie ideologică în lirica noastră contemporană. Opera sa, întreruptă brusc, rămîne o „provocare morală", pentru colegii săi de generație și pentru generațiile următoare. Adolescentul din Mălini a ridicat sentimentul actualității la puterea viziunii cu energia romantismului său revoluționar genuin, ceea ce face ca poezia sa să depășească granițele conjuncturii istorice universalizîndu-se.

Alexandru Horia

*Amintiri — furtuni pe-oglinda mării *)*

Amintiri — furtuni pe-oglinda mării,
Joc de curcubee și de stele,
Deseori zăbranicul uitării,
L-am topit cu lacrimile mele.

Căci plingind ne amintim mai bine
Și iubim mult mai profund prin patimi,
Drumurile ni se fac mai line
Și mai clare cînd privim prin lacrimi.

Deci te-aș ruga, din cînd în cînd,
Ca un abur cald, ca o văpaie,
Și ca de-obicei, tăcut și blînd,
Să îmi intri, seara, în odaie.

Ivăre pe ușă nu am pus,
Cheia ușii doarme în sertare,
Vino, c-am adus țigări și-am mai adus
Luna mare-n loc de luminare.

În bătaia lunii vom visa
Iambi frumoși ca un galop de gală,
Inima mea stînd lîngă a ta
Se va schimba din nou în vers pe coală,

Și cînd te vei duce-n zori de zi
Ca un joc de curcubee și de stele,
Văluri de uitări se vor topi
Iar și iar sub lacrimile mele.

Al. Andrițoiu

*) Această poezie are o scurtă poveste, tot așa cum cîte o scurtă poveste au, probabil, toate poeziile. Proaspăt reînființatul cenaclu al Facultății de Filologie din București trăia sub semnul lui Labiș, al incredibilei și meteoricei lui dispariții. Dar și al unei moșteniri care începuse a se profila tot mai distinct la orizont. Versul acesta : **„Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt"** era scris cu cretă, aproape desenat, pe tabla din amfiteatrul Odobescu unde, o dată pe lună, ne întîlneam pentru a ne citi și discuta încercările literare. Cei din promoția noastră nu-l văzuseră pe Labiș, însă îl recitau privindu-i fotografia, după cum recitau și acel magnific text al lui Geo Bogza dedicat poetului. Ne era dor de autorul **„Primelor iubiri"**, ne fermeca brusca și sobra sa maturitate din **Lupta cu inerția.** Îl cunoscusem nu de mult pe Al. Andrițoiu și așa s-a făcut că, într-una din seri, l-am invitat să ne vorbească despre poet. Ne-a vorbit cu greu, emoționat și emoționant, dureros. A scos apoi o hîrtie care era, ne-am dat seama, ciorna unei poezii. A citit-o. Și noi l-am rugat să o mai citească o dată, iar el a recitat-o ; rar, solemn și abia stăpînindu-și lacrimile. Este poezia de mai sus. Ultimele retușuri i le-a dat în chiar seara aceea, într-o cameră modestă de student. A fost publicată mai tîrziu, dacă nu mă înșel, tot în revista **Luceafărul** dar mulți, cei mai mulți dintre noi, membrii acelui cenaclu, o știam deja, cu atîta stăpînită încordare și suflet uimit și deschis o ascultasem. Aveam să ne-o spunem cu nenumărate alte prilejuri. Așa cum o spun și eu, acum, transcriind-o din memorie, pentru pagina de față. **(A. I. Z.)**

CATALOGUL CORĂBIILOR

Decemvrie cu Nicolae Labiș

Pe Labiș l-am pierdut ca și pe Nichita într-un decemvrie cu frig aspru și zăpezi polare și, evocîndu-l, an după an îmi e tot mai greu să-i asociez numele cu fragedele ramuri ale lui aprilie (nu li se spunea junilor poeți, în epocă, „mlădițe" ?) cu plenitudinea verii sau cu toamna.

Iernatic a devenit și albumul de fotografii ce ne restituie imaginile lui șocant-teribiliste, fulgi subțiri de zăpadă curg din cărțile sale. Lacrima de demult solidificată devine cristal incasabil : rîndurile noastre emoționate nu-i mai pot eroda contururile. Labiș **este.** Le las altora anevoioasa întrebare dacă a **fost.** Cîntare criticist-farmaceutice vor decide **cît** a fost. Pentru mine poezia lui nu are atît greutatea bulgărului de ghiață pecetluindu-i cripta cît a iernii. A iernii totale, implacabile.

Vremea lamentourilor pentru nedreapta lui stingere a trecut cumva. S-a deșărtat sacul cu amintiri și „amintiri" despre poetul nostru. Denigratorii, puțini, au ostenit să-l micșoreze pe cel rămas pentru ei doar o „promisiune" frumoasă. Sînt tot mai rare paginile de „memorii" ale unor personagii care i-au fost, unii doar cîteva clipe, în preajmă, pagini începute cu evlavii sfîșietoare și sfîrșite cu picanterii de bodegă. Cine n-a dat gata nu-mai-știu-cîte-butelii cu „bădița" Laie ? Cine nu l-a găzduit baremi o noapte, cine nu i-a împrumutat paltonul ?

Am ajuns la ora reevaluării severe **a operei** lui Nicolae Labiș și mă uimesc de puținătatea viguroaselor pagini de critică dedicate acestei opere temeinic constituite. Dar e timp. Mai e timp fiindcă numele lui Labiș s-a impus cu doar puterea talentului. Drama biografică nu poate fi urmată de o dramă a receptării vibrantelor sale poeme și cred că dacă nu acum, poate mai tîrziu, în timp, marele poet va redeveni (sau va deveni cu adevărat) un nume-efigie, un nume-clopot pentru generații literare trăind într-un alt veac și, abrupt, într-alt mileniu.

Ne apropiem de adevărata **generație** Labiș, iar noi cei de azi, ce „uzurpăm" fără voie acest titlu de noblețe vom rămîne doar ce am fost, ce sîntem : promoția Labiș. Care mai **sîntem,** fiindcă prea mulți din cei ce au fost leat cu el au coborît, la rîndu-le, în moarte.

Îmi repet așadar cu tot mai apăsată convingere că generația Labiș despre care s-a vorbit atît de mult s-a compus de fapt doar din... Nicolae Labiș. Nimeni nu i-a continuat verbul (i s-a calchiat versul), nimeni nu și-a asumat programul lui ideatic cu lungă bătaie, nimeni nu și-a **plătit,** ca el, cutezanțele. Ambițiile ne-au fost, cel puțin la început, minore. În ce mă privește, abia acum, înțelepțit (sper) de întîmplările vieții, ajuns la ani pe care bătrînii îi numeau fără cochetăria (noastră) chiar **bătrînețe,** după experiențe ratate și entuziasme ieftine (dublînd astfel, bruma „realizărilor"), abia acum mă cred apropiat consubstanțial de modelul Labiș. De **etica** Labiș.

Oricît ne-am feri de vorbele mari, răsunătoare, n-avem cum să evităm utilizarea unor truisme atunci cînd, refuzîndu-ne convenția metaforizantă, vorbim despre Labiș. Voi repeta (îmi voi repeta) cîteva dintre ele cu credința că putem avea un acces mai firesc la ceea ce **s-a constituit** în mirabilitatea poeziei labișiene.

Poetul avea o nestrămutată încredere în rostul poeziei (și poetului) în viața cetății, cum se spune (cetățile sale fiind mai degrabă silvestre) ; el așeza poezia pe un înalt jet în cinul (închipuit) al dregătorilor obștei confundîndu-i destinul particular cu cel plin de noblețe al colectivității. Nu „urca" spre cititor și nu „cobora", el era acolo cu el (cu ei), nu mărturisea obediențe „sfielnice" și nu se rostea cu superioritate. Relația lui cu lumea era străbătută de un **firesc** nicicînd dezmințit. Poetul, rară el însuși, se cuvenea să micșoreze dureri, să suprime nedreptăți. Nu-și aroga aerul oracular al „preotului" și nu îmbrăca vesmîntul în zale al căpeteniei de oaste. Era, mai degrabă, fălos ca un jder sadovenian, un ostean de rînd. N-a dat lecții de istorie chemîndu-și contemporanii în fața ipsosurilor muzeale, ci credea în chiar istoricitatea poetului. A face poezie se cheama a face istorie.

Meșteșugar primejdios de abil, Labiș se exprima cu dezarmantă sinceritate atît în metrul clasic (n-am zis antic) cît și acel vers căruia i se zice (și de atît de puține ori e cu adevărat) **liber** — și e sigur că, trăind, el ar fi realizat un nou soi de rostire poeticească întemeiat poate pe îngemănarea alchimică a tuturor procedeelor „tehnice". Dar nu această tehnică îl obseda, ci șansa de a se exprima cît mai decis, cît mai convingător. „Lupta cu inerția" își refuză aluviunile grandios-imagiste din „Rapsodia pădurii". Labiș al creațiilor finale își interzice melopeea și mișcă tot mai nervos mașinăriile **verbului.** E patetic și edictual. „Strofele" devin **versete.** Cuvintele „frumoase" se împuținează. E limpede că la un poet ca el „etapele de creație" țineau extrem de puțin (o vacanță ? o toamnă ?) și e uimitor să-l vezi abandonînd atît de repede „teritorii" lirice în stare să-i facă pe alții fericiți. Mersul devine **fugă.** Spre altceva ! Spre alt altceva ! pare să spună febrilul, nedomolitul, imprevizibilul (curînd imponderabilul) poet. Picasso a spus cîndva cu un amuzament confortabil : „Eu nu caut, găsesc !" dar a spus-o cînd trecuse binișor de șaptezeci de ani, în vreme ce Labiș stenicul (pentru cei din jur) nu conta pe longevitate și forța căutarea, obligînd destinul să-i dea cît mai rapide șanse de revelație a noului.

Conceptul „luptei cu inerția" poartă sigiliul unui nume de poet înainte (cu decenii !) ca filozofii să-l ia în stăpînire.

Nu-l putem continua pe Labiș cu mijloacele lui dar putem învăța de la el să slujim mecanica desăvîrșirii rosturilor noastre obștești, spunîndu-ne, tot mai sigur, **cuvîntul.**

„Lupta cu inerția" e pentru noi, ca mai înainte pentru el, nu un motiv cu strictețe literar ci o logică ambiție civică, un steag.

Putem prelua mătasea glorioasă a acestui steag trecînd-o din mîinile etern-adolescentului în mîinile noastre „îmbătrînite" de apropierea anului Două Mii și reîntinerite de speranța în dreptate socială și pace.

Întru binele și mai-binele țării acesteia de grîu și de poeți...

Gheorghe Tomozei

TÎNĂRUL POET

Nu s-ar putea spune despre tînărul poet cu chip rotund (încă păstrînd adică fragedele urme ale copilăriei) că este un mare poet. Și impresia ar fi întărită de alte ipostaze fotografice : într-un loden evident prea mare pentru el ; într-un costum „pe puncte" ; într-un exercițiu de mimică ; într-o parodie a autorului „damnat" ; așezat într-o bancă de școlar ; înconjurat de prieteni într-o tabără la munte. Doar cîteva fotografii par a înfățișa un tînăr de „douăzeci de ani și încă unul" : ochi neobișnuit de pătrunzători, de o neobișnuită hotărîre, o mustață gorgioiasă și semeață deasupra gurii strînse... („Privesc în oglindă — același mi-i chipul / Și buzele groase tăiate ca-n lemn. / Pe pavăza frunții văd bine că nimeni / N-a scris, încă nu, nici un semn.").

Tînărul poet trimite în ziua de 2 decembrie 1953, exact cînd împlinea 18 ani, o neobișnuită scrisoare părinților săi, în care dezvăluie parcă o bruscă maturizare și înțelegere a rosturilor lumii, amestec de mari iubiri și nostalgii : „...nu uit că în Poiana Mărului am supt din gurguiul pămîntului, că acolo am aruncat din arcul de carpen cea dintîi săgeată a nădejdii către țăria albastră, că săgeata s-a dus peste casă, mai sus decît cireșul cel amar, și nu s-a mai văzut dacă a căzut sau nu" ....de aceea, cu mîndrie codreană am să caut să dau eu însumi vieții ceva !".

„Candoare", „puritate", „sinceritate", „limpezime" : cuvinte frecvent utilizate în caracterizarea ființei și poeziei sale, iar simplul fapt că actul critic nu mai consideră, pentru cazul de față, aceste calificative drept învechite sau ideale, chiar „nepotrivite" cu o analiză de poezie modernă, spune de la bun început ceva.

Mai mult, observația că poezia sa este jurnalul trecerii de la copilărie și adolescență la virsta maturității, deci o biografie atît cît a fost cu putință, că realitatea de referință se subordonează, în fiecare vers, realității de sentiment, este fundamentală pentru înțelegerea poeziei lui **Nicolae Labiș.** În cazul cărui poet s-a mai emis sau se emite o asemenea judecată de valoare ? A făcut-o Călinescu, magistral, pentru Eminescu...

Tînărul Labiș își mărturisește, într-o însemnare puțin cunoscută, dorința de a scrie niște „Ciclice", cicluri de poezii marcînd tocmai această biografie a experiențelor : „1. Ciclul curajului ; 2. Ciclul zorilor ; 3. Ciclul foamei ; 4. Ciclul somnului ; 5. Ciclul iubirii ; 6. Ciclul morții ; 7. Ciclul ideii ; 8. Ciclul epocii (epoca văzută) ; 9. Ciclul îndoielilor ; 10. Ciclul siguranței ; 11. Ciclul viselor ; 12. Ciclul soarelui".

Pentru **a se** ajunge la o bună cunoaștere de sine și a lumii, parcurgerea acestor cicluri este inevitabilă. Curajul tînărului poet de a descrie pe cont propriu această **evoluție** specifică spiritului uman dintotdeauna, de a ridica primele evenimente ontologice la rang de rituri inițiatice, dă semnificații maxime Poeziei, care-și dobîndește astfel deplinul înțeles de **act de cultură :** „Eu curg întreg în acest cîntec sfînt : / Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt". (La fel de ilustrativ pentru această idee este și eseul în versuri **Sadoveniene,** o refacere a universului sadovenian prin amintirea lecturilor unui copil. Ce superb exemplu de poieticitate...).

Dar, rememorînd un capitol extrem de complex, de istorie literară, tocmai prin aceste atribute destinul lui Nicolae Labiș s-a impus ca **model** (simbol, emblemă) al celei mai fertile **generații** de poeți români. Dacă s-ar urmări interviurile, declarațiile ori amintirile reprezentanților ei, s-ar vedea că efectul poeziei lui Nicolae Labiș nu a fost unul de circumstanță, ci a avut motivații și urmări sociologice foarte largi.

Un destin de excepție impunea și o atitudine de excepție. Iată ce a polarizat conștiințele tinerilor scriitori de atunci, care au resimțit deodată misiunea literaturii ca o datorie de onoare : „Locul geometric al aspirațiilor noastre a fost făptura vie a lui Labiș. Invidia, trebuie spus în cazul lui, era o poreclă a aspirațiilor noastre, iar nu o formă a dexterităților parvenirii prin estetic". mărturisește vocea cea mai autorizată a generației, Nichita Stănescu, el însuși pivotul grupului **Odei** eminesciene, lega prin gestul său răspunsurile fundamentale la misterele vieții, date de doi **poeți tineri : Eminescu și Labiș.**

„După ploaie se scutură-n geamuri frunzarul de dud / E-o lună pe ceruri senine. / Cu fruntea și șiacul veșmintelor ud / A venit Eminescu la mine". — spune Labiș.

„a scrie înseamnă / să nici că-ți mai pasă de trup, / să rămîi și cînd nu ești / cum bunăoară Eminescu / care cum se uită încruntat la mine / și se încruntă și mai tare / și-mi zice parcă: „N-ai zis prea bine / **Sara pe deal buciumul sună cu jale"** — spune Nichita.

Patosul — sau, cum s-a spus, „reforismul" — poeziei lui Nicolae Labiș este adolescentin doar prin forța iruperii: el s-a născut din maxima tensiune, devreme dezvăluită acestui suflet tînăr, dintre cele două condiții esențiale de existență ale unui mare creator: de a se împlini pe sine, ca individ, și de a deveni persoană istorică: „Iar seara, cînd se lasă cu răcoare, / Și cerul se întunecă-n frumos / Însingerat și vast mai ard în zare / Inmiresmînd în chip de chiparos".

Ambele condiții au fost îndeplinite de generația lui Labiș, care este tocmai de aceea o generație cu dublă semnificație: continuatoarea mesajului marilor înaintași literari și autoarea unui proiect cultural, estetic, literar de mare anvergură, proiect care se desăvîrșește sub ochii noștri.

Și, lucru semnificativ, mulți dintre reprezentanții generației Labiș au citit sau au participat, începînd cu anul 1964, la **cenaclul** ce i-a purtat numele, cenaclu despre care s-a vorbit, se vorbește și se va mai vorbi ca fiind unul din cenaclurile memorabile ale literaturii române. La cenaclul Nicolae Labiș va debuta, cu un curaj și un crez la fel de hotărît ca al tînărului poet dispărut, la fel de vindicativ, cu o înfățișare la fel de pură, Ioan Alexandru, cel care va rosti, în memorabilul cuvînt omagial **Bucuria spiritului bun,** adevăruri fundamentale despre Tînărul Poet: „Problemele pe care le punea el sînt ale realizării plenare, ale unui refren"; „Bucuria extraordinară, dacă este ceva mare în această operă, care este meritorie, este bucuria aceasta a spiritului" și, mai cu seamă, **„Labiș oprise sensibilitatea noastră de tineri români la hotarele scrisului românesc".**

Mesajul destinului lui Nicolae Labiș implică deci și asumarea unei responsabilități. Puritatea este în fond rezultatul purificării. „Îi pronunțăm numele, ni-l reamintim, îi citim cîntecele, mergem cu el mai departe", spunea Tudor Vianu în 1961.

De aceea, lipsa **mesajului** lui Nicolae Labiș de pe tabla de valori a tinerilor poeți de azi ar însemna în primul rînd ignorarea acestei **responsabilități:** continuarea tradițiilor culturii și literaturii noastre.

Monica Joița

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Motivele liricii lui — cum s-a mai observat — nu sînt noi : într-o epocă de sociologism vulgar, Labiș ține legătura cu marile teme poetice ale poeziei române clasice și interbelice și pune la temelia unei întregi generații sensul profund al sacrificiului: Romanța eminesciană, surpriza sintactică a lui Ion Barbu, legătura cu un pămînt originar (de sorginte blagiană), cuvîntul potrivit al lui Arghezi, tentația infernului din poezia franceză (Baudelaire, Rimbaud), strigătul tineresc acoperind zgomotul revoluțiilor al lui Esenin, sporesc rezonanța poemelor sale. E drept că versul lui e, în primul rînd, plastic și muzical, dar numai aici, la o privire retrospectivă, retorica timpului are o justificare poetică prin gradul maxim de credibilitate pe care poetul îl instituie. Darul suprem al lui Labiș este acesta : el e crezut în totalitate.

După experiența marilor poeți dintre războaie, cînd Ion Barbu ridică poezia în aerul rarefiat al „lirismului absolut", unde însul nu mai e decît un steril simbol geometric, după experiența „generației pierdute" ajunsă între parantezele unui scepticism iremediabil, Labiș face din poezie, fără a-i falsifica rigorile, o formă de acțiune socială.

Labiș a fost un mit și a rămas și o realitate poetică. A rămas un mit și a rămas și o realitate poetică. Primul poet după Labiș care este și realitate și mit este Nichita Stănescu. Mitul este o hiperbolă a ființei umane. Labiș a exprimat un imperativ categoric care ține în primul rînd de morală. Nichita Stănescu a exprimat un imperativ categoric ce ține de estetică. După moralismul lui Labiș, poezia lui Stănescu a apărut ca o recreație doldora de mingi colorate după o lecție despre condiția umană. Mitul Nichita Stănescu a putut exista pentru că mitul Labiș a avut nevoie de el. Sînt cele două emisfere de Magdeburg.

II. **Labiș ca personaj.** Nu facem confuzie între Labiș ca personaj izvorît dintr-o persoană concretă și condiția de personaj ca ficțiune a unei literaturi. Mulți știu cite ceva despre viața și moartea lui Nicolae Labiș, pentru că îi interesează un fragment dintr-o poveste neidilică și nu cunosc absolut nimic din creația lui. Se poate afirma că numai cine are habar de poezia lui are acces și la cunoașterea lui ca personaj supus sacrificiului. E adevărat însă că există și alții, admiratori consecvenți ai poeziei, dezinteresați de accidentul sau ne-accidentul biografic. Ei rămîn la operă. Riscul de a separa total viața de operă le aparține. Autorul devenit personaj este numai o anexă a textului. Nu orice scriitor poate fi un mare personaj. Labiș este. **Ca „personaj" el e din familia lui Mișkin și a lui Don Quijote.** Iată cum personajele literaturii ne vin în ajutor atunci cînd vrem să înțelegem un semen de-al nostru. Mișkin și Don Quijote trăiesc în domeniul sfînt al utopiei, al mirajului, oameni cu ochii albi de-atîta zare interioară, esențe, oameni ai tuturor timpurilor, victime sigure și victorioase, inadaptabilii unui deceniu sau altul, dar adaptabili la o întreagă umanitate și îndrăgiți de ea. Mamele știu să iubească asemenea inși pentru că ei rămîn „copii" la orice virstă. Noi ținem la ei, în felul nostru, e ceva din noi în destinul lor. Eu nu l-am cunoscut pe Labiș și nici nu are importanță în aceste cuvinte. Cît știu îmi e de-ajuns. El e un bun moral, un eșec cu semnul plus, o „enigmă nexplicată" care mi-a parvenit și mie ca și altora.

George Alboiu

Cătălin Gidei : „Pădure de stejari"

Sub cerul poeților

I

Poeți, membri ai clubului spațiului,
Fiecare în dreptul astrului său — cicatrice
De dureroase felinare-n orizont, cu nopțile :

E tîrziu, e tîrziu, se luminează
De-argint pe muntele nostru ;
E tîrziu, e tîrziu, se răcește
Luna pe începutul nostru de munte,
E tîrziu și prin privighetori
Abia dacă se mai aud și se topesc
Niște clopote ;
Pe povirnișurile mării, de fum,
În loc de zăpezi, izbucnesc spini.
Și noi ce facem, ce face prea bunul
Și iscoditorul nostru suflet în care încălzește
Sîrme electrice, lungi, băiatul acela
Pe care din cînd în cînd îl mai numim
și Nicolae Labiș,
El poate a și îmbătrînit de cînd
n-a mai fost văzut,
Mulți l-au și uitat tot luînd patetic tramvaiul,
Siguri de prima și prima lor stație ?!

Alergăm, alergăm care-ncotro,
Galopant și suav, mîndri ca o închipuire
De sănii cu cai, alergăm roși încet de căderea
Stelelor de pe cer, roși încet de-amintirea
Și zbuciumul lor crud, alergăm
Arși de tropotul și sîngele lor, parcă,
Alergăm neîncetat și bolovănoși
prin văzduhul
Cuvintelor și viața noastră dacă n-ar fi
Decît o lacrimă și tot
S-ar sparge de atîta teribilă,
Limpede goană.

II

Și, dacă am putea opri,
Oh, dacă ne-am putea opri,
Măcar atît, cît printr-o fereastră,
Ca un orologiu de bronz să se arate poetul,
Dacă ne-am putea opri și însemna fiecare
Cu un nume de riu, toate întrebările,
Dacă fiecare și-ar lua propriul său riu
Și s-ar uita cu asprime-ndărăt, dacă fiecare
S-ar putea opri în fața sa, fie și numai
Pentru o clipă,
Dacă ne-am putea opri și alerga în același
timp,
Dacă ne-am cere-napoi, fie și numai
pentru o clipă,
Cuvintele !

Un nor alb, răgușit, ne îngheață pe cer
strigătul,
Ca un exil surd al zăpezilor-vocea
Cu arbori cu tot și-n fîntînile
Noastre sînt tot mai puțini cei ce se uită, iată,
Mai degrabă, sub focuri de artificii, mulți
Își împrumută din obișnuință viața.

Fierbe lumina în clocot prin văi și încă
Noi n-am numit toate diminețile și nici
N-am ieșit în întîmpinarea amurgului,
Deși aproape toți sîntem într-un fel țărani,
Pe ogoare rar mai aruncăm sămînță.

Și se fac semne încă, se aud chemări,
Nostalgii noi peste răni vechi, cicatrice
De dureroase felinare-n orizont sînt nopțile,
Clubul spațiului, adică, pe care uitasem
să vi-l propun,
Clubul spațiului în care fiecare lucru
numește-un cuvînt
Și fiecare ființă se recunoaște
După fulgerele pe care stă...

A. I. Zăinescu

Cenaclul Luceafărul

CRONICĂ (XVIII)

Cea de-a XVIII-a ședință a **Cenaclului revistei „Luceafărul"** s-a desfășurat joi, 5 octombrie 1989, în aceeași caldă și primitoare rotondă a Muzeului Literaturii Române, lucrările fiind conduse de A.I. Zăinescu, secretar responsabil de redacție al revistei „Luceafărul". Au citit : **Mircea Bârsilă** (poezie) și **Adrian Dafir** (proză).

Discuția pe marginea poemelor lui Mircea Bârsilă a fost deschisă de **Marin Lupșanu** care consideră că omul trebuie înțeles în contextul generației sale : „În peisajul poeziei optzeciste, unul dintre cei 10—15 poeți, pe care **Luceafărul** și **Suplimentul literar artistic al Scinteii tineretului** i-au susținut printr-o campanie critică remarcabilă, prin articole aplicate, la obiect, este și Mircea Bârsilă". Vorbitorul folosește prilejul pentru a vorbi despre această generație, încă neafirmată plenar, care n-a avut „mentori", dar și-a asumat poezia ca pe propria viață. „Lupta cu marii înaintași și lupta cu marea singurătate este o trăsătură a acestei generații." Ea se raportează „la cultură, pe cînd generația '60 se raporta la natură". În acest context, Mircea Bârsilă este un punct de reper pentru că încearcă „fuziunea totală între natură și cultură".

Cei care au luat cuvîntul după Marin Lupșanu s-au simțit datori să continue dialogul în acest sens. **Adrian Costache** atrage atenția că se poate defini foarte greu o generație '80, iar **Nicolae Georgescu** arată că simpla însumare a numelor poeților care s-au lansat în această perioadă ar da o cifră destul de mare, dar ar da la iveală cîteva tendințe categoric opuse în sînul numitei generații ; oricum, „liderii" ei sînt „fabricați" în mare măsură de critici, nu par a fi cei adevărați. Mircea Bârsilă, un poet autentic, este evitat din „topurile" acestei generații. **Iulian Neacșu** : „În afara acestor atît de multe și mărunte «generații», «promoții», «valuri», etc. — fiecare dintre noi facem parte din generația mare a scriitorilor români".

Dacă în privința conceptului de generație nu s-a putut stabili un consens, poezia lui Mircea Bârsilă, în schimb, a plăcut tuturor vorbitorilor, subliniindu-se „unitatea tematică și arhitectura interioară" **(Mihai Niculescu)**, „fluiditatea, imaginea sugestivă, încrederea în cuvînt" **(N. Georgescu)**, „tradiționalismul mascat foarte abil într-o sintaxă amplă, poetică" **(Adrian Costache)**. **A.I. Zăinescu** remarcă, în final, că o asemenea poezie poate întinde capcane (și ea însăși este o capcană) datorită registrelor multiple în care poate fi receptată. Cei familiarizați cu intelectualismul (uneori excesiv) al poeziei tinere găsesc, însă, repede cheia receptării autentice.

Proza lui **Adrian Dafir** propune — consideră **N. Georgescu** — un „măsurariu" al organicismului proiectat în trecut : în ce măsură e adevăr al unei epoci (adevăr științific, din domeniul biologiei, matematicii, fizicii, etc.) poate fi adevărul unei epoci anterioare, cum ar înțelege — să zicem — Aristotel teoria lui Newton. Miza este importantă, autorul trebuie să lucreze mult amănuntele, să propună ideea în haina literaturii propriu-zise. **Adrian Costache** remarcă, în continuare, că numeroasele referințe creează un supratext care devine interesant dar tinde, în același timp, să se individualizeze, să-și subordoneze textul prim. Ideea este accentuată de către **Iulian Neacșu** : proza citită este mult prea polemică față de o anumită literatură actuală („Principele" lui Eugen Barbu), uneori rămîne la nivelul pastișei. **Mihai Niculescu** propune o discuție despre știință și literatură, cerîndu-i autorului să pornească mai ferm din domeniul științei dacă intenționează s-o verifice cu literatura, cu mitul, imaginea, parabola, etc. Toți vorbitorii remarcă naturalețea dialogului la Adrian Dafir și simțul construcției.

Trăgînd concluziile ședinței, **A.I. Zăinescu** arată că atît **Mircea Bârsilă** cît și tînărul **Adrian Dafir** (care debutează azi ca prozator în cenaclul nostru) au propus creații viu discutate, incitante, care au contribuit la conturarea unei seri culturale deosebite.

Cronicar

mircea bîrsilă

Cu cine vorbește cocorul

Pe cine să întreb cu cine vorbește
cocorul înțepenit în gîtlejul vederii
celui de-al treilea ochi al meu ?
Din pricina lui am starea unui opaiț
ce pilpîie și mă încearcă întruna senzația
că sînt înghesuit de arborii
mărindu-și, în forme gotice, volumele verzi.
Pe cine să întreb
dacă din pricina acestei păsări
voi mai putea muri cuprins de pornirile
orgiastice ale semințelor
cînd își părăsesc învelișul
pentru a da naștere unor plante noi ?
Îl aud vorbind despre sumbrele obstacole
pe care le voi întîlni în cale,
odată rămas fără trup,
odată despărțit de trupul acesta
cum apele de uscat la facerea lumii.
Îl aud spunînd că nici asemănarea
dintre monumentele înalte ale cimitirelor
și corăbiile oprite prea departe de țărm
nu poate să fie o punte
între ce știm și ce nu știm despre moarte.
Cu cine vorbește cocorul
înțepenit în gîtlejul vederii
celui de-al treilea ochi al meu —
și de ce despre moarte
și despre credința mea în celelalte vieți
întreținută de faptul că un singur punct
poate fi centrul mai multor cercuri ?

Toamnă

Niște guri uscate, arborii —
și tot mai rare nopțile în care înfloresc
de la sine florile carnivore ale singelui.
Apele riurilor încercînd să-și ascundă
păcatele
sub gheața subțire de la maluri și care
întruchipează
aritmeticul semn al egalității dintre galbenul
declin vegetal și evanescența oricărui mare
imperiu,
dintre ideea de toamnă și prăpastia
prin care vom trece la împlinirea veleatului.
Vor veni, în curînd, frigurile concentrice
sub a căror greutate se lasă peștii
la fundul bălților. Vor veni acele zile scurte
și însomnorate, cînd bat din aripi cocoșii,
fără să mai cînte, și în care mă simt vinovat
de nodurile copacilor de parcă existența lor
s-ar datora mai ales repetatelor mele hohote
de plîns.
Cîtă zădărnicie în ochii vrăbiilor
cu măruntele lor îngînduri reprimate
și cîtă renunțare de sine începe la marginea
cîmpiei
unde clopoțeii de alarmă ai ierburilor
sună întotdeauna prea tîrziu,
unde fazanii și dropiile
sînt iarăși asemenea pietrelor unei ape
secate.

Ninsoare

Pînă și uneltele tîmplarilor
— cleștele, rindeaua, burghiul —
și forja fierarului

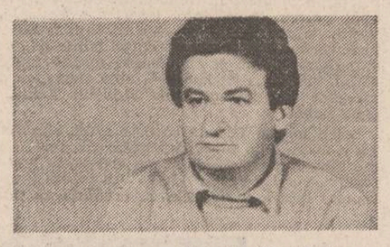

și nicovala și barosul și mistriile zidarilor,
canciogul și drișca și gălețile pentru mortar,
cumpăna și firul cu plumb
așteaptă izbucnirea primei ninsori.
Va ninge peste amintirea tatălui meu
la fel de grea ca o cergă
și peste crucea lui cu frunzișul opărit
de lacrimile mamei. Va ninge
cu nepăsarea proprie lucrurilor
ce se fac de la sine
și din nou vor fi toate la fel de albe
ca spuma : casele, pomii,
grămezile de lemne și chiar și sufletele
noastre
afumate asemenea sticlelor de lampă
și încovoiate cum ciocurile păsărilor de pradă
pentru care sărbătorile
nu înseamnă nimic
și nici mierea, laptele, pepenii,
tenebrele sau florile atît de albe
și de scurte de memorie ale cireșilor.

Acolo sus

Sus, acolo sus,
unde se leapădă ecourile de sine :
vulturul —,
iar jos, nelipsită prezență,
cînd mi se întîmplă să apun, șarpele :
un șarpe uitîndu-se la mine
de parcă cercul atît de larg al orizontului
ar fi un laț în jurul gîtului meu
ori ca și cum, în curînd, vulturul
va fi înlocuit cu o altă pasăre :
o cucuvea, un corb
sau tot cu un vultur — însă împăiat.
Sus, acolo sus : vulturul
ce trebuie să fie de față
întotdeauna, cînd răsar,
ținîndu-și aripile întinse cu evlavie.

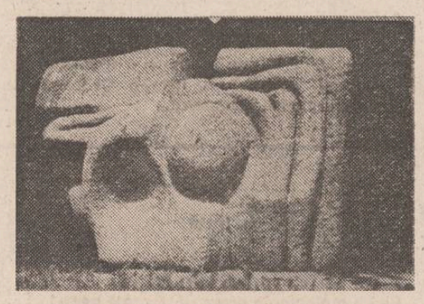

Lucreția Milea : „Rodul pămîntului"

ÎNTÎLNIRILE

BUZĂU

CRONICA CENACLULUI

În ziua de 31 octombrie 1989 a avut loc la sediul Bibliotecii județene Buzău, întîlnirea Cenaclului „Luceafărul" cu cenaclul „V. Voiculescu" al scriitorilor din acest județ, patronat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă și de Uniunea Scriitorilor. Desfășurată în întîmpinarea Congresului al XIV-lea al partidului, sub forma unui colocviu, cu participarea prozatorului Iulian Neacșu, întîlnirea — la propunerea acestuia — a avut mai multe „momente" ca deobicei : lectura poetică „de contact" a noului venit în cenaclul buzoian, Nicolae Tăicuțu (geolog, în viața de toate zilele), dezbaterea unui ciclu din ultimele versuri semnate de Alice Popescu, iar în final, fragmentul din romanul „Galeria de fugă" de Nicolae Gâlmeanu. Întîiul vorbitor, Constantin Petcu, ridică „problema raportului critică-creație", iar în cuvîntul ce urmează, Ion Stanciu (re)aduce în discuție conceptul de „cultură a autorului", reclamînd „cunoașterea în profunzime a fenomenelor". „Poeții ar trebui să se radicalizeze — spune I.S. — să pună mai mult preț pe cuvînt". Consideră că N. Tăicuțu „e un cîștig în cenaclul Buzăului", iar în ceea ce-l privește pe N. Gâlmeanu, acesta „are șanse să scrie un roman bun, dacă renunță la cuvintele și expresiile «binecuvîntate», chiar dacă, aparent, servesc spațiului epic ce i se potrivește sau pe care se mulează perfect".

Gheorghe Andrei afirmă că minusurile din proza lui N. Gâlmeanu se pot elimina „cu mai multă aplecare pe text", iar în ceea ce o privește pe Alice Popescu, Paul Androne îi remarcă „plusul de maturizare în trăirea și în construcția poetică, eforturile ei mergînd în sensul unei esențializări, al unui acord perfect între trăire și expresie. Remarcă o „capacitate deosebită de materializare a trăirilor aparent inefabile și de mișcare, în sens invers, a unor trăiri mai greu de prins în cuvînt". Crede că A.P. se află pe un drum care o apropie de rezultate deosebite și așteaptă urgent confirmări ! Reproșează autobiografismul prozei lui N. Gâlmeanu, dar, și aici, rezistă totuși senzația de autentic, de fapt de viață.

Gheorghe Vasile apreciază „forța de sugestie poetică" la Alice Popescu, deși avem de-a face cu „o anume sforțare în transfigurarea stărilor poetice" la N. Gâlmeanu, textele ar trebui să inventeze sau să sugereze expresiv o „mizâ epică", deoarece aici „se resimte, involuntar, îndelungul exercițiu al poetului N.G...." „Claudiu Săftoiu și Alice Popescu sînt tinerii de excepție ai cenaclului, ai Buzăului de azi și de mîine poate" — arată Gheorghe Ene. În fine, Gheorghe Mincă e de părere că „experiențele pe care le „tatonează" cenaclul „Luceafărul" de a fi mai aproape de pulsul creației din țară, vor da neîntîrziat roade".

La sfîrșit Al. Oproescu anunță apariția unor buzoieni din cenaclul „V. Voiculescu" (semnate de Corneliu Ștefan, Dumitru Ion Dincă, Paul Andone).

Cronicar

Presa buzoiană despre Eminescu, în iunie 1889

Cu un veac în urmă, cînd în zorii zilei de 15/27 iunie 1889, în „casa de sănătate" a doctorului Șuțu, firul vieții lui Eminescu s-a rupt, o întreagă lume românească, din Moldova de Sus pînă la Oradea și București, fu consternată de durere. Interesante sînt reacțiile imediate ce sugerează, reținut sau mai avîntat, valoarea postumă a autorului „Luceafărului" : „Poezia (...) a încercat una din pierderile cele mai adînc simțite" — scria „Românul", iar „Constituționalul" : „Razele gîndirii lui (...) vor străbate și lumina încă multă vreme în poesia noastră".

I-a fost dat Buzăului — nu întîmplător, glasul său făcîndu-se simțit ori de cîte ori marile evenimente ale vremii o impuneau — să se înscrie în „avangarda" de invidiat a acestor exclamații admirative și previziuni („luceafărul poesiei române", „marele poet Eminescu", „cea mai mare glorie a literaturii" etc.), prin citeva note din publicațiile locale, la care ne vom referi în cele ce urmează. Facem mențiunea că, față de relatările ample la moartea lui Caragiale, în 1912, în cazul lui Eminescu cuvintele, deși puține, au o mai mare putere de expresie.

Astfel, „Gazeta Săteanului", editată de rîmniceanul C.C. Datculescu, consemna în numărul 5, din iunie, sub semnătura „X" (rubrica „Din țară"), următoarele : „La 15 Iuniu 1889 s-a înmormîntat (sic !) luceafărul poesiei române, dl. Mihail Eminescu, după o lungă suferință, în casa de sănătate a dr.-ului Șuțu din București. E născut la 20 dec. 1849 în orașul Botoșani. Ceremonia funebră a fost grandioasă, tristă și modestă, în potrivire cu viața ilustrului poet. Înmormîntarea celui sdrobit de amărăciuni, miserii și suferințe s-a făcut la cimitirul Belu". Iar „Gazeta Buzeului" a lui Nicolae Ioanide, deși de orientare liberală, în opoziție deci cu patima răfuielilor politice, se grăbea să-și anunțe abonații, în numărul 389 din 18 iunie, la cea junimist-conservatoare, părăsind o clipă rubrica „Informațiuni", că „Eri (sic !) la ora 4 dimineața nenorocitul și marele poet Eminescu a încetat din viață în casa de sănătate a d-lui dr. Șuțu, după crude și lungi suferințe. Moartea sa a produs o impresiune din cele mai dureroase în toate cercurile. Înmormîntarea mult regretatului poet se va face pe socoteala Statului".

Însă cele mai înflăcărate cuvinte s-au înmănuncheat într-o notă din „ziarul hebdomadar" „Viitorul", al cărui director era puțin cunoscutul D.I. Pleșoianu. Reproducem integral — ca și în cazul celorlalte texte — emoționantul necrolog, titrat „Știri și fapte din țară" (nr. 7, „duminică" 18 iun.), cu un amendament : Eminescu nu a încetat din viață „eri seară (17 iun.) la ceasurile 5", iar înmormîntarea nu „se va face astăzi" (18 iun.). Iată textul, cu valoare de inedit, pe care — transcriem în grafia vremii : „O perdere ireparabilă isbește țara românească. Cel mai ilustru poet al nostru, EMINESCU, a încetat din viață eri seară la ceasurile 5. El a sfîrșit în miserie un trai atît de amărît și va fi plîns de întreaga generație care s-a adăpat de la puternicu-i talent. Țara perde în Eminescu cea mai mare glorie a literaturii ei. Unindu-ne la doliul întregei țări nu putem decît să plîngem această perdere, care isbește cu cruzime în cel mai genial poet ce am avut vreodată. Înmormîntarea poetului Eminescu se va face astăzi în Capitală cu o pompă deosebită".

Cuvinte de prețuire întotdeauna actuale în întreg spațiul de spiritualitate românească, al cărui astru tutelar — Eminescu — va străluci peste veacuri.

Alex. Oproescu

Laudă Partidului

De-ai aduna de-a lungul țării
Întreaga dragoste-a mulțimii
Ori versul plămădit pe ape
Ori dulcea pasăre-a luminii,
Sau împlinirile croite
Din îndrăzneală și beton
Și toate cîte poate-ncape
Frumoasa dragoste de om,
S-ar ridica o piramidă
Din inimi, flacără și muncă
Mai trainică decît e bronzul
Ori veșnicia dintr-o stîncă.
Cine-ar putea să prindă-n stihuri
Eterne, luminînd ca para
Și-n frunza doinelor străbune
Acest veșmînt ce-mbracă țara ?
Cine-ar putea lumina toată
Să o adune laolaltă
Cu versul, cîntecul, surisul
Ori incrustările de daltă ?
Doar tu, partid, columnă zveltă
Cu rădăcinile în glie
Doar tu porți frumusețea-ntreagă
S-o urci în timp — să ardă vie !

Nicolae Peneș

Semn

în locul lui era groapa
groapa la fel de adîncă
precum și el
pămîntul se zvîrcolea în ea
căutîndu-l
precum sîngele se zvîrcolea
în el căutînd pămîntul
îl tot iubesc
îl tot iubesc, murmura ea
săpînd fiecare
noapte.

Ordinea

nimeni nu mi-a făcut
ordine-n suflet așa
așezînd lucrurile aproape, visele
lîngă vise, pe rug
cînd nimeni nu vine și
iată ce bine-mi stă
sufletul în formă
de sărut.

Alice Violeta Popescu

Omul resorbit

Se întindea pe latul inimii
învolburîndu-i catapeteasma

de se pornea un braț să-i împresoare roșeața
se întindea pe latul osului
și se iubea cu măduva
pînă i se iveau la subsuori mari lacrimi

era desigur un graur
amestecat în geana viel
era un vîrf de izvor
gîdilînd rărunchii țărinei
morișca împiedicată în zăbreaua cerului

țintea cu respirarea apa
dar nu îndoia unda
că valul se subția
precum două mîini îndepărtîndu-se

Claudiu Săftoiu
student
Facultatea de Filologie București

Pastel

azi dimineață, prietene
trăgînd la geam năvodul nopții
am văzut
cît de omenesc toamnei
îi cădeau pleoapele

iat-o acum
caută ulciorul de lut
în trupurile noastre
să depună
vinul liniștei.

N. I. Tăicuțu

Primăvară sau toamnă

...De la etajul zece al numelui tău cade
în fiecare dimineață un trandafir
cine stă să-l culeagă se îmbogățește în piața
de flori cine nu
șapte ani trudește să-l cumpere

de la roșu la violet luminezi
o pajiște cu licurici devii în mijlocul nopții
(aripi nu are numele tău nici să zboare
înaintea oaspelui cu roze nu știe)

acum e primăvară sau toamnă, în acest codru
de aur
trandafirii trăiesc mai puțin de o zi...

Nistor Tănăsescu
ziarist

Destin

E ora mai adîncă și clipa mai de preț,
Cînd sufletul oglindă-i de vremuri viitoare,
Alegem dintre piscuri pe-acela mai semeț
A cărui înălțime e-un fagure de soare.

Ninsori de dulci polenuri ne bintuie-n destin,
Și roua este-o virstă a tinereții mele,
Spre care cerbi de raze în lungi alaiuri vin
Să-și uite-n frunză setea, să urce, să coboare
Munți ferecați de-albastru, ecouri și senin.

Se-aude cornul veghei, un sunet ce adună,
Se-aude pasul ierbii înaintînd pe plai,
Iubirea ne înundă, e pace și furtună,
Prin toate-n jur contururi și dintr-odată grai.

Cornel Stîngă
muncitor

Cîntă mîna ta

cîntă mîna ta
trupul iubitei
ca un trofeu
printre steagurile tale
de singurătate

mîna ta
saturată de metale reci
în ținuturile ochilor
grei de nesomn și neliniște

mîna ta
mă închin
doar luminii
care trece prin ea

Ion P. Iacob

Sonet

De cînd am alungat povara veche,
Cu gîndul la-ncercări de iad supus,
N-am vrut să cred că astăzi mi-ai adus
O pustiire fără de pereche.

Mi-am rînduit castelul, deci, în taină
Să-ți fie cald cînd vei sosi în zori,
Cerul de ieri l-am limpezit de nori
Și l-am croit pe-a ta măsură — haină.

Dar cum nu înțeleg dacă-i tîrzie
În inimă încrederea în vis,
Avar, pentru vecie te-am închis
Cu lacăte de-argint în poezie.

Astfel, viața-mi crește nou temei :
Eu, robul tău, te știu podoaba ei.

Gh. Mincă

teatru

Un spectacol de atmosferă

● Grigore Gonța a dramatizat cîteva fragmente din spectaculosul roman **Maidanul cu dragoste** și le-a suprapus pe țesătura fermă a piesei **Domnișoara Nastasia**. E un exercițiu cultural posibil față de opera lui George Mihail Zamfirescu, dar se pot formula unele rezerve față de validitatea rezultatelor literare : numeroase nepotriviri duc, mă tem, la pierderea acurateței capodoperei care e **Domnișoara Nastasia**. Apropierea între lumea insolită, exotică, cosmopolită — G.M.Z. fiind evident influențat de spiritul avangardelor literare ale vremii — adică lumea foarte ciudatei Maro, a fabulosului Ivan, a nelinistitului Fane (translat liber, cu inadvertențe, de Gonța) și crunta, mizerabila faună din mahalaua lui Vulpașin și Luca, e intrucîtva acrobatică. Nu văd cu putință asemuirea tipologiei strict realiste, atît de stenă, din **Domnișoara Nastasia**, cu stranietatea expresionistă, livrească, cu naturalismul socant, estetist al personajelor din **Maidanul...**

Împletirea acestor două texte nu se realizează, ele rămînînd să funcționeze în paralel, o juxtapunere în care **pitorescul** e dominant. **Domnișoara Nastasia** a pierdut din forță și unitate, iar **Maidanul cu dragoste** și-a diluat cromia poetică. Dar pitorescul nu e o însușire de neglijat, nici măcar în literatură, iar tentativa lui G. Gonța e binevenită mai ales din acest punct de vedere. Chiar dacă hazardat literar, eseul său dramaturgic îi oferă prilejul unei înscenări în care, repet, pitorescul, cu tot ce înseamnă el, e urmărit cu consecventă și profesionalism. Așa încît **Maidanul cu dragoste**, la Teatrul Mic, e un spectacol cu farmec, compus în tonuri tari și tuse de culoare îngroșate. Un spectacol de atmosferă, nostalgic, al unui loc și al unei lumi de altădată : periferia bucureșteană de început de veac.

Concepută cu simț caricatural, cu sarcasme și focalizări entomologice de sorginte caragialescă, din mizanscenă nu lipsesc însă sonurile sentimentaliste. Povestea unor cupluri ce monografiază amorul sînt însoțite copios de muzică de epocă, expusă într-o formă restitutivă, cu lăutari în scenă, la ureche. Și ce cîntau Bucureștii între „la belle époque" și „les années folles" ? Romante, cîntece de petrecere mai cuminți sau mai burlienoase, foxtrot și tangouri. Și altele. Actorii Teatrului Mic dovedesc că știu să cînte ca niște adevărați profesioniști ai genului, fără microfon sau benzi magnetice și cu pasiune mare. Dar, în cîteva rînduri, interpretate revuistic („atenție, acum cîntăm !") melodiile nu se topesc în intrigă, ba mai mult chiar, denunță și diminuează suflul tragic al **Domnișoarei Nastasia** către operetistic. (Fragmentele colorate de atmosferă din **Maidanul...** suportînd interludiile muzicale cu mult mai puține piederi).

Se reține creația lui Gheorghe Visu, de forță și autenticitate, în Vulpașin, unul din cele mai izbutite roluri ale carierei sale. Florin Călinescu compune o bijuterie comică în portretizarea frizerului Ionel. Personaje reușite, cu mai mult sau mai puțin relief „fac" Papil Panduru, Monica Ghiuță, Coca Bloos, Ioan Chelaru, Petre Moraru, Adriana Șchiopu, Julieta Szöny-Ghiga (în evident progres profesional), Liana Ceterchi și Constantin Bărbulescu. Rodica Negrea (Nastasia) și Sorin Medeleni (Sorcovă) dovedesc precizie într-o linie de mijloc.

Iar dacă pitorescul a fost scopul acestui plăcut spectacol construit de Grigore Gonța, atunci el a fost realizat și prin contribuția Doinei Levinta care a desenat cu har și bună documentare costume de acum șaseopt decenii. Scena a fost decorată în mod util de Florin Harasim.

Radu Anton Roman

film

Memoria creației

● Cu 32 de ani în urmă, **Ion Popescu-Gopo** dobîndea rîvnitul premiu Palme d'Or la Cannes cu **Scurtă istorie**, titlu de referință și răscruce pentru întreaga școală de animație românească.

Cu talentul său generos în idei, sclipitor în rezolvări și exploziv în construcție, novator și în permanentă adversitate cu locul comun, Gopo a reabilitat în desenul animat forța de seducție a parabolei, incisivitatea semnificațiilor simbolice, lirismul decantat al metaforei. Cineastul, refuzînd mereu tutela modelelor, în special magnetismul antropomorfismului disneyan, a inaugurat un drum original, pe care nu o dată demersul ideatic a fost suportul marilor teme ale mitologiei umane.

Cu aproape trei decenii în urmă, tentațiile filmului cu actori îl aduceau pe Gopo în preajma operei nemuritorului Creangă, inegalabilul povestitor care i-a inspirat pagini de referință de la **De-aș fi... Harap Alb** la **Povestea dragostei**, de la **Maria Mirabela** la **Rămășagul** și neterminatul **Stan Pățitu'**, titluri ce au adus în filmul românesc originale echivalențe, inspirate citiri ale unuia dintre cei mai dificil de tradus prozatori români.

Revelatoare pentru destinul artistic al regizorului Gopo rămîne sfera animației căreia i-a dedicat întreaga viață, cu repetate întoarceri după incursiunile din domeniul filmului artistic cu actori. Încărcat cu semnificative întrebări, fiecare opus, avînd drept erou inconfundabil Omulețul, poartă în sfera unui generos mesaj încrederea într-o lume mai bună și mai rațională, în pace și înțelegere universală, în respect și toleranță față de semeni.

Cătălin Gidei : „Flori"

Umanismul unei opere ce-și păstrează tinerețea în ciuda trecerii anilor a însoțit mereu gîndurile unui creator care a intrat demult în Pantheonul animației mondiale, recunoscut unanim pe diverse meridiane, răsplătit cu prestigioase premii internaționale la peste 50 de festivaluri naționale și internaționale.

Virtuozitatea stilului alături de mereu înnoite formule de creație plastică au arătat că autorul Omulețului s-a dovedit în întreaga sa activitate un permanent căutător al idealurilor visate de marii artiști. Plăsmuirile spirituale animate cu vervă și fantezie de Gopo vor rămîne în patrimoniul de aur al animației mondiale, gen a cărui tinerețe fără bătrînețe este afirmată de perenitatea unor titluri ca **Scurtă istorie**, **Șapte arte**, **Allo ! Hallo !**, **Homo sapiens**, astăzi devenite clasice.

Mai mult decît exemplare rămîn în opera lui Gopo încrederea și respectul față de inteligența unui public ce poate fi capabil să citească parabola profundă sau aleasa și înalta semnificație a unui simbol.

Dacă inima lui Gopo a încetat să bată, dacă mîinile lui au încetat să însoțească creionul în volutele fanteziei și visului artistului, creația sa este proiectată pe coordonatele unor permanențe care vor îmbogăți spiritual noi și noi generații de spectatori.

Omulețul cineastului, plecat prea devreme dintre spectatorii săi, și-a cîștigat drepturile la nemurire.

Călin Stănculescu

«LUCEAFĂRULUI»

SLOBOZIA

CRONICĂ (XIX)

Vineri, 10 noiembrie 1989, la Casa de cultură a sindicatelor din Municipiul Slobozia, a avut loc întîlnirea **Cenaclului revistei „Luceafărul"** cu **Cenaclul Orizont** și **Cenaclul Artelor** (ambele, din localitate). Din partea revistei „Luceafărul" au participat **Iulian Neacșu** și **Nicolae Georgescu.** Cele două cenacluri din Slobozia au ținut, cu forțe reunite, o interesantă ședință de lucru — poezie, proză și, desigur, critică. Au citit poezie : **Șerban Codrin, Costel Bunoaica, Mariana Meiroșu, Anghel Papacioc, Viorica Gheorghe, Alina Dumitrașcu** — iar proză : **Ion Teodorescu, Cristina Bucoveanu.**

Critica a fost unanimă în a recunoaște că în Slobozia s-a constituit și evoluează un nucleu de creatori autentici, entuziaști, pregătiți a coordona (majoritatea lor sînt cadre didactice, bibliotecari ori ziariști) tinerele generații de elevi, a le îndruma pe terenul literaturii. Poezia lui **Șerban Codrin** — nume bine cunoscut, de altfel, autor al cîtorva volume de poeme și al unui excelent volum de teatru — este meditația unui muntean coborît la cîmp, îmbină acea asprime a vorbei (gîndului, faptei) omului de codru cu energia dezlănțuită continuu a cîmpeanului. De astă dată el ne-a citit cîteva piese din ciclul „Poeme din cartea de muncă", definiții poetice ale meseriilor omenești acordate în actualitate.

Critica a recunoscut în poezia lui **Costel Bunoaica** o voce autentică a locului, o uimire constantă în fața minunilor lumii, o apropiere de natură prin forme naturale. Se pot „reproșa" unele imperfecțiuni formale, o anumită lungire a discursului — dar, în compensație, concentrarea imaginii și metafora fulguranță fac din poemele sale de multe ori piese reușite. **Anghel Papacioc,** adept al formelor fixe (Mircea Micu va găsi, printre sonetele lui, piese admirabil armonizate în cuvînt) se pune sub semnul lui Eminescu — iar mai tinerele poete **Mariana Meiroșu** și **Alina Dumitrașcu,** deși nu depășesc versul clasic, cu rimă și ritm bine măsurat, vădesc disponibilități deosebite către poezie. O sensibilitate aparte a fost sesizată la **Viorica Gheorghe,** autoarea unor poeme scurte, concentrînd expresia lirică pînă, adesea, la parabolă bine construită.

Despre proza lui **Ion Teodorescu** (el a citit și într-o ședință bucureșteană a **Cenaclului revistei „Luceafărul"**) se poate spune că evoluează spre descoperirea de arhetipuri comportamentale cu valoare etică și morală. O impresie deosebită a făcut **Cristina Bucoveanu** care, după două proze scurte, a citit și un ciclu de poezii. Deși ancorată într-o zonă de sensibilitate oarecum comună, specifică virstei, autoarea reușește (în chip paradoxal, mai ales în poezie — cu toate că insistă a-și prezenta cu precădere prozele) a sonda generalul uman, a defini starea sensibilă ca stare poetică printr-o bună știință a construcției poemului, a alegerii cuvintelor și a stăpînirii melosului interior al discursului.

Ședința, condusă de Iulian Neacșu, a constituit o bună verificare a membrilor celor două cenacluri și, în același timp, o invitație la dezbatere comună pe temele majore ale creației literare actuale, ale implicării omului de litere în viața cetății și a țării în general.

Cronicar

„Cîmpia" — sculptură de Justin Năstase

Te-am învățat, patrie

te-am învățat, patrie
și te-am repetat
în fața zăpezii
așa cum se repetă aerul
în zboruri ;
închideam ochii și te știam
așa cum își știe pasărea
întoarcerea
cînd pleacă încărcată de cîntec
și se întoarce flămîndă de tine

Viorica Gheorghe

Eminescu

Cînd ceara unui tei aprinde
Durerea farmecului sfînt,
Cînd necuprinsul se cuprinde
Într-o iubire pe pămînt,
Cînd amintirile mă curmă
Și cînd mai am în asfințit
La căpătîiul de pe urmă
Un singur dor fără sfîrșit,
Cînd anii trec spre niciodată
Ca niște nouri lungi și cînd
Lumina ta îndurerată,
Luceafăr blînd, luceafăr blînd...

Șerban Codrin

Aprinde torțe de-mplinire

se revarsă toamna-n valuri către sud —
neîndoielnic, cîmpul holdele-și răsfață
miroase-a pîine nouă și-a colind
și a lumină ruptă din bucuria noastră

noiembrie aprinde torțe de-mplinire
pe vatra veșniciei care ne-a-nnobilat
vin zorii, iată, și ne dau de știre
că zile-mbelșugate la poarta țării bat

se risipesc miresme prin sate și orașe
la ceas de-naltă cinste și de har
cresc vise noi și înfloresc prin case
gîndurile noastre cu străluciri de jar

Costel Bunoaica

Ca merele tîrzii

Aruncă-ți spre cer
visele ca merele tîrzii,
era un cer finit,
un univers finit,
un gînd depășind limitele sub
cerul de toamnă părăsit de cocori

Anelia Dincă

Timp planetar!

Cerbii sînt alungați din cîmpul de luptă
Ei pasc vulturi
Pe semnături indescifrabile
Singurul deget arătător rămas
Investește timpla
Culori amestecate
În semnul însumării...

Alexandru Dinu

CITIȚI CÎMPIA

De ce să credem norii singurele forme de relief ale cîmpiei ? Dacă împodobim un munte cu toate atributele măreției, cîmpia de ce nu ar fi fabuloasă, adîncă, înaltă, monumentală ? Oare unde în altă parte au ridicat semințiile piramide și turnuri ciclopice, canale mai abundente ca fluviile, unde s-au născut astronomia, geometria și miturile nemuririi ? Muntele a contemplat universul, l-a măsurat cu gîndul, cîmpia l-a coborît pe pămînt, l-a pipăit cu fapta. Altfel cum să afle noroadele că pentru zămislirea unei pîini îi trebuie firii tot atîta vreme cît ființei să rodească un om.

Oștirile lui Darius și ale lui Alexandru cel Mare n-au dărîmat cu lăncile stejarii și stîncile, ba au bătut cale întoarsă pentru că nu găseau puteri să răzbată prin spicul înalt și roua adîncă.

Cîndva, măsurînd cu pasul niște hotare de lan, m-a fulgerat gîndul că nu din altă pricină a fost în stare Traian, cu toate săbiile Romei, să facă Dacia o moșie mai mult a moșiei împărătești, dar i-a găsit pe țărani la secerat tocmai cînd nu aveau vreme de război. Nu-i o întîmplare, deci, că și-a lăsat aici numele, iar prin venele noastre îi curge sîngele de secerător.

Și am ajuns astfel la cea dintîi și adevărată formă de relief a cîmpiei : pîinea.

Să le adăugăm pe celelalte, floarea soarelui, sfecla, porumbul, da, se ridică monumental între cer și pămînt. Sînt formele noastre de relief, de aici și de acum.

Copitele cailor migrînd sub popoare au risipit în vînturi destulă cîmpie, dar răutățile s-au sleit, oasele au adormit și talpa secerătorului a bătucit praful la loc, deasupra semănăturii.

Citiți cîmpia pe îndelete, ca pe o carte bună, învățați-o pe de rost, țărănește, cu calendarul în mînă, întrebați-o primăvara cu plugul și culegeți-i toamna răspunsul.

Pămîntul ne rabdă, cîmpia ne cere. Dați-i orașe și va ști să le primească făcînd vecini o fabrică și o porumbiște, dați-i herghelii, dați-i lanuri. Cîmpia nu-și ridică formele de relief impersonal, geologic, ci le așteaptă pe cele cu drept grandioase, dăruite de om.

Șerban Codrin

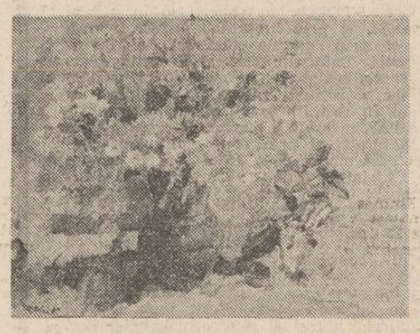

Cătălin Gidei : „Flori de cîmp"

Sculptură de Nicolae Kruch
(Din expoziția deschisă la palatul culturii din Ploiești)

Hagiograf

Eminescu a fost codru,
izvor și tei,
floare albastră
și stea,
bucium și taină de seară,
el era freamăt
și duh,
sfîntul duh al drăgutului baci
și al mioriței,
care s-a făcut grai,
s-a făcut poezie pentru vecie.

Eminescu a murit doar în parte,
ca frunzele anului,
stelele lui înmuguresc
și-nfloresc
de peste iarna fiecărei zile
și de la el au învățat să cînte
luceferii
și doinele,
pentru că el a deschis așteptarea
piciorului de plai,
el ne-a sărutat
cu gură de rai.

Dintre toate ale noastre
lui i-a fost dat
de-a cuvîntat

Anghel Macedon

cezar ivănescu

Rosarium

(LEGENDA AUREA)

I și acest cîntec este numai pentru tine
(și este numai pentru bunătatea ta)
care din somnul morții mă trezeai pe mine
cum maica mea din somnul morții mă trezea,
care din somnul morții mă trezeai pe mine
cum maica mea din somnul morții mă trezea !

I tu-mi aminteai trezindu-mă că înviasem,
că înviasem și că-n veci voi învia,
mă-nduioșai precum demult mă-nduioșasem
cînd maica mea deasupra mea îngenunchea,
mă-nduioșai precum demult mă-nduioșasem
cînd maica mea deasupra mea îngenunchea !

I tu-mi aminteai trezindu-mă că înviasem,
că înviasem și că-n veci voi învia,
uitai să-mi spui că-n somn de tine-adînc
uitasem,
uitasem tot ceea ce-n veci nu poți uita,
uitai să-mi spui că-n somn de tine-adînc
uitasem,
uitasem tot ceea ce-n veci nu poți uita !

Doina

(STRĂINA)

I de la tine către mine
nici o pasăre nu vine,

sufletul meu către tine
de-acum n-o să mai lumine,

chiar luminile, lumine,
pot în tine să se-ntîne !

I am nevastă ca un brad,
ca un cîmp adînc arat,

că-i arat cu mîna mea
tireană, fericitoa- !

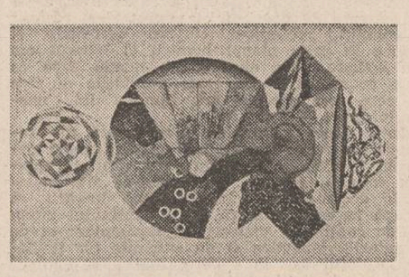

Valea Vinului

I românii-s ca îngerii
nerobiți suspinului, —
ei din Valea Plîngerii
fac tot Valea Vinului !

Jeu d'Amour

(DESCINTEC)

I pentru ce tu, suflete,
să te-atingă mîinile
care numa rană-ți fac,
care blînde te prefac
în izvor de plînsete !

I pentru ce tu, Soare Sfînt,
îți lași fața pe pămînt
s-o-ntunece florile
s-o mănînce ierbile
legănate de-un mormînt !

I pentru ce, tu, Dumnezău,
lași să-nnegur chipul tău
cu negură și cețuri
să-ți fac fața ta crețuri
cum ți-ar fi de lume rău ?

I pentru ce, tu, Suflete,
să te-atingă mîinile
care numa rană-ți fac
care blînde te prefac
în izvor de plînsete ?

I pentru ce să suferi iar
trupul meu de chihlimbar ?
ardere-ai numai de foc
cu Mortița la un loc
și cu Soarele zadar !

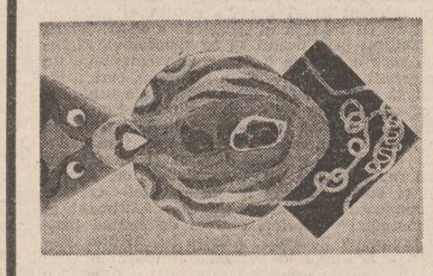

Jeu d'Amour

(ȘAKTI)

I tu ești sufletul meu, dacă-mi întreb azi
sufletul,
ca tine sînt și sînt eu însumi astăzi numai tu,
numai să te ating, atîta astăzi mi-i destul,
tu, pleromatic vas care tot sîngele-mi bău,
tu, mîntuirea mea și învierea mea ești tu !

Jeu d'Amour

(DHARMA)

I nimeni nu te înțelege,
pentru ce-ai mai fi rămas,
Suflete, sub cruntă Lege,
pentru gura cărui glas ?

I de-acum n-or să te mai lege
minurile de pripas,
liberat de orice Lege
singur Lege ți-ai rămas !

I cum nu pot să te mai lege
gîndurile de pripas,
liberat de orice Lege
singur Lege ți-ai rămas !

Poem ergotic

(Pentru Dina Zbora)

I deci voi muri, — și alții au murit
deci nu mi-a fost de-nvățătură,
o voi sfîrși și eu într-un sfîrșit
deci tot cu sufletul la gură
deci voi muri, — și alții au murit
deci nu mi-a fost de-nvățătură,
o voi sfîrși și eu într-un sfîrșit
deci tot cu sufletul la gură !

. . . . . .

Jeu d'Amour

(DESCINTEC)

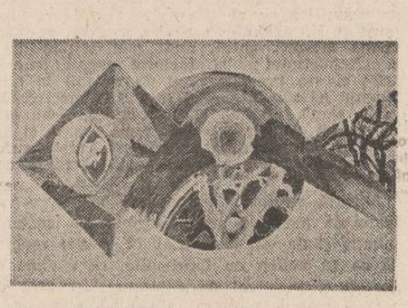

I ca un Copil Bătrîn și fericit
acuma plec spre altă-nvestitură,
acolo unde sînt ținut uimit
de Domnul tot cu sufletul la gură !
ca un copil Bătrîn și fericit
acuma plec spre altă-nvestitură,
acolo unde sînt ținut uimit
de Domnul tot cu sufletul la gură !

I deci voi muri, — și alții au murit
deci nu mi-a fost de-nvățătură,
ca să-l săruți apoi la nesfîrșit,
sărută-mi sufletul pe gură,
deci voi muri, — și alții au murit
deci nu mi-a fost de-nvățătură,
ca să-l săruți apoi la nesfîrșit,
sărută-mi sufletul pe gură !

Portret și picturi în ulei pe lemn de Augustin Zbora

plastică

Modernismul bine temperat

● Mereu surprinzătoare pictura lui **Petre Velicu,** prezent de la un timp într-o cadență bienală la sala Căminul Artei unde a expus doar 13 lucrări. Atît cît să-și provoace privitorii la atitudini acut polemice, hărțuindu-le comoditatea ori sufiCienta imaginativă (și culturală, în cele din urmă). Numai că de această dată pictorul se aventurează mult prea pasionat în interogații și căutări tehniciste, care spulberă pur și simplu imaginea ce-l impusese constiintei publice drept un emul întîrziat al barocului. Cu toate acestea, punți sigure de legătură cu propria lui anterioritate artistică se întrevăd fără prea mare dificultate.

Principalele compoziții, de mari dimensiuni, pe care ni le oferă, dincolo de artificiile tehnice, care trimit, printre altele, la teritoriile cromografiei și ale camellurilor, în jurul unor structuri alveolare, succesiuni și suprapuneri de arcaturi pe care artistul „le populează" cu imagerii aluzive la un temei cultural-istoric-mitologic-fantastic savant ritmate în conturele lui interioare : articulații ale unei frescaturi sui-generis, evocînd o atmosferă și spații medievale, care ne incită, fără să ne lămurească, dîndu-ne o idee despre frămîntarea tălăzuirii umane, dincolo de timp și spațiu, evitînd cu bună știință identificările figurative, deși ochiul reține tensiunea sugestiei realist-figurale, ce palpită în cuprinsul fiecărei componente a acestor fascinante polipticuri.

Velicu mizează și aici pe intruziunea elementelor fantasticului în imagine, printr-o suprasolicitare a realului, problema picturii, în optica sa avînd o dipolaritate determinantă. Una, ce aparține viziunii plastice, mereu adecvate motivațiilor culturale, suportului ideatic pe care-l construiește, intenției de comunicare căreia pictorul îi acordă primatul prin dezvoltarea unor intens elaborate scenarii plastice. Cealaltă latură se referă la aspectele de ordin tehnic, de tălmăcire a ideii într-un limbaj cît mai expresiv, acrosant prin varietatea combinațiilor de mijloace și soluții plastice, mixaje stilistice cu care artistul operează dezinvolt, dar amenințat de pericolul ocluzionărilor metaforice, de care se simte, structural, atras. Mitul manolin sau cel icaric, simbolurile virile ale luptei în arenă sau ale străbaterii labirintului/neantului sub oblăduirea mesianică a Călăuzei, ca să nu mai vorbim de reprezentarea plastică, într-o cheie cu aluzii suprarealiste, a **eonului (oului), dogmatic,** transpus într-o compoziție dominată prea tranșant de geometrii-simboluri tutelare : forme ce își au în suprafața pînzei **o poetică a lor,** emancipată de imposibilul de figurat pretext literar barbian și blagian.

Tentative de acest fel, dificile îndeobște și riscante sub aspectul unei lizibile conversiuni plastice mai cu seamă cu mijloacele picturii, și la limita dintre „regnuri" artistice, nu sînt deloc noi la Velicu ! Preocupările lui culturale, lecturile și „citirea", adesea foarte particulară, a unui text fundamental l-au adus în fața sevaletului cu un bagaj abstractiform, conceptualizat, ce l-a constrîns la rezolvări plastice unice, dar insolite. Căutarea aproape ostentativă a „efectului" plastic optim i-au antrenat viziunea și fantezia creativă și i-au îmbogățit, totodată, necontenit limbajul. Dar niciodată n-a renunțat la avatarurile lectiilor fundamentale de pictură ce si le-a însusit de-a lungul timpului.

Iată, în acest sens, un „Nud" desenat și colorat cu voluptatea unui El-Greco, sau consistența renascentistă a „gladiatorilor" ori a „centaurului" și impozantul racourci de factură leonardescă a Icarului său, deși în toate aceste lucrări viziunea plastică propusă trădează deschiderile moderniste ale pictorului. Un modernism bine temperat, însă, pe care Velicu îl frecventează ca un stilist virtuoz ce este, fără să ne confirme persistenta pe o asemenea traiectorie, dar care ne indică cu claritate complexitatea gîndirii sale artistice, a personalității lui creatoare, în general.

Corneliu Antim

muzică

Premieră bucureșteană

● Viața muzicală a consemnat un eveniment memorabil în istoria artei lirice românești — premiera bucureșteană a operei „Norma" de Bellini, lucrare reprezentativă a bel-canto-ului italian.

Plasarea acțiunii în antica Galie cucerită de romani, avînd ca personaje centrale preoți și vestale ce slujesc templul druizilor, precum și preconsului roman, ridică o serie de probleme de concepție regizorală pe care, probabil, însuși compozitorul le-a ignorat, urmărind exclusiv desfășurarea conflictului. Druizii erau primitivi, trăind în adîncul pădurii, unde își aveau și templul ; marea preoteasă și vestalele nu puteau fi nici ele altfel, în ciuda puterii pe care o dețineau. De aceea, Norma și Adalgisa trebuie să trăiască fiecare moment cu o intensitate paroxistică, fără rețineri determinate de o anume elevație ce ar fi apanajul unei civilizații ce le era străină. Prin contrast, Pollione afirmă sentimente și reacții mult mai cenzurate de o educație pe care romanii o aveau incontestabil.

Norma trebuie, deci, să fie duioasă și aprigă, pătimașă și tandră, mîndră și violentă, dublată permanent de conștiința puterii sale. O gamă de trăiri desfășurate, într-o țesătură muzicală extrem de dificilă, gradarea mijloacelor de expresie evoluînd, nu o dată, în cadrul unei singure scene într-o paletă complexă. Această grea misiune de a intrupa, pentru prima oară pe scena Operei bucureștene, imaginea Normei, a revenit sopranei Sanda Șandru, care, prin calitățile vocale inconfundabile și prin tehnica sa impecabilă, prin capacitatea de a se contopi cu personajul interpretat, a realizat personajul în deplin consens cu concepția regizorală.

În rolul Adalgisei, o tînără soprană (opera se cîntă în varianta originală) — Laura Niculescu — ce a prilejuit o plăcută surpriză prin muzicalitatea și dezinvoltura interpretării vocale, prin modul în care a reușit dozarea sensibilă în raport cu partenerii (în special în duetul cu Norma) ; o diversificare a jocului scenic, a expresiei, va întregi, cu siguranță, creionarea personajului în datele sale specifice.

Cu muzicalitate și aplomb, cu siguranța-i scenică binecunoscută, Ionel Voineag a creat un Pollione stăpînit de ardoarea iubirii, dar și de neliniști și temeri, interpretarea sa nuanțată vădind, și de această dată, o temeinică înțelegere a personajului.

Deși redus doar la două momente (de început și de final) rolul Oroveso interpretat de Pompei Hărășteanu, a purtat însemnele unei masivități aspre dar nu lipsită de sensibilitate ; un rol înrudit cu cel creat, cu un an în urmă, în „Nabucco", operă cu care „Norma" se întîlnește pe multiple planuri.

Confirmînd aprecierile de la debut, evoluînd într-un rol episodic (Clotilde) la cote vocale de excepție, Ecaterina Țuțu a atras atenția într-un mod deosebit.

O interpretare meritorie a avut Nicolae Andreescu în Flavio.

Prea puțin solicitat în partitură, dar cu momente de o deosebită forță expresivă, corul (dirijor Stelian Olariu) a cucerit prin frumusețea sonorității, prin omogenitate și consistență, rigoare și strălucire.

La pupitrul dirijoral s-a aflat Cornel Trăilescu, conducînd cu fermitate întreg aparatul vocal-orchestral, fapt ce a dus la realizarea unui spectacol închegat, fără decalaje sau imprecizii (performanță demnă de relevat !).

Nu în ultimul rînd trebuie subliniată contribuția regizorului Ion Cojar, care, asumîndu-și dificila răspundere a montării unui spectacol de operă, a optat pentru o manieră regizorală „clasică", dar cu subtilități de real farmec (duetul Norma-Adalgisa, amplasarea corului etc.).

Scenografia simplă, sugerînd pădurea adîncă, aparține lui Roland Laub, asemeni costumelor, poate prea somptuoase (în cazul personajelor principale).

Evoluțiile coregrafice — derizorii și nu foarte necesare — au fost coordonate de Alexa Mezincescu.

Anca Florea

UN MONUMENT AL ISTORIOGRAFIEI ROMÂNEȘTI

Cu acest volum, „Problema iobăgiei în Transilvania, 1700—1848", David Prodan încheie ampla și documentata sa monografie **Iobăgia în Transilvania**, una dintre seriile (cum poate fi definită, în spiritul lui A. D. Xenopol), fundamentale pentru istoria, cultura și civilizația românească. Primele trei volume, **Iobăgia în Transilvania, sec. XVI**, au apărut în Editura Academiei Republicii Socialiste România, în 1967 și 1968. Următoarele două volume, **Iobăgia în Transilvania, sec. XVII**, au apărut la Editura Științifică și Enciclopedică, în 1986 și 1987. Și acest ultim volum, **Problema iobăgiei în Transilvania 1700—1848**, a apărut tot în Editura Științifică și Enciclopedică, în 1989.

Cele 3 500 de pagini pe care remarcabilul istoric le-a oferit tiparului și, prin tipar, publicului său cititor, înmagazinează, după propria sa mărturisire, multe decenii de muncă. Cele 6 volume se constituie într-o „lucrare de istorie social-economică". Și sînt încărcate de „material economic", de cifre, de calcule, de tot ce a cerut „natura subiectului" și „natura materialului documentar". În felul acesta, autorul pune la dispoziția cititorului, specialist ori nu în istorie, de la noi ori de aiurea, milioane de informații cu privire la istoria extrem de zbuciumată a românilor din Transilvania, la viața lor social-politică activă, la activitățile lor creatoare de valori materiale și spirituale, la modul lor de trai modest, supus de către nobili unor privațiuni de nesuportat ; cu privire la lupta lor social-națională totdeauna biruitoare.

Iobăgia reprezintă pentru David Prodan o stare socială care apare în ordinea firească a evoluției omenirii. El așa o și cuprinde, cercetează și explicitează. Cărțile lui și din acest punct de vedere se impun. Istoricul clujean aduce în fața contemporanilor cifre, date, fapte, activități și lasă cititorii să aprecieze **posibilitățile de creație** pe care le oferă feudalismul ; **capacitatea omului**, în condițiile date, de a face cultură ; **interesul statului** (al regimului) feudal de a implementa și dezvolta civilizația necesară finanțării și dezvoltării comunității umane respective.

David Prodan ne arată, prin lucrarea sa, că și creația, și cultura, și civilizația românească erau pe deplin integrate în spațiul occidentului avansat. Și nu numai atît. Autorul demonstrează superioritatea, și a gîndirii, și a forței de acțiune, și a practicii social-istorice a românilor. Țăranul transilvan este înfățișat în acțiune, un om care gîndește și construiește, un om care nu se lasă învins, ci învinge, un om care transformă, creează, impune civilizație. Dar nu orice civilizație, ci el impune civilizația muncii, a omului care, prin activitatea lui trebuie să învingă. Programul monografiei istorice a lui David Prodan, **Iobăgia în Transilvania**, este **de a cuprinde** întregul ansamblu al activităților și social-economice și politico-juridice, și spiritual-naționale privind iobăgia ; **de a explica documentat și coerent** evoluția iobăgiei cu toate efectele sale asupra românilor, cît și asupra celorlalte naționalități, asuprite și ele ; **de a înfățișa iobăgia**, în unitatea și particularitățile ei, în primul rînd, cu iobăgia în celelalte țări române, Moldova și Muntenia, dar și cu iobăgia în răsăritul european, mai ales în imperiul austro-ungar. În cuprinderea și tratarea completă a subiectului său l-a ajutat și **timpul istoric** de la 1500 la 1848, perioada cea mai bogată în fapte și evenimente sociale ; și **spațiul geografic** — Transilvania și pentru anumite detalii și momente semnificative ale istoriei naționale și Moldova și Muntenia — care **i-a conferit o experiență istorică unică**, mult mai bogată decît a Occidentului ; și **factorul uman** care a trăit și s-a pregătit timp de milenii la confluența (și sub influența) celor trei mari civilizații, elenă, romană și bizantină și **i-au stat ca model** de viață, de dîrzenie, curaj și fel de a fi pentru întreaga lume medievală europeană, în lupta pentru existență și ființa națională.

Această strălucită monografie are și o valoare de model pentru istoriografia contemporană și de viitor. Specialiștii se vor raporta la ea ca **volum de informație**, ca **metodă de cercetare**, ca **nivel de cunoaștere** și **mod** de interpretare a faptelor și datelor istorice, ca **spirit de reconstrucție** (dar și construcție) **autentică** a istoriei prin datoriile sale, dar și ca **model** (sau modalitate) de a gîndi, cerceta și înfățișa istoria. Prin **Iobăgia în Transilvania**, cît și prin **Răscoala lui Horea, Supplex Libellus Valachorum, Migrația**, David Prodan a înzestrat de fapt istoriografia românească cu o „Istorie a Transilvaniei". Și cum așa în istoriografia universală se vorbește că există o **Romă** a lui Mommsenn tot așa se va spune în istoriografia națională că există o **Transilvanie** a lui David Prodan. El a investigat, cercetat, studiat, înțeles și explicat, ca nimeni altul, și **finețea** gîndirii țăranilor și **cugetarea** lor dreaptă, și **dîrzenia** muncii lor, și **hotărîrea** de a-și apăra, la nevoie chiar, „cu lancea", viața, libertatea, produsele muncii lor. Autorul realizează de fapt cu o neasemuită competență o istorie a creației, a culturii și civilizației din Transilvania. Volumele sale **pun în evidență întregul sistem** al iobăgiei, tabloul ei complet ; **cuprind și înfățișează** succesiunea tuturor împrejurărilor, a marilor momente de luptă sociale și naționale de la 1437, 1514, 1784, 1791, 1848 în care țărănimea română a fost autorul principal, forța care s-a impus în prim planul vieții sociale și de stat.

Cercetările lui David Prodan, construcția sa teoretică nu rămîn la o simplă schiță generală a problemei. Ele cuprind un plan cît de **larg**, întins în timp pe secole, pe atît de **intens** și **bogat** ca experiență socială. Cu fenomenul iobăgiei, el cuprinde întreg spațiul european de răsărit. Lucrarea sa deschide drumul unor vaste cercetări menite să cuprindă „într-o ordine coherentă" întreaga societate medievală și să pună „într-o logică istorică" toate activitățile și procesele sociale ale orînduirii feudale. Pivotul întregii sale lucrări, al gîndirii și acțiunii sale de istoric, al vieții sociale pe care o cuprinde în toată desfășurarea sa concret-istorică îl reprezintă țăranul. Acesta constituie, prin munca și activitățile sale diurne, temelia societății feudale, societate care s-a înscris și a mers, cu toate greutățile și avatarurile prin care a trecut și prin care a ființat, în lanțul nesfîrșit al progresului social.

Iobagul, cuprins și desemnat mai ales prin țăran dar nu numai prin el, ci și prin jeler, prin meseriașul de orice profesiune, chiar prin învățătorul ori preotul satului, este înfățișat de David Prodan ca om al muncii, al muncii trudnice de cimp, ca om al meseriilor grele aducătoare de beneficii și materiale și bănești stăpînului. Profesorul clujean surprinde și aduce în prim planul lucrării și iobagul om de acțiune, care execută nu numai ceea ce i se spune, ci — cu toate greutățile — **face și ceea ce-i convine lui**, familiei lui, neamului lui.

Întemeierea volumelor o realizează în „coviršitoare parte" pe un extrem de „bogat material inedit : urbanii sau conscripții, inventare, socoteli, registre de dijme, pe alte materiale documentare". În cuprinsul lucrării se ocupă în egală măsură și de conținutul uman și de conținutul material al domeniilor, și de drepturile iobagilor și de sarcinile lor feudale. Autorul are în vedere, mai ales, „cursul general al vieții cotidiene materiale, munca de toate zilele, care **vehiculează** (subl. ns. M.M.) dezvoltarea istoriei, raporturile muncii care **generează** (subl. ns. M.M.) lupta". În felul acesta, scopul principal al investigației sale devine **stabilirea cît mai exactă** în concret și în cifre a faptelor. Căci, așa cum ne spune istoricul, „numai pe fapte bine stabilite se pot întemeia interpretări, judecăți istorice valabile". Pentru dînsul, „faptele, și cît mai multe" fapte, ansamble de fapte, permit istoricului să smulgă trecutului imaginea clară, imaginea adevărată. Ele, faptele, reprezintă „temeiul solid al oricărei generalizări". Amănuntul, „puzderia faptului comun", îl ajută **să pătrundă** în mecanismul complicat al raporturilor sociale feudale, **să se angajeze** „în analize minuțioase" a multiplelor stări de lucruri, **să facă** „mai inteligibile textele sumare, expresiile lor laconice, termenii lor enunțați fără alte explicații", **să exprime** „în termeni concreți, obiectivi, raporturile feudale", **să reconstituie** „imaginea reală a iobăgiei în Transilvania", **să stabilească** „cadre mai sigure, temeiuri mai solide pentru cercetări viitoare". Și, în cele din urmă, așa cum singur mărturisește, o astfel de muncă, cuprinsă în cele 6 volume, a „întreprins-o [și] cu gîndul de a deschide larg drumul unei specialități".

Istoricul are în vedere nu simpla cunoaștere și stăpînire a acestei epoci istorice. El este preocupat, mai ales, **de a cuprinde istoria faptelor și de a construi istoria modelelor de muncă**. Adică acea istorie promovată din fapte sociale și redată prin modele umane. În această activitate de defrișare a unei asemenea largi probleme sociale și de **întemeiere** a unui mod de gîndire istoriografic complex, bazat **în totalitatea sa** pe realități istorice date, David Prodan pornește de la fapte, de la „concretețea istoriei", și face ca faptele și istoria să „devină inteligibile". El pătrunde în adîncimea realităților istorico-sociale, descompune aceste realități pe unități constitutive și apoi trece la „analiza minuțioasă a particularităților fiecărui domeniu, individual". Istoricul are în vedere, în egală măsură, antecedentele constitutive ale iobăgiei, evoluția și „implinirea ei ca stare socială publică" și apoi faza sa gravă în care robota și șerbia sînt împinse peste limitele suportabilității umane.

David Prodan surprinde și înfățișează iobăgia în complexitatea ei crescîndă, pe toată gama problemelor formării și dezvoltării treptate a raporturilor dintre supus și stăpîn, „concomitent" cu întărirea raporturilor de asuprire și exploatare și socială și națională. Și ajunge pînă la realizarea ei deplină și de nesuportat în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Adică, el urmărește iobăgia în conținutul și formele ei care au fost supuse unei întregi evoluții și transformări, a suprapunerilor succesive de stăpîniri și sarcini, a multiplelor prestații pe care supușii le-au executat în bani, în natură, în muncă, „tot mai multă muncă". În timp, sarcinile feudale cresc, se agravează prin faptul că iobagul ajunge să lucreze aproape tot timpul pe domeniul stăpînului. Și situația socială și națională a iobagilor se schimbă treptat, agravîndu-se evident. Raporturile feudale se desăvîrșesc, ele se transformă din raporturi de demnitate direct în „stăpînire feudală" străină. Sub puterea stăpînului încep să treacă meseriile, extragerea cărbunelui și mineritul, morile etc., dar și învățămîntul, și educația, și credința, și jurisdicția. Unele domenii feudale ajung să aibă cetăți, castele, aparat militar cu castelani, miliție ecvestră și pedestră plătită, străji, aparat economic plătit, provizor, viceprovizor, samеș, chelar, pitar, grădinari, timplari, păstori. În toate domeniile vieții sociale și național-spirituale și pe tot parcursul existenței și dezvoltării iobăgiei în cuprinsul ei se vădește aceeași tendință generală de „creștere a sarcinilor feudale", și de întărire a asupririi naționale. Evident, se vădește mai ales „tendința de sporire a obligațiilor de muncă agricolă și a pămîntului lucrat pentru stăpîn" și excluderea românilor de la orice drepturi sociale, de învățămînt și educație. Această dublă asuprire și socială și națională cuprinde totul, și sat, și oraș, și școală și biserică, și activitățile industriale, și ale meseriașilor. Nimic nu a scăpat de sub jugul stăpînului feudal. Iar aceasta s-a repercutat, pe toate planurile, cu atît mai rău asupra românilor. Ei au fost excluși de la viața socială politică și de la viața cultural-spirituală. Drepturile lor au fost reduse doar la dreptul de a munci pentru stăpînul feudal. Cifrele, datele, faptele nenumărate pe care le cuprinde lucrarea reliefează spiritul transilvan al muncii, hotărîrea țărănimii iobage, a întregii populații românești de a învinge vicisitudinile istoriei și de a rămîne neclintită în teritoriile ei originare. Toate volumele sînt aliniate și ne dezvăluie, prin eforturile autorului, pe baza materialului istoric faptic, vechimea, unitatea, masa majoritară și continuitatea românilor în întreg spațiul geografic al Transilvaniei.

Cu argumente, autorul aduce și glasul, și știința, și ridicarea națională a predecesorilor. El are în vedere și Corifeii dar și, mai ales, masele. Iobăgia au suportat-o în primul rînd masele, și prin lupta lor a fost învinsă iobăgia și prin masele țărănești a învins Transilvania. Referirile sale și la estul și la vestul Transilvaniei se racordează ca unitate de gîndire și acțiune **numai** la Moldova și Muntenia. În rest, racordul rămîne exemplificativ. Adică ne arată că românii erau și prin dotare naturală, și prin forță volițional-spirituală și prin modul de a gîndi și a fi oameni sociali înaintați, știau să fie pavăză răului, să apere cultura, tot confortul spiritual de care la vremea aceea beneficia mai ales apusul. Naționalul lor, românii l-au conceput, l-au împlinit și l-au apărat ca fiind egal cu naționalul celorlalte popoare din imperiu. Mișcările pe care le-au produs, hotărîrea cu care au luptat pentru apărarea drepturilor lor, exemplele pe care le-au oferit unei Europe în dezvoltare au fost și rămîn modele istorice. Iar David Prodan le-a **surprins** din documentele vremilor, le-a **cuprins** în paginile cărților sale și le-a **lăsat** moștenire nu numai românilor, ci și tuturor europenilor.

Mircea Mâciu

DOUĂ MITURI NECESARE

Urmare din pag. I

printr-un veritabil „complex" al politicului și al răspunderii scriitorului, depășind sfera pur estetică pentru a se angaja politic în revelarea și modelarea „condiției umane" contemporane ei, implicindu-se direct în procesele de conștiință sociale și individuale, — tendință cu care literatura română a fost sincronă, situîndu-se chiar prin scrisul unor Arghezi, Ion Vinea, Philippide, Miron Radu Paraschivescu, Mihai Beniuc în avangarda ei — a urmat însă o perioadă de îndepărtare treptată de la specificul estetic al artei dusă în anii următori pînă la abolirea totală a acestuia, în favoarea unei retorici agresive a clișeelor și stereotipiilor oratorice. Deceniul de îngheț dogmatic și schematism cultural, care a denaturat cursul firesc al literaturii noastre, aruncind-o cu mult înapoi ca mentalitate critică, a condamnat lirismul — concept esențial al poeziei moderne — etichetîndu-l drept intimism și evazionism, și a impus necondiționat formele genului epic (golite de specificul „reflectării realului" și de complexitatea „mimesisului") drept singura modalitate justă de angajare socială a scriitorului admisă de ideologia proletcultistă. În contextul epocii, momentul Nicolae Labiș marchează o adevărată mutație poetică prin recucerirea lirismului : lumea nu mai e descrisă obiectiv, nici eroii cîntați impersonal, ci totul trece prin filtrul subiectiv și pătimaș al unui eu în care se reflectă frămîntările timpului, un eu puternic exacerbat care nu aspiră doar la calitatea de martor ci la cea de participant activ, asumîndu-și revoluția din interior, proclamînd orgolios în numele noului umanism marxist dreptul la complexitate, ba chiar la tristețe și melancolie. Numai un tînăr fără prihană, de o vitalitate neobișnuită și un talent ieșit din comun putea îndrăzni să pornească această luptă a cărei miză depășea teritoriul strict al poeziei. Numind-o generic „lupta cu inerția", Labiș a cutezat. Poezia sa de la 1955—'56 aduce primele fisuri în gheața dogmatică. Tot acum Arghezi iese din tăcerea ce i-o impuseseră glorificatorii lui A. Toma și publică **Cintare omului** și **1907 — Peizaje**, Bacovia primește „Ordinul Muncii", iar poeții revistei „Steaua" în frunte cu Baconsky ca și ulterior cei de la „Tribuna", reabilitează peisajul subiectiv, natura ca „stare de spirit" privită în oglinda eului liric, resuscitînd astfel atitudinea marilor poeți interbelici, Blaga, Barbu, Bacovia și alții. Este începutul unui deceniu de lent și capricios dezgheț, al cărui sens ireversibil va culmina în poezia de la 1965—'66 cu momentul Nichita Stănescu. **Dreptul la timp** și **11 elegii** — cărți unde Stănescu se rupe de orice influență și convenție, ba chiar și de propriul „talent" pentru a se găsi în absolut pe sine și a deveni autorul unui limbaj poetic unic și ireductibil — instaurează o altă vîrstă a poeziei românești, postmodernistă, și mitul altui scriitor, simbol al altei bătălii literare.

În anii 1955—'56 epoca trăia însă, cu intensitate, redescoperirea naturii poeziei de către tînărul poet Nicolae Labiș al cărui mit începea deja să funcționeze în viața literară răspunzînd așteptării acelei vremi, așa cum își amintea însuși Nichita Stănescu într-o confesiune revelatoare pentru raporturile dintre cei doi : „Faima lui era atît de uriașă, încît noi, studenții inodori și incolori primeam în urechi ca fiind valoroase orice știri, oricît de neinsemnate ar fi fost ele, oricît de neclare și ambigui despre el. Luase obiceiul să vină la Facultatea de filologie. Din vreo pricină de femeie poate, sau din dorința de a audia celebrul curs al profesorului Tudor Vianu. Nu-l iubeam — eram topit de invidie, Fusese îndrăgostit de femeia pe care eu o iubeam. El publica și semnul tipărit al literei mi se părea miraculos și de neatins". (trimiterile la proza stănesciană se fac din **Fiziologia poeziei**, ediție în curs de apariție la Ed. Eminescu). Între cei doi scriitori-simbol ai unei puternice generații postbelice — **Nicolae Labiș**, care a redat liricii noastre natura ei refăcînd legătura cu tradiția ei „clasică" a marii poezii (împiedicat prin destin să se clasicizeze, el însuși, spre a rămîne o perpetuă virtualitate, un adolescent etern) și **Nichita Stănescu**, care a izbutit să se realizeze într-o extrem de originală structură poetică ce a reformulat lirismul românesc, catalizînd noile aspirații de dezvoltare ale poeziei contemporane — există, fără îndoială, o tainică legătură. Ca și în cazul altor mari reprezentanți ai generațiilor altor literaturi și epoci, la nivelul psihologiei creației funcționează un anumit tip de sentiment al „concurenței" valorice, extrem de fecund pentru producția fiecăruia. Asupra lui Nichita Stănescu a acționat, în perioada formării, o adevărată „obsesie Labiș". Lupta pentru dragostea aceleiași femei — prin care poetul își motivează distanța, nu este decît sublimarea într-o acțiune exterioară a unui profund complex interior al poeziei, trădat de aceeași confesiune revelatoare : „Păstrez numai sentimentul de atunci, sentimentul deznădăjduitor că el era de neatins. Mi-a produs o impresie sublimă și deprimantă. Atunci nu puteam să cred că se poate scrie o poezie mai minunată decît **Moartea căprioarei**. Aș fi dat orice pe lume să fiu eu autorul acelei poezii. Norocul lui mi se părea uriaș. Cu oricine altul aș fi putut să fiu prieten, cu el niciodată". Intrat prin moartea năpraznică în mit, Labiș s-a ridicat în sfera pură a imaginarului, rămînînd de-a pururi „de neatins", și obligîndu-l pe Nichita Stănescu la o încordare supraomenească pentru a-l depăși în absolut, scriind altfel decît el „o poezie mai minunată". De altfel, după explozia lirică a versurilor lui Labiș, care a influențat firesc cursul poeziei timpului, dispariția tragică a poetului a produs o mutație profundă în întreaga conștiință literară a epocii. „Complexul **Albatrosului ucis**" a acționat ca o implozie, atrăgînd în spațiul rămas gol, asemeni unei „black hole" a universului poetic, tot ce era atunci forță de creație autentică, provocînd nașterea noii generații poetice și resurecția generației imediat anterioare, cea jefuită de război, de necesara tinerețe creatoare.

Bătălia pentru poezie a continuat, chiar dacă cel ce ridicase steagul „luptei cu inerția" căzuse, strivit de pasărea cu clonț de rubin, pe cîmpul de luptă al literaturii noi. Ca în orice „campanie" cu scop bine definit, era nevoie de un nou stegar. Deși venea din altă lume și se îndrepta spre alt ideal estetic, pentru că era neapărat nevoie de această primă victorie și el se simțea cel mai în măsură s-o obțină, Nichita Stănescu a preluat stindardul de la cel căzut, purtîndu-l pînă la triumful desăvîrșit al poeziei, spre gloria nepieritoare a amîndurora. Prezența în presă a lui Labiș îl marcase de la început pe studentul, cu doi ani totuși mai „bătrîn" decît adolescentul teribil, impunîndu-i o altă idee despre vocația poeziei și, mai ales, despre profesia de scriitor : „Mi-aduc aminte că am citit **Moartea căprioarei** pentru prima dată în „Viața Românească" parcă într-o librărie. Am rămas surprins de strălucirea stranie a versurilor, în pofida stilului întrucîtva tradiționalist. Cred că primul sentiment, cel de admirație, a coincis și cu unul de invidie, de — să zicem — nobila invidie colegială. Mai tîrziu, un amic mi l-a prezentat pe Labiș în holul Universității. Eram nespus de curios să-l cunosc și mărturisesc că toată discuția noastră a fost, de fapt, un monolog al lui Labiș, eu provocîndu-l tot timpul și încercînd cu încăpățînare să-i smulg secretul. Voiam să-mi dau seama de ce are talent, să văd cu ochii mei ce e acela un om cu talent. În acea perioadă, eu nu publicasem nimic. Scrisesem doar cîteva zeci de poezii argotice, pe gustul prietenilor și colegilor mei de facultate pe care abia acum mi-ar place să le public. Atunci, le socoteam prea dezinvolte și oarecum în afara poeziei". Paralizantă în primă instanță, („Atîta vreme cît el a trăit eu nu am publicat nici un vers. El a murit în decembrie, eu am debutat în martie" complexul Labiș s-a dovedit în timp (și prin înalta exigență pe care Stănescu și-a impus-o spre a se despărți de el) un stimul fertil al creației celui mai important poet al nostru. Primele două volume, **Sensul iubirii** (1960 ; a se observa subtila corespondență a titlului cu **Primele iubiri**, volumul lui Labiș) și **O viziune a sentimentelor** (1964) sînt, pentru o privire atentă, intim impregnate de spiritul labișian al poeticii candorii. Nichita Stănescu nu-l urmează pe Labiș nici în tematică și nici în vitalismul acestuia dezlănțuit și teluric, după cum, pentru poetul foarte citadin natura nu putea să aibă acea vibrație colosală, cosmică, din versurile poetului născut lîngă munții Moldovei. Ceea ce trece în poezia sa este acel timbru liric al purității primordiale, al sentimentului unei nașteri imaculate a universului poetic, acea rostire inaugurală de întemeiere a poeziei, acel sentiment auroral, care este întotdeauna al marilor poeți, de-a lua în posesie lumea. E o prospețime consubstanțială celor doi, versuri labișiene ca : „Azi sînt îndrăgostit. E un curcubeu / De-asupra lumii sufletului meu" ori „Crimpeie de idei neterminate și-un zbor de păsări albe și un vis / Și cîntecul sunat pe jumătate / dintr-un tărîm ce încă nu-i descris" făcînd să intre în rezonanță corzile lirei stănesciene căutătoare de cîntec cristalin, ca și această strofă din **Marină** a lui Labiș : „Nemișcat dansam, și-n mine / Ea-n același timp dansa / Se sorbea în lungi dulbine / Ori în trîmbe se svîrlea ; / Era rupere barbară / Dinăuntru în afară / Izbucniri de fum și sori / Și-n tenebrele cețoase / Cred că fața-mi lepădase / Linii, curbe și culori", pe care ar fi semnat-o și Nichita Stănescu. Deși absolvent al rigidei Școli de literatură, unde nu se încuraja poezia intelectuală (spre deosebire de cercul studenților de la Filologie), Labiș era un poet cult care realiza pe cont propriu o sinteză din perspectiva momentului său a ceea ce fusese valoros în poezia anterioară, tinzînd spre un „neoclasicism" inedit, trecut prin experiența vizionarismului modern. Nichita Stănescu îl urmează într-o manieră personală în **Sensul iubirii** și **O viziune a sentimentelor**, dar pentru a-l depăși și a prospecta necunoscutul, în preajma anului 1965 el se va despărți dureros de Labiș și de mitul poetului tînăr, după cum tot atunci se va rupe nu mai puțin spectaculos de propria-i ușurință fermecătoare a versurilor adolescentine, spre a face un temerar salt într-un teritoriu liric nemaiîntîlnit pînă la el. Este momentul întîlnirii lui Nichita Stănescu cu timpul, cu spaima alterității și a neantului. E vremea poemelor **Cvadriga, Către Galateea, Enghidu, Geneza poemului** și **Cintec** : „Amintiri nu are decît clipa de-acum / Ce-a fost într-adevăr nu se știe / Morții își schimbă tot timpul între ei / numele, numerele, unu, doi, trei...".

dan david

Clopotnița

Am luat o scară și-n felul acesta am ajuns
pe fruntea ei
unde mi-am făcut cuib. Între timple
răsunau ecouri incontrolabile. Apa ajunsese la
ferestre, comunicam cu oxigenul și cu
de două ori hidrogenul. Eram așa drăguți,
incit mi-am lăsat barbișon ;
ca să răsar și eu odată cu soarele.
Dragostea impodobea pantalonii mei cu flori
persane.
Extazul murea de extaz, se izbea de perete,
murea.
Morții se tirau spre lagună fericiți. Se
liniștiseră. Noi ne-am
ascuns în clopotniță, cred că am făcut
dragoste ? nu mai știu bine, am uitat.
Uit nebunește în ultima vreme.

Chioșcul de tutun

Alergam cu domnișoara Kulkat pe o
șosea internațională. La capăt ne scriam
pe spinare minutele consumate, eram
Adorabili și domnișoara Ardemiza Kulkat și-a
dat seama că
vom muri fericiți ca niște pui de mierlă albă
Eram atit de lucid (citeam cărțile de bază)
și atit de frumos (aveam 19 ani)...
La capăt mă culcușeam la sinul ei, ne
pietrificam.
Aveam sonoritate de statuie. Dar să nu
exagerăm,
momentul e din cale afară de cald.
Ridicam ochii la cer,

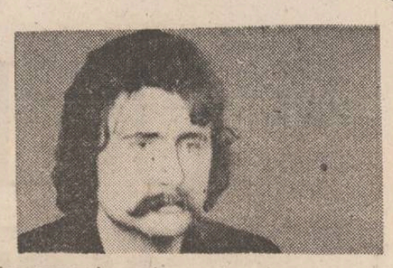

incepea orgia, acolo sus, cineva
desenase Iasnaia Poliana —
loc de naștere a unui cetățean rus. Dar să nu
zăbovim în amănunte, domnișoară Culcat !
Am obligația să declar la Gară că
în loc de copil
Ai zămislit pămîntul cu tot ce e pe el.
Miliarde de bocanci, miliarde de căni cu vin.
Alergam cu tenești mei de cauciuc pe
dedesubtul lumii :
eram pus la conservat, beam izmă, fumam
pirjolitor —
pînă la urmă am căzut bolnav pe
pămîntul zămislit de tine, lingă
un chioșc de tutun. Rideam și dormeam și
era Vineri.

Cîntă cocoșul de trei ori

După o serie de dialoguri capabile
să ne mențină pe țărm, să ne iubim
mi-am dat seama că Europa toată se află
în ficatul meu umflat de amărăciune,
Și cocoșul a cîntat pentru prima oară.
Atîtea nevoi se derulează pe scena pustie.
Unul dintre apostoli visa închiderea.
Și cocoșul cînta pentru a doua oară.
La vîrsta mea e frumos să mori
cînd fluturi zboară peste flori.
Am vărsat sacul cu sentimente.
Am rămas singur.
Și cocoșul a cîntat pentru a treia oară.
Și apostolul a trădat. I-am pus o floare
pe mormînt.

h. zalis

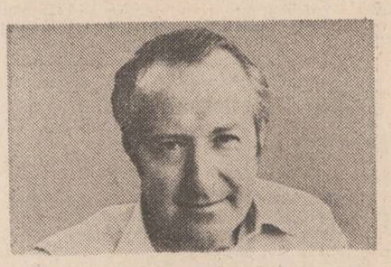

Vecinul tăcut

Stă limba ceasului lăsată
pe-o parte
melcul cochilia și-o împarte
de-o parte trupul de alta
drumul
curat bănuit cum e fumul

Un smalț atîrnă la colțul
cerului
pîndește melcul lacrima
gerului
eu intru în casă la mine
el stă singur să suspine

Pe deasupra un nou început
melcul cuvîntă cu sine tăcut
nu știam că în liniști și ani
doar copiii înfloresc
năzdrăvani

E în veac mîna mea
înc-o stea și-o perdea
melcil stau că îi doare
lumea ce strigă și moare

O traistă se rupe pe drum
iluzii și păsări așteaptă în fum
între două tăceri lapidare
nenăscut să merg la culcare

Se întîmplă

Nu știu de ce coala albă
de hîrtie
dă impresia că mă privește
la să vedem
ce este și cu povestea asta.
Din creta ei se ivesc semne
cite unul mai amorțit
cite unul mai îndrăgostit
Pe fața mea
N-au să citească nimic
Eu sînt sătul
să le fiu complice
În pofida aproximațiilor
știu bine că printre zeități
tăcerea suplinește stilurile
iar ingredientele maturitatea
graiului

Într-un cuvînt, plutesc
mă iau cu vorba
îmi place să izbăvesc
albul hîrtiei
de hățișul nescris.

Asemănare

Mă privesc ca pe o invenție
de mult lăsată deoparte
văd ridurile
imi ascult cordul șovăitor
nimic nu imi place
Dacă aș fi doar spectru
mă tem că aș luneca
prin spărtura zidului
Din fericire nu sînt
fantomă
leg urma mea de zăpadă
de galoșii celorlalți
Sînt la fel de viu
și la fel de
timid.

Consolare

Fac parte din orașul acesta
cuibul meu îi aparține
și în cele trei încăperi
văd limpede că viața mea
se rotește
ca o bicicletă
Uneori prinde viteză alteori
abia dacă se tîrăște
Uite la ceasul ăsta
nici nu mă decid
să îmi fac de mîncare
să dau drumul apei în cada
de baie
să privesc pe geam
să mă cert că pierd timpul
Dacă ar fi sărbătoare
aș suporta și mai greu
atita simplitate
Mă consolez că
în neștire de pereții cuibului
s-o auzi odată
înlăuntrul meu
flautul cîntînd
iarba crescînd
ochi sărutînd.

Duh al poeziei

În jurul frunții e aerul fierbinte
Din crisalida zilei uite zorii
E timpul care vine de victorii
În mine rîvna trece în cuvinte
De cînd mă știu răsuflu și deșir
de nimeni încintate într-o doară
cum sînul mîndru de fecioară
lungi zboruri cu nimbul de porfir

Pe cel care trăiește în credință
și leagă-n gînd deschise tîlcuri
o frenezie de visate pilcuri
îi recunosc poetica voință

Nu tot ce se ivește-n vers
încearcă să ajungă val
visam frumos călcînd la mal
pescarii gravi plutind prin univers

Pe fruntea lui de patimă anume
Și-anina verbul amețitorul nume

Ce rămîne

Am o fată pe lîngă Carte
ea imi rămîne după moarte
Fruntea ei superbă și bogată
tremurul mîinii mele o dezmiardă.

Prin ea pierita mea făptură
trece în gînd ca o armură
Vor fi ispită și tăcere
ea mă ascultă la durere

Iar dacă seara pe cărare
dintre coperți și pînă-n zare
mă fulgeră singurătatea
nu este bai — rămîne Cartea.

Terapeutică

Nălucește sub ochiul de stele
copacul cu multiple inele
în clarul de zi frunzișul rotat
își flutură coama însingurat.

Dar este sortit să-și fie povară
de șterge cu gura secunda
amară
în noapte umeda-i urmă
ce din rădăcini somnul îl curmă

Sînt zile și nopți într-un
singur ecou
crengile simt rădăcina din nou
se mistuie vraja în două
în veacul zălog pentru pumnul
de rouă

COLOANA INFINITĂ

Urmare din pag. I

rată aici de geniul uriesesc al lui Constantin Brâncuși. Ea emitea, desigur, zgomotul surd, uman.

— E vîntul, e goală pe dinăuntru, dar fantastic de bine închegată. Știi, au încercat s-o doboare în '53, au venit cu utilaje serioase, a fost imposibil ! — aud lîngă mine o voce joasă, șoptită.

Era colegul meu, Adrian Valentir, eminent operator de imagine. L-am privit cu un soi de milă, amestecată cu furie reținută, cel puțin așa simțeam.

— Si voi ? ! Ați filmat-o vreodată, ați fotografiat-o vreodată ? Mistificați lumea cu imaginile voastre plate, inexacte ! Putinul, inexactul, sînt mai rele decît nimicul !

Adrian o privea cu ochii mijiți.

— E ireductibilă. Ireductibilă la altă imagine — a mormăit.

Asta era, desigur. Cum să reduci acest complex de forță genială la o simplă imagine, oricît de talentat și plin de înțelegere unghi ai alege ? Aparținînd marilor arte vizuale, **Coloana fără sfîrșit** — una din Minunile de spiritualitate ale omenirii — este numai aparent vizuală. Vizualul e doar unul dintre elemente. **Doar** unul.

Și pe urmă s-a întîmplat ceva. Valentir nu era lîngă mine, dar în spate se auzea gălăgie, uruit de mașină. Mă strigau cei de la Car. Era o vinzoleală neobișnuită. Se recablau. Spre Coloană venea uriașa macara — din cele care sînt afectate pentru blocurile de 12 etaje — care ne fusese pusă la dispoziție. Alergînd pe lîngă macara, Valentir dădea indicații de amplasament. A alcătuit o fragilă platformă, s-a legat cu niște sfori la fel de fragile și această precară construcție a fost legată de botul metalic al macaralei. „Fugi la Car și trimite-l și pe Teavă !" îmi dă ordin Valentir. „Teavă" este Cătălin Cățoi, aveam noroc, cei mai mari operatori ai Televiziunii. S-au urcat amîndoi pe platforma aceea — numai o podea cu bare de susținere din sfoară, legați tot cu sfoară la mijloc, era o nebunie, dar un soi de nebunie, de emoție frenetică ne cuprinsese pe toți — și macaraua a început să lucreze. Îi ridica. Îi ridica așa, milimetric, pe lîngă pereții netezi de forță care vibrau stins. În Car, lîngă Aurora Andronache căreia îi tremurau mîinile și buzele, priveam pe ecrane. Se auzea gîfîitul băieților. În Car se aude tot ce face un operator, și poți vorbi cu ei în șoaptă, indiferent de distanță.

— Ce faceți, nu filmați ? am țipat.

— Nu, nu încă, am înțeles, bravo ! — o aud pe Aurora.

Eu una, nu înțelegeam nimic. Știam doar că ceea ce fac ei e îndrăznet, riscant, ce mai, ilegal din punctul de vedere al protecției muncii. Se ridicaseră la aproape patruzeci de metri. Aparatele, foarte grele ținute strîns în mîini. Am început și eu să vorbesc cu ei, de frică. „Adrian, Cătălin, sînteți grozavi, nu știu ce vreți, dar cuminți, atenție, atenție, vă rog frumos, la echilibru !" Gîfîitul lor se auzea, crispant. Acum erau sus, deasupra Coloanei. Și deodată, am înțeles. Pe ecrane a început să se deruleze o imagine fantastică. Încet, cu o lentoare ritmată egal din două unghiuri, Coloana cobora din cer în pămînt. Cu fiecare segment. Pămîntul părea amețitor de departe, o prăpastie, cu splendida lui alcătuire geometrică de spații maron, bej, verde, galben. Dar încet și sigur, Coloana, ea, Infinitul, cobora spre rădăcină. Filmată invers, de sus, rămînea în cer, dar cobora lent spre rădăcină, paradox descifrabil în semantica marilor idei simple. Cheia secretă a cifrului. Orice infinit are rădăcină.

Fantastica imagine — probabil unică în analele mondiale ale monumentului — iscat dintr-o sclipire de emoție și talent se derula împărătește pe ecranele noastre.

Doar pămîntul, rădăcina de pămînt românesc poate descifra, pe românește, Infinitul.

Blestemat, hulit și nenorocit e cel care n-are în sînge această cifră primordială din banca de date a artei.

Așa am avut eu norocul extraordinar să mă întîlnesc cu **Coloana Infinită** a sculptorului român Constantin Brâncuși.

Cel care citește cerul prin hieroglifa pămîntului românesc.

POȘTA REDACȚIEI

Amintim încă o dată, dacă mai e nevoie, acelor corespondenți care nu știu „regula" că nu ne interesează fotografiile autorilor (orice format) decît în cazul că le solicităm acest lucru în mod expres. Textele le vrem dactilografiate și să nu depășească zece pagini.

☆

Din Ploiești, **Gabriel Tanu**, după ce „S-a lămurit pe unde batem noi cu lanseta" (?) ne trimite citeva poezii. Cităm o strofă care ne-a plăcut „Nu știam cum arată ninsoarea / trupul ei cum se umple de pești / cum coboară din cer și aleargă / în alaiul de cai și calești". Ne pare bine că e un vrednic cititor al revistei **Luceafărul.**

Un „amalgam" ciudat ne parvine după un timp de la **Ion Zimbru** din Galați. E bine că a revenit la uneltele sale. Excepțional ni s-a părut poemul „Oi în oraș". Preferăm, totuși, să-i citim poezia cu care ne-a obișnuit. Așa că, așteptăm.

Deocamdată vă anunțăm că am primit plicul cu poeziile și scrisoarea însoțitoare stimată **Anca Oegar** din Hunedoara. Așteptăm și alte mostre.

Iată o scrisoare care însoțește un grupaj de versuri : „Mă numesc **Sîrbu Camelia** sînt din Iași și am 20 de ani, iubesc poezia... rămîne de văzut dacă și ea mă iubește". Vă răspunde că deocamdată „poezia" nu vă iubește. Poate mai tîrziu, spre primăvară.

Îl informăm pe **Alex. Mureșan** din Lugoj că noi nu răspundem corespondenților pe adresa de acasă. Asta ne-ar mai trebui ! Cele trimise sînt sub nivelul pretențiilor acestei rubrici. E bine că frecventați un cenaclu literar, acest obicei vă ajută să rămîneți mereu... în mînă, cum se spune.

Poezii notabile, pline de sensibilitate, clare, „aproape în vers clasic" ne trimite **Gheorghe Crețu** din Satu-Mare. Primul lot ne-a ajutat să ne facem o idee despre „universul poetic" în care se mișcă. Din lotul următor sperăm să reținem cîte ceva pentru **Periscop.**

Din Năvodari **Constantin Preluca** revine cu o scrisoare și un grupaj de poezii. În misivă își exprimă regretul că am „renunțat la formele fixe" de poezie. N-am renunțat. Nu mai sînt altele. Eu tot cu versul liber votez, ca să zic așa. Așteptăm și proză. Dar, vă rugăm să dactilografiați textele. I-am transmis lui **Fănuș** „plecăciunile" dumneavoastră.

Două parodii amuzante ne trimite **D. Nicolicioiu** din Caracal.

Celelalte lucrări dovedesc meșteșug poetic și experiență literară.

Vom reproduce la **Periscop** un rondel care ne-a plăcut. Așteptăm în continuare.

Corespondenta **Anișoara Ștefănescu** din Suceava dorește să „atingă acel pisc al creației literare care se numește poezia". Să fie într-un ceas bun. Deocamdată sînteți abia la poale...

Mulțumim lui **Toma Palade** din București pentru scrisoare și pentru „portretul" schițat. Așteptăm în continuare fiindcă sînt semne reale de talent. Nu mai trimiteți texte scrise de mînă.

O fotografie executată la Foto-sport și un grupaj de poezii ne trimite de la Bacău **Gina Adalgiza.** Nu sînt rele poeziile. Am dori cîteva date suplimentare conform obiceiului. Deci, așteptăm...

Iritat și dojenitor, **Dominic Diamant** perorează într-o scrisoare al cărei ton îl trecem cu vederea, despre : „faptul că în loc să-mi întindeți mîna, cum speram și încă mă obstinez să sper, ați preferat să mă cam luați peste picior"... Noi ? Ne pare rău. Dovadă, repet, că în ciuda tonului ireverențios vă acordăm în continuare atenția cuvenită.

Din Turnu-Severin **Andrei D.** ne trimite o scrisoare lămuritoare și cîteva date biografice. Am înțeles totul și-l rugăm să ne țină la curent cu poeziile scrise mai recent.

Un ciclu de poezii expediază din orașul de pe Dunăre **Ion Gălățeanu.**

Sînt foarte multe lucruri de excepție. Reținem cîteva pentru un viitor **Periscop.**

Îl anunțăm pe această cale pe corespondentul nostru **Florin Grigoriu** din Lehliu Gară că noi l-am publicat acum cîțiva ani în suplimentul „Luceafărul copiilor" și că de atunci îl urmărim cu atenție evoluînd în multe reviste literare. Îl sfătuim să-și bată la mașină volumul pentru cei mici și să se prezinte cu el la Editura Ion Creangă unde, sîntem siguri, va găsi înțelegerea necesară. În rest, toate cele bune.

Rectificăm vîrsta corespondentei noastre **Monica Damian** pentru a nu produce „suspiciuni" în familie. Dînsa are 18 ani nu 19 așa cum dintr-o eroare a apărut cifra.

Așteptăm noi poezii și îi dorim succes în munca de „răscolire" a librăriilor din București. Poate are noroc...

Din orașul castanilor, Făurei, **Trandafir Sinpetru** trimite niște versuri și multe salutări lui „Nea Fănuș". Versurile sînt nesemnificative. Salutările le-am transmis așa cum sînt.

Lui **Dobre Enache** din Oltenița îi este „o teamă ciudată să pătrundă într-o redacție", i se pare că „profanează un sanctuar". Nu trebuie să-i fie chiar atît de frică. Dacă nu are curajul necesar să rămînă fidel serviciilor PTTR-ului. Sperăm să placă volumul editurii la care l-ați trimis.

Frumos „pantumul" semnat de **George Popescu** din Pucioasa. Sîntem, iarăși, în așteptarea unui lot mai semnificativ. Să avem, reciproc, răbdare.

Din comuna Prundu, profesorul **Valeriu F. Oiște** după ce ne asigură că dînsul **vrea** să colaborăm, ne pune în vedere să fim mai **atenți.**

Sîntem. Pînă nu va trimite textele dactilografiate întrerupem orice colaborare. Deci, pînă atunci, „la mulți ani" !

O scrisoare semnată **Felix** și sosită din Timișoara, precizează că autorul este „un pesimist" pe care nu-l interesează „publicare", că scrie de la „9 anișori" și că nu vrea să semneze cu numele adevărat.

Avînd în vedere toate motivele înșirate îi comunicăm că nici pe noi nu ne interesează motivele „pesimismului" său și nici „poeziile" care sînt destul de modeste. Cînd îi va trece „pasa proastă" vom mai putea sta de vorbă.

Îi comunicăm poetului **Marius Sîrbu** din Lugoj că am primit scrisoarea, ne-am lămurit în legătură cu cele scrise și că am reținut cîteva poezii pentru rubrica **Periscop.** Îl asigurăm că nu știm cine se ascunde sub numele de C. Bejănariu din Tulcea.

Din Gurasada **Ion Marinescu** ne trimite o epigramă pe care o reproducem : „De cînd poșta o deține, / Mircea Micu — acum e mare / Nu cu scrisul ce-i revine, / Ci, că are căutare...". Mă rog, să fie cum ziceți.

Din București **S. Miltiade** ne trimite cîteva poezii drept „mostră din tutunul meu". Nu, nu ne-a plăcut „tutunul" dumneavoastră. E prea aromat pentru noi. Încercați la vara viitoare.

Un plic promițător cu multe lucruri excelente am primit de la **I. B. Coman** din Tecuci. „Doar timpul sapă răni pe sub nisipuri / pe care sarea mării dezmiardă...". Și, mai departe, în altă poezie : „Trece un zeu bătrîn pe ape / numărînd rănile amurgului"... Multe, foarte multe imagini de excepție. Păstrăm ce ne-ați trimis și așteptăm un nou lot în vederea unei selecții.

Am mai spus că la Galați se scrie multă poezie. Iată un nume nou, **Balaur Cătălin,** dacă n-o fi pseudonim, care ne trimite cîteva „rubayate" și chiar un „gazel". Să fie același corespondent căruia i-am răspuns în septembrie ?

Fiindcă ați rămas doar cu poezia, cum ziceți, dragă **Marcel Lucaciu,** vă asigur că sînteți într-o companie plăcută. „Beau din lună / ca dintr-un pahar de șampanie"...

Sau, alte cîteva imagini : „Poemul abia dacă e / rana mea deschisă".

Deci, nu sînteți chiar singur și n-are rost să vă melancolizați.

Mircea Micu

PERISCOP

Nu-i vina flăcării

De nu-s mai mulți în vis e numai unul.
E golul pur, pustiu și el în sine
ține structura vidului ce vine
arzînd pe rug și-și soarbe singur fumul.
Și-n toamna desfrunzindu-se intens,
alt univers să vezi, tacit aspiri.
Cînd trec fiorii zgomotoși te miri
că nu-i tăcere-n liniște — ci sens.
Dar vidul cînd cuprinde nu-nveșmîntă.
Întrezărești un mult rîvnit destin,
pe soclul său ideile te țin
în timp ce dormi și sîngele tău cîntă.

IOAN SILVAN

Conjugare

Sînt. Și-mi sună dulce lumina,
cînd pămătuful zorilor
deretică noaptea de umbre.

Ești. Scăldat în apa limpede
a întîmplării de lîngă mine,
fascinantă uimire de a fi.

Sîntem stăpînii culorilor,
stăpînii miresmelor,
ai viselor zburdalnice de păpădie,
din jumătățile noastre fremătînde
închegînd
clipa rotundă ca un miez,
pe care se-nfășoară nevoia de lumină.

Piatra

lui Nichita Stănescu

Te odihnești în inima pietrei.
Ea are pentru tine,
cel ce-ai iubit-o,
din tresăltări de magmă veche,
cuvinte adînci, de piatră.

Pentru ea, tu nu mai ai
decît punctul tîrziu de diamant,
unda ce-o străbate
în silențioase-ncrucișări.

În locul inimii tale, bate
inima pietrei,
constantă, credincioasă, tandră.
Piatra ta cu ochi de piatră.

Tu, doar te odihnești.

OANA KADAR

Îngropînd calul

tu îți dorești a fi un taler calp
acest soare care mă bea și-n care mă scald,
adevărul mă plimbă în lesa lui de gheață
pe marginea îngustă a ploilor de dimineață ;
în trupul meu încremenit și-nvins
doar osul păsării tălăzuie un vis :
au orbit toate oglinzile, s-au despletit
luminările,
desfigurate în metalice piruete sînt chemările,
tu îți dorești să mă trezesc pe sternul unui
urlet,
de spaimă rotundă, albă de sunet,
tu îți dorești.

Cîntec întrerupt

tu nu vei fi și-am să călugăresc
în debaraua plină cu dulceață ;
nu vei atinge noaptea, atît cît ațipesc,
nici funia cea mult prea curioasă.

auzi ? se spală-ncet armura teutonă
culcînd în petrosinul lacrimii, femeia,
truveri îmi vor aduce o bufonă
și-mi vor întoarce stelele cu cheia.

îți zic : să stăm în starea de planton
zărindu-ne doar vremea cît ne va plînge
craniul,
îngenunchez pe dunga de neon,
din care se revarsă roz și grav pianul ;

nu ești și mie-mi putrezește gîndul,
ieșind cu gene lungi și sidefii
un fluture de noapte sărutînd văzduhul,
mă-nghite calm și fără calomnii.

CRISTIANA CALIAN

Eroismul cotidian al muncii

Urmare din pag. I

moarte sau întuneric. Și cîntul acesta, pornit din sufletele deschise ale națiunii întregi, se unește cu fapta acolo, unde se hotărește noul destin al muncii, al civilizației umane, al culturii noastre, așa cum toate cînturile noastre sînt strînse în marele buchet al țării : Cîntarea României, ce vine să ne încingă prin mulțumirile noastre întru bine și de mai bine, întru tihna și dorul nostru de cînt și de iubire de muncă. Iată cum răspund în corul mare al țării cei de la minele din Anina sau Cozla, de la Moldova Nouă sau Petroșani, de la Motru sau de la centralele luminilor vii de la Porțile de Fier, de la Uzinele 23 August la fel, ca și cei de la întreprinderile ce produc bunuri de consum ori bunuri pentru confortul nostru, ca Electronica, Electroaparataj, Electrobanat, Comtim, Hidromecanica, ori Tehnofrig, Mecanica fină sau oțelăria de la Galați, constructorii de camioane și de limuzine, ori cei de la fabrica de tractoare din Miercurea Ciuc, de oțeluri speciale și de ceramică fină ori de cristaluri, făurarii de pîine caldă de pe ogoarele atît de mănoase în acest an cu producții record cum nu a mai fost vreodată în istoria agriculturii românești, asta ca rezultat firesc al noii politici, prin noua revoluție agrară, prin noua conștiință, revoluționară, prin noua calitate de a fi și a produce. Se întind horele poporului liber și stăpîn pe propria sa soartă cum nu a mai fost vreodată, hora străbună, hora de dor și de cînt, hora mulțumirilor, dar și hora noilor chemări, a noilor răspunsuri, unite într-un mare Prezent al întregului popor la îndemnul înaltului Om de la cîrmuirea destinului nostru demn în lume, la apelul fierbinte al secretarului general al partidului, reales prin voința unanimă a neamului la marele forum, ce prin grija lui nemărginită ne prefigurează un viitor strălucitor și demn de soarta românului de aici, marele făurar de destin pentru el și prin el însuși, așa cum ne cheamă și întîiul Om al țării, indicînd, totodată, căile și mijloacele de a obține, în mod garantat, cele mai de seamă fructe ale muncii. Prin munca descătușată de oprelişti și de nevoi, așa cum numai socialismul poate oferi cadrul adecvat pentru drumul înaripat spre culmile comunismului în această patrie, al cărui popor este hotărît să așeze la temelia viitorului său destin munca lui plină de hărnicie, așa cum a făcut și pînă azi sub înțeleapta îndrumare a forului său conducător — partidul, și a fiului său iubit, conducătorul națiunii noastre înfloritoare. Pentru toate faptele lui de pînă acum, dar mai cu seamă pentru ce va mai dărui poporului său, ca drept omagiu și mulțumire, poporul îl asigură prin cuvîntul ferm că va face totul, așa cum a indicat la Congres, întru făurirea marilor obiective, cuprinse în documentele programatice ale Congresului al XIV-lea al partidului, în Tezele și Programul de muncă și de înălțare a României spre culmile socialismului și înaintarea țării spre era comunistă.

Sînt mărturii ale faptului eroic de zi cu zi a milioanelor de brațe, înălțate spre piscurile noilor zămisliri, prin acea nouă conștiință, revoluționară, care este indispensabilă pentru făurirea conștientă a celei mai drepte orînduiri sociale din lume, lumea noastră socialistă, către care ne cheamă și ne îndeamnă înflăcăratul și genialul strateg al României socialiste, primul făurar de destin nou — tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** iar noi ca singur șuvoi de fapte, porniți uniți în gînd și faptă, întregul popor, vom înălța brațele spre lumină și prin munca eroică de zi cu zi, urcăm sigur pe drumul ascendent al viitorului, prin modelarea lumii noastre ce suie drept spre marele destin comunist.

Creangă și conștiința națională

Urmare din pag. I

românesc. Cu I.L. Caragiale, lucrurile sînt chiar foarte încurcate. S-a vorbit de o neaderență a comedianului la românism, explicabilă prin sîngele străin care i-ar fi curs prin vine. N-a fost numit „ultimul ocupant fanariot" ? Cercetătorii mai noi susțin însă originea **aromână** a scriitorului, mărturisită de două ori de Caragiale însuși în diverse ocazii. Cred că nedreptatea ce i s-a făcut scriitorului vine și dintr-un viciu de metodă constînd în despărțirea artificială între conștiința estetică și cea etnică, fețe complementare ale unei realități mai profunde, de ordin ontologic. Nu e locul de a intra în detalii. E de precizat doar că, în cazul Caragiale, conștiința națională capătă o extraordinară consistență prin chiar satira necruțătoare a „patriotismului" de tip Cațavencu. Oare nu e și punctul de pornire al doctrinei emineseciene?

Dar Ion Creangă ? El e „Homer al nostru" (G. Ibrăileanu), „poporul român însuși surprins într-un moment de genială expansiune" (G. Călinescu) etc. Aceste judecăți de valoare cu totul memorabile nu ne vorbesc însă despre un Creangă ajuns la nivelul **înțelegerii** conceptului de **conștiință națională.** El încă se identifică cu **inconștientul colectiv,** trecînd un scriitor de tip „folcloric". Ce-i drept, Călinescu i-a recunoscut o înaltă conștiință estetică. Mai rămîne să dovedim că Ion Creangă avea și o înaltă **conștiință națională,** nefiind vorba de un „primitiv" nici în atare privință. Puțină atenție s-a dat faptului că humuleșteanul era un militant plin de fervoare al ideii de românism. Pentru el, bunăoară, preotul trebuie să fie un ferment puternic în trezirea conștiinței naționale a poporului. În februarie 1872, Creangă semnează în **Noul curier român** (Iași), articolul **Misiunea preotului la sate,** în care spune că preotul are datoria sacră să deștepte în săteni „conștiința națională, atît de amorțită" (**Opere,** II, ediție îngrijită de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuși, Ed. Minerva, 1970, p. 92). În discuțiile cu poporenii, continuă Creangă, preotul trebuie „să introducă în conversație narațiuni istorice, să-i pună a recita balade și doine populare despre faptele strămoșilor și despre pornirile inimei lor" și, totodată, să-i ferească de „mreaja primejdioasă și sugrumătoare a veneticilor, ce au curajul a profita de simplicitatea lor, pentru a-i specula și a-i esploata". Răstălmăcindu-i-se intențiile, Creangă a putut fi acuzat, ca și Eminescu, de „naționalism" și „xenofobie". În realitate, nu e vorba — ca și în cazul lui Eminescu — de antisemitism, atitudinea scriitorului vizînd elemente nu atît etnice, cît **economice, sociale și etice** (speculă, exploatare, moralitate, sentimente loiale, alcoolism etc.). Demonstrația de rigoare, o va face Eminescu. Grăitor însă devine faptul că prietenia celor doi scriitori se va cimenta și pe un plan ideatic aproape ignorat de cercetători.

Problema religioasă în sine este abordată de Creangă din perspectiva aceleiași **conștiințe naționale** profunde. În aprilie, 1872, publică tot în **Noul curier român** articolul **Iezuitismul în România,** în care amintește de „timpurile de tristă aducere aminte ale fanarioților, cînd țara gemea supt invaziunea călugărilor și fanarioților greci, cari au copleșit locurile cele mai frumoase ale țărei și care tot cu aceeași mască de pocăință și cucernicie iezuită «ca lacoma omidă di pe frageda mlădiță, ca neagra lipitoare pe sînul de zăpadă al dulcei copiliță», sugea din frunză sucul și sîngele din vine, în blînda Românie !!!..." (pp. 96—97). Creangă demonstrează că încercarea de a înființa noi școli iezuite pe lîngă cele vechi, în România, constituie o încercare de intruziune a străinilor în sînul etniei românești, profitîndu-se de spiritul nostru tolerant și ospitalier : „Țara noastră este bună, este ospitalieră, este tolerantă ; ea n-a persecutat niciodată religiunile străine din sînul ei. Dar probe destul de puternice avem că acele religiuni au nutrit și nutresc încă ura cea mai amară contra ei". (p. 97). Ne ducem iarăși, fără să vrem, cu gîndul la publicistica eminesciană unde se regăsesc probleme similare. Scrie mai departe Creangă : „Așa e țara noastră... e bună și tolerantă ! Tot ce este mai infectat în societatea europeană se grămădește pe malurile Dîmboviței și a Bahluiului, căci aici aerul pare mai priincios !..." În 1872, Creangă nu-l cunoștea pe Eminescu și totuși parcă ar fi un preludiu al ziaristicii de la **Timpul !**

În aceeași perioadă, povestitorul desfășura o fervență activitate politică, încît cele două intervenții în presă apar cît se poate de firești. Creangă mărturisește a fi fost, între 1866—1872, împreună cu fostul său coleg de școală Vasile Conta, în miezul politicii : „În întrunirile de la primărie cine era mai guraliv decît mine, Buță, Damaschin și Corduneanu ? Alegeam și culegeam la deputați și membri comunali, tot ce era mai bunișor din fracțiune". Este vorba de „Fracțiunea liberă și independentă" sau Partidul social-democrat (din care făcea parte și Vasile Conta), partid influențat de doctrina școlii naționale a lui Simion Bărnuțiu, pe care o va înfiera T. Maiorescu. Deși îl admira pe fostul său profesor, Creangă n-a aderat niciodată la politica maioresciană pe care o considera pro-nemțească. Altminteri, nici Eminescu nu era entuziasmat de conservatorismul junimist. Cei doi scriitori reacționau similar, chiar dacă, formal, combăteau dinspre partide politice adverse. Creangă va fi prieten și cu A.C. Cuza, unul dintre doctrinarii naționali care vor prelua elemente ale gîndirii eminesciene. Lucrarea **Istoria gîndirii sociale și filosofice în România** (Ed. Academiei, 1964) îl va eticheta pe Creangă drept „naționalist".

Astăzi, înțelegem prea bine că „naționalismul" marilor noștri clasici era, de fapt, suprema împlinire a conștiinței naționale a epocii. Fără ea, nici opera beletristică a lui Creangă n-ar fi fost posibilă. Povestitorul va rămîne, de altfel, pînă la sfîrșitul vieții, un mare patriot, un om care voia binele țării („n-ar fi rău să fie bine" sună una din vorbele lui de duh) și care avea pentru țăranul român aceleași simțăminte ca și Eminescu. Într-o scrisoare către Slavici (21 oct. 1878), zice : „Dar oamenii noștri de **stat** !... Ochi au și nu văd, urechi au și nu aud, căci totdeauna au luat cărbunele cu mîna sărmanului țăran, care, la urma urmelor, tot el a plătit gloaba !" Unirea, ca act al conștiinței naționale, nu putea fi despărțită de soarta țăranului român (vezi cunoscuta povestire **Moș Ion Roată și Unirea).** Cum se vede, și la Creangă opera beletristică e solidară cu publicistica și corespondența. Ca un corolar al celor spuse, cităm într-o scrisoare tîrzie, din 1886, către Victor Zaharovschi : „Scopul înființării **Biblioteca poporală bucovineană** vă este nobil din toate punctele de vedere și mai ales din acel al dezvoltării simțului național, atît de moleșit și amenințat a se pierde în secolul nostru materialist, egoist și sărăcăcios de fapte mari și nepieritoare, de care s-au bucurat românii în trecutul lor glorios". **(Op. cit.,** p. 210). „Paseism" romantic de factură eminesciană ? Nicicum. Sînt probe, care nu mai pot fi ignorate, că spirite asemănătoare (în ciuda unicității lor) au reacționat solidar în aceleași împrejurări istorice naționale. **Și** pe această cale Ion Creangă își merită, cu prisosință, titlul de reprezentant inegalabil al geniului autohton.

CONFABULE

* * *

Astăzi a nins
cu fulgi mari de sidef —
se auzea troznetul lor sec
cînd se loveau de asfalt —
ascultam atenți și precauți
această ninsoare asurzitoare
pe care nimeni nu a dorit-o
dar privind cerul am văzut cum
frigul desenase
pe oglinda lui albastră flori înghețate
și abia atunci am înțeles
cît de mult ne iubim cînd nu privim
și nu auzim nimic.

Iulian Neacșu

DIN LIRICA ITALIANĂ

FRANCA MINUZZO BACCHIEGA

A studiat la Veneția și la Urbino, unde predă literatura anglo-americană. A tradus din engleză, se ocupă de antropologie și religii orientale. Prima carte de poeme i-a apărut la „Vallechi", în 1984, și se numește „În muzica fîntînilor". Colaborează la reviste ca : „Paragone", „Le lingue del mondo", „Poliorama", „L'ozio letterario", „Hellas" etc. Ca poetă și eseistă, este cîștigătoare a mai multor premii literare.

Nu știi

Pariezi pe roșu
ca la ruletă
îi vorbești propriei inimi
despre un vînt ușor
despre o apă ce pare o rouă
nu simți
sub forța care te-mpinge să iubești
surda sugere a unei viitori
în vreme ce haina de mătase te înmoaie
— somptuoasă țesătură persiană —
țesută de un înger al dorinței
ca să măsori cu bucurii distanțele
fără să obosești
și fără să te plîngi
fără să intuiești abisul precar
care așteaptă dragostea
la încheierea cursei.

Se fărîmițează

Se fărîmițează demnitatea de-a te suporta
atunci cînd masca devine pe neașteptate chiar
o față

în clipa în care descopăr
— reținîndu-mi tremurul pe buze —
propria-mi imagine deformată
oferită mie de privirile tale
care în mine presupune o alegere
neconformă cu adevărul.
Se-ntunecă, atunci, luminosul aur al respectului
sub aparența mizeră a unui echivoc
între anarhie și sistem,
între înfrîngere și speranță
de-a mai dialoga încă
neputincios să hotărăști
sau să alcătuiești între acestea armonia.
Și între timp observ în apusul
iluminat numai pentru puțin, fîv cu fîv,
dunele pe plaja Algarvelui
biciuite de oceanul ce nu doarme,
nesigure ca mine
dacă să mai continui ziua ori să renunț.

Mica pace

Cu inima ațipită croșetezi,
repari cina cu ceea ce ai,
îndepărtezi un cîrlionț
în timp ce cuptorul se supraîncălzește
aștepți, mulțumită, bucuria celorlalți
aproape adormiți ca să înșele așteptarea.
„Virtute pentru virtute", te-au învățat
să intuiești, să înțelegi, să auzi, să-ți imaginezi
să visezi visele altora
în special, aproape.
Și speri să fii iubită.
Te înșeli
un cîrd gălăgios
țîșnește ca la un picnic
înfulecă distrat istoria pe care al conceput-o,
visat-o ca pe un act de iubire.
Este. Nu am înțeles-o !
Dar tu, întristată,
în tăcerea care urmează
lași să-ți scape
mica pace ce-ți intrase în inimă
cînd au plecat.

În românește de
Ștefan Damian

„LEGENDĂ ȘI ADEVĂR"

Urmare din pag. a 2-a

tilor, lipsit de referințe documentare în ceea ce privește legătura lui Petrea Iminovici cu ceilalți Eminovicești care figurează în arbore, mai degrabă autorul ar fi putut să urmărească descendenții surorilor căminarului, întreprinzînd astfel o cercetare originală, dar aceasta, desigur, ar fi presupus niște dificultăți de documentare, pe care autorul le-a surmontat ocolind problema : „În mod normal, o cercetare completă dedicată neamului Eminoviceștilor ar fi putut continua prin descrierea amănunțită a ramurilor fondate de surorile căminarului, căsătorite : Maroneac, Smocot, Ieremciuc și Șandriuc, cu urmași pînă în zilele noastre. Însă o atare investigație ni s-a părut oțioasă, cîtă vreme ramura principală, reprezentată de părintele poetului, fusese transplantată deja în Moldova de nord încă din primii ani ai deceniului patru al secolului trecut." Iată ce repede s-a rezolvat o problemă genealogică în care autorul ar fi putut aduce într-adevăr o contribuție personală...

Volumul se încheie cu o cronologie, în care majoritatea datelor se referă la ipoteticii strămoși bănățeni și blăjeni ai poetului.

Alături de necesitatea sintezelor, cel puțin tot atît de presantă este cea a monografiilor întemeiate pe cercetări propriu-zise — reîntoarcerea la izvoare. Acolo trebuie căutate toate soluțiile problemelor pe care le comportă genealogia eminesciană. Cartea în discuție reprezintă, prin contraexemplul pe care îl oferă, un îndemn la continuarea cercetării în arhive.

Iulie 1988

REVISTA STRĂINĂ

● **„RADJIKAMAL PRAKASHAN" ESTE CEA MAI IMPORTANTĂ CASĂ DE EDITURĂ DIN INDIA.** În această țară, publicarea cărților este apanajul editurilor particulare, dar aceasta nu înseamnă că toate editurile se conduc exclusiv după principiul cererii și ofertei. Excepție face în primul rînd editura la care ne referim. Ea are faima de a edita valorile certe ale literaturii hinduse precum și traduceri în limba hindi a capodoperelor literaturii universale clasice și contemporane.

În India publicarea unei cărți nu este lucrul cel mai greu de realizat. Greu este să publici o carte la editura „Radjikamal Prakashan". Este chiar un titlu de mîndrie, apariția unei cărți în această editură constituind o garanție a calităților și valorii cărții respective. Aici au văzut lumina tiparului în ultimii ani lucrări ale teoreticianului literar și scriitorului Hazariprasad Dvivedi, ale lui Nirala, unul dintre fondatorii poeziei indiene moderne, ale poetului Muktibodh sau ale criticului Rang Raghav. Foarte populare sînt în rîndurile cititorilor cărțile apărute în colecțiile „Povești alese", „Cele mai frumoase poezii", „Cele mai frumoase povestiri".

În afara operelor beletristice, editura tipărește lucrări din domeniul filozofiei, istoriei și de teorie literară. În ultimii ani editura a început să publice cărți cu preț mai onorabil pentru a facilita accesul unui număr cît mai mare de cititori la lectura acestora. Tot în ideea atragerii unui număr tot mai mare de cititori, editura a înființat un „club al cititorilor" în cadrul căruia se dezbat probleme legate de cărțile tipărite, se organizează întîlniri ale autorilor cu cititorii etc.

● **RECENT, CUNOSCUTUL REGIZOR SPANIOL CARLOS SAURA,** a acordat un interviu revistei sovietice „Sovetskaia kultura" din care reproducem :

— Care este crezul dv. artistic ?

— Filmul a devenit un limbaj al epocii contemporane, expresia artistică a unei epoci. Lucrările mele sînt influențate de mulți stimuli. Fundamentul îl reprezintă posibilitatea de a exprima modalitatea de a întreține neliniștea mea. N-am turnat nici un film la comandă, pînă acum nu am realizat decît ceea ce mi-a plăcut. Nu m-am folosit niciodată de trucuri ieftine, nici nu am urmărit să-i fac pe spectatori să rîdă sau să plîngă cu orice preț.

— Filmul dv. „Eldorado" este considerat drept cel mai costisitor din întreaga istorie a cinematografiei spaniole. De ce l-ați turnat ?

— Am ajuns la concluzia că a venit vremea să privim procesul colonizării Americii din diferite unghiuri, nu numai din cel oficial. Într-o anumită măsură, acesta este un film polemic. El atinge o temă delicată, cea a strămoșilor noștri în America. În film este vorba despre lupta pentru putere a strămoșilor noștri. Mulți spanioli cred că noi nu ne-am dedat la acte de barbarie, că-i de mirare cum n-am fost proclamați sfinți ! Personal sînt fascinat de America Latină, dar sînt conștient de necazurile pe care le-am făcut în trecut și pe care trebuie să le îndreptăm. Am vrut să realizez o versiune proprie despre descoperirea continentului latino-american, care să se deosebească de cea oficială, pozitivistă și triumfalistă. „Eldorado" reprezintă contribuția mea personală la marcarea celei de a 500-a aniversări a descoperirii Americii, care se va sărbători în anul 1992..."

● **CUNOSCUTUL REGIZOR SOVIETIC ELEM KLIMOV,** autorul între altele al filmului „Du-te și vezi", a început filmările la o producție avînd ca punct de plecare romanul „Maestrul și Margareta" de Mihail Bulgakov. În ordine cronologică acesta este cel de al treilea film realizat după celebrul roman, primele două fiind datorate polonezului Andrzej Wajda, celălalt iugoslavului A. Petrovici.

Într-un interviu acordat recent ziarului „Moskovskie novosti", Elem Klimov a declarat că dorește să facă acest film încă de pe cînd era foarte tînăr, neavînd însă niciodată credința că îl va putea realiza. „Acum, după ce am reanalizat romanul lui Bulgakov, încep să am îndoieli că el ar putea merge ca film. Știu că ecranizare este un termen impropriu, e greu de crezut că în ochii spectatorului un motan s-ar putea transforma într-un om ! De aceea filmul nostru va fi o fantezie, variațiuni pe tema romanului și nu o ecranizare a romanului. Filmul va avea de toate : păcate, dorințe, muzică pentru suflet și dragoste... Proiectul nostru este atît de complex, că pentru realizarea lui vor trebui să-și unească forțele mulți oameni, multe organizații, și nu numai din Uniunea Sovietică. Va trebui să chemăm în ajutor și cineaști străini. Romanul lui Bulgakov este pe de o parte foarte sovietic, rusesc, pe de alta, Bulgakov a fost un om de cultură europeană, iar romanul său are o valabilitate general umană..."

Programul manifestărilor organizate de Muzeul Literaturii Române

● 11 decembrie 1989 : **Concepția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind funcțiile și rolul literaturii în procesul edificării societății socialiste în patria noastră ; Muzeul literaturii române și patrimoniul cultural-național în opera de educație patriotică și revoluționară** — Simpozion — expoziție. Participă : acad. Al. Balaci — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România, Iulian Antonescu — director adjunct în Consiliul Culturii și Educației Socialiste, dr. Gabriel Strempel — director al Bibliotecii Academiei R. S. România, dr. Teodor Vârgolici — redactor șef adjunct al Editurii „Minerva".

O patrie, un partid, un popor. Recital de poezie patriotică și revoluționară susținut de actorii : Cristina Deleanu și Eugen Cristea, ora 12. Muzeul Literaturii Române.

● 12 decembrie 1989 : **Congresul al XIV-lea — Congresul marilor victorii socialiste. Izvorul nepieritor al marilor creații — poporul. Spiritul militant, revoluționar al literaturii române** — Simpozion — dezbatere, participă : prof. univ. dr. Dumitru Almaș, Nicolae Dragoș — prim-redactor șef adjunct al ziarului „Scînteia", Nicolae Dan Fruntelată — redactor șef al revistei „Luceafărul".

Cartea bibliofilă în patrimoniul Muzeului Literaturii Române : (expoziție). Cuvînt de deschidere : prof. univ. dr. doc. I. C. Chițimia, ora 16, Muzeul Literaturii Române.

● 13 decembrie 1989 : **Valori nepieritoare ale patrimoniului național : Centenar Ion Creangă. Ion Creangă în spiritualitatea românească. Viața unei opere nepieritoare.** „Rotonda 13". Participă : acad. Al. Balaci — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România, Zoe Dumitrescu-Bușulenga — prof. univ. dr., membru corespondent al Academiei R. S. România, directorul Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu", prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga, prof. univ. dr. doc. Al. Piru, Constantin Țoiu — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România. Spectacol artistic susținut de actori de la Teatrul „Ion Creangă". **Lumea lui Ion Creangă în transpunere plastică : Expoziție** de pictură Aurora Nafornită, prezintă : prof. univ. dr. doc. Al. Piru și conf. univ. dr. Ion Sălișteanu — vicepreședinte al Uniunii Artiștilor plastici din R. S. România ; ora 16, Muzeul Literaturii Române.

● 14 decembrie 1989 : **Tradiție și actualitate în literatura română — Înaltele idealuri ale umanismului revoluționar socialist :** (simpozion). Participă : Corneliu Leu — redactor șef adjunct al revistei „Contemporanul", prof. univ. dr. doc. Mircea Malița — membru corespondent al Academiei R. S. România, Dan Tărchilă, dr. Dan Zamfirescu.

La trecutu-ți mare, mare viitor : Recital muzical susținut de Corul „Madrigal" al Conservatorului „Ciprian Porumbescu" — dirijor Marin Constantin — artist emerit, ora 15,00, Muzeul Literaturii Române.

● 15 decembrie 1989 : **Limba și literatura română — componente ale marii epopei istorice a poporului. Valori nepieritoare ale culturii naționale** (colocviu). Participă : prof. univ. dr. doc. Al. Piru, actorul Arcadie Donos, ora 10,00, Muzeul Literaturii Române.

Centenar Mihai Eminescu — Opera eminesciană — un monument nepieritor înălțat limbii și istoriei străbune (simpozion) Participă : acad. Al. Balaci — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România, prof. univ. dr. Gheorghe Bulgăr, dr. Petru Creția, prof. univ. dr. George Munteanu, prof. univ. dr. doc. Romul Munteanu ; recital de poezie susținut de actorul Vistrian Roman, ora 16,00, Muzeul Literaturii Române.

● 16 decembrie 1989 : **Valorificarea moștenirii literare — obiectiv major al politicii culturale a Partidului Comunist Român. Contribuția revistei „Manuscriptum" la publicarea documentelor inedite și la activitatea de editare a edițiilor critice.**

Decernarea premiului „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum" pe anul 1989. Participă : acad. Al. Balaci — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România, președintele juriului ; prof. dr. Virgil Cândea — secretarul asociației „România" ; prof. univ. dr. Paul Cornea, conf. univ. dr. George Gană ; prof. univ. dr. Edgar Papu ; prof. univ. dr. doc. Al. Piru, Mihai Ungheanu — redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul", Teodor Vârgolici — redactor șef adjunct al editurii „Minerva". Ora 11,00, Muzeul Literaturii Române.

● 17 decembrie 1989 : **„Tu, omule și frate, să fii stăpînul tău".** Recital de poezie patriotică și revoluționară, participă : acad. Al. Balaci — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S. România, și poeții Florin Costinescu, Adi Cusin, Ioana Diaconescu, Nicolae Dragoș, Ion Horea, Gh. Istrate, Petre Stoica, Mircea Florin Șandru.

Repere ale culturii patriotice, revoluționare — expoziție documentară, ora 11,00, Casa memorială „Tudor Arghezi".

CULTURA ROMÂNEASCĂ IN LUME

UN NUMĂR DE REVISTĂ DEDICAT LITERATURII ROMÂNE

Varlık

KURUCUSU: YAŞAR NABİ NAYIR

Revista de literatură și artă „Varlik" din Istanbul dedică numărul său din Noiembrie 1989 în întregime literaturii române. Revista se deschide cu un articol semnat de Nicolae Dan Fruntelată intitulat „În loc de prefață" în care se arată că publicațiile „Luceafărul" și „Revista Română" au pregătit texte alese aparținînd diferitelor generații de poeți, scriitori și critici literari care reușesc să ofere o imagine generală a literaturii române de astăzi. „Aceasta constituie un început al unei colaborări utile pentru literatura română și turcă și pentru cititorii din cele două țări".

În pagina I poetul și redactorul șef al revistei, Kemal Özer, face o prezentare din partea revistei a numărului dedicat literaturii române arătînd că acest număr este conceput în colaborare de „Luceafărul" și „Revista Română", practic realizat la București.

În ansamblul său acest număr de revistă prezintă scriitori și poeți reprezentativi români, creații literare românești, evaluări de sinteză asupra literaturii contemporane românești. În număr sînt prezentați cu fotografii numeroși scriitori români clasici și contemporani, desene și reproduceri de artă plastică românească.

Apariția acestui număr al revistei „Varlik" dedicat literaturii României **este unic pînă acum ca amploare în peisajul cultural din Turcia,** eveniment cultural demn de apreciat întrucît revista amintită se adresează tinerilor intelectuali, studenților de la facultățile umanistice și unui public larg din întreaga Turcie.

Momentul apariției este deosebit pentru țara noastră și anume în contextul Congresului al XIV-lea al P.C.R. și a prezenței României ca țară invitată la Tirgul de Carte TÜYAP din Istanbul (prin poetul Nicolae Dragoș). De altfel, ultimele patru pagini ale revistei ca și coperta sînt dedicate celor doi invitați oficiali la amintitul tîrg de carte : Adonis-Ali Ahmet Sait din Liban și Nicolae Dragoș din România.

Sumarul celor 25 de pagini ale revistei cuprinde : ● Un studiu de Mircea Eliade despre Mitologii Asiatice și folclorul Sud-Est European ● Sinteze : „Portretul generațiilor — studiu consacrat tinerei generații de scriitori și poeți" și „Unele aspecte ale romanului contemporan românesc" semnat de Valentin F. Mihăescu ● Nuvele de Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, Nicolae Velea ● Un fragment de roman de Constantin Stan ● Poezii de Nicolae Labiș, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Lucian Avramescu, Nicolae Dragoș, Mircea Ivănescu, Grigore Hagiu, Gheorghe Tomozei, Gheorghe Pituț ● Interviu realizat de Kemal Özer cu poetul Nicolae Dragoș cu ocazia participării la Tirgul de Carte din Istanbul și a apariției culegerii sale de poezii în limba turcă intitulată „Cuvîntul timpului", traducerea fiind realizată de Kemal Özer și Erem Melike Roman.

C. R.

„STEAUA POEZIEI ROMÂNEȘTI"

● Un titlu emblematic („Steaua poeziei românești") deschide, în nr. 4/1989 al revistei **L'Albanie nouvelle,** ce apare la Tirana, un cuprinzător și penetrant eseu asupra personalității lui Eminescu, a cărui comemorare centenară ocazionează asemenea ecouri albaneze. Textul, deosebit de interesant prin cunoașterea obiectivului și aprecierile ce se propun, aparține scriitorului Dionis Bubani. De altminteri, o anumită preocupare pentru opera eminesciană există în cultura albaneză, autorul acestui eseu aducînd argumente ce impresionează. Astfel, tălmăcirile întreprinse de Dhimitër Pasko („un bun cunoscător al literaturii române"), prof. Vehbi Bala, Lasgush Poradeci, Perikli Jorgoni, ca și cele semnate de marele scriitor albanez contemporan Ismail Kadare, documentează o preocupare persistentă, în această direcție și, deopotrivă, o prezență vie în „orizontul de așteptare" al acestei literaturi din Balcani. Între altele, Dionis Bubani observă, cu dreptate, interesul lui Eminescu pentru eroul național al Albaniei — Skanderbeg — ca și analogia acțiunii sale literare cu aceea a scriitorului albanez Naim Frashëri, fondator al literaturii moderne din țara sa. „Este semnificativ să subliniem că acești doi poeți au tratat aceleași teme, cum ar fi eroismul popular, dragostea pentru oamenii țării, natura ei — pădurile, munții, izvoarele — mîndria națională și invincibilitatea în fața oricărei invazii". De fapt, esențial este a nota că, fiind romantice, aceste atitudini comune izvorăsc din reacții specifice mentalității Europei răsăritene, sînt expresii ale unei încercări de „Reconquista", de recucerire a memoriei și de sustragere de sub înrîuririle tendințelor imperiale, de dominație a altor popoare și culturi. Nu altfel trebuie înțeleasă precizarea lui Dionis Bubani privitoare la dimensiunea folklorică a operei eminesciene, „prezentă sub noi trăsături, trecută în universul lui poetic".

Valoarea literaturii eminesciene se evidențiază cu strălucire. Întîi de toate, aceea națională : el „emancipează nu numai poezia dar întreaga literatură română" (...) „literatura română a secolului al XX-lea începe sub influența acestei opere geniale". Apoi, desigur, însemnătatea universală a operei și, deopotrivă, a semnificației acestei personalități : „Mare talent al poeziei mondiale" — notează Dionis Bubani — „Eminescu este, în același timp, una din personalitățile cele mai importante ale culturii universale din secolul al XIX-lea". Aspectul clasic, în sens de exemplaritate, al literaturii lui se impune prin „versurile atît de bogate și elegante, unde conținutul se conjugă admirabil cu o formă perfectă (...) Poetul a știut să aleagă din minele vieții metalul prețios, pe care l-a lucrat cu o rară finețe, oferind perle la nivelul celei mai înalte poezii a omenirii".

PREZENȚE EUROPENE DACO-ROMANE

● O reconstituire întrutotul remarcabilă a personalității lui Grigore cel Mare — prezență de anvergură a vieții culturale occidentale din Evul Mediu timpuriu — aparținînd cercetătoarei americane Carole Straw („Gregory the Great. Perfection in imperfection". University of California Press, 1983, 296 p.) prilejuiește cîteva referințe asupra unor cărturari cu faimă, originari din regiunile daco-romane, argument important al continuității populației autohtone pe teritoriile ei tradiționale. Influenței exercitate de savantul dobrogean Ioan Cassian asupra operei lui Benedict de Nursia (despre care există studii remarcabile, precum cele aparținînd lui Dom Cuthbert Butler) i se adaugă acum înrîurirea „cassiană" asupra gîndirii lui Grigore cel Mare, constatată de Carole Straw (p. 13—15) dintr-un punct de vedere ce se revendică de la tradiția orientală a vieții morale. În același sens, autoarea subliniază contribuția operei lui Martin de Bracara, cărturar daco-roman originar din părțile vestice ale vechii Dacii, asupra personalității gregoriene. Intelectuali ce valorifică o tradiție locală ce nu s-a evidențiat încă în toate semnificațiile ei, Ioan Cassian și Martin de Bracara confirmă vocația europeană a unei culturi ce a propus uneori lumii propriile soluții de gîndire.

DOVEZI NUMISMATICE

● Recenta contribuție de numismatică aparținînd savantului iugoslav Petar Popović — „Novat Skordiska" („Monedele scordiscilor), Novi Sad, 1988) interesează, de bună seamă, și cercurile românești de specialitate, autorul propunîndu-și să prezinte „monedele și circulația monetară în centrul Balcanilor în sec. IV—I î.e.n.". Chestiunea monedelor scordisce (populație celtică, așezată la sud de Dunăre, într-o regiune apropiată de Porțile de Fier) reclamă clarificări în ceea ce privește o anumită coexistență, cu înrîuriri culturale reciproce, dintre celți și daci (temă ce a preocupat, între alții, pe I.H. Crișan), fiind posibil chiar a se invoca ideea de populație „celto-dacică", așa cum s-a făcut. De altminteri, situația circulației monedelor scordisce în Dacia este prezentă în studiul lui Petar Popović (p. 12—16, 63—68, 106—107), o dovadă a perspectivei judicioase adoptată de cercetător ce evocă, între altele, descoperiri monetare de la Hinova, Crișeni și Moigrad dar mai ales pe acelea de la Șimian și Drobeta. În consecință, rezultatele obținute de numismatica românească se întrebuințează de nu puține ori, astfel încît nu-i de mirare prezența în această sinteză remarcabilă a referințelor privind lucrări, mai vechi și mai noi, dedicate istoriei monedelor în aceste regiuni, aparținînd lui C. Moisil, F. Papazoglu, B. Mitrea, O. Iliescu, I.H. Crișan, C. Preda, S. Dimitriu, M. Davidescu, D. Benea, M. Babeș etc. Cu acestea, dar și cu altele, sensul simbolurilor monetare începe a se dezlega după cum se clarifică treptat imaginea asupra raporturilor inter-etnice, în primele secole anterioare erei noastre, în regiunea Dunării de Jos.

CONTRIBUȚII

● Importante „precizări, îndreptări și rectificări la prima perioadă a relațiilor turco-otomane cu Țările Române (1363—1456)" se desprind dintr-un studiu recent, apărut, în limba turcă, aparținînd regretatului turcolog român Mihail Guboglu. Contribuția, îndeajuns de consistentă, se publică într-o culegere de comunicări prezentate la un congres de turcologie : „IX Türk Tarih Kongresi'nden ayribasim" (pg. 329—843) și aduce unele lumini între altele și asupra datei și evoluțiilor politice și militare ale bătăliei de la Rovine, izvoarele evocate de autor, unele încă necunoscute cercetării românești, părînd a confirma susținerile recente ale istoricilor Nicolae Stoicescu, Alexandru V. Diță și Ciprian Zaharia (propunerea de revalorificare a interpretării date de B.P. Hașdeu aparținînd celui de pe urmă).

A. Silvestri

RELAȚII CULTURALE ROMÂNO-BULGARE

● Un „Sbornik v cest na akademik Hristo Hristov" (volum omagial în onoarea academicianului Hristo Hristov), apărut la Sofia, în 1988, conține, alături de alte colaborări prestigioase din mai multe țări europene, și un studiu al lui Constantin Velichi, dedicat „Ecoului răscoalei din aprilie 1876 din Bulgaria în ziarele românilor din Transilvania" (pg. 120—125). Cercetarea, publicată în limba română, confirmă stăruința preocupărilor cercetătorului nostru în domeniul relațiilor culturale româno-bulgare.

TEHNICI ARHAICE DE CONSTRUCȚIE

● „Gomolova. Cronologie und Stratigraphie" (Novi Sad, 1988), o importantă culegere de studii coordonată de Nikola Tasić și Jelka Petrović, conține și o cercetare a arheologului român Vlad Zirra, privind „cîteva tehnici inedite de construcție în epoca fierului, în lumina descoperirilor de la Cotofeni" (în limba franceză). Prezența acestei contribuții românești cu funcțiune definită în structura acestei monografii colective, evidențiază valoarea investigațiilor și a rezultatelor obținute de arheologia română de azi.

STUDIU ETNOLOGIC

● „Căsătoria la popoarele din Europa Centrală și de Sud-Est" este o interesantă și cuprinzătoare monografie etnologică, apărută nu demult în limba rusă, la Moscova (Ed. Nauka, 1988). Capitolul privitor la tradițiile și obiceiurile din România, legate de tema propusă, este redactat de cercetătorul E.A. Rikman și înfățișează aspecte diverse ale problemei, examinată deopotrivă etnologic și sociologic. Bibliografia acestui studiu consistent (pag. 160—182) este solidă (Sim. Florea Marian, V. Lazăr, I. Vlăduțiu, Vladimir Trebici etc.) și denotă o bună cunoaștere a concluziilor cercetării românești.

„NICOLAE SPĂTARUL MILESCU — GÎNDITORUL"

● „Nicolae Milescu Spătarul, savant, gînditor, om de stat" (Chișinău, Ed. Știința, 1989) este o culegere de studii — apărute în limba rusă — ce își propune să examineze aspecte ale activității multiple a faimosului scriitor și om politic român (raporturile operei lui cu gîndirea antică, trăsături ale operei filosofice și politice etc.). Printre autori se remarcă D. T. Ursul, A.I. Babii, G.E. Bobină, S.G. Lupan, I.A. Negrei, A.I. Eremia etc.

La Teheran cu Esmail Fasih

Confluențe literare româno-iraniene

toamnă la Teheran. Ora prinzului. O oră în compania scriitorului.

— Felul acesta al dumitale de a pătrunde la mine îmi aduce aminte de unul dintre personajele mele — Vahab Soheili. Dacă îmi vei citi cartea „Soraya în comă" îl vei întîlni. Să nu te supere comparația. E vorba doar de „metoda de lucru". De ce nu mi-ai spus de la bun început că ești român ? Am zburat doar peste țara dumitale. Spre norocul meu, ziua. Mi-am propus atunci să cobor și pe pămînt. Au trecut însă mulți ani, mai ușori, mai grei ! Și, uite că ai venit dumneata și mi-ai reînviat această veche dorință. Adevărul e că tare aș vrea să văd locurile pe care „nu trebuie să le uite Darie".

— Înțeleg că ați intrat deja în literatura română.

— Da... „Desculț" ! De fapt, dumneata ești primul urmaș, sau, poate contemporan de-al lui Darie pe care îl văd în carne și oase. (Îmi întinde mîna și se ridică din fotoliu. Procedez la fel. Mă măsoară, îmi mai strînge mîna o dată și se reașează). Ai furat, însă, mustața de la noi.

— Ei, domnule Fasih, avem și noi mustăcioșii noștri ! Eram, deci, la Zaharia Stancu, în straie persane !...

— Unul dintre cei mai remarcabili poeți contemporani persani, Ahmad Shamlu, a oferit cititorului și, în cazul meu, scriitorului iranian o traducere de excepție a romanului „Desculț". Din cîte știu, a fost tipărită de douăsprezece, treisprezece ori. De invidiat, nu alta ! Puternic scriitor Stancu al vostru. De curînd, să tot fie cîteva luni, a apărut la noi și „Jocul cu moartea", în traducerea lui Ali Souti care, din cîte am înțeles, și-a luat Doctoratul în limba și literatura română, la București.

— Îmi aduceți aminte, domnule Fasih, de unul dintre personajele unui viitor roman de-al meu, Dl. Știetot !

— Dacă scriam cot la cot cu Zaharia Stancu sau Liviu Rebreanu, personajele romanelor mele se numeau, poate, Dacian ! Dar văd că m-ați citit, nu glumă !

— Sincer să fiu, doar trei cărți : „Inima oarbă", care v-a apărut pe vremea studenției mele teheraniene, prin 1970, dacă nu mă înșel ; „Țărîna cunoscută", apărută în același an, colecție de nuvele și, recent, cum vă spuneam, „Soraya în comă". A propos de acest ultim roman, în cronica engleză se spune că a mai fost tradus și în alte limbi. Puteți să-mi spuneți unde ?

— În Suedia, Danemarca și Olanda, pînă la această oră.

— Din lipsă de prea multe informații în domeniu, trebuie să recunosc că nu vă cunosc celelalte scrieri. V-ați supăra dacă v-aș ruga să-mi vorbiți despre opera dumneavoastră ?

— Deloc. Mă bucur că am un cititor atît de asiduu pe malurile Dunării și, dacă „Soraya" va îmbrăca straie românești, dulcea iie a verbului carpatin, mă voi simți deosebit de onorat. Ce poate fi mai frumos, mai emoționant decît să pătrunzi în lumea Luceafărului ? Îți promit, tinere, că am să-ți citesc traducerea, chiar fără a înțelege, în semn de respect pentru limba română !

În 1961 mi-a apărut primul roman — „Vinul crud". Anul 1970 mi-a adus satisfacția celor două cărți pe care le-ați numit deja, cu „Inima oarbă" cunoscînd un mare succes de public și critică, succes ce m-a consacrat în lumea literelor. De fapt, chiar anul acesta, „Inima oarbă" a cunoscut două ediții consecutive.

Zece ani am lucrat la acest roman. Este o poveste despre zoroastrieni. Soția mea spune că țin la el mai mult decît la restul cărților. În 1984, deci la patru ani după „Povestea lui Geavid", și la un an după „Soraya în comă", am publicat romanul „Durerea lui Siavoș", pe care l-am avut ani de zile pe masa de lucru.

— Să revenim la „Soraya", domnule Fasih. De ce Soraya ? Să fie vreo aluzie la cele șase palate ale lumii, de fapt șase stele denumite în persană și „parvin" și de care amintesc poeții ?

— Mă întreb acum, tinere prieten, dacă nu cumva ai greșit alegîndu-mă pe mine spre traducere. Văd că te pasionează Șahnameh-ul.

— Aveți dreptate, domnule Fasih, dar traducerea Șahnameh-ului este deocamdată un vis destul de îndepărtat, pe cînd tălmăcirea în românește a „Sorayei în comă" este aproape o realitate. Apoi, Șahnameh-ul a cunoscut deja o traducere restrînsă, e adevărat, dar bună, prin intermediul lui George Dan și Șokufe Saidi. Dar nu mi-ați răspuns în privința „Sorayei".

— Și tăcerea e un răspuns. Sau nu aveți în română corespondent pentru această expresie ?

— Avem, maestre, avem pentru majoritatea expresiilor de limbă persană cu toate că limba dvs. este considerată drept un „ocean de nuanțe" în care se înecă de multe ori chiar și iranienii cei mai persani. Poate și de aceea, marele nostru poet contemporan Nichita Stănescu...

— ... autorul a „11 elegii", (sic !)...

— ... Nichita Stănescu, deci (nu mă las eu impresionat, „Elegiile" au cunoscut traducerea și în engleză, ba le-am tradus și eu în persană, dar, cu puțin înainte de Revoluția din 1979, au rămas la Editura „Amir Kabir" și le-am pierdut urma), spunea Nichita „mi-ar place să visez în limba persană".

— Da, frumos exprimat. La înălțimea „semințelor" de geniu împrăștiate de Nichita.

— Vă mulțumesc, domnule Fasih.

I. Sofinetti

● **NUVELELE ȘI POVESTIRILE TINEREI PROZATOARE CHINEZE MA JÜAN,** născută în anul 1953, ocupă un loc distinct în literatura chineză contemporană. Ma Jüan a început să publice în presă în anul 1984, majoritatea povestirilor sale văzînd lumina tiparului în revista „Literatura tibetană". Lucrările ei au o structură neobișnuită, unul dintre criticii literari chinezi caracterizîndu-le drept „povestirea unei întîmplări în cadrul altei întîmplări povestite".

Sursa de inspirație a lui Ma Jüan o constituie lumea Tibetului, scriitoarea trăind în capitala acestui ținut, Lhasa, filozofia de viață, etica și estetica acestui ținut. Toate întîmplările ei se petrec în Tibet, sînt înțesate de cultura și mentalitatea tibetană. Dar lumea Tibetului nu este folosită de autoare doar ca fundal exotic ci ca sursă de întîmplări cu o simbolică profundă. Unii critici îi reproșează autoarei faptul că o parte dintre povestirile ei nu sînt logice. La aceasta scriitoarea răspunde că într-adevăr, unele dintre povestiri narează întîmplări nelogice, dar acestea sînt nelogice numai în măsura în care însăși viața este de atîtea ori ilogică...

Adesea întîmplările povestite de ea se derulează în așezări rurale izolate, în care oamenii sînt rupți de evenimentele vieții cotidiene. De aici și interesul cititorilor față de povestirile ei, în realitate față de o lume mai puțin cunoscută. Cu toate acestea, scriitoarea este departe de realismul magic al literaturii latino-americane. De altfel, Ma Jüan nu este influențată de opera niciunui scriitor. Nu i-a citit — recunoaște — pe Balzac și Turgheniev, în schimb îi admiră pe Camus, Gide, Dürrenmatt, Beckett și Hemingway.

● **MUSÉE D'ORSAY A ORGANIZAT CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 150 DE ANI DE LA DESCOPERIREA ARTEI FOTOGRAFIEI** o interesantă expoziție purtînd titlul „Emile Zola : Photographies de sa fille Denise". Marele scriitor francez a îmbrățișat activitatea de fotograf în anul 1895 după ce luase un prim contact cu aceasta încă din 1888. Cu ocazia peregrinărilor sale prin Italia, Anglia, Franța și prin alte părți de lume autorul lui „Germinal" a surprins viața oamenilor în toate ipostazele sale. Pe parcursul a șapte ani el a realizat peste 7 000 fotografii.

Cele mai izbutite fotografii realizate de Emile Zola sînt cele surprinzînd scene de familie, în special cele făcute fetiței lui, Denise, născută la 20 septembrie 1889 în afara căsătoriei. Sînt fotografii simple în care Denise este surprinsă jucîndu-se cu păpușile, gînditoare, scrîind. A surprins-o apoi domnișoară cochetă. Devenită biograf al tatălui său, Denise avea să scrie : „Eram fericiți pentru că ne iubeam. Ni se părea că nu există pe lume ceva care să ne poată destrăma această fericire...".

● **CEL MAI MARE SCRIITOR PE CARE JAPONIA L-A DAT LITERATURII UNIVERSALE** este Jasunari Kawabata, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1968. Dacă ar fi trăit, ar fi împlinit acum 90 de ani...

Jasunari Kawabata s-a născut în anul 1899 la Osaka într-o familie de intelectuali. A avut o copilărie grea, zugrăvită în volumul **„Jurnalul unui băiat de cincisprezece ani"** (1925,) dominat de sentimente de tristețe, înstrăinare și singurătate, care de altfel, îi vor însoți întreaga operă. A devenit cunoscut în anul 1922 cînd a publicat nuvela **„Dansatoarea din Izu",** povestea de dragoste amară a unei dansatoare aflată la marginea societății. În 1937 îi apare nuvela amplă **„Țara zăpezii",** o întîmplare dintr-o regiune a Japoniei cunoscută pentru iernile ei lungi și necruțătoare. Este tot o poveste de dragoste, povestea lui Shimamura și a unei femei care a reușit să-și păstreze puritatea în ciuda faptului că fusese gheișe.

Romanul **„O mie de cocori"** i-a apărut în anul 1951. Meditînd asupra naturii, a frumuseții femeii, a cultului ceaiului etc scriitorul ajunge la concluzia că vechile valori nu se pierd, nu trebuie să se piardă în epoca rapidei dezvoltări industriale. Romanul **„Glasul munților"** apărut între anii 1949—1954, este considerat drept cea mai valoroasă operă a literaturii japoneze postbelice. El este alcătuit din scene separate, al căror liant este cel mai în vîrstă bărbat din neamul Shingo Ogata. Pe fundalul poveștii de dragoste a lui Shingo Ogata, autorul meditează asupra relațiilor umane, eroul găsindu-și în cele din urmă, echilibrul în practicarea ikebanei și în ceremonialul ceaiului. Nuvela **„Frumoasa dansînd"** (1968) este apreciată drept culmea creației lui Kawabata.

Kawabata înfățișează în operele sale o imagine veridică a mentalității japoneze rămasă nealterată pînă în mijlocul secolului nostru. După Rabindranath Tagore el este al doilea scriitor asiatic căruia i s-a decernat Premiul Nobel, „cinste care simbolizează înțelegerea și prietenia dintre Răsărit și Apus, simbolul unei literaturi mergînd dinspre azi către mîine", după cum spunea scriitorul.

AZORÍN

(José Martínez Ruiz)

AL TREILEA PETIC

atîrna de tavan un policandru superb, lumina strălucea și cădea pe covorul gros în care eu îmi îngropasem picioarele încălțate cu pantofi de lac lucitor. Atmosfera de dimineață era îmbibată cu o dulce oboseală, mulți dintre invitații la petrecere, la splendida petrecere, se retraseseră, unele saloane păreau aproape pustii ; rămăsesem eu, nehotărît ; fără să mă decid să plec sau să rămîn. Nu puteam, firește, să rămîn în casă pînă se făcea ziuă. Și în curînd se va zări lumina vagă, incertă, a zorilor. În timpul ăsta, îmi contemplam pantofii de lac. Din cînd în cînd ridicam privirea și mi-o opream nesigur, pe candelabrul care strălucea cu multitudinea lui de lumini. Și timpul trecea, deodată am observat că în fața pantofilor mei, pantofi de gală, se aflau alți pantofi, tot de gală. Mi-am ridicat privirea care întîlni figura unui domn, îmbrăcat elegant ca și mine ; nu spunea nimic acest domn ; aștepta, fără îndoială, ca eu să deschid discuția. Am privit o clipă din nou policandrul, mă atrăgeau luminile, mă gîndeam că imediat ce lumina zilei se va limpezi, toate aceste lumini vor fi stinse. De ce simțeam tristețea acestui sfîrșit de tranziție al candelabrului cu mulțimea lui de luminițe ? Mi-am dat seama că cineva îmi pusese mîna pe umăr. La ce mă gîndeam de nu am remarcat asta mai înainte ? Cel care îmi pusese, familiar, mîna pe umăr era elegantul domn așezat în fața mea, mie mi se adresa gestul acesta și totuși nu se mișcase din fotoliul său. Îmi explicam totul fără a recurge la logică, deoarece ajunsesem la aceste ore înaintate ale nopții și deoarece luminile candelabrului sclipeau, nu trebuia să mă sperii de nimic. Cu altă ocazie mi s-ar fi părut ciudată comportarea mea, dar nu acum, în împrejurările enunțate. Și domnul, cu vocea șoptită, spuse : „Eu am fost acolo." Aceste cuvinte simple m-au tulburat, n-aș ști să spun tipul de neliniște care pusese stăpînire pe mine. Va continua, desigur, să vorbească din fotoliul său comod, așezat în locul de unde nu putea să-mi pună mîna pe umăr. După o pauză reluă cu aceeași voce blîndă. Trebuie să remarc că m-am liniștit subit ; calmul, tonul acestui domn imprimară spiritului meu o profundă simpatie. Tovarășul meu de singurătate reluă : „Am fost acolo, și am văzut tot, eu știu pas cu pas ce s-a întîmplat." Și cum observă că eu îl urmăresc cu multă atenție, ridică vocea și își începu, cu hotărîre, povestirea.

— Noaptea, o noapte de iarnă, era senină și geroasă. Deodată, străluci o stea ; o stea pe care eu n-o mai văzusem niciodată. Încet, încet, zidurile acestea groase, aproape dărîmate au fost învăluite într-o strălucire puternică, se vedea ca în plină zi, era tocmai miezul nopții. M-am apropiat ușor : doream să văd clar ceea ce se petrecea înăuntru ; cîțiva păstori se aflau în fața ușii ; au intrat și ei, totul strălucea, dintr-o dată se auzîră pași pe drum ; pămîntul, datorită frigului, se întărise. Pașii se apropiară și de pe o cămilă coborî un personaj mirific ; era regele, pot afirma că l-am recunoscut din prima clipă. Baltasar, da, era Baltasar, am intrat în iezle, cîțiva servitori îl însoțeau pe rege. Vă obosesc, domnule ? Nu vă interesează întîmplarea asta minunată ? Tăceți, și cine tace consimte. Îmi voi continua, deci, povestirea. Dacă voi observa că dumneavoastră vă îndoiți de ceea ce spun, mă voi opri. Ceea ce vă povestesc dumneavoastră n-am povestit nimănui, dumneavoastră sînteți primul care află această întîmplare esențială din viața mea. Și cît de esențială este ! Aici nu e nimic față de ce eu, cu acești ochi cu care vă privesc pe dumneavoastră, am contemplat !

Se făcu liniște : oboseala nopții care se sfîrșea crescu, nenumăratele lumini ale candelabrului străluceau cu și mai multă splendoare : străluceau cu atît mai mult cu cît mai mare era oboseala noastră, nu-mi putem explica această misterioasă concordanță. Ce avea de-a face lumina policandrului cu oboseala unei nopți ? Și cum de florile covorului moale aveau acum altă culoare decît înainte ? Nici această constatare nu mă neliniștea. Și domnul continuă :

— Am asistat la toată scena aceea minunată, n-am pierdut nici un amănunt, pot afirma că eu mă aflam acolo, singur fără îndoială, pentru a putea povesti apoi cele văzute ; spun că singur mă aflam acolo și trebuie să adaug că am probe doveditoare a prezenței mele în iezlea din Belem. Mă aflam în spatele lui Baltasar. Regele avea o mantie încîntătoare : o mantie de brocart. Și știi dumneata, domnule, ce am făcut eu fără să mă simtă monarhul ? Cu o forfecuță, o forfecuță de argint, pe care o am mereu la mine, am tăiat ușor o bucățică din mantie. Și iat-o ! Este o țesătură splendidă, nu cred că azi se mai poate țese undeva astfel de material. Dacă doriți o puteți pipăi.

Și înainte ca domnul să poată continua, alt domn, îmbrăcat tot în frac, apăru și se pregătea să vorbească. Înainte nu observasem că primul domn și cu mine purtam pălării. Le avusesem sau ni le pusesem acum ? Și cum se face că în salon, fără să mergem la garderobă, aveam la îndemînă pălăriile ? Și dispunînd de ele, de ce ni le-am pus pe cap ? Domnul care tocmai apăruse spuse cu o voce sigură : „Și eu la fel." La fel ce ? Ce făcuse domnul acesta necunoscut ? Chiar el se însărcină, firește, să-mi risipească îndoiala, primul domn nu se îndoia de nimic.

— Și eu am fost în noaptea aceea, am fost în faimosul loc, adică în Belem și am asistat la tot... Este adevărat pînă în cele mai mici amănunte tot ce a spus tovarășul nostru, desigur, mă veți crede și pe mine. Și relatarea se va concretiza printr-un singur fapt : acest domn era așezat în spatele lui Baltasar, eu mă aflam în spatele lui Melchor. Și cum aveam nevoie de o probă a trecerii mele pe acolo, a prezenței mele la acel eveniment minunat, cu o forfecuță, o forfecuță de argint pe care o port cu mine pentru orice eventualitate, am tăiat o bucățică din mantia cu care era înfășurat regele. Și iat-o în fața dumneavoastră !

Al doilea domn flutura în aer un crimpei din splendida țesătură, în timp ce primul domn făcea același lucru cu bucățica lui. Am simțit atunci ceva inexprimabil : cu mîndrie, cu aroganță, simțindu-mă egalul acestor bărbați, am exclamat cu putere : „Și eu am fost." Se făcu o mică pauză, cei doi domni așteptau să continui. Și am continuat :

— Și eu am fost. Și eu am proba prezenței mele la acea minunată întîmplare. O veți vedea.

Începui să mă caut prin buzunare, febril, nervos, dar cum eu nu fusesem acolo mă voi scuza că bucățica de brocart din mantia regelui Gaspar, n-o mai găseam, voi invoca pretextul că o pierdusem. Dar deodată m-am albit : degetele dăduseră peste al treilea petic. Da, aveam în mînă o bucățică din mantia lui Gaspar ; m-am ridicat în picioare clătinîndu-mă, mîinile îmi tremurau. Lumina se stinse brusc. Din tavan începu să cadă un torent parfumat de trandafiri : trandafiri roșii, trandafiri galbeni, trandafiri albi.

În românește de Doina Lincu

SPORT

Luna răsărind, zăpezile, Vîrful cu dor

Sînt la Sinaia, în limpezișul vîntului de iarnă și ascult la radio, într-o cabană, meciurile etapei a șaisprezecea de fotbal, penultima din acest an. Stau împrejurul aparatului, într-un grup cu un lemnar care tot amină să repare podul ursilor de la Cumpătu ; e frig al dracului, ș-apoi ursii vin pe ce cărare vor ei... un telefonist, un reparator de televizoare, un muzician, un vînător de vulpi și un șofer.

Afară, spre Caraimanul, nînge artizanal ; spre Vîrful cu Dor sclipesc în limpezișul vîntului nămeți albi, răscoliți nevrotic de soarele care atîrnă, ca o buză de cerb ruptă în războiul cu lupii, peste muntele traforînd imaginația poeților.

— Noi, rostește îngîndurat muzicianul, urmărim, acum, literalmente, niște oameni invizibili. E greu să iei măsura jucătorilor și a partidelor după spusele crainicilor.

E 1—0 pentru F.C. Bihor în meciul cu Steaua, pe Ghencea, primul gol al etapei naște scăpărări de mînie sau accelerează pulsul speranțelor. Cuprins de-un val de indignare, lemnarul bate imperios cu pumnul în masă : „Ce-i cu ăștia de la Oradea, ce-o fi-n capul lor !?"

— Mi se pare că se conturează o lovitură de teatru, spun eu.

— Alta-i povestea, mă contrazice muzicianul, conducerea echipei Steaua suferă de imobilism.

— Faci valuri, îl ia peste picior vînătorul de vulpi.

Telefonistul intervine pe partea alegorică :

— De mult spun eu că țuica de Breaza nu mai face doi bani.

— O desfigurează falsificatorii, injură reparatorul de televizoare.

— Țuica de Bran e regina colindelor.

Pe Ghencea, meciul intră pe făgașul firesc, Steaua egalează și apoi ia conducerea, ocazie cu care vînătorul de vulpi constată că băiatul care transmite partida uzează, acum, numai de fraze declamatorii. Pînă la pauză se mai constată următoarele : Inter Sibiu joacă, domnule, cu mîinile curate, nu înghite vînzări-cumpărări, cerul e senin și sprinten scris de vînt ; Sportul studențesc aleargă-n pas de melc și poate fi oricînd bătut și de Montana Sinaia din C ; Universitatea Craiova e mai rea cu timișorenii decît alea patru corboaice care-și clocesc ouăle în crăpătura stîncii Detunata ; și, în sfîrșit, că un meci transmis la radio, pentru că-i solicită mult închipuirea, e mai impodobit cu sticlă colorată decît unul transmis de televiziune.

În pauză, vîntul de pe Vîrful cu Dor coboară în pîlcurile de brazi din jurul cabanei. Bineînțeles că o face anume ca să citim noi în șuietul cetinei măreție, perfecțiune, miros de rășină, o neizbutită și prelungă tristețe, orgoliu și un impunător lux al aroganței.

În repriza a doua începe ploaia de goluri. Părerea generală că pe toți jucătorii i-a răzbit frigul la os și trag din răsputeri să se încălzească. Telefonistul, reparatorul de televizoare și lemnarul care amînă să repare podul ursilor mă roagă să fiu interpretul sentimentelor lor de admirație pentru extremul dreapta Lăcătuș. Muzicianul s-a încărcat de chiciură. E născut la Mare, imensități solare-i umplu cîntecele, dar, iată, Farul ia bătaie la Bacău și asta nu-i bine, nu-i bine deloc. Vînătorul de vulpi, obișnuit cu tăcerile, se rezervă pentru o frază înțeleaptă pe care o și rostește în momentul cînd F.C. Brașov, jucînd la Corvinul, egalează scorul : Corvinul nè dovedește că pe lumea asta poți deveni foarte repede din vînător vînat. Se simte-n aer, se miroase, se vede, apoi se dă în vileag pe sfert și numai prin respirație că șoferul simpatizează cu Petrolul și nu-l interesează nici un alt meci. De altfel, la un moment dat scapă un reproș la adresa crainicului coordonator : Coca-cola ăsta... de ce-o fi dînd el legătura numai unde nu e nevoie ?! Pînă la urmă, Petrolul cîștigă.

Etapa se încheie și se face pace peste tot. Numai eu trebuie să mă apuc de scris. Începe, așadar, tristețea unei seri de decembrie. Pe cînd afară, brazii, Luna răsărind, zăpezile și Vîrful cu Dor se unesc, formînd împreună eminența cenușie a iernii.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ

ANUL XXXII
50
(1 440)
Simbătă
16 decembrie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RĂSPUNDERE ȘI ANGAJARE

Realitatea în continuă transformare, amploarea și dinamica ei ridicate la noi cote de relief economic și social, într-o perspectivă a optimei dezvoltări, a înaintării, în condițiile unei noi calități a muncii și vieții, pe calea făuririi societății socialiste, avînd ca temei propriile noastre cerințe și posibilități, iată, în linii mari, una din caracteristicile de fond ale actualei etape, așa cum a definit-o marele forum comunist, Congresul al XIV-lea al partidului. Momentul pe care îl trăim este cu certitudine al unor noi răspunderi, al unei noi angajări de efort și conștiință, în acel deplin și înalt consens politic prin care ne ilustrăm în continuitatea unei opere constructive, de o extraordinară întindere în timp și de o tot mai puternică densitate în fapte, în realizări, pe tot cuprinsul patriei și în toate domeniile existenței noastre materiale și spirituale. Dimensiunea viitorului mărește de fiecare dată punctul de sprijin al prezentului în oricare domeniu ne-am situa și aceasta iese cu precădere în evidență mai ales atunci cînd se analizează și se hotărăsc modalitățile practice de perfecționare a activității, de ridicare a ei pe noi trepte de eficiență. Starea, cum deseori s-a subliniat, este aceea de lucru și ține de un înalt sentiment al îndatoririi și răspunderii patriotice, revoluționare. Elocventă în acest sens este recenta Plenară comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a Biroului Permanent și birourilor secțiunilor Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, plenară desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Plenara, prima după Congresul al XIV-lea, a dezbătut și adoptat planurile de dezvoltare economico-socială a patriei pe anul 1990 în domeniile industriei și agriculturii, ale celorlalte sectoare, precum și planul financiar centralizat și bugetul pe anul viitor. Au fost adoptate, de asemenea, hotărîri privind organizarea activității Comitetului Central al partidului. Cuvîntarea pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o în încheierea lucrărilor plenarei are importanța de a se constitui, și cu acest prilej, într-o programatică definire a liniilor de acțiune pentru înfăptuirea cu cele mai bune rezultate a sarcinilor economice pe acest an și pe anul viitor — ultimul al celui de al optulea cincinal — pentru a putea trece cu succes la îndeplinirea obiectivelor stabilite de Congresul al XIV-lea, Marea Adunare Națională a dat putere de lege planurilor conform cărora se va desfășura întreaga activitate economică și socială a anului viitor.

Problematica abordată de secretarul general al partidului și, îndeosebi, viziunea care se desprinde, și în lumina căreia trebuie să se acționeze aduc în prim plan activitatea economică, dar este cert că, în strînsă legătură cu aceasta, se află și alte nenumărate domenii între care un rol activ îl deține factorul de conștiință. Sînt implicate spiritul de răspundere și angajare, ridicarea nivelului de pregătire, gradul de cultură și civilizație pe care îl reclamă azi oricare profesie. Plasarea pe pozițiile gîndirii înaintate, ale aplicării valorilor acesteia în practica muncii și vieții economice și sociale, pe tărîmul noului, în concordanță cu interesele țării, ale poporului, reprezintă una din cerințele firești ale contemporaneității dar și o condiție expresă, de cea mai mare importanță, a manifestării personalității creatoare, o condiție a însuși modului de a-ți sluji cu devotament patria și poporul. **Trebuie să avem permanent în vedere**, spunea secretarul general al partidului, **că asigurarea transpunerii în viață a tuturor hotărîrilor este determinată de munca tuturor cetățenilor patriei noastre, că fiecare, în domeniul său de activitate, trebuie să acționeze cu întreaga răspundere pentru a contribui la realizarea planurilor de dezvoltare economico-socială, că viața fiecăruia este nemijlocit determinată de dezvoltarea generală a patriei, că numai odată cu dezvoltarea generală a patriei — ca rezultat al muncii întregii națiuni — se poate asigura și ridicarea nivelului de viață al fiecărui cetățean. Această înțelegere dialectică a unității între interesele personale și interesele generale ale societății constituie o necesitate obiectivă a progresului economic și social, a făuririi cu succes a socialismului și comunismului !**

Într-o asemenea viziune și la o astfel de altitudine, într-un asemenea orizont al confluenței dintre idei, idealuri și viață, dintre aspirația mereu mai înaltă și realitatea în continuă transformare este chemată și se regăsește în plenitudinea sa și literatura. Avînd ca și toți cei despre care se scrie și pentru care se scrie un destin în permanență făuritor.

Luceafărul

HOTĂRÎRILE CONGRESULUI AL XIV-LEA AL PARTIDULUI,

CHEMĂRILE TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU —

VAST PROGRAM DE MUNCĂ ȘI GÎNDIRE COMUNISTĂ

Perspectiva formativă

Cine caută să sintetizeze semnificațiile majore ale **Raportului prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al XIV-lea Congres** nu poate ocoli implicațiile de ordin formativ ale sublinierilor făcute în privința rolului educativ al literaturii și artei, a relațiilor profunde și multiple între procesul de creație și contextul istorico-social al spiritualității românești contemporane. Scriitorii se află, de altminteri, într-un neîntrerupt dialog cu ei înșiși, cu semenii, cu timpul, cu istoria concretă, cu spațiul geografic și cu cel spiritual căruia îi aparțin. Dialog firesc, purtat în cele mai diverse tonalități și modalități. De la cota epocii și din unghiul deschis de raportul dintre real și ideal. Și nu mai puțin din perspectiva temperamentală sub care are loc configurarea spectacolului existențial. De aici decurg în mod necesar importanța și orizontul în care trebuie receptată literatura națională.

Frumosul artistic vizează, incontestabil, formarea unei personalități plenare, active, creatoare, angajante și libere ; dar, grație specificității sale simbolice și artistice, nu oferindu-i convingeri gata formulate, ci, mai cu seamă, căi de a ajunge la ele, evident potrivit idealurilor societății socialiste, întrebări-problemă care să-l determine să aprofundeze realitățile la obiect, cu independență de cugetare, simțire și acțiune.

În fond, oricît ar fi de precumpănitor rolul stilului și al lexicului într-o scriere beletristică, hotărîtor și final tot spiritul lucrării rămîne : esența psihică, taina inefabilă a modului în care se închegă contactul cu viața, rostul ontologic al creației. „Politicul — releva Marin Preda — își are loc în artă, mai ales în această epocă (...). Totul e ca lucrarea să reușească estetic, altfel politicul devine trivialitate". Trebuie să deosebim „romanul politic — specia epică a angajării omului în miezul istoriei — și romanul politizat — specia evaziunii în viața vorbelor mari și a memoriei scurte", este de părere Laurențiu Ulici. În vreme ce Marian Odangiu, într-un studiu-sinteză sugestiv intitulat „Romanul politic" (Facla, 1984), pune în acoladă ideea fertilă pe plan educativ că această specie literară, „fără a renunța la document, nu este o ilustrare a unei teze, formula trimițînd spre un roman al condiției umane, suscep-

Valeriu C. Neștian

Continuare în pag. a 7-a

Tezaur de suflet

Drumul în pantă, insinuat prin fastuoase păduri de foioase în componistica policromiei de noiembrie al brumelor tari, începe, dacă vreți a mă însoți, din localitatea mineră Ghelari. Sus, în Munții Poiana Ruscăi, „capitala" mineritului fierului din actualul corolar toponimic cuprins în arealul Întreprinderii miniere Hunedoara, o așezare cu farmecul apariției neașteptate a blocurilor tocmai pe culmile pădurenilor iubitori de altitudini moderate, oameni ai colinelor, ai dealurilor (de unde Ghelari — Delari ; Gelari, pe ardelenește)... O surpriză. Blocuri cochete, cu două și trei etaje, case covîrșitor noi, iar în chip de clădire-pivot urban, un splendid, recent dat în folosință, club. Club care cum s-ar fi numit decît „Minerul" ? Cu-adevărat frumos, așa cum îl merită minerii-pădureni. Așa cum îl onorează, prin viața culturală a ghelărenilor și a celor din satele imediate...

Undeva, în rămurișul vast, labirintic, al galeriilor miniere, undeva, dedesubt, mult-adînc sub aceste dealuri mai degrabă blînde, ondulînd spațiul blagian, vibrează, imperceptibilă la suprafață, știută doar, viața. Muncile lor, încordarea de a-i smulge pămîntului acel tera rossa, pămînt roșu, minereul feros, pita oțelarului, cum îi spun minerii, se continuă neîntrerupt de multe decenii... Amploarea fără precedent a mineritului ruscan, însă, s-a petrecut în anii noștri, odată cu extinderea tehnicilor moderne ale mineritului și aici, pe fondul unei tradiții atestat bi-milenare de extracție...

Inegalabilul pădurean, trezorier al unui tezaul de port și datină uluitoare prin frumusețea lor, s-a integrat, firesc, mutațiilor socio-profesionale, implicit culturale, iar mineritul a devenit pentru el, pădureanul, o îndeletnicire obișnuită, ca oricare din preocupările sale din veac. Între costumul strămoșesc, straiul pădurenesc, purtat nu doar de sărbători sau spectacole artistice, și costumul de miner, există doar anumitele ore din zi și din noapte. Dezinvoltura de a le purta pe ambele este reală. Și dacă se poate trăi și munci acasă, de ce să-și mai trimită fiii la Hunedoara, la Călan, la Deva ? Tradiția mineritului în familie este o garanție, din generație în generație, a reușitei în viață, a adaosului de bunăstare. Casa, mașina, școala celor mici, livada ori grădina împrejmuindu-i locul statorniciei lui și alor săi, sînt elemente ale durabilității a ceea ce face. Popa Petru este șef de echipă miner, cunoscut, cum „colorat" spune chiar el „ca un cal breaz" în Ghelari și nu numai... De ce ? — „Păi eu și ortaci de-ai mei... cum știi, sîntem **laureați...** De mai multe ori, numai cu locu-ntîi pe țară... Am fost și la televiziune, am jucat de s-au minunat bucureștenii, pe stadionul cel mai mare... Uite, cu țoalele astea, eu și cu a mea (citește: nevasta; timidă, îi licăresc în ochi flame copilărești de mîndrie), am fost cu **brîul** — că-l știi —, cu brîul pădurenilor... Uite-așa...".

Sigur că îl știu, e un joc care vine de foarte departe. Un fel de frămîntare arhaică a pămîntului, un soi de ritual al comunității; ceva, bănuiesc, agrar la origine... Obsedant, pas bătut, zguduit, apăsat, rar, în cerc, pădureanul cu pădureanca, roată bine strînsă, încleștată, rotație pe o orbită minicosmică, tulburătoare mereu... Sigur că-l știu !

Dar glasul nanei Rădoane, dar grupul vocal folcloric, cu acele formidabile polifonii stranii, suprapuneri, disonanțe parcă oficiind o magică ofrandă spre soarele cel veșnic al Daciei ? Nana

Eugen Evu

Continuare în pag. a 6-a

CĂRȚILE ANULUI

Realizări și perspective

Anul editorial pe care îl încheiem a oferit cititorilor, pe lîngă o bogată producție beletristică, o serie de studii și eseuri de largă deschidere culturală, în care punctele de vedere originale colaborează cu informația temeinică și nu rareori cu arta expresiei literare îmbinînd astfel „utilul cu plăcutul". Aceste calități le întîlnim, de exemplu, în cartea lui Constantin Barbu **„Încercare asupra temeiurilor limbii românești"** (Editura Scrisul Românesc), lucrare în care tînărul scriitor craiovean — cunoscut publicului cititor prin volumul „Rostirea esențială" — își continuă cercetările asupra naturii limbajului autohton pornind de la texte folclorice, de la pagini din Eminescu, Hasdeu, Pârvan, Blaga pentru a demonstra potențialul spiritual al culturii carpato-dunărene, deschiderea ei spre universalitate. Tot la Editura Scrisul Românesc a apărut anul acesta studiul lui Marius Ghica **„Omul poietic pe tărîmul limbajului"**, o analiză din perspectivă filozofică a istoriei limbii, autorul aducînd în discuție și o serie de noi teorii în domeniul psiholingvisticii. Impresionează aici, ca și în cartea lui Constantin Barbu cu care se înrudește tematic, exigența comentariului și efortul hermeneutic aplicat pe cîmpul culturii noastre.

Printre aparițiile editoriale ale anului au atras atenția în mod deosebit două lucrări ce tratează raportul cultură-filozofie din unghiuri inedite. Este vorba, mai întîi, de **„Timp și cultură"** de Ilie Bădescu (Editura Științifică și Enciclopedică) volum în care se operează o analiză percutantă a ritmurilor pozitive și negative în dialectica culturii și civilizației moderne, autorul definește totodată specificul istoriei noastre în cadru european. Trebuie evidențiat aici și studiul lui Vasile Tonoiu **„Ontologii arhaice în actualitate"** (Editura Științifică și Enciclopedică). Cartea are ca motiv, ca punct de plecare, reflecția lui Jacques Monod (în „Hazard și necesitate") potrivit căreia omul astăzi trebuie să admită că nu se mai află într-o „alianță" cu natura, că s-a însingurat și e necesar să caute un remediu, pledînd pentru posibilitatea unui „nou umanism" întemeiat pe experiențele vechi, acumulate și sedimentate ale întregii omeniri. Cu deschidere către orizonturi disciplinare complementare este și cartea lui Mihai Ungheanu, **Fiii risipitori** (Editura Eminescu), care propune o recuperare activă, modernă a secolului al XIX-lea.

În domeniul folcloristicii notăm apariția lucrării lui Al. I. Amzulescu **„Repere și popasuri în cercetarea poeziei populare"** (Editura Minerva) în care atrag atenția studiile despre Miorița (examinată dintr-o perspectivă inedită) precum și cele referitoare la semnificația actuală a folclorului. Amintim la acest capitol și lucrarea Steluței Pârâu **„Interdependențe în arta populară românească"** apărută la Editura Meridiane în excelente condiții grafice. O serie de eseuri privind spiritualitatea românească sînt adunate în volumul lui C. Argatu-Argeșanu **„Bucuria lecturii"** (Editura Cartea Românească) unde întîlnim și numeroase referiri la vechi tipărituri autohtone. Volumul cuprinde însă și pagini cu comentarii la cărți apărute în ultimele decenii din sfera literaturii, istoriei sau filozofiei culturii. Studiul lui Mircea Muthu, intitulat sugestiv **„Alchimia mileniului"** (Editura Cartea Românească) încearcă să demonstreze, bazîndu-se pe opere clasice și pe documente de arhivă, continuitatea culturii românești de la marii noștri cronicari și pînă în contemporaneitate.

În ultimul timp s-au înmulțit cercetările privind formele arhaice ale culturii, stabilindu-se noi corespondențe tipologice, multe dintre ele ca replică la faimoasa „galaxie Gutenberg" și la civilizația tiparului. Cartea lui Ion Pânzaru apărută la Editura Univers și intitulată **„Cercetare de estetică a oralității"** analizează formele culturii orale, atît în spațiul românesc cît și în plan universal, conținînd referiri la istoria mentalităților. Autor extrem de prolific, Solomon Marcus ne oferă și anul acesta o carte incitantă **„Invenție și descoperire"** (Editura Cartea Românească). Ea conține idei originale privind unitatea culturii moderne, echilibrul dintre componenta ei științifică-filozofică și cea literar-artistică. Unul din capitole se referă la natura poetică a științei și ipostaza literară a textelor ei. Puncte de vedere personale, solid argumentate privind direcțiile esteticii și filozofiei contemporane întîlnim în cartea profesorului Ion Ianoși **„Opțiuni"** (apărută la aceeași editură) volum care se adaugă studiilor anterioare ale au-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Nichita Stănescu și filozofia celor vechi

Cu opera lui Nichita Stănescu te simți aproape de înțelepciunea celor vechi. Poetul a fost îndrăgostit de profunzimile filozofiei eline. Iată-i regretul :

Cînd sunt, cînd exist
cînd de acestea două nu-mi pare rău
mi-e jale că aș fi putut să fiu grec
dar nu sunt.
(Iar nu barbar).

Pentru vechii greci, condiția umană era o treaptă în multiplicitatea stărilor divine. Platon afirmase că „cei vechi știau mai bine decît noi, fiindcă trăiau mai aproape de zei". Inteligența umană a urmat o curbă descendentă, adică „uitarea" adevărurilor ce fuseseră știute. Aristotel vrea să redescopere înțelepciunea „celor vechi" și condiția umană pierdută, încearcă o mișcare de la ceea ce nu știe la ceea ce a fost știut, deci o reamintire anamnesis). La Nichita Stănescu e sesizabilă această tendință în poezia *Ridicarea la cuvinte :*

Greu este să jupuiești o piatră de sinele său
Greu este să-l jupuiești pe grec de amintiri.

În concepția vechilor greci, devenirea omului avea o dublă direcție : una descendentă, conform căreia ființa umană coboară de la condiția divină și una ascendentă, conform căreia are tendința de a-și reface condiția inițială. Starea originară, către care tindea grecul din Antichitate, era starea de zeu, tendință pe care Mircea Eliade o regăsește la toate civilizațiile arhaice și pe care o numește „nostalgia paradisului". Omul arhaic era legat de lumea reală, o experimenta, îi da nume, și prin aceasta se apropia de cel care dăduse nume lumii, de zeu. Nichita Stănescu însuși, furat de înțelepciunea anticilor, umple orice gol cu un nume, cu un zeu :

O, nu te tăia la mînă sau la picior,
din greșală sau dinadins
De îndată vor pune în rană un zeu,
ca peste tot, ca pretutindeni,
vor așeza acolo un zeu
ca să ne-nchinăm lui, pentru că el
apără tot ceea ce se desparte de sine.
(Elegia a doua, Getica).

În *Iliada* și *Odiseea*, grecii foloseau două denumiri identice ca sens : zeu și daimon. Așa se explică de ce aforismul lui Heraclit „En to anthropo daimon" a fost tradus prin „Daimonul locuiește în om", dar și „Omul locuiește în apropierea zeilor" (Heidegger). Socrate vorbește despre „obișnuitul semn al daimonionului", despre o voce pe care o aude și care îl îndeamnă sau îl împiedică să facă anumite lucruri. El spune că „daimonul acesta este sădit în mine încă de copil, și-mi apare ca un glas" (Platon, *Apologia lui Socrate*, 31 și în *Cratylos*, 398). Din textele lui Platon reiese că sufletul este propriul nostru daimonion. Reluată de Nichita Stănescu în numeroase poezii (*Subit, Pastel de toamnă, Nod 28, Nod 29, Iacob și îngerul, Frigul, Papirus cu lacune, Moartea păsărilor, Daimonul meu către*

Ioan Valerian

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Drum la Călărași

Am fost invitat de către cenaclul Albatros al orașului Călărași să sărbătorim împreună ziua de întîi decembrie, zi sfîntă pentru poporul nostru pînă la sfîrșitul veacurilor.

Sufletul acestui cenaclu este neostenitul om de cultură, istoric de artă și poet Pavel Susară, ce a reușit să strîngă în casa de cultură, în acea zi, mulți profesori de literatură și istorie a neamului nostru.

A fi într-un oraș ca scriitor înseamnă a-ți lua ore în șir de convorbiri după ce conferința va lua sfîrșit pînă după miez de noapte asupra pămînturilor sufletești ale celor ce-și vor roditoare viața și cuvîntul fie ca profesori, fie ca pedagogi prin pilda faptei cuvîntului, înseamnă apoi întîlnirea cu un atelier-două de pictură iar pentru noi, de astă dată, a constituit o revelație atelierul pictorului și profesorului, întemeietorul școlii de artă plastică de la Călărași, Corneliu Ratcu. Aș fi bucuros să-i deschid expoziția chiar acolo la Călărași, cu minunatele sale flori ale soarelui, cu zecile de imagini celebrînd Dunărea, cu

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

Gustul epicii

După ce, fenomen postbelic, înainte chiar de a-și căuta obîrșiile, conectîndu-se la marile momente ce au precedat-o, poezia noastră a vădit o apăsată (de nu excesivă) aplecare spre reevaluarea (sau inventarea) procedeelor de exprimare plastică, proza pare a fi marcată de obsesia reînnoirii mijloacelor. Rezultatele efortului sînt remarcabile și nu e util să le amintesc unui cititor care s-a și familiarizat cu ele. Demersul teoretic al mișcărilor de modernizare și „modernizare" a prozei e doar schițat, sîntem în așteptarea unor mai convingătoare studii de și din atelier, (dar mai ales din afara lui, adică din spațiul de receptare), astfel că ne e îngăduit să ne întrebăm nu doar la „cîștigurile" noilor tehnici, cît și la pierderi.

Ce s-a pierdut ? Ce se pierde ?

Simplu : gustul epicului. Naratorul (paradoxal ! tot mai „ostenit" să nareze) are oroare de... poveste. Se confecționează abil texte (și pretexte și subtexte), cititorul fiind obligat să-și confecționeze singur istoriile, epica.

Sîntem în posesia a zeci de cărți despre care se poate spune cu lesniciunea parafrazei că sînt locuri în care nu se întîmplă nimic. Patima (nobilă) a eseului pare a înlocui arhaica deprindere (de nu obligație) de a fi oglindă a realității, un duh al ei. Nutrim tot mai des nostalgia cărților care (înainte de a fi opere, capodopere, sau numai scrieri, scrisori, înscrisuri, sau — banal și totuși orgolios — texte) să poată fi... citite. Cărți cu o (cît de cît) acțiune, cu subiecte. Cu un subiect măcar, că de predicate și predici nu ducem lipsă. Și dacă nu sînt absurd, dacă pretențiile mele nu depășesc buna cuviință, cărți cu persoane (personagii), mișcîndu-se, vorbind, trăind, Murind la o nevoie.

Nu de lectura comodă vorbesc, numită și „de tren" (cîndva i se zicea și de „la gura sobei"), lectura cu care îți omori timpul, ci la acea pa-

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

FĂNUȘ NEAGU: «Povestiri din drumul Brăilei»

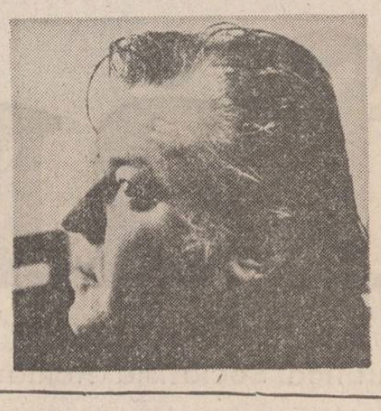

Povestiri din drumul Brăilei este un titlu foarte potrivit pentru prozele lui Fănuș Neagu. Ele sînt, mai presus de orice, povești în sensul istorisirilor fabuloase în care realul și fantasticul fac casă bună. Față de povestirile dintîi, **Ningea în Bărăgan**, de pildă, mult mai apropiate de condiția nuvelei și de regimul prozei realiste, Fănuș Neagu a evoluat cu vremea către o stilizare a universului său, ajungînd să ne înfățișeze o lume cu totul particulară, căreia după una din povestirile sale îi putem zice Balcania. E o lume în care stepa dă în Baltă sau în Dunăre și unde căldura produce vedenii, după cum iarna, ninsoarea, desene fantastice. A-i cere acestuia o scriitură complet realistă este a te ridica împotriva structurii sale caracteristice, chiar dacă probele lui Fănuș Neagu în această direcție sînt remarcabile. **Povestiri din drumul Brăilei** are două părți, cea de a doua fiind în întregime volumul anterior **Pierdut în Balcania.** Mai ales în această carte efortul de stilizare și de precizare al unui univers puternic particularizat capătă aspectul unui țel atins. Balcania lui Fănuș Neagu nu este o lume reală, după cum nu este nici Brăila, după cum nici Dunărea, nici Balta, nici Cimpia. Oamenii trăitori în acest univers capătă însușiri și dimensiuni noi, pentru a semăna cu Brăila, cu Balta, cu Dunărea, cu Cimpia a căror expresie sînt, adică, într-un cuvînt, cu Balcania. Fănuș Neagu traduce într-o manieră personală o aspirație literară anterioară, căreia-i încearcă sinteza. E o lume românească deschisă în egală măsură unei naturi unilaterale, exprimată mereu în mod extrem, cosmosului, ca și unui orizont miraculos, frate bun cu cel al povestirilor arabe, de dincolo de Marea Neagră, știute la noi prin **Halima.** Foarte aproape de stilul mai vechilor proze este **Udma,** poveste realistă, arzătoare, violentă, tăioasă despre o fecioară pîngărită, care-și descoperă puterea și știe s-o folosească pentru a se răzbuna și a domina. Concentrată, succintă peste măsura cuvenită, **Udma** este însă suficient de cuprinzătoare pentru a schița portrete și situații puternice și mai ales pentru a fixa figura hotărîtă și atotputernică a tinerei femei. Din sfera povestirii **Acasă** vine și **În stepă,** dar proiecția oamenilor și a împrejurărilor este alta. Fănuș Neagu pare a-și regreta efortul de obiectivare, și, contrariu tuturor recomandărilor critice care cereau evoluția de la lirism la obiectivitate în proză, el face cu bună știință și voință calea întoarsă. Și aici proza este concentrată și de mare efect, dungată de citeva linii lirice introduse în modul cel mai voluntar de scriitor. Este vorba de o execuție, de un pluton de execuție, de un condamnat, de faptul că atît condamnatul, cît și cei ce vor duce la capăt hotărirea, stabilesc un acord tacit de bună înțelegere. Atît **Udma,** cît și **În stepă,** care poate supăra pe prețuitorii prozei antilirice, se alătură celor mai bune scrieri ale lui Fănuș Neagu. Din seria pierderii în Balcania ne mai oprim doar asupra povestirii cu același nume **Pierdut în Balcania,** pentru că este o povestire explicită epic, dar în același timp, explicită pentru tipul și direcția universului clădit de prozator : Balcania. E vorba de copii și de adolescenți hălăduind în pacea verii pe cîmpia Bărăganului, organizînd expediții pentru furat fructe, înfruntări ostășești, participînd la trenuri mai serioase și mai triste privite de la distanța timpului scurs. **Pierdut în Balcania** are tonul și înfățișarea unei „amintiri din copilărie" dominată de evocarea poeziei noptilor petrecute în prepeleacurile viilor, în plopii fremătători, în bostini și prin cringuri și pe maluri de ape. Este aici un fir care unește această pasională trăire copilărească, adolescentină, cu aceea a copiilor lui Panait Istrati din **Ciulinii Bărăganului,** dar și din **Cărarea pierdută.** Viziunile conținute de această nuveletă sînt izvorul modului pasional și dilatat de a privi al copilăriei, care trece la adolescență și al adolescenței care trece la maturitate. Prozatorul nu face decît să preia acest mod de a privi lumea și să-l transfere prozei sale, dîndu-i un aer, fabulos, fantastic, împletit cu epicul cel mai curativ și mai realist. Deschiderea fantastică a acestei lumi o reprezintă Turla, țiganca, vrăjitoarea, care-i face pe copiii aflați în pragul adolescenței să stea de vorbă cu cățelul pămîntului. Aceasta ascultă promisiuni și împlinește dorințe. Planul realității este și el supus presiunii afective, deci liric, atunci cînd este vorba de dragostea tinărului licean de la Brăila, refugiat verile în bețiia vegetală a Bărăganului, ca organizator de campanii de poame, de pepeni, de struguri. Elementul prozaic, intruziunea realului o reprezintă scrisoarea de denunț politic, prin care toate aceste fapte sînt proiectate într-o ideologie și frazeologie tipică anilor cincizeci postbelici, pentru ca să izbucnească în înfățișarea plutonului de elită, a celor care participau la executarea falsă a vinovaților. Erau puțini, doar patru, sub comanda unui tînăr mînat de ambiții, toți cu puști cu țeava tăiată, deplasîndu-se misterios și rostind în fața vinovaților sentințe, suficiente în sine, sub amenințarea unor arme, de altfel neîncărcate ca să provoace moartea. Într-un fuior de lirism, amintind de **Cărarea pierdută,** este înfășurată această dură realitate, în care participant, mînat de aburii vîrstei, era și un adolescent animat de aceleași miraje îmbătătoare ale cîmpiei pe care le aveau și eroii lui Panait Istrati. **Pierdut în Balcania** este o tipică povestire din drumul Brăilei, pe care se petrec toate întîmplările fabuloase, nostalgice sau crude ale acestei adolescențe de altădată.

Partea întîi a **Povestirilor din drumul Brăilei** se constituie din proze scrise după romanul **Scaunul singurătății,** sub semnul acestuia, dar fără a devia de la linia de accentuată stilizare a unui univers care-și părăsește ca într-un miraj de stepă datele reale pentru a căpăta treptat altele. Personajul principal al acestor povestiri este mai întîi cîmpia sau balta, apoi, mai presus de ele, pentru că le dă fizionomia care-l interesează pe artist, căldura. Majoritatea întîmplărilor din drumul Brăilei se petrec în anotimpul de cuptor al verii, care face oamenii prizonieri marii combustii a loculuI. Cel de al doilea anotimp preferat al scriitorului este iarna. Dar iarna prozei lui Fănuș Neagu este aceeași peste tot, la cîmpie, la munte, la mare, pe cînd vara prozei lui Fănuș Neagu este unică, aparținînd numai cîmpiei. Căldura verii și vegetalele cîmpiei produc împreună acele efecte care scot complet proza lui Fănuș Neagu din perimetrele prozei dominată de exactitatea realismului.

„Orice suflet de om care pricepe bucuriile steril, ar spune, nimerind în toiul verii pe Ceair : ce durere, ce cazne, ce turbăciune ! Pentru că pe Ceair, indiferent la schimbări, Timpul nu presează asupra a nimic. Si se prea poate ca punctul frivol al cîmpiei să fie imensa, grava tăcere care o domină și pe care o poți tăia în calupuri cu sapa. Cînd Fata Morgana ia cu pantahuza năluciri din marginea Dunării ca să le tirască într-acolo unde orizontul nici măcar nu dă semne să se închege". **(Pe Ceair)** Cele mai multe din povestirile inspirate de drumul Brăilei vorbesc de cîmpia dogoritoare. Natura rămîne extrem de importantă pentru personajele și întreaga lume a scriitorului. Ea e o împlinire a acestora, un refugiu sau un antidot la rănile existenței.

Cei mai mulți oameni ai acestei lumi suferă și-și astîmpără suferința printr-o gesticulație extraordinară, spectaculoasă, care corespunde de altfel manierei stilistice exultante a autorului, **Zeul ploii** este o povestire despre o suferință din dragoste, către care se înaintează încet, fără un enunț suficient de prevenitor, cu tact, cu discreție, pentru ca în cele din urmă rana sufletească să fie expusă sub aspectul ei fatal. **Maria Custura** începe și continuă ca o povestire exuberantă, ca o cădere de trandafiri în spatele cărora, ca după o cortină fremătătoare și jubilantă, să se ascundă suferința unei trădări. Rănile și suferințele nu sînt exhibate ci transformate în spectacole existențiale baroce. Un bătrîn socru merge la casa viitorului ginere, care de fapt îi este din acel moment, pentru că i-a furat fata, și sub o ploaie viguroasă și sumbră își prezintă vehement drepturile de tată asupra fetei. Scena este excesivă, ca toată imprejurarea, dar dincolo de ea există o explicație : plecat de la casa fetei acum măritate, socrul mic se scaldă în griu ca pentru o purificare și se mărturisește : a făcut scandal pentru că fata nu e a lui, a fost înfiată la opt luni, și ginerele să nu înțeleagă niciodată că fata n-ar fi a lui, legînd-o astfel și mai adînc de stîrpea neamului său. Marile violențe de expresie ascund la Fănuș Neagu mari delicatețe și totodată subtilități. Nici personajele, nici proza lui nu sînt simple și își cer lectura în codul propriu. Înrudită cu vechile povestiri, dar scrisă cu o concentrație stilistică nouă este **Pe Ceair,** care începe cu un citat din Tudor Arghezi și nu dezminte raportarea la scrisul dens și sugestiv al acestuia. Mai întîi este un elogiu al Ceairului, alt nume, pentru Cîmpia atotstăpînitoare. Ceea ce urmează este trepidant ca un roman polițist și în același timp halucinant ca o lume fantastică. E vorba de hoții de cai, de fetele frumoase și fascinante ca și cîmpia, de bărbați care poartă pecetea decisă și pitorească a Ceairului, de aur, de proiectul unei acțiuni care depășește hotarele României pentru a-l lua în stăpînire, pentru ca povestirea să se termine, respingînd formula sfîrșitului bun, într-o scenă de un realism violent : bărbatul care este capul familiei și de la care pleacă toată amenințătoarea dramaturgie, în care se trag gloanțe, sfîrșește brusc cu capul într-un butoi de vin. Toate proiectele, toate visele cad la pămînt. Povestirea este scrisă cu o artă matură, sigură de materia și de efectele ei, conferindu-i în proza lui Fănuș Neagu unul din primele locuri și desigur prin caracteru-i particular și prin valoarea artistică și între povestirile prozei românești.

Este o profuziune de arome în scrisul lui Fănuș Neagu. Parfumul și visarea sînt notele dominante ale unei părți a prozei pe care o scrie mai ales la maturitate. Siluete de femei, la granița între material și imaterial, îi populează proza. Specia poematică a prozei lui Fănuș Neagu este convingător reprezentată de **Beția trandafirului.** Este o poveste de dragoste din care pleacă firele altor povești de dragoste. Duetul erotic Sultana-Tudor este acompaniat de monologul bătrînei Drosillia, care planează asupra întregii lumi evocată de bețiia trandafirului. Contrapunctul introdus de Drossilia cumpănește avînturile evaziunii onirice ale cuplului de iubiți și împreună fac o compoziție amplă și sugestivă, care este și ea o emanație a forțelor ascunse ale Cîmpiei și Bălții Dunării. Nici un personaj și nici o povestire nu pot fi concepute de altfel decît ca emanații ale acestui teritoriu pe jumătate fantastic care este Cimpia și Drumul Brăilei.

Visul este una din condițiile prozei lui Fănuș Neagu, în care se vorbește des despre Fata Morgana. Dar nu e vorba numai de năzărirele impuse de temperatura și de parfumul locurilor, ci și de o tehnică a visării, un fel de drog pe care-l folosesc personajele scriitorului. De aici acea linie epică care pleacă din realul cel mai convingător pentru a pătrunde într-un spațiu în care realul este subminat complet de viziuni onirice. Sînt cel mai adesea vise, visate cu ochii deschiși, o beție a ochilor urmărind fantasme. Fără această cheie, nici romanul **Scaunul singurătății,** nici o parte din povestirile lui Fănuș Neagu nu pot fi citite și înțelese la dimensiunea lor reală. A-i cere dealtfel acestui prozator de un lirism energic și persuasiv, de o neobișnuită forță poetică să se mențină în cadrele prozei de observație este o eroare de receptivitate a obiectului critic. Proza lui Fănuș Neagu este constituită ca univers, ca stil și își impune propria ei lectură. Rudă apropiată a **Scaunului singurătății** este povestirea **Albastru de ger,** dedicată lui Nichita Stănescu, în care mai ales avem de-a face cu o lume, care pentru a supraviețui sufletește refuză datele realității și se refugiază deliberat într-o lume a visului. Fănuș Neagu refuză aici limbajul realismului folosit numai pentru rama povestirii. Pentru că sub horbotele fanteziei cu sculptorul de femei și cu întîmplări mirobolante se ascund realități dure, către care povestirea ne întoarce finalmente, după ce a plecat de la ele. Și **Albastru de ger** confirmă modalitatea exuberantă a personajelor și a viziunii prozatorului, de a masca suferința prin proiecții surprinzătoare, șocante, mirifice. În ansamblul prozei lui Fănuș Neagu acestea fac corp comun cu celelalte, **Povestiri din drumul Brăilei** scoțînd la iveală și ligamente mai puțin urmărite. Este vorba de plăcerea lui Fănuș Neagu de a evoca lumea copilăriei și de a urmări psihologia infantilă, cu încîntarea și îngăduința nostalgică pe care le dau maturitatea și regretul după un univers fermecat și autentic. **Noapte de ianuarie fără zăpezi** este o povestire simplă despre copii care visează la gura unui cămin în care ard bucuci de brad. **Vrăbii-fluture** și **În septembrie** sînt cele două capodopere. Este vorba de doi copii de-o șchioapă, care au învățat drumul bălții, suitul în cireși, furtul de ce le trăznește prin cap și mai ales răsfățul naturii sub ochii respectați ai bunicii și ai prietenilor ei. Este atîta concizie, precizie, sugestie în aceste povestiri, atîta adevăr și surpriză psihologică, îmbăiate într-un benefic aer al cîmpiei, încît ar merita să fie reproduse în întregime. Locul lor este lîngă al celor mai reușite pagini care s-au scris despre copii în literatura română universală. Totodată aceste povestiri dau cheia lirismului și deschiderii fantaste a prozei lui Fănuș Neagu. Ea vine de aici, din această experiență infantilă, din imaginația lor neînfrînată, care fraternizează cu toate elementele vieții întîlnite, alcătuindu-le mereu după o regulă a lor, a copiilor, indiferentă la regulile realismului prozaic. Iată de ce **Povestiri din drumul Brăilei** nu sînt doar un adaos la celelalte proze, ci un adaos, un triumf stilistic, care este și al limbii române, în cele mai bune pagini și povestiri ale cărții, după cum și o precizare a fizionomiei scriitorului, cu trimiteri la ceea ce se află dincolo de pînza portretului. Fănuș Neagu este cronicarul întîmplărilor cu răni adînci, din care vulnerații, în loc de sînge, aruncă cu disperare jerbe de trandafiri.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

POETUL NOPȚILOR PROASPETE

Solitar și ultim voiajor, care-a uitat intrarea în Cetate, învingător rănit sub „alba aripă a păsării măiastre", învățînd să citească după umbra perețiilor și după pietrele kilometrice ale înserării, poetul Ioan Tecșa, dirijor de ispite ce învie cuvinte uitate, luat din drum de șoferi fără nume și lăsat în păduri cu arbori morți, vine în literatura română cu pașaport de noapte, purtînd înnodate în batistă metaforele zilei, ziuă moale ce se prelinge printre degetele de trandafir, vine, cum spuneam, aici, unde nimeni nu ține cu nimeni, pentru a prezenta oamenilor spectacolul dansatorilor de seară *),

Marele spectacol al necunoscuților cu fețe vopsite, „în zbor neistovit printre cuvinte", se desfășoară în decor de gravură veche semnată Vermont, în săli cu mese goale care-și au ierarhiile lor și la care au fost invitați să asiste Maxim Gorki cu personajele din „Azilul de noapte", James Joyce cu oamenii din Dublin, Baudelaire cu florile răului, lebedele de pe apa Viltavei, Don Quijote, Van Gogh, Shakespeare, precum și toți pelerinii de noapte care primiseră ordin „să radă proscrișii de pe muriț Capelei Sixtine". Spectacolul dansatorilor de seară, despre care ziarele șopteau speriate că ar fi adus „amintiri alergînd pe pămînt, pentru un pumn de cenușă" și că „reușiseră să ocolească *vama*", dînd în schimb „capul sfinxului fotografiat de cinci mii de ani", se desfășoară în *forme ciudate* dar natural, continuînd în această *toamnă mecanică* să veselească oamenii cu *frezii*, cu *motive lirice*, cu *scrisori de-acasă*, ba chiar cu *nostalgii*, cu *aripi de foc*, și cu o *mașină de scris*, fără să țină seama deloc că după „domul arcului de triumf, fanionul ambasadorului este mai trist, astă seară", că la „televiziune se recită pe-un ecran, un galben poem despre toamnă cu frunze", că „ore mor în ceasuri de cuarț", că „alții dorm somnuri mincinoase, cu gust de cloroform și catifea" și că „arborii sînt vineți și toamnele din noi / dau ultima sentință / la început de ploi". Și dansatorii de seară își continuă spectacolul în mod firesc, limpede, curgător, anunțînd, în același timp, „un mare recurs pentru ani, întîmplări și cuvinte". Și *menestrelii cu lăute* cîntă, „ei au riuri sub albul deșert și fîntîni doar de ei știute", iar în asfințit „arde cîntecul trubadurului / zvicnind cabrat, ametitor" și... tinerețea trece, „așteptînd poștașul de noapte". Ioan Tecșa ne aduce în literatură o poezie robustă, contemporană, nefalsificată, cu un limbaj purificat de retorism, de orice element care ar agresa universul poetic, pentru că el vine de departe, din „alte imperii", cu necunoscuți „ce-mi vor lua amprentele / pentru transhumanțe / doar de ei știute" *(Portret de noapte)*, pentru-a aduce *cuvîntul* „celor prinși în propria plasă de-un miracol / ce-i mai instabil decît un plaur / și vom deveni-n perfidul tabernacol / triști prizonieri în colivii de aur" *(Tratat de pace)*. Pentru că el scoate „cuvîntul ascuns în seva de copaci", identificîndu-se total cu Universul în care se ascunde orgoliul luptătorului care nu se lasă înfrînt și, trecînd prin „livezi medievale de argint", ajunge la noi, prin timp, auzind cum „cheile rontăiau prin închizători ultimele fărîme de împotrivire", stăpînind bine această limbă ciudată care este poezia : „un straniu fluid fără nume / dinspre timp / ce se naște să fie / pe icoane de sticlă, pronume". Pentru Ioan Tecșa poezia este clipa cea mai înaltă, la care în ultimul timp lipsesc o mulțime de poeți, deoarece ei nu mai au încredere în poem, în acel „acord secret între piane / între prinsul din gînd și hîrtie / legat în cerneluri / lichide liane" *(Ora de poezie)*.

Dorel Filipescu

***) Ioan Tecșa : „Dansatorii de seară", Editura „Eminescu", 1989**

PROZA

ÎNTR-UN REGISTRU „EGAL CU SINE"

Un roman cu structură aproape **proustiană** a publicat Banu Rădulescu la Editura Cartea Românească (lector : Ana Barbu) *). Motto-ul cărții, decupat din Eminescu — „În orice om o lume își face încercarea..." — sugerează foarte bine subiectul. Cazul unui medic, Voicu Jitaru, este relatat, în tehnica „flash-back"-urilor (la persoana întîi), de un narator, hai să zicem, **omniscient.** Destinul acestui ins, handicapat de nenumărate obstacole, se desfășoară pe parcursul celor trei sute de pagini, însoțit de aserțiuni și comentarii de ordin moral, istoric sau politic. Întregul scenariu epic este desenat, în cea mai mare parte, pe fundalul „obsedantului deceniu", cu punctarea sporadică a citorva evenimente anterioare. Cu toate că încearcă să cuprindă o umanitate tipologică foarte diversă, în care apar chiar și persoane de notorietate publică din istoria ultimilor șaizeci de ani, textul este, uneori, prea sec, ca o fotografie „în sepia", ale cărei contururi au fost estompate de timp. Dacă ar fi să rezumăm, strict și laconic, este vorba de romanul „creșterii și descreșterii" unei personalități de excepție, supusă vicisitudinilor și presiunii istoriei. Nimic nou sub soare, deci... Pe lîngă aceasta, însă, în roman se insinuează și o întreagă **problematică medicală** („logică și medicină", „Problema durerii", „diagnostic și eroare" ș.a.m.d.), teme care, deși pe alocuri apar prea puțin dezvoltate, sînt totuși extrem de interesante și conferă o substanță specifică acestei cărți. Chiar și pentru cine nu cunoaște persoana autorului, nu este greu de ghicit condiția sa de medic în viața „civilă", Banu Rădulescu făcînd parte, ca și alți cîțiva autori contemporani — deși din generații diferite (Pan Izverna, Dinu Băcăoanu sau Augustin Buzura, spre exemplu) — din același „contingent cehovian" al literaturii de azi.

Curios este faptul că, deși gîndirea prozatorului se dovedește foarte modernă, **scriitura,** „discursul narativ" păstrează o amprentă eminamente clasicizantă. Banu Rădulescu nu este și nu vrea să fie un „textualist"... Paradoxul acesta stîrneste nedumerirea oricărui cititor profan, căci stilul „bătrînesc" (în sensul cel mai bun al cuvîntului !) pare în dezacord cu **desenul epic** al cărții. Și încă ceva : există, totuși, o anumită lipsă de sincronizare între soarta aproape crîncenă a personajului principal — doctorul Voicu Jitaru — și „suprafața" întregului roman. Altfel spus, s-ar fi cuvenit, parcă, un stil mai **impetuos,** o „tăietură mai palpitantă" a frazei... Autorul pare aproape detașat de întreaga acțiune, **relatînd** sau **consemnînd** ceea ce, poate, s-ar fi cuvenit **narat,** povestit „cu sufletul la gură" (deși această afirmație ar trebui luată doar ca o simplă opinie subiectivă a semnatarului acestor rînduri). Tocmai dintr-un asemenea motiv apare, probabil, acea senzație de **roman „alb",** de „fadoare" — care nedreptățește valoarea incontestabilă a cărții.

Oricum, Voicu Jitaru rămîne un personaj memorabil, ce stîrnește curiozitatea cititorului, în pofida faptului că se mișcă într-o atmosferă monocromă. Singur, destinul acestui intelectual ar fi putut duce romanul pînă la sfîrșit, în „competiție" cu oricare erou camilpetrescian, să zicem. O asemenea **performanță tipologică** este cu atît mai meritorie, avînd în vedere lipsa unei așa numite tensiuni stilistice, pe care o poți remarca de la bun început.

În fond, „În iarbă, cu fața la soare" („titlu cam «americănesc» !" — după cum observa, nu fără o ușoară maliție, un coleg de breaslă), este o carte articulată pe „o singură coardă", scrisă într-un registru echilibrat, „egal cu sine" (poate prea... **egal !**) și din acest punct de vedere autorul a cîștigat pariul pe care, probabil, și l-a propus singur.

Marius Petrescu

***) Banu Rădulescu : „În iarbă, cu fața la soare", Editura „Cartea Românească", 1989**

ISTORIE LITERARĂ

PRESA ÎN SLUJBA UNIRII

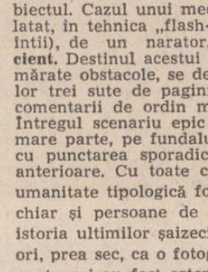

O nouă carte a lui Stelian Vasilescu pe tema istoriei presei românești din secolul al XIX-lea este un nou prilej pentru acest pasionat om de cultură de a valorifica, în interesul nostru, al cititorilor, imensa informație pe care a acumulat-o de-a lungul timpului și — în egală măsură — de a ne apropia de cîteva mari gazete în paginile cărora s-a făurit, timp de mai bine de o jumătate de secol, idealul unirii tuturor românilor. Cartea se numește **Publiciști precursori ai Marii Uniri*)** și este alcătuită sub forma unor micro-monografii dedicate citorva dintre truditorii condeiului românesc din secolul trecut și de la începutul celui actual care s-au dăruit trup și suflet crezului întrupat la 1 Decembrie 1918 : George Barițiu, Vicențiu Babeș, Valeriu Branițte, Ioan Bechnitz, Iulian Grozescu, Pavel Rotariu, Octavian Goga, Onisifor Ghibu, Sever Bocu, Gheorghe Tulbure. Sînt figuri de cărturari ardeleni și bănățeni, unii dintre ei mai puțin cunoscuți astăzi, a căror viață s-a împletit cu opera și cu istoria însăși. „Istoria noastră politică se confundă cu istoria presei românești" — spunea Octavian Goga — și, luată ca îndreptar metodic de lucru, afirmația vorbește de la sine despre imensul travaliu necesar investigării acestei zone atît de vaste a culturii noastre : presa. Stelian Vasilescu s-a oprit la numele citorva figuri reprezentative numai din lipsă de spațiu ; de fapt, autorul țintește către închegarea unui întreg, masiv, dicționar al presei (gazetari și gazete) premergătoare unirii de la 1918 — instrument de lucru necesar, ce vine să se alăture altor studii similare integrîndu-le, asimilîndu-le dinamic ; instrument de lucru și, în același timp, adevărat monument al ziaristicii românești — pentru că, în ultimă instanță, orice lucrare cu caracter enciclopedic tintește monumentalitatea (nu în sens cantitativ, desigur, deși enciclopediile sînt, prin natura lucrurilor, masive — dar în sensul lucrului util pentru totdeauna, al bunului necesar la cultivarea minții și inimii în spiritul istoric).

Reținem, pentru scurtele notații de față, o idee pe care autorul o dezvoltă în prefața lucrării sale, și anume aceea care face din București centrul de gravitație al întregii vieți culturale și politice a românilor din provinciile alăturate. Este, în fond, o preocupare de tematism a urmări originea și creșterea sintagmei „Soarele, pentru toți românii, de la București răsare". Stelian Vasilescu ne atrage atenția asupra unui lucru nu lipsit de importanță : încă din începutul secolului trecut cărturarii de pe întreg teritoriul românesc simt, înțeleg importanța Bucureștiului ca centru, ca nucleu al românismului. O scrie Moise Nicolară lui Petru Maior la 1810, scrie cu clarviziune G. Bariț la 1848 („Soarta națiunii române se va hotări la București și la Iași, iar nu la Cluj, nici Blaj ori la Buda"), înțelege acest lucru Al. Papiu Ilarian, este entuziasmat de capitala valahă Iosif Vulcan, care la 1868 scrie : „București ! București ! Ce farmec divin îmi inundă inima cînd rostesc acest cuvînt ? Pentru ce ? De ce peptul meu se agită de simțăminte dumnezeiești la amintirea ta ? Tu nu-mi răspunzi, dar inima mea îmi șoptește tainic : pentru că ești capitala românilor. Capitala românilor ? Da... **Vei fi".** Astfel, I. Slavici și ceilalți tribuniști veneau să sintetizeze, într-o formulă memorabilă, cu rost de crez mobilizator, o tradiție lungă și fertilă.

Exemplar sub privința catalogării (și, deci, a scormonirii) informației, scria cu nerv și alonje — ca, de altfel, întreaga carte — acest studiu introductiv intitulat „Gazetari și gazete în slujba idealului Marii Uniri" oferă, la rîndul său, multiple teme noi de desfășurat, printre care aceasta privind stabilirea capitalei țării cu atîția ani înainte ca istoria s-o consfințească, mi se pare foarte generoasă, susceptibilă a aduna pe firul roșu al unei idei material din întreaga literatură românească.

Nicolae Georgescu

***) Stelian Vasilescu : „Publiciști precursori ai Marii Uniri", Editura „Facla", 1988.**

SCRISORI COLEGIALE

Satul imaginar

Chiar din prima povestire, „Ultima coborîre în pămînt", Ștefan Mitroi își anunță una din obsesiile fundamentale ale noii sale cărți „Somnul verde al copacilor" (Editura Eminescu, 1989), aceea a tărîmului de dincolo, care, în concepția autorului, nu este nici luminos, nici sumbru, ci exact ca cel de aici, numai că trecerea spre el este fără întoarcere. Și totuși, eroul povestirii, Saredulce, uimit el însuși de această asemănare, se întoarce dar numai pentru a povesti oamenilor că moartea nu este altceva decît o prelungire a îndeletnicirilor vieții atîta vreme cît satul imaginar văzut de el în fîntînă este leit cu cel real.

După cît se vede, autorul folosește elemente de basm, atît ideea tărîmului de dincolo, cît și drumul spre acesta fiind de sorginte folclorică, eroul său semănînd în esență cu personajul din poveste care trece dintr-un tărîm în altul. Ceea ce deosebește însă povestirea lui Ștefan Mitroi de mitul trecerii și al lumii de dincolo, deosebire pentru el esențială, este că în timp ce eroul din basm pornește în căutarea altor lumi de obicei fastuoase, personajul de față găsește aceeași lume, în speță imaginea ei.

Proiecția în imaginar și, mai ales, această egalitate a lumii cu imaginea ei apar și mai pregnant și cu mijloace artistice superioare în cea de a doua povestire, „Casa fără ferestre". Ea debutează cu apariția în sat a unui personaj straniu, Bălăureanu, care, spre deosebire de eroul primei povestiri, nu pleacă, ci vine din tărîmul de dincolo, doarme în fiecare noapte la cîte un sătean și în cele din urmă incită tot satul la o petrecere. Abia la această petrecere apare elementul fantastic, pînă aici totul consumîndu-se aluziv, și ilustrînd modul cum funcționează în genere la acest autor mecanismul narației. Este de notat, de asemenea, că în afară de stranietatea eroului, conferită îndeobște de faptul că vine din lumea de dincolo, povestirea se desfășoară într-un anumit cadru al realului. Acest cadru nu numai că nu se schimbă, dar este și explorat din diferite unghiuri. Așa că după ce naratorul schițează două personaje ilustrative pentru cele două tărîmuri, în a treia povestire, „Vocea", aduce un altul, de data asta feminin, dar tot atît de straniu și surprins tot în momentul trecerii în obsedantul tărîm de dincolo. În acest caz însă plecarea este mult mai spectaculoasă. Olivia, eroina povestirii, fiind luată de un riu și dusă spre o „neștiută zare". Îi rămîne aici, în schimb, vocea, element de surpriză al povestirii cu o notă ușor poetizantă.

Tot pe ideea călătoriei în lumea de dincolo se înscrie și povestirea „O pulbere albă risipită în vînt". Ea se numără printre puținele care părăsesc universul țărănesc și tocmai de aceea stîrnește interesul. Aici protagonistul este profesorul Omăt, nume care amintește de universul respectiv, dar numai atît, căci acțiunea se desfășoară în apropierea mării și în cele din urmă pe mare, pe valurile căreia, personajul, atras de o fată de pe corabie, dispare. Subiectul nu e nou, și amintește de vasul-fantomă. Însă intenția autorului de a-și încerca puterile folosind un subiect consacrat în literatura fantastică este lăudabil.

Tot dorinței de a părăsi universul țărănesc se subsumează și povestirile „Oglinda" și „Somnul verde al copacilor" care dă și titlul volumului, prima concepută sub formă de scrisoare adresată scriitorului ceh Jan Weis, de fapt o reluare a dualității așa cum o vede autorul, adică inexistentă în realitate, dar necesară, cu un final interesant, de rămînere într-un prezent perpetuu prin distrugerea originalului, iar a doua propunînd o superbă imagine a simbolului soldatului, o povestire cu un dialog interior obiectivat și chiar vizualizat, constituie pentru autor, după opinia noastră, un drum de urmat în viitor.

Dar că Ștefan Mitroi se simte cel mai bine „acasă", adică în universul mitologic țărănesc, ne-o dovedesc celelalte povestiri neamintite încă, însă nu mai puțin interesante care, împreună cu cele două comentate la început, „Ultima coborîre în pămînt" și „Casa fără ferestre" formează adevărata armătură a volumului. Este vorba de „Întîlnirea cu îngerul", o metaforă a dragostei pentru pămînt, „Nunta lui Stelu Pipirig", reprezentare crudă a fatalității destinului și, mai ales, „Noaptea cea mare", una din piesele de rezistență ale cărții, cu un bun dozaj, scrisă frumos și cu un final excelent. De altfel, nivelul înalt al scrisului este una din calitățile de bază ale volumului, care pune în evidență înzestrarea ieșită din comun a autorului și, totodată, ridică valoarea temelor luate, după cum s-a văzut, dintr-un univers destul de bătătorit. Pentru că în cazul lui Ștefan Mitroi, ca și a altor scriitori, nu noutatea acestora oferă valoare scrisului său, ci modul de a le trata.

Ajunși însă aici se cuvine să spunem cîteva cuvinte și despre povestirea „Colivie pentru curcubeu", lăsată nu întîmplător la urmă, pe care probabil simțind-o „străină" de structura sa, autorul o dedică lui Marquez și care, deși beneficiază relativ de aceeași scriitură, frumoasă, sfîrșește totuși prin a se încadra într-un fantastic didactic, trădînd metoda. O legătură însă între prozatorul sud-american și tînărul scriitor român există totuși în stranietatea personajelor și în gustul pentru specific, fără însă a-și lăsa vreo amprentă substanțială.

Spuneam la început că fantasticul în proza lui Ștefan Mitroi se constituie pe bazele unei mitologii autohtone (uneori prea autohtonă și nu lipsită de risc !), dar că viziunea sa diferă în mod esențial prin lipsa de proliferare a fantasticului printre altele. Revenind însă acum în final la această idee, putem vorbi de o trăsătură valabilă pentru toate povestirile din acest volum, și anume forța realului și, în ultimă instanță, de impresionare a acestora derivă tocmai din „neputința" de a ieși din real. Este un paradox sugerat atît de plastic în ideea de sat imaginar, care transpare în fiecare pagină a cărții și prin care Ștefan Mitroi demonstrează cum tradiția se poate, sau, mai bine-zis, se mai poate transforma în modernitate. Cel puțin asta și este îndeajuns să-l considerăm pe autorul „Somnului verde al copacilor" un nume sigur al genului scurt la noi.

Nicolae Ioana

Realizări și perspective

Urmare din pag. I

torului. Meritată a fi semnalată, printre titlurile anului 1989, și lucrarea Marianei Neț **„O poetică a atmosferei"** (Editura Univers). Autoarea propune un mod de abordare a literaturii, filmului și teatrului din perspectiva elementelor de atmosferă. În prezentarea cărții se spune că este prima lucrare pe această temă în literatura de specialitate din lume (oare afirmația nu este cam tranșantă ?).

Prozatorul Vasile Andru ne-a făcut anul acesta o surpriză oferindu-ne nu o carte de proză, cum ne-am fi așteptat, ci un volum de eseuri despre „optimizarea umană" intitulat **„Viață și semn"** (Editura Cartea Românească). Scriitorul aduce argumente filozofice, sociologice, morale, estetice și chiar medicale spre a demonstra valoarea autoeducației, a automodelării spirituale. Remarcabilă este funcția pedagogică (mai bine zis „anagogică") a mesajului cărții, modul în care autorul, folosindu-se de stilul literar, dă înțelepte sfaturi de viață. O tratare a aceleiași probleme, de astă dată din punct de vedere sociologic, întîlnim în culegerea de studii și cercetări **„Stiluri de viață. Dinamica lor în societatea contemporană"** scoasă de Editura Academiei. Sînt analizate modificările survenite în mentalitatea, în viața de zi cu zi a omului modern, preocupările culturale, orizontul de preferințe cotidiene, stilul comportamental etc. Fără a avea un caracter sistemic (se simte lipsa unor repere ordonatoare) cartea oferă numeroase concluzii interesante despre tipologia omului de azi. Încheiem acest rapid bilanț editorial, pe profil nebeletristic, amintind titlurile a două lucrări cu tentă „viitorologică", ambele încercînd să surprindă imaginea lumii de mîine : **„Lumea în mișcare, încotro ?"** de Corneliu Vlad (Editura Eminescu) și **„Omenirea peste un sfert de secol"** (Editura Politică).

L2 16 DECEMBRIE 1989

centenar creangă

COPIII DESPRE POVESTITORUL LOR

● Marii scriitori sînt marile repere spirituale ale fiecărei naţiuni. Audienţa lor este de aceea foarte mare. Tipăriţi, ei sînt absorbiţi în sute de mii de exemplare, devenind cărţi de căpătîi pentru cititori. Tudor Vianu făcea observaţia că fiecare mare creator este pentru poporul său un prilej de solidarizare, de unificare, de regăsire. Cum sînt priviţi marii scriitori români de la a căror plecare dintre cei vii a trecut o sută de ani?

Cum se reflectă opera şi personalitatea lor, de pildă, în sufletul copiilor ? O profesoară din Botoşani, Octavia Buhociu, a avut inspiraţia să-şi pună această întrebare şi s-o pună şi copiilor claselor cu care lucrează. Ea a întocmit mai multe seturi de întrebări cerînd tinerilor cititori ai lui Eminescu şi Creangă să-i răspundă la ele de cîte ori cred că pot s-o facă. Întrebările sînt ingenioase şi potrivite vîrstei, iar testul este cît se poate de interesant. Copiii, care au făcut şi un mic concurs de desene inspirate din opera lui Eminescu şi Creangă, din care am reprodus în Almanahul „Luceafărul", răspund acestor întrebări influenţaţi desigur de şcoală, de cele învăţate din manuale, dar şi datorită propriilor impresii, contactului intim cu opera marilor dispăruţi. De altfel, cele mai interesante răspunsuri sînt şi cele mai „copilăreşti", cele mai necontrafăcute.

Testul realizat de Octavia Buhociu este grăitor. Copiii de pe plaiurile copilăriei lui Eminescu vorbesc despre Eminescu. La fel, copiii trăind pe urmele marelui povestitor, vorbesc după o sută de ani. Rezultatul este cel puţin sugestiv.

1. CE ÎNSEAMNĂ ION CREANGĂ ŞI OPERA LUI PENTRU TINE ?

● Cînd mă gîndesc la Ion Creangă, prin faţa ochilor mi se perindă Nică, băiatul ştrengar şi hazliu care-şi petrece timpul jucîndu-se de-a mijoarca, plecînd la scăldat fără ştirea mamei, căţărîndu-se în cireşul din grădina mătuşii Mărioara, plimbîndu-se prin iarmaroc ca un negustor de vază cu pupăza în mînă, rostogolind bolovanul cel mare peste casa Irinucăi, călătorind cu pluta pe apa învolburată a Bistriţei şi făcînd multe giumbuşlucuri ce stîrneau nu numai veselia, ci şi tristeţea (C.I., VIII-C).

● Cel mai mare povestitor al românilor (B.L., VI-B).

● Ion Creangă este ca un frate mai mare ce-mi spune poveşti (B.M., VI-F).

● Creangă este omul care face haz de necaz (H.M., VIII-C).

● Scriitorul meu preferat, cel puţin pînă la vîrsta mea de zece ani (C.E., V-D).

● Creangă este tipul cel mai reuşit al moldoveanului, ne învaţă dar ne şi descreţeşte frunţile (S.T., VIII-D).

● Creangă este însăşi copilăria mea (şi eu am crescut mulţi ani la ţară) aşa cum eu n-aş fi putut s-o descriu (M.S., VIII-D).

2. CUM ŢI-L IMAGINEZI PE ION CREANGĂ ?

● Stînd pe laviţă şi povestind (M.S., VIII-D).

● Un prieten al copiilor, el însuşi un copil în toată firea (P.N., VI-B).

● Eu întotdeauna am avut o impresie bună despre Ion Creangă, pentru că a iubit mult copiii şi copiii îl iubesc şi-l vor iubi mereu pe prietenul lor mai mare (C.M., VI-B).

● Ion Creangă a rămas acelaşi Nică din copilărie. Un Nică mai mare. Vioi, bun la suflet şi mare mîncău (M.I., VI-B).

● Mi-l imaginez pe Ion Creangă, plimbîndu-se cu M. Eminescu şi povestindu-i din copilăria lui (Ş.M., VII-E).

● Mi-l imaginez ca pe un bunic care, seara, la gura sobei (sau a caloriferului !) îmi povesteşte întîmplări cu haz, adevărate, dar şi imaginate unele (nesemnat).

3. CE-ŢI PLACE MAI MULT DIN OPERA LUI ŞI DE CE ?

● Poveştile îmi plac pentru că îmi plac (B.L., V-D).

● Amintirile îmi plac pentru că în Nică mă regăsesc şi eu la vîrsta cea mai fericită şi lipsită de griji (E.N., VIII-A).

● Mie îmi place felul cum povestşte Ion Creangă (B.L., VI-B).

● Mie îmi place mai mult întîmplarea cu scăldatul în Ozana, căci aş vrea să mă bălăcesc şi eu toată ziua în apă, pe timp de vară, dar nu pe furiş aşa ca Nică, ca apoi să mă pedepsească mama, ci să-i cer voie, după ce am ajutat-o la treabă. Cred că de-abia atunci ea mi-ar da voie să merg la rîu (M.A., VI-F).

● Povestea **Harap Alb** îmi place pentru că răul este învins de bine (B.D., VI-F).

● **Amintiri din copilărie**, pentru că mi-ar place să mi se-ntîmple şi mie măcar o parte din ceea ce i s-a întîmplat lui Nică (D.V., VIII-D).

4. CE POVESTE SAU ÎNTÎMPLARE DIN OPERA LUI ION CREANGĂ, CREZI CĂ ŢI SE POTRIVEŞTE ?

● Mie mi s-ar potrivi întîmplarea cu cireşele pentru că într-o vacanţă am făcut şi eu ceva asemănător (C.E., V-D).

● Cea cu cireşele şi cu mătuşa Mărioara (eu nu am luat cireşe, ci varză, iar mătuşa era o vecină furioasă din bloc) (G.F., VIII-C).

● Mie cred că mi se potriveşte să fiu iedul cel mare din **Capra cu trei iezi** deoarece toată ziua fac năzbîtii (R.T., V-B).

● **Ivan Turbincă** pentru că eu semăn destul de bine cu personajul principal (Ş.M., VII-E).

● Povestea **Cinci pîini**, fiindcă eu sînt acela care are dreptate la un moment dat, însă, pînă la urmă pierd, din cauza încăpăţînării mele (M.N., V-B).

● Şi eu am trăit momente asemănătoare celor din fragmentul **La scăldat** din **Amintiri** (M.D. VI-F).

● Să mă duc pe furiş la scăldat, să fur cireşe, să prind pupăza şi s-o duc la vînzare, nu, asta nu-i pentru mine ! (M.A., VI-F).

● Mie mi s-ar potrivi întîmplarea cu furatul pupezei din tei (B.L., VI-B).

● **Ursul păcălit de vulpe** (eu am fost un fel de urs) (C.E., V-B).

5. CE „VORBA CEEA" ŢI SE POTRIVEŞTE ? DE CE ?

● „Se ţine de om ca scaiul de lîna oii" pentru că aşa-s eu (P.C., VI-F).

● „Decît codaş la oraş / Mai bine-n satul tău fruntaş" ar trebui, de fapt, s-o pun în practică (Ş.M., VII-E).

● Mi se potriveşte : „cum nu se dă ursul din bîrlog şi ţăranul de la munte strămutat la şes" aşa nici eu nu prea mă dau la rezolvat probleme la matematică (S.T., VIII-D).

6. CE PERSONAJE ŢI-AU PLĂCUT MAI MULT ŞI DE CE ?

● Personajele îndrăgite de mine sînt : nora cea mică din **Soacra cu trei nurori**, fata împăratului din **Povestea porcului**, fata moşneagului din **Fata babei şi fata moşneagului**, pentru că tot ce-şi propun realizează (B.A., VII-D).

● Harap Alb pentru vitejia şi îndemînarea sa, iar mama capră pentru ingeniozitatea ei (S.T., VIII-D).

● Mie mi-au plăcut toate personajele din poveştile lui I. Creangă, pentru că mama ne povesteşte seara, la culcare, mie şi fratelui meu mai mare, întîmplările ai căror eroi sînt ei (P.D., V-B).

● Harap Alb pentru că a învins greul şi a dus la bun sfîrşit toate încercările la care a fost supus (C.M., V-B).

● Mama-capră îmi place cel mai mult pentru că tot aşa şi mama noastră se sacrifică şi se zbate ca nouă să nu ne lipsească mai nimic şi să creştem sănătoşi (M.L., V-B).

7. DACĂ L-AI ÎNTÎLNI PE ION CREANGĂ, CE S-AR ÎNTÎMPLA ?

● I-aş spune „Bună ziua" şi i-aş povesti eu despre anii socialismului în ţara noastră, despre construcţiile măreţe... (P.C., VI-F).

● Mi-ar place să-l rog să-mi povestească el, cu glasul lui, măcar o poveste (V.C., V-B).

● L-aş întreba cum de-a reuşit să-şi descrie atît de bine şi frumos propria copilărie (G.R., V-B).

● L-aş invita la o plimbare prin împrejurimile Botoşaniului, i-aş spune ce gîndesc eu despre opera lui, eu un copil din secolul XX (C.I., VIII-C).

● Cred că i-aş povesti cum se învaţă acum în şcolile noastre (B.L., VI-B).

● Dacă tot m-aş întîlni cu el, aş încerca să retrăiesc cu el cîteva clipe din copilăria lui, să ne jucăm împreună. Ce m-ar mai asculta, mai apoi, pe mine copiii ! (A.C., VIII-D).

● L-aş invita la mine acasă, l-aş ospăta moldoveneşte şi apoi am mai sta de vorbă. Despre ce ? Da' ce, chiar totul vreţi să ştiţi ? (D.G., VII-D).

● I-aş mulţumi că s-a gîndit la noi, că ne face atîta bucurie cînd citim sau ascultăm poveştile lui (B.M., VI-B).

● L-aş privi cu admiraţie şi-aş amuţi, cel puţin pentru cîteva clipe dacă nu mai mult (C.E., VIII-C).

● I-aş cere mai întîi un autograf, apoi am mai vedea noi, numai să se-ntîmple pozna asta de întîlnire (M.N., V-B).

● Aş fi foarte fericit şi-ar fi prea de-ajuns (E.R., V-B).

● L-aş servi cu cireşe de la bunica mea să vadă dacă-s la fel de bune ca şi acelea din grădina mătuşii Mărioara (S.L., V-B).

● L-aş întreba de ce era aşa de rea mătuşa Mărioara cînd îi fura el cireşe (B.L., V-B).

● I-aş cere şi l-aş ruga să devenim prieteni pe viaţă (H.C., VIII-A).

8. ŢI-AR PLACE SĂ FII COLEG DE ŞCOALĂ CU NICĂ ? DE CE ?

● Mi-ar place, ca să pot lua şi eu parte la năzbîtiile lui. (B.A., VII-D).

● Da, dar să nu fie pe acolo şi „calul Bălan" (M.S., VIII-D).

● Mi-ar place să-l văd cum prinde muştele în ceaslov (D.V., VIII-D).

● Pe vremea lui nu aş fi vrut să fiu coleg, pentru că şcoala se făcea cu litere slavone şi existau „Sfîntu Niculai" şi „calul Bălan" (Ş.T., VIII-D).

● Cum eu sînt tăcută de felul meu, ar fi bine să am un coleg cu care nu se poate muri de plictiseală (T.A., VIII-D).

● Mai degrabă în recreaţii şi după ore mi-ar fi plăcut să fiu coleg cu Nică (G.F., VIII-C).

● Chiar în bancă cu el aş vrea să stau. Ce viaţă am duce ! (R.T., V-B).

● Poate aş avea ocazia să fiu şi eu printre fetele de pe marginea rîului unde se scaldă Nică, să-l scap de bătrînul care se leagă de pupăza lui, sau să merg şi eu cu uratul pe la vecinii lui. Şi cine ştie cum aş ajunge şi eu personaj într-o carte ? (R.L., VII-D).

● Eu l-aş ruga să-mi facă nişte compuneri la română, sau măcar să mă-nveţe cum să le fac eu pe ale mele mai pe placul profesoarei mele (U.A., V-B).

● Nu, pe vremea aia nu erau biblioteci, librării, aparate cum ar fi casetofonul sau magnetofonul, televizorul. (A.V., VIII-D).

● E mai greu să fii Creangă, e mai uşor să fii tu insuţi (M.S., VIII-D).

9. ÎNCEARCĂ SĂ SCRII O POVESTIRE ÎN STILUL LUI CREANGĂ !

● Mă abţin (M., VI-F).

● „Odată, pe cînd eram în clasa întîi, am plecat la bunici, la ţară. Nu mică le-a fost mirarea cînd s-au trezit cu mine-n prag : — Dar, ce-i cu tine, copilă ? De unde-ai apărut ? se miră bunicul.

— Ira, fată, dar cu ce-ai ajuns la noi ? Cine te-a adus ? nu mai contenea nici bunica. — Apăi, am venit la dumneavoastră fiindcă-mi era tare dor şi eu nu ştiu ce-i cu vacanţa ceea : vine ? nu mai vine ? Nu-nţeleg şi pace bună !" (Topală Alina, VIII-D).

● Îmi este imposibil şi, talent să am, tot n-aş încerca (S.T., VIII-D).

● E mai greu să fii Creangă, e mai uşor să fii tu insuţi (M.S. VIII-D).

10. CU CARE PERSONAJ DIN OPERA LUI CREANGĂ ŢI-AR PLACE SĂ STAI DE VORBĂ ŞI DESPRE CE ?

● Aş vrea să vorbesc cu cea mai tînără noră din **Soacra cu trei nurori**. Ascultînd-o, m-aş putea cuprinde şi eu de isteţimea ei şi aş învăţa să ticluiesc şi eu cîte-o minciună pentru a-i putea păcăli pe cei răi şi fără suflet (R.L., VII-D).

● Mi-ar place să stau de vorbă cu tatăl lui Nică, pentru că am înţeles că iubea foarte mult copiii şi, deseori, le lua apărarea în faţa soţiei sale, înţelegîndu-le mult mai bine copilăria (B.A., VII-D).

● Cu Ivan Turbincă aş vorbi cu mare plăcere ca să aflu cum de nu moare şi nu se teme de moarte şi draci (C.M., V-B).

● Cu Păsărilă aş vrea să stau de vorbă ca să-mi spună şi mie, mai pe-ndelete, cum prindea el păsările (P.D., V-B).

● Cu fata moşului mi-ar place să mă întîlnesc şi să vorbesc (B.M., V-B).

● Cu Ivan Turbincă pe care l-aş ruga să-mi dea cu împrumut turbinca (Ş.M., VII-E).

● Pe Harap Alb l-aş întreba ce ar fi făcut dacă nu era Sfînta Duminică (S.L., V-B).

● Eu, cu capra din **Capra cu trei iezi**, aş vrea să mă-ntîlnesc şi s-o întreb ce-i mai face iezişorul şi dacă-i mai pare rău după cei doi iezi mai mari (U.A., V-B).

● Pe Gerilă dacă l-aş întîlni, l-aş întreba dacă tot timpul stă în cuptor (V.C., V-B).

11. COMPUNE UN SCURT TEXT PE BAZA TITLURILOR ŞI PERSONAJELOR DIN OPERA LUI ION CREANGĂ.

● Popa Duhu se întîlni cu Moş Nechifor Coţcariul. Ei cumpărară cinci pîini din care două au dat soacrei ce nu avea încă cele trei nurori de care s-a dus vestea, iar trei caprei care-i mai avea încă pe toţi trei iezi ai ei. Pe lîngă ei trecu, în fugă, Scaraoschi urmărit de Dănilă Prepeleac. Rămaşi fără pîine, norocul lor a fost că au dat peste Stan Păţitu care i-a ospătat cu un boţ de mămăligă (Ş.M., VII-E).

● Mergînd printr-o pădure, odată, m-am întîlnit cu Harap Alb care mi-a povestit despre Ivan Turbincă şi Dănilă Prepeleac. După ce m-am despărţit de el, am ajuns la căsuţa caprei ce făcea de mîncare pentru cei trei iezi ai ei. Pe lîngă casă tocmai trecea atunci cocoşul ce-şi căuta punguţa cu doi bani. Am plecat împreună cu el şi, ieşind din pădure, am dat peste un sat în care locuiau fata babei şi fata moşneagului. Peste drum de ele, muncea Spînul. Ceva mai departe stătea şi Moş Ion Roată, iar la marginea satului, o bătrînă-şi creştea purceluşul. Ajunsă la capătul satului cu personaje din opera lui Creangă, am lăsat poveştile să se depene în legea lor, iar eu am făcut cale-ntoarsă (A.I., VI-B).

● De cîte ori mi se-ntîmplă ceva neprevăzut, mă gîndesc la Stan Păţitul. Nici Dănilă Prepeleac nu e mai prejos cu povestea lui. O pungă goală e mai puţin decît o punguţă cu doi bani, dar tot e ceva decît nimic. Uneori mă gîndesc că aş vrea ca toţi oamenii să fie buni şi răbdători ca Harap Alb. Nimeni să nu fie viclean ca Spînul (M. S., VIII-D).

● De atunci, Moş Nechifor Coţcariul tînjeşte întruna după punguţa cu doi bani ce o pierduse pe cînd tovarăşul său, Ivan Turbincă, îi povestea ce păţise o soacră de la cele trei nurori ale ei. Nu-i mai intra nimeni în voie nici chiar moş Ion Roată, prietenul său cel mai bun. Într-o zi, fata moşneagului îi dărui cinci pîini, în contul celor doi bănuţi pierduţi. I-a trecut supărarea şi-şi priveşte mulţumit capra cu cei trei iezi pe care i-a cumpărat de la Dănilă Prepeleac, vecinul său (B.A., VII-D).

● Într-o zi de vară, voi merge în ospeţie la popa Duhu însoţită de alaiul din povestea lui Harap-Alb. Vor veni cu noi soacra cu trei nurori, Ivan Turbincă. Moş Nechifor Coţcariul va aduce cu el cinci pîini şi punguţa cu doi bani cu care ne vom lua o trăsură ca să-l putem face părtaş şi pe moş Ion Roată la această bucurie. Şi stînd aşa la şezătoare, fata babei şi fata moşneagului ne vor zice povestea unui om leneş. Eu le voi cere relaţii despre capra care-a rămas numai cu un ied, după ce lupul cel hain i-a mîncat pe cei doi mai mari. Aşa îmi voi petrece o zi din mileniul al treilea, înconjurată şi de personajele din opera lui I. Creangă (R.L., VII-D).

12. ÎN CARE POVESTE SAU FRAGMENT DIN AMINTIRI ŢI-AR FI PLĂCUT SĂ FII ŞI TU UN PERSONAJ ? CARE AR FI FOST URMĂRILE ?

● În **Capra cu trei iezi**, dacă aş fi fost eu al patrulea ied, l-aş fi ajutat pe cel mai mic să nu deschidă uşa lupului (S.D., VI-D).

● Dacă aş fi un personaj din **Punguţa cu doi bani**, fiica boierului, l-aş îndupleca pe tatăl meu să dea înapoi punguţa cocoşului. Apoi i-aş aduce eu personal cadouri babei şi moşului, cu condiţia să se-mpace bine. Dacă baba nu va vrea să fie mai puţin zgîrcită, atunci ei nu-i voi da nimic, pedepsind-o, pentru tot restul vieţii ei, să mănînce numai ouă. Aşa aş proceda eu (M.I., VI-B).

● Mi-ar fi plăcut să fiu un coleg de clasă cu Nică, să-l pot apăra atunci cînd ar trebui să ia bătaie, indiferent de la cine (D.V., VIII-D).

● Dacă aş fi fost fiica cea mică a împăratului Verde din **Harap Alb**, nu l-aş fi lăsat pe eroul principal să fie supus la atîtea încercări de către tatăl meu, ci aş fi fugit cu el (N.C., VIII-D).

● Aş fi vrut să fiu un alt nepot al mătuşii Mărioara, ca s-o pot ţine de vorbă pînă cînd Nică ar fi reuşit să plece cu cireşe cu tot (S.T., VIII-D).

● Un fluture să fiu, i-aş şopti lui Harap-Alb pe ce drum să apuce spre împăratul Verde ca să nu mai dea peste Spîn (A.I., VI-B).

● Aş fi vrut să fiu o pasăre care să-l anunţe pe ursul din poveste că vulpea se pregăteşte să-l păcălească şi astfel ursul ar fi avut o coadă mult mai lungă pînă în zilele noastre (B.D., VI-B).

● Mi-ar place să fiu un consătean de-al lui Nică şi să văd, la tîrg, cum vrea să-şi vîndă pupăza (R.T., V-B).

● Mi-ar fi plăcut s-o văd pe mătuşa Mărioara împiedicîndu-se şi căzînd prin cînepă (U.A., V-B).

● Un simplu spectator din **Cinci pîini** aş fi vrut să fiu (M.N., V-B).

● Chiar dacă aş fi un personaj din **Amintiri**, n-aş vrea să se schimbe cu nimic desfăşurarea acţiunii (C.E., VIII-C).

● Mi-ar fi plăcut să fiu şi eu în copacul cu cireşe atît de bune, dar fără să fiu găsit de mătuşa Mărioara (B.M., VI-F).

13. COMPARĂ COPILĂRIA LUI NICĂ CU A TA !

● Nică avea de învăţat cîte-o carte groasă, pe cînd eu n-am decît cîte-o lecţie şi aia bine explicată mai întîi de profesor (B.L., VI-B).

● Copilăria lui Nică a fost mult mai liberă şi mai zburdalnică decît este a mea ; şi apoi el trăia la sat, în plină natură, pe cînd eu mă pot juca numai pe terenuri mai mult sau mai puţin amenajate în jurul blocului (M.N., V-B).

● Tare frumoasă copilărie a mai avut Nică ! (E.R., V-B).

● Nică nu avea aparate tehnice la dispoziţia lui, pe cînd noi avem şi aer poluat, arme nucleare, ducem lipsă de armonie între oameni (S.T., VIII-D).

● Dacă aş trăi şi eu la sat, aş putea să mă compar cu Nică (B.A., VII-D).

● Mi-ar place să am timp liber de joacă aşa mult cum avea Nică, dar să învăţ pe de rost nu (M.I., VI-B).

14. CALITĂŢILE ŞI PUTERILE CĂRUI PERSONAJ AI VREA SĂ LE AI ŞI CUM LE-AI FOLOSI ?

● Aş vrea să semăn cu nora cea mică din **Soacra cu trei nurori**, să fiu isteaţă şi să-i pot păcăli (şi poate îndrepta) pe cei obraznici, răi la suflet, zgîrciţi (R.L., VII-D).

● Aş vrea să am puterea şi ştiinţa babei care-l sfătuieşte pe Harap-Alb ce pretenţii să aibă de la tatăl său. Multe situaţii grele aş rezolva eu să am aşa o putere (B.A., VII-D).

● Trebuie să mă mulţumesc aşa cum sînt (N.C., VIII-D).

● Puterea lui Ivan Turbincă. Celor care mă supără, numai ce le-aş spune : Paşol na turbinca ! (Ş.M., VII-E).

● Aş vrea să am puterea şi isteţimea lui Harap Alb ca să pot lua note şi mai bune la şcoală (P.D., V-B).

● Puterea lui Gerilă s-o am, m-aş da şi vara cu sania (B.L., V-B).

● Calităţile vulpii mi-ar prinde şi mie bine în unele împrejurări (U.A., V-B).

● Turbinca lui Ivan de-aş avea-o, i-aş trimite în ea pe toţi cei care nu iubesc florile, pacea, nu ştiu să rîdă, să trăiască frumos (C.E., VIII-C).

Aripa metaforei

Colosală metaforă a dat Marin Sorescu literaturii române prin poemul „Trebuia să poarte un nume" ! Colosală în dimensiunile ei, pentru că poemul întreg este o metaforă şi unică aş zice prin încărcătura poetică. Nu vom vorbi însă acum despre această operă arhitectonică, despre această turnare a poetului naţional în forme veşnice de existenţă, în rîuri şi munţi, în pămînturi şi holde, în voievozi, în istoria neîntreruptă a acestui popor, în chiar natura patriei, ci vom lua în folosul nostru, spre luminarea acelor ce avem de spus, un singur vers, primul :

„Eminescu n-a existat"

Cînd îţi ajunge pentru prima dată sub ochi versul acesta, pînă să dezlegi şi să guşti neasemuita metaforă, o clipă de spaimă te săgeată şi te goleşte, o singură clipă care te pustieşte şi te înfricoşează — Dacă n-ar fi existat ?! Dacă n-ar fi existat ?!

M-am jucat cu gîndul acesta şi, cu toate că păstram bucuria neadevărului, m-am întristat foarte.

Dacă n-ar fi existat Eminescu ?!

Dacă n-ar fi existat Creangă ?!

Enormă pierdere ! Nemăsurată ! Nu ne-am fi dat însă seama de ea, nici n-am fi putut-o numi pierdere, dar am fi avut altă măsură.

☆

„Nu ştiu alţii cum sînt...", zice marele humuleştean strecurîndu-şi îndoiala despre alţii.

Ar trebui să afle că toţi sîntem la fel, că cele ale copilăriei ne sînt nepreţuite, că fiecare dintre noi a avut o Smărăndiţă, că fiecare dintre noi a aflat taina buchiilor de la un bădiţa Vasile, că fiecare dintre noi a avut sau mai are o mamă ca o rază de soare, care îi încălzeşte lui, celui plecat, sufletul rebegit de drumuri şi de străinătate.

Şi toate acestea le vom fi simţit şi înainte de el, dar nu le-am putut numi şi nici chip n-am putut să le dăm.

Toate acestea ar fi trebuit să le ştie, dar e trist ; din pîinea uriaşă a posterităţii el nu-şi mai poate tăia nici cel puţin o felie.

☆

Creangă n-a existat, a existat numai un munte din care noi vom curge mereu, ca apele. Şi unii sîntem Olturi, unii sîntem liniştite Ozane, Călmăţuiuri veşnice, pîraie fără nume, dar toate curgînd în braţele acestui pămînt, udîndu-l şi rodindu-l, fiindcă numai gîrlă să nu fii, că gîrla duce întotdeauna ce este de aruncat.

Binecuvîntînd deci clipa de existenţă a lui Creangă, voi pune punct acestor rînduri, iar punctul acela îl voi socoti lacrimă, lacrimă de bucurie că îl avem pe Creangă, lacrimă pe care o datorăm toţi cei care în proză ne rostim (punct).

Nicolae Fulga

Între spiritul de fineţe şi sarcasm

Nu spunem o noutate afirmînd că nota fundamentală a lui Creangă este moralitatea. El este un moralist, chiar în cel mai deplin sens al clasicismului francez. Observaţia că plăcerea descripţiei umoristului (atît de evidentă, altfel) ar prevala faţă de intenţia moralizatoare se diluează totuşi în intenţionalitatea programatică a umorului. Căci, fără îndoială, umorul său nu este vitriolant ; nici sarcastic, cinic, negru, atroce, absurd etc. Creangă este un mare civilizat de tip umanist. El se referă la o societate (satul) arhaică, cu nişte cadre sociale extrem de stabile, cu o moralitate statornicită odată cu lumea. Mai toate abaterile de la normele de conduită şi sociale sînt sancţionate. Dar nu prin eradicare violentă. Umorul (limbajul) reglează raporturile sociale acţionînd ameliorator. El doar retuşează, corectează, îndreaptă asperităţile. Ironia sa este fină, precis direcţionată, fără a vădi intenţii de răsturnare, de înlocuire a structurilor fundamentale ale moralităţii colective arhaice. Nici n-ar avea de ce, pentru că Humuleştii „...nu erau numai aşa, un sat de oameni fără căpătîiu, ci sat vechi, răzăşesc, întemeiat în toată puterea cuvîntului ; cu gospodari tot unul şi unul, cu flăcăi voinici şi fete mîndre..." etc. Într-un asemenea cadru social nici nu pot apărea abateri grave. Micile imperfecţiuni, ce ţin de fire sau de comportament, sînt sancţionate operativ, dar fără brutalitate. Pentru că ironia izvorăşte din buna intenţie de a corecta, de a reaşeza urgent lucrurile la locul lor, iar pe oameni în firescul lor. „Dacă-i copil să se joace, dacă-i cal, să tragă, dacă-i popă, să citească" — defineşte tatăl său rostul omului în acea lume.

Aşa se explică şi autoironia. Dovadă indubitabilă că este pornită dintr-o înaltă şi sinceră intenţie a celui care este conştient că defectele pot fi şi trebuie corectate. Ea, ironia, nu produce resentimente, supărare iremediabilă, dorinţe de răzbunare. Cum este în cazul altor tipologii umane, pe care le vom analiza ulterior. Nimeni nu-şi poate permite să clintească ceva din ceea ce este statornicit. Nici chiar să prindă o pasăre sălbatecă (pupăza), în fond a nimănui, dar în acest cadru fiind „ceasornicul" satului. Şi rînduielile oamenilor sînt bune, întrucît „...casa ni era îndestulată şi copiii şi copilele megieşilor erau de-a pururea în petrecere cu noi". În afară de funcţia pedagogică a umorului, îi mai întîlnim una singură — aceea estetică —, izvorîtă din savoarea cu care sînt stăpînite sentimentele şi statornicia vieţii cu ajutorul limbajului. Pe tot parcursul amintirilor, povestitorul are grijă să nu uite niciodată că trebuie să privească şi cu ochiul celuilalt. Mai ales atunci cînd se priveşte pe sine. Izvorul umorului (ironiei), chiar cînd şuvoiul său trece prin sinele observatorului, este totdeauna în natura triontică (eu-tu-el) a persoanei. Deci plasat în social. La acelaşi izvor ajungem şi dacă pornim pe firul analizei intrinseci a limbajului. Mai totdeauna el e conţinut în forme statornicite social : proverbe, zicători, sentenţe etc., fără a solicita prea mult inventivitatea autorului. Este cunoscut faptul că — clasic fiind — Creangă e un autor obiectiv, evitînd introspecţia subiectivă.

În concluzie, vom observa că această comunitate umană, atît de veche, statornică, închisă, bine reglată şi normată, constituie un mediu ideal de existenţă, dat fiind că asigură prosperitate materială, demnitate umană şi ambianţă spirituală, civilizatoare : „lemne la trunchiu sînt, slănină şi făină în pod este, de-a volna, brînză, în putină, asemene, curechiu, în poloboc, slavă Domnului !...". Cine ar fi avut interesul să părăsească, să evadeze dintr-o asemenea lume ? „Puteam eu să rămîn cum era mai bine (vorba tatălui său) Nic-a lui Ştefan a Petrei, om de treabă şi gospodar în Humuleşti. Vorba aceea : decît codaş la oraş, mai bine în satul tău fruntaş". „Doamne, măi femeie, dacă ar fi să iasă toţi învăţaţi după cum crezi tu, n-ar mai ave cine să tragă ciubotele. Oare Grigore a lui Petre Lucăi de la noi din sat pe la ce fel de şcoli a învăţat de ştie a spune atîtea bongoase şi conăcăria pe la nunţi ? Nu vezi tu că dacă nu-i glagore-n cap, nu-i şi pace bună?". Ca să nu mai vorbim de imensa tristeţe ce-i cuprinde pe copiii care-şi părăsesc satul, în drumul spre şcolile cele îndepărtate, duşi implacabil cu tărăboanţa lui Moş Luca. Şi deşi autorul nu are un simţ special al naturii (el fiind ţăran), urmărind cu precădere caracterele, episodul îndepărtării de sat este emoţionant : „şi pentru fiecare fîntînă, pîrîu, vîlcică, dumbravă sau alte locuri drăgălaşe ce lăsam în urmă-ne scoteam cîte-un suspin adînc din piepturile noastre". Iar Moş Luca, harabagiul, le înţelege şi el tristeţea, pentru că simte şi judecă la fel. Şi lui i se pare absurdă migraţia spre şcoală. „Ce zici dumneata, Moş Luca, despre unele ca aceste ?". Încurcat, bătrînul nu-şi exprimă dezaprobarea în mod direct, ci numai printr-o vagă undă de umor : „ce să zic dascăle, ştim noi cum vi-s formele ?".

Şi totuşi tinerii trebuie să meargă la învăţătură. Din mai multe motive. Mai întîi pentru că în sat nu mai au dascăl, şi dorinţa de a cunoaşte există. Apoi pentru că învăţătura aduce unele foloase practice. Moş David Creangă din Pipirig, bunicul, ţinea vornicia satului „huzurind de bine" de cînd îi sosiseră băieţii de la învăţătură şi-l ajutau la acte. Precizăm că prin **bine** bătrînul înţelegea **mai uşor**, dar — mai ales — **mai cinstit**, mai echitabil, cum am spune azi. Dar, pentru cei mulţi, folosul cel mai de preţ al învăţăturii preoţeşti era altul : „popa avea mîini numai pentru luat, nu şi pentru dat". Era scutit de dări, respectat etc. Problema se pune însă altfel de data aceasta. Cine vrea să-şi părăsească condiţia de ţăran, rîvnind-o pe cea a intelectualului ? („mai bine moartea, decît să rămîn ţăran", se vaită cu năduf Trăsnea, şi iar se aruncă asupra gramaticii). Cine sînt aceştia ? : Mogorogea, Gîtlan, Trăsnea, Oşlobanu, Chiriac, Goian, Mirăuţă din Grumăzeşti şi alţi cîţiva care, „lăsîndu-şi nevestele cu cîte doi-trei copii acasă, în creierul munţilor, veniseră la Fălticeni să se procopsească de învăţătură". Îi îndeamnă pe ei vreo sete irepresibilă de cunoaştere, vreo curiozitate specială a spiritului, îi chinuie niscai cogitaţii metafizice ? Nici vorbă ! Căci iată-le caracterizările. Succinte, cuprinzătoare, definitive : „moglani", „gligani", „hojmalăi", „coblizani", „haramini", „ţopîrlani". Într-un cuvînt, mitocani. „...Pesemne păcatele mele cele mari şi grele m-au aruncat şi aici, să învăţ nişte ţopîrlani sălbateci", se văicăreşte părintele Duhu, de prostia elevilor săi. Apoi : „Moglanule de Oşlobene, care te robeşti pîntecelui şi nu dai cîtuşi de puţină osteneală minţii... ai să ajungi tu popă..." se plînge în continuare părintele, făcînd preziceri funeste. (Dar n-a avut dreptate, căci pe Nică Oşlobanu îl reîntîlnim, prin 1861, preot în Iaşi). Nic-a lui Costache, care-l alerga prin cucuruz pentru procitanie „era înaintat la învăţătură pînă la genunchiul broaştei" ; Toader al Catincăi era „alt hojmalău" ; Chiriac al lui Boian — „un lainic şi-un pierde vară" ; Mirăuţă „umbla tra-la-lela, în puterea iernii, pe la tarabe întrebînd ba de teacă de cosor, ba de căpestre de purici şi de alte drăcării care-i trăsneau prin cap" etc.

Mai toţi candidaţii la cariera intelectuală sunt şelampeţi „robiţi pîntecelui", puţini la minte, cu evidente inaptitudini intelectuale. Le place mîncarea multă şi bună, băutura, haimanalîcul, trîndăveala, hora, femeile (vezi episodul petrecerii la fata vornicului din Rădăşeni), cîştigul nemuncit, căpătuiala. Sunt greoi (la trup şi la minte), senzuali, profitori, răzbunători. Numai bine pentru nişte luminători ai satelor. Şi nu sînt proşti deloc. Desigur, inteligenţi — nici atît ! Dar sunt vicleni. Cu cîtă dibăcie se elimină unul pe celălalt pentru a căpăta un sărut de la crîşmăriţă ! Sau îşi fac viaţa imposibilă (punîndu-şi acele crîncene „poşte" la tălpi) pentru a părăsi cît mai mulţi şcoala. Aici umorul, spiritul de fineţe, ameliorarea, corectarea, retuşarea etc., nu-şi mai au locul. Căci tinerii n-au umor. Sunt numai caraghioşi. Fiecare crede despre el că e dotat cu însuşiri deosebite (excepţie făcînd gramatica) şi sunt ferm hotărîţi să nu cedeze. „Decît ţăran, mai bine să mori" — e lozinca sub care luptă pentru cucerirea împărăţiei lui Dumnezeu. Nu există decît o singură barieră, un singur filtru pentru a-i împuţina. Pentru a feri societatea de pericolul ce-l reprezintă aceşti tineri şi înfocaţi candidaţi la luminarea satelor : Gramatica. Mai bine spus fireasca logică dinlăuntrul ei. Şi cum n-au umor, n-au altă şansă decît să fie „serioşi". De aici se dezvoltă orgoliul, egoismul, importanţa persoanei lor : „Oşlobanu, prost-prost, dar să nu-l atingă cineva cu cît e negru sub unghie că-şi azvîrle cu ţărînă-n cap ca buhaiul". Se cunoaşte păţania bietului Trăsnea cu gramatica. Barem Davidică din Fărcaşa a şi murit săracul „înecat cu pronumele conjunctive, peri-tu-le-ar numele să le peară, că au mîncat juvaer de flăcău". Gîtlan era şi el, cît pe-aci să-şi piardă minţile, ca şi mulţi alţii. Gramatica îi seceră şi-i alungă pe mulţi înapoi, tăindu-le calea spre situaţii atît de frumoase. Nu le cunoaştem soarta tuturor.

Ştim, cum am mai spus, că Oşlobanul cel moglău reuşeşte, totuşi, cu mijloace complet negramaticale, să ajungă preot. O vreme am fost tentaţi să credem că autorul i-ar fi pierdut pe drumul amintirilor, ei nefiind în vederile sale : oameni „serioşi". El fiind înclinat spre umorul superior, rafinat, ca cel pe care-l au oamenii obişnuiţi, rămaşi gospodari de frunte prin satele lor cuprinse, precum : moş Chiorpec, popa Duhu, bădiţa Vasile, mama sa, Smaranda, Smărăndiţa popii, bunicul David Creangă, bunica — Nastasia şi atîţia alţi ţărani hîtri şi inteligenţi. Dar Creangă nu i-a rătăcit pe aceşti proşti, caraghioşi, vicleni, mitocani etc., mînaţi de egoism şi parvenitism. Ci i-a predat, cu grijă şi încredere, prietenului său I.L. Caragiale. Iată şi punctul de frontieră prin care s-au strecurat în opera acestuia. Este schiţa Domnul Niţă Cărvunarul. Creangă i-a reţinut numai pe cei care puteau fi amelioraţi, corectaţi prin ironia sa rafinată. În acest sens el i-a conservat, rămînînd un moralist. Caragiale, în schimb, i-a preluat numai pe caraghioşi. Niţă e un copil de la ţară ce vrea să ajungă, desigur, popă. Dar nu ştie gramatică. Şi se pregăteşte particular. Într-o zi, binefăcătorul şi preparatorul său îl trimite după cărbuni. Întorcîndu-se cu cărbunii, Niţă nimereşte pe o stradă, în mijlocul unei păruieli de mahalagii. Apare un poliţai (poate chiar Ghiţă Pristanda) şi, aşa din senin, Niţă îl loveşte cu un cărbune în cap. E arestat. Scăpat din arest (cu ciubuc) de către proteguitorul său, e întrebat şi de ce a făcut acest gest. Răspunsul e aiuritor : din spirit civic, din sete de libertate, egalitate... poporul suveran... etc. susţine Niţă. Devenise, pur şi simplu instantaneu, revoluţionar ! Fără gramatică. (În definitiv, îl despărţeau numai două sunete, de la „cărvunar" — la „carbonar" ; adică revoluţionar). Marşul lor prin istorie e „glorios" şi cunoscut. Aşa că nu insistăm. Urmaşii lor vor fi deputaţi, ipistaţi, prefecţi, primari... oameni influenţi.

La ce le-ar fi folosit umorul, spiritul de fineţe, gramatica ! Ei sunt oameni „serioşi". Iar de la seriozitate, prin insistenţă (o formă degradată a voinţei) au ajuns : Trahanache, Tipătescu, Caţavencu, Dandanache ...etc. Aduşi în lumea burgheză (cu rampă de lansare în mahala) aceşti caraghioşi, brutali, insistenţi, pofticioşi nu mai pot fi moralizaţi, corectaţi, amelioraţi prin umor. Totul e putred. Întreaga burghezie trebuie dizolvată, desfiinţată. Cel puţin sub aspect moral. Umorul moralistului Creangă e neputincios în faţa lor. Este necesar un radical, un revoluţionar, care să distrugă totul din temelii. Cu o ironie corosivă, cu un sarcasm care să le zădărnicească orice şansă. Aşa cum îl credem a fi fost pe I.L. Caragiale.

Constant Călinescu

pavel pereș

Arbori iluminați

In aceste zile și-n altele, nesfîrșite
in adincimea nopților luminate pe jumătate
cine scrie în calendar cu pămînt și cu iarbă
fraze de trifoi umbrite de spusele noastre
și cine arcuiește diminețile copleșindu-le
cu generozitate cind speranța răsare
ca un arcaș la ora însămînțărilor ?

Din înaltul gîndului, din largul inimii
se scutură depărtările razelor răcoroase
și-n albastrul prea scump al universului
vîntul de miazăzi flutură coamele verbelor care
înconjoară cu presupunerile timpul.

Cîmpia născătoare în argumentele rodului
înalță catarg în primejdii,
atît de înalt, atît de alb încît iernile
îmbracă aroma șofranului și cîntă
în zilele ce se vor naște din tine, femeie
a-nflăcărătelor istorii, aici
nimic nu-i mai adevărat decît
gloria vieții – curgătorul atlas al naturii.

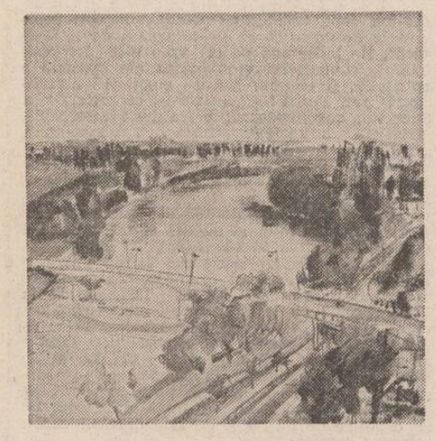

Umbra stelelor

Bogăția povestirii se compune
Din zile de lucru și zile de sărbătoare.
De aici mai departe !
Semințe, vorbe de foc, inimi,
Țărmuri, piscuri și iarba
Cîntătoare a înțelegerii.
Totul e de cunoscut în grija
Zilei care va veni, cînd se
Făuresc diamante, cînd
Continentele sentimentelor
Au avut parte de prea mulți Cristofori Columbi,

Dar speranța nu e
De neînlocuit cu bucuria
Care ne umblă prin păpuriș.

Soarele nu poate fi călcat în picioare,
Luna nu ține loc substantivului
Pe chipul femeii cu mers încendiar !

Și cu cît se-adaugă anii
Cu atît materia devine statuie
În pădurea unde cunoașterea
Își armează pușca misterului.

Pămînt, pămînt!

Pămînt roditor ! Ce aproape
Este de tine desnădejdea, dar
Unde începe și sfîrșește puterea
Ta nimeni nu știe, de aceea
Rămîi fără egal chiar și cînd
Ne treci în vegetațiile mărunte.
Cringuri de steaguri albe flutură,
Adevăruri sînt îngropate de vii,
Poveștile își scutură frunzișul
Și înverzesc iarăși în toate
Marile idei. Pămîntul se scurge
În vieți succesive, mai departe
Mirările se ating uneori de greșeli,
De obiceiuri, de grîu, ca o mișcare
Geometrică. Ne încrîncenăm în viață,
Ne întoarcem în morți pe sub puținul
Cîntător al materiei.
Pămîntu-i imens ca și cugetul :
Trup și cuvînt în glorie
Urmînd înghețului și arderii
Totdeauna cu o zi neliniștită,
Dar imensă prin semințele
Dezlănțuite.

Cu paloșul dimineții

Uneori noaptea...
alteori arșița...
fata pădurarului a fugit
cu mine în cîntecul
pe care-l sapă greierii.
Ea venea cu toate greșelile
pămîntului și cu stele,
citeodată ne prindea ploaia
și ne spăla ca pe doi morți,
fata pădurarului privea înapoi.

Nici un bărbat singur !
nici o femeie uitată !

La fereastra presimțirilor
lăcustele devorau perdelele.
Rămîneau stelele !

După sunete

Diminețile nu au nimic de prisos !
E o-nțelegere albastră care se ridică
Și merge cu noi în chip misterios
Se ascunde în slava dragostei
Picată la o virstă glorioasă.

Arșița ne privește ca și cum
Ne-ar privi Oedip de la singura
Încrucișare de drumuri unde au rămas
Semnele vinete-ale trecerii veacurilor.
Șiretlicuri de miazăzi !

Fructele pămîntului în arborii noștri
Se aprind, parcă am duce-o pădure
De mină care-și prelungește tremurul
Pînă la gîndul-paharnic, dar
Gîndul-paharnic nu mai are liniște
Toarnă și toarnă fulgere din strugurii
Copacului fără limite care se dezbracă.

A scrie

Ți-a fost dat să ajungi înaintea răsăritului
Prin cuvinte, dar să păstrezi apele universale
Ca pe viața prin care suie lujeri și ninge polenul
Simplu ca și cum nici n-ar fi de crezut...
Minunile durează prin verbe începînd din secol în secol
Culorile existenței, împrăștiind
Resturile cu valoare de amintire ale focurilor :
Fiecare cuvînt duce o veșnicie.

Desprinderea de vis

Mîna ta scrie cu ploile !
Și-atunci oare ce ne mai rămîne ?
Vocile noastre-au înverzit aerul,
În jur, lăcustele
Cerului au ruginit...
La fereastră bat cu ciocul
Păsări fără cuib.

Dragostea umblă-naintea somnului,
Secretele sînt vulnerabile dacă
Cerul rodește-n neghină.

Descoperindu-mă

În cele dintîi versiuni
Soarele se ridică, ploaia triumfă,
În cele dintîi versiuni
Ale zilelor
Există o măreție a depărtării,
Dar truda care strălucește în toate
Cele ce vor veni se umple
De bucurie și tristețe...
Depărtarea se topește
Și atunci zădărniciile par a avea
O culme.

Viața urmează o etică
Și-un curcubeu al scadențelor
Soră cu cel care pleacă, dar și
Cu cel care vine, veșnic
E o masă întinsă
Pentru începuturi și sfîrșituri.

virgil oprescu runceanu

DEBUT

Gorunul trăznit

Pădurea primi, fără voie, în brațele ei drepte, noduroase, caleașca arendașului Nae Arsenescu, care se opintea să sară peste pietre, scîrțîind din toate încheieturile.

— Mînă, mă ! Vrei să ajungem la prînz ? se răsti arendașul la vizitiul care visa, așa cu ochii deschiși ; mereu îi veneau în față ai lui, goi, nemîncați, n-aveau mălai.

Drumul curgea prin pădurea Pîrveștilor, ca un piriu subțire, care se întoarce printre grele obstacole la izvorul său.

Arsenescu era furios. Să i se împotrivească lui !

O să-i judece pe toți, îi chemase în judecată și pentru urzici.

Satul vuia într-o furtună fierbinte, care se revărsa pe chipurile celor ce așteptau judecata. Fîntîna adîncului și-a deschis larg porțile și din ea s-a pornit fum, care a întunecat văzduhul și soarele.

Toacă la biserică ! Nu mai vine ! I-o fi frică ! gîndi badea Ion Raicu, închinîndu-se de trei ori cu fața spre răsărit.

Toacă ! „Popa toacă, negii seacă", îi veniră în minte cuvintele spuse de femeia aceea, despre care se auzea că-i vîndută diavolului.

Îi făcea rele Giuvricioaia, știa ceva, erau vecini. Vacile lui n-aveau decît cîte-o lingură de lapte, cînd da să le mulgă, se întorceau cu picioarele-n sus, le-a schimbat, degeaba !...

Prin casă, de multe ori, umblau viermi, șopîrle ; prin oale, prin găleata cu apă. Cîte moșmoande și făcături nu găsea, i se făcea silă, dar ce să facă ! Cui să spună ?

Anul trecut Păuna, fata lui, s-a umplut de negi. Nu știa ce să-i facă, a dus-o de-a arătat-o, nimic, nu-i trecea.

Atunci a mers la femeia aceea din munți, care se zicea că scoate pe diavolu' și dă cu masa. I-a spus atît : cînd toacă, fata să stea pe pragul bisericii și să zică de trei ori : „Popa toacă, negii seacă". Așa a fost, i-a trecut.

Se terminase toaca, dar glasul ei toca în Raicu, toca necontenit, inima lui puternică toca în scoarța trunchiului său.

Veni spre el Nete și-i opri toaca gîndurilor, îl privi așa la-ntîmplare, fără să-și arate neliniștea, furtuna trecea și prin el.

— Numai de-ar veni ! Vede el judecată, sîntem atîția... !

— Vine, n-ai grijă, e drumul lung de la Valea Schitului pînă la Runcu, atunci să vezi ! îi zise Raicu, alunecîndu-și privirea pe drumul îngust, parcă aștepta să zărească ceva.

— Auzișî toaca? E prînzul!, zise Nete, încercînd să-l scoată din gîndurile lui.

— Auzii ! Toacă, negii seacă. Ți-am spus, parcă, cu fața, cînd se umpluse de negi ; apoi mi-a pus mie cuțitul. Știi cum fac ? Înfig cuțitul într-o inimă de viță și se aude glasul celui care trebuie omorît. Numai cuțite mă lua prin corp. Cîte nu pătimesc, Nete !

— Parcă eu sînt mai breaz ? Nu-mi furară boii din Piscul Văii Marcului ?

— N-ai încercat mă, cu găina neagră legată de piciorul patului? Sau n-ai?, îi zise Raicu.

— Du-te, mă d-aci, ce, nu ești în toate doagele? Nu cred în astea, i-o reteză Nete, scuipînd cu silă, și se înfundă în mulțime, gîndind: „Ce mă-nvață ș-ăsta cu găina? N-am încercat eu cu ciubărul, cum mă-nvățase în armată un om din Ardeal? Îmi spusese că acolo, în sat la el, cînd se fură ceva, se dă la ciubăr.

Cum? Se pune ciubărul în mijlocul casei celui cu paguba, iar în el verigheta capului familiei și-o cruce.

Duminică dimineața, se aleg șapte băieți din șapte case, care sînt trimiși să aducă apă de la șapte izvoare și apa se toarnă în ciubăr.

În timp ce toacă la biserică, cei șapte băieți se așează aplecați deasupra ciubărului, iar peste ei se aruncă haine, velințe. Atunci cînd clopotele bat și toaca răsună, flăcăii încep să vadă în ciubăr imagini din sat, descoperind hoțul.

— Uite, un om, mînă doi boi, îi duce spre Negara, sînt boii lui nea Nete, îi cunosc, ăl din dreapta e Boian, are părul galben.

Așa-i umbla prin minte lui Nete, cînd caleașca arendașului de la Răchițele se opri în fața primăriei.

Era furios și stăpîn pe sine, dar, văzînd atîta mulțime, un fior necunoscut îi pătrunse în oase, se înălță în el gîndul de frică, de fugă.

Înaintă prin mulțime, care, dintr-un respect, de teamă, se trase la o parte, cu căciulile-n mînă.

Pe prispa de lemn a primăriei, îl întîmpină primarul, care se căciuli pînă la pămînt, cu un rînjet fals, parcă mușca din semenii săi.

— Unde-s vătăș'i, primarule? fu primul cuvînt al arendașul De ce nu sînt aici?

— Sînt la Tita Văduva, coane, să-i ia vacile; v-a stricat porumbul din Tigaia, răspunse primarul Dumitru Cioltin, cu glas scăzut, și se trase la o parte, umil, ca să treacă arendașul... care intră în primărie, unde-l așteptau în picioare ceilalți slujbași.

— Stați ca boii! Ce e cu atîta lume? Nu judec azi! Împrăștiați-i! Împrăștiați-i!

Tita închise vacile sub șopron și intră în casă, de unde ieși c-o stachină cu boabe, pe care-o aruncă găinilor, în ogradă. Cocoșul mare, pestriț, nu ciugulea, privea găinile și puicile, ca un stăpîn a toate.

Într-o clipă, toate boabele au fost adunate. Cocoșul se apropie de locul prînzului, cercetă, adună fără foame resturi mici, neînsemnate, apoi chemă găinile parcă ar fi descoperit o nouă hrană. Găinile se repeziră de-a valma, înconjurîndu-l întrebătoare. El, mîndru și țanțoș, dete drumul din cioc, la o coajă de bob. S-au repezit toate, cine s-o ia mai întîi ? Se-ndepărtară; nu era prima dată cînd le chema, și avea să le mai cheme. Veneau..., așa era...

Liță, cu cei patru vătășei, se apropiau în dezordine, puștile lungi le atîrnau pe spate. Împinse cu piciorul poarta, cunoștea locul, de multe ori venise aici noaptea.

— Hei ! femeie! Nu ieși? se răsti Liță înfuriat. Ce, crezi că venirăm să-ți vedem găinile?

Tita ieși, tînără și zveltă, rochia i se zbătea să-i acopere genunchii, era singură de mai bine de doi ani, îi murise bărbatul. Îi era greu, ce să facă! Se descurca...

Văzu pe Liță cu vătășeii, nu se spăimîntă, știa ea ce știa.

— Adică tu nu știi de nimic ? Băgași vacile-n porumb? Crezi c-așa merge ? se răsti Liță, uitîndu-se cu înțeles la ea.

— Să n-apuc ziua de mîine dac-am fost eu ! Am vacile-nchise de ieri, le-am dat costrie la iesle, răspunse Tita aranjîndu-și basmaua. Ce, nu mă știți? Am făcut eu d-astea?

Pămîntul se întorcea în adîncul lui, lumea se rostogolea într-o învălmășeală circulară, privind curioasă la întîmplările zilnice ale semenilor lor.

Liță o privi și aspru, și blînd, o mîngîie cu privirea, se întoarse spre vătășei, strigînd:

— Ce stați, luați vacile!

Tita intră în casă plîngînd, vătășeii porniră spre șopron, Liță, cuprins de un dor nespus și cald, intră după ea în casă.

— Tita, tu știi că nu vreau, te-au pirit, ăia, îi știi tu, eu venii așa... !

Căută s-o îmbrățișeze, ea se retrase, supărată, o mîngîie cu mîna arzîndă pe formele ei tari și corpul lui se încordă spre împlinirea unei dorințî.

— Pleacă de aici ! să nu mai vii, te-am crezut om ! Și Tita se apropie de el așa, la-ntîmplare, îmboldîndu-l în atingerea ei.

Afară se auzeau strigăte, muget, vătășeii scoseseră vitele afară. Tita ieși țipînd :

— Lăsați-le ! Ce-aveți, blestemaților ? Ce-am făcut eu ? Vătășeii se uitau nedumeriți, așteptau ordin, nu știau ce să facă.

Liță ieși pe scară, își trecu mîna peste fruntea lată, apoi zise cu glas domol :

— Hei mă, lăsați-le, să mergem, c-o fi venit conașul !

☆

Ioana lui Gheonoae se dusese în Snamăna, la un loc de-al ei, îi plăcea să-l păstreze, era loc părintesc, restul n-o interesa, l-a dat băiatului să-l muncească, poate o s-o lase în pace, că îl dă și p-ăsta cînd o pleca ea.

Nu era loc bun, numai pietriș, doar un cireș bătrîn străjuia intrarea neîmprejmuită, lîngă apa Trantului, care-și pitula apele printre bolovanii ce umpleau toată valea.

Ioana se aplecă să bea apă și genunchii bătrîni înțepară lespedea rece, plină de verdeață, în care se odihneau mulțime de ouă de broască, precum o cămășuială tremurătoare, pe care apa nu reușea să o strivească.

„Mare necaz și pe mine acum, la bătrînețe, să n-am unde mă prijini; m-aș da băsca, da unde ? eu mai sînt în stare să fac un pui de bordei?" și-și odihni privirea pe locul unde fusese casa părintească.

„Ce de acareturi erau aici în vale: slonuri, fînare ! Uite, pe-aici venea moara, apa Trantului o băgase taicu ăl bătrîn pe-o albie ce ne tăia locul, acum e seacă și locul ei abia se cunoaște.

Venea tot satul la acea moară de apă construită de taicu. Ce pietre mari avea, sînt și-acum la frati-mio Gheorghe sub fînar".

— Ce faci, fă, aci ? Te uiți ? Ce, ai uitat locul ?

Ioana holbă ochii împrejur, parcă nu-i venea să creadă : lîngă ea se afla așa, din senin, Voica, fata lui Apostu, acum babă ca și ea.

— Mă uit, nu m-aș mai uita, lua-m-ar sfîntu, nimicură ce sînt, o întîmpină Ioana c-un suspin adînc.

— Cum o mai duci, Ioană ?, nu te-am mai văzut, stai ascunsă, ai ? Sau munceșți pe brînci la ai tăi pe-o burtă de mîncare !

Ți-am spus, dă-te ca mine băsca, trăiește singură ! Nu vrei ? Atunci stai și șterge nepoții la fund, muncește la stăpîn, c-așa-ți trebuie !

— Nu mai pot, Voico, m-am înnegrit de păcate, dau al reati de-o sută de ori pe zi, nu știu cum, nu-l pot ușui după limbă. Nu mă lasă nici ăia, îi știi, toată ziua cu gura pe mine. Mă dă ca pe-o treabă, mă drămuie, mă face, mă dă cu toate belea !

— Te-o fi dînd! Că-i fi păcătoasă! îi fi meritînd ! Poate ai umblat cu vrăji, ai legat gura lupului, ai purtat baieră, te-ai jurat, apoi am auzit că unele iau piedică de la mort, îi fi luat și tu să rămînă toți ca mortul pe unde treci.

— Nu știu, Voico, nu știu nimic, o știi pe mama, de jurat, ce să spun : L-am pus pe fimi-o, pe Eftimie, să se jure cu ochii, cu limba, să-i cadă pe piept în jos, să i se usuce.

Sînt femeie bătrînă, o să mă duc, o să sosească și pînza mea, că mi s-a arătat pe cer, ceva ce n-am întîmpinat : Era, Voico, luna așa, ca o masă, era așa cum ai fi scris-o cu condeiul și numai cu sînge. Așa ceva n-am întîmpinat, parcă era așa făcută, o legătură ca o lingură, și numai sînge, am văzut cu ochii mei, stele e, maică, pe cer stele, eu nu mint !

— Cîți ani ai tu, Ioană ? Ori, cu cîți ani ești mai mare ca mine ?

— De, Voico, dacă acum sîntem în '902, așa să tot am... șapte-șase, sînt parcă cu trei ani mai mare ca tine.

— E... ! păi, n-ai mult ! Tu o duci mult, că și măta a trăit nouășdoi.

— Ce s-o mai duc, că sînt bătrînă și beteagă, mai bîțîi ș-eu așa, ca să nu stau mușuroi în pat. Am dat moartea cu lațele ei, că nu vine odată să mă ia !

Așta e trai ? Ăștia ai mei, n-au de niciunelea, dau banii așa cu chiuita, mie nimic, am ajuns să iau de jos de la pisici. Am zis : că-i cu masa de-a dura pînă la puț, rupe picioarele de la tigaie, șterge-te la ochi și înghite numai noduri ! Mîncă, Ioană, mîncă !

Ioana n-ar mai fi terminat, dacă pe vale n-ar fi răsunat un strigăt de jale.

— Aoleoo... ! A murit băiatul meu ! Aoleoo... ! lume ! A murit băiatul meu !

— Să știi că s-a-ntîmplat ceva la primărie, zise Ioana lui Gheonoae, înfiorată. Mă duc să văd, să nu fi pățit ceva ai mei.

Continuare în pag. a 7-a

Tablouri de Sorin Groseanu – Piscuri

vasile petre fati

Înaintea ceaiului de dimineață

Într-o dimineață te trezești cu agentul de asigurări,
În alta, bați la o ușă.
Cînd cineva te privește prin geamul de sticlă
Te ridici și pleci.
Cu ultimii bani călătorești
Pînă în stația din cîmp.
Buzunarele sunt pline de adrese,
Ochelarii de soare ți s-au spart
Dar privești mai departe prin ei
Ca altădată, Polonius
Înaintea ceaiului de dimineață
Poți să spui cîteva cuvinte de adio,
Actele sunt în buzunar,
Cheile casei sunt în buzunar,
Inima la stînga,
Puțin lipsește ca-n această seară
Să nu vorbești, să nu strigi

Mereu și mereu

Mereu și mereu se întîmplă așa,
Mereu și mereu, ziua de mîine.
Dar ca să te gîndești la viitor
E nevoie de mici bătăi în perete
Și niciodată, lemn de trandafir,
Și niciodată, flori de cîmp.
Doar bătăi repezi, în ușă,
Doar ziua de mîine, dragul meu.

După ce am terminat tabloul cu marea

După ce am terminat tabloul cu marea
Și ți-am spus pe nume, Solange,
Imediat ce a început să plouă pe centura orașului
(Vreau să spun fierăstrăul ăla
Care ține loc de inimă)
Cuișoare pe care le bați în perete,

Firimituri de piine,
Să vedem, spuse orbul,
Să mergem, spuse șchiopul.

Chiar înainte

Chiar înainte de căderea întunericului
M-am gîndit la tine.
În ora ce va bate și va bate
Am ris cu soldații
Și am vorbit despre mare.
Ceilalți au văzut, au văzut,
Că am ochii slabi,
Ceilalți n-au spus nimic.
Chiar înainte de căderea întunericului,
Chiar înainte ca profesoara de pian
Să bată cu pumnii în baie,
Eu am închis ușa, ferestrele, casa,
Le-am spus că nu se mai poate,
Că totul s-a terminat.

teatru

Poezia!

● Dacă există în această stagiune teatrală un eveniment cu adevărat notabil, atunci el se numește **Arta iubirii** și e interpretat de **Valeria Seciu** pe scena Teatrului Mic. Nicicînd n-am avut sentimentul mai deplin al Artei, nicicînd n-am văzut mai profund și mai rafinat contopite subtilitatea, forța și inteligența Poeziei cu eleganța și neliniștea celui ce o interpretează, desăvîrșit, Actorul !

Arta iubirii este unul din acele spectacole excepționale în care totul, fiecare amănunt, fiecare mișcare sau fîșnet, fiecare fragment de replică, fiecare rază de lumină și fiecare cîtime de intonație sînt îndelung și atent cîntărite, în așa fel încît să se identifice și să se compună totodată, să se întregească sfera din întreguri.

Valeria Seciu și-a pregătit, desigur, îndelung acest recital. Plămădirea, alegerea și alăturarea poeziilor pe schelele versetelor lui Ovidiu, într-un scenariu de-o asemenea calitate, cere ani buni de lecturi îngrijite, un gust sigur și încă ceva, greu de explicat, pe care-l putem numi deopotrivă talent, intuiție și bun simț. Colaborarea Cătălinei Buzoianu s-a dovedit și ea fericită, întrucît efortul creator al actriței s-a acordat într-o viziune. Scenografia Lianei Manțoc sugerează un cadru citadin, straniu, de schele metalice și reflectoare înconjurînd o rampă ce înaintează pînă în mijlocul sălii. Într-un asemenea spațiu, versul de dragoste, chiar și cel vechi de milenii, își pierde patina. Iar actrița îl face să sune de tot modern și adevărat. Ceva puternic, nou, îmbibă cuvintele bine cunoscute, ca și cum ar fi fost scrise acum, pentru noi, cei de azi. Muzica, cu ritmuri adesea susținute de percuție și chitări electronice, accentuează ideea de trecere în actualitate, de o artă a iubirii la sfîrșit de veac douăzeci.

Mi se pare loc comun să vorbesc despre amploarea și diversitatea registrelor actoricești dezvoltate de Valeria Seciu de-a lungul unui spectacol de trei ore, în care sala e încremenită și ai auzi căderea unei frunze ca pe un tunet. Scenariul, clădit în crescendo spre un timbru grav (se încheie cu un fragment tulburător despre condiția actorului, din **„Minetti"** rostit cîndva, încă atît de curînd totuși, de marele artist care a fost Octavian Cotescu) îi oferă actriței posibilitatea dezvoltării unei excepționale de întinse palete interpretative, ce redă noțiunii de recital un sens de completitudine. Actrița e pe rînd copilăroasă, ardentă, agresivă, visătoare, expozitivă. Uită de sine, ca-ntr-o confesie absolută și apoi vorbește cu grație, profesoral, despre o artă a frumusetii și puterii ei ; trăiește pînă la durere nu numai vorbele ci și sunetele și, imediat, cu finețe de computer programat genial, detașîndu-se, perorează parodic. Tot timpul cuceritoare, tot timpul captînd atenția integral, absolut. Relația cu sala, aparent spontană, e minuțios întreținută și cu har de bijutier confecționată. (Cine spunea că improvizația reușește atunci cînd e perfect pregătită ?) E uluitor de frumoasă Valeria Seciu ! De o frumusețe lucidă, atentă, extrem de puternică și independentă în feminitatea ei. Și nu am văzut și auzit nicicînd o poezie mai subtilă, mai profund intelectuală, devenind atît de accesibilă ! Deopotrivă cult și popular, recitalul **Arta iubirii**, laureatul Galei de la Brăila, „Femeia — erou în dramaturgia contemporană", este, cred, unic în istoria spectacolului românesc !

Radu Anton Roman

film

«Mircea»

● Viteaz apărător al libertății patriei, bărbat de stat care prin întreaga sa activitate politică, diplomatică și militară a hotărît însăși soarta poporului nostru pentru cîteva secole, Mircea cel Mare este figura centrală a unei ample evocări cinematografice semnate de **Sergiu Nicolaescu** (regia) și **Titus Popovici** (scenariul).

După **Burebista, Dacii, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu, Cantemir, Tudor,** etc., etc. epopeea cinematografică națională se îmbogățește cu un nou capitol menit să imortalizeze pe peliculă o etapă de referință din istoria țării, cînd cu șase secole în urmă Muntenia se afla într-o situație politică deosebit de complexă, beneficiind însă de un conducător „ce o înălțase în rîndul unor mari puteri prin întinderea nouă a teritoriului și prin reformele ce întăriseră paralel forța ei internă, prin politică de colaborare a domnului său cu vecinii și prin simpatia activă pe care aceștia i-o arătau".

Formula scenaristică adoptată de **Titus Popovici** pornește de la finalul domniei lui Mircea cel Mare, principalele etape ale acesteia fiind amintite de domn într-o generoasă „învățătură-confesiune" destinată nepotului său Vlad, viitorul Vlad Țepeș.

Dacă o mare parte a narațiunii cinematografice este dedicată intrigilor de curte, precum și marilor încleștări militare din epocă, nu este mai puțin adevărat că autorii încearcă în cîteva secvențe memorabile să aprofundeze și datele umane ale principalului personaj, privit nu numai ca un mare strateg și abil diplomat, dar și ca un înțelept conducător, un chibzuit gospodar, un fin cunoscător al psihologiei, date inconfundabile din portretul unui mare voievod și domn, unul dintre cei mai mari pe care i-a avut neamul nostru.

Marile desfășurări de figurație ce susțin materializarea în imagine a crîncenelor bătălii nemurite de Eminescu în „Scrisoarea III", se pare o specialitate a regizorului, sînt construite într-o viziune plastică apropiată de miniaturile de epocă, evocatoare însemne grafice ale evenimentelor militare ale timpului. Dacă montajul asigurat de **Maria Neagu** (evident supervizat de regizor) ar fi fost mai exigent cu lungimile conținute de secvențele militare, acestea ar fi avut numai de cîștigat în economia întregului film. Schematismul mișcării, repetițiile greu stăpînite și aglomerarea nejustificată a cadrului afectează puternic înțelegerea spectatorului obligat să asiste minute în șir la imagini ce rareori răzbat pînă la autentificitatea cristalizării ideilor de jertfă și eroism, dăruire și crez patriotic. Tentația unui spectaculos facil, forța de atracție a unor pete de culoare nejustificate (secvențele coregrafice, repetatele tentative de asasinare a domnitorului, recuperarea nepotului) atenuează o bună parte din forța evocării unui mare erou al cărui principal gînd pentru țară a fost neatîrnarea ei.

O distribuție bogată, cu autentice capete de afiș ca : **Ion Besoiu, Colea Răutu** și **Silviu Stănculescu**, cu **Adrian Pintea** și **Șerban Ionescu** și nu, în ultimul rînd, cu **Sergiu Nicolaescu** în rolul titular, însuflețește personaje bine conturate, cu puternice însemne de personalitate ce luminează psihologii antagonice, diverse și, de aceea, credibile.

La reușita filmului o deosebită contribuție o au semnatarii imaginii **Alexandru Groza** și **Nicolae Girardi**, compozitorul **Adrian Enescu**, un bun cunoscător al canoanelor impuse de gen, autorii ambianței plastice, expresive și lipsite de vizibile distonanțe cronologice — arhitectul **Ștefan Antonescu** și pictorița de costume **Gabriela Nicolaescu.**

Reliefînd implicațiile politice și diplomatice **ale domniei lui Mircea, Sergiu Nicolaescu** aduce, în ciuda ponderii episoadelor adiacente, în primplanul filmului ideea de neatîrnare.

Reușita de ansamblu adaugă o nouă personalitate epopeii cinematografice naționale, epopee menită să educe și să formeze, în primul rînd, tinerele generații de spectatori.

Călin Stănculescu

iulian neacșu

CUVINTE

* * *

Dragul de tine Nichita
pe aici totul este cum știi și tu
de cînd ai plecat iarna este la fel de rece
ca și atunci
rece și obositoare iar după ce adormi
nu te mai poți trezi
poți să și mori dar poți să și visezi
plopul gică a mai îmbătrînit puțin
i s-a lăsat o creangă la pămînt
și nimeni nu i-o ridică
mai bine
altfel s-ar vedea sub ea un cuib de lacrimi.
dragule

13 decembrie

* * *

Casa mea zidită pe stîncă
ferită de iubirea vrăjmașilor
este atît de albă încît în zilele prea
strălucitoare
nici nu se mai vede
felurite vindecări se petrec înăuntru
cei chinuiți de duhuri necurate se liniștesc
numai privind-o
un slăbănog cu mîna uscată n-a avut decît
să atingă poarta ei însorită
iar mîna i s-a făcut sănătoasă
cu ea semănînd jur împrejur lumini.

* * *

Cartea pe care ai scris-o după potolirea
furtunii
nu se ascunde sub mare
ea se dăruiește orbilor din cetatea
numită Nain
care o vor citi cu degetele alunecate
pentru că „nimeni, după ce a aprins
o lumină,
n-o acoperă cu un vas,
nici n-o pune sub pat
ci o pune într-un sfeșnic pentru cei ce intră
să vadă lumina"
și nimeni nu poate ști
tot ce s-a scris pe corabie după ce
furtuna s-a potolit
iar soarele a răsărit din nou
ca un măr de aur.

* * *

Fără Eminescu nu ar fi fost zi
pe care să n-o fi pierdut-o limba română
fără Poet nopțile ar fi fost atotstăpînitoare
peste oameni
iar aceștia netemători ar fi pierit
în pustiul lacrimii
odată cu lumea ce n-ar fi fost să fie
niciodată.

20 decembrie

* * *

De-a lungul mării
pe țărmul care nu se mai sfîrșește
ne plimbam amîndoi
strivind sub tălpi scoicile moarte
priveam o corabie albă care se stingea
în depărtare
priveam un pescăruș agățat cu o aripă de cer
priveam un nor albastru
cum se îneca în valuri
întunecîndu-le.

* * *

Și vor veni peste tine zile
cînd nu vei mai aprinde nimic
în inima ta
zile reci de bătrînețe și de uitare
cînd ochii tăi nu vor mai vedea
iar urechile tale nu vor mai auzi
doar acel cîntec
apropiindu-se de departe îl vei simți cald
cum te înfășoară
ca un fruct în floarea lui.

* * *

De-atunci cînd am rămas singuri
fiecare cu fiecare așteptînd
să se vadă cine este mai mare
„cel ce stă la masă ori cel ce slujește la
masă"
nu ne mai dorim prea mult
încordați ca două săgeți în arcuri
îndreptate una împotriva alteia
așteptăm să fugim din noi înșine
și să ne lovim acolo unde
cîndva
au fost inimile noastre.

* * *

În zilele acelea de iarnă
cînd păsările zburau în urmă
trăgîndu-se înapoi din fața
muntelui de marmură albă
numai noi doi ocoleam zodiacul
căutînd o zodie care nu a existat niciodată –
zodia iubirii de sine.

ion țugui

Joc cu păsări

Ce țin sub aripi păsările
de-mi cad – cînd sînt în cumpănă,
ca niște palme pe trup, ce adevăruri
citesc ochii lor mici în ochii mei nefirești ?

Sub aripi țin tot ce nu pot gîndi
în ziua aceasta, sub aripi au rădăcini
care pîndesc întunericul
de aceea îmi las deschise brațele,
aerul-plută scîntei azvîrle unui univers scăzut,
sparg timpul de opreliști, sînt însuși adăpostul
în care tot ce-a fost, ce este și va fi
pe sine s-a văzut.

Ce țin sub aripi femeile
de seamănă toate cu diminețile,
cu dulcea umbră pornind în căutarea ușii,
ce spun despre jocul păsărilor vorbele lor ?

Aud că aceeași iubire se repetă ca foamea,
aceleași lumini au nevoie de întuneric
și-mi revendic libertatea de-a mă privi
într-o sferă ce-mi strică
șubreda aroganță a trupului, și fluier
ca păsările, mă dăruiesc mult pentru nimic,
e timpul ! – elanul inutil învie,
alerg pe sub aripi ca la întemelierea
cuvintelor despre tărie
cînd nu era nici cerul
și avea sens puterea
credinței într-o fără sens călătorie !

Altădată...

Altădată vorbeam mai puțin despre tinerețe
și mai mult despre glorie.
Eram ca un timp sătul de neliniște, unui veac
îi lăsam pecetea din mîna unui vornic
risipitor...

Altădată în adîncul ochiului drept, cît o
petală,
iubita mea își vedea visul și viscolele.
Ca un bulb de floare grea și ca un genunchi
de fluture era umărul sting
pe care mințeam dintr-un exces
de sănătate...

Altădată între noapte și zi timpul încremenea
și ne-ascundeam în dragoste cînd sunau
clopotele.
Dar altădată nici noi nu mai știm
dacă a fost sau visăm o-ntîmplare
și stări ce umilesc timpul
cu edulcorare...

Despre entuziasm

Mă văd în tot ce este și nu-nțeleg întregul,
percep ce nu există dar nu caut strămutare,
acestei minți doar teamă i se adaugă
cînd prind tăcerea ca pe-o-ntunecare.
Și-mi siluiești avîntul spre țîlcul revelat
dar cărui sens mă rup din rădăcini ?
Misterul mă trăiește rănit de aparențe,
ardoare fără chip, să nu poți să mă-nchini.
Nu-i zi fără cădere în noapte și în idoli
și nu-i trecut fără prezent, speranțe, ideal,
mișcarea nu contemplă ci-i tristă toleranță
de a vedea milenii-ntr-o lacrimă de cal !

Din veac în veac mă știu un dor ce-mi prinde
neostenita fugă c-un braț întins spre om,
și dau de zidul clipei în care toate zac,
ci bucurie este elanul ce mă poartă
sau e pedeapsa, poate, în care mă desfac ?

Sînt bulgărul de lut al cutezanței voastre
pierdut într-o puzderie de iuți alunecări,
de-aceea mă-nveșmînt în aparențe caste
ca viața în noianul de-ntrebări,
și nu mai știu de sînt ori mi s-a frînt avîntul
și dragostea iluziei de-a fi fost,
și dacă eu fiind – eroare a materiei,
sublimul ei eram ori formă fără rost !
Percep ce nu există, și existentul care
e sens suprem lui însuși trăind neexprimat,
și-s fericit să-mi văd sublima balansare
între o clipă vie și-un viu netolerat...

Istorie pură

Mă chemi, sînt îngăduitor
cu glasul fricii, și te-ntreb :
știi unde privighetorile s-au dus să moară ?
Pui pilnia urechii pe pămînt
și nu se-aude cîntec, și mă-ntrebi :
sub tălpile ce vin vuind sînt păsări ?
Sînt păsări, spun, cu trilurile sparte,
așa s-aude cîntecul din moarte !

Duc palma peste inimă, o string,
mi-aprind făclia cu rotundul foc de noapte
și-ncep să cînt neauzit de nimeni
din fluierele oaselor esențiale...

Ușor mi-a fost – îmi pot aduce-aminte,
să recompun compușii disperării
dînd riposte cu-aleasă chibzuință
pîndei ce cutreiera istoria...
ușor mi-a fost – repet – să-mi cos de pleoapă
irepetabil clonțul privighetorii sfinte
și-un răsărit înalt, și-un lin curat de apă.
Primiți-mi deci iubirea dacă simbolul minte !

Ce pură e istoria – ca o poveste tristă
prin care trup și voce nicicînd nu au trecut.
Ce tristă e povestea – ca o istorie pură
prin care vocea s-a zdrobit de vremuri
iar cîntecul sfîrșise ne-nceput...

Vedere spre amurg

Mă uit, dintr-un ascunziș, la viața mea
să-i văd falangele obosite după o luptă
ce n-a mai încăput în istorie.
Sonoritatea funebră, de cea mai înaltă rigoare
s-a făcut scăldătoare în care îmi pierd
ce are mai bun sufletul.

Virtutea mi-a rămas singură ca un turn
de privit trecătorii, și nimeni vreodată
nu va ști la ce anume folosise turnul.
Într-o spărtură cît paiul de grîu,
acum calea plină de viață a furnicilor,
stau de veghe la inutila-mi statornicie.

Vă mai aduceți aminte ziua cînd am spus
acoperindu-mă cu o umbrelă împrumutată
că nu sînt, după zodia Capricornului,
decît un curajos neluptător ?
De-atunci o lume pe care nu o știu,
și pentru că n-o știu nu pot s-o văd,
și pentru că n-o văd nu pot s-o înțeleg
luptă pentru mine retrăgîndu-se mai adînc,
mai adînc, găurindu-și mereu adîncul
ca să convingă, în sfîrșit, că nu există
cealaltă parte a supliciului...

petru maier bianu

Cîntece de ochi

* * *

Fata mea să nu vorbești
În această lume mută
Ca o apă ne-ncepută
Fata mea să nu rostești
Cîntec doar să cîntuiești
Din privire
Din lăută
De-i vorbi
Te-or învăța
Și-ai să pieri
Pre limba ta
Fii cuminte
Și ascultă
Din privire
Din lăută
În această lume mută
Ochiul tău va cuvînta

* * *

Prin pădurea noastră
săgeată, vuind
os de ochi sărman ochind
Noaptea ochiul meu sticlind
ca un ochi de cerb, murind
Prin pădurea sacră
săgeată vuind

* * *

Spălai moartea pe picioare
spălai moartea pe picioa'
floare, floare
floare, floare
var nestins pe carnea ta
Spălai moartea pe picioare
spălai moartea pe picioa'
moarte mumă
moarte tată
lacrimi vii pe fața ta
Spălai moartea pe picioare
spălai moartea pe picioa'
strigăt alb
lumină neagră
crunt botez la moartea ta
Floare dumbră
floare sumbră
floare arsă
floarea mea.

* * *

Fostu-ne-am și ne-a fost datu
Slujbă pe la împăratu
De arcaș împărătesc
Sub stejarul cel crăiesc
Ani de nopți n-am înnoptat
Ochi de fiară am vînat
Bani pe trudă-am căpătat
Și noroc ne-am cumpărat.
Cînd de ziuă s-a aflat
Piept de frate am săgetat
Cu blestem am întinat
Suflet ce n-au fost spălat
Nici de lacrima cea sfîntă
A marelui împărat
De la începutul lui
Pîn' la moartea timpului.

In stația de autobuz

adrian costache

erau în stație cincisprezece-douăzeci de inși, zorii se vedeau undeva în vîrful dealului de unde începea Călugărească, pădurea, iar ciția întraseră sub adăpostul cu trei pereți, căci spre ziuă se simțea răcoarea, venise octombrie, se făcuse toamnă de-a binelea.

Jarul țigărilor se înteța uneori, dar nu mai era așa viu. Cerul se albăstrea tot mai mult și apoi se albea, acolo unde se făcea lumina și vocile deveniseră parcă mai proaspete, mai pline de energie.

— Și zi așa, nea Costeo, te-ai trezit în Vijiitoare ? !...

— Cine ți-a spus mă așa ? se întorsese spre cel care vorbise, un bărbat masiv, care trecuse de sau avea cam cincizeci de ani. Cîntărea peste o sută de kilograme, era de sus și pînă jos cam la fel de gros, avea și peste unu și optzeci înălțime, și de aceea poate el părea mai mult gros decît gras, deși gîtul scurt i se unise parcă cu capul, care avea fălcile mari căzute cumva... Una peste alta, omul părea impozant, de fapt era așa, dar nici așta nu te ajuta să stabilești cu precizie cîți ani ar fi avut.

Cel care pusese întrebarea era înăuntru, nu se vedea bine, dar puteai fi sigur că era un om tînăr și asta după felul în care scurtase, aproape tăiase cuvintele, le rostise c-un fel de nerăbdare.

...Continuau o discuție. Dar nimeni de acolo, cu atît mai mult din afară n-ar fi putut spune cu precizie subiectul discuției lor, zorii fiind de vină cînd gîndul și imaginile omului mai sînt legate încă de somnul nopții. Așa că treceau de la una la alta, în așteptarea autobuzului, navetiști toți la Ploiești, cu vocile atît de felurite, căci numai vocile ajutau deocamdată la identificare.

— Care fuse mă, așta cu-ntrebarea ? !... Petre,... tu mă ? !... întrebase careva nesigur.

— Eu ! confirmase celălalt această nevoie de recunoaștere a glasurilor care apărea din cînd în cînd.

Ceilalți tăcuseră curioși, așteptînd ca cel pe care-l chema Costea să spună încă o dată cum se întîmplase, de se trezise el noaptea în Vijiitoare, atunci cînd căutase comoara cu Tache și cu Costescu... Zburase, ce făcuse ? !... Sau diavolul își băgase coada, cum ziceau femeile ? !...

— Rizi mă, da ia să fi fost în locul meu ! replicase Costea cu vocea lui greoaie.

— De ce să fi fost în locul matale ? !... Eu n-am nevoie de comori !...

— Ia uite istețul ! comentase careva cuvintele lui Petre.

— Le-ai spus și ălora de la fabrică chestia asta ? ! nu se lăsase însă Petre și glasul lui însinuase și mai clar neîncrederea plină de subțire batjocură.

— N-a avut cînd ! zisese altcineva, tot o voce tînără. În calitatea dumnealui de paznic-șef, n-are cînd !... Trebuie să fie vigilent !...

Era parcă al lui Băcioiu... Prinsese și așta grai, că de acuma era, se zice, umblat și el prin lume. Terminase și armata. La aviație !... Deși cei de seama lui nici acum nu credeau — după ce-l văzuseră în uniformă ! — că făcuse la aviație...

Ăștia tinerii nu mai credeau deloc, se gîndise Costea, tăcînd... Nu mai credeau în nimic, nici în Dumnezeu, nici în dracul... Erau mai practici poate !... Robi simțurilor, totuși.. Să vadă cu ochii lor, să audă ei, să pipăie... O lume de Toma Necredinciosul... Alergînd să aibă, mai ales să aibă... Toată viața lor — o goană !...

Dar asta nu-l mai tulbura demult pe Costea Petrache... Poate fiindcă așa erau și fiii lui... Sceptici... Punînd prea mult preț pe leafa lor lună de lună... Deveniseră dependenți cu totul,... nu le-ajungea !... Iar cînd le propusese, cu ani în urmă — el încă nu plecase de acasă ca să ia o pensie, ăsta era visul lor, al bătrînilor — pensia — cu ani în urmă deci cînd le propusese să sape într-o noapte, acolo unde el văzuse flăcările albastre arzînd și înălțîndu-se, să caute adică comoara, fiindcă era sigur o comoară pe pămîntul lor, ei începuseră să rîdă și-i răspunseseră : „Fugi domnule, de aici !... N-are lumea pe seama cui se distra și vrei să le dăm noi ocazia ? !... Lumea e a dracului !"...

☆

În autobuz, Costea Petrache își aminti de noaptea aceea. Era cam tot în vremea asta... Adică nu chiar, octombrie se afla pe sfîrșit, se așteptau primele brume... Și se asprise mustul ! Atunci, într-o duminică, îi luase el acasă pe Ion Tache și pe Costea Costescu, bunicul ăluia de-l întrebase în stație... Vinul se asprise cu adevărat, dar ieșise bun de tot în anul acela, fusese căldură exact cînd trebuia și luase strugurele zahăr... Își aducea bine aminte, avea parcă pe limbă gustul... Ce mîncaseră nu mai știa, oricum se făcuse încet seară, Cricovul se înveșmîntase mai întîi în ape roșii, apoi într-o manta de întuneric, iar femeia adusese lampa. Tache povestea ceva din război, îl făcuse pe ăsta, pe ultimul,... cum văzuse el niște butoaie, în curtea unuia de pe lîngă Don, care se rostogoleau așa singure, ca și cum le-ar fi împins niște mîini invizibile, dar nici el, nici Costescu nu-l prea credeau. Pe urmă Costescu se întorsese spre el :

„Da cum e cu comoara ta, Costeo ? !". Și de întrebare atîrna o curiozitate mai mare decît părea să arate.

„Cum să fie ? !... E acolo lîngă piatră, în vîrful dealului... Acolo e ! ...Poate chiar sub lespedea aceea mare, nu știu sigur !... Dar trei oameni s-ar descurca și cu lespede și cu tot".

„Oameni zdraveni !" spusese Tache.

„Însă eu mă gîndesc cine ar fi putut s-o-ngroape, zisese Costescu. Că noi n-am prea avut boieri pe-aici !"

„Cine știe de cînd o fi zăcînd ea acolo !... Și abia acum flăcările au urcat la suprafață... Poate chiar de la **goți** ! zisese Costea Petrache, cel puțin așa scria în cartea de istorie a lui fi-miu"...

Costescu ascultase concentrat, după care zisese deodată :

„Hai, mă, să vedem, fir-ar să fie !"

Erau încălziți, sigur... Vinul acrișor se urcase încet la cap și le dădea acea stare a omului care se simte îndemnat spre fapte mari... Doar femeia care îi auzise, se crucise :

„Ce vrei să faci, omule, acum noaptea cu casma și cu țiu ? !"

„Lasă vorba și pregătește felinarul ăla !" spusese Costea.

Nu mai era chip să te pui cu ei. La asta contribuise poate și faptul că locul nu era departe. La capătul grădinii lui. Preț de zece minute... Și era o noapte cu stele dar fără lună, luminoasă. O luminau stelele albastru, tocmai bună parcă pentru flăcările comorilor...

Cum rămăsese apoi el singur, doar el, nu mai știa... Nici toate amănuntele acelea exterioare și nici schimbarea sufletului celor doi cu care săpase vreun ceas... Știa doar că din neatenție Tache îl lovise pe Costescu peste un picior și ăla văzuse un semn în asta.

„Mă, nu-i lucru curat, hai dracului acasă !... Și nici nu-i vreo comoară aici !"

Ceilalți doi tăcuseră, el și cu Ion adică, și dacă Costescu văzuse că ei nu erau de aceeași părere, plecase singur, o luase pe poteca care-l scotea la casa lui Colică. Nu trecuse mult apoi și se rupsese și coada țiului lui Tache... Rămăsese cu ea în mînă așa deodată fără nici un semn dinainte. Așa că renunțase și el. Credea în semne, deși Costea le spusese de la început că tocmai asta nu trebuia să se întîmple... Să le fie frică adică de ceva nevăzut, dar puternic. El cel puțin nu credea, mai ales în semne nu credea, iar dacă ar fi fost vorba și de vreo apariție, apoi le explicase că nu trebuia să răspundă la întrebările puse... Atita tot !... Și poate semnul crucii dacă **apariția** venea prea aproape de ei...

Așa se trezise singur. Săpase destul de mult la baza lespezii de piatră, unde văzuse cîndva flăcările. Mîntea i se limpezise între timp, poate și de efort și continuase să sape pînă ce pe drumeagul de alături trecuse preotul... Nu, nu era preotul lor, popa Ciocoiu ! Nici vocea nu era aceeași.

„Bună seara !" zisese preotul.

Dar Costea nu-i răspunsese... N-avea ce căuta

Continuare în pag. a 7-a

plastică

p

Regula desenului

● Vocația artistică a lui **Sorin Groseanu-Piscuri** este nutrită, fără doar și poate, de avida și statornica lui reîntoarcere la matricea naturii, căreia îi consacră un ritual, urban și sensibil, de „atenții" evocatoare, ce depășesc însă duioasele reverii ale colecționarului de amintiri. Altfel spus, Groseanu pătrunde în teritoriul sondat cu frenezia descoperitorului de sine, orice element al realului prilejuindu-i un alt set de reperaje, exacte și insolite, ale propriei sale personalități creatoare. Pentru că el, ca și atîtea alte falange de înaintași în ale șevaletului, dialoghează alert cu obiectele realului sorbindu-le substanța unică, făcîndu-le să vibreze în lumina lor adevărată și ascunsă, dar și în aureola de culori pe care propria sa retină le-o atribuie cu generozitate.

Sorin Groseanu este indiscutabil un adept al rostirilor plastice directe și cordiale. Nu cunoaște afectarea ametitoare a jonglerilor stilistice, estetica sa bazîndu-se mai mult pe acuitatea și subiectivizarea maximă a percepției vizuale. Crede îndezirabil în ceea ce vede și, desigur, în **felul cum el vede.** Nu-i vorba de o personalizare voită a raportului său în lumea realului, cît de un respect suveran pentru conținutul strădaniei sale creatoare.

Aflat în momentul celei mai importante confruntări publice, artistul își confirmă în sala Galeriei Municipiului calitățile evidente de desenator și, mai cu seamă, știința de a construi. Așadar, elementele fundamentale ale unei plasticități suficentă sieși, pe care Groseanu se ambiționează să o îmbogățească de fiecare dată cu noi valori de expresie. Un asemenea efort reclamă însă un program și o tenacitate fără echivocuri, pe care Groseanu și le-a asumat fără ezitare, în forul său lăuntric el făurindu-și o conduită de lucru și o platformă estetică articulate într-o manieră personală, dar care, cel puțin deocamdată, îl ajută să progreseze vizibil în sensul dorit, stimulîndu-i totodată încrederea în propriile forțe și în lumea valorilor pe care le cultivă.

Expoziția de la GAMB se distinge prin profesionalism și comunicabilitate. Impactul cu realitatea se desfășoară cel mai adesea frenetic, artistul notînd impresii cromatice și reținînd elementele de individualizare a unui cadru prin cîteva tuse de o densă plasticitate. Buna școală de desen îi facilitează accesul spre zonele analizei sintetice și personalizante a realității prospectate. Stăpînind cu dezinvoltură arta de a construi și subtila sintaxă a distribuirii formelor în spațiu, Groseanu se lasă cucerit de spectacolul luminii în variile lui metamorfoze plastice. Obiectele realului capătă expresivitate și un relief plin de forță în pînzele acestui artist. Naturile statice ilustrează o astfel de predispoziție și maniera în care și le concepe nu-i decît argumentul perseverenței ce trebuie s-o manifeste artistul pe acest plan ; și aceasta, pînă în clipa deplinei revelații a picturalității ce trebuie s-o trăiască în orice tentativă creatoare ce își va propune de acum încolo. Poncifele impuse de preocupările sale cotidiene, ca și de educația ce o posedă în acest sens, se cuvin sever amendate de temperamentul său artistic, ardent și autentic. Tot naturile statice îi oferă și astăzi adevărata măsură în ceea ce poate oferi privitorului cînd își eliberează, pur și simplu, viziunea și gesturile de rigorile didacticiste. Asiduu frecventator al peisajului — spațiile construite rural-urbane, încărcate de aburul vestigiului arhitectonic, constituind una dintre dominantele temelor sale — Groseanu mizează pe plasticitatea intrinsecă a cadrului cercetat, căruia îi adaugă valorile unei picturalități elaborate în tihna atelierului. Spațiu în care vibrația sensibilă a artistului atinge adesea valori remarcabile.

În drumul său spre pictură, Sorin Groseanu ne propune astăzi o ipostază coerent articulată a vervei sale creatoare, un recital încărcat de tonurile armonioase ale contemplației sale romantice puse în slujba unui penel înzestrat cu o senzualitate cromatică puțin comună.

Corneliu Antim

muzică

m

Poezie și muzică

● ... Duminică, 10 decembrie 1989, orele 10, a avut loc la Centrul de creație și cultură socialistă al sectorului II din București, un recital de poezie și muzică susținut de poetul Cezar Ivănescu. Scriitorii au publicul lor răspîndit în masa cititorilor, o plasă latentă formată din ochi la pîndă, buze fierbinți, mîini așternute pe ziare și cărți, mîngîind, netezind... Din cînd în cînd plasa aruncată în lume se strînge : Cezar Ivănescu a strîns și a adus cu sine în sala unei respectabile instituții culturale un public de cîteva sute de elevi, studenți, poeți născuți și hrăniți sub cupola cenaclului „Numele Poetului", pictori, muzicieni, ziariști, prieteni. „Mobilizarea" s-a făcut spontan : un zvon ca o adiere a trecut din om în om și a vălurit năvodul prietenilor lui Cezar Ivănescu — apoi, ca din ape liniștite, a ieșit deasupra și s-a așezat în jurul poetului lumea lui.

Zic „plasă", „năvod" — și ar trebui să zic lanțuri. Pentru că aceasta este impresia : Cezar Ivănescu înlănțuiește, cu poezia sa, ține locului. Nu vrăjește, nu încîntă, nu rupe din contingent — toate acestea poetul însuși parcă nu le vrea. Stai lucid, cu totul și cu totul întreg, nimic din tine nu pleacă spre el, spre scenă — dar nici nu te poți ridica ori rupe din tine : poezia, după ce te prinde, te țintuiește, o regăsești în tine însuți, o auzi și o vezi și o pipăi. Cezar Ivănescu sculptează în cuvînt — cînd își cîntă poemele rămîi cu această impresie că din statuia care devine pe scenă se rup „bucăți de elocință" (cum spune Iorga despre verbul lui Nicolae Filipescu) care „nu conving, strivesc"; se remodelează în fața ta și în tine însuți...

Cezar Ivănescu s-a așezat sub semnul lui Eminescu începîndu-și spectacolul cu „Doina" Lui. Cezar Ivănescu aduce o melodie nouă, a sa, pentru poemul eminescian, un fel de descîntec monoton la început, care te invită să-i intri în ritmuri, apoi, pe măsură ce participi, o apă adîncă a muzicii și cuvîntului care te prinde, te domină și în final te strivește ridicîndu-te în picioare. Îmi aduc aminte de vorbele lui Mihai Ungheanu : una e să valsezi cu o farfurie în mînă — și cu totul alta să ai deasupra capului o lespede de marmură. Cezar Ivănescu ne „ajută" să purtăm pe umeri, demni, lespedea de marmură, ne oferă și ne impune condiția de cariatide. Nimic din ceea ce s-ar putea numi o exacerbare a eului, megalomanie, infatuare, mîndrie exagerată de sine în acest spectacol. Nici modestie, umilință, etc. Poetul se supune, el însuși, greutății logosului pe care-l naște, recreează pe loc, în spectacol, condiția aceasta a cariatidei pe care o impune (nu o transmite). Este, mai degrabă, vorba despre măsură, despre decență, demnitate. Aceasta este greutatea poeziei mele — pare a spune el — iată, eu însumi mă așez sub ea să văd dacă o pot duce. Acesta este punctul de sprijin, acesta este punctul de atracție al spectacolului lui Cezar Ivănescu : lupta scrîșnită pentru aflarea măsurii. O măsură nu între forțe mici, farmaceutice — o măsură între cea mai de sus mîndrie omenească, aceea care naște hybrisul — și cea mai de jos umilință, aceea care apasă omul sub tălpile sale. Să îți în echilibru dinamic asemenea forțe — iată vocația poeziei, iată ce ne spune poemul lui Eminescu spus în cîntec de Cezar Ivănescu, iată ce ne spun chiar poemele lui Cezar Ivănescu. L-au acompaniat pe Cezar Ivănescu: Augustin Zbora, Verona Maier, Florian Nanu și Ion Metiu. Poetul și-a interpretat șapte doine din volumul său, unele dintre ele apărute (tipărite) — altele, nu. Spectacolul s-a deschis cu un cuvînt despre Eminescu, a continuat cu poemul eponim amintit și s-a încheiat tot astfel. Prezentatorul — pictorul Augustin Zbora — ne-a spus un lucru pe care dorim să-l consemnăm : din 1979, de zece ani, Cezar Ivănescu n-a mai urcat pe vreo scenă. Iar cronicarul, în încheiere, își spune gîndul de la început : prietenii lui Cezar Ivănescu sînt cariatidele poeziei adevărate.

Nicolae Georgescu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Timpul ca obiect de studiu

Cartea lui Ion Ghinoiu, **Vîrstele timpului** (Bucureşti, Editura Meridiane, 1988, 309 p), este o lucrare de eveniment pentru etnologia noastră. Ea reprezintă totodată o contribuţie de **sinteză** şi într-o problemă esenţială a culturii în genere: înţelegerea (analitică) a specificului spiritualităţii româneşti.

Conţinutul cărţii este de nerezumat, fiindcă ideatica, sporul comprehensiv şi cuantumul clarificator aproape debordează; şi totodată se poate reduce la puţine cuvinte, întrucît viziunea, scopul şi demonstraţia autorului sînt teribil de evidente şi clare, urmărite fluent, cu o coerenţă didactică. În plan general, etnologul caută şi dovedeşte logica înlănţuirii sărbătorilor populare româneşti şi stabileşte resorturile ideatice ale elaborării calendarului folcloric tradiţional. Lucrarea sa nu se limitează însă la a efectua o operaţie de descriere (de unde şi **înţelegerea analitică**, demonstrată minuţios, cu probe) a elementelor de viaţă şi cultură populară cristalizate în baza observaţiilor şi interpretărilor arhaice ale faptelor astronomice sau de evenimenţialitate temporală. Acesta este aspectul pe care referirile la cartea lui I. Ghinoiu l-au reţinut totuşi cu predilecţie. Dar, mult mai mult ca atît, ceea ce sinteza etnologului reuşeşte să demonstreze, în fond, este rolul **făuritor de cultură**, de „matrice stilistică" (după cum ar spune Blaga) al **sentimentului timpului.** Acesta este aspectul sau tărîmul filosofic în care **Vîrstele timpului** îşi aduc contribuţia — chiar dacă dinadins nu şi-a propus-o — şi pe care o găsim de cea mai mare însemnătate.

Despre importanţa calendarului, implicit despre aspecte cum sînt diferenţierea calitativă a fragmentelor sau entităţilor temporale, investirea sau valorificarea diferită a perioadelor şi „formelor" temporale, interpretarea şi conexarea ritmurilor cosmic-naturale şi umane, în literatura noastră ştiinţifică (etnologică) nu s-a scris prea mult. În urma cîtorva studii de această natură (Ion Ionică, Gh. Pavelescu, Ernest Bernea), Ion Ghinoiu reactualizează aici şi face cunoscută într-un mod foarte eficient o problemă, un domeniu fundamental al etnologiei româneşti; el reuşeşte, credem, să epuizeze chiar, în liniile şi detaliile sale esenţiale, luminătoare, universul atît informativ (documentar) cît şi comprehensiv al problemei.

Punînd toate sărbătorile folclorice în legătură cu evenimente astronomice sau de ciclicitate terestră şi biologie umană, de importanţă economică sau socială, cercetătorul reuşeşte să surprindă şi să ne demonstreze rigoarea şi logica calendarului popular ritmat de sărbători. În acest fel ni se explicitează universul riturilor (ergonomice sau culturale), caracteristice existenţei rurale tradiţionale.

Foarte interesantă este ideea — ale cărei descoperire şi elaborare drept teză îi aparţin lui I. Ghinoiu — după care sărbătorile din timpul anului au substratul unei cosmogonii, al unei reiterări a creaţiei universale, şi au o funcţie înnoitoare, de renovare a timpului şi a existenţei. În sensul acesta, autorul constată şi evidenţiază că în aproape fiecare sărbătoare, şi în acelea majore în mod obligatoriu, este prezent aspectul de degradare şi extincţie a timpului, naturii, patronului sau a scenariului ritual, aspectul de întoarcere la haos, urmat în mod necesar de aspectul revitalizant, resuscitant, re-creator, de restaurare a cosmosului. Pe de altă parte (element care vine însă tot în prelungirea semnificaţiilor anterior numite), ne este bine demonstrat caracterul de „sinteză a culturii noastre populare", deţinut de sărbătoarea de Anul Nou. I se alătură în schimb şi subtila observaţie a faptului că numeroase alte sărbători româneşti au în substrat, în subtext şi în funcţionalismul ultim acelaşi caracter de evenimente şi festivităţi cruciale. Ceea ce determină pe etnologul nostru să postuleze existenţa altor trei sau chiar patru date sau sărbători din timpul anului, care ar fi marcat cîndva începutul de an nou.

Simbolismul calendaristic şi cronometric al astrelor, animalelor sau plantelor este descifrat adesea pentru prima oară aici, în cartea lui Ghinoiu. „Schimbarea anotimpurilor era imaginată ca o confruntare pe viaţă şi pe moarte între zeii sezonieri. Anotimpul patronat de lup debuta la mijlocul lunii noiembrie, la începerea împerecherii lor şi se încheia după patru luni, în perioada fătatului, la sfîrşitul lunii martie. Lupta dintre iarnă şi vară, personificate prin lup şi cal, era cîştigată, la sfîrşitul lunii martie şi începutul lunii aprilie, în perioada de împerechere a cailor, în anotimpul luminii şi căldurii. După un interval de alte patru luni, la începutul lunii august, la Macavei sau Ziua Ursului se schimbau din nou anotimpurile: domnia calului şi a verii se încheia cu victoria ursului şi a toamnei" — spune etnologul, într-unul din pasajele de sintetizare a observaţiilor şi interpretărilor complexurilor de corelaţii mitologice manifestate în calendarul folcloric (p. 293).

Interesantă este şi operaţia de identificare şi analizare a similitudinilor evidenţiate între ritologia calendaristică actualizată în momentele critice şi în etapele de scurgere a timpului (naştere, maturizare şi degradare) pe de o parte, iar pe de altă parte ritologia corespunzătoare consacrării momentelor şi etapelor ciclului vieţii umane (naşterea, căsătoria şi moartea). „În mentalitatea populară, viaţa omului era imaginată în termeni temporali (durată, vîrstă) şi în termeni spaţiali (lungime, itinerar, drum). Omul vine din preexistenţă în existenţă prin naştere şi pleacă din existenţă în postexistenţă prin moarte. Călătoria se desfăşoară deci în lumea reală (viaţa propriu-zisă) şi în sfera miticului (înainte de naştere şi după moarte) şi presupune parcurgerea a trei drumuri : preexistenţial, existenţial şi postexistenţial." (p. 84). Adesea, prin urmare, hermeneutica festivităţilor calendaristice şi a simbolisticii lor, ca şi stabilirea atentă a conexiunilor şi interrelaţiilor cu elementele sau semnificaţiile altor manifestări de mentalitate tradiţională, pot conduce la înţelesuri şi precizări de generalitate mult mai înaltă, pot duce la noi şi mai ample aproximări asupra specificului sau conţinutului spiritualităţii populare româneşti.

De altfel, cu întreg aspectul ei de **curs** — de elevată şi erudită specializare, ca şi de intensivă documentare — şi totodată cu un aspect **de colocviu, cu o foarte clară şi cursivă expunere** şi eşalonare a conţinutului, cartea lui I. Ghinoiu iniţiază extrem de eficient pe oricine, face multă ordine în ideile şi reprezentările noastre despre cultura populară, stimulează la regîndire şi propune interpretări veridice şi originale. Fundată pe categoria timpului şi pe valorificarea culturală a temporalităţii, cultura spirituală a satului tradiţional ne este acum demonstrată — în mod convingător la extrem — drept un Cosmos de ordine, înţelepciune şi rigoare, care-i conferă — în sine şi în ochii noştri — un plus de frumuseţe şi exemplaritate. Cu mare concizie şi elocvenţă această lucrare prezentîndu-ne şi articulaţiile interioare, împreună cu detaliile semnificativ compoziţionale ale acestui Cosmos.

Marin Marian

Urcare la izvoare

Opera etnologică a lui Romulus Vulcănescu, temeinică în mai toate componentele ei, a culminat, în 1985, cu monumentala **Mitologie română.** Mai multe rosturi au determinat scrierea ei, mărturisite de însuşi autorul într-o densă prefaţă. Reţin, ca deosebit de preţios, şi pe primul loc, pe acesta: nevoia de a demonstra că „mitologia română poate fi restituită **ad integrum** din membrele ei disjuncte şi prezentată ca o cucerire interdisciplinară a ştiinţei româneşti". Astfel pusă, la noi problema e de o anume urgenţă: cîte nu sunt încă scepticismele ori chiar tăgăduirile vizavi de o lucrare mitologică românească împlinită ? (Amintesc, în treacăt, că o lungă anchetă pe această temă în R.I.T.L. a denunţat limpede, prin unele iscălituri, existenţa unor poziţii de felul acesta). Va fi circulînd aşadar o prejudecată cum că folclorul n-ar spune nimic, ori nu ştie cine ce, la reconstrucţia unei etnomitologii ? Dar sunt suficiente exemple contrare (la noi, să zicem, Tr. Herseni cu **Forme străvechi de cultură poporană românească. Studiu de paleoetnologie a cetelor de feciori din Ţara Oltului,** Ed. Dacia, 1977, aiurea, mai recent, un G. Charachidzé cu **Prométhée ou le Caucase. Essai de mithologie contrastive,** Flammarion, 1986, trad. rom. 1988), între acestea, iată, situîndu-se tocmai opera fundamentală a lui Romulus Vulcănescu. Opinia sa e, cum am văzut, lipsită de echivoc, motivată de o cunoaştere adîncită a formelor vechi şi mai noi ale spiritului românesc; aci, însă, descoperirea a fost supusă şi unui intens travaliu hermeneutic (ceea ce, s-a observat degrabă, a iritat vanităţi şi a zădărnicit destule deprinderi înţepenite): folclorul, crede eminentul savant, păstrează elementul mitic auroral, acesta e, poate, camuflat sau mereu se oculteazǎ la chemările istoriei, însă interpretarea (cu mijloace moderne interdisciplinare) îl poate reînsufleţi şi restitui într-un chip organic; întruchipările folclorului sunt adică creaţie a spiritului şi ele dau socoteală, cu vechimea lor, de modul în care spiritul se trezeşte şi a trecut la fapta creatoare. Cînd cauţi în folclorul unei etnii, cauţi în însăşi deschiderea gîndului acelei etnii, cu alte cuvinte în mitogeneza sa, în mitologiile ei.

Nu alta pare a fi convingerea lui Romulus Vulcănescu în **Izvoare de cultură** (1988), ultima carte : „membrele" sunt aici „disjuncte", risipite, pe meridiane (numărate spre „Soare răsare"), cuprinderea lor dînd acum seama de cum se ivesc şi se pot aduna laolaltă culturile lumii. Metoda potrivită spre a ajunge la aceste „izvoare" e (o spun cu tot pleonasmul pe care ni-l arată etimologia) drumul : „dromofilia", zice mai original autorul. Aceasta, continuă el, îţi permite să intuieşti unitatea „speciei umane prin diversitatea etnică: **aculturaţia** reciprocă a etniilor prin pluralismul lor cultural şi de civilizaţie". „Dromofilia" (care e reală ori ideală, precum aceea a lui Xavier de Maistre în **Călătorie de jur-împrejurul camerei mele)** ar vădi astfel „dialectica dintre tine şi umanitate" sau „dintre cultură şi natură". Ea e o „necesitate" (şi nevoinţă, totodată) a spiritului şi din ea — completează Romulus Vulcănescu — „s-au născut mai apoi toate artele populare şi savante; de aici au purces basmele şi legendele, utopiile şi anacroniile care au împins făptura umană în vîrtejul căutărilor sub acoperişurile infinitului". „Decupaj dintr-o serie de experienţe de viaţă şi cultură", noua carte a etnologului român e, aşa cum el a gîndit-o, o urcare la izvoare. Acestea — fie că sunt „dansurile sacre" ale Indiei (de pildă dansul lui Shiva ce explică funcţii cosmice : conservarea, distrugerea, încoronarea şi eliberarea ; sau **prabhavali** — dansul executat de zeu în mijlocul unui cerc înghiţit de mari flăcări simbolizînd centrul lumii şi faptul că aceasta e într-o eternă devenire), fie că, mai tîrziu, se va interesa de riturile funerare ale Indiei, de preocupările tanatologice subtile de acolo (de exemplu **kundalini,** „un vechi rit al revivificării", o operaţie distinctă de simpla catalepsie cunoscută de Europa) — aceste izvoare deci (şi mai sunt încă; iconografia sacră a „urechilor lungi", întîlnită nu numai în India dar şi la Abaţia din Vezélay, sau cultul arborelui cosmic, dendrologia sacră etc.) nu doar că i-au permis acestui căutător de esenţe şi arhetipuri să constate chiar şi „numai secvenţial cîteva relaţii şi corelaţii de cultură şi civilizaţie în ceea ce reprezintă tradiţia europeană, prin români, în raport cu tradiţia unor popoare asiatice creatoare de cultură şi civilizaţie de valoare universală în substratul şi stratul lor spiritual" (adică şi „accesul la substratul propriei noastre culturi şi civilizaţii"), dar — mai mult de atîta — i-au oferit un prilej de meditaţie asupra temeiului spiritual al umanităţii. În cuvinte puţine aceasta ar fi următoarea : „făptură lucidă", în om „contradicţiile naturii fizice şi morale, reale sau fanteziste, inerente sau aparente, se răsfrîng în **paradigmele logicii ilogicului.** Şi în care imaginarul pune ordine mitică în mentalitate, iar mentalitatea aşază ordine afectivă în realitate, care nu este opusă ordinii ştiinţifice, pentru că şi ştiinţa, ca parte a culturii, îşi are şi ea limitele şi «interdicţiile» ei mitice şi afective". O meditaţie, observ, ce ar da deschidere şi ilimitaţie gîndirii europene, în impas, de azi, şi o meditaţie — dacă vezi bine — pe măsura gîndului românesc dintotdeauna.

A. I. Brumaru

MOŞTENIREA

victor beda

Femeile terminaseră de scotocit trei din cele patru camere ale apartamentului. Făcuseră treaba cu meticulozitate, nelăsînd cotrobăit nici un sertar, cutie, casetă. Căutaseră prin buzunarele hainelor din şifoniere, printre cearceafuri. „Leneşa asta de Rodica n-a mai făcut ordine în casă de cînd a plecat maică-sa. Ce-i drept că nici pe Patricia n-o dădea hărnicia afară din casă". Femeia care făcuse remarca, scundă, dolofană, nu tăcuse o clipă în timpul „operaţiunii". Sora grăsanei, o lungană osoasă, făcută parcă numai din colţuri, cu buze subţiri şi ochi apatici, indiferenţi, tăcuse, în schimb, tot timpul. Monologul se învîrtea în jurul aceluiaşi subiect : ghinionul care îl urmărise toată viaţa pe fratele lor, înmormîntat cu o zi înainte. „Marea lui nenorocire a fost căsătoria cu o femeie, care nici pe departe nu l-a meritat. Gospodină nu, cumpătată nu, dezordonată da. În schimb manifesta un mare interes pentru sexul opus", fură primele vorbe scoase de femeia cu statură de grenadier. Cercetînd un sertar, grăsana scoate un ţipăt uşor, de surpriză. „Am dat peste faimosul album de familie. Vino mai aproape, Agripino. Uite-i, mire şi mireasă. Ce ochi încîntători, inteligenţi, avea Gelu. În schimb în privirea ei nu se citeşte altceva decît amuzament. A privit de la început căsătoria, viaţa, ca o joacă. Nu s-a îngrijit de fetiţe, lăsate tot timpul de capul lor, veşnic murdare. Le-am învăţat eu să se spele. Nu gătea. Bietul Gelu mînca numai uscături, hrană rece, parcă era într-o perpetuă excursie. De asta, de fapt, s-a şi îmbolnăvit. Cînd a început să cîştige la fel de bine, ca înainte şi, din cauza bolilor... l-a lăsat ca şi cum te-ai descotorosi de o rufă murdară". Fotografiile abia se mai disting. Întunericul s-a lăsat brusc. „Să ne grăbim, Aglae. N-am găsit ce-i mai important, banii, bijuteriile, colecţia de timbre rare. Nevastă-sa, la proces, vorbea în culise şi de nişte „verzişori". Nu puţini ! Ba chiar şi de pietricele colorate, nu strassuri, fleacuri din sticlă, ci de altfel". „Ho, ho, soro, izbucni lungana, că doar n-a fost Ford..." „Dar ce ai băgat tu în sacoşă ? Ia să văd !" se alarmă dolofana. „Poftim, uită-te, să nu crezi că-i cine ştie ce. Nişte cuţitaşe, forfecuţe, fleacuri". „Cuţitaşe cu mînere de fildeş şi o trusă de manechiură cum nu găseşti nici măcar la consignaţia. Nu respecţi înţelegerea, şi-mi pare rău. N-am stabilit ca lucrurile mai deosebite să le împărţim pe din două ? Am ajunns să ne furăm între noi ?" Grăsuna era oţărîtă foc. „În timp ce eu vorbeam, tu tăceai mîlc şi îndesai în sacoşă. Ar trebui să te caut peste tot. Vorba aia, un inel sau o „pietricică" le ascunzi şi-n gură". „Bravo, ai ajuns să mă faci şi hoaţă", ripostă lungana. Schimbul de cuvinte, ce anunţa o veritabilă ceartă, ar fi continuat dacă nu se auzea întrerupătorul în salonaşul vecin. Surorile tresăriră speriate. Lecţia schimbării rapide a expresiei feţei, în funcţie de cerinţe, o învăţaseră de mult. Intrară în încăperea iluminată cu chipurile triste, ştergîndu-şi cu batistele lacrimi imaginare. Tînăra nepoată, ce tocmai îşi scotea fişul, întoarsă cu spatele, se răsuci pe tocuri. „Dumneavoastră eraţi ? Vai ce m-aţi speriat ! De ce staţi pe întuneric ?" „Ne uitam în album, la fotografiile voastre, ale lui Gelu, ale tale, că scorpia aia de maică-ta şi uşuratica de soră-ta nu merită nici măcar pomenite". Tînăra deschide uşa dormitorului, aprinde lumina şi dînd cu ochii de lucrurile răscolite nu-şi manifestă deloc surprinderea. Rosteşte cu o voce egală. „Probabil că maică-mea, căreia i-am dat cheile la cererea ei, „pentru a mai pune niţică ordine în apartament", a găsit că-i mai profitabil să ne facă o percheziţie pentru a da de urma „comorilor" adunate de bietul tata în ultimii ani. Curios, dar mulţi nu ştiu că mai ales de cînd cu boala lui, n-aveam, cum se zice, nici după ce bea apă. A trebuit să vindem multe lucruri. Sîntem judecaţi după maşina care chipurile îi de lux. Un hîrb vechi de aproape 30 de ani". Surorile realizează că fata ştie cine i-a cotrobăit prin casă, dar evită să le pună într-o postură jenantă. Aluzia la sărăcia lucie în care se aflau fratele ei şi Rodica, le schimbă însă înfăţişarea. Expresia de tristeţe disimulată de pe feţele lor a dispărut. Stau bosumflate în fotolii. Nu se împacă însă cu ideea că, în apartamentul destul de elegant mobilat, nu sînt pitite faimoasele valori de care vorbesc rudele. Lungana o învinuieşte în gînd pe grăsană. „Dacă nu tot turuia atîta, poate le găseam". Trage cu ochiul spre micul birou din stejar în ale căror sertare un apucasetră să cotrobăiască. Se uită la el, ca un copil căruia îi lasă gura apă privind o prăjitură într-o vitrină. Durdulia nu-şi găsea locul în fotoliu. Gîndul îi zbură la maşină. „Fii atentă, Aglae, maşina arată bine, răposatul a „pigulit-o" cu migală. N-a lăsat-o niciodată să sufere. Poate reuşim să punem mîna pe ea, îi spusese soţul ei". Cu o voce conciliantă, într-o doară, durdulia, îi ceru tinerei, cheile maşinii. „Soţul meu vrea să se uite puţin la ea, să-i facă eventual nişte reglaje. Ştii că se pricepe". „Nu vi le dau tanti ! Unchiul Jan n-are ce vedea la autoturism". Dolofana nu se aşteptase la un asemenea afront din partea fetei. Pentru cîteva clipe roşul aprins al feţei umflate deveni vineţiu : „Nu ţi-e ruşine ? După cîte am făcut pentru tine, asta mi-e răsplata ? Uiţi cine te-a băgat în serviciu, cine te-a ajutat să intri la facultate ?" „La întreprinderea unde lucrez am fost repartizată, deşi nu v-am refuzat „atenţiile" ce ni le-aţi pretins. Spuneaţi că aveţi obligaţii şi v-am înţeles. La facultate, am intrat, reuşind, ce-i drept, la seral. Orele de meditaţie le-am plătit din salariul meu şi din pensia tatii". Obrazii dolofanei se metamorfozaseră iarăşi în stacojiu. Parcă se umflase toată şi mai mult. Dîrzenia tinerei o determină şi pe Agripina să-şi amîne emiterea pretenţiei, de altfel unice. Pusese ochii pe un scrin sculptat. Orice ebenist nu s-ar fi zgîrcit la bani pentru a achiziţiona o asemenea piesă rarisimă. În comparaţie cu soră-sa, o colerică, colţuroasa era mai realistă.

Rodica semăna cu Gelu, hotărîtă, sobră. Învăţase de la taică-său să ia viaţa piepţiş. Refuzase oferta maică-si de a locui împreună. Ştia că Patricia nu ţinea la ea. Nu suferea seriozitatea cu care fiică-sa cea mare trata totul în viaţă. Nu se ferise chiar să i-o spună. „Felul tău de a fi, tăcerile tale, modul tău de a judeca aidoma unei bătrîne mă indispun. Sora ta cea mică seamănă cu mine, ne place să rîdem, să petrecem, să nu punem nimic la inimă". „Nu pot mamă să-l las singur pe tata. Mai cu seamă acum cînd e bolnav şi are atîta nevoie de îngrijire". Patricia nu insistă. Intenţia ei disimulată viza izolarea lui Gelu, umilirea lui. Visa înfăptuirea proorocirii sale, făcută soţului înainte de divorţ : „Vei ajunge să vii la mine în genunchi, să-ţi ceri iertare". După despărţire, femeia ştiuse să navigheze pe oceanul existenţei cotidiene, ocolind cu grijă stîncile ascuţite, periculoase, ca şi aisbergurile care îşi ascundeau primejdia sub apă. Începu să caute un loc bun pentru ancorat. Atenţia ei se îndreptă spre Cezar, prima ei „dragoste". Simţise vîntul. Era prielnic pentru corabia ei. O ajută să acosteze exact în portul în care presupunea că nu o va duce rău deloc.

„Cărui fapt îi datorez onoarea de a fi vizitat de o doamnă atît de distinsă în „cabinetul meu" garnisit cu „piese" cusute după „ce li s-a făcut autopsia şi altele trecute în lumea drepţilor", care stau la rînd în aşteptarea unei asemenea operaţiuni ?" întrebă maliţios fostul „iubit" al Patriciei, cînd femeia îşi făcu apariţia în sinistra sală de la subsolul spitalului. „O doamnă care, nu la începutul carierei, cînd avea alte interese, ci în ultimii ani îi umilea chiar şi pe medicii cu renume, ca să nu mai vorbim de unii ca mine, cărora nu le răspundea nici măcar la salut" Patricia considera că defensiva e tactica potrivită situaţiei în care se afla. „Ştii prea bine că tu ai fost şi ai rămas pasiunea mea adevărată. Şi dacă nu ne-am unit vieţile a fost jocul hazardului. Şi tu şi eu am eşuat în căsnicie. În felul acesta soarta nu a vrut oare să ne demonstreze că trebuie să fim împreună ?" Cel ce se îngrijea de trupurile celor trecuţi în nefiinţă se arătă suprins. „Cum adică, bărbatul acela fercheş cu mustăcioară a la Eroll Flyn, înalt, brunet, ce conducea cu mănuşi, un bolid unic în Bucureşti, cum povesteai colegelor, mai tînăr ca mine cu 15 ani, te-a dezamăgit ?" „Cezar, iubitul meu, mă distrugi vorbindu-mi în felul ăsta. Ştii prea bine că nu ne-am potrivit niciodată la caracter, la temeperament, de aceea am şi divorţat". Femeia studia încordată reacţiile îmbălsămătorului, pentru a-şi fixa tactica ce trebuia s-o adopte. Izbucni într-un plîns deznădăjduit. Curios, plînsul, în general nu le face pe femei mai frumoase, dimpotrivă, dar Patricia ştia că lacrimile îi dau feţei sale un anumit şarm. Intuind parcă ce „cărţi" are în mînă partenerul, femeia plusă. „Am ştiut de cînd te-am văzut că numai tu mă poţi face fericită. Am dat însă cu piciorul, alergînd după himere", continuă ea spăşită. Plusă apoi din nou ştiind că bărbatul avusese o amară deziluzie cu ultima „achiziţie" şi, după cum se confiase unui prieten, era în căutarea unei femei serioase, care să-i administreze cum trebuie averea deloc mică, să fie prezentabilă; dar să şi corespundă întru totul ca femeie, în adevăratul înţeles al cuvîntului. „Cezar, de multe ori mi-a trecut prin minte că numele ţi-era predestinat. Am venit să mă căiesc pentru ingratitudinea mea faţă de tine, iartă-mă". Şi Patricia căzu în genunchi ca într-o melodramă de gust îndoielnic. Repetase de cîteva ori gestul înainte de a pleca spre „instituţia" unde „alesul inimii" dovedise cu ingeniozitate că morţii pot constitui o sursă deloc neglijabilă de venituri. Din poziţia umilitoare în care se afla, femeia trăgea cu coada ochiului spre omul cu un nume atît de celebru. Al şaselea simţ de care dispun femeile nu o înşela. Cezar înclina spre conciliere. I se citea pe faţă dorinţa de a realiza un compromis cu fosta iubită, dar numai pentru că lipsa ei de scrupule îi putea servi interesele. Sentimentele nu mai jucau de mult nici un rol în viaţa lui. Nu voia însă să dea impresia că cedează atît de uşor, aşa că mai lansă o săgeată veninoasă. „În convorbirile cu colegele tale ţi-ai exprimat în repetate rînduri dispreţul pentru «ăla, (adică eu) care miroase de parcă s-ar îmbăia zilnic în formol». Trec cu vederea toate acestea, fiind gata să închei o înţelegere cu tine, însă numai după ce îmi vei făgădui un lucru..." Patricia nu-l lăsă să-şi termine ideea. „Vreau să ştii că e vorba numai şi numai de intrigi. Doreau cu orice preţ să mă îndepărteze de tine, din răutate, din invidie. Pentru cele care roiau în jurul tău, mobilul fiind excelenta situaţie materială ce o aveai, eu reprezentam o rivală extrem de primejdioasă". Bărbatul asculta cu atenţie şi înţelegere argumentele Patriciei. Femeia continuă încurajată. „De altfel te-ai convins de „sinceritatea" simţămintelor celor care, pe rînd, ţi-au jurat credinţă". Patricia ştia că zarurile sînt aruncate. Se simţea stăpînă pe situaţie, aşa că îşi putea permite să-i servească îmbălsămătorului o răutate. „Frumoasa care te-a „uşurat" de peste o sută de mii, cu cinismul ei caracteristic, reflecta mai deunăzi, înconjurată de un grup de „admiratoare" (din acelea care culeg firimiturile) : „Nu mă interesează cum a făcut şi cum continuă să-şi mărească averea. Că transportă pe cei ce au trecut în „lumea drepţilor" cu autoturismul propriu. Ei, şi ce-i cu asta ? comenta ea ironic. Unii fac pe taximetriştii, servindu-le viilor, alţii ca el, de fapt mai generoşi, se ocupă de „ceilalţi". Aştia nu trebuie să ajungă „acasă" ? Că în încăperea de la subsol se mai pierd bani, inele, ceasuri şi el le găseşte... Asta-i aşa un fel de recompensă pentru munca soţului meu (îţi fixase deja statut de soţ). Trebuie să recunoaştem că a face toată ziua autopsii şi îmbălsămări nu-i prea plăcut. Seara îl îmbăiez bine, dau pe el un tub de sprey şi devine din nou bebeluş. N-am numărat atîţia bani în viaţa mea. Au exact acelaşi miros ca şi ceilalţi. Mă refer la banii lui. Dacă îşi permite să dea două-trei sutare bacşiş ospătarului înseamnă că e cineva. Că-i bătrîn, puţin cocoşat, asta ce contează ? Decît unul tînăr, frumos, dar cu buzunarele goale, îl prefer pe „amicul defuncţilor". Cezar strînse din dinţi, ochii i se întunecară, dar nu rosti nici un cuvînt. Îşi reveni repede. „Mă întrebi ce trebuie să-mi făgăduieşti ? Simplu. Să faci tot ce depinde de tine pentru ca averea noastră să sporească. Să împiedici risipirea ei. Simplu, nu ? Îţi voi încredinţa bunuri a căror valoare şi frumuseţe depăşeşte închipuirea ta".

Patricia a devenit o bună administratoare a averii lui Cezar. Îl ascultă, îi dă sfaturi utile, dar mai presus de orice exercită o putere miraculoasă asupra feciorului lui Cezar, destul de copt ca vîrstă (30 de ani), dar nu şi ca purtare. Toacă şi acum banii lui taică-său, dar nu cu aceeaşi intensitate, a mai redus numărul petrecerilor în apartamentul cu patru camere, dăruit de tăticu, bea mai puţin şi, ce-i mai important, lucrează. E şeful unei echipe de deratizare. Cînd taică-său îl luă peste picior, „Ce, mă, te făcuşi omorîtor de şobolani," îi lua apărarea Patricia „Lasă băiatul în pace, orice muncă onorează". Femeia s-a gîndit chiar să-l însoare cu fiica ei cea mică. Flăcăul o place, iar timpurile cînd Cezar avea păreri proprii au apus de mult. A revenit tot ea. „Felicia e specialistă în proiecte de volatilizare a banilor, iar băiatul la un moment dat ar putea fi influenţat mai mult de nevastă-sa, decît de mine", reflectă ea. Planul matrimonial a căzut înainte să fie făcut public. Fata simţise ceva despre proiect şi acum se uită chiorîş la maică-sa. Are şi un motiv în plus. Patricia prea îl tratează pe vlăjgan ca pe un puşti. Un amănunt i s-a părut chiar ciudat. Cînd feciorul lui Cezar pleacă la serviciu, femeia îl strînge în braţe şi îl sărută. „Îl iubesc ca pe copilul meu", susţine ea.

La celălalt pol al familiei, Rodica încă se mai luptă cu „moştenitorii" care apar mereu, ca ciupercile după ploaie. Deunăzi, unul care zicea că-i „nepot" al defunctului, pretindea cu insolenţă piesele de rezervă ale maşinii. „Aş abandona astfel pretenţiile de moştenitor şi mi-aş retrage acţiunea introdusă contra testamentului" Alt „nepot" i-a cerut studentei maşina de cusut electrică. Promitea şi el să „uite" de partea ce i se cuvine „legal". Mătuşile n-au renunţat la maşină şi, respectiv, la scrinul sculptat.

Patricia o ţine sub o continuă presiune, telefonîndu-i zilnic : „să nu laşi un ban din suma stabilită pentru vînzarea maşinii. De altfel, la tranzacţie vom veni şi noi, eu cu sora ta". Într-o duminică, maică-sa a invitat-o la masă. S-a dus. Ţelul urmărit de Patricia, disimulat în generozitate şi dragoste de mamă, a fost de fapt etalarea bogăţiilor pe care le administrează în voie, după ce l-a transformat pe Cezar într-un căţeluş ascultător. „Şi nu uita să le spui colegilor şi foştilor noştri vecini, că, printre alte bunătăţi, la masă s-a servit «caviar negru»", îi reaminti Patricia, studentei, la plecare.

Tablouri de Sorin Groşeanu – Piscuri

Drum la Călăraşi

Urmare din pag. 1

acest topos de aur al Bărăganului sfîrşind în ochiul albastru al Fluviului.

La întîlnirea noastră am ascultat versurile acestor bravi oameni şi condeieri ce nu-şi iau sufletul în deşert şi fie-mi îngăduit să-i unesc cu iubire : Constantin Tudor, cunoscutul poet în toată ţara, profesorul Marin Lupşanu, Liviu Iordache, Liviu Capra, Nicolae Drăghici, Florin Grigoriu, Ştefan Niţă şi încă o dată pe acest admirabil cărturar şi om al inimii, bănăţean de origine, dar acum una cu viaţa de la Dunărea de Jos, Pavel Susară.

Tînărul savant arheolog, directorul Muzeului, Marian Neagu, ne-a fost şi acum de cel mai mare folos prin dezvăluirea ultimelor descoperiri de valoare istorică din această zonă saturată de sacralitate străromană din jurul vechiului Durostorum.

Tezaur de suflet

Urmare din pag. 1

îmi arată, cu justificată mîndrie, lucrăturile ei : costumul, cel de vară, cel de frig, procoviţa, laibărele, chişcineele, cătrinţele, şiptele, coverturile, toate — conform păstratei datini — „ieşite din mîna ei"... Vorbim despre „drumul cinepii", gust farmecul de relicte al limbajului pădurenesc, îmi amintesc ce-i aia pozdare, inişte, meliţă...

Ascult cîntecul bătrîn, ascult colindul junelui, al Ierului-ler... Ploaia, mare şi înceată, mă convinge să accept găzduirea unei nopţi.

Spre zori, neobişnuit cu frigul de munte, aud cum se trezeşte aşezarea. Minerii, gata echipaţi, coboară panta spre marele amfiteatru împădurit, cu licărul înşiruit al lămpilor electrice legănînd bezna... Careva îşi încălzeşte motorul „Daciei", dincolo, spre drumul Rudei, se aud vitele ieşind ciopor în cîmp.

Cobor, după o gustare cu tradiţională brînză dulce (caş) şi slană „care mere cu vinars" (Nana Rădoane dixit), cu autobuzul navetiştilor la combinatul hunedorean, spre o altă aşezare minerească — Teliucu. La ora matinală, abia crăpată de ziuă, aceeaşi forfotă tăcută a minerilor care, aici mai numeroşi, se duc în schimbul de zi... Teliucul este, în fapt, un mic orăşel, situat pe malul stîng al Cernei. Acum cîţiva ani, oamenii i-au mutat rîului, pe o bună porţiune, albia. Pur şi simplu. Cel puţin aşa vine vorba ! Dacă trebuie, trebuie, nu ?! Dedesubt, în adîncimile pietroase, zac falii imense de minereu, cerinţele metalurgiei au crescut vertiginos, raţiuni economice, etcetera... Între Teliuc şi Hunedoara, s-a construit, în anii de după Congresul IX, Uzina de preparare inerentă calităţii sterilului. Îmbunătăţit după metodele cele mai actuale mondiale, preţiosul minereu urmează apoi, pe calea aeriană a funicularelor, drumul spre furnale, oţelării... Zi şi noapte. Se aude, ritmînd parcă bolboroseala milenară a rîului dedesubt, neîncetatul zgomot de tren aerian al acestor vagonete zburătoare, suspendate de funiile enorme de oţel...

Sediul întreprinderii, impecabil gospodărit, îşi aprinde treptat luminile. Un pîlc neîntrerupt de oameni coboară în minele „arborelui" subteran, un altul, de tehnicieni, specialişti, funcţionari, urcă scările clădirilor de suprafaţă. Grafice, panouri, o alee cu arbori spoiţi îngrijit cu var, ducînd spre un mare garaj-atelier pentru maşinile şi utilajele întreprinderii. Pe un dîmb, laboratorul, apoi pitoreştile roţi uriaşe ale coliviilor ce susţin drumul vertical spre adîncuri... Un afiş mare, în roşu, anunţă întîlnirea minerilor cu poetul Radu Cârneci şi cu cîţiva scriitori din Hunedoara...

Vizita sub pămînt depăşeşte, emoţional, ceea ce aşteptam. Utilajele de acum, ordinea şi optimizarea deplină a întregii munci subterane, fac tot ce ştiam doar de acum cîţiva ani despre aceste mine, să pară îndepărtate. Impresionantă este prezenţa minerilor tineri, chiar cu munci de răspundere. Lungi coridoare iluminate dau impresia unui tunel de metrou. Gustul apei unei cişmele zglobii din abatajul echipei lui Zbora Gheorghe şi ortacilor lui, frigul care mi-a tăiat respiraţia cînd am sorbit, nu-l voi uita multă vreme. Da, apa izvora chiar acolo, eliberată din piatră, bună, ca inima celor ce smulg soarele stins în pămînt...

După emoţia reîntîlnirii cu acei oameni în clubul ornat pentru sărbătoarea poeziei, revăd Valea Cernei, unduind în acalmia desfrunzirii, uşor cuprins de părerea de rău că mă despart de oamenii şi locurile acestea... Drumul coboară brusc în Cetatea de Foc, despărţindu-se de cel al funicularelor de deasupra, care taie văzduhul spre combinat... Un soare roşu, ca pămîntul cel roşu din Rusca, abia se smulge — aidoma celui de la marginea Mării, toamna, din turlele coşurilor marelui centru industrial... Funicularul, urcînd într-o iluzorie imagine şocantă, intră în soare, ca un pescăruş suspendat pe firul nevăzut al brizei... Micul bloc-notes aşteaptă să-l descifrez...

Gustul epicii

Urmare din pag. 1

timă pentru viaţa cărţii tradusă prin încrederea cu care o primeşti în propria ta viaţă. După proze poematice, ostentativ filozofice, experimentale, instrumentale, te surprinzi gîndind cu mare jind la o... povestire. Povestirea atît de năpăstuită de critică, abandonată de prozatori, adusă tot mai rar, cu conduri de aur, la bal, în chip de Cenuşăreasă. Iată de ce iubesc eforturile marelui scriitor Fănuş Neagu, prietenul nostru (al povestirii şi al meu) de a repune în jeţ, cu delicatul dar inflexibilul ei toiag nobiliar, Cenuşăreasa infinit mai veche decît romanul (sau romanii !), reamintindu-le pe clasicul prozei scurte care a fost, e, Nicolae Velea. Aceste reflexii nu-mi sînt sugerate de nume sonore, ci de unul puţin cunoscut. Nicolae Rotaru, „Lumina zilei", (Editura Facla, Timişoara), îl recomandă, după ce îl citisem cu speranţă, „în poezii" ca pe un prozator cu alese însuşiri, (vigoare, culoare), stăpînit de demonul epicii, mărturisind la o adică generozitatea de a „strica" subiecte de romanţ sau novelă în istorii de numai cîteva pagini. Argeşeanul Rotaru nu povesteşte cu voluptatea Zeului Creangă. Eroii lui n-au asprimile celor aduşi în literatură de Preda. Fundalul prozelor sale nu e fabulos (Istrati), nu e feeric-metaforic (Neagu). Sînt eroi ai unor întîmplări, niciodată extraordinare. Rotaru are darul (conştient ?) de a-şi refuza poanta, morala neversificată a fabulei, tîlcul „dumicat", tradus.

Mişu lui Parpală e un copil fericit. Taică-su i-a promis că, dacă termină şcoala cu coroniţă, îi va lua costum de ţoale, cravată cu zgîrci şi-l va duce într-un voiaj special, cu trenul. După doar o staţie, Leordeni (trenul nu e chiar Orient-Express), tatăl şi fiul se pierd unul de altul şi... nu se mai găsesc. Coborît în Curtea de Argeş, premiantul e întors spre casă, cu alt tren, de un ceferist omenos. Aleargă spre ograda părintească, stîrnind mirarea mamei :

„Ce e, mă, cu tine ?!"

„Nimic, ce să fie ?" a răspuns Mişu.

„Tac-tu unde e ?"

„Nu ştiu."

„Păi n-aţi plecat amîndoi la Cumpăna ?"

„Ba da."

„Şi ?"

„M-am întors."

„Păi cum, aşa repede ? Şi de ce ai venit singur ? Tac-tu unde e ?"

„Nu ştiu".

Atît. Oricît ar fi de greu de crezut, Mişu lui Parpală e fericit : călătoria fantastică s-a produs. El a întîlnit lumea, aventura, necunoscutul...

Nicu Bambă a avut cîndva un conflict cu viforosul Costică Trucală, care „l-a prins, l-a legat de stîlpul porţii", umilindu-l cu cazne medievale. După mulţi ani, medievalul uită episodul şi-i cere lui Bambă să-i care nişte var. Bambă, care e un moliu, un prostălău, e şi un păgubos sentimental. Pe drum, Trucală îi inventariază eşecurile. Nu s-a luat cu Profira lui Pecioaică, deşi au fost în vorbă. S-a ferit de femeile ce au mai fost măritate (Reta lui Straton, Mangica lui Pupălapte, Mariuţa lui Basalanţă, Codina lui Burtan, Vica lui Ţiliban), dar şi de fetele mari (Luxiţa lui Soptică, Polina lui Ibrică, Zamfira lui Nichiduţă). La împlinirea trebii, Trucală îi oferă lui Bambă o ţuică, dar e refuzat, şi-atunci îl plăteşte cu o „bucată de pînză cusută şi pusă pe perete chiar deasupra plitei", un „peretar" pe care cineva întinsese cu indigou (!) o scenă de bucătărie cu inscripţia : „Acolo unde casa străluceşte de curăţenie". Bambă ia pînza, dar nevasta lui Trucală se face foc şi izbuteşte s-o recupereze.

Şi ? Şi nimic altceva. Bambă e un senior. E un erou extrem de rar în proza nouă : om bun. Nicolae Rotaru trebuie să persevereze într-un teritoriu benefic nu doar din pricina minimei... concurenţe. E dăruit cu înzestrări ce, după şcolirea la clasici, pot rodi. Scăderile cărţii, constituind debutul său în proză, sînt şi ele frapante, dar nu am credinţa că trebuie să i le semnalez aici, în rînduri ce se vor a fi de sinceră încurajare...

POST RESTANT

Fiecare zi din acest decembrie seamănă cu altă lună ; astăzi, de pildă, ar părea să fie septembrie și numai înserarea repede amintește iarna (ne apropiem de cea mai lungă noapte a anului). Iarna mai este amintită și de urmele vagi de zăpadă și de gheața pe care alunecă absolut orice ca pe o oglindă de argint. Înghesuiala din magazine și furnicăritul femeilor vestesc sărbătorile de iarnă, cîte un brad ici și colo pe stradă amintește copilăria noastră, cu bradul crescut în curtea din fața casei, împodobit cu ghirlande mari de poleială, cu crengile trase în jos de pachetele cu daruri, de nuci și de bomboane.

Cîte o felicitare vine de ni se așează pe inimă ca o pasăre albă din deltă ; ori de cîte ori o vezi, îți vine să scrii versuri pe aripile ei. Și totuși aerul este un aer de iarnă, aerul pe care îl vezi, „suflarea sufletului", cum zicea poetul, semnul sigur al existenței noastre pe această planetă. „Toată suflarea", ce frumos sună aceste cuvinte, adică suma respirațiilor care se ridică deasupra noastră, pe cer. Noi credem că numai anumiți oameni știu să se bucure pașnic de această ultimă lună a anului, de această mezină a lunilor din an, de aceea și cea mai răsfățată, plină de iubire și de speranță.

☆

„Ce voi povesti acum pare o invenție a baronului Münchausen și n-aș fi îndrăznit s-o fac dacă întîmplarea nu ar fi atît de trăznită și de adevărată; încît merită să treci peste toate, să riști să fii declarat mincinos. Ei bine, într-o vară, la bîlci am văzut o trăznaie care m-a încremenit : o roată mare, dar fără scaune, numai cu patru platforme pe care, între două bare, erau legați patru căluți ; la dorință și în schimbul unei sume de bani, copiii și tineretul se suiau pe ei ca să se învîrtească. Și se învîrteau, se învîrteau, caii încremeniți, cu privirile absente, și în șeile lor, călăreții, chiuind și prefăcîndu-se că merg în galop. Doamne, m-am întrebat atunci, oare de ce tot circul ăsta, cînd ar fi fost foarte bine să se închirieze căluții pentru călărie, în sus și în jos, și nu în jurul cozii. De ce ?"

☆

DAN MIHAI, Negrești, Vaslui : Ne-a plăcut „Un vis al idioților" și părerea noastră este să trimiteți această schiță la „Urzica". Aveți simțul observației, aveți umor, de aceea reproducem, pe cît ne este posibil, un fragment care dovedește aceste calități :

«Femeia, simțindu-se din nou privită, își schimbă poziția picioarelor. Avea pantaloni scurți și picioarele le avea lungi, lungi de parcă, bineînțeles, nu se mai terminau. De fapt se terminau în niște sandale cu tocul foarte înalt. Am făcut și o experiență. I-am privit picioarele cu coada ochiului, dar ele nu se mișcau nici măcar un centimetru. Avea un al șaselea simț. Le mișca numai cînd erau privite direct.

Domnul de pe fotoliul de alături probabil face aceeași experiență sub privirile iritate ale soției. Băiețelul lor freacă de mocheta bogată o mașinuță care bîzîie, bîzîit amplificat de buzele lui fluturînde și umede. Mașinuța s-a transformat parcă într-o mașinuță de tuns, pentru că în urma ei sar smocuri de scamă. Mama observă și-i atrage atenția să termine cu tunsul.

Ceasul de deasupra recepției a înțepenit la patru și jumătate. O oră, și timpul real îl va ajunge. Nu mi-am închipuit niciodată că aș putea sta șapte ore într-un hol de hotel, cu bagajele lîngă mine. O zi de plajă pierdută, o zi de plictiseală, pentru o cameră. Barem aici e umbră și de o jumătate de oră am în față și o femeie care-și mișcă picioarele la fiecare privire.

Tînărul de la recepție, vreun ajutor de recepționer sau chiar recepționer plin, m-a măsurat din cap pînă la mijloc, restul fiind ascuns de biroul înalt, a văzut că port un hram oarecare și a catadixit să mi se adreseze : „Domnul Sîrbu ? E plecat la București ! Cu probleme personale. Nu știu cînd vine. Astăzi". Cîteva răspunsuri care au necesitat un număr dublu de întrebări. E adevărat, tînărul mîzgălea ceva într-un registru, era ocupat.

„Te duci la el, îi spui că te-am trimis eu. E recepționer șef, nu se poate să nu-ți dea o cameră. Dacă nu are, dă el un telefon, două... Grasu e băiat de treabă, nu te lasă el". Așa îmi spunea Sorin cînd mi-am făcut bagajele. „A, odată cu buletinul strecoară-i și o sută, știi dreptul !". Halal prieten !

Dar nu ! Peste puțin timp, domnul Sîrbu va veni cu problemele personale rezolvate favorabil, deci bine dispus, îmi va strînge mîna, mă va bate chiar pe umăr, „spune-mi Grasu, he, he, he, prietenii prietenilor mei...". O cameră cu fața spre mare, numele scris cu roșu în registru, deci frigiderul recepției burdușit cu pepsi îmi va sta la dispoziție, un șezlong pe balcon, televizor,... nu, televizor nu ! Poate puțin video, se găsește unul în camera din spatele recepției, „ne mai clătim și noi ochii, he, he, he,...".

...picioarele se mișcă din nou sub privirile mele măturătoare. Dar dacă o sută nu ajunge ?! Mai pun una, ce naiba ! Două sute pentru două săptămîni de fericire. „Fericirea nu există. Este visul..." Poate Generalul avea dreptate. De ce se plîngea ? Președinte a fost, a murit la adînci bătrîneți. Nu, hotărît lucru, sînt un idiot !

Și frumusețea mișcătoare a întrebat de dom' Sîrbu. Numai că ei i s-a dat un număr dublu de răspunsuri. Și ea nu stă decît de o jumătate de oră. Dimineață a fost la plajă. Pielea a început să i se înroșească».

IOAN BIRU, Cluj-Napoca: N-am înțeles nici de ce-ați bătut șaua și nici ce-a priceput iapa... în „Tensiometrul", schița (?!) de numai o pagină se dorește a avea un umor absurd, dar, din nefericire, nu are nici măcar umor pur și simplu. Cînd credeți că aveți ceva de spus, luați o coală de hîrtie, un creion și... renunțați.

ENACACHE DUMITRU, Fîrtățești, Vîlcea : „Edificarea" nu ne-a edificat pe deplin în ceea ce privește talentul dvs., dar ne îndreptățește să sperăm într-o dată viitoare. Întîmplarea cu îngrășămintele dorite de un agronom necinstit pare a fi adevărată, chiar dacă nu face cinste ceapeului din Omorâcea. Reveniți

CONSTANȚA VAICĂR, Craiova : De mulțumit se poate mulțumi și în limba română, așa că renunțați la ideea de a ști toate limbile pămîntului. Din citatele pe care ați binevoit să le transcrieți, alegem unul și nu la întîmplare : „Poți atinge măreția nu numai lăsîndu-te în voia unor porniri năvalnice, ci și sfredelind cu răbdare zidul de oțel care desparte ceea ce simți de ceea ce ești în stare" — Goethe.

MONICA DAMIAN, București : „Punctul 2 din capitolul I al romanului „Domnul Ies" nu e edificator în ceea ce privește romanul, dar ne lămurește în ceea ce privește talentul. Aveți, deocamdată nelucrat, dar aveți. Păcat că nu vă luați mai în serios și nu renunțați la punctajul hilar al romanului. Cît despre „Flori de cîmp", aceasta este o povestioară sentimentală — în tren, cu happy-end. Reveniți.

DAN STARCU, București : Sîntem lămuriți în ceea ce privește romanul „Întemeierea". Trimiteți-ne fragmente din alte romane, eventual cu subiecte actuale.

C. D. GRIGORESCU, București : „Nimicnicia cu gustul ei amar. Din infinit, ciugulim doar un microscopic loc în spațiu și o infimă fărîmă de timp. Legumind-o, ajungem să ni se pară imensă..." Nu, nu credem că se scrie așa. Păcat de temă (crimele horthiștilor în partea cedată a Transilvaniei). Așa că, deși cu întîrziere, răspunsul totuși pe care vi-l datoram l-am dat : nu.

NICULINA BAORIU, Tîrgoviște : „Lupta cu Ideea", este de tot hazul : „...Ha, ha, ha... Rizi nenorocito ! Rizi ! Asta ai făcut întotdeauna. Ai rîs de mine. Mi-am stors creierii încercînd să dau de tine pe undeva dar TV... tu (,) nerușinato (,) te-ai ascuns de mine ca de un criminal. N-ai tu grijă, odată și-odată voi pune eu mîna pe tine..." Fiți mai pașnică !

Iulian Neacșu

Nichita Stănescu și filozofia celor vechi

Urmare din pag. I

mine etc.), ideea este că oriunde locuiește omul, se află acolo un zeu, că omul are chiar în el o existare divină. El chiar dialoghează cu daimonul său, cu îngerul, îi pregătește patul pentru a fi găsit curat și fără prihană :

— Schimbă-te în cuvinte, mi-a zis Daimonul,
repede, cît mai poți să te schimbi...
I-am spus Daimonului : — Tu nu știi că
vorba arde
verbul putrezește
iar cuvîntul
nu se întrupează ci se destrupează !...
— Știu asta, mi-a zis Daimonul
meu către mine
Schimbă-te în cuvinte precum îți zic !

Nichita Stănescu aude în interiorul său aceeași voce ca și Socrate, vocea inspirației creatoare, prin care întîmplarea sa de a fi se transformă în întîmplarea numirii, a schimbării în cuvinte. Este un fel de posedare daimonică. Ceea ce grecii numeau mania, adică delir, frenezie.

Inițial, poezia era integrată filozofiei, pentru că exprima credințe arhaice, mistere, mituri. Mythos implică în conținutul lui ideea de tăcere și nevedere. El înseamnă în traducere „a-și spune sieși ceva", a delibera în sine, adică în tăcere. Gîndirea se concentrează asupra ei însăși, iar în acest laborator interior se obține intuiția intelectuală pură. Într-un mythos, ca și într-un mysterion, se pot vedea lucrurile cu mintea, se pot gîndi lucruri fără a le mai exprima. Aristotel vorbește despre intelectul activ ca fiind „asemenea luminii", iar esența este strălucitoare la vedere. Înțelepciunea (sophos) este, deci, luminoasă, păstrătoare a luminii. Heidegger traduce „philón tò sophón" prin „apropiere de lumină". În măsura în care a urcat spre lumină, a căutat lumina și a năzuit spre ea, în măsura în care s-a asemănat cu lumina prin adîncimea gîndului, Nichita Stănescu este un poet-filozof. Iată, de exemplu, versurile :

El întrerupe cu sinea sa
orice altă mișcare
El face să nu mai fie
ceea ce este
și se apără în ființă
ceea ce încă nu s-a născut
El schimbă totul în vedere
înfometînd lumina
(Contemplarea lumii din afara ei).

A rămas de la greci ideea că începutul filozofiei este mirarea, foamea de cunoaștere, tendința spre luminare. Mirarea l-a făcut pe gînditorul grec să întrebe natura și să se întrebe pe sine. El a găsit că toate lucrurile, ca și cunoașterea lor, au un început, un arché. La Aristotel, arché-ul este „existența ca existență", ceea ce Heidegger a tradus prin „existîndul". Capacitatea de a cunoaște arché-ul, existîndul, o are numai intelectul (nous), definit ca „factorul prin care sufletul gîndește și concepe" („*Despre suflet*"). Intelectul este capabil să se gîndească pe sine prin participarea la inteligibil, la înțelegere. De aici se naște mirarea, care ar fi gîndirea ce se gîndește pe sine. Nichita ne îndeamnă să intrăm în mirare, adică să ne salvăm prin durerea de a gîndi pe cele trecătoare.

Miră-te de tot ce ți se întîmplă,
Miră-te de tot ce vezi
atîta timp cît ai să te miri
ești salvat...
(Anatomia, fiziologia și spiritul).

Mirarea nu este, însă, posibilă decît prin participarea sufletului (psychée). Aristotel afirmă că „intelectul este pentru suflet ceea ce este ochiul pentru corp", deci este un organ al vederii prin care sufletul „vede" ideile (numite de Aristotel „eidos", iar de Platon „idéa"). Deci, esențele, ideile, se vedeau. Pentru a fi văzute, ele erau ca lumina. Cel care le vedea trebuie să fie asemenea luminii, iluminat, adică să aibă intelectul adecvat obiectului cunoscut. Din această necesitate a adecvării poate rezulta tendința lui Nichita de a se identifica mereu cu toate cele din jur : ca piatra, frunza, pasărea, stelele, aerul, litera și cuvîntul, viața și moartea :

Uneori mă simt inseparabil
de tot ce a fost,
alteori mă simt un cîntec confundabil
cu orice cuvînt
Numai cînd piere din mine
ceea ce este pieritor
sunt singur și inconfundabil
cu vulturul în zbor.
(Autoportret cu pene).

Ajuns în această zonă, intelectul contemplă ideile și naște teoria. Inițial, teoria însemna „contemplarea lucrurilor divine", a absorbi cu privirea ceva. În latină, „contemplo" însemna „a fi în templu", a privi, ca într-un templu, la o ceremonie. Contemplarea era considerată ca o participare la mistere, la acele ceremonii secrete bazate pe dialogul dintre om și o divinitate interioară, un daimon. Pătrunderea intelectului în zona unde „a ști" este „a fi" înseamnă o depășire a lui „a spune". Și așa s-au născut „Necuvintele". Nichita Stănescu trăia frenetic, pînă la uitarea de sine, actul contemplării interioare, se confunda cu ceea ce îi atingea gîndul. Și aproape uita să ne spună.

Degajarea de sensibil se realiza la vechii greci prin *meléte thanatou* (pregătirea pentru moarte). Platon spune că : „Filosoful își desprinde sufletul cît mai mult de tovărășia cu trupul", în sensul că disprețuiește valorile cu care se amăgește omul obișnuit. Această desprindere este socotită o „curățire" (Kátharsis) și se realizează prin deprinderea sufletului de a se concentra în sine și de a trăi — cît este cu putință — singur cu sine însuși, dezlegat ca de niște lanțuri, de trup. În dialogul „*Kratylos*", Platon afirmă că trupul este „mormîntul sufletului". Dar, sema înseamnă și „mormînt" și „semn" cu semnificație. Deci, sufletul este limitat în semnificare de trup, și de aceea se află ca-ntr-un mormînt. Această explicație justifică într-un fel concluzia lui Socrate că „adevărații filozofi se deprind a muri". Ca și poeții de altfel. Ca și Eminescu, ca și Stănescu. Numai că unii mor în lumina adevărului, alții în lumina frumosului :

Tu, conținut mai mare decît forma, iată
cunoașterea de sine, iată
de ce materia-n dureri ia naștere din ea însăși
ca să poată muri.
Moare numai cel care se știe pe sine
se naște numai cel care își este
sieși martor.
(A unsprezecea elegie).

Somnul este o primă ceremonie de inițiere a morții, o moarte simbolică, după care cei inițiați pentru a participa la viziunea supremă, la théoria.

Numai în somn mă risipesc egal
în mine însumi
dar atunci sînt îmbrățișat
de visuri de pe o altă planetă.

Fotografie de Vasile Blendea

Se ajunge la contemplare printr-o concentrare a energiilor intelectuale, astfel ca trupul să nu mai vadă, să nu mai audă. Este o întrerupere a contactului sensibil cu lumea, pentru ca intelectul (nous) să iasă din corp (soma), care era pentru el ca un mormînt. Aristotel considera actul de contemplare „cea mai mare și cea mai pură fericire", ca o desprindere de ceea ce este trecător, accidental, iluzoriu. În același sens se exprimă și Platon în dialogul „*Phaidon*" : „Sufletul este silit să cerceteze lumea din afară ca dintr-o închisoare, ca dintr-un adînc întunecat... Filozofia îl îndeamnă să se reculeagă în sine, să se concentreze și să nu se încreadă nimănui decît sieși, pentru ca, oricînd va avea ceva de cercetat, el să fie singur cu sine".

Acesta este și sensul sentințelor de pe frontispiciul templului din Delfi : „Tu ești. Cunoaște-te pe tine însuți". Poate că la aceasta se reduce starea vrăjitorească stănesciană, la starea socratică de contemplare interioară, obținută greu prin practicarea virtuților : cumpătare, înțelepciune, bărbăție, justiție, prietenie, dragoste de adevăr, frumos, bine. Nu altfel era Nichita Stănescu. Faptul că a ajuns să-și gîndească gîndirea îl demonstrează și numeroasele parafrazări ale devizei amintite : Sădește-te pe tine însuți ; Lasă-te pe tine ție însuți ; Visează-te pe tine însuți ; Înțelege-te pe tine însuți ; Omorîndu-te pe tine însuți (*Respirări*).

Probabil că prin inima lui a trecut un grec și i-a zis :
„misterios este numai ceea ce există
iar logic este numai ceea ce nu este"
(Colinda colindelor).

Probabil că Nichita Stănescu s-a născut grec, iar nu barbar. El este Bătrînul care ne amintește despre cei vechi și plini pînă peste margini de înțelepciune. Ne amintește să ne umplem gîndul și inima cu cele esențiale, să ne înălțăm peste zidurile firești ale limitelor umane.

Perspectiva formativă

Urmare din pag. I

tibilă a configura o viziune și o atitudine asupra existenței" (p. 89).

În relația individului cu Puterea ar fi, așadar, două variante (v. și V. Chifor, „Vocația politică a prozei", în revista „Transilvania", nr. 12/1985 p. 33—49) : întîia e ilustrată de cărți și autori ce vorbesc despre individul-obiect-al-puterii" („Orgolii" sau „Galeria de viță sălbatică") ; cealaltă evidențiază problematica „individului-instrument-al-puterii" („Racul", „Pumnul și palma", „Biblioteca din Alexandria" etc.). Apoi, majoritatea eroilor lui Marin Preda trăiesc drama desituării din cauza neînțelegerii, a coborîrii intemporalului în temporal, în timp ce la I. Lăncrănjan, structura operei, nucleele radiante, etajele construcției, trăsătura esențială a romanelor sale cele mai bune rezidă în lupta între idee și dogmă, demonstrată artistic cu o remarcabilă forță de convingere. De aici neta distincție dintre **fanaticul**, rob al ideii și **dialecticianul autentic** : primul — opac și ostil la orice opinie nouă, chiar dacă nu e contrarie (cf. unele personaje din romanele-eseu ale lui Al. Ivasiuc, de pildă), socotind că e un sacrilegiu fiece dubiu al concluziilor sale și renunțînd să mai prospecteze în universul existenței ; al doilea se confruntă neîncetat cu ideile noi și nu se ferește de duelul cu cele adverse, își reexaminează gîndirea fără întrerupere, căci adevărurile evoluează mereu („Nimeni nu poate pretinde că deține monopolul adevărului", avertiza, de la tribuna marelui Forum al comuniștilor, secretarul general al partidului), și-și exersează într-o asiduă căutare mintea, pe care o păstrează tînără, flexibilă, optimistă (v. eroii „pozitivi" ai operelor lui Dumitru Popescu sau D. R. Popescu).

De asemenea, în poezia contemporană, modalitățile inedite de lirism civic, o reîntoarcere în istorie, sub forma unor simboluri și parabole, la Eugen Jebeleanu sau Geo Dumitrescu, din „Imnele" lui Ioan Alexandru, din versurile Florenței Albu ori Constanței Buzea, revelă faptul că tocmai îndrăzneața actualizare, punerea în mișcare a nervului politic, invenția verbală crescută ce stimulează o imagistică, și tradițională și modernă, și un limbaj poetic plin de vlagă, constituie punctele forte ale unor astfel de producții lirice de autentică vocație și cu o certă eficiență formativă.

Identificabile sînt și diverse trepte ale propensiunii spre politic. Așa, bunăoară, la Marin Preda, evenimențialul („Moromeții"), ideologicul („Marele singuratic") și politicul totalizant („Cel mai iubit dintre pămînteni"), luminează iradiant temele dezvoltate de autor : cuplul, „jocul ielelor", contractul social, adică iubirea, viața intelectuală și implicațiile sociale și politice în existența personajului (ne referim la ultimul său roman).

Noile realități sociale și politice ale țării influențează favorabil dezvoltarea dramaturgiei, imprimîndu-și semnificațiile lor formative mai ales în intențiile moral-educative urmărite. Aprofundarea proceselor de conștiință ale omului de azi („Moartea unui artist", „Ștafeta nevăzută", „Ferestre deschise", „Un fluture pe lampă"), evocarea unor episoade și personalități istorice de mare ecou în sensibilitatea neamului românesc (la Paul Anghel, Laurențiu Fulga, Dan Tărchilă), toate pătrunse în substanța concepției și în varietatea lor compozițională de înaltele sensuri ale prezentului și de convingerea că în idealurile și realizările acestuia sînt incluse, ca date ale unui testament sacru, eforturi și aspirații de îndelungată tradiție — contribuie indubitabil la formarea conștiinței omului zilelor noastre. Conflictele generate de ciocnirea dintre vechile mentalități și noile orizonturi ale gîndirii și comportamentului oamenilor, reliefarea drumului parcurs de latura spirituală a existenței în raport cu evoluția societății și noile precepte morale ce derivă din aceasta, impunerea unor caractere cu valoare simbolică, prin pătrunderea în esența și semnificațiile umane ale faptelor realității, oferă conținut și delimitează mesajul lucrărilor dramatice ale lui Paul Everac, M. R. Iacoban ș.a., constituind o prețioasă contribuție la cunoașterea universului contemporan, la educarea publicului în spirit cetățenesc și patriotic.

Cel mai mare omagiu pe care-l poate aduce trecutului un scriitor nu e de a-l imita, ci de a-l continua în chip original, creator. Imitația, firește, e mai ușoară. Dar produce numai lucruri minore, nicidecum o operă capabilă de a pătrunde pînă la suflet. Fenomenul seamănă cu o oglindă fermecată : ea mărește defectele, dar nu reflectă calitățile. Cum să susții respectul regulior și superioritatea formei, cînd e invederat că normele, dacă acoperă o simțire searbădă, n-au nici o semnificație ; devin interesante la un suflet care se înfrînează cînd li se supune. Cît privește forma, dacă nu apără sentimente sincere și nu servește la mai ușoara lor transmitere, este și ea nulă. Cînd într-o scriitură rămîn doar aspectele și prescripțiile (neoclasiciste ?), jocul e sfîrșit, mașina lucrează în gol. Ca și virtutea, meritorie doar la oamenii de caracter, forma e justificată numai de un fond prea tare pentru a fi expus de-a dreptul.

Evident, nu poți crea în artă fără dragoste. A crede că poți reda o societate fără a fi pătruns de poezia ei, a socoti că poți fi creator autentic în afara lumii contemporane, e o erezie cumplită. A te considera în stare să realizezi ceva pe plan literar privind neutru la civilizația noastră, este o naivitate. Răceala în fața lumii înconjurătoare, lipsa de entuziasm și înțelegere poetică nu pot da opere viabile. Principiile sociale un creator/cititor le deduce din realitățile lumii în care trăiește; tradiția la care se poate referi o verifică în funcție de împrejurările actuale ; poezia pe care, să zicem, o scrie este extrasă din privirea vieții unui oraș, cu străzile, casele, coșurile de fabrică ș.cl., a satului modernizat cu existența lui specifică ș.a.m.d. Esențialul ni se pare a consta în această descoperire entuziastă și încîntată, iar nu în simpla „oglindire" rece și searbădă.

Cu aceste puncte de mira, receptarea literaturii face realmente ca destinul modern al omului să-și pună tot mai mult amprenta pe relațiile dintre noi toți, pe sentimente, devine un catalizator ce dinamizează fapta și propria noastră devenire socială.

CUMPĂNA

Șarpele cel blînd

(după un colind)

Ridicîndu-se în două picioare
gata să rupă drumul
murgul și roibul au oprit căruța.
Omul care-i mînă și-a scos tabacherea
să-și împletească
tacticos o țigară
pînă cînd trece dintr-o parte în alta
a drumului, șarpele.
— De ce s-au oprit caii, tată, și de ce fornăie ?
— Așteptăm să treacă șarpele.
Căruța care venea în spatele nostru
s-a oprit și ea.
Omul de pe capră și-a scos tabacherea
să-și împletească o țigară
pînă cînd trece șarpele.
Căruța care venea în spatele căruții
s-a oprit și ea și a-nceput să fumeze
pînă cînd trece șarpele.
S-a dat jos o femeie, a aprins focul
să gătească ceva de mîncare
pînă cînd trece șarpele.
Un șir de căruțe s-a oprit în mijlocul cîmpului,
caii au început să pască pe marginea drumului
troscot dulce și mohor amar
pînă cînd trece șarpele.
La asfințit,
fiecare și-a scos briciul din teacă,
a deshămat caii,
să-l ascută pe hățuri
și pe razele soarelui ce ricoșau din solzii dihaniei.
Ne-a prins somnul, hai să dormim puțin
înveliți cu noaptea care vine
pînă cînd trece șarpele.

George Alboiu

În stația de autobuz

Urmare din pag. a 5-a

preotul, aproape de miezul nopții, în vîrful dealului. Era, desigur, o **apariție**.

„Nu vrei să vorbești, Costeo ? ! zisese necunoscutul.

Costea dăduse din cap, în semn că nu, adică nu voia să-i răspundă, știa că orice cuvînt scos i-ar fi strîmbat chipul.

„Bineee ! ! mai zisese preotul, dar să știi că nu-i bine ce faci !" Și trecuse mai departe cu mers stăpînit, pămîntean. Costea îl urmărise pînă ce dispăruse în lumina albastră a nopții.

Abia mai tîrziu, săpase încă o jumătate de ceas, casmaua lovise de ceva tare. Dar n-apucase prea bine să vadă ce era. Din noaptea albastră coborîse alături de drumeag o trăsură cu cai negri, cu vizitiu cu tot... Era ca-n poveste. Iar vizitiul era mut, nu scotea o vorbă, mut și încremenit...

Ajuns aici însă pe Costea Petrache nu-l mai credea nimeni. Clătinau sceptici din cap sau spuneau direct „Chiar așa ? !", direct și cu zîmbetul pe buze, atunci cînd el le povestea cum l-a împins curiozitatea și s-a dus la trăsură și a pus mîna pe ea... Era o trăsură ca orice trăsură !...

„Și vizitiul ? !" întreba de regulă cineva.

„Vizitiul ? !... La ăsta să spun drept nu prea m-am uitat. Mi-a cam fost frică !"...

Dar de urcat tot se urcase. Cu cazmaua în mînă, murdară de pămînt...

„Și ? !"

...Și atunci se întîmplase că Petrache nu mai știuse de el. Poate că leșinase sau poate că avusese un moment de rătăcire... Se trezise la vreo trei sute de metri, acolo unde începea Vijiitoarea... Murdar și cu hainele rupte, dar cu cazmaua alături. Și puțin înfricoșat cu urechile vîjîindu-i. Dînd din cap, avînd acea imperceptibilă negație a capului, cum că el nu vrea să răspundă... O bîțîială măruntă de care nu mai scăpase...

Ajunsese totuși acasă și dormise mult. A doua zi povestise femeii cele întîmplate, dar femeia se uitase la el, așa dintr-o parte. Apoi trăsese concluzia :

„Proștii de oameni cu chef care nu dormiseră toată noaptea și săpaseră dealurile... Și se mai și considerau oameni cu minte !"... Doar mișcarea aceea aproape imperceptibilă a capului și ceva din privirea bărbatului o nedumeriseră o vreme... Dar cîte nu se pot întîmpla într-o viață de om !... Și ce trebuie oare ca toate să aibă neapărat o explicație ? !... ziceau ochii ei urmăriți de-o teamă fragilă pe care o topeau în adîncuri. ...Asta fusese cu adevărat. Iar ăștia tineri, revenise Costea la prezent, aveau pretenția să explici totul. Dar cum să explici și cum să înțelegi așa dintr-o dată totul ? !... Dacă s-ar întîmpla asta omul ar muri sau ar deveni un pustiu sufletesc... Ca și propriii lui copii. Și ei căutau mereu cîte o explicație și acolo unde ea nu era... Micșorau într-un fel lumea în care trăiau... Reduceau totul la cauză și efect !...

Mașina aluneca prin curbele care vesteau podul, se luminase bine de ziuă, ceasul arăta ora șase.

— Cîți ani mai ai pînă la pensie, măi Costeo ? îl întrebase deodată vecinul de canapea. Era Melcul care lucrase o vreme la IRTA casier iar după ce se băgase treaba asta cu cumpăratul biletelor, cu autoservire, cum ziceau ei, se mutase la Valea la combinat...

— Vreo patru ! răspunsese Costea... Nu stau decît pînă la șaizeci !... adăugase întorcîndu-se spre el.

— Asta așa e ! fusese și celălalt de acord. Și eu la fel !... Mă ocup apoi de casă... Am niște planuri !...

...Oi fi avînd !... Oi fi avînd !... murmurase mai mult pentru sine Costea Petrache.

Mașina fîșîia repede printre pîlcurile de pădure. Lumina era acum răspîndită peste tot, păsările se treziseră toate.

Se gîndi apoi la el însuși. Și din nou la noaptea aceea cînd căutase comoara, dar la lumina zilei imaginile nu mai aveau același relief... Și totuși Costea nu putea uita. Urma să treacă și acești ani și să se întoarcă și să sape... Să caute comoara de pe vremea goților. Să sape liniștit și fără teamă. Acum cînd pensia avea să-i vină lună de lună... Să înceapă totul într-o toamnă cînd se va aspri vinul. În pămîntul acela pe care el nu-l putuse uita...

REMEMORĂRI

Se iscălea Z. S.

Am scris despre **Zaharia Stancu** mai mult decît prietenii sau colegii de generație care i-au supraviețuit, poate prea mult și, uneori, prea superficial, cu o grabă ciudată, fascinat de personalitatea celui care a fost **președinte** iar subsemnatul simplu funcționar, vreme de peste un deceniu. Îi datorez însă angajarea la Uniunea Scriitorilor. Semnătura lui însă, pusă ca o parafă stilizată pe o cerere pe care n-a catadicsit s-o citească, m-a bucureștenizat definitiv. Mă gîndesc cu tristețe și melancolie că, iată, se vor împlini în acest decembrie 15 ani de cînd n-am mai avut privilegiul de-a-i zări silueta de „prinț nordic" printre noi, nici vocea sa inimitabilă n-am mai auzit-o, nici neașteptatele și, de cele mai multe ori, „teatralele" sale ieșiri nu le vom mai savura.

Imprevizibil și bătăios, era și șarmant cînd vroia și veșnic în gardă, luptător pentru sine dar și pentru obște.

Sosirea sa, aproape zilnică, la sediul Uniunii era un eveniment.

Tresăreau de bucurie poeții și prozatorii, plimbîndu-se agitați pe holul încărcat de oglinzi și netezindu-și petițiile. Secretara blondă și platinată și veșnic răspîndind un parfum fin, prin nu știu ce miracol îi presimțea venirea și ieșea să-l aștepte în ușa cabinetului cu aere de școlăriță timidă. Traian Iancu avea și el „radarul" său și năvălea din birou pe scări în jos, pieptănîndu-se din mers și trăgînd un centimetru din batista albă de la piept și-l aștepta „la peron" zîmbind ca la vederea tatălui întors de pe front. De la subsolul unde lucra subsemnatul și pînă sus la etajul doi la care se ajungea într-un lift îngust în care lîngă Fănuș nu mai avea loc nimeni, vorbele „a venit Stancu" se transmiteau din gură în gură ca o parolă. Toți aveau treabă cu el, toți aveau ceva de semnat sau de rezolvat, toți vroiau măcar să dea ochii și să-l salute zîmbind. Numai eu mă ascundeam pe sub birou de groază să nu mă zărească și să mă întrebe : „Cine te-a angajat pe dumneata, domnule Micu la noi ?". Glumesc. M-a întrebat de multe ori. Nedumerit sau iritat. O dată cînd, însoțindu-l la mare pe post de șef de protocol (Iancu era plecat la o ședință avînd ca pretext legea drepturilor de autor tocmai la... Palma de Mallorca), am izbutit să mă las furat de tentațiile bachice mai ceva decît scriitorul finlandez care era oaspetele nostru și se dădea în vînt după șliboviță.

Atunci i-am mărturisit cu inconștiență juvenilă și cu o incalificabilă lipsă de modestie că-i citisem romanul „Oameni cu joben". Pe vremea aceea nu cunoșteam substratul, sau, mai bine-zis, „sursa de inspirație" a amintitei cărți. M-a concediat în aceeași seară și m-a reprimit dimineața, neavînd altceva la îndemînă.

Altădată, cînd în urma unui turneu literar la Cluj, echipă mare, caravană de mașini, nume ilustre, staif clasa unu, cazare la Conti, tot eu m-am făcut vinovat de faptul că un anume conducător auto cu nume predestinat (Mocanu îl chema), era să dea ortu-popii după ce băuse pe nerăsuflate un fel de cocktail à la Cluj...

Altădată, cînd camera maestrului **Jebeleanu**, repartizată dînsului la Neptun, a fost ocupată, dintr-o greșeală... poetică, de o scriitoare de culoare stabilită la noi în țară. De cinci ori mi-a cerut, seara, demisia telefonică și de tot atîtea ori mi-am dat-o și, a doua zi, cînd am sosit la mare obosit ca un maratonist și pe post de șomer, m-a întrebat privindu-mă cu ochi reci și ironici : „Ce cauți dumneata la mare, ce cauți domnule Micu ?".

A fost un scriitor prolific și prolix, un poet de sensibilitate, frust și direct, un traducător fin din versurile lui Esenin. Nimeni nu s-a mai încumetat să traducă după el acea baladă intitulată periculos de simbolic pentru vremea de atunci : „Moscova cîrciumărească".

Peste toate acestea, a fost un președinte care a făcut tot ce era omenește posibil pentru binele obștei. N-am să uit niciodată ultima întîlnire cu el, cu puțină vreme înaintea previzibilului sfîrșit. Aerul de oboseală, tristețea imperceptibilă a glasului său tărăgănat, neliniștea de leu încolțit de bătrînețe și moarte. Nu mai știu ce-am vorbit. Era toamnă și în grădina casei pomii îngălbeniseră și șușoteau înfrigurați. Din cînd în cînd, prin geamul deschis se strecura o undă de aer rece, „un frig polar", dinspre lacul presimțit nu prea departe. M-a rugat să închid geamul și s-a ridicat deodată înalt și drept, ca și cum i-ar fi fost jenă de clipa de slăbiciune. Mi-a întins o mînă fermă dar fără vigoarea de altădată.

Ne-am privit pentru ultima oară în ochi. O secundă, poate două. Am zis un „la revedere" șoptit, de circumstanță. Mi-a răspuns cu aceeași nuanță, cu aceeași intonație a cărei semnificație era inconfundabilă :

„Da, da, la revedere, domnule Micu...".

Nu l-am mai văzut decît mai tîrziu, după două luni cred, pe patul unei rezerve de spital. Nu m-a recunoscut sau poate nu vroia să mă recunoască.

Dacă ar fi trăit, **Zaharia Stancu** ar fi avut 87 de ani...

Mircea Micu

Gorunul trăznit

Urmare din pag. a 4-a

La primărie, Nae Arsenescu, arendașul, măsura cu pași mari camera largă, înzestrată cu două mese și cîteva dulapuri. Se opri în fața mesei de lemn, plină cu registre de învoiri sau acte și procese de rezolvat. Nu vorbea, apucă la-ntîmplare un act cu antet și ștampilă. Mîna-i tremura, literele și cifrele se-ngrămădeau și fugeau sub privirea lui, apoi luau forme care deveneau încîlcite pentru mintea lui tulbure : 1902. Plasa Topolog, districtul Argeșul, Valea Schitului, Fedeleșoiu, Runcu, pendinte de Eforia Spitalelor Civile București.

Mîna se opri din tremurat, coala se înroșise, era plină de sînge și pe ea apăru chipul unei femei bătrîne care-i rînjea, fața îi era brăzdată de cute adînci, într-o mînă purta șerpi și făclii, mînă pe care-o întindea din ce în ce mai aproape de pieptul lui.

Deodată simți o arsură, coșul pieptului trosni, lăsînd să-i cadă inima, pe care bătrîna, cu trupul uscat și cu ochii întunecați, o prinse în mînă, și-ncepu a o roade cu dinții, hohotind și rînjind în năvala sîngelui, ce-i acoperea cutele feței și ochii pierduți.

Arsenescu scăpă hîrtia din mînă, alergă spre fereastră, disperat.

Lumea devenise o cascadă uriașă care cobora în vuiet de glasuri, spre a o sfărîma c-o singură lovitură, firavă formă de lemn cu chip de ușă, care-l apăra pe arendaș de lovitura ei cumplită.

— Sparge ușa, mă ! Pune mîna pe el ! Nu-l lăsa să scape ! Vezi că sare pe fereastră ! răsuna pretutindeni.

— În zidire și-n zodie pe măsa ! eu îl omor, de mîna mea moare ! răbufni Raicu, alergînd prin mulțime.

Arsenescu căută să scape, sări pe fereastră și-o apucă prin grădină, aruncă privirea și văzu moșia de la muchea Gudului pînă hăt departe, era sau nu mai era a lui ? îi răsări un gînd.

În goana lui de fiară hăituită, se aruncă cu disperare spre casa lui Neacșa, urcă treptele înalte și pătrunse în prispă. Se uită pe geamul mic, dar nu putu intra, Neacșa făcea baie și-l privi îngrozită, țipînd.

Își întoarse privirea, curtea era plină de oameni, un șuvoi cald îi inundă spinarea, părul se ridică vîlvoi, mîinile, picioarele, gura nu-l mai ascultau, încercă să ceară îndurare, bîlbîind.

— Ce-aveți cu mine, fraților ? Ce v-am făcut ? Doar Nete era lîngă el.

Cineva din mulțime strigă : Dă-l jos, Nete, că te omorîm și pe tine !

Nete rămase o clipă nedumerit, se gîndi, de ce tocmai eu, apoi reveni în el o furie, teascul cel mare al mîniei strînse în el cantități imense în cupa mîniei, care-l adăpă, îl apucă după ceafă și-l aruncă pe scări în mulțime.

Deodată se ridică un glas ca un tunet, îmbrăcat în nor de curcubeu, care îndemna : Lovește ! Lovește !

MESAGERUL TRISTEȚII

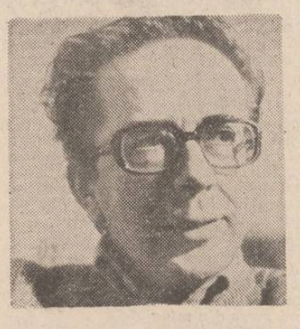

ISMAIL KADARE

I

Niciodată înaintea vreunei alte călătorii lui Hadji Milet nu i se urase atît de des „drum bun !" ca în acel început de septembrie cînd urma să plece spre provinciile balcanice. Îndeplinea de ani de zile slujba de cărăuș la Birourile Furnizării Sheh-Ul-Islamului și misiunile în cele mai îndepărtate colțuri ale imperiului erau cel mai banal lucru pentru el. Ducea cu sine tot soiul de mărfuri începînd cu covoarele vechi din geamlîile Capitalei, trimise micilor geamii din provincie și terminînd cu carpetele de lînă cu versete din Coran ce luau drumul orășelelor de aiurea, satelor sau unităților militare unde, conform rapoartelor oficiale sau răvașelor anonime, obiectele de cult erau insuficiente sau lipseau cu desăvîrșire.

Totuși, deși era învățat cu călătoriile și cu agitația dinaintea lor, Hadji Milet simțea că misiunea cu care pleca acum în Peninsula Balcanică avea în ea ceva neobișnuit. Nu era vorba doar de faptul că nu mai fusese niciodată în partea aceea de împărăție, ci de cu totul altceva, legat de ceea ce avea să ducă acolo (o cantitate de feregele pentru femeile balcanice) și de zvonurile iscate în vreme ce el se pregătea de drum.

Uneori încerca să nu se mai gîndească la ele. Misiunea de acum era la fel ca toate celelalte, iar marfa pe care o ducea era la fel de obișnuită ca și covoarașele cu înscrisuri sfinte, caftanele hogilor și mulțimea de alte obiecte pe care le cărase de zeci de ori pe catirii săi. Încerca să se convingă singur de asta și uneori reușea, pînă ce își amintea iar de urările de drum bun ale celor din jur și, împreună cu ele, îi revenea gîndul că nu numai lui însuși, ci și celorlalți, călătoria aceea li se părea ceva neobișnuit. Iată de ce urările lor se repetau acum mai mult ca altădată.

La toate acestea se gîndea Hadji Milet în vreme ce lua în primire feregelele la depozitul central al Birourilor Furnizării. Erau multe, aproape jumătate de milion, legate în baloturi, pe fiecare balot fiind înscris numărul lor. Magazionerul-șef murmura printre dinți cu glas monoton cifre peste cifre, timp în care privirea i se plimba de la baloturi la registrul deschis din fața sa.

Jumătate de milion, își zise Hadji Milet. Cît timp le-o fi luat oare să le confecționeze ?

Auzise că încă de la începutul verii atelierele textile din zece orașe lucraseră numai la asta. Se zvonise că un murmur răutăcios însoțise țesutul pînzei negre din care se croiau feregelele. Să sufere și balcanicele, europenele. Pînă acum trăiseră cu obrazul descoperit, poate chiar că-și bătuseră joc de musulmane. În sfîrșit, acum li se-nfundase. Destul nechezaseră ca iepele, în curînd vor afla cum este cînd ai fața acoperită.

Astfel povesteau unii, în vreme ce alții îl contraziceau. Erau puține femeile care gîndeau așa. Cele mai multe oftau cu părere de rău, gîndindu-se la soarta suratelor din Balcani : sărmanele, le-a sunat ceasul...

Hadji Milet încercase să nu dea atenție acestor zvonuri. El nu-și imaginase niciînd cum că ar putea exista femei cu obrazul descoperit. Era ca și cum în lume ar fi numai zi, fără noapte. Dar Allah plămădise lucrurile astfel încît să existe și una și alta. Tot astfel crease și neamul omenesc : jumătate acoperit, jumătate nu.

Hadji Milet nu știuse pînă atunci că în împărăție erau provincii în care femeile nu purtau feregea, ba chiar fusese uimit auzind despre așa ceva. Însă un amic de-al său, cunoscător în treburile statului, îl liniștise spunîndu-i că ținuturile acelea fuseseră cucerite tîrziu, astfel încît legile imperiului abia acum pătrundeau acolo. Era același om care-i povestise despre confruntarea din ultimul timp dintre Qyprillii și Sheh-Ul-Islam în jurul chestiunii feregelelor. Ca întotdeauna, puternicul clan al Qyprillilor se opusese Sheh-Ul-Islamului și făcuse opoziție la decretarea Ferege-firmanului, dar, tocmai în anul acela, Qyprillilii căzuseră oarecum în dizgrație, pierduseră încă din primăvară postul de Mare Vizir și asta decisese soarta confruntării. Se spunea că la o întrunire a guvernului, simțind că vîntul bate în direcția lui, Sheh-Ul-Islam li se adresase celor doi frați Qyprillii, ex-vizir în ultimul cabinet, cu o ironie amară la adresa originii lor albaneze : Să nu vă îngrijoreze soarta schipetarelor, înălțimile-voastre. Ca și celelalte balcanice, își vor salva astfel și ele sufletele de ispită. Acoperite, își vor recăpăta liniștea.

În cele din urmă decretul fusese aprobat : solemn, sobru precum o zi de doliu : toate femeile și fetele din zona apuseană a împărăției — albanezele, grecoaicele, sîrboaicele, românceie, bosniacele, bulgăroaicele și unguroaicele — vor fi acoperite de azi înainte cu feregea de îndată ce vor împlini vîrsta de treisprezece ani, la fel ca musulmanele imperiului.

Hadji Milet ascultase cu gura căscată aceste povești. Iată, așa se petrecuseră lucrurile. Nu pot exista două legi în împărăție, nici două feluri de femei.

Hadji Milet își aminti din nou zvonurile despre femeile din Balcani. Urmărea cu atenție cifrele din registru, în vreme ce magazionerul-șef se învîrtea mai departe printre baloturi, împiedicîndu-se în ele aproape la fiecare pas. Jumătate de milion, își zise și simți cum e cuprins de admirație pentru forța statului al cărui slujbaș era. Și, gîndește-te, aceasta e doar o parte din totalul feregelelor. Ceva mai tîrziu vor fi trimise altele și altele, pînă ce, în cele din urmă, ținuturile acelea (acum i se părea că împărăția avea descoperită, aidoma unei femei, o parte rușinoasă a trupului), ținuturile acelea, deci, vor fi aduse pe calea cea dreaptă.

II

Încă nu se luminase bine de ziuă cînd Hadji Milet ieșea din Capitală în fruntea convoiului său de catiri. Vremea era rece, aproape friguroasă.

Călători toată ziua, fără să se oprească aproape deloc, astfel încît să-și poată petrece noaptea la Orman Çiflig. Exista un ordin clar ca toți slujbașii sau curierii ce plecau sau se întorceau din misiune din provinciile apusene să doarmă o noapte acolo. Nimeni nu știa de ce, iar Hadji Milet nu-și bătuse prea mult capul cu asta. Ca oricărui slujbaș care călătorea pentru prima oară în ținuturile europene ale imperiului, i se amintise și lui la plecare dispoziția aceasta și el și-o însușise pe loc deoarece era obișnuit să nu despice firul în patru cînd primea astfel de ordine. Adevărul e că regula aceasta era nițeluș ciudată : indiferent de ceasul la care vei ajunge la Orman Çiflig, n-aveai voie să-ți continui călătoria fără să dormi o noapte acolo. Puteai deci să poposești la ora prînzului, să ai o misiune sau documente importante asupra ta, să dorești din tot sufletul să ajungi la ai tăi (Capitala nu era departe) și totuși să nu-ți poți continua drumul. Nu, trebuia să aștepți noaptea la Orman Çiflig, să dormi acolo și abia dimineața s-o pornești încotro ți-e voia.

Pe drum, Hadji Milet încercase de cîteva ori să-și imagineze cum o fi acest Orman Çiflig, dar fantezia lui săracă, pornind de la numele locului, nu reușea să însăileze decît imaginea unei păduri. Și într-adevăr, primul lucru pe care-l zări cînd fu aproape era o pădure întunecoasă, impresie sporită și de seara ce se lăsa. Cîteva felinare chioare dezvăluiau ici-colo clădiri cu etaj aparent nelocuite. Cineva îl întîmpină ieșind din semiobscuritate și-l întrebă cine este și încotro călătorește. Hadji Milet îi arătă documentele, pe care celălalt le studie cu atenție, privind uneori și spre convoiul de catiri.

— Bine, zise omul în cele din urmă. Catirii o să-i duci acolo, în spate, și arătă cu mîna spre dreapta, iar tu o să dormi în partea cealaltă.

Hadji privi o clipă spre clădirea acoperită cu țiglă roșie pe care i-o arătase omul.

— Și apoi ? întrebă el.

Celălalt ridică din sprîncene surprins.

— Ce „și apoi" ? Ce-o să mai fie nu trebuie să-ți spun eu. În zori o să pleci, da ?

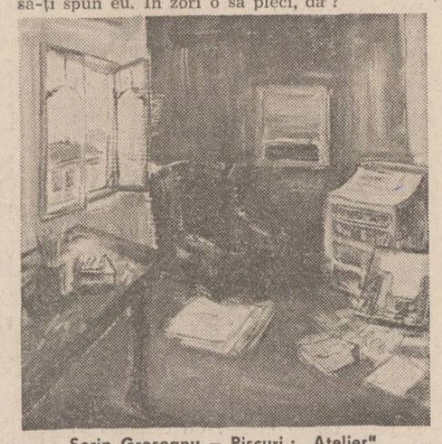

Sorin Groseanu — Piscuri : „Atelier"

— Da, da. Desigur, bîigui Hadji Milet oarecum mirat.

— Deci, din cîte am înțeles eu, ai de făcut un drum lung. Prin locurile nesigure o să ți se dea, firește, o gardă.

— Așa ?

— Cred că da. După cum îmi dau seama transporți o încărcătură de preț.

— A, da.

— Cît despre partea asta, n-ai grijă. Autoritățile ținuturilor prin care vei trece știu să asigure paza convoaielor împărătești. Ei, și acum noapte bună.

— Noapte bună, răspunse Hadji.

Crezu că, obosit cum era de pe drum, somnul avea să-l cuprindă într-o clipită, dar, curios lucru, nu fu chiar așa. Se învîrti multă vreme în pat, iar puținele ceasuri în care reuși să doarmă îl obosiră și mai mult. Se trezi într-un rînd și o luă spre grajd, dar nu apucă să ajungă acolo, pentru că, din întuneric, auzi un glas:

— Hei, aga, încotro ?

— La grajd... la catiri.

— Dormi fără grijă. La noi nu se fură.

— Așa, ă ? E-n regulă, atunci.

Se întoarse iar în cămăruța sărăcăcioasă, pe care lumina palidă a lămpii cu petrol o făcea să pară și mai sinistră. La noi nu se fură, repetă în sinea sa, ca și cînd vorbele acestea aveau să-i aducă, în sfîrșit, somnul.

III

Ca prin minune, deși dormise prost, Hadji Milet se simțea bine dimineață cînd o porni la drum. Poate că impresia făcută de pădure mi-a stricat somnul, își zise în momentul în care convoiul de catiri lăsă în urmă Orman Çiflig și ajunse pe drumul ce înainta paralel cu malul mării. Cerul era vinețiu, culoare ce se potrivea albastrului mării așa cum mătasea se potrivește unui veșmînt luxos. Va fi o zi frumoasă, gîndi Hadji Milet. Cu cît se îndepărta mai mult de Orman Çiflig, cu atît mai liber se simțea. Nu degeaba spun bătrînii că umbra pădurii e apăsătoare.

Răsăritul soarelui îl prinse departe. Văzuse soarele răsărind de multe ori de-a lungul călătoriilor sale, dar niciodată așa ca acum. Zarea era sfîrtecată de săgeți aurii, iar marea, spre a le întîmpina parcă, scosese din adînc mii de zale de argint, plutitoare. Nu peste mult timp, firea explodă într-un abur roșu prin care răzbătea spuma de lumină, umplînd treptat tot cerul.

Hadji Milet se simțea vesel și nepăsător precum rîndunica, ceea ce făcea ca totul să i se pară ușor. Abia peste două ceasuri, cînd își opri catirii și se puse să mănînce, se simți dispus să se întoarcă cu gîndul la obișnuințele zilei. Lucrul acesta i se întîmpla de fiecare dată cînd călătorea.

Cînd o porni din nou la drum soarele încă nu ajunsese sus. Cerul era senin și luminos, fără nici o urmă de nor. Hadji Milet își spuse că în părțile acestea de împărăție cerul e neasemuit de frumos. Deși înainte și-l închipuise cu totul altfel. Crezuse că, cu cît ar fi întrat mai adînc în ținuturile creștine, cu atît mai rece și mai sumbru va fi totul.

Neasemuit de frumos, repetă în gînd, scrutînd în continuare albăstrimea cerului. Și într-o clipă, fără nici un motiv, așa cum se ivesc adesea ideile nebunești, inutile și obsedante, se întrebă oare ce colț de cer ar putea acoperi feregelele din baloturile lui dacă cineva le-ar coase una de alta.

Rise singur și alungă din minte gîndul acela nesuferit, după care inspiră adînc, oftă și zise „slavă domnului !".

Adevărat, slavă domnului că ele nu vor putea acoperi nici cerul, nici marea, nici vreo altă minunăție a lumii. Căci altfel... ce „altfel" ? se întrebă. De ce naiba să se gîndească la astfel de treburi ? Și totuși nu reuși să-și alunge din cap, oricît ar fi vrut, imaginea macabră a cuiva, a lui însuși, desigur, trăgînd după sine o perdea, o cortină grea și neagră și acoperind cu ea lacuri și poieni, în vreme ce, din urmă, un cor prelung de blesteme îi lovea timpanele.

În românește de Marius Dobrescu

(Continuare în numărul viitor)

REVISTA STRĂINĂ

● **REFĂCUT COMPLET DUPĂ O DIFICILĂ OPERAȚIE LA LARINGE,** cunoscutul cîntăreț englez de rock Elton John a terminat de curînd înregistrările pentru noul său album „Reg Back", planificîndu-și o perioadă de lungi turnee prin mai multe țări.

● **UN NOU MUZEU DE ARTĂ MODERNĂ A FOST INAUGURAT DE CURÎND LA HIROSHIMA.** Autorul proiectului este arhitectul japonez Kisho Kurokawa. Arhitectura construcției amintește atît de satul japonez tradițional cît și de navele cosmice. Printre alte materiale de construcție, arhitectul a folosit pentru ridicarea acestui edificiu pietre înnegrite de explozia nucleară care a distrus acest oraș în urmă cu aproape patru decenii și jumătate.

Critica de specialitate este unanimă în a aprecia că acest muzeu este comparabil cu cele mai reprezentative instituții de acest gen din lume.

● **SONDAJUL EFECTUAT DE UN MARE NUMĂR DE EDITURI ENGLEZE** demonstrează că englezii cheltuiesc de șase ori mai puțini bani pentru cumpărarea cărților decît a casetelor video. Ancheta mai scoate în evidență faptul că oamenii peste 55 de ani citesc incomparabil mai mult decît cei cuprinși între 16—35 de ani și că numărul femeilor care citesc este mult mai mare decît al bărbaților. Interesul cel mai mare pentru lectură îl manifestă locuitorii din Scoția, Londra și din sud-vestul Angliei.

Autorul anchetei — J. Cooper — atrage atenția asupra numărului din ce în ce mai redus al tinerilor care se consacră lecturii.

● **SCRIITORUL ELVEȚIAN DE LIMBĂ GERMANĂ WALTER VOGT** este în același timp și un remarcabil psihiatru. „Nici scrisul, nici medicina nu sînt pentru mine meserii, amîndouă sînt chemări lăuntrice. Dacă ar trebui să optez pentru una din ele aș alege scrisul", spunea el.

Walter Vogt face parte din rîndul scriitorilor care — după modelul marilor înaintași Friedrich Durrenmatt și Max Frisch — abordează problematica lumii în care trăiesc cu o mare doză de critică. El este unul dintre cei care luptă „împotriva fațadelor" după cum se exprimă foarte semnificativ un confrate al său.

Eroii și antieroii povestirilor și romanelor lui Vogt sînt, de regulă, oameni instabili din punct de vedere psihic, care își duc existența în afara societății sau la periferia ei. În aceste condiții scriitorul își pune întrebarea cît de sănătoasă este societatea însăși și ce înseamnă, de fapt, a fi normal.

Romanul lui Walter Vogt „Congres la Wiesbaden" este tipic în acest sens. Este o comedie aproape grotescă în care instituții de psihiatrie reprezintă doar un fundal ideal. Cu sarcasm și ironie, Vogt demască o sumedenie de manifestări care în lumea celor „sănătoși" trec din ce în ce mai neobservate : egoismul, egocentrismul, carierismul, lipsa de înțelegere față de aproape. Scriitorul își duce personajele pînă la caricatură, urmărind să realizeze o oglindă a societății contemporane.

De partea cui se situează scriitorul ? Dacă vom încheia reproducînd cuvintele președintelui Consiliului Național pentru Cercetări, participant și el — în roman — la Congresul de la Wiesbaden — „trăim într-o lume ciudată, ea este cea care ar trebui schimbată" — vom înțelege foarte limpede pe ce parte a baricadei se află Walter Vogt.

● **ELENA MAKAROVA ESTE O TÎNĂRĂ ȘI TALENTATĂ SCRIITOARE MOSCOVITĂ.** A publicat trei volume de proză scurtă în care abordează problematica tinerei generații, precum și cîteva studii de specialitate privind recuperarea și integrarea socială a copiilor și tinerilor cu deficiențe psihice. Pe lîngă acestea, Elena Makarova este și un remarcabil artist plastic. În această ultimă ipostază ea a întreprins cercetări îndelungi pentru selectarea desenelor executate de copii deținuți în lagărul de exterminare nazist de la Terezin de lîngă Praga. Pentru aceasta ea a examinat sute de desene aflate în muzeul fostului lagăr. În plus, a tradus cu dicționarul în mînă multe alte documente aflate în același muzeu : scrisori, poezii, scurte povestiri etc. În cele din urmă, Elena Makarova a reușit să-i găsească pe cîțiva dintre copiii-supraviețuitori al lagărului. Din cei 15 000 copii aflați la Terezin, au scăpat miraculos cu viață vreo sută.

Cu desenele și documentele găsite, Elena a organizat o expoziție emoționantă, care a fost prezentată deja la Moscova, Tallin, Riga și la Praga. Pe lîngă scopul principal, acela de a prezenta publicului lucrările executate de copii, Elena și-a propus să reconstituie sistemul de pregătire artistică clandestină a copiilor aflați în lagărul morții. A existat o astfel de pregătire, desfășurată de Friedel Dicker-Brandeis, profesoară, ea însăși deținută la Terezin între anii 1942—44, unde a și murit. Ea a acționat în virtutea convingerii că fantezia, intelectul și spiritul de observație ale copiilor trebuie dezvoltate în orice împrejurare. Pe copiii de la Terezin, lagărul unde moartea era de preferat vieții — activitatea aceasta i-a ajutat să îndure mai ușor torturile fizice și psihice la care erau supuși.

Expoziția Elenei Makarova depune mărturie despre puterea eliberatoare a artei, care îi dă omului forța de a rămîne om și în împrejurările cele mai grele, cele mai inumane.

● **LAMBADA INSEAMNĂ CÎNTEC DE DANS.** S-a născut în Brazilia și, recent, a bulversat pur și simplu Europa Occidentală. Totul — pentru Europa — a început la 21 iunie 1989, cu ocazia unui spectacol organizat la Paris cu formația braziliană **„Kaoma"**, care cîntă și dansează lambada. În cele trei luni care au urmat spectacolului parizian au fost vîndute în țările Europei Occidentale peste două milioane de discuri, cîntecul „Lambada" situîndu-se în fruntea topurilor din Belgia și Elveția și pe locul al cincilea în Olanda.

În Brazilia cîntecul și dansul au apărut la începutul anilor '30 și este inexplicabil cum de nu a ajuns în Europa pînă acum.

„Lambada" înseamnă bucurie, tristețe, speranță ; „Lambada" este o poveste : a da, a lua, a îmbrățișa, a iubi și tot ce își poate imagina omul cu imaginația cînd rostește acest cuvînt ca o incantație. Dar „Lambada" este mai mult decît o legendă muzicală, este o explozie a senzualității latino-americane. Dar mai presus de toate, este o negare. În urmă cu treizeci de ani lumea anglo-saxonă a impus lumii rockul, care pe vremea aceea reprezenta o formă de protest social, ceea ce acum nu mai este...

„A venit vremea să oferim oamenilor ceva mai aproape de rădăcinile lor, ceva care să fie capabil să stăvilească ofensiva imperialismului cultural american", spunea Oliver Lorsac, specialist francez în reclamă, autorul unui splendid afiș simbolizînd esența acestui cîntec-dans, și continuă : „Lambada este un fenomen social, el contribuie la apropierea generațiilor, el are o funcție socială pentru că ne apropie din nou, bărbat și femeie, generație de generație..."

Începînd deci din vara acestui an „Lambada" există, el nu este un dans vulgar decît pentru cei care vor să-l facă să poată fi catalogat drept vulgar.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

«Ne separă numai geografia»

INTERVIU CU LAURI LINDGREN

Cu prilejul Zilei Naționale a Finlandei, ne-a vizitat țara Lauri Lindgren, rector al universității din Turku, președinte al Asociației de prietenie finlandezo-română. Lauri Lindgren este știutor al limbii și culturii române, viu interesat de fenomenul românesc, motiv pentru care i-am solicitat pentru cititorii revistei noastre un scurt interviu.

★

— Ce v-a determinat să studiați limba română, o limbă atît de depărtată de limba finlandeză ?

— Am studiat limbile romanice, în principal franceză, dar pe lîngă cea principală încă două, între care limba română. Profesorul meu, al cărui succesor sînt astăzi la catedră, a învățat limba română prin anii treizeci cînd era atașat cultural la Helsinki, a predat la facultate limba română și a tipărit și un manual, astăzi desigur depășit. Murmala învățase limba română, dar nu vizitase România, pe care a cunoscut-o după război. A fost și scriitor și într-una din amintirile lui povestește întîlnirea cu universitarii clujeni, conduși de profesorul Daicoviciu, erau mulți istorici români tineri acolo, în timpul căreia, mai în glumă, mai în serios, au semnat un document amical de prietenie. Daicoviciu vorbea latinește cursiv și a redactat-o în latină. Era ca o frumoasă joacă studențească, simbolică. Eu însumi am vizitat România după ce am învățat limba română, în 1977, la cursurile de vară de la Sinaia. Este greu să înveți o limbă dacă nu te duci la fața locului. O limbă se învață treptat ; cum zic românii : „încetul cu încetul se face oțetul".

— Ca romanist, cum găsiți limba română față de celelalte limbi romanice ?

— Limba română este foarte interesantă prin structură, pentru că ea conservă multe trăsături ale limbii latine, dar și noutăți, datorită convergențelor cu celelalte limbi vecine, limbile balcanice. Este extrem de interesantă prin vocabular pentru că are trei componente : geto-dacică, latină și slavă. Iată cum se poate spune **femeie** în românește : **muiere**, dar și **soție**, dar și **nevastă**, trei cuvinte diferite, de origini diferite. O bogăție de expresie pe care n-o vom găsi în alte limbi romanice.

— Este cunoscută literatura română în Finlanda ?

— Literatura română e puțin cunoscută în Finlanda, după cum nici limba română, față de care se manifestă însă interes. O cunoaștem, cînd găsim traduceri prin alte limbi, prioritate avînd la noi engleza, germana, franceza, în această ordine. Ca autori este cunoscut, desigur, Eminescu, ca scriitorul cel mai de seamă al literaturii române, dar numărul traducerilor din poeziile lui este încă insuficient. Cele mai multe traduceri s-au făcut în ultima vreme. În afară de Mihail Sadoveanu și de Liviu Rebreanu, traduși înainte de război, după ultimul război mondial a fost tradus și cunoscut mai bine prozatorul Zaharia Stancu. Sînt multe de făcut în această direcție.

— Ce apropieri găsiți între țara dumneavoastră și România ?

— Prin anii treizeci ai secolului nostru România și Finlanda nu făceau aceeași politică, dar situația lor geopolitică era de fapt aceeași, lucru care s-a văzut la sfîrșitul anilor treizeci, după pactul germano-sovietic. Asemănările sînt valabile și pentru secolul trecut, dezvoltarea culturală a acestor țări fiind aproximativ aceeași, dar fără independență politică. România a atins mai repede această țintă, în valul primelor țări mici care și-au cucerit independența în secolul trecut, completînd apoi acest gest de suveranitate în 1918, prin Marea Unire. Finlanda abia după primul război mondial ajunge la independență. Amîndouă națiunile au trebuit să ajungă la suveranitatea deplină prin luptă. Iată ce ne unește. De fapt, ne separă numai distanța geografică, țările noastre avînd istoricește, din multe puncte de vedere, aceleași trăsături și probleme.

— Este o viziune interesantă care pune accent pe istoria veche și nouă.

— Am un interes special pentru istoria României. Dincolo de romanistică am studiat evul mediu, cu accent pe evul mediu francez. Am termeni de comparație. Istoria românilor este foarte complicată, mai complicată poate decît a oricărei alte țări. Românii au trăit sub diverse formații politice, care s-au schimbat cu vremea și-au schimbat chiar și granițele. Origina lor a fost pusă în discuție în istoriografia secolului trecut, iar teoriile sînt diametral opuse, unele fiind însă o pură fantezie. Am fost în multe locuri din România, în Bucovina, în Hațeg, în Maramureș, în nordul Olteniei, pe litoral de la Delta Dunării pînă jos, în Oradea, Timișoara, Craiova și cunosc unitatea pămîntului, a poporului românesc, după cum și deosebirile regionale, care sînt urmarea evoluției istorice diferite. Cultura populară este și ea diferențiată de la o zonă la alta. Orice cultură este într-un schimb continuu. Mă interesează foarte mult Transilvania.

— Sînteți președintele Asociației de prietenie finlandezo-române. Care este activitatea acestei asociații ?

— Asociația noastră urmărește să facă cunoscute realitățile românești, poporul român, țara lui. Facem expoziții dedicate României, ținem conferințe despre România, proiectăm diapozitive sau filme inspirate de aici, organizăm în ultima vreme călătorii ale finlandezilor interesați de țara dumneavoastră, unul din aceste grupuri l-am condus chiar eu. Invităm artiști români cum au fost recent acolo Mihai Bandac, Traian Brădean și V. Mărgineanu, care și-au prezentat picturile. Mihai Bandac a vorbit despre pictura românească, despre personalitatea lui Eminescu, într-o viziune foarte personală, a interpretat versuri ale poetului. După cum vedeți, a avut un program mai amplu. Între altele, ne-a interpretat **Miorița** după un stil vechi, autentic, cum se cînta în Maramureș. Publicul a fost cucerit de evoluția diversă a acestui artist multilateral, de temperament, încît pot zice că ne-a plăcut mai mult muzica lui decît pictura lui, de fapt amîndouă la un loc pentru că amîndouă erau foarte românești.

— Ce impresie v-a lăsat România ?

— Ca întotdeauna impresii plăcute, de aceea și vin atît de des aici. Dar pentru finlandezi România este foarte atrăgătoare prin varietatea peisajului. E o țară cu o natură bogată și un peisaj neobișnuit de variat. Iubind natura, am făcut studii de botanică. România este bogată în specii endemice ale faunei, adică cunoscute într-un singur loc.

Vîrfurile Carpaților conțin numeroase specii endemice. Darwin era ca naturalist interesat de insule pentru că ele conservau specii locale singulare. Așa este și cu vîrfurile Carpaților. Am descoperit în România o floră particulară și studii de botanică foarte avansate. Îmi amintesc un album mare de la Biblioteca Academiei, de 13 volume, cu flora românească. După cum vedeți, interesul pentru România este multiplu.

— Ce ați recomanda românilor să cunoască din fenomenul finlandez ?

— În Finlanda este interesant de urmărit cultura populară, care are un loc important, ca și în România, unde în anume regiuni e mai bine păstrată. Studiile de folclor sînt foarte dezvoltate la noi. În secolul trecut ele au fost o specialitate finlandeză. Cam în același timp cu Alecsandri, a cules Lornot **Kalevala**, dar și cîntecele lirice mai puțin cunoscute decît epopeea. Am tradus cu ajutorul lui Ion Stăvăruș, într-o carte apărută la Editura Univers acum patru ani, o culegere de cîntece lirice populare finlandeze. Regret pierderea lui I. Stăvăruș, un colaborator apropiat.

— Dumneavoastră ați descoperit și documentul care descria pe românii din armata rusă în Finlanda ?

— Da, am prezentat și transcris un document care vorbea despre soldați în uniforme ruse, dar care mergeau la altă biserică ortodoxă, vorbeau altă limbă, se purtau mai blînd cu locuitorii. Erau soldați moldoveni angajați în armata rusă în secolul XVII.

— În schimb soldații finlandezi au devenit eroi într-un roman românesc, despre independență, de Paul Anghel, apărut în ultimii ani (ciclul), Zăpezile de acum un veac.

— Se întemeiază pe documente autentice. A existat un regiment de gardă finlandez în armata rusă de la 1877, care a trecut prin România. „De gardă" însemna de elită. Mulți ofițeri de diverse grade din armata rusă proveneau din Finlanda. Romanul se inspiră de la date reale.

★

Un dialog cu un cunoscător atît de avizat al celor două limbi și culturi, finlandeză și română, are la dispoziție numeroase teme comune. Lauri Lindgren este tipul cărturarului polivalent, interesat sincer de istoria și cultura noastră, de poporul român.

Rep.

SPORT

Poarta vameșilor

Așa s-ar cuveni numită grupa B din cadrul Cupei mondiale, Italia '90. Cine va încasa birul ? Cine-l va plăti ?

Sofia Loren, care-a onorat festivitatea tragerii la sorți, îmbrăcată în rochie roșie. cu broșă de diamante, n-a scris, mai mult ca sigur, în pronosticul ei păstrat sub pecetea de taină pînă la sfîrșitul întrecerii, numele nostru printre finaliste. Dar pe-al Argentinei ? Tot ce e posibil. Dar pe-al sovieticilor ? Rușii ăștia, care vin din ger, sînt puternici și imprevizibili, mai de temut decît argentinienii. Îmi aduc aminte, că în semifinala Campionatului european, ediția desfășurată la Napoli, Italia i-a învins, la capătul a 120 minute de joc, numai datorită unei monede purtînd pe revers Crucea de Lorena pe care arbitrul a azvîrlit-o în aer și a făcut-o să cadă pe inima portocalelor de Capri, căci altfel n-ar mai fi ieșit viu de pe Fuori Grotta. Depun mărturie ca unul care m-am aflat la fața locului. O, sole mio, dar să nu mai scoatem din trecut această pisică neagră tocmai în orașul unde superstițiile sînt mai puternice chiar decît Camorra.

Am căzut într-o grupă foarte grea, o grupă de blestem.

Dar a lupta înseamnă bucuria de a trăi.

Cei ce nu cred în nimic, cei ce-și usucă toate clipele cu vorbe acre, nu credeau nici într-o victorie a noastră asupra Danemarcei. Unul dintre ei, cu o voce atît de scîrțîită încît o simți ca pe un fierăstrău hîrșîindu-ți oasele, mi-a zis, înainte de meciul de pe Ghencea :

— Nu te du pe teren... or să ne umilească, or să ne distrugă ăia...

— Pe ce te bazezi ?

— Păi tu n-ai văzut ?!

— Ce să văd ?

— Cum joacă ăia.

— Dar tu n-ai văzut cum joacă ai noștri ?

— Păi ce, se compară ?! a făcut el o mutră de varză opărită.

Și după meci, tot sumbru :

— Puteau, după ce-au înscris golul, să ne umilească.

— Și de ce n-au făcut-o ?

— Nu le-a ieșit.

— Ne-a ieșit nouă.

Și fiindcă nimic nu-i stă mai bine prostului decît să fie împotriva evidenței :

— Eh, nu-i tot una...

Sigur, nu-i tot una... sînt două ; două-n creasta casei și două la temelia ei. Și tot așa mai departe, pînă la strigătul de jale : vai de copiii născuți în eprubetă, trebuie să se-nchine, săracii, în fața fiecărei sticle și să zică : sărut' mîna, mamă !

Eu cred că ne stă bine la poarta vameșilor din Napoli. Și mai cred că dacă Argentina n-are legături strînse cu Astroal, îngerul căzut, va plăti bir. Jucătorilor lui Lobanovski le-am luat măsura prin timp și le cunoaștem tainele. Și vin la Napoli, e drept, aureolați de-o legendă mai discursivă decît a noastră, dar nu ne sperie, căci doar în aceeași untură de zmeu ne prăjim jumările. Dar cine-i Camerunul ?! Aici rămîn pe dungă și cu ochii duși în fundul capului : nu cunosc deloc forța acestei echipe asupra căreia toți cei din grupă se vor năpusti ca lupii, avînd în vedere că golaverajul poate juca rol hotărîtor, totuși nu-mi închipui că ne va putea tăia drumul împărătesc de la Napoli spre Roma.

După părerea mea, lumea ni se deschide în față limpede și frumoasă. Urmează acum să-și spună apăsat cuvîntul vameșii. Lung, Sabău, Hagi, Lăcătuș...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Bibliotecа județeană MUREȘ